UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ; Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

urn:nbn:de:hbz:466:1-75090

Visual Library

Th. 482a.

B. VIII. 20.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

SANCTI

GREGORII

PAPÆ PRIMI

DONO DEI MAGNI

OPERUM

TOMUS PRIMUS

S.
GREGO
RIIM
Tom.3

SANCTIS PARISIORUM
[illegible] Libri [illegible]
[illegible] Ecclesiastici jussu [illegible] constituere.

[illegible] CHRISTIANISSIMI.

SANCTI
GREGORII
PAPÆ PRIMI
COGNOMENTO MAGNI
OPERUM
TOMUS TERTIUS.

Collegii Universit. Paderb.

LUTETIÆ PARISIORUM,
Impensis SOCIETATIS TYPOGRAPHICÆ Librorum
Officii Ecclesiastici jussu Regis constitutæ.

M. DC. LXXV.
CUM PRIVILEGIO REGIS CHRISTIANISSIMI.

S. GREGORIUM Tom. 3

SANCTI

GREGORII

PAPÆ PRIMI

COGNOMENTO MAGNI

OPERUM

TOMUS TERTIUS

PRÆFATIO

DE AUCTORE COMMENTARIORUM IN LIBROS REGUM, IN SEPTEM PSALMOS POENITENTIALES, ET IN CANTICA CANTICORUM.

VETUS est eruditorum querela, auctoribus Ecclesiasticis opera multa sive per fraudem, sive per incuriam, aut inscitiam falsò adscripta fuisse. Id exemplis in tanta Criticorum luce confirmare vanum esset, cùm nullus ausit negare. Immo verò constat eos qui in edendis sanctorum Patrum scriptis operam dederunt, in id maximè adlaborasse, non solùm ut quàm emendatissimè ederentur, sed & vt vera à falsis, genuina à supposititiis, dubia à certis stylo censorio secernerentur. Quod itaque in cæteris fere omnibus aut præstiterunt, aut tentarunt eruditi, idipsum in editione operum S. Gregorii, quam procurandam suscepi, facere aggredior: & rejectis in hunc tertium Tomum scriptis alienis, quæ recentiores quidam S. Gregorii nomine inscripserant, quàm sano ea consilio reprobaverim propositis aliquot momentis demonstrare. Agitur de Commentariis in libros Regum, in septem Psalmos Pœnitentiales, & in Cantica Canticorum, qui à ducentis fere annis sub nostri Auctoris nomine circumferuntur. Hanc porro Epocham statuere nostra interest, ne sit vllus antiquitatis præjudicio locus.

Et quidem Commentarius in Cantica editus est primùm Parisiis anno 1498. typis Udalrici Gering & Bertholdi Rembold. Expositio in septem Psalmos Pœnitentiales prodiit Parisiis per Bertholdum Rembold. an. 1512. Commentarium in libros Regum in lucem emiserunt Veneti Bibliopolæ an. 1537. Et hæc videtur fuisse prima horum Commentariorum editio, ex titulo libri qui sic habet: *Eximii ac sanctissimi viri D. Gregorii Papæ in primo Regum libro multiplex expositio, nunc primùm literarum formis quantùm fas fuit castigata.* Ad calcem autem hæc leguntur: *Venetiis in officina D. Bernardini Stagnini de Tridino Montisferrati anno à Nativitate Domini* M. D. XXXVII. Certè in vltima editione Bibliothecæ Gesneri, procurante Jacobo Frigio Tiguri anno 1583. in indice librorum Gregorii Magni ita scribitur: *Item in primum Regum, & Regula Pastoralis Argentorati an.* 1496. Sed utrum de visu, an de auditu solùm loquatur Frigius, incertum est, cùm ejusmodi liber Argentorati editus nullibi compareat, prout vir clarissimus Balthasar Bebelius Argentoratensis Bibliothecæ Præfectus post inquisitionem à se summa diligentia factam significavit. Eundem Commentarium paulò post typis mandarunt Lugdunenses Bibliopolæ, nempe anno 1539. Quæ sequutæ sunt editiones, hos Commentarios repræsentant aliæ in principio, aliæ ad calcem: at nullus editor, quod sciam, ad quæ manuscripta exemplaria illos aut ediderit, aut emendaverit, indicavit. Ego verò quantam potui in perquirendis istorum Commentariorum manuscriptis codicibus, diligentiam adhibui; nec occurrerunt ulli sive in Gallia, aut Anglia, aut Belgio, aut Argentorati, aut Venetiis; immo nec in Bibliotheca Vaticana scriptorum omnium, sed maximè sanctorum Patrum apotheca locupletissima, & fidelissima custode, neque in aliis celebrioribus Romæ Bibliothecis, sicut Eminentissimus Cardinalis Bona literis ad me scriptis sub die 28. Aprilis an. 1671. testatum voluit his verbis: *Commentariorum in libros Regum, in Cantica, & in Psalmos Pœnitentiales, nec vnum quidem exemplar reperiri potuit in Bibliothecæ Vaticanæ codicibus MSS. nec in aliis insignioribus Vrbis,* &c. Ut ut sit, credibile est eos alicubi latere, cùm sine manuscriptis codicibus edi non potuerint; sed quo auctore, qua

manu inscripti fuerint nomine sancti Gregorii, non liquet. Si quando proferantur, disquiret lector: stabit interim hoc primum nostræ assertionis argumentum.

Secundum ex eo petitur quòd sanctus ipse Gregorius nullibi meminerit istorum Commentariorum, cùm tamen alia sua quæ genuina sunt, passim indicet: vt libros Moralium in epistola ad Leandrum Hispalensem Episcopum: Pastorale ad Joannem Ravennatem: Dialogos ad Theodelindam Longobardorum reginam transmissos, teste Paulo Diacono, & de quibus ep. 50. lib. 2. Ind. x 1. ad Maximianum Syracusanum Episcopum: Homilias in Ezechielem, quas Mariniano Ravennati inscribit: Homilias in Evangelia quas Secundino Tauromenitano Episcopo. De epistolis clarius est quàm vt probatione indigeat.

Tertiò. Æqualibus & supparibus qui de Gregorio Magno scripserunt, incogniti fuerunt hi Commentarii, quod inductione planum fiet.

Paterius Romanæ Ecclesiæ Notarius & Secundicerius, S. Gregorii discipulus, quique ejus hortatu librum collegit Testimoniorum ex operibus S. Gregorii, nullum reliquit genuinum ipsius opus, ex quo non aliqua decerpserit: hos autem Commentarios ne nominavit quidem, aut ex iis quidquam protulit. Quis sanus credat Paterium Gregorii discipulum Gregorio superstitem ejusmodi Commentarios si extitissent, aut non vidisse, aut auctori suo invidisse?

Isidorus Hispalensis qui 32. post Gregorium annis obiit, in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis, & in libro de viris Illustribus, memorat Pastorale, Moralia in Job, & epistolas quasdam. Tum addit: *Fertur tamen idem excellentissimus vir, & alios libros Morales scripsisse, totumque textum quatuor Evangeliorum sermocinando populis exposuisse, incognitum scilicet opus nobis.*

Taius Cæsaraugustanus Episcopus anno 650. edidit Collectaneum ex operibus sancti Gregorii, in quo nulla de his Commentariis fit mentio, etiamsi de aliis Gregorii operibus plura testimonia referat. Habetur autem hic liber manuscriptus antiquissimus & optimæ notæ in Bibliotheca Thuanea.

Ildefonso Toletano Episcopo an. 667. opus istud fuit incognitum, vt colligitur ex ejus libro de viris Illustribus. Cantica quidem Canticorum nominat, sed non eadem de quibus inquirimus, vt probabitur invictis argumentis, cùm in illum de Canticis Canticorum Commentarium præfabimur.

Beda an. 730. quanquam scripserit in libros Regum, in Psalmos, & in Cantica, nullum de Commentariis istis Gregorii Magni testimonium adducit: cùm tamen librum septimum in Cantica totum fere ex S. Gregorii libris concinnarit.

Angelomus Monachus Luxovienſis an. 830. vir in divinis Scripturis exponendis nobile sortitus ingenium, inquit Trithemius, jussu Drogonis Episcopi Metensis, filii Caroli Magni scripsit in libros Regum, nobile opus, inquit idem Trithemius, & quale se in Scripturis sanctis alias legisse non meminit; sed nec ille de Commentariis istis quidquam attigit.

Rabanus Maurus an. 840. edidit etiam Commentarium in libros Regum, in cujus præfatione ita loquitur: *Ibi inveniet* (lector) *quid Pater Augustinus, quid Papa beatus & sanctissimus Gregorius*, &c. *rite intellexerunt: quorum sententias aut sicuti ab ipsis transscriptæ sunt, posui, aut sensum*, &c. Multa ibi ex sancti Gregorii libris testimonia profert; nullum verò de Commentario in libros Regum, nec de aliis duobus, quos vtique non noverat.

Hincmarus Remensis Episcopus, qui obiit an. 882. vir acris ingenii, & qui omnes sanctorum Patrum libros evolverat, multa in opusculis suis de Gregorii Magni libris testimonia refert; sed de Commentariis istis ne verbum quidem.

Alulfus Tornacensis Monachus an. 1090. exemplo Paterii, librum ex omnibus Gregorii Magni operibus edidit, quem idcirco Gregorialem nuncupavit, multò etiam Paterio ampliorem, sed nec vnum quidem ex Commentariis istis testimonium adducit. Extat hoc opus manuscriptum in Monasterio Longipontis Ordinis Cistercienſis prope Suessionum.

Rupertus an. 1100. scripsit in libros Regum; verùm apud ipsum altum est de his Commentariis silentium.

Sigebertus qui eodem tempore florebat, in libro de illustribus Ecclesiæ scriptoribus, nullam de iis mentionem habuit: loquitur tantùm de Moralibus in Job, de Homiliis in Ezechielem, de 40. Homiliis in Evangelia, de Pastorali, de Dialogis, & de Registro. & addit: *Scripsit & alia quæ à Romanis post ejus mortem combusta sunt.*

Trithemius qui vivebat an. 1500. asserit libros quos S. Gregorius scripsit in Reges, post ejus mortem fuisse combustos. Idem habetur in editione operum S. Gregorii anni 1533. Parisiis apud Chevalonium, in quorum fronte hæc leguntur: *Scripsit & alia nonnulla D. Gregorius, vt Ioannes de Trittenheym testatur, scilicet in quinque libros Moysis, in libros Re-*

gum, &c. quæ post ipsius mortem nedum in publicum data æmuli ejus nequissimi, gloriæ videlicet sancti viri invidentes igne perdiderunt, sicut Ioannes Diaconus in vita Gregorii conqueritur. Habentur autem ista apud Joan. Diacon. lib. 4 num. 59. his verbis: *Nam sicut à Majoribus traditur, cùm calumniarum veterum incentores Gregorium prodigum dilapidatoremque multiplicis Patriarchatus thesauri perstreperent, deficiente personali materie ad comburendos libros ejus cœperunt pariter anhelare.* Et num. 70. *Expositionum ipsius pars maxima quæ vtique ab invidis exusta recolitur, non habetur.* Certè Baronius ad an. 604. §. 22. veritatem hujus historiæ elevare videtur, tum quòd Isidorus & Ildefonsus de hoc incendio tacuerint: tum quòd apud Paterium qui erat Romæ, & Gregorio supervixit, nihil de eo legatur: sed hæc non sunt tanti momenti.

Proferre possem infinitos alios ex scriptoribus Ecclesiasticis viros graves & insignes, Lanfrancum, Anselmum, Ivonem, Bernardum, Petrum Lombardum, Thomam Aquinatem, cæterosque, qui multa de Gregorii Magni operibus retulerunt, illorum autem Commentariorum nusquam meminerunt: sed ne modum præfationis excedam, pergo ad alia.

Præter tot ac tantorum virorum auctoritatem, quorum ne vnus quidem Commentarios in libros Regum, in septem Psalmos Pœnit. & in Cantica Cantic. Gregorio Magno adjudicavit, non levia suppetunt rationum momenta, quæ libros illos ipsi prorsus abjudicent.

Non quòd negem S. Gregorium de libris istis sermones habuisse ad populum, sed quòd illum de his omnibus quidquam scripsisse, nulla vel levis conjectura suadeat. Constat quidem dicta Gregorii à quodam Abbate Claudio excepta, & scripto tradita; sed non juxta mentem S. Patris, vt ipsemet queritur epist. 22. lib. 10. his verbis: *Quia charissimus quondam filius meus Claudius aliqua me loquente de Proverbiis, de Canticis Canticorum, de Prophetis, de libris quoque Regum, & de Heptateucho audierat, quæ ego scripto tradere præ infirmitate non potui, ipse ea suo sensu & stylo dictavit, ne oblivione deperirent, vt apto tempore hæc eadem mihi inferret, & emendatiùs dictarentur. Quæ cùm mihi legisset, inveni dictorum meorum sensum in multis inutiliùs fuisse permutatum: vnde necesse est, vt tua experientia omni excusatione, atque mora cessante, ad ejus monasterium accedat, convenire fratres faciat, & sub omni veritate quantascumque de diversis Scripturis chartas detulit, ad medium deducant. Quas tu suscipe, & mihi celerrimè transmitte.* Cùm enim dicat se de libris illis ad populum loquutum fuisse, perspicuum est eum id feciisse per Homilias, non autem per Commentarios, quales sunt isti de quibus sermo. Scripta autem est hæc epistola tribus ad summum annis ante mortem Gregorii. Quis verò probaverit Homilias ejusmodi, quas suo sensu dictaverat Claudius, & quas ad se mitti Gregorius jusserat, ad Gregorium revera transmissas fuisse? Præterea quamvis ad ipsum transmissas daremus, tardiùs fortasse ob longinquitatem itineris eas acceperit, aut etiam acceptas non licuisset ipsi per otium eas emendare, cùm negotiis & calamitatibus per id tempus obrutum se conqueratur, ideóque Homilias in Ezechielem diu interrumpere inter gladios barbarorum, & publicos luctus coactum fuisse, vt liquet ex præfatione in Ezechielem, & apertiùs homilia 11. lib. 1. his verbis: *Cogor namque modò Ecclesiarum, modò Monasteriorum causas discutere: sæpe singulorum vitas actusque pensare: modò quædam civium negotia sustinere: modò de irruentibus barbarorum gladiis gemere, & commisso gregi insidiantes lupos timere: modò rerum curam sumere, ne desint subsidia iis ipsis quibus disciplinæ regula tenetur: modò raptores quosdam æquanimiter perpeti: modò eos sub studio servatæ charitatis obviare. Cùm itaque ad tot & tanta cogitanda scissa ac dilaniata mens ducitur, quando ad semetipsam redeat, vt totam se in prædicatione colligat, & à proferendi verbi ministerio non recedat?* Quæ omnia paucis exponit Joannes Diaconus l. 4. c. 67. *Tantis*, inquit, *curarum tumultibus pro animarum pariter ac civitatis custodia Gregorius gravabatur, vt in Coli molestias corruens, non solùm, sicut promiserat, per ordinem Ezechielis mysteria minimè pertractaret; verùm etiam hostilibus incursionibus, multisque corporis debilitatibus aggravatus à studio expositionis omnino desisteret, & ad dies illos se perveniisse defleret, atque dissolutionem sui corporis totis conatibus flagitaret.*

Hæc de tribus generatim Commentariis dicta sint, dùm sua de singulis momenta in cujusque speciali præfatione subjungamus.

DE COMMENTARIO IN LIBROS REGUM JUDICIUM.

PRÆTER illa quæ in præfatione generali produximus argumenta adversus inscriptionem horum Commentariorum nomine S. Gregorii, alia quædam superaddere visum est. Primùm S. Gregorius epist. 22. lib. 10. dum se locutum ait de libris Regum, libros illos absolutè & generatim pronuntiat, non præcisè & speciatim hos aut illos; at verò auctor hujus Commentarii quem præ manibus habemus, non nisi sexdecim priora libri primi Regum capita sibi proponit exponenda; sic enim in præfatione loquitur: *Cujus tamen* (historiæ Regum) *universitatem exponendam suscipere non audemus.* Et infrà: *A principio voluminis usque ad David Regis unctionem explanare proponimus.* Mentem autem suam in sequentibus clariùs auctor ipse aperit. Verba sunt: *Hoc videlicet à præfatis venerabilibus Patribus distantes, quia non sparsim & de diversis locis eligimus quod exposituri sumus; cùm illi non ex ordine aliquam sacræ hujus historiæ partem, sed sparsim testimonia quædam susciperent quæ ad eruditionem fidelium exponere habuissent.* Et paulò pòst: *Ut brevi isto quod cernitur experiri possimus, si ultrà progredi exponendo debeamus.* Et inferiùs: *Sed & primò non tam instituere quàm obsecrare Lectorem censui, ut inanitate expositionis meæ, pondus sacræ historiæ nequaquam penset.* Et in fine totius operis sic concludit: *Sed quia auctore Deo ea quæ proposuimus de libro Regum tractanda complevimus, orandus est summus atque omnipotens Spiritus, ut qui verba per quem voluit protulit, tam scribenti quàm legenti tribuat affectum virtutis.*

Secundò. Non scripsit S. Gregorius, non dictavit amanuensibus, sed locutus est. Sermones habuit quos Claudius Abbas audiens suo postmodum stylo dictavit: at auctor hujus Commentarii se non tam dictasse quàm scripsisse profitetur, suamque expositionem non auribus, sed oculis subjecisse lectorum.

Tertiò. Auctor hujusce Commentarii vulgata sacræ Scripturæ versione vtitur: Gregorius autem Italica & Hieronymiana. Id observare facillimùm. Multa etiam loca non eo modo effert, quo solet Gregorius, vt versiculum cap. 15. l. 1. Regum. Cùm enim lib. 18. Moral. c. 22. lib. 6. c. 21. & lib. 34. c 14. Pastor. 1. part. c. 6. ita legatur: *Nonne cùm parvulus esses, in oculis tuis caput te constitui in tribubus Israel?* Auctor Commentarii aliter sic habet: *Nonne cùm parvulus esses, in oculis tuis caput Israel factus es.* Scio quidem ita etiam legi homil. 7. in Evangelia; verùm error est in recentioribus MSS. codicibus, qui exinde in editos irrepsit. nam in veteribus MSS. vt in antiquissimo & optimæ notæ S. Germani à Pratis, & in Anglicis constanter ita legitur: *Cùm esses parvulus, in oculis tuis caput te constitui in tribubus Israel.* Versiculum etiam illum Psal. 103. *Qui tegis aquis superiora ejus*, ita legit Gregorius Homil. 9. & 17. in Ezech. Auctor verò Commentarii habet: *Qui tegit*, scilicet in Præfatione. Gregorius verba illa Exod. 7. ita refert: *Ecce constitui te Deum Pharaonis*, Homil. 8. & 15. in Ezech. Hic autem cap. 1. *Posui te Deum Pharaonis.* Gregorius Homil. 9. in Ezech. *Nihil me judicavi scire inter vos, nisi Jesum, & hunc crucifixum.* Auctor verò c. 1. *Nihil judicavi me scire inter vos, nisi Christum, & hunc crucifixum.* Gregorius lib. 17. Moral. c. 13. *Ascendit super Cherubim, & volavit, volavit super pennas ventorum.* Psal. 17. Auctor ibidem: *Ascendit super Cherubim, & volavit super pennas ventorum.* Gregorius lib. 4. Moral. cap. 17. *Maledictus homo qui spem ponit in homine.* Jerem. 17. Auctor, *qui confidit.* Nec omittendum illud l. 5. c. 4. ad illa verba, *quocumque se vertebat*, &c. vbi textum illum Evangelii Marc. 16. *Prædicate Evangelium omni creaturæ*, auctor exponit de generibus singulorum: contrà verò Gregorius Homil. 29. in Evangelia. Alia multa inter legendum occurrent.

Quartò. Neque verò stylus ipse Gregorianum sapit, licèt in quibusdam eum imitari conatus sit auctor; quod fortasse erroris occasionem præbuit. Verùm quantùm stylo Gregorii sit dissimilis, sola Homiliarum in Ezechielem lectio comprobabit.

Quintò. Sed quid plura? si attentiùs auctoris verba expendantur, luce meridiana cla-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

riùs apparebit fuisse Monachum aliquem, qui frequenter de Monachis monasteriorumque regimine ac disciplina sermonem habet. Siquidem lib. 1. cap. 1. Moralis expositionis ad illa verba, *Fuit vir unus*, &c. ita loquitur: *Hi qui abrenuntiantes sæculo, remotioris vitæ secretum petivimus, Monachi vocamur: Monos quidem Græcè, Latinè autem unus dicitur. Hoc quippe titulo appellationis inscribimur, vt vox nominis nostri nobis insinuet altitudinem dignitatis*, &c. Lib. 2. cap. 3. ad hæc verba, *Et vocavit Dominus Samuelem*, sic habet: *Vera obedientia nec Prepositorum intentionem discutit, nec præcepta discernit: quia qui omne vitæ suæ judicium majori subdidit, in hoc solo gaudet, si quod sibi præcipitur operatur. nescit enim judicare quisquis perfectè didicerit obedire.* Et infrà: *Ad promerenda æternæ vitæ gaudia non exquiritur qualitas operis, sed mortificatio propriæ, & executio alienæ voluntatis.* Lib. 3. c. 4. ad illa verba, *Et elevantes oculos*, &c. *Bethsamitæ oculos levant, cùm vitæ secretioris proposito confluentium ad se dona subtili inspectione considerant, cùm intenta mente discutiunt, recta validaque intentione prosequuntur. Levare igitur oculos eis est, Novitiorum spiritum altiùs considerare.* Lib. 4. cap. 4. ad ista, *Quia petistis vobis Regem*, &c. *Qui arctissimam conversationis viam imperant, noviter accedentibus facilè aditum non impendant.* Et post pauca: *Qui in regularis vitæ forti proposito aliis præsunt, tantò discretiùs debent ad eandem viam conversos recipere, quantò & vtiliùs prænoscendum est, accedentium petitio ex virtute sit animi, an ex præcipitatione voluntatis.* Et nonnullis interjectis, ad hæc, *Et audivit Samuel: Audire vocem populi est, quæ sanctæ conversationis habitum petentes exterius dicant agnoscere. Hoc namque Novitiorum nostrorum mentes audiant & expaveſcant, quia videlicet quod nobis dicunt, in auribus Domini loquuntur.* Et inferiùs: *Cùm ergo ea quæ Novitii promittunt, Deo offerimus, quasi chirographum quod nobis faciunt, illi damus.* Et paulò post: *Qui in sanctis monasteriis sunt tepidi, medendi sunt quasi ægri; non sunt ejiciendi vt mortui.* Et postea: *Quia profectò nonnulli ad servitutem Dei veniunt devoti, qui & refrigescere permittuntur, sed Pastorum studio, quorum se præcepto subdiderant divina inspiratione, ad amorem cælestis patriæ recalescunt.* Et post multa, ad illa verba: *Festina nunc, hodie venit in civitatem: Qui ergo remotæ vitæ ordinem sumpsimus, hoc observare attentiùs debemus. Statuendæ sunt nobis horæ ministerii, ut breviter persistamus in opere, festinanter redire valeamus ad contemplationis arcem. Ipsæ autem secreti silentii nostri moræ tanta lege districtionis custodiendæ sunt, vt ipsi etiam qui accedere solent, sciant quia contra propositum nostrum ad nos accessum non habeant.* Lib. 5. c. 3. *Etsi in his nostra discutimus, in Monasteriis plerique tales inveniuntur*, &c. Lib. 6. cap. 2. ad hæc verba: *Tulit autem populus*, &c. *Hoc sæpe in monasteriis accidit, cùm quisque nimis religiosus subditus spiritualium Prælatorum imperiis adjicere præsumat; cùm Regularem communem vitam despicit, & propriæ sequitur arbitrium voluntatis. Dum enim meliorare vitam eligendo quàm ob diendo nititur, quid aliud quàm apertam inobedientiam intentione virtutis colorare monstratur?* Plura studiosus inter legendum inveniet.

Ex his omnibus verisimile est Commentarium in libros Regum suppositicium esse, & perperam Gregorio Magno adscriptum. Sanè quisquis illius est auctor, pius est maximè, in vita spirituali exercitatissimus, multiplicique eruditione refertus. Et ut paucis doctrinæ ejus excellentiam comprehendam, abstrusissimas Scripturæ sacræ sententias mira varietate enucleat, lectorem Christianum instruendo movet, à vitiorum fœditate deterret, & ad virtutis studium plurimùm inflammat. Utinam tam pium, tam sanctum opus S. Gregorio vindicare possemus salva veritate.

TOMO TERTIO CONTINENTVR

Expositio in Librum primum Regum. *pag.* 1

Expositio in septem Psalmos Pœnitentiales. *p.* 369

Expositio in Cantica Canticorum. *p.* 761

S. Paterii liber de expositione veteris ac novi Testamenti, *&c.* *p.* 513

Index rerum & verborum.

Index auctoritatum Scripturæ sacræ à B. Gregorio explicatarum.

S. GREGORII PAPÆ IN LIBRVM PRIMVM REGVM,

Qui & Samuelis dicitur, variarum expositionum Libri sex.

PROOEMIVM.

POST Moysi, & Jesu Nave libros, & Judicum, octavus, sive nonus in canone sanctarum scripturarum, primus liber Regum ostenditur. Qui profectò liber, sicut & pleraque volumina sacri eloquij, quòd à sanctæ Ecclesiæ doctoribus nondum sit expositus, nonnulli simpliciores hunc non esse mysticum arbitrantur, & eò sublimiora per spiritum nulla dicere, quò planiora per litteram videtur enarrare. Sed si ea, quæ in aliis explanationum libris doctores sancti locuti sunt, legerent, hujus quoque historiæ quàm sit immensa profunditas, invenirent. Nam plerumque in illorum expositionibus, quod hîc planum per litteram dicitur, valde esse arduum per spiritalem intelligentiam declaratur: & apertè insinuant, quia longè sublimius de sacra historia intelligunt, quàm in ejus superficie foris legunt. Planum namque est, quòd Helcana vir Ephrathæus, uxores duas habuisse describitur: quòd Heli sacerdos, dum à censura correptionis filiorum affectione dissolvitur, de sella cadit, & fracta cervice interit: quòd rex Saül obedire Deo in Amalechitarum demolitione noluit, sed non multò pòst & vitam & regnum amisit. Sed hæc nimirum plana, sicut placet simplicioribus, doctores sancti, ut digna sublimitate perciperent, eorum intellectum non in simplicitate quæsierunt litteræ, sed in volatu allegoriæ. Hinc est enim, quòd cum sanctus Augustinus duas Helcanæ uxores per historiam legeret, in planitie lectionis spiritalem altitudinem intuens, synagogæ typum una, altera verò, quia figuram sanctæ Ecclesiæ haberet, exposuit. Sanctus quoque Hieronymus Heli sacerdotis & Saul mortem, non ad hoc solum in sacra historia positam, ut inobedientes præpositos eorum terreret pœna, sed etiam ut dum veterum & transgressorum rectorum repulsio legitur, antiquæ legis & sacerdotij interitus designetur. Sacra igitur Regum historia non idcirco spiritalibus sacramentis vacua credenda est, quia à venerabilibus patribus seriatim non est exposita; sed eò altior & profundior, quò velut immensi vastitas fluminis, ex parte quavis exigua hauriri exponendo potuit, & repletis eorum vasculis, suæ plenitudinis impetu quotidie implendis aliis decurrit. Dum ergo quædam hujus sacræ historiæ ad robur suorum operum tollerent, plenitudinem verò illius in suæ sublimitatis secreto indiscussam præterirent, quid aliud agere visi sunt, quàm de immenso amne aliquid capere, quod sitientibus fidelium mentibus propinarent? Quorum profectò morem nos quoque in præsenti opere sequimur, qui ad ingentem hanc historiam gratiâ aperiendæ intelligentiæ ejus accedimus, cujus tamen universitatem exponendam suscipere non audemus: hoc videlicet à præfatis venerabilibus patribus distantes, quia non sparsim, & de diversis locis eligimus quod exposituri sumus, cùm illi non ex ordine aliquam sacræ hujus historiæ partem, sed sparsim testimonia quædam susciperent, quæ ad eruditionem fidelium exponere habuissent. Dei ergo omnipotentis adjutorio confisi, à principio voluminis usque ad David regis unctionem explanare proponimus: ut brevi isto, quod cernitur, experiri possimus, si ultra progredi exponendo debeamus. Plerique etenim dum immoderata proponunt, executores propositi sui fieri numquam possunt: maximè cùm tractator sacri eloquij morem gerat viri in alta specula consistentis: scriptura verò sacra silvæ vastioris similitudinem. Qui profectò vir in alto situs, etsi acuta visione nemoris vastitatem considerat, tamen dum summa montium, dum extrema collium, dum arborum celsa, in quadam æqualitate sibi convenientia respicit, quàm magnæ valles, quàm distentæ planities in medio lateant, non attendit. Sed si perambulare, quod ei breve videtur, cœperit, repente co-

Vid. Beda etiã proœmium, quod ad hanc ipsam sententiam refertur.
1. Reg. 1.
1. Reg. 4.
1. Reg. 13
S. Aug. l. 17 de civit. Dei cap. 4.
S. Hier. advers. Pelag. l. 1. c. 8. & cont. Iovin. l. 1. c. 20.

gnoscit, quia qui se totum vidisse putaverat, valde plura remanserant, quæ non viderat. Unde & sæpe immoderatus viator decipitur, ut tantò periculosius iter expleat, quantò & eum in via, expleto die, noctis error intercipit, qui velut in parvi itineris spatio nec diei partem se explere cogitavit. Sic sic nimirum, dum sacræ historiæ intellectum in quadam sensuum ejus summitate consideramus, omnipotentis Dei gratia, velut altos opacioris silvæ vertices de quadam sublimitate attendimus. Sed quia dum iidem sensus subtilius considerari & proferri cœperint, alios se multipliciores gignunt, velut in superficie, ut videtur, totius inspecti nemoris: at vallium concava, & distenti Matini latent spatia, quæ non videntur. Tutius ergo gradimur, si sic metimur ea quæ cernimus, ut etiam ea quæ procedendo visuri sumus, percurrenda esse cogitemus. Itaque dum ingentis historiæ parvam partem explanare proponimus, pro modulo imbecillitatis nostræ cursum itineris in vicinio terminamus: tam videlicet ingenij tenuitate diffisi, quàm sacri voluminis profunditate perterriti. Sed & primùm non tam instituere, quàm obsecrare lectorem censui, ut inanitate expositionis meæ pondus sacræ historiæ nequaquam penset: quia divina eloquia ex mensura tractatorum numquam æstimanda sunt. Nam nec ideirco sunt vilipendenda, quia non subtiliter considerantur: nec celsa & venerabilia ideo, quia facundè & subtiliter exponuntur. Alia quippe virtus est, quæ apud sæculi sapientes tanta habetur, quantum eam extollere possunt præ-
2. Tim. 1. d clara ingenia. Sacra verò scriptura, quia divinitus inspirata est, tantò sublimius etiam præclara hominum ingenia superat, quantò ipsi præclari homines Deo inferiores sunt, & nihil in illa spiritali sublimitate conspiciunt, nisi quod eis ipsius divinæ dignationis bonitate revelatur. Nemo igitur in ejus scientia ita perfectus est, ut proficere ultra non possit: quia inferior est omnis profectus hominis divinitatis altitudine eam inspirantis. Unde & per Psalmistam
Ps. 103. a de Domino dicitur: *Qui tegit aquis superiora ejus.* Si enim aquarum appellatione illæ supernæ designantur profundæ intelligentiæ Angelorum: dum sacri eloquij altitudinem Deus in aquis tegere dicitur, constat nimirum, quia homo semper illa sit in-
Exo. 12. b ferior, cui solùm ejus inferiora revelantur. Hinc etiam per Moysen præcipitur, ut agni residuum igne comburatur: quia videlicet scripturæ sacræ, quæ ad cognoscendum Redemptorem sunt editæ, pro sublimitatis suæ dignitate venerandæ tunc etiam sunt, cùm non intelliguntur. Itaque etsi nihil pensatur, quod à me dicitur; nihilominus pensandum est, quia hæc sacra scriptura, quæ à me indignè exponitur, ei, cui omnipotens Deus secreta aperire voluerit, bona & sublimia multa dicit. Scriptura etenim sacra tam mirabiliter ab omnipotente Deo condita est, ut etsi multipliciter videatur exposita, non desunt tamen ei secreta, quibus servet occulta: quia fere numquam sic exponitur, ut ei non plura remaneant, quæ quotidie exponantur. Qua profectò ejus incomprehensibilitate omnipotens Deus humanæ mutabilitati magna dispensatione consuluit: nam, ut vilescere nota non possit, sic mirè disposita est, ut cognita nesciatur: & eò legatur gratius, quò quotidie discitur: ac dum semper recentia intimat, suavius oblectet. Historia ergo Regum, quia eo spiritu condita, quo & cetera scripturæ sanctæ volumina cognoscuntur, non debet credi eis esse minor sacramentis, quibus non est inferior titulo auctoritatis. Nam omnes scriptores ejus Prophetæ fuisse referuntur: qui cùm historica narrant, spiritualia signant: exteriora loquuntur, & intima innuunt: terrena proponunt, ut cælestia exequantur. Unde & hic liber primus & secundus ejusdem historiæ, ad hoc prophetæ Samueli adscribitur, ut ex auctoris titulo sentiatur historia, quam scribit, non tam historia, quàm prophetia: simplex veraque littera, sed alta nimis, & multiplicitate occultorum sensuum profunda. Nos autem de tanto ejus pondere pro modo pusillitatis nostræ assumimus ferenda, quæ possumus. Nam cùm suavis sit in superficie litteræ, altior in typis allegoriæ, moribus instruendis utilis, lucida in exemplis exhibendis, in locis tamen singulis & historica asserere, & typica proferre, & conferre moralia, & proponere exempla refugio: quamquam alia sub uno intellectu, adjuvante Domino, sim expositurus, alia verò sub pluribus. Maximè cùm his temporibus scribendi operam dare censuerim, in quibus dum cordibus quorumdam Ecclesiasticorum virorum vetus sollicitudo mundanæ intentionis immergitur, nova scribendi studia, eò esse superflua judicant, quò & doctorum venerabilium abundare vetera non ignorant. Qui nimirum ratione convincendi essent, nisi signum calumniæ, expositæ fronte, prætenderent. Nam qui nova velut nova contemnunt; illa quæ probant vetera, curarum sæcularium saturitate fastidiunt. Quos sanè plures sub unius denotatione scriptura exponit, dicens: *Anima saturata calcabit favum.* Favus quippe mel novum continet. Quasi ergo dicat: Dum terrenarum rerum cura immoderatius pascitur, in ea quæ valde placere solet, recenti scripturarum dulcedine non lætatur. Sed quia hujus sacræ historiæ commenta veterum nulla reperiunt, rectius agunt, si opus nostri laboris ea charitate, qua ad utilitatem parvulorum sanctæ Ecclesiæ impenditur, amplectantur, & pro reprehensionum molestia, nobis in tanta scripturæ profunditate velut altissimo pelago laborantibus, præsidia orationum ferant. Hinc nimirum nostri sudoris fructum suum faciunt: quia dum ex benignitate diligunt, ad æternæ remunerationis sibi cumulum vertunt, & quòd tantis temporibus tam clausa & inexposita scriptura ad communem intelligentiam ducitur, & quòd parvuli sanctæ Ecclesiæ dum in veteris scripturæ tegminibus novæ religionis splendorem suscipiunt, in profectu suæ devotionis adjuvantur. Sed quia in diversis sanctorum Patrum operibus, diversa hujus historiæ testimonia inveniuntur exposita, notare lector debet: quia aliquando eorum sensus tractando subsequor, aliquando autem enodare historiam aliter insudo; ut & opus, quod spe divinæ inspirationis aggredior, & antiquorum patrum auctoritate sit validum, & lectori nequaquam fastidiosum: dum inter ea, quæ novit vetera, ea etiam ei quæ non novit, nova repræsentat. Ad quam profectò sententiarum pronunciationem aliquando ex necessitate ducor: quia & patres venerabiles si seriatim cuncta exponerent quæ ex parte tetigerunt, eam seriem locutionis, quam tenere visi sunt, observare nequaquam potuissent. Dum igitur sanctorum patrum intellectus prætereo, necessitate aliquando, aliquando commoditate utor: quia & fastidium lectori amoveo, & dum totum seriatim discutio, multa ex mediis contra me veniunt, quæ illorum sequi sententias non permittunt. In quo sanè opere lectorem flagito, ut non verba ex eloquentium oratorum sanctæ Ecclesiæ comparatione consideret, sed sententiarum intellectus ex Ecclesiasticæ disciplinæ rationibus pensetur: quia etsi juxta Dei prohibitionem in ejus domo nemus plantare nescio; regulam tamen, qua sancta scriptura fideliter exponitur, in nullo derelinquo. Sed & ubi minus placet, quod peritus lector invenerit, consideret quòd dum spiritalem historiam & altis sensibus profundam, velut magni pelagi procellas nauta peregrinus aggredior, reprehensibile valde non est, si gubernaculum dicendi pulchrè non ducitur, cùm spumantes undarum vertices irruunt, qui peritissimum regimen sæpe solvere clavum cogunt. Sic sic nimirum, nec silvosa colere devotus arator ingrediens, rectas sulcorum disponit lineas, si ea priùs re-

Prov. 27. d

S. Aug. l. 4. de doctr. Chr. cap. 9.

Deu. 15. d

ducto vomere sæpius non rescindat: quia artem facilitas nulla sequitur, si eandem arandi peritiam consuetudo culturæ præire nulla videatur. Verùm nec planitiem historiæ quis hac æstimatione consideret; quia plerumque tantò difficiliùs ad spiritalium sensuum secreta pertingimus, quantò in littera planiori secretorum aditum situm longiùs videmus: & eò ejus tangere summa non possumus, quò gradus est inferior, unde tangere summa cogitamus. Quid enim est intellectus divinitatis, nisi ineffabilis quædam summa celsitudinis? Et quia omnipotens Deus per scripturas agnoscitur, quid est eadem sacra scriptura, nisi gradus quidam, qui conscenditur ut illa sublimitas contingatur? Quoties ergo historia planior est, sed altior intellectus, quid est aliud, nisi quia talem gradum illa sublimitas habet, à quo facilè contingi non potest? Si ergo aliquid indecens etiam in planioris historiæ explanatione lector inspexerit, tantò benigniùs dare veniam poterit, quantò rationabiliùs agnoscit, quia dum à plano quod cernitur, ad illa sublimia ultra non tendimus, facilè vacillamus. Priora igitur voluminis, quia tam sanctæ Ecclesiæ sacramenta continent, quàm mores electi hominis demonstrant, positi in studio bonæ conversationis, sub utroque intellectu sigillatim edisserо: ut cùm in actibus veterum, novæ fidei rationes agnoscimus, in eis etiam conversationis nostræ ædificationem capiamus. Sed & quia in salute fidelium fides operibus prior est, typicam significationem, velut solidum fundamentum, præmittimus, cui totius suscepti operis fabrica in morali, vel historica expositione imponatur, vel subsequatur.

S. GREGORII PAPÆ LIBER PRIMVS Expositionum in librum primum Regum.

CAPVT PRIMVM.

Fuit vir unus de Ramatha Sophim, de monte Ephraim, & nomen ejus Helcana, filius Hieroboam, filij Heliu, filij Thau, filij Suph Ephrathæus.

ALLEGORIÆ. *Bed. in com. c. 1. Gen. 2. b Idem in l. 3. Mor. c. 6.*

QUEM ergo vir iste nobis insinuat, nisi Dominum ac redemptorem nostrum, qui & in infirmitate nostrę carnis apparuit, & tamen eamdem susceptę naturæ infirmitatem vitæ remissioris blanditiis non subegit? Vir quippe à virtute nominatur: Homo autem in Paradiso conditus, bellum cum apostata angelo habuit, cui tamen per conditionalem virtutem resistere non curavit. Fortis ergo conditus, sed hosti enervitet subjugatus, vir non fuit ex congressione, qui fuit ex munere. Sic itaque factus est fortis, ut damnata humana natura, victori hosti prævalere non posset, si hanc ille non assumeret, qui supra homines extitisset. Factus est itaque pręliator noster, conditor noster. Sed utrum vir fuerit, noscitur, si ex ostensa virtute consideretur. Assumpsit nostram naturam, quæ dum in ipso vinceret, nobilitatem conditam repararet, & fieret in Redemptore infirma valida, quæ in Adam facta fuerat fortis infirma. Cui nimirum, *Mat. 4. a* dum jejunaret, in eremo tentator affuit, antiquæ victoriæ suæ tela reparavit, gulę, elationis, ac superbiæ jacula intorsit, sed eum sibi per omnia resistentem reperit. Vir ergo claruit per victoriam, qui fortem jam victorem apostatam angelum superans, non ei potentiam suæ divinitatis exhibuit, sed infirmitatem humanitatis. Hunc virum propheta Hie- *Hie. 31. d* remias considerans, ait: *Femina circumdabit virum.* *Zach. 6. c* Hunc Zacharias monstrat, dicens: *Ecce vir, Oriens nomen ejus.* Hunc beatus Petrus Apostolus Judæis prędicans, dicit: *Iesum Nazarenum, virum approbatum à Deo in vobis, virtutibus, & prodigiis, & signis: hunc præfinito consilio, & præscientia Dei traditum per manus iniquorum affligentes, interemistis.* Hinc eidem Redemptori in via colloquens Cleophas, ait: *De Iesu Nazareno, qui fuit Propheta, potens in opere & sermone.* Vir etenim fuit, qui & in hoc mundo ab Ecclesia expulit antiquum hostem, & in inferno, moriens, alligavit. Et quia qui moriens inferni vires comminuit, resurgens nobis aditum reseravit ęternitatis, magnitudinem virtutis suæ non solùm vivendo monstravit nobis, sed etiam moriendo, & resurgendo. Quia ergo Redemptor noster per humanitatem, quam assumpsit, magnæ virtutis opera egisse cognoscitur, rectè is, qui eum typo significat, vir fuisse perhibetur. Sed quærendum est, cur dicatur vir unus. Nam si unitas hæc referatur ad numerum, superfluum videtur: unusquisque enim unus, & non duo, est. Et sanctus Samuel, à quo ista scribuntur, contra morem scriptorum sanctæ Ecclesię frustra inchoasse nullatenus credendus est. Nam scriptor illius voluminis, cùm beati Job vitam ad exemplum fidelium duceret, sic exorsus est: *Vir erat in terra Hus, nomine Iob.* Evangelista etiam Lucas, cùm in principio sui Evangelij justi sacerdotis præconia diceret, ait: *Fuit in diebus Herodis regis sacerdos nomine Zacharias.* Nam nec ille ait: Vir unus: nec Evangelista: Fuit sacerdos unus. Quid est ergo quòd electus Propheta contra usum scriptorum, scribendi tale cœpit exordium? Sed quia non solùm scriptor erat, sed etiam propheta, noverat de quo historia diceret: & qui per historiam dicebatur, noverat

Act. 2. d

Luc. 24. c

Iob. 1. a

Luc. 1. a

Luc. 2. a

quem signaret. Quod ergo de historia præter usum narrat historiæ, hoc ad usum catholicæ fidei, in intellectu loquitur allegoriæ. Unde & hac nova consuetudine, simul tota confitetur Ecclesia, quia Deus & homo unus est Christus. Dicit ergo: [*Fuit vir unus :*] quia de Deo homine loquebatur, ut deitatem, & humanitatem ejus assereret, & non aliam suscipientis verbi, & suscepti hominis personam, sed Dei & hominis unam, eamdemque esse apertiùs demonstraret: quæ tamen unitas, ad excellentiam dignitatis ejus referri convenienter potest. Nam etsi Redemptorem alium sancta Ecclesia non habuit, ex virtutis ostensione viros nonnullos habuit. Dum ergo unus dicitur, incomparabilis demonstratur. Nam æqualem non habuit, qui dum humano generi excellenti vita, & verbo consuluit, singulari munere dare potuit
Rom. 5. d dona Redemptionis. Unde & Paulus ait : *Abundantiam gratiæ, & donationis, & justitiæ accipientes, in vita regnabunt per unum Iesum Christum.* Hanc excellentiæ suæ dignitatem per semet-
Ioan. 15. d ipsum Judæis improperans, ait : *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Excellentiam quoque pulchritudinis ejus
Ps. 44. a Psalmista considerans dixit : *Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis.* Singulare bonum Redemptionis Isaias in eo testifi-
Isa. 53. b cans, ait : *Verè languores nostros ipse tulit, & iniquitates nostras ipse portavit.* Singularem quoque dignitatem ejus, æternus genitor ostendens, à ma-
Mat. 8. c gnifica gloria clamavit dicens : *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Unus vir
1. Pet. 2. d erat, quem Petrus confitens, ait : *Non est aliud nomen datum sub cælo, in quo oporteat nos salvos*
Mat. 17. b & 3. g *fieri.* Hanc excellentiæ ejus magnitudinem, Pau-
Act. 4. c lus asserit, dicens : *Dominus exaltavit illum, &*
Marc. 1. b *dedit illi nomen, quod est super omne nomen.* Et quia excellentia virtutis non solùm electos homi-
2. Pet. 1. d nes, sed etiam cunctos beatos Angelos superat,
Phil. 2. b Hebræis hunc prædicans Paulus, dicit : *Qui cum*
Heb. 1. a *sit splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus, por-*
Ps. 2. b *tansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis, tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hereditavit. Cui enim dixit aliquando Angelorum : Filius meus es tu, ego hodie genui te ? Et rursum : Ego ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium.* Rectè ergo vir unus dicitur, cui nemo comparatur. Sed quem tantum agnovimus, audiamus jam, unde esset. De Ramatha Sophim, de monte Ephraim. Ramatha, Sophim, & Ephraim, Hebraica nomina sunt, quorum primum in lingua nostra sonat, Visio consummata : secundum verò, Specula : tertium denique, Frugifer, sive fructificans, in-
Beda ibid. ut supra. terpretatur. Quæ autem est visio consummata, nisi Dei omnipotentis cognitio perfecta ? Hanc profectò consummatam visionem doctor gentium insinuat, dicens : *Videmus nunc per speculum in*
1. Cor. 13. d *ænigmate : tunc autem facie ad faciem : nunc cognosco ex parte : tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum.* Et quid in specula, nisi illa Angelorum sublimitas intelligitur ? Specula quippe in sublimi, ad clariorem visionem eligitur. Ramatha autem Sophim recte dicitur : quia illa conditoris nostri perfecta cognitio, à solis illis beatis civibus haberi potest, qui in superna illa sublimitate consistunt. Jubar quippe æterni luminis in sui plenitudine, non in imo præsentis exilij, sed de statu respicitur æternæ sublimitatis. Unde bene Ramatha Sophim, in monte Ephraim sita perhibetur. Quis est enim mons Ephraim, nisi cælum ? Mons quippe est frugifer, qui æternæ pulchritudinis flores, & fructus indeficientis gaudij, semper profert. Bene autem, & Ramatha, & Sophim in Ephraim monte sita perhibetur, quia illa omnipotentis Dei æterna visio, & altitudo illa civium beatorum, non in terra habetur, sed in cælo. De Ramatha namque se esse insinuans;
Ioan. 10. c ait : *Sicut novit me Pater, & ego agnosco Pa-*
Luc. 10. d *trem.* Hinc iterum dicit : *Nemo novit Filium nisi Pater, & Patrem nemo novit nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* De specula, hoc est sublimi fuit, qui & Judæos increpans, dicit : *Vos de*
Mat. 10. d *deorsum estis, ego autem de supernis sum : vos de*
Ioan. 8. c *hoc mundo estis, ego autem non sum de hoc mundo.*
Ioan. 6. f De monte Ephraim fuit, qui dicit : *Ego sum pa-*
Idem 3. d *nis vivus, qui de cælo descendi.* De monte Ephraim eum fuisse Joannes Baptista affirmans, ait : *Qui de cælo venit, super omnes est.* Hinc Psalmista ait: *A summo cælo egressio ejus.* Hinc gentium doctor ait : *Secundus homo de cælo cælestis.* Vir ergo,
Ps. 18. b qui unus fuisse asseritur, de Ramatha Sophim de
1. Cor. 15. f monte Ephraim extitisse perhibetur : quia qui inter omnes natus supra omnes enituit, inde tantus in terra apparuit, quia de cælo venit. De Ramatha quippe Sophim fuit, quia etsi incomparabilis hic refulsit, magnitudo tamen excellentiæ ejus non capitur, nisi ubi ejus perfecta cognitio æternis civibus exhibetur. Nam hîc eum in excellentia virtutis aspexerat, qui dicebat : *Quod vi-*
1. Ioan. 1. a *dimus, & audivimus, & manus nostræ contrectaverunt de verbo vitæ.* Sed quia magnitudinem excellentiæ ejus non viderat, in Ramatha eam nobis repromittit, dicens : *Cum apparuerit, similes*
1. Ioan. 3. a *ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est.* Po-
test autem hujus montis nomine, beatissima semper virgo Maria Dei genitrix designari : mons quippe fuit, quæ omnem electæ creaturæ altitudinem electionis suæ dignitate transcendit. An non mons sublimis Maria, quæ ut ad conceptionem æterni Verbi pertingeret, meritorum verticem supra omnes Angelorum choros, usque ad solium deitatis erexit ? Hujus enim montis præcellentissimam dignitatem, Isaias vaticinans, ait :
Isa. 2. a *Erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium.* Mons quippe in vertice montium fuit, quia altitudo Mariæ supra omnes sanctos refulsit. Nam sicut mons altitudinem, ita domus designat habitationem. Mons quippe & domus aptè dicitur, quæ dum incomparabilibus est illustrata meritis, Dei unigenito, in quo recumberet, sacrum præparavit uterum. Nam mons in vertice montium Maria non fieret, si supra Angelorum altitudinem, hanc divina fecunditas non levaret. Et domus Domini non fieret, si in ejus ventre, per assumptam humanitatem, verbi divinitas non jaceret. Sed rectè mons frugifer dicitur, de qua optimus fructus, id est, novus homo generatur, quam certè in fecunditatis suę gloria pulchram, ornatamque Propheta respiciens, ait : *Egredietur virga de radice Iesse, &*
Is. 11. a *flos de radice ejus ascendet.* De hujus namque montis fructu, David Deo exultans, ait : *Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi*
Ps. 66. a *omnes, terra dedit fructum suum.* Terra quippe fructum suum dedit, quia quem Virgo peperit,
Luc. 1. d non concepit materiali opere, sed sancti Spiritus obumbratione. Hinc eidem regi, & prophetæ à Domino dicitur : *De fructu ventris tui ponam su-*
Ps. 131. b *per sedem tuam.* Hinc Isaias, ait : *Erit fructus*
Isa. 4. a *terræ sublimis.* Nam quem Virgo genuit, non solùm homo sanctus fuit, sed etiam potens Deus. De hoc fructu ad eamdem beatam Virginem, Elisabeth salutante, dicitur : *Benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui.*
Luc. 1. e Rectè igitur mons Ephraim dicitur, quæ dum ineffabili dignitate divinæ generationis attollitur, in ejus

fructu, arida humanæ conditionis germina revirescunt. Vir igitur de Ramatha Sophim factus est de monte Ephraim: quia qui per divinitatis suæ potentiam Angelos condidit, de carne præcelsæ Virginis, formam suscepit humanitatis. Et quia per humanitatem, quam assumpsit, non ex infidelibus, sed ex fidelibus nasci voluit, sequitur: [*Filius Hieroboam, filij Heliu, filij Thau, filij Suph.*] Quatuor quippe patrum nomina assignantur: quia dum ex fideli populo Dominus carnem sumpsit, eos per humanitatem patres habuit, quos totidem principalium virtutum gloria illustravit. Unde & non ad infidelem aliquem, sed ad fidem Abraham divina promissione dicitur: *In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ.* Hinc evangelista Matthæus generationis ejus ordinem texens, ait: *Liber generationis Iesu Christi, filij David, filij Abraham.* Hinc per semetipsum Samaritanæ mulieri loquitur, dicens: *Salus ex Iudæis est.* Hinc Paulus ait: *Quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa quorum patres, ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula.* Quibus profectò, quia & prudentia affuit in cognitione rerum: justitia, qua cognita, disponere recta cuperent: fortitudo, qua exequi quę vellent, bona potuissent: temperantia, per quam discretè cuncta perficerēt, aptè quaternario numero designantur. Sequitur: [*Ephrathæus.*] Qui autem de Ephraim monte asseritur, cur Ephrathæus esse perhibetur? Sed hoc ad litteram patet, quia videlicet de Ephraim monte esse aliquis potuit, qui de tribu Ephraim natus non fuit. Dicitur ergo Ephrathæus, ut qui ex loco ostenditur, de stirpe etiam propaginis agnoscatur. Quia verò Ephrathæus fructificans dicitur, rectè hoc personæ Redemptoris adscribitur, qui prophetæ vaticinio prædicatur: *Erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo.* Nam in præfinita apparens plenitudine temporum, cælestis doctrinæ flores, in poma vertit electorum; & quotquot sibi conjunxit ex humano genere, quasi tot fructus protulit ad æternitatem: quo in loco dum Redemptoris vita describitur, latenter etiam diaboli perditio demonstratur. Nam de monte Ephraim fuit, & tamen Ephrathæus non fuit: quia de cælo quidem cecidit, sed arbor pessima bonum fructum non dedit.

Gen. 22.
Matt. 1.
Luc. 3. f
Ioan 4. c
Rom. 9. a
Psal. 1. a
Matt. 7. c

Qui habebat duas uxores, nomen uni Anna, nomen secundæ Phenenna: fueruntque Phenennæ filij, Annæ vero non erāt liberi.

Quid per Phenennam, nisi synagoga exprimitur? Et quid per Annam, nisi sancta Ecclesia figuratur? Phenennæ quippe filij fuisse referuntur: quia cùm Redemptor noster in carne apparuit, per legem, quam dederat, per prophetas, quos miserat, editos in fide synagogæ filios invenit. Annæ autem non erant liberi, quia novitia tunc, & cælesti sponso nuper conjuncta sancta Ecclesia; prædicando adhuc nequaquam pariebat. Unde & ei ejusdem sponsi voce in Cantico dicitur: *Soror nostra parvula est, & ubera non habet.* Vel certè non pro inæqualitate ętatis filios non habuisse dicitur, sed per infecunditatem sterilitatis. Quę est ergo sterilitas Annæ, nisi obduratio Iudææ? Quæ enim dura corda Iudęorum ad Redemptoris fidem convertere non potuit, nimirum sterilis fuit. Sed notandum, quia Phenenna, quæ priùs parere dicitur, uxor secunda nominatur. Priùs quippe synagoga in fide filios edidit, sed tamen dignitate sanctæ Ecclesię minor fuit. Secunda igitur uxor extitit, non tempore conjugalis copulę, sed inęqualitate prærogativę. Sequitur:

Bed. in Sam. lib. 1. c. 1.
S. Aug. lib. 17. de Civ. Dei c. 4.
Cant. 8. c

Et ascendebat vir ille statutis diebus de civitate sua, ut adoraret, & immolaret Domino Deo exercituum in Silo.

Quæ enim spiritalis civitas Redemptoris, nisi scriptura sacra extitit? Hæc nimirum civitas suis civibus tot defensionum munimina contulit, quot præcepta: tot arma eis præbuit, quot consilia salutis. Quid autem fuit Redemptori nostro ascendere, nisi in humanitatis forma, divinitatis suæ alta revelare? Et quia in sacra scriptura cognoscitur, de civitate sua rectè ascendere perhibetur. Statuti verò dies sunt promissiones de se, in sanctis scripturis positæ. Dies quippe sunt, quia ad cognoscendum eum, electis lucent. Statuti quoque dies sunt, quia ab antiquis Patribus in eodem sacro eloquio eos esse positos non ignoramus. Diem namque ascensus ejus præfigebat Moyses, cùm dicebat: *Prophetam vobis suscitabit Dominus de filiis vestris, tanquam me ipsum audietis.* Diem quoque statuebat, qui dicebat: *Non deficiet sceptrum de Iuda, & dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium.* Diem hujus ascensus statuens, ait Michæas: *Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda, ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel.* Hinc Isaias ait: *Ecce virgo in utero concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Quotquot enim de illo legis, & Prophetarum promissiones sunt, tot statutos dies ad ejus ascensum intuemur. Nam velut in statutis diebus ascendebat, cùm Iudęis dicebat: *Scrutamini scripturas, in quibus vos putatis æternam habere vitam, quia ipsæ sunt, quæ testimonium perhibent de me.* Hinc iterum dicit: *Si crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi, de me enim ille scripsit.* Statutis ergo diebus ascendit, quia promissionum insignia, quę in sanctis scripturis posuit, apparendo monstravit. Possunt autem statuti dies intelligi, promissi in adventu ejus splendores miraculorum. Quos nimirum dies Propheta Isaias statutos intuens, ait: *Dicite pusillanimis: confortamini, & nolite timere: ecce Deus noster ultionem adducet retributionis: Deus ipse veniet, & salvabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum audient: tunc saliet, sicut cervus, claudus, & aperta erit lingua mutorum.* Sed qui dies statutos ad ascensum Redemptoris agnovimus, utrum in eis ascenderit, videamus. Requisitus namque à Ioanne, si ipsum, an alium expectarent, respondit missis discipulis, & ait: *Ite & dicite Ioanni, quæ vidistis & audistis: cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, pauperes evangelizantur: & beatus homo, qui non fuerit scandalizatus in me.* Statutis ergo diebus ascendit, qui ut ab electorum suorum cordibus vetusti erroris caliginem pelleret, tot promissorum miraculorum splendoribus radiavit. Sed ascendit, ut adoraret, & immolaret, quia ad hoc cognosci voluit, ut moriendo redimeret, quos vivendo docuisset. Adoravit quippe, quia in exemplum electorum se Deo Patri totum humilem, & abjectum per obedientiam præbuit. Immolavit autem, quia qui nobis exempla humilitatis vivendo dedit, se Deo Patri in ara crucis oblationē, & hostiam tradidit, & quos vivendo docuit, moriendo redemit. Utrumque enim nobis valde necessarium novit, & ideo alterum sine altero non impendit. Nam cùm natus esset in Bethleem Iudæ, eum fraude Herodes ad interficiendum quæsivit; sed si tunc Redemptor moreretur, immolaret utique, & non adoraret: quia victima moriendo fieret, sed quos morte debebat liberare, nequaquam vivendo docuisset. Et si vivendo nos docens, mori contemneret, profectò adoraret, & non immolaret. Ut ergo adorā-

Deu. 18. c
Exo. 20. d
Gen. 49. b
Mich. 5. a
Matt. 2. a
Esa. 7. c
Matt. 1. d
Mar 2. c
Ioan. 5. g
Ibid. 2. d
Esa. 35. d
Mat. 15. d
Luc. 7. d
Mat. 15. d
Matt. 2. a

ret, perſequentem ſe regem in Ægyptum fugit, & ut immolaret, diſſuadenti Petro exprobravit, dicens: *Vade retro ſatana, non enim ſapis ea, quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum.* Adorare namque ſe inſinuans, ait: *Non veni facere voluntatem meam, ſed ejus qui miſit me.* Hinc item dicit: *Quæ ei ſunt placita, facio ſemper.* Immolare etiam ſe inſinuans, ait: *Propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam, & iterum ſumam eam: nemo tollit eam à me, ſed ego pono eam à meipſo.* Poteſtatem habeo ponendi eam, & iterum ſumendi eam. Et paulò pòſt: *Ego ſum paſtor bonus, qui pono animam meam pro ovibus meis.* Immolare eum Paulus intuens ait: *Tradidit ſemetipſum pro nobis oblationem, & hoſtiam Deo in odorem ſuavitatis.* Aſcendit ergo, ut adoraret, & immolaret: quia ad hoc ſe tot miraculis oſtendit, ut nos verbis & exemplis inſtrueret, & mortem noſtram moriendo ſuperaret. Sed notandum, quia cùm ad immolandum Ephrathæus aſcendere dicitur, Deus omnipotens, cui immolat, Deus exercituum nominatur. Cur hoc fieri cognoſcitur, niſi quia Redemptoris morte non unus Iudaicus populus, ſed omnes gentes redimebantur? Quid enim ſunt fideles multitudines nationum, niſi Dei omnipotentis exercitus? Hos nimirum exercitus ad regis ſui triumphum Pſalmiſta exultare cohortans, ait: *Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis.* Hos convenire item intuens, dixit: *Omnes gentes quaſcumque feciſti, venient, & adorabunt coram te Domine, & honorificabunt nomen tuum.* Dicitur ergo Dominus exercituum, quia profectò per mortem Dominicam non ſolùm electa Iudæa colligitur, ſed omnes gentes ad Dei omnipotentis ſervitium perducuntur; quę dum contra occultos hoſtes fideles acies virtutum armis robuſtas ducunt, per gloriam triumphi ad ſuperna regna perveniunt. Locus etiam immolationis declaratur, quia dicitur: [*In Silo.*] Silo enim miſſus, ſive miſſio interpretatur. Quid namque per hanc miſſionem, niſi ſummi patris injunctum unigenito præceptum obedientiæ deſignatur? Quid eſt etiam quòd in Silo immolare dicitur, niſi quia non aliter ſe morti dedit, quàm à Patre mandatum habuit? Non quippe immolaret in Silo, ſi aliter moreretur, quàm præceptum à Patre habuiſſet. Unde & per ſemetipſum dixit: *Sicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio.* Hinc Paulus ait: *Factus obediens Patri uſque ad mortem crucis.* In Silo igitur & adoravit, & immolavit: quia tam vivendo, quàm moriendo, Patris ſui voluntatem fecit. Sequitur:

Idem. 2. c
Idem 16 d
Ioan 6. d
Idem 8. d
Ioan. 20. b
Epheſ. 5. a
Pſ. 46. a
Idem 85. b
I a. 12. d
Phil. 2 a

Erant ibi duo filij Heli, Ophni, & Phinees, ſacerdotes Domini.

De quibus rectè quæritur, cur dicantur ſacerdotes Domini, qui non valde inferiùs Belial filij eſſe referentur? Sed ſi ad litteram ſimpliciter iſtud de Heli filiis quæritur, facilè reſpondetur: quia eo tempore ſacerdotes Domini dicti ſunt, quando ſimulacrorum ſacerdotes ex deorum falſorum nominibus cenſebantur. Cùm ergo dicuntur ſacerdotes Domini, per inſignia fidei, à ſimulacrorum cultoribus diſcernuntur. His enim verbis eorum fides, & non vita prædicatur: quia & pravitatem exercebant operis, ſed non errabant in fide conditoris. Quod tamen & tempore divinæ incarnationis Iudææ prælatis convenienter adſcribitur. Qui nimirum ſacerdotes duo eſſe referuntur, & hoc ipſum non refertur ad virtutis laudem, ſed ad calliditatis reprehenſionem. Unde & per ſemetipſum Dominus eis comminatur, dicens: *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui ſimiles eſtis ſepulcris dealbatis, quæ à foris videntur pulchra, intus ſunt plena oſſibus mortuorum.* Sed quid eſt, quòd ibi eſſe referuntur? Si enim Silo, id eſt, miſſio, illam ſummi Patris præceptionem ſignificat, quomodo prælati Judææ ibi fuerunt, qui eum, cui injuncta fuit, non recipiendo venerati ſunt, ſed expellendo peremerunt? Ibi tamen fuerunt, quia etſi crudeliter ſævierunt in mortem Domini, ex illa tamen crudelitate non ſunt conſecuti, quod ſæviendo ſtatuerunt, ſed æterni Patris conſilium in ejus unigeniti morte complebant. Conſilium namque eorum fuit, ut eum ideò morti traderent, ne in ipſum populus credere potuiſſet: ſed qui perſecutores ſuos injunctæ ſibi paternæ præceptionis adjutores habebat, mortuus reſurrexit, & omnis mundus in eum credidit. Ibi enim erant filij Heli, Ophni, & Phinees, ideſt, in miſſione: quia Redemptor noſter ad implendam Patris ſui voluntatem, Judæorum prælatos fautores habuit; quamquam ipſi ſe ei nequaquam favere crederent, quem occidere non paviſſent. Unde & ſequitur:

Mat. 23. c
Luc. 11. f

Venit ergo dies, & immolavit Helcana, deditque Phenennæ, & filiis, & filiabus ejus partes.

Quem diem iſtum eſſe credimus, niſi quem ſcripturæ ſacræ teſtimonio Eſaias ſtatuit, dicens: *Tanquam ovis ad occiſionem ducetur, & ſicut agnus coram ſe tondente obmuteſcet, & non aperiet os ſuum?* Venit quippe dies, cùm claritas promiſſi oraculi tempus oſtendit Dominicæ paſſionis. Tunc immolavit Helcana, quia ſe Redemptor noſter æterno Patri in ſacrificio noſtræ abſolutionis, per mortem crucis obtulit. Tunc Phenennæ, & filiis, & filiabus ejus dedit partes, quia nimirum electos Iudææ, quos apud inferos reperit, ad paradiſi gaudia reportavit. Partes quippe eorum, ſunt dona gaudiorum perennium. Unde & Pſalmiſta ſortis tuæ ſitum eligens, ait: *Portio mea Domine ſit in terra viventium.* Bene autem ſeorſum Phenenna, & filij & filiæ ſeorſum in accipiendis partibus nominantur. Phenenna quippe doctores Iudææ ſignificat, filij verò validiores auditores ejus, filiæ autem infirmiores, ipſius ſubditos deſignant. Seorſum ergo mater, & filij, & filiæ memorantur: quia propter diſparia electorum veterum merita, æqualia eorum præmia non fuerunt. Sequitur:

Iſa. 53. c
Pſal. 141 b

Annæ autem dedit partem unam triſtis: quia Annam diligebat.

Quid eſt, quòd cùm partes Phenennæ, & filiis, & filiabus dedit, triſtis nequaquam fuit: cùm verò partem unam Annæ tribuit, triſtis fuiſſe perhibetur? Sed quid eſt una pars Annæ, niſi temporalis afflictio ſanctæ Eccleſiæ? Hanc namque ei partem dabat, cùm dicebat: *Amen amen dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos verò contriſtabimini.* Hanc partem ei dabat, cum Ananiæ Paulum commendaret, dicens: *Vade, quia vas electionis eſt mihi iſte, ut portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Iſrael: ego enim oſtendam ei, quanta eum oporteat pro nomine meo pati.* Unde in ejus acceptione idem doctor gentium gloriatur, dicens: *Adimpleo ea, quæ deſunt paſſionum Chriſti in corpore meo.* Hinc iterum dicit: *Ego ſtigmata Ieſu in corpore meo porto.* Hinc ait: *Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.* Unam quippe partem à ſponſo ſuſceperat, qui gloriari in ſola cruce diſponebat. Cùm ergo partes Phenennæ tribuit, Helcana triſtis non fuit; quia Redemptor noſter electos ſynagogæ, poſt mortis triumphum, paradiſi gaudiis jam lætus reddidit.

S. Aug. ad Probu in fi.
Ioa. 16. f
Act. 9. c
Col. 1. d
Gal. 6. d
Ibidem.

Annæ autem partem tristis tribuit, quia non compati ei non poterat, quam mortis conjugem relinquebat, & crucis heredem. Unde & patiente Stephano, apertis cælis, Iesus stare perhibetur Stare enim ejus compati est. Quod autem subditur, [*quia Annam diligebat,*] utriusque rei causa intelligi convenienter potest. Nam sive hunc ideo tristem esse quis accipiat, quia Annam diligebat, sive idcirco ei partem unam tribuisse, à bono intellectu non vacat. Si enim non diligeret, compati ejus passionibus nequaquam vellet. Nam cur illa de Ægypto educitur, nisi quia ad passionem invitatur? Sed ei lacte, & melle emanantia loca promittuntur. Bene igitur cùm ei partem unam dare dicitur, diligere eam perhibetur: quia nimirum Redemptor noster sanctæ Ecclesiæ, etsi crucis suæ laborem credidit, excellentiora ei valde in cælo constituit dona retributionis. Cujus nimirum passionis incrementa edisserens subdit, atque ait:

Act. 7. g

Dominus autem concluserat vulvam ejus. Affligebat quoque eam æmula ejus, & vehementer angebat in tantum, ut exprobraret ei, quia concluserat Dominus vulvam ejus.

Vulvam quippe sanctæ Ecclesiæ Dominus clausit, quia summo ejus judicio repulsum Iudæorum populum in Redemptoris nostri fide generare non potuit. Quam nimirum ejus æmula afflixit, quia contra eam synagoga minis, atque exprobrationibus sævit. Sed ei, quam nec minæ, neque contumeliæ fregerant, etiam tormento pœnas inferebat. Bene itaque eam non solùm affligere, sed vehementer angere perhibetur: quia repulsa Iudæa, contra electam Ecclesiam cum terrore minarum, movit, & plagis cædit. Unde & de persequente tunc Saulo, in Apostolorum actibus dicitur: *Saulus adhuc spirans minarum, & cædis in discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotum, & petiit ab eo epistolas in Damascum, ut si quos inveniret hujus viæ viros, vinctos perduceret in Hierusalem.* Act. 9. a Gal. 1. c Idem li. 33. Moral. in expositione. 41. c Qui enim minas, & cædes spirabat, nimirum eam, quam non bene æmulabatur, Ecclesiam non solum affligebat, sed etiam angebat. Nam ejus æmulum se fuisse fatetur, dicens: *Audistis enim aliquando conversationem meam in Iudaismo, quoniam supra modum persequebar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam, & proficiebam in Iudaismo supra multos coætaneos meos in genere meo, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum.* Et quia in tantæ damnationis profundum Iudæa cecidit, ut inde lætetur, quòd æterna Dei animadversione projicitur, subjunctum est: [*Intantum, ut exprobraret ei, quòd Dominus conclusisset vulvam ejus.*] Adhuc quippe pro magno habebat, quòd converti ad fidem non prævalebit. Quasi ergo magnitudinem cæcitatis ejus, Propheta admirans, ait: Tanta caligine erroris deprimitur, ut inde bonis insultet, quòd ipsa bona fieri ultra non potest. Cui profectò pereunti quia sancta Ecclesia condoluit, sequitur:

Porro Anna flebat.

Nam & doloris sui lamenta protulit, dicens: *Tristitia est mihi magna, & continuus dolor cordi meo: optabam quidem & ipse anathema fieri pro fratribus meis à Christo, qui sunt cognati mei secundùm carnem.* Gal. 1. c Rom. 9. c Et quia de eorum conversione gaudium non recepit, subditur:

Et cibum non capiebat.

Cibum denique caperet, si de Iudææ integra conversione lætitiæ refectionem habuisset. Quæ ergo flevit, cibum non accepit, quia quæ de peeunte Iudæa doluit, de ejus salute gaudium non recepit. Sed cibus lætitiæ, qui de Judæorum conversione non datur sanctæ Ecclesiæ, per sponsi cohortationem porrigitur. Nam verba prædicationis ejus, etsi auditores non recipiunt reprobi, non tamen vacant à mercede retributionis. Omnipotens enim Deus, & hoc remunerat, quod sine reproborum profectu reprobis impenditur, & quod electis prædicatoribus adversitatis ingerunt, per libram æqui examinis in lucro eis pensat retributionis. Unde aptè subinfertur:

Dixit ergo ei Helcana vir suus: Anna cur fles? Et quare non comedis? Et quamobrem affligitur cor tuum? Numquid non ego melior sum tibi, quàm decem filij?

Quasi ergo per internæ inspirationis solatium menti doctoris Redemptor dicat: Frustra de amisso lucro prædicationis quereris, quæ eò abundantiorem fructum recipis, quò affectum charitatis etiam inimicis impendis. Inde igitur doles, unde gaudere debuisses. Et quia ipse est electorum præmium, interrogat dicens: [*Numquid non ego melior sum tibi, quàm decem filij?*] Decem namque filios Anna pareret, si primitiva Ecclesia Judæorum populum sub decalogo legis positum in fide genuisset. Et quia nonnulli prædicando prosunt aliis, qui per multa displicent conditori, ratione ostenditur, quia melior vir suus Annæ, quàm decem filij sunt. Potest autem & per hoc quòd cur fleat, inquiritur, ipsius Iudææ perditio designari. Quasi dicat: Otiosè plangitur, cui justorum prece nequaquam indulgetur. Cùm ergo subsequenter interrogat: [*Quare non comedis?*] profectò ei gaudium de conversione gentilitatis intimatur. Quasi ergo dicat: Cùm orbem universum parere debeas, frustra non gaudes, quòd ea, quæ projecta est, erroris tenebras non relinquat. Sequitur:

Surrexit ergo Anna, postquam comederat, & biberat in Silo, Heli sacerdote sedente super sella ante postes templi Domini: & cùm esset amaro animo, oravit ad Dominum flens largiter, & votum vovit.

Quid enim fuit tunc sanctæ Ecclesiæ manducare, nisi cibum solatij divina cohortatione susscipere? Et bibere ei quid extitit, nisi de infusa sibi internæ consolationis suavitate gaudere. Nam si cibus confortat, potus exhilarat, cibum ergo sumimus, quando visis æternis præmiis, inter adversa roboramur. Et quasi post cibum bibimus: quia ubi se mens electi in æternorum bonorum cogitatione roborat, eò copiosius gaudet inter magna adversa, quæ sustinet, quò magnis laboribus ampliores repositas in cælo retributiones videt. Audax quippe superna refectione tunc reddita, vires renovat, ut tantò fortiùs terrena despiciat, quantò eam supernorum amor exaltat. Bene itaque postquam manducavit, & bibit, surgere Anna memoratur. Surrexit namque, quia ad prædicationis instantiam animum reformavit. Et quia Judaicus populus adhuc sacrificiorum ritus, adhuc & honorem legalis magisterij, & sublimitatem pontificalis dignitatis habebat, super sellam Heli sacerdos sedere perhibetur. Quod tamen legis magisterium, quia non spiritaliter, sed carnaliter, exhibere poterat: non intra templum, sed ante postes templi sedebat. Quid est enim templum Domini, nisi spiritalis intelligentia sanctarum scripturarum? Postes autem templi sunt Lex & Prophetia. Unde & in monte Dominus in medio Moysi & Heliæ transfiguratus apparuit: quia tunc divinitatis ejus splendor aspicitur, cum non in occidente littera, sed in spi- 1. Reg. b Mat. 17. 4 Luc. 9. b 2. Petr. 1. 4

ritalis legis & prophetiæ significatione, ejus sacramenta requiruntur. Heli ergo sedebat ante postes templi, id est, foris, quia doctores synagogæ à spiritali scripturarum intelligentia expulsi erant, & tamen in subversione subjecti populi, auctoritatem habebant magisterij, & dignitatem prælationis. Anna autem amaro animo fleviſſe scribitur. Et quia potum Annæ ad lætitiam retulimus sanctæ Ecclesiæ, quæ lætari ostenditur, amaro animo fleviſſe quo modo narratur? Sed rationabiliter intelligi potest, quia ad lætandum hanc contemplatio supernæ retributionis extulerat, & compassio repulsæ Judææ in amaritudinem animi afficiendo concitavit. Inter turbines quippe magnæ persecutionis deprehensa, revelatis sibi supernis præmiis, exultavit, sed in amaritudinem incidit, quia electum priùs populum perire conspexit. Unde & orans largiter flere describitur, ut tantæ affectionis munere, populi sui salutem à Domino impetrare potuisset. Potest & hoc totum aliter intelligi. Nam in Silo, id est, in ministerio, quo missa est, manducavit; quia etsi omnem Judæorum populum lucrifacere non potuit, plures tamen ex eo ad Redemptoris fidem prædicando convertit. Unde & prædicante Petro, una die quinque millia hominum, altera verò, tria millia crediderunt. Et quia quod bibimus, facilius glutire possumus, quàm quod manducamus, manducavit Anna & bibit, quia difficilè alios, alios verò facilè prædicando convertit. Nam & ad prædictam Petri prædicationem plura millia uno momento crediderunt, sed Paulus non ante credidit, quàm ipsis prædicatoribus per minas, & cædes vehementer obstitit. Postquam autem manducavit, & bibit in Silo Anna, surrexit: quia ut eos, qui erant prædestinati ad æternam vitam, de Judæa abstulit, sese ad prædicationem gentium præparavit. Sed qualem gignere appetebat, ostenditur per hoc, quod additum est. Et votum vovit, dicens:

Act. 4. a
Act. 2. f

Domine exercituum, si respiciens videris afflictionem famulæ tuæ, & recordatus mei fueris, nec oblitus, dederisque servæ tuæ sexum virilem, dabo eum Domino omnibus diebus vitæ suæ, & novacula non ascendet super caput ejus.

Quid est, quòd Anna virilem sexum à Domino postulat, nisi quia eos, quos sancta Ecclesia parere prædicando appetit, Evangelica perfectione fortes esse concupiscit? In comparatione quippe evangelicæ perfectionis, opera illa legis, quæ videbantur fortia, non fuerunt fortia, sed infirma. Ibi enim mandatum est: *Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.* In Evangelio autem Dominus præcipit, dicens: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos.* Ibi immunditia fornicationis à corpore reciditur, ut fortitudo conversationis, quasi virili sexu præcellat, etiam à corde immunda cogitatio resecatur: *Qui viderit, inquit, mulierem ad concupiscendum eam; jam mœchatus est eam in corde suo.* Synagoga igitur, quæ infirmitate præceptorum Judaicum populum genuit, non peperit sexum virilem, sed potius muliebrem. Anna itaque dum virilem sexum sibi dari à Domino postulat, quid aliud exoptare cernitur, nisi tales per Evangelium gignere, qui fortes appareant, & exteriori munditia corporis, & interna charitate? Et quia de conversione gentilium humanam gloriam prædicatorum ordo non appetit, subjectum est: [*Dabo eum Domino omnibus diebus vitæ suæ.*] Domino namque filium dat, qui de eo, quem prædicando gignit, aliquid suis laudibus non usurpat. Omnibus quoque diebus vitæ suæ hunc Domino tribuit, qui de virtutibus, in quibus subditus meliorando proficit, propriis favoribus nihil adscribit. Dies namque vitæ electi subditi sanctæ virtutes sunt, quę ejus animam coruscando illuminant, ne in via cęlestis patriæ vitiorum nocte tenebrescat. Sed perfectus ordo prædicatoris, dum favores de lucro prędicationis habere despicit, subditorum temporalia bona ambiendo, non tollit. Unde bene quoque illic subditur: [*Et novacula non ascendet super caput ejus.* Novacula cùm super caput ascendit, capillos radit. Quid enim per capillos, qui corpori superfluunt, nisi abundans terrenę substantiæ copia designatur? Et quid per novaculam, nisi malorum pastorum cupiditas exprimitur? Quia novacula nati filij caput raditur, cùm bona subditorum per prædicatorum cupiditatem rapiuntur: Hinc namque & delinquenti Judeæ per Prophetam dicitur: *Pastores tui lupi vespere non relinquentes in mane.* Vespere namque pastores lupi fiunt: quia intenebrescente, atque decrescente in fine isto sęculo, rapere subditorum bona non metuunt Qui in mane non relinquunt, quia dum temporalibus inhiant, inalbescente adventu futuri judicij, danda sibi prędmia non reservant. Quos nimirum Michæas denotat, dicens: *Prophetæ, qui seducunt populum meum, qui mordent dentibus suis, & prædicant pacem: & si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super eum prælium.* Prophetę quippe populum Domini seducunt, cùm prędicatores reprobi auditorum suorum judicia confundunt. Et mordentes dentibus pacem nunciant: quia in appetitu suæ rapacitatis, dum terrena flagitiosorum dona suscipiunt, eis divinę indulgentię securitatem pollicentur. Super ipsos autem prędium sanctificant, qui in ore eorum aliquid non dant: quia justos etiam districtis sententiis terrent, qui eis pro voto terrena non exhibent. Qui nimirum super caput filij novaculam ponunt, dum prætextu charitatis cęlestia prędicant, ut eis terrena per cupiditatem tollant. Hanc certè novaculam, quòd sancta Ecclesia in prędam subditorum non habeat, doctor egregius in semetipso ostendit, dicens: *Non a quæro datum, sed quæro fructum.* Hinc item dicit: *Qui Evangelium annunciat, de Evangelio vivat. Ego autem non sum usus hac potestate.* Qui enim necessaria non curat à subditis alimenta percipere, ostendit planè, qua mundani contemptus sublimitate, lucra turpia, & illicita dona confutaret. Anna igitur dum novaculam non ascensuram super caput filij vovet, apertè mores sanctæ Ecclesię insinuat, quę ad æternam vitam electos loquendo parturit, sed temporalia bona eorum per avaritiam numquam tollit. Sed quia hoc de Anna adhuc vovente, & non pariente dicitur, aptè subinfertur:

S. Aug. t. 8. in Ps. 51. l. m.
Soph. 3. a
Mich. 3. b
Hier. 6. c 23. a Esa. 5. d Ezec. 13. a q. 34 a Malac. c & 2. b. c Phil. 4. c 1. Cor. 9. b

Factum est autem, dum illa multiplicaret preces coram Domino, ut Heli observaret os ejus.

Quid fuit sanctę Ecclesię pro pariendi desiderio preces coram Domino multiplicare, nisi assiduis orationibus pro convertenda synagoga insistere? Et quid Judaico sacerdotio os ejus observare, nisi prædicationi sanctę Ecclesiæ insidiari? Os namque ejus observavit, quia rectam prædicationem fidei reprehendere vehementer studuit. Bene autem tunc os ejus observasse dicitur, cum illa preces multiplicaret: quia tantò callidius ei nocere studuit, quantò majora ejus desideria in prędicationis instantia recognovit. Denique os ejus non observaret, sed attenderet, si prædicationem fidei nostræ ad salutis suæ fructum audire voluisset. Sequitur:

Levi. 19. d Mat. 5. g Luc. 6. d Rom. 12. d Luc. 23. c Act. 7. g Mat. 5. d

Porrò Anna loquebatur in corde suo, tantumque labia ejus movebantur, & vox penitus non audiebatur.

Quid est aliud cor sanctæ Ecclesiæ, nisi ea, quæ intra se est, devota, & erudita beatitudo fidelium? In corde autem suo Anna locuta est: quia sanctæ Ecclesiæ prædicatio eis tantùm profuit, qui vero lumi-

no

ne illustrandi erant ex divina prædestinatione. Quid verò est motus labiorum, nisi signorum promotio in sanctis prædicatoribus? Qui profectò, etsi velut foris loquentia labia, & in imo stare videbantur, dum cæcis visum, auditum surdis, vitam mortuis dabant, magnos utique meritorum motus exhibebant. Unde & illud ingens labium sanctæ Ecclesiæ, dum loquens velut in imo stare videretur, quia non solùm verbo, & conversatione humilis erat, sed & signorum potestate sublimis, ut motus sui, usque ad cælum se extulit, dicens: *Nostra conversatio in cœlis est.* Heli itaque tantum Annę labia mota conspexit, & vocem penitus non audivit: quia Judaicum sacerdotium opera Apostolorum miratus est, sed ex eorum prædicatione non est promotus in salutem. Vox itaque Annæ non audiebatur, quia & si signorum ostensione sancta Ecclesia mirabilis erat, dum prædicationis verba protulit, ad amorem Redemptoris extraneos accendit. Sed quid de ea sentiat Heli, quam non intelligit? Sequitur:

Phil. 3. d

B

Æstimavit eam igitur Heli temulentam.

Hoc nimirum etiam juxta historiam Actuum Apostolorum agnovimus, quia diebus Pentecostes sancti Apostoli ebrij crediti sunt, cùm accepta sancti Spiritus plenitudine, Christi magnalia omni lingua loquerentur. Spiritualiter autem sancta Ecclesia ebria creditur, quam Judæa non æstimat vera asserere, sed hæretica, & falsa prædicare. Ebria tamen erat, non potatione erroris, sed repletione Spiritus sancti. Etenim mutare cor, mentem alienare consuevit ebrietas. Mutato autem corde pergebat, qui nuper domos intrans, fideles quosque minis terrens, cædibus lanians, jam eum, quem persecutus Jesum fuerat, verum esse omnipotentis Dei filium prædicabat. Unde & superioris sensus insaniam sese perdidisse glorians, dicit: *Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci.* Aliud cor se accepisse testificans, ait: *Nos autem sensum Christi habemus.* Unde & tantò attentiùs prædicabat, quantò in sensu Christi vim majoris dilectionis acceperat. Sed dum ardenter sancta Ecclesia diligeret, dum fiducialiter ea, quæ diligebat prædicaret, Judæorum sacerdotium ejus verba in onere impatientiæ, non in suavitate devotionis habuit. Quare & sequitur:

Act. 2. b

Act. 9.

C

1. Tim. 1.

1. Cor. 2. d

D

Dixitque ei: Vsquequo ebria eris?

Et quia ei silentium indicere tentavit, adjunxit:

Digere paulisper vinum, quo mades.

Vinum, quo madebat Anna, digereret, si à fervore prædicationis sancta Ecclesia Judæorum minis victa, tepuisset. Et quia ultro prædicationis sensum ei subtrahere nitebantur, vinum Anna paulisper digerere jubetur. An non digerere Annam Heli tunc jussit, cùm Judæorum principes, cęsis Apostolis, denunciaverunt, dicentes, ne ultra loquerentur in nomine Jesu? Sed quia illud, quo madebant, digerere vinum noluerunt, respondentes, dixerunt: *Obedire oportet magis Deo, quàm hominibus.* Et iterum: *Non possumus quæ vidimus, & audivimus non loqui.* Sed quia sancta Ecclesia inter verba libertatis, virtutem mansuetudinis custodivit, sequitur:

Act. 5. e
Act. 4. d

E

Nequaquam, domine mi.

Dominum namque vocavit, cui ministerium prędicationis exhibuit, sed Dominum vocans, ebriam se esse abnegat, ut superiori ordini ex humilitate se subderet, & falsæ objectioni ex veritate contrairet. Dominum namque eum vocans, honoravit: & ebriam se esse abnegans, quod non erat, satis humiliter ostendit. Potest autem ebrietatis objectio erga sanctam Ecclesiam aliter accipi. Nam dum ministerio Evangelicæ prædicationis insisteret, dum ex lucro credentium, in magnam populorum gloriam veniret, eam sacerdotes Judæorum non putabant æternorum bonorum culmen appetere, sed terrenæ sublimitatis gloriam desiderare. Dum ergo ebria vocatur, eversо statu mentis, cælestia postponere, & appetere terrena reprehenditur. Sed quæ labentia bona sæculi despexit, dicit: [*Nequaquam domine mi. Nam mulier infelix nimis ego sum.*] Quasi dicat: Tu me labentis mundi felicitatem appetere cogitas, sed ego tantò infeliciorem me video, quantò felicitatis meæ gaudia hinc longiùs recognosco. Quia verò illic me futuram felicem credo, hîc eò valde me infelicem arbitror, quò ad gloriam nullam concupisco. Mulier quippe sancta Ecclesia dicitur, pro fecunditate, infelix nimis pro fortitudine: quia & orbem verbo paritura erat, & orbis gloriam non posset perfectè despicere, si non eam supernus amor, mira fortitudine roboraret: vel nimis infelix fuit, quia de perditione populi sui non parum doluit. Quam profectò sapiens Salomon vehementer admirans, ait: *Mulierem fortem quis inveniet?* Quo in loco etiam notandum est, quia non dicit mulier infelix, sed nimis ego sum. Nimis namque infelix fuit, cui nullum de sæculo blandimentum placuit. Vel certè nimis infelicem se asserit, quæ se ab æternæ vitæ gaudiis expulsam, per primæ culpæ meritum meminit, ad quæ redire non prævalet, nisi per multas vitæ hujus tribulationes. Non enim nimis infelix existeret, si ad perdita paradisi gaudia sine præsenti tribulatione reverti potuisset. Hinc namque Paulus, nimiæ hujus infelicitatis ærumnam inevitabilem ostendens, dicit: *Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei.* Ac si ergo detrahenti sibi Judaico sacerdotio, sancta Ecclesia respondens, dicat: Tu mihi regnum adscribis in felicitate temporis, sed meum illud est, ad quod non pertingitur, nisi ex afflictione multæ tribulationis. Sequitur:

Prov. 31 b

Act. 14. d

Vinum, et omne, quod inebriare potest, non bibi.

Vinum namque non bibit, quia de prædicationis officio temporalia lucra non petiit. Aliud, quod inebriare potest, non bibit, quam in lapsum vitiorum, carnis concupiscentia non evertit. Juxta superiorem verò sententiam vinum non bibit, quæ aliquid pravitatis hæreticæ non habuit in refectione. Aliud, quod inebriare potest, biberet, si de verbi facundia decepta tumuisset. Quia verò recta intentione vera docuit, subdens, ait:

Sed effudi animam meam in conspectu Domini.

In conspectu namque Domini animam effundere, est conceptam in mente verbi Dei scientiam, pro solo conditoris amore prędicare. Anima quippe effunditur, cùm innatus verbi Dei intellectus, ad utilitatem audientium divulgatur. Quisquis enim pro humanis favoribus, quisquis pro terreno commodo, verbum Dei prædicat, quia res alia de prædicatione attenditur, in conspectu Domini verbum illud animę non profertur. Quare & doctor gentium asserit, dicens: *Non sumus, sicut plurimi adulterantes verbum Dei, sed sicut ex sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo in Christo loquimur.* Anna ergo in conspectu Domini animam suam effudit: quia sancta Ecclesia in virtutum omnium culmine perfecta, in eruditione fidelium magna facundiæ verba protulit: sed ex vitæ verbis soli Deo placere desideravit. Cujus prædicationis etiam ministerium commendat, dicens:

2 Cor. 2. d

Ne putes ancillam tuam quasi unam de filiabus Belial : quia ex multitudine doloris, & mœroris mei locuta sum usque in præsens.

Quasi dicat : Quæ tibi æternæ vitæ bona loquitur, velut idololatra despici non meretur. Ancillam quoque suam se esse asserit, ut cognoscat ex nomine ministerij, quia ad æterna ei appetit lucra famulari. Sequitur : [*Quia ex multitudine mœroris, & doloris locuta sum usque in præsens.*] Quasi apertiùs loquatur, & dicat : Hinc agnosce, quòd nihil à malo spiritu habeam, quia ex multa pœna persecutionis, ad loquendum venio, & prædicationis instantiam, nullis pœnis victa derelinquo. Potest etiam dolor Annæ ad affectionem sanctæ Ecclesiæ, mœror ejus referri ad passionem. Ex multitudine quidem locuta est, quæ pereunti Judaico populo, verbum prædicationis protulit ex affectu compassionis. Quod Paulus insinuat, dicens : *Veritatem dico in Christo Iesu, non mentior, testimonium perhibente mihi conscientia mea in Spiritu sancto, quoniam tristitia est mihi magna, & continuus dolor cordi meo : optabam ego ipse anathema esse pro fratribus meis à Christo, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitæ.* Sed qui se ex multitudine doloris loqui insinuat, an ex multitudine loquatur, dicat : *A Iudæis quinquies quadragenas, una minus accepi, ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum.* Sancta verò Ecclesia patienter adversa tolerans, humiliter innocentiæ, & veritatis suæ virtutem manifestans, quibusdam Judææ sacerdotibus bonum prædicationis suæ loquendo persuasit, Quare & subditur :

Rom. 9. a

2. Cor. 11. f

Tunc ait Heli : Vade in pace, det tibi Deus Israel petitionem quam rogasti eum.

Prius quippe Heli oranti Annæ prolatis contumeliis contradixit, postea verò in ejus sibi devotione complacuit. Quid est hoc, nisi quòd Iudaicum sacerdotium, & per alios sui officij ministros prædicanti Ecclesiæ obstitit : & per alios cognitæ demum fidei nostræ veritati consensit? Nam de obsistentibus dicitur, qui cæsis denunciaverunt Apostolis, dicentes, ne ultra loquerentur in nomine Jesu. De consentientibus autem, idem Lucas meminit, dicens : *Plurima turba sacerdotum obediebat fidei.* Tunc ergo Heli pro voto fecunditatis Annæ precatus est, cùm sacerdotum plurima illa turba fidei obediens, per prædicationem sanctæ Ecclesiæ electorum numerum multiplicari desideravit. Quam certè in pace ire optavit : quia fructum prædicationis eam desideravit consequi, sine dolore passionis. Et quia in eorum voto sancta Ecclesia sibi complacuit. Sequitur :

Act. 5. g
Act. 6. b

Vtinam inveniat ancilla tua gratiam in oculis tuis.

Quasi dicat : Juxta intuitum desiderij tui, opus ministerij mei subsequatur gratia divinæ dispensationis. Sequitur :

Et abiit mulier in viam suam, et comedit, et bibit, vultusque eius non sunt amplius in diversa mutati.

In viam suam mulier abiit : quia sancta Ecclesia verbum fidei gentibus prædicavit. Quod & Apostoli Judæis comminantes, dicunt : *Quia indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes.* Quæ bene mulier tunc dicitur, cùm recedit, quia per prædicationem Redemptoris, exhibitura erat in gentibus fructum magnæ fecunditatis. Comedit autem, & bibit, & tamen vultus ejus non sunt amplius in diversa mutati, quia magna lucra de conversione gentium habuit, sed persecutionem, quam in Judæa passa fuerat, etiam in gentibus invenit. Sed ordine quo abierit edisserens, ait :

Act. 13. g

Et surrexerunt mane, et adoraverunt coram Domino : reversique sunt, et venerunt in domum suam, in Ramatha.

Quid est autem quod supra de sola Anna singulariter dicitur : *Abiit mulier in viam suam* : nunc verò pluraliter : *Surrexerunt manè*, nisi ut cum viro descendere cognoscatur? Et quia vir sanctæ Ecclesiæ Redemptor humani generis est, qui jam ad cælos ascenderat, cùm ipsam Judęam incredulitatis suę caligine obrutam relinquebat, quo modo dè Anna, & de viro suo Helcana intelligi in Christi & Ecclesię typo nunc potest, quòd simul mane surgerent, & in civitatem suam pariter redirent? Sed quia civitatem Ramatha, cęlestem patriam designare jam diximus, quomodo hoc sanctæ Ecclesię convenit, quæ statim ut à Judæorum prædicatione cessavit, ad cælestem patriam non ascendit? Verùm quia resurgens à mortuis Dominus, missis in prædicatione doctoribus loquitur, dicens : *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi* : absurdum non est, ut cum eo sancta Ecclesia surgere, & reverti sentiatur. Qui enim electos suos per spiritalem præsentiam numquam deserit, & cum stantibus permanet, & cum abeuntibus recedit. Ramatha verò cælestem patriam designare diximus, sed quòd nihil aliud significare possit, non diximus. Quid ergo aliud hoc in loco significat, nisi adimpletionem prophetiæ in gentium vocatione? Ramatha quippe visio consummata dicitur, ut jam diximus. Quid verò est gentiũ jam impleta vocatio, nisi prophetarum visio consummata? Nam visionem asserebat, sed non consummatam, qui de futuro adhuc, quod viderat, pronunciabat, dicens : *Omnes gentes, quascumque fecisti venient, & adorabunt coram te, Domine.* Hinc item repromittit, dicens : *Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes servient ei.* Visio igitur consummata rectè prophetarum promissio dicitur, quia nimirum, auctore Deo, juxta eorum oracula, in Redemptorem humani generis omnes gentes crediderunt. Manè autem cum viro suo Anna surgere dicitur : quia sancta Ecclesia in exortu interni luminis ad gentes transiit cum verbo prædicationis. Vel manè surgit, quòd Judæam in nocte infidelitatis deseruit. Manè etiam surgit, quia prosperum iter in conversione gentium invenit. Et coram Domino adoravit, quia in repulsione synagogæ incomprehensibile judicium venerata est omnipotentis Dei. Adoravit quippe, & recessit, quia cùm à gentis suæ prædicatione pro sola Dei omnipotentis ordinatione recederet, divino judicio per obedientiam obsecuta est, quod penetrare intelligendo non potuit. Adorans autem reversa est, quia ministerium prædicationis in vocatione gentium adimplere proposuit, sed tantùm ejusdem prædicationis modum in superna contemplatione quæsivit. Reverti enim prædicatoribus, est ad divinæ contemplationis lumen recurrere. Inde quippe lucem hauriunt, qua & ad venerationem fidelium luceant, & quam loquendo, auditorum suorum mentibus infundant. Hinc namque est, quòd prędicator egregius ante ad tertij cæli secreta sustollitur, & sic terrena disponere perhibetur, & paradisi secreta ingrediens verba percipit, quæ non licet homini loqui, ut discernere, & loqui utiliter foris possit. Anna ergo reversa memoratur : quia sancta Ecclesia dum terrena disposuit, qualiter sint eadem terrena disponenda, in ea, ad quam sæpe revertitur, Dei contemplatione instruitur. Et tunc demum in domum suam venit : quia in auditorum devotione collocare se potuit, cùm accedendi ad eos modum,

Matth. d

S. Hieron. de nominib. Hebraicis.

1. Reg.

Psal. 85

Psal. 71.

S. Aug. tom. 3. de hæres. ad litt. lib. 12. c. 2. 3. 4. 28. & 34. to. 7. de anima, & eius origin. lib. 4. cap. 8.

2. Cor. 12. a

surſum revertendo cognovit. Domum namque ſanctæ primitivæ Eccleſiæ gentium devotio extruxit, quam, dum ſibi in eis condidit, cuſtodiæ ſollicitudine inhabitavit. Quæ videlicet domus poſita in viſione conſummata deſcribitur: quia non antè condi potuit, quàm vocationis ejus prædictum à Prophetis tempus advenit. Sequitur:

Cognovit autem Helcana Annam conjugem ſuam, & recordatus eſt ejus Dominus.

Helcana Annam conjugem ſuam tunc cognovit, cùm Redemptor noſter præfinitum tempus vocandæ gentilitatis aſpexit, quo dum novæ ſponſæ, ſanctæ videlicet Eccleſiæ gremio gratiam ſuperni amoris infunderet, novam ex ea prolem fide-
Act.16.a lium generaret. Nam velut nondum cognoſcebat B eam, cùm volentes tranſire in Aſiam prædicatores, à Spiritu ſancto prohibiti ſunt. Hinc eſt, quòd cùm ad prædicationem Judææ diſcipulos ſuos mitte-
Mat.10.a ret, per ſemetipſam veritas prohibet, dicens: *In viam gentium non abieritis, & in civitates Samaritanorum non intraveritis.* Quando autem cognovit Annam conjugem ſuam Helcana, tunc recordatus eſt ejus Dominus, quia gentilitas tunc veniſſe in Dei memoriam viſa eſt, cùm ſancta Eccleſia verbo Dei per amoris gratiam conjuncta, in ſalute viſitatur. Quid eſt hoc loco circulus dierum, niſi innumeris ſancti Spiritus oſtenſa radiis manifeſtatio divinæ voluntatis? Quæ profectò dum prædicatorum ſuorum mentibus, in contemplatione ſuſpenſis, claritates ſupernæ diſpoſitionis innume- C ras exhibet, nimirum veluti plures dies, temporum circulus clauſas tenet. Circulus quippe dierum Annę conceptum prævenit, quia ſanctæ Eccleſiæ verbum Dei ad docendum non antè infunditur, quàm ab ea ſupernæ diſpoſitionis radij pleniùs agnoſcantur. Quæ concipiens filium peperit, quia ij, quos in fide Redemptoris parit, nova converſatione robuſti ſunt.

Et vocavit nomen ejus Samuel, eò quòd à Domino poſtulaſſet eum.

Samuel interpretatur, nomen ejus Deus. Quem ergo nobis Samuel convenientiùs inſinuat, quàm prædicatorum ordinem, qui ad fidem vocatus eſt ex gentilitate? Quia enim fortis converſatione eſt, D poteſtate ſublimis, & dum in eo ſpeciale ſignum gratiæ divinæ conſpicitur, ad venerationem prædicationis ejus, devotæ auditorum turbæ deducuntur, rectè nomen ejus nuncupatione declaratur. Hinc eſt, quòd ad Moyſen à Domino dicitur:
Exod.7.a *Poſui te in deum Pharaonis.* Hinc item in lege pro-
Exod.22.d hibens, ait: *Diis non detrahes.* Et notandum, quia cujus nomen Deus dicitur, filius, non filia fuit: quia certè paſtoralis dignitas, cùm infirma converſatione deprimitur, ſplendore tam celſi nominis non ornatur. Quia igitur ordo doctorum ad evangelizandi miniſterium ex gentilitate promotus, excellentiæ dignitatis ſuæ, meritorum gratiâ impar non fuit, rectè nunc dicitur: [*Vocavit nomen ejus Samuel, eo quòd à Domino poſtulaſſet eum.*] Et no- E tandum, quia hoc loco poſtulare dicitur, quòd poſtulando promeruit. Apertis ergo verbis oſtenditur, cur Annæ primogenitus tanto nomine cenſeatur. Quod tale eſt, ac ſi dicat: Idcirco ei tantum nomen impoſuit; quia is, qui ſuperno munere naſcitur, meritorum gratiâ magnus fuit. Sed ut oſtendatur, quo ſtudio eum provida mater foveat, ſequitur.

Aſcendit autem vir ejus Helcana, & omnis domus, ut immolaret hoſtiam ſolemnem, & votum ſuum, & Anna non aſcendit. Dixit enim viro ſuo: Non vadam, donec ablactetur infans.

Quæ eſt autem immolatio ſolemnis hoſtiæ, niſi illa ſanctæ Eccleſiæ amoris oblatio, qua conditori conjungitur in æterna contemplatione? Ad hanc autem Helcana tunc aſcendit, cùm Redemptor noſter jam de morte triumphans, jam poſſibilitatis noſtræ tenebras ſuperans, carnem, quam pro noſtra ſalute ſuſcepit, ad cæleſtia ſublimavit. Cum quo & omnis domus ejus aſcendit, quia priores electos ſynagogæ in altitudinem immortalitatis extulit. Tunc immolavit ſolemnem hoſtiam, cùm ſe æterno Patri per glorificatæ carnis materiam in cælo exhibuit, & angelorum naturam, ſicut de redemptione noſtra, ita etiam de eorum reparatione lætificavit. Ad hanc ſolemnem hoſtiam Anna invitatur: quia ſancta Eccleſia ſuperni ſponſi ſpirituali cohortatione ad æternam contemplationem divinæ claritatis per quotidiana deſideria amoris accenditur. Quæ tamen ab aſcenſu ſuo abſtinet, ut filium lactet: quia ut proſit hîc Chriſti parvulis, dilationem ſuæ gloriæ patienter ſuſtinet. An non ad immolationem hujus ſolemnis hoſtiæ mater illa invitata fuerat, quę dicebat: *Cupio diſſolvi, & eſſe cum Chriſto?* Sed quę per amoris deſideria ad ſponſi ſpeciem trahitur, an amet lactare filium, dicat: *In carne mihi manere neceſſarium eſt propter vos.* Quo etiam cibo ſe Corinthios aluiſſe inſinuat, dicens: *Lac vobis potum dedi, non eſcam.* Lactare quippe parvulos ſanctę Eccleſiæ eſt paſtoribus, infirmorum ſive ſimplicium auditorum corda planioris ſcripturę pabulo enutrire. Quibus profectò idem doctor egregius dicit: *Nihil judicavi me ſcire inter vos, niſi Chriſtum, & hunc crucifixum.* Ablactantur autem infantes, cùm parvuli ſanctę Eccleſię tam ſpiritualis eruditionis, quàm bonæ converſationis incrementa ſuſcipiunt; & jam non planiora ſacri eloquij, ſed alta ejus ſacramenta requirunt. Et ablactatus infans ante conſpectum Domini, ut appareat, ducitur, cùm per adhortationem prędicatorum quiſquis ſubjectus bene proficiens, bonis operibus adornatur. Qui enim ad hoc ducitur, ut appareat, non tantùm ut videat, defertur, ſed etiam ut videatur. Quia enim in fine à Do-
Mat.25.a mino multi audituri ſunt: *Neſcio vos*, apparere in conſpectu Domini Samuel dicitur: quia electus, & humilis ſubditus, dum perfectè præſentia deſpicit, adveniente extremo judice, nequaquam reprobatur. Quos autem ſæculum in ſui amore defixos retinet, in conſpectu Domini non apparent. Qui enim in honore rerum tranſeuntium videri elatiores appetunt, hoc profectò ſuperbiendo agunt, ut ab eo, quo ſolo videri debent honorabiles, numquam videantur. Unde & rex electus, & in rerum culmine poſitus, ne in
Pſal.50.c flore ſæculi deciperetur, obſecrat, dicens: *Ne projicias me Domine à facie tua.* Anna ergo & ablactare filium repromittit, & ante conſpectum Domini, ut appareat, ducere: quia ſancta Eccleſia electos ſubditos, quos erudit, præſentia perfectè deſpicere docet, & bona agere, & ad æterna bona per humilitatem feſtinare. Et notandum, quia ab ablactationis loco ductus aſſeritur, qui apparere debere in conſpectu Domini perhibetur: quia videlicet, non parum intereſt ſpiritualis itineris, cùm ab eo, quod de cæleſti magiſterio diſcimus, in uſum perfectæ tendimus operationis. Quia verò à ſtudio ejuſdem boni operis numquam ceſſandum eſt, Sequitur:

Et appareat ibi jugiter.

Jugiter namque ibi apparemus, unde numquam diſcedimus. Jugiter ergo in conſpectu Domini apparere eſt, decorem bonæ converſationis nullis vitæ tenebris obſcurare: quia qui ad illicita nulla defluit, à ſecreto divini intuitus numquam exit, & quaſi in luce poſitum, hunc divina bonitas reſpicit; quia eas, quas damnavit peccatorum tenebras, electione ſuâ

Phil.1.c *1.Cor.3.* *Idem B. Auguſt. de SS. Petro & Paulo. ſer.11. n fin.* *1.Cor.2.a.* *S.Hiero. in Com. in ep. ad Rom.c 3.*

examinis non attendit. Donec igitur ablactetur infans, ad immolandam solemnem hostiam se non ascensuram Anna denunciat: quia sancta Ecclesia tamdiu custodire filios proponit, quamdiu de eorum perfectione secura fieri valeat, quia ipsi ab accepta bonitate ulteriùs non recedant. Potest tamen ascensus solemnis hostiæ ad altitudinem sanctæ prædicationis referri. Nam de ascensu viri ejus per Prophetam scriptum est: *Ascendit super Cherubim, & volavit super pennas ventorum.* Super Cherubim quippe Dominus ascendit, quia in sublimibus prædicatorum suorum mentibus ascendit, & scientiæ suæ altitudinem ponit. Et super pennas ventorum volat: quia coram spiritualibus eorũ oculis in altitudinem miræ intelligentiæ se sancti Spiritus flatibus elevat. Et tenebras latibulum suum ponit: quia majestatis suæ sublimitatem reprobis abscondit. Sed in circuitu ejus tabernaculum suum: quia quos per sublimia dona elevat, eis suæ majestatis etiam gloriam manifestat. Bene autem cùm Helcanæ ascensus asseritur, omnis domus ejus ascendisse perhibetur: quia illos, quorum mentibus eminet, in altitudine suæ contemplationis velut domesticos, & familiares tenet. Quæ est autem Helcanæ, idest Redemptoris nostri hostia solemnis, nisi sanctorum suorum cordibus ineffabilis illius internæ amor eruditionis? Nam eorum quisque sibi ineffabiliter complacet in eo, quòd se ostensa Redemptoris sublimitas, tam sublimiter docet. Anna ergo se cum viro suo ascendere abnegat, donec filium lactat: quia sancta Ecclesia tandiu vitavit alta prædicando contingere, quamdiu cognovit rudes auditores suos, velut parvulos, alta capere nequaquam posse. Hinc namque in ipsis sanctę Ecclesiæ primordiis factum est, ut velut parvulo adhuc Annæ filio, per trium Evangelistarum scripta, Matthæi, scilicet, Lucę, & Marci lac propinaretur, qui humanitatis Dominicę historiam scribentes, pauca de ejus divinitate tractaverunt: sed cùm parvulus Ecclesiæ populus crescret, & in mensuram ętatis plenitudinis Christi proficeret, cui lactis potus non sufficerat, pasci cibo solido perquirebat. Compulsa itaque mater Ecclesia ascendere est, ut ipsa quoque Cherubim fieret, volantique super se Redemptori appropinquaret, pennas assumeret, ambulantem super eas in sacramentorum altitudine teneret, atque ex ejus majestate caperet, quod poscenti unico alimentum daret. Unde factum est, ut rogatus à fratribus evangelista Joannes, non solùm humana sed etiam Angelica superans, condita cuncta transcenderet, & quem videre meruit, unigenitum in sinu Patris prædicaret, dicens: [*In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Tunc ergo Anna ascendit, cùm sancta Ecclesia se in celsitudinem divinæ prædicationis tam sublimiter extulit. Tunc etiam immolavit solemnem hostiam, quia de cognitione divinitatis in auditorum suorum cordibus flammam miræ devotionis accendit. Solemnis quippe hostia fuit, de incomparabili eloquio, singularis oblatio devotionis. Tunc in conspectu Domini filium adduxit, cùm auditorum suorum cordibus perfectam cognitionem summæ divinitatis intimavit. Quæ profectò Dei cognitio, quia non solùm fide tenenda est, sed confessione, & quod credimus, & confitemur, nec ignorare ulteriùs, nec silere permittimur, puer ablactatus, qui ad domum Domini adducitur, jugiter in conspectu Domini manere declaratur. Sequitur:

Psal. 17. a

S. Aug. in expos. Psal. 17.

Ioan. 1. a

Et dixit ei Helcana vir suus: fac quod tibi bonum videtur, mane, donec ablactes eum.

Quid est, quòd Annæ consilium viri sui auctoritate roboratur, nisi quia propositum sanctæ Ecclesiæ non ex humano præsumitur judicio, sed ex divino? Nam quidquid sancta Ecclesia in subjectis sibi nationibus disponere voluit, tunc demum id ratum habuit, cùm ex internæ veritatis judicio, quid disponendum esset, agnovit. Et quia advocatum habemus apud patrem, qui interpellat pro nobis, subjungit, atque ait:

Precorque ut impleat Dominus verbum suum.

Quod est verbum, quod implendum asseritur, nisi prædestinata conversio gentilitatis? Et quia per ejus sanguinem reconciliamur Deo, ipse pro implendo verbo precatur, cujus obtentu salus nostra perficitur. Precari etiam ei est se, in humanitate assumpta, pro salute nostra æterno Patri continuè exhibere: quod dum sic se offerre non desinit, receptioni nostræ aditum ad vitam facit. Quia verò dispositionis suæ consilium exquirendo perfecit, aptè subinfertur: [*Mansit ergo mulier, & lactavit filium suum, donec amoveret eum à lacte.*] Deinde sequitur:

1. Ioan. 2. a

Et adduxit eum, postquam ablactaverat, in vitulis tribus, & tribus modiis farinæ, & amphora vini, et adduxit eum in domum Domini in Silo.

Quid namque per vitulum hoc loco significatur, nisi propositum imitandæ vitæ perfectorum? Sed vitulus est, cùm in corde exoritur proficientis: bos autem, cùm per robur virtutis ad affectum perducitur magnæ conversationis. Quo in loco valde quærendum est, cur non unus vitulus, sed tres ad tabernaculum adducti perhibentur. Sed in tribus vitulis infans delatus ostenditur, ut eorum formam insinuet, qui ad prædicationis ministerium instruuntur. Perfectus etenim doctor, & peccatoribus convertendis, & custodiendis justis invigilat. Quasi enim colonus summi patrisfamilias utrumq; bovem aratris inserit; ut non solùm vigilare stantibus, ne corruant, sed etiam lapsos possit erigere, ut subsistant. Sed qui duos boves habet in subjectorum solicitudine, ut esse perfectus valeat, bovem tertium jungat in divina contemplatione: ut & corda proximorum integro jugo loquendo, velut arando aperiat, & semetipsum per singularem amoris fortitudinem, ad conditoris sui speciem semper extendat. Samuel ergo in vitulis tribus ad domum Domini ducitur, cùm bene quisque proficiens, proponit, ut ex labore prædicationis prodesse valeat proximis, & ex secreto quietis, inhærere intimæ visioni conditoris. Et quia id bene exhibere animus imperiti numquam poterit, in tribus etiam farinæ modiis offertur. Ex farina quippe cùm panes fiunt, præparatio refectionis perficitur. Quòd verò non in panibus, sed in farinæ modiis offertur, bonam devotionem, doctrinam proponere ostenditur, non ipsius doctrinæ commodum exhibere. Modius ergo farinæ sanctæ prædicationis præparationem significat. Sed in tribus modiis farinæ infans adducitur: quia dum prædicare proponimus, verbum scientiæ præparamus peccatoribus ad conversionem, justis ad statum perseverantiæ, & nobis ad supernam contemplationem: vel certè unus modius est, ut diximus, pro conversione peccatoris, alius pro disciplina conjugati, tertius verò pro excellenti puritate continentis. Et modij quidem dicuntur pro mensura discretionis. Unde & beatus Paulus perhibet, dicens: *Non plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Quod profectò, quia prædicatorum ordo electus exigentibus, non ex levitate vanitatis habuit, sed ex virtute bonę intentionis. Sequitur: [*Et amphora vini.*] Virtus verò bonæ intentionis est charitas Dei, quæ in electorum cordibus diffunditur, per donum Spiritus sancti. Quod nimirum charitatis donum, rectè vini appellatione figuratur, quia mentem occupat, & à terrenis affe-

Rom. 12. a

ctibus alienat, ut intentionem ad sæculum non habeat, quam ad appetenda sola cælestia inflammat. Verùm, ut hujus quoque virtutis non perfectio, sed initium designetur, amphora vini, & non poculum fuisse ostenditur. In amphoram quippe reponimus, quod quandoque per poculum propinemus. Hinc est enim, quòd is, qui supernæ charitatis perfectionem gustaverat, Deo omnipotenti confitebatur, dicens: *Impinguasti in oleo caput meum, & poculum meum inebrians, quam præclarum est?* In amphora ergo vini Samuel oblatus ostenditur: quia electus quisque, cùm ad Evangelicæ prædicationis ministerium præparatur, ipsius prædicationis bonum proponit, non pro vana hujus sæculi ambitione, sed pro sola charitate impendere. In vitulis ergo adducitur, pro proposito fortitudinis; in farinæ modiis, pro doctrina verbi; in amphora vini, pro intentione charitatis. Quæ profectò virtutum initia, ubi sint perficienda, edocet, cùm subjungit: [*Et adduxit in domum Domini in Silo.*] Domus Domini sancta Ecclesia rectè intelligitur, quæ nimirum in Silo sita esse perhibetur. Silo autem locus est, in quo arca Dei mansisse perhibetur. Quid ergo aliud Silo isto in loco significat, quàm veteris legis traditionem? Nam velut arcam Dei continet, dum carnalem litteram foris exhibet, quæ in suis secretis spiritalem scientiam clausam tenet. Quid est ergo, quòd domus Domini in Silo sita esse perhibetur, nisi quia sancta Ecclesia in sacramento scripturarum, velut in loco fundata cognoscitur? Illuc Samuel adductus asseritur, illic oblatus: quia præter sanctam Ecclesiam, locus non est, ubi merita virtutum crescant, & ad culmen perfectionis veniant. Sed cùm ipse, qui adductus est, asseritur, ejus quoque dilationis causa memoratur, cùm subditur:

Ps. 22. a Ex edit. vet.

S. Hier. ubi sup. in ter. cap. 26.

Puer autem erat adhuc infantulus.

Nam si infantulus tunc non esset, dum per se posset accedere, duci huc ab alio non oporteret. Sequitur:

Et immolaverunt vitulum, & obtulerunt puerum Heli.

Superiùs de sola Anna dicebatur. [*Et adduxit eum secum, postquam ablactaverat.*] Nunc autem de Helcana pariter, & de Anna subjungitur: [*Et immolaverunt vitulum, & obtulerunt puerum Heli.*] Tunc immolatus est vitulus, cùm adductus est Samuel, & oblatus. Si ergo ibi erat tunc Helcana, & cùm ducebatur, & cùm offerebatur, quare non dictum est, adduxerunt eum secum, sicut dictum est, immolaverunt, & obtulerunt? Sed quia hæc ad Ecclesiam, & ad Christum retulimus, illi lactare, illi adducere pertinet; offerre, & immolare sibi, & Christo. Ipsa quippe instituit verbo prædicationis, sed quibus doctrinam insinuat, virtutem adimplendæ operationis nequaquam subministrat. Litteram quippe scripturæ loquendo exhibet, sed ipsum bonum se petentibus, non nisi cum sponso dare potest. Immolatur ergo vitulus, cùm divina gratia cordi bona petentis infunditur, ut bona, quæ destinando deliberat, studio boni operis hilariter impendat. Vitulus enim tunc immolatur, quia victima boni operis propositi, ab omnipotenti Deo devotæ mentis oblatione suscipitur, si id, quod ei vovendo mens exhibet, totum Deo mactatur per hilaritatem. De hac immolatione vituli Dominus in Evangelio ait: *Si vos, cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quantò magis Pater meus cælestis dabit spiritum bonum petentibus se?* Hinc Paulus ait: *Qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet, unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate, hilarem enim datorem diligit Deus.* Quid namque est destinare in corde, nisi proponere ex deliberatione? Dum ergo destinavit, dixit, quasi vitulum adductum asseruit. Sed dum addidit, non ex tristitia, aut ex necessitate, quia hilarem datorem diligit Deus, adductum vitulum, qualiter immoletur, exposuit. Adducuntur ergo vituli, cùm ad agenda fortia bene proponenda præparamur: sed vitulus immolatur, cùm deliberatio boni propositi Deo impenditur, in oblatione magnæ devotionis. Uterque autem, id est vir, & uxor vitulum immolasse perhibentur: quia eadem hilaritas fidelibus subditis prædicatoris voce ostenditur, atque in eorum cordibus divina gratia propagatur. Pariter ergo vitulum immolant, cùm in corde bene proficientis subditi, divina convenit cum humana prædicatione. Tres autem vituli adducuntur: quia cùm auxilium lapsis, & stantibus ferre, & nobis ipsis opem custodiæ proponimus, dum una bona intentione hæc attendimus, tria quidem sunt respectu operis, sed unum in munere oblationis. Tria quidem sunt, quia erga nos, & proximos nostros diverso respectu, & diversis temporibus exhibentur: sed unus sunt vitulus, quia simul proponuntur, & pari devotione oblationis Deo impenduntur, & una in eis hilaritas, & alia non habetur. Sequitur: [*Et obtulerunt puerum Heli.*] In Heli non solùm personæ doctorum veterum, sed etiam doctrinæ figurantur. Quid est ergo, quòd puer Samuel Heli oblatus asseritur, nisi hoc, quod apertè cognoscitur, quia quisquis prædicando aliis prodesse nititur, non solùm nova scribere debet, sed etiam vetera? Unde & Dominus in Evangelio per parabolam dicit: *Ideo omnis scriba doctus in regno cælorum, similis est homini patri familias, qui profert de thesauro suo nova & vetera.* Samuel ergo Heli tunc offertur, cùm mens bene proficientis subditi legis & Prophetarum scientiâ eruditur, ut in libris antiquorum occidentem litteram legat, sed etiam secundùm spiritum vivificantem intelligat: & sic quod foris sonat, accipiat, ut præter elementorum sonum, quod intùs insonet spiritus, recognoscat; & ad fidem nova habeat, sed quoties necesse fuerit, ad novi testamenti confirmationem scripturas veteres adducat. Tunc quippe defendere nova poterit, cùm eorum rationem ex veteribus agnoscit. Apertè igitur Samuel Heli oblatus asseritur, quia solùm sufficienter nova prædicat, qui eam rationem, qua intelligenda sunt vetera, non ignorat. Et quia easdem scripturas veteres intelligere sine præceptore non possumus, & doctor nihil in nobis docendo proficit, si quod ipse foris loquitur, in cordibus nostris per divinam gratiam non infundatur, mater non sola puerum obtulit, sed cum viro. Ei autem, cui filium tradit, se cum verbo præconij Anna insinuavit, dicens:

Mat. 7. b

1 Cor. 9. b

Mat. 13. g

Obsecro mi Domine vivit anima tua, ego sum illa mulier, quæ steti coram te hîc.

Coram Heli Anna stetit, quia sancta Ecclesia doctorum synagogæ nullis persecutionibus corruit. Quod tale est, ac si dicat Ecclesia glorians synagogæ propositis: Idcirco orbem parere per Evangelium Deo potui, quia adversa, quæ mihi intulistis, invicta toleravi. Nam si pœnis victa vetustati me subderem, novam Redemptori tot nationum sobolem nequaquam genuissem. Et quia humiliter loquitur: obsecrando Dominum vocat. Quia verò ei vitæ æternæ pignus in fide Redemptoris dare appetit, dicit: [*Vivit anima tua.*] Sed quæ se stetisse gloriata est, magna de se protulit. Et quia eadem magna humiliter, non superbè dixerat, ea protinus ad laudem omnipotentis Dei retulit, dicens:

Oravi, & dedit mihi Dominus petitionem, quam rogavi eum, idcirco & ego commendavi eum Domino.

Divina gratia ad hoc sanctæ Ecclesiæ filios tribuit,

ut eos doctrinâ veritatis instituat, bonis moribus exornet, piâ super eos custodiâ vigilet, à malo declinare perfectè faciat, & ad æternam patriam sufficientem bonorum operum copiam præparare. Hæc profectò ministerij pastoralis sunt, sed electus prædicator ea suis viribus implere posse diffidit. Quia ergo nec sua virtute aliquos per Evangelium potest gignere, nec quos generat, custodire, rectè per Annam in Ecclesiæ typo nunc dicitur: [*Oravi, & dedit mihi Dominus petitionem, quam rogavi eum. Idcirco & ego commendavi eum Domino, cunctis diebus, quibus fuerit commendatus Domino.*] Nam ut gignere possit, obsecrat; & ut hi, quos orando obtinet, in sancta conversatione permaneant, eos item omnipotenti Deo precibus commendat. Et quia ab eisdem precibus numquam desinit, cunctis diebus se commendare filium Deo dicit. Cunctis namque diebus Domino filium commendare, est ei pro eorum salute, quos generat, omni hujus vitæ tempore supplicare. Dies namque, quibus Domino commendamur, tempora præsentis vitæ significant. In quibus profectò diebus tantò validioribus divinæ protectionis auxiliis indigemus, quantò gravioribus spirituum malignorum tentamentis impetimur. Quia verò in plerisque codicibus non commendatus, sed commodatus legitur, à bono intellectu non vacat. A matre quippe Ecclesia in hac vita filij commodantur. Quidquid verò commodamus, id reddi nobis in fide excipientis expectamus. Dies verò virtutum spiritalium, claritates sunt. Quibus profectò diebus Annæ filius Domino commodatur: quia ei sancta Ecclesia electos offert in claritate virtutum, ut eos postmodum ad augmentum sui æterni gaudij sibi omnipotens Deus exhibeat in splendoribus præmiorum. Et notandum, quia omnibus diebus commendatus asseritur, ut ei de eo, quod habendum est de spirituali conversatione, nihil desit, quem prædicator electus in æterna vita recipere tenebrosum ex aliqua parte non poterit. Sequitur:

Et adoraverunt ibi Dominum.

Et nos membra sanctæ Ecclesiæ, cùm per scripturas testamenti veteris, venerationi, & præcepto conditoris submittitur, ibi profectò Dominum adoramus: quia Patrum veterum fidem tenemus, & eamdem fidem per dilectionem in bono opere exercemus.

CAPUT I.

MORALIS. HÆc de principio typica expositione protulimus: nunc in ejusdem verbis historiæ, eruditionem nostram per moralem significationem requiramus.

Fuit vir unus, inquit, *de Ramatha Sophim.*

In hoc viro uno, quid rectiùs, quàm unusquisque novus sæculi contemptor designatur? Vir namque dicitur, quia proposito fortis est: unus verò, quia amore singularis: vir namque est, quia ex magna virtute cuncta præsentia despicit: sed unus, quia sola omnipotentis Dei specie frui concupiscit. Quisquis enim perfectè terrena despicit, vir est ex fortitudine, sed si conditorem suum ardenter videre non cupiat, non est unus ex intentione. Perfectio igitur viri, in præconio ponitur unitatis, ut qui sæculum potenter despicit, mentem non dividat, solis supernis inhiet, ad ea tantùm, quæ de visione conditoris sunt, æterna gaudia suspiret. Talis profectò erat, qui Deo confitens, ait: *Quid mihi restat in cælo, & à te quid volui super terram?* Hinc item dicit? *Vultum tuum Domine requiram.* Qui enim in terra nihil voluit, profectò vir fuit: sed qui neque in cælo, neque in terra aliquid præter ipsum voluit, qui, spretis omnibus, solum ejus vultum quæsivit, non solùm vir, sed etiam unus extitit. De hac unitate Dominus in Evangelio, Marthæ loquitur, dicens: *Martha, Martha, solicita es, & turbaris erga plurima: porro unum est necessarium.* Hinc Lucas de perfecto credentium numero loquens, ait: *Erat eis cor unum, & anima una.* Unum quippe eis cor erat, quia per intentionem rationis, solum conditorem aspexerant: unam animam habebant, quia per affectionem amoris, solùm ejus faciem videre desiderabant. Hinc est, quòd diligens Propheta secum reputat, dicens: *Sitivit anima mea ad Deum, fontem vivum, quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?* Pro hac unitate obtinenda, Veritas docens, ait: *Qui non renunciaverit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Quæ etiam nostra sunt: quia hi, qui abrenunciantes sæculo, remotioris vitæ secretum petivimus, monachi vocamur. Monos quidem Græcè, Latinè autem unus dicitur. Hoc quippe titulo appellationis inscribimur; ut vox nominis nostri nobis insinuet altitudinem dignitatis, & animus noster tantò ardentiùs ad conditoris visionem se erigat, quantò sublimitatem claritatis, in qua semper debet consistere, quasi in fronte prælatam portat. Sed divini amoris sublimitas in sola catholica Ecclesia veris electis impenditur. Bene ergo vir, qui unus dicitur, de Ramatha Sophim, de monte Ephraim fuisse perhibetur. Ramatha quippe, ut jam dixi, Hebræum nomen est, sed Latina locutione, dicitur Visio consummata. Quæ profectò appellatio sanctæ Ecclesiæ convenit, quæ antiquitus à Prophetis prævisa est, sed in finem sæculorum in Redemptoris fide disposita. Consummata ergo visio sancta Ecclesia dicitur: quia per Redemptorem humani generis erecta est in religionis culmine, quæ olim tantùm prævisa erat spiritu prophetiæ. Hæc autem Sophim esse describitur in monte Ephraim ædificata: quia contemplatione Dei celsissima est, & spiritalibus virtutibus secunda. Sophim quippe specula dicitur, Ephraim fructificans. Quæ profectò vocabula situm sanctæ Ecclesiæ rectè insinuant, quæ non solùm intentione visionis alta est, sed excellentia conversationis. Quibus etiam vocabulis, & hæreticorum dementia, & ceterorum improborum sterilitas reprobatur. Illi quidem, dum à rectitudine fidei deviant, speculationem sublimitatis non habent: isti verò, quia recta vident, quæ agant, & ea facere semper dissimulant, speculam quidem habent, sed virtutum montem excellenti vita non obtinent. Sancta verò Ecclesia quia in Sophim, id est in speculatione sublimis est, gloriatur, dicens: *Nostra conversatio in cælis est.* Quia etiam in virtutum monte per boni operis fructum constituta est, elisam reproborum fidem reprobans, ait: *Fides sine operibus mortua est.* Hinc item prædicans, dicit: *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei.* Vir ergo, qui unus dicitur, de monte Ephraim esse memoratur: quia & terrena despicere, & superna desiderare, ei solùm prodest, qui per fidem catholicam intra sanctam Ecclesiam sese continet. Sequitur:

Et nomen ejus Helcana, filius Hieroboam, filij Heliu, filij Thau, filij Suph.

Hoc etiam nomen superiùs ostendimus, quia ab Hebræa lingua in nostram, Dei fervor, verteretur. Quod profectò nomen viri bene congruit ordini spiritalis expositionis. Qui enim vir unus dicitur, necesse est, ut ex Dei fervore censeatur. Quis enim aut temporalia despicere, aut amare cælestia sine divina gratia possit? Necesse quippe est, ut hunc gratia divina præveniat: quatenus Spiritus sancti igne succensus, quantò ardentiùs summa diligit, tantò fortiùs ima contemnat. Cui etiam in genealogiæ ordine quatuor patrum nomina perscribuntur: quia in fide Redemptoris, eorum prædicatione genitus est, qui in eumdem humani generis Redemptorem, per quatuor Evangelistarum scripta, de omni mundi

Psal. 72. d
Psal. 26. c
Luc. 10. c
Act. 4. f
Psal. 41. a
Luc. 14. g
Supra initio expositionis allegoricæ.
Phil. 3. d
Luc. 2. c
Gal. 6. c
Supra initio allegoriæ.
Mat. 1. a

parte credidere. Qui etiam Ephrathæus dicitur. De monte Ephraim, & Ephrathæus est, qui in fertili terra sterilis non est. Nam plerique intra sanctam Ecclesiam nomine censentur fidei, cujus nullos proferunt fructus actionis. Qui nimirum dum de Ecclesia prodeunt, velut de monte fructifero esse sentiuntur: sed quia ipsi bonorum operum non habent fructum, non sunt Ephrathæi. De monte ergo Ephraim est, & Ephrathæus non est, qui fidem catholicam in Ecclesia didicit, sed opera digna fidei non impendit. Talibus profectò veritas in Evangelio comminatur, dicens: *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum eius.* Mat. 21. d Hinc sub ficulneæ specie, colono sanctæ Ecclesiæ repulsionem infructuosæ animæ imperans, ait: *Succide eam, ut quid terram occupat?* Luc. 13. b Hinc Joannes Baptista comminans, B ait: *Iam securis ad radicem arboris posita est. Omnis* Luc. 3. b *arbor, quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur.* De monte quoque Ephraim eos esse ostenderat, sed non Ephrathæos, de quibus Veritas in Evangelio per parabolam dicit: *Malos male perdet, & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis.* Mat. 21. d Vir ergo de monte Ephraim, dicitur Ephrathæus: quia quicumque intra sanctam Ecclesiam fidem catholicam tenemus, dum per ardorem affectionis terrena abjicimus, cælestia amamus, oportet & ut à terrenis, quæ despicimus, per boni operis laborem separemur, & ad ea, quæ diligimus, cælestia præparemur. Esse ergo in Ecclesia, & opera bona non facere, quia ad acquirendæ æternæ salutis bonum non prodest: vir qui de monte Ephraim asseritur, etiam Ephrathæus fuisse memoratur. C Unde & duas uxores habere describitur: quia activæ vitæ per fecunditatem boni operis, & contemplativæ vitæ conjungitur per amorem internæ delectationis. Quamobrem Phenennæ filij fuisse dicuntur, Annæ autem filij non fuisse. Quid enim sunt activæ vitæ filij, nisi bonorum operum fructus? Et quid est, quòd Anna filios non habet, nisi quia rudis contemplatio, ea, quæ jam amare cepit, internæ contemplationis gaudia cito non obtinet? Filij quidem sunt contemplativæ vitæ gaudia internæ visionis. Sed mens, quæ contemplari æterna inchoat, ad eorum gaudia excipienda, tantò difficiliùs pervenit, quantò etiam illorum pulchritudinem non attendit. Quis ergo in gloria ejus pulchritudinis gaudere prævalet, quam non videt? Mens autem, quæ in æternorum bonorum contemplatione D se noviter elevat, ad ea tantò tardiùs assurgit, quantò humanitatis suæ familiares tenebras velociter non deponit: quia dum à se abjicere mundanas curas non prævalet, velut in oculis gestat pulverem, quo id, quod cupit, videre non potest. Priùs ergo abjiciendus est pulvis ex oculo, deinde oculus refovendus. Pulvis quippe abjicitur, cùm ab intentione mentis cuncta rerum corporearum phantasmata removentur: & oculus refovetur, cùm usu continuæ meditationis, eadem mentis intentio ad æterna sustollitur. Quæ profectò cùm diuturna consuetudine in supernis morari didicerit, eadem diuturnitate consuetudinis, puritatem obtinet: quâ dum clariùs æterna respicit, in eorum gloria exultare pleniùs possit. Anna ergo non habuisse filios dicitur, ut non solùm inchoantis E imperfectio designetur, sed etiam vitæ contemplativæ celsitudo. Magno enim meritorum sita est culmine, quæ in fecunditatis suæ gaudio facilè haberi Gen. 29. d non potest. Hinc est enim, quòd Jacob Rachelem conjugem habere desiderat, sed tamen ei priùs Lia substernitur, ut pro obtinenda illius specie, septenarius annorum numerus in soceri servitio geminetur: quia amator vitæ contemplativæ, hanc in ubertate æterni gaudij cito adipisci desiderat, sed tamen ei omnium donorum largitor Spiritus cito non tribuit, ne habitam quasi vilem despiciat, si facilitas ei hanc pro voto repræsentat: sed tantò ea fruatur dulciùs, A solicituſque custodiat, quantò hanc difficiliùs promeretur. Quare & sequitur.

Et ascendebat vir ille statutis diebus, ut adoraret, et immolaret Domino exercituum in Silo.

Statutis quidem diebus ascendit: quia in splendoribus æternæ visionis paulatim proficit. Quid enim sunt illæ manifestationes interni luminis, nisi dies electæ mentis? & statuti namque dies sunt: quia in profectu spiritalis vitæ positis, divina ordinatione disponuntur: statuti etiam dies sunt, quia in eorum claritate non possumus admitti, cùm volumus, sed cùm divina dignatione sublevamur. Aliquando namque nos in contemplatione internæ lucis excipit, quandoque labi usque ad præferendas humanitatis tenebras relinquit. Quasi enim statutis diebus elevat, quibus amœnitatem internæ lucis non jugiter aperit, sed per tempora suæ dispositionis ostendit. Dies ergo nostri sunt, quia in magnis splendoribus excipimur, cùm internæ gloriæ nobis pulchritudo revelatur. Statuti verò dies idcirco nominantur: quia ut intima luce fruamur, non est nostri conaminis, sed divinæ dignationis. Sæpe namque diuturno silentio, instantibus supplicationibus, crebris gemitibus, illam nobis internæ lucis gloriam aperiri flagitamus, & in ejus amœnitate recipi non meremur. Sæpe nil tale pro ejus desiderio agimus, sed subitò nos divina gratia prævenit, ab imo nostræ infirmitatis erigit, in superna rapit, insperantibusque nobis gloriam suæ lucis ostendit. Diebus ergo statutis ascendimus: quia in contemplationem cælestium sublimari non possumus nostro conamine, sed divina dispositione. Ascensus quoque dies sunt: quia quando illa sublimi luce non fruimur, in imo sumus, & cùm in illius alta visione assumimur, quàm in imo jacuissemus, ante assumptionis nostræ horam, cognoscimus. Displicemus nos tunc nobis, in quo fuimus, placemus autem, in quo sumus: quia absorpta jam mens amore cælestium, dum lætatur luce, qua fruitur, cuncta terrena horrore nimio dedignatur. Unde & beatus Petrus, dum in montem assumitur, dum nube lucida obumbratur, dum ei transfigurati gloria Salvatoris ostenditur, dicit: *Bonum est nos hic esse, Domine.* Mat. 17. a Nam quia jam Dei omnipotentis munere meretur interesse sublimibus, incomparabile illic bonum ineffabiliter diligit, ex cujus pulchritudine, cuncta, quæ transeunt, velut fœda reprehendit. Sed quid est, quòd idem vir de civitate sua ascendere dicitur? Quid verò est aliud civitas, nisi cohabitantium munimentum? Quæ autem est hæc civitas, nisi muniti cordis perfecta custodia circumspectionis? Hæc nimirum velut cohabitantes cives altis mœnibus protegit: quia dum custodiendis virtutibus solerter invigilat, internam eorum pacem hostis callidus non conturbat. In hac certè civitate nos consistere sapiens ille præcepit, qui ait: *Omni custodia serva cor tuum, quoniam ex ipso* Prov. 4. c *vita procedit.* Hinc etiam Dominus discipulis præcipit, dicens. *Vos autem sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto.* Luc. 24. g In civitate quippe sedemus, cùm per quotidianam solicitudinem in internæ custodiæ defensione requiescimus. In qua sedentes virtute induimur ex alto: quia præparati jam in habitaculum sancti Spiritus per ejus gratiam, in supernæ gloriæ contemplationem sublevamur. In hoc igitur, quòd vir Ephrathæus de civitate sua ascendere dicitur, quid aliud, quàm negligentiæ nostræ culpa indicatur? Nam per contemplationem rimari cælestia volumus, qui non solùm cordis, sed etiam corporis custodiam non habemus. Et quidem sæpe indecenter aspicimus, otiosa audimus, superflua loquimur, somnum, cibum non ad refectionem corporis habemus, sed ad usum delectationis. Itaque cùm discutere ambigua volumus, superna conspicere, tene-

bras noſtras deſerere, internæ dulcedinis ſaporem A guſtare, ab illius ſecreto tantò digniùs repellimur, quantò munitionis noſtræ fortitudines negligentiùs diſſipamus: jamque nobis tantò eſt aſcendere difficilius, quantò ad noſmetipſos relapſi, in altitudinem cuſtodiæ erigere non curavimus cordis munitiones. Aſcendat ergo vir de civitate ſua, ut qui per internam contemplationem appetit proficere, exteriores ſenſus ordinet, mentem regat, & quaſi in altis receptus munitionibus expectet, ubi eum ſuperna illuſtratio viſitet. Ad ſtatutorum quippe dierum aſcenſum jam qui paratus invigilat, dignus cuſtodiâ puritatis efficitur, ut ſæpius divina dignatione viſitetur. Sed dum aſcendere dicitur, aſcenſionis etiam cauſa memoratur, cùm ſubditur: [*Vt adoraret, & immolaret Domino exercituum in Silo.*] Quiſquis divinæ B contemplationis arce ſuſtollitur, in illa cuncta, illuminante luce, reſpicit, & quòd ſe admirabiliter terreat, & quòd ineffabiliter delectet. Nam illa ſumma viſio, ut electæ menti ſe aperit, & imperſcrutabilem abyſſum judiciorum Dei, & bonitatis ejus abundantiam miſericorditer oſtendit: ut videntem magno pavore dejiciat, & ingenti gaudio ſuſtollat, & terrore quidem dejicitur, ut ſtatum mundanę affectionis deſerat; & mulcetur gaudio, ut quod præguſtare de conditoris bonitate inchoat, ardentiùs concupiſcat. Tunc quippe adorat, cùm conſiderata illa immenſitate omnipotentiæ ſic conditori ſubmittitur, ut contra ſpiritualem converſationem carnalis concupiſcentiæ impulſibus non levetur. Adorans autem immolat: quia quò humiliùs divina veneratione proſternitur, ſummæ claritatis illius blandimento C ſuaviùs refovetur. Adorare igitur aſcendenti, eſt divinæ omnipotentiæ magna caſti amoris veneratione ſubmitti: immolare verò, divinæ lucis ſuavitate ineffabiliter delectari. Electa enim mens, velut ſpirituali immolationi Deo ſe conſecrat, dum in illa ineffabili elevationis ſuę lętitia, eam ignis divinæ charitatis ardentiùs inflammat. Dum ergo electi cujuſque ſtudium ſub Ephrathęo viro oſtenditur, & adorare dicitur, & immolare: quia ſic mens electa appetit ſuperna conſpicere, ut ſpirituali viſione proficiens, & omnem ſtatum conterat carnalis vitæ, & plenitudinem capiat æternæ lætitiæ. Nam & ſi ad hanc ſummæ contemplationis altitudinem carnalis aliquis non aſſumitur, quantùm tamen ad illam ſpiritualem converſationem, in quam illo aſcenſu con- D templationis proficit, antequam proficiat, quodam modo carnalis eſt. Hoc enim ipſum quaſi carnale eſt, per altitudinem viſionis à corporearum rerum intentione ſeparari non poſſe. Sed, ut temeritas humanæ audacię comprimatur, priùs adorare dicitur, poſtea immolare. Ordinatus quippe contemplantis aſcenſus eſt, ſi à timore incipiat. Timor autem ipſe, quid eſt aliud, quàm electæ mentis ad divinam gloriam ſpeculandam tranſeuntis præordinata purgatio? Eò enim puriùs divinæ lucis radios intueri merebatur, quò validiori timore dejecta, viſioni majeſtatis intimæ purgatior exhibetur. Sic ergo Ephrathæi hujus converſatio foris nobis oſtenditur, ut ad perfectionem tendentibus, quid intus agendum ſit, rationabiliter demonſtretur. Igitur dum ſummæ gloriæ reſ- E pergi claritate appetimus, præſumptionis noſtræ auſum in hoc timoris tranſitu prefigamus: ut quò venerabiliùs omnipotentem Dominum metuimus, eò perſpicaciùs benignitatis ejus gloriam videamus. Cujus etiam timoris magnitudo, electæ menti aliquando poſt oſtenſionem lætæ viſionis incutitur. Quod profectò dum fit, non fit ut mentem ad gloriæ viſionem purificet, ſed ut cuſtodiat ab elatione. Unde & Petrus, & Jacobus, & Joannes priùs transformati Domini gloriam viderunt, deinde incuſſo eis timore cecidere, ne elati perderent, quod humiliter aſſumpti videre meruiſſent. Aliquando ergo adoratio immolationem prędcedit, aliquando immolatio adorationem: ſed nimirum divinâ diſpoſitione, non noſtro conamine. Vir quippe Ephrathęus, ut priùs adoraret, & poſtea immolaret, aſcendiſſe deſcribitur: quia profectò ordo ita perfectus eſt, ut à veneratione, quę ex pavore divinæ diſtrictionis naſcitur, ad ſpeculationem lætæ majeſtatis efferamur. Divina tamen clementia electas mentes aliquando ſic ſuæ dulcedinis infuſione exhilarat, ut eas in timoris magnitudinem non inducat. Unde & ſubditur:

Mat. 17. a

Venit ergo dies, et immolavit Helcana.

Quid eſt quod dicit: Venit dies, & immolavit: & non dixit, Adoravit, & immolavit: niſi quia, ut ſuperiùs dixi, ſic ſæpe divina dignatione ad videndum gloriam divinæ claritatis extollimur, ut nulla tunc judiciorum immixta conſideratione turbemur. Et quamquam ſine magna veneratione omnipotenti Deo electa anima numquam aſſiſtat, tamen velut immolat, & non adorat, dum ſic illa ſummi gaudij felicitate fruitur, ut dejectione timoris nulla quatiatur. In hunc quippe affectum venerat, quę dicebat: *Oſculetur me oſculo oris ſui.* Quem timoris affectum prætendit, quæ oſculari appetit. Hinc etiam de Moyſe ſcriptum eſt: *quia Deo loquebatur, ſicut ſolet loqui vir ad amicum ſuum.* Nam velut veniente die, hunc ſcriptura ſacra ſic immolare oſtendit, ut eum adoratio timoris nulla proſtraviſſet. Quo in loco hoc notandum video, quòd ut adoraret, & immolaret, aſcendere dicitur: non tamen adoraſſe & immolaſſe, veniente die, ſed immolaſſe ſolùm. Alij ergo ſunt dies, quibus aſcendimus, ut adoremus, & immolemus: alius ille dies, qui dum venerit, immolamus. Dum enim noſtro conamine in divinarum rerum meditatione ſuſpendimur, quaſi ſtatuti aſcenſus noſtri dies ſunt: quia quoſdam ſpiritualis luminis radios intuemur, quoſdam nos ipſi nobis ordinamus, ab imo noſtræ humanitatis quadam altitudine ſublevamur. Sed quia his meditationibus ſine divina gratia nihil agitur, & quia nec timorem nobis prævalemus incutere, nec divinæ dulcedinis ſuavitatem exhibere, aſcenſus quidem dies ſunt, in quibus adorare, & immolare ſtatuimus, ſed tamen in eis nec adoramus, nec immolamus. Dies autem alius venit, & immolamus: quia ſubita luce gratiæ divinæ reſpergimur, & de gloria majeſtatis ejus ineffabilem percipimus abundantiam dilectionis. Hic ergo dies non eſt illorum aliquis, ſed illos ſequitur: quia nimirum ſi noſtra diſpoſitione hanc divinæ gratiæ largitatem accipere non valeamus, tamen eam numquam promeremur, niſi omnino curemus, ut & meditando, & quotidie legendo, & orando, & in iis, quæ poſſumus, ſpiritualibus claritatibus immoremur. Veniſſe autem dies dicitur, ut ſuperna dignatio deſignetur: quia cùm electas animas viſitat, non eſt facultatis noſtræ, ſed bonitatis ſuæ. Sequitur:

Cant. 1. a

Exod. 33. b

Deditque Phenennæ, et filiis, & filiabus partes. Annæ autem dedit partem unam triſtis: quia Annam diligebat.

Filij namque Phenennę ſunt mentis ſacræ conſilia, quæ per ſtudium pietatis activæ vitæ ſubcreſcunt. Qui nimirum filij cum matre partes accipiunt, cùm conſilia pietatis ad ſplendorem ſupernę gratię, in operum bonorum pinguęſcunt devotione. Pia etenim mens, quò ſublimiùs tollitur in divina contemplatione, eò devotiùs ſe extendit in ſancta operatione. Partes namque matris hujus, & filiorum, præparationes ſanctorum operum ſunt. Unam verò partem Annæ triſtis exhibet: quia per contemplationem, qua ſuperna deſiderat, quamdiu in hac ęrumna temporis impedita, ſuperna, quæ amat, non obtinet, in ſolis fletibus paſtum refectionis habet. Jejunam quippe ſe tenet, quoties ſe projectam ab ęternis gaudiis memorans, flere non poteſt. Partem igitur

tur unam à tristi accipit: quia numquam pro voto reficitur, nisi cùm flendo satiatur. Quam ei vir Ephrathæus tristis tribuit, qui cùm partem Phenennæ tribueret, tristis non fuit: quia videlicet lætatur in præparatione bonorum operum, quia supernis, quæ amat, quamdiu differtur, gaudiis non lætatur. Hanc certè partem Annæ tribuerat, qui æternis se intuens exclusum bonis loquebatur, dicens: *Fuerunt mihi*
Ps. 41. a *lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie: ubi est Deus tuus?* Sed inchoantis adhuc imperfectio designatur, dum Ephrathæi conjux altera, alteram affligere, & vehementer angere perhibetur. Perfecto enim cuique eò nequaquam pugna committitur uxorum, quò firmâ jam experientiâ novit, discretè disponere indigentiam operis, & intentionem contemplationis. Nam velut in pace utramque uxorem possidet, qui nec tempora operis, contemplationi deputat, nec contemplationis ocia per intentionem operis inquietat.

Affligebat quoque eam æmula ejus, et vehementer angebat: in tantum, ut exprobraret ei, quòd conclusisset Dominus vulvam ejus.

Ab æmula Anna affligitur, cùm immoderata intentio boni operis turbat quietem internæ visionis. Affligitur, cùm ei illa præponitur, quę esse nobilior comprobatur, & vehementer angitur, quia electæ mentis contemplatio angustatur, dum is, qui in contemplatione sublimium esse desiderat, sese in activæ vitę operibus immoderatiùs dilatat. Angere quippe, stringere est. Mentis quippe visio stringitur, cùm impedita occupationibus operum, in illa internæ lucis immensitate nequaquam dilatatur. Et quia hanc vehementer angere dicitur, notandum est, quia etiam boni operis immoderata sollicitudo contemplationi non parum nocet. Phenenna quippe Annam vehementer angit: quia mens, dum activæ vitæ immoderatè impenditur, valde difficile est, ut cùm ad disponenda terrena se occupat, in visione cælestium porenter surgat. Cui etiam velut sterili Phenenna exprobrat: quia dum ex activa vita bonorum operum fructus cito proferimus, & ad internæ contemplationis gaudia facilè pertingere non valemus, sterilis ista cernitur, dum rudes de ejus fecunditate desperamus. Dum ergo pro fecunditate Phenennam diligimus, Anna affligitur, angitur, & sterilitatis opprobrio notatur: quia dum bonarum actionum sollicitudinem non eâ, quâ debemus, discretione restringimus, puritatem contemplationis tantò nobis difficiliorem reddimus, quantò nobiliorem vitam excellenti studio nequaquam retinemus. Sed quia ad altiora inchoavit ascendere, si fortis est in suo proposito, hujusmodi tentamenta tolerans, non desperat. Nam ad ea, quæ cœpit, alta contemplationis innititur: & de actionis cibo consolari despicit, qui in sola conditoris specie delectari concupivit. Aptè itaque subditur:

Porro Anna flebat, et non capiebat cibum.

In fletu quippe ardens desiderium divinæ contemplationis ostenditur: in dedignatione verò cibi, despectum lætitiæ transeuntis. Mens enim, quæ fervent ibus desideriis interna desiderat, dum terrenæ lætitiæ blandimentum respuit, dum instantibus gemitibus infundi sibi supernæ lucis amœnitatem expetit, flet utique, & cibum non capit. Hunc namque ci-
Ps. 76. a bum fastidiebat, qui dicebat: *Renuit consolari anima mea.* Sed qui cibum solatij capere de oblectamento rerum conditarum dedignatus est, epulas deliciarum suarum, quia in solo conditore invenerit, dicit: *Memor fui Dei, & delectatus sum.* Ad has profectò epulas flentem conjugem hortabatur, cùm diceret: *Quare*
Ibid. a *tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera*
Ps. 42. b *in Deo, quoniam adhuc confitebor illi: salutare vultus*

A *mei, & Deus meus.* Quæ nimirum exhortatio hîc quoque cognoscitur, quia à viro suo cur fleat, & quare non comedat, & afflictum cor habeat, interrogatur. Quasi dicat: Cur de non habita contemplationis perfectione contristaris, quam si rudis non obtines, proficiens obtinebis? Unde & quæ afflicta *Inf. c. 2.* ab æmula comedere noluit, à viro cohortata manducavit: quia quæ seniori consilio ima despicit, perfectionem contemplationis habet in spe, quam nondum habet in virtute experientiæ. Fere enim deficienti, & collapsæ contemplationi spei renovatæ gaudium cibus est. Ad viri ergo sui vocem Anna reficitur, cùm contemplationis intentio concussa per tentationem, ab eo, qui se amare cœperat, ad spem sui profectus excitatur. Unde sumpto cibo surrexit, omnipotenti Deo preces fudit, atque ei sexum viri-
B lem, si hunc ab eo accipere mereretur, vovit. Natum filium omnipotenti Deo vovet, qui gaudium contemplationis ad fructum mentis expetit, non ad favorem vanitatis. Sed bene petentibus, in contemplationis desiderio carnales præpositi obsistere vehementer solent: eò quippe ineptiùs agere secretiorem vitam appetentes cogitant, quò ipsi vim internæ dulcedinis ignorant. Qui si aliquando in spiritales subditos voce asperæ invectionis sæviunt, ab eis humillima ratione sedandi sunt. Nam si se irrationabiliter contra rectè agentes erigunt, reverentia superioris ordinis exigit, ut tunc honorentur, cùm modum rationis excedunt. Quos sanè utrosque & carnales scilicet prælatos, & spiritales subditos, bene Heli, & Anna insinuant: nam cùm ille ante postes templi
C Domini sederet, & Anna oraret, os ejus Heli observavit: & eam ebriam vocavit. Sed hęc, quæ injurias patienter sustinuit, humilitatem responsi exhibuit, cum veritate rationis. Ancillam se ejus asseruit ex multo dolore & mœrore loqui, & furentem in se animum, non solùm sedavit, sed etiam pro consequendo fructu sui desiderij, ad orationem convertit. Sed quia hæc ultima ad historiam diximus, non ab re agimus, si in his sacræ historiæ verbis eruditionem nostram paulò subtiliùs requiramus. Si ergo rerum ordo requiritur, priùs manducavit, & bibit, de hinc amarum animum habuit, oravit Dominum flens largiter, postea votum vovit, & preces multiplicavit. Quid multiplicatio precum Annæ, nisi illam electorum perfectionem significat, ad quam
D nos Doctor egregius hortatur, dicens: *Sine inter-* *1 Thess.*
missione orate? Sine intermissione namque orare, ni- *5. d*
si perfectus vir potest: orare enim sine intermissione, est per affectum supplicationis conditori semper assistere. Qui autem imperfectionis adhuc infirmitate deprimitur, eò sine intermissione Dominum non obsecrat, quò in ipso etiam orationis tempore à conspectu ejus mentis elabitur vagatione. Bene autem ante precum multiplicationem, votum vovisse sancta mulier dicitur: quia nisi quis se totum cælitem per propositi rigorem exhibeat, eò sæpiùs ab affectu supplicationis educitur, quò mobilitate mentis in gyrum mundanæ intentionis vertitur, & in conspectu Domini per fortem custodiam non tenetur. Sed spiritali proposito sese vovere electi mens cælestibus
E gaudiis poterit, si largiter flere jam novit, si fletuum largitate supernæ dulcedinis saporem gustare jam didicit: atque in illius internæ refectionis suæ gaudio occupata, respicere terrena fastidit. Apertè igitur ante votum suum flevisse largiter Anna describitur: quia totum sese quis exhibere sic cælitem terrena obliviscendo non poterit, nisi magnis accensus fletibus, in mortuæ jam mundo mentis solatio, delectationis intimæ recipere suavitatem novit: & quia in gaudio animæ hoc lacrymarum solatium non recipitur, si se priùs non afficit per amaritudinem compunctionis: & quidquid in se de labenti vivit lætitia, salubris tristitiæ pugione transfigit, Anna amaro animo antè flevisse relata est, & sic largiter flere

potuisse. Quod bene Salomon insinuat, dicens: *Cor, quod novit amaritudinem animæ suæ, in gaudio ejus non miscetur extraneus.* Extraneus quippe est, qui adhuc de bonis exterioribus intentionem delectationis habet. Qui certè in gaudio amaricati cordis non recipitur: quia non potest experiri, quæ sit interna lætitia, nisi qui perfectè contemnere exteriorem curat. Sed notandum adhuc, quia ante ista omnia surrexisse relata est: & antequam surgeret, comedisse, & bibisse. Quis est cibus electæ animæ, nisi juxta veritatis vocem: *Omne verbum, quod procedit de ore Dei?* & quid est ei surgere, nisi se ad statum supernæ intentionis erigere? Ante ergo surrexisse, quàm amaro animo fuisse dicitur, & antequam surgeret, manducasse, & bibisse: quia electa anima de ærumna vitæ præsentis dolere non poterit, si sese ad illa, quæ in cælestibus perdidit, non extendit, & se ad illa summa non elevat, si à scripturæ sacræ pabulo jejunat. Ut surgamus ergo, manducamus, & bibimus: quia tum ad altitudinem superni amoris erigimur, cùm scripturæ sacræ profundis, & planioribus sensibus roboramur. Dehinc si surgamus, amaritudinem cordis acquirimus: quia dum in superna per amorem ferimur, quæ in imo sunt, non nobis præbent blandimenta gaudij, sed asperitatem afflictionis. Sed jam ab amaro animo ad fletuum fluenta conscendimus: quia cùm jugi, validaque compunctione transfigimur, ea mala, quæ in hac valle lacrymarum incurrimus, & futura, quæ timemus, & æterna bona, quæ amissimus, flere copiosiùs valemus. Hinc verò ad vovendorum votorum secreta procedimus: quia dum ab omni, quod foris libet, fletuum nos largitas sepelit, velut totos effectos cælites, supernis obtutibus ostendit, & vota vovemus, quibus sic æterna bona placent, ut mens nostra per nulla terrena, atque carnalia se inquinet. Dehinc profectus nostros precum multiplicatio sequitur: quia eò jam libentiùs, sæpius, & instantiùs æterna orando quærimus, quo in solo futurorum bonorum solatio respiramus. Mane autem adorant, & in civitatem suam revertuntur. Post multiplicationem precum, cum Anna conjuge mane adorare, est inter magna virtutum dona, humilitatis virtutem custodire: & quia in illa sublimi visione diutius stare non potest anima, quæ adhuc istâ corruptionis sarcinâ prægravatur, aptè in civitatem suam reversi referuntur. Electa enim anima, cùm infirmitate prægravante, à Dei contemplatione repellitur, ut redire in eamdem visionis altitudinem valeat, debet habere constructa ædificia munitionis, quatenus ad semetipsam relapsa, in alto se teneat, unde iterum ad eandem intimæ charitatis altitudinem consurgat. Quod & sub typo Hierusalem, electæ animæ per Prophetam dicitur: *Sta in excelso, & vide jucunditatem, quæ veniet tibi à Deo tuo.* Quasi dicat, etsi manere jugiter in Dei contemplatione non potes, ne usque ad ima deponaris: ut ab altis custodiæ tuæ turribus, ad eum contemplandum, sine difficultate conscendere, quem desideras, possis. In Ramatha quidem civitatem suam revertitur, si cùm à divinæ majestatis visione repellitur, in sanctorum angelorum contemplatione retinetur. Sed cùm de ista subtiliori natura, id est angelica, cogitare non prævalet, si ad beatos martyres, vel electos alios, qui jam æternitate recepti sunt, meditando recurrit, quia de perfecta eorum gloria cogitat, nimirum tunc in sua civitate recipitur, qui morari in sublimibus prohibetur. Bene autem eadem Ramatha civitas sua dicitur: quia quam familiariter diligit, suam esse indubitanter credit: suam namque hanc civitatem esse cognoverat, qui dicebat: *Scimus quia si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quia ædificationem habemus ex Deo, domum non manufactam, sed æternam in cælis.* Hinc iterum dicit: *Hierusalem, quæ sursum est, mater nostra est.* Sed qui in illa sublimi civitate reverti non potest, redeat nihilominus in civitatem suam Ramatha: & qui ab altissima illa deponitur, in istius Ecclesiæ adhuc in imo peregrinantis, sed sublimis vitæ fulgore radiantis, visione teneatur. Eò quippe hinc iterum rédire ad revisendum jubar alti verique luminis poterit, quò eum sensum, quem carnis sarcina ab internæ lucis secretò retrahit, usque ad terræ infima non deponit. Quid est autem, quòd post dierum circulum Anna concipit, & parit, nisi quia gaudium perfectæ devotionis contemplatio ad conditoris pulchritudinem semel elevata non suscipit? Post dierum ergo circulum concepisse, & peperisse dicitur: quia dum ex consuetudine contemplatio ad superna rapitur, in visione superni luminis munus accipit desideratæ fecunditatis. Circulus namque dierum, est infusio divinæ lucis. Quæ profectò in suo ambitu diebus pluribus cingitur, dum una sua claritate mentem irradiat, sed sui splendoris radios per vices dispensativæ manifestationis ei insinuat, quousque perfectiùs gaudium de ampliori manifestatione comprehendat. Vel certè post dierum circulum Anna concipit: quia nimirum quamdiu mentis aciem contemplationis ruditas in gyrum mutabilitatis concutit, ipsa mens ad percipiendum plenum internæ majestatis gaudium non assurgit. Velut enim in quodam circulo dies transeunt, cùm mens inchoantis in contemplationis se culmen elevat, sed vix per respecti jubar luminis eam adhuc rotantem, ac discurrentem, fixam in sua luce servat. Post dierum ergo circulum concipit, quia priùs à mutationis suæ vertigine in standi robur anima ducitur, & cùm stare fixa ex usu in contemplatione didicerit, gaudium perfectæ devotionis in fructu suæ fecunditatis apprehendit. Quod etiam conceptum parit, quando proximis ad gloriam supernæ majestatis innotescit. Natus verò puer in tribus vitulis ad tabernaculum ducitur: quia de largitate spiritualis muneris gratias referre debemus summæ Trinitati. De quibus vitulis Dominum obsecrans Propheta dicit: *Omnem aufer iniquitatem, & accipe bonum, & reddemus vitulos labiorum nostrorum.* Quasi dicat: Pro largitate munerum reddemus sacrificia laudis, per obsequium labiorum. In domum verò Domini puer offerendus adducitur, cùm sacræ mentis profectus, sanctæ Ecclesiæ doctoribus revelatur, ut dum collatione sapientum discutitur, fraude hostis callidi nequaquam maculetur. Potest & domus Domini æternam patriam designare. De hac quippe Psalmista exultans, dicit: *Beati, qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te.* In domum Domini puer adducitur, cùm electa mens in alta sustollitur, & de omni, quod spiritualiter proficit, omnipotenti Deo gratias referre satagit, à quo profectus sui sibi impensa munera recognoscit. Bene autem unus vitulus immolatur, cùm tres delati referantur: quia etsi personarum Trinitas, confessione fidelium in divinis laudibus canitur, earumdem personarum inseparabilis unitas prædicatur. Sed qualis, aut quanta sit laus, si devota non sit? Aptè itaque tribus vitulis, totidem farinæ modij conjunguntur, ut de eo, quod in Dei laudibus ore dicimus, per devotionem satiemur. Nam sine farina vitulum offert, qui in Dei laudibus verba quidem edit, sed mente vaga ad ea, quæ loquitur, non intendit. Sed si verba Dei laudando, vel orando proferentes hilarescimus, dum intelligentiæ miscemus gaudium, illius vini, quod lætificat cor hominis, amphoram farinæ sociamus. Hoc profectò insinuat, qui exoptans ait: *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ.* Quasi tres vitulos ad tabernaculum duxit, qui Deum laudans divinitatis ejus nomen repetendo, personarum proprietates exposuit. Sed cùm *metuant*, non eos, sed *eum* dixit, profectò qui tres adduxit vitulos, unum immolavit. Et quia farinam vitulis, & farinæ vinum miscuit, gloriatur, dicens: *Ad ipsum ore meo clamavi, & exultavi sub lingua mea.* Dum enim clamavit, quasi ad immolandum

Prov. 14. b
Mat. 4. a
Baruc. 5. a. b
2. Cor. 5. a
Gal. 4. d
Osee 14. a
Psal. 83. a
Psal. 66. b
Psal. 65. d

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

sacrificij vitulum duxit, sed sub lingua sua exultare non posset, si alta precis suæ verba non intelligeret. Cùm clamavit ergo, intellexit, quæ clamavit, & exultavit in oblatione omnipotentis Dei, non solùm vitulum habuit, sed etiam farinæ modios, & amphoram vini. Igitur vitulus, farina, & vinum, laus est Dei, intellectus laudis, & lætitia devotæ mentis. Cur autem modius, & amphora in Dei oblatione nominantur, nisi quia mensuræ sunt nomina? Hoc etiam quid spiritualiter indicet, Paulus exponit, dicens: *Unusquisque proprium donum habet ex Deo, unus quidem sic, alius verò sic.* Hinc Veritas dicit: *Mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & superefluentem dabunt in sinum vestrum.* Hanc nobis mensuram custodire sacra Scriptura præcepit, dicens: *Supra te onus ne levaveris.* Sed electæ animæ valde cavendum est, ut hæc tria omnipotenti Deo ardore piæ devotionis offerat, & studio manifestæ veritatis. Unde & ejusdem Annæ filius sacerdoti oblatus asseritur. Quod profectò & nos agimus, si cùm in sancta conversatione proficimus, cùm fecundis jam mentibus spiritalium gaudiorum fructum proferimus, ad prælatorum nostrorum examen ducimus omne, quod in nobis ex superna contemplatione generatur. Et quia electi viri inter dona sublimia humilitatis suæ bonum non deserunt, sequitur:

1.Cor.7.b

Luc.6.e

Et adoraverunt ibi Dominum.

In domo Domini Dominum adorant, qui & alta mente in supernæ patriæ contemplationem se elevant, sed per humilitatem omnipotenti Deo substernuntur, & omni corde in virtute Spiritus tam sublimiter elevantur. Hæc non ex ordine, sed summatim ad historiam, sive moralem intelligentiam exponendo perstrinximus, ut verba spiritalis cantici, quod subsequitur, secundùm moralem, typicamque explanationem paulò latiùs indagemus.

CAPUT II.

ET oravit Anna, & ait: Exultavit cor meum in Domino.

Cap. II. 1.Regum Beda. hoc ipso capite.

In Annæ persona sanctæ Ecclesiæ typum latere jam ostendimus. Quæ nimirum nato jam puero, in Domino exultare se perhibet: quia de eo, quòd ad fidem Redemptoris gentilem populum traxit, vanè non tumuit, sed in eo lætitiæ suæ intentionem tenuit, à quo fecunditatis suæ dona susceperit. Quibus nimirum verbis sic lætitiæ suæ situm indicat, ut causam pariter exultationis ejusdem ostendat. Sterilis quidem flevit, pariens exultavit; ut sanctæ Ecclesiæ mores portenderet, quæ se in hanc vallem lacrymarum à paradisi gaudiis projectam dolet, sed pro lucrandis animabus exilij sui ærumnas patienter sustinet. In hoc tantùm exultare consuevit, si in ærumna temporis, qua premitur, per fecunditatis suæ gloriam, multiplicatis electis, cælestis patriæ damna reparentur. Dicit ergo: [*Exultavit cor meum in Domino*,] quia fructus sui propositi consecuta est. Quo in loco notandum est, quia hoc, quod glorians loquitur, orasse perhibetur. Nam præmissum est: [*Et oravit Anna, & ait: Exultavit cor meum in Domino.*] Quæ autem nihil à Deo petere flagitando cognoscitur, cur orasse perhibetur? Sed quia hoc futurum esse per prophetiæ spiritum sancta mulier noverat, & id fieri vehementer optat, & exultando loquitur, & orando. Exultabat quidem certitudine futurorum, vehementer exoptans fieri, quod noverat, revelatione sacramenti. Sancta quoque Ecclesia inde divina beneficia amando & venerando recolit, prædicat, & orat: quia nimirum id foris loquendo exequitur, quod intus miro desiderio fieri cupit, & factum magna devotione veneratur. Dicit ergo: [*Exultavit cor meum in Domino:*] quia munera, quæ ad æternæ lætitiæ fructum accipit, ad temporale gaudium non convertit. Sequitur: [*Et exaltatum est cornu meum in Deo meo.*] Quid est cornu Annæ, nisi potestas sanctæ Ecclesiæ? Quod profectò cornu tunc mirabiliter se extulit, cùm Dei Filius per assumptam humanitatem naturæ nostræ participem se fecit. In eo igitur cornu sanctæ Ecclesiæ exaltatum est, in quo humana natura jam splendet supra angelos elevata. Sed in hoc, quòd hunc Deum suum & salutarem sancta Ecclesia singulariter asserit, synagogæ repulsionem latenter ostendit. In Deo igitur salutari nostro exaltatum est cornu nostrum: quia sublimitas Ecclesiasticæ potestatis in humanitate nobis erecta est Redemptoris. Unde & de eodem Redemptore per Zachariam dicitur: *Erexit cornu salutis nobis, in domo David pueri sui, sicut locutus est per os sanctorum Prophetarum suorum:* quia exaltatum cornu suum refert, latenter indicat, quia ante cornu habuerat, quod exaltatum non erat. Sancta quippe Ecclesia ante Redemptoris adventum cornu habuit: quia in Patriarchis, & Prophetis tam rectè vivendi ordinem, quàm delinquentes corrigendi potestatem divinitus accepit. Sed tamen cornu exaltatum non habuit: quia etsi vivere justè poterat, tamen ad Paradisi gaudia sine Redemptoris præsentia redire non poterat. Nunc autem sanctæ Ecclesiæ cornu exaltatum est: quia jam mundi Redemptorem venientem recepimus, per cujus gratiam non solùm rectè possumus vivere, sed & ad paradisi gaudia transire: quia ille jam pro nobis mortuus resurrexit, in cujus morte mors obiit, & paradisus se ejus fidelibus reseravit. Exaltatum est ergo cornu nostrum in Deo nostro: quia effusa jam gratia sancti Spiritus, in electorum multitudinem impressam Redemptoris imaginem videmus, dum qui terrena omnia despiciunt, carnis voluptates fugiunt, propria derelinquunt, tantò altiori potestate radiant, quantò hæc tanta virtutis insignia, in veterum multitudine sancta Ecclesia non habebat. Exaltatum est cornu nostrum in Deo salutari nostro: quia quotquot eum recipimus, dedit nobis potestatem filios Dei fieri. Hoc cornu exaltare volebat Salutaris noster, cùm dicebat: *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & omnem virtutem inimici.* Hinc item asserens, ait: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis.* Hinc iterum repromittit, dicens: *Sedebitis super sedes judicantes duodecim tribus Israel.* Dicat ergo Anna: [*Exaltatum est cornu meum in Deo meo,*] ut videlicet sanctæ Ecclesiæ gloria designetur, quæ singulare culmen potestatis obtinet de præsentia Redemptoris. Et quia jam in toto mundo distenditur, quæ quondam intra Judæam persecutionibus angebatur, sequitur:

Luc.1.g

Joan.1.b

Luc.10.c

Mat.16.c

Mat.19.d

Dilatatum est os meum super inimicos meos.

Qui enim inimici Ecclesiæ alij, quàm Judæi intelligendi sunt? Supra quos nimirum dilatatum os habet: quia contra eorum perfidiam omnium gentium jam fidelium linguas movet. Os ergo sanctæ Ecclesiæ dilatatum est, quia per universum orbem diffunditur, & dum nationes universas prædicatione veritatis erudit, Judæorum stultitiam, veluti dilatato ore, reprehendit. Et quia hoc inde potuit: quia venientem in carne mundi Redemptorem gaudenter excepit, causam dilatati oris exponit, dicens:

Quia lætata sum in salutari tuo.

Jam quis sit salutaris Dei, cognovimus. De quo etiam Esaias vaticinans, ait: *Videbunt omnes fines terræ salutare Dei.* Jesus autem nostro eloquio Salutaris dicitur: De quo etiam Habacuc sibi gaudium repromittit, dicens: *Gaudebo in Deo Jesu meo.* Ecce veterum Judæorum vocibus Dominus Jesus Deus asseritur. Sed nunc Judæi Salvatorem expectant, quem Deum esse nequaquam credunt. Sed fortasse hoc Judæi in ore suo reprobare contendunt, & dum Jesum Salvatorem interpretantur, Deum Salvatorem non unigeniti personam, sed Patris intelligunt: verumtà-

Esa.52.c

Ps.97.a

Habac. 3.d

men in eodem loco subditur, unde unigeniti persona apertiùs demonstretur. Domine Deus, inquit, virtus mea, constitue pedes meos in consummatione, & super excelsa statue me, ut vincam in claritate ipsius. Ecce, Deo loquitur, dicens: *Statue me super excelsa.* Sed quia dicit: *Vincam in claritate ipsius*, alius utique est, de quo dicit. Quis ergo est, de quo dicit, nisi unigenitus Dei Filius, quem non solùm verum hominem, sed etiam Deum credit? Dum ergo Deo loquitur, dicens: *Gaudebo in Deo Iesu meo, & vincam in claritate ipsius*, non Deum alium, sed Deus personam aliam demonstrat. Hæ sunt sanctæ Ecclesiæ rationes, hæ contra Judæorum perfidiam invincibiles assertiones per universum orbem diffusæ. Dilatatum ergo os habet sancta Ecclesia super inimicos suos: quia jam, auctore Deo, ubique cognoscitur, unde & Judæorum perfidia convincatur. Causam igitur dilatati oris audiant, qui salutare Dei negant, & de gaudio Salutaris nostri feriantur argumento confusionis suæ. Sed feriri possunt, à blasphemiis verò suis cessare nolunt. Jam Dei salutare mundus excepit, omnis caro vidit, Judæus non credit: quia, ut dixi, salvatorem expectat, qui Deus non sit. Audiant ergo maledictionem Prophetæ dicentis: *Maledictus homo, qui confidit in homine, & a Domino recedit cor ejus.* In hominem Judæi confidunt, qui credere in Redemptorem refugiunt, dum Antichristum in fine mundi præstolantur. In quorum confusionem, Psalmista prædicat, dicens: *Viderunt omnes fines terræ salutare Dei.* Quasi perfidiam Judæorum confundat, dicens. Quid in posterum visiones differtis? Quem expectatis, jam venit, quem promissum habuistis, jam omnibus finibus terræ apparuit, cùm clausistis oculos, transiit; immo sic cæci facti estis, quòd coram vobis tanta lux stetit, & non vidistis. Ergo, *jubilate Domino omnis terra, cantate, & exultate, & psallite: psallite Deo nostro in cithara, & voce psalmi, in tubis ductilibus, & voce tubæ cornææ. Iubilate in conspectu regis Domini, moveatur mare, & plenitudo ejus, orbis terrarum, & universi qui habitant in eo. Flumina plaudent manu in idipsum, montes exultabunt ante faciem Domini, quoniam venit, quoniam venit judicare terram.* Quasi dicat: Quia tam immensa cæcitate premuntur, ut nequaquam videre meruerint, vos gaudete abundantius, qui vidistis. Sed quàm mirabiliter, atque ineffabiliter gaudendum sit, signa gaudij coacervans, ait: *Iubilate, cantate, & psallite.* Celebritatem quoque lætitiæ insinuare gestiens, instrumenta ejus enumerans, dicit: *Psallite Domino in cithara, & cithara, & voce psalmi, in tubis ductilibus, & voce tubæ cornææ, jubilate in conspectu regis Domino.* Quid in conspectu regis, nisi in cognitione Redemptoris? Sed à quantis hęc gaudiorum solemnitas sit agenda, exponit, dicens: *Moveatur mare, & plenitudo ejus, orbis terrarum, & universi qui habitant in eo.* O infelix Judæa, fines terræ viderunt salutare Dei, omnis terra commota jubilat, gaudet universus orbis, flumina plaudunt manibus, montes exultant: sed impia Judæorum corda non credunt, & in cęcitatis suæ tenebris livoris pœnâ feriuntur. Sed quem blasphemare non metuunt, sancta Ecclesia attentiùs commendat, dicens:

Non est sanctus, ut est Dominus.

In descriptione Redemptoris omnia incomparabilia designantur. Inde enim verus Redemptor ostenditur, quòd in omni, quod ad ejus gloriam dicitur, ei nemo comparatur. Ille enim omnes redemit, qui omnibus excellit. Quod rectè contra Judæam dicitur, quæ eò audaciùs Redemptorem despicit, quò multos se habuisse viros recolit, qui magna claruerunt laude sanctitatis. Hinc est enim, quòd illuminato cæco exprobrantes dicunt: *Tu sis discipulus illius, nos autem Moysi discipuli sumus. Scimus, quia Moysi locutus est Deus, hunc nescimus unde sit.* Hinc item gloriantur, & dicunt: *Semen Abrahæ sumus, & nemini servivimus umquam.* Sed homo fuit Moyses, homo Abraham, homo Christus. Verumtamen illi assumpti ad locutionem Dei, iste assumptus in divinitatem. Illi assumpti ad ministerium, iste ut unigenitus assumptus ad regnum. Unde & loquitur, dicens: *Omnia, quæ habet Pater, mea sunt.* [*Non est sanctus, ut est Dominus.*] Hoc etiam sacra Scriptura testatur, dicens: *Cui se infudit omnis plenitudo divinitatis corporaliter.* Hinc Joannes, ait: *De plenitudine ejus omnes accepimus:* [*Non est sanctus, ut est Dominus.*] Quia in eo, quòd Dominus asseritur, sanctitatis ejus excellentia commendatur. Sed Judęi Christum, quem expectant, purum hominem asserunt, & tamen suum Dominum futurum, & singulariter sanctum credunt. Sed Psalmista illos reprobans, nos ad fidei gaudium cohortatur, dicens: *Iubilate Deo omnis terra, servite Domino in lætitia. Intrate in conspectu ejus in exultatione, scitote quoniam Dominus ipse est Deus* Illi Dominum vocant, qui Deus non sit. Nobis ergo jubilandum, nobis in lætitia serviendum, qui talem habemus Dominum, qui etiam Deus veraciter credatur, qui majestatem divinitatis, quam in se asseruit, incomparabilibus miraculis comprobavit. Qui ergo invisibilem ejus divinitatem abnegant, patentibus operibus credant. Sed quàm mira sanctitas illa est, quæ peccatores sanctificat? Unde & de peccatrice muliere dicit: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Hanc excellentiam sanctitatis, illa in fluxu sanguinis posita, cognoscens, ait: *Si tetigero vel fimbriam vestimenti ejus, salva ero.* Sed quis fidem ejus assereret, si effectus fidei non pateret? Nam ut vestimentum ejus tetigit, sanguis stetit. Non est ergo sanctus, ut est Dominus: quia quisquis potuit sanctus existere, ejus accepit munere, ut sanctus esse potuisset. Hoc namque sancta Ecclesia subsequenti verbo insinuans, ad eumdem Redemptorem ex nimia charitate convertitur, dicens:

Neque enim est alius extra te.

Subauditur, sanctus. Extra eum sanctus aliquis esset, si absque dono unigeniti, sanctificationis spiritum habere potuisset. Sed quis hoc asserere audeat de hominibus, quod de Angelis nequaquam constat? Scriptum quippe est: *Verbo Domini cæli firmati sunt, & spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Verbum Domini est unigenitus Dei. Quem profectò Evangelista Joannes insinuans, ait: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Si ergo etiam Angeli sanctificati creduntur in Filio, multò magis de hominibus creditur, quia extra eum sanctificationis gratiam invenire non possunt. Potest etiam hoc sine aliqua subauditione intelligi. Cùm ergo dicit: [*Nec est alius extra te.*] Quid aliud in Redemptore, quàm divinę essentię incommutabilitas designatur? Unde & Judæis blasphemantibus, dicit: *Antequam Abraham fieret, ego sum.* Idipsum in Genesi Moysi insinuans, ait: *Ego sum, qui sum.* Deo enim unigenito esse est, dissimiliter numquam esse. Qui certè status tantò longè est à cunctis mortalibus, quantò clariùs cognoscitur, quia momentis singulis per multa variantur. Potest hoc & ad justitiæ statum pertinere, quia electorum esse est, in Deo per justitiam manere. Et quia unigenitus Dei, Deus est, extra eum non est aliquis, quia nemo electorum, nisi in ipso est. Quod si refertur ad divinitatem ejus, ut nequaquam intellectum humanitatis ejus evacuet: quia justus esse non potest, qui fidem non habet divinę Incarnationis: Judæi ergo per hæc singula verba feriuntur, qui dum Redemptorem contemnunt, Antichristum expectant, qui Deus non esse liquidò comprobatur. Unde & per beatum Job dicitur: *Habitent in tabernaculo ejus socij ejus, qui non est.* Tabernaculum Anti-

a Jer. 17
b Psal. 97.
c Ibid.
d Joan. 9.
e Joan. 8.
f Joan. 16.
g Col. 2.
h Joan. 1.
i Luc. 7.
k Mat. 9.
l Psal. 28.
m Joan. 1.
n Joan. 8.
o Exod. 3.
p Job. 18.

christi, est amor perfidiæ, quo fidei contradicit Redemptoris. In quo nimirum tabernaculo Judæi nunc permanent: quia dum perfidiæ suæ situm amanter inhabitant, contra Redemptorem pugnant. Qui etiam ejus, qui non est, socij esse referuntur: quia in proposito suo diabolum adjuvant, qui dum à summæ illius essentię amore corruit, verum esse protinus amisit. Cui nimirum non esse est, ad summam illam beatam essentiam per amoris participationem reverti non posse. Et quia Judæorum populus, non solùm arduam patrum veterum conversationem, sed etiam miraculorum ostensionem, ad augmentum elationis habuit, subditur:

Et non est fortis, sicut Deus noster.

Quasi inaniter gloriantem Iudæam reprimat, dicens: Quos magna fecisse astruis, puri homines fuerunt: quem prædico, non solùm homo sanctus fuit, sed etiam potens Deus. Dum ergo fortitudo respicitur, excellentia indicatur: quia nimirum omnino infirma est omnis fortitudo hominis in comparatione deitatis. Quo tamen in loco assertio divinitatis non probat excellentiam operis: sed incomparabilitas fortitudinis ostendit veritatem deitatis. Quasi dicat: In hoc cognoscitur, quia vera protulit: quia deitatem, quam in se asseruit, incomparabilibus operibus comprobavit. Unde per semetipsum dicit: *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Iam verò ipsa opera discutienda sunt. Moyses mare, Helias flumen divisit: Dominus noster Iesus super mare ambulavit. Quid ergo est elegantius, in sicco profundi alveo viam transeunti populo exhibere, an ipsam maris faciem viam facere? Illi quippe, quia humanitatis deprimebantur pondere, in profundi solido viam, qua pergerent, requirebant: sed qui infirma humanæ naturæ in celsitudinem divinitatis assumpsisse cognoscitur, super aquas virtute propria ferebatur. Moyses de consortio sermonis Domini splendorem vultus obtinuit. Iosue orationibus solem fixit: sed quia Deus est Iesus, coram discipulis in solis virtute resplenduit. In illius faciem filij Israël intendere non poterant: istius gloriam qui meruerunt cernere, ceciderunt: ut apertè cognoscerес, quia divinum existeret, quo humana transiret. Huic, in monte illis assistentibus, ab æterno Patre dicitur: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite.* Et idcirco etiam Helias, qui, ne plueret, cælum clausit, & ut plueret, reseravit, in ejus comparatione quid est, qui, apertis cęlis, Patrem exhibuit testem suæ divinæ generationis? [*Non est ergo fortis ut Dominus:*] quia quidquid virtutis Moyses ostendere potuit, Dominus, non ipse fecit. Iesus autem omnia, quæ mirè gessit, propria virtute exhibuit, quia Dominus etiam Moysi fuit. Non enim Moyses populo per deserta gradienti, sed Dominus manna pluit. Non Moyses, sed Dominus in columna ignis per noctem, & nubis in die populum præcessit. Non Moyses, sed verbum, quod factum est ad eum, aquam de rupe produxit. Non Moyses, sed Dominus volatilia concupiscentibus exhibuit. Unde & Dominus Iudæos in patrum fortitudine gloriantes, reprimit, dicens: *Non Moyses, sed Pater meus dedit vobis panem de cælo.* Hinc Psalmista non Moysen inaniter efferens, sed Dominum laudabiliter extollens, dicit: *Fecit mirabilia in terra Aegypti, in campo Thaneos, interrupit mare, & perduxit eos, & statuit aquas quasi in utre. Eduxit eos in nube diei, & tota nocte in illuminatione ignis. Eduxit aquam de petra, & deduxit tamquam flumina aquas. Et mandavit nubibus desuper, & januas cæli aperuit, & pluit illis manna ad manducandum, & panem cæli dedit eis. Panem Angelorum manducavit homo, cibaria misit eis in abundantia. Et pluit super eos sicut pulverem carnes, & sicut arenam maris, volatilia pennata.* Dominus autem Iesus fortis incomparabiliter non in aliena virtute apparuit, sed in sua. Unde & ex seipso potens, paralytico imperans, ait: *Tibi dico surge.* Hinc etiam scriptum est: *Quotquot tangebant eum, salvi fiebant à quocumque languore tenebantur.* Et iterum: *Virtus de illo exibat, & sanabat omnes.* Hoc namque insigne fortitudinis, nec Moyses, nec Helias habere potuit, ut, dum incomparabilia signa innotescerent, adventum unigeniti apertissimè designarent. Rectè ergo synagoga perpetuo silentio damnatur, cùm subditur:

Nolite multiplicare loqui sublimia. Recedant vetera de ore vestro.

Quasi dicat: Dum incomparabiliter nova cernitis, gesta antiquorum reprehensibiliter effertis. Quasi enim umbra, illa præcesserant. Sed nunc palam veri fideles hæc Redemptoris nostri opera venerabiliter adorant: quia quod umbrabatur ibi occultatione sacramenti, in adventu Redemptoris patuit, expectasse corpus revelandæ veritatis. Ergo si ad nova referantur, vetera non sunt: quia in Spiritu sancto intellecta, vetustatem aliquam non recipiunt. De illo quippe renovante omnia spiritu, Psalmista precatur, dicens: *Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renovabis faciem terræ.* Vetera ergo sunt, si Redemptoris operibus conferantur: sed cùm ad confirmanda hæc, spiritaliter illa proferimus, eo spiritù, quo hæc intelligimus, illa renovantur. Sancta ergo Ecclesia dum Iudæos de veterum narratione reprehendit, quid aliud, quàm eos acta Patrum spiritualia carnaliter intelligere designatur? Synagoga etenim contra sanctam Ecclesiam se tantò temeriùs erigit, quantò legis, & Prophetarum scientia superbiùs extollitur, quam suis patribus divinitus inspiratam, sibi autem materialiter exhibitam didicit. Unde sequitur: [*Nolite multiplicare loqui sublimia, gloriantes.*] Et ut tumere desinant, subjungit, dicens: [*Recedant vetera de ore vestro.*] Iam quippe ei vetera sunt, quæ, ut dixi, per renovantem spiritum non intelliguntur. Tale est igitur, ac si dicat: Dignum est, ut ab eorum narratione sileas, quorum novos, & splendidos sensus ignoras. Quæ nimirum etsi subtiliter intelligis, tumorem arrogantiæ tibi præstare non debent: quia Deus scientiarum Dominus est. Redemptor quippe humani generis, quia summi Patris est Verbum, Dominus est utique omnium scientiarum. Alta quippe, & magna locutus est Esaias, magna locutus est Ieremias: sed profectò nihil dicerent, si hoc Verbum scientiarum Dominus, non eis, antequam loquerentur, scientias indicaret. Unde & frequenter in libris ejusdem Esaię prophetæ legitur: *Verbum, quod factum est ad Esaiam prophetam.* Frequenter & in libro Ieremiæ scribitur: *Verbum, quod factum est ad Ieremiam prophetam.* Hoc Verbum scientiarum Dominum, Ioannes in altissimo summi Patris sinu aspiciens, ait: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Hinc Paulus scientiarum Dominum Redemptorem nostrum insinuans, dicit: *Quia in ipso habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.* Dum ergo dicit: [*Recedant vetera de ore vestro, quia Deus scientiarum Dominus est:*] quid est aliud dicere, nisi synagogæ aperta ratione monstrare, ut tantò sollicitè tacere debeat, quantò non solùm quòd sint, sed etiam à quo sint ea, quæ dicit, ignorat? Quasi dicat: Illam scientiam, quam Patrum tuorum fuisse astruis, tantò tibi dare arrogantiam non debuit, quantò non ipsorum, sed unigeniti Filij Dei fuit: & ipsam eamdem scientiam non intelligis. Dicit ergo: [*Recedant vetera de ore vestro.*] Ut Iudæi nequaquam depravent, quod intelligere rectè non prævalent. Deus scientiarum, dicit, Dominus est,

Ioan. 15. d
Exod. 14. d
2. Reg. 2. b
Mar. 14. c
Exod. 34. f
Iosue 10. c
Mat. 17. a
Mar. 1. b
Luc. 3. c
2. Per. 1. d
3. Reg. 17
Exod. 16.
Ibid. c
Exod. 14. f
Exod. 17. b
Num. 20. b
Ioan. 6. d
Psal. 77. b
Mat. 9. a
Mar. 6. g
Luc. 6. c
Psal. 103. d
Ioan. 1. a
Col. 2. b

Dominus est, ut quod veraciter Dei esse comprobant, hominibus fallaciter non adscribant. Sed dum de verbis jactantiæ Judæa reprehenditur, quia nullo timore compungitur, ei etiam de occultis perfidorum cordium motibus tormenta nunciantur. Nam sequitur :

Et ipsi præparantur cogitationes.

Quasi dicat: Quem blasphemare non metuis, non solùm linguæ habebis judicem, sed & cordis. Isai.66.f Unde & per Isaiam comminatur, dicens: *Ego opera, & cogitationes eorum venio ut congregem.* Hinc per Moysen Dominus comminans, ait : *Nonne hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris* Deu.32.e *meis?* Et quia his verbis silentium synagogæ præcipitur, videamus jam, sancta Ecclesia quibus fecunditatis suæ laudibus in Annæ voce glorietur. Subdens namque, ait. B

Arcus fortium superatus est,

Quisnam est arcus fortium, nisi fraudulenta sæ- Aug. lib. 17. de Civit. Dei.c.4. vitia Judæorum? Ex occulto quippe, quasi ex arcu Redemptori vulnus inflixerant, quem gentium manibus occidebant. Sed superatus est arcus fortium : quia qui eorum vulnere obiit, à mortuis resurrexit, in cælum ascendit, promissum Spiritum sanctum discipulis misit. Unde subditur :

Et infirmi accincti sunt robore.

Appellatione quidem roboris, virtus ostenditur Spiritus sancti. Unde & eumdem Spiritum Domi- C Luc.24. g nus discipulis repromittens, ait: *Vos autem sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto.* Robur autem, gratia sancti Spiritus rectè dicitur, quàm ut electi recipiunt, contra omnia adversa hujus sæculi fortes fiunt. Qui verò infirmi hoc loco, nisi Apostoli intelligendi sunt? Sed infirmi profectò, cùm arcus fortium tenditur, non cùm virtute ex alto vestiuntur. Nam in hora Dominicæ comprehensionis scriptum de eis est, quia *relicto Domino, omnes fugerunt.* Matt.26 e g An non valdè infirmus tunc Petrus erat, cùm interrogantis ancillulæ vocem timuit, & Redemptorem negavit? Matt.14 e.f Jam quippe superatus erat arcus fortium, annihilata sævitia Judæorum, quia Redemptor morte victa surrexerat: & tamen adhuc infirmi Apostoli, D Act.7.a superatos fortes, clausis januis, metuebant. Sed ubi eos robur induit, libet intueri, quàm fortes fecit. Repentino quippe sonitu super eos Spiritus sanctus venit, & eorum infirmitatem in miræ charitatis virtutem permutavit. Cœperunt enim Christum jam robore induti prædicare, qui persecutorum minas non erubescebant delitescendo fugere: & qui mulierum verba timuerant, auctoritatem principum, libertate frangebant. Vicit robur formidinem, terrores, minas, & cædes superavit: & quos superveniendo induit, in cælesti militia mirabilis audaciæ insignibus illustravit, ut inter flagella, cædes, & opprobria non metuerent, sed exultarent. Scriptum quippe de eis, hoc jam ro- Act.5.g bore indutis, est : *Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Hinc jam prædicantes, E Iacob.1. a dicunt: *Omne gaudium existimate fratres, cùm in tentationes varias incideritis.* Bene ergo dicitur: [*Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.*] Quia priùs à mortuis resurrexit, & sic ad cælum Redemptor abiit, & Spiritum sanctum discipulis misit. Priùs namque superandus erat arcus fortium, & pòst infirmi robore accingendi. Ioan.7.f Unde & scriptum est: *Nondum erat spiritus datus, quia Iesus nondum fuerat glorificatus.* Quo in loco notandum est: quia hoc contra Judæam dicitur, quæ miracula Redemptoris tantò superbiùs despicit, quantò inter supplicia mortuum recognoscit. Dicit ergo : [*Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.*] Quasi mortem Redemptoris calumnianti synagogæ respondeat, dicens: Noli despicere, quòd mori potuit: sed mirare potiùs, quia mortuus resurrexit, & gentis tuæ sævitiem reviviscendo superavit. Et quia hoc de præterito ostendit, non solùm denunciando ei loquitur, sed insultando. Quasi enim inaniter insultanti improperet, dicens: Quid vobis profuit occidisse, quem mortis laqueus non potuit tenere? Vos occidistis, ne post eum totus mundus iret: sed idcircò post eum totus mundus vadit, quia verum se Dei Filium probavit, dum moriendo humanum genus redimeret, & resurgendo viventem se monstraret, & ad cælum conscenderet, & Spiritum sanctum promissum discipulis destinaret. Et quia pro incredulitatis suæ merito, synagoga à participatione promissæ gratiæ repulsa est, id ipsum sancta Ecclesia improperans ei, subdens, ait:

Repleti prius, pro panibus se locaverunt, & famelici saturati sunt.

Qui fuerunt priùs repleti, nisi qui cognitionem Dei, antequam ceteri populi, habuerunt? Qui ergo repleti priùs, intelligendi sunt alij, quàm Iudæi, qui in fide conditoris fere ab ipso fuerunt principio mundi eruditi? Ipsi quidem pro panibus se locaverunt. Quid enim panes hoc loco significant, nisi mysteria divinæ Incarnationis? Locus autem inveniendorum panum sacra est Scriptura. Unde & panis, qui de cælo descendit, ad inveniendum se, ignorantibus, dicit: *Scrutamini scripturas, quia ipsæ sunt,* Ioan.5.g *quæ testimonium perhibent de me.* Pro panibus ergo se locaverunt, quia omnes scripturas acceperant, ut in eis sacramenta divinæ Incarnationis invenire debuissent: sed cùm panis venit, synagoga, quæ se pro pane locaverat, locum reliquit, in quo invenire panem debuit, quem quæsivit. Scripturas quidem, ut dixi, ad cognoscendum Redemptorem habuit, sed qui secundùm scripturas venerat, venientem confutavit. Famelici ergo saturati sunt: quia qui crediderunt de gentibus, dum mysteria divinæ Incarnationis venerantèr accipiunt, cæleste cibum habent ad internæ delectationis usum. Famelici quidem dicti sunt, quia ante adventum Redemptoris infidelitatis fame projecti, spiritualis refectionis cibum nullum habuerunt. Vel certè famelici dicuntur, quia spiritualis cibi dulcedinem cum magna aviditate suscipiunt. Repleti verò, qui se pro pane locaverunt, audiant quem expectabant : *Ego sum panis vivus, qui de cælo descen-* Ioan 5.c *di.* Sed quia non merebantur agnoscere, respondebant : *Nonne hic est filius Ioseph? quomodo di-* Luc. 4.d *cit, quia de cælo descendi?* Ipse autem, qui omnia noverat, ad delectationis suæ recubitum famelicos venturos prophetabat, dicens : *Amen di-* Mat.8.b *co vobis, quia ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cælorum : filij autem regni projicientur in tenebras exteriores.* Repleti ergo se locaverunt pro panibus, sed famelici saturantur, quia synagogæ filij in Scripturis sanctis pastum fidei de futura incarnatione Redemptoris habuerunt: sed nunc projectis illis, dum gentiles in eum veraciter credunt, divinitatis, & humanitatis ejus sacramenta, in delectationis intimæ refectione suscipiunt. 1.Cor.10. Quia verò per egregium Doctorem dicitur : *Omnes eamdem escam manducaverunt, & omnes eumdem spiritualem potum biberunt : (bibebant de spiritali consequente eos petra, petra autem erat Christus :)* potest rationabiliter colligi, quia illi manducaverunt, & non sunt saturati, isti manducave-

runt, & saturati sunt. Quod nimirum contra synagogam à sancta Ecclesia rectè dicitur, ut ij, qui sunt sub gratia, mira celsitudine præeminere sub lege positis designentur. Quid enim illis fuit se pro panibus locare, nisi sacramenta venturi Redemptoris in Scriptura sacra perquirere? Quorum profectò unusquisque manducavit, & saturatus non est: quia futuram summi unigeniti incarnationem credidit, sed præsentem non vidit. Manducare quidem ei fuit, divinam Incarnationem in mentis desiderio dulciter retinere: & non saturari ei fuit, desideratam ejus præsentiam non videre. Sed infirmi, qui robore accingendi erant, saturitatis suæ præconia ab eo, quo saturabantur pane audiebant: *Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis. Amen dico vobis, quia multi reges & prophetæ voluerunt videre, quæ vos videtis, & non viderunt, & audire, quæ vos auditis, & non audierunt.* Qui enim videre volebant, jam intimæ delectationis panem per desiderium manducabant: sed quia videre non poterant, habebant gaudium desiderij, sed non habebant per fruitionem saturitatis. Nam etsi Scriptura dicat: *Quia panem omnem suavitatem habentem, & omnem dulcedinem Deus eis dedit:* sic dicitur ab eis accipi, sicut nosci, sicut per fidem notus ab eis per charitatis desiderium poterat concupisci. Synagogæ igitur in primis patribus glorianti, ij accincti robore præferuntur, ut dum novum culmen electorum conspicitur præcelsum, nequaquam inaniter ultra glorietur. Et quia à discubitu sanctæ Ecclesiæ cibus vitæ numquam tollitur, futura, quàm præterita insinuans, ait:

Matt. 13. c

Sap. 16. c

Donec sterilis peperit plurimos, et quæ multos habebat filios, infirmata est.

Quæ est sterilis, nisi sancta Ecclesia, ut suprà latiùs in Annæ typo jam diximus? Quid est ergo famelicos saturari, donec sterilis pariat, nisi usque in mundi finem panem vitæ possidere? Quod & ipse repromittit, dicens: *Ecce ego vobiscum sum usque in consummationem sæculi.* Non enim sunt nisi famelici, quos sancta Ecclesia parit. Ergo donec parit, famelici saturantur: quia usque in mundi finem Deo filios generat: qui dum venisse in carne Redemptorem credunt, panem vitæ, quem desiderant, comedunt, & plenitudine replentur. Sed donec sterilis plurimos parit, ea, quæ multos habebat filios, infirmatur. Infirmari synagogæ, est institutione legis veteris parere non posse. Quæ enim fidem viri prioris perdidit, diabolo jam, & non Deo parit. Bene autem dicitur: Quæ multos habebat filios: quia dum in veritate scripturarum subjectum sibi populum antiquitus erudiret, venturi Redemptoris adventum concupiscere, de complexu cælestis sponsi filios pariebat. Nunc autem, quæ habebat filios, infirmata est, & filios non habet. Scripturas quidem suis auditoribus exhibet, sed quia Redemptorem negat, Deo filios numquam generat. Infirmari ergo dicitur, cui spiritualis fecunditas negatur. Et quia tam synagogæ repulsio, quàm electio gentilitatis incomprehensibili Dei judicio facta est, sequitur:

Matt. ult. d

Dominus mortificat, et vivificat, deducit ad inferos, et reducit: Dominus pauperem facit, et ditat: humiliat, et sublevat. Suscitat de pulvere egenum, et de stercore erigit pauperem: ut sedeat cum principibus, et solium gloriæ teneat.

Quasi obstupescenti alicui de tam electæ gentis repulsione respondeat, dicens: Quid in his rationem quæris, quæ summa ratio incomprehensibiliter facit? Quod etiam genus quærendi, doctor egregius reprehendens, ait: *Homo, tu quis es, qui respondeas Deo? Numquid dicit figmentum factori suo: Quid me fecisti sic? Aut non habet potestatem figulus ex eodem luto aliud quidem vas facere in honorem, aliud vero in contumeliam?* Tale est ergo, ac si dicat: Quia omnium Dominus rectè cognoscitur, opus illius, & in Judææ abjectione, & in gentium electione venerandum, & non discutiendum esse sentiamus. Mortificat quidem Dominus: quia incomprehensibili judicio quondam electum Judæorum populum à cognitione veritatis separat, & in perpetuum damnat. Vivificat: quia gentilitatem ad agnitionem sui unigeniti temporaliter per fidem recipit, & ad ejus contemplandam gloriam æternaliter perducit. Ad inferos ducit: quia districto ejus judicio, ultrix gehenna eos puniendos in perpetuum recipit, qui per culpam perfidiæ à veneratione se dividunt Redemptoris. Reducit ab inferis: quia gentilem populum ad filij sui fidem devotè accedentem suscipit, cui velut altus abyssi carcer extitit, immensa obscuritas erroris. Pauperem facit, & ditat: quia & repulsam Judæam spiritalibus virtutibus spoliat: & electam gentilitatem tam pretio fidei, quàm bonorum operum fulgoribus exornat. Qui etiam humiliare, & sublimare dicitur. Etenim synagoga à Redemptore recedendo, sublimitatis suæ alta deposuit: & sancta Ecclesia Redemptorem venerando, ab imo infidelitatis, ubi projecta jacuerat, in altitudinem rectæ fidei, & Christianæ potestatis celsitudinem surrexit. Quia ergo Dei Filium Judæa contempsit, gentilitas promeruit, rectè & illa humiliata, & ista creditur exaltata. Sequitur: [*Suscitans de pulvere egenum, & de stercore erigens pauperem: ut sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat.*] Egenus, & pauper gentilis populus intelligitur, qui de pulvere suscitatus, & de stercore erectus dicitur: quia cùm recipitur in fidem Redemptoris, & ei minima, & graviora peccata remittuntur. Quia enim facilè pulvis excutitur, & quem stercora inquinant, horribiliter fœdant: pulvis leviora, stercus graviora peccata significat. Bene etiam de pulvere suscitatus egenus dicitur, & de stercore pauper erectus. In illis siquidem dormiebat, à quibus levi tactu gratiæ suscitari poterat. In illis verò jacebat, quia lapsus in gravioribus, manu magni auxilij indigebat Sed jam egenus, qui de pulvere suscitatur, & is, qui de stercore pauper erigitur, audiamus, quo culmine præferatur. [*Ut sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat.*] Qui verò principes hoc in loco, nisi sancti Apostoli designantur? De quibus nimirum principibus, Deo per Psalmistam dicitur: *Constitues eos principes super omnem terram, memores erunt nominis tui Domine.* Quid est, quòd pauper cum principibus sedet, nisi quia ordo prædicatorum, de gentibus electus, in sancta Ecclesia culmen Apostolicæ auctoritatis obtinet? Cùm principibus quippe sedet: quia de throno cælestis magisterij doctrinam salutis exhibet. Et solium gloriæ tenet: quia bonæ famæ odorem spargit, quibus dignitate præeminet. Vel certè solium gloriæ tenet, & cum principibus sedet: quia & sublimitatis honore radiat, & miraculis coruscat. Sed qui tam sublimi dignitate sustollitur, qualiter uti ea debeat, indicat, cùm subjungit:

Rom. 9. d S. Aug. to. 4. lib. 83. quæst. q. 68.

Psal. 44 a

Domini enim sunt cardines terræ, & posuit super eos orbem.

Cardines terræ sunt extrema terræ. Nomine autem cardinum, ipsos prædicatores electos de gentibus voluit designari. Extrema quidem terræ dicuntur, quia de vili quodammodo & abjecta gentilitate producuntur. Qui profectò cardines Domini esse dicuntur pro mortificatione propriæ voluntatis. Domini quidem sunt, quia non sua quærunt, sed quæ Jesu Christi. Sed dum Domini esse dicuntur, singularis quædam in eis sanctitas designatur. Qui verò Domini sunt, videant: quia super eos orbis ponitur,

non sub eis. Quid enim orbis nomine, nisi sanctæ Ecclesiæ subjecta designatur plenitudo fidelium? Super cardines quidem terræ Deus orbem posuit: quia prædicatores ad hoc sanctæ Ecclesiæ proponuntur, ut eorum infirmitatem relevent, & debiles quoque ad cælestem patriam, velut superimpositum onus, portent. Non igitur se semper prælatos debent aspicere, sed quandoque subjectos: ut disciplina cohibendis vitiis præsint, sed æstimatione, & obedientia ministerij sæpe subsint eis, quibus præeminent cura prælationis. Et quia magna sunt onera, quæ prædicatores sustinent, subdit, atque ait:

Pedes sanctorum suorum servabit.

Quasi dicat: Inter onera tam immensa corruerent, si eorum pedes Dominus non servaret, Pedes quidem sanctorum suorum sunt affectus mentium. Qui profectò à Domino servantur: quia ab ipsis gratia miræ devotionis infunditur, quia onus tantum gratanter ferunt. Servare quidem pedes sanctorum Dominus dicitur: quia tanti ponderis molem fugerent, si hoc intolerabiliter grave, non eis infusa desuper charitas levigaret. Possunt etiam & status fortitudinis pedum appellatione signari. Pedes verò sanctorum suorum Dominus servat, quando eos mira fortitudine roborat, ut inter tam immensa onera nequaquam cadant. Et quia non pedem, sed pedes servare dicitur, quid in utroque pede sanctorum intelligimus, nisi fortitudinem, & humilitatem? Ne enim ruamus, in utroque pede consistimus. Quicumque enim fidelibus gregibus præsunt, in via, qua ad supernam patriam tendunt, modò prospera, modò adversa inveniunt. Ipsa enim prospera, quia elationem menti excitant, eam ad casum valde impugnant: verumtamen ne electa mens cadat, hinc subsistere nititur pede fortitudinis, inde consistit pede humilitatis. Firmum quippe statum inter utramque tentationem retineret, si tam solida humilitate consisteret: ut nulla hanc prosperitas elevaret, adversitas nulla dejiceret. Quid est ergo, quòd dicitur: [*Pedes sanctorum suorum servabit:*] nisi quia debilis est omnis virtus hominis, sine auxilio conditoris? Infirma quippe humilitas nostra, dum prosperitatis favore mulcetur, ab ineptæ lætitiæ impulsu prosternitur. Infirma fortitudo nostra, dum adversitate impingitur, leviter superatur. Sed tristibus elidimur, lætis enervamur: cùm nos nobis omnipotens Deus deserit, non cùm auxilium suæ protectionis impendit. Dicit ergo: [*Pedes sanctorum suorum servabit:*] Quia omnipotens Deus infirmitatem nostram in ferendis subditorum nostrorum oneribus adjuvat: ut nos nec adversa atterant, nec læta seducant. Tunc quidem à Domino pedes nostri servantur, cùm divino auxilio roborati obviantia mundi læta contemnimus, adversa nulla formidamus: cùm stabili patientia gratanter mala ferimus, & inconcussâ humilitate sublimem animum à vana delectatione refrænamus. Possunt autem pedes sanctorum, fides, & amor Redemptoris intelligi. Quibus profectò pedibus gradiuntur, cùm eum, quem per fidem fideles credunt, amore consequuntur. Hos profectò pedes servari sibi à Domino postulabat, qui precabatur, dicens: *Super excelsa statue me, ut vincam in claritate ipsius.* Super excelsa statuitur, cui Redemptoris divinitas revelatur. Et in claritate ejus vincit: quia dum ejus claritatis radiis illustratur, cuncta maligni spiritus tentamenta destruuntur. Statutos quidem in monte pedes tenet, qui veritatis contemplatione arduus est, & ejus, quem credit summi Patris unigenitum, amore succensus. Super excelsa quidem Petrus statutus erat, qui cùm Domino confiteretur, dicens: *Tu es Christus filius Dei vivi*, protinus audivit: *Beatus es Simon Bar-jona, quia caro, & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui est in cælis.* Fundatus enim fide, accensus charitate, eum, quem amabat, etiam prædicabat. Bene ergo de reprobis subjunctum est:

Et impij in tenebris conticescent.

Qui enim impij hoc in loco, nisi Judæi intelliguntur, qui à pietate veræ fidei sunt extranei, & Redemptoris morte cruenti? De quibus rectè dicitur: *In tenebris conticescent:* quia sancti super excelsa statuti, Redemptorem mundi, quem in divinæ majestatis claritate conspiciunt, æternis laudibus confitentur. In tenebris ergo tacent impij: quia Judæi ideo Redemptorem non prædicant, quòd ineffabilis eos illa claritas divinitatis non illustrat. Scriptum quippe est: *Tollatur impius, ne videat gloriam Domini.* His quippe tenebris damnatos eos intuens, Ioannes ait: *Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Hinc David non optans, sed prophetans, dicit: *Obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurva.* In tenebris ergo tacent impij: quia etsi Judæi divinæ Scripturæ verba in Dei laudibus proferunt, dum Filium negant, Deo Patri nulla vocum obsequia consecrant. Deo enim silet, qui Patrem laudans, unigeniti laudem tacet. Sed quem crucifixum despiciunt, quando judex venerit, expavescent. Unde etiam subditur:

Isai.26.b

Ioan.1.a

Psal.68.c

Quia non in fortitudine sua roborabitur vir, Dominum formidabunt adversarij ejus.

Nunc autem durus in infidelitate, fortis in errore est: & quem credere Deum contemnit, audacter blasphemare non metuit. Velut vir siquidem nunc vinci non potest: sed tunc sicut vir nequaquam roborabitur, cùm is, qui eorum insidiis crucifixus est, in sua majestate conspicietur. Tunc formidabunt ejus adversarij, quando crucifixi virtute omnia moveri conspexerint, cùm ejus judicio universa summitti, cùm per excelsos cælos tonantia judicia audierint æternæ suæ damnationis. Unde & subditur:

Et super ipsos in cælis tonabit.

Qui enim, cælorum nomine, hoc loco, nisi sancti Apostoli designantur? Quibus profectò cælis sublimitatis suæ gloriam Dominus repromittens, ait: *Sedebitis super sedes judicantes duodecim tribus Israel.* Horum profectò cælorum tonitrua Judæis Dominus insinuans, ait: *Ipsi judices vestri erunt.* Super Judæos igitur impios tunc in cælis tonabit: quia à sanctis Apostolis tunc terribilia judicia suæ damnationis audient: ut eorum examine sententiam æternæ mortis accipiant, quos prædicantes humiliter vitæ æternæ bona, persecutionibus affligebant. Quia verò de extremo judicio ista intelligi debeant, sequitur:

Matt.19

Luc.11.b

Dominus judicabit fines terræ.

Qui sunt fines terræ, nisi ultima hujus mundi? Fines verò terræ Dominus judicat, ut æquitatis ejus sententia impunita, aut irremunerata nulla derelinquat: quia dum in judicio extrema concludit, aliqua discutienda non deserit.

Tunc sublimabit cornu Christi sui.

Quando omnes electos in æterna contemplatione sui unigeniti recipiet, ut eis æterna illa, & ineffabili majestate præfideat, qui dum in præsentis vitæ peregrinatione viverent, secum non erant. [*Tunc sublimabit cornu Christi sui:*] quando in celsitudine sua respicietur sublimitas Redemptoris. De hac sublimitate per Joannem dicitur: *Videbimus eum, sicuti est:* Nam potestas, sive regnum Domini nostri Jesu Christi semper æquale est: sed tunc sublimari dicitur, quando tales erimus, ut ejus sublimitatem intueri valeamus: quidquid enim nunc de illa

Mat.16.c

1.Ioa.3.a

illa sublimitate humana mens sibi potest fingere, omnino nihil est in illius gloriæ comparatione Nam Es.64.a scriptum est de illa: *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se.* Priùs ergo Christo datur imperium, deinde cornu ejus sublimabitur: quia tunc sublimitatis ejus celsitudo respicitur, cùm nostra quoque natura à corruptionis suæ imo sublevatur, cùm renovationis suæ integritatem resurgendo suscipit: quia præcelsum lumen contemplari valeat Redemptoris. Si verò in cornu aliquis vult regnum intelligi, per regnum Christi sancta Ecclesia designatur. Quod profectò cornu sublimabitur, quia ima A nostra ad Angelorum æqualitatem perducentur. Quare & de electis in Evangelio Dominus dicit: *Erunt sicut Angeli Dei in cælo.* De ista cornu sui sublimitate, iterum dicit: *Fulgebunt justi, sicut sol in regno Patris eorum.* Sublimabitur ergo cornu Christi: quia sancta Ecclesia in æterna contemplatione sui Redemptoris extolletur: & quæ nunc in hac valle miseriæ depositionis suæ pœna deprimitur, absorpta tunc morte, renovata æterni gaudij culmine, sublevabitur. Sed hæc jam typica explanatione protulimus, restat, ut in sequenti volumine moraliter exprimamus. Mat.22.f c Mat.13.

LIBRI SECVNDI

CAPUT PRIMUM.

MORALIS

SUPERIORI libro, dum sacræ historiæ textum moraliter discuteremus, Annæ fecunditatem in summæ contemplationis perfectione posuimus: quia concipere menti, est de summa Dei omnipotentis contemplatione ineffabiliter gaudere: parere autem, in mente conceptæ charitatis insignia occultare non posse. Nunc autem parienti canticum dicere quid est, nisi conditorem, quem ineffabiliter diligit, veris præconiis prædicare? Dicit ergo:

Exultavit cor meum in Domino.

Sed ea, quæ manducavit, & bibit, quæ amarum animum habuit, quæ flevit largiter, quæ votum vovit: quia illa mens omnipotentem Deum dignè laudare potest, quæ dignis agonibus ad charitatis ejus summa pervenit: hæc quidem diuturno usu contemnere omnia didicit, & dum cuncta creata ab intentione abiicit, tantò ampliùs in visione æternæ majestatis gaudet, quantò alicujus creaturæ species in sui amore hanc retinere non prævalet. Hæc ergo dicit: [*Exultavit cor meum in Domino,*] quæ eum, contemptis omnibus, solum amat. In hunc profectò af- Ps.72.d fectum venerat, qui dicebat: *Quid mihi restat in cælo, & à te quid volui super terram:* Hinc in Deo exultans, dicit: *Vultum tuum, vultum tuum Domine requiram* Hinc Sponsa in Canticis petit, dicens: *Osculetur me osculo oris sui.* Dum ergo dicit: [*Exultavit cor meum in Domino,*] quid aliud, quàm in ejus se oculis inhæsisse, quem ardenter diligit, gloriatur? Et idcirco illa sola hæc dicit, quæ experta novit, quæ vis amoris sit in thalamo Sponsi Cunctis quippe passionum victoriis illustrata, & prælata virtutum culmine ad illam sublimitatem pervenit, ex qua per gaudium miræ devotionis exultationisque cor suum in Deo posuit. Et quia cor suum dicit, quid aliud, quàm mentis suæ libertatem asseruit? Reprobi quidem corda sua non habent, quia ea diabolus possi- Ioan.13. a det. Unde & de proditore dicitur: *Cum diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Judas Simonis Iscariotes.* Si enim Judas cor suum, & non diabolus possideret, ipse potiùs in eo bonum, quàm diabolus malum poneret. Quò contra electus vir loquitur, di- Iob.13.b cens: *Animam meam porto in manibus meis.* Quid enim aliud manus electi est, quàm potestas internæ libertatis? Quid ergo ei est, animam in manibus portare, nisi internæ libertatis gloriam in potestate retinere? Quotiescumque ergo graviter delinquimus, cor nostrum nos non habemus. Quare & Hieremias Judaico populo graviter delinquenti improperans, Hier.5.e ait: *Audi populе stulte, & qui non habes cor.* Hinc item conversus alter Propheta Deo confitetur, dicens: *Invenit servus tuus cor suum.* Dicit ergo: [*Exultavit cor meum in Domino,*] ut libertatem mentis assereret, sine qua Deū dignè laudare non posset. Sequitur:

Exaltatum est cornu meum in Deo meo.

In cornu electæ mentis intentio designatur, quæ B mirabiliter extollitur, cùm ad eum gaudendo pervenit, qui super universa consistit. Unde & cornu suum non in alio aliquo exaltatum asserit, sed in Deo. Qui enim transeuntia bona diligit, hujus profectò intentio depressa, non exaltata est: quia in imo figitur, ubi per desiderium locatur. Hinc est, quòd in Evangelio Dominus dicit: *Ubi est thesaurus tuus, ibi est &* Mat.6.e *cor tuum.* Exaltare ergo cornu nostrum volebat Dominus, cùm dicebat: *Thesaurizate vobis thesauros* Luc.12. d *in cælo.* Exaltatum cornu habebant ij, quibus se Paulus conformabat, dicens: *Nostra conversatio in cæ-* Phil.3.d *lis est.* Sed qui cælestia tantùm diligit, si illam intimę dulcedinis suavitatem gustare non novit; quamquam valde exaltatus sit, ad hujus tamen exaltationis sublimitatem non pervenit. Ille ergo hac exaltatione sublimis est, qui per incrementa virtutum proficiens, sublimitatem summæ contemplationis obtinuit, non solùm, ut perfectè cælestia diligat, sed etiam, ut amoris perfectione in sola omnipotentis Dei contemplatione requiescat. In Deo exaltatum cornu habet, qui interni luminis alta visione fruitur, in qua familiari quadam singularitate gloriatur. Quare non ait: In Deo nostro, sed *in Deo meo.* Meum namque de eo dicit, quem familiariter, ac singulariter diligit Ad quam certè divinę familiaritatis dignitatem pervenerat, qui dicebat: *Deus meus* Ps.117.d *es tu, & confitebor tibi: Deus meus es tu, & exaltabo te* Hinc Esaias ait incredulos increpans: *Numquid* Es.7.b *parum est vobis molestos esse hominibus, quia molesti estis & Deo meo?* Quæ ergo exaltatione cornu in Deo sustollitur, Deum suum singulariter fatetur: quia summa illa infusio divinæ dulcedinis, exaltatam mentem, & sui susceptibilem, & valde familiarem facit. Sequitur:

Dilatatum est os meum super inimicos meos.

Qui sunt inimici electæ mentis, nisi spiritus maligni? Quid ergo est dilatatum os super inimicos habere, nisi omnes malignorum spirituum suasiones, amplissima sibi infusæ gratiæ largitate reprobare? Angustū quippe os habet, qui cunctis fraudibus malignorum spirituum, per considerationem rationis, contraire non prævalet Os quippe mentis ejus, ratio est, & loqui, deliberare. Os namque repletur, cùm mentis ratio per infusam sibi gratiam in contemplationem summæ veritatis attollitur Repleri quidem ei est, illustratione summæ veritatis imbui. Ibi quippe discit, & quod æternaliter appetat, & quod temporaliter contemnat. Et quia summa veritas amor est, subtilitate veritatis attollitur electa anima, ejusque rei charitate, quam didicerit, inflammatur: & tantò strictiùs servat magisterium, quantò ferventiùs id sibi invisserat vis amoris. Cui nimirum etsi maligni spiritus mala suggerunt, dilatati oris apertione confunduntur: quia veritate summæ sapientiæ instructa, & summi amoris facibus accensa, habet jam contra suggestionem erroris immensam lucem sapientiæ: habet & contra oblatam mundi hujus pompam ineffabilem charitatem. In immensitate lucis videt, quæ reprobet, sed per vim sum-

mæ charitatis amat inepta reprobare, quæ novit. Per sapientiam mala suggesta reprehendit, sed in virtute charitatis deprehensa redarguit. Os ergo super inimicos dilatat, quia ex abundantia rationis, contra dæmones multa deliberat: & eò acutiùs eorum objecta destruit, quò id, unde mala suggesta reprobet, in sublimibus agnoscit: Unde protinus causam insinuans, ait:

Quia lætata sum in salutari tuo.

Quod profectò tale est, ac si dicat: Quia *exaltatum est cornu meum in Deo meo.* Hoc certè est lętari in salutare Dei, quod exaltatum cornu habere in Deo suo. Quod non de qualibet lætitia salutaris accipitur, sed de illo perfectissimo gaudio, quo electa, perfectaque anima more sponsæ gaudet in sponso. De qua nimirum lætitia David obsecrat, dicens: *Redde mihi* Psal. 50. c *lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.* Quæ ergo dilatatum os habere super inimicos suos se gloriatur, in salutare Dei priùs lætata fuisse describitur: quia illa beata mens validè reprobare malignorum spirituum suasiones poterit, quæ in Redemptoris divinitate per contemplationem sublimiter assumpta, ex eo & sapientiæ accipit magnitudinem, & plenitudinem charitatis. Quem profectò dignis laudibus prædicat, dicens:

Non est sanctus, ut est Dominus: neque enim est alius extra te, & non est fortis, sicut Deus noster.

His namque Annæ vocibus quæque electa anima hoc Redemptori clamat in laude, quod ab ipso credit in munere. Sed ex hoc piæ confessionis ordine, ordo innuitur, quo eadem muneris bona, quę seriatim protulit, consequamur. Sanctus itaque Dominus & fortis asseritur, à quo sanctificamur, ad requiem ducimur, & glorificamur. Sanctificationem à Domino accipimus in virtute regenerationis; esse autem, idest quietem ab hujus mutabilitate corruptionis in terminatione exilij, fortitudinem in triumpho resurrectionis. Primum itaque horum munerum in ista vita consequimur, cùm electi cujusque anima in carne est, sed utraque adhuc in agone operis posita: sequens autem in sola anima præter carnem, post carnis vitam, & jam de hujus vitæ laboribus assumpta: ultimum verò, in carne, & anima, sed utraque jam per gloriam æternitatis innovata. Priùs itaque sanctus dicitur, quia regeneratis per salutis lavacrum, charitas Dei cordibus nostris infunditur, per cujus gratiam ad ęternæ patriæ bona præparamur: ut dum hæc vita per decursionis suæ tempus elabitur, ea nos vita suscipiat, cujus gaudio hinc electorum egredientes animæ, sine mortis pavore potiantur. Deinde esse ei adscribitur, quia securi consummationis nostræ diem, videlicet claritatem ultimæ resurrectionis expectamus, dum in illo munere acceptæ requiei discimus, extremi examinis discussionem non metuere, sed promissæ gloriæ lætitiam expectare. Ultimo autem loco fortis asseritur: quia in gaudio futuræ resurrectionis infirma nostra roborantur, cùm caro surgit de pulvere: sed idem carnis nostræ pulvis translatus in perpetuæ incorruptionis gloriam, ad fragilitatis suæ miseriam ultra non redit. Sed & notandum, quia in his tribus ab altero ad alterum ducimur, sed cùm habere non habitum cœperit, qui hoc accipit quod non habuit, quod antè habuerat non amittit. Nam cùm de sanctificatione ad requiem perducimur, & de quiete animæ perducimur ad robur æternæ incorruptionis: & sanctificatio charitatis augetur nobis in illa requie, & requies, & amor excrescit valde in resurrectione. Conditorem namque suum, unaquæque anima per amorem conjuncta, in tantis muneribus intuens, Annæ vocibus dicat, quàm bene sapit sibi donum perfectæ regenerationis, & vis amoris: Dicat, [*Non est sanctus ut est Dominus.*] Dicat, quàm meliùs munus sibi est, promissio quietis in hora sui transitus: [*Neque est alius extra te.*] Dicat, quàm optimum sibi placens prędmium sit, ultima renovatio sua, in gaudio perfecti spiritus sui, & glorificatæ carnis. Dicat: [*Et non est fortis, sicut Deus noster.*] Et notandum quia hoc in precis cantico Anna loquitur. Electæ etenim menti hæc in cantico poscere est, dona tam grandia cum gaudio desiderare. Petere quippe ei, desiderare est: & gaudere, cantare. Sed quæ tam gaudenter dignitatis suæ munera conspicit, quàm fortiter occultis hostibus exprobret, innotescit. Sequitur enim, & dicit:

Nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes, recedant vetera de ore vestro.

Sublimia quippe, & vetera spiritus maligni loquuntur. Cùm alta, quæ videntur, hujus sęculi appetenda, fidelibus suggerunt. Qui ergo cornu suum in Deo exaltare jam didicit, qui teneri in gaudio majestatis novit, quidquid offertur sibi de blandimento sęculi labentis, exprobrando despicit, dicens: [*Nolite multiplicare loqui sublimia gloriantes, recedant vetera de ore vestro.*] Ac si apertè loquatur, & dicat: Eò mihi ea, quæ offeruntur displicent, quò per desiderium alia video, quæ valde placent. Quod profectò dicere, quia ei competit, qui jam idoneus ad ministerium prædicationis agnoscitur: aptè quoque contra arrogantes sapientes, & contra negligentes sanctæ vitæ professores, ista prolata sentiuntur. Alta quippe glorians, loquitur, qui per scientiam, quam accepit, se intelligere sublimiter gloriatur. Vetera verò loquitur, qui postpositis sanctæ Scripturæ eloquiis, sæcularibus verbis occupatur. Dicitur itaque arrogantibus: *Nolite loqui sublimia gloriantes.* Quibus profecto verbis ostenditur, quia non modum locutionis prohibet, sed affectum intentionis. Quasi apertè dicat: Sublimia loquimini, sed de eo, quod altum dicitur, gloriari refugite. Unde & Paulus piè discipulum admonet, dicens: *Noli altum sapere, sed time.* Non dixit: *Noli altum loqui, sed, Noli altum sapere:* sicut & hîc non dicitur, *Nolite loqui sublimia:* sed, *Nolite gloriantes loqui,* quia sacra eloquia altiùs exquirenda sunt, sed quò altiùs exquirens proficit, semetipsum cohibere à vanæ glorię fastu debet per custodiam humilitatis. Dicitur etiam ociosè loquentibus: [*Recedant vetera de ore vestro.*] Vetera quippe sunt verba sæculi, quia dum in eis loquentis animus per intentionem figitur, devotionis suæ decore spoliatur. Quare illi sublimia gloriantes loqui non debent, & cur ab eorum ore vetera debeant recedere, hæc causa demonstrat, quæ subjungitur: Rom. 11. c

Quia Deus scientiarum Dominus est.

Audiat itaque sciens & arrogans, quia non ipse scientiarum dominus est, sed Deus. Nam rectè glorians diceret, si ejus, quâ tumeret scientiâ, non omnipotens Deus, sed ipse dominus extitisset. Audiamus & nos, quando loquimur verba sæculi, quia Deus scientiarum Dominus est. Jam quippe electorum mentes non solùm novi, sed etiam veteris testamenti scientia innovat: venit namque, qui diceret: *Ecce nova facio omnia.* Cùm ergo tot nova habeamus, quæ loqui possumus, vetera loqui sine culpa nullatenus valemus. Recedant igitur de ore nostro vetera, ut cùm damnatæ vetustatis culpa etiam à sermone compescitur, in novi hominis pulchritudinem transeamus. Quod profectò si contemnimus, audiamus: Esa. 43.

Et ipsi præparantur cogitationes.

Quasi à minori culpa, subintellecta comparatione, nos terreat, dicens: Hinc ociosa loquentes cogitent, quàm metuere culpam locutionis debeant, si is, cui loquendo delinquitur, etiam cogitationum excessus ad judicij sui examen servat. Audiant item arrogantes, quod sequitur:

Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.

Jam quippe in allegorica expositione diximus, quia immundi spiritus horum fortium appellatione designantur. Qui nimirum quia á cælesti gloria superbiendo ceciderunt, aptè elatis doctoribus ad terrorem proponuntur; ut de se tantò jam humiliter sentiant, quantò etiam angelos à superna gloria lapsos, per appetitum vanæ gloriæ contemplantur. Quod etiam Redemptorem nostrum in elatis discipulis egisse recolimus, qui cùm se subjecta dæmonia habere jactarent, ab eo protinus audiere: *Videbam Satanam, quasi fulgur, de cælo cadentem.* Luc.10.c Arcus itaque fortium superbia est spirituum malignorum. Dicuntur autem fortes, vel quia de se magna senserunt, vel quòd humanum genus magnarum tentationum impetu vincant. Quem profectò arcum dum intentio impia tetendit, jacere malitiæ jacula supra se in conditorem studuit. *Ponam,* inquit princeps eorum; *sedem meam ad Aquilonem, similis ero Altissimo.* Is.14.c Sed superatus est arcus fortium, quia Deus apostatarum spirituum superbiæ restitit, de cælo præcipitavit, conditionali gloria virtutis exuit, ut in lapsis angelis homo disceret quid timeret. Nam quid de æreo vase fiet, si Deus nec aureis superbiæ fœtore plenis ignoscit? Unde & Petrus in epistola sua loquitur, dicens: *Deus peccantibus angelis non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit in judicium reservari.* 2.Pet.2.a Quasi ergo electus, & humilis prædicator superbientibus dicat: Ut cessetis ab elatione, in conformibus vobis angelis, videlicet lapsis, damnationis debitæ pœnas aspicite. Et quos imitari debeant, proponens, ait: [*Et infirmi accincti sunt robore.*] Si ob præsumptionem æstimationis mali angeli fortes vocantur, infirmorum appellatio rectè beatis spiritibus convenit, qui de se nulla præsumentes, virtuti sui opificis perpetua humilitate subjecti sunt. [*Infirmi accincti sunt robore.*] Quia voluntariæ subjectionis merito, sancti Angeli interni amoris vinculo, conditori suo conjuncti sunt. Quibus aptè accinctionis nomen congruit, quia accinctus quilibet, eo, quo cingitur cinctorio, ex omni parte retinetur: quia videlicet beatissimi illi spiritus sic sunt in æternitate solidati, ne ab ea cadere umquam possint. Hinc est, quòd ad Danielem in Babylonia prædicantem Angelus mittitur, qui accinctus obrizo perhibetur. Dan.10.b Hinc est, quòd Angelum, cum quo in Apocalypsi Joannes colloquium habuit, aurea zona ad mammillas circumdatum conspexit. Quia verò iidem beati spiritus ab humilitatis merito, in amoris gloriam surrexerunt, sed quia eamdem gloriam in complexu æternitatis habent, & in timore amissionis non habent: glorioſi siquidem ineffabiliter sunt, sed ineffabilem illam gloriam amittere numquam possunt. Ut itaque desinat gloriari, audiat arrogans: [*Arcus fortium superatus est.*] Et ut damnatâ culpâ superbiæ proficiant in humilitate, dicitur sibi: [*Infirmi accincti sunt robore.*] Robur namque infirmis impenditur, cùm subjectionis merito mitibus infunditur virtus supernæ charitatis. Accingimur etiam, cùm ad verbi ministerium præparamur. Bene itaque accincti robore infirmi, in alta locutione gloriantibus præponuntur: quia ij, qui in ministerium mittuntur spiritus, propter eos, qui hereditatem capiunt salutis, priusquam accingerentur ad ministerium humiles fuerunt. Antè enim memoratur infirmitas, pòst verò accinctio roboris. Hos profectò nobis accinctos Paulus insinuat, dicens: *Nonne omnes sunt administratorij spiritus, in ministerium missi, propter eos, qui hereditatem capiunt salutis?* Hebr.1.d De quibus & Propheta etiam loquitur, dicens: *Millia millium ministrabant ei.* Dan.7.b Quasi ergo dicat: Priùs vos agnoscite, & sic vos ad aliorum salutem præparate: quia bonum prædicationis tunc bene impletur, cùm prædicator, qui sublimis est verbo, humilis esse satagit ministerio. Sed quia superbos & arrogantes prædicatores loquendo redarguit, subdit, dicens:

Repleti priùs, pro panibus se locaverunt, & famelici saturati sunt.

Repleti priùs illi sunt, qui dum tumoris cibos in mentis refectione susċipiunt, delicias sanctarum virtutum, velut cibo jam pleni, capere non possunt. Sed tamen pro panibus se locant, quia in scripturis, quas intelligunt, juxta magnitudinem sapientiæ se percipere spiritualia munera virtutum putant. Sed saturari nequeunt, quia repletioni arrogantię dona sancti Spiritus addere nequaquam possunt Ipse namque *spiritus disciplinæ effugit fictum, & non habitat in corpore pleno peccatis.* Sap.1.b Hinc etiam scriptum est: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Fruſtra ergo, quæ Dei sunt, accipere gestiunt, qui in eo quòd superbiunt, largitorem munerum sibi adversantem reddunt. 1.Pet.5.b Saturari ergo nequeunt, quia munera spiritualium gratiarum non adipiscuntur. Qui verò sunt famelici, nisi à cibis vitiorum vacui, à tumore jejuni? Famelici ergo saturati sunt, quia sancti viri humilitatis arce præditi, dum de se alta non sentiunt, alta virtutum dona promerentur. Nam per humilitatis bonum, sancti Spiritus sedes fiunt, quem dum in se manentem recipiunt, ejus donis pleniùs replentur. Unde & per Prophetam Dominus dicit: *Super quem requiescit spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, & trementem sermones meos?* Is.66.a Valde ergo saturantur famelici, quia in donorum plenitudine super humiles sanctus Spiritus requiescit. Quod tamen contra negligentes sacri altaris ministros, atque audaces Dominici corporis susceptores dici non inconvenienter potest. Repleti verò priùs sunt, vitiorumque cibo saturati, qui pro pane se locant: quia corpus ad susceptionem eucharistiæ præparent. Qui nimirum comedunt, & saturari non possunt: quia etsi sacramentum ore percipiunt, virtute sacramenti nequaquam replentur. A virtute ergo illa sacramenti ideo jejunant, quia priùs repleti fuerant. Salutis quippe fructum non percipiunt in comestione salutaris hostiæ, qui ea, quibus se repleverant, flagitia portant in mente. Non saturantur ergo, nisi famelici: quia à vitiis perfectè jejunantes, divina sacramenta percipiunt in plenitudine virtutis. Et quia sine peccato electi etiam viri esse non possunt, quid restat, nisi ut à peccatis, quibus eos humana fragilitas maculare non desinit, evacuari quotidie conentur? Nam qui quotidie non exhaurit, quod delinquit, etsi minima sunt peccata, quæ congerit, paulatim anima repletur, atque ei meritò auferunt fructum internę saturitatis. Hac repletione nos evacuare Paulus insinuans, ait: *Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.* 1.Cor.11.c Quid enim est hoc loco probare, nisi evacuatâ peccatorum nequitiâ, se probatum ad Dominicam mensam, & purum exhibere? *Vide B. August. in evang. Joannis c.26. per totum.* De repletis etiam subdit: *Qui enim manducat, & bibit indignè, judicium sibi manducat, & bibit.* Qui ergo quotidie delinquimus, quotidie ad pœnitentiæ lamenta curramus: quia ipsa sola virtus est, quæ evacuat, quod in ventre animæ culpa coadunat. Et tunc verè famelici saturantur, quia quò studiosiùs mundamur lamentò pœnitentię, eò uberiorem divinæ gratiæ fructum recipimus in spiritali refectione. Quæ nimirum electorum saturitas, quia usque in mundi finem extenditur, subdit, atque ait:

Donec sterilis peperit plurimos, & quæ multos habebat filios, infirmata est.

Quæ itaque hujus appellatione sterilis signatur, nisi ea de qua Paulus loquitur, dicens: *Quæ sursum est Hierusalem, libera est, quæ mater nostra est?* Gal.4.d Unde

& paulò pòst Esaiæ vaticinium ei coaptavit, dicens :
Es. 54. a *Scriptum est enim : Lætare sterilis, quæ non paris ; erumpe, & clama, quæ non parturis : quia multi filij deserta, magis quam ei, quæ habet virum.* Sed quo modo Hierusalem sterilis, beatorum scilicet Angelorum sancta societas intelligitur, cùm juxta vocis suæ significatum de æterna pacis visione perenni gaudio sit fecunda ? Sed si mater est electorum hominum, sterilis profectò erat, quando humanum genus in Adam perierat. Velut enim parturire non potuit, cùm eum, in quo fecunditatis suæ extendere sinum debuit, lapsi spiritus suasionibus amisit. Tamdiu accinguntur infirmi, donec sterilis pariat : quia Angelorum humilium valido ministerio eousque indigemus, donec quotquot ad vitam prædestinati sunt de humano genere, usque in mundi finem
Mat. 24. c colligantur. *Mittet* namque *filius hominis Angelos suos, & colligent electos suos à quatuor ventis.* Ad eos
Mar. 13. d namque colligendos tunc mittendi sunt, in quorum salute quotidie mittuntur : quia ad regnum non colligent, nisi quibus per robur accinctionis suæ nunc adjutorium præbent. Usque etiam in mundi finem famelici saturantur. Sed & bene plurimos hæc sterilis parere dicitur : quia non omnes homines, sed electi solummodo ad æterna gaudia perducuntur. Aptè igitur etiam parere dicitur : quia Angelorum ministerio docemur superna petere, ut ad eorum valeamus bona pervenire. Sed cùm hæc sterilis parit, ea, quæ multos habebat filios, infirmatur : quia quò pleniora lucra electorum, per Angelorum ministeria superna regna percipiunt, hujus Babyloniæ filij minuuntur. Velut enim infirma in partu suo est, quæ inordinato amore rerum transeuntium, ut solet, filios gignere nequaquam potest. Ubique enim jam cælestia regna prædicant, quæ profectò dum fidelium mentes audita diligunt, dum ea etiam bonis moribus inquirunt, velut in partu suo Babylonia stringitur : quia mater nostra Hierusalem eos per orbem Deo parturit, quos illa lasso perditionis utero parere gehennæ consuevit. Quorum tamen accinctorum robur, non ipsis, sed ei, à quo accinguntur, adscribitur. Aptè itaque subditur :

Dominus mortificat, & vivificat.

In quibus profectò verbis, etiam ordo notandus est. Priùs quippe mortificare dicitur, deinde vivificare : quia nisi sæculum amare desistimus, Deo per amorem vivere non valemus, Joanne attestante,
1. Jo. 2. c qui ait : *Qui diligit mundum, non est charitas Patris in eo.* Unde & is, qui se mortificatum, & vivificatum, qui se prostratum & erectum meminerat, loGal. 6. d quebatur, dicens : *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Vivebat, sed non mundi vitâ, quia dicebat :
Ibid. *Vivo jam, non ego, vivit verò in me Christus.* Non ergo accinctorum aliquis, sed Dominus mortificat, & vivificat. Mortificatum quippe, & vivificatum esse, est præsentia nulla concupiscere, & æterna desiderare. Cui itaque de his muneribus referendæ sint gratiæ, exponit, dicens : [*Dominus mortificat, & vivificat.*] Unde & sæpe jam nominatus gentium prædicator dicit : *Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat : sed qui incrementum dat Deus.*
1. Cor. 3. b Idem lib. 17. Moral. c. 11. Sed quo ordine omnipotens Deus ista in electis operetur, exponit, dicens :

Ducit ad inferos, & reducit.

Ut mortificet, quippe ducit ad inferos, & ut vivificet, reducit ab inferis. Omnipotenti etenim Deo ad inferos ducere, est peccatorum corda æternorum cruciatuum consideratione terrere. Ei quoque ab inferis reducere, est territas pœnitentium, atque commissa lugentium mentes, spe vitæ indeficientis attollere. Tunc quippe peccare desinimus, cùm supernâ gratiâ mollitis cordibus, futura tormenta formidamus. Et ab inferis reducimur, cùm interno visitati solatio, ad spem veniæ de pœnitentiæ lamento respiramus. Aptè itaque Dominus ducere ad inferos, & reducere dicitur : quia humana duritia in hominis solius prædicatione, nec terrore concutitur, nec amore sublevatur. Nam si doctorum esset mortificare, quotquot eorum prædicatio tangeret, peccare desinerent : & si eorum esset vivificare, quicumque ab eis cælestia audirent, ad ea nos protinus omni conatu perquirenda, intimi affectus sui amor accenderet. Nunc autem, cùm sæpe peccatoribus æterna supplicia minentur, cùm ea, quæ possunt eis cælestia bona prædicent, & nec supplicia metuant, nec læta concupiscant, clamemus Annæ vocibus in laudibus Dei, & ei etiam illud, quod per eos quidam proficiunt imputantes, dicamus : [*Dominus mortificat, & vivificat.*] Dominus itaque ducit ad inferos, & reducit : quia illi possunt futura tormenta metuere, illi superna gaudia diligere, in quibus per eas voces, quas foris homo loquitur, intus Dei pietas operatur. Est autem in quo sese quisque cognoscat, si jam ad inferos ductus, & reductus sit, si mundo obiit, cælis vivit : nam si electus est, proficit. De eodem verò profectu subdit :

Dominus pauperem facit, & ditat.

Sæculi divites idcirco de larga facultate gloriantur, quia alto, & incomprehensibili judicio Dei cælestia eis bona abscondita sunt. Dominus itaque facit pauperes, quia dum æterna electis bona insinuat, eò se pauperiores tenent, quò à veris sese divitiis pulsos vident. Unde & rex ille, qui sæculi possessione latissimus erat, quia ei veras divitias Dominus ostenderat, clamabat ad eum, dicens : *Respice* Ps. 24. d *in me, & miserere mei, quia unicus & pauper sum ego.* Hinc propheta Hieremias, electi cujusque illuminationem in se exprimens, ait : *Ego vir videns paupe-* Thr. 3. b *tatem meam.* Pauperem itaque Domino facere, est in contemplatione bonorum perennium, electorum mentes ad contemptum rerum omnium visibilium excitare. Sed cui summa revelat, qui eadem summa diutius laboris pretio sint quærenda, insinuat, dicat : quia qui pauperes facit, etiam ditat ; quia nimirum dum ab omnipotenti Deo bonorum cælestium cognitionem percipimus, ab ipso etiam virtutem consequimur, ut digno pro eis labore certemus. Bene autem subditur :

Humiliat, & sublevat.

Quia in contemplatione cælestium, quàm abjecti sunt in terra, conspiciunt : sed in eadem abjectione temporalis inopiæ per Dei gratiam meritorum se pennis sublevant ad gaudia perennis vitæ. Humilitatem ergo percipiunt in æstimatione exilij, sublimitatem verò in præparatione sanctæ operationis. Sequitur :

Suscitat de pulvere egenum, et de stercore erigit pauperem, ut sedeat cum principibus.

Pulvis namque est subtilis deliberatio cogitationis illicitæ, quæ eam mentem, cui insederit, fœdam reddit. Quid namque in stercore, nisi fœda perpetrataque flagitij audacia designatur ? Unde & Propheta vitam carnalium cœno fœdi operis obrutam intuens, ait : *Computruerunt jumenta in stercore suo.* Joel 1. d Aptà igitur serie dona Dei in flagitiosorum conversione numerantur. Priùs namque suscitatur de pulvere egenus, quàm pauper de stercore : quia à corde ante deliberatio immundæ cogitationis abscinditur, & postmodum ab actione culpa resecatur. Aptè quoque suscitari de pulvere egenus dicitur, pauper de stercore erigi : quia intus prava deliberans dormit à contemplatione justitiæ, foris illicita perpetrans, in iniquitate per actum jacet. Et quia jam cum fortibus de malignis spiritibus trophæa consequitur, suscita-

tus egenus, & erectus pauper, quid mereatur, exponit, dicens: *Vt sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat.* Sedere quippe triumphantis est. Unde & in Apocalypsi Joannis, victoriæ nostræ dignitatem Dominus ostendit, dicens: *Qui vicerit, faciam eum sedere in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo in throno ejus.* Quod & Paulus intuens, suscitationis, atque sessionis nostræ dona in Dei laudibus numerans, ait: *Conresuscitavit, & consedere nos fecit in cœlestibus in Christo Iesu.* Cum eo itaque principes sedent: quia qui ejus auxilio malignorum spirituum vires reprimunt, in eorum triumpho dignitatem sessionis habent, quibus ex præsidentis sibi virtute dominantur. Cum eo item principes sedent: quia etsi stare per corpus in hac vitæ labentis ærumna cernuntur, meritorum tamen sedem cum Redemptore in sublimibus habent, à cujus conformitate claritatis, nec in ista fœditatis valle separantur. Egeni quoque rebus, & pauperes sunt, qui propter Evangelium ea, quæ in sæculo habere poterant, cuncta reliquerunt. Qui certè ut cum principibus possint sedere, de pulvere suscitari debent, & de stercore erigi. Quid enim favores linguæ, quid sunt aliud labentium dignitatum infulæ, nisi pulvis? Nam eam, quam blandiendo sordidant, à veris splendoribus mentem cæcant. Et quid divitiæ pereuntes, & transitoriæ facultates, nisi stercora æterna diligentibus sunt? Stercora quippe sunt, quæ sanctæ animæ in contemptu utilitatis habent, non in appetitu desiderij. Unde & Salomon in amissione bonorum temporalium contristatum sæculi divitem intuens, ait: *De stercore boum lapidandus est piger.* Quasi dicat: De eo verbera doloris sustinet, quòd is, qui pro æterna vita laborare appetit, velut stercora contemnit. Hinc Paulus ait: *Omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora, ut Christum lucrifaciam.* De pulvere itaque egenus suscitatur, & de stercore pauper erigitur, cùm mens sæculo abrenuntians, quidquid sibi placere solebat de linguæ humanę favoribus, de honore dignitatum, & de abundantia rerum, calcat, dum ad sola æterna respicit, quæ sola ardenter amat. Ei namque suscitari, & erigi est, ea, quæ corpore derelinquit, mentis sublimitate despicere. Et cum principibus ei sedere est, supernæ patriæ civibus per gaudium æternæ quietis interesse. Qui certè tunc gloriæ solium tenet, quia qui tam sublimiter præsidet, à conditoris sui laudibus numquam silet. Hanc namque gloriæ sedem Psalmista admirans Domino loquitur, dicens: *Beati, qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te.* Hanc sedem gloriæ Esaias prædicat, dicens: *Gaudium & lætitia invenietur in ea: gratiarum actio, & vox laudis.* Hanc item sanctus Tobias ostendens, ait: *Et omni lapide pretioso, & mundo plateæ ejus sternentur, & per omnes vicos ejus Alleluia cantabitur.* Sed ea, quæ sequuntur, ereptus pauper aspiciat: quia ad principum sessionem, ad gloriæ solium non statim, ut fuerit erectus, adducitur:

Domini, inquit, *sunt cardines terræ, et posuit super eos orbem.*

Quia terræ nomine peccatores in sacro eloquio designantur, cardines terræ hi accipi convenienter possunt, in quibus per inepta desideria sæculum circuit, & de alio ad alium ducit. Cùm igitur conversos peccatores aspicimus, in laudem creatoris his Annæ verbis erumpamus. Quasi enim aliis verbis tunc dicimus: Jam Domini esse per ejus gratiam cœperunt, qui diu in rota rerum transeuntium per mundi concupiscentiam tenti sunt. Et cùm, jam derelictis vitę sæcularis blandimentis, fortia tentamenta fortiter tolerant, dicamus: [*Posuit super eos orbem.*] Orbem quippe super eos posuit, qui antequam eis imponeretur, sub eis fuit. Nam eum jam in onere tentationum habent, qui eis blandiendo velut subjectus serviebat, cùm in eo delicias, & voluptates sequendo recumberent. Et quia magnas ex eo tentationes habent, qui magna in illo oblectamenta habuerunt, adjungitur:

Pedes sanctorum suorum servabit.

Quibus profectò verbis sic auxilium divinæ protectionis, propitiationisque ostenditur, ut pericula tentationum gravia designentur. Quasi erenim dicat: Tam grandia de eo, cui adhæserant, sæculo tentamenta sustinent, ut solus ad adjuvandum ille sufficiat, qui deesse fidelibus suis in tribulatione non potest. Pedes namque sanctorum suorum servare, est concussos in tentatione affectus electorum, ne corruant, per gratiam roborare. Unde & qui ad casum nutaverat, & tamen à Domino conservatus erat, Propheta dixit: *Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei.* Hinc iterum: *Pulsus sum, & eversus sum, ut caderem, & Dominus suscepit me: Fortitudo mea, & laudatio mea Dominus, & factus est mihi in salutem.* Et de hostium infirmitate subjunxit, dicens:

Et impij in tenebris conticescent.

Quid est autem, quòd cùm servare sanctorum pedes Dominus dicitur, silentium memoratur impiorum, nisi quia ad peccati lapsum nequaquam impellimur, nisi cùm perversa nobis malignorum spirituum tentamenta suggeruntur? Cùm ergo pedes nostros Dominus servat, in tenebris tacent impij: quia dum gratia divina protegimur, vocem, qua nos præcipitent, dare nobis immundi spiritus nequaquam possunt. In tenebris quippe tacent, quia caliginosa reproborum corda possident, à quorum ad nos progredi obscuritate non audent. Quare autem sanctorum pedes servet, exponit, dicens:

Quia non in fortitudine sua roborabitur vir.

Quasi dicat: Idcirco tenet, quia sine ipso stare non possent. Nam etsi vir virtutis agnoscitur, in fortitudine sua timorem lapsus habet, statum robur non habet, & toties illicita concupiscendo labitur, quoties interna ejus vestigia à Domino tenente deseruntur. An verò non vir erat cui in juvencularum choro cantabatur: *Saul percussit mille, & David decem millia?* Qui nimirum cùm inter onera fortitudini suę relinquitur, in carnis suę culpam impulsus corruit, atque in se expertus est, quia vir in se non habeat statum roboris, sed lapsum infirmitatis. Unde & relabi metuens, eum, à quo teneri ad statum debeat, exposcit, dicens: *Non me derelinquas usquequaque.* Nemo ergo se fallat, quasi in se robur stándi inveniat: quia etsi magna sæpe occultorum hostium bella superamus, si dignè eos in suis suasionibus reprobando, velut in fugam versos insequimur, non nos tunc refugi spiritus, sed eum, quem in nobis aspiciunt, expavescunt. Vel certè si nos etiam timent, idcirco profectò timent, quia in divinæ gratiæ robur assumptos vident. Aptè ergo subjungitur:

Dominum formidabunt adversarij ejus, et super ipsos in cælis tonabit.

Cæli namque tunc sumus, cùm in altitudinem divinæ gratiæ præsidentis nobis sublevamur. Et tonitrua contra ejus adversarios habemus, cùm validis sanctorum desideriorum vocibus, omne, quod nobis de eorum suggestione spirat, elidimus. Quidquid enim tonitruum ferit, interficit. Tonitrua ergo cælorum, sunt perfecta desideria electorum. Nam velut à cælorum altitudine terribiliter sonando prodeunt, cùm ab eo mentis culmine malignos spiritus feriunt, cui omnipotens Deus sic præsidet, ut amore præsidentis facile superet omne, quod ad pugnam moveri poterat, hostis audacia mala suggerentis.

Sed præmonente Redemptore novimus, quia *qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit:* eodem quoque Domino promittente, didicimus: *Quia quacumque hora peccator convertitur, salvus erit.* In extremo itaque sui cantici addat Anna, & dicat unde peccantem terreat: dicat, quo justum cautiorem reddat.

Matt. 10. c

Ezec. 18.

Dominus, inquit, judicabit fines terræ.

Non ait terram, sed fines terræ. Fines quippe terræ sunt, qui vitæ suæ ultima cum culpæ perpetratione clauserunt. Nam qui peccat, & corrigit quod delinquit, terra est per peccatum, & finis terræ non est: quia delinquendo, redemptionis suæ alta deposuit, sed ab imo depositionis suæ ante judicium resurrexit. Flevit namque quod fecit, & venturum judicem eò lætiùs sustinet quò in damnatione terrenitatis, per pœnitentiam ipse in se flagella ultionis tenet. Quia ergo fines terræ Dominus judicat, conversus peccator ad Dominum priora, sive media, non expaveſcat. Quia item fines terræ Dominus judicat, justus inchoata justitia, non præsumat. Nam si hunc ab ea, qua cadere potest, adhuc æquitate, labentem subita mors intercipit: quia in suis extremis culpa clauditur, finium terræ lege judicatur. Sequitur:

Idem in expos. Iob lib 29. c. 5.

Et dabit imperium regi suo, & sublimabit cornu Christi sui.

Hoc perfectò superiùs, quia ad Redemptorem retulimus, in hujus quoque explanationis ordine non mutamus. Ipse namque est pax nostra, qui fecit utraque unum. Ipse quoque est lapis angularis, in quo dum electorum paries uterque copulatur, æternæ civitatis structura disponitur. Teneat itaque morem suum locutio nostra, ut prolato jam sacri cantici & morali, & allegorico intellectu, in eo uterque conveniat, quem fide credimus moribus promereamur.

Eph. 2. c. 1. Per. 2. a.

CAPUT II.

Sequitur enim divinus sermo, & dicit:

Et abiit Helcana in Ramatha, in domum suam.

Quem profectò virum, humani generis Redemptorem: Annam verò conjugem, ejus Ecclesiam: puerum Samuelem, credentium de gentibus populum: Ramatha quoque civitatem, cælestem patriam designare ostendimus. Quid ergo est, quòd post conjugis canticum, abiisse in Ramatham, civitatem suam in Helcana dicitur, cùm post natum puerum, Deo canticum Anna dixerit, atque ante ad cælos Redemptor ascenderit, quàm gentilem populum sancta Ecclesia in fide genuisset? Quod profectò ab eis solummodo quæritur, qui tantum Domini nostri corporalem præsentiam scire noscuntur. Numquid enim tunc non eum secum Paulus habebat, qui ad Patrem ascenderat, cùm dicebat: *An experimentum quæritis ejus, qui in me habitat Christus?* qui item fatetur dicens: *Sicut ex Deo, coram Deo, & Christo loquimur.* Quid est ergo, quòd sanctæ Ecclesiæ aliquando affuit per gratiam muneris, aliquando ei se subtraxit per dispensationem probationis? Affuit namque, ut in acquisitione gentium vitæ verba abundanter effunderet: sed aliquando ei velut absens se abscondit, ut verbi munere sublato, cognosceret sine ejus præsentia, qualis esset. Post finem itaque cantici dicitur: *Abiit Helcana in domum suam*: quia sancta Ecclesia ex ejus præsentia alta prædicat, qui cùm mortalibus per dispensationem se subtrahit, æternis se civibus jugiter repræsentat. Domus namque sua illa supernorum civium, quam amando, replendo, & sociando Dominus inhabitat, æterna societas est. In eam igitur vadit, cùm Annam deserit: quia qui se nobis adhuc proficientibus salubriter subtrahit, perfectis atque consummatis æternæ patriæ civibus, eò se incessanter jungit atque exhibet, quò probari jam probatos ejus absentia, ulteriùs non oportet. Aptè itaque post Annæ canticum, dicitur: *Abiit Helcana in domum suam:* quia sancta Ecclesia, quæ tam sublimia electos edocet, sicut pia semper Domini dispensatione deseritur, ita & eadem alta quæ doceat, non semper habet. Sed plerique verba audiunt, præteritam malitiam detestantur, & correctionis vitæ opera proponunt: sed cùm audire desierint, ac si numquam eadem vitæ verba audissent, ad iniquitatem redeunt. Auditor sanctæ Ecclesiæ gentilis populus devotus ad audiendum fuit, & ad operandum promptus. Aptè itaque subditur?

Sap. in all. c. 1.

2. Cor. 13. a.

2. Cor. 2. d

Puer autem Samuel erat minister in conspectu Domini, ante faciem Heli sacerdotis.

Ac si apertè diceretur: Ex eo quòd audivit, omnipotenti Deo placere studuit. Qui aptè puer dicitur: quia etsi grandia pro defensione fidei nostræ agenda susceperat, tamen in eadem fidei generatione adhuc novus erat. Et quia placidum omnipotenti Deo ministerium præbuit, minister in conspectu conditoris fuit. In conspectu etenim Domini est, quem in oblatione obsequiorum, divina dignatio libenter aspicit. A quo nimirum Domini conspectu expelli valde metuens quis, orat, dicens: *Ne projicias me à facie tua.* In quo item recipi vehementer cupiens, dilationis suæ moram secum reputat, dicens: *Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei?* Hinc Elias gloriatur, & ait: *Vivit Dominus, in cujus conspectu sto.* Minister itaque erat Samuel in conspectu Domini: quia in novæ religionis obsequiis, omnipotenti Deo gentilis populus valde acceptus fuit. Quo nimirum verbo Judææ quoque repulsio latenter innuitur, dum solus Samuel, in quo gentium fidelis populus exprimitur, ante Dominum ministrare perhibetur. Solus itaque in ejus conspectu erat, quia profecto ei Judaicus populus placere desierat. Quod utrumque per Malachiam Dominus loquitur. Nam Judææ repulsionem insinuans, ait: *Non est mihi voluntas in vobis, & sacrificium non suscipiam de manu vestra.* Sed qui à facie sua Judaicam perfidiam expulit, quem libenter intueatur, subjungens, ait: *Ab ortu solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco offertur nomini meo oblatio munda.* Sed subtiliter est videndum quod dicitur: *Ante faciem Heli Samuel Domino ministravit:* quia prædicatorum sanctæ Ecclesiæ ministerium, gentilis populi conversionem, amorem, & reverentiam circa Redemptoris obsequium, veterum ordo doctorum longè antè videndo cognovit, & prophetando prædicavit. Hunc namque pronum in Domini ministerio noverat, qui dicebat: *Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes servient ei.* Hinc Aggæus loquitur, dicens: *Veniet desideratus cunctis gentibus, & replebitur gloria domus Domini.* Hinc Esaias dicit: *Erit radix Iesse, qui exurget regere gentes, in ipsum gentes sperabunt.* Hinc Psalmista ait: *Laudate omnes gentes Dominum, & collaudate eum omnes populi.* Hinc Patriarcha Jacob ait: *Ipse erit expectatio gentium.* Ante faciem ergo Heli minister Domini Samuel puer fuit: quia quod dignum Deo postmodum gentilis populus habuit, doctorum ordo veterum per prophetiæ spiritum prævidit. Et statim de projectis subditur.

Psal. 50. c

Psal. 41. a

3. Reg. 17. a

Mal. 1. c

Ibidem.

Psal. 71. c

Aggai. 2. b

Rom. 15. d

& Esa. 11 c

Ps. 116. a

Gen. 49. b

Porro filij Heli nescientes Dominum, et officium sacerdotis ad populum.

Subaudis, erant. Qui namque filii Heli sunt alii,

nisi Israelitæ secundùm carnem, qui Scripturam sacram noverant à patribus editam; & tamen quem Scriptura promiserat, nesciebant? quos nimirum per semetipsam veritas in Evangelio increpat, dicens: *Abraham exultavit, ut videret diem meum: vidit, & gavisus est.* Et item: *Si credideretis Moysi, crederetis utique & mihi: de me enim ille scripsit.* Nescierunt ergo Dominum, qui venientem in carne nostra Redemptorem spreverunt. Unde per Esaiam queritur, dicens: *Cognovit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israel autem me non cognovit.* Quasi dicat: Et incarnationis meæ vias, ei longè antè per prophetas aperui, & tamen id quod promiseram, exhibitum non accepit. Quare & officium sacerdotum ad populum nescit. Officium sacerdotale quippe cognoscere, si ad Redemptionem humani generis eum, qui à lege, & prophetis fuerat promissus, jam venisse prædicaret. In quem profectò quia non solùm non credidit, sed etiam persequendo insanivit, & Dominum nescit, & ad populum officium sacerdotum. Cujus tamen malitia minor esset, si qui prodesse minoribus Redemptoris adventum prædicando noluit, nocere timuisset. Sequitur ergo, & dicit:

Joan. 8. c
Joan. 5. g
Esa. 1. a

Sed quicumque immolasset victimam, veniebat puer sacerdotis, dum coquerentur carnes, et habebat fuscinulam tridentem in manu sua, et mittebat in lebetem, vel caldarium, aut in ollam, sive in cacabum, et omne quod levabat fuscinula, tollebat sacerdotibus.

Quid enim est immolare victimam, nisi veræ fidei omnipotenti Deo offerre confessionem? Et quid vasa in quibus immolando caro coquitur, nisi fidelium mentes sunt? Quæ dum mediatorem Dei, & hominum hominem Christum Iesum esse verum summi Patris unigenitum credunt, nimirum in his caro coquitur, quæ Deo per devotionis intimæ obsequium immoletur. Quis puer sacerdotis est alius, quàm perfidis synagogæ pastoribus per obsequium subjectus populus? Qui aptè puer dicitur, quia dum infirma legis ad litteram tenere maluit, in virum perfectum crescere per Evangelium recusavit. Quid verò est, quòd ad inferendos ciborum raptus destinatur? Quid est iterum, quòd in illata violentia tenere tridentem fuscinulam dicitur? Sed cibus electæ animæ persona est Redemptoris. Qui profectò cibus in sacris vasis coquitur, dum per calorem sancti Spiritus ad suavitatem refectionis in electis mentibus præparatur. Caro etenim coquitur, dum per Spiritus sancti gratiam, humanitatem Dominicam in divinitatis naturam assumptam, & firmiter credimus, & efficaciter confitemur. Unde & per Moysen agni paschalis carnes comedendas insinuat, dicens: *Non comedetis ex eo crudum quid, aut coctum aquâ.* Crudum quippe ex eo manducare est, præter Spiritus sancti gratiam, Redemptorem nostrum purum hominem credere. Aqua verò coquitur, cùm Redemptoris essentia per humanam sapientiam ventilatur. Crudum ergo Iudæi comedunt, aquâ coctum hæretici: quia illi ejus divinitatem negant, isti per humanam sapientiam & divinitatis & humanitatis ejus sacramenta evacuant. Puer itaque sacerdotis ad tollendum fidelium cibos mittitur: quia Iudæorum populus à fide Redemptoris expulsus, amorem fidei ejus à corde fidelium auferre vehementer studuit. Qui aptè fuscinulam tridentem in manu habuisse perhibetur, quibus carnis partem, quam posset infigere, eductam coqui prohiberet. Fuscinula quippe in manu pueri, illata sanctæ Ecclesiæ Iudaici populi persecutio est. Et quia blandimentis, pœnis atque terroribus nocere

A B C D E

Exo. 12. 9

fidelibus tentavit, tres utique fuscinula dentes habuit. Bene autem dicitur, quia quod levabat fuscinula, tollebat puer sacerdotibus: quia magna epulatio iniquorum prælatorum erat, si eum blandientium, sive furentium satellitum turba subverteret, quem in fidei nostræ sublimitate stare per confessionem cognovissent. Sequitur:

Sic faciebant universo Israeli venienti in Silo, etiam antequam adolerent adipem.

Adeps quidem interna pinguedo est, in qua nimirum illa devotio mentis exprimitur, qua electorum mentes conditori suo in perfectiori charitate copulantur. Qui rectè jam cocta carne immolant: quia assurgere quis ad sublimitatem charitatis non poterit, nisi priùs quæ credit, amet mysteria incarnatæ divinitatis. Humanitatem quippe Domini Iesu in divinitatem assumptam, per sanctum Spiritum credere, quæ immoletur Deo, carnem coquere est. Antè igitur, quàm adoleretur adeps, puer carnem præripere studuit in universo Israele: quia apparitores synagogæ novos Christi confessores putaverunt evertere, priùs quàm eos omnipotenti Deo charitas perfecta sociaret. Quod apertiùs ipsa sacræ historiæ verba indicant, quibus dicitur: [*Dum coquerentur carnes.*] Per quæ nimirum verba non perfectio coctionis, sed apparatus innuitur. Sed ordo nefariæ hujus exactionis ostenditur per ea, quæ sequuntur:

Veniebat puer sacerdotis et dicebat immolanti: Da mihi carnem, ut coquam sacerdoti: non enim accipiam à te carnem coctam, sed crudam.

Carnem crudam puero daret, qui coram persecutoribus humanitatem Christi puram assereret, & eam puer sacerdoti coqueret: quia per ignem malitiæ Iudaicus populus hoc putaret, quod ejus prælati in mentis suæ refectione libenter exciperent. Venit ergo puer sacerdotis, & crudam carnem petiit, quando Iudaicus populus literæ legis serviens, divinitatem Redemptoris negare fidelibus suggessit. Veniens ergo, dicit: [*Non accipiam à te carnem coctam, sed crudam.*] Quia quem purum hominem fidelis compulit confiteri, esse Deum nec audire voluit. Cujus profectò populi importunitas ostenditur, cùm verba sacrilega in nefaria exactione geminantur. Nam sequitur: [*Non enim accipiam à te carnem coctam, sed crudam.*] Quia Iesum Dominum, ac Redemptorem nostrum, non Dominum, & hominem, sed purum tantùm hominem audire valde desideravit. Sed quos quasi imperfectos in carne tentavit, perfectos reperit. Nam qui divinitatem Redemptoris negare compulsi sunt, non solùm Redemptorem noluerunt negare, sed compulsores suos curabant ad vitam trahere. Unde & sequitur:

Dicebatque illi immolans: Incendatur primum juxta morem hodie adeps, et tolle tibi, quantum desiderat anima tua.

A bestiali siquidem appetitu, cruda postulantem avertere nititur, qui ei ad libitum cocta pollicetur. Quasi malè esurientibus Iudæis sancta Ecclesia responsum præbeat, & pro humanitate simplici, quam vorare per desiderium cupiunt, divinitatis cibum repromittat, dicens: Priùs coqui sinite, quod ad refectionem vitæ habeatis in Spiritu sancto intellectum. An non tunc puer sacerdotis crudam carnem petiit, cùm illuminato à Domino ei, qui cæcus fuerat natus, diceretur: *Da gloriam Deo, nos scimus quia hic homo peccator est?* Quid est dicere, *da gloriam Deo*, nisi non huic curationis tuæ laudes tribuas, quia Deus non est? & qui, peccator asseritur, non solùm Deus esse negatur,

Joan. 9. e

sed etiam homo justus. Cui profectò crudam, quam petebat carnem, præbere noluit, coctam obtulit: quia quem salutis suæ auctorem instanter asseruit, ex offenso tantæ admirationis signo, non solùm hominem sanctum, sed verum Deum esse monstravit. Qui autem sequi bestias, amissa ratione, populus cœperat, crudam sibi carnem exhiberi importunè postulabat. Nam sequitur.

Nunc dabis, alioquin tollam tibi vi.

Sequitur:

Erat enim peccatum puerorum grande nimis coram Domino.

Et causam, quâ grande fore hoc peccatum demonstretur, adjungit, dicens:

Quia detrahebant homines à sacrificio Domini.

Grande nimis peccatum esse cognoscitur, quod Pœnitentiæ lacrymis non deletur. Hoc namque nimis grande peccatum synagogæ Propheta intuens, ait: *Peccatum Iudæ scriptum est stylo ferreo in ungue adamantino.* Jer. 17. a Vel certè grande nimis coram Domino peccatum erat: quia ad peccandum alios pertrahebat. Quare & subditur: [*Quia detrahebant homines à sacrificio Domini.*] Detrahebant quippe à sacrificio homines: quia ad confessionem rectæ fidei progredi infirmorum corda prohibebant. Et notandum, quia qui detrahuntur à sacrificio, homines dicuntur quia nimirum si in fidei nostræ vera confessione persisterent, hos divinus sermo filiorum Dei appellatione signaret. Quibus profectò per Psalmistam Dominus dicit: *Ego dixi dij estis, & filij excelsi omnes, vos autem sicut homines moriemini.* Ps. 81. a Sequitur autem:

Samuel autem erat minister in conspectu Domini, puer accinctus ephod lineo.

Subtilior quàm lanea vestis, linea esse cognoscitur. Aptè autem Samuel lineo ephod indutus asseritur, per quem sacerdotum ordo electus ex gentibus designatur. Nam in comparatione legalis vitæ, nova Evangelii conversatio lini subtilitas est. Ibi enim aliquid animale præceptum est, ibi omnis maledicitur, à quo semina propaginis in Sion nulla relinquuntur. In novo autem testamento, quia subtiliora sunt omnia, quisquis ejus præceptis utitur, velut delicatiori lini veste decoratur: ibi quippe connubii abstinentia damnatur, hic miris laudibus colitur: illic sacerdotes carnaliter generant, hîc fructum spiritalis propaginis tantò copiosiùs afferunt, quantò etiam per conjugale bonum, pudicitiæ detrimenta sentire non possunt. Bene autem dum Samuelis vestis exponitur, linea fuisse perhibetur, ut novi sacerdotij gloriam apertè ostenderet, quod novæ pudicitiæ nitoribus splenderet. Sed dum in conspectu Domini esse minister Samuel dicitur, ephod lineo accinctus memoratur: quia divina obsequia tunc bene exhibentur, cùm exhibentis persona carnalis voluptatis sordibus non fœdatur: & acceptum Deo tunc est munus ministerii, cùm per sanctæ conversationis munditiam Deo placita est persona ministri. Et quia inter primordia novitatis suæ proficiebat, adhuc sequitur:

Et tunicam parvam faciebat ei mater sua, quam afferebat ei, cùm ascendebat cum viro suo, ut immolaret Domino hostiam solemnem.

Sanctæ Ecclesiæ hostiam immolare, est per eloquia prædicationis auditorum suorum corda in amorem conditoris accendere. Tunc itaque Samueli parva vestis delata perhibetur; quia dum adhuc per novitatis suæ incrementa proficeret, ab Ecclesia apta suæ parvitati accepit monumenta justitiæ, cujus splendore radiaret. Sequitur:

Et benedixit Heli Helcanæ, & uxori suæ, dicens: Reddat tibi Dominus semen de muliere hac, pro fœnore, quod commendasti Domino.

Quia in persona Heli sacerdotis etiam boni doctores populi veteris designantur, Helcanæ & uxori ejus benedixisse cognoscitur: quia nimirum eorumdem veterum doctorum ordo, Christi & sanctæ Ecclesiæ spiritalem copulam prævidit, & eorum electorum prolem futuram, cælo dignam, cum devotione prædicavit. Quod quamvis longè antè actum fuerit, tamen tunc se eis sic benedixisse innotuit, cùm revelata jam nostræ Redemptionis gratia, credere unusquisque fidelis poterat: quia tot bona patres nostri veteres de hac renovatione præcinebant. Et ut ordo, quo fiebat, agnoscatur, subjunctum est:

Et abierunt in locum suum.

In locum suum cum viro suo sanctæ Ecclesiæ abire, est vitæ activæ molestias interdum fugere, & supernæ vitæ gaudiis per contemplationem vacare. Puerum quippe ad horam reliquerat mater illa, quæ dicebat: *Cupio dissolvi, & esse cum Christo.* Phi. 1. c Si cum puero erat, quando eumdem egregium doctorem usque ad tertium cælum vis amoris extulerat? Si tunc erat cum puero, quando in paradiso exceptus, verba, quæ non licet homini loqui audiebat, & in locum suum rapiebatur, quia ostendit, dicens: *Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus?* Sed quæ cum viro abibat in locum suum, reverti hanc materna viscera cogebant ad filium. Nam loquebatur & dicebat: *In carne manere est mihi necessarium propter vos.* Phi. 1. d Sequitur: 1. Cor. 12. a Heb. 13. c

Visitavit ergo Dominus Annam, & concepit, & peperit tres filios, & duas filias.

In tribus filiis perfectiores quique sanctæ Ecclesiæ designati sunt, qui pro fide Trinitatis fortia semper egisse cognoscuntur. Sed si solos perfectos sancta Ecclesia gigneret, nostra infirmitas ad æternæ vitæ præmia pervenire non posset. Robur ergo filiorum duarum filiarum fragilitas sequitur: quia sancta Ecclesia etsi contra superbientem hostem humani generis fortes protulit, tamen ad æternæ patriæ gaudia etiam infirma ejus membra per duo charitatis præcepta perducuntur. Et quia in inchoationis suæ initiis non semper mansit quisquis eo tempore erudiri ad sacerdotale ministerium cœperat, sequitur:

Et magnificatus est puer Samuel in conspectu Domini.

Quo in loco valde notandum est, quòd puer Samuel dicitur, & magnificatus. Sed & cùm magnificatus asseritur, hoc virtutis suæ præconium non in conspectu hominum, sed in conspectu Domini habere perhibetur. Cur ergo puer, nisi quia ad perfectionis erat celsitudinem sublimatus? Puer itaque, & magnificatus in conspectu Domini Samuel dicitur: quia novus ordo prædicatorum, etsi ad magnæ conversationis celsitudinem pervenit, humilitatis suæ virtutem non perdidit. Magnificari quippe ante Deum non prodesset si puer, esse desisteret; quia amissa humilitate, placere omnipotenti Deo de conversationis altitudine non valeret. Denique magnificati jam fuerant, qui in nomine Jesu ab obsessis dæmonia ejiciebant: sed quia puritiæ suæ bonum perdiderant, hos veritas arguit, dicens: *Videbam satanam, quasi fulgur de cælo cadentem.* Marc. 22. Luc. 10. c Mat. 18. a Hinc iterum denuncians, ait: *Nisi conversi*

versi eritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum. Quia ergo novorum prædicatorum vita & sublimis est merito, & plana per humilitatem, Samuel aptè magnificatus, & puer asseritur. Et quia ex utroque valde accepti Deo sunt, magnificatus non simpliciter, sed in conspectu Domini fuisse perhibetur. Sequitur:

Heli autem erat senex valde, & audivit omnia, quæ faciebant filij sui in universo Israel, & quomodo dormiebant cum mulieribus, quæ observabant ad ostium tabernaculi.

In persona Heli non solùm vetus sacerdotium, 1. Reg. 1. d 3. a. 4. c. sed antiquorum patrum doctrinæ figurantur: quia ex hoc, quòd spiritali dignitate præfuit, hoc suscepit officii, ut salutari prædicatione instrueret, B pro quibus placabiles hostias Domino offerret. Quid est ergo, quòd Heli senex asseritur, nisi quia in reproborum Judæorum cordibus vis infirmatur cælestium mandatorum? Juvenis quidem fuit Heli, quandiu sacra scriptura in electis synagogæ vim magnæ auctoritatis obtinuit: quia videlicet promissiones venturi Redemptoris acceperat, & eum cum magno desiderio expectabat. Tunc ergo Heli senuit, quando Judæa devotionem observandæ promissionis amisit; ut desideratum à patribus suis Redemptorem coram se miraculis se probantem cerneret, & omnino cæca in tanta ejus luce, de veritatis præsentia dubitaret. Valde etiam fuisse senex dicitur, ut profectò omnis vis fidei in synagoga emarcuisse doceatur. Verè autem dicimus, quia C si valde senex erat Heli, omninò debilis vivebat. Quid enim tunc erat seni scripturæ vivere, nisi debilem valde aspirationem fidei synagogæ ministrare? Senex quidem valde esse, & vivere poterat, cùm Judæorum corda nutabant, ut Dominum Jesum nec Redemptorem verum esse crederent, nec quasi blasphemum apertè damnarent. Hujus namque senectutis debilitatem Evangelista Joan. 7. b nes ostendit, dicens: *Alii dicebant, quia bonus est, alii verò non, sed seducit turbas.* Hinc Judæi ipsi calliditatis suæ versutiam proferentes, dicunt: Io. 10. d Mat. 12. c *Vsquequo animas nostras tollis, si tu es Christus, dic nobis palam.* Hinc item dicunt: *Magister volumus à te signum videre.* Sed Heli valde senex audivit omnia, quæ faciebant filii sui universo Israeli D Audivit certè hæc, quia novit. Quod autem cognovimus, intra aulas memoriæ clausum tenemus. Consulta verò sacra eloquia, infra se omnem Judæorum perfidiam scriptam foris proferunt, & velut diu servatam memoriter ostendunt. Hujus profectò auditus notitiam Amos, velut Heli adscribens, ait: *Non faciet Dominus verbum super terram, quod non revelaverit servis suis prophetis.* Hinc Ha- Amos. 3. b Hab. 3. a bacuc Deo unigenito confitetur, dicens: *Domine audivi auditum tuum, & timui: consideravi opera tua, & expavi: in medio duorum animalium innotescis.* Veteribus quippe synagogæ doctoribus filiorum audire, præcognoscere est. Sed quid præcognoverit, exponit, quia dicit: [*Omnia, quæ faciebant filii sui universo Israeli, & quomodo dormiebant cum mulieribus, quæ observabant ad ostium tabernaculi.*] Cum mulieribus quippe Judæis dormire, est variis hæresibus pollui. Bene autem ipsæ mulieres ad ostium tabernaculi observare referuntur. Quid enim est ostium tabernaculi, nisi littera legis spiritalis? Judæi autem dum sacram Scripturam juxta litteram solam intelligunt, ibi hæreses statuerunt, unde ad secretum veræ fidei intrare potuere. Nam sicut per ostium ad interiora tabernaculi, ita per litteram sacræ Scripturæ ad spiritalem intratur cognitionem Redemptoris. Quia ergo per observantiam litteræ Iudæa decipitur, mulieres ad ostium, non intra tabernaculum, obser-

Exinterpret. lxx.

A vare referuntur. Et quia in omnibus scripturis Iudæi Redemptori nostro contradicunt, non una mulier fuisse dicitur, sed plures. Hæc quidem sibi filii Heli faciunt, quia juxta Prophetæ vocem: *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur:* sed universo Hier. 33. Israeli ea facere dicuntur: quia dum in erroris sui nocte prælati intereunt, caliginis suæ minores cæcitate involvuntur. Cum mulieribus ergo filii Heli dormiunt: quia reprobi Iudæi hæresum suarum admixtione usque in mundi finem polluuntur. Dormiunt etiam: quia etsi gravissima sunt erroris sui nocte obruti, per Heliam tamen sunt in fine mundi Mat. 17. ad fidem Redemptoris excitandi. Sequitur:

Et ait ad eos: Quare facitis res hujusmodi, quas ego audio res pessimas ab omni populo?

Ecce senex erat Heli, & acuta loquebatur: quia virtus sacri eloquii, etsi in reproborum corde deficit, tamen coram rectè intelligentibus, Iudæorum culpas subtiliter exquirit. Districtè enim discutiens, dicit: [*Quare facitis res hujusmodi, quas ego audio res pessimas ab omni populo?*] Sed qui exquirens interrogat, *Quare facitis?* profectò ostendit eos impingere noctem hæresis sine discretione rationis. Ipsos autem fecisse res pessimas, quas audiebat, dicit: & ipsas res pessimas ab omni populo esse asserit. Quid est hoc, nisi quia universitas Iudaici populi in hæresum profunda corruerat? Sed ipsius ruinæ causa reprobi sacerdotes erant. Unde & Oseas prophetans, ait: *Causa ruinæ populi sacerdotes mali.* Nam ideo subjectus populus cecidit, quia ruen- Oseæ 5. tes prælatos studuit imitari. Cùm ergo dicit: *quas ego audio res pessimas ab omni populo*, ipsæ res à populo agi debent intelligi, non referri. Quod tale est, ac si dicat: Res pessimas, quas fieri ab omni populo audio, quare facitis? Unde & statim quid dixerit, apertiùs insinuans, ait:

Nolite filij, non est bona fama, quam ego audio de vobis, ut transgredi faciatis populum Domini.

In quo autem populus Domini mandata transgrederetur, si ipsi dormirent cum mulieribus? Sed quia hoc in figura contingebat illis, hoc profectò, quod Dominicæ Incarnationis tempore debebat fieri præsignabat. Nam quando sacerdotes cum mulieribus dormiunt, subditi mandata Domini transgrediuntur: quia dum prælati hæresum admixtione maculantur, reproba subjectæ synagogæ multitudo in eisdem fœtoribus mergitur. Ait ergo: [*Quare facitis res hujusmodi, quas ego audio, res pessimas ab omni populo?*] Quod tale est, ac si dicat: Tantò graviùs delinquitis, quantò fœdiùs universum populum vestro crimine maculatis. Simile etiam aliquid per Prophetam dicitur: *A Dan, inquit, au-* Hier. 8. *ditus est fremitus curruum, & equorum ejus.* In quo nimirum loco, non est intelligendum, quòd à Dan auditum sonitum referat, sed quod ipse curribus, & equis sæviens, eumdem sonitum qui audiatur agat. Quo in loco hoc etiam notandum est, quia qui res pessimas ab omni populo se audisse retulit, mansuetæ E affectionis verba subjunxit, dicens: [*Nolite filij, non est bona fama, quam audio de vobis, ut transgredi faciatis populum Domini.*] Et acutè quidem reprehendit Heli, & mansuetè admonuit: quia scriptura patrum veterum, & errorem Iudaici populi denuncians, increpat, & ab ejusdem erroris sui nocte, benigno affectu ad veræ fidei diem vocat. Filios quidem appellat, ut se debere esse hæredes paternæ promissionis agnoscant, & tantò devotiùs mundi Salvatorem recipiant, quantò promissionem ejus fuisse factam patribus non ignorant. Sed & de peccati audacia eos revocare gestiens, rationem subjungit, dicens:

Si peccaverit vir in virum, pacari ei potest

Deus: si autem in Deum peccaverit, quis orabit pro eo:

Vir in virum peccare, est homo in hominem perversa agere. Quid est ergo quod dicit: *Pacari ei potest Deus*, nisi quia talia peccata levia erant in illorum comparatione, quæ Iudæi committere in Dei Filium cogitabant? In Deum quippe peccabant: quia eum, quem moliebantur occidere, Deum se esse apertissima miraculorum luce monstraverat. Hoc quippe per semetipsum Dominus
Io.15.d ostendit, dicens: *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Et ut ostenderet implacabilitatem Dei Patris, subjungit dicens: *Nunc autem excusationem non habent de peccato suo: quia viderunt & oderunt me, & Patrem meum.* Tale est ergo, ac si dicat: Cujus prece illud peccatum indulgetur, quod in ipsum indultorem committitur? Quis pro eo omnipotentem Patrem obsecrat, qui cœternum unigenitum in mortem damnat? Nihil enim apertiùs diceret, si fateretur, dicens: Hic, quem velut pura hominem persequimini, etiam Deus est. Rationis ergo lex exigit, ut qui conditorem persequitur, veniâ defraudetur. Sed ducit divina pietas districtionem rationis: legis enim æquitatem ostendit, sed prolatæ assertionis vigorem in promulgati juris executione non tenuit. Æquitatis enim rigore decretum est, ut ad indulgentiæ obtentum nulla prece pertingeret: sed quibus oratio hominis nulla suffecit, pietas Redemptoris non defuit. Omnis homo, qui pro transgressionibus oret, tollitur: sed quibus homo sufficiens erat nullus, ipse Deus homo factus est intercessor pius. Nam in cruce suspensus, oravit, di-
Luc.23.c Mar.15. b cens: *Pater dimitte illis, quia nesciunt, quid faciunt.* Pacatus est ergo Deus iis, qui in Deum peccaverunt, non aliena prece, sed sua. Sed pacatus est Deus non omnibus, sed quibusdam. Quidam namque persecutores Domini prædicantibus Apostolis conversi sunt, ceteri verò periere. De istis enim Lu-
Act.4.d cas meminit, dicens: *Factus est numerus eorum quinque millia.* De reprobis verò subjungitur:

Et non audierunt vocem patris sui: quia voluit Dominus occidere eos.

Per Prophetam Dominus denuncians, ait: *Nolo*
Ezec.18 f & 33.c. *mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat.* Quomodo ergo ei competit velle occidere peccatorem, & mortem peccatoris nolle? Sed in præfato testimo-
Idem ep. lib.7.c. 35. nio sequitur, unde veritas agnoscatur: ait enim: *Sed ut convertatur, & vivat.* Qui enim peccatorem vult vivere, ut convertatur, si hunc inconvertibilem divina præscientia nosci, occidit. Vult ergo Dominus occidere, sed eos, quos prænoscit converti nolle. Misericors enim & justus asseritur dum à Pro-
Psa.114. b pheta flagitatur: *Domine*, inquit, *libera animam meam, misericors & justus Deus noster.* Per misericordiam verò conversionem peccatorum expectat: per justitiam non conversos damnat. Per misericordiam converti vult peccatores & vivere, sed per justitiam eos, qui converti noluerunt, vult punire: misericorditer non salvat, nisi volens: per justitiam nolens damnat. Dum ergo occidere velle dicitur, peccatorum impietas maxima, & inemendabilis ostenditur, quæ voluntariè divinæ justitiæ executione puniatur. Sic utique & piissimos sæcularium negotiorum judices agere videmus, qui vellent ut nemo delinqueret, ut ipsi punire neminem deberent: sed dum ab iniquis audacter scelera committuntur, voluntariè eos puniunt, quos libentiùs non commisisse punienda voluerunt. Quò contrà illud hoc in loco cernitur, quia non dicit: Quia corrigentis patris vocem audire noluerunt: sed, Non audiere: quia voluit eos Dominus occidere. Sed qui divini examinis æquitatem rectè considerat, inter-

A esse nihil putat, an occidatur aliquis, an illo in scelere dimittatur, in quo æterna reprobatione perimatur. Tale est, ac si dicat: Tanta fuit magnitudo culpæ, ut & conversionis monumenta susciperent, & à mortis suæ fovea surgere nequaquam possent: & qui iræ Dei pelagus biberant, in damnationis suæ cumulum haberent non solùm pœnam commissi sceleris, sed etiam additam vindictam contemptæ prædicationis. Sed cur hoc de præterito miramur, quod nunc usque fieri cernimus: Heli videlicet monentem, filios contemnentes, Dominum occidere volentem? Quid enim sacra Scriptura quotidie Judæis aliud, quàm caliginem sui erroris insinuat? Non equidem sic per latentes & spiritales intellectus Redemptorem præ-
B dicat, ut ejus Incarnationem, Nativitatem, Passionem, Resurrectionem, & ad cælos Ascensionem non patenter ostendat. Nec ipsi tam irrationabiles sunt, ut tam excellentia bona Redemptori convenire non videant: sed tamen cæci sunt, ut promissa patribus suis signa in Redemptorem effulsisse audiant, & non credant. Cæci ergo sunt non modò videndo promissa, sed non credendo exhibita. Cur vocem Scripturæ monentis non audiunt, nisi quia eos Dominus occidere vult? Nec mirum tamen, si ejus judicio pereunt, cujus unigenitum occidere. Intimæ enim æquitatis districtione cum Judæorum populo agitur, ut monita vitæ quotidie, scripturis loquentibus, audiant, & ipsi scripturis mo-
C nentibus nequaquam credant. Sed repulsâ Judæorum perfidiâ, quibus successibus sanctorum prædicatorum ordo potiatur in gentibus, exponit, dicens:

Puer autem Samuel proficiebat atque crescebat, & placebat tam Deo, quàm hominibus.

Proficiebat quidem lucro prædicationis, crescebat numero ministrorum. Nam de profectu ejus *Rom.15.f*
f Apostolus gloriatur, dicens: *Ab Hierusalem usque Illyricum replevi Evangelium Christi.* Crescendi quoque modum Lucas meminit, dicens: *Crescente Act.6.b numero discipulorum, factum est murmur Græcorum adversus Hebræos, eo quòd despicerentur in ministerio viduæ eorum.* Et paulò post: *Elegerunt*, inquit, *Stephanum plenum fide & Spiritu sancto, & Procorum, & reliquos. Hos statuere ante conspectum Apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus.* Item de
D profectu isto novorum prædicatorum scriptum est: *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines or-Psa.18.b bis terræ verba eorum.* Sed subtiliter est intuendum, quod dicitur: [*Placebat tam Deo, quàm hominibus.*] Hominibus placet doctor, cùm se subditis venerabilem, & bonis moribus ornatum præbet: Deo autem placet, cùm de bona conversatione inaniter gloriari refugit, & solius Dei laudem promereri concupiscit. Dicit ergo: [*Placebat tam Deo, quàm hominibus:*] Quia nonnulli prædicatores prætextum sanctitatis præferunt, quam non habent. Hi ergo, quia etsi hominibus placent, Deo displicent, in typo novi, & electi prædicatoris de Samuele nunc dicitur: [*Placebat tam Deo,*
E *quàm hominibus.*] Venerabiles quidem se exhibent subditis, & Deo offerunt puritatem intentionis. Hominibus quidem placere studuerat, qui dicebat: *Christi bonus odor sumus in omni loco,* Et item: *Omnia 2.Cor.2. d omnibus factus sum, ut omnes facerem salvos. Ho-1.Cor.9. d minibus etiam placere auditores suos docebat, di-1.Cor.10 g cens: Sine offensione estote Iudæis & gentibus, sicut & ego omnibus per omnia placeo, non quærens quod mihi utile est, sed quod multis.* Sed qui se hominibus placuisse insinuaverat, puritatem cordis commendat, dicens: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ:* [*Placebat tam Deo, quàm hominibus.*] Qui novus ordo prædicatorum venerabilem se suis auditoribus ad imitationem

foris præbuit, & intus acceptum Deo, per innocentiam voluntatis. Sequitur:

Venit vir Dei ad Heli.

Quid per hunc virum Dei, nisi sanctorum Apostolorum ille cœtus venerandus exprimitur? Qui certè vir Dei dicitur, pro excellentia sanctitatis: quia culmen ordinis, quod in universi orbis prælatione conscenderat, æquali sublimitate virtutis disponebat. Qui profectò ad Heli tunc venit, quando ad annunciandam repulsionem synagogæ ejus pontificibus accessit. Sequitur:

Et ait ad eum: Numquid non apertè revelatus sum domui patris tui, cùm esset in Ægypto in domo Pharaonis, et elegi eum ex omnibus tribubus Israel mihi sacerdotem, ut ascenderet ad altare meum, et adoleret mihi incensum, et portaret ephod coram me, et dedi domui patris tui cuncta de sacrificijs filiorum Israel.

Quia divino judicio Judæa repellitur, ipsius judicii dictrictio, quàm mira æquitatis dispositione illata sit, demonstratur. Priùs enim collata Heli dona numerantur; ut dum tam benignus dator omnipotens Deus ostenditur, contemptorem suum, quàm justè feriat, cognoscatur. Revelatum se domui patris ejus asseruit: ut ignorantiæ excusationem habere non possit. Eamdem verò suæ revelationis cognitionem se ei in Ægypto exhibuisse edocet, ut se ei suis meritis Heli obtinuisse nequaquam putet. Quasi apertè dicat: Illic me ei cognoscendum præbui, ubi mei obliviscì poterat, reminisci nesciebat. Et ne ipsa cognitionis divinæ dona reprobo parva fortasse viderentur, de ceteris tribubus Israel ad culmen sacerdotii assumptus asseritur. Quasi dicat: Eis eum prætulit, quibus non superior, sed æqualis fuit. Notandum verò est, quòd in officio ipsius sacerdotii tria denotantur. [*Vt ascenderet*, inquit, *ad altare meum, & adoleret mihi incensum, & portaret ephod coram me.*] Quid verò in hoc altari, nisi ille lapis ostenditur, quem patriarcha Jacob in titulum erexit? Et quis lapis iste alius, nisi ille exprimitur, quem Paulus in laude fidelium prædicat, dicens: *Aedificati super fundamentum Apostolorum, & prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu?* Pater ergo Heli ideo in sacerdotium electus à Domino est, ut ad altare ascenderet: quia ordo doctorum veterum ad hoc subjecto sibi populo præfuit, ut humani generis reparationem in Redemptoris adventu futuram prædicaret. Et incensum adolevit: quia ei, quem futurum Redemptorem prædicat, per desiderium auditorum corda conjunxit. Ephod quoque portavit: quia desiderio tantæ expectationis, dignæ conversationis ornatum præbuit. Adoleret utique incensum, & ephod non portaret, si auditorum corda in desiderium venturi Redemptoris accenderet, à quo ipse fœdæ conversationis inæqualitate differret. Et quia omnipotens Deus veritatem religionis, & non prætextum quærebat coram se, & non coram populo, ephod se ei portare præcepisse perhibuit. Coram Domino quidem ephod portare, est de vitæ innocentia solius divinæ bonitatis retributionem quærere. Apertè autem ista contra Heli improperium dicuntur. Ad altare quippe non ascendit: qui sacerdotium illud, quod manifestatæ veritatis tempore synagogæ præfuit, eum, qui tanta signorum magnitudine Redemptor humani generis claruit, subjectis plebibus nequaquam prædicavit. Et incensum Deo non adolevit: quia in persecutionem ejus populum, & non in amorem concitavit. Ephod etiam coram Domino portare contempsit: quia nulla religionis veritate resplenduit. Nam etsi nonnulla honestatis insignia præferebat ornatus ille vitæ, ex prætextu fallaciæ erat, non ex intentione charitatis. Unde & hoc ipsum in eis Dominus reprehendit, dicens: *Væ vobis Scribæ & Pharisæi: quia similes estis sepulcris dealbatis, quæ foris videntur hominibus speciosa, intus autem plena sunt ossibus mortuorum.* Sed cui tam multa & spiritalia, minus contulisse videretur, nisi etiam temporalia exhiberet. Unde & subditur: [*Et dedi domui patris tui cuncta de sacrificiis filiorum Israel.*] Quasi ei aperta objectione reputet, dicens: In nullo ei defui, spiritualis honoris, potestatisque culmina præbui, & ad temporales usus terrenæ abundantiæ copiam ministravi Sed qui tam rationabiliter collata dona enumerat, audiamus jam transgressionis ejus audaciam, qua instantia discussionis exquirat. Nam sequitur:

Quare calce abjicitis victimam meam, & munera mea, quæ præcepi ut offerrentur in templo?

Quare enim non dicit judex, nisi qui instanter discutit. Et qui calce repulisse victimam Dei, & munera reprehenditur, ei injuriam sine consilio rationis feciisse judicatur. Notandum verò est, quia plurali numero dicit: *Quare calce abjeciſtis victimam meam:* ut non tantùm ad Heli, sed ad filios, quod dicitur, pertinere videatur. Fera quippe animalia solent sibi adhærentia calce repellere. Quæ enim fidelibus victimæ aliæ fuerunt, quàm Redemptoris sui laudibus insistere, Christum Jesum pro salute mundi in mortem occubuisse prædicare, & resurgendo, humani generis vitam reparasse? Et quæ alia eorum munera erant, nisi pro tantis sibi collatis beneficiis gratiarum actiones omnipotenti Deo incessanter offerre? Quæ profectò Heli filii calce repulerunt: quia in repulsione novæ prædicationis non consilium rationis per sacra eloquia secuti sunt, sed impetum feritatis. Ab irrationabili namque sævitia ad rationalis consilii intentionem eos Veritas revocare cupiebat, dicens: *Scrutamini scripturas: quia vos in ipsis putatis vitam æternam habere, & illæ testimonium perhibent de me.* Unde & hîc quoque dicitur: [*Quæ præcepi, ut offerrentur in templo.*] In lege namque, Psalmis, & prophetis scriptum de passione, resurrectione Domini, & universalis Ecclesiæ statu fuerat. Calce ergo synagogæ prępositi victimam & munera Domini in templo Domini offerri jussa repulerunt: quia profectò prædicationem sanctæ Ecclesiæ, non scripturæ sanctæ auctoritate discutere, sed solo feritatis suę impetu reprobare, atque abjicere conati sunt. Nam si pręcepta Dei in sacro eloquio illuminatâ mente consulerent, sanctos prędicatores, quos ferociter abjecere, quasi ad se missos divinitus, recepissent. Sed qui Heli filios, id est veteres doctores minoris ordinis, de irrationabili feritate reprehendit, ipsum etiam patrem de negligentia arguit dicens:

Honorasti filios tuos magis quàm me.

Quasi apertè reprehendens dicat: Illi repulerunt, & tu repulsores honorasti. Magis, quàm Deum, filios honoravit: quia dum aperta eorum opera ostensa contemneret, lucra temporalia iisdem providebat. Unde & subdit:

Vt comedaretis primitias omnis sacrificii mei.

Quibus nimirum verbis arguere majorem ordinem doctorum videtur, qui idcirco in Redemptoris morte consensit, quòd oblationum veterum lucra amittere formidavit. Unde & inito consilio cum Pharisęis, dicebant: *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent*

nostrum locum & gentem. Et iterum: *Videte, quia nihil proficimus, ecce mundus totus post eum vadit.* Ideo igitur filios honoravit, ut comederent: quia à prædicationis intentione conticuit; ne dum veritatem novæ oblationis assereret, habere ulteriùs ad voluptatis suæ luxuriam vetera non valeret. Quia ergo magnitudinem, qualitatemque reatus exposuit, videamus jam quanta æquitate examinis modum insinuet ultionis. Nam subdens ait:

Propterea ait Dominus Deus Israel: Loquens locutus sum, ut domus tua, et domus patris tui ministraret in conspectu meo, à modo et usque in sempiternum. Nunc autem absit hoc à me.

Quasi aperta congruaque sententia feriens, dicat: Tu filios tuos honorasti, ut omnis sacrificii primitias ederetis; sed ideo primitiarum jura offeruntur, quia indignè honorati sunt. Quid enim est dicere: [*Absit a me ut domus tua ministret in conspectu meo,*] nisi ab illo vos dejicio culmine, cui primitiarum jura debebantur? Mira igitur æquitatis executione comprehensus est, qui unde primitiarum esum inhianter appetiit, inde à primitiarum perceptione jejunavit. Nam Redemptorem mori pertulit, ne sacerdotalia lucra perderet, sed ille de triumpho mortis accepit, unde sacrificii veteris emolumenta destruxit. Dicit autem: [*Loquens locutus sum, ut domus tua, & patris tui ministraret in conspectu meo: nunc autem absit hoc à me.*] Quasi verbis apertioribus dicat: Vt in tanto culmine dignitatis stares, te frequenter admonui, sed modò talis non es, qualem esse desideravi. Quod quia in Judaici populi reprobatione dicitur, de ordine novorum prædicatorum subjunctum est:

Sed qui glorificaverit me, glorificabo eum.

Jam quippe glorificantis gloriam cernimus: quia prædicatores sanctæ Ecclesiæ magno splendore vitæ, omnipotentis Dei laudes concinunt, atque in universali orbis prælatione gratulantur. Ecce jam sacerdotum vestigiis gentilitas universa substernitur, & eos, quibus se gaudet obediendo subjicere, patronos gloriatur in cælestibus possidere. Glorificantem se ergo Dominus glorificat: quia à quibus devotas quotidie laudes accipit, ad universi orbis honorem sustollit. An non glorificati gloria est, in terra manere, & cælum claudere? Vitam communiter homines vivere, atque supernas cælorum sedes subditis auctoritate potestatis exhibere? Glorificabat quippe Dominum, qui dicebat: *Tu es Christus Filius Dei vivi.* Sed glorificantem se Dominus glorificavit, quia ei respondit, dicens: *Tibi dabo claves cælorum, & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis.* Sed de projectis Judæorum reprobis subditur:

Matt. 16 c

Ibidem.

Qui autem contemnunt me erunt ignobiles.

Ipsi quidem contemnunt, qui nequaquam hunc esse mundi Redemptorem credunt: de quibus profectò ipsa Veritas in Evangelio queritur, dicens: *Cives autem ejus oderant illum, & miserunt legationem post eum, dicentes: Nolumus hunc regnare super nos.* Sed eorum jam ignobilitatem cernimus: quia & genere, & conditione proscribuntur. Genere quidem ignobiles sunt, quia ab ipsa Veritate audierunt: *Vos ex patre diabolo estis.* Conditione etiam ignobiles sunt: quia amissa libertate, & regno, perpetua gentium servitute deprimuntur. Sed pœnarum ordinem clariùs ostendit, dicens:

Luc. 19. d

Ioan. 8 g

Ecce dies veniunt, et præcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui, ut non sit senex in domo tua.

Jam quidem sine brachio est: quia qui templum & tabernaculum perdidit, manum ad oblationem sacrificii veteris non extendit. Et quia Heli, id est, majoribus synagogæ sacerdotibus loquebatur, non solùm brachium ejus se præcidere minatur, ut profectò universalem ritus veteris destructionem insinuet: & hoc, quod novo tempore jam factum cernimus, antiquitus fuisse dispositum sentiamus. Et brachium itaque ejus, & domus ejus Dominus præcidit: quia & summos Judææ pontifices, & minores sacerdotes ab immolatione veteri penitus amovit. Unde & convenienter adjungitur: [*Vt non sit senex in domo tua.*] Senes quippe intelligendi sunt sacerdotes, quorum officium, quia gravitate magnæ honestatis impenditur, à religionis pondere nulla puerili levitate vacuatur. Brachium igitur ejus, & domus patris ejus ita præcisum est, ut in domo sua senex non sit: quia sic veteris sacerdotii ritus evanuit, ut omnino nemo remanserit, qui veteri more immolare jam possit. Nam postquam Redemptor humani generis pro peccatis nostris, novo sacrificii more se obtulit, esse sacerdos consuetudine antiqua cessavit. Sed qui amissi sacerdotii damna sustinet, habet tormentum majoris pœnæ de dolore invidiæ. Quare & subditur:

Gal. 4. d

Et videbis æmulum tuum in templo, in universis prosperis Israel.

Intra templum quippe æmulum suum videt: quia ipse jam foras expulsus est. Nam quis æmulus sacerdotii veteris alius est, quàm ordo novorum prædicatorum? Qui profectò dum veterum & electorum patrum studia vivendo, atque docendo adæquare nititur, bona Heli nimirum in bono æmulatur. Hinc Paulus admonet, dicens: *Bonum æmulamini in bono omnes.* Quæ autem Israel prospera, nisi felicitates hujus transeuntis temporis intelliguntur, in quibus Israel secundùm carnem valde lætabatur? In universis ergo Israel prosperis æmulum suum videt, qui in sancta Ecclesia prædicatores veritatis felices aspicit, & rerum opulentia & celsitudine dignitatis. Hoc etiam, quod in templo videndus asseritur, perfectiori intelligentia declaratur. In omnibus quippe prosperis in templo est æmulus: quia ordo prædicatorum, omne quod sibi famulatur de felicitate temporis, in contemplatione disponit æternitatis. Sequitur:

Gal. 4. d

Verumtamen non auferam penitus ex te virum ab altari meo.

Penitus namque ab altari suo virum auferret, si ad fidei nostræ unitatem nullum admitteret. Penitus ergo non abstulit: quia etsi reprobos synagogæ sacerdotes repulit, plures tamen ex eis ad sui cognitionem misericorditer adduxit. Quorum profectò in Apostolorum Actibus Lucas meminit, dicens: *Plurima turba sacerdotum obediebat fidei.* Digni namque tanto & novo ministerio inventi sunt, qui remanere cum perditis in vetustate noluere. Sed quia non solùm electos prædicatores de gentibus, verumetiam illos, qui de Judæa credidere, ad tormentum invidiæ Judaicum sacerdotium habuit, sequitur:

Act. 6. b

Sed ut deficiant oculi tui, et tabescat anima tua.

Vel idcirco virum penitus ex eo ab altari suo non abstulit, ut Heli oculi deficerent, & anima ejus tabesceret: quia videlicet electos de Judæa noluit ad ministerium novæ prædicationis assumere, ut remotis eis, culpa ad pœnam reprobos teneret. Defecerunt namque oculi Heli, cùm summum sacerdotium,

S. Aug. lib. 17. de Civit. Dei. c. 4.

veritatem fidei per ora prædicatorum in auditu habuit, & non cognovit. Anima quoque ejus tabescit: quia videlicet per repulsionis suæ pœnam emarcuit, dum sancti Spiritus gratiam amisit Sequitur:

Et pars magna domus tuæ morietur, cùm ad virilem ætatem pervenerit.

Gal. 4. a Ætas virilis tempus est Dominicæ Incarnationis: Quod profectò Apostolus insinuat, dicens: *Quando venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, & adoptionem filiorum percipe-remus.* Quid igitur præcepta Judææ fuerunt, nisi quædam eruditiones infantiæ? Hujus item pueritiæ tempus idem Apostolus insinuat, dicens: *Cùm essemus parvuli, sub elementis mundi hujus eramus servientes.* In virili ergo ætate mortua est: quia in plenitudine temporis in mundi Redemptorem sæviit, & semetipsam infidelitatis mucrone transfixit. Bene autem non tota domus, sed pars magna domus ejus moritura prædicitur: quia ex eis quidam in Redemptorem crediderunt. Et causam majoris doloris adjiciens, ait:

ibid.

Hoc autem tibi signum, quod venturum est duobus filiis tuis, Ophni, et Phinees. In una die morientur ambo.

In duobus filiis Heli, geminum sacerdotij veteris ordinem suprà ostendimus designari. Qui certè una die mortui sunt: quia simul in Redemptoris morte convenerunt. Bene autem sacerdotum mors in signum morituræ domus posita memoratur: quia cùm pastores intereunt, necesse est, ut ad eumdem interitum grex sequatur. Et quia ex falsa ratione decepti sunt, in die mori perhibentur. De cujus falsitate lucis beatus Job loquitur, dicens: *Sic in tenebris, sicut in luce ambulant.* Sed qui vetus expulit, novum sacerdotium præparavit. Unde & subditur:

Job. 24. c

Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem.

Mortuis namque filiis Heli, fidelem sacerdotem sibi Dominus suscitavit: quia extinctis in perfidia prælatis veteris populi, electos ad exhibendum redemptionis nostræ ministerium adscivit. Qui nimirum fidelis assumptus dicitur: quia vetus, cui successit, per infidelitatem fuit reprobatus. Et quia ea fides ejus sacerdotis laudibus adscribitur, quæ per dilectionem operatur, ipsa dilectionis opera per sequentia verba designantur. Nam sequitur:

Qui juxta cor meum, et animam meam faciat.

Hoc namque ineffabilis divina substantia signari per partes hominis voluit, quod in se juxta litteram intelligi non oportet. Dixit itaque: [*Qui juxta cor meum, & animam meam faciat.*] Non quòd incorporea & incircumscripta Dei substantia cor, & animam habeat: sed sic loquitur homini, ut homo homini loqui solet; ut per hoc, quod ex verbo suo audiens homo cognoscit, apertè sciat, quid etiam velit Deus. Quod profectò dici simpliciùs potuisset: Qui faciat voluntatem meam. Et præmia operis exponit, dicens:

Et ædificabo ei domum fidelem.

Quæ namque ista domus alia, nisi æterna patria intelligitur? Quam profectò domum Dominus commendans, ait: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.* Sed hæc domus ædificari nunc dicitur: quia ex piæ vitæ actionibus præparatur. Verumtamen ad eam promerendam indignum est opus hominis, si non hoc agat gratia misericordis Dei. Bene itaque, cùm domus ædificium ponitur, Dominus ei eam ædificare pollicetur: quia nimirum vires humanæ à tanta operatione deficiunt, si non divinitus adjuvantur.

Joan. 14. a

A Hinc Paulus ait: *Deus est, qui operatur in me velle, & perficere.* Hinc iterum dicit: *Non est volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* Hanc domum se ædificare promittebat, cùm diceret: *Vado parare vobis locum, & iterum veniam, & accipiam vos ad meipsum, ut, ubi ego sum, & vos sitis.* Quia verò vocantem se gratiam ex arbitrij libertate devotè secuturus erat, adjungitur:

Phil. 2. b
Rom. 9. c
Joan. 14. a

Et ambulabit coram Christo meo cunctis diebus

Unicuique enim electorum coram Christo ambulare, est se semper in conspectu Redemptoris aspicere, & ea, quæ ei accepta cognoscit, operari. Vel certè coram Christo ambulat, qui in omni, quod agit, semper ad ipsum respicit, & vitæ suæ rectitudinem in eo dirigit, quem per assumptam humanitatem ad componendum electorum speciem venisse recognoscit. Sed in cæcitatis suæ tenebris Judæa non semper deserenda est, quia per Prophetam dicitur: *Si fuerit numerus filiorum Israel, sicut arena maris, tamen reliquiæ salvæ fient.* Hinc Paulus ait: *Cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium introeat, & sic omnis Israel salvus fiat.* Hanc ergo Judææ visitationem subsequenter ostendit, quia dicit:

Is. 16. c
Rom. 11. e
S. Ambr. in eo loco refert hanc cæcitatem ad tempus; quia non semperne, sed temporariæ tantum cæcitati Israel subjectus sit.

Futurum est autem, ut quicumque remanserit in domo tua, veniat, ut oretur pro eo.

Tunc certè Judæa pro se orari Dominum postulat, quando collectis jam electis de gentibus, cæcitatis suæ tenebras non ignorat, cùm per sacerdotes omnipotentis Dei ei offerri per confessionem sanctæ Trinitatis appetit: quia in vetustate pristina superna promereri gaudia non præsumit, sed & fidem Redemptoris, quam conversa recepit, prædicando etiam convertendis aliis impendit. Bene etiam subditur:

Vt offerret nummum argenteum.

Argento quippe eloquia divina signantur, quia per Prophetam dicitur: *Eloquia Domini igne examinata, argentum igne probatum.* Quod profectò argentum tunc Judæa in Dei laudibus impendit, cùm apertè fidem nostram prædicat, qui in infidelitate posita antè contradixit. Et quia eumdem Redemptorem, quem amando prædicat, etiam compatiendo imitatur, adjungitur:

Eucherius in 11. Reg. cap. 2. Ps. 11. b

Et tortam panis.

Panis namque nomine ille exprimitur, qui de semetipso ait: *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi.* Torta itaque panis, Redemptoris caro est, affecta suppliciis. Hunc namque totum panem Prophetа intuens, ait: *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit.* Et quia per quemdam sapientem dicitur: *Si sederis ad mensam potentis, sapienter attende, quæ apponuntur tibi: quia similiaoportet te præparare.* Tortam panis, & nummum argenteum Judæa tunc offert, cùm Redemptorem nostrum aperta confessione prædicat, & pro ejus amore, quem prædicat, sustinere tormenta à perfidis non recusat. In qua nimirum imitatione passionis, & refectione dulcedinis, quia valde delectatur, sequitur:

Joan. 6. e
Is. 53. b
Pro. 23. a Ex edit. lxx.

Dicatque Dimitte me, obsecro, ad unam partem sacerdotalem.

Dimitte me ait: Quasi dicat: Noli me, quasi infamem, & morte Redemptoris cruentatam repellere. Unam quoque partem sacerdotalem sibi concedi obsecrat: quia veris sacerdotibus sociari desiderat, ut eorum valeat admisceri gaudiis, quorum oblationes apperit, seipsam offerens, imitari. Unde & refectionis suæ exponens desiderium, dicit:

Vt comedam buccellam panis.

Qua in re notandum est, quia tortam panis in devotione oblationis habitura prædicitur, & buccel-

lam in appetitu comestionis. Cur ergo ad comeden- A
dum non torta panis, sed buccella concupiscitur? Et
cur non buccella, sed torta offerenda perhibetur?
Sed quia in rotunditate buccella conficitur, rotun-
ditas autem ipsa quodam modo nec principio, nec
fine dignoscitur, rectè per panis buccellam Redem-
ptoris æternitas designatur. Torta igitur panis à no-
bis offerri, & non buccella potest: quia qui passio-
nem Dominicam imitari moriendo, sive carnem af-
fligendo possumus, æternitatem in nobis, quam
præsentemus ejus conspectui, non habemus. Et
buccella nobis in perfectione desiderij esse, non tor-
ta panis debet: quia qui humani generis Redempto-
rem compatiendo temporaliter sequimur, in super-
na patria non mortalem jam, nec patientem, sed
æternum atque regnantem possidere desideramus.
Eam igitur, quam offerre tortam panis desiderat, B
dicit: *Vt comedam buccellam panis:* quia conversi de
Judæa, Redemptorem nostrum in æternitate refe-
ctionis possidere desiderant, cujus passionem imitati
hîc sunt ad strenuitatem militiæ, non ad præmium
retributionis.

CAPUT III.

MO-RALIS Hæc de sacra historia typica explanatione per-
currimus, ut in eisdem sacræ historiæ verbis
moralis intelligentiæ aliquid perquiramus. Itaque
puer Samuel in conspectu Domini minister asseritur:
quod tamen ministerium non absolutè, sed ante fa-
ciem Heli Domino exhiberi memoratur. His igitur
verbis non ostenditur perfectio ministerij, sed hu-
militatis. Facies namque Heli uniuscujusque institu-
toris ratio est arbitrij. Ille namque ante præceptoris C
sui faciem Domino ministrat, qui in exhibitione mi-
nisterij sui, proprij arbitrij rationem non sequitur,
qui eo operis itinere graditur, quod ei magistri sui
Ioan.6.e cognitione prævidetur. Nam perfecti quique viri,
& docibiles Dei, ministri quidem in conspectu Do-
mini sunt, sed ante faciem hominis ministri ejus non
sunt: quia ipsa eos intus divinitas erudit, qualiter fo-
ris etiam vita & moribus, ac doctrina disponantur.
Unde & præcursori Redemptoris paterni oraculi
Luc.1.g laude promittitur. *Tu quidem puer propheta Altissi-*
mi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare
vias ejus. Ante faciem quidem Domini præire des-
cribitur, qui in ministerio suo non erat secuturus ar-
bitrium superioris hominis, sed inspirationem divi- D
nitatis. Ante faciem ergo Heli Samuel Domino mi-
nistrare dicitur, ut subjecti quique ejus exemplo do-
ceantur, quatenus de ministerio suo sic placere con-
ditori studeant, ut præter prælatorum suorum arbi-
trium, agere aliquid non præsumant. Nam qui an-
te institutoris sui faciem Domini minister asseritur,
si ejus faciem præire per tumorem despicit, minister
in conspectu Domini non existit: quia omnipoten-
tem ignorare convincitur, cui per ejus arbitrium
placere despicit, cujus se imperio, ut ei placeret,
subjugavit. Unde & Heli, & filij Belial esse, & nes-
cire Dominum dicuntur, & ad populum officium
sacerdotum. Filij namque sunt, qui spiritualibus pa-
tribus ad eruditionem subiguntur. Qui profectò cùm
eorumdem patrum sequi consilia superbiendo despi- E
ciunt, Belial filij rectè nominantur: quia ejus, qui
per superbiam de cælo cecidit, apostatæ spiritus imi-
tatores fiunt. Qui certè tantò deteriùs Dominum
nesciunt, quantò ejus sibi cognitionem arrogantiùs
adscribunt. Eò namque agitur, ut quod scire debent,
periculosiùs nesciant, quò id, quod se scire existi-
mant, nescientes discere non curant. Et quia invisi-
bilem conditorem amare nequeunt, quem ignorant,
in appetitu visibilium, ipsa, quæ sibi usurpant Dei
ministeria, dissipant. Unde & ij, qui ignorare Do-
minum sacerdotes relati sunt, & sacerdotum quo-
que officium ad populum nescire perhibentur. Et,
ut reprehensionis ejus causas aperiat, ad omnem im-
molantem ignorantis sacerdotis puer cum tridente
fuscinula venire memoratur, & crudam carnem vio-
lenter exigere. Quibus profectò verbis in aviditate
suæ rapacitatis tres gulæ species notantur. Nam is,
cujus puer, antequam coquerentur carnes, ad infe-
rendam pro eis violentiam veniebat, legitimam re-
fectionis horam sustinere non poterat; & cui carnes
quærebantur, simplicibus cibis uti nesciebat: & quia
coctam renuens, crudam carnem exigebat, com-
muni præparatione eamdem carnem edere fastidie-
bat. Verùm cùm sacerdotum voluptati servierit per-
versitas famulorum, quid est, quòd non ipsorum sa-
cerdotum, sed puerorum peccatum grande nimis,
etiam coram Domino, fuisse memoratur? Sed eis-
dem verbis sacerdotum culpa major ostenditur: nam
qui minorum peccatum grande nimis coram Domi-
no fuisse asserit, majorum iniquitatem in quem dam-
nationis cumulum excreviisse cognovit? Quæ tamen
magnitudo reatus asseritur, non solùm pro appetitu
illicitæ comestionis, sed etiam pro violentia rapaci-
tatis. Sed ad electi pueri narrationem divinus sermo
regreditur, ut in eo, non quod reprobandum, sed
quod imitandum est, attentiùs consideremus. Itaque
ephod lineo accinctus, & in conspectu Domini esse
perhibetur. Quid ergo in ephod lineo, nisi continen-
tiæ candor ostenditur? quo nimirum ephod accingi-
mur, cùm ad nitorem pudicitiæ ex omni parte reti-
nemur, cùm animæ, & carnis pars nulla à districtio-
nis lege absolvitur, per quam ad luxuriæ caliginem
diffluamus. Talis itaque minister in conspectu Do-
mini est: quia de omnipotentis Dei sperata visione
non fallitur, cui cum tanto accinctionis suæ nitore
famulatur. Cui profectò puero, ascendens mater
cùm viro ad immolandum solemnem hostiam, at-
tulisse parvam tunicam dicitur. Mater quidem cum
viro ascendit, quando mens prædicatoris per præs-
cientiam interni sponsi sese ad contemplanda sublí-
mia illa æternitatis gaudia erigit. Tunc quippe im-
molat solemnem hostiam: quia, dum per illius a-
moris ineffabilem suavitatem Conditori conjungi-
tur, supernis altaribus devotio festiva præsentatur.
Et tunc quidem parvam tunicam defert: quia, etsi
per magnam internæ visitationis gratiam, pastoris
anima ad superna sustollitur, parvulus tamen non
ad modum subtilitatis suæ, sed pro eorum viribus
imponere præcepta conversationis debet. Unde & *Exod.*
Moyses à monte in immenso vultus sui splendore re- *34. d*
grediens, faciem velavit, ut in eum populus inten-
dere visum potuisset. Parvam itaque tunicam ea,
quæ spiritalis mater est, filio deferat, ut parvulis ad-
huc initia quædam, & plana præcipiat, & non for-
titudinis suæ onus imponat. Nam sæpe inter magna
opera corruunt, qui per minora vincere hostem pos-
sunt. Unde & David contra Allophylorum fortissi-
mum in pugnam progrediens, loricam, clypeum & *1. Reg.*
militaria quæque instrumenta deposuit, & qui se in *17. d*
eorum pondere contra hostem exercere non potuit,
in uno eum fundę lapide prostravit. Ad immolandam
solemnem hostiam mater illa ascenderat, quæ dice-
bat: *Scio hujusmodi hominem, qui raptus est in para-* *2. Cor.*
disum. Sed de tanta magnitudine magnam vestem *12. a*
parvulis non adduxit, quia dicit: *Audivit arcana* *Ibidem.*
verba, quæ non licet homini loqui. Item: *Lac vo-* *1. Cor. 3. d*
bis potum dedi, non escam. Parvam itaque parvo fi-
lio tunicam mater deferat, & pro modo corporis,
mensura indumenti tendatur: quatenus dum tempe-
ratæ conversationis virtute dimicat, hunc hostis in-
æquali armorum sarcina non substernat. Et quia ex
discreto curæ pastoralis studio, prædicatori Deus
conversorum lucra multiplicat, visitata à Domino
Anna perhibetur, atque per gratiam divini muneris
in filiis, & filiabus meruisse gratiam fecunditatis.
Quæ filios quidem parit, cùm eos verbo lucratur,
per quos prædicationis semina aliis tribuit. Filias ve-
rò parit, cùm eas mentes ad omnipotentis Dei ser-

vitium revocat, quæ etsi ad prædicationem idoneæ non sunt, verbi Dei tamen semen diligenter á prædicatoribus acceptum nutriunt: quod velut parturientes postmodum filiæ per bona opera in exemplum proximorum gignunt. Sed quia priùs Samuel lineo ephod accinctus asseritur, dehinc fecunditas matris in pluralitate liberorum, potest rationabiliter intelligi hoc, quod fieri quotidie cernimus: quia videlicet ex bona opinione electi discipuli, magistro succrescunt lucra conversorum. Unde & post ortum fratrum, & sororum magnificatus Samuel apud Dominum fuisse perhibetur: quia profectò coram Domino jam magni sunt, qui per exempla piæ conversationis proximorum corda, ad omnipotentis Dei servitium convertunt. Magnus verò nobis timor incutitur: quia Heli filiorum culpa damnatur, cujus peccata propria nulla referuntur. Nam bonis subditis bene vivere ad salutem sufficit: prælatis verò propria vita non sufficit. Valde etenim senex est, qui vivere irreprehensibiliter semper studet. Unde etiam
Sap. 4. b scriptum est: *Senectus enim venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata: cani enim sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata.* Sed quidam bene vivendo præeminent, qui auctoritatem, quam prælatio exigit, nullam habent. Nam & si ad agenda bona excitare subditos satagunt, tamen contraire delinquentibus per zelum rectitudinis erubescunt. Qui nimirum etsi ad redarguendos eos aliquando exeunt, nocent potiùs loquendo, quàm prosunt: quia eorum obstinationem non digna severitate confundunt. Nam idem Heli filiorum scelera, & quo modo ad tabernaculi ostium C cum mulieribus dormirent, audivit: qui velut ab aspera invectione auctoritatis incipiens, res pessimas ab omni populo se audisse perhibuit. Sed qui insequi eas, quas exposuit, culpas debuit, per subsequentia verba lævigavit, dicens:

Nolite filij.

1. Reg. 1. v. 2. c In qua nimirum propinquitatis appellatione, quantùm à Domini voluntate dissentiat, liquet: quia illos filios appellavit, quos divinus sermo suprà Belial, idest spiritus nequam filios esse perhibuit, dicens:

Porro filij Heli, filij Belial.

Cum mulieribus quippe dormire, est securè, & si- D ne metu futuræ vindictæ peccare. Mulieres quippe meretrices, sunt concupiscentiæ sæculares. Quæ bene ad tabernaculi ostium observare perhibentur: quia ad introitum regni cœlestis tendentibus insidiantur. Qui verò sic mundi concupiscentias sequitur, ut sæpe divini metus consideratione terreatur, polluitur quidem cum mulieribus, sed non dormit: quia etsi transgrediendo labitur, in perpetratis tamen facinoribus per securitatem nequaquam requiescit. Dormiens itaque cum mulieribus nomine propinquitatis honorandus non est: quia qui projecto jam Dei timore in suis sceleribus obstinati sunt, leviori increpatione arguendi non sunt, ne leve pondus peccati esse putent id, in quo corruunt, dum grave eis illud non sonat, quod ex auctoritate præ- E dicatur. Sed remissi pastores inter fomenta verborum quædam proferre solent argumenta rationis. Unde & Heli voce dicitur:

Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Deus: si autem in Deum peccaverit, quis orabit pro eo?

Vir in virum peccare, est de rebus labentibus alterutrum sibi homines nocere. In Deum verò peccare, est ea ei, quę ad æternitatem condidit, auferre. Quicumque igitur aut suam, aut alterius fidelis hominis animam ad peccandum pertrahit, in Deum peccare convincitur: quia sua ei auferre propria ni-
A titur. Quod nimirum tantò gravius peccatum esse ostenditur, quantò & qui pro ejus absolutione dignus intercessor existat, rariùs invenitur. Nam sub interrogatione: *Quis orabit pro eo?* non dicitur, ut talibus etiam pœnitentiæ remedia denegentur, sed quia altiora peccatorum vulnera difficiliùs curantur. Quod tamen idcirco dictum potest intelligi: quia sacerdotes arguuntur. Vir enim in virum peccat, cùm ille delinquit, cujus culpa corrigenda ad hominis superioris judicium respicit. Quia igitur peccata subditi populi, quæ ad sacerdotes respiciunt, ipsorum sacerdotum precibus delentur, cùm sacerdos in culpam labitur, superior persona non est, cujus precibus expietur. Quod & ipsa Veritas per se insinuat, dicens: *Si sal evanuerit, in quo salietur?* *Mat. 5. b*
B Dicat ergo. [*Quis orabit pro eo?*] Quasi dicat, quis ei intercessor remanet, cùm ille se transgrediendo præcipitat, qui ad intercedendum pro aliis ordinatus est? Quo profectò culpæ magnitudo monstratur: quia plerique eorum à Domino in impœnitentis cordis caliginem projiciuntur, & nulla hominis adhortatione respiscunt. Quare aptè subjunctum est:

Non audierunt vocem patris sui, quia voluit eos Dominus occidere.

Puer autem Samuel & proficere, & crescere memoratur, & tam Deo, quàm hominibus placere: ut electi auditoris studium designetur, qui rectæ vitæ itinere suos conatus ad supernam patriam dirigit, dum ad majora convalescit. Unde & per Psalmistam dicitur: *Ambulabunt de virtute in virtutem,* *Ps. 83. b*
C *videbitur Deus deorum in Sion.* Profectus itaque conversationis est crescere meritis, placere Deo & hominibus consummatæ perfectionis. Et quia ad opera conversatio pertinet, meritumque provenit ex charitate, *illi* auditores proficiunt, & non crescunt, qui bona opera pro studio vanitatis exhibent, & charitatem non habent. Proficimus ergo, & crescimus, si cùm sublimiori conversatione per opera meliora sustollimur, ex eadem sublimitate operis ad sola intendimus gaudia æternitatis. Placere autem tam Deo, quàm hominibus magnæ virtutis est: quia plerumque de bono opere nostro proximos nostros offendimus, si eadem bona opera non cum magna cautela faciamus. Tam Deo igitur, quàm hominibus placet, qui in bono opere, quod omnipotentis Dei obsequiis impendit, cautus est, qui sic Deo placere curat, ut de Dei ministerio aliquem non offendat. Et quia de Samuele adhuc puero, & sub aliena instructione posito dicitur, communiter viventium per hoc vita eruditur. Nam quidam in sacris locis communiter viventes fervore novitio sub colore magnæ operationis sibi vacare appetunt, qui contubernalibus fratribus quo minùs sunt utiles, hoc minùs placent. Electus itaque puer Samuel communiter viventibus forma proponitur, cui imprimantur. Deo itaque, & hominibus quisque eorum placet, cum fratribus utilis est, Deo devotus: Sic ergo agant curam sui, ut ea, quæ sunt proximi, non omittant, quatenus ex benignitate his placeat, qui secum in imo sunt: supernis verò oculis ex devotione, fortitudinis suæ robur cautè exhibeat, ut infirmorum corda non atterat, dum fortitudinis suæ impetu ad superna festinat. Vir autem Dei ad Heli venisse describitur, qui profectò divinæ sententiæ severitatem prolaturus, quanta ei dona contulerat, diligenter enumeravit. Et quia tandem vindictæ, quam mereretur, pœnam denunciat, quid dat intelligi, nisi quia pastorum culpæ subtiliùs judicantur? & non solùm peccata eis pœnam ultionis aggravant, sed etiam munera concessa. Item quia sigillatim eadem dona replicat, aliquid gravius designat: quia singula ad tormentum veniunt, quæ malè fuisse servata comprobantur. Malè namque in se omnipotentis Dei munera custodit, qui nitorem pastoralis culminis per maculas

polluit pravæ actionis. Unde & aptè Heli domus munera, & victimas Domini calce abjecisse reprehenditur. Calx quidem ea pars corporis est, qua terram tangimus. In hac igitur inferiori parte corporis animæ affectus ostenditur, quo terrena concupiscuntur. Et quia, ut quibusdam visum est, pro consecuta, vel consequenda victoria victimæ offerri consueverant, & munera amicis dari, quid in victimis, & muneribus, nisi proficientium adhuc vota, & perfectorum devotiones in omnipotentis Dei laudibus designantur? Qui enim per occultorum hostium tentamenta proficimus, cùm ad eorum conflictum virtutem præparamus, profectò victimas in omnipotentis Dei laudibus tenemus. Sed devictis jam iis, quæ ingeruntur nobis, præliis, cùm de victoria consecuta omnipotenti Deo gratias agimus, eidem Domino nimirum victimas immolamus. Qui autem ei familiaris amoris affectum offerunt, quasi amico munera impendunt. Munera igitur sunt affectiones charitatis, quibus corda electorum in desiderium sui Conditoris inardescunt. Et quia cùm rector terrena sequitur, plerisque in spirituali conflictu positis, plerisque etiam jam anhelare incipientibus nocet, calce nimirum Dei victimas, & munera abjicit: quia exemplo suæ pravitatis, eorumdem utrorumque studia expellit. Abjiciuntur itaque victimæ: quia sæpe à rudibus Christi militibus pugnæ spiritualis labor relinquitur, cùm principes Christianæ expeditionis in terrenorum blandimentorum requie sequi corporis otia videntur. Calce abjiciuntur munera: quia affectiones charitatis à plurimorum jam superna diligentium mente frigescunt, dum prælatos suos aspiciunt supernam patriam per nulla amoris desideria quærere, sed corporis frigore constrictos infimis delectationibus jacere. Quorum profectò nonnulli sunt, qui ipsos spiritales honores carnaliter exhibent, & quod meritis debetur, propinquitati tribuunt. Qui profectò præsumptionis suæ reatum expavescerent, si hoc, quod de Heli sacerdote Dominus queritur, attentè pensarent.

Honorasti, inquit, *filios tuos, magis quàm me, ut comederetis primitias omnis sacrificij populi mei Israel.*

Filios quippe, & propinquos magis, quàm Dominum honorat, qui ad sacros ordines personas eligit non ex conversationis honestate, sed amore propinquitatis. Idcirco filij honorati referuntur, ut sacrificij primitias ederent: quia carnales prælati spiritualis honoris culmina carnalibus propinquis ideo tribuunt, ut ecclesiasticis facultatibus ditentur, & in altitudine ordinis cumulentur abundantiâ ubertatis. Nec curant, quales sunt, qui ad spirituale ministerium veniunt: sed tantùm, ut temporali dignitate præferant, quos carnali affectione complectuntur. Queritur ergo honorasse filios, sed scelestos, qui & carnali propinquitate proximi habendi non sunt, si ecclesiasticæ doctrinæ conversatione nequaquam fulgescunt. Sed qui reprobos provehunt, ipsum promotionis ordinem confundere designantur, cùm idcirco honoratos filios refert, ut sacrificij primitias ederent. Non enim prædicat sacerdos, ut comedat, sed ideo, ut prædicet, manducare debet. Quod & Paulus insinuat, dicens: *Qui Evangelium annunciat, de Evangelio vivat.* Hinc iterum dicit: *Bovi trituranti non claudatur os:* ut videlicet prædicator sanctæ Ecclesiæ ideo comestionem submistret corpori, ut ferre valeat laborem prædicationis. Rectum itaque promotionis ordinem pervertere comprobantur, qui propinquos provehunt, non ad intentionem ministerij, sed ad propositum dignitatis. Quod profectò non facerent, si se, & eos in spiritali culmine carnaliter non amarent. Sed si Heli repulsionem intelligunt, sui quoque reatus judicia pertimescant. Nam divinâ voce dicitur: [*Honorasti filios tuos magis, quàm me, ut comederetis omnes primitias populi mei Israel.*

Propterea ait Dominus Deus Israel: Loquens locutus sum, ut domus tua, & domus patris tui ministraret in conspectu meo usque in sempiternum. Nunc autem absit hoc à me.

Ecce Heli celsitudine dignitatis sententiâ divinâ deponitur, qui pro primitiarum esu scelestos filios honorasse convincitur: ut profectò sanctæ Ecclesiæ prædicatores intelligant, quia si carnali amore reprobis spiritalia ministeria scienter committunt, ab illo, in quo foris stare videntur culmine, interni arbitri æquitate ceciderunt. Et quia subsequenter adjunxit:

Sed quicumque glorificaverit me, glorificabo eum:

Etiam inhonoratum fuisse eorum audaciâ, latenter innuit. Quibus profectò & Paulus idipsum improperans, ait: *Nomen Dei per vos blasphematur inter gentes.* Quia enim decorem acceptæ dignitatis per miseræ famæ sordes maculant, profectò Dominum inhonorant. Dignè enim ab honoris arce repellitur, qui ei facit injuriam, à quo honoratus fuisse comprobatur. Quò contrà generali promissione affirmat, dicens: [*Sed qui me glorificaverit, glorificabo eum*] Deum quippe pastor glorificat, qui exemplo bonorum operum ad imitationem fidelium coruscat, qui de sublimitate reginminis, ingenti lumine radiat magnæ conversationis, qui ad speculum sacrorum ordinum reproborum ministrorum personas non accipit, sed eos ad formam subjecti gregis eligit, quos omnis, qui ad imitationem respicit, quia verum in eis lumen sequitur, non offendit. Quibus nimirum per semetipsam Veritas loquitur, dicens: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est.* Glorificantes quidem se Dominus glorificat: quia quod electi pastores sanctæ Ecclesiæ exterius portant de gloria culminis, hoc intus accipiunt ex gratia divinæ bonitatis: & honorem, quo sublimes sunt in oculis hominum, digno studio in interiori ab internæ majestatis largitate promerentur. Quò contrà inhonorantium se gloriam à se non esse eis impensam queritur, dicens: *Ipsi regnaverunt, & non exme: principes extiterunt, & ego ignoravi.* Ex se namque, & non ex electione summæ ordinationis regnant: quia ad gloriam ecclesiastici culminis non vocantur divinitus, sed per cupiditatem perducuntur. Quos profectò Dominus ignorat: quia eos per internæ æquitatis judicium reprobat. Tale est ergo, ac si dicat: Et si meus esse videtur honor, quem habent, non illum meruerunt obsequio, sed per cupiditatem rapuerunt. Unde & subsequenter adjungit:

Qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.

Quasi apertè loquatur, dicens: Et si nobilitatem dignitatis præferunt prætextu religionis, ignobiles tamen sunt: quia excellentiæ ejus, quam habent gloriæ, non concordant per sublimitatem vitæ. Sed quia hoc totum expressione futuri temporis promittitur, potest non inconvenienter ad venturæ retributionis meritum referri. De qua nimirum Joannes dicit: *Cùm apparuerit, similes ei erimus.* Hinc Evangelista Marcus asserens, ait: *Tunc videbunt filium hominis cum potestate multa, & gloria.* Cùm autem glorificantem se glorificaturum asserit, profectò ei fuæ similitudinis gloriam repromittit. Glorificantem quippe se Dominus glorificat: quia eos æterna sublimitate remunerat, qui nunc intra sanctam Ecclesiam per exempla bonorum operum in electorum oculis coruscant.

1. Tim. 6. a

Mat. 5. b

Lib. 19. Moral. c. 14 & Past. par. 3. c. 1

Osc. 8. a

1. Joa. 3. a

Mar. 13. c

1. Cor. 9. b

Ibid.

1. Tim. 5. c

Phil. 4. c

Lib. 19. Moral. 10 & c. 1.

S. Aug. de opere Monach.

cornscant. Contemptores autem erunt ignobiles : quia in electorum gloria recipi non merentur. Nam quia modò per conversationem reprobam lapsi Angeli imaginem vestiunt, ignobiles cum eo tunc erunt, quando ei in interna pœna sociantur. Horum namque glorificationem, atque illorum ignobilitatem
Ps.149.a Propheta intuens, ait : *Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis. Exultationes Dei in faucibus eorum, & gladij ancipites in manibus eorum. Ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis. Ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis.* Glorificantem se quippe Dominus glorificat : quia humiles electi cum eo in æterna gloria exultant. Qui nimirum, quia glorificationis claritatem ex modo propriæ conversationis accipiunt, in cubilibus suis lætari de gloria consecuta perhibentur. Contemptores autem ejus perpetua ignobilitate feriuntur : quia nationum reges, & nobiles ferreis, æternis videlicet vinculis, ad pœnam vinciuntur. Reges autem nationum, & principes, sunt superbi & glorioſi prælati carnalium. Ignobiles autem tunc erunt, quando ferreis vinculis ligantur : quia qui modò se adversus parvulos temporaliter erigunt, à fulgore honoris, & ausu suæ tyrannidis æternâ pœnâ cohibentur. Unde & hîc quoque subditur :

Ecce dies veniunt, & præcidam brachium tuum, & brachium domus patris tui.

Brachium quippe contemptoris, est fortitudo temporalis. Et quia de summi patris familia transgrediendo exiit, lapsum angelum à cælesti gloria habere jam patrem cœpit. Domus itaque patris ejus est ea, quæ sibi favet in malo societas subditorum. De quibus profectò superiùs dicit : *Honorasti filios tuos, magis quàm me.* Brachium ergo contemptoris, & domus patris ejus præciditur, cùm interveniente morte carnis prælatus, & subditi violentiam suæ tyrannidis pariter amittunt. Tunc quippe sine brachio est, cùm in oppressione parvulorum exercere violentiam nequaquam potest. Unde & æterni judicis æquitate decernitur : *Ligatis*, inquit, *manibus, & pedibus, projicite in tenebras exteriores.* In cujus etiam domo senex non erit. Damnati quippe hominis domus, infernus est. Senectus autem vera est maturitas sapientiæ. In domo itaque ejus senex non erit : quia in inferno nulla inveniri poterunt consilia salutis. Unde & ad veræ sapientiæ opera sacra Scriptura excitat, dicens : *Quodcumque potest manus tua, instanter operare : quia nec ratio, nec sapientia, nec scientia est apud inferos, quo tu properas.* Hinc Paulus ait : *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* In domo itaque contemptoris senex non erit : quia quisque rectè sapit, non in inferno, sed in cælo sibi mansionem paravit. Qui etiam contemptor ad augmentum pœnæ suæ æmulum suum videt in templo in universis prosperis Israel. Templum etenim Dei, superna patria est, de qua etiam per Prophetam dicitur : *Dominus in templo sancto suo, Dominus in cælo sedes ejus.* Israel autem, qui videns Deum interpretatur, Angelorum illa felix multitudo signatur, de qua Dominus in Evangelio dicit : *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est.* Israel autem prospera sunt, beatorum illorum spirituum gaudia sempiterna. In templo igitur æmulum suum contemptor aspiciet : quia prædicator reprobus jam damnatus, ordinem humilium jam gaudere in cælestibus recognoscit. Cui nimirum æmulo universa Israel prospera tribuuntur : scriptum quippe est : *Erit Deus omnia in omnibus.* Cuncta igitur Israel prospera, omnia, quæ Deus est illis beatissimis civibus, designantur. Nam cùm æterna illa essentia summum videlicet & simplex bonum in semetipso sit,

Mat.22.b

Eccl. 9.c

2. Cor. 6.a

Ps.10.b

Mat.18.b

1. Cor. 15.d

A tamen quia revelatione majestatis suę omnia illorum beatorum spirituum desideria satiat, hanc esse Doctor egregius demonstrat. Unde & cautè non in semetipso Deus omnia, sed in omnibus omnia esse prędicat : quia qui in natura sua unum, & simplex bonum ineffabiliter existit, tot bona est bonis omnibus, quot ipsi omnes de contemplatione gloriæ adimplentur gaudiis. Universa igitur Israel prospera æmulo tribuuntur : quia ordo humilium electorum inter Angelorum choros excipitur, ut divinæ contemplationis gaudiis æterna perceptione satietur. Qui rectè æmulus contemptoris esse perhibetur : quia electi Dei etiam superborum, atque negligentium prædicatorum bonæ admonitionis hortamenta suscipiunt. Unde & Dominus præcipit, dicens :
B *Quæcumque dixerint vobis facite, secundum opera illorum facere nolite.* Hinc Paulus ait : *Bonum æmulamini in bono omnes.* Sed cùm Scriptura dicat : *Tollatur impius, ne videat gloriam Domini*, contrarium videtur, ut ij, qui in inferno damnati sunt, eos, qui in cælo gaudent, videre intelligantur. Sed quia videre etiam ad cognitionem pertinet, in templo æmulum videt : quia etsi inferni pœnis constrictus tenetur impius, electos humiles, quos oculis non videt, in cælo non dubitat Angelorum gaudiis interesse. Et notandum, quia bis dicitur : [*Non erit senex in domo tua :*] quia nec de pœnarum experientia, quam damnatus habet, nec de scientia alienæ felicitatis, nec de pœnarum experientia, quam non habet, ad salutem eruditur. Aliquando autem à pastoribus reprobis electi per doctrinam filij nascuntur.
C Quos nimirum obligatos pastorum culpa non retinet : quia bonæ prędicationis ejus hortamenta sequuntur, quæ audiunt, & non perversa opera, quæ vident. Unde & subditur :

Mat. 23.a
Gal. 4.b
Es. 26.d

Verumtamen non auferam penitus ex te virum ab altari meo.

Viri namque sunt, qui ardua rigidæ conversationis arce fulgescunt. Quasi ergo dicat : Idcirco eos ab altari meo non aufero, quia viri sunt. Nam pro merito conversationis, servatur eis fortitudo, & celsitudo potestatis. Unde & per Prophetam Dominus æquitatis edicta promulgat, dicens : *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur. Filius non portabit iniquitatem patris, nec pater filij.* Ab altari itaque suo
D ex eo virum Dominus justè auferret, si filius patris iniquitatem portaret. Sed ex eo ipso, quòd electus auditor in gloria cernitur, reprobo doctori pœna cumulatur. Quare & subditur :

Ezec. 18.c
Sup. l.1. c.2.
Ex D. Aug. t.7. post Coll. contra Donat. c.7 t.4. in libro qu sæp. Deut. q.42.

Sed ut deficiant oculi tui, & tabescat anima tua.

Oculi namque ejus deficiunt : quia ex ejus vita, qui sua perfecit exhortatione, confunduntur. Anima quoque ejus tabescit : quia abundantiùs dolere compellitur, dum bonum, quod docuit, per gloriam retributionis florere noscit in subditis, & ipse hoc agere non curavit. In quibus etiam verbis notandum est : quia qui penitus ex eo virum ab altari
E suo se non ablaturum promittit, rarus invenitur esse, quem recipit : quia profectò doctoris reprobi plures auditores sunt, qui sequantur prava, quæ agunt, quàm recta, quæ docent. Unde & hîc quoque, magna pars domus ejus in virili ætate moritura perhibetur. Ætas namque virilis, tempus est administrandi sacerdotij. Imitator itaque doctoris reprobi ad virilem ætatem ducitur, cùm ad sacri ordinis celsitudinem promovetur. Ad quam profectò ætatem cùm pervenerit, moritur : quia ad tantum ministerium quisquis indignus accesserit, vel in eo indignè vixerit, condemnatur. Unde & Paulus Dominici corporis, & sanguinis mentionem faciens, ait : *Qui manducat, & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit.* In virili ergo ætate moriuntur, quia de

1. Cor. 11.g

præsumptione & ausu ministerij sublimioris intereunt. Hinc ergo, hinc jam quique præcipites colligant, & tanti ministerij subire onera non ambiant, sed expaveſcant. Nam qui mori prædicitur, quando ad virilem ætatem pervenerit, donec ad eam perveniat, vivit: quia nimirum infirmi quique, & illi tanto ministerio impares, si pusillitatis suæ modum considerant, habent in sancta Ecclesia locum, in quo se custodientes vivant. Unde & per Moysen Dominus denunciat, dicens: *Bestia, si montem tetigerit, lapidetur.* Hinc est etiam, quòd cùm Loth exiret de Sodomis, ab ascensu montis abstinuit, & in Segor parvulam civitatem declinavit: ne dum parvulus adhuc ad altiora nititur, virilem ætatem impingens moriatur. Sodomam quippe eximus, cùm ardentis concupiscentiæ incendia declinamus. Qui statim ad sublimia non ascendimus: quia superioris ministerij summa non tangimus, dum infirmitatem propriam metiendo consideramus: ne, si infirmæ ætatis nostræ tenere modum contemnimus, qui parvuli viximus, in virili ætate moriamur. In signum verò morituræ domus, ambo Heli filij una die mori prædicuntur. Quos nimirum filios illos signare diximus, qui ad sacros ordines à propinquis carnalibus promoverentur, non ad intentionem administrandi ordinis, sed ad gloriam mundanæ dignitatis. In una ergo die ambo moriuntur: quia in appetitu mundanæ felicitatis intereunt. Gloria sæcularis, honoris reverentia, potestas culminis, claritas dignitatis, frequentia obsequentium, affluentia rerum sæculariter amata, dies est, sed quæ interficit. Audiant ergo filij Heli: quia in una die ambo moriuntur. Qui enim de accepto pastorali culmine, labentis vitæ felicitatem diligunt, intentionem quidem habent gaudij, fructum verò lamenti, propositum in exultatione vitæ, & perventionem in mortis mærorem. Ad mortem itaque properant, quoties vanè de temporali felicitate gratulantur. Quod & Apostolus probat, cùm apostatantis viduæ meminit, dicens: *Quæ autem in deliciis est, vivens mortua est.* In die namque hac mori perhibuit, qui causam mortis viduæ esse delicias ostendit. Sed mors filiorum minus pessima esset, si ipsa causa mortis alienæ non fieret. Unde & non simpliciter mori, sed in signum morituræ domus mori prædicuntur: quia cùm ij, qui de vicino doctorem reprobum imitantur, in eodem præcipitio corruunt, & secutores sequentium in ruina cumulantur. Hoc itaque de officio susceptæ culminis, temporalem felicitatem amantes audiant, & reatus sui magnitudinem pertimeſcant. Tantò denique graviori pœna digni sunt, quantò apertè conspiciunt, quia de vanitate, quam diligunt, non soli moriuntur; quia dum in prætextu mundanæ lætitiæ mortem ebibunt, potus sui pestem ad sequentium se multitudinem transmittunt. Quibus tamen verbis, potest doctoribus reprobis præsentis vitæ brevitas intimari. In una quippe die moriuntur: quia cùm ad terminum hujus vitæ perveniunt, breve eis omnino fuisse cernitur, quod vixerunt. Unde per quemdam sapientem dicitur: *Gaudium hypocritæ ad instar puncti.* Hinc iterum de hujus mundi amatoribus beatus Job loquitur, dicens: *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Sed raptis ad pœnam reprobis, ad gregis Dominici curam sapientes & electi pastores excitantur. Quare & subsequenter adjungit:

Exod. 19 b — Gen. 19. c — 1. Tim. 5 a — Sup. lib. 1. c. 2 & B. Aug. de bono vidui-tat. cap. 14. — Job. 20. a — Job. 21. b

Et suscitabo mihi sacerdotem fidelem.

Fidelem namque sacerdotem sibi Dominus excitat: quia videlicet eum summus locus ad sui curam exigit, qui non solùm rectè intelligat, sed qui fideliter ministret. Ministrare autem tunc rectè poterit, cùm ministerij sui modum de sacro eloquio recognoscit. Unde & cùm fidelis sacerdos promittitur, juxta cor & animam omnipotentis Dei facturus esse perhibetur. Quid enim cor & animam Dei, nisi sacram ejus Scripturam accipimus? Nam corde cogitamus ad deliberationem, animâ verò afficimur ad amorem. Quia ergo in sacro eloquio consilia omnipotentis Dei agnoscimus, ibique amorem, quo humanum genus dilexit, invenimus; ipsum eloquium cor & anima ejus rationabiliter designant. Illum itaque omnipotens Deus ad suum ministerium sacerdotem eligit, qui juxta cor ejus, & animam facit: quia profectò non alius tanto ordine dignus est, nisi qui voluntatem ejus de sacro eloquio didicit; & hoc, quod didicit, proximorum utilitatibus per studium charitatis impendit. Sed vigilanter est adhuc intuendum, quod dicitur:

Juxta cor & animam meam.

Nam quædam in Scriptura sacra inveniuntur præcepta, quæ dispensatione quidem Dei præcepta sunt, & non amore Dei. Quæ profectò si sacerdos, qui excitandus promittitur, adimpleret, juxta cor quidem Dei, & non juxta animam faceret, dum consilium divinæ dispensationis, & non amoris præceptum operibus reddidisset. An non de dispensatione Dei illa mandata ejus fuerant, de quibus loquitur, dicens: *Dedi eis mandata non bona?* Et cùm Pharisæi, de dando repudij libello, cum ipsa Veritate disputarent, audierunt: *Ad duritiam vestram dedit vobis legem Moyses.* Quia itaque de dispensatione consilij ejus illa fuere, quisquis eisdem præceptis usus est, juxta cor quidem Domini, & non juxta animam fecit. Nam cordis & animæ præceptum illud est, de quo dicitur: *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.* Quia hoc, quod per consilium præcipit, per amplexum charitatis apprehendit. Hinc item dicit: *Diligite inimicos vestros, benefacite iis, qui oderunt vos.* Hinc item præcipit, dicens: *Quæ vultis, ut faciant vobis homines, hæc facite eis.* Hæc itaque & hujusmodi, cordis & animæ Dei præcepta sunt: quia hoc revelatione ostenditur secreti ejus consilij, quod in ejus conspectu susciptur probatione charitatis. Sacerdos ergo fidelis per hoc indicium noscitur, si videlicet juxta cor & animam ejus operatur: quia profectò tunc verè fidelis est, si non dispensationis ejus licentiam, sed præcepta sequatur amoris. Sed quia non fruſtra, sed ad lucrum subjectæ plebis eligitur, subdit, atque ait:

Ezc. 20. c — Mat. 19 a — Jo. 15. b — Luc. 6. d

Et ædificabo ei domum fidelem.

Domus namque sacerdotis est amplitudo, in qua conversantur populi subjecti. Quæ profectò domus ei fidelis à Domino ædificatur: quia ad obedientiæ studium divina inspiratione erigitur. Infidelis namque domus est ea subditorum societas, quæ boni rectoris quotidie prædicationem suscipit; cui tamen obedire per studium boni operis non intendit. Infidelis enim domus esse cognoscitur: quia verbi Dei pecunia, quæ ei prædicatoris sui ministerio creditur, per negligentiam prodigæ vitæ dissipatur; & quod sibi ad negotij lucrum committitur, nequaquam in tempore reddendæ rationis invenitur. Bono itaque prædicatori fidelis à Domino domus construitur, cùm ad obediendum voci ejus subjectæ plebis divinitus corda præparantur: ut non solùm id, quod in ea reconditur, de verbi talento custodiat, sed lucro multiplici cumulatum, ad mensam æternæ susceptionis ducat. Et notandum, quia fidelis domus à Domino ædificari dicitur, ut de bona conversatione subjecti populi prædicator nequaquam inaniter glorietur. Notandum quoque, quia sacerdotem fidelem sibi Dominus excitat, ut subjectorum corda hoc ipsum, quòd optimo rectore reguntur, tribuere suis meritis non præsumant. Notandum etiam, quòd sacerdotem, quem excitat Dominus,

Sap. 2. f

dicit fidelem sibi: domum autem, quam ei ædificat, fidelem ipsi sacerdoti dicit futuram: quia profectò prædicator Deo obedientiam debet, subjectus prælato. Sed ante subjectum tunc rectè prælatus graditur, si ad omnia dirigenda vitæ suæ itinera veritas ipsa videatur. Sequitur ergo:

Et ambulabit coram Christo meo omnibus diebus.

Christus autem Domini Redemptor est generis humani. Qui nimirum, quia jam ad cælos ascendisse creditur, à fidelibus suis nunc non oculis corporeis, sed mente videtur. Coram ipso itaque omnibus diebus ambulat, qui cogitatione subita nihil operatur. Nam ut rectos gressus foris ponat in opere, intus ad Christum respicit, quem per considerationem portat in corde. Sed quia adhuc reprobo pastori loquitur, subjungens, ait:

Futurum est autem, ut quicumque remanserit de domo tua, veniat, ut oretur pro eo.

Remansurus namque de ejus domo aliquis dicitur: quia magna pars illius moritura perhibetur. De domo namque reprobi pastoris remanet, quem conscientia peccati à spe consequendæ veniæ non extinguit. Remanet ergo: quia pondus conscientiæ per pœnitentiæ propositum lævigatur spe consequendæ vitæ. Qui profectò, ut oretur pro eo, venit, & ad Deum pœnitendo properat, à quo peccando recessit. Ut oretur itaque pro eo venit: quia qui indignum Deo se fecit, dignum intercessorem exigit, ut alienis precibus expietur, qui propriis mundari non posse cognoscitur. Unde & piè Jacobus admonet, *Jacob. 5. c* dicens: *Confitemini alterutrum peccata vestra, & Joan. 5. d orate pro invicem, ut salvemini.* Hinc iterum: *Multum valet oratio justi assidua.* Sed pro eo oratio valet, qui dum se à peccati immunditia cohibet, ad Dei se similitudinem redigit, qua se peccando spoliavit. Unde & hîc quoque subditur:

Ut offerat nummum argenteum.

In nummo igitur imago Domini sculpitur, ut ejus esse cognoscatur, à quo formari præcipitur. Nummus itaque Dei, similitudo ejus accipitur. Unde in *Genes. 1. d* Genesi loquitur, dicens: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Et quia de sacro eloquio Dei imaginem & similitudinem, ad quam redigamur, agnoscimus, argenteus nummus esse perhibetur. Qui ergo à peccati via, ut pro se oretur, venit, nummum argenteum offerre debet: quia nihil ei prodest, quòd pœnitendo compungitur, nec quòd flendo confitetur, si inemendata, & incorrepta interiùs pulchritudine bonæ voluntatis luce Dei imaginis nequaquam radiare cognoscitur. Imago etenim & similitudo Dei, est inclyto odio malum odire, & amore perfecto Deum diligere. Unde & Propheta claritatem divinæ similitudinis ab humano genere periisse intuens, ad eum, qui cum inclyta reparationis nostræ luce de cælo venit, respicit, *Ps. 44. b* dicens: *Dilexisti justitiam, & odisti iniquitatem.* *Ps. 118. b* Hinc se jam de ejus contemplatione in perfectionis formam renovatum considerans, ait: *Iniquos odio habui, & legem tuam dilexi.* Qui ergo de domo reprobi per confessionem venit, qui per humilitatem pro se orari Dominum petit, curet omnino necesse est, ut nummum argenteum offerat, quatenus sumpto splendore bonæ voluntatis, perfectè oderit malum, quod fecit, & bonum integro amore diligat, *Ezec. 18 c* quod neglexerit. Unde & justi judicis examine, propitiationis edicta promulgantur. *In quacumque die*, vel *hora*, ait, *peccator convertitur, vita vivet, & non morietur.* Conversio autem peccatoris non est in humilitate confessionis, sed in renovatione interioris hominis, cùm peccatori, jam divina inspiratione correcto, & malum displicet, quod amavit, & bonum placet, quod odit. Nam sunt nonnulli, qui se & de nequitia accusant criminis, & pravitatem non corrigunt voluntatis. Qui profectò converti ad Dominum non creduntur: quia vera conversio in ore non accipitur, sed in corde. Converti etenim simul verti est. Conversio itaque peccatoris vera tunc est, cùm ad Creatoris nostri beneplacitum uterque noster homo reducitur, cùm & caro nostra per iniquitatis odium cohibetur à perpetratione facinoris, & per amorem justitiæ mens se extendit ad intentionem bonæ operationis. Sed quia nonnulli intra Ecclesiam sunt, qui tantùm in vitæ suæ terminum ad pœnitentiæ satisfactionem veniunt, & judicio Veritatis dicitur: *Quacumque hora peccator convertitur, vivit:* à nonnullis valde quæri solet, si statim vitam post carnis mortem inveniant, qui magnæ vitæ tempore peccata perpetrant, & tantùm in vitæ exitu se nequiter egisse accusant. Ad quod dicendum est: Quia ex vi conversionis magnitudo deletur criminis. Vis autem conversionis est affectio charitatis, cordi infusæ visitatione sancti Spiritus. Et scriptum est de eodem Spiritu: *Quia ipse remissio peccatorum est.* Nam cùm electorum corda dignanter visitat, ab omni peccatorum immunditia potenter purgat: quia ut se menti infuderit, eam protinus in peccatorum, & vitiorum odia, & in virtutum amorem ineffabiliter excitat. Facit eam statim odisse, quod amabat; & quod odio habuerat, ardenter diligere, atque in utroque valde ingemiscere: quia & mala, quæ odit, se damnabiliter amasse recolit, & bona, quæ diligit, odisse. Quis enim audeat dicere, licet omnimodâ peccatorum sarcinâ prægravetur, quòd perire possit aliquis visitatus gratia Spiritus sancti? Quia ergo peccator nullâ horâ convertitur, nisi qua à sancto Spiritu illustratur, quid restat, nisi, quia sicut peccati mortem execrando deserit, in vita justitiæ, ad quam se desideranter convertit, vivat? Qui statim post mortem in vita recipitur, si tantum amoris ignem recipit in conversione, qui consumere in anima possit omnem congestam peccati rubiginem. Unde & de peccatrice muliere dicitur: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* *Luc. 7. g* Hinc ab eadem veritate in cruce pendente dicitur: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso.* *Luc. 23. e* In vitæ igitur exitu hi solummodo salubriter respiscunt, qui & per internam visitationem perfectè bona diligunt, & mala oderunt, quæ amaverant. Qui tamen si sufficienter pro admissis iniquitatibus dolere non possunt, nihilominus & isti in hora, qua convertuntur, vivunt. Nam qui perfectionem bonæ voluntatis habuerunt in confessione peccati, post mortem purgatoriâ pœnâ peccati ad vitam transeunt, si ad delenda peccata sufficientem vim amoris nequaquam habuerunt. Unde & Paulus dicit: *Sic salvi* *1. Cor. 3. e* *fient, quasi per ignem.* Sed peccator, qui ibi salvari *S. Aug. tom 3.* per ignem meruit, hîc per afflictionem carnis adimpleat hoc, quod sibi de vi amoris deesse cognoscit. *Serm. de mortuis.*

Et tortam panis.

Panis namque nomine aliquando terrenæ delectationis refectio designatur. Quarè & propheta Jeremias in appetitu sæculari corruptæ Judææ populum memorans, ait: *Omnis populus eius gemens, & quærens panem.* Panem itaque peccator conversus torquet, cùm præteritam delectationem cruciat per afflictionem pœnitentiæ. Panem namque torquere, est carnem pro perpetrata delectatione affligere. Qui ergo sine tormento ignis ad salutem transire desiderat, cùm nummo argenteo tortam panis offerat: ut qui per bonam voluntatem peccata deserit, ea nimirum validâ carnis afflictione penitus extinguat. Nummum namque argenteum offerebat, qui receptâ jam Dei similitudine, confitendo execraba-

Thre. 1. d *Inf. 10. a*

Psa.37.b Ex editione vet. Basil. eodem Psal.

tur, quod fecerat, dicens: *Computruerunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ.* Et item: *Incurvatus sum, & humiliatus usquequaque.* Sed qui nummum argenteum sibi non sufficere ad oblationem timuit, panis tortam addere curavit. Nam confitetur, & dicit: *Rugiebam à gemitu cordis mei.* Rugitus enim fletum magni doloris insinuat in afflictione pœnitentis. Hunc tortum panem argenteo nummo socians idem ipse loquitur, dicens: *Quoniam iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo.* Pro peccato etenim cogitare, est delectationi præteritæ dignam carnis afflictionem proponere. Offerendum ergo panem torquebat, qui & flagitia perpetrata pronuncians, qualiter ea delere posset, cogitabat. Et quia de austeritate conversationis pœnitentibus subrepere aliquando solet cupido laudis, intentio verè conversi peccatoris insinuatur per hoc, quod subditur:

Ibid. d S. Hilar. in Psal. 118.

Dicàtque: Dimitte me, obsecro, ad unam partem sacerdotalem.

Pars namque sacerdotalis uniuscujusque, est in æterna vita retributio electi. Sacerdotes etenim Dei omnes electi ejus sunt, quia cui per oblationem ministerij sui incessanter serviunt, sacra semper offerre munera non desistunt. Unde etiam illi in regno tri-

Apoc.5.e

pudiantes, dicunt: *Redemisti nos Deo in sanguine tuo, & fecisti nos Deo nostro regnum, & sacerdotes.* Dicere ergo peccatori verso: [*Dimitte me obsecro ad unam partem sacerdotalem*] est de austeritate vitæ, & pœnitentiæ solam partem æternæ beatitudinis expectare: ut videlicet securitatem delectationis inveniat, quam & perenni perfruitione possideat, & post se tortiones pœnitentiæ numquam trahat. Quare & subditur:

Vt comedam buccellam panis.

Si enim panis in sacro eloquio pro delectatione accipitur, buccella panis est indeficiens delectamentum æternæ vitæ. De quo nimirum oblectamento per Prophetam dicitur: *Gaudium & lætitia invenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis.* Hinc item jam ad mensam non tortæ panis, sed buccellæ invi-

Esai.22. d

tatos convivas intuens, ait: *Lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & exultationem obtinebunt.* Hinc Psalmista voce correpti pœnitentis pronun-

Esai.35.d

cians, dicit: *Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me lætitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua usque in finem.* Viæ etenim vitæ sunt afflictiones pœ-

Psal.15.e

nitentiæ, quibus nimirum à damnationis suæ barathro peccator ad supernam patriam ducitur, dum pro commissis iniquitatibus sponte cruciatur. Unde & cùm correptum se esse peccatorem insinuat, præsumit, dicens: *Tu es Domine, qui restituisti hereditatem meam mihi.* Et item confidens, ait: *Quoniam non derelinques animam meam in inferno.* Viæ nam-

Ibid.d Ex vers. LXX.

que vitæ peccatori notæ fiunt, quando afflictiones pœnitentiæ ei divinitus insinuantur, quando videlicet illuminata mente cõsiderat, quam vitæ amaritudinem singulis præteritæ culpæ delectationibus apponat. Qui nimirum cum vultu omnipotentis Dei jucunda lætitia adimpleri gloriantur: quia de manifesta divinę contemplationis satietate reficitur: & qui in læva vitæ præsentis ad tempus pœnitendo compungitur, in dextra æternæ vitæ usque in finem delectationibus satiatur. Qui ergo tortam panis obtulit, ad buccellæ comestionem perducitur: quia qui amore supernæ vitæ noxias delectationes cruciat, in discubitu æterni gaudij sibi perpetuam refectionem parat. Sequitur:

Ibid.e

CAPUT IV.

Puer autem Samuel ministrabat Domino coram Heli.

Cap. iij. 1. Reg.

Illud autem hoc in loco repetisse ostenditur, quod de electo puero superiùs memoratur, ubi dicit: *Puer autem Samuel erat minister in conspectu Domini, ante faciem Heli.* Hoc quidem est ministrare Domino coram Heli, quod esse ministrum Domini ante faciem Heli. Et quia ibi istud, Domino adjuvante, pleniùs exposuimus, in iteranda ejus expositione penitus non moramur. Verùm quia divinus sermo est, qui hoc in isto loco, & in illo loquitur, sine utilitate rationis nequaquam hoc egisse monstratur. Pro fastidio itaque lectoris explanationem tacemus, repetitionis verò causam dicimus ad ejus utilitatem. Quidam namque prælatorum sanctæ Ecclesiæ magisterio subditi rudes obediunt; sed cùm paulò altiùs per conversationem proficiunt, in eadem obedientiæ humilitate nequaquam persistunt. Quos be-

Gen.16.

ne Agar Saræ ancilla spiritaliter designat, quæ cùm de Abraham viro ejus concepisse se vidit, dominam despexerit. Agar quippe concipit, quando reproba mens subditi, aut per eruditionem scientiæ se proficere, aut per vitæ conversationem, credit. Quæ profectò prægnans dominam suam despexisse dicitur: quia jam præsidenti sibi præpositi sui voluntati per obedientiam subdi dedignatur. Sed quæ dominam despicit, ancilla esse perhibetur: quia superbi subjecti, & infirmi sunt per elationem, & ad filiorum Dei numerum non pertingunt. Samuelis autem profectus exponitur: quia superiùs dictum est: [*Puer autem Samuel proficiebat, & placebat tam Deo, quàm hominibus.*] Quæ profectò tria qua sublimitate conversationis percurrerit, supra expositum est. Quia ergo etiam nunc coram magistro ministrare memoratur, quid est, nisi quia electis auditoribus formam præbet, ut quò altiori vita proficiunt, servare bonum obedientiæ numquam oblivisc antur? Nam tunc verè proficiunt, si ad altitudinem meritorum, & fortitudine conantur operis, & virtute humilitatis. Quo in loco est aliud, quod notari debeat: quia tunc Samuel coram Heli Domino ministrare ostenditur, quando ipse de filiorum negligentia à Domino objurgatur. Nonnulli namque subjecti, dum fortitudinis suæ modum considerant, prælatorum suorum malunt esse severi judices, quàm auditores pij. Qui nimirum quia exaggerare & discutere eorum vitas consueverunt, si in eorum conversatione vel levioris delicti maculas intuentur, subdi eorum præcepto obediendo renuunt. Sed verè fortes existerent, si majorum, quæ infirma existimant, humiliter sustinerent. Nam ante Deum ille magnus per meritum noscitur, qui ei in bono præcepto subjicitur, qui ex parte aliqua venerabilis non videtur. Ecce enim Heli apertâ Dei sententiâ de negligentiæ suæ perpetrata culpa reprehenditur, sed puer Domini Samuel coram eo ministrare Domino memoratur: ut profectò apud se colligat, qualis sit, qui in leviori culpa sibi prælatum despicit, si ei se Samuel obediendo subdidit, quem omnipotens Deus sui examinis tanta districtione reprobavit. Sed quia Heli non valde suprà peccantes subditos honorasse reprehenditur, ipsæ sacrorum ordinum dignitates pensandæ sunt. Nam rector peccantem subditum, nisi correptum honorare debet: subjectus autem nec tunc prælatum despicere, cùm se justum, & illum agnoverit peccatorem: quia æternus judex subditorum judicium sanctæ Ecclesiæ rectoribus tribuit, sed eosdem rectores discutiendos suo examini reservavit. Hoc tamen ipsum rectoribus valde timendum est, quòd Dei servantur examini: quia tantò subtiliores rationes vitæ, & doctrinæ suæ parare debent, quantò sapientior est judex, quem sustinent. Nec tantùm ejus futurum judicium in futura vita, quasi in longinquo positum, timeant: ne qui ubique præsens est, incautum feriat de vicino. Negligentes namque pastores ad evadendam futuræ vindictæ pœnam, longa vitæ præsentis spatia ad pœnam

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

cogitant: sed judex, qui ubique est, de vicino pœnitentiam irrogat: quia priùs eis lumen contemplationis subtrahit, deinde ad tormenta per mortem rapit. Unde & de eodem Heli, qui paulò inferiùs, fracta cervice, moritur, subjunctum est:

In diebus illis non erat visio manifesta.

Nam dum rector agenda, quæ novit, despicit, agitur cum eo districto judicio, ut agenda non videat: quia implere noluit, quod videbat. Manifesta namque visio negligentis pastoris non est, sed amantis. Unde & per seipsam Veritas dicit: *Qui diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.* Joan.14. c Claritas namque manifestæ visionis, est revelatio amatæ veritatis. Quæ profectò veritas si merito dilectionis ostenditur, iis, qui torpent à bono opere, dignissimè occultatur: quia signum amoris non est in affectione animi, sed in studio bonæ operationis. Unde & in Evangelio Dominus præmisit, dicens: *Qui habet mandata mea, & facit ea, hic est, qui me diligit.* Ibidem. Quia ergo de negligentia operis caligo incurritur internæ visionis, aptè nimis dum de contemptu mandatorum sacerdos arguitur, visio occultata memoratur. Sequitur:

Et sermo Domini erat pretiosus.

Quantùm ad sacræ historiæ veritatem pertinet, pretiosum pro raro posuit. Pretiosus itaque sermo erat: quia dum rarus esset, qui summa contemplando cerneret, frequens esse non poterat, qui bona loquendo prædicaret. Quod nunc quoque in sancta Ecclesia fieri videmus: quia dum plerique de reverentia culminis, gloriam affectant honoris, dum sacri ordinis ministeria negligunt, summa, quæ videre nequeunt, subjectis plebibus prædicare non possunt, atque in eorum familia pretiosus sermo esse cognoscitur: quia rarò bonæ prædicationis hortamenta audiunt, quorum prælati ex desiderio non quærunt superna, quæ dicant, sed terrena, quæ agant. Quos profectò sacra Scriptura notat, quæ dicit: *Canes muti non valentes latrare.* Esa.15.d Non dixit, non volentes: sed non valentes: quia certè dum mundi gloriam ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente & virtute diligunt, vellent populo sublimia dicere, ut etiam de sublimitate verbi possent gloriam habere. Canes ergo muti volentes latrare, non possunt: quia dum pravo corde terrena meditantur, occulta veritatis, quæ proferant, revelatione nulla comprehendunt. Sed quia quod pretiosum est, magna cum diligentia custodiri solet, potest hoc, quod dicitur: [*Non erat visio manifesta,*] ad carnalium prælatorum negligentiam referri. Quod verò additur: [*Et sermo Domini erat pretiosus,*] ad bonorum ardens studium subditorum, cùm fideles subjecti etsi non habent, qui eis frequenter de thesauro sacri eloquij superna prædicet, hoc tantum, quod aliquando scire potuerunt, mirâ devotione complectuntur; & velut rem ineffabiliter pretiosam custodiunt, dum per bona opera in cælo collocant, ubi fures, qui id auferre valeant, nequaquam appropinquant. Unde & in Evangelio de emptore bonæ margaritæ dicitur: *Inventâ unâ* Mat.13.f *pretiosâ margaritâ, dedit omnia sua & comparavit eam.* Cùm itaque in occultatæ visionis tempore pretiosus sermo esse describitur electorum, subditorum laudes nunciantur: quia tantò sublimiori gloria prædicandi sunt, quantò id bonum, quod de eminentiori loco periit, perfectione magnæ charitatis in inferioribus remansit. Quorum profectò bona conversatione plerumque agitur, ut ea, quæ occultatæ fuerat visio, manifestetur, ut qui devotè custodiunt minima, scire debeant, quæ faciant, & majora. Vnde & subditur:

Factum est igitur in die quadam, Heli jacebat in loco suo, et oculi ejus caligaverant, nec poterat videre lucernam Dei, antequam extingueretur. Samuel autem dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Dei. Et vocavit Dominus Samuelem.

Samuel quippe puer à Domino vocatur, quoties humilibus subjectis divini consilij arcana revelantur, & humilitatis suæ merito lumen contemplationis acquirunt, quod superbiæ suæ retributione elati prædicatores perdunt. Sed notandum, quia id quadam die factum ostenditur, qua videlicet Heli & in loco suo jacere, & videre non posse perhibetur. In die namque vocatur, qui pro sua, & aliorum salute, ad supernæ sapientiæ scienda secreta sustollitur. Quò contrà, & Salomon sapientiam in nocte percepit, ut caligo temporis indicaret, quia eamdem sapientiam non perseveraturus acciperet. Quod intelligi & aliter potest: quia videlicet Heli caligo memoratur. Positione itaque diei, ejus ostenditur magnitudo cæcitatis: quia profectò magnas tenebras habuit, qui in die non vidit. Nunc quoque si ad Ecclesiæ statum respicimus, generalis gratia luminis est. Venit namque, qui veræ claritatis radios spargens, diceret: *Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris.* Joan.8.d Et quia interni splendoris ejus gloria ineffabilis est, non dicitur de die isto, vel illo, sed die quadam: cujus profectò diei claritas non est, claritatis verò magnitudo incognita. Magnas ergo tenebras pastor sustinet, si is, qui Ecclesiæ oculus esse per officium noscitur, in gratia tantæ lucis visionem non habet. Quare & ejusdem oculi tenebras per semetipsam veritas magnas ostendit, dicens: *Ipsæ tenebræ quantæ erunt?* Mat.6.c Sed jam, unde sibi tanta caligo oriatur, insinuat, quia dicit: [*Jacebat in loco suo,*] Locus namque prædicatoris standi, non jacendi officium habet. Unde & de seipso Dominus formam ejusdem prædicatoribus præbet, dicens: *Ego autem in medio vestri sum,* Luc.22.e *sicut qui ministrat.* Stare enim in medio fratrum, est per laboriosam conversationem se in exemplum minoribus præbere. Stare itaque ad laborem operis pertinet, & ad pugnæ necessitatem. Unde & agonotheta spiritualis certaminis præcipit, dicens: *State ergo succincti lumbos in veritate.* Et quia jacere quiescentis est, in loco prælij & laboris, quietis teporem sequi reprehenditur, qui in loco jacere memoratur. Stare etiam justi est. Unde & Paulus dicit: *Fide enim statis.* Jacere ergo etiam ad remissioris vitæ negligentiam pertinet. Tunc itaque Heli jacet in loco suo, cùm per lapsum pravitatis reprobus prædicator requiescit in sede justi. Jacentis ergo in loco suo oculi caligant: quia summa videre nequeunt, qui in arce pastoralis culminis non exequuntur virtutis opera, sed remissioris vitæ blanditiis immerguntur. Qui profectò lucerna Dei jam non veritate laudis, sed per improperium appellatur derisionis. Nam qui lucernæ Dei appellatione fungitur, & videre non posse perhibetur, deridetur potius tanto nomine, quo censetur. Nam in vera justi laude dicitur: *Ipse erat* Mat.7.e *lucerna ardens & lucens.* Nam veri luminis jubar, quod amando hauserat, loquendo fundebat. Prædicator etiam carnalis, dicitur lucerna per officium, cæca per intentionem: quia dignitate fungitur præbendi luminis, sed mentem figit in tenebris vanitatis. Cujus profectò consummata perversitas designatur: quia non dicitur, non videbat, sed videre non poterat. Quare & malæ arboris mentionem faciens Dominus, ait: *Non potest arbor mala* Mat.7.e *fructus bonos facere.* Lucerna itaque Dei videri non potest, cùm is, qui pastorali dignitate præeminet, tanta spissitate sæcularis amoris premitur, ut ad in-

ternæ claritatis intuitum nulla gratiæ inspiratione sublevetur : cùm jam videlicet justa Dei indignatione projectus, in caliginis suæ cęcitate relinquitur, ut ulteriùs per infusionem superni luminis numquam
Mat. 22. b visitetur. Bene autem dicitur : [*Antequam extingueretur :*] Non videre enim, pœna peccatoris est in hoc tamen adhuc sæculo viventis : videre autem non posse, est mortui impij in alio jam sæculo æternâ pœnâ damnati. Unde & conditoris judicio in exterioribus tenebris claudi præcipitur, ut videlicet ad lucis intuitum numquam reducatur. Cùm ergo antequam extingueretur, videre non posse dicitur in isto adhuc sæculo vivens prædicator reprobus, damnato jam in perpetuum impio, in cæcitate similatur. Extinguitur autem lucerna, cùm pastor moritur. Vel certè lucerna extinguitur : quia cùm reprobus prædicator per mortem carnis interit, quidquid in eo lucere videbatur, de gloria culminis amittit : & velut sola lucernæ testa sine lumine remanet, cùm ad æternum judicium servari persona cogitur, quæ omni penitus sæculi fulgore spoliatur. Antequam igitur extinguatur lucerna Dei, videre non potest : quia & meritum futuræ damnationis per æternitatem suæ cæcitatis possidet, & tamen adhuc coram hominibus per splendorem acceptæ dignitatis fulget.

Samuel autem dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Dei ?

Bene autem reprobus prælatus non dormire, sed jacere dicitur, puer autem subditus & electus non jacere, sed dormire : quia dormire aliquando in bonam partem accipitur, jacere autem fere semper in malam. Unde & Sponsa in Cantico canticorum dicit : *Ego dormio, & cor meum vigilat.*
Cant. 5. a In somno itaque pueri perfecti uniuscujusque electi subditi à pravo opere requies designatur. In templo quippe, & ubi est arca, dormit, qui in cælesti desiderio, atque in sacræ Scripturæ meditatione occupatus, ad ea, quæ ad perversitatem pertinent, non intendit. Quidam namque in templo dormiunt, sed in loco, ubi est arca Dei, non dormiunt : quia nonnulli simplices in cælesti contemplatione per amorem requiescunt, sed sacri eloquij occulta meditari nesciunt. Samuel, autem, qui non solùm in templo, sed coram arca Dei dormire dicitur, eruditos
4. Mor. 30. & 5. Mor. 21. & 8. Mor. 9. & 23. Mor. 20. 21. pariter, & electos subditos designat : quia dum amoris sui flammas de sacro eloquio frequentius meditando hauriunt, ad supernę patriæ desiderium altiùs assumuntur, & velut intima templi ad somnum eligunt, dum eò longiùs separantur à publico terreni operis, quò secretiùs per meditationem reconduntur in sacrario internæ visionis.

Et vocavit Dominus Samuelem.

Vocare etenim Dei, per vim majoris gratiæ excitare est. Dormientem namque Dominus vocat : quia à terrena intentione quiescentes, ad augmentum supernæ cognitionis excitat. Nam dum ad ea, quæ foris sunt, per solicitudinem vigilamus, interna & spiritualia non sentimus. Repulsio itaque terrenæ curæ, præparatio est nostra ad perceptionem supernæ gratiæ : quia in electis fit uberior infusio divini muneris, quò mens fuerit purior per custodiam internæ meditationis. Sequitur : [*Et vocavit*, inquit, *Dominus Samuelem.*]

Qui respondens, ait : Ecce ego, & cucurrit ad Heli, & dixit : Vocasti enim me, qui dixit : Non vocavi te, fili mi, revertere et dormi. Et abiit et dormivit. Et adjecit Dominus vocare rursum Samuelem. Consurgensque abiit ad Heli, et dixit : Ecce ego, quia vocasti me. Qui respondit : Non vocavi te, fili, revertere et dormi. Porro Samuel non sciebat Dominum, neque revelatus ei fuerat sermo Domini. Et adjecit Dominus, et vocavit Samuel em tertiò. Qui consurgens abiit ad Heli, et dixit. Ecce ego, quia vocasti me. Intellexit igitur Heli, quia Dominus vocaret puerum, et ait ad Samuelem : Vade et dormi, et si deinceps vocaverit te, dices : Loquere Domine : quia audit servus tuus.

Quid est ergo, quòd omnipotens Deus vocationem suam tanta arte insinuat, ut vocati mens teneatur, ne se vocantem cognoscat ? Deum audiens, magistrum hunc esse hominem putet ? Vocationem emittat, & causam taceat ? Ire ad magistrum sinat, toties ad somni quietem redire, & tamen dormientem quiescere non permittat ? Numquid enim qui ad secreta sua cognoscenda vocavit, quem voluit, voce tantùm Heli simili, & non potuit voce, quâ voluit ? Et qui quando voluit, vocavit, causam vocationis statim indicare non potuit : & qui excitare voluit, ut audiret, nisi per magistrum eum docere non potuit, quemadmodum audire debuisset ? Sed hac in re magna omnipotens Deus dispensatione utitur, ut profectò electorum corda duplici eruditione doceantur : quatenus & in superficie historię quod sequantur obedientię bonum quique subjecti videant, & prælati intueantur occulta mysteria, quæ ad lucem intelligentiæ discutiendo perducant. Sed quod primo loco dicendum arbitror, puer, qui loquentem Dominum esse magistrum putavit, vocem corpoream audivit. Non itaque per semetipsum Deus, sed per Evangelicum spiritum puero locutus est : quia qui non stringitur formâ corporeâ, instrumento corporis non angustatur ad sonum vocis. Quod nimirum & puerili audientiæ convenit. Nam etsi magna sunt merita inchoantis subditi : quia tamen adhuc non in perfectione esse, sed in profectu conversationis agnoscitur, ad eam locutionem, quâ omnipotens Deus per semetipsum loquitur, non pertingit. Per se quidem omnipotens Deus, summus videlicet & incircumscriptus spiritus magnis viris, & spiritualibus spiritualiter loquitur, cùm spirituali locutione eorum mentibus indicat, & agenda, quæ agant, & loquenda, quæ sciant. Exteriorem itaque vocem per Evangelicum spiritum movit, sed gratiæ suæ præsentiâ creator spiritus, quæ voluit, indicavit. Vocans itaque voce, dum Heli putatus est, cognitione latuit, ut ad magistrum puer curreret, & dum se non fuisse vocatum audiret, deceptus ostenderet in quanto culmine virtutis staret. Puer ergo humiliter homini subjectus, atque obedientiæ ardua arce sublimatus, dum vocatus accessit, jussus rediit, quid aliud nobis exemplo præbet, nisi altissimæ formam obedientiæ ? Vera namque obedientia nec præpositorum intentionem discutit, nec præcepta discernit : quia qui omne vitæ suæ judicium majori subdidit, in hoc solo gaudet, si quod sibi præcipitur, operatur. Nescit enim judicare quisquis perfectè didicerit obedire : quia hoc tantùm bonum putat, si præceptis obediat. Sed in tanta perfectæ conversationis ejus gloria, vita nostra confunditur. Ecce etenim ad supernam patriam sub ducibus Christiani exercitus proficisci decrevimus, sed opera diversa, etiam si diversis temporibus jubemur, agere murmuramus. Quis enim sese à murmuratione compesceret, quis ab ira temperaret, si vocatum se bis, & ter audiret, & tamen ex vocantis responso perciperet, quia vocatus minimè fuisset ? Quam profectò desidiæ nostræ caliginem patimur : quia tantæ virtutis bonum, qua præmij sui claritate respondeat, non videmus. Unicum etenim bonum est ad recuperationem vitæ, si inobe-

dientiæ culpa malum sufficiens fuit ad perpetrandã mortem. Si ergo in malo inobedientiæ mors prævaluit, toties vitæ reddimur, quoties obedimus. Puer itaque Samuel nec vocatus, nec repulsus offenditur: quia vocantis aut repellentis animum videre noluit, qui in hoc solo gaudere noverat, quòd obedivit. Et quia surgere ad laborem, redire autem ad dormiendum pertinet ad quietem, quid insinuat, nisi quia utrumque nobis vitam præparat, si obedientis animus in eo, quod agit, non nisi obedientiæ bonum pensat? Præceptum namque in hoc solo pensari debet, quod majoris præceptum est, & qui obedientiæ bonum exequitur, non injunctum opus debet considerare, sed fructum: quia ad promerenda æternæ vitæ gaudia non exquiritur qualitas operis, sed mortificatio propriæ, & executio alienæ voluntatis. Unde & Paulus ait: *Circumcisio nihil pro-* B
1. Cor. 7. d *dest, & præputium nihil est, sed observatio mandatorum Dei.* Jam ergo apud omnipotentem Deum nec ea, quæ ad laborem, neque ea, quæ ad quietem pertinent, parva sunt, si æternam vitam parare obedientibus possunt. Quisquis ergo alieno imperio subjectus est, hoc solum consideret: quia quod sibi secundùm Deum injungitur, valde magnum & excelsum in lucro est menti, quòd vitam præparet in mer-
Gen. 3. c cede retributionis. Quò contrà inobedientes aspiciant: quia primus humani generis parens à paradisi gaudiis nec furto, nec rapina, nec adulterio, nec homicidio, sed pomi vetiti inobedientia corruit. Unde & aptè colligitur: quia si parva, quę videntur, majorum imperia contempta ab internis gaudiis separant, etiam minima, quæ perficiuntur, vitam parant. Operator itaque strenuus vitæ socialis, & C communiter secum Deo servientium pius æmulator, si æterni meriti ampliorem retributionem per obedientiæ bonum adipisci desiderat, in hoc solo se cognoscat excellere, si prę ceteris arbitrio majoris propriam subdiderit voluntatem. Nam nec magna lucra jejunij, nec asperæ vitæ studia devotis Christi militibus in majorum præcepto valde pensanda sunt. Majoris etenim est meriti charitatis injuncta refectio, jejunio propria deliberatione suscepto. Qui enim jussus carnem reficit, invitus jejunij præmium devotione promeruit: & ampliorem mercedem obedientiæ manducando conquisivit. Vocavit ergo Deus puerum, sed voce magistro simili: ut profectò modum suæ locutionis indicaret. Causam vocatio- D
nis tacuit, ut electus puer, qua humilitate obedientiæ esset, sublimis ostenderet. Ire ad præceptorem pertulit, ut devotionis suæ munus offerret. Redire ad somni quietem finitur, ut profectò nec ea, quæ sunt minima, contemnamus. Iteratò excitat, ut cum, quem in forma electorum ponere volebat, ostenderet: quia nec imperiorum instantia fatigaret. Per eum, qui reprobandus erat, audire, quemadmodum debuisset, didicit: ut profectò sciamus, quia majorum imperia tunc etiam veneranda sunt, cùm ipsi laudabilem non habent vitam: quia eorum doctrina, quæ prava operatione potest superbis vilescere, humiles auditores facit ad divinę familiaritatis celsitudinem pervenire. Sed quia sequitur: [*Porro Samuel nec dum sciebat Dominum.*] & superiùs mi- E
nistrare Domino perhibetur, valde contrarium videtur esse, quod dicitur: quia nescire non poterat, cui ministrabat. Quis enim ei serviat, quem ignorat? Sed profectò per id, quod subjunctum est, liquet id, quod sonat contrarium, qua intelligi convenientia rationis debeat. [*Neque revelatus ei fuerat sermo Domini.*] Per quod nimirum datur intelligi: quia quem amore & ministerio noverat, sermonis ejus revelatione nesciebat. Nondum enim sic vocantem audierat, quem se cognovisse & devotione ministerij, & virtute testabatur amoris. Sed in conversatione fidelium convenienter accipitur: nam plerique sub aliena institutione bene proficiunt, qui novitatis suæ tempore omnipotenti Deo ministeria persolvunt; & tamen puritate contemplationis ad internæ pulchritudinis ejus speciem non pertingunt. Qui cùm subjectionis suæ merito etiam donum divinæ contemplationis accipiunt: & experientiâ internæ visionis intelligunt, quia sic nondum sciebant, cui ministrabant. Quod bene Jacob ad accipiendam conjugem proficiscens, designat, qui post laborem itineris, per soporem quietis Dominum vidit, sed à somno evigilans, ait: *Vere Dominus est in loco isto,* Gen. 28. d *& ego nesciebam.* Neque enim illic esse Dominum, antequam dormiret, dubitare poterat, qui esse hunc ubique sentiebat, sed quia tunc eum perfectiùs didicit, ignorasse se illum perhibuit, cùm familiariùs non agnovit. Via namque, qua ad conjugem pergitur, intentio devotæ obedientię est, qua fecunditas internæ charitatis consequi desideratur. Jacob itaque dormit in via, cùm fidelis subjectus maligni spiritus supplantator, per laborem obedientiæ ad quietem suscipitur internæ visionis. Qui profectò tunc Dominum se agnovisse fatebitur: quia dum eam, ad quam noviter est assumptus, internæ lucis miratur speciem, quantùm antè nescierit, experientiâ revelatæ pulchritudinis agnoscit. Fide etenim, velut fama, Deum cognoscimus: amore autem contemplationis is, qui fama innotuit, nobis velut ex ostensione præsentiæ revelatur. Bene autem per obedientiam proficiscens subditus, dum ad contemplationis altitudinem ducitur, dudum ignorasse Dominum perhibetur: quia is quasi ex præsentiæ veritate invenitur, qui famâ velut incognitus, & non præsentiâ, velut cognitus, antè videbatur. Sed quia separatim dicitur: [*Nondum sciebat Dominum, neque revelatus ei fuerat sermo Domini,*] potest subtiliùs intelligi. Nam in una eademque interna Dei contemplatione, & mira charitas contemplanti infunditur de fructu tantæ gloriæ, & stupor magnus in secreti verbi revelatione. Quidam ergo Dominum sciunt, & sermonis ejus revelationem percipiunt: quia & mira dulcedine replentur, ex ea, quam ex consuetudine hauriunt, infusione tantę charitatis, & magnâ erudiuntur sapientiâ revelatione verbi. A nonnullis verò scitur Dominus, quibus sermo Domini nequaquam revelatur: quia simplices quique, sed magna conversatione perfecti viri, de contemplationis divinæ gloria ineffabilem quidem amoris dulcedinem contemplando percipiunt, sed tamen ad revelati verbi ejus altitudinem non pertingunt: quia ad amantium ordinem assumpti sunt, non ad celsitudinem prædicationis. Revelatur quidem ei verbum, ut ametur: & ne prædicetur, absconditur. Bene autem de eo, qui ad ministerium prædicationis elevatur, dicitur: *Nondum sciebat Dominum, neque revelatus ei fuerat sermo Domini:* ut dum ea, quæ nondum habet rudis, insinuat, quibus bonis ditari prædicator debeat, patenter ostendat. Nam qui illam intimi amoris virtutem nondum percepit, profectò omnipotentem Dominum, quem fide velut fama novit, præsentia illius magnæ charitatis nescit. Et si ardenter diligit, & arcana mysteriorum discutere per spiritum nondum novit, jam quidem Dominum cognoscit, sed ad sermonis ejus revelationem non pervenit. De obediente autem puero statim subditur:

Abiit ergo Samuel, & dormivit.

Jam quippe ad divinę locutionis notitiam puer instructus mittitur, cùm electus subditus majoris consilio ad spiritalia cognoscenda præparatur. Et dormire quidem ei est in desiderio æternæ vitæ quiescere, cùm videlicet animæ jam sola superna sitienti cuncta prędentia in dedignatione sunt: ut quò studiosiùs ab intentione sua corporeum omne repellitur, amore invisibilium abundantiùs repleatur. Et notandum, quia jam quater ad somni quietem redire præcipitur:

quia dum negligenter utimur isto sæculo circa visibilia, opere, locutione, & cogitatione vigilamus. Ter ergo dormire præcipimur, ut ad cognitionem supernorum per quietem operis, oris silentium, & cogitationum superfluarum abjectionem præparemur. Quarto autem loco ad somnum mittimur, cùm majorum nostrorum licentiâ, ab utili etiam ministerio cessare præcipimur : ut dum nullâ præpedimur curâ sollicitudinis, totam se mens colligat ad intuitum supernæ visionis. Et notandum, quia quiescentem puerum, nesciente Heli, Dominus excitat, sed tamen excitato, nisi eodem Heli præcipiente, vocationis suæ causam nequaquam manifestat : quia electos subditos occulta inspiratione ad supernæ patriæ desiderium erigit ; sed per quietem vocare eos ad eam, quam diligunt, patriam sine majorum licentia non permittit. Quia ergo quoties vocatur puer, toties ire ad magistrum sinitur, quid est aliud, nisi quia ipsa divinitus inspirata subjectorum desideria majorum judicio submittuntur? Opus namque subjecti divinitus inspiratum, tunc Deo gratum esse cognoscitur, si majoris imperio aut permissione peragatur. Quater ergo vocatur puer à Domino, quater somni quies præcipitur à magistro : quia ad temperamentum operis, silentium oris, abjectionem internæ sollicitudinis, cessationem ministerij, pro amore secretioris vitæ per divinam inspirationem succendimur, & tamen amoris nostri desideria adimplere sine majorum nostrorum permissione prohibemur. Vocat itaque Dominus, & vocationis causam tacet, ut permittente magistro semetipsum vocato subjecto insinuet. Nam qui non jusso audire, postquam vocavit, siluit, ubi doctor homo præcepit, vocans Deus vocationis causam indicavit. Sequitur enim :

Abiit ergo Samuel, & dormivit in loco suo. Et venit Dominus, & stetit : & vocavit, sicut vocaverat secundo, Samuel. Et ait Samuel : Loquere Domine : quia audit servus tuus. Et ait Dominus ad eum.

Quibus profectò verbis, quia de incorporea, & invisibili divina substantia illud dicitur, quod ad corpus pertinere cognoscitur, necesse est, ut rationabiliter intelligatur. Nam quò veniat, qui ubique est? Quo pacto stare, & loqui dicitur, qui corporea substantia non formatur? Sed in illa omnia dictante substantia, ponuntur verba inopiæ nostræ, per quæ surgere valeamus ad cognoscenda mysteria operationis suæ. Nam venire Domino, est præsentia gratiæ suæ corda electorum tangere : stare ejus, est manenti ejusdem gratiæ suæ dono, eas, quas tangit mentes, inconcessæ gratiæ suæ dono retinere. Vocare autem ejus, est electam mentem ad augmentum majoris gratiæ excitare. Venit namque Dominus, & non stat, cùm corda negligentium tanguntur per gratiam, & tamen in affectu, & amore tangentis gratiæ nequaquam perseverant. Velut enim præsens, est veniens, & non stans, recedens, cùm ex præsenti tactu divinæ gratiæ, repente bona facere proponunt, & statim derelicti, ejusdem boni propositi intentionem deserunt. Quod si ad vim contemplationis refertur, venit, & stat Dominus, cùm electorum corda & repente per gratiam tangit, & tacta repente non deserit, ut veniendo visitet, stando confirmet, & qui ad gaudium sibi dilectæ mentis ostenditur, non recedat ipse priùs, quàm illa videndo satietur. Sed quia stare dicitur, discessurus quandoque designatur : quia etsi aliquando electas animas in sua revelatione per aliquantulam moram satiat, præsentiæ suæ dulcedinem subtrahit, ut subtractam ardentiùs concupiscant. Venit ergo Dominus visitans, stat suaviter se demonstrans, vocat ad amorem ostensæ suæ gloriæ per ardentissimum desiderium excitans. Unde & toties excitatus puer repetito nomine vocatur : quia vocatio ex nomine designat affectum magnæ charitatis & familiaritatis. Unde & Moysi loquitur, dicens : *Novi te ex nomine.* Vocati igitur nomen iteratur, cùm in magnam jam familiaritatem internæ majestatis mens videntis excipitur, & ferentibus desideriis ad amorem se vocantis elevatur, ut præter, id quod audit, nil libeat, atque in lætitia auditus sui immorari perpetuò concupiscat. Unde & hìc apertè subjungitur : [*Ait ergo Samuel : Loquere Domine, quia audit servus tuus.*] Qui ergo, *loquere*, posuit, ex necessitate conclusit. Quasi enim verbis apertioribus dicat : Ego respondi, *Loquere*, qui aliter respondere non potui. Nam quid aliud desiderare potest mens in illo gaudio loquentis majestatis assumpta? Dicere enim menti Deo, *Loquere*, illam ineffabiliter dulcem locutionem semper audire, desiderare est. Dicit ergo : *Loquere*, qui vellet ut numquam taceret. Unde & subditur : [*Quia audit servus tuus.*] Quasi dicat : quia hoc quod experientia interni affectus excipio, æterna frui perceptione concupisco. Petit ergo ut loquatur, qui hunc numquam in internis suis affectibus silere desiderat, ne qui tam sublimi exultatione Domino loquente sustollitur, ad proferendas damnatæ humanitatis angustias, eo tacente deponatur. Nam si à corruptionis nostræ tenebris, ipso loquente, assumimur, cùm nobis per subtractionem gratiæ tacet, eisdem tenebris subjugamur. Meritò igitur tanto subvectus culmine, Domino dicit : [*Loquere.*] Quia eo interni auditus gaudio sibi complacet, quo in exterioribus suis nihil placet : & manere cum colloquente secum tantò ardentiùs cuperet, quantò ad infirma sua libentius numquam deponi voluisset. Etiam, auctore Deo, cùm Domino dicimus, *loquere*, ipso donante dicimus, sed tamen quo affectu id ei perfectiores electi dicant, dicere non valemus : quia quod desiderij est ineffabilis, non exprimitur locutione rationis. Quem profecto affectum bene Petrus insinuat, qui cùm transformato Domino in monte assisteret, refulgentemque faciem ejus, sicut sol, cerneret, & ad instar nivis albentia vestimenta ejus conspexisset, ait : *Bonum est nos hic esse, si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Heliæ unum.* Qui enim dicit : *Bonum est nos hic esse*, si posset, ab illa visione tantæ gloriæ numquam deponi voluisset. Dum enim dicit Petrus : *Domine, bonum est nos hic esse :* & Samuel dicit : [*Loquere Domine, quia audit servus tuus.*] Voces quidem diversæ sunt, affectiones æquales. Hoc enim significat Petrus in monte, transfigurato Domino, quod Samuel à veniente, à stante, & stante Domino secundò vocatur. Sed etsi quasi nesciens Petrus quid diceret ab Evangelista reprehenditur, huic tamen sensui contrarium non videtur. Evangelista quippe non affectum Petri, sed rationem reprehendit : quia cum Domino assumptus in gloria seorsum, sic esse semper cupiebat, & pro redemptione communi eum ad ignominiam crucis descendere nolebat. Nesciebat ergo quid diceret, sed ardenter, quod videbat, amabat : quia profectò tantum bonum videbat, quod sic non amari nullatenus poterat. Unde etsi justè Petrus reprehenditur, ei tamen rationabiliter indulgetur : quia amore tantæ majestatis per fruitionem vincebatur. Verumtamen cùm de dicendi ignorantia Petrus arguitur, ejusdem ignorantiæ causa memoratur. Nam subdens Evangelista, ait : *Erant enim timore exteriti.* Illa enim internæ majestatis ineffabilis pulchritudo electam mentem, cui se delectabiliter ostendit, aliquando mirabili pavore concutit, ne de visionis magnitudine ad elationem prosiliat, si eam, quam blanda contemplatio ad tam summa evehit, provector suus spiritus timoris moderamine non refrænat. In una quidem, & eadem revelatæ gloriæ visione, & bonitas Redemptoris aspicitur ineffabiliter blandiens, & æquitas illius ineffabiliter terrens : ut quò videntis

Exod. 33. d

Mat. 10. a

Luc. 9. d

videntis animus de respectu Dei bonitate dulciùs pascitur, considerationeæquitatis territus caveat, ne inaniter satietur. Unde & Samuel, cùm ad divinæ locutionis familiaritatem sustollitur, ei non læta de electorum profectu, sed de magnorum defectu terribilia nunciantur. Nam subditur:

Et ait Dominus ad Samuelem. Ecce ego facio verbum in Israel, quod quicumque audierit, tinnient ambæ aures ejus.

Inter dona quippe sublimia electa mens eò cautiùs ab elatione compescitur, quò per omnipotentis Dei justitiam etiam illos repulsos aspicit, qui donis sublimioribus fulti esse videbantur. Quare & de verbo, quod facturum se esse Dominus minatur, tinnire aures audientium prædicuntur. Aures quippe corporis tinniunt, quando intolerabili sonitu impetuntur. Nam cùm ultra auditus capacitatem ei clamor infunditur, hunc, quem officij angustia sonitum rejicit, in tinnitum convertit: quia dum per aurium antra vox sibilat, quæ infusa simul, ad interiora non intrat. Ad aures verò mentium intolerabilis clamor est alicujus magni repulsio prædicatoris. Clamoris ergo effusi magnitudo non capitur: quia dum sublimia dona prædicatori reprobo concessa recoluntur, quo divinæ æquitatis examine projicitur, ignoratur. In tinnitum ergo aurium effusæ vocis magnitudo convertitur: quia etsi quo Dei judicio fiant, mentis intentione non capitur, dum diu per considerationem pensatur, corda considerantia timore consternantur. Velut enim de clauso magnæ vocis sonitu aures tinniunt, quando de diu considerata magnorum virorum reprobatione, justorum corda pertimescunt. Sed ambæ aures tinnire referuntur, dextera videlicet, & sinistra. Et quia per dexteram æterna vita, per sinistram verò præsens designatur, & per aurem ea, quæ dicuntur, audimus: quid per sinistram aurem, nisi intentionem piæ operationis: & quid per aurem dexteram, nisi intentionem supernæ visionis accipimus? Ambæ itaque audientis aures tinnient: quia cùm summorum virorum ruina ostenditur, electorum intentio utraque turbatur: quia & paventi corde ad contemplanda æterna se erigunt, & sine ingenti formidine temporalia non disponunt. Hunc namque aurium tinnitum passus fuerat, qui Domino loquebatur, dicens: *Justitia tua sicut montes Dei, judicia tua abyssus multa.* Ps. 35. b Montes quippe Dei, summi & electi viri intelliguntur. Quibus profectò montibus Dei justitia æquatur, cùm ardua ejus mandata opere perficiunt, sed tamen divina judicia abyssus multa sunt: quia etsi in sanctorum virorum oculis recta sunt ea, quæ agunt, ante omnipotentis Dei oculos qualia sunt, scire non possunt. Unde & bona, quæ prævalent, incessanter agunt, & super se tonantem illam judiciorum abyssum pertimescunt: quia de facto Domini verbo, quod audiunt, tinnitu magni terroris eorum corda quatiuntur. Aptè autem non nisi audientium aures tinnire prædicuntur. Nam & in Evangelio hoc admonet, dicens: *Qui habet aures audiendi, audiat.* Luc. 8. a Qui enim tota intentione ad ea, quæ foris sunt, vigilant, hunc timoris tinnitum nesciunt: quia super se divinorum judiciorum altitudinem nequaquam pensant. Sed ecce, qui subtilia Dei judicia super se pensare noluit, de eo judiciorum sententiæ quàm acutæ replicantur. Nam subdens dicit:

Prædixi enim quòd judicaturus essem domum ejus usque in æternum propter iniquitatem, eo quòd noverat filios suos indigne agere, & non corripuit eos. Idcirco juravi domui Heli, quòd non expietur iniquitas domus ejus victimis, & muneribus in æternum.

Quia enim plerumque justæ severitatis sententia per clementiam temperatur, magnæ districtionis hoc judicium est, ubi animadversionis sententia replicando asseritur. Prædixit enim superiùs Heli, cùm per virum Dei, suppresso nomine, dejectionis ejus sententiam nunciavit. Quia verò & nunc idem se acturum jurat, profectò damnationis judicium replicat. Qua in re etiam notandum est: quia qui iniquè agentes filios non corripuit, iniquitatem feciſſe reprehenditur: quæ in æternum victimis & muneribus nequaquam expietur. Quæ ergo erit districtio iniquitatis propriæ, si irremediabilis culpa est negligentia curæ alienæ? Nam si subditorum peccata incorrepta perenni reatu nos obligant, audacia iniquitatis propriæ, quibus nos pœnis ligat? Meritò ergo audientis aures tinniunt: quia nimirum electorum mentes, quæ hoc attentè considerant, de tanta districtione contremiscunt. Meritò audientis hoc aures tinniunt, quia profectò immensitatem clamoris habet, quam electa corda vix sustinent. Et dextera quidem audientis auris tinnit: quia etsi perfectionis suæ merito se quisque ad superna contemplanda erigit, tamen de vitæ suæ celsitudine non confidit. Sinistra etiam auris tinnit: quia etsi dono scientiæ habet, ut temporalia quis perfectè ordinet, tamen de perfectione ministerij sui fiduciam nullam habet. Inter dona quippe sublimia verbum audiunt, de cujus clamore auris utraque tinnitum patitur, sub quo donec ista incertitudinis vita ducitur, pavere non desinit. Unde & aptè subjungitur:

Dormivit Samuel usque mane.

Usque mane enim dormit, qui quousque venturi Redemptoris splendor appareat, in incœptæ bonæ operationis conversatione requiescit. Usque mane dormit, qui tota præsentis vitæ nocte per propositum inchoatæ justitiæ expectat, ut ad gaudium emeritæ retributionis claritas sibi promissi Redemptoris effulgeat. Verbum enim promissum in Israel audivit, de quo aures ejus tinnire non desinunt: quia de conspecta districtione divinæ justitiæ timoris spiritum hausit, sub cujus pondere ad sæculi amorem evigilare non poterit. Sed fortasse usque mane dormire dicitur, pro tinnitu auris dexteræ. Nam dextera auris tinnit: quia dum perfectus interioris vitæ amator de perfectione contemplationis dubitat, magis ac magis proficere in ea, qua cœpit vitæ sublimitate, appetit. Sed quamdiu in hac mortali carne sumus, maligni spiritus ad summa tendentibus insidiantur, & ut eos ab internæ gloriæ visione retrahant, ineptarum cogitationum figmenta congregant, quæ internis eorum oculis proponant. Bene itaque dicitur: [*Dormivit Samuel usque mane.*] Tentatio immundorum spirituum nox est: qui verò usque mane dormit, oculos tota nocte non aperit. Dormit ergo in nocte, qui figmenta dæmonum dedignatur aspicere in tentatione. Tota nocte etiam dormit: quia caligine tentationis non vincitur, sed viriliter sustinet, donec per adventum gratiæ, claritatis supernæ luce visitetur. Et tunc profectò velut mane evigilat: quia oblectamento refusi sibi post tenebras luminis hilarescit. Quasi evigilans quippe tunc oculos aperit: quia lucem, qua respergitur, lætanter aspicit, qui aspicere sibi illatas tenebras non curavit. De tinnitu quidem dexteræ auris obtinet, ut qui supernis innititur, videre reproba dedignetur, & certitudinem sui profectus insinuat, dum quod pace proficit, per aperta & violenta bella non perdit. Sequitur:

Et timuit indicare visionem Heli.

Illud namque ei indicare timuit, quod sibi Dominus ostendit, ut temeritatem humanæ audaciæ refrænaret vigore disciplinæ. Quidam namque adeo sunt præcipites, ut ad prælatorum suorum reprehensionem facilè proruant, atque eorum erratibus minari futura supplicia non paveſcant. Qui nimirum,

quia sanctæ Scripturæ morem nesciunt, loquentem A sibi Dominum nequaquam audierunt. Nam quibus omnipotens Deus loquens, prælatorum suorum pœnas insinuat, ea, quæ audierunt, eis dicere formidant. Hinc ergo præpositorum suorum reprehensores colligant, quantâ se inconsideratione præcipitent, & lapsus sui profunda pertimescant. Si enim ij, quibus omnipotens Deus loquitur, prælatis suis loqui metuunt, ij, quibus nequaquam locutus est Deus, recondere se sub linguæ suæ silentio quanto terrore debuerunt? Timor ergo Samuelis non pavorem servilem insinuat, sed reverentiam debitam culmini pastorali. Nam etsi negligens prædicator reprehensionem, & minas ex reatu meretur proprio, timorem reverentiæ exigit ejus ordinis celsitudo. Sequitur:

B *Aperuitque ostia domus Domini.*

Quidnam est, quòd is, qui loqui timuit, domus Domini ostia reseravit, nisi quia obedire non erubuit, qui indicare tristia expavit? Nam superiùs dictum est: *Samuel dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Dei.* Puer enim, qui in templo Domini dormisse, & nunc ejusdem aperire ostia dicitur, injunctum ministerium habuisse ostenditur, vt horis congruentibus aperiat ostia, & obseraret. Qui ergo visionem indicare expavit, & ostia domus Domini aperuit, reverentiam magistro dupliciter impendit, videlicet cura ministerij, & custodiâ locutionis. Quam profectò loquendi custodiam quàm districtè tenuisset, ostenditur, si ea, quæ sequuntur, subtiliter attendantur. Nam repente subinfertur:

C *Venit ergo Heli ad Samuelem, & dixit: Samuel fili mi. Qui respondit: Præsto sum. Et interrogavit eum: Quis est sermo, quem locutus est Dominus ad te: oro, ne celaveris mihi. Hæc faciat tibi Deus, & hæc addat, si absconderis à me sermonem ex omnibus, quæ dicta sunt tibi. Indicavit ergo ei Samuel universos sermones, & non abscondit ab eo.*

Qui enim tantâ imprecationis instantiâ ad loquendum coactus asseritur, magna districtione silentij obligatus fuisse declaratur. Et quia non tam pro custodia puritatis, quàm obstinatione proterviæ quidam tacere subjecti solent, Samuel electi subditi formam ostendit, qui reverenter tacuit, sed tacere lo- D qui jussus expavit. Itaque gemina luce conversationis enituit, dum qui filialis timoris virtute siluit, loquendi utilitatem loquendo conquisivit. Sequitur:

Et ille respondit: Dominus est: quod bonum est in oculis suis, faciat.

Qui simpliciùs, quàm debet, istam Heli responsionem considerat, tam rectè hunc respondisse, quàm humiliter putat. Nam sicut auditur exteriùs, quid humilius respondisse potuit? qui reprobationem suam audivit, & minanti Deo, immo reprobationis suæ sententiam promulganti, quidquid de se facere vellet, obtulit. Sed profectò ista responsionis humilitas si subtiliter inspiciatur, vera humilitas non est. Vera namque esse cognoscitur, quæ bonum obedientiæ in E majoris imperia consequenda comitatur. Verè itaque esset humilis, si sese ad emendationem culpæ, pro qua arguebatur, obtulisset. Sed & fortasse veriùs esset humilis, si reprehensus nequaquam responderet, sed neglectam correptionem scelestis filiis adhiberet, si vel tunc pastorali zelo insisteret, & flagitiosorum sacerdotum scelera digna ultione vindicaret. Dum ergo dicit: [*Dominus est: quod bonum est in oculis suis, faciat*,] electionis suæ verbum apertiùs protulisse cognoscitur, quàm responsionem humilitatis: quia nimirum potiùs elegit minarum Dei causas incurrere, quàm de perpetratis iniquitatibus filios condemnare. O quanti sunt adhuc imitatores Heli, qui cùm minantem sibi omnipotentem Deum quotidie de sacro eloquio sentiant, & tamen hominibus displicere trepidant, & divinæ indignationis minas incurrere non formidant: & dum inimicitias hominum, velut implacabiles metuunt, de Dei misericordia etiam peccando confidunt. Sed inordinata fiducia apud omnipotentem Deum vindictæ locum habere potest, indulgentiam verò obtinere non potest. Incorrepto enim peccatori, & in culpæ suæ proposito perduranti, quid est de minanti sibi Deo dicere: [*Dominus est: quod bonum est in oculis suis, faciat*,] nisi de ordinatissima Dei misericordia inordinatè confidere? De omnipotentis etenim Dei misericordia ordinatè confidit, qui hoc, quod peccando delinquit, pœnitendo corrigit, flendo tergit. Peccare ergo, & de Dei creatoris clementia præsumere, pelago justitiæ ejus exponi est. Sic nimirum peccata perpetrata non tergere pœnitendo, & de Dei misericordia præsumere, in judicium districtionis ejus offendere est. Dum ergo Heli vita in reproborum prædicatorum forma describitur, non solùm culpa lapsus ostenditur, sed etiam culpæ in præcipitatione securitas. Nam qui timore pœnitentiæ, divinæ indignationis magnitudinem placare potuit, dum neglexit quod audivit, incurrit quod meruit. Omnipotens enim Deus, etsi æquitate justus est, abundantior tamen creditur miseratione pius. Unde & per Prophetam dicitur: *Miserationes ejus super omnia opera ejus.* Hinc est id, quod per Jonam prophetam Ninivitis minas subversionis protulit, & tamen pœnam evertendæ civitatis pœnitentibus indulsit. Hinc est enim quod Ezechiæ regi per Prophetæ oraculum mortis pœna promittitur, sed quia rex mori metuens, coram Domino se pœnitentiæ lacrymis afflixit, mortem, qua moreretur, apud eum, quem timuit, non invenit. Et supra quidem se Dominus locutum fuisse asseruit, ut domus Heli & patris ejus in conspectu suo usque in sempiternum ministraret, sed qui de bono agente, bona locutus fuerat, de domo reproba jam effecta, sententiam permutavit, dicens:

Ps. 114. d
Jon. 3. a
Es. 38. a
S. Aug. de Genesi ad litteram. l. 6. cap. 17.

Nunc autem absit hoc à me.

Si ergo bona promissa revocat omnipotens Deus: quia ij, quibus promiserat, malè permutantur, quantò magis minarum effectus retrahit, cùm bene conversos eos aspicit, quibus pro admissis iniquitatibus pœnam animadversionis intimavit? Quid ergo ad hæc dicimus, qui quotidie delinquimus, atque in reatus nostri obligatione securi sumus? Hoc igitur ipsum, quòd districtionem divinæ justitiæ non tenemus, nobis valde timendum est: quia ecce, qui divina indignatione projicitur, pro culpa perpetratæ negligentiæ, nullo timore sollicitus fuisse perhibetur. Sed quia ad timorem reprobi prædicatoris repulsionem novimus, electi profectum audiamus. Nam sequitur:

Crevit autem Samuel, & Dominus erat cum eo.

Hoc profectò si ad historiam legitur, crevisse puer Samuel ætate corporis designatur: si verò ut cetera spiritali investigatione ista perquirimus, cum eo Dominus esse describitur, qui crevisse memoratur. Crescit autem qui in virum perfectum mentis ætate proficit. Unde & per Prophetam de electis proficientibus dicitur: *Ambulabunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion.* Hinc Paulus ait: *Donec occurramus ei in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* Verùm nonnulli sunt, qui dum virtutibus crescunt, elatione corruunt. Hi nimirum crescere videntur, sed tamen cum eis Dominus non est: quia à se eum, alta sentiendo de se, ejiciunt, quem in profectu virtutum positi, per humilitatem secum habere potuerunt. Vel si per exteriorem

Ps. 83. d
Eph. 4. c

dignitatem creviſſe intelligitur, Dominus cum eo eſſe memoratur: quia profectò plerique in humiliori ordine religioſi ſunt; ſed cùm ſubitò ad culmen dignitatis pervenerint, prima opera cum humilitate derelinquunt. Samuel igitur & proficit, & proficiens Dominum ſecum habuit: ut profectò electorum prædicatorum morem præferret, qui cùm dona, & dignitates, quibus proſint aliis, aſſequuntur, de ſemetipſis placere Deo non negligunt: & ex eo illa, quæ pro aliis acceperunt dona, multiplicant, unde in ſemetipſis oſtendunt bonum, quod in eis loquendo propagare concupiſcunt. Quare & ſubditur:

Et non cecidit ex omnibus verbis ejus in terram.

In terra quippe verbum prædicatoris cadit, cùm ex reproba prædicatoris converſatione vileſcit. Unde & Veritatis voce dicitur: *Ad nihilum valet ultra, niſi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.* Mat. 5. b
Et notandum, quia ex omnibus verbis ejus non cecidiſſe in terram dicitur, ut profectò prædicatori nihil agere liceat, quod licet reprobare. Nam quidquid agi prohibet, is profectò ſi agit, verbum in terram cadit: quia dum à loquente contemnitur, hoc audientes nequaquam venerantur. Verbum namque aliquod in terram cadere prohibebat Dominus, cùm negligentibus prædicatoribus negligentiæ ſuæ verbum exponebat, dicens: *Quicumque ſolverit unum ex mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cælorum: qui autem fecerit & docuerit, magnus vocabitur in regno cælorum.* Mat. 5. c Mandatum namque nec minimum prædicator ſolvit, cujus verbum ex verbis omnibus in terram non cadit. Dum autem ex omnibus verbis Samuelis, verbum in terram non cecidiſſe dicitur, cujus mores inſinuat Samuel, niſi qui merito & prædicationis & operis magni ſunt in regno cælorum? Itaque ex omnibus verbis ejus in terram non cadit: quia omne, quod altum ſanctæ Eccleſiæ perfectus prædicator loquitur, ab eo etiam ſublimi prædicatur converſatione; cùm velut in arduæ ſpecula poſitus, & ſapientes verbo erudit, & ſimplicibus iter, per quod ad æternam patriam ingredi debeant, operibus oſtendit. Unde & ſubditur:

Et cognovit univerſus Iſrael à Dan uſque Berſabee, quòd fidelis Samuel propheta eſſet Domini.

Quid enim per Dan, niſi ſimplices, & quid per Berſabee, niſi ſapientes deſignantur? A Dan uſque Berſabee fidelis Samuel propheta Domini recognoſcitur, quando electi prædicatoris vita ſimplicibus ad ſalutis exemplum proponitur, & ſapientibus per doctrinam ejus ſanctæ Scripturæ arcana revelantur. Quia verò Berſabee puteus ſeptimus interpretatur, poſſunt per Berſabee non ſolùm ſapientes, ſed etiam juſti deſignari. Puteus enim ſeptimus quid eſt, niſi gratia Spiritus ſeptiformis? Per Dan peccatorum vita oſtenditur: quia per veterem Prophetam dicitur: *Fiat Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita, mordens ungulam equi, ut cadat aſcenſor ejus retro.* Gen. 49. c A Dan itaque uſque Berſabee Samuel Domini propheta cognoſcitur, dum electi prædicatoris vita, atque doctrina, peccatoribus eſt venerabilis, & juſtis: ut in eo videlicet & lapſi bonum videant, in quo ſe pœnitendo corrigant, & boni mirentur vitæ celſitudinem, ad quam quotidie proficiendo convaleſcant. Sequitur:

Et addidit Dominus, ut appareret in Silo.

Superiùs de tempore reprobi paſtoris dicitur: *In diebus illis non erat viſio manifeſta.* Cùm itaque ex ſacro eloquio optimus prædicator oſtenditur, apparere iterum Dominus perhibetur: quia nimirum cognitio divini conſilij, quæ abſconditur reprobis, puritatis merito revelatur electis. Si enim & hominum conſilia niſi familiaribus non creduntur, omnipotens Deus ſecreta ſuæ diſpoſitionis æſtimandus eſt ſuis patefacere inimicis. Priùs ergo juſti doctoris vita prædicatur, deinde addidiſſe, ut appareret Dominus, dicitur: quia profectò divinæ lucis oſtenſio reprobos & fictos fugit, quæ ſe electis, & mundis cordibus aperit. Unde & per ſemetipſam vera lux loquendo, nos illuminat, dicens: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Mat. 5. a Igitur, *ut appareret Dominus*, addidit: quia mundum prædicatoris ſui oculum vidit. Sed cùm addidit: [*Ut appareret in Silo,*] in eodem loco illum apparuiſſe vice alia deſignatur. Quia autem dixit, ubi apparuit, ne Heli apparuiſſe crederetur, ſubſequenter & perſonam ejus, cui apparuit, oſtendit, dicens:

Quoniam revelatus fuerat Dominus Samueli in Silo, juxta verbum Domini.

Tunc namque ſe ei revelavit, cùm ei ſecretum ſui conſilij, de repulſione reprobi prædicatoris aperuit. Quod profectò juxta verbum Domini factum aſſeritur, & hoc, quod non valde ſuperiùs per virum Dei ad Heli dictum fuerat, etiam ſecundùm hiſtoriam impletum eſſe ſentiatur: *Et ſuſcitabo mihi ſacerdotem fidelem, qui juxta cor meum, & animam meam faciat, & ambulabit coram Chriſto meo omnibus diebus.* 1. Reg. 2. g Et item: *Videbis æmulum tuum in templo, in univerſis proſperis Iſrael.* Ibid. Quod ſi juxta ſpiritalem intelligentiam perſcrutamur, quomodo addit Dominus, ut electis appareat, niſi quia qui electos ſuos de contemplatione juſtitiæ ſuæ mirabiliter terret, etiam de oſtenſione gloriæ ineffabiliter demulcet. Qui enim apparendo juſtus, corda Sanctorum terrore concutit, ut appareat; addit, quando cordi territo dulcedo refunditur ſuæ pietatis. Hinc eſt enim, quòd Moyſi non ſemper in igne apparuit, ſed in igne aliquando, aliquando in nube. In igne quippe terror judicij eſt. Unde & de ſecundo Redemptoris noſtri adventu per Pſalmiſtam dicitur: *Ignis ante eum præibit, & in circuitu ejus tempeſtas valida.* Pſ. 49. f In nube autem protectio miſerationis exprimitur: quia ejuſdem protectionis ſuæ blandimentum electis ſuis promittens Dominus, ait: *Tunc videbunt Filium hominis venientem in nube.* Mar. 13. c Luc. 21. e In igne itaque & nube per deſerta gradientibus Dominus apparet: quia mentes contemplantium ſe in hac exilij peregrinatione, etſi aliquando terret de juſtitia, pavore dejectas erigit blandimento protectionis. Dominus itaque Samueli apparuit, &, ut appareret, addidit: quia qui ab electorum mentibus in igne terroris aſpicitur, in nube etiam dulcedinis exhibetur. Ignis namque viſionem intus viderat, qui nunciabat foris, dicens: *Sanctum & terribile nomen ejus.* Pſ. 110. b In igne item eum viſum oſtendere cupiens, ait: *Venite, & videte opera Domini, terribilis in conſiliis ſuper filios hominum.* Pſ. 65. a Sed qui ei in igne apparuit, ut appareret addidit: quia ſuavitatem gloriæ, & dulcedinis ſuæ, ei etiam de nube propinavit. Quare & exhilaratus, qui territus fuerat, dixit: *Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abſcondiſti timentibus te.* Pſ. 30. e Hinc item additam apparitionem admirans, ait: *Quam bonus Iſrael Deus iis, qui recto ſunt corde.* Pſ. 72. a Sed attentè conſiderandum eſt, quod ſubjungitur: [*Juxta verbum Domini.*] Verbum ergo Domini cognoſcendum eſt, antequam ad apparitionem Domini pertingere mereamur: ne injuſta & indiſcreta viſio ignis & nubis, non ſolùm nobis perfectionem non oſtendat cæleſtis itineris, ſed ad ſubmerſionem erroris nos impellat. Origenes quippe, dum apparentem Dominum, ſine verbo Domini videre voluit, viſionem nubis inordinatè conſpexit: quia ignis apparitionem horruit. Nam dum, abnegatâ vel minutâ juſtitiâ Dei, ſuperfluam ejus clementiam prædicaret, aſſe-

ruit, quòd non solùm omnibus damnatis hominibus parceret, sed etiam de æterna pœna reprobos angelos quandoque liberaret. Novatus autem ignis aspicere visionem ampliùs amavit, qui dum severam omnipotentis Dei justitiam implacabilem diceret, spe veniæ consequendæ, & pœnitentiæ omne remedium peccatoribus abstulit. Nec Novato igitur, nec illi alij Dominus apparuit: quia uterque eorum juxta quòd per veritatem sacri eloquij cernitur, omnipotentem Dominum non conspexit. Tunc ergo juxta verbum Dominus apparet, cùm ea ostensione sementi revelat, quam sacrę Scripturæ fides non reprobat. Unde & aptè subjungitur:

Et venit sermo Samuelis in universo Israeli.

Hæreticorum quippe sermo non venit. Novati enim sermo fuit: quia justus Deus semel lapsis fidelibus nequaquam parcit. Origenis sermo fuit: quia misericors Dominus nullam creaturam rationalem perire per æternam damnationem finit. Sed quia A converſi ad Dominum peccatores, nequaquam pereunt, & semel lapsi angeli, & in peccato suo mortui peccatores numquam salvantur, hæreticorum profectò sermo non venit. Sermo igitur Samuelis venit in universo Israeli; quia Catholici viri prædicatio completur, quæ in veritate sacri eloquij rectè cognoscitur. Et notandum, quia ejus sermo venisse dicitur, cui visionem suam Dominus addidisse perhibetur: quia nimirum ejus prædicatio vera est, cui sic divinæ justitiæ terror ostenditur, ut benignitatis ejus abundans gratia non celetur: videlicet ut mentem videntis sic conspecta veritas terreat, ut etiam ostensa benignitas mentem territam in desperationem cadere non permittat: ut sic de benignitate præsumat, quatenus ad prævaricationis ausum non proruat. Hæc autem in secundo libello præsentis operis disputata sufficiant: ut dum ea, quæ sequuntur, novo principio inchoare disponimus, dicendi etiam studium per devotionem renovetur. B

LIBRI TERTII

CAPVT PRIMVM.

CUM sacræ historiæ sensus qualiter electorum moribus conveniret studiosè quæreremus, allegoriæ ordinem repetere exponendo distulimus. Ut ergo ea, quæ omisisse cernimur, suppleamus, quæritur: Quid est, quòd dum Samuel ministrare Domino coram Heli memoratur, pretiosus sermo Domini esse describitur? Sed, sicut superiùs est dictum, per Samuelem prædicatores sanctæ Ecclesiæ, per Heli etiam electi patres testamenti veteris designantur. Puer ergo Samuel ministrabat Domino coram Heli, cùm novus doctorum ordo Redemptoris fidem prædicabat. De quo nimirum ministerio Paulus loquitur, dicens: *Quamdiu sum Gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo.* Hinc iterum dicit: *Hebræi sunt, & ego: Israelitæ sunt, & ego: ministri Christi sunt, & ego.* Ministrare ergo Domino, in laborem prædicationis pergere est. Quod profectò ministerium Samuel coram Heli Domino impendisse dicitur: quia quidquid de religione novæ fidei, novus prędicatorum ordo asseruit, hoc patrum veterum auctoritate roboravit. Domino quippe ministrabat Samuel, quando novus prædicator asserebat, dicens: *Dico enim Christum Iesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, gentes autem super misericordia honorare Deum.* Qui profectò ut ministerium, quod Domino exhibebat, coram Heli quoque impenderet, adjunxit, dicens: Sicut scriptum est: *Laudate omnes gentes Dominum, & collaudate eum omnes populi.* Et ut se arctiùs coram Heli in ministerio Domini cohiberet, adjunxit: *Esaias enim dicit: Erit radix Iesse, qui exurget regere gentes, in eum gentes sperabunt.* Puer Samuel Domino ministrabat, cùm Dominicæ Resurrectionis gloriam Petrus assereret, dicens: *Iesum Nazarenum virum approbatum à Deo in vobis signis & prodigiis, traditum per manus impiorum interemistis, hunc Deus suscitavit à mortuis præfinito consilio tertia die, sicut impossibile erat teneri eum doloribus inferni.* Sed hoc ministerium, quod Domino exhibuit, etiam coram Heli exhibuit, quia subjunxit, dicens: *David enim dicit: Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Coram Heli itaque Samuel ministrare Domino aptè dicitur: quia electi sanctæ Ecclesię prædicatores, dum statum novæ fidei prædicando erigerent, quod ratione asserere conati sunt, patrum veterum auctoritate firmaverunt. Et tunc quidem sermo Domini pretiosus fuisse perhibetur. Pretiosa quippe res parvo pretio emi non potest. Pretium autem, quo sermo Dei emitur, labor est sanctæ operationis. Velut enim rem, quam habere volumus, pretio emimus, cùm per sermonem prædicationis, quem accipimus, laborem operis exhibemus. Tunc autem erat sermo pretiosus, cùm pro qualicumque labore operis non dabatur: cùm omnis, qui emptorem sermonis interficiebat, obsequium Deo se præstare cogitabat. Eo igitur tempore sermonis emptor multo pretio eguit: quia sine magno labore verbum fidei servare non potuit, qui pro eo, quod credidit, ad tormenta pervenit. Tempus namque tunc erat, quo is, qui emebatur, sermo non typo figuratæ mortalitatis, sed apertæ locutionis præcepto hortabatur, dicens: *Qui vult venire post me, tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.* Hinc item dicit: *Qui autem amat patrem, aut matrem plus quam me, non est me dignus.* Et: *qui non renunciaverit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Itaque cùm ministerium Samuelis asseritur, pretiosus sermo Domini esse perhibetur: quia profectò inter initia fidei illi, qui prædicantibus æternæ vitæ doctoribus crediderunt, pro accepto verbo fidei, magni laboris opera expendisse credendi sunt. Et quia Judaicus populus jam lumen divinæ cognitionis amiserat, sequitur:

Rom. 11. b *2. Cor. 11. e* *Rom. 15. b* *Psal. 116. a* *Rom 15. c ex Esa. 2. c* *Act. 11. d* *Psal. 15. c* *Matt. 16. d* *Mar. 10. d* *Luc. 14. f*

In diebus illis non erat visio manifesta.

Manifesta namque visio ejus esset, si in Redemptorem, quem ad visitationem suam venisse audierat, credidisset. De qua nimirum ejus cæcitate subjungitur:

Factum est autem, Heli jacebat in loco suo; nec poterat videre lucernam Dei, antequam extingueretur.

Visio namque Heli manifesta non est, quia Judæorum sacerdotium in perfidiæ suæ cæcitate sepultum est. Heli ergo jacet in loco suo, quia & litteram legis habet, & in lege & prophetis non habet statum luminis, sed lapsum cæcitatis. Locus namque Heli videlicet Judaici prædicatoris sacra lex est. Quia ergo Judaicum sacerdotium adhuc sacram Scripturam habet, in loco suo est. Et quia virtutem sanctæ Scripturæ nesciens, ad statum fidei non erigitur, nimirum in loco suo non stare, sed jacere perhibetur. Quia item usque ad mundi finem pro-

C D E

jectus est, lucernam Dei videre non posse memoratur. Unde & cùm quotidie tot à sancta Ecclesia prædicationis hortamenta suscipiant, cùm tot sacræ fidei assertionibus Judæi victi non credant: quid aliud, nisi hoc, quod in sancta Scriptura de eis legimus, & etiam per experimentum tenemus, quia videlicet projecti sunt, non solùm ut non videant, sed etiam ut videre non possint? Unde & Apostoli superfluum laborem reputantes eorum, qui videre non poterant, in actibus suis dicunt: *Quia indignos vos fecistis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes.* Sed qui videre non posse relatus est, Dei lucerna vocatur. Synagogæ namque ministerium Dei lucerna fuit, quando in electis patribus & per veræ prædicationis lumen, & per venturi Redemptoris promissionem luxit. Quæ profectò lucerna, ministrante Samuele, videri non potuit: quia tempore novæ prædicationis, synagogæ magisterium pœnam perpetuæ repulsionis incurrit. Et notandum, quia non dicitur, lucere non poterat, quia profectò adhuc lumen sanctæ Scripturæ pro nobis portat: sed quod portat, ignorat. Unde & antequam extingueretur, videre non posse dicitur. Nondum enim extinguitur, & videre non potest, quia certè, ut jam dixi, lumen gerit, quod non attendit: antè enim quàm extinguatur, est, donec lucet. Et quia ab eo usque ad mundi finem sacra Scriptura non tollitur, si antequam extinguatur, non videt, cum mundi fine extenditur in cæcitate. Quòd si accensio ejus refertur ad zelum perfidiæ, idcirco non potest videre, quia non extinguitur. Nam si ignem perfidiæ de mente extingueret, ablato impietatis zelo, ad placitum veræ fidei lumen, mentis oculos aperiret. Sed dum videre non posse dicitur, indigna lucerna perhibetur, & ad videndum, ea, quæ digna est, quæritur. Nam subdit, dicens:

Act.13.g

Samuel autem dormiebat in templo Domini, ubi erat arca Domini, & vocavit Dominus Samuelem.

Confirmata cæcitate Heli, Samuelem Dominus vocavit: quia damnato Judæorum sacerdotio ad majorem gratiam novum prædicatorum ordinem assumpsit. Sed qui exposuit, quem vocavit, unde etiam vocaret, ostendit; quia in templo Domini, ubi erat arca, Samuelem dormire perhibuit. Templum enim Dei est, locus ubi habitat Deus. Unde & per Psalmistam dicitur: *Dominus in templo sancto suo: Dominus in cælo sedes ejus.* Quem profectò locum Paulus insinuat, dicens: *Templum Dei sanctum est, quod estis vos.* Templum itaque Dei, uniuscujusque est anima electi. Templum, ubi arca reconditur, mens est, in qua divini eloquij sacramenta per intelligentiam reservantur. Quid ergo ei aliud dormire in templo, nisi per intentionis custodiam in propria circumspectione persistere? Samuel itaque dormiebat in templo Dei, quia novæ gratiæ unusquisque prædicator, dum cuncta, quæ mundi sunt, perfectè contempsit, in electæ suæ mentis intima circumspectione requievit. Et quia in sacramentis divinæ Scripturæ eruditus fuit, in templo dormiebat, ubi erat arca. Et notandum, quia non dicitur, dormivit, sed dormiebat: quia nimirum eamdem mentis suæ circumspectionem non in transitu servare studuit, sed in diuturnitate perseverantiæ. Somnus itaque Samuelis perfectum mundi contemptum designat in mente doctoris. Dormit ergo prædicator in templo, dum repulsa à se penitus mundana sollicitudine, sese per considerationem rerum spiritalium recondit in mente. Hujus namque somni quietem Petrus elegerat, cùm dicebat: *Non est bonum relinquere verbum Dei, & ministrare mensis.* Hinc Jetro Madianita Moysen cognatum suum justè arguit, dicens: *Stulto labore consumeris tu, sed audi*

Psa.10.d
1.Cor.3.d
Act.6.a
Exo.18.e

A *verba mea, & erit Dominus tecum. Esto tu populo in iis, quæ ad Deum pertinent, ut referas, quæ dicuntur ad eum.* Hinc Paulus ad templi somnum Corinthios revocat, dicens: *Iam quidem delictum est in vobis, quòd judicia habetis inter vos. Quare non magis fraudem patimini?* Dormire quippe in templo Dei non posse conspexerat, quos judiciorum occupatio à spiritali meditatione retrahebat. Dormiens ergo in templo vocatus à Domino dicitur: quia ille tunc doctor ad cognoscenda divina secreta assumptus est, qui per cordis intentionem non in exterioribus, sed in interioribus morabatur. Sequitur: 1 Cor.6.b

B *Qui respondens, ait: Ecce ego, & cucurrit ad Heli, & dixit: Vocasti enim me. Qui dixit: Non vocavi te, fili mi, revertere & dormi.*

Cur is, qui vocantem se Dominum audivit, ad Heli cucurrit, nisi quia se ab Heli vocatum putavit? Et quia explanationis typicę ordinem tenemus, quomodo Heli putatur, cùm vocato puero Deus loquitur? Sed quæcumque in Scripturis sanctis patres nostri veteres locuti sunt, ad Heli referuntur locutionem. Qui nimirum, quia à semetipsis non sunt locuti, dum Deus per eos, quæ voluit, locutus est; ea, quæ in Scripturis sanctis auditur, vox Dei esse cognoscitur, quæ per Heli profertur. Puer autem, quia loquente Deo, ad Heli cucurrit, vocem profectò Deus Heli similem protulit. Quid ergo est, quòd divinæ locutionis vox ab Heli voce C non differt, nisi quia & per patres veteres ipse locutionem profert? Vox namque Heli Dei esse cognoscitur; quoniam electi patres quidquid per sacra eloquia loquuntur, non à semetipsis, sed à Domino acceperunt. Unde & in Prophetis per omnem fere locutionem repetitur. *Hæc dicit Dominus*: ut ea, quæ Prophetæ oraculo vox resonat, sentiamus non esse loquentis hominis, sed præcipientis Dei. Aliquando autem per scripturam loquitur Deus, aliquando per occultam inspirationem Revelatione autem occulta loquitur, cùm electæ menti per Spiritum, aut agenda, aut docenda panduntur. Samuel itaque, cùm vocantem se Dominum audivit, ad Heli cucurrit: quia electus ordo prædicatorum sanctæ Ecclesiæ hoc, quod, Deo revelante, D cognoverat, quale esset in sacro eloquio perquirebat. Regula quippe rectæ intelligentiæ in Scripturæ sacræ libris expressa est: quia divina consilia ibi per venerabiles patres nostros exposita sunt, qui Spiritum sanctum habuerunt. Vocatus ergo tam sæpius à Domino Samuel, ad Heli cucurrit; quia ordo prædicatorum in omni, quod spiritali revelatione didicit, patrum veterum dicta consuluit, ut tunc demum à Domino sibi fuisse revelatum crederet, cùm ab eo, quod in sacra Scriptura legebat, nequaquam differre cognovisset. Nam facilè fallitur, qui hoc, quod occultæ contemplatione colligit, in præclara sanctæ Scripturæ veritate nescit discutere quale sit. Unde & Apostolus denunciat, dicens: *Transfigurat se satanas in Angelum lucis.* Quomodo au- E tem falsa in veræ lucis claritate discernuntur? Ad Heli ergo currit Samuel, quoties à Domino vocatur: quia sancti prædicatores, ne falsæ lucis imagine in intima contemplatione fallantur, modum occultæ revelationis in aperta Scripturæ sanctæ veritate discutiunt. Qua in re quærendum est, quomodo Heli dicere competat: [*Non te vocavi fili mi.*] Sed patres nostri, qui per sacrum eloquium novis prædicatoribus loquuntur, non eos vocant, sed qualis sit interna eorum revelatio indicant. Vocare etenim Dei, electorum suorum mentes aspiratione suæ gratiæ excitare est. Antiqui verò patres per Scripturam quidem sacram loquuntur, sed tamen aspiratione divinę gratię corda audientium excitare non

2.Cor.11.c

possunt. Consulta ergo sacra eloquia, dum se donum spiritualis gratiæ dare non posse judicant, auctoritate Samuelis sese Heli, velut quibusdam locutionibus excusant. Sed hoc nimirum, quod dare non possunt, insinuare qualiter acquiri debeat, possunt. Unde & Heli voce ad Samuelem dicitur: [*Revertere, & dormi.*] Quid est, quòd vocatum puerum redire Heli ad somnum præcipit, nisi quia prædicatoribus ostendit, ut ad percipiendum donum internæ gratiæ se per mentis quietem parent? Et notandum, quia dicitur: [*Revertere.*] Samuel namque revertitur, cùm electus prædicator à meditatione sacri eloquij ad secretum redit internæ contemplationis. Reversus ergo dormivit: quia in internæ contemplationis intentione requievit. Quo in loco etiam hoc notandum est, quia Samuel à Domino ter vocatur, ter iterum ab Heli dormire præcipitur. Quid est hoc, nisi quia tres gradus dilectionis esse, ipsa Veritate docente, didicimus? *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua.* Mat. 22. Sed quid in corde accipimus, nisi consilium? Quid autem in mente, nisi voluntatem? Quid verò in virtute, nisi amoris affectio designatur? Sed & per consilium, quid aliud, quàm veritatis certitudinem investigamus? Et per voluntatem quid diligentes, nisi bona valde concupiscimus? Per affectionem, quid nisi veri gaudij perfruitionem quærimus? Per gradus namque dilectionis ad summa sustollimur, cùm cordis nostri consilio veritas revelatur, & voluntati mentis bonitas vera conceditur, atque affectioni virtutis nostræ per infusionem divinæ gratiæ, spiritale & verum gaudium datur. Ter igitur est Samuel vocatus à Domino, quia dum ordo prædicatorum rudis adhuc Ecclesiæ ad superna se studia extendit, & veritatem de ratione consilij, & bonitatem de electione voluntatis, & verum gaudium appetiit de intentione affectionis. Ter etiam ad Heli vocatus accessit: quia de omni appetitu suo sacram Scripturam meditationis festinatione consuluit. Ter item, quia ab eo non vocaretur audivit: quia meditando didicit, quòd patres nostri ad eruditionem nostram, sacra nobis eloquia scripta tradiderunt: verumtamen dona nobis spiritalia dare minimè possunt. Quid est ergo dicere [*Non te vocavi:*] nisi desiderium donorum spiritalium ego non dedi? Nam si sacra Scriptura, aut aliquis scriptorum dona spiritalia conferret, quotquot sacra eloquia legerent, quotquot sanctæ Scripturæ tractatores audirent, donis spiritalibus ornarentur. Nunc verò cùm multi sacram Scripturam legant, & tractantes prædicatores audiant, & post studium lectionis, & prædicationis adhortationem, alij in pristino frigore vitiorum suorum remaneant, alij per gratiam in amorem sanctarum virtutum ferveant: apertè liquet, quia ordo patrum venerabilium dona nobis virtutum per edita scripturas ostendit, sed amorem virtutum, quas insinuat, solus nobis conditor tribuit. Quare & Jacobus piè admonet, dicens: *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum.* Jac. 1. c. Hinc Paulus ait: *Neque qui plantat est aliquid, sed qui incrementum dat, Deus.* 1. Cor. 3. b. Quid est ergo aliud dicere: *Non te vocavi*, nisi aperta eruditione ostendere: quia hoc, quòd fidelis anima ad superna desideria erigitur, ex sola divinæ gratiæ infusione generatur? Quia ergo ter vocatur à Domino, ter ad dormiendum à magistro reverti præcipitur, tres ille gradus dilectionis insinuat, qualiter acquirantur. Nam quia cordi consilium aptavimus, consilium verò invenire veritatem desiderat, magnus utique sopor est necessarius, ne priùs amans evigilet, quàm quæsita veritas inveniatur. Revertatur ergo puer, & dormiat: ut qui veritatis lucem invenire desiderat, per quietem caveat, ut ad se errorum tenebras non admittat. Secundò etiam dormiat, ut amoris obsequium omnipotenti Deo ex tota mente impendat, ut bona, quæ amat, pura simplicitate, nulloque malorum velamine pallientur. Quod profectò quia non nisi magna discretionis subtilitate cognoscitur: vocatus puer à Domino, ab Heli reverti, ut dormiat, jubetur. Nam si dormire, pro ascendendo isto amoris gradu negligit, hoc, quod de virtute appetit, non acquirit: quia etsi jam bona, Deo aspirante, amare possumus, nisi magna mentis quiete, qualia sint ipsa bona, quæ volumus, non dijudicamus. Ter ergo ad dormiendū Samuel mittitur: quia profectò novus prædicatorū ordo, ut ex tota virtute diligat, admonetur. Et quia virtutem ad affectionem retulimus, affectio autem mentis de gaudio spiritali perficitur, magnam somni quietē Samuel habuit: & dum spiritualia per quietem, ordo prædicatorum certus didicit, sub specie veri gaudij, gaudium extraneum non recepit. Nam sicut de virtutibus ceteris, ita & de profectu contemplationis, mens contemplantis plerumque inaniter hilarescit. [*Dormivit ergo iterum Samuel:*] quia nimirum ordo doctorum nisi cautè se in contemplatione circumspiceret, aliquando vanè gaudendo, se vero gaudio gaudere existimaret. Primò itaque dormivit: quia dum cognoscendæ veritati animum intendit, magna consilij subtilitate, erronea cuncta reprobavit. Secundò dormivit: quia cùm conditorem diligere ex tota mente didicit, magna apud se quiete disposuit, ut bonis, quæ cuperet aliqua reproba non misceret. Tertiò etiam dormivit, ut dum supremum gaudium de divina contemplatione perciperet, vanam lætitiam reprobare consulta mente potuisset. Et quia hoc de Samuele adhuc proficiente dicitur, aptè subjungitur:

Porro Samuel necdum sciebat Dominum, nec revelatus ei fuerat sermo Domini.

Dominum namque tunc ordo prædicatorum nesciit ea perfectione, qua postea profecit. Vel fortasse idcirco nescire Dominum dicitur, quia alta, & profunda, quæ noverat, infirmis adhuc, & rudibus auditoribus non pandebat. Unde & volentibus diem Dominici adventus agnoscere, ea, quæ omnia noverat, & indicare nolebat Veritas dicit: *De die autem illa & hora nemo scit, neque Angeli in cælo, neque Filius, nisi solus Pater.* Mat. 24. d. Quid est quòd sciens omnia Filius, judicij diem nescit, nisi quia inter cuncta, quæ noverat, diem sciens, nesciebat eum, ut diceret, sed ejus tempus, & qualitatem sciebat? Hinc Joannes Baptista, qui Dominum perfectè noverat, ad eum quasi nescius discipulos mittebat, dicens: *Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?* Luc. 7. a. Velut enim Dominum nescius Samuel prædicabat, cùm Evangelista Matthæus divinitatem Redemptoris præteriens, à sola humanitate ejus inchoavit, dicens: *Liber generationis Jesu Christi filij David, filij Abraham.* Mat. 1. a & seq. Sed sciebat profectò Dominum, & revelatus erat ei sermo Domini, cùm Ioannes divinitatem ejus alta exponendo suscipiens, ait: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Joan. 1. a. Nesciebat Dominum, cùm Paulus loqueretur, dicens: *Factus sum omnia omnibus, ut omnes facerem salvos.* 1. Cor. 9. d. Qui enim infirmis infirmus, & parvulis fiebat parvulus, & omnibus omnia, nimirum cum ignorantibus etiam ignorabat. Nam ut ejusdem ignorantiæ verbo uteretur, Corinthiis loquens, ait: *Nihil judicavi me scire inter vos, nisi Christum Jesum, & hunc crucifixum.* 1. Cor. 2. a. Nam cùm sapientibus & Dominum noverat, & sermonem ejus revelatum habebat. Unde & dicit: *Nos autem revelata facie Domini gloriam speculantes, in eandem imaginem transformamur, tamquam à Domini spiritu.* 2. Cor. 3. a. Hinc item loquitur, dicens: *Sapientiam loquimur inter perfectos, non sapientiam hujus mundi, neque principum hujus sæculi, sed loqui-* 1. Cor. 2. b.

mur Dei sapientiam, quæ in mysterio abscondita est. Hinc item eum, quem noverat Dominum, prædi-
Hebr.1.a dicat, dicens: *Qui cùm sit splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus, portansque omnia verbo virtutis suæ, purgationem peccatorum faciens, sedet ad dexteram majestatis in excelsis, tantò melior Angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hereditavit.* Cui enim dixit Angelorum: *Filius meus es tu, ego hodie genui te?* Nescire ergo Dominum dicitur, non ignorantiâ cognitionis, sed prætextu simplicitatis. Sequitur:

Intellexit ergo Heli, quia Dominus vocaret puerum.

Nam si non intelligeret, per sacra eloquia ei salutis consilia nequaquam ministrasset. Intellexit namque, quia prævidit. Quidquid enim omnipotens Deus in constructione futuræ Ecclesiæ agere disposuit, hoc veteribus patribus per sanctum prophetiæ spiritum revelavit. Nam per Amos prophe-
Amos 3.b tam dicitur: *Non faciet Dominus Deus verbum, quod non revelaverit servis suis prophetis.* Quid enim aliud, quàm novorum prædicatorum voca-
Psal.44. d tionem intellexerat, qui dicebat: *Pro patribus tuis, nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram.* Sed ei, quem vocandum intellexit, etiam consilium subministravit, dicens:

Vade & dormi, & si deinceps vocaverit te, dices: Loquere Domine: quia audit servus tuus.

Jam quidem de somno Samuelis satis, ut arbitror, quia internæ meditationis quietem designet, ostensum est. Qui profectò somnus ab Heli Samueli præcipitur: quia ad contemplanda interna mysteria vacare doctor per sacrum eloquium docetur. Sed quid est, quòd Samuel quoties vocatur, toties ad dormiendum remittitur, & tamen ei adhuc nequaquam jubetur, ut dicat Deo. [*Loquere Domine, quia audit servus tuus?*] Ibi enim dormire jubetur, non tamen loqui; hîc autem etiam cum obedientia somni, etiam licentia injungitur locutionis. Ibi etiam ad dormiendum misso, non dicitur: *Vade*, sed, *Revertere*: hîc quoque nequaquam dicitur: *Revertere*, sed *Vade*. Quid enim sibi vult tanta præcipiendi varietas? Quam nimirum varietatem clariùs agnoscimus, si illud, quòd hoc in loco Samuelis somnus significat, attendamus. Et quia superiores somni modos, ad probationem donorum sanctæ dilectionis retulimus, quid est hoc loco Samueli, idest novo prædicatori dormire, nisi probata jam, & cognita eadem dona cum securitatis quiete possidere? Meritò igitur ei priùs non dicebatur: *Vade*, sed *Revertere*: nunc autem non, *Revertere*, sed *Vade*. Qui enim adhuc examinabat, reverti jubebatur, ut mentis tranquillitate aliud donum discuteret, qui aliud jam eadem mentis quiete cognovisset. Ei autem quia jam cuncta examinando probaverat, *Vade*, dicitur: quia ad possidenda cognita, securâ jam intentione mittebatur. Cur ergo priùs somnus sine locutione præcipitur, nunc autem somnus cum locutione, nisi quia non licebat dicere: *Loquere*, nisi ei, qui verâ cognitione certus existeret, quia is, qui loqueretur mentis suæ affectibus, Deus esset? Examinanti ergo non dicitur: quia nisi loquentem intus perfectè dijudicet, locutionem spiritalem sibi adhuc incertam, non debet cupere, & excipere quasi certam. Dicere enim menti Deo, *Loquere*, est internam ejus aspirationem securè excipere. Igitur perfectè cognoscenti hoc competit, non probanti: quia ante judicium interni examinis, sicut divina locutio non probatur, ita quòd de Deo nobis est incognitum pro certo & cognito non excipitur. Dictum namque est Samueli: [*Vade, & dormi.*] quia cùm ordo sanctorum prædicatorum dona spiritalia per sacri eloquij probationem didicit, ejusdem sanctæ Scripturæ eruditione cognovit, ut in ejusdem donis eò securiùs per amorem requiesceret, quò eorum virtutem apertiori ratione cognovisset. Præceptum quoque est ei, ut vocanti Deo diceret: [*Loquere Domine.*] Quia sacræ locutionis studio doctus est, non solùm per internæ visitationis gratiam loquentem Dominum devotè audire, sed silentem etiam, ut loqui dignaretur, magnis desideriis implorare.

Abiit ergo Samuel, & dormivit in loco suo.

Tot habet loca prædicator sanctæ Ecclesiæ, quot profectus vitæ. Unde & profectus sui loca divinis laudibus consecrans, beatus Job dicit: *Per singulos* Iob.31.d *gradus meos pronunciabo eum.* Non enim jam in loco examinis, sed certæ cognitionis sistitur, cùm ad altiora sublevatur. Locus namque prædicatoris, rerum cognoscendarum certa cognitio est. Nam de reprobis prædicatoribus Dominus dicit: *Tenentes* Hier.2.b *legem meam, nescierunt me.* In loco igitur suo Samuel dormivit, cùm ordo doctorum spiritalium rerum cognitionem, cum certitudine veritatis retinuit. Sed in quem gradum proficiat, ostenditur, quia repente subinfertur:

Venit ergo Dominus, & stetit.

Quia non redire, sed venire Dominus dicitur, Judææ destitutio, & sanctæ Ecclesiæ visitatio designatur. Unde non solùm venire, sed stare perhibetur. Ad Judææ visitationem se venisse insinuat, dicens: *Non sum missus nisi ad oves, quæ perierunt do-* Mat.15.c *mus Israel.* Sed veniens, non stetit, quia salutis suæ bonum contemnentem deseruit. Unde & synagogæ principibus minatur, dicens: *Relinquetur vobis do-* Mat. 23. *mus vestra deserta.* Hinc item denuncians, ait: *Amen* d *dico vobis, quia auferetur à vobis regnum, & dabitur* Mat. 21. d *genti, facienti fructus ejus.* Ad Samuelem itaque venit, & stetit: quia prædicatores sanctæ Ecclesiæ semel assumpsit, à quibus per custodiam suæ gratiæ ulteriùs non recedit. Nam ad Samuelem venerat, cùm novos præferens orbi prædicatores, dicebat: *Ite in orbem universum, & prædicate Evangelium* Mat. 16. *omni creaturæ: qui crediderit, & baptizatus fuerit,* c *salvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.* Sed si stare debeat, qui venit Dominus, dicat: *Ecce* Mat.ult. *ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Venerat ergo Dominus, non ut recederet, sed ut staret: quia novos fidei ministros elegit, quos usque in mundi finem per sanctarum virtutum sibi patrimonium succedentes protegit. Sed qui venit, per gratiam visitans, qui stat per electionis suæ immutabilitatem perseverans, quid adjungat, audiamus.

Et vocavit, sicut vocaverat secundò, Samuel Samuel.

Secundò quippe vocavit, quia ei in ministerio prædicationis officium duplex præbuit: ut videlicet synagogæ superbiam repellendo contereret, & humilitatem gentilitatis ad fidem vocando sublevaret. Vel certè secundò vocatur: quia in destructionem veteris hominis, atque in novi ædificationem excitatur. Vocatus est ergo semel, cùm per spiritum instruebatur, qualiter peccata & vitia in peccatorum cordibus delere potuisset: secundò vocatus, cùm interni magisterij eum Deus documento instruxit: ut destructa in mente conversorum impietatis ædificatione, novam sanctarum virtutum fabricam erigere deberet. Quod profectò magisterium, quia ordo sanctorum prædicatorum & libenter didicit, atque ad obediendum devotè se obtulit, subditur: Ait ergo Samuel:

Loquere Domine, quia audit servus tuus.

Audire loquentem Deum, præcepta ejus operibus adimplere est. Quod contrà in Evangelio reprobis per semetipsam Veritas dicit: *Qui ex Deo est, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Sed audienti quod insinuare appetit, subdit: nam sequitur: *Joan. 8. f*

Et ait Dominus ad Samuelem: Ecce facio verbum in Israel, quod quicumque audierit, tinnient ambæ aures ejus.

Et idem verbum aperiens, ait:

Prædixi enim ei, quòd judicaturus essem domum ejus usque in æternum propter iniquitatem, eò quod noverat indignè agere filios suos, & non corripuit eos. Idcirco juravi domui Heli, quòd non expietur iniquitas domus ejus victimis, & muneribus in æternum.

Quid enim his verbis aliud, quàm toties jam explicata Judæorum repulsio designatur? Domus namque prædicatoris, est multitudo populi subjecti, quam velut possidendo inhabitat, dum per suæ sollicitudinis curam servat. Domus ergo Heli, id est, sacerdotij veteris Judæa fuit, quam dum per conversationem reprobam coluit, pravitatis suæ maculis immundam fecit. Qui profectò filios suos indignè agere conspexit, quia summum sacerdotium minoris ordinis sacerdotes in Redemptorem sævientes vidit, & eos non corripuit, nec ab effusione tanti sanguinis ulla eos auctoritate revocavit. Idcirco ei divina comminatione promittitur, quòd domus ejus in æternum judicetur. Judicare etenim Dei, damnare est. In æternum ergo judicatur, quia perire æterna pœna decernitur. Et quia hoc æterna Dei animadversione fit, jurejurando se affirmasse perhibuit, quòd iniquitas domus Heli in æternum precibus & muneribus non expietur. Quod profectò aperta veritate impleri conspicimus: quia Judaicus populus in suæ perfidiæ obstinatione perseverat. Quid enim est præsens duritia, & cæcitas quondam tam electi populi, nisi jusjurandum divinæ animadversionis? Nam digno supplicio se sub æterna morte cohibuit, qui ad mortem temporis, æternam vitam cogere non expavit: Sed hoc, quod jurejurando asserit, prædixisse se dicit: quia nimirum sanctæ Ecclesiæ doctoribus subsequentibus de Judææ repulsione illud innotuit, quòd eorum prædecessoribus ante manifestavit: quia hoc per Samuelem ad Heli nunc dicitur, quod ei per virum Dei superiùs dicebatur. Sequitur:

Dormivit Samuel usque mane.

Quid est, quòd per sacrum eloquium Samuelis somnus tam attentè describitur? Et quia jam quater repetisse somnum dicitur, multum desipit, qui à Dei Spiritu hoc non spiritualiter dictum credit. Nam etsi dormisse toties rectè intelligitur pro veritate historiæ, ad hoc scribitur, ut in veritate litteræ intellectus proferantur allegoriæ. Quid ergo designat Samuelis hæc quinta dormitio? Sed quia primum somnum retulimus ad exquisitionem veritatis, secundum ad probationem veri operis, tertium ad explorationem veri gaudij, quartum ad perfruitionem inventæ & probatæ, cognitæque perfectionis: quinta somni species refertur ad studium disponendæ locutionis. Samuel igitur quinta repetitione dormivit: quia ordo prædicatorum, etsi per cordis consilium veritatem didicit, per voluntatem mentis bona elegit, per affectionem virtutis verum gaudium recepit, per certitudinem inventæ & cognitæ beatitudinis in virtutum sublimium securitate requievit: hoc tamen, quod in semetipso cognovit, sine magni dispensatione consilij subditis prædicare non potuit. Plerumque etenim doctor & quæ prædicet, apud semetipsum habet, sed tamen ea, quæ habet, prout debet, prædicare ea non potest: quia si ea, quæ dicat, jam Domino revelante, didicit; modum, quo ad populum sunt proferenda, non novit. Dormivit ergo Samuel iterum, quia ordo prædicatorum apud se magna quietis intentione disposuit, ne, prædicando, verbi Dei semen inutiliter spargeret, quod utili contemplatione collegisset. Nam dum prædicator considerare compellitur quid & quantum, sive quando loquitur, quæ dicat simul omnibus, qualiter moneat aliquos seorsum, quia magna sanctæ meditationis quiete utitur, aptè nimis in typo novi prædicatoris Samuel iterum dormire perhibetur. Dormire quippe ei tunc, est dicendi modum tranquilla mente disponere. Et evigilare ei, est à quiete meditationis ad loquendum exire. Et quia rationabiliter non evigilat, antequam dicenda disponat, sequitur: [*Usque mane.*] Mane etenim perfecta pronunciandi verbi cognitio in mente doctoris est. Unde & præcipites doctores Propheta arguit, dicens: *Vanum est vobis ante lucem surgere.* Ante lucem quippe surgunt, qui usque mane non dormiunt, sed in vanum evigilant, quia inutiliter verbum proferunt, quod qualiter proferri debeat, meditatione nulla didicere. Unde & consilium eis ostendit, dicens: *Surgite postquam sederitis:* ut videlicet per quietem meditando, verbum colligant, quod per laborem locutionis non in vanum, sed audientium lucrum spargant. Sequitur: *Psal. 126. a* *Lib. 8. Moral. cap. 29.*

Et timuit indicare visionem Heli.

Quidnam est, quod timebat, nisi quia hoc dormiendo didicerat? Nam qui meditando verbum ordinat, ratione statuit, quando etiam verbum dicat. Visionem quippe Samuel vidit, & Heli indicare timuit, quia doctorum ordo sanctæ Ecclesiæ, & Judææ repulsionem debitam conspexit, atque ei eam objicere ante repulsionis suæ tempora formidavit. Unde & ad pœnitentiæ remedium eam potius cohortatur, dicens: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum.* Quare & subditur: *Act. 2. b*

Aperuit ostia domus Domini.

Quænam est alia domus Domini, quàm sancta Ecclesia? Et quæ sunt hujus domus ostia, nisi spirituales virtutes? ostia namque domus Domini Samuel aperuit, quando concurrentibus ad unitatem veræ fidei prædicatorum ordo virtutum spiritalium dona patefecit. Velut enim clausa erant domus ostia, cùm sanctæ Ecclesiæ virtutes ignorabantur. Bene autem, cùm visionem Heli indicare Samuel timuit, domus Domini ostia aperuisse memoratur: quia priùs quàm apertam Judææ repulsionem prædicatorum ordo indicaret, dum ad pœnitentiam monuit, electis ad fidem currentibus, virtutum spiritalium occulta reseravit. Nam qui misericordiæ tempore dicere visa timuit, tempore exquirendæ justitiæ visionem justitiæ indicavit, dicens: *Quia indignos vos fecistis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes.* Ex qua profectò ratione quæstio oritur: quia videlicet visionem Samuelis prece magis, & imprecatione Heli indicatam fuisse perhibetur. Nam subditur: *Act. 13. g.*

Venit ergo Heli ad Samuelem, & dixit: Samuel fili mi. Qui respondit: Præsto sum. Et interrogavit eum: Quis est sermo, quem locutus est Dominus ad te? oro, ne celaveris mihi. Hæc faciat tibi Deus, & hæc addat, si absconderis à me sermonem ex omnibus, quæ dicta sunt tibi. Indicavit igitur

igitur ei Samuel universos sermones, et non abscondit ab eo.

Quomodo enim ab executore divinæ sententiæ visionem suæ repulsionis didicit, qui hoc non tam à comminante, quàm ab eo, qui magis precibus cogebatur, audivit? Sed, qui istud quærunt, primò intelligant, quia non ad litteram, sed ad spiritalem & typicam significationem ista discutimus. Hoc enim loco venire Heli neque ad motum corporis Iudaici sacerdotij refertur, neque ad affectum mentis: sed tamen venire ei fuit, hoc ipsum, quod rationalis Dei creatura est, prædicatoribus apparere. Venit itaque, cùm in humana natura visus est, doctorumque corda sibi ad miserandum movit. Venire ergo Heli non est in veteri populo accessus mentis, aut corporis, sed ostensio humanæ conditionis. Vel fortasse venire ei fuit ex eo, quòd ex omnibus populis ad Dei cultum electus fuit. Eum quoque filium appellavit, quia ab illo respicitur, qui in electis patribus institutor sanctæ Ecclesiæ fuisse memoratur. Vocat ergo filium non affectu appellationis, sed ostensione amissæ dignitatis. Et quia in caligine cæcitatis aspicitur, indicari sibi visionem postulasse perhibetur. Obsecrare etenim ei est respectu communis naturæ, prædicatorum mentes ad misericordiam provocare. Qui etiam imprecationem precibus addidit: quia ordo prædicantium, dum in tanta miseria positum Iudæorum sacerdotium attenderet, iratsci sibi omnipotentem Dominum timuit, si non ei verbo subveniret. Unde & aptè subjungitur:

Indicavit ei Samuel universos sermones, et non abscondit ab eo.

Omnia quippe ei visa indicavit; ut audito quod meruit, magnitudo formidinis ad solicitudinem eum converteret impetrandæ divinæ miserationis. Universos ei Domini sermones indicavit: ut dum in vetustate sua se projectum cognosceret, per pœnitentiæ lacrymas ad veræ fidei renovationem festinaret. Qui profectò respondit, dicens:

Dominus est: quod bonum est in oculis suis, faciat.

Quibus nimirum verbis, quid aliud, quàm Iudaici populi perfidia clariùs agnoscitur? Nam qui omnipotentem Deum Dominum vocat, adhuc ei servire se existimat. Cùm igitur Iudaico populo repulsio sua à sanctæ Ecclesiæ doctoribus insinuatur, dicit: [*Dominus est, quod bonum est in oculis suis, faciat.*] Quia dum Deo se placere per veterem institutionem credit, sanctæ Ecclesiæ nequaquam minas expavescit. Quasi enim apertiori voce Iudaica perfidia asserat, & comminantibus sibi sanctæ Ecclesiæ prædicatoribus dicat: Eò nobis minis vestris terrorem nullum incutitis, quò circa fidem ei nos ministrare credimus, à cujus gratia nos decidisse prædicatis. Cùm ergo adjungit: *Faciat quod bonum est in oculis suis:* sanctæ Ecclesiæ doctores subsannat potius, quàm se divinæ sententiæ offerat. Quasi alia intentione loquatur, & dicat: Eò nobis tale aliquid non facit, quò noster est Dominus ille, quem nobis ad vindictam proponitis. Sequitur:

Crevit autem Samuel, et Dominus erat cum eo.

Quid est, quòd postquam Heli visionem exposuit, crevisse Samuel dicitur, nisi quia doctorum nostrorum ordo postquam verbo, synagogæ filios repulit, majoris reverentiæ gloriam apud gentilitatem invenit? Crevit ergo, quia qui per verbi ministerium se priùs in una gente cohibuit, postmodum sanctitatis, atque doctrinæ famam in universo mundo dilatavit. Unde & per Psalmistam dicitur: *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Psal. 18. a Hinc iterum sanctæ Ecclesiæ loquens, ait: *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram.* Psal. 44 d Crevit itaque, cùm in universo mundo radiavit. Cum quo etiam Dominus esse perhibetur: quia omne, quod de fama sanctitatis redoluit, omne, quod clarum per verbum luxit, de præsentia Redemptoris accepit, quem secum habuit. Nam etsi verbo Paulus non solùm infirma & terrena, sed etiam summa & cælestia penetrat, ex eo hanc dicendi virtutem obtinet, quem secum esse affirmat, dicens: *An experimentum ejus quæritis, qui in me habitat Christus?* 2. Cor. 13 a Qui enim in se loquebatur, secum erat. Redolet omni mundo per vitam, sed ex eo vitæ odorem trahit, quem ostendit, dicens: *Christi bonus odor sumus in omni loco.* 2. Cor. 2. d Omnia esse de præsentia Redemptoris Ioannes insinuat, quia dicit: *De plenitudine ejus omnes accepimus.* Ioan. 1. b Samuel ergo cùm crevisse dicitur, cum eo Dominus esse memoratur: quia doctorum ordo cùm magnæ sanctitatis, atque doctrinæ gratiâ omni mundo resplenduit, ex eo tam magnus apparere potuit, qui eum in mundo positum non reliquit. Sequitur:

Et cognovit universus Israel à Dan usque Bersabee, quod fidelis Samuel propheta esset Domini.

Quibus profectò terræ nominibus, Iudææ universitas designatur. Quid ergo in universa Iudæa, nisi omnis designatur Ecclesia? Universitas itaque Israel, quia Samuel propheta est Domini, recognoscit: quia profectò omnis, qui fidelis est, credit, quòd sanctorum prædicatorum ordo vera de futuris dicit. Prophetæ namque officium est, & futura prædicere, & occulta revelare. Prædicatores autem sanctæ Ecclesiæ dum latentia quæque vitia in mente deprehendunt, dum spiritalium virtutum secreta aperiunt, dum sanctarum Scripturarum latentes intellectus ad communem notitiam proferunt, dum futura cælestis patriæ gaudia electis fidelibus repromittunt, prophetæ ministerio utuntur. Ab universo igitur Israele propheta Domini fidelis Samuel esse cognoscitur, quia omnipotentem Dominum fide videre non potest, qui sanctæ Ecclesiæ doctoribus fidem non adhibet. Et quia eadem divinę cognitionis gloria in sancta Ecclesia remansit, quæ se doctoribus primis aperuit, subditur:

Et addidit Dominus, ut appareret in Silo.

Silo quippe missus interpretatur. Et quia usque in mundi finem in prædicationis ministerium mittit, in Silo Dominus apparet: quia se eis clariùs ostendit, per quos lucis suæ gloriam aliis aperit. Bene autem dicitur: [*Addidit, & appareret,*] quia incessanter eliguntur, quibus claritas divinæ lucis infunditur. Unde & causam cur auditam visionem asserat, subdit, dicens:

Quoniam revelatus fuerat Dominus Samueli.

Idcirco enim ut appareat addit, quoniam qui revelatus fuerat Dominus, se iterum atque iterum revelat, & suæ ostensionis donum à sancta Ecclesia nequaquam subtrahit, quam ei exhibere ex ejus exordio non cessavit. Sed qui Samueli revelatus asseritur, quoties apparere addiderit, non refertur: quia nimirum usque in mundi finem sancta Ecclesia ducitur, cui prædicatores præsunt, qui ex eo in

infimis alta æternitatis gaudia prædicent, quò sum-
ma quę prędicant, in alta Dei manifestatione vident.
Quam profectò apparitionem juxta verbum Domi-
ni factam perhibetur. Quid est autem verbum Do-
mini, nisi promissio Redemptoris? Addidit ergo,
ut appareret juxta verbum Domini, quia promis-
sionis suæ veritatem exhibere non desinit. Verbum
namque Domini in additione apparitionis est: *Ecce*
Mat.28. *ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consu-*
mationem sæculi. Sequitur:

Et venit sermo Samuelis in universo Is-
raeli.

Sermo etenim venire cognoscitur, cùm prædica-
torum nostrorum promissio adimpletur. Promissio
enim verbi est gaudium sine fine mansurum. Uni-
verso igitur Israeli sermo Samuelis venit: quia om-
nis multitudo sanctæ Ecclesiæ ad gaudium æternæ
beatitudinis pervenit: & quod nunc in fide sermo-
nis à sanctis ejus prædicatoribus repromittitur, per
rei veritatem eidem in regnis cælestibus exhibetur.
Verbum namque doctorum in repromissione fide-
lium est: *Omnis, qui credit in ipsum, non perit, sed*
Ioan.3.b *habebit vitam æternam.* Vel certè sermo doctorum
in repromissione munerum est: *Quæ oculus non vi-*
Isai.64.a *dit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit,*
quæ præparavit Deus diligentibus se. Sermo itaque
1.Cor.1.b Samuelis in universo Israeli venit: quia quisquis
sanctis prædicatoribus, & vitæ præsentis religiosam
conversationem suadentibus, & æterna gaudia justis
promittentibus credit, ad ea, quæ piè vivendo ex-
pectavit, gaudia æterna, carne moriendo transivit.
Unde & is, in cujus fide promiserat, affirmat, di-
cens: *Amen dico vobis, cælum & terra transibunt,*
Marc.13.d *verba autem mea non transibunt.* Vel certè sermo Sa-
muelis in universo Israeli jam venit: quia per effe-
ctum divinæ animadversionis, generalis impleta
cognoscitur repulsio Judæorum. Unde & ordinem,
quo idem sermo in universo Israeli venerit, latiùs
exponens, ait:

CAPUT II.

Cap.IV. *1.Reg.* *EGressus namque est Israel obviam Phi-*
listhiim in prælium, & castrametatus est
juxta Lapidem Adjutorij. Porro Philisthiim
venerunt in Aphec, & instruxerunt aciem
contra Israel. Inito autem certamine, terga
vertit Israel: et cæsa sunt in illo certamine
passim per agros quatuor millia virorum. Et
reversus est Israel in castra.

Esse spiritalia prælia beatus Apostolus ostendit,
dum sanctæ Ecclesiæ castra ad victoriam cohorta-
Eph.6.b tur, dicens: *Non est nobis colluctatio adversus car-*
nem & sanguinem, sed adversus principes, & pote-
states, & contra spiritales nequitias in cælestibus.
Ibidem. De quibus profectò præliis etiam consequendæ vi-
ctoriæ consilium præbens, ait: *Et scutum fidei, in*
quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere,
& galeam salutis assumite, & gladium spiritus,
quod est verbum Dei. Hinc Petrus exhortans, dicit:
1.Pet.5.a *Solliciti estote, & vigilate in orationibus: quia adver-*
sarius vester diabolus circuit, quærens, quem devoret:
cui resistite fortes in fide. Dum ergo Israelitis prælia
per litteram referuntur, interna & spiritalia desi-
gnantur. Philisthiim namque cadentes poculo in-
terpretantur: quo nimirum nomine reprobi Ange-
li exprimuntur; quia per abundantiorem potum
superbiæ, statum perdiderunt æternæ vitæ. Eis
quippe velut poculo cadere fuit, potum superbiæ
sine omni mora retractionis assumere. Nam quod
potatur, facilè sumitur. De quorum profectò ca-
dentium principe velut de potante Dominus dicit:
Quia in veritate non stetit. Velut enim potu cor-
Ioan.8.b ruit, qui superbiæ suæ velocitate ebrius, in ea, qua
fuerat conditus, veritate, nec ad momentum stetit.
Sed valde quærendum est, quomodo Israel secun-
dùm carnem egredi in prælium contra istos caden-
tes poculo intelligatur. Nemo enim pugnat cum eo,
qui sibi subjicitur. Judaicus ergo populus, qui ma-
lignis spiritibus per infidelitatem subjectus, contra
eos in prælium quomodo egredi dicitur? Pugnare
tamen asseritur non veritate fortitudinis, sed falla-
ciâ æstimationis. Veritate quippe fortitudinis à
malignis spiritibus victus est, sed tamen dum pa-
trum veterum traditiones servat, cum malignis
spiritibus se certamen habere existimat. Unde &
sub captivitatis suæ vinculis tantò strictiùs ligatur,
quantò ipsa libertatis, quam non habet, fiducia ab
eorum sibi calliditate suggeritur. Versuti namque
adversarij occultis suggestionibus ei falsæ libertatis
fortitudinem prædicant, vt eam, qua premitur,
caliginem non attendat: & eò securiùs jam eum
deceptum possideant, quò ab eis, quibus tenetur,
infidelitatis vinculis solvi, in Redemptorem no-
strum credendo non curat. Et notandum, quia de
repulso populo dicitur: [*Egressus est Israel.*] Tunc
rectè exiit, cùm sacræ fidei monumenta dereliquit.
Unde & de iis, qui à Scripturæ sanctæ mysteriis
errando deviaverant, Ioannes dicit: *Ex nobis exie-*
1.Io.2.e *runt, sed non erant ex nobis.* Exire igitur Israeli se-
cundùm carnem est, rectæ fidei terminos errando
præterire. Sed quia alium Christum expectare non
desinunt, juxta Adjutorij lapidem castra ponunt.
Meritò igitur terga vertisse Israel dicitur, quia &
egressus fuisse perhibetur. Nam si intus maneret,
vinci nequaquam potuisset, quia si se intra muni-
tiones servaret fidei, armatos spiritus debellaret
erroris. Et quia fraude superatur, Philisthiim in
Aphec aciem instruxisse perhibentur. Malignis nam-
que spiritibus aciem instruere, est incautis Iudæo-
rum cordibus argumenta deceptionis ordinare. Sed
inito certamine, terga vertit Israel: quia dum
mori metuit, malignis spiritibus non resistit. Ideo
quippe pugnæ profugi terga hostibus vertunt, ne
resistentes moriantur. Quia verò, si in Redempto-
rem Iudæi credant, mori trepidant, idcirco non
resistunt, ut vivant, quia in Redemptorem non
credunt, ut in veteri circumcisione salventur. Re-
sisterent quippe malignis spiritibus, si arma suæ
fortitudinis, in Redemptoris nostri fide tenuis-
sent. Sed ideo, ne moriantur, fugiunt, & ideo
quia fugiunt, moriuntur. Hostis namque insequens
eò faciliùs fugientem interficit, quò is, qui fugien-
do percutitur, imminentis victoris sui gladio non
resistit. Unde & in eodem certamine quatuor Iudæo-
rum millia cæsa memorantur, Quæ enim sunt hæc
quatuor millia, nisi qui recipere quatuor Evangelio-
rum veritatem noluerunt? Quare & in agris mori
perhibentur, quia in errorum suorum latitudine
immorantur. Et quia erroris sui latibula adhuc ne-
quaquam derelinquunt, Israel in castra reversus
asseritur. Nam, ut jam dixi, cum malignis spiriti-
bus adhuc habere certamen se æstimat, cùm eorum
voluntati potiùs obediat, quàm repugnet. Quia ve-
rò etiam in bona significatione poculum accipitur,
cadentes poculo, intelligi sanctæ Ecclesiæ prædi-
catores possunt. De quo nimirum poculo Prophe-
ta gloriatur, dicens: *Impinguasti in oleo caput*
Psal.22. *meum, & poculum meum inebrians, quàm præcla-*
rum est. Poculum namque inebrians, abundans
est gratia Spiritus sancti: quæ aptè poculum dici-
tur, quia ejus plenitudine electorum corda in mo-
mento inebriantur. Unde & de primis sanctæ Eccle-
siæ pastoribus dicitur: *Factus est repente de cælo*
Act.2.a

sonus, tanquam advenientis spiritus vehementis, & replevit totam domum, ubi erant sedentes. Quo nimirum poculo prædicatores cadunt: quia dum sancti Spiritus gratiam abundanter excipiunt, statum vitæ carnalis ex toto derelinquunt. Quotidie namque per hoc poculum, velut nimiè potantes cadunt, quia etsi eos aliquando carnales motus ad perpetrandas culpas erigunt, virtute tamen potati spiritus in statu peccati non inveniuntur. Cum quibus profectò, quia Judaicus populus certamen habet fidei contra Philisthæos istos, carnalis Israel quotidie egreditur ad campum belli. Possunt autem Philisthinorum appellatione idcirco sanctæ Ecclesiæ prædicatores intelligi: quia de errore gentilium ad gratiam fidei per Dei misericordiam sunt perducti. Cum quibus nimirum Israel prælians terga vertit, quia loquenti per ora prædicatorum spiritui non resistit. In prælium namque Israel contra Philisthiim exierat, cùm prædicanti Stephano Judæi obsisterent, & de fidei nostræ ratione disputarent. Sed prælians terga vertit, quia resistere disputando non potuit. Nam de terga vertentibus in Act. 6. c Apostolorum actibus dicitur: *Non poterant resistere sapientiæ & spiritui, qui loquebatur.* Cædi autem Israelitis est, ab infidelitatis vita separari. Bene quoque in agris mori perhibentur: agri enim certaminis sunt sacri eloquij virentes intellectus. In agris igitur cæsa pugnatorum Israelitarum millia assignantur: quia, qui sanctorum prædicatorum ministerio de Judæa conversi sunt, in Redemptorem humani generis per sanctarum Scripturarum documenta crediderunt. Quatuor verò millia cæsorum fuisse memorantur: quia eamdem sacri eloquij auctoritatem de Lege, Prophetis, Psalmis, atque de Evangelio voverunt. Sed & cæsis aliis, alij in castra revertuntur: quia de Judæa nonnulli prædicatorum ministerio ad cognitionem Redemptoris perducti sunt, sed ejusdem gentis plenitudo sanctæ Ecclesiæ assertionibus tanto audaciùs adversatur, quantò in infidelitatis suæ tenebris profundiùs ejecta, ad veritatis lumen non ducitur. In castra quippe ei reverti est, adversari non desistere. Et quia eos, qui crediderant, velut stultos, & nulla sufficienti ratione superatos arguunt, sequitur:

Dixeruntque majores natu Israel: Quare percussit nos hodie Dominus coram Philisthiim?

Quare enim hoc loco non est inquisitionis interrogatio, sed querela admirationis. Sub admiratione ergo de percussione interrogant: quia ad eam rationem, qua religionis suæ homines fidem Redemptoris excepisse conspexerant, pertingere non valebant. Et notandum, quia qui admiranter interrogant, majores natu de Israel fuisse memorantur: quia profectò superbi quique in sua sapientia gloriantes, ad divinorum mysteriorum cognitionem pertingere nequaquam potuerunt Unde & in Evangelio Dominus ad Patrem loquitur, dicens: *Confiteor tibi Pater rex cæli & terræ, quia abscondisti hæc à prudentibus & sapientibus, & revelasti ea parvulis.* Mat. 11. d Qui profectò se percussos fuisse conquerunturt: quia dum per eos, qui crediderunt, veterem legis consuetudinem solvi conspicerent, quædam percussionis vulnera incomprehensibili judicio Dei inflicta sibi arbitrati sunt, quæ communi dolore declamarent. Sed qui cecidisse alios conqueruntur, quo se consilio ad resistendum præparent, subdunt:

Afferamus ad nos de Silo arcam fœderis Domini, & veniat in medio nostri, & salvet nos de manu inimicorum nostrorum.

Et de effectu ejusdem consilij protinus subinfertur.

Misit ergo populus in Silo, & tulit inde arcam fœderis Domini exercituum sedentis super Cherubim.

Hoc est certè consilium, hoc opus Israelitis contra certamen cadentium poculo, sed profectò consilium, & opus inauditum: quia non est Israelis secundùm spiritum, sed Israelis secundùm carnem: videlicet non Deum videre videntis, sed Deum, quem despicit, se videre arbitrantis. Quid est enim ad Silo mittere, nisi ad legem Moysi recurrere, cui à Domino dicitur: *Veni mittam te ad Pharaonem?* Exod. 3. e Quid est afferre arcam Domini, nisi veteris legis sacramenta, ad reprobandam novæ fidei veritatem recolendo adducere? Et quia eamdem legis scientiam suorum neminem ignorare patiuntur, in medium eorum arca adduci præcipitur. Quid est item, quòd dicunt: [*Et salvet nos de manu inimicorum nostrorum:*] nisi quia dum pertinaciter defendunt vetera, repellunt nova, & hoc habent in fiducia salutis, si ad veræ fidei rationem bonorum prædicatorum studio trahi non possunt? Quia igitur veritatem divinæ cognitionis per veterem legem habere se jactant, eamdem arcam, quam ad salvationem suam deferri præcipiunt, Domini exercituum esse confirmant. Et quia incomparabili scientia ejusdem legis se pollere arbitrantur, dum arca deferri dicitur, Domini exercituum sedentis super Cherubim esse perhibetur.

Cumque arca venisset, omnis Israel grandi clamore vociferatus est.

Quia profectò de eo, quòd carnaliter scientiam legis accipiunt, in sanctæ Ecclesiæ exprobratione garriunt, sine ostensione rationis. Qui enim clamasse, & nihil dicuntur dixisse, hoc profectò exprimunt, quod agunt: quia dum loqui spiritualia carnaliter satagunt, clamorem quidem in garrulitate habent, sed rationem veritatis non habent. Voce quidem multa dicunt, sed sine ratione loquentes, sanctæ Ecclesiæ electis in nullo obsunt, & in semetipsa synagoga loquens, inani devotione concutitur, quia ejus verbis sancta Ecclesia non movetur. Unde aptè nimis terra tantùm sonuisse relata est. Terra quippe Judæa nunc dicitur, non quia Deo fructificet, sed propter carnalitatem; quia nimirum, dum Redemptoris fidem recipere noluit, cælestem conversationem penitus amisit. Sed dum vociferatione sua concutitur, ea existimatione, qua semetipsam considerat, esse se terribilem sanctæ Ecclesiæ prædicatoribus exultat.

Et audierunt Philisthiim vocem clamoris, dixeruntque: Quænam est hæc vociferatio in castris Hebræorum?

Terræ quippe sonitum, & castrorum vociferationem Philisthiim audiunt: quia ij, qui in sancta Ecclesia poculo sancti Spiritus refecti sunt, Judææ quidem & garrulitatem, & vanam perfidiæ devotionem cognoscunt. Et quia eorum æstimationem in contemptu derisionis habent, subditur:

Et cognoverunt, quòd arca Domini venisset in castra, timueruntque Philisthiim dicentes: Venit Deus in castra: et ingemuerunt.

Arca in castra Hebræorum venisse, & cadentes poculo timuisse, atque ingemuisse per ironiam dicitur: quia ad conflictum sanctæ Ecclesiæ, sacramenta legis veteris à synagogæ carnalibus defensoribus carnaliter exponuntur. De eo namque disputant, quòd si secundùm Dei spiritum sape-

rent, hostibus suis, si quos haberent, in veritate terribiles esse potuissent. Dum ergo pertimuisse & ingemuisse cadentes poculo dicuntur, non passiones mentium in sanctis prædicatoribus Scriptura ostendit, sed subsannationem Judaicæ disputationis; quæ tantò contemptibilior, & risu dignior noscitur, quantò ad spiritalem conversationem Judaicus populus legem à Domino spiritalem accepit, & hoc, quod spiritu donante acceperat, in spiritu non attendit. Quare & ejusdem Judaicæ derisionis verba addentes dicunt:

Væ nobis, non fuit tanta exultatio heri, et nudiustertius.

Et quia abundantiùs deridendi sunt, subdentes dicunt:

Quis nos liberabit de manu deorum istorum sublimium?

Et notandum, quia deorum appellatione deridentur, qui à fide veterum patrum recedentes, se in veritate fidei existere, atque in filiorum Dei numero confidunt. In se quidem illa divinæ laudationis præconia prolata asserunt, quæ per Prophetam Dominus pronunciat, dicens: *Ego dixi, dij estis, & filij excelsi omnes.* Si itaque mendaci existimatione omnes Israelitæ secundùm carnem nuncupativè dij sunt, sublimes dij ejusdem Judaicæ existimationis mendacio sunt sapientes Judæorum. Et quia periti synagogæ ad sanctæ Ecclesiæ conflictum veniunt, ipsi sanctorum prædicatorum voce deridentur, qui de ea, quam non habent, doctrinæ virtute gloriantur. Et quia de antiqua patrum veterum conversatione superbiunt, verba subsannationum supponuntur.

Hi sunt dij, qui percusserunt Aegyptum omni plaga in deserto.

Ipsi namque essent, si nobilitatem, quam trahunt ex carnis origine, rectæ fidei virtutibus illustrarent. Nunc autem quia per carnis propaginem eorum sunt filij, quorum virtutes non habent, de amissa earumdem virtutum successione, per contraria verba deridentur: [*Hi sunt*, inquiunt, *dij.*] Quasi aperta derisione Judæorum sapientes, doctorum nostrorum ordo reprobet, dicens: Carne quidem magnorum virorum se filios esse gloriantur, sed eorum, de quorum generatione superbiunt, nobilitatem fidei non consequuntur. Ipsi ergo sunt dij subsecutione generis, sed quia ipsi non sunt imitatione virtutis, cùm ipsi esse dicuntur, qui virtute claruerunt, deridentur potiùs, quàm laudantur. Et quia eorum assertiones sanctæ Ecclesiæ doctores pro nihilo ducunt, sequitur:

Confortamini, et estote viri Philisthiim, ne serviatis Hebræis, sicut ipsi servierunt nobis.

Contra Judæorum quippe vanas assertiones, sanctæ Ecclesiæ doctores eò nihil fortius noviter præparant, quò quidquid à Judæis de Redemptoris contemptu falsò asseritur, pro nullo pensant. Contra eorum quippe congressionem confortarentur, & quasi virili fortitudine decertarent, si velut à sapientioribus, & rationabiliter disputantibus assertionis suæ munimenta infringi timuissent. Quasi enim dicat: Contra eorum objectiones eò robusta & acuta aliqua nobis exquirenda non sunt, quò ipsi nequaquam subtilia & timenda, sed debilia & contemnenda objiciunt. Sed, ut dixi, prædicatores sanctæ Ecclesiæ etsi contra Judæorum vaniloquia noviter nulla præparant, plana tamen, & humili veræ fidei nostræ ratione, quocumque modo defensorum synagogæ impetum debellant. Unde & subdit:

Pugnavit ergo Philisthiim, et aversus est Israel, unusquisque in tabernaculum suum, et facta est plaga magna nimis, et arca Dei capta est. Duo quoque filij Heli mortui sunt, Ophni et Phinees.

Philisthiim, id est, poculo cadentes pugnant, cùm doctores sanctæ Ecclesiæ cum catholicæ fidei vexillo Judæis impugnantibus obviant: Israel autem avertitur; quia in omni disputatione, Judæorum versutia superatur. Averti enim ei est, ex pari virtute, adversari non posse. Qui autem præliando avertitur, in prælio quidem est, sed fugiens, etsi virtute deficiens, nocendi tamen desiderium non amittens. Sic namque est omnis repulsus Israel. Fugit quippe, quia doctoribus sanctæ Ecclesiæ respondere non sufficit, sed fugiens vellet resistere, quia victus & confusus cuperet sibi suppetere, unde veritati, qua vincitur, refragari potuisset. Bene itaque cùm aversus Israel dicitur, cautè subjunctum est: [*Unusquisque in tabernaculum suum:*] Tabernaculum quippe uniuscujusque Israelitæ, est cor perfidiæ conclusione circumseptum. Quia igitur victi à sanctæ Ecclesiæ prædicatoribus, erroris sui latibula repetunt, singuli fugientes de prælio, in suum tabernaculum revertuntur. Et quia hoc totum de adimpletione verbi Samuelis, videlicet de Ecclesiæ primitivæ comminatione dicitur, plaga magna nimis facta fuisse perhibetur: quæ profectò plaga, pro lectoris arbitrio, & secundùm spiritalem percussionem, & secundùm materialem accipi convenienter potest. Nam de spiritali eorum plaga, ad discipulos in prædicatione destinatos Dominus dicit: *Quicumque non receperint vos, exeuntes foras de domo, vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris. Amen dico vobis: tolerabilius erit terræ Sodomorum, & Gomorrhæorum in die judicij, quàm illi civitati.* Hinc iterum dicit: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur.* Secundùm materialem quoque percussionem plagam magnam insinuat, cùm ad Hierusalem loquitur, dicens: *Venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo, & coangustabunt te undique, & filios tuos, & ad terram prosternent te, & non relinquetur in te lapis super lapidem.* Hinc compatientibus sibi atque lugentibus mulieribus, ad passionis suæ dignationem proficiscens loquitur, dicens: *Filiæ Hierusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, & super filios vestros: quoniam ecce venient in te dies, in quibus dicent: Beata steriles, & ventres: qui non genuerunt, & ubera, quæ non lactaverunt, tunc incipient dicere montibus: Cadite super nos: & collibus: Operite nos. Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Quibus profectò verbis ea, quæ Judæorum populo à Romanis principibus Vespasiano, & Tito illata est, & mors, & captivitas designatur. Tunc quippe plaga magna facta fuit, quando cum internecione populi Judæorum civitas & capta extitit & eversa; quando pro ultione divini sanguinis, & hostili gladio populus corruit, & qui evadere ferrum potuit, pœnam sustinuit æternæ captivitatis. Quæ profectò plagæ immensitas, aversò jam Israeli perhibetur: quia Judaicus populus antè fuit à sanctæ Ecclesiæ doctoribus & victus, & reprobatus, quàm à Romano exercitu expugnatus, peremptus, & in captivitatem ductus. Nam inde expugnari, occidi, & in captivitatem duci temporaliter potuit; quia æternæ libertatis securitatem oblatam sibi à sanctæ Ecclesiæ doctoribus non recepit. Sed & eadem plaga in Israelem vete-

[A] [B] [C] [D] [E]

[a] *Psal. 81. b*

[b] *Matt. 10. b*

[c] *Marc. 16. c*

[d] *Luc. 19. g*

Luc. 23. d

rem alta divinæ bonitatis dispensatione decernitur; ut arca Dei à gentilibus caperetur, & divinorum sacramentorum intellectus, sanctæ Ecclesiæ fideles tantò securiùs sub spiritali explanatione perciperent, quantò in Judæa nihil remanere cernerent, quod carnaliter exhiberet. Volente namque Deo, civitatem, templum, arcam fœderis vetus populus perdidit; ut nova plebs sanctæ Ecclesiæ eò plenius veri & novi sacrificij mysterium recognoscat, quò apud Judæos novis apparentibus, vetera penitus defeciſſe considerat. Arca itaque Dei à Philisthæis capta asseritur: quia, destructo more, veteris scripturæ sacramenta, à Gentilibus secundùm veritatem spiritus fideliter accipiuntur. Capit quippe arcam Dei, qui divinæ cognitionis mysteria in sacro eloquio per veritatem intelligentiæ, mentis devotione comprehendit. Sed captâ arcâ, duo protinus Heli filij moriuntur: quia profectò & majoris ordinis sacerdotes, atque minoris, in officio immolationis veteris nusquam vivunt. Mori namque perhibentur, qui offerre sacra omnino desiere. Sequitur:

Currens autem vir unus de Benjamin ex acie, venit in Silo in die illo, scissa veste, & conspersus pulvere caput. Cumque ille venisset, Heli sedebat super sella, spectans contra viam. Vir autem ille, postquam ingressus est, nunciavit urbi, & ululavit omnis civitas.

Quid per virum istum exprimitur, qui de acie fugit, nisi ea pars Judaici populi, quæ ad Redemptoris cognitionem veniendo, Judaicam perfidiam deC reliquit? Currere namque ei fuit, à pravitate erroris sui, devotionis velocitate, desistere. Quia verò fortia agere in Redemptoris professione disposuit, vir fuit. Qui nimirum eo die, quo victus est, de prælio currit: quia ea fidei illuminatione, qua perfidiæ tenebras deseruit; ad prædicandum veritatem, quam noverat, accessit. Unde & in Silo venisse perhibetur, quia ad prædicationem mittitur. Qui vestem scidit, quia veterem se hominem exuit: caput pulvere conspersit, quia de splendore novi hominis, quo se induit, nequaquam superbivit. Scissa namque vestis ad decorem sanctæ conversationis pertinet. Conspersio pulveris, ad æstimationem humilitatis. Quia ergo sanctis prædicatoribus, nec vitę munditia sine humilitate, nec humilitas sufficit sine sancta D conversatione; vir, qui in doctorum typo ad annunciandum Israelis interitum venit, & vestem scidit, & caput pulvere conspersit. Hoc namque pulvere caput conspersum portabat, qui Domino loquens, Gen.18.d ait: *Loquar ad Dominum meum, cùm sim pulvis & cinis?* Conspersio item capite loquebatur Propheta, cùm supplicaret, dicens: *Memento Domine, quia* Ps.102.e *pulvis sumus.* Vestem quoque sciderat, qui confi- Ps. 29.e tens, dixit: *Conscidisti saccum meum, & præcinxisti me lætitia.* Sed cùm ecclesiastici prędicatoris humilitas commendatur, pariter & superbia Judaici doctoris exprimitur: quia videlicet Heli super sella sedere perhibetur. In isto quippe loco Heli non pontifices, sed legisperitos synagogæ insinuat. Quid est autem, quòd sedet super sella, nisi quia superbè ex- E tollitur de doctrina? Et quid est, quòd spectat contra viam, nisi quia dum superbè scripturas accipit, ei, per quem ire ad æternam patriam debuit, contradicit? Via quippe salutis illa est, quæ semetip- Joan.14. sum asserit, dicens: *Ego sum via, veritas, & vita.* a Non itaque viam, sed contra viam respicit: quia Redemptorem non cognoscit, cui contradicit. Et bene mortuis filiis, pater super sella sedere dicitur: quia qui veteri more sacrificent, synagoga non habet, & tamen qui veteri more doceant, adhuc habet. Et quia per sapientes doctorès ad ministerium erudiebantur, dum cessavit, qui sacrificaret, & ad-

A huc qui doceat, remaneret, aptè filij referuntur mortui, & pater super sella sedere: sed de ea, quam audivit, annunciatione Redemptoris, multitudo synagogæ non gaudium, sed mœrorem habuit. Unde & postquam vir de prælio venit, & captionem arcæ nunciavit, ululasse omnis civitas dicitur. Quæ nimirum tristitia, quia usque ad doctores pervenit, sequitur:

Et audivit Heli sonitum clamoris, dixitque: Quis est hic sonitus tumultus hujus?

Tumultus est vociferatio populi, sed confusa, cùm videlicet sine disciplina audiendi, multis simul loquentibus, magnitudo fit murmuris, sine ostensione rationis. Heli ergo cùm ululatum civitatis audivit, dixit: [*Quis est sonitus tumultus hujus?*] B Quia videlicet magisterium synagogæ, subjectis sibi perfidis, de prædicatione Jesu Christi dolentibus, dum causam doloris audire voluit, non percepit responsionem rationabilem, sed confusionem querelæ. Ut autem excusationem ignorantiæ habere non posset, qui de circumcisione ad ministerium Ecclesiasticæ prædicationis accesserat, ei rei veritatem aperuit. Unde & subditur:

At ille festinavit, & venit, & nunciavit Heli.

Sed quia idem Heli statim mortuus, annunciationem suscepit viri venientis, qualis sit ipse audiens, subsequenter innotescit:

Heli autem erat nonaginta, et octo annorum; et oculi ejus caligaverant, et videre non poterat.

Perfectæ namque senectutis esset, si centenarium numerum annorum vivendo peregisset. Cui profectò numero, quia duo anni deesse conspiciuntur: quid est aliud, nisi quia perfectæ maturitatis existeret, si sacramentum geminum in Redemptoris nostri incarnatione cognovisset: videlicet veram divinitatem in humanitate ejus, & veram humanitatem in divinitate? Nunc autem, quia multa de lege veteri, plurima de mandatis cælestibus rectè intelligit, nonaginta & octo annorum est. Et dum Deum credit, & ex virgine nasci potuisse per carnem, & humanitatis ejus naturam suscipi abnegat in divinitate, centum annorum non est. Unde & audita viri relatione, justè moritur: quia sine fide Redemptoris ei bona, quæ cognoscit, & alia nequaquam prosunt. Et quia alto & incomprehensibili judicio Dei, cæcitas ignorantiæ ejus menti incutitur, caligasse, & videre non potuisse memoratur. Sequitur:

Et dixit ad Heli: Ego sum, qui veni de prælio: ego, qui de acie fugi hodie.

Quasi in prælio se fuisse memorabat ille, qui dicebat: *Audistis conversationem meam aliquando in* Gal. 1. b *Judaismo; quoniam supra modum persequebar Ecclesiam Dei, & expugnabam illam, & proficiebam in Judaismo supra multos coætaneos meos, in genere meo, abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum.* Sed de prælio venit, qui dicit: *Qui* 1.Tim.1. *prius fui blasphemus & persecutor; sed misericordiam* c *consecutus sum, quia ignorans feci.* Fugere ergo de acie Judæo quid est aliud, quàm à perfidorum errore separari? Et de prælio venire, quid est, nisi rectæ fidei bonum aliis nunciare? Fugere namque metuentis est, venire volentis. Quo in loco, quia priùs dicitur venire de prælio, quàm ex acie fugere: cùm priùs deseratur perfidia, quàm veritas prædicetur, mirum non est. Nam hoc, quòd de acie se fugisse posterius dicit, non ad ordinem, quo factum est, dicitur, sed ad certitudinem verbi, quod præmisit. Quod etiam secundùm historiæ ordinem demonstra-

tur: quia nisi priùs de acie fugisset, venire de prælio nequaquam potuisset. Nos autem, qui secundùm spiritum spiritalia, etiam in rebus Judæorum carnaliter gestis, inquirimus, illum virum, quem loquentem paulò superiùs introduximus, attendamus. Nã auditum est ab Ecclesia, quia is, qui quondã persequebatur, evangelizaret: sicut scriptum de eo jam evangelizante est: *Cùm autem venisset Hierusalem, tentabat se jungere discipulis, & omnes timebant eum, non credentes, quia esset discipulus.* Hinc item ad Ananiam discipulum Dominus Damasci apparens,
Act. 9. b ait: *Surgens vade in vicum, qui vocatur Rectus: & quære in domo Judæ Saulum nomine Tarsensem, & impone sibi manum, ut visum recipiat.* Qui nimirum confestim Domino respondit, dicens: *Domine audivi à multis, quanta mala sanctis tuis fecerit in Hierusalem, & potestatem habet à principibus sacerdotum, alligandi omnes, qui invocant nomen tuum.* Cùm ergo illum Judæis prædicabat, quem impugnare minis solebat & cædibus, nimirum de prælio veniebat. Sed dum ei prædicanti, discipuli omnes se jungere timerent, de acie eum fugisse dubitabant. De prælio quippe veniebat, cùm à vocante Domino in terram prostrato dictum fuerat: *Surge, & ingredere civitatem,*
Ibid. *& dicetur tibi, quid te oporteat facere.* Sed fugisse eum de acie, Anania non credidit, qui ea mala, quæ sanctis in Hierusalem fecerat, & potestatem, quam acceperat, Domino præcipienti intimavit. Ut ergo eum venisse de prælio, & fugisse de acie veraciter demonstraret, eidem Ananiæ Dominus præcipit, dicens: *Vade, quia vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Israel.* Et notandum, quia eo die, quo hæc nunciabat, se venisse de prælio, & fugisse de acie asserebat. In die quippe fugiunt: quia attestante Veritate: *Qui*
Joan. 12. f *in tenebris est, nescit quò vadat.* Hinc etiam scriptum est: *Qui dormiunt, in nocte dormiunt: & qui*
1. Th. 5. b *ebrij sunt, in nocte ebrij sunt.* Et quia in exemplo beati Apostoli Pauli, virum de acie fugientem videre cœpimus, hoc, quòd in die fugiat, attendamus. Nam nox erat, quando aciem contra sanctam Ecclesiam construebat, quando acceptis epistolis à prin-
Act. 9. a cipibus sacerdotum ad Damascum, minarum & cædis spirans in discipulos, festinabat. Sed, qui in nocte bellum paravit, in die fugit: quia in itinere lux de cælo eum subitò circumfulsit, in terramque prostravit, ineffabili pavore terruit, ut tenebras immensi erroris agnosceret, & pro ea, quam expugnabat nocte Ecclesia, in diei lumine dimicaret. In die igitur fugit, quem ut perfidiæ noctem desereret, de cælo ostensa Redemptoris claritas circumfulsit. Quid est ergo quòd eo die se fatetur venire de prælio, quo de acie fugerit, nisi quia rectæ prædicationis intentio designatur? Quidam namque eo die de acie fugiunt, sed alio veniunt de prælio: quia errores pristinos, amore æternæ vitæ derelinquunt: sed cùm ad prædicationis ministerium assumuntur, de sua prædicationis facundia, temporales retributiones appetunt. Alio igitur die, quàm eo, quo fugerant, veniunt: quia nimirum recti sunt conversatione, sed prædicationis intentione perversi. Sancti ergo prædicatores, qui per Redemptoris nostri gratiam de circumcisione crediderunt, non alio die, sed eo, quo de acie fugerant, de prælio venerunt: quia profectò utrumque donum in superni amoris splendore consecuti sunt, veritatem scilicet conversationis, cum prædicatione verbi. Et quia Judaicum magisterium, etsi non intentione cognoscendæ veritatis, curiositatis tamen sollicitudine sanctorum prædicatorum assertiones audire voluit, sequitur:

Cui ille ait: Quid actum est, fili mi?

Sub unius quippe descriptione, omnibus loquitur, quia gentis suæ homines vidit, quos aliquando doctrina legis instruxit. Vel fortasse filium vocavit, non affectu amoris, sed adulatione calliditatis: ut eò hunc facilius per deceptionem caperet, quò se eum paterno affectu diligere demonstraret. Eum itaque filium vocat, à quo quid actum fuerit, scire appetit: ut profectò ille pro impenso honore adulationis, seriem perverteret veritatis. Honor igitur appellationis non ad amorem refertur, sed ad calliditatem. Sed qui prælatæ laudis favorem respuit, constanter vera patefecit. Unde & subditur:

Respondens autem qui nunciabat: Fugit, inquit, Israel coram Philistheÿm, et ruina magna facta est in populo. Insuper et duo filij tui mortui sunt, Ophni, et Phinees.

Hoc namque vir fugiens nunciavit, quod experientiâ didicit. Quid est igitur, quòd fugisse Israelem asserit, nisi quia constanter affirmat, quòd dum Judaicus populus legis sensum carnaliter retinet, spiritalibus sanctæ Ecclesiæ doctoribus resistere disputando non potest? Et quid est, quòd magnam ruinam factam fuisse in populo prædicat, nisi quia omnes, qui de Judaico populo verbum fidei repulerunt, æterna morte periisse confirmat? Et quid est, quòd duo Heli filij mortui referuntur, nisi quia uterque ordo veteris sacerdotij defecisse asseritur? Et quid est, quòd arcam Dei captam fuisse dicit, nisi quia cognitionem divinorum sacramentorum à Judæis ablatam, atque à gentibus fideliter apprehensam asserit? quia à gentibus jam, Dei gratia vocante, fidelibus divina mysteria cognoscuntur. Sequitur:

Cumque ille nominasset arcam Dei, cecidit Heli de sella retrorsum juxta ostium, et fractis cervicibus, mortuus est.

Quid est, quòd Heli auditâ Israelis fugâ, relatâ sibi ruinâ populi, intimata filiorum morte, de sella nequaquam cadit: cognita autem arcæ captione, & de sella cadit, & vitam perdit? Sed quia in Heli sapientes Judæorum, & legisperitos designari diximus, audita Israelis fuga, de sella non cecidit: quia quòd simplices synagogæ filij à sanctæ Ecclesiæ doctoribus in prædicatione superentur, pro parvo ducit. Non cadit relatâ sibi ruinâ populi: quia dum perire audit eos, qui in Judaismo moriuntur, nequaquam expavescit. Intimata filiorum morte non cadit: quia & objecta sibi sacerdotij utriusque cessatione, superbire non desinit. Illata autem sibi arcę captione cadit: quia dum sacramenta scripturæ suæ profundè & spiritualiter sciri à sanctæ Ecclesiæ prædicatoribus & fidelibus videt, de ea, quam carnaliter tantùm intelligit, sacri eloquij eruditione superbire non audet. De sella igitur cadit: quia spiritali cognito, superbire de carnali magisterio non præsumit. Sed quia vera prædicari sublimiter audit, & nequaquam credit, dum confunditur, & non salvatur, cadit & moritur. Cadit quippe de sella, quia extolli desinit de doctrina. Sed cadens moritur, quia si ratione vincitur, ejusdem tamen rationis judicio, pervenire ad æterna gaudia non meretur. Qua in re notandum est, quia qui cadens moritur, juxta ostium cadit. Quid est enim quòd cadit juxta ostium, nisi quia dum cæcus errat, impingit in Redemptorem? Qui nimirum de semetipso asserit, dicens: *Qui cecide-* *Mat. 21. e*
rit super lapidem istum, confringetur: super quem verò ceciderit, conteret eum. Ipse quoque de semetipso ait: *Ego sum ostium, per me si quis introierit, salvabitur, & egredietur, & regredietur, & pascua inveniet.* Juxta ostium ergo mortuus est Heli, quia synagogæ magisterium ideirco periit, quia in Redemptorem offendit. Ibi enim cecidit, ubi deliquit. Qui etiam cadens, cervices fregit. In cervice tumor temporalis potentiæ designatur. Fracta ergo cervice moritur, qui perfidiæ magnitudine amissa, regni potentia condemnatur. Potest quoque per ostium, sa-

Joan. 10. b
Mor. l. c. 2. & in Ezech. hom. 15. 20.

cræ Scripturæ littera designari. Nam velut per ostium ad æterni templi atria ducimur, dum per sacri eloquij litteram, ad allegoricam & spiritualem intelligentiam sublevamur. Intus quoque rex cernitur: quia promissus Redemptor humani generis, in spirituali sacræ Scripturæ intelligentia invenitur. Heli ergo juxta ostium mortuus cecidit: quia profectò synagogæ magisterium idcirco interiit, quia per spiritalem scripturam eum, qui in spiritu promissus fuerat Redemptorem humani generis, non spiritaliter sed carnaliter quæsivit. Juxta ostium namque mortuus est: quia de eo interiit, quòd spiritalem Redemptoris promissionem, non secundùm intelligentiam spiritalem, sed secundùm simplicem locutionem historiæ intellexit. Et quia per doctrinę suæ studium, multo tempore Judææ, non amore bona operanti, sed timore à malo declinanti, præfuit, sequitur:

Senex enim erat, & grandævus: & ipse judicavit Israel quadraginta annis.

Senex etenim fuit, & grandævus diuturnitate temporum. Quadraginta verò annis præfuit, per timorem legalium mandatorum. Quadragenarius quippe numerus ad peccatores pertinet. Unde & Quadragesimæ tempus in sancta Ecclesia eodem dierum numero consecratum est, ut videlicet ea, quæ committimus, peccata tergere pœnitendo studeamus. Quadragenarius quippe numerus ex denario & quaternario consummatur. Et quia peccando, decalogum divinæ legis transgredimur, ipsam verò peccandi facultatem ex ea, qua consistimus, quatuor elementorum compactione contrahimus, sub numero quadragenario, quamdiu in peccato existimus, continemur. Heli ergo quadraginta annis Israelem judicavit; quia synagogæ magisterium, & austeram legis disciplinam ad timorem subjectæ plebis exhibuit: ut materiam humanæ conditionis per concupiscentiam fragilem, in statu justitiæ per timorem retineret. Sed jam mortuus est Heli, jam fractis cervicibus juxta ostium jacet, sed tamen pravæ doctrinæ ejus virus in semine remanet. Jam quippe, qui non credit de Judæorum sapientibus, judicatus est: sed quia in ejus institutione pravitatis semina mentes concipiunt, qui ejus doctrinâ filij nascuntur, perfidiæ ejus væsaniam non relinquunt. Quare & subditur:

Nurus autem ejus uxor Phinees prægnans erat, vicinaque partui, quæ, audito nuncio, quia capta esset arca, & mortuus socer suus, & vir suus, incurvavit se, et peperit. Irruerunt enim in eam dolores subiti. In ipso autem momento mortis ejus dixerunt ei, quæ stabant juxta eam: Ne timeas, quia filium peperisti. Quæ non respondit, neque animadvertit.

Quæ autem fuit nurus Heli, nisi plebs Judæorum, reprobis sacerdotibus subjecta? Quæ quia per eorum prædicationem semina perfidiæ in mente susceperat, prægnans erat. Et quia conceptam malitiam ipsa quoque cogitabat effundere, non solùm prægnans fuisse dicitur, sed etiam partui vicina. Quid est autem, quòd audita arcæ captione, & soceri atque viri sui morte, peperisse dicitur, nisi quia Judaicæ plebis residuum, dum spiritalia sacramenta scripturarum ad gentium eruditionem transisse cognoscit, dum sapientes synagogæ cum utroque sacerdotio interiisse jam conspicit, ea, quæ concepit, hæresis suæ semina, loquendo effundere non desistit? Parere autem ei, est conceptam pravitatem loquendo aliis aperire. Et quia reproba prædicat, dum parere asseritur, incurvata memoratur. Velut enim non se curvantes pariunt, qui cælestia loquuntur: quia in statu fidei auditorum suorum corda ad studium erigunt bonę operationis. Quæ igitur prava asserit, incurvata parit: quia profectò hoc sibi loquendo agitur, ut quò attentiùs loquitur, in damnationis suæ barathro profundiùs deponatur. Rectè igitur dum ad partum incurvatur, mori dicitur. Pariens namque moritur, quia in blasphemiæ suæ merito condemnatur. Et quia mortis suæ tormenta non prævidet, subiti dolores in eam irruere dicuntur. Subiti namque dolores sunt, repentinæ afflictiones mortis, sine prævisione venientis. Subitò enim dolores irruunt, cùm Judaicæ plebi suppliciorum perennium retributiones obviant: quæ nunc in contemptu veritatis posita, non formidat. Quia enim pro paternarum traditionum observatione, ad æternam vitam moriendo se transire æstimat, in subitos dolores tunc corruit, cùm sustinere tormenta inchoat, quæ non speravit. Et notandum, quia de moriente dicitur: [*Irruerunt in eam dolores subiti:*] quia videlicet dum per carnis molestias ad exitum vitæ cogitur, tunc flagella dolorum irruere in eam temporaliter incipiunt: quibus ejus impietas æternâ vindictâ puniatur; & quia vicino exitu reprobæ Judæorum mentes se alterutrum ad perfidiam cohortantur. In ipso autem momento mortis ejus, dixerunt ei, quæ stabant juxta eam: [*Ne timeas, quia filium peperisti.*] Filium quippe peperit: quia durum in nequitia, & insuperabilem populum erudivit. Quæ autem mulieres juxta stant, nisi mentes æquali ordine impietatis astrictæ? Stant quippe non veritate & rectitudine fidei, sed præsumptione & jactantia religionis. Idcirco eam, ne timeat, cohortantur, quia filium peperit: ut videlicet tantò securiùs in veteri traditione mori non timeat, quantò illos etiam in ea obduratos & inconvertibiles aspicit, quos suo magisterio eruditos cognoscit. Sed dum in se abundantiùs dolore compellitur, pro nihilo ducit, quidquid alij sua eruditione profecerunt, unde & subditur: [*Quæ non respondit, neque animadvertit.*] Nam dum æterni doloris experiri amaritudinem inchoat, hoc, quod temporaliter aliis præfuit, non delectat. Vel certè idcirco de nato puero non lætatur: quia is, qui gignitur sua institutione, in captivitate conspicitur. Unde & subditur:

1.Th.5.a

Et vocavit puerum Hichaboth, dicens: Translata est gloria Domini, quia capta est arca Dei.

Arca quidem capitur: quia jam, auctore Deo, à veris fidelibus, sanctæ Scripturæ sacramenta, veræ intelligentiæ capacitate retinentur. Et gloria Israel translata est: quia postquam à vera religione cecidit, redolere per bonæ famæ opinionem cessavit. Bene autem non perire Israel gloria dicitur, sed transferri: quia religionis fama, quam perdidit, ad gentilitatem transivit. Translata quippe est gloria: quia in sancta Ecclesia verę religionis fragrantia redolet, quæ in fide Redemptoris posita, pro æterni splendoris certitudine, quam expectat, domum sancti Spiritus pignus tenet. Idcirco de nato filio lætari refugit: quia profectò dum ad gentes transisse præteritam gloriam conspicit, ad captivitatem se parere ingemiscit. A translatione etiam gloriæ filium nominat: quia profectò impietatem, in qua permanet, quasi prælato nomine perpetuò repræsentat. Potest autem per hoc, quòd à matre ei nomen imponitur, apertè intelligi quod videmus. Ex ea enim nomen suscepit, à qua ei meritum impietatis venit. Sequitur:

CAPUT III.

PHilisthijm autem tulerunt arcam, et asportaverunt à lapide Adjutorij in Azotum. Tulerunt Philisthijm arcam Dei, et intulerunt eam in templum Dagon, et surrexe-

Cap V. 1.Regum

runt Azotij altera die, et invenerunt Dagon jacentem ante arcam, pronum in terra.

Quid est, quòd arca à lapide Adjutorij asportatur, nisi, quia præcones veritatis ab eo, quem Judæi falsa opinione expectant, Christo mysteria scripturarum auferunt? Dum enim ad veri Redemptoris cognitionem, sanctæ Scripturæ testimonia convertunt, ab eo nimirum, in quem sui auxilij spem Judæi posuerant, arcam tollunt. Et quia gentibus fidei mysteria creduntur, arca Dei in Azotum perducitur. Quæ profectò arca in templum infertur. Quid ergo fuit templum Dagon, nisi unaquæque anima infidelis, quondam idololatriæ superstitione polluta? Quid simulacrum Dagon, nisi totius idololatriæ superstitionem designat? Quid igitur erat aliud, mysteria fidei cordibus gentilium intimare, quàm arcam Dei in templum Dagon inferri? Velut enim juxta Dagon statuebatur arca, dum prædicatores sanctæ Ecclesiæ gentiles admonerent, ut ad probandam fidei veritatem & prædicationem, quam audiebant, & idololatriæ, quam tenebant, errores discuterent. Bene itaque die alia Dagon pronum in terra ante arcam jacentem Azotij repererunt. Unam quippe diem Azotus habuit, in audita prædicatione veritatis, alteram in cognitione fidei. Primo namque die arca Dei juxta Dagon statuitur, quia in audita prædicatione Redemptoris erroris vetusti tenebras deprehendunt. Altera verò die surgentes, pronum in terra ante arcam jacentem Dagon invenerunt: quia & in cognitione veritatis statum idololatria perdidit. Unde & bene cùm lapsus Dagon asseritur, jacere pronus in terra memoratur. Ante arcam quidem cadit, quia ex mysteriorum divinorum scientia innotescit. Sed pronus in terra jacet, quia, auctore jam Deo, ad aspectum fidelium simulatæ rationis imaginem non habet. Qui enim pronus in terra jacet, faciem in terra deprimit. Per faciem verò simulacri, simulatio exprimitur rationis. Pronum itaque in terra jacere, est jam vera cognoscentibus, simulationis suæ fraudibus illudere nequaquam posse. Sed tamen, ut certiùs gentiles vera cognoscerent, eamdem fidei nostræ auditam rationem, & superstitioni suæ vetustam consuetudinem magis ac magis discutere conati sunt. Aptè itaque sequitur:

Tulerunt Dagon, et restituerunt eum in locum suum.

Ideſt in templo, ubi arca Dei posita fuerat. Quid est ergo Dagon in locum suum restituere, nisi juxta jam cognitam spiritualium sacramentorum veritatem idololatriæ statum subtili consideratione perquirere? Et quia quò subtiliùs idololatriæ error aspicitur, veriùs condemnatur, subjunctum est:

Rursusque diluculo surgentes, invenerunt Dagon jacentem super faciem suam coram arca Domini.

Diluculo iterum surgunt: quia ad amorem auditæ bonitatis jam certitudine deliberationis se erigunt. Primus itaque dies probationis est, sequens cognitionis, tertius verò deliberatæ jam certitudinis, & oblatæ professionis. Qui profectò dies, quia illuminatis conversorum mentibus, in splendore perfectæ & consummatæ fidei illuxit, sequitur:

Caput autem Dagon, et duæ palmæ manuum ejus abscissæ erant super limen. Porro Dagon truncus remanserat in loco suo.

Quid enim Dagon, ideſt, idololatriæ caput, est aliud, nisi ipsum initium omnis iniquitatis diabolus? Et quæ sunt palmę manuum ejus, nisi universa opera idololatriæ? Caput itaque Dagon amisit: quia per idolorum culturam regnare maligni spiritus in corde gentilium desinunt. Palmæ etiam manuum ejus abscissæ sunt, quia idolis vanis sacrificia nusquam offeruntur. Et quia à cunctis fidelibus ejus deformitas ubique conspicitur, truncus Dagon in loco suo remansisse memoratur. Caput verò & manus abscissæ, & super limen positæ memorantur: quia profectò quisquis ad veram fidem ingreditur, principia diabolicæ suasionis repellere, atque universis ejusdem satanæ operibus renunciare præcipitur. Posita ergo hæc sunt in limine, ut ab introeuntibus conculcentur: quia verè fidelis esse non poterit, qui & pravis maligni spiritus consiliis adversari, atque iniquis operibus non proponit. Nam qui Dagon caput atterere, & manus vitat, etsi fidelium numero contineri videtur, idololatra quodam modo esse convincitur. In oblectatione etenim dæmonum non solùm exteriora sacrificia, sed etiam iniqua desideria ab eorum cultoribus offeruntur. Qui ergo in veræ fidei cognitione receptus est, & ab immundis desideriis & pravis operibus non remotus, quia Dagon collidere caput & manus despicit, maligno spiritui, quem in oblatione cærimoniarum despicit, per internæ concupiscentiæ, & exterioris vitæ immunditiam, oblationem facit. Quare & subditur:

Propter hoc non calcant sacerdotes Dagon super limen usque in hodiernum diem.

Sacerdotes quippe Dagon se esse insinuant, qui super limen non calcant. Quibus in verbis cautè inspiciendum est, quia non dixit, limen, sed super limen, ut caput & manus Dagon calcanda esse doceantur, quæ super limen abscissa esse referuntur. Idcirco autem sacerdotes super limen non calcant, quia abscissas ejus manus, & caput pede conterere vitant. Sacerdotes namque Dagon usque in hodiernum diem remanent: quia qui per immunda desideria antiquo hosti sacrificent, adhuc sunt. Qui profectò super templi limen calcare refugiunt: quia nec immundis suggestionibus, nec malis operibus resistunt. Dagon itaque sacerdotes sunt, quia etsi manufactis se idolis non humiliant, concupiscentiarum tamen simulacris per nefaria opera se incurvant. Sequitur:

Aggravata est manus Domini super Azotios.

Manus Domini est virtus divinę potestatis. Et quia in Azotios primordia gentilitatis designata sunt, quid est quòd manus Domini super Azotios aggravata perhibetur? Sed manum super Azotum aggravavit, cùm gentilium corda virtute suæ potentiæ ad conversionem movit. Nam dum per internam aspirationem eis vim æternæ mortis innotuit, de perpetratis iniquitatibus, gentium mentes mirabili terrore percussit. Quia ergo dum manus Domini aggravata dicitur, interfici Azotij perhibentur, gravedo hæc manus accipitur in multiplicatione conversorum. Nam mori gentilibus fuit, ab infidelitate separari. Manu quoque Domini occidi, est eamdem veræ fidei cognitionem non ministerio hominum, sed divina virtute promereri. Levis itaque erat manus Domini super Azotum, cùm adhuc per paucos ministros fidei pauci errorem desererent gentilitatis. Unde & quasi de aggravatione manus orare verbi ministros Dominus admonet, dicens: *Messis quidem multa est, operarij autem pauci: rogate Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam:* quasi aliter dicat: Qui per paucos ministros, velut levi manu paucos ab infidelitate separat, rogate, ut ministros multiplicet, ut quasi in conversorum multitudine manum gravet. Sed & modus interfectionis exponitur: quia quisquis mori hac interfectione dicitur, dum ad purgandum ventrem exiret, in superiori parte natium morderi à muribus perhibetur. Ad litteram una percussio hîc ostenditur, sed in typica expositione geminatur. Nam per litteræ significa-

Iud.16.f Macha-b.10.g

Matt.9.d

tionem,

tionem, & gravationem manus Domini, & murium morsus ad ejusdem mortis effectum pertinet: quia ad hoc dicitur manus Domini super Azotios aggravari, quod per murium morsus interfici. Quia verò per spiritalem significationem duas mortes agnovimus, unam videlicet, qua peccatores justitiæ peccando moriuntur: alteram, qua justi à peccatis, in quibus vixerant, pœnitendo se erigunt: unam, quæ ad humana corda, diabolo suadente, ingreditur: alteram, quam omnipotentis Dei virtus operatur; necesse est ergo, ut utramque mortem in hoc loco spiritualiter attendamus. Mors quidem, qua peccatores à peccatis pœnitendo resurgunt, designatur, quia dicit: [*Aggravata est super Azotios manus Domini:*] Illa autem mors, qua gentiles se immunditiæ, & iniquitati servos exhibuerunt, designatur, cùm morderi à muribus, & interfici dicuntur. Mus quippe immundum est animal, & per legem edi prohibitum. Quid ergo per mures, nisi dæmonia designantur? Et quid est morderi à muribus, nisi peccati pœnâ lacerari? Sed mordebantur à muribus, cùm ad purgandum ventrem egrediebantur. Quid est ergo purgare ventrem, nisi expletione peccati, miseræ famæ fœtorem proferre? Qui ergo ad purgandum ventrem egreditur, murium morsu perimitur: quia qui peccando ad aliorum notitiam per exemplum pravitatis extenditur, ad æternam quoque mortem gravi dæmonum obligatione retinetur. In secretiori enim parte natium percussi perhibentur: quia peccator quisque ex ea parte vulnus accipit animæ, quam incurvat ad peccati delectationem. Cùm ergo manus Domini super Azotum aggravatur, à muribus percussus asseritur: quia prædicantibus æternæ vitæ doctoribus, dum ab infidelitate gentiles conversi sunt, qua peccatorum morte, suasione dæmonum, obligati essent, cognoverunt. Morderi igitur Azotiis post aggravatam manum Domini, est post veræ fidei cognitionem, dæmonibus non subjici, sed quibus se peccati fœtoribus pœnæ mortis obtulerant, per fidei illuminationem intueri. Quasi enim tunc morsi sunt, quando peccatorum suorum morsus agnoverunt. Sequitur:

Videntes autem viri Azotij hujusecmodi plagam, dixerunt: Non maneat arca Dei apud nos, quoniam dura est manus ejus super nos, & super Dagon deum nostrum.

Nam cùm cernerent templa destrui, sacrificia cessare, uxores à viris & viros ab uxoribus dividi, à genitoribus filios & patres à filiis separari; quid aliud, quàm & super se, & super superstitionem suam, manum Domini duram esse putaverunt? Sed quid deinde factum fuerit, sequitur:

Et mittentes congregaverunt omnes Satrapas Philisthinorum, responderuntque Gethæi: Circumducatur arca Dei.

Quia Satrapas Philisthinorum congregaverunt, dicitur: quare autem congregaverunt, non dicitur? Sed quia respondisse Satrapæ dicuntur, & circumducendæ arcæ consilium tribuisse: quia ad tribuendum pro eadem arca consilium vocati essent, apertè cognoscitur. Qui ergo sunt Satrapæ Philisthinorum, nisi electi prædicatores gentilium? Satrapæ quidem principes dicuntur. De quibus profectò principibus per Psalmistam dicitur: *Principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham.* Populorum namque appellatione gentes designantur. Qui ergo populorum nomen & principum posuit, nimirum eos, de quibus loquitur Philisthinorum Satrapas designavit. Qui certè populorum principes cum Abraham Deo convenerunt, quando ad salutem convertendarum gentium, hoc prædicatores sonuerunt verbo, quod omnipotens Deus interno eis aspirabat desiderio. Quasi enim in auditorum gentilium cordibus mira erat convenientia Dei & principum, cùm simul & à sanctis prædicatoribus rationem rectæ prædicationis acciperent, atque à Domino fructum bonæ voluntatis. Et quia adversarij esse cognoscuntur, qui dixerant: *non maneat arca Dei apud nos:* quo modo principes mittentes congregant? Sed mittere, & principes congregare, est sanctorum prædicatorum mentes ad prædicationis instantiam provocare: quia illic erat attentiùs prædicandum, ubi gentilium corda in errore profundiùs mergebantur. Hinc est quòd egregius doctor nobiliorem de indomitis hostibus se elegisse victoriam gloriatur, dicens: *Ab Hierusalem usque Illyricum per circuitum replevi Evangelium Christi: sic autem hoc prædicavi Evangelium, non ubi de eo annunciatum fuerat, ne super alienum fundamentum ædificarem.* Provocati ergo sunt principes non desiderio, sed errore infidelium, cùm inde Deo lucrum majus facere arbitrati sunt, unde caligo errorum per flatum superbiæ sublimiùs ferebatur. Quare & sanctæ prædicationis instantia designatur, cùm subditur: [*Responderuntque Gethæi: Circumducatur arca Dei.*] Illi dicunt: [*Non maneat arca Dei apud nos:*] & isti dicunt: [*Circumducatur.*] Quid est enim arcam Dei circumducere, nisi veræ fidei mysteria publicè prædicare? Manet enim arca apud eos, qui veræ fidei sacramenta, quæ audiunt, per amorem amplectuntur. Qui autem [*Non maneat apud nos arca,*] dicunt, prædicationem fidei à se averti concupiscunt. Satrapæ ergo econtrariò dicunt: [*Circumducatur arca Dei;*] quia illis attentiùs divina prædicabant, quos ad odium veritatis gravis error accenderat. Et quia per sanctorum prædicatorum ministeria etiam talium magna lucra regnis cælestibus illata sunt, sequitur:

Illis autem circumducentibus eam, fiebat manus Domini per singulas civitates interfectionis magnæ nimis, & percutiebat viros uniuscujusque urbis à parvo, usque ad majorem, & computrescebant prominentes extales eorum.

Arca quippe circumducitur, cùm mysteria fidei palam, & sine timore prædicantur. Et quia inter initia fidei innumeri convertebantur, interfectio magna nimis per civitates singulas facta perhibetur. Item quia non solùm simplices, sed sapientes conversi sunt: eadem interfectio à parvo usque ad majorem facta asseritur. Sed per eamdem percussionem computrescere extales referuntur. Extales quippe putrescere, est peccati meatus ab effusione consueti fœtoris penitus interire. Bene namque percussus est, cujus prominentes extales computrescunt: quia nimirum nonnulli sunt, qui post munditiam conversionis, pristina involvuntur sorde flagitij. Horum profectò prominentes extales minimè computrescunt: quia ad consuetum peccatorum fluxum per iniqua opera recurvantur. Hos nimirum ab imperfecta percussione malè sanos ille redarguit, qui ad fœtores pristinos devolutos insinuat, dicens: *Canis reversus ad vomitum, & sus lota in volutabro luti.* Quasi enim ad computrescendum extales percutiebat ille, qui verbi gladium ingerens, ait: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis ejus.* Potest autem per hoc, quod Azotij dicunt: [*Non maneat arca apud nos,*] eorum, qui de eisdem gentibus & verbum fidei audierunt, & ad æternam vitam minimè prædestinati credere noluerunt, perversitas designari. Circumducere ergo arcam Dei Satrapis fuit, sanctis prædicatoribus ejus

Et inf. c. 7. Reg.

Ps. 46. b

Mor. 8. c. 11. & hom. 10.

2. Pet. 2. d

Rom. 6. b

Rom. 15. e

verbum veritatis subtrahere, atque illis, qui digni erant, mysteria fidei revelare. Circumducta ergo est arca : quia fidei nostræ sacramenta ab aliorum notitia sublata sunt, atque aliis revelata. Unde & cùm circumduceretur, interfectio magna nimis per singulas civitates fieri perhibetur : quia ubicumque verbum ducebant fidei, gratia multiplicabatur conversionis. Et quia ubicumque prædicabant, inter eos, qui credebant, erant, qui prædestinati ad æternam vitam non erant, sequitur :

Miserunt arcam Dei in Accaron. Cumque venisset arca Dei in Accaron, exclamaverunt Accaronitæ, dicentes : Miserunt ad nos arcam Dei, ut interficiat nos, et populum nostrum. Miserunt ergo et congregaverunt omnes Satrapas Philisthinorum : Qui dixerunt : Dimittite arcam Domini in locum suum.

Satrapæ, ut diximus, sancti prædicatores intelliguntur. Accaronitæ, qui interpretantur steriles, gentiles designant inconvertibiles. Qui nimirum prædicatores dimittendę arcæ consilium tribuerunt; ut si salutem suam de divina prædicatione recusarent, fidelibus ad æternam patriam cum sacramentis fidei tendentibus, non obsisterent. Locus namque arcæ, divinorum videlicet sacramentorum ibi esse cognoscitur, ubi quidquid de omnipotente Deo nunc per scripturarum mysterium dicitur, aperta postmodum nobis cognitione revelatur. Proprium quippe arcæ locum cognoverat, qui dicebat : *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem : nunc cognosco ex parte, tunc cognoscam, sicut & cognitus sum.* Consilium itaque Satraparum fuit, ut in locum suum reverti arcam Dei permitterent : ut videlicet, qui de verbi prædicatione nullum fidei fructum ferebant, eam saltem illis dimitterent, qui ex ea fructum sibi in æternitate præpararent. Bene igitur, qui remittendæ arcæ consilium accipiunt, Accaronitæ nominantur. Accaronitæ quippe interpretantur steriles. Quia enim de audita fidei veritate, nullum credulitatis, aut boni operis fructum dederant, steriles erant. Tollendæ ergo arcæ principes consilium præbuerunt, sed à sterilibus, ut videlicet verbi Dei semen, quod in pessima terra germinare non poterat, terræ optimæ servaretur, quæ de hoc labore hiemis, in perenni vita fructum centesimum proferret æstatis. Et causam protinus relaxandæ arcæ ostendunt, cùm prædicatores subdunt :

Zach. 9. a

1. Cor. 13. d

Ne interficiat nos cum populo nostro.

Accaronitæ clamaverunt : [*Miserunt arcam Dei ad nos, ut interficiat nos, & populum nostrum.*] Satrapæ consilium tribuunt, dicentes : [*Dimittite arcam Dei Israel, ut non interficiat nos cum populo nostro.*] Quis est populus, de quo Satrapæ, idest principes, dicunt, *ut non interficiat nos cum populo nostro?* Quis est populus, nisi populus Christianus? Dicunt ergo principes, *Dimittite arcam Dei Israel, ut revertatur in locum suum.* Quasi dicat hoc : Unde vos mori pertimescitis, nobis ad æternæ vitæ meritum exercere non prohibeatis. Sed quod addunt : *Ut non interficiat nos cum populo nostro :* gentilium quidem reproborum corda in errore suo per hanc responsionem confunduntur, dum inde se isti affirmarent mortem evadere, unde illi trepidarent mori. Arcam quoque Dei sancti prædicatores auferunt : quia dum contemptoribus spiritalia panduntur, ad damnationem indiscreti prædicatoris agitur, si eadem divina mysteria, non imitanda perfidis, sed irridenda, & concludenda deferantur. Nam quasi transferendæ arcæ non tam Satrapæ, quàm Satraparum Dominus præceptum ponebat, dicens : *Nolite sanctum dare canibus, neque ponatis margaritas ante porcos, ne conversi conculcent eas pedibus suis.* Hinc iterum dicit : *Si persecuti vos fuerint in una civitate, fugite in aliam.* Arcam itaque, ne moriantur, auferunt : quia contemptoribus idcirco spiritualia abscondunt, ne de eorum contemptu ij, qui temerè ea proferunt, ex indiscretione puniantur. Sed quia Accaronitis arca præcipitur dimitti, hoc profectò insinuat, quod præmisi : quia tempore persecutionis sanctorum prædicatorum exhortatio facta est, ut ipsi crederent, aliquando autem, ut si ipsi vitæ verbum non reciperent, illud recipientibus non obstarent : & si ipsi tormentorum metu, salutis viam non arriperent, eis impedimento non essent, qui ad regna cælestia festinare nec minis, nec pœnis destitissent. Sequitur :

Mat. 7. a

Mat. 10. b

Fiebat enim timor mortis in singulis urbibus, et grævissima valde manus Domini.

Hoc quidem ad exteriorem persecutionem qualiter accipiatur, supra expositum est. Sequitur :

Viri quoque, qui mortui non fuerant, percutiebantur in secretiori parte natium : et ascendebat ululatus uniuscujusque civitatis in cælum.

De natium quidem percussione, quia superiùs diximus, dicendum hîc non esset, si hîc aliud, quàm ibi nequaquam diceretur. Quid est ergo, quod dicit : [*Viri quoque, qui mortui non fuerant, percutiebantur?*] Numquid verò ij, qui mortui fuerant, morderi iterum pro arcæ pœna debuerunt? Sed & cùm percussorum clamor in cælum ascendisse dicitur, satis ostendi poterat, quia de vivis, & non de mortuis diceretur. Neque enim in cælum ascendere clamor poterat virorum mortuorum. Sed quia percussionem natium superiùs retulimus ad cognitionem peccatorum, sunt profectò viri, qui non sunt mortui. Viri quippe sunt, qui pro æterna vita, quam appetunt, agere fortia decreverunt. Sed viri adhuc non sunt mortui, qui agere magna deliberant, & tamen ad dolorem compunctionis mala præterita nequaquam pensant. Mordentur ergo à muribus, ut moriantur : quia in quibus nequiter ceciderunt, recolunt, & pro præteritis actibus se promereri æternæ vitæ amissionem credunt. Quia ergo viri sunt, de Dei misericordia non desperant : & quia mordentur, ut moriantur, de eo, quòd magni esse incipiunt, se non exaltant. Quorum profectò clamor in cælum ascendit; quia omnipotens Deus conversorum gemitus clementer accipit. Et quia in tempore conversionis gentium magnus erat ad fidem concursus, non ab aliqua una, sed à pluribus civitatibus clamor ascendisse perhibetur. Unde & in persona universalis Ecclesiæ Propheta deprecatur, dicens : *Intende orationi meæ, à finibus terræ ad te clamavi.* Et in cælum ascendisse clamorem à finibus terræ clamantis ostendens, ait : *Exaudivit de templo sancto suo vocem meam, & clamor meus in conspectu ejus introivit in aures ejus.* Cùm ergo unaquæque civitas in cælum clamasse dicitur, universalis pœnitentia conversionis commendatur. Quòd si percussio ad conversionem, clamor autem refertur ad divinæ laudis devotionem; hoc profectò in mysteriis scripturarum legimus, quod videmus. In Dei namque omnipotentis laudibus unaquæque civitas clamat : quia Redemptoris præconia orbis universus nequaquam tacet; quem non absconsè prædicat, sed ineffabilis lætitiæ jubilatione collaudat. Quid enim aliud, quàm universas civitates ad

Ps. 60.

Ps. 17. a

clamorem cohortabatur, qui dicebat: *Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis, quoniam Deus summus & terribilis, & rex magnus super omnes deos.* Hinc iterum admonens, ait: *Jubilate Deo omnis terra, servite Domino in lætitia.* Hinc rursum, tam plagam mordentium murium, quàm clamorem civitatum exprimit, dicens: *Commoveatur à facie ejus universa terra, dicite in gentibus, quia Dominus regnavit.* Præmiserat enim: *Cantate Domino canticum novum, cantate Domino omnis terra.* Commotio quippe terræ pertinet ad dolorem pœnitentiæ: cantare Domino, sive annunciare in gentibus, quia Dominus regnavit, ad studium prædicationis, & ad devotionem divinæ laudis. Vniuscujusque civitatis clamor in cælum ascendit: quia in universo orbe tam prædicationis veritas, quàm devotionum laudes à fidelibus sanctæ Ecclesiæ declamantur, quæ ad superni auditus celsitudinem per susceptionem divinæ dignationis assumuntur.

Ps. 46. a

Ps. 99. a

Ps. 95. a

ibid.

CAPUT IV.

Cap. VI. 1. Regum Sup. c. 5.

Fuit ergo arca Domini in regione Philisthinorum septem mensibus.

Quid septem menses isti, nisi totam vitæ præsentis prolixitatem designant? Quamquam Azotij, & Accaronitæ clamarent, *Circumducatur arca Dei Israel, & non maneat arca Dei apud nos:* veritate tamen sanctæ historiæ dicitur, quòd in typo sanctæ Ecclesiæ cognoscamus, quia in regione Philisthinorum arca Dei septem mensibus fuit. Non ergo malorum & impiorum hominum voluntas, sed Dei dispensatio in salute gentilium adimpleta est. Jam quidem de gentilitate sublati sunt impij, jam mortui sunt, qui Christi confessores persequebantur, & tamen arca Dei à Philisthinorum regione non tollitur: quia divina sacramenta apud gentes, sancti Spiritus poculo debriatas, per studiosam sollicitudinem reservantur. Bene autem dicitur septem mensibus, quia sanctarum Scripturarum mysteria usque in mundi finem cum Christi fidelibus perdurabunt. Sed quisquis ejusdem sanctæ Scripturæ mysteria per gratiam intimæ charitatis apprehendit, non de loco, in quo temporaliter arca dimittitur, sed de eo, in quo æternaliter sistitur, sollicitus fuit. Quare & subditur:

Mor. l. 35. c. 7.

Et vocaverunt Philisthæi sacerdotes, & divinos dicentes: Quid faciemus de arca Dei? Indicate nobis. Et quomodo remittamus eam in locum suum.

Qui sunt, qui sacerdotes & divinos consulunt, nisi fideles sanctæ Ecclesiæ, qui æternæ salutis viam sine errore tenere concupiscunt? Et qui sacerdotes, & divini, nisi sanctæ Ecclesiæ prædicatores intelliguntur? Sacerdotes quippe sunt ob oblationem sacramenti, divini verò, ministerio prædicationis. Nam duo ista in pastoris persona conveniunt, si ei adsit & sanctitas vitæ, & eruditio sapientiæ: quia ad purganda peccata subditorum constitutus est, & ad errorum caliginem prædicationis luce depellendam. Pastor ergo sanctæ Ecclesiæ, qui vitæ sanctitatem habet, & divinæ prædicationis virtutem non habet, sacerdos quidem, & non divinus est. Item si verbi facundiam retinet, sine vitæ sanctitate, etsi divinus esse cernitur, sacerdotij honore nequaquam decoratur: quia quod sublimiter prædicat, terrena actione conculcat. Qui autem de arcæ loco, & de remittenda arca Dei interrogant, & sacerdotes & divinos vocant: quia nimirum ij, qui de cognitione divinæ prædicationis, venturæ vitæ gaudia diligunt, ad salutis consilium, nec carnales sapientes, nec multùm simplices religiosos pastores quærunt. Sacerdotes itaque & divinos vocant: quia eis se committunt, qui & superni rectitudinem itineris demonstrant sublimitate scientiæ, & pro subditis omnipotenti Deo idonei intercessores sunt, per puritatem vitæ. De remittenda igitur in locum suum arca interrogant: quia de ista cognitione scripturarum, quam in mysteriis verborum accipiunt, transire ad perfectam Dei cognitionem in æternitate concupiscunt. Velut enim arca remittitur, cùm parva ista cognitio per vitæ præsentis transitum adimpletur. Et in loco suo ostensæ arcæ Dei gloriam cernimus, quando ab altis figurarum tegminibus speciem divinæ majestatis revelata facie contuemur. De ista quippe in loco suo arcæ relatione per Prophetam dicitur: *Et non docebit vir ultra proximum suum, dicens: Cognosce Dominum, à minimo usque ad maximum cognoscent me.* Hinc Joannes repromittit, dicens: *Cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum, sicuti est.* Sed jam remittendæ quod consilium sacerdotes, & divini quærentibus tribuant, attendamus. Nam sequitur:

A

B

Ier. 31. f

1. Io. 3. a

Qui dixerunt: Si dimiseritis arcam Dei Israel, nolite dimittere eam vacuam, sed quod debetis, reddite ei pro peccato, et tunc curabimini, et scietis quare non recedat manus ejus à vobis.

Quidnam est arca vacua, nisi divina scientia, sine bona operatione? Vacuam namque arcam remittere, est de cognitione spiritualium sacramentorum, fructum boni operis nullum ferre. Vacua ergo arca remittitur, cùm mens ad fidem venientis, ad æternam Dei contemplationem jam transire desiderat, & tamen in hac vita bonis operibus insudare nequaquam curat. Prædicatorum ergo voce præcipitur, ut, arca cùm dimittitur, vacua non relaxetur, ut, si bona opera, quisquis fidelis est, non multiplicat, ad æternam Dei omnipotentis cognitionem, quod transiturus sit, confidere non præsumat. Vacua autem arca non dimittitur, si illud ei pro peccato redditur, quod debetur. Quid est, quod pro peccato debetur arcæ, nisi afflictio devotæ pœnitentiæ? Quo in loco notandum est, quia eis loquitur, qui à muribus morsi sunt. Qui enim sunt morsi à muribus, nisi qui in fidei catholicæ illuminatione positi, ante ejusdem fidei cognitionem, sive post, prava egisse se recolunt? Nam qui ante gratiam regenerationis nulla crimina admisit, & regenerationis donum digna conversatione retinuit, arcæ quidem debet, sed ei pro peccato non debet. Cognitione quidem divini eloquij, boni operis reddere fructum cogitur, sed ad pœnitentiæ satisfactionem ex scelerum, quæ respuit, debito non urgetur. Qui ergo mordentur adhuc, debitum arcæ pro peccato reddant; ut pro criminum memoria, humilem pœnitentiæ oblationem omnipotenti Deo restituant. Et tunc quidem curantur; quia tum conscientiæ vulnus obducitur, cùm afflicta mens per pœnitentiam ad sperandæ veniæ securitatem relevatur. Tunc etiam sciunt, quare manus Domini non recedat ab eis: quia tunc utilitatem compunctionis, seu afflictæ carnis bonum intelligunt, cùm de fiducia divinæ indulgentiæ ineffabiliter lætantur. Quid est enim dolor pœnitentiæ, nisi plagæ molestia ex dæmonum percussione? Nam quasi in dolore plagæ adhuc acriter pungentis suspirabat conversus ille, cùm diceret: *Conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina.* Quid enim ærumna, nisi afflictionem insinuat pœnitentiæ? Sed in eadem ærumna conversum se asserit, dum spinæ confixuram sentit. Quasi dicat: Dum recordatione flagitij mordeor, arcæ debitum reddere non desisto. Spina quippe configitur, dum per omnipotentis Dei dispensationem, ad lacrymas conversorum anima criminum recordatione inflammatur. Et arcæ debitum solvitur, quando jam pro qualitate criminis, mensura ex-

C

D

E

Ps. 31. a

tenditur lamentationis, cùm post diuturnas lacrymas afflictæ diu menti, interni solatij lux infunditur, atque à percussionis intimæ pondere divino dono levigatur, cùm jam purgatæ menti per gratiam suæ inspirationis omnipotens Deus appropiat, atque ex fiducia consecutæ indulgentiæ eam exhilarat, quam ei ex præsentiæ suæ gratia sumministrat. Quasi enim de percussione tunc sanatur, cùm per refusæ indulgentiæ gratiam magnitudo doloris de pœnitentis afflicta mente removetur. Unde & is, qui in ærumna convertebatur, dum configeretur spina, in eodem Psalmo omnipotentem Deum curationis suæ auctorem lætanter alloquitur, dicens:

Ibid. b *Tu es mihi refugium à pressura, quæ circumdedit me, exultatio mea.* Pressuram quippe vocat gravissimam valde manum Domini. De qua percussione gravissimæ manus etiam Paulus loquitur, dicens:

Rom. 8. e *Ipse enim spiritus pro nobis postulat gemitibus inenarrabilibus.* Qui ergo à pressura invenisse Domini refugium, & exultationem insinuat, ab interni doloris percussione, gaudio divinæ indulgentiæ curatum se esse manifestat. Hinc item dolens adhuc confitetur, dicens:

Psal. 50. u *Tibi soli peccavi, & malum coram te feci.* Sed quia de curatione præsumit, insinuans, ait: *Auditui meo dabis gaudium & latitiam, & exultabunt ossa humiliata.* Debitum ergo aræ redditur pro peccato, cùm peccatores ex Scripturæ sacræ cognitione affliguntur, & cruciatu tergere culpas satagunt, quas carnis delectatione traxerunt. Curantur autem, quando jam expletâ mensurâ afflictionis, ad fiduciam divinæ indulgentiæ per auxilium relevantur interni so-

Psal. 79. a latij. Unde & Psalmista loquitur, dicens: *Cibabis nos pane lacrymarum, & potum dabis nobis in lacrymis in mensura.* Lacrymarum quippe potus ad mensuram dat: quia profectò peccator, etsi ex interna Dei aspiratione pro culpa compungitur, ex eadem compunctionis afflictione eodem consolante relevatur. Unde & per Moysen Dominus dicit:

Deu. 32. f *Ego occidam, & ego vivere faciam: percutiam, & ego sanabo.* Percutit namque, & sanat: quia quos per compunctionem sauciat, per indulgentiæ securitatem curat.

Ideml. 6. Mor. c. 14.

Bene itaque curatis jam dicitur:

Et scietis, quare manus ejus non recedat à vobis.

Nam antequam curet, quare manus Domini ab eis non recedat, scire non possunt: quia tunc pœnitentiæ bonum intelligunt, cùm in purificato jam corde sancti Spiritus gratiam recognoscunt, & divinæ indulgentiæ dona concupiscunt, de quibus ineffabili exultatione gratulantur. Nam curantis jam manus Domini causam, qua ab afflictione non recesserat, eos scisse conspexerat, qui percussorum e-

Psal. 89. u xultationes exprimit, Deo loquens & dicens: *Repleti sumus mane misericordia tua, exultavimus & delectati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti, annis quibus vidimus mala.* Velut enim in nocte pœnitentiæ luctum exceperant, qui mane, videlicet divinæ dignationis apparente claritate, se repletos misericordia congaudebant, qui se delectatos pro diebus, in quibus humiliati fuerant, asserunt: per donum curationis, gravitatem manus Domini, quare ab eis non recesserat, scire demonstrantur. Sed quia à principibus adhuc per consilium dicitur, ut quod debetur pro peccato arcæ, reddatur, & quid sit illud, quod debetur, non exponitur, adjunctum est:

Qui respondentes dixerunt: Quid est, quod pro delicto reddere debeamus? Responderunt illi: Iuxta numerum provinciarum Philisthiim quinque anos aureos facietis, & quinque mures: quia plaga una fuit vobis, & Satrapis vestris. Facietisque similitudines anorum vestrorum, & similitudines murium, qui demoliti sunt terram, & dabitis Deo Israel gloriam, si forte relevet manum suam à vobis, & à diis vestris, & à terra vestra.

Quid est, quòd quinque anorum similitudines, & totidem similitudines murium, juxta provinciarum numerum, fieri jubentur, & sic arcæ debitum solvitur? Hæc profectò, si more Judaico secundùm litteræ vilitatem pensantur, non solùm despicienda sunt, sed nec auditu digna. Quæ profectò dignè accipit, qui quò viliora per litteræ sonum audit, eò ea per spiritalem significationem utiliora esse intelligit. Nam sanctus Spiritus, quo inspirante, tota hæc sacra historia scribitur, numquam tam vilia promeret, si in hujus vilitatis arcano magna quædam, & pretiosa valde mysteria non signaret. Unde doctor egregius fatetur, dicens:

1. Cor. 10. c *Omnia in figura contingebant illis, scripta sunt autem propter nos, in quos fines sæculorum devenerunt.* Eò igitur per spiritum altiùs requirenda sunt, quò in expósita velut carne litteræ vile cernitur, quod loquuntur. Quæ ergo sunt anorum similitudines, quæ murium imagines? Et quia hæc tam ad tentantia dæmonia, quàm ad membra peccatorum fœtoribus expósita, superiùs retulimus, similitudines anorum & murium, qua significatione deaurantur? Sed profectò tunc arcæ debitum pro peccato bene solvitur, si anorum & murium similitudines ex auro fabricentur. In ani quippe similitudine emittendi fœtoris membrum cernitur: & tamen, quia similitudo, non veritas est, fœtore jam nullo maculatur. Et quia de auro efficitur, hoc profectò insinuat: quia ex splendore pulchritudinis species commutatur deformitatis. Peccator ergo conversus ani similitudinem facit, cùm quibus peccati fœtoribus membra sua deposuerat, ad memoriam ducit. Ani ergo similitudinem fabricare, est membrorum suorum nuper peccantium turpitudinem pœnitenti corde recolere. Non itaque anum, sed ani similitudinem fabricat, qui & à peccati fœtoribus membra abluit, & eadem membra, quibus peccatis subdiderit, recolere non omittit. Et quidem ex auro fieri ani similitudo cernitur, quia ad pretium æternæ salutis peccatorum turpitudines atteruntur. Vel fortasse memorando similitudines anorum fiunt, flendo deaurantur: quia & recolendo, quæ fecimus, fingimus: & dum commissa attentiùs lugemus, in justitiæ splendorem membra deauramus. Anorum ergo similitudo, non veritas cernitur, quia tunc peccator suę deformitatis ignominiam respicit, cùm prava opera non solùm committendo non exercet, sed etiam in præterito se commisisse vehementer dolet. Quinque autem ani fieri jubentur, quia universalis omnium gentilium satisfactio imperatur. Unde & cautè notatum est: [*Iuxta numerum provinciarum Philisthiim.*] Quare enim quinque sunt Philisthinorum provinciæ, nisi quia carnalis vita gentilium designatur? Quia enim quinque sensus corporis non ad laudem creatoris, sed ad carnalem vitam contulit, per quinarium numerum Philisthinorum provinciæ exprimuntur. Quinque anos aureos præcipiuntur ut faciant, ut de omnibus compungantur sensibus: & quia omnes peccaverunt, ideo ad supernæ vitæ claritatem membra omnia redigant, quæ per oblectamenta carnis omnimoda polluerunt sorde flagitij. In auro quippe supernæ conversationis fulgor ostenditur, quia per Joannem de superna civitate dicitur:

Apoc. 21 f *Ipsa verò civitas aurum mundum; simile vitro mundo.* Membra igitur deaurantur, cùm corpus terrena, & cœnosa concupiscentiarum fœditate deforme, in splendorem commutatur æternæ vitæ: cùm videlicet per sanctæ conversationis pulchritudinem radiat, quod in appetitu mundanæ delectationis peccatorum fœtore sordebat. Ad istam namq;

B. Hier. in Cantica Cantic. hom. 1.

deaurationem beatus Paulus auditores suos admonebat, dicens: *Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita exhibeatis membra vestra servire justitiæ in sanctificationem.* Et quasi ad anorum similitudines eos rescipere compellens, intulit, dicens: *Quem ergo fructum habuistis in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors.* Anorum ergo similitudines ad ruborem fiunt: quia profectò fœditatis nostræ maculas ad memoriam ducimus, ut de eisdem maculis confundamur. Sed deaurantur ad securitatem: quia profectò dum deformitatem nostram supernæ vitæ claritate obducimus, divini examinis discussionem quadam securitate præstolamur. Mures etiam, qui terram demoliti sunt, de auro fieri jubentur: quia & immundi spiritus, qui carni nostræ corruptionis oblectamenta suggerunt, ad justificationem nostram memorantur. Quid est enim similitudines murium facere, nisi eas, quas de nobis maligni spiritus habuerunt victorias, memorari? Sed murium quoque similitudines deaurantur, cùm nos eorum elisos viribus suspiramus. Nam dum ipsorum nos fraudibus victos plangimus, similitudines profectò murium aureas tenemus, dum præterita consilia dæmonum non habemus in blandimento operis, sed in contemptu reprobationis. Ex auro itaque similitudines murium fiunt; quia præteritæ fraudes dæmonum ad fulgorem nobis bonæ vitæ proficiunt. Tantò enim humiliores jam sumus, quantò membra nostra per supernæ conversationis fulgorem radiant; & ipsi, qui jam Dei omnipotentis auxilio fortia agimus, immundorum spirituum prostratos fuisse fraudibus nosmetipsos videmus. Quod profectò consilium, quia pluribus tribuunt, ejusdem quoque rationem ostendunt, quia dicunt: [*Quia plaga una fuit vobis & Satrapis vestris.*] Quasi aperte dicant: Quia omnes peccato subditi fuistis, necesse est, ut ad melioris vitæ studium corda pariter præparetis. Unde & Paulus dicit: *Omnes peccaverunt, & egent gloria Dei, justificati gratis per gratiam ipsius.* Et ut attentiùs meliorandæ vitæ propositum commendent, inculcando repetunt, dicentes: [*Facietis similitudines anorum vestrorum, & murium, qui demoliti sunt terram, & dabitis Deo Israel gloriam, si forte relevet manum suam à vobis, à diis vestris, & à terra vestra.*] Eis, quæ prædictæ sunt, similitudinibus factis, Deo gloriam dare, est de studio boni operis. & de æstimatione humilitatis, in semetipso inaniter non gloriari; sed Dei omnipotentis laudibus omne, quod agitur, impendere. Et quia dicunt: *Si forte relevet manum suam à vobis:* quid aliud in hoc verbo dubitationis accipitur, nisi quia difficilis ostenditur reconciliatio criminosorum? Unde & per Jonam dicitur: *Quis scit, si convertatur, & ignoscat Deus?* Quia ergo, si fortè relevet manum, dicitur, commoveri ad pœnitentiæ lacrymas, cum magna fortitudine debemus: quia etsi hi, qui pœnitentiam austeram faciunt, vix fiduciam salutis inveniunt, negligentes salvi fieri quando possunt? Quæ profectò reconciliationis difficultas si in pœnitentium æstimatione tenetur, apud omnipotentem Deum nequaquam invenitur: quia & dum Ninivitæ velut pro difficili reconciliatione gravi pœnitentia se dejiciunt, omnipotentis Dei misericordiam facilè meruerunt. Et cùm prophetæ Joelis voce acri se Deo populus lamento prostraret, egit profectò, ut qui videbatur ad placandum difficilis, ejus iram levigaret. Nam statim in eo scriptum est: *Zelatus est Dominus terram suam, & pepercit populo suo.* Manus itaque relevatur, cùm mens in pœnitentia validè compuncta ad consecutæ misericordiæ donum, divina aspiratione sustollitur. Et quia, ut dixi, in initio nascentis Ecclesiæ, sicut generalis peccatorum conversio, ita & generalis erat reconciliatio conversorum: manus Dei, quæ relevanda asseritur, & ab auditoribus, & à diis eorum, & à terra relevanda perhibetur. Per deos namque, sublimes, & sapientes viri designantur. Nam & ad Moysen Dominus dicit: *Posui te in deum Pharaonis.* Et in legis etiam mandato præcipitur: *Diis non detrahes.* Per terram verò, simplicium vita exprimitur: quia dum prædicationem superiorum, velut cæli pluviam in se cadentem, recipiunt, de irrigatione verbi fructum proferunt bonæ operationis. A diis ergo, & à terra manus Domini relevatur, cùm tam sapientes, quàm simplices ad certitudinem divinæ indulgentiæ aut occulto & spiritali solatio, aut prædicatorum judicio reducuntur. Unde & is, qui paulò superiùs deaurari membra monuerat, dicens: *Exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem,* quasi relevatæ manus Domini judicium proferens, ait: *Nunc autem liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam.* Hinc iterum conversis à nequioris vitæ deformitate, integrum auri fulgorem mirabatur, dicens: *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Hinc idem suos collaudans, ait: *In medio nationis pravæ & perversæ, in quibus lucetis, quasi luminaria in mundo.* Factis igitur ex auro similitudinibus anorum & murium, & datâ Deo gloriâ, manus Domini relevatur: quia post pœnitentiæ luctum, post meliorationem vitæ, & æstimationis humilitatem, ad plenam omnipotentis Dei misericordiam peccatores reducuntur. Et quia ista omnia adhuc per consilium præcipiuntur; prædicatorum verò consilium alij devotè perficiunt, alij verò contemnunt, qui de bonæ vitæ splendore bonos laudibus efferunt, contra superbos per invectionem increpationis accenduntur. Nam sequitur:

Quare aggravatis corda vestra, sicut Aegyptus, & Pharao?

Cor namque, ut Ægyptus & Pharao, aggravat, qui jam cognitione sacri eloquij, vulnera peccatorum suorum intelligit, & tamen per meliorationem vitæ, per amaritudinem pœnitentiæ, ad vera futuræ vitæ gaudia animum non intendit. Bene ergo Ægyptiis in gravitate cordis similatur. Ægyptus quippe tenebræ dicitur. Quid ergo Ægypti nomine accipitur, nisi à cælorum sedibus angelorum lapsa multitudo? Et quid in Pharaone Ægypti rege, nisi ipse tenebrarum auctor diabolus designatur? Bene ergo dissimulatores pœnitentiæ Ægypto, & Pharaoni in cordis aggravatione similantur. Reprobi quippe angeli semel à cælestibus lapsi, sicut amorem amissæ beatitudinis non recipiunt, ita & pœnitentiam agere de perpetrata superbia numquam possunt. Dum ergo sancti prædicatores contra impudentes peccatores per acutam increpationem se inveniunt, Ægypti, & Pharaonis similitudinem ad medium ducunt; ut auditores eorum tantò faciliùs ad satisfactionem proruant, quantò per id, quod pœnitentiam nolunt agere, damnatis angelis se esse similes non ignorant. Unde & instantes ad studium adimplendi consilij eos cogunt, dum subinferentes dicunt:

Accipite ergo, & facite plaustrum novum unum, & duas vaccas fœtas, quibus non est impositum jugum, jungite ad plaustrum, & claudite vitulos earum domi: tolletisque arcam Domini, & ponetis eam in plaustrum, & vasa aurea, quæ exolvistis ei pro delicto, ponetis in capsella ad latus ejus, & dimittite eam, ut vadat. Et aspicietis: et si quidem per viam confinium suorum ascenderit, contra Bethsamis, ipse fecit vobis grande malum hoc.

Si autem minime, scietis, quia nequaquam manus ejus tetigit nos, sed casu accidit.

Quid enim plaustri nomine, nisi aut universa simul sancta Ecclesia, aut unaquæque cujusque fidelis anima designatur? Cujus profectò plaustri rotæ sunt utrumque testamentum. Nam dum sancta Ecclesia, vel electa quælibet mens per vetus & novum testamentum instructa, ad æternam vitam innititur, quasi sublimibus prælatis rotis, ad propositum locum per altum fertur. Sed plaustrum fieri novum præcipitur, ut videlicet, qui ad æterna gaudia pervenire desiderat, per præceptum dilectionis novi hominis splendore vestiatur. Hoc quippe plaustrum innovari præcipiebat Dominus, dicens: *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.* Hinc Paulus præcipit, dicens: *Renovamini spiritu mentis vestræ, & induimini novum hominem, qui secundùm Deum creatus est.* Hinc Romanos alloquens, ait: *Non in comessationibus & ebrietatibus, non in contentione & æmulatione, non in cubilibus & impudicitiis, sed induimini Dominum Jesum Christum.* Plaustrum igitur novum facit, qui & utrumque testamentum rectè intelligit, & splendore sanctæ conversationis indutus, ad superna sese desideria extendit. Possunt quoque rotæ, quibus hoc plaustrum graditur, electi cujusque geminum desiderium designare: quia quisquis jam, opitulante Deo, præsentem vitam in erumnam peregrinationis tenet, ad futuram beatitudinem idcirco pervenire desiderat; ut impassibilis & immortalis fiat, ut videlicet per unum, eam, quam horret, miseriam deserat, per aliud, eam, quam promeretur, beatitudinem, numquam perdat. Vaccæ autem sunt sancti prædicatores. Qui quia & gemino præcepto charitatis insignes sunt, & in nova conversatione conversorum animas gignunt, rectè tam binario numero, quàm feminino genere designantur. Vituli autem sunt desideria terrena. Cùm ergo vaccæ plaustrum trahunt, domi vitulos claudunt: quia dum electis fidelibus ad supernam patriam ducatum præbent, ea desideria, quæ eis reprobam vitam suggerunt, prodire ad effectum prohibent. Claudunt quippe vitulos, cùm jam superba desideria in ipso suggestionis initio, intra conscientiam conterunt, & proficere ea ad effectum operis non permittunt. Unde & vaccæ, quibus non est jugum impositum, ad trahendum plaustrum exquiri perhibentur: quia prædicatores electis fidelibus providendi sunt, qui per nulla onera criminis subjecti sint imperio diabolicæ potestatis. De quo profectò jugo per Prophetam dicitur: *Computrescet jugum à facie olei.* Bene autem processus sensuum ordini concordat verborum: quia etsi adversa dominatione sunt liberi, necesse est, ut semper sint de futura conversatione suspecti. Vaccæ ergo & sine jugo sunt, & tamen earum vituli domi clauduntur: quia sancti prædicatores adversariis spiritibus ex virtute dominantur: sed ab edomandis pravis desideriis, eò intentionem non auferunt, quò de sanctitate, qua se ornatos aspiciunt, securitatem in hac vita perpetuam habere non possunt. Et quia talibus divinæ cognitionis gratia latiùs aperitur, aptè arca Domini tolli, & super plaustrum poni præcipitur. Quòd autem imponi arca auditoribus super plaustrum jubetur, hoc profectò insinuat, videlicet, quòd in sancta Ecclesia plures ordines præsulum invenimus: quia dum prærogativâ alij aliis digniores sunt, etiam auctoritatem præcipiendi sortiuntur in culmine ordinis altioris. Cùm ergo arca Domini reduci præcipitur, super plaustrum novum poni perhibetur: quia profectò ad æternam patriam cum cognitione sacramentorum spiritualium rectè graditur, qui hoc, quod de sancta Scriptura didicit, per novæ conversationis pulchritudinem non relinquit. Ad latus autem ejusdem arcæ vasa aurea, quæ ei pro delicto sunt reddita, poni præcipiuntur. Vasa quippe aurea vocat, quæ superiùs memorat, dicens: [*Facietis similitudines anorum vestrorum & murium,*] In quibus profectò vasis peccatorum atque tentationum memoria designari dixeramus. Quid est ergo, quòd superiùs anorum, & murium similitudines esse perhibuit, nunc vasa aurea appellavit? Sed ibi de eo, quod arcæ pro peccato exolvi debebat, tractabatur, hìc autem de arcæ remissione. Quid ergo est, quòd res istæ eædem honestiori nomine exprimuntur, nisi quia peccata, quæ pœnitentiæ fletibus tersa non sunt, in deformitate sua attentiùs videnda atque lugenda sunt: ea verò, quæ jam sunt diluta magnis fletibus, non attentiùs, neque in deformitate sua respicienda, sed æstimatione humilitatis aliquando cogitanda? Quasi enim in mente pœnitentis, & acriter dolentis ani similitudo, & murium est: quando ut attentiùs lugeat eam, quam ante mentis suæ oculos congerit, peccati massam coadunatam videt. Sed cùm jam magnis & diuturnis fletibus quodam modo de peccatorum suorum remissione securus ad supernam patriam festinare cursu magnæ conversationis cœperit, quasi aurea jam vasa conspicit: quia peccata videt, non quibus obligatum viderat, sed quæ omnipotentis Dei laudibus impendat. Bene autem in capsella ad latus arcæ eadem vasa reponuntur. Nam si arca divinæ cognitionis secretum insinuat, ad latus vasa dependantur: quia dum altitudo divinæ cognitionis mentem elevat, ad virtutem humilitatis infirma nostra prætérita ad memoriam reducenda sunt. Non igitur ponenda sunt ante arcam; ne, dum immoderatiùs infirma respicimus, attolli ad superna nequeamus. Constat itaque, quia ex latere dependantur: ut & superna videamus liberè, &, cùm expedit, ad nostra infirma mentis oculos revocemus. Quid est autem, quòd præcipiuntur: [*Et dimittite eam, ut vadat?*] Sed arca dimittitur, quando eruditę mentes subditorum à suis rectoribus liberè vivere permittuntur: ut videlicet ad æternam patriam properent, non jam majoris imperio, sed proprię arbitrio rationis. Tenenda est igitur, ut plaustro imponatur, imposita quoque dimittitur: quia nimirum electis subditis disponendę vitę suę licentia à prælatis antè danda non est, quàm doctrinę spiritualis eruditionem percipiant, & firmam consuetudinem bonę operationis. Nam nec simplicibus subjectis & bene viventibus, nec eruditis & infirmis vivendi libertas rectè conceditur. Illi quippe à callido adversario decipi tantò faciliùs poterunt, quantò & deprehendere ejus insidias per spiritalem eruditionem nequaquam didicerunt: isti verò eò difficiliùs servant bonum eruditionis, quò tentatoris laqueos eruditi conspiciunt, & eorum vincula devitare eruditi non possunt. Tunc ergo competenter arca dimittitur, cùm id, cui imponi debeat, plaustrum ante fabricatur, cùm ei vasa aurea, quę debentur pro peccato, ex latere dependantur: quia profectò tunc secura esse poterit vita liberè viventis subditi, cùm renovatione interioris hominis custodire longo usu didicerit; cùm ex vitę puritate celsitudinem divinę eruditionis apprehendit, atque inter dona sublimia ea, quę aliquando pravè egisse memorat, recolere ad humilitatem non negligit. Quę profectò vivendi libertas, quia ad solum studium superni amoris bonis subjectis impenditur, aptè & causam, qua eadem arca dimittatur, adjungit: [*ut vadat, inquit.*] Quasi enim & aliis verbis dicat: Ad hoc solum liberiùs vivere permittendi sunt, ut ad cęlestem patriam celeriùs proficiscantur. Sed quia nonnulli subditi tam conversatione, quàm scientia humano judicio perfecti sunt, non divino; providendum bonorum rectorum studio est, ut eorum curam tunc nec omnino prætereant, cùm

Ioan. 15. d
Ephes. 4. f
Rom. 13. d
Isa. 10. f

iidem subditi se de eorum cura dimissos putant, sed pia calliditate explorent jam liberi qualiter vivant, quorum subditionis bona pleniùs noverant. Quare & subjungitur: [*Et aspicietis, & siquidem per viam finium suorum ascenderit contra Bethsamis, ipse fecit nobis hoc malum grande. Sin autem minime, sciemus, quia nequaquam manus ejus tetigit nos, sed casu accidit.*] Bethsamis, ut jam diximus, interpretatur domus solis. Dimissam autem arcam prædicatores aspiciunt, utrum recto itinere contra Bethsames gradiatur: quia & cùm proprio arbitrio dimittuntur subditi, explorare prælati debent, an bonum libertatis ad profectum convertant cælestis itineris. Sed & cautè notandum est: quia tunc rectè contra Bethsames arca ascendit, cùm confinium viam gradiendo non deserit. Confines etenim nostri sunt electi priores: confines quippe sunt, qui juxta se possessiones dispositas habent. Confines igitur electorum sunt æterni regni perpetui coheredes. Nam velut juxta se dispositis possessionibus habitant, qui in eamdem æternæ patriæ societatem vocati, de una & eadem conditoris majestate sortiti sunt jura æternæ hereditatis. Vel idcirco dicuntur confines: quia cùm de bona conversatione ad perennis vitæ gaudia electi perveniant, qui rectè vivunt in hoc mundo, cælestibus civibus vicini sunt. Quæ est ergo via confinium, nisi afflictio temporalis? Hanc viam Bethsamis per semetipsum Dominus demonstrat, dicens: *Mat.7.b* *Arcta est via, quæ ducit ad vitam.* Hanc item com- *Luc.24.d* mendat, cùm discipulos increpans, ait: *O stulti, & tardi corde ad credendum, nonne oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Hinc Paulus *Act.14.d* ait: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Contra Bethsames ergo tunc arca dirigitur, cùm per viam confinium ascendere videtur: quia in superna conversatione ille veriùs proficit, qui ad æterna gaudia pervenire non per mundanas delectationes, sed per carnis afflictiones, & mundi adversitates quærit. Sed quia non ire, sed ascendere dimissa arca dicitur, altior via dimissis in libertate subditis indicatur: quia per viam Bethsames non rectè gradiuntur, si non quotidie de bonis ad meliora proficiunt. Ascendere enim meritis virtutum, quotidie ad meliora proficere est. Sed cùm rectè contra Bethsames arca ducitur, malum grande, quod perpessi fuerant, omnipotentis Dei operibus adscribunt. Malum namque grande eam percussionem vocant, de qua superiùs legitur: *Fiebat manus Domini super singulas civitates interfectionis magnæ nimis.* Et quia eamdem interfectionem tam ad conversionem gentilium, quàm ad fidelium delinquentium salubrem compunctionem retulimus, cùm arca rectè contra Bethsames graditur, malum illud grande quod acciderat, à Deo esse indicatur: quia profectò electorum singulorum finis indicat, qualiter prædicatoris animus eorum prima opera recognoscat. Nam si in fine deficiunt, apertè cognoscitur, quia bona eorum principia à Domino non fuerunt. Unde & subditur: [*Sin autem minimè, sciemus quia nequaquam manus ejus tetigit nos, sed casu accidit.*] Manus Domini quid est, nisi unigenitus Patris æterni? Manu namque Domini non tanguntur, qui non inspiratione divini verbi, sed subita deliberatione cordis sui à pristina conversatione separantur. Qui certè tantò celeriùs ab incœpta bonitate deficiunt, quantò quòd per arctam viam ingredi ad æternam patriam proposuerant, qua fortitudine exequendum esset, prægogitare nescierunt. Quare aptè dictum est: [*Casu accidit.*] Quod enim casu accidit, subitò & sine consilio, & provisione contingit. Cùm ergo hi, qui à mundi amore, sive qui ab infidelitate discessisse videbantur conversi, ad prioris vitæ nequitiam reviviscunt, apertè cognoscitur, quia non manu Domini, ut videbantur interfecti, sed accidente casu à pristina sint conversatione separati. Sequitur:

Fecerunt illi hoc modo, & tollentes duas vaccas junxerunt ad plaustrum, vitulosque earum clauserunt domi, & posuerunt arcam Dei super plaustrum, et capsellam, quæ habebat mures aureos, et similitudines anorum.

Quia hæc suprà latiùs exposita sunt, quid jam in se de spiritali eruditione contineat ipsa profectio arcæ, videamus. Nam sequitur:

Ibant autem in directum vaccæ per viam, quæ ducit Bethsames, et itinere uno gradiebantur, pergentes, et mugientes: et non declinabant neque ad dexteram, neque ad sinistram.

In directum per viam, quæ ducit Bethsames, ire, est in studio cælestis profectionis, afflictionem carnis tenere per virtutem discretionis. Nam in directum vaccæ nequaquam gradiuntur, si in afflictione carnis discretio non servatur. Denique dum ultra modum caro affligitur, conferre opem spiritui eadem caro omnino defecta non sufficit. Et si dignè non affligitur, dum superbit, velut libera servire menti indomita dedignatur. Bene igitur, dum per viam Bethsames in directum vaccæ ire referuntur, subjunctum est: [*Quia non declinabant neque ad dexteram, neque ad sinistram.*] Ad dexteram quippe declinare, est virtuti abstinentiæ immoderatè insistere: quia per bonum, quod videtur, viam deserimus, dum sic necessariam abstinentiæ virtutem sequimur, ut alia nobis auxilia de carne subtrahamus. Ad sinistram quoque declinare, est carni abundantiùs indulgere. Nam per apertæ remissionis vitium, à Bethsamis via deflectimur, dum carnem per delicias deducimus, qui paradisi viam in afflictione dispositam noveramus. Et quia nulla est vitæ parcioris sinceritas, si munditiæ boni operis simplicitas non concordat intentionis, cautè expressum est: [*Et itinere uno gradiebantur.*] Uno quippe itinere graditur, qui virtutem, quam prætendit in bono opere, in recta servat intentione. Quò contrà de unoquoque reprobo dicitur: *Væ peccatori ingredienti terram duabus viis.* *Eccl.2.c* Duabus quippe viis peccator terram ingreditur, cùm Dei videtur esse, quod agit, sed ex omni, quod religiosum foris exhibet, intus sæculi intentionem tenet. Uno autem itinere gradi electos suos Dominus insinuat, dicens: *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum* *Mat.6.c* *erit.* Hinc Paulus ait: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.* *2.Cor.1.c* Hinc David: *Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus.* *Tsal.44.c* Uno igitur itinere contra Bethsames vaccæ gradiuntur: quia electi ad æternam patriam festinantes, bona foris agunt, sed ex eisdem bonis operibus sæculi præmia non requirunt. Quid est autem, quod de eisdem vaccis dicitur: quia [*Ingrediebantur pergentes & mugientes.*] Sed pergere dicuntur: quia sancti viri bona incessanter faciunt: mugiunt verò, quia carnalia desideria in semetipsis extinguere, sine magna quotidie tribulatione non possunt. Mugire namque ad laborem edomandæ carnis pertinet, pergere autem ad perseverantiam bonæ voluntatis. Nam dum contra naturam caro carnales motus comprimere cogitur, velut mugit, dum graditur: quia propria desideria adimplere prohibetur. Bene quippe duo hæc in sanctorum profectione describuntur, videlicet pergere & mugire. Quia etsi eis ad supernam patriam festinantibus, magna est instantia desiderij, est nihilominus invincibilis patientia laboris.

Nam de his vaccis pergentibus per Ezechielem dicitur: *Non revertebantur, cùm incederent.* Vaccarum quoque mugitum, & causam exprimit Paulus, dicens: *Video aliam legem contradicentem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege peccati. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Mugiunt ergo vaccæ, sed pergunt: quia sancti viri, etsi magna sunt tentamenta, quæ perferunt, viam tamen supernæ patriæ non relinquunt. Pergunt item, sed mugiunt: quia etsi magnis desideriis ad superna properant, profectum tamen superni itineris non de quiete pacis obtinent, sed ex triumpho tentationis. Sequitur.

Ezec.1. d
Rom.7.d B.Aug. ad Simpli.lib.1. q.1.

Sed & Satrapæ Philisthinorum sequebantur usque ad terminos Bethsamis.

Quinam sunt termini, ad quos sequi proficiscentem arcam Dei prælatis necessarium est, & quos in arcæ Dei comitatu progredi congruum non est? Quos nimirum terminos si accipiamus in eruditione sacri eloquij, & bona operatione, contrarium non videtur. Sed hi profectò termini Bethsamis, sequentium principum termini sunt, cùm pro modo suo quisque super subditis perfectus est doctrinâ sacri eloquij, & usu bonæ operationis. Eò enim jam de isto securus pastor efficitur, quò & cautè jam spiritalia conspicit, & ea, quæ ratione comperit, fortitudine boni operis apprehendit. Qui profectò termini, Bethsamis esse termini dicuntur: quia nimirum dum eruditos Dei operarios dignanter excipiunt, ad contemplationem supernæ patriæ introducunt. Termini namque sunt: quia & dignos ad contemplationem suscipiunt, indignos expellunt. Indocti quippe si ad contemplanda subtiliùs superna se sustollere præsumunt, potius errando deviant, quàm lumen veritatis apprehendant. Et nisi quis bona opera præmittat, hoc profectò agit, ut illam, quam appetit claritatem internæ visionis, numquam inveniat. Unde & Dominus in Evangelio, quasi ad terminos Bethsamis contemplativæ vitæ amatores transmittens, ait: *Qui habet verba mea, & facit ea, hic est, qui me diligit: qui autem diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.* Qui enim se manifestaturum non nisi diligentibus dicit, se autem diligere eos, qui servant mandata ejus: apertè docet, quia lucem suæ occultæ visionis non tribuit, nisi pro retributione bonæ operationis. Sequitur:

Ioan.14. c

Porro Bethsamitæ metebant triticum in valle.

Qui enim Bethsamitæ rectiùs possunt intelligi, quàm hi, qui perfecti jam viri sunt in sublimitate contemplationis? Nam velut de domo solis sunt, qui contemptis terrenis omnibus, veri luminis splendoribus illustrantur. De domo quidem solis sunt, qui jam omni mundo sepulti, ad videndam conditoris sui claritatem flammâ miræ dilectionis inardescunt. Qui ad civitatem suam duobus modis ascendunt: qui ad supernæ patriæ claritatem, & nunc per contemplationem, & in fine per veritatem gloriæ perducuntur, nunc ad domum solis contemplando evolant: sed quod nunc mentis puritate aspiciunt, tunc per præsentem lætitiam æternæ retributionis veritatem apprehendunt. Bethsames ergo arca Dei perducitur, cùm mens electa, aut per contemplationis altitudinem, aut per assumptionem retributionis ad æterna gaudia sublimatur. Qui ergo æternum illum, & ineffabilem arcę situm scire non possumus, ea, quæ de isto, quem novimus, dicuntur, audiamus. Quid est ergo, quòd Bethsamitæ metunt triticum in valle, nisi quia contemplativæ vitæ dediti, delicias internæ refectionis colligunt in virtute humilitatis? Vallis quippe in sacro eloquio æstimationem designat humilium, Psalmista testante, qui de Domino loquens, ait: *Qui emittis fontes in convallibus.* Nam infusionem supernæ gratiæ mentibus infundit dispositis per humilitatem. Bethsamitæ ergo in valle triticum metunt: quia contemplationi vacantes, dum pro humilitatis merito clariùs superna conspiciunt, ad suaviorem refectionem mentium ligant manipulos gaudiorum. Nam triticeus panis, sicut aspectu candidior, ita & sapore delectabilior est. Sed fortasse in ista vita adhuc positi non sumimus panem, sed spicas metimus: in illa autem superna vita beatitudinis, non spicas, sed panem manducamus. In ista etenim vita, cùm ad contemplanda æterna sustollimur, supernarum rerum similitudines capere de rebus istis infimis, & visibilibus nitimur: ut juxta egregij doctoris vocem, *Invisibilia à creatura mundi, per ea, quæ visibilia facta sunt, cognoscamus.* Quare & ille verus Bethsamita, & domesticus solis justitiæ exultans, ait: *Delectasti me Domine in factura tua, & in operibus manuum tuarum exultabo. Quàm magnificata sunt opera tua Domine, nimis profundæ factæ sunt cogitationes tuæ.* Sed dum in rebus visibilibus invisibilium rerum gaudia excipimus, velut intra paleas adhuc triticum tenemus. Tunc autem nobis purum triticum, sive de tritico panis erit. Nam cùm absorpta jam morte, in æterna vita, revelata facie, clariùs Redemptorem cernemus, ad ejus cognitionem thecis similitudinum non egemus. Bene ergo de Bethsamitis dicitur, quòd metebant triticum in valle: quia perfecti viri, etsi pro humilitatis merito sublimitatem supernæ contemplationis accipiunt, ad illam omnipotentis Dei puram substantiam contemplandam eò pertingere nequeunt, quò refectionem suæ mentis adhuc velut inter paleas metunt. Cujus profectò humilitatis bonum designatur, cùm subditur:

Ps.103 b
Rom.1. c
Ps.91.a

Et elevantes oculos viderunt arcam Dei.

Oculos quippe elevant: quia dum de se alta non sentiunt, æstimatione sua velut in plano sunt. Oculos elevant: quia eos, quos divina gratia dignos aspiciunt, in alto positos meritorum culmine contemplantur. Sed elevantes oculos arcam vident: quia quò se humiliùs per æstimationem dejiciunt, proximorum bona cognoscere meliùs possunt. Ea etenim veritas, quæ superborum corda per semetipsam deserit, illa eis etiam dona, quæ confert humilibus, absconditi; ut velut obcæcati penitus, nec in terra diffusum jam solem videant, qui ejus claritatis radios videre in cælo desierunt. Sed quia regressionem arcæ Dei ad propositum contemplativæ vitæ retulimus, elevatio etiam oculorum ad studium discernendorum spirituum non inconvenienter referri potest. Bethsamitæ quippe oculos levant, cùm vitæ secretioris proposito confluentium ad se dona, subtili inspectione considerant; cùm intenta mente discutiunt, an vitæ altioris propositum, quod accedendo expetunt, recta validaque intentione prosequantur. Levare igitur oculos eis est, novitiorum spiritum altiùs considerare. Sed levantes oculos arcam Dei respiciunt: quia dum subtiliùs ejus conversiones discutiunt, qua virtutum spiritualium gratia fulgeant, deprehendunt. Et quia per affectum dilectionis, de cognitis eorum bonis hilarescunt, aptè subjungitur:

Et gavisi sunt, cùm venissent.

Sequitur:

Et venit plaustrum in agrum Iosue Bethsamitæ, & stetit ibi.

Si Bethsames interpretatur domus solis, domus solis civitas est cælestis. Hic Josue Bethsamita non tam typo, quàm ipso nomine & dignitate humani generis Redemptorem significat. Josue quippe, salvator noster eloquio dicitur. Et de semetipso Dominus dicit: *Venit filius hominis quærere, & salvum facere*

Luc.19. b

facere quod perierat. Hinc est etiam, quòd Joseph
Mat.1.a in somnis per Angelum repromittitur: *Ipse, salvum faciet populum suum à peccatis eorum.* Bethsamitam quoque se esse per semetipsum manifestat, dicens:
Ioan.6.a *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi.* Hinc Ioan-
Ioan.3.d nes Baptista ait: *Qui de cælo venit, super omnes est.* Quis est ergo ager Josue Bethsamitæ, nisi amœnitas vitæ contemplativæ? Ibi enim & herbarum virores, & odores aromatum, & florum diversa pulchritudo cernitur: quia nimirum quò superna illa societas clariùs aspicitur, quod incorruptibile floret Angelis, quod immarcescibile viret sanctis, quod inviolabile in virginibus redolet, contemplantium oculis gratius exhibetur. Bene autem idem ager Salvatoris esse perhibetur: quia contemplativæ vitæ amatores, quò secretiùs conversantur, Redemptori nostro gratiores & familiariores sunt. In agrum quoque Josue Bethsamitæ plaustrum venit, cùm mens electa à sæculi intentione divisa, solis cælestibus intendit, cùm cælestis jam amœnitate visionis fruitur; quia terrena respicere per amorem dedignatur. Et notandum, quia hoc plaustrum novum fuisse, non valde suprà relatum est: quia profectò mens criminum vetustate resoluta, ad tantam gloriam recipi non meretur. Sed habet vita secretior delicias in amœnitate visionis, habet ingentem laborem in strenuitate certaminis: quia nimirum divina præmia sicut ex triumpho consequimur, ita & strenuè dimicando custodimus. Bene ergo de veniente in agrum Jesu plaustro subjungitur: [*Et stetit ibi.*] Stare quippe ad prælij custodiam pertinet, non ad pacis quietem. Stetit quippe plaustrum in agro: quia etsi mens, amœna jam illius supernæ, & semper virentis patriæ videndo, atque amando inhabitat: tamen quòd amorem visionis delectabiliter possidet, sine incessantis curæ solicitudine nequaquam servat. Sed nimirum in tanto agone posita mens humana deficeret, si ille, qui humanam infirmitatem in sua divinitate roboravit, ei præsentiæ suæ auxilium non præberet. Quare & causam exponens, qua stare in agro plaustrum potuerit, addidit, dicens:

Erat enim ibi lapis magnus.

Lapis quippe magnus Redemptor intelligitur generis humani. De quo lapide per Psalmistam di-
Ps117.e citur: *Lapidem, hic quem reprobaverunt ædificantes, factus est in caput anguli.* Hinc doctor egre-
Eph.2.d gius collaudans, ait: *Superædificati supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu, in quo & vos tanquam lapides vivi superædificamini.* Et magnus quidem lapis dicitur: quia incomparabili fortitudine prædicatur. Cùm ergo veniisse & stetisse in agro plaustrum dicitur, additum est: [*Erat ibi lapis magnus:*] ut latentibus mysteriis designaret: quia contemplativæ vitæ dediti, servare dona tam ingentia ideo possunt: quia juxta eum per gratiam sunt, à quo eadem dona perceperunt. Sequitur:

Et conciderunt ligna plaustri, vaccasque imposuerunt super ea in holocaustum Domino.

Quæ sunt ligna plaustri arcæ Dei, nisi sanctæ Scripturæ sententiæ, & exempla justorum? Bethsamitæ quippe ligna concidunt, cùm secretioris vitæ præpositi subjectorum suorum mentibus scripturarum sensus subtiliùs aperiunt, cùm excellentiora exempla patrum ad eorum imitationem proferunt; ut in eorum cordibus superni amoris flamma tantò ferventiùs ardeat, quantò fomentum incendij, velut concisa ligna, citiùs subministrant. Plaustri quippe ligna sunt: quia mens per Dei gratiam renovata, ea per memoriam retinet. De quibus profectò lignis
Lev.6.b sanctus legislator decernit, dicens: *Ignis in altari meo semper debet esse: quem nutriat sacerdos, suggerens mane ligna per singulos dies.* Quia verò concidi ligna memorantur, apertiùs indicant, quia contemplativæ vitæ puritatem quærentibus, non communia de sacro eloquio, sed altiora & excellentia quæque pandenda sunt; ut eò fortiùs se in alta videndo sublevent, quò eis nobiliora bona, quæ audiunt, magis placent. Unde & bene subjungitur: [*quia vaccas imposuere super ea in holocaustum Domino.*] Holocaustum namque combustum dicitur. Cùm ergo ligna conciduntur, holocausta desuper impositis vaccis fiunt: quia qui eximia de scripturis devota mente suscipiunt, quò in superna se desideria altiùs extendunt, eò nil in eis deseritur, quod non divini amoris flammâ comburatur. Et tunc quidem curare doctorem necesse est, ut religiosi subjecti alta considerent, & tamen per æstimationem de se alta non teneant; ne, quò celsiùs summa videndo proficiunt, per elationem corruentes, periculosiùs elidantur. Unde & hîc quoque subditur:

Levitæ autem deposuerunt arcam Dei, & capsellam, quæ erat juxta eam, in qua erant vasa aurea, & posuerunt super lapidem grandem.

Levitæ interpretantur assumpti. Qui ergo sunt levitæ, nisi qui sic sunt divinâ gratiâ confirmati, ut à sancto Spiritu deseri numquam possint? Arcam quippe levitæ deponunt, cùm perfecti prædicatores suos subjectos admonent, ut eos spiritalis scientia nequaquam inflet. Capsellam quoque cum vasis aureis deponunt, cùm eos etiam de vitæ splendore conveniunt, ut eò de se humiliùs sentiant, quò etiam Redemptorem nostrum ad exaltationis suæ præmiũ, eorum quisque jam pervenisse didicit, quia de se inaniter alta non sensit. Bene itaque deposita arca, & vasa aurea super grandem lapidem posita memorantur: quia inter dona sublimia de se humiliter sapere illi veriùs possunt, qui Redemptoris magnitudinem & humilitatem recolere sæpius didicerunt. Nam deponere arcam Dei, & super lapidem grandem volebat ponere, qui dicebat: *Hoc sentite in vobis, quod* Phil.2.a *in Christo Iesu. Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est se esse æqualem Deo: sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus, ut homo: humiliavit se factus obediens usque ad mortem crucis.* Sed qui de subditorum cordibus amoris hostiam ministerio prædicationis Deo immolant, de suis etiam mentibus excellentiora valde oblationum dona repræsentant. Unde & subditur:

Viri autem Bethsamitæ obtulerunt holocausta, & immolaverunt victimas in die illa Domino.

In qua die, nisi in illa, in qua holocaustum Domino vaccas super plaustri ligna posuere? Quæ est igitur dies illa, nisi illuminatio divinæ prædicationis? Ea namque die Bethsamitæ holocausta Domino offerunt, ea die victimas immolant, qua ligna concidunt, qua super ea holocaustum Domino vaccas imponunt: quia sancti prædicatores ea luce verbi, qua subjectis emicant, sibi quoque ad rectitudinem superni itineris officium visionis administrant, & contemptis rebus infimis, per vim dilectionis omnipotenti Deo tantò se liberiùs exhibent, quantò etiam auditores suos ei jam magna familiaritate conjunctos vident. Quia verò non solùm holocausta obtulisse, sed immolasse victimas viri Bethsamitæ relati sunt, perfectorum virorum spiritalis oblatio designatur. Nam holocausta offerunt, cùm per contemplationis ascensum se Deo omnipotenti ineffabili affectione conjungunt. Sed holocaustis victimas sociant: quia nimirum tantæ jucunditatis

bonum non ſuis meritis, ſed divinæ referunt bonitati. Sine victimis quidem holocauſtum offert, qui jam ſupernis in magna delectatione conjungitur: & inſurgentibus elationis occultæ motibus, per humilitatis virtutem nequaquam dominatur. In oblationibus ergo perfectorum ſimul holocauſta, & victimæ convenisſe deſcribuntur: quia & divina frui dulcedine digni ſunt, & in omni, quod totos ſe jam cælites faciunt, elationis ignari.

Et quinque Satrapæ Philiſthinorum viderunt, et reverſi ſunt in Accaron in die illa.

Satrapæ Philiſthinorum, ut jam ſuperiùs dixi, electi ſunt prædicatores gentilium. Qui nimirum quinario numero continentur: quia ad refrænandos quinque ſenſus corporis, aut rudibus adhuc fidelibus, aut carnalibus præſunt. Hi profectò plauſtrum cum Dei arca comitantur: quia ad ſtudium ſpiritalis vitæ tranſeuntes jam eruditos diſcipulos, ſollicitudinis ſuæ curâ proſequuntur. Sed applicante in agrum Joſue plauſtro, & vaccis immolatis, in Accaron redeunt: quia cùm eorum perfectionem jam conſideraverint, converſationis eorum itinera ulteriùs non explorant. In Accaron autem redeunt: quia ad convertendos alios ſe convertunt. Accaron quippe noſtro eloquio ſterilis dicitur. Steriles quoque ſunt, qui aut fide carent, aut bona converſatione. Bene autem cùm reverſi principes dicuntur, additum eſt; *In die illa*: quia niſi in eis claritatem tantæ perfectionis agnoſcerent, ab eorum ſollicitudine ſecuritatis certitudine non redirent. Sequitur:

Hi ſunt ani aurei, quos reddiderunt Philiſthiim pro delicto, Azotus unum, Gaza unum, Aſcalon unum, Geth unum, et Accaron unum. Et mures aureos, ſecundum numerum urbium Philiſthiim, quinque provinciarum, ab urbe murata uſque ad villam, quæ erat abſque muro, et uſque ad Abel magnum, ſuper quem poſuerunt arcam Domini, qui erat uſque in die illa in agro Ioſue Bethſamitæ.

Quid hæc omnia deſignent, latè ſuprà expoſitum eſt. Quid eſt autem, quòd cùm reddi pro peccato debitum arcæ præcipitur, quinque ani aurei, & quinque mures ſimul nominantur: cùm verò jam redditum, quod debebatur aſſeritur, urbes ſingulæ ſeparatim unum reddidiſſe referuntur? Sed ſimul ſuprà nominantur: quia ſimul omnium membrorum demonſtrabatur ornatus, in commutatione bonorum operum; hîc autem cùm redditum debitum arcæ deſcribitur, cautè oſtenditur: quia urbes ſingulæ anos aureos ſingulos, & mures obtulerunt: ut profectò peccatori converſo inſinuetur, ut ſemel peccata deſerat, quæ per ſolitam pravitatem ulteriùs non requirat. Urbes quippe ſingulæ anos, & mures ſingulos reddunt, cùm converſi peccatores ſemel terſa lacrymis pœnitentiæ peccata non repetunt. Unde & ſacra Scriptura admonet, dicens: *Eccl.7.b* *Non iteres verbum in oratione.* Verbum quippe in oratione iterat, qui precibus purgare peccata conatus eſt: ſed tamen committere non omittit alia, pro quibus oret. Qui profectò anum unum, & murem Deo pro delicto non offert: quia etſi pœnitendo compungitur, fœditates multiplicat, quas Deo confitens ei repræſentat. Cùm ergo anum unum & murem unum urbes Philiſthiim, ſive provinciæ ſingulæ reddidiſſe deſcribuntur, quid aliud deſignat, niſi perfectionem veræ converſionis? Perfectè enim convertitur, qui cùm ſemel, quod pravè egerat, plangit, quod rurſum plangat, ultrà non repetit. Igitur anum unum & murem unum pro peccato offert, qui ſic commiſſa luget præterita, ut perfectè cavеat futura. Et quia iſta forma converſionis tam ſapientibus, quàm indoctis, tam fortibus, quàm debilibus in ſancta Eccleſia obſervanda eſt, bene ab urbe murata, uſque ad villam ſine muro hæc ſolutio debiti extenſa perhibetur. Nulli enim intra ſanctam Eccleſiam conſtituto liberum eſt peccare, nulli innoxium prava committere. Quare per Prophetam Dominus comminatur, dicens: *Anima, quæ peccaverit, ipſa morietur.* *Hier. 31. e* Muratæ quippe urbes ſunt mentes ſanctarum Scripturarum eruditione circumdatæ. Villæ autem abſque muro ſunt mentes ſimplices. Unum ergo anum aureum non ſolùm ſingulæ urbes reddunt, ſed etiam villæ; ut quicumque ad religioſam vitam, Deo auctore, convertitur, ablutis jam fœtoribus, ulteriùs non fœdetur. Et quia nemo tam ſanctus eſt, qui in ſe non habeat aliquid fœditatis, quod plangat, ſolutio hujus debiti uſque ad Abel magnum, ſuper quem poſuerant arcam Dei, pertenditur. Abel quippe interpretatur luctus. Quo nimirum nomine lapis, in quo arcam Dei poſuerant, vocabatur. Sed hoc profectò Redemptori noſtro nomen congruit: quia etſi propria, quæ fleret non habuit, noſtra tamen quotidianis precibus, & fletibus peccata purgavit. Sunt quoque in ſancta Eccleſia viri perfecti, & illi ſummo lapidi, charitatis conſummatione conjuncti. Huic namque unitus erat lapidi, qui dicebat: *Nemo me ſeparat à charitate Chriſti:* qui an arcæ debitum ſolvat, audiamus: *Primum*, inquit, *fui blaſphemus, & perſecutor.* *Rom.8.f* *1.Cor.15. b* Hinc iterum confitens, ait: *Non ſum dignus vocari Apoſtolus: quia perſecutus ſum Eccleſiam Dei.* *1.Tim.1. e* Notandum etiam, quod uſque ad lapidem excurriſſe arcæ debitum legitur, qui uſque in die illo in agro Joſue manere, & in quo poſita arca Dei memoratur. Qua in re quid aliud tenemus, niſi quod in ſancta Eccleſia cernimus: quia illi etiam Deo pro culpa ſatisfaciunt, qui non ſolùm à peccatis per Dei gratiam erepti, ſed etiam per magna ſanctarum virtutum culmina, in ejus tabernaculum ſunt aſſumpti? Sequitur:

Percuſſit autem Dominus de viris Bethſamitibus, eò quòd vidiſſent arcam Domini, et percuſſit de populo ſeptuaginta viros, et quinquaginta millia plebis.

Qui ſunt Bethſamitæ percuſſi, niſi falſa contemplatione decepti hæretici? Bethſamitæ enim non veritate fuerunt, ſed præſumptione. Dum igitur arcam videre in lapide præſumerent, percuſſi ſunt: quia cùm Domini, ac Redemptoris noſtri ſacramenta indigni diſcuterent, æternæ damnationis laqueis, per fallaciam proprij ſunt depreſſi erroris. Quid eſt autem, quòd de populo ſeptuaginta viri, de plebe autem quinquaginta millia percuſſa ſunt? Sed quia appellatione populi etiam urbium nobiles continentur, plebs autem vulgus eſt reliquum ſine nobilibus, poteſt hoc colligi: quia hæreticorum alij inter alios, quaſi nobiles extiterunt, qui in munditia operum, ſolo errore perierunt; ceteri verò quaſi plebis ruſticitatem ſecuti, cum errore fidei obſcurati ſunt ſorde pravæ operationis. Unde & alij quinquagenario, alij ſeptuagenario numero exprimuntur: quia & illi per quinque ſenſus corporis concepta flagitia perfecerunt; illi dum falsò ſibi dona adſcriberent ſpiritus ſeptiformis, æterna obruti ſunt caligine cæcitatis. Et quia de eorum percuſſione veri fideles contriſtati ſunt. Sequitur:

Dixeruntque Bethſamitæ: Quis poterit ſtare in conſpectu Domini Dei ſancti hujus?

Quaſi etenim veri fideles, ſed ſimplices dicant: Si tam ſapientes & philoſophi in ſummæ veritatis cognitione falluntur, indocti & ſimplices quando venire ad ejus notitiam poſſunt? Sed etſi de ſua menſura diffidunt, donum tamen divinæ cognitionis adeſſe Eccleſiæ non diffidunt. Quare & ſubditur:

Et ad quem ascendet à nobis?

A nobis quippe Dominus ascendit, quando id, quod de ejus cognitione nobis absconditur, per electorum fidelium vocem prædicatur. Velut ascendere namque ejus à nobis est, quod simplicioribus, sive infirmioribus de æterna contemplatione celaverit, sublimibus per humilitatem cordibus revelare. Quid est ergo dicere: *Ad quem ascendet à nobis*: nisi dignum doctorem quærere, qui sic divina prædicet, ut à via veritatis non erret? In quibus etiam verbis, si historicum sensum requirimus, apertè cognoscimus; quia qui ideo mortui sunt, quia arcam Domini viderunt, intelligimus nempe, quòd eadem visione digni non fuerunt. Meritò igitur, qui B percussos aspiciunt, dicunt: [*Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti hujus?*] Nam si hi, qui indigni sunt, videndo moriuntur, contrectantes, quomodo vivunt? Bethsamitæ quidem in sancta Ecclesia sunt mortui sacerdotes, & ministri sacri altaris reprobi: quia de domo quidem solis justitiæ sunt dignitate ministerij, non virtute & gratia sanctitatis. Bethsamitæ quidem sunt: quia per sacræ oblationis officium conversantur in domo Dei; sed tantò sunt acriori damnatione percutiendi, quantò non solùm videre audent sacra mysteria, sed contrectare: quantò non jam veteris testamenti arcam respiciunt, sed quod omnia superat, indignè se corpori & sanguini ingerunt Redemptoris. Quos per-
1.Cor.11. cussos insinuat Paulus, dicens: *Qui manducat & bi-* C
g *bit indignè, judicium sibi manducat & bibit.* Veri etenim fideles dicunt: [*Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti hujus?*] Altitudinem quippe tantæ administrationis considerant, & tanti sacramenti dignitatem formidant. Sed dum tantæ rei subire officium metuunt, qui id exhibere valeant, digniores quærunt. Unde & sequitur: [*Et ad quem ascendet à nobis?*] Quasi ergo sacra mysteria humiliter fugientes, dicant: Quia nos infirma conversatione percutimur, ministri ex altiori vita quærendi sunt, quos dum in altissimam virtutum sanctificationem conversatio sublimis erigit, assistere Deo per officium tantæ oblationis possint. Sequitur:

Miserunt ergo nuncios ad habitatores Cariathiarim, dicentes: Remiserunt Philisthijm arcam Domini, descendite et reducite eam ad vos. D

Cariathiarim dicitur, civitas eorum, Quæ est sanctorum civitas, nisi illa Hierusalem, quę sursum est? Qui sunt ergo habitatores ejus, nisi perfecti viri ab amore mundi alta conversatione separati?
Ph. 3. d Quorum profectò unus ceteris efficacior ait: *Nostra conversatio in cælis est.* Ad hos quippe nuncij mittendi sunt, ut Dei arcam suscipiant: quia ad electionem sacerdotum viri sancti non solùm recipiendi sunt, sed etiam invitandi. Et notandum, quia viris sublimioribus per nuncios dicitur: [*Descendite & reducite eam.*] Descendunt quippe, quia obediunt: nequaquam enim descenderent, si id, quod E ab eis fraternus amor expetit, impendere superba mente refutarent. Tunc quidem verè sublimes sunt, cùm se Christo non auferunt; cùm id, quod ex fraterno judicio eis imponitur, non repellunt. Unde aptè subinfertur:

CAPUT V.

Cap. VII. 1.Regum *Venerunt ergo viri Cariathiarim, et reduxerunt arcam Domini, et intulerunt eam in domum Aminadab in Gabaa.*

Aminadab interpretatur, populus meus spontaneus, Gabaa, sublimis. Et nimirum talibus arca Dei

A committenda est. Populus namque spontaneus est, quem ad exercenda virtutum opera, sola bona voluntas trahit, quem ad implenda mandata Dei necessitas non compellit. Quos nimirum sub unius descriptione beatus Paulus prædicat, dicens: *Hi-* 2.Cor.9. d
larem datorem diligit Deus. Quæ est domus spontanei populi, nisi munimentum sanctæ dilectionis? Nam in virtutum ministerio spontaneus esse non posset, si mansionem sibi dilectionis non conderet. Quæ profectò domus in Gabaa, idest in sublimi sita cognoscitur: quia charitatis altitudine ad cælestia sublevamur. Vel certè in sublimi est domus: quia charitas omnibus virtutibus antefertur. Nam sublimitatis hujus altitudinem insinuans Paulus, ait: *Adhuc* 1. Cor. 12. d
excellentiorem viam vobis demonstro. Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens. Quid est autem, quòd Eleazarum sanctificant ad custodiendum arcam Dei? Sed hoc nimirum ex usu sanctæ Ecclesiæ novimus: quia electus minister priùs benedictionem consecrationis à summis viris accipit, quàm ministerium impendat oblationis. Quia verò Eleazarus Dei adjutor dicitur, profectò ostenditur: quia non solùm sanctificari Dei ministri debeant, sed etiam inspici quales sint ad ejusdem consecrationis ordinem promovendi. Qui enim sunt Dei adjutorium, nisi qui cum divina gratia ministrando conveniunt, & quos omnipotentis Dei dignatio intus visitat, quam ipsi per exterius ministerium bene vivendo & docendo confirmant? Unde & cum Paulo non inaniter gloriantes dicunt: *Dei* 1.Cor.3.b
etenim sumus adjutores. Qui nimirum conversatione fortissimi, scientia eruditi, amore fervidi, constantia robusti, non solùm alieno non egent auxilio, sed quocumque se conferunt, subvenire aliis possunt. Bene itaque dicitur: [*Eleazarum sanctificaverunt, ut custodiret arcam:*] quia hi, quibus adhuc aliena auxilia necessaria sunt, ad subveniendum aliis promovendi non sunt. Bene item idem Eleazarus filius Aminadab esse dicitur: quia certè, qui ad ministerium prædicationis eligitur, in imitatione sanctorum positus, auxilium omne, quod exhibet, esse debet ex dilectione. Quia verò nos superiùs plaustrum Scripturam sacram, arcam verò scientiam ejus spiritalem esse diximus, vaccas quoque electas animas, timor Bethsamitarum, quem inesse electis ostendimus in oblatione sacramenti, potest referri etiam ad onus prælationis. Non enim minor sanctitas idonea est animabus instruendis, quàm offerendis sacris mysteriis. Et idcirco Bethsamitæ perhibentur percussi: quia plerique vivunt subditi, qui moriuntur prælati. Habet enim arca Dei etiam extrinsecus pulchritudinem, quam si minister infirmus non ad spiritalem venerationem, sed ad concupiscentiam sæcularem inspexerit, nequaquam vivit. Bene itaque causa percussionis eorum declaratur, cùm dicitur: [*Quia viderunt arcam Dei.*] Quid est enim, *viderunt*, nisi quia ejus gloriam videndo concupierunt? Nunc autem, auctore Deo, per orbem universum sanctæ Ecclesiæ gloria est copiosa. Quæ profectò gloria, quia à reprobis sacerdotibus sæculariter appetitur, Bethsamitæ viri arcam Dei exteriùs videndo moriuntur. Non enim spiritalem ejus honorem pro interna virtutum gloria appetunt, sed ut arcæ Dei splendorem rapiant, & ecclesiasticæ prælationis fulgorem, in flore sæculi suis cultibus ferant. Arca quoque Dei malè foris ad percussionem respicitur, quando flagitiosi præpositi subditarum personarum exteriori specie devicti, ad carnalem concupiscentiam pertrahuntur. Viri timore ingentem multitudinem concupiscentiæ telo prostratam intuentes, dicunt: [*Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti hujus?*] Stat quippe in conspectu Dei, qui fortis est in ordine divini ministerij. Stare etenim fortitudinis est, ministrare obsequij. Stare

ergo in conspectu Dei dicitur, qui ordinem superni officij in altitudine disponit dignæ conversationis; qui in ministerio, quo fungitur, nullo appetitu ecclesiastici honoris decipitur, nulla carnali concupiscentia superatur. Quia verò tam idonei ministri rarò inveniuntur, meritò dicunt: [*Quis poterit stare in conspectu Domini Dei sancti hujus?*] Et quia tantum onus parvuli Christi viris fortioribus deferunt, subdunt: [*Et ad quem ascendet à nobis?*] Quomodo autem ad habitatores Cariathiarim miserint, quomodo arcam Dei in domum Aminadab intulerint, quomodo Eleazarum sanctificaverint, sicut suprà expositum est, non mutamus.

Et factum est ex quo arca Dei mansit in Cariathiarim, multiplicati sunt dies.

Si ad historiam respicimus, dies mansionis arcæ multiplicati sunt, quia illic multo tempore fuit. Unde & subditur:

Erat enim annus vicesimus.

Et ad quid istam dierum multiplicationem introduxerit, subdens, ait:

Et requievit omnis Israel post Dominum.

Quæ nimirum requies in illo veteri populo non bonorum operum, sed bonæ devotionis intelligenda est. Nam sequitur:

Ait autem Samuel ad universam domum Israel, dicens: Si in toto corde vestro revertimini ad Deum, auferte deos alienos de medio vestrûm, Baalim et Asiaroth, et præparate corda vestra Domino, et servite ei soli, et liberabit vos de manu Philistiim.

Qui deos alienos de medio sui non abstulerant, nisi bona voluntate, post Dominum quomodo requiescebant? Quæ nimirum omnia si spiritaliter inquirantur, dies mansionis arcæ multiplicantur: sed cùm manet in Gabaad, cùm manet in custodia Eleazari; quia cum animarum fidelium cura apud religiosos prædicatores reconditur, perfectio religionis, quæ sublimi doctrina impenditur, bonorum operum studio adimpletur. Unde & annus vicesimus tunc instare relatus est. Si enim denarius numerus perfectionem antiquæ legis designat: quid vicenarius, nisi splendidiorem novæ vitæ religionem significat? Vicenarius quippe numerus, denarius est duplicatus. Qui certè numerus in electorum conversatione perficitur, cùm per amorem vitant legis prohibita, & sublimia Evangelij mandata complent. Quia verò nos arcæ profectionem ad contemplativæ vitæ perfectionē retulimus, in Cariathiarim manet arca Dei, cùm eruditæ mentes contemplantium ejusdem eruditionis suæ donum, in oblectamento perficiunt revelatæ sibi supernæ claritatis. Viginti quippe annis manet ibi tunc arca Dei: quia electæ animæ ad exaltationis intimæ culmen evectæ, habent denarium numerū in perfectione scientiæ, vicenarium verò in superna delectatione. Potest etiā dierū multiplicatio ad virtutū spiritalium incrementa referri. Cùm igitur causa, qua dies multiplicentur, expressiùs dicitur, annus vicesimus esse perhibetur: quia videlicet electæ mentes contemplantium, quò uberiùs superna contemplatione pascuntur, eò pleniùs virtutum spiritalium fulgoribus illustrantur. Quid verò est, quòd anno vicesimo requiescere omnis Israel post Dominum dicitur, nisi quia sublimitas perfectionis electorum non consistit in fortitudine boni operis, sed in virtute contemplationis? Quiescere namque post Dominum, Redemptoris nostri imitationem invincibili charitate retinere est. Et quis quis illa supernæ civitatis ineffabilia gaudia contemplando fortiter amare non didicit: quia sæpius ad mundi amorem potest dejici, post Dominum nequaquam requiescit. Cùm ergo manet arca in Cariathiarim, & dies multiplicantur, universus Israel post Dominum requiescit: quia profectò dum electæ mentis scientia in experientiam supernæ delectationis erigitur, dum luce refusæ gloriæ, virtutum spiritalium sibi claritates glomerantur, imitationē Dominicam tenere eò perseverantiùs potest, quò immensis illustrata claritatibus, eas tenebras, quibus à vero dividatur lumine, sentire non potest. Unde & bene qui post Dominum requiescere dicitur, Israel esse perhibetur, videlicet videns Deum: quia quò altiùs contemplator in divina rapitur, eò ab humanis, quæ potenter cohibet, nequaquam superatur. Verùm quia, auctore Deo, arcam ejus proficiscentem usque ad sublimitatis ejus situm deduximus, quo studio prædicator erga subditorum correctionem invigilet, videamus. Nam sequitur: [*Et ait Samuel ad universam domum Israel: Si in toto corde vestro revertimini ad Dominum, auferte deos alienos de medio vestrum,*] Quos autem alienos deos Scriptura sacra appellare consuevit, nisi dæmonia, quæ in manufactis simulacris habitant? In Samuele novos sanctæ Ecclesiæ prædicatores designari diximus. Rectè itaque de medio sui deos alienos in universam Israel domum auferre præcepit: quia in accedentibus ad fidem gentilibus, non solùm rectæ profectionis veritatem prædicatorum ordo petiit, sed etiam damnationem antiquæ superstitionis. Nil enim eis prodesset veritatem profitendo colere, vel obsequendo, nisi falsa priùs detestanda reliquissent. Quisquis etiam nunc intra sanctam Ecclesiam positus est per fidem, sed Deo rebellis per iniquam operationem, admonendus est, ut alienos deos de medio sui auferat. Nam etsi manufacta simulacra detestatur, dæmonum tamen imperiis prava actione submittitur. De medio autem sui alienos deos abjicit, qui sic ad Deum convertitur, ut per mala opera immundos spiritus numquam veneretur. Potest etiam cautioris vitæ studium per hæc exhortationis verba designari. Nam in medio nostri quid est, nisi cor nostrum? Sunt tamen nonnulli operatione mundi, sed infirmitate cordis, usu fœdantur pravæ cogitationis. Bona quidem incessanter faciunt, sed cogitare reproba numquam prætermittunt. Quia verò tot in eorum cordibus dæmonia requiescunt, quot desideria immundi auferre de medio sui alienos deos instanter admonentur, quatenus omnipotenti Deo non solùm rectitudinem impendant operis, sed & gloriam internæ puritatis. Unde & aptè subditur: [*Et præparate corda vestra Domino.*] Cor quippe Domino præparat, qui mentem non solùm ab immunda cogitatione separat, sed etiam cogitationum sanctarum, ac virtutum fulgoribus illustrat: ut velut abjectis & comminutis idolis, se Dei templum efficiat; dum illic divinæ gratiæ sedem erigit, ubi reprobos spiritus manere per subjecta eis prava desideria non permisit. Bene itaque priùs auferre alienos deos de medio sui Israelitas admonet, deinde corda Deo præparare: quia rectus ordo inchoatæ religionis est, ut priùs unusquisque prava reprobet, deinde ad omnipotentem Deum studio bonæ intentionis appropinquet. Ad extremum verò necesse est, ut qui jam Deo bonæ voluntatis propositum, & puri cordis munditiam obtulit, id quod intus bene vivendo deliberat, in rectitudine boni operis exponat. Quare & subditur: [*Et servite soli Deo.*] Soli quippe Domino servit, qui bonis operibus prava non inserit. Nam qui sic bona agit, ut mala non deserat, Deo soli nequaquam servit: quia malo spiritui obsequium exhibet, cujus perficere non metuit voluntatem. Unde agi-

tur, ut etiam bona agens Deo non ſerviat: quia qui totum hominem condidiſſe creditur, habere eum communem cum adverſario non dignatur. Hinc namque eſt, quòd ipſa Veritas per ſemetipſam denunciat, dicens: *Nemo poteſt duobus dominis ſervire.* Hinc Paulus exquirens, ait: *Quæ participatio juſtitiæ cum iniquitate, aut quæ ſocietas luci ad tenebras? Quæ autem conventio Chriſti ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli, aut quis conſenſus templo Dei cum idolis?* Soli ergo Domino ſervire præcipimur, ut qui jam aſpirante Deo pro obtinenda peccatorum noſtrorum remiſſione agere bona cœpimus, eiſdem bonis prava nulla miſceamus. A peccatorum namque noſtrorum obligatione tunc ſolvimur, cùm bona, quæ pro eorum impendimus abſolutione, malis admixta non ſunt. Devotis namque pœnitentibus loquens prædicator, dicit: [*Si in toto corde veſtro revertimini ad Dominum, auferte deos alienos de medio veſtri, & ſervite Deo ſoli.*] Quaſi dicat: Tunc à peccatis ſolvi poteritis, cùm cordis & operis bona, quæ pro veſtra abſolutione impenditis Deo, ſupervenientibus criminibus aliis non fœdatis. Quare & repromittens, dicit: [*Et liberabit vos de manu Philiſthym.*] Qui hoc loco alij Philiſthijm, quàm maligni ſpiritus deſignantur? Qui nimirum dum ſuperbiæ ſuæ calice in momento debriati ſunt, à ſtatu gloriæ tumeſcendo ceciderunt. Quæ eſt igitur manus Philiſthijm, niſi poteſtas illa dæmonum, qua mortuas in peccato animas ad æterna tormenta perducunt? Ab iſta Philiſthijm manu ſolus liber fuerat, qui dicebat: *Venit princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam.* Hinc Paulus ait: *Omnes peccaverunt, & egent gloria Dei.* Hinc iterum dicit: *Eramus & nos filij iræ, ſicut & ceteri.* O quàm magni muneris eſt iſta promiſſio, qua dicitur: [*Liberabit vos de manu Philiſthijm.*] Nam ille ſolus liber hujus manus extitit, qui peccatum non fecit. Ab ea utique omnes contra meritum liberamur. Unde & Paulus dicit: *Juſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem juſtitiæ ſuæ, propter redemptionem præcedentium delictorum, in ſuſtentatione Dei ad oſtenſionem juſtitiæ ejus in hoc tempore, ut ſit ipſe juſtus, & juſtificans eum, qui eſt ex fide Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Hinc item dicit: *Gratia liberati eſtis.* Tale eſt, ac ſi dicat: Liberabit vos de poteſtate ſpirituum malignorum, ut velut fugatis de itinere crudelibus hoſtibus, dum mors carnis intervenit, ea, quæ cupitis æterna gaudia, ſecuriùs adeatis. Magna itaque promiſit, qui magna præcipiendo docuit, ut magnitudo muneris ad fortitudinem incitaret laboris. Magnum quippe eſt ſoli Domino ſervire, videlicet inſtanter bona agere, bonis actibus reproba non miſcere. Sed ô quàm maximum in vitæ hujus tranſitu, poteſtatem cruentorum ſpirituum non incurrere, nullas in via horribilitates cernere, contrarietates objectionum nullas invenire, æternas pœnas evadere, liberatoris noſtri præſidia ſentire, momentaneam ſæculi lucem perdere, ſed repente ineffabilem claritatem æternitatis invenire. Audiant ergo, audiant, qui de manu Philiſthijm liberari deſiderant: [*Præparate corda veſtra Domino, & ſervite illi ſoli:*] ut hîc ſibi quique colligere ſtudeant, unde illic manus tantorum hoſtium non incurrant: & ſecuri ad vitam tranſeant, qui inter ſalutis ſuæ theſauros, quos hîc bene vivendo congregant, mortis opera nulla portant. Electorum verò mores inſinuantur, per hoc, quod ſubditur:

Mat. 6. c
2. Cor. 6. e
Joan. 14. d
Rom. 3. c
Eph. 2. a
Rom. 3. d
Eph. 2. b

Abſtulerunt ergo filij Iſrael de medio ſui Baalim, & Aſtaroth, & ſervierunt Domino ſoli.

Electorum quippe mos eſt, ut cùm divinæ prædicationis hortamenta ſuſcipiunt, ad ſtudium auditæ bonæ operationis accendantur. Nam reprobi & frequenter verba Dei audiunt, & eiſdem tamen verbis nulla bona opera proponunt, pigri in ſuis actionibus remanent: quia à divina luce projecti, omnipotentis Dei gloriam, cujus verba audiunt, interna contemplatione non vident. Rectè ergo, qui obediunt, Iſrael filij dicuntur: quia quò majeſtatem apertiori manifeſtatione conſpiciunt, ejus præceptis obedire devotiùs agnoſcuntur. Sed quia converſis loquitur, quid eis adhuc deeſſe conſpiciat, audiamus: nam ſequitur:

Dixit autem Samuel: Congregate univerſum Iſrael in Maſphath, ut orem pro vobis Dominum. Et congregaverunt in Maſphath.

Maſphath dicitur ſpeculatio ſeu contemplatio. Quam profectò ſpeculationem beatus Paulus exponit, dicens: *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate.* Speculari etenim nobis eſt, de altitudine ſcripturarum æterna bona contemplari. Quaſi enim ſpeculamur, quod jam fidei veritate cognoſcimus, & adhuc revelata facie non videmus. Converſis verò peccatoribus in Maſphath convenire, eſt per mentis intentionem de Dei omnipotentis miſeratione confidere. Sed ſic de Dei miſericordia præſumant, ut tamen id, quod ſe nequiter egiſſe recolunt, per pœnitentiam delere non negligant. Unde & illic repente ſubjungitur:

1. Cor. 13. d

Hauſeruntque aquam, & effuderunt in conſpectu Domini.

Quid enim eſt aquam haurire, niſi de profunda animi pœnitentis confuſione lacrymarum fluenta producere? Velut enim aquam haurimus, dum quàm profunda iniquitate cecidimus conſiderantes plangimus. Quam profectò aquam in conſpectu Domini effundimus, ſi cùm pœnitendo compungimur, de ejuſdem compunctionis fletu, non quærimus favorem ſæculi, ſed ſolum fructum divinæ placationis. Sed & dum mens flendo compungitur, neceſſe eſt, ut etiam caro, quæ delectationibus ſubjacuit, affligatur. Unde & ſubditur:

Et jejunaverunt in die illa.

Dies peccatricis animæ, eſt ſpes conſequendæ indulgentiæ, in divini verbi repromiſſione. Unde & per Prophetam Dominus repromittit, dicens: *Nolo mortem peccatoris: magis autem, ut convertatur, & vivat.* In die igitur illa jejunant, qui idcirco carnem pœnitendo atterunt: quia in luce ſpei pervenire ad indulgentiam ſe indubitanter credunt. Quæ tamen afflictio pœnitentiæ ad delenda peccata tunc demum idonea eſt, cùm ſacerdotis fuerit judicio imperata, cùm ab eo confitentium actibus diſcuſſis, pro modo criminis, onus eis decernitur afflictionis. Bene itaque ſequitur:

Ezech. 18. a

Dixeruntque: Tibi peccavimus Domine. Iudicavitque Samuel filios Iſrael in Maſphath.

In Maſphath quippe ſacerdos judicat, cùm non humanum arbitrium ſequitur, ſed divinum; cùm in omni, quod diſponendum eſt, ſe in alta contemplatione ſublevat, & hoc in ſubditorum judicio diſponit, quod æquum eſſe in ſuperna viſione cognoſcit. Hinc namque eſt, quòd in omni fere negotio Moyſes in tabernaculo fœderis Dominum conſulit: quia nimirum prædicator ſanctæ Eccleſiæ in intima debet veritatis contemplatione conſpicere, ut ſubditorum vitam foris irreprehenſibiliter valeat ordinare. Tunc enim & tenere peccata, & dimittere veriùs poteſt, cùm in arcano ſpeculationis, Domino loquente audit, quod loquitur. Unde & reſurgens à mortuis Dominus priùs in diſcipulorum faciem inſufflavit, & poſtea dimittendi, retinendique peccata

Joan. 20. e
B. Aug. de Gen. ad lit. l. 10. c. 5. l. 4. de Trin. c. 2

auctoritatem tribuit: ut profectò monstraret, quia qui illam mentis speculationem non habet, judex animarum esse non debet. In electorum quippe prædicatorum faciem Dominum insufflare, est intimas secretasque vias spiritalis examinis eis per Spiritum sanctum revelare. Hinc Paulus ait: *Spiritalis judicat omnia.* Hinc item divinæ gratiæ largitatem commendans, ait: *Nos spiritum hujus mundi non habemus, sed spiritum, qui ex Deo est: ut sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis.* Qui autem hujus mundi spiritum habet, in Masphath, id est, in speculatione subditos judicare non potest: quia dum per spiritum interiora non penetrat, qui causis examinis, quas exquirit, mundano spiritu foris errat. Bene igitur Samuel filios Israel in Masphath judicasse dicitur: quia nimirum prædicatores sancti, in subditorum judiciis, aliud extra nequaquam definiunt, nisi quod intus eis divina inspiratione revelatur. Sed dum boni subditi majorum judicio semetipsos subjiciunt, spiritalium hostium iras contra se validiùs accendunt. Unde & subditur.

1. Cor. 2. d

Et ascenderunt Satrapæ Philisthinorum ad Israel.

Ablatis namque diis alienis, peracto jejunio, exhibitâ à prædicatore censurâ examinis, ad Israel Philisthinorum principes ascendunt: quia cùm altiori vita proficimus, maligni spiritus, qui semper bene agentibus invident, nobis infestiores sunt. Et quia de innocentis vitæ sublimitate nos deponere appetunt, ascendere dicuntur. Ascendere quippe malignis spiritibus, est se ad expugnanda alta per cæleste desiderium corda sublevare. Quia etiam contra perfectiores Christi milites non quorumlibet malorum spirituum, sed fortiorum dæmonum prælia excitantur, non Philisthijm contra Israel ascendere, sed Philisthinorum Satrapæ perhibentur. Principes quoque pluribus præsunt. Per hoc ergo, quòd contra Israel Satrapæ ascendere dicuntur, potest rationabiliter colligi; quia ad probandam electorum patientiam, nec unus spiritus malus electorum singulis, sed innumeri deputantur; ut de consecuta eorum victoria, tantò sit copiosior fidelium gloria, quantò eis irrogata fuerint prælia graviora. Tamen inter eadem prælia nuper conversi vehementer pavere solent: repente etenim inveniunt se in campo laboris, præter experimentum consuetudinis. Armata hinc contra se aspiciunt desideria, quæ sibi dudum pacata serviebant: illinc supernus amor invitat, ut cœpta bona non deserant. Hinc spiritus mentem elevat, illinc caro gravat; ac dum finis sui modum scire non possunt, de electionis suæ incertitudine vehementer expavescunt. Unde & hîc aptè subditur:

A B C D E

Quod audientes filij Israel, timuerunt à facie Philisthinorum.

A facie enim Philisthinorum timent, ut eorum posteriora non timeant. Quæ est enim malorum spirituum facies, nisi concupiscentia sæcularis? In hac enim specie quicumque componitur, eorum imagini conformatur. Quia verò non Philisthinorum faciem, sed ab eorum facie timuisse Israel dicitur; sic electorum mentes insinuat, ut etiam reproborum stultitiam latenti ratione reprehendat. Non enim faciem, sed à facie timuerunt: quia videlicet sancti viri, aliud est, quod foris aspiciunt, aliud, quod intus expavescunt. Nam etsi aliquando florentem mundum humana ratione considerant, repente mentis oculos ad ea mala, quæ mundi gaudia sequuntur, retractantes levant, & velut à facie trepidant, qui pœnis sequentibus contingere præsentes delectationes vitant. At contrà reprobi, qui hanc Philisthinorum faciem nequaquam metuunt, sequentes ferocitatis eorum impetus non evadunt. Dum enim vana mundi gaudia tota virtute suscipiunt, afflictiones perpetuas, dæmonum virtute, capiunt. Quibus nimirum Veritas comminatur, dicens: *Væ vobis divites, quia recepistis consolationem in vita vestra* Hinc item denuncians, ait: *Væ vobis, qui ridetis, quia flebitis.* Quasi aliter dicat: Quia à Philisthinorum facie nequaquam pertimescitis, cùm sequentes eorum vires irruunt, salutis invenire refugium non potestis. Tunc quidem timor adest: sed, qui adjuvet, non adest. Vindicta datur flagitij, sine spe liberationis, & quàm sint Philisthinorum horribilia posteriora sentiunt, qui faciei eorum blandimenta in mundi amore voluerunt. Bene igitur de Israelitis, in electorum typo dicitur: [*Timuerunt à facie Philisthinorum*] quia nimirum dum conversandi modum sibi solerter ordinant, non disponunt metuere æterna mala, cùm veniunt: sed à temporali concupiscentia trepidant, cujus merito irrogantur. Et quia non tam suis meritis, quàm majorum hoc intercessione posse obtinere credunt, sequitur:

Luc. 6. d
Ibid.

Dixeruntque ad Samuelem: Ne cesses clamare pro nobis ad Dominum Deum Israel, ut salvet nos de manu Philisthijm.

Sed & tentatis subditis pastores boni non solùm orationum præsidia conferunt, sed etiam sacrificiorum. Unde subditur:

Tulit autem Samuel agnum lactentem unum, & obtulit illum holocaustum integrum Domino, et clamavit Samuel.

Quid est clamor Samuelis, nisi in supplicatione pontificis magna virtus desiderij? Unde ad tacentem labiis Moysen, licet populi subditi salutem ferventi devotione cupientem à Domino dicitur: *Quid clamas ad me?* Quis verò est agnus lactens, nisi ille, quem præcursor ejus ostendit, dicens: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi?* Et lactens dicitur: quia in ejus innocentia vera humanitas prædicatur. Sed unus agnus offertur: quia præter ipsum, qui mundi tollat peccata, nequaquam reperitur. Quem profectò agnum integrum obtulit. Integritas quippe agni ad soliditatem pertinet catholicæ professionis. Velut enim agnum dividit, qui à canone fidei per gladium separatur erroris. Agnus itaque dicitur pro innocentia, lactens pro assumptione naturæ, unus pro singularitate potentiæ, integer pro fidei nostræ firmissima soliditate. Quòd si quis hæc non ad ipsum, sed ad ejus imitatorem referre voluerit, potest. Agnum quippe offerimus, cùm per bonum castitatis, & innocentiæ Redemptori nostro conformamur: & cùm doctrinâ innocentium patrum nostrorum pascimur, velut ubera sugimus, quibus ad æternam vitam nutriamur. Unum quoque agnum offerimus, si post initia religiosæ conversationis, nulla polluimur inquinatione pravitatis. Unum quippe agnum offert, qui à proposito innocentiæ, ad pollutæ vitæ maculas nequaquam diffluit, à quibus redeat per iterationem bonæ operationis. Integrum quoque agnum offerre, est ad æternam vitam non solùm carnis continentiam, sed mentis integritatem præparare. Integrum quoque agnum Domino nequaquam offert, qui carnem Deo per continentiam consecrat, sed mentis suæ secreta ab immundarum cogitationum lascivia non refrænat. Velut enim agni partem sacrificio subripit, qui puritatem cordis, corporis continentiæ non conjungit. Unde & ipse agnus agnum integrum offerre discipulis præcipiens, ait: *Audistis, quia dictum est antiquis: Non mœchaberis: ego autem dico vobis, qui viderit mulierem ad concupiscendum, mœchatus est in corde suo.* Hinc etiam fatuæ virgines in Evangelio notantur, quæ lampades paraverunt, & oleum non paraverunt. Lampades namque paratas habent, qui bonum pudicitiæ ser-

Exod. 14. d
Joan. 1. d
Infra l. 4. c. 24. in fi.
Mat. 5. d
Mat. 25. a

vant in corpore: oleum quoque habent, qui nitorem puritatis tenent in mentis suæ circumspectione. Dicatur ergo de Samuele: *Obtulit agnum integrum Domino:* quia ut bonum pudicitiæ divinæ placationi sufficiat, non solùm in candore corporis servari debet, sed in splendore internæ puritatis. Meritò itaque subditur:

Mor. l. 8. c. 27.

Et exaudivit eum Dominus.

Ille namque exaudiri à Domino pro aliis orans potest, qui ex parte aliqua ei, cui supplicat, Domino odibilis non est. Nam si adhuc propria infirmitate deprimitur, pro obtinenda proximorum fortitudine nequaquam exauditur: & eò desiderium suum ad divinæ celsitudinis arcem non subleuat, quò ipse de imo, quo per lapsum jacet, conatu ferventioris studij ascendere nequaquam curat. Sed & modus exauditionis exponitur, cùm subinfertur:

Factum est, dum Samuel offerret holocaustum, Philisthæos inire prælium contra Israel. Intonuit autem Dominus fragore magno in die illo super Philisthijm, & exterruit eos, & cæsi sunt à filiis Israel. Egressique filij Israel de Masphath, persecuti sunt Philisthæos, & percusserunt eos usque ad locum, qui erat subter Bethchar.

Offerente holocaustum Samuele, Philisthiim contra Israel prælium ineunt: quia maligni spiritus tunc adversus fideles subditos graviores tentationes commovent, cùm contra se stare instantiùs pastores vident. Sed super Philisthæos Dominus intonat: quia orantibus doctoribus & fidelibus subditis, divina gratia robur administrat. Tonitrua enim fieri per nubila solent. Nubes autem sublimes per cæleste desiderium animæ intelliguntur. Unde & Prophetæ mentes electorum in amore cælestium elevatas admirans, dixit: *Qui sunt isti, qui ut nubes volant?* Quæ sunt autem tonitrua nubium, nisi illa ferventia & superna electorum desideria: quibus dum per divinam gratiam eorum mens succenditur, omne, quod maligni spiritus decipiendo suggerunt, ab ea penitus expellunt? Bene ergo dicitur: *Intonuit Dominus super Philisthæos, & exterruit eos.* Nam dum per gratiam suam electis mentibus superna desideria infundit, quia etiam terrena omnia facit contemnere, eos etiam, qui ea eis appetere suggerunt, nequam spiritus in fugam vertit. Velut enim tonitruo territi fugiunt, dum in electis mentibus, quas tentando pulsaverant, ingentem sonitum divinæ virtutis expavescunt. Quia verò fragore magno intonuisse Dominus dicitur, quid est aliud, nisi quia imperfecta Christianorum desideria dæmonibus terribilia non sunt? Fragor enim magnus tonitrui, perfectum est uniuscujusque desiderium electi. Cùm igitur fragore magno super Philisthæos Dominus intonat, tunc à filiis Israel cæduntur: quia dum electorum mentem perfecta devotio ad superna gaudia erigit, omne, quod adversæ parti militat, à se penitus abscindit. Bene quoque priùs territi Philisthæi, deinde à filiis Israel cædi memorantur: nam terrentur electorum devotione, cæduntur opere. Et quia opere devotio prior est, terreri priùs, postea verò cædi rectè perhibentur. Nam priùs donum bonæ voluntatis à Domino accipimus, ut consilia malorum spirituum postmodum confutare valeamus. Bene etiam Dominus super Philisthæos intonare, & exterrere eos dicitur, filij autem Israel illos cædere perhibentur: quia bona desideria nobis per divinam gratiam ministrantur, sed nos dona gratiæ per conatum liberi arbitrij ad virtutum victorias promovemus. Ordo igitur cælestis militiæ est, ut antè tonans fragore magno audiatur Deus, & pòst miles ad cædenda hostium agmina progrediatur: ut videlicet in se priùs dona gratiæ videat, deinde ad certaminis campum validiùs erumpat, & securus victoriæ proventum speret, qui eis, quibus coronetur, viribus ante congressionis tempora fultus est. Bene autem, qui Philisthæos cædunt, de Masphath egressi perhibentur. In Masphath etenim, quæ speculatio dicitur, morantur, qui in divinarum rerum contemplatione persistunt. Sed ad cædendos Philisthæos exeunt, cùm ex arcano internæ meditationis consulti venientes, comprimunt vires adversæ dominationis. Intus enim latenter ordinant, qualiter foris in apparato opere, hostium cuneos irrumpant. Tantò quidem graviores pugnas eis procedentes exhibent, quantò, dum interna cogitant, apud se quietiores latent. Et quia maligni spiritus ab electis Dei semper comprimendi sunt, usque ad locum subter Bethchar Philisthijm percussi fuisse memorantur. Bethchar quippe, domus agni interpretatur. Hunc agnum nobis Esaias insinuans, ait: *Tamquam agnus ad occisionem ducetur, & tamquam ovis coram tondente se, sine voce.* Quæ igitur fuit domus agni, nisi illa sublimis, & singulariter munita conversatio Redemptoris, quæ dum culpa caruit, cunctis nequam spiritibus inaccessibilis extitit? Ad Bethchar, idest, domum agni pervenire nemo potest: quia quisquis multùm proficit, sanctitate Redemptoris inferior est. Unde & prædicator egregius ejusdem Redemptoris laudibus insistens, dicit: *Talis decebat, ut nobis esset pontifex sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, & excelsior cælis factus, qui non habet necessitatem, sicut sacerdotes, prius pro suis delictis hostias offerre.* Quis est ergo locus subter Bethchar, ad quem usque Philisthijm cædere, & persequi debemus? Sed si Bethchar perfectionem signat Dominicæ conversationis, locum subter Bethchar, communem sanctorum summam exprimit sanctitatis. Qui & eidem Redemptori se obediendo humiliant, & ejus gloriæ per studium vitæ innocentis appropinquant. Locus enim, qui subter Bethchar situs ostenditur, eidem loco, cui subest, & inferior esse cognoscitur, & vicinus: quia sancti viri, quò Deo per vitæ altitudinem vicini sunt, eò & humiliori cogitatione subjecti. Dum ergo novitiorum fidelium triumphus sub Israelitarum gestis ostenditur, usque ad locum sub domo agni cæsi alienigenæ dicuntur: quia profectò per indesinentem conatum certaminis, contendere debemus ad arcem perfectionis: ubi jam tantò simus hostibus nostris terribiliores, quantò Redemptori nostro viciniores. Ibi enim jam quædam securitas est, quæ perturbari hostium pavore non potest. Talibus namque concessæ virtutis dona insinuans Dominus, ait: *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & omnem virtutem inimici.* Unde & is, qui ad locum domui agni vicinum pervenerat, dicit: *Quis nos separabit à charitate Christi, tribulatio, an angustia, an fames, an cetera talia?* Potest etiam domus agni cælestem patriam designare. Unde & Joannes dicit: *Vidi supra montem Sion agnum stantem, & cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentia nomen ejus, & nomen patris ejus scriptum in frontibus suis.* Quis est igitur locus, qui est sub domo agni, nisi terminus temporalis vitæ, ex quo ad supernæ patriæ gaudia assumuntur electi? Qui enim usque ad statutum nobis terminum ducimur, quem præterire vivendo non possumus, velut ad locum venimus, unde aliò transferamur. Sed terminus vitæ electi viri sub domo agni situs ostenditur: quia unde per angustias mortalitatis demergitur, inde ad vitæ indeficientis gaudia sublevatur. Nam & agnus ipse, qui in citharœdorum citharizantium & cantantium domum suam lætus inhabitat, antequam ad hujus domus lætitiam duceretur, sub domo fuit. Hinc namque est, quòd immolationis suæ tempore dicit: *Tristis est anima mea usque ad mortem.* Electi ergo uniuscujusque finis dum loco osten-

A B C D E

Es. 53. c

Heb. 7. d

Es. 6. b

Luc. 10. c

Rom. 8. f

Apoc. 14. a

Mat. 26. d

Mat. 14. d

ditur, subter Bethchar, ideſt, domo agni eſſe memoratur: quia ſancti viri cùm per mortis pœnam temporalia deſerunt, de vicino præeminentem ſibi ſupernam patriam conſcendunt. Nam Paulus, confidenter aſſerens, dicit: *Scimus, quia ſi terreſtris domus noſtra diſſolvatur, habemus habitaculum ex Deo, non manufactum in cælo.* Igitur uſque ad locum, qui eſt ſubter domo agni, Philiſthæos cædimus, ſi quamdiu in hac vita ſumus, de malignis ſpiritibus triumphamus. Sequitur:

B. Aug. contra Felicianum Arianum c. 15.

1. Cor. 5. a

Tulit autem Samuel lapidem unum, & poſuit eum inter Maſphath & Sen: & vocavit nomen ejus lapis Adjutorij, dixitque: Hucuſque auxiliatus eſt nobis Dominus.

Lapis in ſacro eloquio Dominum, & Redemptorem noſtrum ſignificat. Lapis verò unus à Samuele tollitur, cùm à ſanctæ Eccleſiæ prædicatore Redemptoris fortitudo ſingulariter prædicatur. Qui profectò inter Maſphath, & Sen præfigitur: quia in vitæ exitu electos protegit, reprobos confringit. Sen quippe excuſſio dicitur. Excuſſi autem ſunt reprobi, ideſt, à fidelium ſocietate ſeparati. Dum ergo uſque ad locum ſubter Bethchar Philiſthæi cæſi perhibentur, lapis inter Sen, & Maſphath præfixus aſſeritur: quia dum electi Dei victoriæ ſuæ titulum in fine percipiunt, Redemptoris judicio à malorum ſocietate ſeparantur. Modò verò, velut in area frumentum, & palea ſimul ſumus: ſed dum ad vitæ terminum ducimur, electi à reprobis Dominica virtute dividuntur, & velut inter ſe lapidem habent medium, dum illi pondus Redemptoris in damnationis ſuæ judicium ſuſtinent, & iſti in ejus fortitudine æternæ gloriæ palmas tenent. Poſſunt per Sen etiam maligni ſpiritus deſignari. Excuſſi quippe ſunt, quia à cæleſti ſecreto per ſuperbiam projecti. Et quia nunc in hac vita nobiſcum præliantur, bene cùm victoriæ noſtræ tempus aſſeritur, lapis inter nos, & eos poſitus perhibetur: quia cùm militiæ noſtræ donativa percipimus, ultrà nobis eorum prælia nequaquam renovantur. Samuel autem hunc lapidem in medium ponit: quia nobis Redemptoris noſtri bonitatem ſanctæ Eccleſiæ doctor oſtendit. Et quia omne, quod à nobis in omni vita noſtra proſperum geritur, divinæ gratiæ adſcribitur: aptè ab eo lapis ille, qui in medio ſiſtitur, lapis Adjutorij vocatur. Ipſe eſt namque lapis adjutorij, qui ſi nobis ſubvenire noluerit, vinci poſſumus, vincere nequimus. De quo jam in medium poſito dicitur: [*Vſque huc auxiliatus eſt nobis Dominus:*] quia ejus præſidia electos ſuos uſque ad æternę retributionis tempora perſequuntur. Et quia, ut diximus, jam tunc à nobis in æterna requie ſuſceptis à depreſſis hoſtibus prælia nulla commoventur, ſequitur:

Et humiliati ſunt Philiſthiim, nec appoſuerunt, ut venirent ultra in terminos Iſrael.

Hæc profectò ſic electorum ſingulorum facta exprimunt, ut ſanctæ catholicæ Eccleſiæ & procinctum innuant belli, & gaudia remunerationis. Hanc namque univerſalis Eccleſiæ victoriam jam poſt reſurrectionis noſtræ gloriam futuram, beatus Paulus oſtendit; qui, quaſi futuræ incorruptioni præſens, morti inſultabat, dicens: *Abſorpta eſt mors in victoria, ubi eſt mors victoria tua, ubi eſt mors ſtimulus tuus?* Humiliatos etiam Philiſthæos vidit: quia apoſtatarum angelorum memorans, ad amorem futuræ dignitatis electos accendit, dicens: *An neſcitis, quia angelos judicabimus?* Tunc quippe Philiſthæi humiliantur, cùm in præparata ſibi ab origine mundi æterni ignis incendia dæmones mittuntur. Et in terminos Iſrael venire ulteriùs non apponunt: quia ad tentanda electorum corda non exeunt. Qui autem ſunt Iſraelis termini, niſi cæli? Quomodò autem mali ſpiritus in Iſraelis terminos venient, qui ſic in inferni profundo damnati ſunt, ut à ſummerſione pœnarum numquam reſurgant? Quia ergo æterna oppreſſione dejiciuntur, aptè ſubinfertur:

1. Cor. 15. g

1. Cor. 6. a

Facta eſt, inquit, manus Domini ſuper Philiſthæos cunctis diebus Samuelis.

Qui enim ſunt dies boni doctoris, niſi vernantes illi radij fulgentis æternitatis? Qui aptè Samuelis eſſe referuntur: quia etſi communes ſunt electorum omnium, ſpeciali quadam gratia ad gaudia lucent prædicatorum. Vel certè prædicatorum ſunt, quia ſpecialiùs eorum mentibus fulgent, quorum prædicatione nunc ſanctæ Eccleſiæ demonſtrantur. Manus autem Domini ſuper Philiſthæos cunctis diebus Samuelis facta perhibetur, quia divina poteſtas malos ſpiritus ſemper opprimit, quæ in æternæ claritatis gloria etiam electos exhilarare numquam deſiſtit. Tunc verò angelorum damna reparantur, cùm quidquid de ordine conditorum ſpirituum, eorum ſuperbia ſublatum beatitudini fuerat, de electis hominibus adimpletur. Quare & ſequitur:

Et redditæ ſunt urbes, quas tulerant Philiſthiim Iſraeli.

Urbes ſublatæ ſunt illæ perditæ multitudines angelorum. Sed tunc redduntur, quando de electa natura humana aſſumitur, unde quod de angelis periit, ſuppleatur. Quod etiam in converſione flagitioſorum hominum accipi convenienter poteſt. Urbes namque Philiſthijm tollunt, cùm unitas fidelium mentes tentando decipiunt, & ſibi eas peccatis immergendo ſupponunt. Sed ablatæ urbes Iſraeli redduntur: quia ſic in hac vita pœnitentes ſatisfaciunt, ut in perenni gloria ſplendidi ad electorum gaudium exhibeantur. Quia verò non ſolùm, qui agere bona negligunt, ſed etiam, qui abundanter iniquitatem faciunt, pœnitendo ſalvantur, ſubditur:

Ab Accaron uſque Geth.

Accaron dicitur ſterilis, Geth torcular. Steriles quidem ſunt, qui bona opera non agunt. In torculari autem uva premitur, & vinum promulgatur. Quid eſt autem concupiſcentia ſæcularis, niſi uva reprobæ mentis? Quid verò eſt fervor peccandi, niſi liquor vini, qui peccatoris mentem æternorum bonorum immemorem facit? Dum enim ex concupiſcentia cordis peccatum generatur, quaſi in torculari de uva vinum producitur. Ab Accaron ergo uſque Geth ſublatæ urbes Iſraeli redduntur: quia bona agere negligentium, & mala audacter perpetrantium mentes, quæ pœnitendo ad Dominum modò redeunt, tunc in communi electorum gloria ſplendidæ demonſtrantur. Earum quippe mala in Dei memoria nequaquam veniunt, quæ ipſi pœnitentiæ afflictione delere obliti non ſunt. Sequitur:

Eratque pax inter Iſraelem, & Amorrhæum.

Quæ eſt iſta pax, niſi quam propheta Michæas aſſerit, dicens: *Et erit iſte pax in terra, cùm venerit.* Hinc Paulus ait: *Ipſe eſt pax noſtra, qui facit utraque unum.* Quid eſt autem, quòd inter Iſraelem, & Amorrhæum pax oſtenditur? Sed quid per Amorrhęum, niſi pars hominum reproba deſignatur? Qui verò per Iſraelem figurantur, niſi electi? Et quia electi in dextera Dei, reprobi verò in ſiniſtra futuri ſunt, dum pax eſſe inter utroſque aſſeritur, ſanctorum beatitudo inclyta demonſtratur: qui juſtitię conditoris tanta æquitate conveniunt, ut de conſpecta reproborum pœna nulla compaſſione moveantur. Dum ergo inter Iſraelem, & Amorrhæum pax eſſe oſtenditur,

Mich. 5. a

Eph. 2. c

Mat. 25. a

ostenditur, non demonstratur bonum, quod commune cum sanctis habeant reprobi, sed quo muniantur electi. Unde & sub Israelis specie per Prophetam sanctæ Ecclesiæ repromittitur: *Qui posuit Psal.147 a fines tuos pacem, & adipe frumenti satiat te.* Pacem quippe Ecclesiæ fines ponit: quia dum Redemptoris potentia eam in intimæ æquitatis celsitudinem erigit: per dolorem compassionis, perditorum miseria non affligit. Sed ad tantam beatitudinem quo pastorum studio boni subditi promoveantur, exponit, dicens:

Judicavit quoque Samuel Israelem omnibus diebus vitæ suæ.

Qui sunt dies vitæ uniuscujusque doctoris, nisi virtutum spiritalium claritates? Omnibus namque diebus vitæ suæ Israelem judicat, qui lucem justitiæ, quam loquendo asserit, ad subditorum fidelium exemplum, perfectione repræsentat bonæ conversationis. Qui autem virtutum spiritalium lucem non habet; quia ad docendum assumit bona conversationis extraneæ, diebus profectò judicat vitæ alienæ. De quibus profectò per Prophetam Dominus Hier. 23. f dicit: *Ecce ego ad prophetas, qui furantur verba mea, unusquisque à proximo suo.* Verba quippe furantur, qui bonum, quod docendo prædicant, operando non sequuntur: quia veluti clam de alieno tollunt, quod dato proprij laboris pretio suum nequaquam faciunt. Post denunciatam itaque futuram S. Aug. de doct. Christ. lib. 4. c. 29. beatitudinem, qualis interim debeat esse fidelium pastor, ostenditur: quia omnibus vitæ suæ diebus Samuel Israelem judicasse perhibetur. Perfectionis etenim viam malè insinuat, si lucis iter quis voce volens pandere, actione tenebrescat. Nam qui cunctos vitæ suæ dies ad judicandum Israelem contulerat, dicit: Rom. 15. d *Non audeo loqui horum aliquid, quæ per me non efficit Deus, in obedientia gentium verbo & factis.* Judicet igitur doctor, sed qui dies vitæ suæ inclytos habet: ut videlicet in se priùs virtutum spiritualium radios bene vivendo foveat, quos providendis subditorum itineribus loquens administrat: quia & lucerna tunc iis, qui in domo sunt, utiliter ostenditur, si ipsa antea eo, quod sparsura est, bene repleatur lumine. Sequitur:

Et circuibat Bethel, & Galgal, & Masphat, & judicabat Israelem in supradictis locis.

Bethel, dicitur domus Dei: Galgal rota: Masphath, ut jam superiùs replicatum est, speculatio interpretatur. Quid ergo Bethel, nisi viros officio sacri altaris deputatos significat; qui dum spiritalibus studiis inhærent, velut domestici, Dei omnipotentis familiares sunt? Et quid Galgal, quæ rota dicitur, nisi conjugatorum ordinem designat? Velut enim in rota circumeunt, dum volubilis mundi curis penitus carere non possunt. Et quid per Masphath, quæ speculatio interpretatur, nisi illi exprimuntur, qui divinæ contemplationi vacantes, solis supernis gaudiis inardescunt? Quid ergo est, quòd Samuel & Bethel, & Galgal, & Masphath circuire dicitur, & in eisdem locis Israelem judicare, nisi quia electus prædicator omnium electorum ordinum exempla sequitur, ut subditorum fidelium esse valeat censor doctus? Non enim esse poterit æqui examinis, si de exemplis præcedentium electorum dedignatur assumere, quod decernit. Sed & per singulos annos ista circumeat, ut doctor providùs ordinum singulorum perfectionem sigillatim respiciat: ut, quò subtiliùs præcedentium bona viderit, præsentia disponere decentiùs possit. Ibi ergo, ibi judicet Israelem, ut subjectos fideles, quos ad Dei visionem erudit, illorum rectitudine corrigat, quos Deo placuisse indubitanter credit. Potest etiam per Bethel, quæ domus Dei dicitur, universa electorum Ecclesia designari: per Galgal, quæ interpretatur rota, Scriptura sacra. Quidquid verò in subditorum profectu doctor exhibet, aut de exemplo electorum accipit, aut magisterio sacri eloquij, aut revelatione internæ, ac secretæ contemplationis. Samuel itaque Bethel circuit, cùm prædicator Ecclesiæ auctoritatem disponendorum operum, de exemplis majorum quærit. Galgal, id est, rotam circuit, quando doctrinæ suæ auctoritatem de magisterio sanctæ Scripturæ comprehendit. Masphath quoque circuit, cùm per secretæ contemplationis meditationem revelationem meretur suscipere veritatis. Ibi enim judicat Israelem: quia quidquid subditis proponit ad normam rectitudinis, aut de exemplis electorum accipit, aut doctrina sacri eloquij, aut ex revelatione internæ contemplationis. Quibus profectò verbis ostenditur, non tantũ, quæ doctor perfectus agat, sed etiam quia perfectus non sit, si agere hæc non possit. Nam si solùm bonorum exempla noverit, aut si sacræ Scripturæ etiam quis eruditus sit, & contemplationis revelatione caruerit, in ordine prædicationis vir perfectus non erit. Contemplatio enim virtus est, per quam non solùm ipsa scriptura condita recognoscitur, sed per quam nondum condita conderetur: & per quam condita ad Dei voluntatem quotidie disponatur. Bene ergo dicitur: [*Et judicavit Israelem in supradictis locis.*] Nam non solùm in Bethel, & Galgal, sed etiam in Masphath: ut quid ad perfectionem prædicationis innititur, dum per humilitatem exempla majorum sequitur, dum per studium sacri eloquij eruditione fulcitur, curet omnino necesse est, ut puritate mentis, ea, quæ disponenda sunt, contemplando cognoscat. Dei namque debet esse docibilis, qui suscepto prædicationis officio, docere homines cupit. Tamen sic præsumat de eo, qui secretæ contemplationis eruditione instruitur, ut nec editas per Spiritum sanctum scripturas fastidiat, nec sequi electorum exempla dedignetur. Samuel enim Bethel, & Galgal, & Masphath circuire describitur; ut alterum ab altero per discordiam nequaquam dividatur: ut videlicet & exempla recipiat, quæ sacra Scriptura approbat; & illas sacras Scripturas, quas electi homines scripserant, recognoscat: atque eas revelationes contemplationis à Deo sibi ostensas sentiat, quæ nec ab electorum operibus, nec à sanctæ Scripturæ auctoritate discordant. Sed & omne quod agit, ad rectitudinem redigat supernæ intentionis. Unde & subditur:

Angelus, hoc ipso loco.

Revertebatur in Ramatha: ibi enim judicabat Israelem, & ibi erat domus ejus.

Ut longè suprà jam diximus, Ramatha interpretatur visio consummata: & supernorum civium illam beatam & perfectam societatem significat: ad quam Samuel revertitur, ne laboris sui onere deprimatur. In Ramatha quippe Samuel revertitur, cùm mens prædicatoris per amorem cælestium relevatur. Nam inter officij sui onera tam immensa corrueret, si ad amorem cælestium per spei suæ desiderium non rediret. Reverti etenim prædicatoribus, est intentionem mentis suæ ad gaudia patriæ cælestis reducere. Et ibi Israelem judicant: quia supernæ patriæ pulchritudini, quam in mente retinent, fideles subditos facere conformes prædicando, student. Ibi judicant Israelem: quia ex illa jam perfecta civitate formam videntes trahunt, quam filiorum mentibus loquentes imprimunt: & quidquid illa pulchritudine indignum conspiciunt, ab eorum mentibus abscindere conantur. Et quia in illius beatæ patriæ gloria tota dilectione requiescunt, ibi ejus domus esse perhibetur. Ejus namque domus esse cognoscitur, in qua amando conversatur. Unde & ille egregius prædicator gloriatur, dicens: *Nostra conver-*

satio in cælis est. Bethel namque circuit Galgal, & Maspha th, & in earum aliqua non habet domum, in Ramatha autem domum habet: quia doctores sanctæ Ecclesiæ quidquid nunc accipiunt de exemplis electorum, quidquid de eruditione sacrorum voluminum, quidquid de altitudine supernæ revelationis transitoriè rimantur, ad adjutorium habent itineris, non ad amorem remunerationis. Illud verò, quod in superna civitate diligunt, non ad profectum itineris, sed ad sufficientem, immò ad abundantem largitatem mercedis. Et quia illuc cuncta bona congregantur, sequitur:

Aedificavit ibi etiam altare Domino.

Quid est enim altare Domini, nisi cor justi? Veritatis autem judicio dicitur: *Ubi est thesaurus tuus, ibi & cor tuum.* Qui autem pro amore supernæ patriæ bona agit, dum ardenter ad ea, quæ sursum congregat, pervenire desiderat, profectò altare ædificat, super quod quotidiani desiderij hostias incendat. Bene autem dicitur: *Aedificavit ibi altare Domino*: quia ex incremento studij cælestis, sicut flamma crescit in corde boni desiderij, ita & velut additis lapidibus, altare sursum construitur, ubi Deo holocausta offerantur amoris. Quod etiam ad lucrum animarum referri convenienter potest. Doctor namque in Ramatha altare Domino ædificat, cùm subditorum merita in cælo locat, & dum quotidiano ejus studio electæ animæ ad cælestia regna conscendunt, velut ad structuram superni altaris lapides mittuntur. Dicatur ergo de Samuele, dicatur: [*Aedificavit ibi altare Domino:*] quia nimirum valde otiosum est doctoris studium, si per hoc, quod ab illo in terris agitur, cæleste ædificium non augetur.

Matt. 6 c. Mor. 25. c. 7.

LIBER QVARTVS

CAPVT PRIMVM.

SANCTORUM virorum facta præcedentium sæpe electorum sequentium solatia sunt. Mira etenim dispensatione divini consilij, & altissimæ conversationis arce sic sublimati sunt, ut fortia agerent sibi, recta subditis providerent; sic sibi quandoque derelicti, ut ea, quæ recta intentione disponerent, secundùm Dei providentiam recta non essent; quatenus illorum infirmitas, electorum sequentium firmitas fieret: quia etsi ut homines in disponendis sanctæ Ecclesiæ negotiis falli possunt, ipsæ tamen ecclesiasticæ dispositiones deserendæ non sunt. Ecce etenim dicitur:

Ca. VIII 1. Reg.

Factum est autem cùm senuisset Samuel, posuit filios suos judices Israel, fuitque nomen filij sui primogeniti, Iohel, et nomen secundi, Abia, judicum in Bersabee. Et non ambulaverunt filij sui in viis ejus.

Ecce qui prophetiæ spiritu plenus fuerat, ij, quos judices Israeli ponebat, quia post avaritiam postmodum declinare debebant, & munera accipere, & pervertere judicium, non cognovit. Quid ergo mirum, si falli in disponendis ordinibus possunt, qui prophetiæ gratiam non accipiunt: si ij, qui prophetiæ spiritum habent, eumdem spiritum ad disponenda cuncta non habent? Quis autem de tanto viro dubitet? Quia si futuram perversitatem filiorum prænosceret, eos utique forensibus honoribus non præferret. Qui ergo reprobos scienter provehunt, hoc Prophetæ exemplo sibi blandiri nequaquam possunt: quia tunc solùm innoxiè agitur, cùm in eis, tempore quo promoti sunt, subsecutæ iniquitatis signa nulla patuerunt. Quare & aptè ij, qui judices Israeli à Samuele positi sunt, cùm ponerentur, ejus filij dicebantur: ut ex eo non solùm per carnem credantur geniti, sed etiam conversationis ejus splendoribus adornati. Quare & eorum nomina cautè assignantur: ut ex titulo nominis, illa, quæ tunc eis inerat, cognoscatur forma virtutis. [*Nomen unius, inquit, Iohel, alterius Abia judicum in Bersabee.*] Sed & de illis, qui post acceptam dignitatem declinasse ad avaritiam dicuntur, apertè ostenditur: quia antequam ejusdem dignitatis culmen attingerent, in eis futuræ pravitatis signa nulla videbantur. Sed ecce, dum pastorum solatia attendimus, gregis Dominici non prava pericula intuemur. Nam steterunt subditi, sed in culmine prælationis positi Prophetæ filij ceciderunt: ut si nobis sub cura majorum positis indesinens sanctę vitę studium, aut securitas magnæ conversationis arrideat, præesse tamen aliis non habeamus in appetitu desiderij, sed in magnitudine timoris. Sed carnales quique, dum sola visibilia attendunt, spiritalem sanctorum conversationem cognoscere non merentur. Pastorum quidem sanctæ Ecclesiæ culmen aspiciunt, sed cogitare nesciunt, quàm inviti illi intus decorem tollerent, quem in splendore culminis foris tenent, quòd sublimitatem honoris in oppressionem magni sustinent oneris, quod magno desiderio fugiunt, quod exteriori ministerio prosequuntur. Testante etenim egregio doctore didicimus, quòd *animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei.* Unde & tantò dementiùs carnalia sequens errat, quantò per discretionis virtutem spiritalia nulla jam penetrat. Et nonnulli tales in tantum dementiæ malum proficiunt, ut commovere ipsum etiam statum Ecclesiastici culminis non vereantur. Unde & sequitur:

1. Cor. 2. d. B. Aug. contra Faustum Manich. lib. 32. c. 18.

Congregati ergo universi majores natu ex Israel venerunt in Ramatha, dixeruntque ei: Ecce tu senuisti, & filij tui non ambulant in viis tuis. Constitue super nos regem, ut judicet nos sicut universæ habent nationes.

His autem, qui vivebant sub spiritali regimine, regem petere, quid aliud est, quàm eamdem spiritalem prælationem in sęcularem dominationem transferre gestire? Sed sancti viri cùm se à subditis contemni conspiciunt, non tam eis displicet, quòd contemnuntur, quàm quòd contemptores sui Deo non placent. Eorum quippe contemptu, suæ internæ gloriæ dari incrementa conspiciunt, sed augeri merita sua subditorum defectibus ingemiscunt, quos sic meritis vellent proficere, ut in æterna meritorum retributione, secum eos, quibus præsunt, habere potuissent. Quare & subditur:

Displicuit sermo in oculis Samuelis, eo quòd dixissent: Da nobis regem, ut judicet nos.

Hoc namque ei displicuit, per quod displicere Deo, qui loquebantur, existimavit. Quia verò non simpliciter dicitur: displicuit sermo Samueli, sed in oculis Samuelis, & statim subditur:

Et oravit Samuel pro populo Dominum:

Paulò subtiliùs ea nos considerare oportet. Sancti viri, qui omnipotenti Deo valde displicere metuunt,

in suis judiciis faciles non sunt, sed cuncta prius rationabiliter intus ordinant, ut ea foris in opere irreprehensibiliter disponant. Nam electionem accipiunt nullam judicij, si non probatur contemplatione rationis. Hos profectò oculos Prophetæ Dominus aperire volebat, cùm dicebat: *Vide oculis tuis, & auribus tuis audi.* Hinc in Evangelio discipulis dixit: *Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis.* Oculi quippe sanctorum, sunt intellectus rationis, reserati per gratiam Spiritus sancti. Et idcirco Samuelis esse dicuntur: quia carnales quique, etsi per humanam sapientiam rationales esse videntur, ab hujus lumine rationis eò cæciores sunt, quò illis solis oculis vident, quos serpens aperuit. Nam si spiritualium virtutum fulgorem aspicerent, eum profectò in ornatu suæ mentis habere desiderarent. Tantus siquidem decor earum est, ut visus numquam non possit videntis desiderio concupisci. Sapientes ergo sæculi cùm se oculos rationis habere arbitrantur, ex hoc cognoscere possunt, quàm dementer insaniant: quia virtutum sanctarum pulchritudine non illici, earum profectò gloriam non solùm non cernere, sed nec somniari est. Sancti ergo viri, qui jam illuminatione sancti Spiritus in internorum amore obligati sunt, mentis suæ oculos ad videndam intimæ claritatis gloriam tantò clariores habent, quantò de mundi caligine in desiderio nihil habent: & discernere carnalia tantò rectiùs possunt, quantò longè à carnalibus assumpti in Spiritus sancti gratia altiùs profecerunt. Unde & Apostolus Paulus de experientia tantæ visionis sententiam protulit, dicens: *Spiritalis judicat omnia.* Bene ergo dicitur:

Ezec. 40. a
Luc. 10. b
1. Cor. 2. d

Displicuit sermo in oculis Samuelis.

Quia à viris spiritualibus nil antè despicitur, quàm despiciendum esse per spiritalem mentis intuitum judicetur: & quia quò abundantiori gratia Spiritus sancti pleni sunt, de virtutis suæ celsitudine non præsumunt, sequitur:

Et oravit Samuel Dominum.

Quid enim Dominum oravit, nisi, ut sibi dignaretur ostendere, si tumultuantis populi petitioni assensum dare debuisset?

Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem populi in omnibus, quæ loquuntur tibi. Non enim abjecerunt te, sed me, ne regnem super eos, juxta omnia opera sua, quæ fecerunt à die, qua eduxi eos de Aegypto usque ad diem hanc.

Quia oranti Prophetæ dicitur: *Constitue super eos regem:* planè ostenditur, quia an hoc faciendum esset, sibi revelari postulavit. Et quia subdens, ait: [*Non te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos.*] Aptè ostenditur, quantùm sibi sermo displiceat, quem in oculis Samuelis displicuisse perhibetur. Quæ convenientia judicij in sanctis oritur ex virtute charitatis: quia dum ex tota mente conditorem diligunt, & ejus voluntati obedire devotè conantur, ex præmio supernæ retributionis accipiunt, ut ab eadem Dei omnipotentis voluntate aliter sentiendo non discrepent, quam in bonis operibus semper tenent. Scriptum quippe est: *Qui adhæret Deo, unus spiritus est.* Domino quippe adhæret, qui præcepta voluntatis ejus facere semper studet. Sed unus spiritus cum eo fit: quia ex diuturna devotione pij operis in tantam gratiam divinæ cognitionis assumitur, ut ab interni ejus æquitate judicij per errorem mundani spiritus dissentire ultra non possit. Sed valde difficile respondetur, si quæritur, cur omnipotens Deus & abjectum se in regis petitione conqueratur: & tamen id, quod petebatur fieri decernat: rursumque si dignitas regia ordinanda fuerat, cur velut indignata Dei majestate fuerit permissa, & cùm provisus rex eligi decernatur, cur reprobandus eligitur? Quid ad hæc aliud respondere possumus, nisi id, quod Apostolus Paulus, ineffabilem abyssum judiciorum Dei perscrutari audentibus respondebat: *Homo, inquit, tu quis es, qui respondeas Deo?* Sed si hoc efficaciter definire non possumus, tangere inquirendo possumus. An fortasse abjectum se in regis petitione conqueritur? Pro reproba voluntate malè petentis populi, petitus rex conceditur pro vindicta. Quod si rationabiliter dicitur, dum utrumque posuit, & culpam, & ultionem pariter ostendit. Ex reproba quippe voluntate injusta postulasse convincitur, qui abjecisse conditorem petendo monstratur. Culpam ergo malæ petitionis insecuta est pœna districtæ æquitatis. Magna etenim vindicta est, quæ ex districtione procedit interni examinis, quando reproba mens sic projicitur, ut quod malè deliberat, agere permittatur. Qui ergo in petendo rege Dominum abjecisse convicti sunt, dum id eis permitteretur agere, per quod à se Dominum abjicerent, gravior pœna non erat, qua hîc plecti debuissent. Quo in loco notandum est; quia abjectionem Prophetæ Dominus suam facit. Non enim simpliciter dicit: [*Abjecerunt me, ne regnem super eos:* sed *non te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos.*] Ut profectò ostendat, quia in persona electi præsulis ipse suis subjectis præmineat; & cùm ad spiritale culmen electorum carnalis rector assumitur, ipse abjici videtur, cujus præcepta dissipantur. Ergo quàm reverendi sint optimi pastores sanctæ Ecclesiæ liquet. Ecce enim dum fideliter Deo serviunt, tanto ei amoris vinculo conjunguntur, ut quidquid eis ingeritur, divinæ injuriæ adscribatur. Unde & in Evangelio primis Ecclesiæ pastoribus dicit: *Qui vos spernit, me spernit.* Ubi etiam aliquid gravius cernitur: quia cùm abjectum pastorem conqueritur, abjicientium peccata omnia, & parentum etiam mala memorantur [*Juxta omnia, inquit, opera sua, quæ fecerunt à die, qua eduxi eos de terra Aegypti.*] Summum namque crimen agnoscitur, ad cujus discussionem in Dei memoria præterita cuncta peccata reducuntur. Et abjectum ergo se Dominus conqueritur, & tamen ordinare, in quo abjicitur, concedit: quia cùm districtæ æquitatis suæ virtutem exequitur, ab eo carnalium desideria impleri per ejus misericordiam nequaquam prohibentur. Sed & quæ concedi dignitas pro vindicta potuit, non tranquilla majestate divinitatis concedi debuit, sed velut indignata. Indignatam verò majestatem Dei non seipsam asserimus, quæ passioni non subjacet: sed quia dum culpas discutit, indignationis verba per scripturas dicit. Item quia in typum carnalium prælatorum assumitur, reprobandus rex eligitur, non electus. Vel fortasse idcirco reprobus rex eligitur, ut electus successor ejus rex David in eo cognosceret, quid cavere debuisset. Sic nimirum & de illa angelorum curia legimus, quia de apostata primo angelo scribitur: *Ipse est principium viarum Dei:* sed qui ante omnia conditus est, per superbiam cecidit, & in ejus ruina sancti Angeli didicerunt, qua virtute stare potuissent. Quod nimirum, qui apertis rectæ fidei oculis, intueri poterit, pariter attendit: quia omnipotens Deus etiam tunc magnæ misericordiæ dona tribuit, cùm vindictam irrogat; quia dum reprobos punit, sanctos erudit: ut unde illi deficiunt, isti in suis profectibus adjuventur. Districto siquidem judicio permittit mala fieri, sed misericorditer providet de his malis, quæ per judicium irrogat, quæ bona facere disponat. Nam quæ major culpa, quàm illa, qua omnes morimur? Et quæ major bonitas, quàm illa, per quam à morte liberamur? Et quidem, nisi Adam peccaret, Redemptorem nostrum carnem suscipere nostram non oporteret. *Non enim venit vocare*

Rom. 9. c
Luc. 10. c
Iob. 40. c
1. Cor. 6 d

justos, sed peccatores ad pœnitentiam. Si ergo pro peccatoribus venit, si peccata deessent, eum venire non oporteret. Si peccata, ad quæ delenda venisse creditur, per justitiam Dei permissa esse sentiuntur: dum pro peccatoribus Deus homo nasciturus erat, ex illo malo, quo morituri erant, bonum, quod malum illud vinceret, omnipotens Deus sese facturum providerat. Cujus profectò boni magnitudo, quis fidelis non videat quàm mirabiliter excellat? Magna quippe sunt mala, quæ per primæ culpæ meritum patimur, sed quis electus nollet pejora perpeti, quàm tantum Redemptorem non habere? Eligatur ergo rex; sed reprobandus: eligatur velut in indignatione, non voluntate Dei: subsequatur ergo rex juxta cor Dei; ut ex judicij ejus districtione vindictæ malum procedat in reprobos, & bonum, quod ex malo facturus erat, per largitatem divinæ gratiæ redundet in pios, dum illi in malo, quod cupiunt, cadere permittuntur. Sed unde se illi præcipitant, agitur, ut alij nequaquam cadant. Sed quia his verbis judicium divinæ districtionis asseritur, videamus jam, quanta dispensatione utitur, ne id malè deliberantes agant, unde puniantur. Nam sequitur:

Nunc ergo audi vocem eorum: verumtamen contestare eos, & prædic eis jus regis, qui regnaturus est super eos.

Quasi aperta ostensione clementiæ dicat: Sic audi voces eorum, ut tamen ipsi priùs de jure regis, quem petunt, audiant quod expaveſcant; & velut tunc malè cœpta deserant, cùm, quàm sit res onerosa, cognoscitur, quam petebant. Sequitur:

Dixit itaque omnia verba Domini ad populum, qui petierat à se regem, & ait: Hoc erit jus regis, qui imperaturus est vobis. Filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, facietque sibi equites, & præcursores quadrigarum suarum: & constituet sibi tribunos, et centuriones, et aratores agrorum suorum, et messores segetum, et fabros armorum, et curruum suorum: filias quoque vestras faciet sibi unguentarias, et focarias, et panificas: agros quoque vestros, et vineas, et oliveta optima tollet, et dabit servis suis. Sed et segetes vestras, et vinearum reditus addecimabit, ut det eunuchis et famulis suis. Servos etiam vestros, et ancillas, juvenes optimos, et asinos auferet, et ponet in opere suo, greges quoque vestros addecimabit, vosque eritis ei servi.

Cùm à carnalibus subjectio quæritur, profectò quidquid præcipitur eis, grave est, etsi non sit difficile: quia cùm ex superbiæ tumore habeant, ut propriæ voluntatis arbitrium sequantur, quidquid eorum deliberationi obviat, gravissimum pensant. Jam verò cùm dura & contraria jubentur, quæ ei est moles oneris? Qui tumor cordis? Cùm ferre etiam blanda, & levia vix nolentes possent, quæ si vellent, facillimè pertulissent. Videamus ergo stultæ audaciæ hominis, quàm dignè respondeat pia dispensatio conditoris. Jura hominum proponuntur contemnentibus jura Dei; & his, qui mitia & salubria divinitatis consilia spreverant, dura & importabilia humanæ servitutis onera prædicuntur: ut ex his secum rationem facerent, quàm intolerabilia essent imperia hominis eis, qui non tam imperantis, quàm monentis Dei, ne id peterent, consiliis obedire noluissent. Sed habent corda carnalium temeritatem ex incremento audaciæ, habent duritiam ex simulationis ratione. Ex temeritate quidem facilè agenda delibe- A rant; sed quia, quod malè proponunt, non intelligunt, meliorum consiliis adjuvari non possunt. Quare & hîc quoque subditur:

Noluit populus audire vocem Samuelis. Et dixerunt: Nequaquam: Rex enim erit super nos, et erimus nos quoque, sicut omnes gentes, et judicabit nos rex noster, et egredietur ante nos, et pugnabit bella nostra pro nobis.

Magnæ quidem temeritatis extitit, contra Dei voluntatem regem petere, magnæ duritiæ, consiliis Prophetæ vinci non posse. Magnæ temeritatis fuit, ei rationes proponere, quem sciebant cuncta, quę acturus erat, revelante Domino, priùs scire. Magnæ duritiæ, illi non acquiescere, quem noverant ea tantum, quæ B Domino revelante, didicerat, imperare. Nam quid est, quòd respondentes dicunt: [*Nequaquam, sed rex erit super nos?*] Sed qui, *Nequaquam*, dicunt, profectò id negant, quod audiunt. Apertè ergo in hoc verbo ostenditur, quia ad hoc Propheta grave jus regis exposuit, ut nequaquam peteretur. Jus verò regis audiunt, & id, propter quod exponitur, detestantur; ut reproborum cordium profectus exprimatur, in quibus mali propositi consummatio est, & inconvertibilitas voluntatis. Sed nos antiqua tempora reprehendimus, qui nostra videre non curamus. Quæ nimirum tempora, quo senescente mundo, vetustiora sunt, eò & in pluribus per temporis ac negligentiæ vitium remissiora. Tantò etenim audaciùs nunc mala proponimus, quantò jam cum robusta juventute C sæculi, robur exaruit humanæ conditionis: tantò difficiliùs, quod malè est propositum, revocamus, quantò ex laxato vigore spiritus, mens nostra carnalis efficitur. Ita enim sunt humani lapsus, ut quod in spirituali virtute deficit, in carnali vita roboretur. Omnia quidem hæc juxta egregij doctoris vocem: *In figura contingebāt illis: scripta sunt autem propter nos.* 1.Cor.10
Jam quidem apertè cognoscimus horum Israelitarū audaciam, quę divinæ indignationis judicia sequuta sunt: & tamen contra voluntatē Dei, contra prelatorum sanctæ Ecclesiæ consiliū agenda proponere non timemus. In malo quoque proposito reprehensi resistimus, & salubria majorum cōsilia insuperabili malo pervicaciæ vincere conamur. Videmus, quanti mali incrementum sit, pereuntes aspicere, & sequi ad D perditionem eorum vestigia non timere: pœnales laqueos mortis incurrentes cernere, & eisdem laqueis irretiri, nequaquam metuere. Et illi quidem contra Domini voluntatem regem petierunt; sed à regia dignitate postea actum est, ut populus, qui Deum abjecerat, idola coleret, simulacra adoraret. Quàm reverenda ergo sint majorum consilia cernimus, si hoc sollicitè consideramus: quia qui ea despicere ausi sunt, hoc se non proviserunt agere, unde tam profundo erroris pelago demergi potuissent. Meritò igitur se abjectum Dominus in regis petitione conqueritur, meritò regiam dignitatem concedit indignatus. Tanta quidem erat iniquitas postulantium, ut cùm illud peterent, per quod à Deo recederent, ex Dei judicio permitti posset, prohiberi non posset. Quia verò hæc juxta litteram diximus, quid etiam E spiritualiter designent ea, quæ continentur in jure regio, videamus.

CAPUT II.

ABjecto etenim Samuele, rex petitur: quando reproba multitudo populi spiritualem pastorem despicit, & præesse sibi carnalem quærit. Cum quibus sæpe divinæ æquitatis districtione agitur, ut eo ipso, quòd electum prædicatorem despiciunt, subesse reprobo permittantur: ex cujus imitatione tantò deteriùs pereant, quantò majori superbia id, ex quo vivere in æternum poterant, audaciùs contemnebant. Cùm ergo jus regis prædicitur, nimirum in unius carnalis præpositi conversatione

ostenditur, quod carnales ceteri ex tyrannide acturi sunt, non quod electi debeant imitari. Nam in eadem Regum historia legitur; quia cùm rex Achab Naboth vineam abstulit, iram Dei omnipotentis incurrit. Hic verò cùm jus regis prædicitur, agri, vineæ, & optima oliveta tollenda esse memorantur. Cùm ergo hîc prædicitur, quod commissum illic punitum est: ostendit, quod divino judicio non jubetur. Quare & electus rex David cùm ad ædificandum altare Domino Ornam Jebusæi aream peteret, regio illo tyrannorum jure non uti voluit: cùm eam accipere nullatenus acquieisceret, nisi antè pro ea dignum pretium dedisset. Quia igitur ea, quæ in jure regio continentur, vitanda potius, quàm imitanda prædicuntur, eò subtiliùs consideranda sunt, quò vitari nequeunt, si nesciantur. Ait ergo: [*Filios vestros tollet, & ponet in curribus suis.*] Filij electorum ij sunt, qui eorum virtutes imitantur. Currus etiam, carnalium prælatorum sunt fastus mundanæ elationis. Nam dum ceteris se sublimiores esse gloriantur, quasi curribus vecti, per alta gradiuntur. In curribus ergo fidelium filij ponuntur, quando pastores reprobos per appetitum mundanæ gloriæ sequuntur: cùm relictis spiritualibus studiis, carnalis vitæ commoda expetunt: & deposita illa sublimi intentione cælestium, alta sæculi assequi conantur. Bene itaque non in curru, sed in curribus ponendi Israelitarum filij dicuntur: quia ex omni, quod præcellit in carnalium prælatorum culmine, proficiunt in elatione: & quasi tot sublimibus curribus in alta se elevant, quot alta conspiciunt, quibus aliis se superiores putant. Bonorum ergo filios rex in curribus ponit, quando carnalis rector electorum imitatores exemplo suæ pravitatis ad elationis vitia pertrahit; ut cælestia postponant, terrena appetant, & in hoc solo gaudeant, si ex eo, quod temporaliter altum volvitur, ceteris præferantur. Et quia contra minores non solùm erecti, sed etiam fortes sunt, sequitur: [*Et faciet sibi equites.*] Velut enim in equis sæviunt, qui & sublimes sunt dignitate, & potentiâ truces. Equites quoque sunt, quia dum feroces cordis sui motus contra impotentes dirigunt, ad omne, quod per tyrannidem exercere appetunt, veloces sunt. Anhelant quippe impetu, spumant rabie, & quos cursu tyrannidis impetunt, elidunt. Sed dum in pastoribus reprobis alij mundanæ elationis fastus æmulantur, alij eorum exemplo, quos valent, opprimunt: nonnulli etiam sunt, qui ad exercenda mala, quæ per seipsos bonis inferre nequeunt, nequiores se alios introducunt. Unde & sequitur: [*Et præcursores quadrigarum suarum.*] Quæ sunt enim quadrigæ regis, nisi perversæ mentes malorum subditorum, in quorum consiliis prælatus reprobus requiescit? Quadrigæ etenim sunt, quæ reges portant: dum per iniqua consilia pravorum acta rectorum adjuvantur. In eis quippe, quasi per sublime rex ducitur, dum per eos, qui ad temporales honores eis favent, quidquid carnales præpositi de altitudine sæculi in desiderio volunt, exequuntur. Qui rectè quadrigarum nomine designantur. Quadriga enim inde stat, unde volvitur: quia reproba mens finem suæ intentionis habet sæculi volubilitatem. Inde quidem requiescit, quo per innumeras curas mentis rotantis mundi negotia ventilare non definit. Regum ergo quadrigæ sunt, dum per omne, quod altum volvendo cogitant, in se carnalium præpositorum jussa portant. Sed qui locum familiaritatis juxta carnales prælatos habent, habent minores, quibus imperent. Ipsi ergo, velut quadrigæ regis sunt, illi præcursores quadrigarum; quia eo modo, quo carnalem præpositum ad opprimendos humiles invehunt, ipsi quoque ad nocendum quibus possunt, per aliorum ministerium deducuntur. Quasi enim quadrigarum præcursor est, qui iniquâ mentis suæ versutiâ artem cogitat, per quam illum ad inferenda mala mitibus introducat. Si verò, ut plerique codices habent, non præcursores, sed persecutores quadrigarum legimus, profectò ij sunt, qui reprobos ad malum currentes imitantur. Quadriga etiam honoris causâ portari regibus solet. Quasi ergo in quadriga rex sistitur, quando carnalis rector de magnorum, qui videntur juxta se, adulationibus gloriatur. Qui verò istos in eorum laudibus præcedit, aut sequitur, præcursor seu persecutor est quadrigarum: quia adulationes isti, vel pòst, vel antea proferunt, quas illi in auribus populi præeundo, aut subsequendo sparsere. Sequitur: [*Et constituet sibi tribunos, & centuriones.*] Tribuni, & centuriones fiunt, cùm in tantum mali profectum veniunt, ut ad exequenda tyranni imperia, impiis satellitibus principantur, cùm mundanarum virium acies ordinant, quas ad innocentium bella producant. Tribuni quidem sunt, qui per plures sibi fautores rectè viventibus insidiantur. Centuriones verò sunt, qui nulla nocendi genera prætermittunt. Ex eo enim perfectionem iniquitatis obtinent, quo multa, & ingentia mala, quæ possunt, inferre semper student. A centenario quippe numero centurio dicitur. Et quia centenarius numerus perfectionem significat, in mala parte perficitur, quando ad summam nequitiæ ab impiis pervenitur. Qui nimirum calliditate suaves sunt, terrore violenti. Suaviter quidem blandiuntur aliis, ut eorum auxilio terrere alios ferociter possint. Bene itaque subditur: [*Et aratores agrorum suorum, & messores segetum.*] Carnalis præpositi agri, mentes sunt subditorum: aratores verò horum agrorum sunt, qui arte sæcularis ingenij, eis suadent acta pravitatis. Velut enim agrorum soliditatem loquendo aperiunt, qui per reproba consilia simplicium corda corrumpunt. Et segetes metunt, quando semine pravi consilij decepta corda minorum fructum reddunt malæ operationis. Quæ profectò opera segetum appellatione designantur: quia perversitas reprobi subditi, dum à carnalibus rectoribus gaudenter excipitur, eorum quasi electus est cibus mentis. In qua certè perversitate, quia paulatim proficiunt, sequitur: [*Et fabros armorum, & curruum suorum.*] Quæ sunt arma & currus tyrannorum, nisi illa omnia nocendi instrumenta, quæ ad evertenda corda minorum præparantur? Sed quia curru pervenitur, quo armis feriatur, armorum & curruum regis fabri fiunt, quando nequissima cordium suorum machinatione inveniunt, & mala, quæ agant, & eadem mala inventa qualiter inferant. Arma quippe fabricare, est nocendi genera reproba mente colligere. Et currus fabricare, est ad eadem mala inferenda artem, qua accedere possint, invenire. Sequitur: [*Filias quoque vestras faciet unguentarias, & focarias, & pasificas.*] Filiarum nomine infirmorum mentes intra sanctam Ecclesiam positæ designantur. Quæ regis unguentariæ fiunt: quia dum carnales præpositos in celsitudine gloriæ transeuntis aspiciunt, eos delinire adulationibus conantur. Horum profectò unguentorum usum Psalmista reprobans, ait: *Oleum peccatoris non impinguet caput meum.* Filiæ ergo unguentariæ fiunt: quia dum carnalibus præpositis infirmi displicere metuunt, eorum feritatem, cui timendo subjacent, blandimento demulcent. Et notandum, quia filij priùs dicuntur à rege tolli, & sic equites, & centuriones, sive armorum fabri fieri: filiæ verò non tolli, sed simpliciter unguentariæ, & panificæ fieri. Tolli etenim violentiæ est. Filij ergo tolluntur, quia robusti difficilè evertuntur. Dum igitur filiæ non tolli, sed unguentariæ fieri perhibentur, quid est aliud, nisi quia qui infirmi in bono sunt, per exempla pravorum facilè dissipantur? Quæ etiam focariæ, & panificæ regis fiunt: quia qui tyrannis adulando serviunt, dum favendo placent, velut cibos exhibent. Focariæ etenim

3. Reg. 21. b

1. Par. 21. e

Sed. in Exod. cap. 15. in Prov. 26.

Rup. in Deut. cap. 27. Bed. in Pro. 14.

Ps. 140. b S. Aug. de oleo adulationis in exposit. præsentis loci. S. Hier. in Ez. 16. & in Ps. 140. Arn. in ipsum Ps.

sunt, quæ focis coquunt, quę reges comedunt. Fo- A cariæ ergo sunt, quæ per obsequia favoris carnali præpositio accendunt tumorem cordis : ut eò audaciùs favores excipiant, quò velut delicatiores sibi cibos ignis excitatæ devotionis parant. Quæ etiam panificæ fiunt : quia dum reprobam vitam laudant, carnalem mentem tyranni ad exercendam pravitatem roborant. Sequitur : [*Agros quoque vestros tollet, & vineas, & oliveta, & dabit servis suis.*] Qui sunt agri bonorum, nisi devotæ mentes subditorum ? quæ dum eorum verba libenter audiunt, bonorum operum uberem fructum reddunt. Quæ autem vineæ eorum, nisi mentes eorum ita imitatione proficientium, ut etiam aliis verbum vitæ præbeant, & quos *S. Aug. ep. 120. & 3. conf. lit. Petil. 33.* loquendo in amorem conditoris accendunt, velut potando ebrios faciant ? Quæ verò oliveta sunt, nisi B corda auditorum, qui bonorum exemplo, & exhortatione proficiunt in opus misericordiæ ? Sed dum rex constituitur, agri tolluntur : quia dum carnales perveniunt ad culmen regiminis, nonnulli bonorum auditores exempla suscipiunt pravitatis. Tolluntur ergo agri, cùm nuper devota corda seducuntur, quando ex nequitiæ semine fructum reddunt in maligna conversatione. Oliveta & vineæ tolluntur, cùm exemplo mali præpositi misericordiæ opera, & sanctæ prædicationis verba exhibenda & loquenda deseruntur. Bene autem servis regis dari ablati agri, & vineæ, & oliveta memorantur. Servi quippe sunt, qui dominorum juri semper subditi, evadere nequeunt juga dominationis. Servi itaque sunt regis, qui per abundantem iniquitatem sic se tyrannorum voluntatibus obligant, ut ab eis ulteriùs non recedant. Ablatos ergo agros, & vineas, & oliveta servi suscipiunt : quia reprobi fautores prælatorum carnalium, dum decepta corda in propositum transferunt pravi operis, velut electorum agris, vineis, & olivetis titulum imponunt tyrannicæ potestatis. Sequitur : [*Sed & segetes vestras, & vinearum reditus addecimabit, ut det eunuchis & famulis suis.*] Cùm mali præsunt, difficile valde est, ut qui eis subjicitur, nulla religionis damna patiatur. Aliorum namque mentes omnino pereunt : sed ij, quos pervertere penitus nequeunt, dum incessanter & verba & opera eorum prava conspiciunt, qualicumque sorde maculantur. Bene ergo dicitur : [*Segetes vestras, & vinearum reditus addecimabit.*] Quasi dicat : Sub D pastore reprobo electorum etiam bona integra non sunt. Sed quod bonis demitur, eunuchis, & famulis regis datur. Eunuchi, & famuli carnalium prælatorum, sunt ejus auditores hypocritæ. Eunuchi quidem sunt, quia sæcularem voluptatem se abjecisse ostendunt : sed regis sunt famuli, quia per omne, quod de virtutibus se habere simulant, in se reproborum præpositorum impositum jugum portant. Bene autem segetum, & vinearum decima eunuchorum esse refertur : quia hypocritarum virus leviter non agnoscitur. In quo dum sancti etiam viri possunt decipi, quod perdunt, illis adscribitur, quorum fraude capiuntur. Sequitur : [*Servos etiam vestros & ancillas, & juvenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo.*] Servi, & ancillæ sanctorum E sunt, qui eis temporalia necessaria subministrant. Servi & ancillæ sunt, quia dum eis corporum necessaria tribuunt, in eodem opere misericordiæ, alij aliis robustiores sunt. Et optimi juvenes : quia & qui multùm, & qui parum possunt, dum omne, quod prævalent, in opere misericordiæ expendunt, velut electi juvenes, divina servitia valenter operantur. Asini quoque electorum sunt, quibus ferenda onera obedientiæ imponuntur, ut eorum fragilitatem adjuvent, dum ea cum eis portant, quæ sine eis portare nequaquam possent. Quid est autem, quòd in opere regis ponendi prædicuntur ? Sed qui in opere regis ponuntur, diebus constitutis debitum persolvunt angariæ, juri publicæ potestatis. Quid est ergo, quòd in opere regis servi & ancillæ, & juvenes optimi ponendi prædicuntur ; nisi, quia præeminentibus carnalibus, & electorum ministri, & devotè obedientium corda, plerumque maculantur ? Nam dum reprobam eorum vitam indesinenter aspiciunt, paulatim sic decidunt, ut aliquid de eorum factis imitentur. Ex longo quidem usu electis serviunt, sed dum sæpe vident eorum excellentiam culminis, serviri sibi ab aliis quandoque appetunt per impulsum elationis. Sua quoque misericorditer tribuunt, sed tyrannorum sępe exemplo aliena tollunt. Sed quia servi sanctorum sunt, de jure eorum exire non possunt. Ad horam quidem possunt deseri, sed ab errore, in quem decidunt, per divinam misericordiam facilè sublevantur. Quia ergo per exempla pravorum corruunt, qui citò respiscunt, velut per angariam ponuntur in regis opere : in quo diu non permanent per continuam servitutem. Sequitur : [*Greges quoque vestros addecimabit, vosque eritis ei servi.*] Quasi dicat : Dum pastor vobis carnalis præponitur, non solùm vestris, sed etiam vobismetipsis virtutum prædæ inferuntur. Greges etenim electorum, sunt turbæ virtutum spiritalium. Quia verò & ipsæ spirituales virtutes exemplo pravorum dissipantur, rex decimas tollit gregis, quando is, qui carnaliter præeminet, in sanctorum cordibus aliquas virtutes perimit. Decimas tollit : quia dum mentis integritatem dissipat, virtutum numerum imperfectum derelinquit. Denario quippe numero perfectio designatur. Unde & cùm lapsæ humanitatis nostræ damna Dominus aperta comparatione ostenderet, *Luc. 15. b Hom. 34. in Evang.* C mulierem, quæ de decem drachmis unam perdiderat, in medium ducit ; ut per hoc, quòd denarius numerus periisse ostenditur, superna illa societas, quæ novenario numero remansit in Angelis, sine reparatione conditionis nostræ imperfecta esse doceatur. Et quia decimæ per annos singulos exiguntur, aptè qui decimas offerre non desinunt, servi esse regis perhibentur. Eis quippe per annos singulos serviunt, quorum exemplo sæpe peiores fiunt. Possunt & per hoc, quòd post datas decimas servitus ista asseritur, mali profectus ostendi. Nam qui paulatim deficiunt, quotidie agunt, unde ad iniquitatis profunda deducantur. Dicit ergo : [*Greges vestros addecimabit, vosque eritis ei servi.*] Quasi dicat : Malorum exemplo paulatim decidetis, sed cadendo agitis, ut ab eorum imitatione numquam recedatis. Scriptum quippe est : *A quo quis vincitur, ejus ser-* *2. Pet. 2. d* *vus efficitur.* Quia enim per imitationem pastoris reprobi in peccati servitutem incidunt, etiam ab ejus jugo, quando volunt, solvi non possunt. Unde & subditur :

Et clamabitis in die illa à facie regis vestri, quem elegistis vobis, et non exaudiet vos Dominus in die illa : quia petistis vobis regem.

Quasi dicat, in notitiam pravæ imitationis ejus paulatim defluitis : sed pravitatis ejus exempla, quibus vos sponte submittitis, relinquere sponte minimè potestis. *Omnis* enim, *qui facit peccatum, servus* *Ioan. 8. d* E *est peccati.* Quibus ergo peccata dominantur, per se ab eorum jugo liberari nequeunt. Nam sæpe ad Dominum cum precibus veniunt, liberari petunt, sed exaudiri non possunt. Divino siquidem judicio cum eis agitur, ut qui noluerunt mala vitare, cùm possent, non possint vitare, cùm volunt : & qui sponte incurrunt mala prægnita, fugere non possunt experta. Quare & causam insinuans, qua exaudiri prohibeantur, ait : [*Quia petistis vobis regem.*] Quasi apertè dicat : Quia illud vobis dari postulastis, in quo hæc omnia futura, me prædicente, cognovistis. Hæc, ut superiùs dixi, in typo prælatorum carnalium de futura regis conversatione prædicuntur : ut ab ejus petitione quiescerent, in quo

tanta mala cognoviſſent. Sed habent corda reproborum, ut malum citò proponant, & à malo propoſito non celeriùs reſipiſcant. Quare & ſubditur:

Noluit autem populus audire vocem Samuelis, ſed dixerunt: Nequaquam. Rex enim erit ſuper nos, & erimus nos quoque, ſicut omnes gentes, & judicabit nos rex noſter, et egredietur ante nos, et pugnabit bella noſtra pro nobis.

Quibus profectò verbis mores ſubditorum carnalium apertè deſcribuntur: quia dum exteriora appetunt, interiora damna etiam expoſita non attendunt. Sed qui carnaliter præſunt, ipſa oſtenſione temporalis potentiæ ſubditis ſibi minoribus magnam ſpem dant tutelæ. Dum ergo dicunt: [*Rex erit ſuper nos, & pugnabit bella noſtra pro nobis*,] quid aliud, quàm reproborum ſubditorum mores inſinuant, qui humiles & ſpirituales prædicatores deſpiciunt, ut temporaliter à carnalibus adjuventur? Quod certè nullatenus agerent, niſi priùs lumen cordis amiſiſſent. Nam ſi ſpiritalium virorum humilitatem foris deſpiciunt, ſed qua poteſtatis ſublimitate intus emineant, cernere non merentur; in illis quoque externam poteſtatis tyrannidem vident, ſed qua infirmitate intus deprimatur, non vident. Iſti, quia Deo adhærent, cùm volunt, etiam in exterioribus potentes ſunt: illi, qui à Domino recedunt, ſpem, quam promittunt de potentia ſæculari, exhibere non poſſunt fortitudine operationis. Nam, ut de vicino exempla capiamus, Saül ad pugnanda bella regem poſtulantium, fortis & potens eligitur: ita, ut, ſacra hac hiſtoria teſte, ab humero, & ſurſum populo univerſo emineret. A Deo igitur ad regni gubernacula electus, cùm bonus exiſteret, & de filiis Iſrael aliquis melior illo non eſſet, tamen, cùm tantus, ac talis vir carnali fortitudini relinquitur, bella perdidit, quæ pugnaturus acceperat, & vitam pariter amiſit. Samuel autem, qui ſæculi potentiâ ſublimis non extitit, qui humiliter non ſolùm Deo, ſed etiam hominibus miniſtravit, de exterioribus quoque bellis trophæa potenter exhibuit. Nam non valde ſuprà de eo dictum eſt: *Tulit Samuel agnum lactentem unum, & obtulit illum holocauſtum integrum Domino, & clamavit Samuel ad Dominum pro Iſrael, & exaudivit eum Dominus. Factum eſt autem, cùm Samuel offerret holocauſtum Domino, Philiſthiim iniere prælium contra Iſrael. Intonuit autem Dominus fragore magno in die illa ſuper Philiſthiim, & exterruit eos, & cæſi ſunt Philiſthiim à filiis Iſrael.* Dicat ergo: [*Noluit populus audire vocem Samuelis*,] ut in eorum inobedientia ſuperborum corda deſignentur, ſic divinæ æquitatis judicio projecta, ut magna mala immineant, quæ incurſuri ſunt: ſed tamen ea videre non poſſint. Sequitur:

1. Reg. 10. d

1. Reg. 31. c

1. Reg. 7. c

Et audivit Samuel omnia verba populi.

Hoc profectò Samuel audivit, quod populus locutus eſt, ſed ipſum populus non audivit. Populo enim reprobo loqui, & non audire, fuit verba contra Dei voluntatem promere; ſed pœnam pravæ locutionis minimè prævidere. Samuel autem populi verba audivit: quia ſpirituales viri, dum ſuperbæ locutionis voces audiunt, futurum in eis divinæ ultionis meritum recognoſcunt. Dicat ergo: [*Audivit Samuel omnia verba populi*,] quia ſancti, ac ſpirituales viri, quidquid carnales ſuperbè foris inſonant, quale ſit, in divino judicio intus penſant. Sed quia, dum carnalium ſubditorum damnabilem vitam reperiunt, pro delendis eorum criminibus intercedunt. Sequitur:

Et locutus eſt ea in auribus Domini.

In eorum auribus loquimur, apud quos magnæ familiaritatis gratiam habemus. Sancti autem viri, quia omnipotenti Deo in magni amoris vinculo conjuncti ſunt, ei in auribus loquuntur: quia divinæ propitiationis ejus auditum tantò fiducialiùs expoſcunt, quantò apud ejus miſericordiam impetrandi locum ſublimiùs acceperunt. Peccata verò populi loquuntur pro humilitate confeſſionis, ſed in auribus loquuntur Domini: quia cum magno affectu precis januam pulſant Dominicæ propitiationis. Sed fortaſſe in auribus Domini loqui dicitur: quia dum ſancti viri pro peccatoribus obſecrant, preces, quas pro eis Deo offerunt, hominibus non revelant. Unde & in Evangelio Dominus prohibet diſcipulos, dicens: *Cùm oratis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes, qui amant in ſynagogis, & in angulis platearum ſtantes orare, ut videantur ab hominibus.* Verba ergo, ſive opera populi loquuntur, cùm delicta locutionis & operis orationibus delenda Domino exponunt. Ea verò in auribus Domini loquuntur, ut dum hominum teſtimonia orantes fugiunt, ab eo, qui occulta reſpicit, celeriùs audiantur. Dum ergo in auribus Domini Samuel loqui perhibetur, modum profectò inſinuat, quo quis auditum mereatur divinæ dignationis. Nam pervenire ad Deum oratio nequaquam poteſt, quæ ex intentione promitur, ut ab hominibus agnoſcatur. Unde & qui in auribus Domini locutus aſſeritur, reſponſa ejus etiam percepiſſe perhibetur. Nam ſequitur:

Mat. 6. c

Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem populi, & conſtitue ſuper eum regem.

Qua in re notandum, quia Samuel verba populi, quibus regem petierat, in auribus Domini locutus eſt: & Dominus ſe abjectum aſſerit in eo, quòd populus regem petit. Dum igitur oranti reſpondet, & regem facere orantem jubet, quid aliud inſinuat, niſi quia devota electi viri oratio numquam eſt infructuoſa? Nam ſi populi correctionem non obtinuit, eruditionis ſuæ bonum obtinuit, cùm abjectum populum pro mala petitione cognoſceret, ſed & nihilominus ſciret, quid facere projectis ipſe debuiſſet. Audiri ergo Propheta potuit, & non audiri: quia orando qualis eſſe deberet, novit, ſed à populo reproba poſtulanti, duritiam cordis non abſtulit. Sed hoc obtinere ille potuit, qui in auribus Domini locutus eſt: quia ſancti viri eo ipſo, quo devotè pro peccatoribus Dominum obſecrant, divinæ propitiationis auxilio muniuntur, ut eorum criminibus nequaquam polluantur, quorum ſordes delere precibus nequeunt. Quid verò eſt, quod Dominus ait:

Audi voces eorum.

Cùm ſuperiùs dictum ſit: *Audivit Samuel omnia verba populi.* Sed verba populi audierat, ut ſciret, quæ dicebantur, non ut quæ petebantur, concederet. Dum ergo ei à Domino dicitur: *Audi vocem populi, & conſtitue ſuper eum regem*, favere voluntati populi Prophetam juſſit. Et ecce, ut palam cernitur, Propheta orans non auditur, populus Deum abjiciens, regemque petens, auditus eſt. Quid hoc eſſe dixerimus, niſi quia miro & tremendo divinæ incomprehenſibilitatis judicio ſancti viri pro reprobis orantes exaudiri nequeunt: in adimplendis verò ſuis pravitatibus, audiri ipſi reprobi delinquentes poſſunt: ut illis libera iniquitas æternæ vindictæ meritum augeat, & iſtis ex affectu compaſſionis merces perpetuæ retributionis accreſcat? Et ſtatim eum ordinem, quo ad ejuſdem regis conſtitutionem ventum ſit, oſtendere incipiens, ait:

Et ait Samuel ad univerſos filios Iſrael: Vadat unuſquiſque in civitatem ſuam.

Cùm ſpiritualia diſcutere volumus, neceſſe eſt, ut

ab intentione nostra carnalia removeamus : quia mens interna non penetrat, quam exteriorum actuum pulvis cæcat. Dum igitur Propheta Domini omnem populum abire ad propria loca præcipit, à se utique tumultum carnalium repellit : ut eò spiritualia, quæ disponenda sunt, clariùs videat, quò mentis ejus aciem terrenorum actuum intentio non obscurat. Sed qualis sit, qui divino judicio prævidetur, insinuans, ait :

CAPUT III.

Cap. ix. 1. Reg. *ERat vir de Benjamin, nomine Cis, filius Abiel, filij Seor, filij Bechorath, filij viri Gemini, fortis robore. Et erat ei filius nomine Saul, electus & bonus, & non erat vir de filiis Israel melior illo, ab humero & sursum eminebat super omnem populum.*

Cùm ordinandi regis persona exponitur, cur patrum ejus nomina describuntur, nisi ut regnum ejus durabile non sentiatur ? Nam de regno, quod futurum præviderat Moyses, ait : *Non deficiet sceptrum de Juda, & dux de femore ejus, donec veniat, qui mittendus est : & ipse erit expectatio gentium.* Quia ergo tribus Juda ad regni diuturnitatem prævisa exiterat, Cis generatio memoratur ; ut regia dignitas, quæ condebatur in filio, apertè sciretur esse dispensatoria, non mansura. Sed qui carnalem regem generat, Cis, idest durus nostro eloquio dicitur, & is fortis robore prædicatur. Nunc quoque plerique carnales intra sanctam Ecclesiam sunt, qui magna agere videntur : carnales verò sunt, quia sancti Spiritus gratiam non habent : Fortes ergo sunt robore, quia omne, quod magnum videntur agere, corporale est. Nam & Cis pater Saül ideo fortis robore dicitur, ut vires corporis magnas habuisse sentiatur. Fortis ergo robore, durus est : quia qui magna carnaliter exhibet, cor molle per compassionem, in fraterna charitate non habet. Valenter agit, quæ non imitari homines foris possint, sed intus conjungi fraternis mentibus nescit per affectum dilectionis. Fortia agit, quæ Deus reprobat ; & affectum charitatis, quem approbat, exhibere non curat. Durus ergo est, quia dum superbo corde corporalia agit, ejus mentem gratia sancti Spiritus non emollit. Quò contrà sanctus vir gloriatur, dicens : *Deus mollivit cor meum, & omnipotens turbavit me.* Et sæpe, qui talium mores imitantur, Dei judicio rectores fiunt. Unde & aptè Saül filius Cis fuisse memoratur. Sed quærendum est, cur idem Saül electus, & bonus esse dicitur, qui duri filius esse perhibetur ? Sed electus dicitur non secundùm gratiam, sed secundùm judicium. Bonus etiam dicitur, ut divinæ æquitatis dispositio commendetur. Nam & mala, quæ pro peccatis nostris sæpe patimur, quia per divinam justitiam nobis irrogantur, bona sunt. Bonum profectò est, quidquid est justum. Per justitiam quippe Dei pastores reprobi ad regimen sanctæ Ecclesiæ ascendere permittuntur ; sed qui mali sunt per iniquitatem, boni sunt divina dispositione : & occulta nunc ordinatione Dei electi sunt, qui ultimo erunt universali judicio reprobandi. Pastor ergo reprobus, quia ut sit, Dei indignatione decernitur, dicatur electus : & quia justè permittitur, dicatur bonus. Item quia ad exequenda divina judicia ceteris utilior providetur, melior illo esse de filiis Israel nemo dicitur. Qui etiam ab humero, & sursum eminere super omnem populum memoratur : quia qui carnalium mores vivendo sequitur, valde nititur, ut ea agat, quæ agere alter non valeat. Carnalis etenim rector ab humero, & sursum universo populo eminet ; cùm in exterioribus fortis est sine comparatione. Possunt & hæc omnia verba laudis intelligi, quibus dum ordinandi regis persona prædicatur, regem petentium intentio confundatur. Nam dicunt : [*Rex erit super nos, & judicabit nos, & pugnabit bella nostra pro nobis.*] Dicitur electus & bonus, & quia non sit de filiis Israel melior illo, ut bona omnia in petiti regis persona excellant : sed dum ad ea non sufficit, quæ populus proposuerat, præsumptio humana confundatur, ut victa tabescat. Et quidem, ut suprà dixi, rex, qui populum præiturus eligitur, eorum bella pugnaturus, cùm à divino auxilio deseritur, bello depressus obiit, & populo, quem ad eadem bella præivit, tunc non salutis causa, sed mortis fuit. Quod denique Deo populus adscriberet, si is, qui Dei judicio electus rex fuerat, ad agenda, quæ volebat populus, non tam idoneus extitisset. Potest etiam electus & bonus intelligi, dum asseritur, non qualis in futuro prævidebatur. Dicitur ergo electus & bonus, ut talis à Domino sentiatur electus, qui per inobedientiam postea fuit reprobatus. Quare & ipsa ratio exigit, ut quæ de electo & bono usque ad reprobationis tempora dicuntur, & in bona parte sentiamus.

Gen 49. b

Iob. 23. d

1. Reg. 8. d

CAPUT IV.

SUMMATIM ergo cuncta repetentes, quid ædificationis in se contineant, secundùm aliam significationem videamus. Quia in Samuele novum sacerdotium diximus designari, quid est, quòd senuit, nisi, quia dum per decurrentium spatia temporum sancta Ecclesia ducitur, in nonnullis sacerdotibus conversationis pulchritudo veteratur ? Senuit autem Samuel, quia vigor auctoritatis emarcuit. Quasi enim juvenis erat Samuel, quando sacerdotum ordo solis cælestibus desideriis inhians, dum nulla terrena quæreret, quò efficaciùs superna prædicare poterat, eò ad ea nihilominus verbis, & exemplis subditorum animos accendebat. Valebat enim robore, & juvenili pulchritudine radiabat, dum vim cælestis verbi in splendore ostenderet sanctæ conversationis : quia quidquid validum loquendo poterat prædicare, nitebatur etiam sublimiter vivendo ostendere. Nam & mortuas animas vivificabat verbo ; sed miro flore juventutis emicans, mortua corpora resuscitabat imperio. Cùm & cæcis visum, claudis gressum, & omnibus ægritudinibus medelam tribueret, & adeo sanctissimæ conversationis pulchritudine radiabat ; ut majoris virtutis esset, hoc modo posse vivere, quàm illo aliis subvenire. Velut ergo in juventute vigebat Samuel, quando in ordine sacerdotum pariter refulgebat & mira virtus operis, & tam immensa pulchritudo sanctæ conversationis. Sed jam diu est, quòd Samuel senuit. Multa enim tempora elapsa sunt, ex quibus multi eorum, amorem sæculi sequuntur, quorum virtute depelli gaudia mundi ab aliorum cordibus debuerunt. Quod tamen non idcirco dicimus, ut sancta Ecclesia nullos viros religiosos habeat : sed quòd pauci sunt, qui prædicationis culmine perfectè noverint mundum contemnere, & summis desideriis inhærere. Quare aptè Samuel & senex dicitur, & prophetare. Senex quidem est, quia rigorem asperæ conversationis in pluribus perdidit : prophetare tamen non desinit, quia dum aliquantas vires spiritales habet, virtutem providi spiritus valenter exhibet. Quod in uno eodemque prædicatore intelligi convenienter potest. Senes quidem sunt, & prophetant, qui sic per negligentiam resolvuntur, ut bene doceant, sed malè vivant Qui filios suos judices ponunt, quando illos in sacerdotij dignitate constituunt, qui remissioris vitæ eorum tempora contemplantur. A senibus tamen juvenes ordinantur : quia, qui promovendi veniunt, fortia promittunt. Sacerdotalis quippe vitæ fortissimam professionem spondent, cujus virtutem in futura conversatione non habent. Juvenes igitur promoventur : quia, qui eos ordinant, priùs quàm ab eis professionem virtutis accipiant, eos ad tanti ordinis celsitudinem non assumunt. Priùs namque eis insinuant, & quàm sublimiter

blimiter vivant, & quàm subtiliter doceant: quòd idcirco debent sublimiter vivere, ut utiliter valeant prædicare, ut vitæ propositum semper ad superna dirigant, ut de labore prædicationis temporalia præmia non requirant, ut personas in judicio non accipiant, sed justa æquitatis lance cuncta disponant: quatenus viarum Dei difficultates audiant, & an velint subire earum labores, dicant. Has profectò difficiles vias plerique dum sacros ordines ambiunt, se ambulare profitentur: sed dum ad id, quod ambiunt, perveniunt, sponsionis suæ tenere fortitudinem, prætermittunt. Unde & Samuelis filij non ambulasse in viis ejus, sed accepisse munera, & pervertisse judicium aptè relati sunt. Samuelis enim viæ sunt, quia prædicatoris officio exponuntur. Filij ergo in viis patris sui non ambulant, quando ij, qui ad sacros ordines ambitiosè perveniunt, ardua religionis itinera à majoribus sibi ostensa deserunt, & perversa intentione in appetitu terrenarum rerum altiùs immerguntur. Unde & post avaritiam declinare, munera accipere, & judicium pervertere, apertè prohibentur. Qui enim laborare pro cælestibus negligunt, necesse est, ut in appetitu terrenorum arctiùs inserantur. Declinare quidem post avaritiam, est ambitione rerum terrenarum tota intentione defluere. Nam nonnulli sunt, qui terrena lucra per avaritiam expetunt, sed tamen post avaritiam non declinant: quia & temporalia appetunt, sed in appetitu eorum incurrere crimen vitant. Declinant ergo post avaritiam, qui pro terrenis, quæ ardenter ambiunt, incurrere crimen nequaquam pertimescunt. Animam quippe suam æstimant inferiorem omni re, quam possunt concupiscere. Hinc namque est rapina violenta, hinc fiunt furta latentia: quia eos, quibus avari prævalent, violenter opprimunt, & quorum rebus inferre violentiam nequeunt, furta inferre moliuntur. Sæpe & quibus non prævalent furto manuum, insidiantur falsitate verborum. Unde & filij Samuelis, ordinato processu, in inordinata avaritiæ confusione denotantur, cùm dicitur:

Declinaverunt post avaritiam, accepere munera, perverterunt judicium.

Qui enim ut munera acciperent, judicium perverterunt, ad inferendum furtum concupitæ rei, non quæsierunt obscuritatem noctis, sed tenebras rationis. Et notandum, quia ardor avaritiæ causa est accipiendorum munerum, & acceptio munerum causa est pervertendi judicij: ut Prophetæ narratione hujus vitij pravitas ostendatur, non solùm qualiter in reproborum cordibus proficit, sed à sanctorum mentibus qualiter extirpari funditus possit. Nam si perversitas ista judicij ex acceptione munerum nascitur, qui munera non accipit, judicium non pervertit, & oblata munera leviter respuit, qui avaritiæ radicem à corde suo penitus extirpavit. Sed istam culpam filiorum Samuelis, plenius videndo, quàm loquendo, colligimus. Nam si ad destituta Ecclesiarum loca respicimus, ubi pater senescit, notam avaritiæ suscepti muneris, & perversi judicij filij incurrunt: quia ubi per lucra turpia rectoris persona dissolvitur, subjecti gregis corda facilè dissipantur, ut in se nequiter vivant, & aliis exempla pravitatis præbeant. Sed libet in iis valde admirari judicia omnipotentis Dei. Nam filij Samuelis, dum post avaritiam declinant, dum causa pervertendi judicij munera suscipiunt, populo, cui præsunt, exempla pravitatis impendunt. Ipse autem populus, dum regem petit, de culmine potestatis Prophetæ filios abjicit. Deus verò omnipotens & regem petentium preces suscipit, & irascitur, quòd petatur. Quibus profectò rebus turbari possumus, si eorum rationem non subtiliter videamus. Quid enim justius est, quàm, ut populi judicio corruat, qui reprobo mentis suæ judicio sic studuit, ut se sequens populus periret? Sed tamen cùm sacerdotes malè vivunt, à laïcis judicandi non sunt. Dignè ergo indigniorem recipiunt, qui indignum indignè ejicere præsumpserunt. Nam de filiis Samuelis dicitur: *Acceperunt munera, & perverterunt judicia.* De eo autem rege, quem filij Israel petunt, terribiles valde minæ proferuntur, quia dicitur:

Agros vestros tollet et oliveta, et dabit servis suis.

Et quis sapiens non attendat, quia nequius sit publicâ violentiâ agros & vineas tollere, quàm ut acciperent munera, prætextu veritatis judicium permutare? Hæc culpa quadam verecundia tegitur, pudore obumbratur. Culpa verò illa tantò nequior cernitur, quantò manifestiùs, atque atrociùs perpetratur. Sed nos nondum ad illa regni tempora discutienda pervenimus, in quibus ista fieri mala etiam ad litteram describuntur: dum ergo juxta propositum nostrum de electo & bono loquimur, utile videtur, ut etiam jus regis, quod prædicitur, qualiter in bona parte possit accipi, subtiliter videamus. Nam si aliquid boni spiritualiter non ostenderet, nequaquam in hac sacra historia diceretur:

Locutus est Samuel ad populum legem regni, et scripsit in libro, et reposuit coram Domino.

Quid est, quòd Israelitarum filij ponendi in regis curribus dicuntur? Sed prælatorum sanctę Ecclesiæ currus eorum devota sunt desideria. Nam dum superna gaudia ferventer appetunt, velut in curribus per alta feruntur. Hinc est, quòd Elias in curru igneo in cælum sublevatus asseritur: quia profectò ad superna gaudia sustolli non poterit, qui ea per alta & ferventia desideria non inquirit. Cùm ergo boni auditores per exemplа prædicatorum terrena contemnere, & amare æterna incipiunt, Israelitarum profectò filij in regum curribus ponuntur. Et notandum, quia & tolli dicuntur, & in curribus poni: quia priùs debent à carnalibus desideriis abstrahi, ut bene valeant superni amoris ignibus inflammari. Quæ nimirum terrena desideria, quia non facilè deseruntur, tolli filij perhibentur. Nam per magnam violentiam fieri oportet, ut terrena desideria electus auditor penitus deserat, & in cælestibus sublimiter se sustollat. De hac quippe violentia Dominus ait: *Regnum cælorum vim patitur, & violenti diripiunt illud.* De hac Paulus ait: *Nemo coronabitur, nisi qui legitimè certaverit.* Quod etiam his verbis latenter ostenditur, quia filij, qui tolluntur, non in sedibus, sed in curribus poni perhibentur. Curru quidem antiqui pugnare consueverunt. Sed & qui curru ducitur, sublimis, ac terribilis contra hostem fertur. Electi etenim viri tantò sublimiores atque terribiliores sunt occultis hostibus, quantò interni amoris celsitudine altiùs profecerunt. Sublimes quippe sunt, quia usque ad eorum intentionem malignorum spirituum suggestio non pertingit. Terribiles etiam sunt, quia reprobare eorum consilia tantò faciliùs possunt, quantò per intimi affectus vigorem in superni gaudij contemplatione consistunt. Hoc quidem quoties his dicitur, qui adhuc carnales sunt, piarum minarum illis bonitas exhibetur. Quod tale est, ac si dicat: Quia virtutis personam petitis, sub ejus disciplina vacare vitæ otio non potestis. Quare & equites regis, & persecutores regalium quadrigarum tribuni & centuriones fieri perhibentur. Omnia quidem hæc militiæ terrenæ sunt. Dum ergo equites, & persecutores quadrigarum, tribuni, & centuriones fieri prædicuntur, ad omne belli exercitium summoventur. Equites quippe sunt, quando in virtute spiritus carnis suæ voluptatis fluxa restringuntur, & cunctis illecebrosis motibus magna potestate dominantur. Velut enim equo sublimis invehitur, qui per bonum

4 Reg. 2. b
Super Ez. l. 2. hom. 21. in Ev. hom. 29.
Mat. 11. b
2. Tim. 2. a

castitatis carni suæ præpositus, liber, & velox, & effugere hostem, cùm dedignatur, poterit, & invadere, cùm dignatur. Per hoc quidem quòd bene præsidere didicit, tanta virtutis incrementa accepit, ut velut irruentis equitis impetum sustinere hostis non possit. Et quia in virtutis suæ robore exempla electorum patrum sequuntur, persecutores sunt regalium quadrigarum. Quadrigæ etenim regis sunt, bona exempla electi prædicatoris. In eis quippe & pugnans, & triumphans ostenditur: quia dum sancta opera prædicatoris aspicimus, hunc profectò sublimem videmus & in agone certaminis, & in virtute triumphi. Sed carnalibus desideriis oppressi videre hunc in quadrigis suis possunt, persequi ejus quadrigas non possunt. Velut pedites quippe in plano sunt pigri ad cursum, debiles ad conflictum. Ut ergo regales quadrigas persequi valeant, priùs equites fiant, terrena desideria conterant, carni suæ præsideant, pudicitiæ armaturâ candescant. Tunc quidem post electos patres in spirituali conflictu currere tantò decentiùs possumus, quantò per id, quod nobis laudabiliter præsumus, occultorum hostium agmina potenter ferimus. Quòd si, velut plures habent codices, non persecutores, sed præcursores legimus, à bono intellectu non vacat. Regalium quidem quadrigarum præcursor est, qui laudat verbo exempla justorum. Qui nimirum eques esse debet: quia reprobus laudator est, qui altam vitam atque doctrinam sanctorum prædicat, quam sublimi proposito imitari nequaquam curat. Sed qui aliorum vitam, atque doctrinam proponere aliis ad imitationem novit, jam quidem spiritalis militiæ esse magister incipit. Bene ergo subjunctum est:

Et constituet sibi tribunos, & centuriones.

Tribuni sunt, cùm incipiunt: centuriones, cùm in spiritali magisterio perficiuntur. Etenim, ut superiùs diximus, à centenario numero dicitur centurio. Tribuni etiam intelligi possunt spirituales viri, scientiâ simplices, sed amore Dei & proximi inflammati. Qui licet alta, & spiritualia loqui nesciant, tamen per exempla electorum, quæ norunt, ad amorem conditoris, quos prævalent, accendere conantur. Tribus quidem cognatio, sive curia dicitur. Si ergo tribuni dicuntur à tribu, qui ad profectum proximorum sanctorum exempla proferunt, tribuni nominantur. Ad rusticitatem quidem nostram destruendam, velut curia veniunt, quando nobis illa proponunt, per quæ sancti viri omnipotenti Deo placuere. Et cùm plurimorum sanctorum proprias virtutes exponunt, quasi spiritualium cognationum nobilitatem nobis aperiunt. Centuriones ergo intelligi viri perfectiores possunt, qui prædicatorum magisterio dum bene proficiunt, eorum auditores atque cooperatores fiunt. De quibus profectò in Evangelio Dominus ait: *Omnis scriba doctus in regno cælorum similis est homini patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova & vetera.* Tales quippe non solùm operatione præcipui sunt, sed etiam verbi Dei scientiâ eruditi. Unde & ad spiritalis militiæ conflictum cohortari proximos tantò utiliùs possunt, quantò & alta, quæ prædicare sciunt, in opere virtutis ostendunt. Habent in eruditione verba, habent ad exempla simplicium opera: ut alta, quæ loquuntur sapientes, intelligant; & qui verborum secreta non vident in intimis, imitentur opera, quæ vident foris. Centuriones ergo constituuntur, quando perfectione virtutis, culmen obtinent dignitatis: ut sublimiter vivant, & quò altiùs vivunt, utiliùs doceant. Sed qui centuriones sunt, cùm belli tempora ordinent, proficere debent: ut pacis etiam fructus ferre cognoscantur. Post tribunos ergo, & centuriones, agrorum fiunt aratores, & messores segetum; ut victorum jam corda vomere adhortationis aperiant, ex quibus uberius bonorum operum triticum metant. Velut in pace jam quidem arant, qui ea corda, quæ spiritalia impugnamenta devicerant, ad exercenda opera pietatis excitant. Et segetes metunt, quando de divini verbi semine, quod in auditorum cordibus sparserant, electa opera prorupisse gratulantur. Velut enim de agro triticum falcibus metunt, quando amplexu charitatis, id de superna conversatione accipiunt, quo interna devotione satientur. Sed quamdiu in hac vita vivimus, in pace nulla possidemus. Antiquus etenim hostis, quia semper bene agentibus adversatur, necesse est, semper nos ea, quæ bene agimus, defendamus. Quare & bene post aratores agrorum, & segetum messores, armorum fabri, & curruum regis fieri perhibentur. Arma & currus fabricant: ut ipsos agros, quos excolunt, easque segetes, quas metunt, defendant. Currum quippe fabricant, ut ad occursum adversariorum veloces sint: arma verò, ut sint potentes. Currum quidem conscendunt, ut magno impetu castra dæmonum atterant: &, ut extinguant, quos impetunt, arma portant. In hac quippe currus sublimitate stabat, qui dicebat: *Nostra conversatio in cælis est.* Unde & securus jam, qui superior cunctis suis hostibus apparebat, affirmans, ait: *Nulla creatura poterit nos separare à charitate Christi.* Sed qui currum conscenderat, arma tenebat: unde & exponit, dicens: *Ego autem sic curro, non quasi in incertum: sic pugno, non quasi aerem verberans, sed castigo corpus meum, & in servitutem redigo.* Quid ergo in hoc curru rectiùs exprimitur, quàm rectæ intentionis sublimitas? Currum ergo fabricare, est in mentibus auditorum altitudinem rectæ intentionis erigere. Qui enim per exempla meliorum prædicationis ministerium sortiuntur, currus post aratri & messionis studium fabricant, quando bene agentes subditos docent, ut ex omnibus operibus bonis, quæ agunt, sola æterna retributionis præmia præstolentur. Terrena quidem despicere, nulla transitoria desiderare, æterna diligere, atque ad illa magnis desideriis festinare, jam quidem sublimi currui præsidere est. De quibus nimirum curribus per Psalmistam dicitur: *Currus Dei decem millibus multiplex, millia lætantium, Dominus in illis ascendit.* Arma verò eorum, sunt acuta consilia, quibus tantò validiùs hostes feriunt, quantò celeriùs eorum astutias deprehendunt. Unde & quasi armatus ille potens loquebatur: *Non ignoramus ejus astutias.* Arma etiam fabricabat, cùm dicebat: *Et scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei.* In illis quidem curribus, & armis positi electi, veloces atque potentes sunt. Veloces quidem, quia dum spiritualia cupiunt, nequitias spirituales in momento deprehendunt. Potentes verò sunt: quia dum ardentiùs summa desiderant, quidquid eis de imo sæculi amore suggeritur, pro nullo pensant: & quasi currus vecti pondere, in hostes magnum impetum habent, qui sanctis virtutibus, & acutis consiliis pleni, tentamenta omnia, quæ ingeruntur, in momento destruunt. Nec vacat ab isto sensu, quòd currus, dum per terram volvitur, & inferiorem partem levat sursum, & superiorem deprimit deorsum. Sic nimirum & sanctorum virorum recta intentio, dum de terrenis, quæ agit, cælestia expectat, velut partem, quam per terram trahit, ad summa dirigit. Et quia se tam de bono opere, quàm de expectatione æternæ retributionis in conspectu conditoris humiliat, velut ad terram mergit partem, quam sursum levat. In rotis quippe suis currus noster incessanter volvitur, si de bono opere semper æterna intendimus, & de omni profectus nostri altitudine humiles esse curamus. Quæ profectò arma, & currus tunc sunt regis, cùm à prædicatorum sanctæ Ecclesiæ forma, & doctrina discrepare minimè videntur. Currus ergo, & arma electi prædicatores fabricant, quando auditores suos ad super-

Cap. 8.

Mat. 13. g

B. Aug. quæst. in Mat. 9. 16.

Ps. 3. d

Rom. 8. f

1 Cor. 9. d

Ps. 67. d

2. Cor. 2. c

Eph. 6. c

nam patriam festinare docent, & intentionis rectitudine & munitione virtutis. Sed hæc omnia, quæ in profectu unius ostendimus, nihil obstat, si per se in pluribus distributa sentiamus. Electos quidem per virtutum gradus proficiscentes, ostendimus priùs in curribus poni, deinde equites, & regalium quadrigarum præcursores ordinari, tribunos, centuriones, aratores, & messores constitui, ad extremum verò fabros armorum fieri. Sed quia sancta Ecclesia diversis electorum ministeriis utitur, qui vult, potest gratiarum donæ singula ordinibus attribuere singulis, ut eorum quæque sint propria illis, qui eorum affectibus strictiùs inseruntur. Quid ergo est, quod subdit: Filias Israelitarum unguentarias, & focarias, & panificas esse futuras? Sed filiarum appellatione aliquando infirmitas, aliquando fecunditas designatur. Quæ ergo Israelitarum filiæ, nisi mentes electæ sunt, ad divini verbi conceptum præparatæ? Quæ regis unguentariæ fiunt: quia dum prædicatoris sui institutione proficiunt, in se abundantem gratiam Spiritus sancti percipiunt, per quam mederi contritis cordibus salubriter possunt. Focariæ etiam fiunt: quia dum fervore sancti Spiritus plenæ sunt, exemplo suo proximorum corda in amorem conditoris accendunt. Panificæ fiunt, quando electas mentes verbi Dei alimento reficiunt. Unguentariæ ergo fiunt filiæ, quando vulnera peccatorum curant. Focariæ, quando purgata à sordibus peccatorum corda, ad studium boni operis exemplo suæ virtutis inflammant. Panificæ verò sunt, quando proficientibus per exempla, non jam exempla proponunt, sed altæ scientiæ verba proferunt; ut velut solido cibo pasti, tantò fortiùs agant, quantò jam spiritaliter instructi, ferventiùs æterna desiderant. Sequitur: [*Agros quoque vestros, vineas, & oliveta optima tollet, & dabit servis suis.*] Quinam sunt agri, quæ vineæ, quæ oliveta, quæ jure prælatorum nobis auferuntur? Sed prædicatores sancti, quando ad correptionem peccatorum loquuntur, delectationes carnis, concupiscentias mentis, simulationes bonorum operum reprehendunt. Nam si carnis delectationes iniquæ possessionis agri non essent, Apostolus nequaquam diceret: *Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem.* In carne quippe seminare, est propositum mentis obruere in delectationes corporis. Qui profectò corruptionem de carne metunt: quia in electorum resurrectione renovationem æternæ incorruptionis nequaquam recipiunt. Vinearum quoque appellatione mentis concupiscentiæ rectè figurantur: quia reproborum corda inebriant, & à cognitione veritatis alienant. Hujus vineæ fructus vituperans Moyses, ait: *Ex vinea Sodomorum, vinea eorum, & de suburbanis Gomorrhæ: uva eorum, uva fellis, & botrus amarissimus.* Ex Sodomorum quippe vinea vitē, ex Gomorrha ducit propaginem, qui nefandissimis concupiscentiis mentem replet. Quasi enim vineam facit, qui inde æterna obliviscitur, unde & per concupiscentias debriatur; & qui se quasi sub umbra vineæ, & amœnitate pravæ delectationis refrigerat, æterni sibi incendij retributionem parat. Unde aptè nimis ejusdem vineæ fructus exponens, uvam fellis, & botrum amaritudinis dixit. Uva quippe in visu est, fel in sapore: visum oblectans, gustum amaricans; quia nimirum reprobæ menti valde placet, quod concupiscit, sed in æterna pœna, quod sibi modò est dulce, amarescit. Rex ergo nobis agros tollit, cùm electus prædicator lætos in delectatione motus carnis nostræ loquendo subtrahit. Vineas tollit, cùm debriantes concupiscentias à corde nostro penitus abscindit. Oliveta etiam tollit, cùm falsæ misericordiæ opera reprehendit, cùm rectè exhortandò suggerit, nullum esse meritum operis, nisi prodeat de proposito bonæ intentionis. Sed valde quærendum est, cur dari servis regis asseruntur. Nam si hæc nobis jure auferuntur,

Gal. 6. b

Deut. 32. e

A quinam erunt, quibus non indignè tribuantur? Quod tamen si subtiliter quærimus, magnos in imperiis suis sanctos prædicatores nostros invenimus. Qui sunt ergo ij servi, nisi illi, de quorum capite ad beatum Job Dominus dicit: *Numquid accipies eum servum sempiternum?* Maligni namque spiritus servi sunt sanctorum hominum; sed in hac vita servi perpetui, in illa verò servi sempiterni. Quotidie namque hoc ingerunt, unde sancti viri coronentur. Nam cùm ex prælio hujus vitæ, æternæ gloriæ victoria nobis præbeatur, qui contra nos ea bella innovant, quibus ad æternam requiem ducimur, profectò nobis magna servitia impendunt. Servi quoque victorum sunt, testante veritate: *A quo quis vincitur, ejus servus efficitur.* Nam dum prælia contra eos, qui vi- B cturi sunt, excitant, serviunt eis, qui inde coronantur, unde ad tempus eorum prælia potenter excipiunt. Sed quia quod ad sanctorum gloriam proficit, malignis spiritibus crescit in damnationis augmentum, ablati agri, & vineę, & oliveta servis tribuuntur. De omni quidem malitia sua dæmones in æterna pœna punientur. In congressione quidem occulti certaminis, quando electi vincunt, mala, quæ repellunt, suis hostibus tribuunt: quia isti, tamquam aurum in fornace, probantur, illi pro reproba suggestione puniuntur. Agros ergo, vineas, & oliveta servi suscipiunt: quia cùm peccatores ad vitam, prædicantibus doctoribus, redeunt, hoc etiam ad damnationis cumulum dæmonibus proficit, quòd pœnitentes in culpa præterita tam diu eorum fraude C retenti sunt. Dantur etiam hæc servis, quando officio prædicatoris conversi peccatores ad Dominum agnoscunt, quòd in amore præteritorum criminum fraude dæmonum tenebantur. Quid verò est, quòd segetes, & vinearum reditus addecimari, & eunuchis famulis regis dari ea perhibentur? Sed segetes electorum addecimantur, quando excellentiora eorum opera colligimus, ut ea ad exemplum fidelium producamus. Unus denique solus fuit, qui in se omnium virtutum plenitudinem habuit, cui se omnis plenitudo divinitatis corporaliter infudit. Nos autem, quia de plenitudine ejus omnes accepimus, dona gratiarum per partes divisas possidemus. Hinc Paulus ait: *Alij quidem per spiritum datur sermo sa-* D *pientiæ, alij sermo scientiæ, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum, alteri fides in eodem spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum.* Denario verò numero, quia perfectus est, virtutes addecimamus, cùm singulorum dona electorum colligimus, quæ minores imitentur. Nam de Moyse scriptum est: *Quia erat mitissimus super omnes homines terræ.* De Abraham quoque dicitur: *Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad justitiam.* Cùm ergo mansuetudinem cum fide imitari volumus, necesse est, ut de exemplo Moysi & Abrahę ad refectionem mentis nostræ, velut electarum segetum, cibi decimentur. Sic sic nimirum castitatem Joseph, sic Job patientiam, sic zelum Phinees ad exemplum nostrum prædicatores proferunt: quia dum perfectorum virtutes ostendunt, velut electarum messium decimas congregant, quas bene proficientibus apponant. Unde & bene eunuchis, & famulis eædem frugum decimæ dari prædicuntur. Eunuchi quippe sunt, qui animi virtute, omnia in se libidinis fomenta contriverunt. De quibus nimirum in Evangelio Dominus dicit: *Sunt eu-* E *nuchi, qui castraverunt se propter regnum cœlorum.* Famuli sunt, qui adhuc studiis vitæ activæ sub aliena cura inserviunt, & ad altitudinem charitatis liberi adhuc exire non possunt. Qui & apud Moysen sex annis servire dominis suis debere inveniuntur, ut septimo liberi egrediantur: quia nimirum priùs debent perfecti esse in opere, ut ordinatè in summa contemplatione exire valeant. Eunuchis ergo famulis doctor messium decimas tribuit,

Sap. 3. b

Coloss. 1. c

1. Cor. 12. a

Num. 12. a

Gen. 25. b

Gen. 39. c

Iob. 17. d

Num. 25. b

Mat. 19. b

Exod. 21. a

Libro 1. hom. 3. in Ez.

quando ij, qui in candore castitatis obediunt sibi, A opera majorum electa sequuntur. Vinearum etiam decimas tribuit, cùm eis, quàm mira charitate patres nostri Deum, & proximum dilexerunt, ostendit; ut & ipsi etiam ejusdem charitatis abundantia repleri studeant, ac velut ebrij, præteritorumque obliti, sola futura diligant, atque ad illa ferventer currere non omittant. Post ista verò omnia servi Israelitarum, & ancillæ, juvenes optimi tollendi prædicuntur, atque in regis opere ponendi. Qui sunt servi carnalium, nisi qui, malorum exemplo, diuturna consuetudine sic depravati sunt, ut colla mentis sub jugo nequissimæ imitationis perpetuò subdidisse videantur? Servi ergo illorum tolluntur, quando electorum prædicatorum studio illi etiam peccata deserunt, qui reprobæ imitationi carnalium B vehementer subdi videbantur. Qui etiam juvenes optimi dicuntur. Juvenes quidem sunt, quia in malo fortes: optimi etiam dicuntur, quia ceteris peccatoribus nequiores sunt. Quibus nimirum per

Es. 5. e Prophetam dicitur: *Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.* Vinum denique bibunt, qui deliberatione mentis, fervorem concupiscentiæ præcipitanter excipiunt, & ebrietatem miscent: quia dum concupiscentiarum ardoribus inflammantur, ad vias rectitudinis, perdita ratione, redire nesciunt. Potentes verò & fortes tam ad bibendum, quàm ad miscendam ebrietatem sunt, ut pro ferventi proposito mali velut optimi servi esse doceantur. Hos optimos juvenes item divinus sermo demonstrat, cùm diaboli aviditatem

Hab. 7. d exponit, dicens: *Esca ejus electa.* Nam antiquus C hostis in eorum nequitia valde reficitur, qui nequissimis nequiores sunt. Ancillarum verò nomine illa nequissima peccatorum conditio designatur, qui per iniquitatem valde sunt pessimi, & aliis præbent exempla pravitatis. Velut enim ancillæ servos pariunt, dum magnæ iniquitatis non sunt solùm operariæ, sed etiam matres. Quia verò sanctorum prædicatione tales etiam convertuntur, qui magna postmodum omnipotenti Deo servitia impendunt, aptè servi & ancillæ dicuntur auferri, & in opere regis poni. An non tunc ancillam rex regum tulit, quando de illa magna peccatrice dixit:

Luc. 7. a *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum?* Et hanc in opere suo posuit, quando in castel-
Idem. 10 g lum intravit, & eum illa in domo sua recepit. Hanc D etiam in opere suo posuit: quia resurgens à mortuis, ei prædicationem suæ resurrectionis injunxit. Servum quoque tulit, quando à telonei lucro Mat-

Mat. 9. a *a* *Mar. 1. d* *Luc. 5. f* thæum ad se sequendum vocavit. In opere suo hunc etiam posuit, quia ei in domo sua convivium præbuit, & Æthiopiæ prædicatorem, conversi orbis Evangelistam fecit. Quia ergo prædicatorum ministerio hi etiam ad Dominum redeunt, de quorum salute humana cogitatio desperare poterat, bene servi, & ancillæ, & optimi juvenes in regis opere ponendi describuntur. Possunt servorum & ancillarum nomine, motus cordis & affectiones intelligi. Nam quando nobis reproba suggerunt, servi sunt: quando affectiones mentis pravorum motuum suggestionibus substerni appetunt, ancillæ. Tunc quidem necesse est, ut per rigorem propositi utris- E que dominemur. Servos nostros, & ancillas prædicatores tollunt, cùm motus cordium nostrorum, & affectiones instruunt, qualiter ad Dei servitium dirigantur. In opere regis ponunt, quando jam idem Dei omnipotentis servitium, quod eorum magisterio didicimus, exercemus. Quare & in asinis quid aptiùs, quàm lascivi motus animæ figurantur? In opere autem regis ponuntur, quando illa mens, quæ pravis cogitationibus moveri ad lasciviam solebat, prædicatione doctoris proficit, & affectus suos in appetitu imitandæ castitatis ponit. Possunt servorum & ancillarum & asinorum nomine designari, qui sæcularibus hominibus corporalia obsequia fortiter impendunt. Sed in opere regis ponuntur: quia conversi ad Dei omnipotentis servitium, spiritualia tantò devotiùs pro æterna retributione tolerant, quantò clariùs agnoscunt, quia magna sine fructu tolerabant. Greges etiam rex addecimare dicitur: quia quisquis omnipotenti Deo placere appetit, oportet, ut mundus sit per innocentiam, & studio boni operis intentus. Per illud quidem arbor bona, per istud etiam fructus facit. Quia verò multis utimur, ut servare innocentiam, & bona opera exhibere valeamus, ipsæ cogitationum innocentium turbæ greges nostri sunt. Quid ergo est, quòd addecimantur, nisi quia cogitationum subtilitas facilè non videtur? Nam sæpe bona nos cogitare putamus, quæ subtiliter discussa, bona non sunt. Addecimari ergo greges debent, ut illud solùm regij juris sit, quod denario numero continetur. Quod in nobis tunc bene agitur, cùm prædicatorum nostrorum magisterio discimus, perfecti esse non solùm exhibitione operis, sed etiam in exquisitione cogitationis. Ad extremum verò dicitur: [*Vosque eritis ei servi,*] ut videlicet sic ejus juri se subditos sciant, ut ejus mandata præterire non audeant. Hanc profectò regiam dominationem volebat Dominus statuere, cùm dicebat: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum in cælis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum in cælis.* *Mat. 16. c*

Hanc etiam potestatem exigebat à subditis, qui dicebat: *Si quis evangelizaverit vobis aliud, quàm ego evangelizavi vobis, anathema sit.* *Gal. 1. b*

Hinc item Dominus discipulos mittens in prædicationem, dicit: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.* *Luc. 10. c*

Hinc de Judææ prædicatoribus eisdem discipulis Dominus dicit: *Quæcumque dixerint vobis, facite.* *Mat. 23. a*

Servi ergo regum nostrorum sumus, quando sic prælatorum nostrorum imperio subdimur, ut præter eorum auctoritatem agere nulla præsumamus. Quia ergo eis præsunt, qui in virtute obedientiæ suas virtutes roborant, in fine regij juris dicitur: *Vosque eritis ei servi:* ut fideles subditi, tunc etiam se subditos prædicatorum præcepto debere esse cognoscant, quando per virtutum profectum, ad perfectionis culmina perducuntur. Quod etiam eisdem verbis ipsa Veritas discipulos edocens, ait: *Cùm feceritis hæc omnia, dicite: Servi inutiles sumus.* *Libro 6. Moral. cap. 5. B. Aug. lib. 4. de doctr. Christ. c. 26. in fine.* *Luc. 17. c*

Verumtamen, quia carnalibus ista loquebatur, adjunxit, dicens: [*Et clamabitis in die illa à facie regis, & non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petistis vobis regem.*] Qui regem petierant, à facie regis clamant, quando ij, qui agere spiritualem vitam sub bono rectore voverant, ejusdem vitæ relinquere labores tentant. Facie quidem omnes agnoscuntur. Facies ergo regis est cognita conversatio, & eruditio boni prædicatoris. Qui nimirum, quia dura & aspera pro æterna vita agunt, & dura præcipiunt, eorum vitam atque doctrinam carnales subditi non imitari, sed fugere conantur. Faciem quippe regis tunc vident, qui regem petierant, cujus aspectum ignorabant: quia in prælato suo cælestis itineris districtio, quàm sit laboriosa, considerant, quam velut rem facilem, antequam cognoscerent, appetebant. Tunc à facie regis clamant, qui regem petierunt: quia dum carnalis vitæ deserere morem volunt, ejus, quem sibi præesse voluerunt, optimi pastoris sui laudabilem imitationem effugere nituntur. Et quia cæco corde lucem videre non possunt, ad Dominum clamant, ideſt, ut evadere spirituale jugum Dei possint, Dominum obsecrant. Sed non exaudit eos Dominus in die illa. Quæ est dies illa, qua reprobi subjecti Dominum obsecrant, nisi intentio vanæ prosperitatis? Non exaudiuntur: quia profectò per divinam gratiam numquam fit, ut bonis rectoribus semel promissa subjectio, libera egredi ad

mundi delectationes possit. Quare & causam subjunxit, dicens:

Quia petistis vobis regem.

Quasi dicat: Pastoribus spiritalibus promissa subjectio indissolubilis est. Facilè quidem vobis regem petitis: sed quia dignitas regia gravis est, eorum potestatem effugere facilè non potestis. Hoc quia ad historiam dicimus, notandum esse censemus, quia omnipotens Deus, dum jus regis præcidit, religiosis præpositis formam institutionis impendit. Quare? Ut qui arctissimam conversationis viam imperant, noviter accedentibus facilè aditum non impendant. Quare & ejusdem arctissimæ vitæ magister optimus, summæ veritatis discipulus eruditus præcipit, dicens: *Probate spiritus, si ex Deo sint.* 1 Joan. 4 a Et item nuncientur ei dura & aspera, per quæ itur ad Deum, ut sciat ad quod intrat. Prædicat ergo Dominus jus regis, dicat, sciat omnia, quales carnales futuri sunt in ejus observatione: & ut ad vitam virtutis debiles facilè non accedant, fortes præpositi facilè debiles nequaquam accipiant. Celeritas quidem conversionis plerumque oritur ex præcipitatione consilij, non ex incremento devotionis. Nam cùm infirmi fortia promittunt, non est expertum robur animi, sed confusio discretionis. Quos omnes sub unius denotatione sapiens admonet, qui dicit: *Super te onus ne levaveris.* Qui ergo in regularis vitæ forti proposito aliis præsunt, tantò discretiùs debent ad eamdem vitam conversos recipere, quantò & utiliùs prænoscendum est, accedentium petitio ex virtute sit animi, an ex præcipitatione voluntatis. Nam qui in suis actibus faciles sunt, solent instanter vitæ spiritalis asperitatem appetere, ut videantur magna animi virtute, quod expetunt, desiderare.

Noluit autem populus audire vocem Samuelis, & dixerunt: Nequaquam, sed rex erit super nos, & erimus nos quoque sicut omnes gentes, & judicabit nos rex noster, & egredietur ante nos, & pugnabit bella nostra pro nobis.

Hoc quia superius latè expositum est, in eorum exquisitione otiosè retinemur. Sequitur:

Et audivit Samuel omnia verba populi, et locutus est ea in auribus Domini.

Audire vocem populi, est quæ sanctæ conversationis habitum petentes, exteriùs dicant agnoscere. Nam velut accedentium vocem audimus, cùm scimus, quæ exteriùs asserunt: sed quales inter sponsionis assertiones futuri sint, non videmus. Loqui ergo ea in auribus Domini debemus, ut ipse sponsionis verba suscipiat: qui dum verba audit, corda discutit, & ex textu profectionis, usuras exquirit robusti operis. Hoc namque novitiorum nostrorum mentes audiant, & expaveſcant: quia videlicet quod nobis dicunt in auribus Domini loquimur. Nam quod coram nobis promittunt, Deo offerimus, ut ipse jam de manibus nostris teneat, quod exquirat. Quæ profectò libertas rectoris, est obligatio subditi: quia tantò districtiori sententiæ subditur, quantò apertiùs scire potest: quia de eo, quod respondet, omnipotenti Deo reddere rationem debet. Cùm ergo ea, quæ novitij promittunt, Deo offerimus, quasi chirographum, quod nobis faciunt, illi damus. Et quia latenter hoc agitur, in auribus Domini Samuel ea, quæ populus dixerat, locutus fuisse perhibetur. In auribus quippe amicorum loquimur, quando ea, quæ dicimus, extrancis cælamus. Sequitur:

Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem eorum, et constitue super eos regem.

Superiùs Propheta futura prospiciens, ait: *Clamabitis ad Dominum, & non exaudiet, quia petistis vobis regem.* Nunc verò Dominus dicit: [*Audi vocem eorum, & constitue super eos regem.*] 8. Reg. 8 d Quid per hoc nobis ostenditur, nisi, quòd sæpe bonis rectoribus sanctæ Ecclesiæ divinitus inspiratur, ut cælestis vitæ studiis eos subdant, qui sub disciplina ejusdem professionis postea devoti non sunt? Qui profectò postea à facie regis clamaturi sunt, & tamen divino præcepto regem recipiunt: quia divinitus inspirantur ad servitutem Dei devotè accedere, quos in augmento mercedis æternæ pastorum sollicitudo magni laboris sub ejusdem servitutis vinculo debeat cohibere. Ad Dominum nempe clamare dicuntur à facie regis sui: sed quid à Domino missus Propheta respondeat, ipsi reges audiant, ut quid agere debeant, inter ipsos clamores sciant. [*Non, inquit, exaudiet vos.*] Ergo nec ipsi exaudire debent. Qui enim in sanctis monasteriis sunt tepidi, medendi sunt, quasi ægri; non sunt ejiciendi, ut mortui. Nam si à Domino missi sunt, inter spiritualium unguentorum fomenta respiscent. Dicat ergo Dominus: [*Constitue super eos regem:*] quia profectò nonnulli ad servitutem Dei veniunt devoti, qui & refrigescere permittuntur: sed pastorum studio, quorum se præcepto subdiderant divina inspiratione, ad amorem cælestis patriæ recalescunt. Sed jam qualis pastor ad hæc sit idoneus, exponit, dicens:

Erat vir de Benjamin, nomine Cis, filius Abiel, filij Seror, filij Bechorath, filij Aphia, filij viri Iemini fortis robore. Et erat illi filius vocabulo Saul, electus et bonus, et non erat vir de Israel melior illo, ab humero et sursum eminebat super omnem populum.

Quid est, quòd cùm rex constituendus ostenditur, patrum nomina prædicantur: nisi quia indignè assumitur ad principatum sanctæ Ecclesiæ, qui sanctorum patrum in moribus nobilitatem non tenet? Sex autem patrum nomina assignantur, ut sanctæ conversationis eorum in bona actione perfectio designetur. Sex enim diebus mundus conditus est, sex ætatibus consummatur. Sex ergo sunt patres, qui in genealogiæ ordine electorum pastorum sanctæ Ecclesiæ nominantur: quia nimirum illorum sunt per imitationem filij, qui in forma sequentium culmen obtinent perfectionis. Pater verò regis, Cis, id est, durus dicitur: quia profectò ij, quorum sancti prædicatores imitatores sunt, vita & zelo remissi non sunt. Duri namque sunt, quia peccatoribus mollia non loquuntur: duri etiam sunt, quia ut alios bene corrigant, dura, quæ illis præcipiunt, in sua conversatione demonstrant. Durus namque videbatur, qui Judæos arguebat: dicens: *Genimina viperarum, quis ostendit vobis effugere à ventura ira? Facite dignos fructus pœnitentiæ.* Mat. 3 b Sed qui aliis durus erat, sibi remissus non erat. Nam ut pœnitentiæ duritiam, quam prædicabat, Evangelista eum tenere ostenderet, ait: *Habebat vestimentum de pilis camelorum, & zona pellicea cinctus lumbis: esca autem ejus locustæ & mel silvestre* Mar. 1 a Ad Ezechiel quoque dicitur: *Ecce dedi frontem tuam duriorem frontibus eorum, ut adamantem & silicem dedi faciem tuam.* Ezech. 3 b Sed qui tam durus contra duros in malo veniebat, ut dura, quæ ventura erant, locuturus ostenderet, diebus septem in medio eorum, antequam loqueretur, flebat. Sic enim dicit: *Et sedi ubi illi sedebant, & mansi septem dies mœrens in medio eorum.* Quia ergo sancti prædicatores, obstinatis peccatoribus, lenes, & mansueti non sunt, & quod asperum prædicant, operantur, duri filius Saül rectè perhibetur. Illos enim imitari electus prædicator

debet, qui & acuta prædicant, & quæ loquuntur, observant. Unde & de eodem regis patre subjungitur: [*Fortis robore.*] Sunt nonnulli intra sanctam Ecclesiam, qui elatione sunt, & arrogantiâ fortes. Nam magna agunt; sed cùm laudare homines ea, quæ agunt, desinunt, eadem magna ipsi agere prætermittunt. Fortis ergo robore est, qui virtutem, quàm monstrat in opere bono, habet à Spiritu sancto. *Supra 2* De quo nimirum robore superiùs Anna in cantico vaticinata est, dicens: *Infirmi accincti sunt robore.* De hoc Dominus discipulis repromittit, dicens: *Luc. 24 g.* *Sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto.* In hoc robore fortiter gradiebatur ille, de quo scriptum est: *Luc.4.b* *Regressus est Iesus in virtute spiritus in Galilæam.* Qui ergo durus dicitur, fortis robore perhibetur: quia electi viri, dum summa prædicant, ingentia demonstrant: & omne, quod altum præcipiunt, omneque quod magnum agunt, in virtute sancti Spiritus operantur. De quo dignè subjungitur: [*Et erat ei filius Saul nomine, electus, & bonus.*] Nam qui talium imitator est, utilis non solùm est ad laborem ministerij, sed aptus ad fructum hereditatis. Electus quippe etiam Judas ad ministerium fuit: sed quia bonus non fuit, jus amisit successionis. Qui ergo in Saul adhuc electo, & bono significantur, nisi sanctorum patrum electi imitatores, qui per doctrinam aliis utiles sunt, & per conversationem sibi: qui sic alios possunt regere, ut sibimetipsis nequaquam desinant providere? Electi namque & boni sunt, quia sic lucra aliorum expetunt, ut sui nulla damna patiantur. Pleni quippe in seipsis sunt, effluentes aliis, & de abundantia sui sic aliis tribuunt, ut suæ plenitudinis aliquid non amittant. Habent quæ aliis præbeant, quæ sibi possint sufficere, nulli præbent. Sic aliis præbere oleum nituntur, ut à se fomenta luminis non tollantur: ut dum illuminant alios, se non extinguant. Bene ergo electus & bonus dicitur: quia certè, qui sanctæ Ecclesiæ regimen suscipit, dives esse debet, & ornatus donorum spiritalium & plenitudine meritorum. Et quia de communi ordine, qui præcellant, eligendi sunt, sequitur: [*Et non erat de filiis Israel melior illo.*] Cujus profectò excellentia commendatur, cùm subditur: [*Ab humero, & sursum eminebat super omnem populum.*] Hac quippe specie corporis in personâ ordinandi antistitis, præsignantur acta virtutis. Quid enim in humero nisi fortitudo designatur? Sed qui ab humero, & sursum super omnem populum eminebat, tam sublimis staturæ erat, ut qui altior esset in populo, capite usque ad humerum regis pertingeret. Futurus verò rex collo & capite altitudinem omnium superaret. Capita verò, quæ sunt, nisi subjunctæ plebis mentes? Quæ cùm valde tenduntur, usque ad humerum ordinandi regis pertingunt? quia is, qui ad regendum culmen sanctæ Ecclesiæ quæritur, tantæ debet esse perfectionis, ut quidquid populus de bono opere sibi vult proponere, in sua conversatione debeat demonstrare. Quasi enim regis humerum capita plebis tangunt, quando eorum corda, quidquid virtutis in suo pastore quærunt, inveniunt. Sed rex præcellit collo, præcellit & capite. Quid enim in collo, nisi locutio: quid in capite, nisi mentis contemplatio designatur? Capite ergo & collo subditorum omnium capita excellit, si contemplationis altitudine mirabilis est, & sublimitate doctrinæ. Quasi enim capite sublimis est, cùm illa de secretis cælestibus contemplatur, quæ alij contemplari non possunt. Collum quoque super alios habet, qui altitudine locutionis suæ mirabilis est, æquandus ab aliis non est. Quasi enim caput in sublime extulerat, qui dicebat: *1.Cor. 12 a* *Veniam ad visiones gratiarum, & revelationes Domini. Scio hujusmodi hominem sive in corpore, sive extra corpus, nescio, Deus scit.* Sed velut electus & bonus rex, ut collum etiam super capita omnia se tenere ostenderet: ait: *Audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui.* *Ibidem.* Quid verò quasi eminens collum ejus miramur in iis, quæ tacuit? Adæquemus eum, si possumus, in iis, quæ dixit. De collo Apostoli Pauli processerunt epistolæ ejus, & cùm ab illo tempore cœperint eas viri sapientes exponere, adhuc conantur ea, quæ dixit, meliùs scire. Cumque quotidie in ejus eruditione proficiunt, quasi ad summitatem colli innitentes, pertingere nequaquam possunt. Emineat ergo rex collo, emineat capite, sit humero sublimis; ut conversatione perfectus sit, eloquio mirabilis, præ ceteris arduus in arce contemplationis. Sed, qui conversatione magnus est, eloquio præcipuus, præ omnibus contemplatione suspensus, priùs quàm perveniat ad culmen regiminis, signa exteriùs habere debet fraternæ charitatis: ut videlicet sic proximorum sollicitudinem habeat, ut ad æternam vitam lucra animarum quærat. Bene ergo in eorum typo subjungitur:

Perierant autem asinæ Cis, patris Saul: & dixit Cis ad Saul filium suum: Tolle tecum unum de pueris, & surgens vade, & quære asinas. Qui cum transissent per montem Ephraim, & per terram Salisa, & non invenissent, transierunt etiam per terram Salim, & non erant, et per terram Iemini et minime reperere.

Cis, qui durus dicitur, non solùm electos ejus, sed ipsum etiam Redemptorem significat. Nemo enim sibi eo durior extitit. Hujus namque duritiæ asperitatem Propheta insinuans, ait: *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit.* *Isa.53.b* Mori enim mortalibus non est pati, passibiles damnatæ naturæ, Ille ergo sibi durus vehementer extitit, qui in se unde pateretur, non habuit: sed ut nos patiendo liberaret, in quo sibi durus esset, & pati posset dignanter assumpsit. Asinæ Cis sunt animæ peccatrices. *1.Reg. 10.a* Quia etiam in fide Redemptoris regeneratæ sunt, duræ esse dicuntur: perditæ autem asinæ, quia per immunditiam ab ejus sunt servitio separatæ. Hinc est enim, quòd ad passionem tendens, absolutæ asinæ, & pullo insedit; ut patenter *Mat.21. a* ostenderet, quia ad hoc pati venerat, ut peccatoribus subveniret. *Lib. 1. Mor.c.6.* Pereuntes namque asinas se quærere fatebatur, cùm dicebat: *Venit filius hominis quærere, & salvum facere, quod perierat.* *Luc. 19. b* Has asinas & per semetipsum quæsivit, & adhuc prædicatores ad quærendum mittit. Dicit ergo Cis filio suo, ut asinas quærat, quando electorum cordibus spirituali inspiratione Redemptor imperat, ut in prædicationis ministerium pergant. In prædicationis autem officio pergentes, quia solùm spiritalem sensum secum debent ducere, unum de pueris tollere jubentur. Unum namque puerum tollit, qui dum ad præbendum aliis formam vivendi pergit, in omne, quod agit, spiritualis est. Unum namque de pueris tulit, de quo prædictum est: *Ipse præcedet ante illum* *Luc.1.b* *in spiritu & virtute Eliæ.* *1.Cor. 2. d* Unum puerum secum tulerat, qui ait: *Non habemus spiritum hujus mundi, sed spiritum, qui ex Deo est.* *Ibidem.* Hinc iterum dicit: *Nos sensum Christi habemus.* Hinc per Ezechielem de sanctis animalibus dicitur: *Vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur.* *Ezec.1. d* Quærens ergo asinas, unum de pueris tollit: quando is, qui noviter animarum lucra quærere incipit, quæ agere putat, omnia spiritaliter agere disponit. Invenire autem asinas, est peccatores in luce sanctitatis conversos aspicere. Nam velut perditæ asinæ non inveniuntur, quando in peccatorum tenebris, reproba corda se obruunt. Et quia per quinque sensus corporis ad easdem peccatorum tenebras decidunt, quinque regionibus non inveniendæ perquiruntur, videlicet monte

Ephraim, terra Salisa, & Salim, & viri Gemini, & Zuph. Unusquisque etenim ubi per peccatum projicitur, ibi occultatur; & quasi perditus, ubi sit, nescitur, quando justitiæ lucem, in qua eum Deus posuit, derelinquit. Hinc est, quòd in paradiso post
Gen. 3. b peccatum, primum hominem quærit, dicens: *Adam ubi es?* Quasi dicat: Quia te in luce, qua posui, non invenio, demonstra te ubi posuisti. Hinc de mor-
Joan. 11. f tuo Lazaro exquirit, dicens: *Ubi posuistis eum?* Sed quem quasi perditum quærebat, ut inveniret progredi imperabat, dicens: *Lazare veni foras.* Perditur ergo homo, cùm peccat: invenitur, cùm peccatum adversum se, jam pœnitendo pronunciat. Quia enim per sacra eloquia peccatori præcipitur:
Esai. 43 d *Dic tu prior iniquitates tuas, ut justificeris:* dum ille, qui peccavit, confitendo justificari incipit, in luce jam cernitur, ubi jam positus invenitur. Saül autem, qui asinas quærens, non invenit, eruditi quidem prædicatoris personam designat, sed noviter incipientis. Quem profectò omnipotens Deus prædicationis fructum afferre non patitur, ne vilem peccatorum conversionem æstimet, dum leviter convertere eos ad Dominum potest. Differtur ergo conversio, ut conversi diligantur: & eos prædicator tantò ampliùs amet, quantò clariùs videt, quia eos lucrari citò non prævalet. Sed dum sancti viri de prædicatione sua alios convertere non possunt, de se vehementer timere incipiunt: ne inde omnipotenti Deo displiceant, unde se ei vehementer placere cogitabant: & plerumque agitur, ut sic novorum prædicatorum corda terreantur, ut jam proponant ejusdem prædicationis officium deserere, & Deo per silentium vacare. Quare & subditur:

Cum autem venisset in terram Zuph, & non invenisset, dixit Saul ad puerum suum: Veni, revertamur, ne forte dimiserit pater meus asinas, & sollicitus sit pro nobis.

Ad patrem reverti deliberat, qui postposita intentione prædicationis, Deo vacare appetit in secreto silentij. Reverti quidem dicitur, qui missus antè perhibetur. Quasi enim coram patre sunt filij, quando electi viri immorantur in secreta contemplatione Redemptoris. Revertuntur itaque, quando à publico sanctæ prædicationis veniunt ad rimanda gaudia æternæ claritatis. Sed quia sancti viri nihil agunt inconsulti, Saül de reverentione ad patrem puerum consuluit. Tunc namque puerum consulimus, quando intenta mente providemus: ut quod tentamus disponere, à spirituali sensu non debeat differre. Ad patrem quippe reverti disposuerat, qui dicebat:
Psal. 38. a *Dixi, custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea: Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator contra me.* Adversus prædicatores peccator consistit, quando ad prædicationem eorum, statum suæ iniquitatis non deserit. Et quia tunc prædicator ei silere, & Deo vacare proponit, ut ad patrem redeat, obmutescit. Sed quia per silentium voluntatem Dei meliùs didicit, cor ejus concaluit, & exardescente igne internæ meditationis, locutus est. Quod hoc etiam loco ostenditur, quia consultus puer, consulenti se consilium impendit, dicens:

Ecce est vir Dei in civitate hac, vir nobilis, omne, quod loquitur, absque ambiguitate venit: nunc ergo eamus illuc, si forte indicet nobis de via nostra, propter quam venimus.

Virum Dei Samuelem dicit, in quo prædicatores sanctæ Ecclesiæ designari jam diximus. Qui vir quidem dicitur, pro reverentia sanctæ conversationis, & omne, quod loquitur, absque ambiguitate venire perhibetur: quia quidquid minatur de æternis suppliciis, quidquid de æterna lætitia promittit justis, ita ut denunciat, & impij abibunt ad pœnam, & electi ad gloriam. Qui etiam in civitate esse perhibetur: quia electus pastor in communi subjectæ plebis custodia, semper vigilare cognoscitur. In civitate est pastor, quia cùm custodit alios, in se munitus est. Unde & per Prophetam in omnium virorum Dei laudibus, sub unius descriptione dicitur:
Esai. 33. e *In excelsis habitat, munimenta saxorum sublimitas eius.* Nam quò altiùs in æternorum civium visione suspenditur, eò & sibi fortior, & proximis utilior invenitur. Nobilis etiam dicitur: quia superna conversatione conspicuus est, & de mundanæ vitæ rusticitate nihil habet. Inde enim nobis cernitur, unde civis. Sæcularium quippe hominum, quia nulla est morum compositio, quasi in exterioribus locis nutriti, rustici sunt. Ex consueta namque animi inhonestate, turpes proferunt motus corporis; & velut valde degeneres, urbanæ consuetudinis gestum nesciunt, dum per omne, quod agunt, vitæ suæ speciem vilitate terrenæ obscuritatis operiunt. Quò contrà viri Dei nobiles sunt, qui dum fortiter ea, quæ divina sunt, agunt, in omni suo opere superna luce resplendent: & nihil degenerositatis habent, qui in magna luce omnis suæ conversationis radios proferunt cælestis originis. Ad hoc ergo à puero Saul ducitur, ut instruatur: quia qui in arce prælationis ponendi sunt, spirituali sensui perfectorum prædicatorum magisterio subjici monentur. Ab hoc puero nos duci admonet, qui dicit: *Si spiritu ducimini, non estis sub lege.* Quærendum verò est, cur dubitativè
Gal. 5. c dicatur: [*Si forte indicet nobis de via nostra, propter quam venimus.*] Sed quia spiritualia discere appetit, quia ingentia dona gestit accipere, utrum eisdem donis sit dignus, scire non potest. Dubitare ergo incipit, qui tam magna promereri se suis meritis non præsumit. Quæ nimirum dubitatio electis oritur ex virtute humilitatis. Quare & comitantis pueri voce Sauli dicitur: [*Si forte indicet nobis de via nostra.*] Quia nimirum spiritualis sensus non alta nobis sapere suggerit, non audacter de omnipotenti Deo præsumere, sed ejus dona cum summa sancti timoris reverentia postulare. Meritò ergo puer dicitur, qui humilia semper docere prædicatur. Dum ergo dicit: [*Eamus illuc,*] & repente subjungit: [*Si forte indicet de via nostra,*] apertè indicat, quia in sensu electorum Dei spiritus operetur, dum ad spiritualia dona expetenda, & devotè eos facit accedere, & de largitoris omnipotentia magna cum reverentia formidare. Unde & qui à spiritu ducitur, inopiam meritorum suorum respicere perhibetur, cùm subditur:

Dixitque Saul ad puerum suum: Ecce ibimus, quid feremus ad virum? Panis defecit in sitarciis nostris, & sportulam non habemus, ut demus homini Dei, nec quidquam aliud.

Habent proprium mentes humilium, ut spiritualia dona habeant, sed in iis quæ habent, se non attendant. Quia enim à Spiritu sancto virtutum dona percipiunt, ideo sanctus Spiritus, qui dona tribuit, ea eis ab æstimatione tollit, ut in virtute conversationis hæc habeant, in tumore elationis non habeant. Bene ergo de Saule dicitur: *Ab humero & sursum eminebat super omnem populum.* [*Et dixit ad puerum suum: Panis defecit in sitarciis nostris, & sportulam non habemus:*] quia electi viri, & ad disponendum sanctæ Ecclesiæ culmen idonei, in eo etiam se per humilitatem parvos aspiciunt, in quo per virtutem magni sunt. Et panem quidem ad refectionem fidelium animarum habent in sapientia verbi, sportulam verò in memoria internæ meditationis. Cùm enim ea quæ in secreta meditatione

colligunt, servant in memoria ad eruditionem fidelium, velut panem in sportula reponunt. De his enim sportis in Evangelio dicitur: *Impleverunt septem sportas de fragmentis.* Cùm in mensa Domini panes abundant, sportæ impleri præcipiuntur: quia cùm electi anima in superna Redemptoris contemplatione reficitur, in eadem contemplatione veritatis eruditur, ut verbi alimonia, quæ in se excrescere cernitur, in memoria ad eruditionem fidelium reponatur. Aliud etiam præter panem & sportulam abundanter habent, qui cum virtute contemplationis, & doctrina verbi, abundant copiâ sanctæ operationis. Ut ergo humilitas sanctorum in ordinandi regis locutione resonet, dicit: [*Panis defecit in sitarciis nostris, & sportulam non habemus, ut demus homini Dei, nec quidquam aliud:*] quia sanctus Spiritus eos, qui ad ecclesiastici culminis regimen præparantur, magnos facit in virtute interni muneris, sed omnino parvos in respectu propriæ æstimationis. Dicat ergo puer: [*Eamus illuc, si fortè indicet nobis de via nostra.*] Saul autem vacuum se inspiciat: quia Spiritus sanctus dum sensus honestè viventium instruit, audaces modò, modò timidos reddit. Audaces quidem, ut præsumant: timidos, ne superbiant. Impellit, ut necessaria postulent: retrahit, ne nimis præsumendo, vitium incurrant temeritatis. Et quia quos pavidos facit, per robur fiduciæ ad præsumendum erigit, repente subinfertur: Rursus itaque puer Sauli respondit, & ait:

Mat. 15. d
Marc. 8. a

Ecce inventa est in manu mea quarta pars stateris argenti, demus homini Dei, & indicet nobis de via nostra.

Quasi puer bona loquitur sensus electi hominis, quando ad loquendum impellitur nutu Spiritu sancti. Quid est ergo, quòd dicit: *Inventa est in manu mea quarta pars stateris argenti?* Quæ est ista pars stateris argenti? Sed quia argenti nomine divina eloquia designantur, argentum in manu pueri est, sermo divinus in virtute sciendi. Sermonem quidem aliud est posse dicere, aliud est posse sentire Nam divina eloquia etiam reprobi eloquuntur, sentire autem nisi electi non possunt. Sentitur etenim ea res, cujus virtus agnoscitur. Nam & ægri pisces comedunt, sed vis ægritudinis tollit eis experimentum saporis: ut quod videntur comedere, prohibeantur & sentire. Sic sic nimirum carnales quique dum cælestia loquuntur, quæ non diligunt, velut ægri rebus utuntur, quas sentire prohibentur. In manu ergo pueri argentum invenitur, quando per humilitatis meritum sancti viri cælestia, quæ loquuntur, in magno affectu charitatis excipiunt: ut valde dulce sit eis superna dicere, eo quòd dulciter, ac valde dulcius per amorem saturantur. Unde etiam scriptum est: *Edent pauperes, & saturabuntur.* Quia enim cibus animæ est sermo Dei: pauperes edunt & saturantur, divites saturari non possunt: quia nimirum electi viri, qui superna diligunt, quoties hæc audiunt, ad hæc ferventius incalescunt? reprobi superna loquuntur, & audiunt, quæ in nulla dulcedine, ad mentis suæ refectionem suscipiunt. Quarta verò pars stateris argenti dicitur, pro qualitate temporis. Nam ut alias partes hujus stateris videamus, Prophetæ, Apostoli, Martyres intuendi sunt. Quia enim pro qualitate temporis, singulis ordinibus distributa est sonoritas prædicationis, velut singuli quartam partem stateris habuere. Quartam ergo partem stateris illi exhibuerunt, cùm synagogæ adventum Redemptoris promitterent. Apostoli partem suam dederunt, cùm Judæis eum, qui promissus fuerat, jam venisse prædicarent. Martyres etiam partem suam tribuerunt, cùm infideles ad fidem Redemptoris adducerent. Quarta ergo pars stateris remansisse cognoscitur: quia per episcopos & doctores sanctæ Ecclesiæ, verbum fidei usque ad mundi finem electis fidelibus exhibetur. Sed ab his verbum fidei bene prædicatur, quibus per manus pueri subministratur: quia nimirum illi debent superna prædicare, qui in mentis suæ dulcedine meruerunt eorum suavitatem cognoscere. Hæc namque pars stateris datur, ut viam quis rectæ prædicationis pleniùs mereatur agnoscere: quia summi doctores sanctæ Ecclesiæ auctoritatem prædicationis aliis non committunt, nisi eis, quos sciunt cælestia diligere, quæ loquuntur. Quibus verbis simpliciores ad litteram admonendi sunt, ut in viro Dei pravitatem avaritiæ suspicari non audeant, per hoc, quod dicitur: [*Ut demus homini Dei, & indicet nobis de via nostra.*] Nam si Propheta venalem sermonem haberet, homo Dei non esset, & ipsius prophetiæ spiritum habere nequaquam posset. Hoc ergo cùm dicitur, non exponuntur mores hominis Dei, sed devotio accedentis: quia in magna eum Saül habebat veneratione, in cujus conspectu apparere vacuus erubescebat. Et quia ad ejusdem viri Dei venerationem eos fama celebris invitabat, adjungitur:

A B C D E

Vocabatur enim Videns.

Vocari etenim, est publica relatione dici. Videns autem, est qui interna etiam respicit, quæ mens carnalium non attendit. Unde & de sanctis animalibus dicitur: *In circuitu, & intus plena erant oculis.* Qui in exterioribus circumspecti, & intrinsecus providi sunt. Quò contrà carnalium doctorum præsumptionem in Evangelio Dominus arguens, ait: *Si cæcus cæco ducatum præstat, ambo in foveam cadunt.* Videns etiam dicitur, cui remota & absentia, præsentia sunt. Quod sanctis prædicatoribus bene convenit, qui per cognitionem tantò sunt præsentes spiritalibus, quantò in exterioribus intentionem figere dedignantur. Velut enim occulta patentia, & remota præsentia habent, qui ea, quæ carnales scire nequeunt, semper intelligunt. Talis namque esse pastor sanctæ Ecclesiæ debet: quia in via cælestis patriæ ad præbendum lumen subditis constitutus est. Semper ergo spargat radios lucis, ut fideles subjecti ex illuminationis suæ experientia, alios ad illuminationem trahant. Sequitur & dicit:

Ezec. 1. d
Mat. 15. b
B. Aug. lib. de past. cap. 10. to. 9.

Olim sic loquebatur in Israel unusquisque vadens consulere Deum: Venite, eamus ad Videntem.

Dominum imus consulere, quando ad eruditos prædicatores pergimus, ut salutis nostræ consilium inveniamus. Sed quia modò tam perfectorum virorum raritas est, dum antiquorum temporum florem religionis attendimus, defectum ejus in præsenti tempore defleamus. De miseria præsentis temporis & calamitate compuncti, florem elapsi temporis cum pulchritudine sanctitatis emarcuisse suspiremus. Dum ergo pastores ecclesiarum cernimus terrenis inhærere, labentia quærere, nulla spiritalis vitæ insignia proferre, dum nulla nobis prælatorum nostrorum lux infunditur, ad laborem compunctionis illa, quæ prærierunt, memorantes, dicamus: [*Olim sic loquebatur in Israel unusquisque vadens consulere Dominum: Venite, eamus ad Videntem.*] Israel dicitur videns Deum, sive in quo est Deus. Quod certè nomen sanctæ Ecclesiæ convenienter aptatur, cujus populus dicitur. Nam & in Evangelio dicitur: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Quæ nimirum, quia in priori tempore pastores habuit spiritali conversatione floridos, magna scientia eruditos, qui magno despectu terrena vilipenderent, cælestia cogitarent:

Psal. 21. f
Mat. 28. d

ad

ad lumen, quod in eis videbat populus, se invicem exhortari poterant, dicentes: [*Eamus ad Videntem.*] Si ergo eundum est ad videntes, pariter est divertendum à cæcis: quia reproborum prælatorum exempla non debemus imitari, sed fugere: ab eis autem, qui conversationis merito spiritualia cognoscunt, semper ædificationis nostræ eruditionem postulare. Et quia hoc non nisi viri spirituales faciunt, sequitur:

Et dixit Saül ad puerum suum: Optimus sermo tuus, veni, eamus.

Optimus sermo est, quo melior audiri nequaquam potest. Quoties nobis ergo salutis nostræ consilia spiritaliter suggeruntur, intus nobis sermo fit, quo melior inveniri non possit. Pueri ergo sermonem laudamus, quoties nobis in spiritualis sensus nostri proposito complacemus. Et cum eo ire promittimus, quando spiritualibus cogitationibus consentimus. Sed quia tunc fructuosa est bona cogitatio, quando in operatione perficitur, sequitur:

Et venerunt in civitatem, in qua erat vir Dei: Cumque ascenderent clivum civitatis, invenerunt puellas egredientes ad hauriendam aquam, & dixerunt ad eas: Numquid hic est Videns?

Qui virum Dei quærunt, in civitatem veniunt: quia plerumque fit, ut vita atque doctrina prælati in subditorum conversatione requiratur. Sic nimirum & arbores sæpe requiruntur, quarum species non in foliis, sed in fructu inveniuntur. Plerumque autem suborta fruteta magnis arboribus admiscentur, & fructus suos earum arborum, quibus sunt mixtæ, esse mentiuntur. Qui ergo fructum discernere vult, prius discernat & ramos: ut ex qua arbore fructus procedat, agnoscat. Sic sic nimirum est in conversatione fidelium: quia in electa plebe boni prædicatoris, dum plures mali admixti sunt, velut intra bonas arbores spinæ oriuntur. Conversatio itaque electi prædicatoris non est exploranda in omnibus subditis, sed in solis electis. Tunc quidem velut ramos bonæ arboris cum discretione secernimus, quando in plebe rectores illos velut electa poma imitamur, qui magistri sui exemplo proficiunt: & illos velut vepres fugimus, qui antiqui hostis fraude reprobantur. Bene ergo de Saul, & ejus puero dicitur: quia venerunt in civitatem, & clivum ejusdem civitatis ascenderunt; quia nimirum perfectio sanctorum virorum cùm in subditis quæritur, non imperfecta membra, sed electa atque perfecta requirenda sunt. Nam & artifices opera sua prius inchoant, deinde comunt. Pictor etiam cùm pulchros colores, aut aurum superducere appetit, prius viliorem colorem sternit. Qui ergo judicare de peritia artificum vult, non inchoata eorum opera, sed perfecta respiciat. Clivum ergo civitatis ascendat, ut qui invenire appetit Videntem, reperiat. Clivus enim infimus & defossus locus est. In qua nimirum
2. *Reg* 15 parte civitatis illi signantur, qui adhuc in altiorem
2. *Par.* 20 conversationem minimè profecere. Clivum ergo ascendimus, cùm planitiem infirmorum auditorum ad exemplum nobis proponere vitamus. Et tunc quidem puellas egredientes ad hauriendam aquam invenimus: quia pulchritudinem sanctarum mentium in perfectiori conversatione respicimus.
Lev. 22. *b* Puellæ quidem sunt mentes electorum, integræ
Zach 8. *a* per innocentiam, decoræ per virtutum claritatem. Et quia in secretiori vita pulchritudinem suam conservant, videri nequeunt, nisi cùm ad hauriendam aquam egrediuntur. Puellæ aquam hauriunt, quando electæ animæ ex profundo dolore præsentis exilij fluenta lacrymarum fundunt. Haurire quidem aquam dicuntur: quia dum se projectas in hac valle lacrymarum lugentes memorant, quasi ad profundum, funem cogitationis mittunt, à quo cum labore aquas lacrymarum trahunt. Tunc etiam egressæ videntur: quia quæ quales sunt intus latent, apparent tamen in oculis; & quantum diligant conditorem, indicant, quæ in tanto dolore præsentis sæculi vitam sustinent. Ab istis ergo quærendum est: [*Vbi est Videns?*] Quia locus perfectorum tunc bene cognoscitur, cùm ab eis nobis ostenditur, qui per profectum vitæ eorum conversationi vicini sunt. Sed habent prædicatores loca diversa. Alium quippe locum habent per se, alium pro subditis: quia nimirum in seipsis in altissima contemplatione morantur, pro subditis ad doctrinæ montem descendunt. Per contemplationem velut in cælo sunt, & quia alta sunt, quæ docent, & descendunt cùm docent, & sublimia loquentes in alto se retinent. Perfectiores igitur auditores vicini suo rectori sunt, non cùm in summa contemplatione est, sed in inferiori monte doctrinæ. Quare & puellæ respondentes dicunt:

Hic est, ecce ante te: hodie enim venit in civitatem.

Quasi dicant: Ideo locum ejus indicare possumus, quia illuc venit, ubi eum videre solebamus. Nam si in suæ sublimitatis arce resideret, eum tibi nemo ostenderet. In civitate etenim doctor est, quando per ministerium prædicationis moratur in eruditione populi subjecti. In civitate est doctor, quando relinquit propria, ut communia disponat. Quia enim boni prædicatoris plebes per ejus exhortationem munitæ ac fortes sunt, quando in eorum ministerio moratur, in civitate esse cognoscitur. Item quia in subjectæ plebis multitudine alij simplices, alij sapientes sunt, puellæ subjungunt:

Festina nunc, hodie venit in civitatem: quia sacrificium est populi in excelso. Ingredientes autem statim invenietis eum, antequam ascendat in excelsum, ad vescendum. Neque enim comesturus est populus, donec ille veniat: quia ipse benedicet hostiæ, & deinde comedent, qui vocati sunt.

Cùm in civitatem venit Samuel, in excelsum ascendit: quia electus prædicator in eruditione subditorum, modò plana verba, modò alta pronunciat. Quando igitur plana & intelligibilia præcipit, in civitate est, quando sublimia, & quæ vix intelliguntur, in excelso. In civitate est, quando simplicibus proponit exempla: in excelso autem, quando perfectis verborum spiritualium alta pronunciat. Quasi enim in civitate erat, qui dicebat: *Nihil judicavi me scire inter vos, nisi Christum, & hunc crucifixum.* Item in civitate erat, *1. Cor. 1. d* quando infirmis remedia demonstrabat, dicens: *Propter fornicationem vir suam uxorem habeat, & uxor suum virum habeat.* Sed in excelsum ascendit, quia non multò pòst subdit: *De virginibus autem præceptum non habeo, consilium autem do. Vellem omnes homines esse sicut meipsum.* In excelsum etiam verborum se sæpe ascendere fatetur, quia dicit: *Sapientiam loquimur inter perfectos.* Quid est ergo, quòd dicunt puellæ: [*Festina nunc, hodie venit in civitatem,*] nisi quia rarò videbatur in civitate, videlicet tardè veniens, citò recedens? Quo nimirum magisterio sanctæ Ecclesiæ doctor instruitur, ut videlicet rarò sit in pu-

2. Cor. 7. e

blico, frequens in secreto: ut quò tardiùs aspicitur, devotiùs veneretur. Tunc quidem quasi cælestis excipitur: quia quò ampliùs in secreto contemplationis latuit, verbi Dei thesauros ad eos, qui se expectant ditiores trahit. Ille enim potest multa bona in infimis dicere, cui per secretum mentis intuitum conceditur summa videre. Et quia dulciùs videntur illa, quæ dicuntur, puellæ dicunt: [*Festina.*] Quasi dicant: Si id, pro quo in civitate venit, expleverit, videre in secreto suo repositum non potestis. Quod profectò verbum jam litteram non ad verbum, sed exemplum religiosorum est. Nam sanctus vir tantæ erat districtionis, ut statutas dies & horas haberet, in quibus eum, qui cuperet, videre potuisset. Dicunt ergo: [*Festina.*] Ac si dicant: Si statutum tempus B transierit, in horis suæ quietis, verbis, aut actionibus non intendit. Qui ergo remotę vitę ordinem sumpsimus, hoc observare attentiùs debemus. Statuendæ sunt nobis horæ ministerij, ut breviter persistamus in opere, festinanter redire valeamus ad contemplationis arcem. Ipsæ autem secreti silentij nostri moræ, tanta lege districtionis custodiendæ sunt; ut ipsi etiam, qui accedere solent, sciant, quia contra propositum nostrum ad nos accessum non habeant. Quia verò hæc spiritualiter explanare cœpimus, contra simplices hoc dici convenienter intelligi potest. In civitate quippe is, qui videtur extraneus, Samuelem alloqui posse putatur, in excelso autem non putatur: quia quos simplices esse credimus, plana, non alta eruditione eos indigere existimamus. Tunc ergo prædicatores sanctos audire debent, quando plana C simplicibus loquuntur, quæ intelligunt: non quando dicunt alta, quæ intelligere nequaquam possunt. Dicunt ergo: [*Festina nunc, hodie venit in civitatem: quia sacrificium est populi in excelso.*] Quod tale est, ac si dicat: Quia multi sunt, qui summa audire desiderant, nunc tu debes festinare, quando ille similes tui simplices videtur instruere. Sacrificium quidem populi est devotio electæ plebis. Quæ nimirum devotio, quia verbo prædicationis in electorum cordibus excitatur, quasi à Samuele perficitur. In excelso est autem sacrificium populi, quando corda fidelium subditorum alta verba sanctæ prædicationis devotè audire concupiscunt. Unde & aptè dicitur: [*Quia populus non comedit, nisi prius Samuel hostiæ benedixerit:*] quia perfectiores audito- D res, dum ad summam virtutum perfectionem pervenire desiderant, verbum scientiæ, per quod ad desiderata perveniant, in magno desiderio expectant. Quo in loco notandum est, quia oblatum sacrificium nondum erat, & tamen dicit: [*Sacrificium est populi in excelso.*] Si enim sacrificium antequam offerri incipiat, non est, quomodo erat sacrificium, quod non erat? Sed quia nos spiritalia sequimur, nondum erat sacrificium, & erat: quia cùm electi fideles altiùs erudiri appetunt, jam quidem magnam devotionem audiendi habent, quam, post auditam prædicationem, valde majorem habent. Non est ergo adhuc oblatum sacrificium: quia illa magnitudo devotionis, quæ nascitur in corde electi de verbo prædicationis, ante prædicatoris ver- E bum in corde non est. Et est quidem in excelso sacrificium: quia de expectatione verbi, magna jam est in corde audire volentis vis devotionis. Quare & bene dicitur: [*Quia populus non comedit, donec ille hostiæ benedicat.*] Quia enim summa inhianter diligunt, donec eadem summa percipiunt, non quiescunt. Si enim hostia mentis, ejus devotio est: hostiæ benedicitur, quando ad vocem prædicationis sanctificatur: ut quò purior efficitur, divina susceptione acceptior habeatur. Quod enim in Dei sacrificio benedicitur, mundum quidem est cùm offertur, & materiale: oblatum verò tantò est mundius, quantò non solùm materiale, sed spirituale: A quantò non solùm mundum, sed etiam mundans est. Hostiarum quippe oblationibus mundari peccata quis dubitet? Sic namque, sic est mentis devotio: nam cùm bona audire gestit, munda est; sed cùm sanctæ prædicationis accepta & benedicta manibus fuerit, tantò ardentior & sacratior redditur, quantò clariùs didicit, quem amare dulciùs notum possit. Munda quidem antè, velut præparatio sacrificij fuerat, quæ bonum nosse cupiebat, & tamen materialis erat apparatus: quia nondum novit, quæ discere appetit, sed munda valde & spiritalis, cùm jam doctrinæ sanctificata vocibus, non jam appetit audire, quod sciat, sed audita delectatur experiri, quæ amat. Tunc etiam non solùm munda est hostia, sed mundans: quia quò ferventiori cælestium amore succenditur, ab ea negligentiæ carnalis tenebræ potentiùs effugantur. Scriptum quippe est: *Quia charitas operit multitudinem peccatorum:* quia nimirum carnalia nostra destruimus, cùm ardenti devotione ad cælestia sublevamur. Et quia subditur: [*Et tunc comedent, qui vocati sunt.*] Quid aliud designat, nisi quia devotionis affectus mentis est cibus? Tunc namque comedemus, cùm hostiæ benedicitur: quia cùm ad prædicatorum vocem devotio nostra in amorem conditoris extollitur, anima, quæ ad dulcedinem conditoris pervenit, habet jam cibum suum. Tunc ergo comedunt, qui ante benedictionem hostiæ comedere noluerunt. Nam qui summa intentionis expectatione ad divinæ dulcedinis perceptionem se præparant, dum mala desideria per appetitum nulla recipiunt, velut jejuni, refectione devotionis avidiùs replentur. Velut enim benedictionem hostiæ ad refectionem expectant, qui cuncta illicita desideria fugiunt, ut de visione internæ gloriæ per devotionem satientur. Scriptum quippe est: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Mat. 5. a Qui enim in corde inepta non recipit, dum superna desiderat, mundus corde est: & dum per bonum prædicationis ad divinæ contemplationis dulcedinem ducitur, quasi benedictionem hostiæ habet in animæ saturitate. Dicit ergo: [*Deinde comedent, qui vocati sunt.*] Jejuni quippe vocantur ad comestionem, dum prædicator foris loquitur, qui à pravis desideriis mentem custodiunt, & per gratiam Spiritus sancti ad internæ dulcedinis experientiam trahuntur. Vocati enim tunc erant invitati, qui venerant. Vocati ergo jejuni tunc comedunt, quando hi spiritualis gratiæ devotione pascuntur, qui ad eam percipiendam se magna mentis suæ custodia paraverunt. Quid verò est quod dicunt:

1. Pet. 4. b

Ascendite, quia hodie reperietis eum?

Sed dum electi bona prædicatorum laudant, auditorum corda magna luce irradiant. Cælestis namque illa conversatio boni doctoris, quam prædicant, dies est. Dicant ergo: [*Hodie reperietis eum.*] Eo namque die prædicator invenitur, quando non est minor vita, quàm fama: quando electorum voce laudatur, sed qui laudes audiunt, omne, quod audiunt, in ejus laudabili conversatione inveniunt, atque cognoscunt. Quò contrà Pharisæos increpans Dominus, ait: *Væ vobis Scribæ, & Pharisæi, qui similes estis sepulcris dealbatis, quæ foris videntur hominibus pulchra, intus autem plena sunt ossibus mortuorum.* Mat. 23. c Hinc iterum vanè glorioso infidelibus comparat, dicens: *Quomodo potestis credere, gloriam ab hominibus accipientes?* In die quidem laudantur, qui ejusmodi sunt, sed eo die non reperiuntur: quia qui eorum laudes audiunt, quasi candorem sepulcri à foris aspiciunt; sed cùm laudatas virtutes quærunt, intus peccatorum noctem

Eundem locum examinat B. Aug. de conflictu vitiorum, cap. 3. Ioan. 5. f

quasi tristia atque putentia mortuorum ossa inveniunt. Dicant ergo, pro significanda vera gloria justi: [*Hodie reperietis eum:*] quia cùm justi laudantur, in veritate conversationis habent, quidquid lucidum emicat de eis voce laudis. Et quia tanti viri festina devotione quærendi sunt, sequitur:

Et ascenderunt in civitatem. Cumque illi ambularent in medio urbis, apparuit Samuel, egrediens obviam eis, ut ascenderet in excelsum.

Cùm sanctorum virorum præconia audimus, in civitate ascendimus: quia illic eos quærimus, ubi descendunt, non ubi sunt. Sed, ut superiùs dixi, prædicatorum locus, quem pro se habent, secreta divinitatis contemplatio est: locus autem pro subditis, prædicatio. Aliquando verò plana, aliquando alta loquuntur. Habent ergo communem locum pro omnibus, habent sublimem specialemque pro quibusdam, habent secretum pro se. Hæc pimirum tria spiritualia loca signantur: quia Samuel egredi dicitur, & apparere in medio urbis, & ascendere in excelsum. Nam qui, ut appareret, egressus est, erat ubi, antequam appareret, latuisset. Egrediuntur ergo sacerdotes, quando à secreto meditationis ad prædicandum veniunt. In civitate apparent, quando planiora, id est, ad agendum, vel ad intelligendum dicunt. In excelsum ascendunt, quando sapientibus aut fortia præcipiunt operis, aut revelant alta mysterij. Ordinatus ergo ascensus noster ostenditur, per hoc, quòd Saul in civitate ascendere perhibetur. Nam nobis pastorum nostrorum loca, in quibus orare, aut secreti esse consueverunt, veneranda, non adeunda sunt. Quod non solùm exemplo, sed etiam divina cohortatione cognoscere possumus. In Cantico quidem canticorum Sponsus denunciat, dicens: *Cant. 3. b* *Obsecro vos filiæ Hierusalem, ne evigilare faciatis dilectam, quousque ipsa velit.* Mentes enim perfectorum sponsæ sunt: quia dum secreto divini amoris se velut in thalamo collocant, ibi per visionem inveniunt, cui ineffabili amore junguntur. Cùm ergo Sponsa dormit in thalamo, conjungitur Sponso: quia dum electa prædicatoris anima in secreta contemplatione reconditur, quasi in sponsi thalamo collocatur. Qui ergo hanc suscitat, sponso tollit: quia nimirum requies electæ animæ non solùm sua, *Isa. 62. b* sed etiam delectatio sponsi est. Unde & per Prophetam dicitur: *Gaudebit sponsus super sponsam.* Meritò ergo Hierusalem filias Sponsus adjurat, ut ab eis Sponsa, quamdiu dormire voluerit, non excitetur: ne, dum illa surgit à quiete thalami, ipse perfruitionem perdat amoris. Egressus ergo Samuelis expectetur: quia viri sancti in secreto sui silentij venerandi sunt, inquietandi non sunt. In civitate igitur ascendendum est: quia electus doctor in communi loco doctrinæ tanto lucro suis videtur, quanto ut prosit, exire cognoscitur. Quo in loco notandum, quia de Samuele non dicitur: Hodie ascendit in civitate, sed, *hodie venit in civitatem*: de Saule autem, & puero: non venerunt, sed *ascenderunt*, dicitur. Ille enim velut per planum venit, iste velut in alta conscendit. Quid aliud per hoc nobis ostenditur, nisi quia plana, quæ loquuntur prædicatores, nobis plana non sunt? In civitate ergo non venimus, sed ascendimus, quando aut plana prædicationis difficulter aspicimus, aut parva, quæ præcipimur, cum labore portamus. Sed quia stare in civitate, munitum esse est, idcirco ascendimus: quia cùm nos summi viri parva bona agere docent, malignorum spirituum consiliis acquiescere vehementer prohibent. Et quia valde laboriosum est, omnia tentamenta vincere, ad verba doctorum, quæ hoc nobis præcipiunt, quasi per ascensus laborem *1. Cor. 3. b* conamur pervenire. Sed quia scriptum est: Quòd unusquisque mercedem accipiet secundum suum laborem (quod nimirum non solùm de æterna retributione accipitur, sed etiam de præsenti) omnipotens Deus pro merito operis, electis suis tribuit augmenta virtutis. Nam & Abrahæ filio non parcenti dicitur: *Per memetipsum juravi: quia fecisti rem hanc, & non pepercisti filio propter me: benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum.* Plerumque enim, qui fideliter laborant, in faciendis iis, quæ sciunt, per divinam gratiam majora, quæ agant, cognoscere merentur. In quorum typo bene Saul in civitate priùs ascendere dicitur, in excelsum postea à Samuele ductus perhibetur. Verùm obviam venire, est per eamdem viam venienti occurrere. Cùm ergo à sanctis prædicatoribus salutis viam discere volumus, nobis quidem obviam veniunt, quando cum verbo salutis, quod quærimus, occurrunt. Quasi enim eadem via veniunt, cùm id nos docere festinant, quod nos proposuimus discere. Hoc profectò morale est omnium: si enim ea, quæ spiritualiter quibusdam competunt, indagamus, obviam venit: quia ordinandum regem ad se venire præcognoscit. Unde autem cognoscat, adjungitur:

Gen. 22. e

Dominus autem revelaverat auriculam Samuelis ante unam diem, quàm veniret Saül, dicens: Hac ipsa, quæ nunc est, hora, cras mittam ad te virum de terra Benjamin, & unges eum ducem super populum meum Israel, & salvabit populum meum de manu Philisthiim.

Exiit ergo ei obviam, ut in excelsum ducat: quia is, qui ad sanctæ Ecclesiæ regimen quæritur, & divino munere demonstrandus est, & ad sublimem conversationem vocandus. Auricula Samuelis, quia diminutivè dicitur, quid designat, nisi humilem intelligentiam doctoris spiritalis? Auricula ergo revelatur à Domino, quando humilis intelligentia prædicatoris à Spiritu sancto instruitur: ut quæ facturus est, audiat, & audita disponat. Sed subtiliter est intuendum quod dicitur: [*Ante unam diem.*] Dies enim est vita justi, Paulo attestante, qui ait: *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Quando autem vita electi ostenditur, dies latens revelatur. Nam homo videt pretextum boni operis, Deus autem lucem cordis. Quia ergo electi, & reprobi intentione cordis absconditi sunt, ante unam diem Dominus venientem regem insinuat: quando per ejus gratiam sancti prædicatores agnoscunt in eis, qui promovendi sunt, testimonium boni operis præcedere puritatem intentionis. Nulla enim est lux operis, quam non præcedit rectitudo intentionis. Rectè ergo ante unam diem rex ordinandus agnoscitur. Sed subsequentem quidem diem non aspiciunt, nisi ex præcedente nascatur: ut diem ante diem, intentionem ante operationem considerent, & à Deo missum in luce sanctæ operationis aspiciant, quem lucere per propositum cordis divina gratia demonstrat. Et quia eadem hora, qua promittitur, exhibetur: quid dat intelligi, nisi quia perfectus debet esse, qui eligitur, non solùm corpore, sed mente? Nam quando Deus loquitur sanctis viris, plena lux diei est. Habet namque originem dies, habet & finem. Juxta finem peccatorum arguit, dicens: *Adam ubi es?* Et quia nec qui bona incipiunt, nec qui à bono opere torpescunt, promovendi sunt, horâ perfectæ locutionis prædicator mittitur, quando talis exhibetur, qui plena fulgeat luce boni operis, & pleno resplendeat fulgore veritatis. Qui etiam vir de terra Benjamin venire describitur. Vir quidem dicitur, pro operis fortitudine: de terra Benjamin, pro recta fidei confessione. Benjamin quidem dicitur filius dexteræ. Quis ergo hic

Ephes. 5. b

S. Hiero. comm. lib. 3. ep. ad Ephes. cap. 5.

Gen. 3. 6

filius dextræ dicitur, quàm ille, de quo scriptum est: A
Mar. ult. d *Ascendit in cælum, sedet ad dexteram Patris?* Terra ergo Benjamin sancta Ecclesia est. Quia ergo hæretici ab hac terra expulsi sunt, de terra Benjamin venit rex, quando non aliqua hæresi pollutus, sed fide catholicus sanctæ Ecclesiæ primatum suscipit. Qui viri præconio fruitur, si fide firmus est, operatione fortis. Hic nimirum super populum Domini dux ungi præcipitur: quia exteriora sacramenta sacerdotibus illis prosunt, qui eorumdem sacramentorum donis indigni non sunt. Vel sacerdotes unguntur, quando per ordinantium se ministerium gratiarum spiritualium incrementa percipiunt. Unde & sequitur: [*Salvabit populum meum de manu Philisthiim.*] Velut uncti salvare alios possunt: quia spiritales gratias abundantiùs perceperunt. Nam qui populum salvant, super populum uncti sunt: quia qui à Domino ad regendos alios ordinantur, spiritualia charismatum dona, quibus eis prodesse possunt, accipiunt: & eis, quos ordine præcedunt, meritis etiam superiores sunt. Et quia plerumque bonus pastor merito bonæ plebis eligitur, bene subjunctum est: B

Quia respexi populum meum.

Item quia magnis precibus à Domino bonus pastor quærendus est, subditur:

Venit clamor eorum ad me.

Sed fortasse nonnulli moventur, quia contrarium videtur, quod hîc dicitur, & quod superiùs dicebatur. Ibi enim ait: *Non te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos, juxta omnia opera sua, quæ fecerunt* C
Supra 8. b *à die, qua eduxi eos de terra Aegypti, usque in diem hanc.* Nunc verò dicit: [*Unges eum ducem super populum meum Israel, & salvabit populum meum de manu Philisthiim: quia respexi populum meum: venit enim clamor eorum ad me.*] Superiùs quasi ab irato rex ordinari permittitur, nunc quasi à pio, & benigno ordinatur. Hujus etiam benignitatis verba quis non videat, quantum à sententia illa dissentiant, quæ eidem à Samuele illata fuit? *Quia*, inquit, *pro-*
Infr. 15. f *jecisti sermonem Domini, projecit te Dominus, ne sis rex.* Quod profectò celeriter solvimus, si ipsam verborum vim subtiliter intueamur. Nam omnia hæc divinæ benignitatis verba populi meritis adscribuntur: [*Salvabit populum meum, & respexi populum meum, & clamor eorum venit ad me.*] Pro illis ergo D rex ordinari decernitur, quorum clamor exauditur. Nam etsi pro futura nequitia repellendus à regno erat Saul, tamen habebat in se, donec regnaret, unde populo sibi subdito prodesse potuisset. Futurus certè erat bello strenuus, mente elatus. Habiturus erat unde sibi caderet, & unde aliis staret. Illud ergo unde prodesse subditis poterat, Dominus providens dicit: [*Salvabit populum meum de manu Philisthiim. Et venit clamor eorum ad me.*] Adhuc tamen valde contrarium videtur, ut ejus populi clamorem exaudire prædatur, qui eum abjecisse reprehenditur. Ad quod respondendum est: quia erant in illo populo & reprobi, & electi. Ibi ergo abjecisse Dominum reprobi arguuntur, hîc electorum desideria ad omnipotentis Dei aures perveniunt. Qua E ex re, quid colligendum est, nisi quia sæpe electis bonum est, quòd mali rectores ordinantur? Non ergo mirum est, si Deus quasi de abjectione sua irascitur, & regem ordinat: quia ipsa dignitas futuri regis & mala erat, & bona. Mala denique, quia superba: bona verò, quia in defensione subjectorum strenua. Quod totum, & in sancta Ecclesia nunc fieri cernimus: quia plerumque ille ejus primatum suscipit, qui verbo utilis est aliis, mente tumidus sibi. Prædicando virtutes, velut stando vitia destruit, sed alta de se sentiendo, cadit. Hic itaque prædicando populum Dei salvat, sed semetipsum tumendo præcipitat. Quasi rex potens verbo populi Dei occultos adversarios atterit, sed elatione à regni sublimitate cadit. Non ergo pro se, sed solùm pro populo rex constituitur: quando ille in sancta Ecclesia præesse permittitur, qui bona, quæ prædicat, superbiendo, aut nequiter vivendo, conculcat. Quo in loco notandum est, quia cùm in sancta Ecclesia pastor eligitur, aliquando ordinatur pro se, & populo: aliquando nec pro populo, nec pro se: aliquando pro se, non pro populo: aliquando verò pro populo, non pro se. Pro se & populo, quando electus prædicator electis subditis datur: quia unde subjectorum multitudo ad æternam patriam ducitur, bono pastori meritorum dona cumulantur. Nec pro se, nec pro populo pastor datur: quando reproba plebs reprobum pastorem habere permittitur, cum sic ille præest, sic illi obediunt, ut ad æterna bona, nec ille, qui docet, nec illi, qui docentur, pervenire mereantur. De quibus per Oseam Dominus dicit:
Dabo eis reges in furore meo. In furore etenim Dei Os. 13. e rex datur, quando malis pejor præesse decernitur. Talis quippe pastor tunc datur, cùm talis populus Idem li. 25. Moral. c. 14. regendus suscipitur, qui pariter æternâ pœnâ damnetur. Pro se, non pro populo pastor datur, quando bonus malis præponitur: sicut ad Ezechielem Dominus dicit: *Mitto ego te ad filios Israel, ad gentem* Ez. 2. 4 *apostatricem, quæ recessit à me.* Pro se quidem, non pro populo tunc pastor datur, quando etsi auditores suos electus prædicator convertere ad Deum non poterit, ipse tamen laboris sui æterna lucra non perdit. Pro populo autem, non pro se: quando bonis subditis pastor tribuitur, qui dona habeat, per quæ illis prosit, & sibi non prosit. Tales quidem erant, de quibus Dominus discipulis præcipit, dicens: *Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite.* Mat. Quasi dicat: Quod utile pro vobis acceperunt, ab 23. a eis quasi vestrum tollite: & in eis quasi suum dimittite, quod non habent ad lucrum vestrum, sed ad interitum suum. Saül ergo, abjecto Domino, eligitur, & tamen populum Domini de manu Philisthinorum liberaturum perhibetur, quia omnipotens Deus sæpe suis bonis fidelibus per illos prælatos prodest, qui de officio ejusdem prælationis sibi non placent. Sequitur:

Cumque respexisset Samuel Saul, Dominus ait: Ecce vir, quem dixeram tibi, iste dominabitur populo meo.

Hoc namque in sequenti die actum est, quod præcedenti Dominus repromisit, dicens: *Cras hac eadem hora mittam ad te virum de terra Benjamin, & unges eum super populum meum Israel.* Aspicitur ergo in secundo die, qui primo promittitur: quia prædicatores sanctæ Ecclesiæ virtutes electorum in secreta eorum vita perquirunt. Hi enim, qui promovendi sunt, dum bona proferunt, aliquid magnum ex se repromittunt. Primo igitur die rex promittitur: quia magna electorum opera prædicatores aspiciunt, &, quasi Domino loquente, intus agnoscunt, quos ordinare sanctæ Ecclesiæ rectores volunt. Aspicit ergo Samuel in sequenti die, quando prædicator eum, qui promovendus est, in magna luce conversationis videt. Et tunc quidem, quasi indicante Domino, ordinandum regem cognoscit: quia eum, qui in alta arce sanctitatis præeminet, præferre aliis dignum videt. Et quia, qui magni sunt meritis, pravi sunt per humilitatem, sequitur:

Accessit Saul ad Samuelem in medio portæ. Indica, oro, mihi, inquiens, ubi est domus Videntis.

Si in civitate tunc est prædicator, cùm plana & communia loquitur, quæ intelliguntur, porta civitatis hujus quæ est, nisi humilitas? Nam divini verbi cognitio superbis absconditur, humilibus revelatur.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Mat. 11. d B. Aug. de verb. Domini serm. 8. & 9. 1. Pet. 5. b

Unde & in Evangelio Patri loquitur, dicens: *Confiteor tibi Pater rex cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis.* Sapientes quidem superbos, & alta de se sentientes, parvulos verò dixit humiles. Quorum certè alia scriptura meminit, dicens: *Deus superbis resistit, humilibus dat gratiam.* Resistit namque superbis, ne æterna bona intelligant, sed parvulis gratiam dat, ut eadem bona æterna, ipso revelante, cognoscant. Electi ergo, quia ad spiritalem sententiam per humilitatem veniunt, ad audiendos prædicatores, quasi per portam vadunt. Electus etiam prædicator, quia spiritualia humiliter dicit, Samuel Sauli in eadem porta occurrit. Quasi enim ambo in porta sunt, quando ea, quæ electus prædicator loquitur, ab electo alio humiliter audiuntur. Sed qui noviter venerat, quem quærebat, invenerat, & ignorabat. Quare & idem Saul ad Samuelem dicit: [*Indica mihi, oro, ubi est domus Videntis.*] Hoc namque proprium magnorum virorum est, ut à minimis difficilè cognoscantur. Carne quidem despecti sunt, sed mente sublimes. Foris contemptibiles apparere appetunt, sed agere venerabilia non desistunt. Quia ergo valde proficere per eorum exempla appetunt, eos non solùm in exterioribus, sed in intimis admirantur. Vident ergo in eis exteriùs, quod possit à carnalibus despici, sed & pariter attendunt, quod intus spirituales viri magna admiratione debeant venerari. Quos dum famâ sublimes audiunt, in altitudine suæ conversationis agnoscere concupiscunt. Secundùm historiam ergo Saul Samuelem videbat, & non cognoscebat: ut quod in figura contingebat illis, nobis spiritualia designaret. Nam cùm parvuli sumus, quasi videmus perfectos viros, dum eorum virtutes à referentibus audimus: sed quos videmus, non cognoscimus, quia per experientiam scire non possumus, quia hoc, quod auditu percipimus, in cordis oculis tenemus. Quando igitur ab eis conversationis ejus secreta ad imitandum requirimus, eos nimirum quasi de propria domo interrogamus. Domus namque eorum conversatio est. Hanc domum scire volebat discipulus Joannis, quando Dominum interrogavit, dicens:

Joan. 1. f *Magister ubi habitas?* Qui nimirum, quia ad familiaritatem illius, quasi domesticus perducendus erat, audivit: *Veni, & vide.* Hanc domum visam

Joan. 14. b Philippus non cognoscebat, cui dicit: *Tanto tempore vobiscum sum & non cognovistis me: Philippe, qui videt me, videt & Patrem meum.* De Domino etiam scriptum est, quia loquebatur Moysi sicut cum amico suo: sed idem Moyses videns, & non

Exod. 33 c cognoscens, interrogabat, dicens: *Si inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi faciem tuam.* Spiritualis autem conversatio sanctorum, quia non nisi devotis, ac supplicibus panditur, domum Samuelis Saul indicari sibi similiter deprecatur. Sancti etiam prædicatores cùm de se magna audiunt, per humilitatem se dejiciunt, non inflant. Sciunt se petentibus magna, quæ imitentur, ostendere: sciunt inter magna, quæ ostendunt magni, per jactantiam non apparere. Quare & subditur:

Et respondit Samuel Saul dicens: Ego sum Videns. Sed ascende ante me in excelsum hodie, ut comedas mecum, & dimittam te mane.

Quid est dicere: [*Ego sum Videns:*] nisi se, sicut in oculis videbatur, humilem demonstrare? Quasi dicat: Tu in æstimatione tua magnum habes, quem quæris, sed parvus est ille, quem vides. Hoc namque in verbo, *Videns*, non prædicatur, sed ego. Quasi dicat: Videns ille, est, ego: non quod æstimas, sed quod cernis. Sed qui humiliare se novit, novit dare dona non humilis, sed sublimis. Quare & in excelsum ante se ascendere eum, ut secum comedat, præcipit. In excelsum ascendit, qui ad scienda altiora mentem erigit. In excelsum quidem ascendere, est cor ad altiora intelligenda præparare. Unde Mat. 17. a & Petrus in monte assumitur, ut gloriam transformati Redemptoris videre mereatur. In illo etenim ascensu montis, sublimis præparatio mentis exprimitur: quia alta videre non poterit, qui per intentionem animum in sublimibus non ponit. Quia ergo sublimia præparati meliùs intelligimus, ante Samuelem Saul in excelsum ascendere jubetur. Quasi enim ante prædicatorem in excelsum ascendimus, quando nos priùs ad alta scienda animum intendimus, & ipsi nobis ea, ad quæ intendimus, postmodum loquuntur. Quid verò est, quod ait: [*Ut comedas mecum hodie?*] Sed quando prædicatores sancti cælestia loquuntur, electorum suorum auditorum corda reficiunt: testante etenim veritate, quia cibus animæ est verbum Dei, *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Mat. 4. a Panis namque alimentum corporis est, verbum mentis. Qui verò corpus sine mente reficiunt, mente mortui sunt, carne vivi. Quare & de delicata vidua Paulus ait: *Vivens mortua est.* Nam per ciborum delicias non moreretur vidua, si animam verbi 1. Tim. 5 a Dei cibo satiaret, cùm ipse Paulus dicat: Nihil esse 1. Tim. 4 a immundum, quod cum gratiarum actione percipitur. Sed vivens vidua moritur, quando cibo corpus Mat. 4. a nutrit, animam fame interficit. In solo ergo pane homo non vivit: quia cùm ex anima & corpore constet homo, sicut aliter per corpus vivit, ita & necesse est ut alimentis diversis singula nutriantur. Ut comedamus itaque cum Propheta ascendimus, quando ad alta divini verbi mentem erigimus, ut ejus cælesti sapore per devotionem satiemur. Et quia ipsi prædicatores valde amant cælestia, quæ loquuntur, quasi simul comedimus, cùm devotè illi loquendo proferunt, quod nos devotè audiendo, in ventre animæ locamus. Simul enim comedimus: quia verbum Dei pariter audimus. Prædicatoribus namque Veritas dicit: *Non vos estis, qui loquimini, sed spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Quod & Paulus probat, Mat. 10. d cùm suos auditores interrogat, dicens: *An experimentum quæritis ejus, qui in me habitat Christus?* 2. Cor. 13 a Quia ergo in sanctis prædicatoribus Christus, & ejus spiritus loquitur, ipsi prædicatores tantò clariùs loquentem audiunt, quantò ei viciniores sunt, cujus sedes esse merentur. Tantò ergo plenius de verbi alimento poterunt refici, quantò jam intra se habent cellam refectionis. Amici etenim sponsi sunt, & stant, & gaudio gaudent propter vocem sponsi. Cùm ergo divina loquuntur sancti prædicatores, audiunt: sed quia certâ experientiâ norunt, quando in eis loquitur spiritus, audiunt se, sed non in se, quia & ipsi loquuntur, sed in se locuti, loquentem alium venerantur. In eo igitur, quod audiunt & loquuntur, & reficiunt, & reficiuntur. Reficiunt quidem auditores, dum verbum proferunt voce sua: reficiuntur ipsi, dum verbum, quod proferunt, profertur eis revelatione divina. Ipsi tamen devotiùs saturantur, qui in locutione spiritus, mentis delicias experti sunt. An non experientia loquentis spiritus est, inconsultos & impræmeditatos se cernere, subitoque consultos, & paratos esse? Scire, quæ nescierant: habere, quæ non habuerant: torporem mentis amittere, repente mira devotione fervere: plenitudine scientiæ statim & in momento mirabiliter repleri, mira verbi facundiâ intellecta proferre? Habent ergo electi prædicatores experientiam spiritus in se loquentis, in repentina revelatione veritatis: habent subitò ardorem charitatis, habent in plenitudine scientiæ, habent in facundissima verbi prædicatione. Nam & subitò instruuntur, & repente ferveſcunt, & in momento replentur, & mirabili eloquij potestate ditantur. De illa namque

Mat.10 d Luc.24. c repentina experientia Dominus dicit: *Dabitur vobis in illa hora, quid loquamini.* De illo autem subitaneo fervore charitatis Cleophas dicit: *Nonne cor nostrum ardens erat in via, dum loqueretur, & aperiret nobis scripturas?* De repletionis quoque & facundiæ experientia Lucas meminit, dicens: *Factus est repente de cælo sonus tanquam advenientis spiritus vehementis, & replevit totam domum, ubi erant sedentes.* In eodem quippe spiritu repleti & locuti sunt, ut hoc, quod asserimus, designarent: quia videlicet loquendo, alios pascunt, qui de eo, quod dicunt, audiendo pascuntur. Et quia sonum vehementis spiritus ardorem, sive locutionem, aut repletionem cognoscunt, tantò dulciùs in donis spiritualibus epulantur, quantò ad ejus recubitum digniùs assumpti sunt. Dicit ergo: [*Ascende, ut comedas mecum hodie;*] quia bonus doctor, dum dulciter, quæ dicit, in devotionem mentis accipit; se, & eos, qui audiunt, simul pascit. Quò contrà doctores reprobi, quia quæ dicunt, non amant, cùm alios verbo pascunt, jejunant. Nam cùm animæ refectionem verbum Dei esse Dominus dixerit, verbum verò Dei in mente plena sit eruditio, plena devotio, verbo Dei non pascuntur, qui devotè, quod loquuntur, non audiunt. Apostolus quidem, quasi jam illa verbi dulcedine repletus, ait: *De plenitudine ejus omnes accepimus.* Alia quidem est plenitudo verbi, alia libri. De plenitudine quidem verbi accipere non nisi electi possunt, de plenitudine verò scripturæ possunt & reprobi. Liber namque beati Joannis Apostoli, & liber beati Pauli Apostoli plenitudines quidem sunt, quæ de eis habentur. Eorum nimirum verba Paulus sive Joannes scripsit, sed quod quisque scripsit, loquens in eis verbum inspiravit. Qui ergo verbum scripturæ accipit, non in amore, sed in scientia, de plenitudine accipit, non verbi, sed libri. Et quia rem mortuam accipit, in ejus ipse acceptione non vivit. Sed quid dico scripturam mortuam? Non est mortua tantùm, sed interficiens. Nam scriptum est: *Littera occidit, spiritus autem vivificat.* Hoc quidem facit omnis divina littera. Nam littera corpus est, hujus verò corporis vita spiritus. Vivificatum quippe, & vivificans corpus accipit, qui litteram legit, & in amorem intelligentiæ mentem reficit. Reprobi ergo, qui scripturas rimantur, quas non amant, qui audacter foris loquuntur, cujus saporem intus non intelligunt: dum refectionem scripturarum, quas exponunt, alij devota mente percipiunt, quasi de eo, quod ipsi dant, alij saturantur, non ipsi. Dicat ergo Samuel: [*Ascende, ut comedas mecum hodie:*] quia ex eo, quod subditis de verbo electi doctores tribuunt, & pariter audiunt, & pariter saturantur. Ecce enim in eodem ipso verbo, quod dicimus, demonstratur. Nam quis dubitat, quòd hanc scripturam, quam exponimus, Samuel scripserit? Et tamen ipse, qui scripsit, hæc dicit: [*Respondit Samuel:*] ut profectò ostenderet, quia quod ipse scribebat, alius impartiebatur. Quia ergo Spiritus sanctus, qui per eum loquitur, per eum de eo dicit: Respondit Samuel Sauli: [*Ascende ante me in excelsum, ut comedas mecum hodie.*] Hoc dicit, quod audit: & simul audit, & dicit. Dum ergo magna veneratione amoris audit, & loquitur prædicator electus: magna devotione auditores boni, quæ dicuntur, excipiunt: Saul & Samuel pariter in excelso comedere dicuntur. Item quia prædicatores auditoribus in ejusdem verbi refectione digniores atque ferventiores sunt: non Samuel cum Saule, sed Saul cum Samuele comesturus asseritur. Sed & quia tam splendida mentis eruditio, in magna luce spiritualis vitæ est, non dicit: Ut comedas mecum hac nocte: sed *hodie.* Quem etiam manè dimittit. Manè dicit initium diei sequentis. Sequens verò dies, est serena lux sanctæ conversationis. Dicit ergo:

Act.2.a

Ioan.1.b

2.Cor.3. b

Dimittam te mane.

Manè quidem ab excelso dimittitur, qui cùm ad altioris scientiæ lumen proficit, in magna luce boni operis se proponit immorari. Vel manè dimittitur, qui verbum magnæ scientiæ, quod prædicatoris ore didicit, prædicare aliis intendit. Quando enim bona proponimus, quasi mane in initio diei sumus: quia boni claritatem jam aspicere cœpimus, quam sequamur. Sed hoc mane in plenum diem crescit, quando is, qui magna bona agere, aut alta æternitatis gaudia prædicare proposuit, id, quod proposuit, in magna exhibet luce virtutis. Manè ergo Saul ab excelso dimittitur: quia auditores prædicatorum bonorum, quod ab eis sublime audiunt, exercere sublimiter non morantur. Sed electi viri bona, quæ habent, & abscondere, & manifestare sciunt. Abscondunt quippe, ne per elationem pereant, sed ne infructuosa remaneant, manifestant. Dum abscondunt, tunc custodiunt: sed dum manifestant, proferunt fructum. Nam sequitur:

Et omnia, quæ sunt in animo tuo indicabo tibi, & de asinis, quas perdidisti nudiustertius, ne sollicitus sis, quia inventæ sunt.

Cælare se quidem prædicatores qualiter studeant, superiùs in verbo Samuelis ostenditur, ubi dicitur: *Ego sum Videns.* Nunc autem quia dicit: [*Omnia, quæ sunt in animo tuo, indicabo tibi:*] quid aliud tenemus, nisi quia sæpe viri sancti virtutes, quas habent, & abscondunt, & proferunt? Sed, ut dixi, abscondunt, ne in magnis virtutibus magni videantur: proferunt eas, ut electi imitentur. Verbo itaque sapientiæ, aut prophetiæ spiritu se pollere asserunt; non ut venerentur, sed ut audiantur. Quare & Psalmista verbi gratiam se habere insinuans, ait: *Super omnes docentes me intellexi.* Certus ergo de peritia spiritus, confidenter nos invitat, dicens: *Venite filij, audite me, timorem Domini docebo vos.* Propheta namque se affirmabat Michæas, cùm diceret: *Vtinam non essem vir habens spiritum, & mendacium potiùs loquerer.* Hinc Helisæus de Naaman Syro dicit: *Veniat ad me, & sciat Prophetam esse in Israel.* Hinc Paulus ait: *Hebræi sunt, & ego: semen Abrahæ sunt, & ego: ministri Christi sunt, & ego: ut minus sapiens dico, plus ego.* Econtra autem Amos dicit: *Non sum Propheta, sed armentarius vellicans sycomoros.* Hinc etiam Paulus cùm se vult abscondere ad custodiam, dicit: *Non sum dignus vocari Apostolus, quia persecutus sum Ecclesiam Dei.* Hinc interrogatus Joannes Baptista ait: *Non sum Propheta.* Non erat quippe ad elationem, sed erat Propheta & plusquam Propheta ad ministerium. Samuel ergo, ut se custodiat, ait: [*Ego sum Videns:*] & ut se ad lucrum exhibeat, dicit: [*Omnia indicabo tibi.*] Quod si aliquis vult, eodem modo intelligere potest: quia cùm dicit: [*Ego sum videns,*] si videntem se asserit, ad hoc dicit ut bonum, quod habet, cum electis communicet. Ut ergo quod asserit, probet, subsequenter adjungit: [*Omnia indicabo tibi.*] Quod sanctæ Ecclesiæ doctores agunt: quia dum virtutes mentium intuentur, & vitia; & mederi vitiis, & promovere virtutes evidenter sciunt. Omnia ergo, quæ sunt in corde, indicat, quando virtutis viam, quam bonus auditor cupit tenere, ipse documento manifestæ eruditionis dignatur exponere. Quòd si magnus est, & bona non solùm agere, sed etiam prædicare disposuit. Omnia, quæ sunt in ejus corde prædicatores, indicant: quando eorum mentibus aperiunt, quidquid cupiunt de doctrina. Quia verò ei, cui loquitur, eum significat, qui ad lucra prædicationis innititur, subdit, atque ait: [*Et de asinis,*

Pſal.118 Pſ.33.b Mich 2. 4.Reg.5. b 2.Cor.11. 4 Amos 7. c 1.Cor.15 Ioan.1.6

quas perdidisti nudiustertius, ne sollicitus sis, quia inventæ sunt.] Hoc superiùs in persona Saül, qualiter rudibus prædicatoribus conveniat, expositum est. Asinas quippe perdidit, qui peccatores, quibus verbum vitæ præbuit, ad pœnitentiam nequaquam traxit. Inveniret quidem, si ij qui se in nocte pravitatis absconderant, ad lucem justitiæ redirent, in qua viri inveniri potuissent. Cur ergo dicit: [*Inventæ sunt,*] nisi, quia sæpè in eis summi viri salutis bonum facilè inveniri posse considerant, de quorum vita ineruditi desperant? Nam & periti Medici corporum, illos sæpè curare præsumunt, de quorum salute imperiti præsumere non possunt. Sic nimirum & ab eruditis doctoribus sæpè ad pœnitentiam, & *satisfactionem peccatores trahuntur, qui trahi ab ineruditis rudibus nequiverunt. Quia igitur tam prædicatione quàm exemplo perfectorum illi ad Dominum pœnitendo redeunt, qui converti per aliorum ministerium nequiverunt; benè Samüel inventas asinas dicit, quas Saül invenire non potuit. Post etiam hoc dictum pro profectu ordinandi rectoris intelligi. Quasi dicat: Dum eruditione & vita proficis, illos etiam lucrari Domino poteris, quos nondum potuisti. Tam certa quidem virtus profectionis est, ut fructus ejus, qui nondum constant in re, constent in spei certitudine. Et quia his verbis ad perferendos labores sanctæ prædicationis invitatur, quæ mercedis lucra expectare debeat, exponit, dicens:

*al. ad pœnitentiæ satisfactionē.

Et cui erunt quæque optima Israël, nonne tibi, & omni domui patris tui?

Israël, qui dicitur, videns Deum, quem rectiùs hoc loco significat, quàm æternorum civium illam beatam societatem, qui ex labore vitæ hujus, ad æternam omnipotentis Dei visionem pervenerunt? Quæ ergo sunt Israël optima, nisi æternæ retributionis dona? Paulus quidem dicit: *Unusquisque mercedem accipiet secundum laborem suum.* Hinc item dicit: *Alia est gloria solis, alia lunæ, & stellarum. Stella enim differt à stella in claritate.* Omnium ergo fidelium retributiones, & præmia, bona sunt Israël. Quia verò electorum prædicatorum merces summa est, eorum sunt optima Israël. De his quippe Israëlis optimis Dominus fideli servo suo repromittit, dicens: *Amen dico vobis, super omnia bona sua constituet eum.* Qui enim non in omnibus, sed super omnia constituitur, non tantùm bona Israël, sed etiam optima habere declaratur. Dicat ergo Samuël: [*Cui erunt quæque optima Israel, nonne tibi & omni domui patris tui?*] Quasi dicat: Et si magnus est labor prædicationis, tantò devotiùs ferri debet, quantò majora lucra mercedis habet. Sollicita ergo mente doctor sanctæ Ecclesiæ pensare debet: quia Israel non bona tantùm, sed etiam optima ejus sunt, ut majora & excellentiora agat semper, qui tam summa, & optima expectat. Eadem quippe summa, non summo ordini debentur, sed summo labori. Nam & Doctor egregius non dixit: *Unusquisque mercedem accipiet juxta suam dignitatem*, sed, *juxta laborem.* Cùm ergo prædicatorum æternæ vitæ optima referuntur, magnus eis in hac vita labor injungitur: quia nimirum meliora ceteris habere non prævalet, qui melior esse non studet. Et quia hoc omnium prædicatorum sanctæ Ecclesiæ commune est, non solùm Saül, sed omni domui patris sui Israel optima esse referuntur. Quasi enim ex patre filij nascuntur, quando in ordinem prædicatorum noviter alij aliis, eadem nobilitate sanctitatis splendidi subrogantur. Domus quoque prædicatoris est spiritualis ejus conversatio. Omni ergo domui patris ejus Israel optima sunt: quia ubicumque sacerdotalis conversatio est, illa nimirum est, & tam summa est, ut ex celsitudine meriti, in æterna vita sua sint optima retributionis. In hoc ergo se subtiliter prædicatores aspiciant: quia non solùm sibi, sed omni domui ejus optima erunt Israel: quia si de domo exeunt, optima non habebunt. Nam si solam prædicationis sublimitatem tenent, optima non habebunt: quia altitudinem vitæ non tenent. Sed electus quisque, dum de se magna audit, infirma sua ad memoriam ducit, ut se ab elatione custodiat, ne bona, quæ habet, amittat. Unde & subditur:

1. Cor. 3. b
1. Cor. 15. g
Mat. 24. g
1. Cor. 3. b

Respondens Saul, ait: Numquid non filius Gemini ego sum de minima tribu Israël, & cognatio mea novissima inter omnes familias de tribu Benjamin? Quare ergo locutus es mihi sermonem istum?

Quasi dicat: Quare mihi tam magna adscribis, cùm sim nihil? Gemini quippe filius est, qui negligentes imitatur in cura sui, & in exemplo proximi. Geminus quippe est, quia dum curam sui negligit, exempla boni operis aliis non impendit. Qui ergo tales imitatur, filius Gemini dicitur. Qui de minima tribu Israel esse dicitur: quia ultimus ordo sanctæ Ecclesiæ conversorum peccatorum est. Meritò igitur, qui peccatorem se esse fatetur, de minima tribu Israel esse dicitur. Cujus etiam cognatio novissima inter alias esse perhibetur: quia juxta Veritatis vocem: *Qui minimum mandatum solvit, minimus est in regno calorum.* Benjamin quippe dicitur filius dexteræ. Qua profectò appellatione sanctæ Ecclesiæ populus designatur: qui dum in fide Redemptoris nascitur, per bona opera ad cælestis patriæ bona præparatur. Dextera quidem Dei illa æternæ vitæ fortitudo est. Cognationes tribus Benjamin, sunt diversæ conversationes electorum. Nam velut ab uno generationis principio diversæ cognationes veniunt: quando ab una origine orthodoxæ fidei, conversationes fidelium plures oriuntur. Sancti ergo viri, cùm se per humilitatem dejiciunt, quia peccatores se esse fatentur, & tamen rectè in Deum credere, quasi se & Gemini filios asserunt, & de novissima Israel cognatione. Sed quia quantò plus se humiliant, juxta Veritatis vocem, ampliùs exaltantur, sequitur:

Mat. 5. e
Luc. 14. b
Mat. 23. b

Assumens itaque Samuel Saül, & puerum ejus, introduxit eos in triclinium, & dedit eis locum in capite eorum, qui fuerant invitati.

Samuel Saul assumit, quando prædicator sanctæ Ecclesiæ electo auditori suæ alta prædicationis aperit. Assumitur quippe subditus, quando per verbum doctoris in cognitionem cælestium elevatur. Et quia non carnali intentione spiritualia scire appetit, non solùm ipsum Saul, sed etiam ejus assumpsit puerum. Quasi enim sine puero in imis remanserat, qui dicebat: *Cor meum dereliquit me.* Cor quippe nostrum nos derelinquit, quando sic à concupiscentiis carnalibus vincimur, ut intentionem cordis in terrenis, & carnalibus, atque corporeis, & non in cælestibus, & spiritualibus ponimus. Hunc puerum perditum invenerat, qui dicebat: *Invenit servus tuus cor suum.* Cor quippe nostrum invenimus, quando per intentionem cordis spiritalia quærimus; quando hanc à terrenis avellimus, ut ad cælestia dirigamus. Electus ergo prædicator iis, qui adhuc carnales sunt, nec fortia imperat, nec spiritalia manifestat. Nam & Paulus Corinthiis dicit: *Non potui vobis loqui tamquam spiritualibus, sed quasi carnalibus, tamquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam.* Quasi his verbis dicat: Idcirco vos ad excelsum non duxi, quia spiritualem sensum vobiscum, velut Saul puerum, non habebatis. Quare & causam insinuans, ait: *Adhuc enim estis carnales.* Benè ergo Samuel Saul, & puerum assumpsisse dicitur: quia doctores sanctæ Ecclesiæ illis fortia imperant, illis alta manifestant, quos spirituales esse considerant. Qui etiam

Psal. 37. g
2. Reg. 7. d
1. Cor. 3. a

in triclinium introducuntur: quia eis charitatis latitudo monstratur. Velut enim in triclinio ponitur, qui per id, quod altum didicit, moratur in latitudine charitatis. Vel certè introitus noster ad tridlinium, amor est: triclinium, pulchritudo est spiritalis vitæ. 1. Joan. 3. e Unde Joannes dicit: *Qui non diligit, manet in morte.* Si enim, qui non diligit, manet in morte, ille, qui diligit, in vita manet. In triclinium ergo introducimur, quando in affectum supernæ conversationis surgimus per affectum charitatis. In hac nimirum mansionis latitudine superiorem locum sancti prædicatores obtinent, quia beatus Joannes Evan- Apoc. 4. a gelista dicit: *Et in circuitu sedis sedilia viginti quatuor, & super sedes viginti quatuor seniores.* Seniores quippe sancti sunt prædicatores maturi sensu, moribus graves, qui thronum Dei juxta positis sedibus B ambiunt: quia qui præ ceteris conditorem diligunt, per altissimam conversationem ei viciniùs requiescunt. Bene ita que Saul cum puero suo locum in capite eorum, qui invitati fuerant, sortitur: quia in eis eligendorum pastorum typus ostenditur. In capite quidem rector statuitur, quando per vim magni amoris supernæ vitæ singulare propositum accipit; cùm fidem catholicam cum ceteris communem tenet, sed præ ceteris virtutem sublimem. Unde & sequitur:

Erant enim quasi triginta viri.

Ter decem triginta fiunt. Ternarius verò numerus fidem sanctæ & individuæ Trinitatis insinuat. Denarius verò per decem præcepta legis, boni operis perfectionem designat. Tricenarius ergo numerus eos designat, qui eam fidem tenent, quæ per dilectionem operatur. In horum capite Saul ponitur, quando per divinam gratiam is, qui futurus est pastor Ecclesiæ, sublimior fit merito, quibus debet esse superior dignitate. Hunc sublimem locum Samuel tribuit: quia qui tantam vitæ meretur celsitudinem, ad eam majorum proficit institutione. Cui nimirum quia jam magna, quæ agat, & non minima demonstrantur, subditur:

Dixit Samuel coco: Da partem, quam dedi tibi, & præcepi, ut reponeres seorsum apud te. Tulit ergo cocus armum, & posuit ante Saul. Dixitque Samuel: Ecce quod remansit, pone ante te, & comede: quia de industria servatum est tibi, quando populum vocavi: & comedit Saul cum Samuele in die illa. D

Quid in armo pectoris, nisi fortitudo signatur actionis? Quæ à Samuele coco tribuitur, quando à summis prædicatoribus minoribus demonstratur. Coci etenim sacerdotes sunt: quia dum electis fidelibus in fervore spiritus loquuntur, cibos mentis, velut per ignem coquunt. Sed pars, quæ datur, posita seorsum dicitur: quia fortitudo boni operis in prædicatore debet esse singularis. Quam ante Saul ponit, quando ordinandum pastorem sanctæ Ecclesiæ, quantæ fortitudinis esse debet, considerare præcipit. E Sed & de eo, quod cocus appposuit, Samuel Saul dicit: [*Ecce quod remansit, pone ante te.*] Remansit quidem, quia non omnia nostra Christus explevit, per crucem quidem suam omnes redemit, sed remansit, ut qui redimi & regnare cum eo nititur, crucifigatur. Hoc profectò residuum viderat, qui di- 2. Tim. 22. b cebat: *Si compatimur, & conregnabimus.* Quasi dicat: Quod explevit Christus, non valet, nisi ei, qui id, quod remansit, adimpler. Hinc beatus Petrus 1. Pet. 2. d Apostolus dicit: *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* Col. 1. d Hinc Paulus ait: *Adimpleo ea, quæ desunt passioni Christi, in corpore meo.* Sed notandum: quia armum ante Saul cocus posuit, & tamen Samuel Saul præcipit, ut ante se eum ponere debeat. Quid est hoc? Sed ponere ante discumbentes dapifer in mensa ferculum solet: quod dum is, qui discumbit, trahit ad se, illud ponit ante se viciniùs, quod paulò longiùs erat ante se. Cocus ergo ponit armum ante Saul, Samuel Saul præcipit, ut ponat ante se: quia hoc quod novo prædicatori injungitur de fortitudine boni operis, velut ad se propiùs debet trahere per studium considerationis. Quod etiam postquam ad se traxerit, comedit: quia diu consideratum agere disponit. Armum quippe manducare est, quod exteriùs de forti actione præcipitur, per propositum in mente recondere. Quasi enim armum ante se ponere; & manducare electo cuique suadebat, qui dicebat: *Si sederis ad mensam potentis, sapienter attende,* Prov. *quæ apponuntur tibi: quia similia oportet te præparare.* 23. a In mensa quippe potentis virtutem armi designavit. Et dum dixit: *Sapienter attende, quæ apponuntur tibi:* armum ante se eum, cui dixit, ponere docuit. Sed manducare eum debere insinuavit, quia dixit: *Similia oportet te præparare.* Similia enim præparando manducamus: quia dum fortia, quæ audimus, proponimus agere, velut comedentes, in cordis ventre reponimus cibos vitæ. Sed ipsis summis doctoribus vas electionis sub unius discipuli eruditione imperat, dicens: *Manum citò nemini imponas.* Quia 1. Tim. enim magna retractatione consilij eligendi sunt, qui 5. c in culmine sublimentur, aptè subjectum est: *Quia de industria servatum est tibi, quando populum vocavi.* Quasi dicat: Pone ante te, quod antequam apponeretur, ego posui ante me: considera, quod ego con- C sideravi. De industria quippe pars armi servatur: quia fortissima prædicatoris actio illi benè committitur, qui à summis viris magna consideratione dignus tanto ministerio judicatur. Ista verò pars tunc servata est de industria, quando populus vocatur: quia cùm ad suscipiendum prædicationis ministerium subditi fideles veniunt, bonis prædicatoribus non infirmis infirma, sed fortibus fortia injunguntur. Sed qui bene proficiunt, in sublimi sua conversatione ante omnia tenere studeant bonum obedientiæ. Benè itaque subjunctum est: *Et comedit Saul cum Samuele in die illa.* Ut jam dixi, promovendo doctori comedere, est, hoc, quod sibi de virtute præcipitur, se ad faciendum præparare. Bene autem cum Samuele comedisse dicitur: quia cùm ij, qui noviter veniunt, magna agere proponunt, in virtute boni operis summi viri ferventiores fiunt. Potest etiam in ista comestione illa signari, de qua superiùs repromisit, dicens: [*Ascende ante me, ut comedas mecum hodie.*] Saul ergo cum Samuele comedit: quia cùm intus prædicator cælestem verbi Dei suavitatem audit, quod, loquente ipso, subditi foris audiunt, de divina refectione utique satiantur. Sequitur:

Et descenderunt de excelso in oppidum, & locutus est Samuel cum Saul in solario.

Quicumque ad celsitudinem curæ pastoralis assumitur, in eadem ordinis sui sublimitate habere debet & vitæ propriæ altitudinem, & alienæ infirmitatis compassionem. Ascendat ergo Saul cum Samuele, descendat in oppidum. Sciat rector, quæ agat alta: sciat, quæ disponat. communia. Dicat cum Paulo: *Nostra conversatio in cælis est:* dicat nobis- Philip. 3. d cum: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore* Rom. 7. d *mortis hujus? video aliam legem contradicentem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege peccati.* In excelso est rector, cùm sapientiam loquitur inter perfectos. Carnalia quando disponit, descendit in oppidum, dicens: *Propter fornicationem unusquisque* 1. Cor. 7. *uxorem habeat, & unaquæque virum: uxori vir debi-* a *tum reddat, uxor viro similiter.* In excelso est, quan- Rom. 8. f do dicit: *Nulla creatura poterit nos separare à charitate Christi.* In oppidum verò descendit: quia loquens,

1. Cor. 9. d

quens, ait: *Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifaciam: omnia omnibus factus sum, ut omnes facerem salvos.* Samuel ergo Saül ad excelsum tulit, & in oppidum deposuit: quia summi viri cùm sanctæ Ecclesiæ culmen ordinant, illos, quos in eodem culmine ponunt, docent sublimiter vivere, plana prædicare, sibi esse rigidos, sed subditis temperatos: sic attendere propriæ saluti, ut cum infirmis possint infirmari: infirmari dixerim per affectum mentis, non per languorem internæ ægritudinis. Nam si per mentis languorem doctor jacet, curare ægros, & jacentes erigere non potest. Bene ergo cum Samuele Saül in oppidum descendisse, & in solario locuti esse referuntur. Oppidum quippe in plano est, solarium verò in alto. Ad excelsum quoque solarium planum est, ad oppidum non planum, sed altum. Sic nimirum electi prædicatores, quando minoribus membris compatiuntur, quasi excelsum deserunt: sed in oppidum descendentes in solario sunt; quia ab alto quidem veniunt, sed infirmitatem subditorum miserando & consulendo, non agendo & infirmando assumunt. Infirmis namque compatientes, uxorem ducere præcipiunt, nec tamen ipsi infirmando uxorem ducunt. In oppidum ergo descendentes, in solario sunt: quia etsi plana jubent, in se ipsi infirma non retinent. Quia verò non esse in solario, sed loqui cum Saül Samuel dicitur, hoc profectò significat, quia futurus doctor doceri debet sic infirmis subditis compati, ut ipse tamen teneat alta conversationis. Et quia ad hæc agenda multa consideratione novus prædicator indiget, stravisse sibi Saül, & dormisse perhibetur. Dormire in solario novo prædicatori, est in sublimi sua consideratione disponere, qualiter subditorum onera debeat portare. Nam si ad sæculi intentionem vigilat, hoc profectò agit, ut tantæ discretionis bonum in intimis non requirat. Dormire igitur debet, ut sæcularia nulla cogitet: quia spiritualia disponere oppressus sæcularibus nunquam potest. Sed & dormire non poterit, qui sibi non sternit: quia nimirum si bonorum exempla, sive dicta non cogitat, impossibile est, ut ab exterioribus requiescat. Velut mollia quidem nobis subjicimus, quando electorum doctrinam, aut vitam cogitamus. In eisdem quoque stramentis dormimus: quia quiescere tunc bene consideratione possumus, quando in rebus spiritualibus occupamur. Dicit ergo:

Quia stravit sibi Saul, & dormivit.

Ut electæ menti insinuet: quia si negligenter ad exteriora se occupat, intimæ quietis gratiam non acquirat. Sed qui spiritualia bene vult considerando disponere, donec ea intus perfectè ordinet, ad ea quæ foris sunt, evigilare non debet. Aptè ergo subjungitur:

Cumque mane surrexissent, & jam diluesceret, vocavit Samuel Saul in solario, dicens: Surge, & dimittam te.

Mane quidem lucescit, quando quietæ menti veritatis splendor se aperit. Humana etenim mens per ignorantiam tenebrosa, & per illustrationem veritatis lucida fit. Ignorans ergo in nocte est, cùm illustratur in die. Mane autem surgit, qui dormit nocte: quando ad agenda se erigit ea, quæ per considerationem ordinavit. Et quia ordinandi regis negotium tractabatur, ambo surrexisse perhibentur. Surgit quidem summus prædicator, ut auditorem suum ad ministerium ejusdem prædicationis ordinet. Surgit, qui ordinandus est, ut tam sublimem ordinem imo cordis affectu recipiendum esse non speret. Pariter quidem surgunt: quia sublime officium datur, sublime recipitur. Quo in loco est aliud notandum: quia ambo priùs surrexerunt, deinde Samuel Saül vocavit, dicens: [*Surge, & dimittam te.*] Sed ad historiam si ambo surrexerunt, à somno Saül, quia consurgere præcipitur, ad opus præparari admonetur. Quia verò tam summi sacerdotes, quàm ille, qui ad ordinem prædicationis assumitur, tanti ministerij onus attentè considerant, quasi pariter dormiunt, pariter surgunt. Sed qui noviter ordinandus est, surgens à somno, ad opus item surgere jubetur: quia ad altitudinem ordinis quamquam pensare meditando studuit, pertingere debet tamen per meritum conversationis. Surgens ergo surgere jubetur, ut sublimem ordinem, quem subire deliberat, æquare meritis proponat. Unde & in solario vocatur: quia ad alta conari præcipitur. Qui etiam dicit: [*Et dimittam te.*] Surgit quippe, ut dimittatur: quia ille liber esse in ministerio prædicationis poterit, qui in altitudine magnæ conversationis excrevit. Surrexit quidem, qui surrexerat: quia qui considerando didicit altitudinem dignitatis, in eadem dignitatis altitudine erigere se curavit per sublimitatem vitæ. Unde & subditur:

Et surrexit Saul.

Deinde subditur:

Egressique sunt ambo, ipse videlicet & Samuel.

Pastor egreditur, quando à secreto meditationis venit ad publicum operis. Quando enim disponit, quæ vult agere, intus est: quando autem ea agit foris, quæ cogitavit, quasi exit. Exiit etiam Saül, quia in exteriori dignitate, is, qui promovetur, illud suscipit, quod an esset suscipiendum, diutius cogitavit. Ambo igitur dicuntur egressi, quia ambo fuerunt intus: dum ille sollicita mente præviderit, quid aut cui daret; ille item attentiùs cogitaret, qualis esset, qui tam summa perciperet. Quia ergo ministerium sanctæ prædicationis cum summa discretione tribuendum, atque recipiendum est, dum rex Israelis ungitur, & rex, & Propheta uncturus eum, egressi perhibentur. Plerique autem codices habent: [*Cumque mane surrexissent, antequam diluesceret:*] quod nimirum intelligi convenienter potest. Manè est quidem, antequam diluescat, quando quodam modo aspirare dies incipit, & tamen plena lux diei non est. Prædicatores autem sanctæ Ecclesiæ dum eorum bonam conversationem considerant, quos ordinare disponunt, quasi manè est. Sed quia eorum futura scire non possunt, manè est, sed antequam diluescat. Quod benè in ejus ordinatione dicitur, qui omnipotenti Deo postea displicuisse memoratur. Quasi enim manè, antequam diluesceret, Propheta vidit hunc, qui ei in luce bonæ conversationis apparuit. Sed plena diei claritas nondum erat, quia in eo futuras tenebras per præsentem cognitionis lucem videre non poterat. Quod nimirum toties sanctæ Ecclesiæ agitur, quoties boni sunt, qui eliguntur in præsenti, sed in eodem bono perseveraturi non sunt. Quasi enim manè, & ante lucem egreditur, qui lucem boni operis præsentem monstrat, caliginem vitæ futuram celat. Sed quid inde actum sit, sequitur.

Cumque descenderent in extrema parte civitatis, Samuel dixi ad Saul: Dic puero, ut antecedat nos, & transeat: tu autem subsiste paulisper, ut indicem tibi verbum Domini. Tulit autem Samuel lenticulam olei, & effudit super caput ejus, & osculatus est eum.

Quid est enim, quòd in extrema parte civitatis rex ducitur, & ungitur? Sed extrema pars civitatis, est ultima pars populi subjecti. Qui ergo ultimũ locũ tenent in sancta Ecclesia, velut in extrema parte civitatis sũt. Ipsius autem Ecclesiæ in ultima parte, converfi peccatores esse videntur. Nam justi quippe in superiori,

vel prima sunt parte. Aut fortasse primum locum A virginitas tenet, secundum continentia, tertium conjugalis vita, ultimum conversio peccatorum. In extrema igitur civitatis parte rex ungitur: quia sanctæ Ecclesiæ rector ordinatur, pro peccatoribus, non pro justis. Hinc enim per semetipsum Veritas dicit: *Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam.* Mat. 9. b Hinc iterum dicit: *Non opus habent sani medico, sed malè habentes.* Sed puerum Saülis spiritualem sensum designare diximus. Quid est ergo, quòd præcedere & transire à Samuele imperatur? Sed præcedit puer, quando hoc agitur, quod à spirituali sensu nobis suggeritur, non quod à motu carnali imperatur. Sed quosdam præcedit & transit, quosdam præcedit & non transit. Non transit quidem præcedens puer arrogantes, transit humiles: nam dum arrogantes magna & spiritualia agunt, B in oculis suis magni sunt. Quasi enim secum habent puerum, quem sequuntur, qui in spiritualibus, quæ agunt, spirituales se esse gloriantur. Quibus profectò Propheta exprobrat, dicens: *Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes.* Esi. 5. d Electi ergo in omnibus, quæ agunt, esse quidem spirituales curant, & tenere se spirituales vitant. Magni quidem sunt merito, humiles æstimatione: quia semper magna agunt, sed in eisdem magnis se magnos nunquam aspiciunt. Quasi ergo puerum, quem præmittunt, transire faciunt, cùm spiritualem sensum præsentem habent in opere, sed longè ab æstimatione. Quid verò est, quòd paulisper subsistere præcipitur, ut ei verbum Domini indicetur? Sed paulisper subsistit, præmisso puero, qui ad horam C se proprio arbitrio subtrahit, & alienam voluntatem facit. Transire ergo facit puerum, & paulisper subsistit, qui ad præceptum majoris illa etiam, quæ putat spiritualia, deserit: deserit, ut ea, quæ sibi junguntur, efficere convenienter possit. Quod certè ordinando prædicatori convenit: nam dum pondus pastoralis curæ considerat, & infirmitatem suam, hoc sibi se præcedens spiritus dicit: quia tantum onus tam infirmus indignè suscipit. Prætermittat ergo non solùm, sed transire faciat puerum: ut non arbitrium suum sequatur, sed illud suscipiat, quod ei melioris provisione decernitur. Et de subsistente protinus additur.

CAPUT V.

Cap. X. 1. Regum *TVlit autem Samuel lenticulam olei, & D effudit super caput ejus.*

Hoc profectò hac unctione exprimitur, quod in sancta Ecclesia nunc etiam materialiter exhibetur: quia qui in culmine ponitur, sacramenta suscipit unctionis. Quia verò ipsa unctio sacramentum est, is qui promovetur, benè foris ungitur, si intus virtute sacramenti roboretur. Ipsas ergo olei virtutes priùs videamus attentiùs. Oleum quippe liquoribus aliis superfertur, oleum ignem fovet, oleum vulnera curare consuevit. Per illud ergo misericordiæ bonum significat, quia scriptum de Domino est: *Miserationes ejus super omnia opera ejus.* Psi. 144. b Quia ignem fovet, prædicationis gratiam designat, quæ electorum mentes illuminat. Quia verò vulnera per oleum curantur, hoc profectò insinuat, quòd detergenda sunt vulnera peccatorum. Ungatur ergo caput regis, quia spirituali gratia mens est replenda doctoris. Habeat in unctione sua oleum, habeat misericordiam abundantem, quæ sibi virtutibus aliis præferatur. Habeat oleum, ut dum ardorem sancti Spiritus in se nutrit, lucere vehementer aliis per verbum possit. Habeat nihilominus oleum medicinæ, ut sapienter disponat, qualiter peccatorum fœtores tergat, & ægras mentes saluti restituat. Sed lenticulâ Saul ungitur, non pro præsignanda doctrina, sed ad exprimenda futura. Lenticula quidem parvum est vas. Quid ergo est, quòd lenticulâ olei Saul ungitur, nisi quia in fine reprobatur? Nam quia obedire Deo postea noluit, à Samuele audivit: *Quia projecisti sermonem Domini, projecit te Dominus, ne sis rex.* Infr. 15. Velut enim lenticula olei parum habuit, qui spiritualem gratiam projiciendus accepit. Quod in rectoribus quoque sanctæ Ecclesiæ convenienter accipitur. Plerumque enim culmen prælationis accipiunt, qui in charitate Dei & proximi perfecti non sunt. Quendam namque affectum charitatis habent, sed plenitudinem ejus non habent. Illa ergo rudis & imperfecta mentis affectio, quid est nisi lenticula olei? Nam dum ungit caput, & non replet: tota quidem effunditur, sed parum exhibet. Et contra autem cùm electus rex ungi præcipitur, eidem Prophetæ Dominus ait: *Imple cornu tuum oleo, & veni mittam te ad Isai Bethlemitem: providi enim in filiis ejus mihi regem.* Infr. 16. Hinc est, quòd B idem electus rex plenitudinem unctionis suæ Dei laudibus imputans, ait: *Impinguasti in oleo caput meum, & poculum meum inebrians quàm præclarum est.* Ps. 22. Qui ergo gratiam unctionis non perseveraturus accepit, dispensante Deo, per illius vasis liquorem ungitur, quo uncti defectio signaretur, sequitur:

Et osculatus est eum, & ait: Ecce unxit te Deus super hereditatem suam in principem, & liberabis populum ejus de manu inimicorum ejus, qui in circuitu ejus sunt.

Ad culmen sanctæ Ecclesiæ rector ducitur, ut hoc officium habeat, quo inter Deum & homines pacem ponat. Peccando etenim, inimicitias creatoris incurrimus. Dum ergo ad peccatorum correptionem rector ponitur, illud de medio tollit, quod Dei nos inimicos fecit. Bene ergo Samuel Saul caput osculatus fuisse perhibetur. Prophetæ namque osculum defixum ille portat in capite, qui reconciliationis nostræ suffragium portat in mente: cùm videlicet in se nulla gerit fomenta divinæ discordiæ, qui in mente paci reddere discordes studet. Osculato ergo principe, dicitur: [*Unxit te Deus in principem super hereditatem suam.*] Quasi rebus eum admoneat, dicens: Qui te ad hoc positum nosti, ut peccati inimicitias debeas solvere, quod in aliis destruis, in te non debes retinere. Nonnulli etenim & unguntur, & osculum non accipiunt; liberare populum Domini satagunt, sed se inimicorum jugo subjicere non pavescunt. Nam qui aliis bona prædicat, quæ non agit, quasi osculum dat, quod non accipit. Amicos etenim Dei alios facere quærit, & ipse inimicus esse non desinit. Inimicitias peccati in se ædificat, quas in aliis destruere per verbum tentat. Quia ergo ille solùm præeminet utiliter, qui per affectum magnæ charitatis Dei amicus est, Samuel caput regis osculatus fuisse dicitur. Hinc ipsa Veritas priùs osculatur, quos ordinat: deinde ad liberandos alios mittit. *Vos*, ait, *amici mei estis*, deinde addidit, dicens: *Posui vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Joan. 15. c Joan. 20. f Hinc item resurgens à mortuis dicit: *Pax vobis*, deinde subdit: *Quorum remiseritis peccata, remittentur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Ut velut osculum pacis in eorum mente figeret, quos E peccati odia solvere præcepisset. Osculatus ergo rex super hereditate Domini constituitur, quia electus doctor eligitur, ut fidelibus subditis dignitate præemineat, sed de prælatione sua non suum, sed Domini lucrum quærat. Quare ad hoc constitutus asseritur, ut qui sub eo sunt, de inimicorum manibus liberentur. Hereditas Domini multitudo fidelium est. Omnis ergo sæcularis intentio removetur, cùm rex super hereditate Domini unctus asseritur. Unctionis ergo fructus est, cultus divinæ hereditatis. Ille ergo officium unctionis exequitur, qui sola quærit lucra animarum. Super hereditate quippe Domini in principem se unctum meminit, qui hoc

solùm de terrena dignitate quærit, quod per suum ministerium Christus quæsivit. Hoc igitur verbo negligentium rectorum intentio reprobatur. Audiunt namque, quia super hereditate Domini uncti sunt: quia de terra Dominus non nisi electos quærit; norunt, quòd non terræ latitudinem, non auri copiam, non divitiarum affluentiam, sed fideles suos hereditatem suam dicit, & tamen terrenum quærere, & quod perit, congregare non desinunt. Ad id, quod Dominus non quærit, tota sollicitudine intendunt; & quod solùm quærit, quærere negligunt. Dicitur ergo, in quo se negligentes aspiciant, dicitur, in quo boni meliores fiant. [*Unxit te*, inquit, *Deus in hereditate sua in principem.*] Quasi dicat: Hereditatem suam tuam fecit, vide ut tu in ea aliter non regnes. Liberabis ergo populum de manu inimicorum, qui in circuitu ejus sunt. Grandis labor prædicatori præcipitur per hoc, quòd inimici in circuitu esse referuntur. Satis enim grave prælium esset, si in una parte malignorum spirituum sævitiam tolerarent. Hinc per Prophetam denuncians, dicit: *In circuitu impij ambulant.* Hinc beatus Petrus exhortans, ait: *Adversarius vester diabolus, tanquam leo rugiens, circuit quærens quem devoret, cui resistite fortes in fide.* Inimici igitur nostri in circuitu nostro sunt, quia immundi spiritus cogitationi nostræ, verbo, & operationi semper insidiantur. Nam dum prava nobis suggerere appetunt, ab una parte sunt: cùm ad mala pertrahunt, eorum prælio ab alia parte pulsamur: cùm ad mala opera invitant, ex parte reliqua bellum excitant. In circuitu ergo hostes habemus, qui in omni, quod cogitamus, loquimur & operamur, malignorum spirituum bella patimur. Sed quia non à bello, sed de manibus inimicorum liberare populum dicitur, magna virtutis insignia prædicatoribus adscribuntur: quia non solùm liberos, ne capiantur, debent protegere, sed etiam captos de eorum servitute liberare. Hoc autem tunc à regibus nostris agitur, quando illi per eorum prædicationem resipiscunt, qui per audaciam transgressionis subjecti sunt jugo diabolicæ potestatis. Quod profectò agere illi solummodo prædicatores possunt, qui ad culmen regiminis divina ordinatione perveniunt. Nam quos omnipotens Deus ordinat, ad toleranda prælia antiqui hostis mittit, sed eos inter ipsa bella non deserit, quia milites suos protegit, & victores facit. Sed cùm sancti viri ad primatum sanctæ Ecclesiæ sustolluntur, vehementer expavescunt, ne onus tanti ordinis sibi judicio hominum sit impositum, non ordinatione conditoris. Ad robur ergo humilium dantur signa, quibus se à Deo, non ab hominibus, electos sciant. Quare & Samuel subjungens, ait:

Tf.11.b
1. Pet. 5. c

Et hoc tibi signum, quia unxit te Deus in principem. Cùm abieris à me hodie, invenies duos viros juxta sepulcrum Rachel, in finibus Benjamin, in meridie salientes magnas foveas, dicentque tibi: Inventæ sunt asinæ, ad quas ieras perquirendas, & intermissis, pater tuus asinis, sollicitus est pro vobis, & dicit: Quid faciam de filio meo?

Quasi enim humili pastori, & de tanto ministerio trepidanti dicat: Tu idcirco trepidas: quia an sit ex Deo hoc, quod de te actum est, nescis; sed quia hoc scire potes, trepidare non debes. Hoc igitur tibi signum, quia te non homo, sed Deus in principem unxerit: duo videlicet viri illi tibi dicent: [*Inventæ sunt asinæ, ad quas ieras perquirendas.*] Quasi dicat: Si illos duos viros inveneris, & hoc tibi dixerint, scito, quia te Deus principem, non ego constitui. Quid ergo duo viri isti nobis, nisi perfectos quosque sanctæ Ecclesiæ prædicatores designant? Duo quidem A sunt: quia perfecti in utroque præcepto charitatis viri, quia in sancta conversatione robusti. Qui juxta sepulcrum Rachel inveniri perhibentur, quia per contemplativæ vitæ studium divisi sunt ab intentione sæculi: & dum animarum lucra quærunt, non sunt sepulti. Per Rachel quippe contemplativæ vitæ speciositatem signari, venerabilium Patrum indubitata sententia est. Juxta sepulcrum ergo Rachel stant viri, quia sic supernæ contemplationi perfecti doctores vacant, ut sanctæ Ecclesiæ sollicitudinem gerant. Juxta sepulcrum Rachel stant, quia statum boni operis dirigunt per virtutem contemplationis: & quia nihil gerunt in opere, nisi quod contemplando disponunt. Et quia in ipsa altitudine supernæ contemplationis non præsumptionem suam, sed rationem sanctæ Ecclesiæ tenere student, sepulcrum Rachel in finibus Benjamin esse describitur. Ut jam B dixi, in Benjamin, qui filius dexteræ dicitur, Redemptor humani generis designatur. Fines ergo Benjamin regulæ sanctarum scripturarum sunt: de quibus profectò finibus scriptum est: *Ne transgrediaris terminos, quos posuerunt patres tui.* Quia ergo sancti *Prov. 22. d* prædicatores, cùm summa contemplando vident, à fidei regula non discordant; sepulcrum, juxta quod stant, esse in finibus Benjamin rectè dicitur. Qui profectò viri in meridie magnas foveas saliunt, quia per fervorem perfectæ charitatis, in qua assumpti sunt, cuncta, quæ videntur, sæculi alta despiciunt. Quidquid enim in hoc sæculo altum cernitur, non est vera altitudo, sed fovea, quæ omnes, quos in sua ambitione recipit, ad inferna deponit. Alta ergo sæculi viris spiritualibus vitanda, non appetenda sunt: C quia ex occulto se aperiunt, & quos absorbendo recipiunt, ad inferna perducunt. Viri ergo spirituales foveas saliunt: quia dum se per cæleste desiderium erigunt, terrena contemnunt. Velut enim visis foveis saltum dant, quando ut terrena contemnant, ad æterna bona concupiscenda se elevant. In meridie ergo foveas saliunt: quia sæculum non possunt contemnere, nisi qui plenam lucem & ardorem supernæ charitatis habent. Tunc ergo Saul unctum à Domino in principem se intelligat, quando isti sibi dicent: [*Inventæ sunt asinæ, quas quærebas.*] Inventas quippe asinas Saul dicunt, quando ad colligenda animarum lucra idoneum cernunt. Quasi aliter dicat: Electum te à Deo in ministerium prædicationis non ab hominibus credas, si illi hoc de te indicant, qui dum D Dei spiritu pleni sunt, quæ dicunt, non humana, sed divina esse sentiuntur. Quia ergo de nobis non nobis, sed nobis melioribus credendum est, aptè Saul à viris in meridie magnas foveas salientibus, se à Domino unctum in principem recognoscit. Sed alius est, à quo ungitur, alij, qui ipsam unctionem à Domino esse attestantur: quia omne negotium sanctæ Ecclesiæ, sicut collatione sanctorum Patrum magis probatur, ita & magis robustum est. Quasi enim signum suæ unctionis beatus Paulus tunc quæsivit, quando videre Petrum Hierosolymam venit, & cum eo, & ceteris Apostolis Evangelium contulit. Non enim ab homine neque per hominem, sed à cælo, *Gal. 1. d* vocante Domino Jesu, Apostolatum suscepérat: & E tamen ministerium unctionis suæ per coapostolorum suorum collationem probat. Nam de seipso ait: *Contuli cum illis Evangelium, ne in vacuum currerem, aut cucurrissem.* Præcursor etiam Redemptoris discipulos unxerat, sed ut signa suæ unctionis agnoscerent, quasi ad salientem magnas foveas mittebat, dicens: *Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?* Sciebat enim *Mat. 11.* Joannes, quem prædicaverat, quem baptizaverat: [a] sed discipulos mittebat, ut visis signis, quò firmiùs crederent, electionis suæ indicia securiùs tenuissent. Qui ergo ad prædicationis ordinem idonei providentur, in signum suæ electionis inventas esse peccatorum, quas quærùt, animas recognoscunt. Et quia omnipotens Deus non solùm prædicatione, sed etiam

conversationæ electi doctoris gaudet, subdit, atque ait: [*Et intermissis, pater tuus, asinis, sollicitus est pro vobis, & dicit: Quid faciam de filio meo?*] Patrem Saul Cis, qui durus nostro eloquio dicitur, eos designare diximus, qui verbo & exemplo docent terrena despicere, & ad cælestem patriam per duram & asperam conversationem festinare. Hanc quoque cælestis vitæ duritiam tam in verbo, quàm in vita nostri Redemptoris agnovimus. Si ergo ad summam nostræ eruditionis aspicimus, filij Redemptoris sumus. Pater ergo noster, dimissis asinis, sollicitus est pro nobis: quia Redemptor noster sic vult nos quærere salutem alienam, ut non negligamus nostram. Vult, ut vocentur peccatores ad pœnitentiam, sed non vult ut pereant ij, qui ipsos peccatores vocant. Vult, ut conversus peccator justitiam, quam non habuit, habeat: sed non vult, ut justus eam quam habet, justitiæ palmam perdat. Intermissis ergo asinis pro filio sollicitus est, quia prædicatores suos vult ad horam ab aliorum sollicita intentione quiescere, ut sibi ipsis per quietem valeant melius providere. Et quia ipsa sollicitudo sanctæ Ecclesiæ à bono rectore resumenda est, intermittitur quies nostra: quia prævenit hanc sollicitudo prior, comitatur posterior. Electus ergo prædicator vacet utilitati subditorum, vacet suæ: sed sic suæ curam habeat, ut statim ad eam, quam deserit, alienam recurrat; quia tunc conditor noster nos, quasi filios diligit, cùm & subditos nostros, tanquam fratres diligimus, & ipsum quasi patrem amamus, dum per affectum sollicitudinis istis jungimur, & ad illum per quietem nostram, quam diligit, quasi ad patrem festinamus. Hæc namque dilectio quietis nostræ exprimitur in hoc, quod dicitur: [*Quid faciam de filio meo?*] Hoc profectò pater dicit, qui tenerè filium diligit. Hoc igitur non dicitur de præsente filio, sed absente. Sed quia perditas asinas patris quærit, ei valde dilectus est: quia qui peccatorum animas convertere prædicando nititur, Redemptori nostro jam in magna charitate copulatur. Qui certè per aliorum sollicitudinem ab eo quasi longè est, per quietem contemplationis, & affectum orationis propè. Quia ergo nos sibi vicinos esse & per contemplationem, & orationem appetit, quasi diligens pater dicit: [*Quid faciam de filio meo?*] Quasi dicat: Quomodo absentem illum, mihi præsentem exhibebo? Quia verò prædicationis nostræ sollicitudinem magni sanctæ Ecclesiæ viri laudant, sed sollicitudinis nimietatem vituperant, illi, qui inventas patris asinas dicunt, sollicitum patrem pro filio asserunt. Signum ergo suæ unctionis cognoscere electi possunt: quia nimirum tunc à Deo ad sanctæ Ecclesiæ culmen perducuntur, cùm per verba, & exempla idonei sunt ad salutem alienam, & per quietem studiosi ad suam: & cùm peccatores ad cælum quærunt, semetipsos ad sæculum non relinquunt, sequitur:

Cùm inde abieris, & ultra transieris, & veneris ad quercum Thabor, invenient te tres ibi viri, ascendentes ad Dominum in Bethel, unus portans tres hædos, & alius tres tortas panis, & alius lagenam vini. Cumque te salutaverint, dabunt tibi duos panes, & accipies de manu eorum.

Cùm benè proficere in sancta conversatione volumus, necessarium nobis est, ut electorum plurimorum nobis exempla colligamus: nam & apes componere mella nequeunt, si ea in floribus variis nequaquam legunt. Bene ergo Saul à viris aliis ad alios pervenit: quia exempla sanctorum, quò copiosiùs cernimus, meliùs edocemur. Flores quippe æternorum fructuum, sunt opera sanctorum, quæ dum superni amoris rore perfunduntur, ex eis carpimus, unde ad nostram doctrinam, & ad aliorum utilitatem repleamur. Inde etenim abit, & ultra transit Saul: quando rudis prædicator per electorum exempla proficit, & à conspecta virtute unius, ad explorandam alterius conversationem vadit. Quem sæpe delectat in aliis mirari laborem prædicationis, sæpe in aliis fortitudinem boni operis: illos loquentes veneratur, istos operantes imitari nititur. Illos aspicit, qua pulchritudine foris fulgeant, istorum splendorem non in exteriori conversatione, sed in intima perscrutatur. Unde & bene cùm transit, ad quercum Thabor venire perhibetur. Quercus enim umbrosa est arbor, & fortis. In qua profectò arbore secretior conversatio sanctorum exprimitur. Hujus namque conversationis viri, dum ad exteriora opera activæ vitæ non exeunt, quasi in umbra sunt: quia incendia tentationum sentire non possunt. Quia enim in cælesti desiderio requiescunt, quò longiùs amoti sunt ab amore mundi, eò & quietiores manent in umbra refrigerij. Sed umbra hæc fortis est arboris, quia conversatio sanctorum tantò validiùs terrena despicit, quantò puriùs in amorem cælestium surgit. Fortis est etiam, quia sæculi adversa potenter tolerant, qui sola cælestia, quæ vident, amant. Et quia in magno lumine interni splendoris sunt, qui terrena respicere per amorem dedignantur, quercus ipsa Thabor esse dicitur. Thabor quippe veniens lumen interpretatur. Lumen etenim venit, quando electæ menti se interna conditoris claritas aperit. Quercus ergo Thabor dicitur: quia secreta conversatio, terrena despiciendo agit, quo intimam conditoris lucem clariùs aspiciat. Secreti namque sumus, quando sensus nostros in Dei timore custodimus. Et tunc quidem veniens lumen cernimus, quia cùm bene reguntur membra corporis, menti nostræ refunditur gratia conditoris. Et notandum, quia ad quercum Thabor venire dicitur, qui à salientibus foveas sollicitum pro se patrem esse sciebat. Nam prædicatores sanctæ Ecclesiæ plerumque virtutes laudant, quibus ipsi vacare non possunt. Contemplativæ quidem vitæ secretum prædicant; sed dum solliciti sunt pro subditorum custodia, illius vitæ adhærere secretis vitant. Quasi ergo Samuel dicat: Viri illi tibi contemplationis studium laudant; sed quia quod laudant, tenere non possunt, in aliis quærendum est. Inde ergo ad quercum Thabor transimus, quando à sanctis prædicatoribus contemplativæ vitæ studium laudabile noscimus: sed perfectionem ejus in illis quærimus, qui ad eam spiritualiter intendunt. Tres ergo viri, qui unctum regem ad quercum Thabor inveniunt, illos designant, qui in contemplativæ vitæ studio perfecti sunt. Qui bene non inveniri à rege, sed regem illic invenire perhibentur. Non enim inveniuntur: quia absconditi sunt. Ipsi verò nos inveniunt: quia lucem suæ secretæ conversationis nobis aperiunt, cùm dignantur. Non inveniuntur: quia vitam suam ab omni hominum testimonio auferunt. Sed nos inveniunt: quia per affectum charitatis nobis ad imitandum aliquid suæ lucis ostendunt. Qui item imitandas virtutes suas non proferunt, nisi iis, qui magno desiderio eas obtinere, & exercere concupiscunt. Priùs ergo nos oportet ad quercum Thabor venire, ut à viris illis tribus valeamus inveniri. Nam velut jam in umbra venientis luminis sumus, quando magni summæ contemplationis desideriis inflammamur. Tunc ergo nobis tres viri apparent: quia qui se nobis desiderantibus dignantur ostendere, in custodia locutionis, cogitationis, & operis fortes sunt. Nam secretioris vitæ esse non possunt, si oculorum, cordis, & oris ostia aperta tenuissent. Quia ergo cor ab inepta cogitatione, os ab otioso sermone, totum corpus à prava operatione custodiunt, tres sunt: viri autem, quia eandem custodiam fortissimè observant. Tres ergo viri nobis apparent: quia cùm tales cernimus, in eis robur virtutis intuemur. Qui certè in umbra venientis sunt luminis: quia videre internâ lucem conditoris

tantò clariùs possunt, quantò studiosiùs mundum cor à mundi inquinatione custodiunt. Talibus quidem à mortuis resurgens apparuit Dominus, tales replevit Spiritus sanctus. De illo etenim secreto dicitur: *Cùm sero esset una sabbatorum, & fores essent clausæ, ubi erant discipuli propter metum Iudæorum.* Et rursum: *Post dies octo iterum erant discipuli ejus intus, & Thomas cum eis, venit Iesus januis clausis, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis.* De alio item secreto scriptum est: *Dum complerentur dies Pentecostes, erant omnes discipuli pariter in eodem loco, & factus est repente de cælo sonus advenientis spiritus vehementis, & replevit totam domum, ubi erant sedentes. Et apparuere illis dispertitæ linguæ, tanquam ignis, sedítque super singulos eorum, & repleti sunt omnes Spiritu sancto.* Clausas quidem januas habent, qui contra humani lapsus negligentiam officia corporis, sub forti custodia stricta retinent. Intus etiam sunt: quia in interna dilectione supernæ vitæ requiescunt. Quibus profectò resurgens Dominus apparet, quia ejus gloriam tantò clariùs aspiciunt, quantò per mundi contemptum passionis ejus mysterium strictiùs sequuntur. Hi etiam repleri Spiritu sancto, quasi in domo possunt: quia illi percipiunt abundanter gratiarum ejus dona, qui ad ea percipienda sese, visibilia contemnendo, paraverunt. Qui bene ad Dominum in Bethel ascendere dicuntur. Bethel quippe dicitur domus Dei. Domus verò Dei quæ est, nisi domus illa, quam inhabitat lux inaccessibilis? Lux etiam inaccessibilis est, revelatio divinitatis ejus. Lux quippe est: quia à mundis cordibus qualitercumque videri potest. Planissima quidem in semetipsa replet omnia, sed abundanter replens universa, non capitur. Capitur quidem, ut repleat, sed replens non capitur, quæ, repletis omnibus, non expletur. Revelatio itaque conditoris, quia tanta immensitas lucis est, ut illuminet omnia, & angustetur in nullo: dum videtur, & non comprehenditur lux est inaccessibilis. Viri ergo hi tres ad Dominum ascendunt: quia qui se in secretiori vita custodiunt, in divinæ lucis contemplatione sublimantur. Sed quia ad ipsam Dei omnipotentis speciem adhuc pertingere non possunt, in Bethel ascendere dicuntur. Quidquid enim de omnipotente Deo humana mens potest cogitare, Deus non est. Sed dum cogitando cuncta transcendit, dum quidquid potest intimæ lucis, quidquid internæ suavitatis & dulcedinis, quidquid spiritualis delectationis sibi fingere, minus illa esse creditur, ad quandam lucem tamen pervenit, quæ non est Deus, sed quam inhabitat Deus. Et quia tunc electi anima mirabiliter inflammatur, mirabiliter reficitur, ineffabiliter delectatione fruitur, cogitare compellitur, quàm ineffabilis lux, dulcedo, & delectatio sit, quæ ipse est, si tam immensa lux est illa, quam inhabitat, & non est ipse. Ad Dominum quippe in Bethel Moyses ascenderat, quando cum eo in monte loquebatur. Sed qui ad lucem pervenerat, quam inhabitat Deus, lucem, quæ ipse Deus erat, quærebat, dicens: *Ostende mihi faciem tuam.* De quo etiam scriptum est, quia, *Loquebatur Moysi Dominus facie ad faciem.* Quid est, quòd facie ad faciem Moyses cum Domino loquitur, & tamen Dominum obsecrat, ut faciem suam Dominus ostendat? Sed facies Dei cognitio ejus est. Cognoscitur autem Deus per speculum, cognoscitur per seipsum. Per speculum hîc, per semetipsum in cælo. Speculum verò est illa lux, quam habitat Deus: ipse autem lux illa, quæ ipse est. Moyses autem qui facie ad faciem Deum videre dicitur, & ejus faciem ad videndum postulare, quid rectiùs designat, quàm perfectionem electorum, qui jam speculum illius summæ lucis intuentur, sed tamen ad ipsam lucis veritatem pertingere vehementer cupiunt? Ista quidem cognitio lucis, electorum desideria satiare non novit, sed excitare: illa verò & satiare, & excitare. Nam tam jucunda res est, ut ineffabiliter concupiscatur: & tam plena, ut qui jam semper hanc in magno desiderio viderunt, semper ineffabili plenitudine satientur. Viri ergo, qui ad Dominum ascendunt, in Bethel ascendere dicuntur; quia cùm multùm in ista vita proficimus, videre ipsam lucem conditoris per speculum possumus, in seipsam autem minimè valemus. Et quia ad hanc sublimem visionem non nisi humiles exaltantur, bene de eisdem viris dicitur: [*Quia unus tres hædos, alius tres tortas panis ferebat.*] Tres denique hædos portat, qui ore, corde, & opere se deliquisse pœnitendo considerat. Quia enim per hædos, peccatores significantur, ij, qui in extremo examine ad sinistram æterni judicis statuendi sunt, hædorum nomine exprimuntur. Tres ergo hædos ad Dominum portat, qui peccata operis, verbi, & cogitationis pœnitendo considerare non desinit. Et vir quidem est, & tamen hœdos portat: quia peccare fortiter cavet, sed quasi peccator non desinit satisfacere. Nam vir erat, & hædos portabat, qui dicebat: *In multis offendimus omnes.* Et quia peccata, quæ confitentur, delere pœnitendo satagunt: unus tres hædos, alius verò tres tortas panis portat. Tortas quippe panis superiùs ad afflictionem pœnitentiæ retulimus: quia si panis aliquando delectationem præsentis vitæ significat, panis torquetur, cùm pro præterita carnis delectatione cruciamur. Unde & rex Ezechias cùm pœnitendo compungitur, delectationes regias se torturum promittit, dicens: *Recogitabo omnes dies meos in amaritudine animæ meæ.* Quando etenim carnalis mens in culpæ delectationes resolvitur, quasi diem habet: quia hoc, quod agit, lætanter videt. Dies ergo mentis reprobæ sunt delectationes malæ. Omnes ergo dies suos peccator recogitat: quia cùm per divinam gratiam respicit, satisfacere pro universis malis non desinit. Priùs enim dicitur unus portare tres hœdos, deinde alius tres tortas panis: ut electi cujusque virtus appareat, qui fortis est in bono opere, humilis per æstimationem, afflictus per contritionem pœnitentiæ. Et quia tantæ perfectionis esse nequeunt, nisi qui amore æternorum bonorum temporalium obliti sunt, tertius lagenam vini portare dicitur. Lagenam quippe vini portat, qui mentem replevit calore Spiritus sancti, quo & anteriora fortiter currendo appetat, & ea, quæ retrò sunt, velut in magna ebrietatis oblivione derelinquat. Nam hœdos portabat, qui dicebat: *Venit Christus vocare peccatores, quorum primus ego sum.* Et quia etiam tortam panis portabat, dicit: *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo.* Sed quasi amphoræ vino ebrius, dicit: *Qua retrò sunt oblivisc-cens, ad ea verò, quæ sunt priora, extendens meipsum, ad destinatum persequor bravium supernæ vocationis Dei, in Christo Iesu.* Viri ergo tres ad Dominum ascendunt, & tres hœdos, & tres panis tortas, & vini lagenam deferunt: quia remotioris vitæ studiis dediti, ad contemplationem veri luminis surgunt ex meritò humilitatis. Sed quales sunt in se, quales verò sint aliis exponit, dicens: [*Cúmque te salutaverint, dabunt tibi tres tortas panis, & accipies de manu eorum.*] Salutant nos viri sancti, quando nobis bona æterna salutis annunciant. Qui verò nos per corpus salutant, caput inclinant, ut reverentiam salutatis exhibeant. Viris autem spiritualibus caput inclinare, est mentem à summa contemplatione deponere. Nam si caput non inclinant, salutare non possunt: quia nos salutari eruditione non instruunt, si mentem à summa contemplatione cælestium non deponunt. Tunc enim nobis magnam reverentiam exhibent: quia eos, pro quibus ab alio suo culmine descendere dignantur, parvos esse non tenent. Sed dum futurus rex salutatur, duo ei panes tribuuntur. Duo enim panes ordinando

Ioan. 20 f g
Act. 2. a
Iac. 3. a
Isaiæ 38
1. Tim. 1. d
1. Cor. 9. d
Phil. 3. c
Exo. 33. c
Ibid. d
Lib. 18. Moral. c. 27.
B. Aug. contra Maxim. Arch. ep. lib. 1. c. 3.
1. Cor. 13. d
Exod. 33 c
Num. 12 b

prædicatori dantur, quando flere docetur peccata non solùm sua, sed aliena. Habet ergo panem unum tortum, quando pro peccatis suis affligitur, habet alium, quando subditorum peccata plangere conatur. Sed & hunc panem Psalmista clariùs insinuans, ait: *Surgite, postquam sederitis, qui manducatis panem doloris,* Hinc Domino confitetur, dicens: *Cibabis nos pane lacrymarum, & potum dabis nobis in lacrymis cum mensura.* Panis ergo torta, panis est doloris, & panis lacrymarum. Et fortasse idcircò ille vir unus tres panis tortas portabat: quia tres erant, qui simul pergebant, ut cùm inter se eos dividerent, singuli singulos panes haberent. Quod etiam de hœdis intelligi convenienter potest. Qua in re quid notandum est, nisi quia remotioris vitæ viri dum singularem conversationem tenent, sollicitudinem aliorum non habent? Unum ergo hœdum, & unum panem habent, qui pro solis suis peccatis compunguntur, & alienis per pastorale officium non gravantur. Et quia, qui ejusdem perfectæ conversationis sunt, in seipsis afflictionem carnis æmulantur: bene tres panes unus, & alius tres hœdos, & tertius vini lagenam portat. Velut enim unus portat, quod oblaturi, aut comesturi sunt omnes: & omnes manducant vel offerunt, quod portat unus, quando pia æmulatione eorum quisque succensus, in se habet bona exempla pro aliis, & bona, quæ habent alij, non negligit imitari. Et quia fœminino genere dicuntur tortæ panis, hoc profectò insinuat: quia qui ex consuetudine compungitur, ei nimirum ex lacrymis aliis aliæ plures oriuntur. Quasi enim in fœmineo sexu fœcunda est pœnitentis afflictio: quia quò sæpius quisque compungitur, eò & largiora ei lacrymarum fluenta ministrantur. Saül ergo non unus panis, sed duo dantur, quia flere prædicatori pro se solo non sufficit. Accipiat ergo de virorum manibus duos panes; ut videlicet flere exemplo perfectorum discat, sed fletum necessarium sibi, & pro se subditis recognoscat. Et quia in manu aliquando potestas accipitur, viri tres panes habent in manu: quia qui provecti sunt in arcem contemplationis, fletum habent in virtute potestatis. Quia enim nolunt vanâ lætitiâ dissolvi cũ possunt, possunt meritò flere cùm volunt. Nos quippe infirmi & custodiam mentis nostræ negligentes, etiam cùm compungi & flere pro peccatis nostris volumus, non valemus. Quia enim ex magno fervore spiritus, spirituales lacrymæ producuntur, quia negligentiæ nostræ frigore constringimur, incalescere citò ad lacrymas prohibemur. Bene ergo panes in manibus habere dicuntur, qui ad quercum Thabor futuro regi apparere perhibentur: quia qui in contemplatione vitæ privatæ perfecti sunt, lucrum habent subditorum pro observatione virtutum. Et notandum, quia uncto regi Samuel præcipit, dicens: [*Et accipies de manu eorum.*] Cujus verbi, quæ melior ratio colligi potest, quàm ea, quæ palam cernitur: quia videlicet in sanctis viris afflictionem non libenter æmulamur? Nam qui honorem prælationis, & dignitatem ambiant, innumeri sunt: qui verò laborem ministerij, & afflictionem carnis de eadem prælatione appetant, pauci. Libenter quidem volumus super alios sublimari, sed eorum plangere peccata vitamus. Tunc enim panes nobis oblatos videmus, sed de manibus offerentium recipere nolumus: quia in electis viris afflictionem cernimus, quam non imitamur. Præcipiat ergo Propheta, dicens: [*Accipies de manu eorum.*] ut qui idoneus esse appetit rector Ecclesiæ, quod dictum est, assumere nequaquam vitet. Bene quoque Saül priùs ad viros salientes magnas foveas ducitur, deinde ad eos, qui panes, hœdos, & vinum portant: ut rudis prædicator in aliis discat, sæculi alta despicere, & in aliis carnis afflictionem, & lacrymarum hostias pro se, & subditis omnipotenti Deo offerre. Sed & adhuc profectus ejus summam insinuans Propheta, subjungit, dicens:

Psal. 126 a
Psal. 77. b

Post hæc venies ad collem Domini, ubi est statio Philisthinorum, & cùm ingressus fueris urbem, obvium habebis gregem Prophetarum, descendentem de excelso, & ante eos psalterium, et tympanum, et tibiam, et citharam: ipsosque prophetantes. Et insiliet in te spiritus Domini, et prophetabis cum eis, et mutaberis in virum alium.

Collis, altitudo est montis. Quid verò in colle hoc rectiùs accipitur, quàm sancta intentio scripturarum? Altitudo quidem montis est: quia non jacet in plano litteræ, sed nimis erecta est in spiritualium sensuum sublimitate. Recto igitur virtutum itineri rudis innititur prædicator, si postquam publicos prædicatores, & remotos anachoretas viderit, scripturæ altitudinem videat & agnoscat. Qua in re notandum est, quia Saül in eo, quòd ab humero, & sursum supra omnem populum eminet, eruditum, & magnæ conversationis virum signare diximus. Cur ergo ad collem Domini ascendit, ut ad scripturarũ altitudinem veniat, quam cognoscit? Sed simili modo de eo quæri potuit, quòd ad videndos viros salientes magnas foveas ierit, qui magnæ conversationis esse dicebatur. Ad quod dicendum: quia magnos viros designare ostensus est in conversatione, sed ministerio prædicationis rudes. Qui ergo per exempla meliorum proficere, & in contemplationis puritate, & officio prædicationis potest, redire ad altitudinem scripturarum debet: quia quò altiori vita proficit, sublimitatem sacri eloquij valde subtiliùs attendit. Dicat ergo Propheta: [*Post hæc venies ad collem Domini.*] Quasi dicat: Cùm perfectionem sanctorum virorum perfecta imitatione comprehendis, in tantam scripturæ sacræ intelligentiam proficies; ut planum jam esse videas, quod in ea te sublimiter videre cogitabas. [*Ibi est statio Philisthinorum:*] quia qui superbiæ potu de cælo ceciderunt, Judæis atque hæreticis per scripturas illudunt. Stant ergo in colle: quia eorum corda, quæ possident, in scripturis decipiunt intelligentiæ falsitate. Quoties ergo Judæi ad collem Domini ascendere præsumunt, à Philisthæis ibi stantibus captivantur. Dum enim scripturæ sensum se sublimiter intelligere æstimant, eis in ascensu suo dæmones obviant, & decipientes necant. Meritò ergo Saül non statim, sed priùs, visis salientibus foveas, & panes, & vinum portantibus, ad collem Domini ire præcipitur: quia viri fideles magnâ & doctrinæ meliorum, & exemplorum tutelâ muniuntur. Unde & eidem Saül dicitur: [*Obvium habebis gregem Prophetarum venientium de excelso.*] Quasi dicat: Philisthinorum stationem timere tantò minùs poteris, quantò ad securitatem obvios Prophetas habebis. Et quia grex Prophetarum, magna defensorum nostrorum multitudo signatur. Timeat ergo Judæus: quia dum solus ascendit, interit. Quid enim iidem Prophetæ nobis obviam venientes dicunt? *Væ soli, quia si ceciderit, non est, qui erigat eum.* Solus namque est, qui à Deo relinquitur Hunc certè cadentem nullus erigit, quia relictum à Deo sanctorum aliquis non assumit. Electus ergo quisque securus ascendit: quia solus non est. Qui enim per nos loquitur, nobiscum est. Nam & repromittit, dicens: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.* Solus quippe non erat, qui dicebat. *Solus non sum, sed qui misit me, mecum est.* Solus item non erat, qui exquirebat, dicens: *An exprimentum eius queritis, qui in me loquitur Christus?* Quod non solùm de Domini spi-

Eccles. 4. c
Matt. ult. Ioan. 8. b
1. Cor. 13. a

ritali præsentia, sed & materiali electorum doctrina intelligi convenienter potest. Sancti quidem prædicatores in collem Domini, ubi est statio Philisthinorum, ascendunt: sed quia Prophetarum gregem habent obvium, ipsos Philisthæos nequaquam metuunt. Qui verò sunt hi Prophetæ, nisi magni prædicatores sanctæ Ecclesiæ? Prophetæ namque ministerium est occulta revelare, & futura prædicere. Doctores autem sanctæ Ecclesiæ dum occultos scripturarum sensus ad communem scientiam trahunt, secreta, quæ nesciuntur, aperiunt: & dum æterna gaudia prædicant, futura revelant. Prophetæ ergo nobis obviam veniunt: quia doctores sanctæ Ecclesiæ, scripturæ sanctæ veritatem nobis ostendunt. Dum enim ea, quæ de sacro eloquio scire volumus, nobis dicunt, per viam, qua ad collem Domini pergitur, euntibus occurrunt. Ibi ergo per occursum Prophetarum securi sumus, ubi Philisthæi sunt: quia per auctoritatem sanctorum prædicatorum scripturæ intellectum agnoscimus, in qua Judæi, & hæretici errorum suorum gladio à dæmonibus perimuntur. Ecce enim si ad legem Moysi recurrimus, collem profectò Domini invenimus. Ibi certè de tabernaculo, ibi de magno Pontifice, ibi de hircorum & vitulorum simul, & agni paschalis sanguine legimus. Judæi hoc suo spiritu juxta litteram intelligunt, in quo quia nullum Prophetarum secum habent, moriuntur. Ego si ad hunc montem ascendere volo, ante descendentes Prophetas video, & securus ascendo. Et ut novos interim deseram, Esaias ascendenti priùs occurrit, dicens: *Quasi ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se, non aperiet os suum.* Hinc Paulus ait: *Christus assistens Pontifex futurorum bonorum per amplius, & perfectius tabernaculum, non manu factum, id est, non hujus creationis, neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa.* Sed si plures habere volumus in isto colle, omnes Prophetas requirentes invenimus: quia quod veteres doctores promiserant, hoc in Redemptore nostro novi prædicatores impletum esse demonstrant. Quare, & collis nomine Redemptor humani generis convenienter designari potest. Unde Esaias vaticinans, dicit: *Erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium.* Collis quidem dicitur pro sublimitate sanctitatis: Domini verò, quia summi est filius genitoris. In quo nimirum colle statio Philisthinorum esse dicitur: quia & in signum natus est, cui contradicatur. Statio quidem Philisthinorum est contrarietas hæreticorum. Velut enim in colle stantes, ad collem ascendentibus insidiantur: & dum Scripturas sacras malè exponendo pervertunt, ad cognoscendum Redemptorem negligenter ascendentes perimunt. Electus ergo ne trepidet, gregem Prophetarum ascendens obvium habet: quia ei ipsum Redemptorem annunciant omnes prædicatores testamenti veteris & novi. Qui nimirum de excelso veniunt: quia quæ in terra prædicant, in cælo vident. Unde & Joanni quasi verò ex electo grege Prophetarum à cælo dicitur: *Ascende huc, & ostendam tibi, quid oporteat fieri post hæc.* Qui cùm ascendisset, agnum, quem Moyses occidendum figuraverat, & ipse in cruce oblatum viderat, jam regnantem conspexit & agnovit: & quantas gratias agerent ei ij, pro quibus occisus fuerat, didicit. De excelso igitur prædicatores veniunt: quia quod minoribus prædicant, in cælesti contemplatione didicerunt. Bene etiam grex Prophetarum Saül occursus in ingressu urbis asseritur; quia summos prædicatores sanctæ Ecclesiæ illic videre possumus, ubi descendunt, non ubi sublimantur. Ea enim, quæ nobis parvulis dicunt, audimus: sed ea, quæ vident in cælestibus, quo modo videant, aut dulciter ament, non videmus. Paulus namque Apostolus raptus est in paradisum, & assumptus est ad tertium cælum, audivit etiam arcana verba, quæ non licet homini loqui. Quis ergo invenire tantum prædicatorem possit in paradisum raptum, aut ad tertium cælum assumptum? Sed ista de se coactus beatus Paulus dixit. Unde & in fine expositæ sublimitatis se humilians, ait: *Factus sum insipiens, vos me coegistis.* Quanta ergo fuerunt illa, quæ dicere noluit, si ad hæc manifestanda coactus venit? Nam & qui audivit, & quæ homini non licet loqui, vidit, quæ homini non licet scire. Dicas fortasse: Si vellet, humana tamen quo modo dicere posset locutione illius tertij cęli pulchritudinem, intimæ illius claritatis lucem referre, Angelorum fulgorem inenarrabilem, & inaccessibilem claritatem, quàm dulciter de plenitudine illius electi & beati illi æterni cives omnes accipiant, quàm desideranter sumant, quàm pleniter repleantur, quàm suaviter divinæ bonitatis dulcedinem gustent, quàm delectabili plenitudine satientur: qui splendores sunt singulis de una ineffabili illa luce conditoris, quæ simul omnium de una illa gloria pulchritudo: qua excellentia dignitatis alij præemineant aliis, qua sunt boni melioribus ineffabilis justitiæ jucunditate subjecti? Ad hoc ergo excelsum Paulum sequi non possumus, sed urbem ingredimur, in qua velut ab alto descendens, nobis obviam venit. Nam qui cernere non possumus alta, quæ prædicatores vident, venerabiliter audire debemus plana, quæ docent. Sed cùm descendunt, ante se psalterium, tympanum, tibiam, & citharam deferunt. Psalterium quippe habent, quia regnum cælorum annunciant: tympanum habent, quia prædicant mortificationem carnis: tibiam habent, quia flere subditos jubent pro acquisitione æternæ lætitiæ: citharam quoque habent, quia gaudere pios pro certitudine æternorum edocent. Psalterium quidem, qui à superiori parte resonat, etiam æternorum gaudiorum prædicationem designat: quia dum superna amare suggerit, quasi à superiori parte suæ dulcedinis sonum mittit. Tympanum verò, quia de mortui animalis corio tenditur, in eo non inconvenienter carnis nostræ mortificatio figuratur. Tibiam autem, quia in mortuorum hominum exequiis haberi soleat, de Evangelio didicimus: quia dum Dominus Archisynagogi filiam resuscitare vellet, de domo illius tibicines ejecit, & turbam tumultuantem expulit. Quid ergo in tibia, nisi sanctorum luctus exprimitur? Nam dum se ab illa vita æterna, quam appetunt, projectos aspiciunt, semetipsos quasi mortuos plangunt. Cithara autem valde lætum musicum est instrumentum. Quo nimirum instrumento verbum solatij electorum aptè figuratur: quia velut ad sonum citharę hilarescimus, quando nos electi prædicatores inter ærumnas præsentis exilij consolantur. Psalterium ergo primùm in promissione prædicatorum ponitur: quia ante omnia cælestis regni gloria prędicanda est; ut dum bonum agnoscimus, quod amemus, laborare pro eodem bono adipiscendo cupiamus. Hinc est, quòd cùm in Evangelio Matthæus principia Dominicæ incarnationis assereret, dixit: *Cœpit Ioannes prædicare, & dicere: Pœnitentiam agite, appropinquabit regnum cælorum.* Sed quia cùm cælestia noscimus, si ad ea pervenire volumus, necesse est, ut passiones carnis mortificemus, prædicatores sanctæ Ecclesiæ velut post psalterium, sonum tympani faciunt. Ipsa autem mortificatio corporis quid est aliud, quàm pręparatio ęternę beatitudinis? Cęlestia ergo prępparari diligimus, & ardentissimis fletibus ea postulare jubemur. Quasi enim tibiâ mortuos plangimus, quando vehementer dolemus: quia adhuc in illa æterna vita non vivimus. Post tympanum ergo prædicatores nostri tibiam habent, quando & membra nostra nos docent mortificare, & pro amore æternæ

Isai. 53. b *Hebr. 9. c* *Isai 2. a* *Libro 31. Moral. cap. 4. Luc. 2. c* *Apoc. 4. a* *2. Cor. 12. a* *Ibid. d* *Mat. 9. a* *Mat. 4. c*

vitę ingemiscere. Citharam quoque post tibiam ducunt: quia præcipiunt sic deflere ærumnas præsentis exilij, ut gaudeamus de promissione æternæ hereditatis. Nam psalterium insonabat Propheta magnus, cùm dicebat: *Oves meæ vocem meam audiunt, & vitam æternam do eis.* Psalterium item percutiens, ait: *Exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.* Tympanum sonabat, qui dicebat: *Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram: fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam.* Tibiam sonabat, qui dicebat: *Miseri estote, lugete, risus vester vertatur in luctum, & gaudium in mœrorem.* Tympanum sonabat, qui dicebat: *Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus, sicut oves occisionis.* Tibiam verò ante se habet, qui item Deo loquitur, dicens: *Cibabis nos pane lacrymarum, & potum dabis nobis in mensura.* Tibiam ante se habebat Dominus, cùm dicebat: *Amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos verò contristabimini.* Sed velut citharæ sonum subjungens, ait: *Tristitia vestra vertetur in gaudium.* Quasi citharam nobis sonabat, qui dicebat: *Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete: modestia vestra nota sit omnibus hominibus, Dominus prope est.* Citharam nobis sonat, qui civitatis nostræ bona annuncians, ait: *Gaudium & lætitia invenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis.* Quia ergo prædicatores sanctæ Ecclesiæ cæleste regnum annunciant, & pro eodem regno adipiscendo, mortificare carnem, flere captivitatem, in spe futuræ beatitudinis nos exultare præcipiunt: Prophetæ ab excelso descendentes, ante se psalterium, tympanum, tibiam, & citharam habere perhibentur. Et grex quidem Prophetarum dicitur, quia multi sunt pastores sanctæ Ecclesiæ, & pastorem unum habent Dominum Jesum Christum. Et notandum quia psalterium, tympanum, tibiam & citharam ante se habere Prophetæ perhibentur, ut electorum, prædicatorum forma videatur. Reprobi namque post se, quæ prædicant, habent: quia dicunt & non faciunt, negligunt bona agere, quæ cognoscunt: Unde & adhuc regi Saül, jam Domini mandata contemnenti, dicitur: *Quia projecisti sermonem Domini, projecit te Dominus, ne sis rex.* Hinc per Prophetam de Judæis Dominus queritur, dicens: *Proiecerunt me post corpus suum.* Sancti ergo doctores, quia iter supernæ conversationis, quod prædicant, continuo incessu boni operis servant, in eorũ typo dicitur, quia Prophetæ psalterium, tympanum, tibiam & citharam ante se descendentes habuerunt. Possunt enim hæc instrumenta ad prędicationem Redemptoris referri. Et quia non valde superiùs, collem Domini ipsum esse Redemptorem diximus, organorum convenientiam intueamur. Qui regni æterni eum regem nominat, nobis profectò psalterium sonat. Et qui disciplinam mortificationis nostræ in eo asserit, velut tympanum ferit. Tibiam sonat, qui mortuũ Redemptorem pro salute mundi denunciat. Citharam percutit, qui eum à mortuis surrexisse, & ad cælos ascendisse dicit: Sed ad tantorum organorum jucunditatem hilarescimus, si ipsum Prophetarum gregem insonantem audiamus. David namque dicit: *A summo cælo egressio ejus, & occursus usque ad summum.* Hinc item dicit: *Adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes servient ei.* Velut enim psalterium in laudem Redemptoris tenuit, qui superiorem partem laudis obtinuit, & Redemptoris adventum à summo cælo prædicavit. Tympanum mortificationis ejus Esaias tetigit, dicens: *Et vidimus eum, & non erat aspectus, & desideravimus eum, despectum, & novissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem: & quasi absconditus vultus ejus & despectus, unde nec reputavimus eum.* Tibiam mortis ejus item sonans, ait: *Tanquam ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus obmutuit.* Citharam resurrectionis David increpitans, ait: *Commoveatur à facie ejus universa terra, dicite in gentibus, quia Dominus regnavit à ligno: etenim firmavit orbem terræ, qui non commovebitur.* Citharam ascensionis etiam tangens, dixit: *Regna terræ cantate Deo, qui ascendit super cælos cælorum ad orientem.* Prophetæ ergo de excelso descendunt, quando sancti prædicatores illa sacramenta nobis annunciant, quæ alta contemplatione didicere. Et psalterium, tympanum, tibiam, & citharam dicunt: quia Redemptorem nostrum æterni regni Dominum asserunt, & per humanam conditionem humiliatum, & morte sua mundum redimere, & resurgendo cælestia reparare. Quæ nimirum laudis instrumenta ante se habent: quia ea, quæ dicunt, intelligunt. Econtra verò Caïphas prophetare dicitur, & ea, quæ dixit, ignorare; cùm tibiam Dominicæ mortis, & quam tetigit, & non ut electus Propheta haberet ante se, sed post se. Bene ergo de electis Prophetis subjungitur: [*Ipsosque prophetantes.*] Quia dum vident, quæ dicant, velut ante se habent instrumenta, quæ tangant; & dum prædicant, illud proferunt, quod prævidendo cognoverunt. Saül ergo ad collem Domini venit, quando electus & rudis prędicator spirituali scientia proficit, & Redemptorem humani generis non in plano humanitatis, sed in alta divinitatis ejus majestate cognoscit. Tunc quidem Prophetarum choros concinentes audit: quia omnes scripturas, quæ de ipso sunt, perfectè Intelligit. Qui igitur viros magnas foveas salientes vidit, qui hœdos, & tortas panis, & amphoram vini portantes aspexit, ad collem Domini pervenit; quando is, qui per electorum exempla profecisse cognoscitur, ad culmen scientiæ sublimatur; & Redemptorem sublimiter sciens, ineffabiliter diligit, à quo quod item scire de eo appetit, quasi familiaris amicus possit. Bene subditur: [*Et insiliet in te spiritus Domini, & prophetabis cum eis.*] Insilire spiritus Domini dicitur, quia electorum corda donis ejus subitò replentur. Qui statim prophetare incipiunt: quia qui divino spiritu pleni sunt, Dei magnalia tacere non possunt. Vel prophetaturus asseritur, cui Samuel divini verbi gratiam pollicetur. Quod tale est, ac si dicat: Qui modò in illa abundantia in te supervenientis spiritus loqui non potes, quando illa se tibi plenitudo infuderit, loquendi copiâ abundabis. Hunc quippe insilientem spiritum discipulis promittens Dominus, ait: *Cùm venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, & quæ ventura sunt, annunciabit vobis.* In eos quidem superveniens spiritus insiluit, quorum corda repente veniens, illustravit. Et illustrati prophetavere, quia Redemptorem humani generis omni lingua prædicaverunt. Quod certè in sancta Ecclesia etiam nunc fieri cernimus: quia sæpè qui divina loqui appetunt, ab eodem spiritu subitò docentur, & loqui optimè ea etiam possunt, quę prę-meditatione nulla didicere. Pro custodia quippe mandatorum Dei, percipiunt gratiam verbi in sublimi revelatione Redemptoris. Quid enim mirum, si lucem scientiæ percipere subitò possunt, qui per vitæ puritatem sedes sancti Spiritus semper sunt? Sed quale esset sancti Spiritus donum, si scientiam daret, & affectum magnæ charitatis non daret? Qui enim illo spiritu replentur, cælestia prædicant, sed quę loquuntur, amant. Aptè ergo subjungit: [*Et mutaberis in virum alium.*] Amor electæ mẽtis quid est aliud, quàm immutatio vetustatis? Natura enim nostra per lapsũ primi hominis sic damnata est, ut quotidie labendo deficiat, & deficiendo veteraſcat. Sed qui in nobismetipsis deficimus, cùm in nos ille spiritus insilit, renovamur: quia statim quod non eramus, efficimur. Tepidus erat quis, sed repente visitatus à spiritu, fervens efficitur. Incipit ardere per devotionem, fortiter

exerceri

Ioan. 10. c — Ioan. 5. b — Col. 3. a — Iac. 5. b — Psal. 43. a c — Psa. 78. d — Ioan. 16. e — Ibid. c — Philip. 4 a — Esaiæ 51. b — 1. Reg. 1 — 3. Reg. 15 b — Psal. 18. c — Psal. 71. c — Esaiæ 53. a — Ibid. c

Libro 3. Mor. c. 11 Psa. 95. b — Psa. 67. d — Ioan. 11. — Ioan. 16. — Act. 2. a

exerceri in bono opere. In virum ergo alium mutatus est: quia esse cœpit, quod ante insilientem spiritum in se, esse non potuit. Jam bonæ conversationis est aliquis, cælestia amat, terrena despicit: sed pro iis, quæ sursum diligit, & pro iis, quæ odit in infimis, flere non prævalet. Sæpe verò flere appetit & non potest, qui plura, quæ flere debeat, commisisse recolit: sed cùm subitò ille spiritus insilit, in lacrymarum fontes erumpit. In virum ergo alium mutatur, qui compunctionis gratiam per advenientem spiritū suscipit, quam ante adventū ejusdem spiritus non habebat. Puritatem cordis quis obtinere appetit, cælestia cogitare, nullis curarum sæcularium occursionibus impediri; sed ad id, quod per devotionem appetit, assurgere nequit per affectum puritatis. Repente autem raptus in virtute supervenientis spiritus esse carnalis desinit, potenter sæculi curas abjicit, & in æternorum contemplationem mira puritate consurgit. Miratur se tunc esse, quod non erat: miratur se tunc non fuisse, quod est. Nam cùm in spiritualibus talem se vidit, miratur qui talis est, quòd talis fuisse non potuit. In virum ergo alium mutatur, qui illud, quod non fuit, se videt esse, & illud, quod fuerat, non esse. Bene ergo de Saül: [*Mutaberis in virum alium.*] Quia prædicatores sanctæ Ecclesiæ cū gratiam divinæ prædicationis accipiunt, non accipiunt solam scientiam verbi, sed virtutem amoris: ut per verbum aliis prodesse valeant, & per verbi amorem ipsi meliores fiant. Quando etenim loquuntur, mutantur in virum alium: quia cùm per eos spiritus loquitur, ipsi mira charitate eidem spiritui conjunguntur, & ab ejus voluntate jam nec verbo, nec operatione dissentiunt. Talem namque virum sacra scriptura collaudans, dicit: *Qui adhæret Deo, unus spiritus est.* Deo namque adhæremus, quando Spiritus sancti gratiam abundanter accipimus, & unus spiritus cum eo efficimur, quando divinæ voluntati mente, ore, & opere concordamus. Bene ergo Propheta Samuel subjunxit, dicens:

6. Cor. 1. d

Quando enim venerint tibi omni signa hæc, fac quodcumque invenit manus tua: quia Dominus tecum est.

Hæc quidem signa sunt, in quibus se prædicator agnoscat, & tunc omne, quod disponit agere, audeat, cùm certa experientia noverit: quia in magna charitatis abundantia virtutem suscipit Spiritus sancti. Sed docere ea debet prædicator, quæ agit, sicut de Domino Lucas dicit: *Quia cœpit Iesus facere & docere usque in diem, quâ præcipiens Apostolis, per Spiritum sanctum quos elegit, assumptus est.* Hinc Paulus ait: *Non audeo loqui ea, quæ per me non effecit Deus, in obedientia gentium verbo & factis.* Samuel itaque uncto regi præcipit, dicens: [*Fac quodcumque invenit manus tua.*] Quasi dicat: Cùm te divina gratia plenum videris, doce alios quidquid facis: quia ex præsidente tibi eadem divina gratia habes, & optimè vivere, & utiliter prædicare. Sed tamen, quid ante hæc omnia observare debeat, subjungit, dicens:

Act. 1. a

Rom. 15. d

Et descendes ante me in Galgala. Ego quippe descendam ad te, ut offeras oblationem, & immoles victimas pacificas. Septem diebus expectabis me, donec veniam, & ostendam tibi, quæ facias.

Quid est, quòd priùs dicit: [*Fac quodcumque invenit manus tua,*] deinde subdit: [*Septem diebus expectabis me, donec veniam, & ostendam tibi, quæ facias.*] Sed qui signa perceperat, quibus se unctum regem à Domino sciret, probandus erat, an ipsa signa cognosceret. Quod quidem magis spirituali, quàm historicæ explanationi convenit. Nam venire in collem Domini, ad perfectam cognitionem & amorem Redemptoris pertinere diximus: prophetiæ dono repleri, ad virtutem Spiritus sancti. Dicit ergo: [*Quando tibi omnia hæc signa venerint, fac quodcumq; manus tua invenit.*] Quia quisquis certus est de intima inspiratione sancti Spiritus, præsumere potest tam de proposito boni operis, quàm de dispositione prædicationis. Dixit item: [*Septem diebus expectabis me, donec veniam, & ostendam tibi, quæ facias.*] Quia summi pastores sanctæ Ecclesiæ dum de minorum profectione dubitant, solliciti valde sunt, ut hanc in eis certis indiciis recognoscant. Quæ autem sunt indicia spiritus, nisi excellentia dona humilitatis? Sanctus enim Spiritus, quò majori luce virtutum electorum corda irradiat, eò & abundantiori dono humilitatis ditat. Quò enim celsiores sunt meritis, planiores sunt per virtutem humilitatis. Qui ergo ante Prophetam in Galgala descendere, & expectare jubetur, ei nimirum pro cognoscenda humilitate, obedientiæ onus injungitur. Rectus quoque ordo electæ conversationis est, ut obedientiam non injungat aliis, quam ipse aliis impendere non curavit. Expectare ergo præcipitur, ut, an sit verè humilis, agnoscatur. Si ergo signum perfecti prædicatoris est repletio sancti Spiritus, & virtus humilitatis signum illius plenitudinis, quid in laude humilitatis dicitur, nisi quia ejus dona sunt signa signorum? Sed quia immolaturus rex per Prophetam præire jubetur, ea, quæ dicuntur, melius cernimus, si ex ordine videantur. Galgala quidem interpretatur rota. Quid verò rota in isto loco significat, nisi vitam obedientium? Rota quidem volvendo graditur, & modò alta petit, modò inferiora. Sic nimirum vita obedientium, quia inferiùs agit, quod sursum pertrahit, & sursum videt, quòd inferiùs exhibet, quasi ad alta sublevatur, & ad ima deponitur. Nam quod obedientes inferiùs agunt, sursum tollūt: quia quādo prælatorum jussis obediūt, terrena sunt, quæ operantur, sed de terrenis, quæ faciunt, superna præmia præstolantur. Item quod sursum habent, ad terram flectunt: quia ut bene terrena agant, cælestia contemplantur, & illud solummodo operātur, quod summæ illi felicitati convenire conspiciunt. Hanc profectò rotam flectere Moysi Dominus præcipiens, ait: *Omnia fac, sicut ostensum est tibi in monte.* Qui enim in summis vidit, quod fecit in infimis; nimirum superiorem rotæ partem ad terram flexit. Inferiorem quoque partem ad superiora extulerat, qui dicebat: *Vivit Dominus, in cuius conspectu sto.* In imo quidem stabat per humilitatem obedientiæ, dum regi perfido exprobraret: sed planitiem operis in sublimitate extulit divinæ contemplationis, ut velut currentem rotam optimè volveret, dum in terreno opere, quid cæleste mereretur, aspiceret. Hæc profectò forma est electæ obedientiæ; ut in omni, quod foris agimus, ad potentiam conditoris ubique præsentem respiciamus. Sic nimirum in subditione obedientiæ nostræ habere possumus & rectitudinem operis, & incrementa devotionis. Recti quidem tunc sumus opere: quia pro eo, quem cernimus, nos in labore obedientiæ exercemus. Devoti etiam sumus: quia ei nos placere credimus, quem inspectorem nostrorum laborum attendimus, & largitorem æternæ retributionis. Et quia majorum imperia perfecta humilitate observanda sunt, bene Saül dicitur: [*Septem diebus expectabis.*] Septenarius quippe numerus propter dona septiformis Spiritus est. Septem diebus doctores Ecclesiæ expectamus, quando per virtutem septiformis Spiritus, tantam intimæ devotionis claritatem suscipimus, ut eorum præcepta nullatenus negligamus. Quo in loco notandum est, quia non dixit: Septem diebus eris in Galgala, sed: [*Septem diebus expectabis me, postquam descenderis ante me.*] Ante prædicatorem descendimus, quando hoc agimus, quod ejus nobis judicio imperatur. Tunc quidem descendere dicimur:

Exod. 25. a

3. Reg. 17. b

quia mentes nostras eorum imperio subjugamus. A Septem verò diebus expectare, est bonum obedientiæ omni luce cordis implere. Quod tunc certè agimus, quando majorum mandata nec dura, nec levia præterimus. Nullam quippe dierum ab hac luce vacantem Dominus esse volebat, quando dice-
Mat. 5. c bat: *Qui solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum.* Et quia perfecta obedientia, quam hominibus exhibemus, munus est creatoris; qui septem diebus expectat, oblationem offerre dicitur, & pacificas victimas immolare. Oblatio quidem Domini est, quia hominibus pro Deo offertur, sed oblata hominibus à Deo suscipitur. Victimæ sunt obsequiæ obedientium; quia cùm hominibus pro Deo subjicimur, superbos spiritus superamus. Ceteris quidem virtutibus dæmones impugnamus, per B obedientiam vincimus. Victores ergo sunt, qui obediunt: quia dum voluntatem suam aliis perfectè subjiciunt, ipsi lapsis per obedientiam Angelis dominantur. Sed notandum est, quia Samuel ante se Saül in Galgala; descendere præcipit sine se autem eum offerre oblationem & victimas noluit. Nam dixit: [*Ego quidem descendam ad te, ut offeras oblationem, & immoles victimas pacificas, septem diebus expectabis me, donec veniam ad te, & ostendam tibi, quæ facias.*] Quid est hoc, nisi quia ipsa bona nostra & ignorare sapienter, & scire aliquando utiliter debemus? Ignoranda quidem sunt, ne infirmis nobis elationem præbeant: sed à perfectioribus scienda sunt, ut per devotionem crescant. Unde & bene in Evangelio de Elisabeth prægnan- C
Luc. 15 te dicitur: *Et occultabat se mensibus quinque.* Qui enim spirituales ac fortes esse nequeunt adhuc, per quinarium numerum designantur. Quæ autem noviter concipit, quinque se mensibus celat: quia per sensus corporis bona agit: sed quia spiritualis, ac fortis in hoc bono opere nondum est, ea, quæ agit, sapienter abscondit. Ille ergo victimas Deo, ille oblationem offert, qui septem diebus expectans, venientem Prophetam recipit: quia tunc Deo dignum est, quod impendit, cùm impendens justus est virtute obedientiæ, & divinæ immensitatis consideratione timoratus; cùm se aliud esse non credit, nisi quòd majorum probatione cognoscit. Quasi enim, præsente Propheta, offerimus, quando illa solummodo opera nostra digna esse divina susceptione credimus, quæ sanctorum prædicatorum judicio comprobantur. Et quia coram Propheta immolare dicitur, hoc profectò signat: quia operibus nostris sapientibus atque spiritualibus viris credere debemus. Quia item septem diebus expectat Saül, prædicator sanctæ Ecclesiæ virtutem subjecti disponere sapienter debet; ut coram eo bona ejus non laudet nisi quando laudis suæ contemnere favorem potest. Unde & eadem oblatio, & victimæ Deo offerri à Saül prædicuntur, & non sibi. Deo quippe victimas offert, qui de virtute, quam habet, inaniter non extollitur, sed omne, quod perficit, gratiæ tribuit conditoris. Hoc etiam, quia doctorum magisterio discimus, bene Samuel sermonem concludens, ait: [*Et ostendam tibi, quæ facias.*] Expectanti quidem quæ E faciat, indicat: quando is, qui perfectè obedire cognoscitur, qualiter imperare aliis debeat, edocetur. Sed istud Saül adhuc non exhibetur, sed promittitur. Non enim mittitur ad immolandum, sed ad expectandum. Et quia sanctorum collocutione proficimus, aptè illatum est:

Itaque, cùm avertisset humerum suum, ut abiret à Samuele, immutavit ei Deus cor aliud.

Cor enim aliud immutatur, quando ad appetenda meliora dirigitur: cor etiam immutatur, quando ad malum deseritur. In Saül autem, qui priùs bonus, postea malus fuit, quo modo potius intelligi ad litteram debeat, non valde clarum est. Sed si pro profectu ejus dicitur, cor immutatum habebat: quia qui asinas quæsierat, jam de regni dispositione cogitabat. Si verò malum cor tunc recepisse cognoscitur, coram Propheta humilis fuit: sed ut cœpit discedere, pariter cœpit & superbire. In mente sua jam non esse parvulum, sed regem cogitabat. Adhuc non erat sublimis ordine, sed erat sublimis æstimatione. Sed quia per hanc sacram historiam adhuc de ejus superbia apertè nihil dicitur, rectiùs nos quoque agimus, si interim, quod de eo sinistrum videri potest, reticemus. Quod verò adhuc manenti ejus innocentiæ suffragari potest, in sequentibus dicitur: *Quia filius* *Infrà 13* *unius anni erat Saul, cùm regnare cœpisset, & duo-* *a* *bus annis regnavit super Israel.* Si enim duobus annis humilis rex fuit, immutatum ei cor asseritur, pro vigore propositi, non pro novitate tumoris. In eo ergo, quòd immutatum cor Saül habere dicitur, novis prædicatoribus sanctæ Ecclesiæ similatur: qui cùm ordinem prædicationis accipiunt, per divinam gratiam meliores fiunt. Samuel quippe Saül in principem vnxit, Deus autem ei cor aliud immutavit: quia sacrorum ordinum sacramenta ab Ecclesiæ doctoribus foris accipimus, sed sacramentorum virtute ab omnipotente Deo interiùs roboramur. Virtus verò sacramenti gratia est spiritus septiformis. Quam certè gratiam, qui accipiunt, quasi alio accepto corde immutantur: quia quos gratiâ suâ sanctus Spiritus roborat, esse eos facit protinus, quod non erant. Sic nimirum & Redemptoris discipuli ante metuebant; sed ubi per adventum sancti Spiritus cor aliud eis immutatum est, verbum Dei cum fiducia prædicabant. Aliud quippe Deus cor eis im- *Act. 2. d* mutavit, quibus linguarum omnium peritiam tri- *Act. 4. f* buit. Aliud quippe cor eis immutavit, quos mira charitate induit, & virtutum omnium splendoribus illustravit. Et notandum, quia tunc ei Deus cor aliud immutavit, quando, ut abiret à Propheta, humerum avertit. Quasi enim ut abeat, humerum avertit, quando is, qui prædicationis ordinem suscipit, id, quod sibi de pastorali officio præcipitur, agere disponit. Disponit quidem, sed non prævalet, si Deus ei cor aliud non immutet: quia summus locus bene non regitur, nisi rectoris mens divini muneris D summa gratia repleatur. Hæc autem, quia ei in futuro promittitur, subjunctum est:

Et venerunt ei omnia signa hæc in die illa.

Doctrina etenim electi prædicatoris, quid est aliud, quàm dies eruditi discipuli? Nam qui in die ambulat, videt & plana, quę ambulet, & præcipitia, quę declinet. Sic nimirum, dum sanctorum prædicatorum doctrinis illuminamur, quod agendum, & quod vitandum est, patenter aspicimus. In illa ergo die qua Propheta prædicat, bonus auditor suę electionis signa percipit, qui in se ea virtutum dona conspicit, quę ante ei affutura suus prædicator ostendit. Signa quidem sunt: quia per hæc se à Deo electos intelligunt, qui ad prædicationis ordinem promoventur. Unctum ergo se aliquis ad Ecclesiæ principatum non teneat, qui diei illius signa adesse non viderit in virtute perfectionis. Primum ergo signum priùs attentè conspiciat; videlicet si exemplo virorum salire jam magnas foveas sciat. Sequens etiam signum cognoscat; si ad quercum Thabor tres viros obvios habuit, quos hœdos, & panis tortas portare in Bethel ad domum Domini vidit; si panes duos de eorum manibus accepit. Tertium nihilominus videat, si ad collem Domini venit; si prophetantes cuneos aspexit; si in eum spiritus Domini insilivit, & in eorum medio prophetare jam possit. Et viros quidem salientes foveas vidit, si perfectorum exemplo omnia sęculi confutare jam didicit.

Ad quercum Thabor venit, si contemplativæ vitæ A fortitudinem, atque amœnitatem experiri jam novit. In qua & hœdos, & panis tortas, & vinum ad Dominum portantes aspexit: quia ab amatoribus vitæ contemplativæ jam didicit, & peccatorem se indesinenter agnoscere, & pro eisdem peccatis carnem affligere, & afflictionis suæ dolorem omnipotenti Deo gratanter offerre. Ad collem Domini venit, si ad revelatam intimam Redemptoris gloriam, aut scripturarum sublimem intellectum proficiendo conscendit. Obvium gregem Prophetarum habuit, si prædicatorum sanctæ Ecclesiæ concordem scientiam intellexit. In quorum medio insilientem in se spiritum Domini sensit, in illa ineffabili suavitate internæ experientiæ in se donum superve- B nientis divinitatis agnovit, & notæ gratiæ abundantiam loquendo effudit. Hæc quoties sancti prædicatores imperfectis nobis ostendunt, per doctrinam, qua nos illuminant, quasi clarissimum diem produnt. Et ista quidem omnia jam promoti prædicatores, exponentibus ordinatoribus, sciunt. Quia ergo diem signorum habent, salubriter attendant, si promissa signa jam videant. Nam qui mundi gloriam contemnere nondum didicit, primum signum audire promissum potuit, sed non vidit ostensum. Si contemplativæ vitæ robur, & dulcedinem nescit, sequentis signi bonum videre non meruit. Si altitudinem scripturarum per intimæ eruditionis notitiam non con- C scendit, ad collem Domini nondum venit. Si supervenientis in se Spiritus sancti virtutem nondum habet, prophetare non potest. Sine illo etenim spiritu pastor carnalis est, & quod loquitur, non ad dignitatem prædicationis referri potest, sed ad ausum temeritatis. Qua ergo formidine nos miseri terreri possumus? Ecce enim aliorum ducatum suscepimus, qui virtutem suscepti regiminis non habemus. Signa spiritualis prælationis audivimus, quæ in nobis per lucem experientiæ non videmus. Terrena concupiscimus, curis exterioribus occupamur, & tantò longiùs à cælesti contemplatione repellimur, quantò terrenorum actuum sollicitudine prægravamur. Hac quoque terrenæ vitæ mole depressi, quando illum splendorem intimæ gloriæ Re- D demptoris attingere, quando ad altissimos sanctarum scripturarum sensus possumus pervenire? Sed & cælestia, quæ nescimus, loqui quasi nota non possumus. Et qui per quietem amori internæ vitæ vacare nolumus, insilientem in nos spiritum Domini non sentimus. Nota ergò & non habita signa nos terreant: ut cùm pro negligentiæ nostræ immensitate compungimur, virtutem suscepti ordinis per fletus, & lamenta requiramus. Hinc Psalmista voce infir- *Psal.73. b* morum deplorat, dicens: *Signa nostra non vidimus, jam non est Propheta.* Nam Propheta est, cùm jam dicta hæc prophetiæ signa ei adesse prævidentur. Si ergo ad culmen prælationis assumitur, non se teneat, quod est altitudine ordinis, sed quod est virtute perfectionis. Dicat ergo: *Signa nostra non vidimus, jam non est Propheta.* Quasi dicat: Esse nunc E Prophetam dicerem, si dona spiritus cernerem, quibus Prophetæ persona fulgere debet. Qui ergo susceptì ordinis pastoralis perfectionem audivit, quam in se obtinere vivendo non meruit, idoneus sanctæ Ecclesiæ doctor non est. In primo igitur rege, pastorum omnium sanctæ Ecclesiæ profectus ostenditur, dum dicitur: [*Venerunt ei omnia signa hæc in die illa.*] Et quia idem profectus electorum prædicatorum mirabilis est, sequitur:

Videntes autem eum, qui noverant eum heri, & nudiustertius, quòd esset cum prophetis, & prophetaret, dixerunt adinvicem: Quænam res est, quæ accidit filio Cis? Num Saül inter prophetas?

Quid est, quòd dicunt: [*Quæ res est, quæ accidit,*] nisi valde admirari, quod ab eis non poterat comprehendi? Hominem hominis filium noverant, prophetis sociatum videbant, carnalem noverant, spiritualem videbant; simplicem noverant, Prophetam videbant. Dicunt ergo: [*Quænam res accidit filio Cis?*] qui nosse quod fuerat, poterant: quod erat, qualiter esse posset, ignorabant. Hic denique profectus spiritualis prædicatoris est, ut qui in communi vita aliquando notus est, in superiori ordine habeat, quod ignoretur. Tres quidem gradus perfectionis ostensi sunt, quia dicit: [*Heri, & nudiustertius.*] In duobus quidem diebus prædicator agnoscitur, in tertio habet, quod etiam ij, qui noverant, non cognoscant. Primus namque dies auditoribus pertinet, secundus sodalibus, tertius est prædicationis. Primum namque diem pastor habuit, quando prælatis suis discipulis obedivit. Quasi enim in magna luce cernitur, qui in virtute obedientiæ devotus est. Secundum diem habuit, quando meliorum coadjutor esse jam cœpit. Ista quippe claritas magnæ conversationis, in electorum exemplo maximum diem facit. Hanc diem Dominus insinuans, ait: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est.* *Matt.5. b* Tertius verò dies insilientis spiritus est, & prophetiæ. In tertio quippe die pastor aspicitur, quando sublimitatem dignitatis suæ adæquat splendore conversationis, quando cælesti virtute indutus, ea vita, eaque doctrina subditis lucet, ut videri ab eis possit, discuti, & judicari non possit. Talis quidem erat Moyses, quando lucidissimo vultu à monte descendit, cujus subditi fulgorem videbant, sed in fulgentem claritatem intendere visum non poterant. Talis erat, qui gloriabatur, dicens: *Nos autem revelata facie gloriam Dei speculantes, in eamdem imaginem transformamur, tamquam à Domini spiritu.* *Exod.34 d* *1.Cor.3. d* Tales utique erant, quos Spiritus sanctus repleverat. Unde & qui in Hierusalem convenerant, admirantes dicunt: *Nonne isti, qui loquuntur, Galilæi sunt?* In- *Act.2.a* terrogabant quippe, ut scirent, quod audiebant, & scire non poterant. Qui autem noverant Saül, de re, quæ ei accidit, admirantes interrogant: quia eos aliquando in humiliori ordine sanctæ Ecclesiæ humiles, & despectos cernimus, quos dum sanctus Spiritus ad ordinem prædicationis assumit, gratiarum suarum splendoribus induit, & in eisdem splendoribus mirabiles ostendit. Sed bene sanctorum virtutes admiramur, cùm eas bonitati conditoris adscribimus. Quare & Moyses Domino confitens, ait: *Quis similis tibi in diis Domine, quis similis tibi gloriosus in sanctis, mirabilis in majestate, faciens prodigia?* *Exod.15 b* Hinc Psalmista dicit: *Mirabilis Deus in sanctis suis, ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ.* *Psal.67. & 67.* Bene subjungitur:

Respondit alter ad alterum, dicens: Et quis pater eorum?

Quid est, quòd hucusque de solo Saül dicebatur: [*Quænam res accidit filio Cis?*] Et nunc, quasi de multis respondetur: [*Et quis pater eorum?*] Sed si ad historiam intelligatur, stare nullo modo potest. Restat ergo, ut sensus, qui litteræ demitur, in spirituali significatione requiratur. Cùm ergo dicitur: [*Quis pater eorum?*] Non solùm Saül prophetans attenditur, sed omnis ille cuneus prophetarum. Qui nimirum prophetæ omnes, quia valde spirituales erant, non ex carnali progenie, sed ex cœlesti origine censebantur. Pater quidem prophetarum ille est, qui per Malachiam exquirit, dicens: *Si Dominus sum, ubi est timor meus? Et si pater sum, ubi est amor meus?* *Malac.1. b* Quia enim omnipotenti Deo in magna charitate conjuncti sunt, ejus, quemquasi patrem diligunt, filij nominantur. Quod novæ Ecclesiæ

prędicatoribus tantò decentiùs convenit, quantò A ille eos in cęlestem nobilitatem altiùs extulit, qui eis claritatem tanti generis in forma detexit orationis.

Mat.6.b Sic, inquit, *orabitis: Pater noster qui es in cælis.* Quod tale est, ac si dicat: Mirandi essent sancti prędicatores, si mira quę agunt, sua virtute perficerent: nunc mirum non est, quod cernitur; quia per eos ille hoc agit, cui aliquid difficile non videtur. Dicat ergo alter ad alterum: [*Et quis pater eorum?*] Quasi dicat: Quid mirum est, si mirabiliter doceant, cùm non ipsi sint, qui loquuntur: sed spiritus patris eorum, qui loquitur in eis? Non ergo dicitur: *Quis pater ejus?* Ne, quod pluribus convenit filiis, unico conferatur. Solus etenim ille, qui naturâ filius est, dicere audet: *Pater meus usque modo operatur.* Et item: *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Nam ut utriusque dignitatis differentiam promeret, Mariæ Magdalenæ loquitur, dicens: *Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum, Deum meum, & Deum vestrum.* Quoties ergo unus prædicator mirabili vita, aut prædicatione clarus aspicitur, in superna generatione non solus, sed cum aliis innumeris videtur: quia omnipotens Deus, qui mirabilis in uno ostenditur, mirabiliorem valde hominum admirationem facit, cùm innumerabiles attenduntur, qui id, quod in uno mirantur, habuerunt. Quod tamen ad detractionem carnalium referri convenienter potest: nam cùm spiritualium virorum famam minuere tentant, eorum carnalia explorant, quę ad derogationem proferant. Et plerumque in sancta Ecclesia miram sanctitatis famam habent, qui sęcularem altitudinem nullam habent. Cùm ergo carnales quique, aut carnis originem aut paupertatem in eis reprehendunt, qui divina generatione jam magni & divites sunt, quasi subsannando de prophetarum patre scisciantur. Et quia pro re valde nova habent, quòd parvi homines sæculi tam magni videri possunt, subjungitur:

Mat.10.c

Ioan.5.b

Psal.2.b

B

Ioan.20.e

Propterea versum est in proverbium: Num Saül inter prophetas?

Quod nimirum si oculis cordis inspicerent, pro nova re non haberent. More etenim suo agit Spiritus sanctus, cùm ad virtutum culmen pauperes, humiles atque simplices erigit. Nam de eo scriptum est: *Qui ponit humiles in sublime, & mœrentes erigit sospitate.* Hinc omnipotens Pater de eodem omnipotente suo Spiritu per Prophetam dicit: *Super quem requiescit spiritus meus, nisi super humilem, & quietum, & trementem sermones meos?* Hinc Paulus ait: *Non multi sapientes secundum carnem, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat fortia: & ignobilia mundi elegit Deus, ut ea, quæ sunt, destrueret, ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus.* Quod certè proverbium etiam electis adscribi potest. Non enim minor admiratio habita est de beato Paulo Apostolo, quando auditum est ab Ecclesia: quia ille evangelizaret, qui Ecclesiam minando, & cædendo expugnare solebat, nunc prædicando defenderet. Tunc quidem ij, qui audiebant, dicere poterant: Num Saulus inter Apostolos? Numquid ille Jesum prædicat, qui Jesum persequi solebat? Sed hoc jam in electorum proverbium versum est. Proverbium quidem est, quando in eo, quod dicitur, aliud occultatur. Conversio autem beati Pauli Apostoli, facta est proverbium peccatoris. Audiat ergo unusquisque peccator beati Pauli conversionem, & non desperet de criminum multitudine. Saulus enim spirans minarum, & cædis in discipulos Domini, ubique electos affligebat, lapidantium protomartyrem Stephanum vestimenta servabat; & velut omnium manibus lapidabat, qui expeditos ad lapidandum omnes reddebat. Sed qui talis extitit Christum persequens, ad Christum conversus, caput effectus est nationum: quia obtinuit totius Ecclesiæ principatum. Dum ergo tam magnum peccatorem conversum, tam sublimi dignitate à Domino honoratum conspicimus, peccatorum nostrorum invenire nos posse remissionem præsumamus. Proverbium ergo nostrũ id est, quòd ad evãgelizandum persecutor assumitur, quod hoc mysterium continet: quia conversus peccator non solùm sperare à Domino veniam, sed quòd viriliter certando pertingere valeat ad coronam. Sed hoc distare inter carnales, & spirituales prædicatores solet: quia carnales post alta verba prædicationis, ad ima descendunt pravi operis: spirituales verò post sublimia, quæ loquuntur, in altiora valde cælestis patriæ desideria se sustollunt. Unde & subditur.

Iob.5.a

Isa.66.a

2.Cor.1.

Moral. lib.29. cap.1.

Act.9.a

C

D

E

Cessavit autem prophetare, et venit ad excelsum.

Ad excelsum post prophetiæ ministerium venit, qui ad cælestia gaudia, quæ prædicat, mentem erigit: & ad ea amando se sublevat, quæ loquendo monstrat. Doctores quidem cum minoribus plana prædicant, cùm eis, quasi in plano sunt. Et quia post verba prædicationis ad promerenda ea, quæ prædicant, se bonis operibus præparant, ad excelsum venire perhibentur. Qui certè sublimes verbo & opere sunt, cogitatione elationis non sunt. Magna quidem semper agunt, sed magni videri numquam appetunt. Bene ergo subjungitur:

Dixit autem patruus Saül ad eum; et ad puerum ejus: Quo abistis? Qui respondere: Quærere asinas, quas cum non reperissemus, venimus ad Samuelem. Et dixit ei patruus suus: Indica mihi, quid dixerit Samuel. Et ait Saül ad patruum suum: Indicavit nobis, quia inventæ sunt asinæ. Sermonem autem regni non indicavit ei, quem locutus ei Samuel fuerat.

Sermo regni est honorabilis dignitas pastoralis. Ipsa enim repræsentatione sua loquitur: quia patruus non est, qui tanto ordine sublimatur. Verbum ergo regni rex non indicat: quia pastor Ecclesiæ magno divinitatis splendore loquitur, sed elatione non loquitur. Qui verò verbum non indicat, illud celat quod loquitur. Verbum enim semper loquitur, cui verbum est, alioquin verbum non est. Verbum ergo regni habet, qui ea conversatione fulget, quæ exempla cælestis itineris aliis quasi loquendo præbet. Verbum ergo non indicat, qui magnitudinem sanctitatis per vanam gloriam non revelat. Habet quidem quod indicet, sed quod per seipsum ostenditur, indicare non vult. Nam qui magna dignitate, magnaque sanctitate radiat, multa vivendo ostendit, quæ loquendo non dicit. Hoc profectò regni verbum habere Dominus prædicatorem voluit, quando in veste Pontificis tintinnabula poni mandavit. Vestis quidem Pontificis est ostensio bonæ conversationis. Quæ quasi tintinnabulis multis inseritur, quando opera bona multiplicat, quæ ad minorum exemplum clamant. Sed indicare rex regni verbum non audet: quia præceptum est sacerdotibus, ut coram Domino vestis decorem portent. Coram Domino quidem vestis decorem portat, & qui bona ostendit, & de ostensione bonorum operum non hominibus per vanitatem foris, sed Deo intus per amorem placere appetit. Tunc certè sacerdos tacet, sed dum incedit, quod portat clamat; quia electus prædicator se jactando non in-

Exod.28 f

dicat, sed bene vivendo loqui nequaquam cessat. A Dicatur ergo de Saül, quia patruo suo sermonem regni non indicavit: quia electi viri, cùm splendorem dignitatis, aut bonæ vitæ incrementa percipiunt, per exempla se proferunt, sed silentio occultant. Et quia aliis electis se esse meritis minores credunt, ille, cui sermonem non indicat, ejus patruus esse dicitur. Patruus quippe dicitur frater patris. Redemptor autem generis humani quotquot fidei suæ & doctrinæ sacramentis instituit, ad immarcescibilem æternæ hereditatis gloriam tot filios facit. Qui enim instituuntur in Ecclesia, quasi parvuli adhuc filij sunt. Sed, qui magnis meritis ei jam in virum perfectum occurrit, frater est Redemptoris. Tales nimirum beatus Paulus Apostolus collaudans, ait: *Heredes Dei, coheredes Christi.* Quia ergo perfecti prædicatores electos alios perfectos tenent, & se imperfectos, patruus Saül dicitur, qui de regni sermone eum interrogasse perhibetur. Eumdem verò regni sermonem Saül Samuel dixerat: quia electi viri spiritualem conversationem, quam habent, majorum locutione didicerunt. Sed rex, qui initiatus per unctionem fuerat, à populo adhuc electus non erat. Unde & sequitur:

Rom. 8. c

B

Vocavit Samuel populum ad Dominum in Masphath.

Masphath, ut dixi, speculatio interpretatur. In ordinatione autem regis populus in Masphath vocatur: quia qui ad ordinandum sanctæ Ecclesiæ pastorem conveniunt, ejus spiritualia, non carnalia attendere docentur. Speculari quidem est, per formam sacræ Scripturæ ordinandum prædicatorem cognoscere. Nam electorum speculum sacra Scriptura est. Quasi enim per speculum noscitur pastor, quando moribus talis ostenditur, qualis in sacro eloquio prædicatur. Bene igitur Samuel populum in Masphath convocat, ut electio boni antistitis non sit humano judicio, sed divino: cùm non talis eligitur, qualis hominum arbitrio decerni potest, sed qualis in sacro eloquio declaratur. Quod quia divini muneris est, oportet, ut populus, qui à Deo tam magna expectare cognoscitur, à reatu suo per pœnitentiæ satisfactionem purgetur. Ipsa autem cognitio peccati, est præparatio divini muneris: quia sæpe cùm nos divino munere indignos credimus, id per humilitatem promeremur. Unde & Samuel eos, qui ad excipiendum regem convenerant, priùs ad peccatorum suorum considerationem convertere satagit: quia subjunctum est.

C

D

Et ait Samuel ad filios Israel: Hæc dicit Dominus Deus Israel: Ego eduxi Israel de Aegypto, & erui vos de manu omnium regum, qui affligebant vos. Vos autem hodie projecistis Dominum Deum vestrum, qui solus salvavit vos de universis malis & tribulationibus vestris, et dixistis: Nequaquam, sed rex erit super nos.

Attentè quidem ostendit eis & bona, quæ eis impendit Dominus, & mala, quæ Domino fecerunt ipsi: ut tantò graviùs se deliquisse cognoscerent, quantò illum peccando offendere ausi sunt, à quo tanta bona perceperant. Quid verò sit abjicere Dominum, & qualiter secundùm litteram & secundùm spiritualem sensum intelligi debeat, superiùs latè expositum est, ubi ad Samuelem Dominus ait: *Non te abjecerunt, sed me, juxta omnia opera sua, quæ fecerunt à die, qua eduxi eos de terra Aegypti.* Sed quia sancti prædicatores eos, quos arguendo compungunt, docendo instruunt, subintulit, dicens:

E

Supr. 8. b

Nunc ergo state coram Domino per tribus, et familias vestras.

Coram Domino quidem stare præcipimur, quando majorum præcepto corda nostra ad scienda ejus mandata præparamus. Vel coram Domino stant electi, quando à summis viris in spiritualibus virtutibus considerantur: ut qui melior in eis aspicitur, per pastoralem curam ceteris præferatur. Et quia plures sunt fidelium ordines, per tribus & familias stare coram Domino jubentur. Quod profectò latiùs exequens, subdit, dicens:

Et applicuit Samuel omnes tribus Israel, et cecidit sors super tribum Benjamin, et applicuit tribum Benjamin et cognationes ejus, et cecidit cognatio Metri, et pervenit usque ad filium Cis.

Stare omnes per tribus, & familias fecit; ut omnes consideraret, & consideratis omnibus utiliorem eligeret. Sed quia ipse jam, Domino revelante, regem cognoverat, eumque ipso præcipiente, in principem unxerat: quid est, quòd adhuc eligendum per tribus & familias quæritur? sed inventus rex à solo Propheta erat. Inventus ergo quæritur, ut non inventus à populo, inveniatur. Sorte etiam quæritur; ut eum, quem Propheta eligeret, dispensatione divina provisum populus non posset dubitare. Quid ergo in hoc facto signatur, nisi quia sanctæ Ecclesiæ principes multa consideratione eligendi sunt? Summi etenim prædicatores, ex interna gratia sancti Spiritus, quam habent, magno providentiæ lumine pleni sunt. Et quia valde sunt humiles, de internæ illuminationis suę magnitudine non præsumunt. Quare & ea, quæ apud se bene ordinant, coram aliis probant. Solus enim Propheta regem futurum noscit, quando summus sanctę Ecclesiæ rector personam ordinandi rectoris, & merita conspicit. Quem etiam in principem ungit, quando eum donis spiritualibus plenum asserit. Tamen adhuc populum convocat, per tribus, & cognationes dividit, sortes ponit, & eum, quem novit, quasi per artem invenit. Tribus quidem, & familiæ quasi divisæ stant, quando in statu virtutum diversi sanctæ Ecclesiæ ordines attenduntur. Nam cùm perfectiones electorum plures intuemur, cùm candorem virginum, cùm robur continentium, cùm honesta ministeria clericorum, cùm monachorum sollicitudinem videmus, velut stantes tribus attendimus. Et quia in Dei servitio horum multa varietas est, dum ea, quæ sunt in singulis ordinibus, item varietates aspicimus, quasi stantes non solùm tribus, sed etiam cognationes videmus. Et sors super tribum cadit: quia meliores viri sæpe in uno ordine, quàm in alio inveniuntur. Nam velut sortem tribus accipit, quando ij, qui perfectiores sunt aliis, convenire videntur ministerio prædicationis. Sed non super personam adhuc, sed super tribum sors cadit, quando plures sunt, in quibus persona digna reconditur. Adhuc itaque summis viris remanet, quod inquirant. Bene ergo sors super tribum Benjamin cecidisse dicitur; Samuel autem ipsam tribum, & ejus cognationes applicuisse, & ad Cis filium perveniisse: quia electi & summi viri sanctæ Ecclesiæ considerare virtutes singulorum non desinunt, donec ad eum veniant, qui ministerij pastoralis sorte dignus inveniatur. Sed qui digni sunt, onus tanti ordinis suscipere vehementer expavescunt. Unde & sequitur:

Quæsierunt ergo eum, & non invenerunt, et consuluerunt pro eo Dominum, utrumnam venturus esset illuc. Respondit que Dominus: Ecce absconditus est domi.

Abscondunt quippe se, ne inveniantur: quia subire dignitatem refugiunt, cujus oneri se esse impa-

res arbitrantur. Habet quippe spiritualis prælatio exteriorem gloriam dignitatis, habet & interioris magnitudinem operis. Nam rector & honoratur à subditis, & portat eos, à quibus honoratur. Cum honoris ergo principio causa nascitur oneris: quia unde honor à rectore excipitur, inde illud suscipit, quo gravetur. Quamquam ipse honor dignitatis per seipsum magnum sit onus mentis: quia contemni debet, & placet. Contemni quidem debet, ne mentem per superbiam elevet: & suscipi debet, ut cælestia, quæ doctor loquitur, subjecti venerentur. Gravius ergo onus de honore nascitur: quia electus pastor magna animi virtute ferre potest, ut despiciat illud in se, quod pro Deo recipit in se: ut videlicet talis pro Deo sit, sed sibi talis non sit, & semetipsum abneget, & non abneget: ut sit quod est pro Deo, & quod est pro semetipso, non sit. Honor itaque oblatus à subjecto suscipitur, ut prædicatio commendetur. Honorem quoque oblatum prædicator despicit: quia non extollitur, quòd honoratur, sed gaudet, quòd verbi Dei ministerium commendetur Hoc autem quàm difficilè agatur, cogitando meliùs, quàm loquendo comprehenditur. Nam infirmis mentibus impossibile est onus aliorum fortiter ferre, & oblati honoris reverentiam mentis virtute disponere; ut inter ejusdem honoris obsequia, de profectu subditorum gaudere sciat, & pro reverentia sua tumere nesciat. Quia ergo electi viri displicere Deo nolunt, prælationis officium suscipere vocati refugiunt. Sed & eamdem fugam ministerij ad virtutem humilitatis habent, non ad jactantiam dignitatis. Nam quantum possunt, fugiunt: sed si à Domino provisi sunt, delitescere nequaquam possunt. Quare & idem Saül domi absconditur, sed Domino pandente, monstratur: quia electi viri exterioribus se sanctæ Ecclesiæ ministeriis subtrahunt, sed tamen ad exteriora ministeria disponenda, Domino dispensante, producuntur. Quia verò nunc in sancta Ecclesia, qui se subtrahant tantis honoribus, pauci sunt, qui se ingerant, multi; notare, qui se ingerunt, debent: quia is, qui à Propheta domi absconditus dicitur, non ad spiritualem Ecclesiæ dignitatem, sed ad sæcularem regni gloriam quærebatur. Non enim in pontificem hunc quærebant, sed regem facere volebant. Videat ergo sacerdos, qua mente fugiendum sit culmen sanctæ Ecclesiæ, si culmen sæculi conscendere, tam cautè reges fugère. Sed, quia sancti viri, quò instantiùs suscipere ordinem prælationis refugiunt, à devotis plebibus devotiùs requiruntur, sequitur:

Concurrerunt, & tulerunt eum inde.

Post hæc etiam subditur:

Stetitque in medio populi.

In medio populi stat prælatus, quando ab universis subditis ejus fortitudo conspicitur. Stare namque virtutis est. Qui ergo bona operatur, instanter stat. Et quia eadem bona opera exemplum minoribus præstant, in medio populi stare, non in solitudine cernitur. Quod etiam pro rectitudine intentionis dictum esse, convenienter accipitur. Qui enim stat rectitudine corporis, caput in sublime tollit. Qui verò bona publicè agit, non stat fortitudine operis, si rectitudinem non habet intentionis. In medio ergo populi stare rex dicitur, ut Prælatorum sanctæ Ecclesiæ forma monstretur: quia ad exemplum subditorum bona opera debent ostendere; sed de eodem bono opere suscipere mundi gloriam devitare. Sed & quantus apparere debeat, subdit, atque ait:

Et altior erat omni populo ab humero et sursum.

Latè suprà ostendimus, quòd excellens magnitudo corporis in sanctis prædicatoribus designet augmentum perfectionis. In medio ergo populi sublimis aspicitur, qui in virtutum culmine positus, à subditis non nescitur. Rectus quidem ordo electi prædicatoris est, ut, ante sublimitatem ecclesiastici culminis, culmen conscendat virtutis, pro honore Dei culmen obtineat gloriæ, sed majori sublimitate fulgeat, revelata virtutum perfectione. Talis quidem pastor à perfectis viris valde prædicandus est, à minoribus cupiendus atque diligendus. Bene ergo subjunctum est: Et ait ad omnem populum:] *Certè videtis, quem elegit Dominus, quòd non sit ei similis in omni populo.*]

Et clamavit cunctus populus: Vivat rex.

Sequitur:

Locutus est Samuel ad populum legem regni, et scripsit in libro, et posuit coram Domino.

De jure regio, quia latè superiùs diximus, hoc tantùm de illo memoramus: quia ad historiam non præcipitur, sed ostenditur, quid acturi sint reges reprobi, quid vitaturi sint boni. A regibus quidem defendendi sunt subditi, non bonis propriis spoliandi. Auxilium præstare subjectis debent, agros, vineas, & oliveta auferre non debent. Quòd si non vitanda, sed agenda scripta hæc contendere quis voluerit, tyrannorum jus pro eo rege scribitur, qui abjecto Domino, postulatur. Crudelis ergo lex regni, ultio est Dominum abjicientis populi. Non enim injustum erat, ut agros, & vineas perderet, qui regnantem super se Dominum sponte perdebat. Cuncta ergo, quæ contra æquitatem in hoc jure regio continentur, æqua esse cernimus: si in petendo rege quidquid populus deliquerat, consideramus. Nam quod magnum in divinæ æquitatis examine onus legis est, si filios & filias in regis opere inviti ponerent, quos à Dei libertate sponte tulissent? Et quid inconveniens esse cernitur, si quod ad ultimum ponitur, ipsi fierent servi hominum, qui abjiciebant super se regnantem Deum? Dum ergo regni lex scribitur, perpetuæ memoriæ pœna traditur, qua audaces puniantur: quæ quia per Domini justitiam lata fuerat, coram Domino reponi perhibetur. Sed fortasse jus illud aliud fuit, quàm lex ista, quæ scribitur. Quod si verum est, hanc Samuel coram rege ad populum loquitur, ut rex sciat à populo quid exquirat: sciat populus quid exhibere suis regibus debeat. Quæ lex in libro scribitur, ut pro futurorum memoria reservetur. Coram Domino ponitur, ut venerabilis habeatur. Nos autem reges ecclesiarum esse sanctos prædicatores diximus, quibus apertè omnia convenire ostendimus, quæ jure regio continentur. Hanc ergo legem Samuel ad populum loquitur, quando electus doctor fideles sanctæ Ecclesiæ instruit, qua humilitate suis præpositis debeant subjugari. In libro etiam scribitur, quando in eorum mente hæc firmiter inserit. Nam qui sic loquitur, ut audita auditores ejus obliviscantur, ad populum legem dicit, sed hanc in libro non scribit. Verba ergo, quæ doctor loquitur, in libro scribere, est auditorum suorum mentibus attentè commendare. Quasi scribere volebat Dominus, quæ dixerat, quando dicebat: *Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis. Non est servus major Domino suo.* Hinc Paulus locutam regni legem in libro describens, ait: *Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem.* Si verò & hîc aliam legem quis esse præfignatam accipere voluerit, illam aspiciat, quam beatus Paulus ostendit, dicens: *Qui evangelium annunciat, de evangelio vivat: & qui altario servit, de altario vivat.* Hanc quippe legem regni Dominus loquebatur ad populum, quando dicebat: *Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ acci-*

Sup. c.

Ioan 15 c

Heb. 13. d

1. Cor. 9. b

Mat. 10. d

piet: & qui recipit justum in nomine justi, mercedem
Ibid. *justi accipiet.* Et ut arctiùs hanc in libro describeret,
à minori verbum roborans, ait: *Qui dederit uni ex*
Mar. 9. f *minimis meis calicem aquæ frigidæ tantùm in nomine*
discipuli, non perdet mercedem suam. Sequitur:

Dimisit Samuel omnem populum, singulos in domum suam, sed Saul abiit in domum suam in Gabaa, et abiit cum eo pars exercitus, quorum tetigit Deus corda. Filij vero Belial dixerunt: Numquid salvare nos poterit iste? Et despexerunt eum.

Si simplex historia quæritur, quid umquam planius dici potuit? Sed si vim verborum singulorum attendimus, magna sunt, quæ in hac simplicitate B verborum clauduntur. Nam populus in domum suam dimissus asseritur, rex autem in domum non esse dimissus, sed abiisse perhibetur. Separatim quoque de domibus populi, & de domo regis dicitur: quia populus refertur dimissus in domum suam, & rex abiisse in suam. Priùs tamen populus dimissus est, quàm abiret rex. De abeunte etiam populo cautè signatur, & non simul, sed singuli abiisse in domum suam referuntur. De his verò, qui regem secuti sunt, non dicitur: Abiit pars exercitus, singuli post regem: sed: [*Abiit cum eo pars exercitus.*] Ad extremum verò qui regem sequuntur, eorum corda à Deo tacta referuntur: qui regem spernunt, Belial filij nominantur. Hic profectò modus dicendi non C simplex, sed valde ei subtilis est, qui considerare novit, non quod simpliciter foris sonat, sed quod sapienter intus insinuat. Quid est ergo, quòd rex in domum suam abire, populus verò dimitti dicitur? Sed regem, Ecclesiæ pastorem, populos, subjectos designare ostendimus. Ire autem liberi est, dimitti ejus, qui retineri potest. Rex ergo abire dicitur, ut in persona prædicatoris libertas animi prædicetur. Abire quippe doctores possunt, cùm volunt, & redire: quia fortes sunt in bono opere, sapientes in interna dispositione. Veniunt quippe, quando ad subditos exeunt, aut exemplo boni operis, aut verbo prædicationis. Abeunt autem, quando ad mentis secretum redeunt, & quod foris acturi sunt, intus disponunt. In qua nimirum consideratione, quia quotidie permanent, quasi intra domum latent. Abi- D re ergo in domum suam rex dicitur: quia prædicator æternæ vitæ operatione probatus, sapientiæ doctrinâ securus, liber ad opera potest egredi, & ad consilia mentis intrare. Populus autem in domum suam dimittitur: quia fideles subjecti non sunt liberi ad disponenda, quæ volunt, sed ad ea, quæ jubentur. Quasi tenti quidem dimittuntur, dum jussa præcipiuntur agere: præsumere non jussa, devitare. Et quia ad opera diversa mittuntur in suam domum eorum unusquisque dimittitur. Ut enim ea, quæ nobis præcipiunt, bene perficiamus, priusquam appareamus in opere, intus recondimur in interna consideratione. Reges ergo nostri nos singulos in domum nostram dimittunt? quia ad ea, quæ nobis injungunt, nos per secretam mentis dispositionem ire E præcipiunt. Bene quidem ipsi præcipiunt, sed si operationis nostræ modum negligimus prævidere, quæ bene præcepta sunt, inconsulta mente dissipamus. Singuli ergo in domum suam redeunt, quando unusquisque fidelis subditus opus obedientiæ, quod proponit, consilio mentis disponendo prævenit. Quia verò, electo rege, in domum suam ante populus dimissus, quàm rex abiisse asseritur, potest in hoc aliud designari. Qui enim regem excipiunt, in domum suam vadunt, quando se unusquisque subjectus considerando præparat, ut ei, quem præesse sibi petiit, fidelem obedientiam impendat. In hoc ergo loco non est imperata considerare, sed imperandis infima se dispositione substernere. Regi quoque in A domum suam abire, est, ut discretè paratis imperet, considerare. Alia ergo est domus regis, alia populi subjecti: quia alta illi mente subditorum itinera disponenda considerant, isti prælatorum imperia exequi per intimi propositi robur parant. Unde & domus regis in Gabaa sita perhibetur. Gabaa quippe sublimis dicitur. Domus ergo regis in Gabaa esse ostenditur: quia electus doctor non ima, & terrena cogitando incolere, sed alta & cælestia meditari studet. Unde & bene pars exercitus cum eo ire in Gabaa dicitur: quia hi, qui contra diabolum fortes sunt, electum pastorem suum ad virtutum alta prosequuntur. Pars ergo exercitus ire cum rege dicitur: quia in sancta Ecclesia plerique fideles sunt, qui prælatis suis humiliter obedire sciunt, alta cogitare neſciunt. Sciunt quidem imperata perficere, neſciunt aliis imperanda prævidere. Quasi enim hujus partis milites commemorabat Paulus, cùm Colossensibus scriberet, dicens: *Salutat vos Aristarchus concapti-* *Col. 4. b*
vus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ, & Ioannes, qui dicitur Justus, qui sunt ex circumcisione, hi soli sunt adjutores mei in regno Dei. Item Romanos alloquens, ait: *Salutate Priscam & Aquilam adju-* *Rom. 16.*
tores meos. Et post pauca: *Salutat vos Timotheus* *a*
adjutor meus, & Lucas, & Iason. Adjutores quippe suos discipulos vocavit, quia ordine minores erant, sed laboris participes: obedientiæ humilitate Apostolo subjecti erant; sed dum cum eo æterni regni gloriam prædicarent, cum eo pariter veritatem defenderent, infidelibus obsisterent, illatas persecutiones fortiter sustinerent, quasi in bello Dei milites regis erant. Cum rege in Gabaa pars exercitus ire dicitur: quia perfecti discipuli in alta dispositione sanctæ Ecclesiæ magistrorum suorum coadjutores sunt: auxilia, quæ possunt, per altitudinem virtutis ferunt; sed eis, quos adjuvant, per humilitatem serviunt. Et quia hoc non nisi illi possunt, qui Spiritus sancti gratiâ præventi sunt, cùm pars exercitus ire cum rege dicitur, subjungitur, [*Quorum Deus tetigit corda.*] Quia enim digito tangere solemus, Deus corda sanctorum tangit, quando eis Spiritus sancti gratiam tribuit. Et ejus tactum sentiunt: quia, recepto internæ virtutis munere, à carnalitatis suæ debilitate commoventur. Qui protinus cælestis exercitus milites fiunt: quia per virtutem sancti Spiritus infirma deserunt, & ad agenda fortia in Christi bello præparantur. Quia verò intra sanctam Ecclesiam quidam prælatos suos despicere non verentur, audiant: quia qui regem despiciunt, Belial filij dicuntur. Per superbiæ quidem vitium in illius imitatione generantur: de quo scriptum est: *Omne sublime vi-* *Iob. 41. d*
det, & ipse est caput super omnes filios superbiæ. Qui aptè superborum mores insinuant, quia dicunt: *Ex edit.*
[*Numquid iste salvare nos poterit?*] Sancti etenim *lxx.*
viri, quia præsentia despiciunt, æterna inquirunt, contemptum mundi, quem in mente retinent, proferunt etiam in exteriori conversatione: intus venerabiles sunt, foris despicabiles videntur. Superbi ergo, quia illud solùm, quod in sanctis foris despici potest, aspiciunt; illud verò, quod valde venerandum est, cernere non merentur, dicunt: [*Numquid iste salvare nos poterit?*] Quasi despiciendo interrogent: A tam parvo tam grandia speranda sunt? Iste tam parvus nos tam magnos: tam debilis tam fortes salvare posse credendus est? Nam quid est aliud, quòd dicunt: *Iste & nos*: nisi quòd superbi & arrogantes inspicientes alios, semper parvos, & debiles esse credunt, se autem magnos, fortes, atque sapientes? Meritò igitur Belial filij dicuntur: quia dum superbiendo se extollunt, illi se conformant, qui eodem modo cecidisse de cælo dicitur. De quibus etiam regem despicientibus dicitur:

Et non attulere ei munera.

Si ad litteram ista discutimus, hoc profectò insi-

nuant: quia & terrarum domini, & spirituales sanctæ Ecclesiæ prælati exterioribus officiis honorandi sunt. Unde & beatus Paulus Apostolus elatos Romanos alloquitur, dicens: *Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal.* Hinc Apostolorum princeps exhortans, ait: *Subjecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive regi tamquam præcellenti, sive ducibus tamquam ab eo missis.* Spiritualia verò munera rectoribus nostris tribuimus, quando debitam eis honoris reverentiam offerimus, & ea, quæ præcipiunt, cum magna devotione servamus. Magna enim munera sunt reverentia honoris, & humilitas subjectionis: quia dum rectoribus nostris, & intus per humilitatem subdimur, & per exteriora obsequia foris honoris reverentiam exhibemus, munus eis unum præbemus à corpore, aliud à corde. Ut ergo superborum typum insinuet Propheta, non dicit: *Non attulere ei munus:* sed, [*non attulere ei munera:*] quia dum electos prædicatores despiciunt, eis utique honorem à corpore offerre dedignantur, & humilitatem à corde. Sed cùm electi prædicatores subditorum culpam agnoscunt, aliquando eam statim corrigere increpando gestiunt, aliquando hanc se nosse dissimulant; ut ad eam delendam congruum tempus quærant. Unde & de eodem despecto rege protinus subditur:

Ille verò dissimulabat se audire.

Subditorum quidem pravitatem audit, qui noscit: sed audit, & non respondit, immo se audire dissimulat: quia plerumque, causa exigente, nota subditorum superbia incorrepta deseritur, ut opportuniori tempore, quasi cognita, feriatur. Quam profectò Ecclesiasticæ censuræ discretionem bene in hoc ipso Israelis rege agnoscimus, si regni tempora, & acta diversa videamus. Nam rudis adhuc, & noviter ordinatus dissimulare se audire despicientium verba dicitur, sed confirmato regno super Israël ad dexteram, & sinistram pugnare, & quocumque se vertebat, superare perhibetur. Culpa ergo, quæ feriri digna severitate non potest, dissimulanda, non exponenda est: quia audaciùs à subjectis delinquitur, si prælatorum infirmitas agnoscatur. Hæc in quarto hujus operis libro disputata sufficiant, ut per loquendi principium ad exponenda, quæ restant, studium renovemus.

LIBER QVINTVS.

CAPVT PRIMVM.

CUM sacræ hujus historiæ profunditatem asserere in istius operis præfatione voluissem, in eo potissimum videri posse asserui, quòd scripta fuerit à Prophetis. Ipsi quidem mystica dicere, non solùm verbis, sed etiam rebus consueverant: plana proferre, sed alta signare. Quia enim per eos Spiritus sanctus loquebatur, & planum erat, quod ipsi, velut homines dicebant, sed profundum, & mysticum; quia locutionem hominibus summus & incircumscriptus Spiritus suggerebat. Quia ergo Prophetam Samuelem loquentem exponimus, tantò majori studio indigemus, quantò ipse in Spiritus sancti gratia sublimiter assumptus, exteriora dixit, sed interiora vidit. Carnalia plerumque asseruit: sed intima & spiritualia signavit. Sed quia humano studio ad divina pervenire impossibile est, non est nobis confidendum de viribus propriis, sed de dignatione Spiritus sancti, qui à Redemptore missus, *Replevit orbem terrarum, & hoc, quod continet omnia, in omnibus jam scientiam habet vocis.* Quid ergo jam idem Propheta de incœptis Israëlitarum gestis exequatur, audiamus.

Et factum est (inquit) *quasi post mensem, ascendit Naas Ammonites, & pugnare cœpit adversus Iabes Galaad. Dixeruntque omnes viri Iabes ad Naas: Habeto nos fœderatos, & serviemus tibi. Et respondit ad eos Naas Ammonites: In hoc feriam vobiscum fœdus, ut eruam omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos opprobrium in universo Israel.*

Si historia quæritur, nihil planiùs dici, nihil faciliùs potest intelligi. Si verò spiritum sequi volumus, Paulum priùs loquentem audiamus, qui vetera intuens, ait: *Omnia in figura contingebant illis: scripta sunt autem propter nos, in quos fines sæculorum devenerunt.* Esse etiam spiritualia bella insinuat, dicens: *Non est nobis colluctatio adversus carnem, & sanguinem; sed adversus principes, & potestates, adversus spiritualia nequitiæ in cœlestibus.* Cùm ergo Naas ascendere, & pugnare contra Jabes Galaad dicitur, interiora vitiorum prælia designantur. Quibus nimirum verbis sacræ historiæ processus ostenditur, ut novo regi nova bella moverentur: quæ dum bene conficeret, strenuitatis suæ gloriam demonstraret. Quis est ergo iste Naas Ammonites? quæ est Jabes Galaad? Sed Naas interpretatur, serpens, Jabes, exsiccata. De serpente autem in Genesi dicitur: *Quia callidior erat cunctis animantibus.* Cujus profectò serpentis similitudo si in vitiis quæritur, quid similius, quàm violentum gastrimargiæ, id est, gulæ motum invenimus? Luxuriæ quidem motus, furti crimen, turpis lucri appetitus, iræ impetus: amaritudo sæcularis tristitiæ, desidia acediæ, appetitus vanæ gloriæ, tumor superbiæ apertè detestabilis est: gulæ verò vitium tantò est fraudulentius, quantò & occultiùs: quia & quasi necessarium suggerit cibum corpori, sed dum abundanter carnem reficit, luxuriæ gladium in mentem mergit. Suadet quod peccatum non est; sed unde comestio quasi non peccatum recipitur, inde peccato luxuriæ anima subjugatur. Unde & in paradiso ad mulierem gulæ vitio decipiendam, serpens venisse ostenditur, qui aliud suggereret, aliud obtineret; ut dum comedenda ostenderet, improvisam mortem propinaret. Serpens ergo iste gulæ designat aviditatem: quia & respectu justæ necessitatis repit, & virus impiæ delectationis spargit. Bene etiã Ammonites dicitur, qui, populus mœroris, interpretatur: quia lætum videtur, quod suadet, sed valde luctuosum erit in æterna damnatione. Populus autem dicitur: quia guloſi quique pro sollicitudine ventris innumerabilium curarum frequentia deprimuntur. [*Qui ad Iabes Galaad ascendit:*] quia in alta abstinentiæ virtute posita justorum corpora ad ciborum concupiscentiam præcipitare appetit. Exsiccata quidem rectè caro dicitur, quæ humore pinguedinis non gravatur. Ad eos quidem Naas ascendit, quos exsiccatos videt: quia illis graviora bella gulæ spiritus ingerit, quos attenuatos jejuniis agnoscit. Bene autem pugnare cœpisse Naas dicitur: quia sancti viri gulæ suggestionem non habent in fœdere amicitiæ, sed in pugnæ contrarietatem. Abstinentes enim, quasi cum serpente pugnant, quando gulæ

gulę appetitum magna virtute deprimunt, ut veneno luxuriæ non inficiantur. Pugnare quidem gulæ, est esurientia abstinentium corpora ad inordinatam ventris repletionem provocare. Sed perfectos viros gulæ appetitus tentare potest, superare non potest. Bene ergo pugnare cœpisse contra exsiccatam dicitur, non vicisse: quia electi viri desideriorum carnalium impetum sentiunt, sed eisdem desideriis sciunt virtute mentis obsistere, sciunt necessaria per discretionem providere. Sciunt quidem gulæ impetum ferociter insurgentem deprimere: sciunt necessitati corporis alimenta justa præstare. Hinc namque Doctor egregius dicit: [*Scio manducare, & esurire.*] Manducare quidem & esurire novit, qui & corpus moderatè reficit, & ad immoderatam ciborum perceptionem suggerenti gulæ vitio non consentit. Quare & ad Naas respondentes, dicunt: *Habeto nos fœderatos, & serviemus tibi.* Fœdus quippe à gula petunt, qui vellent carnem pro voto reficere, si in carne nulla possent incitamenta sentire luxuriæ. Quasi dicant: Nos dabimus, quod tibi justum est, ut tu nobis non inferas, quod justum non est. Justum quidem est, ut reficiatur corpus: sed iniquum valde est, ut refecta caro per ardorem libidinis ad contumeliam spiritus excitetur. Fœdus ergo expetimus, cùm sic favere carni ad ciborum perceptionem volumus, ut à carne nulla luxuriæ mala sentiamus. Sed hoc profectò velle possumus, obtinere non possumus: quia nimirum nos justam refectionem quasi tributum carni offerimus, sed à carne nobis nulla pacis bona promittuntur. Nam cùm auditum mentis ad vitiorum responsa bene dirigimus, hoc profectò in gulæ voce cognoscimus: quia si carnem impinguemus per excrescentem concupiscentiam, cordis cæcitate percutimur. Quare & idem Naas dicit: [*In hoc feriam vobiscum fœdus, ut eruam omnium vestrum oculos dextros.*] Dexter oculus noster est intuitus æternæ claritatis; sinister verò oculus, est concupiscentia carnalis. Dexter ergo oculus eruitur, quando mens ea cæcitate percutitur, ut ultrà ad videnda cælestia non aperiatur. Eruitur quidem oculus, quando à mente reproba sic lumen evellitur, ut radix ei nulla remaneat, de qua redivivum lumen erumpat. Naas ergo dextros oculos fœderatorum suorum eruit, quando gula sic devictis abstinentibus prævalet, ut carnalia sola cupiant, & ultra, quæ solebant amare, non attendant. Et quia quisquis in hac vita projicitur, in futura coram Angelis & electis hominibus condemnatur, subjungitur: [*Ponamque vos opprobrium in universo Israel.*] Tunc quippe reprobi in universo Israël opprobrium ponuntur, quando in extremo examine, coram electis omnibus de perpetratis iniquitatibus erubescunt. Vel in opprobrium in hac vita ponuntur: quia, dum ipsi obcæcato corde mala audacter perpetrant, sancti viri pro eorum culpis erubescunt. Sed qui turpes videri, avulsis dextris oculis, dedignantur, attendant quod sequitur:

Ph. 4. c

Et dixerunt ad eum habitatores Iabes: Concede nobis septem dies, ut mittamus nuncios ad terminos Israel: & si non fuerit, qui defendat nos, egrediemur ad te.

Qui sunt habitatores Jabes, id est, exsiccatæ, nisi qui castigationem extenuatæ carnis in longo habent usu virtutis? Nam plerique resistere gulæ incipiunt, sed dum fatigari abstinentię labore inchoant, ad usum se consuetæ gulositatis inclinant. Velut enim urbem Jabes ingredi, & effici ejus cives appetunt: sed dum exsiccatæ, & esurientis carnis cruciatum non præferunt, fieri ejus habitatores nequaquam possunt. Jabes ergo inhabitant, qui attenuationem corporis per vigorem mentis in jus habent possessionis: & velut exsiccatæ muris ambiuntur, dum per id, quòd corpus extenuant, ab ignitis luxuriæ jaculis proteguntur. Qui cùm validissimis insurgentibus gulæ stimulis fatigantur, septem diebus inducias expetunt: in quibus si auxilia desunt, ad Naas egrediantur. Sed hoc Ammonitarum bellum meliùs exponimus, si in eo deprehensæ carnis infirmitatem intueamur, & sagacitatem eruditæ mentis. Hanc quoque clariùs videmus, si quod contrarium est, in stultis infirmis subtiliùs attendamus. Nam quidam intra sanctam Ecclesiam devoti per desiderium sunt, sed consueta vitiorum debilitate remissi. Possunt quidem bona proponere; sed quia exequi quod proponunt, nequeunt, & à præsenti concupiscentia superantur, & bonum, quod in præsenti deserunt, in vicino tempore se recuperare posse confidunt. Sæpe quidem jejunare disponunt, sed cùm consuetâ gulâ vincuntur, eo die manducandum judicant, in futuros jejunandum. Cumque gulæ feritas semper eis præsens sit, præsens & desiderium futuræ bonitatis, hoc serpentis fraude agitur, ut bonum, quod proponitur, non inveniatur. Cras enim, quod semper promittitur, numquàm reperitur. Sed quia hoc ab illis agitur, quorum mens debilis est, caro fortis, videamus qualiter serpenti illudant illi, quorum mens fortis est, caro autem infirma. Nam de eodem serpente Psalmista ad Dominum dicit: *Draco iste, quem formasti, ad illudendum ei.* Numquam enim convenientiùs vincitur, quàm cùm ejus versutia pia fraude superatur. Unde & sapientię suæ astutiam beato Job Redemptor improperans, ait: *In oculis quasi hamo, capies eum.* In oculis quippe, quasi hamo serpentem cepit, qui ei carnem exhibuit, divinitatem celavit: & dum cepit ille quod appetiit, eo tentus, & peremptus est, quod non vidit. Sancti ergo viri, ut hosti illudant, rigorem conversationis in præsenti virtute habent: pro illusione infirmitatis, carni commodum quoddam in futuro promittunt. Nam sæpe ingentia sunt, quæ agunt, sed pro infirmitate carnis semper agere dura, & aspera promittere non præsumunt. Tantò quidem faciliùs eadem dura sustinent, quantò eorum onera sibi inesse in perpetua promissione non vident. Sed dum optimè vivunt, & quotidie proficere, & non deficere conantur, illud carnis licitum blandimentum, de quo desperare non possunt, semper carni in futura æstimatione promittunt: sed ei ceptæ afflictionis dolorem infligere nequaquam desinunt. Per id ergo, quòd in appetitu suo spes carni relinquitur, quasi ad futurum bonum ejusdem carnis, sui adventus præsentiam spiritus pollicetur. Sed quia solitum continentiæ rigorem deficiendo non deserit, promissum voluptatis caro habet in futuro, & electa mens virtutis robur in præsenti. Quo in loco notandum est: quia ad Naas egredi sub conditione promittunt, sed urbis mœnibus sine conditione muniuntur: quia abstinentes in eo etiam, quòd secundùm carnem infirmi sunt, roborari per divinam misericordiam confidunt. Et quia gulæ vitium decipiendo supplantare gestiunt, dicunt: [*Concede nobis septem dies.*] Quasi enim à gula tempus conceditur, quando eo respectu comprimitur, ut ejus desideriis quandoque serviatur. Quo nimirum dierum spatio Naas egressum ad se obsessorum civium, cives verò Jabes auxilia præstolantur: quia nimirum gulæ appetitus de infirma carne refici appetit, sed electa mens in abstinentiæ virtute roborari. In septem verò diebus auxilia quæruntur, quando contra tentamentorum tenebras omni luce cordis erigimur, quando adversus prava consilia quidquid possumus, invenimus ratione nostra, & lucis radios, quos in nobis non cernimus, de eruditione munimur aliena. Dum enim ad robur nostræ virtutis, perfectorum conversationes aspicimus, quasi per septem dies auxilia defensionis invenimus. Inducias quidem petimus: quia cum Naas, id est serpente, pugnamus: cujus quò laten-

Psal. 103. b

Iob. 40. c

tia sunt venena, eò nobis subtiliora sunt quærenda consilia. Unde & in universos terminos Israël mittere nuncios se promittunt : quia electi viri ad ædificationis suæ commodum, omnium videntium Deum exemplis adjuvantur. Sed quod dicitur : [*Si non est, qui defendat, egrediemur ad vos :*] in electorum voce, non auxiliorum dubitatio, sed certitudo monstratur. Quasi astutis verbis suadenti adversario illudentes, verba proferunt, quibus illi spem tribuant, & sibi fiduciam nequaquam tollant. Qui enim dicunt : [*Si non fuerit qui defendat, egrediemur ad vos :*] quandam exeundi spem tribuunt. Sed quia illi hoc dicunt, qui de auxilio certi sunt, hostes suos promittendo decipiunt. Sed ubi jam eadem auxilia inveniantur, exponit, dicens :

Venerunt ergo nuncij in Gabaa Saul, & locuti sunt verba hæc, audiente populo, & levavit omnis populus vocem suam, & flevit. Et ecce Saul veniebat manè sequens boves de agro, & vidit plorantem populum, & ait : Quid habet populus, quòd plorat ?

Gabaa, ut suprà jam diximus, sublimis interpretatur. Et quia omnium electorum non est æqualis altitudo meritorum, in Gabaa Saül nuncij venisse perhibentur : ut spirituali significatione doceamur, ut cùm validis tentamentis impellimur, ad prædicatorum nostrorum consilia recurramus. Sed & flentis populi afflictione instruimur ; ut fraternis necessitatibus intima mentis compassione jungamur. Saül autem flentem populum vidit, ob quam causam fleret, interrogavit : quia electus doctor subditorum necessitatem compatiendo suam facit, & hanc revelare appetit. De agro quidem venit : quia à secreto sui fertilis cordis exit. Manè verò de agro venit : quia in oriente sibi splendore veri luminis subditorum causas inquirit. Et boves sequitur : quia eum validi affectus charitatis antecedunt. Quasi enim duos boves ante se habet, qui & proximis per amorem jungitur, & divina charitate inflammatur, & inde proximum ordinatè diligit, quia hunc amor Dei fortiter accendit. Quare & per Moysen Dominus ait : *Non arabis in bove & asino.* Asinus quippe est amor carnalis : quia qui portat quos amat, quasi forte est animal ; & quia inordinatè idem non pro Deo diligit, lasivum. In bove ergo & asino arari non potest : quia fructu æternæ mercedis anima non excolitur, si puritas amoris, quo Deo conjungitur, inordinato proximi amore polluitur. Saül ergo de agro veniens, boves sequitur : quia electus doctor utrumque affectum charitatis in frugifero corde integrum retinet, ex quibus præparare sibi æternæ retributionis uberes fructus potest. Et manè venit : quia cùm ad subditos exit, diem suæ virtutis aperit. Sed jam cognitis necessitatibus populi, quid egerit, audiamus. Nam sequitur :

Et narraverunt ei verba virorum Iabes. Et insilivit spiritus Domini in Saul, cùm audisset verba hæc, & iratus est furor ejus nimis. Et assumens utrumque bovem, cæcidit in frusta, misitque in omnes terminos Israel per manus nunciorum, dicens : Qui cumque non exierit, secutusque fuerit Saul, & Samuelem, sic fiet bobus ejus.

Quid in his verbis dicimus, nisi quia sanctorum infirma, & quæ videntur carnalia, non sunt infirma & carnalia, sed spiritualia, & robusta ? Iræ quippe nimietatem in religiosis viris reprehendere solemus : sed ecce Saül, ut irasci nimis potuerit, priùs in eum spiritus Domini insiliit. Quàm metuenda sit ergo sanctorum ira, cernimus, si insilientem in eos Domini spiritum cogitamus, si dum illos foris irascentes aspicimus, commoventem spiritum intus pariter attendamus. Quoties ergo majorum zelo corrigimur, sub eorum indignatione vehementer possumus pavere : si eorum impetum motum sancti Spiritus credimus. Et quia Saül utrumque bovem in frusta concidit, in omnes terminos Israël misit, minas protulit, sic omnium bobus fieret, qui se & Samuelem sequi noluissent : quid aliud insinuat, nisi quia pigriores quique ad auxilia præbenda proximis, non solùm invitandi, sed cogendi sunt ? Unde & statim subjunctum est :

Invasit ergo timor Domini populum, & egressi sunt, quasi vir unus.

Quia enim proximos sicut nosipsos diligere jubemur, recto ordine eis auxilia præbemus, quando ad hæc exhibenda non timore cogimur, sed amore provocamur. Cùm verò nos effectum hujus debiti amoris perdimus, ad prædicatorum nostrorum zelum petinet, ut in fratrum auxilia ex timore consurgamus. Bene ergo dicitur : [*Invasit timor Domini populum, & egressi sunt, quasi vir unus :*] quia plerumque sumus in amore proximorum tepidi ; sed prælatorum nostrorum minis erigimur ad statum devotionis, & ex timore bonum opus aggredimur, sed ex initio timoris, ad vinculum perducimur magnæ charitatis. Unde & bene timor invasisse populum dicitur, sed quasi vir unus omnes egressi perhibentur. Quasi vir quippe unus plures non possunt egredi, nisi qui ad parem consendunt unitatem dilectionis. Hinc namque & de perfectis discipulis Redemptoris dicitur : *Erat illis cor unum, & anima una.* Act. 4.f Sequitur :

Et recensuit eos in Bezech, fueruntque filiorum Israel trecenta millia, virorum autem Iuda triginta millia.

Priùs dicuntur filij Israel egressi, deinde à Saül recensiti : quia electus prædicator, cùm contra occultos hostes movere subjectorum suorum militiam tentat, priùs eorum forte propositum aspicit, deinde eos in numero bellatorum ponit. Quasi enim intus sumus, & recenseri non possumus, quamdiu virtus nostræ mentis nostris pastoribus occultatur. Et cùm egredimur recensemur : quia cùm mentium nostrarum eis fortitudinem pandimus, nos jam habere socios in spirituali pugna confidunt. Sed cùm infirmas mentes ad propositum boni operis erigere appetunt, non solùm majorum doctrinis nos erudire conantur, sed etiam minorum electorum exemplis accendere. Bene ergo filiorum Israel trecenta millia, virorum autem Juda triginta millia recensita fuisse perhibentur. Tricenarius quippe numerus ad rectitudinem fidei, & studium pertinet bonæ operationis : quia nulla sunt præcepta legis, si ad contemplationem non tendunt summæ Trinitatis. Aptè ergo viri Juda dicuntur, qui triginta millibus continentur : quia confessionem habent rectæ fidei, & robur bonæ operationis. Patres autem nostri ejusdem fidei, atque operationis fuere : sed in contemplatione divinitatis, quò longè altiùs, quàm nos, profecerant, eò & opera fidei fortiora exhibebant. Quare etiam filiorum Israel trecenta millia recensentur. Triginta quidem à tribus, & decem in triginta veniunt : sed in tricenario numero tam denarius, quàm ternarius simplex est, sed ut usque ad trecentos numeremus, & denarium tricesies, tricenarium decies multiplicamus : quia & si magna est contemplatio, magna sunt opera subjectæ plebis, illa tamen, quæ præcesserunt in patribus nostris, incomparabilia fuerunt. Velut enim denarius noster numerus decies in illorum perfectione glomeratur, dum eorum perfectioni valde nostra submittuntur. Triginta ergo millia virorum Juda, & trecenta filiorum Israel nobiscum recensita,

ad pugnandum contra Naas prædicatores ducunt : si cùm adjuvare tentatos abstinentes subditos volunt, & fortissimorum patrum eis eximia facta proponunt & minorum. Israël quidem dicitur Videns Deum, sive, in quo est Deus : Quod profectò nomen infirmo adhuc, aut imperito non convenit. Quotquot perfectos viros in afflictione carnis, & contemplatione mentis proferimus, serpentem Naas tot armatis elidimus. Sed jam obsessos, quibus verbis regis exercitus confortet, audiamus.

Et dixerunt iis, qui venerant : Sic dicetis viris, qui sunt Iabes Galaad : Cras erit vobis salus, cùm incaluerit sol.

Tale fortasse est illud, quod nobis sapientis illius consilio dicitur : *Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum cito non deseras.* Locus uniuscujusque electi est situs bonæ conversationis. Quando autem permittitur ; impugnans spiritus potestatem habere potest : quia impugnare electorum corda nullatenus posset, nisi hoc dispensatio divina permitteret. Præcipit ergo, ut locum nostrum non deseramus : quia si inter tentationum breves tenebras fortes sumus, citò divina lux aderit, in cujus adventu tenebrarum virtus evanescit. Bene ergo dicitur : [*Cras enim, cùm incaluerit sol, erit vobis salus.*] Sanctorum prædicatorum exhortatio dies est : quia dum tentata minorum corda tangit, ad spem victoriæ erigit. Sed hanc nox sequitur : quia etsi divina auxilia sperantur, adhuc tamen irruentes desideriorum carnalium tenebræ non discedunt. Quis est ergo dies crastinus, nisi divinæ visitationis adventus ? Crastinus enim dies dicitur : quia tentatis electis divini auxilij splendor valde vicinus est. Unde & per Prophetam Dominus dicit : *Ego Deus de vicino, & non Deus de longè.* Hinc Psalmista dicit : *Prope est Dominus omnibus invocantibus eum in veritate.* Hinc item ipse Dominus repromittit, dicens : *Antequam me invocetis, dicam : Ecce, adsum.* Dies ergo primus, lux prædicationis, crastinus divinæ gratiæ est. Sed notandum, quia dixit : [*Cùm incaluerit sol :*] ut diei claritas obscuritatem sensus illuminet, & calor Solis accendat amorem cordis ; ut mens bonum, quod cupiat, per lucem videat, & quod videt, per calorem mentis concupiscat. Geminum quippe hoc mentis remedium contra duplum diaboli bellum exhibetur. Nam malignus spiritus, ut mentes electorum tentando superet, priùs tenebras cogitationum malarum objicit, deinde concupiscentiarum flammas accendit : quia nisi priùs mentem cæcaverit, ad pravitatem concupiscentiæ non impellit. Electa verò mens dum tentari permittitur, ejus status in utroque turbatur : quia in tantùm concupiscentiarum molestias sentire potest, in quantum, permittente Deo, cogitationum tenebras abjicere à se non potest. Sed quia à Deo tentari permittitur, in adventu ejus gratiæ, ab utroque malo relevatur : dum contra tenebras lucem accipit, & per calorem advenientis spiritus, abjicit frigus mentis. Incipit enim videre cælestia, qui levare mentem à carnalibus non valebat, & quæ amanter aspicit, ardenter cupit. Bene ergo dicitur : [*Cras erit vobis salus, cùm incaluerit sol :*] quia si validas antiqui hostis impugnationes viriliter ferimus, divinæ gratiæ celeritate sublevamur ad lucem cordis, & virtutem magnæ charitatis. Et quia hoc sanctorum prædicatorum consilium electa subditorum corda gratanter excipiunt, sequitur :

Venerunt ergo nuncij et annunciaverunt viris Iabes. Qui lætati sunt.

Sed etiam promisso sibi auxilio, quid Ammonitis respondeant audiamus. Nam sequitur :

Et dixerunt : Manè exibimus ad vos, et facietis nobis omne, quod placuerit vobis.

Hoc profectò, quia illi dicunt, qui jam de vicino auxilio securi sunt, quandam spem hostibus tribuunt, quos promittendo illudunt. Voce quidem debilitatem simulant, sed fortitudinem promissi auxilij intus servant. Aliud ergo promittunt, aliud credunt. Qui enim dicebant : [*Cras exibimus ad vos, & facietis nobis omne, quod placuerit vobis,*] hoc dabant hostibus credere, quòd sic se in eorum manibus traderent, ut facere de eis possent quæcumque voluissent. Sed qui in diem sequentem venturum regem in suum auxilium noverant, exire cum eo non ad hostium manus, sed ad interfectionem cogitabant. Secundùm spiritualem verò sensum serpenti Naas, id est, gulę concupiscentiæ in die suo nostrum exitum promittimus, sed nos in die nostro ejus acies debellamus. Dies quidem ejus est delectatio corporeæ saturitatis. Qui enim proponit ventrem pro voto replere, quasi diem primum concupiscentiæ dedicat, & tamen adhuc intus est : quia quandam lucem delectationis proposuit, quam operando non vidit. Cras ergo exiit, qui hoc lætum, quod carni promisit, & operando & delectando exhibuit. Sed sancti viri, ut superiùs dixi, gulæ illudunt : quia cùm ab ejus appetitu desperare in perpetuum nequeunt, illud, quod promittunt & non sumunt, quasi in futura luce delectationis repromittunt. Coacti quidem sunt foris nimia fragilitate carnis, & intus induti robore magnæ charitatis. Per illud quidem, qui appetitibus renunciare nequeunt, quasi exteriori voce promittunt, quod in intentione non habent. Per illud verò, quia de divino securi sunt, aliud proponunt agere, quàm loquuntur infirmitatis voce. In die igitur suo ad Naas exeunt : quia ad oppugnandum gulæ concupiscentiam, per lucem superni auxilij progrediuntur, & visitati supernâ gratiâ, jam contra omnem carnis impetum fortes sunt, qui derelicti ad modicum, ejus impugnamenta timuere. Qui profectò divinæ gratiæ splendor, quia per ora prędicatorum aliquando minoribus sanctæ Ecclesiæ membris, infunditur, sequitur :

Et factum est, cùm venisset dies crastinus, constituit Saul populum in tres partes, et ingressus est media castra in vigilia matutina, et percussit Ammon usque dum incalesceret sol.

In partes quidem dividitur populus, ut serpentem Naas non una acie feriamus. Et quidem in tres partes dividitur, ut sacræ abstinentiæ fructus, & dignitas ostendatur : quia ad eam, quam manducando perdidimus, sanctæ Trinitatis contemplationem jejunando revocamur. Hinc est enim, quòd legis, & prophetiæ & Evangelij jejunia commendantur. Nam Moyses ut legem percipere mereretur, bis quadraginta dierum numero jejunavit. Elias ut Jesabel manus evaderet, quadraginta diebus in unius cibi fortitudine ad Oreb Dei montem pervenit. Dominus ac Redemptor noster Jesus Christus per quadraginta dies in eremo jejunans, nullum omnimodo cibum sumpsit. In tres ergo partes Saül populum dividit : quia in exemplum abstinentium, legis, & Propheta-rum, atque Evangelij jejunia producuntur. Et veniente die crastino, media castra doctor ingreditur : quia cùm divina gratia, quæ ad docendum corda prædicatorum illuminat, auditorum etiam mentes irradiat, & ad spem victorię potenter levat. In die igitur crastino doctor triumphaturus castra inimicorum ingreditur, & aperit, in eisque concupiscentiarum acies potenter ferit. Et quia ipsorum subditorum mentes audiendo proficiunt, in vigilia matutina rex dicitur castra Ammonitarum ingredi, & usque dum dies incalesceret, in eorum cædibus immorari. Vigilia quidem matutina in Dei aspiratione, est fer-

Ecclesiast. 10. a

Hier. 23. c
Psal. 144. d
Esai. 58. c

Exod. 34. d
3. Reg. 19. b
Matt. 4. d

vor solis in ejus plenitudine. Velut enim matutina nobis lux oritur, quando tenebris tentationum depressi, lucem virtutis ab ore prædicatorum videre incipimus, quam sequamur. Et sol nobis incalescit, cùm per eorum verba mens nostra succenditur, & quasi ferventis solis calore decocta, desideriis inflammatur. Tunc quippe Ammon vehementer cæditur: quia vitiorum populus de nostris sensibus effugatur. Rector igitur, qui in vigilia matutina Ammonitarum castra ingreditur, usque dum incalescat dies, ab interfectione gladium non recondat: quia tamdiu debet subditorum suorum eruditioni insistere, quamdiu illos aspiciat magnis interni luminis caloribus inflammari. Quo in loco notandum est: quia Naas, id est, serpens Ammonitarum rex esse dicitur: ipse autem Ammon populus mœroris interpretatur. Et quia in hoc serpente gulæ vitium designari diximus, cùm Naas percutitur, mœroris populus debellatur: quia ex uno gulæ vitio, innumera vitiorum agmina ad conflictum animæ producuntur. Et cùm idem gulæ vitium reciditur, alia multa nobis vitia subjugamus. Unum quidem gulæ vitium est, sed aculei libidinis innumeri sunt, qui præcedentem illum, quasi regem sequuntur. Qui læta quidem suggerunt, sed ad æterni fletus lamenta perducunt. Cum Naas ergo pugnatur, sed mœroris populus cæditur: quia cùm gulam domamus, libidinum incitamenta perimuntur. Unde benè non ipse Naas, sed Ammon subjectus sibi, id est, populus interfectus asseritur: quia appetitus comestionis restringendus, non extinguendus est. Sed benè numquam restringitur, si subsequens mœroris populus, id est, turpes motus libidinum non necantur. Contra Naas ergo nobis principale certamen est: quia cùm iste superatur, Ammon interficitur: quia libido tunc benè cæditur, si ejus principale initium subjugatur. Sed profectus pudicitiæ quousque procedat, latenter ostenditur per ea, quæ subsequuntur. Nam dicit:

Reliqui verò dispersi sunt, ita ut nec relinquerentur duo pariter.

Probatio veræ abstinentiæ non est in attenuatione corporis, sed in perfectione castitatis. Nam benè serpens atteritur, si sic gula restringitur, ut libidinosi motus corporis omnis violentia minuatur. Nam motus illicitus carni, quamdiu ipsa caro est, tolli non potest, violentia movendi tolli potest. Non quidem tolli potest carni, quòd lex carnis membra non moveat: sed tamen tolli potest carni violentia motionis, ut relinquatur ei motus sed eidem motui omnis delectationis obscœnitas auferatur, & simplex motus ille sit, in quo * reliqua libidinis turpitudo non sit. Benè ergo alij in fugam versi perhibentur, quia cùm abstinentes quosque divina gratia perfectè remunerat, à corporalibus eorum motibus omnium obscœnitatum aculeos tollit: sed eis, ipsos motus naturales deserit, ut tentari semper possint, vinci numquam possint: dum id deserit, quod eis valde displicet, sed sic debilitat quod deserit, ut prævalere victoribus non permittat.

* al aliqua.

1.Cor.9.d Ammonitas quippe percusserat, qui dicebat: *Castigo corpus meum, & servituti subjicio, ne aliis prædicans, reprobus efficiar.* Interfectis etiam aliis, fugitivos interficere non poterat: quia deplorat, dicens: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis*

Rom.7.d

Rom.8.f *meæ.* Item quia debilitatos videbat, qui remanserant, dicit: *Nulla creatura poterit nos separare à charitate Christi.* Quid est ergo, quòd deplorat legem inesse membris legi mentis repugnantem, si extinctis aliis, alij in fugam versi sunt: nisi quia perfecti viri hoc ipsum, quod simplices motus carnis contra voluntatem sustinent, vehementer dolent? Vellent quippe sic manere in carne, ut contra mentis voluntatem de carne nulla sustinerent. Quod quidem, quia impossibile

Rom.7.d est, præmisit dicens: *Velle adjacet mihi, posse autem non invenio. Non enim quod volo bonum, hoc ago, sed quod odi malum, illud facio.* Quasi dicat: Vellem esse in carne, non ea perfectione, qua perfectus in carne perfectus est, sed sicut Angeli Dei in cælo. Sed hoc posse non invenio, quia quamdiu mors peccati absorpta in futura resurrectione non fuerit, illud, quod in me peccatum, inhabitat, movet me contra me. Sed quòd extingui peccatum non potest, effugari potest. Motus quippe carnis quasi in fugam vertitur, dum ipsa benè jejunando castigatur. Tantò enim rariùs ac difficiliùs se contra spiritum erigit, quantò sibi eam præsidens spiritus per extenuationem subdit, cùm sic eam domat, ut tardè superbiat, citò conquiescat. Sed subtiliter est intuendum, quod dicitur: [*Vt non relinquerentur duo pariter.*] Duo quidem remanent, sed pariter non remanent. Duo quidem sunt, cogitatio immunda, & naturalis motus carnis. Ad sanctorum quidem conflictum aliquando immunda cogitatio prævenit, aliquando insurgentem sibi sentiunt legem carnis contra legem mentis: sed qui victores jam sunt, hostes in fugam versos non timent, si iterum ad pugnam redeunt: quia cum eis pariter pugnare non possunt. Nam cùm prava cogitatio obviat, priùs eam abjiciunt, quàm de ejus suggestione caro moveatur. Et cùm carnis lex membra commovet, lex mentis turpem motum, turpia cogitando nequaquam fovet, & dum alterum abjicit, alterius pugnam nequaquam sentit. Benè ergo de electorum perfecta victoria dicitur, quia: [*Dispersi sunt alij, ut duo pariter ex eis non sint relicti:*] quia per maceratione corporis in tantum proficiunt culmen perfectionis, ut ab eis quidquid à carne, quidquid à mente ingeritur, leviter superetur, dum convenire in pugnam non sinitur. Et hæc quidem victoria de omnibus sensibus corporis electi percipiunt, qui obsidentem Naas sibi subjicere per abstinentiæ virtutem possunt. Nam refecta caro, & impinguata ad lapsum linguæ, oculorum, auditus, olfactus, & tactus facilis est. Dum ergo illiciti corporalium sensuum motus à gulæ vitio, ad mentis pugnam deducuntur, quasi Ammon populus, Naas regem ad Israëlitarum obsidionem comitatur. Sed dum Naas perfectè vincitur, Ammon & extinguitur ex parte, & ex parte sic in fugam vertitur, ut ex eo duo pariter non inveniantur: quia dum per abstinentiam corpus atterimus, innumeros nostrorum sensuum illicitos motus enervamus, & quos omnino eradicare non possumus, quasi debiles effugamus. Ex quibus duo pariter nobis in pugnam non remanent: quia in oblectatione alicujus sensus corporei, non conjungimus sensum mentis. Nam sæpè oculis aspicimus, sæpè audimus auribus, sæpè tactu, sæpè olfactu percipimus, quæ carnalem animum trahere ad illicitum amorem possunt, sed nostram perfectè carnem macerando victores sumus: quia duos pariter de victis adversariis non videmus. Concupiscenda quidem tunc cernimus, sed oculorum motibus appetitum animæ conjungere devitamus. Sæpè etiam cordi cogitatio illicita obviat, sed victor serpentis, fugitivum motum suum, quem attendit, solum invenit. Ad ea enim, quæ corde accidenter cogitat, aliquem de sensibus corporis per motum illicitum nequaquam levat. Tales quippe sunt, quos Propheta miratur, dicens: *Qui sunt isti, qui ut nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas?* Quasi enim columbæ ad fenestras suas sunt, qui concupiscenda recipiunt, sed simplicitatem mundi cordis concupiscendo non perdunt: quia vident quæ appetant, sed illicitè appetere quod cernunt, vitant. Ad hanc profectò victoriam, quia prædicatorum nostrorum exhortatione proficimus, benè per Saül Ammonitarum populus devictus & cæsus esse memoratur. Quorum profectò bella non uniformia, sed diversa sunt. Nam aliquando occultos adversarios potenter opprimunt, aliquando falsos fratres sapienter ferunt. Illos intus magna virtute domant, istos foris mira patientia tolerant. Intus per immensa certamina ma-

Isa.60.b

gnorum triumphorum gloria insignes sunt, sed foris incomparabilibus tantæ mansuetudinis suæ titulis adornantur. Qui ergo internæ victoriæ narrationem cognovimus, qualiter etiam foris vincant, audiamus. Nam sequitur:

Et ait populus ad Samuelem: Quis est, qui dixit: Saül num regnabit super nos? Date viros, et interficiemus eos. Et ait Saül: Non occidetur quisquam in die hac: quia fecit Dominus salutem in Israël.

Ad Samüelem quippe Dominus superiùs dixerat: *Non te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos.* (Sup. 8. b) De Saül autem paulò ante dictum est: *Quia despexerunt eum, & non attulerunt ei munera.* (Sup. 10. d) Sed ille abjectus, iste despectus, cæsis jam hostibus consecuta victoria, vociferantem populum audivit: [*Date nobis viros, & interficiemus eos.*] Posset quidem uterque non interficiendo, sed consentiendo de inimicis vindicari, sed etiam, quia abjectus fuerat Propheta loquitur, rex despectus favet dicenti: [*Non occidetur quisquam:*] quia sancti prædicatores nostri majori victoria coronantur, cùm adversa proximorum tolerant, quàm cùm foris hostes expugnant. Unde & vera sapientia in Salomone loquitur, dicens: *Melior est sapiens viro forti.* (Prov. 16. d) Sed notandum, quod dicitur: *In die hac.* In die quidem victoriæ suæ occidere appetit, qui eos, quos claritate virtutum ad amorem Dei pertrahit, ad nocendum aliis accendit. Vel in die victorię occidit: quia ea luce claritatis, qua in veneratione prædicatoris adducitur, ad odia eidem doctori detrahentium excitatur. *Qui enim odit fratrem suum, homicida est.* (1. Ioan. 3. c) Quia enim de doctrina boni pastoris sic adjuvandi sunt boni, ut tolerentur mali: causa, qua nemo occidendus sit, bene subjungitur: [*Quia*, inquit, *hodie fecit Dominus salutem in Israel.*] Sequitur:

Dixit autem Samüel ad populum: Venite eamus in Galgala, et innovemus ibi regnum. Et perrexit omnis populus in Galgala, et fecere ibi regem Saül coram Domino.

Si ergo omnia eo modo, quo superiùs in ordinando regem, fiunt, ad sanctę Ecclesię morem deducimus, magna subtilitate ejus rectores ordinantur. Priùs quippe Prophetæ rex eligendus ostensus est, deinde quæsitus quasi incognitus: postea etiam sorte inventus, domi absconditus, revelatus à Domino, à populo sublatus, & in regiam dignitatem ab omnibus receptus est. Quid est ergo, quòd adhuc in Galgala tenditur, ut illic regnum innovetur? Sed magna discretione rex quæritur, & invenitur, quia altissima sunt Ecclesiarum negotia, quæ si infirmi, & imperiti suscipiunt, ipsa rerum magnitudine deprimuntur. Attentè ergo & subtilissima investigatione perquiritur, qui tanto culmini præferatur. Qui profectò valde prædicandus est, non cùm quærentium judicio constituitur, sed quando in ipsa dispositione summi ministerij strenuus invenitur. Bene ergo jam triumphante constituto rege dicitur: *Perrexerunt in Galgala, & fecerunt ibi regem Saul coram Domino:* quia cùm prædicatoris fortitudo cognoscitur, in auditorum suorum mentibus honoratur. In Galgala quidem, id est, rotam imus, quando per sacrum eloquium doctoris nostri operationem discutimus, & eum illic coram Domino regem facimus: quia, quem probabilem cernimus, dignum esse tanto culmine judicamus. Priùs ergo dicitur Saül à populo electus, ad extremum rex in Galgala constitutus coram Domino: quia licet multa consilij gravitate in sancta Ecclesia pastor eligatur, utrum sit merito, quod est ordine, non cognoscitur, nisi cum operum fortitudine declaratur. Dicatur ergo non de alio, sed de eo alio, qui magna victoria claruit: [*Perrexit omnis populus in Galgala, & fecerunt ibi regem Saul coram Domino,*] ut dignitas summi pontificis non constet in ambitione culminis, sed in summa virtutis. Et in Galgala quidem itur, ut judicare de summo loco non audeat, cui scripturæ sacræ absconditæ sunt præcepta. Et coram Domino rex constituitur: quia tunc doctor subjectorum suorum devotione colitur, cùm ipsi acceptam ejus vitam omnipotenti Domino recognoscunt. De ipsa autem cognitione vitæ, & doctrinæ pastoris sui: quia sæpè non sibi, sed melioribus creditur, bene dicitur populus in Galgala regem coram Domino constituisse: sed idem populus in Galgala, monente Samüele perrexisse. [*Eamus*, inquit, *in Galgala, & innovemus ibi regnum.*] Regnum quippe innovatur: quia dum electus prædicator in magna virtute conspicitur, ei nova & recenti devotione auditorum corda submittuntur. Unde quasi ostensa regis victoria regnum innovatur, quando cognita magna conversatione doctoris, ipsa subditorum corda splendorem novæ devotionis accipiunt, & per ejus exemplum ad propositum magnæ virtutis excitantur. Sed jam qui in uno internorum prælio triumphos aspeximus, in altero jam pacis tempora mirabili æquitate decursa videamus.

CAPUT II.

Dixit autem Samuel ad universum Israel: Ecce audivi vocem vestram juxta omnia, quæ locuti estis ad me, & constitui super vos regem: & nunc rex gradiatur ante vos, ego autem senui, & incanui. Porro filij mei vobiscum sunt, itaque conversatus coram vobis ab adolescentia mea usque ad diem hanc, ecce præsto sum. Loquimini de me coram Domino, & coram Christo ejus, utrum bovem cujusquam tulerim, aut asinum. Si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cujusquam munus accepi, contemnam illud hodie, restituamque vobis. (Cap. xii. 1. Regum)

Cùm reprobi pastores præsunt, principale eis propositum est in rapina subditorum. Quia enim æternorum bonorum abundantiam aspicere nesciunt, quò præsentia ardentiùs concupiscunt, eò avidiùs oblata recipiunt, non oblata violenter tollunt. Innocentibus insidiantur, debiles opprimunt, munera accipiunt, juraque pervertunt. De his pastoribus per Prophetam Dominus Judææ improperat, dicens: *Pastores tui lupi vespere, non relinquentes in mane.* (Soph. 3. a) Calumniatores innocentium pariter & oppressores debilium item percutit, dicens: *Si quis non dederit in ore eorum quippiam, sanctificant super illum bellum.* (Mich. 3. b) Quapropter nox eis pro visione erit, & tenebræ pro divinatione. Nam dum iniquitatem cognoscunt, quam faciunt, per audaciam nequissimi operis, cadunt in cæcitatem cordis, ut per amorem, lucem veritatis ultra non videant, per quam à pravitate resipiscant. Item munerum acceptionem reprehendit Esaias, dicens: *Omnes diligunt munera, sequuntur retributiones.* (Esa. d) Sanctus ergo vir, dum innocentiæ suæ simplicitatem ostendit, qua meritorum altitudine fuerit, sublimis apparuit. Quod quidem virtutis præconium in eò uno ostenditur, ut omnibus electis doctoribus eadem bonitatis conformitas ostendatur. Vitæ quidem innocentiam pro nobis habemus, sed prælationis culmen pro aliis, non pro nobis ascendimus. Per innocentiæ bonum ad æternam patriam tendimus, per altitudinem prælationis in aliorum custodia vigilamus. In illa virtute securi sumus, istam verò celsitudinem cum magno metu possidemus: quia

quia noſtrorum operum rationem reddere vehementer expaveſcimus, de eo, quòd aliis præſumus, Deo reddere rationem debemus. Si ergo electi viri, volente Deo, etiam prælationis culmen inviti conſcendunt, volente Deo, idem culmen devotionis deſerunt. Sanctus ergo vir dicit: [*Ecce audivi vocem veſtram, & conſtitui ſuper vos regem, & nunc rex graditur ante vos, ego autem ſenui, & incanui. Porro filij mei vobiſcum ſunt.*] Quaſi aliis vocibus dicat: Quia non pro me, ſed pro vobis præfui, dignitatem quam tenui, libenter alij dedi. In eadem dignitate jam ſenui, & tamen longus uſus præeminendi, quem tenui, obligatum me in ſui ambitione non tenuit. Quid ergo eſt, quod ait. [*Filij mei vobiſcum ſunt,*] niſi quia in ſanctis viris magna vis ſpiritualis amoris eſt, qua filiis ad culmen naſcentibus, jus auferunt ſucceſſionis? Sed qui ſummam ordinis tam quietus deſerit, qualis in eodem culmine manſerit, oſtendit. Quia enim rapinæ violentiam non exercuit, dicit: [*Loquimini de me coram Domino, & coram Chriſto ejus, utrum bovem cujuſquam tulerim, aut aſinum.*] Item quia nulli nocendi occaſionem quæſivit, ſubjunxit, dicens: [*Si quempiam calumniatus ſum.*] Item quia debilibus gravis non fuit, dicit: [*Si oppreſſi aliquem.*] Item quia de prælatione ſua non terrena, ſed cæleſtia quæſivit, dicit: [*Si de manu cujuſquam munus accepi, & contemnam illud hodie, reſtituamque vobis.*] Quia verò in tanto contemptu rerum ab omnibus notus extiterat, ſequitur:

Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppreſiſti, neque tuliſti de manu alicujus quippiam. Dixitque ad eos: Teſtis mihi Dominus adverſus vos, & teſtis Chriſtus ejus in die hac, quia non invenietis in manu mea quippiam. Et dixerunt: Teſtis. Ipſe verò adhuc ſubdit, dicens: Dominus, qui fecit Moyſen & Aaron, & eduxit patres noſtros de terra Aegypti, ipſe teſtis eſt.

Quo in loco notandum eſt, quia bona, quæ fecit vir ſanctus, non dixit: mala verò, quæ non fecit, expoſuit; ut ſilendo ad æterna lucra bona ſervaret, & loquendo odorem bonæ opinionis non perderet. Paulus verò loquitur, dicens: *Chriſti bonus odor ſumus in omni loco.* Ipſe etiam quoſdam redarguens, ait: *Nomen Dei per vos blaſphematur inter gentes.* Hinc item diſcipulum admonet, dicens: *Oportet etiam Epiſcopum bonum teſtimonium habere ab iis, qui foris ſunt.* Dum ergo mala ſe tam cautè vitaſſe aſſeruit, & ingentia bona, quæ fecit, ſiluit: apertè vir beatus oſtendit, in quanto culmine virtutum ſtetit, dum mala reprobando, ad electorum exemplum odorem ſervavit bonæ opinionis: & occultando virtutum opera, præmia cuſtodivit æternæ retributionis. Sed notandum, quia cùm Dominum teſtem ſuæ innocentiæ aſſereret, ipſum Dominum feciſſe Moyſen & Aaron dixit. Quid eſt hoc aliud, niſi quia & virtutis ſuæ culmen oſtendit, ſed in tanto culmine ſolus apparere noluit? Quaſi latentibus ſenſibus dicat: In tanta animi virtute mirandus non ſum: quia in ea ſolus non ſum. Contemptum rerum in munere virtutis habeo, ſed hunc in intentione vanæ laudis non habeo: in quo valde meliores atque ſublimiores cerno. Et quia ipſum Moyſen, & Aaron Dominum feciſſe aſſeruit, tale eſt item, ac ſi dicat: Quod mala tam fortiter cavere potui, illius debet gratiæ aſcribi, qui Moyſen & Aaron tales fecit. Sed ad quid ſanctus vir iſta præmiſerit, oſtendit: quia ſubintulit, dicens:

2.Cor.2. Rom.2. d 2.Tim.3 b

Nunc ergo ſtate, & judicio contendam adverſus vos coram Domino de omnibus miſericordiis quas fecit vobiſcum & cum patribus veſtris.

Ordo ſummæ rationis eſt, ut qui bona agere non curat, mala in aliis nequaquam reprehendat. Sanctus ergo vir priùs mala ſe vitaſſe cautè aſſeruit, deinde ad reprehenſionem aliorum proſiliit; ut electi prædicatoris mores inſinuet, qui prædicationis fructum bene ferre non prævalet, niſi cùm id, quod de æternitate lucidum prædicat, ſplendida etiam converſatione demonſtrat. Dicit ergo: [*Nunc ſtate, & judicio contendam adverſus vos de omnibus miſericordiis Domini.*] Stare quidem auditoribus, eſt intentionem mentis ad verbum prædicatoris erigere. Meritò ergo ſtare præcipiuntur: quia doctor nihil exhortando proficit, ſi auditor mentem ad ea, quæ loquitur, non intendit. Eaſdem miſericordias enumerans, ait:

Quomodo ingreſſus eſt Iacob in Aegyptum, & exclamaverunt patres noſtri ad Dominum, & miſit Dominus Moyſen, & Aaron: & eduxit patres noſtros ex Aegypto, & collocavit eos in loco hoc. Et quia obliti ſunt Domini Dei ſui, tradidit eos in manu Siſaræ magiſtri militiæ Aſſur, & in manus Philiſthinorum, & regis Moab: & pugnaverunt adverſus vos. Poſtea clamavere ad Dominum, & dixere: Peccavimus, quia dereliquimus Dominum, & ſervivimus Baalim, et Aſtaroth: nunc ergo erue nos de manu Philiſthinorum, et ſerviemus tibi. Et dimiſit Dominus Ierobaal, et Barach, et Iepte, et Samüel, et eruit vos de manu inimicorum veſtrorum per circuitum, et habitaſtis confidenter.

Has quidem miſericordias factas ſecundùm hiſtoriam idcirco commemorat, ut in eo, quòd regem petiit, reum ſe coram Domino populus agnoſcat. Nam, qui ad omnia pericula ſubmovenda Dominum preſentem habuit, hominem ſuper ſe regem neceſſarium non habuit. Ipſam autem præſentiam Domini per impenſas miſericordias oſtendit, dum de manu Ægyptiorum per Moyſen & Aaron, & de manu Siſaræ & Philiſthinorum, & de manu regis Moab per Jerobaal, Barach, & Jepte, & à Samuele eos liberatos aſſeruit. Quo in loco valde quærendum eſt, cur petitio qua rex petitur tam diſtrictè & reprehenditur, & ipſa divinę miſericordię auxilia populo Dei per prelatos homines impenſa eſſe, doceantur. Qua in re quid reſpondendum eſt, niſi quia valde diverſa eſt prelatio regum à prælatione judicum? Iſti quidem ut pares præſunt, illi verò in poteſtate præeminendi arrogantiam exhibent dominationis. Iſti innocentiæ ſuæ teſtimonium coram Domino & omni populo commendant: quia nec aliquem opprimunt, nec alienum aliquid in ſuis uſibus tollunt: illi verò non ſolùm propria ſubditis auferunt, ſed etiam ipſas ſubditorum perſonas onere ſervitutis premunt. Subdens ergo ait:

Videntes autem, quòd Naas aſcenderet, et pugnaret adverſus vos: Neqaaquam, dixiſtis: ſed rex erit ſuper nos: cùm Dominus regnaret in vobis.

Quaſi dicat: Ad hoc vobis hominem elegiſtis, ad quod Deum habere ſolebatis. Quem nimirum locum ſi ſpiritualiter diſcutere volumus, hoc ex eo colligitur: quia qui carnalem ſibi præeſſe experunt,

divinam gratiam à se repellunt. Nam dum humilium doctorum exemplo vivunt, velut ab Ægypto liberantur: quia caliginem mundani amoris toto desiderio fugiunt. Quia etiam omnium vitiorum tyrannidem eorum doctrina evadunt, velut de manu Sisaræ Philisthinorum, & regis Moab, missis ducibus, liberantur. In quibus Deus jam solus omnipotens regnat: quia dum humiles pastores foris imitantur, regnantis inter se divinitatis amorem gratanter excipiunt. Dicat ergo Propheta: [*Dixistis mihi: Nequaquam, sed rex erit super nos, cùm Dominus regnaret in vobis:*] ut ostendat, quia qui carnalibus se imitando subjiciunt, divinæ gratiæ dignitatem perdunt. Notandum etiam, quia Propheta Samuel per virtutem humilitatis ubique se electis ostendit in norma rectitudinis. Nam cùm Israëliticæ plebis liberationem assereret, non ait: Misit Dominus Jepte & me: sed, [*Iepte & Samuel, & eruit vos de manu inimicorum vestrorum.*] Se quidem quasi alium nominavit, ut virtus liberationis non ascriberetur personę missi: sed gratiæ mittentis Dei. [*Misit*, inquit, *Dominus Samuel, & eruit vos.*] Quasi dicat: Quem voluit, misit, & per quem voluit, fecit. Et fortasse de se quasi de alio loquitur: quianon ipse est, qui per seipsum loquitur: sed Spiritus sanctus. Et quia permissione Dei, jam rege constituto, vir Domini ista loquebatur, ad hoc profectò loquebatur, ut regem & populum ad Dei cultum dirigeret, non ut ipsam dignitatem regiam evacuaret. Unde & subjungens, ait:

Nunc præsto est rex vester, quem elegistis, et petistis. Ecce dedit Deus vester vobis regem, si timueritis Deum, et servieritis ei, et audieritis vocem ejus, et non exasperaveritis os Domini, eritis et vos, et rex vester, qui imperat vobis, sequentes Dominum Deum vestrum. Si autem non exaudieritis vocem Domini, sed exasperaveritis sermones ejus, erit manus Domini super vos, et super patres vestros.

Hæc profectò non mystica, sed historica sunt in omnibus. Nam ubi prælati & subditi reprobam vitam ducunt, divinæ ultionis pœnam pariter subeunt. Sed quia separatim ducuntur bona, separatim mala; illa, pro quibus manus Domini super eos futura prædicitur, subtiliùs consideranda sunt. Quid est ergo, quòd ait: [*Si timueritis Dominum, & servieritis ei:*] nisi quia plerique divinæ districtionis judicia metuunt, & tamen prava agere non desistunt? Paventi quidem corde futura judicia cogitant, sed præsenti voluptate devicti, mala committere nequaquam vitant. Bene ergo post timorem Domini ejus servitia memorantur: quia ille solus timor probabilis est, qui dum mentem concutit, ad boni operis studium trahit. Item quia nonnulli sunt, qui per timorem Domini quædam mala respuunt, nec bona sufficienter operantur, adjungitur: [*Et audieritis vocem ejus.*] Qui vocem Domini audit, & bona plenè agit, & mala penitus deserit. Eadem verò bona opera in delectatione suavitatis habenda sunt, non in æstimatione asperitatis. Nam quibus semper dura, & aspera videntur, quæ à Domino præcipiuntur, paulatim decidunt & deficiunt. Hinc enim per semetipsam Veritas dicit: *Jugum enim meum suave est, & onus meum leve.* Hinc Joannes ait: *Mandata ejus gravia non sunt.* Gravia quippe non sunt electis: quia dum æternæ vitæ gloriam magno desiderio appetunt, præcepta Evangelica gratanter ferunt. Potest & os Domini prædicatio perfectæ charitatis intelligi. Quasi enim oris sui blandimenta volebat ostendere, cùm dicebat: *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem sicut dilexi vos.* Hoc quippe præceptum Domini, hoc jugum est divinæ suavitatis. Quid enim levius, aut unquam gratius, quàm amor fertur? Quid prætera grave non leviter tolerat, qui amat? Quidquid enim diligitur, cum magna devotione portatur. Quia ergo vinculum perfectionis est charitas Dei & proximi, bene in ultimo loco Ptopheta denunciat, dicens: [*Si non exasperaveritis os Domini, eritis & vos, & rex, qui imperat vobis, sequentes Dominum Deum vestrum.*] Quasi dicat: Tunc bene divinam voluntatem perficitis, si & contemptum pravitatis, & boni operis studium in divina charitate solidatis. Tunc ad summam æternæ vitæ, beatitudinem bene post Redemptorem curritis, si ea, quæ carnalibus aspera sunt præcepta charitatis, usque ad vitæ finem cum jucunditate deducitis. Sed quia infirmis & carnalibus loquebatur, subsequenter denuncians, ait: [*Si non audieritis vocem Domini, sed exasperaveritis sermonem ejus, erit manus Domini super vos, & super patres vestros.*] Manus Domini divinæ est severitatis. Quæ profectò manus super filios, & patres extenditur, cùm divini contemptus merito, & reprobi prælati & subditi puniuntur. Eadem quoque manus ad ultionem extenditur, cùm vox Domini non auditur, cùm ejus sermones exasperantur: quia ij, qui divina mandata quasi dura, & importabilia respuunt, intolerabili pœnæ onere in futuro deprimuntur. Stulta quippe audacia hominis, unde ad modicum subire ea, quæ sibi videntur aspera, refugit; inde se asperioribus in æternum subdit. Nam si sapienter saperet, hoc sibi quod displicet, suaderet: ut per dura & aspera hujus brevissimi temporis, dura & aspera evaderet futuræ damnationis. Hæc profectò dura corda carnalium velociter audiunt, sed per salubre consilium facilè molliri non possunt. Bene ergo subjungitur:

Sed & nunc state, & videte rem istam grandem, quam facturus est Dominus in conspectu vestro. Numquid non messis tritici est hodie? Invocabo Dominum, & dabit voces et pluvias, et scietis et videbitis, quia grande malum feceritis vobis in conspectu Domini petentes super vos regem.

Quia tam attentè, & toties ista petitio regis reprehenditur, hoc electis insinuat: quia qui ad culmen sanctæ Ecclesiæ carnales provehunt, gravissima peccati obligatione retinentur. Nam peccata reliqua singularis pœnæ meritum obtinent: qui verò carnalem præpositum constituit, tot incurrit pœnarum merita, quot ille fidelibus subditis præbet pravitatis exempla. Sed grave pondus criminis deponi non potest, nisi austeritate magnæ compunctionis. Compunctionis autem gratia menti non infunditur, nisi priùs ipsa ei peccati magnitudo monstretur. Propheta ergo Domini, ut ad congruæ pœnitentiæ fructum peccantem populum provocaret, per mirabilem motum aëris, ei insinuat magnum peccatum transgressionis. In messe autem tritici, pluviæ, & tonitrua in illa regione non fiunt. Bene autem subsequenter adjunctum est:

Clamavit Samuel ad Dominum, et dedit Dominus voces, et pluvias in die illa: et timuit omnis populus nimis Dominum, et Samuelem. Dixitque universus populus ad Samuel: Ora pro servis tuis ad Dominum Deum tuum, ut non moriamur. Addidimus enim universis malis nostris ut peteremus nobis regem.

Quod sanè, si ad nostra tempora deducimus, ut populus ad cognitionem peccatorum veniat, præ-

Mat. 11.
Ioan. 5. a
Ioan. 15. a

dicatores pro eis ad Deum clamant: quia fidelium salutem magnis desideriis flagitant. Clamare quidem prædicatoribus, est electorum salutem magna devotione postulare. Ad quorum clamorem Dominus vocem dat: quia peccatorum corda excitat, ut pravitatis suæ nequitiam recognoscant. Dat pluvias: quia excitata corda per infusionem supernæ gratiæ adjuvat; ut non solùm deserat mala quisque, quæ fecit, sed etiam bona fortiter agat, quæ appetit. Sed hoc in die messis tritici fieri dicitur, ut virtus miraculi designetur. Non est quidem minus miraculum immutatio cordis, quàm perturbatio aëris. Non minus miraculum est arentia corda reviviscere, quàm æstivis ardoribus inusitato more pluvias inundare. Maius quippe miraculum est, intimo sonitu insensibilem mentem concutere, quàm, collisis per ventum nubibus, tonitruum insonare. Sed rectus ordo conversionis ostenditur in ordinata positione verborum. Nam dicit: [*Dedit Dominus voces & pluvias, & timuit omnis populus nimis Dominum & Samuelem.*] Ordinatissima quippe conversione cùm malum deseritur, bonum in mente propagatur; cùm conversi mens quasi per pluviam bonum semen nutrit, & se Deo & hominibus per obedientiæ virtutem subdit. Bene ergo dicitur: [*Timuit omnis populus Dominum & Samuelem,*] quia qui summi Spiritus adventum suscipit, & mala deserit, & bona apprehendit, & sic Deo subditur, ut pro Deo etiam hominibus substernatur. Et quia præsumptionem in ipsa obedientiæ virtute non habent, dicunt: [*Ora pro servis tuis ad Dominum, ut non moriamur.*] Cùm spiritus vitæ se menti infundit, protinus eam ad mortis pavorem erigit: quia magisterium ejusdem spiritus est, ut timendo mens agat, ne quod timet inveniat: sed sancti viri pro eis orantes exaudiri possunt, qui & occulta peccata cordis per humilitatem revelant confessionis. Unde & subditur: [*Addidimus enim universis malis nostris, ut peteremus nobis regem.*] Quia verò hæc satis jam exponendo ventilata sunt, sequentia videamus.

Dixit autem Samuel: Nolite timere. Vos feciſtis universum malum hoc. Verumtamen nolite recedere à tergo Domini.

Pœnitentis mens tunc bene dirigitur, si divina judicia metuat, & de Dei omnipotentis miseratione confidat. Timor quidem sine spe in desperationem præcipitat, sed cùm spei conjungitur, salutem mentis operatur. Quare & summo studio invigilare optimus doctor debet, ut peccantem terreat, & territum ad veniæ spem reducat, quatenus per metum peccare desinat, & per spem impetrandæ indulgentiæ, divinæ misericordiæ portum quærat. Territos ergo subditos ad spei virtutem Samuel erigens, dicit: [*Vos feciſtis universum malum hoc, verumtamen nolite recedere à tergo Domini.*] Quasi dicat: Si peccare desinitis, ad obtinendam commissorum veniam pervenire citius potestis. [*Nolite ergo recedere à tergo Domini.*] De justi laude promittitur: *Præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus.* Hinc Elias ait: *Vivit Dominus, in cujus conſpectu ſto.* Hinc Psalmista dicit: *Exultent justi in conſpectu Dei* In conspectu quidem Domini, vel ante Dominum stare, est testimonio bonæ conscientiæ de amore conditoris præsumere. Stant quidem in conspectu ejus, qui ex merito magnæ actionis, de superna conditoris sui gratia securi sunt. Peccatores autem, cùm mala committunt, à facie Domini fugiunt, sed cùm redire pœnitendo deliberant, quasi post tergum Domini sunt: quia & discedere longiùs nolunt, & tamen præsumere de Deo quasi amici non possunt. Hinc est, quòd peccatrix mulier retrò stetisse dicitur, ut pedes Domini deosculari mererentur. Retrò etiam illa stetit, quę fimbrias ejus tetigit, & à fluxu sanguinis sui curari meruit. Retrò quidem stat pro verecundia peccati, sed tangit per virtutem spei. Quia ergo pro commissis iniquitatibus semper erubescere debemus, & in quibus confundimur devitare, Samuel peccatoribus imperat, ut à tergo Domini non recedant. Sed quia non sufficit conversio peccatori, ut peccata non agat, subsequenter adjunxit:

Luc.1.g 3.Reg.17 a Pſal. 67. g Luc.7.f Mat.19.

Et ſervite Domino in omni corde veſtro.

Tunc namque promereri veniam possumus, si peccare desinimus, & bonis operibus inhæremus. In omni etenim corde Domino servire, est peccandi nullam in corde intentionem retinere. Omne quidem cor ad servitium conditoris inflectitur, quando sic bona agimus, ut mala per propositum nulla teneamus. Quod & Propheta Domini Samuel apertè insinuat, cùm subjungit:

Et nolite declinare poſt vana, quæ non proderunt vobis, neque eruent vos: quia vana ſunt.

Ad litteram vana simulacra dæmonum appellat. Nobis autem vana illa hîc accipienda sunt, quæ concionator ostendit, dicens: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* In comparatione etenim æternorum bonorum, vana sunt omnia, etiam bona temporalia. Quidquid enim in hoc sæculo lætum, delectabile, sublime, aut prosperum cernitur, vanum profectò est: quia difficilè habetur, & citò amittitur. Repente quidem alta sæculi corruunt, pulchra transeunt, læta & prospera evanescunt. Nam cùm stare in his floribus suis mundus blandiens cernitur, repentinâ fortunâ turbatur, aut festina, & omnia deturbante morte, concluditur. Vana ergo sunt gaudia sæculi, quæ quasi manentia blandiuntur: sed amatores suos, citò transeundo, decipiunt. Dicat ergo Propheta Samuel: [*Nolite declinare post vana, quæ non proderunt vobis.*] Quasi dicat: Stultè appetuntur bona sæculi, quæ ab appetitoribus suis non poterunt diutiùs teneri. Et notandum, quia de futuro dicitur: [*Non proderunt vobis:*] quia nimirum nunc prodesse cernuntur; sed cùm in futuro pro eis puniri cœperint, nequaquam prosunt. Unde & aptè subditur: [*Neque eruent vos, quia vana ſunt.*] Quasi dicat: Idcirco vos tunc non adjuvant, quia cum mundo deficiunt, & post sæculum non habentur. Multùm quidem sæculi bona durant, si cum amatore usque ad extremum vitę perveniunt. Post sæculum ergo non prosunt, quæ finem vitæ transire non possunt. In hac quidem vita suos amatores peccatis obligant; sed tunc non eruent, ubi quidem per meritum sunt, sed per auxilium non sunt. Qua in re cautè notandum est: quia eis temporalia bona non proderunt, qui post hæc declinare perhibentur. Post bona etenim temporis declinare, est in eorum appetitum defluere, amorem illorum divino amori præferre Meritò ergo his vana non proderunt: quia ea eo ordine, quo condita sunt, habere noluere. Sed quo fructu vana despiciantur, insinuatur, dum subditur:

Eccl.1.a

Et non derelinquet Dominus populum ſuum propter nomen ſuum magnum: quia juravit Dominus facere ſibi populum.

Magnum malum hæc vana post se declinantibus ingerunt: quia dum inordinatè terrena appetunt, à summo & omnipotenti Deo ad sustinenda futura tormenta deseruntur. His ergo, qui declinare post vana prohibentur, meritò Propheta repromittit, dicens: [*Non derelinquet Dominus populum ſuum propter nomen ſuum magnum.*] Quia qui pro ejus amore

vana

vana despiciunt, à veris malis eruuntur, & ex fide promissionis, mercedem accipiunt æternæ hereditatis. Populum quippe suum Dominus facit, quem ad æternæ beatitudinis gaudia sustollit. Ibi quippe revelatâ majestatis suæ gloriâ illi præsidet, quem in mundo ab amore vanitatis per occultam gratiam assumptum tenet. Jurare quidem Domino, repromittere est, eumque populum suum facere, Dominus jurat, qui non declinat post vana: quia terrena despicienda sunt, ut æternæ hereditatis adipisci bona mereamur. Nec tamen ad ea posse his meritis se perduci aliquis credat; quia hic districtè expressum est: [*Propter nomen suum magnum.*] Non enim bonitate nostra, sed Dei fit, ut homo terrenus bonis cælestibus perfruatur. Donum quippe Dei est, non ex nobis. Sequitur:

Absit autem à me hoc peccatum in Domino, ut cessem orare pro vobis.

Ille ista loquitur, cui superiùs de iis, quibus loquitur, Dominus ait: *Non te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos.* Ecce abjicitur Propheta, & abjicientibus se loquitur dicens: [*Absit à me hoc peccatum in Domino, ut cessem orare pro vobis.*] Equidem, si secundùm legis præceptum hoc discutitur, peccatum non esset, si pro abjicientibus se non oraret. Nam lex Moysi præcipit, dicens: *Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.* Sed & qui Prophetam abjiciebant, non amici, sed inimici extiterant. Quid est ergo, quod dicit: [*Absit à me hoc peccatum.*:] nisi quia vir sanctus ad charitatis verticem sublimatus, non solùm diligebat amicos, sed ipsos etiam amplectebatur inimicos? Legis quidem veteris mandato instructus, sed novæ gratiæ fulgoribus illustratus, licentiam vetustatis Evangelica perfectione reprehendit. Quo nimirum in facto, nos nobiscum facere rationes cogimur. Hinc enim per Evangelium jubetur: [*Diligite inimicos vestros, benefacite iis, qui oderunt vos.* Quantùm ergo nunc inimici diligendi sunt, cùm præcipimur, si tunc amari potuere, cùm odio haberi jubebantur? Et quia non solùm orare pro eis, sed eos erudire conabatur, subjungens, ait:

Et docebo vos viam bonam, & rectam.

Cur enim viam divini obsequij bonam dicit, & rectam: cùm bona non sit, si non sit recta; nec recta, si non sit bona? Sed bona fuit via, qua populus ab Ægypto ad terram promissionis ascendit, & tamen dum per eremum circuivit, recta non fuit. Bona ergo via est, qua ad supernam patriam tenditur: recta, qua facilè pervenitur. Via ergo bona & recta est, cùm ad religiosam vitam convertimur, divina obsequia cum instanti fervore magnæ devotionis exercemus. Unde & bene eandem viam Samuel exponit, dicens:

Igitur servite Domino, & timete eum in veritate, & ex toto corde vestro.

Hæc quidem via bona & recta est: quia ad æternam vitam tendit, & velociter pervenit. Per timorem quippe Domini devitantur mala; serviendo ei, ejus mandata complentur. Cui nimirum in veritate servimus, quando ejus præcepta pro sola superna retributione perficimus. Nam qui de bono opere temporalem mercedem expetit, Deo in veritate non servit, quem falso proposito in sua operatione non diligit. Qui autem in veritate Deo servire cupiunt, totum cor in divinis obsequiis ponere jubentur, ut sic, quæ Dei sunt, agant, ut in mente aliquid quod contra Deum sit, non retineant. Hæc profectò via non solùm bona, sed recta est: quia ad salutem tendit, & viatorem suum ad perfectionem velociter deducit. Velut enim altera via terræ repromissionis ostenditur bona, quæ perducat; recta, quæ diverticulum caveat. Per hanc quippe unusquisque tantò meliùs ad culmen virtutum pervenit, quantò per negligentiarum circuitus non divertit. Hæc quidem via recta in illa exprimitur, per quam Dominus filios Israël ducere ad terram promissionis voluisse perhibetur. Voluit quippe illis labores deserti committere, ut nobis post unigeniti sui vestigia gradientibus cursum tanti itineris levigaret. Non enim adhuc audire poterant: *Si vis perfectus esse, vende quæ habes, & da pauperibus, & sequere me, & habebis thesaurum in cœlo.* Dum enim licentiâ rerum temporalium vetus populus per diversa discurreret, quasi per circuitum laboris ad terram promissionis citò duci non potuit. Ut ergo nobis novæ vitæ viam Propheta insinuat, viam bonam & rectam esse dicit, & Deum metuere, & ei in veritate, & ex toto corde servire: quia ad sublimitatem divinæ gratiæ citò perveniunt, qui omnipotentem Deum & bono opere, & ferventibus desideriis inquirere non desistunt. Et quia eundem populum ad audienda prædicationis verba per miraculum attentum fecerat subdit:

Vidistis enim magnifica, quæ in nobis gessit Dominus.

Quasi dicat: Ex iis, quæ vidistis, colligite omnipotentem Deum quàm terribiliter metuere, & quàm devotè ei semper servire debeatis. Quæ profectò verba, si ad nos trahere volumus, tantò nobis est & venerabiliùs metuendum, & devotiùs Deo serviendum, quantò in Redemptore nostro mirabiliora perspeximus. Sed quia quod boni audiunt, audacter mali contemnunt, subjunxit, dicens: [*Quod si perseveraveritis in malitia, & vos, & rex vester pariter peribitis.*]

CAPUT III.

Filius unius anni erat Saül, cum regnare cœpisset: duobus autem annis regnavit super Israel. Caput XIII. 1. Reg.

Superiùs cùm ordinandi regis negotium tractaretur, de eo, qui divino judicio præferendus erat ceteris, dictum est. [*Quia erat electus, & bonus.*] Item de eo jam electo in regnum, & in medio populi statuto Samuel ait: [*Certè videtis, quem elegit Dominus, quoniam non est ei similis in omni populo.*] De eodem item rege nunc dicitur: [*Filius unius anni erat Saul,*] ut dum attentè laudatur, à Domino bonus electus fuisse sentiatur. Cur ergo unius anni esse dicitur, cùm regnare cœpisset, nisi ut ejus innocentia prædicetur? Nam ad litteram, unius anni quo modo esse filius potuit, qui universo populo ab humero & sursum eminebat? Quod ergo secundùm litteram intelligi non potest, intelligi per internæ intelligentiæ rationem debet. Unius itaque anni rex esse describitur, ut donum pueritiæ in persona regis innocentiæ bonum signet. Unde & æterni regni filiis jubetur: *Nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote.* Quod certè & Ecclesiarum pastoribus ipsa Veritas comminatur, dicens: *Nisi conversi fueritis & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cælorum.* De rege ergo, qui priùs bonus, postea malus extitit, dicitur: quia unius anni fuit, cùm cœpit regnare, & duobus annis regnavit. Licet enim multis annis regnaverit, illis solis regnare dicitur, in quibus innocens & humilis fuisse perhibetur. Nam postea superbus & inobediens audivit: *Quia projecisti sermonem Domini, projecit te Dominus, ne sis rex,* Se quidem à regno pro-

jectum cognovit, & tamen projectus regnare non timuit. Quanta postea fortiter egit? Sed ecce omnia illa tempora ad regnum ei deputata non sunt. Illo ergo solùm tempore nos vixisse gaudeamus, quo innocenter & humiliter viximus. Nam illa tempora, quæ in sæculi vanitate, & fluxa carnis vita consumpsimus, quasi perdita minimè memorantur. Sunt adhuc quoque, qui ad rapiendum culmen sanctæ Ecclesiæ ingeruntur: de quibus per Prophetam Dominus queritur, dicens: *Regnaverunt, & non ex me: principes extiterunt, & ego ignoravi.* Qui nimirum dum quædam fortiter agunt, rapinam invasi culminis à Deo oblivioni traditam arbitrantur. Secum sua opera numerant, & quod præter Deum agunt, à Deo remunerandum putant. Qui certè, ut rectiùs ea, quæ agunt, enumerent, Saül abjecti tot fortia facta numerent, quæ divinus numerus nequaquam tenet. Dicat ergo Saül: [*Duobus annis regnavit super Israel,*] ut de omnibus sentiatur: quia quod nobis vivimus mercede vacuatur, & nequiter præesse, non est veritas præeminendi, sed temeritas puniendæ præsumptionis. Sed jam quid unius anni rex fecerit, audiamus.

Osc. 8. d

Et elegit Saul tria millia de Israel, & erant cum Saul duo millia in Magmas, & in monte Bethel, mille autem cum Ionatha in Gabaa Benjamin.

Millenarius numerus, qui à centenario decies collecto perficitur, summam perfectionis insinuat. Qui profectò cùm ter repetitur, in eo electorum perfectiones variè designantur. Saül ergo tria millia virorum de Israel elegit: quia prædicator veritatis ad defensionem sanctæ Ecclesiæ non infirmos & debiles, sed robustos & validos bellatores ducit. Tria quippe millia esse perhibentur: quia in summa perfectionis facie, virgines proferunt: juxta quos & continentes, & veritatis defensores ponunt. Dum enim exemplo virginum ad summam incorruptionis alios ascendunt, dum continentium vita alios à sæculi corruptionibus auferunt, dum humilium debilitatem per auxilia potentium defendunt, contra hostes sanctæ Ecclesiæ boni doctores quasi cum tribus electorum virorum millibus veniunt. Viri autem dicuntur pro fortitudine, de Israël esse referuntur pro divina contemplatione. In summo enim defectionis numero contineri non potest, qui aut virtute caret magni operis, aut notitia internæ visionis. Quid est, quòd alij cum Saül, alij cum Jonatha ex electis viris esse perhibentur? Sed & ipsa locorum nomina, in quibus esse dicuntur, mysteriis vacua credenda non sunt. Jonathas, qui filius regis esse describitur, & partem bellatorum habet, eos profectò insinuat, qui in prædicationis ministerio doctorum adjutores sunt. Filij quippe eorum sunt: quia vehementer eos diligunt, quorum ministerio Deo generantur. Sed parti bellatorum præsunt: quia sanctæ Ecclesiæ curam gerunt, & exemplo alios, alios verò exhortationibus ad amorem virtutum provehunt. Quasi enim magnus rex filium in exercitum miserat, qui Corinthijs loquebatur, dicens: *Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius meus charissimus, & fidelis, in Domino: qui vos commonefaciat vias meas, quæ sunt in Christo Iesu, sicut in omnibus Ecclesijs sanctorum doceo.* Hinc item dicit: *Cùm venerit Timotheus, videte ut sine timore sit apud vos: opus enim Domini operatur, sicut ego.* Jonathas verò cum mille viris in Gabaa Benjamin esse dicitur, Saül autem cum duobus millibus in Magmas, & in monte Bethel. Gabaa, ut sæpè jam diximus, sublimis interpretatur: Magmas, humilitas; Bethel, domus Dei; Saül, petitio; Jonathas, columbæ donum dicitur. Tria verò millia virorum electorum de Israel, ad virgines, & continentes, & veritatis defensores retulimus. Dum ergo columbæ donum Jonathas dicitur, & in Gabaa, id est sublimi, mille cum eo esse viri perhibentur: quid aliud, quàm illos insinuat, qui lucidissimo virginitatis exemplo, aliis præbent ejusdem normam pudoris? Bene autem columbæ donum, institutor virginum dicitur: quia incomparabili gratia Spiritus sancti efficitur, ut à manentibus in carne carnis corruptio nesciatur. Bene & in sublimi esse virgines dicuntur: quia quod naturam humanam supergreditur, in altissimo virtutum culmine situm est. Unde & virgo ille dilectus Iesu locum virginum insinuans, ait: *Vidi supra montem Sion agnum stantem, & cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentia nomen ejus, & nomen patris ejus scriptum in frontibus suis.* Quos etiam ex luce propriæ conversationis insinuat, dicens: *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt, & sequuntur agnum quocumque ierit.* In monte quidem esse cum agno dicuntur; quia per meritum incorruptionis, quo à terrenis, & carnalibus delectationibus se dividunt, in superna Redemptoris gloria sublimantur. Cum Saül verò duo millia esse dicuntur in Magmas, & in monte Bethel. Magmas quæ humilitas interpretatur, quid aliud, quàm continentium ruborem significat? Nam dum præterita carnis oblectamenta recolunt, erubescunt. Sed quia viri fortes sunt, cum Saül esse referuntur: & dum experta sæculi blandimenta despiciunt, exemplo suæ virtutis innumeros alios ad ejusdem sæculi contemptum trahunt. Sed tamen Magmas inhabitant: quia dum recolunt, quales fuerunt in sæculo, superbire non possunt, de eo, quòd magnos se videant esse in Deo. Qui bene cum Saül esse referuntur, qui petitio dicitur. Prædicator etenim veritatis tantæ charitatis esse debet, ut instanti desiderio non petitor, sed petitio esse sentiatur. Salutem quippe fidelium tam instantiùs debet appetere, ut ex usu interni gustus, omnem motum cordis in affectum ducat supplicationis. Cum quo mille viri sunt: quia perfectiores auditores cum electis doctoribus in charitate conveniunt, & pro salute fidelium omnipotentem Dominum communiter deprecantur. In Magmas ergo cum rege sunt: quia humilitatem pro se incolunt: ut exaudiri pro aliis mereantur. Sed dum electus doctor omnibus subditis utiliter præest, omnium virtutes ad victoriæ coronas promovet. Nam cum humilibus supplicat, cum fortibus pugnat, cum remotis viris orationibus insistit, cum expositis Ecclesiæ defensoribus, debiles & infirmos protegit. Bene ergo non solùm in Magmas, sed in monte Bethel esse cum Saül in bellatorum millibus dicuntur: quia prædicator Ecclesiæ sicut diversis ordinibus electorum præeminet, ita eorum esse cooperator debet. Bethel quippe, id est, Dei donum custodiunt, qui verbi auctoritate sanctam defendunt Ecclesiam. Cùm quibusque tyrannis voce liberæ auctoritatis obviant, cùm contra hujus sæculi potentes se erigunt, cùm pro defensione humilium, sæculi hujus potestatibus contradicunt, Bethel domum Dei quasi regis bellatoris custodiunt. Qui certè cum Saül esse referuntur: quia in defensione Ecclesiæ magnorum doctorum coadjutores sunt. Bene autem de reliquis dicitur:

Apoc. 14. a

Ibid.

1. Cor. 4. d

1. Cor. 16. b

Porro ceterum populum remisit unumquemque in tabernacula sua.

Ceterum populum dicit, quem millenarius numerus non concludit. In tabernacula quisque sua remittitur: quia ad summa, & fortia opera infirmi, & imperfecti producendi non sunt. Nam nec continentes, nec virgines, nec martyres fieri debiles possunt. Illis quidem, ut ad eos præterita carnis oblectamenta non redeant: istis, ut inexperta carnis blandimenta contemnant; illis, ut adversa mundi non metuant, maxima fortitudo necessaria est. In

tabernacula ergo sua cetera plebs remittitur, ne de altioris vitę temeritate damnetur, & velut debilis, & infirma in bello pereat, dum altæ conversationis fidem spondet, quę altæ virtutis robur non habet. Quasi enim unumquemque in tabernacula sua dimittebat beatus Paulus Apostolus, cùm dicebat:

1.Cor. 7. a *Propter fornicationem unusquisque uxorem suam habeat, & unaquæque suum virum.* Velut enim peritus magister internę militiæ, & coronas victoriæ, & pugnæ considerans gravitatem, militum vires in belli pondere librabat, optimum judicans infirmis, ut in urbibus viverent, ne acerbo marte perirent. Quare & item eos à castris fortium segregans,

Ibid. ait: *Revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.* Sed remotis debilibus, quid in fortissima virginum acie agatur, exponitur, cùm subjungit:

Et percussit Ionathas stationem Philisthinorum, quæ erat in Gabaa.

Sicut excellit ordine sponsi acies, ita & victoriæ titulos prima suscepit. Jonathas quippe stationem Philisthinorum percutit: quia electa virginitas de carne, continentiæ arce sublimata, motus turpes extinguit. Bene autem statio Philisthinorum dicitur: quia in corpore virginali, carnales motus non habent requiem delectationis, sed statum certaminis. Stant quippe: quia impugnant, sed requiescere non possunt: quia mentem sanctam minimè oblectant. Statio ergo Philisthinorum in Gabaa percutitur, quando ab electis virginibus carnis desideria penitus enervantur, & pacem triumphi obtinent, dum solita bella non habent. Ad quam profectò victoriam, quia majorum exhortatione sæpe proficiunt, mille viri in Gabaa cum Jonatha sunt: sed Jonathas percutere Philisthinorum castra perhibetur. Et quia exemplo aliorum, sæpe alij ad æmulationem virtutis excitantur, sequitur: [*Et percussit Ionathas stationem Philisthinorum, quæ erat in Gabaa.*]

Quod cùm audissent Philisthæi, Saul cecinit buccina in omni terra, dicens: Audiant Hebræi, & universus Israel hujuscemodi famam. Percussit Saul stationem Philisthinorum, & erexit Israel adversus Philisthæos. Clamavit ergo populus post Saul in Galgala.

Percussa quippe Philisthinorum statione, Saül buccinâ canit, & post Saül populus clamat: quia auditas electorum virtutes sancti prædicatores prædicant, & subditorum corda ad exemplum boni operis inflammant. Buccinâ quidem canere, est & victoriam nunciare, & exemplo victorum aliorum mentes ad spiritualis belli propositum excitare. Populo etiam post Saül clamare, est de audita prædicatione magnæ devotionis ausum suscipere. Quo in loco notandum est, quia Jonathas stationem Philisthinorum percussit: sed Saül tubâ canens, se percussisse eamdem stationem perhibuit. Quia nimirum electorum prædicatorum triumphis adscribitur, quod à subditis occulti adversarij superentur. Sed quoties alios hostes vincimus, necesse est, ut ad aliorum devincenda certamina præparemur. Omnipotens enim Deus, quia electos suos copiosiùs remunerat, eos semper vult in pugna consistere: ut ipsi semper possint sibi æterni muneris bona præparare. Quare & cùm populus clamasse post Saül dicitur, subjunctum est:

Et Philisthæi congregati sunt ad præliandum contra Israel, in triginta millia curruum, & sex millia equitum, & reliquum vulgus sicut arena, quæ est in littore maris plurima.

Superiùs rex Saül tria millia virorum sibi elegisse describitur. Si ergo partes utriusque exercitus conferre volumus, contra unumquemque virum Saül, decem currus Philisthinorum, & duo equites deputantur. Decies enim tria millia, triginta millia sunt. In senario quoque numero ternarius geminatur. Quo nimirum bello occultorum hostium tam multitudo, quàm feritas designatur. In curribus quidem & equis contra nos veniunt: quia modò malas cogitationes electorum cordibus, modò eorum corporeis sensibus rerum visibilium blandimenta noxia offerre moliuntur. Equi namque ad cursum celeres sunt, ad impetum fortes. Quibus nimirum cogitationes malæ aptè comparantur, quæ ad cor velociter veniunt, & fortiter pungunt. Equites contra nos in prælium veniunt, quando maligni spiritus nobis malas cogitationes & celeriter excitant, & nos per eas fortiter impugnant. Sed contra unumquemque fidelium duo equites veniunt: quia si occultas reproborum spirituum insidias in considerationis summâ colligimus, illud eorum speciale propositum est: ut videlicet nobis principalem virtutem feriant, & charitatem Dei & proximi penitus extinguant. Equus verò unus sævire cernitur, quando reproba cogitatione nobis malignus spiritus suggerit, ut proximus odio habeatur. Sed equus, qui solus cernitur, solus nō est: quia Deum nemo diligit, qui fratrem odit. Quia 1.Ioan 4 d item divina charitas cum nullo principali vitio in mente convenit, quoties spirituale vitium nobis dæmonum fraude suggeritur, equitum sævientium cavere debemus velocitatem nimiam & ferocitatem violentam. In comparatione quidem equitis, sagittarij aut peditis ictus omnimodo debilis est. Impetus verò equitis, equi viribus violentus est: quia nimirum virtus maligni spiritus nulla est in electorum certamine, si ipse residere non permittitur in mala cogitatione. Quia ergo valde fortes in bello hostes nostri sunt, quando insidere internis cogitationibus permittuntur, in Philisthinorum exercitu equitum turba numeratur. Currus verò decem unicuique electo in prælium deputātur. Quinque enim nobis sunt sensus corporis, quibus experimentum accipimus delectationis. Sed spiritus maligni, quando per blandimenta carnis mentem decipere gestiunt, corporeis sensibus rerum species ostendūt, quas caro appetat, & per earumdem rerum species suggerit, ut mens oblata concupiscat. Quasi enim in rotis suis currum adversarius erigit, dum hinc rerum blandimenta offert, inde cogitationes retinet; ista porrigit, illas immittit, & quasi volvendo se sublimem ad animam invehit, dum contra electos se malignus spiritus erigit, & per blandimenta rerum & per artem suggestionum. Decem ergo currus sunt: quia contra singulos sensus corporis nostri habent species blandimentorum visibilium, habent contra totidem sensus animæ, & deceptorias artes suasionum. Quid est autem quòd reliquum vulgus sicut arena, quæ est in littore maris, esse plurima memoratur, nisi quia ad ducatum malorum spirituum, innumerabilis sęvit contra nos turba vitiorum? Velut enim subjectum vulgus, currus & equites sequitur, quando dæmonum insidiæ mentem impugnando præveniunt: ut à subsequentibus vitiis, quasi ab irrationabilis vulgi multitudine, devasterur. Bene autem priùs currus & equites, deinde vulgi numerositas in spirituali sanctorum pugna describitur: quia nimirum nulla est numerositas, nulla fortitudo vitiorum, si excitando & immittendo non præcedat hanc malignorum turba spirituum. Quibus etiam verbis innuitur, quàm cauta & circumspecta semper esse debeat vita sanctorum. Nam si vulgus reliquum arenæ maris plurimæ comparatur, innumerabilis, & fere inevitabilis est multitudo

jaculorum. Quamvis enim peritis fidelibus omnia A nota sint vitia, quantis tamen cor motibus pulsent, quibus modis, aut quibus causis semper ad cor veniant, omnino scire non possunt. Apertas quidem tentationum tenebras potenter abjiciunt; sed sæpe caliginem ignorantiæ rebus levioribus quasi arenæ minutias non evadunt. Semper fortitudinem ostendunt boni operis; sed qui magnos exercitus equitum magna virtute superant, linguam penitus ab omni superflua locutione non refrenant. Continuo usu corpus in Dei omnipotentis servitio dirigunt; sed eorum mens, quæ foris membra perfectè ordinat, cogitationes superfluas aliquando nequaquam vitat. Quid enim aliud tunc, quàm vulgi importunam multitudinem sentiunt, qui currus & equites magna virtute prostraverunt? Sed doctor egregius B

Rom.8.c dicit: *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Permittit quidem Deus electos suos magnis tentationibus impeti, ut magnificentissimè in cælesti regno debeant coronari: sed magna prælia permittit, quæ vincant; levia excitat, in quibus cadant: ut victoria fortium magna sit, casus innoxius; ut cadentes se facilè erigant, & eos fortia, in quibus victores steterant, non extollant. Nam si currus, & equites vincimus, extolli de victoria non debemus: quia innumerabilia sunt, quæ cogitando, loquendo, videndo, gustando, & audiendo, & operando committimus. Hujus namque vulgi innumerabilis

Iac.3.a tela, etiam ille vitare non poterat, qui dicebat: *In multis offendimus omnes.* Hinc item dilectus Jesu loquitur, dicens: *Si dixerimus, quia peccatum non*

1.Ioa.1.d *habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non* C *est.* Quis ergo jam quasi victor extolli audeat, si tanti viri peccatorum tela se omnino evadere non posse manifestant? Sed quia hæc in spirituali bello describuntur, non debemus nunc æstimare, quid patimur, sed qualiter hostium nostrorum impetum infirmare valeamus. Vulgus Philisthinorum arenæ comparatur, quæ est in littore maris plurima: quia omnis virtus vitiorum, & numerus ex sæculi perturbationibus augetur. Mare quippe hoc sæculum designat: quia dum magna rerum & temporum varietate impellitur, quasi ventis furentibus perturbatur. In littore autem, quando impulsa maris aqua refunditur, innumerabiles arenæ minutiæ glomerantur. Quid est ergo littus maris, nisi cor uniuscujusque in spirituali conversatione negligentis? Per D ordinem quippe religionis, quasi in solido stare cernitur; sed dum sæculares cogitationes non reprimit, quasi frangentes in se maris fluctus excipit, & cumulos arenarum: & inde quidem impelli fluctibus, & obrui arenâ potest, unde mari appropinquare non timet: quia si sæculi cogitationes spiritualium rerum contemplatione reprimeret, vitia mentis & corporis, quæ sæculi occupatio, velut arenas, & fluctus invehit, non sentiret. Cur ergo vulgus hostium arenæ simile esse dicitur, nisi quia maligni spiritus eisdem vitiis electos Christi athletas impugnant, quibus negligentes superant? Cum turba quidem sæcularis strepitus contra eos veniunt, qui sæculum in suis delectationibus spernere tota mente didicerunt. Pompas rerum visibilium E formant, contemptum jam sæculi amorem fingendo renovant: ut corda superno amore flammantia, ad noxias delectationes trahant. Sed sancti viri, quia innumerabilem hanc nequam cogitationum turbam de sæculi pelago prodire considerant, sæculum tota mente fugiendo, fieri littora maris vitant, & tantùm vulgus hostium jam non timent: quia dum in intima contemplatione se retinent, vitiorum turba ad eos accessum habere non potest. Sequitur:

Et ascendentes, castrametati sunt Magmas ad orientem Bethaven.

Malignis spiritibus ascendere, est ad decipienda sanctorum corda, per cæleste desiderium alta conari. Bene autem dicitur: [*Castrametati sunt in Magmas:*] quia in illis cordibus residet, quæ in alto amore cælestium sublimata non vident. Magmas quippe humilitas interpretatur. Humiliari verò in sacro eloquio pro defectu sæpe virtutis accipitur. Unde & in hac eadem Regum historia Thamar David regis filia, quam violasse Amon frater ejus legitur, humiliata perhibetur. Corrupta quidem humiliata est: *2.Reg.13* quia sublimis steterat virgo, & dum altum honoris *c* virginei culmen perdidit, velut de sublimi ad planum & humilem locum venit. De futura etiam superborum depressione dicitur: *Omnis, qui se exal-* *Luc.14.c* *tat, humiliabitur:* quia in examine superni judicis corruunt, qui vanè de hujus sæculi sublimitate gloriantur. Bene ergo in Magmas castra ponere Philisthæi perhibentur: quia per iniqua consilia in eis dæmonia habitant, qui alta virtutum culmina tenere non curant. Nam dum terrena quærunt, velut plana & humilia incolunt, ubi invisibiles hostes castra ponere leviter possunt. De quibus nimirum hostibus per Prophetam dicitur: *Qui dicunt animæ tuæ:* *Esai 51.g* *Incurvare, ut transeamus.* Erecta quidem sublimis est anima, incurvata humilis: quia per virtutum celsitudinem, & per cæleste desiderium in alta sustollitur: sed quando ad vitia, vel ad sæculi amorem defluit, illuc quidem cadit, ubi hanc hostis irruens leviter atterit. Dicunt ergo animæ tuæ: Incurvare, ut transeamus: quia si hanc ad agenda, vel cogitanda terrena non humiliant, nec malignis persuasionibus penetrant, nec vitiorum bello perturbant. Hinc ergo colligere possumus, quantùm à sæculo, actu, verbo, & cogitatione longè fieri debeamus. Verba quippe nostra, cogitationes & opera plana & humilia sunt, quando sæcularia. Per hæc quidem ibi sumus, ubi occultorum hostium castra liberè ponuntur, ubi tantò faciliùs capi possumus, quantò nulla munitionis arce sublevamur. Quis enim jam fidelis nesciat: quia culpas verborum, cogitationum & operum nostrorum colligant, & ad accusationem nostram in adventu venturi judicis servent? Unde & hunc humilem atque despectum locum Magmas fugiendum nobis esse Dominus insinuans, dicit: *Om-* *Mat.12* *ne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, red-* *c* *dent rationem in die judicij.* Locus ergo hostium humilis dicitur; ut profectò nobis insinuet, quia verbo, cogitatione, & opere semper sublimes esse debeamus. Et quia dum in humili remissioris vitæ suæ loco reprobi capiuntur, exempla pravitatis ostendunt, quæ aliis imitanda proponantur: ab oriente Bethaven Magmas esse dicitur. Ab oriente quidem solis lucem oriri cernimus: Reproborum autem vita, quanquam veritatem obscuritatis habeat; qui hanc tamen pro vana sæculi delectatione semper appetùt, nimirum velut falsæ lucis splendore falluntur. Unde

Iob.38.b & per beatum Job dicitur: *Auferetur ab impiis lux sua.* Modò quidem velut lucidum eis placet blandimentum sæculi; sed dum de sæculo exeunt, perpetuas subibunt tenebras, quas lucem esse crediderùt. Tunc videbunt, quia lux non fuit, quando in adversitatem prosperitas, lux in tenebras, risus in mœrorem, dulcedo in vermem, decor in deformitatem, honor in dedecus, blandimenta in pœnas & æterna tormenta commutantur. Hæc profectò, quia nunc impiorum corda non sentiunt, bonorum mores imitari refugiunt; & exemplo perditorum, quidquid de sæculo eis placet, sumere nequaquam timent: quia illos imitantur, qui per vitam reprobam habitacula dæmonum facti sunt. Unde & meritò domus inutilis dicuntur: quia sæpe sanctorum prædicationem suscipiunt, sed verbum, quod ab eorum ore audiunt, in se habitare per amorem nequaquam patiuntur. Inutilis ergo domus sunt: quia aptam in se Deo habitationem non faciunt. Hanc inutilem domum per

semetipsam Veritas in Evangelio designat, dicens:
Mat. 8.c *Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet.*
Sap. 1.a Hinc iterum scriptum est: *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, & non habitat in corpore subdito peccatis.* Bene ergo inutilis domus habere in orientis parte Magmas dicitur: quia, qui sanctorum prædicationem spernunt, in reproborum exemplo ima & terrena quærentium, velut in magnæ lucis exortu gratulantur. Sed dum, loquentibus sacræ historiæ mysteriis, malorum conversatio demonstratur, quàm sit cauta sanctorum vita, subsequenter ostenditur. Nam sequitur:

Quod cùm vidissent viri Israel, se in arcto sitos, afflictus est populus, et absconderunt se in speluncis, et in abditis, in petris quoque, et in antris, et cisternis.

In arcto quidem sumus, quando ab immundis spiritibus intus tentamur, & foris malorum hominum exempla conspicimus. Contra internam ergo malorum spirituum tentationem bene dictum est: [*Afflictus est populus*,] & contra exteriora exempla impiorum hominum, [*Absconderunt se.*] Quia blanda & læta nobis appetenda callidus adversarius suggerit, qui numquam meliùs vincitur, quàm si tentati ad devotæ orationis lamenta curramus. Et exempla pravorum vitare citiùs possumus, si ea etiam respicienda non esse judicemus. Absconditi ergo sanctorum, est reproba videre dedignari. Et quia quinque sensus corporis à reproborum imitatione custodiunt, quinque etiam latibulorum genera describuntur: speluncæ scilicet, abdita, petræ, antra, & cisternæ. Speluncæ verò montium occulta sunt: Quia verò alta in cælesti desiderio sunt corda sanctorum, & malignis spiritibus clausa & inaccessibilia sunt. Speluncas ergo ingredimur, quando ad mentium secreta recurrimus, ne vagantibus oculis foris concupiscenda videamus. In abditis absconditi mur, quando clausi oris silentia occulta servamus. Petras ascendimus, quando actum corporis in robusta operatione locamus. Unde & de his absconditis per
Es. 33. c Prophetam dicitur sub unius assignatione: *Qui claudit oculos suos, ne videat malum, & obturat aures suas, ne audiat sanguinem, & excutit manus ab omni munere: in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas ejus.* Antra & cisternas intramus, quando & olfactum ab obscœnitatibus mundi, & aures ab audiendis vaniloquiis custodimus. Cisternæ namque aquarum sanctarum scripturarum verba sunt. In cisternis ergo absconditi mur, quando ad sacri eloquij aquas ingredimur, ut per aurium officium mentium prata rigemus. Bene autem in electorum typo Israëlis latibula memorantur: quia qui sensus corporis à delectationum carnalium inquinamento non protegit, occultorum hostium gladium non evadit. Dicat ergo occultæ illius congressionis victoriam, dicat: [*Afflictus est populus.*] Dicat apertè objecti extra certaminis triumphos: [*Absconderunt se.*] Afflictio quippe electæ mentis, omnis diabolicæ tentationis peremptorius mucro est. Nam dum profundè compungitur, in superni gaudij amorem sublevatur; & tantò jam fortiùs oblata mundi oblectamenta respuit, quantò jam cælestia ferventiùs diligit, ad quæ flendo conscendit. Doctor namAct. 14.d que egregius dicit: *Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei.* Qui certè regni cælestis introitus sic speratur in fine temporum, ut in quotidiana sanctorum vita sentiatur. Tribulatio igitur nostra superni gaudij introitus est. Meritò ergo quoties electa mens in afflictionis suæ lamento compungitur, se tribulando, hoc obtinet, ut intret in contemplationem illius superni regni, in quo ineffabiliter gratuletur. Et dum sancti viri amatores mundi in flore transeuntis lætitiæ videre refugiunt, dum corporeos sensus suos ab eorum imitatione abscondunt, eorum, quæ cernitur non est fuga, sed gloriosa victoria. Actus quidem terrenos fugiunt, sed cælestes assequuntur; mundo delitescere videntur, sed cælesti gloriæ revelantur. Fugiendo igitur noxia, hostes suos validiùs insequuntur, & valde nobiliùs triumphant, cùm sic ad cælestia properant, ut eos adversariorum polluta sævitia non contingant. Sequitur: Locus obscurus

Hebræi autem transiere Iordanem ad terram Gad, et Galaad.

Hoc profectò, si priùs juxta litteram scire volumus, Hebræi isti & timore perterriti, & ad hostes suos confugisse sentiuntur. Nam non multò post in aperta Jonathæ victoria scribitur: *Hebræi, qui fuerant cum Philisthiim heri & nudiustertius, ascenderuntque cum eis in castra, reversi sunt, ut essent cum Israel, qui erant cum Saul & Ionatha.* Quid verò in hoc facto signatur, nisi quòd quotidie in sancta Ecclesia fieri cernimus, bonorum esse tutam & cautissimam vitam, negligentium præcipitem impatientiam? Infirmi quidem & audaces sunt curiosi ad actiones sæculi; debiles ad tolerandum bellum tentationis. Et si in his nostra discutimus, in monasteriis plerique tales inveniuntur. Intra portus quidem tranquilla inhabitant, sed aperti pelagi procellas, & tempestatum turbines nequaquam pensant. Cumque foris quasi fortes agere se magna æstimant, ad gravissima tentationum prælia faciles exeunt, ad fortes adversarios, impotentes. Ratione quidem improvidi, robore infirmi, sicut astutæ tentationis fraudes non intelligunt, ita & apertas blandimentorum decipulas non evadunt. Jordanem ergo transeunt, quia ad perpetranda carnis flagitia incurvantur. Jordanis quidem, descensus eorum interpretatur. Qui ergo justitiam deserunt, ab alto monte virtutum cadunt. Quia ergo infirmi quique libenter appetunt mundi blandimenta quæ cernunt, in eorum typo Hebræi non trans Jordanem perlati, sed Jordanem transire perhibentur. Transire quidem volentis est. Jordanem itaque transeunt, qui ad carnales delectationes voluntaria, & festina deliberatione flectuntur. Possunt autem intelligi Jordanem transire, qui noviter peccare incipiunt, sed aliorum peccatorum hominum nequitias peccando transcendunt. Ad descensum quippe eorum desinendo, non transeundo pertingerent, si aliis æqualia mala facerent, & non ea audendo superarent. Et quia in nequiori etiam vita pares suos inveniunt, bene ad terram Gad & Galaad, trans Jordanem pervenire memorantur. Velut enim trans Jordanem habitant, qui per peccandi usum malis peiores fiunt. Ab hoc descensu culpæ erigere peccatores venerat ille, de quo scriptum est: *Venit in omnem regionem Iordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.* Qui de omnibus culpis prædicare pœnitentiam venerat, in omnes utique descensus regiones venisse prædicatur. Sequitur: Luc. 3.d

Cumque adhuc esset Saül in Galgala, universus populus perterritus est, qui sequebatur eum. Expectavit autem septem diebus juxta placitum Samüelis, et non venit Samüel in Galgala, dilapsusque est populus ab eo. Ait ergo Saul: Afferte mihi holocaustum et pacifica: et obtulit holocaustum.

Hucusque quia de Saül, ut superiùs dictum est, electo & bono divinus sermo locutus est; rationabile visum est, ut quæ de eo dicebantur, tam per historiam, quàm per moralitatem in bonam partem acciperemus. Nunc verò, quia ad locum transgres-

sionis ejus pervenimus, nimirum necesse est, ut in eo etiam, quæ sunt vitanda, videamus. Sed quid umquam studiosiùs vitandum electis omnibus, quàm superbiæ & inobedientiæ malum videri debuit? Hæc quippe primi Angeli sublimitatem deposuit, hæc perditorum spirituum gloriam stravit. Hæc primo homini felicitatem abstulit; hæc captivitatis humanæ perpetuas ærumnas invexit. Et ecce primo Angelo, primo homini, electi populi per inobedientiam rex primus adjungitur, ut dum magna proruunt, minima erigantur. Bene quippe erigimur, si & illorum lapsus aspicimus, & vitamus. Ubi ergo Saül ceciderit, attentè considerandum est. Superiùs namque ei dixerat Samuël: *Sup. 10. b* *Descendas ante me in Galgala. Ego quidem descendam ad te, ut offeras holocaustum, & oblationem, & immoles victimas pacificas. Septem diebus expectabis me, donec veniam ad te: & ostendam tibi, quæ facias.* Idcirco igitur per inobedientiam cecidit, quia integris septem diebus, sicut jussus fuerat, non expectavit. Nam in eodem loco repente subjungitur:

Cumque complesset offerens holocaustum, ecce Samuel veniebat.

Quo in loco trementi corde considerandum est, quàm brevissimi temporis expectatione neglecta, repulsus sit. [*Cùm complesset*, inquit, *holocaustum, ecce Samuel veniebat.*] Si ergo eum solo temporis brevissimo intervallo expectaret, quo obtulit holocaustum, securus jam regni sui robur obtinere potuisset. Itaque si tanta pœna est, quando Propheta despicitur: quid putamus de pelago illo divinæ animadversionis incurratur, cùm ipsa divina præcepta dissipantur? Et quia in momento transit carnis delectatio, & omnis peccatorum commissio, & brevis quidem est hora transgressionis, non tamen brevis pœna flagitij: quia dum ad momentum in nobis regnum peccati erigimus, illa regna perdimus omnium sæculorum. Statim enim post peccatum sermo propheticus venit, ut increpet: qui adesset, si non peccatemus, ut in bono roboraret. Polluta quidem conscientia habet jam divinum eloquium contra se, quæ si pollui vitaret, ab eo adjuta, & relevata proprio vigore subsisteret. Quid enim nobis aliud spiritualiter designat, quod dicitur: [*Cumque complesset offerens holocaustum, ecce Samuel veniebat?*] Et si non obtulisset holocaustum, nihilominus & Samuel venisset. Sic nimirum & cùm tentamur, divina gratia juxta est, quæ sustinentes adjuvet: juxta & divina justitia, quæ deficientes damnet. Unde sacra scriptura nos *Eccl. 10. a* expectare cohortans, ait: *Si spiritus potestatem habens ascenderit super te, locum tuum ciò non deseras.* Hinc Propheta testificans, ait: *Dominus auxiliator meus, & ideo non sum confusus.* Hinc Psalmista vici- *Isa. 50. a* *Isa. 15. c* na eadem auxilia respiciens, ait: *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commovear.* Sed jam Propheta quid non expectanti dicat; quid is, qui expectare noluit, respondeat, audiamus:

Locutusque est ad eum Samuel: Quid fecisti?

Sciebat quidem Propheta, quid fecerat, sed interrogando, inobedientiæ factum reprobabat. Unde & ad peccantem Adam in Paradiso à Domino di- *Gen 3. b* citur: *Adam ubi es?* Potest etiam per hanc interrogationem magnitudo reatus intimari. Ac si apertè dicat: Parum tibi videtur, quòd inobediendo delinqueris, sed à sublimi gloriæ tuæ culmine delinquendo cecidisti. Nunc ergo plerique intra sanctam Ecclesiam se flagitiis obruunt, & quasi, qui nulla aut minima perdant, securi sunt. Dicatur ergo lapso, dicatur: [*Quid fecisti?*] Parum tibi videtur, quòd te peccati sorde pollueris, quia quam æternitatis gloriam perdideris, quam gehennæ pœnam merueris, non attendis. Interrogatur quidem peccator, quid fecerit, ut ad cor per lamenta perducatur, ut magna se incurrisse sciat, & parum non doleat. Sed quia ex radice superbiæ ipsa culpa inobedientiæ nascitur, solent inobedientes reatus sui magnitudinem objurgantibus doctoribus audire, sed non humiliter confitendo satisfacere. Nam cùm sublimes videri appetunt, lapsus suos ostendere dedignantur, & ideo excusationes proferunt, justitiam prætendunt: quia apparere peccatores erubescunt. Bene ergo subjungitur:

Respondit Saül: Quia vidi, quòd dilaberetur à me populus, & tu non veneras juxta placitos dies. Porro Philisthiim congregati fuerant in Magmas. Dixique: Nunc descendent Philisthiim ad me in Galgala, & faciem Domini non placavi. Necessitate compulsus obtuli sacrificium.

Ecce qui de magnæ transgressionis temeritate arguitur, magnas causas justitiæ asserere non veretur. [*Vidi*, inquit, *quòd dilaberetur populus à me.*] Ecce hîc asseritur destitutus à populo. [*Porro non veneras juxta placitos dies.*] Hic se ostendit Prophetæ promissione fraudatum. [*Porro Philisthiim congregati fuerant in Magmas.*] Hic pariter objicit imminens periculum congressionis. Quare ex actione sua verbum subinferens, ait: [*Necessitate compulsus obtuli holocaustum.*] Quasi dicat: Tu me de magno reatu arguis, cum reatus tantò sit levior, quantò non temeritate constat, sed necessitate. Sed qualem eum cognoscat Propheta, qui se cognoscere noluit, subjungens, ait:

Stulte egisti, nec custodisti mandata Domini Dei tui.

Superbi quique, quia per tumorem supra homines se esse arbitrantur, competenter arguuntur, cùm eis divina voluntas objicitur, quam offendunt. Saül ergo superborum more arguitur, qui Domini Dei sui mandata contempsisse perhibetur. Quod tale est, ac si superbientem, & contemnentem terreat, dicens: Et si homines despicis, nunc non consilium hominum, sed Domini Dei tui mandata dissipasti. Rectè ergo tuum reatum pensas, si illum, quem contemnis, trementi corde consideras. Et notandum, quia non ait: Non custodisti mandata Dei tui, aut, mandata Domini tui, sed: [*Non custodisti mandata Domini Dei tui.*] Ac si apertè dicat: Ausus magnæ transgressionis esset, si ille, cujus mandata despicis, tantùm Dominus tuus, non etiam Deus existeret. Quantum ergo est, quod committitur, cùm Dei & Domini mandata negliguntur? Quia item non dixit: Domini Dei mei, aut Domini Dei nostri, divinæ familiaritatis gratiam eum offendisse redarguit. Quasi dicat: Ejus præcepta contempsisti, qui dum te de imo extulit, dum super alios te constituit, dum regem fecit, per impositionem tantorum munerum, velut specialiter tuus fuit. Adhuc quoque subjungitur, unde transgressionis ejus audacia major esse doceatur:

Quæ, inquit, *præcepit tibi.*

Quædam denique Dei præcepta sunt communia omnium, non specialia aliquorum. Ut ergo audacem reum temeritatis suæ patenti objectione convincat, non eum præcepta communia, sed propria, & singularia contempsisse demonstrat. [*Quæ*, ait, *præcepit tibi.*] Ac si dicat: Illa Dei & Domini tui mandata contempsisti, quæ non velut communia omnibus, sed velut propria, & soli tibi singulariter credita observare debuisti. Sed quid mereatur, exponit, dicens:

Quod si non fecisses, jam præparasset Dominus regnum tuum super Israël usque in sempiternum, sed nequaquam ultra consurget.

Ecce quàm magna perdidit, qui, ut putabat, nulla contempsit. Ecce septem diebus Prophetam sustinuit; sed dum præstolari eum in fine diei desiit, gloriam tantæ dignitatis amisit. Unde & per Pro-
Eccl.2.c phetam dicitur: *Væ iis, qui perdiderunt sustinentiam.* Sustinentiam quidem perdunt, qui bona, quæ inchoant, non consummant. Quibus nimirum, væ esse, dicitur: quia non solùm incœpti laboris mercedem perdunt, sed etiam apostatatus sui pœnâ feriuntur. Pœna autem superbi, & inobedientis regis declaratur, cùm dicitur: [*Quod si non fecisses, præparasset jam Dominus regnum tuum super Israel amodo & usque in sempiternum, sed non consurget.*] A modò & usque in sempiternum electum regnum paratur: quia qui temporalia bene ordinant, æternæ gloriæ sibi sublimitatem parant. Modò quidem electorum regnum paratur, cùm per divinam gratiam rectè eorum ministeria dispensantur. Quod à modò & usque in sempiternum proficit: quia de sublimi actione hujus temporis, sublimiorem illam æternitatis gloriam promerentur in cælis. In finem itaque reprobo regi dicitur: [*Regnum tuum nequaquam ultra consurget.*] Quasi dicat: Dum à temporali rectitudine deficit, ad æternitatis celsitudinem non pertingit. Vel idcirco ad litteram non consurgere dicitur: quia cum ipso corruit, & post ipsum in ejus filiis non remansit. Sed, ut livoris pœnâ feriatur, non solùm repulsionem suam, sed etiam electionem alienam audire compellitur. Nam subjungens Propheta, ait:

Quæsivit sibi Dominus virum juxta cor suum, & præcepit ei, ut esset dux super populum suum Israel.

Per omnia verba hæc superbus eliditur: [*Quæsivit,* inquit, *virum juxta cor suum.*] Quasi dicat: Ideo eum quæsivit, quia tu juxta cor suum esse noluisti. Quasi dicat: Talem virum populi sui ducem constituit, qui præceptum divini consilij exequatur virtute devotionis. Quia enim corde ea, quæ agere volumus, deliberare solemus: dum usu nostræ locutionis cor Dei in sacro eloquio ponitur, per eum voluntas ejus intima designatur, quæ à nobis tunc foris agnoscitur, quando inobedientiæ præcepta revelantur. Juxta eam verò sumus, quando hanc, & per intellectum agnoscimus, & per amorem custodimus. Bene ergo de Domino Propheta Samuel dicit: [*Quæsivit sibi virum juxta cor suum, & præcepit, ut esset dux super populum suum.*] Quia ille aliis utiliter præcipit, qui obedire Deo perfectè jam novit; qui solùm hoc præcipit, quod ex consilio procedit intimæ veritatis. Sed quid est, quòd quasi de præterito dicitur: [*Quæsivit sibi Dominus virum, & præcepit ei, ut esset dux,*] cùm non fuerit quæsitus, nec ei, ut populo suo præesset, injunctum? Nam postquam Saül percussit Amalech, eidem Prophetæ
Inf.16.a Dominus ait: [*Imple cornu tuum oleo, & veni, mittam te ad Isai Bethleemitem.*] Sed hæc quæstio facilè solvitur, si omnipotentis Dei præscientia, & prædestinatio videatur. Ei quidem prædestinare, facere est: & apud ipsum jam facta sunt, quæ ab ipso fieri
Eccl.3.c præordinata sunt. Unde & de eo scriptum est: *Fecit, quæ futura sunt.* Sed quęsisse virum Deus dicitur, ut eligendorum antistitum forma hominibus præbeatur. Quærere enim solemus, quæ aut præsentia non cognoscimus, aut absentia non videmus. Deus autem, cui nihil est absens, nihil latens, non dicitur quæsisse virum, ut absentem, aut absconditum: sed quæsisse dicitur, ut omnis, qui ad sanctæ Ecclesiæ culmen eligitur, discutiendus ab hominibus esse doceatur. Sed quæri debet secundùm cor Dei; ut videlicet non solùm divinam voluntatem intelligat, sed bonis operibus ostendat. Quia item electi viri ad honorem primatus non ex ambitione veniunt, sed coacti perducuntur, bene dictum est: [*Et præcepit ei, ut esset dux:*] Quasi dicat: In honorem prælationis non per ambitionem subiit, sed coactus ascendit. Potest etiam intelligi vir pro fortitudine; secundùm cor Dei, pro interna charitate. Quando igitur necessitas exigit, ad curam sanctæ Ecclesiæ quæratur vir, ut sit conversatione fortis; quæratur secundùm cor Dei, ut per effectum magni amoris, quasi unitus sit divinæ voluntati: præcipiatur ei, ut sit dux; quatenus sublimitatis ordinem conscendere ex cupiditate non ambiat, sed ex humilitate pertimescat: sicque sibi humilis metuat, ut subdi præcepto Dei devotus agnoscat. Sed quia his verbis Propheta lapsi regis vitam reprehenderat, sequitur:

Surrexit autem Samüel, & ascendit de Galgalis, in Gabaa Benjamin.

Quasi ab alto ad planum sanctæ Ecclesiæ doctor venit, quando peccatorum culpas redarguit, & statu sui sublimitatem curvat, cùm ad discutienda malorum crimina se per affectum charitatis humiliat. Bene ergo de eo, qui peccatorem arguerat, dicitur: [*Surrexit, & ascendit.*] Surgit quippe electus prædicator, quando ad altitudinem suæ spiritualis conversationis se per intentionem erigit: ascendit autem, quando ad arduam ejusdem vitæ suæ celsitudinem per consuetum opus venit. Cælestia quidem desideria, spirituales virtutes, bona opera in sublimi sunt: affectus terreni, concupiscentiæ sæculares, vitia & peccata in infimis, Doctor verò, ut lapsos bene corrigat, priùs culpas discutiendo invenit, deinde inventas ferit. Ut ergo, quæ feriat, perspicuè & apertè videat, mentis oculos ad videnda ima peccatorum vulnera curvat. Sed perspecta non ferit, si ad tangenda ea in infimis, non descendit. Surgere ergo, & ascendere Propheta dicitur, quia electi doctores sic ad ima nostra videnda & emendanda plerumque veniunt, ut redire statim ad alta conversationis suæ numquam obliviscantur. Quibus etiam verbis sacerdotalis animi libertas asseritur. Nam plerique alios increpant, qui semetipsos validissimo iræ bello perturbant. Post increpatas verò culpas surgere & ascendere nequeunt: quia in semetipsis turbidi, ad alta intimæ quietis progredi nequaquam permittuntur. Quidam coërcendas aliorum turpitudines audiunt; sed cùm ad cogitanda ima descenderint, noxia eorum delectatione sordidantur. Infirmi quidem & tanti ministerij impares, dum solvere inferiùs aliorum nodos gestiunt, illos non liberant, sed semetipsos ligant. Quid ergo significat, quòd de Samüele dicitur: [*Surrexit, & ascendit,*] nisi quod in perfectioribus viris aspicimus, qui sic nostra inquinamenta respiciunt, ut ab eis nequaquam sordidentur: sic nobis irascuntur, ut quietis intus secreti sui alta conscendere velociter possint? Fortes namque & potentes sunt, & qui magna & fortia sua leviter ferunt, nostris infirmitatibus non gravantur. Et quia in correctione nostra sanctæ scripturæ testimonia proferunt, à Galgalis surgere, & ascendere perhibentur. Galgala quidem, ut plerumque jam dixi, rota nominatur. Testimonia ve- *Sup.c.7.*
rò scripturarum, quia per diversos sensus in nostra *Et inf.15* eruditione volvuntur, velut rotæ sunt. Et quia cùm sancti prædicatores subditorum sollicitudinem deserunt, in æternæ vitæ contemplatione sublimantur, in Gabaa Benjamin Samüel ascendere dicitur. Gabaa denique Benjamin, collis filij dextræ interpretatur. Quis ergo est filius dextræ, nisi quem sancta Evangelia confitentur ad cælos ascendere, & ad dextram Dei Patris sedere? Collis igitur filij dextræ,

æterna est celsitudo Redemptoris. Quando enim ima nostra sancti prædicatores deserunt, in alta illa divina Redemptoris per intentionem surgunt, & per visionem conscendunt. Potest & secundùm historicum sensum simpliciùs intelligi hoc, quod dicitur: [*Surrexit, & ascendit:*] quia videlicet in rege, quem arguerat, humilitatem pœnitentiæ, qua manere cogeretur, minimè cognovit. Idem tamen rex in ministerio relinquitur, ut ipsa Prophetæ separatione corrigatur: quia plerumque quos prædicatoris verba non corrigunt, dividi à prædicatorum familiaritate, vel à sanctę Ecclesiæ unitate pertimescunt. Juxta prædicatores duri sunt, sed separati resipiscunt: & qui inobediendo peccaverunt, obedire Deo, jam humiliter parant. Unde & rex Saül non multò pòst *Inf. 15. a* demoliri Amalechitas præcipitur: ut, si mandatum Domini ejusdem cæde gentis perficeret, prioris inobedientiæ nexus enodaret. Separatus quidem à Propheta, ea agere visus est, ut ad agenda alia juberetur. Quare & subditur:

Et reliqui populi ascenderunt post Saul obviam populo, qui expugnabat illos: venientes ex Galgala in Gabaa Benjamin.

Nonnulli sic in peccato corruunt, ut in nullo bono opere teneantur: nonnulli verò dum mala se perpetrasse recolunt, agere bona instantiùs conantur. Agendo quippe bona, mala quæ relinquunt, operiunt: ne ab æterno judice detecta judicentur. Hoc nimirum si factum Saül in bonam partem deducimus, hoc invenimus: quia qui priùs in sacrificio, metuens Prophetæ mandata contempsit, postea verò ad eos, quos metuerat, conterendos populi Dei adversarios festinavit. Quo in loco etiam hoc notandum est, quia quem Propheta deseruit, ad experienda bella hostium de Galgalis ascendit. Plerosque etenim peccatores justa prædicatorum severitas projicit, quos tamen divina memoria non relinquit. Solatia & adhortationes rectorum propter culpas amittunt: sed sacras scripturas consulunt, propositum resumunt; & qui inobedientiæ malo velut lapsi jacuerant, erecti per obedientiæ fervorem ad occultorum hostium bella procedunt. Bene ergo de Galgalis, id est, de rotis venire memorantur: quia de sanctis scripturis accipiunt, unde adversæ partis militiam comprimere fortiter possint. Quia verò perditæ conversationis altitudinem recuperare vincendo satagunt, in Gabaa Benjamin ascendere dicuntur. Quia item alij in latibulis se clauserant, alij ad hostes confugerant, reliqui populi vocantur, qui nullo sunt timore perterriti, sed cum rege suo ad locum festinant congressionis. Quod etiam nunc in Ecclesia videmus, quia videlicet plerique quasi parvuli proficere per privatæ vitæ studium proponunt, plerique fortes in expositis quoque maligni hostis certaminibus audaces sunt: ut apertè videant sæculi blandimenta, quæ appetant, sed appetere visa contemnunt. Hi quidem non in latibulis, sed in aperti certaminis campo consistunt, expositi ad prælium, fortes ad triumphum, qui pugnare possunt, & nequeunt superari. Unde & per perfectum numerum designantur, cùm subditur:

Et recensuit Saul populum qui inventus fuerat cum eo, quasi sexcentos viros.

Septem quippe diebus hebdomada impletur, sed unus eorum ad operandum prohibitus est, sex verò in boni operis studio conceduntur. Centenarius autem numerus summam continet numerorum. In sexcentis ergo viris, qui alij designantur, nisi qui opere, & cordis deliberatione robusti sunt? Nam quidem fortia proponunt, sed quia quod proponunt, non faciunt, ad sexcentorum virorum numerum non pertingunt. In sexcentis ergo viris, fortes operarij sanctæ Ecclesiæ designantur, quia magna proponunt, & rigorem propositi fortitudine complent bonæ operationis. Qui bene cum rege inventi perhibentur, quia cum pastoribus sanctæ Ecclesiæ in bona voluntate, & pia actione conveniunt. Cum eis namque sunt, à quibus nec voluntate discrepant, nec operatione discordant. Qui sic convenire dicuntur, ut excellere prædicatorum dignitas sentiatur: quia etsi idem bonum subditi, quod prædicatores volunt, faciunt, illi tamen in eodem bono præcipui sunt, quorum, ut ordo est celsior, ita & ardentior virtus animi, & robustior nixus operationis. Quare & separatim de rege, & ejus filio dicitur:

Et Saül, & Ionathas.

Ut quid enim separatim rex, & ejus filius nominatur, nisi quia actio boni præsulis claret esse singularis? Et quia omnium fidelium subditorum non est uniformis æqualitas, sequitur:

Et populus, qui inventus in Gabaa Benjamin.

Satis replicatum est, quòd Gabaa collis interpretatur. Collis verò non summitas, sed montium est altitudo summitati vicina. Quid verò in isto colle, nisi alta & perfecta vita intelligitur fidelium subditorum? Hæc nimirum quamvis prędicatorum celsitudini æqua non sit, tamen ab aliorum meritis valde cernitur esse sublimis. Unde & de quibusdam præcipuis electis in Apocalypsi legitur: *Nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia.* *Ap. 14. a* Quos & clariùs demonstrans, ait: *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt, & sequuntur agnum, quocumque ierit.* Dum ergo spiritualia prælia describuntur, populus inventus in Gabaa Benjamin specialiter recensetur, quia virginum chorus contra immundorum spirituum ferocitatem tantò violentior est, quantò nullo eorum vulnere saucius, nulla eorum suggestionis sorde pollutus. Liber quippe & integer, expeditus est ad occursum, fortis ad ictum. An non in colle filij dextræ sunt, quos integritatis suę merito dilectus Jesu respicit, dicens: *Vidi supra montem* *Ib. 14. a* *Sion agnum stantem, & cum eo centum quadraginta quatuor millia?* Sed & nisi valde fortes essent, ad tantam celsitudinem fatigati ascendere nequaquam possent. Item nisi omnium cogitationum liberi essent, post agnum ubique currere non valerent. Quia ergo in occulti certaminis triumpho, virgo quisque mirabilis est, dum ordo congressionis describitur, sub typo populi Gabaa, virginitatis specialis dignitas memoratur. Sequitur:

Porro Philisthiim conscenderant in Magmas. Et egressi sunt ad præliandum de castris Philisthiim tres cunei: unus cuneus pergebat contra viam Ephraim, ad terram Saül, porro alius ingrediebatur per viam Bethoron, tertius autem vertit se ad viam termini in terra Sabaa, imminenti valli Seboim, contra desertum.

Quid est, quòd Philisthæi tres cuneos faciunt, nisi quia maligni spiritus cordi nostro, linguæ, & operi inferere perversa moliuntur? Quia enim cogitando, vel loquendo, sive faciendo omne peccatum committitur, tres sunt Philisthinorum cunei: quia maligni spiritus impellere ad peccandum animas satagunt, negligentia cordis, effrænatione oris, audacia perversi operis. Unde & primus cuneus contra viam Ephraïm pergere dicitur, quia expugnare innocentiam à corde incipiunt. Via quippe Ephraïm, id est, fructiferi cordis, bona est cogitatio. Contra viam ergo Ephraïm primus Philisthinorum cuneus

pergit:

pergit: quia occulti adversarij, si priùs ulum bonæ cogitationis à mente non auferunt, ad eradicandos virtutum ejus fructus pervenire non possunt. Contra Ephraïm igitur viam veniunt, quando bonæ cogitationi insidiantur, quâ viâ ad terram Saül tendere dicitur. Quid enim est aliud mens electi discipuli, nisi fructifera valde terra doctoris? Unde & Dominus in Evangelio parabolam seminum exponens, Luc. 8. b ait: *Quod cecidit in terram bonam hi sunt, qui in corde bono & optimo verbum excipiunt, & fructum afferunt in patientia.* Dicitur ergo de primo cuneo Philisthinorum: *Pergebant contra viam Ephraim:* ut dum litteræ sensum spiritualem percipimus, cogitationis aditum malignis spiritibus obstruamus. Sed dum cor munimus, linguam pariter à superfluis locutionibus refrænare compellimur. Unde & secundus cuneus per viam Bethoron ingredi dicitur. Bethoron quippe, domus iræ interpretatur. Domus verò iræ, est mens usui serviens linguæ litigiosæ. Quam certè domum sapiens ille insinuat, qui ait: Eccl. 7. b *Ira requiescit in sinu stulti.* Per hanc quidem ad cor stulti hostes ingrediuntur, quia maligni spiritus, dum ad effrænata verba linguam solvunt, iras accendunt, & mutuam fidelium charitatem feriunt. Qui ergo cavere cogitationes noxias didicit, si oris custodiam tenere non novit, unius cunei impetum vicit, alterius non evasit. Tertius verò cuneus vertit se ad iter termini. Quis est terminus cogitationis & verbi, nisi consummatio boni operis? Nam idcirco bona cogitamus, & loquimur, ut ea ad finem boni operis perducamus. Sed cùm antiquus hostis verbis & cogitationibus nocere non prævalet, in finem laqueos tendit, & bonum opus fidelium evacuare, vel impedire appetit. Quod verò est iter termini, nisi studium bonæ operationis? Quia ergo multis insidiis maligni spiritus nituntur, ut studium boni operis deseratur, ad iter termini tertius cuneus verti dicitur. Potest etiam in hoc termino, vitæ nostræ finis intelligi. Ad iter verò termini cuneus vertitur, quia interrumpere hostis opus bonum nititur, ne usque ad vitæ finem perducatur. Unde & Psalmista lapsorum Esa. 119. a fletus in se exprimens, ait: *Funes extenderunt in laqueum pedibus meis, juxta iter scandalum posuerunt mihi.* Juxta iter quidem scandalum ponitur, ut bona electorum opera ante hujus vitæ consummationem deserantur. Quid est autem quod ait: [*In terra Sabaa, imminenti valli Seboim contra desertum?*] Sed hæc nomina locorum ad designandum situm termini, quem dixerat, posita sunt. Sabaa verò in lingua nostra, captiva dicitur: Seboïm, capreæ nuncupantur. Quæ est autem ista captiva, nisi humana natura, quæ in paradiso fuit posita, & nunc ad perferendas hujus mortalitatis ærumnas in hoc sæculum est ligata? Quæ est autem terra captivæ hujus, nisi peregrinatio vitæ temporalis? Bene igitur, dum verti cuneus dicitur, terra captivæ memoratur: quia maligni spiritus in hac terra peregrinationis nostræ prælia contra nos movere possunt; illa verò vita nostra non possunt. Sed electorum præsens conversatio quamvis in hoc captivitatis exilio posita sit, si iter termini perfectè custodit, post termini hujus angustias, ad altitudinem immortalitatis pervenit. Unde & termini hujus terræ valli Seboïm, id est, caprearum imminere perhibentur. Vallis quippe caprearum, est mors pretiosa sanctorum: quia unde moriendo deponuntur, inde ad gaudia æterna sublevantur. Capreas quidem velocia animalia esse, & magnos saltus dare quis nesciat? Rectè ergo sanctarum animarum dignitatem capreæ designant, quæ in morte corpora deserunt, sed quasi magnos saltus dantes, per ingentia merita ad superna regna conscendunt. Dicat ergo, quia terminus terræ captivæ imminet valli Seboïm: quia etsi damnata est humana conditio, sic tamen est in Dei filio exaltata, ut cùm ad vitę temporalis terminum ducitur, in morte datur, ut in æternæ vitæ celsitudinem sublevetur. Dicat ergo: [*Quia tertius cuneus ad iter se vertit termini in terra captivæ, quæ imminet valli caprearum:*] ut malignos spiritus ad hoc electorum extrema bona pervertere conari asserat, ut ad superna gaudia non conscendant. Quæ etiam vallis sita contra desertum dicitur. Quid deserti nomine hoc loco, nisi infernum accipitur? Desertum quidem rectè intelligitur, ubi electorum nullus invenitur. Desertum etiam dicitur, in quo ærumnarum solatia nulla sentiuntur. Vallis ergo caprearum contra desertum sita perhibetur: quia sanctorum mors diversum omne ab inferni meritis habet, & conveniens aliquid, & dignum inferni pœnis non habet. Sequitur:

Porro faber ferrarius non inveniebatur in omni terra Israël. Caverant enim Philisthiim, ne fortè facerent Hebræi gladium aut lanceam. Descendebat ergo omnis Israël ad Philisthiim, ut exacueret unusquisque vomerem, aut ligonem, & securim, & sarculum.

Hæc profectò omnia describuntur, ut modus subsecuturæ victoriæ insinuetur. Armati quippe ab inermibus victi sunt, ut totum, quod vincitur, omnipotentis Dei laudibus tribuatur. Nos autem si more nostro spiritualiter ista prosequimur, mysteriis vacua non inveniemus. Quid est ergo, quod dicitur: [*Faber ferrarius non inveniebatur in Israel:*] nisi quia ad spiritualia bella non per sæculares litteras, sed per divinas instruimur. Faber quippe ferrarius in Israël non invenitur, quia fideles Domini videntes, arte sæcularis scientiæ contra malignos spiritus nequaquam præliantur. Fabri namque arte adjuti vincerent, si sæcularis eloquentiæ jaculis, occultis hostibus prævalerent. Quæ profectò sæcularium librorum eruditio, & si per semetipsam ad spiritualem sanctorum conflictum non prodest, si divinæ scripturę conjungitur, ejusdem scripturæ scientiâ subtiliùs eruditur. Ad hoc quidem tantùm liberales artes discendæ sunt, ut per institutionem illarum divina eloquia subtiliùs intelligantur. A nonnullorum cordibus discendi desiderium maligni spiritus tollunt: ut & sæcularia nesciant, & ad sublimitatem spiritalium non pertingant. Bene ergo dicitur: [*Caverant Philisthiim ne fortè facerent Hebræi gladium, & lanceam.*] Apertè quidem dæmones sciunt, quia dum sæcularibus litteris instruimur, in spiritualibus adjuvamur. Cùm ergo nos ea discere dissuadent, quid aliud, quàm ne lanceam aut gladium faciamus præcavent? Dicat ergo historica, & studium electorum Propheta insinuet, & exponat: [*Descendebat Israel ad Philisthiim, ut exacueret unusquisque vomerem suum, aut ligonem.*] Ad Philisthæos descendimus, quando ad discendos sæculares libros animum inclinamus. Et descensus dicitur, quia Christiana simplicitas in alto est. Sed quid est, quòd sæculares litteræ dicuntur in plano esse, modus verò * docendi sublimis? Quia cùm cælestia nulla narrent, & miro dicendi ordine, quæ proponuntur, explicant, & narrando sublimantur, & carnalia dicendo deponuntur. Quem profectò dicendi, sive intelligendi modum qui scire appetit, descendat ad Philisthiim, vomerem & ligonem acuat, ut ad sæcularium etiam carnalia audienda deponatur, qui eorum eloquentiâ instrui penitus nititur. Hanc quippe sæcularem scientiam omnipotens Deus in plano antepositi, ut nobis ascendendi gradum faceret, qui nos ad divinę scripturę altitudinem levare debuisset. Idcirco eam præmittere voluit, ut in ipsa nos instrueret ad spiritualia transire. Unde & Moyses, qui nobis divinorum eloquiorum principia edidit, non priùs divina didicit, sed ut capere, vel exprimere divina posset, in omni Ægyptiorum scientia rudem animum informavit. Esaïas etiam Prophe-

* al. dicendi.

Act. 7. c

tis aliis eloquentior extitit : quia nec, ut Hieremias Anathotites, nec, ut Amos armentarius, sed nobiliter instructus atque urbanus fuit. Paulus quoque vas electionis antè ad Gamalielis pedes instruitur, quàm rapiatur in paradisum, vel ad cæli tertij altitudinem sublevetur. Et ideo fortasse per doctrinam aliis Apostolis excellit : quia futurus in cælestibus, terrena priùs studiosus didicit. Sed jam, ut arbitror, ruralium instrumentorum proprietates spiritualiter exquirendæ sunt. Quid ergo in vomere, qui præeuntibus bobus trahitur, nisi affectus geminæ charitatis insinuatur ? Et quid in ligone, quo solus quisque in agri cultura exercetur, nisi privatæ vitæ studium ostenditur ? Quidam namque & dites & fortes ruricolæ in bobus arant : quia & Dominum fortiter diligunt, & per fraternum amorem animarum lucris diligentiùs intendunt. Vomerem igitur apud Philisthinorum fabros acuunt : quia sanctæ prædicationis studium de sæculari eruditione componunt. Nonnulli verò, ut pauperes, ligone utuntur : quia qui ad lucrandas aliorum animas se non posse sufficere arbitrantur, sibi solis non desinunt præparare de æternitate quod possunt. Velut ligone quisque eorum utitur : quia agrum suæ mentis divino cultui præparare non desinunt. Et quia in hoc etiam privatæ vitæ studio valde sibi sæcularis eruditio prodest, ligonem, dum docetur exacuit : quia in propriæ vitæ studio eruditus quæque subtiliùs intendit. Securi autem non terram fodimus, sed ramos arborum detruncamus. Quid ergo aliud signat securis, nisi zelum bonæ æmulationis ? Nam quando ad imitanda meliorum exempla succendimur, velut ramos nobis incidimus, quibus ignem depellendis negligentiæ nostræ frigoribus nutriamus. Hanc securem nos tenere Paulus Apostolus præcipit, dicens : *Bonum æmulamini in bono omnes.* Quæ nimirum securis acuitur : quia eruditi fideles, sicut meliùs agnoscunt exempla fidelium, ita & ferventiùs imitari concupiscunt. Sarculum sive tridens subtiliùs terram fodit ; ita ut non tam fodere, quàm scalpere, & glebas confringere cognoscatur. Quid per hoc tridens sarculum, nisi virtus discretionis exprimitur ? Per quam certè dum acta, vel agenda subtili consideratione discutimus, velut serendæ terræ nostræ glebas in tenuem pulverem complanamus. Quod profectò sarculum tridens asseritur, quia vis discretionis non solùm agenda, sed etiam cogitanda, & loquenda componit. A manu quidem, corde, & lingua cuncta noxia referat ; ut semen, quod terræ mentis nostrę committimus, uberem fructum ferat. Aptè itaque dicitur : [*Descendebat omnis Israel ad Philisthim, ut exacueret unusquisque vomerem suum, ligonem, securem, & sarculum :*] quia affectum geminæ charitatis, privatæ vitæ studium, alienæ perfectionis exempla in sacro eloquio legimus : sed ejusdem sacri eloquij profunditatem penetrare ignari sæcularis scientiæ non valemus. Unde & rationabiliter subinferens, ait :

Retusæ itaque erant acies vomerum, & ligonum, & securium, & tridentium, usque ad stimulum corrigendum.

Non dicuntur acies replicatæ, aut attritæ, sed retusæ. Nam si replicatæ essent, vel attritę, omnino nihil inciderent. Retusa verò acies, & si celeriter non incidit omnia, quædam objecta in mora laboris secat. Sic nimirum sunt corda simplicium, quæ si subtiliter spiritualia non intelligũt, dum tamen tardè quædam intelligunt, acuitatem ingenij non acutam habent, sed retusam. Sæpe enim discutere obscura volunt ; sed dum vix diu cogitando ad ea etiam, quæ sunt aperta, perveniunt, velut retusa acie morando incidunt. Quod certè non solùm in occultis sacramentis scripturarum ostenditur, sed etiam in latentibus suggestionibus dæmonum. Depellere quippe à se hostem nequeunt, quem cognoscere citò non possunt. Dum ergo magna mora cogitationis, insidias malæ suggestionis expellunt, velut retusa acie secant, quod per acuitatem ingenij abscindere velociùs poterant. Quid est autem, quod dicitur : [*Usque ad stimulum corrigendum ?*] Stimulus dicitur increpatio prælatorum. Unde & scriptum est : *Verba sapientium sunt quasi stimuli.* Stimulus quidem increpatio dicitur, quia dum culpas arguit, mentem pungit. Sed retusus est stimulus, quando prelati languet intellectus : ut subditorum culpas, nec cognoscendo reperiat, nec inveniendo reprehendat. Bene ergo increpatio rectoris stimulus asseritur : quia tumores vitiorum pungere non prævalet, si ejus mens erudita per scientiam, pungenda non videt. Unde & in typo eruditorum prælatorum bene subjungitur :

Cumque venisset dies prælij, non est inventus ensis, & lancea in manu totius populi, qui erat cum Saul & Ionatha, excepto Saul & Ionatha filio ejus.

Quid per lanceam, nisi sanctorum prædicatorum acuta providentia accipitur ? Et quid per ensem, nisi eorum intelligentiæ subtilitas demonstratur ? Per lanceam quippe longè nobis ante objecta perfodimus. Per ensem verò vicini, & fere conjuncti nobis hostes trucidantur. Bene ergo in lancea providentia electorum ostenditur, per quam occultos hostes percutiunt, antequam vicinum eorum impetum patiantur. Dum enim futuras dæmonum insidias cavendo præveniunt, velut à longè lanceâ feriunt, quorum vicinos excipere ictus nolunt. Unde & beatus Paulus Apostolus dum à longè armatos fornicationis spiritus cerneret, conjugalem castimoniam quasi lanceam tenuit, & eos accedere propiùs non permisit, dicens : *Propter fornicationem unusquisque uxorem suam habeat, & unaquæque virum. Vxori vir debitum reddat, similiter autem uxor viro.* Et iterum : *Revertimini in idipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram.* Hinc etiam de semetipso ait : *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo, ne prædicans aliis, reprobus efficiar.* Qui enim ne reprobus fieret, corpus castigaverat, nimirum lanceâ hostes suos longiusculè positos ante se perfodiebat Providentia ergo abstinentiæ pro edomanda carnis libidine quasi lancea accipitur, per quam venturi hostes feriuntur. Bene etiam per ensem intellectus exprimitur : quia qui pravas maligni spiritus suggestiones in præsenti tempore cognoscit & abjicit, velut vicinum, & juxta se positum hostem ferit. Qui etiam velut ense utraque parte acuto incidit : quia tam falsa bona, quàm vera mala reprehendit. Quid verò est, quòd in manu Saül & Jonathæ ensis esse perhibetur ? Sed in manu non sunt eorum, qui acutè vicina & præsentia intelligunt, & futura prævident, & ad extinguenda ea fortia non exercent. Apertè sciunt, quia antiquus hostis maximam partem humani generis per robur carnis in fornicationem præcipitat, qui tamen carnem per abstinentiam castigare non curant. Sic etiam nonnulli præsentia mala apertè conspiciunt, sed hæc vitare minimè conantur. Hi nimirum ensem & lanceam habent, sed in manu non habent. Bene ergo in die prælij in manu Saül & Jonathæ ensis & lancea invenitur : quia solùm electi viri sunt, qui & præsentia & futura mala intelligant, & ea cordis intentione vincere ardentiùs concupiscant. Quod tamen hoc loco ideo dicitur, ut populus nihil in manu tenuisse doceatur, qui vomeres, ligones, secures, & sarculos tenere ostenditur. His enim verbis non electi distinguuntur à reprobis, sed hebetes à peritis. Sed quia jam armatos viros ostendimus, modum certaminis explicemus. Sequitur :

Act. 22. a

Sal. 4. c

Eccl. 12. d

1. Cor. 7. a

Ibid.

1. Cor. 9. d

CAPUT IV.

Cap. xiv 1. Regum

EGressa est statio Philisthinorum, ut ascenderet in Magmas, & accidit quadam die, ut diceret Ionathas filius Saül ad adolescentem armigerum suum: Veni, & transeamus ad stationem Philisthinorum, quæ est trans locum illum.

Philisthinorum statio egreditur, quando malorum spirituum turba electis mentibus per suggestiones noxias demonstratur. Quæ nimirum idcirco statio dicitur, quia electorum bella describuntur. Stare quippe malignis spiritibus, est in electorum pugna magnas vires exercere. Nam stando validiùs unusquisque, quàm sedendo, conari ad aliquid faciendum potest. Philisthinorum igitur statio egressa dicitur, ut dæmonum conatus in bello nostro apertè colligatur. Et quia velut se inferiores, atque minores opprimere fideles cogitant, in Magmas ascendere egredientes parant. Vel in Magmas ascendere gestiunt, quando parvulorum corda decipere tentando moliuntur. Sed electi prædicatores, dum tentata corda subditorum intelligunt, ferre auxilia non morantur. Hos velut in tuto reponunt, illos secum ad sustentanda pericula bellorum ducunt. Quid est, quòd ad bella armiger ducitur, nisi quia per scientiam eruditi subditi ad internorum certaminum victoriam promovendi sunt? Quidam namque artem physicam sciunt, qui medendi experientiam nesciunt: sic nimirum in sancta Ecclesia quidam sunt, qui artem interioris pugnæ didicerunt, sed ad districtas necessitates certaminum adhuc perducti non sunt. Magnos viros pugnantes audiunt, sed prælia, quæ magni magnificè tolerant, auditu sciunt, virtute nesciunt. Tales quippe sunt, qui ad imitanda vestigia Redemptoris invitantur. *Qui vult*, inquit, *venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Arma verò Jonathæ sunt hortamenta doctoris. Armiger verò arma portat, cum quibus non ipse, sed alius pugnat. Sic nimirum sunt, qui in sancta Ecclesia noviter instruuntur. Dum enim virtutes à doctoribus audiunt, quibus ipsi doctores contra malorum spirituum versutiam pugnant, illud nimirum habent in ore, quod nondum habent in virtutis exhibitione: [*Dixit ergo Ionathas ad armigerum suum: Veni, transeamus ad stationem Philisthinorum:*] quia electi doctores subditos suos docent non solùm artem, qua dimicent, sed etiam ad bella pertrahunt, quò triumphent. Et quia remissi pastores bella, quæ insinuant, suscipere nequaquam curant, non dicit: Vade, & transi ad stationem Philisthinorum: sed: *Veni, transeamus.* Alios quidem ad certamen provocant, sed eadem certamina ipsi priores tentant. Quid verò est, quod dicit. [*Quæ est trans locum illum?*] Sed quidam locus in sancta Ecclesia est, qui magnis præliis clausus, non expositus est. Possidere quidem bona sæculi, uxorem ducere, filios procreare, blandimenta de omnibus rebus licitis corporibus exhibere, eò munitum ab hoste manere est, quò aliquid impositum in eo ordine positis onerosum non est. Sed hunc locum si quis melioris vitæ desiderio accensus transire nititur, necesse est, ut ad gravissima bella præparetur. Divitias namque contemnentes, paupertatem Christi amplectentes, spernentes conjugia, amorem pudicitiæ semper amplecti debent. Habent continuò isti insurgentia gravissima prælia carnis, illi impugnationem cordis: quia nec paupertas leviter fertur, nec sine magnis agonibus pudicitiæ corpora subjugantur. Unde bene per quemdam sapientem dicitur: *Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in timore, & præpara animam tuam ad tentationem.* Quasi dicat: Quia egredi voluisti de loco muniminis, necesse est, ut jam patenti bello contra fortissima hostium castra muniaris. Dum ergo *trans locum illum*, non istum dicit, doctorum Jonathas virtutem insinuat, qui per singulare propositum religionis, semper sunt in aperto campo certaminis. Et quia de omni, quod strenuè dimicant, de omni, quod nobiliter triumphant, jactantiæ & elationis vitium fugiunt, sequitur:

Mat. 16. d

Ecclı. 2. a

Patri autem suo hoc ipsum non indicavit.

Tacendæ quidem sunt electorum virtutes, ne per jactantiam dicantur: sed aliquando ad Dei gloriam eas manifestare culpa non est. Quia verò nos in Saül magnos prædicatores expressimus, hoc profectò; quòd patrem Jonathas pugnæ initium celat, illud insinuat: quia magna, quæ agimus, quandoque propter humilitatem laudabiliter celamus. Tales quidem jam facti per corruptionem sumus, ut boni videri etiam ab illis, qui præsunt nobis, sine elatione numquam valemus. Cùm ergo de manifesto latens malum nascitur, sapienter bonum absconditur, ne malo superveniente maculetur. Sed inter hæc sciendum est: quia illi virtutes celare prælatis suis ista necessitate possunt, qui bene cognoscere bonum, quod agunt, sciunt. Si enim nimis sunt simplices, sæpe non est bonum, quod esse bonum arbitrantur: & dum vitium quasi virtutem non indicant, in se absconditum hostem portant. Unde & Jonathas, qui patri belli propositum texit, tantus asseritur: ut sub ejus ducatu pars exercitus producta referatur. [*Erant*, inquit, *duo millia virorum cum Saul in Magmas, & in monte Bethel, mille autem cum Ionatha in Gabaa Benjamin.*] Dicatur ergo de Jonatha: [*Patri autem suo hoc ipsum non indicavit:*] quia eruditi viri, dum elationis vitium incurrere de magnis operibus suis metuunt, ea nimirum ipsis abscondunt, à quibus adjuvari potuerunt. Quæ nimirum prædicatoris auxilia melius discimus, si ipsos in loco suę perfectionis videamus. Nam sequitur: Sup. 13. 16

Porro Saul morabatur in extrema parte Gabaa sub malo granata, quæ erat in Magron.

Gabaa, ut diximus, collis, interpretatur, Magron, de fauce, dicitur. Prædicatores autem sancti sublimes valde sunt, non solùm opere, sed etiam contemplatione. Extrema ergo pars ista, sublimitas est operis: intima verò illa, contemplationis. Per hanc quidem extremam partem suæ celsitudinis, ad exemplum à nobis conspiciuntur; per illam verò intimam, in magno amore conditori conjuncti sunt. Hos quidem nobis extrema parte sublimitatis suæ Propheta mirandos ostendit, quando ait: *Qui sunt isti, qui ut nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas?* Volant quippe ut nubes: quia à gravedine culpæ sunt leves, & gratia sancti Spiritus in bono opere veloces. Quasi columbæ verò sunt ad fenestras: quia ad exemplum per bona opera se nobis, quasi per foramina porrigunt, sed de ostensa vitæ munditia, laudis appetitu nequaquam capiuntur. Sed & sub malo granata rex residet; quia in umbra Redemptoris prædicator requiem habet. Magno quidem labore fatigatur, sed verborum Domini consolatione reficitur. Unde & eadem malus arbor in eo loco, qui de fauce dicitur, morari perhibetur. Quid enim hoc loco istud de fauce dicitur aptiùs, quàm sancti Evangelij dulcedo designatur? Sic enim nunc morari in umbra Redemptoris possumus, si videlicet verba ejus ad consolationem de Evangeliorum meditatione capiamus. Sed in hoc residere quietiùs prædicatores possunt, qui quò altiùs, & propiùs illud divinæ faucis verbum suscipiunt, dulciùs sagimantur. Hæc etiam causa est, qua rex Saül non stare, neque sedere, sed morari sub malo granata in Magron dici- Esa. 60. b

tur; quia perfectus doctor Dei docibilis est: & dum pascere cibo alios nititur, ipse multiformium deliciarum spiritualium dulcedine satiatur. Nam dum Redemptoris amœna singulariter aspicit, in miram contemplationem virtutum surgit: & quasi de uno cortice plurima grana colligit, dum per ea omnia, quæ in Redemptorem recolit, delicioſam mentem gratanter ducit. In hac quidem Redemptoris amœ-
Cant. 2. a nitate sponsa se requievisse gloriatur, quæ dicit: *Sub umbra ejus, quem desideraveram, sedi.* In umbra quippe ejus sedere, est in ejus contemplatione requiescere. Ejus certè contemplatio umbra est: quia in ejus visione protegimur, ne diabolica tentatione velut solis ardore denigremur. Qui ergo tam sublimiter requiescunt, ferre se consulentibus auxilia utiliter possunt. Sed tamen nonnulli electi subditi B dum infirmitatem propriam metuunt; dum solum Deum agonis sui testem requirunt, tantorum hominum judicia fugiunt, ut à solo Deo in bona sua actione videantur. Bene ergo & Saül in extrema parte Gabaa sub malo granata morari dicitur, & Jonathas belli propositum ei non indicasse: quia dum perfectè cavere elationem non possumus, bonum, de quo nasci potest, omnibus abscondi debet. Sequitur:

Erat populus cum eo quasi sexcentorum virorum.

Hoc numero fortes viros in bono opere superiùs designari diximus, qui cum rege esse referuntur: C quia per studium boni operis, concordes sunt vitæ doctoris sui. Sed habent prædicatores Ecclesiæ sub se, non solùm qui magna agant, sed & verbi comministros, qui summa doceant. Habent duces, qui ad bella ferventes roborant, habent qui audacter currant, habent qui potenter protegant. Bene ergo subjungitur:

Achias filius Achitob fratris Ichabot, filij Phinees, qui ortus fuerat ex Heli sacerdote Domini in Silo. Qui portabat ephod.

Achias namque umbraculum nostro sermone dicitur. Quid verò per umbraculum hoc in loco, nisi protectio designatur? Qui ergo in sancta Ecclesia minores quoslibet ab occultis adversariis protegunt, per umbraculum rectè designantur. Qui autem umbraculo residet, ardorem solis sentire non potest. Cur verò in sacro eloquio umbracula prædicantur, nisi quia etiam solem reprobum ostendunt, quo vir-
ror mentis exuritur? De quo nimirum sole Veritas
Mat. 13. a in divisione seminum dicit: *Orto sole, aruerunt.* Fervens quippe ardor concupiscentiæ sol est, qui velut luce candeat, sed qui mentem, cui lucet, exurat. Dum ergo majorum exhortationibus omnium concupiscentiarum blandimenta respuimus, quo alibi, quàm in umbraculo amœno substernimur, ubi tentationum incendia declinemus? Sed diminutivè umbraculum Ecclesiæ minister dicitur, ut Redemptori nemo comparetur. De illius namque protectione
Cant. 2. a sponsa in Canticis gloriatur, dicens: *Sub umbra illius, quem desideraveram, sedi.* Et Psalmista depre-
Ps. 16. b cans, ait: *Sum umbra alarum tuarum protege me.* Sed unde tantus Achias iste procedit, exponitur, quia filius Achitob esse memoratur. Achitob, frater meus bonus dicitur. Quis igitur iste frater bonus intelligitur, nisi Redemptor noster? Frater quippe, quia naturæ nostræ particeps: sed bonus, qui naturam nostram, quam suscepit, ab æterna morte liberavit. Vel bonus, quia omnes nos mali sumus, di-
Mat. 7. b cente ipso: *Si vos mali cùm sitis, nostis bona data dare filiis vestris.* Achias ergo filius Achitob dicitur: ut qui in Ecclesia potentes sunt, eorum potentia ex sola Redemptoris imitatione eis inesse sentiatur. Idem verò Achitob frater Ichabot asseritur, quia à translatione gloriæ nuncupatur. Nam Redemptor A noster secundùm carnem de Judæorum gente est natus. Aquo nimirum populo, quia omnis ornatus templi, omnes sacrificiorum ritus, omnia scripturarum mysteria ad gentilem populum transierunt, translatio gloriæ in Achitob fratre rectè memoratur. Ipse quoque Achitob Phinees fuisse filius dicitur: quia Judaïcus populus in erroris sui perfidia, qua se mersit, ejusdem gentis suæ doctores se valde nequiores habuit. Unde & idem Phinees, os mutum, sive, ori parcens interpretatur. Os quippe dicitur, quia per eundem populum Dominus locutus est. Sed mutum os nunc esse cognoscitur: quia dum Redemptorem repulit, loquentem in se olim Spiritum pariter amisit. Qui etiam ori parcens rectè dicitur: quia sic semel in reatu tanti sanguinis cecidit, ut per pœnitentiam, & confessionem ad eum converti nequaquam possit. Ori igitur parcens dicitur, quia confitendo piè erubescere dedignatur. Quò contrà beatus
Job 7. b Job ex persona conversorum promittit, dicens: *Non parcam ori meo, loquar in tribulatione spiritus mei.* Sed quia item religionis dignitatem in Patriarchis & Prophetis habuit, idem Phinees ex Heli sacerdote Domini natus asseritur. Heli quippe, Deus meus, Silo, missus, interpretatur. Dii verò aliquando in sancta Scriptura electi prædicatores intelliguntur. Unde
Exo 7. a Ex. 22. b & ad Moysen à Domino dicitur: *Posui te Deum Pharaonis.* Et in lege præcepit, dicens: *Diis non detrahes.* Pater ergo Phinees, Deus meus dicitur: quia nimirum Judaïcus populus eorum, secundùm litteram, scripturas imitatur, qui verbum Dei, & revelata mente meruerunt cernere, & thecâ litteræ, ne videretur, occultare. Hos nimirum per semetipsam Veritas ostendit, cùm verba Psalmistæ exposuit, di-
Ioan. 10. g cens: *Illos dixit Deos, ad quos factus est sermo Dei.* In Silo autem natus asseritur: quia Judaïcus populus, licet carnaliter, adhuc tamen in scripturis spiritualibus eruditur. Quia ergo electus quisque & sapiens in sancta Ecclesia natum Dominum ex Judaïco populo per doctrinam sequitur, Achias, qui umbraculum dicitur, filius Achitob fratris Ichabot, filij Phinees, filij Heli esse perhibetur. Qui etiam ephod portare describitur; ut apertè monstretur: quia protegere alios nequaquam potest, qui pulchritudine bonæ conversationis, luceque non fulget. Sequitur:

Sed & populus ignorabat quò isset Ionathas.

Quid est, quòd populus, quò eat Jonathas, nescit: nisi quia electus doctor ea, quæ intendit agere, studet per humilitatem celare? Unde & in Evange-
Mat. 6. a lio Dominus dicit: *Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua.* Si enim per dexteram æterna, per sinistram verò præsens vita figuratur: homines in sinistra, Angelos ad dexteram habemus. Quando autem per bona opera ad consortium supernorum civium tendimus, dextera manus nostra operari perhibetur. Sinistra verò manus nostra opera nescit dexteræ, si cooperatores nostros, fideles videlicet sanctæ Ecclesiæ, adjutores habemus in opere, & laudatores habere nolumus ad elationem. Bene ergo dicitur: [*Populus ignorabat, quò isset Ionathas:*] quia tunc solùm bene agere magna nitimur, cùm ea, quæ agimus, pandere ad ostensionem vitamus. Sed quia ad exemplum electorum ista proferimus, non solùm quò eat, sed etiam qua eat, explorare attentiùs debemus. Sequitur:

Erant inter ascensus, per quos nitebatur Ionathas transire ad stationem Philisthiim, eminentes petræ ex utraque parte, quasi in modum dentium, scopuli hinc inde prærupti: nomen uni Bores, nomen alteri Sene.

Cùm electorum vita alta sit meritis, ima verò conditio malignorum spiritum, quid est, quòd ascen-

sus esse dicitur, unde ad Philisthinorum stationem Jonathas tendere conatur? Nam de eisdem Philisthæis in typo dæmonum non longè superiùs dictum est: *Ascendentes castrametati sunt in Magmas.* Sed super nos esse dicuntur, quò minores fortitudine videamur. Super nos etiam esse cognoscitur, quod penetrare per intelligentiam non valemus. Quoties ergo cum spiritibus reprobis certare proponimus, robur parare debemus ad ascensum, quia homines cum Angelis pugnare contendimus. Unde & ille athleta strenuus confortans vehementer commilitones suos, ait: *Non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principes & potestates, adversus spiritualia nequitiæ in cælestibus.* Quia enim contra principatuum & potestatum spirituales nequitias se pugnaturum prænoverat, nimirum robur mentis ad altitudinis ascensum parabat. Peccatorum corda dum nequam spiritus sibi subjiciunt, eis utique per multiformia vitia dominantur. Si ergo illuc quoque eos expugnare contendimus, valde nos oportet ascendere, ut eorum possimus agmina potenter ferire. Aliter enim lubrici, aliter salvandi sunt acedioſi: aliter vaneglorij, aliter superbi. Ut verò ad hæc omnia electus doctor possit sufficere, quia per assiduæ meditationis acuta consilia mentem levat, quasi ad ascensum Philisthinorum se roborat. Bene autem non unus asseritur, sed plures dicti sunt ascensus: quia innumeris hostibus multis itineribus occurrendum est. Quod tunc benè agitur, quando vitiis singulis congruentes, & propriæ curationes adhibentur. Nam, ut aliqua ex eis breviter perstringamus, fornicationis spiritus, continentiæ virtute depellitur: sed tamen leviùs superatur, si caro impetum suum per abstinentiam minuat, ne se mundanæ concupiscentiæ victa substernat. Gula per abstinentiam frangitur: sed abstinentiam ciborum corporalium habere non potest, qui mentem spiritualibus cibis non replet. Potenter enim corpus extenuat, qui amore cælestium cor inflammat: quia dum spiritualia fortiter diligit, desideria carnis valenter premit. Avaritiæ quoque vitio bonum paupertatis voluntariæ contrarium est: sed pauper spiritu esse non poterit, qui amare adhuc æternos thesauros nescit. Sic nimirum ira vincitur, si amore cælestium perfectè terrena omnia despiciantur: quia unde irascatur, jam non habet, qui damnum temporale non timet. Sic quoque acediæ vitium, id est, tædium cordis depellitur, si semper bona cælestia cogitentur. Tædere quidem mens nullatenus potest, quæ tam jucunda bona lætanter videt. Tristitiæ etiam angustiosum malum spiritualis lætitiæ campo devoratur: sed tamen ipsa spiritualis lætitia se menti non infundit, quæ temporalis vitæ angustias transgredi contemplando non novit. Bene quidem tristitia vincitur, si temporalium laborum præmia videantur: quia unde electa mens temporaliter se affligi considerat, inde gaudere in cælesti patria æternaliter sperat. Quia ergo magna diversitate consilij ad diversos animarum morbos curandos prædicator utitur, quia idem consilium alta mentis consideratione comprehenditur, bene unde Jonathas transire ad stationem Philisthinorum appetit, ascensus esse perhibentur. Et quia ad expugnandos malignos spiritus à peccatorum cordibus plures difficultates obviant, petræ inter ascensus esse memorantur. Quid enim per istas duas petras, videlicet Bores & Sene, nisi concupiscentia & peccatum designatur? Bores quippe in primatu dicitur: Sene sol, sive auditio. Bene autem concupiscentiæ primatus nomen convenit, quia ipsa prior mentem occupat, quàm se mens peccato substernat. Solis etiam nomine rectè peccati delectatio figuratur: quia à veritatis intuitu mentis oculos claudit, & ad vanitatem aperit. Unde & in primis hominibus à seductore spiritu per serpentem dicitur: *In quacumque die comederitis de ligno, quod est in medio paradisi, aperientur oculi vestri.* In comessatione quidem illa, peccando aperti sunt oculi transgressorum, ut falsæ lucis radios in experientia delicti perciperent, & à supernæ claritatis alta contemplatione caligarent. In hanc quippe lucem aperire oculos Psalmista refugiens, Dominum obsecrat, dicens: *Averte oculos meos, ne videant vanitatem.* Hanc beatus Job alta mente despiciens, perfectorum meritis se inseri exoptans, ait: *Nunc enim dormiens silerem, & somno meo requiescerem: aut sicut abortivum absconditum, non subsisterem: vel qui concepti non viderunt lucem.* Qui sunt isti, nisi qui peccare fortiter caverunt? Unus ergo scopulus Bores, alter Sene dicitur: quia si concupiscentia in mente sibi locum vendicat, ejusdem mentis oculos ad placidum peccati blandimentum, quasi ad solis lucem videndam levat. Bene item petræ nominantur: quia iniquorum mentibus ista duo conveniunt, ut jam redire prædicatores ad se facilè non admittant. Sed & dicuntur scopuli: quia hinc inde, videlicet tam mente, quàm corpore præruptum retinent usum pravitatis. Dum enim nulla morum, nulla operum integritate solidantur, in modum scopuli, hinc & inde prærupti sunt. Et quia dicitur in modum dentium, quid dat intelligi, nisi quod sæpe videmus, quia qui prædicatorum hortamenta despiciunt, eorum vitam mordere detractionibus conantur? Sed de eisdem scopulis subditur:

Supra 13 b

Eph. 6. c

Psal. 118.

Iob 3. c

Gen. 2. c

Vnus prominens ad Aquilonem, ex adverso Magmas: & alter ad Meridiem, contra Gabaa.

Ad Aquilonem primus scopulus prominet, alter ad meridiem: quia per concupiscentiã fervor charitatis extinguitur, & per peccatum ardor concupiscentiæ augmentatur. Mens enim reproba, dum concupiscentiæ subditur, charitate spoliatur, & dum peccare non metuit, acriora in se valde peccandi desideria accendit. Quasi enim in summa diei suæ altitudine, & calore posita, in fluxu peccati, & immoderatè lætatur, & ardenter resolvitur. Malè ergo mederi concupiscentiæ morbo satagit, qui ad hoc explere concupiscentias peccando cogitat, ut quiescat. Tantò quidem erit post peccatum concupiscentia major, quantò ipsa sibi esse incipit peccati delectatio gratior. Sed primus scopulus ex adverso Magmas situs, alter contra Gabaa prominere perhibetur. Magmas, ut jam satis diximus, humilitas, Gabaa collis interpretatur. Ex adverso utique concupiscentia humilitatem habet, blandimentum verò peccati cælestem conversationem. Omnis enim, qui vetita concupiscit, dum præceptorem despicit, superbit. Ex adverso itaque humilitatem habet, quam in obedientiæ devotionem non retinet. Sed & qui in peccati fervore, velut meridiana claritate resolvitur, contra Gabaa, id est, collem prominet: quia dum adversatur cælestibus, pœnis tartareis præparatur. Sed quia tales etiam ad æternam vitam sanctorum prædicatione perducuntur, ipsorum prædicatorum studium in Jonathæ facto videamus. Nam sequitur:

Veni, transeamus ad stationem incircumcisorum horum, si fortè faciat Dominus pro nobis: quia non est Domino difficile salvare, vel in multitudine, vel in paucis.

Quæ est statio Philisthinorum, nisi robur malignorum spirituum? Sancti etenim viri, cùm ad peccatorum correctionem se præparant, apertè sciunt, quia cum de cælo lapsis Angelis pugnant. Pugna ergo hæc, quia Angelorum est, & hominum, pugna-

tur à fortibus cum infirmis, cum simplicibus ab A astutis. Nam ab his fortibus insultum acceperat,
Psal.58.a qui dicebat: *Irruerunt in me fortes, neque iniquitas mea, neque peccatum meum Domine.* Astutias lapsi
2.Cor.2. Angeli etiam Paulus intuens, ait: *Non ignoramus ejus astutias.* Contra astutos igitur via cautæ rationis quærenda est, contra fortes verò divina sunt auxilia petenda. Ut ergo magna cautela prædicatio exhibenda esse sentiatur, Jonathas armigerum suum ad secum transeundum invitasse dicitur. Et ut in expellendis hostibus de Dei miseratione præsumatur, loquitur dicens: [*Quia non est Deo difficile salvare, vel in multitudine, vel in paucis:*] & quia flagitiosorum conversio facilis non est, dicit: [*Si fortè faciat Deus pro nobis.*] *Si forte* dicit, quia de plena criminosorum salute adhuc plenius non præsumit. Sed formam electi subditi in virtute ostendit humilitatis, quia subdit: B

Dixitque ei armiger suus: Fac omnia, quæ placent animo tuo. Perge quò cupis, & ero tecum quocumque volueris.

Nonnulli subjecti, dum mensuram ordinis sui negligunt, eandem mensuram sic confundunt, ut prælatorum suorum dispositioni communicent, sed obedire imperiis recusent. Emendare quidem majorum dicta facilè audent; sed facilè implere, quæ præcipiunt, non conantur. Quid ergo in hujus armigeri voce nobis ostenditur, nisi quia relinquenda est præpositis dispositio libera, tenenda est subditis virtus C obedientiæ non remissa? Ut enim liberam disponendi auctoritatem prædicatoribus adsignent, ait: [*Fac omnia, quæ placent animo tuo.*] Et ut subditorum pronam voluntatem ad omnia servitia ostenderet, subdit: [*Perge quò cupis, & ero tecum quocumque volueris.*] Nec ibi quidem dixit: Quædam fac, quæ sunt in animo tuo: quædam non fac, vel aliter fac: nec hîc, perge illuc, & ero tecum, & illuc non ero tecum: [*Omnia*, inquit, *fac:*] quia dispositione prælatorum disponenda sunt omnia: [*Ero* item, ait, *tecum, quocumque volueris:*] quia alicui præcepto obedientiæ subjectus optimus deesse non debet Sequitur:

Et ait Jonathas, ecce nos transibimus ad viros istos, cumque apparuerimus eis, si taliter locuti fuerint ad nos: Manete donec veniamus ad vos: stemus in loco nostro, nec ascendamus ad eos. Si autem dixerint: Ascendite ad nos, ascendamus: quia tradidit eos Dominus in manibus nostris.

Certa & indubitata sanctæ Ecclesiæ sententia est: quia electi prædicatores, non solùm quid, quantum, & quando loquantur, considerare debent; sed quibus etiam loquantur. Unde & Dominus à quorumdam notitia verbum recondens, discipulos pro-
Mat.7.a hibet, dicens: *Nolite ponere margaritas ante porcos.* Hinc item scriptura inutiliter effundi verbum vetat,
Eccl.3.1 & dicit: *Vbi non est auditus, non effundas sermonem.* E Quid est ergo, quod Jonathas dicit: [*Si dixerint: Manete, donec veniamus ad vos, stemus in loco nostro: si verò: Ascendite ad nos, ascendamus; quia tradidit eos Dominus in manibus nostris.*] Nisi quia electus prædicator attentè debet colligere, quibus verbum vitæ debeat proferre? Sed quia hoc ostendi nunc in sensu litteræ videtur, nos subtiliùs exprimamus. Ad peccatores prædicatores transeunt, quando his, quibus verba exhibent, non solùm verbo, sed etiam vitâ placent. Qui ergo sunt, qui dicunt: *Ascendite ad nos*, nisi hi, qui devotionis signa proferunt; quia salutis verbum & venerabiliter audiant, & retinere fortiter concupiscant? Ad istos itaque ascendendum est, in quibus etsi magnus labor est in opere ministerij, sunt & magna lucra salutis. Econtrario verò ad doctores peccatores transire gestiunt, quando tam profunda cæcitate merguntur, ut ad imitandæ suæ pravitatis exemplum, ipsos etiam prædicatores convertere nitantur. Proni quippe ad malum sunt, corde impœnitentes, & peccati lepra, quam induunt, maculare alios non expaveſcunt. De quibus sapiens ille loquitur, dicens: *Lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis.* Et item Eccl.10.b Propheta de his vaticinans, ait: *Prædicaverunt peccatum suum sicut Sodoma.* Quid est ergo, quod Esai.3.b ait: [*Stemus in loco nostro.*] Sed tale est, ac si dicat: Si illos lucrari non possumus, nosmetipsos in bona conversatione servemus. Locus enim noster, bona conversatio est, de quo nimirum loco aliàs scriptum est: *Si spiritus potestatem habens ascenderit super te, lo-* Eccl.10.a *cum tuum non deseras* Locus quidem iste non solùm à spiritu, sed etiam ab homine cavendus est: quia ipse spiritus non solùm per se nobis obviat, sed contra nos etiam per hominem pugnat. Si verò locus noster Dominus est, cùm mali se nobis objiciunt, in loco nostro persistamus: quia cùm incorrigibiles prædicatorum monita non recipiunt, solerter debent ipsi circumspicere, ut ad se nulla possint eorum exempla pervenire. Sequitur:

Apparuit itaque stationi Philisthinorum, dixeruntque Philisthiim: En Hebræi egrediuntur de cavernis, in quibus absconditi fuerant. Et locuti sunt viri de statione Philisthinorum ad Jonatham, & ad armigerum suum: Ascendite ad nos, & ostendemus vobis rem.

Quidnam est, quòd apparere Jonathas Philisthæis cum armigero dicitur: nisi quia doctor ipse prior debet bonum ostendere, quod alios contendit edocere? Non enim potest in prædicatione venerabiliter recipi, si priùs in se honorem ministerij non præfert luce bonæ conversationis. Unde & egregius Prædicator confidenter asserit, dicens. *Quamdiu quidem sum gentium Apostolus, minis-* Rom.11. *terium meum honorificabo.* Apparet ergo doctor, non tam cùm verbo loquitur, quàm cùm vitâ & moribus venerabiliter demonstratur. Propheta igitur cùm typis sacræ historiæ prædicatorum mores ostenderet D rationabiliter subintulit, dicens: [*Apparuit itaque uterque statioui Philisthinorum.*] Quasi dicat: Quia docere proposuit, priùs iis, quibus loqui disposuit, vitam monstravit. Sed quid est, quòd Philisthæi apparentes despiciunt, & tamen eis, [*Ascendite ad nos*,] dicunt, nisi quia plerumque illi etiam prædicatorum optimam vitam despiciunt, qui eorum prædicatione ad pœnitentiæ lamenta cursuri sunt? Et dum eos deserere vitæ remotioris studium reprehendunt, eos nimirum de cavernis egressos asseverant. Quasi dicant: Illi nunc sub colore prædicationis ad sæculum exeunt, qui hoc fugisse tota intentione videbantur. Sed plerique justos prædicatores arguunt, qui mala, quæ eis objiciunt, in eis esse E suspicantur. Qui nimirum eo ipso, quo malum damnant, spem prædicatoribus tribuunt: quia ad bonum, quod defendunt, exequendum pertrahi faciliùs possunt. Dum ergo bona intentione falsa justorum mala vituperant, insaniunt quidem voce, sed prædicatoribus fructum suæ salutis, etiam insaniendo spondent. Et quia de ascensu superiùs dictum est, restat inquirere quid sit, quod dicunt: [*Ostendemus vobis rem.*] Sed hoc, ad litteram, minas significat. Quod tale est, ac si dicant: Si huc ascenderitis, quantùm valemus patiendo sentietis. In malorum verò conversione item facilè est colligere, cùm justos expellunt, quantum soleant nocere. Sed quia, auctore Deo, carnalitatem historiæ ad spiritualem intelligentiam duximus: dum sancti do-

ctores, erumpentibus quibusdam signis, peccatorum conversionem considerent, res etiam ab eis promittitur: quia ad verum esse redire pollicentur. Res quidem aliquid habet esse, peccatum verò esse nullum habet. Unde & Paulus Corinthius dicit: *Scimus, quia nihil est idolum in mundo.* Peccator autem, quia peccando ad nihilum tendit, cùm nihil illud: cui inhæsit, deserit, quasi ad esse redit. Rem ergo in se ostendere, id est aliquid, quod esse habet, potest: qui jam per divinam gratiam opera virtutis tenet. Dicunt ergo: [*Ascendite ad nos, & ostendemus vobis rem.*] Quasi signo quodam peccatores repromittant, & dicant: Si verbo ita in nobis laborare proponitis, sine magno lucro non erit, quod laboratis. Quare & de aliorum certitudine subjunctum est:

1.Cor.8.b

Et ait Ionathas ad armigerum suum: Ascendamus, sequere me, tradidit eos Dominus in manus Israel.

Quisquis nititur magna agere, hæc bene pensare novit, si semper studuit divinis laudibus imputare. Bene ergo Jonathas de consequenda victoria confidens, non in manus suas, sed in manus Israël tradendos inimicos asseruit: ut triumphum ostenderet, & qualis esse debeat triumphator pariter designaret. Israël quippe, videns Deum interpretatur. Cui ergo in manus hostes tribuuntur, videns Deum dicitur: ut non ei ea, quæ in manu data sunt, doceatur attendere; sed tenens datum, ad largitorem munerum cor levare. Aliud enim tenet manibus, aliud oculis videt: ut triumphi palmam fortiter teneat, sed videntem Deum retenta palma victoriæ, non extollat. Hæc autem quia confidendo, non possidendo loquitur, qualiter ad eadem possidenda veniat, audiamus; sequitur:

Ascendit Ionathas reptans manibus, & armiger ejus post eum.

Quid est reptare manibus, nisi corpus omne curvare, nihil in se sublime relinquere, superiora membra ad inferiora officia peragenda inclinare? Quid autem in hoc facto nobis insinuatur, nisi quia multa prædicatorum compassione indiget conversio peccatorum? Quid enim aliud, quàm reptare manibus videbatur Redemptor noster, cùm publicanorum amicus fieret, & peccatores reciperet, & cum ipsis manducaret? Manibus quidem reptabat, cùm dicebat: *Non habent opus sani medico, sed malè habentes.* Hinc iterum dicit: *Non veni vocare justos, sed peccatores.* Hanc etiam incurvationem reptandi, in sacro eloquio cameli appellatio designat. Quia ad hoc Salvator usque ad ima nostra se voluit humiliare, ut nos ad alta suæ divinitatis extolleret. Hunc namque reptantem manibus, Paulus sequi se insinuans, ait: *Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos.* Sed & quia in manibus opera solent significari, reptat manibus pastor, quando peccatoribus viam, quam tenere conversi debeant, non profert sapientia verbi, sed exemplo conversationis. Reptare quidem manibus prædicatores suos docebat Dominus cùm dicebat: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est.* Bene autem reptans ascendere ad stationem Philisthinorum dicitur: quia ad destruenda peccatorum vitia pervenire ille doctor potest, qui ipsos peccatores magna humilitatis ostensione, & magna charitatis affectione demulcet. Nam dum convenientiam gratiæ foris porrigit, manum intus ad incidendum mentis languorem mittit. Unde & bene subjungit:

Mat.9.b

1.Cor.9.d

Mat.5.b

Et cùm vidissent faciem Ionathæ, alij cadebãt ante Ionatham, alios armiger ejus interficiebat.

Facies Jonathæ cernitur, quando qui verbum prædicatoris audiunt, charitatem etiam mentis ejus agnoscunt; cùm videlicet hunc audiunt & cælestia prædicare, & eos, quibus ipsa pandit cælestia, mira charitate diligere. Bene autem ante faciem cadere dicuntur: quia dum bona, quæ sunt in mente prædicatoris agnoscunt, statum pravitatis deserunt. Sed & dum ad remedium pœnitentiæ plures veniunt, alij in magnorum, alij in minorum exempla confugiunt. Aptè igitur dictum est: [*Alios armiger ejus interficiebat.*] A vita quidem reproba privari, interfici est: & cujus exemplo, vel monitis malum quis deserit, ante ejus pedes quasi interfectus cadit. Generali quippe sententia, singulorum victorias exponens Jacobus, ait: *Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus à morte, & operit multitudinem peccatorum.* Sequitur:

Iac.5.d

Et facta est plaga prima, qua percussit Ionathas & armiger ejus, quasi viginti virorum, in media parte jugeri, quam par boum in die arare consuevit.

Plaga prima hæc dicitur: quia sancti percutere noxios etiam post, in ultimo judicio describuntur. Unde & Paulus Corinthios excitat, dicens: *An nescitis, quia Angelos judicabimus?* Hinc Psalmista vaticinans, ait: *Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis, exultationes Dei in faucibus eorum, ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis.* Plaga prima ista conversationis est, secunda damnationis: quia modò sancti converti nos ad Dominum rogant, sed non conversos tunc duriùs damnant. In qua viginti viri mortui referuntur, ut quinarij numeri mysterium commendetur. Quinquies enim quatuor repetiti, aut quater quinque viginti fiunt. Et quia vigore quinque sensuum omne tempus peccati perficitur, & in quatuor Evangelistarum libris remedia nostræ salutis invenimus, viginti virorum typo omnes salvandi peccatores exprimuntur. Qui in media parte jugeri interfecti perhibentur, quam par boum in die arare consuevit. Boves sunt prædicatores Ecclesiæ, qui dum prædicant, arant: qui dum verbis cælestibus corda auditorum aperiunt, quasi in bona terra semen spargunt. Sed in die arant boves, quia Dominus comminatur, dicens: *Venit nox, quando nemo potest operari.* Item duo boves arant, Jonathas videlicet & armiger ejus. Quibus nimirum bobus, aut sapientes & simplices intelligendi sunt, aut minores, & altioris ordinis sacerdotes. Possunt autem generaliter in duobus bobus, omnes sanctæ Ecclesiæ prædicatores intelligi: quia & geminæ charitatis gratia pleni sunt, & se privato amore non diligunt. Media ergo pars jugeri ista, est vita præsens. Ista quidè temperata ad cultum imbribus mollescit hiemis: illa ad sterilitatem pigrorum caloribus torretur æstatis. Istam partem jugeri boves arare possunt, illam verò non possunt: quia in hac vita bona opera seminanda sunt, in illa verò non seminanda opera, sed operum retributio metenda. Bene ergo in media parte jugeri, viginti viri interfecti perhibentur: quia converti peccatores hîc solùm salubriter possunt, ubi magnitudo criminis purgari creditur per lamenta conversionis. Sed nonnulli in subita peccatorum conversione mirantur: quia eis propter usum curæ exterioris quotidiana tot, quæ agit Deus mira, viluerunt. Unde & subditur:

1.Cor.6.b

Psal.49.b

Ioan.9.d

Et factum est miraculum in castris per agros.

Perfecti quique in omnibus, quæ facta sunt, sive fiunt, omnipotentis Dei virtutem & sapientiam mirari non desinunt. Unde & Psalmista divinis laudibus insistens, ait: *Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israel, ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ,*

Psal.67.d

benedictus Deus. Hinc Moyses eidem Domino con- A
Exod.16 b fitetur, dicens: *Quis similis tui in diis Domine, quis similis tui in sanctis glorioſus, mirabilis in majeſtate, faciens prodigia?* In ſanctis quidem mirabilis dicitur, quia, quò altiùs divina conſpiciunt, eò & mirabiliùs obſtupeſcunt: quia nimirum altiſſima contemplatione vident, quibus ſtupeant, non quæ ratione comprehendant. Quoties ergo præter quotidianum uſum nova quædam accidunt, quæ carnales, ac ſimplices admirentur, miraculum per agros fieri dicitur. In comparatione namque ſanctorum velut agreſtes homines ſunt, qui tot conditoris antiqua opera, tot diſpoſitiones temporum, & tot ordines creaturarum mirari neſciunt. Bene igitur in eadem ruſticitatis hebetudine omnes generaliter concluduntur, cùm ſubditur: B

Sed omnis populus ſtationis eorum, qui ierat ad prædandum, obſtupuit.

Quam ſtationem nominant, niſi Philiſthinorum? Quid eſt ergo, quòd Philiſthiim admirantur, niſi, quia aliquando converſionem peccatorum alij peccatores obſtupeſcentes aſpiciunt, & dum bonitatem Dei in illorum viſitatione intelligunt, ad ſimile converſionis propoſitum accenduntur? Ad prædandum quippe ſtationis populus pergit, quando agere perverſa non metuit. Quod enim, prohibente Deo, ſcripturis minantibus, cõtradicentibus doctoribus, quis audet agere, quaſi per violentiam nititur ſuis uſibus uſurpare. Si quis per hunc populum dæmonia intelligere voluerit, poteſt: quia ad prædandum pergũnt, cùm violentas tentationes ingerunt, & captivas animas peccatorum ducunt. Qui certè populus obſtupeſcere dicitur: quia cor pœnitens, quod dæmones habere non poſſunt, qua gratia converſi peccatores recipiant, non intelligunt. Sed dum peccatores reſipiſcunt, tam ſibi, quàm aliis proſunt, quia nonnulli eorum exemplo corriguntur. Unde & ſubditur:

Et conturbata eſt terra.

Dum populares viri nova mira conſpiciunt, terra turbatur: quia ſæpe contingit, ut dum per exteriora miracula alij convertuntur, aliorum duritia incitamentis quibuſdam ad propoſitum boni operis moveatur. Malè etenim tranquilla eſt terra, quando vita carnalium in mundi jacet delectationibus ſecura: D quando peritura, quæ ardenter deſiderat, hanc dulciter oblectant. Terra verò turbatur, quando carnalis mens à mala ſua ſoliditate concutitur, & cogitare fluctuando inchoat, inter mala, quæ reſpuit, & bona quæ amat. Turbari etenim menti tunc eſt, ſerenitatem malæ delectationis propoſito Chriſtianæ religionis obducere. Sed carnalis affectus concutitur, ut ſpiritualis vita reveletur. Unde & ſubditur:

Et accidit quaſi miraculum à Deo.

Quando namque mens hominis carnali delectatione deprimitur, ejus utique viſus obtunditur, ut ſpiritualia bona ignorare mereatur. Sed cùm in ſuis carnalibus infirmari incipit, paulatim in ſpiritualibus convaleſcit, ut ſuperna proficiendo videat, infirma E obliviſcendo derelinquat, profectus quidem converſæ mentis oſtenditur: quia priùs terra turbari dicitur, deinde miraculum quaſi à Deo accidiſſe memoratur. Miraculum verò à Deo eſt, quod ſine homi-
Exod.16 c ne facit Deus. Quòd enim manna in deſerto filiis
Idem 14 c Iſraël pluerit Dominus, quòd concupiſcentibus volatilia præbuerit, miraculum utique ſine homine Deus fecit: ſed dum mare dividere voluit, virgâ hoc Moyſen tangere præcepit: ut miraculum oſtende-
Num.20 b ret, quod per hominem populo demonſtraret. Sic nimirum virgâ petra percutitur, ut aquæ fluenta producantur: quia nimirum miraculum, quod oſtendere voluit, per hominem, non per ſemetipſum fecit: ut dum hominem venerabilem redderet, huic Iſraëliticus populus humiliter ſubjici, ut devotè obedire debuiſſet. Quid eſt ergo, quòd miraculum quaſi à Deo acciditſſe aſſeritur, poſtquam terra turbatur: niſi quia dum ſanctus Spiritus mentem ad converſionem commovet, commotæ menti electorum exempla inſinuat: quæ & venerabiliter videat, & imitari devotè concupiſcat? Hoc quidem miraculum juxta hiſtoriam ſic accipitur, quia plures interficiebantur. Nunc verò in ſancta Eccleſia ad religioſam vitam peccatores convertuntur, quos alij ad virtutis exempla ſequuntur. Spiritus quidem ſanctus illos trahit, & quia trahuntur aliis oſtendit: ut tractos trahat, & videntes tractis inſerat; quatenus per largitatem ſuæ gratiæ utroſque comprehendat. Quando enim hoc ſine homine per ſemetipſum operatur in cordibus fidelium, utique miraculum non fit quaſi à Deo, ſed à Deo. Quando autem prædicantibus hoc æternæ vitæ doctoribus agit, quaſi à Deo eſt miraculum: quia mirabiles ſuos miniſtros oſtendit, ut qui eos aſpiciunt, devotè valeant imitari. Sed quia ſummos ſacerdotes Saül ſignare ſuperiùs diximus, Jonatham verò filium ejus ſubditas prædicatorum perſonas: ſi ſequentia attendimus, ſollicitudinem Apoſtolicam in ſummis pontificibus, quam retinent, invenimus. De quo nimirum beatus Paulus loquitur, dicens:
2.Cor.11 d *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non uror? Præter illa, quæ extrinſecus ſunt, inſtantia mea quotidiana, ſollicitudo omnium Eccleſiarum.* Qui verò omnium Eccleſiarum ſollicitudinem gerebat, non ſolùm parvulorum, ſed etiam C ad diſcutienda majorum facta vigilabat. Unde & hîc ſubjungitur:

Et reſpexerunt ſpeculatores Saül, qui erant in Gabaa Benjamin, & ecce multitudo proſtrata huc illucque diffugiens. Et ait Saül populo, qui erat cum eo: Requirite, & videte quis abierit ex nobis. Et repertum eſt, non adeſſe Ionatham, & armigerum ejus.

Pugnam Jonathæ. Saül ſpeculatores aſpiciunt: quia ſummi pontifices, non ſolùm ſubditorum facta diſcutiunt, ſed doctrinam prælatorum. Iſtos quidem explorant, ſi bene agant: illos autem an rectè doceãt. Sæpe converſationem aliorum audiunt, ſed ne ſint bene eruditi, pertimeſcunt. Quid enim eſt aliud, quòd quis abierit, quæritur: niſi quia qui ad prædicandum mittitur talis eſſe debet, ut onus miniſterij ei ſecurè imponatur; ut mens mittentis nulla dubitatione fluctuet, quòd rectè doceat, & doctrinæ verba operibus oſtendat. Et quia innumeri ſunt Eccleſiarum præſules, à ſpeculatoribus Jonathas aſpicitur: quia ſummum culmen univerſalis Eccleſiæ, ſic per orbem prædicatores ordinat, ut circa ſe miniſtros habeat, per quos illorum doctrinam diſcutiat, & opera diligenter inquirat. Sed qui ſummi culminis miniſterio & legatione funguntur, in alta vitæ & ſcientiæ ſede ſublimantur. Unde & bene iidem ſpeculatores in Gabaa Benjamin eſſe memorantur. Gabaa quidem Benjamin collis filij dextræ nuncupatur. In colle quidem filij dextræ ſunt, qui jam per ſublimem vitam, & per altam ſcientiam ad conformationem videntur pertingere Redemptoris. Hi nimirum victorum acta de ſublimi conſpiciunt: quia bonorum vitam probare, & malos diſcutere, ex vitæ merentur celſitudine, & ſummæ ſcientiæ perfecta eruditione. Qui Jonatham non adeſſe reperiunt: quia lucra prædicationis tunc optima eſſe conſiderant, cũ prædicatoris laudabilẽ perſonam probant. Sequitur:

Et ait Saül ad Achiam: Applica arcam Dei.

Cur Achiam ſacerdotem Saül applicare arcam præcipit, niſi quia modum certaminis à ſpeculatoribus

bus audiunt? Quod quidem à summis sacerdotibus bene spiritualiter agitur, cùm ea, quæ à relatoribus audiunt, non antè dijudicant, quàm eorum rationem in consilio internæ meditationis quærant. Et, quia sæpe alienæ etiam mentis consilia sequuntur, Achias arcam applicare jubetur. Arcam quippe sacerdos habet, qui scientia spirituali mentem vacuam non habet. Saül ergo arcam applicare Achiam jubet, quando summus doctor consilium à minoribus suis, & eruditis quærit. Ibi enim sunt postulanda consilia, ubi spiritualis scientiæ gratia coruscat. Unde & subditur:

Erat enim arca Dei in die illa cum filiis Israel.

Quasi dicat: Hoc applicare præcepit, quod esse cognovit. Ab irreligiosis quidem religionis consilium, aut sapientię à stultis petere, non est consilium accipere, sed præcipitare. Bene ergo dicitur. [*Erat enim ibi arca Dei:*] quia in rebus dubiis illos debemus consulere, quibus apertè scimus spiritualia dona non deesse. Sed quædam sunt, quę per consilium, quędam verò, quę per auxilium meliorantur. Ubi enim aperta & indubitata necessitas est, illic non est idonea mora consilij, sed celeritas subventionis. Ambigua quidem, & obscura meliùs consulendo peragimus: sed aperta, & cognita subveniendo, & festinando sublevamus. Unde & subditur:

Cumque loqueretur Saül ad sacerdotem, tumultus magnus exortus est in castris Philisthiim, crescebatque paulatim, & clariùs resonabat. Et ait Saul ad sacerdotem: Contrahe manum tuam: conclamavit Saul, & omnis populus, qui cum eo erat, & venerunt usque ad locum certaminis.

Quid enim aliud signat, quòd priùs Saül applicare arcam petiit, deinde sacerdotem contrahere manum jussit: nisi quia & obscura debemus consulendo disponere, & quæ clariùs innotescunt, cum festinatione complere? Sed prædicatori tumultum crescentem paulatim audire, est conversorum peccatorum devotionem cognoscere. Quod paulatim crescere dicitur: quia dum mentem nostram ad bona opera spiritus dirigit, hanc ad meliora per quotidianos profectus leniter ducit. Quid verò est, quòd Saül & omnis, qui cum eo est, populus clamat: nisi, quia se pręliatoribus sociant? Sed & usque ad locum certaminis veniunt. Locus certaminis cor est verbum Dei audientis. Certaminis verò locus dicitur, quia verbum, quod recipitur, cum prærerita conversatione prælatur. Placent enim ei jam cęlestia, quę audit; sed vetus consuetudo insurgit, & ut audita contemnat, suggerit. Fit pugna item gravior, quia quod prędicator laudat, hoc maligni spiritus dissuadendo vituperant, & quasi pręliando se contra sanctos erigũt, dum illud bellando destruunt, quod istorum voce prædicatur. Quid est ergo venire usque ad locum certaminis, nisi per exquisitionis aditum, pervenire ad secreta cordis auditoris, ubi hostes celeriter inveniat, & potenter cædat? Nam qui discutere interna nescIunt, ad locum certaminis pervenire non possunt. Vel locus certaminis est, ubi crebra fama magnæ religionis est. Illuc quippe dum ab innumeris curritur, qui & vitam deponere veterem, & induere novam concupiscunt, certaminis locus rectè nuncupatur: quia quotidie illic spiritualium virtutum exercitus pugnat cum numerositate vitiorum. Illic quidem quantò graves pugnę, tantò glorioę victoriæ. Illic quò frequentiùs accessus hostium, eò & laudabilior numerus triumphorum: ubi non solùm magnorum alta virtus extollitur, sed communis omnium strenuitas mira fortitudinis ostensione monstratur. Unde & sequitur:

Et ecce versus fuerat gladius uniuscujusque ad proximum suum, & cædes magna nimis.

Quis est hic gladius, nisi gladius spiritus, quod est verbum Dei? Qui enim innumerabilibus locis ad omnipotentis Dei servitium conversi sunt, quia verbo Dei inseparabiliter inhærent, quasi juxta se quisquis gladium tenet. Gladius ergo uniuscujusque ad proximum vertitur, quando hi, qui in monasteriis conversi sunt, & vicissim se verbo Dei perforant, & carnalitatem in se penitus necant. Velut enim alterutro vulnere interficiuntur, dum alter alterum verbo Dei percutit, & quidquid in se carnaliter vivit, extinguit. Qui, quia nuper conversi, à sæculari vita ceciderant, Philisthinorum typo signati sunt. Vel gladius alterius ad proximum vertitur, quando per conversorum exhortationem, nondum conversi peccatores ad Dominum convertuntur: quando non solùm hi, qui præsunt, verbo prædicationis alios lucrifaciunt: sed multitudo subditorum quotquot possunt verbis & exemplis instruere, & præsentis vitæ desiderijs conantur velut interfectos subducere, & æternæ vitę vivos exhibere. Hęc quidem lucra peremptorum jam in tota Ecclesia per orbem universum diffusa conspicimus: quia quicumque per divinam gratiam jam Deo vivunt, alternæ charitatis mucrone huic mundo mortui videntur. Gladius quippe uniuscujusque ad proximum vertitur: quia omnes electi se in sancta Ecclesia vicissim roborant, & ad cælestem patriam studio alternæ prædicationis inflammant. Et quia innumerabilis populus quotidie Deo acquiritur, bene illic subditum est. [*Et cædes magna nimis.*] Magnum utique nimis est, quod in magnitudine potest quomodocumque dignosci, sed excellentia non valet comprehendi. Ad hanc quidem magnam nimis cædem oculos extulerat, qui dicebat: *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum: dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur.* Potest etiam magna nimis cædes intelligi, non solùm ut multi, sed etiam ut bene interfecti videantur. Quod quidem in conversione peccatorum fieri cernitur: cùm sic prætérita deserunt, ut ad eadem delectamenta numquam reviviscant. Cædi utique peccatoribus, est ad tempus à turpi vita separari. Vehementer ergo, sive nimis cædi, est temporalis vitæ illecebras perfectè deserere, & futuræ gaudiis inhiare. Ipsorum verò, qui convertuntur, quia multa diversitas est, sequitur: Psal. 138 c

Sed & Hebræi, qui fuerant cum Philisthiim heri & nudiustertius, ascenderantque cum eis in castris, reversi sunt, ut essent cum Israel, & his qui erant cum Saul et Ionatha.

Qui sunt Hebræi, qui fuerant cum Philisthæis, nisi peccatores à religiosa conversatione lapsi? De quibus non valde supra dictum est: *Hebræi transierunt Iordanem.* Hebræi quidem sunt ordine religionis, sed cùm Philisthæis sunt, & cum eis ascendunt, quamdiu per suggestiones noxias illuduntur, & in prava operatione proficiunt. Cum malignis quidem spiritus sunt proposito & voluntate peccati; sed cum eis ascendunt, quia ipsis impellentibus, in audaciam se extollunt iniquæ operationis. Vel cum eis sunt, cùm peccata sua operando perficiunt: cum eis verò ascendunt, cùm pravitatis suę exempla aliis imitanda proferre non metuunt. Quid est ergo, quòd reverti & esse cum Israële dicuntur, nisi quia tales etiam plerumque respiscunt? Reverti enim, amorem religiosæ vitæ resumere est. Et cum Supra 12 b

Israële esse, est intra sanctam Ecclesiam in charitatis unitate persistere. Ad hoc quippe revertendum, ut cum Israële esse proponatur: quia nulla est conversio peccatoris, si conversus perseverantiâ careat boni operis, & unitate charitatis. Sequitur:

Omnes quoque Israëlitæ, qui se absconderant in monte Ephraïm audientes, quòd fugissent Philisthiim, sociaverunt se cum suis in prælio.

Hoc quidem toties fit, quoties remotiori vitę dediti, ad quærenda animarum lucra intorquere studium dignantur. Cum suis namque se in prælio sociant, cùm vera æternæ vitæ gaudia cum sanctæ Ecclesiæ doctoribus prædicant, pariterque à peccatorum cordibus malignos spiritus fugant. Sed quærendum valde est, quo modo dicatur: [*Audientes quòd fugissent Philisthiim.*] Præclara quidem victoria non est, fugientes insequi, sed resistentes effugare. Quid est ergo quod dicitur: [*Audientes, quod fugissent Philisthiim, sociaverunt se cum suis in prælio:*] nisi quia his verbis ejusdem remotæ vitæ convenientia lucra signantur? Mos namque illorum virorum esse solet, ut verbum potius consulentibus se, quàm sibi obsistentibus proferant: quia nisi devotum cor auditoris agnoscunt, prædicationem suam quasi in vacuũ perituram emittere dedignantur. Priùs ergo quàm se suis in prælio socient, Philisthæos fugisse audiunt: quia non tam sceleștis convertendis invigilant, quã conversis ad perfectioris vitæ fastigia sublevandis. Ipsa autem sublimitas vitæ perfectioris, quia suaderi magnæ exhortationis laboribus solet, qui fugisse Philisthæos audiunt, præliari meritò dicuntur. Hostes itaque fugiunt, sed nuper absconditi præliantur: quia remotæ vitæ viri non dignantur loqui, nisi devotis auditoribus, sed loquentes, vitæ, quam ipsi tenent, altitudinem magnâ verborum atque exemplorum pugnâ suadere vix possunt. Et quia magna lucra prædicationis infirmi, & imperfecti colligere non possunt, sequitur:

Erant cum Saül quasi decem millia virorum.

Non ait decem millia, sed quasi decem millia. Hujus denique numeri perfecta perfectio in terra non invenitur, sed in cælo. Quia enim novem sunt ordines Angelorum, & ad illorum societatem electorum illa hominum multitudo sustollitur, decem millia virorum illa sunt, quæ in sanctis Angelis, & electis hominibus in illa æternæ gloriæ sede gratulantur. Quasi ergo decem millia virorum illa sunt, quæ in istius adhuc sæculi exilio posita, illius beatæ societatis formam in moribus susceperunt. Quia item illius supernæ vitæ amore peccatorum tenebræ relinquuntur, sequitur:

Et salvavit Dominus in die illa Israël.

Contemplatio quidem internæ lucis splendida valde atque clarissima dies est, in qua Dominus Israëlem salvat: quia quorum corda luce intimi splendoris irradiat, in celsitudinem perpetuæ salutis levat. Salvare quippe in die illa Dominus dicitur, quia ad æternæ vitæ amorem nemo succenditur, cui intimę lucis splendor occultatur. Ad hanc salutis gratiam non solùm electa, sed etiam despecta, quæ videntur mundi, perveniunt. Unde & subditur:

Pugna autem pervenit usque Bethaven.

Bethaven dicitur, domus inutilis. Hanc quippe inutilem Dominus in parabolis ostendens, regem servo in nuptiis præcipiendum introduci, dicens: *Exi cito in plateas, & in vicos civitatis, & pauperes ac debiles, cæcos ac claudos introduc huc.* Pauperes quidem sunt, qui verbi Dei thesauros in corde suo minimè recondunt. Debiles verò sunt, qui laborare satis pro æterna vita non possunt. Cæci verò idiotæ ac simplices designantur; quia dum cælestia nequaquam vident, lumine mentis carent. Claudi verò sunt, qui gressum boni operis perdiderunt. Sed, [*Pugna pervenit usque Bethaven,*] quia sępe inutiles personæ dum sermonis Dei bello capiuntur, in ejus redactæ servitium, utiles fiunt. Pugnatur quidem cum cæcis, ut videant: cum claudis, ut subsistant: cum pauperibus, ut morum thesauros accipiant: cum debilibus, ut ad robur boni operis convalescant. Usque ergo Bethaven pugna perducitur, quando illi sanctorum prædicatione capiuntur, qui utilitatem alicui necessariam, habere nullam videbantur. Unde & subditur:

Et omnis vir Israël sociatus est sibi in die illa.

Omnis quidem vir prædicatori conjungitur, quando conditio hominum nulla relinquitur, ex qua conversi ad bonam conversationem minimè perducantur. Sed qui Saül sociantur, viri dicti sunt: quia qualescumque in sæculo sumus, in Dei omnipotentis servitio esse fortes admonemur. Nisi viri etenim prædicatoribus nequaquam sociantur: quia cum eis non conveniunt, nisi fortia ipsi agant, quæ illi docendo laudant. Sed jam devictis hostibus, jam sibi fortibus conjunctis, quid rex agat, attentè considerandum est. Sequitur:

Et adjuravit Saül populum, dicens: Maledictus vir, qui comederit, usque ad vesperum, donec ulciscar de inimicis meis.

Inimici prædicatorum illi sunt, de quibus Psalmista obsecrat, dicens: *Eripe me de inimicis meis, Deus meus, & ab insurgentibus in me libera me.* Inimici quidem sanctorum rectè immundi spiritus dicuntur: quia mundi blandimenta, quæ illi suggerunt, amplecti isti magno studio detestantur. Nam quibus adhuc aliquid de maligni spiritus consiliis placet, ejus utique inimicus non est: quia odisse nondum novit, cujus blandimenta non respuit. Inimici etiam sanctorum dicuntur: ut ex sacro eloquio detegantur. Nam per omne, quod suggerunt, per omne, quod blandiuntur, eas animas quibus delectabiliter favent, perdere conantur. Quid est ergo, quòd populum adjurat, ne usque ad vesperum comedat, donec de inimicis suis ultionem sumat? Sed notandum, quia jã devictis hostibus ista loquebatur. Quid verò est comedere victoribus, nisi de peracto virtutis opere cibos vanæ laudis delectanter excipere? [*Maledictus*, inquit, *omnis, qui ante vesperum comederit:*] quia qui modò vanas laudes gratanter excipit, tunc ęternas creatoris laudes amittit. Adjuratur ergo populus, ne comedat: quia doctorum prȩcepto constringitur, ut de bono opere inaniter numquam glorietur. Fortia bene vivendo agat, sed quamdiu vixerit, appetere de fortitudine laudes caveat: ut laudari post mortem æternaliter non amittat. Qui enim ante vesperum populum manducare prohibuit, ad vesperum utique esse comedendum concessit. Et quia in vespere finis diei est, in vesperũ comedunt, qui abstinere ante vesperũ possunt: quia qui laudari modò de magna actione despicit, cùm ad vitæ finem ducitur, æternis dignus laudibus invenitur. Hoc est, quod Dominus se daturum electis in Evangelio repromittit, dicens: *Euge serve bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudiũ Domini tui.* Hinc iterum ad judicium veniens, dicit: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratũ est à constitutione mundi.* Tunc quidem de inimicis nostris ulciscimur; quia omnes tunc diabolicæ

Luc. 14. c

Matt. 25. c

Ibid. d

tentationes evanescunt Quia enim ultra dæmonum insidiæ tentando nihil obsunt, cùm per carnem morimur, de inimicis nostris ulciscimur, quos jam velut interfectos penitus non pavemus. Vel ergo usque ad vesperum comestionem differimus, si laudis nostræ præconia in fine venturo judici reservemus. Tunc quidem manducandum est, quia qui judex tunc venit, modò dux nostri exercitus commilitonibus repromittit, dicens: *Faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.* Tunc quippe victores discumbunt: quia internæ quietis alta sede recepti, perennis vitæ laudibus delectantur, quando ipsis tacentibus, omnium bonorum operum præconia concinunt: & simul proferuntur ad gloriam, quæ hîc magna virtute ferebantur ad pugnam. Sequitur:

Luc. 12. c

Omneque terræ vulgus venit in saltum, in quo erat mel super faciem agri. Ingressus est itaque populus saltum, & apparuit fluens mel, nullusque applicuit manum suam ad os suum.

Saltus, silvosus atque clivosus locus est. Quo nimirum nomine aptè corda sæcularium designantur: quia dum tota intentione curis exterioribus serviùt, velut silvosa loca culta ad fructum boni operis prædicationis vomere non sunt. Qui verò vulgus nomine hoc loco signantur, nisi religiosi viri & simplices? Terræ quidem vulgus dicitur: quia in bono opere magni sunt, sed tamen altissima contemplatione magni non sunt. Nobiles quidem actione, sed vulgus summorum virorum comparatione. Quid ergo est, quòd [*vulgus terræ venit in saltum:*] nisi quia religiosi & simplices viri per exemplo bonorum operum, sæpe ad notitiam sæcularium deducuntur? Ubi mel in agro apparet: quia de exemplo boni operis apud sæculares inveniunt, & devotionis latitudinem, & fructum venerationis. Quid enim est ager in saltu, nisi devotio in inculto, & inexpurgato corde sæcularium? Et quid mel super faciem agri, nisi dulcedo favoris? Qui meritò post ingressum vulgi apparere dicitur: quia videlicet aspera sæcularium corda, si priùs religiosorum exempla non vident, nec latitudine devotionis se valent distendere, nec alienæ sanctitatis gloriam prædicare Ante ingressum quidem, tantùm saltus est: nec agrum habet, nec fluens mel. Post ingressum verò & latitudinem agri habet, & dulcedinem mellis: quia sæpe qui mundum diligunt, sanctorum exempla ferventi amore recipiunt: ut bonum, quod vident, sibi non solùm placeat, sed etiam prædicare attentiùs concupiscant. Ipsa tamen sanctorum vita laudanda est, & laus ista ab eis, quorum est, per vanam gloriam nullatenus capienda. Videri tantùm debet, excipi non debet: ut glorificari Deum quisque in suo opere gaudeat, sed de Dei gratia extolli contemnat. Unde & cautè expressum est: quia fluens mel super faciem agri apparuit, & tamen manum cum melle ad os nemo applicuit. Mel quidem fluit, quia dulcis fama sanctorum dulciter velociterque currit. Sed manus ad os nullus ducit, quia de opere bono dulcedinem laudis non accipit. Manum quidem cum melle ad os applicare, est laudem operis sui gratanter accipere. Decurrat ergo mel, & nemo ad os manum applicet: ut sanctorum fama dulciter fluat, & ipsos, à quibus defluit, non extollat. Fluat, ut alios satiet: sed non sumatur, ne mortem propinet. Unde & subditur:

A B C D E

Timebat enim populus juramentum.

Luc. 18. c

Juramentum regis est: *Omnis qui se exaltat, humiliabitur.* Item juramentum regis est, quod contra hypocritas profert, dicens: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Juramentum ergo populus timet: quia ne æternas amittat, temporales recipere laudes cavet. Sequitur:

Mat. 6. c

Porrò Ionathas non audierat, cùm adjuraret pater ejus populum, extenditque summitatem virgæ, quam habebat in manu, et intinxit in favo mellis, et convertit manum suam ad os suum, et illuminati sunt oculi ejus.

Quos in hoc loco Jonathas, nisi illos insinuat, qui verbo & opere magni sunt, sed tamen studio circumspectionis magni non sunt? Alta quidem prædicant, fortia exercent, sed in humilitatis circumspectione se non viriliter tenent. Quid est enim, quòd virgam tenet in manu, nisi quia disciplinâ, qua peccare alios prohibet, semetipsum non coërcet? Virgâ quidem, quâ parvuli solent corripi, sermo correctionis potest aptè designari. Prædicatio ergo & opus bonum, virga & manus est. Quid est igitur virgam extendere, & manum ad os cum melle revocare, nisi tam de prædicationis verbo, quàm de studio boni operis vani favoris gustum recipere? Sed quia more electorum peccat, non virgâ, sed extremitate virgæ mel levare dicitur. Virgam quippe, & manum melle plenam, ad os convertunt, qui juxta veritatis vocem, *Omnia opera sua faciunt, ut ab hominibus videantur.* Dum enim suis laudibus saturantur, mel non ad tenuem gustum habent in summitate virgæ, sed vel in tota virga, vel in manu ad plenam refectionem. Tales utique erant, quibus Dominus in Evangelio exprobrat, dicens: *Quomodo potestis credere, gloriam ab invicem recipientes?* Quid ergo est hæc virgæ extremitas, nisi quia plerumque & Dominum glorificare in suo opere quidam volunt, & apparere ipsi laudabiles non refugiunt? Meritò igitur vocem patris, quâ populum adjuravit Jonathas non audisse dicitur: quia Dei, sive ejus prædicatoris verba non audit, qui ea implere negligit. Quid verò est, quòd ex gustu mellis illuminati sunt oculi Jonathæ, nisi quia qui vani favoris auram recipiunt, ex eodem ad agenda fortia roborantur? Hoc quidem loco non dicuntur aperti oculi, ut clausi fuisse sentiantur, sed ut reparato vigore corporis, ad videndos intelligantur, & ad extinguendos hostes reparati Quod nimirum elatis omnino convenit, qui ex eo majora & fortia agunt, quò laudabilia opera sua efferri conspiciunt. Sed sæpe minor zelo charitatis accenditur, qui delinquentes magnos viros ad scripturarum memoriam reducere conatur. Unde & sequitur:

Mat. 6. c

Ioan. 5. g

Respondensque unus de populo, ait: Iurejurando constrinxit pater tuus populum, dicens: Maledictus vir qui comederit panem hodie.

Patrem quippe adjurasse populum, & maledictum protulisse retulit, quia cùm minor errantem vult prælatum dirigere, non debet asperè objurgare, sed dulciter atque humiliter ad majorum statuta memoranda reducere. Unde dicit: [*Iurejurando constrinxit pater tuus populum.*] Ut enim eum dulciter admoneat, eum qui jurejurando populum constrinxit, patrem ejus esse asseruit. Quasi enim aliis verbis dicat: Tantò dilectiùs debes majorum instituta conservare, quantò eorum locum altiùs videris per successionis dignitatem retinere. Constrictus etiam populus jurejurando patris asseritur; ut non loquentis personæ humilitas, sed ostensæ auctoritas attendatur: ut si suggerentis ordo despicitur, illius, qui monstratur, celsitudo timeatur. Quem tamen patrem asserit: ut præcepta majorum & timori esse debeant & amori. Dicat ergo: [*Iurejurando constrinxit pater tuus populum, dicens: Maledictus qui comederit panem hodie.*] Quod tale est, ac si dicat: Eorum te memorem esse volo, quę tua, non mea sunt: quia dum culmen majorum obtines, eorũ leges quasi hereditario jure servare debes. Panis verò nomine favor adu-

lantium rectè exprimitur: quia mentem vanitati intentam & satiat, & confortat, dum hanc ad agenda, quæ laudari debeant, valentiorem reddit. Quod quidem arrogantibus valde convenire cernitur, qui ad loquendum, prolatis laudibus, animantur. Et quia arrogans prædicator habet similes sibi subditos laudis cupidos, sequitur:

Defecerat autem populus.

Quid est ad litteram deficere, nisi lassescere? Qui enim laudes transitorias de verbi prædicatione requirunt, deficiunt, cùm non laudantur: quia nullo vigore verba proferunt, quæ non laudari cernunt. Velut enim lassescentes deficiunt, dum despecti obmutescunt. Sed & dum non comedunt, videntur deficere: quia si licitum haberent cibum favoris, velut refecti & fortes insequerentur vitia prædicatione verbi. Unde & arrogantis prædicatoris forma ostenditur, per id quod subjunctum est:

Dixitque Ionathas: Turbavit pater meus terram. Vidistis enim ipsi, quia illuminati sunt oculi mei, eò quòd gustaverim paululum de melle isto: quantò magis si comedisset populus prædam inimicorum suorum, quam reperit, nonne major facta fuisset plaga in Philisthiim?

Quid est enim, quòd turbasse terram patrem reprehendit, nisi quia majores statuta sua per imperitiam confudisse redarguit? Terræ quidem nomine subditorum humilitas designatur: quæ nimirum turbari cernitur, quando errante pastorum judicio, tranquillæ veritatis ordinem deserere videtur. Et quia dum favores hominum arrogantes inhianter ambiunt, & hoc licitum esse asserere conantur, profectus suos in testimonium perducunt. [*Vidistis enim*, ait, *quia illuminati sunt oculi mei, eò quòd gustaverim paululum de melle isto.*] Quasi dicat: Ex laude subjectorum crevi, dum non esse minor laudibus studui. Nam & electorum prædicatorum mos esse solet, ut dum se laudari considerant, hoc, quod de se foris audiunt esse, viribus contendant. Et idcircò paululum mellis se Jonathas comedisse retulit: quia arrogâns linguæ favores se excipere licenter putat ad vitæ profectum, non ad intentionem vanitatis. Sed omnino aliud est laudis præconia moribus adæquare contendere: aliud laudes appetere, ut in iisdem laudibus profectum vitæ possit invenire. Laudes quippe suas moribus exæquare conantur, qui ipsas laudes despiciunt, qui laudari ab hominibus nunquam volunt. Quantum certè in eis est, laudari vehementer refugiunt, sed quia non possunt omnino effugere ne laudentur, conantur esse, quod audiunt. Sed quidam, bonis ostensis operibus, idcirco laudari volunt, ut laudati maius conscendant in opus virtutis. Qua profectò præsumptionis suæ æstimatione falluntur: quia qui in minimis laudes appetit, cùm majora opera fecerit, ardentiùs & valde avidiùs laudes quærit. Et fortasse ideo post patrem Jonathas non potuit regnare, quia illos signabat, qui dum vanè se extollunt, verè deficiunt. Addidit quoque ratiocinando, & dicit: [*Quantò magis si comedisset populus prædam inimicorum suorum, nonne major facta fuisset plaga in Philisthiim?*] Mellis paululum in virgæ summitate gustare, est de doctrinæ facundia qualitercumque gloriari. Prædam verò inimicorum comedere, est virtutis opera per memoriam repetere, & recolendo gaudere. Quasi enim prædam inimicorum facit, dum ea, in quibus occultis hostibus quis prævaluit, ad memoriam ducit. Ea quoque ad saturitatem comedit: qui quasi sua virtute hæc fecerit, se inaniter & vehementer extollit. Dicit ergo: [*Quantò magis si comedisset populus prædam inimicorum suorum, nonne major facta fuisset plaga in Philisthiim?*] Quasi dicat: Cùm ex brevi gustu favoris, tantus profectus sit, quid electi præliatores facerent, si plenas operum laudes licitas ac justas haberent? Sequitur:

Percusserunt ergo Philisthæos in die illo à Magmis usque in Aion.

Dies mentis est splendor eruditionis. Sed illi, quos arrogantes erudiunt, quia ambitione temporalis gloriæ accenduntur, simulationem lucis accipiunt, non veritatem. Dum ergo dies illa dicitur, quid aliud signatur, nisi quia sæpe proposito temporalis gloriæ fortia fieri viderentur? In die namque illa, id est doctrina, vel exemplo superborum percutiunt, quia ad hoc ministerio prædicationis inserviunt, ut splendorem gloriæ temporalis adipiscantur. Et quia omnibus innotescere cupiunt, dicit: [*A Magmis usque in Aion.*] Magmas, ut jam satis dictum est, humilitas, Aion verò, frater meus mœrens interpretatur. Humiles autem hoc loco, pusilli, ac simplices in sancta Ecclesia designantur. Mœrens verò frater quos alios insinuat, nisi eos, quos Dominus in Evangelio collaudat, dicens: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur?* Qui enim jam temporalia cuncta novit despicere, & ad æterna magnis desideriis anhelare, dum horret teneri in corpore, & gemit in illa æternæ vitæ lætitia nondum esse, frater meus mœrens rectè nominatur. Frater quidem, quia Christi coheres jam esse cœpit, ad cujus beatissimam illam atque lætissimam hereditatem totis desideriis ingemiscit. Mœrens autem dicitur, ut perfectorum luctus inenarrabilis esse designetur. Mœrere autem non quomodolibet, sed affectuosissimè flere est Quia enim Spiritus sancti gratia repleti sunt, ad illam fletuum ubertatem pervenerunt, quam egregius doctor asserit, dicens: *Ipse autem Spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Mœrens etiam frater dicitur, quia Redemptori in magna familiaritate, perfecti quique conjuncti sunt. Quem enim singulariter Redemptor diligit, quem singulari dignitate ad perpetuæ hereditatis possessionem nutrit, cùm frater ejus asseritur, singulari numero declaratur. Unde & ad Moysen quasi singularem amicum dicit: *Novi te ex nomine.* Hinc est quod de Joanne in Evangelio dicitur: *Hic est discipulus ille, quem diligebat Iesus.* Qui enim omnes discipulos valde diligebat, dum hunc diligere dicitur, frater singulari numero demonstratur. In die illa à Magmis usque in Aion Philisthæos arrogantes percutiunt; quia ut lucem gloriæ sæcularis accipiant, non solùm parvulis parva prædicant, sed alta, quæ perfectiores agnoscant. Et quia cùm sibi per intentionis perversitatem obsunt nonnullis in Christo parvulis, pluribus etiam perfectioribus prosunt loquendo, à Magmis usque in Aion non pugnare, sed percutere dicuntur. Philisthæos quidem percutere, est dæmonum insidias, vel vitiorum tyrannidem ab electorum corde perimere. Sed sæpe elati doctores aliis per verbum prosunt, & ejusdem verbi laudes nullas accipiunt, quas concupiscunt. Unde & frequenter accidit, ut dum laudari & efferri se non considerant, velut fatigati magnis laboribus obmutescant. Quare & subditur:

Defatigatus est autem populus nimis.

Mos quoque esse elatorum solet, ut cùm ab eorum laudibus lingua aliena silet, æstimatio sua non sileat. Tacentibus quidem aliis clamant, quia æstimationis suæ præconia in corde portant. Bene ergo de eodem populo subditur:

Et versus populus ad prædam, tulit oves, & boves, & vitulos, & mactavere in terra, comeditque populus cum sanguine.

Oves quidem tollit, qui innocentiæ suæ causas

Mat 5. c

Rom 8. c

Exod. 33. c

Ioan. 21. d

multiplices ad elationem recolit. Boves in prædam tollit, quando labores prædicationis suæ cogitat, & quidquid aliis loquendo, velut terram excolendo, profecit, memorando coacervat. Vitulos tollit, cùm de eo extollitur, quòd compressi motus lasciviæ ad mentem reducuntur. Quia enim duo in magna justorum laude præcepta sunt, videlicet splendor charitatis, cum luce boni operis, dum æstimatione sua quisque arrogans extollitur, & oves, & vitulos tollere perhibetur. Oves quidem in innocentia bonorum operum, vitulos verò in mortificatione corporalium passionum. Quibus nimirum boves inseruit: quia perfectè non extollitur, qui se infirmum & impotentem in parte aliqua contemplatur. Magnus quidem apud se jam est æstimatione pudicitiæ, & boni operis, sed in fastu amplioris elationis se elevat, dum perfectum se recolit in labore prædicationis. Sed hæc omnia ad quem finem perducantur, subsequenter expositum est: [*Et mactavere in terra.*] In terra oves, boves, & vitulos mactare, est de virtutum conscientia, ima & carnali lætitia exultare. Unde & per Oseam de elatis & arrogantibus
Os. 5. a dicitur: *Victimas demergebant in profundum.* In profundum quidem victimas mergunt, qui cælestes virtutum hostias non in cælum per gratiarum actionem sublevant, sed ad terram per appetitum vanæ laudis inclinant. Unde & bene subditur: [*Comeditque populus cum sanguine.*] Mentis cibus interna ejus lætitia est. Quid est ergo comedere cum sanguine, nisi ab interno appetitu mentis, intentionem vani favoris nequaquam removere? Velut enim sanguis abjicitur, cùm mens à gaudio boni operis intentionem removet vanitatis. Hujusmodi enim mens lætari in bono opere novit: quia appropinquare cælestibus per opera bona gaudet, quæ in eisdem operibus videri ad tempus refugit. Cum sanguine ergo comedere, est gaudium boni operis sumere permixtum vanitatis intentione. Quod nimirum cùm ab aliis offertur, elatis simplex cibus est: cùm verò nullis laudantibus, conscientia superborum intumescit, quasi per prædam violenter tollunt, quod aliquis sponte non tribuit. Sequitur:

Nunciavere autem Saul dicentes, quòd populus peccaret Domino, comedens cum sanguine. Qui ait, prævaricati estis? Volvite ad me jam saxum grande. Et dixit Saul: dispergimini in vulgus, & dicite eis, ut adducat unusquisque bovem suum, & arietem, & occidite super istum lapidem, & vescimini: & non peccabitis Domino cum sanguine comedentes.

Prædicatorum sanctæ Ecclesiæ proprium est, & perpetratas culpas reprehendere, & qualiter reprehensæ vitari debeant, monstrare. Reprehensæ quidem innotescunt, sed si vitari nesciantur, ostensæ repetuntur. Quid in hac sanguinis comestione, nisi latens elationis virus ostenditur? Latentia autem vitia nisi expositа non curantur. Ut ergo prædicatorum mores insinuet: Saül priùs prævaricatum fuisse populum asserit, deinde in lapide occidi, quæ manducent animalia, præcipit. Sed saxum, sive lapi-
1 Cor. 10. a dem novimus, quia hunc Paulus ostendit, dicens: *Petra autem erat Christus.* Lapis verò ad prædicatorem volvitur, cùm coram eo Redemptoris exempla memorantur. Devolvi etiam dicitur, ut ex omni
Dan. 2. f parte videatur. Grandis verò dictus est: quia per Danielem crescere perhibetur, & omnem orbis faciem implere. Non ergo quomodolibet, sed ab utroque latere revolutus aspicitur, ut ab arrogantibus conspiciatur Deus, & eorum arrogantia deprimatur. Videat ergo arrogans, quàm potens in virtu-
Mat. 9. d te, quàm sublimis in majestate, quàm humilis in virtute, Redemptor noster apparuit. Nam cæcos illuminans, ægros sanans, præcipiebat, ut quod potenter egisset, nemini diceretur. In monte resplenduit, Patrem testimonium suæ divinitatis produxit, Mat. 17. b & tamen discipulis ait: *Nemini dixeritis visionem hanc, donec filius hominis à mortuis resurgat.* Et fortasse idcirco resurgente jam Domino, ad monumentum Angelus apparuit, qui ab ejus ostio lapidem revolvit. Tunc quippe revolvendus erat lapis, quia Christus verus homo, & potens Deus post resurrectionis gloriam erat agnoscendus. Si ergo unam partem lapidis aspexit elatus, volvat lapidem, & aliam videat. Non qualitercumque lapidem videat, quia non est mortuus Christus, sed revolutum ab Angelo quia à mortuis resurrexit. Aspiciat ergo facundiam prædicationis hinc, & volvat, & miretur illinc splendorem humilitatis. Videat signorum potentiam hinc, & inde videat, quia qui virtutis potentiâ claruit, eandem virtutem præcepto silentij occultavit. Sed dum videt partem humilem, videat & sublimem. Ecce humilis pars lapidis cernitur, Phil. 2. b quia dicit: *Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem.* Sed si ista pars volvitur, altera revelatur, quia subjungitur: *Propter quod Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen.* Ad prædicatorem ergo lapidem volvimus, cùm coram ipso Redemptoris nostri potentiam, & humilitatem memoramus; cùm & in operibus eum attendimus humilem, & ex humilitate in cælo sublimem. In hoc quidem lapide bos, & aries occidatur, ut in omni hominum genere elationis vitium, Christi contemplatione mactetur. Ibi quippe omnis sanguis effunditur: quia qui exemplo Christi instruitur, magna agit, sed de illis magnis operibus se non extollit. Pascitur quidem lætitiâ boni operis, sed non cruentatur cibus ejus sanguine vanæ laudis. Iohn. 15. d Nam lapis ille si in verbis revolvitur, dicit: *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Sed quia de verbis non tumuit, volvens se, ait: *Ego non quæro gloriam meam.* Bos ergo, & aries in lapide occiditur, quando exemplo Redemptoris omnis cornuta elatio condemnatur; quando electus quilibet, & bene agit, & optimè docet, sed nec vita eum erigit propria, nec eruditio aliena. In ariete quippe robur propriæ innocentiæ exprimitur, in bove autem labor, & fortitudo prædicationis. Qui in petra occiduntur; ut sic electam mentem gaudendo reficiant, ut ei mixtum in se cruorem carnibus non impendant. Hoc quidem electus prædicator non solùm loquitur, sed etiam persuadet. Unde & subditur:

Adduxit itaque populus unusquisque bovem in manu sua, usque ad noctem, & occiderunt ibi.

Bovem in manu adducere, est peccatum elationis, pœnitentiæ afflictione delere. Dum enim operando delet, quod superbiendo deliquit, mactandum bovem in lapide per manum ducit. Quid est autem, quod dicit: [*Usque ad noctem,*] nisi quia & peccare non licet, sed delere peccata usque ad mortem licet? Usque ad noctem ergo boves mactandi sunt, non in nocte, quia dum vivimus, peccata delere pœnitendo possumus, post mortem fructuosam agere pœnitentiam non valemus. Bene autem in eodem loco subditur:

Aedificavit autem Saul altare Domino.

Quia dum peccatores convertuntur, quasi ex lapidibus cæleste ædificium fabricatur. Et quia plerique codices habent: [*Tunque primum cœpit Saul adificare.*] Potest altaris nomine compunctio cordis intelligi. Quando enim per verbum doctoris compunctio cordis erigitur, nimirum altare Domino ædificatur. Et

primum ædificatum dicitur, quia est compunctio amoris. Unde & in tabernaculo fœderis duo altaria fieri à Domino jussa sunt, adolendis scilicet thymiamatibus unum, alterum comburendæ carnis. Primum altare foris erat, secundum intra sancta sanctorum. Altare ergo primum compunctio timoris est, altare secundum compunctio amoris. Illud quippe peccata lugentium est, istud verò ad æterna gaudia totis desideriis inhiantium: illius lapides, recogitationes peccatorum: hujus lapides, meditationes perennium gaudiorum. Altare ergo primum doctor ædificat, quando culpas exponit, quas dum in se peccator aspicit, ingemiscit. Meritò etiam altare compunctio dicitur, quia incensat. Sed cùm diu pro peccatis suis unusquisque compungitur, pœnitendo proficit ad usum securitatis. Nam post afflictionis tempora ardere incipit ad æternam vitam; & qui priùs lugebat pro pavore supplicij, flere jam copiosiùs incipit pro dilatione mercedis. Quia ergo prima electorum compunctio ex timore nascitur, dum per typum regis, & populi prædicatores, & nuper conversi subditi designantur, altare tunc primum Saül ædificasse dicitur. Sed ex aliorum profectu sæpe doctor ad aliorum lucra consequenda succenditur. Unde & subditur:

Exod. 17. a

Et dixit Saul: Irruamus super Philisthiim nocte, & vastemus eum usquequo illucescat mane, & non relinquamus de eis virum.

Hoc suprà satis expositum est: sed quia in nocte, & usquequo illucescat dies, percutere Philisthæos appetit, hoc profectò insinuat, quia ne in futurum nocere dæmones possint, à cordibus peccatorum modò expellendi, & perimendi sunt. Nox quidem vita hæc dicitur, cùm æternæ comparatur. Nam qui illam vitam contemplari dignè potuerit, illius comparatione quidquid hîc lucidum cernitur, noctis obscuritas esse judicatur. Illucescit autem dies illa, quando in fine hujus vitæ, electis animabus se aperit. In egressu quippe suo de corpore electa anima illucescentem sibi æternitatem videt, quia lucem præsentis sæculi quasi tenebras non aspexit. Quid verò est, quod dicitur: [*Et non relinquamus ex eis virum?*] Sed omnis Philisthæus vir vastari debet, parvulus omnis nequaquam vastari potest. Nemo enim sine peccato, nisi solus Deus. Viri ergo capitalia crimina, & vitia principalia sunt. Sed tunc virorum, id est fortium nomine designantur, cùm peccatorum sibi corda subjiciunt. Bene ergo dicitur: [*Non relinquamus ex eis virum,*] quia conversi peccatores sanctorum prædicatorum consilio fortia quęque peccata, & vitia deserunt, sed nullum peccatum aut vitium habere non possunt. Possunt cavere crimina, sed omnia non possunt vitare peccata. Possunt vitia extinguere, sed ne aliquo eorum quomodocumque pulsentur, non prævalent exercere. Dicit ergo: [*Non relinquamus ex eis virum,*] quia prædicatores sanctæ Ecclesiæ & vitia nos eradicare præcipiunt; sed dum fortia & principalia in nobis necant, agere nequeunt, ut quædam eorum per tenuem motum nequaquam vivant. Et de populi obedientia subjungens, ait:

Dixit populus: omne, quod bonum est in oculis tuis, fac.

Oculi prædicatorum sunt intuitus rationis. Qui ergo arbitrio doctoris committitur, dicere ei rectè perhibetur: [*Omne, quod bonum est in oculis tuis, fac.*] Quasi dicat: Qui nos de rationis nostræ illuminatione diffidimus, rationis tuæ luci committimus, quod nobis deesse judicamus. Sed hoc, quod dixit Saül: *Irruamus super Philisthiim*, potest intelligi: quia non deliberata protulit, sed hoc dicendo, an esset super Philisthiim irruendum consuluit. Quòd autem populus citò assensum præbuit, hoc, quod videmus, insinuat: quia nonnulli intra sanctam Ecclesiam, antequam verba majorum intelligant, probant. Nam protinus subditur:

Et ait Sacerdos: Accedamus huc ad Dominum. Et consuluit Saul Dominum, dicens: Num persequar Philisthiim? Et non respondit ei Dominus in die illa.

Quid est quòd consulentis regis verba, quę populus laudat, sacerdos ad Dominum esse deferenda denunciat, nisi quia obscura & magna negotia, quæ simplices latent, nunquam bene disponuntur, si eorum exitum in sacrario mentis subtili meditatione non quærimus? Ad Dominum quippe accedere, est ejus voluntatem secreta contemplatione cognoscere. Et bene accessus dicitur: quia ab exterioribus ad interna tendimus, quando operis nostri exitum in divina voluntate cognoscere tentamus. Nam qui occulta, & intima quærit, & exteriora non deserit, ea, quæ nescit adire, non invenit. Quando ergo à nobis de occultis rebus consilium quæritur, ad Dominum accedamus; ut tunc demum quod agendum est, proponatur, cùm in divina voluntate cognoscitur. Multa enim videntur bona esse, & non sunt. Pleraque etiam facienda sunt, sed utiliùs fiunt, si congruo tempori reserventur. Quædam quoque alij facere debent, alij verò non debent. Quæ nimirum si electus quilibet in secreto meditationis videre negligit, ea utique recto ordine non disponit. Econtra autem qui discutere ea, vel agere meditando consuevit, non solùm agenda, sed etiam vitanda cognoscit. Unde & bene dicitur: [*Consuluit Saul Dominum, & non respondit ei Dominus in die illa.*] Dies est cogitatio mentis, quæ bona putatur, & non cognoscitur. Nam dum bonam se esse simulat, quasi lucem portat. In die ergo illa Dominus consulenti se non respondit: quia verbum Dei cum mala deliberatione convenire non potest. Per responsum quidem verbi patefacere solemus sensum intimæ voluntatis. In illa igitur die Dominus non respondet: quia omnipotens Deus in simulata cogitationis luce non cernitur, qui semper in claritate veritatis invenitur. Et notandum, quia qui accedendi ad Dominum consilium tribuit, sacerdos fuit. Quid enim sanctius, quàm consilium accedendi ad Deum? Sacerdotes ergo toties sumus, quoties fratribus bona consilia ministramus. Sacrius enim nihil dari potest, quàm id, per quod quisque ire ad conditorem debet. Nos autem quia ordinem spiritualis pugnæ describimus, continuare priora sequentibus debemus. Verbum quidem Saül fuit, ut sic Philisthæos vastaret, ut ex iis virum non relinqueret. Quod sic etiam intelligi potest; quia ita volebat Philisthæos perimere, ut eorum nullus ultrà movere bella potuisset. Magna quidem hæc dies mentis est, quasi sic æterna quæruntur, ut temporalis hostis nullus à cæde relinquatur. Sed quia nulli conceditur sic temporaliter vincere, ut non debeat omni tempore pugnare, meritò dicitur: [*Non respondit ei Dominus in die illa.*] Respondere Dei non solùm intimi verbi ejus est, sed gratiæ & muneris. Quando enim benignè concedit, quod piè petitur, respondere perhibetur. Non ergo respondet Dominus in die illa, quia permittit quidem electis ut vincant: sed de hostibus quasi viventes deserit, ut cum quibus semper pugnent, inveniant. Quod tamen si ideo dicitur, quia Jonathæ culpa celatur, magnus timor prælatis incutitur. Filius quidem peccat, & patri ejus responsionem negat. Unus etiam deliquisse cognoscitur, sed pro unius culpa insequi hostes suos cuncti pertimescunt. Quid in hoc facto signatur, nisi quia peccata subditorum, non solùm sibi, sed etiam prælatis, & secum communiter vi-

ventibus nocent? Quia verò latens hæc culpa à rege discutitur, videamus jam, qua sublimitate latentia quæque perquirantur. Nam sequitur:

Applicate huc universos angulos populi, & scitote, & videte per quem acciderit peccatum hoc hodie. Vivit Dominus salvator Israelis, quia si per Ionatham factum est, absque retractione morietur.

Quibus nimirum verbis ordinatum valde judicij ordinem demonstravit: quia culpa priùs invenienda est, deinde pœna irroganda. Nam judicij ordo confunditur, si antè inventæ culpæ discussionem proferatur. Ne enim ante discussionem feriat, dicit: [*Applicate huc universos angulos populi, & videte, & scitote per quem acciderit hoc peccatum hodie.*] Et quia cognita culpa austeriùs ferienda est, jurat, dicens: [*Vivit Dominus, quia si per Ionatham filium meum factum est, absque retractione morietur.*] Tractari quidem diutius debet, ut inveniatur culpa: sed postquam inventa est, in ea vivus aliquis relinqui non debet. Absque retractione perimitur, qui vivere in peccato, statim ut innotuerit, prohibetur. Sed istud absque retractione, scilicet perimere, absque retractione non est: quia multa consideratione pastor utitur, ut culpa, quam retractando invenit, feriri absque retractione, & extingui velociter possit. Quòd si juxta historiam hujus paterni juramenti pondus attendimus: & illius temporis fervorem, & teporem pariter contuemur. Antiqui etenim patres, ut Deo placerent, ad mortem filiis etiam non parcebant. Nos autem eos, quos secundùm carnem diligimus, etiam tenui asperitate verborum insequi non audemus. Ecce, qui ad regnum filium nutriebat, dicit: [*Quia si per eum peccatum factum est, absque retractione morietur.*] Nos peccantes cernimus, & objurgarè peccantes aut nolumus, aut timemus. Cur ergo hoc facimus, nisi quia Deum, sicut illi nequaquam diligimus? Nam Moyses, ut bene peccatum idololatriæ vindicaret, Levitas viginti tria millia virorum jussit occidere. In cujus nimirum exercitatione cædis dixit: *Si quis est Domini, jungatur mihi. Ponat vir gladium super femur suum. Ite & redite de porta usque ad portam, & occidat unusquisque fratrem suum, & amicum, & proximum.* Quasi dicat: In hoc ostendet quisque quia sit Domini, si pro ejus amore fratri, proximo, vel amico non parcit. Dicit ergo Saül de filio: [*Quia absque retractione morietur:*] quia nobis jam sub Redemptoris gratia viventibus, & si mors non decernitur corporis, peccati non debet vita dilatari. Absque retractatione quippe rector interficit, cùm affectus carnis non aspicit: sed cùm crimen invenit, velociter ferit. Retractat quidem, qui ne scelestum acriter pungat, obsequia ab eo sibi impensa, aut consanguinitatis affectum cogitat. Qua in re notandum est, quòd non omnes culpæ acriter feriendæ sunt. Nam leves pulveris maculæ meliùs excutiendo, quàm lavando, aut ignem apponendo, terguntur. Graves etiam culpæ in omnibus æqua asperitate insequendæ non sunt: quia vulnera corporum pro ipsorum corporum natura, & robore vigorem exigunt medicinæ. Plerumque tamen prælati Ecclesiæ, cùm culpas audiunt, plus justo inferveſcunt: & dum vindictam metiuntur, nec vulnerum qualitatem, nec personarum delinquentium vigorem respiciunt. Qui nimirum tolerandi sunt, cùm minantur: sed ab ultione, bonorum consilio sedandi sunt. Unde & hîc subjungitur:

Exod. 32. d

Ad quod nullus contradixit ei ex omni populo.

Quia enim majorum minæ humiliter ferendæ sunt, dicitur: [*Nullus contradixit ei*] Et quia eorum nimietas salubri piorum consilio refrænanda est, non valde inferiùs cùm eandem mortem filio inferre rex tentat, omnis populus clamat: [*Ergo ne morietur Ionathas, qui fecit salutem hanc in Israel?*] Liberavit ergo populus Jonatham, ne moreretur. Sed quia nondum inventam culpam non ferire, sed invenire satagit latentem, sequitur:

Et ait ad universum Israel: Separamini vos in parte una, et ego cum Ionatha filio meo ero in parte altera.

Quid est, quòd regis præcepto populus à rege, & ejus filio separatur: nisi quia dum culpa latens, & suspecta quæritur, & superiores & inferiores personæ discutiendæ sunt? Sæpe quidem populus, sæpe eorum rector delinquit: & aliquando ipsa subditorum culpa prælato adscribitur, quo negligente impleri perhibetur. Cùm ergo ostensis superiùs indiciis, quia lateat in populo culpa cognoscitur, & in quo sit abscondita nescitur: se rex admisceat, ut an sua sit culpa, vel populi pastor sciat. Equidem rex Saül conscius culpæ non erat, quam ipse nec consensu, nec opere perpetraverat: & tamen discutiendus miscetur, ut si in se etiam latet inveniatur. Quasi enim se peccati insciam perquirebat, qui dicebat: *Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum: qui autem judicat me, Dominus est.* Quasi dicat: quærere meipsum, & invenire non desino: quia si mihi lateo, cui nuda sunt omnia, non latebo. Dicat ergo rex peccati illius, quod discutiebatur, non conscius: [*Ego cum Ionatha filio meo ero in parte altera:*] quia electi doctores, cùm in aliis per rectitudinis zelum sæviunt, sibimetipsis & suis familiaribus nequaquam parcunt. Quasi enim in una parte populum separant, & semetipsos non separant, qui subditorum culpas discutiunt: & ut semetipsos inveniant, investigare non curant. Magnum quippe est humanæ ignorantiæ pelagus. Nam si nosmetipsos quærere, & quales simus invenire vix aut nunquam possumus, alios quando possumus? Quid est enim, quod Propheta deplorat, dicens: *Cor meum dereliquit me.* Quid est, quod scriptura sacra denunciat: *Ignorat homo, utrum odio, vel amore dignus sit.* Item quæstionis suæ fructum Propheta denunciat, dicens: *Invenit servus tuus cor suum.* Si vix invenire cor sancti possunt, nosmetipsos inquirere, qua temeritate cessamus? Sed fortasse nec Propheta potuit, quia subjunxit: *Ut timeat te.* Inveniret utique cor suum, si pleniter cognovisset, odio an amore dignus existeret. Qui ergo non invenit, ut coram Deo securus esset, invenit utique, ut timeret. At nos nec istud facilè possumus: quia dum invenire peccata nostra, & inventa pensare negligimus, quasi perdito corde securi sumus. In parte ergo altera hi, illi in altera statuuntur; ut singulorum occulta considerentur, & inventa culpa dignâ pœnâ feriatur. Quod quia laudandum valde non dissuadendum est, sequitur:

1. Cor. 4. b

Ps. 37. b

Eccl. 9. b

2. Reg. 7. c

Respondit populus Saul: Quod bonum est in oculis tuis, fac.

Quid est autem, quòd populo Saül, ut se in partem unam separaret præcipit, & populus facere regem rogat quod præcipit: nisi quia inquirere semetipsos simplices nesciunt, etiam cùm jubentur? Dicit ergo: [*Fac quod bonum est in oculis tuis.*] Quasi dicat: Tu meliùs agere nostra poteris, qui lumen cordis non solùm tibi, sed etiam nostris prævidendis itineribus suscepisti. Sed rector de interna illuminatione laudatur, quam per gratiam habet, per æstimationem non habet. Laudatur quidem, quia cognoscere secreta aliorum possit, sed ipse semetipsum posse scire diffidit. Quia ergo lumen sibi tantæ gratiæ non adscribit, à Deo postulare hoc precibus non omittit. Unde & sequitur:

Et dixit ad Dominum Deum Israel: Da indicium. Quid est, quòd non responderis servo tuo hodie? Si in me aut in Ionatha filio meo hæc iniquitas est, da ostensionem: aut si est in populo tuo hæc iniquitas, da sanctitatem.

Indicium ergo dari petimus, quandò nobis abscondita revelari flagitamus Sed quærendum est, quid sibi vult tanta verborum diversitas? Nam in se & filio ostensionem dari petit, si in populo est iniquitas, sanctitatem. Quod tamen dici breviter potest, quia electi doctores sciunt propriam fortitudinem, sciunt populi subjecti infirmitatem. Pro se ergo solam ostensionem culpæ petunt: quia austeritate pœnitentiæ hanc soleant insequi, sciunt. Pro populo autem sanctitatem quærunt: quia culpas subditorum solùm scire appetunt; sed quos inveniunt prava agere, rogant ad veniam per lamenta pervenire. Quid est enim dicere: [*Da sanctitatem:*] nisi, Sanctifica, quos demonstras? Mihi eorum occulta detegis, sed detegendo nihil agitur, si quos ostendis, gratiam refundendo, non operis. Quia verò sæpe stant subditi, & prælati cadunt, sequitur:

Et deprehensus est Ionathas & Saül.

Et quia ipsa etiam culpa non facilè à quo sit perpetrata cognoscitur, sequitur:

Et ait Saul: Mittite sortem inter me & filium meum. Et captus est Ionathas.

Qui sortes mittunt, per visibilium rerum conjecturas latentia sæpe deprehendunt. Sic nimirum Jonas fugiens noscitur; sic Matthias Apostolus Apostolica celsitudine dignus invenitur. Sortes ergo spirituales ponimus, quando per exteriora signa operum, ad occultorum notitiam pervenimus. Sors enim uniuscujusque propria est conversatio. Unde in Sapientia reprobi dicunt: *Coronemus nos rosis, antequam marcescant: nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra: ubique relinquamus signa lætitiæ: quoniam hæc est pars nostra, & hæc est sors nostra.* Econtra autem Psalmista precatur, dicens: *Portio mea, Domine, sit in terra viventium.* Quod etiam Paulus denuncians, ait: *Nostra conversatio in cælis est.* Doctor ergo quasi singulorum sortes tenet, dum uniuscujusque conversationem videt. Et dum culpa noscitur, & rei persona nescitur, quasi sortes mittit, dum modum facinoris comparat personæ negligentis. Sed & fortè culpam deprehendit, dum quodam signo conjecturæ, pervenit ad evidentem criminis veritatem. Negligenter quidem præeminet, qui commissorum sibi fidelium nescit & fortitudinem & infirmitatem. Nosse enim debet fortes subditos, quibus sint virtutibus apti, quibus infirmi sint vitiis per negligentiam proximi. Nosse debet, quæ virtutum devotio istos excitet, quæ illorum negligentiam qualitas vitiorum turbet. Quasi ergo in exterioribus sortes singulorum tenet, dum prævidet quibus illi possunt vitiis obrui, quibus isti virtutibus exaltari. Causâ igitur cognitâ, quasi sortibus signa imprimit, dum patentis culpæ notam illius conversationi ascribimus, qui per negligentiam pronus, & vicinus ad illud facinus perpetrandum antè fuisse videbatur. Sed conjectura hæc habeatur ad indagandam veritatem, non ad rei inventæ certitudinem: quia illic statim subditum est:

Ion. 1. c dict. 1. d

Sap. 2. b

Ps. 141. b Phil. 3. d

Dixit autem Saul ad Ionatham: Indica mihi quid feceris.

Quid est enim, quòd captus interrogatur, nisi quia culpæ, quæ signis aut conjecturis deprehensæ videntur, feriendæ adhuc non sunt? Quasi enim jam vulnus tenetur, sed adhuc tectum est. Discooperiatur ergo, ut mederi valeat, & curari. Cogendus quidem aut admonendus est, ut culpam, quæ jam velut palam cernitur, confiteatur. Dicit ergo: [*Indica mihi quid feceris:*] quia crimen, quod apertis quibusdam indiciis noscitur, antè judicandum non est, quàm apertissimè demonstretur. Et quia electorum est peccare & resipiscere: culpas perpetrare, & perpetratas confitendo detegere, sequitur:

Et indicavit ei Ionathas, & ait: Gustans gustavi in summitate virgæ, quæ erat in manu mea paululum mellis, & ecce morior.

Quid est quod ait: [*Gustans gustavi?*] Quare non dixit superiùs: [*Gustans gustavi paululum de melle isto;*] cùm dixit: [*Vidistis quia illuminati sunt oculi mei, eò quòd gustaverim paululum de melle isto?*] Sed quidam dum peccata confitentur, ea nimirum quibusdam vocibus minuunt, dum se non ex toto animo commisisse ostendunt. Econtra autem electi viri quando se de minimis accusant, ea utique non quasi parva, sed quasi magna pronunciant. Quid est dicere: [*Gustans gustavi:*] nisi quòd foris peccatum exercui, magno concupiscentiæ ardore complevi? Et quid est post peccati confessionem dicere, [*Morior,*] nisi mortem à se pœnitendo & confitendo expellere, & expulsam timere? Quod quidem propriè est electorum qui peccata sua deserunt: & tamen hæc, quasi non deserta, pertimescunt. Et quidem puris confessionibus, & austeris pœnitentiæ cruciatibus delent: sed, quasi non delecta, vehementer timent. Sed quid est, quod ait: [*In summitate virgæ?*] nisi quia dum nos confitendo insequimur, proferre contra nos mendacium non debemus. Peccatum quidem in confessione prodendum est, sed augmentandum mendacio non est. Tale quidem debet esse in confessione, quale fuit in opere. Ut ergo ardor concupiscentiæ bene prodatur, dicit: [*Gustans gustavi.*] Et ut qualitas ejus appareat, subditur: [*In summitate virgæ,*] quasi dicat: Audacter inflammatus feci, sed hoc feci. Et quia filius regis confitetur, dicit: [*Quæ erat in manu mea.*] Virga Jonathæ prædicatoris doctrinam atque disciplinam signat. Quæ in manu tenetur, quando non solùm docet, sed quod docet, operando exercet. Quid est ergo, quod ait: [*Quæ erat,*] non, [*Quæ est in manu mea?*] nisi quia æstimationem electorum insinuat, qui etiam cùm prava committunt, prædicationis ministerio se indignos arbitrantur. Dicit ergo: [*In summitate virgæ, quæ erat in manu mea.*] Quasi dicat: De illo superbiens peccavi, quo peccando me indignum feci. Erat ergo in manu mea, & non est: quia etsi aliquando feci, quod docui; illud, quod operando tenui, superbiendo amisi. Nunc igitur timore perterritus dicit: [*Ecce morior.*] Et quia idem metus aliquando divina inspiratione menti incutitur, aliquando comminatione doctorum, subditur:

Et ait Saul: Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat: quia morte morieris Ionatha.

Sequitur:

Dixitque populus ad Saul: Ergone Ionathas morietur, qui fecit salutem magnam in Israel? Hoc nefas est. Vivit Dominus, si ceciderit capillus de capite ejus in terram: quia cum Deo operatus est hodie. Liberavit ergo populus Ionatham, ne moreretur.

Quid est ergo, quod dicit: [*Ergone Ionathas morietur:*] nisi quia aliud de eadem culpa moreretur?

Quibus

Quibus nimirum verbis populi, nobis ostenditur A virtus magnæ discretionis: quia in electorum examine, non solùm culparum causæ pensandæ sunt, sed etiam merita personarum. Quod apertè his verbis ostenditur: quia non ideo Jonathas non moriturus asseritur, quia erat filius regis, sed quia in Israël magnam salutem fecit. Cùm ergo magni viri cadunt, communi judicio tradendi non sunt: quia priora opera promerentur, ut posteriorum gravitas levigetur. Ipsa autem culpæ levigatio non acceptione personæ decernenda est, sed respectu prioris vitæ: quia ad absolutionem illius sanctæ Ecclesiæ lucra pensanda sunt, non carnalis affectio admittenda. Sed quid mirum, si ad absolutionem peccatoris propria merita suffragantur, quando in sacri eloquij auctoritate discamus, quia alij pro aliis liberati B sunt? Aliorum quidem bono opere alij adjuvantur, sicut ad peccantem regem Salomonem à Domino dicitur: *Quia non custodisti præcepta mea, discrumpens scindam regnum tuum, & dabo illud servo tuo. Verumtamen in diebus tuis non faciam propter David patrem tuum, sed de manu filij tui scindam illud.* 3. Reg. 11. b Hinc est, quòd non solùm patrum opera filiis prosunt, sed etiam cives pro civibus liberandos agnovimus. Evertendæ quidem Sodomæ se promisit Dominus parcere, si in ea tantùm decem justos inveniret. Hierusalem quoque respici misericorditer dicitur: quia aliquanta bona opera in ea inventa sunt. Gen. 18. d Hinc est quod Heli vitâ propriâ justus, sed auctoritate pastorali remissus, à viro Dei audivit: *Pars magna domus tuæ morietur, cùm ad virilem ætatem pervenerit, verumtamen non auferam penitus ex te virum ab altari meo:* Supr. 2. g C ut sacra scriptura hîc apertè monstraret, & pro dissolutione percussum, & pro præterita conversatione respectum. Sed percuti fortasse ex parte potuit: quia qualemcumque vitæ immunditiam habuit. De Jonatha ergo bene dicitur: [*Ergone Jonathas morietur, qui fecit salutem hanc magnam in Israel? Hoc nefas est: Vivit Dominus, si ceciderit capillus de capite ejus in terram, quia cum Deo operatus est hodie.*] Quasi dicat: Qui magna opera fecit, absolvi ex toto dignè promeruit. Quia igitur in Ecclesiastica censura, etsi non est acceptio personarum, est tamen discretio meritorum, aptè concluſit sententiam, dicens: [*Liberavit ergo Jonatham populus, ne moreretur.*] Quo in loco norandum est, quia rex bis jusjurandum interfectionis Jonathæ superiùs protulit, quem tamen victus populi instantiâ non D occidit. Quid est, quòd juravit, & juramenti assertionem nequaquam servavit? Sed ex hac re duo nobis documenta proveniunt, ut cauti scilicet, & discreti esse debeamus. Cauti quidem, ne juremus: discreti, si agere perversa juramus. Qui enim jurare cavet, perjurare omnino non potest. Sed cùm malè juratur, justiùs jusjurandum dimittitur, quàm compleantur crimina, quæ jurantur. Sit ergo unusquisque cautus, antequam juret, ut aut ne omnino juret, aut facturum se mala non juret. Cautos quidem nos esse Dominus insinuat, dicens: *Sit sermo vester: Est, est, non, non. Nolite jurare per cælum, neque per terram.* Mat. 5. f Econtrà autem reprobi, & incauti quidem sunt, & discreti non sunt. Nam sæpe se acturos mala repromittunt, & revocare promissa, E quasi perjurium incursuri non satagunt. Hinc est, quòd Herodes incautè juravit, & nefarium jusjurandum, quod protulit, in præcursoris Domini morte complevit. Marc. 6. d Cauti ergo in nostris dispositionibus esse debemus; sed si cauti esse negligimus, prætermittenda sunt proposita, non implenda. Sic quippe à proposito desistere, non est vitium levitatis, sed virtus discretionis. Tamen jurare, quæ revocanda sunt & detestanda, omnino cavendum est, & vehementer horrendum: quia cùm tale jusjurandum non impletur, non omnino culpa vitatur, sed minor eligitur. Sequitur:

Recesitque Saul, nec persecutus est Philisthiim.

Cùm Jonathæ culpa reperitur, cùm jusjurandum rex non perfecisse cognoscitur, cessare Philisthæos persequi perhibetur: quia dum propria infirmitate pastores deprimuntur, lucra aliorum exquirere fortiter nequeunt. Cessare etenim persequi Philisthæos, est ad tempus vitia aliorum insequi, prædicando desistere. Priùs enim esse intendendum judicant ad purificationem suam, deinde purgati vigilandum ad salutem alienam: quia dum silent, semetipsos præparant, ut quasi per pœnitentiam suam ad lucra aliorum fortiter surgant. Et quia sæpe dum doctor sibi conscius silet, quibusdam ejus subditis maligni spiritus, impia suggerendo, non silent. Sequitur:

Porro Philisthiim abiere in loca sua.

Tacentibus quidem doctoribus, in loca sua dæmones abeunt: quia per pastorum silentium non pereunt, nisi quia ad vitam æternam prædestinati non sunt. Loca etenim dæmonum sunt: quia divinâ præscientiâ in habitaculum Dei præordinati non sunt. Hinc est, quòd prædicantibus primis doctoribus, dicitur: *Credebant quotquot prædestinati erant ad vitam æternam.* Act 13. g Rom. 8. f Act. 16. b Hinc Paulus ait: *Quos præscivit, & prædestinavit, & quos prædestinavit, vocavit.* Hinc est, quòd volentes Apostoli transire in Asiam, à Spiritu sancto prohibiti sunt. Qui ergo non prædestinati sunt, sive audiant doctorum verba, sive non audiant, vocari in Dei habitaculum nequeunt: quia per nequitiam, in qua sunt ante constitutionem mundi prægogniti, locum in se malignis spiritibus paraverunt. Bene igitur, dum insequi Philisthæos cessare dicitur, in loca sua dæmones abiisse referuntur: quia aliquando Dei dispensatione doctores tacent, ut illis tacentibus hi, qui Domini non sunt, à malis spiritibus recipiantur. Sed, ut dixi, cùm post culpam pastores tacent, semetipsos humiliant, ut purgati in ministerium prædicationis potenter surgant. Dum tacent, infirmitatem suam pensant, sed considerando semetipsos, contra occultos hostes se validiùs roborant. Unde & bene subjungitur.

At Saul, confirmato regno super Israel, pugnabat per circuitum contra inimicos ejus.

Debilitatur quidem regnum, quando pastores in aliquibus culpis cadunt. Sed debile confirmatur, cùm per satisfactionem pœnitentiæ ad opus magnæ virtutis eriguntur. Et super Israël confirmari dicitur: quia dum ad vitæ altitudinem proficit, eos, quibus præeminet ordine, vincit conversatione. Videntibus Deum prælatus est, sed supra Deum videntes extollitur, cùm præ ceteris in divina assumitur contemplatione. Merito ergo dicitur: [*Pugnabat contra omnes inimicos ejus, & quocumque isse vertebat, superabat:*] quia qui æterna altiùs conspicit, facilè conterit quidquid de infimis sibi ad pugnam venit. Quia enim nulla terrena sibi jam placent, qui per magnam charitatem super Israël, id est, in cælestibus regnat, quocumque se vertit, superat. Quid enim huic malignus spiritus suggerat, qui terrena nulla considerat, qui læta sæculi nulla jam amat? Pugnat doctor, dum prædicat, sed superat: quia quod prædicando prohibet de mundi delectatione contingere, conversationis virtute persuadet. Et quia pugnare in circuitu contra inimicos dicitur, magnæ laudis ejus victoria esse demonstratur. Ex omni quidem parte perfectum esse doctorem docet, qui ex omni parte fortissimos habet inimicos. Dum ergo ubique verti & superare dicitur, quanta ejus gloria prædicatur? Quid est ergo, quòd in circuitu

hostes habere dicitur, nisi quia maligni spiritus omnibus sensibus nostris insidiantur? Nam loquendo alios, alios videndo decipiunt. Alios per auditum, alios per gustum vel olfactum fallunt. Alios etiam per insidias illecebrosæ delectationis, vel cogitationis pertrahere ad immunditias satagunt. Alios foris obscœna offerunt, quæ mentis deliberatione sequantur. Sed ut rectiùs hunc circuitum demonstremus, hunc dum ad læta pertrahunt, eis quasi ad dexteram insidias ponunt. Illum dũ per adversa dejiciunt, quasi à lęva parte constringunt. Nos dum ad præterita oblectamenta invitant, quasi à retrò præcipitant. Illis quasi ab anteriori parte obviant; quia sæpe infirmorum mentibus districtæ conversationis, & vitæ longitudinem quasi consulendo monstrant. Ab ante enim veniunt, quia proficiscí ad cælum animas non permittunt. In circuitu ergo inimicos habemus, quia antè, retrò, in dexteram & sinistram malignorum spirituum certamen patimur. Unde & beatus Petrus Apostolus nos cohortatur dicens: *Adversarius vester diabolus, tanquam leo rugiens, circuit, quærens quem devoret, cui resistite fortes in fide.* Sed jam belli circuitum novimus, qualiter per circuitum reges vincant, videamus. In circuitu quidem vincunt, qui linguam, & os, & oculos, & omnia corporis membra ab illicita actione custodiunt. Dum enim linguam perfectè per silentium muniunt, quasi in una parte victores sunt: & dum vident oculis, quæ concupiscere dedignantur, ex alia parte victores fiunt. Sæpe etiam mala audiunt & repellunt, & quia noxia reprobant, & reprobando triumphant. Cunctis ergo sensibus victores sunt, qui per eorum aliquem subdi malignis spiritibus nolunt. Sed & dum cordi inepta cogitatio offertur, hostis, qui reprobatur, eliditur. Qui enim noxia quæque abjicit, hostem potenter premit. Et quia item læta contemnit, & adversa non metuit, quę reliquit aliquando perversa non repetit, & ad cælestia ferventer currit, hostes, quos in circuitu patitur, superare declaratur. In quibus profectò adversariis, quia insidiæ oppositæ quinque corporalibus sensibus designantur, aptè per quinarium numerum exprimuntur.

1. Pet. 5. c

Contra Moab, inquit, *& filios Ammon, & Edom, & regem Suba, et Philisthæos.*

Qui enim quinque gentium nomina posuit, oppositas quinque sensibus corporis fraudes dæmonum designavit. Sed quia doctor non solùm vivendo, sed etiam docendo dimicat, cùm contra omnia vitia disputat, cùm ea verbi gladio in auditorum suorum mentibus necat, nimirum in circuitu & pugnare cernitur, & quocumque se vertit superare. Sed quædam specialiter nominantur, quæ sibi principaliter obstant: [*Contra Moab*, inquit, *& filios Ammon, Edom, & regem Suba, & Philisthæos.*] Moab, ex patre interpretatur; Ammon, populus mœroris; Edom, rufus; Suba, incensa, sive, convertens; Philisthæus, poculo cadens, Quid enim his nominibus nisi gradus *pessimæ vitæ exprimitur? In Moab quippe qui ex patre dicitur, concupiscentia designatur. In mente quidem reproba, quia à diabolo ponitur, quasi à patre generatur. Quid verò per Ammon, qui populus mœroris interpretatur, ostenditur, nisi frequentia malorum operum? quia enim multa sunt, populus dicitur: & quia ad æterni luctus amaritudinem reprobum unumquemque perducunt, mœroris populus rectè nominatur. Edom verò, qui rufus dicitur, quid nisi peccandi nimium fervorem insinuat? priùs enim peccare quisque consuevit, deinde per usum peccandi proficit in augmentum fervoris: ut peccare sæpius audeat, & hoc, quod audendo ingeminat, semper iterare ardentiùs concupiscat. Quo nimirum peccandi ardore agitur, ut in mente reproba quidquid virtutis aut boni operis viruit, comburatur. Incensa ergo post Edom in spirituali bello describitur: quia ita est perditæ mentis casus, ut cùm ferventer mala congregare nititur, bonis omnibus quasi per combustionem perditis & redactis ad nihilum spolietur. Suba etiam convertens dicitur: quia & formam Dei de reproba mente fervens peccatum tollit, & hanc ad apostatæ Angeli formam redigit. De qua jam per divinam sententiam dicitur: *Cùm venerit impius in profundum malorum, contemnit.* Superba quidem mens jam divina mandata despicit, & semetipsam carnalibus desideriis subdit. Quis ergo est rex Suba, nisi ille, de quo ad beatum Job à Domino dicitur: *Ipse est rex super universos filios superbiæ.* Philisthæi verò, qui poculo cadunt, qui sunt, nisi qui omnibus supradictis malis ebrij sunt? qui sic cælestia obliviscuntur, ut ad hæc evigilare aut vix, aut numquam videantur. Per Moab ergo concupiscentia carnis exprimitur: per Ammon, frequens usus malæ operationis: per Edom, peccandi ardens desiderium: per Suba, vastatio & combustio virtutum: per Philisthæos, oblivio cælestium. Cùm ergo electus doctor aliquem educere de tantorum laqueorum medio appetit, quantæ virtutis certamen sumit? Et quia de omni hoc perditionis gradu per doctorum laborem ad pœnitentiam redeunt, quocumque se vertit superare perhibetur. Prædicando etenim aliquando concupiscentiam in alicujus corde interficit, aliquando usum pravæ operationis. Modò illos trahit, qui in usum peccandi transierant; modò illos, qui, combustis & ad nihilum redactis virtutibus, regi suo diabolo quasi incensi serviebant. Et quia prædicando superna memorat, cadentes poculo, & cælestium oblitos ad spiritualis vitæ studium excitat, & per amorem ardenter inflammat. Bene ergo dicitur:

Pro. 18. d

Job 14. d

Quocumque se vertebat, superabat.

Quia dum de omni genere peccatores ad vitam trahit, triumphare ubique cognoscitur. Hos nimirum triumphos agere suos milites, suos principes imperabat Dominus cùm dicebat: *Ite in orbem universum, & prædicate Evangelium omni creaturæ.* Omni creaturæ Evangelium prædicare præcipit, qui omnia genera hominum duci ad fidem voluit: ut dum nobiles regum suorum triumphos ostenderet, eos superare ubique monstraret. Unde scriptum est: *Qui vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Omnes quippe homines vult salvos fieri: quia de omni hominum genere eligit, quos ad gaudium æternæ salutis trahit. Sed quid speciali fortitudine agat, exponit, quia dicit:

Marc. 16. d

2. Tet. 2. b

Congregatoque exercitu, percussit Amalech, et eruit Israël de manu vastatorum ejus.

Amalech, populus lambens interpretatur. Quid ergo per Amalech, nisi fornicationis spiritus designantur? Lambere enim eorum est, ad peccandum mentem carnis blandimento delinire. Velut enim linguæ tactu lambere ambiunt, cùm levibus suggestionibus mentem tangunt. Quid est, quòd contra Moab & Ammon, quòd Edom & regem Suba pugnasse & vicisse dicitur, non tamen exercitum congregasse: sed ut Amalech vinceret, exercitum congregavit? Quid est, quòd exercitum congregavit, nisi quia ad extinguendum fornicationis spiritum, virtus una non sufficit? Abstinentia quidem ciborum contra hoc vitium fortissima est, sed sola non prævalet: velut enim miles est, & pugnare potest, superare non potest: quia Amalech non vincitur, nisi exercitus congregetur. Qui ergo fornicationem percutere appetit, addat abstinentiæ corporis virtutem humilitatis. Nam si mens Deo subdi humiliter despicit, carnis suæ desideria dominando ac præeminendo non premit. Sed adhuc necesse est, ut congreget: quia exercitum parvum habet. Virtuti ergo

* al. pessimi ex. prim.

humilitatis & abstinentiæ corporis addatur frequens numerus orationis. Affectus quidem cordis intenti cœlestibus, contra carnis bellum fortes milites sunt. Jam ergo in frequenti assiduitate precum aciem habet, sed exercitus non unam tantùm aciem, sed plures habet. Adhuc itaque exercitum perfectum non habet, & Amalech percutere nequaquam valet. Nunquid ei prodest, quòd jejunando se atterit, quòd ad tempus orando compungitur, si mens lubrica cogitet, & phantasmata lasciviæ in semetipsam portet? Sed vitare turpes cogitationes non prævalet, qui honestas in se non habet. Quia enim semper cogitamus, exquirenda sunt nobis bona, ne mala cogitemus. Quid verò sunt omnes turbæ bonarum cogitationum, nisi innumerabiles mentis acies? Nam dum mentem ambiunt & minuunt, ad eam accedere turpissimos inimicos non permittunt. Et quia cogitando ad desiderium magnæ puritatis accendimur, armis potentibus milites nostri induti sunt, quibus fornicationis impetus & depellendo in fugam vertunt, & ad nihilum deducendo perimunt. Nam unde ad animam intrare cogitationes possint, non habent, quę quasi fortissimo milite, honestate cogitationum bonarum undique ornata est. Nunc ergo exercitum anima congreget, quæ Amalech vult perimere, & de manu vastatorum ejus videntem spiritum liberare. In horum medio resideat; ut cuncta exemplis electorum fortium, circumdata doctrinis scripturarum, nullam partem sui vacuam habeat, unde hostis irrumpat. Quia ergo innumerabilia sunt exempla fidelium, quia multa documenta scripturarum, exercitus magnus & fortis est, sed ad congregandum difficilè non est. Bene ergo de Israëlis rege dicitur: [*Congregato exercitu, percussit Amalech,*] quia fornicationis spiritus non antè vincitur, quàm per abstinentiam corpus atteratur, & omnis turpitudo obscœnæ cogitationis, bonis mentem replentibus, effugatur. Tunc quippe eum lambere, id est, delinire populus lambens delectando non potest: quia domita carne jejuniis, humilitatis arce præditâ mente, orationis armis accincta, intenta doctrinis cælestibus, exemplis munita impiæ suggestioni aditum præbere consentiendo non prævalet. Quæ nimirum exercitus congregatio bene regibus, id est, Ecclesiæ doctoribus convenit: quia quisquis ad extinguendam fornicationis rabiem electos subditos instruere nititur, hæc plura auxiliorum agmina ei verbo congreganda sunt. Bene & Israël erutus de manu vastatorum ejus asseritur. Erui quidem evelli dicitur. Et quod evellitur, altas radices in profundiora mersisse sentitur. Manus verò vastatorum potestas est malorum spirituum. Unde 2. Pet. 2. d etiam scriptum est: *A quo quis vincitur, ejus servus efficitur.* Quid ergo colligitur, nisi quia dum fornicatores desideriis carnis assentiunt, potestati malorum spirituum subiguntur? Quia item altum est fornicationis blandimentum; dum in hoc anima per desiderium mergitur, quasi in profundum radicibus tenetur. Erui ergo de manu vastatorum, est à fornicationis abysso, qui in potestate dæmonum est, liberari. Bene etiam vastatores fornicationis impetus dicuntur: quia de vitio luxuriæ per beatum Job dicitur: Iob. 31. b *Ignis est usque ad perditionem germinans, & omnia eradicans germina.* Vastator quippe fornicationis spiritus dicitur: quia quem invaserit, ei nimirum nulla virtutum dona derelinquit. Ad laborem quidem ministerij, bona quidem aliqua habere potest, sed ad meritum salutis ea habere non potest. Vastari ergo dicitur, cui perdita castitate ad vitam bona alia nulla prosunt. Vastari etiam horti tenera dicuntur. Qui enim sunt horti superni sponsi, nisi corda sanctorum per custodiam munita, & per castitatis odorem florida? Nam dum nullos motus turpes recipiunt, albo pudoris flore decorantur. Unde & Cant. 1. d sponsæ in Cantico sponsi laudibus dicitur: *Quæ habitas in hortis, audire me fac vocem tuam.* Et rursus: *Hortus conclusus soror mea sponsa.* Hortus quidem, quia virtute eximiæ castitatis floridus: conclusus autem, quia per continentiam munitus. Hinc sponsa quid sponsum oblectet, exponit, dicens: *Sponsus meus mihi, & ego illi, qui pascitur inter lilia donec aspiret dies, & inclinentur umbræ.* Immundi ergo spiritus vastatores sunt: quia si pudica corda decipiunt, decepta teneros flores tantæ virtutis perdunt. Qui itaque cùm ab immunditiis ad castitatem redeunt, quia diras dæmonum potestates effugiunt, & à profundo perditionis ascendunt, de manu vastatorum erui aptè memorantur. Sed rex, qui eruere populum dicitur, quales adjutores habeat, videamus. Nam sequitur:

Ibid. 4. d

Ibid. 4. d

B *Fuere autem filij Saul Ionathas, et Iesui, et Melchisva: nomina duarum filiarum ejus nomen primogenitæ Merob, et nomen minoris Michol.*

Filij Saül, qui non ad quamlibet hereditatem, sed ad regnum nascuntur, illos insinuat, de quibus sanctæ Ecclesiæ per Psalmistam dicitur: *Propatribus* Ps. 44. d *tuis nati sunt tibi filij, constitues eos principes super omnem terram.* Quos tres esse agnovimus: quia idem sanctæ Trinitatis prædicando defendunt. Sed quia percusso Amalech, regis filij nominantur, eorum numerum ad virtutum merita referamus. Maceratio quidem corporis, circumspectio mentis, simplicitas intentionis, tria sunt. Quia ergo doctores sanctæ Ecclesiæ ad reprimendam carnis libidinem C fortes sunt, ad cordis custodiam sapientes, intentionem cordis in cælum sublevando sublimes, tres esse Saül filij dicuntur. Tria etiam sunt, fortitudo operis, virtus charitatis, & affluentissima gratia prædicationis. Doctores quippe sanctæ Ecclesiæ, quia magna conversatione sublimes sunt, magna charitate ferventes, magna verbi sapientia facundi, ternario numero aptè signati sunt. Quorum certè virtutibus nomina conveniunt: quia Jonathas, columbæ donum dicitur; Jesui, planicies, sive, desiderium meum; Melchisva, rex meus salus. Quia enim præcellentia dona Spiritus sancti doctores habent, columbæ donum rectè nominantur. Quia item inter dona sublimia humiles sunt, planicies dicuntur. Quia pro subditis sibi fidelibus ardenter D æterna postulant, desiderium meum esse perhibentur. Quæ quidem vox parvulorum subditorum esse cognoscitur, virtus verò tanti nominis prælatorum. Qui enim parvuli, & frigidi adhuc in nostris negligentiis jacemus, ad cælestem patriam ardentibus desideriis non flagramus. Sed quod nos ardenter flagitare non possumus, pro nobis postulat, quia ad illam, quam nobis adipisci desiderant, patriam, magnis desideriis anhelant. Pro excellentia ergo charitatis non desiderantes, sed desiderium regis filius dicitur, ut in doctoris mente flagrare ignis dilectionis specialiter demonstretur. Unde & de Domino per Psalmistam dicitur: *Qui facit Angelos suos spi-* Ps. 130. d *ritus, & ministros suos ignem urentem.* Hinc est item Dan. 9. a quòd Daniel vir desideriorum dicitur: quia prospera E populi sui magnis precibus postulasse perhibetur. Melchisva verò dicitur, rex meus salus. Rex quippe prædicator dicitur: quia celsitudinem tenet ordinis, & dignitatem magnæ conversationis. Rex item dicitur: quia summam tenet celsitudinis, & vigorem auctoritatis. Salus etiam dicitur, ut ejus integritate ægritudo populi depelli posse sentiatur: Meritò enim vitæ & devota oratione homo agere quotidie debet doctor; ut subjectus sibi quisque pertingere valeat ad salutem. Sed notare iterum doctor debet, quia cùm à subditis nominatur, non rex noster, sed rex meus dicitur. Quid est ergo, quòd rex meus dicitur, nisi quia tam familiaris esse debet

omnibus, ut singulorum esse per amorem sentiatur? A Sed quia meus dicitur, rex nominatur: quia humilis & affabilis prædicator hoc ipsum, quod præeminet, non videtur esse suum singulariter, sed speciale singulorum, cùm tam communis per gratiam esse nititur, ut ejus celsitudo propria uniuscujusque fore videatur. Onus autem verbi dicitur, quia videlicet salus mea dicitur, per quod nimirum diligens prædicatoris studium & sollicitudo commendetur: quia sic debet intendere simul omnibus, ut quærat, & agat propria singulorum. Ab unoquoque etenim salus mea dicitur: si uniuscujusque infirmi curam suscipit, & hunc ad æternæ salutis bona perducit. Quæ verò sunt Saül filiæ, nisi prædicatori subditæ electorum qualitates? Alij quippe activæ vitæ studiis B serviunt, alij verò contemplativæ remotionibus absconduntur. Filiæ quidem dicuntur pro fœcunditate. Illa quidem parit multitudinem bonorum operum; ista verò internorum plenitudinem gaudiorum. Meritò igitur regis filiæ nominantur; quia dum concipiunt de verbo Dei, cælestes fructus parturiunt. Unde bene Merob, de multitudine dicitur. Activa etenim vita, quia ex multis bonis operibus perficitur, de multitudine rectè nominatur. Vel, de multitudine dicitur: quia qui Deo per activam vitam placent, multi sunt. Quia enim pauciores numero sunt, qui per contemplativam cælestibus gaudiis inhiant, in eorum comparatione illos, qui activæ vitæ inserviunt, multos vocat. Qui profectò multi sunt numero, ministerio divisi: quia etsi unam cælestem patriam bonis operibus quærunt, tamen variis operi- C bus pietatis inserviunt. Quorum certè nonnulli in tantum amorem conditoris proficiunt; ut ipsa etiam opera bona deserant, atque ad contemplativæ vitæ dulcedinem transire, & in ea Deo vacare concupiscant. Unde & bene Michol in lingua nostra, ex omnibus dicitur. Ex omnibus quidem fit: quia nullus est perfectus in contemplatione, qui ex labore boni operis non pervenit ad arcem ejusdem contemplationis. Unde & in Evangelio Dominus dicit: *Ve-*
Mat. 11. d *nite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Tunc qui laborat, vocatur, quando bene agenti desiderium æternitatis infunditur. Et ad vocantem se accedunt, quando ad contemplativæ vitæ quietem veniunt. In qua nimirum laborantes, reficiuntur: quia amoris gaudia de divina D contemplatione abundanter sumunt. Ipse quidem accedentes reficit, qui puris mentibus semetipsum ostendit. In cujus revelatione quia contemplationis gaudia multa inveniunt, quasi omnimoda delectationis dulcedine, non ab alio, sed ab ipso saturantur. Michol ergo, ex omnibus dicitur: quia contemplativæ vitæ secretum nullus expetit, qui in aliqua priùs operatione bona non fuit. Minor ergo soror dicitur: non quia inferior dignitate, sed quia posterior tempore. Si quis autem velit per primogenitam filiam contemplativam vitam, per minorem activam potest accipere. Et tunc quidem Merob, de multitudine dicitur, quia multitudinis turbas deserit, & ad rariorem numerum in contemplatione perfectorum venit. Non ergo multitudo, sed de multitudine esse dicitur; ut non hi, cum quibus est, E sed unde venerat, agnoscatur. Michol verò, ex omnibus dicitur; ut in activa vita universalis vita sanctæ Ecclesiæ designetur. In activa etenim vita etiam illi sunt priùs, qui postea ad contemplativæ secretum transeunt, sed in contemplativæ remotione, exterioris vitæ sollicitudine gravati non sunt. Illa ergo de multitudine, ista verò de omnibus dici potest: quia activa vita omnes continet, contemplativa omnium conspectum declinat, ut se, conspectu mentis, cælestibus jungat. Quomodo igitur Saül filię dicuntur, nisi quia utraque vita studio boni rectoris ostenditur? Qui enim nos docent bona agere, æternæ vitæ studiis vacare, ab illo nobis generantur, cujus magisterio in corde nostro discuntur. Quod quidem quia de activæ vitæ operibus constat, mirum de contemplativa videtur, quæ per Mariam Marthæ sororem, quæ ad pedes Domini sedere, & *Luc. 10. b* verbum ejus audire describitur. Sed facilè respondetur: quia dum sedet Maria, perfectos in contemplatione signat. Filia tamen Saül Merob rectè dicitur: quia etsi sedens ad pedes Domini, quæ vult, ab eo audit & discit; tamen priùs discere debet, quomodo sedere possit. Hoc nimirum quia sapientis & *1. Reg. 18. d* eruditi doctoris eruditione cognoscitur, Saül esse filiam Merob rectè memoratur. Quam profectò in conjugium David dare promisit, sed ei minorem dedit: quia nonnulli contemplativæ vitæ pulchritudinem diligunt, ad cujus amplexus accedere nequaquam permittuntur. Quia enim regendis fidelibus gregibus foris necessarij sunt, summus rex sic ordinat, ut Michol minorem accipiant, & Merob majorem numquam comprehendant. Plerique autem post minorem majorem accipiunt; quia post devota charitatis opera, ad intimi secreti amorem recipiuntur: quod benè Jacob insinuat, qui Rachelem *Gen. 29. c* amavit, sed priùs Liam accepit, & sic deinde Rachelem in conjugium sumpsit. Quid est hoc quòd Jacob utramque sororem habere licuit, David autem ad majoris thalamum non pervenit, nisi quia David rex fuit, Jacob verò rex non fuit? Qui ergo regimen animarum suscipit, hunc censura Ecclesiastica susceptum gregem deserere, & remotæ vitæ otiis vacare non sinit. Sed Merob David promittitur, & numquam datur: Michol sola datur, quia nonnulli cùm curam animarum suscipiunt, putant se sic aliorum sollicitudinem gerere, ut sibiipsis valeant per sollicitudinem vacare; & tamen quietem, quam in prælatione quærunt, nunquam inveniunt: fitque ut dum impetrare à Domino gratiam tantæ puritatis nequeunt, quasi iram incurrisse Domini, pertimescunt. Quasi ergo irato rege promissam sibi primogenitam perdunt: quia eum, quem se putabant in prælatione habituros amorem quietis intimæ, amplecti non possunt. Hęc autem breviter per excessum diximus, nunc ergo ad dimissa redeamus. Ambæ ergo Saül filiæ dicuntur, sed nomina diversa sortiuntur: quia & differunt & conveniunt. Conveniunt quidem: quia ad æternam vitam, quam diligunt, per amorem tendunt. Item conveniunt: quia bona opera, quibus hæc indesinenter extenditur, illa quomodolibet operatur. Quia igitur ambæ amant, quæ vident æterna, ambæ ad illa per bonam operationem pervenire desiderant, quomodocumque conveniunt: differunt autem, quia plus agit una, plus videt altera. Nam & Lia non dicitur fuisse cæca, sed lippa. Et Rachel si non tantos peperit, omnino tamen sterilis non remansit. Nam si altera vita alteram contemplando aut operando superat, nulli autem eorum visionis claritas demitur, nulli fœcunditatis gloria denegatur. Videndo tamen & agendo differunt: quia activa vita visionem habet in transitu, opus verò in intentione: contemplativa verò opus in itinere, intentionem in quiete. Unde bene Evangelista Marcus, cùm sub illarum trium mulierum specie contemplativæ vitæ amorem ostenderet, ait: *Emerunt aromata, ut venientes ungerent* *Marc. 16. a* *Iesum.* Quasi dicat: Steterunt in opere, ut currere valerent ad contemplationem. Aromata quidem emere, est per laborem boni operis, bonæ opinionis odorem circumquaque dilatare. Et Jesum in sepulcro ungere, est per mortificationem carnis ad devotionis intimæ pinguedinem pervenire. Nam velut in sepulcro ungitur, quando à consepultis ad gaudium intimæ claritatis suæ devotissimè pervenitur. In transitu ergo operationem habent: quia etsi aliquando operantur, quasi currendo hoc deserunt, qui ad locum dilectæ solitudinis, magno spiritus impetu impelluntur. Nam quia totis desideriis in

æternorum amore requiescunt, videre magis, quàm ministrare appetunt. Rari ergo sunt in publico operis, assidui in secreto contemplationis; foris parum, satis intus immorantur. Nam & fornicationem esse solent judicare, vel ad momentum à Christi contemplatione discedere. Econtrà autem activa vita, quæ frequens circa ministerium satagit, rara est in secreto contemplationis. Nam quæ æterna sibi præparare non sedendo, & audiendo, sed satagendo & ministrando proposuit, non damnum, sed dispendium putat, si sibi vacans, & sua petens, & non quæ aliorum, à solita obsequiorum oblatione requiescat. Plus igitur operando laborat, minùs
Luc.10.g obsecrat. Unde & Martha, *quæ circa frequens ministerium satagebat, stetit, & locuta est.* Quæ enim stetit, ei nimirum sedere non licuit: quia si ad audiendum sederet, imparatum fortassè ministerium, & insufficiens impendisset. Et notandum, quia transeundo Dominum Martha vidit, non tamen transeundo, sed stando loquitur. Nam Evangelista
Ibid. cautè expressit, dicens: *Quæ stetit, & ait.* Quo profectò exemplo instruimur, ut qui fratribus ministeria exhibemus, si per moram sedere ad Redemptoris pedes non possumus, per aliquantulam morulam Redemptori assistere debeamus. Sed bene ei assistimus, si transeundo, & serviendo videamus. Quid est autem transeundo Dominum cernere, nisi in omni nostro bono opere, ad ipsum cordis dirigere intentionem? Transimus enim, quando huc illuc discurrendo in membris suis Domino ministramus. Sed transeundo Dominum cernimus, si per omne, quod agimus, præsentem nobis ipsum cui placere cupimus, contemplamur. Quo in loco notandum
Luc.10.g est: quia confidenter Martha loquitur, dicens: *Domine, non est tibi curæ, quòd soror mea reliquit me solam ministrare?* Quod certè perfectis quibusdam operariis sanctæ Ecclesiæ convenit; qui omnipotenti Deo preces tantò fiduciàliùs offerunt, quantò laboriosiùs ei in membris suis se ministrasse meminerunt. Sed quia in ipsis etiam, quæ activæ vitæ deserviunt, nimietas sollicitudinis cohibenda est: Martha reprehenditur, quæ tam sollicita asseritur, ut erga plurima turbetur. Actionis quidem fervor tunc rectè disponitur, cùm sic insistimus operi, ut tranquillo corde eum, cui opera nostra consecrare nitimur, videamus. Quid est ergo nimietas sollicitudinis, nisi confusio supernæ intentionis? quia dum se erga plurima dividit, divisa jam ad supernorum intuitum non assurgit. Illud enim æternum, & simplex bonum æternæ visionis, anima quia vix unita comprehendit, se nimirum ad id divisa non erigit. Dicit ergo operum nostrorum dispositor & receptor: *Unum est necessarium:* ne se mens ad multa dividat, ut per tranquillitatem unita, ad summi boni intuitum potenter surgat. Duæ igitur filiæ Saül, etsi pariter regis sunt filiæ, nominibus differunt: quia vita activa, & contemplativa nobilitate religionis generosæ sunt, sed non sunt pares pro diversitate officij. Sed quia earum patrem ostendimus, matrem pariter demonstremus. Sequitur:

Et nomen uxoris Saül Achinoë, filia Achimaas.

Quæ est enim prædicatoris uxor, nisi bona voluntas? Qui enim per amorem bonæ voluntati conjungitur, ei utique quasi ex nobili conjuge filij oriuntur. Nam cùm bonorum operum fructus proferre volumus, necesse est, ut priùs eos in bona voluntate seminemus. Unde bene Achinoë, fratris requies interpretatur. Frater quippe noster ille est, qui à mortuis resurgens, Mariæ Magdalenæ locutus est,
Ioan.20. d dicens: *Vade, & dic fratribus meis: Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum.* Hinc Paulus nobilitatem electorum asserens, ait: *Heredes autem Dei, coheredes Christi.* Quid est, quòd dicitur, fratris requies, nisi quia Redemptor humani generis in bona coheredum suorum voluntate requiescit? Et quia ab ipso nobis bona voluntas impenditur, à quo inhabitatur, filia Achimaas esse perhibetur. Achimaas enim, fratris decor, vel, frater decor interpretatur. Frater quippe & decor Redemptor noster dicitur: quia humana natura per peccatum primi hominis dignitatis suæ vigorem perdidit, sed in persona Redemptoris, aucto sibi splendore, radiavit. Decor quippe noster est: quia quicumque in sancta Ecclesia virtutum claritate fulgescunt, de plenitudine lucis illius omnes accipiunt. Hinc Paulus ait: *Ei se infu-* Col. 2. b
dit omnis plenitudo divinitatis corporaliter. Dum ergo bonam prædicatorum nostrorum voluntatem Propheta Samüel respicit, typis visa exprimit, dicens: [*Achinoe filia Achimaas:*] quia nimirum magna est pulchritudo bonæ voluntatis, sed de infusione nascitur Redemptoris. Debet namque amari ut conjux; sed si pater aspicitur, ex nobilitate ampliùs amatur.

Et nomen principis ejus Abner, filius Ner, patruelis ejus.

Abner dicitur, pater meus lucerna, Ner etiam, lucerna dicitur. Quid ergo Ner, nisi sermo scripturarum accipitur? Litera quidem sanctæ scripturæ quasi hujus lucernæ texta est: intellectus verò spiritualis claritas luminis; oleum verò ejus, devotio amoris. Filius ergo lucernæ, est qui verba scripturarum libenter audit, & sapienter intelligit; & quæ per intellectum colligit, per affectum charitatis apprehendit. Cur itaque dicitur filius lucernæ, nisi quia, quod de lumine nascitur, lumen est? Quid enim peccatum nisi tenebræ? Quid item bonum opus nisi lumen? Sancti enim viri dum ad ducatum scripturarum gressus operum dirigunt, quasi ex lumine lumen accipiunt spiritualis eruditionis. Hoc quippe lumen de lumine Joannes exprimens, ait: *Omnis qui natus ex Deo est, non peccat: quia gene-* 1. Ioan. 3. a
ratio cælestis servat eum. Quid est nasci de Deo, nisi cognitam in sanctis scripturis ejus voluntatem diligere? Et quid est non peccare, nisi in luce justitiæ semper consistere? Quasi enim de luce nos lucem facere volebat beatus Petrus Apostolus, cùm dicebat: *Habetis propheticum sermonem, cui bene facitis at-* 2. Pet. 1. d
tendentes, tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec aspiret dies, & lucifer oriatur in cordibus vestris. Meritò igitur Abner, pater meus lucerna dicitur, ipse quoque pater ejus lucerna nominatur: quia illi in sancta Ecclesia lucere per exempla aliis possunt, qui eruditione scripturarum, & claritatem acceperunt luminis, & oleum perfectæ charitatis. Sed per Joannem non peccare dicitur, ut prædicatorum robur insinuet, qui sic peccatoribus manum porrigunt, ut tamen ipsi peccatorum tenebris non fœdentur. Sed quid est, quòd patruelis Saül dicitur? Patruelis autem dicitur, qui nascitur ex fratre patris. Unde & hîc quoque subjungitur:

Cis fuerat pater Saul, & Ner pater Abner filius Abiæ.

Et cùm eligendus rex peteretur, dictum est: *Et* Sup. 9. a
erat vir nomine Cis filius Abiæ. Quia verò ista stirpis regiæ nomina quid significent, pleniùs exposuimus, hoc tantummodo exprimamus quomodo Abner patruelis Saül esse referatur. Sed Saül filius Cis, id est, duri, esse cognoscitur: Abner etiam lucernę filius perhibetur. Durum hunc austeræ nimis conversationis viros ostendimus designare; Ner, lucernam interpretari. Quid est igitur, quòd lucerna, & durus ejusdem patris esse filij dicuntur: nisi quia à Deo est, & quòd scriptura sancta austerum præcipit, & virtus exterior duræ conversationis? Frater quippe lucernæ durus est; quia gratiam implendæ legis

ab eo habet, à quo ipsa lex ortum habet. Unde & Psalmista confidenter repromittit, dicens: *Etenim benedictionem dabit, qui legem dedit.* Legem quippe dare, est præcepta vitæ electis proferre: benedictionem etiam dare, est gratiam implendæ legis impendere. Quia ergo ab uno sunt tam lumen scripturæ, quàm asperitas vitæ nostræ, Cis & Ner unius patris filij esse referuntur. Abner ergo filius Ner, Saül regis patruelis esse rectè dicitur: quia qui ad curam animarum eligitur, duræ & asperæ vitæ debere esse judicatur. Sed qui prædicatorum adjutores esse cupiunt, nunquam agunt, quod cupiunt, si lumen scripturæ sanctæ, in quo per cognitionem concepti sunt, in bona operatione atque sancta prædicatione, velut nascendo, non perficiunt. Cùm verò scripturarum sanctarum cognitio magis summis doctoribus, quàm eorum adjutoribus subditis adscribatur, & exempla conversationis sequi magis minoribus, quàm majoribus convenire videantur: quid est, quòd duri filius rex dicitur; lucernæ verò filius dicitur princeps regis? Sed his verbis non significat, quod summi doctores & eorum adjutores habent, sed suppresso quod habent, exponit quod singulis agendum est. Rex quippe videlicet summus, & electus prædicator, quia jam per altissimæ eruditionis scientiam, scripturæ lumen habet; non sic confidat de scientia, ut aliorum exempla minimè sequatur. Princeps quoque, id est magni doctoris adjutor; quia exemplis ejusdem sui præpositi subditur, ad lumen innitatur: ut qui exempla sequitur, in doctrinæ altioris eruditionem, quasi in magna lucernæ luce nascatur. Quia ergo eruditus ad majorum exempla per humilitatem reducitur, exemplis instructus ad scripturarum splendorem discendo sublevatur, bene rex filius duri, & princeps lucernæ filius esse perhibetur. Tales viri, quia electis fidelibus utiliter præeminent: quia subjectos ad virtutum victorias fortiter provehunt, sequitur:

Psal. 83. c

Erat autem bellum potens adversus Philisthæos omnibus diebus Saül.

Debile & omnino infirmum bellum illorum doctorum est, qui nec lumen habent divinæ cognitionis, nec fortitudinem boni operis. Potens ergo bellum dicitur, quando electis plebibus duri filij dominantur: quia ille potest aliis utiliter bona dicere, qui consuevit verba magna operatione præire. Sed & subtiliter est intuendum, quod implexiùs dicitur: [*Cunctis diebus Saul.*] Quid sunt dies Saül, nisi lucis opera? Quod bellum doctoris est aliud, quàm quod lingua conficitur? Omnibus itaque diebus pugnat, qui multa alios docet: sed nil docendo profert, nisi quod suo priùs fulget opere. In die etenim sua pugnat, qui verba prædicationis ex propria trahit luce virtutis. In die ergo alieno pugnare vult, qui contraire reprobis spiritibus satagit, non loquendo, quæ agit, sed prædicando, quæ novit. Sed omnibus diebus pugnat: quia omnia præcepta Dei ostendit in luce operis, quæ subsequendo vult pandere per curam prædicationis. Meritò itaque bellum potens dicitur, in quo cum omnimoda virtutum, vel operum luce pugnatur. Potest etiam per hoc, quòd omnibus diebus pugnare dicitur, agonis spiritualis instantia designari. Qui enim vitam ducit plenam virtutibus, in diebus vivit. Cunctis ergo diebus bellum potens electi doctoris agnoscitur: quia is semper malos spiritus superare cernitur, qui à luce virtutum numquam separatur. Sed habent electi viri virtutem præliandi, habent & humilitatem timoris. Per virtutum triumphant, sed per timorem auxilia congregare non cessant. Unde tantò fortiùs præliantur, quantò & vires confligendi congregare non desinunt. Bene ergo causa potentis belli subjungitur:

Nam quemcumque videbat Saül virum fortem & aptum ad prælium, sociabat eum sibi.

Quasi dicat: Idcirco bellare potenter poterat, quia congregare exercitum non cessabat. Sed quia non solùm fortes, sed etiam aptos ad prælium sibi sociasse dicitur, cautus doctor in eligendis Christi militibus demonstratur. Fortes autem ad ferenda onera quidam sunt, non ad prælia exercenda: quia præliari de fortitudine sua dum nesciunt, nequaquam possunt. Viri ergo fortes & ad prælium apti sunt, qui sciunt pugnare, & volunt. Per voluntatem quippe fortes sunt, & per scientiam apti ad præliandum. Quorumdam ergo temeritas à Christi bello repellitur, cùm apti & fortes electi memorantur. Nam quidam sciunt cum diabolo pugnare, & nolunt. Sapientes quidem sunt, ut faciant mala: bona autem facere nesciunt. Hi antiquo hosti servire volunt, resistere nolunt. Quid enim faciat doctor, si aptos istos ad prælium sibi societ. Magis tales possunt alios per exempla destruere, quàm ipse per verbum ædificare. Nam & sæpe tales docere audent, & docendi virtutem operando non tenent. Cùm loquuntur nobiscum, in hostes irruunt; sed per opera subitò in viscera nostra torquentur. Velut proditores quidam exercitus, arma Christianæ doctrinæ induunt, & per exempla subitò parvulos Christi feriunt, quos velle protegere loquendo putabamus. Non apti ergo viri fortes repellendi, non sociandi nobis sunt; quia per sapientes reprobos robur nostrum destruitur, non augetur. Qui ergo sunt fortes & non apti, nisi quos videmus onera sæculi fortiter ferre, & fortitudinem suam in servitium conditoris transferre nescire? Nam jugum hominum, & magnos sæculi labores fortiter ferunt, sed ad servitutem Dei accedere velut infirmi pertimescunt. Quid ergo isti, nisi fortes & non apti sunt, qui sæculi magna faciunt, & Christi agere levia & blanda non possunt? Sæpe etiam in monasteriis convertuntur, & qui sæculi onera fortiter tulerant in parvis, quæ agunt, quasi inter magnos labores sudant. Quid ergo his verbis ostenditur, nisi ut viros ad Christi militiam cum magna nobis discretione sociemus; nec accedentibus antè præbeamus ingressum, quàm eos & aptos per scientiam, & fortes per bonam voluntatem esse sciamus? Possunt autem idcirco viri fortes & apti ad prælium dici, qui Amalech, id est, libidinum bella subsequuntur. Nam viri fortes non sunt, qui carnales concupiscentias extinguere nequeunt. Et apti ad prælium non videntur, qui pro pudicitia apti ad præliandum non sunt. Eligat ergo doctor milites Christi, eligat fortes; ut dum carnem fortiter domant, immundos spiritus potenter vincant. Eligat ergo aptos ad prælium; ut dum inter dona fortitudinis non superbiunt, triumphi gloriâ in cælestibus sublimentur.

LIBER SEXTVS.

CAPVT PRIMVM.

Cap. xv. 1. Regum

ET dixit Samuel ad Saül: Me misit Dominus ungere te in regem super populum ejus Israel. Nunc ergo audi vocem Domini. Hæc dicit Dominus exercituum: Recensui quæcumque fecit Amalech Israeli, quo modo restitit ei in via, cùm ascenderet de Aegypto. Nunc ergo vade, et percute Amalech, et demolire universa ejus.

Superiùs Amalech luxuriæ vitium designare diximus, quæ velut lambit, dum voluptatem blandiendo suggerit. Profectus ergo conversationis ostenditur, eò quòd superiùs à Saül percussus asseritur; & nunc non simpliciter jubetur percuti, sed omnia ejus demoliri. Primò quidem hunc doctor percutit, quando per ejus verbum agitur, ut pudicitia in conversorum cordibus & corporibus teneatur. Quasi enim percussa est libido, quando caro armis pudicitiæ qualitercumque subacta est, & perfectè subacta non est. Nam qui luxuriæ jam inquinamenta deserit, sed adhuc motus turpes ex se contra se insurgentes sentit, jam opus nefarium non exercet, sed tamen abigere hoc à cogitatione non potest. Sæpe invitus, & incautus ad immundas cogitationes trahitur: sed ea, quæ negligendo intus cogitat, carnem foris excitant, ut ad turpes motus voluptatis surgat. Quid ergo est, quòd percussus Amalech, iterum percuti, & demoliri præcipitur: nisi quia prædicator eos, quos ad pudicam vitam erudit, promovere debet ad perfectionem virtutis? Iterum ergo jubetur Amalech percuti: quia adhuc non bene interfectus vivit. Iterum Amalech percutitur, cùm verbis doctoris illi etiam motus, qui carnem pulsant, eliduntur: cùm ob hoc coronari subditos doctor docet, ut sic opus domare debeant, ut ad illecebrosos motus nequaquam surgat. Sed quia numquam sic caro restringitur, si mens ad immunda cogitando labitur, post percussionem, Amalech demoliri præcipitur. Percutitur ergo in corpore, demolitur in corde, dum caro dignè per abstinentiam teritur, & mens à cunctis immundis cogitationibus refrænatur. Quo in loco priora etiam consideranda sunt, quæ ex persona Domini Samüel loquitur, dicens: [*Recensui quæcumque fecit Amalech Israeli, quo modo restitit ei in via, cùm ascenderet de Aegypto.*] Quid est, quòd Amalechitarum opera recensentur, nisi quia luxuriæ inquinamenta Deo valde odibilia sunt? Unde beatus Paulus

1. Cor. 6. a

Apostolus dicit: *Omne peccatum extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.* Item dicit: *Fornicatores & adulteros judicabit Deus.* Hinc etiam acriùs increpans, & à regno Dei eos

Hebr. 13. a

segregans, ait: *Neque immundi regnum Dei possidebunt.* Cur luxuria recensetur, nisi quia justitiâ Dei peccator projicitur, quando ad perpetranda ejus inquinamenta curvatur? Qui ergo recensetur, ut cadat, aliquando recensetur, ut pereat: aliquando recensetur, ut surgat. Et quia post tanta temporum spatia recensita, Amalech facta memorantur, utcumque nobis insinuatur, quia tales aliquando post longa tempora respiscant. Ipsa autem ejus opera exprimuntur, cùm dicitur: [*Quomodo restitit ei in via, cùm ascenderet de Aegypto.*] Israel, videns Deum dicitur. Qui quia de Ægypto perhibetur ascendere, noviter conversos insinuat, qui peccatorum tenebras, & ima deserunt, & ad lumen veritatis accedunt, & montem boni operis ascendunt. In via autem Amalech Israël restitit: quia libido ad perfectionis summam tendentibus arma voluptatis objicit, & corda quæ potest, gladio immundæ suggestionis ferit. Et quia valde fortis, & violenta est pugna fornicationis, non quomodolibet obviasse Israeli, sed restitisse perhibetur. Resistere quipem forti oppugnationi instare est. Hos nimirum resistentes Amalechitas videbat Israëlita ille ascendens, cùm dicebat: *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ.* Unde & ad auxiliatorem respiciens, ait: *Infelix ego, quis me liberabit de corpore mortis hujus? gratia Domini nostri Iesu Christi.* Resistere ergo Amalech dicitur: quia dum in carne sumus, libidinis fortia bella sustinemus. Sed quid de Ægypto ascendentibus resistere dicitur? Ecce qui ad tertij cæli se secreta sustulerat, resistentes motus carnis habebat. Meritò igitur non solùm novitios, sed etiam magna virtute præditos, Israël de Ægypto ascendens insinuat. Ægypti quidem nomine hujus mundi tenebræ designantur. Israël autem de Ægypto ascendit: quia electi omnes dum sanctę vivendo proficiunt, ad supernam patriam pertingere conantur. Et quia quamdiu in carne sunt, carnis legem legi mentis contrariam habent, sibi utique per validos motus Amalech resistentem vident. Hujus namque violentia passionis ostenditur, cùm eadem, quæ recensentur, Amalech bella describuntur. Nam pugnante Israële, cùm elevabat manus Moyses, vincebatur Amalech: & vincebat ille, cùm iste manus deponeret. Quid

Exod. 17 e

est autem, quòd contra alios solis armis pugnabat Moyses; contra Amalech verò non solis armis, sed etiam virtute orationis? Quæ autem virtus & instantia supplicationis erat tunc necessaria, ubi si manus deponeret, Amalech victoriæ honorem daret? Sed profectò magnum certamen fornicationis ostenditur, quod tanta virtute, tanta difficultate superatur. Arma igitur exercitus, oratio intentissima necessaria est. Arma quidé necessaria sunt: quia qui contra fornicationem pugnare volunt, vincere nequeunt, si non ceteris virtutibus muniuntur. Exercitus, ut suprà ostendimus, exempla Patrum & scripturarum præcepta sunt: quæ quidem quilibet etiam considerare debet, ac illis sic mentem occupare, ut lasciviæ inquinamenta non spectet. Sed exemplis atque doctrinis instructus, de se confidere nequaquam potest. Levet ergo manus suas, levet mentem, ut opere bono & devotione resplendeat, qui abscindere perfectè à se libidinis bellum tentat. Quid item est, quòd depositis manibus vincitur, nisi quia sæpe per audaciam pravi operis, ipsa etiam tollitur pulchritudo castitatis? Sæpe ex toto non tollitur, sed cum infirmantibus operibus infirmatur. Inter opera quidem, & labores spirituales, contra stimulos carnis fortes sumus: sed si quasi fessi, à solitæ conversationis rigore torpescimus, vel mollescimus; dum paulatim negligimus, aculei carnis insurgunt, qui quasi depositis Moysi manibus Israëlem vincunt. Ne

Exod. 17 d

ergo manus lassescant, Aaron & Hur lapidem supponant, & graves Moysi manus deponi nequaquam sinant. Aaron quidem, mons fortitudinis; Hur, ignis vocatur Quando enim lassescimus, considerata cælestibus roboramur. Mons ergo fortitudinis

Rom. 7. c

2. Cor. 12 a

quid est, nisi altitudo supernæ contemplationis? Quæ profectò, quia in electo corde sine magna charitate non est, mons fortitudinis Moysi adstare rectè perhibetur. Qui nimirum lapidem supponunt, & manus sustinent: quia qui summa cælorum præmia ardenter aspicit, fortitudinem magnam sumit, & bene operari, & conditorem exorare non desinit. Quia ergo valida sunt, & omnino violenta bella carnis, ascendenti Israëli Amalech restitisse aptè perhibetur. Regi igitur Propheta præcipit, dicens: [*Audi vocem Domini. Recensui quæcumque fecit Amalech Israeli.*] Quid est, quod dicit: [*Audi vocem Domini:*] nisi quia castè vivere volentibus, contra fraudes fornicationis spiritus subtiliter vigilandum est? Quasi dicat: Considerare non desinas, quantis insidiis sibi subdere electos parat. Et idcirco non dixit: Recensui, quòd restitit Israëli, sed: [*Audi vocem Domini. Recensui quomodo restitit Israeli.*] Quasi dicat: Si modum insidiarum cognoscis, hostem superare faciliùs valebis. Meritò igitur subintulit, dicens: [*Nunc ergo vade, & percute Amalech, & demolire universa ejus.*] Quasi dicat: Quia nosti quemadmodum ire debeas: [*Vade, & demolire universa ejus,*] & sic eum deleas, ut aliquid de eo ultrà non vivat. Sed quis ita sibi subjicere carnem, quis umquam sibi restringere mentem potuit, quis sic manere in carne, ut de carne turpes motus nullos sustineret? Quis ita refrenare cogitationem potuit, ut ad eam immunditiarum obscuritas per cogitationem nulla perveniret? Sed si de carne non tollitur turpitudo motionis, tamen turpitudinis robur enervatur, cùm motus quidem simplex in carne est, sed in motu pruritus libidinis nullus est. Hîc quidem motus Amalechita non est, quia menti non lambit, quam oblectare non poterit. Non potest tolli menti, quod aliquo modo immunda non videat; sed in mirabilem usum puritatis deducitur, ut immunda videns, nulla delectationis labe maculetur. Quisquis ergo sic præest carni, quisquis sic mentem regit, ideo præest, ideo regit: quia Amalech cuncta demoliri fortiter potuit. Sed jam quæ sunt ejus universa, subsequenter exponit, dicens:

Non parcas ei, & non concupiscas ipsius aliquid, sed interfice à viro usque ad mulierem, & parvulum, & lactentem, & bovem, & asinum, et ovem, et camelum.

Quis est hic, qui parcit Amalech, nisi qui aut in cogitatione, aut in ore, aut in carne lasciviæ aliquid retinet? Nam plerique turpitudinis opera non exercent, sed linguam à turpi locutione non cohibent. Plerique per opus luxuriam vitant, per cogitationem non vitant. Quidam nihil turpe agunt, sed quod actu refugiunt, corde concupiscunt. Parcit ergo Amalech, qui blandimenta lasciviæ, aut in locutione, aut per intentionem, aut per cogitationem tenet. Dicit itaque: [*Non parcas ei,*] quia de tam nequissimo vitio nihil accendi debet in mente, nihil permitti ardere in opere. Dicat ergo: [*Non parcas ei,*] ut omnes libidinosi motus, omnes obscœnæ locutiones prorsus perimantur in corpore. Dicit ergo: [*Non concupiscas ipsius aliquid,*] ut penitus eradicetur à cogitatione. Quid enim est libido, nisi ignis? Et quid de carne, & mente exortæ virtutes, nisi flores? Quid item turpes cogitationes, nisi paleæ? Quis etiam nesciat, quia si in paleis ignis negligenter extinguitur, ex parva scintilla, quæ remanet, omnes paleæ accenduntur? Qui ergo virtutum flores in mente non vult exurere, ita debet libidinis ignem extinguere, ut per tenuem scintillam numquam possit ardere. Carnalium etiam cogitationum stipulas auferat, ne dum is, qui extingui non potest, calor naturalis accenditur, virores virtutum, qui per se accendi nequeunt, quasi per admixtas paleas exurantur. Quid est ergo: [*Non parcas ei, & non concupiscas ipsius aliquid,*] nisi quia luxuria omnis in carne perfectè domanda est, & à mente radicitus extirpanda? Potest etiam intelligi: [*Non parcas ei, & non concupiscas ex eo aliquid:*] quia & viri, & mulieres, parvuli, & lactentes interfici præcipiuntur. Nam mulieres concupisci poterant, parvuli & lactentes ad misericordiam provocare. Qui ergo sunt viri interficiendi, quæ mulieres, qui parvuli, qui boves, quæ oves, qui cameli, qui asini, subtiliter considerandum est. Qui enim sunt Amalechitæ viri, nisi suadentes motus turpitudinis? Viri etenim sunt: quia violenter suggerunt, & corruptis mentibus semina pravitatis infundunt. Mulieres sunt mentis concupiscentiæ, quæ prædictis motibus ad fœtus impios substernuntur. Sed & parvuli, & lactentes qui sunt, nisi qui de Amalechitarum virorum & mulierum commixtione generantur? Nam si motus malæ suggestionis, quasi adulter in mente recipitur, concupiscentia quasi meretrix impregnatur. Ipsa ergo concupiscentia, si nefarium effundere partum finitur, libidinum motus jam non solùm mente, sed etiam in carne generantur. Qui dum nascuntur, parvuli sunt: quia adhuc carni violentiam movendo non inferunt. Lactentes verò sunt, cùm tenui & negligenti cogitatione nutriuntur. Qui enim jam libera cogitatione motus turpes in carne reficit, non jam lac parvulis, sed cibum adultis impendit. Lac ergo parvulorum Amalechitarum tenuis est cogitatio immunditiæ: quia si motus turpis per cogitationem non pascitur, quasi negato sibi lacte, parvuli necantur. Quod profectò lac meretrix mater porrigit: quia dum ardor concupiscentiæ mentem prævenit, quasi ex pessima cordis ubertate agitatur, ut pejores motuum soboles in carne nutriantur. Quid verò in bove, nisi consilium fraudulentum accipitur, quod exemplo veterum carnis voluptatem suggerit, qui inter carnis opera omnipotenti Deo placuere? Nam quasi discretionis vomere scindere terram cernitur; sed si ex deliberatione suscipitur, jugo turpitudinis colla miseræ mentis illaqueat, quem per simulationem gestat. Ovis autem nomine innocentium vita signatur. Unde electi omnes Redemptoris nostri voce oves nominantur, cùm dicit: *Oves meæ vocem meam audiunt.* Quæ est ergo ovis Amalech, nisi simulatio innocentiæ? Nam quidam dum & ipsam formam humani corporis, & proprietates sexus utriusque, dum insitam libidinem membris considerant, quasi naturali bono se hoc posse uti licenter putant. Quasi ergo ovis Amalechita est, quando continentibus illud quasi bonum suggeritur, quod verè bonum non esse liquidò comprobatur. Quid etiam in camelo signatur? Sed camelus ruminat, & ungulam nequaquam findit. Quid ergo in camelo signatur, nisi cogitatio quædam luxuriæ, quæ quasi à ratione incipit, sed per discretionem non finitur? Nam dum cogitat, quasi intus camelus ruminat: sed dum quod cogitat, per veritatem non disponitur, ejus ungula dividi non videtur. Nonnulli etenim continentiam professi, dum à carnis concupiscentia superantur, in conjugali vita salvari posse confidunt. Quidam & dum Apostoli licentiam audiunt: *Unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum virum:* sine discretione personarum omnes in hoc præcepto concludit, & sacrorum ordinum viros conjugali copula uti posse fatentur. Hujusmodi enim sensus Amalechita camelus est: quia quasi ex ratione incipit, sed ad irrationabilem vitam trahit. Quid ergo asinus, nisi aperta nequitia fornicationis accipitur? Quosdam enim diabolus in apertum chaos fornicationis invehit, quibusdam per fraudes illudit. Asinus etiam aliena onera portare consuevit. Doctor verò gentium dum virum sui corporis potestatem non habere, sed mulierem docuit: item nec mulierem sui corporis habere

Ioan. 15. *c* *1. Cor. 10* *Vbi sup.*

bere potestatem, sed virum: quid aliud, quàm aliena onera eos portare jussit? Asini ergo nomine robur conjugalis copulæ designatur: quia electi conjuges invicem onera sua fortiter portant, *ne per carnis infirmitatem in fornicationis baratrum remissiùs corruant. Asinus ergo interficiendus est, sed Amalechita: quia copula conjugalis in honestate thalami roboranda est, sed à turpitudine interficienda. Debent quidem conjuges debitum sibi invicem reddere, sed turpiter convenire non debent. Asinus ergo Amalech interficitur, cùm in bonis conjugibus charitas tenetur honestæ copulæ, sed omnis obscœnitas vitatur in turpi conjunctione. Omnia igitur Amalech demoliri jubentur: quia qui castè proponunt vivere, de blandimento carnis in se aliquid retinere non debent. In carne quidem esse debent, ut bona per carnem agant: sed sic debent à carnis voluptate per mentis sublimitatem discedere, ut contumelias de carne non tolerent. Tales quidem eos esse volebat, quibus Apostolus loquebatur, dicens: *Vos autem in carne non estis, sed in spiritu.* Sed qui Amalech delere præcipitur, quibus adjutoribus ad hæc sufficiat attendamus. Nam sequitur:

Præcepit Saül populo, & recensuit eos quasi agnos.

Agnorum nomine solent viri magnæ prudentiæ designari. Unde per Joannem dicitur: *Vidi supra montem Sion agnum stantem, & cum eo centum quadraginta quatuor millia habentia nomen ejus, & nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis.* Qui enim nomen agni assumpserant, agni dicebantur. Ipsos etiam exponens, ait: *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt.* Quid est ergo, quòd cùm Amalech deleri præcipitur, quasi agni regis milites recensentur: nisi quia cùm fornicationis spiritum delere prædicando volumus, perfectorum exempla producere debemus? Quotquot enim pudicitiæ gloriâ insignes sæcularibus convertendis ostendimus, velut tot milites quasi agnos recensitos ad Amalech bella portamus. Possunt autem horum recensitorum nomine ipsi ministri divinæ prædicationis intelligi. Quasi agni ergo sunt: quia per gloriam perfectæ pudicitiæ jam illis virginibus cum Christo in regno gaudentibus, similantur. Quibus profectò verbis ostenditur, quia qui prædicationis ministerium sumunt, præcipuo castitatis fulgore antè decorandi sunt: quia si per incontinentiam defluunt, continentes alios facere nequaquam possunt; & ad tantæ lucis bonum provocare non prævalent, qui ejus radios in propriæ conversationis fulgore non habent. Bene ergo dicitur: [*Recensuit eos quasi agnos:*] quia pudicos valde esse eos oportet, qui fornicationis effugare spiritum per accepti ordinis potestatem debent. Unde in Evangelio eis Dominus dicit: *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris:* ut verbum prædicationis subditi audiant, sed eos ad bonum castitatis, quod audiunt, exempla lucidissimæ conversationis trahant. Unde bene perfecto numero designantur, cùm subditur:

Ducenta millia peditum, & decem millia virorum Iuda.

Peditum nomine electi figurantur, non cùm alta prædicant, sed cùm per bona exempla cælestis itineris rectitudinem aliis demonstrant. Pedites quidem gressibus currunt, quo producere arma volunt. Quid verò sunt exempla castitatis, nisi cælestium militum terris impressa vestigia? Nam ut vitia libidinum in lubricis feriant, ad cordium eorum tenebras, cum bonorum exemplorum luce festant, & quasi gressu pervenientes, hostes premùt: qui postquam per opera cognoscuntur, corda peccatorum ad pudicitiæ bonum trahunt. Cùm ergo per exempla castitatis in peccatorum cordibus tenebras immundiciarum destruunt, pedites rectè nominantur. Et quia non solùm prætextu corporalis munditiæ splendidi sunt, sed etiam luce cordis, ducenta millia esse perhibentur. In centenario quippe, & millenario numero, omnis decalogi summa concluditur. Perfecti ergo viri in ducentis millibus continentur: quia per divinam gratiam tam corporis continentia, quàm integritate mentis ad summam pudicitiæ arcem pervenere. Tam enim in corpore, quàm in mente habent perfectionem intentionis. Vel quia non remissè, aut negligenter Deo per pudicitiam serviunt, centenarium habent operis: & quia ei servire non desinunt, habent millenarium multiplicationis. Sed fortes & assidui sunt ad continentiam corporis, perfecti & instantes ad circumspectionem cordis perfectione virtutis. Talem quidem etiam viduam Apostolus esse præcipiens, ait: *Ut sit sancta carne & spiritu.* Sancta quippe carne & spiritu est, si perfectione castitatis, qua fulget in corpore, fulgeat etiam in mente. Quòd si viduæ tales sunt, quales esse jussæ sunt virgines? De illis namque pluribus, sub unius descriptione dictum est: *Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato.* In eodem quoque Psalmo laudatur eadem regina, cùm dicitur: *Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus, in fimbriis aureis circumamicta varietatibus.* Quid est enim vestitus aureus, nisi decor, & honor corporis virginalis? Vestitus quidem dicitur; quia foris fulget in corpore: aureus autem, quia præcellit dignitate. Omnis autem metalli species auro inferior est. Sic nimirum omnis pudicitiæ alia, decori virgineo comparari non potest. Quid est ergo quod dicitur: [*Omnis gloria filiæ regum ab intus:*] si foris esse gloria vestitus aurei prædicatur? Si enim foris est aliqua magna aurei vestitus gloria, intus omnis gloria videri non potest. Quid est ergo, quòd omnis gloria intus esse perhibetur, nisi quia & illa, quæ foris est, gloria, cum aliis innumeris intus esse cognoscitur? Aurea enim virginitas non est, si foris est, & intus non est. Quia ergo intus, & foris est, quia eadem splendet in corpore, eadem fulget in mente: omnis gloria filiæ regum intus esse sentiri convenienter potest. Omnis gloria intus est: quia foris sola, intus sola non est. Quia enim multæ sunt virtutum claritates in mente virginis, sic virgineus splendor asseritur, ut intus omnis gloria prædicetur. Hoc nimirum est, quod subsequitur: [*In fimbriis aureis circumamicta varietatibus.*] Fimbriæ enim aureæ sunt claritates à mente numquam deficientes. Fimbriæ quidem finales vestimenti partes sunt. Quæ idcirco in sponsæ Christi decore laudantur: quia nulla est virtutum gloria, si lucere ante vitæ consummationem desistat. Regina ergo amor dicitur, in vestitu aureo virginitas prædicatur. Sed omnis gloria intus, & in fimbriis aureis, & varietate circumamicta asseritur: ut innumeris virtutibus adjuncta integritas, usque in finem deduci sentiatur. Bene itaque, contra Amalech ducenta peditum millia recensentur: quia illi ad debellandos immundos spiritus idonei sunt per exempla castitatis, qui eam tenere didicerunt & in luce operis, & in splendore circumspectionis. Quia item eruditi, ac perfecti sunt verbo Dei, decem millium virorum Juda numero demonstratur. Viri etenim sunt fortitudine, Juda autem prædicatione. Juda etenim, confitens interpretatur. Sed denario numero designatur: quia perfectionem doctrinæ per gratiam Spiritus sancti consecuti sunt. Unde & Moysi decem legis præcepta tribuuntur, quæ Dei digito scripta sunt. Quid est enim digitus Dei, nisi Spiritus sanctus? Qui cùm legem scripsit, hanc utique in decem præceptis edidit: quia etsi in ea carnale aliquid foris protulit,

Apoc. 14. a — *al. ut* — *Rom. 8. b* — *1. Cor. 7. f* — *Psal. 44. a* — *Luc. 12. c* — *Exod. 31. c*

intus hanc spiritualis intelligentiæ perfectionem signavit. Decem millia igitur virorum Juda contra Amalech producenda sunt, ut fornicationis spiritus apti viribus superetur. Lambit quippe suggestione: quia* levia, & blanda consulit; sed res, quas lambendo consulit, per cogitationum phantasias ostendit. Ergo ut mens obscœna sibi à dæmonibus ostensa, non videat: electorum exempla revelanda sunt. Et ut eam suggestionibus turpibus immundus spiritus delinire non possit, lingua prædicatorum debet per pudicitiæ laudem tangi. Lingat hanc prædicator, ut malignus spiritus lingere nequaquam possit. Et hanc verbis oblectet; ne cui cælestia desunt, hanc diabolus per suggestionum oblectamenta dilaniet. Contra duplex ergo bellum cordis, quia duplex est necessarium bonum auxilij, bene contra Amalech & pedites, & viri Juda parari perhibentur. Si quis autem alios per pedites, alios per viros Juda vult intelligi, sensus apertè veritatis patet: quia summi doctores habent, qui docere nesciunt prædicatione, prodesse autem valeant opere. Sed jam recensiti ad tanta prælia audiamus, qua arte subsequenter dimicent. Sequitur.

* *alias* lenia.

Cumque venisset Saül usque ad civitatem Amalech, tetendit insidias ad torrentem.

Quis hic torrens est, nisi ille, de quo per Psalmistam dicitur: *De torrente in via bibit:* Torrens quippe decursum nostræ mortalitatis designat. Saül ergo in torrente insidias tendit, quando prædicator Ecclesiæ æternis præmiis consideratione nostræ mortalitatis inserit. Ut enim lubricas animas quasi per fraudem capiat, modò cælestia loqui inchoat, sed repente ad exponendam æternarum pœnarum acerbitatem convertitur, ut securæ in carnis delectatione mentes terreantur. Quasi enim per fraudem educit, per insidias percutit, dum læta loquens, ad audiendum provocat, & mortis tristia inserit, ut audiant lubrici quod expaveſcant. Saül ergo ad Amalech civitatem venit, cùm doctor munita per illicitum amorem corda peccatorum dulcedine æternæ jucunditatis attrahit. Sed insidias ei in torrente absconditur: quia mortis considerationem inducit; ut quasi ex insidiis erumpentem contra se militem peccator videat; & dum se velociter moriturum considerat, moram peccati tendere ultra pertimescat. Sequitur:

Ps. 109. *a*

Dixit Saül Cyneo: Discede ab Amalech, ne fortè involvam te cum eo. Tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filiis Israël, cùm ascenderent de Aegypto.

Quis est Cyneus, qui cum Amalech habitare cognoscitur, qui & discedere cogitur, ne cum eo pariter involvatur? Sed fortasse hic ille est, de quo dicit Apostolus: *Uxori vir debitum reddat, similiter & uxor viro.* Cui etiam nomen convenit: quia Cyneus, possidens dicitur. Qui profectò conjugati, quia conjugio obligati sunt, relinquere omnia non coguntur. Quid est ergo, quòd Cyneo dicitur: [*Discede ab Amalech:*] nisi quia his verbis in conjugibus omnis obscœnitatis turpitudo damnatur? Cum Amalech quidem conjuncti sunt, qui meretricio more junguntur. Quos discedere ab Amalech doctor præcipit, cùm ad honestatem conjugalem eos revocare contendit. Quasi dicat: Si continere ab invicem non potestis, honorabile connubium vobis sit, & thorus immaculatus. Ab Amalech itaque discedere, est conjuges seipsis uti, non ad turpitudinem meretriciæ obscœnitatis, sed ad temperantiam honestatis, & ad fructum propaginis. Unde & idem Doctor egregius de vidua, quæ juxta ejus consilium sic permanere non potest, dicit: *Quòd si se non continet, nubat tantùm in Domino.* Non in Amalech, sed in Domino; ut quæ à nuptiis abstinere non prævalet, obscœnos gestus in fœdere nuptiarum vitet. Cui etiam comminatur, dicens: [*Ne involvam te cum eo.*] Involvi peccatoribus, est æternâ pœnâ damnari. Unde & de nequam servo in Evangelio Dominus dicit: *Ligatis pedibus, & manibus, projicite in tenebras exteriores.* Modò ergo prædicatores auditores reprobos non involvunt: quia etsi verbum contemnunt, redire tamen ad pœnitentiam donec vivunt, cùm volunt, possunt. Instanter ergo conjugibus conjugalis honestas imperanda est: quia valida mulctatione dicitur: [*Abite, recedite absque læsione. Discede ab Amalech, ne involvam te cum eo.*] Absque læsione quidem nunc, non tunc receditur: quia qui per omnia turpibus simulantur, eorum læsionis expertes non erunt. Qui etiam fecisse cum filiis Israel de Ægypto ascendentibus misericordiam dicitur: quia infirmi sanctæ Ecclesiæ filij, dum perpetuæ continentiæ bonum servare nequeunt, conjugij miseratione suscipiuntur. Ab Ægypto quidem ascendunt: quia luxuriæ & fornicationis tenebras deserunt. Et misericordiam à Cyneo suscipiunt, quia conjugij indulgentiam promerentur. Unde & doctor gentium dicit: *Hoc dico secundùm indulgentiam, non secundùm imperium.* Et quia sancta Ecclesia electis subditis bona, quæ loquendo exhibet, persuadet, sequitur:

1. Cor. 7. a

Et recessit Cyneus de medio Amalech.

De medio quidem Amalech discedit conjunx, de parte non potest: quia etsi gestus vitat turpitudinis, vitare non potest affectum voluptatis. Ignem quippe temperare per honestatem conjuges possunt. De medio igitur Amalech exeunt: quia etsi carnalibus desideriis omnino carere nequeunt, ipsum tamen carnis impetum, sub præcepto honestatis vinculo moderantur. Sequitur:

Percussitque Saül Amalech ab Evilat, donec veniret Sur, quæ est è regione Aegypti.

Evilat, parturiens, interpretatur, Sur, angustia, Ægyptus, tenebræ. Concupiscentia autem peccatum parit. Meritò igitur parturientis nomine concupiscentia designatur. Propheta etiam impœnitentis cordis angustias incurrere metuens, obsecrat, dicens: *Ne absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum.* Doctor ergo ab Evilat usque Sur Amalech percutit, cùm in auditorum suorum cordibus vitia conceptæ delectationis comprimit, & finem deliberationis Sur etiam percutit, cùm eas mentes videtur ad pudicitiæ amorem trahere, quæ in luxuriæ fœtore proposuerant vitam finire. In angustia enim sunt, qui capti jam malæ consuetudinis laqueo constringuntur. Et notandum, quia Sur è regione Ægypti esse ostenditur: quia qui in luxuria vitam finire deliberat, modò in interioribus tenebris claudi tur, à quibus ad exteriores perducatur. Sed etiam liber iste claudatur, ut ad consequentis considerationem per silentium veniamus.

Iac. 1. a

Psal. 68. d

CAPUT II.

Rex Saül, qui principia bona habuit, sed in bonis, quæ cœperat, nequaquam perseveravit, per sacræ historiæ textum ostenditur, ut in eo imitanda, & cavenda videamus. Sic nimirum & malè cultas segetes carpimus, quæ ad messionem spinis admixtæ consurgunt. Bene quidem eas legere novit, qui sic curat spicas carpere, ut spinas studeat evitare. Sic dū horti cura negligitur, cum olere, quod reficit, nascitur vicia quæ pungit. Quasi enim malè cultos agros ingredi cautè discipulos præcipiebat Dominus, cùm dicebat: *Super cathedram Moysi sederunt principes, & Pharisei. Quæcumque dixerint vobis, facite; quæ autem faciunt, facere nolite.* Quasi dicat: Quia mixta

1. Cor. 7.

ibid.

Mat. 11. b

Mat. 23. a

sunt acta, & verba reproborum, sic utendi sunt: ut in eis sumatur quod vivificat, vitetur quod necat.

Idem 7. Hinc iterum prænuncians, dicit: *Venient ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Hucusque ergo regem Saül strenuè regni curam gerentem, libenter attendimus: contemptorem jam Dominicæ jussionis, in quo vitari & abjici debeat subtiliter videamus. Nam sequitur:

Apprehendit Agag regem Amalech vivum, omne autem vulgus interfecit in ore gladij. Et pepercit Saül & populus Agag, & optimis gregibus ovium, & armentorum: & vestibus, & arietibus, & universis, quæ pulchra erant, nec voluerunt dispergere ea. Quidquid verò vile fuit, & reprobum, hoc demoliti sunt.

Verbum Domini fuit: [*Nunc vade, & percute Amalech, & demolire universa ejus. Non parcas ei, & non concupisces ex eis aliquid.*] Apertè ergo transgressor per inobedientiam extitit, quia implere præceptum Domini per superbiam recusavit. Dominus quidem Prophetæ præcepit, dicens: [*Ne parcas ei, & non concupisces ex rebus ipsius aliquid.*] Hic verò & pepercisse, & omnia electa ejus concupisse ostenditur: ut dum transgressionis modus ostenditur, quàm sit detestabilis inobedientiæ culpa, monstretur. Quòd si carnis bella describimus, magnos esse lapsus regios invenimus. Unde & Dominus in Evangelio

Mat. 5. b dicit: *Si sal evanuerit, in quo salietur?* Reges verò Ecclesiæ, ejus sunt prædicatores, sicut suprà jam ostensum est. Quis ergo est Agag rex Amalech, nisi sensus carnalis? Nam cùm ex anima rationalitatem, ac sensualitatem habeamus, rationalitas menti, sensualitas carni adscribitur: & per illam cum Angelis, per istam cum brutis animalibus convenimus. In illa quò altiùs extollimur, supernis civibus appropinquamus. Per istam verò quoad carnis blandimenta dilabimur, carnaliores, ut ita dixerim, invenimur. Unde & visis, & concupitis jam filiabus hominum, jam impletis in luxuria voluptatibus, de his, qui puritatis merito filij Dei vocabantur, in

Gen. 6. a Genesi Dominus minatur, dicens: *Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, eò quòd caro sit.* Caro quippe homo efficitur, quando sensui carnis ratio subjugatur. Rex ergo Amalech vigor est sensus carnalis, qui motibus turpibus imperat, ut captivam rationem ad illecebras obscœnitatis trahat. Bene autem carnali sensui nomen congruit Amalechitæ regis. Agag quippe, meditans, sive loquens interpretatur. Meditari quippe ei est, phantasmata lasciviæ interna meditatione colligere. Et loqui ei est, carnem motibus turpibus ad libidinem excitare. Quasi enim magnum clamorem locutionis habet, quia carnem pulsando ardentiùs commovet. Nam & meditando colligit, quod loquendo exponat: quia unusquisque carnali sensui subditus, quò liberius lasciviæ simulacra intus conspicit, eò validiores motus turpitudinis foris sentit. Meditatur ergo per internam visionem turpitudinis, loquitur autem per exteriorem motum delectationis. Rex ergo Amalech loquens, & meditans dicitur; quia illis labentia blandimenta carnis excitare potest, quibus per turpes cogitationes illudit, & quos per experientiam blandæ motionis erudit. Sed notandum, quia quò liberiùs meditatur, eò & liberiùs loquitur: quia carnem eò fortiùs commovet, quò causas suæ commotionis intus impressas per cogitationem tenet. More etenim ignis quò attentiùs insufflatur, eò magis accenditur: quia si flatus immundæ cogitationis deest, ardor libidinosæ commotionis adesse non potest. Rex ergo Israël contra Amalech regem pugnat, cùm doctor Ecclesiæ contra fornicationem disputat. Quem victum capit, quando ad veniam conversos peccatores non solùm pœnitentes, sed etiam confitentes accipit. Quasi ergo Amalech regem jam vinctum tenet, qui carnalem sensum, in conversis peccatoribus per amorem pudicitiæ, jam rationi subjectum videt. Sed quid est, quòd vinctus vivit: nisi quia nonnulli sunt, qui propriis passionibus non moventur, sed auditis alienis obscœnitatibus, moventur? Pugnantes fortes sunt, sed victores cadunt. Qui enim expugnatum regem vivum servavit, liquet quia in ejusdem belli triumpho capti sibi regis persona placuit. Quid verò aliud faciunt, qui ab aliis peccatorum confessionem recipiunt? Nam dum cogitant, quæ confitentes fecerunt, ad scelera, quæ audiunt, inardescunt. Nam sæpe dum audiunt, quibus se alij blandimentis obruerant, amare ipsi incipiunt, quæ jam eorum exhortatione morientes, illi confitentur. Jam ergo in urbe sua victus, & captus est Agag, sed à victore servatur, cùm quod detestatur à subditis, diligitur à prælatis: quia carnalis sensus in eis vigere incipit, qui in illis vigorem iniquæ dominationis amisit. Et quia dum pastores * currunt ad præcipitium, subjecti comitantur; rex vivum Agag cepisse dicitur, sed idem rex, & populus eidem regi, & quibusque Amalech optimis pepercisse memorantur. Parcere enim, affectæ mentis est, amore ejus, cui parcit. Quod certè libidinis vitio convenit: quia ut placere incipit, mentem in sui amorem trahit. Quia etiam vehemens est virtus illius, statum habere non novit: quia nimirum citò perficit, si à se hanc citò evigilans animus non expellit. Nam dum mentem invadit, se per innumeras turpitudinum cogitationes spargit. Unde & bene optimis gregibus & armentis & Saül, & populus pepercisse memorantur. Cogitationes quidem libidinum greges, & armenta dicuntur: quia innumeræ sunt, & de contemplatione immunditiæ in reprobo corde pascuntur. Optimi etiam sunt, non probatione bonitatis, sed appetitu eligentis. In corde etenim reprobo, quia nihil diligitur chariùs, optimi greges dicuntur, quibus alia nulla comparantur. Sed optimi dicuntur pro cæcitate cordis, armenta verò pro reatu transgressionis. Reprobis quippe mentibus magnum non est, immunda cogitare: sed coram Deo parvum nō est, in templo Dei, hoc est in regenerato spiritu immunda reponere. Parcit ergo non solùm ovibus, sed armentis: quia qui per amorem libidinis, quasi parvas immunditię culpas aspicit, quasi parvis modò parcit, sed merita pœnarum parva non invenit Possunt autem ovium nomine leviores luxuriæ cogitationes intelligi, armenta verò fortiores, & molestiores. Quibus utique rex & populus parcit, cùm reprobus doctor, & subditi tam levibus, quàm fortibus immundæ cogitationis vexationibus substernuntur. Quid verò est parcere vestibus, nisi damnatæ jam menti immunda deliberare? Si enim aureus vestitus sponsæ virginalis gloria est, quæ sunt vestes Amalech, nisi fœda inquinamenta luxuriæ? Sed vestimenta dicuntur: quia eorum velamine tam anima, quàm corpus inficitur. Quia enim animam fœdat & corpus perpetratio luxuriæ, non vestis, sed vestes nominantur. Sed, ut dixi, parcere deliberare, per affectum mentis immunda diligere est. Infelix verò anima sic capta, sic illaqueata, quia miris impulsionibus ad deliberatam pravitatem perpetrandam cogitur, bene post oves, armenta, & vestes, arietibus pepercisse memoratur. Quasi enim arietum cornua sibi in lenes libidinum ictus placent: qui hoc in se unum retinere nititur, unde ad immunditiæ mortem perforetur. Arietibus ergo parcit, qui præcipitationis suæ ictus gratanter recipit. Pungitur quippe, ut carnis suæ desideriis serviat: sed quod se fortiter pungit, leviter oblectat. Quia item per innumeros modos obscœnitati mentem libido illicitè non solùm his nominatis rebus, sed omnibus, quæ pulchra erant, pepercisse memorantur. Omnia, quæ sibi immunda anima de

**al. corruunt.*

luxuriæ voluptate gratantem fingere cernitur, Amalech pulchra nominantur. Appetere hæc quippe nullatenus posset, si vehementer sibi eorum species non placeret. Sed quia casus victorum asseritur, dicitur: [*Nec voluerunt disperdere ea.*] Quasi dicat: Potuissent disperdere, si voluissent. Nam nil faciliùs, quàm libido vincitur, si omnis immunda cogitatio devitetur. Tantò igitur faciliùs disperdi potest, quantò unusquisque cogitare alia, quàm carnis oblectamenta potest. Quia enim duas simul res imaginari non possumus, dum quidquid est, aliud cogitamus, cogitare immunda non possumus. Celer ergo, & facilis victoria libidinis est circumspectio cogitationis: si quoties carnalia obviant, ad aliquid omnium recurramus, quod libidinis non sit blandimentum. Hoc quidem facile stantibus, non lapsis facile dixerim: quia qui perpetratione peccati immundi spiritus servus efficitur, nec carnis cogitationes liberè potest vitare, nec ad alias cito recurrere. De victoribus ergo dicitur: Noluerunt ea disperdere, qui potuerunt, quia ante casum à liberis facilè peccata vitantur: sed si nolunt vitare, cùm possunt, postea non possunt, si volunt, quia perfectè velle non possunt. Quibus utique per se Veritas dicit: *Si vos filius liberaverit, verè liberi eritis.* Quasi dicat: Quia sponte liberi esse desiistis, potestatem adipiscendæ libertatis in nobis jam non habetis. Quid verò est, quòd dicitur: [*Quidquid verò fuit vile, & reprobum, hoc demoliti sunt:*] nisi quia nonnulli majorum delectationum usu, minores fastidiunt? Reprobum quidem & vile eis est, quod electione eorum, quæ magis placent, vilipendunt. Quia enim delicatiora peccata expetunt, quædam reprobant: & quia pretiosiora peccata approbant, vilia minora putant. Bene ergo dicitur: [*Quidquid vile fuit, & reprobum, hoc demoliti sunt.*] Quia delicatiora peccata eligunt, & quæ minùs placent, quasi inepta reprobant, & velut vilia contemnunt. Ista verò omnia moraliter intellecta, libidinum pugnas atque victorias, sed ad historiam superborum, & inobedientium tumorem designant. Nam præceptum à Domino Saül fuerat, ut Amalech sic deleret, ut alicui eorum non parceret, nihilque concupisceret. Qui ergo & regi Amalech pepercisse, & optimis quibusque rebus asseritur, superbus & inobediès apertè monstratur. Sed fortasse præceptum contempsit: quia hoc à Propheta, non à Domino audivit. Qui certè sic Prophetam audire debuit, ut auctoritatem attenderet, quam præmisit. Nam præcepturus Propheta, ut Amalech regem percuteret, præmisit dicens: [*Hæc dicit Dominus:*] ut præceptum, quod per hominem audisset, quasi hominis despicere non auderet. Ne iterum ministerium ejus rex elatus vilipenderet, item præmisit, dicens: [*Me misit Dominus ungere te in regem.*] Quasi dicat: Per illum tibi Dominus regale ministerium præcipit, per quem te in dignitatem regiam sublimavit. Tantò igitur humiliùs obedire debuit, quantò hunc esse à Deo missum apertiùs agnovit. Sed dum missum Prophetam sprevit, mittentem pariter Dominum contempsit. Unde subdit:

Ioan.8.f

Factum est verbum Domini ad Samuelem, dicens: Pœnitet me, quòd constituerim regem Saul: quia dereliquit me, & verba mea opere non implevit.

Ille Prophetæ verba se non audire credidit, sed Dominus se derelictum conqueritur, dum verba sua opere non impleta ostendit. Nunc Ecclesiæ Dominus loquitur, dicens: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit.* Qui ergo per inobedientiam à prædicatorum verbo discedunt, Dominum derelinquunt: quia ab illis recedunt, per quorum ministerium divinæ voluntati præsentes fiunt. Verba Domini tunc opere non implent: quia foris homines loquuntur, intus verò in hominibus Deus loquitur. *Non ergo ipsi sunt qui loquuntur, sed Spiritus sanctus* In prædicatoribus ergo contemnenda non est foris vilitas carnis, quorum mentes tam dignanter incolit sublimitas deitatis. Quid est ergo, quòd pœnitere Dominus dicitur, cùm mutari affectibus non credatur? Sed quia cùm mutabilibus summa immutabilitas loquitur, more eorum, quibuscum loquitur, dum pœnitere dicitur, displicere sibi superborum temeritas designatur. Pœnitere enim solemus, cùm mala nobis illi retribuunt, quibus nos honores aut dona impendisse memoramus. Quia ergo more nostro omnipotens Deus de superbi regis ingratitudine queritur, dignitatem regiam contulisse se illi, pœnitere perhibetur. Quod profectò ad cumulum magnæ damnationis de superbis dicitur: quia quòd sunt, jam non ad meritum, sed ad pœnam sunt, quia in voluntate Dei non sunt. Pœnitere ergo Dei, est voluntatem in reprobis non habere, cùm à se honores impensos meminit, sed eos, quibus bona contulit, malè uti bonis, quæ contulit, agnoscit. Hanc quippe pœnitentiam suam Deus verbis aliis per Malachiam Prophetam Judæis insinuat, dicens: *Non est mihi voluntas in vobis, & sacrificium non suscipiam de manu vestra.* Quantum ergo cavenda sit inobedientiæ culpa cernimus, si his verbis Domini, quàm districtè percutitur, attendamus. Nos autem in bello Amalech fornicationis pugnam descripsimus, qui nobis omnino deleri per sacra eloquia jubetur. Meritò igitur de lapsis in carnis bello doctoribus intelligi potest, hoc, quod Dominus queritur, dicens: [*Pœnitet me, quòd constituerim regem Saul: quia dereliquit me, & verba mea opere non implevit.*] Verbum quippe ejus præceptum prædicatoribus est: *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.* Qui ergo verbum in prædicatione habet, & in præcinctu castitatis non habet, loquendo, Dei esse cernitur: sed operando, Deum derelinquere probatur. Foris divina exequitur, sed occultè, dum in carnis voluptate resolvitur, verba Domini opere non implere declaratur. Dominum quippe derelinquit, mala proponendo: verba ejus non implet, prohibita præsumendo. Bene ergo dicitur: [*Pœnitet me, quòd constituerim regem Saul.*] Quasi dicat: Quem præesse aliis tunc volui, modò nolo: quia quem humilem prætuli, nunc superbientem, & elatum transgressorem cerno. Quod nimirum de quibuslibet lapsis non dicitur: sed de his, quorum lapsus ostenditur, & pœnitentia nequaquam prævidetur. Nam de justorum casu scriptum est: *Septies in die cadit justus, & resurgit.* Eorum certè casus quodam modo status eorum est: quia aliquando permittuntur cadere, ut semper valeant fortiùs stare. Permittuntur, ut in malis corruant, ne summa virtutum dona per elationem perdant. Hi profectò, & si verba Domini quandoque non implent, à Domino non recedunt: quia ad tempus relinquuntur, ut æternaliter teneantur; & in modico desipiunt, sed post modicum resipiscunt. Dum ergo Saül non solùm verba Domini opere non implesse reprehenditur, sed ipsum Dominum reliquisse, quos meliùs, quàm lapsos, & impœnitentes significat? De quibus profectò per Prophetam dicitur: *Percusserunt fœdus cum morte & inferno.* Cum morte quidem fœdus percutere, est mala audacter perpetrare, & ea semper agenda promittere. Mala quippe indesinenter faciunt, sed diligendo quod faciunt, quasi à mortis amicitia se numquam recedere pollicētur. Hi quippe in mortis fœdere quātò insensibiliores fiunt, viscera matris Ecclesiæ acriùs tantò miserando quatiūtur. Unde bene subjungitur.

Matt.12 c

Malac.1 b

Luc.12.c

Prou.24 b

Isai.28.c

Luc.10.c

Contristatusque est Samuel, & clamavit ad Dominum tota nocte.

Samuël quidem contristatur, quia de perditione subditi summus prædicator affligitur. Et tota nocte ad Dominum clamat, quia pro restitutione lapsi divinam misericordiam devotis precibus obsecrat. Clamare quippe doctori, est pro peccatis subditorum magnis desideriis omnipotentis Dei misericordiam postulare. Qui tota nocte clamat, cùm per affectum totam illius peccati caliginem suscipit, & pro ea, quasi pro proprio crimine, Deo pœnitens satisfacit. Tota ergo nocte prædicatori clamare, est totam subditi causam suscipere, & omnem caliginem peccati illius, devotæ compunctionis affectu destruere conari. Sed quid est, quòd clamasse dicitur, & Dominum non respondisse, nisi quia ea, quam dixi cordis impœnitentis caligo in illa, pro qua clamat, Saül culpa signatur? Responderet quidem Dominus, si vocem clamantis exaudiret. Sequitur:

Cumque de nocte surrexisset Samuel, ut iret ad Saul mane, nunciatum est Samueli, quod venisset Saul in Carmelum, & erexisset sibi fornicem triumphalem.

Quidnam est peccatoris vita, nisi nox? Et quid justi lux aliud, quàm dies? Unde & per Paulum
Eph 5. a conversis peccatoribus dicitur: *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* De nocte autem prædicatori surgere, est ab alienæ culpæ susceptione affectum mentis erigere. Quasi enim in nocte jacet doctor, quando alieni peccati tenebras luget, quia ab alta innocentiæ suæ securitate deponitur, ut in imo alienæ considerationis peccatorum caligo destruatur. De nocte ergo surgit, cùm ab afflictione se erigit, & manè ad reum venire disponit, quia occultè per compassionem plangit, & aperta increpatione per zelum percutit. Nocte etiam luget doctor, sed manè ad arguendum venit: quia intus peccantem subditum diligit, sed palam errantem arguere nequaquam erubescit. Quasi enim mane lucescit, cùm doctor aperire crimen, quod latet, incipit. Quid ergo est, quòd in Carmelum venisse, & fornicem sibi triumphalem erexisse is, ad quem venit, asseritur, nisi quia profectus mali liquidò prædicatur? Post inobedientiæ quidem culpam triumphalem arcum, vel fabricam erigere, est mala agere, & de eorumdem malorum perpetratione superbire. Quasi enim triumphalia signa erigunt, quando cum quadam ostentatione ea proferunt, quibus aliis se excellere arbitrantur. Quod certè tam arrogantibus, quàm lubricis doctoribus convenit. Illi quidem, dum magna dicunt, se in sublime æstimationis erigunt; & quales se intus aspiciunt, per jactantiam & ostentationem foris innotescunt. Cumque & illud, quod per se alij proficiunt, ad favorem propriæ laudis trahunt, quid aliud videntur agere, nisi altum victoriæ signum insigni titulo demonstrare? Nonnulli verò & cùm turpiter vivunt, & honestissimè loquuntur, considerant verborum honestatem, non tamen reputant propriæ vitæ turpitudinem. Cùm ergo non rebus operum, sed splendore verborum apparere gestiunt: nimirum triumphalem arcum fabricant, in quo se quasi victores extollant. Et quia turpium verbo, turpes plerique alij respiscunt, post expugnatum Amalech, eis in Carmelum venire est: & fornicem triumphalem erigere, de extincta in subjectis libidine, inaniter coram simplicibus gloriari. Carmelus quidem, mollis, sive tener interpretatur. Qui enim teneri hujus nomine, nisi in sancta conversatione rudes intelliguntur? Qui etiam molles vocantur, nisi qui adhuc per usum virtutis non sunt in inchoata bonitate solidati? In Carmelo igitur signum victoriæ erigunt: quia rudibus & debilibus se ostendunt, ne à peritis fortibus, quales in veritate sunt, inveniantur. Hi enim non in verbis, sed in operibus fulgorem victoriæ quærunt: quia arbores non in decore foliorum judicant, sed in sapore pomorum probant. Unde & Dominus docens, ait: *A fructibus* Mat. 7. c
eorum cognoscetis eos. Quia ergo laudari inaniter appetunt, quia probatissimorum virorum judicia fugiunt, & rudibus, ac debilibus aliud, quàm sunt, se esse mentiuntur, Saül in Carmelum venisse, & fornicem sibi triumphalem erexisse dicitur. Quid verò est, quòd in Galgala transit, nisi quia eo modo, quo se simplicibus & religiosis ostendit, in religiosis & doctis innotescere appetit? Galgala quippe, ut jam multoties dixi, rota nominatur. Quidam verò intra sanctam Ecclesiam & eruditi in sacra scriptura sunt, & religiosi non sunt: quia virtutem scripturæ, videlicet charitatem non habent. Qui dum loquentes facundos viros & carnales audiunt, verba, quæ sciunt, admirantur. Sed discutere non possunt eorum occulta, quæ nesciunt. Bene igitur Saül in Galgala transire dicitur, quia qui favorem de facunda locutione quærunt, id, quod cupiunt, non apud eruditos religiosos, sed apud simplices & rudes, aut apud irreligiosos sapientes inveniunt. Sed summi viri cùm reprobi bona docent, electis subditis magis timent: ne quos linguâ ædificant, manu, id est operatione pervertant. Quia ergo diu in ministerio prædicationis lubrici doctores dimittendi non sunt, aptè illatum est:

Venit ergo Samuel ad Saul, & Saul offerebat holocaustum Domino, initia prædarum, quæ attulerat de Amalech.

Venit quippe ad Saül, ut superbum deponat, quem humilem ad regni culmen extulerat. Quem qualis erat, invenit: non qualem se superbiæ signis ostenderat. Quid est ergo, quòd holocaustum Domino Amalech primitias offert, nisi quia nonnulli & pravè vivunt, & placere se Deo per aliorum profectum arbitrantur? Et quia non parum placere credunt Deo, quòd offerunt non sacrificium aut victimam, sed holocaustum offerre perhibentur. Initia verò prædarum dicuntur, ut in Samuële summi & electi antistitis vigilans studium designetur, à quo malorum principia velociter comprimuntur. Quasi dicat: Valde festinus occurrit, quo absente nec initium holocaustorum habere liberum potuit. Possunt initia prædarum intelligi electa quæque de prædis. Quæ aperto ore lubrici, sed occulta cæcitate percussi offerunt, quando inde se placere Deo credunt, quod in auditoribus suis ea perimunt, quæ in se vivere permittunt. Quasi enim indiscretè offerentem apertiùs reprehendens dicat: Illud vivum offerebat, quod meliùs offerret extinctum. Nam si juxta verba Domini prædam omnem in Amalech extingueret, holocaustum omnino acceptabile omnipotenti Deo obtulisset. Sic nimirum & doctor lubricus si cuncta blandimenta carnis, quę loquendo reprobat, volendo reprobaret: holocaustum combureret, quod reprobari non posset. Quid est ergo, quod dicitur: quia, [*Offerebat prædarum initia, quæ attulerat de Amalech:*] nisi quia cæci cordis caligo damnatur, quod sic de eo reputat, quod prodest aliis, ut videre negligat, quod obest sibi? Quasi dicat: De illo quasi victor gaudebat victor in aliis, quod in se vivum & invictum portabat. Et quia plerumque tam dementer insaniunt, ut etiam ipsis electis & summis prædicatoribus prætextum virtutis offerre conentur, sequitur:

Et dum venisset Samuel ad Saul, dixit Saul: Benedictus tu à Domino, implevi verbum Domini.

Verbum Domini fuit, ut Amalech delere debuisset. Quid est autem, quod dicit: [*Implevi verbum Domini:*] nisi quia culpa fornicationis quò fœdior cernitur, eò à reprobis studiosiùs occultatur?

Quia ergo ij, qui eidem fornicationis vitio subjecti A sunt, semper latere appetunt, in eorum typo & Amalech Saül demoliri despexit, & ad Samuelem dixit: [*Implevi verbum Domini.*] Quasi dicat: Et in aliis libidinem domui, & in meipso ejus blandimenta peremi. Et quia blanda adulatione summi viri flectere mentem nititur, premisit, dicens, [*Benedictus tu à Domino.*] Quasi dicat: Hoc quidem ego egi, sed agere non meis viribus, sed tuis meritis, & intercessionibus potui. Sed perfecti viri audire laudes suas possunt, à rigore autem justitiæ flecti nequeunt. Quare & subditur:

Dixitque Samuel: Et quæ est hæc vox gregum, quæ resonat in auribus meis, & armentorum, quam ego audio?

B

Vox gregum & armentorum Amalech, fama turpitudinum est. Quando de minoribus luxuriæ culpis quilibet diffamatur, vox gregum resonare dicitur. Quando item de criminosioribus & obscœnioribus accusatur, vox armentorum. Quasi sub falsæ virtutis suæ simulatione reconditum denudet, dicens: Tu te proprio ore justificas; sed immunditiarum tuarum turbæ per omnium ora clamant. Sed jam qui excusationes prætendere cœpit, quibus defensionibus objectæ infamiæ crimen evadat, videamus. Sequitur:

De Amalech adduxerunt ea. Pepercit populus melioribus ovibus & armentis, ut immolarent Domino Deo tuo: reliqua occidimus.

C

Quid est quod ait: [*De Amalech adduxerunt ea,*] & non dixit, Adduximus? Sed quando reprobi arguuntur, culpas aliquando negando tegunt, aliquando in alios transferunt. Tegunt quidem negando, cùm latere possunt: sed dum quasi in aperto deprehensi tenentur, quod negare nequeunt, aliis adscribunt. Horum siquidem mores Saul insinuans, ait: [*De Amalech adduxerunt ea. Pepercit populus melioribus ovibus & armentis.*] Quasi dicat: Malum, quod auditur, ex populi fragilitate pensandum est, non ex virtute pastoris. Peccata quidem subditorum in prælatorum comparatione despicienda sunt. Dicit ergo: [*De Amalech: Adduxerunt ea.*] Quasi dicat: Hoc, quod de turpi vita resonat, verum est, sed tamen eadem turpitudo in parvulis viguit, non in magnis. Adhuc item eandem culpam levigans, ait: [*Pepercit populus melioribus ovibus & armentis, ut immolarentur Domino Deo tuo.*] Quasi dicat: Verè peccavit populus, sed non ad mortem: quia peccata operis, jam, me exhortante, delere nititur humilitate confessionis. Greges quippe Amalech, & armenta Domino immolantur, quando lubrici & incontinentes ad confessionem veniunt, & quod nequiter egerunt, pœnitendo delere satagunt. Dicit ergo: *Pepercit populus*, id est, peccato indulsit. [*Sed adduxerunt ea, ut immolarentur:*] quia in quibus se cecidisse populus recolit, jam se confitendo & pœnitendo compungit. Meliores verò greges & E armenta, ut suprà, electiora peccata luxuriæ designantur. Quasi dicat. Et si graviter deliquit populus, arguendi non sumus: quia pro magnitudine criminis habet lamenta compunctionis. Quid est, quod ait: [*Vt immolarentur Domino Deo tuo.*] Sed fallacium per hoc consuetudo ostenditur, qui dum summis viris latere appetunt, adulantur. Quid enim est, quòd Deum suum singulariter asserit, nisi quia eum familiarem Dei amicum ostendit? *Domino*, inquit, *Deo tuo.* Non *meo*, sed *tuo:* quia ego peccator, tu singulariter sanctus es. Sed mirabili usu fraudis fallaces sic se tegunt, ut proferant: & justificant, ut accusent. Accusationis quoque modum sic temperant, ut accusando justi appareant, ne excusando innotescant. Dum enim suum Deum dicit, illum quidem extollit, se minuit. Sed dum adducta ab Amalech asserit, quæ Domino immolentur; tacitè profert non unde reprehendi debeat, sed laudari. Et adhuc addens, dicit: [*Reliqua verò occidimus.*] Occiduntur quidem peccata, quæ dimittuntur. Viva quidem peccata sunt, quæ aut in mente adhuc per concupiscentiam regnant, aut quæ per conversionem contempta, sed per pœnitentiam adhuc non sunt deleta. Illa quidem vivunt adhuc ad voluptatem, ista vivunt ad pœnam: quia etsi jam peccare deseruimus, nisi commissa plangamus, commissorum obligatione retinemur. Sed majora minoribus, leviora majoribus tribuit. Nam quid est, quod dicit: *Reliqua occidimus:* Nisi quia sunt parvissima peccata majoribus, quæ sola confessione lavantur? Quæ doctores occidunt, quando humiliter confitentibus apostolica auctoritate dimittunt. His enim verbis omnibus, quia se fallaces tegere nituntur, non prodere, qua electorum prædicatorum auctoritate reprobentur, adjungitur: Dixit enim Samuel ad Saul:

Sine me, indicabo tibi, quæ locutus sit Dominus ad me nocte.

Quid est, quod ait: [*Sine me, & indicabo tibi:*] nisi quia dum fallaces verbositati insistunt, examinantibus prælatis, loquendi locum non tribuunt? Quasi dicat: * Dum à verbositate non desi- * *al.* Si
nis, ea, quæ audire debes, loqui me non permittis. Potest etiam hoc verbo adulatoris intentio deridi: qui dum blandimento laudis placere se credit, eos, quos laudat, se quasi tenere eisdem laudibus arbitratur. Tale est ergo ac si laudatorem suum electus præsul honesta gravitate derideat, dicens: Qui me laudas, loqui tibi dura non possum. Sine ergo, id est, permitte me loqui, & ea, quæ sum locuturus, intellige. Et quia, ut dixi, placere se laudando adulatores credunt, audire ab eis dura, quos laudant, nequaquam putant. Quasi ergo jam læta & prospera auditurus, subsequitur Saul, dicens: [*Loquere.*] Sed electi viri, cùm laudes suas audiunt, inter fomenta laudis à rigore justitiæ non mollescunt. Nam qui reproborum acta despiciunt, excipere verba nequaquam possunt. Quia ergo flecti D laudibus nequeunt, laudatores improbos & subtili ratione discutiunt, & districtis sententiis insequuntur. Unde sequitur:

Et ait Samuel: Nonne cùm parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es? Vnxitque te Dominus in regem super Israel, misitque te Dominus in viam, & ait: Vade, interfice peccatores Amalech, & pugnabis contra eos usque ad internecionem eorum. Quare ergo non audisti vocem Domini, sed versus ad prædam es, & fecisti malum in oculis Domini?

His quippe verbis superbi regis inobedientia subtiliter examinatur: quia ei priùs dona collata objicit; deinde audaciam transgressionis per ejusdem culpæ exquisitionem ferit. Subtilis namque examinatio est, quando sic versutus quisque peccator discutitur, ut ei culpæ excusatio nulla relinquatur; ut hunc ad mortem flagitij quasi vinctum Dei sententia teneat, cui peccati confugium nullum restat. Ut ergo omnis via fugiendi fallacibus superbis obstruatur, memorantur ei & sublimitas dignitatis & modus ministerij, cùm dicit: [*Nonne cùm parvulus esses in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es: & ait tibi Dominus: Interfice peccatores Amalech?*] Et ut cir-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

cumdatum jam & obsessum ratiocinationibus capiat, manum culpæ iniicit, dicens: [*Quare ergo non audisti vocem Domini, sed versus ad prædam es, & fecisti malum coram oculis Domini?*] Quasi dicat: Ecce quid eras, quid factus es, quid debuisti facere, ecce quid fecisti: ecce quantum ab eo, quod debuisti exercere, recesseris. Dum ergo intulit, dicens: Quare fecisti malum in oculis Domini? Quasi fallacem reum circumdando comprehendit. Sed in hoc loco notandum est: quia dum rex superbus arguitur, electionis ejus tempora memorantur: ut tumor cordis sentiatur, non adfuisse eligendo, sed ex culmine crevisse prælato. A Domino quidem bonus electus est, sed dum crevit ex culmine, decrevit elatione. Dicit ergo: [*Cùm esses parvulus in oculis tuis, caput in Tribubus Israel factus es: modò versus ad prædam, fecisti malum in oculis Domini.*] Quasi dicat: Per veritatem humilitatis regnum promeruisti, sed nunc prætextu humilis, veritate tumidus regnum perdis. Quid enim sunt oculi cordis, nisi aspectus rationis? Nam qui integros visus rationis habet, perfectè illuminatus est. In oculis ergo suis est humilis, qui se perfectè respicit, & humilem perfecta visione cognoscit. His ergo verbis lapsi regis non solùm præterita humilitas, sed etiam rationis acuitas commendatur: quia videlicet tantus erat ratione, ut se perfectè cognosceret; & tantus virtute, ut se subtiliter intuens, verè humilem videret. Quia igitur cùm arguitur, ejus præterita memorantur, quid aliud, quàm his, quæ habebat, carere describitur? Nam superbire nequeunt, nisi qui priùs oculos cordis perdunt. De libidinosis verò valde clariùs constat: quia in fornicationis baratro se numquam obruerent, si à luce intimæ gloriæ non antè caligarent. Qui quia alta pudicitiæ præcepta contemnunt, etiam tumoris arguuntur. Qui ergo deponere præpositum regem venerat, dicit: [*Cùm esses parvulus in oculis tuis, caput in Tribubus Israel factus es, nunc fecisti malum in oculis Domini.*] Quasi dicat: Superbus modò, & cæcus justè deponeris, qui priùs videns & humilis regnum sortiri meruisti. Nam & superbi Pharisæi ab ipsa veritate cæci nominantur, quæ ad discipulos ait: *Sinite eos, cæci sunt, & duces cæcorum.* Quæ utique cæcitas specialiter libidinosis adscribitur: quia nulla sunt vitia, quæ spissiores tenebras menti ingerant, quàm libido. At nunc plerosque videas sterilisse Clericos, Sacerdotes corruisse. Quibus certè per Samuëlis imperium dicitur: [*Cùm esses parvulus in oculis tuis, caput in tribubus Israel factus es.*] Quasi dicat: Cùm in minori ordine illuminato corde pudicitiæ præcepta servaveris: nunc, amissis oculis, in fornicationis baratrum corruisti. [*Ad prædam versus es.*] Quia divina præcepta violenta præsumptione rupisti. Quia enim prohibente, & quasi minis armato & obstante Deo, ad violandum sacrarium castitatis irrumpunt: quasi per rapinam prædæ, Amalech electa ad Domini terram ducunt. Et quia quantùm possunt, lubrici prædicatoribus absconduntur, in conspectu Domini malum Saül fecisse reprehenditur. Quasi enim minans & terrens prædicator in carnis voluptate lapso dicat: Crimen immunditiæ hominibus quidem absconditur, sed videnti omnia non celatur. Hæc quidem & his similia cùm impœnitentes audiunt, terreri nequaquam possunt. Unde & si jam ratiocinatione capti sunt, velut angues per lubricum dilabi à tenentis se manibus satagunt. Caudam proferunt, caput abscondunt: quia videntur jam extrema operum, sed earumdem tegitur qualitas actionum. Unde & sequitur:

Et ait Saül ad Samuelem: Immo audivi vocem Domini, & ambulavi per viam, qua misit me Dominus: & adduxi Agag regem Amalech, & Amalech interfeci.

Quasi enim occulta tegens, aliorum discooperta proferens, se lubricus doctor de profectu prædicationis commendat: dicens de subditorum culpa reprehendi non debeo, sed laudari, quam in delinquentibus prædicando delevi. Amalech percussi: quia fornicationis spiritus in auditorum meorum cordibus linguæ meæ gladio corruit. Rex etsi vivit, adductus est: quia etsi sensus carnis, quamdiu sumus in carne, omnino perdi non potest, captus est, ut capi potuit: quia prævalere rationi non potest. Ipsos subditos correptos, & peccata confitentes ostendere gestiens, subjunxit, dicens:

Tulit autem populus de præda, oves & boves, primitias eorum, quæ cæsa sunt, ut immolaret Domino Deo suo in Galgalis.

Quando armatorum violentia alicujus aliquid proprium tollitur, præda nominatur. Vitia autem carnis, & animę: quia diabolo suggerente propagantur, ejus velut proprium sunt. Quisquis ergo in se nuper remissus, nunc autem violentus vitia destruit, prædam facit: quia quæ aliena sunt, potenter rapit. Et notandum, quia cædere & præda dicitur, ut alia mortua relicta, alia viva delata esse doceatur. Cæduntur quidem oblectamenta libidinis, quando virtute supernæ intentionis depelluntur à corde, & contritione spiritus reciduntur à corpore. Sed viva ad immolandum deducuntur: quia etsi conversione peccatoris, carnis aut mentis delectamentum deseritur, pœna præteritæ delectationis penitus non deletur. Cædantur ergo vitia, primitiæ vivæ ad immolandum nullatenus serventur: ut qui vim peccati in contemptum oblectationum potenter perimit, vivere sibi ad immolandum timeat pœnam delectationis. Primitiæ ergo cæsorum quid sunt, nisi delectationes peccaminum? Has quidem offerre dicitur, qui coram Deo sacerdotibus confitetur. Et oblata immolantur, quando eorum pœna pœnitendo destruitur. Quasi enim in primitiis cæsa offeruntur, & per posteriora vivunt: quando aliquis peccata confitetur, & immolare, hoc est, coram Deo mactare pœnitendo non nititur. Dum ergo cęsorum primitię reservari ad immolandum dicuntur, quorundam error confunditur, qui peccata deserunt, nec tamen plangunt. Quia ergo non solùm confitenda sunt peccata, sed etiam pœnitentię austeritate delenda, dum boni doctoris Saül typum simulat, subjectos suos cæsorum primitias immolandas tulisse asseverat. Quia etiam ratione scripturarum modus pœnitentiæ decernendus est, in Galgalis primitiæ immolandæ deducuntur. Boves autem non solùm, sed & oves ad immolandum servantur: ut qui circa salutem suam solliciti sunt, sic delere pœnitendo magna studeant, ut minora plangere non omittant. De superbis autem manifestum est: quia cùm semper magni videri appetant, notari peccatores erubescunt. Deprehensi etiam resistunt, & in his etiam justi apparere cupiunt, quæ agunt. Quid est ergo, quod ait: [*Immo audivi vocem Domini.*] Samuel autem dicit: [*Sine me, & indicabo tibi, quid locutus sit mihi Dominus nocte.*] Et post pauca: [*Quare versus ad prædam es, & fecisti malum coram oculis Domini?*] Patet ergo, quàm mirabiliter tumeat, qui tunc se justificare appetit, quando Dominum se reprehendere de peccato recognoscit. Si verò idcirco sic respondisse creditur, quia verba Prophetæ, non Domini esse crediderit, sed Prophetæ: videmus adhuc imitatores Saül, qui dum in propria eruditione confidunt, majorum jussa, quæ audiunt, & per tumorem despiciunt, & meliorare permutando credunt. Quid est ergo, quod dicit: [*Immo audivi vocem Domini, & adduxi Agag regem Amalech?*] Sed tale est, ac si dicat: Et quod præceptum fuit, implere studui, & quod minus erat suplevi. Agendum fuit, ut Ama-

Mat. 15. b

lech percuteretur : sed quia, Deo auxiliante, vincitur, supplendum erat, ut quæ in ejus immolarentur sacrificio, servarentur. Quod apertè in superbis apparet : quia cùm apertam culpam celare non possunt, permutare aut minuere conantur. Quasi dicat : Et si judicas apertas culpas operis, attendenda est occulta simplicitas intentionis. Culpa quidem esset de Amalech aliquid afferre, nisi allata Deo deberent immolari. Hoc quidem sæpe in monasteriis accidit, cùm quisque nimis religiosus subditus spiritualium prælatorum imperiis adjicere præsumat : cùm regularem communem vitam despicit, & propriæ sequitur arbitrium voluntatis. Dum enim meliorare vitam eligendo, quàm obediendo nititur, quid aliud quàm apertam inobedientiam intentione virtutis colorare monstratur ? Quem profectò locum non solùm subditi, sed etiam prælati intueri subtiliter debent. Subjecti quidem notare subtiliter debent : quia ex eo Saül Deo displicuit, quòd Deo immolare præter Prophetæ preceptum tentavit. Subtiliter notent prælati : quia demoliendi Amalech Propheta regi præceptum dedit. Sic enim debet doctor laudare communia, ut singulorum propria non contemnat. Illa quidem communis vita laudatur, quæ charitate conjungitur, vitiis mediantibus non fuscatur.

1. Cor. 7. a Apostoli quidem sententia est : *Quia unusquisque proprium donum habet à Deo, unus quidem sic, alius verò sic.* Quorum ergo cibi & menta communes sunt, debent attendere non solùm commune bonum refectionis, sed proprietatem passionis : ut pariter comedant, sed contra fornicationis stimulos certare per abstinentiam pariter non * contendant. Ejus verò caro amplius domanda est, cui carnis stimulus magis infestus est. Jam ergo non excitare communis est vita, ubi communitas refectionis attenditur, sed contra singularem pugnam pugnare singulariter perhibetur. Nec doctor bene præcipit, si non præcipit, unde Amalech percutitur, sed unde vivit. Præcipiat ergo doctor, sed ut fornicationis spiritus superetur. Non obedire subjecti refugiant, sed ubi superbiæ crimen incurritur, non unde baratrum mortis devitatur. Inobedientes autem dum tumenti corde majorum jussa non faciunt, cùm meliorare, quod eis injungitur conantur, sua opera Deo offerre non cupiunt, semetipsos tollunt. Nam per alias virtutes nostra ei impendimus, per obedientiam nosmetipsos exhibemus. Samuel ergo subjungens, ait :

Numquid vult Deus holocausta & victimas, & non potius ut obediatur voci Domini ?

Quid enim sunt bona electorum hominum opera, nisi victimæ & holocausta ? Cùm ergo holocausta & victimas per legem offerri Dominus præcepisset, quid est, quod Dominus holocausta, & victimas nolle dicitur, velle autem ut ei obediatur, pollicetur : nisi quia quæ præter obedientiam fiunt, holocausta & victimæ non sunt ? Quasi dicat : Tunc bona sunt bona opera, quando à præpositorum conscientia non discordant. Si verò hoc ideo dicitur, ut virtus obedientiæ commendetur, liquet, quàm sublime bonum sit, quod victimis & sacrificiis excellit. Quid est ergo, quod dicitur : *Vult ut obediatur voci Domini* : nisi quia omnia bona opera postponenda sunt his bonis, quæ jubentur ? Nam cùm benè prælati jubent, bona, quæ ex arbitrio subjecti eligunt, prælatorum imperiis postponuntur. Ipsa verò opera illis postposita, holocausta & victimæ nominantur, ut non solùm sentiantur non esse conferenda majorum imperiis, minorum parva, sed maxima Holocausta quidem eorum sunt, qui se omnino subtrahere volunt à publico opere, ut Deo se totos per amorem combustos offerant in secreto contemplationis. Victimæ sunt eorum, qui se à communi publico nequaquam separant, sed singulari virtute agunt, ut virtutes aliorum districtiùs vivendo transcendant. Hæc quidem, & hujusmodi cùm bonorum rectorum permissione aguntur, victimæ & holocausta sunt, quę Deus probat : cùm verò sic fiunt, ut per ea majorum præcepta negligantur, audiant qui offerunt, quid à Domino missus ad inobedientem regem Propheta loquitur : [*Numquid vult Deus holocausta & victimas, & non potius, ut obediatur voci Domini ?*] Quasi jussa patrum velut minora despicientes, & sua quasi majora exhibentes terreat, dicens : Hoc quia magnum agere putatis, parvum & abjectum despicitis ; sed si apertè cernitis, per hoc Domino non placetis. Bene autem, dum superborum opus discutitur, Propheta acutè exquirit, dicens : [*Numquid vult Deus holocausta & victimas, & non potius ut obediatur voci Domini ?*] Exquirit siquidem ut superbiæ tumor pastorali auctoritate feriatur. Dicit : [*Numquid vult Deus holocausta & victimas ?*] Quia qui sequi propriam voluntatem eligunt, Deo placere se putant, sed Deus eorum opera cùm magna & ingentia sunt, nequaquam probat. Sed jam quibus laudibus obedientia prædicanda sit, subjunxit, atque ait :

Melior est enim obedientia, quàm victimæ, & auscultare magis, quàm offerre adipem arietum.

Quia enim superiùs ait : [*Numquid vult Deus holocausta & victimas ?*] Numquid utrumque obedientiæ laudibus subjiciens, dum victimas & arietum adipem posuit, in adipe holocaustum intellexit ? Quidquid melius est, bono utique melius est. Illa autem holocausta & victimę, quas non vult Deus, bona minimè sunt. Quid est ergo, quòd in obedientiæ laudes dicitur : [*Melior est obedientia, quàm victimæ, & auscultare, quàm offerre adipem arietum,*] nisi quia tunc obedientia melior est, cùm holocaustum & victima mala non est ? Quasi ergo superbientes, inobedientesque ad tanti boni considerationem reducat, dicens : Et si nil à vobis per præsumptionem fieret, obedientiæ virtus operibus, quæ eligitis, melior esset. Liquet ergo, quo sita sit culmine, quam divinis oblationibus Propheta vidit altiorem. Quòd si, ut suprà, spiritualem sensum sequimur, victimæ ad magnę conversationis austeritatem, holocausta ad compunctionem vitæ secretioris referenda sunt. [*Melior est enim obedientia, quàm victimæ, & auscultare magis, quàm offerre arietum adipem.*] Quia longè altioris meriti est propriam voluntatem alienæ semper voluntati subjicere, quàm magnis jejuniis corpus atterere, aut per compunctionem se in secretiori sacrificio mactare. Quid est enim adeps arietum, nisi pinguis & interna devotio electoris ? Adipem ergo arietum offert, qui in studio secretæ conversationis devotæ orationis affectum habet. [*Melior est tamen obedientia, quàm victimæ, & quam offerre adipem arietum.*] Quia qui perfectè voluntatem præceptoris sui implere didicit, in cælesti regno, & abstinentibus & flentibus excellit Hoc certè, quia contra superbientem, atque apertè Domini mandata contemnentem, dicit, non confert bonum, quod facit, bono quod contempsit : sed boni simulationem destruit, melioris boni ostensa veritate. Quasi dicat : Et si pro excellentiori virtutum gloria excellens bonum quærebas, bonum obedientiæ, quod excellentibus etiam excellit, eligere potius debuisti Sic profectò loquens simulationem boni argumentando destruit : sed subjungendo, parens inobedientiæ malum apertè confundit, dicens :

Quoniam quasi peccatum ariolandi, est repugnare, & quasi scelus idololatriæ, nolle acquiescere.

Quidnam est, quòd ariolis & idololatris repugnantes, & acquiescere nolentes à Propheta simulantur, nisi quia arioli divina cognoscere atque absconsa

divinare

* al. cõtemnãt.

Sup. lib. 1. c. 10. de victimis quæ sunt obsequia obedientium.

divinare nitebantur: idololatræ autem figmentis se venerando subdidere? Qui autem repugnant prælatorum imperiis, ideo utique repugnant: quia divinam voluntatem se scire melius æstimant. Quasi ergo peccatum ariolandi, est repugnare: quia velut contempto divino altari, ad aras dæmonum responsa percipiunt, dum cordis sui præstigiosis ac superbis adinventionibus credunt, & salubribus prælatorum consiliis contraria sentiendo refragantur. Nolle autem acquiescere, idololatriæ sceleri simile dicitur: quia nimirum in inobedientiæ suæ obstinatione nemo persisteret, si propositi sui figmentum in corde, quasi idolum non gestaret; dum enim agenda in corde concipit, quasi idolum facit. Et dum conceptum mentis propositum se acturum deliberat, quasi ad adorandum simulacrum se inclinat. Quasi ergo scelus idololatriæ est, nolle acquiescere: quia quisquis in propria deliberatione obstinatus est, idcirco foris in majorum contemptum erigitur, quia intus eis, quæ fingendo statuit propositi sui simulacris incurvatur. Sed quærendum valde est, cur repugnare ariolandi peccato, & nolle acquiescere sceleri idololatriæ comparatur? Scelus quippe nonnisi magnum peccatum dicitur; peccatum verò etiam, quod leve est, nominatur: sed si ab ara dicebantur arioli, eò quòd responsa percipere consulendo consueverant, idololatriæ peccatum in ejus comparatione scelus erat: quia dementius erat lapides adorare, quàm sub specie divinorum falsa bene vivendi responsa percipere. Cur ergo repugnare peccatum per similitudinem esse dicitur, acquiescere autem nolle scelus? Sed repugnare, est ab imperantis voluntate dissidere. Plerique autem ad horam repugnare videntur, dum statim præpositorum imperia non recipiunt, qui tamen eisdem imperiis post modicum acquiescunt. Nolle autem acquiescere, quid est nisi & injunctæ obedientiæ repugnare, & in ejusdem repugnationis obstinatione persistere? Non enim acquiescunt, qui in cordis sui proposito invincibiles sunt, & quæ decernunt agere nullius auctoritate prætermittunt. Meritò igitur in comparatione repugnandi scelus nolle acquiescere dicitur, quod maius valde, atque horribilius peccatori esse videatur. Quia ergo qui hujusmodi sunt, rationibus non vincuntur, qua pœna cohibeantur, Propheta intulit, dicens:

Pro eo quòd abjecisti sermonem Domini, abjecit te Dominus, ne sis rex.

Quid est enim, quod Saül abjicitur, nisi quia incorrigibilis judicatur? Quasi ergo dicat: Quia cuncta salutis consilia respuis, pro culpa pervicaciæ non debes verbis ulteriùs corrigi, sed abjectionis pœnâ damnari. Quantùm itaque timeri debeat inobedientiæ culpa ostenditur, si hoc attentè consideretur: quia propter hanc etiam reges deponuntur. Quid est, quod ait: [*Quia projecisti sermonem Domini, projecit te Dominus?*] Sed sermo projicitur, quando in sui sublimitate venerabiliter non servatur: projicere enim, est de manu aliquando labi in terram, aut negligenter sinere, aut violenter jactare. Sermo autem Domini, quia salubria loquitur, cælestis aut sublimis est: qui in terram negligenter projicitur, quando per desidiam non impletur. Per contemptum verò projicitur, quando hunc superbi & inobedientes tumenti corde repellunt, & manu operationis observare dedignantur. Quia verò non projicere, sed abjicere sermonem reprehenditur, hoc signat: quia dum superbi proprium arbitrium sequuntur, à Domino longè fiunt. Abjicere enim est aliquid longè repellere. Qui enim aliorum ducatum dignè suscipiunt, non solùm per obedientiam Deo vicini sunt, sed etiam illos ei vicinos faciunt, qui per vitia & scelera ab eo longè sunt. Tale est igitur, ac si dicat: Longè ab ordine dignitatis expelleris, quia dignitatis ejusdem merito præsens esse noluisti. Meritum quippe dignitatis est, observatio divini verbi. Quod cùm abjicitur, quia meritum dignitatis amittitur, ipsa quoque dignitas amovetur. Libet ergo intueri, quanta per inobedientiam superbis pereant, humiles quanta lucrentur. Illi dum implere propriæ voluntatis arbitrium gaudent, Deo magnos operum labores exhibent, & laborum præmia nulla habent: isti dum se deserunt, dum alienæ voluntatis arbitrium sequuntur, æternæ sublimitatis gloriam promerentur: unde & per beatissimam Mariam Domini Redemptoris nostri genitricem, dicitur: *Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles.* Potentes quidem de sede Dominus deponit, cùm inobedientes superbos abjicit, & humiles exaltat: quia æterna gloria obedientes glorificat, superbos autem verba non corrigunt, sed tantùm, dum amittere honores trepidant, humilitatem, quam non habent, simulant, ne gloriæ culmen perdant, unde & subditur:

Luc. 1. g *Vide l. 32. Mor. c. 7 quomodo superbi ruant, & eorũ superbia quam multis modis animum pulset.*

Dixitque Saül ad Samuëlem: Peccavi, quia prævaricatus sum sermones Domini, & verba tua.

Vers 24.

Quid est, quòd Saül à Propheta vocem Domini non audisse, & malum in oculis ejus fecisse reprehenditur, & se peccasse minimè fatetur: sed cum se abjici de regno conspicit, se peccasse & prævaricasse Domini sermonem, & ejus verba fatetur? nisi quia superbi ad contemnenda verba humilium audaces sunt, sed electorum more honores, quos ambiunt, contemnere non possunt. Audaces quidem sunt, ut majorum contemnant imperia, sed parati non sunt, ut alta relinquant. Econtra autem humiles ad majorum imperia prompti sunt, & ad alta perdenda securi. Quia enim non terrena, sed cælestia appetunt, terrenæ sublimitatis alta despiciunt, laborare pro cælestibus conantur: subdi libenter volunt, præferri refugiunt. Saül ergo obedire Deo refugiens, perdere regnum timens, quid aliud nobis, quàm superborum mores insinuat, qui cùm prævalent, videri parvi, aut peccatores vitant, cùm coguntur, humilitatis virtutem simulant. Sed cùm compulsi confitentur, peccatum, quod accusant, loquendo minuunt. Quia etsi peccasse sermonem Domini prævaricando perhibuit, eandem prævaricationem dispensatione potius, quàm voluntate se incurrisse memoravit, dicens: [*Timens populum, & obediens voci eorum.*] Quasi dicat: Peccatum quod feci esse reprehendor, tantò leviori pœna feriri debet, quantò commissum non constat per malitiam, sed per infirmitatem. Studio autem & voluntate peccare magna prævaricatio est: infirmitate verò peccare, tantò tolerabilius est, quantò is, qui peccato subjacet, ejusdem peccati viribus impar est. Et quia eadem cordis sui versutia se prævalere simplicium doctorum humilitati æstimant, quasi jam suasim subjunxit, dicens:

Sed nunc porta, quæso, peccatum meum, & revertere mecum, ut adorem Dominum.

Corrigibilia equidem peccata portantur, quia postquam à delinquentis voluntate discedunt, purgari satisfactione salubriter possunt. Non autem portantur peccata eorum, in quorum mentibus per impœnitudinem inviscerata sunt. Unde & Joannes ait: *Est peccatum ad mortem, ne pro illo oret quis:* peccatum quippe ad mortem est, quod ab eo committitur, qui respicere numquam potest. Quod nimirum peccatum à præpositis non portatur, quia sacerdotum orationibus aut oblationibus non deletur. Saul autem per omnia superbos obstinatosque designans, & tumere non cessat, & peccatum suum portari obsecrat; importabile onus congerit, & quasi leve portari petit. Hoc quidem toties in Ecclesia agitur, quoties hi, qui magna scelera libenter committunt, eorum magnitudinem non attendunt. Importabilia congre-

1. Io. 5. c. 16. lib. l. 16. Mor. c. 28.

gant, & hæc levia, atque nullius esse ponderis pensant. Peccata sua suis præpositis abscondunt, & ut vix inveniri possint & argui, quantum possunt, eadem peccata levigant, ne qui eis præsunt, eorum granditudinem attendant. Ad peccatum etiam fortes sunt, ad flenda peccata debiles: volunt quidem peccati delectationibus resolvi, sed pœnitentiæ nolunt acerbitate purgari. Quid est ergo quod dicit: [*Porta peccatum meum:*] nisi quia & peccatorum dulcedinem in seipsis excipiunt, sed onerare prælatos onere eorundem peccatorum volunt? Quidam etiam sponte ad confitendum veniunt, sed pro quibus se accusant, non ipsi lugent, sed pœnitere alios obsecrant, fide sola salvari æstimant, per pœnitentiam revertere abjecti non curant. Unde & Saül subdit, dicens: [*Et revertere mecum ut adorem Dominum.*] Quasi enim recedens est prædicator, cùm impudentes abjicit, dicit ergo: [*Revertere mecum ut adorem Dominum.*] Cum eo tantùm à communione electorum non dividi putat, quod fidem communem servat: vel certè Dominum adorare est subdi religioni fidei, & custodiæ bonæ operationis. Quia verò fictos hypocritas Saül insinuat, sequitur:

Ait Samuel ad Saul: Non revertar tecum, quia projecisti sermonem Domini, & projecit te Dominus, ne sis rex.

Quid est ergo, quòd Propheta portare peccatum pœnitentis regis renuit, nisi quia hunc non verè pœnitentem vidit? Cui ea, quæ priùs, abjectionis verba respondit, quia eum immutandum nomine cognovit. Qua nimirum Prophetæ constantia quidam nimis clementes hujus temporis sacerdotes arguuntur, qui conversatione infirmi sunt, temeritate fortes. Se se vix sustinent, & portanda suscipere aliorum onera audent: levia sua non ferunt, & importabilibus se subjiciunt. Ecce fortis Propheta refugit suscipere onus regalis peccati, ut sacerdos Ecclesiæ timeat, & peccatorum importabilium pondera subire pertimescat. Plerumque autem sic aliena peccata suscipiat, ut tamen ea, quæ expianda suscipit, flere eum, à quo sint commissa, permittat. Unde & Samuel portare peccatum regis minimè promisit, & tamen eum, quem retulit, abjectum planxit. Nam de eo post pauca scriptum est. [*Lugebat Samuel Saul, quoniam Dominum pœnitebat, quòd constituisset eum regem super Israel.*] Non quidem promisit ei portare peccatum regis, ut rex illud flere studeret. Sed tamen quem retulerat flebat, ut Dominum ei propitium faceret. Ad litteram verò dum sententiam Propheta ingeminat, irrevocabilem divinę æquitatis sententiam monstrat, quia sic peccator projicitur, ut redire ad divinæ misericordiæ manum numquam permittatur. Potest & aliter intelligi, quòd reverti secum Prophetam, ut adoret Dominum, rogat. Nam sancti viri, qui Dominum peccando non deserunt, ad eum necesse non habent ut pœnitendo revertantur. Reverti enim abeuntis est. Quia nimirum peccatoribus per peccatum à Domino recedentibus convenit, justis permanentibus non convenit. Quid est ergo, quòd reverti cum peccante Saül justus Samuel petitur, nisi quia electi prædicatores pro lapsis subditis velut pœnitentes affliguntur, & quasi recedentes veniunt; dum lapsos subditos paterna afflictione comitantur? Cum eis ergo revertuntur, cùm peccata subditorum & ipsi subditi, qui peccaverunt, & prælati qui steterunt, pariter plangunt. Tale est igitur, ac si dicat: Jam te paternis viscеribus adhęrere per increpationem prædicationis mihi agnovi, quem nec longiùs peccare reliquisti. Quia ergo, te objurgante, resipui, mecum redire te rogo: quia propriis viribus ad tantæ pravitatis magnitudinem delendam nequaquam sufficio. Sed tanti affectus preces recipiendę essent, si ex cordis veritate procederent, aptè ergo hypocritæ responsum est: [*Non revertar tecum.*] Quasi dicat: Pro te sacrificare Deo nescio, quem veritate humilitatis Deo subditum non attendo, & quæ priora ingeminans, ait: [*Quia projecisti sermonem Domini, projecit te Dominus, ne sis rex:*] & quia versuti & abjiciendi, & deserendi sunt, sequitur:

Et conversus est Samuel, ut abiret.

In qua profectò majorum decessione magis hypocritæ amissionem temporalis honoris timent, quàm æternæ hereditatis. Unde & quiescere etiam derelicti non possunt, sed ea quę agere per se non audent, impetrare aliis intervenientibus studeant: bene ergo subjungitur:

Ille autem apprehendit summitatem pallij ejus, quæ scissa est.

Quæ sunt vestimenta doctoris, nisi docere sibi adhærentium subditorum qualitates? De quibus profectò vestibus magno pastori per Prophetam repromittitur: *Vivit Dominus, quia his omnibus velut vestimento vestiris.* Et per Psalmistam canitur: *Dominus regnavit, decorem induit, induit Dominus fortitudinem.* Induit quippe decorem, qui ad seipsum splendidas fidelium mentes, quasi vestimenta conjunxit. Saul ergo Samuelis pallium apprehendit, cùm superbus quisque & abjectus honorem culminis sibi deferri à summis viris per cohærentes sibi dilectos & familiares quærit: & quia pro reprobo perfectorum auditorum nullus obsecrat, non pallium, sed pallij summitatem, id est, extremitatem apprehendisse perhibetur: sed ea extremitas scinditur, quia qui inutilia suggerit, reprobatur. Cùm enim minor indiscreta rogans repellitur, velut vestimenti summitas scindi perhibetur. Velut enim pars pallij summi Prophetæ scissa est, quando malè suggerenti Petro respondit, dicens: *Vade retro me Satana, non enim sapis ea, quæ Dei sunt, sed quæ hominum.* Hinc item præcipit, dicens: *Si manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & projice abs te:* item *si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te.* Quibus nimirum verbis non solùm summitas pallij, sed etiam media abscindenda designantur: quia cùm malè suggerunt, perfecti etiam auditores contemnendi sunt. Hinc namque est, quòd Zebedæi filij simul cum matre unus ad dexteram, alter verò ad sinistram Redemptoris sedere petunt: sed quasi bonæ petitionis ignari, repelluntur. Velut enim partem chlamydis Dominus scidit, cùm ea membra, quæ movebant scandalum, increpando confutavit. Et notandum, quia non totum pallium, sed pars pallij scinditur: quia dum bonus mala suggerit, in eo, quod malè suggerit, repelli debet; & in eo, quòd aliter bonus est, ex dilectione retineri. Per vestimentum etiam rectoris conversatio designatur, Psalmista attestante, qui ait: *Sacerdotes tui induantur justitiam.* Summitas ergo pallij apprehenditur, quando doctor de magna sanctitate laudatur, cùm illud in ejus laudem dicitur, quod decorum foris ostendit. Sed quia justorum plura sunt bona, quę latent, pallij tantùm summitas apprehendi potest: quia parum est, quod de electi doctoris justitia cernitur, multùm verò, quod occultatur. Ipsum verò parum, quod scitur, cùm apprehenditur, scinditur: quia justi suis laudibus non tenentur. Quia enim eas in momento contemnunt, quasi scissura pallij teneri nequeunt. Tenetur quidem pars scissa vestimenti, Propheta non tenetur: quia verum est, quod de justi laude dicitur, & tamen justi, dum contemnunt, quod audiunt, quasi scissuram in tenentis manibus relinquunt. Majorum ergo quia quædam sciri possunt, quasi pars apprehenditur. Cùm verò totum scitur à parvulis quod agetur, si laudatur nihilominus abjiciendum est: quia aliquid bonorum operum per vanitatem tenendum non est. Hinc namque est, quòd dum Joannes adhuc adolescens comprehen-

Es 43. b
Ps. 92. a
Mat. 16. d
Mat. 5. d
Mat. 20. c
Ps. 131. b

Marc. 14. g

sum jam Dominum sequitur, & per pallium tenetur, & relicto pallio nudus fuisse describitur. Per vestimentum namque adolescens capitur, quando de bonæ conversationis initio collaudatur: sed relicta sindone nudus profugit, qui laudes, quas audit, vilipendit. Nudum namque fugere, est laudabilem vitam habere, sed electę vitæ laudem despicere. Quasi enim nudus fugit, qui de ornatu virtutum sibi per vanam gloriam nihil adscribit. Potest etiam idcirco nudus fugisse intelligi, quia qui per partes sindonis captus asseritur, reliquisse sindonem perhibetur: quia plerumque in electorum conscientia agitur, ut per hoc, quòd ex parte laudantur, non pars meritorum, sed omne bonæ vitæ meritum perdidisse suspicentur. Samüeli ergo pallium scinditur, quia laudes suas electi doctores vilipendunt. Et quia laudibus non flectuntur, severitatem prioris sententiæ replicat, dicens:

Scindit Dominus regnum Israel de manu tua hodie.

Perfecti etenim viri, quia à rigore justitiæ nulla laude mollescunt: tales ante, quales post laudis suæ testimonium sunt, & quæ priùs dixerant, eadem post repetendo confirmant. Sed quærendum est, quid significet hoc, quod dicitur: *Hodie.* Si enim reproborum vita nox est, quid est, quòd in die Saül regnum scinditur? sed si nox est vita pastoris reprobi, cùm in regnum scinditur, diem facit. Dies quippe non fit, nisi cùm nox recedit, dicit ergo: *Hodie.* Quia caligo inobedientis damnari perhibetur, unde & exeunte Juda Dominus dicit; *Nunc clarificatus est filius hominis:* quia noctem vitæ illius vidit discedere, & puram lucem justitiæ in aliis discipulis permanere. Dicitur etiam: *Hodie.* Quia amoto superbo, regi humili regnum tradebatur. Unde & subditur:

Jo. 13. d

Et tradidit illud proximo tuo meliori te.

Cùm ergo dies dicitur, non abjecti regis lucidum aliquid cernitur, sed substituti gloria prædicatur, qui de regni culmine magnę virtutis debebat splendore radiare. Et divinæ sententiæ incommutabilitatem asserens subdit, dicens:

Porro triumphator in Israël non parcet, & pœnitudine non flectetur.

Quis enim hujus triumphatoris nomine, nisi conditor humani generis intelligendus est? Nam occultos adversarios quicumque superat, ejus virtute vincit, qui ei gratiam superandæ tentationis impendit. Quid est, quòd triumphator non parcere dicitur, cùm Samüel rogatur: quia cùm prædicatores peccantibus subditis irascuntur, cùm superbos aut lubricos divinâ sententiâ feriunt, non impetu furoris sui, sed divinæ voluntatis judicium exequuntur? Quasi certè dicat: Ego quidem non meam, sed illius sententiam protuli, qui quod decernendo profert, revocari non potest. Non ergo parcit, & pœnitudine non flectitur: sed eis, qui nec à peccatis suis desinere, nec peccatorum possunt, quæ diligunt, pœnitere. Et causam subjiciens, ait:

Neque enim homo est, ut agat pœnitentiam.

Quasi dicat: Et iterum esse ei est, cui mutabilitas nulla est. Potest etiam triumphatoris nomine substituti regis perfectio designari, qui & multorum triumphorum gloriam habiturus erat, & contra voluntatem conditoris parcere alicui non auderet. Unde & in hoc ipso eodem libro, de eo scriptum est: *Et percutiebat David omnem terram, nec relinquebat vivientem virum, & mulierem.* De eo etiam dicitur: [*Neque enim homo est, ut agat pœnitentiam.*] Quid enim hoc loco homo, nisi carnalibus passionibus subditus designatur? Quasi adhuc superbum mordeat, dicens: Te modò peccatorum pœnitet, cùm audaciæ tuæ sententiam percipis: sed ille pœnitentiam non aget, qui ut homo, & inobedientiæ, & tumori non subjacet. Et ille adhuc in ore suo confitetur, dicens:

Infr. 27. c

Peccavi.

Ipsius autem confessionis qualitatem ostendit, quia subjunxit, dicens:

Sed nunc honora me coram senioribus populi mei, & coram Israel.

Liquet, quam pœnitudinem gerat, qui adhuc honorari desiderat. Nam si sui peccati hunc veraciter pœniteret, inhonorari potius, quàm honorari concupivisset. Admirari igitur libet projecti cordis duritiam. Ut vir Dei mandatum conditoris exequens, dicit: [*Projecit te Dominus, ne sis rex.*] Econtrà verò qui abjectionis sententiam suscipit, per appetitum elationis, honores quærit. Quid est ergo, quod dicit: [*Peccavi?*] Confessionem quidem peccati non honor aut gloria, sed utilitas, & contemptus sequi debet. Quid enim prodest confiteri flagitia, si confessionis vocem non sequitur afflictio pœnitentiæ? Tria quippe in unoquoque consideranda sunt veraciter pœnitente, videlicet, conversio mentis, confessio oris, & vindicta peccati. Nam, qui corde non convertitur, quid prodest ei, si peccata confiteatur? Peccatum, quod diligitur, confitendo minimè deletur. Nonnulli quidem sunt, qui peccata confitendo aperiunt, sed non convertendo, nequaquam detestantur. Hi profectò confitendo nihil agunt, quia quod loquendo ejiciunt, amando introducunt. Unde & salubriter confiteri volentibus Scriptura insinuat, dicens: *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Quid est corde credere ad justitiam, nisi voluntatem dirigere ad fidem, per dilectionem operantem? Cùm ergo quis cordis intentionem ad justitiam per amorem dirigit, per initium bonæ voluntatis, fructum habet bonæ conversionis. Hic certè jam ad salutem confitetur: quia plus loquendo de vulnere ejicit, quàm conversione compunxit. Tertia ergo species, idest vindicta, quasi medicina necessaria est; ut apostema reatus, quod conversione compungitur, confitendo purgetur, afflictionisque medicinâ sanetur. Ergo qui corde ad justitiam non credit, confessionem ad salutem nequaquam facit; quia velut malę arboris folia ostendit, cujus altas radices figit in corde. Signum ergo veræ confessionis non est in oris confessione, sed in afflictione pœnitentiæ. Tunc namque bene conversum peccatorem cernimus, cùm digna afflictionis austeritate delere nititur, quod loquendo confitetur. Unde Joannes Baptista malè conversos Judæos ad se confluentes increpans, ait: *Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo dignos fructus pœnitentiæ.* In fructu ergo, non in foliis aut ramis pœnitentia cognoscenda est. Quasi arbor quippe bona voluntas est. Confessionis ergo verba quid sunt aliud, nisi folia? Non ergo nobis folia propter seipsa, sed propter fructum expetenda sunt: quia idcirco omnis confessio peccatorum recipitur, ut fructus pœnitentiæ subsequatur. Unde & Dominus arborem foliis decoram, fructu sterilem maledixit: quia confessionis ornatum non recipit sine fructu afflictionis. Saül ergo confitetur, & honorari vult, non affligi & humiliari: quid designat, nisi eos, qui confessionem sterilem habent, & fructum non habent: qui decorem confessionis verbis humilibus præferunt, sed verborum virorem, non humilitate pœnitentiæ, sequuntur? Sed quid antiquos attendimus, cùm nunc tantam lapsorum regum multitudinem videamus? Catervatim namque nunc in flagitia corruunt, non solùm subjecti debiles, sed etiam prælati

Mat. 3. b

Marc. 11. b

& sacerdotes negligentes. Lubrica peccando agunt, qui ordine ministerij sacramentis cælestibus deputati sunt. Sed plerique illorum dum quodammodo ad cor redeunt, se errasse confitentur. Qui tamen sic volunt contra se peccata proferre, ut velint adhuc de officio sacri ordinis honorari: turpes in secreto se proferunt, sed foris præter ordinis celsitudinem videri humiles erubescunt. Quid ergo isti nisi abjectos se vident, & tamen velle honorari audent? Sæpe autem non à seipsis veniunt, sed inviti capiuntur; abjectionis suæ mandata percipiunt, & tamen rogant, ut honorentur. Volunt quippe immunda agere, sed audent sacris altaribus inhærere. Ecce quot Saüles attendimus, quot reges lapsos à sanctæ Ecclesiæ culmine contemplamur. Quorum profectò singulis dicendum est: [*quia projecisti sermonem Domini, projecit te Dominus ne sis rex:*] ut ministerium cæleste non agant, quos terrena flagitia inquinare non cessant. Sed hoc profectò dicere possumus, lubricis tamen ministris suadere non possumus. Nam Saül & abjectum se audivit & regnavit: quia immundi sacerdotes se sacerdotali culmine dejectos per luxuriæ inquinamenta cognoscunt; & tamen contra Dei voluntatem sacra mysteria tractare non desinunt. Sed rex contra Domini voluntatem regnans, non est rex, sed tyrannus fuit: quia sacerdos indignus, qui merito suæ inquinationis abjicitur, cùm ministrare præsumit, ad tantæ gloriæ culmen damnandus ascendit. Unde & tyrannos terrere volens cæli ille magnus Senator: *Qui manducat panem*, inquit, *& bibit sanguinem Domini indignè, judicium sibi manducat, & bibit.* Plerumque autem instanti confessione agitur, ut confitentibus de cordis etiam conversione credatur. Aliquando reproborum falsam humilitatem electi prædicatores accipiunt, ut exemplo eorum alij ad salutem perducantur. Duo quippe in hypocritis agnoscunt, unum intus, alterum foris. Intus quidem purum malum, foris bonum simulatum. Utrumque detestantur, sed sæpe pretextum boni in eis simulant; ut qui bonum foris cernunt, malum interiùs nesciunt, boni quod aspiciunt, exempla sequantur. Bene ergo subjunctum est:

1.Cor.11 f

Reversus ergo Samuel secutus est Saül, & adoravit Saül Dominum.

Per malum quippe, quod interiùs latebat, audire meruit: [*Projecit te Dominus, ne sis rex.*] Sed ut pretextu boni ad ejusdem boni veritatem alios traheret, Samuel Saül sequi voluit, & cum adorare Dominum vidit. Quandoque etiam mala regum, & terræ magnorum toleranda sunt, ne exasperati ad pejora dilabantur. Deos quippe gentium filij Israël sæpe coluerunt. Unde & de conversis à Samuele superiùs dictum est: *Abstulerunt filij Israel de medio sui Baalim & Astaroth.* Et fortasse si abjectus rex secum ad adorandum Dominum revertentem Propheram non cerneret, dæmonum simulacra adoraret. Et projicit ergo eum, & cum eo revertitur: quia in potentibus hujus sæculi sic est damnanda iniquitas, ut bonum, quod habent, exasperati non perdant. Sæpe enim mali sunt in occulto: & bonum, quod cernitur, alij devotiùs imitantur. Mala certè potentum sæculi, magna eis mala sunt: sed bona, quæ proferunt ad exemplum fidelium magis, quàm bona aliorum prosunt. Bene ergo Samuel cum abjecto rege revertitur: quia electi prædicatores, sæculi potentes & pro iniquitate percutiunt, & pro exemplo bona agere quædam sinunt. Unde & sequitur:

1.Reg.7. a

Dixitque Samuel: Adducite Agag regem Amalech. Et oblatus est ei Agag pinguissimus tremens.

Reges Dominum adorant, quando superbi & contemptores se ad Domini mandata facienda humiliant. Adorant lubrici, quando Deo subjiciuntur per obedientiam castitatis. Aliquando autem adorare se simulant: quia nonnulli prætextum humilitatis aut castitatis habent; sed dum habere in veritate bonum creduntur, alij per bonum, quod credunt, mali operis usum perdunt. Agag ergo regem Samueli tradunt: quia sensualitatis suæ vigorem confitendo proferunt. Quando enim confitentur peccata luxuriæ, quæ per vigorem carnis commiserunt, quid aliud, quàm Amalech regem interficiendum Prophetis offerunt? Sed quid est, quòd pinguissimus Agag dicitur, sed sensualitatis vigor in aliis pinguis, in aliis macer est? Quid est ergo, quòd pinguis offertur, nisi quia à subditis regis reprobi ducebatur? Nam sæpe negligentes sunt subditi: sed dum electi pastoris sui exempla conspiciunt, inter mala, quæ faciunt, ingemiscunt. Per fragilitatem carnis ad immunditias cadunt; sed percussi exemplis majorum omninò gaudere inter immunditiæ oblectamenta non possunt. In quibus ergo pinguissimus est Agag, nisi in illis de quibus dicitur: *Lætantur, cùm malefecerint, & exultant in rebus pessimis?* Subjecti namque lascivi doctoris tantò audaciùs peccant, quantò majorum suorum nulla coram posita habent exempla, quæ videant. Sed valde dementiùs se præcipitant, cùm in pastoribus suis bonum, quod sequantur, non vident: & cujus exemplo pereant, malum vident. In his quippe Agag pinguescit: quia gaudenter, securè & liberè vigor carnis in luxuriæ voluptate distenditur, qui usu illecebræ, nulla re obviante, fraudatur. Pinguissimus ergo interficiendus offertur, quando illi convertuntur, qui in voluptate luxuriæ valde lætati sunt: quasi enim traditur rex, quando is, qui menti imperabat, carnalis sensus, Christi sacerdotibus per confessionem revelatur. Nutrire etiam ignem pinguedo solet. Bene ergo Amalechitæ regi adscribitur: quia dum mentem fornicationis spiritus obtinet, quò dulciùs ac sæpius illic per turpes cogitationes pascitur, ad agendum ignem concupiscentiæ uberiora sibi fomenta tribuuntur. Tremens verò dicitur, quia carnalis sensus, quando spiritualibus viris per confessionem traditur, infirmatur. Signum ergo dat tremens, quia membrorum robur non habet. Dum ergo infirmari vigor sensualitatis incipit, quid aliud, quàm rex Amalechitarum tremit? Vel tremere dicitur, quia rigorem pœnitentiæ plerique, dum converti incipiunt, expaveſcunt. Et quia carnales quique relinquere oblectamenta carnis solita sine mœrore non possunt, sequitur:

Prov.2. b

Dixitque: Siccine separat amara mors?

Hoc quippe dicere carnali sensui, est mentem pro amissione voluptatis solitæ tristitiæ conversione pulsare. Quia enim magna amaritudinis tela nuper conversi patiuntur, quasi rex, cui servierant, de morte queritur: quia in eis carnalitas sine magna tribulatione minimè necatur. Interrogare ergo de separatione mortis, carnali sensui est, tristem adhuc conversi mentem de præteritæ delectationis amissione pulsare. Sed & modus separationis exquiritur, cùm dicit: [*Siccine?*] Quasi enim visis austeritatibus, quibus subdenda est, dicat menti sensualitas sua: Læta pro tam tristibus spernis? Hanc certè vocem Samuel audit: quia tentatum cor subditi, quibusdam indiciis electus prædicator agnoscit. Sed quid prodest agnoscere, si contra id, quod intus in corde subjecti infremit, aliquid ipse non dicit? Sequitur ergo:

Et ait Samuel: Sicut fecit mulieres absque liberis gladius tuus, sic absque liberis erit inter mulieres mater tua.

Quæ est mater carnalis sensus, nisi originalis culpa? Quia enim ante peccatum primi hominis nulla

membris libido inerat, rex Amalechita non erat. Erat quippe sensus carnis, sed turpis ac libidinosus non erat, sed statim ut ad culpam cecidit, pruritum membrorum sensit: quia obedientem motum carnis habere non potuit, quando ipse Deo inobediens fuit. Culpa ergo originalis mater contumelioſi sensus carnis rectè intelligitur, quia ex illa nascendo prodit, qui esse ab illa cœpit. Unde & Apostolus quasi severissimi tyranni legem carnalis sensus exhorrens, non solùm ipsum regem, sed matrem ostendit, di-
Rom. 7. d cens: *Itaque jam non ego operor illud, sed quod inhabitat in me peccatum.* Peccatum namque, quod se non operari perhibuit, motum carnis intellexit: peccatum autem in se inhabitans, originalem culpam. Quia ergo ex originali culpa fit peccatum motionis carnis, dum regem carnalem sensum attendimus, matrem ejus esse primam culpam rectè nominamus. Liberi autem hujus matris sunt omnes concupiscentiæ, peccata, & vitia. Absque liberis utique fit mater, quando omnis à carne, omnis à mente jam culpa remanere videtur: sine liberis namque tunc est, quia etsi à carne nulla jam turpitudo est, si nulla jam regnat concupiscentia in mente, manens tamen in nos illa culpa, nunc doctoris virtute perdi non potest. Quid est enim, quod ait Apostolus: *Iam non ego operor illud, sed quod inhabitat in me peccatum?* Ex illa quidem culpa, quam ex vitiosa naturæ nostræ radice contrahimus, habemus ut corrumpi vitiorum passionibus valeamus. Lex ergo inordinata membrorum quando præter voluntatem nostram membra movet, nos non hoc operamur, sed quod inhabitat in nos peccatum. Velle quidem nobis tunc adjacet, sed adhuc posse non invenimus; siquidem vellemus, ut nobis invitis, aliquid in nobis moveri non posset. Et hi fortasse pessimæ matris conceptus, quibus culpa illa imprægnatur, si in turpes actus & obscœnos sinuntur effundi, quasi nasci perhibentur. Filij ergo sunt motus, qui non solùm naturaliter intus sunt, sed qui in turpibus & obscenis operibus manifestantur. Mater ergo Agag sine liberis fit, quando originalis culpa sic restringitur, ut nullos actus aut motus edere permittatur. Vel fortasse sine liberis fit, quia liberos habuit. Quando ergo peccatores conversi, esse turpes tam actu, quàm gestibus luxuriæ desinunt, quasi mater habitans in eis culpa filiis orbatur. Et notandum, quia sine filiis fieri dicitur mater per comparationem. [*Sicut*, inquit, *sine liberis fecit mulieres gladius tuus, sic erit sine liberis mater tua.*] Virtutes mentis, ex quibus bona opera procedunt, matres sunt, gladius verò Agag luxuriæ telum dicitur: qui nimirum mulieres absque liberis facit, quia cuncta bona opera libido interficit. Vel certè mulieres fidelium mentes intelliguntur, filij verò sanctarum mentium bonæ cogitationes, virtutes & bona opera sunt. Agag verò gladius matres absque liberis fecit: quia delectatio luxuriæ, si evaginari quasi gladius sinitur, ab eis nimirum omnes bonæ cogitationes, omnes virtutes, & bona opera necantur. Acuta quippe pestis hujus delectationis, si à mente recipitur, dum libet attentiùs immundum cernere mundum, & sanctum cogitare nihil potest: & dum ardenter ad nefarij operis expletionem pertrahit, virtutis aliquid agere nihil permittit. Et quia per ejus combustionem omnia pereunt, non solùm Agag filij, sed omnes mulierum filij trucidantur. Absque liberis ergo matres facit: quia delectatio luxuriæ ad instar gladij dum fructus mentium percutit, virtutis cogitationes aut operis bonum vivere nequaquam sinit. Sicut ergo absque liberis fecit matres, ita & mater ejus fit absque liberis, cùm sic peccator convertitur, ut præter culpam nobis insitam naturalem, nil conversis de obscœnis operibus, aut motibus remanere videatur. Unde & aptè subjungitur:

A *Et in frusta concidit Agag Samuel coram Domino in Galgalis.*

Quod in frusta conciditur, per parvas particulas mortuus secatur. Agag quippe interficitur, quando carnis vigor abstinentiis, vigiliis, ac spiritualibus meditationibus sic eliditur, ut nihil lascivum, nihil libidinosum movere sentiatur. Interfici quippe ejus est, carnem turpiter movere non posse. Sed interfecti cadaver integrum est, quando ejus motus remanet, libido non remanet, quando solo pondere mentem gravat: cùm videlicet membris simplex, ac naturalis insidet motus carnis, sed libidinosi nil habet ardoris. Hoc ipsum autem, quia electorum mentes graviter tolerant, quasi regis mortui integrum cadaver portant. Quid verò est, quòd in frusta conciditur, nisi quia nec ipsi naturali motui relinquere vigorem volunt? In frusta ergo conciditur, quia quoties pulsat, necatur. Dum ergo vices motuum convenire non sinuntur, quasi cadaver Agag in frusta conciditur. Vel fortasse talis est Agag iste, ut nisi concisus in frusta mori non possit. Ut enim superiùs dixi, more ignis libido succenditur; &, si negligenter extinguitur, adjacens stipula velociter inflammatur. Magnus quoque ignis dispersus sæpe extingui melius potest. Nam cùm in unum multi carbones conveniunt, ingentem massam prunarum faciunt. Ne ergo extinguens comburatur, prunarum massa antè sapienter dispergitur, ut per singulorum carbonum frusta velociter extinguatur. Quid enim cogitationes luxuriæ, quid sunt libidinosi corporis motus, nisi carbones ignis? Qui nimirum si in corde aut in carne conveniunt, comburere citò possunt, extingui facilè numquam possunt. Dispergatur ergo ignis in frusta, concidatur Agag, & custodiatur mens, ut immundas cogitationes dispergat, ne unam alteri adhærere permittat. Quia enim agere non potest, ut innoxia numquam cogitet, agat quod potest, ut statim cogitationem ejiciat, quæ negligenter ad mentem intrat. Sic nimirum quasi ignem maximum in carbones singulos & velociter dividit, & celeriter extinguit, si omnes flammas cogitationum sic separat, ut conjungi in mente neque per negligentiam, neque per desiderium sinat. Sic nimirum & motus corporis vigorem mentis reprimit, cùm ad invicem convenire minimè permittit. Motus quippe illecebrosus carnis si per cogitationem minimè pascitur, convenire cum altero non videtur. Glutinum quippe illecebrosorum motuum immunda cogitatio est; quia qui libenter immunda videt, statim, carnem ad amata concupiscendo violenter movet, quò libentiùs ac morosiùs cogitat, quasi carbones carbonibus, turpes turpioribus motus ligat. Teneat ergo fortem custodiam animi, qui potenter vult dispergere motus carnis. Intus quippe antè Agag dividitur, ut foris pariter in frusta dividatur: quia qui cogitationes malas convenire non patitur, ei nimirum turpes motus carnis, quasi in frusta dividuntur. Sic nimirum Agag pinguissimus occiditur, si in frusta dividatur: quia sensum carnis cum immundis motibus, cùm in corpore, tum in anima tunc potenter extinguimus, si ad ejus singulas insidias singulari intentione vigilemus. Unde & sapiens ille diligenter admonet, dicens: *Omni custo-* Prov. 4.
dia serva cor tuum: quia ex ipso vita procedit, & de
neglecto mors exit. vita namque procedit, cùm cor servatur; quia dum immunditia omnis repellitur, ad virtutes conversorum spiritus animatur. In frusta ergo Agag à Propheta conciditur, quando per doctorum consilium singulæ immunditiarum particulæ, & in corpore auditorum, & in mente perimuntur. Bene autem & coram Domino & in Galgalis concidi perhibetur: quia illi minutias illecebrosarum cogitationum, & turpium motuum dividere potenter possunt, qui & de omnipotente Deo, & de

sanctis Scripturis cogitare sapienter sciunt. Sed, ut A dixi, simulata bona malorum, sæpe doctores non pro ipsis, sed pro aliis sustinent: quia quod simulatè agunt non simulatoribus, sed videntibus prodest. Sæpe quidem electi simulata bona malorum vident; sed quia qui corda nesciunt, bonum, quod fulgere videtur exteriùs, imitantur. Saül Samuelem ut secum ad adorandum Dominum reverteretur, rogavit: sed ille reversus Agag in frusta concidit: quia electi doctores per opera, quæ reprobi faciunt, electos ad bene vivendi studia convertunt. Sed quia idipsum dispensativè, id est, propter aliud faciunt, cùm dispensationis necessitas transit, ipsos reprobos, quos quasi ad bona opera sequuntur, ad reprobi cordis impœnitudinem lapsos deserunt. Bene itaque subditur:

Abiit autem Samuel in Ramatha, Saül verò ascendit in domum suam in Gabaa, & non vidit Samuel ultra usque ad diem mortis suæ.

Quæ est domus transgressoris, nisi consuetudo pravi operis. Quisquis enim in perversa consuetudine clauditur, quasi in domo conversatur. In domum ergo suam Saül ascendit, quando reprobus quisque post increpationem doctorum ad mali operis usum redit. Quasi enim ad plana descendit, quando humilitatem simulat, ut præsulum mandata cognoscat. Quid est verò, quòd priùs Samuel abire, quàm Saül in domum suam ascendere dicitur? Sed, ut dixi, cùm necessitas aliorum non est, manere cum versuto electus prædicator non potest: & quia in absentia doctoris simulator proficit, Saül in domum non abiit, sed ascendit. Ascendere quippe reprobis est, de malo ad pejus proficere. Cùm item descendere superbus dicitur, ascendere perhibetur. Ascendere quippe in domum suam superbo, est superbiendo usque ad mensuram, qua damnandus est, se extollere. Domus namque superbi est nequitiæ suæ mensura. Dum enim per prospera sæculi agere tyrannidem, turbare terram, premere bonos, innocentes affligere permittuntur, quid aliud, quàm ascendere superbi videntur? Sed quia præfinitum est à Deo quantùm noceant, quantùm sæviant, quantùm per tyrannidem se extollant, usque ad domum suam ascendere permittuntur. Domus namque eorum mensura nequitiæ est, in qua semper erunt: quia ubi ad plena flagitia venerint, rapiuntur per mortem & per æterna tormenta puniuntur. Quasi enim in domo manet, qui à conversationis suæ pœnis egredi numquam potest. Quod non solùm de superbis, sed & de luxuriosis, & omnibus reprobis convenienter intelligi potest. In ascensu quippe, & non in domo adhuc erant, de quibus dicitur: *Nondum impleta sunt peccata Amorrhæorum.* Hinc item beatus Paulus Apostolus, dicit: *Vt impleat peccata sua.* Ergo ad domum ascendunt, quando profectu mali ad opera nequiora proficiunt, pro quibus æterna tormenta sustinebunt. Samuel autem in Ramatha abire dicitur. A reprobis quippe divisi doctores non eunt, sed abeunt. Vadunt quippe, quando corrigendos deserunt: quia quos velut irati dimittunt, ab eis postmodum bona emendatione invitati redeunt. Abire ergo doctoris est impœnitentes impios perpetua animadversione deserere. Sic enim peccata ad mortem per impœnitudinem operantes deserunt, ut ad eos redire ulteriùs non cogantur. Bene ergo dixit: [*Non vidit Saul Samuelem ultra usque ad diem mortis suæ.*] Et quia hoc esse agendum in summæ veritatis contemplatione percipiunt, in Ramatha abire memoratur. Consummata namque visio, est intimæ veritatis ratio perfecta. Ne ergo prædicatorum districtio nimia esse carnalibus judicetur, cùm ab Ecclesiæ communione reprobos in perpetuum separant, audiant: quia postquam Samuel in Ramatha venit, Saül ultrà non vidit: quia illum doctor æternaliter dividit, quem pertinere ad electorum numerum non cognoscit. Sed hoc fiducialiter creditur, si in forma Samuelis prædicatorum sanctæ Ecclesiæ charitatis affectus districtiùs videatur. Districtionis quippe zelus ostenditur, quia non vidisse Saül usque ad diem mortis suæ memoratur. De affectu verò charitatis subjunctum est:

Gen. 15. c
1. Thess. 2. c

Verumtamen lugebat Samuel Saul, quoniam Dominum pœnitebat, quòd constituisset regem Saul super Israel.

Quid enim est, quòd luget, quem cernere dedignatur: nisi quia & cum zelo rectitudinis sancti doctores habent affectum magnæ charitatis, ipsa autem charitatis magnitudo ostenditur, quia projectum regem plangere perhibetur? Quo ergo affectu electorum subditorum peccata plangunt, qui pro projectis reprobis plangere tam affectuosè didicerunt? Instantia namque luctus ostenditur, quia subjunctum est:

CAPUT III.

Dixit Dominus ad Samuelem: Vsquequo tu luges Saul, cùm ego projecerim eum, ne regnet super Israel? *Cap. xvi 1. Regum*

Cui enim dicitur: [*Vsquequo tu luges?*] instanter lugere declaratur. Magnus ergo est affectus sanctorum, etiam cùm austeritatem vindictæ exteriùs proferunt. Nam foris sæviunt, sed intus per amorem liquescunt. More matrum parvulos verberant, sed affectum gemunt cum parvulis, quos castigant. Sed quid est, quòd Dominus ait: [*Vsquequo tu luges Saul?*] An potest mater filium morientem cernere, & per scissionem viscerum nequaquam flere? Mortuum sine luctu tolerat, quæ moritur, sed infirmatur. Quid est, quòd dicit: [*Vsquequo tu luges Saul?*] Nisi quia perditi nimis lugendi non sunt? Nam sæpe doctor de perditione subditi vehementer affligitur, sed respectu summæ justitiæ consolatur. Hoc ergo dicere Dei ad Prophetam quid est, nisi prædicatoris mentem per intentum solatium ab afflictione relevare? Et quia lapsis prælatis electi per divinam misericordiam subrogantur, subjungens Dominus, ait:

Imple cornu tuum oleo, & veni mittam te ad Isai Bethlehemitem. Providi enim in filiis ejus mihi regem.

Quasi enim lugentem consolans, ait: Cur projecti persona plangitur, cùm melior subrogatur? Unde & Saül non provisus, David autem provisus ostenditur. Quantus ergo, & qualis fuerit, citata consideratione pensetur, qui judicio & electione Dei omnipotentis decernitur. Quid est autem, quòd Deus providet, & Propheta ad ungendum mittitur, nisi quia sanctæ Ecclesiæ spirituales mores describuntur, quæ constituere nulla cernitur, nisi quæ præeligere & prærordinare Deum contemplatur? [*Veni*, inquit, *mittam te ad Isai Bethlehemitem. Providi enim in filiis ejus regem.*] Quasi dicat: A te nihil præsumas, sed illum, quem prævidi, ordinando subsequeris. Unde & paulò pòst subdit, dicens: [*Et unges quem monstravero tibi.*] Quid est hoc, nisi quia Prophetæ esse debent, qui in culmine Ecclesiæ alios volunt ordinare? Prævisum namque à Deo cognoscere possunt, si ad inveniendum personam eligendi pontificis sacras consulunt Scripturas. Quasi enim loquente Deo ostenditur, cùm talis pastor eligitur, qualis per sacrum eloquium com-

mendatur. Ad litteram verò Samueli venire à Domino dicitur, ut à reprobi & abjecti regis compassione revocetur. Si verò luctu assiduo lapsi restitutionem poscebat, ei venire fuit, á tali intentione quiescere. Et cornu suum oleo implevit, quia pastoralem sublimitatem in ungendo rege laudis nitore temperavit. Cornu quippe aspero Saül impetiit, quia peccantem velut magno impetu prostravit, dicens: *Quia projecisti sermonem Domini, projecit te Dominus, ne sis rex.* Quid est ergo, quòd cornu impleri oleo præcipitur, nisi quia ungendi regis justitia commendatur? Quasi dicat: Rex, qui modò ungitur, non erit increpatione feriendus, sed miræ laudis favore prædicandus: non eget impeti, sed faveri. Ad Isai Bethlehemitem mittitur, ut rex, qui eligitur, permansurus esse doceretur. Per Patriarcham quippe Jacob longè ante regni mansuri status ostensus est, quia dixit: *Non deficiet sceptrum de Juda, & dux de femoribus ejus, donec veniat, qui mittendus est.* In filiis ergo Isai rex prævisus asseritur, ut rex, qui ungi præcipitur, non ut Saül recessurus, sed durabilis doceatur: quasi Prophetam in abjecti angustia tabescentem excitet, dicens: Cur abjectus pro culpa plangitur, cùm laudandus subrogetur? Hæc autem ad litteram tetigimus: nunc sub litteræ narratione prælatorum nostrorum electionem videamus. Quid est, quòd cornu oleo implere præcipitur, nisi quia talis in sancta Ecclesia pastor eligendus est, qui non argui velut trangressor debeat, sed ad exemplum aliorum miris laudibus commendari? Cornu namque telum animalium est. Auctoritas autem & increpatio summi antistitis quid sunt aliud, nisi tela? Cornu quippe feriunt, quando peccatoribus per increpationem acumina conjunguntur. Ferire etenim cornu est peccatores acutè redarguere. Cornu ergo oleo impletur, quando prædicatoris sublimitas non habet asperitatem minarum, sed blandimenta favorum. Vel cornu oleo impletur, quando electo pastori simul datur & sublimatus culminis, & virtus unctionis: quando & sublimis gradus ascenditur, sed qui ad alta sustollitur, meritorum ubertate repletur. Cornu ergo pleno sacerdotes unguntur, qui ad summum gradum perveniunt cum plenitudine gratiarum. Quia verò oleo ignis accenditur, oleum doctoris amor est cordis. In quo ignis accenditur: quia in pinguedine oris virtus & gratia ardet Spiritus sancti. Quia ergo pinguedinem magnæ charitatis habere doctor debet, rex, qui ungi præcipitur, pleno cornu ungi perhibetur. Dicitur etiam plenitudo cornu pro perseverantia gratiarum: nam qui ante finem deficiunt, ungi cornu plenitudine non merentur. Adhuc quoque dicendum de cornu hujus plenitudine est: quia idcirco præcipitur, quia magna unctione indiget, qui de sua plenitudine replere alios debet. Unde & Moyses tam plenus extitisse dicitur, ut de spiritu ejus Dominus tulisse & aliis dedisse doceatur. Vel cornu Prophetæ impletur, cùm pontificalis sublimitas ad perfectiora docenda præparatur. Quando enim Ecclesiæ principes ordinantur, eis, quæ agere debeant, semiplena prædicanda non sunt. Cornu ergo pontifices implent, quando plenas atque perfectas virtutes proferunt, quas electi Ecclesiæ principes imitentur. Quia verò ipsi, qui ungunt, esse spiritales debent, cornu jubentur implere. Cornu quidem de carne est, sed clausum in carne non est. Cornu ergo spiritualis conversatio doctoris est. Cornu verò oleum effundit, cùm ille alta prædicat, qui hæc alta conversatione demonstrat. Cornu ergo oleo implere, est prædicationem magnarum virtutum in alta conversatione suscipere. Et in capite effundit, quando in mente illius imprimit, qui ad summum ordinem novus venit. Quando ergo electi promoventur, pleno cornu unguntur, quia ad altitudinem ordinis proficiunt virtute perfectionis. Sed Propheta ad

Supra 15 d

Gen. 49. b

B. Aug. contra Faust. lib. 22. c. 85.

Num. 11 c

Isai Bethlehemitem mittitur, rex in ejus filiis provideatur: quia ille pastor eligitur, qui ecclesiastica religione eruditus est. Bethlehem igitur, quæ domus panis dicitur, quid aliud, quàm unamquamque designat domum religionis? Panis namque nomine doctrina perfectionis ostenditur, Paulo attestante, qui ad conversionem debiles excitans, ait: *Lac vobis potum dedi, non escam. Nondum enim poteratis, sed necdum potestis.* Si enim lac parvulorum est, panis non est nisi perfectorum. Unde & de perfecti viri robore dictum est: *In excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas ejus, panis ei datus est.* In domo ergo panis rex ad ungendum quæritur, quia utiliter promoventur, qui in perfectæ conversationis ordine nutriuntur. Ille etenim facere fortes alios potest, qui remissa & negligenti conversatione nutritus non est. In domo igitur quæritur panis: quia in promovendo antistite, quærendum est robur conversationis. De congregatione quidem debili fere numquam accipitur persona virtutis. Unde bene in Isai filiis quæritur, qui salus Domini, aut certè salus absolutè nominatur. Salus quidem rectè prælatus dicitur. Quid enim sunt peccata & vitia, nisi languores animarum? Electus autem prædicator per integritatem sanæ doctrinæ, per soliditatem innocentiæ, per splendorem electæ vitæ salus Domini rectè nominatur. Alij quidem sunt doctores, quorum sermo serpit, sicut cancer. De horum quippe familia rex non assumitur, quia ægras mentes ad salutem non ducit, sed interficit. Et notandum, quia Isai alio nomine Jesse dicitur. Duplex quidem nomen habet, quia bonus doctor non semper in pace est. In pacis quidem tempore salus Domini dicitur, ut bellorum munera, quasi intra domus secura vestibula sanare doceatur. In bello autem Jesse nomen habet: quia & seipsum fortiter munit, & alios valenter protegit. Jesse quippe insulæ levamen dicitur. Quid autem insulæ nomine, nisi mentes tentationum fluctibus vallatæ intelliguntur? Insulæ quidem sunt: quia etsi magnos conflictus sustinent, non moventur. Unde & electorum victoriam Psalmista prædicans, ait: *Dominus regnavit, exultet terra, lætentur insulæ multæ.* Dominus quidem regnat, quando ejus sedem, electas videlicet mentes turbo hostium nullus inquietat: sed lætatur terra, quia solida corda doctorum gratulantur. Lætantur insulæ, quia cùm ejus gratiam tentamenta superant, majorum auditores hilarescunt. Terra quidem est mens fortis, & firma lingua doctoris. Insula verò dicitur, cor forte subjecti, quod adhuc tentamentis impetitur, nec tamen movetur. Quid est ergo, quòd Jesse levamen insulæ dicitur, nisi quia per robur doctorum minorum corda sublevantur? Nam inter tot fluctus tentamentorum corruerent, si non majorum robore ad altæ vitæ desiderium eorum corda levarentur. In Isai ergo, & Jesse filiis rex latere describitur: quia illi utiliter ad Ecclesiæ culmen veniunt, qui electorum magisterio & pacem custodire & disponere, sive conficere spiritualia bella didicere. Bene ergo dicitur: [*Provide enim in filiis ejus mihi regem.*] In his quippe, non in aliis rex providetur: quia ad culmen Ecclesiæ per divinam gratiam nulli perveniunt, qui electorum magisterium per omnes temporum ordines non sequuntur. Sequitur:

1. Cor. 3. a

Esai. 33. b

Psal. 96. c

Vide B. August. in exposit. præsent. Psalmi.

Et ait Samuel: Quo modo vadam? Audiet enim Saül, & interficiet me. Et ait Dominus: Vitulum de armento tolles in manu tua, & dices: Ad immolandum Domino veni. Et vocabis Isai ad victimam, & ego ostendam tibi quid facias.

Quid his verbis ostenditur, nisi quia tyrannorum versutia atque sævitia quandoque est pia fraude deludenda? Præcepto namque Domini de armento

vitulus tollitur, immolatio simulatur, & ad regiam unctionem pervenitur: quia dum nocere tyranni cupiunt, objicienda sunt eis quædam, quæ credant, ut nocendi aditum non inveniant. Sic tyranni deludendi sunt, ut caveatur culpa mendacij. Quod tunc bene perficitur, cùm illud fit, quod asseritur, sed quod fit sic dicitur, ut celetur: quia ex parte dicitur, & ex parte reticetur. Prophetæ namque Samueli præcipitur, ut ad ungendum regem vadat, & se immolaturum Domino, non regem unctorum asserat: ut immolans verum dicat, & unctionem celans, tyranni sævitiam, vera dicens, deludat. Quia enim immolaturus abiit, paulò pòst manifestè exponit, ubi dicit:

Sanctificavit ergo Isai, & filios ejus, & vocavit eos ad victimam.

Sed jam meliùs agitur, si quid spiritualiter designent ista, videamus. Quid est ergo, quòd vitulum in manu Propheta tollit, & sic ad ungendum regem pervenit? Sed vitulus quid est, nisi splendor imaginis Redemptoris? Quia enim eum, quem eligit, conformem facere Redemptori studet, quando formam ipsam Redemptoris prædicat, quasi vitulum in manu portat. Et quia splendorem Dominicæ conversationis, quem prædicat, in virtute operis monstrat, vitulum, quem de armento suscipit, per manum ducit. Vitulum namque in manu tollere, est prædicationem Dominicæ conversationis servare in virtute operis. Sic nimirum vadens non occiditur, aliter occideretur: quia qui dicit, & non facit, oris proprij gladio condemnatur. Quid est, quòd dicere jubetur: [*Ad immolandum Domino veni?*] Quid est item, quia facit, quod dicit, dum venit & immolat: nisi quia tantæ debet esse efficaciæ qui alios promovet, ut bona non solùm dicat, sed persuadeat? Immolationis quidem victima, quæ in Prophetæ manu videtur, in altari cognoscitur. Quid est enim cor electi auditoris, nisi altare Dei? Quando enim bona doctor loquitur ore, & ostendit opere, vitulus in manu est. Quando autem & quod dicit, & agit, auditoribus persuadet, victima in altari est. Tunc ergo immolat, quando electa corda per amorem suscipiunt, hoc quod in verbo & exemplo doctoris radiat, de imitatione Redemptoris. Sequitur: [*Et vocabis Isai ad victimam:*] Fortasse hoc, locus iste insinuat, quòd præter prælatorum conscientiam subditi promovendi non sunt. Isai priùs ad victimam vocatur, ut bonum, quod subire subjectus cernitur, in magistri sui mente fundetur. Bene subjungitur: [*Et ostendam tibi quid facias.*] Idipsum quoque exprimens: ait:

Et unges, quem monstravero tibi.

Nisi enim Isai priùs vocetur, ei, quæ facienda sunt, non pandentur: quia sine magistri voluntate aliquid de subjecti persona faciendum non est. Illo ergo vocato, quod est faciendum, ostenditur, quia cum voluntate religiosi doctoris, subjecti humilitas ad arcem sustollitur prælationis. Quid est autem, quòd dicitur: [*Unges quem monstravero tibi,*] nisi quia electi pastoris æquales discipuli omnes non sunt? Sunt namque ex illis, alij utiles ad obediendum: alij & humiliter obediunt, & jubere discretè didicerunt, dicit ergo: [*Unges quem monstravero tibi.*] Ut, cùm ad culmen sacerdotij persona quæritur, cum magna subtilitate requiratur. Quibus nimirum verbis ordinatoribus ecclesiarum in electione aliorum nihil suum relinquitur. [*Quem,* ait, *monstravero tibi, illum unges.*] Qui sunt qui ungunt, quos non monstrat Deus, nisi qui carnali affectu ad ecclesiarum culmen ordinandos ducunt, qui non merita discernunt, sed personas accipiunt? Isti quidem reges ungunt, sed non qui à Deo monstrantur. Quod suum est, faciunt: quod Dei est, tollunt. Dei quidem personam monstrare, est ordinatoriis præbere unctionem. Dum ergo ipsi sibi monstrant quos ungant, habere Deum cooperatorem nolunt. Unde & per prophetam Oseam de talibus electis Dominus queritur, dicens: *Ipsi regnaverunt, non ex me: principes extiterunt, & ego ignoravi.* Oſ.c.8.a
Dicitur ergo electis, quod audire non possunt reprobi: [*Unges quem monstravero tibi:*] ut nullus promoveatur, nisi qui dignus tanto ordine scripturarum sanctarum laude decernitur. In eis quidem Dominus loquitur, ibi qualis & quantus esse debeat magister Ecclesiæ, memoratur. Ille ergo monstratus à Domino eligitur, qui per sacrum eloquium commendatur. Hæc quidem mali rectores contemnunt, boni faciunt. De bonorum ergo obedientia rectè subjungitur:

Fecit ergo Samuel, quod locutus est ei Dominus. Venit in Bethlehem, & admirati sunt seniores civitatis, occurrentes ei.

Ad historiam seniores admirantur, quia illuc venire Propheta non erat solitus. Quo in loco fortasse signatur: quia electi doctores vix aliquando videri in publico debent, esse frequentes in secreto, negotiis civilibus vacui, spiritualibus pleni. Miraculum ergo fit populi, in publico visa persona pastoris. Mirantur quòd exeat, quem secreti cultorem sciebant. Qui quia in magna populi veneratione sustollitur, seniores civitatis & admirati, & ei occurrisse referuntur. Quia verò non populus, sed seniores admirantur, perfecta doctorum virtus ostenditur, qui non à parvulis & simplicibus, sed à magnis & eruditis prædicatur. Qui etiam de pacifico ingressu Prophetæ scisitantur. Quasi ergo ingressum non pacificum minabatur, qui dicebat: *Quid vultis, in virga veniam ad vos, an in spiritu mansuetudinis?* Quid est ergo, quod dicunt: 1.Cor.4.d

Pacificus est ingressus tuus?

Nisi quia electi fideles dum bene spiritualium doctorum acta considerant, in eis utique divinam voluntatem pensant. Quia enim esse Samuelem prophetam sciebant, utique quia divinæ dispensationis secreta cognoverat. Dum ergo de pacifico ingressu interrogant, quid aliud interrogando faciunt, quàm divini consilij nosse velle secretum? Utinam & nos quoties sanctos viros cernimus, inquirere de pacis nostræ securitate studeremus, & diligenter ab eis scire, quales à Deo cernamur, qui cognitionis nostræ oculos non habemus. Pacificus ergo ingressus doctorum est, cùm ad eos veniunt, qui non sunt pro culpa feriendi, sed pro justitia prædicandi. Qui ergo promotum justum venerat respondit, dicens:

Pacificus, ad immolandum Domino veni. Sanctificamini, & venite mecum, ut immolemus.

Cum doctoribus, ut immolent, vadunt, qui intentionem ad superna dirigunt. Et coram euntibus Propheta immolat, quando id doctor, quod verbo pronunciat, in assistentium cordibus per amorem ligat. Sed ut historiam paululum attendamus, vigilanter est discutiendum, quod dicitur: [*Sanctificamini & venite mecum.*] Si enim interesse sacrificiis non audent, nisi sanctificati, quid de sacrificantibus censendum? Sacrificare enim purgare est. Quantùm ergo puros decet esse pontifices, ubi invitatæ ad sacrificium non nisi sanctificatæ admittendæ sunt plebes? Sanctificatio quippe corporis pudicitia est, sanctificatio mentis charitas & humilitas. Sanctificetur ergo ad sacrificium invitatus, sed magis ille cogitur, à quo invitatur. Notent sacerdotes, quæ invitatis dicant: [*Venite mecum.*] Secum quippe sanctificati

sanctificati veniunt, si cum mundis plebibus ad Dei obsequia mundi sacerdotes accedunt. Secum quippe ire est, mundos cum mundis accedere. Nam si mundæ sunt plebes, non mundi sacerdotes, secum non veniunt: quia æquali puritatis ordine non incedunt. Audiant hujusmodi quid alter Propheta admonet, dicens: *Mundamini, qui fertis vasa Domini.* Isa. 52. a Audiant item, quod dicit: *Lavamini, mundi estote.* Isa. 1. c Quia ergo mundandæ sunt plebes, dicit: [*Sanctificamini.*] Quia item summi viri in continuo munditiæ suæ statu semper debent permanere, & ad formam suæ puritatis alios trahere, subdit: [*Et venite mecum.*] Sed quia seniores ad victimam invitantur, quid per typum demonstrant, nisi quia ad eligendum antistitem, sive ad ungendum & consecrandum plures sapientes atque religiosi viri vocandi sunt? Qui nimirum sanctificantur & veniunt, si proponunt, ut in electione illa carnale aliquid non sequantur. Sanctificari quidem eis est, ad præbenda dona sancti Spiritus spiritualem & sanctam intentionem adducere. Bene autem in typo electorum & de Isai, & ejus filiis dicitur:

Sanctificavit ergo Isai, & filios ejus, & vocavit eos ad sacrificium.

Et quia per sacra eloquia Dominum eligendos antistites monstrare docuimus, jam quales monstret, qualesque reprobet subsequenter, loquentibus sacræ hujus historiæ mysteriis, videamus. Sequitur:

Cumque ingressi essent, vidit Eliab, & ait: Num coram Domino est Christus ejus? Et dixit Dominus ad Samuelem: Ne respicias vultum ejus, neque altitudinem staturæ ejus, quoniam abjeci eum, nec juxta intuitum hominum judico. Homo enim videt ea, quæ apparent, Dominus autem intuebitur cor.

Quid enim est sapientibus ingredi, nisi ad subtile discretionis sacrarium intrare? Sed ingressum Eliab vidit: quia illum esse dignum prælatione sanctæ Ecclesiæ pastor agnoscit, qui & fortitudinem habet boni operis, & scientiam veritatis. Quid est autem, quòd ei Dominus nec staturam ejus, nec vultum aspicere præcipit: nisi quia in sancta Ecclesia nec opus, nec scientia sine humilitate prædicatur? Quid est enim vultus alicujus; nisi exterior conversatio, per quam noscitur? Et quid est statura ejus, nisi altitudo scientiæ, per quam ad superiora sublimatur? Quos ergo Eliab rectiùs, quàm bona agentes, & eruditos significat, sed arrogantes? Unde & Eliab, Deus meus pater, interpretatur. Hoc quippe ejus nomen, quod audent præsumere. Quid namque est, quòd Deus meus pater dicitur: nisi quia dum fortiter bona agunt, spiritualia sapienter intelligunt, se per singulare meritum in filiorum Dei numerum transisse gloriantur? Nam pater non meus, sed noster omnipotenti Domino dicerent, si per humilitatem se cum electis ceteris in supernæ generationis ordine communiter viderent. Meritò ergo repelluntur, quia in spirituali culmine nonnisi humiles præferuntur. Subtiliter ergo Propheta de ungendi persona exquirit, dicens: [*Num coram Domino est Christus ejus?*] Modò hoc fit, quando summus doctor, & vitam & intelligentiam eligendi cognoscit, sed adhuc de humilitatis virtute perquirit. Sed vultum & staturam ejus abjectam videt, quando ei, quidquid pulchrum habet in opere, quidquid altum in eruditione inest, absque humilitatis virtute cognoscit. Meritò igitur Dominus dicit: [*Projecti eum, nec juxta intuitum hominis judico: quia homo videt in facie, Deus autem intuebitur cor.*] Quasi dicat: Homines solent magna opera, & scientiæ verba laudare: ego autem nec verba, nec opera laudo, quæ in humilitate vera fundata non video. Indignitatis quippe suæ repulsam, qui ejusmodi sunt, expavescerent, si attentè audire vellent, quod ad Prophetam Dominus dicit: [*Ne respicias vultum ejus, neque altitudinem staturæ ejus, quia projeci eum.*] Pro magno namque habent, quod arrogantes faciunt: sed ecce tam vile esse à Domino dicitur, ut nec respiciendum esse judicetur. Sed isto amoto, quid sequatur ostenditur:

Et vocavit Isai Aminadab, & adduxit eum coram Samuele. Qui dixit: Nec hunc elegit Dominus.

Aminadab interpretatur urbanus. Meritò igitur, Domino consulto, repellitur: quia sancta Ecclesia ad regimen animarum non eligit negotiis sæcularibus strenuum, sed spirituali conversatione decorum. Urbani quidem sunt, qui postposita intentione cælestium, exterioribus studiis se ostendere strenuos conantur. Nec hunc ergo elegit Dominus: quia pij pastoris studio cælestia, non terrena provideri fidelium gregibus debent, non infirma & labentia, sed sublimia & æterna.

Adduxit autem Sama, de quo & ait: Etiam hunc non elegit Dominus.

Sama, audiens, interpretatur. Quid ergo Sama designat, nisi obedientes & simplices? Audire quidem eis est, ea, quæ à majoribus jubentur, obediêdo perficere. Unde & de obedientia gentilis populi per Psalmistam dicitur: *Populus, quem non cognovi, servivit* Psal. 17. a *mihi, in auditu auris obedivit mihi.* Quid est autem, quòd non eligi à Domino dicuntur: nisi quia in Ecclesiæ culmine non ponuntur imperiti humiles, sed humiles sapientes, qui & facere jussa sciant, & quæ facienda sunt, sapienter jubeant? Facere quidem eum oportet, & docere. Faciat ergo humiliter, doceat sapienter. Quia ergo qui facere per humilitatem sciunt, & jubere per eruditionem nesciunt, in dignitatem regiam assumendi non sunt, Sama ad regnum à Domino non eligi perhibetur. Hinc ergo, hinc simplices & inobedientes colligant, quàm pœnaliter ad præeminendum se ingerunt, si omnipotens Deus nec illum ad regimen suscipit, qui per humilitatem obedientiæ audiens vocatur. Et quia plures sancta Ecclesia hujusmodi tam simplices & bene viventes, quàm humiles sapientes habet, sequitur:

Adduxit itaque Isai omnes filios suos coram Samuele. Et ait Samuel: Non elegit Dominus ex istis.

Quia in septenario numero soleat perfectio designari, testatur Isaias propheta, qui dona sancti Spiritus in Redemptore nostro manentia asserens, ait: *Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini.* Isa. 11. a Quid est ergo, quòd hi, qui à prædicationis officio repelluntur, septenario numero designantur, cùm idem numerus perfectionem designet, quam alius nisi de sancti Spiritus infusione non habet? Sed convenienter hoc asseritur: quia pluribus gratia Spiritus sancti ad bene vivendum datur, ad docendum non datur. Qui quia plures sunt, & in bona operatione perfecti, aptè septenario numero continentur. Item quia robusta faciunt, & subtilia non intelligunt, à regni gubernatione repelluntur. Et septem ergo sunt filij, & eorum aliquis ad animarum regimen non assumitur: quia etsi bene vivendo regere fortiter semetipsos sciunt, tueri alios fortiter per doctrinam nequaquam possunt. Numquam se tam in ordinando præcipitet ordinator Ecclesiæ:

quia etsi plures habet, qui ad susciendam animarum curam non sunt idonei, qui tamen præesse possint, ei deesse non possunt. Quærat ergo doctor instanter, non deficiat quærere, donec latentes possit invenire. Magnæ quidem electorum virtutes quasi thesauri omnipotentis Dei fere semper in occulto sunt. More etenim timoratorum divitum omnipotens Deus facit: quia ne virtutum thesauros perdat, hos & in electis mentibus collocat, & ipsas mentes per secretum celat. Quærat ergo, qui ordinare, immo ornare Ecclesiæ caput cupit, occultos thesauros. Christi sponsam ornare gestit; sed non potest, nisi occultos sponsi thesauros ad ejus ornatum producat, & non desistat, donec latentes inveniat. Sed quid hortor pastores quærere, cùm nisi Deus oculos proferat, nequeant inveniri? Quid est enim aliud: [*Vnges quem monstravero tibi?*] Tamen quærendi sunt: quia nisi quæsiti diu, minimè monstrantur. Nam & Dominus se monstraturum promittit, & tamen Propheta quærere nititur, ut invenire mereatur. Unde & Dominus quærendi instantiam imperat dicens: *Matt.7.a* *Quærite & invenietis, petite & accipietis, pulsate & aperietur vobis.* Quærens ergo Propheta, & tot jam repulsis, quærere perseverans, quid nobis insinuat, nisi ut nulla dispensatione indigni ad culmen religionis venire permittamur? Nam cùm in plerisque sanctæ Ecclesiæ negotiis salubris sit dispensatio, lethalis profectò & mortifera est, ubi aut cæci per ignorantiam, aut irreligiosi sapientes, aut ad sæcularia negotia projecti ad aliorum primatum venire permittuntur. Hi enim ignorando, illi sciendo, & non faciendo, subditorum animas perimunt: illi item negligendo spiritualia, sequendo carnalia & terrena. Illi quidem totis viribus laborant, ut laudentur, quæ dicunt: isti quæ dicant, nesciunt: illi ad hoc omni intentione conantur, ut inter summos sæculi abundantiùs honorentur: qui profectò tantò pejores prioribus sunt, quantò illi in spiritalibus, isti in carnalibus & sæcularibus apparere sublimes volunt. Horum finis desiderium est, fulciri divitiis, honoribus extolli, potentum hujus sæculi familiaritatibus sublimari. De quibus omnibus reprobæ mentis affectibus oriri potest negligentia animarũ subditorum, contemptus Christi, & Ecclesiæ dilapidatio facultatum. Quærat itaque doctor, ut nulla dispensatione indignos præferat: quia quod lethiferum est, numquam permitti debet. Unde & subditur:

Dixitque Samuel ad Isai: Numquid completi sunt filij?

Quid est, quòd aliũ quærit, nisi quia non debet ante quęrens quiescere, quàm mereatur invenire? Et quia sępe abjecta foris & vilia, intus excelsa sunt, sequitur:

Qui respondit: Adhuc reliquus est, & qui pascit oves.

Quid est reliquus nisi abjectus? Abjectum dico à se, non à Deo: quia à Deo per superbiam quis abjicitur, à se abjectus est, qui vilis & humilis æstimatur. Vel reliquus dicitur, qui in aliorum comparatione esse aliquid non videtur. Abjectus ergo humilis dicitur: quia contemni se videt, & tolerat, ostendi nequaquam curat, sed oves pascit: quia cogitationes simplices in contemplatione æternæ hereditatis nutrit. De his certè pascuis electorum à Domino dicitur: *Ioan.10.a* *Ingredientur & egredientur, & pascua invenient.* Intus quippe habent pascua contemplationis, foris pascua boni operis. Intus mentem devotionibus impinguãt, foris se piis operibus satiant. Meritò parvulus iste dicitur oves pascere, quia electus quisque humilis est, & sterilis non est, qui quotidie magna agit, sed de se magna non sentit. Meritò ergo non solùm parvulus, sed pastor asseritur: quia qui verè humiles sunt, foris se dejiciunt, sed per internam societatem in summis, & æternis pascuis immorantur. Nam scriptum est: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiã.* *1.Pet.5.b* Quæ autem gratia? Nisi ut summa videant & cognoscant, cognoscãt & diligant, atque ad ipsa dilecta aqua- *Supra lib. 3. cap. 9.* si pingues & fortes currant? Hic itaque quia valde idoneus est, instanter exhiberi jubetur. Nam sequitur.

Et ait Samuel ad Isai: Mittite, & adducite eum. Neque enim discumbemus, priusquam ille veniat.

Quid est autem, *Non discumbemus, priusquam veniat?* Quem requirit: nisi quia in observatione jejunij celebranda sunt sacramenta unctionis? Nobis autem non solùm ipsa sacramenta, sed vis sacramentorũ attendenda est. Nam quidã cibi sunt, qui si non caventur, ungere bene reges nequaquam sinunt. Exteriora quidem Ecclesiæ negotia quidam cibi animæ sunt, qui ab electis devotè administrantur. Sed si negotiorum multitudine anima saturetur, ad susciendas spiritalia intrare perfectè non sinitur. Cùm ergo spiritalia instant, exteriora differantur: quia cum magna mentis quiete disponenda sunt. Sequitur:

Misit ergo, & adduxit eum.

Rex futurus adducitur, quãdo ab occultationis suæ latibulis humiles producuntur. Latent quidem, sed in pascuis: quia etsi hominibus intra carnis vilia & infirma se tegunt, magna est supernæ contemplationis latitudo, in qua morantur. Sed qualis jam prælatus appareat, videamus. Sequitur enim, & dicit:

Erat autem rufus, & pulcher aspectu, decoraque facie.

Quid est, quòd tanta pulchritudo regis asseritur: nisi quia magnis virtutum fulgoribus ornari debet persona doctoris? Nam de Redemptore dictum est: *Spiritu eius ornavit cælos.* Cæli namque sunt sublimes prædicatores. Qui profectò cæli à spiritu ornati sunt: quia virtutes, quibus emicant, à Spiritu sancto percipiunt. Quid est ergo, quòd rufus asseritur, nisi *Exod.35.b* quia in rubra sæpe materia charitatis fervor designatur? Unde & in veste Pontificis coccus ponitur bis tinctus, ut duplici vestiatur charitate. Rufus ergo dicitur per ardorem charitatis: quia dum ardentia præcepta charitatis exhibet, quasi per calorem rubet. Quid item est pulcher aspectu, nisi interna contemplatione conspicuus? Quasi enim pulchrum aspectum habet, qui decore visionis radiat in interna contemplatione. Quid ergo facies designat, nisi exteriorem gloriam honestatis? Nam quia per faciem quisque cognoscitur, decor faciei est præclara honestas conversationis. Quasi enim per faciei decorem cernitur, qui in omni gestu corporis splendidus invenitur. Rufus ergo amore est, pulcher aspectu propter scientiam, decora facie, splendidus honestate. Quia verò charitatis fervor per sancta opera demonstratur, potest per ruborem ipse labor operis designari. Qui enim nimis laborat, faciei ruborem repræsentat: quia dum intus incalescit, foris in vultu ruborem trahit. Sic namque est omnis spiritualis labor. Quia enim unusquisque quantò ampliùs pro æterna vita laborare conatur, tantò ferventiùs ad laborandum sancti Spiritus ardore succenditur, velut in ferveſcendo ruborem excitat, quem foris portat. Rufus est ergo doctor labore pij operis, pulcher aspectu in fulgore contemplationis. Decor verò faciei ipsa est pulchritudo charitatis. Per alias quippe virtutes formam sanctitatis accipimus: per ipsam charitatem, ipsam formam nobis quasi mirabili decore vestimus. Illæ aliæ virtutes corpus justitiæ sunt, charitas verò hujus corporis facies rectè intelligitur. Per faciem quippe, non per corpus unusquisque cognoscitur. Nam si corpus videas, & faciem non videas, eum, cujus solum *Iob.26.b* *In Euang. homil.30.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

corpus aspicis, non agnoscis. Quid verò est aliud, quòd fatuis virginibus respondetur à sponso: *Nescio vos?* Ecce per magnos labores virginitas conservatur, ipsa quoque virginitas magna & incomparabilis virtus agnoscitur. Quid est ergo quòd fatuæ virgines à sponso non cognoscuntur, nisi quia corpus habent, quo subsistant, decorem verò non habent faciei, quem sponsus agnoscat. Habent quidem laborem in conservando corpore, non habent decorem vultus in perfecta charitate. Hæc namque tria eo, quo ponuntur, ordine, in electi conversatione proficiunt. Nam pulchros contemplationis aspectus habere non prævalet, nisi quia priùs se in labore pij operis vehementer exercet Æternæ quidem lucis gaudia illius summi luminis immensitas, æternus vigor splendoris ineffabilis, quò laboriosiùs quæritur, se quærentibus laxiùs aperitur. Qui ergo jam talis est, idoneus quidem ad docendum cernitur: sed nisi decora facie fulgeat, nisi mentem charitatis perfectæ radiis illustratam gerat, dignus tanta celsitudine non probatur. Sit ergo rufus pastor, & non sit remissus in opere: sit pulcher aspectu, videlicet sublimis in eo contemplatio: sit decora facie, ut totum robur operis, & altitudo contemplationis supernæ majestatis oculis notum sit per ineffabilem pulchritudinem charitatis. Hæc quippe tria immensi decoris insignia, quia sanctæ Ecclesiæ doctor habere debet, pro omnibus Petrus assumitur, & an amet Redemptorem tertiò interrogatur. Primò namque ei dicitur: *Petre amas me?* Ut per amorem agere fortia studeat: secundò, ut in contemplando alta cognoscat: tertiò, ut perfectæ charitatis affectu, & erga proximum ferveat, & ad speciem conditoris ferventiùs inardescat. Talis ergo ac tantus tam pulcher, tam decorus puer, quo testimonio proferatur, audiamus. Nam sequitur:

Mat. 25. a

Joan. 21. c

Surge, & unge eum, ipse enim est.

Quid est, [*Surge, & unge eum?*] An tantus erat parvulus, ut sedendo ungi non posset? Sedendo quippe, tangere alta non possumus. Magna ergo est virtus, magna celsitudo humilium, si ad eorum summa nec prophetæ pertingunt. Surgit ergo Propheta, cùm se pontifex in miram electi prædicatoris venerationem erigit. Nam foris humilem quasi videndo conspicit; sed interius ejus meritum nisi se in interna contemplatione erigat, non agnoscit. Surgere ergo doctor præcipitur: quia cui tanta vult sacramenta impendere, ejus antè cognoscere meritorum sublimitatem debet. Quid est ergo quod dicitur: [*Surge, & unge eum, quia ipse est:*] nisi sublimi sublimia sacramenta sublimiter præbe? Nam sæpe indiscreti pastores negligentem & reprobam accedentium vitam sciunt, & eos promovere non metuunt. Hi profectò ungunt, & non surgunt: quia quibus sacramenta unctionis tribuunt, in alto sitos meritorum loco non cernunt. Quando igitur doctor sublimis ostenditur, ejus ordinator surgere monetur: quia per ministerium tunc dignè tribuuntur sacramenta unctionis, cùm ungendus in alta conspicitur sublimitate virtutis. De quo nimirum [*Quia ipse est,*] dicitur: Si ergo ipse est, alius non est: quia nisi his virtutibus fulgeat, necesse est, ut ordinem tantæ celsitudinis non attingat. Quem ergo monstraturum se Dominus promisit, rufum & pulchrum aspectu, & decora facie ostendit, dicens: [*Ipse est enim.*] Quia nullus debet subire culmen regiminis, qui robur non habet magni operis, scilicet contemplationis scientiam, & fervorem charitatis. Bene ergo subjungitur:

Tulit igitur Samuel cornu olei, & unxit eum in medio fratrum suorum.

Cornu olei tollitur, ut tota vita pontificis spiritualis esse doceatur. Cornu olei tollitur, ut in excelA lenti liquore magister Ecclesiæ vir esse studeat magnæ misericordiæ. Oleo ungitur caput regis, quia lucere super candelabrum debet per flammam verbi. Cornu oleum recipit, ut increpando purget: & miserando per blandimentum trahat. Cornu etiam recipit in sublimitate ordinis, oleum ad fomenta virtutis. Sed pleno cornu ungitur, ut virtus pontificis plena doceatur. Cornu namque plenum in unctione sua habet, si tam in virtute misericordiæ, quàm charitatis & verbi perfectus est. Plenum etiam cornu in unctione sua habere cognoscitur, cujus omnis potestas per misericordiam dispensatur. Ipsa quippe auctoritas sanctæ Ecclesiæ cùm sine misericordia est, nulla est: quia tunc spiritualis est rigor disciplinæ, cùm à linimento non vacat misericordiæ. Cornu ergo & oleum simul ostenditur, ut disciplina semper cum misericordia teneatur. Cornu namque oleo plenum dicitur; ut ubicumque cornu acumen exhibet, exhibeat refusæ gratiæ unctionem. Sed dum ad ungendum regem unctio ducitur, cornu foris cernitur, intus plenitudo olei occultatur. Portet igitur Propheta cornu foris, intus oleo repleat: foris textum insinuet, intus sacramenta declaret. Sciat ergo Propheta quod tribuat: sciat rex unctus exhibita recipiendo, quid agat. Quid est ergo quòd foris est cornu, intus oleum: nisi quia plerumque subditorum duritia meretur, ut pastoris increpationem sentiat, sed misericordiæ ejus aliquid non attendat? Rector ergo cornu exhibet, in quo oleum latet: quia cùm qui acriter ex charitate corrigitur, pœna sentitur, charitas non videtur. Sævus enim rector aspicitur, qui sic increpat, quasi qui non amat; quasi qui vehementer odit, sic objurgat. Quid tunc à compunctis cernitur, nisi cornu acumen, quò acriùs feriantur? Sed quia valde intus priùs pastor diligit, quem foris arguendo ferit: quid aliud, quàm cornu increpando monstrat, oleum diligendo celat? Plenum ergo cornu in unctione regis asseritur, ut in electo prædicatore perfectum utrumque esse doceatur. Nam acutus ad arguendum esse debet, mollis ad miserendum. Perfectè feriat, ut omnem vim morbi perfectè confodiat: perfectè per misericordiam ungat, ut plagas, quas pungit, ad sanitatem reducat. Si enim minus violenter, quàm debet ferit, pus, quod latet, non ejicit. Etsi violenter ferit, & abundè non ungit, percussum per austeritatem interficit, & saluti non reddit. Sit ergo integrum cornu, integra olei plenitudo, ut austerè per cornu feriantur vulnera, & per oleum foveantur. Sed quid est, quòd in medio fratrum ungitur: nisi quia virtutis exempla circumquaque spargere jubetur? In medio fratrum ungitur, ut tantæ unctionis fieri participes omnes possint. Qui enim in medio ponitur, ab omni parte videtur. Oleo quippe in medio aliorum ungitur: quia qui in aliorum exemplum positus est, nullam sui partem habere obscuram debet, ut hunc omnes aspiciant, & ab eo lucis exemplum sumant. Unde & sancta animalia in circuitu oculos habere describuntur: quia electus doctor dum ardorem charitatis, dum virtutem misericordiæ, dum zelum rectitudinis ex dono sancti Spiritus recipit, quasi globum habitat luminis, qui eum ex omni parte circumstantibus fulgentem reddit. Vel in medio fratrum ungitur, ut unctum & medium se esse semper arbitretur. Agnoscat ergo dignitatem suam, & vim dignitatis exerceat: quia unctus est. Videat se medium, & communis conditionis hominem, ut pares sibi esse eos, quibus eminet, recognoscat. In medio ergo fratrum ungitur, ut sit humilis, & sublimis. Sublimis ordine, humilis æstimatione. In medio item ungitur, ut se privato amore non diligat, sed ex omni, quod præeminet, lucra aliorum quærat. Unde & Saül solus in extrema parte civitatis unctus fuisse perhibetur. Quid est enim, quòd solus à solo inungitur, nisi quia de culmi-

Ezech. 1 d

Suprà 9 d

nis potestate per amorem privatum debebat intumescere? Dum enim de accepta dignitate se singulariter amare voluit, velut fomentum luminis solus tulit. Unde & puer, qui comitabatur, præmittitur: quia electorum nullus ejus exempla sequitur, qui divina auctoritate reprobatur. David ergo in medio fratrum ungitur: quia electus doctor de eo, quod singulari sublimitate sustollitur, singulari amore nequaquam gloriatur. Et quia per ministerium hominum spiritualia in electis rectoribus dona cumulantur, adjunctum est:

Et directus est spiritus Domini in David à die illa, & in reliquum.

Spiritus quippe Domini post unctionem dirigitur: quia foris sacramenta percipimus, ut intus sancti Spiritus gratiâ repleamur. Foris namque homo, intus Deus operatur, & non homo. Foris namque homo surgit, intus se spiritus dirigit: quia ordinem religionis homo homini præbet, sed in eum, cui ordo datur, spiritus dirigitur: ut foris sublimitatem suscipiat ordinis, & intus robur sancti Spiritus. Foris ordo committitur, ut quę Dei sunt, agere debeat: intus dirigitur spiritus, ut quod injungitur, potenter agat. Magnum quippe est onus ordinis, magna fragilitas carnis. Onus ergo tantum quia debili committitur, dirigitur spiritus: ut debilis roboretur, & magnum onus tantò graviùs ferat, quantò ipsum omnipotens spiritus fortiùs ad ferendum juvat. Sed dirigi spiritus dicitur, ut conversus à rege superbo sentiatur. Se ergo spiritus in alterum dirigit, quando ejusdem spiritus gratia superbos ac fictos fugit. Unde & scriptum est: *Spiritus Domini disciplina effugiet fictum.* Hinc & per semetipsum in Evangelio ait: *Spiritus ubi vult spirat, & vocem ejus audis, & nescis unde veniat, aut quo vadat.* Spiritus quidem venit & vadit: quia reprobos deserit, electos assumit. Et quia judicium omnipotentis Dei imperscrutabile est, unde veniat & quò vadat, homo nescit: quia sciri non potest, an quis in gratia, quam recipit, perseverare in perpetuum debeat. Ab eo igitur, qui defecit, venire spiritus dicitur, ire ad eum, qui perseveraturus est; quia alios in tempore deserit, alios assumit, nec tamen deserit. Unde & in typo electorum de David dicitur: [*Directus est spiritus Domini in David à die illa in reliquum.*] In die quidem unctionis dirigitur, quando sic foris Christi sacramenta percipimus, ut intus sancti Spiritus gratia repleamur. Et in reliquum dirigitur spiritus, qui à gratia, quam percipit, numquam recedit. Hanc quippe gratiam directi spiritus sic prædicatoribus adscribimus, ut omnibus ordinibus sanctæ Ecclesiæ tribuamus. Quisquis enim Redemptoris nostri fidem suscipit, per redemptionis nostræ baptismum renascitur, & Spiritus sancti gratiâ ab omni peccato redimitur. Unde & electis redemptis ejusdem Spiritus sancti donum insinuans Paulus Apostolus, ait: *In quo signati estis in die redemptionis.* Si ergo consideremus populum dudum in circumcisione superbum, Spiritum sanctum amittere, videmus pariter in baptizatos ejusdem spiritus directionem. In quo nos quidem dirigimur, quia per superbiam illi sancti Spiritus gratiam perdiderunt. Quid est ergo, quod dicitur: [*A die illa & in reliquum:*] nisi quia sancti Spiritus gratia sic recipitur, ut in ea electi usque in finem perseverare doceantur? Multi quidem post remissionem peccatorum peccata ad mortem faciunt, in quibus nimirum spiritus in reliquum dirigi non videtur. Dirigitur ergo spiritus in electis tantum in die illa in reliquum: quia reprobis in exortu fidei per Spiritum sanctum peccata dimittuntur, sed Spiritus sancti gratiam postmodum per iniquitatem perdunt. Dirigitur namque in reliquum, sed in David: quia manu fortis interpretatur. Manu quidem fortis est, qui diabolo prævalet, & bonum, quod accipit, per perseverantiam usque in finem tenet. De quibus certè Dominus ait: *Qui perseveraverit usque in finem, salvus erit.* Quòd si universalis Ecclesiæ status conspicitur, spiritus Domini in David in reliquum directum videmus: quia electos sanctæ Ecclesiæ ab ejusdem Ecclesiæ primordiis Spiritus sancti gratia replere cœpit, quos usque ad mundi finem custodire non desinit. Jam quippe juxta propositum nostrum claudi liber ad finem debet: sed ad memoriam redit, quia principia voluminis ad conversationem retulimus Redemptoris. Et quia per Joannem initium, & finis idem Redemptor noster asseritur, optimo liber fine clauditur, si in Redemptoris nostri narratione consummetur. David ergo manu fortis ipsum Redemptorem humani generis insinuat, qui antiquo hosti prævaluit, & de ejus potestate electos tulit. Qui Bethlehemitæ Isaï filius dicitur: quia de eo populo nasci voluit, quem scripturarum sanctarum scientia quasi ex pane saturavit. Domus quippe panis Judæa fuit, quæ solidum scripturarum cibum in spirituali intelligentia, quasi ex pane habuit. Quid verò Samuel, nisi, ut jam sæpe diximus, novorum prædicatorum ordinem signat? Quid verò David, nisi Redemptorem insinuat? Ad eum ergo ungendum Samuel mittitur. Ungere quippe eum, est ejus incomparabilem sanctificationem ignorantibus prædicare. Nam quasi ungitur, quando nescientibus opinionis ejus odor aperitur. Hunc namque ungebat, qui dicebat: *Quia ei se infundit omnis plenitudo divinitatis corporaliter.* Sed quid tantùm novos prædicatores ad ejus unctionem recipimus, cùm etiam veteres tam venerabiliter unxisse videamus? Quid enim meliùs, ac suaviùs redolet, quàm illud, quod in eo propheta Esaias effudit, dicens: *Requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini?* Hinc item, qui tenetur in manibus David, ei loquens, ait: *Speciosus forma præ filiis hominum, diffusa est gratia in labiis tuis.* Et post pauca: *Unxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.* Hunc autem Daniel unxit, & omnis unctionis sacramentum Judæis præbuit, dicens: *Cùm venerit Sanctus sanctorum, cessabit unctio vestra.* Ad ungendum ergo Propheta mittitur: quia ejus odor à parvulis numquam capitur, nisi per prædicatorum ora pandatur. Unde & tres illæ mulieres aromata præparant, & in sepulcro Redemptorem ungunt. In sepulcro quidem Jesus ungitur, cùm resurrectionis ejus gloria prædicatur. Unde & cùm veniunt, Jesus non invenitur: quia cùm bene de Dominica morte disputant, mortuum jam resurgentem monstrant, & quasi veniendo non inveniunt: quia ubi bene mortis causam cognoscunt, vitam esse redditam per illius mortem inveniunt. Sed quid est, quòd implere cornu oleo jubetur? Quid namque fuit austeritatis legis, nisi cornu acuitas? Quasi enim cornu percussit: dum peccata non per misericordiam indulsit, sed pœnam infligendo vindicavit. Cornu ergo oleo impletur: quia talis Rex ungitur, qui peccata hominum misericorditer dimittat, non per legis austeritatem puniat. Nam Moysi cornu præferebant, qui de ea, quæ in adulterio deprehensa fuerat, Domino dicebant: Moyses jubet hujusmodi lapidare, tu quid dicis de ea? Sed qui pleno cornu unctus fuerat, dicit: Qui sine peccato est vestrum, primus in eam lapidem mittat. Quasi cornu feriendi ille assumpserat, qui dicebat: *Hic si esset Propheta, sciret quæ, & qualis est hæc mulier, quæ tangit eum: quia peccatrix est.* Sed qui ex plenitudine cornu unctus Jesus fuerat, totum remittebat, dicens: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Hinc de peccatorum assumptione murmurantibus dicit: *Non veni vocare justos, sed peccatores.* Cornu ergo pleno

Sap. 1. b *Ioan 3. b* *Eph. 4. g* *Ioan. 1. a* *Col. 2. b* *Es. 11. a* *Ps. 44. a* *Dan. 9. f* *Marc. 16. a* *Ioan. 8. a* *Luc. 7. f* *Mat. 9. b* *Mat. 24 b*

ad ungendum David Propheta mittitur, quia illum modò doctores prædicant, qui duritiam legis solvit, & omne, quod rigidum prætulit, per gratiæ suæ fomenta reparavit. An non ungebat eum ille, ad
Ioan. 1. a eum ungendum missus, de quo dicitur: *Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes: hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine?* Sed audivimus, quo modo missus fuerat, audiamus,
Ibid. d quomodo ungat: *Ecce*, inquit, *Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Potest per cornu, regni ejus videlicet, sanctæ Ecclesiæ sublimitas designari; quæ magna est, sed austera, & superba non est. De quo nimirum cornu superiùs per Annam Samuelis matrem dicitur: *Sublimabit cornu Christi sui.* Hinc
Supra 2. Luc. 1. a namque per Zachariam dicitur: *Erexit cornu salutis nobis, in domo David pueri sui.* Cornu quidem salutis quid est, nisi sublimitas ecclesiasticæ potestatis? Nam quod antiquis nusquam dicitur, modò universali Ecclesiæ dicitur: *Quodcumque ligaveris super*
Mat. 16. c *terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis.* Quod profectò cornu erectum, & oleo plenum dicitur: quia sancta Ecclesia cum sublimitate potestatis, extendit viscera miserationis. Et quia per damnatæ humanitatis vitium faciliùs in auctoritatem potestatis extolli possimus, quàm flecti ad molliciem pietatis: bene non cornu, sed præparare oleum jubetur. Qui enim, [*imple cornu tuum oleo*,] dicit, cornu sine oleo esse signavit. Quid est hoc, nisi quia irasci, & arguere etiam inconsulti possumus: sed flecti ad misericordiam, nisi ex magna meditatione non possumus? Quasi dicat: Zelum, quem naturaliter habes, imple oleo, quod si non habes ex te, habere potes ex virtute. Quod certè ei dicitur, qui ungere Redemptorem mittitur: ut qui in officio prædicationis ponitur, dives esse misericordiâ semper conetur. Post hoc cornu mentis affectus ostendi. Quod certè cornu impleri præcipitur: quia perfectè debet Redemptoris nostri unctio, id est, sanctificatio antè sciri, quàm sufficienter valeat prædicari. Cornu ergo impletur, quando bene sanctitas Redemptoris agnoscitur. Et pleno cornu ungitur, quando optimè prædicatur. Nam Joannes quia prædicando ungere venerat, quasi cornu implevit sciendo: ut eum ungere bene loquendo potuisset. Si autem bene scire impletionem volumus, audiamus, quod in Evange-
Luc. 3. a lio dicitur: *Factum est verbum super Ioannem Zachariæ filium in deserto.* Cornu ergo pleno eum unxit, qui perfectè priùs à verbo doctus est, quàm verbi divinitatem, & assumptam hominis naturam loqui potuisset. Sed veniens, in manu vitulum habuit: quia ut dignus præco Redemptoris fieret, carnem suam Deo per abstinentiam mactavit. Potest etiam vituli appellatione ipse Dominus designari. Quid ergo est, quòd Propheta in manu vitulum tulit, nisi quia, qui Jesum vult prædicando ostendere, per mortificationem carnis debet ejus, quem prædicat, passiones imitari? Vitulum quippe in manu tenere, est similitudinem passionis Christi in virtute operationis ostendere. Aliter enim, qui ad ungendum regem venit, occiditur: quia nimirum in salutis suæ periculum prædicator veritatis efficitur, qui verbum, quod ore prædicat, prava operatione conculcat. Samuel itaque ad ungendum regem veniens, in manu vitulum tulit: quia præcursor Domini se priùs mirabilem per supernæ conversationis fulgorem præbuit, & sic bonum tantæ gratiæ nescientibus indicavit. Sed quid est, quòd quæri inter filios Isai jubetur; nisi quia & de veteri populo nascituros erat, & æqualem nullum habiturus? Quæri itaque præcipitur ut ei rationabiliter credamus. Et quia per semet-
Ioan. 6. c ipsum dicit; *Nemo venit ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum:* bene Samueli à patre dicitur: [*Unges quem monstravero tibi.*] Quasi enim monstratum unxerat priùs, qui ab eo, quem unxerat,

A audiebat: *Beatus es Simon Bar jona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui est in cælis.* In Bethleem ergo mittitur, quia cùm secundùm carnem quæritur Christus, natus ex Judæorum populo invenitur. Venit etiam in Bethleem: quia ordo prædicatorum antè Judæam convertere studuit, & postea gentibus Redemptoris finem prædicavit. Quid est autem, quòd seniores civitatis mirantur, nisi quia, qui ad maturitatis sensum pervenerant, in tantæ novitatis prædicatione stupebant? Sed admirantes ei occurrunt, quia prædicationem veritatis libenter audiunt. Occurrere quidem prædicatoribus, est verbum fidei, quod prædicant, desideranter audire. Quid de pacifico ingressu ejus interrogant? Quid est ingressus pacificus, nisi cùm præsentia pacis venerit? Hanc item pacem ostendit, qui ait:
B *Ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum.* Quid est ergo, quòd de pacifico ingressu interrogant: nisi quia patrum promissionem electorum Judæorum corda desideranter expectabant? Quasi nutantes, qui expectabant, dicant: Numquidnam venit pax, quæ se venturam, tanto temporum spatio præcurrente, prædixit? Et quia novi doctores, quod antiqui patres promiserant, exhibitum narrant, dicunt:
C [*Pacificus.*] Quasi dicat: Nos non futura promittimus, sed præsentia pacis dona monstramus. In ingressu nostro præsens est, in verbo nostro futura non est. Jam justus Simeon vidit, jam tenuit & adoravit, dicens: *Nunc dimittis servum tuum Domine secundum verbum tuum in pace.* Jam pastoribus apparuit, jam missa de cælis diu expectata pace, Angelorum multitudo cantavit: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Et quia non solùm prædicare pacem venerat, sed etiam persuadere, subdit, dicens: [*Ad immolandum veni.*] Quid est sacerdoti immolare, nisi Redemptori nostro corda electorum per amorem conjungere? Quasi dicat: Vos, an venerit, scire vultis, sed non prodest sciri, nisi prosit amari. [*Ad immolandum ergo Domino veni.*] Hinc est, quòd Paulus eos, in quibus immolare non poterat, expellit, dicens: *Qui non amat Dominum Iesum, anathema sit.* Sed invitatis ad victimam dicitur: [*Sanctificamini, & venite.*] Judæi idcirco nobiscum ad fidei sacrificium venire nequeunt, quia Dominum Jesum ex scripturis judicare nolunt, sed solo odio audire ejus prædicationem refugiunt. Unde per semetipsum Dominus queritur, dicens: *Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent, quia viderunt & oderunt me, & Patrem meum.* Quid est ergo, quod dicitur: [*Sanctificamini, & venite?*] Sed sanctificari auditoribus, est audiendum puræ mentis secretum præparare. Sanctificari quippe eis est, odium de corde projicere, & ad audiendum verbum prædicationis, intentionis puritatem parare. Sanctificatis ergo venire præcipitur: quia venire nihil prodest, qui intentionem puritatis audiendo non habent. Et quia per doctores sanctos sanctus loquitur Spiritus, dicit: [*Venite mecum.*] Quasi dicat: Sic loquentem attendite, ut vobiscum credatis audientem: quia sic loquor, ut audiam, dum ipse
E sum, qui loquor, & locutionem administro. Et quia in initio nascentis Ecclesiæ multi ex Judæis, & devotè audierunt, & fideliter crediderunt, bene dicitur, quia Isai & ejus filij sanctificati à Samuele sunt, & ad victimam invitati. Sed in septem Isai filiis rex non invenitur. Quid enim septem Isai filij nisi omnes sunt synagogæ perfecti? Qui ad prophetam veniunt, sed eorum nullus eligitur: quia electus prædicator, & perfectos synagogę filios aspicit, & ex eis Redemptorem humani generis nullum credit. Adducit ergo omnes priores filios, ut cùm perfectos omnes aspicimus, Redemptoris excellentiam cogitemus. In quibus profectò nisi parvulus adducitur, rex esse à Domino non monstratur: quia nimirum cum Re-

Mat. 16. c
Luc. 2. d
Luc. 2. b
1. Cor. 16.
Ioan. 15. d

demptori noſtro magnos viros conferimus, quantùm excellat ejus dignitas, videtur. Non invenitur ergo in aliis, quia puri homines ſunt. Quæritur ergo in paſcuis puer, qui paſcit oves : quia uſque ad
Eſa. 9. b mortem patri obediendo ſe ſubdit, *generationem* tamen *ejus quis enarrabit?* Parvulus quippe dicitur, quia humilitatis ejus gratia commendatur. Parvulus
Pſ. 5. a ergo dicitur, qui minoratus ab angelis per Pſalmiſtam perhibetur. Sed parvulus oves paſcit, quia per humilitatem eſt humilis, & per majeſtatem ſublimis. Hîc laborat & eſurit, ſed ibi de gloria majeſtatis ſuæ
Ioan. 1. b angelos paſcit. Dum enim de plenitudine gloriæ ejus omnes accipiunt, quaſi in illis beatiſſimis paſcuis per puerum ſaturantur. Parvulus etiam paſtor aſſeritur : quia de carnis ejus aſſumptione, ſuperni cives ineffabiliter gaudent. Gaudium quippe illud ineffabile beatorum civium, quaſi ovium cibus eſt. Hîc ergo adduci inſtanter præcipitur, hîc donec veniat, diſcubitus neceſſe eſt differatur. Diſcumberet quippe, antequam veniret, ſi plebs in alium credidiſſet. Expectari ergo debuit, qui beatarum animarum ſingularis & unicus cibus fuit. Unde & per ſemetipſum dicit :
Io. 6. d *Ego ſum panis vivus, qui de cælo deſcendi.* Sed quia *qui aſcendit, ipſe eſt, qui deſcendit*, illuc mittitur, ut
Eph. 4. b adducatur. Mittere namque ad paſcua, eſt mentem ſupra angelos uſque ad æqualitatem æterni patris extendere. Et invenire eum, eſt ſummo patri eum per omnia æqualem credere. Adducit autem eum, qui etiam ad Redemptionem humani generis per aſſumptam humanitatem veniſſe jam aſſerit. Miſerat namque, & adduxerat eum hic, ad quem in ejus typo
Ibid. 3. mittitur, cùm dicebat : *Qui de cælo venit, ſuper omnes eſt.* Parvulum paſcentem oves adducebat E-
Eſa. 9. b ſaias, cùm dicebat : *Parvulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, & vocabitur nomen ejus admirabilis, conſiliarius, Deus, fortis, pater futuri ſæculi, princeps pacis.* Sed quia doctoris fides ad ſalutem ſibi tantùm, non etiam auditoribus proficit, mitti, & adduci præcipitur, ut unuſquiſque fidem ejus habeat, per quam ſalvari mereatur. Ire etenim ſinguli, & adducere eum debent, quia firmiter debent eum credere per divinitatem æterno Patri æqualem, & per humanitatem naturæ noſtræ participem. De cujus etiam deſcriptione dicitur : [*Qui erat rufus, & pulcher aſpectu, & decora facie.*] Rufus quippe, quia lanceâ vulneratus : rufus, quia ex paſſione ru-
Eſa. 63. a bicundus. Unde & per Prophetam ei dicitur : *Quare rubrum eſt indumentum tuum?* Rufus quippe extitit, qui candorem tantę innocentiæ pretioſi ſanguinis rubore coloravit. Pulcher etiam aſpectu fuit, quia & reſurgendo immortalitatis pulchritudinem induit, & mortales nos ex magna charitate reſpexit. Quaſi enim aſpectus ſui pulchritudinem repromittens diſci-
Io. 14. a pulis, ait : *Iterum videbo vos, & gaudebit cor veſtrum.* Hinc item repromittens, ait : *Vado parare vobis locum, & veniam, & accipiam vos ad meipſum, ut, ubi ego ſum, & vos ſitis.* Quis eſt decor faciei, niſi ejus gloria majeſtatis? Facies namque ejus perfecta cognitio eſt. Hanc etiam Paulus commemorans,
1. Cor. 13. d ait : *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte, tunc cognoſcam, ſicut & cognitus ſum.* Decor ergo faciei quid eſt, niſi ſplendor æternæ divinitatis? Qui nimirum decor modò creditur, non videtur : tunc non
1. Io. 3. a creditur, ſed videtur, quia Apoſtolus ait : *Cum apparuerit ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum, ſicuti eſt.* Unde & Moyſi quærenti eundem faciei de-
Exo. 33. d corem, reſpondit : *Poſteriora mea videbis.* Quidquid de illius divinitate contemplari nunc poſſumus, non eſt ipſe decor, ſed velamentum decoris. Poſteriora quidem cernimus, ut ſequamur; ſed dum ſequendo pervenimus ad eum, anteriora, ideſt, faciei decorem cernimus. Rufus ergo in ſæculo fuit, pulcher in paradiſo, decora facie perennis in cælo Poteſt & omnis hæc trina pulchritudo in hac præſentis vitæ ejus converſatione cognoſci Rufus quippe extitit : quia ferventer amavit eos, pro quibus animam poſuit. Pulcher aſpectu fuit : quia omnia novit. Decora facie : quia bona omnia fecit. Sed quæ illa aſpectus pulchritudo? *Nemo novit patrem, niſi filius.* Hunc Mat. 11. d
item Petrus admirans, ait : *Nunc ſcimus, quia ſcis* Io. 16. d
omnia, & non eſt opus, ut quis te interroget. Decorem faciei turbæ intuentium proteſtantur, quæ dicunt : *Bene omnia fecit, & ſurdos fecit audire, &* Mar. 7.
mutos loqui. Hinc item alij admirantes, dicunt : d
Qualis eſt hic, quia venti & mare obediunt ei? Decor Mat. 8. d
ergo faciei quid eſt, niſi pulchritudo ſanctitatis? Quid item eſt decor faciei, niſi ſplendor converſationis ejus incomparabilis : quia per omne, quod egit, incomparabili luce gratiæ reſplenduit. Hunc namque faciei decorem Pſalmiſta admirans, ait : *Speciosus* Pſ. 44. a
forma præ filiis hominum, diffuſa eſt gratia in labiis Heb. 1. a
tuis. Hanc Paulus prædicans, ait : *Qui cùm ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus, portanſque omnia verbo virtutis ſuæ, purgationem peccatorum faciens, ſedet ad dexteram majeſtatis in excelſis, tantò melior angelis effectus, quantò differentius præ illis nomen hereditavit. Cui enim dixit aliquando angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te?* De hoc igitur rectè prophetæ præcipitur : [*Surge & unge eum, ipſe eſt enim.*] Petrus quoque Apoſtolus non ſolùm Propheta, ſed ſummus Patriarcha, vidit inenarrabilem lucem fuſam deſuper, nubem obumbrantem, clamantem patrem : *Hic eſt filius meus dilectus, in quo* Mat. 17.
mihi bene complacui. Ibi dicitur : [*Ipſe eſt enim.*] a
Hîc dicitur : *Hic eſt filius meus dilectus.* Ibi quia in Mar. 1. b
typis oſtendebatur, quaſi abſentior cernitur, dum Luc. 3. c
dicitur : [*Ipſe eſt.*] Hîc autem quia jam revelata cla- 2. Pet. 1. d
ritas ejus erat, præſentior cernitur, quia dicit. *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Hic ergo ungendus eſt, hic laudandus, & perpetuis favoribus demulcendus. Sed quis dignè laudare ſufficiat, cùm non ſufficiat gloriam videre, quam laudat? Quid eſt, quòd Petrus cadit, cùm vocem audit inſonantem tanti verba præconij? Sed parvulus erat, adhuc videbat, quod videre non ſufficiebat. Videbat, & quia videndo cadebat, ſignificat, quòd ad id non poterat attingere, quod merebatur videre. *Nemo poteſt dicere, Dominus Ieſus, niſi in Spiritu* 1 Cor.
ſancto. Quia ergo Petrus nondum illam plenitudi- 12. a
nem ſpiritus acceperat, prædicare Jeſum quaſi parvulus non valebat : ergo ſurgere jubetur priùs, & viſionem nemini dicere, donec à mortuis reſurrexiſſet. Poſt reſurrectionem quippe accepturus erat Spiritum ſanctum. Unde ſcriptum eſt : *Nondum erat ſpi-* Io. 7. b
ritus datus, quia Ieſus nondum fuerat glorificatus. Non debebat ergo Petrus ante reſurrectionem viſionem dicere, quoniam quidem bene vidit, ſed antequam ſpiritum haberet, non intellexit. Quid eſt ergo, quòd ad Samuelem Dominus ait : [*Surge & unge eum.*] Quid eſt, quòd ſurgere jubetur, ut ungat, niſi quia multùm oportet eum erigi ad ſuperna, qui ſublimitatem Domini geſtit prædicare? Sed quantùm erectus erat Petrus, qui ad tanta videnda ſuſtollebatur? Sed ſi ille adhuc altiorem ſtatum perfectionis expectat, quis tantæ prædicationis officium ſubire non metuat? Si Prophetam Dominus ſurgere admonet, prædicare Dominum audet, qui per lapſum pravitatis jacet? Hinc eſt enim, quòd unicuique prædicatori per Eſaiam præcipitur : *Super montem excel-* Eſa. 40.
ſum aſcende tu, qui evangelizas Sion. Mons excel- b
ſus, perfectio doctrinæ, & operis eſt Surgat ergo, qui ungere regem præcipitur, in ſublimia ſe extendat. Surgat in alto opere, ſurgat in alta contemplatione, ſurgat in ſapientia verbi, ſurgat in virtute charitatis. Ille quidem, qui prædicando ungitur, tantus eſt, ut vix ad eum à ſublimibus perveniatur. Et fortaſſe Paulus hunc ideo ungere poterat, quia Phil. 3. d
dicit : *Noſtra converſatio in cælis eſt.* Ideo hunc un- 2. Cor.
gere poterat, quia ad tertij cæli ſecreta ſe erexerat, 12. a

& in paradiſo arcana verba audiebat. Quia ergo Dominus Jeſus ſublimiter à ſublimibus prædicari debet, ſurgere Propheta præcipitur: quia eum, per quem ipſe ſignatur, ungere jubetur. Alta quidem, immo altiſſima hæc perfectæ converſationis virtus eſt, ſed à multis perfectè perficitur. Magna quidem ſublimitas hæc eſt, ſed tamen ſublimes Eccleſia ſancta multos habet. Nam ex quo ſynagogam repulit, in innumerabilem celſitudinem virtutis ſanctam Eccleſiam ſublimavit. Bene ergo dicitur: [*Et directus eſt ſpiritus Domini David à die illa in reliquum.*] Dies quidem eſt fides Redemptoris. In qua nimirum & ſancta Eccleſia illuminatur, & repulſa ſynagoga mira cæcitate deprimitur. In die ergo illa A Spiritus ſanctus in David dirigitur: quia ejus gratia ſynagogæ tollitur, & ſanctæ Eccleſiæ electis datur. Dirigitur enim, quia illos deſerit, iſtos adſumit. Sed in die dirigitur, quia qui in fide Redemptoris illuminatus non eſt, in ſeſe dirigentem ſpiritum habere non poteſt. Spiritus ergo in die dirigitur, quia fidei lumen habentibus datur. Dirigitur autem in David, quia hunc ſola ſancta Eccleſia ſuſcipit, quæ corpus eſt Redemptoris. Sed quia, auctore Deo, ea, quæ propoſuimus, de libro Regum tractanda complevimus: orandus eſt ſummus atque omnipotens ſpiritus, ut qui verba per quem voluit, protulit, tam ſcribenti, quàm legenti tribuat affectum virtutis. Amen.

Expoſitionis in lib. I. Regum Finis.

De Commentario in septem Psalmos Pœnitentiales,

DISQVISITIO.

IN præfatione quam tribus hisce commentariis præfiximus, videre est hunc commentarium non ante annum 1512. è tenebris emersisse, nec unquam antehac fuisse S. Gregorio attributum. Argumentum aliud jam volo adjungere, & quidem quod, ni fallor, esse debeat hac in causa decretorium. Ducitur autem ex tribus ejusdem commentarij locis, in quibus multa sunt, quæ cum historia & cum S. Gregorij doctrina pietateque pugnant.

Primus est Psalmi 5. versu 9. ubi Auctor in Simoniæ vitium invehens ita loquitur: *Cujus erroris vesania licet ex tunc damnata fuerit, postea tamen in ecclesia germine pestifero pullulavit. Nostris verò maximè temporibus malitiæ suæ virus exercuit, & totius ecclesiæ pacem schismatica infestatione turbavit. Concitavit enim adversus ecclesiam Dei non solum innumerabilem populi multitudinem, verùm etiam regiam, si fas est dici, potestatem. Nulla enim ratio sinit ut inter Reges habeatur, qui destruit potius quàm regat imperium, & quoscumque habere potest perversitatis suæ socios, eos à consortio Christi efficit alienos. Qui turpissimi lucri cupiditate illectus sponsam Christi captivam cupit abducere, & passionis Dominicæ sacramentum ausu temerario contendit evacuare. Ecclesiam quippe, quam sui sanguinis pretio redemptam Salvator noster voluit esse liberam, hanc iste potestatis jura transcendens facere conatur ancillam. Quantò melius foret sibi Dominam suam esse agnoscere, eique religiosorum principum exemplo devotionis obsequium exhibere, nec contra Deum fastum extendere dominationis, à quo suæ dominium accepit potestatis. Ipse enim ait: Per me Reges regnant. Sed immensæ cæcatus cupiditatis caligine, & divino, ut patet ingratus beneficio, & contra Deum fastuosus, terminos quos posuerunt patres nostri, contempto divino timore, transgreditur, & contra catholicam veritatem suæ furore tyrannidis efferatur. In tantum autem suæ temeritatem extendit vesaniæ, ut caput omnium ecclesiarum Romanam ecclesiam sibi vindicet, & in domina gentium terrenæ jus potestatis usurpet*, &c.

Secundus in eodem Psalmo vers. 26. in quo imperatoris impietatem sic exaggerat: *Sunt etiam portæ inferi quædam potestates hujus mundi. Quid enim Nero, quid Diocletianus, quid denique iste qui hoc tempore ecclesiam persequitur?* &c.

Tertius in proœmio Psalmi 7. ubi in imperatorem tunc regnantem ita invehitur: *Persequitur etiam hoc tempore schismaticus corpus Christi: impugnat hæreticus Ecclesiam: unitatem infidelis perturbat.*

Quis porrò imperator tempore Gregorij Magni ecclesiam persequebatur? Quis contra catholicam veritatem efferebatur? Quis ecclesiæ unitatem turbabat? Certè tempore S. Gregorij duo tantùm principes Romanum imperium administrarunt, Mauricius & Phocas. De Mauricio hæc dici non possunt, quem historici omnes catholicum imperatorem, religiosissimum, liberalissimum, & in pauperes effusissimum appellant. Gregorius ipsemet piissimum & clementissimum passim nuncupat, & ut ipse diu imperium pro Dei gloria & ecclesiæ utilitate administret, litteras ad quosvis dirigit. Legantur epistolæ 62. l. 2. ind. 10. ep. 48. l. 2. ind. 11. ep. 40. l. 9. & plures aliæ, in quibus de pietate & bonitate Mauricij multa congerit.

Sed neque tria illa loca quæ retulimus ad Phocam pertinere videntur, qui uno tantùm anno Gregorij tempore imperavit. Quomodo autem inveheretur in Phocam, cui de adepto imperio ita gratulatus est: *Gloria in excelsis Deo*, &c. *De qua exultationis abundantia roborati nos citius credimus, qui benignitatem vestræ pietatis ad imperiale fastigium pervenisse gaudemus?* Tota epistola similiter in laudes pietatis & benignitatis Phocæ excurrit, sicut & epist. 45. ejusd. libri, quam ita concludit: *In omnipotente Domino confidimus, qui quæ cœpit consolationis suæ nobis bona perficiet: & qui suscitavit in republica pios Dominos, etiam extinguet crudeles inimicos.*

Ex his liquidò apparet relata commentarij loca nec Mauricium nec Phocam attingere. Si quem verò imperatorem spectant, revera Henricum IV. Gregorio VII. æqualem, immo & ipsi infensissimum, ut pote qui cum eo graves inimicitias exercuit, ut videre est apud scriptores hujus temporis. Unde & non abs re Gregorio VII. commentarium istum quidam adjudicant. Sunt & qui eam ob causam Anselmo Lucensi episcopo ipsum affingunt qui Gregorij VII. familiaris fuit, & ab illius partibus stetit contra Henricum IV. Imperatorem, quique ex Possevino edidit commentarium in Psalmos. Verùm cùm ex ipsomet Possevino scripserit solummodo usque ad illum locum Psalmi 28. *Benediximus vobis in nomine Domini:* reliquos autem, inter quos sunt septem Psalmi Pœnit. morte præventus absolvere non potuerit, commentarius hic ipsi adscribi minimè potest: nisi fortè dixeris eum priùs in septem Psalmos Pœnit. scripsisse quàm in omnes Psalmos scribere aggrederetur: quod divinando potius quàm asserendo dicendum est.

Quod autem conjiciunt quidam S. Gregorium de commentariis in Psalmos à se editis loqui epistola 22. l. 9. his verbis: *Dic ei ut commenta Psalmorum legi ad vigilias faciat*, &c. frivolum est omnino, & destruitur ejusmodi argumentum ex verbis immediatè sequentibus: *Neque enim volo dum in hac carne sum, si qua me dixisse contigit, ea facilè hominibus innotesci.* Et sic dicendum est eum loquutum fuisse de quibusdam aliis commentariis, puta Hieronymi, Augustini, aut alterius cujuspiam sacri tractatoris.

Hæc omnia commentarium illum in septem Psalmos Pœnitentiales Gregorio Magno abjudicant, & nihil adjudicat.

SANCTI

S. GREGORII PAPÆ IN SEPTEM PSALMOS POENITENTIALES EXPOSITIO.

PROOEMIVM IN PRIMVM PSALMVM POENITENTIALEM.

SI ille Rex & Propheta convenienter David, id est manu fortis vocatus est, quia ursum interfecit, leonem suffocavit, Goliath fortissimum lapidis unius ictu prostravit, & gentes innumeras imperij sui ditioni subegit: non incongruè eodem nomine sanctam animam accipimus, quæ illum, qui quasi leo rugiens circuit quærens quem devoret, in se ipsa interfecit. Et si quando eam sicut fortis armatus aperto certamine aggreditur, lapidis quem reprobaverunt ædificantes, illum ictu prosternit, corporis nihilominus passiones subigit, atque ad virtutum officia convertit. Psalterium quoque eamdem animam spiritalibus exercitiis assuetam non inconvenienter nominamus. Sicut enim musicum illud instrumentum triangulum decem chordarum inferiùs quidem percutitur, superiùs verò sonare videtur: ita anima sanctæ Trinitatis fide formata, decem Legis præceptis instructa, inferiùs percutitur, & superiùs auditur: quia cùm carnem aliquis perfectè afflixerit, tunc suavissimum Deo in dulcedine melos reddit. Per Psalmum ergo, meditationes & laudes & gaudia de Deo in animo concepta accipimus, sicut cantum illius musici instrumenti Psalmum vocamus. Psalmus ergo iste, id est, hæc meditatio, David, id est, fideli animæ virtutibus exercitatæ attribuitur: animæ scilicet tendenti in finem, id est, in Christum, qui est initium & finis. Christus finis dicitur, vel quia est consummatio Legis & Prophetarum, sicut ipse pendens in cruce testatus est, quum aceto & felle potatus dixit: *Consummatum est.* Vel quia bonorum omnium perfectio est, quia nullum bonum perficitur, nisi quod in summo bono solidatur. Sicut enim nobis non sufficit alios bonos quærere, nisi ad ejus studeamus agnitionem pervenire: ita eo invento nullus jam melior quæritur, quia omnis creatura eo, sub cujus pedibus à Patre omnia sunt subjecta, inferior invenitur. Pro octava verò Psalmus iste factus asseritur, quia pro consideratione futuræ resurrectionis Domino decantatur. Omne præsentis vitæ tempus septem diebus evolvitur; & ideo æterna dies, quæ expleta horum dierum vicissitudine futura est, octava vocatur. Et quia pro consideratione extremi judicij Psalmus iste concinitur, rectè pro octava intitulatur. Vel quia sequitur finem carnalis & spiritalis generationis, ideo octava dicitur resurrectionis. Caro enim ex quatuor constat elementis, anima tribus vegetatur naturis. Est enim rationalis ad discernendum, concupiscibilis ad virtutes appetendum, irascibilis ad vitia aversandum. De hac enim ira per eumdem Prophetam dicitur: *Irascimini, & nolite peccare.* Quòd enim se contra seipsum erexerit, & zelo rectitudinis inflammatus, contra vitiorum se importunitates viriliter commoverit, in conspectu interni judicis nequaquam deliquit. Vel secundùm quosdam octava dicitur, quia sequitur sex ætates in hoc sæculo viventium, & septimam dormientium justorum. Hunc autem Psalmum in hymnis habendum titulus adstruit: quia qui tactus dolore cordis intrinsecus peccata sua confitens, cor in pœnitentia conterit, suavem ad aures misericordis Dei vocem exultationis reddit. Majus est enim Angelis Dei super uno peccatore pœnitente gaudium, quàm de nonagintanovem perseverantia justorum. Et qui pro indulgentiæ desiderio iniquitates suas annunciat, in tabernaculis justorum dulciter hymnizat. Loquitur ergo in hoc Psalmo fidelis anima, octavam illam, id est, diem judicij tremendam considerans, terroremque districtionis divinæ & reproborum damnationem perpetuam prudentiæ intuitu contemplans. Et quia de suis meritis diffidens, in se qualiter in illo tremendo examine iram ultionis divinæ effugere possit, non invenit; audacter quidem, sed confidenter ad fontem misericordiæ, faciem ejus præoccupans accedit, malens in hac vita per pœnitentiam & flagella conteri, quàm in futuro horrendis suppliciorum cruciatibus affligi. Quid ergo dicat audiamus, & illius exemplo cum fiduciâ ad thronum gloriæ Dei adeamus.

1. *Reg.* 17 *f*

1 *Pet.* 5. *c*

Luc. 11. *c*

1. *Petr.* 2

S. Basil. homil. 1. *in Psal.* *S. Aug.* & *S. Ambros. in præf. Psal*

Apoc. 21 *b*

Ioan. 19. *f*

Psal. 8.

De pœn. dist. 1. *c. convertimini.*

Psal. 4. *a*

Luc. 15. *b*

EXPLANATIO PSALMI PRIMI POENITENTIALIS.

PSAL. VI. VERS. I. *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.*

VIdes quàm bonum principium, quàm affectuosum, quàm gratiæ plenum. In eo enim quòd Dominum eum vocavit, quòd sui jure misereri deberet ostendit. Dominorum enim est, servos alere, non negligere: delinquentes corrigere, non necare: fugientes requirere, non abdicare. [*Domine, ne in furore tuo.*] Solet fieri, ut qui dominorum iram incurrunt, si eis reconciliari appetunt, patronos quærant, interventores adhibeant, advocatos adsciscant. Sed hæc anima illius terribilis judicij terrore perculsa, amoris Dei desiderio accensa, moras non patitur, dilationem aversatur: & si ad horam Deum convenire distulerit, damnationem se evadere non posse arbitratur. Desiderium enim non sustinet, & in patientia modum non habet. Vires ergo colligit, de misericordia conditoris confidit, & quasi eum præsentem videat, loqui præsumit. ac si dicat: Scio quidem quia ab oculis tuis, meis excludor meritis, sed tamen minor sum cunctis miserationibus tuis. Tu igitur Domine, cujus me servum esse non abnego, cujus imperiis obtemperare desidero, cujus suave jugum ferre nequaquam recuso, [*ne arguas me in furore tuo.*] Hîc me potius argue: dum tempus est misericordiæ, corripe: dum dies salutis est, exerce. Quisquis in hac vita flagellis atteritur, in mansuetudine corripitur; quia correptionibus emendatur. In illo autem tremendo examine iniquus omnis in furore arguitur; quia pœnam interminabilem venia nulla comitatur. Absit, ut in Deo furorem credamus. Non enim esset incommutabilis, si eum commovere posset alicujus necessitas passionis. Sed quia aliter de Deo, nisi secundùm humanum morem loqui nō possumus, infinitę damnationis sententiam, furorem vocamus. Non ut in illa justitiæ severitate, aliqua omnino perturbatione Deus moveatur, sed quia in eos qui
Hier. 17. duplici sunt contritione conterendi, irremediabiliter vindicatur. [*Ne arguas me in furore tuo:*] non humano, non transitorio. Furor humanus sicut citò prętерit, ita suæ vigorem potestatis non nisi in corporibus extendit: divinæ verò ultionis animadversio, non solùm pœnas in corpore & anima multiplicat, verum etiam in damnatis immobiliter perseverat. [*Neque in ira tua corripias me.*] Sicut major est furor quàm ira, ita arguere maius est quàm corripere. Eos corripimus, quos amantes emendamus. Et quia post mortem carnis alij æternis deputantur suppliciis, alij ad vitam per ignem transeũt purgationis: fidelis anima non solùm furorem timet, sed etiam iram abhorret, teste beato Augustino: Hi omnes qui non posuerunt
S. Aug. in hunc vers. sibi fundamentum Christum, in furore arguuntur, quia æterno igne cruciantur. Qui autem eidem fun-
1. Cor. 3. damento superposuerunt lignum, fœnum, stipulam, in ira corripiuntur: quia igne purgati, ad beatitudinis requiem deducuntur. Dicat ergo fidelis anima quid fecit considerans, & quid sit receptura contemplans: [*Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.*] Ac si apertè dicat: Hoc solùm tota cordis intentione efflagito, hoc indesinenter votis omnibus concupisco, ne me in illo tremendo examine vel cum reprobis ferias, vel cum purgandis, flammis ultricibus affligas. Et ut hoc fiat.

II. *Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum: sana me Domine, quoniam conturbata sunt ossa mea.*

In eo quòd nomen venerandum repetit, piæ precis affectum se habere ostendit. quasi dicat: Tu Domine, quem suave videtur mihi sæpius invocare, miserere mei dum tempus est misericordiæ. Hîc me misericorditer corripe: hîc per flagella contere: hîc igne tribulationis exure. Et ne quid in me post hujus vitę terminum vindicandum invenias, oro ut per ignem tui amoris omnem in me vitiorum rubiginem consumas. Et hoc opus est ut facias, [*quoniam infirmus sum.*] Ex peccato primi parentis pœnam contraxi *Rom. 7. d* magnæ infirmitatis: non enim quod volo, ago; sed quod odi malum, illud facio. [*Infirmus sum,*] quia ad malum pronus sum. Sed tu Domine animarum debilium velox medice, [*sana me,*] scilicet interiùs omni vitiorum labe emunda: [*quoniam conturbata sunt omnia ossa mea.*] id est, virtutes animæ obscuratæ
B sunt, & extenuatæ virtutes simul conturbatæ sunt. Charitas enim confunditur, humilitas impingitur, fortitudo dejicitur, castitas impugnatur. Per ossa virtutes accipimus, per quas nimirum animam sustentamus. Sicut enim in ossibus est fortitudo corporum, ita in virtutibus robur invenitur animarum. Et planè debilis omnis comprehenditur anima, nisi quæ fuerit virtutum fortitudine fulta. Postquam enim in ordine culpam incurrit primus humani generis parens, ab illa in qua positus fuerat mentis celsitudine decidit, claritatem visionis divinę perdidit, suavissimas verborum Dei epulas, quibus interiùs reficiebatur, amisit: oculos carnis ad obscœna & turpia videnda aperuit, qui priùs aciem mentis, quâ lucis summæ fulgor intuebatur, obscuravit.

C *Et anima mea turbata est valde: sed tu Domine usquequo?* III.

Et quia me infirmum sentio, quia ossa mea conturbata agnosco, [*anima mea,*] scilicet eo quòd mea est, quòd per me corrupta est, quòd per me debilis & ægra facta est, turbata est ad gemitum, commota est ad compunctionem & lamenta, valde magna scilicet & multimoda turbatione. Turbatur enim, quia peccavit, quia bonum Dominum offendit, mortem incurrit. [*Sed tu Domine usquequo:*] turbaris contra me, quia peccavi, quia te ad iracundiam delinquendo provocavi? Vel tu Domine: dæmones quidem invasores non domini naturaliter malunt meam perditionem quàm salutem: sed tu Domine, *Ezec. 33.*
D qui non vis mortem peccatoris: singulariter Domine, *c* non abusivè, sed propriè: usquequo, id est, quamdiu differs sanare? Ecce in conspectu boni medici & curare valentis assisto, vulnera detego, preces emitto, dolores augeo, lacrymas effundo. Cur ergo dissimulas, cùm non sit tibi minor potentia, quàm voluntas? Licet hoc cæles in corde tuo: tamen scio, quia universorum memineris. Omnis curatio quantò diffi- *Iob. 10. c*
ciliùs acquiritur, tantò acquisita cautiùs custoditur.

Convertere Domine, & eripe animam meam: salvum me fac propter misericordiã tuam. IV.

Ne magis turberis, supplico: ne ultrà misereri differas, peto: immo [*convertere Domine.*] Sicut anima mea conversa est ad te per turbationem pœnitudi-
E nis, ita tu convertere ad eam per serenitatem miserationis. Et conversus, [*eripe animam meam.*] Impediunt eam vepres carnalium delectationum, detinent illam sæcularium illecebræ cupiditatum: sed *Ephes. 3. d* tu, qui potens es omnia facere superabundanter quàm petimus, aut intelligimus, eam eripe: igne tui amoris, terrenarum dumeta voluptatum, quibus irretitur, adure: extra omnem peccati appetitum illam tuæ manu fortitudinis trahe: [*Salvum me fac propter misericordiam tuam.*] Parum est ut animam meam à mundi voluptatibus liberes, nisi me ab hostium tentationibus virtutis tuæ protectione conserves. Boni medici officium est, non solùm salutem restituere, sed etiam restitutam custodiæ sedulitate servare. Sic ergo & tu cùm animam

meam à carnalibus desideriis eripueris, da mihi in bono perseverantiam, ne mihi demissos laqueos iterum tentationum incurram. Et hoc [*propter misericordiam tuam :*] non de meis meritis confidens, ut me salvum facias supplico, sed de sola misericordia tua præsumens impetrare, quod non de meis meritis spero.

V. *Quoniam non est in morte qui memor sit tui : in inferno autem quis confitebitur tibi ?*

Iacob. 1. c Peccata consummata generant mortem. Nisi enim conversus fueris, nisi animam meam eripueris, nisi me salvum feceris, in peccatorum me caligine, id est, in morte dimittis : quòd si in morte fuero, tui proculdubio memoriam perdo. Et inde hoc scio, quòd in morte penitus tui memor esse nequibo: [*quoniam non est in morte qui memor sit tui.*] Quo modo namque mihi conceditur, quod omnibus denegatur? [*In inferno autem quis confitebitur tibi ?*] Sicut de morte ad infernum peccator pervenit, ita de peccatorum multitudine in desperationis foveam cadit. Unde &

Prov. 18 a scriptum est : *Peccator cùm venerit in profundum malorum, contemnit.* Fidelis anima non exaudiri metuens, miserias quas perlatura est si non exauditur, enumerat; ut se maximo timore concutiat, & Deum citiùs ad misericordiam flectat. Ait ergo : [*In inferno autem quis confitebitur tibi ?*] Quasi dicat : Dico si non eripueris me, in morte futurum me prævideo, sed etiam in inferno, id est, in desperatione me sepeliendum cognosco. Quòd si in inferno fuero, tibi me confiteri non posse perpendo. Nullus enim in inferno confitebitur tibi. Et hoc est quod ait sub

Eccli. 15 b specie interrogantis : [*In inferno autem quis confitebitur tibi ?*] scilicet nullus. *Non* enim *est speciosa laus in ore peccatoris.* Aliter : [*Quoniam non est in morte qui memor sit tui,*] precor ut animam meam liberes à carnalibus desideriis, quæ militant adversus eam. Si enim hoc non feceris, interficient me : quia à te, qui es vita mea, separabunt me. Cùm enim tu sis illud idem animæ, quod est anima corpori : si tibi inseparabiliter non inhæsero, necessariò mortem incurro. Et si in morte fuero, tui memor non ero: [*quoniam non est in morte qui memor sit tui.*] Si-

2. Cor. 6. c cut nullius rei meminit caro mortua, ita nec te sentire prævalet à te Deo anima divisa. Nulla societas luci ad tenebras. Ubi autem tui ingreditur memoria, ibi est lux veritatis immensa. Quod tamen intelligi & aliter potest, quasi dicat : Immedicabile corpus est recidendum ense, & membri in corpore mortui abscissio potius est necessaria, quàm medicina. Sed ego non sum ut membrum mortuum, cui medicina non proficiat, sedulitas nihil conferat. Nam sum memor tui, scilicet misericordiæ. Te enim medicum scio, misericordem non ambigo, longanimem agnosco; quod non facerem si in morte essem. Et hoc apparet à toto, quoniam non est in morte.

VI. *Laboravi in gemitu meo : lavabo per singulas noctes lectum meum, lacrymis meis stratum meum rigabo.*

Dixerat superiùs, [*Salvum me fac,*] & tempus est ut facias : nam ego [*laboravi in gemitu meo.*] Adest miser, adsit & misericordia. Miseriam meam ego cognosco, vulnus non dissimulo, peccatum non celo. Nisi enim miserum me agnoscerem, in gemendo non laborarem. Sed ego laboravi, id est, studiosè egi, ut essem in gemitu, scilicet ut quousque viverem, gemendum mihi putarem. Et [*laboravi in gemitu.*] id est, modo mihi proprio. Nemini enim sicut mihi ingemiscendum æstimo, quia præ omnibus me peccasse perpendo. Et quia non sufficit bene incipere, nisi studeat quis in bono opere perseverare, adjungit : [*Lavi per singulas noctes,*] id est, per singulas tenebrosas cogitationes, [*lectum meum.*] Per lectum, conscientiam accipimus : quia sicut in lecto jacentes quiescimus, ita in ea vel legi Dei, vel legi peccati consentimus. Et sicut laboribus pressi in lecto quiescentes reficimur; ita dum mundi hujus adversitatibus premimur, in bona conscientia interiùs delectamur, Paulo attestante qui ait : *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.* Lectum ergo per singulas noctes lavat, qui conscientiam à cogitationibus tenebrosis, lacrymis compunctionis emundat. Et non solùm conscientiam purificabo, sed etiam [*lacrymis meis stratum meum rigabo.*] Quia vilis lectus est stratum, per ipsum carnem accipimus. Et quoniam sicut stratum facilè concutitur, ita caro ab infirmo animo variè versatur, sicut per eumdem Prophetam dicitur : *Universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus.* Rigat ergo lacrymis stratum suum, quia continuo luctu & dolore, carnis maculas diluit, & cordis duritiam imbre compunctionis emollit : ut sicut hortus recepta suavi pluvia evidenter germinat, ita caro lacrymarum fluentis rigata, bonorum operum & justitiæ germen emittit. Cur autem laboraverit, causam subdit, ac si dicat: Ideo laboravi, ideo ingemui, quia,

2. Cor. 1. c

Psal. 40.

VII. *Turbatus est à furore oculus meus : inveteravi inter omnes inimicos meos.*

Humana natura ad imaginem primitus & similitudinem Dei condita, per prævaricationis culpam à contemplationis divinæ claritate expulsa, sicut immortalitatis æternæ beatitudinem perdidit, ita interiorem oculum animæ, scilicet rationabilem obscuravit. Et quia postea bonum à malo discernere noluit, volens postmodum quid sibi sequendum, quidve fugiendum esset, scire nequivit. Et quia illum qui lux est, & in quo non sunt ullæ tenebræ, non tenuit, sicut in nocte, sic postea in meridie palpavit. Dicat ergo fidelis anima : [*Turbatus est à furore oculus meus :*] quia discernendi rectè voluntatem non habui, per furorem, id est, damnationis sententiam, ipsam eligendi potentiam amisi. Vel etiam illius à furore oculus turbatur, quia tremendi diem judicij, damnari metuens, intuetur. Cùm enim quod quisque gesserit, quia ibi sit recepturus, considerat; mentem quæ hoc prævidet, malorum suorum conscium, ipse judicij terror perturbat. Et quia ad illud judicium venire non trepidat, nisi quem conscientia de peccatis accusat, ideo adjungit : [*Inveteravi inter omnes inimicos meos.*] ac si diceret : Ideo ad illud terribile examen deduci metuo, quia per consuetudinem & perseverantiam pravorum operum, non novum, sed veterem me peccatorem agnosco. Cùm enim sim inter inimicos meos, spiritus videlicet malignos; quia eorum à me suggestiones non repuli, illis consentiens in tenebrarum operibus inveteravi, id est, in veteris hominis inobedientiam redij. Factus sum comparabilis veteri vesti. Sicut enim vetus vestis nec ornatum adjicit, nec frigus repellit: ita ego nec frigus tentationis expellere valeo, nec proximorum animas per doctrinæ verbum adorno. Vel, inveteravi habitans inter inimicos meos, inimicos scilicet catholicæ Fidei, & Christianæ religionis.

Gen. 1. d

1. Ioan 1. b

VIII. *Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem : quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.*

Quæ societas luci ad tenebras ? Quæ conventio Christi ad Belial ? Aut quæ pars fidelis cum infideli ? Sicut enim qui diabolum sequitur, sanctorum collegium affectu & opere aspernatur : ita qui Deo perfectè adhæserit, impiorum consortium nequaquam admittit. Quia ergo inveteravi conver-

2. Cor. 6. a

satus inter inimicos meos, ne ampliùs aliquid vetustatis in me appareat, ne inimicorum conversatio notam mihi prævaricationis infigat: vos qui operamini iniquitatem, qui culpas vestras confiteri negligitis, qui in malis operibus impœnitentes perseveratis, hîc à me affectu discedite, hîc vos à me operum dissimilitudine elongate: ut quia à Deo receditis hîc animo, & in futuro etiam corpore à me discedatis. Discedite, ut ampliùs non communicem operibus vestris iniquis: [*Quoniam exaudivit Dominus vocem fletus mei.*] Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos? Vocem flebilem Dominus exaudivit; quia ab omni inquinamento carnis & spiritus me mundavit. Quomodo autem exauditus sit, ostendit:

Cant.5. a

IX. *Exaudivit Dominus deprecationem meam: Dominus orationem meam suscepit.*

[*Exaudivit Dominus deprecationem meam,*] peccata dimittendo? [*Dominus orationem meam suscepit,*] perseverantiam dando, quasi dicat: Non solùm pro peccatis meis flenti delictorum mihi indulgentiam contulit, sed etiam ne eadem ulteriùs committerem, gratiæ suæ ubertatem concessit. Dixerat superiùs: [*Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem.*] sed quia charitas non quærit quæ sua sunt: & hinc vera esse ostenditur, cùm ille diligitur qui adversatur, ideo subjungit:

1.Cor.13. b

X. *Erubescant & conturbentur vehementer omnes inimici mei: convertantur & erubescant valde velociter.*

Ille veraciter charitatem habet, qui & amicum diligit in Deo, & inimicum diligit propter Deum. Hinc namque per semetipsam Veritas dicit: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos.* Ne ergo surda aure præcepta transeat Dominica, pro inimicis orat anima exaudita: [*Erubescant & conturbentur.*] Ergo quia propter peccata quæ perpetraveram, erubui: erubescens verò ut ea diluerem, in gemitu meo laboravi, exaudita veniam impetravi. Et utinam meo exemplo erubescat quicumque quòd ad imaginem & similitudinem Dei sit factus intelligit, & qualiter illam peccando fœdavit, agnoscit. Si se circumspiciens, consideret & decorem quem perdidit, & obscœnitatem qua se velut quodam teterrimo colore perfudit, de operum suorum qualitate, nisi sit lapis, erubescit. Nobilis anima si quas aliquando peccati notas admiserit, verecundiam tamen à se funditus non repellit. Nam & illud verum est apertæ desperationis indicium, si verecundia non sequitur peccatum. Unde sub Judææ specie contemnenti animæ dicitur: *Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere.* Qui enim neglecto Dei timore peccata peccatis accumulat, profectu ut meretrix frontem obdurat. Sed quia minus est de anteacta vita erubescere, nisi quis etiam studeat ea quæ admisit, pœnitendo corrigere, subjungit: [*Et conturbentur vehementer.*] Quisquis peccati sui modum considerans, sibi iratus, contra seipsum graviter, quod egit puniendo, invehitur, per compunctionis lacrymas vehementer conturbatur. Quia verò per dolorem pœnitentiæ pervenitur ad conversionem vitæ, protinus additur: [*Convertantur.*] Ille nimirum ad Deum convertitur, qui tam cogitatus suos, quàm etiam operationes ad Deum semper dirigere conatur. Et quoniam tempus breve est, & finis peccatorum mors est; ne quis putaret in hominis esse potestate quando vias suas velit corrigere, repetit: [*Erubescant*] se peccasse, erubescant conversionem distulisse. Et hoc faciant [*valde velociter.*] *Dies enim Domini sicut in nocte ita veniet.* Unde & Salomon: *Ne tardes*, inquit, *converti ad Dominum, neque differas de die in diem.*

Luc.6. d

Gen.1. d

Hier.3.b

2.Pet.3 b

Eccli.5.b

PROOEMIVM SECVNDI PSALMI Pœnitentialis.

Sicut suprà jam diximus, per David, fidelis anima accipitur, cui & nominis interpretatio, & operum magnificentia convenienter aptantur. Fidelis ergo anima, ea quæ in hoc Psalmo dicuntur, intelligat, & ab isto numquam intellectu recedat. Intellectus verò David in hoc Psalmo est, ut nemo se ante fidem de meritis suis, quæ nulla sunt, efferat: nemo fide per gratiam accepta, de peccati impunitate præsumat: nemo bonum quod facit, sibi, sed gratiæ Dei attribuat: nemo per desidiæ torporem in bonâ operatione pigrescat. Videamus nunc quid dicat.

EXPOSITIO SECUNDI PSALMI Pœnitentialis.

PSAL. XXXI. 1.

Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.

Quasi dicat: Cùm omnes velint esse beati, diversi de beatitudine diversa sentiunt: & desideriorum suorum errorem sectantes, ad beatitudinis portum per devia venire proponunt. Sed quidquid illi æstiment, istud est ratum, istud est catholicum, quòd illi solùm sunt beati, quorum remissæ sunt iniquitates originales per baptismum: [*& quorum tecta sunt peccata*] actualia post baptismum commissa. Si tegit infirmus vulnera, quomodo illi à medico adhibetur medicina? Nonne si cælare vulnus cœperit, latiùs extensum introrsum putrescit? Sic & peccatum, nisi per confessionem detegatur, lethaliter in intimis dilatatur. Et sicut vulnus non ostensum etiam sanam carnem putredine inficit: ita peccatum nisi confitendo reveletur, etiam si qua ibi sunt bona corrumpit. Non enim accepta sunt Deo bona, quæ malorum admixtione maculantur. Sed aliud est quod à peccatore homine per obstinationem tegitur, aliud quod miserante Deo per remissionem operitur. Tegit medicus vulnus sanandum medicamine, tegit Deus peccatum ea, quæ multitudinem peccatorum operit, charitate. Si quis ergo peccata sua tecta esse desiderat, Deo ea per vocem confessionis ostendat. Sunt tamen quædam peccata, quæ quamdiu in hac vita vivitur, etiam à perfectis viris aut vix, aut nullatenus declinantur. Habent enim sancti viri aliquid quod in hac vita operire debeant: quia omnino est impossibile ut in locutione, aut etiam in cogitatione numquam delinquant. Student igitur viri Dei oculorum linguæque culpas tegere meritis vitæ, studentque pondere bonorum operum premere immoderata verborum. Verùm quo modo in electis est possibile eorum transgressiones contegi, cùm ab illo, cujus oculis nuda & aperta sunt omnia, non possunt abscondi? Sed quia hoc quod tegitur, inferiùs ponitur, & aliquid aliud superducitur, ut quod est subterpositum, tegatur: tegere peccata dicimus, quæ quasi subter ponentes abdicamus. Quibus nimirum quasi tegmen superducimus, dum bonorum operum nos indumento vestimus. Peccata itaque tegimus, si bona facta malis actibus superponamus.

1.Pet.4. b

Heb.4.d

II. *Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum, nec est in spiritu ejus dolus.*

Si nosmetipsos judicaremus, non utique judicaremur. Si nobis peccata nostra imputaverimus, non ea nobis imputat Deus. Si ea satisfaciendo puniremus, nullum qui nos in futuro puniat, inveniremus. Imputare sibi Adam peccatum suum noluit, quando culpam suam in creatorem refudit, dicens: *Mulier, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi.* Unde quia se confiteri culpabilem

1.Cor.11. g

Gen.3 c.

renuit, mortiferæ damnationis sententiam ad posteros misit. Judicare autem seipsum nemo poterit, nisi qui virilem animum ad vitia persequendum assumit,
Ps 17. d sicut per eumdem Propheram dicitur: *Persequar inimicos meos, & comprehendam illos, & non convertar donec deficiant.* Qui enim mollis est, & dissolutus
Pro.18.b in opere suo, frater est opera sua dissipantis. Ideo dixit: [*Beatus vir.*] Quasi dicat: Ad hoc opus nemo assurgere prævalet, nisi qui sanctæ fortitudinis vires habet. Quid enim fortius, quàm omnes animi sui motus rationi subigere, omnia carnis desideria spiritus virtute frænare, proprias voluntates abjicere, contemptis visibilibus ea quæ non videntur amare?
Pro.16.d Unde & Salomon ait: *Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.* [*Nec est in spiritu ejus dolus.*] Illi quidem peccatum non imputabitur, in cujus spiritu dolus mendacij non invenitur: qui se justum esse non simulat, qui ea etiam quæ occultè deliquit, non cælat. In spiritu publicani ad templum ascendentis, dolus non fuit: quia dum illum quem occulta non transeunt, placare voluit judicem, confiteri se non erubuit peccato-
Luc.18.c rem. Ait namque: *Deus propitius esto mihi peccatori.* Magis ergo justificatus descendit, quàm qui se de meritorum enumeratione jactabat. Denique &
Pro.18.c justus in principio sermonis accusator est sui. In Pharisæi verò spiritu dolus fuit, quia magis videri, quàm esse justus optavit. Dum ergo ea quæ clamare debuerat, tacuit, miser quod sibi tacendum esset, clamavit. Et per superbiam, si qua in eo fuerant, minuit merita, qui humiliari contemnens, adauxit peccata. Et nos ergo exemplo hujus publicani præoccupemus faciem hujus judicis in confessione, & effundamus coram illo corda nostra, levantes puras manus sine ira & disceptatione, in habitu ordinato,
1. Tim. 2. c cum verecundia & sobrietate: ut qui omni tentationi patentes, manum effugere non possumus judicis, per confessionem mundati, clementiam experiamur misericordis.

III. *Quoniam tacui, inveteraverunt ossa mea, dum clamarem tota die.*

Ille, in cujus spiritu dolus non est, beatus est: e contrariò ille, in cujus spiritu dolus est, infelix est. Et hoc mihi experto credendum est: nam [*inveteraverunt ossa mea, quoniam tacui, dum clamarem.*] Per ossa nimirum virtutes accipimus, quia per eas animam, sicut corpus per ossa, sustentamus. Quæ profectò inveterantur, quando à statu suæ fortitudinis infirmantur. Sicut enim morborum infestationes corporis ossa debilitant, ita vitiorum importunæ turbationes animæ virtutes infirmant. Ait ergo: [*Inveteraverunt ossa mea.*] Ac si dicat: Virtutes & justitia, vel ratio & intelligentia, ita in me debilitatæ sunt, ut nec per me quidem vitiis resistere, nec animam ægram, & ad ima ruentem, virtutum valeam fortitudine sustentare. Et quia per humilitatem confessionis ad novum hominem pervenire nolui, per arrogantiæ jactantiam in veteris infirmitate permansi. Quare autem inveteraverunt, causam aperit, cùm ait: [*Quoniam tacui, dum clamarem tota die.*] Cùm clamare & tacere inter se repugnent, quomodo potest fieri ut aliquis taceat, & clamet? Sed ille tacet nimirum, & clamat, qui peccata quidem sua silentio contegit, merita verò per vocem magnificationis extollit. Aut certè ille tacet, & clamat, qui peccata quidem præterita per confessionem non annunciat, & per cor impœnitens alia committere, accepta peccandi libertate, non cessat. Nam quòd peccatum
Gen.18.c clamor sit, testatur Scriptura quę dicit: *Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum ascendit ad me.* Et iterum:
Ibid. *Descendam videre utrum clamorem qui venit ad me, opere compleverint.* Peccatum quippe cum voce, culpa est in actione: peccatum cum clamore, est culpa cum libertate. [*Dum clamarem tota die.*] Tota die A clamat, qui pro omni bono opere quod agit, laudari affectat: vel etiam tota die clamat, qui publicè peccare non trepidat.

Quoniam die ac nocte gravata est super me manus tua: conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina. IV.

Sicut per noctem opera tenebrarum, ita per diem, bonarum intelligimus lucem actionum. Qui ergo peccare non desinit, & ceteris se præferens, per bona opera superbit, die ac nocte divinæ potentiæ iram incurrit. Vel [*die ac nocte,*] id est, in prosperitate & adversitate. [*Gravata est super me manus tua.*] Quia enim & in adversis succubui, & in prosperis me nimis erexi, iram tuæ potentię super me provo-
B cavi. [*Conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina:*] quoniam manus tua, quæ superbos humiliat, humiles exaltat, gravata est super me. Me enim superbum depressit; quia non solùm peccatum mihi dominari permisit, sed etiam de qua nimis gloriabar, justitiam mihi difficilem fecit. Ideo [*conversus sum in ærumna mea*] Qui enim de me præsumens, quasi divitem me priùs & nullius egentem credidi; postea ad me rediens, quàm sim miser & infelix agnovi. Et hoc feci, [*dum configitur spina.*] Per spinam, omne peccatum ideo accipitur; quia dum confert delectationem, quasi pungendo lacerat mentem. Tunc autem pœnitentis anima ad lamentum ducitur, cùm perpetrata nequitia in memoria fixa retinetur. In alia translatione non configi, sed confringi spina dicitur:
C quia nimirum mens ad luctum vertitur, ut peccati compunctio pœnitendo frangatur. Quo modo autem sit conversus, ostendit, dum subdit:

Delictum meum cognitum tibi feci, & injustitiam meam non abscondi. V.

Quamvis omnia sint nuda & aperta oculis tuis, *Heb.4.d*
tamen quia ore confessio fit ad salutem, feci tibi co- *Rom.10.*
gnitum delictum, dicens illud esse meum. Mihi *b*
enim, quia deliqui imputo, me solum in operum meorum pravitate culpabilem clamò. Plus est delictum cognitum facere, quàm delictum manifestare. Ille enim delictum cognitum facit, qui non solùm quod fecit annunciat, sed etiam omnem peccati causam & originem narrat. Qui non superficietenus peccatum loquitur, sed & quando, & ubi, & quo
D modo: & si vel ignorantia, vel casu, vel studio deliquerit, confitetur. [*Et injustitiam meam non abscondi.*] Nullum in corde meo dolositatis scrupulum retinui: injustum esse quidquid à me habeo intimavi. Omne enim datum optimum, & omne donum perfectum desursum est. [*Delictum meum cognitum tibi* *Iac. 1. e*
feci, & injustitiam meam non abscondi.] Non solùm quòd deliqui, quæ mihi facienda fuerant bona prætereundo aperui; sed quidquid commisi, quæ prætereunda fuerant mala faciendo narravi.

Dixi, Confitebor adversum me injustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei. VI.

Quòd delictum meum cognitum tibi feci, quòd injustitias meas non abscondi, non fuit ex necessitate, vel alicujus levitatis occasione, sed ex pœnitendi & confitendi præmeditatione. Nam [*Dixi,*] id est, in corde meo statui: [*Confitebor adversum me injustitiam meam Domino.*] Adversum se confitetur, qui omnino confitetur quod aperit. Qui in peccati confessione sibi non parcit; quidquid peccavit, non Deo imputat, non Deo annotat, non fortunæ attribuit, non diabolo, non constellationi adscribit. In eo autem evasurum se credit, si sibi iratus se sine moderatione accusat. [*Et tu remisisti impietatem peccati mei.*] Attende quanta sit indulgentiæ vitalis velocitas, quanta misericordiæ Dei commendatio, ut confitentis desiderium comitetur venia, antequam ad cru-

ciatum perveniat pœnitentia; antè remissio ad cor perveniat, quàm confessio in vocem erumpat. [*Tu remisisti impietatem peccati mei.*] Tu qui solus parcis, qui solus peccata dimittis, quis enim potest dimittere peccata, nisi solus Deus ? [*remisisti impietatem peccati mei :*] projecisti post tergum tuum omnia peccata mea. Non solùm peccatum remisisti, sed etiam ipsam impietatem, pravæ scilicet operationis intentionem; ut jam nulla in corde meo malitiæ radix remaneat, ex qua pestiferæ actionis de cetero germen succrescat.

Luc. 5. d

Es. 38. d

VII. *Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno.*

Scriptum est, quia *nemo sine peccato, neque infans cujus est unius diei vita super terram.* Et iterum Job testatur, quia *cæli non sunt mundi in conspectu ejus, & in angelis suis reperit pravitatem.* Quantò ergo electus quisque majori sanctitate præeminet, tantò magis de his, sine quibus hæc vita non ducitur, venialibus peccatis dolet. Quis autem sanctior Paulo, qui cùm delectaretur legi Dei secundùm interiorem hominem, & aliam legem in membris suis, legi mentis suæ videret repugnantem, miserum se exclamans commemorat, & de se diffidens, de corpore mortis illius per Dei gratiam liberari expectat ? Idem nihil sibi conscius fuerat, sed nequaquam in hoc se justificatum credebat. Sancti etenim viri licet magnis jam virtutibus polleant, habent tamen adhuc de culpæ obscuritate quod fleant. Et licet magna jam vitæ claritate luceant, aliquas tamen peccati nebulas, velut quasdam noctis reliquias, nolentes trahunt. Quod divinæ profectò pietatis dispensatione agitur, ut qui ascensiones in corde suo disposuit, ad humilitatis celsitudinem sua meliùs infirmitate sublevetur : quatenus unde parva reprehensibilia humiliter patitur, inde veriùs in justitiæ virtute roboretur; & eò se in virtutis culmine erectus minimum sentiat, quò suis viribus etiam parva quæ eum impediunt, non expugnat. Orat ergo pro remissione peccati omnis sanctus : quia sine peccati macula solus invenitur homo Jesus Christus. Denique de ipso solo legimus, quòd non haberet quotidie necessitatem, quemadmodum sacerdotes, priùs pro suis delictis hostiam offerre, deinde pro populi. Verùm ne aliquid intelligas transitorium appeti in oratione sanctorum, adjungitur. [*Ad te.*] Electi etenim Dei orantes ut ad Deum perveniant, infirmitatis suæ incessanter excessus deplorant : quia & inde refectionis intimæ dulcedinem sentiunt, unde vim suavissimi amoris per lacrymas emittunt. [*In tempore opportuno.*] *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis,* dicit Apostolus. Tempus opportunum, tempus gratiæ, dies remissionis, plenitudo temporis : in quo *propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos Deus, misit filium suum factum ex muliere, factum sub lege : ut eos qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus.* Sed quid est, quod dicit : [*In tempore opportuno ?*] Numquid & ante adventum Christi non extiterunt sancti, qui orarent pro hac sua & populi ignorantia ? Fuerunt planè : sed quia ipsum in carne venturum expectabant, eumque solùm salvatorem suum esse sciebant, per ejus nimirum fidem salvati sunt. Jamque illud tempus opportunum in corde susceperant; quia ad ipsum toto cordis desiderio nihil hæsitantes suspirabant.

Iob. 14. Iob. 15. b & 4. d B

Rom. 7. d

1. Cor. 4. a C

Ps. 83. a

Heb. 7. d D

2 Cor. 6. a Eph. 2. a Gal. 4. a

VIII. *Verumtamen in diluvio aquarum multarum, ad eum non approximabunt.*

Aqua profunda, verba ex ore viri. Et de hæreticorum adinventionibus scriptum est : *Aquæ furtivæ dulciores sunt.* Per aquarum ergo diluvium, multiplicitatem intelligimus doctrinarum. A quibus nimirum Paulus nos prohibet, dicens : *Doctrinis variis & peregrinis nolite abduci.* Quisquis enim hæreticas & profanas novitates susceperit, longè à veritate abducitur. Et eò ad littus misericordiæ Dei non approximat, quò inanium garrulitatum fluctibus raptus, in procellosam se disputationum caliginem omnes recipiens ineptias jactat. Illis ergo tempus opportunum non est, qui de sua stulta sapientia inflati, unde Deum placare debuerant, inde eum magis per vanarum assertionum blasphemiam irritant. Et excusando excusationes in peccatis, ut ad Deum veniant, non inveniunt remedium, quem per compendium confessionis possent habere placatum.

Pro. 18. a Pro. 9. d

Heb. 13. b E

IX. *Tu es refugium meum à tribulatione quæ circumdedit me : exultatio mea, erue me à circumdantibus me.*

Quasi dicat : Illi in diluvio aquarum, id est, in multiplicitate doctrinarum & excusationum ad te non approximabunt : sed ego, qui delictum meum cognitum tibi feci, qui injustitias meas non abscondi, qui à fidei unitate non exorbito, qui de me diffidens, de multitudine miserationum tuarum præsumo, ad te per humilitatem confessionis approximo. Nam [*tu es refugium meum.*] *Maledictus homo qui spem suam ponit in homine :* & benedictus homo qui confidit in Domino. Impugnant me carnis illecebræ, circumveniunt ignominiosæ passiones, perturbant inordinati desideriorum tumultus : sed eò tutiùs omnia despicio, quò de me vilia sentiens, in solo virtutis tuæ munimine confido. [*Exultatio mea, erue me.*] In divinæ contemplationis claritate electorum mentes quantò graviores rerum temporalium tumultus tolerant, tantò in meditatione secuturæ in perpetuum felicitatis suaviùs exultant. Et cùm cœperint eis mundanæ perversitatis inæqualitates amarescere, tunc primùm possunt internæ quietis suavitatem sentire. Et quia nihil de sæculo, nisi tristitiæ fructus colligunt, Deum solummodo suum esse gaudium ducunt. Ceterum quoniam secundùm Apostolum, *omnes qui volunt pie vivere in Christo, persecutionem patiuntur;* ideo subjungitur : [*Erue me a circumdantibus me.*] Sancta etenim anima divini amoris spiculis vulnerata, cùm anhelare in Deum cœperit, cùm ad supernam se patriam per desiderium extendit, ad tentationem ei vertitur quidquid in hoc sæculo amicum antea blandumque putabatur : quia qui peccantem amare consueverant, rectè viventem crudeliter impugnant. Voluptates nihilominus pristinæ ad memoriam redeunt, & resistentem sibi gravi aperti certaminis perturbatione affligunt. Orat ergo, ut in his omnibus liberationis præsidium à Deo habeat, metuens ne ipso fatigationis suæ tædio devicta succumbat.

Hier. 17 a

2. Tim. 3. c

X. *Intellectum tibi dabo, & instruam te : in via hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos.*

Pendent inferiora ex superioribus. Dixerat enim Propheta superiùs : [*Remisisti impietatem peccati mei :*] nunc verò ipsius propitiationis divinæ verba interserit, in quibus significat, non solùm de præteritis adeptum veniam, sed etiam de futuris peccatis divinitus sibi provisam esse cautelam, dicens : [*Intellectum tibi dabo, & instruam te.*] *Homo cùm in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Qui naturæ rationalis dignitatem contra auctoris nostri præcepta superbiendo perdidimus, per infusam cordibus nostris Spiritus sancti gratiam, quam in nobis peccatum obscuraverat, intelligentiæ lucem confessionis humiliatione revocamus. Cùm enim ad secretarium cordis accedimus, & quàm districtus judex futurus sit, qui nunc est patiens & longanimis,

Ps. 48. b

consideramus; cùm ad intuenda sanctorum præmia, & iniquorum damnationem oculos mentis attollimus; cùm de futuris incerti, ne labamur metuimus, & ea quæ malè egimus, flendo punimus: tunc nimirum salutari à Deo intellectu accepto, de cordis nostri habitaculo ignorantiæ tenebras effugamus. Sed quia minùs est rectè intelligere, nisi studeat quis rectè intellecta morum honestate complere, adjungitur: [*Et instruam te.*] Non te permittam perfunctoriè voluntatis meæ arcana cognoscere; sed & hoc tibi conferam, ut etiam bonum quod intellexeris, peragas: & qualiter id agendum sit, cauta consideratione discernas. Sunt namque nonnulli, qui rectè quidem offerunt, sed recte dividere non sciunt: quia bonum quodlibet recta intentione incipiunt, sed habere in eodem bono opere discretionis virtutem B postponunt. Hi nimirum quod bene inchoant, malo plerumque fine consummant: quia inde reatum incurrunt criminis, unde fructum habere potuerunt virtutis. Quia verò nihil est bonum quod incipimus, nisi perseveranti illud fine compleamus, rectè subditur: [*In via hac qua gradieris, firmabo super te oculos meos.*] Quamdiu hîc vivimus, in via sumus, qua ad patriam tendimus. Maligni autem spiritus iter nostrum quasi quidam latrunculi custodiunt, & operi nostro insidiantes, deceptionis suæ ubique laqueos tendunt. Facilè ergo inter laqueos ambulantes labimur, nisi sapientiæ Dei ducatu gubernemur. In hac verò via ille non graditur, qui temporalium rerum vel copiam cupiens, vel inopiam metuens, à rectæ operationis studio revocatur. Sed quoniam is qui spiritu Dei operatur, non desidiâ corrumpitur, non C timore repellitur, non labore lassatur, non incongruè subjungitur: [*Qua gradieris;*] quia nimirum semper de virtute in virtutem graditur, qui à sanctæ operationis studio nulla antiqui hostis calliditate superatur. Super eum ergo qui in hac via graditur, Deus oculos suos firmat: quia quicumque à boni propositi intentione non deficit, respectus ab eo divinæ misericordiæ numquam recedit; quatenus eum semper in omnibus adjutorem habeat, ad quem indeficientis amoris desiderio incessanter anhelat. Unde & alibi per eumdem Prophetam scriptum est: *Oculi Domini super justos.* Psal. 33.

XI. *Nolite fieri sicut equus & mulus: quibus non est intellectus.*

D Sancti viri cùm mala superant, cùm ad superna intuenda bonorum operum perfectionibus volant, nihil esse quod faciunt deputant, nisi etiam alios ab 1. Cor. 13. d errore compescant. Scriptum enim est: *Charitas non quærit quæ sua sunt.* Sollicitæ ergo discretionis inspectione in secretis cordium ipsam matrem virtutum charitatem exquirunt, quam profectò se non habere comperiunt, nisi omnibus etiam inimicis eadem velint tribui, quæ sibi optant impendi. Unde sancta anima quæ per confessionis vocem peccata sibi dimissa non dubitat, & ipsius promissionis divinæ oraculo roborata, in eo quod supereſt viæ, hostium insidias incurrere non formidat, ad proximos alloquendos convertitur: & ne ipsi ab hac immensitate pietatis Dei inveniantur exortes, hortatur, dicens: E [*Nolite fieri sicut equus & mulus.*] Ac si dicat: Quoniam quidem ad naturæ vestræ statum pietas divina vos revocat, & similitudinis suæ imaginem quam inobedientia destruxerat, benignitas Salvatoris nostri in vobis reformat: nolite divitias bonitatis Dei contemnere: nolite sicut equus alienum sessorem indifferenter portare. Equus enim sicut dominum suum ad portandum recipit, ita etiam sine discretione alios, qui volunt ascendere, sessores admittit. Qui ergo timore Dei postposito qui Dominus omnium est, diabolicæ se potestati subjecerit, & animam quæ sedes sapientiæ esse debuerat, fallacis domini ditioni mancipaverit, sine intellectu procul A dubio sicut equus existit. Mulus verò sicut onus domini sustinet, ita se cuilibet extraneo onerabilem præbet. Quisquis itaque Domini illius, cujus jugum suave, & cujus onus leve, præcepta rejiciens, gravissimas Mat. 11. peccatorum sarcinas ferre non recusaverit, irrationa- d bilem se profectò sicut mulum ostendit.

XII. *In camo & fræno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.*

Plerumque qui præcepta Dei aure cordis audire renuunt, persecutionum verberibus admonentur, ut ad virtutis amorem pœnarum dolores pertrahant, quos æternæ vitæ præmia non invitant. De quibus nimirum scriptum est: *Sola vexatio intellectum dabit auditui.* Isa. 28. Sæpe etenim amator præsentis sæculi ita ab eodem, quem diligit, mundo despicitur & impugnatur; ut cum eo nequaquam currere valeat, sed fractus adversitate torpescat. Quod divinæ profectò dispensatione miserationis agitur: quia in hoc mundo despectus, tantò celeriùs trahitur ad Deum, quantò nihil habet in sæculo ubi delectetur. Orat igitur fidelis anima, ut lubricos peccantium cursus mundana adversitate virtus divina coërceat: quatenus erroris sui desideria sequi non valeant; & hoc modo ad se reversi, saltem ex difficultate & impotentia peccandi resipiscant. Possumus quoque per camum & frænum verba divinæ legis accipere: quæ quia peccantibus aliquando graviter minantur de pœna, aliquando suaviter blandiuntur de venia, dum in ora fidelium veniunt, vagos eorum gressus more fræni & cami reflectunt. Maxillas constringunt, quia vocem jactantiæ comprimunt; dum qui ex vitio superbiæ solebant jactare merita, per humilitatis virtutem discunt confiteri peccata. Quare autem tantopere pravorum hominum etiam invitam conversionem exoptet, ostendit cùm subdit:

XIII. *Multa flagella peccatoris: sperantem autem in Domino misericordia circumdabit.*

Qui enim per superbiam erectus contra conditorem peccata augere non desierit, & hîc curarum adversantium flagellis affligitur, & in futuro duplici Hier. 17. nihilominus contritione conteretur. Cui si ad iniqui- c tatis suæ cumulum peccanti contigerit exteriùs proficere, hoc ipsum sibi est divinæ animadversionis flagella tolerare: quia modò in conspectu Dei eo ipso interiùs dejicitur, quò falsa gloria in conspectu hominum exteriùs elevatur. Et illi sua in pœnam vertitur culpa: quia hoc ipsum fuit verè intus cadere, quod foras ostenditur profeciſſe. Hæc quidem prædicta inconfidentes inveniunt: [*Sperantem autem in* Rom. 8. e *Domino misericordia circumdabit.*] Diligentibus enim Deum, omnia cooperantur in bonum. Qui in amore cælestium fixus, sæculum perfectè despexerit, nulli omnino vanitati succumbit, nulla hunc adversitas dejicit, nulla prosperitate corrumpitur, flagellis proficit: quippe qui ea aut quæ perpetravit peccata obliterat, aut quæ perpetrare poterat, futura devitat. Et sibi omnia fore existimat prospera, quæ à dilectoribus mundi putantur adversa.

XIV. *Lætamini in Domino, & exultate justi: & gloriamini omnes recti corde.*

Quasi diceret: Quandoquidem sperantes in Domino misericordiæ divinæ clypeo muniuntur: [*Lætamini in Domino, & exultate justi.*] Non est impiis Isai. 48. gaudere, dicit Dominus: quia qui terrenarum rerum amore vincitur, in Deo nullatenus delectatur. Et quantò quis ad temporalia acriori cura exarserit, tantò magis ab æternis damnabili torpore frigescit. Justis ergo solummodo ut in Domino lætentur dicitur: quia qui Deum toto corde non diligunt, in eo lætari, quamdiu sæcularibus delectantur, non possunt. Scriptum est enim: *Quicumque amicus hu-* Iacob. 4. *jus sæculi esse voluerit, inimicus Dei constituitur.* Ne- b que enim possumus hîc gaudere cum sæculo, & illic

regnare cum Christo. Sed justi tantùm in Domino exultant; quia ita extra mundum sunt facti, ut nec prosperari in mundo cupiant, nec adversa pati nullo tacti præsentium amore pertimescant. Et notandum, quia non solùm [*lætamini*] dixit, sed etiam [*& exultate*] adjecit: ut intelligas, eos non posse tristari in corpore, quibus divinæ claritas miserationis fulget in mente. [*Et gloriamini omnes recti corde.*] Illi quidem qui habent cor ad terrena distortum, non gloriantur in Domino: quia spem suam posuerunt in mundo. Vos autem qui cor vestrum secundùm Dei voluntatem dirigitis, in spe beatitudinis æternæ gloriari debetis: *ut qui gloriatur, in Domino glorietur.* Illa namque sine dubio est vera gloria, quam nullius mæstitiæ obtenebrat pœna.

2. Cor. 10. d

PROOEMIVM TERTII PSALMI
Pœnitentialis.

SAbbatum requies interpretatur. Sabbatum humanum genus in primo parente habuit, qui quamdiu in conditoris sui obedientia perstitit, in suavissimo contemplationis divinæ lecto requievit. In paradiso namque primus homo deliciis potitus, sicut nullam in anima poterat sentire esuriem, ita etiam omnem quæ ex carne nascitur, ignorabat passionem. At postquam divini colloquij peccando familiaritatem perdidit, mortis legibus succumbens, requiem felicitatis æternæ amisit: & in procellosos mundanæ instabilitatis corruit fluctus, quia statum rectitudinis servare contempsit. Fidelis ergo anima requiem in primo homine perditam ad memoriam revocans, & futurum nihilominus vitæ æternæ sabbatum spiritus agilitate contemplans, ab omni spiritus & carnis optat corruptione eripi, & ad futuram indeficientis beatitudinis requiem, consummato hujus vitæ termino, orat sine cunctatione perduci. Ait ergo.

EXPLANATIO TERTII PSALMI
Pœnitentialis.

PSAL. XXXVII I. *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.*

QUasi dicat: Scio futurum esse, ut post hujus vitæ exitum alij flammis expientur purgatoriis, alij sententiam æternæ subeant damnationis. Sed quia illum transitorium ignem omni tribulatione præsenti æstimo intolerabiliorem, non solùm in furore æternæ damnationis opto non argui, sed etiam in ira transeuntis timeo correptionis purgari. Tu ergo Domine, cui in spiritu meo servio, quem omnium salvatorem esse cognosco, ne arguas me in furore damnationis perpetuæ, neque corripias me in ira expurgantis vindictæ. De furore & ira, quia sufficienter in superioribus exposuimus, iterum tractare superfluum putamus: ne eadem repetentes, legentibus fastidium generemus. Quare autem non debeat in ira corripi, & in furore damnari, subjungit cùm ait:

pſ. 8.

II. *Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi: & confirmasti super me manum tuam.*

Quantò quisque plus cœperit quod amisit intelligere, tantò plus incipit corruptionis suæ sententiam, quam subivit, lugere. Fidelis ergo anima perpendens quod perdidit, considerans quod invenit, videns se à paradisi gaudiis venisse ad miserias vitæ præsentis, à societate Angelorum transisse ad curas necessitatum: pensat quòd subjacet periculis, quæ peccando gloriam perdidit æternæ incorruptionis. Novit etiam quia mortem nulla possit ratione evadere, quæ posset, si non peccasset, semper vixisse. Has ergo sibi sagittas infixas esse conqueritur: quia jam nobis est naturaliter inditum, quod primo homini fuit pro culpæ vindicta illatum. Mortalitas & passibilitas sunt sagittæ, quę nimirum nobis infixæ sunt; quia quamdiu in præsenti sæculo vivimus, ab eis liberari aliqua ratione nequimus. Dicat ergo fidelis anima: Quandoquidem pro originali commisso mortalis effectus, magnam hujus sæculi miseriam sustineo, pro me autem pœnitentiam ago; tu qui visitabis iniquitates in virga, ne impleas amaritudinibus universa: sed cùm in hoc sæculo peccati pœnam lugeam, saltem in futuro districtę animadversionis terrorem evadam. Quod ut facere debeas, [*confirmasti super me manum tuam.*] Sicut studiosus magister frequenter verbere puerum corripit, ita à me tuæ vindictæ manus numquam recedit. Per manum Domini, quam super se asserit confirmatam, miseriarum frequentiam & assiduitatem intellige. Quam ideo memorat, ut tantò facilius in futuro acquiratur venia, quantò major hîc fuit irrogata vindicta. Possumus etiam per sagittas verba Dei intelligere, quæ corda quidem nostra transfodiunt, cùm nobis altiùs infixa, amoris Dei nos vulnere compungunt. Quomodo autem sit continua hæc pœna quam patitur, ostendit, dicens:

III. *Non est sanitas in carne mea à facie iræ tuæ: non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.*

Caro humana, ex quo maledictionis promeruit sententiam, portare non destitit peccati continuam pœnam. Et quia nos ejus incessanter infirmitas debilitat, iræ Dei faciem nobis indesinenter repræsentat. Portamus namque corpus mortale doloribus obnoxium, indigentiis impeditum: quod nimirum tentationes sollicitant, sollicitudines angustant, angustiæ conterunt, contritiones affligunt; quodque etiam si aliquando videatur esse validum, ipsa sua valitudine magis invenitur infirmum. Quid enim infirmius, quàm assiduè fame tabescere, difficultate somni languere, frigore dissolvi, æstu torreri? Quæ autem sanitas esse poterit, ubi tot malorum multitudo concurrit? Dicat ergo fidelis anima: [*Non est sanitas in carne mea.*] Ut videlicet corpus infirmum esse sentiat, quod tam facilè passionum inæqualitas permutat. Ne autem intelligas propter peccati pœnam non infirmari in mente, quia dixerat sibi non esse sanitatem in carne, subjungit: [*Non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum.*] Sicut jam dictum est, per ossa virtutes accipimus, quia sine eis nullum in anima robur habemus. Omnes autem virtutes in conspectu Dei vicaria ope se sublevant, nec virtutes veræ sunt, si à se invicem aliqua diversitate discordant. Una enim virtus sine altera aut omnino nulla est, aut minima. Si enim aut castitatem humilitas deserat, vel humilitatem castitas derelinquat, cùm Deus detestetur tam superbiam, quàm immunditiam, quomodo oculis ejus accepta erit castitas elata, vel humilitas immunda? Non enim bona accepta sunt Deo, quæ malorum admixtione maculantur; quia *modicum fermentum totam massam corrumpit:* & qui in uno offendit, multa bona perdit: & qui sine humilitate virtutes congregat, quasi in ventum pulverem portat. Quia ergo virtutes animæ aut vitiis impugnantur, aut plerumque elatione deprimuntur, rectè nunc dicitur: [*Non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum:*] quotidieque peccatorum pœnam patior, quam in ipsa peccatorum facie contemplor. Et quia sentio pœnam, recogito culpam. Vel: [*Non est pax ossibus meis à facie peccatorum meorum:*] quia videlicet nullam anima mea potest habere requiem, donec aliquam peccati in se habeat recordationem.

pſ. 1. & *pſ.* 2.

1. Cor. 5. b

IV. *Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum: & sicut onus grave gravatæ sunt super me.*

Quasi dicat: Non est mirum si non est pax ossibus meis:

meis: nam iniquitates meæ gravatæ sunt super me sicut onus grave. Iniquitas in talento plumbi sedet.
Zac.5. d Plerumque anima amoris Dei desiderio accenditur, adeo ut etiam ad summa ambienda sustolli videatur: sed quia gravi peccatorum pondere premitur, eò citiùs ad ima labitur, quò admissorum conscientia interiùs gravatur. Et quidem ascendere ad Deum ea qua potest virtute nititur, sed ipso suo conamine lassata, relabi compellitur. Causam verò tantæ gravitatis præmisit, cùm ait: [*Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum.*] Nisi enim iniquitates principale cordis mei superando transcenderent, nequaquam tanta me pravorum operum depressione gravarent. Sancti namque viri, si quando in mente tentationes tolerant, illicitum cordis appetitum magna virtutis dominatione refrænant: B ne si in aliquo lapsu tentatori consentiant, non jam cogitationum suarum, sed servi crudelium dominorum existant. Cùm enim diabolicis animis subesse suasionibus cœperit, quantò se hosti callido crebriùs subjicit, tantò eum sibi intolerabiliorem facit: ut ei jam in nullo resistere valeat, qui in uno sui oblita assensum præstat. Solerter itaque vigilandum est, ut cùm pulsare mentem culpa inchoat, peractam culpam quis finis sequitur, attendat: ne si malæ suasionis blandimenta non perspiciat, in nequissimę tenebras perpetrationis nescius ruat.

V. *Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ, à facie insipientiæ meæ.*

Fidelis anima quæ in seipsam, sibi non parcens, C vehitur, deteriora adhuc de se quàm priùs dixerat, confitetur, dicens: [*Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ.*] Super curatum vulnus cicatrix obducitur, dum signum præteritæ plagæ in resarcita cute monstratur. Quæ nimirum cicatrix necessariò corrumpitur, si caro sanata iterum vulneratur. Ubi quantò magis extenditur inæqualitas corporis, tantò difficiliùs ostenditur efficacia curationis. Sed quid per vulnus, nisi peccatum exprimitur? Quid verò per cicatricem, nisi pœnitentiæ actio designatur? Qui enim per pœnitentiæ lamenta peccatum corripit, quasi cicatricem vulneri superducit. Quòd si dimissæ nequitiæ mentem iterum ad delectationem pertrahunt, superductæ vulneri cicatrices putrescunt. Cicatrices namque putrescere, est sanata D jam peccatorum vulnera rursum in tentationem serpere, atque de eorum iteratione delectationem sentire. Cicatrices computrescere, est ex peccatorum suggestionibus post superductam cutem pœnitentiæ, dolorem iterum culpæ in occulto cordis per putridas cogitationes perpeti, & tandem per opus miserum quasi effuso fœtore corrumpi. Quare autem hoc sibi contigit, ostendit cùm ait: [*A facie insipientiæ meæ.*] Sicut summa prudentia est aliquem post acceptam pœnitentiam sollicitæ sibi circumspectionis studio in posterum prospicere; ita miserabilis insipientiæ est in istius vitæ ambiguo quasi accepta securitate dormire. Per insipientiam ergo negligentiæ, vulnus jam sanatum computruit: quia E dum per studium vigilantiæ mens ingrata sibi in posterum providere noluerit, miserabiliùs ea quæ priùs abdicaverat, mala committit.

VI. *Miser factus sum, & curvatus sum usque in finem: tota die contristatus ingrediebar.*

Tantò unaquæque anima fit pretiosior ante oculos Dei, quantò fuerit despectior ante oculos suos. Quid autem infelicius, quàm infelicitatem suam non cognoscere, & inter ipsa vitæ discrimina nullum infirmitatis dolorem sentire? Sicut enim phrenetici mentis alienationem tolerant, cùm se non solùm nihil pati, sed etiam incolumes putent: ita qui A mortali carne circumdatus, ærumnas præsentis vitæ non senserit, à virtute sapientiæ alienus existit. Innumerabiles namque humanæ dejectionis miseriæ sicut corda justorum gravi tristitiæ dolore convulnerant, ita iniquorum mentes ipsa sua importunitate delectant. Cùm enim omni vanitati patentes, sola quæ carnis sunt cogitant, & lacrymarum causas tripudiantes peragunt, mortis suæ negotium ridentes exequuntur. De quibus profectò scriptum est: *Quia* Pro.2. d *lætantur cùm male fecerint, & exultant in rebus pessimis.* Verùm qui ad sabbatum quietis æternæ pervenire desiderat, circumspecta quas patitur miseriarum multitudine, seipsum humilians dicat: [*Miser factus sum, & curvatus sum usque in finem.*] Usque in finem curvatur, qui iniquæ voluntatis studium usque ad effectum pravi operis terrenis inhians protrahit; & ad cælestia ambienda non solùm non per gradum operis, sed nec per intentionis volatum assurgit. Sed quia culpam sępe sequitur pœnitentia, & plerumque qui cadit, adjicit ut resurgat, sequitur: [*Tota die contristatus ingrediebar.*] Cùm sollicito se timore mens humana circumspiciens, modò quæ egit mala enumerat: modò quæ agere neglexit bona ad memoriam revocat: modò reprehensibilia esse in quibus versatur, conspicit: modò sibi recta opera adhuc deesse perpendit: quia malorum tantorum in se remedium non invenit, tristitiæ intolerabilis pondere prægravata tabescit: & tantò se duriùs in cogitatione dilaniat, quantò terribilius esse quod imminet judicium pensat. Tota autem die contristatus ingreditur, qui miseriam esse deputat, si quando ei prosperitas sæculi fallaciter perniciosęque blanditur, sicut in Canticis canticorum sponsus ad sponsam loquitur, dicens: *Oculi tui columbarum.* Columba enim pro cantu gemitum habet. Quia Cant.1.d ergo sancti viri sæculi blandimenta timentes & dolentes cum luctu & gemitu tolerant, in quibus amatores mundi securi & gaudentes exultant, sancta Ecclesia columbis assimilatur: quia inde sanctus omnis cum dolore ingemiscit, unde iniquus quisque cum gaudio hilarescit. Unde per Salomonem dicitur: *Risum reputavi errorem, & gaudio dixi,* Eccl.2.a *Quid frustra deciperis?* Quare autem contristatus, viam præsentis vitæ ingrediatur, ostendit dicens:

Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus: & non est sanitas in carne mea. VII.

In lumbis carnalis delectatio continetur, & inde nimirum humana generatio propagatur. Possumus ergo per lumbos animam accipere: quia sicut ex lumbis carnales delectationes prodeunt, ita ex anima omnes cogitationes procedunt. Deinde cùm illiciti operis tentatio subrepit, per vanarum cogitationum phantasmata spiritus malignus illudit. Sæpe namque sanctorum etiam virorum mentes cogitationes illicitæ polluunt: & eas jam ad summa tendentes, terrenarum rerum delectationibus tangunt. Sæpe etiam in ipso orationis tempore importunè se illis ingerunt; ut hoc ipsum sacrificium aliquo modo commaculare valeant, quod in odore suavitatis Deo acceptum, contrito corde & contribulato spiritu mactatur. Quod nobis apertè illud quod de A- Gen.15.e braham scriptum est, innuit: quia circa solis occasum sacrificium offerens, insistentes aves pertulit, quas ne oblatum raperent sacrificium, sollicitè abigere curavit. Nos ergo si quando in ara cordis sacrificium Deo offerimus, à malignis hoc spiritibus sollicitè custodiamus; ne tenebrosarum importunitates cogitationum hoc aliquando valeant diripere, quod Deo speramus utiliter offerre. Quod autem sequitur: [*Non est sanitas in carne mea;*] idem est quod ait Apostolus: *Non invenio in me, hoc est in* Rom.7.c *carne mea, bonum.* Omnia namque corporis membra quę ad usum vitæ accepimus, ad erroris mate-

riam inclinamus. Oculos enim ad videndum obscœna & turpia inflectimus : aures libenter ad audiendas detractiones accommodamus : illecebrosos odoratus naribus haurire concupiscimus : iniquitatem in excelso loquimur, & inter fratres discordiam seminamus. Salutem etiam corporis redigimus in usum vitiorum. Omnia tandem quibus uti utiliter possemus ad Dei servitium, in pravi operis convertimus instrumentum. Non est in carne nostra sanitas : quia nulla pars nostri corporis intentata remanet, per quam nos peccati desiderium non titillet. Sequitur :

VIII. *Afflictus sum, & humiliatus sum nimis : rugiebam à gemitu cordis mei.*

Qui enim dixerat, [*Non est sanitas in carne mea.*] ne fortè in anima nihil pati putaretur, subjecit : [*Afflictus sum, & humiliatus sum nimis*] Ut intelligas in anima gravissimo iniquitatis pondere obrutum, quem in carne vides tot miseriis & passionibus afflictum. Peccatum enim sicut peccantis mentem retibus delectationum illaqueat, ita etiam implicitam quasi mole superposita gravat; ut ad sublimia levari jam non valeat, quoniam iniquitatis eam gravitudo coarctat, sicut per Psalmistam dicitur : *Filij hominum usquequo gravi corde?* Plerumque enim & quæ agenda sunt bona conspicimus, & ad hæc assurgere cordis desiderio non valemus. Et si fortè mens aliquando ad bonum anhelare inchoat, gravitas quam sustinet, cogit ut cadat : quia ex pœna peccati est, ut à bono quod per rationis judicium clarè conspicitur, per vitæ meritum anima infirma pellatur. Unde fit, ut quia ad supernam lucem intuendam non valet ascendere, peccatis exigentibus delectetur in tenebris jacere : & quam à supernis dejecit necessitas, eam in infimis illicita teneat voluptas. Nimis ergo humiliatus est, qui ex peccati pœna non solùm cælestia non appetit, sed etiam carnalibus & terrenis cum amore & delectatione intendit. Sed quia plerumque tantò citiùs ad Deum anima convertitur, quantò longiùs se ab eo separatam intuetur, adjungitur : [*Rugiebam à gemitu cordis mei.*] Rugitus, gemitus est cordis cum magno dolore : quia quantò vehementiùs pœnitentis animum concutit, tantò velociùs ad aures divinæ misericordiæ conscendit. Et notandum quòd dixit : [*A gemitu cordis mei ;*] quia sicut dolorem carnis generat amissio pecuniæ & pignorum, ita cordis dolorem confert exterminatio virtutum.

Ps 4. a

IX. *Domine, ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus.*

Tale est desiderium meum, ut dignum sit in conspectu tuo. Quia enim requiem, pro qua semper est orandum, desidero, esse coram te desiderium meum confido. Sancti viri, quia mundi gloriam contemnentes, supernæ claritatis lumine illustrari solummodo cupiunt, divinæ majestatis conspectui semper assistunt. Cùm enim sola cælestia appetunt, usque ad contemplandum Deum per mentis desiderium ascendunt. Et quia quàm dulcis est Dominus interiùs sentiunt, numquam ab eo per pravæ voluntatis studium recedunt. Si enim à Deo Elias propheta aliquo modo discessisset, nequaquam dixisset : *Vivit Dominus, ante cujus conspectum sto.* Quò contrà de reprobis dicitur : *Non apparebit in conspectu Dei omnis hypocrita.* Hypocrita enim nequaquam cælos penetrat ; quia per opus bonum non Deum, sed humanas laudes, vel transitorios quæstus affectat. Et quia ad Deum desiderium non dirigit, se ab ejus oculis sub nequitiæ latebris abscondit. Qui autem per amorem spiritus cælestia appetit, oculis Dei intentionem suam ostendit. Despiciamus ergo terrena, & amemus cælestia, ut possimus & nos dicere cum Propheta : [*Domine, ante te omne desiderium meum.*] Qui Deum amat, ipsum solum desiderat. Qui autem eum desiderat, ad ipsum cordis voce clamare non cessat. Nisi enim de corde desiderantis magnus ad aures misericordis Dei clamor procederet, nequaquam Moysi diceretur : *Quid clamas ad me?* Sicut ergo frigescente charitate cor à bonis silet : ita clamorem emittit, cùm charitas fervet. Et notandum, quia dicturus *desiderium*, præmisit, *omne* ; ut intelligas illud Deo non posse placere desiderium, quod pravæ voluntatis commaculat additamentum. [*Et gemitus meus à te non est absconditus.*] Omne desiderium in pœnam convertitur, si non citò evenerit quod optatur. Desiderium enim non sustinet, quia sicut scriptum est : *Cupiditati ipsa celeritas tarda est, & cupienti animo nihil satis festinatur.* Quisquis ergo de Deo in corde desiderium concipit ; quia statim quod optat non obtinet, ingemiscit. Igitur hoc animo cùm præmisisset desiderium, statim adjecit gemitum, dicens : [*Et gemitus meus à te non est absconditus.*] Quasi dicat : Quia desiderium quod de te concipio, per judicium approbas, ideo dolorem quem inde sustineo, non ignoras. Scire enim Dei, approbare est : sed nescire, est reprobare. Moysi namque dicit : *Novi te ex nomine.* Et reprobis in fine dicturus est : *Nescio vos.* Non ergo à Deo absconditur gemitus, qui illi spiritui qui discretor est cogitationum, existit acceptus.

Ex. 14. d

Ex. 33. e

Mat. 25.

b

X. *Cor meum conturbatum est in me, dereliquit me virtus mea, et lumen oculorum meorum et ipsum non est mecum.*

Ac si dicat : Non est mirum si doleo, si gemo : nam [*cor meum conturbatum est in me.*] Latrones enim timeo, temporalia damna formido, cæli motus & terræ perhorresco, undique sollicitudinibus angustor, undique angustiis premor, undique pressuris dejicior. Adversitas me deprimit, successus extollit, convicia commovent, adulationes demulcent. Hæc autem omnia ideo patior, [*Quia dereliquit me virtus mea.*] Humanum cor ad omnem tentationis impulsum facilè concutitur, si virtute constantiæ interiùs non firmatur. Possumus quoque per hanc virtutem, rationalitatem accipere, quæ ita in nobis per peccatum primi parentis hebetata est, ut Dei in nobis offuscantes imaginem, creaturas sequentes, relinquamus creatorem. Sequitur : [*Lumen oculorum meorum & ipsum non est mecum.*] Solet plerumque animæ peccanti contingere, ut mox cùm in culpam labitur, & à sui cognitione longiùs separetur. Peccatum enim ipsum quod peragit, quasi murum quemdam oculis se mentis opponit ; adeo ut nec unde ceciderit conspicere valeat, nec bonum quod sibi quærendum sit, cognoscat. Voluntariis namque tenebris obvoluta, quantò malis tenaciùs adhæserit, tantò difficiliùs intelligit bona perpetua, quæ amisit. Lux quippe veritatis pravorum culpas subtiliter examinans, si ab opere repellitur, nequaquam in corde versatur. Districto enim & occulto agitur judicio, ut à quo inventa negligitur, ab eo postmodum nec amissa requiratur ; & qui illam non servat in opere, notitiam illius non habeat in corde. Sed tunc homo lumen quodam modo intelligentiæ habere incipit, cùm cæcitatis suæ tenebras recognoscit. Quicumque ergo claritate luminis divini illustrari desiderat, ignorantiæ suæ primitus agnoscens caliginem, dicat : [*Lumen oculorum meorum & ipsum non est mecum.*] Nec vacat quod ait, [*Et ipsum.*] Ipsum, sine quo cor humanum in tenebris est, sine quo vivere non valeo, sine quo bonum à malo discernere non queo. Sequitur :

3 Reg. 17
Iob. 13. c

XI. *Amici mei & proximi mei adversum me appropinquaverunt & steterunt.*

Sciendum nobis est, quòd hi qui spiritu prophetiæ replentur, sicut aliquando verba de se quasi de aliis proferunt, ita nonnunquam de Deo quasi de seipsis loquuntur: ut in hoc quoq; quòd unum cũ Deo sint innuant, cùm Dei opera quasi sint sua narrant. Sic *Col. 1. c* etiam fideles quique, quia in corpore Christi, quod est Ecclesia, positi, membra sunt Christi, de eo quasi de seipsis aliquando loquuntur: ut dum verba capitis sui, Christum induti, quasi sint sua enunciant, alium esse qui per ipsos profatur, ostendant. Spiritus enim sanctus per eos loquitur, sicut ipsa *Mat. 10. c* Veritas Apostolis loquens testatur. Ait enim: *Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis.* Hinc etiam Paulus ait: *An quæritis experimentum ejus, qui in me loquitur Chri-* *2. Cor. 13* *Ps. 80. b* *stus?* Ipse est enim qui dixit: *Aperi os tuum, & ego* *Isai. 52. b* *adimplebo illud.* Ipse etiam ait: *Ego ipse qui loquebar, ecce adsum.* Cùm itaque non Prophetas, sed se locutum esse denunciat; profectò quia ipse in eis loqueretur, affirmat. Non autem admirandum est, si de seipso aliquando loquitur, qui intus præsidet: quandoquidem ipse est qui os & animam per officium obsequentis adimplet. Sic ergo & in hoc loco, enumeratis aliquibus humanæ infirmitatis miseriis, passionem suam commemorat, ut capiti congruere quod convenit membris ostendat: & fiat nobis magnum consolationis remedium, si illum etiam passionis nostræ fieri participem cognoscimus, quem laborum quos patimur, futurum remuneratorem *Ioan. 15. c* speramus; sicut etiam aliàs loquitur: *Si me persecuti sunt, & vos persequentur.* Ait ergo: [*Amici mei & proximi mei adversum me appropinquaverunt & steterunt.*] Quasi dicat: Non solùm membra mea illis, quibus prædictum est, modis conturbantur; sed etiam ego, ut virtutem in primo parente perditam eis restituam, conturbation m auferam, lumen nihilominus amissum reddam, solus inter mortuos *Ps. 87.* liber, factus sum obediens Patri usque ad mortem. *Phil. 2. a* In qua morte, [*amici mei & proximi mei adversum me appropinquaverunt & steterunt.*] Multi ex Judæis amicos se Christi dicebant, multi eum miracula facientem sequebantur: multi eum Dominum, multi vocabant magistrum; sicut legis doctor, qui cùm vellet eum capere in sermone, dicebat: *Magi-* *Mat. 22. b* *ster, scimus quia veraxes, & viam Dei in veritate doces.* Proximos quoque eosdem appellat Judæos, *Ioan. 7. a* secundùm carnis sibi cognationem propinquos. *Neque enim fratres ejus credebant in eum.* Qui omnes appropinquaverunt Christo, non mente, sed corpore: non passibus fidei, sed processu nequitiæ: non voluntate sequendi, sed intentione nocendi. Quod factum est, quando congregati in atrio principis sacerdotum, qui dicebatur Caiphas, consilium *Mat. 26. a* fecerunt ut eum dolo caperent, & occiderent. Adversus eum steterunt, quando constanter accusa- *Marc. 15. b* bant eum, & quando clamantes dicebant: *Crucifige, crucifige eum.*

XII. *Et qui juxta me erant, de longe steterunt: & vim faciebant qui quærebant animã meã.*

Mat. 27. f Scriptum est enim: *Tunc discipuli omnes relicto eo fugerunt.* Et iterum: *Stabant autem noti ejus de lon-* *Luc. 23. g* *ge.* [*Et vim faciebant qui quærebant animam meam*] Volente Pilato Christum dimittere, Judæi clamabant: *Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris. Omnis* *Ioan. 19. b* *enim qui se regem facit, contradicit Cæsari.* Vim ergo faciebant, qui judicem injustè judicare minis & clamoribus urgebant. Animam Christi Judæi quærebant, non ut in eum crederent, sed ut illum perderent. Vel aliter: [*Vim faciebant,*] quia sua vi & potestate Christo mortem inferre putabant. Sed

A ipse eis dicebat: *Nemo tollit à me animam meam, sed* *Ioan. 18.* *ego pono eam, & iterum sumo eam.* Et iterum: *Po-* *d* *testatem habeo ponendi animam meam.* *Ibid.*

XIII. *Et qui inquirebant mala mihi, loquuti sunt vanitates, & dolos tota die meditabantur.*

Mala Christo principes sacerdotum inquirebant; quando falsum testimonium contra eum, sicut Evan- *Mat. 26. f* gelica lectio testatur, quærebant. Et omnibus inquisitis, [*locuti sunt vanitates.*] Dicit enim Evangelista, *quia non erat conveniens testimonium ipsorum,* sicut illorum qui dicebant: *Hic dixit: Possum de-* *Ibid.* *struere templum Dei, & in tribus diebus reædificare* B *illud.* [*Et dolos tota die meditabantur.*] Non enim casu aut ignorantiâ peccaverunt, qui scienter mendacia confinxerunt. Graviori ergo pœna plectuntur, quia eorum delicta qui ex præcipitatione corruunt, exquisita per studium peccata transcendunt, sicut in eadem passione sua Veritas ait: *Propterea qui me* *Ioan. 19.* *tradidit tibi, maius peccatum habet.* Et alibi: *Si non* *b* *venissem, & loquutus eis fuissem, peccatum non habe-* *Ioan. 15.* *rent: nunc autem excusationem non habent de peccato* *d* *suo.* Et iterum: *Si opera non fecissem in eis, quæ ne-* *Ibid.* *mo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & viderunt & oderunt, & me, & Patrem meum.* Tribus namque modis peccatum admittitur: aut ignorantiâ incurritur, aut infirmitate committitur, aut studio perpetratur. Sed sicut gravius est infirmitate, quàm ignorantiâ delinquere; ita peius est studio, quàm infirmitate peccare. Ignoranter quidem Pau- C lus peccaverat, qui dicebat: *Qui prius fui blasphe-* *1. Tim.* *mus & persecutor, sed misericordiam consecutus sum,* *1. c* *quia ignorans feci.* Per infirmitatem verò Petrus cecidit, quando mentis suæ ædificium, fidei fundamento titubante concussit. Et quia subire mortem pertimuit, ad ostiariæ vocem, vitam negavit. Un- *Luc. 22. f* de post fletum amaritudinis à Domino respicitur: quia electi quique eò citiùs miserationis divinæ divitias inveniunt, quò se si quando per carnis infirmitatem deliquerunt, duriùs & amariùs affligunt. Ex industria autem Judæi peccaverunt, qui eum quem inaudita miracula facientem videbant, execrabilis invidiæ facibus accensi, ut morti traderent, consilium quærebant. Unde excusationem de peccato suo non habent: quia etsi malum sit bona non agere, tamen nequius est bonorum doctorum acta odisse.

XIV. *Ego autem tamquam surdus non audiebam, & sicut mutus non aperiens os suum.*

Disce qui maledicta & irrisiones pateris, in omnibus servare patientiam, & obtrectantium linguas audire. Dissimula, ne si tu contumeliis convicia retuleris, à doctrina Christi extorris inveniaris. Mediator namque Dei & hominum homo Christus Jesus, qui ad hoc venerat, ut humilitatis & patientiæ *1. Tim.* præberet exemplum, non solùm injurias sustulit, *2. b* sed nec conviciantibus respondit: nos in hoc instruens, ut quum perfidorum injuriis impetimur, etiam si vera dicere possumus, ad contumelias reddendas non erumpamus, ne ministerium correptionis in arma vertamus furoris.

XV. *Et factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones.*

Sicut homo non audiens erat, cui nihil ad objecta respondenti, Pilatus dicebat: *Non audis quanta ad-* *Mat.* *versum te dicunt testimonia?* Qui cogitationes iniquo- *27. b* rum noverat, blasphemantium voces non audiebat. Nulla enim blasphemia eum movere poterat, qui penitus omnem mutabilitatem ignorat, & qui posset eis vera pro falsis respondere; ut adimpleretur

quod de eo per Prophetam scriptum est: *Tamquam* A
Es. 53. c *ovis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os suum.* Redargutiones enim in ore suo Christus non habebat, qui unde eos reprehenderet, nihil in cordibus, nihil in actibus eorum laudabile videbat. In ore redargutiones non habebat, qui unde eos reprehenderet, in promptu habebat: & in ore suo habebat unde posset eos redarguere, ex quo nullus umquam potuit mendacium audire.

XVI. *Quoniam in te Domine speravi: tu exaudies me Domine Deus meus.*

Quasi dicat: Ideo omnia patienter sustinui, ideo B
ad eorum contumelias non respondi, [*quoniam in*
Hier. 20. d *te Domine speravi.*] *Tibi enim Domine revelavi causam meam:* in te Domine speravi; non in sapientia sæculi, non in divitiis mundi, non in viribus corporis, non in nobilitate carnis, non in tutamento principum, non in præsidiis amicorum. Verba sunt hæc Christi secundùm humanam naturam. Sic ergo & membrum Christi, si quando persecutionibus affligitur, si flagellis atteritur, si conviciis provocatur, illum qui propositus est nobis forma justitiæ, in omnibus imitetur: non deficiat si causa sua non auditur apud terrenum judicem, sciens quo-
Iob. 16. d niam conscium habet in excelsis regem cælestem. Speret, quia si in hoc sæculo immeritò accipit damnationis sententiam, à Deo accipiet in cælo coro- C
nam. Sciat, quia retributionis æternę gaudium nequaquam in cælo colligitur, nisi priùs in terra cum fletu & gemitu & amaritudine seminetur, sicut scri-
Ps. 125. ptum est: *Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua: venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.* Sicut enim carne quiescente spiritus deficit, ita ea laborante convalescit. Et quemadmodum carnem mollia nutriunt, ita animam dura ad alta sustollunt. Illa namque delectationibus pascitur, hæc amaritudinibus vegetatur. Denique illam lenia refovent, istam verò aspera exercent. Et rursum, sicut carnem dura convulnerant, ita spiritum mollia necant. Et sicut carnem laboriosa attenuant, ita spiritum delectabilia angustant. Nos ergo quantò graviora in hoc mundo ten- D
tamenta perferimus, tantò spei nostræ anchoram in Deo immobiliùs figimus; ut dicere veraciter cum capite nostro possimus: [*Quoniam in te Domine speravi, tu exaudies me Domine Deus meus.*]

XVII. *Quia dixi, Ne quando supergaudeant mihi inimici mei: et dum commoventur pedes mei, super me magna locuti sunt.*

Gavisi sunt Judæi occiso Christo; sed non sunt ei supergavisi, quia in causa mortis ejus ipso sunt inferiores inventi. Qui enim ut à morte redimeret hominem, mortis legibus subjacuit, tertia mox die victoriosissimè à mortuis surrexit. Hoc est quod ante
E
omnia sæcula clementissimæ dispensationis moderamine sapientia Dei statuerat: hoc est quod caro sine contagione peccati assumpta evidenter rogabat,
Ioan. 17. a cùm diceret: *Pater, clarifica Filium tuum.* Hoc etiam multo antè tempore per Prophetam manifestaverat, dicens: *Non dabis sanctum tuum videre*
Ps. 15. b Ps. 32. b *corruptionem. Ipse enim dixit, & facta sunt.* Sequitur: [*Et dum commoventur pedes mei, super me magna locuti sunt.*] Pedes dicti sunt Apostoli: quia sicut pedes corpus deferunt, ita Apostoli Christum in omnium gentium notitiam detulerunt, juxta quod
Ps. 18. a scriptum est: *In omnem terram exivit sonus eorum.* Qui nimirum commoti sunt, quando eum quem pati viderunt, esse filium Dei dubitaverunt; sicut
Luc. 24. c ille qui dicebat: *Nos sperabamus quòd ipse esset redempturus Israel.* Pedibus ergo commotis, super Christum inimici ejus magna locuti sunt; quia Apostolis conturbatis & fugientibus, Judæi illum reum esse mortis judicaverunt. Possunt quoque hæc verba fideli animæ convenire. Habet namque fidelis anima inimicos suos in hac vita; habet qui contra eam interiùs dimicent; habet etiam qui eam extrinsecus impugnent. Sed super eam inimici gaudere non valent: quia consilij spiritu & fortitudinis repleta, & suggestiones diabolicas abdicat, & rabiem persequentium calcat. Cujus affectus si timore aliquo senserint, qui persequuntur arcem intentionis, proposito promoveri; vel si cognoverint invisibiles hostes pravis eam suggestionibus delectari, tantò graviores tentationes ingerunt, quantò magis
B
de victoria confidentes, quasi unum ingrediendi aditum invenerunt. Difficilè enim inimico resistitur, si persuasionibus illius anima delectatur. Ideo ut non supergaudeant mihi inimici mei, confido.

Quoniam ego in flagella paratus sum: et dolor meus in conspectu meo semper. XVIII.

Malo enim occidi, quàm vinci. Flagella libenter patior, persecutiones amplector, visitationes desidero, correptiones concupisco. Sancti viri in hac vita flagellari desiderant; ut flagellis correcti, & imminentes culpas videant, & commissas ante oculos ponant. Sæpe enim delinquentes oculos flagella aperiunt, quos inter vitia insolentię & securitatis tenebræ concludunt. Sæpe torpentis animus persecutionibus tangitur ut excitetur: quatenus qui statum suæ rectitudinis per securitatem perdidit, in afflictione consideret quò pervenit. Sequitur: [*Et dolor meus in conspectu meo semper.*] Sicut causam reddidit quare visibiles inimicos non timeat, quasi imputet beneficio quod ipsi inferunt pro tormento: ita etiam quare versutias diaboli non timeat, subdendo manifestat: [*Et dolor meus in conspectu meo*
Pro. 14. b *semper.*] Scriptum est enim: *Cor quod cognovit amaritudinem animæ suæ, in gaudio illius non miscebitur extraneus.* Nam qui omnes vitæ præsentis ærumnas frequenter cogitat, quàm sunt tranquilla quæ perdidit, quàm confusa in quibus incidit, pensat: quia qui supernę patriæ desideriis accensus, mundo nequam & concupiscentiis ejus moritur, nullis vanitatis mundanæ delectationibus occupatur.

Quoniam iniquitatem meam ego annunciabo, et cogitabo pro peccato meo. XIX.

Qui peccatum suum confitendo annunciat, & pro ejusdem peccati satisfactione cogitare non cessat; quia nullam in mundo invenit requiem, in conspectu suo semper habet dolorem. Unde cùm dixisset: [*Dolor meus in conspectu meo semper;*] quasi quo modo hoc fieri posset quæreremus, subjecit dicens: [*Quoniam iniquitatem meam annunciabo.*] Hæc sunt namque verę humilitatis testimonia, & iniquitatem suam quemque cognoscere, & cognitam voce confessionis nunciare, & nunciatam pœnitentiæ satisfactione delere. At contrà, omne pravorum hominum vitium est, & peccatum labendo committere, & commissum negando abscondere, & vulgatum defendendo multiplicare. Sciendum tamen est, quia peccata sua sæpe & reprobi confitendo aperiunt: sed quia novæ vitæ habitum immutare despiciunt, ea ipsa quæ confitentur, flere obstinati contemnunt. Electi verò culpas suas non solùm voce confessionis denunciant, sed etiam districtæ animadversionis eas fletibus abolere procurant. Ad pœnitentiæ namque se lamenta incitantes, occulta se increpatione dilaniant, & futuri judicij timore percussi, si qua in eis adhuc malè gesta lateant, diligenter investigant. Sæpe enim quod torpentes latuit, flentibus innotescit. Et qui reatum suum securi ne-

sciunt, hunc in se contra se erecti deprehendunt. Cogitemus ergo & nos pro peccato nostro, & amara illud pœnitentiæ invectione persequamur: ne dum culpas nostras pensare negligimus, peccati pondus per negligentiam augeamus. Sequitur:

XX. *Inimici autem mei vivunt, et confirmati sunt super me: et multiplicati sunt qui oderunt me inique.*

Occulti dispensatione consilij, conditor noster & culpas mortalium inspicit, & spatia vitæ disponit; ut diuturnæ vitæ tempora quibus justus utitur ad bene operandi auxilium, iniquus accipiat ad damnationis augmentum. Si enim accepta quis pœnitentiæ tempora divertit ad culpam, districtus cùm venerit judex, indulta misericordiæ spatia convertit ad pœnam. [*Et confirmati sunt super me.*] Ad hoc namque omnipotens Deus aliquando perversos patitur diutius vivere, ut & ipsi malè viventes prava quotidie opera augeant, & contemptores sæculi ex eorum nihilominus persecutione clarescant. Qui fastu superbiæ tumentes, eò se gravius adversus electos erigunt, quò in mundo eis cuncta ad votum succedunt. Nec intelligunt, quòd in vita sua plerumque bona mali recipiant, & ideo eos aut rarò, aut numquam adversa conturbant. Nam & iniquitatum suarum fautores perditos quosque eò citius ij tales inveniunt, quò mundi gloriam quæstu & muneribus quærunt. Unde & subditur: [*Et multiplicati sunt qui oderunt me inique.*] Nihil est iniquius, quàm odium pro dilectione rependere, mala pro bonis retribuere, pro correptione injurias respondere. Quod plerumque mali faciunt, cùm justos qui eorum salvationem appetunt, execrabilis nequitiæ percussionibus affligunt. Atque ideo subjungit:

XXI. *Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem.*

Qui reddit mala pro malis, bonus non est. Qui non reddit bona pro bonis, ingratus est. Qui autem reddit mala pro bonis, iniquus est. Solent namque perditi homines bene viventibus invidiosè detrahere, aut notam eis excogitati criminis infigere, aut puræ vitæ innocentiam, simulationem vocare. Quare autem hoc faciant, ostendit cùm ait: [*Quoniam sequebar bonitatem.*] Bonitatem sequitur qui Christum imitatur. Cujus imitatores tantò, in hac vita graviora tentamenta perferunt, quantò longiùs corde à mundo discedunt. Dicit enim Apostolus: *Omnes qui pie volunt vivere in Christo, persecutionem patiuntur.* Et alibi scriptum est: *Multæ tribulationes justorum.* Justi namque qui ea quæ Dei sunt, tota intentione desiderant; & supra mundum facti, mundana omnia quadam virtute dominationis conculcant, non solùm in occulto cordis diabolicas infestationes tolerant, sed etiam perversorum malitiam decore suæ conversationis inflammant. Verùm quia ad superandum nullus invenitur idoneus, nisi qui fuerit virtutis divinæ fortitudine roboratus, qui persecutorum flagellis atteritur, qui detrahentium dentibus mordetur; præsentiam & auxilium divinæ majestatis expostulat, ut ejus fultus præsidio, contra omnia quæ patitur adversa convalescat. Ait ergo:

2. Tim. 3. c
Ps. 33. d

XXII. *Ne derelinquas me Domine Deus meus, ne discesseris à me.*

Illos proculdubio Dominus relinquit, quibus constantiam in tribulatione non tribuit. Necessariò enim sequitur, ut omni tentationi sit subditus, quicumque à Deo fuerit derelictus. Qui ergo tentamenta diaboli metuit, qui pati in hoc sæculo adversa pertimescit, ad Deum tota virtute se convertat: clamet ad Deum medullis cordis, & dicat: [*Ne derelinquas me Domine Deus meus.*] Quod verbum si cum affectu & desiderio sæpe replicare studuerit, puto quòd quamdam in eo dulcedinem sentiet, quam sermo noster explicare non valet. Sequitur: [*Ne discesseris à me.*] Sancta anima quæ solum Deum perfectè desiderat, precatur ut nec ad horam Deus ab illa discedat. Novit enim quia inter inimicos graditur: novit quia omni tempore diabolus sibi adversatur. Quia ergo omni tempore intelligit sibi imminere pericula, etiam momento temporis non potest esse secura.

Intende in adjutorium meum, Domine Deus salutis meæ. XXIII.

Quasi dicat: Tu qui es adjutor in opportunitatibus in tribulatione, noli me velut alienum negligere, noli velut extraneum abdicare: immo [*intende in adjutorium meum.*] tuque me inter lethifera tentationum jacula protege, tu ab omni inimicorum incursione defende, tu in corde meo intelligentiæ lucem illumina, tu me auxilio tuæ virtutis circumda. Quod bene debes facere; quia [*tu es Dominus Deus meus.*] Te enim solum habeo Dominum, te solum confiteor Deum. Congruum ergo videtur, ut qui es restitutor salutis in primo parente perditæ, sis & conservator ejusdem in me per gratiam restitutę.

PROOEMIVM QVARTI PSALMI Pœnitentialis.

NOta est historia de qua titulus iste sumptus est. David enim captus pulchritudine Bethsabee uxoris Uriæ, non solùm cum ea carnaliter coiit, sed etiam occiso viro eam sibi in conjugium copulavit. Postea verò cùm venisset ad eum Nathan propheta, eumque suo judicio, inducta de ovibus similitudine, condemnasset, non solùm peccatum cælare vel defendere noluit, sed etiam confessus quod fecerat, ad dura se pœnitentiæ lamenta convertit. In Psalmo tamen nulla fit de historia mentio, sed magna cognoscitur animi dolentis affectio. Admonemur autem in hoc Psalmo prospera metuere, & contra omnem sæculi felicitatem acriùs vigilare. Sæpe namque præsentia gaudia sequuntur perpetua lamenta. Sicut enim per fletus ad gaudia ducimur, ita per gaudia ad fletum pervenitur. Ille nempe qui dixit: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*; ipse met ait: *Væ vobis qui ridetis nunc, quia plorabitis & flebitis.* Quis sanctior David? qui cùm Saulis persecutionibus urgeretur, non solùm persequentem occidere non voluit, sed ipsi persecutori, cùm ipsum occidere posset, pepercit. Tantò enim in Dei misericordia spem suam fixerat, quantò miserabiliùs infirmitatem suæ tribulationis sentiebat. Verùm ubi devictis hostibus, pressuris caruit, homicidium adulterio incautè securus adjecit. Admonemur etiam in hoc Psalmo carnales cupiditates restringere, & de Dei misericordia numquam desperare. Quisquis ergo desperans de venia, agere pœnitentiam dubitat, David pœnitentiam ad animum reducat. Audiamus & nos David clamantem, & nos cum eo clamemus: gementem, & congemiscamus. Audiamus flentem, & collacrymemur: correctum, & collætemur.

2. Reg. 11. d
2. Reg. 12. b
Mat. 5. a
Luc. 6. d
1. Reg. 24.
2. Reg. 11. b

EXPOSITIO QUARTI PSALMI Pœnitentialis.

Miserere mei Deus secundùm magnam misericordiam tuam. PSAL. I. Vers. 1.

POnamus ante mentis oculos aliquem graviter vulneratum, & vix jam ultimos hujus vitalis auræ

trahentem anhelitus, qui & nudus in sterquilinio A jaceat, & vulnus nondum ligatum ostendat, advenientis medici desiderio cõfici, & agnitum ut sui misereatur precari. Vulnus enim animæ peccatũ est; de quo dicitur: *Vulnus & livor, & plaga tumens, non est circumligata, nec curata medicamine, nec fota oleo.* Agnosce interiùs vulnerate medicum tuum, & ei peccatorum tuorum vulnera detege. Audiat cordis tui gemitum, cui omne patet cogitationis arcanum. Moveant illum lacrymæ tuæ, & quadam illum importunitate quærendi, semper ad eum alta de profundo cordis suspiria educito: perveniat ad eum dolor tuus, ut dicatur etiam tibi: *Transtulit Dominus peccatum tuum.* Clama cum David; vide quid ipse dixerit: [*Miserere mei Deus secundùm magnam misericordiam tuam.*] Quasi diceret: Ingenti vulnere B perielitor, quod nullus medicorum curare valeat, nisi medicus ille qui est omnipotens, succurrat. Omnipotenti enim medico nihil est insanabile; qui sicut medetur sine pretio, ita salutem restituit verbo Desperarem ergo de vulnere, si non præsumerem de omnipotente. [*Miserere mei Deus secundùm magnam misericordiam tuam.*] Quærant parvam misericordiam, qui ignoranter contrahunt culpam. Ego autem sicut graviter cecidi, ita etiam scienter peccavi. Sed tu omnipotens medice & contemptores corrigis, & nescientes instruis, & confitentibus ignoscis. Utinam Domine Jesu ad me misericordia motus digneris accedere, qui descendens ab Hierusalem in Hiericho, proruens scilicet de summis ad infima, de vitalibus ad infirma, in angelos tenebrarum incidi, qui non solùm gratiæ spiritalis C mihi vestimentum abstulerunt, sed etiam plagis impositis semivivum reliquerunt. Utinam peccatorum meorum vulnera, datâ mihi recuperandæ salutis fiduciâ, alliges, ne deterius sæviant si sanari desperent. Utinam oleum mihi remissionis adhibeas, & vinum compunctionis infundas. Quòd si in jumentum tuum me imposueris, de terra inopem, & pauperem de stercore suscitabis. Tu es enim qui peccata nostra pertulisti, qui pro nobis quæ non rapueras exsolvisti. Si in stabulum me Ecclesiæ tuæ duxeris, corporis & sanguinis tui me refectione cibabis. Si curam mei egeris, nec præcepta tua prætereo, nec frementium rabiem bestiarum incurro. Custodiâ enim tuâ indigeo, quamdiu carnem hanc corruptibilem porto. Audi ergo me, Samaritane, spoliatum & vulneratum, flentem & gementem, invocantem, D & cum David clamantem: [*Miserere mei Deus secundùm magnam misericordiam tuam.*]

Isai. 1. b

2. Reg. 12 d

Luc. 10. f

Psal. 112.

1. Pet. 2. d

II. *Et secundùm multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam.*

Peccata mea magna sunt & multa, & ideo non solùm magnam misericordiam expeto, sed etiam multitudinem miserationum tuarum requiro; ne pro aliis quod metuo subeam supplicium, si unum solum non deleret peccatum. Per misericordiam, miserentis affectum intelligimus; per miserationem verò, ipsam misericordiæ exhibitionem signamus, juxta quod scriptum est: *Misericors & miserator Dominus.* Superfluum enim esset utrumque ponere, nisi esset varietas in significatione. Scire debemus quia nemo est insanabilior eo, qui sibi sanus videtur. Illud enim est clarum venturæ salutis indicium, si incipit homo cognoscere semetipsum. Semetipsum autem David cognoscebat, cùm multitudinem miserationum quærebat. Dicat & peccator cum eo: [*Secundùm multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meam.*] Immensas & innumerabiles mundo exhibuisti misericordias, quando genus humanum de servitute diabolicæ tyrannidis eripuisti, & à peccatis suis in sanguine tuo electos tuos lavasti. Lavet sanguis iste peccatorum meorum maculas, qui totius mundi potuit delere offensas. Non postulo à te aurum, non lapides pretiosos, non laboribus & naufragiis exquisita commercia, non peregrinas merces de remotis terrenarum regionum multo ad nos discrimine delatas, quæ etiam fortium sæpe virorum mentes effeminant, & falsæ pulchritudinis imagine illectas captivant: verùm quod omnibus his est præstantius & pretiosius, remissionem peccatorum expeto. Quæ tunc vera esse probabitur, si addito fructu pœnitentiæ, gratiæ tuæ muneribus cumulatur. Quid enim mihi prodest malorum quæ feci impunitas, nisi etiam bene operandi subsequatur facultas?

Psal. 110 a

Apoc. 5. b

III. *Amplius lava me ab iniquitate mea, et à peccato meo munda me.*

Quid iniquius, quàm alienam contrectare uxorem? Virum ejus nec scientem nec lacrymantem occidere? Et hoc quidem fecerat Propheta de gregibus ovium sublatus, de post fetantes ad regni gubernacula assumptus, corporis fortitudine præditus, spiritalis gratiæ donis illuminatus. Qui tantò graviùs ceciderat, quantò celsiùs & regni gloriâ & excellentiâ virtutum ceteris præminebat. Gloriæ namque præcedentis præconium, sequentis culpæ adauxit reatum Tantò enim quisque graviùs corruit, quantò antequam caderet, in conspectu Dei altiùs ascendit. Dicat ergo: [*Amplius lava me ab iniquitate mea.*] Profit mihi Domine quòd cecidi: laventur cum hac macula notæ delictorum, quas hactenus neglexi. Sæpe namque dum quædam malè gesta plangimus, ipsa vi amaritudinis ad discutiendos nos excitati, alia in nobis plangenda invenimus. Quæ admissa eò facilius oblivioni tradimus, quò ea vel nulla vel levia putamus. Sed succrescens amaritudo pœnitentiæ, non solùm majora peccata cordi nostro congerit, sed etiam minima quæque ad memoriam reducit. Quæ omnia tantò obstinatiùs prosequimur, quantò omne malitiæ germen vigilantiùs extirpare de corde conamur. Lavatur ergo ampliùs, cui non solùm quod in se punit peccatum dimittitur, sed etiam alia quæ obduxerat oblivio, nihilominus delentur. Aquæ, quibus diluitur iniquitas, dona sunt sancti Spiritus: quæ quasi torrens de supernis venientia, sicut electorum corda ut germinent irrigant, ita etiam ab omni inquinamento carnis & spiritus emundant. De hoc quippe torrente scriptum est: *Fluminis impetus lætificat civitatem Dei.* [*Et à peccato meo munda me.*] Inquinavit me facinorum colluvies, polluit peccati contagium: sed ad fontem confugio misericordiarum. Potens es me & ab iniquitate abluere, & à peccato mundare. Iniquè egi innocentem opprimens; peccatum feci mihi ipsi non parcens. Sciebat enim Propheta, quia quicumque molitur lædere alium, priùs proprio jaculo percutit semetipsum. Quid crudelius, quàm semetipsum occidere? Si os mentientis occidit animam, quantò magis gladius ferientis extinguit vitam? Unde scriptum est: *Miserere animæ tuæ, placens Deo.* Et iterum: *Qui sibi nequam est, cui bonus erit?*

Psal. 45 a

Eccli. 30 d

Eccli. 14 a

IV. *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco: & peccatum meum contra me est semper.*

Quasi diceret: Scio quem invocem. Justum invoco, qui & peccata odio habet, & ista impunita non dimittit. Sicut ejus misericordiam expeto, ita etiam justitiam ipsius attendo. Non sic postulo misericordiam accipere, ut velim ab eo justitiam suam auferre. Nolo ut peccatum meum remaneat impunitum. Sic misericordia est ut peccanti ignoscat; sic justitia est ut peccatum impunitum non transeat. Sed quia peccatum meum ego ipse paveo, ideo ut

tu me non punias, tam vehementer exoro. Ideo agnosco, ut tu ignoscas. Ergo miserere mei, lava, munda, [*quoniam iniquitatem meam ego agnosco: & peccatum meum contra me est semper.*] Non posui super dorsum quod feci, non intueor alios oblitus mei. Non affecto de oculo fratris festucam ejicere, & trabem quæ in oculo meo est, non considerare. [*Peccatum meum contra me est semper.*] Quicumque misericordiam Dei invenire desiderat, necesse est ut jam graviter peccata agnoscat, puniat culpas fletibus, faciem Domini in confessione præveniat, ponat ante cordis oculos & culpas operis, & ultimæ terrorem animadversionis: penset quàm discretus judex veniat, qui ideo peccatores sustinet, ut eis conversis minus inveniat quod condemnet. Ascendat tribunal mentis suæ, constituat se ante se, videat fœditatem suam ut corrigat, ne volens tandem videat & erubescat. Sit sibi judex incorruptus, torqueat eum timor, erumpat confessio, ut cum Propheta possit dicere Deo: [*Iniquitatem meam ego cognosco.*]

V. *Tibi soli peccavi, et malum coram te feci: ut justificeris in sermonibus tuis, et vincas cum judicaris.*

Homo homini non peccat, quia eum aut par aut gravior culpa inquinat. Deus solus justè peccata ulciscitur, quia ipse solus est, in quo non potest inveniri quod puniatur. Quia ergo solus Deus parcit, solus justè judicat; ipsum solum ostendit qui peccat. Quò enim se quisque peccando dissimilem Deo facit, eò tremendam superni judicis majestatem offendit. Clamet ergo ad Deum peccator, clamet iniquitatum suarum conscius, clamet medullis cordis, & dicat: [*Tibi soli peccavi,*] quia tu solus es sine peccato: [*& malum coram te feci.*] Ab aliis quidem peccatum meum ignorari potuit, te autem latere nequivit. Penetrabilior enim omni gladio ancipiti penetras usque ad divisionem animæ & spiritus, artuum quoque & medullarum, & discretor es cogitationum cordis. Nulla creatura in conspectu tuo est invisibilis: quia omnia nuda & aperta sunt oculis tuis. Intantum es sine peccato, ut etiam [*justificeris in sermonibus tuis, & vincas cum judicaris.*]
Rom.3.a Scribit Apostolus, dicens: *Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax; sicut scriptum est:* [*ut justificeris in sermonibus tuis.*] Si Deus verax est, necessariò in verbis suis justus est. Nam si in sermonibus suis falsa veris interereret, justus omnino non esset. Sed absit à fidelium cordibus, ut esse in Deo mendacium putemus. *Fidelis enim est in omnibus verbis*
Ps.144.c Mat.24.c *suis, & sanctus in omnibus operibus suis*, sicut ipse etiam ait: *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Deum ergo veritas justificat, hominem verò mendacium condemnat. Sequitur: [*Et vincas cum judicaris.*] Prævidebat Propheta Deum in carne venturum, qui humano condemnandus esset judicio, ut æternæ mortis homo careret tormento; ideoque ait: [*Et vincas cum judicaris.*] Quasi diceret: Omnes qui judicati sunt, etiam si multum fuerint in virtute provecti, non omnino injustè subierunt judicium; quia antequam judicarentur, aliquo modo commiserunt peccatum: tu verò cùm mortis injustæ sententiam acceperis, quia solus homo inter homines ab omnibus peccatis es immunis, vincis ergo omnes judicatos, cùm judicaris: vel tu Deus Pater in Filio, vel tu Deus Verbum in homine assumpto. Quod tamen intelligi & aliter potest, quasi dicat: Ideo ut miserearis precor, ut laves, ut mundes: [*ut justificeris in sermonibus tuis,*] id est, verax appareas in promissis. Promisisti enim justis regnum æternum, & virtutum amatoribus vitæ æternæ bravium præparasti. Sed nisi me & alios justifices, non poteris invenire quos non damnes. Justifica ergo me, [*ut tu justificeris in sermonibus tuis, & vincas cum judicaris.*] Judicant te, qui negant post lapsum reparationem fieri, & remissionem peccatorum nemini dandam adstruunt. Quos, si mihi peccatum remiseris, velut fabricatores mendacij & perversorum dogmatum cultores superabis. Vel justifica me, [*ut justificeris in sermonibus tuis.*] Promisisti enim quòd de stirpe mea carnem sis assumpturus: sed si me de tanto non emundes scelere, de cujus semine carnem assumas videor indignus. Tu enim es qui dixisti: *De fructu ventris* Ps.131.c *tui ponam super sedem tuam.* Lava me ab iniquitate, ne sim fraudatus à promissione. [*Et vincas cum judicaris.*] Judicatus Dominus vicit; quia unde in passione succubuit, inde majorem sui gloriam resurgendo manifestavit. Judicatus vicit; quia quorum ad tempus judicium moriendo subiit, eos justo judicio condemnatos æterna morte mulctavit.

VI. *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.*

Opus est Domine ut miserearis; quia ab incunte vitæ primordio in peccati foveam incidi, & concupiscentiæ carnalis sordibus inquinata nativitatis meæ initia contraxi. Non in me illa quam noviter admisi, sola viget iniquitas: habeo in me etiam ex veteri quod ignoscas. [*Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum.*] Non ideo homines in peccatis concipiuntur, quia peccatum sit conjugibus commiscere: hoc enim opus castum non habet culpam in conjuge, quia nuptiale fœdus non exorbitat à fide. Deus enim copulam maritalem instituit, quando masculum & feminam in principio creavit. Qui quidem sine pec- Gen.1.d cato filios ederent, si in paradiso positi, in conditoris obedientia perstitissent. Sed quia à statu rectitudinis primus homo peccando corruit, peccati pœnam ad filios misit. Carnalis enim delectatio pœna peccati est; quæ ex radice peccati ita contrahitur, ut nullus absque illa in mundo generetur. Sed sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes 1.Cor.15.c vivificabuntur. Confiteatur ergo pœnitens de culpa quod meruit, ut consequi valeat de venia quod cupit.

VII. *Ecce enim veritatem dilexisti: incerta et occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.*

Ideo vias meas à principio arguo, peccata mea ego ipse condemno, quia veritatem dilexisti. Veritatem Deus diligit; quia sine ultione delictum non deserit. Aut enim hoc homo in se puniens persequitur, aut postmodum Deus districto examine ulciscitur. Sive ergo sit magna sive parva iniquitas, nisi puniatur ab homine pœnitente, punietur à Deo judicante; sicut per quemdam sapientem dicitur: *Sciens* Iob.9.d *quia non parceres delinquenti.* Delinquenti non Lib.9. parcitur, quia sine vindicta peccatum non relaxa- Mor.c.17 in fin. tur. Veritatem itaque Deus diligit, quia justum judicium non prætermittit. [*Incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi.*] Qui non est securus de munere veniæ, non est vehemens in executione vindictæ. Et quidem ante adventum Christi incertum fuit, si graviter lapsi possent habere veniam, & peccatorum remissio complures latuit: sed David, qui Redemptorem mundi ut peccata tolleret, futurum prævideratt, de peccatorum indulgentia non dubitabat. Non ignorabat opus sapientiæ Dei à sæculis absconditum, ante omnia tempora dispositum, exhibitum in fine sæculorum. Dei namque sapientia Filius Dei est, de quo scriptum est: *Christum Dei virtutum, & Dei sapientiam.* Ipse est *per quem omnia* 1.Cor.1.d *facta sunt, & sine quo factum est nihil* Ipse est de Ioan.1.a quo Propheta dicit: *Omnia in sapientia fecisti.* Di- Ps.103.c gnum autem fuerat ut per eum fieret remissio, per

quem facta fuerat creatio : & ipse esset largitor gratiæ, qui fuerat omnibus auctor naturæ. Quam remissionem sicut in tempore gratiæ confitentibus tribuit, ita ante adventum suum eum expectantibus prærogavit. Hæc sunt incerta & occulta divinæ dispositionis consilia, omnibus gentibus per Dei sapientiam ultimis temporibus revelata. Quæ quia David per spiritum cognoverat, de Dei confidenter misericordia præsumebat. An non Ninivitis incerta erant, qui pœnitentiam agentes super prædicatione
Ionæ 3. c Jonæ, hæsitando dicebant: *Quis scit si convertatur & ignoscat Deus?*

VIII. *Asperges me hyssopo, & mundabor : lavabis me, et super nivem dealbabor.*

Hyssopus est herba humilis, saxo quidem adhærens, & parum utilitatis in seipsa sui facie ostendens, quæ tamen pulmonis inflationem deprimit, & virtutis suæ acrimoniam si conteratur ostendit. Quid ergo per hyssopum, nisi Christi humilitas designatur? Ipsa est enim quæ omnem in nobis reprimit contumaciam, sicut herba illa pulmoni inflato adhibet medicinam. Quis etenim jam dedignetur in mundo se pro Deo abjicere, cùm audiat Dei Filium opprobria & derisiones subiisse? Quis supplicium pro
Apoc. 19. Sap. 2. d Deo perpeti arbitretur dedecus, cùm ipse Rex regum & Dominus dominantium morte turpissima propter nos sit condemnatus? Præsertim cùm ipse sit nobis positus forma justitiæ, cujus & audire imperia, & sequi debeamus exempla; sicut ipse in E-
Mat. 11. vangelio ait: *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.*
Num. 19 Juxta Legis quoque testimonium, inquinatos mundabat ejusdem herbæ fasciculus, vaccæ rufæ cruore intinctus. Quid autem per vaccam, nisi ad sacrificium assumpta incarnationis Dominicæ infirmitas designatur? Sicut enim per masculinum sexum solet fortitudo intelligi, sic & per fœmininum
2. Cor. 13 b potest infirmitas designari: & de eo scriptū est: *Quia etsi mortuus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei.* Ipse est enim summus pontifex noster, qui in ara cru-
Heb. 9. b cis pro totius mundi sanitate, sui corporis hostiam obtulit. Pontifex videlicet futurorum bonorum, qui per proprium sanguinem in sancta, æterna redemptione inventa, semel intravit. Hæc autem vacca rufa dicitur, ut in ea sanguinis Christi rubor evidenter demonstretur. De quo in Canticis cantico-
Cant. 5. c rum sponsa loquitur, dicens: *Dilectus meus candidus, & rubicundus* Candidus nimirum ex divinitatis specie, rubicundus ex passionis cruore. Hoc itaque hyssopo ille solummodo aspergitur, qui vias Dominicæ passionis imitatur. Sanctificatur verò aspersus, sicut per Paulum dicitur: *Si enim sanguis hircorum*
Heb. 9. c *& taurorum, & cinis vitulæ aspersus inquinatos sanctificat ad emundationem carnis : quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad serviendum Deo viventi?* Sequitur: [*Lavabis me, & super nivem dealbabor.*] Quemadmodum corpus aqua lavat à squalorious sordium, ita gratia sancti Spiritus animam purgat à maculis peccatorum. Quod verò ait: [*Et super nivem dealbabor*;] ostendit quia nulla pulchritudo quæ ineat corpori, valet decori sanctæ animæ comparari. Quid namque in corporibus nive candidius? Et tamen qui vias passionis Christi sequitur, super nivem dealbatur. De sanctis etenim scriptum est:
Mat. 13. f *Justi fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum.* Quis verò ignoret solem nive candidiorem? Præterea candor nivis citò præterit, decor autem sanctorum in æternum manebit.

IX. *Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt ossa humiliata.*

Tunc quidem verum & inæstimabile gaudium habituri sunt sancti, quum impiis æterna morte mulctatis, & in horrendam perpetui cruciatus voraginem per extremæ damnationis sententiam missis, audituri sunt: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi.* In eo *Mat. 25. d* autem quod ait: [*Gaudium & lætitiam*;] duplicem sanctorum venerationem intellige; qui visione claritatis in illa die, quantum cogitare non possumus illustrati, sicut animarum perfruentur beatitudine, ita etiam corporis vestientur incorruptione. De ipsis enim scriptum est: *In terra sua duplicia possidebunt.* *Isai. 61. c* Sancti etenim viri mundi gloriam mentis despectu calcantes, omnes in se carnales voluptates mortificant, ut in Deo postmodum perenniter vivant. Qui quoniam mundi miserias pro Deo pati minimè refugiunt, beatitudinis æternæ retributionem acquirunt. Quæ nimirum beatitudo & animabus eorum ante resurrectionem tribuitur, & corporibus nihilominus post judicium conferetur; sicut in Apocalypsi Joannes Apostolus scribit, dicens: *Vidi sub altari Dei animas interfectorum propter verbum Dei, & testimonium quod habebant, & clamabant voce magna, dicentes: Usquequo Domine sanctus & verus non vindicas sanguinem nostrum, de his qui sunt in terra? Et data sunt eis singulæ stolæ albæ, & dictum est illis, ut requiescerent tempus adhuc modicum, donec impleatur numerus conservorum & fratrum ipsorum, qui interficiendi sunt sicut & illi.* Quid namque est singulas illis stolas albas tribuere, nisi animabus eorum beatitudinis æternæ immortalitatem conferre? Quid verò est, donec electorum numerus impleatur requiescere, nisi futuræ resurrectionis gloriam expectare? In qua nimirum iterum singulas stolas albas accipient; quia immortalia & incorruptibilia corporum suorum vestimenta resument. Quia ergo sancti viri ad æternæ felicitatis præmia non solùm anima, sed etiam corpore post judicium transeunt, rectè de eis dicitur, quia in terra sua duplicia possidebunt. Hujus incrementa felici-
Isai. 61. Psal. 1. a tatis Propheta intuens, ait: [*Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt ossa humiliata.*] Ani-
Psal. 2. b *Psal. 3. c* marum nostrarum ossa virtutes sunt, quæ nimirum in hac vita humiliantur, quia assiduis tentationum impugnationibus indesinenter turbantur. Tentatio
Iob. 7. b enim est vita hominis super terram; in æterna autem vita non solùm invictæ potestatis accipient fortitudinem, sed etiam nullam vitiorum adversantium sentient impugnationem.

X. *Averte faciem tuam à peccatis meis, et omnes iniquitates meas dele.*

Quia peccata sua semper habet præ oculis, meritò rogat ut Deus faciem suam avertat ab ipsis. Superiùs nempe Propheta dixerat: [*Peccatum meum contra me est semper.*] Qui ergo peccatum suum semper videbat, continuum pro eo dolorem in corde gestabat. Et ideo oculos ab ejus peccato Deus avertit, quia ipse illud sine cessatione animadvertit. Non enim Deus eorum peccata ulciscitur, qui in occulto cordis de pravorum operum memoria affliguntur. Qui nimirum ad hoc semetipsos judicant, ut terribile omnipotentis judicium evadant, juxta illud Apostoli: *Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique*
1. Cor. 11 g *judicaremur.* At contrà reprobi, quia ea quæ commiserunt, nequaquam conspiciunt, actus suos à conspectu judicis non abscondunt. Et quantò magis errores suos ipsi considerare refugiunt, tantò magis eos conspectui divinæ majestatis opponunt. Delinquentium autem mala Deus videt, non ut approbet, sed ut condemnet: non ut foveat, sed ut puniat: non ut semper patiatur, sed ut in judicio ulciscatur. Denique *oculi Domini super faciences mala, ut perdat de terra memoriam eorum.* Gra-
Psal. 33. e vis ultio, non solùm de terra mala facientes expellere, sed etiam omnem penitus memoriam eorum abolere.

abolere. Consideremus ergo mala quæ fecimus, & ea ante mentis oculos sine intermissione ponamus: ne cùm ante judicis illius conspectum venerimus, tunc primùm quidquid gesserimus, nolentes videamus. Impœnitenti enim Deus terribiliter minatur, dicens: *Exîstimasti iniquè quòd ero tui similis: arguam te, & statuam contra faciem tuam.* Similis tui essem, si peccatum tuum impunitum dimitterem. Tu enim illud non solùm non vis punire, sed & post tergum projicis, ne possis videre. Ego autem qui illud video, quid faciam? Numquid impunitum dimittam? Judex sum & justus, judex sum & ultor iniquitatum. Quomodo ergo injustè judicabo? Quomodo veritatem mendacio mutabo? Tacui, numquid semper tacebo? Tacui, quia misericordiam prærogavi. Iniquitatem tuam dissimulavi, tempus pœnitentiæ indulsi. Sed numquid semper tacebo? Immo *arguam te, & statuam contra faciem tuam.* Arguam quidem te de mendacio, quando cordium consilia manifestabo. A peccatis tuis averte oculos tuos, & quamdam tibi vanæ spei securitatem promittis. Et quia ipse te non vides, quòd nec ego te videam suspicaris. Putas quòd te non videam fornicantem, quem video adulterium cogitantem? Ex hoc itaque te arguam, & statuam contra faciem tuam. Si non vis hîc attendere faciem tuam, faciam ut agnoscas miseriam tuam. [*Et omnes iniquitates meas dele.*] Per Prophetam Dominus dicit: *Ego sum qui deleo iniquitates tuas; & memor non ero: tu autem memor esto, & judicemur.* Audi qua conditione iniquitatum tuarum se esse immemorem dicat, videlicet si tu memor fueris. Cave ergo ne unquam quod deliquisti, à memoria tibi excidat, aut aliqua oblivione peccata tua obliteres: ne si carnalium voluptatum illecebris captus, iniquitatum tuarum memor non fueris, dicatur tibi in tempore necessitatis: *Projecisti sermones meos retrorsum.*

Psal. 49. a — Ibid. — Isai. 43. d — Psal. 49. a

XI. *Cor mundum crea in me Deus: & spiritum rectum innova in visceribus meis.*

In Evangelio scriptum est: *Beati mundo corde.* Si illum qui ab omni peccato mundus est, in cordis nostri hospitio habere volumus, oportet primò ut illud ab omni vitiorum sorde purgemus. Emundemus ergo interiora mentis nostræ, & diligenter peccatorum nostrorum secreta scrutemur, ne ex affectu nostro peccati delectatio pullulet; ne turpe desiderium cor in occulto titillet, ne passionum ex eo contentiones prodeant, ne perversarum cogitationum dispensationes aliquando erumpant. Templum enim Dei non potest esse pollutum, quia scriptum est: *Templum Dei sanctum est, quod estis vos.* Verùm *quis gloriabitur mundum se habere cor, aut immunem esse se à peccato?* Si Propheta pollutum labiis se esse asserit, cujus os Seraphim carbone quem susceperat de altari, purgavit: quid dicturi sumus nos, quos luxuria inquinat, invidia angustat, ambitio præcipitat, superbia exaltat? Non est enim virtutis humanæ ita ab illicitis motibus mundare animum, ut perstrepentium voces non sentiat cogitationum. Sed quia Deo nihil est impossibile, clamemus ad Deum tota virtute: [*Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innova in visceribus meis.*] Vide ordinem: primò cor mundum, deinde spiritum rectum Propheta à Deo requirit. Priùs enim abrenunciandum est tibi omni peccato, & omnis à corde vitiorum fœditas eliminanda; ut omne quod agitur aut dicitur, eò purum in conspectu Dei ac lucidum appareat, quò ex bonæ intentionis origine quasi de puro quodammodo fonte manat. Quomodo enim poterit esse perspicuum, quod in ipsa origine fuerit vitiatum? Scriptum est enim: *Bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala.* Omnibus igitur carnalibus desideriis à corde exclusis, pete à Deo ut spiritum rectum renovet, ne fortè spiritus ille immundus inveniens domum de qua exivit vacantem, assumptis aliis septem nequioribus se, cum eis ibi habitet, & fiant novissima tua pejora prioribus. Hæc est autem spiritus recti innovatio, ut omnem mundi gloriam mente despicias, mentem medullitus in conditoris tui amore infigas; illatis contumeliis patientiam custodias, & custoditâ patientiâ dolorem à corde repellas, omnibus te per humilitatem inferiorem deputes, de morte inimici nullatenus exultes, aliena non ambias, propria egentibus distribuas, amicum in Deo, & inimicum propter Deum diligas, in afflictione proximi teipsum per compassionem affligas. Hæc quidem est illa spiritus innovatio, quam persuadet Apostolus, dicens: *Renovamini spiritu mentis vestræ, & induite novum hominem, qui secundùm Deum creatus est, in justitia & sanctitate veritatis.* Et iterum: *Si qua igitur in Christo nova creatura, vetera transierunt, & ecce facta sunt nova.* Ad veterem quippe hominem pertinet, mundi hujus gloriam concupiscere, animum à Deo avertere, patientiam non servare, opportunitatem vindictæ exquirere, melioribus quibusque despectis superbire, aliena diripere, propria retinere, nullum propter Deum diligere, de inimici morte gaudere. Hæc autem omnia ille respuit, qui Deum induit, quique in novitate vitæ ambulare contendit.

Matt. 5. a — 1. Cor. 3. d — Prov. 20 — Esai. 6. a — Matt. 12. — Ibid. — Ephe. 4. f — 2. Cor. 5. d

XII. *Ne projicias me à facie tua, & Spiritum sanctum tuum ne auferas à me.*

A facie Dei projicitur, cui spes veniæ post peccatum negatur. *Qui* enim *peccaverit in Spiritum sanctum, non remittetur ei neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Quis est autem qui peccat in Spiritum sanctum, nisi qui non credit remissionem peccatorum? Remissio enim peccatorum, opus Spiritus sancti est. Nam & de baptismo Christi, in quo remissio peccatorum danda erat, dixit Joannes: *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igne.* Unde etiam super baptizatum Dominum in columbæ specie Spiritus sanctus descendit; ut ex hoc apertè ostenderet, quia spiritalis gratia per lavacrum baptismatis credentium corda mundaret. An non in Spiritum sanctum Caïn peccavit, quando dixit: *Major est iniquitas mea, quàm ut veniam merear?* Et quia de venia desperavit, ideo dixit: *Ecce ejicis me à facie tua.* De quo & postea subditur, quòd egressus sit à facie Domini. Vides quemadmodum ille qui in desperationis foveam labitur, à facie Dei projiciatur. [*Et Spiritum sanctum tuum ne auferas à me.*] Attende qualiter postulat, ne spem veniæ post peccatum amittat. Ubi Spiritus sancti præsentia est, ibi desperatio esse non potest. Fides enim in spiritu datur, sicut Apostolus ait: Denique *ipse postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Et nemo in spiritu Dei loquens, dicit anathema Jesu.* Nam in eo clamamus: *Abba pater*; quia scriptum est: *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate.*

Matt. 12. a — Ibid. — Gen. 4. c — Rom. 8. c — 1. Cor. 12. a — Rom. 8. — Joan. 4. c

XIII. *Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me.*

Lætabatur Propheta de adventu Filij Dei antequam peccaret: & certus quòd de suo nasciturus erat semine, antequam laberetur gaudebat. Sed postquam uxoris Uriæ amore deceptus modum in peccando non habuit, ne sibi Deus hoc offensus subtraheret, quod antea placatus promiserat, formidavit. Ideoque ait: [*Redde mihi lætitiam salutaris tui.*] Salutaris quis est, nisi Dei hominumque mediator? De quo iste idem Propheta in persona Dei Patris dixerat: *Propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus. Ponam in salutari*

2. Reg. 12. b — 1. Tim. 2. b — Psal. 11. b

fiducialiter agam in eo. Exurgere enim dicitur Deus Pater, cùm Filium mittit: qui quasi jacere visus est, cùm servos misit. Illi enim neminem salvare potuerunt: sed *filius hominis venit quærere, & salvum facere quod perierat.* Ideoque perfectam & manentem salvationem in eo se positurum adstruit, & in eo fiducialiter se dicit agere, quem constat nihil omnino peccati habuisse. Qui enim gravium sibi conscius est delictorum, non potest fiducialiter agere: quia poterit eum vel ille quem corripit reprehendere, vel conscientia propria remordere. Redemptor verò noster eò liberè loqui potuit, quò numquam peccati maculam ex nativitate, vel etiam ex operatione contraxit. Unde turbis Judæorum & principibus sacerdotum invidentibus & detrahentibus ipse dicebat: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Fiducialiter ergo agebat, quem in nullo conscientia accusabat. Nam & de eo scriptum est, quòd *erat docens tamquam potestatem habens, & non sicut Scribæ & Pharisæi.* Hujus ergo salutaris sibi reddi lætitiam David postulat, in quo omnis ante adventum ipsius electus sperabat. [*Et spiritu principali confirma me.*] Solet quibusdam contingere, ut dum se purgatos per satisfactionem reputant, ab internę mentis custodia animum resolvant. Qui quidem ipsa sua elatione depressi, eò deteriùs corruunt, quò sibi de indulgentia blandientes, vanæ spei securitatem promittunt. Inde est quòd Propheta exorat, dicens: *Lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum.* Non dicit lætetur, ut securum sit; sed lætetur, ut timeat. Ac si apertè dicat: Ita me correctum facito gaudere de venia, ut tamen numquam desinam esse suspectus de culpa. Sic & in hoc loco, postquam sibi reddi salutaris Dei lætitiam petiit, ne sibi dimissus ad deteriora prorueret, illico adjunxit: [*Et spiritu principali confirma me.*] Sciebat enim quia infirma est omnis anima, nisi sancti Spiritus fuerit virtute firmata. Nam & de Apostolis dictum est: *Verbo Domini cœli firmati sunt, & spiritu oris ejus omnis virtus eorum.* Quid enim cælorum nomine, nisi sancti Apostoli designantur? Qui nimirum verborum imbribus terram cordis nostri inebriant, venturi judicij minis & terroribus intonant, miraculorum signis & operum sanctitate coruscant. Denique ipsi sunt, qui enarrant gloriam Dei. Quibus profectò tunc Spiritus virtutem tribuit, cùm in igneis linguis apparens, in cordibus eorum divini flammas amoris accendit. Quod quidem apertè cognoscere possumus, si quales ante, quales post adventum sancti Spiritus fuerunt, perpendamus. Qui enim ad passionem tendentem magistrum fugientes reliquerant, postmodum per adjunctam sancti Spiritus gratiam roborati, constanter & publicè nomen Christi prædicabant. Nam ut reliquos prætermittamus, ipse Apostolorum princeps qui mori metuens vitam negaverat, quum facto conventu, cæsis Apostolis, sacerdotes & Scribæ ne in nomine Christi loquerentur, prohiberent, aiebat: *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.* Cælorum igitur virtus de Spiritu sancto est, quia per infusam sancti Spiritus gratiam facti sunt in Christi confessione fortes Apostoli, qui priùs fuerant ex fragilitate carnis infirmi. Nisi enim promissa charismatum dona illi Dominici gregis pastores susciperent, eorum corda nullo virtutis decore claruissent. Hæc namque virtus Spiritus, sicut ab omni pœnarum & mortis timore quos repleverit efficit liberos, ita ab omni diabolicæ reddit tentationis incursu securos. Meritò ergo cui salutaris Dei in remissionem peccatorum lætitia redditur, postulat ut in vera innocentia spiritus principalis virtute confirmetur.

Luc. 19.b
Ioan. 8.f
Mat.7.d
Ps.85 c
Ps.32.a
Ps.18. a
Act.2. a
Mat.26. f
Ibid.g
Act. 5. f

XIV. *Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te convertentur.*

Illos divina clementia à peccatis per remissionem efficit liberos, quos prævidet utilitati Ecclesiæ post conversionem profuturos. Unde Ananiæ de Saulo dixit: *Vade, quoniam vas electionis mihi est iste, ut portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filiis Israel.* Magno igitur fructu dimissa sunt illi à Deo peccata. Qui enim priùs blasphemus, & persecutor, ac injuriosus extitit, postmodum plus omnibus laboravit. Propheta ergo qui deleri iniquitates suas, & Spiritu sancto confirmari à Domino postulat, quòd non sine fructu hoc sit futurum affirmat, dicens: [*Docebo iniquos vias tuas.*] *Universæ viæ Domini misericordia & veritas.* Misericordia est, qua sine ullis præcedentibus meritis, pœnitentibus veniam tribuit: veritas, qua post gratiam vocationis & veniæ, peccata impœnitentium punit. Ille ergo cui peccata dimittuntur, vias Dei iniquos docet, cùm peccantibus si resipuerint, exemplo sui spem tribuit veniæ, & inconvertibilibus, nisi ad veniam redeant, infert timorem gehennæ. [*Et impij ad te convertentur.*] O quàm utilis est peccatorum remissio, quæ conversos non solùm à peccatis liberos efficit, sed etiam alios à via impietatis & injustitiæ retrahit, flamma charitatis accendit. Hæc est enim charitatis evidens probatio, ut cui per gratiam Dei contigerit à peccatorum vinculis eripi, ipse ex zelo justitiæ studeat ad spem veniæ delinquentes hortari. Nullum quippe tam gratum Deo est sacrificium, quàm zelus animarum. Exerceat ergo se in via Dei, cui Deus peccata dimisit, & exemplo suo peccatores quosque ad pœnitentiæ confugere remedium admoneat. Non sit arbor infructuosa, aut otiosus operarius; sciens quia non solùm manè venientibus ad vineam merces promittitur, sed etiam circa undecimam horam vocatis, vitæ ęternæ denarius præbetur.

Ps.24.
Mat. 20.b

XV. *Libera me de sanguinibus, Deus Deus salutis meæ: & exultabit lingua mea justitiam tuam.*

Nisi primitus me à peccatis liberaveris, non potero aliis esse exemplum conversionis. Libera ergo me de sanguinibus, desideriis videlicet carnalibus, quæ militant adversus animam. *Caro* enim & *sanguis regnum Dei non possidebunt.* [*Deus Deus salutis meæ.*] Nota in repetitione nominis magnum affectum cordis, quasi dicat: Meritò te ut me salves invoco, quia tu solus es auctor salutis meæ. Nam *Domini est salus.* A te solo est salus, quia ab omnibus aliis est infirmitas, vanitas vanitatum, & omnia vanitas. *Non salvatur rex per multam virtutem, & gigas non salvabitur in multitudine virtutis suæ.* Denique *fallax equus ad salutem.* Ex quibus verbis colligitur, quòd nec ex divitiis temporalibus, nec ex corporali fortitudine salus acquiratur. [*Et exultabit lingua mea justitiam tuam.*] Justitia Dei, fides est, sicut scriptum est: *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam;* quia *justus ex fide vivit.* Si ergo justi vita, fides est, consequens est eamdem fidem esse justitiam, sine qua quisque esse justus non potest. Hanc itaque Dei justitiam ille cum exultatione enunciat, qui nec mundi hujus copiam cupiens, nec inopiam metuens, omnem hæreticam pravitatem impugnat. Vel justitia Dei est, quòd non vult mortem peccatoris. Homini nempe justum videtur, ut suam ulciscatur injuriam: Dei verò justitia, est confitenti relaxare offensam.

1.Pet.2.b
1.Cor.15. f
Ps. 3. b
Eccl.1.a
Ps.32.
Gen.15.b
Rom.1.b

XVI. *Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam.*

Non aliter justitiam tuam proferre potero, nisi ut labia mea aperias. Tu es enim, qui ora suprborum obstruis, & linguas infantium disertas facis. Hactenus os meum ego ipse aperui, & ideo ex vaniloquio peccatum contraxi. Nunc verò ut tu aperias desidero,

Sap.10.d

quia nihil nisi quod suggesseris loqui concupisco. Illius labia Deus aperit, qui non solùm quid loquitur, sed etiam quando & ubi & cui loquatur attendit. Sapientia namque Dei dicit: *Dominus dedit mihi linguam eruditam*, quando scilicet oporteat sermonem dicere. Meritò ergo sapiens est, quia accepit à Domino quo tempore sibi loquendum sit. Unde non inconvenienter ait Scriptura: *Homo sapiens tacebit usque ad tempus.* Hinc rursum scriptum est: *Ori tuo fac ostium & vectem, & in verbis tuis jugum & stateram.* Et fortasse hoc ostium sibi Propheta postulabat à Domino, cùm dicebat: *Pone Domine custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis.* Debemus enim os nostrum claudere, & diligentiùs observare, ne quis in iracundiam excitet vocem nostram, & contumeliam rependamus cõtumeliæ. Jam etiam in verbis nostris esse & statera præcipitur, ut omne quod loquimur, & humilitate condiatur, & mensurâ ponderetur. Proferamus ergo sermones examinatos librâ justitiæ, ut sit gravitas in sensu, modus in verbis, pondus in sermone. Nec priùs loquendo os aperiamus, quàm expediat; sed examinemus verba nostra, si tacendum hoc, si dicendum adversus hunc, si tempus sit sermonis hujus, postremò si à virtute modestiæ non dissentiat. Nihil indecens, nihil inhonestum, nihil invidum sonans erumpat. Verùm quia ad hæc omnia idonei esse possumus, nisi hoc à largitore omnis gratiæ percipiamus, exclamandum est nobis cum Propheta: [*Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam.*] *Non est speciosa laus in ore peccatoris.* Ideoque Propheta indulgentiam peccatorum primũ à Domino expetit, & postmodum laudem se Dei annunciaturum esse promittit; nobis patenter innuens, quia illi soli laudis Dei possunt sentire dulcedinem, qui peccatorum suorum meruerint percipere remissionem. Unde scriptum est: *Rectos decet collaudatio.* Quid autem laudabilius in Deo, quàm misericordia? Scriptum namque est: *Confiteantur Domino misericordiæ ejus.* Denique *miserationes ejus super omnia opera ejus.* Quamvis enim laudabile sit quòd hominem de limo terræ condidit: laudabilius tamen est, quòd perditum proprij filij morte redemit. Denique illud potestatis est, hoc gratiæ. [*Et os meum annunciabit laudem tuam.*] Sunt enim plerique qui non ore laudant Deum. Numquam suo laudat ore Deum avarus: numquam suo ore laudat luxuriosus. Nonne quasi alienum os tibi videtur assumere, dum ea conatur quæ in corde non sentit proferre? de quibus profectò scriptum est: *Cor eorum longè est à disciplina, propterea non exultabunt:* quia nimirum eorum laus ad omnipotentis Dei aures nequaquam extollitur, quorum cor à semita justitiæ per pravæ intentionis studium elongatur. Tales erant illi, de quibus Dominus dicebat: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.*

Isa 50 b

Eccli.20 a

Eccli.28 d

Ps.140.d

Ps.144.b

Ier.17.b

Mat.13.

XVII. *Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique: holocaustis non delectaberis.*

Sciebat Propheta per spiritum, quia illa legalium instituta sacrificiorum, ad invisibilis essent oblationis intelligentiam transferenda: quia illud verum & acceptabile est sacrificium, quòd aliquis puro corde laudat Deum. Unde & alio in loco dicit: *In me sunt Deus vota tua quæ reddam, laudationes tibi.* Et iterum: *Immola Deo sacrificium laudis.* Et rursum: *Sacrificium laudis honorificabit me.* Cùm ergo dixisset: [*Os meum annunciabit laudem tuam.*] Illico subjunxit: [*Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique.*] Ac si dicat: Laudis tibi offeram sacrificium, sciens quia carnalium nolis observantiam cæremoniarum. [*Quoniam si voluisses sacrificium, dedissem utique: holocaustis non delectaberis.*] Ideo nolo confidere in carnalis ritu sacrificij, quia scio te hircorum & ariete tum occisione non delectari. Tu es enim qui dixisti: *Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos.*

Ps.51.a

Ps.49.b

Ibid.

Ibid.

XVIII. *Sacrificium Deo, spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus non despicies.*

Nequaquam verè pœnitentiam agit, qui ex peccatorum suorum recordatione quamdam spiritus tribulationem non sentit. Quod quidem reprobis familiare est; quia etsi aliquando peccata sua confiteantur, ea tamen districtæ animadversionis fletibus non persequuntur. Electi verò etiam si minima sint quæ in se punienda inveniunt, zelo rectitudinis contra se erecti, ad pœnitentiæ se lamenta studiosè succendunt. Qui dum sanctæ contemplationis pennis ad cælestia se intuenda erigunt, eò subtiliùs si quid in ipsis vitiosum latebat inveniunt, quò ad divinæ lucis claritatem viciniùs accedunt. Tantoque eis displicet quod infirmum ex carne tolerant, quantò eos delectat quod ex incorruptibilis vitæ suavitate degustãt. Unde fit quòd gravi in seipsos dolore pro otiosis verbis, vel pro vanis cogitationibus invectione desæviant; & quę levia antè se ediderant, mox ut gravia & mortifera perhorrescant. Beneficia sibi divinitus collata conspiciunt, culpas nihilominus anteactas ad memoriam reducunt. Vitæ hujus corruptibilis ærumnosas necessitates enumerant, quanta sit cælestis gloriæ felicitas, in meditatione pertractant. A qua quia per carnis fragilitatem retrahi se sentiunt, validissimi seipsos interiùs vulnere doloris transfigunt. Dum ergo hæc omnia ante mentis oculos intenta consideratione recolligunt, vehementissimæ tribulationis igne intrinsecus inardescunt. Hæc est illa spiritalis sanctorum tribulatio, quam in cordibus eorum generat pœnitentiæ & desiderij dilati amaritudo. Hanc nimirum Job sentiebat, cùm dicebat: *Loquar in tribulatione spiritus mei.* Electorum etenim linguas tribulatio spiritus commovet, ut reatum pravi operis vox confessionis impugnet. [*Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.*] Multi habent cor contritum, qui non habent cor humiliatum. Sunt enim plerique, qui etsi peccata sua fletibus puniant, pauperes tamẽ opprimere potestatis suæ dominatione non cessant. Hi nimirum nequaquam purũ sacrificiũ Deo offerunt; quia detestabilis superbiæ illud admixtione corrumpunt. Vel sicut beatus Hieronymus hunc locum exponit, illi cor cõterunt, sed non humiliant, qui peccata quidem quæ commiserunt deflent, sed tamen eadem committere etiam post fletus non timent. Dum enim errorum suorum consideratione revocati, ad ea quæ dimiserant redeunt, se contra conditorem suum per opera pravitatis extollunt. Ex superbiæ namque vitio est, timorem Dei contemnere, conditoris præcepta pravæ actionis transgressione calcare, cælestis vitę gaudia mansura negligere, damnationis perpetuæ infinita supplicia non timere. Illorum ergo sacrificium Deus non accipit, qui lacrymis quidem se compunctionis abluunt, sed eisdem, à quibus ante mundati esse videntur, peccatorum maculis, in idipsum revertentes sordescunt. De talibus scriptum est: *Qui baptizatur à mortuo, quid prodest lavatio ejus?* Ille quippe lavatur à mortuo, qui per pœnitentiam mundatur à peccato. Quem si contigerit eadem quæ punierat, iterando peccata committere, nihil contulisse videtur adhibita satisfactionis lavatio, quem maculavit inhonestiùs iterata facinoris turpitudo. Quia igitur scriptum est: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam:* illos qui superbiendo ad peccata redeunt, divina justitia respuit. Illos verò qui continendo & humiliando post tergum non respiciunt, clementia Dei non despicit; quia scriptum est: *Prope est Dominus his qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu salvabit.*

Ibid.

S. Hieron. in hunc Psal.

Eccli.34 d

1.Pet.5.b

Psal.33.a

XIX. *Benignè fac Domine in bona voluntate tua Sion, ut ædificentur muri Hierusalem.*

Sion speculatio interpretatur, per quam sancta significatur Ecclesia. Quæ in eminentioribus virtutum & scientiæ locata vestigiis, & cælestem patriam à longè prospicit, & irruentes spiritalium inimicorum cuneos interiori intuitu deprehendit. Cui Deus tunc benignè fecit, quando filium suum in mundum misit. Veniens autem Filius Dei, quam de diabolica potestate eripit, sanctam sibi Ecclesiam in unitate spiritus confœderavit. De
Ioan.3.d quo Joannes ait: *Qui habet sponsam, sponsus est.*
Philip.2.b Quid autem benignius, quàm Filium Dei servilem formam induere, mortis legibus subjacere, proprio sanguine nos redimere, æternæ vitæ aditum, quem culpa obstruxerat, aperire, corpore suo nos pascere, & de tenebrarum potestate erutos, ad cælestem gloriam & ad regnum nos lucis transferre? Quid denique benignius, quàm quòd Deus tradidit filium, ut redimeret servum? Benignitatem nihilominus Dei quotidie sentit Ecclesia, cùm illam Deus claritate suæ cognitionis illuminat, inter sæculi turbines fluctuantem spiritus sui virtute confirmat, suavitatis intimæ deliciis reficit, atque per eam peccantibus peccata dimittit. Et notandum quòd ait: [*In bona voluntate tua.*] ut intelligas nihil perfectum haberi posse ex meritis, sed tantùm conferri gratuito munere divinæ miserationis. [*ut ædificentur muri Hierusalem.*] Per Hierusalem, quæ visio pacis interpretatur, sancta anima accipitur, quæ futuram sanctorum pacem mentis intuitu conspicit, & omnibus in se mortificatis hostibus, illicitorum motuum impugnationem non sentit. Cujus muri virtutes sunt: quos ille nimirum ædificat, qui ex operibus justitiæ & pietatis, spiritale construere ædificium non cessat. Unusquisque autem Hierusalem, aut Babylonis civis est. Sicut enim per amorem Dei sanctus quisque Hierusalem civis efficitur; ità per amorem sæculi, omnis iniquus in Babyloniæ structura operatur. Ad construendum autem hujus spiritalis Babyloniæ ædificium, perversi quique illius antiquę
Gen.11.a Babel imitantur exemplum. Cujus, teste sancta scriptura, civitatis auctores, & pro saxis lateres, & pro cæmento bitumen habuisse leguntur. Per quod intelligitur quòd mundi amatores carnalis vitæ construunt municipium, quod ad vim ventorum, & impetus fluvij, facili impulsu velociter est subruendum. Notandum verò est, quia illi de quibus agitur, de Oriente venisse, & in campo Sennaar habitasse perhibentur. Cùm enim Christus verè sit O-
Ibid.
Zach.6.c riens, Propheta attestante qui ait: *Ecce vir Oriens nomen ejus*; de oriente veniunt, qui à Christi consortio malè vivendo recedunt. Sennaar autem interpretatur excussio dentium, sive fœtor eorum. In campo ergo Sennaar habitant, qui positi non in celsitudine virtutum, sed in planitie vitiorum, & detractionum morsibus proximos lacerant, & in otiosæ vitæ volutabro jacentes, infamiæ suæ circumquaque fœtorem exhalant. Quorum dentes tunc omnipotens excutit, cùm illorum facta simul & verba confundit. Unde per Prophetam scriptum est:
Psal.57. *Dentes peccatorum contrivisti.* Et iterum: *Dominus*
Ibid. *conteret dentes eorum in ore ipsorum, molas leonum confringet Dominus.* Nam de fœtore eorum per
Ezech.1.d alium Prophetam scriptum est: *Computruerunt jumenta in stercore suo* Computrescere jumenta, est carnales homines in fœtore luxuriæ vitam finire. Et
Isa.3.d Isaias ait: *Et erit pro suavi odore fœtor, pro zona funiculus.* Quia nimirum hi pravi operis fœtorem emittunt, qui abjecto cingulo castitatis, funiculum intexunt lasciviæ. De quibus dicitur per Prophetam:
Isai.5.d *Væ qui trahit peccata sicut restem longam.* Meritò ergo qui in Sennaar habitant, de lateribus civitatem ædificant: quia qui terrenis dediti sunt, voluptatibus carnis inserviunt, de fragili materia mentis mutationem attollunt. Ceterum qui contempta terrenarum opum cupiditate, & carnalis vitæ abdicatis illecebris, per opera sanctitatis virtutum in seipsis sanctificationem accumulant, hi profectò lateres in lapides mutant. Et neque in arena mundanæ confidentiæ spiritalem structuram erigunt, sed in petra fidei, quæ Christus est, atria nulli excidio obnoxia, ad similitudinem Evangelicæ illius parabolæ constituunt. Tales
1.Cor.10.a nimirum rectè cum Isaia possunt dicere: *Lateres ce-*
Mat.7.d *ciderunt, sed quadris lapidibus ædificabimus: sycomoros*
Isai.9.b *succiderunt, sed cedros immutabimus* Lateribus quippe cadentibus, lapidibus quadris ædificat, quicumque carnis lasciviam disciplinæ strictioris rigore castigat; qui membrorum legem, mentis lege superat; qui corporis fortitudinem, spiritus virtute commutat. Hinc namque per Prophetam dicitur: *Qui con-*
Isai.40.d *fidunt in Domino, mutabunt fortitudinem.* Qui dum non dixit, accipient, sed mutabunt; apertè ostendit, quia alia est fortitudo quæ deponitur, & alia quæ noviter inchoatur. Habent enim sancti viri suam in hac carne positi fortitudinem, cùm vel pro fide certantes, tormenta omnia constantiæ virtute despiciunt, vel tentationes diabolicas armis spiritalibus protecti repellunt. De eis namque per Salomonem scriptum
Cant.3.d est: *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel.* Lectulum quippe Salomonis fortes ambiunt, quia intimam nostri Redemptoris requiem, sancti quique indefessa desiderij sedulitate contemplantur. Hinc de sancta Ecclesia electorum dicitur: *Fortitudo & decor indumentum ejus.* Qui
Pro.31.d enim ita se in virtutibus decorum exhibet, ut tamen tentationum impugnationibus non repugnet, hic nimirum decore ad tempus induitur, sed fortitudine nequaquam vestitur. Quia verò sancti Dei & ex operibus justitiæ fulgidi, & ex adversariorum apparent impugnationibus vestiti, rectè de eis sub typo Ecclesiæ dicitur: *Fortitudo & decor indumentum ejus.* Quisquis ergo infirma carnis fortitudine contempta, in virile spiritus robur animam excitat, quasi lateres in saxa, quibus muri Hierusalem ædificentur, commutat. Possumus quoque per Hierusalem, illam sanctam civitatem accipere, quæ ex vivis lapidibus in
Apoc.21. cælis construitur, & sicut sponsa ornata viro suo à Deo paratur. De illa namque dicit Apostolus: *Illa*
Gal.4.d *autem quæ sursum est Hierusalem libera est, quæ est mater nostra.* Quæ meritò dicitur libera; quia ab omni corruptionis molestia invenitur aliena. Nec incongruè Hierusalem dicitur, quæ veram in seipsa pacem sine defectu experitur. Illa est enim civitas pacis, in quam nullus hostis ingreditur, & ex qua nullus civis egreditur. Civitas, inquam, cujus plateæ auro mundo sternuntur, & in qua canticum lætitiæ
Apoc.21.g indesinenter cantatur. Quæ quidem, sicut scriptum est, non eget sole neque luna: quia cùm illa Deus præsentia suæ claritatis illuminet, impossibile est ut eam aliqua caliginis obumbratio obscuret. *Deus*
1.Ioan.1.b *enim lux est*, sicut ait in epistola sua Joannes Apostolus; *& tenebræ in eo non sunt ullæ.* Quòd si tanta est claritas solis, ut totam ortu suo terram illuminet; quanta æstimanda est Dei claritas, qui & ipsum solem condidit, & ei ad utilitatem nostram hanc quam cernimus luminis venustatem infundit? Hujus igitur Hierusalem muri ædificantur, cùm fideles ad vitam prædestinati, ad perfectionem justitiæ deducuntur.
3.Reg.6.b Figuram autem hujus civitatis illud Salomonis templum gestavit, in cujus ædificatione lapidibus extructa, mallei sonitus auditus non fuit. In sacris enim ædificiis permansuri, adhuc foris per flagella tundimur, ut in templo Domini postmodum sine aliqua percussione disciplinæ disponamur: quatenus quidquid in nobis superfluum, aut distortum est, modò percussio resecet, & tunc sola in cælesti ædificio concordia veritatis liget. Nec mirum si templum eadem civitas dicatur, quę etiam tabernaculum dici-

Apoc. 21. a tur, sicut scriptum est : *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus.*

XX. *Tunc acceptabis sacrificium justitiæ, oblationes et holocausta : tunc imponent super altare tuum vitulos.*

Ædificata cælesti Hierusalem, sacrificium dumtaxat justitiæ acceptum erit Domino ; quia ibi non erit opus offerri sacrificium pro peccato. In hac enim vita quia in multis quotidie delinquimus, oportet 1 Cor. 15. g ut contriti cordis & contribulati spiritus Deo sacrificium offeramus. In resurrectione autem, cùm corruptibile hoc induerit incorruptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem, nec ullus sanctorum peccare postmodum poterit, nec quisquam ad B Deum pro peccato orabit. In tantum namque peccatum delebitur, ut etiam pœna peccati omnino destruatur, sicut scriptum est : *Absorpta est mors à victoria. Vbi est mors victoria tua ? ubi est mors aculeus tuus ? Stimulus enim mortis peccatum est.* Ibid. Necessariò ibi peccatum deesse convincitur, ubi mortis aculeus non invenitur. Non igitur oportet ibi offerri pro peccato sacrificium, ubi nec in cogitatione admittitur delictum. Sacrificium itaque justitiæ sancti in æterna vita Deo offerent ; quia in solo conditoris amore intenti, indefessas remuneratori suo in lætitia Psf. 83. cordis laudes dicent. Unde scriptum est : *Beati qui* Psf. 117. *habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te.* Et iterum : *Vox exultationis & salutis in tabernaculis justorum.* Tunc electorum suorum oblationes Deus acceptas habebit ; quia sanctas eo- C rum meditationes nullius pravitatis admixtio commaculabit. Holocausta nihilominus eorum accipiet ; quia totum quod in eis erit, flamma divinæ charitatis accendet. Et [*tunc imponent super altare tuum vitulos.*] Altare, Dei Filius est, de quo ipse Exod. 20. d Dominus ait : *Altare de terra facietis mihi.* Quid est enim aliud altare de terra facere, nisi de Dei Filij incarnatione non dubitare ? Ipse est namque cui in hac vita cordium nostrorum sacrificia imponimus, & in quo cogitationes illicitas ne convalescant mactamus. Psf. 136. Unde scriptum est : *Beatus qui tenebit & allidet parvulos suos ad petram.* Ad petram quippe parvulos nostros allidimus, cùm orientes motus illicitos, imitationis Christi intentione mortificamus. 1. Cor. 1. Scriptum est enim : *Petra autem erat Christus.* Ipse ergo est petra, ad quam cogitationes nostras tene- D mus : ipse altare, cujus clementiæ peccatorum victimas imponere præsumimus. Denique *peccata nostra ipse portavit.* 1. Pet. 2. d Super ipsum ergo vitulos in æterna vita sancti seipsos imponent ; quia per gratiam Dei liberati à lege peccati & mortis, quòd nulli jugo legis postmodum erunt subditi, totum attribuent gratiæ Filij Dei. Nullus enim hominum in cælum ascenderet, nisi Filius Dei pro salute nostra carnem sumpsisset. Vel certè vitulos super altare imponent, quum deposita primi hominis vetustate, & mortalibus exuti exuviis, facti vituli, id est, innovati & puri in perpetuum vivent. Quòd si, ut præmissum est, secundùm moralem intelligentiam ædificationem Hierusalem accipere volumus, hunc quoque versum eidem intellectui hoc modo conve- E nienter aptamus. Dictum est David regi à Domino : 1. Par. al. 17. a *Non tu ædificabis mihi domum, quia vir sanguinum* 3. Reg. 6. *es :* postea verò filius ejus re & nomine pacificus, & sapientiæ gratiam à Domino ultra mortales obtinuit, & templum mirifici operis, sicut liber historiarum attestatur, Deo Israël ædificavit. In quo datur intelligi, quia dum cum hostilibus vitiorum cuneis, virtutum oppositione confligimus, domum sapientiæ nequaquam ædificare valemus : ubi verò superatis adversariorum agminibus, & passionum depulsa barbarie pacem in nobis factam, omnibus mentis imperiis carne jam obtemperante senseri- A mus ; tunc corpus nostrum inviolabile templum Domino construimus : in quo & sacrificium quod ex zelo justitiæ veritatem prædicantes offerimus, Deus accipit, & oblationes sanctarum meditationum, & igne ferventis desiderij ardentium orationum holocausta assumit. Super altare quoque cordium nostrorum ponimus vitulos, cornua producentes & ungulas, si hæreticorum sententias utriusque Testamenti auctoritate noverimus comminue- Psf. 68. re, & virtutes à vitiis per studium discretionis separare. Per ungulas enim vitulorum, quæ finduntur, discretionem accipimus : per cornua verò, utriusque Testamenti præcepta notamus. Vel certè cornua producimus, si etiam in his quæ carnis sunt, Deo placere studeamus. Cornu namque cùm de carne sit, carnem superexcedens durescit. Quisquis ergo carnis infirmitate deposita etiam per carnis obsequium opera virtutis effecerit, quasi cornua de carne producit.

PROOEMIVM QVINTI PSALMI
Pœnitentialis.

ORatio pauperis cum anxiatus fuerit, & coram Domino effuderit precem suam.] Quis est iste pauper cujus in hoc Psalmo notatur oratio, nisi ille de quo ait Apostolus : *Qui cùm esset dives, pauper* 1. Cor. 8. b *pro nobis factus est ?* Ipse enim ut nos divitiarum suarum efficeret participes, paupertatis nostræ susceptit necessitates. *Exinanivit* namque *semetipsum, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo : humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.* Sicut autem pauper pro nobis factus est, ita & pro nobis anxiatus est. Denique & pro nobis est morti traditus, & pro nobis in ligno suspensus. *Mortuus est enim*, ut ait Apostolus, *propter delicta* 1. Cor. 15. *nostra, & resurrexit propter justificationem nostram.* Rom. 4. d Ex humana autem natura habuit ut anxiaretur, ex qua habuit etiam ut moreretur. Orat ergo caput nostrum in Psalmo hoc, ut illuc reducamur per gratiam, unde per primi parentis cecidimus culpam. Potest etiam hæc oratio convenire unicuique, qui pauperem se esse intelligit, & suarum miseriam necessitatum agnoscit : qui fallaces esse divitias sæculi istius considerat, & quàm horrendum sit in manus Dei viventis incidere, pensat. Qui post tergum re- Heb. 10. f ductis oculis cogitat unde ceciderit, & circumspectis omnibus quæ imminent, quas invenerit calamitates attendit. Hæc itaque omnia ante mentis oculos omnis pauper congerat, & pauperem Christum pro nobis anxiatum considerans, miseriarum suarum multitudinem attendat : quanta gloria in Adam fuerit creatus recolligat, & in his omnibus anxiatus, non in oculis hominum, sed coram Domino precem suam effundat, dicens.

EXPLANATIO QUINTI PSALMI
Pœnitentialis.

DOmine exaudi orationem meam, et clamor meus ad te veniat. PSAL. CI 1.

IN hac oratione quam expositurus sumus, quædam ipsi attribuuntur capiti, quædam nostræ conveniunt infirmitati. Nec mirandum, si ea quæ nobis solummodo congruunt, quasi sint sua Christus pronunciat. Unum quippe corpus est tota sancta universalis Ecclesia, sub Christo Jesu suo videlicet capite constituta. Unde ait Apostolus : *Ipse est caput cor-* Col. 1. *poris Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis.* Ipsa est enim quæ per Prophetam jucundatur, & dicit : *Nunc exaltavit caput meum super ini-* Psf. 26. e *micos meos.* Pater enim Filium, qui est caput Ecclesiæ, super inimicos ejus exaltavit, quum destructo mortis imperio, in suæ illummajestatis æqualitate

constituit, cui & dixit : *Sede à dextris meis, donec* *Ps. 105. a*
ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Christus itaque cum tota sua Ecclesia, sive quæ adhuc versatur in terris, sive quæ cum eo jam regnat in cælis, una persona est. Et sicut est una anima quæ diversa corporis membra vivificat, ita totam simul Ecclesiam unus Spiritus sanctus vegetat & illustrat. Sicut namque Christus, qui est caput Ecclesiæ, de Spiritu sancto conceptus est : sic sancta Ecclesia quæ corpus ejus est, eodem Spiritu sancto repletur ut vivat : ejus virtute firmatur, ut in unius fidei & charitatis compage subsistat. Unde dicit Apostolus : *Ex quo totum* *Col. 2. d*
corpus per nexus & conjunctiones subministratum & constructum crescit in augmentum Dei. Istud est corpus, extra quod non vivificat spiritus. Unde dicit
Tract. 26. in Ioann.
beatus Augustinus : *Si vis vivere de spiritu Christi,* B
esto in corpore Christi. De hoc spiritu non vivit hæreticus, non vivit schismaticus, non vivit excommunicatus : non enim sunt de corpore. Ecclesia autem spiritum vivificantem habet, quia capiti suo Christo inseparabiliter adhæret. Scriptum est enim : *Qui adhæret Domino, unus spiritus est cum eo.* Pro membris itaque orat caput in hoc Psalmo, ut corporis s
orationem Deus Pater exaudiat, & ut ejus clamor ad divinæ majestatis aures ascendat. Quotidie enim orat Christus pro Ecclesia, de quo testatur Apostolus Paulus : Quia *sedens ad dexteram Patris interpellat pro nobis.* Denique & ipse est propitiatio pro
Rom. 8. g
1. Ioan. 2. a
peccatis nostris. Potest autem hæc oratio unicuique convenire fideli, qui à Deo postulat in bono perseverantiam, & tam sancti desiderij, quàm etiam irremissæ operationis emittit clamorem. Clamor autem C
aliquando in bona, aliquando in mala significatione accipitur. Clamat enim justus, cùm operatur justitiam ex desiderio : clamat & impius, cùm peccatum adjungit peccato. Clamabat Moyses cùm populum de Ægyptiaca servitute liberatum, ad terram promissionis per desertum deduceret. Clamabat & populus Gomorrhæus, cùm ex frequentissima peccati perpetratione Deum ad iracundiam provocaret. Denique & Moysi tacenti dictum est à Domino : *Quid*
Exod. 14.
clamas ad me? Et de illis ait Dominus : *Clamor So-*
Gen. 18. e
domorum & Gomorrhæorum ascendit ad me. Unde quidam nos admonet, dicens : *Auferatur clamor de medio vestrum.* Hic autem pro irremissa operatione clamor accipitur, cùm dicitur : [*Clamor meus ad te veniat.*] Notandum verò est quòd cùm præmisisset, D
[*Exaudi orationem meam;*] statim adjecit : [*Et clamor meus ad te veniat.*] Illi enim à Domino exaudiri merentur, qui divini zelo amoris accensi, omnia quæ possunt bona operantur. Nam qui perversis actionibus assuetus, operibus iniquitatis invigilat, nequaquam dignus est exauditione cùm orat.
Mat. 7. c
Hinc namque per semetipsam Veritas ait : *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum.* Si volumus igitur ut ad aures Dei nostra perveniat oratio, studeamus necesse est, ut ab omni admixtione pravitatis nostra mundetur operatio, ut possimus Deo cum Propheta dicere : [*Clamor meus ad te veniat.*]

II. *Non avertas faciem tuam à me : in quacumque die tribulor, inclina ad me aurem tuam.* E

Ad similitudinem dominorum dictum est, qui cùm pro alicujus suorum culpa graviter offenduntur, solent eum à conspectu suo expellere, & à familiarium assistentium collegio separare, à supplicante faciem avertere, roganti veniam denegare. Deus verò licet quum superbiendo ab eo avertimur, à nobis per justitiam avertatur : tamen quum humiliati ad eum convertimur, ad nos per misericordiam converti non dedignatur. Ipse est enim
Zach. 1. a
qui dicit : *Convertimini ad me, & ego convertar ad* *vos.* Et iterum : *Si impius egerit pœnitentiam de omnibus peccatis suis quæ operatus est, & fecerit judicium & justitiam, vita vivet, & non morietur : omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor; & in justitia sua quam operatus est, vivet.* *Ezech. 18. g*
Ecce patet nobis sinus misericordiæ Dei. Quare misericordiam Dei à nobis excludimus? quare vocationem ejus audire dissimulamus? Non enim solùm à conversis non avertitur, sed etiam aversos ut convertantur, hortatur. Hinc est enim quòd per Prophetam dicit : *Si dimiserit vir uxorem suam, & illa recedens duxerit virum alium, numquid revertetur ad eam ultra? numquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus tuis multis, tamen revertere ad me, dicit Dominus.* *Hier. 3. a*
Mulieris derelictæ & fornicantis similitudinem adducit, ut ejus cognoscamus pietatem, & sciamus eò nos illum gravius offendere, quò non cessat nos etiam post delictum vocare. Hæc autem vocationis Dei clementia à parte exprimitur, cùm homini aversor
alium Prophetam dicitur : *Et erunt oculi tui* *Isai. 30. e*
videntes præceptorem tuum, & aures tuæ audient vocem post tergum monentis. Illis enim coràm positus verba Dei percipit, qui antequam peccatum perficiat, voluntatis ejus præcepta cognoscit. Quasi enim adhuc ante faciem ejus stare, est necdum eum peccando contemnere. Ceterum si abjecto timore Dei iniquitatem operari cœperit, quasi tergum in faciem ejus mittit. Sed & post tergum subsequens Deus abscedentem admonet, quia etiam nequitia perpetrata ad se eum reverti persuadet. Audiamus ergo vocem post tergum monentis, & ad invitantem nos Deum, saltem post peccata revertamur : ut si justitiam vindicantis formidare negligimus, saltem vocantis & miserentis pietatem erubescamus. [*In quacumque die tribulor inclina ad me aurem tuam.*] Ecce jam caput nostrum sedet à dextris Dei & tamen se dicit tribulari. Ubi ergo tribulatur nisi in corpore? Nam quòd in corpore tribuletur, manifestò ostendit quum Saulo persecutori dixit : *Saule Saule quid me persequeris?* Et Petro ait : *Venio* *Act. 9. a*
Romam iterum crucifigi. Qui enim in seipso jampridem crucifixus fuerat, in Petro iterum se crucifigendum dicebat. Quamvis sit in electorum cordibus
alia tribulatio, quam in eis generat continua
entiæ amaritudo. Qui enim mala quæ commisit, ante mentis oculos congerens, pro singulis quibuscumque compungitur, in arcano cordis magna & amara doloris & metus anxietate contribulatur. Solent namque electi viri, ad ea quorum sibi sunt conscij peccata, mentis intuitum reducere, & modis eorum cauta singulatim consideratione perspectis, singula quæque deflere; ut hoc modo cordis sui præparent habitaculum, dum per unumquodque erroris sui deplorant excessum. Hinc namque
Hieremias ait : *Divisiones aquarum deduxit oculus* *Thren. 3. f*
eus. Divisas quippe aquas ex oculis deducere, est dispertitas lacrymas unicuique peccato tribuere, & ini
atis gaudia satisfactionis doloribus compensa
quatenus dum nunc hujus, nunc illius delicti
noria mens acriùs tangitur, simul de omnibus
ngulis commota purgetur. Quod verò ait : [*Inclina ad me aurem tuam;*] tale est, quasi dicat : Aeger sum, non possum me erigere ad te, quia non est hominis dirigere viam su
. Sed tu more fidelis medici, inclina ad me au
n tuam. Inclina aurem, quia ego non erigo cer
em. Scio enim quia si me erexero, longiùs discedis; si humiliavero, propius accedis. Sicut enim humiliato appropinquas, ita te ab elato elongas. Ideo ergo tribulor, ut ad me inclines aurem tuam.

In quacumque die invocavero te, velociter exaudi me. III.

Non jam terrenus terrena desidero, sed à prima

captivitate liberatus, cælestia concupisco. Exaudi ergo me orantem non pro divitiis sæculi, non pro gloria temporali, non pro fecunditate pignorum, non pro morte inimicorum. Velociter autem exau-
Isai.58.c di, ut in me adimpleas quod dixisti: *Adhuc loquente te, dicam: Ecce adsum.* Multi vocant Deum, sed non invocant; quia labiis tantummodo, non cordis affectu orare procurant. Qui verò Deum toto corde desiderat, confidenter clamat: [*In quacumque die invocavero te, velociter exaudi me.*] In die invocat, qui in mentis puritate Deum exorat. Cujus justitia, cùm vias suas Domino revelaverit, si-
Ps.36.a cut lumen educitur, *& judicium*, sicut ait Propheta, *tamquam meridies illustratur.* Unde & scriptum
Sap.1.a est: *Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum.* Cordis enim simplicitas dies est, quam fraus non obnubilat, non obtenebrat mendacium, non obscurat invidia, non obfuscat dolus: quam lux veritatis illuminat, præsentiæ divinæ cla-
Pro.3.d ritas illustrat. Scriptum est enim: *Cum simplicibus sermocinatio ejus.* Deo autem sermocinari, est per suæ præsentiæ illuminationem humanis mentibus voluntatis suæ arcana revelare. Cum simplicibus igitur Deus sermocinari dicitur, quia illorum mentes de arcanis cælestibus suæ inspirationis claritate illuminat, quos nulla caligo duplicitatis obumbrat.
Ps.5.b Quò contrà de non simplicibus dicitur: *Virum sanguinum & dolosum abominabitur Dominus.* Et Salo-
Sap.1.b mon ait: *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu.* Constat ergo quia istos inhabitando illuminat, illos recedendo excæcat.

IV. *Quia defecerunt sicut fumus dies mei, & ossa mea sicut cremium aruerunt.*

Spectat hoc ad id quod dixit: [*Velociter exaudi me.*] Quasi diceret: Opus est ut velociter me exaudias, quia dies mei defecerunt, videlicet ad defectum velut fumus devenerunt. Per dies suos hîc vult intelligi omne tempus, quo mandata Dei postposuit, & funestis perituraram rerum accensus desideriis, sibi non Deo militans carnaliter vixit. Habet enim in hac vita diem suum anima perversa, quæ transitorio gaudet in tempore, & lethifera carnalis delectationis perfruitur jucunditate. Hinc est quod Salvator noster prævaricatrici Hierusalem, destrue-
Luc.19.g tionis suæ justum excidium comminans, ait: *Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi.* Diem etenim suam ille tunc populus habebat; quia in rerum labentium opulentia confidens, quiete & successu gaudebat. Quorum nimirum oculos prosperitas clauserat; ut nec visitationis suæ tempus cognoscerent, nec imminentium malorum contritionem viderent. Sicut enim cordis oculos flagella aperiunt; sic mentis aciem aliquoties successus prosperi retundunt; adeo ut seipsam mens cognoscere non valeat, quam prosperitatis mundanæ oblectatio captivat.
Pro.1.d Hinc namque Salomon ait: *Aversio parvulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet eos.* Israeliticum ergo populum prosperitas perdidit, cujus in die sua oculos ne futuri excidij vastitatem cognoscerent, clausit. Hæc est dies, de qua Hieremias
Hier.17.c ait: *Diem hominis non desideravi.* Dicat & fidelis anima: [*Defecerunt sicut fumus dies mei.*] Fumus, sicut est omnibus notum, in altum quidem se in primis erigit, sed citò deficiens, quasi non fuerit evanescit. Sic nimirum sic humana superbia cùm rerum opulentia intumescens se in altum extulerit, à statu
Luc.14. suæ celsitudinis corruens, ad ima ruit. Hinc namque per semetipsam Veritas ait: *Omnis qui se exaltat, humiliabitur; & qui se humiliat, exaltabitur.*
Ps.30. d Hinc per Prophetam scriptum est: *Vidi impium superexaltatum & elevatum sicut cedros Libani: & transivi, & ecce non erat: quæsivi eum, & non est in-*

A *ventus locus ejus.* Qua in re pensandum est, perversorum potentia qualiter destruitur, quorum nec locus quidem post modicum invenitur. Sequitur: [*Et ossa mea sicut cremium aruerunt.*] Per ossa, rationem & intelligentiam possumus accipere: quæ quasi sicca remanent, dum factorum & virtutum pinguedinem non habent. De qua profectò pinguedine dicit Propheta: *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima* Ps.62.a
mea. Vel per ossa, fortiores qui sunt in Ecclesia, accipimus: quia sicut per ossa corpus nostrum vegetatur, ita per illos corpus Christi, quod est Ecclesia, regitur & sustentatur. Habet enim & corpus Christi carnem suam, infirmos scilicet, virtutum carentes fortitudine, qui perfectorum indigent sustentatione. De hac carne in persona Christi rectè per Job dicitur: *Pelli meæ, consumptis carnibus, adhæsit os* Iob.19.b
B *meum.* Quod nimirum in passione Christi impletum est, quando discipulis fugientibus mulieres steterunt, & usque ad crucem secutæ sunt Scimus enim Luc.23.g
quia in corpore hominis pellis exteriùs eminet, caro verò ossibus introrsus adhæret. Pelli ergo consumptis carnibus os Christi adhæret, quia fugientibus & dubitantibus Apostolis, qui ei familiarius adstiterant, mulieres quæ quasi remotiores esse videbantur, nec à cruce suspensi, nec à sepulti monumento discedebant. Quia verò sancti viri imperfectis delinquentibus condolent, & eorum infirmitati compatiuntur, rectè nunc dicitur: [*Ossa mea sicut cremium aruerunt.*] Quod evidenter ostendemus, si unum exemplum ad medium deducamus. Videamus unum de ossibus Christi quomodo cum infirmantibus infirmetur, cum dolentibus doleat, cum
C arescentibus arescat. Ait enim: *Quis infirmatur, &* 2.Cor.11.
ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror? g
Vides quo modo omnium in se infirmitates transtulerat, omnium casus velut proprios deflebat. Ideoque ait: *Vt lugeam omnes qui peccaverunt, & non* 2. Cor.
egerunt pœnitentiam. Denique & omnibus omnia 12.g
factus est, ut omnes lucrifaceret. Ossa ergo sicut cre- 1. Cor.9.
mium consumpto adipe arent, cùm perfecti quique d
carnalium infirmitatibus condolent, & se quasi spiritali pinguedine æstimant vacuos, dum illos aspiciunt virtutum auxiliis destitutos. Cujus infelicitatis causam manifestè aperit, cùm subjungit.

V. *Percussus sum ut fœnum, & aruit cor meum: quia oblitus sum comedere panem meum.*

D Scriptum est in Isaia: *Omnis caro fœnum, & omnis* Isai.40.
gloria ejus quasi flos agri. Et rursum: *Verè fœnum est* b
populus. Homo namque fœno comparabilis est; quia Ibid.
per nativitatem viret in carne, per juventutem candescit in flore, per mortem aret in pulvere. Ipse est enim, Job attestante, *qui quasi flos egreditur &* Iob.14.a
conteritur. Hæc autem mors & contritio, quæ ad omnes homines ex justæ damnationis sententia pervenit, ex primi hominis peccato descendit. Unde & Apostolus ait: *Per primum hominem peccatum intra-* Rom.5.b
vit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines
mors pertransiit. Homo ergo qui si in creatoris obe-
dientia perstitisset, posset in æternum vivere, propter inobedientiæ culpam percussus est mortalitate.
E De qua nimirum percussione in hoc loco dicitur: [*Percussus sum ut fœnum, & aruit cor meum.*] Quia ergo primus homo peccando in mortem incidit, propagata generis humani successio à rationis intimæ viriditate consequenter exaruit. Quare autem cor humanum ab illo aruit virore in quo conditum fuit, subdendo manifestat, ait enim: [*Quia oblitus sum comedere panem meum.*] Panem suum in paradiso primus homo conditus habuit, quamdiu inconcusso mentis vestigio conditoris sui præcepta servavit. Panis autem ejus fuit visionis divinæ delectatio, verbi Dei satietas, internæ quietis gaudium, lucis inaccessibilis splendor, sapientiæ refectio, Angelorum

societas, amor Dei, jubilum spiritus, contempla- A
tionis suavitas, collocutionis desiderium, securitas
mentis, præsentia creatoris. Quem panem tunc pro-
Gen.3.b fectò perdidit, cùm serpentis suggestioni consensit.
Tangens enim vetitum, oblitus est præceptum. Un-
de factum est ut qui tenebat arcem beatitudinum, in
lacum incideret miseriarum: & qui intimæ reficie-
batur suavitate dulcedinis, panem postmodum man-
ducaret doloris. Quicumque ergo illius portat ima-
ginem, factus de terra terrenus, panem suum come-
dere obliviscitur; quia terrenæ voluptatis captus il-
lecebris, in verbo Dei non delectatur. Panis etenim
noster, verbum Dei est. Hinc namque per semetip-
Mat.4.a sam Veritas ait: *Non in solo pane vivit homo, sed*
in omni verbo quod procedit de ore Dei. Sequatur er-
go oblivionem commemoratio, & esuriem refectio
Ioan.6.d comitetur: ut panem illum qui de cælo descendit, B
manducantes, & pœnam evadamus mortis perpe-
tuæ, & vitæ participemus æternæ, sicut Dominus
Ibid. ait in Evangelio: *Si quis manducaverit ex hoc pane,*
vivet in æternum.

VI. *A voce gemitus mei adhæsit os meum carni meæ.*

Arescente corde propter panis & vini inopiam &
oblivionem, vox gemitus emittitur: quia ubi à desi-
derio vitæ æternæ defecerit intentio, consequenter
de corde procedit malarum cogitationum vocifera-
tio. In qua nimirum os adhæret carni, si ratio subi-
gitur delectationi. Quæ nimirum vox gemitus di-
citur, quia per eam ad tristitiam pervenitur. Aut C
enim in hac vita generat dolorem pœnitentiæ, aut
Gen.3.a in futuro cruciatum parit vindictæ. Possumus quo-
que per vocem gemitus, vocem serpentis accipere,
quia primis hominibus ut de interdicto gustarent
persuasit, eosque deos futuros fraudis suæ dolositate
promisit. Illa est enim vox gemitus, per quam om-
nes peccavimus, per quam mortales & passibiles fa-
cti sumus: vox per quam à cælestibus gaudiis cecidi-
mus, & in felle lacrymarum exulamus. Per hanc
vocem os carni adhæsit, quia Adam Evæ consensit.
Habet in se unusquisque Adam & Evam. Sicut enim
in illa prima hominis transgressione suggessit ser-
pens, delectata est Eva, consensit Adam: sic &
quotidie fieri videmus, dum suggerit diabolus, de-
lectatur caro, consentit spiritus. Nos quippe cùm D
tentamur, plerumque in delectationem, aut etiam
in consensum labimur. Sicut autem peccatum illud
subsecuta est mors, sic & peccato consentiens mori-
tur anima: quia à vita sua, quæ Deus est, separatur.
Mortui enim sumus, quando implemur ossibus mor-
tuorum. Mortuus est sermo malus, qui ex ore no-
Ps.5.e stro procedit. Scriptum namque est: *Sepulcrum pa-*
tens est guttur eorum. Habemus autem portas, per
quas mortui efferimur, corporis videlicet sensus, de
Ps.9.c quibus ait Propheta: *Qui exaltas me de portis mor-*
tis. Hæ sunt enim portæ, per quas mors ingreditur,
& per quas mortuus effertur. Nam quòd per illas
mors ingrediatur, testatur alius Propheta, qui ait:
Hier.9.f *Intravit mors per fenestras nostras.* Qui enim vidit
Mat.5.d mulierem ad concupiscendum eam, mortem per E
oculorum fenestras admisit. Qui verò seminat inter
fratres discordias, & iniquitatem in excelso loqui-
tur, per oris portam mortuus effertur. Et quidem
mihi hoc significare videtur juvenis extra civitatis
Luc.7.b portam delatus, quem suscitavit Jesus. Signat enim
hominem delectatione mortuum, & per pravi ope-
ris judicia jam extra portas perlatum. Obsecro Do-
mine Jesu, ut cunctas meæ civitatis portas justitiæ
facias, ut ingressus in eas confiteat nomini tuo, tuæ-
que majestati, cum justis per eas intrantibus, ut
mors ibi aditus ingressum non habeat, passio non
dominetur, sed occupet salus muros ejus, & portas
illius laudatio.

Similis factus sum pelicano solitudinis, & factus sum sicut nycticorax in domicilio. VII.

Pelicanus avis est amans solitudinem, in qua ve-
nenatis animalibus vescitur: & ideo per eam pec-
cator designatur, qui in deserto hujus mundi corde
habitans, ærumnosis istius vitæ captus illecebris,
veneno delectatur diabolicæ persuasionis. Nyctico-
rax, qui alio nomine bubo dicitur, in dirutarum
domuum ædibus moratur. Solet autem nocte can-
tum cantare: per quod notantur hi, qui in tenebro-
so tripudiant opere, & in mentium suarum exultant
destructione. Sed quia sagena Ecclesiæ missa in ma-
Mat.13.f re præsentis sæculi, non solùm malos pisces colligit,
sed etiam bonos trahit, rectè nunc dicitur:

Vigilavi, & factus sum sicut passer solitarius in tecto. VIII.

Vigilat qui ad aspectum veri luminis mentis ocu-
los apertos tenet. Vigilat qui servat operando quod
credit, sicut scriptum est: *Beatus qui vigilat & cu-* Apoc.16.
stodit vestimenta sua. Vestimentum tuum, fides tua c
est: vestimentum tuum, operatio tua est. Custodi
ergo, ne diripiant alieni laborem tuum: ne denude-
ris, & appareat ignominia tua. Esto sicut passer so-
litarius in tecto. Per passerem quæ cauta & querula
avis est, & in domibus nidificat, rectè homo intel-
ligitur, qui in excelsis habitans, & solitudinem in-
colens, pro peccatis suis clamare non cessat. Pru-
dentis enim & circumspecti viri est, in alto nidum
ponere, & pro peccatis plorare, & solitudinem in-
habitare: quatenus in opere terrena non appetat, &
in lamentis veniam acquirat, & in habitatione ina-
nium strepitus cogitationum effugiat, ut possit dice-
re cum Propheta: *Elongavi fugiens, & mansi in so-* Ps.54.b
litudine. Vel etiam caput nostrum, pelicanus fuit
solitudinis, quando natus est in Judæa, quæ erat
sola civitas plena populo, prophetis videlicet & ju- Thr.1.d
stis orbata, & Spiritus sancti virtute destituta. Ny-
cticorax extitit, quando his qui in tenebris erant,
regnum Dei evangelizavit. De illo namque scri-
ptum est: *Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non* Ioan.1.a
comprehenderunt. Si enim cognovissent, numquam 1.Cor.2.
Dominum gloriæ crucifixissent. Per domicilium Ju- b
dæos intelligimus, qui ex parte diruti erant, & ex
parte stare videbantur, pro eo quòd circumcisionem
tenentes, Legem & Prophetas habebant, sed in
eum quem Prophetæ in carne venturum prædixe-
rant, nequaquam credebant. Stabant quidem in eis
parietes carnalis observantiæ, sed corruerat tectum
fidei & disciplinæ. Occiderunt ergo vitam mortui,
& lucem tenebræ extinxerunt. Sed quid ultrà fece-
rit audiamus: [*Vigilavi, & factus sum sicut passer*
solitarius in tecto.] Vigilavit, quia à mortuis resur-
rexit. Qui enim dormivit in morte, vigilavit in re-
surrectione. Hinc namque ait: *Ego dormivi & som-* Ps.3.a
num cepi, & resurrexi. Hinc Jacob in benedictione Gen.49.
ait: *Catulus leonis Juda, ad prædam fili mi ascendisti,* b
requiescens accubuisti ut leo, & quasi leæna: quis sus-
citabit eum? Quis est iste catulus leonis, nisi ille de
quo in Apocalypsi ad Joannem dicitur: *Vicit leo de* Apoc.5.b
tribu Juda? Qui ad prædam ascendit; quia fortem Luc.11.c
armatum fortior superveniens expugnavit. Arma
ejus abstulit; quia jure illo quod in hominibus ha-
bere videbatur, eum privavit. Ille enim dum ambiit
illicita, perdidit acquisita. Spolia quoque ejus dis-
tribuit; quia vasa iræ fecit vasa misericordiæ. Hinc Rom.9.e
ergo leo requiescens accubuit; quia mortem sponte
subivit. Sed nullus eum suscitavit; quia per divinita-
tis suæ potentiam ipse à mortuis resurrexit. Et quia
post resurrectionem suam in cælum ascendit, rectè
cùm præmisisset, [*Vigilavi*;] subjecit: [*Et factus*
sum sicut passer solitarius in tecto.] Quia solus inter

mortuos

mortuos liber, eum Patre regnat in cælo. Unde &
Ioan 3.b ait: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis qui est in cælo.* Ferunt philosophi quod pelicanus filios suos statim ut nati sunt, interficit: postea verò per triduum multo dolore se afficit, eisque quodammodo naturæ affectum ostendit. Postea verò mater seipsam vulnerat, eosque sanguine suo resuscitat. Quis verò pater noster & mater, nisi mediator Dei & hominum homo Chri-
1. Tim. 2. b stus Jesus? qui occidit in nobis omnem iniquitatem, ut meliorem inveniamus resurrectionem, sicut ipse ait: *Ego occidam, & ego vivere faciam.* Et
Deut. 32. f Os. 6. a de eo per Prophetam scriptum est: *Vivificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos.* Clamat adhuc in solitudine caput nostrum vel membrum ejus, cùm eos vocat, qui nondum agnoverunt veritatem. Clamat in domicilio, dum eos ad pœnitentiam qui ceciderunt invitat. Clamat in tecto, cùm admonet ut foras mittamus timorem. Unde in
Mat. 10. c Evangelio discipulis ait: *Quæ in aure auditis, prædicate super tecta.*

IX. *Tota die exprobrabant mihi inimici mei: & qui laudabant me, adversum me jurabant.*

Luc. 19. b Quid iniquius? Venerat Filius hominis quærere & salvum facere quod perierat. Venerat inquam, ut auferret gemitum dolentium, ut reconciliaret nos Deo: sed Judæi, quos iniquitatis suæ caligo cæcaverat, pro bonis mala retribuentes, illum quasi hostem oderant, eique maledictionis convicia ex-
Ioan. 8. f probrantes inferebant, cùm dicerent: *Dæmonium habes*, & cetera insaniæ deliramenta quæ Evangeliorum liber continet. Qui etsi ei aliquando extrinsecus blandirentur, intrinsecus sæviebant, sicut hi
Mat. 22. b qui eum capere in sermone volentes dicebant: *Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliquo.* Magistrum eum vocabant, qui venerant non discendi intentione, sed nocendi cupiditate. Nam quòd ita se res habeat, Veritas manifestat, cùm tentatores eos & hypocritas vocat. Quasi ergo adversum eum juravent, qui ex consilio contra eum mendacia confingebant. Toto etiam vitæ hujus tempore veritatis inimici Ecclesiæ Dei exprobrant, cùm eam hæretica pravitate, aut morum dissimilitudine impugnant. Plerique autem in causa Dei subdolè & fallaciter intendentes, & esse in corpore Christi simulant, & pacem Ecclesiæ Dei occulta machinatione perturbant. De quibus profectò hic dicitur: [*Qui laudabant me, adversum me jurabant.*] *Hi sunt qui ve-*
Mat. 7. e *niunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Qui in verbis quidem socialem videntur habere mansuetudinem, in corde verò hostilem gestant furorem. Talis erat ille Simon magus ab Apostolis baptizatus, sed postea ab Apostolorum principe propter nefandæ venalitatis ambitio-
Act. 8. d nem reprobatus. Unde & dictum est ei: *Non est tibi pars in sermone isto.* Dum enim Spiritus sancti gratiam pretio comparare voluit, à doctrina Christi miser se alienavit. Ipse namque præceperat, di-
Mat. 10. cens: *Gratis accepistis, gratis date.* Hæc est inquam hæresis, quæ ipsa nascentis Ecclesiæ rudimenta tentavit, & ante alias hæreses prima apparuit. Cujus erroris væsania licet ex tunc damnata fuerit, postea tamen in Ecclesia germine pestifero pullulavit. Nostris verò maximè temporibus malitiæ suæ virus exercuit: & totius Ecclesiæ pacem schismatica infestatione turbavit. Concitavit enim adversus Ecclesiam Dei non solùm innumerabilem populi multitudinem, verùm etiam regiam, si fas est dicere, potestatem. Nulla enim ratio sinit, ut inter Reges habeatur, qui destruit potiùs quàm regat imperium; & quotcumque habere potest perversitatis suæ so-

A cios, eos à consortio Christi efficit alienos. Qui turpissimi lucri cupiditate illectus, sponsam Christi captivam cupit abducere, & passionis Dominicæ sacramentum ausu temerario contendit evacuare. Ecclesiam quippe, quam sui sanguinis pretio redemptam Salvator noster voluit esse liberam, hanc iste, potestatis regiæ jura transcendens, facere conatur ancillam. Quantò melius foret sibi, dominam suam esse agnoscere, eique religiosorum Principum exemplo, devotionis obsequium exhibere; nec contra Deum fastum extendere dominationis, à quo suæ dominium accepit potestatis. Ipse est enim qui ait: *Per me reges regnant.* Sed immensæ cæcatus cupidi- *Pro. 8. b*
tatis caligine, & divino ut patet, ingratus beneficio, & contra Deum fastuosus, terminos quos
B posuerunt patres nostri, contempto divino timore transgreditur, & contra catholicam veritatem suæ furore tyrannidis efferatur. Intantum autem suæ temeritatem extendit væsaniæ, ut caput omnium Ecclesiarum Romanam Ecclesiam sibi vindicet, & in domina gentium terrenæ jus potestatis usurpet. Quod omnino ille fieri prohibuit, qui hanc beato Petro Apostolo specialiter commisit, dicens: *Tibi* *Mat. 16.*
dabo Ecclesiam meam. Obstruatur ergo os loquen- *c*
tium iniqua, & omnis hæreticorum acies obmutescat: quia nullas vires habet mendacium, quod ipsius voce veritatis invenitur destructum. Sequitur:

X. *Quia cinerem tamquam panem manducabam: & poculum meum cum fletu miscebam:*

Ex hoc maximè Scribæ & Pharisæi Redemptorem nostrum criminabantur, quia publicanos & peccatores non solùm non respuebat, sed etiam cum illis in cibo & potu communicabat. Unde quidam *Mat. 9. b*
eorum indignè ferentes dicebant: *Quare cum publicanis & peccatoribus manducat & bibit magister vester?* Sed ille qui non justos, sed peccatores vocare *Ibid.*
venerat, quid dicebat? *Non est opus sanis medicus, sed malè habentibus.* O immensam Dei clementiam! O inæstimabilem gratiæ charitatem! Illos volebat curare, qui salutem nolebant habere, qui adversus salutem suam armati, & phreneticorum more medicum incusantes, volebant potiùs ex infirmitate mortem incurrere, quàm vitam ex salute invenire.
D Sed cineres Redemptor noster manducabat, quando in corpus suum eos trajiciebat. Cineres namque erant; quia dum principem tenebrarum magis quàm auctorem sequerentur luminis, in eorum cordibus quasi extinctus fuerat divini prorsus ignis amoris. Cineres inquam erant, videlicet nullo apti usui, & sine charitatis glutino omnino dissoluti. Quis non has miretur misericordiæ Dei divitias? Quis jam de remissione peccatorum desperet? Quis non credet se si convertatur, veniam consequi, cùm audiat etiam incredulos tanta benignitate admitti? Unde ait Apostolus: *Si enim cùm inimici essemus, reconciliati* *Rom. 5. b*
sumus Deo per mortem Filij ejus, multò magis reconciliati salvi erimus ab ira per ipsum. Quia ergo Re-
E demptor noster in mundum veniens, vasa iræ fecit vasa misericordiæ, & omnibus ad se venientibus pietatis suæ signum aperuit, rectè nunc dicit: [*Quia cinerem tamquam panem manducabam, & poculum meum cum fletu miscebam.*] Quæ autem esuries ejus, vel sitis fuerit, ipse evidenter ostendit, cùm ait: *Meus cibus est ut faciam voluntatem Patris mei, qui* *Ioan. 4. b*
misit me. Et iterum: *Me oportet operari opera Patris* *Ioan. 9. a*
mei, qui me misit, donec dies est: venit nox quando nemo operari potest. Quæ sunt hæc Patris opera, quæ in die dicit & non in nocte operanda, nisi salutifera agri intellectualis cultura? Ipse est enim homo *Mat. 13. c*
qui seminavit bonum semen in agro suo: ad cujus *Mat. 9. d*
culturam postea operarios destinabat, cùm diceret:

Luc. 8.b *Messis quidem multa, operarij autem pauci. Rogate* A *ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.* Quis sit ergo iste ager, ipse ostendit, cùm agrum mundum, & semen dixit esse verbum Dei. Seminavit ergo ut meteret, messuit ut manducaret. Hujus agri fructum quotidie colligit, & quasi eo pascitur, cùm electorum profectibus delectatur. Unde sponsus in Canticis canticorum dicit: Cant. 5. a *Comedi favum cum melle meo.* Habet iste homo & vineam, sanctam videlicet Ecclesiam, ad quam excolendam primo mane operarios misit, & postea singulis quibusque temporibus mittere non cessavit. Patet ergo quia sicut agrum excoluit ut comedat, ita vineam plantavit ut bibat. Bona vinea, quę uvarum decorata coloribus, & dilectionis ac perseverantiæ palmitibus propagata, Regi omnium suavem in fructibus suis haustum præbet. Bona inquam vinea, quæ potest dicere: *Vinea sui pacifico, in ea quæ habet populos.* Quæ est illa quæ habet populos, nisi sancta Ecclesia per totum orbem diffusa? Illa namque habet populos, quia ex omni parte terrarum rectè credentes continet. In hac ergo solummodo electus quisque vinea efficitur; quia nullum aliquando fructum ferre poterit, qui ab unitate Ecclesiæ discedit. Eò enim Deo poculum subtrahit, quò hæreticorum ineptæ garrulitati consentit. Quid enim sitit Deus, nisi fidem nostram? Unde & à muliere Samaritana quæsivit bibere, de cujus eum non legimus aqua bibisse: sed spiritalem potum ei mulier obtulit, cùm mundi eum salvatorem agnovit. In cruce quoque positus sitiebat, & pœnitentiam peccantium, & fidem exoptabat perfidorum. Sed vinea Domini sabaoth in patribus à Deo plantata, & doctrinæ aratro & verbi ligonibus per manus Prophetarum exculta, novissimè in amaritudinem versa, dum ei vinum lætitiæ ferre debuit, feralis invidiæ acetum porrexit. Plerumque etenim bonum vinum corrumpitur, & in acetum mutatur. Quia ergo ille populus & in patribus sanctus, & in filiis nequam extitit; quasi primò vinum, postmodum verò acetum fuit. Fuerunt tamen aliqui etiam inter illos, qui hunc omnium salvatorem crediderunt: fuerunt & qui de peccatorum profundo ad misericordiarum se patrem levaverunt. Quis enim pluribus aut majoribus criminibus umquam obligatus extitit, quàm mulier illa peccatrix, de qua septem, ut ait Evangelista, dæmonia ejecit? Nam & Zachæus publicanis & raptoribus publicanus ipse & raptor præfuit, & tamen ad ipsius hospitium Dei Filius divertit. Sed & Simon indignè tulit de admissione mulieris: & turbam murmuravit de hospitio peccatoris. Poculum namque fium cum fletu miscuerat, & ideo sibi inimicorum protervitas exprobrabat. Quod quotidie in Ecclesia fieri cernimus, cùm peccatores pro peccatis suis plangentes, Christum indui, & ad ipsius intrare unitatem videmus. Vel certè poculum Deo cum fletu miscere, est alios ab exterioribus introrsus trahere, alios ab interioribus exteriùs jactare. Scimus enim, quia potus ab exterioribus interiùs trahitur, fletus ab interiori exteriùs derivatur. Quia ergo conditor noster occulta nostra examinat, & non solùm opera, verùm etiam intentiones radicitus pensat, occulto ejus judicio fit, ut quosdam qui in oculis hominum justi esse videntur, reprobet; quosdam criminibus reos per pœnitentiam correctos salvet. Et cùm juxta Apostoli sententiam, neque volentis, neque currentis, sed miserentis sit Dei, alios qui corruerant, misericorditer erigit; alios qui stare videbantur, cadere justè permittit. Ex peccato namque primi parentis accepimus, ut nec in ipsa justitia stabiles esse possimus, sed aut contra Deum, nobis bonum quod facimus imputando, erigimur, aut contra proximos in superbiam levamur, unde & subditur:

Ioan. 4. a

Ioan. 19. e

Marc. 16. b
Luc. 19. a
Luc. 7. f
Luc. 19. b

Rom. 9. d

XI. *A facie iræ & indignationis tuæ, quia elevans allisisti me.*

Quia enim justæ damnationis sententiam primus homo peccando pertulit, quam postmodum nepotum successio consequenter incurrit; ideo Christus Jesus venit in mundum peccatores salvos facere, & ab ea qua tenebantur damnatione liberare. Ecclesia verò quæ corpus ejus est, cui claves regni cælorum tribuit, & ligandi atque solvendi potestatem dedit, ideo peccatores quotidie suscipit, quia illam iræ Dei sententiam agnoscit. Quia enim per faciem personam agnoscimus hominis, rectè per faciem iræ, damnationis intelligimus cognitionem. Nam quòd iram indignationis agnoscat, manifestè ostendit cùm subjungit: [*Quia elevans allisisti me.*] Creatis ceteris animalibus, homo præ cunctis elevatus fuit: B quia & libertate extitit arbitrij præditus, & rationis lumine illustratus. Cui etiam datum est ut non sicut cetera animantia terram semper aspiceret, sed ut ipso situ corporis cælos erectus videret: ut ex hoc quoque apertè cognosceret, quia & intentionem ad summa dirigere, & mentem deberet ad Deum levare. Nam & terror ejus & tremor omnibus animantibus incubuit, quia divina voce eis prælatus fuit. Mortem quoque nequaquam incurreret, si divinis præceptis obediens numquam peccaret. Sed conditoris sui mandata transgrediens, tantò graviùs corruit, quantò antequam caderet, altiùs stetit. Cadens igitur allisus est; quia peccare non metuens, & pro salute infirmitates pertulit, & pro vita mortem suscepit.

Dies mei sicut umbra declinaverunt: & ego C XII. *sicut fœnum arui.*

Gravis allisio, per quam lux in tenebras vertitur, & in ariditatem viror mutatur. Diem namque sicut umbram primus homo habuit, quando se à facie conditoris abscondit. Nam inter opaca nemorum latere voluit, ut ex hoc quoque patenter ostenderet quas cæcitatis umbras interiùs pertulisset. Si enim in umbra non esset, Deum esse localem non crederet, nec ab ejus oculis putaret se abscondi, à quo [illegible]et etiam cordis occulta videri. Quæsivit ergo [illegible]bram corporis, qui priùs incurrit umbram mentis. Dies namque ejus inclinata fuerat, & ideo illi lumen sapientiæ interiùs non fulgebat. Sol etenim dum inclinat, majores umbras efficit, & caloris sui magnitudinem paulatim subtrahit. Unde post meridiem Adam à Deo vocatus esse describitur, ut ab exterioribus agnoscamus quid interiùs gereretur. In meridie enim lux est purior, aër lympidior, æstus ferventior. Quasi ergo meridies in Adam pectore inerat, dum lumine divinæ contemplationis illustratus, amoris summi facibus ardebat. Sed hunc miser meridiem perdidit cùm peccavit. Ibi enim amoris refriguit incendium, caligavit claritas, defecit visio. Veniens autem in mundum lux vera Dei Filius hanc nobis claritatem reddidit, cùm cordis nostri tenebras præsentiæ suæ illuminatione fugavit. Unde scriptum est: *Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam.* Magna lux remissio peccatorum, donum gratiæ, intelligentiæ claritas, contemplationis gaudium, collatio virtutum. *Dedit* E *enim nobis*, ut ait Apostolus, *pignus Spiritus*: gustavimus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi superventuri. Hi sunt dies gratiæ, quos nobis contulit excellentia bonitatis Dei. In quibus si noctem nequitiæ contemnimus, ad cælestis regni hereditatem inoffenso itinere ambulamus. Hinc etenim Salvator ait: *Si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lucem hujus mundi videt.* Sed hi dies in nobis sicut umbra declinant, cùm peccatorum nostrorum nebulas propitiationi divinæ opponentes, & mentis patimur caliginem, & divinæ extinguimus charitatis ardorem. Scimus autem quia sole ad occasum vergente, umbræ crescunt donec nox veniat, & lu-

Gen. 3. b

Ibid.

Isai. 9. a

2. Cor. 1. b
Hebr. 6.

Ioan. 11. b

men omnino diei deficiat. Sic nimirum cùm in reproborum cordibus sol justitiæ occidere cœperit, cæcitatis umbra vehementer excrescit; adeo ut divino non illuminentur lumine, sed mortifera noctis involvantur obscuritate. Sequitur: [*Et ego sicut fœnum arui.*] Nemo est qui nesciat, quòd quantumlibet tenera aut delectabilis herba sit, si apposita falce succiditur, & coloris venustate confestim exuitur, & à radicis humore siccatur. Sic profectò quicumque per opera pravitatis à Deo recessit, necessariò à virtutis intimæ humore aresci. Hinc etenim Salvator discipulis ait: *Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso nisi manserit in vite, sic & vos nisi in me manseritis.* Nam etsi florere in hac vita peccatores plerumque videantur; ariditatem tamen suam in fine recognoscunt, dum simul amittunt & ridentis vitæ dulcedinem, & temporalis gloriæ dignitatem. In sapientiæ quippe suę vanitate confisi, dum sperant facilè sibi cuncta suppetere, arbitrantur utique se religionis virtute non egere. Et dum de inani sapientia se jactant, insipienter vivere nequaquam formidant. Et quia à veræ sapientiæ radice præcisi sunt, in stulta sua sapientia aruerunt. Qui si voluerint in ipsa sapientiæ vitalis radice revivisci, summopere studeant ad fontem vitæ mentis processu properare.

Ioan. 15. a

XIII. *Tu autem Domine in æternum permanes, & memoriale tuum in generatione & generationem.*

Spectat hoc ad id quod ait: [*Ego sicut fœnum arui.*] Quasi dicat: Qui diligens vanitatem, & sequens mendacium in æternitate & stabilitate persistere noluit, temporalis & instabilis factus, mortis ariditatem incurri. Sed tu Domine in æternum permanes. Hæc ergo est unica spes salutis meæ, ut tibi inhæream: ut sicut per me factus sum aridus, ita per te fiam æternus: & in te vivens mortem effugiam, à quo discedens perdidi vitam. Nos quoque scientes quia primus homo factus est de terra terrenus, secundus de cælo cælestis: sicut terreni imaginem portavimus, ita cælestis imaginem portemus, & cum eo unum efficiamur, qui resurgens à mortuis, jam non moritur, & mors illi ultrà non dominabitur. Ipse est enim qui factus est in spiritum vivificantem: cujus si membra fuerimus, quò caput nostrum præcessit, pariter ascendemus. Cujus ascensus spem ipse nobis contulit, qui ait: *Pater, volo ut ubi ego sum, & ipsi sint mecum.* Quòd si ab ejus separati fuerimus corpore, velut abscissa membra participatione carebimus vitæ, nec cum eo in cælum ascendemus. Cum eo ergo unum sumus, quia sicut ipse ait: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis qui est in cælo.* Et notandum quia non dixit, vivis, sed, permanes in æternum. Homo etiam si multo tempore vivat, non tamen uno die permanet: quia ut semper mutetur, ex conditione mortis habet. De quo quidam sapiens perhibet, dicens: *Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut umbra, & numquam in eodem statu permanet.* Deus verò qui solus verè æternus, verè immortalis est, in æternum permanet: quia in eo nihil est transitorium, nihil mutabile, nihil quod alienum sit à sempiterna ejus divinitate. [*Memoriale tuum in generatione & generationem.*] Quid magis memoriale in Deo, quàm misericordia? De illa namque scriptum est: *Miserationes ejus super omnia opera ejus.* Misericordia Domini ab æterno usque in æternum super timentes eum. Licet enim hominem mirabiliter condiderit, mirabiliùs tamen perditum per Filij sui mortem redemit. Hæc memorialis Dei misericordia in generatione & generationem permanet, quæ omnibus per temporum curricula viventibus usque in finem sæculi patet.

1. Cor 15. f

Rom 6. b

Ioan. 17. d

Ioan. 3. b

Iob. 14. a

Ps. 144.

Ps. 102.

Tu exurgens misereberis Sion, quia tempus miserendi ejus, quia venit tempus. XIV.

Si Sion ad litteram accipimus, Judæorum in hoc loco & Gentium vocationem notare valemus. Et videbitur hoc modo quasi præcedentis verbi expositio; ut cùm duas generationes nominat, qualiter in generatione & generationem misericordia Dei sit permansura ostendat. Ait ergo: [*Tu exurgens misereberis Sion.*] Per Filium Deus Pater exurrexit; quia qui antea non cognoscebatur, per eum in hominum notitiam venit. Unde & Verbum Patris & splendor dicitur; quia per eum & voluntas Dei agnoscitur, & ipsa divinitatis essentia declaratur. Sion verò, id est, Judaici populi misertus est, quando de eorum progenie nasci voluit, & priùs eos ad fidem vocavit. [*Tempus miserendi,*] tempus plenitudinis intellige; quia juxta Apostoli sententiam, *ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum natum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui erant sub lege redimeret.* Quòd verò ait: [*Quia venit tempus;*] tempus nimirum gratiæ vult intelligi, de quo Dominus per Prophetam dicit: *Tempore accepto exaudivi te, & in die salutis adjuvi te.* Quod exponens Apostolus, ait: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.*

Hebr. 1. a

Gal. 4. a

Isai. 49. c

2. Cor. 6. a

Quoniam placuerunt servis tuis lapides ejus, & terræ ejus miserebuntur. XV.

Per lapides Sion, Apostolos intelligere possumus, qui de Judaïco nati populo, Ecclesiam demum ex seipsis ædificaverunt. Qui profectò lapides servis Dei placuerunt, cùm quales futuri essent, Prophetæ per spiritum viderunt. Nisi enim Prophetis Apostoli placuissent, nequaquam de eis Isaias diceret: *Qui sunt isti qui ut nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas?* Et iterum: *Quàm speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona?* Qui sunt pacem evangelizantes, nisi Apostoli Christum prædicantes? *Ipse est enim pax nostra,* ut ait Apostolus, *qui fecit utraque unum.* Unde etiam ipso nato, hominibus pacem redditam Angeli pastoribus nunciaverunt, quam postea Apostoli omnibus gentibus publicè prædicaverunt. Per pedes verò evangelizantium, affectus intelligimus Apostolorum; qui quidem speciosi erant, quando non sua commoda, sed auditorum utilitatem quærebant. Speciosi inquam erant, qui terreni lucri inquinamenta ex ipso operationis suæ incessu non contrahebant. Tunc namque corporeos pedes habere speciosos dicimur, quando nulla cœnosæ viæ labe fœdamur. Quia ergo ex prædicationis officio terrenas divitias Apostoli non quærebant, rectè de eis dicitur, quia pedes eorum speciosi erant. Hinc namque Anna de Deo prophetavit, dicens: *Pedes sanctorum suorum servabit.* Quia ergo quales futuri essent Apostoli, per Spiritum sanctum Prophetæ viderunt, rectè nunc dicitur, quia servis Dei lapides Sion placuerunt. Qui porro lapides terræ miserti sunt; quia pœnitentiam agentes à peccatis absolverunt. Per terram quippe peccatores accipimus. Unde serpenti à Domino dictum est: *Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ.* Antiquus enim hostis terram comedit; quia peccatores quosque in ventrem suæ malitiæ abscondit: isque hominum perditionem desiderans quodam modo reficitur, dum pravis eorum operationibus delectatur. Terræ ergo Sion Apostoli miserti sunt, quando Judæos ab errore conversos à peccatis absolverunt. Ecce constructus est unus paries domus Dei, quæ est Ecclesia, paries inquam ex circumcisione; veniet paries ex præputio, ut duo parietes in unum juncti lapidem angularem, unam construant civitatem. Videamus ergo quid sequatur.

1. Reg. 2. b

Gen. 3. c

Eph. 2. d

XVI. *Et timebunt Gentes nomen tuum Domine, & omnes Reges terræ gloriam tuam.*

Quasi dicat : Non solùm misereberis Sion, Judæos vocando, sed etiam Gentium, eas ad fidem convertendo. Quæ quidem non resistent Evangelio, sed agnita veritate, [*timebunt nomen tuum Domine.*] Timebunt, inquam, non timore servili, sed casto & filiali. Timuerunt Gentes Deum, quando spretâ idolorum culturâ, & antiquæ contemptis superstitionis erroribus, baptismo sunt mundatæ pœnitentiæ, & Christianæ susceperunt instituta doctrinæ. In quibus verbis notandum, quia non ait : Sion timebit nomen tuum Domine ; sed, *Gentes timebunt nomen tuum :* quia etsi missus sit Christus ad oves quæ perierunt domus Israël, tamen illis verbum Dei repellentibus, & indignos se æternæ vitæ judicantibus, conversi sunt ad Gentes Apostoli, quæ nomen Christi cum gaudio susceperunt. Hinc namque Apostolus ait : *Dico Christum Iesum ministrum fuisse circumcisionis, propter veritatem Dei ad confirmandas traditiones patrum. Gentes autem super misericordia honorare Deum, sicut scriptum est : Propterea confitebor tibi in Gentibus, & nomini tuo cantabo.* Hinc rursus ait : *Quod quærebat Israel, non est consecutus, electio autem consecuta est.* [*Et omnes Reges terræ gloriam tuam.*] Infirma mundi elegit Deus, ut confunderet fortia. Ignobiles vocavit, ut nobiles vinceret : piscatores elegit, ut Reges subjugaret. Ecce impletum est quod de Christo prædictum est : *Omnes Reges terræ timebunt gloriam tuam.* Omne enim culmen sæculi ad reverentiam Christi flectitur : omnis dignitas humanæ conditionis ad obsequium Christi inclinatur, sicut ait Apostolus : *Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem, mortem autem crucis : propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen quod est super omne nomen : ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum.* Gloria Christi, resurrectio est, per quam à diabolo regnum abstulit, & mortis destruxit imperium. Qui enim in morte visus est infirmus, in resurrectione apparuit gloriosus. Unde dicit Apostolus : *Et si mortuus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute.*

Mat. 15. a
Act. 13. g
Rom. 15. b
Rom. 11. b
1. Cor. 1. d
Phil. 2. a
1. Cor. 13. b

XVII. *Quia ædificavit Dominus Sion, et videbitur in gloria sua.*

Causa est quare Gentes & Judæi ad fidem vocentur. Ex utroque enim populo ædificata est Sion spiritalis, quæ in celsitudine virtutum posita, terrena deserit, cælestibus intendit, futura prævidet, hostium incursus non timet. Hujus fundamenta in montibus sanctis sunt, quia sicut ait Apostolus : *Iam non sumus hospites & advenæ, sed cives sanctorum & domestici Dei, superædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum.* In hac civitate Deus homini conjungitur, sicut scriptum est : *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis.* Synagogam enim reprobavit, Ecclesiam elegit. Ideoque scriptum est : *Diligit Dominus portas Sion super omnia tabernacula Iacob.* Illa nempe Deus tabernacula deseruit, Sion verò, id est Ecclesiam, præsentiâ suæ habitationis illustravit. Unde & illic nequaquam conspicitur, hîc autem ab his qui mundo sunt corde, mentis intuitu videtur ; nam subditur : [*Et videbitur in gloria sua.*] In gloria sua Christus videtur in Ecclesia, qui in infirmitate visus est in synagoga. In qua infirmitate nequaquam à morte videbitur, qui immortalis & impassibilis factus, cum Patre Deus in illa jam cælesti sede gloriatur. Unde dicit Apostolus : *Etsi novimus Christum secundum carnem, sed jam non novimus.* Possumus quoque per id quod superiùs dictum est : [*Tu exurgens misereberis Sion,*] remissionem peccatorum quæ in Ecclesia datur, intelligere, & multiformis dona gratiæ quæ quotidianis divinitus incrementis consequuntur. Quæ in illis Deus multiplicat, quibus Sion placent lapides, id est, qui & Apostolorum doctrinam recipiunt, & eorum pro posse exempla imitantur. Sed jam ad sequentia revertamur.

Ps. 86. a
Eph. 2. d
Apoc. 21 a
Ps. 86. a
2. Cor. 5. d

Respexit in orationem humilium, et non sprevit preces eorum. XVIII.

In humilium Deus orationem respexit, quando ad humanam naturam reformandam Filium in mundum misit. Hoc enim justorum requirebat oratio, hoc Prophetarum expectabat desiderium, ut ille in mundum veniret qui & à diabolica servitute hominem redimeret & ad vitæ aditum, quem culpa obstruxerat, gratuitæ aetatis suæ munere referaret. Hinc namque Isaias ait : *Clamabunt ad Dominum à facie tribulantis, & mittet eis salvatorem & propugnatorem, qui liberet eos.* Ex quibus verbis liquidò colligitur, quia in eorum respexit orationem, quibus in tribulatione clamantibus non solùm salvatorem contulit, sed etiam propugnatorem misit. Idem verò qui fuit salvator, fuit & propugnator. Salvator namque Dei Filius est, de quo scriptum est per Prophetam : *Deus ipse veniet, & salvabit nos.* Unde etiam Jesus priusquam in utero conciperetur, vocatus est ab Angelo. Nam quòd propugnator sit, ipse ostendit cùm per Prophetam ait : *Ego qui loquor justitiam, & propugnator sum ad salvandum.* Ex hoc preces non sprevit ; quia eis quod deprecabantur indulsit. Si enim preces eorum sprevisset, nequaquam ad eos liberandos Filium misisset. Hinc namque Moyses ad Dominum ait : *Obsecro Domine mitte quem missurus es.* Hinc Propheta alius exclamavit, dicens : *Vtinam dirumperes cælos, & descenderes.* Hinc etiam David dixit : *Deus judicium tuum Regi da.* Judicium suum Regi Deus Pater dedit, quando Dei Filius carnis humanæ substantiam assumpsit. Hinc namque ad Filium ipse Pater ait : *Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ : reges eos in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringes eos.* Patet ergo quia judicium suum illi dedit & bonorum regnum, & inconvertibilium addit comminutionem. Vas enim figuli postquam semel confringitur, nullo modo postmodum reparatur. Quid ergo per confractionem vasorum figuli, nisi extrema damnatio designatur ? Ibi enim per judicij severitatem quicumque confringitur, nequaquam ulteriùs per pœnitentiæ remedium reparabitur. Quod profectò judicium per Dei & hominum mediatorem fiet, quia scriptum est : *Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio.* In humilium nihilominus orationem Deus respicit, cùm pro se vel aliis exorantes fideles exaudit.

Isai. 5. b
Luc. 1. & 2.
Isa. 63. a
Exo. 4. c
Isa. 64. a
Ps. 71. a
Ps. 2. b
Ioan. 5. c

Scribantur hæc in generatione altera, & populus qui creabitur, laudabit Dominum. XIX.

Sicut ex duobus populis primitiva est constructa Ecclesia ; ita gemina est generatio in fidei unitate collecta, carnalis scilicet, & spiritalis. Sive ergo Sion, & ea quæ sunt supradicta, ad litteram intelligamus, sive per intellectum mysticum ad Ecclesiam cuncta referantur, conveniunt superioribus sequentia, & prælibatis exponenda concordant. Dictum est enim : [*Tu exurgens Domine misereberis Sion.*] Et iterum : [*Quia ædificavit Dominus Sion.*] Nunc verò ait : [*Scribantur hæc in generatione altera.*] Quod enim Judæis fuit promissum, hoc in Gentibus videtur impletum. Si verò juxta spiritalem intelligentiam per Sion Ecclesiam accipimus ; per generationem alteram,

spiritalem intelligimus, in qua nimirum divinæ scriptæ sunt promissiones : quia quidquid de remissione peccatorum, quidquid de æternitate felicitatis Scriptura sacra asserit, hoc in cordibus suis per amorem spiritus spiritalis generatio inscribit. Cui & dicitur:

Deut. 6. *Audi Israel præcepta Domini, & ea in corde quasi in libro scribe.* De hac præceptorum Dei inscriptione

Hier. 31. f per Prophetam Dominus dicit : *Hoc est testamentum quod testabor eis : dabo leges meas in cordibus eorum, & in sensibus eorum scribam eas.* Bonus pater, qui filiis non terrenæ hereditatis jura, non luto aut lateribus constructas domos, non auri argentive præscribit acervos, quæ livoris plerumque & invidiæ seminarium sunt, & superbiæ ac luxus existunt fomenta; sed charitatis & dilectionis gratiam, justitiæ & pietatis proponit edicta, & veritatis legem non in lapide, vel membrana, vel ligno, vel cera, sed in tabulis cordis perscribit; ut æternæ filij promissionis vanis numquam cogitationibus occupentur, sed semper omnipotentis patris testamentum quasi præ oculis habentes, quid timere, quidve sperare debeant cogitent, & in exequendis mandatis cælestibus, votis omnibus elaborent. De his quippe

Psal. 23. a ait Propheta in Psalmo : *Hæc est generatio quærentium Dominum, quærentium faciem Dei Iacob.* Quid nobilius generatione divina? Quid sublimius cælesti? Quid castius conceptione spiritali? Voluit immaculatus Dominus ut homo sine macula nascereturpeccati, & absque vitio carnalis delectationis humanæ sobolis propagaretur successio. Et ideo talem fecit Adam, ut absque peccato filios ederet, si in conditoris obedientia perstitisset. Posset namque fieri ut sicut absque delectatione fructus suos terra germinat, ita sine peccato filium mulier pareret: & sicut ipse à Deo Adam purè conditus fuerat, ita homo hominem purè procrearet. Quod homini cur esse incredibile videatur, cùm apibus etiam hoc ipsum conferatur? Sed quia Domino suo obedire humana anima renuit, animæ imperio caro obtemperare contempsit. Nam & rebellis ei semper postmodum extitit, & adversus eam cujus ancilla fuerat, se in superbiam erexit. Plerumque autem usque adeo erigitur, ut ipsa dominæ suæ versa vice dominetur, Unde fit, ut in filiorum procreatione per delectationem in peccatum incidat, & bonum opus malè operando, delinquat. Sed Dei hominumque mediator sicut nobis quam perdideramus vitam contulit, ita etiam hanc in nobis generationem reparavit. Unde & de virgine, & sine peccato nasci voluit: ut ex hoc patenter ostenderet, quia hoc etiam nobis inter innumera beneficiorum suorum dona con-

Isai. 7. c ferret. Ideoque ait: *Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum: Ecce virgo concipiet & pariet filium.* Quam virginis conceptionem nequaquam signum esse diceret, nisi aliquid nobis in ipsa sua nativitate quod credere deberemus signaret. Unde rursum scri-

Isai. 11. c ptum est : *O radix Iesse, qui stas in signum populorum.* Signum enim fuit populis illa Christi sine virili commixtione nativitas, quòd his qui credunt in no-

Ioan. 1. a mine ejus, daturus erat *potestatem filios Dei fieri: his* videlicet *qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Sicut namque beata Maria Christum peperit virgo, & post partum incorrupta permansit : ita & mater Ecclesia filios Deo sine dolore generat, & virgo semper illibata perseverat. Qui in hoc quoque quòd Deum toto corde diligunt, patrem se Deum habere evidenter ostendunt. Filiorum enim est diligere, non timere. Porro in hac dilectione nequaquam torpescunt otio, aut operibus insolescunt, sed & in mandatis cælestibus voluntatem Dei custodiunt, & ex virtutum operatione nullam ab hominibus laudem quærunt. Unde & subditur: [*Et populus qui creabitur, laudabit Dominum.*] In operibus nempe suis Deum laudant, qui bonum quod A faciunt, nequaquam sibi, sed gratiæ Dei attribuunt. Unde & Paulus cùm plus omnibus se laborasse dixisset, subjecit atque ait: *Non autem ego, sed gra-* 2. Cor. 15 b *tia Dei mecum.* Sed quæ in nobis sunt sanctitatis opera, ita sunt ad proximorum ædificationem exteriùs trahenda, ut in eis non favor aut gratia humana requiratur, sed ipse, à quo hæc sunt hominibus collata, Deus laudetur. Hinc namque per semetipsam Veritas Apostolis ait : *Sic luceat lux vestra* Mat. 5 b *coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cælis est.*

Quia prospexit de excelso sancto suo : Dominus de cælo in terram aspexit. XX.

B Nec nova post creationem nasceretur, nec Deum perfectè sanctorum vita laudaret, nisi per eum nos divina miseratio respexisset, qui nos in Nicodemo Ioan. 3 a denuo nasci docuit, dum aliter in regnum intrare non posse, nisi ex aqua & spiritu renascceremur, monstravit. Unde dum populum creandum Dominum benedicturum esse Propheta dixisset, causam illico nostræ redemptionis adjecit, velut qui indubitanter sciret, aliter novum non posse creari populum, nisi Dominus & redemptor noster novus homo veniret in mundum. Nec posse quemquam ampliùs de vera salute ambigere, cùm sciret omnipotentem medicum ad infirmos descendisse. Dicatur ergo : [*Quia prospexit de excelso sancto suo.*] Prospicere dicimur, cùm à longè intuemur. Quia ergo per Verbi Dei in-

C carnationem non solùm Judæa, quæ juxtà esse videbatur, sed etiam Gentilitas liberanda erat per misericordiam, rectè nunc dicitur : [*Quia prospexit de excelso sancto suo.*] juxta quod scriptum est : *Pacem* Ephes. 2. d *iis qui longe, & pacem iis qui prope.* Redemptor noster non immeritò excelsus dicitur; quia divinitatis ejus potentiã nemo mortalium intuetur: denique & sanctus extitit, & Dei per omnia fuit. Hinc namque ipse de se in Evangelio ait : *Quem Deus sanctificavit, & misit in mundum.* Nam quòd Dei per omnia fuerit, ipse testatur cùm ait : *Non potest Filius* Ioan. 5. c *à seipso facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem.* Idem autem qui excelsus extitit, ipse etiam cælum fuit : sed excelsus propter sublimitatem, cælum verò propter divinam inhabitationem. *In eo* Coloss. 2. b

D *enim*, sicut testatur Apostolus, *habitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter.* Et per Prophetam quoque Dominus ait : *Cælum mihi sedes est.* Quæ Isai. 66. a autem major sedes Dei, quàm Christus? Cælum igitur Dei Christus est, de quo Dominus in terram aspexit, ut cùm peccantibus quibusque spem per eum veniæ tribuit, de cælo in terram aspexit, ut cælum fieret qui terra fuit. Quod apertè ostenditur, cùm illico subjungitur :

Vt audiret gemitus compeditorum, ut solveret filios interemptorum. XXI.

Sancti viri non incongruè compediti dicuntur; quia ligati vinculis disciplinæ Dei, nequaquam ad ea quæ exteriora sunt vagantur, & quasi gressum operis immobiliter figunt, dum à conditoris desiderio nusquam discedunt. De his namque compedi-

E bus scriptum est : *Injice pedes tuos in compedes ejus,* Eccli. 6. c *& in torques illius collum tuum.* Quia profectò cujus à pravitate gressus compescitur, ejus fides sanctarum varietate virtutum adornatur. Collum namque fides est, per quam Deo fidelis quisque conjungitur, & quasi per collum capiti suo Christo Ecclesia, quæ ejus est corpus, unitur. Unde in laudem sponsæ in Canticis canticorum dicitur : *Collum tuum sicut mo-* Cant. 1. c *nilia.* Quia enim, sicut Jacobus ait, *Fides sine ope-* Iacob. 2. *ribus mortua est*; quasi collum sponsæ monilibus cir- d cumdatur, dum fides sanctæ animæ operibus decoratur. Gemunt continuè compediti; quia dum exilij

sui tenebras electi considerant, ad claritatem visionis Dei indesinenter suspirant. Sed eorum gemitus nequaquam Deus audiret, nisi mediatorem nobis Filium suum dedisset. Unde dicit Apostolus: *Per quem accessum habemus ad Patrem, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* Eph.2.c Constat ergo quia nullius audiret gemitum Deus, nisi ille venisset, per quem ad Patrem habemus accessum. [*Vt solveret filios interemptorum.*] Filij interemptorum sunt imitatores Martyrum, eorum scilicet, qui vel pro testamento Dei sua corpora tradiderunt, & in sanguine Agni Apoc.7.d Gal.5.d laverunt stolas suas: vel qui membra sua super terram mortificantes, carnem suam cum vitiis & concupiscentiis crucifixerunt. Possumus quoque per compeditos, eos accipere, qui mortalitatis & passibilitatis vinculis se astrictos intelligunt, & miseriis humanæ necessitatis afflicti indesinenter gemunt.

XXII. *Vt annuncient in Sion nomen Domini, & laudem ejus in Hierusalem.*

Soluti à peccatorum vinculis, eò magis in Ecclesia nomen Dei annunciant, quò eis dimissum est de peccatorum excessibus quod timebant. Quid verò aliud est nomen Domini annunciare, nisi Dei misericordiam in Ecclesia prædicare? Dominorum enim est misereri. Hinc namque de Christo dicitur: *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Mat.21. ex Psal. 117. Scimus enim quia mediator Dei & hominum homo Christus Jesus judex est humani generis; juxta quod scriptum est: *Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio.* Ioan.5.d Qui si in primo adventu venisset in nomine judicis, nemo profectò foret, qui pœnam æternæ evaderet damnationis. *Omnes enim,* ut ait Apostolus, *peccaverunt, & egent gloria Dei.* Rom.3.c Venit ergo in nomine Domini, qui venit ut peccata dimitteret, non ut peccatores damnaret. Venit, inquam, in nomine Domini primò, qui in nomine judicis in adventu veniet secundò. In Sion ergo nomen Domini annunciant, qui Dei misericordiam populis prædicant. Sequitur: [*Et laudem ejus in Hierusalem.*] Unam Ecclesiam propter diversas causas diversis appellat nominibus: Sion eam nominans, sicut quæ ad alta sustollitur: Hierusalem verò, quæ quasi jam mortificatis hostibus, veram in se pacem intuetur. Notandum verò quia nomen Domini priùs annunciandum, postea verò posuit esse laudandum. Agnitionem enim nominis, laus sequitur confessionis. Rom.10.c Quo modo enim credent ei quem non audierunt? Quæ autem major laus Dei, quàm quòd mundus in unitate fidei collectus, non solùm opera ejus annunciat, sed etiam vita eum & operibus laudat? Unde & subditur:

XXIII. *In conveniendo populos in unum, & Reges ut serviant Domino.*

XXIV. *Respondit ei in via virtutis suæ, Paucitatem dierum meorum nuncia mihi.*

In unum convenerunt populi in Ecclesia per totum orbem diffusa, quæ Christum credit esse filium Dei. Ephes.4.a De hac unitate dicit Apostolus: *Vnus Deus, una fides, unum baptisma.* Ioan.5.a Extra hanc nemo laudat Deum, nemo annunciat. Hanc designabat ille unus qui post motionem aquæ in piscinam descendens sanabatur. Nemo namque est qui veræ possit invenire salutis remedium, nisi ad unitatem fidei veniat, & per sanctificationem vitæ Christum induens, unum cum eo fiat. Hinc namque per semetipsam Veritas ait: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum verum Deum, & quem misisti Iesum Christum.* Ioan.17.a Per reges, eos intelligas qui animorum suorum motus secundùm Dei voluntatem dirigunt, eisque regum more dominantur, dum in rationis eminentia quasi in regali solio præsidentes, repugnantia quæque servituti subjiciunt, & pacatis omnibus, æquitatis leges & innocentiæ jura in seipsis disponunt: sive etiam eos, qui populis præfecti, in rerum culmine stare videntur, dum divitiis affluunt, honoribus cumulantur, terreni præeminent dominatione imperij, & gloriâ mundanæ potentiæ extolluntur, non absurdum videbitur, cùm & illi in ipsa cordium suorum directione Domino serviant, & isti religionis Christianæ documenta tenentes, orthodoxæ fidei jugo mentis colla supponant. In hoc igitur populorum & regum conventu quilibet fidelis respondit Deo in via * veritatis positus, videlicet in Christo, qui viam se nobis proposuit dicens: *Ego sum via, veritas, & vita.* Ioan.14.a Responsio autem hæc non voce æstimatur, sed opere. Non enim respondent Domino, qui vocati perversè vivunt, qui post illud divinum semen in terra rationabili susceptum, spinas perversitatis, aut tribulos producunt nequitiæ; sed qui in omni bono se aptantes, & de sua vocatione gratias Deo referunt, & fructum Deo centesimum, vel sexagesimum, aut etiam trigesimum in cordis innocentia ferunt. Notandum verò quòd dicit: [*In via virtutis.*] Virtus namque Christi, est gloria resurrectionis ejus. Ioan.15.d Licet enim opera fecerit quæ nemo alius fecit, & miraculorum signa divinitatis ejus fidem adstruant, credendi tamen in eum nulla potentior aut condecentior via extitit, quàm quòd mortuus & sepultus tertia die resurrexit. In via ergo virtutis Dei respondet Ecclesia, cùm de gloria resurrectionis Christi nihil asserens ambiguum, nihil sentiens obscurum, studet in membris suis Christo per baptismum & pœnitentiam commori, & per novitatem vitæ Christum induens eidem convivificari. Cùm enim nihil in se lucidum, nihil vitale conspiciat, à solo Deo se putat posse acquirere & luculentarum virtutum plenitudinem, & desideratam vitæ indeficientis æternitatem. Quæ etiam non nisi per gratiam Dei potest advertere quot sit obnoxia defectibus, quot infirmitatibus subdita, quot miseriis vallata. Ideoque dicit: [*Paucitatem dierum meorum nuncia mihi.*] Quasi dicat: Qui ex meis viribus hoc consequi non valeo, ut quàm pauci sint dies mei intelligam, fac ut per gratiam tuæ inspirationis & virtutum defectum, & hujus vitæ brevitatem agnoscam; quatenus vitæ hujus velocem considerans transitum, nullum in corde sentiam de amore illius affectum.

Ne revoces me in dimidio dierum meorum, XXV. *in generatione & generationem anni tui.*

Per dimidium dierum, imperfectionem vitæ accipimus, in qua se fidelis quisque non revocari de mundi hujus exorat exilio; ne si in die exitus sui transitoriæ adhuc vitæ amore occupatus fuerit, ad illam æternitatis vitam transire minus possit. In hac vita dimidium tantùm dierum accipimus; quia etsi nos assiduè Solis hujus materialis splendor illuminet, sequitur tamen nox, quæ assiduè illuminatos obscuret. Roget ergo unusquisque, ut dum in vitæ hujus cursu mentis amore defigitur, antequam de adipiscendis æternis satagat, à Deo non revocetur. Sancti viri etsi sunt mortali carne circumdati, nequaquam sunt in dimidio dierum; quia perfecti desiderij amore à terrenis suspensi, illa beatæ vitæ æternitate jam in spe perfruuntur. Hinc namque Paulus dicit: *Spe salvi facti sumus.* Rom.8.c Hinc rursus ait: *Nostra conversatio in cælis est.* Philip.3.d Sic namque inoffenso cursu ad æternitatis statum perveniunt: sic ante hujus vitæ terminum, in æternitatis desiderio mentem fixerunt. Quod quidem evidenter ostenditur, cùm protinus subditur: [*In generatione & generationem anni tui.*] Nota quòd vitam suam dierum paucorum appellatione significat, æternam verò,

annorum in generatione & generatione permanentium: ut per hoc quoque prudens lector intelligat & infinitam illius futuræ felicitatis longitudinem, & labentem temporalis gloriæ brevitatem. Quis enim nesciat annos diebus multò longiores? Quia verò etiam in annis finis potest intelligi, in generatione & generatione eos permansuros dicit. Sapientia dicit: *Generatio vadit, & generatio venit, terra autem in æternum stat.* Hæc est namque instabilis vitæ istius permutatio, ut decedentibus aliis alij succedant, quibus postmodum simili modo deficientibus, alij non æquali conditione oriantur. Ex quibus tamen omnibus, quæ in sæculo fuerunt vel futuræ sunt generationibus, viva illa & divina generatio perficitur, quæ in æternum claritatis Dei consortio perfruetur. In hac itaque nos, id est, æternitatem Dei permansuram dicit Propheta: tunc videlicet, cùm generatio quæ præcedit & quæ sequitur, una facta fuerit, novissima utpote morte destructa, quæ antequam in victoria absorbeatur, nihil stabile, nihil solidum, nihil dimittit illæsum. Quæ tamen intelligi & aliter possunt, ut ad superiora hoc modo referantur. Dictum namque est superiùs: [*Populus qui creabitur, laudabit Dominum.*] Quo modo ergo laudet, ostendit cùm ait: [*Respondit ei in via virtutis suæ, & laudem ejus annunciabunt in Hierusalem.*] Hierusalem verò non quæ servit cum filiis, (illa enim vocata nequaquam in laude respondet) sed illa cui dictum est: *Lætare sterilis quæ non paris, erumpe & clama quæ non parturis*; vocata respondet Domino posita in via virtutis suæ. Via virtutis Christi, est imitatio constantiæ ejus. In hac via populus creatus, vel Hierusalem intelligibilis respondet Domino: quia sicut pro nobis Christus animam posuit, ita constantiam Christi sequens, pro fratribus animam ponere in filiis suis non recusavit. Quid verò responderit, ostendit cùm ait: [*Paucitatem dierum meorum nuncia mihi.*] Rogat innovatus populus, vel fecunda filiorum spiritalium mater, ut breve sibi videatur hujus tempus tribulationis, comparatione æternæ felicitatis: ne dum nimis extendi quas patitur persecutiones autumat, pro dilatione præmiorum quasi tædio victa, quam imitari proposuit Christi constantiam amittat. Tunc nobis Deus quid sequi debeamus annunciat, cùm voluntatis suæ arcana nobis inspirat. Numquid non paucitatem dierum suorum ille Deus annunciaverat qui dicebat: *Existimo quòd non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis?* Noverat enim quia temporalium pressura passionum veloci fine concluditur, gloriæ verò cælestis felicitas nullo termino angustatur. Possumus per paucitatem dierum, etiam aliud intelligere. Fuerunt namque hæretici qui dicerent Ecclesiam non esse generalem, sed in tempore Donati & ante finem sæculi consummandam: non attendentes quòd ei Dominus in Apostolis promisit, dicens: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Contra eos nunc dicitur: [*Paucitatem dierum meorum nuncia mihi.*] Constat, quia per multiplicitatem dierum, perennis vita accipitur: per paucitatem verò, cursus istius sæculi designatur. Scriptum quippe est: *Longitudo dierum in dextera ejus.* Quid enim per dexteram, nisi perpetua vita designatur? Quia ergo sanctorum requies nullo clauditur termino, rectè in dextera Dei dierum dicitur esse longitudo. Nam quod hîc dicitur: [*Paucitatem dierum meorum nuncia mihi,*] tale est ac si dicat Ecclesia: Sunt qui insipientiæ suæ caligine & perfidiæ detestabilis inducti erroribus asserant me in brevi finiendam, & usque in finem sæculi inhabitatorem non habituram: sed tu, de cujus non diffido promissionibus, nuncia paucitatem dierum meorum mihi. Futura dierum paucitas, inquam, data est Ecclesiæ, quia toto istius vitæ tempore debet fides Christiana in mundo vigere. [*Ne revoces me in dimidio dierum meorum.*] Per dimidium dierum, imperfectionem accipe temporum transeuntium, in qua quasi Deus revocari permitteret, si huic sententiæ hæreticorum faveret. Hoc autem ideo postulat, ne ab illis annis qui sunt in generatione & generatione, alicujus eam erroris perversitas abducat.

Eccles. c

Galat. 4 a

Isai. 54. a

Rom. 8. d

Mat. 28. d

Prov. 3. c

Initio tu Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cæli. XXVI.

Initium Dei Filius est, de quo scriptum est: Ipse est initium omnis creaturæ. Quod etiam ipse evidenter ostendit, cùm se principium nominavit. Denique & in Apocalypsi ad Joannem idem ipse ait: *Ego sum α & ω, primus & novissimus, initium & finis.* In hoc initio fundata est terra, quia in ipso fundata est Ecclesia. Hinc namque Apostolus dicit: *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus.* Hinc ipse Dei & hominum mediator, ad Apostolorum principem ait: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Ipse est enim petra, à qua Petrus nomen accepit, & super quam se ædificaturum Ecclesiam dixit. Terra autem dicta est Ecclesia, tum quia in messe fidelium populorum spiritali fecunditate exuberat, tum quia in soliditate Fidei perpetua firmitate immobiliter perseverat. Unde per Salomonem dicitur: *Terra in æternum stat.* Terra quippe in æternum stare dicitur, quia sancta Ecclesia in hoc sæculo à catholica Fide nequaquam deficiet, & in futuro cum Deo æterna stabilitate permanebit. Nam quòd in hac vita nullis adversitatibus frangenda sit, nullis persecutionibus superanda, ipse super quem ædificata est, evidenter ostendit cum ait: *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Portæ inferi hæreses sunt, quæ dum multos in fide infirmos fucata verborum calliditate decipiunt, quasi infernorum eis aditum pandunt. Sunt etiam portæ inferi quædam potestates hujus mundi. Quid enim Nero, quid Diocletianus, quid denique iste, qui hoc tempore Ecclesiam persequitur, numquid non omnes portæ inferi? Quis cogitare sufficiat quanti promissionibus eorum devorati sunt? Quanti eorum metu perterriti? Quanti afflictionibus eorum superati? Quos omnes perpetuæ mortis profundum absorbuit, & ad cruciatum damnationis æternæ infernus admisit. Sed Ecclesia in illius, de qua dictum est, petræ soliditate fundata, minarum ventis concutitur, nec persecutionum fluminibus movetur, nec corporalium pœnarum incommodis titubat, nec mortis ipsius timore vacillat. Illi verò qui inferni aditum sequacibus suis utpote portas aperiunt, eam impugnare & persequi modis omnibus non desistunt. In quo quid aliud faciunt, nisi quòd veritatis verba evacuare contendunt? Non prævalebunt adversus eam portæ inferi, dicit Dominus, & tamen ut ei prævaleant, conantur. Sed fidelis Dominus in omnibus viis suis, & sanctus in operibus suis. *Initio enim terram fundavit, & opera manuum ejus sunt cæli.* Quid per cælos, nisi prædicatores sanctos accipimus? Qui terram istam, de qua dictum est, verborum imbribus prædicantes inebriant, subjectis fidelium populis perpetuæ damnationis exitium comminantes intonant, ad astruendam verborum fidem miracula facientes coruscant. Nam quòd prædicantis verba pluviæ sint, testatur Dominus, cùm per Prophetam dicit: *Quo modo descendit imber & nix de cælo, & illuc non revertitur, sed inebriat terram & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen serenti & panem comedenti: sic erit verbum quod egredietur de ore meo.* Quid apertius? Ecce sicut de cælo descendunt pluviæ, ita de prædicatoribus verba emanant doctrinæ. Isti sunt nimirum qui enarrant gloriam Dei. De quibus etiam hîc dicitur,

Apoc. 3. d

Ioan. 8. d Apoc. 1. b & 22. b

1. Cor. 3. b

Mat. 16. c

Eccles. 1. a

Mat. 16. e

Psal. 144.

Isai. 55. a

quia opera manuum ejus sunt cæli. In præcedenti- A
Ps. 8. bus dicit Propheta: *Videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum*; hîc vero ait: [*Opera manuum tuarum sunt cæli.*] Quid est quòd ibi vocantur opera digitorum, hîc verò manuum: nisi quòd diversa ibi dona sancti Spiritus doctorum infundenda cordibus intelliguntur? Hîc verò ipsa virtutum opera, ex eisdem tamen donis in hominum prodeuntia notitiam vocantur. Quia enim per manus omne opus agitur, ipsæ virtutum operationes per manuum opera signantur. Primùm namque humanis mentibus gratia spiritalis infunditur, postmodum verò in mente quid spiritus egerit, in operibus demonstratur. Cæli etiam doctores Ecclesiæ dicti sunt, quia Dominus in eis præsidet, dum per eos sua judicia exercet. Quibus namque regni cælorum claves tribuit, eis ligandi atque solvendi potestatem dedit. Per eos ergo judicat, quia quodcumque ab eis ligatum fuerit, ligat. Scimus autem quia sedere judicantis est, & ipse Dominus per Prophetam dicit: *Cælum mihi sedes est.* Si ergo sedes Dei cælum est, & in rectoribus Ecclesiæ Dominus judicat, cùm sedere judicantis sit, necessariò consequitur quòd Ecclesiæ rectores cæli dicuntur. Qui profectò cæli opera manuum sunt Dei; quia hoc ipsum quòd cæli sunt, ex gratia virtutis acceperunt, sicut scriptum est: *Verbo Domini cæli firmati sunt, & spiritu oris ejus omnis virtus eorum.*

Mat. 18. c
Ioan. 20. f
B
Isa. 66. a
Ps. 32. a

XXVII. *Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes sicut vestimentum veterascent.*

Nemo jam spem suam ponat in homine. Ipsi enim C
cæli etsi sint opera manuum Dei, peribunt tamen. Quo modo autem peribunt, nisi secundum corpus? Quòd si secundùm corpus perituri sunt, ubi resurrectio? Quam non solùm negare scelus est, sed etiam de ea dubitare, summum nefas est. Patet itaque quia non sic peribunt ut non resurgant: sed ut eas quas in hac vita patiuntur, necessitates corporis evadant. In ipsa enim corporis eorum resumptione quodam modo perisse videbuntur, cùm pereunte in eis corruptione, destruetur quod animale est, ut quod spiritale est vivat: & jam quasi non sint quod fuerant, dum in aliam mutati naturam, in lumine claritatis Dei perenniter exultant. Solus namque Deus verè immortalis est, quia solus æternus & incommutabilis est. Unde dicit beatus Augustinus: Vera æternitas & vera immortalitas non est nisi in D
Deitate Trinitatis, cui quod est esse perfectum est: quia natura initio carens, incremento non indigens, sicut nullum finem, ita nullam recipit mutabilitatem. Creaturæ autem etiam illæ quibus Deus æternitatem dedit, vel daturus est, non penitus omnis finis alienæ sunt, quia non sunt extra commutationem. Inter hæc sciendum est, quia hi de quibus agitur, cæli peribunt & non peribunt: quia morietur in eis illa, quam ex carnali generatione contraxerunt, corruptio. Et tamen in eis plenior erit, quam
1. Cor. 13. d in hac vita per speculum & in ænigmate acceperunt, divina inhabitatio. Cæli hoc modo esse non desinent, dum ad recipiendum in semetipsis Deum, sinum cordis amplius laxent. Unde cùm eos perituros Propheta dixisset, subjecit atque ait: [*Tu autem* E
permanes.] Ac si patenter dicat: Peribit quidem quidquid in eis ex humana habetur corruptione, sed permanebit in illis quod ex tua acceperunt virtute. Tu enim permanes. Liquet ergo, quia in eis non moritur quidquid de divinitatis participatione in ipsis habetur. Caro tamen in pulverem redigetur, ut postmodum per resurrectionem in melius reformetur. Unde & subditur: [*Omnes sicut vestimentum veterascent.*] Vestimenta Sanctorum, sunt corpora eorum. Unde de quibusdam scriptum est: *Isti*
Apoc. 3. & 7. *sunt qui non inquinaverunt vestimenta sua.* Et iterum: *Laverunt stolas suas, & dealbaverunt eas in sanguine Agni.* Quæ profectò vestimenta tunc veterascunt, cùm animabus eorum ad cælum tendentibus, ipsa eorum corpora in terræ essentiam deducuntur. Quia verò mortalitatem corporis immutatio sequitur resurrectionis, consequenter adjunxit, dicens:

XXVIII. *Et sicut opertorium mutabis eos, et mutabuntur: tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient.*

Non prætereundum nobis est, quòd cùm dixisset eos sicut opertorium mutandos, subjunxit: [*Et mutabuntur.*] Signavit enim his verbis duplicem illam Sanctorum in futura vita commutationem: in qua non solùm corpora corruptioni in hoc sæculo & morti obnoxia perpetuam percipient incorruptionem, sed etiam anima eorum & corda in æternam transibunt stabilitatem, ut sicut mori non poterunt, ita & peccare quidem non possint: & appareat in eis multiplicis bonitatis Dei beneficium, cùm & mortale induerit immortalitatem, & affectus non sentiet tentationem. Notandum quòd opertorium Dei, Sancti dicuntur. Sicut enim homini nihil est vicinius quàm vestis, ita Deo nihil est vicinius Sanctis. Sicut enim vestimentis suis homo circumdatur, ita Sanctis suis Deus vestitur. Hinc namque per Prophetam scriptum est: *Vivo ego dicit Dominus,* Isa. 49. c
quia in sublimatione tua omnibus his velut vestimento vestieris. Hinc rursus Deo per alium Prophetam dicitur: *Myrrha & gutta & casia à vesti-* Ps. 44. a
mentis tuis. Quia enim omnium virtutum odoramenta à Sanctis prodeunt, rectè dicitur quia à vestimentis Dei myrrha & gutta & casia procedunt. Hinc namque Apostolus ait: *Christi bonus odor sumus* 2. Cor. 2.
Deo. Vestimenta ergo Dei mutantur; quia Sancti d
post mortem corporis, in felicitatem transeunt vitæ cælestis. Sequitur: [*Tu autem ipse es.*] Hæc est vera Dei æternitas, & vera ejusdem immortalitas, quòd non solùm nullius finis limite sempiterna ejus virtus & divinitas concluditur, sed quòd potestas ac voluntas ipsius nullatenus imperfectionis cujusque, aut inconstantiæ varietate permutatur. Unde ad Moysen de seipso ait: *Ego sum qui sum.* Et iterum: *Hæc* Exo. 3. d
dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos. Ideo & hîc Ibid.
dicitur: [*Tu autem idem ipse es.*] Homo namque etsi ipse sit, non tamen idem est: quia hoc ex suæ mortalitatis corruptione accepit, ut in eodem statu diu permanere non possit. Quod de Deo sentire nimis absurdum est. Sicut enim est æternus, ita incommutabilis, non diminutionem sentiens, nec augmentis excrescens, non mutans propositum, non improbans quod semel est approbatum. Unde & subditur: [*Et anni tui non deficient.*] Si per annos Dei, æternitatem accipimus, qualiter anni ejus non deficient, apertè videmus. Quòd si per annos ipsam Sanctorum multitudinem intelligere volumus, anni non deficient, quia cum illo qui numquam deficiet, unum fient. Revolutionem enim quamdam dierum, annum vocamus. Quid autem sunt Sancti, nisi dies; & quid peccatores, nisi nox? Hinc etenim scriptum est: *Dies diei eructat verbum, & nox nocti* Ps. 18. a
indicat scientiam. Anni ergo non deficient; quia Sanctorum chori postquam illam incomprehensibilem semel in semetipsis acceperint lucem, nullam amplius sentient ignorantiæ vel tentationis obscuritatem. Tunc enim dies videtur deficere, cùm aut nubium, aut noctis tenebris obscuratus cœperit non lucere. Quod ab illa vita alienum erit; quia vera lux, quæ obscurari non potest, in Sanctis fulgebit.

XXIX. *Filij servorum tuorum habitabunt, & semen eorum in sæculum dirigetur.*

Qui sunt filij in annis, id est, in æternitate Dei habitaturi,

habituri, nisi Apostolorum imitatores, cum Deo in cœlesti regno perenniter mansuri? Omnes enim fideles, Apostolorum dicuntur filij; quia ab eis fuerunt in fide generati. Hinc namque ad Galatas Apo-
Galat.4 c stolus ait: *Filioli mei, quos iterum parturio.* In eo quòd dicit filios illic & nō servos habitaturos, ostendit quòd ad cœleste regnum aliquis pervenire non valeat, nisi priùs vetustate abjecta, per novitatem vitæ filius fiat. Nam & ipsi quos servos vocat, Apostolorum filij fuerunt, veterem videlicet conversationem abdicantes, & in novitate vitæ per Christum ambulantes. Fuerunt igitur servi, fuerunt & filij: servi propter laborem operis, filij propter mutationem
Exod.14 d novitatis. Hinc est quòd ex filiis Israel, qui ex Ægyptiaca servitute liberati sunt, & mare Rubrum prævio ductore Moyse transierunt, nullus terram promissionis, exceptis duobus, intravit: sed filij eorum postea intraverunt, & patribus eorum repromissa divinæ largitatis beneficia acceperunt. Significabatur namque per hoc, quòd ad promissam nobis æternæ hereditatis terram nemo potest ascendere, nisi qui priùs per amorem spiritus in novitate vitæ didicerit
Iosue 14 c ambulare. Duo, Caleb videlicet & Josue, caput designant & corpus, Christum scilicet & Ecclesiam, qui soli ingrediuntur illam viventium terram. Quod verò ait: [*Semen eorum in sæculum dirigetur*;] electorum voluit opera intelligi, quæ tunc profectò diriguntur in sęculum, cùm omnia spectant ad Deum. Semen quippe suum nequaquam dirigit, qui ex operibus suis aliquid transitorium quærit. Opera autem nostra idcirco semen dicta sunt; quia sicut ex semine fructum colligimus, sic ex operibus nostris mercedem expectamus. Hinc namque Apostolus
Gal.6.b ait: *Quæcumque seminaverit homo, hæc & metet.* Qui enim in hac vita semen boni seminaverit operis, in futura fructum æternæ consequetur remunerationis. Per sæculum verò, illius beatæ vitæ intelligitur æternitas, quæ quia per varias temporum mutationes nullatenus dividitur, unius sæculi appellatione non inconvenienter signatur. In illud ergo sæculum dirigamus semen nostrum, & cibum operemur non qui perit, sed qui permanet in æternam vitam. Dum tempus habemus, operemur bonum: ut cùm ad indeficientem vitæ illius beatitudinem pervenerimus, perpetuos fructus in cælo colligamus. Ille enim verè perpetuus est fructus, per quem perpetuò vivimus, & perenni panis & vini satietate gaudemus. Perpetuus, inquam, quia & mandendo non minuitur, & vetustate non deterioratur.

PROOEMIVM SEXTI PSALMI Pœnitentialis.

3.Reg.6. b INter innumeras & rutilantium operum & eminentium structurarum varietates, quibus templum Salomonicum adornatum fuit, hoc quoque fuisse describitur, quòd quindecim ad illud gradibus ascendebatur. Quod quidem non casu vel sine causa factum credendum est. Salomon quippe cœlestium scrutator secretorum, & divinæ receptaculum sapientiæ, sic templum illud manufactum edidit, ut exinde templū aliud non manufactum signaret; quatenus ex corruptibili terrenę domus ædificio, incorrupta cœlestis templi quodam modo imaginaretur pulchritudo. Ad illud namque tamplum quod ex vivis in cælo lapidibus construitur, non planâ aut spatiosâ pervenitur viâ, vel gressu ascenditur corporeo, sed processu fidei & charitatis ascensu. Hinc namque
Psal.83.a Propheta dicit: *Beatus vir cujus est auxilium abs te, ascensiones in corde suo disposuit.* Dixit ascensiones in corde beati viri dispositas: & unde ascendere debeamus ostendit, cùm ait: *In valle lacrymarum.* In ea namque exilij nostri damnationem deplangimus, & innumerabiles corruptionis humanę

A deflemus molestias. Quis enim immunis à molestiis? Hinc etenim Job dicit: *Si impius fuero, væ mihi est:* Iob.10. *si autem justus, non levabo caput, saturatus afflictione & miseria.* Et iterum: *Tentatio est vita hominis* Iob.7.a *super terram.* Quia enim in hac vita omnia vidit esse plena laqueis & tentationibus, non in ea tentationes esse dixit, sed ipsam esse tentationem memoravit. Laboriosa enim est vita temporalis, levior fabulis, velocior cursore, instabilitate fluctuans, imbecillitate nutans: cujus habitatio in luteis domibus, immo ipsa in luto subsistens, cui nulla est fortitudo, nulla propositi constantia, nulla à turbationibus requies, nulla à laboribus reclinatio. Quis denique est quem non excruciet dolor, sollicitudo
B non urgeat, non subruat timor? Risus fletum sequitur, gaudium tristitia comitatur: esuriei succedit saturitas, saturitatem iterum excludit esuries: in nocte dies optatur, in die nox quæritur: in algore calor, in æstu refrigerium: ante cibum suspiria, post cibum tribulatio: iræ indignationes exagitant, & innumerabiles miseros homines motus perturbant. Hæc est vallis, de qua sancti viri mentis affectibus indesinenter exire disponunt, & ad illud ineffabile bonum, ad illud inæstimabile gaudium ascendere, quod nec oculus vidit, nec auris 1.Cor.2. audivit, nec in cor hominis ascendit. Qui etsi cor- b
C pore quidem inter homines esse videantur, animas tamen suas ad cælestia elevant: & illi puro & summo bono atque immortali & perpetuo adhærentes, temporalia & corruptibilia deserunt, & mundo superiores facti, in sinu divinæ contemplationis quiescunt. Ibi in illo cælesti templo cordis oculis Deum conspiciunt, immo & in ejusdem templi structura ipsi quoque lapides fiunt. Per quindecim verò illius templi gradus, spiritalis sanctorum signatur ascensus. Numerus enim iste in septem & octo dividitur, & ideo per eum gemina justorum vita signatur, activa videlicet, & contemplativa. Activa namque in mundo versatur, contemplativa verò ad cælestia erigitur. Quia verò septenario numero temporalis, octonario verò perpetua vita signatur, rectè per eosdem numeros & contemplativa vita exprimitur & activa. Hinc namque prædicti templi auctor Salomon Dominum exorans, ait: *Da mihi Domine par-* Eccle.11
D *tes septem, necnon & octo.* Optabat enim regiæ dignitatis potentiâ præditus, ita sibi subditos populos regere, ut tamen contemplationis divinæ non defraudaretur perfectione. Ipsa namque officij administratoria necessitate constrictus, cogebatur temporali actioni insistere, sed suavis eum contemplationis divinæ dulcedo reficiebat in mente. Potest etiam intelligi quòd ille quindecim gradus ad illud divinæ illuminationis templum ascendit, qui sempiternę virtutis Dei amore correptus, temporalibus, quæ per septenarium numerum designantur, gradatim contemptis, per scalas octo beatitudinum ad sublimia provehitur, donec Deus deorum in Sion mentis oculis videatur. *Sed videmus nunc,* sicut ait Apostolus, *per speculum in ænigmate.* Impossibile est enim 1.Cor:13
E ut quis lutei hujus corporis ergastulo inclusus, aut mortalis carnis circumseptus volutabro, ascendentē super Cherubim, & super pennas ventorum volantem Deum conspiciat, vel quanta sit ejus potentia divinitatis agnoscat. Unde per Joannem dicitur: *Deum* 1.Ioan.4
nemo vidit unquam. Et Moysi Deum videre quærenti, responsum est à Domino: *Non videbit me ho-* Exod.33
mo & vivet. Quòd si tanta claritas est solis, ut oculis in eum corporalibus non valeamus intendere; quanta est illius claritas qui fecit solem, ut eum possimus in hac qua sumus corruptione videre? Ipsum verò per speculum in ænigmate intueri, quod humili adventu sponsi accepit Ecclesia, illius æternæ visionis signum est, & futuræ perfectionis imago, in qua non jam per fidē, sed per speciē ambulabimus, & revelata facie ipsam divinę majestatis gloriā irrever-

beratis oculis conspiciemus. Quia ergo hi quindecim Psalmi quamdam spiritalis ascensus continent formam, rectè sub eodem titulo omnes prænotati sunt: ut sicut ad illud materiale templum per gradus ascendebatur lapideos, ita cæleste illud templum hæc nobis cantica præferant, per quæ in Deo exultans anima, quasi per quosdam gradus ascendat. Ascensuri ergo non corpore sed spiritu, non passibus sed affectibus, hunc Psalmum decantemus, & in eo studeamus Dei meditatione appropinquare, dicentes cum Propheta.

EXPLANATIO SEXTI PSALMI
Pœnitentialis.

PSALM. CXXIX. v. 1 *DE profundis clamavi ad te Domine: Domine exaudi vocem meam.*

ATtendat unusquisque in quo profundo jaceat, & quàm longè à Deo perversè agens effectus sit. Clamet ad eum totis viribus qui intuetur abyssos, & sedet super Cherubim, donec de profundi tenebris erutus, superno illustretur lumine, & claritate perfruatur cognitionis divinæ. Clamavit Jonas ad Deum de ventre ceti, de altitudine mari, de profundo inobedientiæ, & ad aures Dei oratio illius pervenit: qui eum eruit à fluctibus, eripuit à bestia, absolvit à culpa. Clamet & peccator, quem à Deo recedentem cupiditatum tempestas contrivit, quem malignus hostis absorbuit, quem præsentis sæculi fluctus involvit: agnoscat se esse in profundo, ut ad Deum sua perveniat oratio. Quia verò Psalmus iste ad ascendentes pertinet, videamus qualiter ad Deum justus de profundo clamet. Quomodo enim non profundus est, qui ascensiones suas in corde suo disposuit, qui intentionem cordis ad Deum dirigit, qui laborum studium ad cælos attollit? Sed sciendum, quòd sancti viri eò se magis infirmos & abjectos sentiunt, quò per mentis desiderium erecti, viciniùs ad Deum accedunt. Tunc enim primùm miseriam suam incipiunt perfectè cognoscere, cùm Dei præsentiam cœperint in corde sentire. Hinc est quòd Abraham, qui collocutionis divinæ gratiam meruit, pulverem se esse & cinerem memorat, dicens: *Loquar ad Dominum, cùm sim pulvis & cinis.* Hinc Jacob postquam Dominum vidit, nervo femoris emarcescente, uno pede claudicavit: quia profectò debiles se esse & infirmos reputant, qui se ad videndum Deum per studium sanctæ contemplationis levant. Qui dum spem suam in carne ponere desinunt, quasi unius cruris vires amittunt. Eoque assuescunt cælesti dumtaxat desiderio inniti, quo senserint se à spe rerum temporalium debilitari. Et quasi nervum non habent in femore, dum non confidunt in carnali generatione. Omnia quæ sub cælo sunt, vanitatem æstimant: & cùm præsentis vitæ miseriis plenos se esse & obsitos circumquaque conspiciunt, quasi de profundis ad Deum clamant. Magna profunditas vita mortalis, in qua nihil est certum, nihil vitale, nihil tutum, nihil tranquillum. Magna inquam profunditas, in qua peccator obruitur, impius immergitur, justus turbatur. Ideo namque clamat & dicit: [*De profundis clamavi ad te Domine.*] In quo notandum, quia non ait, clamo, sed clamavi. Habes in hoc perseverantiæ documentum, ut si primò non exaudiris, ab oratione non deficias, immo precibus & clamori insistas. Vult Deus rogari, vult cogi, vult quadam importunitate vinci. Ideo tibi dicit: *Regnum Dei vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Esto ergo sedulus in oratione, esto in precibus importunus, cave ne ab oratione deficias. Si dissimulat audire quem rogas, esto raptor, ut regnum cælorum accipias: esto violentus, ut vim etiam ipsis inferas cælis. Quid hac rapina locupletius? Quid hac gloriosius violentia? Bona violentia, qua Deus non offenditur, sed placatur: proximus non læditur, sed juvatur: peccatum minuitur, non multiplicatur. Bona inquam violentia, qua non quæritur luerum citò periturum, sed regnum acquiritur sine fine mansurum. Discant qui res alienas divino postposito timore diripiunt, & rapinis pauperum magis peccata cumulare, quàm lucra augere non cessant, aliquid rapere quò & veras sibi vindicent divitias, & gloriam laudis perpetuæ acquirant: ne in hoc quoque stultitiæ arguantur, si cùm possint pretiosa & æterna diripere, vilia solùm & transitoria videantur auferre. Inferant & ipsis cælis violentiam, & regnum cælorum quadam orationis vi rapiant. Sint in precibus importuni, ut ex longo clamoris usu dicere possint: [*De profundis clamavi ad te Domine, Domine exaudi vocem meam.*] Nominis venerandi repetitio, precandi adauget affectum. Movetur enim desiderium, si nomen quod diligitur, replicatur. Videtur hic qui loquitur quamdam exauditionis causam prætendere, cùm se insinuat clamasse, ut quasi jure debeat exaudiri, qui dudum instituit clamori. Hanc & Apostoli causam Domino dedisse leguntur, cùm Chananæa rogante dixerunt: *Dimitte eam; quia clamat post nos.* Ideo namque à Domino exaudiri meruit, quia prima Domini responsione repulsa, clamare nequaquam cessavit. Fide quippe & dilectione accensa, à clamore non antea destitit, quàm optatam filiæ salutem acquisivit.

Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ.

Ascendens iste majus aliquid rogare aggreditur, & in ipsa etiam sua oratione ascendit, cùm hoc à Deo expostulat, ut quasi quodam modo aures inclinans orationi suæ Deus intendat: ne fortè sit mora in exauditione, si longè sint aures ab oratione. Videtur enim quemdam divinæ miserationis præcipuum precari affectum, cùm rogat eum quodam modo ad audiendum affectari: ut cùm vocem velit audire supplicantis, opus non differat exercere miserentis, humanæ in hoc sequens locutionis modum, quasi hujusmodi Deus affectione indigeat, quem non effugit cogitatio, non latet voluntas, dum ei nec intentio silet, nec desiderium tacet. Nam dum potens quilibet supplicantem aliquem audire negligit, quasi primo aditu repulsus, exaudiri qui supplicat diffidit. Si verò qui rogatur, primò libenter audire cœperit, & aliis postpositis negotiis, verbis solummodo rogantis intendere, continuò ille qui rogaturus advenit, quãdam concipit impetrandi fiduciam, & ipsa quodammodo spe animatus, suam liberiùs proloquitur causam. Magnum quippe bonæ voluntatis suæ dominus illi dedit indicium, quum loquenti se præbuit incunctanter intentum. Sic & nos cùm dari nobis veniam à Deo quærimus, & cælestis gratiæ vitalia dona conferri, si nobis Deum præsentem aliquibus suavitatis & dulcedinis suæ senserimus indiciis, ad ipsius desiderium studiosiùs animamur, super his quæ cupimus adipiscendis aliquatenus certiores effecti, cùm ille quem anima nostra desiderat, desiderantibus nobis per misericordiam appropinquat. Ascendens igitur iste, qui ad illius incorruptibilis celsitudinem mentem levare propositum, aures Dei deprecationi suæ intentas deposcit: ut quia oratio sua ad Deum per rectæ studium intentionis dirigitur, circa eum qué rogat, velociter exaudiatur. Ascendenti autem & provecto viro à Domino per Prophetam dicitur: *Adhuc loquente te dicam: Ecce adsum.* Inter orationem & deprecationem hoc interest: quia oratio pro virtute perseverantiæ, deprecatio verò fit pro peccatorum impunitate. Ideo qui ad celsitudinis arcem ascendere contendit, dicit: [*Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ.*] Deprecatur enim Deum ut peccatorum suorum obliviscatur,

ut pater esse velit, non judex. Ideoque subjungit, dicens:

III. *Si iniquitates observaveris Domine Domine quis sustinebit?*

Nomen repetit, ut affectum excitet. Iniquitatem Deus observaret, si peccatoribus veniam negaret. Si solummodo ostenderet severitatem, non etiam adhiberet pietatem. Quod si faceret, nemo æternæ gloriam felicitatis expectaret: nemo ad patiendum justi examinis pœnam sufficeret. *Omnes enim peccaverunt*, ut ait Apostolus, *& egent gratia Dei.* Verùm quia pœnitentibus ex corde ignoscit, & peccatore converso omnium iniquitatum ejus obliviscitur, quis jam de misericordia dubitet? Quis jam de venia desperet? Hæc etenim per Prophetam Dominus pollicetur, dicens: *Ego sum, ego sum, qui deleo ut nebulam iniquitates tuas, ut justificeris.* Attende qualiter peccati confessio peccata obliteret, quæ justificat iniquum, tollit à Deo memoriam peccatorum. Confiteamur ut deleantur nostra peccata, nec post confessionem ad ea revertamur, sed juxta Apostolum, in anteriora nos extendentes, quæ retrò sunt obliviscamur. Non gestiamus reverti in Ægyptum, aut sedere super ollas carnium; nec simus concupiscentes malorum, nec idola mentis veneremur, nec Deum tentemus, nec in deserto mundi hujus murmuremus. Confiteamur de præteritis peccatis nos accusantes, confiteamur de peccatorum indulgentia Deum laudantes. Est namque confessio peccati, & confessio laudis. Si enim confessio laudis non esset, Salvator noster nequaquam dixisset: *Confiteor tibi Pater Domine cæli & terræ.* Nam quò modo peccatum confiteretur, qui peccatum non fecit? Præcedat itaque confessio, ut laudatio sequatur, sicut scriptum est: *Rectos decet collaudatio.* Habemus enim pontificem, qui possit compati infirmitatibus nostris, de quo & apertè sequitur:

Rom.3.c
Ezec.18 e
Isai.44. d
Philip.3. c
Exo.15.a
1.Cor.10 d
Mat.11. d
1. Pet.2. d
Ps.32.a
Hebr.4. d

IV. *Quia apud te propitiatio est, & propter legem tuam sustinui te Domine.*

Quis est propitiatio nisi Christus Jesus, qui se obtulit sacrificium Deo, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum? Denique Joannes ait: *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* Qui est apud Deum; quia sedet ad dexteram Dei, sicut dicit Propheta: *Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Apostolus quoque perhibet, quòd ad dexteram Patris sedens pro nobis interpellet. [*Et propter legem tuam sustinui te Domine.*] Lex Dei, misericordia est, qua peccantibus veniam contulit, revertentibus æternæ vitæ aditum patefecit. Hanc legem pro crucifixoribus suis Patrem exorans Christus implevit, hanc nobis tenendam verus magister indixit. Ait enim: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos, ut sitis filij Patris vestri qui in cælis est.* In quo profectò ostendit, quia filij Dei aliter esse non possumus, nisi misericordiæ legem servantes, inimicos diligamus. Hanc etiam nobis Paulus tenendam insinuat, cùm ait: *Fratres, etsi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spiritales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.* Quis autem portat alterius onera, nisi qui charitatem habet? Qui enim veraciter diligit, læsus non lædit, contumeliis vicem non reddit, detrahentibus sibi non detrahit, qui eum oderunt, non odit. Scriptum namque est: *Charitas patiens est, benigna est.* Patiens quidem, ut aliena mala toleret: benigna verò, ut ipsos etiam quos portat, amet. Qui ergo illata mala æquanimiter tolerat, quasi infirmi fratris onera portat. Hæc est lex misericordiæ, per quam perpetuam evadere damnationem confidimus, per quam etiam Salvatorem Dominum nostrum Jesum Christum expectamus. Qui si, ut suprà dictum est, iniquitates observaret, nemo sustinere sufficeret. Sustinemus autem eum propter legem suam, qui peccantibus in nos idcirco dimittimus, ut peccatorum nostrorum ab eo veniam percipiamus. Hinc namque per semetipsam Veritas ait: *Dimittite, & dimittetur vobis.*

Gal.6.b
1.Cor.13. b
Phil.3.c
Luc.6.37

V. *Sustinuit anima mea in verbo ejus, speravit anima mea in Domino.*

Vide perfectæ charitatis ordinem. Ascendens iste & in amore divino proficiens, qui fide & dilectione introrsus accenditur, desiderio ad æterna erigitur, spe ad summa levatur, proximorum non negligit curam, non postponit salutem: ad eos inter ipsa divinæ gaudia contemplationis convertitur, & ut gradibus eisdem ad Deum accedant, hortatur: eis nimirum exemplum se proponens, ut si infirmitate aliqua impediantur à desiderio proficientis, jam & pervenientis promoveantur exemplo. Ideoque ait: [*Sustinuit anima mea in verbo ejus.*] Nolite diffidere, nolite dubitare, ponite corda vestra in virtute ejus; quia [*sustinuit anima mea in verbo ejus.*] Qui manet in verbo, non fraudatur à regno. Aliter namque fructum facere non possumus, nisi in eo maneamus. Idèoque ait: *Manete in me, & ego in vobis.* Ubi enim manendum, nisi in ipso? Deficient domus, palatia corruent, destruentur civitates, ab imis sedibus turres evellentur: postremò, cælum & terra transibunt, verbum autem Domini manet in æternum. Maneamus ergo in eo qui manet in æternum. Non sequamur vanitatem, deserentes veritatem: nec contristemur sicut ceteri, qui spem non habent, sed sustineamus eum. Et si moram fecerit, expectemus, ne contingat nobis quod per Prophetam dicitur: *Væ his qui perdiderunt sustinentiam.* Unde & subditur: [*Speravit anima mea in Domino.*] Quicumque mundanæ adversitatis fractus molestiis, diabolicæ tentationis infestatione dejectus, à spe cælestium promissionum deciderit, sustinentiæ quam priùs habuerat, mercedem amittit. Qui verò sustinebit, magnam reportabit remunerationem. *Fidelis* enim *Dominus in omnibus viis suis.* Promisit in hac vita pœnitentibus veniam. Manifestum est ergo quia sicut confitentibus remissionem tribuit peccatorum, ita à spe non decidentibus dabit regnum cælorum. Ideo qui in verbo ejus sustinuit, in Domino sperare se dicit. Sicut enim maledictus homo, qui confidit in homine; ita & beatus cujus est nomen Domini spes ejus, & non respexit in vanitates & insanias falsas.

Psal.47. a
Ioan.15. a
Mat.24.c
Isa.40.
1.Thes.4. a
Eccli.2.c
Ps.144.c
Hier.17. a
Ps.39.a

VI. *A custodia matutina usque ad noctem speret Israel in Domino.*

Si ad litteram hoc accipiamus, dehortari nos potius quàm monere videtur. Quis enim tam pusillanimis, ut una tantùm die speret in Domino? Ubi jam erit illa Pauli sententia, qua ait: *Si autem quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus?* Quàm parva unius diei patientia, & quàm brevis expectatio! Sed ut hunc locum meliùs intelligamus, ad vicesimi primi Psalmi titulum curramus. Intitulatur enim, *Pro assumptione matutina.* Quæ est assumptio matutina, nisi resurrectio à Deo manè facta? Ibi nempe & custodia facta fuit, ad hoc usque prorumpente Judaicæ perfidiæ cæcitate, ut quem

Rom.8.c
Psal.21.

viderant mortuum, crederent non resurrecturum: & ne eum discipuli nocte raperent, custodibus sepulcrum munierunt. Alia translatio habet, *A vigilia matutina*: per quod aptiùs ipsa Domini resurrectio exprimitur. Qui enim dormivit in morte, vigilavit in resurrectione. Ideoque dicit: *Ego dormivi, & soporatus sum, & resurrexi.* Et iterum: *Vigilavi, & factus sum sicut passer solitarius in tecto.* Hæc itaque resurrectio spei nostræ fundamentum est: quia illuc nos perventuros speramus, quò caput nostrum præcessisse cognoscimus. Multos enim ante hanc resurrectionem legimus resuscitatos, & tamen dicit Apostolus: *Quia primitiæ dormientium Christus.* Joannes quoque primogenitum mortuorum eum nominat. Quotquot enim ante eum resurrexerunt, iterum mortui sunt: *Christus* verò *resurgens à mortuis, jam non moritur.* Christi ergo resurrectio spei nostrę fundamentum est: quia in illa vita resurrecturos nos credimus, in qua nos cum eo victuros sine fine speramus. Nec debet jam homo de resurrectionis veritate ambigere, cùm sciat verum hominem Christum à mortuis resurrexisse. Ad hoc enim mortuus est, ut viveremus; accepit à nobis, ut offerret pro nobis. Moriendo itaque mortem destruxit, resurgendo vitæ aditum nobis patefecit. Hinc est quòd eidem Ecclesia dicit: *Notas mihi fecisti vias vitæ.* Ante adventum quippe ejus, vitæ via omnibus ignota fuerat, tendentibus cunctis ad mortem, & ad inferos descendentibus etiam electis, donec ille veniret, qui & impios ad justificationem, & mortuos vocaret ad vitam, veram fidem adstruens mortis & resurrectionis suæ indiciis, & doctrinæ novæ nos formans institutis, per quæ nimirum & mortem possemus evadere, & in novitate vitæ per adjunctam Spiritus sancti gratiam ambulare. Possumus quoque per custodiam matutinam ipsa fidei nostræ rudimenta accipere, ut à tempore accepti baptismatis, post illustrationem gratiæ salutaris, intentionem suam unusquisque ad eum dirigat, & spem suam in eo singulariter ponat. Quasi enim matutinam lucem recipit anima, quum tenebris infidelitatis expulsis, & vitiorum detersa caligine, & emundatis peccatorum maculis per lavacrum regenerationis, paulatim incipit Deum agnoscere, & in lumine jucundari cognitionis divinæ. Est enim lumen cognitio Dei, de qua scriptum est: *Illuminate vobis lumen cognitionis.* Magnum lumen, quod tenebras cordis evacuat, mentis oculos purgat, animos erigit, corda accendit, edocet semitas justitiæ, desiderium virtutis adauget. Magnum lumen, per quod vitamus offendicula, præcipitia præcavemus, evadimus pericula, pertransimus laqueos, non timemus prospera, sustinemus adversa, respuimus errorem, sequimur veritatem. Quis non desideret hoc illuminari lumine? Quis non hoc fulgore illustrari exoptet? Hinc est quòd Propheta nos admonet, dicens: *Accedite ad eum, & illuminamini.* Qui accedit per fidem, illuminatur per cognitionem. Statim autem post illuminationem, gratiæ sp m sequi oportet. Hoc enim monet qui dicit: [*A custodia matutina usque ad noctem speret Israel in Domino.*] Quæ est hæc custodia? Numquid auri vel argenti? Num monilium, vel lapidum pretiosorum? Num vestium, vel pecuniarum? Nonne hæc sunt quæ mergunt hominem in interitum? Sed est his multò pretiosius, quod illuminatum custodiri oporteat. Dicit enim Propheta: *Iudicia Domini vera, justificata in semetipsa: desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum.* Denique de sapientia dictum est, quia est pretiosior cunctis opibus, & omnia quæ desiderantur, huic non valent comparari. Hæ sunt ergo divitiæ, quas custodire debet qui de nocte ad matutinum pervenit, multò pretiosiores terrenis, & temporalibus veriores, quas nec ignis exurere, nec tinea comedere, nec prędo

Mat. 27. g
Ps. 3. a
Ps. 101.
1. Cor. 15. a
Apoc. 1. a
Rom. 6. b
Ps. 15. d
Osee 10.
Ps. 33. d
Ps. 18. d
Prov. 3. b
Mat. 6. c

potest auferre. Hæc etiam mihi videtur Propheta sensisse cùm in præcedentibus quæreret: *In quo corrigit adolescentior viam suam?* Ne si hoc sine discussione assereret, videretur quod adjunctum est, magis præcipitatione prolatum, quàm ex judicio definitum. Et ut consilium eò salubrius crederetur, quò propensiori meditatione examinatum videretur, secutus adjunxit: *In custodiendo sermones tuos.* Conversus autē ad Deum, ad interrogata respondet, ut divinę pietatis remedium crederetur, quod esset inventum non præsumptione humana, sed inspiratione divina Hinc Hieremias ait: *Bonum est viro cùm portaverit jugum ab adolescentia sua, sedebit solitarius, & tacebit.* Jugum est verbum Dei, mentis nostræ collo impositum, ut nec alta cervice, aut nutibus procedamus oculorum, nec de accepta qualibet gratia inflemur, nec extollamus in altum cornu nostrum, nec adversus Deum iniquitatem loquamur: sed in omnibus sicut Dei ministros nosmetipsos exhibentes, animas nostras humiliemus, & juxta Apostolum, imitatores Dei sicut filij charissimi existamus. Portandum autem hoc jugum ab adolescentia, ut juventutis annos congrua disciplinæ correctione unusquisque præveniat: ne si post decursæ juventutis annos jugum tulerit, suorum stimuletur rememoratione peccatorum, & erroris usu & peccandi consuetudine exagitetur, & novis semper insurgentibus præliis, eos in seipso sentiat impugnationum tumultus, per quos quotidie aut victor existat, aut victus. Nam si ab ipsis adolescentiæ primordiis cervicem verbi jugo subdiderit, omnibus in seipso rite compositis in pace sedebit. Sedebit quidem, animæ carnem subjiciens, & de tribunali rationis quasi de judiciaria sede omnibus internis motibus velut quibusdam civibus edicta proponens. Sedebit, inquam, nullum metuens hostem, nullam sentiens impugnationem. Stare namque pugnantis est, sedere verò feriati. Sedebit quoque solitarius, id est, ab omni carnalium desideriorum tumultu remotus. De hac sollicitudine David dicit: *Elongavi fugiens, & mansi in solitudine.* Neque enim rex potentissimus qui tot millibus populorum præerat, in solitudine habitabat. Habitabat autem in solitudine cordis sui, in qua nullos hostium spiritalium impetus, nullos perversarum cogitationum strepitus, nullos pateretur clamoris iniqui tumultus. Qui verò solitarius sedet, tacet; intelligens, melius esse silere, quàm loqui incautè. Hinc erenim scriptum est: *Homo sapiens tacebit usque ad tempus.* Priùs namque oportet discere, quàm docere. Ideò dictum est: *Audi Israel.* Neque enim priùs dixit, loquere, sed audi. Sed Prophetæ dictum est à Domino: *Fili hominis, sta super pedes tuos, & audi quæcumque loquar ad te.* Qui audit, tacet. Tacet ergo qui in lege Dei meditatur die ac nocte, & audit quid loquatur in eo Dominus Deus, qui loquitur pacem in eos qui convertuntur ad cor. Restat ergo ut dicamus quid sit quòd usque ad noctem sperandum in Domino dicit. Quis dubitat noctem finem esse diei? Sic & unicuique homini finis istius vitæ mors sua est. Potest quoque per noctem intelligi illa extremi judicij dies, quam Propheta diem nominat tenebrarum & caliginis, in qua ad cælestę regnum vocantur electi, ubi jam spes eorum terminabitur, receptis omnibus quæ in hac vita speraverunt, & ad laudem Dei concinentibus sanctis: *Sicut audivimus, sic vidimus in civitatem Domini virtutum.* Quod enim videt quis, quid sperat? Speravimus ergo in hac vita, ut quod hîc in spe concipimus, ibi in te habeamus.

Ps. 118. a
Thren. 3. c
Isai. 3. a
Ps. 74. a
2 Cor. 6. c
Eph. 5. a
Ps. 54. d
Prov. 11. b
Deut. 6. a
Ezec. 2. d
Ps. 1. a
Ps. 84.
Ioel. 2. b
Ps. 47. a
Rom. 8. d

Quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio. VII.

Commendat nobis Dei charitatem, ut nos ad sperandum hortetur. Ex hoc enim usque ad noctem speramus; quia eum misericordem credimus, longanimem scimus. Unde non incongruè per quemdam sapientem dictum est: *Tribularer, si non scirem misericordias tuas Domine.* Tribulationi quippe cordis nostri remedium miserationis divinæ occurrit: & contra diffidentiæ malum firmissimæ spei adhibet
Ezc.33.c consolationem, promissionum divinarum certa nobis proponens exempla, quibus peccantium salutem se malle asserit quàm perditionem: quorumdam quoque correctionem ad animum reducens, quos etsi à statu rectitudinis error subruit, conditoris tamen gratia in melius reformavit. Ecce gravium delictorum mole obrutus, & de meritorum qualitate
Luc.19.a diffisus, aspicio Zachæum, intueor Mariam, con-
Luc. 7.g fidero Petrum, perpendo latronem: in quibus mi-
Mat.26. & Luc.23.f serationis divinæ splendor apparuit, atque per eos spem veniæ peccantibus dedit. Hæ sunt inæstimabilis miserationis Dei divitiæ, humano quidem generi à sæculis absconditæ, novissimis verò temporibus
1. Tim. 2.b per mediatorem Dei & hominum declaratæ. Quæ pro sui immensitate adeo incomprehensibiles sunt, ut in explanatione eorum manus torpeat, fatiscant ingenia, eloquentiæ conticescant. Superant enim sensum, sermonem transcendunt, intellectum excedunt. Quis enim dignè enarrare sufficiat quantæ misericordiæ fuit, unigenitum Dei Filium de sinu Patris ad publicum nostrum descendere, carnem
Luc.15.b mortalem assumere, irrisiones pro nobis, vincula, flagella, crucem, mortemque tolerare? Quis cogitare valeat quantæ fuerit gratiæ, ovem perditam quærere, quæsitam invenire, inventam in humeris portare? Quis exponere queat, quantæ fuerit miserationis, sacratissima pretiosi sanguinis effusione genus humanum redimere, & sacrosanctum vivifici corporis & sanguinis sui mysterium membris suis tribuere? cujus perceptione corpus suum, quod est Ecclesia, pascitur & potatur, abluitur, & sanctificatur. Ideo & plenitudo temporis tempus gratiæ
Tit.2.c nominatur, in quo juxta Pauli vocem, *apparuit gratia Salvatoris nostri Dei omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem & sæcularia desideria, sobrie & juste & pie vivamus in hoc sæculo.*
Tit.3.a Et iterum: *Apparuit benignitas & humanitas Salvatoris nostri, non ex operibus justitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos*
Zach 13. a fecit. Hinc per Zachariam prophetam dicitur: *In die illa erit fons patens domus David inhabitantibus Hierusalem, in ablutione peccatorum & menstruatæ.*
Ps. 35. Quis est iste fons, nisi unigenitus Dei Filius? de quo per Prophetam dicitur: *Apud te est fons vitæ.* Qui nimirum tunc patens extitit, quando in mundo visibilis apparens, pro liberatione nostra carnem sus-
Rom.1.a cepit. Qui etiam domus David dictus est; quia ex semine David secundùm carnem natus est. Hierusalem verò visio pacis interpretatur. Hi ergo Hierusalem inhabitant, qui ad amorem cœlestium mentem levant. Peccator verò & menstruata, est vel is qui delinquit in opere, vel mens quæ labitur in prava cogitatione. Menstruata namque mulier ita in seipsa polluitur, ut aliena carne minimè tangatur. Quasi ergo menstruata illa est anima, quæ etsi in pravi operis effectum non ducitur, in immundarum tamen cogitationum delectatione versatur. Quia igitur jam patet nobis fons misericordiæ Redemptor noster, toto hunc pectore hauriamus, ut extinguere sitim carnalium desideriorum valeamus. Lavemus in eo maculas criminum, notas diluamus carnalium cogitationum. Et qui fontem misericordiæ, si clausus esset, quærere debuimus; saltem apertum & patentem non negligamus. Sperandum namque nobis est; quia ibi pœnitentiæ nostræ locus non deerit, ubi innumerabilium hominum compunctio locum invenit. Ad hoc enim patet ut lavet, ad hoc fluit ut lætificet, ad hoc redundat ut purget. Nam subditur.

Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus ejus. VIII.

Restat igitur ut Israel efficiamur, & omnem transcendentes creaturam, in eum qui omnia creavit, mentis aciem dirigamus. Disponamus ascensiones in corde nostro, & per eas ad conditorem Angelorum puro & simplici intellectu ascendamus. Quid enim tam suave & tam jucundum, quàm mentis oculis & cordis desiderio contemplari Deum, atque ejus suavissimam degustare dulcedinem, dulcissimamque sentire suavitatem? Adest nobis gloria Redemptoris nostri, quæ nos à terrenis ad cælestia erigat, oculos cordis nostri ad videndum solem justitiæ aperiat, ac per hoc ex omnibus nos iniquitatibus nostris redimat: Qui vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

PROOEMIVM SEPTIMI PSALMI Pœnitentialis.

DE Psalmi centesimi quadragesimi secundi titulo, juxta quod pietas divina contulerit, locuturus, priùs volo modos aperire prophetiæ, quatenus dum ejus diversitas ostenditur, ejus & intelligentia faciliùs acquiratur. Sciendum namque est, quia prophetia tribus modis fit: videlicet verbis, factis, somniis. Quicumque enim propheta futura innotuit, aut verbis, aut factis, aut somniis prophetavit. Verbis namque futura prædixit Isaias, cùm ait: *Ecce virgo concipiet & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emmanuel.* Somniis verò Nabuchodonosor futura prævidit, quæ Spiritu sancto Daniel repletus enodavit. Factis Abraham futura nuncia-
Isai. 7.c
[illegible] 2.a
vit, quando unicum filium suum ad sacrificia obtulit. Quem nimirum, quem in hoc opere designat, nisi eum qui proprio filio suo non pepercit, sed pro
Ge[illegible] 22. c
nobis omnibus tradidit illum? Ipsa enim antiquorum patrum gesta nobis prophetiæ sunt, qui dum aliud agunt, & aliud innuunt, occulta nobis quasi
Ros 3.f
per operis linguam produnt. Quod hoc in loco evidenter ostenditur, cùm Absalom facta ad memoriam reducuntur. Absalom namque patrem perse-
2. Reg. 18. b
quens, ad hoc usque livore feralis prorupit invidiæ, ut in seipso destrueret jura naturæ. Quem enim naturaliter amare debuerat ut patrem, eum inhumanè persequebatur ut hostem. Absalom autem pax patris interpretatur: non quòd ei pax ulla cum patre fuerit, sed quia quantæ pacis & patientiæ extitit, in ejus perversitate pater ostendit. Quis autem per Absalom, nisi Judaicus populus: quis verò per David, ni Redemptor noster signatur? Hinc namque per Prophetam Veritas ait: *Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inveterati sunt.* Denique ipse est filius
Ps. 17.
Luc.15.f
senior, qui adolescentioris inventioni invidens & saluti, domum renuit intrare Ecclesiæ. Qui profectò canticum non cantat lætitiæ, nec concinentium admiscetur choris, & annulo carens fidei, nec stolâ immortalitatis induitur, nec vituli saginati alimento satiatur. Qui etiam hœdum quærit; quia agnum qui tollit peccata mundi, non sequitur: & ideo inter hœdos in judicio statuitur, nec ad cœnam nuptiarum ejus vocatur. Patrem ergo Absalom persecutus est; quia Judaicus populus dum monita salu-
Ioan.1.d
tis respuit, in propria venientem Dei Filium reci-
Mat.25.e
pere recusavit. In tantum autem vesaniæ suæ extendere conatus est rabiem, ut suum occidere præsumeret creatorem. In quo nimirum facto patientia Christi declarata est, qui non solùm eis malum pro malo non reddidit, verùm etiam ad mortem ductus pro eis oravit, dicens: *Pater ignosce illis; quia nesciunt quid faciunt.* Unde & Apostolus admonet,
Luc.23.e

dicens : *Christus pro nobis passus est, relinquens nobis* 1. Pet. 2. d *exemplum, ut sequamur vestigia ejus. qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. qui cum malediceretur, non maledicebat : cum pateretur, non comminabatur.* Orat autem caput in hoc Psalmo pro membris, Christus pro Ecclesia, virtus pro infirmitate. Orat quippe ut non severè judicentur, sed misericorditer exaudiantur. Persequitur etiam hoc tempore schismaticus corpus Christi, impugnat hæreticus Ecclesiam, unitatem infidelis perturbat. Sed clamat ad Deum Ecclesia, capiti suo Christo in unitate spiritus conjuncta. Quæ etsi omni tempore ad Deum clamat, præcipuè tamen in tribulatione se ad orandum excitat, unde & dicit : *In die tribulationis meæ clamavi ad te.* Ps. 85. b Sed videamus quid dicat.

EXPLANATIO SEPTIMI PSALMI Pœnitentialis.

PSAL. CXLII Ver. 1. *Domine exaudi orationem meam, auribus percipe obsecrationem meam in veritate tua, exaudi me in tua justitia.*

Sancta universalis Ecclesia secundùm digniorem partem sui in spe cælestium præmiorum roborata, sicut in electis habet quod conservari desideret, ita in infirmis invenit quod sibi dimitti exoret : sciens omnes divino egere auxilio, quos infelicis vitæ conditio angustat, cùm & justus inter pericula securus esse non valeat, & peccantem non nisi sola gratia divinæ miserationis absolvat. Utrobique ergo pavida, utrobique suspecta, & pro currentibus orat ut perveniant, & pro regressis obsecrat ut currant. Inter orationem autem & obsecrationem hoc interest, quòd oratio pro perseverantia virtutum, obsecratio verò fit pro indulgentia peccatorum. Orat ergo caput vel Ecclesia, ut & bene operantes in justitia roborentur. In eo verò quod ait : [*Auribus percipe obsecrationem meam,*] delinquentium desiguat debilitatem, qui ad similitudinem ægrotantium quadam omnipotentis medici indigent condescensione, cùm se non valeat ad eum peccator levare. Vel auribus percipe, id est, obsecrationibus intende. Hoc namque per Prophetam pollicetur, dicens: Zac. 1. a *Convertimini ad me, & ego convertar ad vos.* Unde & subditur : [*In veritate tua.*] In hoc enim vera apparet promissio ; quia converso tribuitur remissio peccatorum, juxta quod scriptum est : *Justificeris in* Ps. 50. a *sermonibus tuis, & vincas cum judicaris.* [*Exaudi me in tua justitia.*] Qui gloriatur in se, non exauditur. Non exaudiuntur illi qui ignorantes Dei justitiam, & suam volentes statuere, justitiæ Dei non Luc. 18. b sunt subjecti. Denique Pharisæus justitiam suam in templo statuere voluit, & ideo à Domino reprobatus fuit. Gloriemur ergo in justitia Dei, si exaudiri quærimus, ut nos cum Propheta dicere possimus : [*Exaudi me in tua justitia.*] Quis autem gloriatur in justitia Dei, nisi qui nihil boni suis meritis tribuit, & justum esse quidquid adversi tolerat, sentit ? Gloriabatur Paulus in infirmitatibus suis, nihil bo- 2. Cor. 12. ni non accepti se habere testabatur, humilitatis nobis exempla proponens, *ut qui gloriatur, in Domi-* 1. Cor. 1. d *no glorietur.*

II. *Et non intres in judicium cum servo tuo : quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.*

Qui contra conditoris flagella murmurat, quasi cum eo in judicium intrat. Dei namque accusat judicium, qui se æstimat injustè percussum. Et quasi cum Deo in judicio contendit, qui inter flagella innocentem se ostendit. Hinc etenim Dominus ad Job. 39. d beatum Job loquitur, dicens : *Numquid qui contendit cum Deo, tam facilè conquiescit ?* Utique qui arguit Deum, debet & respondere illi. Tunc beatus Job quasi Deum arguit, cùm de percussione sua an fuerit justa dubitavit. Nullius quippe delicti sibi conscius, injustè se percussum credidit ; quia merita sibi augeri ex percussione nescivit. Sed qui multa de operatione sua locutus, audita sanctorum vita tacuit, quasi cum Deo contendens facilè conquievit. Vel certè ille cum Deo in judicium ingreditur, qui cùm oraverit, murmurat si non exauditur. Quibus dicitur : *An vultis mecum judicio contendere?* Quasi Hier. 2. f enim judicio contendebant, qui dicebant : *Quare* Isai. 8. a *jejunavimus, & non aspexisti? humiliavimus animas nostras, & nescisti?* Siquidem stultum est ab oratione deficere, si Deus differat, cùm rogatur, exaudi- Rom. 8. d re : & iniquum arguere conditorem, si effectus non sequitur orationem, præsertim cùm quid oremus sicut oportet, nesciamus. Nonnullis quippe impatientibus Dominus quod petebant sæpe concessit iratus : sicut econtra Apostolo negavit propitius. Dedit enim regem petentibus secundùm desideria cor- 2. Cor. 12. dis eorum : dedit etiam postulanti diabolo, ut Job simplicem & rectum & timentem Deum tentaret. 1. Reg. 8. Malignos spiritus exaudivit, & in porcorum gre- Job. 1 & 2. gem dæmonum concessit legionem intrare. Non Mat. 8. d igitur pro magno quis habeat si fuerit exauditus, cùm aliquid petat quod non impetrare plus prosit. Quòd si postulata non obtinet, non se abjiciat, aut de divina erga se miseratione desperet, cùm fortè ea peteret, quibus acceptis vel affligatur atrociùs, vel inutiliùs prosperetur. Scriptum quippe est : *Aversio* Pro. 1. d *parvulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet eos.* [*Quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.*] Scio multos in conspectu hominum justos videri, & ad spem cælestium promissorum evectos innocenter in mundo vivere : qui etsi non delinquant in opere, laburtur tamen aliquando vana aut perversa cogitatione. Cujus enim mentem cogitationes vanæ non laniant ? cujus cor tentationes non vexant ? cujus animum desideria carnis non turbant ? Non ergo in conspectu Dei justificatur qui corde delinquit, quod intuetur Deus.

III. *Quia persecutus est inimicus animam meam: humiliavit in terra vitam meam.*

Quis sit generis humani inimicus, ostendit qui pa- Mat. 13. d rabolam zizaniorum exponens, ait : *Inimicus autem* Luc. 8. *diabolus est.* Et Apostolus Petrus ait : *Inimicus vester* 1. Pet. 5. c *diabolus tamquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret.* Ipse enim est qui animas persequitur, qui mortem inferre perpetuam molitur. Ipse est, inquam, qui incautos decipit, & in via hujus vitæ gradientibus laqueos tendit. Ideo Propheta ait : *In* Ps. 139. *via hac qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi.* Rursum de eo scriptum est : *Abscondita est in terra* Job. 18. b *pedica ejus, & decipula illius super semitas.* Dum enim humanæ saluti invidens perdere innocentem appetit, priùs ei aliquid quod libeat ostendit : quod dum appetere incautus nititur, occulto peccati mucrone transverberatur. Quasi ergo in terra pedica absconditur, dum in terrenis commodis peccatum occultatur. Decipula quoque ab antiquo hoste super semitam ponitur, cùm in actione hujus mundi quam mens appetit, peccati laqueus paratur. Ita namque in terra decipula ponitur, ut exposita esca ipsa non videatur. Sic nimirum sic antiquus hostis dum subruere aliquem cupit, quasi escam in muscipula, lucrum in culpa ponit. Ad quod dum aviditatis amore viator inhiat, ex improviso eum peccati laqueus suffocat. Quis hujus hostis versutias non metuat, qui tantò est pernicioſior, quantò occultior ? Non enim quæ extra nos sunt auferre nititur, sed diripere thesauros interiores conatur. Nulla sibi temporalium bonorum cupiditas, nulla divitiarum ambitio, nullum dignitatis desiderium : sola inte-

riora appetit, solas virtutes diripit, solam animam occidit. Quòd si aliquando exteriora tetigerit, non ea aufert ut habeat, sed ut ea auferendo animam evertat. Novimus quo modo multos quotidie fraudibus suis occupet, quo modo vestimentis gratiæ expoliet, deceptos virtutum privet ornatu, divitiis opũ defraudet, livoribus infuscet tẽtationũ, vulneribꝰ peccatorũ transfigat. Hæc est nãq; perversitatis ejus intentio, ut omnibus noceat, omnes dejiciat. Denique quos in viis Dei ambulantes viderit, & in proposito justitiæ cognoverit fortiores, eos graviùs persequitur, à statu rectitudinis subruere conatur. Ideoque ait: [*Persecutus est inimicus animam meam, humiliavit in terra vitam meam.*] Gravis persecutio. Qui cœperam amore cælestium terrena relinquere, & contemptis divitiis sæcularibus, in cælis conversari, jam impulsione diabolica cogor summa & æterna despicere, & de mundi hujus providentia incerta cogitare. Terrenarum rerum curis aggravor: carnalium voluptatum captus illecebris, ad ima de- *Sap. 9.d* ducor. *Deprimit* enim *terrena habitatio sensum multa cogitantem.* [*Humiliavit in terra vitam meam.*] Qui contemptis cælestibus, ad ima solummodo appetenda deducitur, ejus vita in terra humiliatur. Unde fit, ut eò morti fiat proximus, quò à Deo factus est per dissimilitudinem longinquus. Hinc namque *1. Tim. 6. b* Apostolus ait: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, quæ mergunt homines in interitum.* Unde & aptè subditur:

IV. *Collocavit me in obscuris sicut mortuos sæculi, & anxiatus est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.*

Quid infelicius? Vivebam olim Deo, mortuus sæculo: nunc econtrario mortuus Deo, mundo vivo. Quid est enim peccatum, nisi mors? Hinc *Ps. 6. a Hier. 9. f* etenim scriptum est: *Non est in morte qui memor sit tui.* Et iterum: *Intravit mors per fenestras nostras.* Mors namque est quæ animam à Deo separat, sensuum internorum intercludit officia, divinam deturpat imaginem, lucis adimit claritatem. Denique qui Christo moritur, in sepulcro conscientiæ tumulatur, ligatur concupiscentiarum institis, à conspectu Dei projicitur, duritiẽ operitur, lapide iniqui- *Ps. 72. b* tatis intus clauditur. De talibus scriptum est: *Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum.* Hos tamen aliquando resuscitat Jesus, & sublato impœnitudinis lapide, à tenebris ad lucem revocat. Et cùm pro eis Ecclesia intercesserit, per ministerium eos sacerdotum absolvit. Venit ipse ad monumentum, ad lacrymas Ecclesiæ commovetur: jubet ut ad justitiam resurgat, qui pridem in iniquitate jacuerat. Tantummodo opus est ut per confessionem foras veniat, sentiat cordis dolorem, timeat judicium Dei, ab iniquitate recedat. Habet etiam in hoc Prophetæ documentum. nam subditur: [*Anxiatus est super me spiritus meus, in me turbatum est cor meum.*] Pœnitentis viri spiritus anxiatur, cùm superna desiderans, carnis corruptione deprimitur. Cùm enim terrenæ labis pondere prægravatus, sustolli ad altiora nititur, ipso suo conamine fatigatus lassatur. Sed eò enixiùs superiora desiderat, quò veriùs sarcinam agnoscit quam portat. Turbatur verò cor peccatoris in recordatione peccati, cùm primùm cœperit seipsum cognoscere, & quàm longè à Deo recesserit cogitare. Nec vacat quod addidit, [*In me.*] Quasi enim extra se fuerat, qui spretis salubribus & æternis, de noxiis & temporalibus cogitabat: qui ægritudinis suæ molestias non sentiebat: qui se videre cùm cæcus esset, putabat. Sed eò in se rediit, quò seipsum qua- *Isa. 46. c Luc. 15. d* lis fuerat recognovit. Scriptum namque est: *Redite prævaricatores ad cor.* Sed de filio prodigo narravit Dominus, quia cùm distractis & profusis paternis bonis, vitæ cælestis alimento egeret, in se reversus sit. Non enim in se reverteretur, nisi à se priùs exisset. Ideoque & pater ejus ait: *Hic filius meus mortuus fuerat, & revixit: perierat, & inventus est.* *Ibid.* Si ergo à patre, à quo per inobedientiam discesseras, inveniri desideras, & deliciosè in domo illius epulari, ad teipsum statim revertere, & discussis actibus tuis, unde excideris recordare; ut eò magis movearis ad pœnitentiam, quò incipies cognoscere quod amiseris, & perdere quod inveneris. Sequitur.

V. *Memor fui dierum antiquorum, meditatus sum in omnibus operibus tuis, & in factis manuum tuarum meditabar.*

Felices antiqui dies, nihil tenebrarum, nihil caliginis præferentes. Quas divinitatis illustrabat præsentia, securitatis purgabat serenitas, lætitiæ immensitas decorabat. Dies gaudiorum & luminis, dies virtutum & pacis, dies deliciarum & suavitatis: quos non perturbabat mæror, non infestabat angustia, non obumbrabat infirmitas. Hos dies in paradiso habuit anima antequam à statu rectitudinis per culpam caderet prævaricationis: sed eosdem tunc infeliciter perdidit, cùm præcepta conditoris servare contempsit. Potest quoque intelligi per antiquos dies, primorum parentum transgressio, per quam oculos eorum apertos testatur scriptura. Vel etiam *Gen. 3. b* illecebrosa istius mundi prosperitas, fraudulenta quadam amœnitate stultis arridens, cui maledicit justus, dicens: *Pereat dies in qua natus sum.* Sancti *Iob. 3. a* etenim viri mundi hujus prospera magis quàm adversa metuentes, in ipsis successibus suis seipsos discutiunt, & quàm cito transeat mundanæ felicitatis fumus attendunt, revolventes quod scriptum est: *Ab die malorum ne immemor sis bonorum.* Si quem ve- *Eccli. 11. d* rò in mundo prosperari viderint, & in gloria divitiarum suarum exultare; non culmen dignitatis ejus considerant, sed finem illius mente pertractant: ut tantò obnixiùs vera bona considerent, quantò apertiùs bona non esse quæ transeunt vident. Hinc namque Job dicit: *Ego vidi stultum firma radice, & male- Iob. 5. d dixi pulchritudini ejus statim.* Qui enim in multitudine divitiarum suarum confidit, quasi in terra radicem firmavit. Sed vir sanctus ejus maledicit pulchritudini, cum illius derogat prosperitati. [*Meditatus sum in omnibus operibus tuis.*] Qui mundi hujus divitias fallaces esse agnoverit, & amore cælestium contempserit terrena, meditatur in operibus bonis, quæ vita hac transeunte permaneant, & æternæ vitæ præmia ferant. Neque enim tempore utiliter vivitur, nisi ad comparandum meritum quo in æternitate vivatur. Sequitur: [*Et in factis manuum tuarum meditabar.*] Loquitur Propheta ad Deum: *Opera manuum tuarum sunt cæli.* Et alibi: *Ps 101. d* *Cæli enarrant gloriam Dei.* Illi sunt cæli, qui enar- *Ps. 18. a* rant gloriam Dei: qui opus manuum Dei dicuntur, quia divinam in se non deformant imaginem, charismatum non excludunt dona, animæ speciem non demoliuntur. Qui nihil boni sibi, sed totum gratiæ Dei tribuunt, scientes se nihil habere quod non acceperunt. Hoc enim operatus est in eis, qui vasa mi- *1. Cor. 4. b* sericordiæ fecit eos, qui illos ante mundi constitu- *Rom. 9. e* tionem in seipso elegit, ut in se non glorientur, nec *Eph. 1. a* altum sapiant, sed timeant, nec dicant in abundan- *Ps. 29. b* tia sua, Non movebor in æternum. In his meditabitur, qui de Babylone reversus, exempla eorum sibi ad imitandum proponens, ne deceptus conversatione eorum qui terrena sapiunt, in eadem quæ dimiserat relabatur, & fiat deterior erroris confusio, si post acceptum aratrum cœperit retrò aspicere, aut *Luc. 9. g* ad tollendam tunicam in domum remeare. Eorum *Mat. 24. b* itaque exemplo se ad bene operandum excitat, & cum eis absens corpore, mente conversatur. Glo-

riam ergo beatitudinis æternæ quam receperunt, aut recepturi sunt, attendit; ut eò magis ad opus bonum animetur, quò cœperit agnoscere quod egerunt, & sperare quod acceperunt.

VI. *Expandi manus meas ad te: anima mea sicut terra sine aqua tibi.*

Non sufficit bene velle, nisi sequatur & facere. Ideo qui in operibus bonis meditatum se dixerat, & in meditatione laudis sanctorum immoratum, secutus adjunxit: [*Expandi manus meas ad te.*] Hinc
Thr.3.c namque Propheta nos admonet, dicens: *Levemus corda nostra cum manibus ad Deum.* Quid est manus ad Deum expandere, nisi operationem ad omnipotentem levare? Denique ille manus suas contrahit, qui indigentibus nihil tribuit, qui vocem pauperis
B non exaudit. Hinc quidam sapiens admonet, di-
Eccli.4.d cens: *Non sit manus tua ad dandum contracta, & ad accipiendum porrecta.* Docuit ille manus expan-
Luc.11.f dere, qui dixit: *Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.* Et Propheta testatur, dicens: *In*
Ps.75. *die tribulationis meæ Deum exquisivi manibus meis.* Quid est enim manibus Deum exquirere, nisi operibus sanctis Salvatorem invocare? Nec otiosè additum est, [*Ad te:*] quia sunt plerique qui in eo quod bene agunt, laudari ab hominibus appetunt. Hi manus suas ad Deum non expandunt, quia per opera sanctitatis non Deum, sed mundi gloriam quærunt.
Mat.6.a De talibus dicit Dominus: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Expandamus ergo manus no-
Ibid. *Mat.25.a* stras ad Deum, ne justitiam nostram faciamus coram hominibus: nec cum fatuis virginibus lampa-
C *1.Cor.13.c* des vacuas accipiamus; sed in vasis nostris oleum sumentes, venienti sponso occurramus, ut dicere cum Apostolo possimus: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.* [*Anima mea sicut terra sine aqua tibi.*] Hoc est propter quod magis timoratus quisque se ad bene operandum excitat, si se non extollat de meritis, si in se superbiam humanæ præsumptionis extinguat, si nihil se esse reputet, si virtutis incrementum à conditore expectet. Ideoque ait: [*Anima mea sicut terra sine aqua tibi.*] Quasi enim terra sine aqua, est anima sine gratia. Sicut enim terra quæ imbre non perfunditur, non vestitur herbis, non venustatur floribus, non abundat messe: sic anima gratiâ carens non operitur virtutibus, non cogitat de cælestibus, non insistit utilibus. Vi-
D tiato namque in primo parente libero arbitrio, jam nec velle quidem bonum possumus, nisi illius gratiâ adjuvemur, apud quem gressus hominis dirigun-
Pro.8.d tur. Scriptum quippe est: *Præparatur voluntas a Do-*
Ioan.15.c *mino.* Et Dominus discipulis ait: *Non vos me elegi-*
Phil.2.b *stis, sed ego elegi vos.* Et Apostolus: *Deus est*, inquit, *qui operatur in vobis & velle & perficere, pro*
Eph.2.b *bona voluntate.* Et iterum: *Gratia Dei salvati estis, per fidem.* Si ergo fidem sine gratia Dei nemo habet, quis se facere fructum æstimet sine adjutorio illius, qui ait: *Posui vos ut eatis, & fructum afferatis, &*
Ioan.15.c *fructus vester maneat?* Quicumque enim plantet
1.Cor.3.b aût riget; incassum vox correptionis exteriùs perstrepit, nisi ille incrementum dederit, sine quo nihil possumus facere.

VII. *Velociter exaudi me Domine, defecit spiritus meus.*

Non incongruè à quodam sapiente dictum est: *Cupiditati ipsa celeritas tarda est.* Parum enim est desideranti justificationes Dei ut exaudiatur, nisi etiam velociter exaudiatur. Addit etiam causam, quare exaudiri debeat, quasi inflantem jam spiritum non habeat, qui spem suam omnino in Deo ponit. Dicendo enim: [*Defecit spiritus meus,*] pauperem spiritu se esse testatur, & de seipso non præsumere, sed sacrificium Deo spiritum contribulatum offerre. Agnoscit hoc etiam se ex gratia Dei habere quòd humiliatus est, confidens se ejus auxilio erigendum, cujus gratiâ se sentit elisum. Hinc namque Propheta Dominum exorans, ait: *Auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum revertentur: emittes spiritum tuum, & creabuntur.* Non enim receptaculum spiritus Dei quisquam efficitur, nisi spiritu suo primitus evacuetur. Nam nec requiescit spiritus Dei nisi super humilem *Isa.66.* & quietum, & trementem sermones Dei. Denique qui tremit, deficit. Hinc Propheta ait: *Defecit in* *Ps.118.* *salutari tuo anima mea.* Nisi enim quis à semetipso deficiat, ad eum qui supra ipsum est, non appro- *3. Reg.* pinquat. Hinc de regina Saba scriptum est, quòd *10.a* auditâ sapientiâ Salomonis, & visis ministris domus
B ejus, non habebat ultrà spiritum: quia electorum Ecclesia de Gentibus congregata, cognita Christi gratia, & Evangelicæ doctrinæ inventis magistris, abjecto superbiæ spiritu, omnique elationis fastu depositio, didicit de seipsa diffidere, & in Regis sui misericordia magna sperare.

VIII. *Non avertas faciem tuam à me, & similis ero descendentibus in lacum.*

Solent domini irati ab his quibus offensi sunt servis oculos avertere, & si quando illi pro gratia supplicaverint, in partem aliam faciem declinare. Et quia recto eos intuitu conspicere nequeunt, animorum suorum motus in ipso corporis habitu ostendunt. Deus quoque idem delinquentibus avertitur: quia turpitudinem eorum sereno vultu inspicere dedignatur. Sed qui abjicit delinquentem, convertitur ad pœnitentem, vocat etiam aversos, donat peccata conversis, hortatur pigros, consolatur afflictos, docet studiosos, adjuvat dimicantes, confirmat laborantes, exaudit corde clamantes. Ipse namque per Prophetam dicit: *Convertimini ad me, & ego* *Zach.1.a* *convertar ad vos.* Sed quia converti ad eum sine ipso non possumus, quotidie cum Propheta clamemus: [*Ne avertas faciem tuam à me, & similis ero descendentibus in lacum.*] Avertente Domino faciem, peccator in lacum descendit; quia nisi illùm Deus misericorditer respexerit, post multa perpetrata scelera in desperationis foveam cadit. Nam & Petrus amare non fleviſſet, nisi eum Dominus respexisset. Est enim pœnitentia unum de perfectis donis
D descendentibus à Patre luminum. Nisi ergo benigna *Luc.22.d* *Iacob.1.* Dei misericordia mentem hominis illuminaverit, impossibile est ei in novam naturam mutari, cùm scriptum sit: *Non potest à se facere quidquam, nisi* *2.Cor.3.a* *datum fuerit desuper.* Et Apostolus: *Fiduciam*, inquit, *talem habemus per Christum ad Deum, non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Si ergo nec cogitare aliquid à nobis sufficimus, quomodo sine respectu misericordiæ Dei pœnitentiam agemus? Sunt enim tenebræ ubi Christus non respicit, *Ioan.1.a* ubi lux illa vera non ingreditur; quæ sic lucet in tenebris, ut tamen non comprehendatur à tenebris. Ideoque Propheta Dominum exorans dicebat: *Fa-* *Ps.118.*
E *ciem tuam illumina super servum tuum.* Quid est autem facies Dei, nisi quædam claritas cognitionis ejus? Hanc cognitionis ejus claritatem non vident, qui misericordiam ipsius ignorant, qui de peccatorum suorum venia desperant. Illi denique in lacum descendunt, ubi lumen non videant misericordiæ, intentionem cordis non dirigant ad cœlos, carnis satisfaciant desideriis, Deum contemnant, sicut scriptum est: *Peccator cùm in profundum venerit,* *Prov.18.* *contemnit.* De talibus per Amos prophetam Dominus intonat, dicens: *Si celaverint se ab oculis meis* *Amos.9.a* *in profundo maris, ibi mandabo serpenti, & mordebit eos.* Quid est enim cælari in profundo maris, nisi

nisi in altitudine delitescere desperationis? Cælat verò se, qui non confitetur peccata sua. Non confitetur autem, qui desperat de misericordia Dei. Vel certè ille se ab oculis Dei cælat, qui à mandatis ejus avertitur. Oculi enim Domini, spiritus Dei, qui legem, id est, mandata dedit. Qui ergo se ab oculis Dei in profundo desperationis cælaverint, potestatem accipit diabolus ut eos mordeat, & in ventrem eos suæ malitiæ inducat. Ipse est enim serpens, cui
Gen 3. c dictum est: *Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ.*

IX. *Auditam fac mihi mane misericordiam tuam: quia in te speravi.*

Quid est mane, nisi sequentis diei initium? Quæ B
Ps. 83. autem dies, nisi illa de qua Propheta dicit: *Melior*
Rom. 13. d *est dies una in atriis tuis super millia?* Et Apostolus: *Nox*, inquit, *præcessit, dies autem appropinquavit. abjiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur armalucis: sicut in die honestè ambulemus.* Illa est enim dies, quam verus ille sol illuminat qui nescit occasum, quem non obtenebrat nubes, non obscurat nebula, non obumbrat turbo. Quæ rectè una dicitur; quia nullius finis termino angustatur. In hac quippe vita diem non habemus, in qua per fidem, non per speciem ambulamus. In qua cæcitatis nostræ patimur tenebras, & erroris humani deflemus caliginem. In qua assiduis mœroris & angustiæ premimur nebulis, & per devia trahimur, quasi captivi lumen sapientiæ non habentes, & in cogitationibus nostris C
Col. 3. a evanescentes. Cùm autem Christus apparuerit vita nostra, & revelata facie Deum videre cœperimus, tunc omnis effugiet caligo tenebrarum, omnis evanescet ignorantiæ fumus, omnis dissipabitur tentationis nebula: quia & corruptibile hoc induet incorruptionem, & mortale hoc induet immortalita-
1. Cor. 15. tem. Illa erit claritatis & lucis dies, quam electis omnibus præparavit, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ. Hujus diei mane est futura resurrectio, juxta quod scriptum est: *Mane adstabo tibi & videbo,*
Ps. 5. a *quoniam non Deus volens iniquitatem tu es, neque*
Ps. 51. a *habitabit juxta te malignus.* Et iterum: *Bonum est confiteri Domino, & psallere nomini tuo Altissime, ad annunciandum mane misericordiam tuam.* In ea D
Apoc. 21. quippe justorum lucescet felicitas, apparebit gloria,
Mat. 13 f videbitur exultatio; ubi absterget Deus omnem lacrymam ab oculis sanctorum; ubi novissima destruetur mors; ubi justi fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. In illo autem mane auditam faciet Dominus misericordiam suam, cùm segregatis justis ab impiis, ovibus scilicet ab hœdis, dicet his
Mat. 25. qui à dextris ejus erunt: *Venite benedicti Patris mei,*
d *percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi.* Ibi nota fiet misericordia Dei, quam in præsenti vita mens humana capere non potest. Præpara-
1. Cor. 2. c vit enim Dominus diligentibus se, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Ideo qui per bonam conversationem à gratia Dei venientem, ad desiderium æternæ vitæ erigitur, dicit: [*Auditam fac mihi mane misericordiam tuam.*] E
Ps. 102. scilicet æternam, *Misericordia* enim *Domini ab æter-*
no usque in æternum super timentes eum. Quòd si illa sanctorum felicitas misericordia est, & non meritis
Ps. 61. acquiritur, ubi erit quod scriptum est: *Et tu reddes unicuique secundum opera sua?* Si secundùm opera redditur, quomodo misericordia æstimabitur? Sed aliud est secundùm opera reddere, & aliud propter ipsa opera reddere. In eo enim quòd secundùm opera dicitur, ipsa operum qualitas intelligitur, ut cujus apparuerint bona opera, ejus sit & retributio gloriosa. Illi namque beatæ vitæ in qua cum Deo & de Deo vivitur, nullus potest æquari labor, nulla opera comparari, præsertim cùm Apostolus dicat:

A *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futu-* Rom. 8. d
ram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Quamquam & ex hoc quoque misericordia jure possit nominari: quia pro illis operibus datur, quæ sine præventu misericordiæ Dei nemo assequitur. Unde in Psalmis dicitur: *Deus meus, misericordia ejus præveniet me.* Ps. 58. Nisi enim vasa iræ fecisset vasa misericordiæ, neminem ab illa perditionis massa conversatio sancta discerneret, neminem à pœna perpetuæ mortis justitia propria liberaret. Constat ergo quia quibus misericorditer tribuit ut in hac vita bene operentur, eis misericordiùs largitur ut in æterna beatitudine centuplicato fructu remunerentur. Hæc est gratia, quam pro gratia dandam sanctis Dei Apostolus perhibet, ut quibus in hac vita divinitus datur gratia sanctificationis, eis ex hac quoque in futuro detur gratia æternæ felicitatis. Quod verò ait, [*Quia in te speravi,*] quasi causa est justæ petitionis: quia cùm spem suam quis in Deo posuerit, ad exorandum Deum confidentior erit. Dixerat quoque superiùs: [*Defecit spiritus meus;*] nunc verò in Deo sperare se dicit. In quo majoribus usus confidentiæ remediis, spei nostræ saluberrimum adhibet documentum, ut discamus parum esse quòd à nobis deficimus, nisi nos transcendentes, in Deo proficiamus.

X. *Notam fac mihi viam, in qua ambulem: quia ad te levavi animam meam.*

Quis est qui pervenire possit ad audiendam mane vocem misericordiæ, nisi ambulaverit in via justitiæ? Hinc Propheta Dominum exorans, ait: *Viam justi-* Ps. 118.
ficationum tuarum instrue me. Et illud: *Dirige me in* Ps. 26.
semitam rectam propter inimicos meos. Et, *Dirige in* Ps. 5.
conspectu tuo viam meam. Sciebat enim viam esse Prov. 14
quæ recta videtur hominibus, cujus novissima ad mortem ducunt. Ideoque ait: [*Notam fac mihi viam, in qua ambulem: quia ad te levavi animam meam*] Vide ordinem. Primum est ut à teipso deficias, nec super te causâ jactantiæ rapiaris, sed omnibus inferiorem te sentias, & sic in te spiritum superbiæ extinguas. Non te generis nobilitas extollat, non erigat honor, non inflet prudentia. Qui enim confidit in homine, maledicto subjacet. Deinde se-
Hier. 17. a quitur ut in Deo speres; ut derelictus (juxta Prophetam) à patre & matre, assumaris à Domino, & ejus Ps. 26.
præsidio guberneris inter fluctus mundanæ tentationis. Postremò ut animam ipsam leves ad Deum, & omni vanitate expulsa, in cælestibus converseris; ubi deliciarum Dei reficiaris dulcedine, & visionis ejus perfruaris claritate. Non tibi subrepat terrenarum delectatio cupiditatum, non vanitatum phantasmata mentem occupent, quæ cùm animum in diversa traxerint, tantam inducunt caliginem negligentiæ, & cæcitatis tenebras opponunt, ut cùm appetere cœperit infima, nullatenus erigatur ad summa. Si amore cælestium accensus fueris, & per istos ascenderis humilitatis gradus, poteris & tu dicere cum Propheta: *Ad te Domine levavi animam* Ps. 24. a
meam. Beatus qui hoc potest dicere. Beatus planè quem iniquitas non onerat, non revocat delectatio, non inclinat voluptas, quem non gravat cupiditas, non deprimit opulentia, non trahit ambitio, sicut scriptum est: *Beatus vir cujus est auxilium abs te,* Ps. 83.
ascensiones in corde suo disposuit.

XI. *Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi: doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.*

Qui in via ambulat, insidias metuit, hostium timet incursus, prædonum impetus perhorrescit. Ideo qui viam nosse salutis desiderat, ut etiam ab inimicis eripiatur exorat. Novit quia inter inimicos graditur, in medio laqueorum, undique pericula im-

minent, undique ponuntur insidiæ, undique incauti præcipitantur. Adversarius enim noster diabolus tamquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret. Occupat incautos, inermes sauciat, incautos expoliat. Alios necat, alios captivat, alios suffocat. Aliquando transfigurat se in angelum lucis, & incautæ menti quædam agenda bona proponit: ut dum à proposito tentatus deciderit, & tentationum ventis velut arundo cœperit agitari, faciliùs ad delicti inducatur consensum. Inserit inutiles cogitationes, vana adhibet desideria, virtutum figmenta depingit. Si quem verò invenerit fortiorem, in bono proposito perseverantem, eum acriùs persequitur, & gravioribus admotis tentationum aculeis, extinguere conatur. Habet quoque secum nequitiæ ministros, duces & satellites suos, cum quibus adversus humanam fragilitatem congreditur; ut ea tantò faciliùs superetur, quantò non ab uno, sed à multis impugnatur. Contra hunc potentem adversarium ejusque plurimos apparatus nos instruebat Paulus, cùm diceret: *Non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitiæ in cœlestibus.* Quis tot inimicorum catervas evadere, eorumque insidias investigare potest? Non gravantur carne, nullis occupantur curis, sed sunt ad nocendum parati. Quis hominum adversus eos dimicans illæsus abire potest, nisi auxilio divinæ gratiæ vallatus fuerit, & scuto bonæ voluntatis ejus coronatus? Etiam si bonæ operationis studio floreat, si lumine polleat virtutum; non poterit inimici rugientis superare nequitiam, nec potestatis iniquæ reprimere vires, nisi illius fuerit fretus præsidio, qui sic manet in nobis, ut etiam pugnet pro nobis. Restat ergo ut in omnibus divinæ gratiæ auxilium postulemus, & ad illud inexpugnabile occurramus semper refugium, in quo nullius hostis timeamus incursum. Ad illud nempe refugium confugerat qui dicebat: [*Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi.*] Et alibi: *Domine refugium factus es nobis.* Notandum verò quia non ait, protege me, sed eripe me, quasi dicat: Jam me fraudum suarum laqueis implicant, jam deceptionum astringunt nodis, jam retibus iniquitatum involvunt. Quis autem ad eripiendum idoneus, nisi ille, cui cum Propheta cantamus: *Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium: laqueus contritus est, & nos liberati sumus?* Et ne quis sibi placens de ereptione sua gloretur, adjunctum est: *Adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terram.* Ambulantes itaque in via hac in qua absconderunt laqueos nobis, totis ad Deum medullis cordis clamemus: *Eripe me de inimicis meis Domine, ad te confugi: doce me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.* Justum est ut Deo suo omnis homo serviat, creatura obediat creatori, Domini sui mandata servus non transgrediatur. Contendat Christiana anima facere voluntatem Dei sui, agnoscat creatorem suum, audiat vocem ejus, dirigat viam ejus, obediat præceptis ejus. Oret ut doceatur, postulet ut dirigatur, supplicet ut confirmetur. Hoc quippe sine auxilio divinæ inspirationis assequi nemo potest, sed in omnibus divina nobis est exoranda clementia: ut infuso cordibus nostris spiritu, cujus unctio docet nos de omnibus, discamus quæ sit voluntas Dei bona, beneplacens & perfecta.

1. Pet. 5. c
2. Cor. 11
Eph. 6. b
Ps. 89.
Ps. 123.
Ibid.
1. Joan. 2
Rom. 12. a

XII. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam: propter nomen tuum Domine vivificabis me in æquitate tua.*

Qui à spiritu suo defecit, à spiritu Dei deducitur. Dixerat autem superiùs, suum spiritum defeciſſe. Constat itaque quia ad malum eum suus spiritus deduxerat. Et fortasse deduxerat eum in regionem longinquam, in qua substantiam suam dissipásset, in qua fames esset verbi Dei, in qua uni civium, videlicet diabolo, qui princeps est mundi hujus nuncupatus, adhærens, ad porcos mitteretur pascendos: ubi porcorum cibis ventrem suum cuperet implere, id est, malignorum spirituum suggestionibus carni suæ satisfacere. Jam verò malo spiritu deficiente, à Dei bono assumptus, in terram rectam speret introduci: quæ tribulos non germinet & spinas, nec deserta sit, vel invia, vel inaquosa; sed centenis exuberet fructibus, & deliciis abundet æternis. *Qui enim spiritu Dei aguntur, hi* juxta Apostoli vocem, *filij Dei sunt.* Si autem filij, & heredes: & si heredes, hereditatem possidentes. Quæ est autem hereditas, nisi terra viventium? Hinc namque Propheta ait: *Mansueti hereditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis.* Hinc rursus ait: *Benedicentes ei, hereditabunt terram.* Et ne quis crederet terram illam quæ transitura est, benedicentibus & mansuetis hereditatem promitti, subjunxit atque ait: *Justi autem hereditabunt terram, & inhabitabunt in sæculum sæculi super eam.* Et: *Novit Dominus dies immaculatorum, & hereditas eorum in æternum erit.* Si ergo hereditas filiorum est, & illi sunt filij Dei, qui aguntur spiritu Dei, cùm hereditas terra viventium sit; qui spiritu Dei illuminantur, in terram rectam deducentur. Ad quam quicumque deducitur, in multitudine pacis delectatur. Hanc pacis multitudinem Dominus per Prophetam pollicetur, dicens: *Dabo illis solatium verum, pacem super pacem.* Super pacem enim quam dilectis suis in hac vita tribuit, in æterna felicitate aliam divina miseratio dabit; ut jam caro non repugnet spiritui, nec aliqua ullius tentationis subrepat occasio, omnibus jam compositis: ut reformatâ in melius humanâ naturâ, nemo jam cadere, nemo possit peccare. Hæc est pax Christi, quam Apostolis ipse promisit, dicens: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.* In quo notandum, quia cùm bis eis suam pacem promisit, intelligamus sanctos Dei quamdam in hac vita pacem habere, sed veram perfectamque pacem ibi solummodo inventuros, ubi eos jam nulla vana movebit cogitatio, nulla turbabit illusio, cùm eripuerit Deus animas eorum de morte, oculos eorum à lacrymis, pedes eorum à lapsu. Hanc pacem Christus solus habuit, quia solus inter mortuos liber, peccati aculeum in corde non sensit. Nos verò quamdiu corruptibili carne premimur, & corporis innectimur nodis, integræ illius perfectæque pacis ignari vanè conturbamur, irrepentibus nobis terrenarum illecebris cupiditatum, & cogitationibus vanis, quæ frequenter quasi facto agmine ex improviso erumpentes, mentem confundunt, atque aliò quàm proposuerimus, animum trahunt. Non enim in potestate nostra est cor nostrum: non ad Deum secundùm voluntatem nostram erigitur: deducitur ad ima, trahitur ad devia. Si ergo in terram rectam cupimus ingredi, à spiritu Dei bono optemus deduci. [*Propter nomen tuum, Domine, vivificabis me in æquitate tua.*] Non vivit justitiæ, nisi qui moritur iniquitati. Sicut autem quod seminavimus non vivificatur, nisi moriatur priùs: sic qui mundo & concupiscentiis ejus non moritur, in fructu bonorum operum non multiplicatur. Superest ergo ut mortificemus membra nostra quæ sunt super terram, quatenus vivificet nos auctor vitæ. Ad hoc enim ipse mortuus est, & resurrexit, ut nos peccatis mortui, justitiæ vivamus. Hinc Propheta dicit: *Vivificabit nos post duos dies, & in die tertia suscitabit nos.* Illa nempe resurrectio, nostra vita fuit, per quam à morte animæ liberati sumus, atque vitæ restituti perpetuæ. *Si enim credimus quod Jesus mortuus est, & resurrexit, ita & Deus eos qui dormierunt per Jesum, adducet cum eo.* Vides quia qui Christo commoritur, cum eo convivificatur, sicut testatur Apostolus,

Joan. 14.
Rom. 8. c
Ps. 36. e
Ibid.
Ibid.
Ibid.
Isai. 26. a
Joan. 14. d
Col. 3. a
1. Pet. 2.
Ose. 6. a
1. Th. 4.

Rom. 6. a dicens : *Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul & resurrectionis erimus.* Plus est autem vivificari in æquitate, quàm vivificari æquitati. Denique qui in æquitate vivificatur, in ipsam æquitatem introducitur, ut nihil iniquum sapiat, nihil impium agat. Potest etiam per æquitatem ipse Christus intelligi, in quo vivificatur qui mundo moritur. Denique corpore suo & sanguine pascimur & vivificamur, alimur & saginamur. Nec otiosè additur : [*Propter nomen tuum.*] Ad omne enim bonum quod agimus, non nostram, sed Domini gloriam quærimus. In eo namque opus bonum Deo acceptum efficitur, si ex virtute operis non servi, sed Domini nomen glorificetur.

XIII. *Educes de tribulatione animam meam : & in misericordia tua disperdes inimicos meos.*

Inter multiplices humanæ animæ tribulationes, & innumerabiles afflictionum molestias, nulla est major afflictio, quàm conscientia delictorum. Cùm enim exteriùs patitur homo, ad Deum confugit, ad virum fortitudinis recurrit. Singulare namque & saluberrimum est consolationis remedium, tribulationes exteriùs patienti : ut si eum contristat orbitas, si angit paupertas, si venit infirmitas, recedat ab eo qui foris est strepitu, & ingressus in interiora mentis penetralia, ibi Deum invocet, ubi nemo videt. Restat quoque ut ostium cordis contra illatas claudat molestias ; ut sævientium exteriùs non sentiat impetus, sed in spe cælestium promissorum exultans postponat damna, molestias negligat, sæculi blandimenta contemnat, humiliet se in confessione peccati, magnificet & laudet Deum corripientem & consolantem. Quòd si malæ conscientiæ tribulationem perferens, in arcano cordis Deum non invenit, quoniam fortè recessit ab hospitio cordis pro abundantia iniquitatis, quid facturus est homo ? ubi consolationem inveniet ? ubi requiem perquiret ? Grandis tribulatio, ubi nullus evadendi aditus, ubi nulla libertatis spes, ubi nulla ereptionis fiducia. Si ad exteriora recurrit, si in transitoriis consolationem quæsierit, ibi animi afflictio urgebit, sollicitudinum stimulabit calamitas, miseriarum turba vallabit. Quæ enim in temporalibus consolatio ? quale in divitiis gaudium ? Numquid nobiscum permansuræ sunt ? Nonne illæ sunt spinæ, quæ
Luc. 8. a semen verbi suffocant ? Quæ sicut acquisitæ lætificant, sic etiam amissæ contristant. Supereст itaque ut in tribulatione positus peccator ad eum recurrat, in quo solo vera est consolatio, & per istius vitæ noctes in lectulo cordis Deum quærat. Quem si primò
Cant. 3. a non invenit, magis ad quærendum animetur, surgat ad amorem cælestium, civitatem circumeat exultatione universæ terræ fundatam, interroget vigiles qui custodiunt Ecclesiam, nudetur pallio sæcularis ornatus, & charitatis sagittâ interiùs vulneretur. Nec priùs à quærendo desistat, quàm mærentium consolatorem inveniat. Inventum autem summopere teneat, donec redemptus ope adjutricis gratiæ, à conscientiæ eripiatur tribulatione. Si enim naufragus cupiens vitam in undis servare, semel adeptam tabulam non antè dimittit, quàm fractus labore sævientium procellarum deficiat, aut vehiculi præsidio adjutus, optatum littus attingat : quis in hujus maris magni & spatiosi naufragio Dei non amplectatur sapientiam, cujus gubernetur præsidio, regimine deducatur ? De ipsa namque scriptum
Prov. 3. c est : *Lignum vitæ est his qui apprehenderint eam : & qui tenuerit eam, beatus.* Quæ est autem Dei sapien-
1. Cor. 1. d tia, nisi Christus ? secundùm quod Apostolus ait : *Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam.* Teneamus ergo lignum salutis in pelago procellosæ tempestatis, per quod possimus & à periculo horrendæ mortis eripi, & de tribulatione diabolicarum tentationum educi. Dat nobis magnam ereptionis nostræ fiduciam, quod subditur : [*Et in misericordia tua disperdes inimicos meos.*] Qui sint inimici humani generis, & Christianæ animæ impugnatores, superiori satis expositione declaratum est. Quos tunc clementia divina disperdit, cùm eis vires nocendi adimit ; cùm adversus jacula tentationis diabolicæ scutum opponit suæ protectionis. Quasi enim confusi abscedunt, cùm se ad prævalendum impotentes agnoscunt.

Et perdès omnes qui tribulant animam meã : quoniam ego servus tuus sum. XIV.

Justum est ut bonus servus à bono domino adjuvetur, contra hostiles muniatur incursus, à periculo liberetur. Sed quid est quòd se nominat servum, cùm servus non maneat in domo in æternum ? Hinc ipsa Veritas discipulis ait : *Iam non dicam vos servos, quia servus nescit quid faciat dominus ejus.* Ioan. 15. b Et Apostolus : *Non accepistis, inquit, spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, abba pater.* Rom. 8. c Sed sciendum, quoniam sicut sunt duo timores, ita etiam sunt duæ servitutes. Est enim timor pœnam habens, quem perfecta charitas foras mittit. Est & timor 1. Ioan. 4. Domini sanctus permanens in sæculum sæculi ; de Psal. 18. quo etiam scriptum est : *Initium sapientiæ timor Do-* Psal. 110. *mini.* Et iterum : *Timentibus Deum nihil deest.* Eccli. 1. b Ille igitur timor qui à charitate excluditur, ad servum non manentem in domo pertinere videtur. Timor verò sanctus servo illi convenire noscitur, cui voce Dominica dicitur : *Euge serve bone & fidelis, quia* Mat. 25. c *super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui.* Quod verò ait : [*Perdes omnes qui tribulant animam meam,*] ad illam beatæ vitæ felicitatem referendum est, in qua nullum habebimus adversarium, nullum metuemus inimicum, cùm absorbebitur mors in victoria, cùm illa novissima inimica destruetur mors, cùm immu- 1. Cor. 15. g tati fuerimus, & æquales Angelis effecti. Modò enim nihil quietis aut securitatis invenire possumus, dum adhuc in nobisipsis ingemiscimus gravati, adoptionem expectantes redemptionem corporis nostri. Cùm autem mortale hoc induerit immorta- 2. Cor. 5. a litatem, tunc nulla erit diabolicæ fraudis impugna- 1. Cor. 15. tio, nullum hæreticæ pravitatis dogma, nulla infidelis populi impietas, omnibus ita pacatis & compositis, ut in tabernaculis justorum sola audiatur vox exultationis & salutis. Ibi sancti sine fine laudabunt Deum, & in lumine claritatis ejus exultabunt, Psal. 117. cives effecti illius civitatis, quæ libera est, & æterna in cœlis. Quam non obscurant tenebræ, non obumbrat nox, non consumit vetustas, non in ea rutilat Galat. 4. d lumen solis, aut lunæ splendor, aut stellarum jubar, non ibi lucerna quæritur, non lampas accenditur, non lychnus aptatur. Claritas quippe divina eam illuminat, sol clarificat justitiæ, lux vera illustrat, lux inquam inaccessibilis, quæ non clauditur loco, non finitur tempore, non obumbratur tenebris, non variatur nocte. Hoc immenso & indeficiente & Ibid. lucidissimo lumine illustrata Hierusalem sancta, quæ est mater nostra, filios abdicat tenebrarum, cives recipit pacificos ; filios videlicet lucis & diei, filios adoptionis, consortes supernæ hereditatis. Nullus in eam ingreditur impius, nullus habitat iniquus, nullus intrat immundus. Muri ejus ex lapidibus Apoc. 21. d. constructuntur vivis, portæ ejus ex optimis adornan- e. f. tur margaritis, plateæ ejus ex auro purissimo sternuntur, & canticum lætitiæ sine fine in ea cantatur. Ibi est lux sine defectu, gaudium sine gemitu, desiderium sine pœna, amor sine tristitia, satietas sine fastidio, sospitas sine vitio, vita sine morte, salus sine languore. Ibi sancti & humiles corde, ibi spiritus Dan. 3. f

& animæ justorum, ibi cuncti cælestis patriæ cives & beatorum spirituum ordines Regem in decore suo videntes, & in gloria virtutis ejus exultantes. Perfecta viget in omnibus charitas, una omnium lætitia, una jucunditas.

BOne Jesu, Verbum Patris, splendor paternæ gloriæ, in quem desiderant Angeli prospicere, A doce me facere voluntatem tuam, ut à spiritu tuo bono deductus, ab beatam illam perveniam civitatem, ubi est dies æternus, & unus omnium spiritus: ubi est certa securitas, & secura æternitas; & æterna tranquillitas, & tranquilla felicitas; & felix suavitas, & suavis jucunditas: ubi tu Deus cum Patre & Spiritu sancto vivis & regnas per infinita sæculorum sæcula. Amen.

Finis Explanationis S. Gregorij in septem Psalmos Pœnitentiales.

DE COMMENTARIO in Canticа Canticorum.

OBSERVATIO.

IN prima de his Commentariis Præfatione planum, ut ſpero, fecimus hunc de quo agimus non eſſe genuinum ſancti Gregorij fœtum. Rationes non itero, ne actum agam: ſed aliquot argumenta ſolvenda ſunt, quibus contraria ſententia munitur. Objectant primò Ildefonſum Toletanum Epiſcopum, qui opus Morale in Cantica Canticorum S. Gregorio adſcribit. Objectant ſecundò manuſcriptos codices multos horum commentariorum, qui quidem S. Gregorij nomine prænotati ſunt. Objectant tertiò in multis manuſcriptis hunc Commentarium non per capita ſed per Homilias eſſe diſtributum. Quod innuit Epiſt. 22. lib. 10. Regeſti S. Gregorius de ſuis in Cantica Canticorum expoſitionibus loquens: *Quia chariſſimus quondam filius meus Claudius aliqua me loquente de Proverbiis, de Canticis Canticorum, de Prophetis, de libris quoque Regum & de Heptateucho audierat, quæ ego ſcripto tradere præ infirmitate non potui, ipſa ea ſuo ſenſu & ſtylo dictavit, ne oblivione deperirent, ut apto tempore hæc eadem mihi inferret, & emendatiùs dictarentur. Quæ cùm mihi legiſſet, inveni dictorum meorum ſenſum valde in multis inutiliùs fuiſſe permutatum. Unde neceſſe eſt, ut tua experientia omni excuſatione atque mora ceſſante, ad ejus monaſterium accedat, convenire fratres faciat, & ſub omni veritate quantaſcumque de diverſis ſcripturæ chartas detulit ad medium deducant: quas tu ſuſcipe, & mihi celeriter tranſmitte.*

Triplici nodo triplicem aptamus cuneum. 1. Ildefonſi auctoritas facilè elevatur, cùm nec oculatum ſe teſtem profiteatur nec auritum. Legerat fortè Epiſt. 22. lib. 10. aut de ea aliquid inaudierat obſcurè: Commentarium iſtum nec legerat, nec verò ſciebat extare. Vnius Paterij hac in cauſa auctoritas multis præponderat Ildefonſis in Hiſpania longè poſt Gregorij mortem tempore degentibus. Cui probabunt Commentarium iſtum nulli præterquam uni Ildefonſo cognitum à fine ſexti ſæculi ad decimum ſextum ſæculum in tenebris latuiſſe, & ſemper ab aliis ſancti Gregorij operibus ſejunctum neſcio quo fato fuiſſe?

2. Non eo inficias plurimos hujus Commentarij manuſcriptos Codices in variis Bibliothecis reperiri: Verùm perſpecta codicum iſtorum varietate, quanta ſit ipſis habenda fides ſtudioſus lector perpendet. Quidam enim carent titulo, & incipiunt abſolutè ab illis verbis: *Oſ ſponſi, &c.* Alii habent titulum hujuſmodi, *Cantica Canticorum:* tacito nomine ſancti Gregorii. In quibus autem legitur nomen ſancti Gregorii, dubium non eſt quin à librariis ſit adjunctum. Alii carent Prologo. Alii Prologum quidem habent, ſed diſcrepantem ab edito, & paulò etiam fuſiorem. Alii loco capitis primi proferunt duas Homilias multò prolixiores quàm ſit illud caput, ſcilicet uſque ad illa verba verſiculi 11. *Pulchræ ſunt genæ tuæ.* Cætera enim conveniunt cum editis. Notandum porro eſt variare etiam codices in expoſitione verſic. 15. cap. 1. *Botrus Cypri, &c.* ubi in editis ita legitur: *In Engaddi balſamum gignitur, quod cum oleo, Pontificali benedictione chriſma efficitur, quo dona ſancti Spiritus exprimuntur.* Quæ verba & in quibuſdam manuſcriptis reperiuntur: Verùm in antiquiſſimis & optimæ notæ codicibus non leguntur, nec etiam in primis

edition ut in Parisiensi an. 1523. apud Chevalonium, & in quibusdam aliis. Unde coniicere licet hæc verba non esse auctoris qui Commentarium edidit, sed illius qui Commentarium descripsit. Adiecta autem arbitror ex commentario Bedæ in Cantica Canticorum, qui exponendo eumdem locum ita loquitur: *In vineis Engaddi balsamum gignitur, quod in chrismatis confectione liquori olivæ admisceri ac Pontificali benedictione solet consecrari, quatenus fideles omnes, cum impositione manus Sacerdotis, qua Spiritus sanctus accipitur, hac unctione signentur.*

3. Duo negamus. Vnum: multos extare manuscriptos alicuius fidei, in quibus hoc opus per Homilias distribuatur. Alterum: huius operis capita posse censeri Homilias; quanquam aliqui ut fucum facerent, isto eas nomine prænotarint. Consulat Lector veras sancti Gregorii Homilias in Ezechielem & in Evangelia, & videbit immane quantum differant. Et verò nulli mirum videbitur nescio quos obscuri nominis exscriptores tales titulos pro suo libito affinxisse, si memineri-mus Andream Monachum vivente sancto Gregorio supposititias Homilias sub tanti viri nomine audacter obtrusisse; & quidem Græco idiomate, quod se nescire sanctus Gregorius apertè profitebatur. Si hæc in viridi, quid in arido?

His rite perpensis, nemo est, opinor, qui commentarium hunc Gregorio Magno iure possit adscribere.

S. GREGORII PAPÆ IN CANTICA CANTICORVM EXPOSITIO.

PROOEMIVM.

QVIA si cæco, si longè à Deo posito cordisermo divinus voce propria ac voce divina loqueretur, non caperet; per quędam ænigmata misericorditer monet & revocat, & per res notas, latenter ei amorem rerum non notarum insinuat. Per hoc enim quòd non horret cognitum, intelligit quiddam incognitum. Rebus notis allegoriæ conficiuntur, & in sententias divinas vertuntur: ut dum recognoscimus sensu exteriora, intellectu perveniamus ad interiora. Hinc est quòd in libro hoc qui Cantica canticorum inscribitur, amoris quasi corporei verba ponuntur; ut à torpore suo anima per sermones consuetos discussa recalescat, & per verba amoris qui infra est, excitetur ad amorem qui supra est. Nominantur enim hîc oscula, ubera, genæ, femora. Ubi non irridenda est sacra descriptio, sed consideranda misericordia Dei, in hoc etiam amplior, quia dum membra corporis nominat, sic ad amorem suum nos vocat. Notemus quidem quàm mirabiliter, quàm misericorditer nobiscum operatur, qui ut nos ad amplexus sacri amoris accendat, usque ad turpis amoris nostri verba se inclinat. Sed unde se loquendo humiliat, inde nos intellectu exaltat: quia ex sermonibus hujus amoris discimus, qua virtute in divinitatis amore ferveamus. Hîc etiam solerter intuendum est, ne cùm exteriora audimus, ad exteriora sentienda remaneamus, & machina quæ ponitur ut levet, ipsa magis opprimat & aggravet. Debemus in verbis exterioribus corporeis quidquid interius est quærere, & loquentes de corpore extra corpus fieri. Debemus ad nuptias sponsi & sponsæ cum intellectu charitatis, id est, cum veste nuptiali venire, ne si ista careamus, ab hoc convivio in exteriores tenebras, id est, in cæcitatem ignorantiæ repellamur. Debemus per verba passionis transire ad virtutem impassibilitatis. *Littera enim occidit, spiritus vivificat.* Sicut enim palea frumentum, sic & littera tegit spiritum. Sed quia jumentorum est paleis, hominum frumentis vesci; qui humana ratione utitur, paleas abjiciat, frumenta spiritus edere disponat. Humanæ conversationis verba audientes, quasi extra humanitatem esse debemus: ne si humaniter quæ audivimus capiamus, nihil divinitus de his sentire possimus. Qui enim Deum sequitur, imitari debet quotidie resurrectionem suam: ut sicut tunc nihil passibile erit in corpore, ita nunc nihil passibile habeat in corde: ut secundùm interiorem hominem jam nova creatura sit, & sic jam quidquid vetustum sonuerit, calcet; & in verbis veteribus solam vim novitatis inquirat. Attendendum est, quòd liber hic non Canticum, sed Canticum Canticorum dicitur. Tantò est enim omnibus canticis sublimius, quantò in nuptiis sublimioris festivitatis offertur. Hîc notandum est, quia quando vult timeri, dominum: quando vult honorari, patrem: quando amari, sponsum se nominat Dominus. Attende ordinem. Ex timore enim honor, ex honore solet procedere amor. Nec vacat à mysterio, quòd liber hic tertius ponitur in operibus Salomonis. Post Proverbia enim Ecclesiastes, post Ecclesiasten Canticum canticorum, non casu, sed plena ratione posuit. In Proverbiis moralis vita exprimitur, cùm dicitur: *Audi fili mi sapientiam.* In Ecclesiaste naturalis, ubi finis omnium consideratur, cùm dicitur: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* In Cantico verò canticorum contemplativa vita exprimitur, dum in eo ipsius Domini adventus & aspectus desideratur cùm sponsæ voce dicitur: *Osculetur me osculo oris sui.* Quia ergo naturalis ad considerationem non perducitur, nisi priùs moralitas teneatur, rectè post Proverbia Ecclesiastes ponitur. Et quia superna contemplatio non conspicitur, nisi priùs hæc infra labentia despiciantur, rectè post Ecclesiasten Canticum canticorum ponitur. Priùs quippe est mores componere, postmodũ omnia quæ sunt, tamquam non sint, considerare: postea munda cordis acie superna & interna conspicere. Hos ergo librorum gradus quasi quamdam ad contemplationem Dei scalam fecit; ut dum primùm in sæculo bene geruntur honesta, postmodum etiam honesta sæculi despiciantur, ad extremum verò Dei intima conspiciantur. Sic autem generaliter ex voce sanctæ Ecclesiæ adventus Domini in hoc opere præstolatur; ut etiam specialiter unaquæque anima ingressum Dei ad cor suum, tamquam aditum sponsi in thalamum aspiciat. Itaque sancta Ecclesia diu præstolans adventum Domini, diu sitiens fontem vitæ; quomodo optet videre præsentiam sponsi sui, quomodo desideret, dicat.

2.Cor.3.b

Pro.1.a
Eccli.1 a
Cant.1. a

EXPOSITIO CAPITIS PRIMI

VERS. I. *Osculetur me osculo oris sui: quia meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis.*

OS sponsi, inspiratio Christi: osculum oris, dulcis amor inspirationis. Dicit ergo sponsa desiderio æstuans, & in amplexum sponsi sui inardescens: [*Osculetur me osculo oris sui.*] Ac si dic ret: Ille quem super omnia, immo solum diligo, veniat, qui dulcedine suæ inspirationis me tangat: quia cùm ejus osculum sentio, subita mutatione me derelinquo, & in ejus similitudinem illico liquefacta transformor. Fastidit quippe sancta mens omnia quæ per corpus sentit, & in illa spiritalia tota transmutari concupiscit: & dum ista obstrepunt, in illa fugit, seque abscondere ne hæc sentiat, appetit. Ideoque osculum sponsi quærit; quia si ille gratissimi amoris vinculo hanc non trahit, hæc vi suæ molestissimæ gravedinis detenta, quomodo se ad illum conferat, omnino non invenit. Sed pius sponsus anxietatem ejus sentiens, amorem diligens, votum exaudiens, osculum porrigit, & ne desiderio lassescat, gustu suæ suavitatis lenit: & dum suam præsentiam exhibet, eam ad majus dilectionis osculum accendit. Unde hæc illum sentiens, ad eum se convertit, & quem præsentem habet, mox gaudens voce mutata alloquitur & dicit: [*Quia meliora sunt ubera tua vino, fragrantia unguentis optimis.*] Ubera sponsi, dilectio Dei & proximi. Ex his uberibus sponsam suam lacte pietatis nutrit: & inter tentationum turbines his eam fovet & nutrit, & ut persistat, reficit. Quid autem per vinum, nisi cura temporalis exprimitur, à qua mens sæcularis cujuslibet inebriatur, ut ad invisibilia cognoscenda aut ex toto, aut pæne insensibilis reddatur? Sed ubera sponsi vino meliora existunt; quia illud necat, hæc nutriunt. Illud oculos mentis turbat, hæc acuunt. Illud apostatare facit etiam sapientes, hæc ipsos idiotas utique sapientissimos faciunt. Quæ quot vicibus sponsa cum dilectionis ubertate sugit, tot sententias sapientiæ sibi in ventrem memoriæ trahit. Charitas enim sancta cor pacificat, mentem in tentationibus roborat, & ut sedes sapientiæ sit anima justi, quietem tribuit, & locum præparat. Hæc itaque ubera unguentis optimis fragrant; quia odorem suavitatis per sapientiæ verba & sanctitatis exempla secum portant. Quicumque enim sancta charitate per gratiam Dei se reficit, is spiritalium donorum & odorem & suavitatem sentit. Quorum bonorum ubertate proximos quosque ad interiora gustanda secum trahit, & ut in amorem divinũ convalescant, istis uberibus nutrit. Sequitur.

Idem. c. 4.

II. *Oleum effusum nomen tuum: ideo adolescentulæ dilexerunt te.*

Nomen sponsi Christus est. Sed nomen sponsi quasi oleum effunditur; quia quicumque nomine Christiano in veritate censentur, charitate sancta affluunt, qua molliuntur: & ut flammas exemplorum emittant, eadem charitate continuè suffunduntur. Hac charitate in amorem ipsius Christi vehementiùs accenduntur, & ab ipso accipiunt, quò ei ampliùs inhæreant, quo perfunduntur. Hinc est quod sequitur: [*Ideo adolescentulæ dilexerunt te.*] Quid enim per adolescentulas, nisi sanctæ animæ designantur, quæ Baptismatis aquâ per Spiritum sanctum regenerantur, & in nouam vitam per novum Testamentum transformantur? Quæ propter olei infusionem Christum diligunt; quia ad gratiam vocatæ, in eo suavitatem vitæ perpetuæ inveniunt, pro cujus suavitatis dilectione omnes mundi fastus & divitias respuunt. Sunt enim nonnulli qui ita Deum diligunt, ut seipsos contemnant; in interiora se rapiunt, ut Deum inveniant. Et quia Deus in superficie non jacet, meditationibus laborant, subtilissimè cogitationes suas examinant, lectionibus vacant, & quomodo Deus inveniatur, omnibus modis perquirere non cessant. Hi profectò odorem unguentorum sentiunt, & olei infusione se in ungunt: quia dum omnem putredinem vitiorum abjiciunt, flores sibi inveniunt, quorum compositione suaveolentia unguenta Deo faciente conficiunt. Qui ejusmodi est, desiderio æstuat, & quasi nil habeat, semper majora exoptat: & quia sibi virtus non sufficit, in Deum inhians trahi se postulat, dicens:

Idem c. 6. & lib. 24. Mor. c. 4

III. *Trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum.*

Non currit, qui non trahitur: quia quem divina gratia non adjuvat, molestiâ suæ corruptionis gravatur. Gratia quippe divina nos prævenit, & internorum dulcedinem nobis ostendens, de exterioribus nos compungit, moxque in illa transiens animus, præ eorum dilectione temporalia vilipendit. Iste ergo qui trahitur, currit: quia vinculum amoris libenter sequens, gratiæ roboratus amore, sine gravedine obstacula omnia transit. Nec mirum, cùm unguentorum odorem sequatur: quia cùm spiritalium donorum suavitas sentitur, quid est in hac temporalitate cujus desiderio anima sancta sponsa Christi, ne in illa properet, teneatur? Ibi quippe lenitate unguentorum gaudet, & dum naribus discretionis spirat, charitas sibi suaviter olet. Hinc est quòd à singulari numero ad pluralem transit; quia in dilectione Dei etiam præceptum quod de proximi dilectione nos admonet, invenit: quo instructa eructat nobis foras, quod gustavit suaviter intus, dicens.

IV. *Introduxit me Rex in cellaria sua: exultabimus & lætabimur in te, memores uberum tuorum super vinum, recti diligunt te.*

Quid per hujus sponsi, qui rex est, cellaria intelligimus, nisi sanctæ scripturæ arcana quæ rimamur: nisi sanctæ contemplationis mysteria, quorum deliciis si reficimur, mox convalescimus? In illa proculdubio quisquis introducitur, omnia temporalia mox contemnit, quia æternis ditatur. Ideo sequitur: [*Exultabimus & lætabimur in te, memores uberum tuorum super vinum.*] Sancta anima sponsa Christi in sponsi sui deliciis exultat, dum corporalia respuit, & in spiritalibus se occultat. Eumdemque sponsum delicias suas facit, in cujus respectu mundana omnia non curat. Sed hæc in memoria uberum agit: quia dum recolit quanta charitate Christus eam dilexerit, qui sanguine suo eam moriens in cruce redemit, & quotidie eam in sinu Ecclesiæ matris ejusdem sanguinis lacte nutrit, proculdubio magis ac magis in ejus dilectionem intendit. Quod lac bene super vinum dulce esse dicitur; quia per sanguinem Christi misericorditer educamur, qui per legis litteram severè priùs constringebamur. Per quam dilectionem adimpletur quod dicitur: [*Recti diligunt te.*] Soli utique recti Christum diligunt; quia quicumque adhuc per distorta vitiorum ex desiderio currunt, dum in rectitudinis lineam semper offendũt, ipsum justitiæ auctorem Christum omnino diligere non possunt. Tunc verò homo per viam veritatis incedit, cùm & opera virtutum exequitur, & tamen peccata sua semper agnoscit. Ideoq; sequitur & dicit.

1. Pet. 1. c

V. *Nigra sum, sed formosa filiæ Hierusalem, sicut tabernacula Cedar, sicut pelles Salomonis.*

Nigram quippe & formosam sancta anima se bene dicit; quia semper & turpitudinem peccatorum suorum

suorum perspicit, & tamen illius justitiæ quam in intimis videt, in exterioribus actibus secum solerter formam gerit. Quæ bene sicut tabernacula Cedar nigra, & sicut pelles Salomonis formosa dicitur: quia inquantum tenebras mortalitatis portat, nigredine corruptionis sordidatur. Cedar enim tenebræ interpretatur: Salomon verò qui Christum significat, pacificus dicitur. Formosam ergo se sicut pelles Salomonis dicit: quia dum sanctos quosque qui ad imitationem Christi se mortificant, imitari non negligit, eorum utique pulchritudini per similitudinem se jungit. Ne verò proximi in ejus nigredinem intendentes, minùs exempla bonorum ejus ad imitationem diligant, turpitudinis causam satisfaciens ostendit, dum ab admiratione sua filias Hierusalem repellit, dicens:

VI. *Nolite me considerare quòd fusca sim: quia decoloravit me sol.*

Per solem Christus significatur. Sol ergo eam decoloravit; quia quantumlibet fulgeat anima, in comparatione Christi fulgorem amittit. Sunt quippe nonnulli, qui in hac nocte mundi velut stellæ hominibus fulgent, luminaria proximis apparent, sed mox ut justitiæ Christi se comparant, quasi sine luce sunt, qui bene incomparabiliter priùs hominibus lucebant. Qualiter verò ad hoc pervenerit ut aliquantulum luceret, ostendit cùm subjungit:

VII. *Filij matris meæ pugnaverunt contra me, posuerunt me custodem in vineis: vineam meam non custodivi.*

Mater sponsæ sancta Ecclesia, filij matris sancti Apostoli exiterunt. Ante Apostolorum quippe prædicationem pæne totus mundus rebellis extitit, omnis pæne anima idolorum se cultibus sordidavit, & cupiditates sceleratas accumulavit. Apostolorum verò prædicatio superveniens, contra omnes verbo pugnavit, in multis regnum dæmonum expugnavit; & regnum Christi, id est, sanctam Ecclesiam ampliavit. Junctam ergo Christo & sanctificatam congregationem Apostoli custodem in vineis posuerunt: quia primos credentes in Ecclesias per mundum, ut eas & congregarent & custodirent, dispersserunt. Cujus dispersionis causam ostendit, dicens: [*Vineam meam non custodivi.*] Quid per vineam singulariter, nisi Judæa designatur? Quæ à se fideles expulit; quia custodiri aspernabatur. Prædicatione quippe expugnata, & sponsa Christi facta anima, dilectione ardet, & inquirendo eum quem diligit, in intimis se exercet, dicens:

VIII. *Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie: ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.*

In meridie Christus sub umbra pascit & cubat; quia in refrigeratione Spiritus sancti sibi quasi requiem & pastum parat. Per meridiem quippe ardor vitiorum exprimitur: per umbram verò, spiritalis gratiæ flatus designatur. Meridie ergo fervente in umbra Christus requiescit; quia dum in reprobis æstus vitiorum flagrat, ipse sponsæ suæ spiritum refrigerij tribuit, & in ea sibi delectabilem locum quietis efficit. Sed hoc sibi sponsi indicari deposcit, quod nulli umquam declaratur, nisi ei qui idem sanctificatricis gratiæ munus percipit. Quare verò ad hæc percipienda æstuet, manifestatur, cùm subditur: [*Ne vagari incipiam post greges sodalium tuorum.*] Verè in quo Christus non cubat, vagatur: quia mens quam ille suavis & ponderosus Christi spiritus non implet, multis cogitationibus dissoluta circumfertur. Sed qui sunt sodales Christi, per quorum greges sponsa vagari pertimescit, nisi falsi quique Christiani? Qui aut ob nominis solius, aut etiam Sacramentorum communionem fratres Christi vocantur; quia electis, quos ipse fratres vocavit, in Ecclesia cohabitando sociantur. Quorum multitudines bene per exprobrationem greges appellantur: quia dum quasi irrationabilia animalia sine ordine vivunt, seductoribus spiritibus ad devorandum traduntur. Per hujusmodi greges vagatur quisquis ab intimo desiderio expulsus, reproborum stultitiam per similes cupiditates imitatur. Hos quippe electi cùm molestè patiantur, per eorum persecutionē probati, mundiores ad æterna bona perducuntur. Unde admonetur sponsa cùm sibi per increpationem dicitur:

IX. *Si ignoras te, ô pulchra inter mulieres, egredere, & abi post vestigia gregum: & pasce hædos tuos juxta tabernacula pastorum.*

Si ignorat se sponsa, egrediatur & abeat: quia quisquis nescit se in hoc positum, ut tentationes per sufferentiam vincat, à familiaritate Christi recedit: quia in bello positus, cum Domino suo pugnare recusat. Sciendum est enim omnibus, quòd cùm in tentationibus sumus, contra aëreas potestates pugnare præcipimur: quia sine victoria coronari non possumus. Et si adversarius deest, nec est quem vincamus: ideoque corona deerit, quam non nisi vincentes capiemus. Hoc qui ignorat, in bello est, & quasi in pace exultat, & eò frequentiùs vulneratur, quò securior est; quia nescit videre quem caveat. Dignè ergo à pugnatoribus secernitur, ut vestigia gregum sequatur: quia dum prudentes quosque imitari negligit, necessariò reprobos sequitur, quos stultitia brutis animalibus similes fecit. [*Et pasce hædos tuos juxta tabernacula pastorum.*] Per hædos, immundæ cogitationes designantur: per tabernacula pastorum, conventicula hæreticorum exprimuntur. Qui ergo pugnare nescit, juxta tabernacula pastorum hædos pascit: quia quisquis obsistentibus tentationum gladiis viriliter non resistit, immundas cogitationes quasi hædos lascivos in corde nutrit, & efficitur ei similis etiam qui à fide recedit. Anima verò quæ sponsa Christi effici concupiscit, qualiter se habeat, Christus eam docet, cùm ei per comparationem protinus dicit:

Clem. Alex. lex. l. 7. Strom. Orig. in Cantic. hom. 2.

X. *Equitatui meo in curribus Pharaonis assimilavi te amica mea.*

Scimus quia equitatus Israëliticus, currus Pharaonis fugiens in mari demersos reliquit; nec tamen statim terram repromissionis intravit, sed priùs multas tentationes in eremo quadraginta annis sustinuit, multos reges multis laboribus expugnavit, & sic tandem quod promissum sibi fuerat, laboriosè acquisitum suscepit. Huic sancta anima sponsi amica similis efficitur, quæ priùs in Baptismo omnia peccata sua extincta, quasi Pharaonis exercitum reliquit: & pòst, dum inter hujus mundi habitatores, malignos videlicet spiritus, vivit, imminentia vitia quasi reges alienos prosternit, & sic tandem ad beatam terram, in qua cum sponso delectetur, pervenit. Cui bene dicitur quod subditur:

Idem lib. 30. Mor. c. 18

XI. *Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis: collum tuum sicut monilia.*

Turtur postquam parem suum perdiderit semel, numquam alteri se jungit, sed semper solitariè habitans in gemitu perseverat; quia quem diligebat non inveniens quærit. Sic sancta quæque anima dum à sponso suo absens est, ab ejus amore non recedit, sed in ejus desiderium semper anhelat & gemit: & dum illum quem valde diligit, non invenit, quia ab

omni alieno amore se retrahit, quasi in genarum A verecundia castitatem cordis ipso habitu & actu exteriori ostendit. Sequitur: [*Collum tuum sicut monilia.*] Per collum sponsæ, prædicatores sanctæ Ecclesiæ designantur. Monilibus prædicatores comparantur, vel quia Ecclesiæ sunt ornamentum, vel quia Ecclesiam muniunt, ut pectus monile; vel à rotunditate, id est, perfectione. In monilibus gemmæ in auro ponuntur. Per aurum quippe sapientia, per lapides opera exprimuntur. Collum ergo sponsæ sicut monilia existit; quia quilibet rectus Ecclesiæ prædicator & sapientiâ interiùs se induit, & opera exteriùs exercet, quæ in sapientia videt. Cui & adhuc dicitur:

XII. *Murenulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento.* B

Murena piscis est, qui captus vertit se in circulũ, ad cujus exemplar fit inauris, quæ murenula dicitur: qua designatur prædicatio, quæ auribus inhæret, & eas penetrat. Murenulis monilia collo ligantur; quia & sapientia & religio à scripturis sanctis prædicatoribus adjungitur. Per murenulas enim sancta scriptura intelligitur. Quæ bene auro & argento vermiculatæ dicuntur; quia & sapientiâ sancta scriptura fulget, & sonora prædicatione per universum mundum auditur. Sicut enim per aurum sapientia, sic per argentum sancta prædicatio demonstratur. His verbis sponsi sponsa respondet, & per corporeas rerum species amorem intimat, quo spiritaliter intus ardet, dicens: C

XIII. *Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum.*

Nardus est herba humilis, quæ gustata frigus expellit, & calefacit membra. Accubitum suum rex tunc intravit, quando Dominus noster Jesus Christus corporaliter cæli interiora penetravit. Quo ibi requiescente, nardus sponsæ odorem suum dedit: quia virtus sanctæ Ecclesiæ suavem famam Act. 2. b bonitatis longè lateque sparsit. Ad cælos enim Dominus ascendit, & Spiritum sanctum suum super discipulos misit: quo impleti verba salutis mundo prædicarent, & per sancta opera boni odoris famam circumquaque diffunderent. Hunc quippe D spiritum in Baptismo unaquæque fidelis anima recipit; ut per eum sibi ex virtutum confectione unguenta componat, & proximos exempli exhibitione quasi unguenti odore reficiat. Sequitur:

XIV. *Fasciculus myrrhæ dilectus meus mihi, inter ubera mea commorabitur.*

Mortuorum corpora myrrhâ condiri solent, ne putrescant. Myrrham quippe corporibus ne putrescant adhibemus, dum membra nostra in Christi exemplum, per eorumdem mortificationem à putredine luxuriæ restringimus; ne dum ea sine condimento dimiserimus, dissoluta putredine escam vermibus æternis faciamus. Sed quid est quòd dilectum E suum sponsa non myrrham, sed fasciculum myrrhæ nominat, nisi quòd dum sancta mens Christi vitam ex omni parte considerat, contra omnia vitia ex ejus imitatione repugnantes virtutes congregat: ex quibus sibi fasciculum myrrhæ aptat, quò carnis suæ putredinem sempiternam abstergat? Qui bene inter ubera commorari dicitur, quia in dilectione Dei & proximi habitatio Christi sancta ædificatur. Sancta quippe anima dum Deum sic diligit, ut proximum non contemnat, & proximi amorem sic exequitur, ut divinum non minuat, procul dubio ubera in pectore sibi locat, quibus Christum amplectens ipsum nutriat. Quasi enim uberibus Christus nutritus roboratur, dum hac gemina dilectione, ut fortiùs inhæreat, delectatur. De quo & adhuc dicitur:

Botrus Cypri dilectus meus mihi, in vineis Engaddi. XV.

Cyprus insula est, in qua uberiores vineæ quàm alibi nascuntur. Per Cyprum ergo Ecclesia universalis designatur, quæ multas vineas nutrit, dum in multas Ecclesias divisa, vinum quod lætificat cor hominis, gignit. In Engaddi balsamum gignitur, quod cum oleo, pontificali benedictione chrisma efficitur, quo dona sancti Spiritus exprimuntur. Engaddi interpretatur fons hœdi. Hœdus autem antiquitus pro peccatis immolabatur. Quid ergo per fontem hœdi nisi baptismus Christi figuratur? In quo dum corpus mergitur, anima abluitur, & per illius fidem qui pro peccatoribus mortem pertulit, anima humana à peccatis omnibus mundari se credit. Cui mox dilectus respondet:

Ecce tu pulchra es amica mea, ecce tu pulchra, oculi tui columbarum. XVI.

Bis pulchram sponsus sponsam suam vocat; quia cui dilectionem Dei & proximi donat, geminam pulchritudinem ei inserit, qua delectatur, & quam laudat. Cujus oculi bene columbarum esse perhibentur; quia dum in temporalibus gemit, & ad æterna desideria rapitur, in simplicitate sensus suos custodit, & carnales concupiscentias detestatur. Columba quippe in amore pro cantu gemit. Et bene sancta anima columbæ comparatur: quia dum reprobi quique in amore mundi garriunt & lætantur, mens electa in cælesti desiderio atteritur: quia timet ne amittat quod diligit, dum differtur. Possunt etiam per oculos columbarum, Ecclesiarum prædicatores intelligi; qui simplicitatem quam prædicant, servant, & visibilia contemnentes, ad æterna cum magnis gemitibus anhelant. Sequitur vox sponsæ dicentis:

Ecce tu pulcher es dilecte mi, et decorus: lectulus noster floridus, tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia cypressina. XVII.

Pulcher & decorus dilectus dicitur, quia in divinitate & humanitate ab omni amanti se mente sine macula reprehensionis aspicitur. Quem dum sponsa pleno desiderio sequitur, omnium mundi perturbationum oblivisci tur: & dum in ejus pace quiescit, magis ac magis decoratur. Unde sequitur: [*Lectulus noster floridus.*] Quid per lectulum sponsæ, nisi otij quietem intelligimus? Mens enim quæ sponsum suum Christum singulariter amat, inquantum potest, ab omnibus sollicitudinibus mundi vacat, virtutes quibus sponso suo placeat, intus accumulat. Quæ dum omnia quæ temporalia sunt contemnit, lectulum sibi cum sponso in pace victoriæ facit, ubi quò quietiùs paulat, eò ampliùs flores invenit quibus se decoram sponso ostendat. Sequitur: [*Tigna domorum nostrarum cedrina, laquearia cypressina.*] Cedrus quæ serpentes reprimit & fugat, sublimiores significat sanctos, cypressus simpliciores. Per tigna etiam dilectionem Dei possumus intelligere, per laquearia dilectionem proximi, quæ sunt partes virtutis eminentioris in cordibus sanctorum, quæ sunt domus Dei. Cedrina verò & cypressina ideo dicuntur, quia sicut hæc ligna incorruptibilia sunt, ita charitas numquam excidit. Per domos, plures Ecclesias intelligimus, per laquearia cypressina ipsos populos figuramus. Tigna enim tectum sustentant, laquearia verò domum implent

& ornant. Sic ſic in ſancta Eccleſia prædicatores boni ſcripturam divinam in corde & ore portant, quam fidelibus quaſi tectum expandentes prædicant; ut dum Eccleſia prædicatione cæleſti inſtruitur, munimen accipiat, quo ab imbribus tentationum protegatur. Cedrus autem & cypreſſus imputribilia ligna eſſe perhibentur. Quibus bene omnes electi figurantur: quia dum temporalia nullo deſiderio ſectantur, æterni fiunt, eo quòd mente in æterna figuntur. Reſpondet ſponſus & dicit:

CAPUT II.

I. *EGo flos campi, & lilium convallium.*

BEne florem Chriſtus ſe nominat, qui dum ſpinas peccatorum exterminat, mentem ſponſæ & pulchritudine ſuæ juſtitiæ exornat, & naribus cordis dum cæleſte deſiderium applicat, interiora animæ quaſi odore refocillat. Qui ſequitur adhuc & dicit:

II. *Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias.*

Bene ſicut lilium inter ſpinas, ſponſa inter filias eſſe perhibetur: quia cùm multi ſint in Eccleſia qui ſolis verbis Chriſtum confitentur, operibus verò nihil niſi humanas ſollicitudines ſectantur, dum ſola illa anima in lilij dignitate computatur, quæ à mortalitatis radice ad cæleſtem pulchritudinem aſſurgit, & munditiæ candorem corde & corpore ſibiipſi cuſtodit, & proximos quoſque bonæ opinionis odore reficit. Sed quia ſponſus ſponſam ſuam tanta laude dignam habuit, ipſa jam ex debito laudat, à quo laudari perſpicit, & dicit:

III. *Sicut malus inter ligna ſilvarum, ſic dilectus meus inter filios.*

Ligna ſilveſtria eſui hominum habiles fructus non gignunt: malus verò quod gignit, congruè & ſalubriter homines edunt. Meritò ergo per malum Chriſtus, per ſilveſtria verò ligna ceteri homines figurantur: quia in ſolo Chriſto cibum ſalutis quoties quærimus invenimus; in ejus verbis & exemplis animas noſtras fructu ſuavi & ſalubri reficimus. Ipſe eſt quippe lignum vitæ, quam nobis tribuit. Ipſe eſt qui dum nobis ſemetipſum inſpirat, animam paſcit. In ceteris verò ſi quid refocillationis invenimus, non quod illorum, ſed quod Chriſti eſt, ab illis ſumimus: quia quidquid in eis præter Deum eſt, mortiferum nobis proculdubio invenimus.

IV. *Sub umbra illius quem deſiderabam, ſedi: & fructus ejus dulcis gutturi meo.*

Umbra Chriſti, protectio eſt Spiritus ſancti. Spiritus quippe ſanctus mentem quam replet, obumbrat: quia omnem tentationum fervorem temperat; & dum aurâ ſuæ inſpirationis ſuaviter mentem tangit, quidquid noxij æaloris ſuſtinebat expellit; & quam jam forſitan nimius vitiorum æſtus marcidam fecerat, umbra ſancti Spiritus protegens recreat: ut dum in ejus inſpiratione ſedens pauſat, vires colligat quibus ad æternam vitam robuſtiùs currat. Sequitur: [*Et fructus ejus dulcis gutturi meo.*] Arbor quippe fructifera ipſe Chriſtus in corde noſtro plantatus per fidem exiſtit: quam ſi mens noſtra dignè diligit, & inſtanter excolit, fructus nimirum interiùs pulchros & utiles gignit. Quos dum mens capiens avidè comedit, omnes mundi voluptates præ ejus dulcedine poſtponit. Dulce enim eſt valde ſibi cæleſtia cogitare, in æternitate oculum intimum figere, ut aliquando in fletibus etiam mens accenſa compungatur, & inter lacrymas ſublevata, Angelorum cibo, ipſâ videlicet ſapientiâ, quantò dulciùs, tantò aviditùs paſcatur. Inde eſt quod ſubditur:

Introduxit me Rex in cellam vinariam, ordinavit in me charitatem. V.

Quid enim per cellam vinariam congruentius, quàm ipſam arcanam æternitatis contemplationem accipimus? In hac æternitate Angeli ſancti vino ſapientiæ inebriantur, dum ipſum Deum facie ad faciem videntes, omni voluptate ſpiritali ſatiantur. Hanc ſancta mens ſi à ſponſo introducatur, poſtpoſitis omnibus temporalibus intrat, in qua ex illis angelicis deliciis quantùm ſibi conceditur, guſtat. Et ſi adhuc quia in corpore corruptibili detinetur, ſe perfectè non ſatiat, tamen ex illo minimo quod curſim ſumit, conſiderat quantùm debeat amare quod amat. Poteſt tamen per cellam vinariam ſcriptura divina figurari. Per hanc quippe in ſponſa charitas ordinatur, quia in ejus doctrina manifeſtè diſcitur, qualiter Deus & proximus ordinatè diligantur. Hac charitate percuſſa ſequitur & dicit:

Fulcite me floribus, ſtipate me malis, quia amore langueo. VI.

Per flores, teneri quique & incipientes; per mala verò, perfecti fideles deſignantur. Sponſa quippe quia amore languet, fulciri ſe floribus & ſtipari malis appetit: quia dum ſe æternitatis deſiderio afficit, dum qualiter illuc perveniat, tota anxietate perquirit, eò quòd perfectionem dum in carne vivit, omnino non invenit, fatigata in deſiderio ſuo requieſcit. Et in hoc ſolo gaudet, ſi circa ſe reſpicit vel quibus ipſa proficiat, vel in quorum profectione conſolationem de languore ſuo recipere poſſit. Quibus de ſponſo ſuo ſubſequenter hæc dicit: *Lib. 2. in Ezech. homil. 15.*

Læva ejus ſub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. VII.

Per lævam ſponſi vita præſens, per dexteram verò vita æterna deſignatur. Per caput autem ſponſæ, mens quæ animæ principatur, adſumitur. Sed læva ſponſi ſub capite ſponſæ eſſe dicitur, & dextera ejus amplexatur eam; quia vitam temporalem ſub mente ſua ſemper ponit, vitam verò æternam ut omni modo amplexetur concupiſcit. Hæc quippe quæ videt, magnanimiter mente ſublimi conculcat, officiis cæleſtibus ſe occupat. Hæc neceſſitate tolerat, ad illa ſummo deſiderio quaſi brachio dextero ſponſi aſtricta ſuſpirat. In quæ cùm aliquantulum intrat, delectabiliter quieſcit, cujus quietis dilectione mundanos tumultus omnino faſtidit. Sic quieſcentem utique ſponſus ampliùs diligit, & ab ejus excitatione improbos quoque repellit, dicens:

Adjuro vos filiæ Hieruſalem per capreas, cervoſque camporum, ne ſuſcitetis, neque evigilare faciatis dilectam, donec ipſa velit. VIII.

Cervi & capreæ munda animalia in lege eſſe perhibentur. Quid ergo per cervos & capreas, niſi fidem, ſpem, & charitatem accipimus? Quas dum nobis mundas ſervamus, per eaſdem altos montes contemplationis aſcendimus. Sancta autem anima ſponſa Chriſti à cunctis mundi perturbationibus quieſcere appetit, in ſinu ſponſi ſopitis terrenis cupiditatibus dormire ſancto otio concupiſcit; ita ut etiam neceſſariacolloquia aliquando faſtidiat, ſoliuſque ſponſi colocutione quantò quietiùs, tantò ſereniùs hilareſcat. Sed hanc dormientem carnales qui ſunt in *Deut. 12. 6*

Ecclesia, nonnumquam importunè excitant, negotiis mundi eam implicare desiderant : quia ejus vitam inutilem existimant, dum ab eorum curis eam se abstinentem considerant. Hi tales satis congruè non filij, sed filiæ nominantur : quia dum effeminatos mores nutriunt virili dignitate amissa, quales interiùs habentur, exteriùs nomine femineo designantur. Hi dilectam suscitare sub adjurationis pondere prohibentur ; ne videlicet mentem quæ ad vacandum Deo se accingit, & solis spiritalibus studiis inhærere concupiscit, importunis sollicitationibus inquietent, & tenebris curarum terrenarum oculum cordis ejus obnubilent. Et tamen non ei omnis cura proximi interdicitur, sed quando suscitari debeat, ejus voluntati relinquitur : quia profectò omni perfectæ animæ discernendum est & quando cælesti contemplationi studeat, & quando proximorum utilitatibus inserviat. Hanc vacandi Deo licentiam libentissimè sponsa suscipit, statimque verbum sponsi amplectitur & dicit :

IX. *Vox dilecti mei : ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles.*

Ac si diceret : Hanc vocem dilecti mei sponsi esse recognosco, hanc ab ejus ore semper audire desidero : quia in hoc video quantùm me diligat, cùm me ab amplexibus ejus desiderabilibus impediri prohibeat. Ad hos amplexus qualiter pervenerit, subitò narrat, dicens : [*Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles.*] Ad amplexus sponsæ suæ Christus venire disponens, humanitatem nostram dignanter assumpsit. Ad quod mysterium peragendum, quasi saliens in montibus venit : quia quædam opera inter homines ostendit, quæ valde sublimia & super homines esse perspiciens humanum genus admirari potuit, sed attingere nequivit. Quòd enim de virgine natus est, quòd ad vagientem adorandum ire pastores Angelus admonuit, Magos stella perduxit : quòd pendens in cruce qua hora voluit spiritum emisit : quòd mortuus tertia die seipsum suscitavit : quòd cælum ingressus, Spiritum sanctum quibus sibi placuit donavit : quòd fidei suæ per piscatores & idiotas mundum subjugavit : hæc faciens quasi in montibus ambulavit, quò eum nulla creatura assequi valuit. In his nimirum operibus colles transilivit : quia sanctos omnes, quantumcumque excreverint, potentiâ suæ operationis transcendit. De quo & sequitur :

Luc. 2. b
Mat. 2. b

X. *Similis est dilectus meus capreæ, hinnuloque cervorum.*

Similis capreæ esse dicitur ; quia ex synagoga carnem traxit, quæ per capream ostenditur. Et quia ex antiquorum sanctorum stirpe progenitus est, quasi hinnulus cervorum rectè esse perhibetur. Sequitur :

XI. *En ipse stat post parietem nostrum, aspiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.*

Quasi post parietem nostrum Christus incarnatus stetit ; quia in humanitate assumpta divinitas latuit. Et quia ejus immensitatem si ostenderet, infirmitas humana ferre non posset, carnis obstaculum objecit ; & quidquid magni inter homines operatus est, quasi post parietem latitans fecit. Per fenestras autem & cancellos qui aspicit, partim videtur, partim verò se abscondit. Sic & Dominus Jesus Christus dum & miracula per divinitatis potentiam fecit, & abjecta per carnis infirmitatem pertulit, quasi per fenestram & cancellos prospexit : quia in alio latens, in alio quis esset apparuit. Incarnatus itaque Ecclesiæ suæ, vel unicuique perfectæ animæ loquitur, & ad æternam exhortatur patriam, dicens :

Lib. 2. in Ezech. hom. 13.

XII. *En dilectus meus loquitur mihi : Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni.*

Propter fidem Christus sponsam suam amicam vocat, columbam propter simplicitatem, formosam propter operationem. Quia enim sine fide Deo placere non possumus, bene per fidem amici vocamur ; quia dum fide cælestia appetimus, abjectis terrenis Deo adhæremus. Columba verò bene anima propter simplicitatem dicitur ; quia anima devota dum simplicem Deum cordis simplicitate perscrutatur, nequaquam mundi ineptam lætitiam dissoluta sectatur, sed semper ad æterna festinans, columbæ gemitum pro cantu diligendo imitatur. Propter operationem, anima formosa rectè appellatur : quia dum præteritæ vitæ peccata per bona opera redimit, quasi antiquam turpitudinem assumpta forma meliori ante sponsi oculos abscondit. Hanc itaque hortatur sponsus ut surgat & veniat ; quia dignum est ut quicumque ad amorem Christi properat, carnis torporem quantùm potest abjiciat, & se ad æterna consequenda celeriter accingat. Sed quia ut ad cælestia festinemus per exhibitionem novi Testamenti à Deo accepimus, ideo rectè sequitur :

XIII. *Iam enim hiems transiit, imber abiit & recessit.*

Quid per hiemem, nisi legis austeritas intelligenda est ? Quæ dum in carnalibus sacrificiis populum antiquum detinuit, ad appetenda spiritalia & cælestia observatores suos non adjuvit. Possumus etiam per hiemem vitam præsentem intelligere, quę dum nos assiduis tentationibus impetit, quasi imbribus importunis ad sequendum Christum torpere compellit. Sed jam sponsa surgat, quia hiems transiit : quoniam quantò magis dies ultimus instat, præsens vita recedit ; & quò ampliùs tempus ad terminum ducitur, eò citius currendum est, ne electa anima oblatis sibi muneribus æternis privetur. Transiit enim dicitur, quia in proximo transitura esse non dubitatur. Sequitur :

XIV. *Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis advenit.*

Flores apparuisse in terra dicuntur ; quia sanctæ animæ cùm à corporibus recedunt, in cælo recipiuntur. Et quia in hac vita quamvis hiems fuerit, à bono opere non torpuerunt, mox ut recesserunt, in terra viventium gloriosè floruerunt. Bene ergo sequitur quod dicit. [*Tempus putationis advenit* ;] quia quò amplior electorum numerus in cælo congregatur, eò celeriùs reprobi ab Ecclesia tamquam sarmenta inutilia amputantur, ut mundus citius finiatur. Sequitur :

XV. *Vox turturis audita est in terra nostra : ficus protulit grossos suos, vineæ florentes dederunt odorem suum.*

Quid per turturem, nisi Ecclesia ; quid per terram sponsi, nisi vita illa beata designatur ? Sed vox turturis in terra sponsi audita esse dicitur ; quia dum pro desiderio suo sancta Ecclesia deprecatur, à Christo in cælo clementissimè exauditur. De qua rectè subditur : [*Ficus protulit grossos suos, vineæ florentes dederunt odorem suum.*] Ficus quippe grossos suos protulit ; quia sancta Ecclesia Martyres suos ad æternam patriam præmisit. Post quos vineæ florentes odorem suum dederunt ; quia per universum mundum exempla bonorum operum excreverunt. Vineæ utique flores producunt, cùm singulæ Ecclesiæ ani-

mas priùs infideles ad fidei novitatem per Baptiſmum educunt. Sed flores ipſi odorem proferunt, cùm credentes animæ exempla bona per ſuavem opinionem ſibi invicem & aliis aſpergunt. Sed quia Chriſtus utroque modo exhortationis nos trahit, ut videlicet & præceptis nos admoneat, & exemplis ſanctorum nos erigat, idcirco ſponſæ ſuæ priùs ut ſurgeret admonendo præcepit, & deinde exempla ſanctorum ad cognitionem adduxit, & poſt exemplorum exhibitionem iterum ſe ad præcepti commonitionem convertit, dicens:

XVI. *Surge amica mea, ſoror mea, & veni, columba mea in foraminibus petræ, in caverna maceriæ.*

Surgit anima, cùm à peccati perpetratione ſe erigit: venit, cùm per bona opera deſiderij ſancti paſſibus ad cæleſtia tendit. Sancta etenim mens cùm præteritæ vitæ turpitudines conſpicit, cùm peccata ſua enumerat quæ fecit, mox ſecum in conſcientia erubeſcit, & quæcumque in mundo dilexerat, ad odium ſibi transferens fletibus ſe punit; & ipsâ pœnitentiâ facta robuſtior, ab omni inquinatione etiam cogitationis exilit, & ab omni torpore negligentiæ ſe excutit; ut jam in infimis cogitationibus non jaceat, ſed ad appetenda inviſibilia per ſancta deſideria ſe extendat. Hæc itaque mens ſurgit & venit; quia & à torporis infirmitate per compunctionem ſe erigit, & in ſanctis ſtudiis ſe exercens, ad æterna pedibus amoris currit. Per foramina autem petræ, vulnera manuum & pedum Chriſti in cruce pendentis libenter intellexerim. Cavernam verò maceriæ, vulnus lateris quod lanceâ factum eſt, eodem ſenſu dixerim. Et bene columba in foraminibus petræ & in caverna maceriæ eſſe dicitur: quia dum in crucis recordatione patientiam Chriſti imitatur, dum ipſa vulnera propter exemplum ad memoriam reducit, quaſi columba in foraminibus, ſic ſimplex anima in vulneribus nutrimentum quo convaleſcat, invenit. Poſſunt tamen per foramina petræ, incarnationis Chriſti ſacramenta ſignari, & per cavernam maceriæ, ipſa protectio angelicæ cuſtodiæ figurari. In qua cuſtodia cùm anima ponitur, bene ei à ſponſo dicitur:

XVII. *Oſtende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis, & facies tua decora.*

Quid enim per faciem, niſi fidem qua à Deo cognoſcimur, accipimus? Et quid per vocem, niſi prædicationem intelligimus? Sed præcipit ſponſus ut ei ſponſa faciem ſuam oſtendat: quia quicumque ſe fidem dicit habere, neceſſe eſt ut in bonis operibus ſe exerceat; ut in operibus exterioribus fides interior innoteſcat. Sed & opera neceſſe eſt ut vox prædicationis ſequatur: quia quicumque in ſanctis operibus perfectè ſe dilatat, conſequens eſt ut ad eadem facienda proximos quoſque exhortetur. Ideo ſequitur: [*Vox enim tua dulcis, & facies tua decora.*] Tunc enim & vox placet, & facies decoratur, quando & opera prædicatio ſequitur, & rurſum prædicationem bona opera comitantur. Hujuſmodi prædicatoribus conſequenter dicitur:

XVIII. *Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoliuntur vineas: nam vinea noſtra floruit.*

Per vulpes hæretici, per vineas ſingulæ Eccleſiæ deſignantur. Sed vulpes vineas demoliuntur; quia per hæreticos Eccleſiæ à rectæ fidei viriditate exſiccantur. Quæ bene parvulæ dicuntur; quia quamvis contra veritatem intus ſuperbiant, exteriùs tamen in verbis humilitatem per ſimulationem ſectantur. Quæ tunc à ſanctis prædicatoribus capiuntur, quando inſtante altercatione, ſententiis veritatis convincuntur. Prædicatores quippe ſancti aliquando canes per ſimilitudinem dicuntur: quia prædicationibus aſſiduis, quaſi latratibus importunis, adverſarios quoſque à grege ovium arcere nituntur. Iſti canes vulpes Chriſto capiunt; quia ducem ſuum dum fideliter diligunt, pro ejus amore laborantes, tergiverſantes hæreticos ab involutionibus quæſtionum, quaſi à tenebroſis caveis ad lucem veritatis educunt. Quare verò vulpium demolitio timeatur, manifeſtatur cùm dicitur: [*Nam vinea noſtra floruit.*] Vinea quippe floruit; quia ſancta Eccleſia per Baptiſmum filios ad fidei novam converſationem perduxit. Quibus timendum eſt ne ab hæreticis deprāventur; quia dum quique fideles in novitatem Chriſti regenerantur, quò quiſque tenerior eſt, eò citius ad pravitatem ſeducitur. Floribus omnino timendum eſt, ne pereant: quia dum adhuc quiſque ad perfectionem per exercitium diuturnum non convaluit, facilè ſi à dente venenoſo mordetur, ab hoc quod nactus fuerat, evaneſcit. Perfecta enim quæque anima in quo ſe jam diu exercuit, facilè non amittit: quia quò frequentiùs palato intimo quàm dulcis ſit Dominus guſtavit, eò conſtantiùs ſponſi rectitudinem tenet, & diſtorta faſtidit. Quæ proſequitur convenienter, & dicit:

XIX. *Dilectus meus mihi, & ego illi, qui paſcitur inter lilia, donec aſpiret dies, & inclinentur umbræ.*

Ac ſi diceret: Dilecti mei amicitiam conſtanter teneo, quia ejus conſtantem benevolentiam erga me ſentio. Quia dum ejus familiaritatem benignam habeo, durum mihi eſt quidquid ei adverſum inimicos latrantes audio. Et dum in ejus aſſiduitate qualis ſit video, ſi quid erroris proferunt adverſarij, à veritate quam in ejus viſione cognovi, non recedo. De quo bene ſequitur: [*Qui paſcitur inter lilia, donec aſpiret dies, & inclinentur umbræ.*] Quid per lilia, niſi mundæ animæ deſignantur? Quæ dum caſtitatis candorem retinent, per bonæ famæ opinionem proximis quibuſque ſuaviter olent. Inter lilia ſponſus ergo paſcitur; quia procul dubio animarum caſtitate delectatur, quæ & in ſe munditiam carnis conſervant, & per nitidas cogitationes coram eo placent, & exempla proximis quaſi odoris ſuavitatem donant. Dies verò tunc aſpirabit, & umbræ inclinabuntur, quando vita æterna apparebit, & præſens vita finietur. Hîc quippe nox eſt, ibi verò dies erit: quia hîc in viſione veritatis caligamus, ibi Deus ipſe tota veritas mentibus elucebit. Ad hanc prorſus diem ſanctæ animæ enituntur ut perveniant: propter hanc, juſtitiam illibatam in quantum poſſunt conſervant: & quia ſine Chriſto nihil poſſunt, ejus auxilium invocant, ejus familiaritatem deſiderant. Quarum dum mentem conſiderat, prope eſt benignus & adjuvat; & quò ampliùs proficiunt, eò familiariùs ſemper amat, donec finitis tenebris mundi ad vitæ æternæ lucem perfectas educat. Quam lucem quia valde deſiderant, eamque cùm Dominus ad judicium venerit, videndam eſſe putant, idcirco cum ſummo deſiderio dicunt:

XX. *Revertere, ſimilis eſto dilecte mi capreæ, hinnuloque cervorum ſuper montes Bethel.*

A nobis dilectus corporaliter tunc abiit, quando poſt reſurrectionem in cælum aſcendit. Tunc autem revertetur, quando in fine mundi reſuſcitatis corporibus hominum, omnibus in judicio manifeſtabitur. Qui verè ſimilis capreæ & hinnulo cervorum apparebit: quia in carne noſtra veniens ad judicium, omnibus ſe monſtrabit. Per capream enim,

quæ mundum est animal, Ecclesia designatur; quæ A dum in cælestibus mente habitat, quasi in montibus pascitur. Per cervos autem quid aliud quàm patres antiqui designantur, ex quorum carne Christus natus, quasi hinnulus cervorum mundo est præsentatus? Bethel autem domus Dei interpretatur. Quæ bene Ecclesia Dei dicitur; quia in ea Dominus habitat, dum per fidem corda nostra mundantur. Super montes ergo Bethel similis capreæ hinnuloque cervorum apparebit; quia in ea humanitatis forma ad judicium veniet, quam ab Ecclesia sumpsit, quando in hoc mundo ex patrum progenie quasi hinnulus ex cervis humilis natus fuit. Qui verè & similis capreæ, & super montes Bethel apparebit: quia & ex humanitate quidem similis Ecclesiæ erit, B & tamen super ipsos summos, qui quasi montes excellunt, in Ecclesia sublimior eminebit. Qui dum venire moratur, quia eum semper sancta anima perquirere nititur, ideo sequitur:

CAPUT III.

I. *IN lectulo meo per noctes quæsivi quem diligit anima mea: quæsivi illum, & non inveni.*

Lib. 23. Mor. c. 23. S. August. in Ps. 36.

LEctulum sibi sancta anima in nocte facit, dum omnes perturbationes mundi fugiens, secretum comparat, in quo requiescit. In hoc lectulo quem diligit quærit; quia dum ab omnibus sollicitudinibus mundi vacat, in ejus inquisitione quo modo ad C illum perveniat, non quiescit. Notandum est autem quia per noctes quærit, qui modò in hoc mundo vivit, & perfectè tenebras temporalitatis à se non excutit. Quas quò graviores patitur, eò ferventiùs quærit eum; quo invento, tenebras ampliùs non patietur. Sed quia quem quærit, numquam perfectè in hoc mundo invenit, ideo subjungit: [*Quæsivi illum, & non inveni.*] Quia verò maximo desiderio æstuat, & quidquid tenet, ei non sufficit, donec dilectum inveniat, ideo constantiam inquisitionis subjungit, dicens:

II. *Surgam, & circuibo civitatem: per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea: quæsivi illum, & non inveni.* D

Quid per civitatem in hoc loco, nisi Ecclesiam: quid per vicos civitatis, nisi spiritales quosque accipimus? Qui dum ad cælestia toto corde gradiuntur, *Mat. 7. d* angustam viam tenent, qua ad vitam perducantur. Per plateas autem, sæculares designantur, qui dum voluptates suas multas sequuntur, latas vias gradiuntur. Surgit ergo sponsa & civitatem circuit, quia perfecta anima quæ visibilia fastidit, omnes sanctos qui sunt vel fuerunt in Ecclesia, mente conspicit, si quid fortè in eorum actibus reperire poterit, quod imitando, ad sponsi inventionem aliquando pervenire possit. Per vicos autem & plateas quærit: quia dum per bonorum imitationem ad dilecti familiares amplexus pervenire satagit, non solùm in E spiritalibus, sed & in ipsis etiam carnalibus aliquando invenit quod imitari dignè possit. Sed postquam laborem geminatum inquisitionis insinuavit, iterum difficultatem inventionis subdit, dicens: [*Quæsivi illum, & non inveni.*] Sed dum quærit & non invenit, ipsa etiam quæritur & invenitur, & ideo subditur:

III. *Invenerunt me vigiles qui custodiunt civitatem: Num quem diligit anima mea vidistis?*

Quid per vigiles, nisi doctores Ecclesiæ designantur? Qui dum lucrandis animabus & scriptis & dictis invigilant, ubi sancti desiderij aliquantulum sentiunt, augmentare ad melius numquam cessant. Hi sponsam quærentem inveniunt: quia piam animam Christum invenire satagentem excipiunt, & ut citius inveniat, præceptis instruunt, exemplis accendunt. Quos illa interrogans, dicit: [*Num quem diligit anima mea vidistis?*] Bene eos sponsa interrogare dicitur; quia dum eorum scripta vel verba vigilanti studio perscrutatur, tamquam præsentibus etiam absentibus animi intentione loquens, quid de Christo senserint, scisciatur. Quia verò dum in eos omnino intendit, numquam sponsum invenit, consequenter subjungit:

Paululum cùm pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea. IV.

Paululum vigiles transit, & dilectum invenit; quia dum eos puros homines esse cogitat, ad divinitatem mentem erigit, ibique sponsum suum supra homines Patri æqualem cognoscit. Quem tunc invenisse se dicit, quum sanctis laboribus adjuta, in ejus divinitatis claritatem oculum fidei tamquam per speculum contemplando aliquantulum figit. Quod tantillum quanta aviditate mentis suscipiat, ostendit, dicens:

Tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. V.

Mater Ecclesiæ synagoga extitit; quia ex ipsa sanctos prædicatores habuit, à quibus verbum veritatis suscepit, per quod in fide regenerata fuit. Tenet ergo sponsum Ecclesia donec in domum matris eum introducat: quia usque in finem mundi ab ejus fide & opere & amore non recedit, donec ad fidem Judæos adducat. Non quòd postea recedat: quippe quem in exilio diligit, in patria videns ampliùs amabit. Sed de illo tempore dici debuit, de quo à quibuslibet propter obsistentes tentationes dubitari potuit. In domum ergo matris dilectum introducet, quando in fine mundi Ecclesia per prædicationem in plebem Judaïcam Christiana sacramenta immittet. In cubiculum autem quasi in secretiorem partem domus eum introducet: quia ex eadem plebe ita plurimos convertet, ut omnes mundi sarcinas abjiciant, & in intimis cogitationibus soli Deo placere concupiscant. Hujuscemodi homines cubiculum facient sponso: quia dum à se omnes sordes cupiditatis abjicient, quasi secretum locum in mente in quo delectetur, component. A quorum inquietatione in eis delectabiliter pausans sponsus, improbos prohibet, iterum dicens:

Adjuro vos filiæ Hierusalem per capreas cervosque camporum, ne suscitetis, neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit. VI.

In hoc utique ostendit, quia ejusdem perfectionis quosdam de synagoga post conversionem inveniet, cujus de Ecclesia quàmplurimos invenit: dum in eorum quiete similiter delectatus, ab eis inquietatores prohibet, sicut ab Ecclesia prohibuit. Introducta ergo ad fidem synagoga, Ecclesiæ mentem per opera quæ videt, conspicit, & sublimitatem ejus valde admirans, dicit:

Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & universi pulveris pigmentarij? VII.

In deserto utique in hoc mundo Ecclesia, sive sancta quæque anima vivit, dum à regno exul inter bestias, dæmones videlicet, degit. Hic enim etsi non

omnino à sponso deseritur, tamen dum in carne est, nondum ad certam ejus visionem admittitur, dum ab eo per exilia & tentationes peregrinatur: quia dum adhuc cum eo non regnat, deseri ab eo sibi videtur. Ob hoc semper laborat ut ascendat, ut quem valde diligit, magis ac magis sentiat; quatenus quoniam perfectè eum in deserto non tenet, vel ipso ejus desiderio se reficiat; ut sic in via roborata, quandoque ad hoc quod diu concupivit, perveniat. Sunt quippe nonnulli, qui dum omnia visibilia fastidiunt, mentem in cælestia erigunt: & quia in infimis nihil quod eis dulcescat, conspiciunt, totum cor ad superna amanda convertunt. Hi ab omnibus malis moribus se exuunt, censum mundi cum cupiditatibus contemnunt, spe ad invisibilia tendunt; & quò ampliori desiderio illis inhærent, eò magis ac magis molestè corruptionem ferunt quam habent. Hi nimirum per desertum ascendunt: quia dum in hoc mundo inter tentationes vivunt, quò ampliùs dum hîc morantur deseri metuunt, eò quidem fortiùs ista deserunt, & ferventiùs ad illa gradiuntur, in quibus cùm fuerint, nihil ampliùs quod eos amoveat, jam timebunt. Bene autem sicut virgula fumi ascendere dicuntur: quia & odorem bonæ famæ, & subtilitatem mentis habere dicuntur. Non autem quarumlibet rerum fumus iste esse dicitur, sed ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & universi pulveris pigmentarij existere declaratur. Myrrhâ quippe mortuorum corpora condiuntur ne putrescant: thura verò accenduntur, ut redoleant. Per myrrham ergo, carnis mortificatio designatur; per thus verò, orationum munditia intelligitur. Sancta igitur anima dum carnem suam à putredine vitiorum mortificat, dum omnes mundi voluptates per continentiam abnegat, quasi myrrham mortuo corpori adhibet; ut post judicium à corruptione æterna sanum permaneat. Cùm verò se ad cælestia majori desiderio accendit, & à cordis cubiculo omnes superfluas cogitationes ferventer abjicit, quasi thuribulum cor suum coram Deo facit. In quo dum per dilectionem virtutes congregat, quasi carbones in thuribulo coaptat, in quo seipsam mens in conspectu Dei igne charitatis accendat Dumque ferventes & mundas orationes ad Deum emittit, quasi fumum aromatum ex thuribulo educit; ut coram dilecto suave redoleat, & proximos quosque ad ejus amorem per bona exempla concitare non desinat. Sed notandum, quòd non ait, universi pigmenti, sed universi pulveris pigmentarij. Pigmenta quippe facimus, quando virtutes congregamus in corde. Quando verò ipsas nostras virtutes per singula quæque opera diligentiùs retractamus, ne quid in operibus nostris incultum remaneat, ne inter virtutes vitium lateat, tunc procul dubio unguenta virtutum quasi in pulverem tundimus; ut eò mundiora sint opera nostra, quò subtiliùs ea ab omni subreptione vitiorum discernere non cessamus. Hujuscemodi mentes dilecto suo delectabiles se per ejus gratiam faciunt, & dum ab omni mundano strepitu se dividunt, locum in quo sponsus requiescat, in seipsis componunt. De qua requie subditur:

Infr. c. 4. & 5. & hom. 10. in Ev. S. Ambr. l. de vidui c. 15. & de Cain & Abel, c. 5. & de Isaac, c. 5.

VIII. *En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël: omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi: uniuscujusque ensis super femur suum propter timores nocturnos.*

Salomon quippe pacificus interpretatur. Quid ergo per Salomonem, nisi Christus intelligitur, de quo scriptum est: *Ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum?* Salomoni ergo lectulum facimus, quando à mundi sollicitudinibus omnino cessamus, dum in solo desiderio Christi libenter pausamus, eique ut nobiscum pauset, cor ab omni terrena cupiditate mundamus. Denarius autem numerus si per senarium numerum multiplicetur, nimirum sexaginta complentur. Per denarium itaque Decalogum legis accipimus: per senarium autem totum hoc tempus intelligimus, quod sex diebus operatoriis volvi videmus. Per sexaginta igitur fortes, omnes perfectos qui fuerunt ante nos in Ecclesia, intelligimus: qui dum decem præcepta legis quò spiritaliùs, eò fortiùs in sex diebus compleverunt, quasi sexagenarium numerum perfecerunt. Hi lectulum Salomonis ambiunt; quia mentem sanctam in qua Christus pausat, verbis & exemplis muniunt, quibus ab aditu mentis venientes hostes repellunt, dum ipsam mentem exemplis sustinent, scriptis erudiunt. Hi tenent gladios, & ad bella doctissimi existunt: quia dum verbum Dei opere complent, quod corde sciunt, magis ac magis semper docti hostem suum dæmonem scilicet sapientia & fortitudine vincunt. Per gladium enim verbum Dei designatur: per manus autem quibus gladios tenent, ipsa opera figurantur. De quibus bene subditur: [*Vninscujusque ensis super femur suum propter timores nocturnos.*] Quid per ensem, nisi rigorem conversationis; & quid per femur, nisi carnis appetitum accipimus? Electi ergo quique, qui jam ad perfectionem vitæ provecti sunt, semper ensem super femur suum ferunt; quia rigore conversationis appetitum carnis assiduè frangunt, ne hostis quem in nocte hujus mundi timent, repente veniens, mollem aditum inveniat, & per voluptatis mollitiem eò faciliùs, quò voluptuosiores invenerit, ad graviora peccata perducat. De laude itaque Salomonis adhuc subditur, cùm dicitur:

Orig. in Numer. hom. 13. & in Psal. 80. 2. & 3.

IX. *Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani. Columnas ejus fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum: media charitate constravit, propter filias Hierusalem.*

Ligna Libani imputribilia esse asseruntur. Ferculum ergo fecit sibi rex Salomon de lignis Libani; quia secundum præscientiæ suæ gratiam, Christus sanctam Ecclesiam de sanctis in æternum permansuris construxit. [*Columnas ejus fecit argenteas;*] quia eidem Ecclesiæ prædicatores dedit, qui & ut eam exemplis sustentarent, magna justitiæ rectitudine roboravit, & ut prædicationibus erudirent, nitore eloquij, quasi splendore argenti, decoravit. [*Reclinatorium aureum*] fecit; quia dum in cordibus perfectorum resplenduit, eis divinitatis suæ potentiam per contemplationem ostendit. In qua contemplatione dum eis pulchritudinem cælestium gaudiorum monstravit, quasi reclinatorium ex auro eis composuit; quia locum in quo se refocillantes requiescant, apposuit. Quod reclinatorium bene aureum esse dicitur: quia *melior est sapientia cunctis opibus, & omnia quæ desiderantur, ei non possunt comparari.* Ad hoc reclinatorium multis laboribus pervenitur, multis tribulationibus ascenditur, ita ut si necesse fuerit, etiam sanguis effundi permittatur. Ideo ascensus rectè purpureus esse dicitur. Dum enim sancti quique Martyres propter vitam æternam corpora sua ad supplicia tradiderunt, dum flagella, aculeos, ignes, gladios, & alia innumerabilia tormenta patienter pertulerunt, nonne ad reclinatorium istud, ad beatam scilicet vitam, per ascensum purpureum ascenderunt? Sed nos miseri quid agimus, qui in hoc ferculo columnæ argenteæ non sumus; quia sanctam Ecclesiam nec exemplis sustentamus, nec prædicatione docemus? In ea reclinatorium aureum non habemus; quia terrenis cogitationibus involuti, ad splendorem sapientiæ per contemplationem non assurgimus. Ascensum purpureum nec etiam cognoscimus; quia voluptatibus

Eph. 2. c.

Pro. 8. c.

vacantes, labores & persecutiones pro æterna beatitudine ferre recusamus. Consolatur nos aliquantulum quod de hoc ferculo subditur: [*Media charitate constravit, propter filias Hierusalem.*] Quid enim per filias Hierusalem, cùm non filios, sed filias dixerit, intelligimus, nisi nos debiles, qui in Ecclesia non viri, sed feminæ sumus; quia contra vitia fortiter non reluctamur, viriliter non resistimus, muliebriter subjacemus? Hierusalem enim visio pacis interpretatur, per quam Ecclesia, quæ est mater nostra, designatur, eo quòd assiduè pacem perpetuam contemplatur. Si ergo nos in ferculo Regis columnæ argenteę non sumus, reclinatorium aureum non habemus, per ascensum purpureum ascendere non valemus, saltem charitatem, quæ communis omnibus electis quasi in medio posita est, teneamus. Per hanc quippe rex Salomon nos in ferculo suo esse cognoscit; quia in eo cum columnis argenteis, cum reclinatorio aureo, cum ascensu purpureo, propter filias Hierusalem etiam media charitate constravit: quia cum Ecclesiæ membris ad eamdem sponsi beatitudinem pervenimus, si charitatem indefessam observamus. Sequitur:

X. *Egredimini filiæ Sion, & videte regem Salomonem in diademate, quo coronavit eum mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis ejus.*

Mater Christi beata Maria esse creditur, quæ coronavit eum diademate; quia humanitatem nostram ex ea ipse assumpsit, sicut in Evangelio recitatur. Et *Mat. 1.c* hoc in die desponsationis ejus & in die lætitiæ cordis ejus factum esse dicitur: quia quando unigenitus Filius Dei divinitatem suam humanitati nostræ copulare voluit, quando per bonam voluntatem suam tempore opportuno Ecclesiam sponsam suam sibi assumere placuit, tunc cum charitatis exultatione carnem nostram ex matre virgine suscipere voluit. In qua cum doloribus pro tempore vivens, de redemptione nostra vehementer exultavit. Sed cùm diadema pro gloria assumatur, in humanitatis autem susceptione non gloria Verbi Dei, sed humilitas esse cognoscitur; quomodo humanitate nostra quasi diademate coronatus fuisse dicitur? Sed cùm ipsa ejus incarnatio verè gloria nostra fuerit, quia membra ejus sumus propter communionem corporis, diadema membrorum bene capitis Scriptura prædixit. Hîc itaque quia à sponsa laudatur, & ipse vicissim sponsam laudare dignatur, dicens.

CAPUT IV.

I. *Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es et decora! Oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet.*

Sup. c. 1. prope fin. Quia hæc superiùs exposuimus, ut potuimus, nunc eadem repetere propter brevitatem servandam devitamus. Sed quia hîc adjunctum est, [*Absque eo quod intrinsecus latet,*] breviter videndum est quomodo superioribus conjungatur. Pulchra est ergo sponsa, & oculi ejus columbarum, absque eo quod intrinsecus latet, quod valde honestum est quidquid in exterioribus operatur, quòd simpliciter inter homines conversatur, quòd ea quæ videt, temporaliter concupiscere dedignatur, & si quid tamen in hoc mundo placet, post concupiscentias suas ire detestatur. Sed vehementer pulchrius & honestius est, quòd cordis desiderium illibatum retinere conatur, quòd æternæ beatitudinis claritatem in mente retinet, erecta contemplatur, quòd in his quæ interiùs videt, suaviter requiescit, & mundatur. Sequitur:

II. *Capilli tui sicut greges caprarum, quæ ascenderunt de monte Galaad.*

Si per oculos, prædicatores Ecclesiæ designantur, quia ceteris viam ostendunt, bene per capillos populi figurantur, quia eidem Ecclesiæ ornamentum tribuunt. Capilli ergo sponsæ sicut grex caprarum esse dicuntur; quia populi Ecclesiæ dum præcepta legis ruminantes, cælestia fide contemplantur, munda sunt animalia, & in altis pascuntur. Galaad autem acervus testimonij interpretatur. Quid autem per acervum testimonij, nisi multitudinem Martyrum intelligimus? Qui dum fidem Christi insuperabiliter tenuerunt, eos testimonium veritati etiam per mortem suam perhibuisse scimus. Grex itaque iste caprarum de monte Galaad ascendit; quia populus Ecclesiæ eò magis fide se ad æterna suspendit, quò fortiùs sanctos Martyres eidem fidei testimonium perhibuisse scivit. Sequitur:

III. *Dentes tui sicut greges tonsarum, quæ ascenderunt de lavacro: omnes gemellis fetibus, & sterilis non est inter illas.*

Sicut per oculos prædicatores intelliguntur, quia per eos Ecclesia illuminatur; similiter & dentes ejusdem possunt dici, quia per eos infideles consumuntur, & parvuli nutriuntur. Dentes quippe bene sancti prædicatores vocantur; quia dum sanctam scripturam exponendo minoribus fratribus elucidant, quasi panem parvulis, tamquam matres filiis commasticant, quo infirmi ad fortiora convalescant. Hi nimirum bene sicut grex tonsarum, quæ ascenderunt de lavacro, esse dicuntur; quia dum se à peccatis omnibus in Baptismo ablutos esse recordantur, libenter onera mundi deponunt, ut ad cælestia consequenda & prædicanda quò liberiùs, eò faciliùs gradiantur. De quibus subditur: [*Omnes gemellis fetibus, & sterilis non est inter illas.*] Gemellos fetus omnes sancti prædicatores habent; quia dum in duobus præceptis charitatis ceteros homines supereminent, geminam dilectionem prædicant, & in ea duos populos, Judaïcum & Gentilem gignere non cessant. Inter quos nullus est sterilis; quia profectò prædicator non est dicendus, si filios spiritales gignere contemnit. De quibus adhuc subditur:

IV. *Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce.*

Iidem prædicatores labia Ecclesiæ dicuntur; quia nimirum per eos populis præcepta vitæ loquitur. Qui bene sicut vitta dicuntur; quia dum fluxas cogitationes in cordibus hominum suis prædicationibus restringunt, quasi sparsos crines ne immoderatè diffluant, reprimunt. Sed quid est quòd non tantùm vittæ, sed coccineæ comparantur, nisi quia per coccum flamma charitatis intelligitur, qua illi ardent, & per eos alij accenduntur? Per quos eloquium sanctę Ecclesiæ dulcoratur: quia dum quæ dicunt faciunt, prædicationes suas hominibus quasi sapidas escas apponunt. Sequitur:

V. *Sicut fragmen mali punici, ita gena tua, absque eo quod intrinsecus latet.*

Quid per genas Ecclesiæ, nisi eosdem ipsos prædicatores intelligimus, qui dum in populis ut eis proficiant eminent, quasi in facie Ecclesiæ manifesti apparent? Per malum autem punicum ipsa Ecclesia designatur: quia dum multos populos in unitate fidei nutrit, quasi multa grana sub uno cortice stringit. Fragmen ergo mali punici sancti prædicatores exist unt:

existunt: quia dum se in divino servitio ceteris fortiùs affligunt, dum omnia mundana contemnunt, dum voluntates suas abnegant, & vitia sua omnino mortificant, dum seipsos humiliant, & ceteros extollunt, & dum per exempla sua ceteros nutriunt, quasi fracti & aperti se cibos offerunt. Sed quamvis magna sint quæ extrinsecus apparent, majora tamen in occulto retinent, quæ divini oculi soli vident. Ideo subjunctum est: [*Absque eo quod intrinsecus latet.*] Sequitur:

VI. *Sicut turris David collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.*

Collum quippe extendimus, quando longiùs prospicere volumus. Propter aliud ergo sancti prædicatores oculi, propter aliud dentes, propter aliud autem genæ, & collum propter aliud convenienter vocantur. Bene igitur sicut turris David, collum sanctæ Ecclesiæ dicitur: quia sancti prædicatores procul venientes hostes sanctæ Ecclesiæ speculantur, & fortiter resistunt, si quid in Ecclesia lædere conantur, & liberè terrena despicientes, cælestia contemplantur. Collum ergo propter hostium speculationem, turris verò dicuntur propter fortitudinem, & propter excelsam cælestium gaudiorum contemplationem. Quæ turris rectè David esse dicitur: quia David manu fortis interpretatur; per quod Christus significatur, cujus est quidquid forte & excelsum operatur. De qua subditur: [*Quæ ædificata est cum propugnaculis: mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.*] Cum propugnaculis turris David ædificata dicitur; quia sancti prædicatores contra adversarios homines si necesse sit, miraculis armantur. Contra vitia autem se clypeis muniunt; quia ne spiritalibus hostibus succumbant, virtutibus se defendunt. In quibus omnis armatura fortium pendet; quia quisquis hostium cuneis fortiter resistere vult, in eis exempla videt, quibus armatus hostes strenuè valet superare. Mille autem hîc pro perfectione ponitur: quia in millenario numero omnes numeri perfecti complentur. Sequitur:

VII. *Duo ubera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui pascuntur in liliis donec aspiret dies, & inclinentur umbræ.*

Per duo ubera, duo prædicatorum ordines, unus in circumcisione, alius in præputio designantur. Qui bene sicut duo hinnuli capreæ dicuntur; quia & filij synagogæ existunt, & in montibus contemplationum pascuntur. Gemelli verò ideo dicti sunt; quia concorditer prædicant, & concorditer sapiunt. In liliis verò pascuntur donec aspiret dies, & inclinentur umbræ: quia munditiam infatigabiliter sectantur, donec in die judicij præmia recipiant, quæ in labore noctis assiduè contemplantur. Sequitur sponsus, dicens:

VIII. *Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.*

Quid per montem myrrhæ, nisi fortem altitudinem mortificationis in opere, & quid per collem thuris intelligimus, nisi altam humilitatem in oratione? Ad montem ergo myrrhæ & ad collem thuris sponsus vadit; quia eos familiariter visitat, quos per mortificationem vitiorum ad alta proficere, & per mundas & humiles orationes suaviter redolere perspicit. His quippe virtutibus sancta Ecclesia, vel unaquæque anima munda efficitur: quia dum per voluptatum mortificationem vitiis reluctatur, & per sanctas orationes frequenter lacrymis abluitur, sordes lavat ut sponso placeat, cui pulchra apparere conatur. Cujus conatum ad effectum sponsus gratiam suam ducit, opusque suum in sponsa benignè laudat & dicit:

IX. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te.*

Cùm scriptum sit: *Nemo vivit sine peccato, nec infans cujus vita est unius diei super terram:* quid est quòd sponsa tota pulchra esse dicitur, in qua macula non habetur? Alibi quippe scriptum est: *Stellæ non sunt mundæ in conspectu ejus.* Et alibi: *In multis offendimus omnes.* Et Joannes Apostolus ait: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, veritas in nobis non est.* Et idem: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, mentimur, & veritatem non facimus.* Sed dum sancta anima à peccatis quotidianis se per pœnitentiam mundat, dum quotidie peccata minuta cum lacrymis abluit, & à majoribus se observat, quamvis frequenter peccet, per assiduam tamen pœnitentiam munditiam suam assiduè servat. Hinc enim alibi præcipitur: *Semper sint vestimenta tua candida.* Et illud: *Justus autem ex fide vivit.* Quamvis enim mox ut peccat, à justitia deviet; tamen dum semper credit in eum qui justificat impium, & assiduè sub ejus fide peccata sua deflet, per assiduas ablutiones justitiam suam retinet. Se igitur ita mundanti sponsæ consequenter dicitur:

Iob. 15.
Iob. 25. b
Iacob. 3. d
1. Ioan. 1. Ibid.
Eccli. 9. b
Rom. 1. b

X. *Veni de Libano sponsa mea, veni de Libano, veni: coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.*

Libanus quippe dealbatio interpretatur. Quid ergo per Libanum nisi Baptisma intelligitur, in quo sancta Ecclesia aquâ abluitur, & à peccatorum nigredine per Spiritum sanctum quem recipit, & per Christi fidem dealbatur? Unde scriptum est: *Asperges me Domine hyssopo, & mundabor.* De Libano ergo sancta Ecclesia ad coronam venit, quia in Christi baptismo fidem percipit, sub qua cum Christi gratia meretur, ut præmium recipere possit. Sed quid est quòd ter dicitur, [*Veni,*] nisi quia in fide & in spe & in charitate quidquid operatur, subsistit: ut his tribus munita virtutibus robur habeat, per quod in via non lassescat? De fide enim dicitur: *Fide mundans corda eorum.* Et iterum: *Sine fide impossibile est placere Deo.* De spe autem dicitur: *Non confundentur omnes qui sperant in te Domine.* Cui iterum dicitur: *Quis enim in te speravit, & derelictus est?* De charitate autem dicitur: *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Et iterum: *Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil sum.* Et Joannes Apostolus: *Deus charitas est.* Potest tamen & aliter intelligi quod ter dicitur, [*Veni.*] Venit enim sponsa sancta ad Christum, dum in hoc mundo vivens, bona quæ potest operatur. Venit quando in hora mortis anima, ipsa videlicet sponsa, à carne exuitur. Venit tertiò quando in die judicij ultimi carnem resumit, & cum Christo thalamum cælestem ingreditur. Ibi quippe omnium laborum suorum præmia consequitur: ibi jam omnino prostratis & exclusis hostibus, gloriosè coronatur. Ideo & hîc promissionem sequitur: [*Coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorum.*] Quid per Amana, Sanir, & Hermon, nomina videlicet montium, nisi potentes hujus sæculi intelliguntur? Qui quantò ditiores, tantò excelsiores & firmiores apud infirmos esse videntur. Sed de his montibus sancta Ecclesia coronatur; quia dum regnum prædicat æternum, dum exemplo suo omnia quæ mundi sunt, vilia esse demonstrat, ipsos

Act. 15. b
Heb. 11. b
Eccli. 2. b
Ibid.
1. Pet. 4. b
1. Cor. 13.
1. Ioan. 4. c

etiam potentes ad pœnitentiam inclinat, & sibi ipsi A
pro eorum acquisitione coronam in cælestibus parat.
Sic quippe fit ut humiles superbos prosternant, &
Isa.40.a infimi excelsos inclinent. Ideo scriptum est: *Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur.* Sed quid est quòd non solùm de montibus, sed etiam de capitibus montium coronanda esse dicitur, nisi quòd impletum videmus, quia jam ipsæ excelsiores personæ in Christum credunt, & ejus præceptis per Ecclesiæ prædicationem obediunt? Reges enim & Imperatores Christo serviunt, coronas deponunt, & per pœnitentiam in Ecclesia veniam petunt. Si itaque per capita montium summas personas intelligimus, bene per cubilia leonum, & montes pardorum, principes quique & ministri designantur, qui crudelitati inserviunt, & dolositatibus B
suis, quos vi non possunt lædere, decipiunt. Pardi quippe maculas in cute semper portant. Per quos qui alij quàm hypocritæ, vel discordes significantur? In illis quippe qui crudelitatem sectantur, dæmones tamquam leones cubant. In illis verò quasi pardi montes ædificant, quos dum vitiis suis aliquas virtutes admiscere consentiunt, pro omnibus bonis suis laudis gloriam affectare compellunt. Hi itaque verè pardorum varietatem imitantur; quia dum cum virtutibus etiam vitia sectantur, quasi in vario corio coloris dissimilitudine dividuntur. Sed de cubilibus leonum, & de montibus pardorum Ecclesia coronatur; quia dum per ejus prædicationem & crudeles ad pietatem, & hypocritæ ad vitæ humilis unitatem convertuntur, pro his omnibus præmium percipiet quod meretur. Cui iterum dici- C
tur:

XI. *Vulnerasti cor meum soror mea sponsa, vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, et in uno crine colli tui.*

Sup.eod. c. in pr. Per oculos sponsæ, sanctæ Ecclesiæ prædicatores, sicut dictum est, designantur. Per crines verò, populi multitudo figuratur. Per collum autem, sancti capitis & corporis conjunctio demonstratur, quæ fides Ecclesiæ intelligitur. Per hanc enim caput & corpus conjungitur, dum Christo quisque eò tenaciùs inhæret, quò fidelior in bona conversatione habetur. In uno ergo oculorum & in uno crine colli sponsæ sponsus vulneratur; quia profectò us- D
que ad mortem crucis afficitur, ut unitas prædicatorum & plebis in Ecclesia confirmetur. De cujus dilectione erga sponsam iterum subdit sponsus:

XII. *Quàm pulchræ sunt mammæ tuæ soror mea sponsa?*

Sup.c.1. in pr. Quid per mammas convenientius in hoc loco, quàm ipsa dilectio Dei & proximi, de qua superiùs diximus, intelligitur? Per quas mens sancta omnes sensus suos suavi dilectione nutrit, dum Deo suo charitatis tenacitate conglutinatur, & proximis si quid utilitatis habet, quomodolibet libenter impendit. Has mammas sponsæ quantùm sponsus diligat, in repetitione laudis apertè manifestat, E
dicens:

XIII. *Pulchriora sunt ubera tua vino, et odor unguentorum tuorum super omnia aromata.*

Quod superiùs de sponsi uberibus diximus, hoc & hîc cum de sponsa loquitur, intelligi posse æstimamus. [*Et odor unguentorum tuorum super omnia aromata.*] Per unguenta quippe ipsæ virtutes quæ ex charitate oriuntur, intelliguntur. Habent quippe etiam reprobi aliquando aromata quibus redolent; quia virtutes quasdam possident, & bona opera perpetrant; sed quia sine charitate vivunt, in conspectu Dei nulla quæ faciunt placent. Unde in judicio cùm dicent: *Domine in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus;* respondebitur eis: *Numquam novi vos, discedite à me omnes operarij iniquitatis.* Bene ergo unguenta Ecclesiæ super omnia aromata redolere dicuntur: quia etsi opera reproborum aliquando hominibus placent, hæc quæ sancta Ecclesia ex charitate conficit, in divinis naribus sine cessatione redolent. Sequitur: Mat.7.d

Favus distillans labia tua sponsa: mel et lac sub lingua tua: et odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris. XIV.

Prædicatores Ecclesiæ bene labia sponsæ dicuntur; quia per eos populis loquitur, & per eos ad fidem parvuli quique erudiuntur, dum per eos occulta scripturæ quasi cordis latentia manifestantur. In favo autem mel latet, & cera videtur. Rectè ergo labia sponsæ favus vocantur; quia dum in carnis fragilitate sapientia magna habetur, quasi mel in cera absconditur. Quando verò electus quisque prædicat, quando cælestia gaudia nescientibus revelat, tunc favus distillat: quia quanta dulcedo sapientiæ in corde lateat, per oris fragilitatem audientibus manifestat. Unde scriptum est: *Habemus* 2.Cor.4. b
thesaurum istum in vasis fictilibus. Ideo subditur: [*Mel & lac sub lingua tua.*] Nimirum falsi prædicatores mel in lingua portant, quod sub lingua non habent: quia cælestia gaudia aliquando prædicant tamquam veri sint, cùm ipsi terrestria bona totis desideriis appetant. Sancta verò mens mel in lingua prætendit; quia sapientiæ dulcedinem loquendo ostendit, quam veraciter prædicans, audientes tamquam mellis dulcedine reficit. Lac gerit, quia congruenti sibi doctrina parvulos quosque in Ecclesia nutrit. Sub lingua autem hæc omnia sibi ipsi reservat; quia internam dulcedinem assiduè secum portat. Dum enim terrena abjicit, dum vitiorum amaritudinem respuit, in interioribus sensibus sapientiæ dulcedine se pascit, qua robur colligit, ut ad æterna gradiens, in labore viæ lassescere non possit. Cui bene dicitur: [*Et odor vestimentorum tuorum sicut odor thuris.*] Quid per vestimenta hæc, nisi sancta opera designantur, quibus præcedentium malorum turpitudo operitur, ne videatur? Hinc enim scriptum est: *Beatus qui vigilat, & custodit ve-* Apoc.16. c
stimenta sua ne nudus ambulet, & videatur turpitudo ejus. Thus verò per significationem pro oratione ponitur, sicut scriptum est: *Ascendat oratio mea si-* Ps. 140.
cut incensum in conspectu tuo. Sancta itaque anima in hoc mundo quanta potest bona opera operatur, & bene operans desiderio & intentione sancta ad æterna se extendit; nihilque boni agit, nisi ea intentione, ut ad cælestia quæ diligit, quandoque pervenire possit. Bene igitur odor vestimentorum ejus sicut thuris esse perhibetur: quia in omnibus operibus suis orat, dum perveniendi intentione, ea quæ potest bona operatur. Sequitur:

Hortus conclusus soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. XV.

Hortus sancta Ecclesia existit; quia dum populos multos in fide gignit, quasi flores pulchros bona terra emittit. Qui hortus conclusus bene esse dicitur; quia charitatis vallo circumquaque munitur, ne intra numerum electorum reprobus aliquis ingrediatur. Unaquæque anima sancta etiam hortus conclusus esse intelligitur: quia dum virtutes nutrit, flores gignit; & dum virtutum exhilaratione se reficit, fructus quos genuerat, eadem custodit. Conclusus enim hortus esse dicitur; quia dum bona sua,

intentione vitæ æternæ abscondit, dum humanas laudes omnino contemnit, ipsa bona intentione se circumsepit, ne ad interiora rapienda hostis antiquus irrumpere possit. Fons etiam dicitur; quia dum cælestia assiduè cogitat, dum scientiam scripturarum semper in ventrem memoriæ congregat, quasi aquas viventes sancta mens in se gignere non cessat, quas sitientibus proximis præbere ut reficiantur
Ioan. 4. b valeat. Unde scriptum est dicente Domino: *Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum: sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ sa-*
Ioan. 7. f *lientis in vitam æternam.* Et alibi: *Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina aquæ vivæ fluent de ventre ejus.* Sed cur dicitur fons ille signatus, nisi quia sensus spiritalis mentibus indignis absconditur? In-
Ioan. 3. b fideli enim homini à Domino dicitur: *Spiritus ubi vult spirat, & vocem ejus audis, & nescis unde veniat, aut quò vadat.* Et iterum scriptum est: *Signa-*
Ps. 4. b *tum est super nos lumen vultus tui Domine.* Quod enim ibi lumen signatum, hoc hic procul dubio fons signatus esse perhibetur. Sanctus enim Spiritus mentem quam replet, & illuminans irrorat, & irrorans illuminat: ut & de luce ejus videat quid appetat, & de rore ejus se refrigeret, ne lassescat. Sequitur:

XVI. *Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus.*

Quid emittit sancta Ecclesia, nisi cum sanctis operibus sancta verba, quibus filios gignit & nutrit? Quorum dum alios usque ad martyrium perducit, alios in sancta conversatione erudit; hos sanguine martyrij rubentes ad æternam patriam transmittit, illos verò in sanctis operibus viventes, proximis in exemplum sanctitatis tradit, quid aliud quàm mala punica & pomorum fructus emittit? Mala enim punica sub rubeo cortice multitudinem granorum continent; fructus verò pomorum in se refectionis dulcedinem habent. Sic sic Martyres dum sub igne tribulationis laborant, dum pro Christo sanguinem exteriùs fundere non dubitant, multitudinem virtutum interiùs sibi congregant in mente. Sancti etiam quique qui in pace Ecclesiæ vivunt, fructus pomorum gerunt: quia dum sancta opera faciunt, proximis exempla tribuunt, quorum exhibitione se qui volunt reficiunt. Quotquot enim sunt in Ecclesia sancti, sive igne passionis ardeant, sive in pace Ecclesiæ quiescentes succrescant, sanctarum virtutum odorem tamquam paradisum suavitatis & deliciarum construere in se dum vivunt, non cessant. Cujus paradisi ubertatem Scriptura demonstrat, dum sub voce sponsi per arbustorum nomina quasque virtutes designat, dicens:

XVII. *Cypri cum nardo, nardus & crocus, fistula & cinnamomum cum universis lignis Libani, myrrha & aloe cum omnibus primis unguentis.*

Quid enim per has diversas aromatum species designatur, nisi sanctarum virtutum odor & profectus, qui sanctis habetur? Ex his quippe speciebus regalia unguenta conficiuntur, ex his corporum sanitates inveniuntur. Bene igitur virtutes animarum designant, quibus congregatis & confectis, & bonus odor opinionis egreditur, & egris animabus competens sanitas reparatur. Sed adhuc laus Ecclesiæ à sponso repetitur, cùm subditur:

XVIII *Fons hortorum, puteus aquarum viventium, quæ fluunt impetu de Libano.*

Rectè in emissionibus Ecclesiæ, fons hortorum & puteus aquarum viventium describitur. Quid enim per fontem & puteum, nisi sancta scriptura designatur? quæ sic aquam sapientiæ generat, ut & potantes semper reficiat, & tamen manare non desistat. Quæ bene hortorum esse perhibetur; quia illorum specialiter est sancta scriptura, in quorum mentibus virtutum semina oriuntur. Sed quærendum nobis est, quare fons & puteus utrumque simul Scriptura dicatur, cùm fons in superficie appareat, puteus verò in imis latens, omnes se quærentes majori labore exerceat. Sed sciendum est, quòd divina scriptura in quibusdam manifesta existens, in quibusdam verò locis obscuram se præbens, & aliquando leviter sicut invenitur, tamquam fons potatur, & aliquando magna inquisitione eget tamquam puteus, ut inventa sumatur. Quòd verò sanctæ scripturæ intellectus per aquam designetur, ostenditur alibi cùm divina voce de reprobis dicitur: *Mittam eis sitim* Amos 8.
aquæ, & famem panis. Et per Isaiam dicitur: *Auferet Dominus ab Hierusalem & Iuda omne robur pa-* Isai. 3. a
nis, & omne robur aquæ. Ubi notandum, quòd robur panis priùs, & postea robur aquæ aufertur. Dum enim gravia dicta Scripturæ non perquiruntur ut mandantur, paulatim à scientia decidit mens, ut aliquando levia etiam intellectu non capiantur. Sed aquæ istæ bene de Libano fluere cum impetu dicuntur: Libanus enim, ut dictum est, dealbatio interpretatur. In Baptismo quippe dealbamur, dum amissa nigredine peccatorum ad munditiam novæ vitæ reformamur. De Libano ergo aquæ putei fluunt; quia in Baptismo electi quique donum Spiritus sancti accipiunt, quo illuminati scripturæ sacræ sensum intelligunt. Quæ scripturæ sanctæ scientia tanto fluit impetu, ut electos dum tangit, ab hujus vitæ amore submoveat, & ad æterna gaudia vi impetus sui quosque adhærentes trajiciat. Hinc est enim quòd in Psalmo scriptum est: *Fluminis impetus lætificat* Ps. 45.
civitatem Dei. Impetus enim fluminis civitatem Dei lætificat, cùm per donum sancti Spiritus fortiter inundans Scripturæ sapientia sanctam Ecclesiam, vel cujuslibet capientis mentem, infusione sua exhilarat. Ad cujus Spiritus adventum malignus spiritus increpatur, cùm hîc in subsequentibus dicitur:

XIX. *Surge Aquilo, & veni Auster: perfla hortum meum, & fluent aromata illius.*

Quid enim per Aquilonem qui in frigore constringit, & torpentes facit, nisi immundus spiritus desi- Lib. 27. Mor. c. 23. & l. 1. in Ez. hom. 2.
gnatur, qui reprobos omnes dum possidet, à bono opere torpere facit? Per Austrum verò, calidum scilicet ventum, Spiritus sanctus figuratur: qui dum mentes electorum tangit, ab omni torpore relaxat, & ferventes facit, ut bona quæ desiderant operentur. Hinc enim dicitur: *Converte Domine captivitatem* Ps. 125.
nostram, sicut torrens in Austro. Surgat ergo Aquilo, & veniat Austet, & perflet hortum sponsi, & fluant aromata illius; ut videlicet spiritus malignus ab Ecclesia vel ab unaquaque electa anima discedat, & Spiritus sanctus adveniat. Qui veniens charitatis ignem cogitationibus infundat, & à torpore negligentiæ dum se infuderit, solvat. Quod dum agit, aromata fluunt; quia dum adveniente sancto Spiritu, cor quod priùs torpuerat, ad opera se excitat, mox sanctæ operationis opiniones per proximos quosque suaviter discurrunt, ut quique audientes ad eadem se accendant, & Austro flante, id est, Spiritu sancto se infundente, virtutum odores emittant, ut ubique sanctus hortus floreat, & post florem fructus redolentes & reficientes producat. In quem hortum sponsa dilectum invitat, cùm subdit.

CAPUT V.

V. *Veniat dilectus meus in hortum suum, & comedat fructum pomorum suorum.*

IN hortum dilectus venit & fructum comedit, A quando Christus mentes visitat, & bonorum operum delectatione se satiat. Unde & idem subjiciens dicit:

II. *Veni in hortum meum soror mea sponsa, messui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi favum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo.*

Myrrham dilectus cum aromatibus metit, quando Christus mortificatione vitæ ad perfectionem perducta, electum suum ab hac vita succidens, ad cælestе horreum cum sancta opinione inducit. Favum cum melle comedit, quando desiderium sanctum in sanctis operibus latens perficit, & ad sanctorum convivium sanctam animam sua delectatione impinguandam transigit. Vinum verò suum cum lacte bibit, quando & perfectione quorumdam se reficit, & innocentiam aliorum cum pietate diligens, utrosque ad æternum convivium ingerit. Ad quorum exemplum quosque remanentes invitat, cùm subjungit: B

III. *Comedite amici mei, bibite & inebriamini charissimi.*

Notandum in primis est, quia qui comedunt, amici; qui verò bibunt & inebriantur, charissimi esse perhibentur. In quibus verbis intelligi datur, quia in hoc loco comedere bonum est; sed bibere & inebriari amplius bonum est. Sunt nimirum quidam C in sancta Ecclesia, qui sic præcepta divina audiunt, ut cælestia plus quàm terrena amare discant, pro eorum desiderio multa pauperibus tribuant, à pravis operibus se custodiant, nulla alicui violenter rapiant, Ecclesiæ prædicationem libenter audiant, in fide se instruant, quam & operibus sanctis exerceant; & tamen uxores habent, pignora nutriunt, res suas diligunt, quamvis his omnibus Christum præponant. Hi profectò comedunt, & amici sunt; quia sanctam scripturam audientes, talem sibi refectionem assumunt; ut etsi ad summam perfectionem adhuc non assurgunt, tamen secundùm modum suum perfecti, in præceptis divinis sine crimine vi-
Luca 1. vunt. Quod dum beati Joannis parentes, Zacharias videlicet & Elizabeth, conservare studuerunt, D per revelationem angelicam in senectute sua filium accipere meruerunt, quo major inter natos mulie-
Mat. 11. b rum non surrexit, & ipsum Salvatorem mundi digito ostendere & baptizare meruit. De cujus parenti-
Luc. 1. a bus dicitur: *Erant autem justi ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Domini sine querela.* Sunt verò alij qui tanta aviditate divinam scripturam audiunt vel legunt, ut protinus cunctis terrenis operibus abdicatis sola cælestia ambiant, parentes, uxores, domos, filios etiam & omnia transitoria abjiciant; solum modo Christum sequi & amplecti concupiscant. Ejus desiderio se affligunt jejuniis, afficiunt lácrymis, exercent meditationibus divinis, sola quæ sunt æterna cogitant, con-
templationibus vacant, ad hoc laborantes, ut ea E
Phil. 3. c quæ retro sunt obliviscentes, in anteriora magis ac magis se extendant. Quid profectò isti, quid aliud agunt, nisi bibentes inebriantur: ut dum omnium terrenorum per desiderium obliviscuntur, jure à sponso cælesti non tantùm amici, sed & charissimi vocari mereantur? De quibus idem sponsus sequitur & dicit:

IV. *Ego dormio, & cor meum vigilat.*

Hujusmodi quippe electi cor sponsi bene vocari possunt, qui quò ampliùs exteriora quæ sunt in mundo, fugiunt, cò secretiùs ea quæ sunt interiora sponsi cognoscunt. De quibus procul dubio idem sponsus alibi dicit: *Qui diligit me, diligetur à Patre meo:* *Joan. 14. c*
& ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Dormit ergo sponsus, & cor ejus vigilat: quia dum Christus jam glorificatus, in beatitudine quiescit, quicumque eum perfectè diligit, ut ad ipsum perveniat laborat. De qua vigilantia sponsa superiùs dixit: *Cùm esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit* *Cant. 1. d*
odorem suum. Quòd enim illud quiescere dormire dicatur, id manifestat quod alibi legitur: *In pace in* *Ps. 4. a*
idipsum dormiam & requiescam. Quod tamen ipsum & ipsa sponsa de se dicere potest. Dicat ergo: [*Ego dormio, & cor meum vigilat.*] Acsi apertè mens sancta loquereturt, dicens: Dum à mundanis tumultibus exteriùs dormio, interiori cogitatione quæ sint cælestia vigilans penso. Sancti etenim viri dum terrena omnia despiciunt, dum tumultus mundi omnino fugiunt, dum otium in via Dei assumunt, nequaquam ut torpori vacent, ea dimittunt: sed interiùs laborantes, quæ sint illa ad quæ facti sunt, in corde aspicere contendunt. Neque enim ut torpeant dormiunt, sed ut liberiùs æterna contemplentur, à transitoriis rebus quiescunt. Quos tamen aliquando sponsus ad profectum proximorum excitat: & ut eis cum quibus vivunt proficiant, ab otio quod diligunt, revocat. Cujus vocem audiens, etiam cùm dormit, sponsa dicit:

Vox dilecti mei pulsantis. V.

Quid enim pulsans dicat, subjungit:

Aperi mihi sponsa mea, amica mea, columba mea, immaculata mea.

Causam etiam clamoris annectit, dicens:

Quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium.

Dum sponsa dormit, dilectus ut aperiatur ei pulsat: quia dum sancta mens sibiipsi per otium intendit, Christus multa peccatorum opera in hoc mundo tolerat: quæ nisi spiritales viri ad doctrinam se accingant, numquam per seipsos carnales vel agnoscunt, vel corrigere curant. Vult ergo sponsus ut aliquando otium dimittatur, & ad ædificationem proximorum spiritales quique sollicitentur: quia dum perfecti viri sibi solis per interiorem quietem intendunt, dolet sponsus quòd sæculares ad peiora magis ac magis corruunt, dum eum propter silentium spiritualium semper minus ac minus cognoscunt: quod ipse manifestat cùm dicit: [*Quia caput meum plenum est rore, & cincinni mei guttis noctium.*] Quid per caput sponsi, nisi Deus; & quid per rorem in hoc loco, ubi lamentando dicitur, nisi frigus mentium carnalium accipitur? Scriptum est enim: *Ca-* *1. Cor. 11. a*
put Christi Deus. Et de frigore cujuslibet carnalis *Hier. S.*
mentis iterum scriptum est: *Sicut frigidam facit ci-* *sterna aquam, sic frigidam fecit malitiam suam.* Caput ergo Christi plenum est rore; quia multi in Ecclesia positi & Deum eum credunt, & tamen frigidi persistentes, ad ardorem charitatis non accenduntur. Per cincinnos autem ejusdem, populos intelligimus, quos in fide divinitatis, quasi in capite Christi pendentes & opprimentes scimus. Sed cincinni pleni esse dicuntur guttis noctium; quia dum in torpore hujus tenebrosæ temporalitatis se suspendunt, magis ac magis stillationibus iniquitatum fluunt. Ad hos accendendos sponsa excitatur, dum spiritalis quilibet pro ædificatione plurimorum, ab otio ad prælationem Ecclesiæ vocatur. Sed quoniam metuit ne si ad prælationem venerit, sollicitudinibus mundi occupari necesse sit: sicque dum per occasionem ædificationis plurimorum, temporalibus se inclinaverit, quietem amittat, eamque sordibus peccatorum inficiat, ideo clamanti sponso respondet, dicés:

VI. *Expoliavi me tunica mea, quomodo iterum induar illa? Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?*

Tunicâ suâ sponsa se expoliavit, quia omnia exteriora, quibus honorabatur & onerabatur, abjecit. De qua tunica dicitur: *Nunc autem qui habet tunicam, vendat eam, & emat gladium.* Gladium quippe venditâ tunicâ emit, qui pro æternis temporalia abdicat: & in sancta conversatione vivens, verbum prædicationis acquirit. De quo dicitur: *Et gladium spiritus, quod est verbum Dei.* Pedes autem suos sponsa lavit; quia dum in sancto otio sancta anima vivit, opera sua studiosè ad memoriam reducit: & quidquid in eis sordidum examinando deprehendit, lacrymis quotidianis & gemitibus plangit. Pedes itaque lavit, quia præterita opera, quibus per hunc mundum dissolutè ambulaverat, planxit. Pedes lavit, quia peccata abluens lacrymis, munda in conspectu dilecti sui apparere concupivit. Hos pedes iterum inquinare metuit; quia valde sollicita est, ne si in prælatione ponatur, per terrena ambulans, iterum suscipiat quod dimisit. Idcirco ab otio invita recedit; quia dum à marinis fluctibus aliena est, quasi in littore posita securiùs vivit. Sed dilectus non leviter mortem proximorum tolerat. Ideoque propiùs accedens, per seipsum eam excitare non dubitat, ubi dicitur:

Luc. 22. d

Eph. 6. d

VII. *Dilectus meus misit manum suam per foramen, et venter meus intremuit ad tactum illius.*

Manum dilectus ad sponsam mittit per foramen ut surgat, quando per subtilem intellectum quanta sit operationis divinæ virtus, ei inspirando manifestat: quòd videlicet & inter pericula salvare possit; quòd etiam in pace nisi per eum salvus sit nemo; quòd in tumultu certaminis sperantes in se non derelinquit. Ad cujus tactum venter sponsæ intremiscit: quia sancta anima quò ampliùs divinam potentiam per interiorem visitationem præsentialiter sentit, eò districtiùs judicat quidquid in se carnale deprehendit. Quò enim majori charitate in eum ardet, quem mente concupiscit, eo timidiùs se ei subjicit, & ampliùs veretur ne sponsus in ea aliquid inveniat, propter quod eam à se dimittere velit. Idcirco sponso obediens ad laborem se præparat; ut sicut in quiete familiaris sponso, sic & in labore devotè serviens appareat. Ideo subdit, dicens:

VIII. *Surrexi ut aperirem dilecto meo.*

Tacta surgit ut aperiat: quia dum spiritum dilectionis ampliùs solitò accipit, mox de ædificatione proximi cogitat, & prædicando agit; ut apertis cordibus sponsus ad inhabitandos proximos veniens aditum intrandi inveniat. Quæ etiam cum prædicatione exempla operum auditoribus demonstrat, dicens:

IX. *Manus meæ stillaverunt myrrham, & digiti mei pleni myrrha probatissima.*

Quid per manus, nisi operationes: quid per myrrham, nisi mortificatio carnis accipitur? Manus ergo sponsæ, prædicationis myrrham stillant; quia quicumque aliis prædicant, necesse est si multis proficere velint, ut in omni opere suo carnalem vitam mortificare contendant. Sed ut hoc cum magna discretione fiat, manifestat cùm subjungit, dicens: [*Digiti mei pleni sunt myrrha probatissima.*] Sicut enim ab una manu plures digiti dividuntur: sic in una sancta conversatione per discretionem diversæ virtutes inveniuntur. Alia enim est virtus largitatis, alia virtus parcitatis. Aliud opus humilitatis, aliud liberæ increpationis. Aliud verò agimus quando nos sub silentio continemus propter ædificationem propriam; aliud quando proximis loquimur propter utilitatem suam. Sed digiti myrrhâ probatissimâ pleni esse perhibentur; quia in omni quod agitur, semper necesse est ut mortificatio carnalitatis teneatur. Quæ tunc probatissima esse jure dicitur, quando in omni suggestione quæ ab hoste ingeritur, sine cessatione voluptas carnalis cavetur ne suscipiatur. Quod quando fit, omnis duritia mentis dissolvitur, & ut sponsus intret ad cor, aditus præparatur. Hinc est quòd sequitur:

Sup. cap. 3. in med. & c. 4. pro pè med.

X. *Pessulum ostij mei aperui dilecto meo: at ille declinaverat atque transierat.*

Pessulum ostio facimus, quando per voluptates carnis, aditum cordis contra sponsum obseramus. Pessulum verò aperimus, quando remotis voluptatibus fluxis, cor nostrum in amorem Christi, quod priùs durum fuerit, solvimus, & sponso pulsanti ad ostium introitum liberum facimus. Quod dum in hac carne vivimus, quia repente fieri non potest, restat ut magis ac magis quotidie faciamus. Nemo enim, sicut scriptum est, repente fit summus. Aliquando enim dum in hac corruptione positi Dominum nostrum quærimus, magis nobis elongari quàm appropiare videtur. Ideoque sequitur: [*At ille declinaverat, atque transierat.*] Modò sponsus dilectam tangit, modo declinat: quia quando nos torpentes conspicit, ad amorem incitat: quando verò laborantibus nobis posse apprehendi videtur, tunc ne apprehendatur transit & declinat. Quod maxima in nobis ejus gratia agitur, ut videlicet nec in torpore nostro jacentes, omnino eum amittamus, nec de plena ejus, ut nobis videtur, apprehensione superbiamus. Qui mox tamen ut recesserit, redit: & ne diutius anima sancta à dilecto suo alienetur, verbo inspirationis suæ desideranti animæ se infundit, & infundens liquefacit. Unde exultat sponsa, dicens:

XI. *Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est.*

Ad verbum sponsi liquefactam se dicit; quia dum Christus se per spiritum suum animæ desideranti infundit, omnem duritiam cordis mox dissolvit: & aliquando mentem in tantas lacrymas liquefacit, ut vix capere possit hoc quod se capere intra se exultat: & intus miretur quid fuerit, & quid factam subitò seipsam videat. Quem liquorem dum sentit, perfectiùs apprehendere concupiscit: & aliquando dum hoc ipsum cogitat, hoc quod modò sentiebat, jam non sentit. Unde sollicitatur ad quærendum, ut hoc idem inveniat: sed aliquando cùm etiam diu fatigetur, non invenit, quod modò tam præsens tenebat. Ideo sequitur:

XII. *Quæsivi, et non inveni illum: vocavi, et non respondit mihi.*

Quærit sponsa dilectum, sed non invenit; quia à Deo inspirata mens assiduè suavitate illa intima perfrui concupiscit, sed corruptio prohibet, quam in hac vita gerit. Vocat ergo & non respondetur ei: quia & orationibus & operationibus suis dulcedine illius præsentiæ satiari appetit, sed ad votum suum hoc quod invocat, non occurrit. Restat ergo ut in se revertens se cognoscat, & per scripturas sanctas dilectum suum magis illo gustu adjuta perquirat. Et hoc est quod sequitur:

XIII. *Invenerunt me custodes, qui custodiunt civitatem, percusserunt me, et vulneraverunt*

me: tulerunt pallium meum mihi custodes murorum.

Dum inquisitione dilecti sponsa sollicitatur, in custodes civitatis incidit: quia dum sancta mens desiderio sponsi sui Christi se affligit, prædicatorum verba in scripturis divinis suscipit, & eis quamdiu à Christo exulat, ejusdem quem quærebat amore intendit. In quibus quid exercitationis inveniat, subjungit: [*Percusserunt me, & vulneraverunt me: tulerunt pallium meū mihi custodes murorum.*] Custodes percutiunt sponsam & vulnerant; quia prædicatores sancti dum cælestia loquuntur, amantem animam afficiunt, & majori amore sagittant. Pallium tollunt; quia si quid pompæ sæcularis residuum erat in corde, exhortationibus suis ab animo auferunt. Pallium tollunt; quia aliquando ante verba prædicatorum nos non cognoscebamus, ipsique omne quod interiùs latebat dum loquuntur, detegunt. Quod dum fit, ampliùs diligendi sunt: & ut pro nobis dilecto loquantur, devotiùs exorandi. Quod agit sponsa dum subjungit:

XIV. *Adjuro vos filiæ Hierusalem, si inveneritis dilectum meum, ut nuncietis ei quia amore langueo.*

Dum enim sanctis viris cogitationes nostras referamus, dum eis sive viventibus nobiscum, sive jam vitam æternam ingressis desiderium nostrum expandimus, & per Deum oramus, ut Domino Christo pro nobis orando offerant desiderium quo afficimur, quid aliud agimus, quàm filias Hierusalem adjuramus, ut dilecto, cui nobis proximiores sunt, nuncient quia amore languemus? Sed & ipsi sancti, si adhuc nobiscum sunt, & oratores suos orant, & qui ut nuncient, orantur, præ humilitate tamquam ignari interrogant, dicentes:

XV. *Qualis est dilectus tuus ex dilecto, ô pulcherrima mulierum?*

Sed quia quò ardentiùs diligunt, eò dulciùs verba de eo repetunt, idem ipsum iterum dicunt:

Qualis est dilectus tuus ex dilecto: quia sic adjurasti nos?

Dilectus ex dilecto sponsus dicitur: ut videlicet per repetitionem dilectionis, maximus amor loquentis ostendatur. Vel dilectus ex dilecto bene Christus vocatur; quia si Filium diligimus, & Patrem ex quo est, consequenter amamus. Respondet sponsa subsequendo, dicens:

XVI. *Dilectus meus candidus est & rubicundus, electus ex millibus.*

Candidus & rubicundus Christus esse perhibetur; quia nullum omnino peccatum faciens, justitiæ pulchritudinem ex integro tenuit, & tamen tanquam peccator esset, ad mortis passionem accessit. Cui per Prophetam dicitur: *Quare ergo rubrum est indumentum tuum?* Isai. 63. b Electus verò est ex millibus, quia ex totius generis humani massa, nullus sine peccato reperitur: ipse verò non solùm sine peccato fuit, sed etiam peccatores suâ justitiâ & sanguine redemit. Sequitur:

XVII. *Caput ejus aurum optimum: comæ ejus sicut elatæ palmarum, nigræ sicut corvus.*

1. Cor. 11. b Caput Christi Deus. Quod caput bene aurum dicitur; quia ad comparationem creatoris omnis creatura res vilissima perpenditur. [*Comæ ejus sicut elatæ palmarum, nigræ sicut corvus.*] Quid per comas Christi, nisi fideles quosque intelligimus? Qui dum fidem Trinitatis in mente custodiunt, & Deo adhærentes, quod credunt faciunt, quasi in capite pendentes honorem portanti conferunt. Palma autem in altum valde crescendo proficit, & victoriam significatione sua prætendit. Comæ ergo sicut elatæ palmarum sunt: quia electi quique dum semper ad alta virtutum se efferunt, per Dei gratiam quandoque ad victoriam se perducunt. Nigræ autem sicut corvus existunt: quia quamvis virtutibus in cælum se erigant, semper tamen peccatores se esse cognoscunt. Sequitur:

Oculi ejus sicut columbæ super rivulos aquarum, quæ lacte sunt lotæ, & residentes juxta fluenta plenissima. XVIII

Oculi sponsæ sicut columbæ sunt; quia prædicatores Christi qui viam nobis ostendunt, in simplicitate vivunt. Super rivulos autem aquarum esse perhibentur: quia semper in refectione divinarum scripturarum conversantur. Lacte verò sunt lotæ: quia gratiâ creatricis sapientiæ tamquam lacte matris à peccatis per Baptismum sunt mundatæ. Quid autem per fluenta plenissima, juxta quæ residentes, intelligimus, nisi sacræ scripturæ profunda & arcana dicta, quæ discerpimus, quibus nos reficimus, dum ea legendo vel audiendo haurimus? Ad hoc etiam columbæ juxta fluenta residere solent, ut volantium avium umbram in qua videant, super quam se projicientes, ungues rapacium sic effugiant. Sic sancti viri in scriptura sancta fraudes dæmonum prospiciunt, & ex descriptione quam vident, quasi ex umbra hostem cognoscunt. Dumque se consiliis scripturæ ex toto addicunt, ut videlicet nihil agant nisi quod ex responso scripturarum audiunt, quasi in aquam se projicientes, hosti illudunt. Quæ fluenta plenissima dicuntur: quia de quibuscumque scrupulis in scripturis consilium quæritur, sine minoratione de omnibus ad plenum invenitur.

Genæ illius sicut areolæ aromatum, consitæ à pigmentariis. XIX.

Si per oculos, prædicatores intelliguntur, bene per genas ipsi in Ecclesia figurantur, qui martyrio vitam finisse perhibentur. Dum enim pro fide Christi sanguinem suum fundere non dubitant, quasi genæ in facie sponsi rubent. Per eos quippe pulchritudo fidei Christianæ publicatur: quia ad quantum fidei præmium tendant, ostendunt, dum pro ea moriuntur. Quæ genæ bene sicut areolæ aromatum esse dicuntur: quia dum in constantia fidei, martyrio electi exercentur, per cultum virtutum sanctæ opinionis famâ, quasi odore aromatum dilatantur. Sed areolæ à pigmentariis conseruntur; quia Martyres sancti & à præcedentibus prædicatoribus ad confessionem roborantur, & à subsequentibus ad imitationis exemplum populis adducuntur. Ab illis qui præcesserunt, pigmenta virtutum coluntur: ab his verò qui sequuntur, pigmenta exemplorum sumuntur. Unde & sequitur:

Labia ejus lilia stillantia myrrham primam. XX.

Quid enim per labia sponsi, nisi ipsos quos dicimus prædicatores Christi, intelligimus? Qui dum mortes Martyrum populis prædicant, quasi myrrham mortificandis carnibus ad condimentum distillant. Quæ myrrha bene prima esse dicitur: quia nullus sic mortificatur, quo modo ille qui pro Christo martyrio finitur. Primam enim dixit non pro tempore, sed pro dignitate. Quid est quòd labia sponsi lilia esse dicuntur, nisi quòd illi per quos Christus loquitur, necesse est ut mundi sint, & per eos bonus odor aspergatur? De quibus erat Apostolus

Paulus, qui dicebat: *Bonus odor sumus Deo in omni loco, & in his qui pereunt, & in his qui salvi fiunt.* Sed notandum est, quoniam quidquid in Ecclesia justitiæ & fortitudinis habetur, ab ipso Christo per exempla operum illius trahitur. Ideo sequitur:

XXI. *Manus illius tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis.*

Quid enim per manus Christi designatur, nisi opera sancta quæ in mundo gessit, & quæ nobis imitanda proponuntur? Ipse enim ait: *Qui me diligit, me* 1.Joan.2 a *sequatur.* Et Apostolus: *Qui dicit se in Christo manere, sicut ille ambulavit, & ipse ambulare debet.* Manus verò tornatiles esse perhibentur: quia sancta B opera ejus sine impositione iniquitatis ex omni parte in justitia gradiebantur. Quod enim tornatur, in rotunditate sui fine obstaculo volvitur. Sic Christi opera in rectitudinis rotunditate voluebantur: quia nulla culpa ei adhærebat: qua minus justitia ejus in rotundum duceretur. Aureæ etiam manus esse dicuntur: quia quidquid exteriùs inter homines operabatur, interiùs in divinitatis pulchritudine disponebatur. Quid verò per hyacinthum, qui valde pretiosus lapis est, nisi munus retributionis æternæ designatur? Manus ergo sponsi plenæ hyacinthis esse dicuntur: quia quicumque illius opera pio corde imitantur, felicitatis æternæ muneribus in retributione ditantur. Unde & idem Redemptor ait: Joan.12. d *Qui mihi ministrat, me sequatur; & ubi ego sum,* C *illic & minister meus erit.* Sequitur:

XXII. *Venter ejus eburneus, distinctus sapphiris.*

Quid per ventrem, nisi mortalitas? Et quid per ebur, nisi incorruptio designatur? Ebur quippe valde durabile os habetur, & in ornamenta Regum assumitur. Venter ergo Christi rectè eburneus esse dicitur: quia mortalitas Christi ad immortalitatem perducitur, dum per resurrectionem ad gloriam Patris sui, Regis videlicet æterni, in vita æterna collo- Rom.6.b catur. De quo dicitur: *Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.* Qui verè in ornamento Regum assumitur: quia quisquis carnis suæ rex & dominus esse probatur, ipsius Christi mortalitate & resurrectione, amore cognitionis & spe immortalitatis ornatur. Unde alibi D 1.Cor.1. d dicitur: *Qui gloriatur, in Domino glorietur.* Sed venter distinctus sapphiris esse perhibetur: quia in nostra corruptione quam portavit, cælestia opera per miracula quæ faciebat, passionibus nostris inseruit. Sapphirus enim qui aëreum colorem portat, bene cælestia facta quæ in miraculis ostendebantur, designat. Venter verò Christi sapphiris distinguitur: quia dum inter passiones carnis divina miracula operabatur, quasi incorruptione corruptio variabatur. Qua dispensatione Apostolis in fide eruditi sunt, & ad passiones tolerandas robusti extiterunt. Ideo sequitur:

XXIII. *Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ sunt super bases aureas.* E

Per crura enim Apostolos intelligimus, per quos universum mundum circuivit, & fidem eis prædicantibus, populis audientibus sparsit. Quibus ipse Marc.16 d in Evangelio ait: *Ite in orbem universum, & prædicate Evangelium omni creaturæ.* Sed crura columnæ marmoreæ esse perhibentur: quia Ecclesiam inflexibiliter sustinent, dum contra omnes adversarios eorum prædicationibus & exemplis roboratur. Super bases autem aureas columnæ fundatæ sunt; quia à Prophetarum dictis, ut fortes persisterent, fidem integram acceperunt. Unde ipse primus Apostolorum 2.Petr.1 d ait: *Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui bene facitis attendentes tamquam lucernæ ardenti in* A *caliginoso loco.* Ideo enim aureæ dicuntur, quia luce sapientiæ resplendescere sciuntur. Sequitur:

Species ejus ut Libani, electus ut cedri. XXIV.

Libanus quippe mons est in quo sublimes valde & odoriferę arbores habentur. Interpretatur autem Libanus dealbatio sive candidatio. Et de Christo dicit Apostolus Paulus: *Ipse factus est nobis à Deo* 1.Cor.1. d *sapientia & sanctificatio & justitia.* Bene ergo species ejus ut Libani existit, quia per eum credentes dealbantur: cui si adhæremus radicitus, sublimes efficimur. A cujus gratia etiam bonæ opinionis odorem, si quem habemus, accipimus. Electus etiam ut cedri esse dicitur; quia de eo Pater loquitur: *Ecce* Ipsi. 42. a *puer meus quem elegi, dilectus meus, complacuit sibi in illo anima mea.* Cedrus autem excelsa est valde arbor, & odora & imputribilis. Christus autem excelsior cedris existit: quia quamvis homo sit, tamen Deus esse non desistit. De quo per Isaiam dicitur: Isai.52.d *Et sublimis erit valde.* Odorus etiam super omnes Cant. 2. a est Christus, quia ipse de seipso ait: *Ego flos campi,* Cant.1.b *& lilium convallium.* Et per sponsam ei dicitur: *Curremus in odorem unguentorum tuorum.* De quo hîc bene sequitur:

Guttur illius suavissimum, & totus desiderabilis. XXV.

Per guttur quippe voces transferuntur, & sapores in ventrem hauriuntur. Quid ergo per guttur sponsi, nisi Testamentum Christi intelligitur, per quod Christus nobis loquitur, & in quo quàm suavis sit Dominus, à fidelibus gustatur? Totus ergo desiderabilis existit: quia per hoc quod de eo bona omnia anima sancta audit, magis ac magis semper eum videre concupiscit. Cujus tot bonis enarratis consequenter concludit sponsa, dicens:

Talis est dilectus meus, & ipse est amicus XXVI. *meus, filiæ Hierusalem.*

Sed enumeratis tot laudibus, ostensis tot muneribus, quis audiens non concupiscit, quis intendens non inardescit? Fidelis quippe anima quaque, quò dulciora & ampliora de Redemptore suo audit, eò ardentiùs inhiat, & manifestiora de eo cognoscere appetit, dicens:

Quò abiit dilectus tuus, ó pulcherrima mu- XXVII *lierum? Quò declinavit dilectus tuus, & quæremus eum tecum?*

Cùm enim proximus proximo de Christo loquitur, cùm alter ab altero qualiter inveniatur scisciatur, quid aliud quàm quomodo quæri debeat perscrutatur? Quamvis hoc de synagoga intelligi valeat, ut aliquando conversa Ecclesiam interroget, cui protinus Ecclesia respondet:

CAPUT VI.

Dilectus meus descendit in hortum suum I. *ad areolam aromatum, ut pascatur in hortis, & lilia colligat.*

Dilectus in hortum suum ad areolam aromatum descendit; quia Ecclesiam visitans, ad eos majori gratia venit, quos sanctis operibus & virtutum exemplis bonæ famæ odorem ex se proximis emittere cognoscit. In hortis pascitur, cùm multarum animarum virtutibus delectatur. Lilia colligit, quando perfectos quosque ab hac vita succidit. Sed quia sancta Ecclesia in filiis suis fide Christo ita conjungitur, spe suspenditur, charitate conglutinatur, ut nihil extra Christum diligat, & eum sibi

familiariter fide & amore inseparabilem teneat ideo subjungit :

II. *Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, qui pascitur inter lilia.*

Notandum quippe, quòd synagoga per prædicationem Ecclesiæ ad fidem quandoque converteretur, ita ut se abnegans, Christum solum sequatur, & eodem desiderio diligat Christum, quo eum Ecclesia diligit, quem ceteris postpositis solum amat. Quam jam amicam factam, jam sponsam sibi conjunctam sponsus alloquitur, congratulans & dicens :

III. *Pulchra es amica mea, suavis & decora sicut Hierusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata.*

Pulchra & amica, suavis & decora sicut Hierusalem, synagoga esse perhibetur : quia sancta quatuor Evangelia aliquando conversa sicut Ecclesia sectabitur. Hierusalem quippe visio pacis interpretatur. Per quam bene sancta Ecclesia figuratur : quia dum in mundo semper pressuram patitur, viam fastidiens, quæ sit pax patriæ cælestis currendo contemplatur, confidens in eo qui discipulis suis dicebat : *In mundo quidem pressuram habebitis ; sed confidite, ego vici mundum.* Joan. 16. d Dignè autem synagoga conversa, sicut Hierusalem pulchra & amica & suavis & decora dicitur ; quia dum sanctam Ecclesiam imitatur, quatuor Evangeliorum præcepta operatur, à quibus pulchritudinem morum accipit ut placeat, exercitium sanctæ operationis colligit ut in amicitia hæreat, suavitatem mansuetudinis discit ut permaneat, speciem decoræ conversationis ostendit ut per exemplum trahat. De qua consequenter dicitur : [*Terribilis ut castrorum acies ordinata.*] Notum expertis est, quòd milites cùm in procinctu contra hostes vadunt, si strictim & concorditer gradiuntur, ab hostibus contrà venientibus timentur : quia dum in eis aditum per scissuram non aspiciunt, qualiter eos penetrent, hæsitantes non inveniunt. Illisque hoc impenetrabile munimen efficitur, quòd concorditer ordinati seipsis semetipsos tuentur. Dum enim de seipsis sibi vallum efficiunt, intrandi ad se aditum hostibus non relinquunt, & ut occidantur appetiti, ipsi faciliùs occidunt. Sic in multitudine fidelium contingit, quæ dum contra malignos spiritus pugnare non desinit, necesse est ut pace charitatis constringatur, quò salva sit. Si enim pacem tenet, terribilis hostibus apparet. Si per discordiam scinditur, undique ab hostibus leviter penetratur. Pace se itaque muniat, unitate se vinciat, charitate se uniat : ut dum in seipsa per scissuram damnum non patitur, ducem suum semper exultans sine confusione sequatur. In pace quippe oculus mentis mundatur, ut in ipsam beatitudinis visionem intendatur. Quam nemo sicut est, in hac vita conspicit : quia impossibile est patriam tenere, dum in exilio unusquisque nostrum gemit. Ideo sanctæ animæ inardescenti, inhianti, propinquanti sponsus respondet, dicens :

IV. *Averte oculos tuos à me, quia ipsi me avolare fecerunt.*

Oculos ad sponsum tendimus, dum intuitum mentis ad videndam Christi beatitudinem aliquantulum aperimus. Sed oculos avertere præcipimur, ne videlicet aspicere eam sicuti est, quantumcumque videamus, arbitremur. Ipsi enim oculi eum avolare fecerunt : quia quò ampliùs videtur, eò magis invisibilis esse cognoscitur. Et à nobis avolat : quia quantulumcumque ictu mentis apprehensus, incomprehensibiliter super omnem conatum nostrum se exaltatum esse manifestat. Oculi quippe mentis quasi hoc efficiunt ut avolet : quia per hoc tantillum quo videtur, valde longinquus & avolans à nobis, sicut dictum est, apparet. Sequitur :

V. *Capilli tui sicut greges caprarum, quæ apparuerunt de monte Galaad. Dentes tui sicut greges ovium, quæ ascenderunt de lavacro : omnes gemellis fœtibus, & sterilis non est in eis.*

VI. *Sicut cortex mali punici, sic genæ tuæ, absque eo quod intrinsecus latet.*

Hæc omnia dicta de Ecclesia superiùs, ut potuimus, exposuimus : ideo nunc de synagoga eadem replicare devitamus. Unum tamen quod non similiter repetitur : quia ibi sicut fragmenta mali punici, hîc autem sicut cortex mali punici dicitur. Quo nihil aliud designari puto, nisi sanguinem Martyrum, qui sub antichristo morientur : & unitatem fidei, sub qua multi Judæorum stringentur. In cujus constantia dum sanguinis effusionem patientur, fidei tribulatione quasi corticis rubore decorabuntur. Sequitur : Sup. lc. 4. in princ.

VII. *Sexaginta sunt reginæ, & octoginta concubinæ : & adolescentularum non est numerus.*

Quid per reginas, nisi sanctorum animæ designantur, quæ dum corpora sua prudenter regunt, & aliis præsunt, regnum sibi æternum acquirunt? Sunt enim nonnulli in sancta Ecclesia qui carnem suam macerant, & propter Deum affligunt, vitia vincunt, dæmones velut tyrannos sibi subjiciunt, omnes motus suos ut ordinatè currant, sapienter regunt, aliis prædicant hoc quod ipsi faciunt, multos à faucibus dæmonum gladio verbi pugnantes abstrahunt. Quid hujusmodi animæ nisi reginæ existunt, quæ dum Regem Christum sponsum suum valde diligunt, amoris commixtione & libidinis execratione, regios filios, id est, fideles populos gignunt? Quibus omnibus beatus Petrus Apostolus dicebat : *Vos autem estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis.* 1. Petr. 2. b Sed reginæ sexaginta esse perhibentur. Denarius quippe numerus per senarium multiplicatus in sexaginta completur. Et quid per denarium, nisi decem præcepta Legis : & quid per senarium, nisi labor hujus vitæ signatur? Sex enim diebus quod necessarium est operamur, & in septimo quiescere per legem jubemur. Exod. 23. c. & 31. d Bene ergo sexaginta reginæ esse dicuntur : quia dum decem præcepta in hoc sæculo operantur, sæculum autem hoc sex diebus operatoriis evolvitur, in eis quasi per senarium numerum, denarius numerus replicatur. Prædicant enim perfecti quique decem præcepta Legis, in quorum operatione se exercent in temporalitate hujus corruptionis. Sex igitur decies, vel decem sexies multiplicant : quia universale hoc tempus in explenda decem præcepta Legis spiritaliter esse transigendum, operibus suis manifestant, & verbo prædicant. Quorum laudem in hoc mundo aliquando reprobi aspiciunt : & ut similiter laudentur, vel ut aliquod commodum in hac vita quomodocumque adipiscantur, etiam ipsi per semetipsos prædicatores fiunt. De quibus bene subditur : [*Et octoginta concubinæ.*] Concubinæ quippe non verè, sed fictè dominos diligunt, & ab eis non posteritatem filiorum, sed præsentiam commodorum expetunt, nec continentiâ se exercent, sed libidinem explere concupiscunt. Sic falsi prædicatores in Ecclesia existunt : quia dum non Christum, sed lucrum vel laudem diligunt, non spiritaliter & castè, sed carnaliter & libidinosè Christo se conjungunt. Bene ergo concubinæ vocantur ; quia Christum

stum quem prædicant, non spiritu, sed carne sectantur. De quibus Apostolus Paulus dicebat: *Multi enim ambulant, quos sæpe dicebam vobis, nunc autem & flens dico, inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorum deus venter est.* De quibus ipse idem ait: *Hujusmodi non serviunt Domino Iesu, sed suo ventri.* Quæ tamen concubinæ bene octoginta esse dicuntur; quia etsi toto corde terrena diligunt, cælestia tamen loquuntur. Octonarium quippe numerum per denarium ducimus, & ad octoginta venimus. Per decem autem Decalogus, sicut dictum est, significatur: per octo verò resurrectio, quia octavo die Redemptor noster resurrexisse probatur. Prædicatores verò etsi falsi sunt, per desiderium tamen, & scripturam divinam, & resurrectionem quam credimus, manifestant per verbum. Si enim aliud prædicarent prædicatores, inter Christianos non essent: de quibus in Evangelio Veritas ait: *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite.* Sed quia & falsorum & verorum prædicatorum exhortatione plurimi ad fidem veniunt, & cum electis multi intrant, qui ad sortem electorum non pertingunt, ideo subditur: [*Et adolescentularum non est numerus.*] Cùm enim scriptum sit: *Adolescentia & juventus vana sunt:* quid per adolescentulas has, nisi vagas animas intelligimus? Quæ dum vana hujus mundi sectantur quæ diligunt, numerum electorum excedunt. De quibus per Psalmistam dicitur: *Annunciavi & locutus sum, multiplicati sunt super numerum.* Quòd enim electorum numerus apud Deum sit constitutus, manifestat Apostolus Paulus qui ait: *Novit Dominus qui sunt ejus.* Et per semetipsum Dominus ait: *Ego scio quos elegerim.* Quos quia non imperfectè scit, sed perfectè novit, procul dubio & numerum in quo eliguntur, cognoscit. De quibus per Paulum dicitur: *Quos enim præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filij sui.* Bene ergo adolescentularum non est numerus; quia dum per vanitatem quam diligunt, in numerum electorum non currunt, extra remanentes quasi in cognitionem divinam non veniunt. Quibus ipsa Veritas in futuro judicio dictura est: *Nescio vos.* &: *Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem.* Sed dum reprobi mundana quærunt, & per multiplices cupiditates animum dividunt, sancta quælibet anima in numerum electorum se stringit, multa quæ videt fastidiens, unum quod non videt, ardenter appetit, quod quamdiu non tenet, in fide se nutrit, in charitate se unit. Et dum id quod unum & idipsum est sequitur, de hujusmodi multis una Ecclesia conficitur, de qua per sponsum dicitur:

VIII. *Una est columba mea, perfecta mea, una est matri suæ, electa genitrici suæ.*

Mater nostra est regeneratrix gratia, apud quam una columba eligitur, quia illos solos colligit, qui in simplicitate permanent, & ab unitate non scinduntur. Multi quippe fideles dum in idipsum intendunt, dum uno desiderio Christi se invicem nutriunt, dum habentes cor unum & animam unam, in charitate se uniunt, ex multis membris unum corpus efficiunt. Omnesque in unitatis simplicitate & unitate viventes, una columba existunt. Quæ sola perfecta & electa genitrici suæ dicitur, quia extra hanc quam dicimus Ecclesiam, nemo ad perfectionem, nemo ad vitam, nisi per hanc solam gratia fovente nutritur. De qua bene subditur:

IX. *Viderunt eam filiæ Sion, & beatissimam prædicaverunt: reginæ & concubinæ laudaverunt eam.*

Sion filiæ, filiæ sunt Ecclesiæ, quæ dum vitam æternam in hac carne contemplantur, à peregrinante Ecclesia ad regnantem Ecclesiam eriguntur. Vident filiæ Sion columbam, & beatissimam prædicant: quia sanctæ animæ dum virtutes Ecclesiæ spectant, in laudem prorumpunt, & ad ejus beatitudinem inhiant. Sancta quippe Ecclesia gratia genitrice nutritur, dum fide eruditur, carne sui sponsi pascitur, sanguine lavatur, scripturâ divinâ saginatur. Hujusmodi robusta nutrimentis dæmones expugnat, vitia suffocat, carnem domat, spiritum roborat, vitam expectat. Hæc omnis quicumque aspicit, rectè in admirationem protinus assurgit, & beatissimam pronunciat, quia videt ad quantam gloriam per tot virtutes exurgat. Cum reginis eam & concubinæ laudant; quia etsi operibus falsi prædicatores contradicunt, sermonibus tamen eadem quæ & veri populis ostendunt. De quibus ipsa Veritas dicit: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Quod apertè manifestat dum iterum dicit: *Dicunt enim, & non faciunt.* De quibus & per Apostolum Paulum dicitur: *Dictis confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Sancti autem viri dictis & factis Deum confitentur; quia quod credunt faciunt, & ad bona quæ faciunt, etiam alios sermonibus & exemplis trahunt. Quorum virtutibus adversarij ad fidem excitantur, dum in eis & puritatem fidei, & constantiam operis admirantur. Unde & synagoga ad fidem erigitur, cùm in Ecclesia quæ sint merita fidei admirans contemplatur, dicens:

X. *Quæ est ista quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut luna, electa ut sol, terribilis ut castrorum acies ordinata?*

Ecclesia sancta quasi aurora consurgens in judicio ultimo progreditur, quia relictis tenebris corruptionis, incorruptionis claritate innovatur. Quæ bene ut sol electa dicitur; quia ad eamdem gloriam perducitur, ad quam caput ejus Christus, qui sol justitiæ esse perhibetur. Unde est quòd idem sol ait: *Volo Pater, ut ubi ego sum, illic & minister meus sit.* Quod tamen & de membris ejusdem Ecclesiæ adhuc in hac carne viventibus intelligi potest. Sunt enim nonnulli qui magna intentione quæ sint tormenta reproborum aspiciunt, & quæ sunt facta sua sine palpatione examinare contendunt. Dumque se peccasse cognoscunt, & per hoc ire ad reproborum tormenta pertimescunt, subitò tenebras iniquitatis derelinquunt, & luce justitiæ accendi concupiscunt. Mox ad sanctam operationem consurgunt, & per bona quę faciunt, clarere quibusque proximis incipiunt. Hi proculdubio velut aurora consurgentes progrediuntur; quia subitò noctem peccati evacuantes, ad lucem magis ac magis dilatantur. Sic anima quæ priùs erat in tenebris, nunc splendens apparet; & quæ etiam in semetipsa obscurabatur, nunc aliis lumine sanctæ operationis resplendet. De qua bene subditur: [*Pulchra ut luna, electa ut sol.*] Luna quippe dum noctem illuminat, caligantibus oculis iter, per quod homo gradiatur, demonstrat. Sic nimirum quæque anima, quæ tenebras dimittit, & in sanctam operationem se extendit, dum exemplum bene operandi tribuit proximis, quasi lucem tenebrescentibus oculis spargit. Dum enim peccantes quique bonum opus aspiciunt, & ad idem faciendum se convertunt, quasi errantes in nocte, per lumen lunæ ad viam redeunt. Hæc itaque anima dum peccantibus bona exempla præbet, quasi luna in nocte lucet. Dum verò magis ac magis crescit, & de die in diem per consuetudinem operis lumen justitiæ tam perfectè accipit, ut etiam bonis exempla imitationis præbeat, quæ priùs solis peccatoribus imitanda apparebat, profectò jam luna sol efficitur; quia quæ in nocte errantibus nunc lucebat, modò in die

ambulantibus lumen veritatis manifestat. Hinc est quod sequitur: [*Electa ut sol.*] De qua bene subditur: [*Terribilis ut castrorum acies ordinata.*] Hoc quia jam dictum est, iterum non necesse est exponi, ne sic videatur fastidium generari. Sequitur ergo sponsus, & causam dicit unde tanta virtus in Ecclesia excrescere possit. Visitatione quippe Christi renovatur, & quod in ea tenebrosum est, respectione ejus illuminatur. Et hinc est quod subdens ait:

XI. *Descendi in hortum nucum, ut viderem poma convallis: et inspicerem si floruissent vineæ, et germinassent mala punica.*

Quid per nuces, nisi perfectos quosque intelligimus, qui dum divinam sapientiam intra corpora sua retinent, quasi nucleum in fragili testa portant? Sunt enim quàmplures in Ecclesia, qui assiduè divinæ scripturæ intendunt, quàm suavis sit Dominus gustantes, ampliùs gustare concupiscunt, sancta gaudia in corde ruminant, & ruminantes magis ac magis convalescunt; & tamen foris nescientibus eos, viles apparent; quia ignoratur quàm dulcem in suis interioribus cibum portent. Quid isti, nisi nuces existunt, qui nuclei dulcedinem intus ferunt, exteriùs verò carnis vilitatem prætendunt? De quibus erat
2 Cor. 4. b Apostolus, qui dicebat: *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus.* Hortus igitur nucum, corda sunt sanctorum, qui dum Deum valde diligunt, cælestem dulcedinem in intimis gerunt. Unde in Psalmo scri-
Ps. 30. a ptum est: *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te!* Sed quid est quòd in hortum nucum sponsus descendit, ut poma videat, cùm potius nuces videre debeat? Verumtamen sciendum est, quòd maximè corda perfectorum visitat, eisque benignitatis suæ suavitatem manifestat; ut per eos ad infirmiores postmodum veniat, & quantùm in augmentum justitiæ profecerint, per
Ps. 13. a illos cognoscat. Unde scriptum est: *Dominus de cælo prospexit super filios hominum, ut videat si est intelligens, aut requirens Deum.* Dum enim divina bonitas corda perfectorum illustrat, eosque ad curam proximorum per charitatis sollicitudinem instigat, quid hoc est aliud, nisi quòd ad hortum veniens, poma convallis per illos quibus præsidet, prospectat? Tunc enim Dominus videre, vel cognoscere dicitur, cùm sanctos suos quos illustrat, ad videndum exhortatur. Sed quid est quòd non poma montis, sed poma convallis, ut videat descendit, nisi quòd illis respectum suæ miserationis tribuit, quos in humilitate persistere cognoscit? De quo per Psalmistam dicitur:
Ps. 137. a *Quoniam excelsus Dominus, & humilia respicit, & alta à longè cognoscit.* Et ipse Dominus per semetipsum ex voce Prophetæ dicit: *Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem & quietum, & trementem sermones meos?* Sequitur autem sponsus, & dicit: [*Et inspicerem si floruissent vineæ, & germinassent mala punica.*] Vineæ florent, quando in Ecclesia filij recenter in fide generantur, & ad sanctam conversationem, quasi ad fructus soliditatem, præparantur. Mala punica germinant, quando perfecti quique per exempla sua proximos ædificant, & in novitatem sanctæ conversationis per prædicationem & bonorum operum ostensionem invitant. Illud quippe malum punicum, videlicet Apostolus Paulus germinaverat, qui dicebat:
Gal. 4. c *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis.* Sic etenim in sancta Ecclesia agitur, ut per bonos mali convertantur, per perfectos imperfecti nutriantur, donec & ipsi ad perfectionem veniant, & infirmos quosque sicut ipsi perducti sunt, ad meliora perducant. Hoc Christus Ecclesiæ sponsus visitando perficit, respiciendo corpus sanctum conjungit: quia ideo corpus infirmitatis assumpsisse cognoscitur, ut in corpus suæ claritatis tota simul Ecclesia transformetur. Unde beatus Paulus
Phil. 3. d ait: *Qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ.* Hæc omnia in fine mundi synagoga tandem excitata percipiet, & se tamdiu hæc ignorasse reprehendet, dicens:

XII. *Nescivi: anima mea conturbavit me propter quadrigas Aminadab.*

Ac si diceret: Tot virtutes in sancta Ecclesia fieri videns, quare in tanto tempore non percepi? Quare incredula perstiti? Cur tamdiu per infidelitatem meam in tenebris ignorantiæ remansi? Sed propter quadrigas Aminadab conturbatur, quia quandoque per Christi prædicationem ad fidem suscipiendam excitatur. Aminadab enim spontaneus populi mei interpretatur. Et bene proculdubio Christus Jesus à Patre spontaneus populi mei dicitur; quia verè spontanea charitate ad populum salvandum descendit, & ut nos à morte relevaret, pia voluntate & benigna gratia mortem in cruce suscepit. Unde & ipse ad Patrem ait: *Voluntariè sacrificabo tibi.* Et unus
Ps. 53. a ex redemptis ad Christum loquens, aiebat: *Exaudi*
Ps. 68. a *me Domine, quoniam benigna est misericordia tua.* Propter quadrigas ergo Aminadab synagoga conturbatur; quia quando tandem quatuor Christi Evangelia in mundo currentia, in cordibus hominum ferventia per fidem contemplatur, mox de infidelitatis suæ tenebris confunditur, & oborta confusione salubri, ad pœnitentiam commovetur. Cui Ecclesia benignè loquitur, dicens:

XIII. *Revertere revertere Sunamitis, revertere revertere, ut intueamur te.*

Sunamitis quippe captiva interpretatur. Sunamitis ergo ut revertatur vocatur; quia synagogæ in fine mundi fides ab Ecclesia offeretur, ut dignitatem pristinam recipiat, quæ sub infidelitatis jugo à dæmonibus captivatur. Et bene quater reverti admonetur; quia in quatuor mundi partes modò Judæi dispersi sunt, qui ubicumque fuerint, ut dictum est, in fine convertentur, sicut prædictum est per Prophetam: *Si fuerit numerus filiorum Israel velut arena maris, reliquiæ salvæ fient.* Revertatur ergo Sunamitis,
Isai. 10. a Rom. 9. f ut eam intueamur, id est, synagoga ad fidem convertatur, ut in pœnitentia sua omnibus ostendat quantum malum fecerit, quando Deum suum in cruce configebat. Sed protinus cùm Ecclesia fidem synagogæ intueri appetit, sponsus congratulando quasi interrogans respondet, & dicit.

CAPUT VII.

I. *Quid videbis in Sunamite, nisi choros castrorum?*

Castra quippe militantium sunt. Castra ergo in Sunamite videbuntur; quia pro fide, quam modò impugnat, tunc robustè contra infideles præliabitur. Sed quia hoc per sanctam Ecclesiam fiet ut synagoga convertatur, quia sermonibus & exemplis prædicatorum ad fidem convertetur, ideo rectè ad laudem sponsæ sponsus se convertit, dicens:

II. *Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamentis, filia principis?*

Filia principis sancta Ecclesia dicitur, quia prædicatione Christi in vitam novam regeneratur, qui per divinitatis potentiam, omni creaturæ quam condidit, principatur. Quid autem sunt calceamenta Ecclesiæ, nisi exempla præcedentium patrum, quibus in via mundi hujus munitur, ut per omnes tribula-

tiones quæ exurgunt, confidenter calceata gradiatur? Unde alibi prædicatoribus Paulus dicit: *Calceati pedes in præparationem Evangelij pacis.* Calceamenta quippe de mortuis animalibus fiunt. Et nos pedes spiritaliter calceamus, quando à patribus sanctis carne mortuis exempla sumimus, ut ad eorum similitudinem mundi hujus tentationes expugnemus. Potest tamen intelligi quòd Ecclesia calceatur, quando in prædicatione sua ad perferenda insurgentia mala morte Christi munitur. Pulchri ergo sunt sponsæ gressus calceatæ, quæ filia est principis; quia coram divinis oculis placet officium cujuslibet electi secundùm exempla patrum prædicantis. Sequitur: *Ephes.6.c*

III. *Iunctura femorum tuorum, sicut monilia quæ fabricata sunt manu artificis.*

Per duo femora sponsæ, duo populi Ecclesiæ: per junctura femorum, concordia designatur prædicatorum, quibus populi uniuntur, dum ad Fidem catholicam circumcisio & præputium per eos eruditur. Qui ut monilia existunt; quia dum in sapientia, qua refulgent, sancta opera faciunt, quasi in auro lapides gerunt. De quibus sequitur: [*Quæ fabricata sunt manu artificis.*] Manu artificis monilia fabricantur, quia opere Christi prædicatores pulchri & utiles efficiuntur. Sequitur:

IV. *Vmbilicus tuus crater tornatilis, numquam indigens poculis.*

Umbilicus etiam sanctorum prædicatorum ordo est: qui bene crater esse dicitur, quia dum per eos populus eruditur, vino spiritali ipsorum officio debriatur. Qui bene tornatilis nuncupatur; quia juxta mores hominum universos necesse est ut lingua prædicatoris volvatur. Qui poculis non indiget; quia quod aliis propinat, necesse est ut abundantiùs ceteris bibat, & pleniùs quod dat, contineat. Sequitur:

V. *Venter tuus sicut acervus tritici, vallatus liliis.*

Per ventrem, populi latitudo designatur: qui bene sicut acervus tritici liliis vallatur; quia dum operibus sanctis intendens, in cæleste horreum præparatur, exemplis sanctorum, ut perseveret, undique munitur; de quibus iterum dicitur:

VI. *Duo ubera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli.*

Duo ubera, duo populi existunt: quia dum in amore fraterno semper vivunt, se invicem lacte pietatis in charitate nutriunt. Qui bene duo hinnuli capreæ gemelli nominantur: quia dum per prædicationem synagogæ in fide geniti, ejus scripturis nutriuntur, in spe æternitatis intendentes, quasi in montibus concordes pascuntur. De quibus prædicatoribus sequitur:

VII. *Collum tuum sicut turris eburnea.*

Collum sponsæ sicut turris eburnea dicitur; quia prædicatores Ecclesiæ & alti per contemplationem, & fortes per sanctorum operum exercitationem, & pretiosi per divinam sapientiam habentur. De quibus iterum dicitur:

VIII. *Oculi tui sicut piscinæ in Hesebon, quæ sunt in porta filiæ multitudinis.*

Hesebon cingulum mœroris interpretatur. Oculi ergo sponsæ sicut piscinæ in Hesebon dicuntur; quia dum de peregrinatione sua contristantur, & more corroborati, contra spiritales hostes accinguntur, lacrymis se lavant, ut per eos populi convenienter coram Deo mundentur. In porta autem filiæ multitudinis sunt: quia in fide stant, per quam Ecclesiæ multitudinem ad cælestia introducunt. Sequitur:

IX. *Nasus tuus sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum.*

In naso odoris discretio habetur. Per nasum ergo discretio prædicatorum designatur: quia per eos nobis virtutum odores, & vitiorum fœtores demonstrantur. Sed nasus sicut turris Libani existit: quia dum semel prædicatores aquâ Baptismatis lavantur, & quotidianis lacrymis à peccatis quæ contra Deum commiserunt, dealbantur, digni fiunt ut ad altiora magis ac magis per fortitudinem erigantur. Sed turris contra Damascum respicit: quia peccatoribus semper sanctus quilibet prædicator contradicit. Damascus quippe sanguineus interpretatur, & peccatrici genti dicitur: *Manus tuæ plenæ sunt sanguine.* Sed quia de membris dixit, dignum est ut de capite loquatur. Ideo subditur: *Isai.1.d*

X. *Caput tuum ut Carmelus, & comæ capitis tui ut purpura Regis juncta canalibus.*

Caput Ecclesiæ Christus: qui bene ut Carmelus dicitur; quia ipse per passionem quam sustinuit, ad gloriam Patris est exaltatus. De quo scriptum est: *Et erit in novissimis diebus præparatus mons domus Domini in vertice montium.* In Carmelo quippe Elias orans obtinuit pluviam: & nos in Carmelo orantes pluviam impetramus, quando in Christum credentes Christum desideramus, & à Patre irrigationem gratiæ suscipimus, quam rogamus. Moraliter autem caput sponsæ mens vocatur: quia sicut à capite membra, sic à mente omnes cogitatus nostri disponuntur. Carmelus autem scientia circumcisionis interpretatur. Caput ergo sponsæ ut Carmelus esse perhibetur; quia quælibet sancta mens novit qualiter dignè circumcidatur; novit quia nihil est quidquid in corpore agitur, si mens immunda fuerit, quę templum Christi si efficitur, ab ipso inhabitatur. Quod quia Pharisæi non agebant, ideo dicebat beatus Stephanus eis qui eum occidebant: *Dura cervice, & incircumcisis cordibus & auribus, vos semper restitistis Spiritui sancto.* Comæ autem capitis ejus ut purpura Regis juncta canalibus esse memorantur. Purpura quippe per fasciculos in canalibus ligatur, super quos dum aqua projicitur, per canales ad vestem quæ suppposita est, currit, ut vestis tingatur; & inde nomen accipit, ut tincta colore purpureo purpura vocetur; quæ omnia sanctæ menti congruunt, si intelligantur. Comæ quippe capitis sunt cogitationes mentis, quæ in canalibus ligantur, quia in scripturis divinis ne inutiliter fluant, stringuntur. Super quas aqua projicitur, quæ vestem regiam currens tingit: quia dum in cogitationibus sanctæ mentis, gratia cælestis suscipitur, totam animam in cæleste ornamentum componit: ita ut jam tota anima in vitam æternam inardescat, & ad æternum sponsum etiam per sanguinem martyrij pergere concupiscat. De tota quippe Ecclesia Paulus dicit: *Qui exhibuit sibi Ecclesiam, vestem sine macula & ruga.* Et de singulis Ecclesiæ fidelibus dicitur: *His omnibus velut ornamento vestieris.* Sic tinctæ ergo, sic pulchræ, sic purpureæ factæ sponsæ adgaudens sponsus loquitur, dicens: *Epheſ.5.f* *Act.7.f* *Epheſ.5.f* *Iſai.49.e*

XI. *Quàm pulchra es, et quàm decora chariſſima in deliciis.*

Notandum quòd chariſſima in deliciis dicitur,

quia ad charitatem & familiaritatem Christi non pervenit, quisquis scripturæ sanctæ deliciis abundare non contendit. Inde enim dicitur: *Omni habenti dabitur, & abundabit: ei autem qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo.* His enim deliciis qui abundat, reficitur: his refectus, assiduè ad majora percipienda præparatur. Unde & huic sponsæ charissimæ dicitur:

Mat. 13 b

XII. *Statura tua assimilata est palmæ, & ubera tua botris.*

Palma quippe dum crescit, deorsum stringitur, & sursum dilatatur. Sic sancta anima ab imis ad minima incipit, & paulatim ad majora crescendo, usque ad amplitudinem perfectæ charitatis pervenit. Nemo enim, sicut scriptum est, repente fit summus. In Psalmo autem de justo homine dicitur: *Justus ut palma florebit.* Ubera autem sponsæ, duo præcepta charitatis existunt; quæ animam quam possident, vino cælesti inebriant & nutriunt. Potest tamen per palmam crux Christi intelligi. Palma enim in sublime valde crescens, dulcissimos fructus gignit: & crux Christi cælestem cibum nobis præparavit. Cui statura sponsæ assimilatur: quia pro Christo mori non dubitat, quisquis Christum valde diligens dignè imitatur. De palma sequitur sponsus, dicens:

Ps. 91. d

XIII. *Dixi, Ascendam in palmam, & apprehendam fructus ejus: & erunt ubera tua sicut botri vineæ: & odor oris tui sicut malorum.*

Dixit verè, & ascendit: quia sicut ante sæcula pro morte nostra mori disposuit, sic in fine mundi propitius & verax adimplevit. In palmam ergo ascendit, & fructus ejus apprehendit: quia in cruce suspensus, fructum vitæ invenit ac apprehendit, & nobis tribuit. Unde adimpletum est quod sequitur: [*Et erunt ubera tua sicut botri vineæ.*] Verè per crucem ubera sponsæ sicut botri vineæ existunt; quia in morte Christi duo præcepta charitatis sensus animę susceperunt, quibus pasta anima debrietur, debriata posteriora obliviscatur, & in anteriora extendatur. His uberibus etiam proximos quosque nutrit, ac roboratos secum ad ea quæ concupiscit perducit. Unde scriptum est: *Qui audit, dicat veni.* Sequitur: [*Et odor oris tui sicut malorum.*] Mala punica, de quibus superiùs tam sæpe dictum est, hîc rememorantur, quorum odori odor oris sponsæ bene satis assimilatur. Per mala autem punica Martyres designari superiùs diximus. Per os autem sponsæ hîc debere intelligi ejus prædicationem putamus. Quæ dum virtutes Martyrum prædicat, dum ad eorum similitudinem animos audientium instigat, dum in unius prædicatione fidei multas virtutes esse manifestat, quid aliud quàm malorum odorem in ore portat? Quia & ruborem corticis in martyrio ostendit quod prædicat, & in virtutibus multitudinem granorum sub eadem fide quasi sub eodem cortice demonstrat. De quo & subditur:

Apoc. 28 b

Sup. c. 4. ver. fin.

XIV. *Guttur tuum quasi vinum optimum, dignum dilecto meo ad potandum, labiisque & dentibus illius ad ruminandum.*

In gutture quippe vox est. Per guttur ergo ipsa prædicatio iterum designatur: quæ quasi vinum optimum esse dicitur, quia mentes hominum inebriat, ut præteritorum, sicut dictum est, obliviscantur, & in anteriora currentes non lassentur. De quo sponsa, verbum de ore sponsi suscipiens, adjungit: [*Dignum dilecto meo ad potandum, labiisque & dentibus illius ad ruminandum.*] Tale est sponsæ vinum, ut dignum sit dilecto ad potandum: quia dum sancta Ecclesia fidem veram prædicat, dum auditores suos ad sancta opera excitat, dum solum Christum diligere, imitari, amplecti, bonum esse, verbis & operibus demonstrat, quid aliud quàm vinum suum dignum facit, ut in ore sponsi dulce sapiat? Quod bene Christus potare dicitur: quia à corpore suo, id est, à populis fidelibus amabiliter potatur. De quo notandum est quòd omnes potant, sed labia sola & soli dentes ruminant: quia dum Ecclesia per sanctos suos prædicat, omnes quidem audiunt, sed non omnes quanta sit virtus sententiarum quæ dicuntur, discernunt. Labia verò & dentes ruminant; quia dum perfectiores quique post auditum verba ad memoriam revocant, dum audita quæque exercitatione assidua cogitant, quasi ad os revocantes quod sumpserunt, quanta sit virtus cibi quem comedunt, sentiunt. Id circo in lege scribitur, quia animal quod non ruminat, immundum habetur: quia quisquis bona quæ audit sive legit, non recogitat, vacans à sanctis cogitationibus, necessariò immundas congregat. Sequitur sponsa & dicit:

Lev. 11. b

XV. *Ego dilecto meo, et ad me conversio ejus.*

Ac si diceret: Quoniam fide ac dilectione soli Christo adhæreo, solum sequor, solum cum Patre & Spiritu sancto unum Deum videre concupisco, respectionis ejus suavitatem, visitationis benignitatem, conversationis dulcedinem gaudenter experior, experiens proclamo:

XVI. *Veni dilecte mi, egrediamur in agrum, commoremur in villis: mane surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt, si floruerunt mala punica: ibi dabo tibi ubera mea*

Dum sponsa sponsi dulcedinem experta se reficit, de proximo etiam cogitat, quem ipsius sponsi præcepto sicut se diligit: & quia sponsi præcepta vel secreta intelligit, etiam ut alij intelligant concupiscit, dicens: [*Veni dilecte mi, egrediamur in agrum.*] Quia quippe, teste Veritate, est hic mundus. In agrum verò cum sponsa sponsus egreditur, quando Verbum Dei carne susceperat, in thalamo Virginis mundo monstratur. In villis commoratur, quando gentes per fidem visitat, quam recipientibus largitur. Manè ad vineas surgit; quia post resurrectionem suam in gloria Patris sedens, Ecclesias quas constituit, etiam defendit. Si floruit vinea conspicit; quia omnem profectum Ecclesiæ districto examine perpendit. Videt si flores fructus parturiunt; quia perspicit ad quem profectum teneri quique & imperfecti excrescunt. Videt etiam si floruerunt mala punica; quia perfectos quosque respicit, & quid utilitatis in proximis habeant, quasi in floribus fructum arborum cognoscit, de quibus bene sequitur: [*Ibi dabo tibi ubera mea.*] In malis punicis dat sponso sponsa ubera; quia in perfectis vivit charitas gemina, ex qua dum infirma membra in Ecclesia nutriunt, quasi Christum lactant, quem in minimis suis esse præsentem cognoscunt. De quibus bene subditur:

Mat. 19. c. & 22. d

Mat. ib. c

XVII. *Mandragoræ dederunt odorem suum in portis nostris.*

Quid per mandragoras, herbam scilicet medicinalem & odoriferam, nisi virtus perfectorum intelligitur? Per quam perfecti quique dum imperfectorum infirmitatibus medentur, in fide quam prædicant, id est, in portis Ecclesiæ veri medici esse comprobantur. Qui dum exempla bonorum operum circumquaque per sanctam famam tribuunt, quasi odorem quo ægroti sanentur, aspergunt. Sequitur:

XVIII. *Omnia poma, nova et vetera, dilecte mi, servavi tibi.*

Hic per poma, sensus scripturarum sanctarum intelliguntur: quæ dum ex patribus sanctis ad nos usque perveniunt, & creduntur, quasi ex arboribus poma exurgunt, quibus animæ delectantur. Omnia ergo poma, nova & vetera dilecto suo sponsa servat; quia sic novum Testamentum Ecclesia catholica recipit, ut vetus non abjiciat: sic vetus veneratur, ut novum semper in ipsis sacrificiis carnalibus per spiritum intelligat, in novo scilicet Christum venisse congaudens, in veteri autem semper venturum expectans, & dicens:

CAPUT VIII.

I. *Quis mihi det te fratrem meum sugentem ubera matris meæ, ut inveniam te solum foris, & deosculer, & jam me nemo despiciat?*

IN veteri lege Ecclesia posita Christum exoptabat, & expectabat, & in secreto Patris manentem, foras venire per carnem ad humanos oculos non mediocriter cupiebat. Unde & David desiderans dicebat: *Exurge, & ne repellas in finem.* Et alibi: *Inclina cælos tuos, & descende.* Et Isaias valde cupiens eum videre, dicebat: *Vtinam disrumperes cælos, & descenderes.* Vult ergo sponsum foris sponsa invenire, & deosculari: quia concupiscit sub lege posita ut per carnem appareat; ut ei per amorem serviat, cui priùs non acceptâ gratiâ, plus timore quàm amore serviebat. Post cujus osculum jam à nemine despicitur: quia postquam Christus venit, & fidelibus suis spiritum libertatis infudit, ab ipsis etiam Angelis Ecclesia honoratur. Hinc est quòd Josue Angelum adoravit; Joanni verò volenti se adorare dixit: *Vide ne feceris, conservus tuus sum, & unus fratrum tuorum habentium testimonium Iesu.* Sed quia venientem Ecclesia susceipit, synagoga repulit, quæ iterum eum in fine mundi susciipiet & amabit, ideo subsequitur Ecclesia, & dicit:

II. *Apprehendam te, et ducam in domum matris meæ, et in cubiculum genitricis meæ. Ibi me docebis, et dabo tibi poculum ex vino conditum, et mustum malorum granatorum meorum.*

Apprehensum in domum matris suæ ducit, quia synagogæ in fine mundi Christum, in quem credit, prædicabit: dumque per prædicationem Ecclesiæ susceptus fuerit, ibi Ecclesiam docebit: quia se doceri gaudebit, quando synagogam jam idem corpus factam erudiri secum videbit. Poculum ex vino conditum Ecclesia dabit, quia ipsi synagogæ novum Testamentum cum veteri prædicabit: & quasi vino poculum condiet, quia dulcedinem Evangelij testimoniis legis, quæ aspera est, ut robustiùs teneatur, cinget. Mustum verò malorum granatorum suorum tribuet, quia fortium virorum qui unitatem Ecclesiæ etiam in martyrio tenuerunt, exempla apponet, ut ad eorum similitudinem synagoga inardescat, & antichristi persecutionibus, Martyrum præcedentium exemplis roborata non succumbat. Cùm enim fortium pugnatorum victorias audierit, ad eorum imitationem pugnam subire non dubitabit. Quod apertè manifestat cùm subjungit:

III. *Læva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me.*

Læva Christi vita præsens, dextera verò vita beata habetur. Caput autem nostrum spiritualiter mens esse perhibetur. Dicit ergo synagoga prædicationibus Ecclesiæ jam conversa, exemplis roborata, imitatione sublevata: [*Læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.*] Acsi diceret: Quoniam nunc tandem Christi fidem teneo, ejus ineffabilem gratiam experior concupiscibilem, & quam desiderare nesciebam dulcedinem sentio: jam terrena omnia postpono, etiam ipsam vitam carnis pro ejus amore contemno, & ad ejus beatitudinem videndam totis desideriis anhelo. Hoc quippe quod rem aliquam amplectitur, ipsam quam amplectitur rem, ex omni parte intra se habere non ignoratur. Læva ergo sub capite est, & dextera amplexatur, quando sancta anima menti ea quæ videt supponit, & ea quæ non videt, omni conatu & universis suis cogitationibus appetit. Sunt quippe modò nonnulli, qui tanto desiderio cælestia sectantur, ut omnia visibilia pro nihilo reputent; mentem suam cælestibus studiis sine intermissione occupent; ut nihil aliud agere libeat; quidquid extra spiritalem actionem est, animus fastidiat, hanc solam diligat, cetera contemnat, nisi fortè ea isti necessaria esse cognoscat. Isti verò sub capite lævam habent, qui mente erecta ad beatitudinem Christi currentes, vitam præsentem sub se vident. Et dextera Christi eos amplexatur; quia ex omni parte eos dilectio cælestis intra se retinens tuetur. Hujusmodi quippe viri sancto otio delectantur, in quo vitæ beatæ delectatione concupiscibiliter per contemplationem perfruuntur. In qua contemplatione oculum cordis mundant, ut Deum adhuc etiam in hac carne positi, quantum humanæ infirmitati datum est, videant, cujus visione se illuminent, suavitate reficiant. Isti illam beatitudinem jam aliquantulum experiuntur, de qua in Evangelio Veritatis voce dicitur: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Quod enim futurum est, jam in eis incipit compleri: quia etsi in hoc mundo adhuc in carne vivunt, jam tamen per hoc quod maius est in eis, extra carnem sunt. In his impletur quod per Psalmistam divina voce præcipitur: *Vacate & videte, quoniam ego sum Deus.* Hi enim quò sine mundi strepitu vivunt, eò mentem in Dei visionem per desiderium & contemplationem figunt. Et quoniam tales multi ex synagoga in fine mundi, ut credimus, per * conversationem erunt, bene ad hujusmodi dictum intelligitur: [*Læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.*] De quibus & pro quibus sponsus loquitur consequenter:

IV. *Adjuro vos filiæ Hierusalem, ne suscitetis neque evigilare faciatis dilectam, donec ipsa velit.*

Sed quia jam illud superiùs exposuimus, iterum exponere recusamus. Sed de eadem synagoga jam facta Ecclesia, filiæ Hierusalem admirantes interrogant & dicunt:

V. *Quæ est ista quæ ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum?*

Sancta Ecclesia, vel quælibet sancta anima, de deserto ascendit, quia in exilio hujus peregrinationis posita, ad cælestia gaudia mente & cogitationibus tendit. Unde & Paulus dicebat: *Nostra conversatio in cælis est.* Deliciis affluit, quia sanctæ scripturæ meditationibus intendens, cælesti pabulo assiduè mentem pascit. Super dilectum innititur, quia in soliis Christi auxilio confidens, eo largiente ab exilio ad patriam transfertur. Ipsa quippe Veritas omnibus fidelibus ait: *Sine me nihil potestis facere.* Unde verò acceperit, ut ab infimis ad superiora, à deserto ad regnum ascendere possit, manifestat dilectus cùm subdit:

VI. *Sub arbore malo suscitavi te: ibi corrupta est mater tua, ibi violata est genitrix tua.*

Quid per arborem malum, nisi sancta crux desi-

gnatur ? quæ malum illud sustinuit, de quo eadem sponsa in superioribus dicit : *Sicut malus inter ligna*
Cant. 2. a *silvarum, sic dilectus meus inter filios.* Sed sponsam suam Christus sub arbore malo suscitavit, quia in cruce positus, subditam sibi Ecclesiam ad vitam vocavit ; ut à somno mortis resurgeret, & cum illo se crucifigens, ad novam resurrectionem properaret.
Eph. 5 c Unde & Apostolus cuivis animæ mortuæ dicit : *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.* Et quibusdam qui jam surrexerant, alibi
Col. 3. a dicit : *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite.* Sed quia infidelitas synagogæ Christum crucifixit, ideo sequitur : [*Ibi corrupta est mater tua.*] Sub arbore malo mater Ecclesiæ corrupta esse dicitur, quia quando Salvatorem suum in ligno fixit, nefando scelere se corrupit. Cujus sceleris magnitudinem inculcat, cùm idem replicat, dicens : [*Ibi* B *violata est genitrix tua.*] Sed quoniam ad hoc cæcitas in Israël facta est, ut plenitudo Gentium intraret,
Rom. 11. c ideo intranti Ecclesiæ dicitur :

VII. *Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum super brachium tuum.*

In corde sunt cogitationes, & in brachio operationes. Super cor ergo & super brachium sponsæ, dilectus ut signaculum ponitur ; quia in sancta anima quantùm ab ea diligatur, & voluntate & actione designatur. Signum quippe sancta mens interiùs & exteriùs Christum portat ; quia dum in ejus meditationibus assiduè laborat, in exteriori actione eum imitari non cessat, quò ejus dilecta esse dubitari non debeat. De quo signo ipse sponsus discipulis suis aie- C
Joan. 13. d bat : *In hoc cognoscent omnes quia veremei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* De qua dilectione mox subditur :

VIII. *Quia fortis est ut mors dilectio : dura sicut infernus æmulatio : lampades ejus lampades ignis atque flammarum.*

Bene proculdubio fortis ut mors dilectio esse perhibetur : quia dum per dilectionem à vitiis mortificamur, quod mors agit in sensibus corporis, hoc agit dilectio in cupiditatibus mentis. Sunt enim nonnulli qui sic diligunt Deum, ut omnia visibilia negligant, & dum mente in æterna tendunt, ad omnia temporalia pæne insensibiles fiunt. In his nimirum D
ut mors dilectio fortis existit, quia sicut mors exteriores corporis sensus ab omni proprio & naturali appetitu interficit, sic dilectio in talibus viris omnia terrena desideria contemnere mentem aliàs intentam compellit. Hujusmodi mortuis & vivis dicebat
Col. 3. a Apostolus : *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Hi proculdubio vitam suam cum Christo abscondunt ; quia dum omnia quæ videmus, postponunt, in his quæ non videmus, in beatitudine scilicet Christi, veraciter & secretè vivunt. Quia enim falsam vitam despiciunt, quæ visibiliter apparet, in vera vita se abscondunt, quæ non nisi invisibilibus oculis se manifestat. Potest tamen intelligi, ut hoc de seipso Christus dicat, inquiens : [*Pone me ut signaculum super cor tuum, ut signaculum* E
super brachium tuum : quia fortis est ut mors dilectio.] Ac si diceret : Dignum est, ut in mente & actione signum dilectionis meæ meipsum tecum feras, quia in fortitudine dilectionis tuæ mortem subij, ut tu quæ mortua in infidelitate eras, mecum resurgens, in fidei novitate spiritaliter vivas. Sed quia in cruce suspensus nequaquam fuisset, nisi ad magnam invidiam cor synagogæ exarsisset, ideo subditur : [*Dura ut*
1. Cor. 12. d *infernus æmulatio.*] Æmulatio quippe & in bonum & in malum accipitur. In bonum enim accipitur, sicut per Apostolum dicitur : *Æmulamini charismata*
1. Reg. 28. e *meliora.* In malum autem assumitur, ubi per Samuelem Saüli dicitur : *Auferetur à te regnum, & dabitur æmulo tuo.* Æmulus quippe ejus David dicitur, cui Saül invidere non ignoratur. Dura est ergo ut infernus æmulatio ; quia dum synagoga Christum ad inferos posse transmittere se putavit, ei usque ad mortem corde immisericordi invidit. Ut infernus æmulatio dura extitit ; quia sicut infernus sine misericordia quos tenet cruciat, sic Judaïca plebs Christum apprehendens sine respectu pietatis ad mortem trahebat. De qua bene subditur : [*Lampades ejus, lampades ignis atque flammarum.*] Sicut enim ignis quæ incendit, consumit, sic Judæos ab omni fidei virtute invidia sua destruxit : de quibus bene alibi dicitur : *Et nunc ignis adversarios consumit.* Ac si diceretur : Antequam ad æternum ignem veniant, in præsenti consumuntur, quia in se ipsi ignem invidiæ portant, qui sine portantis combustione non portatur. Hic ignis invidiæ flammas protulit, quando per exempla in quibus accensus est, etiam in Gentilibus usque ad Christianorum martyria per mundum universum excrevit. Sed quia hinc ignis invidiæ, hinc ignis charitatis se extulit, ideo subditur :

Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam. IX.

Charitate quippe Martyres sancti vivaciter ardebant, quia in Dei & proximi dilectione mirabiliter flagrabant. Hanc charitatem aquæ multæ extinguere non poterant ; quia quantæcumque tribulationes eis fierent, ad odium eos transmutare non valebant. Hoc nimirum esset charitatem extinguere, si in tribulationibus quas ingerebant, ad Dei aut proximi odium eos humiliare potuissent. Sed cùm aquæ dictæ sint, quid rursum per flumina, nisi aquarum ipsarum incrementa & vivacitas intelligitur ? Flumina quippe vivas aquas solere dici cognoscimus. Flumina ergo maximas tribulationes accipimus ; quæ dum per totum orbem super Martyres ebullierunt, ad extinguendum charitatis ignem grandi impetu confluxerunt. Sed quia inter flumina adeo charitatis vigor vixit, ut potius flumina consumeret, quàm se ab illis extingui permitteret, ideo multi etiam persecutorum ad eamdem charitatem se convertebant, ita ut dimitterent quidquid in mundo possidebant, & seipsos morti darent, quam priùs patientibus crudeliter inferebant. Unde & subditur :

Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam. X.

Cùm terrenæ substantiæ cupiditate Deus non diligitur, quia terrenus amor oculum cordis sordidat, ne divina claritas videatur. Contra quod in Evangelio dicitur : *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum* Mat. 5. a *videbunt.* Et Joannes Apostolus ait : *Si quis diligit* 1. Joan. *mundum, non est charitas Patris in eo.* Nec mirum : 2. b quomodo enim eum diligere potest, quem nescit ? Aut quomodo eum scit, ad quem sciendum oculum cordis claudit ? Sed homo omnem substantiam domus suę pro dilectione tribuit, quando quidquid in mundo possidet, pro Christo distribuit ; ut abjiciens quod impedit, Deum diligat, & terso pulvere sollicitudinum, oculos aperiat ut Deum videat. Et cùm omnem substantiam dederit, quasi nihil eam despicit : quia postquam oculum tersit, & Deum conspexit, in illius visione quidquid possederat, nihil pendit. Hoc Apostoli fecerunt, qui non solùm possessa, sed etiam cupita, ut Christum sequerentur, dimiserunt. Quibus ipse Christus, pro quo omnia dimiserant, dicebat : *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt* Luc. 17. c *vobis, dicite : Servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus.* Sed quoniam abjectâ terrenâ substantiâ non statim ad perfectionem ascenditur, quia rebus exterioribus abnegatis, restat etiam labor, ut

idem ipse homo à semetipso abnegetur, quatenus gradatim proficiat, & quandoque perfectus non solùm se, sed & alios secum ad vitam trahat, ideo de nova & tenera adhuc Ecclesia, vel unaquaque anima consequenter dicitur:

XI. *Soror nostra parvula est, & ubera non habet.*

Sororem Christus Ecclesiam vocat, quia de ipsis Mat.28. b Apostolis dicebat: *Ite, dicite fratribus meis.* Soror autem parvula, ubera non habebat, quando in solis Apostolis Ecclesia erat, in quibus seipsam, vel alios nutrire lacte prædicationis non poterat. Quid enim Mat.26. g Petrus aliis prædicaret, cùm seipsum discipulum Ioan.20. e Christi in unius ancillæ voce detestando & jurando negaret? Prima ergo Ecclesia ubera non habebat, Act. 1. c quia post resurrectionem in una domo inclusa, inter persecutores suos non dico prædicare, sed & videri timebat. Consequenter ergo dicitur:

XII. *Quid faciemus sorori nostræ in die quando alloquenda est?*

Allocutus est Christus sororem suam, quando Act 2. a. b Spiritum sanctum super Apostolos misit, & eis in interioribus loquens, illos omnes mundi loquelas multiplici distributione docuit. Sed à quibus hoc quærere intelligendus est qui omnia novit, nisi à sanctis patribus antiquis, quos ad quærendum Spiritu sancto instigavit? Quibus eodem Spiritu quo in quæstionem eos induxit, respondet protinus convenienter & ait:

XIII. *Si murus est, ædificemus super eum propugnacula argentea.*

Dato Spiritu sancto murus sancta Ecclesia efficitur, quia quæ priùs timida erat, instruente eamdem Spiritu omnipotente, ad resistendum adversariis impenetrabiliter roboratur. Quod manifestat idem Petrus sub ancilla timidus, mox contra principes rigi- Act.5. f dus, quibus dicebat: *Obedire oportet Deo magis* Act.4. d *quàm hominibus.* Et iterum: *Si justum est vos potius audire quàm Deum, judicate: nos enim non possumus quæ vidimus & audivimus, non loqui.* Et de Act.5. g ceteris discipulis scriptum est: *Ibant discipuli gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati.* Ecce qualis murus facta est Ecclesia, quæ modò tenerrima, nec pedem cujuslibet gradientis sine sui læsione gerit, modò vero accepto mirabili artifice Spiritu sancto, universi exercitus assultus illæsa contemnit. Super quam propugnacula ædificantur, quia ut non tantummodo se defendat, sed ut & impugnantes resistendo prosternat, miracula ei facere conceditur, quæ cùm hostes viderint, ab ejus aggressione jacula timentes terreantur. Quæ propugnacula bene argentea esse perhibentur, quia ipsa miracula cum verbi prædicatione donantur. Et quia argentum valde sonorum est metallum, argentea propugnacula existunt, quia per miracula factum est, ut eorum verba per universum mundum convalescerent, & fidei prædicationem inflexibiliter circumquaque diffunderent: quod ma- Ps.18. a nifestat Psalmista, dicens: *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Sequitur.

XIV. *Si ostium est, compingamus illud tabulis cedrinis.*

Ostium etiam bene esse Ecclesiam dicimus, quam ab ipso Christo potestatem aperiendi & claudendi accepisse scimus. Ostium proculdubio in suis prædicatoribus existit, quia per eos aditus ad vitam se nobis aperit. Unde & ipsi primo pastori Ecclesiæ dicitur: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis.* Vel ostium in ipso capite suo existit, quia ipse de se veraciter dicit: *Ego* Io. 10. a *sum ostium.* Ostium verò tabulis cedrinis compingitur, quia sancta Ecclesia fidem prædicans, multitudinibus populorum decoratur: & dum populi variis virtutibus asperguntur, ut videlicet alius de rebus quas possidet, indigentibus necessaria tribuat: alius omnia abjiciens, etiam à legitimo connubio se abstineat: alius verò tantùm proficiat, ut aliorum etiam prædicator fiat: tamquam pictura multis coloribus, sic Ecclesia multis distinctionibus honestatur, quæ sancto Spiritu convalescens hilariter respondet, dicens:

XV. *Ego murus, & ubera mea sicut turris, ex quo facta sum coram eo quasi pacem reperiens.*

Ubera sua sicut turrim habuit, ex quo pacem coram sponso reperit; quia postquam sub ipso spiritum pacis accepit, prædicatores contemplatione altos, & robore inflexibiles nutrivit. Sed quid est quòd non ait pacem, sed quasi pacem reperiens: nisi quia dum in hoc mundo sumus, à peccatis omnimodis non desistimus, & quamdiu cum peccato vivimus, pacem perfectam cum illo qui sine peccato in carne vixit, non habemus? Sed quoniam tantillam pacem quam habemus, per ipsum mediatorem Dei & hominum tenemus, ideo subditur:

XVI. *Vinea fuit pacifico, in ea quæ habet populos: tradidit eam custodibus: vir affert pro fructu ejus mille argenteos.*

Ipse verò pacificus noster esse dicitur, quia per ipsum Deo omne genus humanum reconciliatum est. Huic pacifico vinea fuit; quia in labore præceptorum carnalium synagogam plantavit, de qua dicitur: *Vinea Domini sabaoth domus Israel est.* Quæ vinea in ea quæ habet populos extitit; quia in lege posita est, quæ multos populos ad se collegit. De quibus populis dicitur: *Populi meditati sunt inania.* Hanc vineam custodibus tradidit; quia synagogam Moysi & ceteris patribus custodiendam subjecit. De qua bene subditur: [*Vir affert pro fructu ejus mille argenteos.*] Hæc vinea fructum protulit, quia ex synagoga botrus ille magnus qui de terra promissionis allatus est, Christus videlicet Jesus, per humanitatem processit. De quo fructu Pater ad David ait: *De* Ps. 131. c *fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Unde & Rom.9.a Apostolus scribit: *Quorum patres sunt, & ex quibus Christus.* Per argenteos verò in hoc loco omnem terrenam substantiam intelligimus, de qua Petrus eleemosynam petenti claudo dicebat: *Argentum &* Act. 3. d *aurum non est mihi.* Pro fructu ergo vineæ vir mille argenteos affert; quia quisquis viriliter in fide quam suscepit, se habet, libenti mente & perfectè omnia terrena dimittit, ut Christum veraciter habeat. Millenarius enim perfectus est numerus, ideo per eum perfectio rei cujuslibet demonstratur, Hos argenteos in primitiva Ecclesia illi ferebant, de quibus in Actibus Apostolorum scriptum est: *Quotquot autem* Act. 4. e *possessores agrorum aut domorum erant, vendebant, & afferentes ponebant ad pedes Apostolorum pretia eorum quæ vendebant.* Isti congregati aliam vineam, videlicet sanctam Ecclesiam, ex seipsis construxerunt, & ut boni agricolæ, sanguine suo propagaverunt, & prædicationibus usque ad fines terræ dilataverunt; ut jam mundum pene universum impleat, & fructum gratum locata agricolis, suis temporibus reddat. Unde in Evangelio dicitur: *Malos malè* Mat.21. b *perdet, & vineam suam locabit aliis agricolis, qui* d

reddant ei fructum temporibus suis. De qua vinea A jam bonis locata ipse Pacificus dicit:

XVII. *Vinea mea coram me est.*

Coram ipso vinea sua existit, quia perditis malis agricolis, sanctam Ecclesiam per bonos doctores respectu benigno erudit. Cui dicit;

XVIII *Mille tui pacifici, & ducenti iis qui custodiunt fructus ejus.*

Qui sunt isti pacifici qui mille dicuntur esse & ducenti, nisi illi superiores argentei, quos dum perfectè dimittimus, pacem per eorum distributionem cum sanctis nobisipsis acquirimus? Unde & in Evangelio Dominus præcipit: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis: ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Sed quid per ducentos intelligimus, nisi duplicem retributionem quam acquirimus, dum in hoc mundo perfectè pro Christo omnia terrena contemnimus? Mille ergo & ducenti Ecclesiæ argentei existunt, quia dum fideles quique omnia quæ possident, ex toto relinquunt, & pacem sibi cum sanctis faciunt, & præsentis vitæ remunerationem cum cælesti percipiunt. Et hoc est quod Dominus in Evangelio ait: *Amen amen dico vobis, nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter me & propter Evangelium, qui non accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros, cum persecutionibus: & in sæculo futuro vitam æternam.* Sed quibus ista remuneratio sic duplicatur, nisi his qui custodiunt fructus ejus? Qui sunt autem qui fructus vineæ custodiunt, nisi illi qui in sancto opere quod incœperunt, perseverantes existunt? Opus enim quod sancto desiderio incipitur, si constantia mentis usque ad finem non tenetur, sine fructu habetur: quia immaturè ab hoc unde processerat, vacuatur. Ideoque Dominus in Evangelio ait: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Sequitur sponsus, & dicit:

Luc. 16. c

Mat. 10. d

Ibid. c

XIX. *Quæ habitas in hortis, amici auscultant te: fac me audire vocem tuam.*

Sponsa in hortis habitat, quia sancta Ecclesia, vel quælibet sancta anima in fructificatione virtutum mentem versat. Cujus vocem sponsus audire desiderat, qui in hoc summopere Christo placet, ut perfectus quilibet vir infirmos quosque verbo sanctæ prædicationis admoneat. Amici enim auscultant, quia fideles in Ecclesia, ut amicus sponsi loquatur, pio desiderio expectant. Et notandum quòd amicus est qui auscultat; quia qui Deum mente integra diligit, prædicantem quem diligit, libenter audit. Unde in Evangelio dicitur: *Qui est ex Deo, verba Dei audit.* Sed quia dum Ecclesia veritatem prædicat, multi non intelligunt, multi quod percipiunt, pravo intellectu subvertunt: ideo admonenti ut prædicet, respondet sponsa, & dicit:

Mar. 10. c

B

Fuge dilecte mi, & assimilare capreæ hinnuloque cervorum super montes aromatum. XX.

Dilectus fugit, quia à reprobis cordibus se, ne intelligatur, abscondit. Dum enim reprobæ mentes ad audienda vel legenda verba Dei, perversa intentione accedunt, digno judicio veritatem non inveniunt, quam indigno appetitu requirunt. Unde & ipsa Dei sapientia dicit: *Quærent me mali, & non invenient.* Sed fugiens reprobos dilectus, montes aromatum petit: quia perversos dimittens, sanctas animas visitare non desinit, quæ & per contemplationem excelsæ fiunt, & per confectiones virtutum odorifera unguenta secum ferunt. Super hos montes dilectus capreæ & hinnulo cervorum assimilatur; quia in cordibus sanctorum virorum manifestatur, quam pia charitate humanitatem pro nobis assumpsit. Qui dum ex patribus antiquis natus fuit, quasi ex cervis hinnulus, sicut dictum est superiùs, venit. Qui dum esset dives, pauperem se, ut nos ditaremur, fecit; & dum esset super omnia excelsus, humilitatem nostram ineffabili dignatione suscepit. Cui immensas gratias quoadusque vivimus reddamus: cui pro nobis in mortem tradito, & resurgenti in immortalitatem, nosipsos, & spiritum, & corpus debemus: Qui vivit & regnat cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti Deus, per infinita sæcula sæculorum. Amen.

Joan. 8. f

Sup. c. 2. circa med.

2. Cor. 8. b

Expositionis S. Gregorij Papæ super Cantica Canticorum finis.

SANCTI

S. PATERII
LIBER
DE EXPOSITIONE
VETERIS AC NOVI TESTAMENTI,
DE DIVERSIS LIBRIS S. GREGORII PAPÆ CONCINNATUS.

PROOEMIUM.

DUM beatissimi, atque Apostolici Gregorij, Pontificis nostri, vestri quoque, addam nutritoris, dicta sæpius lectione percurrerem, avidiusque mihi eis assiduum esse ipsa luculentissima verborum ejus satisfactio suaderet: quiddam in eis reperi sine comparatione potissimum. Dum igitur unius sancti viri, hoc est beati Job historiam obstrusis mysteriorum opacitatibus tectam, sub triplici, id est typica, morali, atque historica studuit expositione discutere, ac repulso ignorantiæ nubilo, in aperto cunctis luce clariùs serena patefactione monstrare: penè totam veteris, ac novi testamenti seriem rerum explanandarum necessitate est coactus exponere. Ubi enim occultæ nimis rei dilucidandæ necessitas imminebat, ne aut obscurum quid apud audientium animos remaneret, aut ipse non liquidissima satisfactione obscuritatis, interna ad lucem videretur ejicere: non solùm disertissimis verborum assertionibus, quod clausum erat, aperuit, sed ita à se prolati quoque testimonij non intellecta, si inesset forsitan obscuritas rei explanandæ, augeret potiùs, quàm auferret caliginem, id testimonium studuit addita expositionis explanatione disserere. In quibusdam namque locis in expositione etiam testimonij, non solùm verborum satisfactionem sibi posse sufficere judicavit, nisi alterius iterum deducti ad medium testimonij evidenti interpretatione, latiùs edoceret. Actumque est, ut hac occasione, sicut præfatus sum, veteris testamenti tota penè series occulta patesceret: quæ divini nutus adspiratione reserata, famis nostræ esuriem superni pabuli copia satiaret. Hujus ergo rei ardenti nimis desiderio provocatus, quædam de eisdem testimoniis cœperam sub quadam brevitate decerpere, aliqua verò negligendo transire. Quod dum fieret, sicut conscientia mea mihi testis est, me nolente, atque hoc cautiùs providente, ne à quoquam aliquo modo noscereturr, per quosdam ad ejusdem Apostolici notitiam Pontificis nostri usque pervenit. Qui me verbis mox, quibus Beatitudo vestra novit, suasoriis, atque ad superna trahentibus, hortando cœpit accendere, quatenus hoc quod neglectè cœperam, explere studiosiùs debuissem: ita ut & opus, & librum in quo testimonium positum legeretur, vel ex qua re ortum esset, in tituli ejus prænotatione designarem. Cujus rei pondus, mearumque virium impossibilitatem pensans, in ancipiti deprehensus, sicut nauta gravi fluctuum procella turbatus, ad orationum ejus portum, pavens, fateor, fidensque confugi: sciens impossibile non fore, quod à tanto mihi præsule, ut res ad multorum ædificationem profutura fieret, juberetur. Moxque hoc imperantis suffragio provocatus adsumens, quo valui studio, veteris, ac novi testamenti in unum testimonia congesta collegi. Et jam non solùm de beati Job expositione, sed nec de aliis ejus opusculis quidquam curavi, sicut priùs facere cœperam, neglectum relinquere. Quæ dum dispersè sicut quippe reperta fuerant, in schedis suis relata transcurrerem, visum mihi est, licet esset laboris immodici, ut uniuscujusque rei testimonia, juxta quod in suis ex ordine sunt sita codicibus, per libros suos ordinando componerem. Quatenus studiosi lectoris desiderium, ad dilucidandam sibi quam velit obscuritatem, invento libri titulo quem requirere nihil moræ, vel ad parum, aliquo modo prepediret. Hoc autem lectorem hujus operis præ omnibus nosse commoneo, ut quia quædam testimonia diversis locis sita reperi, & in quibusdam etiam historica expositione perducta, quæ prædictis modis exposita comperi, ita & seorsum sequentia siquidem invicem translata composui: in quibusdam verò locis, quia ita satisfactionis norma poscebat, hoc idem de eodem testimonio retexui, quod dudum explanâsse relegitur. Alicubi autem quædam quæ de eo minùs pridem dixerat, item repetita addens verba supplevi. Quod ego de jam dictis excerpens, idem testimonium ubi popposcit locus inserendum aptavi, quia res non erant, quæ separatim poni utiliter possent, dum ex præcedentibus, quæ dicta

fuerant, subsequentibusque penderent, si propter novitatem parvæ rei, rursum dicta ponerentur, facerent etiam repetita fastidium proculdubio. Ne ergo expositionis, unde hæc excerpta sint, recurrens ordinem, plus in quibusdam hujus operis locis aliquid, quàm in textu libri est positum minusve reperias, causæ fecit ratio, quam præmisi. Perpendens autem, quòd si utriusque testamenti in unum vellem testimonia redacta colligere, & voluminis normam excederet, & legentis desiderium impediret, in tribus hoc voluminibus Domino est cooperante dispositum: ut duo veteris, tertium novi dicta continerent. Quę Beatitudini vestræ, non temeritatis ausu, sed amore vestri provocatus studij, quod in inquisitione divini olim fervet eloquij, sciens maximè in dictis prędicti Pontificis nostri quanta noscendi vestræ sit aviditas mentis, ex multis voluminibus pauca componens, studui destinare, humili obsecrans prece, qua valeo, ut dum vobis, vel quisquis legerit, in hoc opere laboris mei cura placuerit, pro me ad Dominum intercessores esse dignentur: quatenus hoc pondere corruptionis exuto, à meorum absolutus inveniri merear vinculis peccatorum.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI GENESEOS.

1 *De creato cælo, quod postmodum vocavit firmamentum.*
2 *Item unde suprà.*
3 *Facta est lux, & paulò pòst: factum est vespere.*
4 *Protulit terra herbam virentem, & afferentem semen juxta genus suum.*
5 *Item unde suprà.*
6 *Item unde suprà.*
7 *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.*
8 *Requievit Deus die septimo.*
9 *Item unde suprà.*
10 *Istæ sunt generationes cæli, & terræ quando creata sunt.*
11 *Quòd quatuor fluminibus de paradiso egredientibus terra rigatur.*
12 *Tulit Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret illum.*
13 *Quòd ex latere Adam dormientis Eva processit.*
14 *Cur præcepit vobis Dominus Deus, ut non comederetis de omni ligno paradisi?*
15 *In quacunque die comedetis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij.*
16 *Item unde suprà.*
17 *Vidit mulier quòd bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile.*
18 *De consensu Adæ in acceptione pomi.*
19 *Quòd Adam post peccatum inobedientiæ pudenda contexit.*
20 *Cùm audisset Adam vocem Domini Dei ambulantis in paradiso ad auram post meridiem.*
21 *Vocavit Adam, & dixit, ubi es?*
22 *Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno: & comedi.*
23 *Item unde suprà.*
24 *Pectore, & ventre repes.*
25 *Inimicitias ponam inter te, & mulierem.*
26 *Maledicta terra in opere tuo.*
27 *Terra es, & in terram ibis.*
28 *Collocavit ante paradisum veluti Cherubim, & flammeum gladium atque versatilem.*
29 *Respexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus: ad Caïn autem, et ad munera ejus non respexit.*
30 *In foribus peccatum tuum aderit.*
31 *Si rectè offeras, rectè autem non dividas, peccasti.*
32 *Quòd Caïn primum filium Enoch vocat, atque ex ejus nomine civitatem, quam condidit, appellat.*
33 *Item unde suprà.*
34 *Videns Deus, quòd multa malitia hominum esset in terra, pœnituit eum quòd hominem fecisset.*
35 *De arca diluvij quòd ampla in inferioribus, angusta in superioribus fuit.*
36 *Item unde suprà.*
37 *Sensus, et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.*
38 *Crescite, et multiplicamini, et replete terram.*
39 *Arcum meum ponam in nubibus.*
40 *De Noë ebrietate.*
41 *Maledictus Chanaam puer, servus erit fratrum suorum.*
42 *Venite descendamus, & confundamus ibi linguas eorum.*
43 *De Abraham quòd cùm ad occasum solis sacrificium offerret, insistentes aves expellit.*
44 *Quòd Abraham tribus visis Angelis extra ostium occurrit, Sara verò post ostium substitit.*
45 *De tribus viris Sodomam pergentibus.*
46 *Clamor Sodomorum, & Gomorreorum multiplicatus est.*
47 *Loquar ad Dominum meum cùm sim pulvis & cinis.*
48 *Vim faciebant Loth vehementissimè.*
49 *Loth ardentem Sodomam fugiens, sed tantùm Segor veniens, nequaquam mox montana conscendit.*
50 *Dominus pluit super Sodomam sulfur & ignem.*

51 *De Abrahæ conjuge in ſepulcro duplici ſepulta.*
52 *Puer ad Rebeccam in Iſaac conjugio mittitur.*
53 *Pone manum tuam ſubter fœmur meum, ut adjurem te per Deum cæli.*
54 *Deprecatus eſt Iſaac Dominum pro uxore ſua, eo quod eßet ſterilis, qui exaudivit eum.*
55 *Factus eſt Eſaü vir gnarus venandi, & agricola.*
56 *De Eſaü quòd ob lenticulam vendidit primogenita.*
57 *De Iſaac qui apud alienigenam gentem puteos fodit.*
58 *Item unde ſuprà.*
59 *De benedictionibus Iacob, & Eſaü.*
60 *De Iſaac quòd caligantibus oculis filium neſciens benedicit.*
61 *Egreſſus Iacob de Berſabee pergebat Haram.*
62 *Item unde ſuprà.*
63 *De Lia, & Rachel.*
64 *De virgis Iacob in canalibus poſitis.*
65 *De Laban, qui perſequens cum furore Iacob, ſua apud eum idola requirit.*
66 *De luctatione Iacob cum Angelo.*
67 *Item unde ſuprà.*
68 *Vidi Dominum facie ad faciem, et ſalva facta eſt anima mea.*
69 *Egreſſa eſt Dina ut videret mulieres regionis illius.*
70 *De talari tunica Ioſeph.*
71 *Ecce ſomniator noſter venit, venite occidamus eum.*
72 *Ecce Dominus meus, mihi omnibus traditis, ignorat quod habet in domo ſua.*
73 *De Ioſeph, qui relicto in manu dominæ pallio, fugit.*
74 *Intravit Iacob in Aegyptum cum animabus.*
75 *Quòd Aegyptij propter urgentem famem ſeſe Pharaoni in famulos vendiderunt.*
76 *Iſachar aſinus fortis accubans inter terminos.*
77 *Fiet Dan coluber in via, ceraſtes in ſemita.*
78 *Item unde ſuprà.*
79 *Benjamin lupus rapax manè comedit prædam, et veſpere dividet ſpolia.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER LIBROS GENESIS, EXODI, Levitici, Numeri, Deuteronomij, Judicum ac Regum, & ſuper Pſalmos.

CAPUT I.

De creato cælo, quod poſtmodum vocavit firmamentum. Gen. 1. a

In expoſitione beati Iob l. 27. c. 24.

VIRTUTES Angelicæ, quæ in divino amore fixæ perſtitêre, lapſis ſuperbientibus angelis, hoc in munere retributionis accepêre: ut nulla jam rubigine ſurripientis culpæ mordeantur, ut in contemplatione conditoris ſine felicitatis fine permaneant, & in hoc quod ſunt conditæ, æterna ſtabilitate perſubſiſtant. Quod bene apud Moyſem ipſa de mundi origine hiſtoriæ verba teſtantur, cùm & priùs factum B cælum dicitur, & hoc idem poſtmodum firmamentum vocatur: quia videlicet natura angelica, & priùs ſubtilis eſt in ſuperioribus condita, & pòſt, ne umquam potuiſſet cadere, mirabiliùs confirmata.

CAPUT II.

Item unde ſupra.

In comment. Ezechielis.

TAles creati ſunt angeli, ut ſi vellent, in beatitudinis luce perſiſterent, ſi autem nollent, etiam labi potuiſſent. Unde & Satan cum ſequacibus legionibus cecidit: ſed poſt ejus lapſum ita C confirmati ſunt angeli qui perſtitêre, ut cadere omnino non poſſent. Quod bene in ipſo exordio Geneſeos libri ex hiſtorica deſcriptione ſignatum eſt: quia creavit Deus cælum, & terram, quos poſtmodum vocavit firmamentum. Cæli ergo fuere ij, qui priùs bene ſunt conditi: ſed poſtmodum firmamentum appellati ſunt, quia ne omnino jam caderent, virtutem incommutabilitatis accepere.

A

CAPUT III.

Facta lux, & paulo poſt: *Factum eſt veſpere.* Gen. 1. a

NEquaquam ſic in hac vita per exercitationem juſtitiæ peccatum deſeritur, ut in eadem juſtitia inconcuſsè maneatur: quia & ſi jam à cordis habitaculo culpam rectitudo eliminat, ipſa tamen culpa quæ repellitur cogitationis noſtræ foribus aſſidens, ut ſibi aperiatur, pulſat. Quod Moyſes ſpiritualiter innuit cùm facta corporaliter temporum momenta narravit, dicens: *Factum eſt lux*; atque paulò pòſt ſubjiciens, *Factum eſt veſpere*. Creator quippe omnium humanæ culpæ præſcius tunc expreſſit in tempore, quod nunc verſatur in mente. Lux quippe ad veſperam ducitur: quia nimirum lumen rectitudinis umbra ſequitur tentationis. Sed quia electorum lux tentatione non extinguitur, nequaquam nox, ſed veſpere facta perhibetur: quia tentatio ſæpe in corde rectorum lumen juſtitiæ abſcondit, ſed non interimit: & quaſi ad pallorem trepidationis pertrahit, ſed funditus non extinguit.

De electorum tentationibus. In expoſ. B. Iob l. 8. c. 6.

CAPUT IV.

Protulit terra herbam virentem, & afferentem ſemen juxta genus ſuum, lignumque faciens fructum, & habens unumquodque ſementem ſecundum ſpeciem ſuã. Gen. 1. b

HOc quod teſtatur hiſtoria ſic eſt veraciter factũ, ut ſignificaret aliquid veraciter faciendum. Per terrã quippe figuratur Eccleſia, quæ & verbi nos pabulo reficit, & patrocinij umbraculo cuſtodit, quę & loquendo paſcit & opitulando protegit: ut non ſolùm herbam refectionis proferat, ſed etiam cum fru-

De virtutibus Eccleſiæ. In exp. B. Iob, l. 19. c. 12. ante med.

ctu operis arborem protectionis adhibeat.

CAPUT V.

Item unde supra: Lignumque faciens fructũ.

De dilectione proximi. *In exp B. Iob, l. 5. c 16. post mediũ. Tob. 4. c Matth. 7. b*

LIgnum secundùm suam speciem semen producit, cùm mens nostra ex sui consideratione se in alium colligit, ut recti operis germen pariat. Hinc quidam sapiens dixit: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Hinc in evangelio Dominus dicit: *Quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos eadem facite illis.* Ac si apertè diceret: Speciem vestram in alterutrum respicite, atque ex vobismetipsis agnoscite, quid vos oporteat aliis exhibere.

CAPUT VI.

Item unde supra: Protulit terra herbam virentem.

De Ecclesiæ operationibus. *In exposᵗ. B. Iob, l. 29. c. 11. circa med.*

QUid hocloco per herbam, nisi bona operatio ponitur. Licet in conditione mundi ita historicè factum teneamus; terram tamen Ecclesiam figurasse non inconvenienter accipimus, quæ in eo germinavit herbam virentem, in quo ad verbum Dei fecunda misericordiæ opera protulit.

CAPUT VII.

Gen. 1. c *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.*

De conditione primi hominis. *In exp sᵗ. B. Iob. l. 9. c. 27.*

LIcet per coæternum patris verbum cuncta creata sint: in ipsa tamen relatione creationis ostenditur, quantum cunctis animalibus, quantum reptilibus vel cælestibus, sed tamen insensibilibus homo præfertur. Cuncta quippe cùm faceret, *Dixit, & facta sunt:* cùm vero facere hominem decernit, hoc quam reverenter pensandum est, præmittit, dicens: *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.* Neque enim de eo sicut de rebus ceteris scriptum est: *Fiat, & factum est:* neque ut aquatilia vel volatilia, sic contra hominem protulit: sed priusquam fieret, *Faciamus* dicitur: ut videlicet, quia rationalis creatura condebatur, quasi cum consilio facta viderentur. Quasi per studium de terra plasmatur, & inspiratione conditoris in virtute spiritus vitalis erigitur: ut scilicet non per jussionis vocem, sed per dignitatem operationis existeret, qui ad conditoris imaginem fiebat.

CAPUT VIII.

Gen. 2. a *Requievit Deus die septimo ab omni opere quod patrarat.*

De perfectione Septenarij. *In exposᵗ. B. Iob, l. 1. c. 7.*

QUid in septenario numero, nisi summa perfectionis accipitur? Ut enim humanæ rationis causas de septenario numero taceamus, quæ asserunt, quòd idcirco perfectus sit: quia constat ex primo qui dividi potest, & ex primo qui dividi non potest. Certissimè scimus quòd septenarium numerum scriptura sacra pro perfectione ponere consuevit: unde & septimo die Dominum requievisse ab operibus asserit. Hinc est enim quòd septimus dies in requiem hominibus, id est in sabbatum datus est. Hinc est quòd jubileus annus in quo plena requies exprimitur septem hebdomadibus consummatur, qui monade addita nostræ actionis summa impletur. Hinc est enim quòd perfectione septiformis gratiæ implendi duodecim sunt Apostoli electi. A septenario itaque numero in duodenarium surgitur: nam septenarius suis in se partibus multiplicatus, ad duodenarium tendit. Sive enim quatuor per tria, sive tria per quatuor ducantur, septem in duodecim vertuntur. Unde & sancti Apostoli quia trinitatem in quatuor partibus mundi prædicare mittebantur, duodecim sunt electi, ut etiam numero perfectionem ostenderent, quam vita, & voce prædicarent.

CAPUT IX.

Item unde supra.

SEptenario numero perfectio æternitatis innuitur, cum dies septimus in requiem Domini sanctificatus vocatur. Cui jam non vespera dicitur: quia æternæ beatitudinis requies nullo termino coarctatur. *Ibid. l. 6. c. 15.*

CAPUT X.

Istæ sunt generationes cæli, & terræ, quando creata sunt. *Gen. 2. a*

QUærendum nobis est quomodo Deus simul cuncta condidit, dum idem Moyses sex dierum mutatione variante distinctè creata describit. Quod tamen citius agnoscimus, si ipsas causas originum subtiliter indagamus. Rerum quippe substantia simul creata est, sed simul per species formata non est: & quod simul extitit per substantiam materiæ, non simul apparuit per speciem formæ. Cùm enim simul factum cælum terramque describitur, simul spiritualia, atque corporalia, simul quidquid de cælo oritur, simul factum quidquid de terra producitur, indicatur. Sol quippe, Luna, & sidera quarto die facta in cælo perhibentur; sed quod quarto die processit in speciem, primo die in cæli substantia extitit per conditionem. Primo die creata terra dicitur, tertio arbusta condita, & cuncta terræ virentia describuntur: sed hoc quod die tertio se in speciem protulit, nimirum primo, in ipsa de qua ortum est terræ substantia, conditum fuit. Hinc est, quòd Moyses & distinctè per dies singulos condita omnia retulit, & tamen simul omnia creata subjunxit, dicens: *Istæ generationes cæli, & terræ, quando creata sunt in die quo fecit Dominus cælum, & terram, & omne virgultum agri, antequam oriretur in terra, omnemque herbam regionis.* Qui enim diversis diebus creatum cælum, & terram, virgultum, herbamque narraverat, nunc uno die facta manifestat: ut liquidò ostenderet, quòd creatura omnis simul per substantiam extitit, quamvis non simul per speciem processit. Hinc illic quoque scriptum est: *Creavit Deus hominem ad imaginem, & similitudinem suam, ad imaginem Dei creavit illum, masculum & feminam fecit eos.* Necdum enim facta Eva describitur, & jam homo masculus, & femina perhibetur. Sed quia ex Adæ latere erat proculdubio femina processura, in illo jam computatur per substantiam, à quo producenda fuerat per formam. Considerare tamen hæc & in minimis possumus, ut ex minimis majora pensemus. Herba namque cùm creatur, necdum in illa fructus, necdum fructus sui semen ostenditur. Inest verò ei etiam cùm non apparet fructus, & semen: quia nimirum simul sunt in radicis substantia, quæ non simul prodeunt per temporis incrementa. *In exposᵗ. B. Iob, l. 1. c. 9.*

CAPUT XI.

Quòd quatuor fluminibus de paradiso egredientibus terra rigatur. *Gen. 2. b*

SOlidum mentis nostræ ædificium prudentia, temperantia, fortitudo, justitia continet: quia in his quatuor virtutibus tota bona operis structura consurgit. Quatuor ergo paradisi flumina terram irrigãt: quia dum his quatuor virtutibus cor infunditur, ab omni desideriorum carnalium æstu temperatur. De quatuor virtutibus. *In exposᵗ. B. Iob, l. 2. c. 27. ſtim à prin.*

CAPUT XII.

Gen. 2. c *Tulit Dominus Deus hominem, & posuit eum in paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret illum.*

De servanda custodia boni operis. *In expos. B. Iob, lib. 37. c. 3.*

PEnsandum magnopere est, quia bona prodesse nequeunt, si mala quæ subrepunt, non caventur: perit omne quod agitur, si non sollicitè in humilitate custoditur. Unde bene quoque de ipso primo parente dicitur: *Posuit eum Dominus in paradiso voluptatis, ut operaretur, & custodiret.* Operatur quippe qui agit bonum quod præcipitur, sed quod operatus fuerit non custodit, cui hoc subrepit, quod prohibetur. Unde magnopere oportet & bona semper agere, & ab ipsis nos bonis operibus cautè in cogitatione custodire. Nam si mentem elevant, bona non sunt, quia non auctori militant, sed elationi. De qua re non inordinatè agimus, si ex libris, licet non canonicis, sed tamen ad ædificationem ecclesiæ additis, testimonium proferamus. Eleazar namque in prælio elephantum feriens stravit, sed sub ipso quem extinxit, occubuit. Quos ergo iste significat, quem sua victoria oppressit, nisi eos qui vitia superant, sed sub ipsa quæ subjiciunt, superbiendo succumbunt? Quasi enim sub hoste quem prosternit, moritur, qui de culpa quàm superat, elevatur. *1. Mac. 6. a*

CAPUT XIII.

Gen. 2. d *Ex latere Adam dormientis Eva processit.*

De vacatione mentis. *In expos. B. Iob, lib. 30. c. 11. post med.*

SCiendum est, quia nequaquam culmen contemplationis attingimus, si non ab exterioris curæ oppressione cessemus. Nequaquam nosmetipsos intuemur, ut sciamus aliud in nobis esse rationale, quod regit, aliud animale, quod regitur, nisi ad secretum silentium recurrentes, ab omni exteriùs perturbatione sopiamur. Quod silentium nostrum bene Adam dormiens figuravit, de cujus mox latere mulier processit: quia quisquis ad interiora intelligenda rapitur, à rebus visibilibus oculos claudit; & tunc in seipso vel quę præesse viriliter debeant, vel quæ subesse possent infirma distinguit; ut aliud in ipso sit quod regere valeat tanquam vir, aliud tanquam femina, quod regatur.

CAPUT XIV.

Gen. 3. a *Cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis de omni ligno paradisi?*

De cavendis inimici tentationibus. *In expos. B. Iob lib. 34. c. 5. post med.*

CAllidus humani generis inimicus quod in paradiso egit, hoc quotidie agere non desistit. Verba quippe Dei de cordibus hominum molitur evellere, atque in eis ficta promissionis suæ blandimenta radicare: quotidie id quod Deus minatur, levigat, & ad hoc tradendum quod falsò promittit, mutat. Falsò enim pollicetur temporalia, ut mentibus hominum ea supplicia leviget, quæ Deus minatur æterna. Nam cùm præsentis vitæ gloriam spondet, quid aliud dicit, quàm, *Gustate, & eritis sicut dij?* Ac si apertè dicat: Temporalem concupiscentiam tangite, & in hoc mundo sublimes apparete. Et cùm timorem Divinæ sententiæ amovere conatur, quid aliud loquitur, quàm id quod primis hominibus dixit: *Cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis de omni ligno paradisi?* Sed quia divino munere redemptus homo justitiam recepit, quam dudum conditus amisit, robustior se jam contra blandimenta callidæ persuasionis exercet: quia experimento didicit, quantùm obediens esse debeat præcepto. Et quem tunc culpa duxit ad pœnam, nunc pœnâ suâ restringitur à culpa: ut tantò magis delinquere metuat, quantò cogente supplicio, & ipse jam quod perpetravit, accusat.

CAPUT XV.

In quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & sicut dij eritis.

De diei perditione. *In expos. B. Iob, lib. 4. c. 9. statim à*

DIes itaque est illata promissio meliorum, sed nox est exhibita ipsa experientia calamitatum. Antiquus hostis dies est per naturam bene conditus, sed nox est per meritum ad tenebras dilapsus. Dies est cùm pollicendo bona, humanis aspectibus lucis se angelum simulat, Paulo attestante, qui ait: *Ipse enim Satanas transfigurat se in angelum lucis:* sed nox est cùm mentes consentientium per erroris tenebras obscurat. *2. Cor. 11. c*

CAPUT XVI.

Item unde supra.

ANtiquus hostis contra primum hominem parentem nostrum, in tribus se tentationibus erexit: quia hunc, videlicet gulam, & vana gloria, & avaritia tentavit, sed tentando superavit: quia sibi eum per consensum subdidit. Ex gula quippe tentavit, cùm cibum ligni vetiti ostendit, atque ad comedendum suasit. Ex vana gloria tentavit eum, cùm diceret: *Eritis sicut dij.* Ex provectu avaritiæ tentavit, cùm diceret: *Scientes bonum, & malum.* Avaritia enim non solùm pecuniæ est, sed etiam altitudinis: rectè enim avaritia dicitur, cùm supra modum sublimitas ambitur. Si enim non ad avaritiam honoris ambitio pertineret, nequaquam Paulus de unigenito filio diceret: *Necrapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo.* In hoc ergo diabolus parentem nostrum ad superbiam traxit, quando eum ad avaritiam sublimitatis excitavit. Sed quibus modis primum hominem stravit, eisdem modis secundo homini tentando succubuit. Per gulam tentavit, qui dixit: *Dicut lapides isti panes fiant.* Per vanam gloriam tentavit, cùm dixit: *Si filius Dei es, mitte te deorsum.* Per sublimitatis avaritiam tentavit, cùm regna omnia mundi ostendit, dicens: *Hæc tibi omnia dabo, si procidens adoraveris me.* Sed eis modis à secundo homine victus est, quibus primum hominem se vicisse gloriabatur: ut à nostris cordibus ipso aditu captus exeat, quo nos aditu intromissus tenebat. *In codic. homil. sup. Evang. p. 1. hom. 16. ante med.* *Philip. 2. a* *Mat. 4. a* *Ibid.* *Ibid.*

CAPUT XVII.

Vidit mulier quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile. *Gen. 3. b*

De restringenda visus concupiscentia. *In expos. B. Iob, lib. 21. ca. 2. circa med.*

NE quædam lubrica in cogitatione versemus, providendum nobis est: quia intueri non debet, quod non licet concupisci. Ut enim munda mens in cogitatione servetur à lascivia voluptatis suæ, deprimendi sunt oculi, quasi quidam raptores ad culpam. Neque enim Eva lignum vetitum contigisset, nisi hoc priùs incauta respexisset. Hinc ergo pensandum est, quanto debemus moderamine erga illicita visum restringere, nos qui mortaliter vivimus, si & mater viventium per oculos ad mortem venit. Hinc etiam sub Judææ voce, quæ exteriora videndo concupiscens, bona interiora perdiderat, propheta dicit: *Oculus meus deprædatus est animam meam:* concupiscens enim visibilia, invisibiles virtutes amisit. Quæ ergo interiorem fructum per exteriorem visum perdidit, per oculum corporis pertulit prædam cordis. Unde nobis ad custodiendam *Thren. 3. f*

cordis munditiam, exteriorum quoque sensuum disciplina servanda est. Nam quantalibet virtute mens polleat, quantalibet gravitate vigeat, carnales tamen sensus puerile quiddam exteriùs perstrepunt: & nisi interioris gravitatis pondere, & quasi juvenili quodam vigore refrænentur, ad fluxa quæque & levia mentem enervem trahunt.

CAPUT XVIII.

Gen. 3. b *De consensu Adæ in acceptione pomi à muliere.*

De vitandis vitiorũ incentivis. *In codice regulæ pastoralis, l. 3. c. 1. admon. 30.*

IN primo parente didicimus, quia tribus modis omnis culpæ nequitiam perpetramus, suggestione scilicet, delectatione, consensu. Primum itaque per hostem, secundum verò per carnem, tertium per spiritum perpetratur. Insidiator enim prava suggerit, caro se delectationi subjicit, atque ad extremum spiritus victus delectatione consentit. Unde & serpens prava suggessit: Eva autem quasi caro se delectationi subdidit: Adam verò velut spiritus, suggestione, delectatione superatus adsensit. Suggestione itaque peccatum agnoscimus, delectatione vincimur, consensu etiam ligamur. Unde exclamandum nobis cum Apostolo est: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus?* Et audiamus subsequentem nos consolationem: *Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum.*

Gen. 3. a

Rom. 7. d

Ibid.

CAPUT XIX.

Gen. 3. b *Adam post peccatum inobedientiæ mox pudenda contexit.*

De servanda mentis custodia. *In expos. B. Iob. lib. 26. c. 13. circa med.*

PEr humilitatis custodiam servanda semper est munditia castitatis. Si enim piè spiritus sub Domino premitur, caro illicitè contra spiritum non levatur. Habet quippe spiritus commissum sibi dominium carnis, si tamen suo Domino recognoscit jura legitimæ servitutis. Nam si auctorem suum superbiendo contemnit, jure & in subjecta carne prælium suscipit. Unde & ille primus homo inobediens, mox ut superbiendo peccavit, pudenda contexit: quia enim contumeliam carnis spiritus Domino intulit, mox contumeliam carnis invenit. Et qui auctori suo esse subditus noluit, jus carnis subditæ, quam regebat, amisit: ut in seipsum videlicet inobedientiæ suæ confusio redundaret, & superatus disceret, quod elatus amisit.

CAPUT XX.

Gen. 3. b *Cum audisset Adam vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se inter ligna paradisi.*

De modo divini colloquij. *In expos. B. Iob. lib. 28. c. 2. circa med.*

NOnnumquam per angelos verbis simul & rebus loquitur Deus, cùm quibusdam motibus insinuat hoc quod sermonibus narrat. Neque enim Adam post culpam in divinitatis substantia videre Dominum potuit, sed increpationis verba per angelum audivit, de quo scriptum est: *Cum audisset vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem, abscondit se inter ligna paradisi.* Quid est enim quòd post peccatum hominis in paradiso Dominus non jam stat, sed deambulat, nisi quod irruente culpa, se à corde hominis motum demonstrat? Quid est quòd ad auram post meridiem, nisi quòd lux ferventior veritatis abscesserat, & peccatricem animam culpæ suæ frigora constringebant? Ad auram namque post meridiem primus homo post culpam absconsus invenitur. Quia enim meridianum charitatis calorem crediderat, jam sub peccati umbra, quasi sub frigore auræ torpebat. Sicut de eodem peccante homine scriptum est: *quia secutus est umbram.* Calorem enim charitatis fugiens, veritatis solem homo deseruit, & sub umbra se interni frigoris abscondit. Unde & voce ejusdem veritatis dicitur: *Abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum.* Increpavit ergo Adam, deambulans, ut cœcis mentibus nequitiam suam non solum sermonibus, sed etiam rebus aperiret: quatenus peccator homo & per verba quòd fecerat audiret, & per deambulationem amisso æternitatis statu, mutabilitatis suæ inconstantiam cerneret, & per auram fervore charitatis expulso torporem suum animadverteret, & perdeclinationem solis cognosceret quod ad tenebras propinquaret.

Ibid. lib. 33. cap. 3. ante med.

Eccl. 34. a

Mat. 24. b

CAPUT XXI.

Vocavit Dominus Deus Adam, & dixit ei, Ubi es? *Gen. 3. b*

De delinquentium reprobatione. *In expos. B. Iob. l. 1. c. 3.*

QVid est quod Dominus Adam post lapsum requirit: *Ubi es?* Numquid nam divina potentia nesciebat post culpam, servus ad quæ latibula fugerat? Sed quia vidit in culpa lapsum, jam sub peccato velut ab oculis veritatis absconditum, quia tenebras erroris ejus non approbat, quasi ubi sit peccator ignorat, eumque & vocat, & requirit, dicens: *Adam ubi es?* Per hoc quod vocat, signum dat, quia ad pœnitentiam revocat. Per hoc quod requirit apertè insinuat, quia peccatores jure damnandos ignorat.

CAPUT XXII.

Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi, & comedi. *Gen. 3. c*

De vitanda peccati excusatione. *In expos. B. Iob. l. 4. c. 19 & 25. in princ.*

SCilicet excessus sui vitium in auctorem latenter retorquens, ac si diceret: Tu occasionem delinquendi præbuisti, qui mulierem dedisti? Quatuor modis peccatum perpetratur in corde: quatuor consummatur in opere. In corde namque suggestione, delectatione, consensu, & defensionis audaciâ perpetratur. Fit enim suggestio per adversarium, delectatio per carnem, consensus per spiritum, defensionis audacia per elationem. Culpa enim quæ terrere mentem debuit, extollit, & dejiciendo elevat: sed graviùs elevando supplantat. Unde & illam primi hominis rectitudinem antiquus hostis quatuor his ictibus fregit. Nam serpens suasit, Eva delectata est, Adam consensit: qui etiam requisitus confiteri culpam per audaciam noluit. Hoc verò in humano genere quotidie agitur, quod actum in primo parente nostri generis non ignoratur. Serpens suasit: quia occultus hostis mala cordibus hominum latenter suggerit Eva delectata est: quia carnalis sensus ad verba serpentis mox se delectationi substernit. Assensum verò Adam mulieri præpositus præbuit: quia dum caro in delectationem rapitur, etiam à sua rectitudine spiritus infirmatus inclinatur. Et requisitus Adam, confiteri culpam noluit: quia videlicet spiritus quò peccando à veritate disjungitur, eò in ruinæ suæ audaciam nequiùs obduratur. Per timorem quidem Adam semetipsum absconsurus fugerat: sed tamen requisitus innotuit, quantum etiam timens tumebat. Cùm enim ex peccato præsens pœna metuitur, & amissa Dei facies non amatur, timor ex tumore est, non ex humilitate. Superbit quippe, qui peccatum, si liceat non puniri, non deserit. Eisdem etiam quatuor modis peccatum consummatur in opere. Priùs namque latens culpa agitur, postmodum verò etiam

ante oculos hominum sine confusione reatus aperitur: dehinc & in consuetudinem ducitur: ad extremum quoque vel falsæ spei seductionibus vel obstinatione miseræ desperationis, enutritur.

CAPUT XXIII.

Item unde supra.

In expos. B. Iob, lib 22. c.9. in princ.

VEræ humilitatis testimonia sunt, & iniquitatem suam quemque cognoscere, & cognitam voce confessionis aperire. At contrà usitatum humani generis vitium est, & labendo peccatum committere, & commissum negando defendere, & convictum defendendo multiplicare. Ex illo quippe lapsu primi hominis hæc augmenta nequitiæ ducimus, ex quo ipsam radicem traximus culpæ. Sic namque ille dum lignum vetitum contigisset, abscondit se à facie Domini inter ligna paradisi. In qua absconsione scilicet quia Deum latere non poterat, non latendi effectus describitur, sed affectus notatur: quòd cùm argueretur à Domino, quod *Gen. 3. c.* de ligno vetito contigisset, illico respondet: *Mulier quam dedisti mihi sociam, ipsa mihi dedit de ligno, & comedi.* Ipsa quoque mulier inquisita, respondit: *Serpens decepit me, & comedi.* Ad hoc quippe requisiti fuerant, ut peccatum quod transgrediendo commiserant, confitendo delerent. Unde & serpens ille persuasor, qui non erat revocandus ad veniam, non est de culpa requisitus. Interrogatus itaque homo est ubi esset, ut perpetratam culpam respiceret, & confitendo cognosceret, quàm longè à conditoris sui facie abesset. Sed adhibere sibimet utrique defensionis solatia, quàm confessionis elegerunt: cumque excusare peccatum voluit vir per mulierem, mulier per serpentem, auxerunt culpam, quam tueri conati sunt: obliquè Adam dominum tangens, quòd ipse peccanti ejus auctor extiterit, qui mulierem fecit: Eva culpam ad Dominum referens, qui serpentem in paradiso posuit. Qui enim ore diaboli fallentis audierant, *Eritis sicut dij*, quia esse similes in divinitate nequiverunt, ad erroris sui cumulum Dominum sibi facere similem in culpa conati sunt. Sic ergo reatum suum, dum defendere moliuntur, addiderunt: ut culpa eorum atrocior discussa fieret, quàm fuerat perpetrata. Unde nunc quoque humani generis rami ex hac adhuc radice amaritudinem trahunt, & cùm de vitio suo quisque arguitur, sub defensionum verba quasi sub quædam se arborum folia abscondit: & velut ad quædam excusationis suæ opaca secreta faciem conditoris fugit, dum non vult cognosci quod fecit. In qua videlicet occultatione non se Domino, sed Dominum abscondit sibi: agit quippe ne omnia videntem videat, non autem ne ipse videatur. Quò contrà cuique peccatori jam exordium illuminationis est humilitas confessionis: quia sibimetipsi jam parcere renuit, qui malum non erubescit confiteri quod fecit; & qui defendendo accusare potuit, accusando se celerrimè defendit. Unde & mortuo Lazaro qui mole magna premebatur, ne- *Ioan. 11.* quaquam dicitur, reviviscè, sed, *Veni foras.* Ex qua scilicet resurrectione, quæ gesta in illius est corpore, signatur qualiter nos resuscitemur in corde, cùm videlicet mortuo dicitur: *Veni foras*, ut nimirum homo in peccato suo mortuus, & mole malæ consuetudinis jam sepultus, quia intra conscientiam suam absconsus jacet per nequitiam, à se ipso foras exeat per confessionem. Mortuo enim, *Veni foras*, dicitur, ut ab excusatione atque occultatione peccati, ad excusationem suam ore proprio exire provocetur. Unde David propheta ab illa tanti morte facinoris reviviscens, ad vocem Domini quasi foras exiit, dum per Nathan correptus, quod fecerat, accusavit.

CAPUT XXIV.

Pectore & ventre repes.

Gen. 3. c

De virulentis callidi persuasoris operationibus.

MAlum luxuriæ aut cogitatione perpetratur, aut opere. Callidus namque adversarius hostis noster cùm ab effectu operis expellitur, secreta polluere cogitationibus molitur. Unde & serpenti à Domino dicitur: *Pectore, & ventre repes.* Serpens videlicet ventre repit, quando hostis lubricus per humana membra sibimet subdita usque ad expletionem operis luxuriam exercet. Serpens autem repit pectore, quando eos, quos in opere luxuriæ non valet pertrahere, polluit in cogitatione. Alius itaque luxuriam jam perpetrat actione: huic serpens repit ex ventre. Alius autem perpetrandam versat in mente: huic serpens repit ex pectore. Sed quia per cogitationem ad opera explenda pervenitur, rectè serpens priùs pectore, & postmodum repere ventre describitur.

In expos. B. Iob, lib 21. c.2. in fin.

CAPUT XXV.

Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & semen tuum, & semen illius. Ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo ejus. *Gen. 3. c*

De præcavendis inimici suggestionibus.

CAput serpentis conterere, est initium suggestionis ejus aspicere, & manu sollicitæ considerationis à cordis aditu funditus extirpare. Qui tamen cùm ab initio deprehenditur, percutere calcaneum molitur: quia & si suggestione prima intentionem non percutit, decipere in finem tendit. Si autem semel cor intentione corrumpitur, sequentis actionis medietas, & terminus ab hoste callido securè possidetur: quoniam totam sibi arborem fructus ferre conspicit, quam veneni dente in radice vitiavit.

In expos. B. Iob, lib. 1. c. 20. post med.

CAPUT XXVI.

Maledicta terra in opere tuo.

Gen. 3. c

De maledicti distinctione.

CVm maledictionis jaculum divina vox gravi instruat ultione plectendum, ita ut regni quoque cælestis aditum claudat, quid est quod nunc peccanti homini in terræ maledictione, divina voce hoc, quod homo facere prohibetur, infertur? Sed sciendum est quòd Scriptura sacra duobus modis maledictum memorat: aliud videliicet quod approbat, aliud quod damnat. Aliter enim maledictum profertur judicio justitiæ, aliter livore vindictæ. Maledictum quippe judicio justitiæ, ipso primo homine peccante prolatum est, cùm audivit: *Maledicta terra in opere tuo:* Maledictum justitiæ judicio profertur, cùm ad Abraham dicitur: *Maledicam maledicentibus tibi.* Rursum quia maledictum non judicio justitiæ, sed livore vindictæ promittitur, voce Pauli prædicantis admonemur, qui ait: *Benedicite, & nolite maledicere.* Et rursus Veritas dicit: *Neque maledici regnum Dei possidebunt.* Deus ergo maledicere dicitur, & tamen maledicere homo prohibetur: quia quod homo agit malitia vindictæ, Deus non facit nisi examine, & virtute justitiæ. Nam & sancti viri cùm maledictionis sententiam proferunt, non ad hanc ex voto ultionis, sed ex justitiæ examine erumpunt. Intus enim subtile Dei judicium aspiciunt, & mala foras exurgentia, quia maledicto debeant feriri, cognoscunt, & eo in maledicto non peccant, quo ab interno judicio non discordant. Hinc est, quòd Petrus in offerentem sibi pecunias Simonem, sententiam maledictionis intorsit, dicens:

In expos. B. Iob, l. 4. c. 5. & 6.

Gen. 12. d

Rom. 12. c

1. Cor. 5. d

Act. 8. *Pecunia tua tecum sit in perditione.* Qui enim non ait, est, sed sit; non indicativo, sed optativo modo se hæc dixisse signavit. Hinc Elias duobus quinquagenariis ad se venientibus dixit: *Si homo Dei sum, descendat ignis de cælo, & consumat vos.* 2. Reg. 1. Quorum utrorumque sententia quanta severitatis ratione cõvaluit, terminus causæ monstravit. Nam & Simon æterna perditione interiit, & duos quinquagenarios desuper veniens flamma consumpsit. Virtus ergo subsequens testificatur, qua mente maledictionis sententia promitur. Cùm enim & maledicentis innocentia permanet, & tamen eum qui maledicitur usque ad interitum maledictio absorbet, ex fine utriusque partis colligitur, quia ab uno, & intimo judice in reum sententiam sumpta jaculatur.

CAPUT XXVII.

Gen. 3. d *Terra es, et in terram ibis.*

De immortalitate primi hominis, ejusdemque lapsu. *In expos. B. Iob, lib. 15. c. 25.*

PRimus homo ita conditus fuit, ut manente illo decederent tempora, ne cum temporibus ipse transiret. Stabat enim momentis decurrentibus, quia nequaquam ad vitæ terminum per dierum incrementa tendebat: stabat tantò robustiùs, quantò semper stanti arctiùs inhærebat. At ubi vetitum contigit, mox offenso creatore cœpit ire cum tempore, unde & ei dictum est: *Terra es, & in terram ibis.* Statu videlicet immortalitatis amisso, cursus eum mortalitatis absorbuit: & dum juventute ad senium, senio traheretur ad mortem, transeundo didicit, stando quid fuit. Cujus quia de propagine nascimur, radicis amaritudinem, quasi in virgulto retinemus. Nam quia ex illo originem ducimus, ejus cursum nascendo sortimur: ut eo ipso quotidiano momento, quo vivimus, incessanter à vita transeamus, & vivendi nobis spatium unde crescere creditur, inde decrescat. Quia dum infantia ad pueritiam, pueritia ad adolescentiam, adolescentia ad juventutem, juventus ad senectutem, senectus transit ad mortem, in cursu vitæ præsentis, ipsis suis augmentis ad detrimenta impellitur, & inde semper deficit, unde se proficere in spatium vitæ credit. Fixum etenim statum hîc habere non possumus, ubi transituri venimus: atque hoc ipsum nostrum vivere, quotidie à vita transire est. Quem videlicet lapsum primus homo ante culpam habere non potuit, quia tempora eo stante transibant. Sed postquam deliquit, in quodam se quasi lubrico temporalitatis posuit, & quia cibum comedit vetitum, status sui protinus invenit defectum.

CAPUT XXVIII.

Gen. 3. d *Collocavit ante paradisum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium atque versatilem.*

De reparatione paradisi per mediatoris adventum. *In expos. B. Iob, l. 12. c. 6.*

QVia ante adventum mediatoris Dei & hominis, omnis homo quamvis mundæ probatæque vitæ fuerit, ad inferni claustra descendit, dubium non est: quoniam homo qui per se cecidit, per se ad paradisi requiem redire non potuit, nisi veniret ille, qui suæ incarnationis mysterio, ejusdem nobis paradisi iter aperiret. Unde & post culpam hominis ad paradisi aditum romphæâ flammeâ posita esse memoratur, quæ & versatilis dicitur, pro eo quod quandoque veniret tempus ut etiam removeri potuisset.

CAPUT XXIX.

Gen. 4. a *Respexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus; ad Cain verò, & ad munera ejus non respexit.*

De exhibenda cordis munditia. *In expos. B. Iob, l. 22. c. 8.*

AB omnipotente Deo munus ex manu non accipitur, quod corde obligato in malitia profertur. Mundari etenim debet priùs animus, qui munus offerre vult Deo: quia omne quod datur Deo, ex dantis mente pensatur. Cuncta itaque malitiæ macula ab interiori nostro homine cogitationis immutatione tergenda est, quia iram judicis placare nescit oblatio, nisi ex munditia placeat offerentis. Unde scriptum est: *Respexit Deus ad Abel, & ad munera, ejus, ad Cain autem & ad munera illius non respexit.* Neque etenim sacrum eloquium dicit, respexit ad munera Abel, & ad Caïn munera non respexit, sed priùs ait: *Quia respexit ad Abel*, ac deinde subjunxit, *& ad munera ejus.* Et rursum dicit, *quia non respexit ad Cain*, ac deinde subdidit, *nec ad munera ejus.* Ex dantis quippe corde id quod datur accipitur: idcircò non Abel ex muneribus, sed ex Abel munera oblata placuerunt. Priùs namque ad eum legitur Dominus respexisse qui dabat, quàm ad illa quæ dabantur: ut audito scilicet narrationis hujus ordine, discamus quia exteriora munera, ex interna cordis munditia condiuntur, & discretionis virtus lectorem doceat, qualis apud se esse debeat: cùm exteriora bona non solùm Deo, sed etiam proximis subministrat.

CAPUT XXX.

Gen. 4. a *In foribus peccatum tuum aderit, sed sub te erit appetitus ejus, et tu dominaberis illius.*

De refrenando illicito cordis appetitu. *In expos. B. Iob, l. 4. c. 7.*

IN foribus peccatum adest, cùm in cogitationibus pulsat. Cujus appetitus subter est, eique homo dominatur, si cordis nequitia inspecta citius premitur, & priusquam ad duritiam crescat, reluctanti menti subigatur.

CAPUT XXXI.

Gen. 4. a *Si rectè offeras, rectè autem non dividas, peccasti.*

De discretione in bonis operibus habenda. *In expos. B. Iob, l. 3. c. 30.*

REctè offertur cùm recta intentione quid agitur: sed rectè non dividitur, si non hoc quod piè agitur, etiam subtiliter discernatur. Oblata enim dividere est, quælibet bona nostra studia sollicitè discernendo pensare: quod nimirum qui agere dissimulat, etiam rectè offerens peccat. Sæpè namque & quod bono studio gerimus, dum discernere cautè negligimus, quo judicetur fine, nescimus. Et nonnumquam hoc fit reatus criminis, quod putatur causa virtutis. Rectè ergo offerimus cùm bono studio bonum opus agimus, sed non rectè dividimus, si habere discretionem in bono opere postponamus.

CAPUT XXXII.

Gen. 4. c *Cain primum filium Enoch vocat, atque ex ejus nomine civitatem quam condidit, appellat.*

De cavenda vitæ

IVsti viri quantò in cælestibus per contemplationis radium inhærere desiderant: tantò in terra ædificare

præsentis gloria. ædificare refugiunt, ubi se peregrinos & hospites noverunt, Paulo attestante, qui ait: *Nostra autem conversatio in cælis est.* Et iterum: *Vos autem ædificamini domum non manufactam æternam in cælis.* Quia enim sancti viri in propriis gaudere desiderant, esse in alieno felices recusant. Injusti autem quantò longiùs ab æternæ patriæ hereditate divisi sunt, tantò in terra altiùs fundamenta cogitationis figunt. Hinc est quòd ab ipso humanæ conditionis exordio in electa prole Enoch septimus nascitur. Hinc est quod Caïn primum filium Enoch vocat, atque ex ejus nomine civitatem, quam condidit, appellat. Enoch quippe, *dedicatio* dicitur. Iniqui ergo se in primordiis dedicant: quia in hac vita quod ante est, cordis radicem plantant, ut hic ad votum floreant, & à sequenti patria arescant. Unde & econtra in electorum parte Enoch septimus oritur, quia eorum vitæ festa dedicatio in fine servatur. Hinc est, quòd attestante Paulo, *Abraham in casulis habitat:* quia habentem fundamenta civitatem, quam supernus artifex construxit, expectat.

In exposit. B. Iob l. 8. c. 22. post med. Philip. ad 2. Cor. 5. a

Heb. 12.

CAPUT XXXIII.

Item unde supra.

INiqui dum corde transire ad æterna negligunt, & cuncta præsentia fugitiva esse non intuentur, mentem in amorem vitæ præsentis figunt, & quasi longè habitationis in ea sibi fundamentum construunt: quia in terrenis per desiderium solidantur. Unde & primus Caïn civitatem construxisse describitur; ut apertè monstraretur, quia ipse in terra fundamentum posuit, qui à soliditate æternæ patriæ alienus fuit. Peregrinus quippe à summis, fundamentum in infimis posuit, qui stationem cordis in terrena delectatione collocavit. Unde & in ejus stirpe Enoch, qui dedicatio interpretatur, primus nascitur: in electorum verò progenie Enoch septimus fuisse perhibetur. Quia videlicet reprobi in hac vita quæ antè est, semetipsos ædificando dedicant. Electi verò ædificationis suæ dedicationem in fine temporis, id est in septimo tempore, expectant. Videas namque plurimos temporalia sola cogitare, honores quærere; ambiendis rebus inhiare, nil post hanc vitam requirere. Quid itaque isti nisi in prima se generatione dedicant? Videas electos nil præsentis gloriæ quærere, libenter inopiam sustinere, mala mundi æquanimiter perpeti, ut possint in fine coronari. Electio ergo Enoch in septima generatione nascitur: quia sui dedicationem gaudij in extremæ retributionis gloria requirunt.

In expositione beati Iob l. 16. c. 6. in princ.

CAPUT XXXIV.

Genes. 6. a *Videns Deus quòd multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, pœnituit eum quod hominem fecisset in terra.*

QVid est quod omnipotens Deus, qui nulla mutabilitate humanæ conditionis astringitur, nec ei quod esse est, desit ex tempore, pœnituisse de sua conditione describitur, nisi quòd plerumque in sacro eloquio sicut sapientes Dei sermonem trahunt à sapientibus sæculi, sic nunc pro utilitate hominis vocem in se humanæ passionis ipse conditor hominum sumit Deus, ut videlicet dicatur, pœnituit eum, quod hominem fecisset in terra? Cùm profectò constet, quia is qui cuncta priùs quàm veniant conspicit, nequaquam postquam aliquid fecerit pœnitendo resipiscet. Ut ergo mirum non est, si spirituales plerumque utantur verbis carnalium: sic neque si ipse sub se ineffabilis, & creator omnium spiritus, ut ad intellectum suum carnem pertrahat, in seipso carnis sermonem format.

De modo divini eloquij per assumpta hominibus verba. In exposit. B. Iob, lib. 9.

CAPUT XXXV.

De arca diluvij, quæ ampla in inferioribus, & angusta in superioribus fuit. *Gen. 6. b*

ARca in undis diluvij, quæ hujus Ecclesiæ typum De reprogessit, & ampla in inferioribus, & angusta in superioribus fuit. Quæ in summitate etiam sua ad unius mensuram cubiti excrevit. Inferiùs quippe quadrupedia atque reptilia, superiùs verò aves, & homines, habuisse credenda est: ibi lata extitit, ubi bestias habuit; ibi angusta ubi homines servavit: quia nimirùm sancta Ecclesia in carnalibus ampla est, in spiritualibus angusta. Ubi enim bestiales hominum mores tolerat, illic latiùs sinum laxat. Ubi autem eos habet, qui spirituali ratione suffulti sunt, illic quidem ad summum ducitur. Sed tamen quia pauci sunt, angustatur. *Lata quippe via est, quia ducit ad perditionem, & multi sunt qui vadunt per eam. Et angusta porta est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam.* Eo autem usque arca angustatur in summis, quousque ad mensuram unius cubiti perducatur: quia in sancta Ecclesia quantò sanctiores quique sunt, tantò pauciores. Quæ in summo ad illum perducitur, qui solus homo in hominibus, & sine ullius comparatione natus est sanctus. Qui juxta Psalmistæ vocem: *Factus est sicut passer unicus in ædificio.* Tantò ergo magis mali tolerandi sunt, quantò etiam plus abundant: quia & in areæ tritura pauca sunt grana quæ servantur horreis, & grandes acervi palearum, qui ignibus comburuntur.

Matth. 7. b

CAPUT XXXVI.

Item unde supra.

ARca quæ trecentis cubitis fieri in longitudine jussa est, lx. verò in latitudine, xxx. autem in altitudine, in uno est cubito consummata. Quid enim per arcam, nisi sancta Ecclesia figuratur? Quæ inferius ampla est, superiùs angusta, quæ & ccc. & xxx. ac lx. cubitis ad unum cubitum colligitur, quia ab ea latitudine quam sancta Ecclesia in membris suis adhuc infirmantibus habet, paulisper angustata, in altum proficiens ad unum tendit. Ipsa enim ratio exigit, ut credamus quòd in illa arcæ latitudine, omnes bestiæ cunctaque quadrupedia atque reptilia in inferioribus fuerunt: homo verò atque volatilia nimirum in superioribus: juxta superiorem etenim partem fenestra fuit in latere; de qua corvum & columbam dimisit homo, ut si jam diluvij transisset aqua, cognosceret. Et quia arca eadem in uno fuit cubito consummata, homo & volatilia juxta cubitum fuerunt. Rectè itaque per arcam universa Ecclesia designatur, quæ adhuc in multis suis carnalibus lata est, in paucis spiritualibus angusta. Et quia ad unum hominem, qui est sine peccato, colligitur, quasi in uno cubito consummatur. Videmus etenim multos intra ejusdem sanctæ Ecclesiæ sinum in superbia erigi, in carnis voluptatibus dissolvi, acquirendis terrenis rebus inhiare, imperante avaritia maria transire, deservire iracundiæ, jurgiis vacare; proximos, quos prævalent, lædere: sed quia eos adhuc sancta Ecclesia tolerat, ut convertantur, quasi in arcæ latitudine, deorsum bestiæ morantur. Videmus alios jam aliena non quærere, illatam injuriam æquanimiter portare, rebus propriis esse contentos, humiliter vivere: sed quia isti jam pauci sunt, angustatur arca. Alios autem conspicimus etiam possessa relinquere, nullum terrenis rebus studium dare, inimicos diligere, carnem à

Psal. 101. In commentar. Ezech. hom. 16. l. 2.

cunctis voluptatibus domare, motus omnes sub rationis judicio premere, per cælestè desiderium contemplationis pennas sublevare: sed quia tales quique valde sunt rari, jam juxta cubitum ducitur, ubi homines, & volatilia continentur. Quæratur tamen si quis in eis esse valeat sine peccato, & nullus invenitur. Quis itaque homo sine peccato est, nisi ille qui in peccatis conceptus non est? In uno ergo cubito consummatur arca: quia unus est auctor, & Redemptor sanctæ Ecclesiæ sine peccato, ad quem & per quem omnes proficiunt, qui se esse peccatores noverunt.

CAPUT XXXVII.

Gen. 8. b *Sensus enim, & cogitationes humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua.*

De reprimenda ex bonis operibus gloria. *In expos. B. Iob, l. 28. c. 9. post med.* *1. Cor. 3. b*

COrruptionis malum quod unusquisque nostrum ab ortu desideriorum carnalium sumpsit, in provectu ætatis exercet: Et nisi hoc citius divinæ formidinis manus reprimat, omne conditæ naturæ bonum repente culpa in profundum vorat. Nemo igitur sibi cogitationum suarum victoriam tribuat, cùm Apostolus dicat: *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.*

CAPUT XXXVIII.

Gen. 9. a *Crescite, & multiplicamini, & implete terram, & terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terræ.*

De servanda doctoribus discreta qualitate cum subditis. *In expos. B. Iob, lib. 21. c. 10. & in regula pastorali 2. p. 2. 6*

POtentibus viris magna est virtus humilitatis, considerata æqualitate conditionis. Omnes namque homines naturâ æquales sumus, sed accessit dispensatorio ordine, ut quibusdam prælati videamur. Si igitur hoc à mente deprimimus, quod temporaliter accessit, invenimus citius quod naturaliter sumus. Plerumque enim se animo accepta potestas objicit, eumque tumidis cogitationibus fallit. Manu ergo humillimæ considerationis deprimendus est tumor elationis. Si enim apud semetipsam mens descendit de vertice culminis, citius planiciem invenit naturalis æqualitatis. Nam ut præfati sumus, omnes homines natura æquales genuit, sed variante meritorum ordine alios aliis occulta dispensatio postponit. Ipsa autem diversitas quæ accessit ex vitio, rectè est divinis judiciis ordinata: ut quia omnis homo iter vitæ æquè non graditur, alter ab altero regatur. Sancti autem viri cùm præsunt, non in se potestatem ordinis, sed æqualitatem conditionis attendunt, nec præesse gaudent hominibus, sed prodesse. Sciunt enim, quòd antiqui patres nostri non tam reges hominum, quàm pastores pecorum fuisse memorantur. Unde & cùm Noë Dominus filiisque ejus post diluvium diceret: *Crescite, & multiplicamini*, subdidit: *Et terror vester, & tremor sit super cuncta animalia terræ.* Homo quippe animalibus irrationabilibus, non autem naturâ ceteris omnibus prælatus est: & idcirco ei dicitur ut ab animalibus, & non ab homine timeatur: quia contra naturam superbire est, ab æquali velle timeri. Cuncti ergo qui præsunt, non in se potestatem debent ordinis, sed æqualitatem pensare conditionis. Nam sic, ut diximus, antiqui patres nostri pastores pecorum, & non reges hominum fuisse memorantur. Et tamen necesse est, ut rectores à subditis timeantur, quando ab eis Deum minimè timeri deprehendunt: ut humana saltem formidine peccare metuant, qui divina judicia non formidant. Nequaquam namque præpositi ex hoc quæsito timore superbiunt, in quo non suam gloriam, sed subditorum justitiam quærunt. In eo autem quòd metum sibi à perversè viventibus exigitur, quasi non hominibus, sed animalibus dominantur: quia videlicet ex qua parte bestiales sunt subditi, ex ea debent etiam formidini jacere substrati.

CAPUT XXXIX.

Arcum meum ponam in nubibus, et erit signum fœderis inter me, et inter terram. *Gen. 9. b*

ARcum omnipotens Deus inter se atque homines in signo posuit, ut ultrà mundum diluvio non deleret. Unde & in arcu eodem color aquæ, & ignis simul ostenditur: quia ex parte est ceruleus, & ex parte rubicundus, ut utriusque judicij testis sit: unius videlicet facti, & alterius faciendi; id est, quia mundus judicij igne cremabitur, nam aquâ diluvij non deletur.

De significatione divinæ pollicitationis. *In comm. Ezech. lib. 1. hom. 8.*

CAPUT XL.

De Noë inebriato, cujus nudata verecunda boni filij aversi veniendo texerunt. *Gen. 9. c*

AVersari dicimur, quod reprobamus. Quid est ergo quòd filij verecunda patris superjecto dorsis pallio aversi venientes operiunt: nisi quòd bonis subditis sic præpositorum suorum mala displicent, ut tamen hæc ab aliis occultent? Operimentum aversi deferunt, quia dijudicantes factum, & venerantes magisterium, nolunt videre quod tegunt.

De præpositorum reverentia custodienda à subditis. *In expos. B. Iob, lib. 15. cap. 15.*

CAPUT XLI.

Maledictus Chanaam puer, servus erit fratrum suorum. *Gen. 9. d*

NEquaquam severitas inulta remanere peccata permittit, sed ira judicij à nostra hîc correptione inchoat, ut in reproborum damnatione conquiescat, sicut scriptum est: *Tempus est ut judicium inciat de domo Dei. Si autem primum à nobis, quis finis eorum qui non credunt Dei Evangelio?* Eant ergo nûc reprobi, & voluptatum suarum desideria inulta iniquitate consumment, atque eò temporalia flagella non sentiant, quò æterna eos supplicia expectant. Bene autem eorum inulta nequitia Cham peccante signata est, cui à patre dicitur: *Maledictus Chanaam puer, servus erit fratribus suis.* Chanaam videlicet Cham filius fuit. Et quid est quod Cham peccante Chanaam ejus filius sententiam ultionis accipit? Quid est quòd non in se, sed in posteritate percutitur, nisi quòd reproborum nequitiæ hîc quidem inultæ proficiunt, sed in posterum feriuntur?

De maledictionum distinctionibus. *In expos. B. Iob, lib. 16. c. 17.* *1. Pet. 4.*

CAPUT XLII.

Venite descendamus, et confundamus ibi linguam eorum. *Gen. 11. b*

DIcitur eis qui aderant, *Venite:* quia nimirum hoc ipsum nunquam à divina contemplatione decrescere, in divina contemplatione semper adcrescere est: & numquam à corde recedere, quasi quodam stabili motu est semper venire. Quibus & dicit: *Descendamus, & confundamus ibi linguam eorum.* Ascendunt Angeli in eo quòd creatorem conspiciunt: descendunt Angeli in eo quòd creaturam se se in illicitis erigentem examine districtionis premunt. Dicere ergo Dei est, *Descendamus, & confundamus ibi linguam eorum*, in se ipso eis hoc quod rectè agatur ostendere, & per vim internæ visionis, eorum mentibus exhibenda judicia occultis mentibus inspirare.

De modo divini eloquij. *In expos. B. Iob, l. 2. c. 4.*

CAPUT XLIII.

Gen.15 a *Abraham, dum ad occasum solis sacrificium offerret, insistentes aves perculit, quas & abigebat.*

De cavendis superfluis cogitationibus. *In expos. B. Iob. l. 10. c. 10*

SÆpe corda justorum subortæ cogitationes polluunt, terrenarum rerum delectationibus tangunt. Sed dum citius manu sanctæ discretionis abiguntur, festinè agitur, ne cordis faciem caligo tentationis operiat, quæ hanc jam ex illicita delectatione tangebat. Nam sæpe in ipso rationis nostræ sacrificio inopportunè se cogitationes ingerunt, quæ hoc rapere vel maculare valeant, quod in nobis Deo flentes immolamus. Unde & Abraham cùm ad occasum solis sacrificium offerret, & insistentes aves perculit, quas studiosè, ne oblatum sacrificium raperent, abegit. Sic nos dum in ara cordis holocaustum Deo offerimus, ab immundis his volucribus custodimus, ne maligni spiritus & perversæ cogitationes rapiant, quod mens nostra offerre se Deo utiliter sperat.

CAPUT XLIV.

Gen.18.a *Quòd Abraham tribus viris Angelis occurrisse se memorat, quibus ipse venientibus extra ostium occurrit, Sara verò post ostium stetit.*

De censura spiritus qualiter cura carnis postponenda sit. *In expos. B. Iob. l. 9. c. 40*

DIscretione magni moderaminis cura carnis refrenanda est, ut serviat, & minimè principetur, ne quasi domina animum vincat, sed subacta dominio, quasi ancilla famuletur: ut jussa adsit, atque ad nutum cordis repulsa dissiliat; ut vix à tergo sanctæ cogitationis appareat, & nunquam contra faciem recta cogitantis obsistat. Quod bene nobis historiâ sacræ lectionis innuitur, cùm Abraham tribus Angelis occurrisse memoratur. Ipse quippe venientibus extra ostium occurrit: Sara verò post ostium substitit. Quid ergo per hunc nobis Abrahæ occursum innuitur, nisi quòd videlicet ut vir ac dominus domus spiritualis, noster scilicet intellectus debet in cogitatione Trinitatis claustra carnis excedere, & quasi habitationis infimæ januam exire? Cura autem carnis ut fœmina non appareat, & videri jactanter erubescat: ut quasi post tergum viri sub discretione spiritus solis necessariis intenta, nequaquam sciat procaciter deregi, sed verecundè moderari. Cui tamen sæpe cùm dicitur, ut de se minimè præsumat, & totam se in divinæ spei fiduciam transferat, despicit: & cessante studio adesse sibi vitæ subsidia posse diffidit Unde & hæc eadem Sara promissiones Dei audiens ridet, sed ridens corripitur, correpta autem protinus fœcundatur. Et quæ in juventute vigens fœcundari non potuit, annis facta senilibus utero marcescente concepit: quia cum cura carnis sui confidentiam habere desierit, contra spem ex divina promissione accipit, quod habere à se ex humana ratione dubitavit. Unde bene Isaac, id est risus dicitur, qui generatur: quia cùm supernæ spei fiduciam concipit: quid mens nostra aliud quàm gaudium parit?

CAPUT XLV.

Gen.18.b *De tribus viris Sodomam pergentibus ab Abraham susceptis.*

De modo divini eloquij per

ALiquando imaginibus, & ante corporeos oculos ad tempus ex aëre assumptis per Angelos loquitur Deus, sicut Abraham non solùm tres viros

A videre potuit, sed etiam habitaculo terreno suscipere: & non solùm suscipere, sed eorum usibus etiam cibos adhibere. Nisi enim Angeli quædam nobis in terra nunciantes, ad tempus ex aëre corpus assumerent: exterioribus profectò nostris obtutibus non apparerent, nec cibos cum Abraham sumerent: nisi propter nos solidum aliquid ex cælesti elemento gestarent. Nec mirum quod illi ipsi qui suscepti sunt, modò Angeli, modò Dominus vocatur: quia Angelorum vocabulo exprimuntur, qui exteriùs ministrabant, & appellatione Domini ostenditur, qui eis interiùs præerat: ut per hoc præsidentis imperium, & per illud clarescceret officium ministrandi.

Angelica officia ministrandi. *In expos. B. Iob. lib. 28. c. 2. post med.*

CAPUT XLV.

B *Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggravatum nimis: descendam, & videbo utrum clamorem, qui venit ad me opere compleverint, an non est ita, ut sciam.* Gen.18.c

PEccatum cum voce, est culpa in actione: peccatum verò etiam cum clamore est culpa cum libertate. Sed quid hoc exemplo nisi nos admonemur, ne ad proferendam sententiam unquam præcipites esse debeamus, ne temerè indiscussa judicemus. Nec quælibet mala audita nos moveant, nec passim dicta sine probatione credamus. Quod profectò perpetrare pertimescimus, si auctoris nostri subtiliùs facta pensemus. Ipse quippe, ut nos à præcipitata sententiæ prolatione compescceret: cùm omnia nuda, & aperta sint oculis ejus; mala tamen Sodomæ noluit audita judicare, qui ait: *Descendam & videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint, an non est ita, ut sciam.* Omnipotens itaque Dominus & omnia sciens, cur ante probationem, quasi dubitat, nisi ut gravitatis nobis exemplum proponat, ne mala hominum antè præsumamus credere, quàm probare? Et ecce per Angelos ad cognoscenda mala descendit, moxque facinorosos percutit, atque ille patiens, ille mitis, ille de quo scriptum est: *Tu autem Domine cum tranquillitate judicas*, ille de quo rursum scriptum est: *Dominus patiens est redditor*, in tanto crimine involutos inveniens, quasi patientiam prætermisit, & diem extremi judicij expectare ad vindictam noluit, sed eos igne judicij ante judicij diem prævenit. Ecce malum quasi cum difficultate credidit cùm audivit, & tamen sine tarditate percussit, cùm verum cognoscendo reperit: ut nobis videlicet daret exemplum quòd majora crimina, & tardè credenda sunt, cùm audiuntur, & citius punienda, cùm veraciter agnoscuntur. *Loquar ad Dominum meum cùm sim pulvis & cinis.* Sancti omnes quando in Dei visione proficiunt: quantò magis divinitatis interna conspiciunt, tantò magis se nihil esse cognoscunt. Nusquam quippe legitur, quòd Abraham cinerem & pulverem se esse professus est, nisi cùm habere Dei meruit collocutionem, dicens: *Loquar ad Dominum meum cùm sim pulvis & cinis.* Esse enim se aliquem fortasse crederet, si veracem essentiam, quæ super ipsum est, minimè sensisset. At verò ubi ad incommutabile contemplandum super se captus est, impletus tantæ contemplationis potentia, dum videret illum, nihil se esse nisi pulverem, vidit. Unde & Propheta repletus eadem sapientia exclamavit, dicens: *Memento Domine, quod pulvis sumus.*

De cavenda ex non approbatis rebus credulitate. *In expos. B. Iob. lib. 10. c. 4. post med.*

Sap. 12.

CAPUT XLVII.

Loquar ad Dominum, cùm sim pulvis & cinis. Gen.18.c

SUnt nonnulli quos census per tumorem non elevat, sed misericordiæ opera exaltant. Et sunt nonnulli, *In expos. B. Iob. 20. c. 17*

qui dum se terrenis opibus abundare conspiciunt, A veras Dei divitias non requirunt, atque æternam patriam non amant: quia hoc sibi sufficere, quod rebus temporalibus fulciuntur, putant. Non est ergo census in crimine, sed affectus. Cuncta enim quæ Deus condidit bona sunt, sed qui bonis malè utitur, profectò agit ut quasi per edacitatis ingluviem, eo per quem vivere debuit pane, moriatur. Pauper ad requiem Lazarus venerat, superbum verò divitem tormenta cruciabant: sed tamen dives Abraham fuerat, qui in sinu Lazarum tenebat. Qui tamen auctori colloquens, dicit: *Loquar ad Dominum meum, cùm sim pulvis & cinis.* Quid itaque iste divitias suas æstimare noverat, qui semetipsum pulverem cineremque pensabat? Aut quando hunc res possessę B extollerent, qui de se quoque earum videlicet possessore, tam abjecta sentiret? Apertè enim cernimus in quo loco se posuerat, qui pulverem se ac cinerem etiam cùm Deo loqueretur, æstimabat. Si igitur ita se despicit qui usque ad honorem divinæ collocutionis ascendit, sollicita intentione pensandum est, qua pœna illi feriendi sunt, qui & ad summa non proficiunt, & tamen de minimis extolluntur.

CAPUT XLVIII.

Gen. 19. b *Vim faciebant Loth vehementissime, & jam proximum erat ut frangerent fores, & miserunt manum viri, & introduxerunt ad C se Loth, clauseruntque ostium, & eos qui erant foris percussere cæcitate à minimo usque ad maximum, ita ut ostium invenire non possent.*

De electorum innocentia contra pravorum insidias munita. *In expos. B. Iob. l. 6. c. 13. post med.*

QVid est quòd malis adversantibus intra domum Loth reducitur, & munitur, nisi quod justus quisque dum pravorum insidias sustinet ad mentem revertitur, & imperterritus manet? Sodomitæ autem viri in domo Loth invenire ostium nequeunt: quia corruptores mentium contra vitam justi nullum accusationis aditum deprehendunt. Percussi enim cæcitate, quasi domum circumeunt, qui invidentes facta dictaque perscrutantur. Sed quia eis de vita justi fortis undique ac laudabilis actio obviat, er- D rantes nil aliud quàm parietem palpant.

CAPUT XLIX.

Gen. 19. b *Et Loth ardentem Sodomam fugiens, sed tamen Segor inveniens, nequaquam mox montana conscendit.*

De continentium celsitudine, & conjugatorum venia. *In cod. regul. pastor. 3. par. c. 1. adm. 28.*

ARdentem Sodomam fugere est, illicita carnis incendia declinare: altitudo verò montium, est munditia continentium. Vel certè quasi in monte sunt, qui etiam carnali copula inhærent: sed tamen extra suscipiendæ prolis admixtionem debi- E tam nulla carnis voluptate solvuntur. In monte quippe stare est, fructum propaginis in carne non quærere: in monte stare est, carni carnaliter non adhærere. Sed quia multi sunt qui scelera quidem carnis deserunt, nec tamen in conjugio positi, usus solummodo debiti jura conservant; exiit quidem Loth Sodoma, sed tamen mox ad montana non pervenit: quia jam damnabilis vita relinquitur, sed adhuc celsitudo conjugalis continentiæ subtiliter non tenetur. Est verò in medio Segor civitas, quæ fugientem salvet & infirmum: quia videlicet cùm sibi per incontinentiam miscentur conjuges, & lapsus scelerum fugiunt, & tamen veniâ salvantur. Quasi parvam quippe civitatem inveniunt, in qua ab ignibus defendantur: quia conjugalis hæc vita, non quidem in virtutibus mira est, sed tamen à suppliciis secura. Unde idem Loth ad angelum dicit: *Est civitas hic juxta ad quam possum fugere parva, & salvabor in ea. Numquid non modica est, & vivet in ea anima mea?* Juxta igitur dicitur, & tamen ad salutem tuta perhibetur: quia conjugalis vita nec à mundo longè divisa est, nec tamen à gaudio salutis aliena. Sed tunc in actione hac vitam suam conjuges, quasi in parva civitate custodiunt: quando pro se assiduis deprecationibus intercedunt. Unde rectè per Angelum ad eundem Loth dicitur: *Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas, ut non subvertam urbem pro qua locutus es:* quia videlicet cùm Deo deprecatio funditur, nequaquam talis conjugum vita damnatur. De qua deprecatione Paulus quoque admonet, dicens: *Nolite fraudare invicem, nisi fortè ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi.* Ibidem. Ibidem. 1. Cor. 7.

CAPUT L.

Igitur Dominus pluit super Sodomam & Gomorram sulphur & ignem. Gen. 19. b

QVid in sulphure nisi fœtor carnis; & quid per ignem, nisi ardor carnalis desiderij exprimitur? Cur ergo habitantium Sodomis vel Gomorra, carnis scelera punire Dominus decrevisset, in ipsa qualitate ultionis, notavit maculam criminis. Sulphur quippe fœtorem habet, ignis ardorem. Qui itaque ad perversa desideria ex carnis fœtore arserant, dignum fuit ut simul igne & sulphure perirent: quatenus ex justa pœna discerent, ex injusto desiderio quid fecissent. De iniquorum in malis perseverantia. *In expos. B. Iob, l. 14. c. 10.*

CAPUT LI.

De Abrahæ conjuge in sepulcro duplici sepultæ. Gen. 23. d

QVid nobis per Abrahæ duplex sepulcrum innuitur, nisi quòd perfectus quisque prædicator extinctam à præsentis vitæ desideriis animam suam, sub bonæ operationis tegmine, & contemplationis abscondit? Ut à carnali concupiscentia sub activa contemplativaque vita quasi insensibilis lateat, quæ priùs mundi desideria sentiens, mortaliter vivebat. Unde & per egregium prædicatorem dicitur: *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Activa quippe vita sepulcrum est: quia à pravis nos operibus mortuos tegit. Sed contemplativa perfectiùs sepelit: quia à cunctis mundi actionibus funditus dividit. Quisquis ergo jam in se contumelias carnis edomuit: superest ut mentem per studia sanctæ operationis exerceat secreta. Et quisquis jam mentem per sancta opera dilatat: superest ut hanc usque ad intima contemplationis extendat. Neque enim perfectus prædicator est, qui vel propter contemplationis studium operanda negligit, vel propter operationis instantiam contemplanda postponit. De activa contemplativaque vita. *In expos. B. Iob, lib. 6. c. 17.* Col. 3. a

CAPUT LII.

Ad Rebeccam in Isaac conjugio deducendam puer mittitur. Genes. 24. a

AD Rebeccam in Isaac conjugio deducendam puer mittitur: Quia videlicet ad desponsandam Ecclesiam Domino, interposita prophetia formulatur. *In expos. B. Iob, lib. 2. c. 19.*

CAPUT LIII.

Gen. 24. a *Pone manum tuam ſubter femur meum, ut adjurem te per Dominum Deum cæli & terræ, ut non accipias uxorem filio meo de filiabus Chananæorum inter quos habito; ſed ad terram, & ad cognationem meam proficiſcaris, & inde accipias uxorem filio meo Iſaac.*

De myſteriis ſacramenti ad Abraham per puerum, & requirendæ uxoris Iſaac filio. *In comment. Ezech.*

LIbet perſtrictim quædam de Abrahæ, & Iſaac hiſtoria ad medium deducere, ut poſſimus in ipſis, quæ ſecundùm allegoriam intelligenda ſunt, apertiùs demonſtrare. Abraham quippe, puerum vocat, & ſubter femur ejus manum ponere præcipitur, ut ſicut habet vetuſta tranſlatio, per Dominum Deum cæli jusjurandum præberet. Cui ſtatim ne Iſaac filio ſuo uxorem de filiabus Chananæorum accipiat, jubet, ſed ut ad ejus cognationem pergat, atque inde ei uxorem deducat. Qui itaque ut præceptum eſt, manum ſub femore poſuit Abrahæ & juravit, atque ex bonis omnibus Domini ſui tulit, & Meſopotamiam perrexit. Sive qui ſtans juxta fontem aquæ orando propoſuit: quòd puella cui diceret, Inclina hydriam tuam ut bibam, & illa reſponderit: Bibe, quin & camelis tuis dabo potum; ipſa eſſet uxor Domini ſui Iſaac. Protinus Rebecca egreditur. Quæ puero aquam petenti reſpondit: Bibe, Domine mi. Et celeriter hydriam ſubter ulnam depoſuit, potum dedit, quin etiam camelis aquam hauſit & præbuit. Cui puer protinus inaures aureas appendentes ſiclos duos, & armillas pondus ſiclorum decem præbuit. Quæ requiſita, & genus dixit, & quia in domo patris ejus eſſet locus ſpatioſus ad manendum, & quòd palearum ac fœni plurimum haberet indicavit. Cui Rebeccæ frater erat nomine Laban? qui feſtinus egreſſus eſt, & inaures, ſiclos atque armillas ſorori videns, intus puerum vocavit, eique paleas & fœnum dedit. Aquam ad lavandos pedes camelorum & virorum qui cum eo venerant præbuit. Panem in conſpectu ejus appoſuit: ſed puer comedere recuſat, niſi priùs cauſam conjugij filio Domini ſui obtineat. Qui mox ut cauſam obtinuit, prolatis vaſis aureis & argenteis ac veſtibus Rebeccæ munera auxit, fratribus autem & matri munera obtulit. Rebecca autem & puellæ illius aſcenſis camelis virum ſecutæ ſunt, qui feſtinus ad Dominum ſuum reverſus eſt. Eo autem tempore, Iſaac deambulabat per viam quæ ducit ad puteum, cujus nomen eſt viventis & videntis. Habitabat verò in terra auſtrali. Egreſſus fuerat ad meditandum in agro inclinata jam die. Sed mox ut Rebecca Iſaac vidit, de camelo deſcendit, puerum requirit, dicens: Quis ille homo eſſet, qui per agrum veniret? Cui ille reſpondit: Ipſe eſt Dominus meus. At illa tulit pallium, ſeſe operuit: quam Iſaac in tabernaculum Saræ matris introduxit, & accepit uxorem, atque in tantum dilexit, ut dolorem, qui ex morte matris acceſſerat, temperaret.

Quid eſt, quod Abraham puerum jubet ſub femore ſuo manum imponere, & per cæli Dominum jurare: niſi quòd illius caro per illud membrum deſcenſura erat, qui & Abrahæ filius eſſet ex humanitate, & Dominus ex divinitate? Sic itaque puero dicitur: *Pone manum tuam ſub femore meo, & jura per Deum cæli.* Ac ſi apertè diceret: Tange filium meum, & jura per Dominum meum. Unde nec ſuper femur, ſed ſub femore manum ponere jubetur: quia ex illo femore ille deſcenſurus erat, qui homo quidem, ſed ſuper omnes homines veniret. Unde dignum non fuit, ut manum ſuper femur poneret: quia nulla caro ſuper illam carnem eſt, quam in redemptione noſtra ſibi Patris unigenitus univit. Quid eſt, quòd Iſaac dilecto filio uxor de filiabus Chananæorum duci prohiberetur, niſi quòd ille de quo ſcriptum eſt: *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui*, nulli reprobæ animæ conjungitur? De cognatione autem uxorem filio deducere ſervus præcipitur: quia ſola ſancta electorum Eccleſia unigenito filio copulanda erat, quam ipſe unigenitus ex prædeſtinatione jam, & præſentia extraneam non habebat. Quis verò eſt puer, qui ad deducendam uxorem mittitur, niſi Prophetarum ordo atque Apoſtolorum omniumque Doctorum? Qui dum verbum prædicationis bonis mentibus faciunt, ad unamquamque animam unigenito filio conjungendam, quaſi proviſores fiunt. Qui pergens ſecum de bonis omnibus Domini ſui detulit: quia in his quæ de Domino loquuntur in ſemetipſis virtutum divitias oſtendunt; & tantò citius ad ſequendum Deum pertrahunt, quantò auditoribus ſuis in ſemetipſis monſtrant, quod enarrant. Atque idem puer juxta fontem ſtetit, atque ex præfixa ſententia, quæ puella eligenda eſſet, propoſuit: quia prædicatores ſancti ſacri eloquij fluenta conſiderant, atque ex ipſis colligunt, quæ vel quibus prædicationis ſuæ verba committant, & ex quibus auditoribus fiduciam certitudinis ſumant. Potum verò petiit, quia prædicator omnis animam ſui auditoris ſitit. Sed Rebecca potum præbuit, quia ſancta electorum Eccleſia prædicatorum ſuorum deſiderio ex virtute ſuæ fidei ſatisfecit. Quia enim Deum quem audivit confeſſa eſt, prædicatori ſuo aquam refectionis obtulit, ejuſque animum refrigeravit. Et notandum quòd hydriam ab humero in ulnas poſuit, quia illa eſt placita confeſſio, quæ à bono opere procedit: vel certè aquam præbuit, quia in eo quod credidit, vacua non remanſit. Nam mox prædicare ſtuduit, quod audivit, & docendo, multos ex ſe prædicatores protulit. Aqua quippe in hydria eſt prædicationis ſcientia in menſura: quia ſancta Eccleſia ſtudet non plus ſapere quàm oportet, ſed ſapere ad ſobrietatem. Et hydria aquæ in ulna, eſt doctrina prædicationis in opere. Quæ non ſolùm ejus comitibus, ſed potum etiam camelis præbet: quia verbum vitæ non ſolùm prudentibus, ſed etiam ſtultis prædicat, juxta Pauli vocem dicentis: *Sapientibus & inſipientibus debitor ſum.* Rom. 1. Vel certè aqua etiam jumentis datur, quando cura carnis quomodo ſit habenda diſponitur, & ex voluptate impendi non debeat, & tamen in neceſſitatibus non negetur, ſicut ſcriptum eſt: *Carnis curam ne feceritis in deſideriis.* Rom. 14. Qui enim hanc in deſideriis fieri prohibet, proculdubio in neceſſitate concedit juxta hoc quod rurſus dicitur: *Nemo carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit & fovet eam.* Epheſ. 4. Puer autem Rebeccæ inaures & armillas dedit: quia prædicator quiſque & auditum ſanctæ Eccleſiæ per obedientiam, & manus per bonæ operationis meritum exornat. Sed inaures duorum ſiclorum ſunt, armillæ autem ſiclorum decem: quia prima virtus obedientiæ, in charitate eſt; quæ videlicet charitas in duobus præceptis diſtinguitur, ut Deus, & proximus diligatur. Et recta operatio ex decalogi completione perficitur, ut cùm bona agi cœperint, mala jam nulla perpetrentur. Rebecca autem cùm eſſet in domo patris ſui, locum ſpatioſum ad manendum perhibuit: quia priori jam populo naturę legem ſancta Eccleſia ſe ſciſſe monſtravit, & prædicationis verba in amplo charitatis gremio ſuſcepit. Doctori enim ſpatioſus ad manendum locus eſt in auditoris corde latitudo bonitatis. Unde & quibuſdam dicitur: *Capite nos, neminem læſimus, neminem corrupimus. Non anguſtiamini in nobis, anguſtiamini autem in viſceribus veſtris.* 2. Cor. 7. Ibidem 6. Ac ſi eis apertè diceretur: Ad ſuſcipiendam doctrinam ſpatioſum locum mentis facite, ſed ad cogitanda carnalia anguſti remanc-

te. Quod palearum ac fœni plurimùm haberet, indicavit: quia ſancta Eccleſia verba vitæ audiens, terrena ſtipendia prædicatoribus reddidit, quæ dum Paulus quaſi pro nihilo acciperet, dixit: *Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus, magnum eſt ſi à vobis carnalia metamus?* Frater autem Rebeccæ erat Laban, qui concitè egreſſus, inaures & armillas ſororis aſpiciens, intus puerum vocavit: quia ſunt carnales quique fidelibus conjuncti, qui dum ſpiritualium dona conſpiciunt, in admiratione hoſpes, & ſi non uſque ad opera, tamen in animam uſque ad ſuſcipiendam fidem verbum prædicationis admittunt. Quia enim bonos ſæpe miraculis fulgere conſiderant, ea quæ de æternitate audiunt non recuſant. Quamvis ſanctam electorum Eccleſiam moribus non ſequentes in carnali operatione remàneant. Qui Laban paleas, fœnum, aquam, panem obtulit: ſed puer niſi cauſam priùs conjugij obtineret, acceptorum ſe eſſe recuſavit. Quia ſunt plerique qui doctores ſuos ex temporalibus ſtipendiis contemnere parati ſunt; ſed prædicatores ſancti percipere nolunt temporalia, niſi priùs obtineant æterna. Si enim in animabus fructum non inveniunt, ſumere ſtipendia corporalibus contemnunt. Hi pedes aquâ lavant: quia laborem ſui deſiderij nulla conſolatione relevant. Mox verò ut cauſam conjugij domino ſuo puer obtinuit: vaſa aurea atque argentea ac veſtes protulit, quas Rebeccæ dedit; quia doctores ſanctæ Eccleſiæ tot ornamenta præbent, quot virtutum bona docuerunt. Quæ enim priùs inaures, armillas acceperat, jam nunc vaſa aurea & argentea ac veſtes accepit; quia ſancta Eccleſia quæ antè per fidem, obedientiam, & operationem percepit, excreſcens poſtmodum etiam ad ſpiritualia dona convaleſcit: ut prophetiæ ſpiritu, & virtutum gratia repleta, ampliatis jam muneribus ditat. Puer verò matri ejus ac fratribus dona obtulit: quia gentilitas ex quo Eccleſia ad fidem venit, poſt converſionem ejus in gloria temporali convaluit, ſicut & nunc cernimus: quia plerumque Chriſtiani afflictionem ſentiunt, & gentiles quique in terrena virtute gloriantur. Sed & fratres ejus dona percipiunt: quia ij qui eam fidem verbotenus tenent, ſed tamen profectionem ſuam moribus non ſequentes, carnaliter vivunt, benignè à fidelibus honorari ſolent, pro eo quòd eſſe fideles videntur. Mater ergo & fratres dona percipiunt, à ſorte tamen hereditatis alieni: quia ſive infideles ſeu carnales qui intra fidei profeſſionem tenentur, ad hereditatis æternæ ſortem non veniunt, ſed tamen ſupernę largitatis gloriam temporaliter non ſequuntur. Rebecca autem cum puellis ſuis puerum ſequuta eſt: quia ſancta Eccleſia habet ſecum minoris meriti animas ſodales ſuos. Nam & ſi in quibuſdam per aſcenſum mentis in throno contemplationis non habent, quæ videlicet tales animæ quaſi puellæ Rebeccæ ſunt: quia ſequuntur moribus, ſed tamen ad contemplationis thorum minimè aſcendunt. Nam & idem puer quoſdam habuit in comitatu: quia & cum ſanctis Prophetis fuerunt quidam qui bene viverent, & prophetiæ ſpiritum non haberent, & cum ſanctis Apoſtolis atque Doctoribus fuerant plerique, qui vitam moribus tenerent, ſed prædicationis verba non promerent. Feſtinus autem puer ad dominum redit, quia prædicatores ſancti cùm prædicando vitam audientium obtinent, illi mox gratias reddunt de cujus hoc munere perceperunt, ut ſibi in ea operatione nil tribuant, ſed auctori. *Eo autem tempore Iſaac deambulabat per viam quæ ducit ad puteum, cujus nomen eſt viventis, & videntis.* Quis eſt vivens, & videns niſi omnipotens Deus? de quo ſcriptum eſt: *Vivo ego in æternum, dicit Dominus.* De quo rurſum dicitur: *Omnia nuda & aperta ſunt oculis ejus.* Puteus verò viventis & videntis, eſt ſacræ ſcripturæ profunditas: quam nobis ad irrigationem mentis præbuit omnipotens Deus. Quæ eſt autem via quæ ducit ad puteum videntis & viventis, niſi humilitas paſſionis unigeniti, per quam nobis apertum eſt hoc, quod priùs latenter ſcripturę fluenta loquebantur? Niſi enim unigenitus Dei filius incarnatus, tentatus, apprehenſus, colaphis cæſus, ſputis illitus, crucifixus ac mortuus fuiſſet, nobis hujus putei, id eſt ſcripturæ ſacræ profunditas non pateret. Quid ergo fidelibus humilitas paſſionis ejus facta eſt, niſi clavis operationis, per quam myſteriorum Dei puteum invenimus, ut aquam ſcientiæ de profundo biberemus? Incarnationem quippe, paſſionem, mortem, reſurrectionem, atque aſcenſionem illius ſacri eloquij paginæ loquuntur. Quæ quia facta cognovimus, jam nunc intelligamus audita: hæc autem priùs legi poterant, ſed quia necdum evenerant, intelligi non valebant. Unde & per Joannem dicitur: *Vicit leo de tribu Iuda aperire librum, & ſolvere ſignacula ejus.* Ipſe enim librum aperuit, & ſignacula illius ſolvit, qui naſcendo, moriendo, reſurgendo, atque cælos aſcendendo, ſcripturæ ſacræ nobis arcana patefecit. Et notandum, quòd non dicitur ambulabat per viam quæ ducit ad puteum, ſed deambulabat. Deambulat quippe, qui viam per quam ambulat eundo, & redeundo conculcat. In humilitatem autem paſſionis Dominus deambulavit: quia modò à Judæis verborum contumelias, modò contra ſe falſum teſtimonium, modò alapas, modò ſputa, modò ſpineam coronam, modò crucem tolerando ſuſtinuit. Deambulâſſe ergo in humilitate paſſionis eſt, tot adverſitates, & probra diverſis modis iterando pertuliſſe. Qui Iſaac Rebecca veniente in terra auſtrali habitat, quia unigenitus Dominus ac Redemptor noſter veniente ad ſe Eccleſia in illorum mentibus manſit, quos ex Judæa editos non torporis frigus, ſed fervor charitatis tenuit. Ex illo quippe populo Anna Prophetiſſa, ex illo Simeon extitit, qui in ulnas Dominum accepit. Egreſſus autem fuerat ad meditandum in agro, quia ager mundus accipitur, ipſe per ſe Dominus exponit, dicens: *Ager autem eſt mundus*, qui in hoc egreſſus eſt, quòd viſibilis apparere dignatus eſt, ſicut ſcriptum eſt: *Exiſti in ſalutem populi tui, ut ſalvos facias Chriſtos tuos.* Solent autem exercitati juvenes, in armorum uſum meditari. Iſaac ergo ad meditandum in agro exiit, quia Redemptor noſter ſe ſequentibus formam humilitatis præbens, per exercitium longanimitatis ſuæ paſſionis in ſe, & patientiæ exempla monſtravit. Meditatio quippe armorum eſt, frequentatio paſſionum. Qui enim verba, manum, lanceam, crucem pertulit, paſſionem ſuam uſque ad mortem in ſe frequentari permiſit. Paſſiones verò arma dicimus, quia per ipſas ab adverſario occulto liberamur, ſicut per ſeipſum Dominus dicit: *In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.* Qui ad meditandum in agro inclinata jam die exiit: quia paſſionum exercitia juxta finem mundi ſuſcepit, ſicut per Pſalmiſtam de crucifixionis ſuæ expreſſione loquitur, dicens: *Elevatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum.* Quid eſt autem quòd Rebecca ad Iſaac dorſo cameli deducitur, niſi quòd per Rebeccam, ſicut præfati ſumus, Eccleſia, & per camelum cui præſidet, tortus moribus atque onuſtus idolorum cultibus gentilium populus deſignatur? Qui enim ex ſemetipſis ſibi invenêre deos quos colerent, quaſi à ſemetipſis eis onus in dorſo excreverat, quòd portarent. Rebecca ergo ad Iſaac veniens dorſo cameli deducitur: quia ad Chriſtum ex gentilitate Eccleſia properans in tortis vitioſiſque vitæ veteris converſationibus invenitur. Quæ ut vidit Iſaac de camelo deſcendit, quia ſancta Eccleſia quantò Redemptorem ſuum ſubtiliùs agnoſcit, tantò carnalis vitæ ſtudia humiliùs deſerit, atque in ſemetipſa tortitudinem vitioſam contradicit. Iſaac igitur viſo deſcendit, quia Domino cognito vitia ſua gentilitas deſe-

1. Cor. 9.

Apoc. 5. d

Matth. 3. a

Habac. 3.

Luc. 21.

pſal. 140. 4

Deut. 32. f

Hebr. 4. d

ruit, & ab elatione celsitudinis ima humilitatis petiit. Quid est autem quod Isaac in camelo sedens Rebecca conspexit, nisi quòd Redemptorem suum Ecclesia ex gentibus veniens, dum adhuc vitiis esset innixa, & necdum spiritualibus, sed animalibus moribus inhæret, ascendit? Nec movere debet quòd puer quoque cum camelis venerat, in quibus sui Domini divitias ferebat: quia ipsi quoque prædicatores sancti quamvis jam ad superiora intelligenda atque proferenda intellectu, & vita micant, adhuc tamen in semetipsis contradictionem carnis sentiunt. Nam vident aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ, & captivum se ducentem in lege peccati, & divitias in camelis portant: quia ne magnitudo revelationum extollat eos, datus est eis stimulus carnis suæ. Habent enim thesaurum istum in vasis fictilibus, ut sublimitas sit virtutis Dei, & non eorum. Qui ergo per carnem cælestia loquuntur, & tamen adhuc in carne contradictionem de vitio sentiunt, quid aliud quàm super tortuosa camelorum dorsa divitias ferunt? Rebecca verò Isaac viso, quis ille homo sit, requisito puero cognoscit; quia quotidie sancta Ecclesia adhuc Prophetarum atque Apostolorum dicta, quid de Redemptore suo credere debeat, intelligit. Quæ semox pallio operuit, quia quantò subtiliùs Salvatoris sui mysteria penetrat, tantò altiùs de anteacta sua vita confunditur. Et quia perversè egerit, verecundatur, pallio se operire curavit: quia viso Domino infirmitatem suæ actionis erubuit, & illa quæ priùs in camelo liberè gestabatur, descendens postmodum verecundia tegitur. Unde eidem Ecclesiæ à priore elatione conversæ per Apostolicam vocem quasi Rebeccæ de camelo descendenti sibique pallium superducenti dicitur: *Quem enim fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis?* Quam Isaac in tabernaculum suæ matris introducit, atque uxorem accipit: quia illic synagogæ Dominus ex qua per carnem natus est sanctam Ecclesiam diligit, eamque sibi in amore, & contemplatione conjungit: ut quæ priùs proxima ex cognatione, eidem cognita per prædestinationem fuerat, postmodum jam conjuncta in amore continuo uxor fiat. Quam in tantum dilexit, ut dolorem qui ex morte matris accesserat, temperaret: quia ex lucro sanctæ Ecclesiæ Redemptor noster in eam, quæ ex perditione synagogæ accidere potuit, tristitiam, decessit. Dum enim Rebeccæ conjungitur, dolor de matris morte amputatur: quia dum sancta Ecclesia ex gentilitate veniens, usque ad thorum contemplationis perducitur, Judæa pro nihilo habetur. Quòd si interpretari ipsa eorum nomina curamus, Isaac risus, Rebecca autem patientia, dicitur. Risus verò ex lætitia est, patientia autem de tribulatione. Et quamvis sancta Ecclesia jam in cælestis sit gaudij contemplatione suspensa, habet tamen adhuc quod triste de mortalis carnis pondere toleret. Isaac verò & Rebecca junguntur, id est risus & patientia permiscentur: quia fit in sancta Ecclesia hoc quod scriptum est: *Spe autem gaudentes, in tribulatione patientes*, ut hanc & prospera de contemplatione lætificent, & adhuc adversa de tribulatione perturbent.

R m. 7. d

1. Cor. 12. b

Rom. 5.

Rom. 12.

CAPUT LIV.

Genes. 25. d *Deprecatus est Isaac Dominum pro uxore sua, eò quòd esset sterilis: qui exaudivit eum, & dedit conceptum Rebeccæ.*

De effectu prædestinationis. *In comment. dialogorum lib. 1. c. 8.*

EA quæ sancti viri orando efficiunt, ita prædestinata sunt, ut precibus obtineantur. Nam ipsa quoque perennis regni prædestinatio, ita est ab omnipotente Deo dispositа, ut ad hoc electi ex labore perveniant: quatenus postulando mereantur accipere, quod eis omnipotens Deus ante sæcula dispositionis donare. Quod utrum ita sit concitè valet probare. Certè etenim novimus quòd ad Abraham Deus dixit: *In Isaac vocabitur tibi semen.* Cui etiam dixerat, *Patrem multarum gentium constitui te*, cui rursum promisit, dicens: *Benedicam te: & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & velut arenam, quæ est in littore maris.* Ex qua re apertè constat, quia omnipotens Deus semen Abrahæ multiplicare per Isaac prædestinaverat, & tamen scriptum est: *Deprecatus est Isaac Dominum pro uxore sua eò quòd esset sterilis, qui exaudivit eum, & dedit conceptum Rebeccæ.* Si ergo multiplicatio generis Abrahæ per Isaac prædestinata fuit, cur conjugem sterilem accepit? Sed nimirum constat quia prædestinatio precibus impletur, quando Isaac in quo Deus multiplicari semen Abrahæ prædestinaverat, oratione obtinuit, ut filios habere potuisset.

Gen. 21. *Gen. 12.* *Gen. 22.*

CAPUT LV.

Factus est Esaü vir gnarus venandi, & homo agricola. *Gen. 25. d*

De reproborum vitiis, & electorum profectibus. *In expos. B. Iob. lib. 5. c. 8. & post med.*

JAcob autem vir simplex habitavit in tabernaculis, vel sicut in alia translatione dicitur, habitabat domi. Quid enim per venationem Esaü, nisi eorum vita figuratur, qui in exterioribus voluptatibus fusi carnem sequuntur? Qui etiam agricola esse describitur: quia amatores hujus seculi tantò magis exteriora colunt, quantò interiora sua inculta derelinquunt. Jacob verò simplex in tabernaculis vel in domo habitare perhibetur: quia nimirum omnes qui in curis exterioribus spargi refugiunt, simplices in cogitatione atque in conscientiæ suæ habitatione consistunt. In tabernaculis enim, aut in domo habitare, est se intra mentis secreta restringere, & nequaquam exteriùs per desideria dissipare: ne dum ad multa foris inhiant, à semetipsis alienati cogitationibus recedant.

CAPUT LVI.

De Esaü, quòd ad lenticulam primogenita fratri vendidit. *Gen. 25. d*

De refrenanda gulæ concupiscentia. *In expos. B. Iob. l. 30. c. 4.*

SCiendum est quia quinque nos modis gulæ vitium tentat. Aliquando namque indigentiæ tempora prævenit: aliquando verò tempus non prævenit, sed cibos lautiores quærit: aliquando quælibet sumenda sunt præparari accuratiùs expetit: aliquando autem, & qualitati ciborum & tempori congruit, sed in ipsa quantitate sumendi mensuram moderatæ refectionis excedit: nonnunquam verò & abjectiùs est quod desiderat, & tamen ipso æstu immensi desiderij deteriùs peccat. Quæ vitiorum tempora meliùs ostendimus, si hoc exemplis evidentioribus approbemus. Mortis quippe sententiam patris ore Jonathas meruit: quia in gustu mellis constitutum edendi tempus antecessit. Et ex Ægypto populus eductus in eremo occubuit: quia despecto manna cibos carnium petiit, quos lautiores putavit. Et prima filiorum Heli culpa suborta est, quòd ex eorum voto sacerdotis puer non antiquo more coactas vellet de sacrificio carnes accipere, sed crudas quæreret, quas accuratiùs exhiberet. Et cùm ad Hierusalem dicitur: *Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia*, apertè ostenditur quòd idcirco salutem perdidit, quia cum superbiæ vitio mensuram moderatæ refectionis excessit. Hinc primogenitorum gloriam Esaü amisit: quia magno æstu desiderabilem cibum, id est lenticulam concupivit, quam dum venditis etiam primogenitis prætulit, quo in illam appetitu anhelaret, indicavit. Neque enim cibus, sed appeti-

1. Reg. 14. *Num. 11.* *1. Reg. 2.* *Ezech. 16. f*

tus in vitio est. Unde lautiores cibos plerumque sine culpa sumimus, & abjectiores non sine reatu conscientiæ degustamus. Hic quippe quem diximus Esaïi, primatum per lenticulam vendidit, & Elias in eremo per virtutem spiritus carnes edendo servavit. Unde & antiquus hostis, quia non cibum, sed cibi concupiscentiam esse causam damnationis intelligit: & primum sibi hominem non carne, sed pomo subdidit: & secundum non carne, sed pane tentavit. Hinc est quòd plerumque Adæ culpa committitur, etiam cùm abjecta, & vilia sumuntur. Neque enim Adam solus ut à vetito se pomo suspenderet, præceptum prohibitionis accepit. Nam cùm alimenta quædam saluti nostræ Deus contraria indicat, ab his nos quasi per sententiam vetat: & dum concupiscentes noxia attingimus, profectò quid aliud quàm vetita degustamus? Ea itaque sumenda sunt, quæ naturæ necessitas quærit, & non quæ edendi libido suggerit: nisi hoc moderata discretio minus cautè prospexerit, illicitæ se concupiscentiæ quis voraginem vergat.

Col. 3.

CAPUT LVII.

Gen. 26. e *De Isaac qui apud alienigenam gentem puteos fodit, quos Allophyli insidiantes humo implentes replent.*

De persistendo in bono opere, & cavendis ex hoc inimici subreptionibus. *In exp. B. Iob, l. 31. c. 13.*

QUid nobis per effossos ab Isaac puteos atque ab Allophylis repletos innuitur, nisi ut in hac peregrinationis ærumna positi, cogitationum nostrarum profunda penetremus, quousque nobis veræ intelligentiæ aqua respondeat, nequaquam nostræ inquisitionis manus ab exhaurienda cordis terra torpescat? Quos tamen puteos Allophyli insidiantes replent: quia nimirum immundi spiritus cùm nos studiosè cor fodere conspiciunt, congestas nobis tentationum cogitationes ingerunt. Unde semper mens evacuanda est, incessanterque fodienda, ne si indiscussa relinquitur, usque ad tumorem perversorum operum cogitationum super nos terra cumuletur. Unde & ad Ezechielem dicitur: *Fili hominis, fode parietem*, id est, cordis duritiam crebris perscrutationum ictibus rumpe.

Ezech. 8.

CAPUT LVIII.

Item unde suprà.

In exp. B. Iob, l. 16. c. 8.

SÆpe dum eloquiis sacris intendimus, malorum spirituum insidias graviùs toleramus: quia menti nostræ terrenarum cogitationum pulverem aspergunt, ut intentionis nostræ oculos à luce intimæ visionis obscurent. Quod etiam in Isaac opere Allophylorum pravitate cognoscimus designari, qui puteos quos Isaac foderat terræ congerie replebant. Hos enim nos nimirum puteos fodimus, cùm in scripturæ sacræ abditis sensibus alta penetramus? quos tamen occultè replent Allophyli, quando nobis ad alta tendentibus immundi spiritus terrenas cogitationes ingerunt, & quasi inventam divinæ scientiæ aquam tollunt. Quod nimirum Psalmista

Ps. 118. pertulerat cùm dicebat: *Declinate à me maligni, & scrutabor mandata Dei mei:* videlicet patenter insinuans, quia mandata Dei perscrutari non poterat, cùm malignorum spirituum insidias in mente tolerabat.

CAPUT LIX.

Gen. 27. d *De benedictionibus Iacob, & Esaü.*

De mysteriis benedictionum

QUis namque parvulorum in facto Esaü & Jacob, quòd alter ad venatum mittitur, ut benedicatur, alter verò per suppositionem matris à patre benedicitur, nisi juxta sacræ lectionis historiam pascitur? In qua videlicet historia si ad intellectum paulò subtiliùs astringatur, videtur quia Jacob primogeniti benedictionem non per fraudem subripuit, sed ut sibi debitam accepit, quam concedente fratre de lentis mercede comparavit. At verò si quis altiùs sentiens utrorumque facta velit per allegoriæ arcana discutere, protinus ab historia in mysterium surgit. Quid est enim quòd Isaac de majoris filij sui venatione vesci concupiscit, nisi quòd omnipotens Deus Judaïci populi bona operatione pasci desiderabat? Sed illo tardante, minorem Rebecca supposuit: quia dum Judaïcus populus bona opera foris quærit, gentilem populum mater gratia instruxit, ut omnipotenti Patri cibum boni operis offerret, & benedictionem majoris fratris acciperet, qui eosdem cibos ex domesticis animalibus præbuit: quia gentilis populus placere Deo de exterioribus sacrificiis non quærens per vocem Prophetæ dicit: *In me sunt, Deus, vota tua, quæ reddam laudationes tibi.* Quid est quòd idem Jacob manus ac brachia & collum hœdinis pellibus texit, nisi quod hœdus pro peccato offerri consuevit? Et gentilis populus dum se peccatorem confiteri non erubescit, carnis in se peccata mactavit. Quid est quòd vestimentis fratris majoris induitur, nisi quòd sacræ scripturæ præceptis, quæ majori populo data fuerant in bona operatione vestitus est? & eis minor in domo utitur, quæ major foras exiens intus reliquit: quia ille gentilis populus præcepta tenet in mente, quæ Judaïcus populus habere non potuit, dum solam in eis litteram attendit. Et quid est, quòd Isaac eundem filium nescit, quem benedicit, nisi hoc quod de gentili populo Dominus per Psalmistam dicit: *Populus, quem non cognovi, servivit mihi: ob auditum auris obedivit mihi.* Quid est quòd præsentem non videt, & tamen quæ in futuro venient, videt, nisi quòd omnipotens Deus cùm per Prophetas suos prædiceret gentilitati gratiam prærogandam, eam & in præsenti per gratiam non videt, quia tunc in errore dereliquit, & tamen quia hanc quandoque collecturus erat benedictionis gratiam prævidit? Unde & idem Jacob gentilis populi figuram tenet, eique in benedictione dicitur: *Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni cui benedixit Dominus.* Sicut enim in Evangelio Veritas dicit: *Ager est hic mundus*, & quia gentilis populus ad fidem perductus per electos suos in universo mundo virtutibus redolet: odor filij, odor est agri pleni. Aliter namque olet flos uvæ: quia magna est virtus, & opinio prædicatorum, qui inebriant mentes audientium. Aliter flos olivæ: quia suave est opus misericordiæ, quod more olei refovet & lucet. Aliter flos rosæ: quia mira est fragrantia quæ rutilat & redolet ex cruore martyrum. Aliter flos lilij: quia candida vita carnis est de incorruptione virginitatis. Aliter flos violæ: quia magna est virtus humilium, qui ex desiderio loca ultima tenentes, se per humilitatem à terra in altum non sublevant, & cælestis regni purpuram in mente servant. Aliter redolet spica cùm ad maturitatem perducitur, quia bonorum operum perfectio ad satietatem eorum, qui justitiam esuriunt præparatur. Quia ergo gentilis populus in electis suis ubique per mundum sparsus est, & ex eis virtutibus quas agit, omnes qui intelligunt odore bonę opinionis replet, dicatur rectè: *Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni.* Sed quia easdem virtutes ex semetipso non habet, adjungit: *Cui benedixit Dominus Deus.* Et quoniam electorum populus per quosdam etiam in contemplationem surgit, per quosdam verò in activæ vitæ solummodo opera pingescit, rectè illic additur: *Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ.* Ros enim desuper & subtiliter cadit, & toties de rore cæli accipimus, quoties per infusionem contemplationis intimæ de supernis aliquid tenuiter videmus.

Iacob & Esaü. *In comment. Ezech. l. 1. hom. 6. ante med.*

Ps. 55.

Gen. 27.

Luc. 16. & Matth. 13.

videmus. Cùm verò bona opera etiam per corpus agimus, de terræ pinguedine ditamur. Quid est autem quòd Esaü tardè ad patrem redit, nisi quod Judaïcus populus ad placandum Dominum serò revertitur? cui & hoc in benedictione dicitur: *Tempusque erit cùm solvatur jugum de collo tuo*: quia à servitute peccati Judaïcus populus in fine liberabitur, sicut scriptum est: *Donec plenitudo gentium introiret, & sic omnis Israel salvus fieret.* Rom. 11.

CAPUT LX.

Gen. 27. d *De Isaac qui caligantibus oculis dum Iacob filium suum nesciens benediceret, quæ in futuro ventura erant, prævidebat, & qui coram eo præsens adsisteret, nesciebat.*

De ignorantia Iudæorum in Redemptoris nostri præsentia. *In expos. B. Iob, l. 35. c. 9. Mar. 2.*

LIquidò constat quòd nullus Judæorum qui plenè legem didicit, adventum Redemptoris nostri ignoravit. Unde & Herodes rex, Magorum occursione perterritus, sacerdotes ac principes studuit solerter inquirere, ubi Christum nasciturum esse præscirent. Cui protinus respondérunt: *In Bethleem Judæ.* Priùs ergo noverunt, quem passionis tempore dum despicerent, ignorabant. Quorum & notitia prior, & ignorantia posterior, bene ac breviter Isaac caligante signatur: qui dum Jacob benediceret, & quid eveniret in futuro prævidebat, & quis illi præsens assisteret, nesciebat. Sic quippe Israëlitarum populus fuit, qui prophetiæ mysteria accepit, sed tamen cæcos oculos in contemplatione tenuit: quia eum præsentem non vidit, de quo multa in futuro prævidit. Ante se enim positum nequaquam cernere valuit, cujus adventus potentiam longè antè nunciauit.

CAPUT LXI.

Gen. 28. c *Igitur egressus Iacob de Bersabee pergebat Aram.*

De doctorũ ad auditores suos cõdescẽsione. *In expos. B. Iob, l. 5. c. 22.*

CUmque venisset ad quendam locum, & vellet in eo requiescere post solis occubitum, tulit de lapidibus qui jacebant, & supponens capiti suo, dormivit in eodem loco, viditque in somnis scalam stantem super terram, & cacumen illius tangens cælos, Angelos quoque ascendentes & descendentes super eam, & Dominum innixum scalæ. In itinere quippe dormire est, in hoc præsentis vitæ transitu rerum temporalium amore quiescere. In itinere dormire est, in dierum labentium cursu ab appetitu visibilium mentis oculos claudere, quos primis hominibus seductor aperuit, qui dixit: *Scit enim Deus quia in quacunque die comederetis ex eo, aperientur oculi vestri.* Gen. 3. Unde & paulò pòst subditur: *Tulit de fructu illius & comedit, deditque viro suo: qui comedit, & aperti sunt oculi amborum.* Culpa quippe oculos concupiscentiæ aperuit, quos innocentia clausos tenebat. Angelos verò ascendentes & descendentes cernere, est cives supernæ patriæ contemplari: vel quanto amore auctori suo super semetipsos transcendendo inhæreant, vel quanta compassione charitatis nostris infirmitatibus condescendant. Et notandum valde est, quòd ille dormiens Angelos conspicit, qui in lapide caput ponit. Quia nimirum ipse ab exterioribus operibus cessans æterna penetrat, quia intenta mente, quæ principale est hominis, imitationem sui Redemptoris observat. Caput quippe in lapide ponere, est mente Christo inhærere. Qui enim præsentis vitæ actione remoti sunt, sed ad superna nullo amore rapiuntur, dormire possunt, sed videre Angelos nequeunt: quia caput in lapide tenere contemnunt. Sunt namque nonnulli, qui mundi quidem actiones fugiunt, sed nullis virtutibus exercentur. Hi nimirum torpore non studio dormiunt, & idcirco interna non conspiciunt: quia caput non in lapide, sed in terra posuerunt. Quibus nimirum contingit, ut quantò securiùs ab externis actionibus cessant, tantò latiùs immundæ in se cogitationis strepitum per otium congerant. Unde sub Judææ specie per Prophetam torpens otio anima defletur, cùm dicitur: *Viderunt eam hostes, & deriserunt sabbata ejus.* Thren. 1. Præcepto enim legis, ab exteriori opere in sabbato cessatur. Hostes ergo videntes sabbata irrident, cùm maligni spiritus ipsa vacationis otia ad cogitationes illicitas pertrahunt: ut unaquæque reproba anima, quæ remota ab externis actionibus Deo servire creditur, eò magis eorum tyrannidi illicita cogitando famuletur. Sancti autem viri, qui à mundi operibus non torpore, sed virtute sopiuntur, laboriosiùs dormiunt, quàm vigilare potuerunt: quia in eo quòd actiones hujus sæculi deserentes superant, robusto conflictu quotidie contra semetipsos pugnant: ne mens per negligentiam torpeat, ne subacta otio per desideria immunda refrigescat: ne ipsis bonis desideriis plus justo inferveat: ne sub discretionis specie sibimet parcendo à perfectione languescat. Agit hæc, & ab hujus mundi inquieta concupiscentia se penitus subtrahit, ac terrenarum actionum strepitum deserit, & per quietis studium virtutibus intenta vigilans dormit. Neque enim ad contemplanda interna perducitur, nisi ab his, quæ exteriùs impleant, studiosè subtrahatur. Hinc est enim quòd per semetipsam Veritas dicit: *Nemo potest duobus dominis servire.* Matth. 6. Hinc Paulus ait: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat, cui se probavit.* 2. Tim. 2. Hinc per Prophetam Dominus admonet, dicens: *Vacate & videte, quoniam ego sum Dominus.* Ps. 45.

CAPUT LXII.

Item unde suprà.

QUid per Jacob, nisi prædicatorum persona designatur? Prædicatores quippe perfecti solùm sursum caput Ecclesiæ videlicet Dominum contemplando appetunt, sed deorsum quoque ad membra illius miserando descendunt. Quod videlicet Angeli ascendentes & descendentes demonstrant. Unde & Moyses crebrò tabernaculum intrat & exit, & quod intus in contemplationem rapitur, foris infirmantium negotiis urgetur. Intus Dei arcana considerat, foris onera carnalium portat: qui de rebus quoque dubiis semper ad tabernaculum recurrit, coram testamenti arca Dominum consulit: exemplum proculdubio rectoribus præbens, ut cùm foris ambigunt, quid disponant, ad mentem semper quasi ad tabernaculum redeant, & velut coram testamenti arca Dominum consulant, si de his quibus dubitant apud semetipsos, intus sacri eloquij paginam requirant. *In ep. ex re gil. l. 1. ep. 24.*

CAPUT LXIII.

De Lia & Rachel, quòd Iacob pro Rachel serviens prius Liam accepit. *Gen. 29. d*

QUidnam his duabus Jacob uxoribus Lia videlicet, & Rachel, nisi activa & contemplativa vita signatur? Lia quippe interpretatur laboriosa: Rachel verò ovis, vel visum principium. Activa autem vita laboriosa est, quia desudat in opere: contemplativa verò simplex ad solum videndum principium anhelat, videlicet ipsum qui ait: *Ego sum principium, propter quod & loquor vobis.* Beatus autem Jacob Rachel quidem concupierat, sed in nocte accepit Liam: quia videlicet omnis qui ad Do-

De contemplativa activaque vita. *In expos. B. Iob. lib. 6. c. 18. & in Ezech. l. 2. hom. 24. post med. Ioan. 8.*

minum convertitur, contemplativam vitam desiderat, quietem æternæ patriæ appetit. Sed priùs necesse est ut in nocte vitæ præsentis operetur bona, quæ potest, desudet in labore, id est Liam accipiat, ut pòst ad videndum principium in Rachel amplexibus requiescat. Erat autem Rachel videns & sterilis, Lia autem lippa, sed fœcunda: quia nimirum mens cùm contemplando otia appetit, plus videt, sed minus filios Deo generat: cùm verò ad laborem se prædicationis dirigit, minus videt, sed amplius parit. Contemplativa verò vita speciosa est in animo, sed dum quiescere in silentio appetit, filios non generat ex prædicatione. Videt, & non parit: quia quietis suę studio minus se in aliorum collectione succendit, & quantum introrsum aspicit, aperire aliis prædicando non sufficit. Lia verò lippa & fœcunda est: quia activa vita dum occupatur in opere minus videt, sed dum modò per verbum, modò per exemplum ad imitationem suam proximos accendit, multos in bono opere filios generat. Et si in contemplatione mentem tenere non valet, ex eo tamen quod agit exteriùs, gignere sequaces valet. Post Liæ ergo complexum ad Rachelem Jacob pervenit: quia perfectus quisque antè activæ vitæ ad fœcunditatem jungitur, & pòst contemplativę ad requiem copulatur.

CAPUT LXIV.

Gen. 30. f *Tollens Iacob virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticavit eas, detractisque corticibus, in his quæ expoliata fuerant candor apparuit. Illa verò quæ integra erant, viridia permanserunt, atque in hunc modum color effectus est varius. Posuitque eas in canalibus, in quibus effundebatur aqua, ut cùm venissent greges ad bibendum, ante oculos haberent virgas, & in aspectu earum conciperent. Factumque est ut ipso calore coitus, oves intuerentur virgas, & parerent maculosa & varia, & diverso colore respersa.*

De perscrutandis allegoriis in historia. *In exposs. B. Iob. lib. 22. c. 1. in princ.*

INtellectus sacri eloquij inter textum & mysterium tanta est libratione pensandus, ut utriusque partis lance moderata, hunc neque nimię discussionis pondus deprimat, neque rursum torpor incuriæ vacuum relinquat. Multæ quippe ejus sententiæ tanta allegoriarum conceptione sunt gravidæ, ut quisquis eas ad solam tenere historiam nititur, earum notitia per suam incuriam privetur. Nonnullæ verò ita exterioribus præceptis inserviunt, ut si quis eas subtiliùs penetrare desiderat, intus quidem nihil inveniat, sed hoc sibi etiam quod foris loquuntur absconditat: unde quoque bene narratione historica per significationem dicitur. *Tollens Iacob virgas populeas virides, & amygdalinas, & ex platanis, ex parte decorticavit eas*, & reliqua. Quid est virgas virides & amygdalinas atque ex platanis ante oculos gregum ponere, nisi per scripturæ sacræ seriem antiquorum patrum vitas atque sententias in exemplum populi præbere? Quæ nimirum quia juxta rationis examen rectæ sunt, virgæ nominantur. Quibus & ex parte corticem subtrahit, ut in his quæ expoliantur intimus candor appareat, & ex parte corticem servat, ut sicut fuerant exteriùs, in viriditate permaneant: variusque virgarum color efficitur, dum cortex & ex parte subtrahitur, & ex parte retinetur. Ante considerationis enim nostræ oculos præcedentium patrum sententiæ quasi virgæ variæ ponuntur: in quibus dum plerumque intellectum litteræ fugimus, quasi corticem subtrahimus, & dum plerumque intellectum litteræ sequimur, quasi corticem servamus. Dumque ab ipsis cortex litteræ subducitur, allegoriæ candor interior demonstratur: & dum cortex relinquitur, exteriora intelligentiæ virentia exempla monstrantur. Quas bene Jacob in aquæ canalibus posuit: quia & Redemptor noster in libris eas sacræ scientiæ, quibus nos intrinsecus infundimur, fixit. Has aspicientes arietes cum ovibus coëunt: quia rationales nostri spiritus dum in earum intentione defixi sunt, singulis quibuscumque actionibus permiscentur, ut tales fœtus operum procreent, qualia exempla præcedentium in vocibus præceptorum vident, & diversum colorem proles boni operis habeat: quia & nonnunquam subtracto litterę cortice acutiùs interna considerat, & reservato nonnunquam historiæ tegmine bona in exterioribus format.

CAPUT LXV.

Laban qui persequens cum furore Iacob sua apud eum idola requisivit. Gen. 31.

LAban quippe interpretatur dealbatio: dealbatio autem diabolus non inconvenienter accipitur, qui cùm sit tenebrosus ex merito, transfigurat se in Angelum lucis. Huic servivit Jacob, id est ex parte reproborum Judaïcus populus, ex cujus carne incarnatus Dominus venit. Potest etiam per Laban mundus hic exprimi, qui cum furore Jacob persequitur: quia electos quosque, qui Redemptoris nostri membra sunt, persequendo opprimere conatur. Hujus filiam, id est, sive mundi sive diaboli Jacob abstulit, cùm sibi Christus Ecclesiam ex gentilitate conjunxit: quam & de domo patris abstulit, qui ei per Prophetam dicit: *Obliviscere populum tuum, & domum patris tui.* Quid verò in idolis, nisi avaritia designatur? unde & per Paulum dicitur: *Et avaritia, quæ est idolorum servitus.* Laban ergo veniens apud Jacob idola non invenit: quia ostensis mundi thesauris, diabolus in Redemptore nostro vestigia concupiscentiæ terrenæ non reperit. Sed quæ Jacob non habuit, ea Rachel sedendo cooperuit. Per Rachel quippe quæ & ovis dicitur, Ecclesia figuratur. Sedere autem, est humilitatem pœnitentiæ appetere, sicut scriptum est: *Surgite postquam sederitis.* Rachel ergo idola sedendo operuit: quia sancta Ecclesia Christum sequens terrenæ concupiscentiæ vitia pœnitendo texit. De hac coopertione vitiorum per Prophetam dicitur: *Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata.* Nos igitur Rachel illa signavit: qui idola sedendo premimus, si culpas avaritiæ pœnitendo damnamus. Quæ utique avaritia illis non solet evenire, qui in via Domini viriliter currunt, quibus dicitur: *Viriliter agite, & confortetur cor vestrum:* sed his maximè qui quasi effœminato gressu gradientes, per blandimenta sæculi resolvuntur, unde & illic ejusdem Rachelis hæc verba sunt: *Iuxta consuetudinem fœminarum nunc accidit mihi.* Apud Jacob ergo idola Laban non reperit: quia exactor callidus quid in Redemptore nostro reprehenderet non invenit.

De diaboli tentationibus, & Ecclesiæ virtutibus. *In exposs. B. Iob. l. 31. 16. in princ.* Psal. 44. Col. 3. Psal. 118. Psal. 31. Psal. 30.

CAPUT LXVI.

De luctatione Iacob cum Angelo. Gen. 32. c

MAgna est in contemplativa vita mentis contentio, cùm se se ad cælestia erigit, cùm in rebus spiritualibus animum tendit, cùm transgredi nititur omne quod corporaliter videtur, cùm se se angustat, ut dilatet. Et aliquando quidem vincit, & reluctantes tenebras suæ cæcitatis exuperat: ut de incircunscripto lumine quiddam furtim & tenuiter attingat. Sed tamen ad semetipsam protinus rever-

De virtute & humilitate contemplationis. *In comment. Ezech. l. 2. hom. 14. post med.*

berata revertitur, atque ab ea luce, ad quam respirando transit, ad suæ cæcitatis tenebras suspirando atque lamentando redit. Quod benè sacra historia designat, quæ beatum Jacob cum Angelo luctatum narrat. Cùm enim ad parentes proprios rediret, in via Angelum invenit, cum quo in lucta magnum certamen habuit. Is enim qui certat in luctamine, aliquando superiorem se, aliquando verò eum, cum quo contendit, inferiorem invenit. Designat ergo Angelus Deum, & Jacob qui cum Angelo contendit uniuscujusque perfecti viri, & in contemplatione positi animam exprimit: quia videlicet anima, cùm contemplari Deum nititur, velut in quodam certamine posita, modò quasi exuperat, quia intelligendo & sentiendo de incircunscripto lumine aliquid degustat: modò verò succumbit, quia & degustando iterum deficit. Quasi ergo vincitur Angelus, quando intellectu intimo apprehenditur Deus. Sed notandum quod idem victus Angelus nervum femoris Jacob tetigit, eumque marcescere statim fecit, atque ab eo tempore Jacob uno claudicavit pede: quia scilicet omnipotens Deus cùm jam per desiderium, & intellectum cognoscitur, omnem in nobis voluptatem carnis arefacit. Et qui priùs quasi duobus pedibus innitentes, & Deum videbamur quærere & sæculum tenere, post agnitionem suavitatis Dei, unus in nobis pes sanus remanet, atque alius claudicat: quia videlicet necesse est ut debilitato amore sæculi: solus in nobis amor convalescat Dei. Si ergo tenemus Angelum, uno claudicamus pede: quia dum crescit in nobis fortitudo amoris intimi, infirmatur proculdubio fortitudo carnis. Omnis quippe qui uno pede claudicat, soli illi pedi innititur, quem sanum habet: quia & si cui desiderium terrenum jam arefactum fuerit, in solo pede amoris Dei tota virtute se sustinet, & in ipso stat: quia pedem amoris sæculi quem ponere in terra consueverat, jam à terra suspensum portat. Et nos ergo si ad parentes proprios, id est ad spirituales patres redimus, teneamus in via Angelum, ut suavitate intima apprehendamus Deum. Contemplativæ etenim vitæ amabilis valde dulcedo est, quę super semetipsum animum rapit, cælestia appetit, terrena autem debere esse contemptui ostendit, & spiritualia mentis oculis patefacit, corporalia abscondit. Unde bene Ecclesia in Canticis Canticorum dicit: *Ego dormio, & cor meum vigilat.* Vigilanti etenim corde dormit, qui per hoc quod interiùs contemplando proficit, à pravo foris opere quiescit.

Cant. 1.

CAPUT LXVII.

Item unde suprà.

In expos. B. Iob. l. 4. c. 10. ante med.

IAcob qui Angelum tenuit uno pede mox claudicavit: quia qui vero amore sublimia respicit, jam in hoc mundo duplicibus incedere desideriis nescit. Uno enim pede innititur, qui solo amore Dei roboratur. Et necesse est, ut alius marcescat: quia mentis virtute crescente, oportet proculdubio ut carnis fortitudo torpescat. Unde & Propheta cùm visionem Dei conspexisse se diceret, adjungit: *Elangui & ægrotavi per dies plurimos:* quia cùm ad virtutem Dei mens stringitur, à fortitudine propria caro lassatur.

Dan. 8.

CAPUT LXVIII.

Gen. 32. g *Vidi Dominum facie ad faciem, et salva facta est anima mea.*

De visione Dei qualiter intelligenda sit. *In expos. B. Iob, l. 24. circa fin.*

DUm ipsa per se Veritas dicit: *Nemo vidit faciem meam unquam*, quomodo Jacob testatur, dicens: *Vidi Dominum facie ad faciem?* Humanæ etenim mentis oculo interiori purgato, dum vitiorum omnium tribulationis igne ærugo fuerit consumpta, tunc mundatis oculis cordis, illa lætitia patriæ cælestis aperitur: ut priùs purgemus lugendo quod fecimus, & postmodum manifestiùs contemplemur per gaudia, quod quæramus. Priùs à mentis acie exurente tristitia interposita malorum caligo detergitur, & tunc resplendente raptim coruscatione incircunscripti luminis illustratur. Quo utcunque conspecto, in gaudium cujusdam securitatis absorbetur, & quasi post defectum vitæ præsentis ultra se rapta aliquo modo in quadam novitate vitæ recreatur. Ibi mens ex immenso fonte infusione superni roris aspergitur, ubi non se sufficere ad id quod rapta est contemplatur, & veritatem sentiendo, videt, quia quanta est ipsa veritas non videt. Cui veritati tantò magis se longè existimat, quantò magis appropinquat: quia nisi illam utcunque conspiceret, nequaquam eam conspicere se non posse sentiret. Adnisus ergo animi dum in illam intenditur, immensitatis ejus coruscante circunstantia reverberatur. Ipsa quippe cuncta implens, cuncta circunstat: & idcirco mens nostra nequaquam se ad comprehendendam incircunscriptam substantiam dilatat, quia eam inopia suæ circunscriptionis angustat. Unde & ad semetipsam citiùs labitur, & prospectis quasi quibusdam veritatis vestigiis ad sua ima revocatur. Hæc ipsa tamen per contemplationem facta, non solida & permanens visio, sed ut ita dixerim, quasi quædam visionis imitatio Dei facies dicitur. Quia enim per faciem quemlibet cognoscimus, non immeritò cognitionem Dei faciem ejus vocamus. Hinc ergo Jacob postquam cum Angelo luctatus est, ait: *Vidi Dominum facie ad faciem*, ac si diceret: Cognovi Dominum: quia me cognoscere ipse dignatus est. Quam cognitionem plenissimè fieri Paulus in fine testatur, dicens: *Tunc cognoscam sicut & cognitus sum.*

CAPUT LXIX.

Egressa est Dina, ut videret mulieres regionis illius.

Gen. 34. a

QUam cùm videret Sichem filius Emor Evei princeps terræ illius adamavit, & rapuit, & dormivit cum illa, vi opprimens virginem, & conglutinata est anima ejus cum ea, tristemque blanditiis delinivit. Dina, ut mulieres videat alienæ regionis, egreditur, quando unaquæque mens sua studia negligens, actiones alienas curans, extra habitum atque extra ordinem proprium vagatur. Quam Sichem princeps terræ opprimit, quia videlicet inventam in curis exterioribus diabolus corrumpit. Et conglutinata est anima ejus cum ea: quia unitam sibi per iniquitatem respicit. Et quia cùm mens à culpa respicere atque admissum flere conatur, corruptor autem spes ac securitates vacuas ante oculos revocat, quatenus utilitatem tristitiæ subtrahat, rectè illic adjungitur: Tristemque blanditiis delinivit. Modò enim aliorum facta graviora, modò nihil esse quod perpetratum est, modò misericordem Dominum loquitur, modò adhuc tempus subsequens ad pœnitentiam pollicetur: ut dum per hæc decepta mens ducitur, ab intentione pœnitentiæ suspendatur, quatenus tunc bona nulla percipiat, quam nunc mala nulla contristant, & tunc pleniùs obruatur suppliciis, quæ nunc etiam gaudet in delictis.

De cavenda mentis vagatione. *In codice regulæ pastoralis 3. par. cap. 1. adm. 30.*

CAPUT LXX.

De talari tunica Ioseph.

Gen. 37. d

IOseph qui inter fratres undecim usque ad finem justus perseverasse describitur, solus talarem tuni-

De perseverando in

bono opere. *In expos. B. Iob l. 1 c. 21. Exod. 2. & Levit. 3.*

cam habuisse perhibetur. Quid est ergo talaris tunica, nisi actio consummata? quasi enim protensa tunica talum corporis operit, cùm bona actio ante Dei oculos usque ad vitæ nos terminum tegit. Unde & per Moysem caudam bestiæ in altari offerri præcipitur, ut videlicet omne bonum cùm incipimus, etiam perseveranti fine compleamus.

CAPUT LXXI.

Gen. 37. *Ecce somniator noster venit, venite occidamus eum, & videamus quid illi proderunt somnia sua.*

De perversis cogitationibus reprobarum mentium. *In exp. B. Iob. l. 6. c. 12.*

SÆpè nonnulli humana sapientia inflati, dum de sideriis suis divina judicia contraire conspiciunt, astutis eis reluctari machinationibus conantur, & quò ad votum suum vim supernæ dispositionis intorqueant, callidis cogitationibus insistunt, subtiliora consilia exquirunt. Sed inde voluntatem Dei peragunt, unde hanc immutare contendunt, atque omnipotentis Dei consilio dum resistere nituntur, obsequuntur: quia sæpè & hoc ejus dispositioni aptè militat, quod ei per humanum studium frivolè resultat, sicut scriptum est: *Qui comprehendit sapientes in astutia eorum.* In astutia namque sua sapientes comprehendit, quando ejus consiliis humana facta, etiam tunc congruè serviunt, cùm resistunt. Unde & per Psalmistam dicitur: *Novit Dominus cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt.* Quod melius ostendimus, si pauca ad medium gestarum rerum exempla proferamus. Joseph somnium viderat, quod suo manipulo fratrum ejus se manipuli prosternebant: somnium viderat quod sol ac luna se cum reliquis stellis adorabant. Quæ quia purè fratribus retulit, eorum corda protinus futuræ damnationis invidia pavorque percussit. Cumque ad se hunc venire conspicerent, malitia sævientes dixerunt: *Ecce somniator ille venit, venite occidamus eum, & videamus quid illi proderunt somnia sua:* Cumque se ejus dominio subjici metuunt, somniatorem in puteum deponunt, eumque Hismaëlitis transeuntibus vendunt. Qui in Ægypto ductus, servituti subditus, luxuriæ accusatione damnatus, castitatis merito adjutus, Prophetiæ judicio ereptus, omni Ægypto prælatus est: per supernam verò sapientiam providus, frumenta congessit, & futuro periculo necessitatis obviavit. Cumque in orbem fames inhorruit, de alimentorum præparatione sollicitus, Jacob filios in Ægyptum misit, qui frumentorum dispensationi prępositum Joseph nescientes inveniunt, atque ut mererentur alimenta percipere, ejus dispensatorem compulsi sunt, pronis in terram cervicibus adorare. Pensemus ergo quomodo cogitationes hominum in ipsa sua provisione vis divina comprehendat. Ideo ab eis Joseph venditus fuerat, ne adoraretur: sed ideo est adoratus, quia venditus. Astutè namque aliquid agere ausi sunt, ut Dei consilium mutaretur: sed divino judicio, quod declinare conati sunt, retinendo servierunt. Inde quippe coacti sunt Dei voluntatem peragere, unde hanc moliti sunt astutè commutare. Sic sic divinum consilium dum devitatur, impletur: sic humana sapientia dum reluctatur, comprehenditur. Timuerunt fratres ne Joseph super eos excresceret: sed hoc quod divinitus dispositum fuerat, cavendo actum est, ut eveniret. Humana ergo sapientia in seipsa comprehensa est, quæ voluntati Dei unde per intentionem restitit, inde ejus impletioni militavit. Sic Saül dum David subjectum quotidiano succrescere virtutum successu conspiceret, suam ei in conjugium filiam spopondit, atque in ejus dotem centum dari ab eo Philisthinorum præputia petiit, ut cùm provocatus miles, ultra se excrescere quæreret, inimicorum gladiis traditus vitam finiret, sicut scriptum est: *Non habet necesse rex sponsalia, nisi tantum centum præputia Philisthinorum, ut fiat ultio de inimicis regis.* Porrò Saül cogitabat tradere David in manus Philisthinorum, sed David dispositionis intimæ favore roboratus, centum se dare perhibuit, & ducenta præputia reportavit Cujus nimirum operis Saül argumento superatus, superna providentia in sapientiæ suæ est consilio comprehensus: quia unde succrescentis militis vitam se extinguere credidit, virtutis ejus gloriam inde cumulavit. Sed quia nonnunquam astutè se aliquid sapere etiam electi moliuntur, libet ad medium alium sapientem deducere, & quo sinu interni consilij astutia mortalium comprehenditur, demonstrare. Prudenter quippe Jonas sapere voluit, cùm ad prædicandam Ninivitarum pœnitentiam missus: quia electis gentibus Judæam deseri timuit, prædicationis officium implere recusavit, navem petiit, fugere Tharsis elegit: sed protinus tempestas exoritur, sors mittitur, ut videlicet cognoscatur, cujus culpa mare turbetur. Jonas in culpa deprehenditur, in profundum mergitur, Ceto sorbente devoratur, atque illuc gestante bellua pervenit, quò ire sponte contempsit. Ecce fugitivum Dei tempestas invenit, sors ligat, mare suscipit, bellua includit: & quia auctoris voci obedire renititur, ad locum quo missus fuerat, suo reus carcere portatur. Jubente Deo ministrare homo prophetiam noluit, aspirante Deo bellua Prophetam vomuit. Intorquet ergo Deus prudentiam hominum ad ministerium suum, quando & hoc in usum suæ voluntatis redigit, per quod sibi voluntas humana contradicit. Perscrutemur adhuc Hebræorum sapientiam, & videamus quid providendo, aut quid prohibendo provocavit. Certè cùm ad Redemptoris nostri miracula credentium turba confluereret, cùm sacerdotes populi invidiæ facibus accensi mundum post eum ire cernerent, & proclamarent, dicentes: *Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abiit*; ut ab illo vim tantæ concursionis abscinderent, finire ejus potentiam morte conati sunt, dicentes: *Expedit ut unus homo moriatur, & non tota gens pereat:* sed Redemptoris mors ad conjunctionem sui corporis, id est Ecclesiæ valuit, non ad separationem. Redegit ergo, & hoc ad pietatis suæ obsequium, quod contra illum humana crudelitas exarsit. Justus namque & misericors mortalium acta disponens, alia concedit propitius, alia permittit iratus, atque ea quæ permittit, sic tolerat, ut hæc in sui consilij usum vertat. Unde miro modo fit, ut & quod sine voluntate Dei agitur, voluntati Dei contrarium non sit: quia dum in bonum usum mala facta vertuntur, ejus consilio militant etiam, quæ ejus consilio repugnant. Hinc per Psalmistam dicitur: *Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus.* Sic quippe ejus opera magna sunt, ut per omne quod ab hominibus agitur, ejus voluntas exquiratur: nam sæpe inde perficitur, unde repelli putabatur. Hinc rursum dicitur: *Omnia quæcunque voluit Dominus, fecit in cælo & in terra.* Hinc Salomon ait: *Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum.* Restat ergo ut in cunctis quæ agimus, vim supernæ voluntatis inquiramus: cui videlicet & cognitæ, debet nostra actio devotè famulari, & quasi ducem sui itineris persequi, ne ei etiam nolens serviat, si hanc superbiens declinat. Vitari enim vis superni consilij nequaquam potest, sed magna sibi virtute hanc temperat, qui se sub ejus nutibus refrænat, eique sibi pondera levigat, qui hæc ex subjecto cordis humero volens portat.

1 Reg. 18. *Jona 1.* *Joan. 12.* *Joan. 11.* *Psal. 110.* *Psal. 134.* *Prov. 21.*

CAPUT LXXII.

Gen. 39. b *Ecce Dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habet in domo sua, nec quidquam est quod non in mea sit potestate.*

In expos. B. Iob. l. 10. c. 9

QUisquis mundi hujus successibus elevatus, lenocinante cordis lætitia tentare se luxuriæ stimulis sentit, Joseph factum ad memoriam revocet, & in arce se castitatis servet. Qui dum sibi à domina conspiceret pudicitiæ damna suaderi, ait: Ecce dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat quid habet in domo sua, nec quidquam est quod non in mea sit potestate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ uxor ejus es. Quomodo ergo possum hoc malum facere, & peccare in dominum meum? Quibus verbis ostendit, quia bona quæ assequutus fuerat, repente memoriæ intulit, & malum quod pulsabat, evicit: & quia perceptæ gratiæ meminit, vim culpæ imminentis fregit. Cùm enim voluntas lubrica tentat in prospera aculeo tentationis opponenda: ut eò erubescamus prava committere, quò nos adeo meminimus gratuitò bona percepisse, & illatam gratiam exteriorum munerum vertamus in arma virtutum, ut sint ante oculos quæ percepimus, & quæque nos illiciunt, subigamus. Quia enim voluptas ipsa ex prosperitate nascitur, ejus prosperitas est consideratione ferienda: quatenus hostis noster unde oritur, inde moriatur. Considerandum quippe est, ne acceptum munus vertamus in vitium, ne per favorem vitæ nos absorbeat vorago nequitiæ. Iram namque contra nos superni judicis inextinguibiliter accendimus, si contra benignitatem illius etiam ex ipsa sua largitate pugnamus.

CAPUT LXXIII.

Gen. 39. c *At ille relicto in manus ejus pallio fugit, & egressus est foras.*

De permanenti in Iudæorum cordibus velamine. In expos. B. Iob. l. 2. c. 23. 1. Cor. 3.

CUm mulier adultera Joseph malè uti voluisset, relicto pallio fugit foras: quia dum synagoga Dominum, purum hominem credens, quasi adulterino complexu constringere voluit: ipse tegmen litteræ ejus oculis reliquit, & ad cognoscendam suæ divinitatis potentiam, conspicuum se gentibus præbuit. Unde & Paulus dicit: *Usque hodie cùm Moyses legitur, Moyses velamen est super cor eorum.* Quæ videlicet mulier adultera apud semetipsam pallium retinuit, & quem malè tenebat, nudum amisit.

CAPUT LXXIV.

Gen. 45. c *Intravit Iacob in Aegyptum cum animabus septuaginta.*

In expos. B. Iob. l. 3. c. 10.

SÆpe sacra Scriptura partem pro toto ponere consuevit, sicut intravit Jacob in Aegyptum cum animabus. Quæ nimirum cùm animas memorat, constat, quia intrantium corpora comprehendit.

CAPUT LXXV.

Gen. 46. c *Quòd Aegyptij, Ioseph gubernante, prius quàm Pharaoni inopia jure servitij subderentur, ad esum frumenta perceperunt: postquam verò semetipsos urgente fame in famulos vendiderunt, tunc frumenta ad semen acceperunt.*

De remuneratione

AEgyptij servitio publico, Joseph dispensante, subjecti, cùm juri regis semetipsos tradentes humiliant, frumenta etiam ad semen reportant. Frugem quippe ad esum etiam liberi accipimus, cùm & sacro eloquio pascimur, & tamen ad quædam quæ in hoc mundo appetimus, in nostris voluptatibus vacamus. Sed servi facti & ad semen frumenta percipimus: quia dum plenè Deo subdimur, etiam verbo prædicationis replemur. fixè D. o servientiũ. In expos. B. Iob. lib. 6. c. 16. circa fin.

CAPUT LXXVI.

Isachar asinus fortis accubans inter terminos, vidit requiem quòd esset bona, & terram quòd optima, et supposuit humerum ad portandum. Gen. 49. b

INter terminos accubare, est præstolato mundi fine requiescere, nihilque de his, quæ nunc in medio versantur, quærere, sed ultima desiderare. Et fortis asinus requiem ac terram optimam videt, cùm simplex gentilitas idcirco se ad robur boni operis erigit, quia ad æternæ vitæ patriam tendit. Quæ ad portandum humerum apponit, quia conspecta superna requie, præceptis etiam gravibus in operatione se subjicit, & quidquid intolerabile pusillanimitas asserit, hoc ei leve ac facile spes remunerationis ostendit. De gentilitatis operibus. In expos. B. Iob. l. 1. c. 17.

CAPUT LXXVII.

Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens ungulas equi, ut cadat ascensor ejus retro. Gen. 49. c

QUid hoc loco equi nomine, nisi præsens sæculum designatur? quo in testimonio quid equus significet, cujus ungulas coluber mordet, melius ostendimus, si & ea quæ circunstant, paulò subtiliùs exponamus. Nonnulli enim de tribu Dan venire Antichristum ferunt, pro eo quòd hoc loco Dan & coluber asseritur, & mordens. Unde non immeritò dum Israëliticus populus terras in castrorum partitione susciperet, primus Dan ad Aquilonem castrametatus est, illum scilicet signans, qui in corde suo dixerat: *Sedebo in monte testamenti in lateribus Aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo.* De quo & per Prophetam dicitur: *A Dan auditus est fremitus equorum ejus.* Qui non solùm coluber, sed etiam cerastes vocatur: cerata enim græcè cornua dicuntur. Serpens qui hic cornutus esse perhibetur, per quem dignè Antichristi adventus asseritur: quia contra vitam fidelium cum morsu pestiferæ prædicationis armatur etiam cornibus potestatis. Quis autem nesciat semitam angustiorem esse quàm viam? Fit ergo Dan coluber in via, quia in præsentis vitæ latitudine eos ambulare provocat, quibus quasi parcendo blanditur: sed in via mordet; quia eos, quibus libertatem tribuit, erroris sui veneno consumit. Fit cerastes in semita: quia quos fideles reperit, & se se ad præcepti cælestis angusta itinera constringentes, non solùm nequitia callidæ persuasionis impetit, sed etiam terrore potestatis premit, & in persecutionis angore, post beneficia fictæ dulcedinis exercet cornua potestatis. Quo in loco equus hunc mundum insinuat, qui per elationem suam in cursum labentium temporum spumat, & quia Antichristus extrema mundi apprehendere nititur, cerastes iste equi ungulas mordere perhibetur: ungulas quippe equi mordere, est extrema sæculi feriendo contingere, ut cadat ascensor ejus retro. Ascensor equi est quisquis extollitur in dignitatibus mundi, qui retro cadere dicitur, & non in faciē, sicut Saulus cecidisse memoratur. In facie enim cadere, est in hac vita suas unúquemq; culpas cognoscere, easque pœnitendo deflere. Retro verò quo non

De adventu & operationibus Antichristi In expos. B. Iob. lib. 31. c. 10. longè post med. Isa. 14.

videtur cadere, est ex hac vita repente decedere, & ad quæ supplicia ducatur ignorare. Et quia Judæa erroris sui laqueis capta pro Christo Antichristum expectat, bene Jacob eodem loco repente in electorum vocem conversus est, dicens: *Salutare tuum expectabo, Domine*, id est, non sicut infideles Antichristum, sed eum, qui in redemptionem nostram venturus est, verum credo fideliter Cristum. *Gen. 49.*

CAPUT LXXVIII.

Item unde supra.

De reproborum interitu, & electorum humilitate. *In commen. Ezech. l. 1. hom. 9.*

VErendum nobis est, cur Paulus pergens Damascum superno illustratus lumine in faciem cadit, & de ascensore equi, id est hujus mundi gloria elato dicitur: Ut cadat ascensor ejus retro: quia de persecutoribus Domini scriptum est: *Abiêre retrorsum, & cecidêre in terram.* Quid est hoc quòd electi in faciem, & reprobi retrorsum cadunt, nisi quòd omnis, qui post se cadit, ibi proculdubio cadit, ubi non videt? Iniqui ergo quia in invisibilibus cadunt, postse cadere dicuntur, quia ibi corruunt ubi quid eos sequitur modò videre non possunt. Justi verò, quia in istis visibilibus semetipsos sponte dejiciunt, ut in invisibilibus erigantur, quasi in faciem cadunt, quia timore compuncti videntes humiliantur.

CAPUT LXXIX.

Benjamin lupus rapax manè comedit prædam, & vesperè dividet spolia.

De persecutione, & doctrina Pauli Apostoli. *In exp. B. Iob, l. 18. c. 9.*

QUis hoc loco Benjamin nomine, nisi Paulus Apostolus designatur? de Benjamin stirpe genitus, qui manè comedit prædam: quia in primordiis suis fideles quos potuit rapiens, crudelitati propriæ satisfecit: vesperè spolia dividit, quia fidelis postmodum factus, sacra eloquia exponendo distribuit.

Finis Libri Geneseos.

CAPITVLA LIBRI EXODI.

1. *Quia timuerunt obstetrices Deum, ædificavit eis domos.*
2. *De Moyse quòd occiso Aegyptio dum in desertum secessisset visionem vidit.*
3. *Item unde suprà de flamma in rubo.*
4. *Item unde suprà.*
5. *Quòd plebi Israëliticæ Chanaan terra promittitur.*
6. *Item unde suprà.*
7. *Quòd Angelus, qui Moysi apparuisse describitur, modò Angelus, modò Dominus memoratur.*
8. *Quòd Moyses ad liberandum populum missus est, cùm Pharao duris operibus ad opprimendum fuerat excitatus.*
9. *De virga in colubrum versa.*
10. *Vtdeat Dominus, & judicet quomodo fœtere feciſtis odorem nostrum coram Pharaone, & servis ejus.*
11. *Item unde suprà.*
12. *Ecce constitui te Deum Pharaonis.*
13. *Abominationes Aegyptiorum immolabimus Domino Deo nostro.*
14. *Item unde suprà.*
15. *Quòd Aegyptus muscarum plaga percussa sit.*
16. *Ventus urens levavit locustas.*
17. *Induravit Dominus cor Pharaonis.*
18. *De vasis aureis & argenteis ex Aegypto sublatis.*
19. *Sument de sanguine agni, ac ponent super utrumque postem.*
20. *In primogenitum asini mutabis ovem.*
21. *Cùm emisit Pharao populum, non eos eduxit Dominus per viam terræ Philisthiim.*
22. *Quòd columna, quæ in eremo populum præibat, per diem in nubem, & per nostem in ignem apparuit.*
23. *Quid clamas ad me?*
24. *De manna filiis Israel desuper data.*
25. *Manus Moysi erant graves.*
26. *Quòd legem daturus Dominus in igne fumoque descendit.*
27. *Quòd Israël verba Dei in monte audire non valens, præcepta in campestribus accepit.*
28. *Quòd Moyses ascendit, & Dominus in monte descendit.*
29. *Stetit populus de longè, Moyses autem accessit ad caliginem, in qua erat Dominus.*
30. *Altare de terra facietis.*
31. *Si emeris servum Hebræum, sex annis serviet tibi, in septimo egredietur liber.*
32. *Si quis aperuerit cisternam, & non operuerit eam.*
33. *Cùm debet tibi quidpiam frater tuus, cùm abstuleris pignus ab eo, ante occasum pignus restitue.*
34. *Quòd Moyses accepturus legem in montem ascendit.*
35. *Facies quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor partes anguli.*
36. *Duos quoque Cherubim aureos, & productiles facies ex utraque parte oraculi.*
37. *Item unde suprà.*
38. *Parabis & acetabula, ac phialas, turibula, & cyathos.*
39. *Item unde suprà.*
40. *Facies & candelabrum ductile ex auro mundissimo.*
41. *De decem cortinis tabernaculi, & sagis cilicinis xi.*
42. *Item unde suprà.*
43. *Quòd cùm Dominus tabernaculi tabulas erigi præcepit, fundi earum bases argenteas jubet.*
44. *Quòd columnarum quatuor esse bases argenteas præcepit.*
45. *Quòd constructione tabernaculi ut columnæ argenteæ interius starent, paxillos erigi per circuitum exterius jussi sunt.*
46. *Facies et humerale de auro, & hyacintho, ac purpura.*
47. *Rationale judicij facies opere polymito.*

48 *Quòd sacerdos, cùm in tabernaculum ingreditur, duodecim lapides in pectore portare jubetur.*

49 *Facies etiam et mala punica.*

50 *Facies etiam tintinnabula aurea in summitate pallij.*

51 *Sume tibi aromata, stacten, et onycha.*

52 *Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere.*

53 *Descende: peccavit populus tuus.*

54 *Dimitte me ut irascatur furor meus contra eos.*

55 *Si quis est Domini, jungatur mihi, ponat vir gladium super fœmur suum.*

56 *Cùm egrederetur Moyses ad tabernaculum, surgebat universa plebs, et stabat unusquisque ad ostium papilionis sui.*

57 *Non poteris videre faciem meam, non enim videbit me homo et vivet.*

58 *Est locus apud me, et stabis supra petram.*

59 *Item unde suprà.*

60 *Qui reddis iniquitatem patrum filiis, ac nepotibus.*

61 *Quidquid in cultum ad vestes sanctas necessarium erat, viri, et mulieres præbuere.*

62 *Fecit et labrum æneum cum base sua de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi, in quo lavarentur Aaron, et filij ejus.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER EXODUM.

CAPUT I.

Exod. 1. d *Quia timuere obstetrices Deum, ædificavit illis domos.*

De cavendo mendacio *In expos. B. Iob. l. 18. c. 4. ante med. Sup. 1. Psal. 5.*

SUMMOPERE cavendum est omne mendacium, quamvis nonnunquam sit aliquod mendacij genus culpæ levioris, si quisquam vitam præstando mentiatur. Sed quia scriptum est: *Os, quod mentitur, occidit animam.* Et: *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium:* hoc quoque mendacij genus perfecti viri summoperè fugiunt, ut nec vita cujuslibet per eorum fallaciam defendatur, ne suæ animæ noceant, dum præstare vitam carni nituntur alienæ: quamquam hoc ipsum peccati genus facillimè credimus relaxari. Nam si quælibet culpa sequenti solet pia operatione purgari, quantò magis hæc facilè abstergitur, quam mater boni operis pietas ipsa comitatur? Nonnulli verò ex obstetricum fallacia conantur asserere, hoc mendacij genus non esse peccatum: maximè quòd illis mentientibus scriptum est: *Quia ædificavit eis Dominus domos.* In qua magis recompensatione cognoscitur, quid mendacij culpa mereatur. Nam benignitatis earum merces, quæ eis in æterna potuit vita retribui, pro admissa culpa mendacij, in terrenam est recompensationem declinata: ut in vita sua, quam mentiendo tueri voluerunt, ea, quæ fecerunt bona reciperent, & ulteriùs quod expectarent, mercedis suæ præmium non haberent. Nam & si subtiliter perpendatur, amore vitæ præsentis mentitæ sunt, non intentione mercedis. Parcendo quippe conatæ sunt infantium vitam tegere, mentiendo suam.

ex q. 2. *si qualiber.* Exod. 1.

CAPUT II.

De Moyse quòd occiso Aegyptio dum in desertum recessisset, visionem vidit de flamma in rubo. Exod. 3. a

De appetendo mentis quiete, & vitando tumultu curarum sæcularium. *In expos. B. Iob. l. 23. c. 12 ante med. Exod. cap. paulò superius.*

MOyses admixtus Ægyptiis quasi vigilabat: & idcirco vocem Domini in Ægypto positus non audiebat. Sed extincto Aegyptio postquam in desertum fugit, illic dum quadraginta annis degit, quasi ab inquietis terrenorum desideriorum tumultibus obdormivit, atque idcirco divinam vocem percipere meruit; quia per supernam gratiam quantò magis ab appetendis exterioribus torpuit, tantò veriùs ad cognoscenda interiora vigilavit. Cùm ab externis actionibus mens sopitur, tunc pleniùs mandatorum Dei pondus agnoscitur. Tunc verba Dei mens vivaciùs penetrat, cùm ad se admittere curarum sæcularium tumultus recusat. Malè autem homo vigilat, quando eum sæcularium negotiorum æstus insolenter inquietat. Aurem quippe cordis terrenarum cogitationum turba dum perstrepit, claudit, atque in secretarium mentis, quantò minus curarum tumultuantium sonus compescitur, tantò ampliùs vox præsidentis judicis non auditur. Neque enim perfectè homo sufficit ad utraque divisus, sed dum sic interiùs erudiri appetit, ut tamen exteriùs implicetur: unde exteriùs auditum aperit, inde interiùs obsurdescit.

CAPUT III.

Item unde suprà.

Hom. 7. in Ezech. ante medium.

MOyses enim cùm de ardenti rubo vocatus fuisset, accessit propius, ut videret visum, & ecce rubus ardebat, & non consumebatur. Magnum est hoc miraculum. Si solam in eo historiam requiras, est unde legentis nutriatur animus, ut videas quòd in ligno ignis ardeat, & non consumat. At verò si typicam intelligentiam quæras, quid flamma nisi legem, de qua scriptum est: *In dextera ejus ignea lex?* & quid rubus ille, nisi Judaïcum populum designavit, peccatorum suorum spinis obsitum? Sed rubus ardens consumi non potuit, quia Judaïcus populus & ignem quidem legis accepit, & tamen peccatorum suorum spinas non deseruit, nec ejus vitia divini sermonis flamma concremavit. Fortasse in hoc facto alius majora per typum contemplari desiderat. Hujus quia sensus excrescit, elevantur pariter & rotæ. Inter homines enim pariter perfectus homo factus est unicus Dei filius, qui sua peccata non habuit, sed spinas nostrę nequitiæ suscepit; atque usque ad passionem pro nobis se humiliare dignatus est, & in semetipsum ignem tribulationis nostræ susceperе. Sed arsit, & non arsit: quia etsi ex humanitate est mortuus, tamen immortalis ex divinitate permansit. Susceperit à nobis unde sacrificium fieret pro nobis, & tamen impassibilis atque incommutabilis permansit in propriis, ut nos commutaret à nostris.

Deut. 33.

CAPUT IV.

Item unde suprà.

De divinis mysteriis per significationem gestis. *In exp. B. lib. l.*

ALiquando simul & terrenis & cælestibus substantiis per Angelos loquitur Deus, sicut ad Moysen in monte, cùm jussionis suæ verba edidit, ignem rubumque sociavit, atque aliud superiùs, aliud inferiùs junxit. Quod tamen tunc solùm agi-

28. c. 2. *post medium.* tur, cùm ex ipsa aliquid conjunctione signatur. Nam per succensum rubum Moysen alloquens, quid aliud ostendit, nisi quòd ejus populi ductor fieret, qui & legis flammam perciperet: & tamen peccati spinam nequaquam vitaret? Vel quòd ex illo populo exiret, qui in igne deitatis, carnis nostræ dolores quasi rubi spinas acciperet, & inconsumptam humanitatis nostræ substantiam, etiam in ipsa divinitatis flamma servaret?

CAPUT V.

Exod. 3. b *Quòd plebi Israëliticæ Chanaan terra promittitur.*

De dispensatoria invitatione noviter ad fidem venientium. *Curæ past. par. 3. c. 27. in med.*

COnsiderandum est, quòd præsentis vitæ prosperitas aliquando idcirco datur, ut ad meliorem vitam provocet, aliquando verò ut in æternum plenius damnet. Hinc est enim quòd plebi Israëliticæ Chanaan terra promittitur, ut quandoque ad æterna speranda producetur. Neque enim rudis ille populus processionibus Dei in longinquum crederet, si à promissore suo non etiam à vicino aliquid percepisset. Ut ergo ad æternorum fidem certiùs roboretur, nequaquam solummodo spe ad res, sed rebus quoque ad spem trahitur. Quod liquidò Psalmista

Psal. 104. testatur, dicens: *Dedit eis regionem gentium, & labores populorum possederunt. Ut custodiant justificationes ejus, & legem ejus requirant.*

CAPUT VI.

Item unde suprà.

Hom. 32. in Evang. post med. ISraëlitico populo ex Ægypti terra liberando, repromissionis terra promittitur: & cùm vocandus esset, ad dona cælestia terrenis promissionibus suadetur. Cur hoc? Nisi cùm esset aliquid quod è vicino perciperet, illud jam fideliùs crederet, quod de longinquo audire potuisset. Quod tamen si subtiliter attendamus, quanta dispensatione pietatis sit actum, agnoscimus. Rudi enim populo etiam de præsenti vita aliquid promitttendum fuit, ut possint robustiùs in futuro solidari. Carnalis etenim populus si parva non acciperet, magna non crederet. Omnipotens ergo Deus largiendo terrena, suadet ad cælestia, ut percipiens quod videret, sperare disceret quod minimè videbat. Et tantò solidior de invisibilibus fieret, quantò eum ad spei certitudinem visibilia promissa fulcirent.

CAPUT VII.

Exod. 3. d *Quod Angelus qui Moysi apparuisse describitur, modo Angelus, modo Dominus memoratur.*

De visione per Angelum ministerij. *In expos. B. Iob, lib. 1.*

QVid est hoc quòd visio quæ Moysi in eremo apparuisse describitur, modò Angelus, modò Dominus memoratur: Nisi ob hoc Angelus, propter quòd exteriùs loquendo serviebat, Dominus autem, quia interiùs præsidens, loquendi efficaciam ministrabat? Cùm ergo loquens, ab interiore regitur, & per obsequium Angelus, & per inspirationem Dominus memoratur.

CAPUT VIII.

Exod. 3. d *Quod Moyses tunc ad liberandum populum missus est, cùm jam Pharao duris operibus ad opprimendum fuerat excitatus.*

De cavendis prosperitatibus, & appetendo tentationũ exercitio. *In expos. B. Iob l. 26. c. 8. in fine.*

SPartis foris mentibus ad semetipsas redire difficile est, quia prava itinera semel captas, tantò delectabiliter tenent, quantò in eis, omne quod libuerit, licet. Nullus quippe disciplinæ murus obviat qui constringat, nulla retributionis prospicitur pœna, quæ terreat: sed clausis oculis cordis eò anima præcipitatur in infimis, quò obscuratur à summis: & tantò securiùs mala temporalia perpetrat, quantò duriùs bona æterna desperat. Sed ista reproborum nequitia trituræ more electorum vitam, quasi grana à paleis separans, premit, ut purget. Mali enim bonos magis ab hujus mundi desideriis expediunt, dum affligunt: quia dum multa eis hîc violenta ingerunt, festinare illos ad superna compellunt. Quod bene de Israëlitico populo Moyse vocante, & Pharaone rege sæviente signatum est. Tunc namque Moyses ad vocandum missus est, cùm jam Pharao duris operibus ad opprimendum fuerat excitatus: ut Israëlitarum mentes Ægypto deformiter inhærentes, alius dum vocaret, quasi traheret, alius quasi impelleret dum sæviret: & plebs in servitio turpiter fixa, vel provocata bonis, vel malis impulsa moveretur. Hoc quotidie agitur, dum prædicatis cælestibus præmiis sævire in electos reprobi permittuntur: ut si ad promissionis terram vocati exire negligimus, pressuris saltem sævientibus impellamur: atque hæc Ægyptus, videlicet vita præsens, quæ nos oppressit blandiens, adjuvet premens: & quæ dum fovit, servitutis jugo conterat; libertatis viam, dum cruciat, ostendat. Hæc itaque causa est, quòd ab injustis justi sinuntur affligi: ut scilicet dum futura audiunt, bona quæ cupiant, patiantur etiam mala præsentia quæ perhorrescant: atque ad faciliorem exitum dum amor provocat, cruciatus impellat.

CAPUT IX.

Quid est quod tenes in manu tua? Respondit: Virga. Ait: Projice eam in terram. Projecit, & versa est in colubrum, ita ut fugeret Moyses. Dixitque Dominus: Extende manum tuam, & apprehende caudam ejus: Extendit & tenuit, versaque est in virgam. *Exod. 4. a*

De mirtaculorũ mysteriis, per virgam in deserto à Moyse exhibitis. *In comm. Ezech. hom. 10.*

QVis per Moysen, nisi populus Judaïcus? Et quid virga, nisi potestas divinitatis? Quid per serpentem nisi mortalitas nostri Redemptoris exprimitur? Quia enim per serpentem mors, rectè mortalis in serpente signatur. Vel certè cùm scriptum sit: *Estote prudentes sicut serpentes.* Et quia ipsa summa prudentia, id est Dei sapientia incarnari dignata est, rectè ejus mortalitas in serpente figuratur? Unde & in Evangelio de passione sua loquitur, dicens: *Sicut exaltavit Moyses serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis.* Moyses ergo virgam tenuit, quia Judaïcus populus ante Redemptoris adventum, in divina potestate confisus est. Sed virgam in terram projecit, quia idem populus per Patriarchas ac Prophetas Deum incarnandum esse nunciavit. Virga verò in colubrum vertitur, quia Redemptor noster Deus in se permanens, mortalis inter homines factus est. Sed Moyses colubrum conspiciens pertimuit, & fugit; quia Judaïcus populus dum Redemptorem humani generis mortalem vidit, Deum credere expavit. Cur jubetur, ut colubrum caudâ teneat? Quia perfidus ille populus qui modò credere recusat in extrema parte Dominici corporis, id est posteriori tempore sanctæ Ecclesiæ, videlicet in fine mundi, se se ad fidem recolligit, & colubrum caudâ tenet: quia eum, quem mortalem antè despexerat, Redemptorem suum in ultima jam parte Ecclesiæ confitetur. Sed mox serpens in virgam redit: quia statim ut Judaïcus populus in Redemptore nostro crediderit, idem Redemptor ad Judaïcum

Mat. 12. a *Joan. 3. b*

in

in potestate suæ divinitatis apparebit, ut ei jam serpens virga sit: quia is, qui in terra homo despectus est, de cælo veniens super Angelos videbitur Deus.

CAPUT X.

Exod. 5. d *Videat Dominus, & judicet, quoniam fœtere feciſtis odorem noſtrum coram Pharaone, & ſervis ejus.*

De incrementis tentationum. *In expoſ. B. Job. l. 29. c. 11 poſt med.*

CUm lux divinitus miſſa humanum cor fuerit illuſtrare dignata, mox ab occulto adverſario contra fulgentem mentem tentamenta ſuccreſcunt. Nam callidus hoſtis quos luce juſtitiæ eniteſcere conſpicit, eorum mentes illicitis deſideriis inflammare contendit, ut plerumque plus ſe urgeri tentationibus ſentiant, quàm tunc cùm lucis internæ radios non videbant. Unde & Iſraëlitæ poſtquam vocati ſunt, contra Moyſen & Aaron de excreſcenti labore conqueruntur dicentes: *Videat Dominus, & judicet, quoniam fœtere feciſtis odorem noſtrum coram Pharaone, & ſervis ejus, & præbuiſtis ei gladium ut interficeret nos.* Volentibus quippe ex Ægypto diſcedere, Pharao paleas ſubtraxerat, & tamen ejuſdem menſuræ opera requirebat. Quaſi ergo contra legem mens ſubmurmurat, poſt cujus cognitionem, tentationum ſtimulos acriores portat: Et cùm ſibi labores creſcere conſpicit, in eo quòd adverſario diſplicet, quaſi fœtere ſe in oculis Pharaonis dolet.

CAPUT XI.

Item unde ſupra.

Hom. 12. ſuper Ezech. poſt med. IN Moyſe enim & Aaron lex & Prophetæ figurati ſunt. Et ſæpe apud ſe infirmus animus quaſi contra ſacra eloquia murmurat: quia poſtquam verba cæleſtia audire, & ſequi cœperit, Regis Ægyptij adverſitas, id eſt, maligni ſpiritus tentatio excreſcit. Debet ergo vigilanter doctor proficienti animæ, quæ illam tentationes ſequantur, innoteſcere, ut cautam ſe valeat contra maligni ſpiritus inſidias præparare.

CAPUT XII.

Exod. 7. a *Ecce conſtitui te Deum Pharaonis.*

De Dei vocabulo. *Homil. 8. in Ezech. poſt principium.* IN Scriptura ſacra aliquando Deus nuncupativè, aliquando verò eſſentialiter dicitur. Nuncupativè enim dicitur, ſicut nunc ad Moyſen dictum eſt: *Ecce conſtitui te Deum Pharaonis.* Et ſicut iterum Moyſes ait: *Si quis homo hoc vel illud fecerit, applica illum ad Deos*, videlicet ad Sacerdotes. Qui rurſum dicit: *Diis non detrahes*, id eſt Sacerdotibus. Et ſicut Pſalmiſta: *Deus ſtetit in ſynagoga Deorum, in medio autem Deos diſcernit.* Eſſentialiter autem Deus dicitur, ſicut ipſe ad Moyſen dicit: *Ego ſum Deus patris tui, Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob.* Unde Paulus Apoſtolus volens nuncupativum Dei nomen ab eſſentiali diſcernere ait: *Quorum patres, ex quibus Chriſtus ſecundùm carnem, qui eſt ſuper omnia Deus, benedictus in ſæcula.* Qui enim nuncupativè dicitur Deus, inter omnia: qui verò eſſentialiter eſt Deus, ſuper omnia eſt. Ut ergo oſtenderet Chriſtum naturaliter Deum, non hunc Deum tantummodo, ſed Deum ſuper omnia eſſe memoravit: quia & juſtus quilibet Deus eſt, ſed inter omnia, quia nuncupativè Deus: Chriſtus autem Deus eſt ſuper omnia, quia naturaliter Deus.

Ibidem. *Pſal. 18. a* *Rom. 9. b*

CAPUT XIII.

Abominationes Aegyptiorum immolabimus Deo noſtro. *Exod. 3. f*

De appetenda mentis innocentia, quam reprobi, ut ſibi adverſam reſpuunt. *In expoſ. B. Iob. l. 10. c. 16 in fin. In comm. Ezechielis hom. 10.*

OVes Ægyptij edere dedignantur: ſed quod abominantur Ægyptij, hoc Iſraëlitæ Deo offerunt: quia ſimplicitatem conſcientiæ, quam injuſti quique velut infimam abjectamque deſpiciunt, hanc juſti in virtutis ſacrificium vertunt, & excolentes recti puritatem ac manſuetudinem Deo immolant, quam abominantes reprobi fatuitatem putant.

CAPUT XIV.

Item unde ſupra.

PErverſis hominibus ſunt quædam abominationes bonorum operum. Unde Moyſes quia oves Domino mactaturus erat, Ægyptiis dicit: *Abominationes Aegyptiorum immolabimus Domino Deo noſtro?* Sancti quippe viri Domino oves offerunt, quia ſimplicitatem ſuam eſſe omnipotentis Dei ſacrificium oſtendunt. Sed oves abominantur Ægyptij, quia cives hujus ſæculi aſpernantur & deſpiciunt ſimplicitatem bonorum. Sicut ergo ſunt abominationes malorum operum, quas deteſtantur boni, ita bonorum operum cauſæ abominationes ſunt reprobis. Unde ſcriptum eſt: *Abominantur juſti virum impium; abominantur impij eos, qui in rectâ ſunt via.* *Prov. 19.*

CAPUT XV.

Quod Aegyptus muſcarum plaga percuſſa ſit. *Exod. 8. f*

De appetenda quiete mentis, & vitando curarum ſæcularium ſtrepitu. *In Expoſ. B. Iob, l. 18 c. 25 in med.*

QVid in hac vita laboriosius, quàm terrenis deſideriis æſtuare? Aut quid hîc quietius, quàm hujus ſæculi nihil appetere? Hinc eſt, quòd Iſraëliticus populus cuſtodiam ſabbati accepit in munere: hinc è contra eſt Ægyptus muſcarum multitudine percuſſa. Populus namque, qui Deum ſequitur, accepit ſabbatum, id eſt requiem mentis: ut nullo in hac vita deſideriorum carnalium appetitu fatigetur. Ægyptus verò, quæ hujus mundi ſpeciem tenet, muſcis percutitur. Muſca enim nimis inſolens & inquietum animal eſt. In qua quid aliud, quàm inſolentes curæ deſideriorum carnalium deſignantur? Unde aliàs dicitur: *Muſcæ morientes perdunt ſuavitatem unguenti:* quia cogitationes ſuperfluæ, quæ aſſiduæ in animo carnalia cogitante & naſcuntur & deficiunt, eam ſuavitatem, qua unuſquiſque intrinſecus per ſpiritum unctus eſt, perdunt: quoniã integritate ejus perfrui non permittunt Ægyptus ergo muſcis percutitur: quia eorum corda, qui terrenã vitam diligunt, dum deſideriorum ſuorum inquietudinibus feriuntur, turbis cogitationum carnalium ad ima depreſſa ſunt: ut ad quietis intimæ deſiderium non leventur. Unde cùm mira opera pietatis ad cor veritas venit, priùs ab eo cogitationum carnalium æſtus ejicit, & pòſt in eum virtutum dona diſponit. Quod bene nobis ſacra Evangelij hiſtoria innuit, in qua dum ad reſuſcitandam filiam principis invitatus Dominus duceretur, protinus additur: *Et cùm ejecta eſſet turba, intravit, & tenuit manum ejus, & ſurrexit puella.* Foras ergo turba ejicitur, ut puella ſuſcitetur: quia ſi non priùs à ſecretioribus cordis expellitur importuna ſæcularium multitudo curarum, anima, quæ intrinſecus jacet mortua, non reſurgit. Nam dum ſe per innumeras terrenorum deſideriorum cogitationes ſpargit, ad conſiderationem ſui ſeſe nullatenus colligit. Nullus quippe ſapientiam, quæ Deus eſt, plenè recipit, niſi qui ab omni ſe abſtrahere actionum carnalium fluctuatio-

Matt. 9.

Eccl. 38. ne contendit. Unde aliàs dicitur: *Sapientiam scribe in tempore otij, & qui minoratur actu, ipse percipiet eam.* Et rursum: *Vacate & videte, quoniam ego sum* Psal. 45. *Dominus.*

CAPUT XVI.

Exod. 10. d *Ventus urens levavit locustas, quæ ascenderunt super universam terram Aegypti, operueruntque universam superficiem terræ vastantes omnia: Devorata est igitur herba terræ, & quidquid pomorum arboribus fuit.*

De cavendis noxiis adulantium laudibus. *In expos. B. Iob, l. 31. c. 12 paulo post principium.*

EXhibitæ cælitus Ægyptiæ plagæ exigentibus meritis corporaliter semel illatæ sunt, sed quæ mala pravas mentes quotidie feriant, spiritualiter signaverunt. Eis enim Ægyptus plagis affecta est, in quibus exteriore percussione commota dolensque perpenderet, quæ devastationis damna interiùs negligens toleraret: ut dum foris perire minima, sed ampliùs dilecta cerneret, per eorum speciem, quæ intus pertulerat, graviora sentiret. Quid ergo per significationem locustæ portendunt, quæ plusquam cætera minuta quæque animantia humanis frugibus nocent: nisi linguas adulantium, quæ terrenorum hominum mentes, si quando bona aliqua proferre conspiciunt, hæc immoderatiùs laudando corrumpunt? Fructus quippe Aegyptiorum, est operatio cenodoxorum, quam locustæ exterminant, dum adulantes linguæ ad appetendas laudes transitorias cor operantis inclinant. Herbam verò locustæ comedunt, quando adulatores quique verba loquentium favoribus extollunt. Poma quoque arborum devorant, quando vanis laudibus quorundam jam quasi fortium & opera enervant.

CAPUT XVII.

Exod. 10. a *Induravit Dominus cor Pharaonis.*

In expos. B. Iob, l. 1. c. 1. Moral. t. 9. NOn quòd ipse duritiam contulit, sed quòd exigentibus ejus meritis, nulla illud desuper infusi timoris sensibilitate mollivit.

CAPUT XVIII.

Exod. 12. d *De vasis aureis & argenteis ex Aegypto sublatis.*

De exhibēda condescensione rudibus, ad virtutum sublimia vocandis. *In expos. B. Iob, 28. c. 9. ante med. Exod. 20. Exod. 21. Matt. 5.* MEntes usui vitæ carnalis inhærentes, evelli ab infimis non possunt, nisi gradatim ducta prædicatione proficiant. Hinc quippe est quòd in Aegypto positis pio justoque moderamine, latenti eorum concupiscentiæ condescenditur, & vicinorum suorum vasis aureis argenteisque sublatis, discedere jubentur. Qui ad Sinam montem ducti, accepta lege mox audiunt: *Non concupisces rem proximi tui.* Hinc est quòd in eadem lege, oculum pro oculo dentem pro dente præcipiuntur exigere, & quandoque tamen revelatâ gratiâ, percussâ maxillâ alteram jubentur præbere. Quia enim plus semper ira in vindicta exigit, quàm injuria accepit, dum discunt mala non multipliciùs reddere, quandoque discerent ea & multiplicata sponte tolerare. Hinc est quòd eundem rudem populum à quibusdam prohibuit, quædam verò ei in usum pristinum servavit: sed hæc ipsa tamen in melioris vitæ figura composuit. Bruta namque animalia idolis in Aegypto mactabant: eisque in usum postmodum animalium mactationem retinuit, sed idolorum cultum vetavit: ut dum de usu suo aliquid amitteret, consolaretur ejus infirmitas, per hoc quòd de usu suo aliquid haberet. Mira autem dispensatione consilij, quod eis Dominus de consuetudine carnali retinuit, hoc in figuram spiritus potentiùs vertit. Quid enim sacrificia illorum animalium, nisi unigeniti mortem designant? Quid sacrificia illorum animalium; nisi extinctiones carnalis nostræ vitæ significant? Unde ergo imbecillitati populi rudis condescenditur, inde per umbratas allegoriarum species major fortitudo spiritus nunciatur.

CAPUT XIX.

Sument de sanguine agni, ac ponent super Exod. 12. e *utrumque postem, & in superliminaribus domorum, in quibus comedent illum, & edent carnes nocte illa assas igni, & azymos panes cum lactucis agrestibus. Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua: sed assum tantùm igni. Caput cum pedibus ejus et intestinis vorabitis, nec remanebit ex eo quidquam usque manè. Si quid residuum fuerit, igne comburetis. Sic autem comedetis illum. Renes vestros accingetis, calceamenta habebitis in pedibus vestris tenentes baculos in manibus, et comedetis festinanter.*

De Paschali mysterio quod in figura futurę hujus, quæ nunc est solemnitatis præmissum. *Hom. 22. in Evang. post med.* HÆc videlicet cuncta magnam nobis ædificationem pariunt, si fuerint mystica interpretatione discussa. Quis namque sit sanguis agni, non jam audiendo, sed bibendo didicimus. Qui sanguis super utrumque postem ponitur, quando non solùm ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur. Nam qui sic Redemptoris sui sanguinem accipit, ut imitari passionem illius necdum velit, in uno poste sanguinem posuit: qui etiam in superliminaribus domorum ponendus est. Quid enim spiritualiter domos, nisi mentes nostras accipimus, in quibus per cogitationem inhabitamus? Cujus domus superliminare, est ipsa intentio, quæ præeminet actioni. Qui igitur intentionem cogitationis suæ ad imitationem Dominicæ passionis dirigit, in superliminare domus, agni sanguinem ponit. Vel certè domus nostræ, ipsa sunt corpora, in quibus quousque vivimus, habitamus. Et in superliminari domus agni sanguinem ponimus, quia crucem passionis illius in fronte portamus. De quo adhuc agno subditur: *Et edent carnes nocte illa assas igni.* In nocte quippe agnum comedimus: quia in sacramento modò Dominicum corpus accipimus, quando adhuc ad invicem nostras conscientias non videmus. Quæ tamen carnes igni assandæ sunt; quia nimirum dissolvit ignis carnes, quas aqua coxerit: quas verò ignis sine aqua excoquit, roborat. Carnes itaque agni nostri ignis coxit: quia eum ipsa vis passionis illius ad resurrectionem valentiorem reddidit, atque ad incorruptionem roboravit Qui enim ex morte convaluit, videlicet carnes illius ab igne duruerunt. Unde etiam per Psalmistam dicit: *Exaruit velut testa virtus mea.* Quid namque est testa ante ignem, nisi molle lutum? Sed ei ex igne agitur, ut solidetur. Virtus ergo humanitatis ejus velut testa exaruit: quia ab igne passionis ad virtutem incorruptionis crevit, sed sola Redemptoris nostri percepta sacramenta ad veram solemnitatem mentis non sufficiunt, nisi eis quoque & bona opera jungantur. Quid enim prodest, corpus & sanguinem illius ore percipere, & ei perversis operibus contraire? Unde bene adhuc ad comedendum subditur: *Et azymos panes cum lactucis agrestibus.* Panes quippe sine fermento comedit qui recta opera sine corruptione vanæ gloriæ exercet, qui mandata misericordiæ sine admixtione peccati exhibet, ne perversè diripiat, quod Psal. 21. d

quasi rectè dispensat. Hoc quoque peccati fermentum bonæ suæ actioni miscuerunt: quibus Prophetæ voce per increpationem Dominus dicebat: *Venite* Amos 4. a *ad Bethel, & impiè agite.* Atque post pauca: *Et sacrificate de fermentato laudem.* De fermentato namque laudem immolat, qui Deo sacrificium de rapina parat. Lactucæ verò agrestes valde amaræ sunt. Carnes verò agni cum lactucis agrestibus sunt edendæ, ut dum corpus Redemptoris accipimus, nos pro peccatis nostris in fletibus affligamus; quatenus ipsa amaritudo pœnitentiæ abstergat à mentis stomacho perversæ humorem vitæ. Ubi & subditur: *Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua.* Ecce jam nos ipsa verba historiæ ab intellectu historico repellunt. Nunquid Israëliticus populus ille in Ægypto constitutus comedere agnum crudum consueverat, ut ei lex dicat: *Non comedetis ex eo crudum quid?* Ubi & additur: *Neque coctum aqua.* Sed quid aqua, nisi humanam scientiam designat? Juxta hoc quod per Salomonem sub hæreticorum Prov. 9. a voce dicitur: *Aquæ furtivæ dulciores sunt.* Quid crudæ agni carnes, nisi inconsideratam, ac sine reverentia cogitationis relictam illius humanitatem significant? Omne enim quod subtiliter cogitamus, quasi mente coquimus. Sed agni caro nec cruda edenda est, nec aquâ cocta: quia Redemptor noster neque purus homo æstimandus est, neque per humanam sapientiam, qualiter incarnari Deus potuit, cogitandus. Omnis enim qui Redemptorem nostrum purum hominem credit, quid iste aliud, quàm agni carnes crudas comedit? Quas videlicet coquere per divinitatis ejus intelligentiam noluit. Omnis verò qui incarnationis ejus mysteria juxta humanam sapientiam discutere conatur, carnes agni vult aquâ coquere, id est, dispensationis ejus mysterium per dissolutam vult scientiam penetrare. Qui igitur Paschalis gaudij solemnitatem celebrare desiderat, agnum nec aquâ coquat, nec crudum comedat: ut neque per humanam sapientiam, profunditatem incarnationis illius penetrare appetat, neque in eum tanquam in hominem purum credat: sed assas igni carnes comedat; ut dispensari omnia per sancti Spiritus potentiam sciat. De quo adhuc rectè subjun- 1. Cor. 15. a gitur: *Caput cum pedibus ejus, & intestinis vorabitis.* Sicut suprà jam prædiximus, Paulo attestante didicimus, quòd caput Christi Deus est. Caput ergo agni vorare, est divinitatem illius fide percipere. Pedes verò agni vorare, est vestigia humanitatis ejus amando & imitando perquirere. Quid verò sunt intestina, nisi verborum illius occulta & mystica mandata? Quæ tunc voramus, cùm verba vitæ cum aviditate sumimus. In quo devorationis verbo, quid aliud quàm pigritiæ nostræ torpor reprehenditur? Qui ejus verba atque mysteria, & per nosmetipsos non requirimus, & dicta ab aliis inviti audimus. *Non remanebit ex eo quidquam usque manè:* Quia ejus dicta magna sunt sollicitudine discutienda, quatenus priusquam dies resurrectionis appareat, in hac præsentis vitæ nocte omnia mandata illius intelligendo, & operando penetrentur. Sed quia valde est difficile, ut omne sacrum eloquium possit intelligi, & omne ejus mysterium penetrari, rectè subjungitur: *Si quid autem remanserit igne comburetis.* Quod ex agno remanet, igne comburimus, quando hoc, quod de mysterio incarnationis ejus intelligere, & penetrare non possumus, potestati sancti Spiritus humiliter reservamus: ut non superbè quis audeat vel contemnere vel denunciare quod non intelligit, sed hoc igni tradit, cùm sancto Spiritui reservat. Quia igitur qualiter edendum sit Pascha cognovimus, nunc à qualibus edi debeat, agnoscamus. Sequitur: *Sic autem comedetis illum. Renes vestros accingetis.* Quid in renibus, nisi delectatio carnis accipitur? Unde & Psalmista postulat dicens: *Ure renes* Job. 40. b Psal. 25. d *meos.* Si enim voluptatem libidinis in renibus esse nesciret, eos uri minimè petiisset. Unde quia potestas diaboli in humano genere maximè per luxuriam prævaluit, de illo voce Dominica dicitur: *Potestas ejus in lumbis eius.* Qui ergo Pascha comedit, habere renes accinctos debet: ut qui solemnitatem resurrectionis atque incorruptionis agit, corruptioni jam per vitia nulla subjaceat, voluptates edomet, carnem à luxuria restringat. Neque etenim cognovit quæ sit solemnitas incorruptionis, qui adhuc per incontinentiam corruptioni subjacet. Hæc quibusdam dura sunt, *sed angusta porta est quæ ducit ad vitam.* Et ha- Mat. 7. b bemus jam multa exempla continentium. Unde bene adhuc subditur: *Calceamenta habebitis in pedibus.* Quid sunt etenim pedes nostri, nisi opera? Quid verò calceamenta, nisi pelles mortuorum animalium? Calceamenta autem pedes muniunt. Quæ verò sunt mortua animalia, ex quorum pellibus nostri muniuntur pedes, nisi antiqui patres, qui nos ad æternam patriam præcessêre? Quorum dum exempla conspicimus, nostri operis pedes munimus. Calceamenta ergo in pedibus habere, est mortuorum vitam conspicere, & nostra vestigia à peccati vulnere custodire. *Tenentes baculos in manibus.* Quid lex per baculum, nisi pastoralem custodiam designat? Et notandum quòd priùs præcipimur renes accingere, postmodum baculos tenere: quia illi debent curam pastoralem suscipere, qui jam in suo corpore sciunt fluxus luxuriæ edomare: ut cùm aliis fortia prædicant, ipsis desideriis mollibus enerviter non succumbant. Bene autem subditur: *Et comedetis festinanter.* Mandata Dei, mysteria Redemptoris, cælestis patriæ gaudia, cum festinatione cognoscite, & præcepta vitæ cum festinatione implere curate. Quia enim adhuc hodie licet bene agere, scimus: utrum cras liceat, ignoramus. Festinantes ergo pascha comedite, id est, ad solemnitatem patriæ cælestis anhelate. Nemo in hujus vitæ itinere torpeat, ne in patria locum perdat. Nemo moras ad appetenda bona studia innectat, sed cœpta perficiat, ne minimè liceat implere quod inchoat. Si ad amorem Dei pigri non sumus, adjuvat ipse quem amamus.

CAPUT XX.

Primogenitum asini mutabis ove. Exod. 13. b

De revocanda cordis innocentia, ex refutatione præteritarum sordium

QVid per asinum, nisi immunditia? Et quid per ovem, nisi innocentia designatur? Asini ergo primogenita ove mutare, est immundæ vitæ primordia in innocentiam simplicitatis convertere: ut postquam illa peccator egit, quæ ut immunda Dominus respuit, ea jam agendo proferat, quæ Dei sacrificio imponat. Omnes enim homines nati in peccatis sumus, atque ex carnis delectatione concepti, culpæ nobiscum originem traximus. Unde fit, ut etiam ex voluntate nostra peccatis implicemur. Sed quisquis post malitiam carnis ad innocentiam convertitur cordis, primogenitum asini mutat ove: quia prioris vitæ immunditiam ad innocentiam convertit. Qui enim qualis priùs fuerit, esse desinit, apprehensâ carnis munditiâ, innocentiam custodit, in oblationem Dei, primogenitum asini ad ovem mutavit.

In expos. B. Iob. 27. c. 11. & hom. 8. in Ezech. in fine.

CAPUT XXI.

Cùm emisisset Pharao populum, non eos eduxit Deus per viam terræ Philisthiim, quæ vicina est, reputans ne forte post pœniteret, si vidisset adversum se bella consurgere, & reverteretur in Aegyptum. Exod. 13. d

De dispensatoria

SÆpe conversi quoque in ipso adhuc aditu inchoationis suæ, vel tranquillitatem pacatissimam car-

mutatione, nis noviter ex interno moderamine ad conversionem venientiũ. *In expos. B. Iob, lib. 24. c. 7. ante med.*

Exod. 1. d

næ, vel signorum miracula, vel gratiam curationis accipiunt: post hæc autem duris tentationum probationibus fatigantur, à quibus tentationibus adhuc cùm inciperent, valde liberos se esse credidерunt. Quod divinæ gratiæ dispensatione agitur, ne in inchoatione sua, tentationum asperitate frangantur: Quia si eorum initia amaritudo tentationis exciperet, tam facilè ad ea, quæ reliquerant, redirent, quàm nec longiùs discesserant: nam contemptis priùs vitiis quasi juxta positis replicarentur. Unde scriptum est: *Cùm dimisisset Pharao populum, non eos duxit Dominus per viam terræ Philistiim, quæ vicina est, reputans ne fortè pœniteret eum, si vidisset adversum se bella consurgere, & reverteretur in Aegyptum.* Ex Ægypto itaque exeuntibus è vicino bella subtrahuntur: quia derelinquentibus sæculum, quædam priùs tranquillitas ostenditur: ne in ipsa sua teneritudine atque inchoatione turbati, ad hoc territi redeant, quod evaserunt. Priùs ergo suavitatem securitatis sentiunt: priùs pacis quiete nutriuntur: post cognitam verò dulcedinem, tantò jam tolerabiliùs tentationum certamina sustinent, quantò in Deo altiùs cognovêre, quod ament.

CAPUT XXII.

Exod. 13. d *Dominus autem præcedebat eos ad ostendendam viam per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis.*

De qualitate futuri judicij. *Hom. 11. in Evang. & in expos. B. Iob, l. 2. c. 21. paulo post med.*

Ephes. 5. a

QVid in igne nisi terror est? In nube autem visionis lene blandimentum. Dies verò vita justi, & nox accipitur vita peccatoris. Unde & conversis peccatoribus Paulus dicit: *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* In die ergo per nubem columna monstrata est, & in nocte per ignem: quia omnipotens Deus & blandus justis, & terribilis apparebit injustis. Justos in judicio veniens per lenitatis mansuetudinem demulcet; illos verò per justitiæ districtionem terret. Rursum de hac columna ignis, & nubis subtili investigatione discussum intelligi & aliter potest. Quid est ergo quòd columna nubis, quæ in eremo populum præibat, splendore ignis non in die, sed in nocte radiabat: nisi quia Redemptor noster suæ conversationis exemplo, ducatum sequentibus præstans, de justitia sua confidentibus, nulla luce claruit: peccatorum verò suorum tenebras agnoscentibus, ignem sui amoris infulsit.

CAPUT XXIII.

Exod. 13. d *Quid clamas ad me?*

De accendendo cordis desiderio in Deũ. *In expos. B. Iob, l. 22. c. 13 paulo post med.*

Exod. 13.

VOces apud secretissimas aures Dei, non faciunt verba nostra, sed desideria. Æternam etenim vitam si ore petimus, nec tamen corde desideramus, clamantes tacemus. Si verò desideramus ex corde, etiam cùm ore conticescimus, tacentes clamamus. Hinc est, quòd in eremo populus vocibus perstrepit, & Moyses à strepitu verborum tacet: & tamen silens aure divinæ pietatis auditur, cùm dicitur: *Quid clamas ad me?* Intus est ergo in desiderio clamor secretus: quia ad humanas aures non pervenit, & tamen auditum Conditoris replet.

CAPUT XXIV.

Exod. 16. g *De manna filiis Israël desuper dato.*

De præparando animo ad percipiendam

QVid per manna, quod populo desuper datum est, nisi admiratio superna dulcedinis designatur? Dulcis enim cibus, qui de supernis accipitur, manhu vocatur. Manhu enim dicitur, quid est hoc? Et quid est hoc dicimus, quando hoc, quod cernimus, nescientes admiramur? Supernum igitur manna anima percipit, cùm per vocem compunctionis elevata, novam speciem internæ refectionis obstupescit, ut divina dulcedine repleta, jure respondeat, quid est hoc? Quia dum ab infima cogitatione suspenditur, ea quæ de supernis conspicit, insolitè miratur. Et cùm hac voce corporis nostri surditas rumpitur, vetustæ vitæ protinus usus mutatur; ut anima superno spiritu afflata, & in summis appetat, quæ contempserat, & contemnat in infimis, quæ appetebat.

supernæ compunctionis dulcedinem. *In expos. B. Iob, lib. 27. c. 11. post med.*

CAPUT XXV.

Exod. 17. c *Manus autem Moysi erant graves. Sumentes igitur lapidem, posuere subter eum, in quo sedit. Aaron autem & Hur sustentabant manus ejus.*

De Meditoris adventu, de levigata per intellectũ spiritus legis ducritia. *Hom. 5. in Evang. ante finem. Isa. 2.*

MOyses sedit in lapide, cùm lex requievit in Ecclesia. Sed hæc eadem lex manus graves habuit: quia peccatores quosque non misericorditer pertulit, sed severa districtione percussit. Aaron verò mons fortitudinis, Hur autem ignis interpretatur. Quem itaque iste mons fortitudinis signat, nisi Redemptorem nostrum, de quo per Prophetam dicitur: *Erit in novissimis diebus præparatus mons Domini in vertice montium?* Aut quis per ignem, nisi sanctus Spiritus figuratur, de quo idem Redemptor dicit: *Ignem veni mittere in terram?* *Luc. 12.* Aaron ergo & Hur graves manus Moysi sustinent, atque sustentando leviores reddunt: quia mediator Dei & hominum cum igne sancti Spiritus veniens, mandata legis gravia, quæ dum tenerentur, portari non poterant, tolerabilia nobis per spiritualem intelligentiam ostendit. Quasi enim manus Moysi leves reddit: quia pondus mandatorum legis ad virtutem confessionis retorsit. Hanc nobis frequentis misericordiæ promissionem innuit, cùm per Prophetam dixit: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat.* *Ezech 18.* Hinc iterum sub Judææ specie unicuique peccatrici animæ dicitur: *Si dereliquerit vir uxorem suam, & illa recedens duxerit virum alium, numquid revertetur ad eum ultra? Numquid polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen revertere ad me, dicit Dominus.* *Hier. 3.* Ecce paradigma turpis mulieris dedit. Ostendit quòd post turpitudinem recipi non possit. Sed hoc ipsum paradigma, quod protulit, per misericordiam vincit, cùm dicit, fornicantem mulierem recipi nequaquam posse, & tamen ipse fornicantem animam, ut recipiat, expectat. Pensemus pondus tantæ pietatis. Dicit quod fieri non potest, & demonstrat, quia hoc ipse facere etiam contra morem potest. Ecce vocat, & quos inquinatos denuntiat, hos etiam amplecti quærit, à quibus desertum esse se queritur. Inflexit ergo ad misericordiam duritiam legis: quia quos justè illa damnat, ipse misericorditer liberat.

CAPUT XXVI.

Exod. 19. c *Quòd legem daturus Dominus in igne fumoque descendit.*

De extirpando primùm desiderium carnalium appetitus, & tunc ad

QVid est quòd legem daturus Dominus in igne fumoque descendit, nisi quia & humiles per claritatem suæ ostensionis illuminat, & superborum oculos per caliginem erroris obscurat? Priùs igitur mens ab appetitu gloriæ temporalis, atque ab omni carnalis concupiscentiæ delectatione tergenda est,

intuenda sublimia, dirigenda mentis acie. *In exp. B. Iob, l. 6. c. 17. paulò ante fin.*

& tunc ad aciem contemplationis erigenda. Unde & cùm lex accipitur, populus à monte prohibetur, ut videlicet qui infirmis adhuc mentibus terrena desiderat, considerare sublimia non præsumat. Ubi rectè dicitur: *Si bestia tetigerit montem, lapidabitur.* Bestia etenim montem tangit, cùm mens irrationabilibus desideriis subdita, ad contemplationis alta se erigit: sed lapidibus percutitur, quia summa non sustinens, ipsis superni ponderis ictibus necatur. Qui igitur culmen apprehendere perfectionis nituntur, cùm contemplationis arcem tenere desiderant, priùs se in campo operis per exercitium probent, ut sollicitè ferant, si nulla jam mala proximis irrogant: si irrogata à proximis, æquanimiter portant: si objectis bonis temporalibus nequaquam mens lætitia solvitur, si subtractis non nimio mœrore sauciatur: ac deinde perpendat, si cùm ad semetipsos interiùs redeunt, in eo quo spiritualia rimantur, nequaquam secum rerum corporalium umbras trahunt, vel fortasse tractas, manu discretionis abigunt: si incircunscriptum lumen videre cupientes, cunctas circunscriptionis suæ imagines deprimunt, & in eo quod super se contingere appetunt, vincunt quod sunt.

CAPUT XXVII.

Exod. 19. c *Quòd Israël verba Dei in monte audire non valens, præcepta in campestribus accepit.*

De intelligendis scripturæ mysteriis, pro rerum qualitatibus, temporeq; expressione dispositis. *In expositione beatitob. l. 2. c. 2. in princ.*

INtueri libet quomodo sacra eloquia in exordiis narrationum, qualitates exprimunt, terminosque causarum. Aliquando namque à positione loci, aliquando à positione corporis, aliquando à qualitate aëris, aliquando à qualitate temporis signant, quid de ventura actione subjiciant. A positione quippe locorum divina scriptura exprimit, subsequentium merita, finesque causarum, sicut de Israël dicit: quia verba Dei in monte audire non potuit, sed præcepta in campestribus accepit: subsequentem nimirum infirmitatem populi indicans, qui ascendere ad summa non valuit, sed semetipsum in infimis negligenter vivendo laxavit. A positione corporis futura denunciat: sicut in Apostolorum actibus, Stephanus Jesum, qui à dextris virtutis Dei sedet, stantem se vidisse manifestat. Stare quippe adjuvantis est. Et rectè stare cernitur, qui in bello certaminis opitulatur. A qualitate aëris res subsequens demonstratur, sicut Evangelista, cùm, prædicante Domino, nullos tunc ex Judæis credituros diceret, præmisit, dicens: *Hyems autem erat.* Scriptum namque est: *Abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum.* Idcirco hyemis curavit tempus exprimere, ut inesse auditorum cordibus malitiæ frigus indicaret. Hinc est quòd de negaturo Petro præmittitur: *Quia frigus erat, & stans ad prunas calefaciebat se.* Jam namque intus à charitatis calore torpuerat, & ad amorem præsentis vitæ, quasi ad persecutorum prunas infirmitate æstuante, recalebat. A qualitate quoque temporis, finis exprimitur actionis, sicut non rediturus ad veniam, ad traditionis perfidiam nocte Judas exiisse perhibetur, cùm egrediente illo ab Evangelista dicitur: *Erat autem nox.* Hinc enim & iniquo diviti dicitur: *Hac nocte repetunt animam tuam abs te.* Anima quippe, quæ ad tenebras ducitur, non in die repeti, sed in nocte memoratur. Hinc est quòd Salomon, qui sapientiam non perseveraturus accepit, in somnis hanc in nocte accepisse describitur. Hinc est quòd Angeli ad Abraham meridie veniunt, punituri autem Sodomam, ad eam vespere venisse memorantur.

Joan. 10. Matt. 26. *Ibidem. Luc. 12.* *3. Reg. 3.* *Gen. 18. Gen. 19.*

CAPUT XXVIII.

Moyses ascendit, & Dominus in montem descendit. *Exod. 19. d*

De aspiratione supernæ gratiæ per meritum contemplationis assumptæ. *In expos. B. Iob l. 5. c. 27. paulò post princ.*

QUid per montem, nisi ipsa nostra contemplatio designatur, in quam nos ascendimus, ut ad ea, quæ ultra infirmitatem nostram sunt videnda, sublevemur? Sed in hanc Dominus descendit, quia nobis multum proficientibus, parum de se aliquid nostris sensibus aperit, si tamen dici in illo, vel parum, vel aliquid potest; qui unus semper & idem permanens, intelligi partiliter non potest, & tamen à suis fidelibus participari dicitur, cùm in ejus substantia pars nullatenus admittatur. Sed quia hunc exprimere perfecto sermone non possumus, humanitatis nostræ modulo, quasi infantiæ imbecillitate præpediti, eum aliquatenus balbutiendo resonamus.

CAPUT XXIX.

Stetit populus de longè, Moyses autem accessit ad caliginem, in qua erat Deus. *Exod. 20. d*

De discretione tenendæ allegoriæ, ac historiæ. *Hom. 9. in Ezech.*

IN sacro eloquio intelligentiæ magna discretio est. Sæpe enim in quibusdam locis illius, & historia servanda & allegoria, & sæpe in quibusdam sola exquirenda est allegoria, & aliquando verò sola necesse est ut teneatur historia. Nam in quibusdam locis, sicut diximus, historia simul tenenda est & allegoria: ut & tardiores pascantur per historiam, & velociores ingenio per allegoriam. Unde cùm, loquente Domino, populus lampades, & sonitum buccinæ, & montem fumigantem cerneret, perterritus petiit, ut eis per Moysen Dominus loqueretur. Et scriptum est: *Stetit populus de longè, Moyses accessit ad caliginem, in qua erat Deus.* Turba quippe populi, allegoriæ caliginem non valet penetrare: quia valde paucorum est spiritualem intellectum rimari. Quia enim mentes carnalium sola sæpe historia pascuntur, loquente Deo, populus stetit. Quia verò spirituales quique allegoriarum nubem penetrant, ut spiritualiter Dei verba cognoscant; *Moyses accessit ad caliginem, in qua erat Deus.*

Exod. 20.

CAPUT XXX.

Altare de terra facietis mihi. *Exod. 20. d*

De incarnatione Dominica. *In expos. B. Iob, lib. 3. c. 15 paulo post princ.*

ALtare de terra Deo facere, est incarnationem Mediatoris sperare. Tunc quippe à Deo nostro munus accipitur, quando in hoc altari nostra humilitas, id est super Dominicæ incarnationis fidem posuerit quidquid operatur. Ponimus ergo in altari de terra oblatum munus, si actus nostros Dominicæ incarnationis fide solidamus.

CAPUT XXXI.

Si emeris servum Hebræum, sex annis serviet tibi: in septimo egredietur liber gratis. Cum quali veste intravit, cum tali exeat: si habet uxorem, et uxor egrediatur simul. Sin autem Dominus dederit illi uxorem, et peperit filios, et filias, mulier, et liberi ejus erunt Domini sui, ipse verò exibit cum vestitu suo. Quòd si dixerit servus: Diligo Dominum meum, et uxorem, ac liberos, non egrediar liber: offe- *Exod. 21. d*

rat eum Dominus diis, et applicabitur ad ostium, et postes, perforabitque aurem ejus subula, et erit ei servus in sæculum.

De activa, contemplativaque vita. *Hom. 3, in 2. paulo ante med.*

SCiendum est quia cùm activa vel contemplativa vita ex dono sint gratiæ, quandiu tamen inter proximos vivimus, una nobis in necessitate est, altera in voluntate. Quis enim cognoscens Deum, ad ejus regnum ingreditur, nisi bene operetur? Sine contemplativa ergo vita intrare possunt ad cælestem patriam, qui bona quæ possunt operari non negligunt. Sine activa autem intrare non possunt, si negligunt bona operari, quæ possunt. Illa ergo in necessitate, hæc in voluntate est. Illa in servitute, *Exod. 21.* ista in libertate est, Unde & ad Moysen dicitur: *Si emeris servum Hebræum, sex annis serviet tibi: in septimo egredietur liber gratis*, & reliqua quæ sequuntur. Hebræus, transiens interpretatur. Et servus Hebræus emitur, quando unusquisque, qui jam ab hoc sæculo mente transit, servitio omnipotentis Domini subditur. Ille etenim verè Deo servire appetit, qui ab hoc sæculo mente transire didicerit. Sic *Psal. 56.* Moyses transivit in deserto ut videret visum. Sic David cùm videret impium exaltatum & elevatum super cedros Libani, transivit, & ecce non erat: quia iniquorum potentiam esse magnum aliquid fortasse credimus, nisi ad permanens sæculum mente transeamus. Servus verò Hebræus emptus sex annis servire præcipitur, ita ut in septimo liber exeat gratis. Quid enim per senarium numerum, nisi activæ vitæ perfectio designatur? Quid per septenarium, nisi contemplativa exprimitur? Sex ergo annis servit, & septimo egreditur liber, qui per activam, quam perfectè exhibuerit, ad contemplativæ vitæ libertatem transit. Et notandum quòd gratis liber egreditur, quia hi, qui postquam omnia fecerint, dicunt se inutiles servos: eis proculdubio sicut ipsa activa fuit ex munere, ita erit ex gratia etiam contemplativa. *Cum quali veste intraverit, cum tali exeat*; quia omnino necesse est ut unusquisque nostrûm in hoc, quod incipit, perseveret, atque usque ad finem operis in ea, qua inchoavit, intentione perduret. Ille quippe bene ad contemplativam transit, qui in activa vita intentionis suæ vestem ad deteriora non mutaverit. Et sunt nonnulli, qui priùsquam omnipotentis Dei servitio socientur, jam bona operari diligunt. Sunt verò alij, qui bona opera postquam ad servitium omnipotentis Dei venerint, dicunt. Qui ergo operationem bonam priusquam ad Dei servitium veniret, habere studuit, Hebræus servus cum uxore emptus est. Et plerumque is, qui talis est, potest ad contemplativam vitam transire, & tamen activam non deserere. Unde & illic subditur: *Si habet uxorem, & uxor egrediatur simul.* Cum eo enim ad libertatem, & uxor egreditur, quando is, qui ad contemplationem pervenit, etiam foris actionem boni operis, qua prodesse possit aliis, non relinquit. Sin autem Dominus dederit illi uxorem, & peperit filios ac filias, mulier, & liberi ejus erunt Domini sui, ipse verò exibit cum vestitu suo. Servo empto Dominus dat uxorem, cùm prædicator quisque eum, quem juri omnipotentis Dei mancipaverit, bonę actioni conjungit. Nam & prædicatores Domini vocantur, sicut Heliszo Prophetæ de prædicatore suo dicitur: *4. Reg. 2.* *Scis quòd dominus tuus tollatur à te?* Uxor verò servi emptitij filios, & filias parit, quando ei bona actio fortes vel tenuiores fructus generat. Sed mulier, quæ à Domino data est, eidem Domino cum filiis remanet: ipse verò servus cum vestitu suo exit, quia bona actio, vel ejusdem bonæ actionis fructus prædicatoris mercede reputantur. Ipse verò in desiderij sui intentione perdurans, per supernam gratiam ad contemplationem liber egreditur. *Quòd si dixerit servus: Diligo Dominum meum, & uxorem, ac liberos, non egrediar liber.* Servus Dominum suum diligit, quando prædicatoris verba sollicita mente custodit. Uxorem quoque amans, & liberos, liber egredi recusat, quando activam vitam, ejusque fructum diligens, transire ad contemplativam non vult, quia bona se opera habere in ministerij sui servitute considerans, ad libertatis quietem renuit transire. Sed, *offerat eum Dominus diis, & applicetur ad ostium, & postes, & perforet aurem ejus subula, ut sit ei servus in sæculum.* Is enim, qui in activa disposuit vita perdurare, à Domino diis offertur, quando à prædicatore suo antiquorum patrum dictis imbuitur, quia nobis in via omnipotentis Domini Sacerdotes fuêre. Atque ad ostium & postes tabernaculi ducitur, ut de ingressu cælestis tabernaculi altius aliquid audiat, & tremendi judicij diem subtiliter agnoscat, ne per bona opera, quæ facit, placere hominibus appetat. Sicque auris ejus subulâ perforatur, dum mens illius timoris Dei subtilitate percutitur; ut & verbi acumine transfixa, per omne, quod agit, noverit ingressum regni semper attendere, & quasi ab ostio, & poste tabernaculi perforatam aurem portare, qui erit servus in sæculum, ut esse post sæculum liber possit. In sæculum etenim servus est, qui per activam vitam hominibus servire disposuit, ut post præsens sæculum ad libertatem veram valeat pervenire. De qua per Paulum dicitur: *Quia & ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.* *Rom. 8.* Tunc etenim vera in nobis libertas erit, cùm ad gloriam filiorum Dei adoptio nostra pervenerit. Nunc verò non solùm activa vita in servitute est, sed ipsa quoque contemplatio, quâ super nos rapimur, libertatem mentis adhuc perfectè non obtinet, sed imitatur: quia illa quies intima in ænigmate videtur.

CAPUT XXXII.

Si quis aperuerit cisternam & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos vel asinus in eam, Dominus cisternæ reddet pretium jumentorum. *Exod. 21. d*

De tenenda sacri verbi mensura, secundum qualitatem audientiũ. *In exp. B. Iob, l. 17. c. 14. paulo post med.*

QUid est aperire cisternam, nisi intellectu valido Scripturæ sacræ arcana penetrare? Quid autem per bovem & asinum, id est, mundum immundumque animal, nisi fidelis quisque vel infidelis accipitur? Qui ergo cisternam fodit, cooperiat, ne illic bos vel asinus ruat, id est, qui in sacro eloquio jam alta intelligit, sublimes sensus coram non capientibus per silentium tegat, ne per scandalum mentis, aut fidelem parvulum, aut infidelem, qui credere potuisset, interimat. Ex morte enim jumentorum debet pretium: quia illud scilicet admisisse convincitur, unde ad agendam pœnitentiam reus tenetur. Quisquis namque ad alta scientiæ fluenta perveniens, cùm hæc apud bruta audientium corda non contexerit, pœnæ reus addicitur, si per verba ejus in scandalum, sive munda, seu mens immunda capiatur. Operienda est itaque cisterna: quia coram parvulis mentibus tegenda est alta scientia, ne unde cor docentium ad summa attollitur, inde infirmitas auditorum ad ima dilabatur.

CAPUT XXXIII.

Cùm debet tibi quidpiam frater tuus, & abstuleris pignus ab eo, ante solis occasum pignus restitue. *Exod. 22. d*

De utilitate confessionis.

QUid hoc loco pignoris nomine, nisi peccati confessio datur intelligi? Frater etenim noster

sionis *In exp. B. Iob, l. 16. c. 2. paulo post princ. Mat. 18. Mat. 6.*

debitor nobis efficitur, cùm quilibet proximus in nos aliquid deliquisse monstratur. Peccata quippe debita vocamus. Unde peccatori servo dicitur: *Omne debitum dimisi tibi.* Et in Dominica quotidie oratione precamur: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* A debitore autem nostro pignus accipimus, quando ab eo qui & nobis peccâsse cognoscitur, peccati ejus jam confessionem tenemus, per quam relaxare peccatum, quod in nobis perpetratum est, postulamus. Qui enim peccatum, quod commisit, fatetur, & veniam petit, jam quasi pro debito pignus dedit. Quod nimirum pignus ante solis occasum reddere jubemur: quia priusquam in nobis per dolorem cordis sol justitiæ occidat, debemus ei confessionem veniæ reddere, à quo confessionem accipimus culpæ: ut qui se deliquisse in nos meminit, à nobis mox relaxatum sentiat, quod deliquit.

CAPUT XXXIV.

Exod. 24. c

Quòd Moyses accepturus legem in montem ascendit.

De appetenda quiete interna, & cordis mũditia. *In apost. B. Iob, l. 24. c. 12. paulo ante med.*

QUid est, quòd Moyses, ut sublimia Dei præcepta perciperet, alta conscendit; atque ut interna penetraret, ab externis tumultibus occultatur? nisi quòd sancti viri, qui exterioribus ministeriis deservire officij necessitate coguntur, studiosè semper ad cordis secreta refugiunt: ibique cogitationis intimæ cacumen ascendunt, & legem quasi in monte percipiunt: dum postpositis tumultibus actionum temporalium, in contemplationis suæ verticem, supernæ voluntatis sententiam perscrutantur.

CAPUT XXXV.

Exod. 25. b

Facies quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor arcæ angulos. Duo circuli sint in latere uno, & duo in altero. Facies quoque vectes de lignis sethim, & operies auro, inducesque circulos, qui sunt in arcæ lateribus, ut portetur in eis, qui semper erunt in circulis, nec unquam extrahentur ab eis.

De prædicatione doctorum Ecclesiæ. *De cura past. par. 2. cap. 1. per totum.*

QUid per arcam, nisi sancta Ecclesia figuratur? Cui quatuor circuli aurei per quatuor angulos jubentur adjungi: quia in eo quòd per quatuor mundi partes dilatata tenditur, proculdubio quatuor sancti Evangelij libris accincta prædicatur. Vectesque de lignis sethim fiunt, qui iisdem ad portandum circulis inseruntur: quia fortes perseverantesque doctores velut imputribilia ligna quærendi sunt, qui institutioni sacrorum voluminum semper inhærentes, sanctæ Ecclesiæ unitatem denuncient, & quasi intromissis circulis arcam portent. Vectibus quippe arcam portare, est bonis Doctoribus sanctam Ecclesiam ad rudes infidelium mentes prædicando deducere. Qui auro quoque jubentur operiri, ut dum sermone aliis insonant, ipsi etiam vitæ splendore fulgescant. De quibus aptè subditur: *Qui semper erunt in circulis, nec unquam extrahentur ab eis:* quia nimirum necesse est, ut qui ad officium prædicationis excubant, à sacræ lectionis studio non recedant. Ad hoc namque vectes esse in circulis semper jubentur, ut cùm portari arcam opportunitas exigit, de intromittendis vectibus portandi tarditas nulla generetur: quia videlicet cùm spiritale aliquid à subditis pastor inquiritur, ignominiosum valde est, si tunc quærit discere, cùm quæstionem debet enodare. Sic circulis vectes inhæreant, ut doctores semper in suis cordibus eloquia sacra meditantes, testamenti arcam sine mora elevent, si quidquid necesse est, protinus doceant. Unde bene primus pastor Ecclesiæ pastores cæteros admonet, dicens: *Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea, quæ in vobis est spe:* Ac si apertè dicat: ut ad portandam arcam mora nulla præpediat, vectes à circulis nunquam recedant. *1. Pet. 3.*

CAPUT XXXVI.

Duos quoque Cherubim aureos, & productiles facies ex utraque parte oraculi. Cherubim unus sit in latere uno, & alter in altero; utrumque latus propitiatorij tegant expandentes alas, & operientes oraculum, respiciantque se mutuò versis vultibus ad propitiatorium. *Exod 25. b*

QUid per propitiatorium, nisi mediator Dei & hominum designatur? De quo per Paulum dicitur: *quem posuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius.* Quid verò per duo Cherubim, qui plenitudo scientiæ dicitur, nisi utraque testamenta signata sunt? Ex quibus unum à summitate una propitiatorij, aliud verò à summitate altera stat: quia quod testamentum vetus de incarnatione nostri Redemptoris cœpit prophetando promittere, hoc testamentum novum perfectè narrat expletum. Dum autem Cherubim ex auro mundissimo facta sunt: quia utraque testamenta pura ac simplici veritate describuntur. Expandunt verò alas, & oraculum operiunt: quia nos, qui omnipotentis Dei oraculum sumus, culpis imminentibus, scripturæ sacræ ædificatione protegimur. Cujus dum sententias sollicitè aspicimus, ab errore ignorantiæ ejus alis velamur. Duo verò Cherubim se mutuò respiciunt, versis vultibus in propitiatorium: quia utraque testamenta nulla à se varietate discrepant. Et quasi ad semetipsa vicissim facies tenent: quia dum quod unum promittit, hoc aliud exhibet, dum interpositum mediatorem Dei & hominum vident. Facies quippe à semetipsis Cherubim averterent, si quod unum testamentum promitteret, aliud negaret. Sed dum concorditer de Mediatore Dei & hominum unum loquuntur, vicissim ut se respiciant, in propitiatorium intendunt. Quod enim designavit testamentum vetus, hoc testamentum novum exhibuit. Ut enim pauca de multis loquar. Quid est quòd Adam dormiente, Eva producitur, nisi quòd moriente Christo, Ecclesia fidelium nascitur? Quid est, quòd Isaac ad immolandum ducitur, & ligna portat, aræ superimponitur, & vivit, nisi quòd Redemptor noster ad passionem ductus, lignum sibi crucis ipse portavit, & sic ex humanitate est mortuus, ut tamen immortalis maneret ex divinitate? Vera ergo testamenta, ita sibi in Mediatorem Dei & hominum congruunt, ut quod unum signat, hoc alterum exhibeat.

De concordia novi ac veteris testamenti, de Mediatoris adventu. *Homil. 6. in Ezech. Rom. 3.*

CAPUT XXXVII.

Item unde suprà.

CHerubim, plenitudo scientiæ dicitur. Et quid per duo Cherubim, nisi utraque testamenta signatur? Quid verò per propitiatorium, nisi incarnatus Dominus figuratur? De quo Joannes ait: *Ipse est enim propitiatio pro peccatis nostris.* Et dum testamentum vetus hoc faciendum denunciat, quod testamentum novum de Domino factum clamat, utraque quasi Cherubim se invicem aspiciunt, dum vultus in propitiatorium vertunt: quia dum inter se po-

Hom. 25. in Evang. *1. Ioan. 2.*

situm incarnatum Dominum vident, à suo aspectu non discrepant, quæ dispensationis ejus mysterium concorditer narrant.

CAPUT XXXVIII.

Exod. 25. e *Parabis & acetabula, ac phialas, thuribula, & cyathos, in quibus offerenda sunt libamina.*

De discretè tenenda à doctoribus prædicationis mēsura. *In expos. B. Iob, l. 20. c. 2. in med.*

QUid per phialas, & cyathos, nisi mensura prædicationis accipitur, qua oportet, ut exhortationis gratia singulis juxta capacitatem ingenij conferatur? debet enim is subtiliter qui docet perspicere, ne plus studeat, quàm ab audiente capiatur, prædicare. Debet & ad infirmitatem audientium semetipsum contrahendo descendere, ne dum parvis sublimia, & idcirco non profutura loquitur, se magis curet ostendere, quàm auditoribus prodesse. Jubente autem Domino, non solùm phialæ ad mensam tabernaculi, sed etiam cyathi præparantur. Quid enim per phialas, nisi larga prædicatio? quid enim per cyathos, nisi minima ac tenuis de Deo locutio designatur? In mensa igitur Domini, & phialæ præparantur, & cyathi: quia videlicet in doctrina sacri eloquij, non solùm exhibenda sunt magna, & arcana, quæ inebriant; sed etiam parva & subtilia, quæ quasi per gustum notitiam præstant.

CAPUT XXXIX.

Item unde suprà.

Hom. 6. in Evang. post med.

QUid per phialas, nisi doctrina exuberans? & quid per cyathos, nisi parva atque angusta scientia designatur? Alius namque doctrina veritatis plenus, audientium mentes inebriat: per hoc ergo quod dicit, profectò phialam porrigit. Alius explere, quod sentit, non valet: sed quia hoc utcumque denunciat, profectò per cyathum gustum præbet. In Dei ergo tabernaculo, id est, in sancta Ecclesia positi, si per doctrinam sapientiæ ministrare phialas minimè possunt, in quantum pro divina largitate sufficiunt, proximis suis boni verbi dare cyathos debent.

CAPUT XL.

Exod. 25. c *Facies & candelabrum ductile de auro mundissimo, hastile ejus, et calamos, et scyphos, et sphærulas, ac lilia ex ipso procedentia.*

De mysterio incarnationis Dominicæ, deque mēbris ei per fidem adhærentibus *Hom. 6. in Ezech. post. princ. lib. 1.*

QUis in candelabro, nisi Redemptor humani generis designatur? qui in natura humanitatis infulsit lumen divinitatis, ut mundi candelabrum fieret, quatenus in ejus lumine omnis peccator, in quibus jaceret tenebris videret. Qui pro eo quòd nostram naturam sine culpa suscepit, candelabrum tabernaculi de auro purissimo fieri jubetur. Ductile autem feriendo producitur, quia & Redemptor noster, qui ex conceptione, & nativitate perfectus Deus & homo extitit, passionum ictus pertulit, & sic ad resurrectionis gloriam pervenit. Ex auro ergo mundissimo ductile candelabrum fuit, quia & peccatum non habuit, & tamen ejus corpus per passionis contumelias ad immortalitatem profecit. Nam juxta animæ meritum, quo percussionibus potuisset proficere, omnino non habuit. In membris autem suis, quæ nos sumus, quotidie percussionibus proficit: quia dum nos tundimur, & afficimur, ut ejus corpus esse mereamur, ipse proficit, de cujus corpore scriptum est: *Ex quo totum corpus per nexus, & conjunctiones subministratum & constructum crescit in augmentum Dei.* Hastile verò ejus ipsa Ecclesia debet intelligi, quæ corpus ejus est: quia inter tot adversa, libera stat. Calami autem, qui de hastili prodeunt, prædicatores sunt, qui dulcem sonum in mundo ediderunt, videlicet canticum novum. Scyphi autem vino repleri solent, in nonnullis Gregorij exemplaribus ita legunt. Quid ergo mentes auditorum nisi scyphi sunt, quæ sanctis prædicantibus vino scientiæ replentur? Quid ergo ora doctorum nisi scyphi sunt, qui vino nos scientiæ ebriant, ut oblectamenta mundi, quæ amavimus, obliviscamur? Sphærula enim quid est aliud, nisi volubilitas prædicationis? Sphærula enim ex omni parte volvitur, & prædicatio, quæ nec adversitate retineri potest, nec prosperitatibus elevatur, sphæra est: quia inter adversa fortis, & inter prospera humilis, nec timoris habet angulum, nec elationis. In cursu ergo suo figi non valet: quia per cuncta se volubiliter trahit. Ut autem, hoc quod exempli causâ protulimus, exequamur, bene post calamos, scyphos, & sphærulas in candelabro lilia describuntur: quia post hanc, quam diximus prædicationis ebrietatem, atque volubilitatem, illa virens patria sequitur, quæ animabus sanctis, id est floribus vernat æternis. Scyphi ergo, & sphærulæ ad laborem pertinent, lilia ad retributionem.

CAPUT XLI.

Exod. 26. a *Tabernaculum verò ita fiet, decem cortinis de byssо retorta, et hyacintho, variatas opere plumario facies.* Et paulò post: *Facies et saga cilicina undecim, ad operiendum tectum tabernaculi.* Et iterum: *Facies et operimentum aliud de pellibus arietum.*

De cavendis murmurationibus quibuslibet spiritualibus subditis, contra rectores suos. *In expos. B. Iob. l. 23. c. 10 post princ.*

QUid per pelles, & cilicia, quibus tabernaculum tegitur, nisi grossas hominum mentes accipimus, quæ aliquando in Ecclesia, occulto Dei judicio, quamvis duræ sint, præferuntur? Quæ quia servire curis temporalibus non timent, oportet ut tentationum ventos & pluvias de hujus mundi contrarietatibus portent. Quid verò per hyacinthum, coccum, byssumque signatur, nisi sanctorum vita tenera, sed clara? Quæ dum cautè in tabernaculo sub ciliciis, & pellibus absconditur, sua integra pulchritudo servatur. Ut enim in interiora tabernaculi byssus fulgeat, coccus coruscet, hyacinthus cæruleo colore resplendeat: desuper pelles & cilicia, imbres, ventos, & pulverem portant. Quæ igitur magnis virtutibus in sanctæ Ecclesiæ sinu proficiunt, præpositorum suorum vitam despicere non debent, cùm vacare eos rebus exterioribus vident: quia hoc, quod ipsi securi intima penetrant, ex illorum adjumento est, qui contra procellas hujus sæculi exteriùs laborant. Quam enim candoris sui gratiam retineret, si byssum pluvia tangeret? aut quid fulgoris, atque claritatis coccus, vel hyacinthus ostenderet, si hæc susceptus pulvis fœdaret? Sit ergo desuper textura cilicij fortis ad pulverem: sit inferiùs color hyacinthinus aptus ad decorem. Ornent Ecclesiam, qui solis rebus spiritualibus vacant, tegant Ecclesiam quos & labor rerum corporalium non gravat. Nequaquam ergo contra Rectorem suum exteriora agentem murmuret is, qui intra sanctam Ecclesiam jam spiritualiter fulget. Si enim tu securè interiùs, ut coccus rutilas; cilicium, quo protegeris, cur accusas?

Col. 2.

CAPUT

CAPUT XLII.

Item unde supra.

Hom. 18. in Evang. in med. COrtinis tabernaculi intexi coccus bis tinctus jubetur. Vos estis, fratres, vos estis cortinæ tabernaculi, qui per fidem in vestris cordibus secreta cælestia velatis. Sed cortinis tabernaculi bis tinctus coccus debet inesse. Coccus quippe ignis speciem tenet. Quid verò est charitas nisi ignis? sed ista charitas esse bis tincta debet, ut tingatur per amorem Dei, tingatur & per amorem proximi. Qui enim sic amat Deum, ut per contemplationem ejus negligat proximum, coccus quidem est, sed bis tinctus non est. Rursum qui sic amat proximum, ut tamen contemplationem Dei per ejus amorem derelinquat, coccus est, sed bis tinctus non est. Ut ergo charitas vestra bis tinctus coccus esse valeat, & ad amorem Dei, & ad amorem proximi se accendat: quatenus nec ex compassione proximi, contemplationem relinquat Dei, nec plusquam debet inhærens contemplationi Dei, compassionem abjiciat proximi. Omnis itaque homo inter homines vivens, sic ad eum anhelet, quem desiderat, ut tamen hunc non deserat cum quo currebat: & sic huic adjutorium ferat, ut ab illo nullatenus torpeat, ad quem festinabat.

Hoc idem in Ezec. hom. 16. paulo post princ.

CAPUT XLIII.

Exod. 26. d *Quòd cùm Dominus tabernaculi tabulas erigi præcepit, fundi earum bases argenteas jubet.*

QUid per tabularum bases argenteas, nisi Prophetarum potest ordo signari? Qui dum primi apertè de Dominica incarnatione locuti sunt, quasi quasdam bases, eos conspicimus à fundamento surgere, & superpositæ fabricæ pondera sustinere. Ad Moysen ergo Dominus cùm tabernaculi tabulas erigi præcepit, fundi earum bases argenteas jubet. Quid enim per tabulas, nisi Apostoli extensa in mundum prædicatione dilatati? Quid per bases argenteas, nisi Prophetæ signantur? Quid superimpositas tabulas ipsi firmi & fusiles sustinent: quia Apostolorum vita dum eorum prædicatione instruitur, eorum & auctoritate solidatur. Unde & conjunctæ binæ bases singulis tabulis supponuntur: quia cùm Prophetæ sancti in verbis suis de Mediatoris incarnatione concordant, subsequentes prædicatores Ecclesiæ indubitanter ædificant: ut cùm à semetipsis non discrepant, illos robustiùs figant. Nec immeritò bases, quibus Prophetæ signantur, ut ex argento debeant fundi præcipitur. Argenti quippe claritas ex usu servatur: sine usu autem in nigredinem vertitur. Prophetarum quoque dicta ante Mediatoris adventum: quia in usum spiritualis intelligentiæ non erant, dum conspici præ obscuritate non poterant, quasi nigra remanebant. At postquam Mediator adveniens, ea ante oculos nostros incarnationis suæ manu tersit, quidquid lucis in eis latebat, inclaruit: sensusque patrum præcedentium in usum dedit, quia verba rebus exposuit.

De mysterio prænunciatæ Prophetarum atque Apostolorum celsitudinis In expos. B. Iob. l. 28. c. 5. post princ.

CAPUT XLIV.

Exod. 16. f *Quòd columnarum quatuor, ante quas velum pendere præcipitur, esse bases argenteas Dominus jubet.*

CUm typo Ecclesiæ tabernaculum figuretur, ad Moysen dicitur, ut columnarum quatuor inte-

De mysterio prædicationis Doctorum Ecclesiæ. In expos. B. Iob. l. 28. c. 6 in princ. Psal. 11.

riùs positarum bases, esse argenteæ debeant. In argento enim quid aliud quàm claritas divini sermonis accipitur? sicut scriptum est: *Eloquia Domini, eloquia casta: argentum igne examinatum, probatum terræ.* Bases ergo argento vestitæ, quatuor columnas tabernaculi sustinent: quia prædicatores Ecclesiæ divino eloquio decorati, ut in cunctis se exemplum præbeant, quatuor Evangelistarum dicta, & ore, & operibus portant.

CAPUT XLV.

In constructione tabernaculi ut columnæ argenteæ interiùs starent, paxilli ærei per circuitum exteriùs jussi sunt, in quibus religatum tabernaculum teneretur. *Exod. 36. e*

DE quibus & paulò pòst scriptum est: *Facies paxillos tabernaculi, & atrii cum funibus suis.* Patres veteris testamenti, quia ab ipsa incarnatione Redemptoris nostri per intervalla temporum longiùs constiterunt, foris esse jussi sunt. Et quidem ab Abel sanguine, passio jam cœpit Ecclesiæ. Et una est Ecclesia electorum præcedentium atque sequentium. Sed tamen quia discipulis dicitur: *Multi Reges & Prophetæ voluerunt videre quæ videtis, & non viderunt:* antiquis Patribus quasi foris stetisse, est Redemptoris nostri præsentiam corporalem non vidisse. Exteriùs igitur, sed tamen non divisi à sancta Ecclesia fuêre: quia mente, opere, & prædicatione, ista jam fidei sacramenta tenuerunt, istam sanctæ Ecclesiæ celsitudinem conspexerunt, quam nos non adhuc præstolando, sed jam habendo conspicimus. Sicut enim nos in præterita passione Redemptoris nostri, ita illi per fidem in eadem pòst ventura salvati sunt. Illi ergo foris non extra mysterium, sed extra tempus. Unde & in constructione tabernaculi, ut columnæ argenteæ interiùs starent, paxilli ærei in circuitu figi per circuitum exteriùs jussi sunt, in quibus religatum tabernaculum teneretur. Columbæ itaque argenteæ interiùs, paxilli verò ærei in circuitu figuntur, atque in ipsis funes ligati sunt, ut tabernaculum fixum maneret: quia videlicet ut sancti Apostoli in luce sermonis sui solidi starent, ut totum tabernaculum, id est, sancta Ecclesia in fidei integritate consisteret, tanquam paxilli ærei Patres veteris testamenti ac Prophetæ exteriùs fixi sunt, qui verborum suorum funibus prædicatorum mentes in soliditate stringerent, atque in hoc Dei paxilli sunt, ut habitaculum in statu fidei ligarent. Extra ergo paxilli sunt, qui ante tempus hujus sanctæ Ecclesiæ fuêre. Sed tamen ligant eos, qui in ipsa sunt: quia cælestia mysteria ventura prædicant, hæc postquam ostensa sunt, credibilia omnibus fecerunt. Ut ergo intus columnæ immobiles stent, foris paxilli funes continent: quia ut sancti Apostoli perfectè incarnationis Dominicæ mysterium crederent, illorum prædicatio obtinuit, qui hoc priusquam fieret & prædicere potuêre. Nec immeritò columnæ argenteæ, paxilli verò æneï facti sunt: quia quod clarè jam Apostoli prædicant, hoc Prophetæ sub intellectu mystico obscurè locuti sunt. Rectè ergo per æris metallum signati sunt, qui clari in suis prædicationibus non fuêre. Sancti verò Apostoli quia Redemptoris nostri mysterio lucem prædicationis habuerunt, pro argenteis columnis expressi sunt. Et notandum quòd argentum sonat & lucet, æs verò sonat, & non lucet: quia Prædicatores novi testamenti apertè locuti sunt, quæ etiam monstrare potuerunt. Prædicatores verò testamenti veteris, quia per allegoriarum umbras de cælesti mysterio obscura dicta protulêre, quasi sine luce sonitum dederunt.

De concordia veteris novique testamenti & patrum, monita per spiritum. Homil. 15. in Ezech. paulo post med. Luc. 10.

A

CAPUT XLVI.

Exod. 28. c *Facient autem superhumerale de auro & hyacintho, ac purpura, coccoque bis tincto & byssо retorta.*

De bona qualitate sacerdotū, eorumque exhibendi operis claritate. *Reg. l. 1. ep. 24 procul à principio, & longè ante med.*

SUpernæ vocis imperio in utroque humero sacerdos velamine superhumeralis astringitur: ut contra adversa ac prospera, virtutum semper ornamento muniatur, quatenus juxta vocem Pauli: *Per arma justitiæ à dextris, sinistrisque gradiens*, cùm ad sola, quæ interiora sunt, nititur, in nullo delectationis infimæ latere flectatur. Non hanc prospera elevent, nec adversa conturbent, non blanda usque B ad voluptatem demulceant, non aspera ad desperationem premant: ut dum nullis passionibus intentionem mentis humiliat, quanta in utroque humero superhumeralis pulchritudine tegatur, ostendat. Quod rectè etiam superhumerale ex auro, hyacintho, purpura, bis tincto cocco, & torta fieri byssо præcipitur: ut quanta sacerdos claresceре virtutum diversitate debeat, demonstretur. In sacerdotis quippe habitu ante omnia aurum fulget, ut in eo intellectus sapientiæ principaliter emicet. Cui hyacinthus, qui aëreo cœruleo colore resplendet, adjungitur: ut per omne quod intelligendo penetrat, non ad favores infimos, sed ad amorem cælestium surgat; ne, dum in suis incautus laudibus capitur, ipso etiam veritatis intellectu vacuetur. Auro quoque ac hyacintho purpura permiscetur: ut videlicet sacerdotale cor cum summa, quæ prædicat, sperat; in semetipso etiam suggestiones vitiorum reprimat, eisque velut ex regia potestate contradicat: quatenus nobilitatem semper intimæ regenerationis aspiciat, & cælestis regni sibi habitum moribus defendat. De hac quippe nobilitate spiritus per Petrum

1. Pet. 2. dicitur: *Vos autem genus electum, Regale sacerdotium.* De hac etiam potestate, qua vitia subigimus,

Joan. 1. Joannis voce roboramur, qui ait: *Quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Hanc dignitatem fortitudinis Psalmista considerat, di-

Psal. 138. cens: *Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum:* quia nimirum Sanctorum mens principaliter in summis erigitur, cùm exteriùs perpeti abjecta cernuntur. D Auro autem & hyacintho, ac purpuræ, bis tinctus coccus adjungitur, ut ante interni judicis oculos, omnia virtutum bona ex charitate decorentur, & cuncta quæ coram hominibus rutilant, hæc in conspectu occulti arbitri flamma intimi amoris accendat. Quę scilicet charitas, quia Deum simul ac proximum diligit, quasi coccus ex duplici tinctura fulgescit. Qui igitur sic ad auctoris speciem anhelat, ut proximorum curam negligat; vel sic proximorum curam exsequitur, ut à divino amore torpescat, (quia unum horum quodlibet negligit) in superhumeralis ornamento habere coccum bis tinctum nescit. Sed cùm mens ad præcepta charitatis tenditur, restat proculdubio ut per abstinentiam E caro maceretur. Unde & bis tincto cocco torta byssus adjungitur. De terra etenim byssus nitenti specie oritur. Et quid per byssum, nisi candens decore munditiæ corporalis castitas designatur? quæ videlicet torta pulchritudini superhumeralis innectitur, quia tunc castimonia ad perfectum munditiæ candorem ducitur, cùm per abstinentiam caro fatigatur. Cumque inter virtutes ceteras etiam afflictæ carnis meritum proficit, quasi in diversa superhumeralis specie byssus torta candescit.

CAPUT XLVII.

Rationale quoque judicij facies opere polymito. Exod. 28. c

De promissi sacerdotalis indumenti mysterio, eique exhibenda pulchritudine doctrinæ doctorum sequentū. *Cura past. part. 2. c. 1. paulo post prine.*

DIvina voce præcipitur, ut in Aaron pectore rationale judicij vittis ligantibus imprimatur, quatenus sacerdotale cor nequaquam cogitationes fluxæ possideant, sed ratio sola constringat: ne indiscretum quid vel inutile cogitet. Qui est ad exemplum aliis constitutus, ex gravitate vitæ semper debet ostendere, quantùm in pectore rationem portet. In quo etiam rationali vigilanter adjungitur, ut duodecim Patriarcharum nomina describantur. Adscriptos etenim patres semper in pectore ferre, est antiquorum vitam sine intermissione cogitare. Nam tunc irreprehensibiliter graditur, cùm exempla patrum præcedentium indesinenter intuetur, cùm sanctorum vestigia sine cessatione considerat, & cogitationes illicitas deprimit, ne extra ordinis limitem operis pedem tendat. Quod bene etiam rationale judicij vocatur: quia debet rector subtili examine bona malaque discernere, & quæ vel quibus, quando vel qualiter congruant, studiosè cogitare: nihilque proprium quærere, sed sua commoda propinquorum bona reputare. Unde illic scriptum est: *Pones autem in rationale judicij doctrinam & veritatem, quæ erunt in pectore Aaron, quando ingredietur coram Domino, & gestabit judicium filiorum Israel in* C *pectore suo in conspectu Domini semper.* Sacerdotis quippe judicium filiorum Israël in pectore coram Domini conspectu gestare, est subjectorum causas pro sola interni judicis intentione discutere: ut nihil se ei humanitatis admisceat, in hoc quòd divina positus vice dispensat, ne correctionis studia privatus dolor exasperet. Cumque contra aliena vitia æmulator ostenditur, quæ sua sunt exequatur, ne tranquillitatem judicij, aut latens invidia maculet, aut præceps ira perturbet. Sed dum consideratur terror ejus, qui super omnia præsidet, videlicet judicis intimi, non sine magno regantur timore subjecti.

CAPUT XLVIII.

D *Quòd sacerdos cùm in tabernaculum ingreditur, duodecim lapides in pectore portare jubetur, sculptis nominibus filiorum Israel.* Exod. 28. c

De primorum prædicatorum significationibus *In exposit. Job, l. 28. c. 6. paulo post.*

CUjus per hunc Pontificem, nisi Redemptoris nostri persona figuratur? Quia videlicet semetipsum pro nobis sacrificium offerens Pontifex noster, dum fortes in ipso exordio prædicatores exhibuit, duodecim lapides sub capite in prima sui corporis parte portavit. Sancti itaque Apostoli, & pro prima ostensione ornamenti, lapides sunt in pectore, & pro prima soliditate ædificij in solo fundamenta.

CAPUT XLIX.

Deorsum ad pedes tunicæ per circuitum quasi mala punica facies. Exod. 28. c

De servanda à doctoribus, unitatis concordia per discretum prædicationis mysterium. *Marc. 6. Reg. l. 1. ep. 24. in med.*

CUm Rector se ad loquendum præparat, sub quantæ cautelæ studio loquatur attendat: ne si inordinatè ad loquendum rapitur, erroris vulnere audientium corda feriantur: Et cùm fortasse sapiens videri desiderat, unitatis compagem insipienter abscindat. Hinc namque Veritas dicit: *Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos.* Per sal quippe verbi sapientia designatur. Qui igitur loqui sapien-

ter nititur, magnopere metuat, ne ejus eloquio audientium unitas confundatur. Hinc Paulus ait: *Non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Hinc in sacerdotis veste juxta divinam vocem, tintinnabulis mala punica conjunguntur. Quid enim per mala punica nisi fidei unitas designatur? Nam sicut in malo punico uno exteriùs cortice multa interiùs grana muniuntur, sic innumeros sanctæ Ecclesiæ populos unitas fidei contegit, quos intus diversitas meritorum tenet. Ne igitur rector incautus, ad loquendum proruat, hoc, quod jam præmisimus, per semetipsam discipulis Veritas clamat: *Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos:* ac si figuratè per habitum sacerdotis dicat: Mala punica tintinnabulis jungite: ut per omne quod dicitis, provida mente unitatem fidei, & dilectionem pacis in vobis, cauta observatione teneatis.

Rom. 11.

Marc. 9.

A

B

CAPUT L.

Exod. 28. e

Quòd divina voce in extremitate tunicæ sacerdotis malis punicis tintinnabula jubentur misceri.

De exhibenda doctoribus, prædicationis instantia. *Reg. l. 1. ep. 24. in medio.*

MOysi præcipitur, ut tabernaculum sacerdos ingrediens, tintinnabulis ambiatur: ut videlicet voces prædicationis habeat, ne superni speculatoris judicium ex silentio offendat. Scriptum quippe est: *Audiatur sonitus quando ingreditur vel egreditur sanctuarium in conspectu Domini, & non moriatur.* Sacerdos namque ingrediens vel egrediens moritur, si de eo sonitus non auditur: quia iram contra se occulti judicis exigit, si sine prædicationis sonitu incedit. Aptè autem tintinnabula vestimentis illius describuntur inserta. Vestimenta etenim sacerdotis, quid aliud, quàm recta opera debemus accipere? Propheta attestante, qui ait: *Sacerdotes tui induantur justitiam.* Vestimentis itaque illius tintinnabula inhærent, ut vitæ viam cum linguæ sonitu, ipsa quoque opera sacerdotis clament.

Exod. 28.

Psal. 131.

C

CAPUT LI.

Exod. 30. e

Sume tibi aromata, & stacten, onycha, galbanum boni odoris, & thus lucidissimum, æqualis ponderis erunt omnia, faciesque thymiama compositum opere unguentarij, mixtum diligenter & purum.

De boni operis exhibitione, per districtam mentis custodiam. *In expos. B. Iob, l. 1. c. 19. paulo ante finem.*

THymiama ex aromatibus compositum facimus, cùm in altari boni operis, virtutum multiplicitate redolemus. Quod mixtum & purum fit: quia quantò virtus virtuti jungitur, tantò incensum boni operis sinceriùs exhibetur. Ubi & bene subjungitur: *Cumque in tenuissimum pulverem universa aromata contuderis, pones ex eo coram testimonij tabernaculo.* In tenuissimum pulverem aromata universa conterimus, cùm bona nostra quasi in pila cordis, occulta discussione tundimus, & si veraciter bona sint, subtiliter retractamus. Aromata ergo in pulverem redigere, est virtutes recogitando terere, & usque ad subtilitatem occulti examinis revocare. Et notandum quod de eodem pulvere dicitur: *Pones ex eo coram testimonij tabernaculo:* Quia tunc nimirum bona nostra veraciter in conspectu judicis placent, cùm hæc mens subtiliùs recogitando conterit, & quasi de aromatibus pulverem reddit, ne grossum, durumque sit bonum, quod agitur: ne si hoc arcta retractationis manus non comminuat, odorem de se subtiliùs non aspergat.

Ibidem.

E

CAPUT LII.

Sedit populus comedere, & bibere, & surrexerunt ludere. *Exod. 32. b*

ESus, potusque ad lusum impulit, lusus ad idololatriam traxit; quia si voracitatis culpa nequaquam cautè compescitur, ab iniquitatte protinus mens incauta devoratur, Salomone attestante, qui ait: *Qui modica spernit, paulatim decidit.* Si enim curare parva negligimus, insensibiliter seducti, audenter etiam majora perpetramus.

De gulæ vitio restringendo. *M. r. l. 10. c. 9. in fine. Eccl. 19.*

CAPUT LIII.

Descende, peccavit populus tuus. *Exod. 32. f*

ÆDificare lectorem valde etiam juxta historiam potest, si perpendat, quomodo bonis rectoribus mixta sit & regendi auctoritas, & benignitas consolandi. Disciplina enim vel misericordia multùm destituitur, si una sine altera teneatur. Sed circa subditos suos inesse Rectori debet, & justè consulens misericordia, & piè sæviens disciplina. Intueri namque libet in Moysi pectore misericordiam cum severitate sociatam. Videamus amantem piè, & districtè sævientem. Certè cùm Israëliticus populus ante Dei oculos pene inveniabilem contraxisset offensam, ita ut ejus Rector audiret: *Descende, peccavit populus tuus:* Ac si ei divina vox diceret: Qui tali peccato lapsus est, jam meus non est: atque subjungeret: *Dimitte me, ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam:* Ille semel & iterum pro populo, cui præerat, obicem se ad impetum Dei irascentis opponens, ait: *Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti.* Pensemus ergo quibus visceribus eundem populum amavit, pro cujus vita de libro vitæ deleri se petiit. Sed tamen iste, qui tanto ejus amore populi constringitur, contra ejus culpas pensemus, quanto zelo rectitudinis accendatur. Mox enim ut petitione prima, culpæ veniam (ne delerentur) obtinuit, ad eundem populum veniens ait: *Ponat vir gladium super femur suum. Ite, & redite de porta usque ad portam, per medium castrorum, & occidat unusquisque fratrem, & proximum, & amicum suum. Ceciderunt que in die illo, quasi viginti tria millia hominum.* Ecce qui vitam omnium etiam cum sua morte petiit, paucorum vitam gladio extinxit. Intus arsit ignibus amoris, foris accensus est zelo severitatis. Tanta fuit pietas, ut se pro illis coram Domino morti offerre non dubitaret. Tanta severitas, ut eos quos divinitus feriri timuerat, ipse judicij gladio feriret. Sic amavit eos, quibus præfuit, ut pro eis nec sibi parceret: & tamen delinquentes sic persecutus est, quos amavit, ut eos etiam Domino parcente prosterneret. Utrobique legatus fortis, utrobique mediator mirabilis, causam populi apud Deum precibus, causam Dei apud populum gladius allegavit. Intus amans divinæ iræ supplicando obstitit; foris sæviens culpam feriendo consumpsit. Succurrit citius omnibus ostensa morte paucorum. Et idcirco omnipotens Deus fidelem famulum citius exaudivit, agentem pro populo: Quia vidit quid super populum acturus esset ipse pro Deo. In regimine ergo populi utrumque Moyses miscuit: ut ne disciplina deesset misericordiæ, nec misericordia disciplinæ.

De tenenda discretione pietatis, ac severitatis moderamine à rectoribus erga subditos. *In exp. B. Iob, l. 29. c. 8. in med.*

Exod. 32.

Ibidem.

CAPUT LIV.

Exod. 32. c *Dimitte me, ut iraſcatur furor meus contra eos.*

De extinguenda divina iracundia. *In expoſ. B. Iob, l. 9. c. 9. in princ. ordine nonnihil inverſo.*

OMnes ſancti qui iræ Dei obviant, ab ipſo accipiunt, ut contra impetum percuſsionis ejus opponantur: Atque, ut ita dixerim, cum ipſo ſe erigunt contra ipſum, eoſque vis divina ſibi opponit ſecum: quia in eo quòd adverſùm ſævientis iram foris obtinent, intus eos gratia iraſcentis fovet: & famulantes interiùs levat, quos quaſi adverſantes exteriùs tolerat. Portat ergo contradictionem deprecantium, quam aſpirat, & velut nolenti imponitur, quod ab ipſo ut fiat imperatur. Moyſi ergo dicit: *Dimitte me, ut iraſcatur furor meus contra eos, faciamque te in gentem magnam.* Quid eſt ſervo dicere: Dimitte me, niſi deprecandi auſum præbere? Ac ſi ei apertè diceretur: Penſa quanti apud me valeas, & cognoſce, quia obtinere poteris quidquid pro populo exoras. Sed cùm hæc ita ſint, nimis legentis animum movet. Quid eſt quòd econtrà in B. Job hiſtoria per eundem ſanctum virum dicitur: *Iob. 9.* *Deus, cujus reſiſtere iræ nemo poteſt.* Mirum valde, quòd iræ Dei nullum poſſe reſiſtere dicatur, cùm multos indignationi ſupernæ animadverſionis obviâſſe eloquia divina teſtentur. An non iræ Dei idem Moyſes reſtitit, qui pro cadente populo erectus, ipſum ſupernæ percuſsionis impetum, mortis ſuæ oblatione, reſtrinxit, dicens: *Num. 16.* *Dimitte illis hanc noxam, alioquin dele me de libro quem ſcripſiſti?* An non iræ Dei Aaron reſtitit, cùm inter viventes C ac mortuos thuribulum ſumpſit, atque animadverſionis ignem incenſi fumo temperavit? An non *Num. 25.* Phinees iræ Dei reſtitit, qui luxuriantes cum alienigenis, in ipſo coïtu trucidans, zelum ſuum divinæ indignationi obtulit, & furorem gladio placavit? *2. Reg. 24.* An non David iræ Dei reſtitit, qui Angelo ferienti ſe offerens, placationis gratiam, & ante tempus propoſitum exigit? *3. Reg. 18.* An non Helias iræ Dei reſtitit, qui longo jam tempore terra arente, ſubductas de cælo pluvias verbo revocavit? Quomodo igitur divinæ iræ nullum poſſe reſiſtere dicitur, cùm multos ſæpe reſtitiſſe exemplis exiſtentibus demonſtratur? Sed ſi ſubtiliter & beati Job eloquia, & illorum facta penſemus; & verum cognoſcimus, quia divinæ iræ non reſiſtitur: & verum, quia multi ſæpe reſtiterunt. Namque plerique ſanctorum iræ Domini, ſicut uniuſcujuſque ſuperiùs ordo narratus edocuit, reſtitêre. Reſiſtere autem iræ Dei non poteſt, cùm ejus indignatio ſe ſe, ut ita dixerim, medullitus movet. Quæ dum ſe moverit, hanc oppoſitio humana non retinet; nec ſe utiliter cujuſlibet deprecatio objicit, cùm ſemel Deus aliquid ab intimis iraſcendo diſponit. Hinc eſt enim quòd Moyſes, *Num. 20.* qui reatum totius plebis apud Deum ſuis precibus terſit, dum ſe obicem obtulit, divinæ iracundiæ vim placavit, ad petram Oreb veniens, & pro aquæ exhibitione diffidens, repromiſsionis terram ingredi, Domino iraſcente non potuit. Et ſæpe hac de re affligitur, ſæpe deſiderio ſe excitante turbatur, & diſpoſitæ ultionis iracundiam repellere à ſemetipſo non valuit, quia hanc, volente Domino, & à *2. Reg. 24* populo amovit. Hinc David quia proſtrata plebe poſtmodum Angeli gladium prece compeſcuit, priùs plorans, & jejunans nudis pedibus filium fugit: & quouſque perpetrati facinoris ultionem ad plenum *3. Reg. 17.* receperit, iram Dei nequaquam valuit per ſemetipſum temperare. Hinc Elias, ut ſicut homo parum aliquid quaſi de divina animadverſione ſentiret: qui verbo cælos aperuit, ante indignationem mulieris territus per deſertum fugit, & pro ſemetipſo infirmatur in formidine, qui furorem Dei placat aliis per interventionem.

CAPUT LV.

Ponat vir gladium ſuper femur ſuum: Ite & redite de porta uſque ad portam per medium caſtrorum, & occidat unuſquiſque fratrem, & amicum, et proximum ſuum. *Exod. 32. f*

GLadium quippe ſuper femur ponere, eſt prædicationis ſtudium voluptatibus carnis anteferre: ut cùm ſancta quis ſtudet dicere, curet neceſſe eſt illicitas ſuggeſtiones edomare. De porta uſque ad portam ire, eſt à vitio uſque ad vitium, per quod ad mentem mors ingreditur, increpando diſcurre- B re. Per medium verò caſtrorum tranſire, eſt tanta æqualitate intra Eccleſiam vivere, ut qui delinquentium culpas redarguit, in nullius ſe debeat fauorem declinare. Unde & rectè ſubjungitur: *Occidat vir fratrem, & amicum, & proximum ſuum*; fratrem ſcilicet, & amicum, & proximum interficit, qui cùm punienda invenit, ab increpationis gladio, nec eis, quos per cognationem diligit, parcit. Si ergo ille Dei dicitur, qui ad ferienda vitia zelo divini amoris excitatur: profectò eſſe ſe Dei denegat, qui, in quantum ſufficit, increpare vitam carnalium recuſat.

De prædicatorum vita atque doctrina. *Curæ paſt. pars. 3. c. 2. in medio.*

CAPUT LVI.

Cùm egrederetur Moyſes ad tabernaculum, ſurgebat univerſa plebs, & ſtabat unusquiſque in oſtio papilionis ſui: aſpiciebantque tergum Moyſi, donec ingrederetur tentorium: ingreſſo autem illo tabernaculum fœderis, deſcendebat columna nubis. *Exod. 33. b*

UNiverſis patet quòd columna nubis ſtabat ante oſtium, loquebaturque Deus cum Moyſe cernentibus filiis Iſraël, cùm ſtaret columna ad oſtium tabernaculi, ſtabantque ipſi, & adorabant per fores tabernaculorum ſuorum. Hebræus populus de Ægyptia ſervitute liberatus, cùm loquente Domino columnam nubis cerneret, unuſquiſque in tabernaculi ſui foribus ſtabat, & adorabat, de qui- D bus & dicitur: *Cùm egrederetur Moyſes ad tabernaculum, ſurgebat univerſa plebs, & ſtabat unuſquiſque in oſtio papilionis ſui.* Quid eſt enim populum columnam nubis aſpicere, & in tabernaculi ſui foribus ſtare, atque adorare: niſi quòd humana mens cùm ſuperiora illa atque cæleſtia utcumque in ænigmate conſpicit, jam clauſtra habitationis corporeæ per ſublevatam cogitationem exit, atque illum humiliter adorat? Cujus etſi videre ſubſtantiam non valet, jam tamen ejus potentiam per illuminationem ſpiritus miratur. Et cùm Moyſes tabernaculum ingreditur ejus tergum populus aſpicit, & in papilionum ſuorum oſtiis conſiſtit; quia cùm ſanctus quiſque prædicator alta de Domino loquitur, E ſupernæ habitationis jam utcumque tabernaculum ingreditur. Cujus prædicationis infimi quique etſi veritatem plenè penſare non poſſunt, tamen velut terga aſpiciunt: quia poſtrema, quæ prevalent, per intellectum ſequuntur. Sed in ipſis quoque minus quæ capere ſufficiunt, jam de ſuis papilionibus quaſi exeunt, atque in oſtiis ſtant: quia & habitacula carnis relinquere, & ad illa æternæ vitæ gaudia, quæ audiunt, progredi conantur.

De dono Spiritus, per illuſtrationem ſupernæ gratiæ, de fideratibus dato. *Hom. 11. in Ezec. paulo ante finem.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

CAPUT LVII.

Exod. 33. b *Non poteris videre faciem meam. Non enim videbit me homo, & vivet.*

De divisione scientiæ.

HVic Dominicæ sententiæ, quæ ad Moysen dicitur: *Non enim videbit me homo, & vivet*, Joannem audi concordantem, qui ait: *Deum nemo vidit unquam.* Sed testamenti veteris patres intueor, quorum multos, teste ipsa sacra lectionis historia, Deum vidisse cognosco. Vidit quippe Jacob Deum, qui ait: *Vidi Dominum facie ad faciem, & salva facta est anima mea.* Vidit Moyses Dominum, de quo scriptum est: *Loquebatur Dominus ad Moysen facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum.* Vidit Job Deum, qui dicit: *Auditu auris audivi te, nunc autem oculus meus videt te.* Vidit Isaias Dominum, qui ait: *Anno, quo mortuus est rex Ozias, vidi Dominum sedentem super solium excelsum & elevatum.* Vidit Michæas Dominum, qui dicit: *Vidi Dominum sedentem super solium suum, & omnem exercitum cæli assistentem ei à dextris, & à sinistris.* Quid est ergo quòd tot testamenti veteris patres Dominum se vidisse testati sunt, & tamen ipse dicit: *Non enim videbit me homo, & vivet.* Et Joannes ait: *Deum nemo vidit unquam:* nisi hoc quod patenter datur intelligi: quia quamdiu hîc mortaliter vivitur, videri per quasdam imagines Deus potest, sed per ipsam naturæ suæ speciem non potest: ut anima gratia spiritus afflata, per figuras quasdam Deum videat, sed ad ipsam vim ejus essentiæ non pertingat? Hinc est enim quòd Jacob, qui Deum se vidisse testatur, hunc nonnisi in Angelo vidit. Hinc est quòd Moyses, qui cum Deo facie ad faciem loquitur, sicut loqui solet homo ad amicum suum: ei inter ipsa verba suæ locutionis dicit: *Si inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi teipsum manifestè, ut videam te.* Certè enim si Deus non erat, cum quo loquebatur, Ostende mihi Deum, diceret, & non, Ostende temeipsum. Si autem Deus erat cum quo facie ad faciem loquebatur, cur petebat videre quem videbat? Sed ex hac ejus petitione colligitur: quia eum sitiebat per incircumscriptam naturæ suæ claritatem cernere, quem jam cœperat per quasdam imagines videre: ut sic superna essentia mentis ejus oculis adesset: quatenus ejus ad æternitatis visionem nulla imago creata temporaliter interesset. Et viderunt ergo patres testamenti veteris Dominum, & tamen juxta Joannis vocem: *Deum nemo vidit unquam:* Et juxta ejusdem Domini, vocem, Nemo Deum vidit, & vixit: quia in hac mortali carne consistentibus, & videri potuit per quasdam circumscriptas imagines: & videri non potest per incircumscriptum lumen æternitatis. Sin verò quibusdam potest in hac adhuc corruptibili carne viventibus, sed tamen inæstimabili virtute crescentibus, quodam contemplationis acumine æterna Dei claritas videri, hoc quoque ejusdem veritatis sententia non abhorret, qua dicitur: *Non enim videbit me homo & vivet:* quoniam quisquis sapientiam, quæ Dei est, videt: huic vitæ funditus moritur, nec jam ejus amore tenetur. Nullus quippe eam vidit, qui adhuc carnaliter vivit: quia nemo potest amplecti Deum simul & sæculum. Quoniam enim Deum videt, eo ipse moritur, quo vel intentione cordis, vel effectu operis ab hujus vitæ delectationibus tota mente separatur. Nemo ergo Deum vidit & vixit: ac si apertè diceretur: nullus unquam Deum spiritualiter vidit, & mundo carnaliter vivit. Sciendum verò est quòd fuêre nonnulli, qui Deum dicerent etiam in illa regione beatitudinis, in claritate quidem sua conspici, sed in natura minimè videri: quos nimirum minor inquisitionis subtilitas fefellit. Neque enim illi simplici, & incommutabili essentiæ aliud claritas, aliud natura: sed ipsa ei natura sua claritas; ipsa claritas natura est. Quia etenim suis dilectoribus hæc Dei sapientia se quandoque ostenderet, ipse pollicetur, dicens: *Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo meipsum illi.* Ac si patenter dicat: Qui in vestra me cernitis, restat ut in mea me natura videatis. Hinc rursum ait: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* Hinc Paulus dicit: *Nunc videmus per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: Nunc cognosco ex parte, tunc cognoscam sicut & cognitus sum.* Sed quia de Deo per primum Ecclesiæ prædicatorem dicitur: *In quem desiderant Angeli prospicere:* sunt nonnulli qui nequaquam Deum videre, vel Angelos suspicantur. Et tamen dictum per Veritatis sententiam scimus: *Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est.* Nunquid ergo aliud veritas, aliud prædicator insonat veritatis? Sed si sententia utraque confertur, quia sibi nequaquam dispar sit, agnoscitur. Deum quippe Angeli & vident, & videre desiderant, & intueri sitiunt, & intuentur. Si enim sic videre desiderant, ut effectu sui desiderij minimè perfruantur, desiderium sine fructu anxietatem habet, & anxietas pœnam. Beati verò Angeli ab omni pœna anxietatis longè sunt: quia nunquam simul pœna, & beatitudo conveniunt. Rursum cùm eos dicimus Dei visione satiari, quia & Psalmista ait: *Satiabor dum manifestabitur gloria tua;* considerandum nobis est, quoniam satietatem solet fastidium subsequi. Ut ergo rectè sibi utraque conveniant, dicat veritas: Quia semper vident: dicat prædicator egregius, qui semper videre desiderant. Ne enim sit in desiderio anxietas, desiderantes satiantur: ne autem sit in satietate fastidium, satiati desiderant. Et desiderant igitur sine labore; quia desiderium satietas comitatur: Et satiantur sine fastidio; quia ipsa satietas ex desiderio semper accenditur. Sic quoque & nos erimus, quando ad ipsum fontem vitæ venerimus. Erit nobis delectabiliter impressa sitis simul atque satietas. Sed longè abest à siti necessitas; longè à satietate fastidium: Quia & sitientes satiabimur, & satiati sitiemus. Videbimus igitur Deum ipsum, quod erit præmium laboris nostri, ut post mortalitatis hujus tenebras, accensa ejus luce gaudeamus.

Ioan. 1. f
Matt. 5.
1. Cor. 13.
1. Pet. 1.
Matt. 18.
Psal. 16.

CAPUT LVIII.

Est locus apud me, & stabis super petram. Cumque transibit gloria mea, ponam te in foramine petræ. Et paulò post: *Tollam manum meam, & videbis posteriora mea.* Exod. 33. b

De credulitate populi Iudaici.

PEr locum Ecclesiam, per petram Dominus, per Moysen verò multitudo est plebis Israëliticæ figurata, quæ Domino in terra prædicante non credidit. Ipsa ergo in petra sterit terga Domini transeuntis aspiciens: Quia videlicet post passionem ascensionemque Dominicam, intra Ecclesiam deducta, fidem Christi percipere meruit: & cujus præsentiam non vidit, ejus posteriora agnovit.

In exod. B. Iob. l. 25. c. 10 paulo post prine.

CAPUT LIX.

Item unde suprà.

De sanctæ Ecclesiæ celsitudine.

QVia ex sola Ecclesia Catholica veritas conspicitur, apud se esse locum Dominus p rhiber, de quo videatur. In petra Moyses ponitur, ut Dei faciem contempletur: quia nisi quis fidei soliditatem tenuerit, divinam præsentiam non agnoscit. De qua solliditate Dominus dicit: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Sola quippe est, per quam sa-

In exod. B. Iob. l. 35. c. 7 ante med. Matt. 16.

crificium Dominus libenter accipiat, sola quæ pro errantibus fiducialiter intercedat. Unde etiam de agni hostia Dominus præcepit, dicens: *In una domo comedetur, nec efferetis de carnibus ejus foras.* In una namque domo agnus comeditur: quia in una Catholica Ecclesia, vera hostia Redemptoris immolatur. De cujus carnibus divina lex offerri foras prohibet, quia dari sanctum canibus vetat. Sola est, in qua opus bonum fructuosè peragitur. Unde & mercedem denarij non nisi qui intra vineam laboraverant, acceperunt. Sola est quæ intra se positas valida charitatis compage custodivit. Unde & aqua diluvij arcam quidem ad sublimiora sustulit: omnes autem quos extra arcam invenit, extinxit.

CAPUT LX.

Qui reddis iniquitatem patrum filiis ac nepotibus, in tertiam & quartam progeniem.

Ezech.18. Quomodo iniquitas parentum puniatur in posteris. *In expos.B. Iob.l.15.c.31 in princ.*

CUm scriptum sit: *Quid est quòd inter vos parabolam vertitis in proverbium istud in terra Israel, dicentes: Patres comederunt uvam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt? Vivo ego dicit Dominus Deus, si erit vobis ultra parabola hac in proverbium in Israel. Ecce omnes animæ meæ sunt: ut anima patris, ita & anima filij mea est. Anima quæ peccaverit ipsa morietur:* Quid est quòd nunc per Moysem Domino dicitur: *Qui reddis iniquitatem patrum in filios ac nepotes?* Sed in utraque hac sententia, dum dissimilis sensus invenitur, auditoris animus, ut discretionis viam subtiliter requirat, instruitur. Peccatum quippe originale à parentibus trahimus: & nisi per gratiam baptismatis solvamur, etiam parentum peccata portamus: quia unum adhuc videlicet cum illis sumus. Reddet ergo iniquitatem patrum in filios, dum pro culpa parentis, ex originali peccato anima polluitur prolis. Et rursum non reddit iniquitatem pattum in filios: quia cùm ab originali culpa per baptismum liberamur, non jam parentum culpa, sed quas ipsi committimus, habemus. Quod tamen intelligi etiam aliter potest: quia quisquis pravi parentis iniquitatem imitatur, etiam ex ejus delicto constringitur. Quisquis autem parentis iniquitatem non imitatur, nequaquam delicto illius gravatur. Unde fit ut iniquus filius iniqui patris, non solùm sua, quæ attulit, sed etiam patris peccata persolvat: cùm vitiis patris, quibus iratum dominum non ignorat, etiam suam adhuc malitiam adjungere non formidat. Et justum est, ut qui sub districto judice vias parentis iniqui non timet imitari, cogatur in vita præsenti etiam culpas parentis iniqui persolvere. Unde & illic dictum est: *Anima patris mea est, &c. Anima quæ peccaverit, ipsa morietur:* quia in carne nonnunquam filij etiam ex patris peccato perimuntur. Deleto autem originali peccato, ex parentum nequitia, in anima non tenentur. Quid enim est, quòd parvuli plerumque à dæmonibus arripiuntur: nisi quòd caro filij ex patris pœna mulctatur? In semetipso enim percutitur pater iniquus, & percussionis vim sentire contemnit. Plerumque percutitur in filiis, ut acriter uratur, & dolor patris carni filiorum redditur. Quatenus per filiorum pœnas mens patris iniqua puniatur. Cùm verò non parvuli, sed jam provectiores filij ex parentum culpa feriuntur: quid aliud apertè datur intelligi, nisi quòd illorum etiam pœnas luunt, quorum facta sequuti sunt? Unde & rectè dicitur: *Usque ad tertiam & quartam progeniem.* Quia enim usque ad tertiam & quartam progeniem, eam quam imitantur, filij parentum vitam possunt videre, usque ad eos ultio extenditur, qui viderunt quòd malè sequerentur:

CAPUT LXI.

Quidquid in cultum tabernaculi, & ad vestes sanctas necessarium erat, viri cum mulieribus tribuerunt: Armillas, & inaures, annulos, & dextralia. Omne vas aureum in donaria Domini separatum est, si quis habuit hyacinthum, purpuram, coccum bis tinctum, byssum, & pilos caprarum. *Exod. 35. a*

IN ornamento tabernaculi viri dona cum mulieribus offerunt: quia in explendo cultus sanctæ Ecclesiæ, & fortium facta sublimia, & infirmorum opera extrema numerantur. Quid autem per armillas, quæ lacertos astringunt, nisi præpositorum validè laborantium opera demonstrantur? Et quid per inaures, nisi subditorum obedientia exprimitur? Quid per annulos, nisi signaculum præceptorum Dei? Plerumque enim magistri signant, quid ab auditoribus capi non posse considerant. Et quid per dextralia, nisi primæ operationis ornamenta memorantur? Quid per vas aureum in donaria Domini separatum, nisi divinitatis intelligentia accipitur? Quæ tantò ab inferiorum amore disjungitur, quantò ad sola, quæ æterna sunt, amando sublevatur. Quid per hyacinthum, nisi spes cælestium? Quid per purpuram, nisi cruor ac tolerantia passionum, amore regni perpetui exhibita? Et quid per bis tinctum coccum, nisi charitas demonstratur, quæ pro perfectione bis tingitur: quia Dei & proximi dilectione decoratur? Quid per byssum, nisi immaculata carnis incorruptio? Et quid per pilos caprarũ, ex quibus ciliciorum asperitas texitur, nisi dura pœnitentium afflictio designatur? Dum igitur alij per armillas & annulos fortes magisterium exercent: alij per inaures, & dextralia devotam obedientiam, rectamque operationem exhibent: alij per separatum vas aureum præclaram subtilioremque Dei intelligentiam tenent: alij per hyacinthum, purpuram, & coccum, audita cælestia sperare, credere, amare summum bonum charitatis in corde retinere non desinunt, etiam quæ adhuc subtiliori intellectu minimè cognoscunt, à Domino expetunt promereri. Alij per byssum incorruptionem carnis offerunt. Alij per caprarum pilos deplorant asperè, quod libenter commiserunt. Quasi ex uno figmento opificis coadunata donorum ministeria, in tabernaculum Domini, hoc est, intra sanctam Ecclesiam, prout ipse dederit, proferuntur.

De operationibus electorum intra sanctam Ecclesiam. *In expos.B. Iob.l.10.c.6. in med.*

CAPUT LXII.

Fecit & labrum æneum cum base sua, de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi. *Exod.38.a*

LAbrum æneum Moyses ponit, in quo Sacerdotes lavari debeant, & Sancta Sanctorum ingredi: quia lex Dei priùs nos lavari per compunctionem præcipit, ut nostra immunditia ad penetrandam secretorum Dei munditiam non sit indigna. Quod bene labrum de speculis mulierum perhibet factum, quæ ad tabernaculi ostium indesinenter excubabant. Specula quippe sunt præcepta Dei, in quibus sanctæ animæ semper aspiciunt, & quæ in eis sunt fœditatis maculæ, deprehendunt. Cogitationum vitia corrigunt, & quasi renitentes vultus velut ex reddita imagine componunt: quia dum præceptis Dominicis solerter intendunt, in eis proculdubio vel quid in se cælesti viro placeat vel quid displiceat, agnoscunt. Quæ quamdiu in hac vita sunt, æternum tabernaculum ingredi nequaquam possunt. Sed tamen ad ostium tabernaculi mulieres excubant: quia sanctæ

De purgandis delictorum ordinibus per divinorum mandatorum custodiam. *Hom. 17. in Evang. paulo ante med.*

animæ etiam cùm infirmitate adhuc carnis gravantur, amore tamen continuo ingressum æterni introitus observant. Moyses ergo labrum Sacerdotibus de speculis mulierum fecit: quia lex Dei lavacrum compunctionis peccatorum nostrorum maculis exhibet, dum ea per quæ sanctæ animæ superno sponso placuerunt, intuenda nobis cælestia præcepta præbent. Quibus si diligenter intendimus, internæ nostrę imaginis maculas videmus. Videntes autem maculas, in pœnitentiæ dolore compungimur. Compuncti verò quasi in labro de speculis mulierum lavamur. Tunc ergo de nobis verè compungimur, si studiosè patrum præcedentium facta pensamus, ut ex conspecta illorum gloria, in nostris nobis oculis nostra vita sordescat. Tunc verè compungimur, cùm præcepta Dei studiosè perscrutamur, & per hæc proficere ipsi contendimus, per quæ jam profecisse novimus, quos veneramur.

Finis Libri Exodi.

CAPITVLA LIBRI LEVITICI.

1. *Subtracta pelle hostiæ, artus in frusta concidant Levitici.*
2. *De prolato juramento, & per oblivionem omisso.*
3. *De turture vel columba, ut retorqueatur caput ejus ad pennulas, ita ut corpori caput inhæreat, &c.*
4. *Item unde suprà.*
5. *Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet sacerdos subjiciens manè ligna per singulos dies, &c.*
6. *Quòd offerri per legem simila in sacrificium jubetur.*
7. *Quòd cauda hostiæ in sacrificium jubetur offerri.*
8. *Quòd sacerdos ex sacrificio dextrum armum jubetur accipere.*
9. *Quòd pisces, qui pinnulas non habent, comedi prohibentur. Et quòd qui pinnulas habent saltus dare, etiam super aquam solent.*
10. *Item unde suprà.*
11. *Quod si ultra apparuerit in his locis, quæ priùs immaculata erant, lepra volatilis & vaga, debet igni comburi.*
12. *Vir, qui fluxum seminis patitur, immundus erit.*
13. *Non maledices surdo, nec coram cæco pones offendiculum.*
14. *Quando ingressi fueritis terram, quam ego daturus sum vobis, & plantaveritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum, &c.*
15. *Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo, qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium ejus, &c.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER LEVITICUM.

CAPUT I.

Detracta pelle hostiæ, artus in frusta concidant. Et subjicient in altari ignem, struc lignorum ante compositа: et membra quæ cæsa sunt desuper ordinantes, caput videlicet, et cuncta quæ adhærent jecori, intestinis, et pedibus lotis aqua. Levit. 1. b

PELLEM hostiæ subtrahimus, cùm à mentis nostræ oculis superficiem virtutis amovemus. Cujus artus in frusta concidimus, cùm distinguentes subtiliter ejus intima, membratimque cogitamus. Curandum ergo est, ne cùm mala vincimus, bonis lascivientibus supplantemur, ne fortasse fluxa prodeant, ne incircumspecta capiantur, ne per errorum viam deserant, ne per lassitudinem fracta, anteacti laboris meritum perdant. In cunctis enim vigilanter debet se mens circumspicere, atque in ipsa circumspectionis suæ providentia perseverare. Sed inter hæc sciendum est, quòd idcirco nonnunquam impulsu illicitæ cogitationis affligimur: quia in quibusdam terrenæ conversationis actibus, quamvis licitis, libenter occupamur. Cumque vel in minimis terrena actio per desiderium tangitur, crescente contra nos antiqui hostis fortitudine mens nostra non minima importunitate tentationis inquinatur. Unde & Sacerdos legis membra hostiæ per frusta concisa: caput atque ea, quæ circa jecur sunt, jubetur ignibus cremare: pedes verò atque intestina hostiæ priùs aqua diluere. Nos quippe ipsos sacrificium Deo offerimus, cùm vitam nostram cultui divino dedicamus. Qui membra hostiæ per frusta concisa super ignem ponimus, cùm vitæ nostræ opera, virtutibus distinguentes immolamus. Caput, atque ea, quæ juxta jecur continentur, incendimus: cùm in sensu nostro, quo omne corpus regitur, atque in occultis desideriis flammâ divini amoris ardemus. Et tamen præcipitur ut pedes atque intestina hostiæ laventur. Pedibus enim terra tangitur: Intestinis verò stercora gestantur: quia plerumque jam ex desiderio in æternitatem succendimur, jam toto devotionis sensu ad appetitum nostræ mortificationis inhiamus. Sed quia adhuc terrenum prę infirmitate aliquid agimus, nonnulla etiam, quæ jam subegimus, illicita in corde toleramus. Cumque cogitationes nostras immunda tentatio inquinat, quid aliud quàm intestina hostiæ stercus portant? Sed ut comburi debeant, laventur: quia nimirum necesse est, ut immundas cogitationes timoris fletus diluat, quas in acceptione sacrificij supernus amor incendat. Et quidquid mens vel de † experto certamine, vel de conversationis pristinæ memoria patitur, lavetur; ut tantò suaviùs in conspectu sui spectatoris ardeat, quantò cùm ei adsistere cœpit, nil terrenum secum, nil lubricum in ara suæ orationis imponat.

De cavendo terreni appetitus desiderio. *In expos. B. Iob, l. 1. c. 20 in fine.*

In expos. B. Iob, l. 9. c. 31 in med.

† *Apud Græcorum legitur in experto*

CAPUT II.

De prolato juramento, et per oblivionem omisso per Moysen dicitur: Offerat agnum de gregibus, sive capram, orabitque pro eo sacerdos, et pro peccato ejus. Sin autem non potuerit offerre pecus, offerat duos turtures, vel duos pullos columbarum, Levit. 5. a

unum pro peccato, et alterum in holocaustum.

De modo reparandæ vitæ. *In expos. B. Iob. l. 12. c. 4. paulo post principium usque ad finem.*

IVramentum namque proferre, est voto nos divinæ servitutis alligare. Et cùm bona opera promittimus, bene nos facere spondemus. Cùm verò abstinentiam cruciatumque carnis nostræ vovemus, malè ad præsens nos nobis facere juramus. Sed quia nullus in hac vita ita perfectus est, ut quamlibet Deo devotus sit, inter ipsa quantumcumque pia vota non peccet, pro peccato agna offerri, sive capra præcipitur. Quid enim per agnam, nisi activæ vitæ innocentia? Quid per capram, quæ in summis sæpe extremisque pendens rupibus pascitur, nisi contemplativa vita signatur? Qui ergo se conspicit promissa ac proposita non implesse, ad sacrificium Dei sese studiosiùs debet, vel innocentia boni operis, vel sublimi pastu contemplationis accingere. Et bene agna de gregibus, capra verò offerri de gregibus non jubetur: quia activa vita multorum est, contemplativa paucorum. Et cùm hæc agimus, quæ multos agere, & egisse conspicimus, quasi agnam de gregibus damus. Sed cùm offerentis virtus ad agnam capramque non sufficit, in remedio pœnitentis adjungitur, ut duo columbarum pulli, vel duo turtures offerantur. Scimus quia columbarum pulli vel turtures pro cantu gemitus habent. Quid ergo per duos columbarum pullos vel duos turtures, nisi duplex pœnitentiæ nostræ gemitus designatur? Ut cùm ad offerenda bona opera non assurgimus, nosmetipsos dupliciter defleamus: Quia & recta non fecimus, & prava operati sumus. Unde & unus turtur pro peccato, alter verò offerri in holocaustum jubetur. Holocaustum namque totum incensum dicitur. Unum ergo turturem pro peccato offerimus, cùm pro culpa gemitum damus: de altero verò holocaustum facimus, cùm pro eo quòd bona negleximus, nosmetipsos funditus succendentes, igne doloris ardemus.

CAPUT III.

Levit. 5. b *De turture vel columba, quæ pro peccato offertur, jubetur, ut caput ejus retorqueatur ad pennulas, ita ut collo caput inhæreat, et non penitus abrumpatur.*

De permissi sacrificij mysterio, & de unitate sanctæ Ecclesiæ in suo confirmata capite Redemptore nostro, etiam ex gloria passionis ejus. *Homil. 7. in Ezec. paulo ante med.*

QVid in hac oblatione turturis, vel columbæ, quæ pro peccato jubetur offerri, atque ut post mortem hostiæ corpori caput inhæreat, nisi Mediatoris nostri persona signatur? Redemptoris enim nostri mors ad conjunctionem sui corporis, id est, Ecclesiæ valuit, non ad separationem. Mediator etenim Dei & hominum, id est, caput omnium nostrum, & vera emundationis hostia, unde pro nobis mortem pertulit, inde nobis veriùs inhæsit. Post sectionem ergo caput turturis suo corpori inhæret: quia Christum ab Ecclesia, nec mors interveniens dividit. Persecutores igitur peregerunt hoc, quod perniciosè moliti sunt. Intulerunt mortem, ut ab eo abscinderent fidelium devotionem. Sed inde fides crevit, unde hanc se extinguere infidelium crudelitas credidit. Cumque se existimarunt ejus miracula persequendo abscindere, hæc nimirum compulsi sunt nesciendo dilatare. Quis namque caput nostrum est, nisi Redemptor generis humani? De quo scriptum est: *Ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quæ est corpus ipsius.* Quem cùm Judæi persequerentur, nomen ejus delere de terra conati sunt. Cumque eum crucifixum & sepultum viderent, eum se ab amore omnium divisisse crediderunt. Sed caput turturis & incisum est, & tamen à suo corpore abscissum non est: quia ex eo quòd pro nobis mortem pertulit, omnes nos sibi veriùs in ipsa sua morte conjunxit. Et per hoc quòd se nostris oculis visibiliter subtraxit, nostris se mentibus invisibiliter radicavit. Caput ergo turturis incisum adhæsit corpori: quia pro nobis quidem Redemptor noster passus est, sed à nobis separatus non est.

Ephes. 1.

CAPUT IV.

Item unde supra.

De modo tenendæ vitæ activæ. *Homil. 7. in Ezech.*

HI, qui juxta historiam voluerunt accipere usque dum verum sacrificium veniret, in ipsa litteræ expletione tenuerunt, in quo nos sacrificio, si morale aliquid quæramus, invenimus. Nos enim ipsi in omnipotentis Dei sacrificio esse turtur debemus, ita ut caput nostrum retorqueatur ad pennulas, id est, sensus ad virtutes. Non enim immeritò per caput mentem intelligimus: quia sicut caput corpus, ita mens actiones regit. Sed caput collo inhæreat, & non funditus abscindatur: quia videlicet mens nostra carnis delectatione incidenda est; sed à carnis cura necessaria incidenda non est. Hinc enim scriptum est: *Carnis curam ne feceritis in desideriis.* Quæ ergo in desideriis fieri prohibetur, proculdubio in necessitate conceditur. Caput ergo turturis ex parte abscissum sit, & ex parte collo inhæreat; ut, sicut dictum est, & à voluntate carnis mens nostra inscisa sit, & tamen à necessitate non sit abscissa.

Rom. 13. b

CAPUT V.

Levit. 6. b C *Ignis in altari semper ardebit, quem nutriet Sacerdos subjiciens manè ligna per singulos dies. Et impositio holocausto desuper adolebit adipes pacificorum.*

De nutrimento divino amore, & servanda cordis innocentia. *In expos. B. Iob. l. 25. c. 7 paulo post principium. 1. Petr. 2. b Apoc. 1. b*

IGnis est iste perpetuus, qui numquam deficiet de altari. Altare Dei est cor nostrum, in quo jubetur ignis semper ardere: quia necesse est ex illo ad Deum charitatis flammam indesinenter accendere. Cui per singulos dies Sacerdos ligna subjiciat, ne extinguatur. Omnis enim fide Christi præditus, membrum utique summi Sacerdotis effectus est, sicut cunctis fidelibus Petrus Apostolus dicit: *Vos autem genus electum, regale Sacerdotium.* Et sicut Joannes Apostolus dicit: *Fecisti nos Deo nostro regnum & Sacerdotium.* Sacerdos ergo in altari ignem nutriens quotidie ligna subjiciat, id est, fidelis quisque ne in eo charitatis flamma deficiat, in corde suo tam exempla præcedentium, quàm sacræ Scripturæ testimonia congerere non desistat. Nam quasi quædam fomenta igni dare, est in exercitatione charitatis vel exempla patrum, vel præcepta Dominica ministrare. Quia enim interna novitas nostra ipsa quotidie hujus vitæ conversatione veterascit, ignis iste adhibitis signis nutriendus est, ut dum per usum se nostræ vetustatis extenuat, per patrum testimonia & exempla revivisca. Et bene illic præcipitur ut manè ligna per dies singulos congerantur. Hæc quippe non fiunt, nisi cùm nox cæcitatis extinguitur. Vel certè quia manè prima pars diei est, postpositis cogitationibus vitæ præsentis, hoc priori loco quisque fidelium cogitet, ut quod in se jam jamque quasi deficit, quibus valet nisibus studium charitatis inflammet. Ignis enim iste in altari Domini, id est in corde nostro citius extinguitur, nisi solerter adhibitis exemplis Patrum, & Dominicis testimoniis reparetur. Bene autem illic subjungitur: *Et impositio holocausto, desuper adolebit adipes pacificorum.* Nam quisquis in se hunc ignem charitatis accendit, semetipsum utique holocaustum desuper imponit: quia omne vitium, quod in se malè vivebat, exurit. Cùm enim cogitationum suarum interna considerat, & vitam reprobam per immutationis gladium mactat, in ara se sui cordis imposuit, & igne charitatis accendit.

accendit. De qua hostia pacificorum adipes redolent: quia interna novæ vitæ impinguatio, pacem inter nos & Dominum faciens, odorem de nobis suavissimum reddit. Quia verò eadem charitas in cordibus electorum inextinguibilis manet, atque illic subditur: *Ignis est iste perpetuus, qui nunquam deficiet de altari.* Nunquam profectò de altari ignis iste deficit: quia etiam post hanc vitam eorum mentibus fervor charitatis accrescit. Æterna quippe contemplatione agitur, ut omnipotens Deus quò magis visus fuerit, eò ampliùs diligatur.

CAPUT VI.

Item unde suprà.

Levit. 6. b

De zelo cordis habendo. Homil. 12. in Ezech. ante finem. Psal 68. b Levit. 6. c

QUòd offerri per legem simila in sacrificium jubetur. Nullum omnipotenti Deo tale est sacrificium, quale zelus animarum. Hinc enim Psalmista ait, *Zelus domus tuæ comedit me.* Quantum verò frixura cordis, quæ per spiritualem zelum agitur, omnipotentem Dominum placat; apertè ostenditur, cùm offerri per legem simila in sacrificium jubetur. De qua scriptum est: *In sartagine oleo conspersa frigetur, offeretque eam calidam in odorem suavissimum Domino Sacerdos, qui patri jure successerit, & tota cremabitur in altari.* Tunc enim simila in sartagine frigitur, cùm munda mens justi, per zeli sancti ardorem crematur. Quæ conspergi oleo præcipitur: quia enim Græcè misericordia, ἔλεος, dicitur, non immeritò per oleum misericordia designatur, quæ in conspectu omnipotentis Domini ardet & lucet. Conspergatur ergo oleo mens quæ in sartagine frigitur: quia in sancti zeli districtione necesse est, ut ex misericordiæ virtute, & ardeat, & clarescat. Amat enim eundem ipsum quem insequi videtur. Unde & calida in odorem suavissimum Domino offerri præcipitur: quia si amorem zelus non habet, ea, quæ in sartagine offertur, calorem simila amisit. Et notandum quis eam offerre præcipitur, videlicet Sacerdos qui patri jure successerit. Ille enim Sacerdos patri jure succedit, qui esse se omnipotentis Dei filium moribus demonstrat, atque à nobilitate intima operùm suorum ignobilitate non discrepat. Quæ in altari tota cremari præcipitur, ut videlicet holocaustum fiat. Holocaustum enim totum incensum dicimus. Unde & in translatione altera hæc eadem simila, quæ in sartagine frigitur, holocaustum fieri jubetur. Hoc autem inter holocaustum & sacrificium distat, quia omne quidem holocaustum sacrificium est, non omne sacrificium holocaustum. Sunt enim multa bona, quæ aguntur sacrificia, sed holocausta non sunt: quia totam mentem in amore spirituali minimè incendunt. Qui enim sic operantur ea, quæ Dei sunt, ut tamen ea, quæ sunt sæculi, non relinquant, nimirum sacrificium & non holocaustum offerunt. Qui autem cuncta quæ mundi sunt deserunt, & totam mentem igne divini amoris accendunt, hi nimirum omnipotenti Domino sacrificium & holocaustum faciunt. Simila itaque in sartagine, est munda mens justi in zeli spirituali afflictione, quæ per sollicitudinem animarum frigitur, & non solùm sacrificium, sed etiam holocaustum Domino esse deputatur.

CAPUT VII.

Levit. 6. d

Quòd cauda hostiæ in sacrificio jubetur offerri.

De perseverantia boni operis.

QUid in cauda, nisi finis est corporis? Et ille bene immolat, qui sacrificium boni operis usque ad finem debitæ perducit actionis. Cauda ergo bestiæ in altari offerri præcipitur; ut videlicet omne bonum, cùm incipimus, etiam perseveranti fine compleamus. Hom. 25. in Evang. paulo post principium.

CAPUT VIII.

Quòd Sacerdos ex sacrificio, dextrum armum, ac separatum jubetur accipere. Levit. 7. d

De custodia Sacerdotalis officij. Regist. l. 1. ep. 24. post princ.

QUid est quòd Sacerdos ex præcepto legis, non solùm dextrum armum, sed etiam separatum jubetur accipere, nisi ut non solùm sit ejus operatio utilis, sed etiam singularis? Nec inter malos tantummodò, quæ recta sunt, faciat, sed bene quoque operantes subditos sicut honore ordinis superat, ita etiam morum virtute transcendat. Cui in esu quoque pectusculum cum armo tribuitur, ut quod de sacrificio præcipitur sumere, hoc de semetipso Auctori discat immolare. Et non solùm pectore quæ recta sunt cogitet, sed spectatores suos ad sublimia armo operis invitet. Nulla præsentis vitæ appetat, nulla pertimescat. Blandimenta mundi respecto intimo terrore despiciat, terrores autem considerato internæ dulcedinis blandimento contemnat.

CAPUT IX.

Quòd pisces, qui pinnulas non habent, ab esu fidelis populi prohibentur. Et quòd pisces, qui pinnulas squamarum habent, dare saltus etiam super aquas solent. Levit. 11. b

De desideriis electorum spiritualiter viventium. In expos. B. Iob, l. 5. c. 8. in med.

QUid ergo pennatis piscibus, nisi electæ animæ figurantur? Quæ profectò solæ in cælestis Ecclesiæ corpus transeunt. Quæ modò virtutum pinnulis fultæ, saltus dare per cæleste desiderium sciunt, ut superna contemplatione appetant, quamvis in seipsis iterum ex mortali carne dilabantur.

CAPUT X.

Item unde suprà.

PIsces, qui habent pinnulas, saltus dare super aquas solent: soli ergo in electorum corpore quasi pisces transeunt, qui in eo quòd imis deserviunt, aliquando ad superna conscendere mentis saltibus sciunt; ne semper in profundis curarum lateant, & nulla eos amoris summi quasi liberi aëris aura contingat. Qui ergo rebus temporalibus occupantur, tunc bene exteriora disponunt, cùm sollicitè ad interiora confugiunt: cùm nequaquam foris perturbationum strepitus diligunt, sed apud semetipsos intus in tranquillitatis sinu requiescunt.

CAPUT XI.

Si ultra apparuerit in his locis, quæ priùs immaculata erant, lepra volatilis et vaga, debet igni comburi. Levit. 13. g

De alternantibus in reproba mente viriis. Hom. 10. in Ezech.

ALiquando quædam nos malè egisse cognoscimus, atque hæc à nostro opere vitamus; sed ipsa nobis culpa aliis actibus surrepit, quæ priùs nos in aliis tenebat. Nam sunt nonnulli, qui carnali immunditiæ subjecti, ad semetipsos considerantes redeunt, reatum suæ pravitatis agnoscunt. Cumque se ab immunda actione correxerint, statim de castitatis bono stulta elatione gloriantur, & quos priùs immunditia operis tenebat in corpore, postmodum immunditia elationis tenet in cogitatione. Quid

itaque istos, nisi lepra volatilis possidet, quæ vestimentum plenè non deseruit, sed in eo locum mutavit? Vestimentum quippe sanctæ Ecclesiæ unusquisque fidelis est. Unde ei per Prophetam dicitur: *Vivo ego, dicit Dominus, quia omnibus his velut ornamento vestieris.* Lepra ergo volatilis & vaga vestimentum tenet, quando eam animam, quæ esse fidelis cernitur, per immutatum vitium culpa possidet. Si quis enim habet, is in hoc mundo divitiis fortasse superbiat, sed ab ore prædicantis cuncta hæc peritura esse audiens, ea, quæ possidet, pauperibus dispergat: de ipsa verò distributione elationem in corde habeat: quia priùs hunc elatio pertinaciam, postmodum per largitatem tenuit, lepra, ut diximus in vestimento locum mutavit. Alius immoderatis, indisciplinatisque ineptæ lætitiæ verbis est deditus, qui dum fortasse à prædicatore corripitur, gravi sensu se coërcere studet, ne dissoluto gaudio lætetur: sed sæpe dum plusquam debet à gaudio restringitur, animus in iram vertitur, & sua ei tristitia iracundiæ stimulos excitat, atque constrictam mentem furoris aculeo perturbat. Quia ergo vitium ineptæ lætitiæ per immoderatam continentiam ad iracundiæ vitium transit, lepra vaga & volatilis locum quem tenebat, destituit, & quem non tenebat, occupavit.

Isai. 49. e

CAPUT XII.

Levit. 15. a *Vir, qui fluxum seminis patitur, immundus erit.*

De tenenda locutionis mensura. *In expos. B. Iob. l. 23. c. 9. paulo post princ.*

QUid est sermo, nisi semen? Qui dum ordinatè emittitur, audientis mens quasi concipientis uterus, ad boni operis prolem fœtatur: Si verò importunè defluit, emittentem polluens generandi virtutem perdit. In mente quippe audientium semen secuturæ cogitationis, est auditæ qualitas locutionis: quia dum per aurem sermo concipitur, cogitatio in mente generatur. Nam si semen sermo non esset, de prædicante Paulo nequaquam Athenienses dicerent: *Quid sibi vult seminiverbius hic dicere?* De quo & Lucas dicit: *Ipse enim erat dux verbi.* Semen ergo usui propaginis dicatum incompetenter fluens, cetera membra coinquinat, cùm sermo, per quem in audientium sensibus nasci scientia debuit, si inordinatè prodeat, etiam quæ rectè senserit, fœdat. Qui ergo fluxum seminis sustinet, immundus asseritur: quia multiloquio subditus ex eo se inquinat. Quod si ordinatè promeret, prolem rectæ cogitationis edere in audientium corde potuisset. Dumque incautus per loquacitatem defluit, non ad usum generis, sed ad immunditiam semen fundit. Unde & Paulus quoque cùm discipulum de instantia prædicationis admoneret, dicens: *Testificor coram Deo & Christo Iesu, qui judicaturus est vivos & mortuos, per adventum ipsius & regnum ejus: Prædica verbum, insta opportunè, importunè;* Dicturus *importunè* præmisit *opportunè*: quia scilicet apud auditoris mentem ipsa sua utilitate se destruit, si habere importunitas opportunitatem nescit.

Act. 17. d *Act. 14. b* *De cura Past. p. 2. c. 4 in fin.* *2. Tim. 2. a*

CAPUT XIII.

Levit. 19. *Non maledices surdo, nec coram cæco pones offendiculum.*

De cavendo detractionis ac scandali vitio. *Cura past. p. 3. c. 36. in fin.*

SUrdo maledicere, est absenti non audienti derogare. Coram cæco ponere offendiculum, est discretam quidem rem agere, sed tamen ei, qui lumen discretionis non habet, scandali occasionem præbere.

CAPUT XIV.

Quando ingressi fueritis terram, quam ego daturus sum vobis, & plantaveritis in ea ligna pomifera, auferetis præputia eorum. Poma, quæ germinant, immunda erunt vobis, nec edetis ex eis. *Levit. 19. c*

De vitando appetitu laudis trãsitoriæ. *In expos. B. Iob. l. 8. c. 29. paulo ante med.*

LIgna pomifera sunt opera virtutibus fœcunda. Præputia itaque lignorum auferimus, cùm de ipsa inchoationis infirmitate suspecti, primordia nostrorum operum non approbamus. Poma autem quæ germinant, immunda ducimus, nostrisque esibus non aptamus: quia cùm primordia boni laudantur operis, dignum est, ut hoc animum non pascat operantis; ne, dum accepta laus suaviter carpitur, fructus operis intempestivè comedatur. Qui ergo inchoatæ virtutis ab humano ore laudem receperit, quasi plantati ligni ante tempus pomum comedit. Hinc per Psalmistam Veritas dicit: *Vanum est vobis ante lucem surgere, surgite postquam sederitis.* Ante lucem quippe surgere, est priusquam claritas æternæ retributionis appareat, in præsentis vitæ nocte gaudere. Sciendum ergo priùs est, ut pòst rectè surgamus: quia quisquis nunc se sponte non humiliat, nequaquam hunc sequens gloria exaltat.

Psal. 126. a

CAPUT XV.

Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Deo suo, nec accedet ad ministerium ejus. Ubi & repente subjungitur. *Si cæcus fuerit, si claudus, si vel parvo & grandi & torto naso, si fracto pede, vel manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel* † *hernioſus.* *Levit. 21. a*

† Greg. legit *podagrosus.*

De morum vitiis, per corporum infirmitates distinctis *Cura past. par. 1. c. 9. in fine Sequitur c. 10.*

COnsiderandum valde est, quia cùm causam populi electus præsul suscipit, quasi ad ægrum medicus accedit. Cujus, si adhuc in opere passiones vivunt, quia præsumptione percussum mederi poterit, qui in facie vulnus portat? Ille ergo, ille modis omnibus debet ad exemplum vivendi pertrahi, qui cunctis carnis passionibus moriens, jam spiritualiter vivit. Qui prospera mundi postposuit. Qui nulla adversa pertimescit, qui sola interna desiderat. Cujus intentioni bene congruens, nec omnino per imbecillitatem corpus, nec valde per contumeliam repugnat spiritus. Qui ad aliena cupienda non ducitur, sed propria largitur. Qui per pietatis viscera citius ad ignoscendum flectitur, sed nunquam plus quã decear ignoscens, ab arce rectitudinis inclinatur. Qui nulla illicita perpetrat, sed perpetrata ab aliis, ut propria deplorat. Qui ex affectu cordis alienæ infirmitati compatitur, sicque in bonis proximi sicut in suis profectibus lætatur. Qui ita se imitabilem ceteris in cunctis, quæ agit, insinuat, ut inter eos non habeat quod saltem de transactis mens erubescat. Qui sic studet vivere, ut corda proximorum quoque corda arentia, doctrinæ valeat fluentis irrigare. Qui orationis usu & experimento jam didicit, quòd obtinere à Domino, quæ poposcerit, possit. Hinc est quòd superna voce horum vitia per corpora infirma signantur, dum ad Moysen Dominus dicit: *Loquere ad Aaron, homo de semine tuo per familias, qui habuerit* *Sequitur c. 11. paulo post princ. usque ad fin.*

Levit. 21. c *maculam, non offerat panes Domino Deo suo, nec accedat ad ministerium ejus.* Ubi & repente subjungitur: *Si cæcus fuerit, si claudus, si vel parvo vel grandi & torto naso, si fracto pede, vel manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel ponderosus.* Cæcus quippe est, qui supernæ lumen contemplationis ignorat. Qui præsentis vitæ tenebris pressus, dum venturam lucem nequaquam diligendo conspicit, quo egressum operis porrigat, nescit. Hinc etenim
1. Reg 2. b prophetante Anna dicitur: *Pedes sanctorum suorum servabit, & impij in tenebris conticescent.* Claudus verò est, qui quidem quò pergere debeat aspicit, sed per infirmitatem mentis vitæ viam perfectè non valet tenere, quam videt. Qui ad virtutis statum dum fluxa consuetudine non erigitur, quod per desiderium innititur, illic gressus operis efficaciter non sequuntur. Hinc etenim Paulus dicit: *Remissas manus &*
Hebr. 12. d *dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris, ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur.* Parvo autem naso est, qui ad tenendam mensuram discretionis idoneus non est. Naso quippe odores fœtoresque discernimus. Rectè ergo per nasum discretio exprimitur, per quam virtutes eligimus, delicta reprobamus. Unde & in laude sponsæ
Cant. 7. b dicitur. *Nasus tuus sicut turris, quæ est in Libano.* Quia nimirum sancta Ecclesia, quæ ex causis singulis tentamenta prodeant, per discretionem conspicit, & ventura vitiorum bella ex alto deprehendit. Sed sunt nonnulli, qui dum æstimari hebetes nolunt, sæpe se in quibusdam inquisitionibus plusquam necesse est exercentes, ex minima subtilitate falluntur. Unde hic quoque subditur, vel grandi & torto naso. Nasus etenim grandis & tortus, est discretionis subtilitas immoderata: quę dum plusquam decet excreverit, actionis suæ rectitudinem ipsa confundit. Fracto autem pede vel manu, est qui viam Dei pergere omnino non valet, atque à bonis actibus funditus exsors vacat, quatenus hæc non ut claudus saltem cum infirmitate teneat, sed ab his omni modo alienus existat. Gibbus verò est, quem terrenæ sollicitudinis pondus deprimit, ne unquàm ad superna respiciat, sed solis his quæ in infimis calcantur, intendat. Qui & si quando aliquid ex bono patriæ cælestis audierit, ad hoc nimirum perversæ consuetudinis pondere prægravatus, cordis faciem non attollit. Quia cogitationis statum erigere non valet, quem terrenæ usus sollicitudinis curvum tenet. Ex horum quippe specie Psalmista
Psal. 118. c dicit: *Incurvatus sum, & humiliatus sum usquequaque.* Quorum culpam quoque per semetipsam Veritas reprobans ait: *Semen autem, quod in spinis cecidit, hi sunt qui audierunt, & à sollicitudinibus, & divitiis, & voluptatibus vitæ euntes suffocantur, & non referunt fructum.* Lippus verò est, cujus quidem ingenium ad cognitionem veritatis emicat, sed tamen hoc carnalia opera obscurant. In lippis quippe oculis pupillæ sanæ sunt, sed humore defluente infirmatæ palpebræ grossescunt. Quæ quia infusione crebro atteruntur, etiam acies pupillæ vitiatur. Et sunt nonnulli, quorum sensum carnalis vitæ operatio fauciat, quia videre recta subtiliter per ingenium poterant, sed usu pravorum actuum caligant. Lippus itaque est cujus sensum natura exacuit, sed conversationis pravitas confundit. Cui bene per Angelum dicitur:
Apoc. 3. d *Collyrio inunge oculos tuos ut videas.* Collyrio quippe oculum ut videamus inungimus, cùm ad cognoscendam veri luminis charitatem, intellectus nostri aciem, medicamine bonæ operationis adjuvamus. Albuginem verò habet in oculo, qui veritatis lucem videre non sinitur: quia arrogantia sapientiæ, seu justitiæ cæcatur. Pupilla namque oculi nigra videt, albuginem tolerans nil videt: quia videlicet sensus humanæ cogitationis si stultum se, peccatoremque intelligit, cogitationem intimæ claritatis apprehendit. Si autem candorem sibi justitiæ seu sapientiæ tribuit, à luce supernæ cognitionis excludit, & eò claritatem veri luminis nequaquam penetrat, quò se apud se per arrogantiam exaltat. Sicut de quibusdam dicitur: *Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti* Rom. 1. c *sunt.* Jugem verò habet scabiem, cui carnis petulantia sine cessatione dominatur. In scabie etenim fervor viscerum ad cutem trahitur, per quam rectè luxuria designatur: quia si cordis tentatio usque ad operationem prosilit, nimirum fervor intimus usque ad cutis scabiem prorumpit, & foras jam corpus sauciat: quia dum in cogitatione voluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur. Quasi enim cutis pruriginem Paulus curabat abstergere, cùm dicebat: *Tentatio vos non apprehendat, nisi humana:* 1 Cor. 10. d ac si apertè diceret: Humanum quidem est, in corde tentationem perpeti: dæmoniacum verò est, in tentationis certamine, & in operatione superari. Impetiginem quoque habet in corpore, quisquis avaritia vastatur in mente: quæ si in parvis non compescitur, nimirum sine mensura dilatatur. Impetigo quippe sine dolore corpus occupat, & absque occupati tædio excrescens membrorum decorem fœdat: quia & avaritia captivam animam dum quasi delectat, exulcerat: dum adipiscenda quæque cogitationi objicit, ad inimicitias accendit, & dolorem in vulnere non facit: quia æstuanti animo ex culpa abundantiam promittit. Sed decor membrorum perditur, quia aliarum quoque virtutum per hanc pulchritudo depravatur, & quasi totum corpus exasperat: quia per universa vitia animum supplantat, Paulo attestante, qui ait: *Radix omnium malo-* 1. Tim. 6. b *rum est cupiditas.* Ponderosus verò est, qui turpitudinem non exercet in opere, sed tamen ab hac cogitatione continua sine moderamine gravatur in mente. Qui nequaquam quidem, usque ad opus nefarium rapitur, sed ejus animus voluptate luxuriæ, sine ullo repugnationis obstaculo delectatur. Vitium quippe est ponderis, cùm humor viscerum ad virilia labitur, quæ profecto cum molestia dedecoris intumescunt. Ponderosus ergo est, qui totis cogitationibus ad lasciviam defluens, pondus turpitudinis gestat in corde: & quamvis prava non exerceat opere, ab his tamen non evellitur mente, nec ad usum boni operis in aperto valet assurgere, quia gravat hunc in abditis pondus turpe. Quisquis ergo quolibet horum vitio subjicitur, panes Domino offerre prohibetur, ne profectò diluere aliena delicta non valeat is, quem adhuc propria devastant.

Finis libri Levitici.

CAPITVLA LIBRI NUMERI.

1. *Quòd Nazaræi capillos nutriunt, quos post votum in igne sacrificij ponunt.*
2. *Quòd Moyses crebro tabernaculum intrat, & exit.*
3. *Quòd Levitæ omnes pilos carnis suæ radere jubentur.*
4. *Quòd Levitæ ab anno xxv. ministrare præcepti sunt.*
5. *Quòd Moyses in rebus dubiis crebro ad tabernaculum redit.*
6. *Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, &c.*
7. *Proficiscimur ad locum, quem Dominus daturus est nobis: Veni nobiscum, ut bene faciamus tibi.*

8 *De populo, qui fastidiens manna, ollas carnium, pepones, & porros, cæpasque ex Aegypto concupivit.*
9 *Congrega mihi lxx. viros de senibus Israël, quos tu nosti quòd seues populi sint.*
10 *Quid æmularis pro me? quis tribuat ut omnis populus prophetet?*
11 *Quod Aaron, assumpto thuribulo, inter viventes ac mortuos stetit.*
12 *Ex quibus virga Aaron floruit.*
13 *De sacrificio & cinere vaccæ rufæ.*
14 *Item unde supra.*
15 *Vas quod non habuerit operculum aut ligaturam, immundum est.*
16 *Quòd Balaam tarditate asinæ à cæpto itinere præpeditur.*
17 *Moriatur anima mea morte justorum, &c.*
18 *Item unde suprà.*
19 *Item unde suprà.*
20 *Qui cadit, & sic aperiuntur oculi ejus.*
21 *Item unde suprà.*
22 *Robustum est quidem habitaculum tuum, sed si in petra posueris nidum tuum, &c.*
23 *Terra, quam percussit Dominus in conspectu filiorum Israël regionis uberrimæ est, &c.*
24 *Quòd post mortem summi sacerdotis homicida jubetur reverti in terram suam.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER NUM.

CAPUT I.

Num. 6. b. c *Quod Nazaræi capillos nutriunt, quos post votum in igne sacrificij ponunt.*

De resecãda cogitationum superfluitate. *In expos. B. Iob, l. 2. c. 26 paulò ante finem.*

QUID est quòd Nazaræi capillos nutriunt, nisi quòd per vitam magnæ continentiæ præsumptionum cogitationes crescunt? Sed quid est quòd devotione completa caput Nazaræus radere, capillosque in igne sacrificij ponere jubetur, nisi quòd tunc ad perfectionis summam pertingimus, cùm sic exteriora vitia vincimus, ut etiam cogitationes superfluas à mente resecemus? Quas nimirum sacrificij igne concremare, est flammâ eas divini amoris incendere, ut totum cor in Dei amore ardeat, & cogitationes superfluas concremans, quasi Nazaræi capillos devotionis perfectione consumat.

CAPUT II.

Num. 7. g *Quòd Moyses crebro tabernaculum intrat, & exit.*

De Præpositorum ædificandi regiminis regula. *Curæ Past. 2 par. c. 5. in med.*

QUid est quòd Moyses crebrò tabernaculum intrat, & exit, nisi quòd is, qui mente in contemplationem rapitur, foris infirmantium negotiis urgetur? Intus Dei arcana considerat, foris onera carnalium portat. Qui de rebus quoque dubiis semper ad tabernaculum recurrit, ac coram testamenti arca Dominum consulit; exemplum proculdubio Rectoribus præbens, ut cùm foris ambigunt quid disponant, ad mentem semper quasi ad tabernaculum redeant, & velut coram testamenti arca Dominum consulant, si de his, in quibus dubitant, apud semetipsos intus sacri eloquij paginas requirant. Unde & ipsa Veritas, per susceptionem nobis nostræ humanitatis ostensa, in monte orationi inhæret, miracula in urbibus exercet, imitationis videlicet viam bonis rectoribus sternens, ut etsi jam summa contemplando appetant, necessitatibus tamen infirmantium compatiendo misceantur: quia tunc ad alta charitas mirabiliter surgit, cùm ad ima proximorum se misericorditer attrahit: & cùm benignè descendit ad infima, valenter recurrit ad summa. *Luc. 6.*

CAPUT III.

Levitæ radant omnes pilos carnis suæ. *Num. 8. b*

PIli carnis, sunt quælibet superflua humanæ corruptionis. Pili carnis, sunt vitæ veteris cogitationes, quas sic à mente abscindimus, ut de amissione earum nullo dolore fatigemur. Levita namque assumptus vocatur. Oportet ergo Levitas omnes pilos carnis radere: quia is, qui in obsequiis divinis assumitur, debet ante Dei oculos à cunctis carnis cogitationibus mundus apparere, ne illicitas cogitationes mens proferat, & pulchram animæ speciem, quasi pilis fructificantibus deformem reddat. Sed quantalibet, ut diximus, quempiam virtus sanctæ conversationis evexerit, adhuc tamen ei de vetustate vitæ nascitur, quod toleretur. Unde & ipsi Levitarum pili, radi præcepti sunt, non evelli. Rasis etenim pilis in carne radices remanent, & crescunt, ut iterum radantur: quia magno quidem studio superfluæ cogitationes amputandæ sunt, sed tamen amputari funditus nequaquam possunt. Semper enim caro superflua generat, quæ semper spiritus ferro sollicitudinis recidat, sed hæc in nobis tunc subtiliùs conspicimus, cùm speculationis alta penetramus.

De vitandis carnalibus concupiscentiis abelectorũ corpore. *In expos. B. Iob, l. 1. c. 24 fi. circa post princ.*

CAPUT IV.

Quod Levitæ ab anno vigesimequinto ministrare debeant, ab anno vero quinquagesimo custodes vasorum fiant. *Num. 8. d*

QUid per annum quintum ac vigesimum, in quo flos juventutis oboritur, nisi ipsa contra unumquodque vitium bella signantur? Et quid per quinquagesimum, in quo jubilæi requies continetur, nisi interna requies edomito bello mentis exprimitur? Quid verò per vasa tabernaculi, nisi fidelium animæ figurantur? Levitæ ergo ab anno vigesimo & quinto tabernaculo serviant, & à quinquagesimo custodes vasorum fiant, ut videlicet qui adhuc impugnantium vitiorum certamina per consensum delectationis tolerant, aliorum curam suscipere non præsumant. Electi enim cùm adhuc in tentatione sunt, subesse eos ac servire necesse est, & obsequiis laboribusque fatigari. Cùm verò tentationum bella subegerint, quo apud se jam de intima tranquillitate securi sunt, animarum custodiam sortiantur: meritò quippe ætate tranquilla dum calor recesserit tentationis, custodes vasorum sunt, quia doctores animarum fiunt.

De operationibus intra sanctam Ecclesiam perfectorum & imperfectorum. *In expos. B. Iob, l. 23. c. 6. in princ.*

CAPUT V.

Quòd Moyses in rebus dubiis crebro ad tabernaculum redit. *Num. 9. b*

RElictis turbis ad tabernaculum redire, est postpositis exteriorum tumultibus secretum mentis intrare. Ibi enim Dominus consulitur, & quod foris

De bono quietis internæ, & vitandis la-

tularis vitæ tumultibus. *In expos. B. Iob, l.13. c.12. paulo ante med.*

agendum est publicè, intus silenter auditur. Hoc quotidie boni rectores faciunt, cùm se res dubias discernere non posse cognoscunt, ad secretum mentis velut ad quoddam tabernaculum revertuntur, divinaque lege perspecta quasi coram posita arca Dominum consulunt, & quod priùs intus tacentes audiunt, hoc foris postmodum agentes innotescunt. Ut enim exterioribus vitiis inoffensè deserviant, ad secreta cordis recurrere incessabiliter curant, & sic vocem Dei, quasi per occultam inspirationem audiunt, dum in meditatione mentis à carnalibus sensibus abstrahuntur.

CAPUT VI.

Num 10.a *Fac tibi duas tubas argenteas ductiles.* Et paulò pòst: *Cùm concisus clangor increpuerit, movebunt castra.*

De operationibus duorum præceptorum, videlicet amoris Dei & proximi, per summum officium boni Doctoris ministratum in auditorum cordibus. *In expos. B. Iob, l.30. c.4. ante fin.*

PEr duas tubas exercitus ducitur, quia per duo præcepta charitatis ad procinctum fidei populus vocatur. Quæ idcirco argenteæ fieri præcipiuntur, ut prædicatorum verba lucis nitore pateant, & auditorum mentem nulla sui obscuritate confundant. Idcirco autem ductiles: quia necesse est, ut hi, qui venturam vitam prædicant, tribulationum præsentium tunsionibus crescant. Bene autem dicitur: *Cùm concisus clangor increpuerit, movebunt castra:* quia nimirum prædicationis sermo cùm subtiliùs ac minutiùs agitur, auditorum corda contra tentationum certamina ardentiùs excitantur.

CAPUT VII.

Num. 10.d *Item unde suprà.*

Quænam elatis hominibus utilia persuadendi facilior ratio.

PRoficiscimur ad locum, quem Dominus daturus est nobis: *Veni nobiscum, ut bene faciamus tibi.* Plerumque persuadere elatis utilia melius possumus, si profectum eorum nobis potius, quàm illis profuturum dicamus, si eorum meliorationem nobis magis quàm illis profuturam dicamus, & eam magis nobis quàm sibi impendi postulamus. Facilè enim ad bonum elatio flectitur, si ejus inflexio prodesse & aliis credatur. Unde Moyses, qui régente se Deo, deserti iter aëreâ columnâ duce pergebat, cùm Obab cognatum suum à gentilitatis conversatione vellet educere, & omnipotentis Dei dominio subjugare, ait: *Proficiscimur ad locum quem Dominus daturus est nobis: Veni nobiscum, ut bene faciamus tibi: quia Dominus bona promisit Israel.* Cui cùm respondisset ille: *Non vadam tecum, sed revertar ad terram meam in qua natus sum*, illico adjunxit: *Noli nos relinquere, tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, & eris ductor noster.* Neque enim Moysi mentem ignorantia itineris angustabat, quem & ad prophetiæ scientiam cognitio divinitatis expenderat, quem columna exteriùs præibat, quem de cunctis interiùs per conversationem cum Deo sedulam locutio familiaris instruebat. Sed videlicet vir providus elato auditori colloquens solatium petiit ut daret. Ducem eum requirebat in via, ut dux ei fieri potuisset ad vitam. Egit itaque ut superbus auditor voce ad meliora suadenti, eò magis fieret devotus, quò putaretur necessarius, & unde se exhortatorem suum præcedere crederet, inde se sub verbis exhortantis inclinaret.

CAPUT VIII.

Quòd dum populus mannâ perciperet; ab Aegypto ollas carnium, pepones, porros, cæpasque concupivit. *Num. 11.b*

De reprobarum mentium vitiis per contemptam superna aspirationis dulcedinem. *In expos. B. Iob, l.28. c. 16. ante med.*

DUra, carnalium mentes præ amore sæculi, quasi quædam mollia, ac delectabilia ferre parati sunt, dum in hac vita rerum culmina apprehendere conantur. Cessationem Dominus à mundi laboribus impetrat, sanctæ quietis dulcedinem persuadet: & tamen vesana iniquorum mens, plus se assequi aspera carnaliter, quàm tenere blanda spiritualiter gaudet. Plus acerbitate fatigationis, quàm quietis dulcedine pascitur: quod apertè in semetipso nobis Israëliticus populus ostendit: qui dum refectionem mannæ desuper perciperet, ab Ægypto ollas carnium, pepones, porros, cæpasque concupivit. Quid enim signatur in manna, nisi esca gratiæ suave sapiens, ad refectionem interioris vitæ bene vacantibus desuper data? Et quid per ollas carnium, nisi carnalia opera vitæ in tribulationum laboribus, quasi ignibus excoquenda? Quid per pepones, nisi terrenæ dulcedines? Quid per porros, ac cæpas exprimitur, quæ plerumque qui comedunt, lacrymas emittunt; nisi difficultas vitæ præsentis, quæ à dilectoribus suis & non sine luctu agitur, & tamen cum lacrymis amatur? Manna igitur deserentes, cum peponibus ac carnibus, porros, cæpasque quæsierunt: quia videlicet perversæ mentes dulcia per gratiam quietis dona despiciunt. Et pro carnalibus voluptatibus laboriosa hujus vitæ itinera etiam lacrymis plena concupiscunt. Contemnunt habere ubi spiritualiter gaudeant, & desideranter appetunt, ubi & carnaliter gemant.

CAPUT IX.

Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israël, quos tu nosti, quòd senes populi sint. *Num. 11.c*

In constituendis præfectis non tam vitæ annositas, quàm morum spectanda gravitas requiritur. *In expos. B. Iob. l. 19. c. 11. in med. Sup. 4. Num. 12.*

SIcut plerumque juvenes dici solent, quia nulla consilij gravitate fulciuntur: ita senes non eos scriptura sacra vocare consuevit, qui sola quantitate temporum, sed morum grandævitate maturi sunt. Unde per quendam sapientem dicitur: *Senectus venerabilis est, non diuturna, neque numero annorum computata. Cani autem sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata.* Hinc est ergo quòd ad Moysen Dominus dicit: *Congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti, quòd senes populi sunt.* In quibus quid aliud quàm senectus cordis requiritur, cùm tales jubentur eligi, qui senes esse sciuntur? Si enim senectus in eis corporis quæreretur, à tantis sciri poterant, à quantis videri. Dum verò dicitur. Quos tu nosti, quòd senes populi sunt, profectò liquet: quia senectus mentis non corporis eligenda nunciatur.

CAPUT X.

Quid æmularis pro me? quis tribuat ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus spiritum suum? *Num. 11.f*

De pio desiderio cordis Pastorũ in lucrãdis subditis. *In exp. B. Iob. l. 22. c.1. vers. finem*

PIa Pastorum mens, quia non propriam gloriam, sed Auctoris quærit, ab omnibus vult adjuvari quod agit. Fidelis namque prædicator optat, si fieri valeat, ut veritatem, quam solus loqui non sufficit, ora cunctorum sonent. Unde cum Josue duobus in castris remanentibus atque prophe-

tantibus vellet obsistere, rectè per Moysen dicitur: *Quid æmularis pro me? quis tribuat ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus spiritum suum?* Prophetare quippe omnes voluit, qui bonum, quod habuit, aliis non invidit. A

CAPUT XI.

Num. 16. c *Quòd Aaron assumpto thuribulo inter viventes ac mortuos stetit.*

De boni Pastoris studio.

QUid est quòd Aaron ut iram Domini placaret, thuribulum sumpsit, atque inter viventes ac mortuos stetit: nisi quia Sacerdotis est negotium omnipotenti Deo orationem effundere, & pro justis ne cadant, & pro peccatoribus, ut resurgere debeant? unde & Psalmista ait: *Intret oratio mea sicut* *Psal. 140. a* *incensum in conspectu tuo.* B

CAPUT XII.

Num. 17. c *Ex quibus virga Aaron floruit.*

De mysterio resurrectionis. *In exposs. B. Iob, l. 14. c. 28*

CUm Aaron Sacerdotium, qui de tribu Levi fuerat, despiceretur, nec digna tribus quæ offerret holocausta crederetur: duodecim virgæ juxta duodecim tribus in tabernaculo poni præceptæ sunt, & ecce virga Levi viruit, & quid virtutis in munere Aaron haberet, ostendit. Quo videlicet signo quid innuitur, nisi quòd omnes, qui usque ad finem mundi jacemus in morte, quasi virgæ reliquæ C in ariditate remanemus. Sed cunctis virgis in ariditate remanentibus virga Levi ad florem rediit: quia corpus Domini, veri scilicet Sacerdotis nostri in mortis ariditate positum, in florem resurrectionis erupit. Quo flore Aaron rectè Sacerdos esse cognoscitur: quia hac resurrectionis gloria Redemptor noster, qui de tribu Juda ac Levi ortus est, intercessor pro nobis esse monstratur. Ecce ergo jam virga Aaron post ariditatem floret, sed virgæ duodecim tribuum in ariditate remanent: quia jam quidem corpus Domini post mortem vivit, sed nostra adhuc corpora usque in finem mundi à resurrectionis gloria differuntur.

CAPUT XIII.

D

Num. 19. a *Præcipe filiis Israel ut adducant ad te vaccam rufam, ætatis integram, in qua nulla sit macula, nec portaverit jugum, tradesque eam Eleazaro Sacerdoti, qui ductam extra castra immolabit in conspectu Domini, & intinget digitum in sanguine ejus, aspergens contra fores tabernaculi septem vicibus: comburetque eam cunctis videntibus tam pelle, quàm carnibus ejus, quam sanguine & fimo flammæ traditis. Lignum quoque cedrinum & hyssopum coccumque bis tinctum Sacerdos* E *immittit in flammam, quæ vaccam vorat, & tunc demum lotis vestibus, & corpore suo ingredietur in castra, commaculatusque erit usque ad vesperum. Sed & ille, qui combusit eam, lavabit vestimenta sua & corpus, & immundus erit usque ad vesperum. Colliget autem vir mundus cineres vaccæ, & effundet eos extra castra in loco purissimo, ut sit multitudini filiorum Israel in custodiam & in aquam aspersionis: quia pro peccato combusta est vacca.*

De mysterio incarnationis Dominicæ. *In exposs. B. Iob, l. 6. c. 5.*

SOlet per masculinum sexum fortitudo, per fœmininum verò infirmitas designari: quid ergo per vaccam, nisi assumpta ad sacrificium infirmitas incarnationis Dominicæ figuratur? de quo scriptum est: *Quia etsi mortuus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute.* Bene autem vacca hæc etiam rufa dicitur: *2. Cor. 13.* quia videlicet ejus humanitas rubra per cruorem passionis fuit. Unde & in Canticis Canticorum ab sponsa describitur dicente: *Dilectus meus candidus & rubicundus.* Candidus videlicet ex divinitate, rubicundus ex sanguine: candidus per justitiam vitæ, rubicundus ex cruore passionis. Ætas humanitatis Domini integra est, omnis ejus operatio perfecta, in qua videlicet humanitate macula non fuit: quia & veraciter de eo scriptum est: *Qui peccatum* *Isaiæ 53. c* *non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus.* Bene autem dicitur, nec portaverit jugum. Scriptum quippe est: *Omnis qui peccat, servus est peccati.* *Joan. 8. d* Quia igitur Dominus nulli peccato succubuit, jugum minimè portavit. Sequitur: *Tradesque eam Eleazaro Sacerdoti, qui ductam extra castra immolabit in conspectu Domini.* Quid est quòd hæc vacca ad immolandum Sacerdoti traditur, nisi quòd incarnatus Dominus pro redemptione nostra sacrificium semetipsum in Judaïci populi manus datur? qui etiam extra castra in conspectu Domini immolatus est: quia videlicet extra portam passus. Unde & per Paulum dicitur: *Jesus ut sanctificaret per suum* *Hebr. 13. c* *sanguinem populum extra portam passus est. Exeamus ad eum extra castra improperium ejus portantes. Non enim habemus hic civitatem manentem, sed futuram inquirimus.* Idcirco enim extra portam passus est, ut à conversatione nos vitæ præsentis quasi à civitate foras duceret, & à terrena inhabitatione cor nos avellere persuaderet. Bene autem dicitur, quia immolabit in conspectu Domini. Redemptor enim noster in conspectu hominum quasi extinctus est, sed in conspectu patris immolatur: quia quod ante oculos hominum pœna, hoc ante oculos patris sacrificium fuit. *Et intinget digitum in sanguine ejus.* Quid per digitum, nisi discretio nostræ operationis accipitur? In sanguine ergo vaccæ digitum intingere, est in passione incarnationis Dominicæ nostra opera consecrare, ut passionem ejus, quam cognoscimus, imitemur. Sicut scriptum est: *Christus pro* *1. Pet. 2. a* *nobis passus est, relinquens vobis exemplum ut sequamini vestigia ejus.* Eleazar itaque Sacerdos & immolat, & in sanguinem ejus digitum intingit: quia videlicet plebs Judæa ex reproborum parte humilitatem Domini usque ad passionem persecuta, ex electorum verò parte operationem humilitatis ejus imitata, & spargit contra fores tabernaculi, nisi tota simul synagoga accipitur? Qui ergo tinxerit in sanguine ejus digitum, eundem sanguinem contra fores tabernaculi aspergat, id est, quisquis passionis ejus vias imitatur, synagogæ non credenti & resistenti per exempla bona, per prædicationem rectam signum bene vivendi præbeat. Contra fores enim tabernaculi vaccæ sanguinem aspergere, est resistenti plebi Judaïcæ per prædicationem rectam, & per sancta opera passionis ejus exempla monstrare. Bene autem dicitur, ut digitus in ejus sanguine septem vicibus intingatur, & aspergatur, in septenario autem numero perfectio accipitur. Unde & septem diebus universum tempus impletur, & sanctus Spiritus septiformis vocatur. Septem ergo vicibus in sanguine ejus digitum intingere, est perfectum *Isaiæ 11. d* operatione mysterium passionis imitari. Et septem vicibus contra synagogam aspergere, est perfecta prædicatione sacramenta incarnationis ac passionis ejus infidelibus denunciare. *Comburetque eam cun-*

ctis videntibus juxta castra, tam pelle & carnibus ejus, quam sanguine & fimo flammæ tradens. Quid per carnem & pellem, quid per sanguinem & fimum vaccæ, nisi carnalia sacrificia in testamento veteri habita, quæ infirmitatem denunciabant Domini, designantur? Quæ omnia postmodum spiritualiter à patribus intellecta juxta exterius ministerium stercora sunt notata. Unde Paulus cùm de sa-
Phil. 3. b crificiis carnalibus loqueretur, dicit: *Propter quem omnia detrimentum faciens, arbitror ut stercora quæ flammæ traduntur.* Quia quamvis carnaliter primùm sint exhibita, postmodum per sanctum Spiritum intelligentiæ igne consumpta sunt, possumus tamen in eadem vacca, id est, in ipsa infirmitate incarnationis Dominicæ, carnem, pellem, sanguinem & fimum, singula quæque ejus opera accipere. Quid enim per carnem, & pellem, nisi exterior ejus operatio designatur? Quid per sanguinem, nisi subtilitas internaque virtus exteriora acta vivificans? Quid per fimum, nisi lassitudo, sitis, esuries, timor mortis, & quæque ex humanitate suscepta voluit, designatur? Quidquid enim ex defectu nostræ mortalitatis habuit, quasi fimus in eo abjiciendum fuit. Quæ tamen omnia, quæ ex nostra infirmitate suscepit, quia pro nostra redemptione exhibuit, igne concremanda sunt, id est, juxta virtutem sancti Spiritus intelligenda: ut quæque ab eo corporaliter gesta sunt, per incorporeum divinitatis ejus spiritum dispositа sentiantur. Ubi & bene subjungitur: *Lignum quoque cedrinum, & hyssopum, coccumque bis tinctum Sacerdos mittet in flammam, quæ vaccam vorat.* Cedrus quippe, & altum, & imputribile lignum, hyssopus verò herba valde humilis, quæ tamen inflationem admovet pulmonis. Quid enim per cedrum, nisi alta & perseverans contemplatio? Quid in hyssopo, nisi mansueti cordis humilitas designatur? Quia qui jam alta contemplatione superna attollitur, necesse est ut per humilitatis compassionem inferioribus condescendat, & non se ex eo, quod habet, erigat, sed quidquid habet, his etiam qui illud non habent, prædicando libenter impendat. Quid verò in cocco bis tincto, nisi charitatis virtus exprimitur? Quæ coccus bis tinctus dicitur: quia charitas per flammam sancti amoris accensa duobus exhiberi præceptis jubetur, id est, dilectione Dei, & dilectione proximi. Bis tincta ergo coccus est charitas duplici præcepto formata, ut sic diligatur Deus, ne deseratur proximus, sic diligatur proximus, ne contemnatur Deus. In hac ergo flamma, quæ vaccam vorat, cedrum, hyssopum, bis tinctum coccum sacerdos mittat. Omnes enim, qui in Christum credimus, Sacerdotes sumus. Un-
1. Pet. 2. b de scriptum est: *Vos autem genus electum, regale Sacerdotium.* Sed quidquid per ignem contemplationis altè sentimus, quidquid per mansuetudinem humilitatis agimus, quidquid per ignem charitatis habemus, in spiritu passionis Dominicæ tingere debemus, ut omne, quod in nobis est, illum imitetur, à quo est, nisi extra imitationem passionis ejus aliquid agimus, non tam virtutem quàm vitium agimus. Mittatur ergo in flammam, quæ vaccam vorat, cedrus, id est perseverantia atque altitudo contemplationis nostræ, comburatur igne passionis Dominicæ. Mittatur in flammam, quæ vaccam vorat, hyssopus, id est humilitas cordis nostri veritatem, mansuetudinem, examinationem Dominicæ passionis trahat, ut in ipsa discat opera recta quæ faciat. Potest tamen aliter intelligi, ut per cedrum significetur spes, quæ alta appetit: per hyssopum verò, qui etiam calore suo stomachi immunditiam purgat, significetur fides, quæ in imis adversa æquanimiter tolerat, & quidquid ex anteactis peccatis contractum fuerat, mundat. Per coccum quoque, ut dictum est, exprimitur charitas. Unusquisque in flammam, quæ vaccam vorat, cedrum, hyssopum, & coccum bis tinctum mittat, id est in sacrificio passionis Dominicæ spem, fidem, & charitatem exhibeat. Nec passionem Redemptoris sui sine causa audiat, si non hæc etiam opera necessariò subjungat. De quibus tribus Paulus Apostolus dicit: *Nunc autem manent fides, spes, charitas,* 1. Cor. 13. d *major autem his est charitas.* Unde & hîc coccus extremò ponitur: quia videlicet fide, & spe completa, cùm ad æternam patriam venerimus, sola in nobis charitas ad ultimum multiplicatur. Potest iste Sacerdos, vel is, qui vaccæ carnes, pellem, sanguinem, & fimum comburit, ordinem Judaïci sacerdotij cum supposita plebe in nece Domini consentientis signare. Unde & adhuc aptè subjungitur: *Et tunc demum lotis vestibus & corpore suo ingredietur castra: commaculatusque erit usque ad vesperum.* Quid enim per vesperum, nisi finem mundi accipimus? Et Sacerdos iste vel is, qui vaccam igni tradidit, id est, Judaïcus populus usque ad vesperum immundus est: quia usque ad finem mundi infidelis remanet. Sed lotis vestibus suis & corpore, ad vesperum castra ingreditur: quia fine mundi veniente * mundatis infidelitatis suæ operibus, etiam Judaïcus populus ad cognitionem Conditoris sui revertitur. Sicut scriptum est: *Si fuerit numerus filiorum Is-* Isa. 10. *rael tanquam arena maris, reliquiæ salvæ fient.* Et Rom. 9. f sicut rursum scriptum est: *Donec plenitudo gentium* Rom. 11. d *introierit, & sic omnis Israel salvus fieret.* Ad vesperum igitur lotis vestibus Sacerdos intra castra redit, qui ante vesperum commaculatus est: quia infidelis populus usque ad finem mundi extra mandata vitæ velut extra castra est positus. Sed cùm aquâ baptismatis & pœnitentia lavatur, tunc ad cognitionem fidei ad vesperum, id est, in fine mundi, quasi ad castra revertitur. Potest intelligi quòd iste Sacerdos, & lotis sit vestibus, & tamen usque ad vesperum immundus: quia idem Judaïcus populus ex eorum parte, qui crediderunt quasi jam vestes lavit, sed ex eorum parte, qui necdum credidêre, adhuc immundus usque ad vesperum permanet. Lavat ergo vestimenta & corpus, quia credendo, exteriora opera & interiorem mentem à pravis actionibus mundat, & plenè tunc ad castra revertitur, cùm ad fidem perfectè revocatur. Sed quia Judæa in infidelitate ex reproborum parte perdurante, ad fidem gentilitas ingreditur, & mysteria divinæ incarnationis intelligit, rectè illic subjungittur: *Colliget autem cineres vaccæ vir mundus*, id est, gentilis populus jam fide mundatus. Unde scriptum est: *Fide mun-* Act. 15. b *dans corda eorum.* Vaccæ cineres colligit, qui subtilissima sacramenta divinæ incarnationis agnoscit. Et vaccam, quam Sacerdos combusit, ejus cineres vir mundus colligit. Quia infirmitatem Domini, quam Judaïcus populus in morte mactavit, ejus subtilissima mysteria populus gentilis intelligit. Bene autem sequitur: *Et effundet in loco purissimo extra castra.* Quia idem gentilis populus qui secreta ac mystica divinæ incarnationis agnoscit, bona quæ accipit prædicare non cessat; ut quod ipse didicerit, aliis etiam nescientibus innotescat. Sed quia secreta ac mystica incarnationis dominicæ pravis ac pollutis mentibus non sunt tradenda, bene dicitur: *Effundet in loco purissimo extra castra.* Extra castra quippe fuerat omnis gentilitas: quia extra legem, extra sacrificium, extra synagogam, sed tamen ad fidem veniens cor mundavit. Et in ea cineres vaccæ effunduntur, quia mundo corde de gentilitate mysterium Dominicæ incarnationis creditur. Multi itaque ex gentilitate conversi, prædicatores facti sunt, & eidem gentilitati ad fidem Redemptoris nostri mysteria tradidêre. Vir ergo mundus in loco purissimo vaccæ cineres fundit, dum quilibet doctor ex gentilitate assumptus, munda per humilitatem corda gentilium requirit, & mysteria eis Redemptoris nostri tradere non desistit. Quod cùm agitur, fides

* al. mutatis.

gentium multiplicatur, divina virtus agnoscitur, A disciplina præceptorum tenetur. Unde & rectè subjungitur: *Vt sint multitudini filiorum Israel in custodiam.* Israël namque interpretatur, videns Deum, & non immeritò conversa gentilitas Israël dicitur, quæ jam Deum fide contemplatur. Isti ergo cineres multitudini filiorum Israël in custodiam fiunt, quia subtilia sacramenta mundis gentium cordibus tradita, in mentis munitionem vertuntur. Bene autem subditur: *Et in aquam aspersionis.* Propter operationem namque in custodiam nostram sunt cineres; propter baptismum verò in aqua aspersionis cineribus ejus utimur. Et dum consideratis ejus operibus nostra acta sub disciplinam redigimus, vaccæ cineres in custodia nostra servamus: quia dum secreta atque subtilia operationis illius per imitationem at- B tendimus, per hoc nobis & munditiam, & perseverantiam providemus. Aptè autem subjungitur: *Quia pro peccato combusta est vacca.* Ait enim de eisdem cineribus, ut sint multitudini filiorum Israël in custodiam, & in aquam aspersionis, quia pro peccato combusta est vacca. Tunc enim nos sub custodia providè custodimus, cùm Redemptorem nostrum pro nostris iniquitatibus passum sollicitè consideramus. Perpendimus namque quid retribuat bonis, qui voluit mori pro malis. Perpendimus quid ad justitiam fidei, adducti ejus gratiæ debeamus, qui & in iniquitatibus positi intercessionem mortis ejus accipimus. In custodia ergo nobis cineres fiunt: quia pro peccato combusta est vacca. Dum passionis C ejus mysteria sollicitè contemplantes, quæ operari debeamus, agnoscimus, qui Redemptorem nostrum etiam pro iniquis nobis mortuum non ignoramus.

CAPUT XIV.

Item unde suprà.

Mor. l. 6. c. 17 post princ. VAccam mactamus, cùm carnem à lascivia suæ voluptatis extinguimus. Quam cum hyssopo lignoque cedrino, ac cocco offerimus: quia cum maceratione carnis sacrificium fidei, spei, & charitatis adolemus. Hyssopus quippe interna nostra D *Act. 15. b* mundare consuevit. Et per Petrum dicitur: *Fide mundans corda eorum.* Lignum cedrinum nulla putredine deficit, quia spem cælestium terminus non *1. Pet. 1.* consumit. Unde & per primum pastorem mox dicitur: *Regeneravit nos in spem vivam, per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem.* Coccus rubro colore flammescit, quia quem implet charitas, incendit. Unde & in Evangelio Veritas *Luc. 12.* dicit: *Ignem veni mittere in terram.* Sed bis tinctus coccus offerri præcipitur; ut videlicet ante interni judicis oculos, charitas nostra, Dei & proximi dilectione coloretur: quatenus conversa mens nec sic pro amore Dei quietem diligat, ut curam proximi utilitatemque postponat: nec sic pro amore proximi occupationi inserviat, ut quietem funditus deserens, E ignem in se superni amoris extinguat. Quisquis ergo semetipsum Deo jam sacrificium obtulit, si perfecta desiderat, curet necesse est, ut non solùm ad operationis se latitudinem, verùm etiam ad culmina contemplationis extendat. Sed inter hæc magnopere sciendum est, quia valde inter se diversæ sunt conspersiones animorum. Nonnulli namque hominum ita otiosæ mentis sunt, ut si eos labor occupationis excipiat, in ipsa operis inchoatione succumbant: & nonnulli ita inquieti sunt, ut si vacationem laboris habuerint, graviùs laborent: quia tantò deteriores cordis tumultus tolerant, quantò eis licentiùs ad cogitationes vacat. Unde necesse est, ut nec quieta mens ad exercitationem se immoderati operis dilatet, nec inquieta ad studium contemplationis angustet. Sæpe enim qui contemplari Deum quieti poterant, occupationibus pressi ceciderunt. Et sæpe qui occupati bene humanis usibus viverent, gladio suæ quietis extincti sunt. Hinc namque est quòd nonnulli inquieti spiritus dum plus exquirunt contemplando quàm capiunt, usque ad perversa dogmata erumpunt: & dum veritatis discipuli esse humiliter negligunt, magistri errorum fiunt.

CAPUT XV.

Vas, quod non habuerit operculum, nec ligaturam desuper, immundum erit.

Num. 19. c

De silentij servanda disciplina. *In expos. B. Iob. l. 21. c. 4. sub fin.*

TEgmen operculi vel ligatura, est censura disciplinæ silentij: qua quisquis non premitur, quasi vas immundum pollutumque reprobatur. Quasi enim vas sine operculo vel ligatura polluitur, qui per studium ostentationis patens, nullo velamine taciturnitatis operitur.

CAPUT XVI.

Quòd Balaam tarditate asinæ, à cœpto itinere præpeditur.

Num. 22.

Quòd per corporeæ infirmitatis maceramonem mens ad cognitionem perveniat. *De cura past. par. 3. c. 10. paulo post med.* *2. Pet. 2. f*

BAlaam pervenire ad propositum tendit, sed ejus votum animal, cui præsedit, præpedit. Prohibitione quippe immorata asina Angelum videt, quem humana mens non videt: quia plerumque caro per molestias tarda, flagello suo menti Deum indicat, quem mens ipsa carni præsidens non videbat; ita ut anxietatem spiritus proficere in hoc mundo cupientis, velut iter tendentis impediat, donec ei invisibilem qui sibi obviat, innotescat. Unde & bene per Petrum dicitur: *Correptionem habuit suæ vesaniæ subjugale mutum animal, quod in hominis voce loquens prohibuit Prophetæ insipientiam.* Insanus quippe homo à subjugali muto corripitur, quando elata mens humilitatis bonum, quod tenere debeat, ab afflicta carne memoratur. Sed hujus cor- D reptionis donum idcirco Balaam non obtinuit, quia ad maledicendum pergens, vocem, non mentem mutavit.

CAPUT XVII.

Moriatur anima mea morte justorum, & fiant novissima mea horum similia.

Num. 23. b

De perseverantiæ studio in bonis operibus. *In expos. B. Iob. l. 35. c. 21. in med.*

SUnt nonnulli intra sanctam Ecclesiam, qui prolixas ad Dominum preces habent, sed vitam deprecantium non habent: nam promissa cælestia petitionibus sequuntur, operibus fugiunt. Hi nonnunquam etiam lacrymas in oratione percipiunt, sed cùm post orationis tempora eorum mentem superbia pulsaverit, illico in fastu elationis intumescunt. Cùm avaritia instigat, mox per incendia avidæ cogitationes exæstuant. Cùm luxuria tentaverit, in illicitis protinus desideriis anhelant. Cùm ira suaserit, mox mansuetudinem mentis flamma insaniæ concremat. Ut ergo diximus, & fletus in prece percipiunt, & tamen expletis precibus, cùm vitiorum suggestione pulsantur, nequaquam pro æterni regni desiderio se flevisse meminerunt. Quod apertè de se Balaam innotuit, qui justorum tabernacula conspi- *Num. 23. b* ciens ait: *Moriatur anima mea morte justorum, & fiant novissima mea horum similia.* Sed cùm compunctionis tempus abscessit, contra eorum vitam, quibus se similem fieri etiam moriendo popposcerat, consilium præbuit. Et cùm occasionem de avaritia reperit,

reperit, illico oblitus est quidquid sibi de innocentia optavit. A

CAPUT XVIII.

Item unde supra.

De cur past. par. 3. c. 21. SOllicitè considerandum est, quia ita plerumque mali inutiliter compunguntur ad justitiam, sicut plerumque boni innoxiè tentantur ad culpam. Fit quippe mira exigentibus meritis dispositionis internæ mensura, ut & illi dum de bono aliquid agunt, quod tamen non perficiunt, superbè inter ipsa, quæ etiam plenissimè perpetrant, mala confidant. Et isti dum de malo tentantur cui nequaquam consentiunt, quò per debilitatem & infirmitatem titubant, eò gressus cordis ad justitiam per patientiam & humilitatem verius figant. Balaam quippe justorum tabernacula respiciens, ait: *Num. 23. b* *Moriatur anima mea morte justorum, & fiant novissima mea horum similia.* Sed cùm compunctionis tempus recessit, in eorum perditione consilium dedit, quibus etiam in morte similis fieri concupivit. Et cùm avaritiæ tempus reperit, statim oblitus est bonum sibi innocentiæ, quod optavit. Hinc Paulus ait: *Rom. 7. d* *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis.* Qui profectò idcirco tentatur, ut in bono robustiùs ex ipsa infirmitatis suæ cognitione solidetur. Quid est ergo quod ille compungitur, & tamen justitiæ non appropinquat: iste tentatur & tamen eum culpa non coinquinat, nisi hoc quod apertè ostenditur, quia nec malos bona imperfecta adjuvant, nec bonos mala inconsummata condemnant? Virtutis namque pondus oratio non habet, *In expos. B. Iob, lib 33. c. 21. sub fin.* quam nequaquam perseverantia continui amoris tenet. Quod contra bene de Anna flente perhibetur: *1. Reg. 1.* *Vultusque ei non sunt amplius in diversa mutati*, quia videlicet mens ejus nequaquam post preces ineptâ lætitiâ lasciviendo perdidit, quod orationis suæ tempore gemituum rigore exquisivit.

CAPUT XIX.

Item unde suprà.

Hom. 15. in Evang. paulo ante med. MUlti cùm verbum contra avaritiam audiunt, eandem avaritiam detestantur, rerum omnium contemptum laudant; sed mox ut viderit animus quod concupiscat, obliviscitur quod laudabat. Multi cùm verbum contra luxuriam audiunt, pollutiones carnis non solùm perpetrare non appetunt, sed etiam perpetratas erubescunt: sed mox ut carnis species eorum oculis apparet, sic mens ad desideria rapitur, ac si adhuc ab ea nihil sit contra hæc eadem desideria deliberatum, & damnanda agit qui quidquid egisse se meminit, jam & ipse damnavit. Sæpe etiam contra culpas compungimur, & tamen post fletum ad easdem culpas redimus. Sic Balaam Israëlitici populi tabernacula contemplatus flevit, eisque se similem fieri in morte depoposcit dicens: *Num. 23. b* *Moriatur anima mea morte justorum, & fiant novissima mea horum similia.* Sed mox ut hora compunctionis transit, in avaritiæ nequitiam exarsit. Nam propter promissa munera in ejus populi mortem consilium dedit, cujus morti se fieri similem optavit, & oblitus est quod planxerat, cùm extinguere noluit quod per avaritiam ardebat.

CAPUT XX.

Dixit homo, cujus obturatus est oculus, dixit auditor sermonum Dei, qui visionem Omnipotentis intuitus est qui cadit, & sic aperiuntur oculi ejus. *Num. 24.*

NEscit impius mala quæ facit, nisi cùm pro eisdem malis puniri jam cœperit. Consilium enim Balaam contra Israëlitas præbuit, sed pòst in pœna vidit, quid priùs ex culpa commiserit. Electi autem, quia nec peccare debeant, prævident: ejus vidélicet oculi ante casum patent. Iniquus verò post casum oculos aperit: quoniam post culpam jam in pœna sua conspicit, quia malum debuit vitare quod fecit. De laudabili electorum providentia, & cavenda reproborũ cæcitate mentis. *In expos. B. Iob, l. 15. c. 31 ante med.*

CAPUT XXI.

Item unde suprà.

SÆpe quidam æterna judicia mirantur, prædicamenta cælestis patriæ cùm audiunt, diligunt, mira opera internæ dispositionis obstupescunt, sed tamen amando & vivendo ad hæc eadem opera assurgere negligunt. Jacentes ergo Dei miracula considerant, qui ejus potentiam sciendo pensant, sed vivendo non amant. Per contemplationem quippe in consideratione oculos tendunt, sed tamen per intentionem sese à terra non erigunt. Hinc ergo in Balaam exprobratione dicitur: Qui cadens apertos habet oculos. Multa namq; de adventu Redemptoris dixerat, & quæ novissimis temporibus erant ventura, prævidebat: sed tamen ei vivendo assurgere noluit, quem prævidendo prædicavit. Jacens ergo apertos oculos habuit, cùm ejus mentem & prophetia ad cælestia tenderet, & avaritia in terra retineret. Jacens apertos oculos habuit, qui eum videre de superioribus potuit, quem prostratus in infimis non amavit. *In expos. B. Iob, l. 27. c. 20. in med.*

CAPUT XXII.

Robustum est quidem habitaculum tuum: sed si in petra posueris nidum tuum, &c. *Num. 24.*

CInæus, possessor interpretatur: Et qui sunt qui præsentia possident, nisi hi qui ingenio sapientiæ sæcularis callent? Qui in hoc veraciter robustum sibi habitaculum construunt, si per humilitatem parvuli apud semetipsos facti, in Christi sublimitate nutriantur; si semetipsos infirmos sentiant, & in excelsa humilitate cogniti, Redemptori fovendam mentis fiduciam ponant: si ima non appetant: si omne, quod præterit, cordis volatu transcendant. Videamus sanctum virum qualiter in petra ponat nidum suum. Ait enim: *Nostra conversatio in cælis est.* Et rursum: *Qui conresuscitavit nos, & consedere fecit in cælestibus.* In petra ponit nidum: quia profectò in supernis figit consilium. Non vult mentem in fluxa dejicere, non vult per abjectionem conversationis humanæ in infimis habitare. Tunc Paulus in carcere fortasse tenebatur, cùm se sedere cum Christo in cælestibus testaretur. Sed ibi erat, ubi ardentem jam mentem fixerat, non illic, ubi illum necessariò pigra adhuc caro retinebat. De electorum spe ac fiducia in Deo defixa. *In expos B. Iob, l. 31. c. 19. ante med.* *Phil. 3.* *Ephes. 2.*

A

CAPUT XXIII.

Num. 32. a *Terra, quam percussit Dominus in conspectu filiorum Israel, regio uberrima est ad pastum animalium, & nos servi tui habemus jumenta plurima, precamurque si invenimus gratiam coram te, ut des nobis famulis tuis eam in possessionem, nec facias nos transire Iordanem.*

De probatione quorundam intra Ecclesiam positorum, fidem non medullitus, sed specietenus tenentium. *In expos. B. Iob, l. 27. c. 7 paulo post principium.*

QUia sunt multi in Ecclesia, qui parvuli esse despiciunt, etiam in humilitatis loco immanes apud se esse minimè desistunt. Hos plerumque videas honoribus extolli, voluptatibus perfrui, rerum multiplicitate dilatari. Hi sæpe nihil præcipuè, nisi præesse ceteris appetunt, à multis timeri gratulantur, rectè vivere negligunt, & rectæ vitæ famam habere concupiscunt, adulationes quærunt, favoribus intumescunt. Et quia in rebus præsentibus prompti sunt, ventura gaudia non requirunt. Cumque eos multiplex actio occupat, etiam à semetipsis alienos demonstrat. Et tamen si qua fidei tentatio exurgat, quia in ea saltem specietenus continentur, hanc verbis, hanc laboribus defendunt, & cælestem patriam vindicant, nec tamen amant. Quos bene apud Moysen filij Ruben & Gad, & dimidia tribus Manasse exprimunt, qui multa pecora & jumenta possidentes, dum extra Jordanem ea, quæ viderant campestria concupiscunt, in repromissionis terra hereditatem habere noluere, dicentes: *Terra, quam percussit Dominus in conspectu filiorum Israel, regio uberrima est ad pastum animalium, & nos servi tui habemus jumenta plurima, precamurque si invenimus gratiam coram te, ut des nobis famulis tuis eam in possessionem, nec facias nos transire Iordanem.* Qui igitur jumenta plurima possident, Jordanem transire refugiunt: quia quos multa mundi implicamenta occupant, habitationem cælestis patriæ non requirunt: sed ipsa eos, quam specietenus tenent, fides increpat, ne otij delectatione torpescant, atque exemplo suo alios à laboris tolerantia & studio longanimitatis frangant. Unde eis per Moysen dicitur: *Num.* 32. b *Numquid fratres vestri ibunt ad pugnam, & vos hic sedebitis? Cur subvertitis mentes filiorum Israel?* Sed quia erubescunt non defendere quod confitentur, pro eadem fide, quam professi sunt, ad certamen properant; eamque non sibi, sed proximis vendicant. Unde & ad Moysen dicunt: *Caulas ovium fabricabimus, & stabula jumentorum, parvulisque nostris urbes munitas: nos autem ipsi armati & accincti pergemus ad prælium ante filios Israel.* Qui mox fortes pro aliis veniunt, & repromissionis terram ab hostibus liberant, & relinquunt: atque ad pascenda armenta extra Jordanem redeunt. Multi quippe, quamvis fideles curis præsentibus occupati, quasi armenta extra Jordanem pascunt: quia contra fidem baptismatis tota mente omnique desiderio rebus perituris inserviunt. Qui tamen, ut diximus, cùm fidei tentatio oritur, defensionum armis accinguntur: hostes fidei trucidando superant, & hereditatem terræ repromissionis, id est fructum fidei non amant: sicque pro illa pugnant, ut tamen sua pignora extra illam deponant. Quia enim parvulos foris habent, affectum in ejus habitatione non habent. Unde ad campestria redeunt, quia ab altis cacuminibus montium quasi à spe cælestium dilabuntur, ut extra repromissionis terram bruta animalia nutriant: quia ad pascendos vanis desideriis irrationabiles animi motus elaborant: quia æternæ lucis quanta sit claritas nesciunt, qui transitoriis occupationibus occupantur: & dum terrenis rebus superbiunt, cælestis sibi luminis aditum claudunt.

B C D E

CAPUT XXIV.

Quòd post mortem summi Pontificis homicida Num. 35. d *jubetur reverti in terram suam.*

De absolutione humani generis per interpositum mortis Christi sacrificium. *Hom. 6. in Ezech. in med.*

QUid est quòd homicida post mortem summi Pontificis ad absolutionem redit, nisi quòd humanum genus quod peccando sibimetipsi mortem intulit, post mortem veri sacerdotis, videlicet Redemptoris nostri absolutionem sui reatus accepit?

Finis Libri Num.

CAPITVLA LIBRI DEUTERONOMII.

1 *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.*
2 *Dabo pluviam terræ vestræ temporaneam & serotinam.*
3 *Circuncidite præputia cordis vestri.*
4 *Non arabis in primogenito bovis, & non tondebis primogenita ovium.*
5 *Item unde suprà.*
6 *Non apparebis in conspectu Domini vacuus.*
7 *Iustè quod justum est exequêris.*
8 *Si quis abierit cum amico suo in silvam simpliciter ad ligna cædenda, &c.*
9 *Si ambulans per viam, in arbore vel in terra nidum avis inveneris, &c.*
10 *Non arabis in bove simul & asino.*
11 *Non induêris vestem ex lana, linoque contextam.*
12 *Item unde suprà.*
13 *Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus sit somnio, &c.*
14 *Cùm egreditur quis ad requisita naturæ mittat paxillum, &c.*
15 *Si acceperit homo uxorem & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus, &c.*
16 *Non accipies loco pignoris superiorem aut inferiorem molam.*
17 *Cùm debet tibi quippiam frater tuus, &c.*
18 *Vxorem fratris sine filiis defuncti superstes frater accipiat.*
19 *Attende cælum, & loquar, & audiat terra verba ex ore meo.*
20 *Expandit alas suas, & accepit eos.*
21 *Suxerunt mel de petra, & oleum de firma petra.*
22 *Ignis exarsit ab ira mea, & ardebit usque ad inferos deorsum.*
23 *Nonne hæc congregata sunt apud me, &c.*
24 *Ego occidam, & vivere faciam, &c.*
25 *Et gladius meus devorabit carnes.*
26 *In dextera ejus ignea lex.*
27 *Qui dixerit patri suo et matri suæ: Nescio vos. Et fratribus suis: Ignoro illos, hi custodierunt eloquium tuum.*
28 *Ferrum et æs calceamentum ejus.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER DEUTERONOM.

CAPUT I.

Deut. 6. a ***Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua.***

De modo dilectionis Dei, ac proximi, & usq; exercitio. *In expos. B. Iob, l. 7. c. 10. in initio.*

DUO sunt præcepta charitatis, Dei videlicet amor, & proximi. Per amorem Dei amor proximi gignitur, & per amorem proximi Dei amor nutritur. Nam qui amare Deum negligit, profectò diligere proximum nescit, & tunc plenius in Dei dilectione proficimus, si in ejusdem dilectionis gremio priùs proximi charitate ligamur. Quia amor Dei amorem proximi generat, dicturus per legem Dominus : *Diliges proximum*, præmisit dicens : *Diliges Dominum Deum tuum :* Ut videlicet in terra pectoris nostri priùs amoris sui radicem figeret, quatenus per ramos postmodum dilectio fraterna germinaret. Et rursum, quia amor Dei ex proximi amore calescit, testatur Joannes, qui increpat dicens : *Qui non diligit fratrem suum, quem* *1. Joan. 4. d* *videt ; Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?* Quæ tamen divina dilectio per timorem nascitur, sed in affectum crescendo permutatur. Sæpe verò omnipotens Deus, ut quantum quisque à charitate ejus ac proximi longè sit, vel in ea quantum profecerit, innotescat, miro ordine cuncta dispensans, alios flagellis deprimit, alios successibus fulcit. Et cùm quosdam temporaliter deserit, in quorundam cordibus quod malum latet, ostendit. Nam plerumque ipsi nos miseros insectantur, qui felices sine comparatione coluerunt. Cùm enim quis positus in prosperitate diligitur, incertum valde est utrum prosperitas an persona diligatur. Amissio autem felicitatis interrogat vim dilectionis. Unde *Eccl. 17.* bene quidam Sapiens dicit : *Non agnoscitur in bonis amicus, & non absconditur in malis inimicus.* Nec prosperitas quippe amicum indicat, nec adversitas inimicum celat : quia & ille sæpe prosperitatis nostræ reverentiâ tegitur, & iste ex confidentia adversitatis aperitur.

CAPUT II.

Deut. 11. b ***Dabo pluviam terræ vestræ temporaneam et serotinam.***

De prædicatione veteris ac novi testamenti. *In expos. B. Iob, l. 20. c. 2. post med.* *Isa. 5. b* *Psal. 142.* *Isa. 51.*

QUid hoc loco per pluviam, nisi verba sacræ prædicationis accipimus? Sicut de sanctis doctoribus à Judææ prædicatione suspensis accipimus. De quibus etiam scriptum est : *Mandabo nubibus ne pluant super eam imbrem.* Quorum sanctæ prædicationis verbo irrigamur, cùm vera humilitate ariditatem nostri cordis agnoscimus. Unde rectè per Psalmistam dicitur : *Anima mea sicut terra sine aqua tibi.* His doctrinæ fluentis infundi Propheta nos admonet dicens : *Sitientes venite ad aquas.* Qui dum extrema parte jam sæculi verba sanctæ prædicationis accipimus, quasi pluviâ serotinâ irrigamur. Quæ nimirum serotinæ pluviæ prædicatio, ex ejus ad nos sacrificio prodiit, qui per Psalmistam dicit : *Psal. 11.* *Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* Quia enim Redemptor noster juxta mundi finem vim persequentium pertulit, semetipsum pro nobis sacrificium vespertinum dedit. Populo ergo repromissionis terram intraturo pluvia temporanea & serotina in munere promittitur : quod nos factum spiritualiter jam videmus. Temporaneam quippe pluviam dedit, quia electis suis priori tempore legis intellectum contulit : serotinam quoque pluviam tribuit, quia prædicari diebus ultimis incarnationis suæ mysterium fecit.

CAPUT III.

Circuncidite præputia cordis vestri. *Deut. 10. d*

QUid per hanc præputij circuncisionem signatur, nisi postquam luxuriam à carne extinguitis, etiam superflua à cogitatione resecare? De resecandis superfluis cogitationibus. *In expos. B. Iob, l. 28. c. 4 in fin.*

CAPUT IV.

Non arabis in primogenito bovis, et non tondebis primogenita ovium. *Deut. 11. d*

QUid per hujus prohibitionis exemplum, nisi vitam bene inchoantium Moyses humanis occupationibus exercere prohibuit? In primogenito quippe bovis arare, est bonæ conversationis primordia in exercitio publicæ actionis ostendere. Ovium quoque primogenita tondere, est ab occultationis suæ tegmine humanis oculis inchoantia bona opera nostra denudare. In primogenito ergo bovis operari prohibemur, atque à primogenitis ovium detondendis compescimur : quia etsi quid robustum incipimus, exercere hoc in aperto citius non debemus : & cùm vita nostra simplex quid atque innocuum inchoat, dignum est ut secreti sui velamina non relinquat, ne nudum hoc humanis oculis quasi subducto vellere ostendat. Ad sola ergo divina sacrificia boum primogenita, ovium que proficiant; ut quidquid fortè simplex innocuumque incipimus, hoc ad honorem intimi judicis in ara cordis immolemus. Quod ab illo proculdubio tantò libentiùs accipitur, quantò & ab hominibus occultatum, nulla laudis appetitione maculatur. Sæpe autem novæ conversationis primordia adhuc ex carnali sunt vita commixta, & idcirco innotescere citius non debent; ne cùm laudantur bona, quæ placent, deceptus laude sua animus deprehendere in eis nequeat mala quæ latent. De cavenda ostentatione in bonę operationis primordiis. *In expos. B. Iob, l. 3. c. 9. ante med.*

CAPUT V.

Item unde supra.

PRimogenitum bovis accipimus in infirma ætate primi nostri temporis bonam operationem. In qua tamen arandum non est : quia cùm prima sunt adolescentiæ vel juventutis nostræ tempora, nobis adhuc à prædicatione cessandum est, ut vomer linguæ nostræ proscindere non audeat terram cordis alieni. Quoadusque etenim infirmi sumus, continere nos inter nosmetipsos debemus, ne dum tenera bonis citius ostendimus, amittamus : Quia & arbusta plantata si priùs in terra radicata non fuerint, manu tacta citius arescunt : at si semel radicem fixerint, manus tangit, & tamen nihil officit; venti impellunt, nec tamen impellentes lædunt. Et constructi parietes, si impellantur, eruuntur, nisi à suo priùs fuerint humore siccati. Mens itaque quousque ab humore pravitatis suæ perfectè non fuerit exsiccata, alienæ linguæ manu tangi non debet, ne priusquam plenè percipiat, perdat soliditatem suam; ne impulsa ruat, ne velut arbustum sine radicibus dum plusquam tolerare valet, concutitur, flatibus arescat. Ad exemplum ergo non sunt ostendenda nisi quæ firma sunt. Priùs etenim convalescere debet mens, atque ad utilitatem proximorum postmodum demonstrari, cùm jam nec per laudem ele- *Hom. 2. in Ezech. non procul à princ.*

vata corruat, nec per vituperationem percussa contabescat. Nam etsi Timotheo dicitur : *Præcipe hæc & doce, nemo adolescentiam tuam contemnat.* Sciendum est quia ei adolescentia in annis non in moribus fuit, quamvis in sacro eloquio nonnumquam adolescentia juventus vocetur. Unde scriptum est : *Lætare juvenis in adolescentia.*

1. *Tim.* 4.

Eccl. 11.

CAPUT VI.

Deut. 16. d *Non apparebis in conspectu Domini vacuus.*

De fructu bonorum operum ad Dei tribunal afferendo.

IN conspectu Domini vacuus apparet, qui nihil secum de fructu sui laboris portat. Alius multiplicandis facultatibus æstuat, alius promerendis laudibus anhelat. Sed quia cuncta hæc quisque moriens deserit, ante Dominum vacuus apparet, quia secum ante judicem nihil tulit. Hinc ergo per legem salubriter admonemur, dicentem : *Non apparebis in conspectu Domini vacuus.* Qui enim promerendæ vitæ mercedem bene agendo non providet, in conspectu Domini vacuus apparet. Hinc de justis per Psalmistam dicitur : *Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.* Ad examen quippe judicij portantes manipulos veniunt, qui in semetipsis recta opera, quibus vitam mereantur, ostendunt.

In exposi. B. Iob, l. 7. c.

Psal. 125.

CAPUT VII.

Deut. 10. d *Iustè quod justum est exsequeris.*

In operibus justitiæ mentis servandam rectitudinem.

INjustè quod justum est exsequitur, qui ad defensionem justitiæ non virtutis æmulatione, sed amore præmij temporalis excitatur. Injustè quod justum est exsequitur, qui ipsam, quam prætendit, justitiam venumdare minimè veretur. Justè ergo justum exsequi, est in assertione justitiæ eandem ipsam justitiam quærere.

In exposi. B. Iob, l. 9. c. 13. in med.

CAPUT VIII.

Deut. 19. b *Si quis abierit cum amico suo simpliciter in silvam ad ligna cædenda, & lignum securis fugerit manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum ejus percusserit, & occiderit, hic ad unam supradictarum urbium fugiet, & vivet, ne fortè proximus ejus cujus effusus est sanguis, doloris stimulo persequatur, & apprehendat eum, & percutiat animam ejus.*

De servanda increpationis mensura in proximi correctione.

AD silvam cum amico imus, quoties cum quolibet proximo ad intuenda delicta nostra convertimur. Et simpliciter ligna succidimus, cùm delinquentium vitia pia intentione resecamus. Sed securis manu fugit, cùm se se increpatio plusquam necesse est in asperitatem pertrahit, ferrumque de manubrio prosilit, cùm de correptione sermo durior excedit. Et amicum percutiens occidit : quia auditorem suum prolata contumelia à spiritu dilectionis interficit. Correpti namque mens repente ad odium proruit, si hanc immoderata increpatione plusquam debuit addicit. Sed his qui incautè lignum percutit, & proximum extinguit, ad tres necesse est urbes fugiat, ut in una earum defensus vivat : quia si ad pœnitentiæ lamenta conversus, in unitate sacramenti sub spe, fide, ac charitate absconditur, reus perpetrati homicidij non tenetur : eumque extincti proximus & cùm invenerit non occidit : Quia cùm districtus judex venerit, qui se se nobis per naturæ nostræ consortium junxit, ab eo proculdubio A vindictam de culpæ reatu non expetit, quem sub ejus venia spes, fides, & charitas abscondit. Citius ergo culpa dimittitur, quæ nequaquam malitiæ studio perpetratur.

In exposi. B. Iob, l. 10. c. 5. ante med.

CAPUT IX.

Si ambulans per viam in arbore vel in terra nidum avis inveneris, & matrem pullis vel ovis desuper incubantem, non tenebis eam cum filiis, sed abire patieris, captos tenens filios, ut bene sit tibi, & longo vivas tempore. *Deut.* 22. j

De discretione in historiæ intellectu servanda.

PEr viam imus, quia præsentem vitam pergimus. Et nidus avis in arbore vel in terra est, quando verba historiæ aut in contemplativa sunt, aut in activa vita. Nam præcepta activæ vitæ avis nidus in terra est : præcepta contemplativæ nidus in arbore, quia suspicis, & cetera. Mater verò pullis vel ovis incubat, quando ipsa historia intellectum spiritualem facit, & quædam plenè eloquens quasi pullos profert ; quædam verò ita insinuat, ut ex eis adhuc legentis animum ad altiora perducat : quasi adhuc sub se ova continet, ex quibus pullos producat. Ova enim idcirco pariuntur, ut ex eis pulli debeant produci. Et sunt quædam contemplativæ vitæ, quæ per quasdam modò imagines videntur, ut postmodum sicut sunt, ipsa sua virtute & natura videantur. Nam Paulus ait : *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Et cæcus cùm per impositionem manuum Redemptoris jam lumen accipere cœpisset, requisitus quid videret, dixit : *Video homines velut arbores ambulantes.* Homo quippe naturâ rationabilis est, arbor autem nec sensibilis, nec vivens. Et quid iste illuminatus cæcus significat, nisi genus humanum, cui cùm Dominus contemplationis oculos aperiret, priùs quædam in ænigmate conspicit, ut postmodum illa vera & rationabilia cælestium agmina sicut sunt possit aspicere. Unde & illic subditur : *Deinde iterum imposuit manus super oculos ejus, & cœpit videre, & restitutus est ita ut videret clarè omnia.* Priùs itaque per speculum vidit ex similitudine, ut postmodum videret clarè ex perfectione. Ad contemplativam ergo vitam in his verbis mater ovis incubat, quia sacra historia hoc incipiendo in ænigmate insinuat, per quod postmodum certiùs demonstrans pullos viventes producat. Paulus quoque Apostolus cùm quosdam continentes vivere cognovisset, admonet, dicens : *Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat.* Et cùm uxor habenda non sit, nisi liberorum procreandorum gratiâ, ne quis in fornicationis culpam laberetur, concessit conjugibus aliquid, unde adhuc surgere ad meliora potuissent. Qui ergo hoc concessit, unde animus conjugum usque ad legalem culpam perduci potuisset, quasi mater avis in terra, id est historia in activa vita ova posuit. Ipsi quoque prædicatores sancti plus volunt Deum diligi, quàm timeri : sed si timorem non insinuant, ad amorem minimè perducunt. Unde priùs terribilia, postmodum dulcia loqui solent, sicut per Psalmistam dicitur : *Virtutem terribilium tuorum dicent : quia magnitudinem tuam narrabunt.* Ac deinde subjungitur : *Memoriam abundantiæ suavitatis tuæ eructabunt.* Quando ergo terrent, ut ad amorem provocent, ova ponunt. Perfecta enim charitas foras mittit timorem : quia tunc pulli vivere incipiunt, quando jam formidini non succumbunt. Ipsa quoque lex ova posuit, cùm dixit : *Oculum pro oculo, dentem pro dente.* Sed pullos produxit postmodum, cùm dixit : *Non quæres ultionem, nec*

Deut. 22. j

1. *Cor.* 13.

Marc. 8. c

1. *Cor.* 7.

Psal. 144

1. *Joan* 4.

Exod. 21. *Levit.* 19.

memor eris injuriæ civium tuorum. Sed notandum quid de hac matre pullorum dicatur: *Non tenebis eam cum filiis, sed abire patieris, captos tenens filios.* Quia videlicet in quibusdam locis prætermittenda est historia, ut solius matris pulli, id est spiritualis intelligentiæ sensum nobis in esum veniant: nec nos mater, sed pulli reficiant. Quia non debemus de historiæ exemplo, sed de spiritualibus intellectus sensibus satiari. Cùm enim legimus aurum & argentum Ægyptiorum ab Israëlitico populo petitione deceptoriè subreptum. Et rursum cùm legimus carnalia sacrificia omnipotenti Deo exhibita: quid in hoc verborum nisi mater dimittenda est, & filij tenendi? Nos enim cùm à quibusque sæcularibus vigilantiam ingenij in defensionem veritatis trahimus, & eorum eloquium in usum rectitudinis vertimus, quid aliud quàm ab Ægyptiis aurum & argentum tollimus? ut ex eo & nos divites effecti, & illi valeant pauperes ostendi. Sicut scriptum est: *In captivitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi.* Et cùm nostra corpora per abstinentiam domamus, quid aliud quàm carnalia sacrificia omnipotenti Deo exhibemus? Sicut rursum per Paulum dicitur: *Vt exhibeatis corpora vestra hostiam viventem.* Matrem igitur dimittentes pullos edimus, cùm historiæ exempla dimittimus, sed ex ea allegoriarum sensus in mente retinemus. Ubi rectè additur: *Vt bene sit tibi, & longo vivas tempore:* quia longo tempore ille vivit, qui spiritualem intelligentiam æternitatis annos apprehendit.

Exod. 12.

2. Cor. 10.

Rom. 12.

CAPUT X.

Deut. 22. b

Non arabis in bove simul & asino.

De imperitorum cavenda societate. In expos. B. Iob. l. 1. c. 7. in med.

IN bove simul & asino homo arare prohibetur, ac si apertè diceretur: Fatuos sapientibus in prædicatione non socies, ne per eum qui implere non valet, illi, qui prævalet, obsistas.

CAPUT XI.

Deut. 22. b

Non indueris vestem ex lana linoque contextam.

De vitando duplicitatis vitio. in expos. B. Iob. l 8. c. 31. non longè à princ.

QUid per hanc vestem, nisi hypocritarum persona signatur? Quid benignitatem erga proximos ostendunt, & dolo suæ iniquitatis operiunt? Per omne namque, quod faciunt vel loquuntur, simplicitatem exteriùs exhibent, sed subtilitatem interiùs duplicitatis callent. Puritatem superficie simulant, sed semper malitiam sub specie puritatis occultant. Per lanam quippe simplicitas: per linum verò subtilitas designatur. Et nimirum vestis, quæ ex lana linoque conficitur, linum interiùs celat, lanam in superficie demonstrat. Vestem ergo ex lana linoque contextam induit, qui in locutione vel actione, qua utitur, intus subtilitatem malitiæ operit, & simplicitatem foras innocentiæ ostendit. Quia enim sub puritatis imagine deprehendi calliditas non valet, quasi sub lanæ grossitudine linum latet.

CAPUT XII.

Item unde suprà.

In expos. B. Iob. l. 8. c. 31.

SCimus quia lana pinguis, linum verò subtile est. Vestis autem, quæ ex lana & lino fit, lanam semper in superficie ostendit, & linum subter abscondit. Quid ergo per lanam, nisi simplicitas: & quid per linum, nisi subtilitas designatur? Et sæpe homo subtilis & acutus exteriùs simplicitatem mansuetudinis ostendit, & interiùs subtilitatem malitiæ contegit. Iste ergo veste se actionis suæ quasi ex lana, & lino induit, quando ab eo simplicitas monstratur in superficie, & subtilitas malitiæ servatur in mente.

CAPUT XIII.

Si fuerit inter vos homo, qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, & non revertetur priusquam ad vesperum lavetur aqua, & post solis occasum regredietur in castra. Deut. 23. b

QUid hoc loco per nocturnum somnium, nisi tentatio occulta signatur? per quam tenebrosa cogitatione turpe aliquid corde concipitur, quod tamen corporis opere non expletur. Sed somnio nocturno pollutus extra castra egredi præcipitur: quia videlicet dignum est ut qui immunda cogitatione polluitur, indignum se cunctorum fidelium societatibus arbitretur. Culpæ suæ meritum ante oculos ponat, & ex bonorum se æstimatione despiciat. Pollutum ergo extra castra exire, est turpi impugnatione laborantem sese ex continentium comparatione despicere. Qui ad vesperum lavatur aquâ: cùm defectum suum considerans, ad pœnitentiæ lamenta convertitur, uti fletibus abluat omne quod animum occulta inquinatio accusat. Sed post occasum solis ad castra redeat: quia defervescente tentationis ardore, necesse est ut iterum fiduciam erga societatem bonorum sumat. Post aquam quippe occumbente sole ad castra revertitur, qui post lamenta pœnitentiæ frigescente flamma cogitationis illicitæ, ad fidelium merita præsumenda reparatur; ut jam se à ceteris longè esse non æstimet, qui mundum se per obitum interni amoris gaudet.

De purgatione illicitæ cogitationis. In expos. B. Iob. l. 9. c. 31. ante med.

CAPUT XIV.

Dum egreditur quis ad requisita naturæ, mittat paxillum in balteo, & fossa humo abscondat quæ egesta fuerint. Deut. 23. b

NAturæ corruptibilis pondere gravati, & mentis nostræ utero quædam cogitationum superflua, quasi ventris gravamina erumpunt: sed portare sub balteo paxillum debemus, ut videlicet ad reprehendendos nosmetipsos semper accincti acutum circa nos stimulum compunctionis habeamus, qui incessanter terram mentis nostræ pœnitentiæ dolore confodiat, & hoc quod à nobis fœtidum erumpit, abscondat. Ventris quippe egestio fossa humo per paxillum tegitur, cùm mentis nostræ superfluitas, subtili redargutione discussa, ante Dei oculos per compunctionis suæ stimulum celatur.

De diluendis per cõpunctionis gratiam occultæ tentationis maculis. In expos. B. Iob. l. 31. c. 13 ad finem.

CAPUT XV.

Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, et non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem, scribet libellum repudij, et dabit in manu ejus, et dimittet eam de domo sua. Deut. 24. a

NEcessarium valde est ut cura vitæ præsentis edomari fortiter debeat, ne fortasse valeat dominari. Et cùm terrena actio semel fuerit repulsa, non iterum repetenda, ne post tergum respiciat qui super aratrum manum posuisse videbatur. Hinc est enim & quòd per Moysem dicitur: *Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem, scribet libellum repudij, & dabit in manu ejus, & dimittet eam de domo sua.* Cumque egressa alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudij & dimiserit eam de domo sua, vel certè mortuus fuerit, non poterit prior maritus accipere eam in uxorem, quia

De postponenda cura rei trãsitoriæ ob utilitatem spiritualiũ.

polluta est. Ubi videlicet patet, quia vis præcepti A
Matth.5. ratione juxta litteram caret. Cùm enim Veritas dicat, exceptâ fornicationis causâ uxorem dimitti non posse, non sine culpa est, hanc propter fœditatem dimitti. Sed homo uxorem accepit, cùm actionis terrenæ suscepit curam. Si fœditatem cognoverit, dat libellum repudij, & dimittit eam de domo sua: quia sæpe ipsa terrena actio priusquam haberetur, fortiter amabatur; cùm habita fuerit, cujus sit fœditatis agnoscitur, cùm esse polluta per peccata videtur. Dimittat ergo eam vir de domo sua, ut amorem ejus abjiciat à mente sua. Quæ egressa alterum virum accipiat: quia terrenam actionem, quam tu deseris, alius concupiscit. Sed fortasse & ipsi in odium quandoque ventura est, ut eam utiliter dimittat. Bene autem dicitur: Dimiserit, vel certè mortuus fuerit. B Quia unusquisque terrenam curam aut dimittit, aut moritur, id est, aut non ei ex animo succumbit, aut propter eam funditus in animę vita succumbit. Sive ergo ea sequens maritus dimiserit, sive mortuus fuerit, maritus prior non poterit eam in uxorem accipere, quia polluta est: ut videlicet is, qui semel curam terrenam atque præsentis vitæ intentionem reliquerit, ad eum ultrà nullo modo redeat, quoniam ipse se jam suo judicio polluit, qui eam priùs ideo deseruit, quia pollutam esse cognovit.

CAPUT XVI.

Deut.24.b *Non accipies loco pignoris superiorem aut inferiorem molam.* C

Peccatoribus prædicantes spẽ debent cũ timore proponere. *In expos. B. Iob.l.33.c.11 in princ.* *2.Cor.11.*

ACcipere aliquando dicimus auferre. Vnde & aves illæ, quæ rapiendis sunt avibus avidæ, accipitres vocantur. Vnde & Paulus ait: *Sustinetis enim, si quis devorat, si quis accipit.* Ac si diceret: si quis rapit. Pignus verò debitoris, est confessio peccatoris. A debitore enim pignus accipitur, cùm à peccatore jam peccati confessio tenetur. Superior autem & inferior mola, est spes & timor. Spes quippe ad alta subvehit, timor autem cor inferius premit. Sed mola superior, & inferior ita sibi necessariò junguntur, ut una sine altera inutiliter habeatur. In peccatoris itaque pectore incessanter debet spes & formido conjungi, quia incassum misericordiam sperat, si non etiam justitiam timeat: incassum justitiam metuit, si non etiam misericordia confidat. Loco igitur pignoris mola superior aut inferior tolli prohibetur: quia qui peccatori prædicat, tanta dispensatione componere prædicationem debet, ut nec derelicta spe timorem subtrahat, nec subtracta spe in solo eum timore derelinquat. Mola enim superior, aut inferior tollitur, si per prædicantis linguam in peccatoris pectore, aut timor à spe, aut spes à timore dividatur.

CAPUT XVII.

Deut.24.b *Cùm debet tibi quippiam frater tuus, & abstuleris pignus ab eo, ante solis occasum* E *pignus restituat.*

De remittenda proximorum injuria, præsertim iis, qui veniam petunt. *In expos. B. Iob.l.16.c.2. in med.* *Matth.18.* *Matth.6.*

FRater etenim noster debitor nobis efficitur, cùm quilibet proximus in nos aliquid deliquisse monstratur. Peccata quippe debita vocamus. Unde de peccatore servo dicitur: *Omne debitum dimisi tibi.* Et in Dominica quotidie oratione precamur: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* A debitore autem nostro pignus accipimus, quando ab eo, qui in nos peccasse cognoscitur, peccati ejus jam confessionem tenemus, per quam relaxare peccatum, quod in nos perpetratum est, postulamur. Qui enim peccatum, quod commisit, fatetur, & veniam petit, jam quasi pro debito pignus dedit. Quod nimirum pignus ante solis occasum reddere jubemur: quia priusquam in nobis per dolorem cordis sol justitiæ occidat, debemus ei confessionem veniæ reddere, à quo confessionem accipimus culpæ: ut qui se deliquisse in nos meminit, à nobis mox relaxatum sentiat, quod deliquit.

CAPUT XVIII.

Vxorem fratris sine filiis defuncti superstes *Deut.25.b* *frater accipiat, atque ad nomen fratris filium giguat. Quam si accipere fortè renuerit, huic in faciem mulier exspuat, unumqne ei pedem propinquus discalciet, ejusque habitaculum domus discalciati vocetur.*

De dono regiminis minimè subtrahendo. *Cur.past. par.1.c.5.in med.* *Matth.28*

FRater defunctus ille est, qui post resurrectionis apparens gloriam dixit: *Ite, nunciate fratribus meis.* Qui quasi sine filiis obiit: quia adhuc electorum suorum numerum non implevit. Hujus scilicet uxorem superstes frater sortiri præcipitur: quia dignum profectò est, ut cura sanctæ Ecclesiæ ei, qui hanc bene regere prævalet, imponatur. Cui nolenti in faciem mulier exspuit: quia quisquis ex muneribus quæ perceperit, prodesse aliis non curat, bonis quoque ejus sancta Ecclesia exprobrans, & quasi in faciem salivam jactat. Cui ex uno pede calceamentum tollitur, ut discalciati domus vocetur. Scriptum quippe est: *Calciati pedes in præparatione Evangelij pacis.* Si ergo ut nostram, sic curam proximi gerimus, utrumque pedem per calceamentum munimus. Qui verò suam cogitans utilitatem, proximorum negligit, quasi unius pedis calceamentum cum dedecore amittit. *Ephes.6*

CAPUT XIX.

Attende cælum & loquar, & audiat terra *Deut.32.a* *verba ex ore meo.*

In expos.B. Iob.l.2.c.20 *Paulo post initium.lib.* *19.c.13.* *Ibidem.*

PEr cælum videlicet, signans præpositorum ordinem: per terram verò subditam plebem. *Attende cælum & loquar:* non enim insensibili, sed rationabili creaturæ loquebatur.

CAPUT XX.

Expandit alas suas, & assumpsit eum.

In expos.B. Iob, l.32.c.8 in med.

QVia nos parvulos Dominus dum protegit nutrit; & non gravi atque onerosa, sed levi & blanda protectione nos refovet. Dum suas in nos misericordias exerit, quasi more super nos avium alas tendit.

CAPVT XXI.

Suxere mel de petra, & oleum de firma *Deut.32.b* *petra.*

De mysteriorum per Christi adventum reseratione. *Hom.2.in Evang.* *1 Cor.10.*

NVsquam tale aliquid juxta historiam legitur, si tota testamenti veteris series recenseatur. Nusquam de petra mel, nusquam oleum ille populus suxit. Sed quia juxta Pauli vocem, petra erat Christus, mel de petra suxerunt, qui ejusdem Redemptoris nostri facta & miracula videre. Oleum verò de firma petra suxere, quia effusione sancti Spiritus post resurrectionem ejus ungi meruere. Quasi ergo in firma petra mel dedit: quando adhuc mortalis Dominus in oculorum suorum dulcedinem discipulis ostendit. Sed firma petra oleum fudit: quia post resurrectionem suam factus jam impassibilis, per afflictionem spiritus, donum sanctæ unctionis ema-

Isaiæ 10. navit. De hoc oleo per Prophetam dicitur: *Computrescit jugum à facie olei.* Sub jugo quippe tenebamur dæmoniacæ dominationis, sed uncti sumus oleo Spiritus sancti, & quia nos gratia libertatis unxit, dominationis dæmoniacæ jugum putruit.

CAPUT XXII.

Deut. 32. *Ignis exarsit ab ira mea, et ardebit usque ad inferos deorsum: comedet terram, et nascentia ejus.*

De incorrectè delinquentiũ ultione perpetua. *In expos. B. Iob, l. 12. c. 11. paulo ante med. Ierem. 5.*

DE his, quos damnant flagella, & non liberant, scriptum est: *Percussisti eos, nec doluerunt, attrivisti eos, & renuerunt accipere disciplinam.* His flagella ab hac vita inchoant, & in æterna percussione perdurant. Hinc ergo per Moysen Dominus dicit: *Ignis exarsit ab ira mea, & ardebit usque ad inferos deorsum.* Quantum ad præsentem etenim percussionem spectat, rectè dicitur: *Ignis exarsit ab ira mea.* Quantum verò ad æternam damnationem, aptè mox subditur: *Et ardebit usque ad inferos deorsum.* Licet à quibusdam dici soleat illud quod scriptum est: *Non judicat Deus bis in idipsum.* Quid tamen hîc quod per Prophetam de iniquis dicitur non attendunt: *Et duplici contritione contere eos.* Et id, quod aliàs scriptum est: *Iesus populum de terra Aegypti salvans, secundo eos qui non credidere perdidit.* Quibus tamen si consensum præbemus, quamlibet culpam bis feriri non posse, hoc ex peccato percussis, atque in peccato suo morientibus debet æstimari: quia eorum percussio hîc cœpta, illic perficitur. Ut in correctis unum flagellum sit, quod temporaliter incipit, sed in æternis suppliciis consummatur: quatenus eis, qui omnino corrigi renuunt, jam præsentium flagellorum percussio sequentium sit initiũ tormentorum. Sequitur: *Comedet terram, & nascentia ejus.* Ignis quippe terram atque ejus nascentia comedit, cùm libido carnem atque per hanc omnia bene acta consumit. Nam quidquid prodit ex fruge rectitudinis, hoc nimirum concremat flamma corruptionis.

Naum. 1. Ierem. 14. Iudæ 1. *In expos. B. Iob. l. 21. c. 9 in med.*

CAPUT XXIII.

Deut. 32. c *Nonne hæc congregata sunt apud me, et signata in thesauris meis? In die ultionis reddam illis.*

Quidquid hîc pœnitentia non diluit, in occulto judiciorum Dei puniẽdum in posterum reservatur. *In expos. B. Iob, l. 12. c. 11. paulo ante med.*

QUasi in sæculo delicta nostra signantur: quia hoc, quod nos exteriùs agimus, nisi pœnitentia interveniente diluamus, in secreto judiciorum Dei sub quadam occultatione servatur, ut quandoque etiam de sigillo secreti, exeat ad publicum judicij Vnde etiam per Moysen dicitur: *Nonne & congregata sunt apud me, & signata in thesauris meis? In die ultionis reddam illis.* Cùm verò pro malis, quæ fecimus, disciplinæ flagello atterimur, & hæc per pœnitentiam deflemus, iniquitatem nostram signat & curat: quia nec inulta hîc deserit, nec in judicio punienda reservat.

CAPUT XXIV.

Deut. 32 f *Ego occidam, et vivere faciam: percutiam, et ego sanabo.*

De duplici percussionis genere quo ferit eos Deus quos salvare disponit.

DVobus modis omnipotens Deus vulnerat, quos reducere ad salutem curat. Aliquando enim carnem percutit, & mentis duritiam suo pavore tabefacit. Vulnerando enim ad salutem revocat, cùm electos suos affligit exteriùs, ut interiùs vivant. Rectè ergo per Moysen loquitur, dicens: *Ego occidam, & vivere faciam, percutiam, & ego sanabo.* Occidit enim ut vivificet, percutit ut sanet: Quia idcircò foris verbera admovet, ut intus vulnera delictorum curet. Aliquando autem etiam si flagella exteriùs cessare videantur, interiùs vulnera infligit: quia mentis nostræ duritiam suo desiderio percutit, sed percutiendo sanat: quia terroris sui jaculo transfixos, ad sensum nos rectitudinis revocat. Corda enim nostra malè sana sunt, cùm nullo Dei amore sauciantur, cùm peregrinationis suæ ærumnam non sentiunt, cùm erga infirmitatem proximi nec quamlibet minimo affectu langueſcunt. Sed vulnerantur ut sanentur: quia amoris sui spiculis mentes Deus insensibiles percutit, moxque eas sensibiles per ardorem charitatis reddit. *In expos. B. Iob, l. 6. c. 14 in med.*

CAPUT XXV.

Et gladius meus devorabit carnes. *Ibidem.*

De persecutione ultima carnaliter viventium.

DEi gladius carnes comedit: quia in extremo judicio ejus sententia eos, qui carnaliter sapiunt, occidit.

CAPUT XXVI.

In dextera ejus ignea lex.

In expos. B. Iob, l. 18. c. 10. ante med. Deut. 33. d

Divinorũ præceptorum dilectio cordibus electorum impressa. *Homil. 30. circa med.*

QVid per sinistram nisi reprobi, qui & ad sinistram ponendi sunt? Dextera autem Dei appellantur electi. In dextera ergo Dei ignea lex est: quia electi mandata cælestia nequaquam frigido corde audiunt; sed ad hæc amoris intimi facibus inardescunt: sermo ad aurem ducitur, & mens eorum sibimet irata ex internæ dulcedinis flamma concrematur.

CAPUT XXVII.

Qui dixerit patri suo, et matri suæ: nescio vos; et fratribus suis: ignoro illos, et nescierunt filios suos, hi custodierunt eloquium tuum, et pactum servaverunt. *Deut. 33. b*

De divino amore proximis præferendo, eisdemq; discretæ cõpassionis studio diligendis. *In expos. B. Iob, l. 7. c. 14. aliquanto post prine.*

ILle scire Deum familiariùs appetit, qui præ amore pietatis nescire desiderat, quos carnaliter scivit. Gravi etenim damno scientia divina minuitur, si cum carnis notitia partitur. Extra cognatos ergo quisque ac proximos debet fieri, si vult parenti omnium veriùs jungi, quatenus eosdem, quos propter Deum viriliter negligit, tantò solidiùs diligat, quantò in eis affectum solubilem copulæ carnalis ignorat. Debemus quidem & temporaliter his, quibus viciniùs jungimur, plus ceteris prodesse: quia & flamma admotis rebus incendium porrigit, sed hoc ipsum priùs ubi nascitur, incendit. Debemus copulam terrenæ cognationis; agnoscere sed tamen hanc cùm cursum mentis præpedit ignorare: quatenus fidelis animus divino studio accensus nec ea, quæ sibi sunt in infimis conjuncta despiciat, & hæc apud semetipsum rectè ordinans summorum amore transcendant. Solerti ergo cura providendum est, ne carnis gratia subrepat, atque à recto itinere cordis gressum deflectat: ne vim superni amoris impediat, & surgentem mentem superimposito pondere deorsum premat. Sic enim quisque propinquorum debet necessitatibus compati, ut tamen per compassionem non sinat vim suæ intentionis impediri. Ut affectus quidem mentis viscera repleat, sed tamen ab spirituali proposito non avertat. Neque enim sancti viri ad impendenda necessaria propinquos carnis non diligunt, sed amore spiritualium ipsam in se dilectionem vincunt, quatenus sic eam discretionis moderamine temperent, ut per hanc in parvo saltem ac minimo, à recto itinere non declinent.

Quos bene nobis per significationem vaccæ innuunt, quæ sub arca Domini ad montana tendentes, affectu simul & rigido sensu gradiuntur, quarum dum vitulos clausissent domi, scriptum est: *Pergentes & mugientes dantes quidem ab intimis mugitus, sed tamen à cœpto itinere non deflectentes gressus.* 1. Reg. 6.

CAPUT XXVIII.

Ferrum & æs calceamentum ejus. Deut. 33. d

De virtute & constantia prædicationis Evangelicæ. In expos. B. Iob, l. 34. c. 8 in fin. Ephes. 6.

HOc sub specie de sancta Ecclesia per Moysen dicitur. Calceamentum quippe in Scriptura sacra munimen prædicationis accipitur, sicut scriptum est: *Calceati pedes in præparatione Evangelij pacis.* Quia ergo per ferrum virtus, per æs autem perseverantia exprimitur: ferrum & æs calceamentum ejus dicitur, dum prædicatio illius acumine simul, & constantiâ munitur. Per ferrum enim mala adversantia penetrat: per æs autem bona, quæ proposuit, longanimiter servat.

Finis Libri Deuteronomii.

CAPITVLA LIBRI JOSUE.

1. *Axa filia Caleph sedens super asinum suspiravit, etc.*
2. *Habitavit Chananæus in medio Ephraïm tributarius.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER LIBRUM JOSUE.

CAPUT I.

Axa filia Caleph sedens super asinum suspiravit, cui dixit pater suus: Quid habes? Ad quem illa respondit: Da mihi benedictionem. Terram australem, et aridam dedisti mihi, junge et irriguam. Deditque ei pater suus irriguum superius, et irriguum inferius. Iosue 15. d

De variis ac duobus potissimum compunctionum modis. Dial. lib. 3. cap. 34. in medio. Tract. idem locus Reg. l 6. ep. 23. Ibidem in principio.

AXA super asinum sedet, cùm irrationabilibus carnis suæ motibus anima præsidet, quæ suspirans à patre terram irriguam petit: quia à Creatore nostro, cum magno gemitu quærenda est lacrymarum gratia. Sunt namque nonnulli, qui jam in dono perceperunt liberè pro justitia loqui, oppressos tueri, indigentibus possessa tribuere, ardorem fidei habere, sed adhuc gratiam lacrymarum non habent. Hi nimirum terram australem, & arentem habent, sed adhuc irriguâ indigent: quia in bonis operibus positi, in quibus magni atque ferventes sunt, oportet nimirum ut aut timore supplicij, aut amore regni cælestis mala etiam quæ antea perpetraverunt, deplorent. Et licet in multas species compunctio dividatur, quando singulæ quæque à pœnitentibus culpæ planguntur; unde ex voce quoque pœnitentium Hieremias ait, *Divisiones aquarum deduxit oculus meus*; principaliter tamen compunctionum genera duo sunt: quia Deum sitiens anima priùs timore compungitur: pòst, amore. Priùs enim sese lacrymis afficit, quia dum malorum suorum recordatur, pro his perpeti æterna supplicia pertimescit. At verò cùm longa mœroris anxietate fuerit formido consumpta, quædam jam de præsumptione veniæ securitas nascitur, & in amore cælestium gaudiorum animus inflammatur: & qui priùs flebat ne duceretur ad supplicium, postmodum flere amarissimè incipit, quia differtur à regno. Contemplatur etenim mens, qui sint illi Angelorum chori, quæ societas beatorum spirituum, quæ majestas æternæ visionis Dei, & ampliùs plangit quia à bonis perennibus deest, quam flevit priùs quando mala æterna metuebat. Sicque fit ut perfecta cõpunctio formidinis, tradat animũ cõpunctioni dilectionis. Quod bene in hac sacra veracique historia figurata narratione describitur. Quia ergo, ut dixi, duo sunt compunctionis genera, dedit ei pater suus irriguum superius, & irriguum inferius. Irriguum quippe superius accipit anima, cùm sese in lacrymis cælestis regni desiderio affligit. Irriguum verò inferius accipit, cùm inferni supplicia flendo pertimescit. Et quidem priùs inferius, ac pòst irriguum superius datur. Sed quia compunctio amoris dignitate præeminet, necesse fuit, ut priùs irriguum superius, & pòst irriguum inferius commemorare debuisset. Ibidem in fin.

CAPUT II.

Habitavit Chananæus in medio Ephraïm tributarius. Iosue 16. d

Ob humilitatis utilitatem reprehensibilia quædam interdum in electis relinquuntur. In expos. B. Iob, l. 4. c. 22 in init.

PLerumque hi, qui magnis jam virtutibus splendent, adhuc de obscuritate culpæ aliquid renitentes sustinent: ut etiam magna vitæ claritate luceant, & tamen adhuc noctis reliquias nolentes trahant. Quod ad hoc, sicut dictum est, agitur, ut mens proficiens ad virtutem justitiæ sua meliùs infirmitate roboretur. Et inde veriùs in bonis luceat, unde eam etiam nolentem parva reprehensibilia humiliter obscurant. Unde & bene cùm Israëlitico populo percepta repromissionis terra partiretur, Ephraïm. tribui Chananæus gentilis populus non occisus sed factus tributarius dicitur. Sicut scriptum est: *Habitavit Chananæus in medio Ephraim tributarius.* Quid enim Chananæus, gentilis videlicet populus, nisi vitium significat? Et sæpe in magnis virtutibus terram repromissionis ingredimur: quia spe intima de æternitate roboramur. Sed dum inter acta sublimia vitia quædam parva retinemus, quasi Chananæum vivere in terra nostra concedimus. Qui tamen nobis tributarius efficitur: quia hoc ipsum vitium, quod subjicere non possumus, ad usum nostræ utilitatis humiliter retorquemus. Ut eò de se mens, & in summis vilia sentiat, quò suis viribus, etiam parva, quæ appetit, non expugnat. Unde bene rursum scriptum est: *Hæ sunt gentes, quas Dominus dereliquit, ut erudiret in eis Israel.* Ad hoc namque quædam minima vitia nostra retinentur, ut sese nostra intentio sollicita in certamine semper exerceat: & eò de victoria non superbiat, quò vivere in se hostes conspicit, à quibus adhuc vinci formidat. Israël ergo reservatis gentibus eruditur, quando in quibusdam minimis vitiis elatio virtutis nostræ comprimitur, & in parvis sibi resistentibus discit, quòd ex se majora non subigit. Iud. 3.

Finis Libri Iosue.

CAPITVLA LIBRI JUDICUM.

1. *Gedeon cùm à paleis frumenta divideret, Angelum vidit, etc.*
2. *De pugna Gedeonis adversus Madianitas.*
3. *Manue, viso Angelo pertimescens dixit:*

Morte

Morte moriemur, quia vidimus Dominum, &c.

4 *De Samsone, qui Gazam egrediens portas secum civitatis detulit.*

5 *De Samsone, qui cum maxilla asini multos occidit.*

6 *De Samsone, qui amissis oculis, ab Allophylis ad molam deputatus fuit.*

7 *De Samsone, qui paucos cùm viveret interemit, everso autem templo, multos cùm moreretur occidit.*

8 *Quòd de tribu Benjamin in carnis scelere detectam, dum collectus Israel ulcisci voluisset, priùs ipse prostratus est, & tunc peccatricem tribum funditus extinxit.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER LIBRUM JUDICUM.

CAPUT I.

Iud. 6. b *Gedeon cùm à paleis frumenta excuteret, Angelum vidit, ad cujus imperium protinus hædum coxit, quem super petram posuit, & jus carnium desuper fudit, quæ Angelus virga tetigit, eaque ignis exiens de petra consumpsit.*

De perfectorum studiis. *In expos. B. Iob, l. 2. c. 7. circa med.*

QUID est frumentum virgâ cædere, nisi rectitudine judicij à vitiorum paleis virtutum grana separare? Sed hæc agentibus Angelus apparet, quia tantò magis Dominus interiora denunciat, quantò se studiosiùs homines ab exterioribus purgant. Qui occidi hœdum præcipit, id est, omnem appetitum nostræ carnis immolari: carnesque super petram poni, & jus carnium desuper fundi. Quem alium signat petra, nisi

1. Cor. 10. eum de quo per Paulum dicitur: *Petra autem erat Christus?* Carnes ergo super petram ponimus, cùm corpus nostrum in Christi imitatione cruciamus. Jus etiam carnium desuper fundit, qui in conversatione Christi ipsas etiam à se carnales cogitationes exinanivit. Quasi enim jus ex carne liquidum in petra funditur, quando mens à cogitationum carnalium fluxu vacuatur. Quæ tamen mox Angelus virga tãgit: quia intentionem nostram nequaquam potestas divini adjutorij deserit. De petra autem ignis exit, & jus, carnesque consumit: quia afflatus à Redemptore spiritus tanta cor nostrum flamma compunctionis concremat; ut omne quod in eo est illicitum, & operis & cogitationis exurat. Perfecta enim mens solerter invigilat, ut non solùm perversa agere renuat, sed omne etiam quod in se per cogitationes turpiter liquatur, tergat.

CAPUT II.

Iud. 7. a *De pugna Gedeonis adversus Madianitas.*

De præfigurata Redemptoris incarnatione, electorumq; ejus miraculis. *In expos. B. Iob, l. 30. c. 17. paulo post init.*

GEdeon cùm exercitus multitudinem ad bella produceret, divina illi admonitione præceptum est, ut ad fluvium veniens, omnes, quos flexis genibus aquas haurire conspiceret, à bellorum conflictu removeret. Actumque est, ut trecenti viri tantummodo qui stantes manibus aquas hauserant, remanerent. Cum his ad prælium pergit, eosque non armis, sed tubis, lampadibus, & lagenis armavit. Nam sicut illic scriptum est; *Accensas lampades miserunt intra*

A *lagunculas, & tubas in dextera, lagenas autem in sinistra tenuêre, & ad hostes suos cominus venientes cecinêre tubis, confregêre lagunculas, lampades aperuerunt, & hinc tubarum sonitu, illinc lampadum coruscatione territi hostes sunt in fugam conversi.* De hoc namque bello per Prophetam dicitur: *Iugum enim oneris ejus, & virgam humeri ejus, & sceptrum exactoris ejus superasti, sicut in die Madian.* Eripiens quippe Dominus gentilitatem superavit jugum oneris ejus, cùm eam adventu suo ab illa dæmoniacæ tyrannidis servitute liberavit. Superavit virgam humeri ejus, cùm percussionem illius, quæ ex perverso opere graviter deprimebat, ab humano genere Redemptor compescuit. Superavit sceptrum exactoris ejus, cùm regnum ejusdem diaboli, qui pro pestifera perpetratione vitiorum exigere consueverat debita tributa pœnarum, de fidelium corde destruxit. Quid hoc est, quod tale bellum per Prophetam ad medium adducitur, & adventui Redemptoris nostri, istius pugnæ victoria comparatur? An indicare nobis Propheta studuit, quòd adventum Redemptoris nostri, contra diabolum illa sub Gedeone duce pugnæ victoria designavit? Talia nimirum illic acta sunt, quæ quantò magis usum pugnandi transeunt, tantò amplius à prophetandi mysterio non recedunt. Quis enim unquam cum lagenis, & lampadibus ad prælium venit? Quis contra arma veniens, arma deseruit? Ridicula nobis hæc profectò fuerant, si terribilia hostibus non fuissent. Sed victoria ipsa attestante didicimus, ne parva hæc quæ facta sunt perpendamus. Gedeon itaque ad prælium veniens Redemptoris nostri signat adventum. De quo scriptum est:

In expos. B. Iob, l. 30. c. 16. circa fin. *Isa. 9.* *Lib. 30. c. 17.*

Psal. 23. *Tollite portas principes vestras, & elevamini portæ aeternales, & introibit rex gloriæ. Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis, & potens, Dominus potens in prælio.* Hic Redemptorem nostrum, non solùm opere, sed etiam nomine prophetavit. Gedeon namque interpretatur, circumiens in utero. Dominus enim noster per majestatis potentiam omnia complectitur, & tamen per dispensationis gratiam intra uterum virginis humanitatem sumens venit. Quis est ergo circumiens in utero, nisi omnipotens Deus sua dispensatione nos redimens, divinitate cuncta complectens, & humanitatem intra uterum sumens? In quo utero & incarnatus est, & clausus non est. Quia & intra uterum fuit per infirmitatis substantiam, & extra mundum per potentiam majestatis. Madian verò interpretatur de judicio. Ut enim hostes ejus repellendi destruendique essent, non de vitio repellentis, sed de judicio justè judicantis fuit, & idcircò de judicio vocantur: quia alieni à gratia Redemptoris justæ damnationis meritum etiam in vocabulum trahunt nominis. Contra hos Gedeon cum trecentis pergit ad prælium. Solet in centenario numero plenitudo perfectionis intelligi. Quid ergo per ter ductum centenarium numerum designatur, nisi perfecta cognitio Trinitatis? Cum his quippe Dominus noster adversarios fidei destruxit, cum his ad prædicationis bella descendit, qui possunt divina cognoscere, qui sciunt de Trinitate (quæ Deus est) perfecta sentire. Notandum verò est, quia iste ter centenarius numerus in *Tau* littera continetur, quæ crucis speciem tenet. Cui si super transversam lineam id quod in cruce eminet, adderetur, non jam crucis species, sed ipsa crux esset. Quia ergo iste trecentorum numerus in *Tau* littera continetur, & per *Tau* litteram, sicut diximus, species crucis ostenditur, non immeritò in his trecentis Gedeonem sequentibus illi designati sunt, quibus dictum

Luc. 9. est: *Qui vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Qui sequentes Dominum tantò veriùs crucem tollunt, quantò acriùs & se edomant, & erga proximos suos chari-

tatis compassione cruciantur. Unde & per Ezechielem Prophetam dicitur: *Signa* Tau *super frontes virorum gementium, & dolentium.* Vel certè in his trecentis, qui in *Tau* littera continentur, hoc exprimitur, quod ferrum hostium crucis * signo superetur. Ductique sunt ad fluvium ut aquas biberent, & quia quas flexis genibus hausere, à bellica intentione remoti sunt Aquis namque doctrina sapientiæ, stante autem genu recta operatio designatur. Qui ergo dum aquas bibunt genu flexisse perhibentur, à bellorum certamine prohibiti recessere: quia cum illis Christus contra hostes fidei pergit ad prælium, qui cùm doctrinæ fluenta hauriunt, rectitudinem operum non inflectunt. Omnes quippe tunc bibisse aquam, sed non omnes recto genu stetisse narrati sunt: reprobatique sunt qui genua dum aquas biberent inflexerunt: quia attestante Apostolo, *Non auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur.* Quia enim, ut diximus, dissolutio operum in ipsa genuum incurvatione signatur, rectè rursum per Paulum dicitur: *Remissas manus & dissoluta genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris.* Hi igitur Christo duce ad bellum prodeunt, qui hoc, quod ore annunciant, opere ostendunt: qui fluenta doctrinæ spiritualiter hauriunt, nec tamen in pravis operibus carnaliter inflectuntur. Quia sicut scriptum est: *Non est speciosa laus in ore peccatoris.* Itum est ergo ad prælium cum tubis, cum lampadibus, cum lagenis. Inusitatus iste, ut diximus, fuit ordo præliandi. Cecinerunt tubis, & sinistris lagenæ tenebantur, intra lagenis autem sunt missæ lampades. Confractis verò lagenis lampades ostensæ sunt: quarum coruscante luce, hostes territi in fugam verturtur. Designatur itaque in tubis clamor prædicantium, in lampadibus claritas miraculorũ, in lagenis fragilitas corporum. Tales quippe dux noster secum ad prædicationis prælium duxit, qui despecta salute corporum hostes suos moriendo prosternerent, corumque gladios non armis & gladiis, sed patientiâ superarent. Armati enim venerunt sub duce suo ad prælium martyres nostri, sed tubis, sed lagenis, sed lampadibus: qui sonuerunt tubis, dum prædicant; confregêre lagenas, dum solvenda in passione sua corpora hostilibus gladiis opponunt. Resplenduerunt lampadibus, dum post solutionem corporum miraculis coruscaverunt, moxque hostes in fugam versi sunt: quia dum mortuorum martyrum corpora miraculis coruscare conspiciunt, luce veritatis fracti quod impugnaverunt, crediderunt. Cecinêre ergo tubis ut lagenæ frangerentur: lagenæ fractæ sunt, ut lampades apparerent: apparuerunt lampades, ut hostes in fugam verterentur, id est, prædicaverunt martyres, donec eorum corpora in morte solverentur. Corpora eorum in morte soluta sunt, ut miraculis coruscarent: coruscavêre miraculis, ut hostes suos ex divina luce prosternerent: quatenus nequaquam Deo erecti resisterent, sed eum subditi formidarent. Et notandum quòd steterunt hostes ante lagenas, fugerunt ante lampades: quia nimirum persecutores sanctæ Ecclesiæ, fidei prædicatoribus adhuc in corpore positis restiterunt: post solutionem verò corporum apparentibus miraculis, in fugam versi sunt; quia pavore conterriti, à persecutione fidelium cessavêre. Prædicatione scilicet tubarum fractis lagenis corporum, visis timuerunt lampadibus miraculorum. Intuendum est etiam id, quod illic scriptum est, quia in dextera tubas, lagenas autem in sinistra tenuerunt. Pro dextro enim habere dicimur, quidquid pro magno pensamus: pro sinistro verò, quod pro nihilo ducimus. Bene ergo illic scriptum est, quòd in dextera tubas, & lagenas in sinistra tenuerunt: quia Christi martyres pro magno habent prædicationis gratiam, corporum verò utilitatem pro minimo. Quisquis enim plus facit utilitatem corporis, quàm gratiam prædicationis, in sinistra tubam, atque in dextra lagenam tenet. Si enim primo loco gratia prædicationis attenditur, & posteriore utilitas corporis, certum est, quia in dextris tubæ & sinistris lagenæ teneantur.

Ezech. 9.

** al ligno.*

Rom. 2.

Heb. 12.

Eccl. 15.

CAPUT III.

Manue, viso Angelo, pertimescens dixit: Morte moriemur, quia vidimus Dominum. Quem uxor protinus consolatur, dicens: Si Dominus nos vellet occidere, de manibus nostris holocaustum, & libamenta non suscepisset. *Iud. 13. d*

QUid est quòd visione Angeli vir fit timidus, & mulier audax: nisi quòd nobis quoties cælestia demonstrantur, spiritus quidem pavore se concutit, sed tamen spes præsumit? Inde namque spes ad majora addenda se erigit, unde turbatur spiritus: quia ea, quæ superna sunt, prior videt. Quia cùm altiora secretorum cælestium sublevata mens conspicit, cuncta humanarum virium soliditas contremiscit.

De tenenda fidelibus spei fiducia. In exposit. B. Iob, l. 5. c. 23 aliquando post init.

CAPUT IV.

Samson cùm Gazam civitatem Philisthinorum fuisset ingressus, illico custodes deputavere: sed ille exiens, portas civitatis tulit, & montis verticem ascendit. *Iud. 16. d*

QUem hoc in facto nisi Redemptorem nostrum Samson ille significat? Quid Gaza civitas, nisi infernum designat? Quid per Philisthæos, nisi Judæorum perfidia demonstratur? Qui cùm mortuum Dominum viderent, ejusque corpus in sepulcro jam positum, custodes illico deputaverunt: & eum, qui auctor vitæ claruerat, in inferni claustris retentum, quasi Samsonem in Gaza se deprehendisse lætati sunt. Samson verò nocte media non solùm exiit, sed etiam portas tulit: quia videlicet Redemptor noster ante lucem resurgens, non solùm liber de inferno exiit, sed ipsa etiam inferni claustra destruxit, portas tulit. Et montis verticem subiit: quia resurgendo, claustra inferni abstulit, & ascendendo cælorum regna penetravit.

De præfiguratione resurrectionis Dominicæ. Homil. 21. in Evang. circa fin.

CAPUT V.

De Samsone, quòd cùm maxilla asini multos occidisset, ea projecta in terram, aquam fuderit. *Iud. 15. e*

QUorum hîc per maxillam asini, nisi prædicatorum Ecclesiæ personæ designantur? Redemptor enim noster simplicitatem, atque patientiam prædicantium suæ manu virtutis tenens, à vitiis suis carnales interfecit. Et maxilla in terram projecta, postmodum aquas fudit: quia data morti prædicatorum corpora, magna populis monstravêre miracula.

De divinæ operationis magisterio, & prædicatorum Ecclesiæ miraculis. In exposit. B. Iob, l. 13. c. 6 paulo post init.

CAPUT VI.

De Samsone, qui amissis oculis ad molam ab Allophylis deputatus est. *Iud. 16. f.*

SCiendum est, quòd aliquando priùs oculorum intellectus obturditur, & postmodum captus animus per exteriora desideria vagatur, ut cæca mens quò ducitur nesciat, & carnis suæ illecebris sese libenter subdat. Aliquando verò priùs desideria carnis ebulliunt, & post longum usum illiciti operis, oculum cordis claudunt. Nam sæpe mens recta cernit, nec tamen audenter contra perversa erigit; &

De humanæ duritiæ ad correctionem torpore. In exposit. B. Iob, l. 7. c. 13. in princ.

renitens vincitur, dum hoc ipsum quod agit dijudicans carnis suæ delectatione superatur. Quia enim plerumque priùs oculus contemplationis amittitur, & pòst per carnis desideria hujus mundi laboribus animus subjugatur. Testatur Samson ab Allophylis captus, qui postquam oculos perdidit, ad molam deputatus est: quia nimirum maligni spiritus postquam tentationum stimulis intus aciem contemplationis effodiunt, foras in circuitum laborum mittunt.

CAPUT VII.

Iud. 15. g *De Samsone quòd paucos, cùm viveret, interemit, everso verò templo multos cùm moreretur, occidit.*

De multiplici numerositate credentiũ per mortẽ resurrectionemq; Redemptoris nostri. *In expos. B. Iob, l. 29. c. 7 sub fin.*

CUjus hoc loco per Samsonem, nisi Redemptoris nostri persona signatur? Samson enim dum viveret paucos occidit, everso verò templo maximam adversariorum suorum multitudinem etiam ipse moriens stravit. Et Domino nostro prædicante pauci ex plebe Israëlitica crediderunt, innumeri verò gentium populi viam vitæ illo moriente secuti sunt. Superbos namque dum adhuc passibilis viveret pertulit, à passibili verò vita multos dum moreretur, stravit. Quod bene Samson in semetipso dudum figuraliter expressit, qui paucos quidem dum viveret interemit, destructo autem templo hostes innumeros cùm moreretur occidit: quia nimirum Dominus ab elatione superbiæ paucos cùm viveret, plures verò cùm templum sui corporis solveretur extinxit, atque electos ex gentibus, quos vivendo sustinuit, simul omnes moriendo prostravit.

CAPUT VIII.

Iud. 20. *Quòd tribum Benjamin in carnis scelere detectam, dum collectus omnis Israël ulcisci voluisset, priùs ipse prostratus est, & tunc peccatricem tribum funditus extinxit.*

Propria priùs ulciscenda delicta, quàm ad aliena vendicanda prosiliamus. *In expos. B. Iob, l. 14. c. 13. circa med. ordine non semel commutato.*

QUi semetipsum priùs non judicat, quid in alio rectum judicet ignorat. Et si novit fortasse per auditum quòd rectum judicare debeat, rectè tamen judicare aliena merita non valet, cui conscientia innocentiæ propriæ nullam judicij regulam præbet. Hinc est quòd cùm tribus Benjamin in carnis scelere fuisset obruta, collectus omnis Israël ulcisci iniquitatem voluit, sed tamen semel & iterum in belli certamine ipse prostratus est. Consulto autem Domino si ad ulciscendum ire debuissent, jussum est. Qui juxta divinæ vocis imperium perrexit, & semel & secundò perdidit, & tunc demum peccatricem tribum valde feriens pene funditus extinxit. Quid est ergo quòd in ultione sceleris inflammatur, & tamen priùs ipse prosternitur, nisi quòd priùs ipsi purgandi sunt, per quos aliorum culpæ feriuntur? Ut ipsi jam mundi per ultionem veniant, qui aliorum vitia corrigere festinant. Unde insidiantibus quibusdam & ad puniendam adulteram deducentibus dicitur: *Joan. 8.* *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.* Ad aliena quippe punienda peccata ibant, & sua reliquerant. Revocantur itaque intus ad conscientiam, ut priùs propria corrigant, & tunc aliena reprehendant. Unde necesse est, ut, cùm contra nos ultio divini examinis cessat, nostra se conscientia ipsa reprehendat, atque ad lamenta pœnitentiæ ipsa se contra semetipsam erigat, nec contra bonos elata, & sibi humilis, sed contra se rigida sit, bonis verò omnibus submissa.

Finis Libri Iudicum.

CAPITVLA LIBRI PRIMI REGUM.

1 *Vultus ejus non sunt amplius in diversa mutati.*
2 *Dominus judicabit fines terræ.*
3 *Tollentes duas vaccas, quæ lactabant vitulos, junxerunt ad plaustrum, &c.*
4 *Nonne cùm esses parvulus in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel?*
5 *Item unde suprà.*
6 *Item unde suprà.*
7 *Item unde suprà.*
8 *Melior est obedientia quàm victimæ, & auscultare magis quàm offerre adipem arietum.*
9 *Ecce spiritus Dei malus exagitat te.*
10 *Quòd cùm Saül spiritus immundus invaderet, apprehensa David cithara ejus vesaniam sedabat.*
11 *De David & Golia.*
12 *Saül persecutor cùm ad purgandum ventrem speluncam fuisset ingressus, illic cum viris suis David inerat, qui tam longo tempore persecutionis ejus mala tolerabat, etc.*
13 *De renunciatione Abigail ad Nabal.*
14 *Aegyptium puerum Amalechitæ in itinere ægrotum deserunt, quem David cibo refecit, etc.*
15 *Item unde suprà.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER I. LIBRUM REGUM.

CAPUT I.

Vultus ejus non sunt amplius in diversa mutati. *1. Reg. 1. e*

QUIA videlicet mens ejus nequaquam post preces inepta lætitia lasciviendo perdidit, quod orationis suæ tempore gemitum rigore exquisivit. *In expos. B. Iob, l. 33. c. 21 circa fin. 2. Reg. 2. b*

CAPUT II.

Dominus judicabit fines terræ.

PLus Conditor noster facturam suam non deserens, mala hominum, & per suam patientiam tolerat, & per eorum quandoq; conversionem relaxat, cùm duras atque insensibiles mentes respicit, modò eas minis, modò verberibus, modò revelationibus terret: ut quæ pessima securitate duruerant, salubri timore mollescant; quatenus vel serò redeant, & hoc ipsum saltem quod diu expectati sunt, erubescant. Scit enim Dominus quia extrema vitæ nostræ plus judicat, & idcirco electos suos in fine sollicitiùs purgat. Hinc ergo scriptum est: *Dominus judicabit fines terræ:* quia tantò impensiùs ultimis nostris invigilat, quantò in ipsis impendere initia vitæ sequentis pensat. De divinę misericordiæ circa genus humanum dispensatione. *In expos. B. Iob, l. 29. c. 6 circa fin.*

CAPUT III.

1. Reg. 6. b *Tollentes duas vaccas, quæ lactabant vitulos junxere ad plaustrum.* Et paulò pòst: *Ibant in directum vaccæ per viam, quæ ducit Bethsamis pergentes & mugientes.*

De discretæ compassionis bono proximis exhibendo. *Mixtim ex Homil. 31. in Evang. aliquanto post init. In expos. B. Iob, l. 7. c. 14 paulò ante med.*

CUm de terra Philisthiim arca Domini ad terram Israëlitarum rediret, plaustro superimposita est, & vaccæ plaustro subjunctæ sunt, quæ fœtæ fuisse memorantur. Quarum filios clauserunt domi. Et scriptum est: *Ibant autem in directum vaccæ, per viam, quæ ducit Bethsamis, uno itinere gradiebantur, pergentes & mugientes, & non declinabant neque ad dexteram neque ad sinistram.* Quid igitur vaccæ, nisi fideles quosque in Ecclesia designant? Qui dum sacri eloquij præcepta considerant, quasi superimpositam sibi Domini arcam portant. De quibus hoc est etiam notandum, quòd fuisse fœtæ memorantur: quia sunt plerique, qui in via Dei intrinsecus positi, foris carnalibus affectibus ligantur, sed non declinant à recto itinere, qui arcam Dei portant in mente. Ecce enim vaccæ Bethsamis pergunt. Bethsamis quippe dicitur domus solis. Et Propheta ait: *Malach. 4.* *Vobis autem, qui timetis Dominum, orietur sol justitiæ.* Si igitur ad æterni solis habitationem tendimus, dignum profectò est, ut à Dei itinere pro carnalibus affectibus non declinemus. Tota enim virtute pensandum est, quòd vaccæ Dei plaustro suppositæ pergunt, & gemunt. Dant ab intimis mugitus, & tamen ab itinere non retorquent gressus. Amorem quippe per compassionem sentiunt, sed colla posteriùs non deflectunt. Sic nimirum prædicatores Dei, sic fideles quique esse intra sanctam Ecclesiam debent, ut & compatiantur proximis per charitatem, & tamen de via Dei non exorbitent per compassionem. Arca quippe superimposita Bethsamis pergere, est cum superna scientia ad æternæ lucis habitaculum propinquare. Sed tunc verè Bethsamis tendimus, cùm viam rectitudinis gradientes ad vicina erroris latera nec pro affectu pignorum declinamus. Sic namque, sic necesse est ut incedere debeant, qui sacræ legis jugo suppositi jam per internam scientiam Dei arcam portant: quatenus per hoc quòd propinquorum necessitatibus condolent, à cœpto rectitudinis itinere non declinent. Quorum nimirum gratia mentem nostram tenere debet, sed reflectere non debet: ne hæc eadem mens aut si affectu non tangitur, dura sit; aut plus tacta, si inflectitur remissa.

CAPUT IV.

1. Reg. 15. *Nonne cùm parvulus esses in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel?*

De cavenda elatione, & cordis humilitate sectãda. *In expos. B. Iob, l. 34. c. 27. circa med.*

PArvulus in oculis suis est, qui in eo quòd semetipsum considerat, imparem se alienis meritis pensat. Nam quasi grandem se conspicit, quisquis se super aliena merita elatione cogitationis extendit. Saül autem reprobus in bono, quod cœperat, non permansit, quia fastu susceptæ potestatis intumuit. At contrà David semper de se humilia sentiens, ejusdemque Saül se comparatione postponens, postquam feriendi locum reperit, & pepercit, eidem sævienti adversario, humili se professione prostravit dicens: 1. Reg. 24. *Quem persequeris rex Israel: quem persequeris? Canem mortuum & pulicem unum?* Et certè jam unctus in regem fuerat: jam exorante Samuële & cornu super se oleum fundente didicerat, quòd eum divina gratia, Saül reprobato, ad regni gubernacula possidenda servabat. Et tamen persequenti adversario mente humili se substernebat, cui divino judicio prælatum esse se noverat. Illi itaque se humiliter postponebat, cui per electionis gratiam incomparabiliter noverat esse se meliorem. Discant ergo quomodo humiliari proximis debeant, qui adhuc quo loco apud Deum habeantur, nesciunt: si sic se electi etiam illis humiliant, quibus jam se per interna judicia ante positos deprehendunt. Hoc autem esse proprium specimen electorum solet, quòd de se semper sentiunt infrà quàm sunt. Hinc namque ab eodem David dicitur: *Si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam.* *Psal. 130. a* Hinc Salomon ad sapientiam parvulos vocat, dicens: *Si quis est parvulus veniat ad eam.* *Prov. 9.* Qui enim nec dum semetipsum despicit, humilem Dei sapientiam non apprehendit. Hinc in Evangelio Dominus dicit: *Confiteor tibi, Domine, pater cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis.* *Matth. 11. a* Hinc rursum Psalmista ait: *Custodiens parvulos Dominus.* *Psal. 114.* Hinc Magister gentium dicit: *Facti sumus parvuli in medio vestrum.* *1. Thess. 2.* Hinc discipulos admonens ait: *Superiores sibi invicem arbitrantes.* *Philip. 2.* Nam quia iniquus quisque inferiorem se omnem, quem cognovit, putat; è diverso justus studet, ut superiorem quemlibet proximum attendat: ac ne, dum se alij alter humiliat, eo humiliato iret alter in elationem, bene utramque partem admonuit, dicens: *Superiores sibi invicem arbitrantes*, ut in cogitationibus cordis & ego illum mihi præferam, & vicissim ille me sibi: ut cùm ab utraque parte cor inferiùs premitur, nullus ex impenso honore sublevetur.

CAPUT V.

Item unde supra.

QUid per increpationem Saülis, nisi superbia elati regis abigitur? Quod ad correctionem suam poterit salubriter quisque convertere, qui prælatus est. Cùm ergo Saül parvulum se in suis oculis æstimavit, caput in tribubus Israël factus est. Ac si apertè diceretur: Cùm te parvulum conspiceres, ego te præ ceteris magnum feci: quia verò tu te magnum conspicis, à me parvus æstimaris. Quo contra cùm David regni sui potentiam coram arca Domini saltando despiceret, dixit: *Ludam, & vilior fiam plusquam factus sum, & ero humilis in oculis meis.* *2. Reg. 6.* Si igitur sancti viri etiam cùm agunt fortia, de semetipsis vilia sentiunt, quid in sua excusatione dicturi sunt, qui sine operatione virtutis intumescunt? Sed si quælibet adsint opera, nulla sunt, nisi ex humilitate condiantur. Miranda quippe actio cum elatione non elevat, sed gravat. Qui enim sine humilitate virtutes congregat, quasi in vento pulverem portat, & unde aliquid ferre cernitur, inde deteriùs cæcatur. In cunctis ergo quæ agimus, radicem boni operis humilitatem teneamus, nec quibus jam superiores, sed quibus adhuc inferiores simus aspiciamus; ut dum meliorum nobis exempla proponimus, ad majora semper ascendere ex humilitate valeamus. *Hom. 7. in Evangelia fin.*

CAPUT VI.

Item unde suprà.

PArvulum se Saül in suis priùs oculis viderat, sed fultus temporali potentia jam se parvulum non videbat. Ceterorum namque comparatione se præferens, quia cunctis plus poterat, magnum se præ omnibus æstimabat. Miro autem modo cùm apud se parvulus, apud Deum magnus: cùm verò apud se magnus apparuit, apud Deum parvulus fuit. Plerumq; ergo dum ex subjectorũ affluentia animus *Cura past. part. 2. c. 6. aliquanto post init.*

inflatur, in luxum superbiæ ipso potentiæ fastigio lenocinante corrumpitur. Quam videlicet potentiam bene regit, qui & tenere illam noverit, & impugnare. Bene hanc regit, qui scit per illam super culpas erigi, & cum illa ceteris æqualitate componi. Humana etenim mens plerumque extollitur, etiam cùm nulla potestate fulcitur. Quantò magis in altum se erigit, cùm se ei etiam potestas adjungit? Quam tamen potestatem rectè dispensat, qui sollicitè noverit & sumere ex illa quod adjuvat, & expugnare quod tentat, & æqualem se cum illa ceteris cernere, & tamen se peccantibus zelo ultionis anteferre. Scriptum namque est: *Ducem te constituì, noli extolli, sed esto in illis quasi unus ex illis.*

Ibid. multo infrà. Eccles. 31.

CAPUT VII.

Item unde suprà.

De bono humilitatis *In expos. B. Iob. l. 18. c. 20*

SCiendum magnopere est, quia tantò unaquæque anima pretiosior est ante oculos Dei, quantò præ amore veritatis despectior fuerit ante oculos suos. Hinc ad Saül dicitur: *Nonne cùm esses parvulus in oculis tuis, caput te constituì in tribubus Israel?* Ac si apertè diceret: Magnus mihi fuisti, quia despectus tibi: sed nunc quia magnus tibi es, factus es despectus mihi. Unde & per Prophetam dicitur: *Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes.* Tantò ergo fit quisque vilior Deo, quantò pretiosior sibi: tantò pretiosior Deo, quantò propter eum vilior sibi: *quia humilia respicit, & alta à longè agnoscit.*

Isaiæ 5.

Psal. 137.

CAPUT VIII.

1. Reg. 15. *Melior est obedientia quàm victimæ, et auscultare magis quàm offerre adipem arietum.*

De bono obedientiæ. *In exp. B. Iob. l. 35. c. 10 paulo post initium.*

OBedientia victimis jure præponitur, quia per victimas aliena caro, per obedientiam verò voluntas propria mactatur. Tantò igitur quisque Deum citius placat, quantò ante ejus oculos repressâ arbitrij sui superbiâ, gladio præcepti se immolat. Quò contrà ariolandi peccatum inobedientia dicitur, ut quanta sit virtus obedientiæ demonstretur. Ex adverso ergo meliùs ostenditur, quid de ejus laude sentiatur. Si enim quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere, sola est obedientia, quæ fidei meritum possidet, sine qua quisque infidelis esse convincitur, etiam si fidelis esse videatur. Hinc per Salomonem in ostentatione obedientiæ dicitur: *Vir obediens loquitur victorias.* Vir quippe obediens victorias loquitur: quia dum alienæ voci humiliter subdimur, nosmetipsos in corde superamus. Hinc in Evangelio Veritas dicit: *Eum, qui venit ad me, non ejiciam foras: quia de cælo descendi non ut faciam voluntatem meam, sed ejus qui misit me.* Quid enim si suam faceret, eos, qui ad se veniunt, repelleret? Quis autem nesciat quòd voluntas filij à voluntate patris non discrepet? Sed quoniam primus homo quia suam facere voluntatem voluit, à paradisi gaudiis exivit; secundus ad redemptionem hominum veniens, dum voluntatem se patris, & non suam facere ostendit, permanere nos intus docuit. Cùm igitur non suam sed patris voluntatem facit, eos, qui ad se veniunt, foras non ejicit: quia dum exemplo suo nos obedientiæ subjicit, viam nobis egressionis claudit. Hinc rursum ait: *Non possum ego à me ipso facere quidquam, sed sicut audio, judico.* Nobis quippe obedientia usque ad mortem servanda præcipitur: Ipse autem, si sicut audit, judicat, tunc quoque obedit, cùm judex venit. Ne igitur nobis usque ad præsentis vitæ terminum obedientia laboriosa appareat, Redemptor noster indicat, quia hanc etiam cùm judex venerit, servat. Quid ergo mirum si peccator homo obedientiæ in præsentis vitæ brevitate se subjicit, quando hanc Mediator Dei & hominum, & cùm obedientes remunerat, non relinquit? Sciendum verò est quia nunquam per obedientiam malum fieri, aliquando autem debet per obedientiam bonum, quod agitur, intermitti. Neque enim mala in paradiso arbor extitit, quam Deus homini ne contingeret interdixit, sed ut per melius obedientiæ meritum homo bene conditus crescceret, dignum fuerat, ut hunc etiam à bono prohiberet; quatenus tantò verius hoc quod ageret, virtus esset, quantò & à bono cessans auctori suo se subditum humiliùs exhiberet. Sed notandum quòd illic dicitur: *Ex omni ligno paradisi edite, de ligno autem scientiæ boni & mali ne tetigeritis.* Qui enim ab uno quolibet bono subjectos vetat, necesse est, ut multa concedat: ne obedientis mens funditus intereat, si à bonis omnibus penitus repulsa jejunet. Omnes autem paradisi arbores ad esum Dominus concessit, cùm ab una prohibuit; ut creaturam suam, quam nolebat extingui, sed provehi, tantò faciliùs ab una restringeret, quantò ad cunctas latiùs relaxaret. Sed quia nonnunquam nobis hujus mundi prospera, nonnunquam verò jubentur adversa, sciendum summopere est, quòd obedientia aliquando si de suo aliquid habeat, nulla est: aliquando autem si de suo aliquid non habeat, minima. Nam cùm hujus mundi successus præcipitur, cùm locus superior imperatur, is qui ad percipienda hæc obedit, obedientiæ sibi virtutem evacuat si ad hæc etiam ex proprio desiderio anhelat. Neque enim se sub obedientia dirigit, qui ad percipienda hujus vitæ prospera libidini propriæ ambitionis servit. Rursum cùm mundi despectus præcipitur, cùm probra adipisci & contumeliæ jubentur, nisi hęc ex semetipso animus appetat, obedientiæ sibi meritum minuit, qui ad ea, quæ in hac vita despecta sunt, invitus nolensque descendit. Ad detrimentum quippe obedientia ducitur, cùm mentem ad suscipienda probra hujus sæculi, nequaquam ex parte aliqua etiam sua vota committantur. Debet ergo obedientia & in adversis ex suo aliquid habere, & rursum in prosperis ex suo aliquid omnino non habere: quatenus & in adversis tantò sit glorioſior, quantò divino ordini etiam ex desiderio jungitur: & in prosperis tantò sit verior, quantò à præsenti ipsa, quam divinitus percipit gloria, funditus ex mente separatur. Sed hoc virtutis pondus meliùs ostendimus, si cælestis patriæ duorum hominum facta memoremus. Moyses namque cùm in deserto oves pasceret, Domino per Angelum in igne loquente vocatus est, ut eripiendæ omni Israëlitarum multitudini præesset. Sed quia apud se mente humilis extitit, oblatam protinus tanti regiminis gloriam expavit; moxque ad infirmitatis patrocinium recurrit, dicens: *Obsecro, Domine, non sum eloquens ab heri & nudiustertius, ex quo cœpisti loqui ad servum tuum, tardioris & impeditioris linguæ factus sum.* Et se postposito alium deposcit, dicens: *Mitte quem missurus es.* Ecce cùm auctore linguæ loquitur, & ne tanti regiminis potestatem susciperet, elinguem se esse causatur. Paulus quoque divinitus fuerat ut Hierosolymam ascendere debuisset admonitus, sicut ipse Galatis dicit: *Deinde post annos quatuordecim iterum ascendi Hierosolymam assumpto Barnaba & Tito. Ascendi autem secundum revelationem.* Isque in itinere cùm Prophetam Agabum reperisset, quanta se adversitas Hierosolymis maneret, audivit. Scriptum quippe est, quòd idem Agabus zonam Pauli suis pedibus inserens, dixit: *Virum, cujus hæc zona est, sic alligabunt in Hierusalem.* A Paulo autem protinus

Prov. 21.

Ioan. 6.

Ioan. 5.

Exod. 4.

Galat. 2.

Act. 21. respondetur: *Ego non solùm alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum, pro nomine Iesu. Neque enim pretiosiorem facio animam meam quàm me.* Præceptione igitur revelationis Hierosolymam pergens adversa cognoscit, & tamen hæc libenter appetit. Audit quæ timeat, sed ad hæc ardentior anhelat. Moyses itaque ad prospera de suo nihil habet: quia precibus renititur, ne Israëliticæ plebi præferatur; Paulus ad adversa etiam ex suo voto ducitur: quia malorum imminentium cognitionem percipit, sed devotione spiritus etiam ad acriora ferveſcit. Ille præsentis potestatis gloriam Deo voluit jubente declinare; iste Deo aspera & dura disponente se studuit ad graviora præparare. Præeunte ergo utrorumque ducum infracta virtute instruimur, ut si obedientiæ palmam apprehendere veraciter nitimur, prosperis hujus sæculi ex sola jussione, adversis autem etiam ex devotione militemus.

CAPUT IX.

1. Reg. 16. *Ecce spiritus Dei malus exagitat te.*

De occulta divini dispensatione judicij.

SCit namque Job, quòd diabolus, licet afflictionem justorum semper appetat; tamen si ab Auctore nostro potestatem non accipit, ad tentationis articulum nullatenus convalescit. Unde & omnis voluntas diaboli injusta est, & tamen permittente Deo omnis potestas justa. Ex se enim tentare quoslibet injustè appetit, sed eos, qui tentandi sunt, & prout tentandi sunt, non nisi tentari Deus justè permittit. Bene ergo dicitur: *Spiritus Domini malus exagitat te.* Ecce unus idemque spiritus, & Domini appellatur & malus. Domini videlicet per licentiam potestatis justæ, malus autem per desiderium voluntatis injustæ. Unde & in hoc loco quæri solet, si Domini cur malus? si malus, cur Domini dicitur? Sed duobus verbis comprehensa est & potestas justa in diabolo, & voluntas injusta. Nam & ipse dicitur spiritus malus per nequissimam voluntatem, & idem spiritus Domini, per acceptam justissimam potestatem. Quia etsi hostis sævit, qui ferire appetit, Creator tamen est, qui eum ad aliquid prævalere permittit. Formidari igitur non debet qui nihil nisi permissus valet. Nam & in Evangelio expellenda de homine dæmonum legio Domino dicebat: *Si ejicis nos, mitte nos in greges porcorum.* Sola ergo jussio illa timenda est, quæ cùm hostem sævire permittit, ei ad usum justi judicij & injusta illius voluntas servit.

In expos. B. Iob, l. 18. c. 3. circa med. & l. 2. c. 6.

Luc. 8.

CAPUT X.

1. Reg. 16. *Quòd cùm Saülem spiritus immundus invaderet, apprehensa David cithara, ejus vesaniam sedabat.*

De dispensatione doctrinæ regentium.

PLerumque superbus dives exhortationis blandimento placandus est: quia & plerumque dura vulnera per lenia fomenta mollescunt, & furor insanorum sæpe ad salutem medico blandiente reducitur: cumque eis in dulcedine condescenditur, languor insaniæ mitigatur. Neque enim negligenter intuendum est, quòd cùm Saülem spiritus adversus invaderet, apprehensâ David citharâ, ejus vesaniam sedabat, & temperabat. Quid enim per Saülem, nisi elatio potentium? & quid per David innuitur, nisi humilis vita sanctorum? Cùm ergo Saül ab immundo spiritu arripitur, David canente, ejus vesania temperatur: quia cùm sensus potentium per elationem in furorem vertitur, dignum est, ut ad salutem mentis quasi ad dulcedinem cytharæ locutionis nostræ tranquillitate revocetur.

De cura Pastor. par. 3. c. 3.

CAPUT XI.

De David et Golia.

1. Reg. 17.

VIr recta fide plenus quæ sanctis solet ad justitiam deputari, ea ipsa Scripturæ sacræ, quæ hæreticus affert, testimonia colligit, & erroris ejus pertinaciam inde convincit. Contra nos namque dum sacræ legis testimonia apportant, secum nobis afferunt unde vincantur. Unde & David typum Domini, qui videlicet manu fortis interpretatur: Golias verò hæreticorum superbiam signans, hoc rebus locuti sunt, quod nos verbis aperimus. Golias quippe cum gladio, David verò cum pera pastorali venit ad prælium. Sed eundem Goliam David superans suo gladio occidit: quod nos quoque agimus, qui promissa David membra ex ejus fieri dignatione meruimus. Nam cùm superbientes hæreticos & sacræ Scripturæ sententias deferentes eisdem verbis atque sententiis, quas proferunt, vincimus, quasi elatum Goliam suo gladio detruncamus.

De convincendis erroribus magistris.

In expos. B. Iob, l. 18. c. 11 paulo post initium.

CAPUT XII.

Saül persecutor cùm ad purgandum ventrem speluncam fuisset ingressus, illic cum viris suis David inerat, qui tam longo tempore persecutionis ejus mala tolerabat. Cumque eum viri sui ad feriendum Saül accenderent, fregit eos responsionibus: quia manum mittere in Christum Domini non deberet: qui tamen occultè surrexit, et oram chlamydis abscidit. *1. Reg. 24.*

QUid per Saül, nisi mali rectores? Quid per David, nisi boni subditi designatur? Saül igitur ventrem purgare, est pravos præpositos conceptam in corde malitiam usque ad opera miseri odoris extendere, & cogitata apud se noxia factis exterioribus exequendo monstrare. Quem tamen David ferire metuit: quia piæ subditorum mentes ab omni se peste obtrectationis abstinentes, præpositorum vitam nullo linguæ gladio percutiunt, etiam cùm de imperfectione reprehendunt. Qui & si quando propter infirmitatem sese abstinere vix possunt, ut extrema quædam atque exteriora præpositorum mala, sed tamen humiliter loquantur, quasi oram chlamydis silenter incidunt: quia videlicet dum prælatæ dignitati saltem innoxiè & latenter derogant, quasi regis superpositi vestem secant: sed tamen ad semetipsos redeunt, seque vehementissimè vel tenuissima verbi laceratione reprehendunt. Unde bene & illic scriptum est: *Post hæc David percussit cor suum, eò quòd abscidisset oram chlamydis Saul.* Facta quippe præpositorum oris gladio ferienda non sunt, etiam cùm rectè reprehendenda judicantur. Si quando verò contra eos vel in minimis lingua labitur, necesse est, ut per afflictionem pœnitentiæ cor prematur, quatenus ad semetipsum redeat; & cùm præpositæ potestati deliquerit, ejus contra se judicium, à quo sibi prælata est perhorrescat. Nam cùm in præpositis delinquimus, ejus ordinationi, qui eos nobis prætulit, obviamus. Unde Moyses quoque cùm contra se & Aaron conqueri populum cognovisset, ait: *Nos enim quid sumus? nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Deum.* *Exod. 16.*

De obtrectatione fugiendâ, & humilitate pravis etiam rectoribus exhibenda. *Cura past. 3. par. c. 27. circa finem.*

CAPUT XIII.

De renunciatione Abigail ad Nabal.

1. *Reg.* 25.

De opportuno correptionis tempore. *Cura paſt. par.* 3. *c.* 17. *circa med.*

QUid nobis Abigail per renunciationis ſuæ diſpenſationem innuit, niſi quòd iracundos meliùs corrigimus, ſi in ipſa iræ ſuæ commotione declinemus? Perturbati quippe quid audiant ignorant, ſed ad ſe reducti tantò libentiùs exhortationis verba recipiunt, quantò ſe tranquilliùs toleratos erubeſcunt. Menti autem furore ebriæ omne rectum quod dicitur, perverſum videtur. Unde Nabal ebrio culpam ſuam Abigail laudabiliter tacuit, quam digeſto vino laudabiliter dixit. Et idcirco malum quod fecerat cognoſcere potuit, quia hoc ebrius non audivit.

CAPUT XIV.

1. *Reg* 30. *Aegyptium puerum Amalechitæ in itinere ægrotum deſerunt, quem David cibo reficit; ducemque ſui itineris facit, Amalechitam perſequitur, epulantem reperit, et funditus extinguit.*

De prævaricatorum per Dei gratiam converſione. *in expoſ. B. Iob, l.* 5. *c.* 30. *circ. pr.*

QUid eſt quòd Ægyptius Amalechitæ puer in itinere laſſatur, niſi quòd amator præſentis ſæculi peccati ſui nigredine opertus ſæpe ab eodem ſæculo infirmus, deſpectuſque relinquitur, ut cum eo nequaquam currere valeat, ſed fractus adverſitate torpeſcat. Sed David hunc invenit: quia Redemptor noſter veraciter manu fortis nonnunquam quos deſpectos à mundi gloria reperit, in ſuum amorem convertit. Cibo paſcit: quia verbo ſcientiæ reficit: ducem itineris eligit: quia ſuum etiam prædicatorem facit. Et quia Amalechitam ſequi non valuit, dux David efficitur: quia is, quem indignum mundus deſeruit, non ſolùm converſus in ſua mente Dominum recipit, ſed prædicando hunc etiam, uſque ad aliena corda perducit. Quo videlicet duce David Amalechitam convivantem invenit, & extinguit: quia ipſis Chriſtus prædicantibus mundi lætitiam deſtruit, quos mundus comites habere deſpexit.

CAPUT XV.

Item unde ſuprà.

Hom. 36. *in Evang. circa med.*

HOs eligit Deus, quos deſpexit mundus: quia plerumque ipſa deſpectio hominem revocat ad ſemetipſum. Etenim qui patrem reliquit, & partem ſubſtantiæ, quam perceperat, prodigè expendit, poſtquam eſurire cœpit in ſe reverſus dixit: *Luc.* 15. *Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus?* Longè quippe à ſe receſſerat, quando peccabat: & ſi non eſuriſſet, in ſemetipſum minimè rediiſſet. Poſtquam terrenis rebus indiguit, tunc cogitare cœpit, quid de ſpiritualibus amiſit. Infirmi ergo quique atque in hoc mundo deſpecti, plerumque tantò celeriùs vocem Domini audiunt, quantò & in hoc mundo non habent ubi delectentur. Quod bene Amalechitarum puer ille Ægyptius deſignat, qui Amalechitis prædantibus atque currentibus eger remanſit in via, & fame ſitique aruit, quem cùm David invenit, ei cibum potumque præbuit: qui illico convaleſcens dux David factus eſt: convivantes Amalechitas reperit, & eos, qui ſe debilem reliquerant, cum magna fortitudine proſtravit. Amalechita quippe, populus lambens vocatur. Et quid per lambentem populum, niſi mentes carnalium deſignantur? Quæ terrena cuncta ambiendo quaſi lambunt, dum ſolis temporalibus delectantur. Quaſi enim populus lambens prædam facit, dum terrena diligentes, lucra de alienis damnis exaggerant. Sed puer Ægyptius æger in via relinquitur: quia peccator quiſque dum infirmari ab hujus mundi ſtatu cœperit, mox ſæcularibus mentibus in deſpectum venit. Quem tamen David invenit, eique cibum & potum præbet, quia manu fortis Dominus abjecta mundi non deſpicit; & plerumque eos, qui ſequi mundum minimè valentes, quaſi in via remanent, ad amoris ſui gratiam convertit, eiſque verbi ſui cibum potumque porrigit, & quaſi duces ſibi in via eligit, dum ſuos etiam prædicatores facit. Dum enim Chriſtum peccatorum cordibus inferunt, quaſi David ſuper hoſtes ducunt. Qui convivantes Amalechitas velut David gladio feriunt, quia ſuperbos quoſque qui ſe in mundo deſpexerant, Domini virtute proſternunt. Puer ergo Ægyptius, qui in via remanſerat, Amalechitas interfecit: quia plerumque ipſi mentes ſæcularium prædicando ſuperant, qui priùs cum ſæcularibus in hoc mundo currere non valebant.

Finis Libri I. Regum.

CAPITVLA SECVNDI LIBRI REGUM.

1 *Montes Gelboe, nec ros, nec pluvia veniat ſuper vos, neque ſint agri primitiarum, quia ibi abjectus eſt clypeus fortium, clypeus Saül, quaſi non eſſet unctus oleo.*
2 *Locutus eſt Abner ad Azahel dicens: Recede, noli me ſequi ne compellar confodere te in terram, &c.*
3 *Venientes filj Remmon Berothithæ Rechab & Banaa ingreſſi ſunt fervente die domum Iſboſeth, qui dormiebat ſuper ſtratum ſuum meridie, &c.*
4 *De vaccis calcitrantibus inclinata arca, quam cùm Oza Levites erigere voluiſſet, percuſſus eſt.*
5 *Quòd David cùm arcam Domini in Hieruſalem ſaltando reduceret, à Michol filia Saül uxore ſua irriſus eſt.*
6 *Non tu ædificabis mihi templum, quia vir ſanguinum es.*
7 *Percuſſit David vallem ſalinarum.*
8 *Quòd David in ſolario deambulans Berſabee Vriæ concupivit uxorem.*
9 *De concupiſcentia David in Berſabee.*
10 *De pœnitentia David pro Berſabee.*
11 *Dominus tranſtulit peccatum tuum.*
12 *Quid mihi & vobis filij Sarviæ, dimittite eum ut maledicat, &c.*
13 *De Ioab quòd Amaſæ manu dextera mentum tenuit, & ſiniſtra percuſſit.*
14 *Quòd David, qui priùs alienam uxorem concupiſcere non timuit, &c.*
15 *Quòd David populum numerando peccavit.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER II. LIBRUM REGUM.

CAPUT I.

2. Reg. 1. e *Montes Gelboe, nec ros, nec pluvia veniat super vos, neque sint agri primitiarum, quia ibi abjectus est clypeus fortium, clypeus Saül, quasi non esset unctus oleo.*

De maledictionum distinctione. *In exposit. B. Iob, l. 4. c. princ.*

QUID montes Gelboe, Saül moriente, deliquerunt, quatenus in eos nec ros, nec pluvia caderet, & ab omni eos viriditatis germine sententiæ sermo siccaret? Sed quia Gelboe interpretatur decursus, per Saül autem unctum & mortuum, mors nostri Mediatoris exprimitur: non immeritò per Gelboe montes, superba Judæorum corda signantur, quæ dum in hujus mundi desideriis defluunt, in Christi, id est uncti se morte miscuerunt. Et quia in eis unctus rex corporaliter moritur, ipsi ab omni gratiæ rore siccantur. De quibus & bene dicitur: *Ut agri primitiarum esse non possint.* Superbæ quippe Hebræorum mentes primitivos fructus non ferunt: quia in Redemptoris adventu ex parte maxima in perfidia remanentes, primordia fidei sequi noluere. Sancta namque Ecclesia in primitiis suis multitudine gentium fœcundata, vix in mundi fine Judæos, quos invenerit, suscipiet, & extrema colligens, eos quasi reliquias frugum ponet. De quibus nimirum reliquiis Esaïas dicit: *Si fuerit numerus filiorum Israel quasi arena maris, reliquiæ salvæ fient.* Esa. 10. Possunt tamen idcirco Gelboe montes ore Prophetæ maledici, ut dum fructus ex aresçente terra non oritur, possessores terræ sterilitatis damno feriantur, quamvis ipsi maledictionis sententiam acciperent: quia apud se mortem regis suscipere iniquitate sua exigente meruissent.

CAPUT II.

2. Reg. 2. e *Locutus est Abner ad Azahel, dicens: Recede à me, noli me sequi ne compellar confodere te in terram. Qui audire contempsit, & noluit declinare. Percussit ergo eum Abner aversa hasta in inguine, & transfodit eum, & mortuus est.*

De discreta delinquentium correptione. *Curæ past. par. 3. c. 17. circa finem.*

CUjus Azahel typum tenuit, nisi eorum, quos vehementer arripiens furor, in præceps ducit? Qui in eodem furoris impetu tantò cautè declinandi sunt, quantò & insanè rapiuntur. Unde & Abner, qui sermone nostro patris lucerna dicitur, fugit: quia doctorum lingua, quæ supernum Dei lumen indicat, cùm per abrupta furoris mentem cujuspiam ferri conspicit, cumque contra irascentem dissimulat verborum jacula reddere, quasi persequentem non vult ferire: sed cùm iracundi nulla consideratione se mitigant, & quasi Azahel persequi & insanire non cessant, necesse est ut hi, qui furentes reprimere conantur, nequaquam se in furore erigant, sed quidquid est tranquillitatis ostendant, quædam verò subtiliter proferant, in quibus ex obliquo furentis animum pungant. Unde & Abner cùm contra persequentem subsistit, non eum recta sed aversa hasta transforavit. Ex mucrone quippe percutere, est impetu apertæ increpationis obviare. Aversa verò hasta persequentem ferire, est furentem tranquillè ex quibusdam tangere, & quasi parcendo superare. Azahel autem protinus occubuit, quia commotæ mentes dum & parci sibi sentiunt, & tamen responsorum ratione in intimis sub tranquillitate tanguntur, ab eo quòd se erexerant, statim cadunt. Qui ergo à furoris sui impetu sub lenitatis percussione resiliunt, quasi sine ferro moriuntur.

CAPUT III.

2. Reg. 4. b *Venientes filij Remmon Berothitæ, Rechab & Banaa, ingressi sunt fervente die domum Isboseth, qui dormiebat super stratum suum meridie. Ingressi sunt autem domum, & ostiaria domus purgans triticum obdormivit: assumentes spicas tritici latenter ingressi sunt, & percusserunt eum in inguine.*

De mentis custodia per sollicitæ circunspectionis studium. *In exposit. B. Iob, l. 1. c. circamed.*

OStiaria triticum purgat, cùm mentis custodia discernendo virtutes à vitiis separat. Quæ si obdormierit, in mortem proprij Domini sui insidiatores admittit: quia cùm discretionis sollicitudo cessaverit, ad interficiendum animum malignis spiritibus iter pandit. Qui ingressi spicas tollunt: quia mox bonarum cogitationum germina auferunt: atque in inguine feriunt, quia virtutem cordis delectatione carnis occidunt. In inguine quippe ferire, est vitam mentis carnis delectatione perforare. Nequaquam verò Isboseth iste hac morte succumberet, si non ad ingressum domus mulierem, id est ad mentis aditum mollem custodiam deputâsset. Fortis namque virilisque sensus præponi cordis foribus debet, quem nec negligentiæ somnus opprimat, nec ignorantiæ error fallat. Vnde bene & Isboseth appellatus est, qui custode fœmina, hostilibus gladiis nudatur. Isboseth quippe, vir confusionis dicitur: vir autem confusionis est, qui forti mentis custodia munitus non est. Quia dum virtutes se agere æstimat, subintrantia vitia nescientem necant. Tota itaque virtute muniendus est aditus mentis, nequando eam insidiantes hostes penetrent foramine neglectæ cogitationis.

CAPUT IV.

De vaccis calcitrantibus inclinata arca, quam cùm Oza Levites erigere voluisset, percussus est. 2. Reg. 6. b

De reprimenda cõtra Rectores suos subditorum reprehensionis audacia. *In exposit. B. Iob, l. 5. c. 10. paulo post princ.*

SÆpe quia intelligi non valent, deterioribus displicent vel facta vel dicta meliorum. Sed eò ab eis non temerè reprehendenda sunt, quò apprehendi veraciter nequaquam possunt. Sæpe aliquid à majoribus dispensatorie agitur vel præcipitur, quod à minoribus error putatur. Sæpè multa à fortibus dicuntur, quæ idcirco infirmiores dijudicant, quia ignorant. Quod bene bobus calcitrantibus inclinata illa testamenti arca signavit, quam quia casuram credens erigere voluit, mox sententiam mortis accepit. Quid est namque mens justi, nisi arca testamenti? Quæ gestata à bobus calcitrantibus inclinatur: quia nonnunquam etiam qui bene præest, dum subjectorum populorum confusione concutitur, ad dispensationis condescensionem ex sola dilectione permovetur. Sed in hoc quòd dispensatorie agitur, inclinatio ipsa, fortitudinis casus putatur imperitis. Vnde & nonnulli subditi contra hanc manum reprehensionis mittunt, sed à vita protinus ipsa sua temeritate deficiunt. Levites ergo quasi adjuvans manum extendit, sed delinquens, vitam perdidit; quia dum

dum infirmi quique fortium facta corripiunt, ipsi à viventium sorte reprobantur. Aliquando etiam sancti viri quædam minima condescendentes dicunt: aliquando verò quædam summa contemplantes proferunt; dumque vim vel condescensionis vel altitudinis nesciunt, audacter hæc stulti reprehendunt. Et quid est justum de sua condescensione velle corrigere, nisi inclinatam arcam superba reprehensionis manu relevare? Quid est justum de incognita locutione reprehendere, nisi motum ejus fortitudinis, erroris lapsum putare? Sed perdit vitam qui arcam Dei tumidè sublevat: quia nequaquam quis sanctorum corrigere recta præsumeret, nisi de se priùs meliora sensisset. Unde & Levites idem rectè Oza dicitur, quod videlicet robustus Domini interpretatur: quia præsumptores nisi audaci mente robustos se in Domino crederent, nequaquam meliorum facta vel dicta velut infirma judicarent.

CAPUT V.

2. Reg. 6. c *Quòd David dum arcam Domini in Hierusalem saltando reduceret, à Michol filia Saül uxore sua irrisus est.*

De doni superni patria. In expos. B. Iob, l. 27. c. 27. ante med.

INtueri libet quanta virtutum munera David perceperat, atque in his omnibus quàm forti se humilitate servabat. Quem enim non extolleret, ora leonum frangere, ursorum brachia dissipare, despectis prioribus fratribus eligi, reprobato rege ad regni gubernacula ungi; timendum cunctis uno lapide Goliam sternere, à rege proposita extinctis Allophylis numerosa præputia reportare, promissam tandem regnum percipere, cunctumque Israëliticum populum sine ulla contradictione possidere? Et tamen cùm arcam Dei in Hierusalem revocat, quasi oblitus prælatum se omnibus admixtus populis ante arcam saltat. Et quia coram arca saltare ut creditur, vulgi mos fuerat, rex se se in divino obsequio per saltum rotat. Ecce quem Dominus cunctis singulariter prætulit, sese sub Domino & exequendo minimis, & abjecta exhibendo contemnit. Non potestas regni ad memoriam reducitur, non subjectorum oculis saltando vilescere metuit, non se honore prælatum ceteris ante ejus arcam, qui honorem dederat, recognoscit. Coram Deo egit vilia vel extrema, ut illa ex humilitate solidaret, quæ coram hominibus gesserat fortia. Quid de ejus factis ab aliis sentiatur ignoro; ego David plus saltantem stupeo, quàm pugnantem Pugnando quippe hostes subdidit, saltando autem coram Domino semetipsum vicit. Quem Michol filia Saül adhuc ex tumore regij generis insana cùm humiliatum despiceret, dicens: *Quàm gloriosus fuit hodie rex Israel, discoperiens se ante ancillas servorum suorum, & nudatus est quasi si nudetur unus de scurris*; protinus audivit: *Vivit Dominus quia ante Dominum ludam, qui elegit me potius quam patrem tuum.* Ac paulò pòst ait: *Et ludam, & vilior fiam plusquam factus sum, eroque humilis in oculis meis.* Ac si apertè dicat: Vilescere coram hominibus appeto: quia servare me coram Domino ingenuum per humilitatem quæro. Sunt verò nonnulli qui de semetipsis humilia sentiunt: quia in honoribus positi nihil se esse nisi pulverem, favillamque perpendunt: sed tamen coram hominibus despecti apparere refugiunt, & contra hoc, quod de se interiùs cogitant, quasi rigida exteriùs venustare palliantur. Et sunt nonnulli qui viles videri ab hominibus appetunt, atque omne, quod sunt, dejectos se exhibendo contemnunt, sed tamen apud se introrsus quasi ex ipso merito ostensæ vilitatis intumescunt, & tantò magis in corde elati sunt, quantò ampliùs in specie elationem premunt. Quæ utraque unius elationis bella magna David circumspectione deprehendit, mira virtute superavit. Quia enim de semetipso intus humilia sentiens, honorem exteriùs non quærit, insinuat dicens: *Ludam, & vilior fiam.* Et quia per hoc quòd vilem se exteriùs præbuit, nequaquam interiùs intumescit, adjungit: *Eroque humilis in oculis meis.* Ac si dicat: Qualem me exteriùs despiciens exhibeo, talem me & interiùs attendo. Quid ergo acturi sunt, quos doctrina elevat, si David ex carne sua venturum Redemptorem noverat, ejusque gaudia prophetando nunciabat, & tamen in semetipso cervicem cordis valida discretionis calce deprimebat, dicens: *Eroque humilis in oculis meis?*

CAPUT VI.

Non tu ædificabis mihi templum; quia vir sanguinum es. 1. Reg. 7. d

MUndus ipse esse à vitiis debet, qui curat aliena corrigere, ut terrena non cogitet, ut desideriis infimis non succumbat: quatenus tantò perspicaciùs aliis fugienda videat, quantò hæc ipse per scientiam & vitam veriùs declinat. Quia nequaquam purè maculam in membro considerat oculus, quem pulvis gravat, & superjecta sordes tergere non valent manus, quæ lutum tenent. Quod juxta antiquæ translationis seriem, bene ad David erga exteriora bella laborantem, per significationem divina vox innuit, cùm dicit: *Non tu ædificabis mihi templum, quia vir sanguinum es.* Dei autem templum ædificat, qui corrigendis atque instituendis proximorum mentibus vacat. Templum quippe Dei nos sumus, qui ad veram vitam ex ejus inhabitatione construimur, Paulo attestante, qui ait: *Templum Dei sanctum est, quod estis vos.* Sed vir sanguinum templum Dei ædificare prohibetur: quia qui adhuc actis carnalibus incumbit, necesse est ut instituere spiritualiter proximorum mentes erubescat.

De servanda doctoribus cordiũ, actuumque munditia. In expos. B. Iob, l. 7. c. 16 in princ. 1. Cor. 3.

CAPUT VII.

Percussit David vallem salinarum. 2. Reg. 8. d

QUid de percussa multitudine à David in valle salinarum signatur, nisi quia Redemptor noster suo videlicet distinctionis examine, in his, qui de illo prava sentiunt, stultitiam immoderati saporis extinguit?

De vindicta perversè de Deo sentientiũ. In expos. B. Iob, l. 20.

CAPUT VIII.

Quòd David in solario deambulans Bersabee Uriæ concupivit uxorem. 2. Reg. 11. a

SIc plerumque res quælibet per historiam virtus est, per significationem culpa, sicut aliquando res gesta, in facto causa damnationis est, in scripto autem prophetia virtutis. Quod verum esse citius ostendimus, si unum sacræ scripturæ testimonium ad utraque probanda proferamus. Quis namque audiens non solùm fidelium, sed ipsorum quoq; infidelium, non omnimodo detestetur quod David in solario deambulans, Bersabee Uriæ concupiscit uxorem? Quem tamen à prælio revertentem, ire ad domum suam admonet, pedes lavare. Qui protinus respondit, dicens: *Arca Dei sub pellibus est, & ego in domo mea requiescam?* Quem David ad mensam propriam suscipit, eique Epistolas, per quas mori debeat, tradit. Cujus autem David in solario deambulans typum tenet, nisi ejus, de quo scriptum est: *In sole posuit tabernaculum suum?* & quid est Bersabee ad se perducere, nisi legem litteræ

De adhibenda discretione investigandis scripturæ mysteriis. In expos. B. Iob, l. 3. c. 10. in princ. Psal. 18.

carnali populo conjunctam spirituali sibi intellectu sociare? Bersabee enim puteus septimus dicitur: quia nimirum per cognitionem legis infusione spiritualis gratiæ perfecta nobis sapientia ministratur. Quem verò Urias, nisi Judaïcum populum designat? Cujus nomen interpretatum dicitur, lux mea Dei. Judaïcus enim populus, quia de accepta legis scientia extollitur, quasi de Dei luce gloriatur. Sed huic Uriæ David uxorem abstulit, sibique conjunxit, quia videlicet manu fortis, quod David dicitur, in carne Redemptor apparens, dum de se spiritualiter loqui legem innotuit, per hoc quod juxta litteram tenebatur, hanc à Judaïco populo extraneam demonstravit, sibique conjunxit, quia se per illam prædicari declaravit. Vriam tamen ad domum ire David admonet, pedes lavare: quia incarnatus Dominus veniens Judaïco populo præcepit ut ad conscientiam redeat, & sordes operum fletibus tergat; ut spiritualiter mandata legis intelligat, & post tantam duritiam præceptorum, fontem baptismatis inveniens ad aquam post laborem recurrat. Sed Vrias qui arcam Domini esse sub pellibus meminit, respondit quòd domum suam intrare non possit. Ac si Judaïcus populus dicat: Ego mandata Dei in sacrificiis carnalibus video, & redire ad conscientiam per spiritualem intelligentiam non requiro. Quasi enim arcam esse sub pellibus dicit, qui præcepta Dei non nisi ad exhibendum ministerium sacrificij carnalis intelligit. Hunc tamen etiam redire ad domum nolentem, David ad mensam vocat: quia quamvis Judaïcus populus ad conscientiam reverti contemnat, ei tamen Redemptor veniens mandata spiritualia prædicat: dicens: *Si crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi: de me enim ille scripsit.* Legem itaque Judaïcus populus tenet, quæ ejus divinitatem loquitur, cui idem populus credere dedignatur. Unde & Urias ad Joab cum Epistolis, ex quibus occidi debeat, mittitur: quia idem ipse Judaïcus populus legem portat, qua convincente moriatur. Dum enim mandata legis retinens implere renititur, ipse nimirum defert judicium unde damnetur. Quid ergo per factum istud David scelestius? Quid Uria mundius dici potest? Sed rursum per mysterium quid David sanctius? quid Uria infidelius invenitur, quando & ille per vitæ culpam, prophetiæ signat innocentiam: & iste per vitæ innocentiam, in prophetia exprimit culpam? Virtus namque sacri eloquij sic transacta narrat, ut ventura exprimat: sic in factorem approbat, ut ei ministerio non contradicat: sic gesta damnat, ut hæc mystice gerenda persuadeat.

Joan. 5.

CAPUT IX.

2. Reg. 11. d

De concupiscentiæ David in Bersabee.

De concupiscentia reprimenda. *In expos. B. Iob, l. 21. c. 5. sub fin.*

ADhuc carnis corruptibilis pondere gravati nequaquam valemus sic vivere, ut nulla nos possit culpæ delectatio pulsare. Sed aliud est nolentem tangi, aliud consentientem animum perimi. Sancti autem viri tantò vigilantiores se circunspectione custodiunt, quantò se pulsari sinistris motibus vel transitoriæ delectationis dedignantur, ut si quid fortasse cor illicitum concupiscere, pressus disciplinæ magisterio oculus videre recusaret. Sicut enim sæpe tentatio per oculos trahitur, sic nonnunquam concepta intrinsecus, compellit sibi extrinsecus oculos deservire. Nam plerumque res quælibet innocenti mente respicitur, sed ipso conspectu animus concupiscentiæ gladio confoditur. Non enim David Uriæ conjugem ideo studiosè respexit, quia concupierat, sed potius ideo concupivit, quia incautè respexit. Fit verò rectæ retributionis examine, ut qui exteriori negligenter utitur, interiori oculo non injustè cæcetur. Sæpe autem intrinsecus concupiscentia dominatur, & illecebratus animus ad usus suos sensus corporeos famulari more tyrannidis exigit, suisque voluptatibus oculos servire compellit, atque, ut ita dicam, fenestras luminis ad tenebras aperit cæcitatis. Unde sancti viri cùm sinistra pulsari delectatione se sentiunt, ipsa, per quæ formæ species ad mentem ingreditur, disciplinæ magisterio lumina restringunt, ne pravæ cogitationis visio lenocinata famuletur. Quæ si unquam subtiliter custodiri negligitur, cogitationis immunditia protinus ad operationem transit.

CAPUT X.

2. Reg. 12. d

De pœnitentia David pro Bersabee.

De mentis humilitate servanda. *In expos. B. Iob, l. 3. c. 10. sub fin.*

ADhuc in Scriptura sacra virorum talium, id est David & Petri peccata sunt indita, ut cautela minorum sit ruina majorum. Ad hoc verò utrorumque illic & pœnitentia insinuatur & venia; ut spes pereuntium sit recuperatio perditorum. De statu ergo suo David cadente nemo superbiat. De lapsu etiam suo David surgente, nemo desperet. Ecce quàm mirabiliter Scriptura sacra eodem verbo superbos premit, quo humiles levat. Vnam namque rem gestam retulit, & diverso modo superbos quidem ad humilitatis formidinem, humiles verò ad spei fiduciam revocavit. O inæstimabile novi generis medicamentum, quod uno eodemque ordine positum, & premendo tumentia exsiccat, & sublevando arentia infudit. De majorum nos lapsu terruit, sed de reparatione roboravit. Sic quippe semper, sic nos divinæ dispensationis misericordia, & superbientes reprimit, & ne ad desperationem corruamus, fulcit. Sed quia exigente causa David ad medium deducto tanti facinoris memoriam fecimus, lectoris fortasse animus movetur, cur omnipotens Deus eos, quos in perpetuum elegit, quos ad donorum quoque spiritualium culmen assumpsit, illæsos à corporalibus vitiis non custodit? Vnde quia satisfieri citius credimus, breviter respondemus. Nonnulli enim per accepta dona virtutum, per impensam gratiam bonorum operum, in superbiæ vitium cadunt, sed tamen quò ceciderint, non agnoscunt. Proinde contra eos hostis antiquus quia jam interiùs dominatur, etiam exteriùs sævire permittitur; ut qui in cogitatione elati sunt, per carnis luxuriam prosternantur. Scimus autem, quia aliquando minus est in corporis corruptionem cadere, quàm cogitatione tacita ex deliberata elatione peccare. Sed cùm minùs turpis superbia creditur, minùs vitatur. Luxuriam verò eò magis erubescunt homines, quò simul omnes turpem novêre. Vnde fit plerumque, ut nonnulli post superbiam in luxuriam corruentes, ex aperto casu malum culpæ latentis erubescant, & tunc etiam majora corrigunt, cùm prostrati in minimis graviùs confunduntur. Reos enim se inter minora conspiciunt, qui se liberos inter graviora crediderunt. Pia ergo Domini dispensatione laxatus, nonnunquam malignus spiritus de culpa ad culpam trahit; & dum plus percutit, inde eum, quem ceperat, amittit, atque unde vicisse cernitur, inde superatur. Cõsiderare libet intra munitum gratiæ sinum, quanto Deus misericordiæ favore nos continet. Ecce qui de virtute se extollit, per vitium ad humilitatem redit. Qui verò acceptis virtutibus extollitur, non gladio, sed ut ita dicam, medicamento vulneratur. Quid est enim virtus, nisi medicamentum? & quid est vitium, nisi vulnus? Quia ergo nos de medicamento vulnus facimus, facit ille de vulnere medicamentum, ut qui virtute percutimur, vitio curemur. Nos namq; virtutum dona retorquemus in usum vitiorum: ille vitiorum illecebras assumit in arce virtutum, & salutis statum percutit, ut servet, ut qui humilitatem

Ibid. c. 11. post prin.

currentes fugimus, ei saltem cadentes hæreamus. Sed inter hæc sciendum quòd plerique hominum quò in multis corruunt, arctiùs ligantur. Cumque eos antiquus hostis ex uno vitio percutit, ut concidant, ex alio quoque ligat ne resurgant. Consideret itaque homo cum quo adversario bellum gerat, & si jam se in aliquo deliquisse perpendit, saltem ad culpam pertrahi ex culpa pertimescat, ut studiosè vitentur vulnera, quibus frequenter interficit: quia valde rarum est, quòd hostis noster electorum saluti etiam vulneribus servit. Erudiendos enim electos suos Dominus sæpe tentatori subjicit, sicut post paradisi claustra, sicut post tertij cæli secreta, ne revelationum magnitudine Paulus extolli potuisset, ei Satanæ Angelus datus est, sed ipsa hac tentatione disponitur, ut qui elati perire poterant, humiliati à perditione serventur. Secreto ergo dispensationis ordine, unde sævire permittitur iniquitas diaboli, inde piè perficitur benignitas Dei. Quia adversarius noster inde obtemperat nutibus supernæ gratiæ, unde exercet iram nequissimæ voluntatis suæ.

Ibid. c. 11. paulo post princ.

2. Cor. 12.

CAPUT XI.

2. Reg. 12. e *Dominus transtulit peccatum tuum.*

Nullum peccatum sine vindicta laxatur. *In expos. B. Iob, l. 9. c. 17. in finem.*

SI peccatum David tam detestabile Dominus transtulit, quid est quòd omnia, quæ de eodem peccato per Prophetam ei à Domino dicta sunt, post multum toleravit? Sed proculdubio Dominus delictum sine ultione non deserit. Aut enim ipse hoc homo in se pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percutit. Nequaquam igitur peccato parcitur: quia nullatenus sine vindicta laxatur. Sic enim David audire post confessionem meruit: *Dominus transtulit peccatum tuum:* & tamen multis post cruciatibus afflictus ac fugiens, reatum culpæ, quam perpetraverat, exsolvit. Sic nos salutis undâ à culpa primi parentis absolvimur, sed tamen reatum ejusdem culpæ diluentes, absoluti quoque adhuc carnaliter obimus: quia delicta nostra sive per nos, seu per semetipsum resecat, etiam cùm relaxat. Ab electis enim suis iniquitatum maculas studet temporali afflictione tergere, quas in eis in perpetuum non vult vindicare.

CAPUT XII.

2. Reg. 16. b *Quid mihi et vobis filij Sarviæ? Dimitte eum ut maledicat: Dominus enim præcepit ei, ut malediceret David.*

De servanda in adversis patientia per memoriam præteritorum delictorum. *In expos. B. Iob, l. 30. c. 9.*

QUisquis fidelium divinæ gratiæ illustratione componitur, sancto desiderio de imis ad summa evehi supernæ contemplationis pennâ festinet, sanctorum præcedentium patrum gesta ante mentis oculos ponat, atque in eis se imitatione exercendo proficiat, & quod præsenti titillat ex vitio, vel præteritorum malorum memoria reprimat, vel donorum præcedentium consolatione restringat, vel etiam imitatione, ut dictum est, patrum præcedentium provocetur ad melius. Quod necesse est, ut sicut proposuimus, exemplis evidentioribus approbemus. Ut enim unum de multis loquar, quatenus studiosus lector multa in paucis intelligat. Quisquis verborum contumeliis pressus cùm virtutem patientiæ servare non sufficit, David factum ad memoriam reducat; quem cùm Semei tot convitiis urgeret, & armati proceres ulcisci contenderent, ait: *Quid mihi & vobis filij Sarviæ? Dimittite eum ut maledicat: Dominus enim præcepit ei ut malediceret David. Et quis est, qui audeat dicere, quare sic fecerit?* Et paulò pòst: *Dimittite eum, ut maledicat juxta præceptum Domini, si forte respiciat Deus afflictionem meam, & reddat mihi bonum pro maledictione hac hodierna.* Quibus profectò verbis indicat, quia pro perpetrato Bersabee scelere exurgentem contra se filium fugiens, reduxit ad animum malum quod perpetravit, & æquanimiter pertulit quod audivit; & contumeliosa verba non tam convitia, quàm adjutoria credidit, quibus se purgari, sibique misereri posse judicavit. Tunc enim illata convitia bene toleramus, cùm in secreto mentis ad mala perpetrata recurrimus. Leve quippe videbitur quòd injuria percutimur, dum in actione nostra conspicimus, quia peius est quod meremur. Sicque fit ut contumeliis gratia magis quàm ira debeatur: quarum interventu Deo judice pœna gravior declinari posse confiditur.

CAPUT XIII.

De Ioab quòd Amasæ mentum manu dextra tenuit, et sinistra percussit. *2. Reg. 20, c*

De cavenda simulatorum malitia. *In expos. B. Iob, l. 11. c. 5 sub finem.*

QUid est quòd Joab Amasæ mentum dextrâ tenuit, sed sinistram ad gladium latenter mittens ejus viscera effudit, nisi hoc, quod patenter datur intelligi? Dextra namque mentum tenere, est quasi ex benignitate blandiri: sed sinistram ad gladium mittit, quia latenter ex malitia percutit.

CAPUT XIV.

Quòd David, qui priùs alienam uxorem concupiscere non timuit, postmodum verò, cùm aquâ de cisterna concupisset, expavit. *2. Reg. 23. b*

Illicitis quibusdam abstinere studeant qui illicita cómisere. *Hom. 24. in Evang. Exod. 28.*

COgitandum summopere est, ut qui se illicita commisisse meminit, à quibusdam etiam licitis studeat abstinere: quatenus per hoc Conditori suo satisfaciat, ut qui commisit prohibita, sibimetipsi abscindere debeat etiam concessa: & se reprehendat in minimis, qui se meminit in maximis deliquisse. Nimia sunt, quæ loquor, si hæc ex sacri eloquij testimoniis non affirmo. Lex certè veteris testamenti alienam uxorem concupisci prohibet: à rege verò fortia jubere militibus, vel desiderari aquam non pœnaliter vetat. Et cuncti novimus quòd David concupiscentiæ mucrone transfixus, alienam conjugem & appetivit & abstulit, cujus culpam digna verba sunt secuta, & malum quod perpetravit, per pœnitentiæ lamenta correxit. Qui, cùm longè pòst, contra hostium cuneos sederet, aquam bibere ex eorum cisterna ex desiderio voluit: cujus electi milites inter catervas adversantium medias erumpentes, aquam, quam rex desideraverat, illæsi detulerunt. Sed vir flagellis eruditus, semetipsum protinus cum periculo militum aquam desiderâsse reprehendit, eamque Domino fundens libavit. Sicut illic scriptum est: *Libavit eam Domino.* In sacrificium quippe Domini effusa aqua conversa est: quia culpam concupiscentiæ mactavit per pœnitentiam reprehensionis suæ. Qui ergo quondam concupiscere alienam conjugem nequaquam timuit, pòst etiam, cùm aquam concupisset, expavit. Quia enim se illicita perpetrâsse meminerat, contra semetipsum jam rigidus etiam à licitis abstinebat.

2. Reg. 23.

CAPUT XV.

Quòd David populum numerando peccavit. *2. Reg. 24. b*

Non temerè judicandum à subditis vitam, actusque

SIc pro qualitatibus subditorum disponuntur acta regentium, ut sæpe pro malo gregis etiam verè boni delinquat vita pastoris. Ille enim Deo attestante laudatus, ille supernorum mysteriorum

regentium. *In expos. B. Iob, l. 25. c. 14. cir. med.* conscius David Propheta tumore repentinæ elatio- A nis inflatus, populum numerando peccavit, & tamen vindictam populus David peccante suscepit: cur hoc? quia videlicet secundùm meritum plebium disponuntur corda Rectorum. Justus verò judex peccantis vitium ex ipsorum animadversione corripuit, ex quorum causa peccavit. Sed quia ipse sua scilicet voluntate superbiens à culpa alienus non fuit, vindictam culpæ etiam ipse suscepit: nam ira sæviens, quæ corporaliter populum perculit, Rectorem quoque populi intimo cordis dolore prostravit. Certum verò est, quod ita sibi invicem & Rectorum merita connectantur & plebium, ut sæpe ex culpa Pastorum deterior fiat vita plebium, & sæpe ex merito plebium mutetur vita Pastorum. Sed quia Rectores habent judicem suum, magna cau- B tela subditorum est, non temerè vitam judicare re-
Mat. 22. gentium. Neque enim frustra per semetipsum Dominus æs nummulariorum fudit, & cathedras vendentium columbas evertit: nimirum significans, quia per Magistros quidem vitam judicat plebium, sed per semetipsum facta examinat Magistrorum, quamvis etiam subditorum vitia, quæ à Magistris modò vel dissimulantur judicari, vel nequeunt, ejus proculdubio judicio reservantur. Igitur dum salva fide res agitur, virtutis est meritum, si quidquid prioris est toleratur: debet tamen humiliter suggeri, si fortasse valeat quod displicet, emendari. Sed curandum summopere est, ne in superbiam transeat justitiæ inordinata defensio, ne dum rectitudo incautè diligitur, ipsa magistra rectitudinis humilitas amittatur: ne eum sibi præesse quisque despiciat, quem fortasse contingit, ut in aliqua actione reprehendat, contra hunc tumorem superbiæ subditorum mens ad custodiam humilitatis edomatur, si infirmitas propria incessanter attenditur. Nam vires nostras veraciter examinare negligimus, & quia de nobis fortiora credimus, idcirco eos, qui nobis prælati sunt, districtè judicamus. Quò enim nosmetipsos minus agnoscimus, eò illos, quos reprehendere nitimur, plus videmus. Communia hæc mala sunt, quæ sæpe à subditis in Prælatos, sæpe à Prælatis in subditos committuntur: quia & omnes subditos, hi, qui præsunt, minus quàm ipsi sunt sapientes arbitrantur. Et rursum qui subjecti sunt, Rectorum suorum actiones judicant. Et si ipsos regimen tenere contingeret, se potuisse meliùs agere D putant. Unde plerumque fit, ut Rectores minus prudenter ea, quæ agenda sunt, videant: quia eorum oculos ipsa nebula elationis obscurat. Et nonnunquam is, qui subjectus est, hoc, cùm Prælatus fuerit, faciat, quod dudum fieri subjectus arguebat: & pro eo quòd illa, quæ judicaverat, perpetrat; saltem quia judicavit, erubescat. Igitur sicut Prælatis curandum est, ne eorum corda æstimatione singularis sapientiæ locus superior extollat; ita subjectis providendum est, ne sibi Rectorum facta displiceant. Si autem Magistrorum vita jure reprehenditur, oportet, ut eos subditi etiam cùm displicent, venerentur. Sed hoc est solerter intuendum, ne aut quem venerari necesse est, imitari appetas, aut quem imitari despicis, venerari contemnas. Subtilis etenim via tenenda est rectitudinis & humilitatis, ut sic reprehensibilia Magistrorum facta displiceant, quatenus subditorum mens à servanda magisterij reverentia non recedat.

Finis Libri II. Regum.

CAPITVLA TERTII LIBRI REGUM.

1 *Quòd Salomon post acceptam divinitus sapientiam, turpium mulierum de judicio causa tentatur.*

2 *De judicio Salomonis inter mulieres, ex quibus una filium, quem vigilans lactare consueverat, dormiens occidit.*

3 *Domus autem cùm ædificaretur, lapidibus dedolatis atque perfectis ædificata est.*

4 *Quòd ante fores templi mare æneum, id est luterem ad abluendas ingredientium manus duodecim boves portant.*

5 *Quòd templi ministerio, in basibus templi sculptorio opere leones, & boves, & Cherubim expressa sunt.*

6 *Nebula implevit domum Domini, & non poterant sacerdotes ministrare propter nebulam.*

7 *De Propheta, quem revertentem in itinere leo occidit.*

8 *Vivit Dominus Deus Israël, in cujus conspectu sto.*

9 *Sufficit mihi, Domine, tolle quæso animam meam.*

10 *Ecce Dominus transit, spiritus grandis & fortis, subvertens montes, & conterens petras ante Dominum, &c.*

11 *Cùm Helias vocem Domini secum loquentis audiret, in spelunca suæ ostio stetisse describitur, & faciem velasse.*

12 *Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal.*

13 *Vidi Dominum sedentem super solium suum, & omnem exercitum cæli à dextris & sinistris ejus, & dictum est: In quo decipiam Achab ut ascendat & cadat in Ramoth Galaad? & dixit alius ita, & alius aliter, &c.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER III. LIBRUM REGUM.

CAPUT I.

Salomon post acceptam divinitus sapientiam, turpium mulierum de judicio causa tentatur. 3. Reg. 3. 1

De electorum tentationibus. *In expos. B. Iob, l. 2. c. 7. circa med.*

NOTANDUM quòd postquam Dominus erroris nostri tenebras luce suæ cognitionis illustrat, mox tentationis aculeo visitando probat: quia & accendendo corda nostra ad virtutes E provehit, & recedendo concuti tentatione permittit. Si enim post virtutum munera nulla tentatione concutitur, hoc se habere animus ex seipso gloriatur. Ut ergo & firmitatis dona habeat, & infirmitatem suam humiliter agnoscat, per accessum gratiæ ad alta sustollitur, & per recessum quid ex semetipso sit, probatur. Quod bene nobis ex historia sacræ lectionis innuitur: quia Salomon & divinitus accepisse sapientiam, & tamen post acceptam eandem sapientiam meretricum statim pulsatus quæstione memoratur. Mox enim ut gratiam tantæ revelationis accepit, certamen turpium mulierum pertulit: quia nimirum sæpe cùm mentem nostram concessis virtutibus respectus intimæ largitatis illumi-

nat, hanc protinus etiam lubricæ cogitationes turbant: ut quæ sublevata immenso munere exultat, etiam tentatione pulsata, quid sit inveniat. Sic Helias & visitatus diluculò sermone cælos aperuit, & tamen probatus subitò, infirmus per deserta fugiens, unam mulierem expavit. Sic Paulus ad tertium cælum raptus ducitur, paradisi penetrans secreta considerat, & tamen ad semetipsum rediens, contra carnis bellum laborat. Legem aliam in membris sustinet, cujus in se rebellione fatigari spiritus legem dolet. Post dationem ergo muneris idcirco Deus hominem probat: quia & collato munere sublevat, & abstracto, ad paululum ipsum sibi hominem demonstrat. Quod eò usque proculdubio patimur, quò deterſa funditus labe peccati, ad promissæ incorruptionis substantiam reformemur.

3. Reg. 19.

Rom. 7.

CAPUT II.

3. Reg. 3. d *De judicio Salomonis inter mulieres, ex quibus una filium quem vigilans lactare consueverat, dormiens occidit.*

De prædicatoribus recta loquentibus, sed pravo vitæ exemplo nocentibus. *In expos. B. Iob, l. 21. c. 8. paulo post princ.*

QUid in hac sententia per matrum lactantium nomina, nisi doctorum ordo? Quid verò per eorum filios, nisi discipulorum persona signatur? Nam magistri nimirum vigilantes quidem scientiâ, sed vitâ dormientes auditores suos, quos per vigilias prædicationis nutriunt, dum quod dicunt, facere negligunt, per somnum torporis occidunt, & negligendo opprimunt, quos alere verborum lacte videbantur. Unde plerumque dum ipsi reprehensibiliter vivunt, & habere discipulos vitæ laudabilis nequeunt, alienos sibi attrahere conantur, quatenus dum bonos se habere sequaces ostendunt, apud judicia hominum excusent mala, quæ agunt, & quasi per subditorum vitam, mortiferam tegant negligentiam. Unde & illic mulier filium quia extinxit proprium, quæsivit alienum; sed tamen veram matrem Salomonis gladius invenit, quia videlicet cujus fructus vivat, vel cujus intereat, in extremo examine ira districti judicis demonstrat. Ubi & illud solerter intuendum est, quòd vivens filius priùs dividi præcipitur, ut soli postmodum matri reddatur: quia in hac vita quasi partiri conceditur vita discipuli, dum ex illa nonnumquam alter apud Deum meritum, alter verò apud hominem laudem habere permittitur. Sed falsa mater eum, quem non genuit, occidi non metuit: quia arrogantes magistri & charitatis ignari, si plenissimum nomen laudis ex alienis discipulis consequi nequeunt, eorum vitam crudeliter insequuntur. Invidiæ enim face succensi nolunt aliis vivere, quos se conspiciunt non posse possidere. Unde & illic perversa mulier clamat: *Nec meus, nec istius sit.* Ut enim diximus, quos sibi obsequi non vident, ad gloriam temporalem eos aliis invident vivere per veritatem. Vera autem mater fatagit, ut ejus filius saltem apud extraneam sit & vivat: quia concedunt pr-ces magistri, ut ex eorum discipulis alij quidem emisterij laudem habeant, si tamen integritatem vitæ iidem discipuli non amittant, per quæ pietatis viscera hæc eadem vera mater agnoscitur: quia omne magisterium in examine charitatis approbatur: & sola totum recipere meruit, quæ quasi totum concessit: quia fideles præpositi pro eo quòd ex bonis discipulis suis non solùm aliis laudem non invident, sed utilitatem eis etiam profectus exorant; ipsi & integros & viventes filios recipiunt, quando in supremo examine ex eorum vita perfectæ retributionis gaudia consequuntur.

3. Reg. 3.

CAPUT III.

Domus autem cùm ædificaretur, lapidibus dedolatis atque perfectis ædificata est, & malleus, & securis, & omne ferramentum non sunt audita in domo cùm ædificaretur. 1. Reg. 6. d

De purgatione vitæ præsentis, & remuneratione quietis perpetuæ. *In expos. B. Iob, l. 34. c. 13 sub fin.*

QUid domus illa, nisi sanctam Ecclesiam, quam in cælestibus Dominus inhabitat, figurabat? Ad cujus ædificationem electorum animæ quasi quidam expoliti lapides deferuntur. Qui cùm ædificantur in cælis, nullus illic jam disciplinæ malleus resonat: quia dolati atque perfecti illuc lapides ducimur, ut locis juxta meritum congruis disponamur. Hic enim foris tundimur, ut illic sine reprehensione inveniamur. Hîc malleus, hîc securis, hîc omnia tunsionum resonant ferramenta: in domo autem Dei nulli ictus audiuntur; quia in æterna patria omnis jam percussionum strepitus conticescit. Nequaquam ibi malleus percutit, quia nulla animadversio affligit, nequaquam securis incidit, quia receptos interiùs nulla foras severitatis sententia projicit. Nequaquam ferramenta perstrepunt: quia nec quælibet minima ultrà jam flagella sentiuntur. Lapides ergo extrà tunsi sunt, ut in constructione templi Domini absque mallei sonitu ponerentur: quia videlicet nunc foras per flagella tundimur, ut intus in templum Dei postmodum sine disciplinæ percussione disponamur; quatenus quidquid in nobis est superfluum, modò percussio resecet, & tunc sola in ædificatione concordia charitatis liget.

CAPVT IV.

Quòd ante foras templi mare æneum, id est luterem ad abluendas ingredientium manus duodecim boves portant, qui quidem facie exteriùs eminent, sed ex posterioribus latent. 3. Reg. 7. d

De studio patientiaq; præfectorũ in eluendis subditorũ maculis. *Curæ past. par. 2. c. 5. circa fin. 1. Cor. 9.*

QUid per duodecim boves, nisi universus pastorum ordo signatur? De quibus Paulo disserente lex dicit: *Non tu obturabis os bovi trituranti.* Quorum quidem nos operta opera cernimus, sed apud districtum judicem quæ illos posteriùs maneant in occulta retributione nescimus. Qui tamen cùm condescensionis suæ patientiam diluendis proximorum confessionibus præparant, velut ante fores templi luterem portant; ut quisquis intrare æternitatis januam nititur, tentationes suas menti pastoris indicet, ut quasi in boum lutere, cogitationis vel operis manus lavet.

CAPUT V.

Quòd in templi ministerio, in basibus templi sculptorio opere leones, & boves, & Cherubim expressa sunt. 3. Reg. 7. d

De studio sacerdotalis perfectionis. *Hom. 17. in Evang. post med.*

CHerubim, plenitudo scientiæ dicitur. Sed quid est quòd in basibus nec leones sine bobus, nec boves sine leonibus fiunt? Quid enim aliud designant bases in templo, nisi sacerdotes in Ecclesia? Qui dum sollicitudinem regiminis tolerant, quasi more basium superimpositum onus portant. In basibus igitur Cherubim exprimuntur: quia decet nimirum ut sacerdotum pectora plenitudine scientiæ sint referta. Per leones autem terror severitatis, per boves verò patientia mansuetudinis figuratur. Itaque in basibus nec leones sine bobus, nec boves sine

leonibus exprimuntur: quia semper in sacerdotali A pectore cum terrore severitatis custodiri debet virtus mansuetudinis, ut & iram mansuetudo condiat, & tandem mansuetudinem ne fortasse dissoluta sit, zelus districtionis accendat.

CAPUT VI.

3. Reg. 8. b *Nebula implevit domum Domini, et non poterant sacerdotes ministrare propter nebulã.*

Scripturæ mysteria nonnullis ob malitiã ipsorũ manere obscura. *In expos. B. Iob, l. 30. c. 1. Ioan. 10. Ioan. 8.*

EXigentibus meritis, dum superbi Judæorum Pontifices divina mysteria per parabolas audiunt, sacerdotes in domum Domini quasi propter B nebulam ministrare nequiverunt, qui & in testamento veteri dum sensus mysticos litteræ velamine coopertos inter obscuras allegoriarum caligines investigare despiciunt, debitum fidei suæ ministerium propter nebulam perdiderunt. Quibus & tunc in nebula doctrinæ suæ vocem Dominus protulit, cùm de se etiam aperta narravit. Quid est enim apertiùs quàm, *Ego & Pater unum sumus?* Quid apertius quàm, *Ante Abraham ego sum?* Sed quia auditorum mentes infidelitatis caligo compleverat, quasi emissum solis rãdium nebula interjacens abscondebat. Quid per nebulam, nisi caligo intelligentiæ designatur? Et quia apparente in carne Domino sacerdotum sensus de ejus intellectu caliginem pertulit, nebula synagogam, id est domum Domini implevit. Et sacerdotes propter nebulam ministrare C non poterant: quia dum ab intellectu incarnati Dei perfidiæ suæ peste obscurati sunt, veri sacerdotij ministerium perdiderunt.

CAPUT VII.

3. Reg. 13. *De Propheta, quem revertentem in itinere leo occidit.*

De reprimenda in prosperis elatione cordis. *In expos. B. Iob, l. 23. c. 19 ante med.*

QUid est homo, cujuslibet sit meriti, si à Conditoris sui protectione deseratur? Quæ nimirum protectio necessaria creditur, si semper habeatur. Sed utiliter plerumque subtrahitur, ut sibimetipsi homo quàm sine illa nihil sit ostendatur. Manus igi- D tur Domini aliquando nos nobis per adversa insinuat, quæ etiam nescientes nos in prosperis portat: qua destituti dum cadere incipimus, & tamen adjuti retinemur: & doctrina fit, quòd in lapsu trepidamus, & custodia, quòd in statu permanemus. Nemo ergo se alicujus virtutis æstimet, etiam cùm quid fortiter potest. Quia si divina protectio deserat, ibi repente enerviter obruitur, ubi se valenter stare gloriabatur. Quid est enim quòd vir Dei contra altare Samariæ ad prophetandum directus præsente rege auctoritatem liberæ vocis exercuit, ejusdemque regis extensum brachium in rigorem mirabiliter astrinxit: quod tamen mox misericorditer saluti restituit? Cujus in domo invitatus comedere noluit: quia ne in E via comederet prohibitionis Dominicæ præcepta servavit, qui tamen in eadem via & seductus comedit, & pastus interiit. Qua in re quid subtili consideratione colligimus, quid, ut ita dixerim, formidandum suspicamur, nisi quòd forsitan apud semetipsum tacitus pro præceptis Dominicis regem se contempsisse gloriabatur, ab interna mox soliditate quassatus est, & inde ei in opere culpa subrepsit, unde gloria in corde surrexit: ut Prophetę falsi verbis deceptus disceret, quia nequaquam propriæ fortitudinis fuerit, quòd regis verbis restitisset. Bene autem ex ejus ore mortis sententiam accepit, cujus seductione à vitæ præcepto deviavit, ut inde pœnam veraciter sumeret, unde culpam negligenter admisisset.

CAPUT VIII.

Vivit Dominus Deus Israel, in cujus conspectu sto. 3. Reg. 17.

In Dei cõspectum duobus modis venitur. *In expos. B. Iob, l. 11. c. 18 in prin.*

SCiendum est quòd duobus modis in conspectum Domini venimus: uno quidem, quo hìc peccata nostra subtiliter perpendentes, in ejus nos conspectu punimus, & flendo dijudicamus. Alio verò modo in conspectum Domini venimus, cùm in extremo judicio ante tribunal ejus assistimus. Nam quoties Conditoris nostri potentiam ad sensum reducimus, toties in conspectu illius stamus. Vnde rectè nunc per virum Dei Heliam dicitur: *Vivit Dominus Deus Israel, in cujus conspectu sto.*

CAPUT IX.

Sufficit mihi, Domine, tolle quæso ánimam meam. 3. Reg. 19.

De electorum ne liperbiant per quasdã tẽtationes, imperfectionesque repressione. *In expos. B. Iob, l. 19. c. 3. in prin.*

SAncti viri, qui sublevante spiritu ad summa raspiuntur, quandiu in hac vita sunt, ne aliqua elatione superbiant, quibusdam tentationibus reprimuntur, ut nequaquam tantùm proficere valeant, quantùm volunt. Sed ne extollantur superbiâ, fit in eis ipsarum quædam mensura virtutum. Hinc est enim quòd Helias dum tot virtutibus in alta profecisset, quadam mensura suspensus est, dum Jezabel postmodum quamvis reginam, tamen mulierculam fugit. Perpendo quippe hunc miræ virtutis virum, ignem de cælo trahere, & secundò quinquagenarios viros cum suis omnibus petitione subita concremare, verbo cælos à pluviis claudere, verbo cælos ad pluvias aperire, suscitantem mortuos, ventura quoque prævidentem: & ecce rursus animo occurrit quo pavore ante unam mulierculam fugerit. Considero virum timore perculsum de manu Dei mortem petere, nec accipere: de manu mulieris mortem fugiendo vitare. Quærebat enim mortem dum fugeret, dicens: *Sufficit mihi, tolle animam meam, neque enim melior sum quàm patres mei.* Vnde ergo sic potens, ut tot illas virtutes faciat? Vnde sic infirmus, ut ita feminam pertimescat? Nisi quia dispensatione superni nutus mensurâ occultâ libraminis appenduntur, ut ipsi sancti Dei homines, & multùm valeant per potentiam Dei, & rursum quadam mensura moderati sint per infirmitatem suam? In illis virtutibus Helias quid de Deo acceperat, in istis infirmitatibus quid de se esse poterat agnoscebat. Illa potentia virtutis fuit, ista infirmitas custos virtutis. In illis virtutibus ostendebat quid acceperat, in istis infirmitatibus hoc quod acceperat custodiebat. In miraculis monstrabatur Helias, in infirmitatibus servabatur.

CAPUT X.

Ecce Dominus transit, spiritus grandis & fortis subvertens montes, & conterens petras ante Dominum. Nam in spiritu Dominus, & post spiritum commotio: non in commotione Dominus, & post commotionem ignis: non in igne Dominus, & post ignem sibilus aurę tenuis, & ibi Dominus. 3. Reg. 19.

Dei substãtiam corporeis oculis videre negatũ est.

SPiritus ante Dominum evertit montes, & petras conterit: quia pavor, qui ex adventu ejus irruit, & altitudinem cordis nostri dejicit, & duritiam liquefacit. Sed spiritui commotionis & igni

In expos. B. Iob, l. 5. c. 27. circa med.

non ineſſe Dominus dicitur : eſſe verò in ſibilo auræ tenuis non negatur, quia nimirum mens cùm in contemplationis ſublimitate ſuſpenditur, quidquid perfectè conſpicere prævalet, Deus non eſt. Cum verò ſubtile aliquid conſpicit, hoc eſt, quod de incomprehenſibili ſubſtantia æternitatis audit. Quaſi enim ſibilum tenuis auræ percipimus, cùm ſaporem incircunſcriptæ veritatis contemplatione ſubita ſubtiliter deguſtamus. Tunc ergo verum eſt quod de Deo cognoſcimus, cùm plenè nos aliquid de illo cognoſcere non poſſe ſentimus. Vnde bene illic ſubditur : *Quod cùm audiſſet Helias, operuit vultum ſuum pallio, & ingreſſus ſtetit in oſtio ſpeluncæ.* Poſt auræ tenuis ſibilum, vultum ſuum Propheta pallio operuit, quia in ipſa ſubtiliſſima contemplatione veritatis, quanta ignorantia homo tegatur, agnoſcit. Vultui namque pallium ſuperducere, eſt ne altiora mens quærere audeat, hanc ex conſideratione propriæ infirmitatis velare, ut nequaquam intelligentiæ oculos ultra ſe præcipitanter aperiat, ſed ad hoc quod apprehendere non valet, reverenter claudat. Qui hæc agens in ſpeluncæ oſtio ſtetiſſe deſcribitur, quid namque ſpelunca noſtra eſt, niſi hæc corruptionis habitatio, in qua adhuc ex vetuſtate retinemur? Sed cùm aliquid percipere de cognitione divinitatis incipimus, quaſi jam in ſpeluncę noſtræ oſtio ſtamus. Quia enim progredi perfectè non poſſumus, ad cognitionem tamen veritatis inhiantes, jam aliquid de libertatis aura captamus. In ingreſſu ergo ſpeluncæ ſtare, eſt repreſſo noſtræ corruptionis obſtaculo, ad cognitionem veritatis incipere exire. Vnde & nube in tabernaculum deſcendente Iſraëlitæ è longinquo cernentes in papilionum ſuorum oſtiis ſtetiſſe memorantur : quia qui adventum divinitatis utcunque conſpiciunt, quaſi jam ex habitaculo carnis procedunt.

A

B

C

CAPUT XI.

3. Reg. 19. *Cùm Helias vocem Domini ſecum loquentis audiret, in ſpeluncæ ſuæ oſtio ſtetiſſe deſcribitur, & faciem velâſſe.*

De electorum profectu per ſupernam gratiam.

QUid eſt quòd Propheta cùm vocem Domini ſecum loquentis audivit, in ſpeluncæ ſuæ oſtio ſtat, & faciem velat : niſi quia dum per contemplationis gratiam vox ſupernæ intelligentiæ fit in mente, totus homo jam intra ſpeluncam non eſt, quia animum carnis cura non poſſidet? Sed ſtat in oſtio, quia mortalitatis anguſtias exire meditatur. Sed jam in oſtio ſpeluncæ conſiſtit, & verba Dei in aure cordis percipit, neceſſe eſt ut faciem velet : quia dum per ſupernam gratiam ad altiora intelligenda ducimur, quanto ſubtiliùs levamur, tanto ſemper per humilitatem noſmetipſos in intellectu noſtro premere debemus, ne conemur plus ſapere quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem. Ne dum nimis inviſibilia diſcutimus, aberremus, ne in illa natura incorporea, corporei luminis aliquid quæramus. Aurem enim intendere, & faciem operire, eſt vocem interioris ſubſtantiæ audire per mentem, & tamen ab omni ſpecie corporea oculos cordis avertere, ne quid ſibi in illa corporale animus fingat, quæ ubique tota, & ubique incircunſcripta eſt.

Rom. 12.

D

E

CAPUT XII.

3. Reg. 22. c *Reliqui mihi ſeptem millia virorum, qui non curvaverunt genua ante Baal.*

De cavendo elationis vitio.

CErtum eſt quòd cordis ſui oculum per elationis tenebras extinguit, qui cùm recta agit, conſiderare meliorum merita negligit. At contrà magno humilitatis radio ſemetipſum illuminat, qui aliorum bona ſubtiliter penſat : quia dum ea, quæ ipſe fecerit, facta foris & ab aliis conſpicit, eum, qui de ſingularitate intus erumpere nititur, ſuperbiæ tumorem premit. Hinc eſt enim quòd vocem Domini ad Heliam ſolum ſe æſtimantem dicitur : *Reliqui mihi ſeptem millia virorum, qui non curvavêre genua ante Baal*, ut dum non ſolum ſe remanſiſſe cognoſceret, elationis gloriam, quæ ei de ſingularitate ſurgere poterat, declinaret. Propheta nempe erat, & ſæpe myſteria ſuperna cognoverat. Quid ergo difficile fuit agnoſcere in hoc mundo fideliter Deo famulos & alios remanſiſſe? ſed hinc ſolerter intuendum eſt, oculum cordis elatio quam nequiter claudat; quia qui humilis & occulta Dei judicia noverat, elatus & aperta neſciebat.

In expoſ. B. Iob, l. 31. c. 23. circa fin.

CAPUT XIII.

3. Reg. 22. c *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium ſuum, & exercitum cæli à dextris, & à ſiniſtris ejus, & dictum eſt : In quo decipiam Achab ut aſcendat, et cadat in Ramoth Galaath? Et dixit alius ita, et alius aliter. Et egreſſus eſt unus, et dixit : Ego decipiam Achab. Et dictum eſt : In quo decipies? Qui reſpondit dicens : Egrediar, et ero mendax ſpiritus in ore omnium Prophetarum ejus.*

De electorum atque reproborũ ſpirituum miniſteriis per occultũ divinæ diſtributionis ordinem.

In expoſ. B. Iob, l. 2. c. 16. in princ.

QUid per ſolium Domini, niſi Angelicas poteſtates accipimus? Quarum mentibus altiùs præſidens inferiùs cuncta diſponit Et quid exercitus cæli, niſi miniſtrantium Angelorum multitudo deſcribitur? Quid eſt ergo quòd exercitus cæli à dextris & à ſiniſtris ejus ſtare perhibetur? Deus enim, qui ita eſt intra omnia, ut etiam ſit extra omnia, nec dextra, nec ſiniſtra concluditur, ſed dextra Dei Angelorum pars electa : ſiniſtra autem Dei pars Angelorum reproba deſignatur. Neque enim miniſtrant Deo ſolummodo boni, qui adjuvent, ſed etiam mali, qui probent. Non ſolùm qui à culpa redeuntes ſublevent, ſed etiam qui redire nolentes gravent, nec quòd cæli exercitus dicitur, Angelorum pars reproba in eo intelligi poſſe prohibetur. Quas enim ſuſpendi in aëre novimus, aves cæli nominamus. Et de eiſdem ſpiritibus Paulus dicit : *Contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus.* Quorum caput enuncians ait : *Secundùm principem poteſtatis aeris hujus.* A dextera ergo Dei, & à ſiniſtra Angelorum exercitus ſtat : quia voluntas electorum ſpirituum divinæ pietati concordat, & reproborum ſenſus ſuæ malitiæ ſerviens, judicio diſtrictionis ejus obtemperat. Unde & mox fallax ſpiritus in medium proſiliiſſe deſcribitur, per quem Achab rex exigentibus ſuis meritis decipiatur. Neque enim fas eſt credere bonum ſpiritum fallaciæ deſervire voluiſſe ut diceret : *Egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore omnium Prophetarum ejus.* Sed quia Achab rex peccatis præcedentibus dignus erat, ut tali debuiſſet deceptione damnari, quatenus qui ſæpè volens ceciderat in culpam, quandoque nolens caperetur ad pœnam. Occulta juſtitiæ licentia malignis ſpiritibus datur, ut quos volentes in peccati laqueo ſtrangulant, in peccati pœnam etiam nolentes trahant. Is, qui vitam reprobam non vitat, à perpetrandis peccatis animum non avertit, cùm à Propheta aliquid requirit, illa audit Deo diſponente quæ meretur audire damnandus. Ecce enim ut unum vel duo ex multis loquamur, ab omniporentis Dei cultu domus Iſraël ſub idolorum ſervitute receſſerat, & tamen ad Prophetas à quibus decipi conſueverat, ſæpè veniebat proſpera requirens. Cùm verò ex ore Prophetarum perverſa agens proſpera audiret, quid

Ephes. 6. Epheſ. 2.

aliud ſuperna judicia agebant, niſi ut peccator populus in ſuo corde caperetur? Quatenus qui perfidiam ſequendo deliquerat, ſic Prophetarum ſuorum blandis ſermonibus deciperetur, ut jam nec pertimeſceret quia deliquiſſet; & tantò pòſt duriùs raperetur ad pœnam, quantò nunc ſecuriùs viveret in culpa. Sed ecce jam largiente omnipotente Deo, ab idolorum cultu remotum eſt genus humanum, veram fidem publicè fatetur, ſubdi lignis & lapidibus vel cuilibet creaturæ adoratione renuit. Securus ergo jam Prophetam quilibet in fide poſitus conſulit: quia hoc auditurus eſt, quod audire fidelem decet. Fidenter dicam, ſi ab immunditiis aliis atque pravis actibus receſſiſſet, ſecurus eſſet. Nam Paulus egregius prædicator clamat: *Et avaritia, quæ eſt idolorum ſervitus.* *Epheſ. 5.* Quiſquis enim adhuc avaritiæ ſubjectus eſt, à cultu idolorum liber non eſt. Si ergo is, qui avaritiæ æſtibus anhelat, in fide quidem poſitus eſſe videtur, ſed aliena ambit accipere, honores mundi deſiderat, præire cupit, temporalem gloriam concupiſcit, atque de hac eadem gloria Prophetam conſultat: juſtum valde eſt, ut ex culpæ ſuæ merito à Prophetæ ore proſpera audiat. Quatenus qui verba Dei audire in ſacro eloquio noluit ut terrena deſpiceret, cælestia amaret, illud Deo judice ex Prophetæ ſui ore audiat, unde ampliùs obligatus cadat, dum ſpe terrenæ gloriæ delectatus paſcitur, ſuis deſideriis ad ima ſemper ducatur. Neque enim bonus fuit ille ſpiritus qui mendax eſſe appetiit in ore Prophetarum. Unde & præmiſſum eſt, quia exercitus cæli ſtetit à dextris & à ſiniſtris ejus. Deus enim qui incircunſcripta eſt veritas, in illa æterna beatitudine, quæ dextra ejus dicitur, ſiniſtram non habet, quia nihil ibi eſſe quod diſpliceat poteſt: ſed quia ſimul omnia contuetur, ſimul cuncta aſpicit. Ea autem, in qua bonus ſpiritus & malus vivit, exercitum cæli à dextris, & à ſiniſtris habere deſcribitur, ut per dexteram intelligamus Angelos electos, per ſiniſtram verò ſpiritus reprobos. Nec movere debet quòd exercitus cæli etiam repulſi Angeli vocantur, quia & ipſi quamvis ab æthereo cælo expulſi ſunt, adhuc tamen in aëreo cælo demorantur, ſicut Paulus ait: *Contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus.* *Epheſ. 6.*

Finis Expoſitionis tertij Regum.

CAPITVLA QVARTI LIBRI REGUM.

1 *Quòd Helias in cælo raptus ſit.*
2 *De muliere vidua, quæ ne duos filios auferente creditore amitteret, Heliſæi Prophetæ dictis obedivit, etc.*
3 *De filio Sunamitis, quem puer ab Heliſæo miſſus cum baculo non reſuſcitat, per ſemetipſum verò Heliſæus veniens, ſeque ſuper mortuum ſternens, atque ad ejus membra ſe colligens, etc.*
4 *Quòd Prophetarum filij dum in Iordane ligna cæderent, uni eorum ſecuris ex manubrio in profundum lapſa diſparuit, in quo jactatum per Heliſæum manubrij lignum, ad eum ferrum rediit.*
5 *Dies tribulationis, et increpationis, et blaſphemiæ dies hæc, in te venerunt filij uſque ad partum, et vires non habet parturiens.*
6 *Quodcunque reliquum fuerit de domo Iuda mittet radicem deorſum, et faciet fructum ſurſum.*
7 *Item unde ſuprà.*
8 *Diſpone domui tuæ, quia morieris tu, et non vives.*
9 *Obſecro, Domine, memento quomodo ambulaverim coram te in veritate, et in corde perfecto.*
10 *Ecce dies veniunt, et auferentur omnia, quæ in domo tua ſunt, in Babylonem.*
11 *Occidit rex Babylonis filios Sedechiæ in Reblatha coram eo, oculos quoque Sedechiæ eruit.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER IV. LIBRUM REGUM.

CAPUT I.

De Helia quòd in cælum raptus ſit. *4. Reg. 2. b*

QUID eſt quòd Helias in cælum raptus dicitur? Nunquidnam eum adhuc in carne corruptibili poſitum ad illius ſummæ quietis ſinum ante reſurrectionem aſcenſionemque Domini credimus eſſe perductum? Sed aliud eſt cælum aëreum, aliud æthereum. Cælum quippe aëreum, terræ eſt proximum. Unde & aves cæli dicimus, quia eas volitare in aëre videmus. In cælum quippe aëreum Helias ſublevatus eſt, ut in ſecretam quandam terræ regionem repente duceretur, ubi in magna jam carnis & ſpiritus quiete viveret, quouſque ad finem mundi redeat, & mortis debitum ſolvat. Sublevatus namque Helias aſcenſionem Dominicam deſignavit. Ille enim mortem diſtulit, non evaſit. Redemptor autem noſter quia non diſtulit, ſuperavit, eamque reſurgendo conſumpſit, & reſurrectionis ſuæ gloria aſcendendo declaravit. Notandum quoque quòd Helias in curru legitur aſcendiſſe, ut videlicet apertè monſtraretur, quia homo purus adjutorio egebat alieno. Per Angelos quippe illa facta & oſtenſa ſunt adjumenta: quia nec in cælum, quod eſt aëreum, per ſe aſcendere poterat, quem naturæ ſuæ infirmitas gravabat. Redemptor autem noſter non curru, non Angelis ſublevatus legitur: quia is, qui fecerat omnia, nimirum ſuper omnia ſua virtute ferebatur. Illuc etenim revertebatur ubi erat, & inde redibat ubi remanebat. Quia cùm per humanitatem aſcenderet in cælum, per divinitatis ſuæ potentiam, & terram pariter continebat & cælum. Sicut autem Joſeph à fratribus venditus, venditionem noſtri Redemptoris figuravit: ſic Enoch tranſlatus, atque ad cælum aëreum Helias ſublevatus, aſcenſionem Dominicam uterque deſignavit. Aſcenſionis ergo ſuæ Dominus prænuntios & teſtes habuit, unum autem legem, alium ſub lege, ut quandoque veniret ipſe, qui veraciter cælos penetrare potuiſſet. Unde & ipſe ordo in eorum quoque utrorumque ſublevatione per quædam incrementa diſtinguitur. Nam Enoch tranſlatus, Helias verò ad cælum ſubvectus eſſe memoratur, ut veniret poſtmodum qui nec tranſlatus: nec ſubvectus, cælum æthereum ſua virtute penetraret, qui nobis in ſe credentibus quia carnis ſuæ quoque munditiam largiretur, & ſub eo per incrementa temporum virtus caſtitatis excreſceret, in ipſa quoque eorum tranſlatione qui aſcenſionem Dominicam, ut videlicet famuli deſignaverunt, & in ſe ipſo, qui ad cælum aſcendit, Dominus oſtendit. Nam Enoch quidem uxorem & filios habuit: Helias verò neque uxorem, neque filios legitur habuiſſe. Penſate ergo quomodo per incrementa temporum creverit munditia ſanctitatis, quod & per tranſlatos

De aſcenſione Dominica per raptum Heliæ præfigurata. *Hom. 29. in Evang. circa med.*

Gen. 37.

Gen. 5.

translatos famulos, & per ascendentis Domini personam patenter ostenditur: translatus namque est Enoch & per coïtum genitus, & per coïtum generans. Raptus est Helias per coïtum genitus, sed non jam per coïtum generans. Assumptus verò est Dominus, neque per coïtum genitus, neque per coïtum generans.

CAPUT II.

4. Reg. 4. *De muliere, quæ ne duos filios auferente creditore amitteret, Heliſæi Prophetæ dictis obedivit, et ex eo quod parum olei habebat, per vaſa vacua effudit, quæ cuncta poſt, uſque ad ſummum repleta ſunt, et ex eorum repletione mulier à creditoris ſui debiti eſt ſoluta.*

De gentilis Judaicique populi per Eccleſiam credulitate. *Homil. 3. in Ezech. aliquanto poſt initium.*

QUid per hanc mulierem, niſi ſancta Eccleſia deſignatur? Duorum populorum, id est Judaïci & gentilis, quaſi duorum filiorum mater. Quæ ex perverſo opere per callidi ſpiritus perſuaſionem, quaſi quemdam peccati nummum à creditore acceperat, & duos, quos in fide genuit, amittere filios timebat. Sed Prophetæ verbis, id est ſcripturæ ſacræ præceptis obediens, ex parvo quod habebat olei, vaſa vacua infudit: quia dum ab unius ore Doctoris parvum quid de amore divinitatis multorum vacuæ mentes audiunt, exuberante gratia, unguento divini amoris usque ad ſummum replentur. Et jam nunc multorum corda, quæ priùs fuerant vacua vaſcula, unguento ſpiritus plena ſunt, quæ ex paucitate olei ſolummodo infuſa videbantur. Quod dum aliis atque aliis datur, & ab auditoribus fides accipitur, Sireptana mulier, videlicet ſancta Eccleſia ſub creditoris ſui jam debito non tenetur.

CAPUT III.

4. Reg. 4. c *De filio Sunamitis, quem puer ab Heliſæo miſſus cum baculo non reſuſcitat, per ſemetipſum verò Heliſæus veniens, ſeque ſuper mortuum ſternens, atque ad ejus membra ſe colligens, huc & illuc deambulans, & in ore mortui ſepties aſpirans, hunc ad redivivam lucem protinus per myſterium compaſſionis animavit.*

De novi teſtamenti gratia per mediatorem exhibita. *In expoſ. B. Iob. l. 9. c. 22 paulo poſt initium. Hebr. 7.*

AVctor humani generis Deus quaſi mortuum puerum doluit, cùm extinctos nos iniquitatis aculeo miſeratus aſpexit. Et quia per Moyſen terrorem legis protulit, quaſi per puerum virgam miſit. Per legem quippe virgam Deus tenuerat cùm dicebat: *Si quis hæc vel illa fecerit, morte moriatur.* A peccati igitur morte timor nos ſuſcitare non valuit, ſed ad ſtatum vitæ aſpiratâ manſuetudinis gratiâ erexit. Sed puer cum baculo mortuum ſuſcitare non valuit: quia Paulo atteſtante, *nihil ad perfectum duxit lex.* Ipſe autem per ſemetipſum veniens, & ſuper cadaver ſe humiliter ſternens, ad exequenda ſibi mortui membra ſe colligit: quia *cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens, in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo.* Huc illucque deambulat: quia & Judæam juxta, & longè poſitas gentes vocat. Super mortuum ſepties aſpirat: quia per apertionem divini muneris gratiæ ſeptiformis ſpiritum in peccati morte jacentibus aſpirat. Moxque vivens erigitur: quia is, quem terroris virga ſuſcitare non potuit, per amoris ſpiritum puer ad vitam rediit.

CAPUT IV.

Quòd Prophetarum filij dum in Iordane ligna cæderent, uni eorum ſecuris ex manubrio in profundum lapſa diſparuit. In quo jactato per Heliſæum manubrij ligno, ad eum ferrum rediit. 4. Reg. 6. a

FErrum in manubrio, est donum intellectus in corde. Ligna verò per hoc cædere, est pravè agentes increpare. Quod nonnumquam dum fluxè agitur, dum lapſus vanæ gloriæ in accepta eadem ſcientia non vitatur, ferrum in aqua perditur, quando ex diſſoluto opere intelligentia fatuatur. Quam profectò intelligentiam ad hoc novimus dari, ut ante dantis oculos ex bona debeat actione reſtitui. Vnde & rectè is, qui ferrum amiſerat clamabat: *Heu, heu, heu, Domine mi, & hoc ipſum mutuò acceperam.* Habent enim hoc electi proprium, ut ſi quando eis in ſua ſcientia furtiva vanæ gloriæ culpa ſurrepit, ad cor velociter redeant, & quidquid in ſe ante diſtricti judicis oculos damnabile inveniunt, lacrymis inſequantur. Qui flentes, non ſolùm cautè inſpiciunt mala quæ commiſerunt, ſed ex accepto munere quæ reddere etiam bona debuerunt: quia nimirum tantò ſe ampliùs peccatores ſentiunt, quantò ex neglectis bonis, quæ agere poterant debitores tenentur. Rectè ergo qui ferrum perdidit clamabat: *Heu, heu, heu, Domine mi, & hoc ipſum mutuò acceperam:* ac ſi dicat: Illud per diſſolutionem negligentiæ perdidi, quod ut per bona opera redderem, ex gratia Conditoris accepi. Sed numquam Deus mentem deſerit, quæ in peccatis ſe veraciter agnoſcit. Vnde & mox Hæliſæus veniens, lignum deorſum mittit, & ferrum in ſuperficiem: quia videlicet Redemptor noſter piè nos reſpiciens cor peccatoris humiliat, & ei quam amiſerat intelligentiam reformat. Lignum mergit, & ferrum relevat: quia cor affligit, & ſcientiam reparat. Unde bene alia tranſlatio dicit, quòd confregit lignum atque jactavit, & ſic ferrum ſuſtulit. Lignum namque confringere, est cor ab elatione conterere. Lignum ad ima jactare, est elatum cor in cognitione, ut diximus, propriæ infirmitatis humiliare. Atque illico ferrum ad ſuperficiem redit: quia ad uſum exercitationis priſtinæ intelligentia recurrit. Igitur quoniam donum intellectus, quod accipitur, vix cum tot difficultatibus cuſtoditur: curandum valde est, ne otio torpeat, curandum ne in exercitatione operis vitio elationis evaneſcat. Sancti namque viri minimè exultant, cùm cognoſcunt quæ faciant, ſed cùm faciunt, quæ cognoverant: Et ſi intelligendo congaudent muneri largitoris, mœrentes tamen conſiderant debitum operis, ut videlicet actione perſolvant quod eis prærogatum est in cognitione. Stultus namque est debitor, qui gaudens pecunias mutuas accipit, & tempus quo reddere debeat non attendit. Moderatur autem lætitia accipiendi, quando ſolerti providentia etiam conſtitutum tempus reddendi cogitatur.

De ſervando intelligentiæ dono. *In expoſ. B. Iob, l. 22. c. 3 ante med.* — *Tranſ. 70*

CAPUT V.

Dies tribulationis, & increpationis, & blaſphemiæ dies iſte. Venerunt filij uſque ad partum, & vires non habet pariens. 4. Reg. 19. c

HÆc juxta litteram peccatis facientibus videmus, quia cùm hoſtes irruunt, defenſores veſtri præparantur, ſed nullatenus præparata convaleſcunt. Scriptum namque est: *Requieſcet ſuper eum ſpiritus conſilii & fortitudinis.* Quæ utraque ſibi neceſſariò juncta ſunt, quia neque virtus ſine conſilio

De difficultate in exhibitione concepti operis. *Iſai 11.*

esse utilis valet, neque consilium sine virtute. Quid igitur prosunt qui per consilium præparantur, dum ad prælium per fortitudinem non procedunt? Afflictus ergo, atque turbatus Ezechias rex loquitur, dicens: *Dies tribulationis & blasphemiæ dies iste.* Venerunt filij usque ad partum, & vires non habet parturiens. Filij quippe usque ad partum veniunt, quando apta consilia usque ad desiderium efficiendi operis procedunt. Sed virtutem non habet parturiens, quia dum infirmus quisque consilia concipit, hæc ad utilitatem aliquam per partum operis non perducit.

CAPUT VI.

4. Reg 19.f *Quodcumque reliquum fuerit de domo Iuda, mittet radicem deorsum, et faciet fructum sursum.*

De mansuris in æterna retributione electorum cogitationibus. *In expos. B. Iob, l.12.c.22.vers.fin.*

QUod radix arbori, hoc cuique hominum cogitatio sua est: quia in hoc quod exteriùs videtur, per illud tenetur, quod exteriùs non videtur. Unde & nunc dicitur: *Mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum.* Cùm enim cogitationem nostram ad compatiendum indigenti proximo tendimus, quasi radicem deorsum mittimus, ut retributionis fructum superiùs faciamus.

CAPUT VII.

Item unde suprà.

In expos. B. Iob, l.8.c.29 circa fin.

QUid hoc loco radicum nomine, nisi latentes cogitationes accipimus, quæ in occulto prodeunt, sed in ostensione operum per apertum surgunt? Radicem ergo deorsum mittere, est cogitationem bonam in abditis multiplicare. Fructum verò sursum facere, est per efficaciam operis recta, quæ cogitavit, ostendere. *Mittet ergo radicem deorsum, ut faciat fructum sursum:* ac si apertè diceretur: In imis cogitatio nascitur, ut in summis retributio reddatur.

CAPUT VIII.

4. Reg. 26.a *Dispone domui tuæ, quia morieris tu, et non vives.*

De ordine divinæ scientiæ, & humanæ vitæ termino. *In expos. B. Iob, l.12.c.1. in princ.*

NUlla, quæ in hoc mundo hominibus fiunt, absque omnipotentis Dei occulto consilio veniunt. Nam cuncta Deus secutura præsciens ante sæcula decrevit, qualiter per sæcula disponantur. Statutum quippe jam homini est, vel quantum hunc mundi prosperitas sequatur, vel quantum adversitas feriat, ne electos ejus aut immoderata prosperitas elevet, aut nimia adversitas gravet. Statutũ quoque est quantum in ipsa vita mortali temporaliter vivat: nam & si annos quindecim Ezechiæ regi ad vitam addidit omnipotens Deus, cùm eum mori permisit, tunc eum præscivit esse moriturum. Qua in re quæstio oritur, quomodo ei per Prophetam dicatur: *Dispone domus tuæ, quia morieris tu, & non vives.* Cui cùm mortis sententia dicta est, protinus ad ejus lacrymas est vita addita. Sed per Prophetam Dominus dixit, quo tempore mori ipse merebatur, per largitatem verò misericordię illo eum tempore ad mortem distulit, quod ante sæcula ipse præscivit. Nec Propheta igitur fallax, quia tempus mortis innotuit, quo vir ille mori merebatur: nec Dominica statuta convulsa sunt, quia ut ex largitate Dei anni vitæ crescerent, hoc quoque ante sæcula præfixum fuit, atque spatium vitæ quod inopinatè foris est additum, sine augmento in præscientia fuit intus statutum.

CAPUT IX.

Obsecro, Domine, memento quomodo ambulaverim coram te in veritate, et in corde perfecto. 4. Reg. 20.a

Merita sua viri justi sine superbia interdum ad memoriam revocant. *In expos. B. Iob, l.12.c.16 in init.*

PLerumque justi aliquibus necessitatibus afflicti, sua opera coguntur fateri. Sed cùm eorum dicta injusti audiunt, hæc per elationem potius, quàm per veritatem existimant prolata; Ex suis enim cordibus verba justorum pensant, & dici humiliter posse verba bona non æstimant. Sicut enim gravius culpa est sibi hoc hominem arrogare, quod non est, sic plerumque culpa nulla est, si humiliter bonum dicat, quod est. Unde sæpe contingit, ut justi, & injusti habeant verba similia, sed tamen cor longè semper dissimile: & ex quibus dictis Dominus ab injustis offenditur, in eisdem quoque à justis placatur. Nam Pharisæus ingressus templum dicebat: *Ieiuno bis in sabbato: decimas do omnium, quæ possideo.* Sed justificatus magis Publicanus quàm ille exiit. Ezechias quoque rex cùm molestiâ corporis afflictus ad extremitatem perveniset vitæ, in oratione compunctus dixit: *Obsecro, Domine, memento quomodo ambulaverim coram te in veritate, & in corde perfecto.* Nec tamen Dominus hanc confessionem perfectionis ejus despexit aut renuit, quem mox in suis precibus exaudivit. Ecce Pharisæus se justificavit in opere, Ezechias justum se asseruit etiam in cogitatione. Atque unde ille offendit, inde iste Dominum placavit. Cur itaque hoc, nisi quia omnipotens Deus singulorum verba à cogitationibus pensat, & in ejus auribus superba non sunt quę humili corde proferuntur. *Luc. 18.*

CAPUT X.

Ecce dies venient, et auferentur omnia, quæ in domo tuæ sunt, in Babylonem. 4. Reg. 20.d

De cavenda in prosperis elatione cordis. *In expos. B. Iob, l.8.c.30 in princ.*

OMnis hypocrita cogitationes suas in exquirendo hominum admiratione multiplicat. Per omne enim quod hypocritæ faciunt, quia occultis cogitationibus laudes hominum requirunt, quasi radices scirpi in acervum petrarum mittunt. Operaturi quippe laudes suas cogitant, laudati autem has secum taciti in cogitationibus versant. Gaudent se præcipuos in humana æstimatione claruisse. Cumque inflati favoribus apud semetipsos intumescunt, sæpe mirantur taciti etiam ipsi quod sunt. Videri quotidie semetipsos altiores cupiunt, ac miris intentionibus in opere excrescunt: quia sicut virtus humilitatis omne vitium enervat, sic arrogantia roborat. Cogit namque mentem juvenescere, & contra vires valere: quia & quod negat vigor valetudinis, imperat amor laudis. Unde & factis suis, ut diximus, arbitros inquirunt. Si verò eorum operi testes deesse cõtingat, narrant ipsi quæ gesserint. Cumque offerri favoribus cœperint, sæpe eisdem suis operibus, quæ peregisse se referunt, mentiendo aliquid adjungunt. Cùm verò & vera dicunt, hæc dicendo aliena faciunt: quia quæsitis remunerati favoribus, ab eorum intima retributione vacuantur. In eo enim quòd bona sua patefaciunt, ostendunt malignis spiritibus quasi insidiantibus hostibus quæ prædentur. Quorum profectò vitam illa cunctis notissima Ezechiæ culpa figuravit, qui postquam una prece, & sub unius noctis spatio, centum octoginta quinque millia hostium Angelo feriente prostravit, postquam occasui proximum ad altiora cæli spatia solem reduxit, postquam vitam propinquanti jam termino coarctatam in tempora longiora protelavit: susceptis Babylonici regis nunciis, bona

omnia, quæ possidebat, ostendit. Sed Prophetæ voce protinus audivit: *Ecce dies venient, & auferent omnia, quæ in domo tua sunt, in Babylonem: non relinquetur quidquam, dicit Dominus.* Sic nimirum hypocritæ postquam magnis virtutibus excrescunt, quia cavere malignorum spirituum insidias negligunt, & celari in eisdem virtutibus nolunt, bona sua ostendendo, hostium faciunt, & prodentes subitò amittunt, quidquid diutius studentes operantur. Hinc per Psalmistam dicitur: *Tradidit in captivitatem virtutes eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici.* Virtus quippe & pulchritudo arrogantium inimici manibus traditur: quia omne bonum, quod per concupiscentiam laudis ostenditur, occulti adversarij juri mancipatur. Hostes namque ad rapinam provocat, qui suas eorum notitiæ divitias denudat. Quousque enim ab æternæ patriæ securitate disjungimur, per latronum insidiantium iter ambulamus. Qui ergo in itinere deprædari formidat, abscondat necesse est bona quæ portat. O miseri! qui affectantes laudes hominum in semetipsis dissipant fructus laborum, cumque se ostendere alienis oculis appetunt, damnant quod agunt. Quos nimirum maligni spiritus cùm ad jactantiam provocant, eorum sicut diximus, opera captivantes denudant. Hinc est enim quod per Evangelium Veritas dicit: *Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua, ut sit eleemosyna tua in abscondito, & pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi.* Hinc quòd de electorum Ecclesia per Psalmistam dicitur: *Omnis gloria ejus filiæ regum ab intus.* Hinc Paulus ait: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ.* Filia quippe regum Ecclesia, quæ in bono est opere spiritualium principum prædicatione generata, gloriam intus habet. quia hoc quod agit, in ostentationis jactantia non habet. Gloriam suam Paulus testimonium conscientiæ memorat: quia favores oris alieni non appetens, vitæ suæ gaudia extra semetipsum ponere ignorat. Occultanda sunt ergo quæ agimus, ne hæc in hujus vitæ itinere incautè portantes, latrocinantium spirituum incursione perdamus.

Psal.77.

Ibid. multis interiectis. Mat.6.

Psal.44. 2.Cor.1.

CAPUT XI.

4.Reg.25.a

Occidit rex Babylonis filios Sedechiæ in Reblatha coram eo: oculos quoque Sedechiæ eruit.

Quod malignus spiritus subductis priùs bonis operibus, post, intelligentiæ lumine hominem priver. *In expos. B. Iob, l.7. c.13 post init.*

CUm scriptura sacra Sedechiæ captivitatem narrat, ordinem captivitatis internæ denunciat. Rex quippe Babylonis, est antiquus hostis possessor intimæ confusionis. Qui priùs filios ante intuentis oculos trucidat: quia sæpe sic bona opera interficit, ut hæc se amittere ipse qui captus est, dolens cernat. Nam bona gignit plerumque animus, & tamen carnis suæ delectationibus victus, bona quæ genuit amans perdit; & quę patitur damna considerat, nec tamen virtutis brachium contra regem Babylonis levat: Sed dum videns nequitię perpetratione percutitur, ad hoc quandoque peccati usu producitur, ut ipso quoque rationis lumine privetur. Unde Babylonis rex extinctis priùs filiis, Sedechię oculos eruit: quia malignus spiritus subductis priùs bonis operibus, pòst & intelligentiæ lumen tollit. Quod rectè Sedechias in Reblatha patitur: Reblatha quippe multa hæc interpretatur. Ei enim quandoque & lumen rationis clauditur, qui pravo usu ex iniquitatis suę multitudine gravatur.

Finis Expositionis quarti Regum.

CAPITVLA LIBRI PSALMORUM.

1 *ET in cathedra pestilentiæ non sedit.*
2 *Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum.*
3 *Item unde suprà.*
4 *Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos.*
5 *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.*
6 *Filij hominum usquequo gravi corde?*
7 *Irascimini & nolite peccare.*
8 *Scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos.*
9 *Manè astabo tibi, & videbo.*
10 *Domine ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripias me.*
11 *In inferno autem quis confitebitur tibi?*
12 *Turbatus est præ ira oculus meus.*
13 *Inveteravi inter omnes inimicos meos.*
14 *Deus judex justus, fortis & longanimis.*
15 *Arcum suum tetendit & paravit, &c.*
16 *Concepit dolorem & peperit iniquitatem.*
17 *Vt destruas inimicum, & defensorem.*
18 *Quoniam videbo cælos tuos opera digitorum tuorum.*
19 *Pisces maris qui perambulant semitas maris.*
20 *Qui exaltas me de portis mortis, ut annunciem, &c.*
21 *Non in finem oblivio erit pauperum, &c.*
22 *Sub lingua ejus labor & dolor, sedet in insidiis, &c.*
23 *Insidiatur in occulto sicut leo in cubili suo.*
24 *In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ: transmigra in montem sicut passer?*
25 *Paraverunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent, &c.*
26 *Palpebræ ejus interrogant filios hominum.*
27 *Item unde suprà.*
28 *Pluet super peccatores laqueos ignis, sulphur, & spiritus, &c.*
29 *Eloquia Domini, eloquia casta.*
30 *In circuitu impij ambulant.*
31 *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus.*
32 *Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor.*
33 *Dixi Domino, Deus meus es tu.*
34 *Funes ceciderunt mihi in præclaris, &c.*
35 *Ego clamavi quoniam exaudisti me Deus.*
36 *Sub umbra alarum tuarum protege me.*
37 *Diligam te, Domine, virtus mea.*
38 *Caligo sub pedibus ejus, & ascendit super Cherubim, &c.*
39 *Item unde suprà.*
40 *Posuit tenebras latibulum suum.*

41 *Tenebrosa aqua in nubibus aëris, præ fulgore, &c.*
42 *Qui perfecit pedes meos tanquam cervorum.*
43 *Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inveteraverunt, & claudicaverunt à semitis suis.*
44 *Cæli enarrant gloriam Dei.*
45 *In sole posuit tabernaculum suum.*
46 *Ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo.*
47 *Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui, &c.*
48 *Deus meus clamabo per diem, nec exaudies, &c.*
49 *Item unde suprà.*
50 *Virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt.*
51 *Impinguâsti in oleo caput meum.*
52 *Qui non accepit in vano animam suam.*
53 *De necessitatibus meis eripe me.*
54 *Proba me, Domine, & tenta me.*
55 *Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo.*
56 *Item unde suprà.*
57 *Vnam petij à Domino, hanc requiram.*
58 *Abscondes eos in abscondito vultus tui, &c.*
59 *Ego dixi in excessu mentis meæ, projectus sum à vultu oculorum tuorum.*
60 *Item unde suprà.*
61 *Viriliter agite, & confortetur cor vestrum.*
62 *Item unde suprà.*
63 *Item unde suprà.*
64 *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates.*
65 *Conversus sum in ærumna mea dum configitur spina.*
66 *Dixi, pronunciabo adversus me injustitias meas Domino, &c.*
67 *In chamo & fræno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.*
68 *Verbo Domini cæli firmati sunt, & spiritu oris ejus, &c.*
69 *Congregans quasi in utre aquas maris.*
70 *Gustate & videte quoniam suavis est Dominus.*
71 *Divites eguerunt & esurierunt.*
72 *Declina à malo, & fac bonum.*
73 *Item unde suprà.*
74 *Dominus custodit omnia ossa eorum.*
75 *Fiant sicut pulvis ante faciem venti, & Angelus Domini, &c.*
76 *Fiant viæ eorum tenebræ & lubricum.*
77 *Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi?*
78 *Item unde suprà.*
79 *Vidi impium super exaltatum, & elevatum sicut cedros, &c.*
80 *Computruere, & deterioraverunt cicatrices meæ, &c.*
81 *Incurvatus sum, & humiliatus usquequaque.*
82 *Ego autem ad flagella paratus sum.*
83 *Iniquitatem meam ego pronunciabo, & cogitabo pro peccato meo.*
84 *Posui ori meo custodiam, dum consisteret, &c.*
85 *Obmutui, & non aperui os meum: quoniam tu fecisti.*
86 *Verumtamen vanè conturbatur omnis homo.*
87 *Eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fæcis, &c.*
88 *Multa fecisti, tu Domine Deus meus, mirabilia tua.*
89 *Annunciavi & locutus sum, multiplicati sunt super numerum.*
90 *Vniversum stratum ejus versasti in infirmitate ejus.*
91 *Item unde suprà.*
92 *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte.*
93 *Memor ero tui de terra Iordanis, & Hermoniim.*
94 *In die mandavit Dominus misericordiam suam, &c.*
95 *Humiliâsti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos umbra mortis.*
96 *Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis.*
97 *Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime.*
98 *Intende prospere, procede, & regna, &c.*
99 *Item unde suprà.*
100 *Myrrha, & gutta, & casia à vestimentis tuis, &c.*
101 *Adorabunt eum filiæ Tyri in muneribus.*
102 *Omnis gloria ejus, filiæ regis ab intus.*
103 *Item unde suprà.*
104 *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, &c.*
105 *Transferentur montes in cor maris.*
106 *Vacate & videte, quoniam ego sum Deus.*
107 *Deus in gradibus ejus dignoscetur cùm suscipiet eam.*
108 *Item unde suprà.*
109 *In spiritu vehementi conteres naves Tharsis.*
110 *Non dabit Deo placationem suam, &c.*
111 *Non videbit interitum, cùm viderit sapientes morientes.*
112 *Confitebitur tibi cùm benefeceris ei.*
113 *Advocabit cælum desursum, & terram, ut discernat populum suum.*
114 *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitas?*
115 *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum.*
116 *Cor contritum & humiliatum Deus non despiciet.*
117 *Videbunt justi & timebunt, & super eum ridebunt.*
118 *Illic trepidaverunt timore ubi non erat timor.*
119 *Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine.*
120 *Præcipita, Domine, & divide linguas eorum.*
121 *Descendant in infernum viventes.*
122 *Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos.*
123 *Ipsi calcaneum meum observabunt.*

124 *Filij hominum dentes eorum arma & sagitta, & lingua eorum, &c.*
125 *Super eos cecidit ignis, & non viderunt solem.*
126 *Lætabitur justus cùm viderit vindictam, &c.*
127 *Adjutor meus tibi psallam, quia tu Deus susceptor meus es.*
128 *Commovisti terram & conturbasti eam, &c.*
129 *Ostendisti populo tuo dura, potasti nos vino compunctionis, &c.*
130 *In Idumæam ostendam calceamentum meum.*
131 *Melior est misericordia tua super vitam.*
132 *Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea.*
133 *Rivos ejus inebrians multiplica generationes ejus.*
134 *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ.*
135 *Et convalles abundabunt frumento.*
136 *Venite & videte opera Domini, quàm terribilis in consiliis, &c.*
137 *Benedicat nos Deus, Deus noster, &c.*
138 *Iter facite ei qui ascendit super occasum.*
139 *Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ, &c.*
140 *Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, &c.*
141 *Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso.*
142 *Visi sunt gressus tui, Deus.*
143 *Aethiopia præveniet manus ejus Deo.*
144 *Laboravi sustinens.*
145 *Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum.*
146 *Propter inimicos meos eripe me.*
147 *Consolantem me quæsivi, & non inveni.*
148 *Obscurentur oculi eorum, ne videant: & dorsum eorum semper incurva.*
149 *Confundantur statim erubescentes, qui dicunt mihi, euge, euge.*
150 *Inimici ejus terram lingent.*
151 *Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt, &c.*
152 *Dejeciisti eos dum allevarentur.*
153 *Tu dirupisti fontes, & torrentes: tu siccâsti fluvios Ethan.*
154 *Dixi iniquis: Nolite iniquè agere, &c.*
155 *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis.*
156 *Turbati sunt omnes insipientes corde, &c.*
157 *Dormitaverunt qui ascenderunt equos.*
158 *Eripe me de luto ut non inhæream.*
159 *Renuit consolari anima mea: memor fui Dei, & delectatus sum.*
160 *Exercitatus sum & defecit paulisper spiritus meus.*
161 *Etenim sagittæ tuæ transierunt.*
162 *Attendite, populo meus, legem meam.*
163 *Filij Ephrem intendentes arcum, & mittentes sagittas, &c.*
164 *Statuit aquas quasi in utre.*
165 *Recordatus est quia caro sunt.*
166 *Conversi sunt in arcum perversum.*
167 *Tradidit in captivitatem virtutes eorum, &c.*
168 *Item unde suprà.*
169 *Immissiones per Angelos malos: viam fecit semitæ iræ suæ.*
170 *Redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum.*
171 *Potum dedit nobis in lacrymis, & in mensura.*
172 *Sumite Psalmum, & date tympanum.*
173 *Exaudivi te in abscondito tempestatis, &c.*
174 *Erit tempus eorum in æternum.*
175 *Deus meus, pone illos ut rotam, & velut stipulam ante faciem venti.*
176 *Concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini.*
177 *Etenim passer invenit sibi domum, &c.*
178 *Ascensus in corde ejus disposuit in convalle lacrymarum.*
179 *Lætetur cor meum ut timeat nomen tuum.*
180 *Posuerunt me in abominationem sibi, &c.*
181 *Inter mortuos liber.*
182 *In me pertransierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbaverunt me.*
183 *Misericordias tuas, Domine, in æternum cantabo.*
184 *Beatus populus qui scit jubilationem.*
185 *Manè sicut herba transeat, manè floreat, & pertranseat.*
186 *Posuisti munitiones ejus in formidinem.*
187 *Quis novit potestatem iræ tuæ? &c.*
188 *Ipse liberavit me de laqueo venantium, & à verbo aspero.*
189 *Scapulis suis obumbrabit tibi.*
190 *Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi.*
191 *Mirabiles elationes maris, mirabilis in excelsis Dominus.*
192 *Donec justitia convertatur in judicium.*
193 *Secundùm multitudinem dolorum meorum, &c.*
194 *Qui fingis dolorem in præcepto.*
195 *Non repellet Dominus plebem suam, quoniam in manu ejus, &c.*
196 *Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini.*
197 *Tunc exultabunt omnia ligna silvarum.*
198 *Honor regis judicium diligit.*
199 *Filij servorum tuorum habitabunt.*
200 *Ipse enim scit figmentum nostrum.*
201 *Memoria retinentibus mandata ejus, ut faciant ea.*
202 *Ascendunt montes, & descendunt campi.*
203 *Introite portas ejus in confessione, &c.*
204 *Potum meum cum fletu temperabam.*
205 *Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.*
206 *Confessionem & decorem induisti, amictus lumine, &c.*
207 *Extendens cælum sicut pellem, qui tegis aquis superiora ejus.*

208 *Item unde suprà.*
209 *Qui ponit nubem ascensum suum.*
210 *Qui ambulat super pennas ventorum.*
211 *Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos ignem urentem.*
212 *Item unde suprà.*
213 *Ascendunt montes, & descendunt campi.*
214 *Montes excelsi servis : petra refugium herinaciis.*
215 *Item unde suprà.*
216 *Posuisti tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt, &c.*
217 *Auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem, &c.*
218 *Emitte spiritum tuum, & creabuntur : & renovabis faciem terræ.*
219 *Verbi, quod mandavit in mille generationes.*
220 *Item unde suprà.*
221 *Quoniam in sæculum misericordia ejus.*
222 *Ferrum pertransit animam ejus.*
223 *Ascendunt usque ad cælos, & descendunt usque ad abyssos.*
224 *Effusa est contentio super Principes eorum, & seduxerunt, &c.*
225 *Et omnis iniquitas obturavit os suum.*
226 *Excussus sum sicut locusta.*
227 *Induantur sicut diploide confusione sua.*
228 *Dixit Dominus Domino meo, &c.*
229 *De torrente in via bibit, propterea exaltavit caput.*
230 *Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus.*
231 *Confessio & magnificentia opus ejus.*
232 *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.*
233 *Dominus mihi adjutor, & ego despiciam inimicos meos.*
234 *Circumdederunt me sicut apes, & exarserunt sicut, &c.*
235 *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est, &c.*
236 *Constituite diem solemnem in condensis usque ad cornu altaris.*
237 *Tunc non confundar, cùm prospexero in omnia mandata tua.*
238 *In mandatis tuis exercebor, & considerabo vias tuas.*
239 *Item unde suprà.*
240 *Ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque.*
241 *Defecit in salutari tuo anima mea.*
242 *Os meum aperui, & attraxi spiritum.*
243 *Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua Deus.*
244 *Latum mandatum tuum nimis.*
245 *Super seniores intellexi.*
246 *Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa.*
247 *Fiat manus tua ut salvum me faciat.*
248 *Declinate à me maligni, & scrutabor mandata Dei mei.*
249 *Vanum est vobis ante lucem surgere, surgite postquam sederitis.*
250 *Item unde suprà.*
251 *Cùm dederit dilectis suis somnum, hæc est hereditas Domini.*
252 *Qui confidit in Domino sicut mons Sion.*
253 *Venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos.*
254 *Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua.*
255 *Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum.*
256 *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores.*
257 *Item unde suprà.*
258 *Fiant sicut fœnum ædificiorum, quod priusquam evellatur, exaruit.*
259 *Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me.*
260 *Sacerdotes tui induantur justitia.*
261 *In salicibus in medio ejus suspendimus organa nostra.*
262 *Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea.*
263 *Sicut tenebræ ejus, ita & lumen ejus.*
264 *Et nox illuminatio mea, in deliciis meis.*
265 *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, &c.*
266 *Nonne qui oderunt te, Domine, oderam, &c.*
267 *Labor labiorum ipsorum operiet eos.*
268 *Obumbra caput meum in die belli.*
269 *In miseriis non subsistent.*
270 *Elevatio manuum mearum, sacrificium vespertinum.*
271 *Pone, Domine, custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ, &c.*
272 *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.*
273 *Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas, &c.*
274 *Protector meus, & in ipso sperabo : subjicies populos sub me.*
275 *Domine, inclina cælos tuos, & descende: tange montes, &c.*
276 *Qui liberasti David servum tuum de gladio maligno.*
277 *In illa die peribunt omnes cogitationes eorum.*
278 *Humiliavit peccatores usque ad terram.*
279 *Qui producit in montibus fœnum, & herbam servituti hominum.*
280 *Qui dat jumentis escam ipsorum, & pullis corvorum invocantibus eum.*
281 *Mittet verbum suum, & liquefaciet ea: flabit spiritus ejus, &c.*
282 *Præceptum posuit, & non præteribit.*
283 *Virtutem operum suorum annunciabit populo suo, &c.*
284 *Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis.*
285 *Laudate eum in potentatibus ejus, laudate eum, &c.*
286 *Laudate eum in tympano & choro.*
287 *Item unde suprà.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER PSALMOS.

CAPUT I.

Psal. 1. a *Et in cathedra pestilentiæ non sedit.*

De cavēdis perversis operationibus. *Curæ past. par. 2. c. 33.*

CAthedra judicis esse vel præsidentis solet. In cathedra autem pestilentiæ sedere, est ex judicio prava committere, & ex ratione mala discernere, & tamen ex deliberatione perpetrare. Quasi in perversi consilij cathedra sedet, qui tanta iniquitatis elatione attollitur, ut adimplere malum etiam per consilium conetur. Et sic ut assistentibus turbis prælati sunt, qui cathedræ honore fulciuntur: ita delicta eorum qui præcipitatione corruunt, exquisita per studium peccata transcendunt.

CAPUT II.

Psal. 1. a *Et erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum.*

De mysterio incarnationis Dominicæ. *Hom. 2. in Ezech.*

QUid per lignum juxta aquarum decursus plantatum, nisi incarnationem nostri Redemptoris accipimus? Qui per ejusdem incarnationis suæ mysterium propinquare dignatus est peccatorum suorum pondera portanti generi humano, quod ab ortu suo quotidie defluit ad mortem. *Erit enim tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum.* Juxta decursus quippe aquarum plantatus est, quia juxta lapsus incarnatus est defluentium populorum.

CAPUT III.

Item unde suprà.

In expos. B. Iob, l. 19. c. 19. in med. Luc. 23.

DEcursus aquarum sunt quotidiani transitus deficientium populorum. Et de semetipsa Veritas dicit: *Si in ligno viridi hæc faciunt, in arido quid fiet?* Lignum ergo secus decursus aquarum, est qui fructum & protectionem sui nobis umbraculi proferens, apparuit Creator in carne, ut humanum genus per resurrectionem robustum figeret, quod per defectum quotidie ibat in mortem.

CAPVT IV.

Psal. 2. b *Reges eos in virga ferrea, et tanquam vas figuli confringes eos.*

De distinguendis percussionū qualitatib. *In expos. B. Iob, l. 7. c. 7.*

SCiendum est, quia aliquando nos adversarius, aliquando autem conterit Deus. Ex contritione autem adversarij à virtute deficimus, per contritionem verò domini fracti, à vitiis in virtute roboramur. Hanc contritionem Propheta conspexerat cùm dicebat: *Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli conteres eos.* In virga nos ferrea Dominus regit & conterit: quia dispensationis fortitudine cùm nos interiùs reficit, exteriùs affligit. Nam quò virtutem carnis humiliat, intentionem spiritus exaltat. Vnde & hæc eadem contririo figuli vasi comparatur: sicut & per Paulum dicitur: *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus.* Qui simul contritionem & regimen exprimens ait; *Licet is, qui foris est,* *2. Cor. 4.* *noster homo corrumpitur, tamen is, qui intus est, renovatur de die in diem.*

CAPUT V.

Servite Domino in timore, et exultate ei cum tremore. *Psal. 2. b*

SAncti viri sic de spe certi sunt, ut tamen semper sint de tentatione suspecti; quippe quibus dicitur: *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore*, ut & de spe exultatio, & de suspicione nascatur tremor. *In expos. B. Iob, l. 20. c. 5.*

CAPUT VI.

Filij hominum usquequo gravi corde? *Psal. 4. a*

De distinguendo intellectu sacri eloquij. *In expos. B. Iob, l. 19. c. 4. in princ.*

ALiud est gravem esse per consilium, aliud per peccatum, aliud gravem esse per constantiam, aliud per culpam. Ista enim gravitas pondus habet oneris, illa virtutis. Pondus ergo accipiunt animæ, ut ab intentione Dei non jam levi motu dissiliant, sed in eum fixa constantiæ gravitate consistant. Adhuc ille populus leviter movebatur, de quo per Prophetam dicitur: *Abiit vagus in viam cordis sui: viam ejus vidi, & dimisi eum.* Grave autem consilium cordis, omnem inconstantiam vagationis expellit. Et quoniam sunt animæ, quæ levi motu nunc ista, nunc illa desiderant, omnipotens Deus, quia ipsas leves fluctuationes mentium non leviter pensat, vagationem cordis relinquendo dijudicat. Sed cùm per gratiam respicit, vagam mentem in consilij stabilitatem figit. Cùm enim leves motus animi misericorditer dignatur aspicere, hunc protinus ad constantiæ maturitatem firmat. *Isaiæ 57.*

CAPUT VII.

Irascimini, & nolite peccare. *Psal. 4.*

De discretione commotionis animi. *In expos. B. Iob, l. 5. c. 31. vers. fin.*

QUod nimirum non rectè intelligunt, qui nos irasci nobis tantummodo, non etiam proximis delinquentibus volunt. Si enim sic proximos ut nos amare præcipimur, restat ut sic eorum erratibus sicut nostris vitiis irascamur.

CAPUT VIII.

Scuto bonæ voluntatis tuæ coronâsti nos. *Psal. 5.*

De discernendis in sacro eloquio multiplicibus rerum significationibus. *In expos. B. Iob, l. 34. c. 24. in initio.*

SCriptura sacra scuti nomine aliquando in parte prospera, aliquando in adversa uti consuevit. Nam sæpe scuti defensio pro divina protectione ponitur; nonnunquam verò pro humana repugnatione memoratur. Pro divina enim protectione per Psalmistam dicitur: *Scuto bonæ voluntatis tuæ coronâsti eum.* Scuto nos Dominus coronare perhibetur: quia quos protegens adjuvat, remunerans coronat. Rursum pro humana repugnatione per eundem Prophetam scutum ponitur, sicut alibi ait: *Ibi confregit cornua, arcum, scutum, gladium, & bellum.* *Psal. 75.* In cornibus quippe elatio superborum, in arcu insidiæ longè ferientium, in scuto obstinata duritia defensionum, in gladio vicina percussio, in bello autem ipsa contra Dominum mentis motio designatur. Quod nimirum totum in sancta Ecclesia confringitur, dum mentes Deo resistentium superposito jugo humilitatis edomantur. Hinc rursus per eundem Psalmistam dicitur: *Arcum conteret, & confringet arma, & scuta comburet igni.* *Psal. 45.* Arcum enim Dominus conterit, cùm occulta insidiantium machinamenta dissolvit. Arma confringit, cùm ea, quæ

contra se erecta fuerant, patrocinia humana comminuit : scuta igne comburit, cùm peccantium mentes obstinatâ se duritiâ defendentes ad pœnitentiæ, & confessionis ardorem sancti Spiritus calore succendit.

CAPUT IX.

Psal. 5. a *Manè astabo tibi, & videbo.*

In expos. B. Iob, l. 21. c. 12 sub finem.

NOx quippe est vita præsens, in qua quandiu sumus, per hoc quod interna conspicimus, sub incerta imaginatione caligamus. David quoque hujus noctis caliginem videns claritatem veri luminis præstolatus ait : *Manè astabo tibi, & videbo.* Adhuc ergo in nocte minus se videre conspicit, qui ad videndum Deum futurum manè concupiscit.

CAPUT X.

Psal. 6. *Domine, ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripias me.*

De cavenda extremi judicij sententia. *Hom 17. in Ezech. paulo post initium.*

SEptem diebus omne tempus evolvitur. Æterna etenim dies, quæ expleta septem dierum vicissitudine sequitur, scilicet octava est. Unde nunc Psalmista resurrectionis diem considerans : quia de extremi judicij erat districtione locuturus, præmisit titulum dicens : *In finem Psalmus David pro octava.* Ut enim quam octavam diceret, demonstrare diem illam tremendi terroris in Psalmi inchoatione secutus est dicens : *Domine, ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripias me.* Modò enim quisquis per flagella corripitur & correptionibus emendatur, in mansuetudine corripitur, & non in ira. In districto autem illo examine omnis argutia atque correptio, furor & ira est : quia venia post correctionem non est.

CAPUT XI.

Psal. 6. a *In inferno autem quis confitebitur tibi ?*

In expos. B. Iob, l. 8. c. 14. Prov. 18.

POtest inferni nomine peccatoris desperatio designari, de qua per Psalmistam dicitur : *In inferno autem quis confitebitur tibi ?* Unde rursum scriptum est : *Impius cùm venerit in profundum peccatorum, contemnit.*

CAPUT XII.

Psal. 6. a *Turbatus est præ ira oculus meus.*

De commoti animi discretione *In expos. B. Iob, l. 5. c. 31. circa fin.*

IRa per vitium, oculum mentis excæcat, ira per zelum turbat : quia cùm saltem recti æmulatione concutitur, ea, quæ nisi tranquillo corde percipi non potest, contemplatio dissipatur. Ipse namque zelus rectitudinis, quia inquietudine mentem agitat, ejus mox aciem obscurat, ut altiora in commotione non videat, quæ bene priùs tranquilla cernebat. Sed inde subtiliùs ad alta reducitur, unde ad tempus ne videat reverberatur. Nam ipsa recti æmulatio æterna, post paululum in tranquillitate largiùs aperit, quæ hîc interim per commotionem claudit. Et unde mens turbatur ne videat, inde proficit, ut ad videndum veriùs clarescat. Sicut infirmanti oculo cùm collyrium immittitur, lux penitus negatur ; sed inde eam post paululum veraciter recipit, unde hanc ad tempus salubriter amittit. Numquam verò commotioni contemplatio jungitur, nec prævalet mens perturbata conspicere, ad quod vix tranquilla valet inhiare : quia nec solis radius cernitur, cùm commotæ nubes cæli faciem obducunt : nec turbatus fons inspicientis imaginem reddit, quam tranquillus propriè ostendit, quia quò ejus unda palpitat, eò in se speciem similitudinis obscurat. Sed cùm per zelum animus movetur, curandum summopere est, ne hæc eadem, quæ instrumento virtutis assumitur, menti ira dominetur, nec quasi domina præeat, sed velut ancilla ad obsequium parata à rationis tergo nequaquam recedat. Tunc enim robustiùs contra vitia erigitur, cùm subdita rationi famulatur. Nam quamtumlibet ira ex zelo rectitudinis surgat, si immoderata mentem vicerit, rationi protinus servire contemnit : & tantò se impudentiùs dilatat, quantò impatientiæ vitium virtutem putat. Unde necesse est ut hoc ante omnia, qui zelo rectitudinis movetur, attendat, ne ira extra mentis dominium transeat. Sed in ultione peccati tempus modumque considerans, consurgentem animi perturbationem subtiliùs pertractando restringat, animositatem reprimat, & motus fervidos sub æquitate disponat, ut eò fiat justior ultor alienus, quò priùs extitit victor suus : quatenus sic culpas delinquentium corrigat, ut antè ipse qui corrigit, per patientiam crescat, & fervorem suum transcendendo dijudicet ; ne intemperanter excitatus ipso zelo rectitudinis longè à rectitudine aberret.

CAPUT XIII.

Inveteravi inter omnes inimicos meos. *Psal. 6. a*

De abdicandis vitiis, & sectandis virtutibus. *In expos. B. Iob, l. 19. c. 16. post med. Col. 3. Rom. 6.*

CUnctis vera scientibus liquet quòd ad vetustam vitam vitia pertinent, virtutes ad novam. Unde & Paulus dicit : *Exuentes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum.* Et iterum ait : *Vetus homo noster simul crucifixus est.* Psalmista itaque ex typo humani generis loquens, inter malignos spiritus deprehensus dicit. *Inveteravi inter omnes inimicos meos.* A fervore etenim mentis vel inter spirituales inimicos, vel inter carnales quosque proximos ipso aliquo modo vivendi usu veterascimus, & assumptæ novitatis speciem fuscamus. A qua tamen vetustate quotidie si studio circunspectionis invigilemus, orando, legendo, bene vivendo renovamur : quia vita nostra dum lacrymis lavatur, bonis operibus exercetur, sanctis meditationibus tenditur, ad novitatem suam sine cessatione reparatur.

CAPUT XIV.

Deus judex justus, fortis, & longaminis. *Psal. 7. a*

De divino judicio. *Hom. 13. in Evang. post med. Eccl. 5.*

DIcturus longanimem, præmisit justum, ut quem vides peccata delinquentium diu patienter ferre, scias hunc quandoque etiam districtè judicare. Hinc per quemdam sapientem dicitur : *Altissimus enim est patiens redditor.* Patiens enim redditor dicitur, quia peccata hominum & patitur, & reddit. Nam quos diu ut convertantur, tolerat, non conversos duriùs damnat.

CAPUT XV.

Arcum suum tetendit & paravit : & in ipso paravit vasa mortis. *Psal. 7. b*

De discernendis in Scriptura sacra rerũ significationibus. *In expos. B. Iob, l. 19. c. 16. circa fin.*

QVid hoc loco per arcum, nisi sacra Scriptura significatur ? Ipsa quippe arcus Ecclesiæ, ipsa arcus est Domini. De qua ad corda hominum sicut ferientes sagittæ, sic terrentes sententiæ veniunt. Arcum suum Dominus tetendit : quia cunctis peccatoribus per Scripturam sacram minas exhibuit. In quo arcu scilicet vasa mortis præparat : quia secundùm eloquij

eloquij sui sententiam eos, qui nunc corrigi negligunt, reprobos damnat. In quo etiam sagittas suas ardentibus efficit: quia ad eos, quos per terrorem corrigit, accensas verborum sententias emittit.

CAPUT XVI.

Psal. 7. b *Concepit dolorem, & peperit iniquitatem.*

In exposit. B. Iob, l. 28. c. 8. in princ.

VVlvæ nomine occulta, & malitiosa carnalium cogitatio designatur. Quæ vulva non ad proferendam prolem concipit substantiam corporis, sed ad explendam nequitiam, causam doloris. De hac vulva cordis iniquorum aliàs dicitur: *Concepit dolorem, & peperit iniquitatem.* Per hanc vulvam pravi concipiunt, cùm mala cogitant: per hanc vulvam pariunt, cùm mala, quæ cogitaverint, operantur.

CAPUT XVII.

Psal. 8. a *Vt destruas inimicum & defensorem.*

In exposit. B. Iob, l. 11. c. 13

INimicus quippe & defensor est, qui Deum, quem prædicat, impugnat.

CAPUT XVIII.

Psal. 8. a *Quoniam videbo cælos tuos, opera digitorum tuorum.*

De intellectu historico ac mystico.

Hom. 11. in Ezech. aliquanto post princ.

IN Scriptura sacra, & ea, quæ accipi secundùm historiam possunt, plerumque spiritualiter intelligenda sunt, ut & fides habeatur in veritate historiæ, & spiritualis intelligentia capiatur in mysteriis allegoriæ. Sicut hoc quoque novimus quod Psalmista ait: *Quoniam videbo cælos, opera digitorum tuorum, lunam & stellas, quæ tu fundâsti.* Ecce enim juxta veritatem historiæ, stat sermo orationis: quia & cæli opera Dei sunt: & luna, ac stellæ, ab eo creatæ atque fundatæ sunt. Sed si hoc Psalmista juxta solam historiam, & non etiam secundùm intellectum mysticum asserit, quia cælos opera Dei esse professus est, dicturus lunam & stellas, cur non etiam solem, quem scimus, quia ejus opus est, pariter enumeravit? Si enim juxta solam historiam loquebatur, dicturus luminare minus, priùs luminare maius dicere debuit, ut antè solem, & pòst lunam, atque stellas, fundatas esse perhiberet. Sed quia juxta intellectum mysticum loquebatur, ut lunam sanctam Ecclesiam, & stellas homines sanctos accipere deberemus; Solem nominare noluit, quia videlicet ipsi æterno Soli loquebatur, de quo

Malac. 4. scriptum est: *Vobis autem, qui timetis Dominum, orietur sol justitiæ.* De quo reprobi in fine dicturi

Sap. 5. a sunt: *Sol justitiæ non ortus est nobis.* Dicendo ergo lunam, & stellas, quas tu fundâsti, & tamen tacendo solem, qui factus est, indicavit, quia illi soli locutus est, qui non solùm solem, & lunam, atque stellas corporaliter, sed etiam lunam Ecclesiam, atque stellas sanctos homines spiritualiter fecit.

CAPUT XIX.

Psal. 8. b *Pisces maris, qui perambulant semitas maris.*

In exposit. B. Iob, l. 2. c. 2.

QVid per pisces maris, nisi curiosos hujus sæculi debemus accipere, qui in magnis rerum inquisitionibus quasi in abditis fluctibus latent?

CAPUT XX.

Psal. 9. c *Qui exaltas me de portis mortis, ut annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.*

De perfectorum stultis per aspirationem divinæ gratiæ.

In exposit. B. Iob, l. 19. c. 11. aliquanto post pr.

QVid per portas filiæ Sion, nisi bona quæque actio designatur, per quam anima ad conventum regni cælestis ingreditur? Vnde nunc Propheta ait: *Qui exaltas me de portis mortis, ut annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.* Portæ quippe mortis sunt actiones pravæ, quæ ad interitum trahunt. Quia autem Sion, speculatio dicitur, portas Sion actiones bonas accipimus, per quas supernam patriam ingredimur, ut regis nostri gloriam contemplemur.

CAPUT XXI.

Psal. 9. c *Non in finem oblivio erit pauperum, patientia pauperum non peribit in finem.*

De contemptu præsentium, & spe futuri præmij.

Hom. 35. in Evang. sub finem.

QVantumlibet vel in adversis patientes, vel in prosperis humiles simus, in hac vita retribui nobis bona præsentia nullo modo requiramus: nam pro labore patientiæ, bona speranda sunt sequentis vitæ: ut tunc præmium nostri laboris incipiat, quando omnis jam labor funditus cessat. Hinc ergo per Psalmistam dicitur: *Oblivio non erit pauperis: patientia pauperum non peribit in finem.* Quasi periisse patientia pauperum cernitur, cùm nihil pro illa in hac vita humilibus recompensatur. Sed patientia pauperum in finem non peribit, quia tunc ejus gloria percipitur, cùm simul omnia laboriosa terminantur.

CAPUT XXII.

Psal. 9. c *Sub lingua ejus labor & dolor: sedet in insidiis cum divitibus in occultis.*

De subdolis reprobórum mẽtibus, eorumq; capitis virulenta malitia.

In exposit. B. Iob, l. 15. c. 5. in fin.

PErversi quique quia malum non in lingua, sed sub lingua habent, sermonibus dulcia prætendunt, & cogitationibus perversa moliuntur. De ipso ergo capite scriptum est: *Sub lingua ejus labor & dolor.* Qui enim non apertè mala, quæ cogitat, ostendit, laborem & dolorem eorum, quorum mortem appetit, non in lingua exerit, sed sub lingua premit. Cujus tamen hoc loco, nisi personam Antichristi Psalmista describit? Propter enim perversa dogmata sub lingua ejus labor & dolor est: propter miraculorum verò speciem sedet in insidiis: propter autem sæcularis potestatis gloriam, cum divitibus in occultis. Quia enim simul & miraculorum fraude & terrena potestate utitur, in occultis & cum divitibus sedere perhibetur.

CAPUT XXIII.

Psal. 9. c *Insidiatur in occulto sicut leo in cubili suo.*

De operationibus antiqui adversarij.

In exposit. B. Iob, l. 32. c. 12. ante med.

HOc de ultima sævitia diaboli Propheta testatur dum in sua fuerit virtute laxatus. Ad apertam namque potentiam suffecisset ut leo esset, etiam si insidians non fuisset. Rursumque ad occultas versutias suffecisset, ut insidias surriperet, etiam si leo non esset. Sed quia antiquus hostis in cunctis suis viribus effrenatur, sævire per utraque permittitur, ut contra electos in certamine & fraude & virtute laxetur: virtute per potentiam, fraude per signa. Rectè ergo & leo, & insidians dicitur: insidians per miraculorum speciem: leo per fortitudinem sæ-

cularem. Ut enim eos, qui apertè iniqui sunt, pertrahat, sæcularem potentiam ostentat : ut verò etiam justos fallat, signis sanctitatem simulat. Illis enim suadet elatione magnitudinis : istos decipit ostensione sanctitatis.

CAPUT XXIV.

Psal. 10. a *In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ : Transmigra in montem sicut passer ?*

In expos. B. Iob, l. 3. c. 1. ante med.

CUm enim fideli animæ unitate derelicta, in tumenti doctrina confidere hæretici prædicatoris dicitur, deserto Domino quasi in montem transmigrare suadetur.

CAPUT XXV.

Psal. 10. a *Paraverunt sagittas suas in pharetra, ut sagittent in obscuro rectos corde.*

De reproborum insidiis contra electos. *In expos. B. Iob, l. 31. c. 14*

QUid pharetræ nomine, nisi pravorum machinatio designatur ? Iniqui enim cùm dolos bonis excogitant, secretis machinationibus occultant, quasi in pharetra sagittas portant, & in hac præsentis vitæ caligine velut in obscuro rectos corde feriunt, quia malitiosa eorum jacula & sentiri per vulnus possunt, & tamen venientia deprehendi non possunt.

CAPUT XXVI.

Psal. 10. a *Palpebræ ejus interrogant filios hominum.*

De occultis mysteriis divinæ operationis. *In expos. B. Iob, l. 28. c. 5*

APeriendo nobis quædam, atque claudendo quædam nos interrogat Deus, sicut per Prophetam dicitur : *Palpebræ ejus interrogant filios hominum.* Palpebris quippe apertis cernimus, clausis nihil videmus. Quid ergo per palpebras Dei, nisi ejus judicia accipimus ? Quæ juxta aliquid claduntur hominibus, & juxta aliquid reserantur, ut homines qui se nesciunt, sibimetipsis innotescant : quatenus dum quædam intelligendo comprehendunt, quædam verò cognoscere omnino non possunt, eorum corda sese latenter inquirant, si illos divina judicia vel clausa non stimulant, vel aperta non inflant. Hac enim Paulus interrogatione probatus est, qui post perceptam internam sapientiam, post aperta claustra paradisi, post assensum cæli tertij, post supernæ locutionis mysteria adhuc dicit : *Ego me non arbitror comprehendisse.* Et rursum : *Ego sum minimus omnium Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus.* Et rursum : *Non quia sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* Apertis ergo palpebris Dei interrogatus Paulus rectè respondit, qui & superna secreta attigit, & tamen in humilitate cordis sublimiter stetit. Qui rursum cùm secreta Dei judicia de repulsione Judæorum, & gentium vocatione discuteret, atque ad ea pervenire non posset, quasi clausis Dei palpebris interrogatus est. Sed rectum valde responsum reddidit, qui Deo se in ipsa sua ignorantia scienter inclinavit dicens : *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus ! Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit ?* Ecce enim absconsis mysteriis, quasi clausis palpebris inquisitus, placita ac recta respondit. Qui secreti aditum pulsans, quia per cognitionem intromitti ad interiora non valuit, per confessionem ante januam humilis stetit, & quod intus cõprehendere non potuit, foris timẽdo laudavit.

Phil. 3. *2. Cor. 15.* *1. Cor. 11.* *Rom. 11.*

CAPUT XXVII.

Item unde suprà.

PEr ea enim, quæ nobis in sacra Scriptura cooperta sunt, nostra humilitas approbatur; quia quidquid in illa non intelligimus, non superbè reprehendere, sed venerari humiliter debemus. Vnde de Domino scriptum est : *Palpebræ ejus interrogant filios hominum.* Palpebræ quippe ejus judicia sunt, quæ aliquid nobis claudunt, & aliquid aperiunt. Quæ aperiendo nos interrogant, si intelligendo non extollimur : claudendo nos interrogant, si non despicimus quæ intelligere non valemus. Per ea autem, quæ de charitate nostra proximis nostris non loquimur, in conspectu Dei verius probamur. In quorundam enim ore charitas ficta est, in quorundam cordibus vera ; & sæpe de charitate ostenditur quod non est, & non demonstratur quod est. Amorem itaque nostrum erga proximum plus bona operatio loquitur, quàm lingua ; ut in ipso bono opere proximus noster amari se videat, & cùm tantùm non possumus, quantùm volumus operari, omnipotenti Deo occulta amoris nostri sufficiant.

Hom. 17. in Ezech. longe post initium.

CAPUT XXVIII.

Pluet super peccatores laqueos, ignis, sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum *Psal. 10. b*

De vi districtioris studij. *In expos. B. Iob, l. 15. c. 29 sub fin.*

DIcendo laqueos, ignis, sulphur, & spiritus procellarum, multos nimirum dolores intulit. Sed quia ab eis doloribus peccator, qui non corrigitur, ad æterna supplicia vocatur, eosdem dolores non jam totum calicem, sed partem calicis dixit : quia videlicet eorum passio hîc quidem per dolores incipitur, sed in ultione perpetua consummatur.

CAPUT XXIX.

Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum. *Psal. 11. a*

De operatione divini eloquij. *In expos. B. Iob, l. 4. c. 18. sub fin.*

ELoquium Domini argentum igne examinatum dicitur, quia sermo Dei si in corde figitur, tribulationibus probatur.

CAPUT XXX.

In circuitu impij ambulant. *Psal. 11.*

De antiqui adversarij operationibus *In expos. B. Iob, l. 2. c. 3. in fine.*

SOlet per circuitum laboris anxietas designari, sicut de Satanæ responsione scriptum est : *Circuivi terram, & perambulavi eam.* Sed Satan laborans, terram circuivit : quia quietus in cæli culmine stare contempsit. Cumque se non transvolâsse, sed perambulâsse insinuat, quanto peccati pondere in imis prematur, demonstrat. Perambulans ergo terram circuit, qui ab illo spiritualis potentiæ volatu corruens, malitiæ suæ pressus gravedine foras ad gyrum laboris venit. De hujus ergo capitis imitatoribus, ejus videlicet membris per Psalmistam dicitur : *In circuitu impij ambulant*, quia malitiæ illius tabe corrupti, dum interiora non appetunt, in exteriorum labore fatigantur.

CAPUT XXXI.

Psal. 13. b *Dixit insipiens in corde suo : Non est Deus.*

De reprobis ob amorem visibilium perversa de Deo sœtibus *In exp. S. Iob, l. 15. c. 16. in pr.*

MEns hominis malè exteriùs fusa sic in rebus corporeis sparsa est, ut neque ad semetipsam intus redeat, neque eum, qui est invisibilis, cogitare sufficiat. Unde carnales viri jussa spiritualia contemnentes, Deum, quia corporaliter non vident, quandoque ad hoc perveniunt, ut etiam non esse suspicentur. Unde scriptum est: *Dixit insipiens in corde suo : Non est Deus.* Plerumque enim plus appetunt homines servire hominibus, quos corporaliter vident, quàm servire Deo, quem non vident. Per omne enim, quod faciunt, ad finem oculorum tendunt. Et quia in Deum oculos corporis tendere non possunt, ei obsequia præbere vel despiciunt, vel si cœperint, fatigantur. Esse enim, sicut dictum est, non credunt, quem corporaliter non intuentur. Qui si Auctorem omnium, Deum, humiliter quærerent, id quod non videtur esse, ea re, quæ videtur, meliùs in semetipsis invenirent. Ipsi quippe ex anima invisibili & corpore visibili subsistunt; & si hoc ab eis, quod non videtur, abstrahitur, illico corruit quod videtur. Et patent quidem carnis oculi, sed videre quidquam vel sentire non possunt. Sensus enim visionis periit: quia habitator recessit, & domus carnis remanet vacua, quia abscessit ille invisibilis spiritus, qui per ejus respicere fenestras solebat. Quia ergo rebus visibilibus invisibilia præstantiora sunt, carnales quique ex semetipsis pensare debuerunt, atque per hanc, ut ita dixerim, scalam considerationis tendere in Deum : quia eò est, quò invisibilis permanet : & eò summus permanet, quò comprehendi nequaquam potest.

CAPUT XXXII.

Psal. 13. b *Illic trepidaverunt timore ubi non erat timor.*

De pusillanimitate infirmarũ mentium. *In exp. B. Iob, l. 10. in fin. & pr. c. 11.*

SCiendum est quòd plerique agere recta desiderant, sed sunt nonnulla, quæ infirmis eorum mentibus ex præsenti vita contradicunt. Cumque adversa in infimis perpeti metuunt, in superni judicij rectitudine offendunt. Unde sæpe nonnulli dum temporalia adversa pertimescunt, districtioni se æternæ animadversionis objiciunt. De his ergo bene per Psalmistam dicitur : *Illic trepidaverunt timore ubi non erat timor.* Iste namque veritatem jam liberè defendere appetit, sed tamen in ipso suo appetitu trepidus indignationem potestatis humanæ pertimescit. Cùm in terra hominem contra veritatem pavet, ejusdem veritatis iram cælitus sustinet. Ille peccatorum suorum conscius, ea, quæ possidet, indigentibus jam largiri desiderat, sed tamen ne datis rebus egeat, ipse formidat. Cumque carnis subsidia, reservando trepidus præparat, ab alimentis misericordiæ animam necat. Et cùm pati in terra inopiam metuit, æternam sibi abundantiam supernæ refectionis abscindit. Qui enim conculcanda in infimis metuunt, à summis metuenda patiuntur : & cùm transire nolunt quod calcare poterant, judicium de supernis excipiunt, quod tolerare nequaquam possunt.

CAPUT XXXIII.

Psl. 15. a *Dixit Domino : Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.*

In exp. B. Iob, l. 16. c. 1. cir. princ.

IN omni quippe, quod bene agimus, nosmetipsos, non autem Dominum juvamus. Ipse enim verè nobis Dominus, quia & utique Deus est, qui bono non indiget servientis, sed bonitatem confert, quam recipit, ut oblata bonitas non ipsi, sed priùs accipientibus, & pòst reddentibus prosit. Nam etsi in judicio Dominus veniens dicit: *Quandiu fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis :* Mira hoc pietate loquitur, ex suorum compassione membrorum, & ipse nos per hoc, quòd caput nostrum est, adjuvat, qui per nostra bona opera in suis membris adjuvatur. *Matth. 25.*

CAPUT XXXIV.

Funes ceciderunt mihi in præclaris : etenim hereditas mea præclara est mihi. *Ps. 15. a*

De triplici in Scripturis usu funis. *In exp. B. Iob. l. 33 c. 9*

SCriptura sacra aliquando fune dimensionum sortes, aliquando peccata, aliquando fidem designare consuevit. Nam propter hereditarias dimensionum sortes dicitur : *Funes ceciderunt mihi in præclaris : etenim hereditas mea præclara est mihi.* Funes quippe in præclaris cadunt, dum per humilitatem vitæ sortes nos patriæ melioris excipiunt. Rursum quia fune peccata signantur, per Prophetam dicitur : *Væ qui trahitis iniquitates in funiculis vanitatis.* *Isa. 5.* Iniquitas namque in funiculis vanitatis trahitur, dum per augmentum culpa protelatur. Unde per Psalmistam dicitur : *Funes peccatorum circumplexi sunt me.* *Psal. 118.* Quia enim funis addendo torquetur ut crescat, non immeritò peccatum in fune figuratur, quod perverso corde sæpe dum defenditur, multiplicatur. Rursum fune fides exprimitur, Salomone attestante, qui ait : *Funiculus triplex difficile rumpitur :* quia videlicet fides, quæ de cognitione Trinitatis ab ore prædicantium texitur, fortis in electis permanens, in solo reproborum corde dissipatur. *Eccl. 4.*

CAPUT XXXV.

Ego clamavi : quoniam exaudisti me Deus. *Psal. 16. a*

In exp. B. Iob. l. 31. c. 3.

NOn enim ait: quia clamavi, exaudisti me; sed *clamavi, quoniam exaudisti me.* Qui enim loquens exauditus fuerat, votis proficientibus exauditus clamabat: *Mirifica misericordias tuas, qui salvos facis sperantes in te :* quia tunc nimirum misericordiæ Domini miræ apud nosmetipsos, qui eripimur, fiunt, cùm per easdem misericordias quàm gravia fuerint pericula, quæ evasimus, agnoscuntur.

CAPUT XXXVI.

Sub umbra alarum tuarum protege me. *Psal. 16. a*

De custodia divina circa nos. *In exp. B. Iob. l. 32. c. 6. in fin.*

QUia nos parvulos Dominus dum protegit, nutrivit, & non gravi atque onerosa, sed levi & blanda protectione nos refovet, dum suas in nos misericordias exerit, quasi more super nos avium alas tendit.

CAPUT XXXVII.

Diligam te, Domine, virtus mea. *Psal. 17. a*

In exp. B. Iob. l. 32. c. 8 cir. med.

CErtum quippe est, quia minùs diligit ereptorem suum, qui minùs intelligit periculũ quod evasit: & vile solatium defensoris deputat, qui virtutem adversarij debilem putat. Unde bene ereptionem suam Domino tribuens Propheta dicebat : *Diligam*

te, *Domine, virtus mea:* apertè videlicet dicens, eò te magis diligo, quò infirmitatem propriam sentiens, virtutem meam te esse cognosco.

CAPUT XXXVIII.

Psal. 17. d *Caligo sub pedibus ejus: & ascendit super Cherubim, & volavit, volavit super pennas ventorum, & posuit tenebras latibulum suum.*

In expos. B. Iob, l. 17. c. 15 CAligo ejus sub pedibus est, quia non in ea claritate ab inferioribus cernitur, qua in superioribus dominatur. *Ascendit enim super Cherubim, & volavit:* Cherubim quippe plenitudo scientiæ dicitur. Proinde super plenitudinem scientiæ ascendisse perhibetur & volasse: quia majestatis ejus celsitudinem scientia nulla comprehendit. Volavit ergò, quia longè in altum ab intellectu nostro se rapuit. Volavit super pennas ventorum, quia scientiam transcendit animarum. *Posuit tenebras latibulum suum:* quia dum caligine nostræ infirmitatis obscuramur, per ignorantiam nostram nobis absconditur, ne à nobis modò in æterna, & intima claritate videatur. Cant. 8. Unde ei & in Canticis Canticorum à sponsa dicitur: *Fuge, dilecte mi, fuge.*

CAPUT XXXIX.

Item unde suprà.

Ex lib. 19. in Iob. c 3. in princ. Et l. 1. in c. 1. Reg. SUper Cherubim Dominus ascendit & volavit, quia super plenitudinem scientiæ, quæ esse in hominibus potuit, incarnationis suæ gloriam exaltare dignatus est; ut hoc ejus volare sit, potentiæ suæ mysterium ab intellectu humano subducere. Quantalibet enim plenitudine scientiæ vita spiritualium fulgeat, apprehendere non valet quomodo factum sit, ut qui extitit, conciperetur, & ante sæcula Auctor hominum nasceretur homo in fine sæculorum, Deus caro esset, Verbum in fine fieret. Vnde rectè & illic additur: *Volavit super pennas ventorum*, quia videlicet transcendit omnes intellectus animarum. Vento quippe animas figurari pro velocitate suæ cogitationis non inconvenienter accipimus.

CAPUT XL.

Psal. 17. b *Posuit tenebras latibulum suum.*

De bono pœnitentiæ per aspirationem supernæ gratiæ. AUctor noster, quia nobis in hoc exilium delectis lucem suæ visionis abstulit, sese nostris oculis quasi in tenebrarum latibulo abscondit. Quas nimirum cæcitatis nostræ tenebras cùm studiosè conspicimus, mentem ad lamenta provocamus. Flet enim cæcitatem, quam foris patitur, si humiliter meminit quòd in interioribus lumine privetur. Cumque tenebras, quibus circumdatur, respicit, splendoris intimi ardenti se desiderio affligit, omnique intentionis nisu semetipsam concutit, & supernam lucem, quam condita deseruit, repulsa quærit. Unde fit plerumque ut in ipsis piis fletibus, illa interni gaudij claritas erumpat, & mens, quæ in torpore cæca jacuerat, ad inspectionem fulgoris intimi suspiriis vegetata convalescat.

In expos. B. Iob, l. 5. c. 6.

CAPUT XLI.

Psal. 17. b *Tenebrosa aqua in nubibus aëris. Præ fulgore in conspectu ejus nubes transierunt, grando & carbones ignis.*

De prædicatorum Ecclesiæ virtutibus. In expos. B. Iob, l. 17. c. 14. Item l. 20. c. 5. circ. med. Et lib. 29. c. 9. ante med. TEnebrosa aqua in nubibus aëris, id est, occulta scientia in Prophetis. Tenebrosa aqua, quid aliud quàm occultam signat scientiam Prophetarum, qui ante adventum Domini dum occultis sacramentis gravidi mysteria immensa gestarent, intuentium oculis, eorum intelligentia caligabat? Præ fulgore verò nubes transierunt, quia prædicatores sancti universa mundi spatia miraculorum claritate percurrunt. Qui etiam grando & carbones ignis vocati sunt: quia & per correctionem feriunt, & per flammam charitatis accendunt. Ipsa quoque libera Sanctorum increpatio natura grandinis convenienter exprimitur. Grando enim veniens percutit, liquata rigat. Sancti autem viri corda audientium & terrentes feriunt, & blandientes infundunt. Nam quemadmodum feriant, Propheta testatur dicens: *Virtutem terribilium tuorum dicent, & magnitudinem tuam narrabunt.* Et quemadmodum blandientes rigent, secutus adjunxit: *Memoriam abundantiæ suavitatis tuæ eructabunt, & justitia tua exultabunt.* Psal. 144.

CAPUT XLII.

Qui perfecit pedes meos tanquam cervi. Psal. 17. c

De perfectorum itineribus. In expos. B. Iob, l. 26. c. 10. ante fin. RObustorum mentes in Deo immobiliter fixæ, tantò adversa quæque despiciunt, quantò cernunt quòd contra præceptum Conditoris excrescũt. Æternitatis quippe præmia præstolantes, vires ex adversitatibus sumunt: quia excrescente pugna gloriosiorem sibi non ambigunt manere victoriam. Sic itaque electorum desideria dum premuntur, adversitate proficiunt, sicut ignis flatu premitur ut crescat: & unde quasi extingui cernitur, inde roboratur. In eo namque ostendimus quanta ad Deum cupiditate flagramus, si non solùm ad eum per tranquilla & mollia, sed etiam per aspera & dura transimus. Bene ergo per Psalmistam dicitur: *Qui perfecit pedes meos tanquam cervi.* Cervus enim cùm montium juga conscendit, quæque aspicit aspera, quęque se objiciunt sentibus illigata, dato saltu transgreditur, & absque ullo cursus sui obstaculo in superioribus elevatur. Ita etiam electorum mentes, quæque sibi in hoc mundo obsistere atque obviare conspiciunt, contemplationis saltu transcendunt, & more cervorum despectis terrenorum sentibus in superba se evehunt. Unde idem Psalmista iterum dicit: *Et in Deo meo transgrediar murum.* Murus quippe est omne quod itineri nostro objicitur, ne ad eum, qui diligitur, transeatur. Sed murum transgredimur, cùm præ amore supernæ patriæ quæque in hoc mundo fuerint objecta calcamus. Ibid.

CAPUT XLIII.

Psal. 17. d *Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inveteraverunt, & claudicaverunt à semitis suis.*

ISraëliticus populus idcirco claudus nominatur: quia sanum gressum in operatione non habuit. Quippe quia utroque pede uti noluit, dum unum testamentum recipit, aliud spernit.

CAPUT XLIV.

Cæli enarrant gloriam Dei.

Psal. 12. a

QUid cælorum nomine, nisi prædicantium vita signatur? Ipsi igitur sunt cæli, ipsi sol esse memorantur. Cæli scilicet, quia intercedendo protegunt; sol, quia prædicando, vim luminis ostendunt.

In expos. B. Iob, l. 4. c. 4. in princ.

CAPUT XLV.

In sole posuit tabernaculum suum.

Psal. 18. a

ACsi diceret: Humanitatis assumptæ sacramentum in lumine manifestæ visionis ostendit.

De mysterio incarnationis Dominicæ. *Hom. 38. in Evangel. paulo post princ.*

CAPUT XLVI.

Ipse enim tanquam sponsus procedens de thalamo suo.

Psal. 20. b

TAnquam sponsus Redemptor noster de thalamo suo processit, qui ad conjungendam sibi Ecclesiam incarnatus Deus de incorrupto utero Virginis exivit.

CAPUT XLVII.

Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui, Dominus in ira sua conturbabit eos, & devorabit eos ignis.

De pœna iniquorum futuræ retributionis. *In expos. B. Iob, l. 25. c. 17.*

SCiendum est, quòd omnes reprobi, quia ex anima simul & carne peccaverunt, illic in anima pariter & carne cruciantur. Clibanus namque intrinsecus ardet: is verò qui ab igne devoratur ab exteriore incipit parte concremari. Ut ergo sacra eloquia ardere & exteriùs & interiùs reprobos demonstrarent, eos & ab igne devorari, & sicut clibanum poni testantur, ut per ignem crucientur in corpore, & per dolorem ardeant in mente. In tempore itaque vultus Domini injusti omnes & ut clibanus puniuntur, & ab igne devorantur: quia apparente judice, cùm à visione illius eorum multitudo repellitur, & intus per desiderium ardet conscientia, & foris carnem cruciat gehenna.

Ibid. l. 6. c. 16. sub init.

CAPUT XLVIII.

Deus meus clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, et non ad insipientiam mihi.

Psal. 21. a

SAncta Ecclesia persecutionis suæ tempore, fide stat, desideriis clamat. Sed dolet se quasi non respici, dum sua videt in tribulationibus vota differri. Alto namque consilio omnipotens Deus cùm sancti ejus adversariorum persecutionibus comprimuntur, cumque assiduis ut liberentur interpellationibus clamant, differre solet voces petentium, ut merita patientium crescant; quatenus eò magis exaudiantur ad meritum, quò citius non exaudiuntur ad votum. Dicit ergo Psalmista: *Deus meus clamabo per diem, & non exaudies, & nocte.* Atque ipsa utilitas de exaudiendi mora mox subditur cùm illic protinus subinfertur: *Et non ad insipientiam mihi.* Ad multiplicandam quippe sanctorum sapientiam proficit, quòd postulata tardè percipiunt, ut ex dilatione crescat desiderium, ex desiderio intellectus augeatur. Intellectus verò cùm intenditur, ejus in Deum ardentior affectus aperitur. Affectus autem ad promerenda cælestia tantò fit capax, quantò fit expectando longanimis. Sed tamen inter hæc sanctorum patientiam dolor urget ad vocem, & cùm dilati proficiunt, metuunt ne deficientibus viribus despecti reprobentur.

De dispensatorio divinæ misericordiæ dono. *In expos. B. Iob, lib. 20. c. 21. circ. fin.*

CAPUT XLIX.

Item unde suprà.

NEmo qui tardiùs auditur, credat quòd à superna cura negligatur. Sæpe enim nostra desideria, quia celeriter non fiunt, exaudiuntur: & quod impleri concitè petimus, ex ipsa meliùs tarditate prosperatur. Sæpe vox nostra eò perficitur, quò differtur: & cùm superficie tenus petitio negligitur, vota nostra altiùs in cogitationum radice complentur, sicut & semina messium gelu pressa solidantur: & quò ad superficiem tardiùs exeunt, eò ad frugem multipliciora consurgunt. Desideria itaque nostra dilatione extenduntur ut proficiant: proficiunt, ut ad hoc quod perceptura sunt, convalescant. Exercitantur in certamine, ut majoribus cumulentur præmiis in retributione. Labor protrahitur pugnæ, ut crescat corona victoriæ. Suos ergo Dominus cùm velociter non exaudit, quò repellere creditur, trahit. Internus quippe est medicus, & peccatorum in nobis contagia, quæ inesse medullitus reprobat, secat; abscindit virus putredinis ferro tribulationis: & quò voces ægri audire dissimulat, eò ægritudinis finem procurat. Hinc est ergo quòd Propheta ait: *Clamabo perdiem, & non exaudies: & nocte & non ad insipientiam mihi.* Ac si diceret: Nequaquã mihi ad insipientiam proficit, quòd die ac nocte clamantem me continuò non exaudis: quia unde me in temporali tribulatione quasi deseris, inde ad æternam sapientiam plus erudis. Hinc etiam dicit: *Adjutor in opportunitatibus, in tribulatione.* In tribulatione quippe dicturus, opportunitatem præmisit: quia sæpe tribulatione conterimur, & tamen opportunum nondum est, ut desiderio ereptionis adjuvemur.

In expos. B. Iob, lib. 26. c. 15.

Psal. 21. a

Psal. 9.

CAPUT L.

Virga tua, et baculus tuus, ipsa me consolata sunt.

Psal. 22. b

VIrgâ percutimur, & baculo sustentamur. Si ergo est districtio virgæ, quæ feriat, sit econtrà consolatio baculi, quæ sustentet. Sit itaque amor, sed non emolliens: sit rigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderatè sæviens: sit pietas, sed non plus quàm expediat parcens.

In expos. B. Iob, lib. 20. c. 8. ante med.

CAPUT LI.

Impinguasti in oleo caput meum.

Psal. 22.

ACsi apertè dicat: charitatis pinguedine repleasti mentem meam. *Exaruit velut testa virtus mea.* Etenim testa igne solidatur. Caro autem eò ex passione sua robustior extitit, quò per infirmitatem moriens, à morte sine infirmitate surrexit. Et iterum: *Exaruit velut testa virtus mea.* Sicut testa enim ejus virtus exaruit, quia susceptæ carnis infirmitatem passionis suæ igne roboravit.

In expos. B. Iob, lib. 3. c. 11. post med.

CAPUT LII.

Qui non accepit in vano animam suam.

Psal. 23.

DE unoquoque electo per Psalmistam dicitur: *Qui non accepit in vano animam suam.* In vano namque animam suam accipit, qui sola præsentia cogitans, quæ sequantur in perpetuum non attendit. In vano animam suam accipit, qui ejus viam negligens, ei curam carnis anteponit. Sed animam suam

Psal. 23. a

De studio boni operis *In expos. B. Iob, lib. 7. c. 13. in fin.*

in vanum justi non accipiunt, quia intentione continua ad ejus utilitatem referunt quidquid corporaliter operantur, quatenus & transeunte opere, operis causa non transeat, quæ vitæ præmia post vitam parat. Sed hæc curare reprobi negligunt, quia profectò ambulantes in vacuum, vitani sequentes fugiunt, invenientes perdunt. Unde meliùs à pravorum imitatione compescimur, si eorum damna ex fine pensamus.

CAPUT LIII.

Psal.24.d *De necessitatibus meis eripe me,*

De discernendo voluptatis & necessitatis negotio. *In expos. B. Iob, l. 20. c. 15. ante med.*

NAtura humana bene condita, sed ad infirmitatem, vitio propriæ voluntatis, lapsa in calamitatem cecidit: quia pressa innumeris necessitatibus, nihil in hac vita nisi unde affligeretur, invenit. Sed cùm eisdem naturæ nostræ necessitatibus plerumque plusquam expedit, deservimus, mentisque curam negligimus, ex miseria negligentiæ, infirmitati nostræ addimus squalorem culpæ. Necessitates namque naturales, hoc habere valde periculosum solent, quod sæpe in eis minimè discernitur, quid circa illas per utilitatis studium, & quid per voluptatis vitium agatur. Crebrò enim occasione seductionis inventa, dum necessitati debita reddimus, voluptatis vitio deservimus, & infirmitatis velamine ante discretionis oculos excusatio nostra se palliat, ac quasi sub patrocinio explendæ utilitatis occultat. Infirmitatem verò naturæ nostræ per negligentiam relaxare nihil est aliud, quàm calamitati miseriam addere, ac vitiorum squalorem eadem miseria multiplicare. Unde sancti viri in omne quod agunt, studiosissima intentione discernunt, ne quid plus ab eis naturæ suæ infirmitas, quàm sibi debetur, exigat, ne sub necessitatis tegmine in eis vitium voluptatis excrescat. Aliud enim ex infirmitate, aliud ex tentationis suggestione sustinent; & quasi quidam rectissimi arbitri inter necessitatem, voluptatemque constituti, hanc consolando sublevant, illam premendo frænant. Unde fit, ut etsi infirmitatis suæ calamitatem tolerent, tamen ad squalorem miseriæ per negligentiam non descendant Hoc ipsum enim esse in calamitate, est necessitatibus naturæ, ex carnis adhuc corruptibilis infirmitate sustinere: quas videlicet necessitates cupiebat evadere, qui dicebat: *De necessitatibus meis eripe me.* Sciebat enim plerumque voluptatum culpas ex necessitatum occasione prorumpere, & ne quid sponte illicitum admitteret, hoc ipsum satagebat evelli, quod nolens ex radice tolerabat. At contrà pravi gaudent in his corruptionis suæ necessitatibus, quia nimirum eas ad usus voluptatum retorquent. Cùm enim reficiendis cibo corporibus naturæ serviunt, per delectationem gulæ in voluptatis ingluvie distenduntur. Cùm tegendis membris vestimenta quærunt, non solùm quæ tegant, sed etiam quæ extollant, appetunt: & contra torporem frigoris, non solùm quæ per pinguedinem muniant, sed etiam quæ per mollitiem delectent; non solùm quæ per mollitiem tactum mulceant, sed etiam quæ per colorem oculos seducant. De his ergo necessitatibus liberari Psalmista desiderans dicit: *De necessitatibus meis eripe me.* Necessitatis enim causam in usum voluptatis vertere, quid est aliud quàm calamitati suæ squalorem miseriæ sociare?

CAPUT LIV.

Psal.25.a *Proba me, Domine, & tenta me.*

De previdæ circumspectionis electis tentatio percutit, protinus ab status sui vertice mentis nostræ elatio succisa cadit, ut de semetipsa nihil audeat, sed infirmitatis suæ ictu prostrata, manum levantis quærat. Hinc est quòd sancti viri cùm de occulta erga se dispositione suspecti sunt, plus prospera ipsa pertimescunt, tentari appetunt, flagellari concupiscunt: quatenus incautam mentem metus, & dolor erudiat, ne in hac peregrinationis via hoste ex insidiis erumpente, sua eam deteriùs securitas sternat. Rectè ergo per Psalmistam dicitur: *Proba me, Domine, & tenta me.* Ac si apertè dicat: Priùs vires inspice, & tunc ut ferre valeo tentari permitte. Hinc iterum dicit: *Ego ad flagella paratus sum.* Quia enim sancti viri mentis suæ corruptionis vulnus sine putredine non esse considerant, libenter se sub manu medici ad sectiones parant, ut aperto vulnere virus peccati exeat, quod sana cute intus occidebat.

Sanctorum studiis. In expos. B. Iob, l. 7. post med. Et lib. 2. c. 7 sub fin.

Psal. 37.

CAPUT LV.

Dominus illuminatio mea, & salus mea: quem timebo? *Psal.26.a*

EX pœna culpæ est, videre bonum quod agere debeat, & tamen implere non posse. Et rursum: Ex graviori pœna culpæ est, quod agere debeat, nec videre. Vnde & contra hæc utraque Psalmistæ voce dicitur: *Dominus illuminatio mea, & salus mea.* Contra ignorantiæ enim tenebras illuminatio, contra infirmitatem verò salus est Dominus, quando & ostendit quid debeat ad agendum appeti, & vires præbet, ut quod ostenderit, possit impleri.

In expos. B. Iob, l. 14 c. 11

CAPUT LVI.

Item unde supra.

CRebrò namque peccatum, aut ignorantia, aut infirmitate perpetratur: ut vel nesciat homo quid vel debeat, vel non omne, quod voluerit, possit. Quò à contra rectè per Psalmistam dicitur: *Dominus illuminatio mea, & salus mea.* Quia enim & scientiam Dominus & virtutem præbet: & contra ignorantiam illuminatio, & contra infirmitatem salus vocatur.

In expos. B. Iob, lib. 19. c. 14. ante med.

CAPUT LVII.

Vnam petij à Domino, hanc requiram. *Psal.26.b*

OMnes, qui vel illicita appetunt, vel in hoc mundo videri aliquid volunt, densis cogitationum tumultibus in corde comprimuntur. Dumque desideriorum turbas intra se excitant, prostratam mentem, pede miseræ frequentationis calcant. At contrà, sancti viri, qui nihil hujus mundi appetunt, nullis proculdubio in corde tumultibus premuntur. Omnes quippe inordinatos motus desideriorum à cubili cordis manu sanctæ considerationis ejiciunt: & quia transitoria cuncta despiciunt, ex his nascentes cogitationum insolentias non patiuntur. Solam namque æternam patriam appetunt: & quia nulla hujus mundi diligunt, magna mentis tranquillitate perfruuntur. An non cunctos à se cogitationum tumultus expulerat, qui dicebat: *Vnam petij à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini.* A frequentia quippe terrenorum desideriorum fugerat, & ad magnam videlicet solitudinem semetipsum contulerat; ubi eò tutiùs nihil extraneum conspiceret, quò incompetens nil amaret. A tumultu rerum temporalium magnum quemdam secessum petierat quietam mentem, in qua tantò puriùs Deum cerneret, quantò hunc cum se solo solum inveniret.

De mentis tranquillitate à mundi tumultibus retinenda. *In expos. B. Iob, lib. 1. c. 28. in prine. Ibid. multo post.*

CAPUT LVIII.

Psal.30.d *Abscondes eos in abscondito vultus tui à conturbatione hominum.*

De electorum virtutibus. *In expos. B. Iob, l. 4. c. 14. post med. Ibid. l. 5. c. 5. circ. fin.*

ELectus quisque in judicio per internum visum, in vultu divinitatis absconditur, dum reproborum foris cæcitas districta animadversione justitiæ repulsa turbatur. Sancti itaque viri ab importunitate desideriorum temporalium, à tumultu inutilium curarum, à clamore perstrepentium perturbationum semetipsos sacri verbi gladio mortificare non desinunt, atque intus ante Dei faciem in sinu mentis absondunt. Unde rectè per Psalmistam dicitur: *Abscondes eos in abscondito vultus tui à conturbatione hominum.* Quod quamvis perfectè postmodum fiat, etiam nunc ex magna parte agitur, cùm à temporalium desideriorum tumultibus delectatione in interiora rapiuntur, ut mens eorum dum in amorem Dei tota tenditur, nulla inutili perturbatione laceretur. Hinc est quòd Paulus per contemplationem mortuos, & quasi in secreto divinitatis absconditos discipulos viderat, qui dicebat: *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Qui enim mortificare se appetit, valde ad inventam requiem contemplationis hilarescit; ut extinctus mundo lateat, & à cunctis exteriorum rerum perturbationibus intra sinum se intimi amoris abscondat.

Coloss. 3.

CAPUT LIX.

Psal. 30. *Ego dixi in excessu mentis meæ: projectus sum à vultu oculorum tuorum.*

De electorum profectibus, per propriæ infirmitatis cognitionem. *In expos. B. Iob, l. 23. c. 13 ante med.*

VIr sanctus æternam patriam contemplatus; & hæc mala pensans, in quibus erat, atque illa bona considerans, in quibus adhuc non erat, ait: *Ego dixi in pavore meo, projectus sum à vultu oculorum tuorum.* Sublevatus quippe in ecstasi (quod nostri interpretes pavorem non propriè vocaverunt) à vultu oculorum Dei vidit se esse projectum. Post interni quippe luminis visionem, quæ in ejus anima per contemplationis gratiam radio claritatis emicuit, ad semetipsum rediit, & cognitione percepta, vel quibus illic bonis deesset, vel quibus malis hîc adesset invenit: neque enim quis præsentis vitæ mala sicut sunt, conspicere prævalet, si bona æternæ patriæ per contemplationis gustum contingere necdũ valet. Unde & à vultu oculorum Dei projectum se esse cognovit. Sublevatus quippe vidit, quod se hîc videre non posse ad se relapsus ingemuit. Perfectam scilicet animam ista compunctio afficere familiariùs solet, qua omnes imaginationes corporeas insolenter sibi obviantes discutit, & cordis oculum figere in ipso radio incircumscriptæ lucis intendit. Figurarum corporalium species ad se intus ex infirmitate corporis traxit, sed perfectè compuncta hîc summopere invigilat, ne cùm veritatem quærit, eam imaginatio circumscriptæ visionis illudat: cunctasque sibi obviantes imagines respuit. Quia enim per illas infra se lapsa est, sine illis super se ire conatur. Et postquam per multa indecenter sparsa est, in unũ se colligere nititur, ut, si magna vi amoris prævalet, esse unum atque incorporeum contempletur. Unde aliquando ad quandam inusitatam dulcedinem interni saporis admittitur, & raptim aliquomodo ardenti spiritu afflata renovatur, tantoque magis inhiat, quantò magis quod amet degustat. Atque hoc intra se appetit, quod sibi dulce sapere intrinsecus sentit: quia videlicet ejus amore dulcedinis sibi coram viluit: & postquam hanc utcumque percipere potuit, quid sine illa dudum fuisset, invenit. Cui inhærere conatur, sed ab ejus fortitudine, A sua adhuc infirmitate repellitur. Et quia ejus munditiæ contemperari non valet, flere dulce habet, sibique ad se cadenti, infirmitatis suæ lacrymas sternere. Neque enim potest mentis oculum in id, quod contra se raptim conspexerat, figere: quia ipso vetustatis suæ usu deorsum ire compellitur. Inter hæc anhelat, æstuat, super se ire conatur, sed ad familiares tenebras suas victa fatigatione relabitur.

CAPUT LX.

Item unde suprà.

COntemplatus quippe interna gaudia visionis Dei, & socialem frequentiam Angelorum per- B sistentium, reduxit oculos ad ima: vidit quò jaceret, qui ad hoc conditus fuerat, ut in cælestibus stare potuisset. Pensavit ubi esset; & quod esset, ingemuit. Projectumque se à vultu oculorum Dei doluit: quia in comparatione lucis intimæ, graviores senserat exilij sui tenebras, quas tolerabat.

In expos. B. Iob, l. 18. c. 24.

CAPUT LXI.

Viriliter agite, & confortetur cor vestrum. *Psal. 30. d*

IVstorum fortitudo est carnem vincere, propriis voluntatibus contraire, delectationem vitæ præsentis extinguere, hujus mundi aspera pro æternis Præmiis amare, prosperitatis blandimenta contemnere, adversitatis metum in corde superare. Reproborum verò fortitudo est transitoria sine cessatione diligere, contra flagella Conditoris insensibiliter perdurare, ab amore rerum temporalium nec ex adversitate quiescere, ad inanem gloriam etiam cum vitæ detrimento pervenire, malitiæ augmenta exquirere, bonorum vitam non solùm verbis ac moribus, sed etiam gladiis impugnare, in semetipsis spem ponere, iniquitatem quotidie sine ullo desiderij defectu perpetrare. C

In expos. B. Iob, l. 7. c. 8.

CAPUT LXII.

Item unde suprà.

DIcens enim, *viriliter agite, & confortetur cor vestrum*, quod illico subdidit, quasi sexum cordis munire curavit. Luxuriosi quippe mens corrumpitur, si rebus transitoriis delectetur. D

In expos. B. Iob, l. 26. c. 23 circ. fin.

CAPVT LXIII.

Item unde suprà.

SCriptura sacra viros vocare consuevit, qui nimirum vias Domini fortibus, & non dissolutis gressibus sequuntur. Vnde & Paulus ait: *Remissas manus, & dissoluta genua erigite.* Vnde & Sapientia in Proverbiis dicit: *O viri, ad vos clamito.* Ac si apertè diceret: Ego non fœminis, sed viris loquor: quia hi, qui fluxa mente sunt, mea verba percipere nequaquam possunt. E

In expos. B. Iob, l. 28. c. 4 in princ. Hebr. 12. Prov. 8.

CAPUT LXIV.

Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. *Psal. 31. a*

SAncti viri ante Dei oculos studeant culpas linguæ tegere meritis vitæ. Studeant pondere bonorum operum premere immoderata verborum. Unde in sanctæ Ecclesiæ electis quotidie otiosæ locutionis vitium virtute bonæ operationis operitur. *Beati*, ergo, *quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta*

In 2. Psalm. Pœniten. & Homil. 4. in Ez. c. multo post princip.

sunt peccata. Sed rursum cùm scriptum sit: *Omnia nuda & aperta sunt oculis ejus*, quomodo regi possunt quæ ejus oculis, cui cuncta nuda sunt, abscondi nequaquam possunt? Sed quia hoc, quod tegimus, inferiùs ponimus: atque hoc, unde tegimus, nimirum superducimus, ut quod est subterpositum tegamus. Tegere peccata dicimus, quæ quasi subterponimus, dum abdicamus, eisque aliud superducimus, dum bonæ actionis opus ad hoc pòst eligimus, ut præferamus. Peccata itaque tegimus cùm bona facta malis actibus superponimus. Quando ergo abdicamus mala quæ fecimus, & eligimus bona quæque ut faciamus, quasi tegmen ei rei superducimus, quam erubescimus videri. Qui ergo priora mala deserit, & bona posteriùs facit, per hoc, quod addit, transactam nequitiam tegit, cui boni operis meritum superducit. Quamlibet enim sancti viri in hac adhuc vita sint, habent tamen quod ante Dei oculos operire debeant: quia omnino est impossibile ut aut in opere, aut in locutione, aut in cogitatione numquam delinquant.

CAPUT LXV.

Psal. 31. a *Conversus sum in ærumna mea, dum configitur spina.*

De bonò pœnitentiæ. *In expos. B. Iob, lib. 20 c. 7. 12 sub initium.*

QVid hoc loco per spinam, nisi omne peccatum evidenter exprimitur? Quia dum trahit ad delectationem, quasi pungendo lacerat mentem. Hinc ergo justi & pœnitentis voce dicitur: *Conversus sum in ærumna mea dum confringitur spina:* quia scilicet mens ad lamentum vertitur, ut peccati compunctio pœnitendo frangatur. In translatione verò alia non confringi, sed configi spinâ perhibetur. Quod videlicet ab eodem sensu non dissonat, quia pœnitentis animus ad luctum ducitur, dum perpetrata culpa in memoria fixa retinetur.

CAPUT LXVI.

Psal. 31. a *Dixi: Pronunciabo adversus me injustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei.*

De abstergendis cogitationum flagitiis. *Curæ past. p. 3. c. 30.*

SÆpe misericors Deus eò citius peccata cordis abluit, quò hæc exire ad opera non permittit, & cogitata nequitia tantò citius solvitur, quantò effectu operis districtiùs non ligatur. Unde rectè per Psalmistam dicitur: *Dixi: Pronunciabo adversum me injustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei.* Qui enim impietatem cordis subdidit, quia cogitationum injustitias pronunciare vellet, indicavit. Dumque ait: *Dixi: Pronunciabo:* atque illico adjunxit: *Et tu remisisti*; quàm super hæc sit facilis venia, ostendit: qui dum se adhuc promittit petere, hoc quod se petere promittebat, obtinuit; quatenus quia usque ad opus non venerat culpa, usque ad cruciatum non perveniret pœnitentia, sed cogitata afflictio mentem tergeret, quam nimirum tantummodo cogitata iniquitas inquinasset.

CAPUT LXVII.

Psal 31. c *In chamo, et fræno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.*

De utilitate temporalis flagelli. *In expos. B. Iob, lib. 26. c. 22.*

SÆpe qui jubentis verba non audiunt, ferientis verberibus admonentur; ut ad bona desideria saltem pœnæ trahant, quos præmia non invitant. Si verò etiam flagella conspiciunt, constat nimirum quòd tantò illic gravioris vindictæ supplicia sentiant, quantò hîc majoris providentiæ gratiam calcant.

CAPUT LXVIII.

Psal. 32. b *Verbo Domini cæli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum.*

De Apostolorum virtutibus per sancti Spiritus donũ. *In explan. in 4. Psal. pœnit. pò med.*

QUid cælorum nomine, nisi sancti Apostoli designantur? Qui verbis pluunt, & coruscant miraculis, quorum virtus ex dono confortatur spiritus. De quibus per eundem Psalmistam dicitur: *Cæli enarrant gloriam Dei.* Quibus tunc virtutẽ dedit spiritus, cùm replevit: quod Luca referente didicimus, qui ait: *Factus est repente de cælo sonus tanquam advenientis spiritus vehementis, & replevit totam domũ ubi erant sedentes: & apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis, seditque super singulos eorum. Et repleti sunt omnes Spiritu sancto, & cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis.* Ex eo ergo acceperunt ornamenta virtutis, quos immensa antè possederat fœditas timoris. Scimus enim quòd ille Apostolorum, id est, cælorum primus, ante acceptam hujus spiritus gratiam, quoties dum mori timuit, vitam negavit, qui non pœnis, non afflictionibus, non terribili potestate cujusquam, sed unius mancipij sola est interrogatione prostratus. Et quidem mancipium ne sexus firmior terribile demonstraret, ancilla est inquirente tentatus. Rursusque ut talis sexus infirmitas etiam officij sui dejectione vilesceret, non ab ancilla tantùm, sed ab ostiaria est ancilla requisitus. Ecce quàm vilis est ad tentandum persona requisita, ut apertè proderetur, quanta eum timoris infirmitas possideret, qui nec ad vocem ostiariæ ancillæ subsisteret. Sed jam paulò ante timidus, qualis post, accepta virtute spiritus existeret, videamus. Certè Luca testante didicimus contra sacerdotes ac principes quanta Dominum auctoritate prædicavit. Nam cùm facto miraculo quæstio fuisset exorta, & sacerdotum principes, seniores, ac scribæ in Apostolorum persecutione concurrerent, eos in medio statuentes, in qua virtute miraculum fecerint, percunctari curaverunt. Quibus, repletus Spiritu sancto Petrus, dixit: *Principes populi & seniores, si nos hodie dijudicamur in beneficio hominis infirmi, in quo iste salvus factus est, notum sit omnibus vobis, & omni plebi Israel: quia in nomine Iesu Christi Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit à mortuis, in hoc iste astat coram vobis sanus.* Cumque erga hæc persequentium furor excresceret, eosque sacerdotes ac principes Jesum prædicare prohiberent, contra minas principum, qua auctoritate Petrus excreverat, indicatur, cùm illic protinus subditur: *Petrus verò & Apostoli dixerunt: Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.* Sed cùm auctoritatem prædicantium resistentium præcepta non premerent, ad flagella pervenitur, nam subditur: *Tunc principes sacerdotum, cæsis denunciaverunt, ne loquerentur in nomine Iesu, & dimiserunt eos.* Sed quia Apostolorum virtutem premere nec flagella valuerunt, patenter ostenditur, cùm protinus subinfertur: *Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu consilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Mox etiam post flagellorum gaudia quid agerent, indicatur: *Omni autem die in templo, & circa domos non cessabant docentes & evangelizantes Iesum Christum.* Ecce ille, qui paulò antè timidus, jam linguis loquitur, coruscat miraculis, infidelitatem sacerdotum ac principum libera voce increpat, ad prædicandum Jesum exemplum auctoritatis ceteris præstat. Ne in nomine Jesu loqui debeat, verberibus prohibetur, nec tamen compescitur Contemnit flagella cædentium, qui paulò antè requirentium

Et hom. 10. in Evang. p. ſt. med. Act. 2.

Act. 4.

Act. 5.

Ibidem.

Ibidem.

tium verba timuerat, & qui ancillæ vires requisitus A
expavit, vires principum cæsus premit. *Spiritu ergo oris ejus omnis virtus eorum.* Ejusdem enim jam sancti Spiritus virtute solidatus, hujus mundi altitudines libertatis calce deprimebat, ut in imo esse cerneret quòd contra Creatoris gratiam altum tumeret. Hæc est firmitas cælorum, hæc sunt dona spiritus, quæ diversis manifestari virtutibus solent. Quas occultæ dispensationis munere divisas Paulus enumerat, dicens: *Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ, secundùm eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum:* quem mox generali definitione concludens, ait: *Hæc autem omnia operatur unus atque idem spiritus, dividens singulis prout vult.* B
Bene itaque dicitur: *Et spiritu oris ejus, omnis virtus eorum:* quia prædicatores sancti, nisi promissa Paracleti dona perciperent, nullo fortitudinis decore claruissent.

1. Cor. 12.

CAPUT LXIX.

Psal. 32. b

Congregans quasi in utre aquas maris.

De perversis infidelium contra Ecclesiam machinationibus.

AQuas maris in utre Dominus congregat, cùm miro moderamine cuncta disponens in suis clausas cordibus carnalium minas frænat. Extremi namque temporis persecutione crescente, apertas hæreticorum voces sancta Ecclesia tolerare compellitur, cũ motus cordis sui, quos nũc intra cogitationũ C
sinus contegunt, tunc in voce manifesti erroris aperiunt. Nunc enim sicut per Joannem dicitur: *Draco in abyssο clausus tenetur:* quia diabolica malitia in eorum subdolis cordibus occultatur. Sed sicut illic dictum est, *Educetur draco de puteo abyssi:* quia quod modò præ timore tegitur, tunc contra Ecclesiam publicè de iniquorum cordibus omne serpentinum virus aperitur. Nunc enim abscondit se sub blandiente lingua sæviens conscientia, & malitia calliditatis, quasi quadam se tegit abysso simulationis. Nunc Dominus, sicut Psalmistæ voce dicitur: *Congregat sicut in utre aquas maris.* Uter quippe est carnalis cogitatio: aquæ ergo maris in utre congregatæ sunt, cùm amaritudo perversæ mentis non erumpit exteriùs in vocem pravæ libertatis.

In exposit. B. Iob, l. 19. c. 7.
Apoc. 20.

D

CAPUT LXX.

Psal. 33. b

Gustate, & videte, quoniam suavis est Dominus.

De sectando spiritualium deliciarum gustu.

AUgent semper spirituales deliciæ desiderium in mente dum satiant: quia quantò magis earum sapor percipitur, eò ampliùs cognoscitur quod avidiùs ametur: & idcirco non habitæ amari non possunt, quia earum sapor ignoratur. Quis enim amare valeat quod ignorat? Proinde Psalmista nos admonet, dicens: *Gustate, & videte, quoniam suavis est Dominus.* Ac si apertè dicat: Suavitatem ejus non cognoscitis, si hanc minimè gustatis. Sed cibum vitæ ex palato cordis tangite, ut probantes ejus dulcedinem amare valeatis. Sed has homo delicias tunc amisit, cùm in paradiso peccavit, extrà exiit, os à cibo internæ dulcedinis clausit. Unde nos quoque nati in hujus peregrinationis ærumna, huc fastidiosi jam venimus, nescimus quid desiderare debeamus, tantoque se ampliùs fastidij nostri morbus exaggerat, quantò se magis ab esu illius dulcedinis, animus elongat: & eò jam internas delicias non appetit, quò eas comedere diu longeque desuevit. Fastidio ergo nostro rabescimus, & longa inediæ peste fatigamur. Et quia gustare intus nolumus paratam dulcedinem, amamus foris miseri famem nostram.

Homil. 36 in Evang. sub initium.

E

CAPUT LXXI.

Divites eguerunt, & esurierunt. Psal. 33. 6

SI de exteriori fame egestas divitum, & esuries diceretur, profectò divites non essent, qui pane corporis indigerent. Sed quia dum exteriùs multiplicantur, interiùs inanes fiunt: & divites pariter & egentes esse memorantur: quia videlicet pane sapientiæ saturari minimè merentur.

De distinguendis veris & falsis divitiis.
In exposit. B. Iob, l. 15. c. 5. sub initium.

CAPUT LXXII.

Declina à malo, & fac bonum. Psal. 33. e

NEquaquam bona Deo accepta sunt, quæ ante ejus oculos malorum admixtione maculantur. Hinc namque per Salomonem dicitur: *Qui in uno offenderit, multa bona perdit.* Hinc Jacobus attestatur dicens: *Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.* Hinc Paulus ait: *Modicum fermentum totam massam corrumpit.*

De perfectorũ virtutibus.
In exposit. B. Iob, l. 1. c. 1. Eccles. 7. Iac. 2. 1. Cor. 5.

CAPUT LXXIII.

Item unde suprà.

DEclinare quippe à malo, est ab eo, quo jacuit, surgere. Bonum verò facere, est mercedis opera, in quibus requiescere debeat, præparare. Qui enim declinat à malo, sed bona non facit, surrexit quidem ab eo, quo jacuit: sed ubi requiescere debeat, necdum paravit.

In exposit. B. Iob, l. 23. c. 15 ante med.

CAPUT LXXIV.

Dominus custodit omnia ossa eorum, unum ex his non conteretur. Psal 33 d

QUod utique non de ossibus corporis, sed de viribus dicitur mentis. Nam certè novimus, quòd & multorum martyrum corporaliter ossa confracta sunt, & persecutores Domini latronis illius, cui dictum est: *Hodie mecum eris in paradiso*, sicut latronis alterius in cruce crura fregerunt.

In exposit. B. Iob, l. 23. c. 16 Ioan. 19.

CAPUT LXXV.

Fiant sicut pulvis ante faciem venti, et Angelus Domini affligens eos. Psal. 34. a

QUi in corde suo aurâ tentationis rapitur, quasi ante faciem venti pulvis elevatur: & cùm inter hæc divina districtio percutit, quid aliud quàm Angelus Domini affligit? Sed hæc aliter aguntur à reprobis, aliter ab electis. Illorum namque corda ita tentantur, ut consentiant; justorum verò tentationes quidem susciptiunt, sed repugnant. Illorum mens delectabiliter capitur; & si ad tempus, quod malè suggeritur, displicet: sed postmodum per deliberationem liber. Isti verò sic tentationum jacula excipiunt, ut semper resistendo fatigentur; & si quando usque ad delectationem tentata mens rapitur, ipsam tamen citius subreptionem suæ delectationis erubescunt, & forti censura redarguunt, quidquid intra se exurgere cærnale deprehendunt.

De tentationum diversitate.
In exposit. B. Iob, l. 3. c. 18. in fin.

CAPUT LXXVI.

Psal. 34. a *Fiant viæ eorum tenebræ, & lubricum.*

In expos. B. Iob, l. 19. c. 14. sub medium.

VT scilicet per tenebras, quò ire debent, non videant: qui etsi recta viderint, in eis tamen per lubricum stare non possunt. Isti itaque per lubricum inter bona claudicant, illi per tenebras, quæ bona sequantur ignorant.

CAPUT LXXVII.

Psal. 34. b *Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi?*

De comprimenda sui præsumptione per cognitionē divini, occultique judicij. *In expos. B. Iob, l. 5. c. 23. in princ.*

QUid per ossa nisi fortia facta signantur? De quibus & per Prophetam dicitur: *Dominus custodit omnia ossa eorum.* Et sæpe ea, quæ agunt homines, esse alicujus momenti æstimant, quia districtionis intimæ quàm sit subtile judicium ignorant. Sed cùm per contemplationem rapti superna conspiciunt, ab ipsa modò præsumptionis suæ securitate liquescunt, & tantò magis in divino conspectu trepidant, quantò nec bona sua digna ejus examine quem conspiciunt, pensant. Hinc est enim, quòd is, qui fortia operando profecerat, per spiritum sublevatus clamabat: *Omnia ossa mea dicent: Domine, quis similis tibi?* Ac si diceret: Carnes meæ verba non habent: quia infirma mea apud te funditus silent, ossa autem mea tuæ magnitudinis laudem dicunt: quia ipsa quoque, quæ esse in me fortia credidi, tua consideratione contremiscunt.

CAPUT LXXVIII.

Item unde suprà.

De qualitate divinæ in homine similitudinis. *In expos. B. Iob, l. 18. c. 27 multo ante med.*

AD hoc sancti omnes ad illa gaudia æterna perveniunt, ut esse Deo similes possint, sicut scriptum est: *Cùm apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.* Et tamen scriptum est: *Domine Deus virtutum, quis similis tibi?* Et iterum ait: *Quis similis erit Domino inter filios Dei?* Unde ergo similes, & unde non similes, nisi quia huic sapientiæ & similes erunt ad imaginem, & tamen non erunt similes ad æqualitatem: aspiciendo quippe æternitatem Dei, fit eis ut æterni sint. Et dum visionis ejus donum percipiunt, ex perceptione beatitudinis imitantur quod vident. Et similes ergo sunt, quia beati sunt, & tamen Creatori similes non sunt, quia creaturæ sunt. Et habent itaque quandam Dei similitudinem, quia non habent finem. Et tamen incircumscripti æqualitatem non habent: quia habent circumscriptionem.

CAPUT LXXIX.

Psal. 36. d *Vidi impium superexaltatum, & elevatum sicut cedros Libani: transivi, & ecce non erat.*

In expos. B. Iob, l. 15. c. 35

DAvid Propheta quoniam à dilectione præsentis sæculi jam corde transierat, iniqui gloriam describens dicebat: *Vidi impium superexaltatum, & elevatum sicut cedros Libani.* Sed quia cor huic mundo non subdidit, hunc jure despexit, dicens: *Transivi, & ecce non erat.* Esset quippe aliquid in ejus æstimatione impius, si ipse ab hoc sæculo per intentionem minimè transisset. Sed is, qui non transeunti magnum aliquid esset, transeunti animo quàm nihil esset, apparuit: quia dum æterna retributio cogitatur, præsens gloria quàm sit nulla cognoscitur. Hinc Moyses, cùm supernæ contemplationis gloriam quæreret, dixit: *Transiens videbo visionem.* Nisi enim gressum cordis à sæculi amore removisset, nequaquam intelligere superna potuisset. *Exod. 3*

CAPUT LXXX.

Computruerunt, & deterioraverunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ. *Psal. 37. b*

De abolenda memoria præteritorum excessuum. *In exp. s. B. Iob, l. 7. c. 31*

QUi peccatum corrigit, & plangit, cicatricem vulneri superducit. Sed cùm mens decepta hoc, unde jam pœnituit, ad delectationem sui revocat; cicatrix pœnitentiæ, quæ superducta fuerat, ad putredinem vulneris redit, ut fœtorem prava delectatio habeat, postquam salutem vulneris jam cicatrix sarcita cute monstrabat. Quid itaque cicatrices, nisi sanationes sunt vulnerum? Laxatas namque nequitias ad delectationem memoriæ redire conspexerat, qui cicatrices deflebat. Cicatrices quippe computrescere, est sanata jam peccatorum vulnera rursus in tentationem serpere, atque ex eorum suggestionibus post superductam cutem pœnitentiæ, fœtorem culpę iterum, doloremque sentire: quia videlicet in re & nihil foris opere agitur, & sola intus cogitatione peccatur, districtoque se reatu mens obligat, nisi hoc sollicitis lamentis tergat.

CAPUT LXXXI.

Incurvatus sum, et humiliatus usquequaque. *Psal. 37. c*

De cavendo usu prave consuetudinis. *Hom. 31. in Evang. aliquanto ante fin.*

PLerumque videmus quæ agenda sunt, sed opere non implemus: nitimur & infirmamur. Mentis judicium rectitudinem conspicit, sed ad hanc operis fortitudo succumbit: quia nimirum de pœna peccati est, ut ex dono quidem possit bonum conspici, sed tamen ab eo, quod aspicitur, contingat per meritum repelli. Usitata etenim culpa obligat mentem, ut nequaquam surgere possit ad rectitudinem. Conatur & labitur: quia ubi sponte diu perstitit, ibi & cùm noluerit, coacta cadit. Unde bene de hac nostra incurvatione ex typo humani generis per Psalmistam dicitur: *Incurvatus, & humiliatus sum usquequaque.* Contemplatus quippe quod ad supernam lucem intuendam homo conditus fuerat, sed peccatis exigentibus foras missus, mentis suæ tenebras portat, superna non appetit, in infimis intendit, cælestia nequaquam considerat, terrena semper in animo versat. Et hoc, quod de suo genere doluit, in seipso exclamavit dicens: *Incurvatus sum, & humiliatus sum usquequaque.* Contemplationem namque cælestium perdens, si sola carnis necessaria homo cogitaret, incurvatus & humiliatus esset, sed tamen usquequaque non esset. Quem ergo à supernis cogitationibus non solùm necessitas dejicit, sed etiam voluptas illicita sternit, non solùm incurvatus, sed usquequaque incurvatus est.

CAPUT LXXXII.

Ego autem ad flagella paratus sum. *Psal. 37. d*

De parata semper ad suscipienda flagella electorum animo. *In expos. B. Iob, l. 7. c. 7.*

QUia enim sancti mentis suæ corruptionis vulnus sine putredine non esse considerant, libenter se sub manu medici ad sectiones parant: ut aperto vulnere virus peccati exeat, quod sana cute intus occidebat.

CAPUT LXXXIII.

Iniquitatem meam ego pronunciabo, et cogitabo pro peccato meo. *Psal. 37. d*

De non abolenda

TRibulatio spiritus electorum linguam commovet, ut reatum pravi operis vox confessionis im-

peccati memoria. *In expos. B. Iob, l. 8. c. 11. in princ.*

pugnet. Sciendum quoque est, quia sæpe & reprobi peccata confitentur, sed deflere contemnunt. Electi autem culpas suas, quas vocibus confessionis aperiunt, districtæ animadversionis fletibus insequuntur. Unde & Propheta postquam se iniquitatem suam pronunciare spopondit, cogitare se etiam de eis subdidit. Ac si apertè fateretur dicens: Sic reatum lingua loquitur, ut nequaquam expers à mœroris stimulo per alia spiritus vagetur, sed culpas loquens vulnus aperio: culpas verò ad correptionem cogitans, salutem vulneris ex medicamine mœroris quæro. Qui enim mala quidem, quæ perpetravit, insinuat: sed flere quæ insinuaverit, recusat; quasi subducta veste vulnus detegit, sed torpente mente medicamentum vulneri non apponit. Confessionis igitur vocem solus necesse est ut mœror excutiat, ne vulnus proditum sed neglectum, quò licentiùs jam per humanam notitiam tangitur, deteriùs putrescat. Psalmista ergo plagam cordis non solùm detexerat, sed detectæ etiam medicamentum mœroris adhibebat, dicens: *Iniquitatem meam pronunciabo, & cogitabo pro peccato meo:* pronunciando enim occultum vulnus detegit, cogitando autem quid aliud quàm medicamentum vulneri apponit? Sed afflictæ menti, & sua sollicitè damna cogitanti, rixa pro semetipsa oritur contra semetipsam. Nam cùm se ad lamenta pœnitentiæ instigat, occulta se increpatione dilaniat.

CAPUT LXXXIV.

Psal. 38. a *Posui ori meo custodiam, cùm consisteret peccator adversum me.*

In expos. B. Iob, l. 23. c. 5 INflammantur quippe corda justorum, cùm non correpta crescere conspiciunt acta malorum: eorumque culpæ se participes credunt, quòd in iniquitate crescere silendo permittunt. David Propheta postquam sibi silentium indixerat dicens: *Posui ori meo custodiam, cùm consisteret peccator adversum me. Obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis:* in ipso suo silentio justo zelo charitatis exarsit. Qui illico subdidit: *Et dolor meus renovatus est. Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis.* Intus ergo cor concaluit, quia dilectionis ejus ardor per admonitionem locutionis exteriùs emanare recusavit. Ignis in meditatione cordis exarsit: quia increpatio delinquentium à correptione oris refrixit. Charitatis enim zelus consolatione admirabili augendo se temperat: quando contra iniquorum opera per vocem correptionis emanat, ut & quæ corrigere non valet, increpare non desinat: ne se participem delinquentium, ex consensu taciturnitatis addicat.

CAPUT LXXXV.

Psal. 38. a *Obmutui, et non aperui os meum, quoniam tu fecisti.*

De non reluctando divinis judiciis. *In expos. B. Iob, l. 38. c. 10. sub fin.* FLagellatus homo considerans quia illo major est Deus, in omni, quod patitur, ejus judicio se postponat: cui se minorem esse non dubitat. Et quod à meliore patitur justum credat, etiam si ejusdem justitiæ causas ignorat. Quisquis enim pro peccato percutitur, nisi murmurando renitatur, eo ipso jam justus esse inchoat, quò ferientis justitiam non accusat. Homo namque sub Deo est conditus, & ad conditionis ordinem redit: quando sibi æquitatem judicis sui, etiam quam non intelligit, anteponit: ut consideratâ potentiâ Creatoris, deferveat tumor mentis per memoriam conditionis. Unde David Propheta cùm percussionis pondere in excessum vocis erumpere cogeretur, ad considerationem conditionis suæ se recolligens, ait: *Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu fecisti me.* Pensavit enim conditionis suæ ordinem, & justitiam percussionis invenit; quia qui benignè eum, qui non erat, condidit, eum profectò, qui erat, non nisi justè percussit.

CAPUT LXXXVI.

Verumtamen vanè conturbatur omnis homo. Psal. 38.

QUamquam ad imaginem Dei ambulet homo, tamen vanè conturbatur. Plerumq; agitur ut & turbetur vir sanctus exteriùs, & imperturbabilis duret interiùs: & quòd vanè conturbari potest, de infirmitate carnis sit; quamvis in imagine Dei ambulet, de virtute mentis: quatenus & roboratur intus divino adjutorio, & tamen adhuc foris sarcinâ prematur humanâ. Magna namque est securitas cordis, nil concupiscentiæ habere sæcularis. Nam si ad terrena adipiscenda cor inhiat, securum, tranquillumq; esse nullatenus potest: quia aut non habita concupiscit ut habeat, aut adepta metuit ne amittat: & dum in adversis sperat prospera, in prosperis formidat adversa. Huc illucque quasi quibusdam fluctibus volvitur, ac per modos varios rerum alternantium mutabilitate versatur. Sin verò semel in appetitione supernæ patriæ forti stabilitate animus figitur, minùs rerum temporalium perturbatione vexatur. A cunctis quippe externis motibus eandem intentionem suam quasi quemdam secretissimum secessum petit: ibique incommutabiliter inhærens, & mutabilia cuncta transcendès, ipsa jam tranquillitate quietis suæ in mundo extra mundum est, excedit profectò ima omnia intentione summorum: & cunctis rebus, quas non appetit, libertate quadam supereſse se sentit, nec tempestatem rerum temporalium intus sustinet, quam intuetur foris: quia terrena omnia, quæ concupita opprimere mentem poterant, despecta subterjacent. Unde bene per Prophetam dicitur: *Statue tibi speculam,* ut dum quisq; speculatur summa, superemineat infimis. Hinc etiam Abacuc dicit: *Super custodiam meam stabo.* Stat quippe super custodiam suam, qui per solertiam disciplinæ terrenis desideriis non succumbit, sed supereminet: ut dum semper stantem appetit æternitatem, infra se sit ei omne, quod transit. Tamen quia vir sanctus quantalibet virtute profecerit, eum in hac vita positum adhuc extrinsecus carnis infirmitas premit, bene Abacuc iterum unam sententiam protulit, ad utraq; servientem, ait enim: *Et introivit tremor in ossa mea, & subtus me turbata est virtus mea.* Ac si diceret: Non mea virtus est, in qua superiùs raptus imperturbabilis maneo, sed mea infirmitas est, in qua inferiùs turbor. Ipse ergo super se imperturbabilis est, ipse sub se perturbabilis: quia super se ascenderat in quantum rapiebatur ad summa: & sub semetipso erat, in quantum adhuc reliquias trahebat in infima. Ipse super se imperturbabilis: quia in Dei jam contemplationem transierat. Ipse sub se perturbabilis, quia sub semetipso adhuc infirmus homo remanebat. Huic sententiæ David Propheta concinens: ait, *Ego dixi in excessu mentis meæ: Omnis homo mendax.* Cui responderi potest: si omnis, & tu: falsaque jam erit sententia, quam mendax ipse protulisti. Si verò ipse non es mendax, vera jam sententia non erit: quia dum tu verax es, non omnis homo cognoscitur mendax. Sed notandum, quod præmittitur: *Ego dixi in excessu mentis meæ.* Per excessum ergo mentis etiam semetipsum transiit, cùm de hominis qualitate definivit. Ac si patenter dicat: De falsitate omnium hominũ inde veram sententiam protuli, unde ego ipse super hominem fui. In tantum verò & ipse mendax, in quantum homo. In tantum autem omnino non mendax, in quãtum per excessum mentis super hominem. Sic itaque, sic perfecti omnes, quamvis adhuc aliquid turbulentũ de infirmitate carnis tolerẽt; jam tamẽ intrinsecus tranquillissimo secreto per-

De humanæ naturæ infirmitate. *In expos. B. Iob, l. 22. c. 10. in med.*

Psal. 115.

fruuntur per contemplationem mentis, ut quidquid acciderit exteriùs, in nullo turbet interiùs.

CAPUT LXXXVII.

Psal. 39. a *Eduxit me de lacu miseriæ, et de luto fæcis: et statuit super petram pedes meos, et direxit gressus meos: et immisit in os meum canticum novum, hymnum Deo nostro.*

De incrementis bonorum. *Hom. 9. in Ezech.*

QUi adhuc ex superbiæ vertice stamus, cùm jam de æternitatis timore aliquid sentire cœperimus, dignum est ut ad pœnitentiam cadamus; & cùm infirmitatem nostram subtiliter cognoscentes, humiliter jacemus, per divini verbi consolationem surgere ad fortiora opera debemus; & cùm jam in bonorum operum soliditate persistimus, necesse est ut unde nosmetipsos correximus, inde jam prædicantes & alios revocemus. Nam jacenti non præcipitur, ut ad prædicationem pergat, ne infirmus quisque hoc, quod verbo ædificare potest, opere destruat. Rectè ergo nunc per Prophetam dicitur: *Eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fæcis: statuit super petram pedes meos, &c.* Postquam de luto fæcis se eductum asseruit, statutosque pedes suos super petram conspexit, immissum in os suum canticum novum asseruit. Priùs enim de luto pravitatis educitur, ut ejus pedes per fidem in petra solidentur. Et postquam boni operis pedes & gressus jam in petra fixerat, tunc prædicationis canticum accipit, ut hymnum Deo dicere & operibus & vocibus possit. Sic Saulus dum superbus Damascum pergeret, Redemptoris voce prostratus jacuit: & qui prædicator futurus erat, non tamen mox ut prædicaret quod viderat, audivit. Sed ei jacenti dicitur: *Ingredere in civitatem, & dicetur tibi, quid te oporteat facere.* Jacens ergo hoc solum audire potuit, ut surgens diceret, quod audierat. Surgens verò hoc didicit, ut quæ didicerat, prædicaret.

Act. 9.

CAPUT LXXXVIII.

Psal. 39. b *Multa fecisti, tu Domine Deus meus, mirabilia tua.*

De Creatoris potentia ex creaturarum miraculis. *In expos. B. Iob, l. 6. c. 7. circ fin.*

QUis omnipotentis Dei mirabilia perscrutari sufficiat, quòd cuncta ex nihilo creavit, quòd ipsa mundi fabrica mira potentiæ virtute disposita sit, & super aëra cælum suspenditur, & super abyssum terra libratur? Quòd ex rebus, ac visibilibus omnis hæc universitas existit: quòd hominem fecit, ut ita dixerim, in brevi colligens mundum alterum, sed rationalem: quòd hunc ex anima & carne constituens, investigabili virtutis dispositione permiscuit spiritum & lutum? Ex his itaque aliud novimus, aliud & sumus: sed tamen mirari negligimus, quia ea, quæ incomprehensibili indagatione mira sunt, in humanis oculis usu viluerunt. Unde fit, ut si mortuus homo suscitetur, in admirationem omnes exiliant; & quotidie homo, qui non erat, nascitur, & nemo miratur: dum proculdubio omnibus constet, quia plus sit creari quod non erat, quàm reparari quod erat. Quia arida Aaron virga floruit, cuncti mirati sunt, & quotidie ex arente terra arbor producitur, virtusque pulveris in lignum vertitur, & nemo miratur. Quia quinque panibus, quinque millia hominum satiati sunt, crevisse escam sub dentibus cuncti mirati sunt: quotidie sparsa grana seminum plenitudine multiplicantur spicarum, & nemo miratur. Aquam semel in vinum permutatam videntes cuncti mirati sunt: quotidie humor terræ in radice vitis attractus per botrum in vinum vertitur, & nemo miratur. Mira itaque sunt omnia, quæ mirari homines negligunt: qui ad considerandum, ut prædiximus, usu torpescunt.

Num. 17.

Ioan. 6.

Ioan. 2.

CAPUT LXXXIX.

Annunciavi, & locutus sum, multiplicati super numerum. *Psal. 39. b*

VOcante Domino, super numerum multiplicantur fideles, quia etiam ij ad fidem veniunt, qui ad electorum numerum non pertingunt. Hinc enim fidelibus per confessionem admixti sunt, sed propter vitam reprobam illic connumerari in sorte fidelium non merentur. Propheta itaque intuens tantos hoc Ecclesiæ tempore specie tenus credere, quantos nimirum certum est electorum numerum, summamque transire, ait: *Multiplicati sunt super numerum.* Ac si diceret: Multis Ecclesiam intrantibus etiam ij ad fidem specie tenus regni veniunt, qui à numero regni cælestis excluduntur: quia electorum summam sua videlicet multiplicitate transcendunt.

Non omnes qui Ecclesiam ingrediuntur ad electorũ pertinere numerum. *Hom. 19. in Evang. In expos. B. Iob, l. 21. c. 8 circ fin.*

CAPUT XC.

Universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus. *Psal. 40. a*

QUia dum nos tentatio carnis concutit, tremefacta nostra infirmitas etiam mentis cubile confundit. *In expos. B. Iob, l. 8. c. 13 post princ.*

CAPUT XCI.

Item unde suprà.

De variis hujus peregrinationis perturbationibus æ præsens magis vita quam futura delectet. *In expos B. Iob, lib. 33. c. 15. circ. med.*

QUid hoc loco per stratum, nisi requies temporalis accipitur? Cùm enim quisque curis sæcularibus fatigatus, deserere per divinam gratiam hujus mundi itinera laboriosa compungitur, cogitare solet quomodo præsentis vitæ desideria fugiat, & ab ejus laboribus requiescat, sibique mox desideratæ quietis ordinem quærit, & velut quoddam stratum sicut à cunctis laboribus cessationis locum invenire concupiscit. Sed quia in hac vita adhuc homo positus in cujuslibet ordinis loco, in cujuslibet secreti cessu vivere sine tentationibus nullatenus potest, plerumque in id, quod ad requiem constituitur, major dolor tentationis invenitur. Unde & rectè per Prophetam dicitur: *Universum stratum ejus versasti in infirmitate ejus.* Ac si diceret: Omne, quod hîc sibi paravit ad requiem, hoc ei mutasti occulto judicio ad perturbationem. Quod pio quidem Dei consilio agitur, ut hujus peregrinationis tempore electorum vita turbetur. Via quippe est vita præsens, qua ad patriam tendimus; & idcirco hîc occulto judicio frequenti perturbatione conterimur, ne viam pro patria diligamus. Solent enim nonnulli viatores cùm amœna fortasse in itinere parata conspiciunt, pergendi moras innectere, & à cœpti itineris rectitudine declinare, eorumque gressus tardat pulchritudine itineris, dum delectat. Unde electis suis ad se pergentibus Dominus hujus mundi iter asperum facit, ne dum quisque vitæ præsentis requie quasi vitæ amœnitate pascitur, magis eum diu pergere quàm citius pervenire delectet, ne dum oblectatur in via, obliviscatur quod desiderabat in patria.

CAPUT XCII.

Fuerũt mihi lacrymæ meæ panes die, ac nocte. *Psal. 41. a*

De bono compunctionis.

LVctu suo anima pascitur, cùm ad superna gaudia flendo sublevatur. Et intus quidem doloris sui

In expos. B. Iob, l. 5. c. 7. sub princ. gemitum tolerat, sed eò refectionis pabulum percipit, quò hic vis amoris per lacrymas emanat.

CAPUT XCIII.

Psal. 41. b *Memor ero tui de terra Iordanis, et Hermoniim.*

De bono humilitatis. *in expos. B. Iob, l. 13. c. 9. post med.* *Luc. 9.*

QUid Jordanis, nisi descensio? Hermoniim autem anathema, id est, alienatio interpretatur. De terra ergo Jordanis & Hermoniim Dei reminiscitur, qui in eo quod semetipsum dejicit, atque à se alienus existit, ad Conditoris sui memoriam revocatur. Hinc est enim quòd voce Veritatis dicitur: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum.* Semetipsum enim abnegat, qui calcato typho superbiæ ante Dei oculos esse se alienum demonstrat. B

CAPVT XCIV.

Psal. 41. b *In die mandavit Dominus misericordiam suam, & nocte canticum ejus.*

De electorum probationibus. *In expos. B. Iob, l. 3. c. 18. post pr.*

IN die mandavit Dominus misericordiam suam, & nocte declaravit. Quia videlicet unusquisque superni doni gratiam in tranquillitate quietis percipit, sed quantùm perceperit in adversitate perturbationis ostendit. Misericordia ergo Domini in die mandatur, quia in tranquillo tempore cognoscendo percipitur: in nocte verò declaratur, quia donum, quod in tranquillitate sumitur, tribulationibus manifestatur. C

CAPUT XCV.

Psal. 48. *Humiliâsti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos umbra mortis.*

In expos. B. Iob, l. 25. c. 21. Ibid. l. 20. cir. fin. LOcus afflictionis est vita præsens. Qui ergo ad æternam patriam tendunt, nunc semetipsos temporaliter in afflictionis loco dejiciunt, ut tunc in loco gaudij veraciter sublimentur. Electorum namque animas modò dies afflictionis possident, quia dies lætitiæ post sequuntur. Scriptum quippe D est: *Ecclesiast. 1.* *Timenti Deum, bene erit in extremis.* Et rursum de Ecclesia dicitur: *Prov. 31.* *Ridebit in die novissimo.* Nunc enim tempus afflictionis est bonis, ut sequatur eos exultatio quandoque sine tempore. Sequitur: *Et operuit nos umbra mortis.* Quid hoc loco per umbram mortis, nisi mors carnis accipitur? Quia sicut vera est mors, qua anima separatur à Deo, ita & umbra mortis est, qua caro separatur ab anima. De hac itaque nunc voce martyrum per Prophetam dicitur: *Humiliâsti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos umbra mortis.* Quos enim constat non spiritu, sed sola carne mori, nequaquam se vera morte, sed umbra dicunt mortis operiri. Quid enim per umbram, quæ tamen cum adjectione mortis ponitur, nisi mors carnis exprimitur? vel quilibet E reprobi, qui antiqui hostis tenebras studio pravæ operationis imitantur. Unde voce martyrum per Psalmistam dicitur: *Humiliâsti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos umbra mortis.* Umbra enim mortis electos Dei opprimit, cùm mors carnis, quæ imago mortis æternæ est, ab hac eos vita disiungit; quia sicut illa à Deo animam, ita hæc ab anima separat corpus. Vel certè umbra eos mortis opprimit, *Apoc. 6.* quia de antiquo hoste scriptum est: *Nomen illi mors.* Umbra ergo mortis sunt omnes reprobi, quia illius nequitiam elationis imitantur, ejusque imaginem quasi umbram exprimunt, dum ejus in se malitiæ similitudinem trahunt. Qui electos Dei operiunt, cùm contra illos atrocitate persecutionis temporaliter convalescunt. A

CAPUT XCVI.

Psal. 44. a *Lingua mea, calamus scribæ velociter scribentis.*

In expos. B. Iob, l. 33. c. 3. ante med. QVia quod loquimur transit, quod scribimus permanet, lingua patris scribæ calamus dicitur: quia ab eo est Verbum illico æternum, ac sine transitu generatum.

CAPUT XCVII.

Psal. 44. a *Accingere gladio tuo super fœmur tuum potentissime.*

Hom. 8. in Eze. cir. fi. QVid in fœmore nisi propago carnis exprimitur? De fœmore ergo Abrahę virgo Maria exiit, in cujus utero unigenitus Patris incarnari dignatus est, ex qua incarnatione universo innotuit mundo Deus. Ipsi ergo per Prophetam dicitur: *Accingere gladio tuo super fœmur tuum potentissime.* Gladium etenim circa fœmur sumpsit, quia sermo prædicationis illius ex incarnatione convaluit.

CAPUT XCVIII.

Psal. 44. a *Intende prosperè, procede, & regna, propter veritatem, & mansuetudinem, & justitiam.*

In expos. B. Iob, l. 9. c. 22. in pr. PEr legem quippe Deus virgam tenuerat cùm dicebat: *Si quis hæc vel illa fecerit, morte moriatur.* Sed incarnatus Dominus virgam abstulit, quia vias vitæ per mansuetudinem ostendit. Unde & ei per Psalmistam dicitur: *Intende prosperè, procede, & regna, propter veritatem, & mansuetudinem, & justitiam.* Timeri quippe quasi Deus noluit, sed quasi pater, ut amaretur, inspiravit.

CAPUT XCIX.

Item unde supra.

In expos. B. Iob, l. 1. c. 6. cir. fin. VEritatem exequens mansuetudinem cum justitia conservavit, ut nec zelum rectitudinis in mansuetudinis pondere amitteret, nec rursum pondus mansuetudinis zelo rectitudinis perturbaret.

CAPUT C.

Psal. 44 b *Myrrha, & gutta, & casia à vestimentis tuis, à gradibus eburneis, ex quibus delectavêre te filiæ regum in honore tuo.*

In expos. B. Iob, l. 15. c. 13. post med. QUid myrrhæ, guttæ, & casiæ nomine, nisi virtutum suavitas designatur? quid eburneis gradibus, nisi magna nitens fortitudine proficientium ascensus exprimitur? Redemptor igitur veniens, myrrha, gutta, & casia in vestimento utitur, quia ex electis suis, quibus se misericorditer induit, miræ virtutis fragrantiam aspergit, in quibus idem odor ab eburneis gradibus ducitur: quia in eis virtutum opinio non ex ostensione simulationis, sed ex veri ac solidi operis ascensu generatur. Bene autem subditur: *Ex quibus delectaverunt te filiæ regum in honore tuo.* Sanctæ namque animæ ab antiquis patribus ad cognitionem veritatis editæ, Redemptorem suum in honore ejus delectant, quia ex eo, quod bene agunt, suæ laudi nihil vendicant.

A *æterna vita, ecce convertimur ad gentes.*

CAPUT CI.

Psal. 44. e *Adorabunt eum filiæ Tyri in muneribus.*

In exp. B. Iob, l. 13. c. 10. circ. fin. APerire libet oculos fidei, & illud extremum sanctæ Ecclesiæ de susceptione Israëlitici populi convivium contemplari. Ad quod nimirum convivium magnus ille veniens Helias convivantium invitator adhibetur, & tunc propinqui, tunc noti ad eum cum muneribus veniunt, quem in flagello paulò antè positum contempserunt. Appropinquante enim die judicij, vel præcursoris vocibus, vel quibusdam erumpentibus signis, ipsa eis jam aliquo modo advenientis Domini virtus interlucet. Cujus iram dum prævenire festinant, conversionis suæ tempus accelerant. Converſi autem cum muneribus veniunt, quia eum quem paulò antè in passione deriserunt, tunc virtutum opera quasi munera offerendo venerantur, illud procul dubio sua oblatione complentes, quod & cernimus magna ex parte jam factum, & adhuc credimus perfectè faciendum. Adorabunt eum filiæ Tyri in muneribus. Tunc namque eum plenius filiæ Tyri in muneribus adorant, cùm Israëlitarum mentes hujus nunc mundi desideriis subditæ, ei, quem superbientes necaverant, quandoque cognito, suæ hostias confessionis apportant.

CAPUT CII.

Ps. 44. c *Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus.*

In exp. B. Iob, l. 19. c. 9 post med. SEd quia exteriora etiam irreprehensibilia Ecclesia custodit, jure de ea subdidit: *In fimbriis aureis circumamicta varietate:* & pulchra intus sibi sit, & aliis foris, & se provehens per internam gloriam, & alios erudiens per exteriora operum exempla.

CAPUT CIII.

Item unde supra.

In expos. B. Iob, l. 8. c. 30 post med. FIliæ regum Ecclesia quæ in bono est opere spiritualium principum prædicatione generata, gloriam intus habet: quia hoc, quod agit, in ostentationis jactantia non habet.

CAPUT CIV.

Psal. 44. c *Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: constitues eos Principes super omnem terram.*

In exp. B. Iob, l. 4. c. 28 vers. fin. PRincipes sanctæ Ecclesiæ rectores vocat, quos indesinenter in loco Prædicatorum præcedentium divina dispensatio subrogat.

CAPUT CV.

Ps. 45. a *Transferentur montes in cor maris.*

In exp. B. Iob, l. 8. c. 2. circa fin. QUid per montes nisi prædicantium altitudo signatur? Electi quippe prædicatores æternæ patriæ non immeritò montes vocantur, quia per vitæ suæ celsitudinem ima terrenorum deserunt, & cælo propinqui fiunt. De his ergo nunc montibus dicitur: *Transferentur montes in cor maris.* In cor enim maris montes translati sunt, cùm prædicantes Apostoli à Judææ perfidia repulsi, ad intellectum gentilium venêre. Unde ipsi quoque in suis actibus *Act. 13.* dicunt: *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei: sed quia repulistis illud, & indignos vos judicâstis*

CAPUT CVI.

Vacate & videte, quoniam ego sum Deus. *Psal. 45. b*

In exp. B. Iob, l. 5. c. 8. ante med. NIsi quibusdam mentibus contemplativa vita potius quàm activa congrueret, nequaquam per Prophetam Dominus diceret: *Vacate & videte, quoniam ego sum Deus.* Vacant qui bene in potestate sunt, cùm terrenarum actionum strepitus pro divino amore intermittendo postponunt, ne dum ima indesinenter occupant, cor funditus à summis cadat. Sciunt enim quia nequaquam mens ad superna attollitur, si curarum tumultibus continuè in infimis occupatur. Quid enim de Deo occupata obtineat, quæ de illo apprehendere aliquid etiam vacans laborat? Bene ergo per Psalmistam dicitur: *Vacate & videte, quoniam ego sum Deus:* quia qui vacare Deo negligit, suo sibi judicio lumen ejus visionis abscondit. Qui ergo rebus temporalibus occupantur, tunc bene exteriora disponunt, cùm sollicitè ad interiora refugiunt, cùm nequaquam foris perturbationum strepitus diligunt, sed apud semetipsos intus in tranquillitatis sinu requiescunt. Pravæ etenim mentes temporalium rerum tumultus intra semetipsas versare non cessant, etiam cùm vacant. In cogitatione enim servant depicta quæ amant, & quamvis nihil exteriùs faciant, apud semetipsas tamen sub pondere inquietæ quietis elaborant. Quibus si earumdem rerum administratio præbeatur, semetipsas funditus deserunt, & fugitiva temporalia per intentionis cursum continuis cogitationum passibus sequuntur. Piæ autem mentes hæc & cùm desunt, non quærunt, & graviter etiam cùm adsunt, ferunt: quia per exteriorum curas à se exire pertimescunt.

CAPUT CVII.

Deus in gradibus ejus dignoscetur, cùm suscipiet eam. *Psal. 47.*

Hom. 11. in Ezech. al. quarto post princ. QUid per hos gradus, nisi virtutum merita designantur? Sive enim in cognitione Mediatoris Dei & hominum, hominis Iesu Christi, seu in scientia divini eloquij, seu in ipsa fide, quam de illo accepimus, quibusdam gradibus ad altiora incrementa pervenimus. Nemo enim repente fit summus, sed in bona conversatione à minimis quisquis inchoat, ut ad magna perveniat. Deus ergo in gradibus ejus dignoscetur, cùm suscipiet eam. Dum enim sanctam Ecclesiam Dominus suscipit, in gradibus ejus dignoscitur: quia ejus gloria per illius incrementa declaratur: quantùm enim sancta Ecclesia ascendendo profecerit, tantùm Deus hominibus ex ejus virtutibus innotescit. De quibus gradibus rursum scriptum est: *Per singulos gradus meos pronuntiabo illum.* Omnipotentem quippe Dominum *Iob, 31.* per singulos gradus suos pronunciat, qui per incrementa virtutum quæ cœpit, ei semper laudem suæ pietatis reddit. Si quidam gradus in cordis ascensione non essent, item Psalmista non diceret: *Ambulabunt de virtute in virtutem.* Nec mirum si de virtute in virtutem gradus sunt, quando ipsa unaquæque virtus quasi quibusdam gradibus augetur, & sic per incrementa meritorum ad summa perducitur. Aliud namque sunt virtutis exordia, aliud profectus, aliud perfectio. Si enim & ipsa fides ad perfectionem suam non quibusdam gradibus duceretur, sancti Apostoli minimè dixissent: *Adauge nobis fidem.* Et quidam *Luc. 17.* venit ad Dominum, qui curari voluit filium suum, sed requisitus an crederet, respondit: *Credo, Domine, Matth. 9.* *adjuva incredulitatem meam.* Pensate ergo quod di-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

citur: Si credebat, cur incredulitatem dicebat? Si verò incredulitatem habere se noverat, quomodo credebat? Sed quia per occultam inspirationem gratiæ meritorum suorum gradibus fides crescit, uno eodemque tempore is, qui necdum perfectè crediderat, simul & credebat, & incredulus erat.

CAPUT CVIII.

Item unde suprà.

Hom. 15. in Ezech. OMnipotens Deus in Ecclesiæ suæ gradibus agnoscitur, quia in singulis ejus virtutibus atque miraculis quàm timendus est, & amandus, omnibus demonstratur. Quem videlicet amorem tunc suscipit, cùm à culpis suis ad pœnitentiam redit. Cujus electi laudantur cùm dicitur: Quoniam ecce reges vocantur, qui pro eo quòd transacta mala per pœnitentiam corrigunt, ipsa quoque eorum pœni-
Psal. 47. tentia qualiter agatur, adjungitur: *Ipsi videntes tunc admirati sunt, conturbati sunt, & commoti sunt, tremor apprehendit eos. Ibi dolores sicut parturientis: in spiritu vehementi conteres naves Tharsis.* Vident quippe & admirantur, sed admirantes in tremore turbantur. Nam cùm inter pœnitentiæ lacrymas ad mentis notitiam cælestis patriæ lumen erumpit, & admiratur animus & pavescit, (quia libet quod terret) tunc dolores in anima sicut parturientis fiunt. Dolor enim pœnitentis quasi dolor parturientis est, C quia cum fletibus à se ejicit quod malè in voluptate concepit. Tharsis verò exploratio gaudij dicitur. Et scimus quia qui omnes voluptates hujus sæculi sequitur, temporalia sibimet gaudia explorat. Sed omnipotens Deus in spiritu vehementi naves Tharsis conterit, quia mentes carnalium, quæ priùs in hujus mundi fluctibus vagabantur, per sancti Spiritus adventum in mœrore pœnitentiæ affligit, ut contritæ à superbia salubriter in humilitate jaceant, quas priùs in hoc mari sæculi ad alta vanitatis prosperitatis suæ unda sublevabat. Per hunc itaque spiritum jacent contritæ naves: quia quibus pœna videbatur ab hominibus despici, postmodum grave fit ab hominibus honorari. Et quia antea mala perpetrare consueverant, & gaudebant, postmodum D non timent etiam affligi pro bonis.

CAPUT CIX.

Psal. 48. b *In spiritu vehementi conteres naves Tharsis.*

In exposit. B. Iob, lib. 4. c. 18. circ. fin. THarsis exploratio gaudij dicitur. Sed cùm vehemens pœnitentiæ spiritus mentem occupat, omnem in ea explorationem reprehensibilis gaudij perturbat, ut nil ei jam nisi flere libeat, nihil nisi quod se terrere possit attendat. Ponit namque ante oculos illic districtionem justitiæ, hîc meritum culpæ: conspicit, quo supplicio digna sit si parcentis pietas desit, quæ per lamenta præsentia ab æterna E eruere pœna consuevit. Spiritus ergo vehemens Tharsis naves conterit, cùm vis compunctionis valida, mentes nostras huic mundo quasi mari deditas salubri terrore confundit.

CAPUT CX.

Psal. 48. *Non dabit Deo placationem suam, et pretium redemptionis animæ suæ.*

In exposit. B. Iob, lib. 12. c. 23. in pr. QVoties post culpam eleemosynas facimus, quasi pro pravis actibus pretium damus. Vnde per Prophetam de eo, qui hæc non agit, dicitur: *Non dabit Deo placationem suam, & pretium redemptionis animæ suæ.* Nonnunquam divites elati inferiores opprimunt, & aliena rapiunt, & tamen quasi quædam aliis largiuntur. Et cùm multos deprimant, aliquando quibusdam opem defensionis ferunt, & pro iniquitatibus, quas nunquam deserunt, dare pretium videntur. Sed tunc eleemosynæ pretium nos à culpa liberat, cùm perpetrata plangimus & abdicamus. Nam qui & semper peccare vult, & quasi semper eleemosynam largiri, frustra pretium tribuit: quia non redimit animam, quam à vitiis non compescit. Pretium enim redemptionis dare, est opus bonum præveniente nos gratia reddere.

CAPUT CXI.

Non videbit interitum, cùm viderit sapientes morientes. *Psal. 48.*

In exposit. B. Iob l. 26. c. 14. circ. med. IUstorum adversarij, quos visibiliter emori conspiciunt, invisibiliter vivere posse non credunt, atque eò reatum infidelitatis suæ cumulant, quò visa morte fidelium de æternitate desperant. Igitur violenti quique inde interiùs deficiunt, unde contra vitam innocentium exteriùs convalescunt, tantoque illos intima veritas à se foras ejicit, quantò eos contra suos temporaliter quod volunt, posse permittit. Quisquis itaque bonorum vitam persequitur, tunc peiore ultione damnatur, cùm nulla ei adversitate resistitur, & tunc fortioris iræ periculis subjacet, cùm prosperè peragit, quod nequiter concupiscit: quia videlicet vindicta superni judicis ad futura supplicia servando deserit, qui hîc in malo obviare contempsit.

CAPUT CXII.

Confitebitur tibi, cùm benefeceris ei. *Psal. 48.*

In exp. B. Iob, l. 8. c. 22. SCiendum est quòd arrogantes viri tunc divinæ justitiæ rectitudinem laudant, cùm se ad gaudium incolumitas sublevat, & alios flagella castigant, cùm se conspiciunt rerum prosperitate perfrui, alios adversitate fatigari. Nam dum perversè agunt, sed tamen se rectos arbitrantur, hoc quod sibi prospera suppetunt, deberi suis meritis credunt, eoque colligunt, quòd Deus injustè non judicat, quod quasi justos se adversitas nulla contristat. Sed si eorum vitam qualiter breviter vis supernæ correptionis attigerit, pulsati protinus consilium divini examinis increpant, quod paulò ante incolumes admirando præferebant, justumque esse judicium, quod suis moribus adversatur, negant, & dum de divina æquitate disputant, ad resultationis verba prosiliunt, & correpti quia deliquerint, graviùs delinquunt: rectè ergo per Psalmistam contra peccatoris confessionem dicitur: *Confitebitur tibi, cùm benefeceris ei.* Despecta quippe vox confessionis est, quam format jucunditas prosperitatis. Sola autem confessio habet magni meritum ponderis, quam à veritatis rectitudine nequaquam separat vis doloris, quam usque ad judicium vocis exacuit adversitas cordis.

CAPUT CXIII.

Advocavit cælum desursum, & terram, ut discernat populum suum. *Psal. 49. 4*

In exposit. B. Iob, l. 15. c. 19 in med. CÆlos sursum advocat, cùm hi, qui sua omnia relinquentes, conversationem cælestis vitæ tenuerunt, ad considendum in judicio convocantur,

atque cum eo judices veniunt. Terra etiam sursum vocatur, cùm ij, qui terrenis actibus obligati fuerant, in eis tamen plus cælestia quàm terrena lucra quæsierunt, quibus dicitur: *Hospes eram, & collegistis me: nudus, & operuistis me.* Math. 26.

CAPUT CXIV.

Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Psal. 49. c

Vt prædicantium facta verbis congruant.

LEx est ipsis prædicatoribus posita, ut vivendo impleant, quod loquendo suadere festinant. Nam loquendi auctoritas perditur, quando vox opere non adjuvatur. Hinc enim per Psalmistam dicitur: *Peccatori autem dixit Deus; Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Tu verò odisti disciplinam, & projecisti sermones meos post te.* In exposs. B. Iob, l. 19. c. 5. circ. fin. Sermones etenim Domini post se prædicator projicit, cùm hoc, quod dicit, facere contemnit. Quando autem dictis ejus alter obediat, dum ipse respuit opere, quod prædicat voce, & dissimulat audire quod narrat? De ista prædicationis lege scriptum est: *Qui solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum.* Matth. 5. Regnum cælorum videlicet præsentem Ecclesiam appellat, de qua scriptum est: *Et colligent de regno ejus omnia scandala.* Matth. 13. In superno etenim regno scandala, quæ ex eo colligi debeant, non habentur. Qui ergo solvit opere, & sic docet voce, in isto regno cælorum erit minimus, in illo nec minimus.

CAPUT CXV.

Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum. Psal. 50.

IS, qui per se solus est mundus, mundare prævalet immunda. In exposs. B. Iob, l. 11. c. 26 circ. fin. Homo enim in corruptibili carne vivens, habet tentationum immunditias impressas in semetipso: quia nimirum eas traxit ab origine. Ipsa quippe præter delectationem carnis ejus conceptio immunditia est. Unde nunc per Psalmistam dicitur: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis concepit me mater mea.* Hinc est ergo quòd plerumque tentatur & nolens. Hinc est quòd immunda quædam in mente patitur, quamvis ex judicio reluctetur, quia conceptus de immunditia, dum ad munditiam tendit, hoc conatur vincere quod est. Quisquis autem occultæ tentationis motus atque immunditiam cogitationis evicerit, nequaquam sibi suam munditiam tribuat: quia de immundo conceptum semine nullus facere mundum potest, nisi is, qui mundus per semetipsum solus est. Qui ergo jam ad locum munditiæ mente pervenit, conceptionis suæ viam respiciat, per quam venit, atque inde colligat, quia ex sua virtute non habet munditiam vivendi, cui de immunditia factum est initium subsistendi.

CAPUT CXVI.

Cor contritum & humiliatum, Deus, non despicies. Psal. 50. c

Curæ Past. P. 2. c. 31. sub fin. QUisquis enim peccata plangit, nec tamen deserit, cor quidem conterit, sed humiliare contemnit. Quisquis verò peccata jam deserit, nec tamen plangit, jam cor quidem humiliat, sed tamen conterere recusat.

CAPUT CXVII.

Videbunt justi, & timebunt, & super eum ridebunt. Psal. 51. b

In exposs. B. Iob, l. 6. c. 15 paulo post initium. IUstus cùm iniquos omnes extrema ultione percuti conspicit, ipse de gloria dignæ ultionis hilarescit. Nec damnatis jam tunc ex humanitate compatitur, quia divinæ justitiæ per speciem inhærens, inconcusso districtionis intimæ vigore solidatur. Erectas namque in claritate supernæ rectitudinis electorum mentes nulla misericordia afficit, quia has à miseriis altitudo beatitudinis alienas reddit. Bene ergo dicitur: *Videbunt justi, & timebunt: & super eum ridebunt, & dicent: Ecce homo.* Iniquos enim justi nunc vident & metuunt, tunc visuri sunt & ridebunt. Quia enim modò ad eorum labi imitationem possunt, hîc habent formidinem. Quia verò damnatis tunc prodesse nequeunt, illic non habent compassionem. Æterno itaque supplicio deditis non esse miserandum, in ipsa qua beati sunt, justitia judicantis legunt: qui, quod suspicari fas non est, qualitatem sibi perceptæ fœlicitatis imminuunt, si in regno positi volunt quod implere nequaquam possunt. Sed quisquis ad vitæ præcepta se dirigit, priusquam præmia æterna percipiat, hîc jam initia sequuturæ in perpetuum securitatis degustat, ut antiquum hostem non timeat, & interveniente mortis articulo violentos ejus impetus nullatenus perhorrescat. Justis namque initium retributionis, est ipsa plerumque in obitu securitas mentis.

CAPUT CXVIII.

Illic trepidaverunt timore ubi non erat timor. Psal. 52. b

In exposs. B. Iob, l. 7. c. 21. sub prin. SUnt plerique qui veritatem jam liberè defendere appetunt, sed tamen in ipso suo appetitu trepidi indignationem potestatis humanæ pertimescunt. Cumque in terra hominem contra veritatem pavent, ejusdem veritatis iram cælitus sustinent. Sunt namque nonnulli, qui peccatorum suorum conscij ea, quæ possident, indigentibus jam largiri desiderant, sed tamen ne datis rebus egeant, ipsi formidant. Cumque carnis subsidia reservando trepidi præparant, ab alimentis misericordiæ animam necant. Et cùm pati in terra inopiam metuunt, æternam sibi abundantiam supernæ refectionis abscindunt. De quibus rectè per Psalmistam dicitur: *Illic trepidaverunt timore ubi non erat timor.* Quia profectò qui conculcanda in infimis metuunt, à summis metuenda patiuntur: & cùm transire nolunt quod calcare poterant, judicium de supernis excipiunt, quod tolerare nequaquam possunt.

CAPUT CXIX.

Ecce elongavi fugiens: et mansi in solitudine. Psal. 54.

In exposs. B. Iob, l. 4. c. 28 in med. FUgiens se elongat, qui à turba desideriorum temporalium in altam Dei contemplationem se sublevat. Manet verò in solitudine qui perseverat in remota mentis intentione. Omnes enim qui vel illicita appetunt, vel in hoc mundo videri aliquid volunt, densis cogitationum tumultibus in corde comprimuntur. Dumque desideriorum turbas extra se excitant, prostratam mentem pede miseræ frequentationis calcant. Alius namque juri se luxuriæ subdit, atque ante mentis oculos * stemmata turpium perpetrationum fingit, & cùm effectus non tribuitur operis, hoc crebriùs agitur intentione cogitationis. Voluptatis perfectio quæritur, & cõcussus enerviter

* In S. Gr. Legitur schemata.

enerviter animus hinc inde & sollicitus & cæcatus, occasionem nequissimæ expletionis rimatur. Mens itaque hæc quasi quendam populum patitur, quæ insolenti cogitationum tumultu vastatur Alius iræ se dominio stravit: & quid in corde nisi jurgia etiam quæ desunt peragit? Hic sæpe præsentes non videt, absentibus contradicit, intra semetipsum contumelias profert & respicit, receptis autem duriùs respondet, & cùm qui obviet nullus assistit, magnis clamoribus rixas in corde componit. Turbam itaque hic intus sustinet, quem pondus vehemens inflammatæ cogitationis premit. Alius juri se avaritiæ tradit, & fastidiens propria, aliena concupiscit. Hic plerumque concupita adipisci non valens, dies quidem in otium, noctes verò in cogitationem versat. Torpet ab utili opere, quia fatigatur illicita cogitatione, consilia multiplicat, & sinum mentis cogitationum inventionibus latiùs expandit, pervenire ad concupita satagit, atque ad obtinenda hæc quosdam secretissimos causarum meatus quærit. Qui mox ut in causa aliquid subtile invenisse se æstimat, jam se obtinuisse quod concupierat exultat. Jam quid etiam adeptæ rei adjungat, excogitat, atque ut in meliore statu debeat excoli, pertractat. Quam quia jam quasi possidet, & quasi ad meliorem speciem adducit, mox insidias invidentium considerat, & quid contra se jurgij moveatur, pensat, & exquirit quid respondeat. Et cùm rem nullam teneat, jam in defensione rei, quam appetit, vacuus litigator elaborat. Quamvis ergo nil de concupita receperit, habet tamen in corde jam fructum concupiscentiæ, laborem rixæ. Gravi itaque populo premitur, qui instigantis avaritiæ tumultu vastatur. Alius se tyrannidi superbię subjicit, & cor miserum dum contra homines erigit, vitio substernit, honorum sublimium insulas appetit, exaltari successibus exquirit, totumque quod esse desiderat, sibi apud semetipsum in cogitationibus depingit. Jam quasi tribunali præsidet, jam sibi parere obsequia subjectorum videt, jam ceteris eminet, jam mala aliis irrogat, aliis, quæ irrogaverit, recompensat. Jam apud semetipsum stipatus cuneis in publicum procedit, jam quibus obsequiis fulciatur, conspicit. Qui tamen hæc cogitans solus repetit, jam alia conculcat, alia sublevat, jam de conculcatis satisfacit odiis, jam de sublevatis recipit favores. Qui igitur tot phantasmata cordi imprimit, quid iste aliud quàm somnium vigilans videt? Qui ergo tot rerum causas, quas fingit, tolerat, nimirum intrinsecus natas ex desideriis turbas portat. Alius jam illicita refugit, sed tamen bonis mundi carere pertimescit. Concessa tenere appetit, videri inter homines minor erubescit, & curat summopere ne inops in domo sit, ne despectus in publico, exquirit quid sibi sufficiat, quid necessitas subjectorum petat, atque ut sufficienter jura patronatus subditis expleat, patronos quærit quibus ipse famuletur. Sed his dum familiariter jungitur, eorum proculdubio causis implicatur. Quibus sæpe consentit in illicitis, & mala, quæ pro semetipso non appetit, committit, propter aliena, quæ non derelinquit. Nam sæpe dum honorem suum in hoc mundo imminui trepidat, ea apud majores personas approbat, quæ jam per proprium judicium damnat: is, dum sollicitè cogitat, quid patronis debeat, quid subjectis, quid sibi augeat, quid affectibus prosit, quasi tanta frequentia turbarum premitur, quanta curarum importunitate laceratur. At contrà sancti viri, qui nihil hujus mundi appetunt, nullis proculdubio in corde tumultibus premuntur. Omnes quippe inordinatos desideriorum motus à cubili cordis manu sanctæ considerationis ejiciunt. Et quia transitoria cuncta despiciunt, ex his nascentes cogitationum insolentias non patiuntur. Solam namque æternam patriam appetunt, & quia nulla hujus mundi diligunt, magna mentis tranquillitate perfruuntur. Unde nunc rectè per Prophetam dicitur: *Elongavi fugiens: & mansi in solitudine.* In solitudine quippe manere, est à secreto cordis terrenorum desideriorum tumultus expellere: & una intentione æternæ patriæ in amorem intimæ quietis anhelare. An non cunctos à se cogitationum tumultus expulerat, qui dicebat: *Unam petij à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini?* A frequentia quippe terrenorum desideriorum fugerat, & ad magnam videlicet solitudinem semetipsum contulerat, ubi eò tutiùs nil extraneum conspiceret, quò incompetens nil amaret. A tumultu rerum temporalium magnum quendam secessum petierat, quietam mentem, in qua tantò puriùs Deum cerneret, quantò hunc cum se solo solum inveniret. *Psal. 22.*

CAPUT CXX.

Præcipita, Domine, & divide linguas eorum. *Psal. 54. b*

Sicut perniciosum est, si unitas desit bonis: ita pernicioſior si non desit malis. Reproborum quippe unitas bonorum vitam tantò duriùs impetit, quantò se ei per collectionem durior opponit. Hanc unitatem reproborum pernicioſam sibi Paulus conspexerat, cùm in medio Saducæorum, Pharisæorumque deprehensus dicebat: *De spe & resurrectione mortuorum ego judicor.* Qua nimirum voce percussa, protinus contra se vicissim audientium turba dissiluit. Cumque in duas partes tumultuantium multitudo dividitur, Paulo via ereptionis aperitur: quia quem turba persequentium unita constrinxerat, divisa relaxabat. Eripiuntur enim justi, dum dividuntur injusti: & electorum vota ad perfectum perveniunt, dum reproborum agmina per discordiam confunduntur. Quod bene etiam maris rubri scissione signatur. Dum enim in duas partes unda dividitur, ab electo populo ad terram repromissionis tenditur: quia dum malorum unitas scinditur, bonæ mentes ad hoc, quod appetunt perducuntur. Si malorum unitas noxia non fuisset, nequaquam divina providentia superbientium linguas in tanta diversitate dissipasset. Hanc ergo unitatem reproborum contra electos Propheta considerans de sanctæ Ecclesiæ hostibus dicit: *Præcipita, Domine, & divide linguas eorum.* *In expos. B. Iob, l. 14. c. 4 circ. med.* *Act. 23.* *Exod. 13.* *Gen. 11.*

CAPUT CXXI.

Descendant in infernum viventes. *Ps. 54. b*

Ad majoris culpæ cumulum hostes suos sancta Ecclesia perhibet & scire quod sequi debeant, & sequi nolle quod sciant. De his ergo per Psalmistam dicitur: *Descendant in infernum viventes.* Vivi sunt qui sentiunt, quæ erga illos fiunt. Mortui enim nec sciunt omnino, nec sentiunt. Mortui itaque qui non sentiunt, pro nescientibus: viventes verò, qui sentiunt, pro scientibus poni solent. Viventes ergo in infernum descendere, est scientes sentientesque peccare. Dum enim vivi quæ circa illos aguntur, sciunt & sentiunt; mortui autem sentire nihil possunt; mortui in infernum descenderent, si mala nesciendo perpetrarent: cùm verò sciunt mala, & tamen faciunt iniquitates, in infernum viventes miseri, sentientesque descendunt. *In expos. B. Iob, l. 18. c. 9.*

CAPUT CXXII.

Psal. 54. *Viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos.*

In expos. B. Iob, l. 5. c. 29. circ. fin. DIes dimidiare, est tempus vitæ malæ in voluptatibus ductum ad pœnitentiæ lamenta dividere, atque hoc ad bonum usum partiendo reparare. Sed iniqui dies suos nequaquam dimidiant, quia perversam mentem nec in extremo tempore immutant.

Ephes. 5. Quò contrà bene Paulus admonet dicens: *Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.* Tempus quippe redimimus, quando anteactam vitam, quam lasciviendo perdidimus, flendo reparamus.

CAPUT CXXIII.

Psal. 55. b *Ipsi calcaneum meum observabunt.*

In exp. B. Iob. l. 1. c. 20 circ. fin. QUia enim in calcaneo finis est corporis, quid per hunc, nisi terminus signatur actionis? Sive ergo maligni spiritus, sive pravi quique homines illorum sequaces superbiæ calcaneum observant, cùm actionis bonæ finem vitiare desiderant.

CAPUT CXXIV.

Ps. 56. *Filij hominum dentes eorum, arma, & sagitta: & lingua eorum gladius acutus. Salvum faciet de gladio oris eorum, et de manu violenti, pauperem.*

1. Cor. 3. IPse quippe iste pauper est, de quo per Paulum dicitur: *Propter vos egenus factus est, cum dives esset.* Et quia Judæi accusando Dominum tradiderunt, quem traditum gentiles occiderunt, potest per oris gladium accusantium Hebræorum lingua signari, de quibus per Psalmistam dicitur: *Filij hominum dentes eorum, arma, & sagitta: & lingua eorum, machæra acuta:* Qui Evangelio etiam teste clamaverunt: *Crucifige, crucifige.* Per illud verò, *violenti manu*, ipsa crucifigens gentilitas exprimitur, quæ in Redemptoris mortem Hæbræorum voces opere implevit. Deus itaque hunc pauperem & de violenti manu, & de oris gladio salvum fecit: quia videlicet Redemptor noster & vires gentilium, & linguas Hebræorum moriendo ex humanitate pertulit; sed ex divinitatis suæ potentia resurgendo superavit.

Mar. 15. & Luc. 23.

CAPUT CXXV.

Ps. 57. *Super eos cecidit ignis, et non viderunt solem.*

In exp. B. Iob, l. 9. c. 38 sub fin. IGnis super impios cadit, sed sol igne cadente non cernitur: quia illos, quos gehennæ flamma devorat, à visione veri luminis cæcat; ut & foris eos dolor combustionis cruciet, & intus pœna cæcitatis obscuret, quatenus qui Auctori suo corpore & corde deliquerunt, simul corpore & corde puniantur: & utrobique pœnas sentiant, qui dum hîc viverent, pravis suis delectationibus ex utroque serviebant.

CAPUT CXXVI.

Ps. 57. *Lætabitur justus cùm viderit vindictam: manus suas lavabit in sanguine peccatorum.*

In exp. B. Iob, l. 18. c. 13 sub fin. PLerique dum alienum interitum conspiciunt, revocantur ad cor, ut recogitent suum. Et unde alius ad tormenta ducitur, à tormento inde alius liberatur. Conspicit namque in aliena pœna quid timeat, & dum delinquentem sic percussum aspicit, dissoluta sua opera justitiæ vigore constringit. Sicque fit, ut qui iniquus vivens multos ad culpam traxerat delectatione peccati, quosdam moriens à culpa revocet terrore tormenti. Quod etiam provenire bonis Psalmista testatur dicens: *Lætabitur justus cùm viderit vindictam impiorum, manus suas lavabit in sanguine peccatorum.* In peccatorum morientium sanguine justi lavantur manus; quia dum eorum pœna conspicitur, conspicientis vita mundatur.

CAPUT CXXVII.

Adjutor meus tibi psallam, quia tu Deus susceptor meus es, Deus meus, misericordia mea. Ps. 58. c

Hom. 19. in Evang. sub finem. PErpendens Propheta in quibus laboribus humana sit vita constituta, Deum appellat adjutorem. Et quia à tribulatione præsenti in requiem æternam nos suscipit, appellat etiam susceptorem. Sed considerans quòd mala nostra aspicit & portat, culpas nostras tolerat, & tamen nos per pœnitentiam ad præmia reservat, noluit Deum misericordem dicere, sed hunc ipsum misericordiam vocavit, dicens: *Deus meus, misericordia mea.* Revocemus ergo ante oculos nostros mala quæ fecimus: pensemus ex quanta Dei benignitate toleramur: consideremus quæ sunt pietatis ejus viscera, ut non solùm culpas indulgeat, sed cæleste regnum pœnitentibus etiam post culpam promittat. Atque ex omnibus medullis cordis dicamus singuli, dicamus omnes: *Deus meus, misericordia mea.*

CAPUT CXXVIII.

Commovisti terram, et conturbâsti eam: sana contritiones ejus, quia commota est. Ps. 59. a

Hom. 10. in Ezech. pòst med. TErra quippe commota & turbata, est peccator de cognitione reatus sui anxius, & ad pœnitentiæ lamenta perductus. Peccanti enim homini dictum est: *Terra es, & in terram ibis.* Exoret ergo ut sanetur contritio terræ, quia mota est, quatenus peccator, qui de culpis suis affligitur, de cælestis misericordiæ gaudio consoletur. Gen. 3.

CAPUT CXXIX.

Ostendisti populo tuo dura, potasti nos vino compunctionis. Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant à facie arcus. Ps. 59. a

In exposs. B. Iob, l. 10. c. 16 circ. fin. QUid hoc loco per arcum, nisi dies extremi judicij designatur? In arcu enim quantò longiùs trahitur chorda, tantò de eo districtior exit sagitta. Sic nimirum, sic extremi judicij dies quantò longiùs differtur ut veniat, tantò cùm venerit, de illo districtior sententia procedit. Idcirco autem diversis nunc cladibus percutimur, ut hîc correcti paratiores tunc inveniri valeamus. Unde illic præmissum est: *Ostendisti populo tuo dura.* Flagella videlicet sæculi, quæ sequuturum gravius judicij diem præcurrunt. Potasti nos vino compunctionis, ut terrena gaudia in lacrymas verterentur. *Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant à facie arcus.* Ac si diceret: Hoc tempus misericordiæ est, illud tempus judicij erit. Per ista ergo hujus temporis flagella significas, quomodo tunc percussurus es, quando non parcens judicas, qui sic districtè modò percutis, quando parcis.

A

CAPUT CXXX.

Psal.59.b *In Idumæam extendam calceamentum meum*

Hom. 7. in Evang. circ. fin. QUid per Idumæam, nisi gentilitas? & quid per calceamentum, nisi assumpta mortalitas designatur? In Idumęam ergo Dominus calceamentum se extendere asserit, quia dum per carnem gentibus innotuit, quasi calceata ad nos divinitas venit. Quis ergo nesciat quòd calceamenta ex mortuis animalibus fiunt? In carne ergo Dominus veniens quasi calceatus apparuit, qui in divinitate sua morticina nostræ corruptionis assumpsit.

B

CAPUT CXXXI.

Psal. 62. a *Melior est misericordia tua super vitam.*

In expos. B. Iob. l. 8. c. 29 in princ. ADabluendam culpam quælibet humanæ actionis virtus infirma est, nisi hanc misericordia parcentis foveat, & non justitia rectè judicantis premat. Unde per Psalmistam dicitur: *Melior est misericordia tua super vitam:* quia quamlibet quis videatur innocens, apud districtum judicem nostra nos vita non liberat, si ei reatus sui debitum misericordiæ benignitas non relaxat.

CAPUT CXXXII.

Psal. 62. a *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea.*

In expos. B. Iob. l. 8. c. 6. sub fin. ADeps pinguedine animam replet, cùm hanc contra præsentium desideriorum æstum supernæ spei infusio refovet.

CAPUT CXXXIII.

Psal. 64. b *Rivos ejus inebrians, multiplica generationes ejus, in stillicidiis suis lætabitur, cùm exorietur.*

Hom. 10. in Ezech. non procul à fi. RIvi quippe Ecclesiæ sancti prædicatores sunt, qui terram nostri cordis infundunt. Sed cùm inebriantur rivi, generationes Ecclesiæ multiplicantur: quia cùm uberiorem gratiam spiritus prædicatores accipiunt, fidelium numerus augetur. Quæ sancta Ecclesia in suis stillicidiis lætatur. In stillicidio etenim aqua de tecto in terram cadit, quæ de cælo ceciderat in tectum. Tectum verò Ecclesiæ sanctæ, sancti prædicatores sunt, qui nos intercedendo & admonitionibus muniendo protegunt. Sed quia illorum cor divinitus in prædicatione infunditur, quasi aqua de cælo venit in tectum. Quia verò nos eorum verbis irrigamur, quasi aqua de tecto defluit in terram. Sancta itaque Ecclesia dum exoritur, in stillicidiis suis lætatur: quia cùm in fide & bonis operibus nascitur, ea quæ accepit, dona considerat, & in verbis prædicantium exultat. Auditoribus porro ad meliora surgentibus, eorum quoque prædicatoribus gratia multiplicatur.

CAPUT CXXXIV.

Psal. 64. b *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ.*

In exp. B. Iob. l. 4. c. 18 sub prine. QUasi corona anni benedicitur, cùm finito laboris tempore virtutum remuneratio confertur.

C

CAPUT CXXXV.

Et convalles abundabunt frumento. Psal. 64. b

Hom. 20. in Evang. non procul a pr AMontibus namque aquæ dilabuntur, quia superbas mentes veritatis doctrina deserit. Sed fontes in convallibus surgunt, quia mentes humilium verbum prædicationis accipiunt. Jam videmus, jam convalles frumento abundare conspicimus, quia illorum ora pabulo veritatis impleta sunt, qui mites ac simplices huic mundo despicabiles esse videbantur.

D

CAPUT CXXXVI.

Venite, & videte opera Domini, quàm terribilis in consiliis super filios hominum! Psal. 65. a

Hom. 4. in Evang. sub initium. SCiendum valde est, ut in omni quod agimus, omnipotentis Domini super nos consilia occulta timeamus, ne dum mens nostra exteriùs fusa, à sua se voluptate non revocat, intus contra eam judex terribiliter adversa disponat. Quod bene Psalmista intuens ait: *Venite, & videte opera Domini, quàm terribilis in consiliis super filios hominum!* Vidit namque quòd alius misericorditer vocatur, alius justitia exigente repellitur. Et quia alia parcendo, alia Dominus irascendo disponit, expavit quod penetrare non potuit, & quem non solùm investigabilem in quibusdam sententiis suis, sed etiam inflexibilem vidit, terribilem in consiliis esse memoravit.

E

CAPUT CXXXVII.

Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus: et metuant eum omnes fines terræ. Psal. 66. a

In expos. B. Iob. l. 29. c. 16 DAvid ut Auctorem omnium Deum, Trinitatem ostenderet, dixit: *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus.* Ac ne tertiò Deum nominans, tres deos dixisse putaretur, illico unitatem ejusdem Trinitatis insinuans addidit: *Et metuant eum omnes fines terræ.* Qui enim non eos, sed eum subdidit, unum tria, quæ dixerat, intimavit. Unde Isaïas cùm laudem de unitate Trinitatis aperiret, Seraphim voces exprimens, ait: *Sanctus, Sanctus, Sanctus,* ac ne tertiò Sanctum nominans, unitatem divinæ substantiæ scindere videretur, adjunxit; *Dominus Deus Sabaoth.* Qui ergo non Domini dij, sed Dominus Deus addidit, unum existere, quod tertiò Sanctum vocaverat, indicavit. Hinc est quòd Paulus ut orationem sanctæ Trinitatis ostenderet, ait: *Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia:* atque ut unitatem ejusdem Trinitatis intimaret, protinus addidit: *Ipsi honor & gloria, in sæcula sæculorum.* Qui igitur non ipsis, sed ipsi subdidit, unum naturaliter, tria secundùm personas innotuit, quòd superiùs tertiò idipsum dixit. Isai 6. Rom. 11.

CAPUT CXXXVIII.

Iter facite ei, qui ascendit super occasum. Psal. 67. a

In expos. B. Iob. l. 19. c. 3. circ. med. SUper occasum namque Dominus ascendit, quia unde in passione occubuit, inde majorem suam gloriam resurgendo manifestavit. Super occasum videlicet ascendit, qui mortem, quam pertulit, resurgendo calcavit. Ait ergo: *Qui ascendit super occasum, iter facite ei,* id est, resurgenti Domino in vestris cordibus per fidem præbete viam. Ei itaq; qui ascendit super occasum, iter facimus, cùm ejus gloriâ

fidelibus mentibus prædicamus, ut eas & ipse pòst veniens, per amoris sui præsentiam illustret. Hinc
Luc. 1. Joanni per spiritum dicitur: *Præibis ante faciem Domini parare vias ejus.* Quisquis etenim prædicando à sordibus vitiorum corda audientium mundat, venienti sapientiæ viam præparat.

CAPUT CXXXIX.

Psal. 76. a ***Si dormiatis inter medios cleros, pennæ columbæ deargentatæ, et posteriora dorsi ejus in specie auri.***

CLeros Latinâ linguâ sortes dicimus. Dormire autem nostrum, est à prava actione quiescere. Et quia electi quique à perversorum operum se inquietudinibus compescunt, nimirum inter medios cleros dormiunt: quoniam temporalia & æterna præmia desiderando, à perversis actibus quiescunt. Mente quippe ad summa evolant, unde & pennæ vocatæ sunt. Quæ bene pennæ columbæ deargentatæ esse memorantur Columba verò deargentata, sancta Ecclesia est, quæ apertè prædicationis luce resplendet. Sed hæc columba in pennis quidem deargentata est, sed posteriora dorsi ejus in auri specie refulgent, quia sancta Ecclesia in modum argenti per prædicantium linguas clara est, in illa remuneratione, quæ sequitur, non jam argenti, sed auri fulgore decoratur. Ad illa quippe invisibilia bona perveniens, ad illa cælestia dona pertingens, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, jam prædicationis eloquio non indigebit, sed sola auri specie in posterioribus pulchra est, quia in eo, quòd pòst accipiet, solo resplendet fulgore claritatis.

CAPUT CXL.

Ps. 67. e ***Ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus.***

Hom. 19. in Ezech. sub finem. QUid his Prophetæ verbis, nisi ascensio Dominica declaratur? *Ascendens quippe in altum, captivam duxit captivitatem*, quia corruptionem nostram virtute suæ incorruptionis absorbuit. *Dedit* verò *dona hominibus*, quia misso desuper spiritu, alij sermonem sapientiæ, alij sermonem scientiæ, alij gratiam virtutum, alij gratiam curationum, alij genera linguarum, alij interpretationem sermonum tribuit. Dedit ergo dona hominibus, dum per hujus spiritus gratiam eorum in mundo virtus excrevit.

CAPUT CXLI.

Ps. 67. c ***Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso.***

In exp. B. Iob. l. 11. QUid hoc loco canum nomine, nisi sancti Doctores vocantur, qui fidelium in sancta Ecclesia custodes extiterunt? Qui dum pro Domino suo diurnis, nocturnisque vigiliis intenti clamaverunt, magnos, ut ita dixerim, latratus prædicationis dederunt. Nonnulli quippe ab idolorum cultibus revocati, facti sunt prædicatores Dei. Lingua ergo canum Ecclesiæ ex inimicis prodit: quia conversos Gentiles Dominus etiam prædicatores facit. Unde Judæorum tarditas, qui pro Domino loqui noluerunt, increpante Propheta reprehenditur, qui
Isa. 56; Hom. 40. in Evang. post princ. ait: *Canes muti non valentes latrare.* Nonnunquam solent in sacro eloquio per canes prædicatores intelligi. Canum etenim lingua, vulnus dum lingit, curat: quia & Doctores sancti dum in confessione peccati nostri nos instruunt, quasi vulnus mentis per linguam tangunt. Et quia nos loquendo à peccatis eripiunt, quasi tangendo vulnera ad salutem reducunt. Quia enim canum nomine, prædicatorum lingua signatur à Domino, per Psalmistam dicitur: *Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso.* Ex Judæis quippe infidelibus sancti prædicatores electi sunt, qui in assertione veritatis contra fures, latronesque venientes, magnos pro Domino, ut ita dicam, latratus dederunt. Quò contrà de quorundam reprobatione dicitur: *Canes muti non valentes latrare.* *Isa. 56.*

CAPUT CLXII.

Psal. 67. c ***Visi sunt gressus tui, Deus.***

QUasi quidam namque gressus Dei sunt ipsæ, quas cernimus, operationes ejus: quibus bonus quisque malusque regitur: quibus justi injustique suis ordinibus disponuntur: quibus & subjectus quisque ad meliora quotidie ducitur, & adversus ad deteriora corruens toleratur. De quibus nimirum Propheta gressibus dicebat: *Visi sunt gressus tui, Deus.* Nos itaque cùm virtutem longanimitatis, atque pietatis ejus intuemur, & intuentes imitari contendimus, quid aliud quàm gressuum ejus vestigia sequimur, quia extrema quædam operationis imitamur? *Visi sunt gressus tui, Deus; ingressus Dei mei regis, qui est in sancto.* Quia inordinatos motus animi, divinorum judiciorum memoriâ, in se reprimi conspicit, quasi deambulantis in se gressus Domini vidit.

CAPUT CXLIII.

Psal. 67. c ***Aethiopia præveniet manus ejus Deo.***

In exp. B. Iob. l. 11. circa fin. DAvid Propheta prævidens quòd ad Judæam redimendam veniret Dominus: sed antè Gentilitas crederet, postmodum Judæa sequeretur, sicut
Rom. 11. scriptum est: *Donec plenitudo Gentium intraret, & sic omnis Israel salvus fieret:* dicit: *Aethiopia præveniet manus ejus Deo*, id est, priusquam Judæa credat, salvandam se offert omnipotenti Domino peccatis nigra Gentilitas. Agamus itaque gratias unico summi Patris, nos qui ex gentilitate collecti, atque ejus lumine perfusi, Judæam quoque ipsam præcessimus ad fidem, ut impleretur quod scriptum est: *Aethiopia præveniet manus ejus Deo.* Nigri ergo fuimus, sed per fidei meritum suscipientes candorem gratiæ, ipsam etiam synagogam, per cujus sobolem vocati sumus ad gratiam Dei, prævenimus.

CAPUT CXLIV.

Psal. 68. ***Laboravi sustinens.***

HOc ex persona Redemptoris nostri Propheta de perversè adhuc viventibus dicit: *Laboravi sustinens.* Non enim sustinendo Dominus laborat, cujus divinitatis potentiam, nulla fatigatio contingit, sed verbis humanitatis loquens, ipsam suam circa nos patientiam laborem vocat. *Vbi legimus, Laboravi clamans.*

CAPUT CXLV.

Psal. 68. b ***Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum.***

OMnis qui jam viam vitæ deserens, in peccatorum se tenebras dejicit, semetipsum quasi in puteum vel in foveam mergit. Si verò diuturna perpetratione etiam consuetudine iniquitatis opprimitur, ne ad superiora jam possit exurgere, quasi anguсti ore putei coarctatur. Hinc ergo David sub specie peccantium orat dicens: *Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum.* *In exp. B. Iob. l. 20. c. 24.*

neque urgeat super me puteus os suum. Quem enim mali operis iniquitas à bona stabilitate commovit, quasi tempestas aquæ rapuit. Sed si adhuc longa consuetudine non prævaluit, non demersit. Jam in puteum cecidit, qui hoc quod divina lex prohibet, perpetravit. Sed si adhuc longa consuetudo non deprimit, nequaquam os suum puteus coangustavit. Tantò ergo faciliùs egreditur, quantò minori consuetudine coarctatur. Quædam namque quasi conclusionis angustia est, ab opprimente mala consuetudine exurgere velle, nec posse. Jam quidem desiderio ad superna tendere, sed adhuc actu in infimis remanere, præire corde, nec tamen sequi opere, atque in semetipso contradictionem perpeti semetipsum. Cum verò itaque tendens anima manu gratiæ exaltantis adjuvatur, ab angusto ore ad latitudinem pervenit: quia, victis difficultatibus, opera bona perficit, quæ concupiscit. David Propheta conclusionem angusti oris aspexerat, cùm dicebat: *Psal. 30.* *Salvam fecisti de necessitatibus animam meam, nec conclusisti me in manibus inimici.* Latissimè autem salvatum se noverat, cùm subderet, dicens: *Statuisti in loco spatioso pedes meos.* In spatioso quippe loco pedes stabiliti sunt, quando & ad congruentia bona tendimus, & nulla difficultate præpedimur, Quasi enim per latum locum, quo volumus, pergimus, quia nullis objectis difficultatibus angustamur.

CAPVT CXLVI.

Psal. 68. *Propter inimicos meos eripe me.*

In exposi. B. Iob, l. 26. c. 14. post prin. PLerumque accidit, ut justi in tribulatione deprehensi, supernũ solatium etiam temporaliter percipiant, quod tamen non temporaliter implorant. Salvari enim non propter se, sed pro adversariorum salute concupiscunt; ut dum illos omnipotens Deus ab immensis periculis facto quodam miraculo liberat, virtutem suam ipsis etiam persecutoribus innotescat, atque inde adversarios ad æternitatem redimat, unde suos temporaliter salvat. Hinc est quòd Psalmista vocem martyrum suscipiens ait: *Propter inimicos meos eripe me.* Ac si diceret: Propter me quidem eripi de temporalibus tribulationibus non appeto, sed tamen eripi propter adversarios concupisco: ut dum mea vita salvari mirabiliter cernitur, ipsa miraculorum visu inimicorum duritia convertatur. Sicut ergo sæpe Dominus suorum vitam temporaliter pro inimicorum conversione eripit, ita sæpe suorum voces, propter damnationem persequentium, non exaudit; ut videlicet inde reatum suum cumulent, unde prævaluisse se nequiter gaudeant. Nam qui invisibilia despiciunt, moveri nonnumquam visibilibus miraculis possunt. Sed idcirco cum justis plerumque nihil mirum visibiliter agitur: quia eorum adversarij illuminari visibiliter non merentur.

CAPUT CXLVII.

Psal. 68. c *Consolantem me quæsivi, & non inveni.*

In exposi. B. Iob, l. 17. c. 3. circ. med. TUnc solùm quippe sancta Ecclesia consolantem invenit, cùm ex ea morte, quam vir ejus pertulit, multos intra semetipsam surgere ad vitam cernit.

CAPUT CXLVIII.

Psal. 68. c *Obscurentur oculi eorum ne videant, et dorsum eorum semper incurva.*

In exposi. B. Iob, l. 25. c. HOc à Propheta de reprobis pronunciandi studio, non autem maledicentis dicitur voto. Oculi quippe sunt, qui in ipsa honoris summi facie positi, providendi itineris officium suscipiunt. Quibus hi nimirum, qui subsequenter inhærent, dorsa nominantur. Obscuratis ergo oculis dorsum flectitur: quia cùm lumen scientiæ perdunt, qui præeunt, profectò cuncti ad portanda peccatorum onera curvantur, qui sequuntur. Ait ergo: *Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurva*, ac si dicat: Qui humanæ vitæ actionibus, quasi prævidendis itineribus præsunt, veritatis lucem non habeant, ut & qui sequuntur, subditi iniquitatum suarum oneribus incurvati, omnem statum rectitudinis amittant. Quod factum proculdubio in Judæa novimus, cùm in ipso nostri Redemptoris adventu Pharisæorum turba atque Sacerdotum à vero lumine mentis oculos clausit, & per præpositorum exempla gradiens, in infidelitatis tenebris populus erravit. *16. circ. fin. Et cur. Pastor. par. 1. c. 1.*

CAPUT CXLIX.

Confundantur statim erubescentes, qui dicunt mihi: Euge: euge. *Psal. 69. a*

ADulatio etenim si vel ad tempus patienter suscipitur, augetur, & paulisper demulcet animum, ut à rigore suæ rectitudinis emolescat in delectatione sermonis: sed ne crescere debeat, statim est sine mora ferienda. *Hom. 11. in Ezech. l. 1.*

CAPUT CL.

Inimici ejus terram lingent. *Psal. 71. b*

LIbet intueri hoc quod per Psalmistam dictum est: *Inimici ejus terram lingent.* Duo quippe sunt genera hominum ambitioni suæ servientium: unum videlicet, quod semper ad avaritiam blandimentis utitur linguæ: aliud verò, quod aperta vi intendit rapinæ Nam rodimus, cùm aliquid exterius forti adnisu atterimus: lambitur enim quando hoc, quod edi facilè non potest, impressa linguæ lenitate gustatur. Omnes igitur etiam sub specie fidei pravè viventes, qui aliena appetunt, sed ea, quæ appetunt, rapere nequaquam possunt: blandis enim sermonibus, & quasi mollitiâ dulcedinis concupita abstrahere conantur, quid aliud quàm terram lingunt? quia terrena quæque, quæ virtute nequeunt auferre, mollitie longuæ molliuntur. Qui verò in hoc mundo aliqua potestate suffulti sunt, & concupiscentes aliena blandiri quidem ex fraude despiciunt: quia etiam injusto robore possunt implere quod volunt, hi hoc quod appetunt, non lambunt, sed rodunt: quoniam propinquorum vitam fortitudine virium velut adnisu dentium demoliuntur. *In exposi. B. Iob, l. 20 c. 15. post initium.*

CAPUT CLI.

Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei: quia zelavi in peccatoribus, pacem peccatorum videns. *Psal. 72. a*

CUm malos florere infirmi conspiciunt, trepidant, & apud semetipsos peccantium prosperitate turbati, intus in gressibus mentis nutant. Horum ergo speciem sumpsit Psalmista, cùm diceret: *Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei: quia zelavi in peccatoribus, pacem peccatorum videns.* Cùm verò eorum gloriam fortes aspiciunt, protinus quæ post gloriam pœna sequatur attendunt: & alta intus cogitatione despiciunt hoc quod superbi foris fastu vacuæ inflationis intumescunt. Unde & de hoc perfectorum despectu per beatum Job dicitur: *Ego vidi stultum firma Iob. 5.* *In exposi. B. Iob, l. 6. c. 4. post prin.*

radice, & maledixi pulchritudini ejus ſtatim. Pulchritudini quippe ſtulti maledicere, eſt ejus gloriam ex conſiderata damnatione judicare: quia eò atrociùs in tormentis obruitur, quò altiùs in peccatis elevatur: quia cùm tranſit quod extollitur, permanet quod punitur: qui honoratur in via, in perventione damnabitur, & quaſi per amœna prata ad carcerem pervenit, qui per vitæ præſentis proſpera ad interitum tendit.

CAPUT CLII.

Pſal. 72. *Dejeciſti eos, dum allevarentur.*

Curæ Paſt. par. 3. c. 27. circ. fin. REprobi cùm recta opera divinis operibus non rependunt, cùm totos ſe hîc deſerunt, & affluentibus proſperitatibus dimittunt, unde exteriùs proficiunt, inde ab intimis cadunt. Hinc eſt quòd *Luc 18.* in inferni cruciatu diviti dicitur: *Recepiſti bona in vita tua.* Idcirco enim bona hîc recipit malus, ut illic pleniùs mala reciperet: quia hîc fuerat nec per bona converſus. Non ergo ait: Dejeciſti eos poſtquam elevati ſunt, ſed, cùm allevarentur: quia hoc ipſum fit ſuperbis interiùs dejici, quod eis falſa contingit gloria exteriùs elevari. Ordinante enim divino judicio, non eis hîc aliud culpa eſt atque aliud pœna, ſed ſua illis in pœnam vertitur culpa, ut elatis faſtu ſuperbiæ hoc ipſum ſit verè intus cadere, quod foris oſtenditur profeciſſe.

CAPUT CLIII.

Pſal. 73. *Tu dirupiſti fontes, & torrentes: tu ſiccaſti fluvios Ethan.*

In expoſ. B. Iob, l. 31. c. 9. ſub fin. EThan interpretatur fortis. Et quis eſt hîc fortis, *Marc. 3.* niſi de quo per Evangelium Veritas dicit: *Nemo poteſt vaſa fortis ingreſſus domum diripere, niſi priùs alliget fortem?* Fontes itaque & torrentes Dominus dirupit, dum in Apoſtolorum ſuorum cordibus fluenta veritatis aperuit. De quibus rurſum per Pro- *Iſa. 12.* phetam alium dicitur: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris.* Ad eorum quippe doctrinam ſitientes pergimus, ut veritate plenas cordium noſtrorum lagunculas reportemus. Sed emanantibus ſuis fontibus Ethan fluvios exſiccavit, dum doctrinam fortis & maligni ſpiritus oſtenſo radio ſuæ veritatis arefecit.

CAPVT CLIV.

Pſal. 74. *Dixi iniquis: Nolite iniquè agere: & delinquentibus: Nolite exaltare cornu.*

Curæ Paſt. par. 3. c. 31. Pſal. 50. COrnu delinquentes exaltant, ſi nequaquam ſe ad pœnitentiam ex cognitione ſuæ iniquitatis humiliant. Hinc rurſum dicitur: *Cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies.* Quiſquis enim peccata plangit, nec tamen deſerit, cor quidem conterit, ſed humiliare contemnit. Quiſquis verò peccata jam deſerit, nec tamen plangit, jam quidem humiliat, ſed tamen conterere cor recuſat.

CAPUT CLV.

Pſal. 75. *Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis.*

In expoſ. B. Iob, lib. 27. c. 5. circ. med. QUi orientem ſolem contemplari non valet, irradiatos montes aſpicit, & quia ſol ortus ſit deprehendit. Ex æternis montibus nos Deus illuminat: quia per admiratam vitam patrum præceden-

A tium, radio nos ſuæ claritatis illuſtrat. Ecce in ſtudio devotionis Dominicæ & charitatis accendimur, ſed in hac devotione atque charitate meliùs horum montium contemplatione formamur. Quid enim devotius Petro? Quid charius Joanne? Ille per de- *Mat. 14. Ioan. 13.* votionem fluida maris dorſa calcare non timuit: iſte per amorem in ipſo auctoris noſtri pectore requievit: & qui ad corporalis cœnæ refectionem venerat, ſpirituale pabulum de ſinu Redemptoris ſumpſit. Sed quia ſignari per montes præcedentium patrum vitam diximus, neceſſe eſt ut adhuc ad medium etiam ſuperiorum patrum exempla deducamus. Ecce cùm præceptis cæleſtibus ſubdi per obedientiam cupimus, conſideratis antiquorum patrum veſtigiis juvamur. Quid enim Abraham obedien- B *Gen. 12.* tius, qui ad unam vocem Dominicam cognatos, & patriam deſerit, & pro adipiſcenda æterna hereditate ipſum ferire non trepidat, quem ſenex jam & penè moriturus acceperat heredem? Cùm patientiæ apprehendere virtutem conamur, præcedentium exempla conſpicimus. Quid enim Iſaac patientius, *Gen. 22.* qui ligna portat, de holocauſto rogat, atque poſt paululum ligatur, & non loquitur: aræ ſuperponitur, & non reluctatur? Quid ergo iſto viro dici patientius poteſt? Qui quaſi ad ſolatium ducitur, & requirit: ad feriendum ligatur, & conticeſcit: & oblaturus holocauſtum interrogat, offerendus in holocauſtum tacet. Cùm accingi ad laborum tolerantiam nitimur, exemplis præcedentium informa- C mur. Quid enim Jacob laborioſius, qui apud Laban *Gen. 37.* tam longo tempore propinquus jure cognationis opera exercuit ſervitutis, & vice obſecutus eſt famuli, ut perfrueretur præmiis hæredis? Cùm arcem continentiæ & caſtitatis aſcendere nitimur, exemplis præcedentium ſublevamur. Quid enim Joſeph ca- *Gen. 39.* ſtius, qui ad deſiderium petulantis dominæ, jugo luxuriæ premi non potuit, etiam captivus? Et quidem hominibus ſervus exſtitit, ſed contra dominantem nequitiam, & in ſervitio liber fuit. Cùm manſuetudine repleri concupiſcimus, præcedentium exemplis adjuvamur. Quid enim Moyſe manſue- *Exod. 32.* tius, qui commiſſi ſibi populi ſeditionem tolerat, & tamen iraſcentem Dominum pro ſuis perſecutoribus rogat, ſeque pro illis divino furori objicit: quia in ſancto ejus pectore etiam ex perſecutione D charitas igneſcit? Cùm contra adverſa mundi firmare mentis conſtantiam nitimur, præcedentium conſideratione fulcimur. Quid enim Joſue conſtan- *Num. 13. c. 14.* tius, qui ad explorandam qualitatem gentium miſſus, nec proceritatis magnitudinem, nec numeroſitatis multitudinem expavit? Unde & eaſdem gentes, quas explorando non timuit, etiam præliando proſtravit. Cùm benignitatis culmen apprehendere conamur, præcedentium exemplis inſtruimur. Quid enim Samuële benignius, qui de principatu regendi *1. Reg 10. 12.* populi dejectus, ſucceſſorem ſibi humiliter requirit: *& 16.* inventumque ungit in regem: unctum mox tolerat perſecutorem? A quo ne moriatur, trepidat: & tamen ne ei Dominus iraſcatur, rogat. Ipſe quippe cùm mitteretur, ait: *Audiet Saul, & interficiet me.* E Et ei per ſemetipſam Veritas dicit: *Uſquequo tu luges Saulem, cùm ego abjecerim eam?* Quid ergo iſto viro dici benignius poteſt, qui & hunc non vult divinitus percuti, à quo formidat occidi? Cùm ad pietatis atque humilitatis celſitudinem tendimus, præcedentium exemplis levamur. Quid enim David miſeri- *1. Reg. 17. 18 & 19.* cordius, quid humilius dici poteſt, qui à rege reprobo pro victoriis contumelias recipit, qui de manu hoſtili Iſraëliticam gentem fortis eripuit, & tamen ne ipſe moriatur, quaſi debilis fugit? Qui & ſe electum divino judicio, & perſecutorem ſuum reprobum agnoſcit, & tamen eidem perſecutori ſuo crebræ ſatisfactionis humilitate ſe ſubjicit. Qui perſecutoris lanceam tollit, oram chlamydis detruncat, atque ad cacumen montis protinus properat, & uno

eodemque tempore, quia occidendi potestatem habuerat, ostentat, & ne occidatur, rogat. Hinc est quod de prædicatoribus per Prophetam dicitur: *Qui sunt isti, qui ut nubes volant?* Isa. 60. In cunctis ergo quæ spiritualiter appetimus, exemplis præcedentibus informamur. More enim nubium extensâ super nos patrum vitâ tegimur, ut ad fructum fœcundi germinis infundamur, & quasi intuentes cælum, priùs nubes aspicimus, quia antè bonorum facta admirando cernimus: & post; illa, quæ sunt cælestia, experiendo penetramus.

CAPUT CLVI.

Psal. 75. *Turbati sunt omnes insipientes corde. Dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.*

In expos. B. Iob. l. 18. c. 11 & 12. Luc. 16. VT in sua manu dives post mortem quidquam inveniant, eis ante mortem dicitur, divitias suas in quorum manibus ponant: *Facite*, inquit, *vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Dives ergo cùm dormierit, nihil in manibus suis inveniet. Res ergo suas, cùm moreretur, secum tolleret, si ad petentis vocem, cùm viveret, sibi tulisset. Nam terrena omnia, quæ servando amittimus, largiendo servamus: patrimoniumque nostrum retentum perditur, manet erogatum. Diu enim cum rebus nostris durare non possumus, quia aut nos illas moriendo deserimus, aut illæ nos viventes quasi deserunt pereundo. Agendum ergo nobis est, ut res absolutè perituras in non pereuntem cogamus transire mercedem. Dormit namque dives, & nihil invenit: nihil nimirum de rebus, quas tenuit. Nam culpa rerum simul ducitur, quamvis hîc omnia, pro quibus culpa perpetrata est, relinquantur. Eat ergo nunc, & acceptis rebus tumeat, seseque super ceteros extollat: glorietur se habere quod proximus non habet. Veniet quandoque tempus ut evigilet, & tunc cognoscat, quàm vacuum fuerit, quod in somno tenuerat. Sæpe namque contingit dormienti inopi, ut se per somnium divitem videat, atque ex eisdem rebus animam extollat: lætetur se habere quod non habuit, jamque dedignari quærat, à quibus dedignatum esse se doluit. Sed repente evigilans evigilasse se dolet, qui interim divitiarum imaginem vel dormiens tenebat. Gemit enim protinus sub paupertatis pondere, & inopiæ suæ angustiis premitur, & eò pejus quò ad tempus brevissimum, vel vacuè dives fuit. Sic, sic nimirum hujus mundi sunt divites, qui rebus acceptis tument, bene operari de sua abundantia nesciunt, quasi dormientes sunt divites, sed paupertatem suam evigilantes inveniunt: quia nihil secum ad illud judicium, quod permanet, ferunt: & quantò nunc ad breve tempus sublimiùs elati sunt, tantò contra se in perpetuum graviùs ingemiscunt. Qui, teste Sapientia, damnationis suæ tempore dicturi referuntur: Sap. 5. *Quid nobis profuit superbia, & divitiarum jactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam umbra, & tanquam nuntius percurrens.* Vilia ergo & fugitiva fuisse, quæ tenuerant, jam amissa cognoscunt. Quæ quamdiu aderant, stultis eorum cordibus & magna & mansura videbantur. Sero dives aperuit oculos, quando Lazarum requiescentem vidit, quem jacentem ante januam videre contempsit. Luc. 16. Intellexit ibi quod hîc facere noluit, & in damnatione sua cognoscere compulsus est, quid fuit, quod perdidit, quando indigentem proximum non agnovit. Cùm enim corpus obdormiscit in morte, tunc anima evigilat in vera cognitione: & cùm carne moritur, ejus anima videre cogitur, quod providere contempsit.

A Tunc esse conspicit quod timebat, tunc se vacuam invenit, quæ plena rebus præ ceteris hominibus se esse lætabatur.

CAPUT CLVII.

Dormitaverunt qui ascenderunt equos. Psal. 75.

EQui nomine, dignitas temporalis accipitur, Propheta attestante, qui ait: *Dormitaverunt qui ascenderunt equos:* id est, in morte animæ mentis oculos à veritatis luce clauserunt, qui in præsentis vitæ honore confisi sunt. In expos. B. Iob, l. 31. c. 10 circa fin.

CAPUT CLVIII.

B

Eripe me de luto, ut non inhæream. Psal. 18.

LUto inhærere, est sordidis desideriis concupiscentiæ carnalis inquinari. In expos. B. Iob, l. 14. c. 13 ante med.

CAPUT CLIX.

Renuit consolari anima mea: memor fui Dei, & delectatus sum. Psal. 76.

SAncti viri ad animum suum ex præsenti vita nullius gratiæ consolationem admittunt. Nam plerumque hujus sæculi divites, solent mentis tædio affecti, bona temporaliter accepta conspicere, & tristitiam delinire. Cùm enim mœrore quodam tangi se sentiunt, equos aspiciunt, auri argentique sui vascula contemplantur, prædia circumeunt. Cumque per hæc temporalia oculos libenter trahunt, obortum animæ mœrorem vincunt. Unde eis & in Evangelio Veritas dicit: *Væ vobis divitibus, qui habetis consolationem vestram.* Luc. 6. Sed sanctus vir, qui hoc luget, quia ab æternis gaudiis cecidit, consolationem de temporalibus non admittit, dicens: *Renuit consolari anima mea.* Ac si apertè dicat: Qui de temporalium amissione non lugeo, de temporalium abundantia consolari nequaquam possum. Cui tanquam si nos audientes ista, diceremus: Quid igitur quæris, qui consolari in his, quæ mundi sunt, renuis? Illico adjecit: *Memor fui Dei, & delectatus sum.* Ac si apertè dicat: Terrenarum rerum me nec abundantia refovet, auctoris autem mei, quem adhuc videre non valeo, vel sola memoria delectat. De vero perfectorũ solatio. In expos. B. Iob, l. 18. c. 24. in med.

CAPUT CLX.

Exercitatus sum, et defecit paulisper spiritus meus. Psal. 76.

QUid est quod ait: *Spiritus meus*, nisi spiritus hominis, videlicet spiritus elationis? Et quia per occultam gratiam ad amorem Dei temperata desuper mensura proficimus, quantò in nobis de Dei spiritu virtus crescit, tantò noster spiritus deficit. Qui spiritus erroris, quia non à nobis subitò penitus amputatur, bene paulisper defecisse perhibetur. Tunc verò in Deo plenè proficimus, cùm à nobis ipsis funditus defecerimus. De incremento mentis profectus. In expos. B. Iob, l. 22. c. 14 sub prin.

CAPUT CLXI.

Etenim sagittæ tuæ transierunt. Psal. 76. d

DE imbre namque sanctæ prædicationis aliàs dicitur: *Mandabo nubibus meis ne pluant super eam imbrem.* De cursu verò imbris, qui in electorum cordibus agitur, Psalmista testatur dicens: *Velociter currit sermo ejus.* Plerumque verò imber est, In expos. B. Iob, l. 29. c. 13. post prin.

& cursum non habet: quia prædicatio ad aures venit, sed cessante interna gratia, ad corda audientium non pertransit. De cujus prædicationis verbis, propter electos dicitur: *Etenim sagittæ tuæ pertransierunt.* Sagittæ quippe Dei pertranseunt, quando verba prædicationis ejus ab auribus ad corda descendunt. Quod quia solo divino munere agitur, imbri cursum Dominus se dedisse testatur.

CAPUT CLXII.

Psal. 77. *Attendite populo meus legem meam.*

De servando modo sacri eloquij.

NOn lex David, aut populus David, sed personam ejus, ex quo loquebatur, assumens, ipsius auctoritate loquitur, cujus inspiratione loquebatur. Hoc quotidie fieri in Ecclesia cernimus, si vigilanter intueamur. Nam stans in medio populi lector clamat: *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob:* & quòd ipse Deus sit, verè profectò non dicit, nec tamen per hoc, quod dicit, veritatis regulam deserit: quia cui ministerium lectionis exhibet, ejus dominium voce prætendit. Itaque Scriptores sacri eloquij, quia repleti sancto Spiritu super se trahuntur, quasi extra semetipsos fiunt, & sic de se sententias quasi de aliis proferunt.

CAPUT CLXIII.

Psal. 77, d *Filij Ephrem intendentes arcum, et mittentes sagittas suas conversi sunt in die belli.*

De pusillanimitate prædicantium.

PLerumque nos, qui doctores videmur, dum prædicamus, audientes instruimus, & loquendo armamus alios, sed ipsi ad laborem certaminis ire recusamus. Et scriptum est: *Filij Ephrem intendentes arcum, & mittentes sagittas suas, conversi sunt in die belli.* Ephrem quippe fructificatio dicitur. Et quæ est talis vel tanta fructificatio, nisi lingua doctorum? Quæ dum verbo seminat, multiplicat fructus animarum. Qui cùm docere præparamus, & sensum sacræ Scripturæ exquirimus, arcum intendimus. Cùm verba correptionis facimus, sagittas emittimus. Arcus enim nonnumquam in sacro eloquio ipsum sacrum eloquium poni solet, quod ex utroque testamento velut ex cornu & chorda constat. Vetus quippe testamentum figuratur cornu propter duritiam, novum verò, quod incarnato Domino factum est, signatur chordâ. Et dum chorda trahitur, cornu curvatur: quia cùm testamentum novum discutitur à duritia litteræ, vetus inclinatur, & & ad intellectum spiritualem flectitur, quia rigore ejus duritiæ non tenetur. Sagittæ enim sunt hæc ipsa verba, quæ doctores proferunt. Unde bene etiam per Prophetam de sanctis doctoribus gentilitatem ingredientibus dicitur: *Cum sagittis & arcu ingredientur illuc.* Nos ergo cùm Scripturæ sacræ dicta pensamus, arcum intendimus: cùm verba doctrinæ damus, sagittas emittimus. Sed in die belli convertimur: quia nonnumquam contra vitiorum certamina laborem subire recusamus.

CAPUT CLXIV.

Psal. 77. *Statuit aquas quasi in utre.*

In expos. B. Iob, l. 8. c. 11.

AQuæ in utre, sunt lubrica pravorum desideria, quia cùm operis effectum non inveniunt, sub carnali corde deprimuntur.

CAPUT CLXV.

Recordatus est, quia caro sunt. *Psal. 77.*

De providentia divinæ in seriordiæ erga genus humanum. *In expos. B. Iob, l. 4. c. 9. & 10.*

OMnipotens Deus, sicut ex nihilo bona facere potuit: ita cùm voluit per incarnationis suæ mysterium etiam perdita bona reparavit. Duas verò ad intelligendum se creaturas fecerat, Angelicam videlicet, & humanam. Utramque verò superbia perculit, atque à statu ingenitæ rectitudinis fregit. Sed una tegmen carnis habuit, alia verò nihil infirmum de carne gestavit. Angelus namque solummodo spiritus, homo verò & spiritus est, & caro. Misertus ergo Creator, ut redimeret, illam ad se debuit reducere, quam in perpetratione culpæ ex infirmitate aliquid constat habuisse, & eò altiùs debuit apostatam Angelum repellere, quò cùm à persistendi fortitudine corruit, nihil infirmum ex carne gestavit. Unde & rectè Psalmista cùm misertum Redemptorem hominibus diceret, ipsam quoque causam misericordiæ expressit dicens: *Et memoratus est, quia caro sunt.* Ac si diceret: Quò eorum infirma vidit, eò districtè culpas punire noluit. Est adhuc aliud, quo perditus homo reparari debuit, & superbiens spiritus reparari non possit: quia nimirum Angelus suâ malitiâ cecidit, hominem verò aliena prostravit.

CAPUT CLXVI.

Conversi sunt in arcum perversum. *Psal. 77. f*

De cavendo elationis vitio, & studio veræ humilitatis. *In expos. B. Iob, l. 27. c. princ.*

ARcus perversus ipsum, à quo intenditur, percutit. Unde in dictis suis arrogantium linguæ arcui perverso sunt similes: quia dum contra elationem verba faciunt, in suis auctoribus sagittas figunt. Unde summâ curâ providendum est, ne accepta sapientia, cùm ignorantiæ tenebras illuminat, lumen humilitatis tollat; ut jam sapientia esse nequeat, quæ etsi virtute locutionis fulgeat, elationis tamen velamine cor loquentis obscurat. Alia namque sunt bona summa, alia bona media. Bona etenim summa sunt fides, spes, & charitas. Quæ cùm veraciter habentur, in malum inflecti non possunt. Bona autem sunt media, prophetia, doctrina, curationum virtus, & cetera: quæ ita inter utrumque sunt posita, ut aliquando, per hæc sola æterna patria, aliquando verò gloria terrena requiratur. Medias ergo has virtutes dicimus, quas ad quodcumq; mens appetit, inclinamus. Quibus perceptis, ita uti animus, sicut terrenis divitiis potest. Per terrenas namque divitias, alij in gloriæ ostentatione superbiunt, alij erga proximorum indigentiam ministeria pietatis operantur. Cùm per doctrinam igitur, atque prophetiam laus exterior quæritur, quasi per corporales divitias terrenæ gloriæ culmen ambitur. Cùm verò doctrina, atque prophetia lucrandis animabus impenditur, quasi acceptæ divitiæ egenis fratribus largiuntur. Quia ergo sæpe per ipsa dona, quæ se percipere exultat, à manu dantis incautus animus elongat, vigilanti provisione curandum est, ut & priùs subigantur vitia, & pòst sub circumspectione dona teneantur. Nam si in eis mens incautè se deserit, non per hæc adjuta subvehitur, sed quasi pro anteactis laboribus remunerata reprobatur. Unde fit etiam, ut accepta virtus, dum in usu transitoriæ laudis assumitur: quia vitio militat, virtus non sit. Quia enim origo virtutis humilitas est, illa in nobis virtus veraciter pullulat, quæ in radice propria, id est, in humilitate perdurat. A qua nimirum si abscinditur, arescit: quia vivificantem se in intimis humorem charitatis perdit.

CAPUT

CAPUT CLXVII.

Psal.77.g *Tradidit in captivitatem virtutes eorum, & pulchritudines eorum in manus inimici.*

De vitanda in bonis operibus arrogantia. *Cura Past. par.4.c.1. circa med. Psal. 29.*

IN captivitatem virtus & pulchritudo in manus inimici traditur, cùm deceptæ menti antiquus hostis ex boni operis elatione dominatur. Quæ tamen virtutis elatio, quamvis plenè non superet, utcumque tamen & electorum sæpe animum tentat, sed tamen elevatus destituitur, & destitutus ad formidinem revocatur. Hinc etenim David dicit: *Ego dixi in abundantia mea, Non movebor in æternum.* Sed quia de confidentia virtutis intumuit, paulò pòst quod pertulit adjunxit: *Avertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus.* Ac si apertè dicat: Fortem me inter virtutes credidi, sed quantæ infirmitatis sim, derelictus agnovi. Hinc rursum dicitur: *Intravi, & statui custodire judicia justitiæ tuæ.* Sed quia ejus virium non erat manere in custodia, quam jurabat, debilitatem suam protinus turbatus invenit. Unde ad precis opem repente se contulit, dicens: *Humiliatus sum usquequaque, Domine, vivifica me secundùm verbum tuum.*

Psal.118.

CAPUT CLXVIII.

In expos. B. Iob, l.8.c.30 aliquanto pòst princ.

Item unde suprà.

VIrtus quippe & pulchritudo arrogantium inimici manibus traditur: quia omne bonum, quod per concupiscentiam laudis ostenditur, occulti adversarij juri mancipatur. Hostes namque ad rapinam provocat, qui suas eorum notitiæ divitias denudat. Quousque enim ab æternæ patriæ securitate disjungimur, per latronum insidiantium iter ambulamus. Qui ergo in itinere deprædari formidat, abscondat necesse est bona, quæ portat. O miseri, qui affectantes laudes hominum, in semetipsis dissipant fructus laborum! Cumque se ostendere alienis oculis appetunt, damnant quod agunt. Quos nimirum maligni spiritus cùm ad jactantiam provocant, eorum, sicut diximus, opera captivantes denudant.

CAPUT CLXIX.

Psal. 77.g *Immissiones per Angelos malos, viam fecit semitæ iræ suæ.*

In expos. B. Iob.l.25.c.9 circ.med.

COr quippe Dominus prioribus meritis aggravatum, justè permittit etiam subsequentibus malignorum spirituum persuasionibus falli: quòd cùm dignè in culpa trahitur, reatus ejus in pœna cumulatur. Unde & iræ suæ Dominus viam de semita fecisse perhibetur. Latior est enim via quàm semita. Ex semita verò iræ suæ viam facere, est iræ causas districtè judicando dilatare, ut qui illuminati agere rectè noluerunt, justè cæcati adhuc faciant unde ampliùs puniri mereantur. Jam meretur supplicium peccatum, & causa peccati: sed expectatur adhuc ut augmentum supplicij subrogent peccatum, & pœna peccati. Plerumque verò unum idemque peccatum, & peccatum est, & pœna peccati, & causa peccati. Quod meliùs ostendimus, si res ipsas ad medium deducamus. Effrænata enim ventris ingluvies, in fervorem luxuriæ plenitudinem carnis instigat; perpetrata autem luxuria sæpe aut perjurio, aut homicidio tegitur, ne humanarum legum ultione puniatur. Ponamus ergo ante oculos quòd quidam voracitatis sibi fræna laxavit, qua voracitate superatus, adulterij facinus admisit. Deprehensus autem in adulterio, latenter virum adulteræ, ne ad

Ibid. paulo pòst.

A judicium traheretur, occidit. Hoc itaque adulterium inter voracitatem & homicidium positum; de illa videlicet nascens, hoc generans, peccatum est, & pœna, & causa peccati. Peccatum est per seipsum; pœna verò peccati est, quia culpam voracitatis auxit; causa autem peccati est, quia subsequens etiam homicidium genuit. Unum ergo idemque peccatum est, & pœna præcedentis, & causa culpæ subsequentis: quia & transacta dum exaggerat, damnat: & adhuc subsequentia quæ damnari debeant, seminat.

CAPUT CLXX.

Redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum. *Psal. 78.c*

B SCriptura etenim sacra plerumque sinum ponere pro mente consuevit. Sicut voce Ecclesiæ de persecutoribus nostris, qui nobis naturâ quidem conjuncti sunt, sed vitâ disjuncti, per Psalmistam dicitur: *Redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum.* Ac si apertè diceretur: In mente sua recipiant hoc, quod in nostris corporibus sævientes, operantur: ut dum nos exteriùs ex parte puniunt, ipsi interiùs perfectè puniantur.

In exp. B. Iob. l 22. c. 10. in princ.

CAPUT CLXXI.

Potum dedit nobis in lacrymis, & in mensura *Ps. 77. b*

C PRovidendum est iis, qui peccatorum suorum opera deplorant, ut consummata mala perfecto diluant lamento; ne plus astringantur in debito perpetrati operis, & minus solvant fletibus satisfactionis. Scriptum quippe est: *Potum dedit nobis in lacrymis, & in mensura*, ut videlicet uniuscujusque mens tantùm pœnitendo compunctionis suæ bibat lacrymas, quantùm se à Deo meminit aruisse per culpas.

De studio dignæ pœnitentiæ. *Pastor. par. 3 c 30. in princ.*

CAPUT CLXXII.

Sumite Psalmum, et date tympanum. *Psal. 89. a*

IN prædicatione fidei, quasi quoddam negotium geritur, dum verbum datur, & fides ab auditoribus sumitur. Quasi quoddam negotium faciunt, D qui prædicationem prærogant, & à populis fidem reportant: fidem impertiunt, & eorum sanctam protinus vitam sumunt. Si enim justorum prædicatio negotium non fuisset, profectò Psalmista non diceret: *Sumite Psalmum, & date tympanum.* In tympano etenim corium siccatur, ut sonet. Quid est ergo dicere: *Sumite Psalmum, & date tympanum?* nisi, accipite spirituale canticum cordis, & reddite temporalem maceration corporis.

In expos. B. Iob. l 33. c. 16. post. init.

CAPUT CLXXIII.

Exaudivi te in absconditio tempestatis, probavi te ad aquas contradictionis. *Psal, 80. b*

A BSconditum tempestatis est, cùm in corde contrito cogitationum tentantium fluctus intumescunt, cùm contra amoris sancti studia, curarum sæcularium se tumultus illidunt. In abscondito ergo tempestatis auditur, quia clamor deprecantis est hæc ipsa fluctuatio tribulationis. Quia verò omnino non desunt, qui bona quærentibus suadere perversa moliantur, aquæ contradictionis sunt omnes populi resistentes. Et quia tunc probatur desiderium cùm aliqua ei adversitate resistitur, rectè dicitur: *Probavi te ad aquas contradictionis.*

De cavendis prava contra votum persuadere molientibus. *In expos. B. Iob, l. 26. c. 10. vers. finem.*

CAPUT CLXXIV.

Psal. 80. c *Erit tempus eorum in æternum.*

De pereũtiũ defectu. *In expos. B. Iob, l. 4. c. 7.*

QUia per momenta tempus deficit, nomen temporis eorum defectum vocavit, ostendens quòd sine fine omnimodo defectu deficiunt ij, qui à visionis internæ consolatione separantur.

CAPUT CLXXV.

Psal. 82. c *Deus meus, pone illos ut rotam, & velut stipulam ante faciem venti.*

De pœna reprobarũ mentium. *In expos. B. Iob, l. 16. c. 25. sub fin.*

VT rota ponuntur iniqui: quia in circuitu laboris missi, dum ea, quæ antè sunt, negligunt, & ea, quæ deserenda sunt, sequuntur, ex posterioribus elevantur, & in anterioribus cadunt. Qui rectè quoque stipulæ ante faciem venti comparantur: quia irruente aura tentationis, dum nulla subnixi sunt ratione gravitatis, elevantur ut corruant: & sæpe eò se alicujus meriti existere æstimant, quò eos in altum flatus erroris portat.

CAPUT CLXXVI.

Psal 83. a *Concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini.*

In expos. B. Iob. l. 8. c. 15 in princ.

SUnt nonnulli justorum, qui sic cælestia appetunt, ut tamen à terrenorum spe minimè frangantur. Largita divinitus patrimonia ad necessitatis subsidium possident, honores sibi temporaliter impensos retinent, aliena non ambiunt, suis licitè utuntur. Qui tamen ab eisdem rebus, quas habent, alieni sunt, quia ad hæc ipsa, quæ possident, ex desiderio non tenentur. Et sunt nonnulli justorum, qui ad comprehendendum culmen perfectionis accincti, dum altiora interiùs appetunt, exteriùs cuncta derelinquunt: qui rebus se habitis nudant, gloria honoris exspoliant. Qui internorum desiderio per assiduitatem se amici mœroris afficiunt, habere de exterioribus consolationem nolunt: qui in æternis gaudiis, dum mente appropiant, vitam in se funditus corporeæ delectationis necant. Talibus namque

Coloss. 3. per Paulum dicitur: *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Horum itaque vocem Psalmista expresserat cùm dicebat: *Concupiscit, & deficit anima mea in atria Domini.* Concupiscunt enim, sed non deficiunt, quia jam quidem cælestia appetunt, sed adhuc tamen à terrenorum delectationibus minimè lassantur. Concupiscit verò & in Dei atria deficit: quia cùm æterna desiderat, in amore temporalium non perdurat. Hinc Psalmista

Psal. 118. iterum dicit: *Defecit in salutari tuo anima mea.* Hinc

Luc. 14. per semetipsam Veritas admonet dicens: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum.* Et rursum: *Nisi quis renunciaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* In salutari ergo Dei animam justi deficere, est præsentis vitæ bona electione æternitatis deserere, mansuram quærere, & in rebus temporalibus fiduciam non habere.

CAPUT CLXXVII.

Psal. 83. c *Etenim passer invenit sibi domum, & turtur nidum, ubi reponat pullos suos.*

De fideliũ desideriis in pace Ecclesiæ edu catis. *In expos. B. Iob. l. 19. c. 18. in princ.*

De fideliũ desideriis in pace Ecclesiæ edu-

QUid per nidi nomen exprimitur, nisi tranquilla quies fidei, qua unusquisque infirmus nutritur? Nam nisi sancta Ecclesia infirmos quosque filios A nunc in nido pacis enutriret, Psalmista non diceret: *Etenim passer invenit sibi domum, & turtur nidum, ubi reponat pullos suos.* Jam quippe domum invenit passer: quia æternum cæli habitaculum noster Redemptor intravit. Et turtur invenit nidum, quia sancta Ecclesia amore Conditoris affecta, crebris gemitibus utitur, & velut nidum sibi, id est, pacatissimam fidei quietem construit, in qua crescentes filios quasi plumescentes pullos quousque ad superiora evolent, charitatis gremio calefactos fovet.

CAPUT CLXXVIII.

Ascensus in corde ejus disposuit in convalle *Psal.* 83. b *lacrymarum.*

De electorũ studiis. *In expos. B. Iob, l. 30. circ. fin. in princ.*

SAncti viri quantò magis se exteriùs despiciendo dejiciunt, tantò ampliùs interiùs revelationum contemplatione pascuntur. Quos enim exteriùs in fletu continet convallis humilitatis, eos interiùs sublevat ascensus contemplationis.

CAPUT CLXXIX.

Lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum. *Psal* 85. c

In expos. B. Iob, l. 20. c. 3 circ. med.

SAncti etenim viri sic de spe certi sunt, ut tamen semper sint de tentatione suspecti, quorum voce Psalmista dicit: *Lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum.* In quo notandum, quòd non ait: Lætetur, ut securum sit: sed lætetur, ut timeat. Meminerunt namque, quamvis eorum actio prosperetur, quia adhuc in hac vita sunt: de qua per eundem Job dicitur: *Tentatio est vita humana super terram;* me-

Iob. 9. minerunt rursum quòd scriptum est: *Corpus, quod*

Sap. 9. *corrumpitur, aggravat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem.* Meminerunt, & metuunt, & certitudinem sibi in se promittere non præsumunt: sed positi inter gaudium spei & tentationis metum, confidunt & timent: confortantur & titubant: certificantur & suspecti sunt.

CAPUT CLXXX.

Posuerunt me in abominationem sibi, traditus *Psal.* 78. b *sum, & non egrediebar.*

De mysteriis passionis. *In expos. B. Iob, l. 12. circ. fin.*

HOc de tempore passionis suæ Redemptor noster per Prophetam insinuat. Ipse namque traditus egressus non est, qui sub ipsa jam hora passionis cùm humanitatis infirma pateretur, divinitatis potentiam exercere noluit. Mediatori quippe Dei & hominum quasi egredi ostium fuisset, si cùm teneretur ut homo, majestatis suæ potentiam voluisset ostendere, & per divinitatis magnitudinem susceptæ carnis infirma transire. Vt enim apertiùs homo mori posset, Deus mansit occultus: *quia si cognovissent,* 1. *Cor.* 2. *numquam Dominum gloriæ crucifixissent.* Egressus ergo non est, qui & requisitus à Pilato tacuit, atque inter persecutorum manus & corpus passioni obtulit quod pro electis assumpserat: & resistentibus noluit demonstrare quod erat. Cùm enim despiceretur, quia homo videbatur, egressus esset, si occultam majestatem suam ostentare voluisset. Sed quia infirmitatem prodidit, potentiam abscondit, in eo quòd persecutoribus suis incognitus mansit, ad eos minimè exivit. Qui tamen ad electos exit, qui divinitatis suæ suavitatem quærentibus aperit. Unde ei

Abac. 3. per Prophetam dicitur: *Existi in salutem populi tui, ut salvos facias Christos tuos.*

CAPUT CLXXXI.

Ps. 87. a *Inter mortuos liber.*

Ioan. 8. In exposi. B. Iob. l. 30. c. 15 circa med.

OMnis qui peccat, *servus est peccati.* Et quia incarnatus Dominus particeps nostræ factus est naturę, nõ culpæ, liber dimissus dicitur, quia sub peccati dominio non tenetur. Inter mortuos liber dicitur, quia naturam nostram susciens, iniquitatis jugo nullo modo tenetur. Quem quamvis macula culpæ nostræ non attigit, passio tamen nostræ mortalitatis astrinxit. Esurire enim, sitire, lassescere, teneri, flagellari, crucifigi, nostræ mortalitatis vinculum fuit. Sed cùm expleta morte velum templi rumperetur, scinderentur petræ, monumenta panderentur, inferni claustra patescerent, quid aliud tot argumentis tantæ virtutis ostenditur, nisi quòd illa infirmitatis nostræ vincula solvebantur, ut is, qui ad susciendam servi formam venerat, in ipsa servi forma ab inferni vinculis absolutus, ad cælum etiam cum membris liber rediret?

CAPUT CLXXXII.

Ps. 87. a *In me pertransierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbaverunt me.*

De fructifero electorum pavore. *In exposi. B. Iob. l. 7. c. 3. in med.*

IUstorum mens non solùm perpendit quod tolerat, sed etiam pavet, quod restat. Videt qualia in hac vita patitur, metuit ne post hanc graviora patiatur. Luget, quia in hujus cæcitatis exilio, à paradisi gaudiis cecidit, timet ne cùm exilium relinquitur, mors æterna subsequatur. Jam ergo sententiam tolerat in pœna, sed minas adhuc venturi judicis formidat ex culpa. Rectè ergo per Psalmistam dicitur: *In me pertransierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbaverunt me.* Interni quippe judicis postquam iræ pertransierunt, etiam terrores conturbant: quia jam aliud de damnatione patimur, & adhuc aliud de æterna ultione formidamus.

CAPUT CLXXXIII.

Psal. 88. d *Misericordias tuas, Domine, in æternum cantabo.*

De pavore electorum & retributionis incertitudine. *In exp. B. Iob. l. 4. c. 31 ante med.*

PLerumque mens justi jam quidem quod perversè se egisse meminit, deplorat: jam pravè acta non solùm deserit, sed amarissimis etiam lamentis punit: & tamen dum eorum, quæ egit, reminiscitur, graviter judicij pavore terretur, jam se perfectè convertit, sed adhuc se perfectè in securitatem non erigit: quia dum quanta sit districtio extremi examinis pensat, inter spem ac formidinem sollicita trepidat, quia justus judex veniens quid de perpetratis reputet, quid relaxet, ignorat. Nam quàm prava commiserit, meminit, sed an commissa dignè deleverit, nescit: ac ne culpæ immanitas modum pœnitentiæ transeat, metuit. Et plerumque culpam jam veritas relaxat, sed mens afflicta adhuc de venia dum valde sibi est sollicita, trepidat. Sanctus ergo vir etiam hîc misericordiam suscipit, sed suscepisse se nescit: quia peccatum suum homo jam corrigendo & pœnitendo deserit, sed tamen adhuc districtum judicem de ejus retributione pertimescit. Illic ergo justus quilibet misericordias Domini liberè in æternitate cantat, ubi jam de peccati venia dubietas non erit, ubi jam securam mentem culpæ suæ memoria non addicit, ubi non sub reatu animus trepidat, sed de ejus indulgentia liber exultat. Sed si nulla ibi homo peccati sui memoria tangitur, ereptum se unde gratuletur? Aut quomodo largitori gratias refert de venia, quam accepit, si interveniente oblivione transactæ nequitiæ esse se pœnæ debitorem nescit? Ait enim Psalmista: *Misericordias tuas, Domine, in æternum cantabo.* Quomodo ergo misericordias Dei in æternum cantat, qui se fuisse miserum ignorat? Et si miseriæ transactæ non meminit, unde largitori misericordiæ laudes reddit? Sed rursum quærendum est, quomodo electorum mens perfecta esse in æterna beatitudine poterit, si hanc inter gaudia memoria sui reatus tangit? Aut quomodo perfectæ lucis clarescit gloria, quam reducta ad animum obumbrat culpa? Sed sciendum est, quia sicut sæpe nunc tristium læti reminiscimur: ita tunc transactæ nequitiæ sine læsione nostræ beatitudinis recordamur. Plerumque enim incolumitatis tempore ad memoriam dolores præteritos sine dolore reducimus: & quò ægros nos recolimus, eò nos incolumes plus amamus. Erit ergo & in illa beatitudine culpæ memoria, non quæ mentem polluat, sed quæ nos lætitiæ arctiùs astringat; ut dum doloris sui animus sine dolore reminiscitur, & debitorem se medico veriùs intelligat: & eò magis acceptam salutem diligat, quò de molestia meminit, quã evasit. In illa itaque lætitia sic tunc sine tædio mala nostra conspicimus, sicut nunc in luce positi sine ulla cordis caligine animo tenebras videmus. Quia & si obscurum est quod mente cernimus, de judicio est hoc luminis, non de passione cæcitatis. Et in æternum ergo laudes misericordiæ largitori nostro referimus, & nequaquam miseria conscientiæ gravamur: quia dum mala nostra sine aliquo mentis malo respicimus: & nunquam erit quod corda laudantium de transactis iniquitatibus polluat, & semper erit quod hæc ad laudem liberatoris accendat.

CAPUT CLXXXIV.

Beatus populus, qui scit jubilationem. *Psal. 88. c*

De ineffabili electorũ gaudio mente concepto. *In exp. B. Iob. l. 24. c. sub init.*

IUbilum dicitur, quando ineffabile gaudium mente concipitur, quod nec abscondi possit, nec sermonibus aperiri, & tamen quibusdam motibus proditur, quamvis nullis proprietatibus exprimatur. Unde David Propheta intuens electorum animas, tantum gaudium mente concipere, quantum sermone non valent aperire, ait: *Beatus populus, qui scit jubilationem.* Non enim ait: qui loquitur, sed, qui scit: quia sciri quidem jubilatio intellectu potest, sed dicto exprimi non potest. Sentitur per illam quippe quod ultra sensum est. Et cùm vix ad hoc contemplandum sufficiat conscientia sentientis, quomodo ad hoc exprimendum sufficiat lingua dicentis?

CAPUT CLXXXV.

Manè sicut herba transeat, manè floreat & pertranseat. *Ps. 89. b*

In exp. B. Iob. l. 19. c. 14. ante med.

IN Scriptura sacra aliquando per herbam virorum gloriæ temporalis accipitur, sicut Psalmista, ait: *Manè sicut herba transeat.* Manè namque sicut herbam florere atque transire, est in prosperitate hujus sæculi temporalis gloriæ velociter decus arescere.

CAPUT CLXXXVI.

Posuisti munitiones ejus in formidinem.

SÆpe quis fallaciæ vel iræ, vel immunditiæ, vel superbiæ suæ meminit, & se in humilitatis locum à mundi hujus strepitu abscondit. Sed ad regendum populum post occultationem suam ducitur, hinc inde subintrantibus peccatorum jaculis feritur, atque timere incipit, ne ei & hoc ipsum jam sit ad judicium, quia bonũ quietis intimæ degustavit, quod tenere non potuit. Sicut scriptum est: *Posuisti munitiones ejus in formidinem.* Cùm enim humilé locum pro

rectitudine mentis appetimus, quid aliud quàm munitionis arcem tenemus? Sed cùm ad turbas atque strepitus mundi vel coacti revertimur, inter irruentia peccata deprehensi, & ipsam munitionem nostram pertimescimus: quia de subtili omnipotentis Dei examine hoc quoque formidare incipimus, quod bene vixisse credebamus.

CAPUT CLXXXVII.

Psal. 89. c *Quis novit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam dinumerare?*

De divinorum judiciorum incertitudine. *In expos. B. Iob. l. 5. c. 7. sub fin.*

POtestas divinæ iræ nostra non potest mente comprehendi: quia ejus dispensatio obscuris super nos dispositionibus sæpe unde æstimatur deserere, inde nos recipit; & unde nos recipere creditur, inde derelinquit, ut plerumque hoc fiat gratia, quod ira dicitur: & hoc aliquando ira sit, quod gratia putatur. Nonnullos enim flagella corrigunt: nonnullos ad impatientiæ vesaniam perducunt, & alios prospera, quia demulcent, ab insania mitigant: alios quia elevant, funditus ab omni spe conversionis eradicant. Cunctos autem vitia ad ima pertrahunt, sed tamen quidam eò ab his faciliùs redeunt, quò se in eis corruisse altiùs erubescunt. Et semper virtutes ad superna sublevant, sed nonnunquam quidam dum tumorem de virtutibus concipiunt, per ipsum tramitem ascensionis cadunt. Quia ergo potestas divinæ iræ minimè cognoscitur, in cunctis necesse est, ut sine cessatione timeatur.

CAPUT CLXXXVIII.

Psal. 90. a *Ipse liberavit me de laqueo venantium, & à verbo aspero.*

De electorum exercitio ex reprobatione detrahentium. *In expos. B. Iob, l. 6. c. 15 post med.*

VEnantes nihil aliud quàm carnes quærunt. Sed à venantium laqueo, atque ab aspero verbo erimur, quando & insidias carnalium & irrisionum probra despiciendo superamus. Aspera quippe eorum verba sunt, quæ bonis nostris itineribus adversantur. Sed asperitatem verbi evadere, est irrisiones detrahentium dissimulando calcare. Sancta ergo anima ab aspero verbo liberatur: quia dum in hoc mundo honorem laudis non quærit, nec contumelias detractionis sentit.

CAPUT CLXXXIX.

Psal. 90. a *Scapulis suis obumbrabit tibi.*

De modo loquendi sacri eloquij. *In expos. B. Iob, l. 32. c. 6 in prine.*

CUm in Deo scapulæ, oculi, brachium dicitur, cavendum summopere est, ne quid in eo mens corporeũ suspicetur. In anthropomorphitarũ namque hæresim cadere est, eum, qui incircumscriptè implet, & circumplectitur omnia, intra corporalia lineamenta concludere. Sed omnipotens Deus ad sua nos trahens, usque ad nostra se humiliat, atque ut alta insinuet, humilibus condescendit: quatenus parvulorum animus rebus cognitis enutritus, ad inquirenda exurgat incognita, atque ab eo, qui longè super ipsum est, quædam juxta se audiens, quasi quibusdam ad illum passibus moveatur. Unde fit ut per Scripturam suam aliquando à corporibus hominũ, aliquando à mentibus, aliquando verò ab avibus, aliquando verò ab insensatis rebus quasdam longè dissimiles in se similitudines trahat. Plerumque enim à corporibus hominum in se similitudinem trahit, sicut de eo speranti homini per Prophetam dicitur: *Scapulis suis obumbrabit tibi*, cùm constet quòd in natura sua nec oculum Deus, nec scapulas, nec etiam lineamenta membrorum habeat. Sed quia nos per oculum cernimus, in scapulis verò onera sustinemus, Deus, quia omnia videt, oculum habere perhibetur. Quia verò nos tolerat atque eo ipso, quò tolerat, servat, obumbrare nobis in scapulis dicitur. Ait enim: *Scapulis suis obumbrabit tibi.* Ac si diceretur peccatori homini, & post peccatum veniam deprecanti: Ea pietate Dominus te protegit, qua pietate toleravit. Obumbrat enim scapulis suis; quia dum portat, defendit.

CAPUT CXC.

Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi, & bene patientes erunt, ut annuntient. *Psal. 91.*

De sanctis simul cum ætate proficientibus. *In expos. B. Iob, l. 5. c. 10. in fin.*

PRædicatores namque sanctæ Ecclesiæ benedictione extremi temporis Psalmista ditari conspexerat, qui dicebat: *Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi.* In senecta uberi multiplicantur, quia cùm eorum vita differtur, semper ad melius fortitudo producitur, eisque per augmentum temporis crescunt etiam lucra meritorum. Bene autem patientes sunt, ut annuncient: quia cælestia prædicantes tantò robustiùs adversa tolerant, quantò & per tolerantiam suam animarum commoda locupletiùs reportant.

CAPUT CXCI.

Mirabiles elationes maris, mirabilis in excelsis Dominus. *Psal. 92.*

De compressa reproborum superbia ex divini in prædicatoribus virtute miraculi. *In expos. B. Iob, l. 9. c. 5. circa med.*

CUm morem suum gentilitas destrui novæ conversationis prædicatione conspiceret; cùm mundi hujus divites elationi se contraire facta pauperum cernerent; cùm sapientes sæculi adversari sibi imperitorum verba pensarent, in persecutionis protinus tempestatem tumuerunt. Sed qui verborum adversitate commoti ad persecutionis procellas insiliunt, signorum admiratione temperantur. Quia ergo contra electorum vitam ad persecutionis undas mundus se mirabiliter extulit, has supernorum Conditor sublevata virtute prædicantium mirabiliùs stravit. Unde rectè Psalmista: *Mirabiles elationes maris, mirabilis in excelsis Dominus.* Ministros etenim suos plus ostendit posse per miracula, quàm potestates terrenas, quæ tumuerant per iram. Quod bene etiam per Hieremiam Dominus exteriora narrans, interiora denuncians, dicit: *Posui arenam terminum mari, præceptum sempiternum.*

Hier. 5.

CAPUT CXCII.

Donec justitia convertatur in judicium. *Psal. 93. c*

In expos. B. Iob, l. 26. c. 21. 2. Cor. 5.

PAulus de se, suisque consortibus dicit: *Ut nos efficeremur justitia Dei in ipso.* Justitia ergo in judicium convertitur, quia ij, qui nunc justè, atque irreprehensibiliter vivunt, tunc judicandi potestatem nanciscuntur.

CAPUT CXCIII.

Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ, Domine, lætificaverunt animam meam. *Psal. 93. a*

In exp. B. Iob, l. 35. c. 8.

IN ea enim mensura consolatum se, in qua afflictus fuerat, indicat, qui lætificatum se secundùm multitudinem dolorum clamat.

CAPUT CXCIV.

Psal. 93. d *Qui fingis dolorem in præcepto.*

In expos. B. Iob. l. 18 c. 13 ante med. FLagellum namque tunc diluit culpam, cùm mutaverit vitam. Nam cujus mores non mutat, non expiat actiones. Omnis ergo divina percussio, aut purgatio in nobis vitæ præsentis est, aut initium pœnæ sequentis. Propter eos enim qui ex flagello proficiunt, dictum est: *Qui fingis dolorem in præcepto*: quia cùm flagellatur iniquus & corrigitur, audire præceptum noluit, audit dolorem. Dolor in præcepto fingitur ei, qui à malis operibus quasi præcepti vice dolore cohibetur. De his verò, quos B
Hier. 5. damnant flagella & non liberant, dicitur: *Percussisti eos, nec doluerunt: attrivisti eos, & renuerunt accipere disciplinam.* His flagella ab hac vita inchoant, & in æterna percussione perdurant.

CAPUT CXCV.

Psal. 94. *Non repellet Dominus plebem suam, quoniam in manu ejus sunt omnes fines terræ: & altitudines montium ipse conspicit.*

De aspiratione supernæ gratiæ in conversione peccatorum. *In expos. B. Iob. l. 30 c. 18 subinitium. Mat. 26. Prov. 20.* ALtitudines montium, elationes sunt utique superborum: quas Dominus conspicere dicitur, id est, ab iniquitate sua in meliùs commutare. Convertit namque Dominus eum, quem conspicit. Un- C
de scriptum est: *Conversus Dominus respexit Petrum, & recordatus est Petrus verbi, quod dixerat ei Dominus: quia priusquam gallus cantet, ter me negabis, & egressus foras flevit amare.* Et sicut Salomon ait: *Rex, qui sedet in solio judicij, dissipat omne malum intuitu suo.* De hac altitudine montium rursum per Prophetam dicitur: *Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini:* quia post perversitatis suæ duritiam divina formidine liquefacti, ab illo priùs rigido tumore subtracti sunt.

CAPUT CXCVI.

Psal. 96. *Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini.*

In expos. B. Iob. l. 33. c. 1. circa med. QUia multi, qui priùs alta rigiditate tumuerunt, D
Domino in carne apparente, magno sunt per pœnitentiam timore liquefacti.

CAPUT CXCVII.

Psal. 97. *Tunc exultabunt omnia ligna silvarum.*

Homil. 36. in Evang. LIgna silvæ, Gentes vocatæ sunt, quia in infidelitate sua tortæ, & infructuosæ semper fuerunt.

CAPUT CXCVIII.

Psal. 98. *Honor regis judicium diligit.*

In expos. B. Iob. l. 25. c. 5 sub finem. VT videlicet qui jam Dominum honorat ex fi- E
de, sollicitè judicet quid ei debeat in operatione.

CAPUT CXCIX.

Ps. 101. *Filij servorum tuorum inhabitabunt ibi.*

De pravorum desperatione. *In exp. B. Iob. l. 5. c. 10. pers. fin.* LOcus quippe hominis, sed non localis, ipse scilicet Conditor extitit, qui hunc ut in semetipso consisteret, creavit. Quem nimirum locum tunc homo deseruit, cùm seductoris verba audiens, à Conditoris amore discessit. Sed cùm omnipotens A Deus redimendo se homini etiam corporaliter ostendit, ipse, ut ita dixerim, fugitivi sui vestigia subsequens, ad retinendum, quem amiserat, hominem, locus venit. Si enim appellari locus nequaquam Conditor posset, Deum laudans Psalmista non diceret: *Filij servorum tuorum inhabitabunt.* Ibi enim non dicimus, nisi eum locum specialiter designamus. Sed sunt plerique qui etiam post perceptum Redemptoris auxilium ad desperationis tenebras devolvuntur, & tantò nequiùs pereunt, quantò & oblata remedia misericordiæ contemnunt.

CAPUT CC.

Ipse enim scit figmentum nostrum. *Ps. 102.*

SCire ejus, est nostra suscepisse. Quid enim mi- *In exp. B. Iob. l. 13. c. 9. circa med.*
rum si figmentum nostrum dicatur specialiter scire, dum constet nil esse quod nesciat? Sed figmentum nostrum scire ejus, est hoc in seipso ex pietate suscepisse.

CAPUT CCI.

Memoria retinentibus mandata ejus ut faciant ea. *Ps. 102.*

QUi mandata illius memoria retinet, sed nequaquam servat, hic in doctrinæ verbis sententias, quibus damnetur, tenet.

CAPUT CCII.

Ascendunt montes, & descendunt campi. *Psal. 103.*

PLerique persecutores Domini, superbi contra *In exp. B. Iob. l. 35. c. 1 circa med.*
eum veniunt, sed ab eo humiles revertuntur. Qui montes ascendunt per tumorem potentiæ, sed campi descendunt, plani videlicet facti per cognitionem culpæ.

CAPUT CCIII.

Intrate portas ejus in confessione, atria ejus in hymnis confessionum. *Psal. 99.*

CUm peccata nostra per lacrymas confitemur, angustæ vitæ portam intramus: sed cùm post hæc ad æternam vitam perducimur, portæ nostræ atria in confessionum laudibus intramus: quia ibi jam angustia non erit, cùm nos lætitia æternæ solemnitatis assumpserit. Propter confessionis nostræ angustiam Veritas dicit: *Intrate per angustam portam.* Et cùm se Psalmista recipi in latitudine gaudij æterni præsumeret, dicebat: *Statuisti in loco spatioso pedes meos,* *Mat. 7.* *Ps. 30.*

CAPUT CCIV.

Potum meum cum fletu temperabam. *Ps. 101.*

CUnctis vera scientibus liquet, quòd in illa ex- De efficacia divinorum judiciorum. *In exp. B. Iob. l. 25. c. 7 circa fin.*
trema requisitione examen publicum facturus est omnipotens Deus, ut alios ad tormenta deserat, alios ad participationem regni cælestis admittat. Sed hoc nunc secreto Dei judicio quotidie agitur, quod tunc in publico demonstratur. Nam justè ac misericorditer singulorum corda vel examinans, vel disponens, alios in exteriora respuit, alios ad ea, quæ sunt intrinsecus, trahit. Hos accendit interna appetere, illos pro voluptatibus suis deserit exteriora cogitare. Horum mentem ad superna erigit, illorum per superbiam in infimis desideriis mergit. Aliena autem corda humanis oculis clausa sunt, &

nescitur qui repellitur: quia penetrare nequeunt quæ ab unoquoque cogitantur. Nam sæpe de corde perverso necdum processit usque ad effectum operis deliberatio cogitationis, & adhuc fortasse per habitum intus astringitur, qui jam mente foris vagatur. Sed talis quilibet iste tunc ante oculos interni judicis cecidit, cùm ab appetendis interioribus per desiderium exivit. Nonnunquam verò alij post malæ operationis usum ad spem cælestem subito amore reviviscunt, & qui in perversa actione se sparserant, ad sinum internæ retractationis semetipsos increpandos recolligunt. Hos adhuc respicientes homines, quales dudum in opere noverant, tales putant. At contrà illi per districtæ considerationis examen, vitam suam qualem fuisse recolunt, insequuntur, sciturque quid fuerint, sed quid jam cœperint esse, B nescitur. In hoc utroque genere hominum sæpe contingit, ut & qui videntur stare humano judicio, jam in conspectu æterni judicis jaceant: & qui adhuc coram hominibus jacent, jam in conspectu æterni judicis stent. Quis enim hominum æstimare potuisset Judam vivendi sortem, etiam post ministerium Apostolatus amittere? Et quis econtrà, latronem crederet causam vitę etiam in ipso articulo mortis invenire? Occultus autem judex præsidens, & utrorumque corda discernens, alterum piè statuit, alterum justè confregit: illum districtè exteriùs repulit, hunc introrsus misericorditer traxit. Hinc est ergo quòd per Prophetam casuros alios passionis suæ tempore, atque alios resurrecturos annuncians, ait: *Potum meum cum fletu miscebam.* Potus quippe ab C exterioribus interiùs trahitur: fletus autem ab interioribus exteriùs emanat. Potum ergo Domino cum fletu temperare, est alios ab exterioribus introrsus trahere, alios ab interioribus ad exteriora reprobare.

CAPUT CCV.

Ps. 101. *Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.*

in expos. B. Iob, l. 4. c. 30 ante med. HUnc electorum locum esse denunciat, subdens: *Filij servorum tuorum inhabitabunt ibi.* Deus enim qui sine situ omnia continet, nobis ad se venientibus locus non localis manet: ad quem locum D dum pertingimus, etiam ipsa in hac vita mentis nostræ tranquillitas, quanta fuerit perturbatio, videmus. Quia etsi jam justi in pravorum comparatione quieti sunt, in æstimatione tamen quietis intimæ omnimodo quieti non sunt.

CAPUT CCVI.

Ps. 103. *a* *Confessionem & decorem induisti, amictus lumine sicut vestimento.*

De celsitudine divinæ essentiæ *In expos. B. Iob, l. 32. c. 7. sub initium, Mat. 5.* REdemptor noster confessionem & decorem induit, quia sanctorum Angelorum choros, E quos condidit, in usum sui decoris assumpsit, & velut quandam vestem gloriosam sibi Ecclesiam exhibet, non habentem maculam aut rugam. Confessionem ergo & decorem induit: Hîc quippe confessionem, illic decorem: quia quos hîc per pœnitentiam confitentes fecerit, illic fulgentes per decorem justitiæ ostendet. Luce ergo sicut vestimento amictus est, quia sanctis omnibus, quibus dictum est, *Vos estis lux mundi*, in illa æterna gloria vestietur. Unde & per Evangelium dicitur: *Quia transfigurato in monte Domino, vestimenta ejus facta sunt candida sicut nix.* *Mar. 9.* In qua transfiguratione quid aliud quàm resurrectionis ultimæ gloria nunciatur? In monte enim vestimenta ejus sicut nix facta sunt, quia in supernæ claritatis culmine sancti omnes ei lu- A ce justitiæ fulgentes adhærebunt.

CAPUT CCVII.

Ps. 103. *a* *Extendens cælum sicut pellem, qui tegis aquis superiora ejus.*

Hom. 17. in Ezech. non procul ab initio. CÆlum quippe sicut pellis extenditur: quia per ora mortalium Scriptura sacra nobis explicatur. Sed sunt aquæ in cælo, superiores videlicet multitudines, id est, Angelorum agmina, in quibus ejusdem cæli teguntur superiora: quia ea, quæ in sacro eloquio altiora & obscuriora sunt, Angelicis solummodo spiritibus patent, & nobis adhuc incognita perdurant.

CAPUT CCVIII.

Item unde supra.

Hom. 9 in Ezech. ver. finem. QUid cæli nomine, nisi sacra Scriptura signatur? de qua nobis & sol sapientiæ, & luna scientiæ, & ex antiquis patribus stellæ exemplorum atque virtutum lucent. Quod sicut pellis extenditur: quia per Scriptores suos carnis linguâ formatum ante oculos nostros, & per verba doctorum exponendo displi- catur. Quid verò aquarum nomine, nisi purissimi Angelorum signantur chori? De quibus scriptum est: *Et aquæ, quæ super cælos sunt, laudent nomen* *Psal.* 148. C *Domini.* Hujus ergo cæli superiora Dominus aquis tegit: quia alta sacri eloquij, id est, ea, quæ de natura divinitatis, vel de æternis gaudiis narrat, nobis adhuc nescientibus, solis Angelis in secreto sunt cognita. Cælum ergo hoc & coram nobis extenditur, & tamen aquis superiora illius conteguntur; quia quædam sacri eloquij jam nobis per apertionem spiritus patent, & quædam, quæ solis Angelis possunt esse manifesta, nobis adhuc servantur occulta. De quibus tamen occultis jam partem per spiritualem intelligentiam sentimus, sancti Spiritus pignus accepimus: qui hæc & plenè necdum cognovimus, & tamen medullitus amamus, & in multis spiritualibus sensibus, quos jam cognovimus, veritatis pabulo pascimur.

CAPUT CCIX.

Ps. 103. *a* *Qui ponit nubem ascensum suum.*

De incarnationis divinæ mysterio. *Hom. 3. in Ezech. circ. fin.* QUid hoc loco per nubem, nisi Redemptoris nostri carnem non inconvenienter accipimus? Nubem quippe ascensum suum posuit, quia hic, qui divinitate ubique est, carne ad cælestia ascendit.

CAPUT CCX.

Ps. 103. *a* *Qui ambulat super pennas ventorum.*

In exp. B. Iob, l. 14. c. 4 in princ. SOlent in sacra scriptura velocitate ac subtilitate ventorum, animæ designari, sicut per Psalmistam dicitur de Deo: *Qui ambulat super pennas ventorum*, id est, qui transgreditur virtutes animarum.

CAPUT CCXI.

Ps. 103. *a* *Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos ignem urentem.*

In exp. B. Iob, l. 11. c. 1. Malach. 3. ANgeli quippe, id est nuncij, in sacro eloquio nonnunquam Prædicatores vocantur: sicut per

Prophetam dicitur: *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est.* Omnipotens ergo Dominus Angelos suos spiritus facit, quia prædicatores suos spirituales efficit.

CAPUT CCXII.

Item unde suprà.

Hom. 34. in Evang. SCiendum verò quòd Angelorum vocabulum, nomen est officij, non naturæ. Nam sancti illi cælestis patriæ spiritus, semper quidem spiritus sunt, sed semper vocari Angeli nequaquam possunt: quia tunc solùm sunt Angeli, cùm per eos aliqua nunciantur. Unde & per Psalmistam dicitur: *Qui facit Angelos suos spiritus.* Ac si patenter dicat: Qui eos, quos semper habet spiritus, *Luc. 1.* etiam cùm voluerit, Angelos facit. Hi autem, qui minima nunciant, Angeli: qui verò summa annunciant, Archangeli vocantur. Hinc est enim quòd ad Mariam virginem non quilibet Angelus, sed Gabriel Archangelus mittitur.

CAPUT CCXIII.

Psal. 103. a *Ascendunt montes, & descendunt campi.*

De superbis ad humilitatem per Dei gratiam redactis. *In exp. B. Iob, l. 33. c. 1. circa med. Psal. 99.* PLerique persecutores Domini, superbi contra eum veniunt, sed humiles revertuntur: quia montes ascendunt per timorem potentiæ, sed campi descendunt, plani videlicet facti per cogitationem culpæ. Unde rursum per eundem Prophetam de his montibus dicitur: *Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini:* quia multi, qui priùs alta rigiditate tumuerunt, Deo in carne apparente, agnoscunt per pœnitentiam, timore liquefacti.

CAPUT CCXIV.

Psal. 103. b *Montes excelsi cervis, petra refugium herinaciis.*

De intellectu sacri eloqui secundum meritum auditorum. *In exp. B. Iob, l. 30. c. 15.* QUid hoc loco per montes, nisi altæ sententiæ scripturæ sacræ accipiendæ sunt? Hi enim qui jam clarè contemplationis saltus noverunt, altos sententiarum divinarum vertices, quasi cacumina montium ascendunt: ad quæ profectò cacumina, quia infirmi non valent pervenire, rectè illic subditur: *Petra refugium herinaciis*, quia videlicet invalidos non sublimiter intelligentia exercet, sed sola in Christo fides humiliter continet.

CAPUT CCXV.

Item unde suprà.

Hom. 9. in Ezech. circ. fin. HAbeant montes intelligentiæ qui jam contemplationis saltus clarè noverunt. Sed petra sit refugium herinaciis: quia nos parvuli, & peccatorum nostrorum spinis cooperti, etsi intelligere alta non possumus, in petræ tamen nostræ refugio, id est, in Christi fide, salvamur.

CAPUT CCXVI.

Psal. 103. c *Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes bestiæ silvarum: catuli leonum rugientes, ut rapiant, & quærant à Deo escam sibi.*

De reprobatione infidelium TEnebras Dominus ponit, cùm peccatis judicia rependens lumen suæ intelligentiæ subtrahit: & nox efficitur, quia pravorum mens ignorantiæ suæ erroribus cæcatur. In qua omnes bestiæ silvæ pertranseunt, dum maligni spiritus sub opacitate fraudis latentes, in reproborum cordibus pravitates suas explendo percurrunt. In qua & catuli leonum rugiunt: quia nequissimarum, sed tamen eminentium potestatum ministri spiritus, importunis tentationibus insurgunt. Qui tamen à Deo escam expetunt: quia nimirum capere animas nequeunt, nisi justo judicio prævalere divinitus permittantur. Ubi & aptè subjungitur: *Ortus est sol, & congregati sunt, & in cubilibus suis se collocaverunt:* quia veritatis lumine per carnem apparente, à fidelium mentibus excussi, quasi ad cubilia sua reversi sunt, dum sola infidelium corda tenuerunt.

per justitiam divini judicij. *In exp. B. Iob, l. 27. c. 17. non procul ab init.*

Psal. 103.

CAPUT CCXVII.

Auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum revertentur. *Psal. 103. d*

In exp. B. Iob, l. 24. c. 12. QUis eorum spiritus, nisi spiritus superbiæ nominatur? Tollatur ergo spiritus eorum ut deficiant, id est, subducto superbiæ spiritu, nihil se esse cognoscant; & revertantur in pulverem, id est, humilientur ex infirma conditione. Propter hunc pulverem, ad cujus memoriam qui semetipsos considerant, revocantur, per Sapientiam dicitur: *Justi fulgebunt, & sicut scintillæ in arundineto discurrent.* *Sap. 3.* Sancti enim viri dum peccatoribus permiscentur, eos exemplorum suorum igne succendunt, atque per omne quod nitent, in cinerem redeunt: quia pietatis flamma consumpti, dum infirmitatem conditionis suæ conspiciunt, nihil aliud quàm favillam se esse cognoscunt, ut à superbiæ suæ duritia resoluti, per pœnitentiam dicant: *Memento, Domine, quia pulvis sumus.* *Ps. 102.*

CAPUT CCXVIII.

Emitte spiritum tuum & creabuntur, et renovabis faciem terræ. *Ps. 103. d*

In exp. B. Iob, l. 29. c. 14. in fin. SIc enim, sic facies terræ, virtute renovationis immutatur, dum sicca dudum mens gratia veniente compluitur, & post ariditatem pristinam, quasi productis herbis, scientiæ viriditate vestitur.

CAPUT CCXIX.

Verbi quod mandavit in mille generationes. *Psal. 104. a*

In exp. B. Iob, l. 9. c. 2. in princ. IN Scriptura sacra millenarius numerus pro universitate solet intelligi. Sed cùm constet, quòd ab ipso mundi exordio usque ad Redemptoris adventum per Evangelistam non amplius quàm 77. propagines numerentur, quid hoc loco per mille generationes, nisi ad proferendam novam sobolem perfecta universitas præscitæ generationis exprimitur? Hinc & per Joannem dicitur: *Regnabunt cum eo mille annis:* quia videlicet regnum sanctæ Ecclesiæ universitatis perfectione solidatur. *Apoc. 20.*

CAPUT CCXX.

Item unde suprà.

In exp. B. Iob, l. 35. c. 12. circ. fin. MIllenarius quoque numerus in sacro eloquio perfectus accipitur, quia appellatione ejus universitas designatur. Unde scriptum est: *Verbi quod mandavit in mille generationes.* Cùm enim nequaquam credendum sit quod ad centum generationes mundus extendatur, quid aliud per mille

generationes, nisi generationum universitas figuratur ?

CAPUT CCXXI.

Psal. 13. d *Quoniam in sæculum misericordia ejus.*

In exp. B. Iob. l. 8 c 8. circ. finem. QUia nimirum quem nequaquam modò misericordia eripit, sola post præsens sæculum justitia addicit.

CAPUT CCXXII.

Ps. 104. b *Ferrum pertransivit animam ejus.*

In exp. B. Iob. l. 15. c. 14 OMnis necessitas non congruè ferrum vocatur, quia vitam inopis, mœroris vulnere cruciat; sicut de ejus quoque necessitatibus scriptum est, qui à fratribus venditus, afflictam vitam ducebat: *Ferrum pertransivit animam ejus.* Quid ergo sunt arma ferrea, nisi necessitates vitæ præsentis, quæ durè premunt, & vitam inopis insequuntur ?

CAPUT CCXXIII.

Ps. 106. c *Ascendunt usque ad cælos, et descendunt usque ad abyssos.*

In exp. B. Iob. l. 9. c. 11 PLerumque mens divini amoris igne accenditur, atque ad intuenda cælestia & arcana sublevatur. Ad summa jam rapitur, & perfecto desiderio compuncta ab infimis alienatur; sed repentina tentatione percussa, quæ intentione forti erecta in Deum fuerat, obortis cogitationibus transfixa curvatur: ita ut seipsam discernere nequeat, atque inter vitia, virtutesque deprehensa, ex qua parte sit valentior, non agnoscat. Nam sæpe ad hoc usque perducitur, ut miretur quomodo tam summa comprehendat, quam cogitatio illicita polluit. Et rursum, quomodo illicitas cogitationes recipiat, quam super se validè fervor spiritus rapit. Quos alternantes cogitationum motus in animo bene Psalmista intuens, ait: *Ascendunt usque ad cælos, & descendunt usque ad abyssos.* Usque ad cælos quippe ascendimus, cùm summa penetramus: sed ad abyssos usque descendimus, cùm repente à contemplationis culmine per turpia tentamenta dejicimur. Motus itaque animi dum inter vota & vitia alternant, nimirum sibi certitudinem exauditionis obnubilant.

CAPUT CCXXIV.

Ps. 106. d *Effusa est contentio super principes eorum, et seduxerunt eos in invio, et non in via.*

In exp. B. Iob. l. 19. c. 11. post med. QUi hoc loco principum nomine designantur, nisi hæreticæ pravitatis auctores? Ipsi etenim dum dispensationem Dei perversè interpretari non metuunt, profectò plebes subditas non in eam viam, quæ Christus est, sed in invium trahunt. Super quos rectè quoque effusa contentio dicitur: quia suis sibi vicissim allegationibus contradicunt. Arius quippe tres personas in divinitate suscipiens, tres etiam Deos credidit. Quem contrà Sabellius unum suscipiens, unam credidit esse personam. Quos inter, sancta Ecclesia rectum prædicationis suæ tramitem indeclinabiliter tenens, & unum Deum prædicans, tres personas contra Sabellium asserit, & tres personas asserens, unum Deum contra Arium confitetur. Qua autem in sacro eloquio Manichæus virginitatem laudari comperit, conjugia damnavit. At contrà Jovinianus, quia concedi conjugia cognovit, virginitatis munditiam despexit. Unde fit, ut semper hæreticis perversa intelligentia confusis, vicissim sibi eorum nequitia, & in culpa concordet, & in sententia discrepet. At contrà, sancta Ecclesia per medias utrarumque partium lites ordinata pace graditur, & sic scit superiora bona suscipere, ut noverit etiam inferiora venerari: quatenus nec summa æquet infimis, nec rursum ima despiciat, cùm summa veneratur.

CAPUT CCXXV.

Et omnis iniquitas obturavit os suum. *Ps. 106. d*

INiquitas autem contrahit os suum. Os enim suum nunc adhuc iniquitas dilatat, quia humani generis Redemptorem lingua infidelium contumeliis lacessere nequaquam cessat. Sed tunc os contrahit, cùm hoc, quod non vult per studium, per supplicium claudit. Quod tamen bene accipi etiam de conversis persecutoribus potest. Salvato enim paupere, dum egenus ad spem rediit, contracto ore, iniquitas obmutescit: quia resurrectionis ejus clarescente miraculo, dum copiosa multitudo infidelium credidit, à Redemptoris sui injuriis, contumeliisque cessavit. Os enim suum, quod ad Deum deridendum aperuit, jam formidando contraxit. *In exposit. B. Iob.*

CAPUT CCXXVI.

Excussus sum sicut locusta. *Ps. 108. c*

QUid hoc loco locustæ nomine, nisi Redemptoris nostri resurrectio designatur? Teneri enim se à persecutoribus usque ad mortem pertulit, sed sicut locusta excussus est: quia ab eorum manibus saltu subitæ resurrectionis evolavit. *In exposit. B. Iob. l. 13. c. 11. circa med.*

CAPUT CCXXVII.

Induantur sicut diploide confusione sua. *Ps. 108. d*

DUobus modis in hac vita hominem judicat Deus: quia aut per mala præsentia irrogare jam tormenta sequentia incipit, aut tormenta sequentia flagellis præsentibus extinguit. Nisi enim delictis exigentibus justus judex & nunc, & postmodum quosdam percuteret, de iniquis Psalmista non diceret: *Induantur sicut diploide confusione sua.* Diploidem quippe, duplum vestimentum dicimus. Confusione ergo sicut diploide induti sunt, qui juxta reatus sui meritum, & temporali & perpetua animadversione feriuntur. Vnde & Judas ait: *Secundo eos, qui non crediderunt, perdidit.* Solos quippe pœna à supplicio liberat, quos immutat. Nam quos præsentia mala non corrigunt, ad sequentia perducunt. Si autem nequaquam quosdam pœna præsens à supplicio æterno defenderet, Paulus minimè dixisset: *Cùm judicamur à Domino, corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.* Hinc voce Angeli ad Joannem dicitur: *Ego quos amo, arguo, & castigo.* Hinc etiam scriptum est: *Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit.* Sed sæpe mens justi, ut magis secura sit, altiùs trepidat: & cùm flagellis cingitur, superni judicij incertitudine turbatur. Pavet ne initium sequentis damnationis sit omne, quod patitur, & per cogitationem interrogat judicem, quia de vitæ suæ meritis ambigit in percussione. Sed cùm vitæ virtus ad oculos mentis reducitur, quasi consolatio à judice respondetur: quia nequaquam ad perdendum percutit, quem in actionis innocentia feriendo custodit. *In exp. B. Iob. l. 9. c. 14* *1. Cor. 11.* *Hebr. 12.*

CAPUT

CAPUT CCXXVIII.

Psal. 109. a *Dixit Dominus Domino meo: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum.*

In expos. B. Iob, l. 8. c. 31. circa finem.

NOn quòd à dextris Domini nequaquam Dominus sedeat, postquam inimicos illius feriens, ejus potestati substernit: sed quòd in æterna cunctis beatitudine præsidet, & priusquam rebellium suorum corda conculcet: In qua nimirum constat, quia subjectis hostibus sine fine, & posteriùs regnat.

CAPUT CCXXIX.

Ps. 109. a *De torrente in via bibit, propterea exaltavit caput.*

Mixtim ex Hom. 25. in Evang. & exp. B. Iob, l. 14. c. 27. & l. 33. c. 5.

COnditor ac Redemptor noster citius à morte voluit surgere, ne nostra diu anima in infidelitatis morte remaneret. In humano quippe genere ab ipso mundi initio torrens mortis effluxerat. Sed de hoc torrente Dominus quasi quodam flumine passionis nostræ non in mansione bibere, sed in via dignatus est: quia mortem transitoriè, id est, ad triduum contigit: atque in ea morte, quam contigit, nequaquam sicut nos usque ad finem sæculi remansit, qui mortalis vitæ pœnam in quodam transitu attigit. Et idcirco diu eidem morti, cui sponte succubuit, non inhæsit: atque ideo exaltavit caput, quia hoc, quod moriendo in sepulcro posuit, surgendo super Angelos elevavit: & inde antiquum hostem in æternum perculit, unde sævire contra se minas persequentium temporaliter permisit.

CAPUT CCXXX.

Psal. 110. a *Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus.*

In expos. B. Iob, l. 8. c. 22. circa fin.

SIc quippe ejus opera magna sunt, ut per omne, quod ab hominibus agitur, ejus voluntas exquiratur. Nã sæpe inde perficitur, unde repelli putabatur.

CAPUT CCXXXI.

Psal. 110. a *Confessio & magnificentia opus ejus.*

In exp. B. Iob, l. 18. c. 23

AB eo itaque accipimus recta confiteri, à quo nobis & magna dantur operari.

CAPUT CCXXXII.

Psal. 115. b *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.*

In expos. B. Iob, l. 5. c. 37

TVnc igitur ad plangendum dolorem nos Dominus dimittit, cùm & mala nobis quæ fecimus, demonstrat, atque ad hæc eadem flenda, quæ cognoscimus, adjuvat. Culpas oculis objicit, & pia manu gratiæ, vincula cordis solvit, ut ad vacationem pœnitentiæ mens nostra se erigat, & carnis soluta compedibus in auctorem suum libera gressum amoris tendat.

CAPUT CCXXXIII.

Psal. 117. a *Dominus mihi adjutor, & ego despiciam inimicos meos.*

In exp. B. Iob, l. 29. c. 7. post med.

TEnebrosa ostia, maligni spiritus vocantur: quia dum per occultationis suæ insidias non videntur, deceptis mentibus viam mortis aperiunt. Quæ tenebrosa ostia Dominus videt: quia immundorum spirituum fraudulentam malitiam & respicit, & premit. Quos nisi ipse nobis nescientibus videndo prohiberet, & nil de insidiis mens nostra cognosceret, & eisdem insidiis capta deperiret. Quæ tenebrosa ostia nos etiam cernimus, quando supernæ lucis radiis illustramur. Vnde per Prophetam dicitur: *Dominus mihi adjutor est, & ego videbo super inimicos meos.* Hostes igitur nostros ipse videt, qui suo eos munere nobis visibiles facit.

CAPUT CCXXXIV.

Circundiderunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis. Psal. 117. b

Hom. 8. in Ezech. post med.

APes enim in ore mel habent, in aculeo caudæ vulnus: Et omnes, qui lingua blandiuntur, sed latenter ex malitia feriunt, apes sunt: quia loquendo, dulcedinem mellis proponunt, sed occultè feriendo vulnus inferunt. Ista verò facientes exardescunt, sicut ignis in spinis: quia flamma detrahentium, non justorum vita comburitur: sed si quæ eis inesse poterant peccatorum spinæ, concremantur.

CAPUT CCXXXV.

Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Ps. 117. c

In exp. B. Iob, l. 28. c. 6 longe ante med. Et hes. 2.

JAm per divinam gratiam omnibus liquet quem scriptura sacra lapidem, qui in anguli caput factus sit, vocet: illum profectò, qui dum in se hinc Judaïcum, illinc Gentilem populum suscipit, in una Ecclesiæ fabrica quasi duos parietes jungit; illum, de quo scriptum est: *Fecit utraque unum:* qui angularem se lapidem non solùm in inferioribus, sed & in supernis exhibuit: quia & in terra plebi Israëliticæ nationes Gentium, & utramque simul Angelis in cælo sociavit. Eo quippe nato, clamaverunt Angeli: *In terra pax hominibus bonæ voluntatis.* In ortu enim regis nequaquam pro magno offerrent hominibus pacis gaudia, si discordiam non haberent. Hujus lapidis typum Jechonias rex tenuit, quem Matthæus dum quaterdenas generationes describeret, secundò numeravit. Quem enim fini secundæ, ipsum rursum initio tertiæ generationis inseruit. Ipse namque in Babyloniam cum Israëlitica plebe migratus est, qui dum ab aliis ad alia ducitur, pro utriusque parietis latere non immeritò secundò numeratur. Cujus migrationis flexu, angularem lapidem signat. Ubi enim ordo à rectitudine flectitur, ut eat in diversum tanquam angulum facit. Rectè enim numerari bis potuit, quia per utrumque parietem, quasi in se duo latera ostendit. Unde & ejus bene imaginem tenuit, qui in Judæa ortus, gentilitatem colligens, quasi ab Hierosolymis Babyloniam venit, atque hanc in semetipso fidei fabricam priùs discordiæ studio scissam, arte charitatis intexuit. Luc. 2. Mat. 1.

CAPUT CCXXXVI.

Constituite diem solemnem in condensis usque ad cornu altaris. Psal. 117. d

In expos. B. Iob. l. 9. c. 5. Post med.

SOlemnem diem Domino in confrequentatione constituit, quisquis se assiduè in ejus desiderio affligit. Qui nimirum solemnitatis dies usque ad altaris cornu tendi præcipitur: quia tandiu necesse est, ut quisquis se afficiat, quousque ad superni sacrificij altitudinem, id est, ad gaudia æterna pertingat.

CAPUT CCXXXVII.

Psal. 118. a *Tunc non confundar, dum respicio omnia mandata tua.*

In expos. B. Iob, l. 18. c. 5. sub initium. Sciendum est quòd quisquis à præceptis Dominicis discordat opere, quoties ea audit, à corde suo reprehenditur atque confunditur: quia id, quod non fecerit, memoratur. Nam in quo se errâsse considerat, ipsa se latenter conscientia accusat. Hinc ergo David Propheta deprecatur, dicens: *Tunc non confundar, dum respicio omnia mandata tua.* Graviter namque unusquisque confunditur, quando mandata Dei vel legendo, vel audiendo respicit, quæ vivendo contempsit. Hinc etenim Joannis voce dicitur: *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam*
1. Ioan. 13. *habemus ad Deum, & quidquid petierimus, ab eo accipiemus.* Ac si diceret: Si id quod præcepit, facimus, id quod petimus, obtinebimus. Valde namque apud Deum utraque hæc sibi necessariò congruunt, ut & oratione operatio, & operatione fulciatur oratio. Hinc etenim Hieremias ait: *Scrutemur*
Tren. 3. *vias nostras, & quæramus, & revertamur ad Dominum. Levemus corda nostra cum manibus ad Deum in cælum.* Vias etenim nostras scrutari, est cogitationum interna discutere. Cor verò cum manibus levat, qui orationem suam operibus roborat. Nam quisquis orat, sed operari dissimulat, cor levat, & manus non levat. Quisquis verò operatur, & non orat, manus levat, & cor non levat. Juxta ergo Joannis vocem, tunc cor fiduciam in oratione accipit, cùm sibi vitæ pravitas nulla contradicit.

CAPUT CCXXXVIII.

Psal. 118. *In mandatis tuis exercebor, et considerabo vias tuas.*

In expos. B. Iob, l. 17. c. 5. paulo post init. Ac si apertè spondeat, dicens: Quæ mea sunt, videre refugio: quia per imitationis tuæ viam pergere conversationis gressibus inardesco. Qui enim præsenti jam mundo contradicit, amoris excitatione continua, Redemptoris sui vias cordis oculis objicit, ut mens prospera fugiat, & ad adversa præparetur. Nihil quod demulcet, appetat: nihil quod deterrere creditur, pertimescat. Mœrorem gaudium deputet, præsentis vitæ gaudia, damna mœroris putet: abjectionis detrimenta non timeat, sed per hæc manentis gloriæ locum quærat. Has etenim vias sequentium monstrabat oculis Veritas,
Ioan. 12. cùm dicebat: *Si quis mihi ministrabat, me sequatur.* Ad has vias tumentia discipulorum corda revocabat, cùm locum jam gloriæ quærerent, sed ejusdem gloriæ iter ignorarent, dicens: *Potestis bibere*
Mat. 20. *calicem, quem ego bibiturus sum?* Confessionis quippe illius celsitudinem à dextris, sinistrisque quæsierant, sed quanta ad hanc esset itineris angustia, non videbant. Unde & eorum mox oculis imitandus calix passionis objicitur, ut videlicet si ad sublimitatis gaudia tenderent, priùs viam humilitatis invenirent.

CAPUT CCXXXIX.

Ps. 118. *Item unde suprà.*

In expos. B. Iob. l. 25. c. 11. non procul a fine. Via quippe est incarnatæ sapientiæ omnis actio, quam temporaliter gessit. Viæ ejus sunt vivendi ordines, quos ad se venientibus stravit. Tot itaque ad se venientibus vias præbuit, quot bene vivendi exempla monstravit. Humilitatis ejus Propheta vias aspexerat cùm suspirabat, dicens: *In mandatis tuis me exercebo, & considerabo vias tuas.*

CAPUT CCXL.

Ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque. *Psal. 118.*

In expos. B. Iob. l. 11. c. 9. post init. Cum sacerdos non agit bona, quæ loquitur, ei etiam sermo subtrahitur ne loqui audeat quod non operatur. Unde & per eundem Prophetam di-
Psal. 49. citur: *Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras justitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?* Hinc est ergo quòd nunc precatur, dicens: *Et ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque.* Perpendit namque quòd omnipotens Deus veritatis verbum facientibus tribuit, & non facientibus tollit. Qui ergo de ore suo non auferri petiit, quid aliud quàm gratiam bonæ operationis quæsivit? Ac si apertè diceret: A bono opere me errare non sinas; ne, dum amitto ordinem bene vivendi, rectitudinem perdam loquendi. Et plerumque doctor, qui docere audet quod negligit agere, cùm desierit bona loqui, quæ operari contempsit, docere subjectos incipit prava quæ agit; ut justo omnipotentis Dei judicio in bono jam nec linguam habeat, qui habere bonam vitam recusat, quatenus cùm mens ejus terrenarum rerum amore incenditur, de terrenis rebus semper loquatur. Vnde in
Mat. 12. Evangelio Veritas dicit: *Ex abundantia cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala.* Hinc
1. Ioa. 4. etiam Joannes ait: *Ipsi de mundo sunt, ideo de mundo loquuntur.*

CAPUT CCXLI.

Defecit in salutare tuum anima mea. *Psal. 118.*

In exp. B. Iob. l. 4. c. 30. aliquanto post init. Omnes, qui in hoc mundo fortes sunt robore, quasi fortes sunt, non robore defessi. Qui verò in Auctoris sui amore roborantur, quò magis in concupita Dei fortitudine convalescunt, eò à propria virtute deficiunt: & quò robustiùs æterna appetunt, eò à temporalibus salubri defectione lassantur. Hinc ergo Psalmista amoris sui robore fessus dicebat: *Defecit in salutare tuum anima mea.* In salutare enim Dei proficiendo defecerat, quia æternitatis lucem desiderans, à carnis jam fiducia fractus anhelabat. Hinc rursum dicit: *Concupivit & defecit*
Ps. 83. *anima mea in atria Domini.* Qui nimirum, cùm diceret: *Concupivit*, rectè subdidit: *Et defecit:* quia valde minor est divinitatis concupiscentia, quam non mox etiam proprius sequitur defectus. Qui enim ad appetenda æternitatis atria accenditur, dignum profectò est, ut ab hoc temporalitatis amore lassetur, ut tantò frigescat à studio sæculi, quantò surgit ardentiùs in amorem Dei. Quem scilicet si perfectè arripit, mundum etiam planè derelinquit, & eò funditus temporalibus moritur, quò ad supernam vitam altiùs afflatu æternitatis animatur. An non robore suo fessam se invenerat, quæ dicebat:
Cant. 5. *Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est?* Quia nimirum mens, dum occultæ locutionis aspiratione tangitur, à statu suæ fortitudinis infirmata, ipso, quo absorbetur, desiderio liquatur: & inde se apud semetipsam fessam invenit, unde ultra se esse conspicit fortitudinem, quam conscendit. Hinc Propheta cùm visionem Dei conspexisse se diceret, adjungit: *Elan-*
Dan. 8. *gui, & ægrotavi per dies plurimos:* quia cùm ad virtutem Dei mens astringitur, à fortitudine propria caro lassatur. Hinc Iacob, qui Angelum tenuit, uno mox
Gen. 32. pede claudicavit: quia qui vero amore sublimia respicit, jam in hoc mundo duplicibus incedere desideriis nescit. Uno enim pede innititur, qui solo Dei amore roboratur: & necesse est, ut alius marcescat; quia mentis virtute crescente, oportet proculdubio ut carnis fortitudo torpescat.

A

CAPUT CCXLII.

Psal. 118. c *Os meum aperui, & attraxi spiritum.*

Hom. 9. in Ezech. longe post med.

NOn enim spiritum attraheret, nisi os aperiret: quia nisi ad prædicandum proximis se impenderet, spiritualis doctrinæ in eo gratia non crevisset.

CAPUT CCXLIII.

Psal. 118. l *Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua, Deus.*

In exposit. B. Iob, l. 7. c. 8.

SÆpe verba carnalium dum se importunè nostris auribus ingerunt, in corde bellum tentationum gignunt. Et quamvis hæc, & ratio respuat, & lingua reprehendat, cum labore tamen intus vincitur, quod foris cum auctoritate judicatur. Vnde necesse est, ut nec ad aures veniat quod mens à cogitationis aditu vigilans repellat. Sancti igitur viri cùm æternitatis desideriis anhelant, in tantam altitudinem vitæ se sublevant, ut audire jam quæ mundi sunt, grave sibi, ac deprimens pondus credant. Valde namque insolens atque intolerabile æstimant, quidquid illud non sonat, quod intus amant. Sed sæpe mens jam per desiderium ad sublimia rapitur, jam funditus ab stulta terrenorum hominum locutione separatur, nec tamen adhuc pro amore veritatis ad perferendos præsentis vitæ cruciatus accingitur: jam superna appetit, jam in infimis stulta contemnit. Sed nec dum se ad perferendæ adversitatis tolerantiam dirigit, sed plerumque mens justi ad tantum se virtutis culmen extendit, ut & apud se in internæ rationis arce præsideat, & quorundam foris stultitiam tolerando convertat. Quos enim ad fortia trahere nitimur, eorum necesse est, ut infirma toleremus; quia nec jacentem erigit, nisi qui statûs sui rectitudinem per compassionem flectit. Cùm verò alienę infirmitati compatimur, valentiùs à nostra roboramur, ut amore futurorum, mens ad præsentia adversa se præparet, & cruciatus corporis, quos timebat, expectet. Auctus namque desideriis cælestibus angustatur. Cumque æternæ patriæ quanta sit dulcedo considerat, pro ea præsentis vitæ amaritudines ardenter amat. His itaque divinæ legis, id est, mandatorum cælestium vinculis se se ad alta sustollit, quisquis ab iniquorum nunc suggestionibus aurem removens, intentionem suam in superni desiderij, quo avelli non valeat, secretò suspendit.

B C D

CAPUT CCXLIV.

Ps. 118. m *Latum mandatum tuum nimis.*

Hom. 14. in Ezc. paulo ante finem. Mat. 5.

NIl latius quàm omnes in sinu amoris recipere, & nullas odij angustias sustinere. Sic quippe lata est charitas, ut in amplitudine dilectionis suæ capere etiam inimicos possit. Vnde & præcipitur: *Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos.*

E

CAPUT CCXLV.

Psal. 118. n *Super seniores intellexi.*

In exposit. B. Iob, l. 10. c. 9. circa med.

DOctrina senum ablata est, postquam hanc Ecclesia ex Gentibus videlicet juvencula accepit. Quam quia operando tenuit, qualiter super seniores intellexerit, ostendit, dum protinus subdit, dicens: *Quia mandata tua exquisivi.* Quia enim studuit operando implere quod didicit, accepit intelligere quod doceret.

CAPUT CCXLVI.

Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa. *Ps. 118. b*

QVæ spolia idcirco vocata sunt, quia ad fidem Domini, Gentilitate transeunte, Judæi sacris eloquiis, quibus induti fuerant, exuuntur.

In exp. B. Iob, l. 18. c. 11 circ. med.

CAPUT CCXLVII.

Fiat manus tua, ut salvum me faciat. *Psal. 118. j*

MAnus vel brachium Domini filius dicitur: quia per ipsum omnia facta sunt. Sed quid est quòd dicitur, fiat? Manus ergo Dei, quæ per divinitatem non est facta, sed genita, per humanitatem facta est, ut humani generis vulnera sanaret.

Hom. 2. in Ezec. ante med. Ioan. 1.

CAPUT CCXLVIII.

Declinate à me maligni, & scrutabor mandata Dei mei. *Psal. 11 8*

SÆpe cùm eloquiis sacris intendimus, malignorum spirituum insidias graviùs toleramus: quia menti nostræ terrenarum cogitationum pulverem aspergunt, ut intentionis nostræ oculos à luce internæ visionis obscurent. Quod nimirum Psalmista pertulerat, cùm dicebat: *Declinate à me maligni, & scrutabor mandata Dei mei:* videlicet patenter insinuans, quia mandata Dei perscrutari non poterat, cùm malignorũ spirituũ insidias in mente tolerabat.

In exp. B. Iob, l. 16. c. 8.

CAPUT CCXLIX.

Vanum est vobis ante lucem surgere: surgite postquam sederitis. *Ps. 126. a*

IN quibusdam locis sacri eloquij sola exquirenda est allegoria, & verba litteræ omnino postponenda. Vt unum de multis dicam, indicat Psalmista, qui ait: *Vanum est vobis ante lucem surgere.* Quòd si quis accipere juxta litteram velit, nocturnis Dei laudibus contradicit. Et quomodo idem Propheta loquitur, dicens: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi?* Si enim vanum est ante lucem surgere, cur ad confitendum Dominum media nocte surrexit? Sed ille ante lucem surgit, qui ante diem venturi sæculi in hac vita, quæ nocti est similis, extolli ac proficere appetit.

Hom. in Ezech.

Psal. 112.

CAPUT CCL.

Item unde supra.

ANte lucem quippe surgere, est priusquam claritas æternæ retributionis appareat, in præsentis vitæ nocte gaudere. Sedendum ergo priùs est, ut pòst rectè surgamus: quia quisquis nunc se sponte non humiliat, nequaquã hunc sequens gloria exaltat.

In exp. B. Iob, l. 8. c. 29

CAPUT CCLI.

Cùm dederit dilectis suis somnum, hæc est hereditas Domini. *Ps. 126.*

QVisquis igitur jam æterna cognovit, apud ejus animum temporales fructus vilescant. Tales fructus operemur, qui maneant: qui, cùm mors cuncta interimat, ipsi exordium à morte sumant. Nam quòd à morte incipiat fructus Dei, testatur Propheta, qui dicit: *Cùm dederit dilectis suis somnum, hæc est hereditas Domini.* Omnis qui dormit in morte,

Hom. 27. in Evang. paulo post med.

perdidit hereditatem. Sed cùm dederit dilectis suis somnum, hæc est hereditas Domini: quia electi Dei postquam pervenerint ad mortem, tunc inveniunt hereditatem.

CAPUT CCLII.

Psal. 124. *Qui confidit in Domino, sicut mons Sion.*

In exposi. B. Iob, l. 33. c. 1. SIon namque speculatio dicitur, per quam scilicet speculationem, contemplans Deum Ecclesia designatur.

CAPUT CCLIII.

Psal. 121. *Venientes autem venient in exultatione, portantes manipulos suos.*

De sterili malorum hominum labore. *In exposi. B. Iob, l. 8. c. 13. post med. Deut. 16.* IN vacuum quippe ambulant, qui nihil secum de fructu sui laboris portant. Alius namque adipiscendis honoribus exudat: alius multiplicandis facultatibus exæstuat: alius promerendis laudibus anhelat. Sed quia cuncta hæc quisque moriens deserit, labores in vacuum perdidit, quia secum ante judicem nihil tulit. Quò contrà bene per legem dicitur: *Non apparebis in conspectu Domini vacuus.* Qui enim promerendæ vitæ mercedem bene agendo non providet, in conspectu Domini vacuus apparet. Hinc de justis per Psalmistam dicitur: *Venientes autem venient in exultatione, portantes manipulos suos.* Ad examen quippe judicij portantes manipulos veniunt, qui in semetipsis recta opera, quibus vitam mereantur, ostendunt.

CAPUT CCLIV.

Psal. 125. *Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua.*

In exp. B. Iob, l. 10. c. 12. post med. TAntò namque spes in Deum solidior surgit, quantò pro illo quisque graviora pertulerit: quia nequaquam retributionis gaudium de æternitate colligitur, quod non hîc priùs pia tribulatione seminatur. Quia igitur nunc per tribulationem seritur, ut pòst gaudij fructus metatur: tantò major fiducia mentem roborat, quantò hanc fortior pro veritate afflictio angustat.

CAPUT CCLV.

Psal. 120. *Dominus custodiat introitum tuum, & exitum tuum.*

Hom. 13. in Ezech. sub fin. CUstodit enim Dominus uniuscujusque animæ introitum, quo intrat ad fidem, exitum quoque, quo exit ad speciem: ut neque intrans Ecclesiam, erroribus supplantetur, neque ab hac temporali ad æternam exiens, ab antiquo hoste rapiatur. Propter hunc verò egressum nostrum, quem quotidie debemus mente meditari, de Redemptore nostro Paulus quoque loquitur, dicens: *Hebr. 13.* *Vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium ejus portantes. Non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus.*

CAPUT CCLVI.

Psal. 128. *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores.*

In exposi. B. Iob, l. 23. c. 2. ESse hoc perversorum proprium solet, ut mala sua per convitium bonis ingerant, priusquam de his ipsi veraciter accusentur. Et dum metuunt increpari de his, quæ faciunt, adversantes suis pravitatibus justos hæc facere testantur. Sancti autem viri patienter audiunt etiam, quæ se nunquam fecisse meminerunt, quamvis ea mala, quæ sibi ingeri conspiciunt, ab ipsis suis criminatoribus noverint perpetrata: & cùm eos prædicando corrigere non possunt, patiendo tolerant, quatenus si fructum conversionis eorum consequi non valent, ex ipsis tamen præmium longanimitatis acquirant. Unde & sancta Ecclesia David Prophetæ vocibus dicit: *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores*, quia videlicet dum hæreticos, vel quoslibet reprobos, quos corrigere non valet, tolerat, facta peccantium supra dorsum portat.

CAPUT CCLVII.

Item unde supra.

IN dorso quippe onera sustinemus. Super dorsum igitur suum fabricâsse peccatores queritur, ac si apertè dicat: Quos corrigere nequeo, quasi superimpositum onus porto. *Cura Past. par. 2. c. 10.*

CAPUT CCLVIII.

Fiant sicut fœnum ædificiorum, quod priusquam evellatur, exaruit. *Psal. 128.*

HOc de hypocritarum persona per Psalmistam exprimitur. Fœnum quippe in alto nascitur, sed nequaquam pingui radice solidatur: quia & hypocrita summa quidem sunt, quæ agere cernitur, sed non in eis ex cordis puritate roboratur. Quod nimirum fœnum & non evulsum citius arescit: quia videlicet hypocrita & in præsenti adhuc vita subsistit, & jam sanctitatis opera quasi viriditatis speciem amittit. Quia enim sine intentione rectę cogitationis bona studuit agere, hæc amittens, indicat se sine radice floruisse. *In exposi. B. Iob, l. 8. c. 24 circ. fin.*

CAPUT CCLIX.

Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me. *Psal. 130.*

IN præcipitio enim pedem porrigit, qui mensurarum suarum limitem non attendit. Bene itaque David intra acceptas ex divina largitate mensuras pedem cordis presserat, cùm dicebat: *Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me.* Super se quippe in magnis ambularet, si apparere magnus ultra quàm poterat, quæreret. Super se namque in mirabilibus attollitur, qui & in his, ad quæ ipse non sufficit, videri idoneus conatur. *In exposi. B. Iob, l. 28. c. 2. longè pòst med.*

CAPUT CCLX.

Sacerdotes tui induantur justitia. *Psal. 131.*

GLoria quippe uniuscujusque justitia est. Sicut vestimentum tegit à frigore, ita justitia munit à morte. Vnde non immeritò justitia vestimento comparatur, cùm per Prophetam dicitur: *Sacerdotes tui induantur justitia.* *In exposi. B. Iob, l. 14. c. 16.*

CAPUT CCLXI.

Psal.136. *In salicibus, in medio ejus, suspendimus organa nostra.*

In exp. B. Iob. l.33.c.5. QUid per sterilitatem salicum, nisi vita peccantium designatur? Nam si hoc non esset, nequaquam ex voce prædicantium contra Babyloniam Psalmista dixisset: *In salicibus, in medio ejus, suspendimus organa nostra.* Babylonis quippe medio inesse salices describuntur: quia nimirum infructuosi quique, atque ab amore patriæ cælestis alieni, totis visceribus cordis in hac sæculi confusione radicantur. Unde & prædicatores sancti in istis salicibus non exercent organa, sed suspendunt: quia cùm infructuosas ac reprobas mentes aspiciunt, vim prædicationis suæ non exhibent, sed potiùs lugentes silent.

CAPUT CCLXII.

Psal.136. *Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea.*

In expos. B. Iob. l.25.c.10. circa finem. QUi digna fidei opera servare contemnunt, etiam fidem perdunt, quam tenere videbantur. Super quos bene per Prophetam sub Hierusalem specie, inimicorum destruentium verba memorantur: à quibus scilicet dicitur: *Exinanite, exinanite usque ad* *1.Cor.3.* *fundamentum in ea.* Paulus quippe ait: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus.* Inimici ergo destruentes usque ad fundamentum Hierusalem, exinaniunt, quando perversi spiritus à corde fidelium destructo priùs ædificio boni operis, soliditatem quoque exhauriunt religionis. Sicut enim supra fundamentum fabrica, sic supra fidem opera construuntur. Usque ad fundamentum ergo exinaniisse, est everso bene vivendi opere etiam robur fidei dissipasse.

CAPUT CCLXIII.

Psal.138. *Sicut tenebræ ejus, ita & lumen ejus.*

In expos. B. Iob. l.5.c.2. IN Scriptura sacra nonnumquam lucis appellatione prosperitas: noctis autem nomine, hujus mundi adversitas designatur. Unde & per Psalmistam dicitur: *Sicut tenebræ ejus, ita & lumen ejus.* Quia enim sancti viri ita prosperitatem sæculi despicientes calcant, sicut adversitatem ejus calcantes tolerant, per magnam mentis celsitudinem, mundi sibi & adversa, & prospera substernentes dicunt: *Sicut tenebræ ejus, ita & lumen ejus.* Ac si apertiùs dicant: Sicut intentionis nostræ fortitudinem ejus tristia non premunt, ita hanc nec blanda corrumpunt.

CAPUT CCLXIV.

Psal. 138. *Et nox illuminatio mea in deliciis meis.*

In expos. B. Iob. l.16.c.9 QUia dum per intellectum mysticum studiosa mens reficitur, jam in ea vitæ præsentis obscuritas fulgore diei subsequentis illuminatur; ut etiam in hujus corruptionis caligine in intellectum illius, vis futuri luminis erumpat, & verborum deliciis pasta præguſtando discat, quid de pabulo veritatis esuriat.

CAPUT CCLXV.

Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus: nimis confortatus est principatus eorũ. *Psal.138.*

AMicus quasi animi custos vocatur. Quia igitur Psalmista prospexit electos Dei à mundi hujus amore separatos, custodire in mandatis cælestibus voluntatem Dei, miratus est amicos Dei dicens: *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus.* Et tanquam si ab eo protinus causas tanti honoris nobis insinuari quæreremus, illico adjunxit: *Nimis confortatus est principatus eorum.* Ecce electi Dei carnem domant, spiritum roborant, dæmonibus imperant, virtutibus coruscant, præsentia despiciunt, æternam patriam cùm voce & moribus prædicant, eam etiam moriendo diligunt, atque ad illam per tormenta pertingunt: occidi possunt, & flecti nequeunt. *Nimis* ergo *confortatus est principatus eorum.* In ista ipsa passione, qua ceciderunt in morte carnis, videte quantum fuerit culmen mentis: unde hoc, nisi quia confortatus est principatus eorum? Sed ne putes quòd sic magni forsitan pauci sunt, subjunxit: *Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur.* Totum mundum, fratres, aspicite, martyribus plenus est. Jam penè tot qui videamus, non sumus, quot veritatis testes habemus. Deo ergo numerabiles, nobis super arenam multiplicati sunt: quia quanti sint, à nobis comprehendi non possunt. Sed quisquis ad hanc pervenit dignitatem, ut amicus vocetur Dei, sese in se conspiciat: dona autem, quæ percipit, super se: nihil suis meritis tribuat, ne ad inimicitias erumpat. *Hom. 27 in Evangel. paulo ante med.*

CAPUT CCLXVI.

Nonne qui oderant te, Domine, oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi. *Psal.138.*

INimicos Dei perfecto odio odisse, est & quod facti sunt diligere, & quod faciunt increpare: mores pravorum premere, & vitæ prodesse. Pensandum ergo est, quando ab increpatione quiescitur, quanta culpa, si cùm pessimis pax tenetur, si Propheta tantus hoc velut in hostiam Deo obtulit, quod contra se pro Domino pravorum inimicitias excitavit. *Curæ past. part.3.c.2. post med.*

CAPUT CCLXVII.

Labor labiorum suorum operiet eos. *Psal.139.*

NIhil est ad defendendum puritate tutius, nihil ad dicendum veritate faciliùs: nam dum fallaciam suam tueri conatur, duro cor labore fatigatur. Hinc ergo scriptum est: *Labor labiorum suorum operiet eos.* Qui enim nunc implet, tunc operiet: quia cujus nunc animum per blandam inquietudinem exerit, tunc per asperam retributionem premit. Hinc per Hieremiam dicitur: *Docuerunt linguam suam loqui mendacium, ut iniquè agerent, laboraverunt.* Ac si apertè diceretur: Qui amici esse veritatis sine labore potuerunt, ut peccent, laborant: cumque vivere simpliciter renuunt, laboribus exigunt ut moriantur. *Curæ past. past.part.3. c.12. al. quanto post princ.* *Hier.9.*

CAPUT CCLXVIII.

Obumbrat caput meum in die belli. *Psal.139.*

BEllum quippe patimur, cùm carnis nostræ tentationibus impugnamur. De quo bello per Pro- *De verbi Dei pabulo*

phetam dicitur: *Obumbra caput meum in die belli.* A Quia igitur reprobi, dum fame verbi deficiunt, etiam belli gladio transfiguntur, electos suos Dominus in fame à morte eripit, & in bello à gladio abscondit: quia eorum mentes dum verbi sui pabulo reficit, contra tentationes corporis fortes reddit.

CAPUT CCLXIX.

In miseriis non subsistent.

Ps. 139. b

In exp. B. Iob, l. 2. c. 11

HOc de reproborum flagello in patientia Psalmista testatur: qui in miseriis subsisterent, si æquanimiter adversa tolerarent. At postquam mente inter flagella corruunt, quasi inter illatas miserias subsistendi constantiam perdunt.

CAPUT CCLXX.

Psal. 140. a *Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.*

In expos. B. Iob.

QUia Redemptor noster juxta mundi finem vim persequentium pertulit, semetipsum pro nobis sacrificium vespertinum dedit.

CAPUT CCLXXI.

Psal. 140. *Pone, Domine, custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis.*

In expos. B. Iob, l. 7. c. 17 in fin.

STudiosè lingua sub magni moderaminis libratione frænanda est, non insolubiliter obliganda, ne aut laxata in vitium defluat, aut restricta etiam ab utilitate torpescat. Quod bene Psalmista considerans, brevi postulatione complexus est, *Pone, Domine, custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis.* Ostium namque aperitur, & clauditur. Qui ergo ori suo nequaquam poni obstaculum, sed ostium petit, apertè docuit quod & per disciplinam retineri lingua debeat, & ex necessitate laxari, quatenus os discretum & congruo tempore taciturnitas claudat. Hinc namque per quemdam dicitur: *Sapiens tacebit usque ad tempus:* ut nimirum cùm opportunum considerat, postpositâ censurâ silentij, loquendo quæ congruunt, in usum se utilitatis impendat. Hinc Salomon ait: *Tempus tacendi, & tempus loquendi.* Discretè quippe vicissitudinum pensanda sunt tempora, ne aut cùm restringi lingua debet, per verba se inutiliter solvat: aut cùm loqui utiliter potest, semetipsam pigrè restringat.

Eccl. 20.

Eccl. 2.

CAPUT CCLXXII.

Psal. 140. a *Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.*

Hom. 12. in Evang. ante med.

QUid per appellationem capitis, nisi ea, quæ principatur corpori, mens vocatur? Impinguat ergo caput oleum peccatoris, cùm demulcet mentem favor adulantis.

CAPUT CCLXXIII.

Psal. 143. a *Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & digitos meos ad bellum.*

In expos. B. Iob, l. 15. c. 21

PEr manus videlicet operationem, per digitos verò discretionem signat.

CAPUT CCLXXIV.

Protector meus, & in ipso sperabo, subjiciens populos sub me. *Psal. 143. a*

SAncti mentibus populi subiguntur, cùm ab eis per districtæ severitatis præsentiam cogitationes stultæ desiliunt; ut non per abrupta phantasmatum rapiant, sed rationis subditæ à corde humiliter conquiescant. *In expos. B. Iob.*

CAPUT CCLXXV.

B *Domine, inclina cælos tuos, & descende: tange montes, et fumigabunt.* *Psal. 143. b*

QUid cælorum nomine, nisi prædicatorum ordo signatur? Nisi ergo prædicatores sancti ab illa immensitate contemplationis internæ, quam capiùt, ad infirmitatem nostram humillima prædicatione, quasi quadam incurvatione descenderent, nunquam utique in fide filios gignerent. Nobis quippe prodesse non possent, si in suæ altitudinis erectione persisterent. Si enim sancti viri ea nobis prædicare vellent, quæ capiunt, cùm in superna contemplatione debriantur, & non magis scientiam suam quodam moderamine, & sobrietate temperarent, adhuc angusto intelligentiæ sinu illa superni fontis fluenta quis caperet? Vnde nunc bene dicitur: *Domine, inclina cælos tuos, & descende.* Cùm enim inclinantur cæli, descendit Dominus: quia cùm se in prædicatione sua sancti doctores attrahunt, divinitatis notitiam nostris cordibus infundunt. Nequaquam quippe ad nos descenderet, si prædicatores ejus in contemplationis rigore inflexibiles permanerent. Inclinantur ergo cæli, ut descendat Dominus: quia nimirum si nostræ infirmitati non condescenderent, nos ad suam celsitudinem numquam elevarent. *In expos. B. Iob, l. 10. c. 10. circ. fin.*

C

CAPUT CCLXXVI.

Qui liberasti David servum tuum de gladio maligno. *Psal. 143. b*

QUid hoc loco per malignum gladium, nisi ira vel persuasio maligni hostis exprimitur? Benignus quippe sanctæ prædicationis est gladius, quo percutimur, ut à culpa moriamur. Malignus verò est diabolicæ persuasionis gladius, quo malè quisque percutitur, ut à vitæ rectitudine extinguatur. Antiqui namque hostis est gladius ille tunc damnatus homo, in usum ministerij ejus assumptus. Ipsum quippe per malitiam fraudis exhibet, & infirmorum corda transfigit. *In expos. B. Iob, l. 34. c. 8*

D

CAPUT CCLXXVII.

In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. *Psal. 145. a*

E

QVia æterna mala nunquam cogitata reperiunt, & subitò amittunt bona temporalia, quæ diu tractando tenuerunt. *In expos. B. Iob, l. 10. c. non procul ab initio.*

CAPUT CCLXXVIII.

Humiliat autem peccatores usque ad terram. *Psal. 146. b*

QVæ major poterit esse humiliatio, quam deserto Creatore, creaturam quærere: desertis supernis gaudiis, infimis rebus inhiare? Amissis enim *In expos. B. l. 35. c. 8.*

cælestibus, terrenum est omne quod sitiunt: & dum plus videre conantur, minus est quod appetunt. De quibus per Hieremiam dicitur: *Recedentes à te, in terra scribentur.* At contrà de electis: *Gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cælis.*

Hier. 17.

Luc. 10.

CAPUT CCLXXIX.

Psal. 146. b *Qui producit in montibus fœnum, & herbam servituti hominum.*

In exposit. B. Iob, l. 29. c. circ. med.

QVid hoc loco per herbam, nisi sustentatio prædicantis demonstratur, cùm dicitur: *Qui producit in montibus fœnum, & herbam servituti hominum?* Herba producitur, cùm sublimes hujus sæculi ad fidei cognitionem vocati, sanctis prædicatoribus in hujus vitæ itinere transitoria alimenta largiuntur.

CAPUT CCLXXX.

Psal. 146. b *Qui dat jumentis escam ipsorum, et pullis corvorum invocantibus eum.*

In exposit. B. Iob, l. 30. c. 8 in princ.

IVmenta escam accipiunt, dum sacræ Scripturæ pabulo mentes dudum brutæ satiantur. Pullis verò corvorum, filiis scilicet gentium esca datur: cùm eorum desiderium nostra conversatione reficitur. Iste corvus esca fuit, dum ipsum sancta Ecclesia quæreret: sed nunc escam accipit, quia ipse ad conversionem alios exquirit. Cujus videlicet pulli, id est, prædicatores ex eo editi, non in se præsumunt, sed in viribus Redemptoris sui. Vnde bene dicitur: *Et pullis corvorum invocantibus eum.* Nihil enim sua virtute posse se sciunt. Et quamvis animarum lucra piis votis esuriant, ab illo tamen, qui cuncta intrinsecus operatur, hæc fieri exoptant. Vera enim fide comprehendunt: quia, *neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat: Deus.*

1. Cor. 3.

CAPUT CCLXXXI.

Psal. 147. b *Mittet verbum suum, et liquefaciet ea: flabit spiritus ejus, et fluent aquæ.*

In exposit. B. Iob, l. 27. c. 10. circa finem. Act. 9.

PEr has aquas, ad se currentem Dominus signat. Aquæ namque de gelu currunt, quia plerique ex duris persecutoribus magni prædicatores fiunt. Gelu igitur in aquam liquatur, cùm torpor interni frigoris ad irrigationem vertitur prædicationis. An Paulus gelu non erat, qui acceptis epistolis Damascum pergens, in corde fidelium quasi in terra Dei jactata verbi semina, ne ad perfectionem operum surgerent, restringere quærebat? Sed gelu hoc in aquam rediit: quia quos persequendo priùs premere studuit, hos postmodum fluentis sanctæ exhortationis infudit; ut tantò uberior electorum messis exurgeret, quantò hanc imber Dei, etiam ab ore persecutoribus irrigaret.

CAPUT CLXXXII.

Psal. 148. *Præceptum posuit, et non præteribit.*

In exposit. B. Iob, l. 10. c. 17. in fin.

QVia semel fixa judicia Dei mutari nequaquam possunt. Cùm ergo exteriùs mutari videtur sententia, interiùs consilium non mutatur: quia de unaquaque re immutabiliter intus constituitur, quidquid foris mutabiliter agitur.

CAPUT CCLXXXIII.

Virtutem operum suorum annunciabit populo suo, ut det illis hereditatem gentium. *Psal. 110. a*

AC si apertè dicat: Idcirco fortitudinem suæ operationis insinuat, ut eum, qui audierit, donis ditescat. *In exposit. B. Iob, l. 18. c. 7 ante med.*

CAPUT CCLXXXIV.

Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis. *Psal. 149. a*

QVia scilicet cùm mala ab exterioribus fugiunt, securi intra mentium secreta gloriantur. Sed tùc lætitia cordium perfecta erit, cùm carnis ab exterioribus pugna non fuerit. Nam quousque caro illicit (quia quasi nostræ domus paries quatitur) etiam cubile turbatur. *In exposit. B. Iob, l. 9.*

CAPUT CCLXXXV.

Laudate eum in potentatibus ejus, laudate eum secundùm multitudinem magnitudinis ejus. *Psal. 105. a*

DIvinæ fortitudinis facta tunc verius explemus, cùm hæc nos explere non posse cognoscimus. Tunc facundiùs loquimur, cùm ab his obstupescendo reticemus. Ad narranda quippe Dei opera, habet defectus noster, quàm sufficienter exerat linguam suam, ut quæ comprehendere idoneè non valet, hæc idoneè mutus laudet. Vnde bene nunc per Psalmistam dicitur: *Laudate eum in potentatibus ejus: Laudate eum secundùm multitudinem magnitudinis ejus.* Ille quippe Deum laudat secundùm multitudinem magnitudinis, qui se succumbere in ejus laudis explanatione considerat. *In exposit. B. Iob, l. 9. c. 6. in fin.*

CAPUT CCLXXXVI.

Laudate eum in tympano, et choro. *Psal. 150. a*

QVanta sit concordiæ virtus, ostenditur, cùm sine illa virtute, reliquæ virtutes non esse monstrantur. Magna enim est virtus abstinentiæ, sed si quis ita ab alimentis abstineat, ut ceteros in cibo dijudicet, & alimenta eadem, quæ Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione, in fidelibus etiam damnet: quid huic virtus abstinentiæ facta est, nisi laqueus culpæ? Hinc ergo Psalmista nullam esse abstinentiam sine concordia designans, ait: *Laudate eum in tympano, & choro.* In tympano enim corium siccum resonat, in choro autem voces concorditer cantant. Quid ergo per tympanum nisi abstinentia, & quid per chorum, nisi charitatis concordia designatur? Qui itaque sic abstinentiam tenet, ut concordiam deserat: laudat quidem in tympano, sed non laudat in choro. *Hom. 8. in Ezec. lon giusculè post init.*

CAPUT CCLXXXVII.

Item unde suprà.

SÆpe nonnulli quò quædam specialiter dona percipiunt, superbiendo donum concordiæ, quod majus est, amittunt: ut si fortasse carnem præ ceteris gulæ refrænatione quis edomat, concordare eis, quos superat, abstinendo contemnat. Sed qui abstinentiam à concordia separat, quid admoneat Psalmista perpendat, ait enim: *Laudate eum in tympano, & choro.* In tympano namque sicca & percussa pellis resonat: in choro autem voces sociatæ concordant. *Cura past. par. 3. c. 23. sub init.*

Finis expositionis in Psalmos.

CAPITVLA LIBRI PROVERBIORUM.

1 *Cum simplicibus sermocinatio ejus.*
2 *Iustorum semitæ quasi lux splendens procedit, et crescit usque ad perfectum diem.*
3 *Omni custodia serva cor tuum, quia ex ipso vita procedit.*
4 *Item unde suprà.*
5 *Palpebræ tuæ præcedant gressus tuos.*
6 *Fili, attende sapientiam meam, & prudentiæ meæ inclina aurem tuam, ut custodias cogitationes.*
7 *Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli: ne fortè impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena, & gemas in novissimis, quando consumpseris carnes & corpus tuum.*
8 *Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui. Deriventur fontes tui foras, &c.*
9 *Item unde suprà.*
10 *Fili mi, si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam. Illaqueatus es, &c.*
11 *Vsquequò piger dormis?*
12 *Homo apostata, vir inutilis graditur ore perverso, &c.*
13 *Nunquid non sapientia clamitat, & prudentia dat vocem suam? &c.*
14 *O viri, ad vos clamito.*
15 *Sapientia ædificavit sibi domum, excidit columnas, &c.*
16 *Item unde suprà.*
17 *Qui erudit derisorem, ipse sibi facit injuriam.*
18 *Noli arguere derisorem, ne oderit te.*
19 *Item unde suprà.*
20 *Aquæ furtivæ dulciores sunt, & panis absconditus suavior.*
21 *Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter.*
22 *Quasi tempestas transiens non erit impius.*
23 *Manus in manu non erit innocens malus.*
24 *Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua.*
25 *Præstolatio impiorum furor.*
26 *Anima quæ benedicit, impinguabitur: & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur.*
27 *Qui abscondit frumenta, maledicitur in populis.*
28 *Qui stultus est, serviet sapienti.*
29 *Cogitationes justorum judicia.*
30 *Verte impios, & non erunt.*
31 *In ore stulti virga superbiæ.*
32 *Cor, quod novit amaritudinem animæ suæ, in gaudio illius non miscebitur extraneus.*
33 *Item unde suprà.*
34 *Est via, quæ videtur hominibus recta: novissima autem ejus ducunt ad mortem.*
35 *Corona sapientium divitiæ eorum, fatuitas stultorum imprudentia.*
36 *In timore Domini fiducia fortitudinis.*
37 *Vita carnium sanitas cordis, putredo ossium invidia.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER LIBRUM PROVERBIORUM.

CAPUT I.

Cum simplicibus sermocinatio ejus. Prov. 3. d.

DEo enim sermocinari, est per illustrationem suæ præsentiæ humanis mentibus arcana revelare. Cum simplicibus igitur sermocinari dicitur: quia de supernis mysteriis illorum mentes radio suæ visitationis illuminat, quos nulla umbra duplicitatis obscurat. Cura past. par. 3. c. 11. circa fin.

CAPUT II.

Iustorum semitæ, quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectum diem. Prov. 4. c.

IN eorum namque animis bonum desiderium, atque intellectus lucis intimæ jam pars diei est. Sed quia usque ad finem vitæ in virtute proficiunt, ad perfectum diem tunc veniunt, quando ad regna cælestia perducti, in ea luce, quam desiderant, jam minus aliquid non habebunt. Homil. 5. in Ezech. ad. quanto post princ.

CAPUT III.

Omni custodia serva cor tuum, quia de ipso vita procedit. Prov. 4. d.

DIcturus enim: *Custodia*, præmisit, *omni*, ut videlicet unusquisque hinc inde se diligenter inspiciat. Et quamdiu in hac vita est, contra inimicos spirituales in acie se positum sciat, ne mercedem, quam per has actiones colligit, per alias amittat: ne hinc hostis fores obstruat, & aliunde aditum pandat. Si qua etenim civitas contra insidiantes inimicos magno valletur aggere, fortibus cingatur muris, ex omni parte insomni muniatur custodia: unum verò in ea foramen tantummodo immunitum per negligentiam relinquatur, inde proculdubio hostis ingreditur, qui undique exclusus esse videbatur. In exp. 8. Iob, l. 13. c. 12. circ. fin.

CAPUT IV.

Item unde suprà.

VIrtutes ergo, quas agimus, dignum est, ut summopere ab intentionis origine pensemus, ne ex malo ortu prodeant, etiam si recta sunt quæ ostentant. In exp. 8. Iob, l. par. 3. c. 16. in fin.

CAPUT V.

Palpebræ tuæ præcedant gressus tuos. Prov. 4. d.

PAlpebræ quippe gressus præcedunt, cùm operationem nostram consilia recta præveniunt. Qui enim negligit considerando prævidere quod facit, gressus tendit, oculos claudit. Pergendo iter conficit, sed prævidendo sibimetipsi non antecedit, atque idcirco citiùs corruit: quia quò pedem operis ponere debeat, per palpebram consilij non attendit. Cura past. par 3. c. 16. in fin.

CAPUT

CAPUT VI.

Prov 5.a *Fili, attende ad sapientiam meam, & prudentiæ meæ inclina aurem tuam, ut custodias cogitationes.*

Curæ past. part. 3. c 15. aliquanto post princ. NIhil quippe in nobis est corde fugacius, quod à nobis toties recedit, quoties per pravas cogitationes defluit. Hinc etenim Psalmista ait: *Cor meum dereliquit me.* Hinc ad semetipsum rediens Psal. 39. dicit: *Invenit servus tuus cor suum, ut oret te.* Cùm ergo cogitatio per custodiam restringitur, cor, quod fugere consuevit, invenitur. Plerumque autem nimis taciti, cùm nonnulla injusta patiuntur, eò in acriorem dolorem prodeunt, quò ea, quæ sustinent, non loquuntur. Nam si illatas molestias tranquillæ linguæ sermone dicerent, à conscientia dolor emanaret. Vulnera enim clausa plus cruciant. Nam cùm putredo, quæ interiùs fervet, ejicitur, ad salutem dolor aperitur.

CAPUT VII.

Prov.5.b *Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli, ne fortè impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena: & gemas in novissimis, quando consumpseris carnes & corpus tuum.*

Curæ past. par. 3. c. 13. QVi namque à nobis alieni sunt, nisi maligni spiritus, qui à cælestis sunt patriæ sorte separati? Quis verò honor noster est, nisi quia etiam in luteis corporibus conditi, ad Conditoris tamen nostri sumus imaginem & similitudinem creati? Vel quis alius crudelis est, nisi ille apostata Angelus, qui & semetipsum pœnâ mortis superbiendo perculit, & inferre mortem humano generi etiam perditus non pepercit? Honorem itaque suum alienis dat, qui ad Dei imaginem ac similitudinem conditus, vitæ suæ tempora malignorum spirituum voluptatibus administrat. Annos etiam suos crudeli tradit, qui ad voluntatem malè dominantis adversarij, accepta vivendi spatia expendit. Ubi bene subditur: *Ne fortè impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena.* Quisquis enim per acceptam valetudinem corporis, per tributam sibi sapientiam mentis non exercendis virtutibus, sed perpetrandis vitiis elaborat, nequaquam suis viribus suam domum, sed extraneorum habitacula, id est, immundorum spirituum facta multiplicat: nimirum vel luxuriando, vel superbiendo agens, ut etiam se addito perditorum numerus crescat. Bene autem subditur: *Et gemas in novissimis, quando consumpseris carnem, & corpus tuum.* Plerumque enim accepta salus carnis per vitia expenditur: sed cùm repente subtrahitur, cùm molestiis caro atteritur, cùm jam anima egredi urgetur, diu malè habita quasi ad bene vivendum salus amissa requiritur, & tunc gemunt homines, quòd Deo servire noluerunt, quando damna suæ negligentiæ recuperare serviendo nequaquam possunt.

CAPUT VIII.

Prov.5.c *Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui. Deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas divide. Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui.*

VAlde contraria videntur esse quæ dicit: *Deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas* A *divide:* cùm protinus adjungit: *Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui.* Quomodo enim aquam scientiæ solus habere poterit, si hanc in plateis dividit? Quomodo alieni aquæ ejus participes non sunt, si fontes illius foras derivantur? Sed cùm prædicamus populis, nimirum in plateis aquas dividimus: quia in auditorum multitudinem verba scientiæ dilatamus. Cùm verò nos adjuvante divina gratia intrinsecus custodimus, & maligni spiritus, qui jure à nobis alieni sunt, quia sortem beatitudinis perdiderunt, ne nobis in elatione subripiant, sollicitudine cauta circumspicimus, soli habemus aquas: quas in plateis dividimus, ut nobis in eis alieni participes non sint. Hi nimirum, de quibus scriptum est: *Alieni* Psal. 53. *insurrexerunt in me, & fortes quæsierunt animam meam.* Aquas ergo & in plateis dividit, & solus habet, qui per hoc, quod multis prædicat, in temporali se cogitatione gloriæ non exaltat. Tunc etenim possidet homo quod docet, quando non se gaudet innotescere, sed prodesse. B

Hom. 12. in Ezech. ingressulè post princ.

CAPUT IX.

Item unde suprà.

AQuam quippe prædicator de cisterna sua bibit, cùm ad cor suum rediens priùs audit ipse, quod dicit: *Bibit sui fluenta putei, si sui irrigatione infunditur verbi.* Ubi bene subjungitur: *Deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas divide.* Rectum quippe est, ut ipse priùs bibat, & tunc prædicando aliis influat. Fontes namque foras derivare, est exteriùs aliis vim prædicationis infundere: In plateis autem aquas dividere, est in magna auditorum amplitudine juxta uniuscujusque qualitatem divina eloquia dispensare. Et quia plerumque inanis gloriæ appetitus subrepit, dum sermo Dei ad multorum notitiam currit, postquam dictum est: *In plateis aquas divide*, rectè subjungitur: *Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui.* Alienos quippe malignos spiritus vocat, de quibus per Prophetam tentati hominis voce dicitur: *Alieni insurrexerunt in* Psal. 53. *me, & fortes quæsierunt animam meam.* Ait ergo: Aquas in plateis divide, & tamen solus habe. Ac si apertiùs dicat: Sic necesse est, ut prædicationi exteriùs servias, quatenus per elationem te immundis spiritibus non conjungas: ne in divini verbi ministerio hostes tuos ad te participes admittas. Aquas ergo in plateis dividimus, & tamen soli possidemus, quando exteriùs latè prædicationem fundimus, & tamen per eam humanas laudes assequi minimè ambigimus. C D

Curæ past. part. 3. c. 25. circ. fin.

CAPUT X.

Prov.5.a *Fili mi, si sponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam. Illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus. Fac ergo quod dico tibi, fili mi, et temetipsum libera: quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum, ne dederis somnum oculis tuis, ne dormitent palpebræ tuæ.*

SPondere namque pro amico est, alienam animam in periculo suæ conversationis accipere. Unde & apud extraneum manus defigitur: quia apud curam sollicitudinis, quæ antè deerat, mens ligatur. Verbis verò oris sui illaqueatus est, ac propriis sermonibus captus: quia dum commissis sibi cogitur bona dicere, ipsum priùs necesse est quæ dixerit, custodire. Illaqueatur igitur verbis oris sui, dum ratione exigente constringitur, ne ejus vita ad aliud E

Curæ past. part. 3 c. 5. sub init.

quàm admonet, relaxetur. Vnde & apud districtum judicem cogitur tanta in opere exolvere, quanta eum constat aliis voce præcepisse. Vbi bene mox exhortatio subditur, & dicitur: *Fac ergo quod dico, fili, & temetipsum libera: quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum, ne dederis somnum oculis tuis, ne dormitent palpebræ tuæ.* Quisquis enim ad vivendum aliis in exemplum præponitur, non solùm ut ipse vigilet, sed etiam ut amicum suscitet, admonetur. Ei namque vigilare bene vivendo non sufficit, si non & illum, cui præest, à peccati torpore disjungit. Bene autem dicitur: *Ne dederis somnum oculis tuis.* Somnum quippe oculis dare, est intentione cessante subditorum curam omnino negligere. Palpebræ verò dormitant, cùm cogitationes nostrę ea, quæ in subditis arguenda cognoscunt, pigredine deprimente dissimulant. Plenè enim dormire, est commissorum acta nescire, nec corrigere. Non autem dormire, sed dormitare, est quæ quidem reprehendenda sunt cognoscere, sed tamen propter mentis tædium dignis ea increpationibus non emendare. Dormitando verò oculus ad plenissimum somnum ducitur: quia dum plerumque qui præest, malum, quod cognoscit, non resecat, ad hoc quandoque negligentiæ suæ merito pervenit, ut quod à subjectis delinquitur, nec agnoscat igitur seminando jurgia dilectionem proximorum perimit, hosti Dei familiariùs servit: quia qua ille amissa cecidit, hanc iste vulneratis cordibus subtrahens, eis iter ascensionis abscidit.

CAPUT XI.

Prov. 6. a *Vsquequò piger dormis?*

In exposit. B. Iob, l. 3. c. 6. sub init. ELectus igitur quisquis cùm peccati somno premitur, ad justitiæ vigilias exurgere conatur. Sed sæpe cùm surrexerit, ipsa se extolli virtutum magnitudine sentit. Vnde & tentari se præsentis vitæ adversitatibus post virtutes desiderat: ne pejus ex confidentia virtutum cadat. Si enim servari se meliùs per tentationem non cognosceret, nequaquam Psalmista dixisset: *Proba me, Domine, & tenta me.*

CAPUT XII.

Psal. 25. *Homo apostata, vir inutilis graditur ore perverso: annuit oculis, terit pede, digito loquitur, pravo corde machinatur malum, & in omni tempore jurgia seminat.*

Prov. 6. b Curæ past. par. 3. c. 24. in princ. ECce quem seminantem jurgia dicere voluit, priùs apostatam nominavit: quia nisi more superbientis Angeli à conspectu Conditoris priùs intus aversione mentis caderet, foras postmodum usque ad seminanda jurgia non veniret. Qui rectè describitur quòd annuit oculis, digito loquitur, terit pede. Interior namque est custodia, quæ ordinata servat exteriùs membra. Qui ergo statum mentis perdidit, subsequenter foras inconstantiâ motionis fluit, atque exteriori mobilitate indicat, quod nulla interiùs radice stabilitatis subsistat. Audiant jurgiorum seminatores quod scriptum est: *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur:* atque è diverso colligant, quia si Dei vocantur filij, qui pacem faciunt, proculdubio Satanæ sunt filij, qui confundunt. Omnes autem qui per discordiam separantur, à viriditate dilectionis arefiunt, qui & si boni operis fructus in suis actibus proferunt, profectò nulli sunt: quia non ex unitate charitatis oriuntur. Hinc ergo perpendant seminantes jurgia, quàm multipliciter peccent: qui dum unam nequitiam perpetrant, ab humanis cordibus cunctas simul virtutes eradicant. In uno enim malo innumera peragunt: quia seminando discordiam, charitatem, quæ nimirum virtutum est omnium mater, extinguunt. Quia autem nihil est pretiosiùs Deo virtute dilectionis, nihil delectabilius est diabolo extinctione charitatis. Quisquis

Mat. 5.

CAPUT XIII.

Nunquid non sapientia clamitat, & prudentia dat vocem suam in summis, excelsisque verticibus super viam in mediis stans semitis? *Prov. 8. a*

TRansire fortasse per viam vitæ temporalis, cùm ejus ignorantia poteramus, si hæc eadem sapientia in semitæ angulis constitisset. Investiganda fuerat, si occultari voluisset. Sed postquam incarnationis suæ mysteria publicè ostendit, postquam humilitatis exempla superbientibus præbuit, semetipsam nobis quasi transeuntibus in mediis semitis fixit, ut videlicet in eam, quam quærere nolumus, impingamus: & quam transeuntes videre negligimus, tangamus offendentes. *In exposit. B. Iob, l. 25. 11. circa med.*

CAPUT XIV.

O viri, ad vos clamito. *Prov. 8. a*

DE Domino igitur viri canunt, cùm nobis ejus potentiam vel superni spiritus, vel perfecti quique doctores innotescunt. Sed tamen opus ejus ignoratur: quia nimirum judicia illius ipsi etiam, qui hunc prædicant, impenetrata venerantur. Et sciunt ergo quem prædicant, & tamen ejus opera ignorant: quia cognoscunt per gratiam eum à quo facti sunt, sed ejus judicia comprehendere nequeunt, quæ ab illo etiam super ipsos fiunt. Quòd enim omnipotens Deus perspicuè in sua actione non cernitur, Psalmista testatur, dicens: *Qui posuit tenebras latibulum suum.* *In exposit. B. Iob, l. 17. 12.* *Psal. 17.*

CAPUT XV.

Sapientia ædificavit sibi domum, excidit columnas septem, immolavit victimas suas, miscuit vinum, proposuit mensam. Misit ancillas, ut vocarent ad arcem, & ad mœnia civitatis: Si quis est parvulus, veniat ad me. *Prov. 9. a*

IMmolavit enim Dominus victimas, seipsum offerendo pro nobis, miscuit vinum præceptorum suorum poculum ex narratione historica & intelligentia spirituali contemperans. Vnde aliàs dictum est: *Calix in manu Domini, vini meri, plenus est mixto.* Et proposuit mensam, id est, Scripturam sacram, quæ fessos ad se atque à sæculi oneribus venientes, pane verbi nos reficit, & contra adversarios sua refectione nos roborat. Unde & aliàs ab Ecclesia dicitur: *Posuisti in conspectu meo mensam, adversus eos, qui tribulant me.* Misit ancillas suas, Apostolorum videlicet animas, in ipso suo initio infirmas, ut vocarent ad arcem, & mœnia civitatis supernæ: quia dum æternam vitam denunciant, ad alta nos mœnia supernæ civitatis levant. Quæ profectò mœnia nisi humiles non ascendunt. Unde illic ab eadem Sapientia subditur: *Si quis est parvulus, veniat ad me.* Ac si apertè dicat: Quisquis se apud se magnum æstimat, aditum sibi mei accessus angustat: quia tantò ad me altiùs pertingitur, quantò uniuscujusque mens apud se veriùs humiliatur. Sed quantalibet quisque virtute proficiat, quantalibet scientia excrescat, penetrare non sufficit, quo nos Conditor moderamine judiciorum regit. *In exposit. B. Iob, l. 17. 17. ante med.* *Psal. 74.* *Psal. 22.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

CAPUT XVI.

Item unde suprà.

In expos. B. Iob, l. 33. c. 15 sub init. SApientia quippe domum sibi condidit, cùm unigenitus Dei filius in semetipso intra uterum Virginis, mediante anima, humanum sibi corpus creavit: sic quippe corpus Vnigeniti, domus Dei dicitur, sicut etiam templum vocatur. Ita ut unus idemque Dei atque hominis filius ipse sit, qui inhabitat, ipse qui inhabitatur. Quod tamen rectè aliter accipitur, si domus sapientiæ Ecclesia vocetur. Quæ septem columnas excidit: quia ab amore præsentis sæculi disjunctas, ad portandum ejusdem Ecclesiæ fabricam, mentes prædicantium erexit. Quæ pro eo quòd perfectionis virtute subnixæ sunt, septenario numero designantur. Immolavit victimas, quia vitas prædicantium mactare in persecutione permisit. Vinum miscuit: quia divinitatis & humanitatis suæ pariter nobis arcana prædicavit. Mensam quoque proposuit: quia Scripturæ sacræ nobis pabula aperiendo præparavit. Ancillas etiam suas misit, quæ ad arcem nos, atque ad civitatis mœnia vocarent: quia prædicatores infirmos abjectosque habere studuit, qui fideles populos ad spiritualis *Joan. 1.* patriæ ædificia superna colligerent. Unde Dominus in Evangelio Nathanaëlem laudat, nec tamen in sorte prædicantium numerat: quia ad prædicandum eum tales venire debuerant, qui de laude propria nihil habebant, ut tantò solidiùs veritatis cognosceretur esse, quod agerent, quantò & apertè cerneretur, quia ad hoc agendum per se idonei non fuissent. Ut ergo mira potentia per prædicatorum linguas claresceret, priùs mirabilius actum est, ut eorumdem prædicantium meritum nullum esset.

CAPUT XVII.

Prov. 9. b *Qui erudit derisorem; ipse sibi injuriam facit.*

In expos. B. Iob. l. 12. c. 3. circa med. NAm fit plerumque, ut cùm correpta in se mala defendere nequeunt, ex verecundia pejores fiant: ac sic in sua defensione superbiant, ut quædam vitia contra vitam corripientis exquirant, & eò se criminosos non æstiment, si crimina aliis imponant. Qui cùm vera invenire nequeunt, fingunt, ut ipsi quoque habeant, quod non impari justitia increpare videantur.

CAPUT XVIII.

Prov. 9. b *Noli arguere derisorem, ne oderit te.*

In expos. B. Iob. l. 8. c. 24 ante med. NEque enim justo timendum est, ne derisor cùm corripitur, contumelias inferat, sed ne tractus ad odium pejor fiat. Inter hæc sciendum est, quòd justorum bona, quia ex corde incipiunt, usque ad præsentis vitæ terminum crescunt. Hypocritarum verò opera, quia nequaquam sunt in occulto radicata, sæpe antè deficiunt, quàm præsens vita finiatur. Nam plerumque studio sacræ eruditionis insistunt, & quia hanc non præparandis meritis, sed promerendis favoribus inquirunt, statim, ut judicium humanæ laudis arripiunt, & per hoc gratiam transitorij provectus assequuntur, tota mente sæcularibus curis inserviunt, atque à sacra funditus eruditione evacuantur, & agendo pòst indicant, quantùm temporalia diligant, qui sola priùs æterna prædicabant. Plerumque autem assumptæ speciem maturitatis ostendunt, quiete silentij, longanimitate patientiæ, continentiæ virtute decorantur. Sed cùm per hæc quæsiti culmen honoris attigerint, cumque

A sibi jam reverentia à cunctis impenditur, protinus se in lasciviam voluptatis infundunt, & bona se non ex corde tenuisse ipsi sibi testes sunt, qui hæc citò dimiserunt. Nonnunquam verò aliqui, quæ possident, tribuunt, atque indigentibus cuncta largiuntur: sed tamen ante vitæ terminum, avaritiæ prurigine accensi, aliena appetunt, qui sua largiri videbantur, & pertinaci pòst crudelitate ambiunt quod ficta priùs pietate reliquerunt.

CAPUT XIX.

Item unde suprà.

B SI ab increpatione idcirco reticemus, quia contra nos insurgere derisoris odia formidamus, non jam *In exp. B. Iob, l. 20 c. 17 sub fin.* lucra Dei, sed nostra quærimus. Qua in re sciendum est, quod nonnunquam, cùm redarguuntur pravi, deteriores existunt. Ipsis ergo & non nobis parcimus, si ab eorum redargutione pro eorum amore cessamus. Unde necesse est, ut aliquando toleremus tacendo quod sunt, quatenus in nobis discant videndo, quod non sunt. Quia igitur sancta Ecclesia, quæ verba sua semper per charitatem exerit, ea etiam nonnunquam ex charitate restringit.

CAPUT XX.

Aquæ furtivæ dulciores sunt, & panis absconditus suavior. *Prov. 9. d*

C PEr panem hæreticorum interdum prædicatio designatur, sicut per Salomonem mulier hæreticæ *In expos. B. Iob, l. 23. c. 17. cir. med.* Ecclesiæ typum gestans, & stultos convocans dicit: *Panes occultos libenter edite.* Vel ut in nostra translatione scriptum est: *Aquæ furtivæ dulciores sunt, & panis absconditus suavior.* Sunt enim nonnulli hæretici, qui apertè metuunt prædicare quod sentiunt, & apud infirmorum mentes verba sua tantò magis condiunt, quantò quasi ampliùs reverenter abscondunt. Unde non immeritò dicitur: *Panes occultos libenter edite.* Miseris enim cordibus occulta hæreticorum verba eò magis sapiunt, quò cum reliquis communiter non habentur.

CAPUT XXI.

Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter. *Prov. 10. b*

FIducia quippe magnæ securitatis, est simplicitas actionis. *Curæ past. par. 3. c. 24*

CAPUT XXII.

Quasi tempestas transiens non erit impius. *Prov. 10. d*

CVm infirmus quisque perversos florere conspicit, hunc in perversitatis pelagus unda mergit miseræ imitationis.

CAPUT XXIII.

Manus in manu non erit innocens malus. *Prov. 11. b*

MAnus enim manui jungi solet, quando quiescit in otio, & nullus eam in usus laboris exercet. *Manus* ergo *in manu non erit innocens malus.* Ac si diceret: Et cùm manus cessat ab iniquo opere, malus tamen non est innocens per cogitationem. Quia ergo novimus quòd districtè omnia non solum facta, sed etiam cogitata pensentur; quid faciemus de incessu mali operis, si sic subtiliter Deus judicat gressus cordis? Ecce occulta mentis nostræ itinera nullus hominum videt, & tamen ante Dei

oculos tot gressus ponimus, quot affectus movemus: toties ante illum labimur, quoties à recto itinere infirmæ cogitationis pede claudicamus.

CAPUT XXIV.

Prov.11.c *Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra, & fatua.*

In exp.B. Iob,l.31.c.1. circa med. HÆretica namque doctrina nitore videtur eloquij resplendere, nec tamen sapientiæ apto intellectu congruere. Ait ergo: *Circulus aureus in naribus suis*, id est, pulchra & circumplexa locutio in sensibus mentis stultæ: cui ex eloquio aurum pendet, sed tamen ex terrenæ intentionis pondere, more suis, ad superiora non respicit. Quod secutus exposuit, dicens: *Mulier pulchra & fatua*, id est, doctrina hæretica: pulchra per verbum, fatua per intellectum.

CAPUT XXV.

Prov.11.c *Præstolatio impiorum furor.*

In expos. B. Iob,l.5.c.31. circ.med. SIcque fit ut perturbatus animus majorem strepitum sui silentij sentiat, eumque gravius clausæ iræ flamma consumat.

CAPVT XXVI.

Prov.11.c *Anima quæ benedicit, impinguabitur: & qui inebriat, ipse quoque inebriatur.*

Cura past. part.3.c 26. ante med. QVi enim nimirum exteriùs prædicando benedicit, interioris augmenti pinguedinem recipit. Et dum vino eloquij auditorum mentem debriare non definit, potu multiplicati muneris debriatus excrescit.

CAPVT XXVII.

Prov.11.c *Qui abscondit frumenta, maledicitur in populis.*

Cura past. past. par.26 sub init. FRumenta quippe abscondere, est prædicationis sanctæ apud se verba retinere. In populis autem talis quisque maledicitur, quia in solius culpa silentij pro multorum, quos corrigere potuit, pœna damnatur. Si medicinalis artis minimè ignari secandum vulnus cernerent, & tamen secare recusarent: profectò peccatum fraternę mortis ex solo torpore committerent. Quanta ergo culpa involvantur aspiciant, qui dum cognoscunt vulnera mentium, curare ea negligunt sectione verborum. Vnde bene per Prophetam dicitur: *Maledictus, qui prohibet gladium suum à sanguine.* Gladium quippe à sanguine prohibere, est prædicationis verbum à carnalis vitæ interfectione retinere.

Hier. 48.

CAPVT XXVIII.

Prov.11.d *Qui stultus est, serviet sapienti.*

In expos. B. Iob,l.10.c.19 sub fin. SÆpe tamen conspicimus sapientes subesse, stultos verò arcem dominij tenere: sapientes serviliter obsequi, stultos tyrannica elatione dominari. Quomodo igitur definitione divinæ sententiæ sapienti stultus servit, dum plerumque hunc jure temporalis dominij comprimit? Sed sciendum est, quia contra sapientis vitam, dum stultus præeminens, terrorem potestatis exercet, dum nunc laboribus fatigat, contumeliis lacerat, profectò hunc ab omni vitiorum rubigine urendo purgat. Stultus ergo sapienti etiam dominando servit, quem ad meliorem statum premendo provehit, sic nonnumquam pueris dominis ad disciplinæ magisterium servi præsunt, terrent, premunt, feriunt: & tamen esse servi nullo modo desistunt: quia ad hoc ipsum ordinati sunt, ut proficientibus dominis etiam feriendo famulentur. Quia igitur mala reproborum bonos, dum cruciant, depurgant, utilitati justorum militat etiam potestas iniquorum. Sed plerumque justi tribulatione deprehensi, tardam manum subvenientis æstimant, cùm se persequentium immanitas paulò longiùs angustat: & concita quidem sunt ereptionis remedia, sed hoc, quod ab ereptore citiùs agitur, dolori tardum videtur. Cumque adesse postulationi auxilium quæritur, si vocem non statim sequitur, quia desit, æstimatur.

CAPUT XXIX.

Cogitationes justorum judicia. Prov.12.5

In expos.B. Iob.l.35.c.6 in princ. simil. habet.l.19.c. 3. DEbet enim cujusque mens, & causas suas apud Dominum, & causas Domini contra se sollicita inquisitione discutere: debet cautè pensare, vel quæ ab eo bona perceperit, vel quæ mala bonis illius perversè vivendo responderit. Quod electi quidem quotidie facere omnino non cessant. Vnde bene Salomon ait: *Cogitationes justorum judicia.* Accedunt enim ad secretarium judicis intra sinum cordis, considerant quàm districtè quandoque feriat, qui diu patienter expectat. Metuunt in his, quæ se egisse meminerunt, & puniunt flendo, quod perpetrasse se intelligunt, timent subtilia divina judicia, etiam de his, quæ in semetipsis intelligere fortasse non possunt. Vident enim videri divinitus, quod ipsi in se per humanitatem non vident. Conspiciunt districtum judicem, quò tardiùs venit, eò severius percutit: Sanctorum etiam patrum residere conventum cum eo pariter contemplantur, eorumque vel exempla, vel dicta se contempsisse reprehendunt, atque in hoc secreto interioris judicij ipsa mentis suæ executione constricti pœnitendo ferunt, quod superbiendo commiserunt. Ibi namque adversum se, quidquid se impugnat enumerant, ibi ante oculos suos omne, quod defleant, coacervant. Ibi quidquid per iram districti judicis discerni possit, intuentur: ibi tot patiuntur supplicia, quot pati timent. Nec deest in hoc judicio mente concepto omne ministerium, quod punire reos suos plenius debeat: nam conscientia accusat, ratio judicat, timor ligat, dolor excruciat. Quod judicium eò certiùs punit, quò interiùs sævit: quia videlicet ab exterioribus non accedit. Vnusquisque enim cùm causam hujus examinis contra se aggredi cœperit, ipse est actor qui exhibet, ipse reus, qui exhibetur. Odit se, qualem fuisse se meminit, & ipse qui est, per semetipsum insequitur illum qui fuit; atque ab ipso homine adversus semetipsum fit quædam rixa in animo, parturiens pacem cum Deo.

CAPUT XXX.

Verte impios, & non erunt. Prov.12.7

Hom.12.in Evang. aliquanto post prine. COnversi namque impij non erunt, non quia omnino non erunt in essentia, sed scilicet non erunt in impietatis culpa. Tunc ergo nosmetipsos relinquimus, tunc nosipsos abnegamus, cùm mutamus quod per vetustatem fuimus: & ad hoc nitimur, quo per novitatem vocamur.

A

CAPUT XXXI.

Prov. 14. a *In ore stulti virga superbiæ.*

In exp. B. Iob, l. 24. c. 9 ante med. QUia videlicet percutere rigidè scit, sed compati humiliter nescit. Solent etiam prædicatores justi, auditores suos objurgando corrigere, solent in eorum vitiis districta increpatione sævire. Unde scriptum est: *Verba sapientium quasi stimuli: & sicut clavi in altum defixi.* Eccles. 12.

CAPUT XXXII.

Prov. 14. b *Cor, quod novit amaritudinem animæ suæ, in gaudio illius non miscebitur extraneus.*

In exp. B. Iob, l. 5. c. 4. in princ. IN amaritudine namque sunt, & corda reproborum, quia ipsis etiam pravis desideriis affliguntur, sed eandem amaritudinem nesciunt, quia pensare, quod tolerant, sponte sua excæcati, non possunt. At contrà, cor bonorum amaritudinem suam novit: quia ærumnam exilij, in qua projectum laceratur, intelligit: & quàm sitit tranquilla, quæ perdidit, quàm confusa, in quibus cecidit, sentit. Sed hoc amaricatum cor ad gaudium suum quandoque reducetur, atque in ejus gaudio extraneus non miscebitur: quia is, qui nunc ab hoc mœrore cordis, foras se per desideria sæculi ejicit, exclusus tunc ab illa intima ejus solemnitate remanebit. Hi itaque, qui in amaritudine animæ sunt, mori mundo funditus concupiscunt: ut, sicut in sæculo ipsi nihil appetunt, ita jam à sæculo nulla obligatione teneantur. Et plerumque contingit, ut homo mundum mente non teneat, sed tamen mundus hominem occupationibus astringat. Et ipse quidem mundo jam mortuus est, sed ipsi mundus adhuc mortuus non est. Quasi enim vivus adhuc mundus eum conspicit, dum aliò intentum in suis actionibus rapere contendit.

CAPUT XXXIII.

Item unde suprà.

In exp. B. Iob, l. 6. c. 10. sub init. HUmana etenim mens animæ suæ amaritudinem scit, cùm æternæ patriæ desideriis accensa, peregrinationis suæ pœnam flendo cognoscit. Sed in ejus gaudio extraneus non miscebitur: quia qui nunc à mœrore compunctionis alienus est, tunc particeps ad lætitiam consolationis non est. Hinc est quòd in Evangelio Veritas dicit: *Amen, amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.* Ioan. 16.

CAPUT XXXIV.

Prov. 14. b *Est via, quæ videtur hominibus recta: novissima autem ejus ducunt ad mortem.*

In exposs. B. Iob, l. 5. c. 6. VNde sancti viri, cùm mala superant, sua etiam bene gesta formidant, ne, cùm bona agere appetunt, de actionis imagine fallantur: ne pestifera tabes putredinis sub boni specie lateat coloris. Sciunt enim, quia corruptionis adhuc pondere gravati, dijudicare bona subtiliter nesciunt, & cùm ante oculos extremi examinis regulam deducunt, hæc ipsa, in se nonnunquam, & quæ approbant, metuunt, & tota quidem mente interna desiderant, & tamen de incertitudine trepidi, quò gradiuntur, ignorant.

CAPUT XXXV.

Corona sapientium divitiæ, fatuitas stultorum imprudentia. Prov. 14. c

In exposs. B. Iob, l. 22. c. 3. sub init. SI enim coronas sapientium, terrenas divitias diceret, proculdubio fatuitatem stultorum, paupertatem potius quàm imprudentiam fateretur. Sed dum fatuitatem stultorum imprudentiam subdidit, sapientum divitias, quia prudentiam dixerit, indicavit. Has in se Paulus scientiæ divitias contemplatus, & contemplationem suam consideratione humanæ fragilitatis humilians, ait: *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus.* 2. Cor. 4. Multas itaque apud nos divitias reperimus, cùm dona abundantis intelligentiæ sacra eloquia investigando percipimus, atque in his plura nec tamen sibimet diversa sentimus. Non est autem secura lætitia in divinis paginis vel fortia, vel multa cognoscere, sed cognita custodire. Nam qui bene intelligit, quid intelligendo operari debeat, agnoscit. Quantò enim per intellectum latiùs extenditur, tantùm ad explenda opera enixiùs ligatur.

CAPUT XXXVI.

In timore Domini fiducia fortitudinis. Prov. 14. d

In exposs. B. Iob, l. 5. c. 13. sub fin. TImori quippe Domini inesse fiducia fortitudinis dicitur: quia nimirum mens nostra tantò valentiùs terrores rerum temporalium despicit, quantò se auctori earundem veraciùs per formidinem subdit. Quæ in timore Domini constituta non invenit extra quod metuat: quia dum recto metu Conditori omnium jungitur, potestate quadam supra omnia sublevatur. Fortitudo autem non nisi in adversitate ostenditur: unde & mox post fortitudinem patientia subrogatur. Tantò enim se quisque ad fortitudinem profecisse veriùs demonstrat, quantò aliena mala robustiùs tolerat. Nam minus in se convaluit, quem aliena iniquitas sternit. Qui in eo, quod ferre contrarietatem non valet, pusillanimitatis suæ gladio confossus jacet. Quia verò perfectio de patientia nascitur, statim post patientiam, virum perfectio subinfertur. Ille enim verè perfectus est, qui erga imperfectionem proximi impatiens non est. Nam qui alienam imperfectionem ferre non valens, patientiam deserit, ipse sibi testis est, quòd perfectè necdum proficit. Hinc in Evangelio Veritas dicit: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Luc. 21.

CAPUT XXXVII.

Via carnium sanitas cordis, putredo ossium invidia. Prov. 14. d

In exposs. B. Iob, l. 5. c. 32. eandem repetuntur. Pastor. par. 3. c. 11. sub fi. QUid enim per vitam carnis, nisi infirma quædam ac tenera? Et quid per ossa, nisi fortia acta signantur? & plerumque contingit, ut quidam cum vera cordis innocentia in nonnullis suis actibus infirmi videantur, quidam verò jam quædam ante humanos oculos robusta exerceant, sed tamen erga aliorum bona intus invidiæ pestilentia latenter tabescant. Bene ergo dicitur: *Vita carnium sanitas cordis*, quia si mentis innocentia custoditur, etiam si qua foris infirma sunt, quandoque roborantur. Putredo ossium invidia, quia per livoris vitium, ante Dei oculos pereunt, etiam quæ humanis oculis fortia videntur. Ossa quippe per invidiam putrescere, est quædam etiam robusta deperire.

Finis expositionis super Proverbia.

A

CAPITVLA LIBRI CANTICI CANTICORVM.

1 *Osculetur me osculo oris sui.*
2 *Adolescentulæ dilexerunt te.*
3 *Posuerunt me custodem in vineis : vineam meam non custodivi.*
4 *Indica mihi quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie?*
5 *Item unde suprà.*
6 *Nisi cognoveris te, ô pulchra inter mulieres,* B *egredere, &c.*
7 *Donec rex in recubitu suo est, nardus mea dedit odorem suum.*
8 *Fulcite me floribus, & stipate me malis, quia amore langueo.*
9 *Vulnerata charitate ego sum.*
10 *Læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.*
11 *Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles.*
12 *En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per can-*
C *cellos.*
13 *Surge, propera, amica mea, formosa mea, &c.*
14 *In lectulo meo per noctem quæsivi illum, & non inveni.*
15 *Quæsivi illum, & non inveni : invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem. Num quem, &c.*
16 *Item unde suprà.*
17 *Item unde suprà.*
18 *Item unde suprà.*
19 *Item unde suprà.*
20 *Item unde suprà.*
21 *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum,* D *sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, &c.*
22 *Omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi.*
23 *Vniuscujusque ensis super fœmur suum, propter timores nocturnos.*
24 *Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani, &c.*
25 *Dentes tui sicut greges detonsarum, ascendentium de lavacro.*
26 *Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce.*
27 *Duo ubera tua, sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui pascuntur in liliis, donec aspi-* E *ret dies, & inclinentur umbræ.*
28 *Coronaberis de capite Amana, & de vertice Sanir, &c.*
29 *Meliora ubera tua vino.*
30 *Mel & lac sub lingua tua.*
31 *Surge Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum, & fluent aromata illius.*
32 *Ego dormio, & cor meum vigilat.*
33 *Item unde suprà.*
34 *Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum illius.*
35 *Anima mea liquefacta est, ut locutus est.*
36 *Caput ejus aurum optimum.*
37 *Pulchra es amica mea, suavis et decora, etc.*
38 *Sicut cortex mali punici genæ tuæ absque occultis tuis.*
39 *Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens?*
40 *Item unde suprà.*
41 *Nasus tuus sicut turris, quæ est in Libano.*
42 *Item unde suprà.*
43 *Manè surgamus ad vineas, videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt.*
44 *Quæ est ista, quæ ascendit dealbata?*
45 *Pone me sicut signaculum super cor tuum.*
46 *Fortis est ut mors dilectio.*
47 *Soror nostra parvula est, et ubera non habet.*
48 *Quæ habitas in hortis amici, ausculta : fac me audire vocem tuam.*
49 *Fuge, dilecte mi, fuge.*

INCIPIT EXPOSITIO SVPER CANTICVM CANTICORVM.

CAPUT I.

Osculetur me osculo oris sui. Cant. 1. 1

SANCTA Ecclesia quot præcepta ex ejus prædicatione cognovit, quasi tot oris ejus oscula accepit. Osculum rectè Conditoris sui desiderat, quæ se ei obsequi per amorem parat. *In exp. B. Iob, l. 14. c. 20.*

CAPUT II.

Adolescentulæ dilexerunt te. Cant. 1. 2

SCriptura enim sacra sæpe adolescentiam pro novitate vitæ ponere consuevit. Unde venienti sponso dicitur : *Adolescentulæ dilexerunt te*, id est, electorum animæ gratiâ baptismatis renovatæ : quæ non vitæ veteris usu deficiunt, sed novi hominis conversatione decorantur. *In exposit. B. Iob, l. 14. c. 4.*

CAPUT III.

Posuerunt me custodem in vineis : vineam meam non custodivi. Cant. 1. 5

VIneæ quippe, nostræ actiones sunt, quas usu quotidiani laboris excolimus. Sed custodes in vineis positi, nostram vineam minimè custodimus, quia dum extraneis actionibus implicamur, ministerium actionis nostræ negligimus. *Hom. 17. in Evang. longe ultrà med.*

CAPUT IV.

Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie. Cant. 1. 6

CErvorum quippe hinnulus, Dominus appellatur, juxta assumptam carnem, antiquorum filius patrum. Ferventior verò in meridie æstus ar- *Hom. 17. in Evang. post med.*

descit, & umbrosum locum hinnulus quærit, quem æstus igne non afficit. In illis ergo cordibus Dominus requiescit, quæ amor præsentis sæculi non incendit, quæ carnis desideria non exurunt, quæ incensa suis anxietatibus in hujus mundi concupiscentiis non arescunt. Umbrosa ergo loca in meridie ad pascendum hinnulus quærit, quia talibus mentibus Dominus pascitur, quæ per respectum gratiæ temperatæ, corporalibus desideriis non uruntur.

CAPUT V.

Item unde supra.

In expos. B. Iob, l. 38. c. 18 ante med. PAscitur quippe Dominus, cùm bonis nostris actibus delectatur. Cubat verò in meridie, cùm ex desideriis carnalibus ardenti corde reproborum, apud electorum suorum pectora refrigerium invenit cogitationis bonæ.

CAPUT VI.

Cant. 1. c *Nisi cognoveris te, ô pulchra inter mulieres? egredere & abi post vestigia gregum, & pasce hœdos tuos.*

In expos. B. Iob, l. 6. c. 21. sub init. l. 30. c. 12 sub fin. IDest, nisi honorem tuum, quo ad similitudinem Dei es condita, bene vivendo cognoveris, à conspectu meæ contemplationis egredere, & imperitorum vitam imitare populorum. Semetipsam namque ea, quæ est inter mulieres pulchra, cognoscit, quando electa quæque anima etiam inter peccantes posita, quòd ad Auctoris sui imaginem ac similitudinem sit condita, meminit: & juxta perceptæ similitudinis ordinem incedit. Quæ si se non cognoscit, egreditur: quia à secreto sui cordis expulsa, in exterioribus concupiscentiis dissipatur. Egressa verò abit post vestigia gregum, quia sua interna deserens, ad latam videlicet viam ducitur, & sequitur exempla populorum. Nec jam agnos, sed hœdos pascit: quia non innoxias cogitationes mentis, sed nutrire pravos motus carnis intendit.

CAPUT VII.

Cant. 1. c *Donec Rex in recubitu suo est, nardus mea dedit odorem suum.*

In expos. B. Iob, l. 35. c. 12 circ. med. ACsi apertè dicat: Quousque meis obtutibus rex apud se in requie secreti cælestis absconditur, electorum vita miris virtutum odoribus exercetur, ut quò adhuc eum quem appetit, non videt, ardentiùs per desiderium flagret. Rege quippe in recubitu suo posito, nardus odorem dat, dum quiescente in sua beatitudine Domino, Sanctorum virtus in Ecclesia magnæ nobis gratiam suavitatis administrat.

CAPUT VIII.

Cant. 2. a *Fulcite me floribus, & stipate me malis: quia amore langueo.*

Hom. 15. in Ezech. longe post prin. QUid namque sunt flores, nisi animæ bonum jam opus inchoantes, & desiderium cæleste re-dolentes? Quid mala de floribus, nisi perfectæ jam bonorum mentes, quæ ad fructum perveniunt boni operis, de initio sanctæ propositionis? Quæ ergo amore languet, fulciri quærit floribus, stipari malis: quia si illum, quem desiderat videre, adhuc non permittitur, magna ei est consolatio, si de aliorum profectibus lætetur. Anima ergo sancto amore languida, floribus, malisque fulciatur, ut requiescat in bono opere proximi, quæ adhuc contemplari non valet vultum Dei.

CAPUT IX.

Vulnerata charitate ego sum. *Cant. 2. a*

In expos. B. Iob, l. 6. c. 14 circ. med. Idem locus explicatur hom. 15. in Ezech. longè post princ. MAlè enim sana anima, atque in hujus exilij cæca securitate prostrata, nec videbat Dominum, nec videri requirebat à Domino. Percussa autem charitatis ejus spiculis, vulneratur in intimis affectu pietatis, ardet desiderio contemplationis. Et miro modo vivificatur ex vulnere, quæ priùs mortua jacebat in salute. Æstuat, anhelat, etiam videre desiderat quem fugiebat. Percussione ergo ad salutem reducitur, quæ ad securitatem quietis intimæ, amoris sui perturbatione revocatur. Sed cùm sauciata mens anhelare in Deo cœperit, cùm cuncta mundi hujus blandimenta despiciens, ad supernam se patriam per desiderium tendit, ad tentationem ei protinus vertitur, quidquid amicum priùs in sæculo, blandumque putabatur. Nam qui peccantem amare consueverant, rectè viventem crudeliter impugnant, & rectus in Deo animus carnis suæ bella tolerat, in qua priùs vitiis serviens delectabiliter jacebat. Voluptates priscæ ad memoriam redeunt, & contradicentem mentem gravi certamine affligunt. Sed dum transitorio labore atterimur, à perpetuo dolore liberamur.

CAPUT X.

Læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me. *Cant. 2. a*

Curæ past. par. 3. c 27. ante med. SInistram Dei, prosperitatem videlicet vitæ præsentis, quasi sub capite posuit, quam intentione summi amoris premit. Dextera verò Dei eam amplectitur, quia sub æterna ejus beatitudine tota devotione continetur.

CAPUT XI.

Ecce iste venit saliens in montibus, transiliens colles. *Cant. 2. b*

Hom. 29. in Evang. circ. fin. COnsideravit namque tantorum operum culmina, & ait: *Ecce iste venit saliens in montibus.* Veniendo quippe ad redemptionem nostram, quosdam, ut ita dixerim, saltus dedit. De cælo venit in uterum, de utero venit in præsepe, de præsepe venit in crucem, de cruce venit in sepulcrum, de sepulcro rediit in cælum. Ecce, ut nos post se currere faceret, quosdam pro nobis saltus manifestata per carnem Veritas dedit.

CAPUT XII.

En ipse stat post parietem nostrum, respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos. *Cant. 2. b*

Hom. 13. in Ezec. longe post med. QUi enim humanis oculis hoc, quod de mortali natura assumpsit, ostendit, & in ipso invisibilis permansit, in aperto se videre quærentibus, quasi post parietem stetit: quia videndum se manifesta majestate non præbuit. Quasi enim post parietem stetit, qui humanitatis naturam, quam assumpsit, ostendit, & divinitatis naturam humanis oculis occultavit. Unde & illic subditur: *Respiciens per fenestras, prospiciens per cancellos.* Quisquis enim per fenestras, vel per cancellos respicit, nec totus latet, nec totus videtur. Sic nimirum Redemptor noster ante dubitantium oculos factus est; quia si miracula faciens nil pertulisset, ut homo, plenè eis apparuisset Deus: & rursùm humana patiens, si nulla fe-

cisset, ut Deus, putaretur purus homo. Sed quia & divina fecit, & humana pertulit, quasi per fenestras, vel per cancellos ad homines prospexit, ut Deus & appareret ex miraculis, & lateret ex passionibus; & homo cerneretur ex passionibus, sed tamen esse ultra homines ex miraculis agnosceretur.

CAPUT XIII.

Cant. 2. b *Surge, propera, amica mea, formosa mea, et veni: jam enim hiems transiit, imber abiit, et recessit.*

In exposit. B. Iob, l. 27. c. 14. in fin. TRanseunte hieme, imber recedit: quia cùm vita præsens peragitur, in qua nos ignorantiæ nubilo carnis corruptibilis torpor astrinxerat, omne ministerium prædicationis cessat. Clariùs quippe per nos tunc videbimus hoc quod sanctorum nunc vocibus obscuriùs audimus.

CAPUT XIV.

Cant. 3 a *In lectulo meo per noctem quæsivi illum, et non inveni.*

In exposit. B. Iob, l 8. c. 13. in princ. IN lectulo quippe, & per noctem dilectus quæritur; quia nimirum invisibilis Conditoris species repressa omni corporeæ visionis imagine, in cubili cordis invenitur.

CAPUT XV.

Cant. 3. a *Quæsivi illum, & non inveni. Invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem: Num quem diligit anima mea, vidistis? Cùm paululum pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea.*

Hom. 25. in Evang. aliquanto post princ. DIlectum in lectulo quærimus, quando in præsentis vitæ aliquantula requie, Redemptoris nostri desiderio suspiramus. Per noctem quærimus: quia etsi jam in illo mens vigilat, tamen adhuc oculus caligat. Sed qui dilectum suum non invenit, restat ut surgat, & civitatem circumeat, id est, sanctam electorum Ecclesiam mente & inquisitione percurrat. Per vicos eum & in plateis quærat, id est, per angusta & lata gradientes aspiciat, ut si qua invenire in eis valeat, ejus vestigia exquirat: quia sunt nonnulli etiam vitæ sæcularis, qui imitandum aliquid habeant de actione virtutis. Quærentes autem nos vigiles inveniunt, qui custodiunt civitatem: quia sancti Patres, qui Ecclesiæ statum custodiunt, bonis nostris studiis occurrunt, ut suo vel verbo, vel scripto nos doceant. Quos cùm paululum pertransimus, invenimus quem diligimus: quia Redemptor noster, etsi humilitate homo inter homines, divinitate tamen super homines fuit. Cùm ergo transeuntur vigiles, dilectus invenitur: quia cùm Prophetas & Apostolos infra ipsum esse conspicimus; illum, qui naturâ Deus est, esse supra homines consideramus. Priùs ergo non inveniendus quæritur, ut pòst inventus, strictiùs teneatur.

CAPUT XVI.

Item unde supra.

In exposit. B. Iob. l. 27. c. 1. post med. DIlectus in lectulo per noctes quæritur, quia intra secreta cordis cubilia, in tribulatione spiritus desideratur. Quem tamen quærens sponsa non invenit: quia electa quæque anima jam quidem amoris ejus facibus flagrat, sed adhuc quæsiti negatur species, ut amantis desiderium crescat. Et quasi in siti aqua subtrahitur, ut ejusdem sitis æstus augeatur: & quò hanc diutius sitiens desiderat, eò quandoque, cùm invenerit, avidiùs sumat. Sed hanc quærentem vigiles inveniunt, eamque vulnerant, & ejus pallium tollunt: quia unamquamque animam Redemptoris sui jam speciem requirentem, cùm solliciti doctores inveniunt, hanc per prædicationis verbum cælestis amoris spiculis vulnerant. Et si quod ei adhuc de vetusta conversatione tegmen inest, subtrahunt: ut quò exuta ab hujus mundi onere redditur, eò, is, qui quæritur, ab illa citius inveniatur.

CAPUT XVII.

Item unde suprà.

Hom. 19. in Ezech. circa med. IN lectulo enim dilectum quærit, quando in ipso suo otio, & vacatione, quam appetit, jam videre anima Dominum concupiscit, jam ad eum exire desiderat, jam carere præsentis vitæ tenebris anhelat. Sed quærit illum, & non invenit: quia quamvis magno amore desideret, adhuc tamen ei videre non conceditur, quem amat.

CAPUT XVIII.

Item unde suprà.

In exp. B. Iob, l. c. 4. in fin. ABscondit se sponsus cùm quæritur, ut non inventus ardentiùs quæratur: & differtur quærens sponsa, ne inveniat, ut tarditate sua capacior reddita, multipliciùs quandoque inveniat quod quærebat.

CAPUT XIX.

Item unde suprà.

In exposit. B. Iob. l. 18. c. 27. ante med. QUos vigiles qui civitatem custodiunt, nisi priores Patres vel Prophetas accipimus, qui studuerunt ad custodiam nostram sanctæ prædicationis voce vigilare? Sed cùm Redemptorem suum Ecclesia quæreret, in ipsis antiquis prædicatoribus spem figere noluit, quæ dicit: *Paululum cùm pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea.* Istum quippe inveniri non potuisset, si istos pertransire noluisset. In istis se custodibus infideles fixerant, qui Christum Dei filium unum quemlibet esse illorum credebant. Voce igitur ac fide Petri inventos vigiles, sancta Ecclesia transiit, quę Prophetarum Dominum unum quemlibet ex Prophetis credere contempsit.

CAPUT XX.

Item unde suprà.

In exposit. B. Iob, l. 27. c. 1. vers. fin. P*Aululum cùm pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea:* Quia visionis ejus mens avida nisi Prophetarum æstimationem, nisi Patriarcharum celsitudinem, nisi cunctorum hominum mensuram transcenderet, eum, qui est super homines, non inveniret. Transire ergo vigiles, est etiam eos, quos miratur anima, in ejus comparatione postponere: & tunc is, qui quærebatur, cernitur, si homo quidem, sed tamen extra mensuras hominum credatur.

CAPUT

CAPUT XXI.

Cant. 3. c *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & universi pulveris pigmentarij?*

In expos. B. Iob, l. 1. c. 20 circa finem. SAncta Ecclesia sicut fumi virgula ex aromatibus ascendit, quia ex vitæ suæ virtutibus in interni quotidie incensi rectitudinem proficit, nec sparsa per cogitationes defluit, sed sese intra arcana cordis in rigoris virga constringit. Quæ ea quæ agit, dum recogitare semper ac retractare non desinit, myrrham quidem & thus habet in opere, sed pulverem in cogitatione.

CAPUT XXII.

Cant. 3. c *Omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi.*

In exp. B. Iob, l. 19. c. 1. vers. fin. Ephes. 6. QUid in divina Scriptura per gladium figuretur, Paulus aperuit dicens: *Et gladium spiritus, quod est verbum Dei.* Salomon autem non ait: Omnes habentes gladios, sed tenentes: quia videlicet verbum Dei non est mirabile solummodo scire, sed facere. Habet quippe, sed non tenet gladium, qui divinum quidem eloquium novit, sed secundùm illud vivere negligit: & doctus esse ad bella jam non vellet, qui spiritualem, quem habet, gladium minimè exerceat. Nam resistere tentationibus omnino non sufficit, qui hunc verbi Dei tenere gladium malè vivendo postponit.

CAPUT XXIII.

Cant. 3. c *Vniuscujusque ensis super fœmur suum propter timores nocturnos.*

In expos. B. Iob, l. 20. c. 1. ante med. eadem repetuntur. Past. par. 3. c. 3. in med Psal. 2. NOcturni quippe timores sunt insidiæ tentationis occultæ. Ensis autem super fœmur, est custodia vigilans, carnis illecebras premens. Ne ergo nocturnus timor, id est, occulta & repentina tentatio subrepat, semper necesse est, ut fœmur nostrum superpositus custodiæ ensis premat. Sancti etenim viri sic de spe certi sunt, ut tamen semper sint de tentatione suspecti: quippe quibus dicitur: *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.*

CAPUT XXIV.

Cant. 3. d *Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani. Columnas ejus fecit argenteas, reclinatorium aureum, ascensum purpureum media charitate constravit propter filias Hierusalem.*

Hom. 15. super Ezec. in med. NEque enim credendum est, Salomonem tantæ magnitudinis regem, qui sic immensis divitiis affluebat, ut pondus auri ejus æstimari non posset, & argentum in diebus illis pretium non haberet, quia ferculum sibi ligneum fecit. Sed est Salomon, videlicet pacificus noster, qui sibi de lignis Libani ferculum fecit. Libani quippe ligna cedrina valde sunt imputribilia. Ferculum itaque regis nostri sancta Ecclesia est, quæ de fortibus patribus, id est, de imputribilibus mentibus est constructa. Quæ rectè ferculum dicitur: quia ipsa fert quotidie animas ad æternum convivium Conditoris sui. Cui ferculo columnæ argenteæ factæ sunt: quia prædicatores Ecclesiæ sanctæ, eloquij luce resplendent. Est autem cum columnis argenteis reclinatorium aureum, quia per hoc quod à sanctis prædicatoribus lucidè dicitur, mentes audientium fulgorem claritatis animæ, in qua reclinentur, inveniunt. Per hoc enim quod luculentè & apertè audiunt, in illud, quod claresci, in corde requiescunt. Columnæ ejus argenteæ, & reclinatorium aureum factum est: quia per lucem sermonis invenitur aureum factum est: quia per lucem sermonis invenitur aureum factum animum claritas quietis. Illius jam quippe fulgor internus mentem irradiat, ut per intentionem ibi requiescat, ubi prædicationis gratia non quærebatur. Sed ad hoc, quod clarum intus ostenditur, qualis sit ascensus adjungit, cùm de eodem ferculo protinus subdit: *Ascensum purpureum.* Vera quippe purpura, quia de sanguine tingitur, non immeritò in colore sanguinis videtur: quia maxima multitudo fidelium in exordio nascentis Ecclesiæ per martyrij sanguinem pervenit ad regnum. Rex noster ascensum purpureum fecit in ferculo, quia ad clarum, quod intus aspicitur, per tribulationem sanguinis pervenitur. Quid ergo nos miseri, atque ab omni fortitudine destituti, quid acturi sumus? Ecce in hoc ferculo columnæ esse non possumus: quia in nobis nec fortitudo operis, nec lumen emicat prædicationis. Reclinatorium aureum non habemus, quia necdum, sicut oportet, per intellectum, spiritualem requiem internæ claritatis aspicimus. Ascensus purpureus non sumus: quia pro Redemptore nostro fundere sanguinem non valemus. Quid ergo de nobis agendum est? quæ spes erit, si nullus ad regnum pervenit, nisi qui summis præditus virtutibus fuerit? Sed adest quoque nostra consolatio. Amemus, in quantum possumus, Deum; diligamus proximum, & simul quoque nos ad Dei ferculum festinemus: quia sicut illic scriptum est, *Media charitate constravit.* Habe quippe charitatem, & ibi sine dubio pertines, ubi & columna argentea erigitur, & ascensus purpureus tenetur. Tamen quia hoc propter nostram infirmitatem dicitur, apertè monstratur, cùm illic protinus subditur: *Propter filias Hierusalem.* Sermo etenim Dei, qui non filios, sed filias dicit, quid aliud per sexum fœmineum, quàm mentium infirma signavit? Quod ergo illic inter columnas argenteas reclinatorium aureum, & ascensum purpureum inesse media charitas dicitur, propter filias Hierusalem, hoc hîc inter thalamos per quinque cubitos designatur: quia & qui in virtutibus infirmantur, si ipsi bona quæ possunt facere cum charitate non negligunt, à Dei ædificio alieni non sunt.

CAPUT XXV.

Dentes tui sicut greges detonsarum ascendentium de lavacro. Cant. 4. a

In exp. B. Iob, l. 33 c. 23 ante med. NOn immeritò Sancti detonsis ac lotis ovibus comparantur, quia innocuam vitam sumentes, in lavacro baptismatis, conversationis pristinæ vellera vetusta posuerunt.

CAPUT XXVI.

Sicut vitta coccinea labia tua, & loquium tuum dulce. Cant. 4. a

In expos. B. Iob, l. 2. c. 27 post med. VItta quippe crines capitis astringit. Labia ergo sponsæ sicut vitta sunt: quia exhortatione sanctæ Ecclesiæ, cunctæ in auditorum mentibus diffusæ cogitationes ligantur; ne amissæ defluant, ne se per illicita spargant, ne sparsæ cordis oculos deprimant, sed quasi ad unam se intentionem colligant, dum vitta eas sanctæ prædicationis ligat.

Quam rectè & coccineam asserit: quia sanctorum A
prædicatio solo charitatis ardore flammescit. Quid
verò per caput, nisi ea quæ principale uniuscujus-
que actionis est, mens ipsa signatur? ut & aliàs dici-
Eccl. 9. tur: *Et oleum de capite tuo non deficiat.* Oleum quip-
pe in capite, est charitas in mente: & à capite oleum
non deficit, cùm charitas à mente non discedit.

CAPUT XXVII.

Cant. 4. b *Duo ubera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli, qui pascuntur in liliis, donec aspiret dies, & inclinentur umbræ.*

In expos. B. Iob. l. 24. c. 6 ante med. QUæ sunt duo ubera, nisi ex Judæa & Gentilita-
te veniens uterque populus, qui in sanctæ Eccle-
siæ corpore per intentionem sapientiæ arcano est cor- B
dis infixus? Ex quo populo hi, qui electi sunt, idcirco
capreæ hinnulis comparantur, quia per humilitatem
quidem parvos sese ac peccatores intelligunt, sed eis
per charitatem currentibus, si qua obstacula de impe-
dimento temporalitatis obviant, transeunt: & datis
contemplationum saltibus, ad superna conscendunt:
quia ut hæc agant, præcedentium Sanctorum exem-
pla conspiciunt. Unde & in liliis pasci referuntur.
Quid enim per lilia, nisi illorum vita declaratur, qui
2. Cor. 2. veraciter dicunt: *Christi bonus odor sumus Deo?* Electi
ergo ut assequi summa prævaleant, conspecta odori-
fera, & candida justorum vita satiantur. Jam quidem
videre Dominum sitiunt, jam de ejus contemplatio-
ne satiari charitatis æstibus inardescunt. Sed quia in
hac vita positi, necdum valent, per præcedentium in- C
terim patrum exempla pascuntur. Vnde & aptè illic
tempus de ipso liliorum pastu definitur, dum dicitur:
Donec aspiret dies, & inclinentur umbræ. Tamdiu
quippe refici justorum exemplis indigemus, donec
præsentis mortalitatis umbras, æterno die aspirante,
transeamus. Cùm enim hujus temporalitatis umbra
transacta ac mortalitate fuerit inclinata: quia ipsius
diei internum lumen cernimus, nequaquam jam ap-
petimus, ut ad amorem ejus per aliorum exempla fla-
gremus. Nunc autem, quia necdum eum intueri pos-
sumus, summoperè necesse est, ut eorum, qui illum
perfectè secuti sunt, conspectis actionibus incitemur.
Intueamur ergo quàm pulchra est agilitas sequen-
tium, & videamus quàm turpis hebetudo pigrorum.
Statim namque ut bene agentium gesta respicimus, D
nosmetipsos, confusione intima ulcisccente judica-
mus. Mox verecundia mentem concutit, mox justè
sæviens reatus addicit, & vehementer hoc etiam dis-
plicet, quod adhuc fortasse turpiter libet.

CAPUT XXVIII.

Cant. 4. b *Coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir, & Hermon, de cubilibus leonum.*

In expos. B. Iob. l. 17. c. 20. circa fi. QVid aliud leonum nomine, quàm dæmonia si-
gnantur, quæ ira contra nos atrocissimæ crude-
litatis insæviunt? quia & peccatores ad fidem vocati
sunt, quorum corda leonum cubilia fuerunt, dum vi-
cissè mortem Dominus eorum confessione creditur,
quasi de leonum cubilibus coronatur. Remuneratio E
quippe victoriæ corona est. Toties ergo ei coronam
fideles offerunt, quoties hunc vicisse mortem ex re-
surrectione confitentur.

CAPUT XXIX.

Cant. 4. c *Meliora ubera tua vino.*

In expos. B. Iob. l. 30. c. 20. circa fi. UBera sunt, quæ in arca pectoris fixa, lacte nos
porant: quia Prædicatores arcanis summæ
contemplationis inhærentes, subtili prædicatione
nos nutriunt.

CAPUT XXX.

Mel & lac sub lingua tua. Cant. 4. c

In expos. B. Iob. l. 15. c. 9. circ. finem. SIcut plerique justorum, cùm quosdam agere per-
versè conspiciunt, qui duris sunt increpationibus
feriendi, in lingua asperitatem sumunt, sed sub lingua
mentis suæ benignitatem contingunt. Vnde & san-
ctæ Ecclesiæ sponsi voce dicitur: *Mel & lac sub lin-
gua tua.* Qui enim mentis suæ dulcedinem aperire
infirmis nolunt, sed loquentes quadam eos asperitate
feriunt, & tamen inter verba aspera quasi latenter
quiddam dulcedinis intermittunt, hi videlicet non in
lingua, sed sub lingua habent dulcedinem: quia in-
ter dura, quæ proferunt, emittunt quædam blanda,
& dulcia, quibus contristati mens possit ex benigni- B
tate refoveri. Ita perversi quique, quia malum non in
lingua, sed sub lingua habent, sermonibus dulcia præ-
tendunt, & cogitationibus perversa moliuntur.

CAPUT XXXI.

Surge Aquilo, & veni Auster: perfla hortum meum, & fluant aromata illius. Cant. 4. d

In expos. B. Iob. l. 2. c. 6. post med. QUid nomine Austri, nisi fervor sancti Spiritus
designatur? quo dum repletus quisque fuerit, ad
amorem patriæ spiritalis ignescit. Vnde & sponsi vo-
ce in Canticorum Canticis dicitur: *Surge Aquilo, &
veni Auster: perfla hortum meum, & fluant aromata il-
lius.* Austro quippe veniente, Aquilo surgens recedit,
cùm adventu sancti Spiritus expulsus antiquus ho- C
stis, qui in torpore mentem constrinxerat, deserit. At-
que hortum sponsi Auster perflat, ut aromata de-
fluant: quia nimirum, dum sanctam Ecclesiam dono-
rum suorum virtutibus Spiritus veritatis impleverit,
ab ea longè lateque odores boni operis spargit.

CAPUT XXXII.

Ego dormio, & cor meum vigilat. Cant. 5. a

De somno tribus modis in scriptura sacra accepto. In exp. B. Iob. l. 5. a. 22 in princ. 1. Thess. 4. Rom. 13. 1. Cor. 15. SCiendum est quòd in sacra scriptura tribus modis
somnus accipitur. Aliquando somno mors carnis,
aliquando torpor negligentiæ, aliquando calcatis
terrenis desideriis quies vitæ exprimitur. Somni
namque vel dormitionis nomine, carnis mors inti-
matur, sicut Paulus ait: *Nolo vos ignorare, fratres, de
dormientibus.* Et paulò pòst: *Ita & Deus eos, qui dor- D
mierunt per Iesum, adducet cum eo.* Somno rursus tor-
por negligentiæ designatur, sicut ab eodem Paulo di-
citur: *Hora est jam nos de somno surgere.* Et rursum:
Evigilate justi, & nolite peccare. Somno quoque cal-
catis carnis desideriis: vitæ quies figuratur, sicut spon-
sæ voce in Canticis Canticorum dicitur: *Ego dormio,
& cor meum vigilat:* quia videlicet sancta mens quò
se à strepitu temporalis concupiscentiæ comprimit, eò
veriùs interna cognoscit: & tantò alacrius ad intima
vigilat, quantò se ab exteriori inquietudine occultat.

CAPUT XXXIII.

Item unde suprà.

In exp. B. Iob. l. 15. c. 12. circ. med. QUi exterioribus officiis inoffensè deserviunt, &
ad secreta cordis currere incessabiliter curant,
vocem Dei quasi per somnium audiunt, dum in me-
ditatione mentis à carnalibus motibus abstrahuntur.
Hinc est quòd sponsa in Canticis Cantic. ait: *Ego dor-
mio, & cor meum vigilat.* Ac si diceret: Dum exterio-
res sensus ab hujus vitæ sollicitudinibus sopio, va-
cante mente vivacius interna cognosco. Foris dor-
mio, sed intus cor vigilat: quia dum exteriora quasi
non sentio, interiora solerter apprehendo.

CAPUT XXXIV.

Cant. 5. b *Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum ejus.*

Hom. 19. in Ezec longe ante med. Dilectus manum per foramen mittit, quando virtute sua Dominus nostrum animum per subtilem intellectum pulsat. Et venter in tactu illius contremiscit: quia infirmitas nostra per hoc, quod cælestis gaudij intellectu tangitur, ipsa exultatione turbatur: & fit in mente pavor cum lætitia: quia & si jam sentit quid de cælesti gaudio diligit, adhuc metuit, ne non pereat quod vix tenuiter sentit. Quid igitur restat, nisi ut se ad perfectioris vitæ cursum dirigant omnes, qui illa gaudia patriæ cælestis agnoscunt.

CAPUT XXXV.

Cant. 5. c *Anima mea liquefacta est.*

Hom. 25. in Evang. ali. quanto post princ. Mens namque hominis Conditoris sui speciem non quærentis malè dura est: quia in semetipsa remanet frigida: at si ardere jam ex desiderio cœperit, ad sequendum quem diligit liquefacta per ignem amoris currit.

CAPUT XXXVI.

Cant. 5. c *Caput ejus aurum optimum.*

In exposs. B. Iob, l. 34. c. 13. sub init. Avri appellatione in sacro eloquio aliquando divinitatis charitas, aliquando splendor supernæ civitatis, aliquando claritas, aliquando nitor gloriæ sæcularis, aliquando pulchritudo sanctitatis accipitur. Auri enim nomine, ipsa intima divinitatis claritas designatur, sicut in Canticorum Canticis sponsi species describitur: *Caput ejus aurum optimum:* quia caput Christi Deus, nil verò est in metallis auro fulgentius. Sponsi caput aurum dicitur, quia ejus humanitas ex divinitatis suę nobis claritate principatur. Rursum auri nomine splendor supernæ civitatis accipitur, sicut hanc Joannes se vidisse testatur, dicens: Apoc. 22. *Ipsa civitas aurum mundum simile vitro mundo.* Aurum namque ex quo illa civitas constat, simile vitro dicitur, ut & per aurum clara, & per vitrum perspicua designetur. Rursusque auri nomine charitas intimatur, sicut Angelum, quem sibi loqui idem Joannes aspexit, ad mamillas zona aurea cinctum vidit: quia Apoc. 1. nimirum supernorum civium pectora dum pœnali jam nequaquam timori subjecta sunt, atque se vicissim nulla scissione solvuntur, ex sola se charitate constringunt. Zonam verò auream circa mamillas habere, est cunctos mutabilium cogitationum motus per solius jam amoris vinculum restringere. Rursus auri nomine, nitor gloriæ temporalis exprimitur, sicut per Prophetam dicitur: Hier. 51. *Calix aureus Babylon.* Quid enim Babylonis nomine, nisi hujus mundi gloria designatur? quæ calix aureus dicitur: quia dum pulchra esse temporalia ostentat, stultas mentes in sua concupiscentia debriat, ut speciosa temporalia appetant, & invisibilia pulchra contemnant. Hoc aureo calice prima sponte sua Eva debriata est: de qua Gen. 3. historia Veritas dicit: *Quia cùm vetitum lignum concupisceret, vidit quòd esset pulchrum visu, aspectuque delectabile, & comedit.* Aureus ergo Babylon calix est, quia dum visum exterioris pulchritudinis ostendit, sensum internæ rectitudinis subtrahit. Rursum auri nomine, splendor sanctitatis accipitur. Sicut Judaïcum populum à splendore justitiæ ad nequitiæ tenebras commutatum Hieremias deplorat, dicens: Thren. 4. *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus?* Sicut enim superiùs diximus, aurum obscuratur, cùm consequentibus iniquitatum tenebris, justitiæ pulchritudo deseritur, color optimus mutatur, cùm splendor innocentiæ in fœditatem vertitur culpæ.

CAPUT XXXVII.

Cant. 6. a *Pulchra es amica mea, suavis, & decora, sicut Hierusalem: terribilis ut castrorum acies ordinata.*

Hom. 8. in Ezec. al. quanto post init. Quia Hierusalem pacis visio interpretatur, cujus nomine patria cælestis exprimitur, sancta Ecclesia suavis & decora, ut Hierusalem dicitur: quia ejus vita & desiderium visioni jam pacis intimæ comparatur; ut in eo, quòd auctorem suum diligit, quòd ejus speciem videre concupiscit, de quo scriptum est: *In quem desiderant Angeli prospicere:* per 1. Pet. 1. ipsa jam amoris sui desideria Angelis similis dicatur. Quæ quantùm Deo amabilis efficitur, tantò agitur, ut malignis spiritibus terribilis fiat. Qualiter autem sit terribilis subjuncta comparatione ostenditur, id est, ut castrorum acies ordinata. Quid est quòd sancta Ecclesia ab hostibus suis, ut castrorum acies sit timenda? non enim à magno intellectu vacat ista comparatio, & idcirco est subtiliter intuenda. Scimus enim, & constat, quia castrorum acies tunc hostibus terribilis ostenditur, quando ita fuerit constipata atque densata, ut in nullo loco interrupta videatur: nam si ita disponitur, ut locus vacuus, per quem hostis possit ingredi, dimittatur: profectò jam suis hostibus terribilis non est. Et nos ergo cùm contra malignos spiritus, spiritualis certaminis aciem ponimus, summopere necesse est, ut per charitatem semper uniti atque constricti, nunquam interrupti per discordiam inveniamur: quia si quælibet bona in nobis opera fuerint, si charitas desit, per malum discordiæ locus aperitur in acie, unde ad feriendos nos hostis valeat intrare. Antiquus verò inimicus castitatem in nobis, si sine charitate fuerit, non timet: quia ipse nec carne premitur, ut in ejus luxuria dissolvatur. Abstinentiam non timet: quia ipse cibo non utitur, quia necessitate corporis non urgetur. Distributionem terrenarum rerum non timet, si eidem operi charitas desit, quia divitiarum subsidiis nec ipse eget: valde autem in nobis charitatem veram, id est, amorem humilem, quem nobis vicissim impendimus, timet; & nimis concordiæ nostræ invidet, quia hanc nos tenemus in terra, quam ipse tenere nolens amisit in cælo. Bene ergo dicitur: *Terribilis ut castrorum acies ordinata:* quia electorum multitudinem eò maligni spiritus pertimescunt, quò eos per charitatis concordiam munitos contra se & conglobatos aspiciunt.

CAPUT XXXVIII.

Cant. 6. b *Sicut cortex mali punici genæ tuæ absque occultis tuis.*

Hom. 16. in Ezech. in med. Genæ quippe sunt Sanctæ Ecclesiæ spirituales patres: qui nunc in ea miraculis coruscant, & velut in ejus facie venerabiles apparent. Cùm enim videmus multos mira agere, ventura prophetare, mundum perfectè relinquere, cælestibus desideriis ardere, sicut cortex mali punici sanctæ genæ rubent.

CAPUT XXXIX.

Cant. 6. c *Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens?*

In exposs. B. Iob, l. 4. c. 14. circa med. Aurora Ecclesiæ dicitur, quæ à peccatorum suorum tenebris ad lucem justitiæ permutatur. Unde hanc sponsus in Canticorum Canticis miratur, dicens: *Quæ est ista, quæ progreditur, quasi aurora consurgens?* Quasi aurora quippe electorum surgit Ecclesia, quæ pravitatis pristinæ tenebras deserit, & sese in novi luminis fulgorem convertit. In illa igitur luce, quæ in districti judicis adventu monstratur, corpus damnati hostis ortum surgentis auroræ non videt: quia cùm districtus judex ad retributionem venerit, iniquus quisque suorum caligine meritorum pressus, quanta claritate sancta Ecclesia in intimum lumen cordis surgat, ignorat. Tunc namque electorum mens in altum rapitur ut divinitatis radiis illu-

stretur, & quò ejus respectu perfunditur, eò ultra se A gratia coruscante sublevatur. Tunc sancta Ecclesia plena aurora fit, cùm mortalitatis atque ignorantiæ tenebras funditus amittit. In judicio ergo adhuc aurora est, sed in regno dies, quia etsi jam cum restauratione corporum lumen videre in judicio inchoat, ejus tamen visum plenius in regno consummat. Ortus itaque auroræ, est exordium clarescentis Ecclesiæ, quem videre nequeunt reprobi, quia à conspectu districti judicis malorum suorum pondere pressi ad tenebras pertrahuntur.

CAPUT XL.

Item unde suprà.

In expos. B. Iob. l. 29 c. 2 paulo post princ.

SAncta Ecclesia cælestis vitæ præmia appetens, au- B rora vocata est: quia dum peccatorum tenebras deserit, justitiæ luce fulgescit. Habemus tamen subtilius aliquid, quod considerata qualitate diluculi, vel auroræ, pensemus. Aurora namque vel diluculum, noctem præteriisse nunciant, nec tamen dici claritatem integram ostentant: sed dum illam pellunt, hanc suscipiunt, lucem tenebris mixtam tenent. Quid itaque in hac vita omnes, qui veritatem sequimur, nisi aurora, vel diluculum sumus? Quia & quædam jam, quæ lucis sunt agimus, & tamen in quibusdam adhuc tenebrarum reliquiis non caremus.

CAPUT XLI.

Nasus tuus sicut turris, quæ est in Libano. *Cant. 7. d*

In expos. B. Iob, l. 31. c. 17 post med.

QUid per nasum, nisi provida Sanctorum discre- C tio designatur? Turris verò speculationis in altum ponitur ut hostis veniens à longè videatur. Rectè ergo nasus Ecclesiæ turri in Libano similis dicitur: quia Sanctorum providadiscretio, dum sollicitè circumquaque conspicit, in altum posita, priusquam veniat culpa, deprehendit; eamque quò vigilantiùs prænotat, eò fortiùs declinat.

CAPUT XLII.

Item unde suprà.

Hom. 11. in Ezec. aliquanto post princ.

QUid per nasum, nisi speculatorum discretio desi- gnatur? Qui nimirum nasus, & sicut turris esse, & Libani dicitur: quia videlicet præpositorum discretio, & munita semper debet esse ex circunspectione, & in altitudine vitæ consistere, id est, in valle infirmi operis non jacere. Sicut enim turris in monte, idcirco ad speculandum ponitur, ut hostes, qui veniunt, longiùs videantur: sic prædicatoris vita semper in alto debet fixa permanere, ut more narium discernat fœtores vitiorum, odoresque virtutum, occursus malignorum spirituum longè prospiciat, & commissas sibi animas per suam prudentiam cautas reddat.

CAPUT XLIII.

Cant. 7. d *Manè surgamus ad vineas: videamus si floruit vinea, si flores fructus parturiunt.*

In expos. B. Iob, l. 12 c. 24. sub fin.

FLorent quippe vineæ, cùm mentes fidelium bona opera proponunt, sed fructus non pariunt, si ab eo, quod proposuerint, aliquibus victi erroribus infirmantur. Non ergo intuendum est si vineæ floreant, sed si flores ad partum fructuum convalescant: quia mirum non est, si quis bona inchoet, sed valde mirabile est, si intentione recta in bono opere perduret. Unde fit plerumque, ut si in bono opere recta intentio non tenetur, etiam ipsum hoc opus, quod bonum creditur, amittatur.

CAPUT XLIV.

Quæ est ista, quæ ascendit dealbata? *Cant. 3. d*

In exp. B. Iob, l. 15. c. 27. sub fin.

QUia enim sancta Ecclesia cælestem vitam naturaliter non habet, sed superveniente spiritu, pulchritudine donorum componitur, non alba, sed dealbata memoratur.

CAPUT XLV.

Pone me sicut signaculum super cor tuum. *Cant. 8. c*

In exp. B. Iob, l. 29. c. 4 sub init.

IDcirco namque signaculum rebus ponitur, ne qua diripientium præsumptione temerentur. Sponsus ergo in corde signaculum ponitur, quando fidei ejus mysterium in custodia nostræ cogitationis imprimitur; ut ille infidelis servus, nimirum noster adversarius, cùm signata fide corda considerat, tentando ea irrumpere non præsumat.

CAPUT XLVI.

Fortis est ut mors dilectio. *Cant. 8.*

Hom. 11. in Ev. paulo post princ.

SIcut mors corpus interimit, sic ab amore rerum corporalium æternæ vitæ charitas occidit. Nam quem perfectè absorbuerit, ad terrena foris desideria velut insensibilem reddit.

CAPUT XLVII.

Soror nostra parvula est, & ubera non habet. *Cant. 8. c*

In expl. B. Iob, l. 19. c. 15. sub init.

SAncta Ecclesia priusquam proficeret per incremen- ta virtutis, infirmis quibusque auditoribus præbere non potuit ubera prædicationis. Adulta verò Ecclesia dicitur, quando Dei verbo copulata, sancto repleta Spiritu, per prædicationis ministerium in filiorum conceptione fœcundatur, quos exhortando parturit, convertendo parit.

CAPUT XLVIII.

Quæ habitas in hortis amici, ausculta: fac me audire vocem tuam. *Cant. 8. d*

Hom. 14. in Ezec. paulo post init.

D IN hortis enim unaquæque anima habitat, quæ etiam viriditate spei est, & bonorum operum repleta. Sicca quippe spes est hujus sæculi: quia omnia, quæ hic amantur, cum festinatione marcescunt. Et Petrus nos Apostolus festinare admonet, dicens: *In hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem.* Quæ ergo jam in hortis habitat, oportet, ut sponsum suum vocem suam audire faciat, id est, canticum bonæ prædicationis emittat, in qua ille delectetur, quem desiderat. Quia amici auscultant, videlicet omnes electi, qui ut ad cælestem patriam reviviscant, verba vitæ audire desiderant. *1. Pet. 1.*

CAPUT XLIX.

Fuge, dilecte mi, fuge. *Cant. 8. d*

E

In expos. B. Iob, l. 17. circ. med.

FUgit nos, dicimus, quoties id, quod reminisci volumus, memoriâ non tenemus. Sancta ergo Ecclesia postquam mortem ac resurrectionem Domini, ascensionemque describit, clamat ei prophetico plena spiritu: *Fuge, dilecte mi, fuge.* Ac si diceret: Tu, qui ex carne comprehensibilis factus es, ex divinitate tua, intelligentiam nostri sensus excede, & in teipso nobis incomprehensibilis permane.

Finis Expositionis super Cant. Cantic. & in Vetus Testamentum.

S. PATERII
LIBER II.
DE EXPOSITIONE NOVI TESTAMENTI.

PRÆFATIO.
DE QVATVOR EVANGELISTIS, per quatuor animalia designatis.

PER sancta quatuor animalia, quæ Ezechieli Prophetæ ostenduntur in visione, sancti quatuor Evangelistæ, Matthæus videlicet, Marcus, Lucas, & Joannes figurantur: & sub Evangelistarum personis omnes simul perfecti significantur. Nec immeritò per Evangelistas quatuor perfectorum omnium numerus exprimitur: quia omnes, qui in Ecclesia modo perfecti sunt, perfectionis suæ rectitudinem per eorum Evangelium didicerunt. Sancta itaque quatuor animalia, per quæ quatuor Evangelistæ significantur, subtili narratione describuntur ab Ezechiele cùm dicitur: *Quatuor facies uni, & quatuor pennæ uni.* Quid per faciem nisi notitia, & quid per pennas, nisi volatus exprimitur? Per faciem quippe unusquisque agnoscitur, per pennam verò in altum avium corpora sublevantur. Facies itaque pertinet ad fidem, penna ad contemplationem. Per fidem namque ab omnipotenti Deo cognoscimur: sicut ipse de suis ovibus dicit: *Ego sum pastor bonus, et cognosco oves meas, et cognoscunt me meæ.* Qui rursus ait: *Ego scio quos elegerim.* Per contemplationem verò, qua super nosmetipsos tollimur, quasi in aërem levamur. Quatuor ergo facies uni sunt: quia si requiras quid Matthæus de incarnatione Domini sentiat; hoc nimirum sentit quod Marcus, Lucas, & Joannes. Si quæras quid Joannes sentiat; hoc proculdubio quod Lucas, Marcus, & Matthæus. Si quæras quid Marcus; hoc quod Matthæus, Joannes, & Lucas. Si quæras quid Lucas; hoc quod Joannes, Matthæus, & Marcus sentit. Quatuor ergo facies uni sunt, quia notitia fidei, quâ cognoscuntur à Deo, ipsa est in uno, quæ est simul in quatuor. Quidquid enim in uno inveneris, hoc in omnibus simul quatuor recognosces. Et quatuor pennæ uni, quia Dei omnipotentis filium Dominum nostrum Jesum Christum simul omnes concorditer prædicant, & ad divinitatem ejus mentis oculos levantes, pennâ contemplationis volant. Evangelistarum ergo facies ad humanitatem Domini pertinet, penna ad divinitatem, quia in eum, quem corporeum aspiciunt, quasi facies intendunt. Sed dum hunc esse incircumscriptum, & incorporeum ex divinitate annunciant, per contemplationis pennam quasi in aërem levantur. Quia itaque, & una est fides incarnationis ejus in omnibus, & par contemplatio divinitatis ejus in singulis, rectè dicitur: *Quatuor facies uni, & quatuor pennæ uni.* Deinde etiam hæc eadem sancta animalia subtiliùs describuntur, ut per hæc Evangelistarum significari personas, ipsa nobis subtilitas descriptionis aperiat, nihilque sermo Dei nostro intellectui dubietatis relinquat. Dicitur enim: *Similitudo vultus eorum, facies hominis, et facies leonis à dextris ipsorum quatuor: facies autem bovis à sinistris ipsorum quatuor, et facies aquilæ desuper ipsorum quatuor.* Quòd enim quatuor hæc animalia pennata sanctos quatuor Evangelistas designent, ipsa uniuscujusque libri Evangelici exordia testantur. Nam quia ab humana generatione cœpit, jure per hominem Matthæus; quia per clamorem in deserto, rectè per leonem Marcus; quia à sacrificio exorsus est, bene per vitulum Lucas: quia verò à divinitate Verbi cœpit, dignè per aquilam significatur Joannes. Qui dicens: *In principio erat Verbum, et Verbum*

Homil. 2. in Ezech. versus finem. Ezech. 1.

Homil. 3. in Ezech. in princ.

Joan. 10.

Joan. 13.

Homil. 4. in Ezech. in princ.

Joan. 1. *erat apud Deum, et Deus erat Verbum*; dum in ipsam divinitatis substantiam intendit, quasi more aquilæ in solem oculos fixit. Sed quia electi omnes membra sunt Redemptoris nostri, ipse autem Redemptor noster caput est electorum omnium: per hoc quod membra ejus figurata sunt, nil obstat, si in his omnibus etiam ipse signetur. Ipse enim unigenitus Dei filius veraciter factus est homo: ipse in sacrificio Redemptionis nostræ dignatus est mori, ut vitulus: ipse per virtutem suæ fortitudinis surrexit, ut leo. Leo etiam apertis oculis dormire perhibetur: quia in ipsa morte, in qua ex humanitate Redemptor noster dormire potuit, ex divinitate sua immortalis permanendo vigilavit. Ipse etiam post resurrectionem suam ascendens ad cælos, in superioribus est elevatus, ut aquila. Totum ergo simul nobis est, quia & nascendo homo, & moriendo vitulus, & resurgendo leo, & ad cælos ascendendo aquila factus est. Sed quia per hæc animalia Evangelistas quatuor, & sub eorum specie simul perfectos omnes jam superiùs significari diximus; restat, ut quomodo unusquisque electorum istis animalium visionibus exprimatur, ostendamus. Omnis etenim electus, & in via Domini perfectus, & homo, & vitulus, & leo simul, & aquila est. Homo enim rationale est animal: Vitulus autem in sacrificio mactari solet. Leo verò fortis est bestia, sicut scriptum

Prov. 30. est: *Leo fortissimus bestiarum, ad nullius pavebit occursum.* Aquila ad sublimia volat, & irreverberatis oculis solis radios intendit: omnis itaque, qui in ratione perfectus est, homo est. Et quoniam semetipsum ab hujus sæculi voluptate mortificat, vitulus est. Quia verò ipsa sua spontanea mortificatione contra adversa omnia fortitudinem securitatis habet, leo est.

Prov. 28. Unde scriptum est: *Iustus autem quasi leo confidens, absque terrore erit.* Quia verò sublimiter contemplatur ea, quæ cælestia, & æterna sunt, aquila est. Igitur quoniam justus quisque per rationem homo: per sacrificium mortificationis suæ, vitulus: per fortitudinem securitatis, leo: per contemplationem verò efficitur aquila: rectè per hæc sancta animalia signari unusquisque perfectus potest. Quod idcircò dicimus, ut ea, quæ de quatuor animalibus dicta sunt, pertinere etiam ad perfectorum singulos demonstremus. Sed magna nobis de iisdem Evangelistis, & sanctis prædicatoribus quæstio oritur, cur homo, & leo à dextris ipsorum quatuor: vitulus verò à sinistris ipsorum quatuor esse perhibeatur. Neque enim sine mira ratione est, cur duo illa à dextris, & unum hoc esse à sinistris dicatur. Et rursum quærendum est, cur aquila non à dextris, vel sinistris, sed desuper ipsorum quatuor esse memoretur. Duas itaque nobis quæstiones objecimus, quas oportet, ut aperiente Domino, dissolvamus. Homo igitur & leo à dextris: vitulus verò à sinistris esse perhibetur. A dextris etenim læta: à sinistris verò tristia habemus. Unde & sinistrum nobis esse dicimus hoc quod adversum esse deputamus. Et sicut præfati sumus, per hominem incarnatio, per vitulum passio, per leonem verò Auctoris nostri resurrectio designatur. De incarnatione autem unigeniti filij, qua redempti sumus, omnes electi lætati sunt: de morte verò illius, ipsi electorum primi sancti Apostoli contristati, qui iterum de ejus resurrectione sunt gavisi. Quia ergo, & nativitas ejus, & resurrectio lætitiam discipulis præbuit, quos ejus passio contristavit, homo, & leo à dextris: vitulus verò à sinistris fuisse describitur. Ipsi namque sancti Evangelistæ de ejus humanitate gavisi sunt, de ejus resurrectione confirmati, qui de ejus passione fuerant contristati. Homo ergo, & leo eis à dextris est, quia Redemptoris nostri eos incarnatio vivificavit, resurrectio confirmavit. Sed vitulus à sinistris, quia mors illius eos ad momentum temporis in infidelitatem prostravit. Jure autem locus aquilæ non juxta, sed desuper esse describitur: quia sive per hoc, quod ejus ascensionem signat, seu quia Verbum Patris, Deum apud Patrem esse denunciat, super Evangelistas cæteros virtute contemplationis excrevit: cum quibus & simul de ejus deitate loquitur, hanc tamen omnibus subtiliùs contemplatur. Sed si aquila cum aliis tribus adjuncta, quatuor animalia esse memorantur: mirum quomodo desuper ipsorum quatuor esse describitur, nisi quia Joannes per hoc, quòd in principio Verbum vidit, etiam super semetipsum transiit: nam nisi & se transisset, Verbum in principio non vidisset. Qui ergo & seipsum transgressus est, non jam solummodo super tria, sed adjuncto, & se, super quatuor fuit.

Ibid. Hom. 2 circa fin. Præterea de eisdem sanctis animalibus quærendum est, cùm singulis distincta imaginibus describantur, ut aliud homini, aliud leoni, aliud vitulo, aliud aquilæ simile dicatur, quid sit quòd paulò superiùs de omnibus simul dicatur: *Similitudo hominis in eis*? Sed quis hic homo describitur, nisi ille, de quo scriptum est: *Philip. 2* *Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo?* Hæc itaque animalia, ut surgere valeant ad sanctitatis virtutem, ad hujus hominis tendunt similitudinem; sancta enim non essent, si hujus hominis similitudinem non haberent. Quia quidquid in eis de visceribus pietatis, quidquid de mansuetudinis spiritu, quidquid de zelo rectitudinis, quidquid de custodia humilitatis, quidquid de fervore charitatis est: hoc ab ipso fonte misericordiæ, ab ipsa radice mansuetudinis Dei, ab ipsa virtute justitiæ, id est, à mediatore Dei & hominum Domino Deo traxerunt. Hujus se hominis similitudinem habere prædicator egregius ostendit dicens:

1. Cor. 11. *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Ad ejus nos similitudinem surgere admonet, cùm

1. Cor. 15. dicit: *Primus homo de terra terrenus, secundus homo de cælo cælestis. Igitur sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem ejus, qui de cælo descendit.* Sanctus etenim quisque intantum ad similitudinem hujus hominis dicitur, inquantum vitam sui redemptoris

imitatur. Nam ab ejus mandatis, & operibus discordare, quid est aliud quàm à similitudine longè recedere? Ad hujus similitudinem hominis surgere festinabat Propheta, cùm diceret: *In mandatis tuis exercebor, & considerabo vias tuas.* Qui enim tacitus in mente vias Domini considerat, & sese exercere in mandatis illius festinat, quid aliud in semetipso, nisi imaginem novi hominis reformat? Quod quia in sanctorum cordibus incessanter agitur, rectè de sanctis animalibus dicitur, quod in eis est similitudo hominis: quia quòd sancta, quòd mira sunt, hoc in eis de specie similitudinis est, id est, de virtute imitationis. *Ibid. non-nullis interpositis. Psal. 118.*

INCIPIVNT CAPITVLA
DE EVANGELIO SECVNDVM MATTHÆVM.

1. *Liber generationis Iesu Christi filij David, etc.*
2. *Et post transmigrationem Babylonis, Iechonias genuit Salathiel.*
3. *Non cognovit eam, donec peperit filium suum primogenitum.*
4. *At illi dixerunt ei: In Bethleem Iudæ.*
5. *Post Baptismum ductus est Iesus in desertum à spiritu, etc.*
6. *Si filius Dei es, dic, ut lapides isti panes fiant.*
7. *Assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde.*
8. *Angeli accesserunt, et ministrabant ei.*
9. *Vidit Petrum, et Andream: et vocavit eos.*
10. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.*
11. *Beati, qui lugent.*
12. *Vos estis sal terræ.*
13. *Videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, etc.*
14. *Nolite putare, quoniam veni solvere legem, etc.*
15. *Qui solverit unum de mandatis istis minimis, etc.*
16. *Qui irascitur fratri suo, reus erit judicio.*
17. *Item unde suprà.*
18. *Si offers munus tuum ad altare, etc.*
19. *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam.*
20. *Si oculus tuus dexter scandalizat te.*
21. *Si quis tulerit tibi tunicam, dimitte illi et pallium.*
22. *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus.*
23. *Cùm facis eleemosynam, nesciat sinistra tua.*
24. *Amen dico vobis: receperunt mercedem suam.*
25. *Tu autem, cùm oraveris, intra in cubiculum tuum.*
26. *Diligite inimicos vestros.*
27. *Item unde suprà.*
28. *Orate pro persequentibus, et calumniantibus vos.*
29. *Cùm jejunatis, etc. Exterminant facies suas, ut appareant jejunantes.*
30. *Attendite à falsis Prophetis.*
31. *A fructibus eorum cognoscetis eos.*
32. *Non omnis qui dicit mihi, Domine.*
33. *Fiat voluntas tua sicut in cælo, & in terra.*
34. *Item unde suprà.*
35. *Panem nostrum quotidianum.*
36. *Dimitte nobis debita nostra.*
37. *Ne nos inducas in tentationem.*
38. *Si enim dimiseritis hominibus.*
39. *Quærite primùm regnum Dei.*
40. *Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus?*
41. *Nescio vos unde sitis.*
42. *Item unde suprà.*
43. *Domine, puer meus jacet paralyticus.*
44. *Cæci illuminati diffamaverunt Iesum.*
45. *Estote prudentes sicut serpentes.*
46. *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine.*
47. *Veni separare hominem, &c. Inimici hominis domestici.*
48. *Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ.*
49. *Quid existis in desertum videre, arundinem vento agitatam?*
50. *Quid existis in desertum videre? Prophetam: Dico vobis, & plusquam Prophetam.*
51. *A diebus Ioannis Baptistæ regnum cælorum vim patitur.*
52. *Non quod intrat in os, coinquinat hominem.*
53. *Si quis vult post me venire.*
54. *Videte ne contemnatis, &c. Angeli eorum semper vident faciem Patris.*
55. *Si in Tyro, & Sydone factæ fuissent virtutes.*
56. *Confiteor tibi, Pater, Domine cæli, & terræ.*
57. *Venite ad me omnes, qui laboratis.*
58. *Tollite jugum meum super vos.*
59. *Discite à me, quia mitis sum.*
60. *Malus homo de malo thesauro profert mala.*
61. *De omni verbo otioso reddenda est ratio.*
62. *Colligite primùm zizania, & ligate ea.*
63. *Mittet Filius hominis Angelos suos.*
64. *Item unde suprà.*
65. *Simile est regnum cælorum sagenæ missæ in mare.*
66. *Dominus ambulans suprà mare.*
67. *Quodcumque ligaveris super terram.*
68. *Absit à te, Domine. Non erit tibi hoc.*
69. *Reges terræ à quibus accipiunt tributa.*
70. *Non omnes capiunt verbum hoc.*
71. *Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me.*

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

72 *Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, &c.*
73 *Cùm venissent operatores vineæ, acceperunt singulos denarios.*
74 *Nonne ex denario convenisti mecum?*
75 *Iesus stans, duos cæcos illuminavit.*
76 *Ligatis manibus & pedibus. m.e.in te.ex.*
77 *Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, ne faciatis.*
78 *Omnia opera sua faciunt.*
79 *Liquantes culicem, camelum glutientes.*
80 *Væ vobis hypocritæ.*
81 *Item unde suprà.*
82 *Orate ne fiat fuga vestra hieme, vel Sabbato.*
83 *Si dixerint: ecce in deserto est, nolite exire.*
84 *Sicut fulgur exit ab Oriente.*
85 *Quis putas est fidelis servus?*
86 *Fatuæ virgines non sumpserunt oleum secum.*
87 *Date nobis de oleo vestro.*
88 *Novissimè verò veniunt, &c. dicentes:*

Domine, Domine, aperi nobis.
89 *Amen dico vobis: Nescio vos.*
90 *Cùm venerit filius hominis in majestate.*
91 *Venite benedicti Patris mei.*
92 *Hospes fui, & suscepistis me.*
93 *Quamdiu fecistis uni de his fratribus minimis.*
94 *Tunc dicet & his, qui à sinistris ejus erunt.*
95 *Discedite à me maledicti in ignem æternum.*
96 *Esurivi, & non dedistis mihi manducare.*
97 *Ibunt impij in supplicium æternum.*
98 *Pater, si possibile est, transeat à me calix iste.*
99 *Iudas laqueo se suspendit.*
100 *Multa passa sum per visum hodie propter eum.*
101 *Et ecce velum templi scissum est.*
102 *Et multa corpora sanctorum surrexeruut.*
103 *Erat aspectus Angeli sicut fulgur.*
104 *Respondens autem Angelus, dixit mulieribus: Nolite timere, &c. Surrexit, &c.*

PRÆFATIVNCVLA
DE BEATO MATTHÆO.

In expos. B. Iob, l. 18. c. 15 sub init.

OMNIPOTENS Deus, occulto consilio, quosdam ab ipsis ætatis suæ exordiis innocentes custodiens, usque ad virtutum culmen provehit: alios autem in exordiis suis deserens, scaturientibus vitiis, ire per abrupta permittit. Plerumque tamen etiam eos respicit, & ad sequendum se sancti amoris igne succendit, atque inolitas in eorum cordibus prurigines vitiorum vertit in fervorem virtutum: & eò magis igneſcunt ad desiderium requirendæ pietatis Dei, quò magis *Ibid. c. 16.* erubescunt suæ memoriam iniquitatis. De talibus Evangelista Matthæus fuerat, qui terrenis negotiis implicatus, telonij usibus serviebat: sed cùm eum Dominus ad telonium sedentem videret, & ut ad se revocaret, cor ejus durum & frigidum, divini amoris igne tactum succenditur, & à terrena, quam priùs tenuit, actione separatur: & ad sequendam cælestem vitam, desideriorum æstu roboratur; ut, sicut priùs durus fuerat in amorem sæculi, ita postmodum se fortem exhiberet in amorem Dei: & quod antea renuebat audire, jam credere inciperet & prædicare. Sanctæ quippe Ecclesiæ fortis propugnator extitit, cuius videlicet lingua quasi acutissimo gladio, Evangelii administratione Dominus infidelium corda transfixit. Qui igitur infirmus priùs, despectusque per terrena negotia, fortis postmodum factus est ad cælestia prædicamenta. Non etgo in eo debet despici quidquid fuit, qui iam cœpit esse qnod non fuit.

EVANGELIVM SECVNDVM MATTHÆVM.

LIBER generationis Iesu Christi filij David, filij Abraham. Abraham genuit Isaac. Isaac autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Iudam & fratres ejus. Iudas autem genuit Phares & Zaram de Thamar. Phares autem genuit Esron. Esron autem genuit Aram. Aram autem genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naasson. Naasson autem genuit Salmon. Salmon autem genuit Booz de Raab. Booz autem genuit Obed ex Ruth. Obed autem genuit Iesse. Iesse autem genuit David regem. David autem rex genuit Salomonem ex ea, quæ fuit Uriæ. Salomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abiam. Abias autem genuit Asa. Asa autem genuit Iosaphat. Iosaphat autem genuit Ioram. Ioram autem genuit Oziam. Ozias autem genuit Ioatham. Ioatham autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezechiam. Ezechias autem genuit Manassen. Manasses autem genuit Amon. Amon autem genuit Iosiam. Iosias autem genuit Iechoniam, & fratres ejus, in transmigratione Babylonis: & post transmigrationem Babylonis Iechonias genuit Salathiel. Salathiel autem genuit Zorobabel. Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliachim. Eliachim autem genuit Azor. Azor autem genuit Sadoch. Sadoch autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud. Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem genuit Mathan. Mathan autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ: de qua natus est Iesus, qui vocatur Christus.

CAPUT I.

De eo, quod per incarnationem suam Christus diabolum captivavit.

Homil. 25. in Evang. & exposit. in Iob. l. 33. c. 9. sub init.

DOMINUS noster Jesus Christus ad Redemptionem humani generis veniens, velut quemdam de se in necem diaboli hamum fecit. Quis enim nesciat, quòd in hamo esca ostenditur, aculeus occultatur? Esca quippe provocat, ut aculeus pungat. Assumpsit itaque Dominus noster corpus, ut in eo diabolus quasi suam escam mortem carnis appeteret. Quam mortem, dum in illo injustè appetiit, eos, quos quasi justè tenebat, amisit. In hamo ergo incarnationis ejus captus est: quia, dum in illo appetiit escam corporis, transfixus est aculeo Divinitatis. Ibi quippe inerat humanitas, quæ ad se devoratorem duceret: ibi Divinitas, quæ perforaret: ibi aperta infirmitas, quæ provocaret: ibi occulta virtus, quæ raptoris faucem transfigeret. In hamo igitur captus est, quia inde interiit, unde devoravit: & in Redemptore nostro, dum per satellites suos escam corporis momordit, divinitatis illum aculeus perforavit. Quasi hamus quippe fauces glutientis tenuit, dum in illo & esca carnis patuit, quam devorator appeteret: & divinitas passionis tempore latuit, quæ necaret. In hac quippe aquarum abyssо, id est, in hac immensitate generis humani, ad omnium mortem inhians, vitam penè omnium vorans, huc illucque aperto ore cetus iste ferebatur: sed ad mortem ceti istius, hamus in hac aquarum profunditate caliginosa, est mira dispositione suspensus. Hujus hami linea, illa est per Evangelium antiquorum patrum propago memorata. Nam, cùm dicitur: *Abraham genuit Isaac, Isaac genuit Iacob:* cumque ceteri successores interposito Joseph nomine, usque ad Mariam Virginem desponsatam describuntur, quasi quædam linea, in cujus extremo incarnatus Dominus, id est, hamus iste ligaretur, quem in his aquis humani generis dependentem aperto ore A cetus iste appeteret; sed ore per satellitum suorum sævitiam morso, mordendi vires ulteriùs non haberet. Ad mortem igitur ceti humanis mortibus insidiantis, Dominus incarnatum Unigenitum filium suum misit, in quo dum mortalis caro conspicitur, & immortalitatis potentia non videtur, quasi hamus fauces raptoris tenuit, & sese mordentem momordit, & inde devorantem peremit, unde acumen potentiæ, quo transfigeret, occultavit.

CAPUT II.

Et post transmigrationem Babylonis, Iechonias genuit Salathiel. *Matth. 1.*

PSalmista de Domino dicit: *Lapidem, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.* Lapis angularis Dominus Jesus dicitur, vel quia in se hinc Judaïcum, illinc Gentilem populum suscipiens in una Ecclesiæ fabrica, quasi duos parietes jungit. Vel quia in terra, plebi Israëliticæ nationes gentium copulans, utramque simul Angelis in cælo sociavit. Hujus lapidis typum Jechonias rex tenuit, quem Matthæus, dum quaterdenas generationes describeret, secundò numeravit. Quem enim fini secundæ, ipsum rursum initio tertiæ generationis inseruit. Ipse namque in Babyloniam cum Israëlitica plebe migratus est, qui dum ab aliis ad alia ducitur, pro utriusque parietis latere non immeritò, secundò numeratur: cujus migrationis flexus angularem lapidem designat. Ubi enim ordo à rectitudine flectitur, ut eat in diversum, tanquam angulum facit. Rectè ergo numerari bis potuit, quia per utrumque parietem, quasi duo in se latera ostendit. Unde & ejus bene imaginem tenuit, qui in Judæa ortus, Gentilitatem colligens, quasi Hierosolymis Babyloniam venit: atque hanc in semetipso fidei fabricam priùs discordiæ studio scissam, arte charitatis intexuit.

Psal. 117. De lapide angulari Christo, qui fecit utraque unum.

In exposit. B. Iob. l. 28. c. 6 longè ante med.

CAPUT III.

Matt.1.d *Accepit Ioseph Mariam conjugem suam, & non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum, & vocavit nomen ejus Iesum.*

De virginitate B. Mariæ. *In expos. B. Iob.l.8.c.31. circ.fin.*

NOn cognovit eam, donec peperit filium suum primogenitum. Ita dictum debet intelligi: non quòd hanc post nativitatem Dei cognoverit, sed quòd nequaquam illam contigit, etiam cùm sui Conditoris matrem esse nescivit. Nam quia eam nequaquam contingere valuit, postquam Redemptionis nostræ, ex ejus utero celebrari mysterium agnovit, de illo profectò tempore necesse erat ut Evangelista testimonium ferret, de quo propter Joseph ignorantiam dubitari potuisset. Sic namque & per Psalmistam dicitur: *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Non quòd à dextris Domini nequaquam Dominus sedeat, postquam inimicos illius feriens, ejus potestati substernit: sed quòd in æterna cunctis beatitudine præsidet etiam priusquam rebellium suorum corda conculcet. In qua nimirum sententia constat, quia subjectis hostibus sine fine & posteriùs regnat.

Psal. 109.

CAPUT IV.

Matt.2.a *At illi dixerunt ei: In Bethleem Iudæ.*

De loco nativitatis Christi. *In expos. B. Iob.l.3.c.9 circ.med.*

ISraëlitæ priùs Christum cognoverunt, quem in passione sua, pòst quasi incognitum contempserunt. Nam nasciturum Christum, nullus, qui plenè legem didicit, ignoravit. Unde & Herodes rex magorum occursione perterritus, sacerdotes & principes studuit solerter inquirere, ubi Christum nasciturum esse præscirent. Cui protinus responderunt: *In Bethleem Iudæ.* Priùs ergo noverant, quem passionis suæ tempore dum despicerent, ignorabant.

CAPUT V.

Matt.4.a *Postquam Dominus Iesus in Iordane baptizatus est à Ioanne, ductus est in desertum à spiritu, ut tentaretur à diabolo.*

De tentatione Domini. *In expos. B. Iob. l.24.c.7. longiusculè post init.*

HOstis noster adhuc in hac vita nos positos, quantò magis nos sibi rebellare conspicit, tantò ampliùs expugnare contendit: eos enim pulsare negligit, quos quieto jure possidere se sentit. Contra nos verò eò vehementiùs incitatur, quò ex corde nostro, quasi ex jure propriæ habitationis expellitur. Hoc enim in seipso Dominus sub quadam dispensatione figuravit, qui diabolum non nisi post baptisma se tentare permisit: ut signum nobis quoddam futuræ conversionis innueret, quòd ejus membra, postquam ad Deum proficerent, tunc acriores tentationum insidias tolerarent.

CAPUT VI.

Matt.4.a *Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.*

In expos. B. Iob, l.2.c.17 ante med.

ANtiquus hostis redemptorem humani generis debellatorem suum, in mundum venisse cognovit. Unde & per obsessum hominem in Evangelio dicit: *Quid nobis & tibi, fili Dei: venisti huc ante tempus torquere nos?* Qui tamen priùs cùm hunc passibilem cerneret, & posse mortalia perpeti humanitatis videret, omne quod de ejus suspicatus est divinitate, ei in dubium venit suæ fastu superbiæ. Nil quippe nisi superbum sapiens, dum hunc esse humilem conspicit, Deum esse dubitavit: Unde & ad tentationum argumenta se convertit dicens: *Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.* Quia igitur passibilem vidit, non hunc esse Deum credens, dubitando tentavit, sed tentando conscientiam ejus penetrare, mentemque ejus tentatione turbare non potuit. *Matt.* 8.

CAPUT VII.

Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde. *Matt.4.b*

NEquaquam sicut nos, qui puri homines sumus, irruente sæpe tentatione, concutimur, ita Redemptoris nostri anima tentationis est necessitate turbata. Hostis namque noster, cùm Deum incarnatum esse dubitaret, & hoc expetitis miraculis tentando cognoscere vellet, & si in excelsum montem eum permissus assumpsit, si daturum se ei regna mundi perhibuit, si quasi in panem vertendos lapides ostendit: mentem tamen Mediatoris Dei & hominum tentatione quassare non valuit. Sic enim dignatus est hæc exteriùs cuncta suscipere, ut tamen ejus mens interiùs divinitati suæ inhærens, inconcussa permaneret. Qui etsi quando turbatus spiritu infremuisse dicitur, ipse tamen divinitus disponebat, quantum ipse humanitus turbaretur: immutabiliter omnibus præsidens, & semetipsum mutabilem in satisfactione infirmitatis ostendens. Quietus ergo in semetipso manens, disposuit, quidquid pro ostendenda humanitate, quam susceperat, etiam turbulentus fecit. De eodem. *In expos. B. Iob.l.3.c.12. circ.med. & lib.33.c.8.* *Ioan.* 11.

CAPUT VIII.

Ecce Angeli accesserunt, & ministrabant ei. *Matt.4.b*

POstquam unigenitus Patris minoratus paulominùs ab Angelis, incarnatus apparuit, mox Deus homo per humanitatem potestate sub Angelis fuit, qui & priusquam per resurrectionis exaltaretur gloriam, divinitate super Angelos fuit. De ipso quippe ante passionem scriptum est: *Ecce Angeli accesserunt, & ministrabant ei.* Sed tamen ut humanitatis ejus infirmitas monstraretur, rursum de eo scriptum est: *Apparuit illi Angelus de cælo confortans eum.* In documento ergo utriusque naturæ, huic & Angeli ministrare, hunc & Angelus confortare describitur. Unus quippe in utraque natura est, quoniam qui Deus ante sæcula extitit, homo factus est in fine sæculorum. Cui tamen ante passionem suam, & Angeli ministrant, & hunc Angelus confortat: post passionem verò & resurrectionem ejus, huic Angeli ministrare possunt, sed jam hunc confortare non possunt, quia humanitatem, quam descendendo sub Angelis assumpsit, ascendendo super Angelos exaltavit. De duabus in Christo naturis. *Hom.8.in Ezechielem post med.* *Luc.22.*

CAPUT IX.

Ambulans Iesus juxta mare Galileæ, vidit Petrum & Andream mittentes rete in mare, & ait illis: Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum. *Matt.4.a*

INfirmos Prædicatores mundo Dominus exhibuit, & per eos, potentes quosque devicit. Attestante quippe Paulo: *Infirma mundi priùs elegit Deus, ut post confunderet fortia:* elegit quippe stulta mundi, ut confunderet sapientes: priùs namque collegit indoctos, & postmodum philosophos: & non per oratores docuit piscatores, sed mira potentia, per piscatores subegit oratores. De vocatione Prædicatorum. *In expos. B. Iob.l.33.c.17 paulo post init.* *1. Cor.* 1.

CAPUT X.

Matth. 5. a *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.*

De sanctificatione paupertatis. *In expos. B. Iob. l. 26. c. 20. in prin.*

SCriptura sacra plerumque pauperes humiles vocare consuevit, unde in Evangelio cùm adjectione spiritus nominantur. Quos enim divitiæ visibiliter potentes ostendunt, apud semetipsos pauperes sunt, qui in suis conscientiis elati non sunt.

CAPUT XI.

Matth. 5. a *Beati qui lugent.*

De fructu compunctionis. *Homil 2. in Evang. sub fin.*

RE vocemus, fratres, ante oculos peccata, quæ fecimus: consideremus quàm terribilis judex adveniat hæc puniturus. Mentem formemus ad lamenta, vita nostra ad tempus amarescat in pœnitentia, ne amaritudinem æternam sentiat in vindicta. Per fletus quippe ad æterna gaudia ducimur, Veritate pollicente, quæ ait: *Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur.* Ad fletum verò per gaudia venitur, hoc eadem Veritate attestante, quæ ait: *Væ vobis, qui ridetis nunc: quia lugebitis, & flebitis.* Si ergo retributionis gaudium quærimus in perventione, pœnitentiæ amaritudinem in via teneamus.

CAPUT XII.

Matth. 5. b *Vos estis sal terræ.*

De doctoribus sanctæ Ecclesiæ. *Hom. 17. in Evang post med.*

COnsiderandum nobis est, fratres charissimi, quòd quia una eademque exhortationis voce, non sufficit simul cunctos admonere, studeat quisque singulos, in quantum valet, instruere, privatis locutionibus ædificare. Debemus namque pensare quod à Domino sanctis dicitur Apostolis, & per Apostolos nobis: *Vos estis sal terræ.* Si igitur sal sumus, condire mentes fidelium debemus. Vos igitur, qui pastores estis, pensate quia animalia Dei pascitis: de quibus profectò animalibus Deo per Psalmistam dicitur: *Animalia tua habitabunt in ea.* Et sæpe videmus quòd petra salis brutis animalibus antepo- D nitur, ut ex eadem salis petra lambere debeant, & meliorari. Quasi ergo inter bruta animalia petra salis debet esse sacerdos in populis. Curare namque sacerdotem necesse est, quæ singulis dicat: unumquemque qualiter admoneat, ut quisquis sacerdoti jungitur, quasi ex salis tactu, æternæ vitæ sapore condiatur. Sal etenim non sumus, si corda audientium non condimus: Quod condimentum ille proximo veraciter impendit, qui prædicationis verbum non subtrahit. Sed tunc aliis verè recta prædicamus, si dicta rebus, & exemplis ostendimus. Nullum autem puto, fratres charissimi, ab aliis maius præjudicium, quàm à sacerdotibus tolerat Deus: quando eos, quos ad aliorum correctionem posuit, dare de se exempla pravitatis cernit; quando ipsi peccamus, E qui compescere peccata debuimus, nulla animarum lucra quærimus, ad nostra quotidie studia vacamus. Et quia eo ipso, quo ceteris prælati sumus, ad agenda quælibet majorem licentiam habemus: susceptæ benedictionis ministerium vertimus ad ambitionis argumentum. Dei causas relinquimus, ad terrena negotia vacamus: locum sanctitatis accipimus, & terrenis actibus implicamur. Impletum est in nobis, quod Hieremias considerans mortem nostram, & deplorans, dicit: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum.* Aurum quippe obscuratum est, quia sacerdotum vita quondam per

Pſal. 67. Ibidem, multis interpositis. Thren. 4.

A gloriam virtutum clara, nunc per actiones infimas ostenditur reproba. Color optimus est mutatus, quia sanctitatis habitus per terrena & abjecta opera ad ignominiam despectionis venit Lapides verò sanctuarij intrinsecus habebantur, nec sumebantur in summi sacerdotis corpore, nisi cùm sancta sanctorũ ingrediens in secreto sui Conditoris apparebat. Nos ergo, fratres charissimi, nos sumus lapides sanctuarij, qui apparere semper debemus in secreto Dei, quos nunquam necesse est foris conspici, id est, nunquam in extraneis actibus videri. Sed dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum: quia hi, qui per vitam & orationem intus semper esse debuerant, per vitam reprobam foris vacant. Ecce jam penè nulla est sæculi actio, quam non sacerdotes administrẽt.

B Dum ergo in sancto habitu cõstituti, exteriora sunt, quæ exhibent, quasi sanctuarij lapides foris jacent. Quia enim græca voce platea à latitudine vocatur, sanctuarij lapides in plateis jacent, cùm religiosi quique lata mundi itinera sectantur. Nec solùm in plateis, sed & in capite platearum dispersi sunt, quia & per desideriũ hujus mundi opera peragunt, & tamen de religioso habitu culmen honoris quærunt. In capite ergo platearum dispersi sunt, quia & jacent per ministerium operis, & honorari volunt de imagine sanctitatis. Impletum est etiam in nobis, quod scriptum est: *Et erit sicut populus, sic sacerdos.* Sacerdos Oſee 4. enim non distat à populo, quando actionem vulgi nullo vitæ suæ transcendit merito, cui & exhortationis sale, & exemplo actionis bonæ, ad vitam æternã C doctor, & dux debet existere. Quid autem animas hominum, nisi cibum Domini dixerimus, quæ ad hoc sunt conditæ, ut in ejus corpore trajiciantur, id est, ut in æternæ augmentum Ecclesiæ tendant. Sed hujus cibi condimentum nos esse debuimus: sicut enim diximus, missis prædicatoribus dicitur: *Vos estis sal terræ.* Si igitur cibus Dei est populus, condimentũ cibi sacerdotes esse debuerunt. Sed quia dum nos ab orationis & eruditionis sanctæ usu cessamus, sal infatuatum est, condire non valet cibum Dei, & idcirco ab auctore non sumitur: quia exigente fatuitate nostra, minimè conditur. Pensemus ergo, qui unquam per linguam nostram conversi, qui de perverso suo opere nostra increpatione correcti, pœnitentiam egerunt: quis luxuriam ex nostra eruditione deseruit? Quis avaritiam? Quis superbiã declinavit? Sic quippe debemus agere curam nostri, ut non negligamus curam proximi, ut quisquis ad nos jungitur, ex linguæ nostræ sale condiatur. Iste itaque, qui jam sanctus est, admoneatur ut crescat. Ille verò, qui adhuc iniquus est, admoneatur ut se corrigat: quatenus quisquis se ad sacerdotem junxerit, sale sermonis illius conditus redeat.

CAPUT XIII.

Videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est. Matt. 5.

De bonorũ operum ostensione. *In expos. B. Iob, l. 8. c. 30. post med. Ibidem.*

OCcultanda sunt bona, quæ agimus, ne hæc in hujus vitæ itinere incautè portantes, latrocinantium spirituum incursione perdamus. Et tamen E Veritas dicit: *Videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est.* Sed aliud est profectò, cùm in ostensione operis gloria quæritur largitoris: aliud, cùm laus privata concupiscitur de dono largientis, ubi & rursus in Evangelio hæc eadem Veritas dicit: *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.* Opus ergo nostrum cùm hominibus ostenditur, in cordis priùs examine pensandum est, per ejusdem ostensionis studium quid quæratur. Si enim dantis gloriam quærimus, etiam publicata nostra opera in conspectu illius, occulta servamus. Si verò per hæc nostram laudem concupiscimus, foras a b ejus conspectu

jam fusa sunt, etiam si à multis ignorentur. Sed valde perfectorum est, sic ostenso opere, Auctoris gloriam quærere, ut de illata laude, privata nesciant exultatione gaudere. Tunc namque solùm innoxiè hominibus laudabile opus ostenditur, cùm per despectum mentis veraciter laus impensa calcatur: quam quia infirmi quique perfectè contemnendo non superant, restat necesse est, ut bonum, quod operantur, abscondant. A

CAPUT XIV.

Mat. 5. b *Nolite putare, quoniam veni solvere legem, sed adimplere.*

De distantia duorum testamentorum *Hom. 16. in Ezech. circ. med. Exod. 16. Mat. 5.*

TEstamentum vetus operum crimina compescuit, dari decimas præcepit: sed testamentum novum cogitationes pravas coërcuit, derelinqui omnia, & pro Deo vitam corporis jussit cum præsenti sæculo despici. Minora quippe præcepta Israëlitico populo per legem data sunt; unde & eidem populo Moyses in campo locutus est. Altiora Dominus sanctis Apostolis dedit; unde & eosdem de vitæ mandatis in monte docuit. Dum verò Redemptor noster per Evangelium dicit: *Nolite putare, quoniam veni solvere legem, aut Prophetas, non veni solvere, sed adimplere*: adimplere venerat legem, qui legis justitiæ gratiam addidit, ut quod illa jubebat in minimis; ipse perfici adjuvaret in summis: & quod illa coërcebat ab opere, ipse resecaret à corde. B

CAPUT XV.

Mat. 5. c *Qui solverit unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum.*

De his, qui docèt quæ non faciũt. *In expos. B. Iob, l. 19. c. 5. circ. fin. & Hom. 12. in Evang. sub init. Mat. 13.*

DE doctoribus malè viventibus Dominus dicit: *Qui solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum.* Mandatum solvit & docet, quando hoc quisque voce prædicat, quod vivendo non implet. Sed ad regnum æternæ beatitudinis pervenire non valet, qui non vult opere implere, quod docet. Quomodo ergo in eo minimus vocatur, quia ad hoc nullo modo intrare permittitur? Regnum itaque cælorum præsentem Ecclesiam appellat: de qua scriptum est: *Et colligent de regno ejus omnia scandala.* In superno enim regno scandala, quæ ex eo colligi debuerant, non habentur. Qui ergo mandatum solvit opere, & sic docet voce, in illo regno cælorum erit minimus: in isto nec minimus: in sancta verò Ecclesia doctor, qui mandatum solverit, minimus vocatur: quia cujus vita despicitur, restat ut & prædicatio contemnatur. C

CAPUT XVI.

Mat. 5. d *Qui irascitur fratri suo, reus erit judicio.*

De subtili judicio Dei *In expos. B. Iob, l. 21. c. 4 circ. med.*

SIc Dominus uniuscujusque actiones judicabit, ut ne minutissimæ quidem cogitationes ejus judicio, ac verba tenuissima, quæ apud nos usu viluerunt, indiscussa remaneant. Hinc etenim Dominus dicit: *Qui irascitur fratri suo, reus erit judicio. Qui dixerit fratri suo racha, reus erit concilio: qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.* Racha quippe in Hebræo eloquio, vox interjectionis est, quæ quidem animum irascentis ostendit, nec tamen plenum verbum iracundiæ exprimit. Priùs ergo ira reprehenditur sine voce, postmodum verò ira cum voce, sed nec dum pleno verbo formata. Ad extremum verò cùm dicitur: Fatue, ira redarguitur: quæ cum excessu vocis expletur, etiam perfectione sermonis. Et notandum quòd in ira perhibet reum esse judicio: in voce iræ, quod est racha, reum concilio: in verbo vocis, quod est fatue, reum gehennæ. Per gradus enim culpæ, crevit ordo sententiæ: quia in judicio adhuc causa discutitur, in concilio autem jam causæ sententia definitur, in gehenna verò ignis ea quæ de concilio egreditur, sententia expletur. Quia ergo humanos actus subtili Dominus examinatione dijudicat: ira sine voce, judicio: ira in voce, concilio: ira verò in voce & sermone, gehennæ ignibus mancipatur. D

CAPUT XVII.

Item unde supra.

In expos. B. Iob, l. 21. aliquanto post prin.

SCiendum est autem, quoniam sæpe qui sunt in potestate, ad subjectorum contumelias passim erumpunt: & hoc quod invigilantes regimini serviunt, per linguæ procacitatem perdunt: minori scilicet formidine judicis verba pensantes, quia qui sine causa fratri, Fatue, dixerit, gehennæ se ignibus addicit. E

CAPUT XVIII.

Si offers munus tuum ad altare, &c. *Mat. 5. d*

De alienis in nos remittendis delictis. *Dial. l. 4. c. 60. in pr.*

SCiendum est, quia ille rectè veniam à Domino postulat, qui priùs hoc, quod in ipsum delinquitur, relaxat. Munus enim non accipitur, nisi antè discordia ab animo repellatur, dicente Veritate: *Si offers munus tuum ad altare, & recordatus fueris quod habet aliquid adversum te frater tuus, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.* Qua in re pensandum est, cùm omnis culpa munere solvatur, quàm gravis sit culpa discordiæ, pro qua nec munus accipitur. Debemus itaque ad proximum, quamvis longè positum, longeque disjunctum, mente ire, eique animum subdere, humilitate illum ac benevolentia placare: ut scilicet Conditor noster, dum tale placitum nostræ mentis aspexerit, à peccato nos solvat, qui munus pro culpa sumit. Veritatis enim voce attestante didicimus: quia servus, qui decem millia talenta debebat, cùm pœnitentiam ageret, absolutionem de debito accepit à domino: sed conservo suo centum sibi denarios debenti, cùm non dimisit debitum, & hoc est jussus exigi, quod ei fuerat jam dimissum. Ex quibus videlicet dictis constat, quia si hoc, quod in nos delinquitur, ex corde non dimittimus, etiam rursus exigitur, quod nobis jam per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus. *Mat. 18.* F

CAPUT XIX.

Mat. 5. d *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.*

De fornicationis & adulterii distinctione. *In exp. B. Iob, l. 21. c. 5. in princ.*

ALiquando à reatu adulterij nequaquam discrepat culpa fornicationis, cùm Veritas dicat: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Quia græco verbo, *mœchus*, adulter dicitur, cùm non aliena conjux, sed mulier videri prohibetur, apertè Veritas ostendit: quia etiam solo visu cùm turpiter vel innupta concupiscitur, adulterium perpetratur. Quod tamen plerumque ex loco vel ordine concupiscentis discernitur, quia scilicet sic hunc in sacro ordine studiosa concupiscentia, sicut illum adulterij inquinat

culpa. In personis tamen non dissimilibus, idem luxuriæ distinguitur reatus, in quibus fornicationis culpa, quia ab adulterij reatu discernitur, prædicatoris egregij lingua testatur, quæ inter cetera asserit, dicens: *Neque fornicarij, neque idolis servientes, neque adulteri regnum Dei possidebunt.* Quod enim disjunctæ reatu sententiæ subdidit, quàm valde à se dissideat, ostendit. *1. Cor. 6. b*

CAPUT XX.

Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te. *Mat. 5. c*

De vita activa, & contemplativa. *In expos. B. Iob. l. 6. c. 17 longe ante med.*

NOnnulli hominum ita otiosæ mentis sunt, ut si eos labor occupationis excipiat, in ipsa operis inchoatione succumbant: & nonnulli ita inquieti sunt, ut si vacationem laboris habuerint, graviùs laborent: quia tantò deteriores cordis tumultus tolerant, quantò eis licentiùs ad cogitationes vacat. Unde necesse est, ut nec quieta mens ad exercitationem se immoderati laboris dilatet, nec inquieta ad studium contemplationis angustet. Sæpe enim, qui contemplari Deum quieti poterant, occupationibus pressi ceciderunt; & sæpe, qui occupati bene humanis usibus viverent, gladio suæ quietis extincti sunt. Hinc namque est, quòd nonnulli inquieti spiritus, dum plus exquirunt contemplando quàm capiunt, usque ad perversa dogmata erumpunt: & dum veritatis discipuli esse humiliter negligunt, magistri erroris fiunt. Hinc per semetipsam Veritas dicit: *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te. Bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* Duæ quippe vitæ, activa videlicet & contemplativa, cùm servantur in mente, quasi duo oculi habentur in facie. Dexter enim oculus contemplativa vita est, sinister activa: sed sunt nonnulli, ut diximus, qui discretè intueri summa & spiritualia nequaquam possunt, & tamen alta contemplationis assumunt, atque idcirco in perfidiæ foveam intellectus pravi errore dilabuntur. Hos itaque contemplativa vita ultra vires assumpta, cogit à veritate cadere, quos in statu suæ rectitudinis humiliter poterat activa sola custodire: quibus rectè hoc, quod præfati sumus, Veritas dicit: *Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te.* Ac si apertè diceret, cùm ad contemplativam vitam idonea discretione non sufficis, solam securiùs activam tene. Cùm & in hoc, quod pro magno eligis, deficis, eo contentus esto, quod pro minimo attendis; ut, si per contemplativam vitam à veritatis cognitione compelleris cadere, regnum cælorum per solam activam valeas saltem luscus intrare.

CAPUT XXI.

Si quis vult tecum in judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium. *Mat. 5. f*

Dedamnis temporalibus. *In exp. B. Iob. l. 31. c. 8. in pr.*

DIvina voce præcipitur: *Si quis tulerit tibi tunicam, & voluerit tecum in judicio contendere, dimitte illi & pallium.* Et rursum: *Si quis quod tuum est tulerit, ne repetas.* Hypocritæ tamen prælati assumpto sancto conversationis habitu, filiorum custodiam deserunt, & temporalia quæque defendere etiam jurgiis quærunt. Exemplo suo discipulorum corda perdere non trepidant, & quasi per negligentiam amittere patrimonia terrena formidant; animarum damna æquanimiter tolerant, jacturam rerum temporalium repellere etiam cum spiritus commotione festinant. Nam quantò magis terrena diligunt, tantò privari eis vehementiùs pertimescunt. Quia enim mente in hoc mundo aliquid possidemus, non docemur, nisi cùm amittimus: sine dolore namque amittitur, quod sine amore possidetur. Quæ verò ardenter diligimus habita, graviter suspiramus ablata. Quis autem nesciat, quia nostris usibus res terrenas Dominus condidit, suis verò animas hominum creavit? Plus ergo Deo se amare convincitur, qui neglectis his, quæ ejus sunt, propria tuetur. Perdere namque hypocritæ ea, quæ Dei sunt, id est, animas hominum, non timent, & ea, quæ sua sunt, amittere, videlicet res cum mundo transeuntes, quasi districto judici posituri rationes timent; ac si placatum inveniant, cui, desideratis rebus, id est, rationalibus perditis, insensibilia & non quæsita conservant.

CAPUT XXII.

Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis. *Mat. 6. a*

QUisquis laudis concupiscentiam jam sufficit calcare, ædificationis fraudem perpetrat, si bona quæ agit occultat: & quasi jactato semine radices subtrahit, qui opus, quod imitandum est, non ostendit. Hinc namque Veritas dicit: *Videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est.* Ubi illa quoque sententia promitur, quæ longè aliud præcepisse videtur, dicens: *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.* Quid est ergo quòd opus nostrum ita faciendum est, ne videatur; & tamen, ut debeat videri, præcipitur: nisi quòd ea, quæ agimus, & occultanda sunt, ne ipsi laudemur: & tamen ostendenda sunt, ut laudem cælestis Patris augeamus? Nam cùm justitiam nostram coram hominibus facere Dominus prohiberet, illico adjunxit: *Ut videamini ab eis.* Et cùm rursus videnda ab hominibus bona opera nostra perciperet, protinus subdidit: *Ut glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est.* Qualiter igitur essent videnda, & qualiter non videnda, ex sententiarum fine monstravit; quatenus operantis mens opus suum, & propter se videri non quæreret, & tamen hoc propter cælestis Patris gloriam non celaret. Unde fit plerumque, ut bonum opus & in occulto sit, cùm fit publicè; & rursus in publico, cùm agitur occultè. Qui enim in publico bono opere non suam, sed superni Patris gloriam quærit, quod fecit, abscondit; quia illum solum testem habuit, cui placere curavit: & qui in secreto suo bono opere deprehendi ac laudari concupiscit, licet nullus fortasse viderit, quod exhibuit, tamen hoc coram hominibus fecit: quia tot testes in bono opere secum duxit, quot humanas laudes in corde requisivit. De contemptu laudis humanæ. *Curæ past. par. 3. c. 36 circa med. Mat. 5. e*

CAPUT XXIII.

Cùm facis eleemosynam, nesciat sinistra tua. *Mat. 6. a*

DE expenso munere ne transitoria laus ab aliquo quæratur, à Domino præcipitur: *Cùm facis eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.* Id est, dispensationi piæ nequaquam se gloria vitæ præsentis admisceat, sed opus rectitudinis appetitionem ignoret favoris. Valde namque bonum suum, dijudicat, qui ad ejus mercedem sufficere favores humanos putat. Cùm enim pro recto opere laus transitoria quæritur, æterna retributione res digna, vili pretio venundatur: de quo videlicet pretio Veritas dicit: *Amen dico vobis: receperunt mercedem suam.* *Curæ past. par. 3. c. 28. longe post princ.* *Ibid. c. 36. paulo post prin* *Mat. 6.*

CAPUT XXIV.

Mat. 6. a *Amen dico vobis : receperunt mercedem suam.*

De mercede hypocritarum. *In expos. B. Iob, l. 3. c. 24 sub fin.*

IN cunctis operibus suis hypocrita quærit honoris reverentiam, laudis gloriam, à melioribus metui, sanctus ab omnibus vocari. Sed cùm transitoriis favoribus inhiat, perdit percipiendo quod laborat, Veritate attestante, quæ ait : *Amen dico vobis : quia receperunt mercedem suam.* Sed hæc merces teneri diu non potest, quia pro ostensis operibus honor tribuitur : sed vita ad terminum urgetur, laudes resonant, sed ad finem cum laudibus tempora festinant. Nequaquam quippe mentis ejus intentio in illa gloria figitur, quæ sine fine possidetur.

CAPUT XXV.

Mat. 6. a *Tu autem cùm oraveris, intra in cubiculum tuum.*

De oratione. *In expos. B. Iob, l. 22. c. 13. ante med.*

INtus in desiderio cordis est secretus clamor orationis, qui ad humanas aures non pervenit, & tamen auditum replet Conditoris. Hinc est quòd Anna ad templum pergens, ore quidem tacuit, & tamen tot sui desiderij voces emisit. Hinc in Evangelio Dominus dicit : *Tu autem, cùm oraveris, intra in cubiculum tuum : & clauso ostio, ora Patrem tuum : & Pater tuus, qui videt te in abscondito, reddet tibi.* Clauso quippe ostio, petit in cubiculo, qui tacente ore in conspectum supernæ pietatis fundit affectum mentis. Et vox auditur in abscondito, cùm per sancta desideria silenter clamatur. Unde rectè per Psalmistam quoque dicitur : *Desiderium pauperum exaudivit Dominus : præparationem cordis eorum audivit auris tua.*

1. Reg. 1.

Psal. 9.

CAPUT XXVI.

Mat. 5. c *Audistis quia dictum est : Diliges proximum tuum, & oderis inimicum tuum. Ego autem dico vobis : diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos.*

Curæ past. part. 3. c. 10. IN novo testamento nonnulla facta prohibentur, & magnæ culpæ esse deputantur, quæ sub veteri testamento quondam tenere veritatis imaginem videbantur, & minoris culpæ forsitan esse poterant, atque putabantur, in quo testamento per taurorum, hircorumque victimas sacrificium non fuit ipsa veritas, sed umbra veritatis. Nam in testamento novo, præceptis altioribus, manifestata per carnem veritate proficimus : justumque est, ut facta quædam, quæ in illo populo veritatis umbræ deservierant, deseramus. Si quis verò per testamentum vetus aliquam culpam, sicut est mendacium, vult tueri; quia minus illic quibusdam fortasse nocuerit, dicat necesse est rerum alienarum raptum, dicat retributionem injuriæ, quæ infirmis illic concessa sunt, nocere sibi non posse. Quæ omnia cunctis liquet, quanta animadversione veritas insequitur, quæ nobis jam suæ significationis umbra est posita, in vera carne declaratur.

CAPUT XXVII.

Item unde suprà.

Hom. 38. in Evang. longe post init. PAtres quippe testamenti veteris ex permissione legis acceperant quatenus adversarios suos odij retributione percuterent, sicut in lege scriptum est : A *Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum.* Accepta quippe tunc justis licentia fuerat, ut Dei suosque adversarios quanta possent virtute comprimerent, eosque jure gladij ferirent. Quod in novo proculdubio testamento compescitur, cùm per semetipsam prædicat Veritas dicens : *Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos*, & ad patienter toleranda, quæ ab eis inferuntur mala discipulos suos alibi cohortatur, dicens : *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Idcirco possessio animæ in virtute ponitur patientiæ, quia radix omnium, custosque virtutum, patientia est. Per patientiam verò possidemus animas nostras: quia dum nobismetipsis dominari discimus, hoc ipsum incipimus possidere, quod sumus. Patientia verò est aliena mala æquanimiter perpeti, contra eum quoque, qui mala irrogat, nullo dolore morderi. Nam qui sic mala proximi portat, ut tamen tacitus doleat, & tempus dignæ retributionis quærat, patientiam non exhibet, sed ostendit : scriptum quippe est : *Charitas patiens est, benigna est :* patiens namque est, ut aliena mala toleret : benigna verò est, ut ipsos etiam, quos portat, amet. Hinc namque per semetipsam Veritas dicit : *Diligite inimicos vestros, benefacite iis, qui vos oderunt : orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* Virtus itaque est coram hominibus adversarios tolerare, sed virtus coram Deo diligere : quoniam Deus hoc solum sacrificium accipit, quod ante ejus oculos in altari boni operis flamma charitatis incendit. Sciendum verò, quòd ideo plerumque patientes esse videmur, quia retribuere mala non possumus. Sed qui malum idcirco non retribuit, quia nequaquam valet, proculdubio patiens non est : quoniam patientia non in ostensione inquiritur, sed in corde. Sciendum præterea est (quod plerumque patientibus solet evenire) ut eo quidem tempore, quo adversa patiuntur, vel contumelias audiunt, nullo pulsentur dolore, & sic patientiam exhibeant, ut custodire etiam cordis curent innocentiam. Sed cùm post paululum hæc ipsa, quæ pertulerint, ad memoriam revocantur, igne vehementissimi doloris instigantur, argumenta ultionis exquirunt, & mansuetudinem, quam tolerantes habuerunt, in retractatione sua semetipsos dijudicantes perdunt. Callidus namque adversarius quietis jam tempore ad victoris animum redit, & vel damna rerum, vel injuriarum jacula ad memoriam reducit : cunctaque quæ sibi sunt illata, vehementer exaggerans, intolerabilia fuisse ostendit. Quiescentis igitur animum tanto furore conturbat, ut plerumque vir patiens illa se æquanimiter tolerâsse, etiam post victoriam, captivus erubescat, seque non reddidisse contumelias doleat, & deteriora rependere, si præbeatur occasio, quærat. Quibus ergo isti sunt similes, nisi his, qui per fortitudinem in campo sunt victores, sed per negligentiam postmodum intra urbis claustra capiuntur? Quibus isti sunt similes, nisi his, quos irruens gravis languor, à vita non subtrahit, sed leviter veniens recidiva febris occidit? Ille ergo veraciter patientiam servat, qui & ad tempus aliena mala sine dolore tolerat, & hæc eadem retractans, pertulisse talia se exultat, ne patientiæ bonum, quod in perturbationibus custoditur, quietis tempore pereat.

Leu. 19.

1. Cor. 13.

Ibid. multo post.

Ibid. quam bustam interpositu.

CAPUT XXVIII.

Orate pro persequentibus, & calumniantibus vos. Mat. 5. f

In expos. B. Iob, l. 34. c. 6 circa med. & similia habentur l. 4. dial. c. 44.

LIbentiùs sacrificium orationis accipitur, cùm in conspectu misericordis judicis proximi dilectione conditur. Quod tunc veraciter quisque cumulat, si hoc etiam pro adversariis impendat. Hinc est

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

quòd magistra Veritas dicit: *Orate pro persequentibus, & calumniantibus vos.* Hinc rursum ait: *Cùm stabitis ad orandum, dimittite, si quid habetis adversus aliquem, ut & Pater vester, qui in cœlis est, dimittat vobis peccata vestra.* Plus itaque pro se valere preces suas efficit, qui & has aliis impendit. Orant igitur sancti pro inimicis suis eo tempore, quo possunt ad fructuosam pœnitentiam eorum corda convertere, & ipsa conversione salvare. Quid enim aliud pro inimicis orandum est nisi hoc, quod ait Apostolus: 2. Tim. 2. *Vt det illis Dominus pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, & resipiscant à diaboli laqueis, à quo capti tenentur ad ipsius voluntatem.* Sed facto judicio, cùm eos in inferno ardere viderint, tunc pro eis non orabunt: quia jam nullatenus ad opera justitiæ ab iniquitate commutari poterunt. Eadem itaque causa est, cur non oretur tunc pro hominibus æterno igne damnatis: quæ nunc etiam causa est, ut non oretur pro diabolo, Angelisque ejus æterno supplicio deputatis: vel quæ nunc etiam causa est, ut non orent sancti homines pro hominibus infidelibus, impiisque defunctis, scilicet quia de eis utique, quos æterno deputatos supplicio jam noverunt, ante illum justi judicis conspectum, orationis suæ meritum cassari refugiunt. Quòd si nunc quoque viventes justi mortuis & damnatis injustis minimè compatiuntur, quando ad hoc aliquid judicabile de sua carne sese perpeti etiam ipsi noverunt: quantò districtiùs tunc iniquorum tormenta respiciunt, quando ab omni vitio corruptionis exuti, ipsi jam justitiæ intimiùs & arctiùs inhærebunt? Sic quippe mentes eorum per hoc quòd justissimo judici inhærent, vis districtionis absorbet, ut omnino eis non libeat, quidquid ab illius internæ regulæ subtilitate discordat.

CAPUT XXIX.

Matt. 6. b *Cùm jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunantes.*

De abstinentia hypocritarũ. *In expos. B. Iob, l. 8. c. 6. sub fin. & hom. 32. in Evang. ante med.*

HYpocritæ mirâ abstinentiâ plerumque se affligunt, jejuniis eorum ora pallescunt, corpus debilitate quatitur, pectus interrumpentibus suspiriis urgetur, sicque morti per abstinentiam appropiant, ut penè quotidie morientes vivant. Sed ad hæc humanos oculos quærunt, admirationis gloriam expetunt. Abstinentiam namque carnis è vicino nonnunquam vana gloria obsidet & comitatur; quia dum tenuitas in corpore; dum pallor in vultu respicitur, virtus patefacta laudatur, & tantò celeriùs se foris fundit, quantò ad humanos oculos per ostensum pallorem exiit. Et plerumque fit, ut hoc, quod agi causa Dei creditur, pro solis humanis favoribus agatur. Mat. 27. Quod bene Simon ille significat, qui inventus in itinere, crucem Dominicam in angaria portat: aliena quippe onera in angaria portantur, quando per vanitatis studium aliquid geritur. Qui ergo per Simonem designantur, nisi abstinentes & arrogantes, qui per abstinentiam quidem carnem afficiunt, sed abstinentiæ fructum interiùs non requirunt? Crucem ergo Domini in angaria Simon portat, qui cùm ad opus bonum ex bona voluntate non ducitur, rem justi sine fructu peccator operatur. Unde & idem Simon crucem portat, sed non moritur, quoniam abstinentes & arrogantes per abstinentiam quidem corpus afficiunt, sed per desiderium vanæ gloriæ mundo vivunt, ab ore proximorum admirationis sermo quæritur, quia tanto labore, nihil aliud, nisi æstimatio humana cogitatur.

CAPUT XXX.

Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium: intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Mat. 7. c

De asperis rectoribus. *Hom. 1. sup. per Evang. aliquanto post init.*

MUlti cùm regiminis curam suscipiunt, ad lacerandos subditos inardescunt, terrorem potestatis exhibent, & quibus prodesse debuerant, nocent: & quia charitatis viscera non habent, domini videri appetunt, patres se esse minimè recognoscunt, humilitatis locum in elationem dominationis immutant: & si quando extrinsecus blandiuntur, intrinsecus sæviunt: de quibus Veritas dicit: *Veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Qui verò locum regiminis suscipit, mala inferre non debet, sed tolerare, ut ex ipsa sua mansuetudine iram sævientium mitiget, & peccatorum vulnera in aliis ipse afflictionibus vulneratus sanet. Quem & si quando zelo rectitudinis exigit, ut erga subjectos sæviat, furor ipse de amore fit, non de crudelitate, quatenus & jura disciplinæ foris exhibeat, & intus paterna charitate diligat, quos foris quasi insequendo castigat.

CAPUT XXXI.

A fructibus eorum cognoscetis eos. Mat. 7. c

De discretione bonorum. *In expos. B. Iob, l. 21 c. 5. post med.*

CUm unum, eundemque bonorum, & malorum habitum cernimus, cùm ipsam in electis, & reprobis speciem professionis videmus, unde nostræ intelligentiæ suppetat, ut electos à reprobis, veros à falsis comprehendendo discernat? Quod tamen citius agnoscimus, si intemerata in memoria Præceptoris nostri verba pensamus, qui ait: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos.* Neque enim sunt pensanda, quæ ostendunt in imagine, sed quæ servant in actione.

CAPUT XXXII.

Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum. Mat. 7. c

De falsis Christianis *In expos. B. Iob, l. 31. c. 6. paulo post init.*

ANtiquus hostis post Mediatoris, & nostri Redemptoris adventum, multos, qui baptismatis sacramento sunt signati, & sub Christianitatis nomine positi, quia rectè vivere negligunt, post cognitionem Redemptoris suscipit, post lavacri undam polluit, post sacramenta cælestia ad inferni profundum rapit. Fidem enim tenent, sed vitam fidei non tenent: quia aut apertè illicita faciunt, aut ex perverso corde, quæ agunt, prava sunt, etiam si sancta videantur. Quia enim nonnulli confitendo fideles sunt, non vivendo, hinc est quod voce Veritatis dicitur: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum:* Hinc rursum ait: *Quid autem vocatis me Domine, Domine, & non facitis, quæ dico?* Hinc Paulus ait: *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant:* hinc Joannes dicit: *Qui dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est:* Hinc est quòd de ipsa prima sua Dominus plebe conqueritur dicens: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Hinc Psalmista ait: *Dilexerunt eum in ore suo, & lingua sua mentiti sunt ei.* Antiquus itaque adversarius toto nunc adnisu in illorum mortem se erigit, quos contra se regeneratos tabescit: & quisque Christianus ejus servituti toties se subjicit, quoties ad iniquitatem decurrit & defluit. Si igitur ambulandi cautela negligitur, incassum credendo rectum

Luc 4. Tit. 1. 1. Ioan. 2. Marci 7. Psal. 79.

iter tenetur : quoniam via quidem fidei ad cæleſtem patriam proficit, ſed offendentes, & rectè vivere negligentes minimè perducit.

CAPUT XXXIII.

Mat. 6. b *Fiat voluntas tua, ſicut in cælo & in terra.*

De oratione Dominica. In expoſ. B. Iob, l. 27. c. 24. in pr.

ALiquando per cælos hi, qui in cæleſtibus ſunt conditi, Angelici ſpiritus poſſunt deſignari. Unde & in Oratione noſtra dicere voce Veritatis inſtruimur : *Fiat voluntas tua, ſicut in cælo & in terra* : ut nimirum voluntas Dei ſicut à ſuperiore creatura agitur, ita in omnibus etiam ab humana infirmitate ſervetur. B

CAPUT XXXIV.

Item unde ſuprà.

In exp. B. Iob, l. 15. c. 19 in princ.

POſſunt etiam in hac oratione per cælum juſti, & per terram peccatores accipi, ut videlicet voluntas noſtri Conditoris, ſicut in omnibus juſtis perficitur, ita & in omnibus quoque peccatoribus impleatur.

CAPUT XXXV.

Mat. 6. b *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.* C

In expoſ. B Iob, l. 24. c. 8 verſus fin.

ECce panem noſtrum dicimus, & tamen, ut detur, oramus. Noſter quippe fit cùm accipitur, qui tamen Dei eſt, qui ab illo datur. Et Dei eſt ergo ex munere, & noſter fit veraciter per acceptionem.

CAPUT XXXVI.

Mat. 6. b *Dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.*

Hom. 27. in Evang. ſub fin.

INimicus noſter in nos deliquit graviter, damna intulit, juvantes læſit, amantes perſecutus eſt. Retinenda hæc eſſent, ſi remittenda nobis delicta non eſſent. Advocatus enim noſter precem nobis in cauſa noſtra compoſuit, & ipſe ejuſdem cauſæ judex eſt, qui advocatus. Preci verò quam compoſuit, conditionem inſeruit dicens : *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Quia ergo ipſe judex venit, qui advocatus extitit, ipſe precem exaudit, qui fecit. Aut igitur non facientes dicimus : *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris* : & noſmetipſos hoc dicendo amplius ligamus, aut fortaſſe hanc conditionem in Oratione intermittimus, & advocatus noſter precem, quam compoſuit, non recognoſcit, atque apud ſe protinus dicit : *Scio quid monui, non eſt ipſa oratio, quam feci.* Quid ergo nobis agendum eſt, niſi ut veræ charitatis affectum impendamus fratribus, nulla in corde malitia remaneat? Mementote quòd monemur : *Dimittite, & dimittetur vobis.* Ecce & debetur nobis, & debemus. Dimittamus ergo quod debetur nobis, ut dimittatur quod debetur à nobis. E

CAPUT XXXVII.

Mat. 6. b *Ne nos inducas in tentationem.*

In exp. B. Iob, l. 6. c. 3.

DEus in tentationem inducere nos dicitur, cùm nos ab adverſario induci patitur. Unde Patrem poſtulamus in oratione dicentes : *Ne nos inducas in tentationem.* Neque enim in tentationem Dominus inducit, qui ſemper à tentatione ſubditos miſericorditer protegit. Sed tamen in tentationem quaſi ejus inducere eſt, à tentationis nos illecebra non munire. Et tunc nos in tentationis laqueum non inducit, cùm tentari ultra quàm nos poſſumus non permittit. A

CAPUT XXXVIII.

Si enim remiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater veſter cæleſtis delicta veſtra. Si autem non remiſeritis hominibus, nec Pater veſter remittet peccata veſtra. Mat. 6. b

De remiſſione peccatorum. In expoſ. B. Iob, l. 10. n. poſtmod.

GRavi mens noſtra orationis ſuæ tempore confuſione deprimitur, ſi hanc aut ſua adhuc operatio inquinat, aut alienæ malitiæ ſervatus in corde dolor accuſat. Quid autem hac doloris macula reperiri deterius poteſt? quæ in conſpectu judicis charitatem non inquinat, ſed necat; vitam quippe animæ quælibet culpa polluit, ſervatus verò contra proximum dolor occidit. Menti namque ut gladius figitur, & mucrone illius ipſa viſcerum occulta perforantur. Qui ſcilicet à transfixo corde, ſi priùs non educitur, nihil in orationis precibus divinæ opis obtinetur, quia vulneratis membris imponi ſalutis medicamina nequeunt, niſi ferrum à vulnere antè ſubtrahatur. Hinc eſt enim quòd per ſemetipſam Veritas dicit : *Niſi remiſeritis hominibus peccata eorum, nec Pater veſter, qui in cælis eſt, remittet vobis peccata veſtra.* Hinc admonet dicens : *Cùm ſtabitis ad orandum, dimittite, ſi quid habetis adverſus aliquem, ut & Pater veſter, qui in cælis eſt, dimittat vobis peccata veſtra.* Hinc rurſum ait : *Date, & dabitur vobis : dimittite, & dimittetur vobis :* Hinc conſtitutioni poſtulationis conditionem poſuit pietatis dicens : *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*, ut profectò bonum, quod à Deo compuncti petimus, hoc primùm cum proximo converſi faciamus. Tunc ergo verè ſine macula & converſione faciem ad Deum in oratione levamus, cùm nec nos prohibita mala committimus, nec ea quæ in nos commiſſa ſunt, ex proprio zelo retinemus. C D

Ibidem.

Luc. 6.

CAPUT XXXIX.

Quærite primùm regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis. Mat. 6. b

Quæ in oratione poſtulanda. In expoſ. B. Iob, l. 13. c. 27.

CUm Deus in oratione non quæritur, citius animus in oratione laſſatur : quia cùm illa quiſque poſtulat, quæ fortaſſe juxta occultum judicium Deus tribuere recuſat, ipſe quoque venit in faſtidium, qui non vult dare, quod amatur, ſed ſe magis Dominus, quàm ea, quæ condidit, vult amari : æterna potius, quàm terrena poſtulari, ſicut ſcriptum eſt : *Quærite primùm regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis.* Qui enim non ait, dabuntur, ſed adjicientur vobis, profectò indicat, aliud eſſe, quod principaliter datur, aliud quod ſuperadditur. Quia enim nobis in intentione æternitas, in uſu verò temporalitas eſſe debet, & illud datur, & hoc nimirum ex abundanti ſuperadditur. Et tamen ſæpe homines dum bona temporalia poſtulant, æterna verò præmia non requirunt : petunt quod adjicitur, & illud non deſiderant ubi adjiciatur : nec lucrum ſuæ petitionis eſſe deputant, ſi hic ſint temporaliter pauperes, & illic ſi beatitudine divites in æternum vivant.

CAPUT,

CAPUT XL.

Mat. 7. c *Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus?*

De facientibus miracula. *Hom. 17. in Ezech. sub fin. Ioan. 12. In expos. B. Iob. l. 8. c. 27 in med.*

PLerumque sanctos viros aspicimus mira agere, virtutes multas facere, leprosos mundare, dæmonia ejicere, ægritudines corporum fugare, prophetię spiritu ventura prædicere: sed hæc aliquando dantur & reprobis. Unum verò signum est electionis, soliditas charitatis, sicut scriptum est: *In hoc scietur, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* Hæc autem miracula cùm electi faciunt, longè dissimiliter à reprobis fiunt. Quia quod electi ex charitate, hoc reprobi studeat per elationem agere, & per dona, quæ à Domino perceperunt, non ejus gloriam, sed proprios favores quærunt, talesque se esse credunt, quales se prædicari foris audiunt. Unde fit plerumque ut ad supernum quoque judicem cum fiducia veniant, quia tales se apud æternum judicem credunt, quales ab hominibus foris habebantur. Sed cùm in terrore districti examinis omnis anteactæ fiducia sanctitatis ceciderit, & cùm alieni oris testimonia sibi deesse cognoverint, ad sua se opera enumeranda convertent in judicio, dicentes: *Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus?* Sed pro his operibus nequaquam præmium recipiunt retributionis, quia eis reprobatis in judicio protinus judex dicit: *Nunquam novi vos. Discedite à me, qui operamini iniquitatem.* Inde ergo eos tunc eò districtior sententia percutit, quò nunc superna bonitas etiam ingratis sua dona largiùs infundit, fitque eis amplitudo muneris incrementum damnationis: quia per accepta bona in sua laude se nunc elevantes, inde contra dantem superbiunt, unde ei jam ampliùs humiles esse debuerunt.

Psal. 6.

CAPUT XLI.

Mat. 7. a *Nescio vos unde sitis, discedite à me omnes operarij iniquitatis.*

De his qui reprobandi sunt. *In expos. B. Iob. l. 29. c. 15. ante med.*

OMnes arrogantes, qui vel signis, vel scientia, vel prophetia, vel aliquibus magnis operibus pollent, atque per hæc dona placere hominibus appetunt, & in virtutibus, quas accipiunt, laudes ab omnibus quærunt, nunc intra sanctæ sinum Ecclesiæ Dominus tolerat & perfert, sed in futurum apertè ejicit, cùm à secretis cælestibus per extremum & publicum judicium repellet, ipsi tamen reprobandi venienti judici dona sua ad ejusdem memoriam revocabunt, & quæ in ejus fecerint nomine replicabunt, cùm dicent: *Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus?* Sed quomodo tales Dominus projiciens repellat, *Ib. l. 23. c. 1. paulo ante fin.* ostendit dicens eis, quos reprobat: *Nescio vos unde sitis: discedite à me omnes operarij iniquitatis.* Scire Dei approbare est, nescire verò reprobare. Ac si apertè Dominus dicat: Ego arrogantes nescio, id est, eorum vitam in sapientiæ meæ virtute non approbo: quia dum laudibus inflantur humanis, à vera inanescunt gloria æternæ retributionis.

Mat. 7.

CAPUT XLII.

Item unde suprà.

QUia enim scire Dei aliquando dicitur cognoscere, aliquando approbare: & scit iniquum, quia cognoscendo judicat: neque enim iniquum quempiam judicaret, si nequaquam cognosceret; & tamen iniquum nescit: quoniam ejus facta non approbat. Et novit ergo, quia deprehendit, & non novit, quoniam hunc in suæ sapientiæ specie non recognoscit: sicut de veraci quolibet viro dicitur, quia falsitatem nesciat; non quia, cùm ab aliis falsum dicitur hoc reprehendere ignorat, sed eandem ipsam fallaciam & scit in examine, & nescit in amore, ut videlicet hanc ipse non agat, quam actam ab aliis damnat.

In exp. B. Iob. l. 11. c. 7. in princ.

CAPUT XLIII.

Domine, puer meus jacet paralyticus in domo, & malè torquetur. Cui Iesus protinus respondit, dicens: Ego veniam, & curabo eum. Mat. 8. a

De acceptione personarum. *Hom. 28. in Evang. sub init. Ioan. 4.*

SOlerter hîc nobis est intuendum, quòd cùm quidam regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum, rogaret Dominum, ut descenderet & sanaret eum, respondit ei, dicens: *Vade, filius tuus vivit.* Quid est ergo, quòd regulus rogat, ut ad filium ejus veniat, & tamen ire corporaliter recusat: ad servum verò Centurionis non invitatur, & tamen se corporaliter ire pollicetur? Reguli filio per corporalem præsentiam non dignatur adesse, Centurionis servo non dedignatur occurrere. Quid est hoc, nisi quòd superbia nostra retunditur? quia in hominibus non naturam, qua ad imaginem Dei facti sunt, sed honores, & divitias veneramur: cumque pensamus, quæ circa eos sunt, interiora profectò minimè providemus. Dum ea consideramus, quæ in corporalibus despecta sunt, negligimus pensare quod sunt. Redemptor verò noster, ut ostenderet, quia quæ alta sunt hominum, sanctis despicienda sunt, & quæ despecta sunt hominum, Deo despecta non sunt, ad reguli filium ire noluit, ad servum verò Centurionis ire paratus fuit. Increpata est ergo nostra superbia, quæ nescit pensare homines propter homines. Sola, ut diximus, quæ circunstant hominibus, pensat, naturam non aspicit, honorem Dei in hominibus non agnoscit. Ecce non vult ire filius Dei ad filium reguli, & tamen ire paratus est ad salutem servi. Certè si nos cujuspiam servus rogaret, ut ad eum ire deberemus, protinus nobis superbia nostra in cogitatione tacita responderet, dicens: Non eas, quia temetipsum degeneras, honor tuus despicitur, locus vilescit. Ecce de cælo venit, qui servo occurrere in terra non despicit, & tamen humiliari in terra contemnimus, qui de terra sumus.

CAPUT XLIV.

Cæci illuminati diffamaverunt Iesum. Mat. 9. d

De occultatione boni operis. *Mixtim ex mor. l. 19. c. 14. sub init. dial. l. 1. c. 9.*

SAnctorum virorum est bona, quæ fecerint, occultare, ne contingat eos lapsum elationis incurrere: hinc est quòd Dominus Jesus duos juxta viam cæcos sedentes illuminans præcepit, dicens: *Videte, ne quis sciat.* De quibus illico scriptum est: *Illi autem abeuntes, diffamaverunt eum per totam terram illam.* Sed quærendum nobis est, quid sit hoc quòd ipse Dominus, cui hoc est velle, quod posse, & taceri virtutes suas voluit, & tamen ab his, qui

illuminati sunt, quasi invitus indicatur. Nunquidnam unigenitus Filius Patris, & sancto coæternus Spiritui, hac in re velle habuerit, quod implere non potuit, ut miraculum, quod taceri voluit, minimè potuit abscondi? sed Redemptor noster per mortale corpus omne quod egit, nobis hoc in exemplo actionis præbuit, ut pro nostrarum virium modulo ejus vestigia sequentes inoffenso pede operis, præsentis vitæ carpamus viam. Miraculum namque faciens, & taceri jussit, & tamen taceri non potuit; ut videlicet electi ejus, exempla doctrinæ illius sequentes, in magnis, quæ faciunt, latere quidem in voluntate habeant, sed ut prosint aliis, prodantur inviti, quatenus & magnæ humilitatis sit, quòd sua opera taceri appetunt, & magnæ utilitatis sit, quòd eorum opera taceri non possunt. Non ergo Dominus voluit fieri quidquam, & minimè potuit: sed quid velle membra ejus debeant, quidve de eis etiam nolentibus fiat, doctrinæ magisterio exemplum dedit. Illius igitur exemplum sequentes, & facta quidem sua occultando, seipsos custodiant: sed dum produntur inviti, bona ad proximos suos exempla transmittant. Occultentur ergo studio, necessitate publicentur, & eorum occultatio sit custodia propria, eorumque publicatio, sit utilitas aliena.

CAPUT XLV.

Mat. 10. b *Estote prudentes sicut serpentes.*

De prudenti simplicitate. *Mixtim. in expos. B. Iob, l. 1. c. 2. & hom. 30. super Ev. ante med. & Cur past. p. 3. c. 12. sub init.*

ELaborare debent simplices, ut simplicitatis bono prudentiam adjungant, quatenus sic securitatem de simplicitate possideant, ut circunspectionem prudentiæ non amittant. Hinc per semetipsam discipulos suos Veritas admonet, dicens: *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.* Qua in re notandum est, quòd discipulos suos, nec de columba sine serpente, nec de serpente sine columba voluit Dominus admonere, sed utraque necessariò conjunxit in admonitione, quia videlicet in electorum cordibus simplicitatem columbæ debet astutia serpentis acuere & accendere, & serpentis astutiam columbæ simplicitas temperare, quatenus nec seducti per prudentiam calleant, nec ab intellectus studio cum simplicitate torpescant. Hinc Paulus ait: *Nolite pueri effici sensibus.* Ecce prudentiam serpentis audivimus, nunc de simplicitate columbæ moneamur: *sed malitiâ parvuli estote.*

1. Cor. 14.

Ibidem.

CAPUT XLVI.

Mat. 10. c *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine.*

De expositione scripturarum. *In expos. B. Iob, l. 11. c. 10. & Hom. 6. in Ezec. in princ.*

CUm aliqua mystica de occultis Prophetarum verbis à credentibus agnoscuntur, quid aliud quàm profunda de tenebris revelantur? Unde ipsa quoque Veritas discipulis in parabolis loquens ait: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine*, id est, apertè exponite, quæ in allegoriarum obscuritatibus audistis. Cùm enim mysticos allegoriarum nodos per explanationem solvimus, in lumine dicimus quod in tenebris audivimus.

CAPUT XLVII.

Mat. 10. d *Veni separare hominem adversus patrem suum, & filiam adversus matrem suam, & nurum adversus socrum suam: & inimici hominis domestici ejus.*

De malis persuasoribus.

ANtiquus adversarius non solùm per semetipsum, sed per eos etiam, qui nobis adhærent, statum satagit nostræ mentis inclinare. Cùm enim cor nostrum sua persuasione non subruit, ad hoc nimirum per linguas adhærentium repit; hinc per Prophetam dicitur: *Unusquisque se à proximo suo custodiat, & in omni fratre suo non habeat fiduciam:* Hinc rursum scriptum est: *A filiis tuis cave, & à domesticis tuis attende.* Callidus namque adversarius cùm à bonorum cordibus repelli se conspicit, eos, qui ab illis valde diliguntur, exquirit: & per eorum verba blandiens loquitur, qui plus ceteris amantur, ut dum vis amoris cor perforat, facilè persuasionis ejus gladius ad intimæ rectitudinis munimina irrumpat.

In expos. B. Iob, l. 3. c. 6. post med. Hier. 9. Eccles. 32.

CAPUT XLVIII.

Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet. *Mat. 10.*

De susceptione indigentium. Prophetarum. *Hom. 10. in Evang. circ. med.*

QUanta sit virtus in continentia & susceptione indigentium ostendit Redemptor noster, cùm ait: *Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet. Et qui recipit justum in nomine justi, mercedem justi accipiet.* In quibus verbis notandum est, quia non ait: Mercedem de Prophetæ, vel mercedem de justo: sed mercedem Prophetæ, & mercedem justi accipiet. Aliud est enim merces de Propheta, aliud merces Prophetæ: & aliud merces de justo, aliud merces justi. Quid enim est dicere, mercedem Prophetæ accipiet, nisi quia is, qui Prophetam sua largitate sustentat, quamvis ipse prophetiam non habeat, apud omnipotentem tamen Dominum prophetiæ præmia habebit? Iste enim prophetiæ spiritu plenus est, sed tamen corporeo indiget alimento, & si corpus non reficitur, certum est, quòd vox ipsa subtrahatur. Qui igitur alimentum Prophetæ, propter hoc, quòd Propheta est, tribuit: prophetiæ illius vires ad loquendum dedit. Cum Propheta ergo mercedem Prophetæ accipiet, qui etsi spiritu prophetiæ plenus non fuit, hoc tamen ante oculos Dei exhibuit, quòd adjuvit. Ille fortasse justus est, & quantò in hoc mundo nihil possidet, tantò loquendi pro justitia fiduciam majorem habet: hunc dum ille sustentat, qui in hoc mundo aliquid possidet, & fortasse pro justitia adhuc loqui liberè non præsumit, justitiæ illius libertatem sibi participem facit, ut cum eo pariter justitiæ præmia recipiat, quem sustinendo adjuvit, quatenus eandem justitiam liberè loqui potuisset.

CAPUT XLIX.

Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam? *Mat. 11. 4*

De Joannis Baptistæ constantia. *Mixtim ex l. 31. exp. in Iob, c. 3. ante med. & Hom. 9. in Ezech. ante med.*

HOc in laude beati Joannis Baptistæ turbis Judæorum à Domino dicitur, cùm mentis mobilitas, quæ nonnunquam in sacro eloquio per arundinem designari solet, in eo esse denegatur: post interrogationem enim Domini subintelligitur, non. Quod quia negando dixerit, non affirmando, subjuncta verba testantur, cùm ait: *Sed quid existis in desertum videre, hominem mollibus vestitum? Ecce, qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt.* Arundo autem vento agitata modò flatibus erigitur, modò flatibus inclinatur. Omnis autem infirmus animus, qui vel derogatione dejicitur, vel laudibus exaltatur, arundo vento agitata est. Quod Joannes non erat, quia inflexibilem mentis verticem inter laudes hominum & derogationes tenebat, & ejus mentem sancto Spiritu solidam per diversas partes nullus linguarum flatus inclinabat.

CAPUT L.

Mat. 11. b *Quid existis in desertum videre? Prophetam? utique dico vobis, & plusquam Prophetam.*

Hom. 3. in Evang. ante med. JOannes requisitus, respondit dicens: *Non sum Propheta.* Quia enim plusquam Prophetam se noverat, esse Propheram se negabat. Qui idcirco plusquam Propheta dicitur: quia Prophetæ officium est ventura prænunciare, non etiam ostendere. Joannes verò plusquam Propheta est, quia quem verbo dixit, digito ostendit.

CAPUT LI.

Mat. 11. b *A diebus Ioannis Baptistæ regnum cælorum vim patitur.*

De pœnitentibus. Hom. 20. in Evang. circa finem. Luc. 3. TUrbas, quæ veniebant ad suum baptismum, Joannes admonebat, dicens: *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Et rursus: *Qui habet duas tunicas, det non habenti.* Unde jam patenter datur intelligi, quid est quod Veritas dicit: *A diebus autem Ioannis Baptistæ usque nunc, regnum cælorum vim patitur, & violenti diripiunt illud.* Quæ supernæ verba sententiæ nobis sunt magnopere perscrutanda. Nam quærendum est, quomodo vim perpeti regnum cælorum possit. Quis enim cælo violentiam irrogat? Et rursus quærendum est, si pati vim regnum cælorum potest, & violenti rapiunt illud, cur eandem vim à diebus Joannis Baptistæ, & non etiam antè pertulerit? In lege verò scriptum est: *Si quis hæc vel illa fecerit, morte moriatur.* Cunctis ergo legentibus liquet, quia peccatores quosque pœna suæ severitatis perculit, non autem pœnitentia ad vitam reduxit. Cùm verò Joannes Baptista Redemptoris gratiam præcurrens pœnitentiam prædicat, ut peccator, qui ex culpa mortuus est, per conversionem vivat, profectò à diebus Joannis Baptistæ regnum cælorum vim patitur. Quid est autem regnum cælorum, nisi locus justorum? Solis enim justis cælestis patriæ præmia debentur, ut humiles, casti, mites, & misericordes ad gaudia superna perveniant. Cùm verò quis vel superbia tumidus, vel carnis facinore pollutus, vel iracundia accensus, vel crudelitate impius, post culpas ad pœnitentiam redit, & vitam æternam percipit, quasi in locum peccator intrat alienum. A diebus ergo Joannis Baptistæ regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud: quia qui pœnitentiam peccatoribus indixit, quid aliud, quàm cælorum regno fieri violentiam docuit? Recogitemus ergo, fratres charissimi, mala, quæ fecimus: & nosmetipsos assiduis lamentis atteramus, hereditatem justorum, quam non tenuimus per vitam, rapiamus per pœnitentiam. Vult à nobis omnipotens Deus talem violentiam perpeti: nam regnum cælorum rapi vult nostris fletibus, quod nostris meritis nõ debetur.

CAPUT LII.

Mat. 15. b *Non quod intrat in os, coinquinat hominem.*

De attendendis cogitationibus. In epist. ad August. Anglorum Epis. c. 10. SIcut in veteri testamento exteriora opera observantur, ita in novo testamento non tam quod exteriùs agitur, quàm id quod interiùs cogitatur, sollicita intentione attenditur, ut subtili sententia puniatur. Nam cùm multa Jex velut immunda manducare prohibeat, in Evangelio tamen Dominus dicit: *Non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quæ exeunt de corde, illa sunt, quæ coinquinant hominem:* & paulò pòst subjecit exponens: *ex corde exeunt cogitationes malæ.* Ubi ubertim indicatum est, quoniam illud ab omnipotente Deo pollutum esse ostenditur in opere, quod ex pollutæ cogitationis genera-

A tur radice. Unde Paulus quoque Apostolus dicit: *Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil esse mundum:* & mox ejusdem causam coinquinationis adnuncians subjungit: *coinquinata sunt enim eorum mens & conscientia.* Non est ergo cibus immundus ei, cui mens immunda non fuerit. Tit. 1.

CAPUT LIII.

Si quis vult post me venire, abneget semetipsum. Mat. 16. b

De mortificatione. Mixtim ex l. 35. exp. in Iob. c. 6. circa med. & Hom. 10. in Ezec. longiuscule post prine. SUnt nonnulli, qui vias Veritatis appetentes, & æterna cupientes, valde se à mundo alienos reddunt, dum non solùm aliena non appetunt, sed etiam sua derelinquunt, & non solùm in eo gloriam non quærunt, sed hanc, cùm se obtulerit, etiam contemnunt, & tanto omnipotentis Dei amore replentur, ut mutata mente, sibimet extranei esse videantur, implentes hoc, quod Veritatis voce dicitur: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum.* Semetipsum enim abnegat, qui calcato typho superbiæ, ante Dei oculos se alienum esse demonstrat. Seipsum abnegat: qui mutatur ad meliora, qui incipit esse quod non erat, & definit esse, quod erat.

CAPUT LIV.

Videte ne contemnatis unum ex his pusillis: dico enim vobis, quia Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est. Mat. l. 18. b

De Angelica natura In expos. B. Iob. l. 2. c. 2. circa med. Heb. 1. CUm de Angelis per Paulum dicitur: *Nonne omnes sunt administratorij spiritus in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis:* quomodo videre semper faciem Patris possunt, si ad ministerium exteriùs pro nostra salute mittuntur? Quod tamen citius solvimus, si quantæ subtilitatis sit Angelica natura, pensamus. Neque enim sic à divina visione foras exeunt, ut internæ contemplationis gaudiis priventur: quia si Conditoris aspectum exeuntes amitterent, nec jacentes erigere, nec ignorantibus vera nunciare possent, fontemque lucis, quem egredientes ipsi perderent, cæcis nullatenus propinarent. In hoc est itaque nunc natura Angelica à naturæ nostræ conditione distincta: quia nos & loco circunscribimur, & cæcitatis ignorantiâ coarctamur: Angelorum verò spiritus loco quidem circunscripti sunt, sed tamen eorum scientiæ longè super nos incomparabiliter dilatantur. Interiùs quippe exteriusque sciendo diffusi sunt, quia ipsum fontem scientiæ contemplantur: quid enim de his, quæ scienda sunt, nesciunt, qui scientem omnia sciunt? Eorum itaque scientia comparatione nostræ valde dilatata est, sed tamen divinæ comparatione scientiæ, angusta, sicut & ipsi illorum spiritus comparatione nostrorum quidem corporum, sunt spiritus: sed comparatione summi & incircunscripti spiritus corpus sunt. Et faciem ergo Patris semper videnr, & tamen ad nos veniunt: quoniam ad nos spirituali præsentia foras exeunt, & tamen ibi se, unde recesserant, per internam contemplationem servant. Idem l. 4. Dial. c. 33. in fin.

CAPUT LV.

Si in Tyro, & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ in te factæ sunt, &c. Mat. 11. c

De pœnitentia. In exp. B. Iob. l. 35. c. 5. SI in Tyro, & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ in te factæ sunt, olim in cinere, & cilicio pœnitentiam egissent. In cilicio quippe asperitas & punctio peccatorum: in cinere verò pulvis ostenditur mortuorum. Et idcirco utrumque hoc adhiberi

solet ad pœnitentiam, ut in punctione cilicij cognoscamus, quid per culpam fecimus: & in favilla cineris perpendamus, quid per judicium facti sumus. Considerentur ergo in cilicio pungentia vitia, consideretur in cinere per mortis sententiam subsequens pœna justa vitiorum. Quia enim post peccatum carnis contumeliæ surrexerunt, videat homo in asperitate cilicij superbiendo quid fecit, videat in cinere usquequo peccando pervenit. Potest quoque cilicio ipso per recordationem & pœnitentiam dolorum punctio designari, quia quasi quodam cilicio peccatorum pungitur, dum in mente sua asperis redargutionum stimulis confricatur. In cinere quoque pœnitentiam agit, quia ex primo peccato, quid per justum judicium factus sit, solerter attendit.

CAPUT LVI.

Mat. 11. d *Confiteor tibi, Pater, Domine cæli & terræ, quia, &c.*

De occultis Dei judiciis *In exp. B. Iob. l. 27. c. 1 sub fin. & l. 25. c. 13. sub init.*

DOminus per infirmitatem carnis nostræ, obtusibus apparens, dum alios reprobat, alios vocat: mira judicia exhibuit, quæ à nobis & cogitari possint, & comprehendi non possint: ait namque: *In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant: & qui vident, cæci fiant.* Unde cùm de hujus rei causa loqueretur, ait: *Confiteor tibi, Pater, Domine cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis.* *Ita Pater.* Atque mox tanquam rationem quandam absconsionis & revelationis adjungens ait: *Quia sic fuit placitum ante te.* Quibus nimirum verbis exempla humilitatis accipimus, ne temerè discutere superna consilia de aliorum vocatione, aliorum verò repulsione præsumamus. Cùm enim intulisset utrumque, non mox rationem reddidit, sed sic Deo placitum, dixit: hoc videlicet ostendens, quia injustum esse non potest, quod justo placuit. Quod autem ait: *Abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus:* sapientes & prudentes videlicet superbientes vocavit, quia nimirum superbientibus veritatis cognitio denegatur. Qui enim non subjunxit: revelasti ea stultis, sed, parvulis, tumorem se damnasse innotuit, non acumen.

Ioan. 9.

Mat. 11.

CAPUT LVII.

Mat. 11. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis.*

Qualiter ad Deum accedere debeamus. *In exp. B. Iob. l. 21. c. 4 ante med.*

AD se venire nos Dominus præcepit, nimirum non gressibus corporis, sed profectibus cordis, ipse namque ait: *Venit hora quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem.* Et paulò pòst: *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Nam & Pater tales quærit, qui adorent eum.* In corde ergo gressus esse insinuat; quando, & ut veniamus, vocat; & tamen motu corporis nequaquam nos ad alia transire denunciat. In scriptura sacra nonnunquam appellatione gressuum vel motus mentium, vel profectus accipimus meritorum: quibus profectò gressibus ad semetipsam nos Veritas vocat, dicens: *Venite ad me omnes qui laboratis.*

Ioan. 4.

CAPUT LVIII.

Mat. 11. a *Tollite jugum meum super vos.*

De sæcularium curarum abjectione.

MAgna est servitus sæcularium negotiorum, quibus mens vehementer atteritur, quamvis in eis ipsa ponte desudet. Quasi enim quodam jugo servitutis premunt prospera, dum appetuntur: premunt adversa, dum formidantur: hoc videlicet jugum grave servitutis vidit Dominus sæcularium cervicibus impressum, cùm diceret: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego vos reficiam. Tollite jugum meum super vos.* Nihil grave mentis nostræ cervicibus imponit, qui vitari desiderium omne, quod perturbat, præcipit. Nihil grave subjectis jubet, qui declinare laboriosa hujus mundi itinera admonet: *Jugum meum suave, & onus meum leve est.* Asperum quippe jugum, & duræ, sicut diximus, servitutis pondus est subesse temporalibus, ambire terrena, retinere labentia, velle stare in non stantibus, appetere quidem transeuntia, sed cum transeuntibus nolle transire. Deum enim contra votum cuncta fugiunt, quæ priùs mentem ex desiderio adeptionis afflixerant, pòst, ex pavore amissionis, premunt. Hoc etiam jugum servitutis à discipulorum cervice solvebat Dominus, cùm diceret: *Attendite vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula, & ebrietate,* illico subjungens: *& curis hujus vitæ.* Amant enim homines pro hujus mundi gloria etiam laborum tribulationes, cunctisque pro ea sudoribus libenter serviunt: & gravium jugo devotissimè colla submittunt, cujus servitutis conditione & jugo carere, est jam in mundo nihil concupiscere. At si quis semel à dominatione desideriorum temporalium colla mentis excusserit, quadam jam etiam in hac vita libertate perfruitur: dum nullo desiderio felicitatis afficitur, nullo adversitatis terrore coarctatur.

In exp. B. Iob. l. 35. c. 12. in pr.

Ib. l. 4. c. 30. sub init.

Ib. l. 20. c. 9. Imminuit. Post init. Lev. 22.

CAPUT LIX.

Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. *Mat. 11. d*

De humilitate & superbia. *In exp. B. Iob. l. 14. a fin. circa fin.*

COntra superbiæ pestem audiamus cuncti, quod discipulos Veritas admonet, dicens: *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Ad hoc namque unigenitus Dei filius formam humilitatis nostræ suscepit, ad hoc invisibilis, non solùm visibilis, sed etiam despectus apparuit: ad hoc contumeliarum ludibria, irrisionum probra, passionum tormenta toleravit, ut superbum non esse hominem doceret humilis Deus. Quanta igitur humilitatis est virtus propter quam solam veraciter edocendam, is, qui sine æstimatione est magnus, usque ad passionem factus est parvus. Quia enim originem perditioni nostræ præbuit superbia diaboli: instrumentum redemptionis nostræ inventa est humilitas Dei. Hostis quippe noster inter omnia conditus, videri super omnia voluit elatus: Redemptor verò noster magnus manens super omnia, fieri inter omnia dignatus est parvus. Sed meliùs & elationis causam detegimus, & fundamenta humilitatis aperimus, si brevi commemoratione perstringimus, quid mortis auctor, quid vitæ suadeat Conditor. Ille nihil aliud mentes sibi subditas docet, quàm celsitudinis culmen appetere: cuncta æqualia mentis tumore transcendere, societatem hominum alta elatione transire: ac sese contra potentiam Conditoris erigere, sicut de eis per Psalmistam dicitur: *Transierunt in dispositionem cordis, cogitaverunt & locuti sunt nequitias, iniquitatem in excelsum locuti sunt.* Iste autem ad sputa, ad palmas, ad colaphos, ad spineam coronam, ad crucem, ad lanceam, & mortem veniens, membra sua admonet, dicens: *Si quis mihi ministrat, me sequatur.* Quia igitur Redemptor noster corda regit humilium, & mortis auctor rex est superborum: apertè cognoscimus, quòd superbia evidentissimum est signum reproborum: at contrà, humilitas electorum. Cùm ergo quam quisque habeat, cognoscitur: sub quo rege militet invenitur. Unusquisque enim quasi quendam titulum portat operis, quo facilè

Ibid. pst multa.

Psal. 72.

Ioan. 12.

Iob. 42.

ostendat, sub cujus serviat potestate rectoris. Unde & per Evangelium dicitur: *A fructibus eorum cognoscetis eos.* Qui ergo sub rege superbiæ militant, licet aliquando speciem humilitatis assumant, semetipsos tamen in omnibus celare nequaquam possunt: quoniam eorum superbia diu latere non sustinens, cùm ex alia tegitur, ex alia actione nudatur. Qui verò sub rege humilitatis militant, pavidi semper, & ex omni latere circumspecti adversum elationis jacula pugnant, & quasi contravenientes ictus solùm magis in suo corpore oculum custodiunt, dum in semetipsis principaliter humilitatem tuentur. Cùm ergo Dominus omnibus, quos vocat, dicit: *Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde*: nihil est aliud se mitem in magisterio humilemque dicere, nisi relictis exercendæ difficultatibus elationis, plana quædam bene vivendi itinera demonstrare.

CAPUT LX.

Matth. 12. c

Malus homo de malo thesauro profert mala.

De illis, qui audent docere quod facere nolunt. *In exp. B. Iob, l. 12. c. 9 sub init.*

PLerumque doctor, qui audet docere, quæ negligit agere, cùm deserit bona loqui, quæ contempsit operari, docere subjectos incipit prava quæ agit: ut justo Dei omnipotentis judicio jam nec in bono linguam habeat, qui bonam vitam habere recusat, quatenus cùm mens terrenarum amori rerum intenditur, de terrenis rebus semper loquatur. Unde *Matt. 12.* Veritas in Evangelio dicit: *Ex abundantia cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala.* *Luc. 6.* *Joan. 4.* Hinc etiam Joannes ait: *Ipsi de mundo sunt, ideo de mundo loquuntur.*

CAPUT LXI.

Matt. 12.

De omni verbo otioso, quod locuti fuerint homines, reddent rationem.

De multiloquio, & otioso sermone. *Past. par. 3. c. 5 post med.*

MUltiloquio vacantes, quia per multiplicia verba dilabuntur, plerumque diu otiosa cavere verba negligunt, ad noxia perveniunt, ut aliena priùs loqui libeat, postmodum detractionibus eorum vitam, de quibus loquitur, mordeat: ad extremum verò usque ad apertas lingua contumelias erumpat. Hinc Salomon dicit: *In multiloquio peccatum non deerit.* *Prov. 10.* Hinc Jacobus dicit: *Si quis putat se religiosum esse non refrænans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio.* *Jac. 1.* Hinc rursus ait: *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum.* *Ibidem, Jac. 3.* Hinc iterum linguæ vim definiens adjungit: *Inquietum malum, plena veneno mortifero.* Hinc per semetipsam Veritas admonet dicens: *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint, reddent rationem de eo in die judicii.* Otiosum quippe verbum est, quod aut ratione justæ necessitatis, aut intentione piæ utilitatis caret. Si ergo ratio de otioso sermone exigitur, pensemus, quæ pœna multiloquium maneat, in quo etiam per innoxia verba peccatur.

CAPUT LXII.

Matt. 13.

Colligite zizania, & ligate ea in fasciculos ad comburendum.

De distantia infernalium tormentorum *In exp. B. Iob, l. 9. c. 39*

SIcut in domo Patris mansiones multæ sunt: pro diversitate virtutis, sic damnatos diverso supplicio gehennæ ignibus subjicit disparilitas criminis. Quæ scilicet gehenna licet cunctis una sit, non tamen cunctos una eademque qualitate succendit. Nam sicut uno sole omnes tangimur, nec tamen sub eo, uno ordine omnes æstuamus; quia juxta qualitatem corporis sentitur etiam pondus caloris: sic damnatis una est gehenna, quæ afficit, & tamen non una omnes qualitate comburit: quia quod hîc agit dispar valetudo corporum, hoc illic exhibet dispar causa meritorum. Nisi enim tormentorum summam meritorum acta dirimerent, nequaquam judex veniens ad judicium se messoribus perhiberet esse dicturum: *Colligite zizania, & ligate in fasciculos ad comburendum.* Messores quippe Angeli, zizania ad comburendum in fasciculos ligant: cùm eos qui æterno igni tradendi sunt, pares paribus, in tormentis similibus sociant, ut superbi cum superbis, luxuriosi cum luxuriosis, avari cum avaris, fallaces cum fallacibus, invidi cum invidis, infideles cum infidelibus ardeant; & ut quos similis culpa inquinat, par etiam pœna constringat. Cùm ergo similes in culpa ad tormenta similia ducantur: quia in locis pœnalibus eos Angeli deputant, quasi zizaniorum fasciculos ad comburendum ligant. *in princ. & l. 4 dialog. c. 35.*

CAPUT LXIII.

Mittet filius hominis Angelos suos, & colligent de regno suo omnia scandala. *Matt. 13. f*

Quid significet regnum cælorum. *Hom. 12. in Evang. sub init. & 32. post med.*

REgnum Dei non semper in sacro eloquio venturum regnum dicitur, sed nonnumquam præsentis temporis Ecclesia vocatur. Neque enim in illo regno beatitudinis, in quo pax summa est, inveniri, aut esse scandala potuerunt, quæ colligantur, ubi profectò reprobi non admittuntur.

CAPUT LXIV.

Item unde suprà.

Hom. 38. in Evang. in init. *Psal. 66.* *Sap. 7.* *1. Cor. 1.* *Psal. 18.*

PLerumque in sancto Evangelio regnum Dei, vel regnum cælorum præsens Ecclesia nominatur, congregatio quippe justorum regnum cælorum dicitur: quia per Prophetam Dominus dicit: *Cælum mihi sedes est.* Et Salomon ait: *Anima justi sedes sapientiæ.* Paulus etiam dicit: *Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam:* liquidò debemus colligere, quòd si Deus sapientia, anima verò justi sedes sapientiæ, dum cælum dicitur sedes Dei, cælum ergo est anima justi. Hinc per Psalmistam de sanctis prædicatoribus dicitur: *Cæli enarrant gloriam Dei.* Regnum ergo cælorum est Ecclesia justorum: quia dum eorum corda nil ambiunt in terra, per hoc, quod suspirant ad superna, jam in eis Dominus quasi in cælestibus regnat.

CAPUT LXV.

Simile est regnum cælorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti. *Matt. 13. f*

In exp. B. Iob, l. 33. c. 17. in init.

REgnum cælorum vocatur Ecclesia, cujus dum mores Dominus ad superna sublevat, jam hæc ipsa in Domino per cælestem conversationem regnat. Quæ rectè etiam sagenæ in mare missæ comparatur ex omni genere piscium congreganti: quia missa in hoc gentilitatis sæculum, nullum respuit, sed malos cum bonis, superbos cum humilibus, iracundos cum mitibus, & fatuos cum sapientibus capit.

A

CAPUT LXVI.

Matt. 14. c *Dominus ambulans supra mare. Navicula autem, in qua transfretabant, in medio mari jactabatur fluctibus: erat enim contrarius ventus.*

Præsens sæculum vocatur mare. *In exp. B. Iob. l. 17. c. 18 in init. Iob. 20.*

BEatus Job de Domino dicit: *In fortitudine illius maria sunt congregata.* Quid aliud maris nomine, quàm præsens sæculum designatur? In quo corda hominum terrena quærentium diversis cogitationum fluctibus intumescunt, qui elatione superbię incitati, dum alterna intentione se impetunt, quasi adversanti se undâ collidunt. Sed jam in fortitudine Domini maria congregata sunt, quoniam incarnato Domino, discordantia sæcularium corda concorditer credunt. Jam Petrus in mari ambulat: quia nimirum Christi prædicatoribus, illa quondam tumida humili auditu corda substracta sunt; ut rectè etiam in Evangelio hujus mundi mansuetudinem figuraverit, quòd procellosa maris aqua Domini pedibus presso tumore calcata est.

CAPUT LXVII.

Matt 16. e *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis, &c.*

De potestate bonorũ rectorum. *Dial. l. 2. c. 23. sub fin.*

PEtrus Apostolus in hac adhuc carne erat, qui audiebat: *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis, & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in cælis.* Cujus nunc vicem ligandi, & solvendi obtinent, qui locum sancti regiminis fide & moribus tenent, & adhuc in hac carne corruptibili degentes solvere possunt animas in illo jam invisibili judicio constitutas. Sed ut tanta valeat homo de terra, cæli & terræ Conditor in terram venit è cælo. Atque ut judicare caro etiam de spiritualibus possit, hoc ei largiri dignatus est, factus pro hominibus caro Deus: quia inde surrexit ultra se infirmitas nostra, unde sub se infirmata est Dei firmitas.

CAPUT LXVIII.

Mat. 16. d *Absit à te, Domine, non erit tibi hoc.*

De consiliis carnaliũ hominũ *In expos. B. Iob, l. 3 c. 11. vers. fin.*

SCiendum est, quia carnales in Ecclesia aliquando metu, aliquando verò audacia suadere bonis perversa contendunt. Cumque ipsi, vel pusillanimitate, vel elatione deficiunt, hæc justorum cordibus infundere, quasi ex dilectione moliuntur. Carnalem videlicet mentem Petrus ante Redemptoris mortem resurrectionemque retinebat: carnali mente Sarviæ filius duci suo David adjunctus inhæserat: sed tamen unus formidine, alter elatione peccabat. Ille quippe magistri mortem audiens dixit: *Absit à te, Domine, non erit tibi hoc:* hic verò injurias ducis non ferens ait: *Nunquid pro his verbis non occidetur Semei, qui maledixit Christo Domini?* Sed illi mox dicitur: *Redi post me Satana,* & hic cum germano protinus audivit: *Quid mihi & vobis, filij Sarviæ: cur efficiamini hodie mihi in Satan?* Mala itaque suadentes Angeli, apostatæ appellatione censentur, qui blandis verbis ad illicita quasi diligentes, trahunt. Valde verò deteriores sunt, qui huic culpæ, non formidine, sed elatione succumbunt.

1. Reg. 16.

CAPUT LXIX.

Reges terræ à quibus accipiunt tributum? Mat. 17.

De scandalo aliquando contemnendo, aliquando vitando. *Hom. 7. in Evang. aliquanto post prine.*

IN nostro bono opere aliquando cavendum est scandalum, aliquando verò pro nihilo contemnendum. Quod in ipso nostro auctore didicimus, qui dum tributum Petro inquisito peteretur, priùs paradigma proposuit, per quod se nihil debere respondit dicens; *Reges terræ, a quibus accipiunt tributum, vel censum; a filiis suis, an ab alienis?* Illi ergo respondit: *Ergo liberi sunt filij.* Sed postquam liberum se esse monstravit, ne fortasse scandalum cuiquam faceret, subdidit: *Vt autem non scandalizemus eos, vade ad mare: & mitte hamum, & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle, & aperto ore ejus, invenies staterem: illum sumens, da eis pro me & te.* Qui rursum cùm diceret: *Quia omne, quod in os intrat, non coinquinat hominem,* tunc accedentes discipuli dixerunt ei: *Scis quia Pharisæi, audito hoc verbo, scandalizati sunt?* At ille respondens ait: *Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cælestis, eradicabitur: sinite illos, cæci sunt, & duces cæcorum.* Ecce magistra Veritas, ne in quorumdam cordibus scandalum gigneretur, quod non debuit, tributum dedit. Et rursum, quia generari scandalum in quorundam cordibus contra veritatem vidit, in suo eos scandalo remanere permisit. Ex qua re nobis considerandum est, quia quantùm sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus; si autem de veritate scandalum sumitur, utilius permittitur nasci scandalum, quàm veritas relinquatur.

Mat. 15.

CAPUT LXX.

Non omnes capiunt verbum hoc. Mat. 19. b

De virginitate. *Cura past. par. 3. c. 19. circ. fin.*

PEccata carnis ignorantes, tantò sollicitiùs debent præcipitem metuere ruinam, quantò altiùs stant, & audire, quid per semetipsam Veritas de hac integritate dicat: *Non omnes capiunt verbum hoc.* Quod eo innotuit summum, quo denegavit omnium: & dum prædicit, quia difficilè capitur, audientibus innuit, captum cum qua cautela teneatur.

CAPUT LXXI.

Vos, qui reliquistis omnia, & secuti estis me, in regeneratione cùm sederit, &c. Mat. 16. d

De Evangelica perfectione. *In expos. B. Iob, l. 31. c. 17. post med. l. 26. c. 20. vers. sin. & Hom. 2. Ezech. longè post med.*

OMnes sancti, qui mundum perfectè reliquerunt, cum Domino venient ad judicium: & ejus corpori uniti, ejus majestati conjuncti, & simul facti cum eo judices videbuntur, qui modò perfecta opera juxta Evangelica præcepta secuti sunt. Hinc est quòd ipsis sanctis Apostolis dicitur: *Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.* Neque enim plusquam duodecim judices illa interni consessus curia non habebit: sed nimirum duodenario numero quantitas universitatis exprimitur: quia quisquis stimulo divini amoris excitatus, hîc possessa reliquerit, illic proculdubio culmen judiciariæ potestatis obtinebit; ut simul tunc judex cum judice veniat, qui nunc consideratione judicij se se spontanea paupertate castigat. Hinc est enim, quòd de sanctæ Ecclesiæ sponso per Salomonem dicitur: *Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ.* Hinc Isaïas ait: *Dominus ad judicium veniet cum senioribus populi sui.* Hinc eosdem seniores Veritas non jam famulos, sed amicos denunciat, dicens: *Iam non dicam vos servos, sed amicos*

Prov. 31. Esaiæ 3. Ioan. 15.

meos. In extremi ergo judicij die justus quisque, qui nunc despicitur, quanta potestate fulgeat, demonstratur: tunc enim cum Deo judices veniunt, qui nunc pro Deo injustè judicantur. Tunc eorum lux tantò latiùs emicat, quantò nunc eos manus persequentium duriùs angustat. Tunc reproborum oculis patescet, quod cælesti potestate subnixi sunt, qui terrena omnia sponte reliquerunt. Quot enim nunc pro veritatis amore se se libenter humiliant, tot tunc in judicio cum Christo judices quasi lampades coruscant. Omnes quidem, qui nunc præcepta legis perfectione virtutum transcendunt, qui nequaquam hoc solum, quod cunctis divina lex præcepit, implere contenti sunt, sed præstantiori desiderio plus exhibere appetunt, quàm præceptis generalibus audire potuerunt, quibus Dominica voce dicitur: *Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me; cùm sederit* B *filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.* Hi in extremo judicio non judicantur, sed & regnant: quia cum auctore suo etiam judices veniunt: relinquentes quippe omnia, plus prompta devotione exsecuti sunt, quàm juberi generaliter audierunt. Speciali namque jussione paucis perfectioribus, & non generaliter omnibus dicitur, hoc
Matth. 19. quod adolescens dives audivit: *Vade, & vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni, & sequere me.* Si enim sub hoc præcepto cunctos jussio generalis astringeret, culpa profectò esset aliquid nos de hoc mundo possidere. Sed aliud est, quod per Scripturam sacram generaliter omnibus præcipitur: aliud, quod specialiter perfectioribus imperatur. Hi ergo rectè sub generali judicio non tenentur, qui præcepta generalia vivendo vicerunt. Sicut enim non judicantur, & pereunt, qui suadente perfidia legem tenere contemnunt: ita non judicantur, & regnant, qui suadente pietate etiam ultra generalia divinæ legis præcepta proficiunt. Hinc est, quòd Paulus etiam specialia præcepta transcendens, plus opere exhibuit, quam institutione permissionis accepit. Cùm enim accepisset, ut Evangelium prædicans de Evangelio viveret: Evangelium quidem audientibus contulit, & tamen Evangelij sumptibus sustentari recusavit. Cur ergo iste judicetur, ut regnet, qui minus, quod servaret, accepit: sed maius, quod viveret, invenit?

CAPUT LXXII.

Mat. 16. *Omnis, qui relinquit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.*

Hom. 18. in Exec. longè ult. med. NEquaquam sanctus quisque ideo terrena deserit, ut hæc possidere in hoc mundo multipliciùs possit: quia quisquis terreno studio terram relinquit, terram non relinquit, sed appetit, nec qui unam uxorem deserit, centum recepturus est Sed quia denarius numerus per semetipsum multiplicatus in centenarium surgit; rectè per centenarium perfectio magna designatur, per quam etiam vita æterna promittitur. Quisquis enim pro Dei nomine temporalia, & terrena contemnit, hic perfectione mentis recipit, ut jam ea nō appetat, quæ contemnit, & in sequenti sæculo ad æternæ vitæ gloriam perveniat. Centies itaque recipiet quod dedit, qui perfectionis spiritum accipiēs, terrenis non indiget, etiam si hæc non habeat. Ille enim pauper est, qui eget eo, quod non habet. Nam qui & non habens habere non appetit, dives est. Paupertas quippe in inopia mentis est, non in quantitate possessionis: nam ille, cui in paupertate bene convenit, non est pauper.

CAPUT LXXIII.

Cùm venissent operatores vineæ, qui circa un decimam horam venerant, acceperunt singulos denarios. Mat. 20 b

De remuneratione bonorum operum. In expos. B. Iob l. 35. c. 12 sub init.

DEnarius numerus in Scriptura sacra perfectus est: quia lex in decem præceptis concluditur, omnisque culpa non amplius, quàm per decem verba cohibetur? Et enarrante Veritate, operatores vineæ denario remunerantur. In denario quippe tria junguntur ad septem. Homo autem, qui ex anima constat & corpore, in septem qualitatibus continetur. Nam tribus spiritualiter, & quatuor corporaliter viget. In dilectione enim Dei tribus spiritualiter excitatur, cùm ei per legem dicitur: *Dili-* Matt. 22. *ges Dominum Deum tuum ex tota mente tua, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua.* Corporaliter verò quatuor qualitatibus continetur: quia videlicet ex materia calida & frigida, humida & sicca componitur. Homo ergo qui ex septem qualitatibus constat, denario remunerari dicitur: quia in illa perceptione supernæ patriæ, septem nostra ad tria junguntur æterna: ut homo contemplationem trinitatis accipiat, & de remuneratione operis quasi quodam denario consummatus vivat. Vel certè, quòd septem virtutes sunt, quibus in hac vita laboratur, dumque eis in remuneratione contemplatio trinitatis redditur, vita laborantium denario remuneratur. Sed perfectus quisque etiam in hac vita denarium accipit: dum eisdem septem virtutibus, spem, fidem, charitatemque conjungit.

CAPUT LXXIV.

Nonne ex denario convenisti mecum? Matt. 20

Divina judicia non discutienda. In exp. B. Iob. l. 25. c. 13 circa med. & l. 35. c. 7 sub init.

NEmo temerè debet superna consilia, & divina judicia discutere: sed consilium summæ, & occultæ virtutis satisfactio sit apertæ rationis: quia injustum esse non potest quod justo Domino placet. Unde & in vinea mercedem laborantibus reddens, cùm quosdam operarios inæquales in opere æquaret in præmio, & plus in mercede quæreret, qui labori D amplius insudasset, ait: *Nonne ex denario convenisti mecum? Volo autem & huic novissimo dare, sicut & tibi: aut non licet mihi quod volo facere?* In cunctis igitur, quæ exteriùs disponuntur, aperta causa est rationis, occultæ justitia voluntatis. Sciendum est autem, quòd sola est sancta Ecclesia in qua bonum opus peragitur, unde & mercedem denarij non acceperunt nisi qui intra vineam laboraverunt. Matth. 20. b

CAPUT LXXV.

Duo cæci sedentes secus viam, ut audierunt quia Iesus egrediens ab Hierico transiret, clamabant: Miserere nostri, fili David. Matt 20. b

De duabus Christi naturis. In expos. B. Iob l. 19. c 3 sub init.

E DOminus noster Jesus Christus Deo Patri suo coæternus, per humanitatem dicitur transitum habere: per divinitatem verò quasi stare. Inde enim non transit unde æternus est, inde verò transit, unde propter nos apparuit temporalis. Sic namque & in Evangelio scriptum est: *Quia egrediens ab Hierico Dominus transibat. Duo autem cæci sedentes juxta viam clamaverunt dicentes: Domine, miserere nostri fili David.* Ad quorum vocem sicut illic scriptum est: *Stetit Iesus, & lumen reddidit.* Quid est autem transeundo audire, stando lumen restituere, nisi quod per humanitatem suam nobis misertus est, qui per divinitatis potentiam à nobis

mentis nostræ tenebras exclusit? Quòd enim propter nos natus, & passus est: quòd resurrexit, & ascendit in cælum, quasi transit Jesus: quia nimirum hæc actio temporalis est. Sed stans eos tetigit, & illuminavit: quia non sicut illa dispensatio temporalis, ita verbi æternitas transit, quæ in se manens innovat omnia: stare enim Dei est incommutabili cogitatione mutabilia cuncta disponere. Qui ergo voces petentium transiens audivit, stans lumen reddidit: quia & si propter nos temporalia pertulit, inde tamen nobis lucem tribuit, unde habere mutabilitatis transitum nescit.

CAPUT LXXVI.

Mat.22.b *Ligatis manibus, & pedibus, mittite eum in tenebras exteriores.*

Hom. 9. in Ezech. circa fin.

QUisquis adhuc præsenti sæculo mente inhæret, & adhuc terrenis voluptatibus delectatur, amare non potest æterna gaudia, quæ justis promittuntur. Cognoscat igitur in volumine sancti Evangelij damnationem reproborum, quæ in eo scripta est: & ab animo per timorem expellat quod diligit, ut possit ex judicio cælestem gloriam amare, quam elegit, vel audit. Ibi quippe sub unius damnati specie multitudo reproborum exprimitur, cùm voce Veritatis dicitur: *Ligatis manibus, & pedibus, mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & stridor dentium.* Tunc enim reprobi in exteriores tenebras cadunt, quia nunc in interioribus sua se sponte dejecerunt, ut veritatis lumen nec credendo, nec bene operando sequerentur. In quas tenebras, ligatis manibus, & pedibus mitti præcipiuntur: quia nunc, dum tempus operandi, & currendi est, habere manus, & pedes liberos in bona actione noluerunt. Ibi etiam de reprobis scriptum est:

Esa. 66. *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguitur.*

CAPUT LXXVII.

Matt.23.a *Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, nolite facere.*

De malis doctoribus *In expos. B. Iob, l.6. c.5. circ. med.*

STultus aliquando donum rectæ intelligentiæ accipit, Scripturæ sacræ sententiis docetur, bona loquitur: sed tamen nullo modo hoc, quod dicit, operatur: verba Dei profert, nec tamen diligit: laudando exaggerat, vivendo calcat. Is autem, qui ad Deum per sancta desideria anhelat, discit quod audit, agit quod didicerit: sicut suos Veritas admonebat, cùm per desideria sancta flagrantibus, de Pharisæis præcepit dicens: *Quæ dicunt, facite, quæ autem faciunt, nolite facere.*

CAPUT LXXVIII.

Matt.23.a *Omnia opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus.*

De hypocritis. *In expos. B. Iob, l.15. c.2. vers. fin.*

SÆpe hypocrita dum sanctum se simulat, & iniquum se exhibere minimè formidat, ab hominibus honoratur, eique sanctitatis gloria defertur ab his, qui exteriora cernunt, sed interiora perspicere nequeunt. Unde fit, ut gaudeat in prima sessione, hilarescat in primo recubitu, inflетur in prima salutatione, elevetur in reverenti voce obsequentium, & superba cogitatione tumeat in famulatu subditorum, sicut voce quoque Veritatis de talibus dicitur: *Omnia opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus: amant enim primos recubitus in cœnis; & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro & vocari ab hominibus Rabbi.* Sed hæc eorum gaudij lætitia pertransibit, & pœna permanebit.

CAPUT LXXIX.

Liquantes culicem, camelum glutientes. *Matt.23.a*

CAmeli nomine Dominus hîc designatur, à quo hoc Judæis adversantibus dicitur. Culex enim susurrando vulnerat, camelus autem sponte se ad suscipienda onera inclinat. Liquaverunt ergo Judæi culicem, quia seditiosum latronem dimitti petierunt: camelum verò glutierunt, quia eum, qui ad suscipienda nostræ mortalitatis onera sponte descenderat, extinguere clamando conati sunt.

De Judæis. *In expos. B. Iob, l.9. c.17. aliquanto post init.*

CAPUT LXXX.

Væ vobis hypocritæ. *Matt.23.c*

STudium hypocritarum esse solet, ut & quod sunt, supprimant: & hoc, quod non sunt, esse se hominibus innotescant. Refugiunt videri, quod sunt, & ante oculos superinducta quadam innocentiæ honestate se vestiunt. Unde rectè per Evangelium voce nostri Redemptoris increpantur, cùm eis dicitur: *Væ vobis hypocritæ, quia similes estis sepulcris c.30. dealbatis; quæ foris apparent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia. Ita & vos foris quidem apparetis hominibus justi, intus autem pleni estis rapina, & iniquitate.* Hypocritas ergo rectè sepulcra dealbata speciosa exteriùs, sed mortuorum ossibus plena interiùs Veritas vocat: quia vitiorum mala intus contegunt, humanis verò oculis quorundam demonstratione operum de solo foris justitiæ colore blandiuntur. Culpas itaque suas occultando hominibus, virtutesque pandendo, unde puniri debeant abscondentes detegunt, & unde remunerari poterant detegentes abscondunt. Nam dum occulta mala sua divinis judiciis, recta verò sua humanis oculis anteponunt, & sine teste est bonum, quod publicè faciunt; & non sine æterno teste est, quod latenter delinquunt.

De simulatione hypocritæ. *In expos. B. Iob, l.18. c.7. sub init. Past. part.3.*

CAPUT LXXXI.

Item unde supra.

QUod autem dicitur: *Væ vobis hypocritæ*, sciendum est, quòd in Scriptura sacra, *Væ*, sæpius de æterno luctu, quàm præsenti solet intelligi. Unde scriptum est: *Væ impio in malo: retributio enim manuum ejus fiet ei.* Et beatus Job loquitur dicens: *Si impius fuero, væ mihi est: si autem justus, non levabo caput, saturatus afflictione, & miseria.* Justorum enim afflictio temporalis est. Væ ergo, quod dixit, à temporali afflictione distinxit, qui & justum afflictionem, & impium væ habere perhibuit. Et per semetipsam Veritas dicit: *Væ mundo à scandalis.* Et: *Væ vobis, qui ridetis, quoniam flebitis.* Et: *Væ prægnantibus, & nutrientibus in illis diebus.*

Hom.9.in Ezech.circa fin. Isaiæ 3. Iob 11. *Matt.25. Luc.7. Matt.23.*

CAPUT LXXXIII.

Orate, ne fiat fuga vestra hieme, vel Sabbato. *Matt.24.b*

SOllicitè, fratres charissimi, cogitare debemus, ne nobis in vacuum tempora pereant, & tunc quæramus ad bene agendum vivere, cùm jam compellimur de corpore exire: & meminisse debemus, quid Veritas dicat: *Orate, ne fiat fuga vestra hieme, vel Sabbato.*

De conversione non differenda. *Hom.13. in Evang. sub finem.*

Sabbato. Per legis quippe mandatum ambulare longiùs in Sabbato non licet. Hiems quoque ad ambulandum impedimento est: quia gressus ambulantium torpor frigoris astringit. Ait ergo: *Orate, ne fiat fuga vestra hieme, vel Sabbato*, ac si apertè dicat: Videte ne tunc quæratis peccata vestra fugere, quando jam non licet ambulare. Illud ergo tempus, quo fugere non licet, modò debet cogitari dum licet. Illa hora exitus nostri est semper intuenda: ista Redemptoris admonitio ante mentis oculos semper ponenda.

CAPUT LXXXIII.

Mat. 24. b *Si dixerint vobis: Ecce in deserto est: nolite exire.*

Job 30. De hæreticis. DE hæretico dicit beatus Job: *Qui rodebant in solitudine:* Rodi solet quod comedi non potest. *In exp. B. Job, l. 10. c. 11. in init.* Hæretici itaque quia per supernam gratiam non adjuti, sed sua virtute moliuntur Scripturam sacram intelligere, exteriùs illam contrectant, sed ad ejus interiora secreta spiritualia non perveniunt: & quoniam ab universalis Ecclesiæ sunt disjuncti societate, non quolibet loco rodere memorantur, sed in solitudine. Ad quam nimirum solitudinem, quia prædicatores falsi sequaces suos traherent, longè antè *Ibid. c. 15. in med.* Veritas præmonuit dicens: *Si dixerint: Ecce in deserto est, nolite exire.* Præterea hæretici clandestinis inter se conventiculis coeunt, ut errori suo reverentiam, quam non valent ex ratione, præbeant ex occultatione: & infirmis animabus pravitatis sermo tantò reverendus appareat, quantò secretus. Unde per Salomonem mulier ex typo hæreseos suadet dicens: *Aquæ furtivæ dulciores super, & panis absconditus suavior.* *Prov. 9. Job 30.* Et beatus Job dicit: *In desertis habitabant torrentium, & in cavernis terræ.* Quid verò aliud cavernas terræ, quàm occultas hæreticorum prædicationes accipimus? Quæ occulta scilicet prædicamenta detestatur. Veritas dicens: *Si quis vobis dixerit, Ecce hic Christus est, ecce illic, nolite credere.* Et rursum: *Si dixerint vobis: Ecce in deserto est, nolite exire: Ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriente, & paret usque in occidentem; ita erit & adventus filij hominis.* Hoc itaque hîc in penetralibus, quod in Job dicitur, in cavernis. In cavernis enim hæretici habitant: quoniam errorem suum plerumque secretis prædicationibus occultant, ut quò se doctoribus, prudentioribusque non indicant, eò vehementiùs imperitos ad se trahãt.

CAPUT LXXXIV.

Mat. 24. b *Sicut fulgur exit ab oriente, & paret in occidentem, ita erit adventus filij hominis.*

De die judicij. Hom. 2. in Ezech. longiuscule post med. CUm Dominus ad judicium venerit, districti judicij concussio omnia simul elementa perturbabit, & in illo die cunctorum, qui tunc in carne mortali fuerint inventi, in pavore nimio corda commovebuntur. Cùm enim cœperit impleri quod scriptum est: *Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commovebuntur*, quæ mens erit hominis æterni judicis sententiam non formidantis? Ibi enim simul tunc cuncta peccata ante oculos redeunt: ibi omnia, quæ cum delectatione acta sunt, ad memoriam cum pavore revocantur: ibi caligo cogitationis miseræ expœna proximæ damnationis erit. Tunc quippe ex peccatorum memoria sensum mentis deprimit caligo cæcitatis, cùm unigenitum Dei filium in forma divinitatis conspicere non permittuntur reprobi. *Joan. 16. Zach. 12.* *Videbunt enim in quem transfixerunt.* Et, *Tollatur impius ne videat gloriam Dei.* Ignis etiam ille judicij, qui cælum aëreum & terram concremabit, peccatores proculdubio constringet in pœna suæ damnationis. Nam sicut fulgur exit ab oriente, & paret usque in occidentem, ita erit adventus filij hominis, ubi nullus à judicio tunc in sua mente latere permittitur: quia ipse judicis fulgore penetratur. Ipse enim Angelis & Archangelis, omnibusque virtutibus præsidens Redemptor noster, in suo tunc terrore videbitur, eique ignis judicij in reproborum vindictam famulabitur. Hinc Psalmista ait: *Ignis in conspectu ejus ardebit, & in circuitu ejus tempestas valida.* *Psal. 49.* Hinc Petrus Apostolus ait: *Adveniet dies Domini ut fur, in quo cæli magno impetu transient, elementa verò ignis ardore solventur.* *2. Pet. 3.*

CAPUT LXXXV.

Quis putas est fidelis dispensator, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam? *Mat. 24. a*

ALta quæque debent à prædicatoribus multis audientibus contegi, & vix paucis aperiri. Hinc namque per semetipsam Veritas dicit: *Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis in tempore tritici mensuram?* Per mensuram quippe tritici exprimitur modus verbi, ne cùm angusto cordi incapabile aliquid tribuitur, extra fundatur. Hinc Paulus ait: *Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus: tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam.* *1. Cor. 3.* Hinc ad beatum Job dicitur: *Quis dedit gallo intelligentiam?* *Job 38.* Prædicator enim sanctus dum caliginoso hoc clamat in tempore, quasi gallus cantat in nocte cùm dicit: *Hora est jam nos de somno surgere.* *Rom. 13. 1. Cor. 15.* Et rursus: *Evigilate justi, & nolite peccare* Gallus cùm jam edere cantus parat, priùs alas excutit, & semetipsum feriens, vigilantiorem reddit: quia nimirum necesse est, ut hi, qui verba sanctæ prædicationis movent, priùs studio bonæ actionis evigilent, priùs se per sublimia facta excutiant, & tunc ab bene vivendum alios sollicitos reddant: priùs cogitationum alis semetipsos feriant, quidquid in se inutile deprehenderint, districta animadversione corrigant, & tunc demum aliorum vitam loquendo componant, & antequam verba exhortationis insonent, omne quod locuturi sunt, operibus clament. Gallus etiam profundioribus horis noctis altos edere cantus solet; cùm verò matutinum jam tempus in proximo est, minutas & tenues voces format: quia nimirum qui rectè prædicat, obscuris adhuc cordibus aperta clamat, nil de occultis mysteriis indicat, ut tunc subtiliora quædam de cælestibus audiant, cùm luci veritatis appropinquant.

De prædicatoribus. Past. par. 3. c. 5 & 6. post admonit.

CAPUT LXXXVI.

Fatuæ virgines non sumpserunt oleum secum. *Mat. 25. a*

PRædicatores sancti cùm loquuntur, nequaquam mentis gaudium in ostensione ponunt dissertæ locutionis: sed bonum scientiæ in cordis secreto meditantur, & ibi gaudent, ubi hoc percipiunt, non ubi inter tot tentationum laqueos innotescere compelluntur; quamvis cùm bonum, quod accipiunt, innotescunt, media interveniente charitate ex profectu audientium, & non ex propria ostensione gratulantur. Atrogantes enim cùm scientiam accipiunt, nihil se accepisse æstimant, si hanc eos occultam habere contingat: nusquam quippe suum gaudium nisi in ore hominum ponunt. Unde & fatuæ virgines in suis vasis oleum non sumpsisse referuntur:

De decem virginibus fatuis & prudentibus. In exposit. B. Job, l. 23. c. 4 sub fin.

quia arrogantes omnes, cùm se ab aliquibus fortasse vitiis continent, bonum gloriæ intra conscientias habere non possunt. In vase autem proprio sumpserat Paulus oleum, qui dicebat: *Gloria nostra hæc est: testimonium conscientiæ nostræ.* Inane ergo vasculum ferre, est intus corde vacuo, foras humani favoris judicium quærere: quia dum gloria exteriùs quæritur, intra vas oleum non habetur. 2. Cor. 1.

CAPUT LXXXVII.

Matt. 25. a *Date nobis de oleo vestro.*

De defectu hypocritarum in judicio. *In expos. B. Iob. l. 8. c. 27 sub init.*

HYpocrita nihil aliud, in omni quod agit, nisi opinionis suæ gloriam cogitat: nec curat quò post per meritum ducitur, sed quid interim dicatur. Sed laus cum ejus vita præterit, & humanus favor in judicio deficit. Unde & fatuæ virgines, quæ oleum in vasis non sumpserant, quia in alienis scilicet vocibus gloriam, & in suis conscientiis non habebant, turbatæ per sponsi præsentiam dicunt: *Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur.* Oleum quippe à proximis petere, est gloriam boni operis à testimonio alieni oris implorare. Mens etenim vacua, cùm à cunctis suis laboribus nihil se intus tenuisse invenerit, testimonium foris quærit, ac si apertè fatuæ virgines dicant: Cùm nos repelli sine retributione conspicitis, dicite in nostro opere quod vidistis. Sed hypocritæ nihil in iudicio attestatio humana suffragabitur; quia eandem laudem, quam post in testimonium exigit, priùs in munere recepit.

CAPUT LXXXVIII.

Matt. 25. a *Novissimè verò veniunt et reliquæ virgines dicentes, Domine, aperi nobis.*

De multimoda vocatione Dei. *Hom. 35. in Evang. aliquanto post med.*

AD cælestis regni gaudia nos, fratres charissimi, Dominus vocat per se, vocat per Angelos, vocat per Patres, vocat per Prophetas, vocat per Apostolos, vocat per Pastores, vocat plerumque per miracula, vocat plerumque per flagella, vocat aliquando per hujus mundi prospera, vocat aliquando per adversa. Sæpe namque nonnulli hîc proficere volentes, & prosperari, cùm apprehendere temporalem gloriam conantur, omnipotente Deo misericorditer eos respiciente nequeunt, quia eos in carnalibus suis desideriis mundi hujus adversitates feriunt: aut enim ægritudine longa tabescunt, aut iniuriis afflicti concidunt, aut gravibus percussi damnis affliguntur, & in mundi dolore vident, quia nihil confidere de ejus voluptate debuerunt; seque ipsos in suis desideriis reprehendentes, ad Deum corda convertunt. Multi igitur hujus mundi adversitatibus fracti, ad Dei vocantis amorem revertuntur, & à præsentis vitæ desideriis corriguntur. Nemo ergo Deum vocantem contemnat, ne dum vocatus audire, & obedire recusat, cùm voluerit intrare non valeat. Audite quid Sapientia per Salomonem dicat: *Tunc invocabunt me, & non exaudiam: manè consurgent, & non invenient me.* Hinc est, quòd fatuæ virgines tardè venientes clamant: *Domine, Domine, aperi nobis*, sed jam tunc aditum quærentibus dicitur: *Amen, amen dico vobis, nescio vos.* Hanc valde timendam sententiam, fratres charissimi, intenta aure percipite, ut tantò eam minùs sentiatis in examine, quantò nunc auditis formidolosiùs in prædicatione. Si autem cuncta mundi relinquere, quod paucis datum est, non potestis; sic tenete quæ sunt hujus mundi, ut tamen per ea in mundo non teneamini: ut terrena res possideatur, non possideat: ut sub vestræ mentis sit dominio quod habetis, ne si mens vestra terrenarum rerum amore vincatur, à rebus suis magis ipsa possideatur. De hominibus, qui vel plura ambiunt, vel obtinere cuncta, quæ ambierunt, possunt, audite quod scriptum est: *Quid prodest homini si totum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Ac si apertè Veritas dicat: Quid prodest homini si totum, quod extra se est, congreget, si hoc solum, quod ipse est, damnet? Sit ergo res temporalis in itinere, desideretur æterna in perventione, sint terrena, quæ nostro corpori serviant, quatenus cordi minime obsistant, ne nos ad cælestem patriam, quò nos vocat Dominus, præpediant. Nihil sit, quod desiderium nostræ mentis retardet, nullius nos rei in hoc mundo delectatio implicet. Si bonum diligitur, mens in bonis melioribus, id est, in cælestibus delectetur: si malum metuitur, mala animo æterna proponantur; ut dum illic esse conspicit, & ampliùs quod diligat, & ampliùs quod pertimescat, hîc omnino non hæreat. *Cura past. par. 3. c. 21. sub fin.* *Matt. 16.*

CAPUT LXXXIX.

Amen dico vobis, nescio vos. *Matt. 25. c*

De reprobatione hypocritarum. *In exp. B. Iob. l. 8. cap. vers. fin.*

SUperna dispensatio hypocritis largitur bonum operis, & sortem denegat hereditatis: operandi munera cumulat, & tamen vota operantis ignorat: quia dum perceptum munus ad laudem propriam trahitur, in conspectu lucis intimæ umbra elationis obscuratur. Cùm igitur à præsentis vitæ favoribus, interveniente morte, fuerit separatus, internus eum arbiter negat, seque eum nescire denunciat, quia simulatoris vitam justè reprobando Veritas ignorat: nec recognoscit ejus bona, quæ egit, quoniam hæc ex intentione recta non protulit. Unde & fatuis virginibus in judicium veniens dicet: *Amen, amen dico vobis, nescio vos.* In quibus dum corruptionem mentis considerat, carnis etiam incorruptionem damnat. Nescire autem Dei reprobare est. Unde & quibusdam, quos reprobat, in fine dicturus est, *Nescio vos unde sitis. Discedite à me omnes operary iniquitatis.* Sicut etiam nescire mentiri vix verax dicitur, qui labi per mendacium dedignatur: non quò si mentiri velit, nesciat; sed quò falsa loqui veritatis amore contemnat. *Ibid. versic. sub fin.*

CAPUT XC.

Cùm venerit filius hominis in majestate sua, et omnes Angeli ejus cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suæ, et congregabuntur ante eum omnes gentes, et separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hœdis, et statuet oves à dextris, hœdos autem à sinistris. *Matt. 25.*

De discretione bonorum & malorum.

AD sanctam Ecclesiam, fratres charissimi, quàm multi convenimus, Ecclesiæ parietes implemus, & tamen nemo nostrum potest scire, qui sint, qui in illo electorum Dei numerentur grege. Ecce vox omnium Christum clamat, sed vita omnium non clamat: plerique Deum sequuntur vocibus, sed fugiunt moribus. Hinc etenim ad Titum Paulus dicit: *Qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Hinc Jacobus ait: *Fides sine operibus mortua est.* Hîc igitur multi fidelibus per confessionem admiscentur, sed propter vitam reprobam in sorte fidelium in die judicij numerari non merentur. Hoc ovile sanctæ Ecclesiæ hœdos recipit cum agnis; sed attestante Evangelio, cùm judex venerit, bonos separat à malis, sicut pastor segregat oves ab hœdis. Neque etenim illic in ovium grege numerari possunt, qui hîc carnis suæ voluptatibus serviùt. Illic eos à sorte humilium judex separat, qui se hîc *Tit. 1. Iac. 2.*

in superbiæ cornibus exaltant. Regnum cælorum percipere nequeunt qui hîc, & in cælesti fide positi, toto desiderio terrena quærunt.

CAPUT XCI.

Mat. 25. c *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.*

De extremo judicio In expos. B. Iob, l. 26. c. 20 sub fin.

DUæ sunt partes, electorum scilicet, atque reproborum, sed bini ordines eisdem singulis partibus continentur. Alii namque judicantur, & regnant; alii non iudicantur, & regnant; alij iudicantur, & pereunt; & alii non iudicantur, & pereunt. Ex parte quippe electorum iudicantur, & regnant, qui vitæ maculas lacrymis tergunt, qui mala præcedentia factis sequentibus redimentes, quidquid illicitum aliquando fecerunt, ab oculis judicis eleemosynarum superductione cooperiunt, quibus judex veniens in dextera consistentibus dicit: *Esurivi, & dedistis mihi manducare: sitivi, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me: nudus, & cooperuistis me: infirmus, & visitastis me: in carcere eram, & venistis ad me.* Quibus præmittit, dicens: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.* Alii autem non judicantur, & regnant, qui etiam præcepta legis, perfectione virtutum transcendunt, qui nequaquam hoc solum quod cunctis divina lex præcipit, implere contenti sunt, sed præstantiori desiderio plus exhibere appetunt, quàm præceptis generalibus audire potuerunt: Mat. 19. quibus Dominica voce dicitur: *Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me, cùm sederit filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.* Et de quibus Propheta ait: Isaiæ 3. *Dominus ad judicium veniet cum senioribus populi sui.* Et de quibus Salomon, cùm de sanctæ Ecclesiæ sponso loqueretur, intulit, dicens: Prov. 31. *Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ.* Hi itaque in extremo judicio non judicantur, & regnant: quia cum auctore suo etiam judices veniunt, relinquentes quippe omnia, plus prompta devotione exsecuti sunt, quàm juberi generaliter audierunt. Speciali namque jussione paucis perfectioribus, & non generaliter omnibus dicitur Mat. 19. hoc, quod adolescens dives audivit: *Vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni, & sequere me.* Si enim sub hoc præcepto cunctos iussio generalis astringeret, culpa profectò esset aliquid nos de hoc mundo possidere. Sed aliud est quod per Scripturam sacram generaliter omnibus præcipitur: aliud, quod perfectioribus specialiter imperatur. Hi ergo rectè sub generali iudicio non tenentur, qui & præcepta generalia vivendo vicerunt. Sicut enim non judicantur, & pereunt, quia suadente perfidia, legem tenere contemnunt: ita non judicantur, & regnant, quia suadente pietate, etiam ultra generalia divinæ legis præcepta proficiunt. Hinc est quòd Paulus etiam specialia præcepta transcendens, plus opere exhibuit, 1. Cor. 9. quàm institutione permissionis accepit. Cùm enim accepisset, ut Evangelium prædicans, de Evangelio viveret, & Evangelium audientibus contulit, & tamen Evangelii sumptibus sustentari recusavit. Justum est igitur, ut iste non judicetur, & regnet, qui minus quod servaret, accepit: sed maius quod viveret, invenit.

CAPUT XCII.

Mat. 25. a *Hospes fui, & suscepistis me.*

De hospitalitate.

HOspitalitatem, fratres charissimi, diligite, operacharitatis amate. Hinc etenim per Paulum dicitur: *Charitas fraternitatis maneat in vobis, & hospitalitatem nolite oblivisci: per hanc enim placuerunt quidam, Angelis hospitio receptis.* Hinc Petrus ait: *Hospitales invicem sine murmuratione.* Hinc ipsa Veritas dicit: *Hospes fui, & suscepistis me.* Cùm igitur ante judicium Dominus per membra sua suscipitur, in judicium veniens susceptores suos recognoscet, dicens: *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Pensate ergo, fratres, quanta hospitalitatis virtus sit, & ad hospitalitatis gratiam ne sitis pigri. Peregrini ad hospitium non solùm sunt invitandi, sed etiam trahendi. Ad mensas nostras Christum suscipite, ut vos ab eo suscipi ad æterna convivia valeatis. Præbete modò peregrino Christo hospitium, ut vos in judicio non quasi peregrinos nesciat, sed ut proprios recipiat ad regnum.

Hom. 23. in Evang. circ. med. 1. Per. 4. Hebr. 13. a

CAPUT XCIII.

Quamdiu fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Matt. 25. d

De misericordia pauperibus exhibenda. Hom. 40. in Evang. longius ante fin.

ANte futurum judicium, fratres charissimi, solerter agite, culparum vestrarum intercessores quærite, advocatos vobis in die judicii pauperes procurate. Ecce importunè se pauperes offerunt, atque his indigent, quæ vobis jam satiatis quotidie de mensa cadunt. Ecce nos rogant, qui tunc pro nobis intercessores venient. Certè nos omnino rogare debuimus, & tamen rogamur. Videte si negare debemus, quod petimur; quando patroni sunt, qui petunt. Nolite ergo misericordiæ tempora perdere, nolite accepta remedia dissimulare, ante supplicium de supplicio cogitate. Cùm quoslibet in hoc mundo abjectos aspicitis, etiam si qua reprehensibilia eorum esse videantur, nolite despicere: quia fortasse quos morum infirmitas vulnerat, medicina paupertatis curat: quorum si qua sunt talia, quæ jure debeant reprehendi, hæc si vultis ad usum vestræ mercedis inflectite, ut ex ipsis eorum vitiis cumulentur vobis incrementa pietatis, quatenus pariter panem detis, & verbum, panem refectionis cum verbo correptionis, & duo à vobis alimenta percipiat, qui unum quærebat, dum exteriùs cibo, & interiùs satiatur eloquio. Pauper ergo cũ reprehensibilis cernitur, monere debet, & despici non debet: si verò reprehensionis nil habet, venerari summopere, sicut intercessor, debet. Sed ecce multos cernitis, qui cujus sint meriti nescitis. Omnes igitur honorate quos pauperes cernitis, & quos foris videtis despectos sæculi, intus arbitramini amicos Dei. Cum his participamini quod habetis, ut hoc quandoq; quod habent dignentur vobiscum participari. Pensate quod ore magistri gentium dicitur: *In hoc tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat, ut & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum:* pensate quid ipsa per se Veritas dicat: *Quamdiu fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Ad tribuendum ergo pigri nequaquam esse debetis, quando hoc, quod jacenti in terra porrigitis, sedenti in cælo datis.

Ibid. post. multa. 2 Cor. 8.

CAPUT XCIV.

Tunc dicet & his, qui à sinistris ejus erunt: Ite maledicti in ignem æternum. Matt. 25. d

De discretione judicandorum. In expos. B. Iob, l. 20. c. 20. post. initium.

DUos ordines pars reproborũ continet. Alij namque judicantur, & pereunt. Alij non judicantur & pereunt. Judicantur & pereunt, quibus Dominica voce in damnatione dicitur: *Esurivi, & non dedistis mihi manducare: sitivi, & non dedistis mihi bibere: hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non operuistis me: æger & in carcere, & non visitastis me,* quibus præmittitur: *Discedite à me maledicti in*

ignem æternum, qui paratus est diabolo, & Angelis ejus. Alij in extremo judicio non judicantur & pereunt: de quibus Propheta ait: *Non resurgunt impij in judicio:* & de quibus dicitur: *Qui autem non credit, jam judicatus est:* Et de quibus Paulus ait: *Qui sine lege peccaverunt, sine lege peribunt.* Resurgent verò etiam omnes infideles, sed ad tormentum, non ad judicium: non enim eorum tunc causa discutitur, qui ad conspectum districti judicis jam cum damnatione suæ infidelitatis accedunt. Professionem verò fidei retinentes, sed professionis opera non habentes, redarguuntur, ut pereant. Qui verò nec fidei sacramenta tenuerunt, increpationem judicis in extrema examinatione non audiunt: quia præjudicati infidelitatis suæ tenebris, ejus, quem despexerant, invectione redargui non merentur. Illi tantùm verba judicis audiunt, quia ejus fidei tantùm verba tenuerunt Isti in damnatione sua judicis æterni, nec verba percipiunt, quia ejus reverentiam nec verbotenus servare voluerunt. Illi legaliter pereunt, quia sub lege positi peccaverunt, istis in perditione sua de lege nihil dicitur: quia nihil legis habere conati sunt. Princeps namque terrenam rempublicam regens, aliter punit civem interiùs delinquentem, atque aliter hostem exteriùs rebellantem. In illo jura sua consulit, eumque sub verbis divinæ invectionis addicit. Contra hostem verò bellum movet, instrumenta perditionis exercet, dignaque ejus malitiæ tormenta retribuit, de malo verò ejus quid lex habeat non requirit: neque enim lege necesse est perimi, qui lege nunquam potuit teneri. Ita ergo in extremo judicio, & legalis illum invectio percutit, qui ab eo, quod professione tenuit, actione declinavit: & iste sine judicij invectione perimitur, qui lege fidei non tenetur.

Psal. 1. *Ioan. 3.* *Rom. 2.*

CAPUT XCV.

Matt. 25. d *Discedite à me maledicti in ignem æternum.*

De damnatione diaboli, & omnium reproborũ. *In expos. B. Iob. l. 33. c. 19. sub init.*

EXtremi judicij die, æterno tunc judice terribiliter apparente, astantibus legionibus Angelorum, assistente cuncto ministerio cælestium potestatum, & electis omnibus ad hoc spectaculum deductis, antiquus hostis diabolus in medium captivus deducetur, & cum suo corpore, id est, cum reprobis omnibus, æternæ gehennæ incendiis mancipabitur, cùm dicetur: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & Angelis ejus.* O quale erit illud spectaculum, quando hæc immanissima bellua electorum oculis ostendetur, quæ hoc belli tempore nimis illos terrere potuerat, si videretur! sed occulto ac miro Dei consilio agitur, ut & nunc per ejus gratiam à pugnantibus non visa vincatur, & tunc à lætis victoribus jam captiva videatur. Tunc autem justi divino adjutorio quantùm debitores sunt, pleniùs recognoscent, quando tam fortem bestiam viderint, quam nunc infirmi vicerunt, & in hostis sui immanitate conspicient, quantùm debeant gratiæ defensoris sui Redeunt enim de hoc prælio tunc milites nostri virtutum trophæa referentes, & receptis corporibus, cùm jam in illo judicio regni cælestis introitum sortiuntur, priùs immanissimas vires hujus antiqui serpentis aspiciunt, ne vile æstiment quod evaserunt. Et videntibus cunctis, præcipitabitur: quia visa mors ejus tunc gaudium exhibet, cujus tolerata vita nunc justis quotidie in cruciatibus bellum movet.

CAPUT XCVI.

Matt. 25. d *Esurivi, et non dedistis mihi manducare, etc.*

De raptoribus.

OMnes qui aliena adhuc intendunt rapere, quid Dominus in judicio reprobis dicat, sollicitè debent audire; ait namque: *Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare: sitivi, & non dedistis mihi potum*, & cetera. Quibus etiam præmittit, dicens: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & Angelis ejus.* Ecce nequaquam audiunt, quia rapinas vel quælibet alia violenta commiserunt, & tamen æternis gehennæ ignibus mancipantur. Hinc ergo colligendum est, quanta damnatione plectendi sunt, qui aliena rapiunt, si tanta animadversione feriuntur, qui sua indiscretè tenuerunt. Perpendant quo eos obliget reatu res rapta, si tali subjicit pœnæ non tradita. Perpendant quid illata mereatur injustitia, si tanta percussione digna est pietas non impensa.

Past. par. 2. cap. 21. post med.

CAPUT XCVII.

Ibunt impij in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam. *Matt. 25. d*

De æternit supplicii. *In expos. B. Iob. l. 34. c. 16. post init.*

SUnt plerique qui peccatis suis idcirco finem ponere negligunt, quia habere quandoque finem super se judicia futura suspicantur. Quibus breviter respondemus, si quandoque finienda sunt supplicia reproborum, quandoque ergo finienda sunt etiam gaudia beatorum. Per semetipsam namque Veritas dicit: *Ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.* Si igitur hoc verum non est, quod minatus est, neque illud verum est, quod promisit. At inquiunt: Ideo æternam pœnam peccantibus minatus est, ut eos peccatorum perpetratione compesceret: quia creaturæ suæ æterna supplicia minari debuit, non inferre. Quibus citius respondemus: Si falsa minatus est, ut ab injustitia corrigeret, etiam falsa pollicitus est, ut ad justitiam provocaret. Et quis hanc eorum vesaniam toleret, qui dum promissionibus suis reproborum supplicia finire asserunt, assertione sua etiam electorum præmia, remunerationesque confundunt? Quis hanc eorum vesaniam toleret, qui conantur astruere verum non esse, quod Veritas de æterno igne minata est? Et dum satagunt Deum perhibere misericordem, non verentur prædicare fallacem. At inquiunt: Sine fine puniri non debet culpa cum fine. Justus nimirum est omnipotens Deus: & quod non æterno peccato commissum est, æterno non debet puniri tormento. Quibus citius respondemus, quòd rectè dicerent, si judex justus districtusque veniens, non corda hominum, sed facta pensaret. Iniqui enim ideo tunc cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt: voluissent quippe sine fine vivere, ut sine fine potuissent in iniquitatibus permanere. Nam magis appetunt peccare quàm vivere, & ideo hîc semper vivere cupiunt, ut numquam desinant peccare cùm vivunt. Ad districti ergo judicis justitiam pertinet, ut nunquam careant supplicio, quorum mens in hac vita nunquam voluit carere peccato, & nullus detur iniquo terminus ultionis: quia quamdiu valuit, habere noluit terminum criminis. At inquiunt: Nullus justus crudelitatibus pascitur, & delinquens servus à justo Domino idcirco cædi præcipitur, ut à nequitia corrigatur: ad aliquid ergo cæditur, cùm non ejus Dominus cruciatibus delectatur. Iniqui verò gehennæ ignibus traditi, quo fine semper ardebunt? Et quia certum est, quòd pius, & omnipotens Deus non pascitur cruciatibus iniquorum, cur cruciantur miseri si non expiantur? Quibus citiùs respondemus, quòd omnipotens Deus, qui pius est, miserorum cruciatu non pascitur: quia autem justus est, ab iniquorum ultione in perpetuum non sedatur. Sed iniqui omnes æterno supplicio, & quidem sua iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid concremantur: scilicet, ut justi omnes & in Deo videant gaudia, quæ percipiunt, & in istis respiciant supplicia, quæ evaserunt, ut tantò in

æternum magis divinæ gratiæ debitores se esse cognoscant, quantò in æternum mala puniri conspiciunt, quæ ejus adjutorio vitare potuerunt.

CAPUT XCVIII.

Mat. 26. a *Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste.*

De circunspectione justorum in petitionibus suis. *In expos. B. Iob, l. 12. c. 8. circa med.*

SOlent justi viri in eo, quod ipsi certum ac solidum sentiunt, quasi ex dubietate aliquid proferre, ut infirmorum in se verba transferant. Sed rursum per fortem sententiam, infirmantium dubietati omnimodo contradicunt, quatenus per hoc, quod dubiè proferre cernuntur, infirmis aliquatenus condescendant: & per hoc, quòd certam sententiam proferunt, infirmorum mentes dubias ad soliditatem trahant. Quod nimirum dum faciunt, exemplum capitis nostri sequuntur: passioni quippe Dominus propinquans, infirmantium in se vocem sumpsit, dicens: *Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste*; eorumque timorem, ut abstraheret, suscepit. Et rursus per obedientiam vim fortitudinis ostendens, ait: *Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu*, ut cùm hoc imminet, quod fieri nolumus, sic per infirmitatem petamus, ut non fiat, quatenus per fortitudinem parati simus, ut voluntas Conditoris nostri etiam contra voluntatem nostram fiat. Hoc igitur exemplo nonnunquam à fortibus infirmitatis illa verba suscipienda sunt, ut per eorum post prædicamenta fortia, infirmorum corda gravius roborentur.

CAPUT XCIX.

Matt. 27. a *Iudas abiens, laqueo se suspendit.*

De vinculis peccatorum. *In expos. B. Iob, l. 11. c. 5. cir. med.*

SÆpe nonnulli exire à pravis actibus cupiunt, sed quia eorundem actuum pondere premuntur, in malæ consuetudinis carcere inclusi, à semetipsis exire non possunt. Et quidam culpas proprias punire cupientes, hoc quod rectè se agere æstimant, in graviores culpas vertunt: fitque modo miserabili, ut quod exitum putant, hoc inclusionem inveniant. Sic videlicet reprobus Judas cùm mortem sibi contra peccatum intulit, ad æternæ mortis supplicia pervenit, & peius de peccato pœnituit, quàm peccavit.

CAPUT C.

Matt. 27. b *Multa passa sum hodie per visum propter eum.*

Quod diabolus purũ hominem credidit esse Christum. *In exp. B. Iob, l. 33. c. 25. sub fin.*

ANtiquus hostis quamvis Dominum Jesum Christum esse filium Dei fuerat ipse confessus, velut purum tamen illum hominem mori credidit, ad cujus mortem Judæorum persequentium animos concitavit. Sed in ipso traditionis tempore tardè jam cognovisse intelligitur, quòd ipse illa ejus morte puniretur. Unde & Pilati conjugem somniis terruit, ut vir illius à justi persecutione cessaret. Sed res interna dispensatione disposita, nulla valuit machinatione refragari. Expediebat quippe, ut peccatorum mortem justè morientium, solveret mors justi injustè morientis.

CAPUT CI.

Matt. 27. f *Et ecce velum templi scissum est in duas partes, & terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt.*

De vinculis humanæ mortalitatis per Christum solutis. *In expos. B. Iob, l. 30. c. 15 circa med.*

INcarnatus Dominus, qui in forma Dei æqualis est Patri, in forma servi minor est factus Patre, quia minor est etiam seipso. Naturam autem nostram suscipiens, iniquitatis jugo nullo modo teneri potuit, quem quamvis macula culpæ nostræ non attigit, passio tamen nostræ mortalitatis astrinxit. Quasi quædam enim vincula habuit, ea, quæ nos nequitiæ merito patimur, nostræ scilicet mortalitatis infirma, quibus usque ad mortem sponte ligari se voluit, & quæ per resurrectionem mirabiliter solvit. Esurire quippe, sitire, lassescere, teneri, flagellari, crucifigi, nostræ mortalitatis vinculum fuit. Sed cùm expleta morte velum templi rumperetur, scinderentur petræ, monumenta panderentur, inferni claustra patescerent, quid aliud tot argumentis tantæ virtutis ostenditur, nisi quod illa infirmitatis nostræ vincula solvebantur? ut is, qui ad suscipiendam servi formam venerat, in ipsa servi forma ab inferni vinculis absolutus, ad cælum etiam cum membris liber rediret? De quibus ejus vinculis Petrus Apostolus attestatur, dicens: *Quem Deus* Act. 2. *suscitavit, solutis doloribus inferni, juxta quod impossibile erat teneri illum ab eo.* Vincula itaque ejus tunc soluta sunt, cùm infirmitates passionis illius, in resurrectionis sunt gloriam commutatæ.

CAPUT CII.

Mat. 27. f *Et multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt.*

De Dominica, & nostra resurrectione. *In exp. B. Iob, l. 14. c. 28. ante med.*

HAbemus spem nostræ resurrectionis, considerata gloriâ capitis nostri. Sed ne quis, vel cogitatione tacita forsitan dicat, quòd idcirco ille resurrexit à morte, quia unus idem Deus, & homo, mortem, quam ex humanitate pertulit, ex divinitate superavit: nos verò qui puri homines sumus, à mortis surgere damnatione non possumus: rectè in resurrectionis ejus tempore, etiam multorum sanctorum corpora resurrexerunt, ut in se nobis exemplum ostenderet, & de aliorum, qui nobis per puram humanitatem similes fuerunt, nos resurrectione roboraret, quatenus cùm se homo desperaret percipere: quod in se ostenderat Deus homo, hoc in se fieri posse præsumeret: quod in ipsis factum cognosceret, quos puros fuisse homines non dubitaret. Sunt verò nonnulli, qui considerantes, quòd spiritus à carne solvitur, quòd caro in putredinem vertitur, quòd putredo in pulverem redigitur, quòd pulvis ita in elementa solvitur, ut nequaquam ab humanis oculis videatur, resurrectionem fieri posse desperant, & dum arida ossa inspiciunt, hæc vestiri carnibus, rursumque ad vitam viridescere posse diffidunt: qui si resurrectionis fidem, ex obedientia non tenent, certè hanc tenere ex ratione debuerant. Quid enim quotidie, nisi resurrectionem nostram in elementis suis mundus imitatur? Per quotidiana quippe momenta, lux ipsa temporalis, quasi moritur, dum supervenientibus noctis tenebris, ea, quæ aspiciebatur, subtrahitur, & quasi quotidie resurgit, dum lux ablata oculis, suppressa iterum nocte reparatur. Per momenta quoque temporum cernimus arbusta viriditatem foliorum amittere, à fructuum prolatione post largitionem cessare, & ecce subitò quasi ex arescenti ligno velut quadam resurrectione veniente videmus folia erumpere, fructus grandescere, & totam arborem redivivo deco-

re vestiri. Indesinenter cernimus parva arborum semina terræ humoribus commendari, ex quibus non longè post conspicimus magna arbusta surgere, folia, pomaque proferre. Consideremus ergo parvum cujuslibet arboris semen, quod in terram jacitur, ut arbor ex illo producatur: & comprehendamus, si possumus, ubi in illa tanta parvitate seminis tam immensa arbor latuit, quæ ex illo processit: ubi lignum, ubi cortex, ubi viriditas foliorum, ubi ubertas fructuum. Nunquid nam in semine tale aliquid videbatur, cùm in terram jaceretur? Et tamen occulto rerum omnium opifice cuncta mirabiliter ordinante, & in mollitie seminis latuit asperitas corticis, & in teneritudine illius absconsa est fortitudo roboris, & in siccitate ejus ubertas fructificationis. Quid ergo mirum, si tenuissimum pulverem, vel à nostris oculis in elementis redactum, cùm vult, in hominem reformat, qui ex tenuissimis seminibus immensa arbusta redintegrat? Quia ergo rationabiles sumus conditi, spem resurrectionis nostræ ex ipsa debemus rerum specie, & contemplatione colligere. Sed quia in nobis sensus torpuit rationis, accessit in exemplum gratia Redemptoris. Venit namque Conditor noster, suscepit mortem, ostendit resurrectionem, ut qui resurrectionis spem ex ratione tenere nolumus, hanc ex ejus adjutorio, & exemplo teneremus. Beatus quoque Job de resurrectione dixit: *Scio quòd Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum.* Quisquis igitur resurrectionis virtutem in se fieri posse desperat, verba in Gentilitate positi viri fidelis erubescat, & penset quanto pœnæ sit pondere feriendus, si adhuc non credit suam, qui jam resurrectionem Domini cognovit factam, si & illic suam credidit Job, qui adhuc Domini Jesu sperabat esse faciendam. Ad instruendam igitur ignorantiam nostram, ad roborandam infirmitatem nostram Dominus noster, suæ resurrectionis exemplum nobis sufficere voluit. Solus quippe illo tempore mortuus est, & tamen solus minimè surrexit: quia sicut superiùs scriptum est: *Multa corpora sanctorum, qui dormierant surrexerunt.* Ablata sunt ergo omnia argumenta perfidiæ. Ne quis enim dicat, sperare de se non debet homo, quod in carne sua exhibuit homo Deus: ecce cum Deo homine surrexisse cognovimus, quos puros homines fuisse non dubitamus. Si igitur membra nostri Redemptoris sumus, præsumamus in nobis, quod gestum constat in capite: si multum nos abjicimus, sperare debemus in nobis, nos membra ultima, quod de membris ejus superioribus audivimus.

Iob. 19.

Hom. 21. in Evang. post med.

CAPUT CIII.

Mat. 28. a *Erat aspectus ejus sicut fulgur, & vestimenta ejus sicut nix.*

De solemnitate Dominicæ resurrectionis.

MAtthæus Evangelista Angelum, qui mulieribus ad sepulcrum venientibus apparuit, describens ait: *Erat aspectus ejus sicut fulgur, & vestimenta ejus sicut nix.* In fulgure enim terror timoris est, in nive autem blandimentum candoris. Quia verò omnipotens Deus, & terribilis est peccatoribus, & blandus justis, rectè testis resurrectionis ejus Angelus, & in fulgure vultus, & in candore habitus demonstratur, ut de ipsa sua specie, & terreret reprobos, & mulceret pios. Rectè etiam Angelus niveis coopertus vestimentis apparuit, quia festivitatis nostræ gaudia nunciavit. Candor etenim vestis splendorem nostræ denunciat solemnitatis, nostræ dicamus an suæ? Sed ut fateamur verius, & suæ dicamus, & nostræ. Illa quippe Redemptoris nostri resurrectio, & nostra festivitas fuit: quia nos ad immortalitatem reduxit, & Angelorum festivitas extitit, quia nos revocando ad cælestia, eorum numerum implevit. In sua ergo ac nostra festivitate Angelus in niveis vestibus apparuit: quia dum nos per resurrectionem Dominicam ad superna reducimur, cælestis patriæ damna reparantur.

Hom. 21. in Evang. aliquanto post init.

CAPUT CIV.

Respondens autem Angelus dixit mulieribus: *Mat. 28. a*
Nolite timere vos: Scio enim, quod Iesum, qui crucifixus est, quæritis. Non est hic, surrexit enim sicut dixit.

De gloria resurrectionis. *Maxim. in exposit. lib. Iob. l. 14. c. 27. in fine, & Homil. 21. in Evang. longè post med.*

LIbet considerare, fratres charissimi, pietatis viscera, quam erga nos Dominus noster habuit, & resurrectionis gloriam, quam Angelus factam mulieribus annunciavit. Conditor & Redemptor noster Dominus Jesus Christus postquam omnia creavit, ut nos de captivitate diaboli redimeret, inter nos incarnatus apparuit, suaque passione nos à perpetua morte liberavit. Quia, & si crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei: citius enim à morte voluit resurgere, ne si in illo resurrectio differretur, in nobis omnino desperaretur. Citius à morte voluit resurgere, ne nostra diu anima in infidelitatis remaneret morte: mortem enim transitoriè, id est, ad triduum contigit: & in ea morte nequaquam, sicut nos, usque ad finem sæculi remansit. Corpus quidem Domini post mortem vivit: sed nostra adhuc corpora usque in finem mundi resurrectionis differuntur gloria. Nos per mortem carnis usque ad finem mundi remanemus in pulvere: ille verò die tertia à mortis viruit ariditate, & divinitatis suæ potentiam ipsa suæ carnis ostendit innovatione. Dominum ergo nostrum Jesum Christum, flagellatum, derisum, palmis cæsum, corona spinea coronatum, sputis illusum, crucifixum, mortuum esse noverimus: sed eundem ipsum, qui inter impiorum manus occubuit, post mortem vivere certa fide credamus, libera voce profiteamur, & per resurrectionem ejus de nostræ carnis resurrectione confidamus. Resurrectionem enim, quam in se, qui est caput nostrum, ostendit; in nobis etiam, qui sumus membra ejus, se quandoque facturum esse, nobis promisit Dominus noster Jesus Christus, qui resurgens ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultrà non dominabitur: quòd enim mortuus est peccato, mortuus est semel: quòd autem vivit, vivit Deo per omnia sæcula sæculorum. Amen.

INCIPIUNT CAPITULA IN EVANGELIO SECUNDUM MARCUM.

1 *Erat Ioannes in deserto baptizans, &c.*
2 *Ioannes locustas, & mel silvester edebat.*
3 *Spiritus sanctus super Dominum in columba descendit.*
4 *Et vox de cælo facta est: Tu es filius meus dilectus, in quo mihi complacui.*
5 *Erat Iesus docens quasi potestatem habens.*
6 *Quid nobis, & tibi, fili Dei? Scimus qui sis, sanctus Dei, &c.*
7 *Et comminatus, &c. Clamans, & multum discerpens, exiit ab eo spiritus immundus.*
8 *Surge, tolle grabbatum tuum.*
9 *Fecit Dominus, ut essent duodecim cum illo.*
10 *Et imposuit Dominus Simoni nomen, Petrus: & Iacobum Zebedei, et Ioannem*

fratrem Iacobi vocavit Boanerges.
11 *Exiit seminans, etc. Venerunt volucres cæli, etc. comederunt semen.*
12 *Aliud cecidit, etc. Sole orto aruerunt semina.*
13 *Ortum semen spinæ suffocaverunt.*
14 *Aliud cecidit in terram bonam, et asserebat fructum tricesimum.*
15 *Qui habet aures audiendi, audiat.*
16 *Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo jaciat sementem, etc.*
17 *Simile est regnum cælorum grano sinapis, quod acceptum, etc.*
18 *Si ejcis nos, mitte nos in porcos.*
19 *Revertere in domum tuam, et annuncia quanta tibi fecit Deus.*
20 *Turbæ te comprimunt, et affligunt.*
21 *Resuscitavit Iesus filiam principis.*
22 *Herodes decollavit Ioannem.*
23 *Date illis vos manducare.*
24 *Et discubuerunt in partes, per centenos, et quinquagenos.*
25 *Abiit Iesus in montem solus orare.*
26 *Adducunt ad Iesum surdum, et mutum, et deprecabantur, etc.*
27 *Misereor super turbam.*
28 *Video homines velut arbores ambulantes.*
29 *Assumpsit Iesus Petrum in montem.*
30 *Et vestimenta ejus facta sunt candida sicut nix.*
31 *Faciamus hic tria tabernacula.*
32 *Helias cùm venerit, restituet omnia.*
33 *Credo, Domine: adjuva incredulitatem meam.*
34 *Comminatus est Iesus immundo spiritui.*
35 *Et factus est velut mortuus.*
36 *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, expedit ei, ect.*
37 *Item unde suprà.*
38 *Habete sal in vobis, et pacem habete inter vos.*
39 *Magister bone, quid faciendo vitam æternam possidebo?*
40 *Nemo bonus, nisi solus Deus.*
41 *Quàm difficile intrabunt in regnum Dei, qui pecunias habent.*
42 *Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem, etc.*
43 *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?*
44 *Stans Iesus cæcum illuminavit.*
45 *Iesus sedens super asinum, venit Hierusalem.*
46 *Cathedras vendentium columbas Dominus evertit.*
47 *Erit tunc tribulatio, qualis non fuit ab initio mundi.*
48 *Dabunt Pseudoprophetæ signa, et prodigia, ita ut in errorem, etc.*
49 *Adolescens sequebatur eum amictus sindone, etc.*
50 *Invenerunt hominem Cyrenæum, hunc angariaverunt, etc.*
51 *Et perducunt eum in Golgotha, etc.*
52 *Item unde suprà.*
53 *Surrexit, non est hîc.*
54 *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER EVANGELIUM SECUNDUM MARCUM.

CAPUT I.

Erat Ioannes in deserto baptizans, et prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum: & egrediebatur ad illum omnis Iudæa regio, & Hierosolymitæ universi, et baptizabantur ab illo in Iordane flumine, confitentes peccata sua: Et erat Ioannes vestitus pilis cameli. Mar. 1. d

SUNT nonnulli, qui cultum subtilium pretiosarumque vestium non putant esse peccatum. Quod si videlicet culpa non esset, nequaquam sermo Dei tam vigilanter exprimeret, quòd dives, qui torquebatur apud inferos, byssо, & purpura indutus fuisset. Nemo quippe vestimenta pretiosa, nisi ad inanem gloriam quærit, videlicet ut honorabilior ceteris esse videatur. Nam quòd pro sola inani gloria vestimentum pretiosius quæratur, res ipsa testatur: nemo enim vult ibi pretiosis vestibus indui, ubi non possit ab aliis videri. Quam culpam possumus meliùs, etiam ex diverso colligere: quia si abjectio vilis indumenti virtus non esset, Evangelista vigilanter de Joanne Baptista non diceret: *Erat indutus pilis camelorum.* Hom. 40. in Evang. longè ante med.

CAPUT II.

Et locustas, et mel silvestre edebat. Mar. 1. d

LOcustarum nomine aliquando Judaïcus populus, aliquando conversa Gentilitas, aliquando adulantium lingua, aliquando verò per comparationem resurrectio Dominica, vel prædicatorum vita designatur. Quòd autem Judæorum populum locustæ exprimant, vita Joannis signat: de quo scriptum est: *Quia locustas, & mel silvestre edebat.* Joannes quippe eum, quem prophetiæ auctoritate pronunciat, etiam specie ciborum clamat. In semetipso enim designavit Dominum, quem prævenit. Qui nimirum in redemptionem nostram veniens, quia infructuosè Gentilitatis dulcedinem sumpsit, mel silvestre edit. Quia verò Judæorum plebem in suo corpore ex parte convertit, in cibo locustas accepit. Ipsos namque locustæ significant, subitos saltus dantes, sed protinus ad terram cadentes. Saltus enim dabant, cùm præcepta Domini se implere promitterent. Sed citius ad terram cadebant, cùm per prava opera, hæc se audisse denegarent. Videamus in eis quasi quendam locusticum saltum. *Omnia verba, quæ locutus est Dominus & audiemus, & faciemus.* Videamus autem quomodo citius ad terram ruant: *Vtinam mortui essemus in Aegypto, & non in hac vasta solitudine: utinam pereamus, & non inducat nos Dominus in terram istam.* Locustæ ergo erant, quia habebant saltum per vocem, & casum per actionem. De conversione Iudæorum, & Gentiũ. In expos. B. Iob, l. 31. c. 12. in princ. Exod. 14. Num. 14.

CAPUT III.

Mar. 1. a *Venit Iesus à Nazareth Galilææ: & baptizatus est in Iordane à Ioanne. Et statim ascendens de aqua, vidit apertos cælos, & Spiritum tanquam columbam descendentem, et manentem in ipso.*

De descensione Spiritus sancti supra Dominum. Hom. 2. in Ezec. longe post pr. Hom. 30. in Evang. post med.

TRicesimo ætatis suæ anno Dominus ad fluvium Jordanis venit; ibique cæli sunt aperti, quia Spiritus in columba descendit. Idcirco autem Spiritus sanctus in columba monstrari voluit: quia omnes quos repleverit, simplices puritate, & mansuetudinis lenitate tranquillos facit. Ideo etiam in Redemptore nostro, Mediatore Dei & hominum, per columbam apparuit: quoniam unigenitus filius judex est generis humani. Sed quis ejus justitiam ferret, si priusquam nos per mansuetudinem colligeret, culpas nostras per zelum rectitudinis examinare voluisset? Homo ergo pro hominibus factus, mitem se hominibus præbuit, judex noster severitatem suam temperavit. Noluit peccatores ferire, sed colligere: priùs voluit mansuetè corrigere, ut haberet quos postmodum in judicio salvaret. In columba ergo super eum apparere Spiritus debuit, qui non veniebat, ut peccata jam per zelum percuteret, sed adhuc per mansuetudinem parcendo toleraret. In cunctis fidelibus Spiritus sanctus venit, sed in solo Jesu singulariter permanet: quia Mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus in cunctis eum, & semper, & continuè præsentem habet: quoniam idem Spiritus ex illo per substantiam profertur. In illo igitur manet, qui solus, & omnia, & semper potest, & ejus humanitatem nunquam deserit: ex cujus divinitate procedit, à quo per naturam nunquam recedit.

CAPUT IV.

Mar. 1. b *Et vox facta est de cælis: Tu es filius meus dilectus, in te complacui.*

De qualitate divinæ locutionis. In expos. B. Iob. l. 28. c. 2. post med.

ALiquando cælestibus substantiis per Angelos loquitur Deus, sicut, baptizato Domino scriptum est: quia *vox de cælo sonuit dicens: Tu es filius meus dilectus, in te complacui.* Quod per alium Evangelistam sic dicitur: *Hic est filius meus dilectus: in quo mihi bene complacui.* Quid est, quòd Pater de filio loquitur, dicens: *In quo mihi complacui?* Omnis enim, qui pœnitendo corrigit aliqua, quæ fecit, eo ipso quo pœnitet, se sibi displicuisse indicat, qui emendat quod fecit. Et quia omnipotens Pater, sicut intelligi ab omnibus poterat, humano modo locutus est, de peccatoribus dicens: *Pœnitet me fecisse hominem super terram*, quasi sibimetipsi displicuit in peccatoribus, quos creavit. In solo autem sibi unigenito Domino nostro Jesu Christo complacuit: quia hunc inter homines hominem creâsse non pœnituit, in quo peccatum nullum omnimodo invenit, sicut de illo per Psalmistam dicitur: *Iuravit Dominus, & non pœnitebit eum: tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* In solo ergo sibi Redemptore nostro complacuit Pater: quia in eo solo non invenit culpam, in qua se reprehendat quasi per pœnitentiam.

Hom. 8. in Ezech. longe post med. Gen. 6.

Ps. 109.

CAPUT V.

Mar. 1. b *Erat Iesus docens, sicut potestatem habens.*

De ordine docendi.

BEne à doctoribus docetur, quod priùs agitur quàm dicatur. Nam doctrinæ subtrahit fiduciam, quando conscientia præpedit linguam. Unde etiam de Domino scriptum est: *Erat enim docens, sicut potestatem habens: non sicut Scribæ & Pharisæi.* Singulariter namque, & principaliter solus ex potestate bona locutus est: quia ex infirmitate, mala nulla commisit. Ex divinitatis quippe potentia habuit id, quod nobis per humanitatis suæ innocentiam ministravit. Nos enim, quia infirmi homines sumus, cùm de Deo hominibus loquimur, debemus primùm meminisse, quod sumus: ut ex propria infirmitate pensemus, quo docendi ordine infirmis fratribus consulamus. Consideremus igitur, quia aut tales sumus, quales nonnullos corrigimus: aut tales aliquando fuimus, & si jam divina gratia operante non sumus, ut tantò temperantiùs corde humili corrigamus, quantò nosmetipsos veriùs in his, quos emendamus, agnoscimus. Si autem tales nec sumus, nec fuimus, quales adhuc illi sunt, quos emendare curamus, ne cor nostrum fortè superbiat, & de ipsa innocentia peius ruat, quorum mala corrigimus, alia eorum bona nobis ante oculos revocemus. Quæ si omnino nulla sunt, ad occulta Dei judicia recurramus: quia sicut nos nullis meritis hoc ipsum bonum, quod habemus, accepimus: ita illos quoque potest gratiâ supernæ virtutis infundere, ut excitati posteriùs etiam ipsa possint bona, quæ nos antè accepimus, prævenire. Quis enim crederet, quòd per Apostolatus meritum Saulus lapidatum Stephanum præcessurus erat, qui in morte ejus lapidantium vestimenta servabat? His ergo primùm cogitationibus humiliare cor debet, & tunc demum increpare delinquentium iniquitates.

In expos. B. Iob. l. 23. c. 7

Ibidem c. 8. in prin.

Act. 9.

CAPUT VI.

Quid nobis, & tibi, fili Dei? scimus qui sis, Mar. 1. c *sanctus Dei.*

De diabolica deceptione in incarnatione Domini. In expos. B. Iob. l. 33. c. 7

ANtiquus hostis filium Dei incarnatum noverat, sed nostræ Redemptionis ordinem nesciebat. Sciebat enim quòd pro Redemptione nostra incarnatus Dei filius fuerat, sed omnino quòd idem Redemptor illum moriendo transfigeret, nesciebat. Illum etiam ante se positum vidit, quem cognoscendo confessus, confitendo pertimuit, dicens: *Quid sub pin. nobis, & tibi, fili Dei, veniſti ante tempus torquere nos?* Cognovit ergo priùs quem pertimesceret, & tamen pòst non timuit, cùm in illo quasi escam propriam mortem carnis esuriret. Dominus quippe noster ad humani generis Redemptionem veniens assumpsit corpus, ut antiquus hostis in eo quasi suam escam mortem carnis appeteret. Quam mortem dum in illo injustè appetiit, nos, quos quasi justè tenebat, amisit. Antequam autem malignus spiritus Redemptorem nostrum per mortem appeteret, cùm eum miraculis coruscare conspiceret, clamabat dicens: *Scimus qui sis, sanctus Dei.* Qui hæc dicens cognoscendo Dei filium pertimescit, & formidat: sed tamen vim supernæ pietatis ignorans, nonnunquam dum passibilem considerat, hominem purum putat.

Ibid. l. 9. c. 11. longe ante med.

CAPUT VII.

Et comminatus est Iesus immundo spiritui, Mar. 1. e *dicens: Obmutesce, & exi de homine. Et discerpens eum spiritus immundus, & exclamans voce magna, exiit ab eo.*

De tentationibus inimici. Hom. 12. in Ezec. longe post med.

CUm aliquis terrena contemnere, & cælestia cœperit amare, antiquus adversarius acriores ei, quàm consueverat, tentationes admovet, ita ut plerumque sic resistentem animam tentet, sicut antè nunquam tentaverat quando possidebat. Unde & dæmoniacus,

dæmoniacus, qui à Domino sanatur, ab exeunte dæmone discerpitur, sicut scriptum est: *Et clamans, & multùm discerpens eum, exiit ab eo.* Quid est enim quòd obsessum hominem antiquus hostis, quem possessum non discerpserat, deserens discerpsit? nisi quòd plerumque dum de corde expellitur, acriores in eo tentationes generat, quàm priùs excitaverat, quando hoc quietus possidebat. Unde scriptum est: *Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia, & timore: & præpara animam ad tentationem.* Eccles. 2.

CAPUT VIII.

Marc. 2. b *Surge, tolle grabbatum tuum.*

De tentationibus carnis. In exposit. B. Iob, l. 21. c. 15 in princ.

IN Scriptura sacra lectus, sive grabbatus, aliquando voluptas carnis, aliquando repausatio in bonis operibus, aliquando requies temporalis accipitur. Quid est enim quòd in Evangelio, sanato cuidam Dominus dicit: *Surge, tolle grabbatum tuum, & vade in domum tuam*, nisi quòd per grabbatum voluptas carnis designatur? Et jubetur utique, ut hoc sanus portet, ubi infirmus jacuerat: quia nimirum omnis, qui adhuc vitiis delectatur, infirmus jacet in voluptatibus carnis. Sed sanatus hoc portat, ubi jacuerat: quia divino adjutorio ereptus, à vitiis ejusdem carnis contumelias postmodum tolerat, in cujus priùs desideriis requiescebat. Per grabbatum itaque in quo carnis est requies, ipsa caro designatur: per domum verò conscientia figuratur. Et quia cùm mente mortui in vitiis jacemus, in carnis delectatione quiescimus, infirmi portamur in lecto. Cùm verò sanati fuerimus mente, ut jam pulsantibus vitiis carnis resistamus, necesse est, ut tentationum contumelias de nostra carne toleremus. Ægro itaque ad salutem reducto præcipitur: *Tolle grabbatum tuum*, id est, porta lectum, in quo portatus es, quia necesse est, ut sanatus quisque portet contumeliam carnis, in qua priùs jacebat ægrotus. Quid est ergo dicere: *Tolle grabbatum tuum, & vade in domum tuam*, nisi porta tentationes carnis, in quibus hactenus jacuisti: & revertere ad conscientiam tuam, ut videas quæ feceris? Ac si diceret: Post exterius miraculum ad mentem tuam revertere, & qualem te intrinsecus Deo debeas exhibere, perpende: & post peccatorum veniam, ne rursus quod justè feriatur admittas, cave. Hom. 12. in Ezec. post princ.

CAPUT IX.

Marc. 3. b *Fecit Dominus Iesus, ut essent duodecim cum illo.*

De septenarij numeri perfectione. In exposit. B. Iob, l. 35. c. 7 longe ante med.

SEptenarius numerus apud sapientes hujus sæculi quadam sua habetur ratione perfectus: quia ex primo pari, & ex primo impari consummatur. Primus enim impar ternarius est, primusque par quaternarius. Ex quibus duobus septenarius constat, qui eisdem partibus suis multiplicatus in duodenarium surgit. Nam sive tres per quatuor, seu quatuor per tres ducimus, ad duodenarium pervenimus. Sed nos, quia superno munere Veritatis prædicamenta percepimus, hæc fixa scientiæ altitudine despiciendo calcamus: hoc proculdubio inconcussa fide retinentes: quia quos Spiritus gratiæ septiformis repleverit, perficit: eisque non solùm Trinitatis notitiam, sed etiam virtutum quatuor, id est, prudentiæ, temperantiæ, fortitudinis, & justitiæ operationem præbet. Qui in ipsis quoque quos ingreditur suis quodam modo partibus augetur, dum & per Trinitatis notitiam quatuor virtutum actio accipitur, & per actionem virtutum quatuor usque ad manifestam Trinitatis speciem pervenitur. Et apud nos septenarius perfectus, sed longè dissimiliter, quia plenè & non inaniter in duodenarium surgit, dum & per fidem opera, & rursum per opera perficit fidem. Sancti quoque Apostoli gratiæ septiformis spiritu implendi duodecim sunt electi: quia in quatuor mundi partibus Trinitatem, quæ Deus est, innotescere mittebantur. Duodecim ergo electi sunt; ut etiam ex ipsius numeri ratione causa clarescceret, quòd per quatuor infima, tria summa prædicarent.

CAPUT X.

Et imposuit Dominus Simoni, nomen Petrus, & Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem Iacobi vocavit Boanerges, quod est filij tonitrui: & Andream, & Philippum, & Bartholomæum, et Matthæum, et Thomam, et Iacobum Alphæi, et Thaddæum, et Simonem Chananæum, et Iudam Iscariotem, qui tradidit illum. Marc. 3.

ALiquando in tonitruo ipse incarnatus Dominus figuratur, qui ex antiquorum Patrum conveniente prophetia ad notitiam nostram, quasi ex nubium condensione prolatus est. Qui inter nos visibiliter apparens, ea, quæ super nos erant, terribiliter sonuit: unde & ipsi sancti Apostoli de ejus gratia generati, Boanerges, id est, filij tonitrui sunt vocati. Aliquando autem tonitruus, ipsa ejus prædicatio accipitur, per quam supernorum judiciorum terror auditur. De nominibus Apostolorum. In exp. B. Iob, l. 29. c. 13. post med.

CAPUT XI.

Exiit seminans ad seminandum. Et dum seminat, aliud cecidit secus viam, et volucres comederunt illud. Marc. 4. a

IN Scriptura sacra volucres aliquando in malis, aliquando in bono dantur intelligi: quia per eas, potestates designantur aëreæ, nonnunquam bonorum studiis adversæ. Unde Veritatis ore dicitur: Quoniam granum, quod secus viam cecidit, venerunt volucres, & comederunt illud: quia nimirum maligni spiritus humanas mentes obsidentes, dum cogitationes noxias ingerunt, verbum vitæ à memoria evellunt. Volucres quid in Scriptura sacra significent. In exposit. B. Iob, l. 19. c. 2 in princ.

CAPUT XII.

Aliud cecidit super terram, et statim orto sole exaruit. Marc. 4. a

IN Scriptura sacra, cùm Sol figuratè ponitur, aliquando per eum persecutio designatur, sicut Veritas in Evangelio dicit, quòd nata sine radicibus semina, orto sole, aruerunt: quia videlicet verba vitæ in corde terrenorum hominum temporali momento virentia, superveniente persecutionis ardore, siccantur. Aliquando etiam per Solem, intelligentiam, & acumen sapientium designatur, sicut per comparationem ad Salomonem dicitur: *Sapiens ut Sol permanet, stultus ut Luna mutatur.* Eccles. 24. In exp. B. Iob, l. 34 c. 12 post pr. ibid. multis interpositis.

CAPVT XIII.

Et aliud cecidit inter spinas, quæ suffocaverunt illud. Marc. 4. a

SUnt plerique, qui jam aliena non appetunt, & ab hujus mundi jurgiis, inchoato quietis amore, dividuntur, eruditi in sacris eloquiis sitiunt, vacare supernis contemplationibus concupiscunt, nec tamen perfecta animilibertate curam rerum familia- In exp. B. Iob, l. 7. c. 14 sub init.

rium deserunt. Cui sæpe dum licitè serviunt, etiam illicitis hujus mundi jurgiis implicantur. Cumque terrenas res studiosè tenere desiderant, cordis requiem deserunt, quam quærebant. Et cùm substantia fugiens continua provisione protegitur, conceptus in animo divinæ scientiæ sermo dissipatur: quia juxta Veritatis sententiam, obortum semen spinæ opprimunt, cùm verbum Dei à memoria importunæ terrenarum sollicitudines tollunt. Veritas quippe dicit: *Sollicitudo sæculi istius, & fallacia divitiarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur.* Divitiæ fallaces sunt, quæ diu nobiscum permanere non possunt. Fallaces sunt, quæ nostræ mentis inopiam non expellunt. Solæ autem veræ divitiæ sunt, quæ nos divites virtutibus faciunt.

Hom 15. in Evang. post pr. & circa med.

CAPUT XIV.

Marc. 4. a *Et aliud cecidit in terram bonam, & afferebat fructum tricesimum.*

Hom. 17. in Ezec post med.

SEnarius numerus ideo perfectus esse dicitur, quia sexto die perfecit omnia opera sua Deus. Quod verò peccatori legem dedit, quæ in decem præceptis scripta est, & sexdecies ducta in sexagenarium surgunt, rectè per sexaginta, bonorum operum perfectio designatur. Quod etiam apertè Dominus in Evangelio designat, qui cùm parabolam seminantis exponeret, dixit: *Aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum ascendentem & excrescentem, & afferebat unum triginta, unum sexaginta, & unum centum.* Fructus enim terræ bonæ triginta affert, cùm mens perfectionem fidei, quæ est in Trinitate, conceperit. Sexaginta affert, cùm bonæ vitæ opera perfecta protulerit. Centum verò affert, cùm ad æternæ vitæ contemplationem profecerit. Sinistra enim nostra est vita præsens, dextera verò est vita ventura. Et rectè per centenarium numerum, æternæ vitæ contemplatio designatur, quia cùm post triginta, ac sexaginta ad centesimum numerum pervenimus, idem centenarius numerus in dexteram transit. Fides & operatio adhuc in sinistra est, quia hîc adhuc positi, & credimus quod non videmus, & operamur, ut videamus. Cùm verò se animus in contemplationem æternæ vitæ suspenderit, quasi ad dexteram manum computus pervenit.

CAPUT XV.

Marc. 4. b *Qui habet aures audiendi, audiat.*

De auditu speciali. *Hom. 14. in Ezech. sub init.*

SCiendum, quia oculi & aures corporis adsunt etiam carnalibus, eisque sunt in usu rerum, quæ corporaliter videntur: oculi verò & aures cordis solummodo spiritualium sunt, qui invisibilia per intellectum vident, & laudem Dei sine sono audiunt. Has omnipotens Deus aures quærebat, cùm diceret: *Qui habet aures audiendi, audiat.* Quis namque in illo populo tunc esse poterat, qui aures corporis non haberet? sed dum dicitur: *Qui habet aures audiendi, audiat:* apertè monstratur quòd illas aures quæreret, quas omnes habere non poterant.

CAPUT XVI.

Marc. 4. c *Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo jaciat sementem in terram, etc.*

De profectu bonæ vitæ. *In expos. B. Iob, l. 22. c. 14. post pr.*

ELectus quisque à rudimenti sui teneritudine priùs inchoans, ad robusta postmodum & fortia convalescit: quod apertè Dominus in Evangelio sub messis nomine demonstrat, dicens: *Sic est regnum Dei, quemadmodum si jaciat homo sementem in terram, & dormiat: & exurgat nocte, ac die, & semen germinet, & increscat, dum nescit ille.* Cujus nimirum seminis incrementa denuncians adjungit: *Vltro enim terra fructificat primùm herbam, deinde spicas, deinde frumentum plenum in spica,* cujus profectus quoque etiam finem subrogat, dicens: *Et cùm ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam venit tempus messis.* Ecce Veritatis voce per qualitates frugum, distincta sunt incrementa meritorum. Ait enim: Primùm herbam, deinde spicas, deinde plenum frumentum in spica. Semen igitur homo jactat in terram, cùm cordi suo intentionem inserit bonam, & postquam semen jactaverit, dormit, quia in spe boni operis quiescit. Nocte verò exurgit ac die, quia inter adversa & prospera proficit. Et semen germinat & crescit, dum ille nescit, quia dum adhuc metiri incrementa sua non valet, semel concepta virtus ad profectum ducitur. Et ultrò terra fructificat, quia præveniente gratia, mens hominis spontanea ad profectum boni operis surgit. Sed hæc eadem terra primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum producit in spica. Herbam quippe producere, est inchoationis bonæ, adhuc teneritudinem habere. Ad spicam verò herba pervenit, cùm se virtus animo concepta ad profectum boni operis pertrahit. Plenum verò frumentum in spica fructificat, quando jam in tantùm virtus proficit, ut esse robusti & perfecti operis possit. Sed cùm ex se produxerit fructus, statim mittet falcem, quoniam adest tempus messis. Omnipotens enim Deus, producto fructu, falcem mittit, & messem suam desecat, quia cùm unumquemque ad opera perfecta perduxerit, ejus temporalem vitam per emissam sententiam incidit, ut granum suum ad horrea cælestia perducat. Cùm igitur desideria bona concipimus, semen in terram mittimus. Cùm verò operari recta incipimus, herba sumus. Cùm autem ad profectum boni operis crescimus, ad spicam pervenimus: cùm in ejusdem operatione perfectione solidamur, jam plenum frumentum in spica proferimus. Herba etenim Petrus fuerat, qui passionis tempore per amorem Dominum sequens, hunc confiteri ante vocem ancillæ timebat. Erat enim jam viriditas in mente: quia credebat omnium Redemptorem, sed valde adhuc flexibilis pede conculcabatur timoris. Jam quidem per devotionem viridis, sed adhuc per infirmitatem tenera, cùm ab ancillæ subitò unius flatu sermonis inflexus est. Jam in spicam surrexerat, quoniam eum, quem moriturum confiteri timuerat, nunciante Angelo, viventem in Galilæa videbat. Sed ad plenum granum in spica pervenerat, quando veniente desuper spiritu, & suam mentem in illius amore roborante, ita solidatus est, ut vires persequentium cæsus despiceret, & Redemptorem suum inter flagella liberè prædicaret, & persequentibus principibus resisteret, dicens: *Obedire oportet Deo, magis quàm hominibus.* Plenum frumentum inventus est, quando in tritura persecutionis tot verbera pertulit, & tamen nequaquam paleárum more imminutus est, sed granum permansit. Nullus itaque, qui ad bonum propositum adhuc in mentis teneritudine esse conspicitur, despiciatur: quia frumentum Dei ab herba incipit, ut granum fiat. Pauliſper quippe in unaquaque anima, ut ita dicam, internæ gratiæ humor exuberat, ut herba in frugem crescat. Nemo igitur quemlibet proximum, cùm adhuc herbam videt, de frumento desperet: ab herbarum quippe foliis, quæ huc, illucque molliter defluunt, surgentia frugum semina solidantur.

Hom. 11. in Ezec. longe post init.

Matt. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioan. 18.

CAPUT XVII.

Mar. 4. d *Simile est regnum Dei grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum suum, & crevit: & factum est in arborem magnam, & volucres cæli requieverunt in ramis ejus.*

De arbore sapientiæ. *In expos. B. Iob. l. 19. c. 1 sub fin. Isa. 53.*

IPse quippe est granum sinapis, qui in horti sepultura plantatus, arbor magna surrexit. Granum namque fuit, cùm moreretur: arbor, cùm resurgeret: granum per humilitatem carnis: arbor per potentiam majestatis: granum, *quia vidimus eum, & non erat aspectus:* arbor, *quia speciosus forma præ filiis hominum.* Hujus arboris rami, sancti sunt prædicatores. Et videamus quàm latè tendantur. *Psal. 44.* Quid enim de eis dicitur: *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum?* In istis ramis volucres requiescunt, quia sanctæ animæ, quæ quibusdam virtutum pennis à terrena cogitatione se sublevant, in eorum dictis & consolationibus ab hujus vitæ fatigatione respirant.

CAPUT XVIII.

Marc. 5. b *Si ejicis nos, mitte nos in gregem porcorum.*

Diabolus quàm de se sit impotens. *In exp. B. Iob. l. 32. c. 31 circa med.*

ABsque concessione omnipotentis Dei, nullam malignus spiritus contra hominem habet potestatem; quia, attestante Evangelio, describitur, quòd nec manere in obsesso homine potuit, nec rursus invadere bruta animalia non jussus præsumpsit. Ipsi enim Redemptori nostro à legione, quæ hominem tenebat, dictum est: *Si ejicis nos; mitte nos in gregem porcorum.* Qui hanc & ab homine expulit, & in porcos ire, eosque in abyssum mittere concessit. Ex qua re colligitur quantæ infirmitatis noster adversarius existat, cui si potestas summa licentiam non præbet, grassari nec in porcos valet. Quando ergo iste sua sponte nocere factis ad Dei imaginem hominibus audeat, de quo nimirum constat quòd non jussus contingere, nec porcos præsumat. Illi ergo nos necesse est sponte subdi, cui & adversa omnia subjiciuntur in vita; ut tantò nostris hostibus potentiores simus, quantò cum auctore omnium unum efficimur per humilitatem.

CAPUT XIX.

Marc. 5. b *Revertere primùm in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Dominus.*

De gaudia bonæ conscientiæ. *In expos. B. Iob, l. 6. c. 17 in fin.*

ALiud est Dominum cognoscere per fidem, atque aliud per speciem: aliud est invenire per credulitatem, aliud per contemplationem. Ex qua re agitur, ut omnes electi eum, quem fide cognoverunt, videre quoque per speciem anhelent, cujus amore fragrantes æstuant, quia dulcedinis ejus suavitatem jam in ipsa suæ fidei certitudine degustant. Sed qui contemplationis arcem tenere desiderant, priùs se in campo operis exerceant: quia primum est tempus actionis, extremum contemplationis. Unde necesse est, ut perfectus quisque priùs virtutibus mentem exerceat, & postmodum hæc in quiete contemplationis abscondat. Hinc est enim quòd in Gerasenorum regione is, quem legio dæmonum Domino jubente dereliquit, ad Salvatoris sui pedes residet, verba doctrinæ percipit: & de regione sua simul discedere, & cum salutis auctore esse concupiscit: sed tamen ei Veritas ipsa, quæ salutem contulit, dicit: *Revertere primùm in domum tuam, & narra quanta tibi fecerit Dominus.* Amanti adhuc dilatio imponitur, ut ex dilati amoris desiderio meritum retributionis augeatur. Fit enim nobis omnipotens Deus dulcis in miraculis, & tamen in sua celsitudine manet occultus, ut quædam monstrando de se occulta, nos inspiratione in suo amore succendat, & tamen in abscondendo majestatis suæ gloriam, amoris sui vim per æstum desiderij augeat. Quid autem nomine domus, ad quam sanatus reverti præcipitur, nisi conscientia designatur, in qua habitamus contractando quid agamus? Revertere igitur, ei dicitur, in domum tuam, & narra quanta fecerit Dominus; id est, à peccati jam vitio securus ad conscientiam revertere, & in vocem prædicationis excitare. Cùm enim quamlibet patum de divina cogitatione percipimus, redire ad humana jam nolumus, & proximorum necessitatibus onerari recusamus. Quietem contemplationis quærimus, nihilque aliud, nisi hoc, quod sine labore reficit, amamus: sed sanatos nos Veritas ad domum mittit, & narrare quæ nobiscum acta sunt, præcipit, ut videlicet priùs mens exsudet in opere, & postmodum refici debeat per contemplationem.

CAPUT XX.

Turbæ te comprimunt, & affligunt. Marc. 5. b

De persecutione carnalium. *In exp. B. Iob, l. 20 c. 16. circa fin.*

CArnales intra sanctam Ecclesiam ea, quę confitendo tenent, vivendo non exhibent: & fidem, quam tenere se asserunt, premunt potius, quàm venerentur, dum sua magis illius nomine, quàm ejus adipisci lucra concupiscunt. Electi autem dum servare fidei meritum rectis operibus curant, ad auctoris sui notitiam inter reproborum tumultus appropinquant. Quod bene in Evangelio in muliere sanguinis fluxu laborante signatum est, quæ premente turba sola Dominum tetigit. De qua cùm Dominus diceret: *Quis me tetigit?* Petrus ratiocinando respondit: *Turbæ te comprimunt, & affligunt, & dicis: Quis me tetigit?* Sed audire causas verę rationis meruit, cùm ei Dominus dixit: *Tetigit me aliquis: nam & ego novi virtutem de me exisse?* Ecce turbæ premebant Dominum, & tamen sola tetigit, quæ ad illum humiliter venit: quia multi nimirum etiam in sancta Ecclesia reprobi veritatem cognoscendo premunt, quàm bene vivendo tangere negligunt. Premunt & longè sunt, quia divinam notitiam professionibus sequuntur, moribus fugiunt. *Eccles. 4.* Premunt, inquam, sed longè sunt, qui eidem fidei, quam loquendo astruunt, agendo contradicunt. *Ibid. l. 3. c. 12. longe ante fin.* Multi ergo Dominum comprimunt, & una tangit: quia carnales in Ecclesia eum comprimunt, à quo longè sunt, & soli tangunt, qui huic veraciter humiles adjunguntur. Turba igitur premit, quia multitudo carnalium, quò intus admittitur, eò graviùs toleratur. Premit, & non tangit, quia importuna est per præsentiam, & absens per vitam. Carnales itaque, quò verbis professæ fidei in Ecclesia sunt, eò bonos incorrectis suis moribus peius premunt. Nonnunquam enim pravis nos sermonibus, nonnunquam verò solis perversis moribus insequuntur. Suadent namque aliquando quæ tenent, aliquando verò etsi non suadeant, præbere tamen iniquitatis exempla non cessant. Qui igitur ad mala nos vel verbis, vel exemplis illiciunt, profectò persecutores nostri sunt, à quibus tentationum certamina sumimus, quæ saltem in corde vincamus.

CAPUT XXI.

Resuscitavit Iesus filiam Principis. Marc. 5. d

De interna cordis quiete acquirenda.

CUm mira ope pietatis ad cor Veritas venit, priùs ab eo cogitationum carnalium æstus ejicit, & pòst in eo virtutum dona disponit. Quod bene

In expos. B. Iob, l. 18. c. 13. ante med

nobis sacra Evangelij historia innuit, in qua, dum ad resuscitandam filiam Principis invitatus Dominus duceretur, protinus additur: *Et cùm ejecta esset turba, intravit, & tenuit manum ejus, & surrexit puella.* Foras ergo turba ejicitur, ut puella suscitetur: quia si non priùs à secretioribus cordis expellitur importuna sæcularium multitudo curarum, anima, quæ intrinsecus jacet mortua, non resurgit. Nam dum se per innumeras terrenorum desideriorum cogitationes spargit, ad considerationem sui sese nullatenus colligit.

CAPUT XXII.

Herodes decollavit Ioannem Baptistam.

Marc. 6. d

De decollatione S. Ioannis Baptistæ. *In expos. ad Aug. Ang. Epist. c. sub fin.* *In exp. B. Iob. l. 13. c. 13* *Ib. l 3. c. 5. post pr.*

CUm cognata misceri prohibitum est: quia per conjunctionem priorem caro fratris fuerit facta. Pro qua re etiam Joannes Baptista capite truncatus est, & sancto martyrio coronatus. Cui non est dictum ut Christum negaret, & tamen pro confessione occisus est, sed quia idem Dominus noster Jesus Christus dixerat: *Ego sum veritas*, quia pro veritate Joannes occisus est, videlicet & pro Christo sanguinem fudit. Quis autem non obstupescat, quòd prævalere perversi contra bonorum innocentiam permittuntur? cùm Herodias apud temulentum Regem saltatu filiæ obtinet, ut caput amici sponsi, Prophetæ, & plus quàm Prophetæ ante ora convivantium in disco deferatur. Non enim sine gravissima admiratione perpendo, quòd ille prophetiæ spiritu intra matris uterum impletus, atque, ut ita dixerim, priusquam nasceretur renatus, ille amicus sponsi, ille, quo inter natos mulierum nemo major surrexit: ille sic Propheta, ut plus esset etiam quàm Propheta, ab iniquis in carcerem mittitur, & pro puellæ saltatu capite truncatur, & vir tantæ sanctitatis pro risu turpium moritur. Nunquidnam credimus quid fuisse, quod in ejus vita, illa sic despecta mors tergeret? Sed quando ille vel in cibo peccavit, qui locustas solummodo, & sylvestre mel edit? Quid Deo vel de qualitate sui tegminis deliquit, qui camelorum pilis corpus operuit? Quid de conversatione sua offendere potuit, qui de eremo non recessit? Quis illum loquacitatis reatus polluat, qui disjunctus longè ab hominibus fuit? Quando illum vel silentij culpa attigit, qui ad se venientes tam vehementer increpavit, dicens: *Genimina viperarum quis vobis demonstravit fugere ab ira ventura?* Quis est quòd Dei voce Joannes laudatur, & tamen pro temulentæ verbis in saltationis præmium moritur? Quid est quòd omnipotens Deus sic vehementer in hoc sæculo despicit, quos sic sublimiter ante sæcula elegit, nisi hoc quòd pietati fidelium patet: quoniam idcirco sic eos premit in infimis, quia videt quomodo remuneret in summis: & foris usque ad despecta dejicit, quia intus usque ad incomprehensibilia perducit? Hinc ergo unusquisque colligat, quid illic sint passuri, quos reprobat, si hîc cruciat quos amat: aut quomodo ferientur, qui in judicio arguendi sunt, si sic eorum vita premitur, qui ipso judice teste laudantur. Sic igitur errantibus hujus mundi potentibus, fratres charissimi, liberè loqui decernimus, Joannis auctoritas ad animum reducatur, qui nequitiam Herodis reprehendens, pro verbi rectitudine occidi non timuit. Et quia Christus est veritas, ipse ideo pro Christo, quia pro veritate, animam posuit.

Matt. 3. Luc. 3.

Hom. 15. in Ezc. sub fi.

CAPUT XXIII.

Date illis vos manducare. *Mat. 6. c*

De pastu prædicationis. *In expos. B. Iob, l. 27. c. 6. vers. fin.*

PEr Prædicatores sanctos audientium subjectorum jejuna corda Dominus pascit, sicut de populis esurientibus discipulis conquerentibus, respondit Dominus, dicens: *Date illis vos manducare.* Quod sic tunc eorum manibus factum esse credimus, ut hoc eorum verbis quotidie fieri sine cessatione videamus. Hoc enim agit Petrus, cùm per epistolas loquitur, ut verbi pabulo corda nostra malè jejuna satientur: hoc Paulus, hoc Joannes per epistolas loquentes operantur, ut mentes nostræ sacramenta cælestia percipiant, & inediæ suæ fastidium, quo moriebantur, vincant.

CAPUT XXIV.

Et discubuerunt in partes, per centenos, & per quinquagenos. *Marc. 6. e*

De distinctione beatorum viventium. *In expos. B. Iob, l. 16. c. 23. post med.*

DIversæ Ecclesiæ in singulis mundi partibus positæ unam Catholicam faciunt: in qua fideles omnes de Deo recta sentientes concorditer vivunt. Hanc namque in Evang. Dominus per convivantium populorum, & per locorum distinctionem concordiam designavit, cùm satiaturus de quinque panibus populos quinquagenos per turmas, vel centenos discumbere præcepit; ut videlicet turba fidelium escam suam, & locis disjuncta, & moribus conjuncta perciperet. Jubilæi quippe requies, quinquagenarij numeri mysterio continetur, & quinquagenarius bis ducitur, ut ad centenarium perducatur. Quia ergo priùs à malo quiescitur opere, ut pòst anima pleniùs quiescat in cogitatione, alij quinquageni, alij autem centeni discumbunt: quoniam sunt nonnulli, qui jam à pravis habent requiem operis: & sunt nonnulli qui perversis cogitationibus superatis habent jam requiem mentis.

CAPUT XXV.

Abiit in montem orare. *Mat. 6. f*

De vicissitudine contemplandi & operandi. *In exp. B. Iob. l. 6. c. 17 post prin.*

NOn est perfectus Prædicator, qui vel propter contemplationis studium operanda negligit, vel propter operationis instantiam contemplanda postponit. Hinc est, quòd ipsa Veritas per susceptionem nostræ humanitatis nobis ostensa, in montem per noctem orationi inhæret, miracula per diem in urbibus exercet, ut perfectis innuat prædicatoribus, quatenus nec activam vitam amore speculationis funditus deserant, nec contemplationis gaudia penitus operationis nimietate contemnant, sed quieti contemplantes sorbeant, quod occupati erga proximos loquentes refundant. Speculando quippe in Dei amorem surgitur, sed prædicando ad utilitatem proximi reditur: tunc autem ad alta charitas mirabiliter surgit, cùm ad ima proximorum se misericorditer attrahit: & quò bene descendit ad infima, eò valenter recurrit ad summa.

CAPUT XXVI.

Adducunt surdum, & mutum, & deprecabantur eum, ut imponeret ei manum. *Marc. 7. d*

De curatione surdi, & mut. *Hom. 18. in Ezech. ante med.*

AUdimus verba Dei si facimus, & tunc ea proximis rectè loquimur, cùm priùs ipsi fecerimus. Quod bene Marcus Evangelista confirmat, cùm factum Domini miraculum narrat, dicens: *Adducunt autem surdum & mutum, & deprecabantur eum,*

ut imponeret illi manum. Cujus ordinem curationis insinuat, dicens: *Misit digitos suos in auriculas ejus, & expuens tetigit linguam ejus, & suspiciens in cælum ingemuit, & ait illi: Effeta, quod est, adaperire. Et statim apertæ sunt aures ejus, & solutum est vinculum linguæ ejus, & loquebatur rectè.* Quid est enim quòd Creator omnium Deus, cùm surdum, & mutum sanare voluisset, in aures illius suos digitos misit, & expuens, linguam ejus tetigit? Quid per digitos Redemptoris, nisi dona sancti Spiritus designantur? Unde cùm in loco alio ejecisset dæmonium, dixit: *Si in digito Dei ejcio dæmonia, profectò pervenit in vos regnum Dei.* Qua de re per Evangelistam alium dixisse describitur: *Si ego in Spiritu Dei ejcio dæmones, profectò pervenit in vos regnum Dei.* Ex quo utroque loco colligitur: quia digitus Spiritus vocatur. Digitos igitur in auriculas mittere, est per dona sancti Spiritus mentem surdi ad obediendum aperire. Quid est verò, quòd expuens, linguam ejus tetigit? Saliva nobis est ex ore Redemptoris, accepta sapientia in eloquio divino; saliva quippe ex capite defluit in ore. Ea ergo sapientia, quæ ipse est, dum lingua nostra tangitur, mox ad prædicationis verba formatur. Qui suspiciens in cælum ingemuit, non quòd ipse necessarium gemitum haberet, qui dabat quod postulabat; sed nos ad eum gemere, qui cælo præsidet, docuit, ut aures nostræ per dona sancti Spiritus aperiri, & lingua per salivam oris, id est, per scientiam divinæ locutionis, solvi debeat ad verba prædicationis. Cui mox, effeta, id est adaperire, dicitur, & statim apertæ sunt aures ejus, & solutum est vinculum linguæ ejus. Qua in re notandum est, quia propter clausas aures dictum est, adaperire: sed cui aures cordis ad obediendum apertæ fuerint, ex subsequenti proculdubio etiam linguæ ejus vinculum solvetur: ut bona, quæ fecerit, ipse etiam facienda aliis loquatur: ubi & bene additur: *Et loquebatur rectè.* Ille enim rectè loquitur, qui priùs obediendo fecerit quæ loquendo admonet esse facienda.

Luc. 11. *Mat.* 12.

A B C

CAPUT XXVII.

Marc. 8. *a*

Misereor super turbam.

De pœnitentibus. *Hom.* 21. *in Eze. circ. fi.*

OPortet ut Prædicatores in peccato positis prædicent, & cùm jam cœperint peccata relinquere, & ad innocentiam festinare, necesse est, ut erga eos in ore doctoris incrementa prædicationis excrescant, & quibusdam doctrinæ suæ verbis, tantò vehementiùs insistat, quantò eos gravius cecidisse considerat. Libet inter hæc ad medium Evangelij verba deducere, cujus sacra historia per hoc, quod factum miraculum narrat, mira quæ quotidie aguntur, denunciat. Nam cùm fessi, & jejuni ad Dominum populi convenissent, discipulis Dominus dicit: *Misereor super turbam, quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducent: & si dimisero eos jejunos in domum suam, deficient in via: quidam enim ex eis de longè venerunt.* Turba Dominum triduo sustinet, quando multitudo fidelium peccata, quæ perpetravit, per pœnitentiam declinans, ad Dominum se in opere, in locutione, & cogitatione convertit. Quos dimittere jejunos in domum suam Dominus non vult, ne deficiant in via: quia videlicet conversi peccatores in præsentis vitæ via deficiunt, si in sua conscientia sine doctrinæ suæ pabulo dimittuntur. Ne ergo lassentur in hujus peregrinationis itinere, pascendi sunt à doctoribus sacra admonitione. Sicut alibi de esurientibus plebibus, Apostolis præcepit, dicens: *Date illis vos manducare.* Et rursum: *Nolo dimittere eos jejunos, ne deficiant in via.* Ac si diceret: In prædicatione vestra verbum consolationis accipiant, ne à veritatis pabulo jejuni remanentes, in hujus vitæ labore succumbant. Valde autem pensanda est pia sententia, quæ processit ex ore Veritatis, qua dicitur: *Quidam enim de longè venerunt.* Est aliquis, qui nil fraudis, & nil carnalis corruptionis expertus, ad omnipotentis Dei servitium festinavit. Iste de longinquo non venit: quia per incorruptionem, & innocentiam proximus fuit. Alius nulla impudicitia, nullis flagitiis inquinatus, solum autem conjugium expertus, ad ministerium spirituale conversus est. Neque iste venit de longinquo, quia usus conjunctione concessa, per illicita non erravit. Alij verò post carnis flagitia, alij post falsa testimonia, alij post facta furta, alij post illatas violentias, alij post perpetrata homicidia ad pœnitentiam redeunt, & ad omnipotentis Dei servitium convertuntur: hi videlicet ad Deum de longinquo veniunt. Quantò etenim quisque plus in pravo opere erravit, tantò ab omnipotente Domino longiùs recessit. Nam & prodigus filius qui patrem deseruit, abiit in regionem longinquam, in qua porcos pavit, quia vitia nutrivit. Dentur igitur alimenta eis etiam, qui de longinquo veniunt, quia conversis peccatoribus doctrinæ sanctæ cibi præbendi sunt, ut in Deum vires reparent, quas in flagitiis amiserunt: quia sæpe à doctoribus tantò necesse est, ut largioribus cibis doctrinæ satientur, quantò fessi majoribus vitiis venerant.

In exp. B. Iob, l. 1. c. 8. in pr. Mat. 18. *Marc.* 8. *Hom.* 21. *in Ezech.*

D E

CAPUT XXVIII.

Video homines, tanquam arbores ambulantes.

Marc. 8. *c*

SUnt quædam contemplativæ vitæ, quæ per quasdam modò imagines videntur, ut postmodum, sicut sunt in ipsa sua virtute, & natura videantur. Nam Paulus ait: *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Et cæcus, cùm impositione manuum Redemptoris jam lumen recipere cœpisset, requisitus est, quid videret, & aspiciens ait: *Video homines, velut arbores ambulantes.* Homo quippe natura rationalis est, arbor autem nec sensibilis est, nec vivit. Et quid iste illuminatus cæcus significat, nisi genus humanum? Cui cùm Dominus contemplationis oculos aperit, priùs quædam in ænigmate conspicit, ut postmodum illa vera, & rationabilia cælestium agmina sicut sunt posita aspiceret. Unde & illic subditur: *Deinde iterum imposuit manus super oculos ejus, & cœpit videre, & restitutus est, ita ut videret clarè omnia.* Priùs itaque per speculum vidit, & similitudinem, ut postmodum clarè videret, & perfectè.

De contẽplatione. *1. Cor* 3.

CAPUT XXIX.

Assumpsit Iesus Petrum.

Marc. 9. *a*

NOviter conversi priùs suavitatem securitatis sentiunt, priùs pacis quiete nutriuntur: post cognitam verò dulcedinem tantò jam tolerabilius tentationum certamina sustinent, quantò in Deo altiùs cognovêre, quod ament. Unde & Petrus priùs in montem ducitur, priùs claritatem transfigurationis Dominicæ contemplatur, & tunc demum tentari ancilla interrogante permittitur; ut per tentationem factus sibi ex infirmitate conscius, ad illud flendo, & amando recurreret, quod vidisset: & cùm eum timoris unda peccati in pelagus raperet, esset prioris dulcedinis anchora quæ retineret.

In exp. B. Iob, l. 4. c. 7 longe post. princ. Mat. 26.

CAPUT XXX.

Et vestimenta ejus facta sunt candida sicut nix. *Marc.* 9. *a*

DOminus sanctis omnibus, quibus dictum est: *Vos estis lux mundi:* in illa æterna gloria vestie-

In exp. B. Iob, l. 32. *c.* 7

post princ. Matt. 5. tur. Unde & per Evangelium dicitur, *quia transfi-* A *gurato in monte Domino, vestimenta ejus facta sunt candida sicut nix.* In qua transfiguratione, quid aliud quàm resurrectionis ultimæ gloriæ nunciantur? In monte enim vestimenta ejus, sicut nix facta sunt, quoniam in supernæ claritatis culmine omnes sancti luce fulgentes justitiæ, ei adhærebunt.

CAPUT XXXI.

Marc. 9. a *Faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Heliæ unum. Non enim sciebat, quid diceret.*

In expos. B. Iob, l. 8. c. 32 post princ. TAbernaculum construitur, ut ab æstu corpus B & frigore defendatur. Quid itaque hoc loco tabernaculi nomine, nisi ædificatio terrenæ felicitatis exprimitur? Per quam super se reprobi casura multiplicant: ut se à præsentis vitæ necessitatibus quasi ab æstu, & imbribus defendant. Honoribus enim excrescere ambiunt, ne despecti videantur: terrena aggregando exaggerant, ne inopiæ frigore tabescant. Ubi ergo mentis habitationem construûnt, ibi proculdubio tabernacula figunt. At contrà, justi gaudent in hac terra despici, nec dolent se necessitatibus affligi: & quia contra præsentia se adversa non muniunt, quasi contra æstus, & pluvias habere tabernaculum nolùnt. Hinc est quòd attestante Paulo Abraham in casulis habitat: quia habentem *Ibid. aliquanto post. Heb. 11.* fundamenta civitatem, quam supernus artifex con- C struxit, expectat. Unde & Petrus jure reprehenditur: quia nec dum mentis perfectione roboratus, veritatis claritate cognita figere tabernaculum in terra conatur. Quasi munitum sibi dives ille taber- *Luc. 12.* naculum construxerat, qui dicebat: *Anima, habes multa bona reposita in annos multos, requiesce, comede, & bibe, & epulare.* Sed quia tabernaculum ejus in veritatis fundamento non subsistit, illico audivit: *Stulte, hac nocte repetunt animam tuam abs te, quæ præparasti, cujus erunt?* Vitæ enim fugientis amatores dum studiosè se in præsentibus construere conantur, ad æternam repente pœnam rapiuntur.

CAPUT XXXII.

Marc. 9. b *Helias venturus est, & restituet omnia.*

De conversione Iudæorum per Heliã. *In expos. B. Iob, l. 20. c. 25. post prin. Ibid. lib. 35. cap 9. aliquanto post prine. Rom. 11. Hom. 12. in Ezech. aliquanto post prine. In expos. B. Iob, l. 11. c. 9 post med.* QUamvis ad cælum raptus Helias esse perhibetur, mortem tamen distulit, non evasit. *Quis est enim homo qui vivit, & non videbit mortem?* Veniet itaque restitutus omnia: quoniam ad hoc nimirum huic mundo restituetur, ut & munera prædicationis impleat, & carnis debitum solvat. Sancta Ecclesia quamvis nunc Judæos amiserit, in fine tamen hujus sæculi dupliciter recipit: quando gentibus ad plenum susceptis ad ejus fidem currere, omnis, quæ tunc inventa fuerit, etiam Judæa consentit. Hinc namque scriptum est: *Donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel salvus fieret.* Hinc in Evangelio Veritas dicit: *Helias venit, & ipse restituet omnia.* Nunc enim amisit Israëlitas Ecclesia, E quos convertere prædicando non valet; sed tunc, Helia prædicante, quotquot invenerit, colliget; quod amisit, plenius recipiet. Ex plebe quippe Judaïca quotquot inventi fuerint, convertentur, & ad Heliæ prædicationem multi ex his, qui tunc ex Judæis in infidelitate remanserint, ad cognitionem veritatis redibunt, & Dominum Jesum jam nequaquam quasi purum hominem contemnentes, ejus divinitati se inhærere congaudebunt. Judæi namque ante incarnationem Domini, eum esse venturum crediderunt, & annunciaverunt: sed postquam in carne apparuit, hunc negaverunt: & quem venturum dixerant, præsentem contempserunt, & nequaquam ea credendo secuti sunt, quæ patres suos prædixisse meminerunt. Helias autem veniens sicut per Malachiam dicitur, *Reducet corda filiorum ad patres* *Malach. 4* *eorum:* quoniam hoc de Domino incipient filij intelligere, Helia prædicante, quod patres eorum prædicavere.

CAPUT XXXIII.

Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam. *Matt. 9.*

De professu fidei. *Mixtim ex lib. 22. c. 14. In expos. B. Iob, circ. fin. & Hom. 15. in Ezech. paulo post prine.* FIdes nostra ad perfectionem suam quibusdam gradibus ducitur: quia pars ejus priùs accipitur, ut in nobis postmodum perfectè compleatur. Hinc est quòd Redemptori nostro à discipulis dicitur: *Auge nobis fidem*, ut quæ jam accepta per initium fuerat, quasi per augmenta graduum ad perfectionem veniret. Si enim in credentis mente non proficeret, quidam veniens ad Dominum, qui curari volebat suum filium, & interrogatus an crederet, minimè dixisset: *Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam.* Pensate, rogo, quod dicitur. Si credebat, cur incredulitatem dicebat? Si verò incredulitatem habere se noverat, quomodo credebat? Sed quia per occultam inspirationem gratiæ, meritorum suorum gradibus fides crescit, uno eodemque tempore is, qui necdum perfectè crediderat, simul & credebat, & incredulus erat. Adhuc ergo ascendebat ad fidem quam jam perceperat, qui & jam se credere, & adhuc ex incredulitate dubitare clamabat. *Luc. 17.*

CAPUT XXXIV.

Comminatus est Iesus spiritui immundo. *Marc. 9. d*

De tentationibus *In expos. B. Iob, l. 31. c. 33 sparsim.* CUm antiquus hostis aliquem tentare incipit, priùs quasi consulens blanda, & illicita animo suggerit, post ad delectationem pertrahit, ad extremum per consensionem possidens, violenta peccandi consuetudine, pœnæ insolubiliter constringit. Hinc est, quòd nonnulli peccata longo tempore D perpetrata in semetipsis ipsi reprehendunt, & hæc ex judicio fugiunt: sed vitare opere nec decertantes possunt. Sciendum est etiam quòd plerumque eis, quos cœperit, tunc graviores culpas ingerit, cùm præsentis vitæ termino illos propinquare cognoscit: & quos per initia prava cœperit, ad finem deteriores reddit, ut ejus tentamenta, quò citius cessatura sunt, eò valentiùs compleantur. Quia enim suis pœnis eorum satagit æquare supplicium, in eis ardentiùs ante mortem nititur omnia exaggerare peccata. Plerumque jam cor malè subditum possidet, sed tamen divina illum gratia repellit: & misericordiæ manus ejicit, quem ad se captiva voluntas introduxit. Cumque à corde expellitur, acriores infigere stimulos iniquitatum conatur, ut eos tentationum fluctus mens ab illo impugnata sentiat, quos etiam possessa nesciebat. Quod bene in Evangelio exprimitur, cùm exire de homine spiritus immundus Domino jubente narratur. Nam cùm dæmoniacus puer fuisset oblatus, scriptum est: *Comminatus est Iesus spiritui immundo dicens: Surde, & mute spiritus, ego tibi præcipio, exi ab eo, & amplius ne introeas in eum. Et exclamans, & multùm discerpens eum, exiit ab eo.* Ecce non eum discerpserat cùm tenebat: exiens discerpsit; quia nimirum tunc pejùs cogitationes mentis dilaniat, cùm jam egressui divina virtute compulsus appropinquat; & quem mutus possederat, cum clamoribus deserebat: quia plerumque cùm possidet, minora tentamenta irrogat: cùm verò de corde pellitur, acriori infestatione perturbat. Hostis itaque cor hominis possidens,

semper in malitia ex posterioribus crescit, & cor deferens, vehementioribus cogitationum stimulis percutit. Tantò igitur quisque debet initia tentationis fugere, quantò finem ejus intelligit citius solvi non posse. Superabile namque est omne, quod hostis initio suggerit, sed inde sequitur, quòd vinci vix possit.

CAPUT XXXV.

Marc. 9. d

Et factus est sicut mortuus.

De conversis ad Deum. *In expos. B. Iob, l. 10. c. 17. aliquanto post princ.*

CArnales homines illos quasi mortuos deputant, quos nequaquam secum vivere carnaliter pensant, qui scilicet ea non habent, quæ ipsi habent, vel solummodo amant. Qui enim ab hujus mundi appetitu moritur, à terrenis profectò mentibus omnimodo extinctus æstimatur. Quod bene nostri miraculum Redemptoris signat, cùm ab immundo spiritu hominem liberat, de quo scriptum est: *Clamans, & multum discerpens exiit ab eo, & factus est sicut mortuus: ita ut multi dicerent, quia mortuus est. Iesus autem tenens manum ejus, elevavit eum, & surrexit.* Velut mortuus quippe ostenditur, qui à maligni spiritus potestate liberatur: quia quisquis jam terrena desideria subegit, vitâ in se carnalis conversationis extinguit: & mundo mortuus apparet: quia possessore pravo, qui per immunda desideria se agitabat, caret. Quem multi mortuum dicunt, quia qui spiritualiter vivere nesciunt, eum qui carnalia bona non sequitur, extinctum funditus arbitrantur.

CAPUT XXXVI.

Marc. 9. f

Qui scandalizaverit unum de pusillis istis.

De prælatis peccantibus. *Cura Past. par. 1. c. 2. circa med.*

NEmo amplius in Ecclesia nocet, quàm qui perversa agens, nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus præsumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur: quando pro reverentia ordinis peccator honoratur. Indigni autem quique tanti reatus pondera fugerent, si Veritatis sententiam sollicita cordis aure pensarent, quæ ait: *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Per molam quippe asinariam sæcularis vitæ circuitus, & labor exprimitur: & per profundum maris extrema damnatio designatur. Qui ergo ad sanctitatis speciem deductus, vel verbo ceteros destruit, vel exemplo, meliùs profectò fuerat, ut hunc ad mortem sub exteriori habitu terrena acta constringerent, quàm sacra officia in culpa ceteris imitabilem demonstrarent: quia nimirum si solus caderet, utcumque hunc tolerabilior inferni pœna cruciaret.

CAPUT XXXVII.

Item unde suprà.

In expos. B. Iob, l. 6. c. 17 post med.

QUid per molam asinariam, nisi actio terrena signatur? Quæ dum colla mentis per stultam desideria constringit, hanc in laboris circuitum mittit. Quid verò per mare, nisi præsens sæculum figuratur? Sunt itaque nonnulli, qui dum terrenas actiones deserunt, & ad contemplationis studium humilitate postposita, ultra vires intelligentiæ surgunt, non solùm se in errorem dejiciunt, sed infirmos quosque à gremio unitatis dividunt. Qui igitur unum de minimis scandalizat, meliùs illi fuerat alligata collo mola asinaria in mare projici: quia nimirum perversæ menti expedibilius esse potuisset, ut occupata mundo terrena negotia ageret, quàm per contemplationis studia ad multorum perniciem vacaret. Sunt enim nonnulli inquieti spiritus, qui dum plus exquirunt contemplando quàm capiunt, usque ad perversa dogmata erumpunt: & dum Veritatis discipuli esse humiliter negligunt, magistri errorum fiunt.

CAPUT XXXVIII.

Habete sal in vobis: & pacem habete inter vos.

Marc. 9. g

Mixtim ex Cura Past. part. 2. c. 4. post med. & part. 3. cap. 2. sub initium, & lib. 1. cap. 24. circ. med.

SUnt nonnulli, qui dum plus sapere, quàm est necesse, student, à proximorum pace resiliunt, dum eos velut hebetes stultosque contemnunt. Unde per semetipsam Veritas admonet, dicens: *Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos.* Per sal quippe designantur verba sapientiæ. Sal quippe sine pace non virtutis est donum, sed damnationis augmentum. Quò enim quisque meliùs sapit, eò deteriùs delinquit: & idcirco inexcusabiliter, multò majus supplicium merebitur: quia si voluisset, prudenter potuisset vitare peccatum. Quisquis igitur habere sal sapientiæ studet, atque laborat, curet necesse est, quatenus à pace concordiæ nunquam recedat. Præterea cùm rector ad loquendum se præparat, sub quanto cautelæ studio eloquatur, attendat, ne si inordinatè ad loquendum rapitur, errotis vulnere audientium corda feriantur: & cùm fortè sapiens videri desiderat, unitatis compagem insipienter abscindat. Hinc Paulus ait: *Non plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Qui igitur sapienti loqui nititur, magnopere metuat, ne ejus eloquio audientium unitas confundatur: implens quod dicitur: *Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos.*

Rom. 12.

Marc. 9.

CAPUT XXXIX.

Marc. 10. a

Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo?

De sumptibus cælestis ædificij. *Homil. 37. in Evang. ante med. Luc. 14.*

DOminus per alium Evangelistam dicit: *Quis ex vobis volens turrim ædificare, non prius computat sumptus, qui necessarij sunt?* Ecce juxta Veritatis vocem, qui turrim ædificat, priùs ædificij sumptus parat. Si igitur, fratres, humilitatis turrim construere cupimus, priùs nos ad adversa hujus sæculi præparare debemus. Hoc enim inter terrenum & cæleste ædificium distat, quòd terrenum ædificium expensas colligendo construitur, cæleste verò ædificium expensas dispergendo. Ad illud sumptus facimus, si non habita colligamus: ad istud sumptus facimus, si habita relinquamus. Istos sumptus ille dives habere non potuit, qui possessiones multas possidens, magistrum requisivit, dicens: *Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo?* Qui cùm præceptum audisset omnia relinquendi, tristis abscessit, & inde angustatus est in mente, unde foris latior fuit in possessione. Quia enim in hac vita amabat sumptus celsitudinis, tendendo ad æternam patriam, habere noluit sumptus humilitatis.

CAPUT XL.

Marc. 10. c

Nemo bonus, nisi unus Deus.

De bonitate. *In expos. B. Iob, l. 9. c. 16 sub init. Gen. 1. 4*

OMnia, quæ creata sunt, bona sunt, attestante Moyse, qui ait: *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.* Sed hoc solum bonum principaliter bonum est, per quod hæc omnia, quæ bona sunt, non principaliter existunt, de quo bono Veritas dicit: *Nemo bonus, nisi unus Deus.*

CAPUT XLI.

Marc.10.c *Quàm difficile, qui pecunias habent, in regnum Dei introibunt.*

De avaris divitibus. *In expos. B. Iob, l. 4. c. 3. Curæ past. 3 part. c. 21. circ. fin. Marc. 8.*

RArum valde est, ut qui aurum possident ad requiē tendant, dum per semetipsam Veritas dicit: *Difficile, qui pecunias habent, intrabunt in regnum cælorum.* Nam qui hîc multiplicandis divitiis inhiant, quæ alterius vitæ gaudia sperant? Quod tamen ut Redemptor noster valde rarum, & ex solo divino miraculo evenire posse monstraret: *hoc*, inquit, *apud homines impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia sunt.* Divites igitur avari, cùm vel plura ambiunt, vel obtinere cuncta, quæ ambierint possunt, audiant quod scriptum est: *Quid prodest homini, si totum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Ac si apertè Veritas dicat: Quid prodest homini, si totum quod extra est, congregat: si hoc solum, quod ipse est, damnat?

CAPUT XLII.

Marc.10.d *Facilius est camelum per foramen acus transire: quàm divitem intrare in regnum cælorum.*

De humilitate Redemptoris nostri. *In expos. B. Iob, l. 35. c. 11. aliquanto post princ. Ioan. 10.*

CAmeli nomine, Dominus in sacro eloquio exprimitur. Quia enim ad onera suscipienda sponte se camelus humiliat, non immeritò Redemptoris nostri gratiam designat: qui in eo quòd infirmitatis nostræ onera suscipere dignatus est, à potestatis suæ celsitudine sponte descendit. Unde per Evangelium dicit: *Potestatem habeo ponendi animam meam, & iterum sumendi eam: & nemo tollit eam à me, sed ego pono eam.* Et unde iterum dicit: *Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm divitem intrare in regnum cælorum.* Quid enim nomine divitis, nisi quemlibet elatum, quid appellatione cameli, nisi propriam condescensionem signat? Camelus enim per foramen acus transit, cùm idem Redemptor noster usque ad susceptionem mortis per angustias passionis intravit, quæ passio velut acus extitit, quia dolore corpus pupugit. Faciliùs autem camelus per foramen acus, quàm dives cælorum regnum ingreditur: quia nisi ipse priùs infirmitatis nostræ onera suscipiens, per passionem suam, formam nobis humilitatis ostenderet, nequaquam se ad humilitatem illius superba rigiditas inclinaret.

CAPUT XLIII.

Marc.10.f *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?*

De martyrij generibus. *In expos. B. Iob, l. 17. c. 5. ante med.*

FIlij Zebedæi Jacobus & Joannes, intervenīte matre locum celsitudinis & gloriæ à Domino quærebant, sed ejusdem gloriæ iter ignorabant. Confessionis quippe illius celsitudinem à dextris, sinistrisque quærebant: sed quanta ad hanc esset itineris angustia minimè videbant. Ad viam ergo, per quam ad celsitudinem venirent, à Domino tumentia illorum corda revocantur, & eorum mox oculis imitandus calix passionis objicitur; ut videlicet si ad sublimitatis gaudia tenderent, priùs viam humilitatis invenirent. Dixit ergo eis Jesus: *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* Ac si dicatur eis: Jam vos locus delectat celsitudinis, sed priùs vos via exerceat laboris: per calicem enim pertingitur ad majestatem. Si mens vestra appetit quod demulcet, priùs bibite quod dolet: sic, per amarum poculum confessionis pervenitur ad gaudium salutis. Et quoniam duo sunt martyrij genera, unum in occulto opere, aliud in publico, testatur ipse Dominus, qui cùm requisisset, dicens: *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* Et illi dixissent: *Possumus*; Illico subsecutus est, dicens: *Calicem quidem meum bibetis.* Quid enim per calicem, nisi dolorem passionis accipimus? De quo alio loco: *Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste.* Zebedæi autem filij, id est, Jacobus & Joannes, non uterque per martyrium occubuit, & tamen quòd uterque calicem biberet, audivit. Joannes namque per martyrium nequaquam vitam finivit, sed tamen martyr extitit: quia passionem, quam non suscepit in corpore, servavit in mente. Mori quippe à persequente, martyrium est in aperto opere: ferre verò contumelias, odientem diligere, martyrium est in occulta cogitatione. Et nos igitur, etiam si nullo ferro percutientium trucidemur, martyres esse possumus, si patientiam veraciter in animo custodiamus.

Homil. 31. in Evang. post med. *Matth. 26.*

CAPUT XLIV.

Stans Iesus cæcum illuminavit. Marc.10.g

De creatu. rarum mutabilitate, & statu divinitatis. *In expos. B. Iob, l. 1. c. 20. ante med.*

OMnis creatura, quia ex nihilo facta est, & per semetipsam ad nihilum tendit, non stare habet, sed defluere. Rationalis verò creatura, eo ipso, quò ad imaginem Auctoris est condita, ne ad nihilum transeat, figitur: irrationalis autem nequaquam figitur, sed donec visionis suæ ministerio speciem universitatis impleat, transeundo tardatur. Nam etsi cælum ac terra pòst in æternum permanent, ex semetipsis tamen nunc ad nihilum properant, sed pro eorum usu, quibus serviunt, in melius mutata perseverant. Stare ergo solius Creatoris est, per quem cuncta non transeuntem transeunt; & in quo aliqua ne transeant, retinentur. Unde & Redemptor noster, quia divinitatis ejus status capi ab humana mente non potuit, hunc se nobis ad nos in carne veniens creatus, natus, mortuus, sepultus, resurgens, & ad cælestia rediens, quasi transeundo monstravit. Quod bene per Evangelium illuminato cæco innotuit, cui transiens auditum præbuit, sed stans oculos reparavit. Per humilitatis quippe dispensationem transire habet: per divinitatis verò potentiam, qua ubique præsens est, stare. Voces igitur cæcitatis nostræ Dominus audire transiens dicitur, quia humanæ miseriæ factus homo miseretur. Stans autem lucem reparat, quia infirmitatis nostræ tenebras ex virtute divinitatis illustrat.

CAPUT XLV.

Iesus sedens super asinum, venit Hierusalem. Marc.11.a

De fide Iudæorum & Gentium. *Mirum in expos. B. lib. l. 31. c. 11. circ. med. & Hom. 17 in Ezech. paulo post princ.*

IN amore Auctoris & Redemptoris nostri fideles animæ ex Judaïco populo, & ex Gentilitate convenerunt. Unde & idem Redemptor noster cùm asellum sedens, Hierusalem tenderet, sicut Evangelista testatur: *Multi vestimenta sua straverunt in via: alij autem frondes cædebant de arboribus, & sternebant in via. Et qui præibant, & qui sequebantur clamabant, dicentes: Osanna, benedictus qui venit in nomine Domini.* Asinorum vel asinarum nomine, aliquando mansuetudo simplicium designatur, & Hierusalem visio pacis dicitur. Quid ergo signat quòd Dominus sedendo, asinam Hierusalem ducit, nisi quòd simplices mentes, dum præsidendo possidet, eas usque ad visionem pacis sua sacra sessione perducit? Salvator itaque noster asellum sedens, Hierusalem tendit: quando uniuscujusque fidelis anima, regens videlicet jumentum suum, ad pacis intimæ visionem perducit. Jumentum sedet etiam

etiam cùm sanctæ Ecclesiæ universaliter præsidet, eamque in supernæ pacis desiderium accendit. Multi autem vestimenta sua in via sternunt; quia corpora sua per abstinentiam edomant, ut ei iter ad mentem parent, vel exempla bona sequentibus præbeant. Alij verò frondes, vel ramos de arboribus cædunt, & sternunt in via: quia in doctrina Veritatis, verba, sententiasque Patrum ex eorum eloquiis excerpunt, & hæc in via Dei ad auditoris animum venientes, humili prædicatione submittunt. Quod indigni quoque & nos modò facimus. Nam cùm Patrum sententias in sermone exhortationis assumimus, frondes de arboribus cædimus, & has in via omnipotentis Domini sternimus. Sed qui præibant, & qui sequebantur, clamabant: *Osanna*. Præcessit quippe Judaicus populus, secutus est Gentilis: quia omnes electi, sive qui ex Judæa esse potuerunt, sive qui nunc in Ecclesia existunt, in Mediatore Dei & hominum crediderunt, & credunt. Qui præeunt, & qui sequuntur, *Osanna* clamant. Osanna autem Latina lingua, *salva nos* dicitur. Ab ipso enim salutem priores quæsierunt; sequentes quærunt, & benedictum, qui venit in nomine Domini, confitentur: quoniam una spes, una fides præcedentium, & sequentium populorum. Nam sicut illis peccata, passione & resurrectione ejus fatana sunt: ita nos præterita passione illius permanente, in sæcula resurrectione salvamur. Quem enim priores nostri, ex Judaïco populo crediderunt, & amaverunt venturum, hunc nos & venisse credimus, & amamus, ejusque desiderio accendimur, ut eum facie ad faciem contemplemur.

CAPUT XLVI.

Marc.11.c *Cathedras vendentium columbas Dominus evertit.*

De pastoribus, & subditis. *Hom.17. in Evang. aliquanto post med.* *Matth.10.*

VObis sacerdotibus lugens loquor: quia nonnullos vestrum cum præmiis ordinationes facere agnovimus, spiritualem gratiam vendere, & de alienis iniquitatibus cum peccati damno temporalia lucra cumulare. Cur ergo ad memoriam vestram non redit, quod vox Dominica præcipiens dicit: *Gratis accepistis, gratis date?* Cur non ante mentis oculos revocatis, quòd templum Redemptor ingressus cathedras vendentium columbas evertit, & nummulariorum effudit æs? Qui namque sunt in templo Dei hodie, qui columbas vendunt, nisi qui in Ecclesia pretium de impositione manus accipiunt, per quam impositionem Spiritus sanctus cælitus datur? Columba igitur venditur, quia manus impositio, per quam Spiritus sanctus accipitur, ad pretium præbetur. Sed Redemptor noster cathedras vendentium columbas evertit: quia talium negotiatorum sacerdotium destruit. Hinc est quòd sacri canones simoniacam hæresim damnant, & eos sacerdotio privari præcipiunt, qui de largiendis ordinibus pretium quærunt. Cathedra ergo vendentium columbas evertitur, quando hi, qui spiritualem gratiam venundant, vel ante humanos, vel ante Dei oculos sacerdotio privantur. Et quidem multa sunt alia præpositorum mala, quæ humanos modò oculos latent, & plerumque se pastores sanctos hominibus exhibent, atque in occultis suis videri turpes ante interni arbitri oculos non erubescunt. Ecce modò negari hominibus potest quod latenter agitur: ille certè judex venturus est, cur tacendo quisque se non potest celare, quem negando non potest fallere. Veniet, veniet profectò dies ille, nec longè est, in quo pastorum Pastor appareat, & uniuscujusque facta in publicum deducat. Et qui modò subditorum culpas per præpositos ulciscitur: tunc præpositorum mala per semetipsum sæviens damnabit. Unde & ingressus templum per semetipsum, quasi flagellum de funiculis fecit, & de domo Dei pravos negotiatores ejiciens, cathedras vendentium columbas evertit: quia subditorum quidem culpas per pastores percutit, sed pastorum vitia per semetipsum ferit. Quamvis etiam subditorum vitia, quæ à magistris modò vel dissimulantur judicari, vel nequeunt, ejus proculdubio judicio reservantur. Igitur dum salva fide res agitur, virtutis est meritum, si à discipulis quidquid prioris est damnabile modò toleratur. Debet tamen humiliter suggeri, si fortasse valeat quod displicet emendari. Sed curandum summopere est, ne in superbiam transeat justitiæ inordinata defensio, ne dum rectitudo incautè diligitur, ipsa magistra rectitudinis humilitas amittatur, ne eum sibi præesse quisque despiciat, quem fortasse contingit, ut in aliqua actione reprehendat. Contra hunc tumorem superbiæ, subditorum mens ad custodiam humilitatis edomatur, si infirmitas propria incessanter attenditur. Nam vires nostras veraciter examinare negligimus, & quia de nobis fortiora credimus, idcirco eos, qui nobis prælati sunt, districtè judicamus. Communia hæc mala sunt, quæ sæpe à subditis in prælatos, sæpe à prælatis in subditos committuntur, quia & omnes subditos hi, qui præsunt, minus quàm ipsi sunt, sapientes arbitrantur: & rursum, qui subjecti sunt rectorum suorum actiones judicant, & si ipsos regimen tenere contingeret, se posse agere meliùs putant. Unde plerumque fit, ut & rectores minus prudenter ea, quæ sunt agenda, videant: quia eorum oculos ipsa nebula elationis obscurat, & nonnunquam is, qui subjectus est, hoc, cùm prælatus fuerit, faciat, quod dudum fieri subjectus arguebat: & pro eo quòd illa, quæ judicaverat, perpetrat, saltem quia judicavit, erubescat. Igitur sicut prælatis curandum est, ne eorum corda æstimatione singularis sapientiæ locus superior extollat, ita subjectis providendum est, ne sibi rectorum facta displiceant. Et quoniam rectores habent judicem summum, magna cautela subditorum est, non temerè vitam judicare regentium. Neque enim, sicut suprà dixi, frustra per semetipsum Dominus æs nummulariorum fudit, & cathedras vendentium columbas evertit: significans, quia per magistros quidem vitam judicat plebium: sed per semetipsum facta examinat magistrorum.

CAPUT XLVII.

Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi. *Marc.13.c*

De afflictione electorum tempore Antichristi. *In expos. B. Iob. l.15.c.4 post med.* *In expos. B. Iob. l.2.c.12. aliquanto post princ.*

ANtiquus hostis in fine sæculi, vas proprium illum perditum hominem, Antichristum scilicet ingredietur, & suis viribus traditus pauco quidem in tempore, sed in multa contra nos virtute laxabitur, quem quamvis sævitia ad crudelitatem dilatat, superna tamen misericordia dierum brevitate angustat. Hinc enim per semetipsam Veritas dicit: *Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modò, neque fiet.* Hinc rursus ait: *Nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro.* Quia enim & superbos nos & infirmos Dominus conspicit, dies, quos singulariter malos intulit, misericorditer breviatos dicit, profectò ut & superbiam terreat de temporis adversitate, & infirmitatem refoveat de brevitate. Sed considerandum valde est, in quo tùc atrocior, quàm nunc se erexerit, antiquus hostis surgat. Quæ enim pœnarum genera non novimus, quæ non jà vires martyrũ exercuisse gaudemus? Alios namq, improviso ictu immersus jugulo gladius stravit: alios crucis patibulũ affligit, in quo mors & provocata repellitur, & repulsa provocatur: alios hirsutis serra dentibus attrivit: alios armato ferro insultans ungula carpsit, alios belluina rabies morsibus detruncando comminuit: alios ab intimis viscerum per cutem pressa vis verberum rupit: alios effossa terra viventes operuit: alios in altum demersos in

mortem præcipitium fregit: alios in se projectos aqua replendo absorbuit: alios edax flamma usque ad cineres depasta consumpsit. Cùm igitur antiquus hostis in fine mundi per Antichristum nequius insurrexit, quid est, quòd in his tormentis tunc atrocius crescat? Nisi hoc, quòd in Evangelio per semetipsam Veritas dicit: *Surgent pseudochristi, & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi?* Nunc enim fideles nostri mira faciunt, cùm perversa patiuntur: tunc autem hujus hostis satellites, etiam cùm perversa inferunt, mira facturi sunt. Pensemus ergo, quæ erit humanæ mentis illa tentatio, quando pius martyr, & corpus tormentis subjicit, & tamen ante ejus oculos miracula tortor facit? Cujus tunc virtus non ab ipso cogitationum fundo quatiatur, quando is, qui flagris cruciat, signis coruscat? Nimirum enim hostis ille antiquus & altus tunc erit veneratione prodigij, & durus crudelitate tormenti: quoniam non sola tunc potestate erigitur, sed etiam signorum ostensione fulcietur.

CAPUT XLVIII.

Marc.13. c *Et dabunt signa magna, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.*

De prædicatoribus Antichristi. *Mixtim in expos. B. Iob. l. 14. c. 12. sub fin. & lib. 33. c. 27. sub init. & Hom. 9. in Ezech. longe post prin.*

CUm electi conspexerint signa & miracula, quæ facient ministri, & prædicatores Antichristi quoddam dubietatis nubilum in corde patientur: & ex eorum prodigiis mendacibus caligo trepidationis ad momentum in eorum cordibus generabitur. Unde Veritatis ore per Evangelium dicitur: *Surgent pseudochristi, & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna, & prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi:* quòd videlicet Dei electi casuri non sunt, sed magnis terroribus trepidaturi: quoniam tanta tunc circa justos iniquitate effrenabuntur, ut etiam electorum corda, non parvo terrore feriantur. Qua in re valde quærendum est, quo modo aut hi, qui sunt electi, possunt in errorem induci: aut cur, si fieri potest, quasi ex dubietate subditur, cùm quid faciendum sit, Dominus omnia præsciens præstolatur: unum enim ex duobus est, quia si electi sunt, fieri non potest: si autem fieri potest, electi non sunt. Sed quia electorum corda & trepida cogitatione concutientur, & tamen eorum constantia non movebitur, una hac sententia Dominus utrumque complexus est, dicens: *Ita in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* Quasi enim jam errare, est in cogitatione titubare: sed protinus, si fieri potest, subjungitur, proculdubio fieri non potest, ut in errore electi plenè capiantur. Ista ergo Dominici sermonis dubitatio ex electorum cordibus designatio tentationis fuit: quia qui electi sunt ad persistendum, per signa prædicatorum Antichristi tentabuntur ad cadendum. Per hoc ergo, quod dicitur, si fieri potest, hoc exprimitur, quòd electi in corde tentabuntur. Nutant enim, sed non cadunt. Dicitur ergo, si fieri potest, quia trepidabunt, & tamen dicuntur electi, quia non cadunt. Dubitatio ergo sermonis à Domino in electis exprimit trepidationem mentis, quos electos nominat, quia cernit quod in fide & bono opere persistunt.

CAPUT XLIX.

Marc.14. f *Adolescens sequebatur eum, amictus sindone, etc.*

De perfidia Iudæorum. *In expos. B. Iob. l. 14. c. 22. post*

CVm Judæorum plebs miracula nostri Redemptoris cerneret, hunc ex signis honorabat, dicens: *Hic est Christus.* Cùm verò humanitatis ejus infirma conspiceret, eum Creatorem credere dedignabatur, dicens: *Non, sed seducit turbas.* Sed quid mirum, eum perpeti ista à plebibus, cùm ipsi quoque, qui legis doctores esse videbantur, qui eum verbis propheticis incarnandum esse perhibebant, & incarnatum viderunt, ab eo tamen, suadente perfidia, divisi, & à fide Veritatis aversi sunt. Scribæ itaque, & legis doctores, qui erudire populos ad vitam consueverant, dum incarnatum Deum conspicerent, consiliis suis multos ab ejus fide diviserunt, quamvis priùs ad credendum incarnationis ejus mysterium per Prophetarum verba multos docuisse viderentur. Quos etiam non solùm ad non credendum, sed usque ad persequendum quoque Dominum turba populorum est secuta, & usque ad passionem illius sævitiæ facibus accensa. In qua videlicet passione discipulorum corda turbata sunt, & cùm ad crucis aram ventum esset, eosque gravis ex persecutione Judæorum timor invasisset singuli fugerunt: mulieres verò, quæ ad præparanda subsidia corporis exterioribus Domino mysteriis servierant, adhæserunt. Stetit quidem aliquamdiu Petrus, sed tamen pòst territus, negavit. Stetit etiam Joannes, cui ipso crucis tempore dictum est: *Ecce mater tua.* Sed perseverare minimè potuit: quia de ipso quoque scriptum est: *Adolescens quidam sequebatur illum, amictus sindone super nudo, & tenuerunt eum: at ille, rejecta sindone, nudus profugit ab eis.* Qui etsi post, ut verbâ sui Redemptoris audiret, ad aram crucis rediit, priùs tamen territus fugit. Mulieres autem non solùm non timuisse, neque fugisse, sed etiam usque ad sepulchrum memorantur stetisse.

med. & sub init. *Ioan.19.a*

CAPUT L.

Invenerunt hominem Cyrenæum. *Marc.15.b*

De abstinentia hypocritæ. *In expos. B. Iob. l. 2. c. 1. circ. med. Matth. 6.*

PLerumque se hypocritæ mirâ abstinentiâ affligût, omne robur corporis atterunt, & quasi carnis vitam funditus in carne viventes extinguunt: sicque per abstinentiam morti appropiant, ut penè quotidie morientes vivant: sed ad hæc humanos oculos quærût, admirationis gloriam expetunt, attestante Veritate quæ ait: *Exterminant facies suas ut appareant hominibus jejunantes.* Nam ora pallescunt, corpus debilitate quatitur, & pectus interrumpentibus suspiriis urgetur. Sed inter hæc ab ore proximorum admirationis sermo quæritur, nihilque tanto labore aliud nisi æstimatio humana cogitatur. Quos nimirum bene Simon ille significat, qui Dominicæ passionis tempore in angaria crucem Domini portabat, de quo scriptum est: *Invenerunt hominem Cyrenæum venientem obviam sibi, nomine Simonem, hunc angariaverunt, ut tolleret crucem Iesu.* Quod enim per angariam agimus, non hoc ex studio amoris operamur. Crucem ergo Domini Jesu in angaria portare, est afflictionem abstinentiæ pro alia, quam necesse est intentione tolerare: an non Jesu crucem in angaria portat, qui quasi ad præceptum Domini carnem domat, sed tamen spiritualem patriam non amat? Unde & Simon idem crucem portat, sed nequaquam moritur: quia omnis hypocrita corpus quidem per abstinentiam afficit, sed tamen per amorem gloriæ mundo pejus vivit: quia & sæpe per sanctitatis imaginem, locum regiminis indignus assequitur, qui nisi aliquid in se virtutis ostenderet, nullum percipere honorem mereretur: sed transit quod delectabiliter obtinet, & pœnaliter quod sequitur, manet. Sanctitatis fiducia nunc in ore hominum ponitur, sed cùm internus judex secreta cordis examinat, exteriùs vitæ testes quærit.

CAPUT LI.

Marc. 15. b *Et perducunt eum in Golgotha locum: erat autem hora tertia, & crucifixerunt eum.*

De passione Domini. Hom. 14. in Ezec. longe à prine. Act. 1. Ioan. 6.

OMnia, quæ Dominus incarnatus verbis docuit, priùs factis ostendit, sicut scriptum est: *Quæ cœpit Iesus facere & docere.* Quia enim vocare nos ad cælestem patriam venit, nimirum bona transitoria despicere, & mala temporalia non timere docuit. Unde & opprobria despexit, injurias pertulit, mortem non timuit, crucis patibulum non refugit: & cùm hunc voluissent rapere, & regem constituere, statim fugit. Quid nobis his exemplis aliud innuit, nisi ut debeamus hujus mundi & adversa non B metuere, & prospera vitare? Quia plus plerumque ejus bona occupant animum, quàm mala perturbent. Ante passionem verò suam contumelias audivit, nec tamen contumelias reddidit: traditorem suum diu tacitus pertulit, eique salutanti dare osculum non recusavit: susceptit mortem crucis, ne mori timeremus: ostendit die tertia resurrectionem, ut nos resurgere posse crederemus. Post passionem quoque suam, de his, qui se crucifixerant, ad fidei gratiam vocavit: bonum pro iniquitate reddidit, & nos exemplo suo de omnibus instruxit.

CAPUT LII.

Item unde supra.

In expos. B. Iob, l. 21. c. 5. sub init.

AD excedentem igitur omnia Redemptoris nostri vitam mentis oculos tendamus, ut in vita, & in ejus præceptis agnoscamus, quid in nostra vita minus habeamus, & ad vitæ ejus exempla nostram vitam dirigamus. Hinc namque scriptum est: 1. Pet. 1. *Christus passus est pro nobis vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus: qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus: qui cùm malediceretur non maledicebat: dum pateretur, non comminabatur.* Hebr. 12. Hinc per Paulum dicitur: *Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in Auctorem fidei, & consummatorem Iesum: qui proposito sibi gaudio, sustinuit crucem, confusione contempta.* Ad hoc itaque Dominus apparuit in carne, ut humanam vitam admonendo excitaret, exempla præbendo accenderet, moriendo redimeret, resurgendo repararet.

CAPUT LIII.

Marc. 16. a *Surrexit, non est hic.*

De resurrectione. Hom. 21. in Evang. post med.

DUæ erant vitæ, quarum unam novimus, alteram nesciebamus. Una quippe mortalis est, alia immortalis: una corruptionis, alia incorruptionis: una mortis, alia resurrectionis. Sed venit Mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus, suscepit unam, & ostendit alteram: unam pertulit moriendo, & ostendit alteram resurgendo. Si igitur nobis mortalem vitam scientibus, resurrectionem promitteret carnis, & tamen hanc visibiliter non exhiberet, quis ejus promissionibus crederet? Factus itaque homo apparuit in carne, mori dignatus est ex voluntate, sed resurrexit ex potestate, & ostendit exemplo, quod nobis promisit in præmio. Ibid. quibusdam interpositis. Ecce verò redit ad memoriam, quòd crucifixo Dei filio, Judæi insultantes, dicebant: *Si rex Israel est, descendat de cruce, & credimus ei.* Qui si tunc de cruce descendisset, nimirum insultantibus cedens, virtutem nobis suæ patientiæ non demonstrasset. Sed expectavit paululum, toleravit opprobria, irrisiones sustinuit, servavit patientiam, distulit admirationem. Et qui de cruce descendere noluit, de sepulcro surrexit. Plus igitur fuit de sepulcro surA gere, quàm de cruce descendere: plus fuit mortem resurgendo destruere, quàm vitam descendendo servare. Sed cùm Judæi hunc ad insultationes suas de cruce descendere minimè cernerent, cùm morientem viderent, eum se vicisse crediderunt, nomen illius se quasi extinxisse gavisi sunt.

CAPUT LIV.

Prædicate Evangelium omni creaturæ. Marc. 16. 6

Mixtim Hom. 29. in Evang. sub initium & lib. 6. Expos. beati Iob, c. 8. circ. fin.

DE Domini morte nomen ejus per universum mundum crevit: quia post resurrectionem suam ad prædicandum Evangelium suum per omnem terram discipulos suos misit, dicens: *Euntes in mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ.* Omnis creaturæ nomine homo signatur: quia in ipso vera species, & magna communio universæ creaturæ ostenditur. Omne namque quod est, aut est, & non vivit: aut est, & vivit, sed nequaquam sentit: aut est, & vivit, & sentit, sed non intelligit, nec discernit: aut est, & vivit, sentit, intelligit, & discernit. Sunt namque lapides, nec tamen vivunt: sunt arbusta, vivunt quidem nec tamen sentiunt: herbarum namque & arborum vita viriditas vocatur, sicut per Paulum de seminibus dicitur: 1. Cor. 15. *Insipiens tu: quod seminas non vivificatur, nisi priùs moriatur:* sicut bruta animalia vivunt & sentiunt, nec tamen intelligunt, aut discernunt. Homo itaque quia C habet commune esse cum lapidibus, vivere cum arboribus, sentire cum animalibus, discernere cum Angelis, rectè nomine omnis creaturæ exprimitur, in quo juxta aliquid omnis creatura tenetur. Unde cùm Veritas discipulis Evangelium omni creaturæ prædicare præcipit, omnem creaturam solum hominem intelligi voluit, cui commune aliquid cum omnibus creavit. Sic itaque post resurrectionem, postquam discipulos suos ad prædicandum Evangelium misit, illi profecti prædicaverunt ubique Domino cooperante, & sermonem confirmante, sequentibus signis: & postquam in omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum, de morte Domini nomen ejus per mundum crevit, ex qua hunc infidelis turba extinxisse se credidit. Et quæ gaudebat occisum, dolet mortuum: D quia hunc ad suam gloriam cognoscit pervenisse per pœnam. Si igitur, fratres charissimi, nostri Redemptoris membra sumus, præsumamus in nobis resurrectionem futuram, quam in capite nostro constat esse factam. Resurrectionis ejus gloriam tota mente diligamus, & pro ejus amore moriamur. In resurrectione auctoris nostri ministros ejus Angelos concives nostros agnovimus. Ad horum ergo civium illam frequentem solemnitatem festinemus: his cùm nec dum visione possumus, desiderio & mente jungamur: adjuvet omnipotens Deus ad vitam desiderium nostrum, qui pro nobis in mortem dedit unicum filium suum eundem Jesum Christum Dominum nostrum: qui cum eo vivit & regnat in unitate Spiritus sancti, per omnia sæcula sæculoE rum. Amen.

INCIPIVNT CAPITULA DE EVANGELIO SECVNDVM LVCAM.

1 *Fuit in diebus Herodis, &c. Erant justi ambo ante Deum.*
2 *Ipse præcedet ante illum in spiritu, & virtute Heliæ.*
3 *Missus est Angelus Gabriel.*
4 *Virtus Altissimi obumbrabit tibi.*
5 *Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.*

6 *Beata, quæ credidisti, &c. Et unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?* A
7 *Præibis ante faciem Domini parare vias ejus.*
8 *Illuminare his, qui in tenebris, & in umbra mortis sedent.*
9 *Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.*
10 *Et peperit Maria, &c. Et reclinavit eum in præsepio.*
11 *Pastoribus Angelus apparuit.*
12 *Gloria in excelsis Deo.*
13 *Pastores invenerunt infantem in præsepio.*
14 *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius.*
15 *Iesus sedebat in medio doctorum.*
16 *Item unde suprà.*
17 *Potest Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.*
18 *Securis ad radicem arborum posita est.*
19 *Qui habet duas tunicas, det non habenti.*
20 *Venit fortior me post me.*
21 *Cujus ventilabrum in manu ejus.*
22 *Ascendit Iesus in unam navim, quæ erat Simonis.*
23 *Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.*
24 *Quæ vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis.*
25 *Dimittite, & dimittemini: date & dabitur vobis.*
26 *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, &c.*
27 *Gaudium erit in cælo super uno pœnitente.*
28 *Convocatis Iesus duodecim Apostolis.*
29 *Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos.*
30 *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos.*
31 *Tu autem vade, annuntia regnum Dei.*
32 *Nemo mittens manum ad aratrum, & respicit retro, &c.*
33 *Et misit illos binos ante faciem suam.*
34 *Videbam Satanam sicut fulgur de cælo cadentem.*
35 *Gaudete, & exultate, etc.*
36 *Et appropians alligavit vulnera ejus, infundens vinum, et oleum.*
37 *Intravit Iesus in quoddam castellum, etc.*
38 *Cùm immundus spiritus exierit ab homine, etc. invenit domus scopis mundatam.*
39 *Tunc assumit septem alios spiritus.*
40 *Nemo accendit lucernam.*
41 *Lucerna corporis tui est oculus tuus.*
42 *Decimatis mentam, et anetum.*
43 *Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus?*
44 *Anima, habes multa bona.*
45 *Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te.*
46 *Sint lumbi vestri præcincti.*
47 *Quòd si dixerit servus ille in corde suo.*
48 *Servus qui non cognovit voluntatem Domini sui, etc.*
49 *Cui multum datum est, multum quæritur ab illo.*
50 *Ignem veni mittere in terram.*
51 *Cùm vadis cum adversario tuo.*
52 *Contendite intrare per angustam portam.*
53 *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum.*
54 *Nisi quis renunciaverit omnibus, quæ possidet.*
B 55 *Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, &c.*
56 *Citò proferte stolam primam, & induite illum.*
57 *Et date annulum in manum ejus.*
58 *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis.*
59 *De hydropico curato.*
60 *Quod hominibus altum est, abominabile est apud Deum.*
61 *Deum non timebat, & hominem non reverebatur.*
62 *De muliere, quæ erat in civitate peccatrix.*
C 63 *Et stans retro secus pedes Domini.*
64 *Remittuntur ei peccata multa.*
65 *Fides tua te salvam fecit.*
66 *Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura.*
67 *Factum est, ut moreretur mendicus.*
68 *Elevans autem dives oculos, cùm esset in tormentis, &c.*
69 *Pater Abraham, miserere mei.*
70 *Memento fili, quia recepisti bona in vita tua.*
71 *Rogo te, ut mittas eum in domum patris mei.*
D 72 *Item unde suprà, de eodem divite, & Lazaro.*
73 *Si habueritis fidem tanquam granum sinapis.*
74 *Occurrerunt ei decem leprosi.*
75 *Vbicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.*
76 *Iejuno bis in Sabbato.*
77 *Zacheus sycomorum ascendit.*
78 *Dimidium bonorum meorum do pauperibus.*
79 *Negotiamini dum venio.*
E 80 *Ecce mna, quam habui repositam in sudario.*
81 *Projicite eum in tenebras exteriores.*
82 *In patientia vestra possidebitis animas vestras.*
83 *Accepto pane, Dominus gratias egit, & fregit.*
84 *Iesus factus in agonia, prolixius orabat.*
85 *Amice, ad quid venisti?*
86 *De negatione Petri.*
87 *Et conversus Dominus, respexit Petrum.*

88 *Sprevit autem illum Herodes.*
89 *Si in viridi ligno hæc faciunt, &c.*
90 *De crucifixione Domini.*
91 *Pater, dimitte illis quia nesciunt, quid faciunt.*
92 *Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum.*
93 *Hodie mecum eris in Paradiso.*
94 *Vna Sabbati. De morte, & resurrectione Domini.*
95 *Discipulis euntibus in Emaüs Dominus apparuit.*
96 *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis?*
97 *De apparitionibus Domini post resurrectionem.*
98 *Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos.*
99 *Palpate, & videte: quia spiritus carnem, & ossa non habet.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER EVANGELIUM SECVNDVM LVCAM.

CAPUT I.

Luc. 1. a *Fuit in diebus Herodis regis Iudææ sacerdos quidam nomine Zacharias de vice Abia, & uxor illi de filiabus Aaron, & nomen ejus Elizabeth. Erant autem justi ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis, & justificationibus Domini sine querela.*

In exp. B. Iob. l. 15. c. 6 circa fin. ORAM Domino sæpe multorum vita displicet, quæ etiam foris hominibus placet. Cautè ergo nimis in laudem justorum conjugum, Zachariæ, & Elizabeth, ab Evangelista dictum est: *Erant justi ambo ante Deum.* Non enim secura laus est, justos ante homines apparere: sæpè enim humana sententia velut in Deo magnum quempiam approbat, sed hunc omnipotens Deus, qui quasi ex se approbatur, ignorat. Hinc est enim quòd Psalmista vigilanter exorat, dicens: *Dirige in conspectu tuo viam meam*, nimirum, quia plerumque in conspectu hominum recta via creditur etiam, quæ à veritatis itinere depravatur.

Ps. 5. a

CAPUT II.

Luc. 1. b *Angelus Gabriel de Ioannis promissione ad Zachariam dicit: Elizabeth uxor tua pariet tibi filium: & vocabis nomen ejus Ioannem: ipse præcedet ante Dominum in spiritu, & virtute Heliæ.*

De Ioanne Baptista. *Hom. 7. in Evang. sub init.* JOannes idcirco in spiritu, & virtute Heliæ venturus dicitur, quia sicut Helias secundum Domini adventum præveniet, ita Joannes prævenit primum. Inde est, quòd alio loco Dominus à Discipulis inquisitus de adventu Heliæ, respondit: *Helias jam venit, & non cognoverunt eum, sed fecerunt in eum quæcumque voluerunt. Et si vultis scire, Ioannes ipse, est Helias.* Requisitus autem Joannes à sacerdotibus, & Levitis si esset Helias, dixit: *Non sum Helias.* Quid est hoc, quia quod Veritas affirmat, hoc Propheta Veritatis negat? sed si subtiliter veritas ipsa requiritur, hoc quod inter se contrarium sonat, quomodo non sit contrarium, invenitur. Joannes quippe in spiritu Helias erat, in persona Helias non erat: sicut enim ille præcursor venturus est judicis, ita iste præcursor factus est Redemptoris. Quod ergo Dominus fatetur de spiritu, hoc Joannes denegat de persona: quia & justum sic erat, ut discipulis Dominus spiritualem de Joanne sententiam diceret: & Joannes eisdem turbis carnalibus non de suo spiritu, sed de corpore responderet. Contrarium ergo veritati videtur esse, quod Joannes sonuit, sed tamen à veritatis tramite non recessit.

CAPUT III.

Missus est Angelus Gabriel. *Luc. 1. c*

De vocabulis Angelorum. *Hom 34. in Evang. longè post princ.* CÆlestis patriæ spiritus tunc solùm Angeli vocantur, cùm per eos aliqua nunciantur. Græca autem lingua Angeli nuncij, Archangeli summi nuncij vocantur. Hi enim, qui minima nunciant, Angeli: qui verò summa annunciant, vocantur Archangeli. Hinc est, quòd ad Mariam Virginem non quilibet Angelus, sed Gabriel Archangelus mittitur. Ad hoc quippe mysterium, summum Angelum dignum venire fuerat, qui summum omnium nunciabat, Gabriel autem fortitudo Dei dicitur: ad Mariam ergo Gabriel mittitur, qui Dei fortitudo nominatur. Illum quippe veniebat nunciare, qui ad debellandas aëreas potestates humilis dignatus est apparere, de quo per Psalmistam dicitur: *Tollite portas principes vestras, & elevamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. Quis est iste rex gloriæ? Dominus fortis, & potens: Dominus potens in prælio.* Et rursum, *Dominus virtutum ipse est rex gloriæ.* Per Dei ergo fortitudinem nunciandus erat, qui virtutum Dominus, & potens in prælio, ad debellandas aëreas potestates veniebat.

Psal. 23.

CAPUT IV.

Virtus Altissimi obumbrabit tibi. *Luc. 1. d*

De incarnatione Verbi. *In exp. B. Iob, l. 18. c. 12. cir. fin. & 33. c. 3. sub init.* OBumbratio in sacro eloquio aliquando incarnatio Domini ponitur, vel mentis refrigerium à fervore carnalium cogitationum: quod servata veritate historiæ sermo testatur angelicus, qui ad Mariam dicit: *Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Per obumbrationis vocabulum incarnandi Dei utraque natura signatur: umbra enim à lumine, & corpore formatur. Dominus autem per divinitatem lumen est, qui mediante anima in Virginis utero fieri dignatus est per humanitatem corpus. Quia ergo lumen incorporeum in ejus utero erat corporandum, ei, quæ incorporeum concepit, ad corpus dicitur: *Virtus Altissimi obumbrabit tibi*, id est, corpus in te humanitatis accipiet, incorporeum lumen divinitatis: ex qua videlicet obumbratione omne in te refrigerium accipies mentis.

CAPUT V.

Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. *Luc. 1. d*

De utraq; in Christo natura. *In expos. B. Iob. l. 18. c. 27. longe post med.* NUllus sanctorum quibuslibet virtutibus plenus existat, æquari potest ei, de quo beatæ Mariæ ab Angelo dictum est: *Quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei.* Nos quippe, etsi sancti efficimur, non tamen sancti nascimur: quia ipsa naturæ corruptibilis conditione constringimur, ut cum Propheta dicamus: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea.* Ille autem

veraciter solus sanctus natus est, qui ut ipsam conditionem naturæ corruptibilis vinceret, ex commixtione carnalis copulæ conceptus non est. Huic se quidam hæresiarchus æquare voluit, cùm dixit: *Non invideo Christo facto Deo: quoniam si volo, & ipse possum fieri.* Qui Dominum nostrum Jesum Christum non per mysterium conceptionis, sed per profectum gratiæ Deum putavit, perversa allegatione astruens eum purum hominem natum, sed, ut Deus esset, per meritum profeciſse: atque ob hoc æstimans & se, & quoslibet alios ei posse coæquari, qui filij Dei per gratiam fiunt, non intelligens, nec attendens, quia nemo potest ei coæquari. Aliud est enim natos homines gratiam adoptionis accipere: aliud unum singulariter per divinitatis potentiam Deum ex ipso conceptu prodiisse. Nec æquari potest gloria unigeniti habita per naturam, aliis accepta per gratiam. Mediator quippe Dei & hominum, homo Christus Jesus, non, sicut iste hæreticus desipit, alter in humanitate, alter in deitate est: non purus homo conceptus, & editus; pòst per meritum, ut Deus esset; accepit: sed nunciante Angelo, & adveniente Spiritu, mox verbum in utero, mox intra uterum verbum caro, & manente incommutabili essentia, quæ ei est cum Patre, & cum Spiritu sancto coæterna; assumpsit intra virginea viscera, unde & impassibilis pati, & immortalis mori, & æternus ante sæcula, temporalis posset esse in fine sæculorum: ut per ineffabile Sacramentum conceptu sancto, & partu inviolabili secundùm veritatem utriusque naturæ, eadem virgo, & ancilla Domini esset & mater. Sic quippe ei ab Elizabeth dicitur; *Vnde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?* Et ipsa virgo concipiens, dixit: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum.* Et quamvis ipse est aliud ex Patre, aliud ex Virgine, non tamen alius ex Patre, alius ex virgine: sed ipse est æternus ex Patre, ipse temporalis ex matre: ipse, qui fecit, ipse qui factus est, ipse speciosus forma præ filiis hominum per divinitatem: & ipse de quo dictum est: *Vidimus eum, & non erat aspectus,* & non est species ei neque decor, per humanitatem: ipse ante sæcula de Patre, sine matre: ipse in fine sæculorum de matre sine patre, ipse Conditoris templum, ipse Conditor templi, ipse Auctor operis, ipse opus Auctoris. Manens itaque unus ex utraque, & in utraque natura, nec naturarum est copulatione confusus, nec naturarum distinctione est geminatus.

Isa. 53.

CAPUT VI.

Luc. 1. d *Beata quæ credidisti.*

De prophetia. *Hom. 1. in Ezec. ante med.* *Mat. 1.*

ALiquando ex præterito, & ex præsenti, atque ex futuro pariter animus tangitur prophetantis, sicut Elizabeth Mariam ad se venire conspiciens: quia Verbum incarnatum gestaret in utero, agnovit, eamque jam Domini sui matrem vocavit, dicens: *Vnde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?* De cujus conceptione per Angelum quoque ad Joseph dicitur: *Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.* Quæ videlicet Elizabeth dicit: *Beata quæ credidisti; quoniam perficientur ea, quæ dicta sunt tibi à Domino.* Dicens enim: Beata, quæ credidisti, apertè indicat, quia verba Angeli, quæ dicta fuerant ad Mariam, per Spiritum agnovit, atque subjungens: *Perficientur ea, quæ dicta sunt tibi à Domino*, quæ etiam in futuro sequerentur, prævidit. Simul ergo de præterito, & præsenti, atque ex futuro per prophetiæ spiritum tacta est: quæ & eam promissionibus Angeli credidisse cognovit, & matrem nominans: quia Redemptorem humani generis in utero portaret, intellexit: & cùm omnia perficienda prædicaret, quid etiam de futuro sequeretur, aspexit.

CAPUT VII.

Præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus. *Luc. 1. g*

De via Domini. *In expos. B. Tob. l. 19. c. 3. pòst med.*

VIa Domini non inconvenienter accipitur hoc, quod ad cor nostrum venit, seque nobis intrinsecus infundit. Hinc ergo Joanni per spiritum dicitur: *Præibis ante faciem Domini parare vias ejus.* Quisquis enim prædicando à sordibus vitiorum corda audientium mundat, venienti Domino viam præparat.

CAPUT VIII.

Illuminare his, qui in tenebris & in umbra mortis sedent. *Luc. 1. g*

De umbra mortis. *In expos. B. Tob. l. 4. c. 17. paulo pòst princ.*

IN Scriptura sacra umbra mortis aliquando oblivio mentis accipitur: quia sicut mors hoc quod interficit, agit ut non sit in vita: ita & oblivio, hoc, quod intercipit, agit ut non sit in memoria. Unde rectè, quia Joannes Hebræorum populo eum, cujus obliti fuerant, Dominum prædicare veniebat, per Zachariam dicitur: *Illuminare his qui in tenebris, & in umbra mortis sedent.* In umbra enim mortis sedere, est à divini amoris notitia in oblivione latescere.

CAPUT IX.

Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. *Luc. 1. g*

De via pacis. *Hom. 36. in Evang. ante med.*

VIam pacis graditur quisquis à veritatis itinere in viam scandali non flectitur. Unde per Zachariam dicitur: *Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.* Tunc enim gressus nostros in viam pacis dirigimus, quando per illud actionum iter pergimus, in quo ab Auctoris nostri gratia non discordamus.

CAPUT X.

Et peperit Maria filium suum primogenitum, & reclinavit eum in præsepio. *Luc. 1. d*

De Judæis & Gentibus adventum Christi præstolantibus. *Maximus tr. 1. 7. cap. 8. Tob. c. 4. fin. initium. & l. 13. c. 17. ante med.* *Luc. 10.* *Isa. 40.* *Joan. 6.*

ANte Redemptoris nostri adventum ex electis Gentilibus, & ex Hebraïco populo sancti quippe longo tempore redemptionem suam expectando gemuerunt, & desideraverunt. Gentiles, quoniam eos necdum Redemptoris sui gratia reficiebat; Judæi, quia legem tenentes, legis auctorem non videbant. Beati enim Job attestante vita cognoscimus, ut expectâsse Redemptoris nostri adventum multos etiam Gentiles credamus: & nascente Domino, Simeone in spiritu in templum veniente, dicimus quanto desiderio ex plebe Israëlitica sancti viri incarnationis ejus mysterium videre cupierunt. Unde & per eundem Redemptorem discipulis dicitur: *Multi justi, & Prophetæ desideraverunt videre, quæ videtis, & non viderunt:* sed hoc utrorumque desiderium per Redemptoris incarnationem impletum est, & satiatum. Quia enim per Prophetam dicitur: *Omnis caro fœnum:* universitatis Conditor ex nostra substantia carnem sumens, fœnum fieri voluit, ne nostra in perpetuum caro fœnum remaneneret. Unde & natus Dominus in præsepe ponitur, ut videlicet signaretur, quia sancta animalia, quæ jejuna diu apud legem sunt inventa, incarnationis ejus fœno satiarentur. Præsepe enim natus implevit, qui cibum semetipsum mentibus mortalium præbuit dicens: *Qui comedit carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo.* Ipsa igitur

generis humani, quæ venit in fine mundi, redemptio, ab his, qui à mundi præcesserunt initio, tarda credebatur, & ab eis multùm desiderabatur: quia longo temporis spatio à cælestium remuneratione disjungebantur.

CAPUT XI.

Luc. 2. b *Et pastores erant in regione eadem: & ecce Angelus Domini stetit juxta illos, dicens eis: Ecce evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: Quia natus est vobis hodie salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David.*

De Iudæis & Gētibus. *Hom. 10. in Evang. in princ.*

QUærendum est, quidnam sit quòd Redemptore nato pastoribus in Judæa Angelus apparuit, & ad adorandum hunc ab Oriente Magos non Angelus, sed stella perduxit. Quia videlicet Judæis tanquam ratione utentibus rationale animal: id est, Angelus prædicare debuit: Gentiles verò, quia uti ratione nesciebant, ad cognoscendum Dominum non per vocem, sed per signa perducuntur: quoniam illis prophetiæ tanquam fidelibus, non infidelibus, & istis signa tanquam infidelibus, non fidelibus data sunt.

CAPUT XII.

Luc. 2. b *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.*

De pace inter Angelos & homines. *In expos. B. Iob, l. 28. c. 5 longe post pr. & 27. c. 8. in princ. & Hom. 8. in Evang. aliquanto post pr.*

DEus Pater omnipotens unicum filium, quem sine tempore genuit, salvandis hominibus cum tempore ostendit, qui profectò filius humanam naturam suscipiens ad ima de sublimibus venit. Cujus incarnationis mysterium etiam electi Angeli mirati sunt, qui eodem mysterio redempti non sunt: & cum redemptis in fine mundi hominibus largitatem gratiæ supernæ glorificaverunt. Ipsi quippe, ut nos ad laudem Conditoris accenderent, orto per carnem Domino, clamaverunt: *Gloria in excelsis Deo.* Redemptoris ergo potentiam laudant, & glorificant, quia Redemptioni nostræ voces suæ exultationis accommodant: quia dum nos conspiciunt recipi, suum gaudent numerum impleri. Antequam igitur Redemptor noster per carnem nasceretur, discordiam cum Angelis habuimus, à quorum claritate, & munditia per primæ culpæ meritum, & per quotidiana delicta longè distabamus. Quia enim peccando extranei eramus à Deo, extraneos nos à suo consortio deputabant Angeli cives Dei. Sed eorundem spirituum ad nos Conditor venit, seque hominem etiam sub ipsis exhibuit, sicut de illo Patri per Prophetam dicitur: *Minuisti eum paulo minus ab Angelis.* Et quia inter nos, & eosdem spiritus discordantis vitæ scandalum reperit, mira potentia, mirabiliori etiam pietate summa creans, ima suscipiens, ima cum summis junxit. Hinc est igitur, quòd eodem rege nato, Angelorum chori in ejus annunciatione prodeunt, hymnum dicunt, & devicta pravæ vitæ discordia, nos, quos dudum despexerant, cives agnoscunt, consono ore prædicantes: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Ac si apertè dicant: Quos à nobis malitia disjunxerat, jam nunc in terra nata bonitas jungat: is ergo, qui propter nos minor Angelis extitit, æquales nos Angelis virtute suæ minorationis fecit. Et quia cognovimus regem nostrum, recognoverunt nos Angeli cives suos. Quia enim rex cæli terram nostræ carnis assumpsit: infirmitatem nostram illa jam Angelica celsitudo non despicit, ad pacem nostram Angeli redeunt, intentionem prioris discordiæ postponunt, & quos priùs infirmos abjectosque despexerant, jam socios venerantur. Hinc est enim quòd Loth, & Josue Angelos adorant, nec tamen adorare prohibentur: Joannes verò in Apocalypsi adorare Angelum voluit, sed tamen hunc idem Angelus, ne se debeat adorare compescit, dicens: *Vide ne feceris, conservus enim tuus sum, & fratrum tuorum.* Quid est, quòd ante Redemptoris adventum Angeli ab hominibus adorantur, & tacent: postmodum verò adorari refugiunt, nisi quòd naturam nostram, quam priùs despexerant, postquam hanc super se assumptam conspiciunt, prostratam sibi videre pertimescunt? Non enim jam sub se, vel ut infirmam contemnere ausi sunt, quam super se videlicet in cæli rege venerantur, nec habere dedignantur hominem socium, qui super se adorant hominem Deum.

Gen. 19.

Apoc. 22.

CAPUT XIII.

Pastores venerunt festinantes: et invenerunt Mariam, et Ioseph, et infantem positum in præsepio. Luc. 2. b

Quid præsepe Domini significet. *In expos. B. Iob. l. 31. c. 2. paulo post princ. Psal. 67.*

PRæsepe in Scriptura sacra non inconvenienter accipitur, in qua verbi pabulo animalia sancta satiantur, de quibus per Prophetam dicitur: *Animalia tua habitabunt in ea.* Natus igitur Dominus à pastoribus in præsepe reperitur: quoniam ejus incarnatio in ea, qua nos reficiunt, Prophetarum scriptura cognoscitur.

CAPUT XIV.

Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. Luc. 2. c

Quid gladius Mariæ *In expos. B. Iob. l. 34. c. 7 sub init.*

IN Scriptura sacra aliquando per gladium sancta prædicatio, aliquando temporalis designatur tribulatio. Gladius sancta prædicatio ponitur, sicut Paulus ait: *Et gladium spiritus, quod est verbum Dei.* Gladius tribulatio temporalis accipitur, sicut beatæ Mariæ de secuturis tribulationibus dicitur, *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius.* Eph. 6.

CAPUT XV.

Invenerunt puerum Iesum parentes ejus in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, etc. Luc. 2. f

De vi, & ætate prædicantium. *Curæ Past. p. 3. c. 26. sub fin.*

REdemptor noster, cùm in cælis sit Conditor, & ostensione suæ potentiæ semper Angelorum doctor, ante tricenale tempus in terra magister fieri noluit hominum, ut videlicet præcipitatis vim saluberrimi timoris infunderet: cùm ipse etiam, qui labi non posset, perfectę vitæ gratiam non nisi perfecta ætate prædicaret. Scriptum quippe est: Cùm factus esset annorum duodecim, remansit puer Jesus in Hierusalem: de quo à parentibus requisito, paulò pòst subditur: *Invenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem illos.* Vigilanti itaque consideratione pensandum est, quòd cùm Jesus annorum duodecim dicitur, in medio doctorum sedens, non docens, sed interrogans invenitur. Quo exemplo scilicet ostenditur, ne infirmus docere quis audeat, si ille puer doceri interrogando voluit, qui per divinitatis potentiam verbùm scientiæ ipsis suis doctoribus ministravit. Hinc verò per Paulum discipulo dicitur: *Præcipe hæc, & doce: & nemo adolescentiam tuam contemnat.* Sciendum nobis est, quoniam in sacro eloquio, aliquando adolescentia juventus vocatur, quod citius ostenditur, si Salomonis ad medium

Ps. 8.

1. Tim. 4.

Eccl. 11. verba proferantur, qui ait : *Lætare juventutis in adoleſcentia tua.* Si enim unum utraque eſſe non diſcerneret, quem monebat in adoleſceia juvenem non vocaret.

CAPUT XVI.

Item unde ſuprà.

Hom. 2. in Ezech. paulo poſt princ. IUxta rationis igitur uſum ſermo doctrinæ non ſuppetit niſi in perfecta ætate, nec præſumat aliquis prædicare in infirma ætate : quia ille anno duodecimo ætatis ſuæ interrogare dignatus eſt homines in terra, qui per divinitatem ſuam Angelos ſemper docet in cælo. Quia enim ipſe eſt Dei ſapientia, de ipſo Angeli videndo vivunt, hoc quod beatitudine B æterna ſatiantur.

CAPUT XVII.

Luc. 3. b *Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.*

De varia ſignificatione lapidum. *Mixtim ex lib. 18. exp. in B. Iob. c. 16 ante med. & l. 29. c. 15 aliquanto poſt princ. Ezech. 11. Pſ. 113. Mar. 3.* IN Scriptura ſacra aliquando lapides in malo, aliquando verò in bono ſolent accipi. Nam cùm lapides pro inſenſibilitate ponuntur, dura per lapides corda ſignantur. Unde quod præmiſimus, per Ioannem dicitur : *Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.* Qui videlicet nomine lapidum corda deſignat gentilium, dura tunc & inſenſibilia per infidelitatem : & per Prophetam Dominus pollicetur, dicens : *Auferam cor lapideum de carne veſtra : & dabo vobis cor carneum.* Per lapides itaque pro ipſa duritia gentiles populi deſignantur : Ipſi quippe lapides coluerant, & de eis per Prophetam dicitur : *Similes illis fiant, qui faciunt ea : & omnes qui confidunt in eis.* Unde Ioannes Iudæos aſpiciens, ſe de æſtimatione generationis extollere, & gentiles prævidens ad Abrahæ prolem cognitione fidei tranſire, ait : Ne velitis dicere intra vos, patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ : lapides utique duros perfidia gentiles vocans : & rurſum, per lapides ſolent deſignari fortium mentes, unde per Petrum ſanctis dicitur : Et vos tanquam lapides vivi ſuperædificamini domus ſpirituales. *1. Pet. 2.*

CAPUT XVIII.

Luc. 3. b *Iam ſecuris ad radicem arborum poſita eſt.*

De tenaci avaritia divitum. *Paſt. part. 30. c. 22. circ. med.* NOverint tenaces, quòd hanc primùm Deo injuriam faciunt : quia danti ſibi omnia nullam miſericordiæ hoſtiam reddunt. Hinc etenim Pſalmiſta ait : *Non dabit Deo placationem ſuam, nec pretium redemptionis animæ ſuæ.* Pretium namque redemptionis dare, eſt opus bonum prævenienti nos gratiæ reddere. Hinc Ioannes exclamat dicens: *Mat. 3. e* Iam ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Qui ergo ſe innoxios, quia aliena non rapiunt, æſtimant, ictum ſecuris vicinæ prævideant, & torporem improvidæ ſecuritatis amittant : ne cùm ferre fructum boni operis negligunt, à præſenti vita funditus quaſi ex viriditate radicis exſiccentur, Sollicitè etiam tenaces attendant, quòd ficulnea, quæ fructum non habuerit, contra hanc diſtrictiùs agricola queritur, quòd etiam terram occupavit. Terram quippe ficulnea ſine fructu occupat, quando mens tenacium hoc quod prodeſſe multis poterat, inutiliter ſervat. Terram ſine fructu ficulnea occupat, quando locum quem exercere alius per ſolem boni operis valuit, ſtultus per deſidiæ umbram premit. Hi autem tenaces nonnunquam dici ſolent, cùm conceſſis utimur, aliena non quærimus : etſi digna miſericordiæ retributione non agimus, nulla tamen perverſa perpetramus. Quod idcirco ſentiunt : quia videlicet aurem cordis à verbis cæleſtibus claudunt. Neque enim dives in Evangelio, qui induebatur purpura, & byſſo, qui epulabatur quotidie ſplendidè, aliena rapuiſſe, ſed infructuosè propriis uſus fuiſſe perhibetur. Eumque poſt hanc vitam ultrix gehenna ſuſcipit, non quia aliquid illicitum geſſit, ſed quia immoderato uſu totum ſe licitis tradidit. *Luc. 18.*

CAPUT XIX.

Qui habet duas tunicas, det non habenti. *Luc. 3. c*

De miſericordia. *Hom. 17. in Evang. poſt princ. 1 Ioan. 3.* IN pace ſanctæ Eccleſiæ poſſumus probare ſi amicos diligamus, ſi perſecutionis tempore mori pro dilectione valeamus. Certè Ioannes Evangeliſta dicit : *Qui habuerit ſubſtantiam mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſe habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo ?* Hinc etiam Baptiſta ait Ioannes : *Qui habet duas tunicas, det non habenti.* Qui ergo tranquillitatis tempore non dat pro Deo tunicam ſuam, quando in perſecutionis tempore daturus eſt animam ſuam ? virtus ergo charitatis, ut invicta ſit in perturbatione, nutriatur per miſericordiam in tranquillitate, quatenus omnipotenti Deo primùm diſcat ſua impendere, poſtmodum ſe. C

CAPUT XX.

Venit fortior me poſt me. *Luc. 3. d*

De Ioanne Baptiſta. *Hom. 10. in Evang. longe poſt princ. Ioan. 1.* IOannem Baptiſtam, quia mira ſanctitate prædituum populus viderat, hunc eſſe Chriſtum putabat, ſicut per Evangelium dicitur : Æſtimante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus ſuis de Ioanne, ne fortè ipſe eſſet Chriſtus, quem & requirebant dicentes : *Nunquid Chriſtus es tu ?* ſed niſi idem Ioannes apud ſe humilis exiſteret, repletus ſpiritu gratiæ non fuiſſet, qui ut hoc, quod erat, oſtenderet, ait : *Venit fortior me poſt me, cujus non ſum dignus ſolvere corrigiam calceamenti ejus.* Ecce cùm pro miræ operatione virtutum talis D eſſet, ut Chriſtus eſſe crederetur, non ſolùm Chriſtum ſe non eſſe reſpondit, ſed etiam corrigiam calceamenti ejus ſolvere, id eſt, incarnationis ejus myſterium perſcrutari ſe non dignum eſſe perhibuit.

CAPUT XXI.

Cujus ventilabrum in manu ſua eſt, & permundabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili. *Luc. 3. d*

De damnandis divitibus. *In exp. ſ. Iob. l. 17. c. 6 ſub init.* ARiſtæ in ſpica prodeunt conjunctæ, ſed creſcendo pauliſper à ſe hirſutæ disjunguntur, & rigidæ. Sic nimirum ad hujus mundi gloriam pravi divites ſurgunt : naturæ enim ſibi communione conjuncti ſunt, ſed contra ſe viciſſim creſcendo dividuntur. Alius quippe alium deſpicit, & alter in alterum invidiæ facibus igneſcit. Qui ergo ex tumore mentis à charitatis unitate ſe ſeparant, quaſi ariſtarum more contra ſe rigidi ſtant. Quid igitur pravos hujus mundi divites dixerim, niſi ariſtas quaſdam humani generis ? Qui dum contra ſe ſuperbiunt, ſed bonorum vitam unanimiter affligunt, adverſum ſe quidem diviſi ſunt, ſed tamen concorditer grana deorſum premunt. Nunc igitur ariſtæ ad alta proſiliunt, grana latent : quoniam & reproborum potentia eminet, & electorum gloria non apparet : illi ſe E

bonorum

bonorum facibus ostendunt, isti in humilitate se deprimunt: sed trituræ tempus adveniet, quod & aristarum rigiditatem frangat, & solida grana non conterat. Tunc quippe superbia iniquorum comminuitur, tunc electorum vita, quanta fulgeat integritate, declaratur: quia cùm injusti deficiunt, ex hac ipsa aristarum contritione agitur, ut grana appareant, quæ latebant. Cumque aristæ franguntur, granorum candor ostenditur: quia iniquis in æterna supplicia cadentibus, sanctorum justitia, quanta veritate candeat, demonstratur. Unde rectè per Ioannem de Domino dicitur: *Cujus ventilabrum in manu sua est, & permundabit aream suam, & triticum recondet in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Electi quippe in sancta Ecclesia sunt frumenta Dei cælestibus recondenda horreis. Quæ nunc in area trituræ paleas tolerant, quoniam in hac Ecclesiæ sanctæ purgatione mores contrarios reproborum portant, quousque hanc internus agricola ventilabro judicij dirimat, & in habitacula superna suos electos quasi munda jam grana suscipiens, æternis paleas ignibus tradat.

In expos. B. Iob, l. 27. c. 19. in init.

CAPUT XXII.

Luc. 5. a *Ascendit Iesus in naviculam Petri, & rogavit, ut à terra reduceret pusillum.*

De mensura prædicationis.

APostoli curaverunt summopere rudibus populis plana, & capabilia, non summa atque ardua prædicare. Nam si scientiam sanctam, ut hauriebant corde, ita ore funderent, immensitate ejus auditores suos opprimerent potius quàm rigarent. Unde suos auditores distillatione verborum nutriens Paulus Apostolus loquebatur, dicens: *Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus: tanquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam.* Quis enim ferre potuisset, si raptus usque ad tertium cælum, raptus in paradisum, etiam arcana verba audiens, quæ loqui homini non liceret, tam immensos supernæ patriæ sinus aperiret? Aut cujus virtutem auditoris non opprimeret, si ea, quæ intrinsecus haurire poterat, in quantum carnis lingua sufficeret, extrinsecus inundans aquæ hujus immensitas emanâsset? Ut igitur auditores rudes non inundatione scientiæ, sed moderata prædicationis distillatione foveantur, prædicationem doctorum Deus temperat, ut auditorum infirmitas doctorum rore nutrita convalescat. Quod bene in Evangelio mystica descriptione narratur, dum dicitur: *Ascendit Iesus in naviculam Petri, & rogavit, ut à terra reduceret pusillum: & ita sedens prædicabat turbis.* Per navem Petri, quid aliud quam commissa Petro Ecclesia designatur? De qua ut Dominus turbis confluentibus prædicet, eam à terra paulum reduci jubet. Quam nec in altum duci, & tamen à terra præcipit removeri: profectò significans prædicatores suos rudibus debere populis, nec alta nimis de cœlestibus, nec tamen terrena prædicare.

In expos. B. Iob, l. 17. c. 14. ante med.

1. Cor. 3.

CAPUT XXIII.

Luc. 5. b *Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.*

De his qui trepidant arripere vitam sanctitatis.

SUnt plerique in Ecclesia, qui melioris vitæ vias aggredi metuunt, & tamen jacere in sui corporis ignavia non pertimescunt. Cumque se peccatores considerant, sanctitatis vias arripere trepidant, & remanere in suis iniquitatibus non formidant. Quorum bene Petrus adhuc in infirmitate positus speciem tenet, cùm viso miraculo piscium, dixit: *Exi à me, Domine: quia homo peccator sum.* Immo si te peccatorem consideras, oportet, ut à te Dominum non repellas. Sed qui idcirco melioris habitus vias, & vitæ rectoris arcem apprehendere nolunt, quia se infirmos esse conspiciunt, quasi peccatores se fatentur, & Dominum repellunt, eumque in quo sanctificari debuerant, fugiunt: & velut in perturbatione consilium non habent, dum moriuntur, & vitam timent.

Hom. 9. in Evang. circa med.

CAPUT XXIV.

Quæ vultis ut faciant vobis homines, & vos eadem facite illis. *Luc. 6. d*

De vera charitate.

CHaritas in duobus præceptis, in dilectione Dei scilicet, & proximi continetur: & ipsa dilectio proximi in duobus præceptis subdividitur, cùm quidam sapiens dicat: *Omne quod odis tibi fieri, vide ne ipse facias alteri.* Et per semetipsam Veritas prædicat, dicens: *Quæ vultis ut faciant vobis homines, & vos eadem facite illis.* Si enim & quod impendi nobis rectè volumus, hoc aliis impartimur: & quod nobis fieri nolumus, hoc aliis ipsi facere devitamus, charitatis jura illæsa servamus. Sed nemo, cùm quempiam diligit, habere se charitatem protinus putet, nisi priùs ipsam vim suæ dilectionis examinet. Nam si quis quemlibet amat, sed propter Deum non amat, charitatem non habet, sed habere se putat. Charitas autem vera est, cùm & in Deo diligitur amicus, & propter Deum diligitur inimicus. Ille enim propter Deum diligit eos, quos diligit: qui jam & eos diligere, à quibus non diligitur, scit. Probari etenim charitas per solam odij adversitatem solet: unde & per semetipsum Dominus dicit: *Diligite inimicos vestros: benefacite his qui oderunt vos.* Ille ergo securus amat, qui propter Deum & illum amat, à quo se intelligit non amari. Duo igitur præcepta charitatis, dilectionem Dei videlicet, & proximi, necesse est, ut custodiat quisquis habere in nuptiis, id est, in sancta Ecclesia vestem nuptialem curat. Hinc est enim, quòd apud Ezechielem Prophetam portæ civitatis in monte constitutæ vestibulum duobus cubitis mensuratur: quia nimirum accessus nobis cælestis civitatis non panditur, si in hac Ecclesia, quæ pro eo, quod adhuc foris est, vestibulum dicitur, Dei & proximi dilectio non tenetur.

Hom. 28. in Evang. statim post med. Tob. 4.

Luc. 6.

Ibid. paulo superius.

CAPUT XXV.

Dimittite, & dimittetur vobis: date, & dabitur vobis. *Luc. 6. e*

QUia teste Paulo, charitas patiens, & benigna describitur, per patientiam aliena mala debemus æquanimiter tolerare, & per benignitatem bona nostra misericorditer impendere, sicut Redemptor humani generis nos admonet, & dicit: *Dimittite, & dimittetur vobis: date, & dabitur vobis.* Dare namque nostrum ad res pertinet, quas exteriùs habemus: dimittere autem ad relaxandum dolorem, quem interiùs ex aliena culpa contrahimus. Sed sciendum est, quia qui omnino dimittit, & non dat; & si non plenè operatus est, meliorem tamen partem misericordiæ tenuit. Qui verò dat, & minimè dimittit, omnino misericordiam nullam facit: quia ab omnipotente Deo munus ex manu non accipitur, quod obligato corde in malitia profertur. Mundari etenim debet priùs animus, qui eleemosynam præbet: quoniam omne, quod Deo datur, ex dantis mente pensatur.

1. Cor. 13. De misericordia. *In expos. B. Iob, l. 22. c. 8 in init.*

CAPUT XXVI.

Luc. 6. f

Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, &c.

De patientia. *Curæ past. par. 3. c. 10. post med.*

DOminus in Evangelio dicit: *Diligite inimicos vestros, benefacite iis, qui oderunt vos: orate pro persequentibus, & calumniantibus vos.* Virtus est coram hominibus adversarios tolerare, sed virtus coram Deo, diligere: quia hoc solum sacrificium Deus accipit, quod ante ejus oculos in altari boni operis flamma charitatis incendit. Hinc est, quòd rursum quibusdam patientibus, nec tamen diligentibus, dicitur: *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides?* Perturbatio quippe impatientiæ festuca est: malitia verò in corde, trabes in oculo. Illam enim aura tentationis agitat: hanc consummata nequitia pene immobiliter portat. Rectè igitur illic subjungitur: *Hypocrita, ejice primùm trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui.* Ac si dicatur menti iniquæ interiùs dolenti, & sanctam se exteriùs per patientiam demonstranti: Priùs à te molem malitiæ excute, & tunc alios de impatientiæ levitate reprehende, ne dum non studes simulationem vincere, pejus sit tibi aliena prava tolerare.

CAPUT XXVII.

Luc. 15. b

Ita gaudium erit in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta nomen justis.

De pœnitentibus. *Curæ past. par. 1. c. 20. versus fin.*

SÆpe nonnulli ad Dominum post carnis peccata redeuntes, tantò se ardentiùs in bonis operibus exhibent, quantò damnabiliores se de malis vident: & sæpe nonnulli in carnis integritate perdurantes, cùm minus se respiciunt habere, quòd defleant, plenè sibi sufficere vitæ suæ innocentiam putant, & ad fervorem spiritus nullis se ardoris stimulis inflammant. Et fit Deo plerumque gratior amore ardens vita post culpam, quàm securitate torpens innocentia. Unde & voce judicis dicitur: *Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum.* Et, *Gaudium erit in cælo super uno pœnitente, quàm super nonaginta novem justis, quibus non est opus pœnitentia.* Quod citius, & ex ipso usu colligimus, si nostræ mentis judicia pensemus. Plus namque terram diligimus, quæ post spinas exarata fructus uberes producit, quàm quæ nullas spinas habuerit, sed tamen exculta sterilem segetem gignit.

CAPUT XXVIII.

Luc. 9. a

Convocatis Dominus duodecim Apostolis, dedit illis virtutem, & potestatem super omnia, & ut languores curarent: & misit illos prædicare regnum Dei, & infirmos curare.

De miraculis. *Hom. 29. in Evang. aliquanto post init.*

COncessa sunt, & adjuncta sanctis prædicatoribus à Domino miracula, ut fidem verbis daret virtus ostensa, & nova facerent, qui nova prædicarent. Florente enim mundo, crescente genere humano: diu in hac vita, carne subsistente, rerum opulentia exuberante, quis cùm audiret aliam esse vitam, crederet? quis invisibilia visibilibus præferret? Sed ad salutem redeuntibus infirmis, ad vitam resurgentibus mortuis, carnis munditiam recipientibus leprosis, ereptis à jure spirituum immundorum dæmoniacis, tot visibilibus miraculis exactis, quis non crederet, quod de invisibilibus audiret? Ad hoc quippe visibilia miracula coruscant, ut corda audientium ad fidem invisibilium pertrahant: ut per hoc, quod mirum foris agitur, hoc, quod intus est, longè mirabilius esse sentiatur. Unde nunc quoque, cùm fidelium numerositas intra sanctam excrevit Ecclesiam, multi sunt, qui vitam virtutum tenent, sed signa virtutum non habent: quia miraculum frustra foris ostenditur, si deest quod intus operetur. Nam juxta magistri gentium vocem, *Linguæ in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus.* Unde & idem prædicator egregius Melitem veniens, & plenam infidelibus insulam sciens, patrem Publij dysenteria febribusque vexatum, orando sanavit, & sanctæ prædicationis adjutorem Timotheum ex infirmitate stomachi lassescentem non verbo curat, sed medicinali arte mederi parat, dicens: *Modico vino utere propter stomachum, & frequentes tuas infirmitates.* Qui ergo infirmum infidelem una prece salvat, cur ægrotum socium prece non liberat? Quia nimirum ille foris per miraculum sanandus erat, qui vivus interiùs non erat, ut per hoc, quod exterior potestas ostenderet, hunc ad vitam interior virtus animaret. Ægrotanti autem fideli socio signa foris non fuerant exhibenda, qui salubriter intus vivebat.

1. Cor. 14.

Act. 28.

1. Tim. 5.

CAPUT XXIX.

Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos, etc.

Luc. 9. g

De callidit. superborum divitum. *In exp. B. Iob. l. 19. c. 1. post princ.*

CUidam diviti superba sapienti dicitur à Domino: *Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet.* Vulpes valde fraudulenta sunt animalia, quæ in fossis, vel specubus se abscondunt. Cumque apparuerint, nunquam rectis itineribus, sed tortuosis anfractibus currunt: volucres verò, ut novimus, alto volatu se in aëra sublevant. Nomine ergo vulpium dolosa, & fraudulenta; nomine verò volucrum hæc eadem superba designantur dæmonia, ac si dicat: Fraudulenta, & elata dæmonia in corde vestro, id est, in cogitatione superbiæ, inveniunt habitationem suam: Filius autem hominis ubi caput suum reclinet, non habet, id est, humilitas mea requiem in superba mente vestra non invenit. Quasi in quodam volatu volucris illa prima se extulit, quæ per elatam cogitationem dixit: *In cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solium meum: ascendam super altitudinem nubium, & similis ero Altissimo.* Ecce quàm alta superbè volando petiit: quem etiam volatum & primis hominibus persuasit. Ipsi quippe volando, quasi super se ire conati sunt, quando eis dictum est, ut gustarent, & essent sicut dij. Cumque similitudinem divinitatis appetierunt, immortalitatis munera perdiderunt. Qui in terram moriendo non issent, si super terram humiliter stare voluissent.

Isa. 14.

CAPUT XXX.

Sine ut mortui sepeliant mortuos suos.

Luc. 9. g

De quatuor modis peccandi. *In expos. B. Iob. l. 4. c. 25 sparsim.*

QUatuor modis peccatum consummatur in opere. Priùs namque latens culpa agitur: postmodum verò etiam ante oculos hominum sine confusione reatus aperitur: de hinc & in consuetudinem ducitur: ad extremum quoque, vel falsæ spei seductionibus, vel obstinatione miseriæ desperationis enutritur. Cùm autem culpa in usum venerit, ei jam animus, etiam si appetat, debiliùs resistit: quia quot vicibus pravæ frequentationis astringitur, quasi tot vinculis ad mentem ligatur. Unde fit, ut cùm enervis animus solvi non valet, ad quædam se solatia falsæ consolationis inclinet: quatenus venturum judicem tantæ sibi misericordiæ spondeat, ut eos etiam, quos arguendos invenerit, penitus non occidat: cui rei hoc deterius accidit, quòd ei multorum similium lingua consentit: cùm multi etiam malè gesta

laudibus exaggerant, sicut per Psalmistam dicitur: *Isal. 9.* *Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ: & cùm iniqua egerit iniquus, benedicitur.* Unde fit, ut incessanter crescat culpa favoribus nutrita. Curari verò vulnus negligitur, quod dignum præmio laudis videtur. Vnde & per Salomonem dicitur: *Prov. 1.* *Fili mi, si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis.* Peccatores etenim lactant, cùm vel perpetranda mala blandimentis inferunt, vel perpetrata favoribus extollunt. Sciendum quoque est quòd illi tres modi peccantium, juxta sui descensus ordinem faciliùs corriguntur: quartus verò iste difficilius emendatur. Vnde & Redemptor noster puellam in domo, juvenem extra portam, in sepulchro verò Lazarum suscitavit. Adhuc quippe mortuus in domo jacet, qui in peccato latet. Jam quasi extra portam educitur, cujus iniquitas usque ad inverecundiam publicæ perpetrationis aperitur. Sepulturæ verò aggere premitur, qui in perpetratione nequitiæ, etiam usu consuetudinis pressus gravatur. Sed hos ad vitam miseratus revocat: quia plerumque divina gratia non solùm in occultis, sed etiam in apertis iniquitatibus mortuos, & mole pravæ consuetudinis pressos lumine sui respectus illustrat. Quartum verò mortuum, nunciante discipulo Redemptor noster agnoscit, nec tamen suscitat: quia valde difficile est, ut is, quem post usum malæ consuetudinis etiam adulantium linguæ excipiunt, à mentis suæ morte revocetur, de quo benè dicitur: *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos.* Mortui enim sepeliunt mortuos, cùm peccatores peccatorum favoribus premunt. Quid enim est aliud peccare, quàm occubere; & sepelire, quàm abscondere? sed qui peccantem laudibus prosequuntur, extinctum sub verborum suorum aggere abscondunt. Erat autem & Lazarus mortuus, sed tamen non à mortuis sepultus. Fideles quippe illum mulieres obruerant, quæ & ejus mortem vivificatori nunciabant. Vnde & protinus ad lucem rediit: quia cùm in peccato animus moritur, citius ad vitam reducitur, si super hunc sollicitæ cogitationes vivunt. Aliquando sicut superiùs dictum est, nequaquam falsa spes divinæ misericordiæ mentem peccatoris intercipit, sed hanc pro peccatis, quæ fecit, factorem suum inordinatè formidantem deterior desperatio configit: & omnem spem veniæ, ne redeat, ad correctionem funditus interimit.

CAPUT XXXI.

Luc. 9. g *Tu autem vade, & annuncia regnum Dei.*

De discretione in bono opere. *In exp. B. Iob, l. 19 c. 14. sub med.*

Sciendum est, quia aliquando in actionibus nostris minora bona prætermittenda sunt pro utilitate majorum. Nam quis ignoret boni operis esse, mortuum sepelire? Et tamen cuidam, qui ad sepeliendum patrem dimitti se poposcerat, à Domino dictum est: *Sine, ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, & annuncia regnum Dei.* Postponendum namque erat obsequium hujus ministerij officio prædicationis: quia illo carne mortuos in terram conderet, isto autem anima mortuos ad vitam resuscitaret.

CAPUT XXXII.

Luc. 9. g *Nemo mittens manum ad aratrum, etc.*

De qui his mundo renunciant. *Hom. 3. in Ezech. circa fin.*

Electi Dei sic à terrenis actibus ad spiritualia pertranseunt, ut ad ea, quæ reliquerunt, ulterius nullatenus reflectantur. Quo contra de reprobis dicitur: *Quia corde reversi sunt in Aegyptum.* Et per semetipsam Veritas dicit: *Nemo mittens manum ad aratrum, & aspiciens retro, aptus est regno Dei.* Manum quippe in aratrum mittere, est quasi per quendam compunctionis vomerem, ad proferendos fructus terram sui cordis aperire: sed retro post aratrum aspicit, qui post exordia boni operis ad mala revertitur, quæ reliquit. Quod electis Dei minimè contigit: quia ad ea, quæ reliquerunt, nullo jam appetitu respiciunt: & in æternis, quæ appetunt, suæ mentis contemplatione semper intendunt. Unde & magnus ille Prædicator dicebat, qui usque ad cæli tertij secreta penetraverat: *Vnum verò, quæ quidem retro sunt oblitus, in ea, quæ sunt ante, extendens me, sequor ad palmam supernæ vocationis.* *Phil. 3.* Ante nos enim æterna sunt, post nos temporalia: quia & illa pergentes invenimus, & ista recedentes, quasi post dorsum relinquimus. Paulus igitur in anteriora extentus, eorum, quæ retro sunt, oblitus fuerat: quia temporalia despiciens, sola, quæ sunt æterna, requirebat.

CAPUT XXXIII.

Et misit illos binos ante faciem suam. *Luc. 10. 4*

De amicitia prædicatorum. *In expos. B. Iob, l. 35. c. 11. circ. fin.*

Cvm prædicatores ad annunciandum Dominus mitteret, binos misisse testatur Evangelium, cùm dicit: *Designavit Dominus Iesus septuaginta duos discipulos: & misit illos binos ante faciem suam in omnem civitatem, & locum, quò erat ipse venturus.* Ideo autem bini missi esse describuntur: ut, quia vel duo sunt præcepta charitatis; vel quia societas haberi minus, quàm inter duos non potest; sancti prædicatores ex ipsa qualitate suæ missionis cognoscerent, quantum concordiam societatis amarent.

CAPUT XXXIV.

Videbam Satanam velut fulgur de cælo cadentem. *Luc. 10. 6*

De quadripartita arrogantium specie. *In expos. B. Iob, l. 23. c. 4 sub init.*

Qvatuor sunt species, quibus omnis tumor arrogantium demonstratur, cùm bonum aut à semetipsis habere se æstimant, aut sibi desuper datum credunt, & pro suis hoc se meritis accepisse putant: aut certè cùm se jactant habere, quod non habent: aut despectis ceteris, videri singulariter appetunt habere, quod habent. A semetipso enim bonum se habere jactabat, cui per Apostolum dicitur: *Qui autem habes, quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Rursum, ne dari nobis bonum gratiæ pro nostris præcedentibus meritis crederemus, idem Apostolus admonet, dicens: *Gratia estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur.* *1. Cor. 4.* Qui etiam de semetipso ait: *Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum.* *Eph 2. 1. Tim. 1.* Quibus verbis apertè declarat, quòd gratia non pro meritis tribuatur, dum ex scipso docuit, & quid de malitia meruit, & quid de benevolentia accepit. Rursum nonnulli jactant se habere, quod non habent, sicut Angelo Ecclesiæ Laodiceæ dicitur: *Quia dicis, quòd dives sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis, quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* *Apoc. 3.* Rursum nonnulli despectis ceteris, videri appetunt singulariter bonum habere quod habent. Vnde & Pharisæus idcirco de templo absque justificatione descendit: quia bonorum operum merita sibi quasi singulariter tribuens, oranti Publicano se prætulit. Sancti quoque Apostoli ab hoc elationis vitio revocantur, qui de prædicatione redeuntes, cùm elati dicerent: *Domine, in nomine tuo etiam dæmonia nobis subjecta sunt:* ne de hac miraculorum singularitate gauderent, illico eis respondit Dominus, dicens: *Videbam Satanam velut fulgur de cælo cadentem.* *Isa. 14.* Ipse quippe sin-

gulariter elatus dixerat: *Super astra cæli exaltabo solium meum: sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis, similis ero Altissimo.* Et mirè Dominus, ut in discipulorum cordibus elationem premeret, mox judicium ruinæ retulit, quod ipse magister elationis accepit: ut in auctore superbiæ discerent quid de elationis initio formidarent.

CAPUT XXXV.

Luc. 10. d *Gaudete, & exultate, quia nomina vestra scripta sunt in cælis.*

Hom. 19. in Ezech. longiusc. ante fin.

APrivato gaudio Veritas ad commune discipulos revocat, cùm eos de prædicatione redeuntes, & de subjectione dæmonum lætantes admonet, dicens: *Nolite gaudere super hoc, sed potiùs gaudete, & exultate, quia nomina vestra sunt scripta in cælo.* Non enim omnes electi dæmonia ejiciunt, sed tamen electorum omnium nomina cælo tenentur ascripta. Admonentur ergo discipuli privatam lætitiam deponere, de communi autem & perpetua felicitate gaudere. In hac itaque arrogantiæ quarta specie crebro humanus animus labitur: ut id, quod habet, habere se singulariter glorietur. In qua tamen diabolicæ similitudini viciniùs appropinquat, quia quisque bonum se habere singulariter gaudet, qui videri sublimior ceteris quærit, illum videlicet imitatur, qui despecto bono societatis Angelorum, sedem suam ad aquilonem ponens, & Altissimi similitudinem superbè appetens, per iniquum desiderium, quasi ad quoddam culmen conatus est singularitatis erumpere.

CAPUT XXXVI.

Luç. 10. f *Et approprians alligavit vulnera ejus, infundens vinum, & oleum.*

De disciplina, & misericordia. In expos. B. Iob. l. 20. c. 8 paulo post init.

DIsciplina, vel misericordia multum in pastoribus destituitur, si una sine altera teneatur. Sed circa subditos suos inesse rectoribus debet, & justè consulens misericordia, & piè corrigens disciplina. Hinc est quòd semivivi illius vulneribus, qui à Samaritano in stabulum ductus est, & vinum adhibetur, & oleum: ut per vinum mordeantur vulnera, per oleum foveantur: quatenus unusquisque, qui sanandis vulneribus præest, in vino morsum districtionis adhibeat, in oleo mollitiem pietatis: ut per vinum mundentur putrida, per oleum foveantur sananda. Miscenda est ergo lenitas cum severitate, faciendum quoddam temperamentum ex utroque, ut neque multa asperitate subditi exulcerentur, neque nimia benignitate solvantur.

CAPUT XXXVII.

Luc. 10. g *Intravit Iesus in quoddam castellum, et mulier quædam Martha nomine excepit illum in domum suam: et huic erat soror nomine Maria.*

De activa vita, & contẽplativa. Mixtim ex l. 6. in exp. B. Iob, c. 18. & Hom. 3. in Ezec. ante med.

DVæ sunt sanctorum vitæ, activa scilicet, & contemplativa. Activa vita est, panem esurienti tribuere, verbo sapientiæ nescientem docere, errantem corrigere, ad humilitatis viam superbientem proximum revocare, infirmantis curam gerere, quæ singulis quibusque expediant dispensare, & commissa nobis qualiter subsistere valeant; providere. Contemplativa verò vita est charitatem quidem Dei, & proximi tota mente retinere, sed ab exteriori actione quiescere, soli desiderio Conditoris inhærere, ut nil jam agere libeat, sed calcatis cur s omnibus, ad videndam sui Creatoris faciem animus inardescat: ita ut jam noverit carnis corruptibilis pondus cum mœrore portare, totisque desideriis appetere illis hymnidicis Angelorum choris interesse, civibus admiscri cælestibus, de æterna in conspectu Dei incorruptione gaudere; sed activa prior est tempore, quàm contemplativa: quia ex opere bono tenditur ad contemplationem. Contemplativa autem major est merito, quàm activa: quia hæc in usu præsentis operis laborat, illa verò sapore intimo venturam jam requiem degustat. Quòd enim contemplativa minor quidem tempore, sed merito major sit quàm activa, sacris Evangelij verbis ostenditur, in quo duæ mulieres, Martha scilicet, & Maria diversa egisse referuntur. *Martha quippe circa frequens ministerium satagebat: Maria verò sedens ad pedes Domini, ejus verba audiebat.* Quid enim per Martham exterioribus obsequiis occupatam, nisi activa vita signatur? & quid per Mariam, quæ verba Domini residens audiebat, nisi contemplativa exprimitur? Vna quippe earum erat intenta operi, altera contemplationi: una serviebat activæ vitæ per exterius ministerium, altera contemplativæ per suspensionem cordis in verbum. Et quamvis activa sit bona, melior tamen est contemplativa: quia ista cum mortali vita deficit, illa verò in immortali vita pleniùs excrescit. Vnde cùm contra Mariæ suæ sororis otium Martha quereretur, quòd se negligeret adjuvare, audivit à Domino respondente: *Martha, Martha, sollicita es, & turbaris erga plurima: porrò unum est necessarium: Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Ecce pars, & cura Marthæ non reprehenditur, sed Mariæ pars etiam laudatur: neque bonam partem elegisse Mariam dicit, sed optimam: ut etiam pars Marthæ judicaretur bona: quia magna sunt activæ vitæ merita, sed contemplativæ potiora. Quare pars Mariæ sit optima, subinfertur cùm dicitur: *Quæ non auferetur ab ea.* Activæ enim vitæ opera cum corpore transeunt: Contemplativæ autem gaudia meliùs ex fine convalescunt. Quis enim in æterna patria panem porrigat esurienti, ubi nemo esurit? Quis potum tribuat sitienti, ubi nemo sitit? Quis mortuum sepeliat, ubi nemo moritur? Activa igitur vita cum corpore deficit, & cum præsenti sæculo aufertur: contemplativa verò nec deficit, nec aufertur. Hic enim incipit, sed subtracta præsentis sæculi luce, in cælesti patria perficitur. Amoris quippe ignis, qui hic ardere inchoat, cùm ipsum, quem amat, viderit, in amore ipsius amplius ignescit. Sciendum est enim, quòd activa vita perfectè teneri potest, & illam opere perficimus, sed in hac vita positi contemplationis intimæ sola initia degustamus: de ea etiam, cùm contendimus, vix parum aliquid attingere valemus. Quantolibet enim amore animus ardeat, quantalibet virtute cogitationis in Deum tendat, non jam, quod amat, perfectè videt, sed adhuc inchoat videre, quod amet, quia sicut fortissimus prædicator dicit: *Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: & nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum.*

CAPUT XXXVIII.

Cùm immundus spiritus exierit ab homine, Luc. 11. e *ambulat per loca inaquosa quærens requiem, et non invenit, etc.*

Quòd mẽtes carnalium diabolus inhabitet. In exp. B. Iob. l. 33. c. 3. post med.

MEntes sæcularium temporali gloriæ deditæ, dum ad appetitum exterioris gloriæ defluunt, dum excedere ceteros honorum altitudine ambiunt, locum antiquo hosti, ubi apud se requiescere debeat, tribuunt. Vnde & in Evangelio Veritas dicit quòd spiritus exiens in locis aridis, & inaquosis, requiem non invenit: quia domum, quam reliquerat, vacuam, scopisque mundatam reperit, hanc mul-

triplicior intravit. Quia enim fluxa fit terra, quæ infunditur, loca arentia, & inaquosa sunt corda justorum, quæ per disciplinæ fortitudinis ab omni carnalis concupiscentiæ humore siccantur. Loca autem humentia sunt terrenorum hominum mentes, quas humo carnalis concupiscentiæ, quia replet, fluidas facit: loca quoque humentia sunt opera voluptuosa. Pes quippe in arida terra non labitur, fixus verò in lubrica vix tenetur. In locis igitur humentibus iter vitæ præsentis faciunt, qui in hac ad justitiam recti stare non possunt. In his itaque locis humentibus, id est, in reproborum hominum operatione lubrica, requiem invenit hostis antiquus.

CAPUT XXXIX.

Luc. 11. d *Tunc assumit septem alios spiritus nequiores se, & ingressi habitant ibi.*

De damno neglectæ conscientiæ. *In expos. B. Iob, l. 7. c. 7. ante med.*

PLerumque vitiorum contritionem in nobis agere per flagella Dominus inchoat: sed cùm mens ex ipso profectus exordio extollitur, cumque se quasi jam de virtutibus erigit, sævienti contra se adversario aditum pandit, qui cordis intima penetrans, omne quod in ea de studio bonę inchoationis invenerit, confringit, tantoque se vehementiùs in ejus destructione exhibet, quantò & graviùs: quia vel ad modicum fuerat projectus, dolet. Unde & teste Evangelio, voce Veritatis, ad neglectam domum conscientiæ spiritus immundus, qui solus exiit, cum spiritibus septem redit.

CAPUT XL.

Luc. 11. c *Nemo lucernam ponit sub modio, sed super candelabrum.*

De prædicatione. *In expos. B. Iob, l. 30. c. 17 circ. fin.*

OMnes electi Dei gratiam prædicationis habent pro magno, corporum autem utilitatem pro minimo. Hinc Dominus ait in Evangelio: *Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum.* In modio namque commodum temporale, in lucerna verò lux prædicationis accipitur. Lucernam ergo ponere sub modio, est propter temporale commodum gratiam prædicationis abscondere, quod nemo utique electorum facit. Et bene illic subditur: *Sed super candelabrum.* In candelabro enim status corporis designatur, cui lucerna superponitur, dum eidem corpori cura prædicationis antefertur.

CAPUT XLI.

Luc. 11. c *Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Si oculus tuus simplex fuerit, &c.*

De simplici intentione. *In exp. B. Iob, l. 28. c. 6 longè post med.*

CUrandum sollicitè est, cùm à nobis quidlibet agitur, ne fiat pravum, quod in opere sequitur, si non ex recta cogitationis intentione generatur. Unde bene in Evangelio dicit Dominus: *Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si oculus autem tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit.* Quid enim per oculum exprimitur, nisi opus suum præveniens cordis intentio? Quæ priusquam in actione se exerceat, hoc jam, quod apperit, contemplatur. Et quid appellatione corporis designatur; nisi unaquæque actio, quæ intentionem suam, quasi oculum intuentem sequitur? Lucerna itaque corporis est oculus; quia per bonæ intentionis radium merita illustrantur actionis. *Et si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit:* quia si rectè intendimus per simplicitatem cogitationis, bonum opus efficitur, etiam si minus bonum esse videatur: & cùm intentione bona quid agitur, ejus intentionis actio apud Deum minimè fuscatur. Et si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit: quia cùm perversa intentione quid vel rectum agitur, etsi splendere coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni judicis obscuratur. Unde & rectè subjungitur: *Vide ergo, ne lumen, quod in te est, tenebræ sint.* Si lumen, quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? Quia si hoc, quod bene nos agere credimus, ex mala intentione fuscamus, quanta ipsa mala sunt, quæ mala esse, etiam cùm agimus, non ignoramus? Et si ibi nil cernimus, ubi quasi discretionis lumen tenemus: qua cæcitate in illa offendimus, quæ sine discretione perpetramus? Vigilanti itaque cura per cuncta opera intentio nostra nobis est pensanda.

CAPUT XLII.

Decimatis mentam, & anetum, & ciminum: Luc. 11. f *& relinquitis quæ graviora sunt legis.*

ILli, qui se à parvis peccatis custodiunt, & aliquando in gravibus demerguntur, debent considerare, quòd cùm majora mala perpetrant, coram Deo apertæ iniquitatis sint: & cùm parva bona custodiũt, coram hominibus simulatæ sanctitatis sint. In illis iniqua faciunt, & per ista se hominibus, quia sunt iniqui, regunt. Hinc est quòd Pharisæis dicitur: *Liquantes culicem, camelum autem glutientes.* Ac si aperte diceretur: Minima mala discernitis, majora devoratis. Hinc est quòd rursum ore Veritatis increpantur, cùm audiunt: *Decimatis mentam, & anetum, & ciminum; & relinquitis quæ graviora sunt legis, judicium, & misericordiam, & fidem.* Neque enim negligenter audiendum est, quòd cùm decimari minima diceret, extrema quidem de oleribus maluit: sed tamen bene olentia memorari, ut profectò ostenderet, quia simulatores cùm parva custodiunt, odorem de se extendere sanctæ opinionis quęrunt: & quamvis implere maxima prætermittunt, ea tamen minima observant, quæ humano judicio longè lateque redoleant.

De simulata sanctitate. *Curæ Past. p. 3. c. 24. sub fin.*

CAPUT XLIII.

Quid faciam, quia non habeo quo congregem Luc. 12. d *fructus meos? &c.*

OMnis avarus priùs anhelat per avaritiam concupita congregare: & postquam quasi in quodam ventre avaritiæ multa congesserit, satiatus arctatur: quia dum anxiatur qualiter acquisita custodiat, ipsa eum sua satietas angustat. Divitis enim cujusdam uberes fructus ager attulerat, sed ubi eos tantos reponeret non habebat, dixit: *Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos?* Et dixit: *Hoc faciam: destruam horrea mea, & majora ædificabo.* Qui igitur ex abundantia coangustatus dicebat: *Quid faciam?* Quasi multo cibo pressus æstuabat. Pensemus quot votis appetiit, ut uberes fructus ager illius afferret! Ecce autem vota completa sunt, quia fructus uberes ager attulit: sed quoniam ad recondendum loca non sufficiunt, multiplicatus dives, quid faciat, ignorat. O angustia ex satietate nata! de ubertate agri angustatur animus avari. Dicens namque: *Quid faciam?* Profectò indicat, quia votorum suorum affectibus pressus sub quodam rerum fasce laborabat. Mentem igitur avari divitis, quæ priùs ex abundantia requiem quæsierat, post ad custodiam sollicitudo graviùs fatigat.

De avaro divite. *In exp. B. Iob, l. 15. c. 13 sub init.*

CAPUT XLIV.

Anima, habes multa bona.

Luc. 12. c

De elatione divitũ. *In expos. B. Iob, l. 14. c. 8. sub fin.*

SÆpe videmus quosdam divites, qui & opes, & gloriam habere sine culpa potuissent, si hæc habere cum humilitate voluissent: sed extolluntur rebus, inflantur honoribus, dedignantur ceteros, omnemque vitæ suæ fiduciam in ipsa abundantia rerum ponunt. Unde & quidam dives dicebat: *Anima, habes multa bona reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare.* Ecce hic in rebus dubiis spem fixerat, & in rebus labentibus spei suæ fiduciam posuerat, & solidaverat. De creatore autem desperasse fuerat, spem in creatura posuisse. Stante enim Deo in perpetuum, omnia transeunt. Quid ergo nisi ab stante fugere, est transeuntibus rebus inhærere? Quisquis igitur defluere devitat, superest, ut quod defluit, fugiat, ne per hoc, quod amat, in hoc cogatur venire, quod vitat. Qui enim rebus labentibus inhæret, illo videlicet trahitur, quò tendit quod tenet. Priùs itaque curandum est ne quisque temporalia diligat, ac deinde ne in eisdem temporalibus, quæ non ad delectationem sibi, sed ad usum retinet fiduciam ponat: quoniam conjunctus decurrentibus statum suum mox animus perdit: nam vitæ præsentis fructus trahit, quem levat.

Ibid. l. 22. c. 2. sub init.

CAPUT XLV.

Luc. 12. b *Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te.*

De morte repentina. *In exp. B. Iob, l. 25. c. 2. paulò post princ.*

QUamlibet serò de hac vita tollantur iniqui, subitò & repentè tolluntur: quia finem suum cogitando prævidere nesciunt. Subitum enim est quod ante cogitari non potuit. Subitò dives ille stultus raptus est, qui horrea, quæ præparabat, deservit; & inferni locum, quem non prævidebat, invenit. Eadem enim nocte sublatus est, qui in rerum sibi abundantia multa tempora fuerat præstolatus, ut scilicet, qui in longum sibi subsidia colligendo prospiceret, subsequentem diem vel unum minimè videret. Ad aliud exercebat animam per cogitationem, sed ad aliud emisit per sententiam: aliud dum viveret contemplatus est, aliud dum moreretur expertus: reliquit enim diu tractata temporalia, & inopinata invenit æterna. Unde ei propter hanc ignorantiam cæcitatis suæ bene per divinam sententiam increpando dicitur: *Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te.* In nocte quippe ablata est, quæ in obscuritate cordis est amissa: In nocte ablata est, quæ considerationis lucem habere noluit, ut quod poterat pati, prævideret. Unde bene discipulis futura cogitantibus Paulus Apostolus dicit: *Vos autem, fratres, non estis in tenebris: ut vos dies illa tanquam fur comprehendat.* Dies enim exitus tanquam fur in nocte comprehendit, quando stultorum animas futura non prævidentes ejicit.

1. Thess. 5.

CAPUT XLVI.

Luc. 12. c *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.*

Quod prædicatores debeant esse mundi. *In exp. B. Iob, l. 28. c. 4 circ. fin.*

SAnctis prædicatoribus à Domino dicitur: *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.* Lumbos præcingere, est in opere luxuriam refrenare: delectatio namque carnis est in lumbis. Per lumbos itaque luxuria, per lucernas autem, bonorum operum claritas designatur. Jubentur ergo sancti prædicatores lumbos accingere, & lucernas tenere. Acsi apertè audiant: Priùs in vobismetipsis luxuriam restringite, & tunc de vobis aliis bonorum operum exempla monstrate.

CAPUT XLVII.

Quòd si dixerit servus ille in corde suo: Moram facit Dominus meus, &c. Luc. 12. f

Vt Prælati humiles sint. *Curæ Past. par 2. c. 6. post med. 1. Pet. 5.*

DEbent studere sine intermissione qui præsunt, ut eorum potentia quantò magna exteriùs cernitur, tantò apud eos interiùs deprimatur, ne eorum animus ad elationem potestatis suæ delectatione rapiatur. Hinc Petrus ait: *Non ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis.* Hinc per semetipsam Veritas ad altiora vos virtutum merita provocans, dicit: *Quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister: & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus: sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.* Hinc est quòd servum ex suscepto regimine elatum, quę post supplicia maneant, indicat, dicens: Quòd si dixerit malus ille servus in corde suo: Moram facit Dominus meus venire, & cœperit percutere conservos suos, manducet autem, & bibat cum ebriis: veniet Dominus servi illius in die, qua non sperat, & hora qua ignorat, & dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis. Inter hypocritas enim jure deputatur, qui ex simulatione disciplinæ ministerium regiminis vertit in usum dominationis.

Mat. 10.

CAPUT XLVIII.

Servus, qui cognovit voluntatem domini sui, & non fecit secundùm eam, vapulabit, &c. Luc. 12. f

De ignorantia & cõtemptu. *In expos. B. Iob, l. 15. c. 25. ante med.*

SUnt nonnulli, qui ex eo quòd Veritas dicit: *Servus, qui non cognovit voluntatem domini, & fecit digna plagis, vapulabit paucis: & servus sciens voluntatem domini sui, & non faciens juxta eam, vapulabit multis,* nolunt scire quod faciant: & quasi minus se vapulaturos existimant, si quod operari debuerunt, nesciant. Sed aliud est nescisse, aliud scire noluisse. Nescit namque, qui apprehendere vult, & non valet. Qui autem ut nesciat, aurem à voce Veritatis avertit, iste non nescions, sed contemptor dicitur.

CAPUT XLIX.

Cui multùm datum est, multùm quæretur ab eo. Luc. 12. f

De personarum acceptione. *In expos. B. Iob, l. 25. c. 1. sub init.*

QUoniam ab internis atque invisibilibus oculos clausimus, & visibilibus pascimur, plerumque hominem non ex eo quòd ipse est, sed ex his, quæ circa ipsum sunt, veneramur. Cumque non intuemur, quid ipse sit, sed quid possit, in acceptione personarum non ex personis, sed ex rebus adjacentibus ducimur. Sicque fit, ut is quoque apud nos intus in despectionem veniat, qui foris honoratur: quia dum pro his, quæ circa illum sunt, honorabilis habetur rebus suis in examine nostro postponitur. Sed omnipotens Deus vitam hominum ex sola qualitate interrogat meritorum: & sæpe inde plus punit, unde hic majora ad ministerium contulit. Veritate attestante, quæ ait: *Cui multùm datum est, multùm quæretur ab eo.*

CAPUT L.

Luc.12.f *Ignem veni mittere in terram.*

Quid ignis in S. Scriptura significet. *Hom. 2. in Ez.ec. circa med.*

IGnis nomine, cùm per significationem dicitur, aliquando Spiritus sanctus, aliquando verò mentis malitia designatur. Per ignem Spiritus sanctus solet figurari, de quo in Evangelio Dominus dicit: *Ignem veni mittere in terram & quid volo, nisi ut accendatur?* Ignis quippe in terram mittitur, cùm per ardorem sancti Spiritus afflata terrena mens à carnalibus suis desideriis concrematur. Cùm enim carnalis sanctum Spiritum accipit amore spirituali succensa, malum plangit quod fecit. Et terra ardet, quando accusante se conscientia, cor peccatoris utitur, & in dolore pœnitentiæ crematur. De malo autem igne dicitur: *Et nunc ignis adversarios consumit:* quia cor pessimum ex sua malitia tabescit. *Hebr.10.*

CAPUT LI.

Luc.12.g *Cùm vadis cum adversario tuo ad Principem in via, da operam, etc.*

Quod adversarius noster sit sermo Dei. *Hom. 39. in Evang. circa med.*

QVoniam pravi quilibet & perversi homines in hac vita Dei præcepta contemnunt, illis in extremo vitæ inimicis tradentur, cum quibus in æterno judicio damnationis perpetuæ societate colligabuntur, sicut scriptum est: *Cùm vadis cum adversario tuo ad Principem in via, da operam liberari ab illo, ne fortè tradat te ad judicem: & judex tradat te exactori: & exactor mittat te in carcerem.* Adversarius quippe noster in via, est sermo Dei contrarius nostris carnalibus desideriis in præsenti vita: à quo ipse liberatur, qui præceptis ejus humiliter subditur, alioquin adversarius judici, & judex tradet te exactori: quoniam ex sermone Domini contempto, reus peccator tenebitur in examine judicis. Quem judex exactori tradet, quoniam hunc maligno spiritui ad ultionem tradi permittet: ut compulsam animam ipse de corpore exigat ad pœnam, quæ ei, sponte consensit ad culpam. Exactor quippe intelligitur importunus ille persuasor, qui humano generi semel nummum deceptionis contulit, & adhuc quotidie mortis expetere debitum non desistit: qui in paradiso pecuniam homini peccanti commodavit, sed iniquitate crescente hanc quotidie cum usuris exigit. Exactor diabolus est, qui malè suadendo spem contulit immortalitatis: decipiendo, tributum exigit mortis: qui suadendo, intulit culpam, sæviendo, exigit pœnam. Exactor ergo peccatorem mittet in carcerem, quia per malignum spiritum in inferno detruditur quousque dies judicij veniat, ex quo jam in ignibus inferni simul & ipse crucietur. *In expos. B. Iob. l 4. c.31 in princ.* *Ibid. lib 30. c. 15. circa fin.*

CAPUT LII.

Luc. 13. *Contendite intrare per angustam portam.*

De districtione bonæ vitæ. *In expos. B. Iob. l. 11. c. 26 post med.*

MEns humana cùm ad meliora nititur, quasi contra fluminis ictum conatur. Cùm verò ab intentione ascendendi resolvitur, sine labore ad ima ducitur. Quia enim in ascensu labor est, in descensu otium: intraturos per angustam portam Dominus admonet dicens: *Contendite intrare per angustam portam.* Quæ est autem angusta porta, nisi in hoc mundo vivere, sed de hujus mundi concupiscentia nil habere, aliena non appetere, propria non tenere, laudes mundi despicere, & pro Deo opprobria amare, gloriam mundi fugere, despectum sequi, adulantes despicere, despicientes honorare, mala nocentium ex corde dimittere, & erga eos dilectionis gratiam immobilem in corde retinere? Dictu-

A rus itaque Dominus hujus angustæ portæ introitum præmisit: *Contendite:* quia nisi mentis contentio fuerit, unda mundi non vincitur, per quam anima semper ad ima revocatur. Mens enim mutabilitatis suæ pondere ad aliud semper impellitur quàm est: & nisi in statu suo arcta custodiæ disciplina teneatur, semper in deteriora delabitur. Quia etenim semper stantem deseruit, statum, quem habere poterat, amisit.

CAPUT LIII.

Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, &c. *Luc. 14. e*

De inordinato proximorum amore. *In expos. B. Iob, l. 7. c. 14 aliquanto post princ.*

B SÆpe videmus quosdam præsentis vitæ desideria non habere, mundum & opere & professione spernere: sed tamen pro inordinatis affectibus proximorum, prætoria irrumpere, terrenarum rerum jurgiis vacare, libertatem intimæ quietis relinquere, & mundi in se studia jamdudum destructa reparare. Hos à præsenti sæculo inchoata jam vitæ perfectio solveret, sed inordinatus amor terrenæ cognationis ligat. Qui verò districto studio sponsionis æternæ sequuntur præmium, sicut semetipsos pro divino amore despiciunt, sic cuncta, quibus se sentiunt præpediri, postponunt: & cùm pro Deo necesse est, ut quibus valent, cunctis inserviant, pro Deo privata obsequia etiam propinquis negant. Hinc est enim quòd quidam cùm diceret: *Permitte mihi prius ire, & sepelire patrem meum:* Veritatis ore protinus audivit: *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, annuncia regnum Dei.* Qua in re notandum est, quia electus discipulus dum à parentis sepultura cõpescitur, hoc devotum quemque exhibere patri mortuo ex affectu carnali propter Dominum non licet, quod propter Dominum etiam exteris debet. Hinc rursum Veritas dicit: *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus.* Quo in loco videlicet, dum propinquorum odio, animæ quoque nostræ odium subinfertur, patenter ostenditur, quia sic propinquos sicut nosmetipsos odio habere præcipimur: ut hos ad æterna rapientes, eorumque carnalem gratiam, cùm præpedit, postponentes, discamus temperata eos discretionis arte, & convenienter diligere, & salubriter odio habere: quatenus sic sciat per amorem odium surgere, ut valeamus eos verius per odium amare. *Matt. 8.* C D

CAPUT LIV.

Nisi quis renunciaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. *Luc14. c*

De renunciatione sæculi. *Hom. 32. in Evang. in princ.*

QVia Dominus, ac Redemptor noster, novus homo venit in mundum, nova præcepta edidit mundo. Vitæ enim nostræ veteri in vitiis enutritæ, contrarietatem oppositi novitatis suæ. Quid enim vetus, quid carnalis homo noverat, nisi aliquid in hoc mundo possidere, se contra pericula immensi laboris accingere, temporalia quæque laboriosa observatione etiam cum jurgiis defendere? Quid noverat, nisi sua retinere, aliena rapere si posset, concupiscere si non posset? Sed cælestis & novus homo, cùm se sequentibus nova mandata proponeret, dixit: *Nisi quis renunciaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Ac si apertè dicat: Qui per veterem vitam aliena concupiscitis, per novæ conversationis studium, & vestra largimini. Perfectus igitur Christianus, quomodo debet res terrenas jurgando defendere, quas nunc præcipitur non possidere? Itaque cùm res proprias amittimus, si perfectè Deum sequimur, in hujus vitæ itinere à magno *In exp. B. Iob, l 31. c. 8 circa med.*

onere levigati sumus. Cùm verò curam rerum ejusdem nobis itineris necessitas imponit, quidam dum eas rapiunt, solummodo tolerandi sunt: quidam verò servata charitate prohibendi, non tamen sola cura, ne nostra subtrahant, sed ne rapientes non sua, semetipsos perdant: plus quippe ipsis raptoribus debemus metuere, quàm rebus irrationabilibus defendendis inhiare. Ista namque etiam non rapta morientes amittimus, cum illis verò & nunc conditionis ordine, & si corrigi studeant, post perceptionem muneris unum sumus. Quis autem nesciat, quia minus ea, quibus utimur, & plus debemus amare quod sumus? Si igitur & pro sua utilitate raptoribus loquimur, jam non solùm nobis, quæ temporalia, sed ipsis etiam, quæ sunt æterna, vendicamus. Qua in re illud est solerter intuendum, ne per necessitatis metum cupiditas surrepat rerum, & zelo succensa prohibitio, impetu immoderatiore distensa, usque ad odiosæ turpitudinem contentionis erumpat: dumque pro terrena re pax à corde cum proximo scinditur, liquidò apparet, quia plus res quàm proximus amatur. Si enim charitatis viscera etiam contra raptorem proximum non habemus, nosmetipsos pejus ipso raptore persequimur, graviusque nos quàm alter poterat, devastamus: quia dilectionis bonum sponte deserentes, à nobis ipsis intus est, quod amittimus, qui ab illo sola exteriora perdebamus.

CAPUT LV.

Luc.15.a *Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus!*

Dial.lib.2. cap 3.circa med.

QUotiens per cogitationis motum extra nos nimium ducimur, & nos sumus, & nobiscum non sumus: quia nosmetipsos minimè videntes per alia vagamur. An illum secum fuisse dicimus, qui in longinquam regionem abiit, portionem, quam acceperat, consumpsit, uni in ea civium adhæsit, porcos pavit, quos cùm manducare siliquas videret, & has esuriret? Tamen cùm postmodum cœpit cogitare bona, quæ perdidit, scriptum de illo est: *In se reversus dixit: Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus!* Si igitur secum fuit, unde ad se rediit? De Petro quoque Apostolo scriptum est, dum de carcere ab Angelo ductus fuisset: quia ad se reversus dixit: *Nunc scio verè, quia misit Dominus Angelum suum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum.* Duobus ergo modis extra nos ducimur, quia aut per cogitationis lapsum sub nosmetipsos recidimus: aut per contemplationis gratiam super nosmetipsos levamur. Ille itaque, qui porcos pavit, vagatione mentis & immunditia, sub semetipsum cecidit: iste verò, quem Angelus solvit, ejusque mentem in ecstasim rapuit, extra se quidem, sed super semetipsum fuit. Uterque igitur rediit, quando & ille ab errore operis ad cor se collegit, & iste à contemplationis culmine ad hoc rediit, quod in intellectu communi priùs fuit.

Act. 12.

CAPUT LVI.

Luc.15.c *Citò proferte stolam primam, & induite illum.*

De electione Dei. *Mixtim in exp.B. Iob, l.12.c 4.post med.*

ILlos eligit Deus, quos despicit mundus: quia plerumque ipsa despectio revocat hominem ad semetipsum. Is enim, qui patrem reliquit, & partem substantiæ, quam perceperat, prodigè expendit, postquam esurire cœpit, in se reversus dixit: *Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus: ego autem hic fame pereo! Surgam, & ibo ad patrem meum.* Longè quippe à se discesserat quando peccabat, etsi non esurisset, in semetipsum minimè rediisset: quia A postquam terrenis indignit, tunc cogitare cœpit, quid de spiritualibus amisit. Et quia concessa priùs in paradiso veste justitiæ nudatus fuerat & innocentiæ, nuditatem peccatoris filij dignatus est pater operire, qui eo redeunte dixit: *Citò proferte stolam primam, & induite illum.* Prima quippe stola est innocentiæ vestis, quam homo bene conditus accepit, malè autem à serpente persuasus perdidit.

CAPUT LVII.

Et date annulum in manu ejus. *Luc. 15.c*

SOlet Scriptura sacra pro fide annulum appellare, vel signaculum. Nam filius junior, qui consumpta substantia ad patrem rediit, in munere annulum accepit. Gentilis enim populus, qui immortalitate perdita, ad Deum pœnitendo revertitur, per fidei signaculum munitur.

Quod per fides significetur *In exp.B. Iob.l.25.c.4 sub init.*

CAPUT LVIII.

Facite vobis amicos de mammona iniquitatis. *Luc. 16.b*

OMnibus, qui dant eleemosynas pauperibus, duæ virtutes, humilitas scilicet, atque pietas ita sibimet connexæ debent inesse, ut vicario semper fulciantur opere: quatenus nec humilitas cùm veneratur proximum, largitatis gratiam deserat, nec pietas cùm largitur erga indigentiam intumescat. Itaque proximi humilitatem pietas fulciat, humilitas pietatem: ut cùm indigentem rebus necessariis naturæ tuæ consortem vides, nec per pietatem desinas regere, nec per superbiam negligas venerari quem regis. Nam sunt nonnulli, qui mox ut ab egenis fratribus fuerint necessaria postulati, postea dona largituri priùs in eis contumeliosa verba jaculantur. Qui etsi rebus ministerium pietatis perficiunt, verbis tamen gratiam humilitatis perdunt, ita ut plerumque videantur, quia illatæ jam injuriæ satisfactionem solvunt, cùm, post contumelias, dona largiuntur. Nec magni est operis quòd postulata tribuant: quia ipso dationis suæ munere vix eundem excessum sermonis tegunt. Beneficium ergo debet exhiberi per pietatem, & bonum verbum tribui per humilitatem. At contrà: alij egenos fratres non student rebus fulcire cùm possint, sed blandis tantùm sermonibus fovere. Sed dilectio nostra semper exhibenda est cum veneratione sermonis, & ministerio largitatis. Præterea sunt nonnulli, qui pietatis suæ viscera tendere usque ad incognitos nesciunt, sed solis quos per assiduitatem notitiæ didicerint, miserentur: apud quos nimirum plus familiaritas, quàm natura valet; dum quibusdam necessaria, non quia homines, sed quia noti sunt, largiuntur. Apud piam igitur mentem, plus debet natura valere, quàm notitia: quamquam & unusquisque qui indiget, eo ipso, quo homo est, etiam incognitus non est. Multùm autem ad edomandam dantis superbiam valet, si cùm terrena tribuit, verba sollicitè magistri cælestis penset, qui ait: *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Si enim eorum amicitiis æterna tabernacula acquirimus, dantes proculdubio pensare debemus: quia patronis munera potius offerimus, quàm egenis dona largimur. Hinc per Paulum dicitur: *Vestra abundantia illorum inopiam suppleat, ut & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum:* ut videlicet sollicitè perpendamus, quia & eos, quos nunc inopes cernimus, abundantes quandoque videbimus: & qui abundantes aspicimur, si largiri negligimus, quandoque inopes erimus. Qui itaque nunc temporale subsidium pauperi tribuit, ab eo postmodum perpetua recepturus, ut ita dicam,

De misericordia pauperibus exhibenda. *In exp.B. Iob.l.21.c 14.sub init.*

quasi ad frugem terram excolit, quæ quod acceperit, uberiùs reddit. Restat ergo, ut nunquam elatio surgat ex munere, quando videlicet dives ex eo, quod pauperi tribuit, agit ut in perpetuum pauper non sit. Quisquis autem super eum, cui aliquid donavit, fastu se elationis extollit, majorem culpam intrinsecus superbiendo peragit, quàm extrinsecus largiendo mercedem. Fit ipse bonis interioribus nudus, cùm nudum despicit vestiens, eò quòd agit, ut seipso deterior fiat, quò se indigenti proximo meliorem putat. Minus quippe inops est, qui non habet vestem, quàm qui humilitatem. Unde necesse est, ut cùm naturæ nostræ consortes exteriora non habere conspicimus, quàm multa nobis desint interiora bona, pensemus: quatenus sese super inopes cogitatio nostra non elevet, cùm solerter videt, quia nos tantò veriùs, quantò & interiùs indigentes sumus.

A si apud vosmetipsos priùs in corde non intumescitis. Nam qui se adhuc pro rebus transitoriis extollit, nescit in proximo quod maneat, venerari. Nolite ergo in vobismetipsis pensare, quod habetis, sed quid estis: & in æternitatis amore cor figite, ut dum adipisci terrena culmina contemnitis, perveniatis ad gloriam quam per fidem tenetis.

CAPUT LIX.

Luc. 14. a *Cùm intrasset Iesus in domum cujusdam Principis Pharisæorum Sabbato manducare panem, ecce quidam hydropicus erat ante illum. Quem apprehendens, sanavit, ac dimisit.*

De avaritia. *In expos. B. Iob, l. 14. c. 7 circ. fin.*

REdemptor noster ante Pharisæi domum hydropicum curat, ut contra avaritiam disputaret. Scriptum est: *Audiebant autem omnia hæc Pharisæi, qui erant avari, & deridebant illum.* Quid est ergo quòd ante Pharisæi domum hydropicus curatur, nisi quòd per alterius ægritudinem corporis, in altero exprimitur ægritudo cordis? Hydropicus quippe, quò amplius bibit, amplius sitit: sic & omnis avarus ex potu sitim multiplicat; quia cùm ea, quæ appetit, adeptus fuerit, ad appetenda alia amplius anhelat. Qui enim adipiscendo plus appetit, huic sitis ex potu crescit.

CAPUT LX.

Luc. 16. d *Quod hominibus altum est: abominabile est apud Deum.*

De superbis cogitationibus nostris. *Hom. 28. in Evang. circa med.*

QUia in hominibus non naturam, quæ ad imaginem Dei facti sunt, sed honores veneramur & divitias, si quilibet pauper ut ad eum ire debeamus, nos rogaret: protinus superbia nostra nobis in tacita cogitatione responderet: Non eas, quia temetipsum degeneras, honor tuus despicitur, locus vilescit. Ecce de cælo venit, qui servo in terra occurrere non despicit: & tamen humiliari in terra contemnimus, qui de terra sumus! Quid autem apud Deum vilius, quid esse potest despectius, quàm apud homines honorem servare, & interni testis oculos non timere? Unde in sacro Evangelio ad Pharisæos ait: *Vos estis, qui justificatis vos coram hominibus, Deus autem novit corda vestra: quia quod hominibus altum est, abominabile est apud Deum.* Notate, fratres, notate quod dicitur: Si enim quod hominibus altum est, abominabile est apud Deum, cogitatio cordis nostri tantò apud Deum in imo est, quantò hominibus in alto: & humilitas cordis nostri tantò apud Deum in alto est, quantò hominibus imo. Despiciamus ergo si quid boni gerimus, nulla nos nostra inflet operatio, non enim abundantia, non extollat gloria. Si quibuslibet ex bonis affluentibus intus intumescimus, Deo despecti sumus. Hæc ergo, fratres, cogitate: hæc intentione tota pensate, nolite in proximis vestris hujus mundi bona venerari, hoc propter Deum honorate in hominibus, quibus tamen non estis commissi, quòd ad imaginem Dei sunt facti. Quod tunc in proximis verè servatis,

CAPUT LXI.

Deum non timebat, & hominem non reverebatur. Luc. 18. a

De iniquo judice. *In exp. B. Iob, l. 14. c. 12. circa med.*

SUnt quidam, qui postquam Deum in mente contempserint, multò magis humana judicia spernunt: & omne malum, quod appetunt, audacter peragere non erubescunt. Quos ad perpetrandum malum iniquitas occulta invitat, & nulla aperta verecundia retardat. Sicut de quodam iniquo judice dicitur: *Deum non timebat, & hominem non reverebatur:* quoniam à perpetrandis malis nec Dei timore, nec hominum pudore refrænabatur.

CAPUT LXII.

Rogavit Dominum Iesum quidam de Pharisæis, ut manducaret cum illo. Et discumbente in domo Pharisæi, ecce mulier, quæ erat in civitate peccatrix, attulit alabastrum unguenti. Luc. 7. f

HAnc, quam Lucas peccatricem mulierem, Joannes verò Mariam nominat, illam esse Mariam credimus, de qua Marcus septem dæmonia ejecta fuisse commemorat: & quid per septem dæmonia, nisi universa designantur vitia? Quia enim septem diebus omne tempus comprehenditur, rectè septenario numero universitatis figuratur. Septem ergo dæmonia Maria habuit, quæ vitiis universis plena fuit. Sed ecce, quia turpitudinis suæ maculas aspexit, lavando ad fontem misericordiæ cucurrit, convivantes non erubuit. Nam, quia semetipsam graviter erubescebat intus, nihil esse credidit, quod verecundaretur foris.

Homil. 33. in Evang. in sub init.

CAPUT LXIII.

Et stans retro secus pedes Iesus, lacrymis cœpit rigare pedes ejus. Luc. 7. f

OMnipotens Deus & ipse implet mentes Sanctorum desiderio cælesti, & ipse impletas exaudit: ipse enim creat in Sanctorum cordibus amorem, & ipse ex amantibus cordibus suscipit precem. Negationem suam Petrus flevit amarè, sed tamen illud præmittitur: quia *Iesus respexit Petrum.* Venit Maria Magdalene post multas maculas culpæ ad pedes nostri Redemptoris cum lacrymis. Sed quis illam intus infundit, nisi qui benignè foris suscepit? Quis illam ad lacrymas per compunctionis spiritum urgebat, nisi qui hanc exteriùs coram simul recumbentibus ad veniam recipiebat? Redemptor igitur noster peccatricis mulieris mentem extrahebat, cùm de culpa compungeret; suscipiebat, ut à culpa liberaret. Quidquid enim in Sanctorum virtutibus agitur, ejus est gratiæ, qui merita largitur.

De gratia Redemptoris. *Hom. 8. in Ez. ec paulò post princ. Luc. 22.*

CAPUT LXIV.

Luc. 7. g *Remittuntur ei peccata multa: quoniam dilexit multum.*

De misericordia Dei. *Hom. 25. in Evang. aliquanto post med.* *Iob, 40.*

VBique vobis, fratres chariſſimi, ſuperna medicina occurrit: quoniam dedit homini præceptum ne peccet, & tamen peccanti dedit remedia per pœnitentiam ne deſperet. Hinc eſt quòd Maria Magdalene, quæ fuerat in civitate peccatrix, ad vitam poſt culpas pœnitentiam agens rediit: & eam de faucibus antiqui ſerpentis manus Redemptoris eripuit. Unde bene ad beatum Job voce Dominica dicitur: *Nunquid capies Leviathan hamo: aut armilla perforabis maxillam ejus?* Per Leviathan quippe, quod additamentum eorum dicitur, antiquus ille ſerpens devorator humani generis deſignatur: qui dum ſe divinitatem homini addere ſpopondit, immortalitatem ſuſtulit: qui prævaricationis culpam quoque, quam primo homini propinavit, dum ſe ſequentibus peſſima perſuaſione multiplicat, pœnas eis ſine ceſſatione coacervat. Armillâ ubi ponitur, ambiendo conſtringit. Quid igitur per armillam niſi circumplectens nos divina miſericordia deſignatur? Quæ Leviathan iſtius maxillam perforat, dum nobis poſt perpetrata, quæ prohibuit, adhuc pœnitentiæ remedium oſtendit. Armilla Dominus maxillam Leviathan perforat: quoniam ineffabili miſericordiæ ſuæ potentia ſic malitiæ antiqui hoſtis obviat, ut eos aliquando etiam quos jam cepit, amittat. Et quaſi ab ore illius cadunt, qui poſt perpetratas culpas ad innocentiam redeunt. Quis enim ore illius ſemel raptus maxillam ejus evaderet, ſi perforata non eſſet? An non in ore Petrum tenuit cùm negavit? *Matt. 26.* An non in ore David tenuit, cùm in tantam ſe luxuriæ voraginem merſit? *1. Reg. 2.* Sed dum ad vitam uterque per pœnitentiam rediit, Leviathan iſte eos aliquo modo quaſi per maxillæ ſuæ foramen amiſit. Quis autem hominum Leviathan iſtius os evadat; ut illicita nulla committat? Sed hinc cognoſcimus, quantum Redemptori generis humani debitores ſumus, qui non ſolùm nos in ore Leviathan ire prohibuit, ſed ab ore ejus redire conceſſit. Qui ſpem peccatori non abſtulit: quia maxillam ejus, ut evadendi viam tribueret, perforavit; ut ſaltem poſt morſum fugiat, qui incautus, ne morderetur, priùs cavere noluit. Cavendum enim ſummopere eſt, ne quis delectatione peccati, Leviathan iſtius ore rapiatur, & tamen ſi raptus fuerit, non deſperet: quia ſi peccatum perfectè lugeat, adhuc foramen in maxilla ejus invenit, per quod evadat. Adeſt teſtis divinæ miſericordiæ Maria Magdalena, quam in ore Leviathan iſte tenuit: quoniam univerſorum vitiorum dominio ſuccubuit. Sed per foramen maxillæ ab ejus ore ſubtracta, quia poſt perpetrationem tantarum nequitiarum, pœnitendo eſt reverſa. Veritatem enim amando, lavit lacrymis maculas criminis. Et vox Veritatis impletur, quia dicitur: *Dimiſſa ſunt ei peccata multa: quoniam dilexit multum.* *Ibidem in princ.* Quæ enim priùs frigida peccando remanſerat, poſtmodum amando fortiter ardebat: & eam Conditor noſter velut in ſigno, nobis ad exemplum pœnitentiæ poſuit, quam per pœnitentiam vivere poſt lapſum fecit.

CAPUT LXV.

Luc. 7. g *Fides tua te ſalvam fecit, vade in pace.*

Homil. 29. in Evang. circa fin. QUotidie peccatores ad vitam revertuntur, & poſt perpetratas culpas ad innocentiam per pœnitentiæ remedium convertuntur. Adeſt teſtis divinæ miſericordiæ Maria Magdalena, de qua Phariſæus, dum pietatis fontem vellet obſtruere, dicebat: *Hic, ſi eſſet Propheta, ſciret utique, quæ & qualis eſt mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix eſt.* Sed lavit lacrymis maculas cordis, & corporis, & Redemptoris ſui veſtigia tetigit, quæ itinera ſua prava dereliquit. Sedebat ad pedes Jeſu: verbumque de ore illius audiebat, viventi adhæſerat, cùm ſepultus eſſet, mortuum quærebat: viventem reperit, quem mortuum quæſivit, tantumque apud eum gratiæ locum invenit, ut hunc ipſis quoque Apoſtolis, ejus videlicet nunciis, ipſa nuciaret. Quid itaque, fratres, quid in hac re debemus aſpicere, niſi immenſam Conditoris noſtri miſericordiam? Qui nobis velut in ſigno eam ad exemplum pœnitentiæ poſuit, quam per pœnitentiam vivere poſt lapſum fecit. Si aliquis libidinis igne ſuccenſus carnis munditiam perdidit, aſpiciat Mariam: quæ in ſe carnis amorem igne divini amoris excoxit. Ad vos igitur, fratres chariſſimi, mentis oculos reducite, & pœnitentem peccatricem mulierem vobis in exemplum imitationis anteferte. Redemptoris noſtri veſtigia, quia peccando contempſiſtis, amate: quæque vos in adoleſcentia, quæque in juventute deliquiſſe meminiſtis, deflete: morum, operumque maculas lacrymis tergite: nam revertentes nos Dominus clementer amplectitur; quoniam vita peccatorum etiam indigna non poteſt eſſe, quæ fletibus lavatur. *Homil. 33. in Evang. ſub fin.*

CAPUT LXVI.

Luc. 16. e *Homo quidam erat dives, & induebatur purpura, & byſſo: & epulabatur quotidie ſplendidè. Et erat quidam mendicus, nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus ulceribus plenus, cupiens ſaturari de micis, quæ cadebant de menſa divitis, & nemo illi dabat: ſed & canes veniebant, & lingebant ulcera ejus.*

De Lazaro & divite. *In exp. B. Iob, l. 25. c. 18.* PEr epulantem ſplendidè divitem Judaïcus populus deſignatur, copiam ſcilicet legis non ad neceſſitatem ſalutis, ſed ad pompam elationis aſſumens, & in præceptorum verbis non ſemetipſum ordinatè reficiens, ſed jactanter oſtendens. Per vulneratum verò Lazarum, qui interpretatur adjutus, forma populi Gentilis exprimitur, quem divinum adjutorium tantò magis erigit, quantò minus de virium ſuarum facultate confidit. Qui pauper, & ulceribus plenus eſſe deſcribitur: quia Gentilitas corde humilis peccatorum ſuorum confeſſiones aperuit. Nam ſicut in vulnere trahitur ab intimis virus in cute: ita in confeſſione peccati, dum ſecreta panduntur in publicum, quaſi mali humores à viſceribus intimis foras prorumpunt. Et bene per divitem ſplendidè viventem, ſuperbia Judæorum; per ulceroſum verò Lazarum, qui adjutus interpretatur, humilitas deſignatur: quia dum Judæi in gloria vitæ præſentis ſuperbientes humilitatis Dominicæ celſitudinem, & abjecta facta, quæ in ſe ille oſtendit, intelligere deſpexerunt, Gentiles peccata ſua confitentes ad Deum credendo gratia ipſius adjuti pervenerunt, & illis cadentibus, in locum eorum pauperes, id eſt, ſpiritu humiles ſubrogati ſunt. Lumen enim intelligentiæ humilitas aperit, ſuperbia abſcondit. Nam ſecretum quoddam eſt pietatis, & tantò minus ad illud animus pervenit, quantò magis intumeſcit: quoniam eo ipſo foras repellitur, quantò inſaniùs inflatur. Immenſa verò profundaque Dei judicia debemus perhorreſcere, nec ea ratione diſcutere, ſed venerari nos convenit admiratione. Nemo Gentilitatem diſcutiat aſſumptam, & Judæam perditam. Nemo diſcutiat cur Judaïco ſtante populo dudum in infidelitate, Gentilitas jacuit, & cur ad fidem Gentilitate ſurgente Judaïcum populum infidelitatis culpa proſtravit. Nemo diſcutiat, cur alius trahatur ex dono, &

alius repellatur ex merito. Consilium summæ, & occultæ virtutis satisfactio sit apertæ rationis: & in cunctis, quæ disponuntur exteriùs, aperta causa sit rationis occultæ, justitia voluntatis.

CAPUT LXVII.

Luc. 16. e *Factum est autem, ut moreretur mendicus, et portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem et dives, et sepultus est in inferno.*

De incendio animarum. *Cura past. par. 3. c. 22.*

NEquaquam dives iste aliena rapuisse, sed infructuosè perhibetur propriis usus fuisse, eumque post hanc vitam ultrix gehenna suscepit: non quia aliquid illicitum gessit, sed quia immoderato usu totum se licitis tradidit. In his autem dictis Evangelicis colligere possumus, quia incendium anima non solùm videndo, sed etiam experiendo patiatur. Veritatis enim voce, dives mortuus, dicitur in inferno sepultus. Cujus anima, quòd in igne teneatur, insinuat vox divitis, qui Abraham deprecatur, dicens: *Mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.* Dum ergo peccatorem divitem damnatum, Veritas in ignem perhibet, quisnam sapiens reproborum animas teneri ignibus neget? Si autem quæritur quomodo res incorporea teneri, & affligi possit à re corporea, certè audiamus, quid reprobis Veritas in fine est dictura: *Ite in ignem æternum, qui præparatus est diabolo, & Angelis ejus.* Si ergo diabolus, ejusque Angeli, cùm sint incorporei, corporeo sunt igne cruciandi, non mirum si animæ, antequam recipiant corpora, possint corporea sentire tormenta. Teneri etiam per ignem potest anima, ut in tormento ignis sit videndo, & sentiendo. Ignem namque eo ipso patitur, quòd videt: & quia concremari se aspicit, crematur. Sicque fit, ut corporea res incorpoream exurat, dum ex igne visibili ardor, & dolor invisibilis trahitur, ut per ignem corporeum, mens incorporea etiam in flamma corporea crucietur.

CAPUT LXVIII.

Luc. 16. f *Elevans autem oculos cùm esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu ejus.*

De divite, & de animabus defunctorum qualiter se habeant. *In exp. B. Iob, l. 18. c. 12.*

DIves iste idcirco punitus, & inferni damnatione percussus, non quia vi quempiam oppressérit, vel quia aliena diripiens abstulerit: sed quia propria non dederit, & acceptis rebus, semetipsum malè derelinquens, se extollenter elevaverit. Sunt enim nonnulli, quos census per tumorem non elevat, sed per opera misericordiæ exaltat: & sunt nonnulli, qui se terrenis opibus abundare conspiciunt, veras Dei divitias non requirunt, atque patriam æternam non amant: quoniam hoc sibi sufficere, quod rebus fulciuntur temporalibus, putant. Non est ergo census in crimine, sed affectus: cuncta enim sunt bona, quæ condidit Deus. Sed qui bonis malè utitur, profectò agit, ut quasi per edacitatis ingluviem, eo, quo vivere debuit, pane moriatur. Pauper ad requiem Lazarus venerat, superbum verò divitem tormenta cruciabant: sed tamen dives Abraham fuerat, qui Lazarum in sinu tenebat, qui tamen auctori suo colloquens, dicit: *Loquar ad Dominum meum, cùm sim pulvis, & cinis.* Quid itaque iste divitias suas æstimare noverat, qui semetipsum pulverem cineremque pensabat? Aut quomodo res hunc extollerent possessæ, qui de se quoque earum videlicet possessore tam abjecta sentiret? Superbi itaque divites, & elati venturi Judicis respectum non habent, dum superbis apud se cogitationibus tumẽt. Hoc ergo fuit, quod hunc superbum divitem inferno tradidit, quia in sua felicitate timidus non fuit: quia percepta dona ad usum arrogantiæ inflexit: quia viscera ignoravit: quia peccata sua redimere, etiam cùm sibi abundaret pretium, noluit. Serò autem dives iste oculos elevans aperuit, quando Lazarum requiescentem vidit, quem jacentem ante januam videre contempsit. Intellexit ibi quod hic facere noluit; in damnatione sua compulsus est cognoscere quid fuit, quod perdidit, quando proximum indigentem non agnovit. Propter hoc autem, quòd de hoc divite in tormentis posito dicitur, quòd viderit Abraham, & Lazarum in sinu ejus, credendum est, quòd ante retributionem extremi judicij, injusti quosdam in requie justos conspiciunt, ut eos videntes in gaudio non solùm de suo supplicio, sed etiam de illorum crucientur bono. Justi verò in tormentis semper intuentur injustos, ut hinc eorum gaudium crescat, quia malum conspiciunt, quod misericorditer evaserunt: tantoque majores Redemptori suo gratias referant, quantò vident in aliis, quod ipsi perpeti, si essent derelicti, potuerunt. Nec illam tantæ beatitudinis claritatem apud justorum animum fuscat aspecta pœna reproborum, quia ubi compassio miseriæ jam non erit, minui proculdubio beatorum lætitia non valebit. Justorum enim animæ quamvis in suæ naturæ bonitate misericordiam habeant, etiam si misereri vellent, jam tunc omnino non possunt: quia justitiæ auctoris suæ conjunctæ tanta rectitudine constringuntur, ut nulla ad reprobos compassione moveantur; & erecti jam per justitiam judicij, eis nullo modo misereantur. Ipse quippe judici concordant, cui inhærent: & eis, quos eripere non possunt, nec ex misericordia condescendunt: quia tantùm illos tunc à se videbunt esse extraneos, quantò ab eo, quem diligunt, auctore suo conspiciunt esse repulsos. Quid autem mirum, si dum justi injustorum tormenta conspiciunt, hoc eis eveniat in obsequio gaudiorum: quando & in pictura niger color substernitur, ut albus, vel rubeus clarior videatur. Sed, sicut dictum est, tantò bonis sua gaudia excrescunt, quantò eorum oculis damnatorum mala subterjacent. Quamvis eis sua gaudia plenè sufficiant ad perfruendum, mala tamen reproborum absque dubio semper aspiciunt: quia cùm Creatoris sui claritatem vident, nihil in creatura agitur, quod videre non possunt. Præterea, de ipsis animabus sciendum est: quoniam sicut ij, qui adhuc viventes sunt, mortuorum animas quo loco habeantur, ignorant: ita mortui vitam in carne viventium post eos qualiter disponatur, nesciunt, quia & vita spiritus longè est à vita carnis: & sicut corporea, & incorporea diversa sunt genere, ita etiam distincta cognitione. Quod tamen de animabus sanctis dicendum non est: quia quæ intus omnipotentis Dei claritatem vident, nullo modo credendum est, quia sit foris aliquid, quod ignorent. Et sciendum, quòd electi, & perfecti postquam de corporibus transeunt, nequaquam per morarum spatia, sicut antiqui Patres, à cælesti patriæ perceptione differuntur. Mox quippe ut à carnis colligatione exeunt, in cælesti sede requiescunt, attestante Paulo, qui ait: *Scimus quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quod ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in cælis.* Priùs autem, quàm Redemptor noster morte sua humani generis pœnam solveret, eos etiam, qui cælestis patriæ vias sectati sunt, post egressum carnis inferni claustra tenuerunt: non ut pœna quasi peccatores plecteret, sed ut eos in locis remotioribus quiescentes, quia nec dum intercessio Mediatoris advenerat, ab ingressu regni, reatus primæ culpæ prohiberet. Unde iuxta ejusdem Redemptoris nostri testimonium, dives qui

Hom. 40. in Evang.

In expos. B. Iob, l. 4. c. 27 circ. med.

Gen. 1.

apud inferos torquetur, in sinu Abrahæ Lazarum requiescere contemplatur. Qui profectò si adhuc in imis non essent, hoc ille in tormentis positus non videret. Unde & idem Redemptor noster pro nostræ culpæ debito occumbens, inferna penetrat, ut suos, qui ei inhæserant, ad cælos reducat. Sed quò nunc homo redemptus ascendit, illuc profectò si peccare noluisset, etiam sine redemptione pertingeret.

CAPUT LXIX.

Luc. 16. f *Pater Abraham, miserere mei.*

De loquacitate. *In expos. B. Iob, l. 1. c. 5. ante med. Cur a past. par. 3. c. 20. sub init.*

PEnè semper epulas sequitur loquacitas, cumque venter reficitur, lingua disfrenatur. Nisi enim gulæ deditos immoderata loquacitas raperet, dives ille, qui epulatus quotidie splendidè dicitur, in lingua graviùs non arderet, nec aquam peteret, dicens: *Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam: quia crucior in hac flamma.* Quibus profectò verbis ostenditur, quia epulando quotidie crebriùs in lingua peccaverat, qui totus ardens refrigerari se præcipuè in lingua requirebat. Priùs quippe epulatus quotidie splendidè dicitur: & pòst, aquam petere in lingua memoratur: quia enim, ut diximus, inter epulas valde defluere loquacitas solet, ex pœna indicat culpam, cùm eum, quem epulatum splendidè Veritas dixerat, in lingua plus ardere perhibebat. Hi, qui chordarum harmoniam temperant, tanta hanc arte dispensant, ut plerumque cùm una tangitur, longè alia ex multis interjacentibus posita chorda quatiatur. Cumque ista sonitum reddit, illa, quæ in eodem cantu temperata est, aliis impercussis tremit. Sic ergo Scriptura sacra plerumque de virtutibus, sic de vitiis agit: ut dum loquendo aliud insinuat, tacendo aliud innotescat. Nihil enim contra divitem de loquacitate memoratur, sed dum pœna in lingua dicitur, quæ in convivio inter alias gravior fuerit, culpa monstratur. Videamus autem nunc inopiam divitis ardentis, cujus tanta fuit abundantia epulantis. Ait enim: *Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam: quia crucior in hac flamma.* Quibus verbis nobis non hoc innotescitur, quia illic in tanto ardore, una tunc ad sufficientiam refrigerij aquæ stilla requiratur: sed quòd is, qui de abundantia peccaverat, illic æstuanti nimis cremetur inopia. Videmus enim in verbis divitis, ex subtilissimo Dei judicio, quàm magna tali culpæ pœna responderit. Agente namque inopia, illic usque ad minima petenda compulsus est, qui hìc agente tenacia usque ad neganda minina pervenit. Quid tribui subtilius, quid districtius potest? Guttam aquæ petiit, qui micas panis negavit.

In expos. B. Iob, l. 18 c. 12. post med.

CAPUT LXX.

Luc. 16. f *Memento fili, quia bona recepisti in vita tua, & Lazarus similiter mala.*

De occultis judiciis *In expos. B. Iob, l. 6. c. 1. in princ.*

CUm valde occulta sint divina judicia, cur in hac vita nonnumquam bonis malè sit, & malis bene: tunc occultiora sunt, cùm & bonis hìc bene est, & malis malè. Nam cùm bonis hic malè est, & malis bene, hoc fortasse deprehenditur, quia & boni si qua deliquerunt, hìc recipiunt, ut ab æterna pleniùs damnatione liberentur: & mali bona, quæ pro hac vita faciunt, hìc inveniunt, ut ad sola in posterum tormenta pertrahantur. Unde & ardenti in inferno diviti dicitur: *Memento fili, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala.* At cùm bonis hic bene est, & malis malè, incertum valde est, utrum boni idcirco bona accipiant, ut provocati ad aliquid melius crescant. An justo, latentique judicio hìc suorum operum remunerationem percipiant, ut à præmiis vitæ sequentis inanescant, & utrum malos idcirco adversa feriant, ut ab æternis suppliciis corrigendo defendant. An hìc eorum pœna incipiat, ut quandoque complenda eos ad ultima gehennæ tormenta perducat. Sancti igitur viri, cùm sibi suppetere prospera hujus mundi conspiciunt, pavida suspicione turbantur: timent enim ne hìc laborum suorum fructus recipiant: timent ne quod divina justitia latens in eis vulnus aspiciat, & exterioribus eos muneribus cumulans ab intimis repellat.

CAPUT LXXI.

Rogo te, Pater Abraham, ut mittas eum in domum patris mei. *Luc. 16. f*

De spe veniæ post mortem. *In expos. B. Iob 8. c. 12. & lib. 10. c. 39 & lib 11 c. 31 post med.*

POstquam tempus vitæ præsentis abscindetur, nequaquam reprobi, & peccatores ad operationem promerendæ veniæ ulteriùs revertentur, nec ad adhibenda recta opera revocabuntur: hinc est, quòd dives, quem inferni flamma cruciabat, quia semetipsum reparare operando non posset, agnoverat: nam nequaquam sibi, sed relictis fratribus prodesse satagebat, dicens: *Rogo te, pater Abraham, ut mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne & ipsi veniant in locum hunc tormentorum.* Solet namque mœstum animum spes vel falsa fovere, sed ut pœnam suam reprobi graviùs sentiant, etiam de venia spem amittunt. Unde flammis ultricibus traditus, non sibi, ut diximus, sed opitulari fratribus concupivit: quia se nunquam igneo carere tormento, adjuncto desperationis supplicio agnovit. Sic quoque debemus indubitanter credere, quòd iniqui postquam æternis damnati suppliciis fuerint, de parentibus, & cognatis, & proximis suis, quos reliquerunt, cogitabunt, cùm per semetipsam Veritas dicat, quia dives, qui in inferno sepultus fuerat, de quinque fratribus, quos reliquerat, etiam in supplicio positus curam gerebat. Præterea sciendum est, quòd ignis in inferno, & ad consolationem non lucet, & tamen ut magis torqueat, ad aliquid lucet. Nam sequaces quosque suos secum in tormento reprobi, flamma illustrante visuri sunt, quorum amore deliquerunt: quatenus eorum, qui vitam carnaliter contra præcepta Conditoris amaverunt, ipsorum quoque interitus eos in augmento suæ damnationis affligat. Quod profectò hoc eodem Evangelio teste colligimus, in quo Veritate nunciante dives ille, quem contigit ad æterni incendij tormenta descendere, quinque fratrum describitur meminisse. Qui Abraham petiit, ut ad eorum eruditionem Lazarum mitteret, ne illuc eos quandoque venientes par pœna cruciaret. Qui igitur ad doloris sui cumulum propinquorum absentium meminit, constat proculdubio, quia eos ad augmentum supplicij paulò pòst potuit etiam præsentes videre; quid autem mirum si secum quoque reprobos aspiciat cremari, qui ad doloris sui cumulum eum, quem despexerat, in sinu Abrahæ Lazarum vidit? Si ergo ei, ut pœna cresceret, & vir electus apparuit, cur non credendum sit, quòd in supplicio videre eos etiam quos contra Deum dilexerat, possit? Qua ex re colligitur, quòd eos, quos inordinatè nunc reprobi diligunt, miro judicij ordine secum tunc in tormentis videbunt, ut pœnam propriæ punitionis exaggeret, illa auctori præposita carnalis cognatio pari ante oculos ultione damnata.

A

CAPUT LXXII.

Item unde suprà.

De Lazaro, & dive: & de scientia animarum post mortem *Dial. l. 4. c. 33.*

QUod boni bonos in regno, & mali malos in supplicio cognoscant, in verbis Dominicis luce clarius est demonstratum. In quibus cùm dictum esset, quòd mortuus Lazarus portatus est ab Angelis in sinu Abrahæ, & mortuus dives sepultus est in inferno, subjunctum est: *Qui elevans oculos suos, cùm esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu ejus, & ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret* B *linguam meam: quia crucior in hac flamma.* Cui Abraham dixit: *Fili, recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala.* Dives autem de seipso, jam spem salutis non habens, ad promerendam suorum salutem convertitur, dicens: *Rogo te, pater, ut mittas eum in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne & ipsi veniant in locum hunc tormentorum.* Quibus verbis apertè declaratur, quia & boni bonos, & mali cognoscunt malos. Si igitur Abraham Lazarum minimè recognovisset, nequaquam ad divitem in tormentis positum, de transacta ejus contritione loqueretur dicens, quòd mala receperit in vita sua. Et si mali malos non recognoscerent, nequaquam dives in tormentis positus, fratrum suorum etiam absentium meminisset. Quomodo enim præsentes non C posset agnoscere, qui etiam pro absentium memoria curavit exorare? Qua in re illud quoque ostenditur, quòd & boni malos, & mali cognoscunt bonos. Nam & dives ab Abraham cognoscitur, cui dictum est: *Recepisti bona in vita tua:* & electus Lazarus à reprobo est divite cognitus, quem mitti precatur ex nomine, dicens: *Mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, & refrigeret linguam meam.* In qua videlicet cognitione utriusque partis cumulus retributionis excrescit, & ut boni ampliùs gaudeant, qui secum eos lætari conspiciunt, quos amaverunt: & mali, dum cum eis torquentur, quos in hoc mundo despecto Deo dilexerunt, eos non solùm sua, sed etiam eorum pœna D consumat. Fit autem quiddam mirabilius in electis: quia non solùm eos agnoscunt, quos in hoc mundo noverant, sed velut visos atque cognitos recognoscunt bonos, quos nunquam viderunt. Qui enim illic omnes communi claritate Deum conspiciunt, non est, quod ibi nesciant, ubi scientem omnia sciunt.

CAPUT LXXIII.

Luc. 17. b *Si haberetis fidem tanquam granum sinapis.*

De tribulatione electorum. *In exp. B. Iob, l. 1.*

SIcut unguenta redolere latiùs nesciunt nisi commota, & sicut fragrantiam suam non nisi cùm incenduntur expandunt: ita sancti viri, omne, quod virtutibus redolent, in tribulationibus innotescunt. E Unde & rectè in Evangelio dicitur: *Si habueritis fidem tanquam granum sinapis.* Granum quippe sinapis nisi conteratur, nequaquam vis virtutis ejus agnoscitur: nam non contritum, lenè est, si verò conteritur, inardescit: & quid in se acerrimum lateat, ostendit. Sic unusquisque vir sanctus cùm non pulsatur, despicabilis, & lenis aspicitur: si qua verò illum tritura persecutionis opprimat, mox omne, quod callidum sapit, ostentat, & in fervorem virtutis vertitur quidquid in illo ante despicabile, infirmumque videbatur; quodque in se per tranquillitatis tempora libens operuerit, exagitatus tribulationibus coactus innotescit.

CAPUT LXXIV.

Occurrerunt ei decem leprosi, etc. *Luc. 17. c*

HÆretici hoc habent proprium, ut bonis mala permisceant, quatenus facilè sensui audientis illudant. Si enim prava semper dicerent, citius in sua pravitate cogniti, quod vellent, minimè persuaderent. Rursum, si semper recta sentirent, profectò hæretici non fuissent. Itaque permiscent recta perversis, ut ostendendo bona auditores ad se attrahant, & exhibendo mala latenti eos peste corrumpant: ex rectis sensibus trahant, & ex perversis feriant. Hi in præceptis Dei, sana insanaque locutione variantur. Unde in Evangelio decem leprosorum sunt specie designati. Quorum colori sano dum vitiosus candor aspergitur, immoderato hoc candore fœdantur. Unde admonemur: *Non plus sapere, quam oportet sapere; sed sapere ad sobrietatem.* *Rom. 12.* Quoniam igitur in lepra & pars cutis in fulgorem ducitur, & pars in colore sano retinetur, rectè leprosi hæreticos exprimunt: quia dum rectis prava permiscent, & sanis insana, colorem sanum maculis aspergunt. Qui etiam, quia nec Deum diligunt, de quo malè sentiunt, nec proximum, à quo dividuntur, decalogi præceptis adversi sunt, & ideo ad deprecandum Dominum Christum veniunt. Et quoniam in ejus præceptis offenderant, ad illum unde offenderant vocant, ut salventur, clamant dicentes: *Iesu præceptor, miserere nostri:* quia enim in verbis illius se errâsse significant, hunc salvandi humiliter præceptorem vocant. Cumque ad cognitionem præceptoris redeunt, mox ad formam salutis recurrunt, & curari meruerunt.

De decem leprosis hæreticos designantibus *In exp. s. B. Iob, l. 5. c. 10. circ. fin.*

CAPUT LXXV.

Vbicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur et aquilæ. *Luc. 17. g*

ANte restitutionem corporum quorundam animæ justorum à cælesti regno, quibusdam adhuc mansionibus differuntur, quia de perfecta justitia aliquid minus habuerunt. Perfectorum verò justorum animæ mox ut hujus carnis claustra exeunt, in cælestis regni sedibus recipiuntur. Quod & ipsa per se Veritas attestatur, dicens: *Vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.* Ac si apertè dicat: Qui cælesti sedi incarnatus vester Redemptor præsideo, electorum quoque animas, cùm carne solvero, ad cælestia sublevabo. Ubi igitur ipse Redemptor noster est corpore, illuc proculdubio colliguntur justorum animæ: & Paulus dissolvi desiderat, & cum Christo esse. Qui ergo Christum esse in cælo non dubitat, nec animam Pauli in cælo esse negat. *Philip. 1.*

De mansionibus sanctarum animarum post mortem. *In expos. B. Iob, l. 31. c. 36. & l. 4. dial. c. 25.*

CAPUT LXXVI.

Iejuno bis in sabbato. *Luc. 18. b*

SI qua civitas contra insidiantes inimicos magno valletur aggere, fortibus cingatur muris, ex omni parte insomni muniatur custodia, unum verò foramen in ea tantummodo immunitum per negligentiam relinquatur, inde proculdubio hostis ingreditur, qui undique excluſus esse videbatur. Pharisæus, qui in templum oraturus ascendit, civitatem mentis suæ quanta munitione vallaverit, audiamus: *Iejuno bis in sabbato, decimas de omnium, quæ possideo,* qui præmisit: *Deus, gratias ago tibi.* Rectè quippe Deo gratias agebat, à quo acceperat bona, quæ fecerat. Magna certè munimina adhi-

De custodia bonorum operum. *In expos. B. Iob, l. 19. c. 17. sub fin. & in Ezech. Homil. 7. ante med.*

buit, sed videamus ubi insidianti hosti foramen immunitum reliquit. *Quia non sum sicut ceteri hominum raptores, injusti, adulteri, velut etiam hic Publicanus.* Ecce civitatem sui cordis insidiantibus hostibus per elationem aperuit, quam frustra per jejunium & eleemosynas clausit. Incassum cetera sunt munita, cùm locus unus, de quo hosti pateret aditus, non est munitus. Gratias rectè egit, sed se perversè super Publicanum extulit. Civitatem sui cordis extollendo prodidit, quam abstinendo, & largiendo servavit: victa est per abstinentiam gula, ventrisque ingluvies destructa, separata est largitate, tenacia, & avaritia depressa. Quibus hoc laboribus actum credimus? Sed ô quot labores, uno vitio percussi ceciderunt! quanta bona unius culpæ gladio perempta sunt! Unde magnopere oportet bona semper agere, & ab ipsis nos bonis operibus in cogitatione cautè custodire; ne si mentem elevant, bona non sint, quæ non Auctori militant, sed elationi. De qua re non inordinatè agimus, si ex libris licet non canonicis, sed tamen ad ædificationem Ecclesiæ editis testimonium proferamus. Eleazar namque in prælio elephantem feriens stravit, sed sub ipso, quem extinxit, occubuit. Quos ergo iste significat, quem sua victoria oppressit, nisi eos, qui vitia superant, sed sub ipsa, quæ subigunt, superbiendo succumbunt? Quasi enim sub hoste, quem prosternit, moritur, qui de culpa, quam superat, elevatur. Sancti igitur in omni opere suo sollicitè invigilent, ne aut prava agant, aut postquam recta, quæ præcepta sunt, egerint, bonis actibus expletis in suis cogitationibus intumescant: & tantò graviùs offendant, quantò in his, quæ justè videndentur agere, foris occultiùs peccant. Perit enim omne quod agitur, si non humilitate sollicitè custodiatur.

1. Mach. 6.

CAPUT LXXVII.

Luc. 19. a

Egressus Iesus perambulabat Iericho, & ecce Zachæus quærebat videre eum, quis esset.

De laudabili fatuitate. *In expos. B. Iob. l. 27. c. 27. sub fin.*

Si veraciter esse sapientes, & ipsam Dei sapientiam contemplari appetimus, stultos nos humiliter cognoscamus. Relinquamus noxiam sapientiam, discamus laudabilē fatuitatem. Hinc quippe scriptum est: *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens.* Hinc Evangelicæ historiæ verba testantur, quia Zachæus cùm videre præ turba nil posset, sycomorum arborem ascendit, ut transeuntem Dominum cerneret. Sycomorus quippe, ficus fatua dicitur. Pusillus itaque Zachæus sycomorum subiit, & Dominum vidit: quia qui mundi stultitiam humiliter eligunt, ipsi Dei sapientiam subtiliter contemplantur. Pusillitatem namque nostram ad videndum Dominum turba præpedit, qui infirmitatem humanæ mentis ne lucem Veritatis intendat, curarum sæcularium tumultus premit. Sed prudenter sycomorum ascendimus, si providè eam, quæ divinitus præcipitur, stultitiam mente teneamus. Quid enim in hoc mundo stultius, quàm amissa non quærere, possessa rapientibus relaxare, nullam pro acceptis injuriam reddere, immo adjunctis aliis patientiam præbere? Quasi enim sycomorum nos ascendere Dominus præcepit, cùm dicit: *Qui aufert quæ tua sunt, ne repetas.* Et rursum: *Si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram.* Per sycomorum transiens Dominus cernitur, quia per hanc sapientem stultitiam, etsi necdum ut est solidè, jam tamen per contemplationis lumen, quasi in transitu Dei sapientia videtur: quam videre nequeunt, qui sibi sapientes videntur; quia ad conspiciendum Dominum in elata cogitationum suarum turba deprehensi, adhuc sycomori arborem non invenerunt.

Luc. 6. Ibid. & Mat. 5.

CAPUT LXXVIII.

Dixit Zachæus ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: et si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum. *Luc. 19. b*

De emptione regni cælestis. *Hom. 5. in Evang. & in hom. 26.*

Aestimationem pretij non habet, sed tamen regnum Dei tantùm valet, quantùm habes; valuit Petro & Andreæ, dimissis retibus, & navi: valuit viduæ duobus minutis: valuit alteri calice aquæ frigidæ: valuit etiam Zachæo dimidio substantiæ: quia dimidium aliud ad hoc, quod injustè abstulit, restituendum in quadruplum reservavit. Exteriora enim nostra Domino quamlibet parva sufficiunt: cor namque, & non substantiam pensat: nec perpendit quantum in ejus sacrificio, sed ex quanto proferatur: regnum itaque Dei, ut diximus, tantùm valet, quantùm habes. Pensate igitur, fratres, quid vilius cùm emitur, quid charius cùm possidetur? Præterea si quis avaritiæ æstibus anhelans aliena diripuit, aspiciat hunc Zachæum, qui, si quid alicui abstulit, quadruplum reddidit.

CAPUT LXXIX.

Luc. 19. c

Negotiamini dum venio.

De rectoribus sanctæ Ecclesiæ. *Hom. 17. in Evang.*

Debent sollicitè sacerdotes pensare quod lucrum Deo faciunt, qui accepto talento ab eo ad negotium missi sunt. Etenim ipse Dominus dicit: *Negotiamini dum venio.* Ecce jam venit, ecce de nostro negotio lucrum requirit. Quale ei animarum lucrum de nostra negotiatione monstrabimus? Quot ejus conspectui manipulos animarum de prædicationis nostræ segete illaturi sumus? Ponamus ante oculos nostros illum tantæ districtionis diem, quo judex veniet, & rationem cum servis, quibus talenta credidit, ponet. Ecce in majestate terribili, inter Angelorum & Archangelorum choros videbitur, in illo tanto examine electorum omnium & reproborum multitudo deducetur, & unusquisque quid sit operatus, ostendetur. Ibi omnes Dominici gregis arietes cum animarum lucris apparebunt, qui sanctis suis prædicationibus Deo post se subditum gregem trahunt. Cùm igitur tot pastores cum gregibus suis, ante æterni pastoris oculos venerint, quid nos miseri dicturi sumus? qui ad Dominum nostrum, post negotium vacui redimus, qui pastoris nomen habuimus, & oves quas ex nutrimento nostro debeamus ostendere non habemus? Hîc pastores vocati sumus, & ibi gregem non ducimus. Et per nos quidem fideles ad sanctum baptisma veniunt, nostris precibus benedicuntur, & per impositionem manuum nostrarum à Domino Spiritum sanctum accipiunt, atque ipsi ad regnum cælorum pertingunt, & ecce nos deorsum per negligentiam nostram tendimus. Ingrediuntur electi sacerdotum manibus expiati cælestem patriam: & sacerdotes ipsi per vitam reprobam ad inferni supplicia festinant. Cui ergo rei, cui similes dixerim sacerdotes malos, nisi aquæ baptismatis, quæ peccata baptizatorum diluens, illos ad cæleste regnum mittit, & ipsa postea descendit ad cloacas? timeamus hæc, fratres, conveniat actioni nostræ ipsum ministerium nostrum. De peccatorum nostrum quotidie relaxatione cogitemus, ne nostra vita peccato obligata remaneat, per quam omnipotens Deus alios quotidie solvit. Consideremus sine cessatione negotium nostrum, pensemus pondus, quod suscepimus: faciamus quotidie nobiscum rationes, quas cum Judice

nostro habebimus, & de negotio quod accepimus, omnipotenti Domino fructum nos reddere præparemus.

CAPUT LXXX.

Luc. 19. c *Ecce mna tua, quam habui repositam in sudario.*

De regimine animorum. *Curæ Past. par. 1. c. 9.*

ILle, qui virtutibus pollet, coactus ad regimen debet venire, virtutibus vacuus ne coactus præsumat accedere. Ille si omnino renititur, caveat ne acceptam pecuniam in sudario ligans, de ejus occultatione judicetur. Pecuniam quippe in sudario ligare, est percepta dona sub otio lenti torporis abscondere. At contrà: Iste cùm regimen appetit, attendat ne per exemplum pravi operis Pharisæorum more ad ingressus regni tendentibus obstaculum fiat: quia juxta summi Magistri vocem, nec ipsi intrant, nec alios intrare permittunt.

CAPUT LXXXI.

Luc. 19. d *Tollite ab eo talentum, & inutilem servum ejicite in tenebras exteriores.*

De prædicatoribus. *Hom. 6. in Evang.*

UNusquisque vestrûm, in quantum sufficit, in quantum aspirationis supernæ gratiam accepit, à pravitate proximorum animos revocare, & ad bene operandum exhortari, æternum quoque regnum, vel supplicium erranti debet denunciare. Et nemo dicat: Admonere non sufficio, exhortari idoneus non sum. Quantum potes, exhibe; ne talentum malè servatum, quod acceperas, in tormentis pendere exigaris. Neque enim plus quàm unum talentum acceperat, qui hoc absconde re magis studuit, quàm erogare. Et scimus quòd in Dei tabernaculo non solùm phialæ, sed præcipiente Domino, etiam cyathi facti sunt. Per phialas quippe exuberans doctrina, per cyathos verò parva & angusta designatur scientia. Alius doctrina veritatis plenus, audientium mentes inebriat: per hoc ergo, quod dicit, profectò phialam porrigit. Alius quod sentit explere non valet; sed quia hoc utcumque denunciat, profectò per cyathum gustum præbet. In Dei tabernaculo, id est, in sancta Ecclesia positi, si per doctrinam sapientiæ ministrare phialas minimè potestis, in quantum pro divina largitate sufficitis, boni verbi cyathos date proximis vestris. In quantum vos profeciſse pensatis, etiam alios trahite, in via Dei habere socios desiderate. Si ad Deum tenditis, curate ne ad eum soli veniatis. Hinc enim Apoc. 22. d scriptum est: *Qui audit, dicat: Veni.* Ut qui jam in corde vocem superni amoris acceperit, etiam foris proximis vocem reddat exhortationis. Et fortasse panem, ut indigenti porrigat eleemosynam, non habet: sed majus est, quod tribuere valet, qui linguam habet. Plus est enim verbi pabulo victuram in perpetuum mentem reficere, quàm ventrem morituræ carnis pane terreno satiare. Nolite ergo, fratres, proximis vestris eleemosynam verbi subtrahere.

CAPUT LXXXII.

Luc. 21. d *In patientia vestra possidebitis animas vestras.*

De patientia. *Curæ Past. part. 3. c. 10.*

SIc enim conditi mirabiliter sumus, ut ratio animam, & anima possideat corpus. Jus verò animæ à corporis possessione repellitur, si non priùs anima à ratione possidetur. Custodem igitur conditionis nostræ patientiam Dominus esse monstravit: quia in ipsa nos possidere nosmetipsos docuit. Quanta ergo sit impatientiæ culpa, cognoscimus, per quam & hoc ipsum amittimus possidere, quod sumus. Quia verò perfectio de patientia nascitur, statim sub infertur: Ille enim verè perfectus est, qui erga imperfectionem proximi impatiens non est: qui patientiam servare contemnit, socialem vitam citiùs per impatientiam deserit: neque enim servari unquam concordia nisi per solam patientiam valet. Crebrò namque in humana actione nascitur, unde mentes hominum vicissim à sua unitate & dilectione separentur. Et nisi ad adversa toleranda in animo se præparent, cùm adversitatis aliquid acciderit, quod animus ferre non valet, fraternam concordiam relinquunt. Sed qui alienam imperfectionem ferre non valens deserit, ipse sibi testis est, quòd perfectè nec dum proficit: hinc est quòd in Evangelio, ut suprà commemoravimus, Veritas dicit: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Quid est enim animas possidere, nisi perfectè in omnibus vivere, cunctis mentis motibus ex virtutis arce dominari? Qui igitur patientiam tenet, animam possidet: quia inde contra adversa omnia fortis efficitur, unde sibi & seipsum vincendo dominatur. Et quod laudabiliter frangit, infractum se fortiter exerit, quia cùm in suis se voluptatibus superat, sese ad contraria invictum parat.

In expos. B. Iob, l. 5. c. 18

In exp. B. Iob. l. 21. c. 16.

CAPUT LXXXIII.

Accepto pane, gratias egit. Luc. 22. b

DOminus noster Jesus Christus in se credentes edocet, ut in flagellis positi benedicere Domino sciant, & gratias agere. Cùm enim, teste Evangelio, propinquare passioni dicitur, accepto pane gratias egisse perhibetur. Gratias itaque agit, qui flagella alienæ iniquitatis suscipit, & qui nil dignum percussione exhibuit, humiliter in percussione benedicit: ut hinc videlicet ostendat, quid unusquisque in flagello culpæ propriæ facere debeat, si ipse æquanimiter flagella culpæ portat alienæ: ut hinc ostendat quid in corruptione faciat subditus, si in flagello positus patri gratias agit æqualis.

De passione Domini. *In expos. B. Iob, l. 2. c. 31.*

CAPUT LXXXIV.

Iesus factus in agonia, prolixiùs orabat. Luc. 22. e

ELecti Dei semper districta Dei judicia super se metuunt: tunc tamen hæc vehementer pertimescunt, cùm ad solvendum humanæ conditionis debitum venientes, districto judici propinquare se cernunt, & fit tantò timor acrior, quantò & retributio æterna vicinior. Crescit pavor vicina retributione justitiæ, & urgente solutione carnis, quantò magis districtum judicium jam jamque cernitur, tantò vehementiùs formidatur. Et si ea, quæ sciunt, nunquam se prætermisisse meminerunt, formidant tamen illa quæ nescium: quia videlicet semetipsos dijudicare & comprehendere omnino non possunt, & urgente exitu, subtiliori terrentur metu. Vnde Redemptor noster solutioni carnis appropinquans, & membrorum suorum speciem servans, factus in agonia cœpit prolixiùs orare. Quid enim pro se ille cum agonia peteret, qui in terris positus cælestia cum potestate tribuebat? Sed appropinquante morte, nostræ mentis in se certamen expressit, qui vim quandam terroris & formidinis patimur, cùm per solutionem carnis æterno judicio propinquamus. Neque enim tunc cujuslibet anima immeritò terretur, quando post pusillum hoc invenit, quod in æternum mutare non possit.

De timore mortis. *In exp. B. Iob, l. 34.*

CAPUT LXXXV.

Luc. 22. c *Amice, ad quid venisti?*

De gratia benignitatis. *In exp. B. Iob, l. 3.*

ILlos, qui nobis adversantur, amicos nominare debemus, sicut à Domino ipsi quoque traditori dicitur: *Amice, ad quid venisti?* Et dives, qui inferni igne exuritur, Abraham filius vocatur: quia etsi per nos mali corrigi negligunt, dignum tamen est, ut à nobis non ex sua nequitia, sed ex nostra benignitate nominentur.

CAPUT LXXXVI.

Luc. 22. f *Cùm autem vidisset ancilla quædam ostiaria sedentem Petrum ad lumen, & eum fuisset intuita, dixit: Nunquid & tu ex discipulis es hominis istius? negavit ille, & dixit: Non sum.*

De negatione Petri Apostoli. *In exp. B. Iob, l. 14. & in hom. 30. in Evang. post med.*

QUales doctores sanctæ Ecclesiæ ante adventum sancti Spiritus fuerint, scimus: & post adventum illius, cujus fortitudinis sint facti, conspicimus. Certè ipse pastor Ecclesię & primus Apostolorum, ad cujus sacratissimum corpus sedemus, quantæ debilitatis, quantæque formidinis fuerit ancilla ostiaria requisita dicat. Una enim mulieris voce perculsus, dum mori timuit, vitam negavit. Qui non pœnis, non afflictionibus, non terribili cujusquam potestate, sed unius mancipij sola est prostratus interrogatione. Et quidem mancipium, ne sexus firmior terribilis demonstraretur, ancilla est inquirente tentatus. Rursusque ut talis sexus infirmitas etiam officij sui dejectione vilesceret, non ab ancilla tantummodo, sed ab ostiaria ancilla requisitus est. Ecce quàm vilis est ad tentandum persona requisita: ut apertè proderetur, quantum eum timoris infirmitas possideret, qui nec ante vocem ostiariæ ancillæ subsisteret. Et pensandum, quia comprehensum Petrus negavit in terra, quem suspensum latro confessus est in cruce. Sed vir iste tantæ formidinis, qualis post adventum sancti Spiritus existat audiamus: fit conventus magistratus, & seniorum, cæsis denunciatur Apostolis, ne in nomine Jesu loqui debeant. Petrus auctoritate magna respondit: *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.* Et rursum: *Si justum est in conspectu Dei vos potius audire quàm Deum, judicate. Non enim possumus, quæ vidimus, & audivimus, non loqui. Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilij: quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati.* Ecce gaudet Petrus in verberibus, qui quandoque in verbis timebat: & qui priùs ancillæ vocem requisitus timuit, post adventum sancti Spiritus, vires principum cæsus premit. Considerandum verò nobis est, cur omnipotens Deus, eum, quem cunctæ præferre dispositerat Ecclesiæ, ancillæ vocem pertimescere, & seipsum permisit negare? Quod nimirum actum esse pietatis magnæ cognoscimus dispensatione, ut is, qui futurus erat pastor Ecclesiæ, in sua culpa disceret qualiter aliis misereri debuisset. Priùs itaque eum sibi ostendit, & tunc ceteris præposuit, ut ex infirmitate sua cognosceret, quàm misericorditer aliena infirma toleraret.

Act. 5. f

CAPUT LXXXVII.

Luc. 22. f *Et conversus Dominus respexit Petrum.*

De diversitate pec-

DUobus modis à Domino peccator unusquisque respicitur, cùm aut à peccato convertitur, aut pro peccato punitur. De respectu conversionis dicitur, *quia respexit Dominus Petrum, & recordatus est Petrus verbi, quod dixerat Iesus, & egressus foras flevit amarè.* Misericordia quippe Redemptoris insensibilitatis nostræ duritiam cùm respicit, ad pœnitentiam emollit. Nequaquam enim post mortem liberat, quem ante mortem ad veniam gratia non reformat. Hinc Psalmista ait: *Quoniam in sæculum misericordia ejus.* Quia nimirum quem nequaquam modò misericordia eripit, sola post præsens sæculum justitia addicit. De respectu rursus ultionis dicitur: *Vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum.* Sciendum est autem quòd omne peccatum tribus modis admittitur: nam aut ignorantia, aut infirmitate, aut studio perpetratur. Et graviùs quidem infimitate, quàm ignorantia, sed multò graviùs studio, quàm infirmitate peccatur. Ignorantiâ Paulus peccaverat, cùm dicebat: *Qui priùs fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum: quia ignorans feci in incredulitate.* Petrus verò infirmitate peccavit: quando omne in eo robur fidei, quod Domino perhibuit, una vox puellæ concussit, & Deum, quem corde tenuit, voce denegavit. Sed quia infirmitatis culpa vel ignorantia eò facilius tergitur, quò non studio perpetratur, Paulus, qui ignoravit, sciendo correxit: & Petrus motam, & quasi arescentem jam radicem fidei lacrymis rigando solidavit. Si ergo fortasse aliquis labitur in fide, Petrum aspiciat, qui amarè flevit quod per infirmitatem timoris negaverat. Ex industria verò peccaverant ij, de quibus ipse per se Magister dicebat: *Si non venissem, & locutus eis fuissem, peccatum non haberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Et paulò pòst: *Et viderunt, & oderunt & me, & Patrem meum.* Aliud est enim bona non facere, aliud bonorum odisse doctorem: sicut aliud est præcipitatione, aliud deliberatione peccare. Sæpè enim peccatum præcipitatione committitur, quod tamen consilio & deliberatione damnatur. Ex infirmitate enim plerumque solet accidere, amare bonum, sed implere non posse: ex studio non peccare, est bonum nec facere, nec amare. Sicut ergo nonnunquam graviùs est peccatum diligere, quàm perpetrare; ita nequiùs est odisse justitiam, quàm non fecisse. Sunt ergo nonnulli in Ecclesia, qui non solùm bona non faciunt, sed etiam persequuntur, & quæ ipsi facere negligunt, etiam in aliis detestantur. Horum peccatum scilicet non ex infirmitate vel ignorantia, sed ex solo studio perpetratur: quia videlicet, si vellent implere bona, nec tamen possent, ea, quæ in se negligunt, saltem in aliis amarent. Si enim ea ipsi vel solo voto appeterent, facta ab aliis non odissent, sed quia bona eadem audiendo cognoscunt, vivendo despiciunt, animadvertendo persequuntur. Sunt item quidam in Ecclesia, qui bona, quæ facere despiciunt, etiam scire contemnunt. Quia enim scriptum est: *Servus nesciens voluntatem Domini sui, & faciens digna plagis, vapulabit paucis. Et servus sciens voluntatem Domini sui, & non faciens juxta eam, plagis vapulabit multis:* Impunitatem peccandi existimant remedium nesciendi. Qui nimirum sola superbiæ caligine tenebrescunt: & ideo non discernunt, quia aliud est nescisse, aliud scire noluisse. Nescire enim est, ignorantia: scire noluisse, superbia. Et tantò magis excusationem non possunt habere, quia nesciant: quantò magis eis etiam nolentibus humilitatis Dominicæ facta, & bene vivendi exempla opponuntur, ab eo monstrata, quæ cognoscant.

cantium. *In exposit. B. Iob, l. 8. c. 13* Psal. 105. *In exposit. B. Iob, l. 25. c. 11* 2. Tim. 1. *In exp. B. Iob. l. 25. c. eodem.* Ioan. 15. Luc. 12.

CAPUT

CAPUT LXXXVIII.

Luc. 23. b *Interrogabat Iesum Herodes multis sermonibus: at ipse nihil ei respondebat.*

De discretione tacendi. In exposit. B. Iob. l. 22. c. 12.

SAncti viri, cùm audientibus prodesse nequeunt, etiam despici tacentes volunt, ne de suæ sapientiæ glorientur ostentatione. Cumque prudenter aliquid dicunt, non suam gloriam, sed auditorum vitam quærunt. Cùm verò conspiciunt, quia vitam auditorum loquendo lucrari non possunt, tacendo scientiam suam abscondunt: ad imitandam quippe vitam Domini quasi ad quoddam nobis propositum signum currimus: qui pro redemptione nostra moriens in cruce, tenebrosis nostris mentibus lucem per lignum, sicut lampas fudit. Hac nos lampade Ioan. 1. Joannes illuminari conspexerat; cùm dicebat: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Hujus lampadis flammas Herodes explorare voluit, cùm ejus miracula videre concupivit, sicut scriptum est: *Herodes, viso Iesu, gavisus est: erat enim ex multo tempore cupiens videre eum, eo quod audisset multa de illo, & sperabat signum aliquod ab eo videre fieri*, ubi & subditur: *Interrogabat autem eum multis sermonibus: at ipse nihil ei respondebat.* Lampas quippe ante ejus oculos nullo radio lucis emicuit: quia ei, qui se non piè, sed curiosè quæsierat, nil de se mirabile ostendit. Inquisitus itaque Dominus tacuit, expectatus miracula exhibere contempsit: quia Herodem non profectum quærere, sed scientiam vel signa mirari vel le perspexit. Sese igitur in occultis retinens, apud se eos, quos exteriora quærere comperit, ingratos foris reliquit: magis eligens apertè à superbientibus despici, quàm à non credentibus vacua voce laudari. Quia enim constanter tacuit, ab Herode derisus & despectus exivit, sicut scriptum est: *Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo, & illusit indutum veste alba.* Quod videlicet factum oportet nos audientes discere, ut quoties auditores nostri nostra nolunt quasi laudanda cognoscere, non autem sua perversa mutare, omnino taceamus: ne si ostentationis studio verbum Dei loquimur, & illorum culpa, quæ erat, esse non desinat: & nostra, quæ non erat, fiat.

CAPUT LXXXIX.

Luc. 23. d *Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?*

De significatione ligni. In exposit. B. Iob. l. 12. c. 3. Hier. 11. Ezech. 17. Luc. 14.

IN Scriptura sacra, ligni nomine, aliquando crux, aliquando vir justus, aut injustus, aliquando verò incarnata Dei sapientia figuratur. Crux enim per lignum signatur cùm dicitur: *Mittamus lignum in panem ejus.* Lignum quippe mittere in panem, est Dominico corpori crucem adhibere. Rursum ligni nomine vir justus, aut injustus exprimitur, sicut per Prophetam Dominus dicit: *Ego Dominus humiliavi lignum sublime, & exaltavi lignum humile*: quia juxta ejusdem Veritatis vocem, *Omnis qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat, exaltabitur.* Rursum per lignum incarnata Dei sapientia figuratur, sicut de ea scriptum est. Lignum vitæ est his, qui apprehenderint eam. Et sicut ipsa ait: Si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Se enim lignum viride, & nos aridum lignum dixit: quoniam ipse vim Divinitatis in se habuit, nos verò, qui puri homines sumus, lignum aridum sumus.

CAPUT XC.

Postquam venerunt in locum, qui vocatur Calvariæ, ubi crucifixerunt Dominum Iesum, & latrones: unum à dextris, & alterum à sinistris. Ioan. 23. e

De Christi morte, quæ diabolum vicit. Hom. 25. super Ev. Iob. 40.

ECce, fratres charissimi, ad pœnam crucis Conditor noster sine culpa pro peccatoribus advenit, & pro humano genere, qui morti nihil debebat, per crucis supplicium occubuit, & inde antiquum hostem in æternum perculit; unde sævire contra se manus persequentium temporaliter permisit: quod apertè Dominus beato Job indicat dicens: *Nunquid capies Leviathan hamo?* In hamo esca ostenditur: aculeus occultatur. Leviathan igitur, id est, antiquum serpentem diabolum Pater omnipotens hamo cepit; quoniam ad mortem illius unigenitum filium incarnatum misit, in quo & caro passibilis videri posset, & Divinitas impassibilis videri non posset. Cumque in eo serpens iste per manus persequentium escam corporis momordit, Divinitatis illum aculeus perforavit. Priùs autem eum in miraculis Deum cognoverat, sed de cognitione sua ad dubitationem cecidit, quando hunc passibilem vidit. Quasi hamus ergo fauces glutientis tenuit, dum in illo carnis esca patuit, quem devorator appeteret, & Divinitas tempore passionis latuit, quæ necaret. In hamo ejus incarnationis captus est, quia dum in illo appetiit escam corporis, transfixus est aculeo Divinitatis Ibi quippe inerat humanitas, quæ devoratorem ad se duceret, ibi Divinitas; quæ perforaret, ibi aperta infirmitas, quæ provocaret: ibi occulta virtus, quę raptoris faucem transfigeret. In hamo igitur captus est, quoniàm inde interiit, unde momordit. Quos ergo jure tenebat mortales, perdidit: quoniam eum, in quo jus non habuit, morte crucis appetere immortalem præsumpsit. Ecce antiquus hostis, ea, quæ de humano genere ceperat, spolia amisit, & supplantationis suæ victoriam, cùm Redemptor noster in cruce moreretur, perdidit.

CAPUT XCI.

Pater, dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt. Luc. 23. e

De charitate, & oratione Redemptoris. Hom. 27. super Ev. Isa. 53.

UNa & summa est probatio charitatis, si & ipse diligitur, qui adversatur. Hinc est, quòd ipsa Veritas & crucis patibulum sustinet, & tamen ipsis suis persecutoribus affectum dilectionis impendit, dum in cruce Patrem exorat pro eis. Quid ergo mirum, si inimicos diligant discipuli, dum vivunt: quando & tunc inimicos diligit magister, cùm occiditur? Sciendum est autem quòd absque iniquitate manus suæ Dominus ab inimicis cùm occideretur, pertulit, qui peccatum non fecit; nec dolus inventus est in ore ejus: & tamen crucis dolorem pro nostra redemptione toleravit. Qui solus præ omnibus ad Deum preces mundas habuit: qui in ipso dolore passionis pro persecutoribus exoravit dicens: Pater, dimitte illis: quia nesciunt quid faciunt. Quid enim dici, & quid in prece mundius potest cogitari, quàm cùm & illis misericordia intercessionis impenditur, à quibus dolor toleratur? Unde factum est, ut Redemptoris nostri sanguinem, quem persecutores sævientes fuderant, postmodum credentes lamberent, eumque Dei filium esse prædicarent.

CAPUT XCII.

Luc. 23. f *Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum.*

De latrone fideli. Hom. 27. super Ezec.

AD indignam mentem veniens Deus dignam sibi exhibet veniendo, & facit in ea meritum, quod remuneret: qui hoc solùm invenerat, quod puniret. Libet inter hæc, mentis oculos ad illum latronem reducere, qui de fauce ascendit crucem, de cruce Paradisum. Intueamur qualis ad patibulum venit, & à patibulo qualis abscessit. Venit reus fraterno sanguine, venit cruentus, sed internâ gratiâ est in cruce mutatus. Et ille, qui mortem fratri intulit, morientis Domini vitam prædicavit, dicens: *Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum.* In cruce clavi manus ejus pedesque ligaverant: nihilque in eo à pœnis liberum, nisi cor & lingua remanserant; inspirante Deo, totum illi obtulit, quod in se liberum invenit, ut juxta hoc, quod scriptum est, corde crederet ad justitiam, ore confiteretur ad salutem. In corde verò fidelium tres summopere manere virtutes testatur Apostolus dicens: *Nunc autem manent fides, spes, charitas:* quas cunctas subita repletus gratia, & accepit latro, & servavit in cruce. Fidem namque habuit, qui regnaturum Dominum credidit: quem secum pariter morientem vidit. Spem habuit qui regni ejus aditum postulavit dicens: *Memento mei, cùm veneris in regnum tuum.* Charitatem quoque in morte sua vivaciter tenuit, qui fratrem, & collatronem pro simili scelere morientem de iniquitate sua arguit, & ei vitam, quem non cognoverat, prædicavit, dicens: *Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es: Et nos quidem justè, nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali gessit.* Ille, qui talis ad crucem venit ex culpa, ecce qualis à cruce recedit ex gratia. Confitebatur Dominum, quem videbat secum humana infirmitate morientem, quando negabant Apostoli cum, quem miracula viderant divina virtute facientem. Sed hi, qui salvari hominem propriis viribus astruunt, eandem confessionem hominis ab ipsius esse virtute suspicantur. Quòd si ita esset, in Dei laude Psalmista non diceret: *Confessio, & magnificentia opus ejus.* Ab eo itaque accipimus recta confiteri, à quo nobis & magna datur operari.

Rom. 12. 1. Cor. 13. Luc. 23. Ps. 110. a

CAPUT XCIII.

Luc. 23. f *Hodie mecum eris in paradiso.*

De largitate divinæ bonitatis. Hom. 20. & 25. super Evang.

PRæstat, fratres charissimi, magnam veniæ fiduciam latro ille venerabilis, qui non inde venerabilis, unde latro. Nam latro ex crudelitate, venerabilis ex confessione. Cogitate, ergo, cogitate, quàm sint incomprehensibilia in omnipotente Deo misericordiæ viscera: latro iste cruentis manibus abstractus à fauce itineris, suspensus est in patibulo crucis. Ibi confessus, ibi sanatus est, ibi audire meruit: *Hodie mecum eris in paradiso.* Quid est hoc? Quis tantam bonitatem Dei dicere, quis æstimare sufficiat? De ipsa pœna criminis pervenit ad præmia virtutis: Si quis igitur contra proximum suum, in malitia crudelitatis exarsit, aspiciat hunc latronem, qui in ipso mortis articulo ad vitæ præmia pœnitendo pervenit. Ab spei ergo certitudine nulla nos malorum nostrorum qualitas, nulla quantitas frangat, quoniam omnipotens Deus, si ad Deum toto corde consurgimus, spem veniæ reddet, & nobis per lamenta pœnitentiæ viam misericordiæ, & pietatis aperiet.

CAPUT XCIV.

Luc. 24. a *Una sabbati quibusdam mulieribus valdè diluculo ad monumentum venientibus, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti, qui dixerunt eis: Quid quæritis viventem cum mortuis? non est hic, sed surrexit.*

De morte, & resurrectione Domini. In exposit. B. Iob, l. 14. c. 19 & l. 30. c. 30. & 31.

DEi filius idcirco inter nos homo factus est, ut non solùm nos sanguine suo redimeret, sed etiam ostenso exemplo commutaret. In conversione igitur nostra, & veniendo alia invenit, & vivendo alia docuit. Studebant enim omnes superba Adam stirpe progeniti, prospera vitæ præsentis appetere, adversa devitare, opprobria fugere, gloriam sequi. Venit inter eos incarnatus Dominus adversa appetens, prospera spernens, opprobria amplectens, gloriam fugiens. Nam cùm Judæi illum regem sibi constituere voluissent, fieri rex refugit: cùm verò eum interficere molirentur, sponte ad crucis patibulum venit. Fugit ergo, quod omnes appetunt: appetiit quod omnes fugiunt: sed cùm fugit quod omnes appetunt, appetiit quod omnes fugiunt: fecit quod omnes mirarentur, ut & mortuus ipse resurgeret, & morte sua alios de morte resuscitaret. Duæ quippe vitæ sunt hominis in corpore consistentis, una ante mortem, alia post resurrectionem: quarum unam omnes agendo noverant, aliam nesciebant; & humanum genus soli huic, quam noverat, intendebat: venit per carnem Dominus, & dum suscepit unam, alteram demonstravit: quia dum hanc nobis cognitam suscepit, illam, quæ nobis est incognita, ostendit. Moriendo quippe vitam exercuit, quam tenemus: resurgendo aperuit, quam quæramus: exemplo suo nos docens quòd hæc vita, quam ante mortem ducimus, non propter se sit amanda, sed propter alteram toleranda. Redemptor ergo noster suscepit mortem, ne mori timeremus: ostendit resurrectionem, ut nos surgere posse confidamus. Unde & eandem mortem non plusquam triduanam esse voluit, ne si in illo resurrectio differretur, in nobis omnimodo desperaretur. Mortem igitur transitoriè, id est, ad triduum contigit, atque in eam mortem, quæ contigit, nequaquam sicut nos usque ad finem sæculi remansit. Dum ergo die tertio resurrexit, quid in ejus corpore, id est, in Ecclesia sequatur, ostendit. Exemplo quippe monstravit, quod promisit in præmio: ut sicut ipsum resurrexisse fideles agnoscerent, ita in se ipsi in fine mundi resurrectionis præmia sperarent.

CAPUT XCV.

Luc. 24. b *Duo ex discipulis ibant ipsa die in castellum, nomine Emmaüs.*

De dubitatione Apostolorum in resurrectione Domini. In exposit. B. Iob, l. 14. c. 14.

SAncti Apostoli in hoc Ecclesiæ corpore quasi dentes idcirco sunt positi, ut vitam carnalium correptione mordeant, eamque à suæ pertinaciæ duritia confringant. Unde & primo Apostolorum quasi denti in ejus corpore posito dicitur: *Malta, & manduca.* Sed Dominicæ passionis tempore isti dentes præ timore mortis amiserunt morsum correptionis, amiserunt fiduciam roboris, amiserunt efficaciam omnimodæ operationis: ita, ut duo ex illis ambulantes post ejus mortem, & resurrectionem in via loquerentur ac dicerent: *Nos sperabamus, quia ipse esset redempturus Israel.* Confabulabantur adhuc de Domino, sed jam in illo minimè credebant, virtutem bonæ operationis amiserant, & sola de illo confabulationis verba retinebant. Perdiderunt morsum correptionis, & habebant motum locutionis:

confabulari noverant, sed prædicare jam eum, aut mordere infidelium vitia formidabant. Sciendum est autem, moris esse sacræ Scripturæ, ut ipsi, qui scribunt, sic de se in illa, quasi de aliis loquantur. Hinc Joannes dicit: *Discipulus ille, quem diligebat Jesus.* Hinc Lucas ait quòd ambularent duo ex discipulis in via, Cleophas, & alius: quem profectò alium dum tam studiosè tacuit, ut quidam dicunt, seipsum monstravit.

Joan. 16.

CAPUT XCVI.

Luc. 24. c *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis dum loqueretur in via?*

De infusione sancti Spiritus. *Hom. 7. super Evang.*

OMnes, quos Spiritus sanctus repleverit, ardentes pariter, & loquentes facit. Ideo sancti Doctores, cùm Deum amando prædicant, corda audientium inflammant. Nam & otiosus est sermo Doctoris, si præbere non valeat incendium amoris. Hoc doctrinæ incendium ab ipso Veritatis ore conceperant, qui dicebant: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas?* Exaudito quippe sermone animus inardescit, torporis frigus recedit. Fit in superno desiderio mens anxia, à concupiscentiis terrenis aliena: amor verus, qui hanc repleverit, fletibus cruciat: & quæ torpebat priùs per desideria, postmodum ardet per verba, & quot mandatis instruitur, quasi tot facibus inflammatur.

CAPUT XCVII.

Luc. 24 f *Stetit Jesus in medio eorum, & dixit eis: Pax vobis.*

De apparitionibus Domini, & ne imperfecti prædicare audeant. *In exp. B. Iob. l. 12. Curæ past. par. 3. c. 26.*

DOminus, & Redemptor noster quamvis occidi per passionem potuit, per resurrectionis tamen gloriam rursus ad vitæ viriditatem venit: & per virtutem Dei extincta caro illius ad vitam rediit, juxta quod scriptum est: *Quem Deus suscitavit à mortuis.* Quia enim Deus trinitas est, extinctam carnem unigeniti filij sancta Trinitas, id est, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus resuscitavit. Resurrectionis verò suæ solemnitate celebrata, quibusdam provectionum accessibus innotuit incorruptio corporis, quod resumpsit. Luca quippe attestante didicimus, quòd quibusdam in monumento se quærentibus priùs Angelos misit, & rursum de se in via loquentibus, ipse quidem, sed non cognoscendus apparuit, qui post exhortationis moras se cognoscendum in fractione panis monstravit: ad extremum verò repente ingrediens, non solùm se cognoscibilem, sed etiam palpabilem præbuit. Præterea eadem ipsa Veritas, quæ repente quos vellet roborare, potuisset; ut exemplum sequentibus daret, ne imperfecti prædicare præsumerent, ipso die, quo cælos ascendit, postquam plenè discipulos de virtute prædicationis instruxit, illico adjunxit: *Vos autem sedete in civitate, quoad usque induamini virtute ex alto.* In civitate quippe consedemus, si intra mentium nostrarum nos claustra constringimus, ne loquendo exteriùs evagemur; ut cùm virtute divina perfectè induimur, tunc quasi à nobismetipsis foras etiam alios instruentes exeamus. Quia igitur infirma gestabant adhuc corda discipuli in cognitione tanti mysterij, fuerant ista dispensatione nutriendi, ut paulisper aliquid quærentes invenirent, invenientes crescerent, & crescentes cognita robustiùs tenerent. Illa igitur Apostolorum debilitas, quæ in morte Domini expavit, & negavit, & negando aruit, per resurrectionis ejus gloriam rursum ad fidem irruit: & prædicatione ejus ab Apostolis per Gentes diffusa (quia Judæorum perfidia despecta fuit) quoniam A occidi carne potuit, ex resurrectione illius multiplicati longè lateque fideles creverunt.

CAPUT XCVIII.

Hæc sunt verba, quæ locutus sum vos, cùm adhuc essem vobiscum. *Luc. 24. f*

Quid significet absentia Redemptoris. *Hom 24. in Evang. sub init.*

HOc Dominus post resurrectionem suam suis dicit discipulis, & cum ipsis positus fatetur se non esse cum ipsis. Neque enim cum ipsis non erat, quibus præsens corporaliter apparebat, sed tamen jam se, cum ipsis esse denegabat, à quorum mortali corpore carnis immortalitate distabat.

CAPUT XCIX.

Palpate & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet. *Luc. 24. f*

Qualis debeat esse nostra resurrectio. *In exp. B. Iob, l. 14. c. 29.*

REdemptor noster resurrectionem, quam in se ostendit, nobis promisit: & eam in vobis quandoque est facturus, quia sui capitis gloriam membra sequuntur. Sed ecce resurrectionem audio, effectum tamen ejusdem resurrectionis exquiro. Credo namque, quia resurrecturus sim, sed volo, ut audiam qualis. Sciendum quippe mihi est, utrum in quodam alio subtili fortasse, vel aëreo, an in eo, quo morior, corpore resurgam. Sed si in aëreo corpore surrexero, jam ego non ero, qui resurgo. Nam quomodo est vera resurrectio, si vera esse non poterit caro? Aperta ergo ratio suggerit, quia si vera caro non fuerit, proculdubio resurrectio vera non erit. Hæc enim rectè resurrectio dici non potest, ubi non resurgit quod cecidit. Credendum est igitur, quia nequaquam sicut Eutycius Constantinopolitanæ Urbis Episcopus scripsit, Corpus nostrum in illa resurrectionis gloria erit impalpabile, ventis, aëreque subtilius. In illa enim resurrectionis gloria, erit corpus nostrum subtile quidem per effectum spiritualis potentiæ, sed palpabile per veritatem naturæ. Unde etiam Redemptor noster dubitantibus de sua resurrectione discipulis ostendit manus, & latus, palpanda ossa, carnemque præbuit, dicens: *Palpate, & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere.* Qui cùm eidem Eutycio in Constantinopolitana Urbe posito, hoc Evangelicæ veritatis testimonium protulissem, ait: Idcirco hoc Dominus fecit, ut dubitationem resurrectionis suæ de discipulorum cordibus amoveret. Cui inquam: Mira est res valde, quam astruis, ut inde nobis dubietas surgat, unde discipulorum corda à dubietate sanata sunt. Quid enim deterius dici potest, quàm ut hoc nobis de ejus vera carne dubium fiat, per quod discipuli ejus ad fidem ab omni sunt dubietate separati? Si enim hoc non habuisse astruitur, quod ostendit, unde fides discipulis ejus confirmata est, inde nostra destruitur. Qui adjungebat etiam dicens: Corpus palpabile habuit, quod ostendit: sed post confirmata corda palpantium, omne illud in Domino, quod palpari potuit, in subtilitatem est aliquam redactum. Ad hæc ipse respondit dicens: Scriptum est: *Christus resurgens à mortuis, jam non moritur, mors illi ultrà non dominabitur.* *Rom. 6.* Si quid igitur in ejus corpore post resurrectionem potuit immutari, contra veridicam Pauli sententiam post resurrectionem Dominus rediit in mortem. Quod quis dicere vel stultus præsumat, nisi qui veram carnis resurrectionem denegat? Tunc mihi objecit dicens, cùm scriptum sit: *Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt*; qua ratione credendum est resurgere veraciter carnem? Cui inquam: In sacro eloquio aliter caro dicitur juxta naturam, & aliter juxta culpam, vel corruptio-

nem. Caro quippe juxta naturam, sicut scriptum est, *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea.*
Gen. 2. Et, *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* De
Ioan. 1. carne verò juxta culpam, scriptum est: *Non permanebit spiritus meus in hominibus istis, eò quod caro sunt.* Et sicut Psalmista ait, *Memoratus est, quia caro*
Gen. 6. *sunt, spiritus vadens, & non rediens.* Unde & dis-
Ps. 77. cipulis Paulus dicebat: *Vos autem in carne non estis, sed in spiritu.* Neque enim in carne non erant, quibus Epistolas transmittebat: sed quia passiones carnalium desiderium vicerant, jam liberi per virtutem spiritus in carne non erant. Quod ergo Paulus
1. Cor. 15. Apostolus dicit: *Quia caro, & sanguis regnum Dei possidere non possunt:* carnem vult secundùm culpam intelligi, non secundùm naturam. Unde & mox, quia carnem secundùm culpam diceret, ostendit subdens: *Neque corruptio incorruptelam possedit.* In illa ergo cælestis regni gloria caro secundùm naturam erit, sed secundùm passionis desideria non erit: quia, devicto mortis aculeo, in æterna incorruptione regnabit. Quibus dictis, idem Eutycius consentire se protinus respondit, sed tamen adhuc corpus palpabile resurgere posse denegabat. Qui etiam in libello, quem de resurrectione scripserat, Pauli quoque Apostoli testimonium indiderat dicentis:
1. Cor. 15. *Quod tu seminas, non vivificatur, nisi priùs moriatur: & quod seminas, non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum.* Hoc nimirum ostendere festinans: quia caro vel impalpabilis, vel ipsa non erit, dum sanctus Apostolus de resurrectionis agens gloria, non corpus, quod futurum est seminari dixerit: sed ad hæc citius respondetur. Paulus Apostolus dicens: *Non corpus, quod futurum est, seminas, sed nudum granum*, hoc insinuat, quod videmus: quia granum cum culmo, & foliis nascitur, quod sine culmo, & foliis seminatur. Ille itaque in augmento gloriæ resurrectionis, non dixit, grano seminis deesse, quod erat; sed adesse, quod non erat: iste autem dum verum corpus resurgere denegat, nequaquam dicit adesse quod deerat; sed deesse, quod erat. Tunc itaque de hac re in longa contentione perducti, gravissima à nobis cœpimus simulatione resilire, cùm piæ memoriæ Tiberius Constantinus Imperator secretò me, & illum suscipiens, quid inter nos discordiæ versaretur, agnovit, & utriusque partis allegationem pensans, eundem librum, quem de resurrectione scripserat, suis quoque allegationibus destruens, deliberavit ut flammis cremari debuisset. A quo ut egressi sumus, me ægritudo valida, eundem verò Eutycium ægritudo & mors protinus est secuta. Quo mortuo, quia penè nullus erat, qui ejus dicta sequeretur, dissimulavi cœpta persequi, ne in favillas viderer verba jaculari. Dum tamen adhuc viveret, & ego validissimis febribus ægrotarem, quicunque noti mei ad eum salutationis causa pergebant, ut ex eorum relatione cognovi, ante eorum oculos pellem manus suæ tenebat, dicens: *Confiteor, quia omnes in hac carne resurgemus.* Quod sicut ipsi fatebantur, omnino priùs negare consueverat. Sed nos ista postponentes, & Redemptoris nostri post resurrectionem corpus palpabile veraciter credentes, fatemur carnem nostram post resurrectionem futuram, & eandem, & diversam: eandem per naturam, diversam per gloriam: eandem per veritatem, diversam per potentiam. Erit itaque spiritualis, quia & incorruptibilis: erit palpabilis, quia non amittet essentiam naturæ veracis. Sunt autem plerique, qui post resurrectionem, extremum esse judicium verbotenus sciunt, sed agendo perversè testantur, quia nesciunt. Qui enim hoc non formidat, ut debet, nec dum cognovit, cum quanto turbine terroris adveniet. Si enim pensare tremendi pondus examinis nosset, iræ diem utique timendo præcaveret, & animadversionis districtæ ententia m priusquam appareat, placaret. Vitari namque terror judicis, nonnisi ante judicium potest: modò non cernitur, sed precibus placatur. Cùm verò in illo tremendo examine sederit, & videri potest, & placari jam non potest: quia facta pravorum, quæ diu sustinuit tacitus, simul omnia reddet iratus. Unde necesse est nunc timere judicem, cùm necdum judicium exercet, cùm diu mala sustinet, cùm adhuc mala tolerat, quæ videt: ne cùm semel manum in retributionem ultionis excusserit, tantò districtiùs in judicio feriat, quantò ante judicium diutius expectat Jesus Christus Dominus noster, qui cum Patre, & Spiritu sancto vivit, & regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Finis Expositionis super Evangelium Lucæ.

INCIPIVNT

CAPITULA DE EVANGELIO SECVNDVM IOANNEM.

1 *In principio erat Verbum.*
2 *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccati mundi.*
3 *Super quem videris spiritum descendentem, & manentem.*
4 *Vidit Iesus Nathanaelem venientem ad se.*
5 *Implete hydrias aqua.*
6 *Nisi qui renatus fuerit ex aqua, & spiritu, non potest, &c.*
7 *Spiritus ubi vult spirat, & vocem ejus audis, sed nescis, &c.*
8 *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo.*
9 *Pater omne judicium dedit filio.*
10 *Qui habet sponsam, sponsus est.*
11 *Non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.*
12 *Iesus cùm cognovisset, quia venturi essent, ut raperent eum, &c.*
13 *Quæritis me, non quia vidistis signa.*
14 *Eum, qui venit ad me, non ejiciam foras.*
15 *Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.*
16 *Qui sine peccato est, primus in illam lapidem mittat.*
17 *Rabbi, quis peccavit, hic, aut parentes ejus?*
18 *Lutum fecit ex sputo.*
19 *Omnis, qui facit peccatum, servus est peccati.*
20 *Si vos filius liberaverit, verè liberi eritis.*
21 *Vos ex patre diabolo estis.*
22 *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, fur est, &c.*
23 *Si quis per me introierit, salvabitur.*
24 *Potestatem habeo ponendi animam meã, & iterum sumendi eam.*
25 *Facta sunt encænia Hierosolymis, & hiems erat.*
26 *Lazare, veni foras.*
27 *Et clarificavi, & iterum clarificabo.*
28 *Hæc dixt Isaïas, quando vidit gloriam.*
29 *Qui mihi ministrat, me sequatur.*

30 *Si exaltatus fuero à terra, omnia traham, &c.*
31 *Dominus lavit pedes discipulorum.*
32 *In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis.*
33 *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.*
34 *Ego rogabo Patrem, & alium paracletum.*
35 *Qui diligit me, diligetur à Patre meo.*
36 *Si quis diligit me, sermonem meum servabit.*
37 *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.*
38 *Item unde suprà.*
39 *Venit enim princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam.*
40 *Sine me nihil potestis facere.*
41 *Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis.*
42 *Cùm venerit paracletus.*
43 *Si non abiero, paracletus non veniet.*
44 *Amen dico vobis, quia plorabitis.*
45 *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis, &c.*
46 *Palam de Patre annunciabo vobis.*
47 *Iesus processit, & dixit: Quem quæritis?*
48 *Adducitur Iesus ad Pilatum.*
49 *Iesus non respondit Pilato.*
50 *Non haberes in me potestatem, nisi, &c.*
51 *Dominus à Iudæis crucifigitur.*
52 *Dominus Iesus emisit spiritum.*
53 *Oportebat Christum resurgere à mortuis.*
54 *Tulerunt Dominum meum.*
55 *Cùm fores essent clausæ, ubi erant discipuli.*
56 *Accipite Spiritum sanctum.*
57 *Venite, & prandete.*
58 *Simon Ioannis amas me?*
59 *Cùm senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER EVANGELIUM SECVNDVM IOANNEM.

CAPUT I.

Ioan. 1, a *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt: & sine ipso factum est nihil.*

De divina & æterna generatione. *In expos. B. Iob, l. 23. c. 19. Iob. 33.*

DEus Pater omnipotens Unigenitum consubstantialem sibi filium genuit: sicut beato Job Heliu subtiliter loquens, dicit: *Semel loquitur Deus, & secundò idipsum non repetit:* Hoc intelligi subtiliùs potest, quòd Pater unigenitum consubstantialem sibi filium genuit. Loqui enim Dei, est Verbum genuisse. Semel autem loqui, est verbum aliud præter unigenitum non habere. Unde & aptè subditur: *Et secundò idipsum non repetit:* quia videlicet hoc ipsum Verbum, id est, filium, non nisi unicum genuit. Hinc Joannes unum tantùm verbum expressit. Quod autem non ait: In A principio fuit Verbum, sed, *erat:* non videlicet tempus præteritũ absolutè ponens, liquet omnibus: quia Deo tempus nec præteritum congruit, nec futurum. Tantò igitur in eo, quodlibet tempus ponitur liberè, quantò nullum licet verè. Neque enim quodlibet poterat dici liberè, si saltem unum diceretur propriè. Inde itaque dici in Deo tempus audacter quodlibet licet, unde in eo dici propriè nullum licet. Verbum namque Pater sine tempore genuit. Et quis dignè fari queat, illam ineffabilem nativitatem, quòd de æterno natus est coæternus, quòd existens ante sæcula genuit æqualem, quòd gignente natus posterior non est? Quæ videlicet nos mirari possumus, sed intueri minimè valemus: illius verò nativitatis vim jam mirari posse aliquatenus, videre est: sed B quomodo videmus quod nequaquam comprehendimus? Est autem, quod de carnis usu trahere ad sensum spiritus debemus. Nam si quis in tenebris clausis oculis jaceat, & ante eum subitum lucernæ lumen erumpat, clausi ejus oculi ipso adventu luminis feriuntur, ut pateſcant. Cur ergo turbati sunt, si nihil clausi viderunt, nec tamen perfectum aliquid fuit, quod videre clausi potuerunt? Nam si perfectè totum vidissent, cur aperti quærerent, quod viderent? Sic itaque, sic sumus, cùm de incomprehensibili nativitate intueri aliquid conamur. Eo ipse enim, quòd admirationis fulgore percutitur animus, & quasi videt quod videre non valet, velut in tenebris positus, vim lucis oculis clausis videt: divinæ quippe naturæ secreta admiratio, non facilè occupatis per terrena desideria C mentibus innotescit. Sed aptissimè dixit: *Erat*, aliquid perfecti, & præsentis involvens, quia unigenitus Filius, idem Verbum Patris, & perfectione natus dicitur, & pro æternitate semper nasci perhibetur. In eo enim, quòd perfectum Verbum genuit, & locutus est Pater: in eo quòd semper gignit, utique loquitur: quãvis hoc, quod perfectum diximus, propriè non dicamus: neque enim quod factum non est, propriè dicitur esse perfectum, sed ejus plenitudinem per quandam angustiam nostræ locutionis exprimimus. Solerter autem intuendum est, quòd quædam similitudines de insensatis rebus aliquando dicantur in Deo propter effectum operis, aliquando autem ad indi- *In expos. B. Iob, l. 32. c. 5.* candam ejus substantiam majestatis. Nam, cùm in Deo oculus, scapulæ, pes, nominantur: effectus quidam operationis ostenditur. Cùm verò manus, bra- D chium, dextera, vox, vel verbum in Deo dicitur, per hæc vocabula consubstantialis ei Filius demonstratur. Ipse quippe manus est, & dextera: de cujus ascensione per Moysen Pater loquitur, dicens: *Tollam in cælum manum meam, & jurabo per dexteram meam.* *Isa. 53.* Ipse brachium, de quo Propheta ait: *Et brachium Domini cui revelatum est?* Ipse vox & verbum, quia eum Pater gignendo dixit, & de quo Joannes scripsit: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Per quod Verbum fecisse Patrem omnia David asserit dicens: *Dixit, & facta sunt.* *Psal. 148.*

CAPUT II.

Ecce Agnus Dei. *Ioan. 1, d*

ALiquandò prophetiæ spiritus ex præsenti animum tangit, & ex futuro non tangit, sicut Joannes venientem videns Dominum ait: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Sed cùm jam moriturus esset, missis discipulis, requirebat dicens: *Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?* In quibus verbis ostenditur, quia in terris quidem venisse Redemptorem noverat, sed an per semetipsum ad aperienda inferni claustra descenderet, dubitabat. Ex præsenti ergo prophetiæ spiritu tactus fuerat, qui humanitatem Mediatoris videns, & divinitatem ejus intelligens, confitebatur agnum, qui peccata mundi tolleret: sed tactus ex futuro non fuerat, quia adventum illius in inferno nesciebat. De prophetia. *Hom. 1. Ezec. longiusc. ab init.*

CAPUT III.

Super quem videris spiritum descendentem, et manentem. Ioan. 1. c

De donis Spiritus sancti. *In exp. B. Iob, l. 2. c. 28.*

DOna sancti Spiritus prophetiæ scilicet, genera linguarum, & virtutes curationum non semper eodem modo sunt in mente eorum, quibus dantur: quoniam ne se mens in præsumptione elevet, utiliter aliquando subtrahuntur. Unde bene in Evangelio scriptum est: *Super quem videris spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat.* In cunctis fidelibus Spiritus venit, sed in solo Mediatore singulariter permanet: quia ejus humanitatem nunquam deseruit, ex cujus divinitate procedit. In illo igitur manet, qui solus, & omnia, & semper potest. Nam fideles, qui hunc accipiunt, cùm signorum dona habere semper, ut volunt, non possunt, hunc se accepisse, quasi in transitûs ostensione testantur. Sed cùm rursum de eodem Spiritu veritatis ore discipulis dicitur: *Apud vos manebit, & in vobis erit*, quid est quòd divina voce Mediatoris signum hoc, eadem sancti Spiritus mansio declaratur, cùm dicitur: *Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum?* Si igitur juxta Magistri vocem & in discipulis manet, quomodo singulare jam signum erit, quod in Mediatore permanet? Quod tamen citius cognoscimus, si dona ejusdem spiritus discernamus. Alia namque sunt dona illius, sine quibus ad vitam nequaquâ pertingitur: alia, quibus vitæ sanctitas pro aliorum utilitate declaratur. Mansuetudo namque, humilitas, patientia, fides, spes, charitas, dona ejus sunt: sed ea, sine quibus ad vitam homines pervenire nequaquam possunt: Prophetiæ autem, virtus curationum, genera linguarum, interpretatio sermonum, dona ejus sunt; sed quæ virtutis ejus præsentiam pro correctione intuentium ostendunt. In his igitur donis, sine quibus ad vitam perveniri non potest, Spiritus sanctus, sive in prædicatoribus suis, seu electis omnibus semper manet: in illis autem, quibus per ostensionem illius non nostra vita servatur, sed aliorum quæritur, nequaquam in prædicatoribus sèper permanet: quia semper quidem eorum cordi ad bene vivendum præsidet, nec tamen per eos virtutum signa semper ostendit, sed aliquando se eis à signorum ostensionibus subtrahit: ut eò humiliùs virtutes ejus habeantur, quò habitæ teneri non possunt. Mediator autem Dei & hominum, homo Christus Jesus, in cunctis eum, & semper, & continuè habet præsentem: quia & ex illo idem spiritus per substantiam profertur. Rectè ergo, & cùm in sanctis prædicatoribus manet, in Mediatore singulariter manere perhibetur: qui in istis per gratiam manet ad aliquid, in illo autem per substantiam manet ad cuncta. Sicut enim corpus nostrum sensum tantummodò tactus agnoscit, caput autem corporis usum simul omnium quinque sensuum possidet, ut videat, audiat, gustet, odoretur, tangat: ita membra superni capitis in quibusdam virtutibus emicant, ipsum verò caput in cunctis virtutibus flagrat. Dissimiliter ergo Spiritus in illo manet, à quo per naturam nunquam recedit. Dona verò ejus, quibus ad vitam tenditur, sine periculo amitti non possunt: dona autem, quibus vitæ sanctitas demonstratur, plerumque, ut dictum est, sine dispendio subtrahuntur. Illa ergo pro nostra eruditione tenenda sunt, hæc pro alienis profectibus exquirenda. In illis nos terreat formido, ne pereant: in istis autem ad tempus aliquando sublatis consoletur humilitas: quia ad elationem mentem fortasse sublevant. Cùm igitur concessa nobis virtutum signa subtrahuntur, tunc verè ostendimus, quoniam accepta rectè tenuimus, cùm profectò æquanimiter ad momentum sublata toleramus.

Ibid. c. 29.

1. *Tim. 2.*

CAPUT IV.

Vidit Iesus Nathanaelem venientem ad se, et dicit de eo: Ecce verus Israëlita, in quo dolus non est. Ioan. 1. g

UNigenitus Dei filius ad redemptionem nostram veniens, & suos contra mundi superbiam prædicatores mittens, relictis sapientibus, insipientes: relictis fortibus, debiles: relictis divitibus, pauperes elegit, & prædicatores infirmos abjectosque, qui potentes quosque, & fideles populos colligerent, habere studuit. Hinc est quòd Nathanaelem laudat, nec tamen in sorte prædicantium numerat: quia ad prædicandum eum tales venire debuerant, qui de laude propria nil habebant; ut tantò solidiùs veritatis cognosceretur esse quod agerent, quantò & apertè cerneretur, quia ad hoc agendum per se idonei non fuissent. Ut ergo mira potentia per prædicatorum linguas clarescceret, priùs mirabilius actum est, ut eorundem prædicantium meritum nullum esset. Quòd autem Nathanaeli dicenti, *unde me nosti?* Respondit Jesus: *Priusquam te Philippus vocaret, cùm esses sub ficu, vidi te*: sciendum quòd videre ibi ponitur pro eligere. Sub ficu vidi te, id est, positum te sub umbra legis elegi.

De electione prædicatorum. *In exp. B. Iob. l. 33. c. 17. sub init.*

In exposit. B. Iob. l. 28. c. 29

CAPUT V.

Implete hydrias aqua. Ioan. 1. e

PRæcepta sacræ Scripturæ, quæ perfectioribus spiritualiter dicuntur, infirmis juxta litteram congruunt: & ipsa, quæ parvuli juxta litteram intelligunt, docti per spiritualem intelligentiam altiùs percipiunt. Quem non parvulorum ipsa Evangelica historia in miraculi operatione reficiat, quòd hydrias vacuas Dominus aquâ impleri præcepit, eandemque aquam protinus in vinum vertit? Sed cùm hæc ingenio vigilantiores audiunt, & sacram historiam credendo venerantur, & quid interiùs innuat, requirunt. Qui enim mutare aquam in vinum potuit, etiam vacuas hydrias vino statim replere valuit. Sed impleri hydrias jubet aquâ, quia per sacram lectionis historiam, corda nostra priùs sunt replenda. Et aquam nobis in vinum vertit, quando ipsa historia per allegoriæ mysterium in spiritualem nobis intelligentiam commutatur. Sacra igitur Scriptura parvulis humili sermone concordat, & tamen magis spiritali infundens eos altiùs levat.

De mysteriis scripturarum. *Hom. 6. in Ezec. l. inge post init.*

CAPUT VI.

Nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto. Ioan. 3. 4

NOnnulli priùs à præsenti luce subtrahuntur, quàm ad promerenda bona, malave merita vitæ activæ perveniant. Quos quia à culpa originis sacramenta salutis non liberant, & hîc ex proprio nil egerunt, & ad tormenta æterna perveniunt. Quisquis enim regenerationis undâ non solvitur, reatu primi vinculi ligatus tenetur: quod verò apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres, vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificij, vel pro his, qui ex Abrahæ stirpe prodierant, mysterium circumcisionis. Nam quia unusquisque cum primi parentis culpa concipitur, Propheta testatur, dicens: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum.* Et quia is, quem salutis unda non diluit, originalis culpæ supplicia non amittit, apertè per semetipsam Veritas perhibet, dicens: *Nisi quis renatus*

De baptismo recipiendo. *In exposit. B. Iob. l. 4. & 8. c. 3.*

psal. 50.

fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non habebit vitam æternam. Perpetua igitur tormenta percipiunt, etiam qui nihil ex propria voluntate peccaverunt. *Non est enim mundus in conspectu Dei, nec unius diei infans super terram:* & qui nullum proprium adjungit, ex solo originali peccato damnatur. Sub divina quippe districtione justum est, ut propago mortalis, velut fructuosa arbor, etiam in ramis servet amaritudinem, quam traxit ex radice.

Iob. 25.

CAPUT VII.

Spiritus ubi vult spirat.

Ioan. 3. a

De incomprehensibili S. Spiritus infusione.

In expos. B. Iob. l. 27. c. 13.

CUm peccatorum incuria, negligentiaque torpentem respectus divinæ gratiæ subitò pavore percusserit, excitat ipsam vocem supervenientis Spiritus, quæ se in aurem cordis insinuat, nec ipsa mens, quæ per hanc illustrata fuerit, investigat. Penetrare enim non valet invisibilis virtus, quibus sibi meatibus influat, quibus ad se modis veniat, quibus recedat: unde bene per Joannem dicitur: *Spiritus ubi vult spirat, & vocem ejus audis, sed non scis unde veniat, & quo vadat.* Vox Domini auditur, cùm gratiæ ejus aspiratio mente concipitur, cùm insensibilitas occultæ surditatis rumpitur, & cor ad studium summi amoris excitatum virtutis intimæ clamore penetratur. Vocem enim Spiritus audire, est vim compunctionis intimæ in amorem invisibilis Conditoris assurgere: sed nemo scit unde veniat: quia ignoratur per ora prædicantium, quibus se ad nos occasionibus fundat. Et nemo scit quò vadat, quia cùm unam prædicationem multi audiunt, intelligi proculdubio non potest quem deserens abjiciat, & cujus ingrediens in corde requiescat. Una quippe res foris agitur, sed non per hanc uno modo intuentium corda penetrantur: quia qui invisibiliter visibilia modificat, in humanis cordibus causarum semina incomprehensibiliter plantat. Hinc est quòd resuscitato Lazaro, multi crediderunt, sed tamen Judæorum plurimi ad persecutionis zelum ex hac ipsa resuscitatione commoti sunt. Unum igitur idemque miraculum, quod aliis lumen fidei præbuit, alios per invidiæ tenebras à lumine mentis excæcavit. Hinc est quòd uterque latro, & eandem, & suæ morti similem mortem Redemptoris vidit, sed eam superbiendo alter contumeliis lacessere non timuit, quem timendo alter honoravit, & in una re, una utriusque cogitatio non fuit: quia hanc internus arbiter invisibiliter modificando distinxit. Modi igitur occultæ aspirationis nostra cogitatione nequeunt comprehendi, & aspiratio divinæ gratiæ quibus modis se infundat, nequaquam ipsius acie mentis comprehenditur, cujus ad melius intentio commutatur.

Ioan. 11.

CAPUT VIII.

Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit.

Ioan. 3. b

De glorificatione corporis Christi.

In exp. B. Iob. l. 27. c. 8. circ. med.

Matt. 24. 2. Cor. 3.

DOminus noster Jesus Christus, qui propter nos minor Angelis extitit, æquales nos Angelis virtute suæ minorationis fecit. Unde & moriendo docuit mortem non metui, resurgendo de vita confidi, ascendendo de cælestis patriæ hereditate gloriari: ut quo caput præisse conspiciunt, illuc se subsequi, & membra gratulentur. Unde bene ab eodem nostro capite dicitur: *Ubicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & Aquilæ:* unde Paulus dicit: *Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in cælis.* Sed si nos quoque, qui editi sumus in terra, cælum conscendimus, ubi est quod rursum Veritas dicit: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui de cælo descendit, filius hominis, qui est in cælo.* Cui nimirum sententiæ statim obviat quod hæc eadem Veritas dicit: *Pater volo, ut ubi ego sum, & illi sint mecum.* Quod sibi in verbis suis non discrepat, sed ad inquirenda hæc quasi discordantia studium nostræ mentis inflammat Omnes enim nos, quia in ejus fide nati sumus, ejus proculdubio corpus existimus. Quia igitur mira dispensatione pietatis membrorum suorum caput Dominus factus est, repulsa reproborum multitudine solus est etiam nobiscum. Nemo ergo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis, qui est in cælo: quia dum nos unum cum illo jam facti sumus, unde solus venit in se, illuc solus redit etiam in nobis. Et is, qui in cælo semper est, ad cælum quotidie ascendit: quia qui divinitate super omnia permanet, humanitatis suæ compage se quotidie ad cælos trahit. Non ergo se desperet humana fragilitas, Unigeniti sanguinem consideret, & in pretio suo conspiciat, quàm magna est, quæ tanti valet. Perpendat sollicitè, quò caput præcesserit, & quò ad vivendum præceptis astringitur, ad sperandum exemplo roboretur. Confidat cælos, speret supernam patriam, Angelorum se sociam sciat, & in suo capite se prælatam etiam Angelis gaudeat.

Ioan. 3.

Ioan. 17.

CAPUT IX.

Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit filio.

Ioan. 5. d

De Christo judice nostro.

In exp. B. Iob. l. 22. c. 19.

SIcut adhuc timenti populo lex est transmissa per servum, sic diligentibus filiis Evangelij gratia est collata per Dominum. Ipse quippe ad redemptionem nostram veniens, novum nobis testamentum condidit, sed de ejusdem nos testamenti mandato discutiens, quandoque etiam judex venit. Erit ergo tunc auctor judicij, qui nunc est conditor Evangelij, ut tunc districtus exigat, quod modò mansuetus jubet, & imperat. Sic namque quotidie consipicimus, quòd magistri pueris elementa litterarum blandientes imponunt, sed hæc ab eis sævientes exigunt, & quæ dant cum mansuetudine, exquirunt cum verbere. Blanda namque nunc consonant eloquij divini mandata, sed erunt aspera in actione sentienda. Mansueta modò est admonitio vocantis, sed tunc districta ventura est justitia Judicis, eò quòd certum est, quia nil vel minimi mandati in discussione præteream, quo videlicet constat, quia ipse dedit Evangelium qui judicat. Hinc est quod ipsa per se Veritas dicit: *Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit filio.*

CAPUT X.

Qui habet sponsam, sponsus est.

Ioan. 3. d

De beato Ioanne Baptista.

Hom 20. in Evang. procul à prine.

BEati Baptistæ Joannis esse sponsam populi sanctam Ecclesiam credebant, qui hunc, quia Christus esset, existimabant. Sed ipse ait: *Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat, & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi; hoc autem gaudium meum impletum est.* Ac si diceret: Ego sponsus non sum, sed amicus sponsi sum. Nec propter vocem suam, sed in sponsi voce gaudere se perhibebat: quia non ideo lætabatur in corde, quoniam humiliter à populis audiebatur loquens, sed quia ipse Veritatis vocem audiebat intus, ut loqueretur foris. Quod bene gaudium impletum dicit: quia quisquis de sua voce gaudet, plenum gaudium non habet, à quo & subditur: *Illum oportet crescere, me autem minui.* Qua in re quærendum est, in quo Christus crevit, in quo minutus est Joannes: nisi quòd populus Joannis abstinentiam videns, remotum hunc ab hominibus esse consipiciens, eum

Ioan. 3.

esse Christum putabat: Christum verò cum publicanis comedentem, inter peccatores ambulantem intuens, eum non Christum, sed Prophetam esse credebat. Sed dum per accessum temporis, & Christus, qui Propheta esse putabatur, Christus agnitus est: & Joannes, qui Christus esse credebatur, Propheta esse innotuit, impletum est quod de Christo suus Præcursor prædixit: *Illum oportet crescere, me autem minui.* In æstimatione quippe populi, & Christus crevit, quia agnitus est quod erat: & Joannes decrevit, quia cessavit dici, quod non erat.

CAPUT XI.

Joan. 5. c *Non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me, Patris.*

De frangenda voluntate propria. *Curæ Past. p. 3. c. 19.*

PErtinaces plus de se, quàm sint sentiunt, & idcirco alienis consiliis non acquiescunt. Nisi enim meliores se ceteris æstimarent, nequaquam cunctorum consilia suæ deliberationi postponerent. Pertinacia quippe generatur ex superbia; pertinaces igitur elationem suæ cognitionis agnoscant, & semetipsos vincere studeant: ne dum aliorum rectis suasionibus foras superari despiciunt, intus à superbiâ captivi teneantur. Solerter etiam aspiciant, quia filius hominis, cui una semper cum Patre voluntas est, ut exemplum nobis frangendi nostram voluntatem præberet, dicit: *Non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me, Patris.* Qui, ut hujus adhuc virtutis gratiam commendaret, servaturum se hoc in extremo judicio præmisit, dicens:

Joan. 5. *Non possum ego à me ipso facere quidquam, sed sicut audio, judico.* Qua itaque conscientia dedignatur homo alienæ voluntati acquiescere, quando Dei atque hominis filius cùm virtutis suæ gloriam venit ostendere, testatur se non à semetipso judicare?

CAPUT XII.

Joan. 6. b *Iesus cùm cognovisset, quia venturi essent, ut raperent eum, & cætera.*

De fugiendo honoris culmine. *Curæ past. par. 1. c. 3. in princ. Luc. 3. Joan. 5.*

NE temerare sacra regimina quisquis impar est, audeat, & per concupiscentiam culminis ducatum suscipiat perditionis, Jacobus piè prohibet dicens: *Nolite plures magistri fieri, fratres mei.* Hinc ipse Dei hominumque Mediator regnum percipere vitavit in terris, qui supernorum spirituum quoque scientiam, sensumque transcendens, ante sæcula regnat in cælis. Scriptum quippe est: *Iesus cùm cognovisset, quia venturi essent, ut raperent eum, & facerent eum regem, fugit in montem ipse solus.* Quis enim hominibus principari tam sine culpa potuisset, quàm is, qui nimirum hos regeret, quos ipse creaverat? Sed quoniam idcirco in carne apparuit, ut non solùm nos per passionem redimeret, verùm etiam per conversationem doceret, exemplum se sequentibus præbens, tex fieri noluit. Ad crucis verò patibulum sponte pervenit, oblatam gloriam culminis fugit, pœnam probrosæ mortis appetiit, ut membra ejus videlicet discerent favores mundi fugere, terrores minimè timere, pro veritate adversa diligere, prospera formidando declinare: quia & ista sæpe per tumorem cor inquinant, & illa per dolorem purgant: in istis se animus erigit, in illis autem, etiam quando se erexerit, sternit: in istis sese homo obliviscitur, in illis verò ad sui memoriam nolens etiam coactusque revocatur.

CAPUT XIII.

Quæritis me, quia manducastis de panibus. *Joan. 6. c*

De his qui sacros ordines pro vitæ hujus subsidio quærunt. *In expos. B. Iob. l. 23. c. 17. circ. med.*

IN Scriptura sacra panis aliquando ipse Dominus accipitur, sicut ipse in Evangelio dicit: *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi.* Aliquando per panem gratia doni spiritualis accipitur, sicut de sancta Ecclesia per David Dominus dicit: *Pauperes ejus saturabo panibus:* quia in illo positæ mentes humilium, spiritualium implentur refectione donorum. Aliquando per panem subsidium vitæ præsentis accipitur, sicut ipse in Evangelio Dominus turbis se sequentibus dicit: *Quæritis me, non quia vidistis signa: sed quia manducastis de panibus, & saturati estis.* De septem enim panibus fuerant satiati. Et per eorum personam Dominus illos intra sanctam Ecclesiam detestatur, qui per sacros ordines ad Dominum propinquantes, non in eisdem ordinibus merita, sed subsidia vitæ præsentis exquirit: nec cogitant, quid vivendo imitari debeant, sed quæ compendia percipiendo, satientur. Satiatos enim quippe de panibus Dominum sequi, est de sancta Ecclesia temporalia alimenta sumpsisse. Et non pro signis Dominum, sed pro panibus quærere, est ad religionis officium non pro virtutibus augendis, sed pro requirendis subsidiis inhiare.

Joan. 6. *Psal. 131.*

CAPUT XIV.

Eum, qui venit ad me, non ejiciam foras. *Joan. 6. d*

De obedientia. *In expos. B. Iob, l. 35. c. 12.*

OBedientia sola virtus est, quæ virtutes ceteras menti inserit, insertasque custodit. Unde & primus homo præceptum, quod servaret, accepit cui si se vellet obediens subdere, ad æternam beatitudinem sine labore perveniret. Hinc in Evangelio Veritas dicit: *Eum, qui venit ad me, non ejiciam foras: quia descendi de cælo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.* Quid enim, si suam faceret, eos, qui ad se veniunt, repulisset? Quis autem nesciat, quòd voluntas filij à patris voluntate non discrepet? Sed quoniam primus homo, quia suam voluntatem facere voluit, à paradisi gaudio exivit; secundus ad redemptionem hominum veniens, dum voluntatem se patris, & non suam facere ostendit, permanere nos intus docuit. Cum igitur non suam, sed patris voluntatem facit, eos, qui ad se veniunt, foras non ejicit: quia dum exemplo suo nos obedientiæ subjicit, viam nobis egressionis claudit. Hinc rursum ait: *Non possum ego à meipso facere quidquam, sed sicut audio, judico.* Nobis quippe obedientia usque ad mortem servanda præcipitur. Ipse autem, si, sicut audit, judicat, tunc quoque obedit, cùm judex venit. Ne igitur nobis usque ad præsentis vitæ terminum obedientia laboriosa appareat, Redemptor noster indicat, quia hanc, etiam cùm judex venerit, servat. Non ergo mirum si peccator homo obedientiæ in præsentis vitæ brevitate se subjicit, quando hanc Mediator Dei & hominum, & cùm obedientes remunerat, non relinquit.

Joan. 5.

CAPUT XV.

Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. *Joan. 7. f*

De prædicatione. *In expos. B. Iob, l. 18. c. 22.*

BAtus Job dicit de Domino, quòd in petris rivos excidit, id est, in duris Gentilium cordibus fluvios prædicationis aperuit, sicut per Prophetam quoque de irriganda dicitur ariditate Gentilium: *Posuit desertum in stagnum aquæ, & terram sine aqua*

Psal. 106.

in exitus aquarum: atque in Evangelio promittit A Dominus, dicens: *Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ:* quod promissum tunc audivimus. Ecce enim in sanctis prædicatoribus, & non ex Judæa progenitis per cunctam Ecclesiam in toto orbe diffusam, fluenta mandatorum cælestium ubertim manant ore Gentilium, quia cùm in petris rivos aperuit, ex duris quoque cordibus fluvius sanctæ prædicationis emanavit. Per aquam enim aliquando scientia prædicationis accipitur, juxta quod scriptum est: *Aqua profunda verba ex ore viri: & torrens redundans fons sapientiæ.* In verbis quoque saeri eloquij nonnunquam venter pro mente poni consuevit. Quia igitur de mente fidelium sanctæ prædicationes defluunt, quasi de ventre credentium aquæ vivæ flumina decurrunt. Per aquam quoque non- B nunquam sancti Spiritus irrigatio, vel gratia, vel infusio solet designari, sicut scriptum est: *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.* Item Dominus dicit: *Flumina aquæ vivæ fluent de ventre ejus:* ubi Evangelista secutus adjunxit: *Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.*

In expos. B. Iob, l. 11. Hom. 10. in Ezech.

In expos. B. Iob, l. 12. & 15. c. 8. & 16.

Ioan. 4.

CAPUT XVI.

Ioan. 8. a

Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.

Vt nos, priusquam alios, judicemus.

CONtra nosmetipsos corrigendos erigi debemus, C ut mala propria recognoscentes, districta nosmetipsos ultione pœnitentiæ feriamus: & nullis erga cogitationum illecebras blandimentis inclinantes, nequaquam nobis in peccatis parcamus. Qui si districtè nostra priùs in nobis mala insequimur, justum quoque est, ut etiam contra aliena mala utiliter erigamur: & ea, quæ in nobis punimus, etiam in aliis redarguendo superemus. Sed hanc corrigendi erectionem mali nesciunt, quia sese relinquunt, & bonos impetunt, sibique se intra conscientiam suam mollitie adulationis blandæ inclinantes, contra bonorum vitam districtione asperitatis eriguntur, semetipsos redarguendos relinquentes, alios districtis sententiis increpant. Qui verò semetipsum priùs non judicat, quid in alio rectum judicet, ignorat. Et si novit fortasse per auditum, quod rectum judicare debeat, rectè tamen aliena merita judicare non valet, cui conscientia innocentiæ propriæ nullam judicij regulam præbet. Hinc est enim, quòd quibusdam insidiantibus, & puniendam adulteram deducentibus dicitur: *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.* Ad aliena quippe punienda peccata ibant, & sua reliquerant: revocantur itaque intus ad conscientiam, ut priùs proptia corrigant, & tunc aliena reprehendant. Ordo quippe corrigendi iste est, ut primùm contra nos, & postmodum contra malos corrigendos erigamur: nam qui contra bonos erigitur, per superbiam inflatur. Considerandum est autem, quòd incarnatus Dominus simplicitatem cum rectitudine tenuit: quia nec in mansuetudine districtionem justitiæ, nec rursum E in districtione justitiæ virtutem mansuetudinis amisit. Unde cùm quidam, ut prædictum est, adulterâ deductâ hunc voluissent tentare, ut in culpam aut immansuetudinis, aut injustitiæ laberetur, ad utraque respondit, dicens: *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.* Dat simplicitatē mansuetudinis, qui sine peccato est: dat zelum justitiæ, primus in illa lapidem mittat. Plerumque autem nos cùm justitiæ rectitudinem exequimur, mansuetudinem relinquimus, & cùm mansuetudinem servare cupimus, justitiæ rectitudinem declinamus.

In exp. B. Iob, l. 1. c. 10.

CAPUT XVII.

Rabbi, quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur? *Ioan. 9. a*

PErcussionum diversa sunt genera. Alia namque est percussio, qua peccator percutitur, ut sine retractatione puniatur: alia, qua peccator percutitur, ut corrigatur: alia, qua nonnunquam quisque percutitur, non ut præterita corrigat, sed ne ventura committat: alia, qua plerumque percutitur, per quam nec præterita culpa corrigitur, nec futura prohibetur. Sed dum inopinata salus percussionem sequitur, salvantis virtus cognita ardentiùs amatur; cumque innoxius flagello atteritur, ei per patientiam meritorum summa cumulatur: aliquando enim peccator percutitur, ut absque retractatione puniatur, sicut perituræ Judææ dicitur: *Plaga inimici percussi te castigatione crudeli.* Et rursum: *Quid clamas ad me super contritione tua? Insanabilis est dolor tuus.* Aliquando peccator percutitur, ut corrigatur, sicut cuidam in Evangelio dicitur: *Ecce sanus factus es: jam noli peccare, ne tibi deterius aliquid contingat.* Verba enim salvantis indicant: quia peccata præcedentia habiti vim doloris exigebant. Aliquando quisque non pro præterita culpa diluenda, sed pro futura vitanda percutitur, quod apertè Paulus de semetipso testatur, dicens: *Ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, qui me colaphizet.* Qui enim non ait, quia extulit, sed, ne extollat; apertè indicat, quòd ex illa percussione, ne eveniat, compescitur; non autem quæ evenerit, culpa purgatur. Nonnunquam verò quisque nec pro præterita, nec pro futura iniquitate percutitur, sed ut sola divinæ virtutis potentia ex amputata percussione monstretur. Unde cùm Domino de cæco nato diceretur: *Hic peccavit, aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur?* Respondit, dicens: *Neque hic peccavit, neque parentes ejus: sed ut manifestentur opera Dei.* In qua manifestatione quid agitur, nisi ut ex flagello meritorum virtus augeatur? Cùm enim nulla præterita iniquitas tergitur, magna de patientia fortitudo generatur.

De divinis percussionibus. *In exp. B. Iob, l. 1.*

Hier. 30. Exod. 4.

Ioan. 5.

1. Cor. 12.

D

CAPUT XVIII.

Lutum fecit ex sputo Dominus, & linivit super oculos meos. *Ioan. 9. d*

SAliva in nos ex capite delabitur, ab ore verò ad ventrem ducitur, cùm glutitur. Quid itaque est caput nostrum nisi Divinitas, per quam existendi principium sumimus, ut creatura simus? Paulo attestante, qui ait: *Caput viri Christus, caput autem Christi, Deus.* Quid autem venter noster est, nisi mens? Quæ dum cibum suum supernum, videlicet intellectum suscipit, refecta proculdubio omnium membra actionum regit. Nisi enim sacra eloquia aliquando mentem nomine ventris exprimerent, Salomon utique non dixisset: *Lucerna Domini spiraculum hominis, quæ investigat omnia secreta ventris.* Quia nimirum dum nos gratia superni respectus illuminat, cuncta etiam mentis nostræ nobis absconsa manifestat. Hinc etiam per Hieremiam dicitur: *Ventrem meum, ventrem meum doleo.* Quod quia de spirituali, & non corporeo ventre dixerat, subjungit: *Et sensus cordis mei conturbati sunt.* Neque enim ad salutem populi pertinebat, si Propheta ventrem corporeum se dolere prædicaret. Sed ventrem doluit, quia mentis afflictionem sensit: sed cur exemplum Prophetæ proferimus, cùm testimonium Domini apertius habeamus? Et necesse est, ut, cùm per semetipsam Veritas loquitur, Propheta taceat: quia lucerna claritatem non habet in sole, ait enim: *Qui credit in*

De illuminatione supernæ gratiæ. *In exp. B. Iob, l. 8. c. 18 in princ. & Hom. 10. in Ezech. non procul ab init.*

Prov. 20.

Hier. 4.

Ioan. 7.

me, sicut dicit Scriptura, *flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ*. Quia enim de mente fidelium sanctæ prædicationes defluunt, quasi de ventre credentium aquæ vivæ flumina decurrunt. Quid autem salivæ nomine, nisi sapor intimæ contemplationis accipitur, quæ ad os à capite defluit: quia de claritate Conditoris adhuc in hac vita nos positos vix gustus revelationis tangit? Unde & Redemptor veniens salivam luto miscuit, & cæci nati oculos reparavit: quia superna gratia carnalem cogitationem nostram per admixtionem suæ contemplationis irradiat, & ab originali cæcitate hominem ad intellectum reformat. Nam quem à paradisi gaudiis expulsum in hoc jam exilio natura edidit, quasi à nativitate homo sine oculis processit.

CAPUT XIX.

Ioan. 8. d ***Omnis, qui facit peccatum, servus est peccati.***

De jugo peccati. *In exp. B. Iob. l. 4. c. 31*

QUisquis se pravo desiderio subjicit, iniquitatis domo dudum libera mentis colla supponit. Sed huic dominio contradicimus, cùm iniquitati, quæ nos ceperat, reluctamur; cùm consuetudini violenter resistimus, & desideria perversa calcantes, contra hanc jus nobis libertatis ingenitæ vendicamus: cùm culpam pœnitendo percutimus, & maculas sordium fletibus lavamus. Plerumque autem jam mens quidem, quòd se perversè meminit egisse, deplorans, jam prava acta non solùm deserit, sed amarissimis etiam lamentis punit, & tamen adhuc se perfectè in securitatem non erigit. Nam quàm prava commiserit, meminit; sed an commissa dignè defleverit, nescit: ac ne culpæ immanitas modum pœnitentiæ transeat, metuit. Et plerumque culpam veritas jam relaxat, sed afflicta mens inter spem, & formidinem adhuc de venia, dum valde sibi est sollicita, formidat; quia, justus judex veniens, quid de perpetratis reputet, quid relaxet, ignorat. Servus ergo jam fugit in hac vita Dominum, sed liber non est: quia peccatum suum homo jam corrigendo, & pœnitendo deserit, sed tamen adhuc districtum judicem de ejus retributione pertimescit. In alia ergo vita servus à Domino liber erit, ubi jam de peccati venia dubietas non erit, ubi jam securam mentem culpæ suæ memoria non addicit: ubi non sub reatu animus trepidat, sed de ejus indulgentia liber exultat.

CAPUT XX.

Ioan. 8. c ***Si vos filius liberaverit, verè liberi eritis.***

De redemptione humani generis. *In exposit. B. Iob. l. 18. c. 30. circa med.*

ÆTerna Dei sapientia ad redimendum genus humanum, non sanctos Angelos, non justos homines misit, sed in manifestatione visionis per semetipsam venit. Nullus quippe Angelorum, nullus justorum hominum missus est, ut humanum genus à culpa redimeretur: quia per Creatorem necesse erat, ut creatura Dei liberaretur, sicut ipsa Veritas dicit: *Si vos filius liberaverit, verè liberi eritis*. Quoniam igitur æterna Dei sapientia, cum Patre manens per sæcula, in fine sæculorum erat incarnanda: ad hoc homines justi, & sancti sunt missi, ut in cordibus hominum viam huic sapientiæ prædicando præpararent, qui nisi se servos hujus sapientiæ cognoscerent, sancti nullatenus esse potuissent. Quia enim certum erat, quòd per accessum temporum deficientis sæculi languores excrescerent, actum est, ut æterna Dei sapientia per semetipsam in fine sæculorum veniret ad grandem hunc & nimię infirmitatis ęgrotum, id est, per totum mundum jacens languidum genus humanum: ut transmissis priùs prædicatoribus quasi quibusdam visitatoribus, tantò postmodum major fieret potentia medici, quantò magis morbus crevisset ægroti.

CAPUT XXI.

Ioan. 8. f ***Vos ex patre diabolo estis.***

ANtiquus hostis omnium princeps perversorum alios socios habet, atque alios filios. Qui namque sunt ejus socij, nisi illi apostatæ Angeli, qui cum eo de patriæ cælestis sede ceciderunt? Vel quos alios habet filios, nisi perversos homines, qui de ejus prava persuasione in malitiæ generantur operatione? Unde etiam voce Veritatis infidelibus dicitur: *Vos ex patre diabolo estis*. Ita verò unum corpus sunt diabolus, & omnes iniqui, ut plerumque nomine capitis censeatur corpus, & nomine corporis caput appelletur. Nam capitis nomine censetur corpus, cùm de perverso homine dicitur: *Ex vobis unus diabolus est*. Et rursum nomine corporis, caput appellatur, cùm de ipso apostata Angelo dicitur: *Inimicus homo hoc fecit*.

Quod perversi sint filij diaboli cum imitando. *In exposit. B. Iob, l. 3, c. 17* *Ioan. 6.* *Matt. 13.*

CAPUT XXII.

Ioan. 10. a ***Qui non intrat per ostium in ovile, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro: qui autem intrat per ostium, pastor est ovium.***

SI pastor bonus intrat per ostium, & ipse ostium, & ipse pastor, ipse proculdubio intrat per semetipsum. Quærendum est itaque nobis, qualiter & ipse intret, & per semetipsum. Dominus etenim ac Redemptor noster cum sancta Ecclesia, quam redemit, secundùm carnem una substantia est, Paulo attestante, qui ait: *Adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi, in carne mea pro corpore ejus, quod est Ecclesia*. Hujus capitis corpus Ecclesia est, & hujus corporis caput, Christus. De quo suo capite exultat corpus, id est, sancta Ecclesia cum Psalmista dicente: *Nunc autem exaltavit caput meum super inimicos meos*. Quia enim quandoque ipsa etiam exaltanda est, jam nunc caput suum super inimicos suos exaltatum gaudet in cælis. Cùm igitur electi quique ad vitam perveniunt; quia membra ejus per eum intrant ad eum, ipse per se intrat ad se. Ipse enim in membris suis est, qui intrat: ipse caput, ad quod intrantia membra perveniunt.

Quod Redemptor cum sancta Ecclesia una substantia sit. *Hom. 15. super Ezech.* *Coloss. 1.* *Psal. 26.*

CAPUT XXIII.

Ioan. 10. a ***Si quis per me introierit, salvabitur.***

SEmper oculos cordis ad exitum nostrum ponere & meditari debemus sine cessatione, quando à præsenti vita exeamus, & ad æterna gaudia pertingamus. Propter hoc quippe Patris Unigenitus est incarnatus, ut nos ad Ecclesiæ sanctæ fidem introducat, & ad speciem suæ visionis educat. Unde loquitur dicens: *Si quis per me introierit, salvabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet*. Ingredietur, videlicet ad fidem: egredietur verò à fide ad speciem, à credulitate ad contemplationem: pascua autem inveniet in æterna refectione, & satietate. Quisquis enim Dominum Jesum corde simplici sequitur, æternæ viriditatis pabulo nutritur: quæ autem sunt pascua nisi Paradisi sempiternæ virentis æterna gaudia? Pascua namque electorum sunt vultus præsens Dei: qui dum sine defectu conspicitur, sine fine mens cibo satiatur, propter hunc egressum nostrum, quem quotidie meditari mente debemus, de Redemptore nostro Paulus quoque loquitur, dicens: *Ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium ejus portantes: Non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus*.

De pascuis vitæ æternæ. *Hom. 13. super Ezech.* *Heb. 13.*

CAPUT XXIV.

Ioan.10.d *Potestatem habeo ponendi animam meam.*

De gratia nostri Redemptoris. *In expos. B. Iob, l.24. c. 1.2.3 & 4.*

OMne genus humanum inimica illa persuasio in culpæ contagio ab ipsa radice polluerat, nullusque erat qui apud Deum pro peccatoribus intercedens, à peccato liber appareret: quoniam ex eadem massa editos, æquè cunctos par reatus involverat: proinde venit ad nos Unigenitus Patris, assumpsit ex nobis naturam, non perpetrans culpam. Sine peccato quippe debuit esse, qui pro peccatoribus intervenire potuisset: quia nimirum alienæ pollutionis contagia non tergeret, si propria sustineret. Mediator itaque Dei & hominum, homo Christus Jesus intercedens pro peccatoribus, semetipsum justum hominem, qui pro aliis indulgentiam mereretur, ostendit. Veniens itaque ad nos desuper medicus noster, tantisque nos inveniens languoribus pressos, quiddam nobis simile, & quiddam contrarium apposuit. Ad homines quippe homo venit, sed ad peccatores justus. Concordavit nobis veritate naturæ, sed discrepavit à nobis veritate justitiæ. Vitiosus enim homo corrigi non poterat, nisi per Deum: videri autem debuit, qui corrigebat, ut præbendo imitationis formam, anteactæ malitiæ mutaret vitam. Sed videri ab homine non poterat, Deus homo factus est, ut videri potuisset. Justus igitur, & invisibilis Deus apparuit, similis nobis homo visibilis, ut dum videretur ex simili, curaret ex justo: & dum veritate generis concordat conditioni, virtute artis obviaret ægritudini. In carne ergo veniens Dominus non culpam nostram ex vitio, non pœnam ex necessitate suscepit; nulla enim peccati labe pollutus, reatus nostri teneri conditione non potuit: & ideo mortem nostram omni necessitate calcata, cùm voluit, sponte suscepit. Nequaquam enim ita, ut nos, fuit natus, nec ita mortuus, nec ita resuscitatus. Non enim cooperante coitu, sed Spiritu sancto superveniente conceptus est: natus autem materna viscera, & fœcunda exhibuit, & incorrupta servavit. Rursum, nos omnes cùm nolumus, morimur: quia ad solvendæ pœnæ debitum culpæ nostræ conditione coarctamur. Ille autem, quia nulli admixtum est culpæ, nulli ex necessitate succubuit pœnæ. Sed quia culpam nostram dominando subdidit, pœnam nostram miserando suscepit, sicut ipse ait: *Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam.* Qui etiam præmisit: *Nemo tollit eam à me, sed ego pono eam à meipso.* Rursum, non, ut nos, suscitatus est, quia nostra resurrectio in finem sæculi est dilata, illius verò die tertio celebrata. Et nos quidem per illum resurgimus: nam ipse per se, neque enim qui Deus erat, sicut nos, ut ab alio resuscitari potuisset, indigebat. In eo ergo ejus resurrectio distat à nostra, quòd non per nosmetipsos resurgimus, sicut ille: pro eo enim quòd simpliciter homines sumus, adjutorio superiori, ut resurgere valeamus, indigemus. Ille autem ejusdē resurrectionis vim cum Patre, & sancto Spiritu Deus exhibuit. Quam tamen solus in humanitate percepit. Dominus igitur verè natus, verè mortuus, verè resuscitatus, in omnibus distat à nobis magnitudine potentiæ, sed sola concordat nobis veritate naturæ: & cùm in cunctis operibus suis immensa nos virtute transcendat, in uno tamen à nobis, id est, in formæ veritate non discrepat. Quia ergo, ut prædictum est, nullus erat, cujus meritis nobis Dominus propitiari debuisset, Unigenitus Patris formam infirmitatis nostræ suscipiens, solus justus apparuit, pro peccatoribus intercedens: qui dum pœnam nostram moriendo toleravit, corruptionem nostram resurgendo mutavit. Ex ea etiam carne, quam sumpsit, hanc ostendit liberam, quam

Ioan.10.d

A redemit. Quæ redempta caro videlicet nos sumus, qui cognitione nostri reatus astringimur, sed Mediatoris tanti æquitate liberamur, sicut ipse ait: *Si vos filius liberaverit, verè liberi eritis.* *Ioan.8.*

CAPUT XXV.

Facta sunt Encœnia in Hierosolymis: & hiems erat. *Ioan.10.d*

SErvata historiæ veritate, divina eloquia aliquando à positione loci, aliquando à positione corporis, aliquando à qualitate aëris, aliquando à qualitate temporis causas designant, quas aperto sermone non indicant. A positione quippe locorum, sicut Scriptura de Israële dicit quia verba Dei in monte audire non potuit, sed præcepta in campestribus accepit. Subsequentem nimirum infirmitatem populi indicans, quia ascendere ad summa non valuit, sed semetipsum in infimis neglectè videndo laxavit. Carnali itaque Israëlitico populo, descendente de monte Moyse, lex in campestribus data est: sed sanctis Apostolis, Dominus in monte sedens, summa, & spiritualia præcepta locutus est, ut ex locis videlicet monstraretur, quia & illis tanquam carnalibus mandata minima dabantur in valle terrarum, & isti tanquam spirituales, & sancti in monte cælestia mandata audirent; quatenus apertè monstraretur, quod ascendentes corde ad cælestia, infirma mundi relinquerent, & in mentis culmine starent. A positione corporis divina Scriptura futura denunciat, sicut in Actibus Apostolorum Stephanus Jesum, qui à dextris virtutibus sedet, stantem se vidisse manifestat. Stare quippe adjuvantis est. Et rectè stare cernitur qui in bello certaminis opitulatur. A qualitate aëris res subsequens demonstratur, sicut Evangelista, cùm prædicante Domino, nullos tunc ex Judæis crediturос diceret, præmisit dicens: *Hiems autem erat.* Scriptum namque est: *Abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum.* Idcirco ergo curavit hiems tempus exprimere, ut inesse cordibus auditorum malitiæ frigus indicaret: inter illa enim mysteria, quæ Veritas loquebatur, quid causæ fuit, ut nomen hiemis adderetur, nisi ut per qualitatem temporis, & aëris ostenderet frigus cordis? Quia & cùm verba Veritatis acciperent, frigida Judæorum corda remanebant. Hinc est etiam, quòd de negaturo Petro præmittitur: *Quia frigus erat, & stans ad prunas, calefaciebat se.* Jam namque intus à charitatis calore torpuerat, & ad amorem præsentis vitæ, quasi ad persecutorum prunas, infirmitate æstuante recalebat. A qualitate quoque temporis finis exprimitur actionis, sicut non rediturus ad veniam, ad traditionis perfidiam nocte Judas exisse perhibetur, cùm ingrediente illo ab Evangelista dicitur: *Erat autem nox.* Hinc enim & iniquo diviti dicitur: *Hac nocte repetunt animam tuam à te.* Anima quippe, quæ ad tenebras ducitur, non in die repeti, sed in nocte memoratur. Hinc est quòd Salomon, qui sapientiam non perseveraturus accepit, in somnis hanc & nocte describitur accepisse. Hinc est quòd Angeli ad Abraham meridie veniunt: puniturі verò Sodomam ad eam vespere venisse memorantur.

Quòd multis modis divina eloquia causas rerum designant. *In expos. B. Iob, l.2. c.2.*

Act.7.

Matt.14.

Ioan.13.

Luc.12.

1.Reg.3.

CAPUT XXVI.

Lazare, veni foras. *Ioan.11.f*

DUm peccator quisque de vitio suo reprehensus sub defensionum & excusationum verbis fugit, dum non vult cognosci, quod fecit, non se Domino, sed sibi Dominum abscondit. Agit quippe ne omnia videntem videat, non autem ne ipse videatur. Quò contrà cuique peccator jam exordium

De confessione peccatorum, & absolutione. *In expos. B. Iob. l.11. c.13*

illuminationis est humilitas confessionis: quia si A
bimetipsi jam parcere renuit, qui malum non
erubescit confiteri, quod fecit: & qui defendendo accusari potuit, accusando se celerrimè defendit. Unde & mortuo Lazaro, qui mole magna premebatur, nequaquam dicitur, Revivisce, sed, *Veni foras.* Ex qua videlicet resurrectione, quæ gesta in illius est corpore, signatur qualiter nos resuscitemur in corde, cùm videlicet mortuo dicitur: *Veni foras*: ut nimirum homo in peccato suo mortuus, & per molem malæ consuetudinis jam sepultus, quia intra conscientiam suam absconsus jacet per nequitiam, à seipso foras exeat per confessionem. Mortuo enim, *Veni foras*, dicitur, ut ab excusatione, & occultatione peccati ad accusationem suam ore proprio exire provocetur. Unde David Propheta ab illa tanti mole facinoris revivisens ad vocem Domini, quasi foras exiit, dum per Nathan correctus, quod fecerat, accusavit. Post confessionem igitur ab his, qui ligandi, & solvendi auctoritatem susceperunt, causæ pensandæ sunt: & tunc ligandi, atque solvendi potestas exercenda. Videndum quippe, quæ culpa, aut quæ sit pœnitentia secuta post culpam; ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat, illos pastoris sententia absolvat. Tunc enim vera est absolutio præsidentis, cùm arbitrium æterni sequitur judicis. Quod bene prædicta quatriduani mortui resuscitatio illa significat, qui videlicet demonstrat, quia priùs mortuum Dominus vocavit, & vivificavit, dicens: *Lazare, veni foras:* & postmodum is, qui vivens egressus fuerat, à discipulis solutus est, sicut scriptum est: *Cumque egressus esset, qui fuerat ligatus institis, tunc dixit discipulis: Solvite eum, & sinite abire.* Ecce illum discipuli jam viventem solvunt, quem magister resuscitaverat mortuum. Si enim discipuli Lazarum mortuum solverent, fœtorem magis ostenderent, quàm virtutem. Ex qua consideratione intuendum est quòd illos debemus per pastoralem auctoritatem solvere, quos Auctorem nostrum cognoscimus per suscitantem gratiam vivificare. Quæ nimirum vivificatio ante operationem rectitudinis in ipsa jam cognoscitur confessione peccati. Unde & huic ipsi mortuo Lazaro nequaquam dicitur: Revivisce, sed, *Veni foras.* Omnis quippe peccator, dum culpam suam intra conscientiam absondit, introrsus latet, in suis penetralibus occultatur, sed mortuus venit foras, cùm peccator nequitias suas sponte confitetur. Lazaro ergo dicitur: *Veni foras.* Ac si apertè cuilibet mortuo diceretur: Cùm reatum tuum intra conscientiam tuam absondis, foras per confessionem egredere, qui apud te interiùs per negationem lates. Veniat itaque foras mortuus, id est, culpam confiteatur peccator: venientem verò foras solvant discipuli, ut pastores Ecclesiæ ei pœnam debeant amovere, quam meruit, qui non erubuit confiteri quod fecit.

Homil. 16. in Evang.

CAPUT XXVII.

Et clarificavi, et iterum clarificabo. *Joan. 12. c*

De modis divinæ locutionis. *In expos. B. Iob, l. 28. c. 2. 4 & 5.*

CUm per Angelicam creaturam voluntatem suam Dominus indicat, aliquando eam verbis, aliquando imaginibus cordis oculis extensis, aliquando cælestibus substantiis demonstrat. Verbis namque per Angelum loquitur, cùm nihil in imagine ostenditur, sed supernæ verba locutionis audiuntur, dicente Domino: *Pater, clarifica filium tuum, ut & filius tuus clarificet te:* protinus respondetur: *Et clarificavi, & iterum clarificabo.* Neque enim Deus, qui sine tempore vi impulsionis intimæ clamat, in tempore per suam substantiam, illam vocem edidit, quam circumscriptam tempore per humana verba distinxit: sed nimirum de cælestibus loquens verba sua, quæ audiri ab hominibus voluit, rationali creatura administrante formavit. Aliquando imaginibus, cordis oculis extensis, per Angelos loquitur Deus, sicut Jacob subnixam cælo scalam dormiens vidit: sicut Petrus linteum reptilibus, & quadrupedibus plenum in ecstasi raptus aspexit, qui nisi corporeis hæc oculis cerneret, in ecstasi non fuisset: sicut Paulo in visione noctis vir Macedo apparuit, qui transire eum in Macedoniam rogavit. Aliquando cælestibus substantiis loquitur Deus: sicut baptizato Domino scriptum est: quia de nube vox sonuit, dicens: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* *Matth. 3.*

CAPUT XXVIII.

B *Hæc dixit Isaias, quando vidit gloriam ejus.* *Joan 12. f*

De visione gloriæ Dei. *Homil. 8. in Ezech.*

QUantalibet intentione se mens humana tendat, etiam si phantasias quasque imaginum corporalium à cogitatione compescat, si jam omnes circumscriptos spiritus ab oculis cordis amoveat, adhuc tamen in carne mortali posita videre gloriam Dei non valet, sicut est: sed quidquid de illa est, quod in mente resplendet, similitudo, & non ipsa est. Unde Ezechiel Propheta dixit: *Hic erat aspectus splendoris per gyrum, & hæc visio similitudinis gloriæ Domini.* Inde etiam ille prædicator, qui raptus ad tertium cælum fuerat, dicebat: *Videmus nunc per speculum in ænigmate.* Qua in re non despicienda nobis oritur quæstio, quomodo Joannes Evangelista, cùm erga miracula Redemptoris nostri, Judæorum perfidiam etiam ex verbis propheticis describisset, adjungit, dicens: *Hæc dixit Isaias, quando vidit gloriam ejus, & locutus est de eo.* Et si Ezechiel vidit, quid est quòd iste similitudinem gloriæ, & ille gloriam ejus vidisse describitur? Sed cùm Joannes Evangelista priùs miracula Redemptoris nostri narravit, & infidelitatem Judæorum postmodum subdidit: hanc ejusdem Redemptoris nostri gloriam, quæ in mundo apparuit, Isaïam vidisse manifestat. Omne enim, quod in terra mirum divinitus agitur, gloriam omnipotentis Dei est, & ejus gloria in omnibus factis videtur. Isaïas igitur ejus gloriam in terra vidit: Ezechiel verò ejus gloriam in cælo, sicut est, videre non potuit: quia aliter est ejus gloria in rebus factis, & aliter in semetipso. Hæc ergo gloria, quæ in rebus est, videri potest: illa verò, quæ in ipso est, videri modò nisi per similitudinem non potest.

Ezech. 8. *1. Cor. 13.* *Joan. 12.*

CAPUT XXIX.

Qui mihi ministrat, me sequatur. *Joan. 12. f*

De imitatione Redemptoris. *Homil. 2. in Evang.*

DOminum Jesum Christum Redemptorem nostrum, ut eum sequamur hîc admonentem, in quem, fratres charissimi, credimus, operibus bonis sequi studeamus: aspiciamus qua graditur, & ejus vestigia imitando teneamus. Jesum etenim sequitur, qui imitatur. Hinc namque dixit: *Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos.* Sequere enim dicitur, imitare. Consideremus ergo qua graditur, ut sequi mereamur. Ecce cùm sit Dominus & Creator Angelorum, suscepturus naturam nostram, quam condidit, in uterum Virginis venit: nasci tamen in hoc mundo per divites noluit, pauperes parentes elegit. Unde cùm agnus, qui pro illo offerretur, defuit, columbarum pullos, & par turturum ad sacrificiũ mater invenit. Prosperari in hoc mundo noluit, irrisiones & opprobria toleravit, sputa, flagella, alapas, spineam coronam, crucemque sustinuit: & quia rerum corporalium delectatione, à gaudio interno cecidimus, cum qua amaritudine illuc redeamus, ostendit. Quid itaque pro se debet homo pati, si tanta Deus pro hominibus pertulit? Qui igitur in Christum

Matth. 8.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

jam credidit, sed adhuc avaritiæ lucra sectatur, in superbia honoris extollitur, invidiæ facibus inardescit, libidinis immunditia se polluit, prosperari ad ea, quæ sunt in mundo, concupiscit, Jesum in quem credidit, sequi contemnit. Diverso quippe itinere ambulat, & pergit, si gaudia, delectationesque appetit, cui dux suus viam amaritudinis ostendit.

CAPUT XXX.

Ioan. 12. e *Si exaltatus fuero à terra, omnia trahaam ad meipsum.*

De victoria Redemptoris. *Homil. 22. in Evang.*

PEr resurrectionem nostri Redemptoris, omnes electi, qui quamvis in sinu tranquillitatis, tamen clausstris tenebantur inferni, ad amœna paradisi sunt reducti. Quod ante passionem promisit, in resurrectione sua Dominus adimplevit: omnia enim traxit, qui de suis electis apud inferos nullum reliquit, omnia abstulit utique electa. Neque enim infideles quosque, & pro suis criminibus æternis suppliciis deditos, ad veniam Dominus resurgendo reparavit, sed illos ex inferni clausstris rapuit, quos suos in fide & actibus recognovit.

CAPUT XXXI.

Ioan. 13. *Dominus lavit pedes discipulorum.*

De prædicatione. *In exp. B. Iob. l. 19. c. 2*

VIx aliqua prædicatio sine aliquo transitur admisso: unde rectè sanctis Apostolis post prædicationem Dominus pedes lavit; ut videlicet apertè monstraret: quia plerumque & in bono opere peccati pulvis contrahitur, & inde inquinantur vestigia loquentium, unde audientium corda mundantur. Nam sæpe nonnulli, dum exhortationis verba faciunt, aut ad quantulamcunque gloriam, si ab audientibus venerantur, & quamlibet tenuiter se intrinsecus, quia per eos purgationis gratiam derivatur, extollunt. Cumque verbo aliena opera diluunt, quasi ex bono itinere pulverem malæ cogitationis sumunt. Quid ergo fuit post prædicationem, pedes discipulorum lavare, nisi post prædicationis gloriam cogitationum pulverem tergere, gressusque cordis ab interna elatione mundare? Pedes igitur Apostolorum loti sunt, ut à quamlibet parvo contagio in ipsa prædicatione contracto, quasi à quodam itinere collecto pulvere mundarentur.

CAPUT XXXII.

Ioan. 13. d *In hoc cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem.*

De vera virtute amoris. *In exp. s. B. Iob. l. 20. c. 7 & 8. & l. 21. c. 10. & 11.* *1. Cor. 13.* *Mat. 7.*

OMnipotentis Dei nos esse discipulos sola custodia charitatis probat: virtutem quippe manuum sine charitate testatur prædicator egregius nihil valere, qui ait: *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil prodest.* De hæreticis quoque signa ac miracula facientibus, sed hîc præmia afflictionis suæ, & abstinentiæ laudes, videlicet, quas amant, recipientibus, Redemptoris voce dicitur: *Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis, quia nunquam novi vos: discedite à me, qui operamini iniquitatem.* Qua nimirum sententia, quid datur intelligi, nisi ut in hominibus charitas, & humilitas, non autem debeant virtutum signa venerari? Probatio quippe sanctitatis non est signa facere, sed unumquemque ut se diligere: de Deo autem vera, de proximo verò meliora, quàm de semetipso sentire. Nam quia vera virtus in amore est, non autem in ostensione miraculi, Veritas demonstrat, quæ ait: *In hoc cognoscent omnes, quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* Qui enim non ait, in hoc cognoscetur, quia discipuli mei estis, si signa feceritis, sed ait: *Si dilectionem habueritis ad invicem*, apertè indicat: quia veros Dei famulos non miracula, sed sola charitas probat. Testimonium ergo superni discipulatus, est donum supernæ dilectionis. Quæ nimirum dilectio si cor nostrum veraciter replet, duobus modis ostendi solet, scilicet, si & amicos in Deo, & inimicos diligimus propter Deum. Sed sciendum est, quia inimici dilectio tunc veraciter custoditur, cùm nec de profectu addicimur, nec de ruina illius lætamur. Nam sæpe in dilectionis imagine erga inimicum animus fallitur, seque hunc diligere æstimat, si ejus vitæ contrarius non existat: sed dilectionis vim occultæ veraciter aut profectus inimici, aut casus interrogat. Hac etenim de re ad plenum semetipsam mens hominis nescit, nisi eum, quem sibi adversarium credit, in defectu vel profectu ejus, mutâsse se modum sui status invenerit. Si enim de prosperitate addicitur, & de calamitate se odientis lætatur, constat quia non amat, quem non vult esse meliorem se, eumque etiam stantem voto persequitur, quem recidisse gratulatur. Sed inter hæc sciendum est, quia evenire plerumque solet, ut non amissa charitate, & inimici nos ruina lætificet; & rursum ejus gloria sine invidiæ culpa contristet: cùm & ruente eo, quosdam erigi bene credimus, & proficiente illo plerosque injustè opprimi formidamus. Qua in re mentem nostram, nec ejus jam defectus erigit, nec ejus profectus addicit, si recta nostra cogitatio, non quid in ipso, sed quid de ipso circa alios agatur, attendit. Sed ad hæc servanda valde est necessarium subtilissimæ discretionis examen, ne cùm nostra odia exequimur, fallamur sub specie utilitatis alienæ. Si autem de inimici morte gaudendum omnino non esset, Psalmista non diceret: *Lætabitur justus, cùm viderit vindictam impiorum:* sed aliud est impium, aliud verò inimicum perpeti. Nam sunt plerique inimici, qui non sunt impij: & sunt nonnulli impij, qui nobis specialiter non videntur inimici. Humana autem mens omnem, quem inimicum tolerat, etiam impium & iniquum putat: quia ejus culpas apud cogitationem livor accusator exaggerat. Quibusliber verò flagitiis prematur, minus iniquus creditur, si adversarius minimè sentitur. Qua in re discernendum est, aliud esse quod nobis, aliud verò quod sibi, & ceteris noster inimicus nocet. Nam si aliis bonus est sine nostra forsitan culpa, non potest esse nobis malus: nec omnino jam de ejus ruina gaudendum est, cujus nos solos certum est adversa tolerâsse. Cùm verò noster, ac multorum hostis punitur, de ereptione proximorum potius, quàm de inimici interitu necesse est, ut animus lætetur. Oportet namque, ut pereunte adversario, subtiliter pensare debeamus, & quid debemus ruinæ peccatoris, & quid justitiæ ferientis. Nam cùm perversum quemque omnipotens percutit, & condolendum est miseriæ pereuntis, & congaudendum justitiæ judicis, ut nobis & in luctu sit pœna morientis proximi, & rursus in gaudium veniat exhibita æquitas judicantis Dei: quatenus nec pereunti homini existamus adversarij, nec judicanti Deo inveniamur ingrati.

CAPUT XXXIII.

Ioan. 14. a *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.*

De discretione cælestium dignitatum. *In exp. B. Iob, l. 4. c. 42 & l. 35. c. 24 & Hom. 16. in Ezec. & l. 4. Dial.*

QUoniam electis Dei in hac vita discretio operum, in alia quoque vita erit proculdubio discretio dignitatum: ut quo hîc alius alium merito superat, illic alius alium retributione præcellat: & licet dignitas eadem omnibus non sit, una tamen erit omnibus vita beatitudinis: unde in Evangelio ipsa Veritas dicit: *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.* Si enim dispar retributio in illa beatitudine æterna non esset, una potius mansio quàm multæ essent. Multæ ergo mansiones sunt, in quibus distincti bonorum ordines, & propter meritorum consortium communiter lætentur. Illi quippe, qui diversis horis in vineam ducti venerunt, licet non æquè laborâssent, eundem tamen æquè cuncti denarium perceperunt. Qua itaque ratione conveniunt mansiones multæ cum uno denario, nisi quia diversæ quidem beatorum civium dignitates erunt, sed tamen una requies æternæ retributionis? Nam si dispar erit retributionis qualitas, quam opera diversa consequentur; una tamen est beatitudo, quam illic percipient, qui in multis mansionibus distinguuntur: & si dispar erit meritum singulorum, non erit diversitas gaudiorum: quia etsi alter minus, & alius amplius exultat, omnes tamen unum gaudium de Conditoris sui visione lætificat; & una cunctis est beatitudo lætitiæ, quamvis non una sit omnibus sublimitas vitæ. In domo igitur Patris sui mansiones multas esse Veritas dicit: quia in illa beatitudinis vita non dispari, unusquisque juxta dispar meritum, locum disparem percipit, sed ejusdem disparilitatis damna non sentit: quia tantum sibi, quantum perceperit, sufficit. In eisdem namque multis mansionibus erit aliquo modo ipsa retributionum diversitas concors: quia tanta vis amoris in illa pace nos sociat, ut quod in se quisque non acceperit, hoc se accepisse in alio exultet: quas bene Paulus mansiones juxta merita distributas insinuat, cùm ait:

1. Cor. 15. d *Alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum: stella enim à stella differt in claritate.*

CAPUT XXXIV.

Ioan. 14. a *Ego rogabo Patrem, & alium paracletum dabit vobis.*

De operatione S. Spiritus. *In exp. B. Iob. l. 5. c. 20*

ASpiratio sancti Spiritus humanam mentem tangendo sublevat: & temporales cogitationes deprimens, æternis hanc desideriis inflammat, ut nihil ei jam nisi quæ superna sunt, libeat: & cuncta, quæ inferiùs de humana perstrepunt corruptione cõtemnat. Unde & Veritatis voce dicitur: *Ego rogabo Patrem, & alium paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere.* Sicut enim idem paracletus, id est, post Mediatoris ascensum, alius humani generis consolator in semetipso invisibilis est: ita omnem, quem repleverit, ad desideranda invisibilia accendit: & quoniam mundana corda sola visibilia diligunt, hunc mundus non accipit, quia ad diligenda invisibilia non assurgit. Sæculares enim mentes, quantò se foras per desideria dilatant, tantò ad receptionem illius sinum cordis angustant. Valde quippe pauci in humano genere inveniuntur, qui à desideriorum carnalium sorte purgati, ad perceptionem sancti Spiritus ipsa hac purgatione dilatantur.

CAPUT XXXV.

Qui diligit me, diligetur à Patre meo. *Ioan. 14. c*

De videndo Deo. *In exposs. B. Iob, l. 13. c. 37*

FUere nonnulli, qui Deum dicerent etiam in illa regione beatitudinis, in claritate quidem sua conspici, sed in natura minimè videri: quos nimirum minor inquisitionis subtilitas fefellit. Neque enim illi simplici, & incommutabili essentiæ aliud est claritas, aliud natura: sed ipsa natura sua claritas, ipsa claritas natura est. Quòd enim suis dilectoribus hæc Dei sapientia se quandoque ostenderet, ipse pollicetur, dicens: *Qui diligit me, diligetur à Patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum:* Ac si patenter dicat: Qui in vestra me cernitis, restat ut in mea natura me videatis. Hinc rursus ait: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* *Mat. 5.*

CAPUT XXXVI.

Si quis diligit me, sermonem meum servabit: & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. *Ioan. 14. e*

De divina in nobis mansione. *Hom. 7. in Evang.*

VIam Domino ad cor nostrum venienti facimus, cùm ad præceptum vitam præparamus. Mansionem in corde nostro, venienti Domino præparamus, cùm Veritatis sermonem humiliter audimus, & cum dilectione servamus. Quisquis autem in superbia mentem elevat, quisquis avaritiæ æstibus anhelat, quisquis se inquinationibus luxuriæ polluit, cordis ostium contra Veritatem claudit; & ne Dominus ad se veniat, & mansionem faciat, animi clausira seris vitiorum damnat.

CAPUT XXXVII.

Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. *Ioan. 14. e*

De pace. *In exposs. B. Iob, l. 6. c. 23*

IN Scriptura sacra aliter pax plena dicitur, & aliter inchoata. Inchoatam quippe Veritas discipulis dederat, cùm dicebat: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.* Et plenam Simeon desideraverat, cùm exoraret, dicens: *Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundùm verbum tuum in Pace.* *Luc. 2.* Pax enim nostra ex desiderio Conditoris inchoatur. Ex manifesta autem visione perficitur. Plena quippe tunc erit, cùm mens nostra nec ignorantiâ cæcatur, nec suæ carnis impugnatione percutitur.

CAPUT XXXVIII.

Item unde suprà.

Curæ Past. *par 3. c. 23.*

SOllicitè pacati debent curare, ne dum plus quàm necesse est, pacem, quam possident, amant, ad perpetuam pervenire non appetant. Plerumque enim graviùs intentionem mentium rerum tranquillitas tentat, ut quò non sunt molesta, quæ obtinent, eò minus amabilia fiant, quæ vacant: & quò delectant præsentia, eò non inquirant æterna. Unde & per semetipsam Veritas loquens, cùm terrenam pacem à superna distingueret, & ad venturam discipulos ex præsenti provocaret, ait: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis:* relinquo scilicet transitoriam, do mansuram. Si ergo cor in eam, quæ relicta est, figitur, nunquam ad illam, quę danda est, pervenitur. Pax igitur præsens ita tenenda est, ut & diligi debeat & contemni, ne si immoderatè diligitur, diligentis animus in culpa capiatur.

A

CAPUT XXXIX.

Venit enim princeps hujus mundi.

Ioan. 14. d

De præmeditatione mortis nostræ.

MAligni spiritus non solùm ingredientibus perversorum animabus opera sua requirunt, ut eas ad tormenta trahant, verùm ad electos quoque veniunt, & suum in illis aliquid requirunt, si prævaleant. Unus autem in hominibus extitit, qui ante passionem suam libera voce dixit: *Iam non multa loquar vobiscum: venit enim princeps hujus mundi, & in me non habet quidquam.* Quia enim hunc mortalem hominem vidit, suum in illo mundi princeps, aliquid invenire se posse credidit. Sed sine ullo peccato à mundi corruptione exiit, qui sine peccato in mundum venit, hoc de se contra mundi principem nullus dicere potuit. Nam cùm Propheta dicat: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in delictis peperit me mater mea:* Nemo sine culpa in mundo potuit esse, qui in mundum venit cum culpa. Constat enim quia omnes, qui de carnis delectatione concepti sunt, in eorum proculdubio vel actione, vel locutione, vel cogitatione aliquid suum princeps mundi hujus habuit. Sed idcirco illos vel pòst capere, vel priùs tenere non potuit, quoniam eos ille à debitis suis eripuit, qui pro nobis sine debito mortis debitum solvit: ut nos ideo sub jure hostis nostri debita nostra non teneant: quia pro nobis Mediator Dei & hominum, homo Christus Jesus gratuitò reddidit, quod non debebat. Qui enim pro nobis mortem carnis indebitam reddidit, nos à debita animæ morte liberavit. Ait ergo: *Venit enim princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam.* Unde curandum nobis est, & cum magnis quotidie fletibus cogitandum quàm rapidus, quàm terribilis sua in nobis opera requirens, in die nostri exitus princeps hujus mundi veniat: si etiam ad Deum carne morientem venit, & in illo aliquid quæsivit, in quo nihil invenire potuit, quid itaque nos miseri dicturi, quid acturi sumus, qui innumera mala commisimus? Quid requirenti adversario, & multa sua in nobis invenienti dicemus, nisi solum quod nobis est certum refugium & solida spes: quia cum illo unum facti sumus, in quo princeps hujus mundi & suum aliquid requisivit, & invenire minimè potuit: quoniam solus est inter mortuos liber: & à peccati jam servitio veraci libertate solvimur: quoniam ei, qui vera libertas est, unimur? Constat enim, nec negare possumus, sed veraciter fatemur, quia princeps hujus mundi habet in nobis multa, sed tamen in mortis nostræ tempore jam nos rapere non valet: quia ejus membra sumus effecti, in quo non habet quidquam. Sed quid prodest, quòd eidem Redemptori nostro per fidem jungimur, si ab eo moribus disjungamur? Ipse enim dicit: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum.* Recta enim opera rectæ fidei sunt jungenda: mala quæ fecimus per quotidiana lamenta sunt diluenda, & ea quæ possumus, bona fratribus impendenda. Neque enim aliter Redemptoris nostri membra efficimur, nisi inhærendo Deo, & compatiendo proximo. Multum enim valet compassio fraterna, & nos omnipotenti Deo conjungunt misericordiæ viscera. Inde enim ei, qui est super omnia, propinquamus, unde nos per compassionem proximi, etiam sub nosmetipsos deponimus. In rebus corporalibus nemo alta tangit, nisi qui tenditur. In rebus quoque spiritualibus certum est, quia quantò plus per compassionem attrahimur, tantò altis veriùs appropinquamus.

Psal. 50.

Matth. 7.

Hom 39. in Evang. paulo ante fin.

CAPUT XL.

Sine me nihil potestis facere.

Ioan. 15. a

EX omnipotentis Dei gratia ad bona opera conari quidem possumus, sed hæc implere, si ipse non adjuvat, qui jubet, non valemus. Sic Paulus cùm discipulos admoneret, dicens: *Cum metu & tremore vestram ipsorum salutem operamini:* illico quis in eis hæc ipsa bona operaretur, adjunxit, dicens, *Deus est enim, qui operatur in vobis, & velle & perficere pro bona voluntate.* Hinc est quòd ipsa Veritas discipulis dicit: *Sine me nihil potestis facere.* Sed in his considerandum est: quia si bona nostra sic omnipotentis Dei dona sunt, ut in eis aliquid nostrum non sit, cur nos quasi pro meritis æternam retributionem quærimus? Si autem ita nostra sunt, ut dona Dei omnipotentis non sint, cur ex eis omnipotenti Deo gratias agimus? Sed sciendum est, quia mala nostra solummodo nostra sunt: bona verò nostra & omnipotentis Dei sunt, & nostra, quia ipse aspirando nos prævenit, ut velimus, qui adjuvando subsequitur, ne inaniter velimus, sed possimus adimplere quæ volumus. Præveniente autem gratia & bona voluntate subsequente, hoc, quod omnipotentis Dei donum est, fit meritum nostrum. Quod bene Paulus brevi sententia explicat, dicens: *Plus illis omnibus laboravi.* Qui ne videretur suæ virtuti tribuisse quod fecerat, adjunxit: *Non autem ego, sed gratia Dei mecum.* Ac si diceret: In bono opere laboravi, non ego, sed & ego. In eo enim quòd solo Domini dono præventus sum, non ego: in eo autem, quòd donum voluntate subsecutus, & ego. Hæc breviter contra Pelagium dicta sunt, & Cælestium.

1. Cor. 15.

De gratia Dei, & libero arbitrio.

Hom. 9. in Ezech. non procul ab init.

Philip. 2.

CAPUT XLI.

Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis.

Ioan. 15. b

AMicus Veritatis, est rectæ amator actionis. Unde & ipsa Veritas discipulis dicit: *Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis.* Amicus quippe animi custos dicitur: Unde & non immeritò, qui custodire voluntatem Dei in præceptis illius nititur, ejus amicus vocatur. Hinc est quòd rursum eisdem discipulis Veritas dicit: *Vos autem dixi amicos: quia omnia quæcumque audivi à Patre meo, nota feci vobis.*

De veritate dilectionis.

In exp. B. Iob, l. 27. c. 11.

CAPUT XLII.

Cùm venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre.

Ioan. 15. d

PAracletum sanctum Filius à se discipulis promittit mittendum, qui se quoque à Patre missum eisdem alibi asserit, dicens: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* In quibus verbis, quamvis missio intelligatur ejus incarnatio: Pater quippe Filium misit, qui hunc pro Redemptione generis humani incarnari constituit; tamen etiam juxta naturam divinitatis potest intelligi. Eo enim ipso à Patre Filius mitti dicitur, quo à Patre generatur; sic quoque sanctum Spiritum, qui cùm sit Patri coæqualis & Filio, non tamen incarnatus est, eisdem se Filius mittere perhibet, *cùm venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre.* Si enim mitti solummodo incarnari deberet intelligi, sanctus proculdubio Spiritus nullo modo mitti diceretur, qui nequaquam est incarnatus, sed ejus missio ipsa est processio, quę de Patre procedit, & Filio. Sicut itaque Filius non incongruè

Quid significet missio Spiritus sancti.

Homil. 26. in Evang.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

mitti dicitur, quia generatur: ita & Spiritus sanctus dicitur mitti, quia procedit.

CAPUT XLIII.

Ioan. 16. a *Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos.*

De amore spirituali. *In expos. B. Iob, l. 8. c. 13 sub init. Dial. lib. 2. c. 38.*

DOminus noster, ut fidem discipulis augeret, dixit: *Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos.* Cùm enim constet, quia Paracletus spiritus ex Patre procedat semper & à Filio, cur se Filius recessurum dicit, ut ille veniat, qui à Filio nunquam recedit? Sed quia discipuli in carne Dominum cernentes, corporeis hunc oculis semper videre sitiebant, rectè eis dicitur: *Nisi ego abiero, Paracletus non veniet*; ac si apertè diceret: Si ab intentionis vestræ oculis corpus non subtraho, ad intellectum vos invisibilem per consolatorem Spiritum non perduco. Si corpus non subtraho, qui sit amor spiritus non ostendo: & nisi me desieritis corporaliter cernere, nunquam discetis spiritualiter amare.

CAPUT XLIV.

Ioan. 16. d *Amen dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.*

De consolatione pauperum. *In expos. B. Iob, l. 6. c. 10 sub init. Ioan. 15.*

OMnes qui Redemptoris nostri desideriis accensi prospera fugiunt, adversa patiuntur, cruciatus persequentium tolerant, seque ipsos per lamenta castigant: tantò sublimiorem in futuro lætitiam recipiunt, quantò nunc cunctis mundi gaudiis devotè moriuntur. Hinc est quòd eadem Veritas dicit: *Vos igitur nunc quidem tristitiam habetis: iterum autem videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.* Omnes enim, qui nunc pro Dei amore dispiciuntur, & pro eo temporaliter affliguntur, verâ lætitiâ æternaliter in cælesti gloria consolabuntur.

CAPUT XLV.

Ioan. 16. e *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Vsque modò non petistis quidquam in nomine meo.*

De oratione, & exauditione. *Homil. 27. Evang. post med.*

SI omne, quod petimus, in nomine Filij dat nobis Pater, quid est, quòd Paulus ter Dominum rogavit, & exaudiri non meruit, sed dictum est illi: *Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur?* Nunquid ille tam egregius prædicator in Filij nomine non petiit? Quare autem non accepit, quod petiit? Quomodo ergo verum est, quia quidquid petierimus in nomine Filij, dat nobis Pater, si auferri à se Angelum satanæ petiit Apostolus in nomine Filij, & tamen quod petiit non accepit? Sed quia nomen Filij Jesus est, Jesus autem Salvator, vel etiam Salutaris dicitur, ille ergo in nomine Salvatoris petit, qui illud petit, quod ad veram salutem pertinet. Nam si id, quod non expedit, petitur, non in nomine Jesu petitur Pater. Unde & eisdem Apostolis adhuc infirmantibus Dominus dicit: *Vsque modò non petistis quidquam in nomine meo*; Ac si apertè diceretur: Non petistis in nomine Salvatoris, qui salutem æternam quærere nescitis. Hinc est quòd & Paulus non exauditur: quia non ei proderat ad salutem, si à tentatione liberaretur. Cùm ergo, fratres charissimi, convenitis ad Ecclesiam, pensate quæso petitiones vestras, videte si in nomine Jesu petitis, id est, si gaudia salutis æternæ postulatis. In domo enim Jesu, Jesum non quæritis, si in æternitatis templo importunè pro temporalibus oratis. Et quidem cùm hæc desunt, ab omnipotente Deo petenda sunt: sed meminisse continuò debemus, quòd ex mandato ejusdem nostri Redemptoris accepimus: *Quærite primùm regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.* Et hæc itaque ab Jesu petere, non est errare, si tamen non nimiè petantur. Luc. 12.

CAPUT XLVI.

Palam de Patre annunciabo vobis. Ioan. 16. c

De cognitione divina. *In expos. B. Iob l. 19. c. 3 in prine.*

INfirmitati nostræ Dominus non aperta specie majestatis suæ, sed prædicatorum suorum loquitur voce, & corda adhuc carnalia carnis lingua pulsat, ut tantò facilius insueta percipiant, quantò ea per sonitum consuetæ audiunt. At postquam per mortem in pulverem caro resolvetur, & per resurrectionem pulvis animabitur, tunc de Deo audire verba non quæremus: quia unum ipsum, quod implet omnia, jam per speciem Dei verbum videbimus, & ultra à doctoribus vitæ prædicationem accipere non requiremus: tunc quippe implebitur, quod per Hieremiam Dominus dicit: *Non docebit ultra vir proximum suum, & vir patrem suum, dicens: Cognosce Dominum: Omnes enim cognoscent me à minimo eorum usque ad maximum, dicit Dominus.* Cùm ergo nobis post resurrectionem Dominus ostendetur per speciem, tunc semetipsum quomodo omnibus creaturis præsit, nobis insinuabit: ac tunc detersa nostræ mentis caligine, clara se visione manifestabit: & tunc implebitur quod in Evangelio dicit ipsa Veritas: *Venit hora cum jam non in proverbiis loquar vobis, sed palam de Patre annunciabo vobis.* Filius enim de Patre palam annunciat, quia per hoc, quòd verbum est, ex natura nos divinitatis illustrat. Palam itaque de Patre annunciare se asserit, quia per patefactam tunc majestatis suæ speciem, & quomodo ipse genitori non impar oriatur, & quomodo utrorumque Spiritus utrique coæternus procedat, ostendit. Apertè namque tunc videbimus quomodo is, qui oriundus est, ei, de quo oritur, subsequens non est, quomodo is, qui per processionem producitur, à proferentibus non præitur. Apertè tunc videbimus, quomodo & unum divisibiliter tria sint, & indivisibiliter tria unum. Hier. 31.

CAPUT XLVII.

Iesus sciens quæ ventura erant super eum, processit, & dixit: Quem quæritis. Ioan. 18. a

De passione Domini atque potentia. *In expos. B. Iob, l. 17. c. 21 post med.*

QUàm incomprehensibilis sit, & inconsiderabilis illa magnitudo, qua in secunda Dominus ostensione venturus est, bene utrumque perpendimus, si primi adventus pondera sollicita consideratione pensamus. Certè ut nos à morte rederemeret, mori Dominus venit, & defectum carnis nostræ in suo corpore, pœnasque toleravit, qui priusquam ad Crucis patibulum perveniret, teneri, conspuit illudi, alapis cædi se pertulit. Ecce ad quanta venire propter nos probra consensit, & tamen priusquam se teneri permitteret, persecutores suos requisivit, dicens: *Quem quæritis?* Cui illico responderunt: *Iesum Nazarenum.* Quibus cùm repente diceret: *Ego sum*, vocem solummodo mitissimæ responsionis edidit, & armatos persecutores suos protinus in terram stravit. Quid ergo facturus est, cùm judicaturus venerit, qui in una voce hostes suos pertulit, etiam cùm judicandus venit: quod est illud judicium, quod immortalis exerit, qui in una voce ferri moriturus non potuit? Quis ejus iram toleret, cujus

cujus & ipsa non potuit mansuetudo tolerari? Nemo quippe celsitudinis ejus terrorem ferre poterit, cùm adventus secundi potentia per ignem judicium exercens, in suæ potestatis majestate canduerit.

CAPUT XLVIII.

Ioan. 18. c *Adducunt ergo Iesum à Caïpha in prætorium ad Pilatum.*

De invidia Judæorum. *In expos. B. Iob, l. 27. c. 17. sub init.*

CONtra antiquum hostem Prophetæ vocibus de sancta Ecclesia in antiquo statu restauranda promittitur, & mala bestia non ascendet per eam. Antiquus quippe hostis nomine bestiæ accipitur, qui deceptionem primi hominis sævus impetiit, & integritatem vitæ illius malè suadendo laniavit. Hæc bestia omnium reproborum corda possidet, ea per occultam malitiam quasi proprium antrum tenet, & ad omne, quod nocere bonis appetit, in eorum se obscuris mentibus abscondit. An Judæorum persequentium corda antrum hujus bestiæ non fuerunt, in quorum diu consiliis latuit, sed repente vocibus erupit clamantium: *Crucifige, crucifige?* & ad lacerationem mentis pertingere tentando non potuit, in Redemptore nostro ad mortem carnis anhelavit. Hæc nimirum bestia, & electorum corda tenuit, sed hanc ab illis moriens agnus excussit. Unde &

Ioan. 12. & in Evangelio dicit: *Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras.* Intrare quippe in mentes bonorum

Ibid. sub finem. potest, sed in eis morari non potest: quia cor justi hujus bestiæ antrum non est. Huic nimirum bestiæ impulsu subitæ formidinis victus, januam cordis negando Petrus aperuit: sed citius cognoscendo restitit, flendo clausit. Judæorum autem persequentium corda non solùm intrando hæc bestia tenuit, sed etiam tenendo, & immorando possedit: quia & priùs in eis cogitationes usque ad iniqua desideria, & post iniqua desideria usque ad nequissima opera perduxit. Quantùm namque in eorum mentibus demorata sit, discimus, cùm illorum consilia attestatione narrationis Evangelicæ audimus. In illa namque describitur, cùm Redemptorem nostrum vivificare mortuos cernerent, in ejus morte crudelitatis anxietate insanirent: quot explere contra illum prava desideria ardenter vellent, sed populum timerent: quot occasiones occidendi quærerent, & invenire non possent: quot ad votum suæ nequitiæ manibus alienigenarum usi sunt: quoniam eum, quem legaliter interimere ipsi non poterant, feriendũ Gentibus tradiderunt: ut ex sola potestate præses Romanus ageret, quod ipsis ex sola malitia anhelarent, ut agi debuisset: invidiæ quippe malitia pleni fuerant,

Ioan. 15. Ibid. c. 18. circa med. qui visis miraculis invidentes, dicebant: *Ecce mundus totus post eum vadit.* Conspiciebant signa, cernebant per ministros ejus miracula, totum jam mundum fidei prævidebant secuturum prædicamenta: à Judæis igitur invidentibus surrexit malitia persequens, & à Gentilibus potestas premens. Neque enim miracula fieri legis præcepta vetuerant, & tamen Judæi pro eisdem miraculis interimere generis humani Redemptorem quærebant. Unde hoc, quod cœperant, explere non valentes, ad Pilati prætorium concurrerant, ut ipse hunc perimeret, quem injustè perimere lex nulla cohiberet. Quod autem ex invidia Judæa petiit, hoc Gentilis Judex ex auctoritate Romana perpetravit.

CAPUT XLIX.

Ioan. 18. *Ingressus prætorium Pilatus, dicit ad Iesum: Unde es tu? Iesus autem responsum non dedit ei., etc.*

De constantia Redemptoris. IN hac vita qui nulla prospera appetit, nulla adversa proculdubio pertimescit; & nequaquam ter-

ret, illum exteriùs numerus hominum, quem non devastat interiùs turba vitiorũ. Unde Redemptor noster ad multitudinem nimiam non expavit, qui persecutores suos cum gladiis, & fustibus venientes, una tantùm responsione perculit, dicens: *Ego sum.* Ipsum etiam contemptus, & despectio propinquorum non terruit, qui nos ab æternis suppliciis liberans, in facie palmas æquanimiter accepit. Ipse tacuit, & qui esset non ostendit, qui sub ipsa jam hora passionis cùm humanitatis infirma pateretur, divinitatis potentiam exercere noluit. Mediator quippe Dei & hominum, qui esset, apparuisset, si cùm teneretur, ut homo, majestatis suæ potentiam voluisset ostendere, & per divinitatis magnitudinem susceptæ carnis infirma transire: ut enim apertiùs homo mori posset, Deus mansit occultus: *Qui si cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.* Requisitus corpus passioni obtulit, quod pro electis assumpserat, & resistentibus noluit demonstrare, quod erat. Infirmitatem persecutoribus suis prodidit, potentiam verò suæ majestatis, & divinitatis occultavit.

In expos. B. Iob, l. 22. circ. 13. post med.

CAPUT L.

Non haberes in me potestatem, nisi tibi data esset desuper. *Ioan. 18.*

SAtanæ membra sunt omnes, qui ei perversè vivendo junguntur. Membrum quippe ejus Pilatus extitit, qui usque ad mortis extrema venientẽ, in redemptionem nostram Dominum non cognovit. Corpus ejus sacerdotum Principes extiterunt, qui Redemptorem mundi à mundo repellere, usque ad Crucem persequendo conati sunt. Membra illius exstiterunt qui juxta prophetiæ vocem dicunt: *Mittamus lignum in panem ejus, & eradamus eum de terra viventium.* Lignum quippe in panem ejus mittere, est configendo ejus corpori stipitem crucis adhibere, & vitam illius de terra viventium eradicare se posse æstimant, quem dum mortalem conspiciunt, finiri morte suspicantur. Cùm ergo se pro nostra redemptione Dominus membrorum Satanæ manibus tradidit, quid aliud quàm ejusdem Satanæ manum in se sævire permisit, ut unde ipse exteriùs occumberet, inde nos exteriùs interiusque liberaret? Potestatem itaque corporis Satanæ usque ad sputa, colaphos, flagella, crucem, lanceamque toleravit. Unde *Ioan. 19.* & Pilato ejus videlicet corpori, ad passionem veniens, dicit: *Non haberes in me potestatem, nisi tibi data esset desuper.* Sed tamen hanc potestatem, quam contra se ei extrinsecus dederat, suis servire lucris intrinsecus compellebat. Pilatus enim vel Satan, qui ejusdem Pilati caput extiterat, sub potestate illius, super quam potestatem acceperat tenebatur: & superior ipse disposuerat hoc, quod inferiùs accedens à persecutore tolerabat; ut cùm ex mala mente infidelium surgeret, utilitati tamen electorum omnium ipsa quoque crudelitas deserviret. Piè igitur disponebat intus, quod semetipsum pati nequiter pertimebat foris. Hinc est enim quòd de illo in cœna dicitur: *Sciens Iesus, quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exivit, & ad Deum vadit, surgit à cœna, & ponit vestimenta sua.* Ecce in manus persequentium iturus, sciebat quòd in manu sua ipsos etiam persecutores acceperat. Qui enim omnia accepisse se noverat, constat quia ipsos, à quibus tenebatur, tenebat, ut in se ipse ad usum pietatis intorqueret, quidquid eorum circa se malitia permissa sæviret.

De utilitate, & æqualitate Dominicæ passionis. *In expos. B. Iob, l. 5. c. 11. ante med. Hier. 11.*

CAPUT LI.

Ioan. 19.d *Susceperunt autem Iesum à Pilato sibi traditum, & educentes in eum, qui dicitur Calvariæ locum ubi eum crucifixerunt.*

De perfidia Iudæorum. *In expos. B. Iob. l. 31. c. 11*

ANtiquus ille Judæorum populus, qui fidelis esse Deo videbatur, reprobatus corde, repulsus est, ut sua perfidia deceptus, contra ipsum pòst insurgeret, quem antè prædicavit. Summi quippe sacerdotes & seniores populi suo consilio ei conabantur obsistere, quem priùs prædicabant venturum esse. Cumque nomen ejus persequendo molirentur extinguere, decepti suâ malitiâ per invium frustra conabantur incedere: quia eorum crudelitati via non poterat patere contra Auctorem omnium. Terrebantur quidem, cùm Auctoris omnium tot miracula cernerent, virtutes viderent, sed credere renuentes, adhuc signa requirebant, cùm dicerent: *Quod ergo tu facis signum, videamus, & credamus tibi, quid operaris?* Aliquando etiam ostendebantur credere, cùm dicerent: *Nisi hic esset à Deo, non poterat facere quidquam.* Aliquando verò hunc à Deo esse denegabant, cùm despicientes dicerent: *Nonne hic est fabri filius: nonne mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus Iacobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas: & sorores ejus nonne omnes apud nos sunt?* Videbant quippe suscitare eum mortuos, & tamen esse mortalem: quis non crederet Deum, quem conspiciebant suscitare mortuum? Sed rursum, cùm hunc mortalem conspicerent, despiciebant credere hunc esse Deum immortalem. Per hoc ergo quòd omnipotens Deus talem se eorum oculis exhibuit, qui posset & divina ostendere, & humana pati, errare eos quasi ebrios fecit. Omnis quippe qui errat, nunc illuc ducitur, ut eorum superbia, quæ incarnationis ejus mysterium despicere maluit, quàm sequi, & extolleret contra ejus humanitatem, & divinitatis ejus potentiam miraretur intus lucentem. Tandem igitur ministri, manusque diaboli facti sunt, quia in Redemptoris nostri morte grassati sunt. Antiquus quippe hostis Redemptoris mentem corrumpere per se tentando non valuit, sed ejus carnem per suos satellites ad triduum permissus extinxit: & dispensationi supernæ pietatis, nesciens ex hac ipsa permissione servivit. Tribus etenim Redemptorem nostrum tentationibus pulsans, cor Dei temerare non valuit: sed cùm Judæ mentem ad carnis ejus mortem excitavit, cumque ei cohortem atque à Pontificibus & Pharisæis ministros tradidit, nimirum ipse diabolus ad carnem ejus manus extendit. Satellites enim ejus & ministri, Sacerdotes & Principes, Pilatus atque milites illusores fuerunt, quorum vultum & corda operuit, & excæcavit: & ne suum Auctorem cognoscerent, malitiæ nubilo velavit. Vultus quippe ministrorum ejus opertus extitit: quia mens persequentium eum, quem carne tenere potuit, Deum nec per miracula agnovit. Unde per Paulum dicitur: *Usque in hodiernum diem, cùm legitur Moyses, velamen est positum super cor eorum.* Qui rursus ait: *Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.*

In expos. B. Iob, l. 9. c. 15. post med.

2. Cor. 2.

1. Cor. 2.

CAPUT LII.

Ioan. 19.f *Et inclinato capite Iesus emisit spiritum.*

De vera morte, & umbra mortis. *In expos. B. Iob, l. 2. c. 17 ante med.*

SIcut vera mors est, qua anima separatur à Deo, ita umbra mortis est, qua caro separatur ab anima. Mediator autem Dei, & hominum solam pro nobis mortem carnis suscepit, & veram mortem delinquentium per umbram suæ mortis delevit. Ad nos quippe venit, qui in morte spiritus, carnisque tenebamur: unam ad nos suam mortem detulit, & duas nostras quas reperit, solvit. Si enim ipse utramq; susciperet, nos à nulla liberaret: sed unam misericorditer accepit, & utramque justè damnavit. Simplam suam duplæ nostræ contulit, & duplam nostram moriens subegit. Unde & non immeritò uno die in sepulcro, & duabus noctibus jacuit: quia videlicet lucem suæ simplæ mortis tenebris duplæ nostræ mortis adjunxit. Qui ergo solam pro nobis mortem carnis accepit, umbram mortis pertulit, & à Dei oculis culpam, quam fecimus, abscondit. Ut igitur nos à morte carnis & spiritus debitores eriperet, mortem carnis Dominus non debens solvit.

CAPUT LIII.

Oportebat Christum resurgere à mortuis. *Ioan. 20.*

De resurrectione Domini. *Homil. 16. in Ezech. non procul à princ.*

UNiversum hoc tempus septem diebus evolvitur, æterna verò dies octava est, quæ expleta septem dierum vicissitudine sequitur. Per octonarium quippe numerum resurrectio & gaudiũ futuræ beatitudinis significatur. Hujus octonarij numeri causa est: quòd post sabbatũ voluit Dominus à morte resurgere. Dies quippe Dominicus, qui tertius est à morte Dominica, à conditione dierum numeratur octavus, quia septimum sequitur. Unde & ipsa vera Redemptoris nostri passio, & vera resurrectio figuravit aliquid de suo corpore in diebus passionis suæ: sexta enim feria passus est, sabbato quievit in sepulchro, Dominico autem die resurrexit à morte. Præsens enim vita nobis adhuc sexta est feria: quia in doloribus ducitur, & in angustiis cruciatur, sed sabbato quasi in sepulcro quiescimus; quia requiem animæ post corpus invenimus: Dominico verò die, videlicet à passione tertio, à conditione, ut diximus, octavo, jam corpore à morte resurgemus, & in gloria animæ etiam cum carne gaudebimus. Quod ergo mirè Salvator noster in se fecit, hoc veraciter in nobis signavit: ut nos & dolor in sexta, & requies in septima, & gloria excipiat in octava.

CAPUT LIV.

Tulerunt Dominum meum, & nescio ubi posuerunt eum. *Ioan. 20. e*

Quod Scriptura sacra totum pro parte ponat. *In expos. B. Iob, l. 3. c. 10 non procul à princ. & Homil. 25. in Evang. ante med.*

ALiquando Scriptura sacra totum pro parte consuevit ponere, sicut hîc ad monumentum Maria conqueritur, dicens: *Tulerunt Dominum meum.* Solum quippe Dominicum corpus in monumento jacuerat, & illud solum Maria quæsitura venerat. Dum ergo quasi totum simul Dominum sepultum deplorabat, & non corpus Domini, sed Dominum sublatum quærebat, videlicet ex toto partem significabat.

CAPUT LV.

Cùm esset serò die illo una sabbatorum, & fores essent clausæ, ubi erant discipuli congregati propter metum Iudæorum, venit Iesus, & stetit in medio eorum. *Ioan. 20. f*

De Apostolis. *In expos. B. Iob, l. 30. c. 12 non procul à princ.*

POst Domini passionem Apostoli pro mentis teneritudine, & formidinis infirmitate, clausis foribus residebant. Cùm enim nequaquam contra membra diaboli in voce liberæ prædicationis exurgerent: & necdum post passionem Domini, sancti Spiritus infusione solidati, Redemptorem suum auctoritate firma prædicarent, adhuc contra adversarios suos, quasi in antris insidiabantur. Clausis quippe foribus, quasi in quibusdam abditis specubus suis catuli rapturi mundum cubabant, ut animarum præ-

dam postmodum præsumentes diriperent, de quibus tunc certum est, quòd mundi impetum etiam sibimetipsis latendo formidarent. Illis foribus clausis, isti catuli mortem nostræ mortis insidiati quęsierunt, ut culpam nostram interficerent, omnemque in nobis peccati vitam necarent. Horum primo illi esurienti catulo, sed jam valenti, ostensa per linteum *Act. 10.* Gentilitate, quasi monstrata præda dicitur: *Macta, & manduca:* his catulis velut adhuc infirmis, ut in antris cubare debeant, jubetur, cùm eis voce Do- *Luc. 24.* minica dicitur: *Sedete hic in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto.* Apostoli enim rectè catuli sanctæ Ecclesiæ vocari possunt, qui in Ecclesia editi adversantem mundum ore & prædicatione sua rapuerunt.

CAPUT LVI.

Ioan. 20. f *Accipite Spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.*

De gratia Spiritus. S. *In expos. B. Tob. l. 27. c. 10. prope fi.*

QUos sancti Spiritus replet gratia, priùs eos de terrena actione terrificat, & postmodum spe cælestium consolatur: ut tantò pòst confitendo de præmiis gaudeant, quantò priùs sola supplicia conspiciendo metuebant. Cùm igitur sancti Apostoli nequaquam contra membra diaboli in vocem liberæ prædicationis assurgere, & necdum post passionem Domini, sancti Spiritus infusione solidati, Redemptorem suum auderent auctoritate firma prædicare, & pro mentis teneritudine & formidinis infirmitate una sabbatorum clausis foribus propter metum Judæorum, residentes metuerent exire: veniens Dominus & stans in medio eorum insufflavit, & dixit *Ibidem.* eis: *Accipite Spiritum sanctum. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Ecce conversorum terror vertitur in potestatem: quia cùm mala sua pœnitendo puniunt, usque ad exercendum judicium ascendunt: ut hoc in Deo posse accipiant, quod priùs ipsi de Deo metuebant. Judices quippe fiunt, qui supernum judicium perfectè timuerunt: & aliena peccata dimittere jam incipiunt, qui priùs ne sua retinerentur, formidaverunt. Libet autem intueri, fratres charissimi, discipuli Domini ad tanta onera humilitatis vo- *Hom. 26. in Ev. procul à princ.* cati, ad quantum culmen gloriæ sint perducti. Ecce non solùm de semetipsis securi fiunt, sed etiam obligationis alienæ potestatem relaxationis accipiunt: principatum superni judicis sortiuntur, ut vice Dei quibusdam peccata retineant, quibusdam relaxent. Sic sic eos à Deo decebat erigi, qui tantùm pro Deo consenserant humiliari. Ecce qui districtum Dei judicium metuunt, animarum judices fiunt; ut alios damnent vel liberent, qui semetipsos damnari metuebant.

CAPUT LVII.

Ioan. 21. c

Venite, & prandete.

De æterna refectione cælestis patriæ. *Hom. 24. in Evang. post med.*

RESurgens Dominus, apparens ultimo jam convivio cum septem discipulis comedisse describitur, quia hi, qui in illo nunc perfecti sunt, æterna per illum refectione satiantur. Petrus quippe & Thomas, Nathanael, filij Zebedæi & alij ex discipulis ejus duo cum eo fuisse memorantur. Cur autem cum septem discipulis ultimum convivium celebrat, nisi quod eos tantummodo qui septiformi gratia sancti Spiritus pleni sunt, futuros secum in æterna refectione denunciat? Septem quoque diebus omne hoc tempus evolvitur, & sæpe septenario numero perfectio designatur. Illi ergo ultimo convivio de præsentia veritatis epulantur, qui nunc perfectionis

A studio terrena transcendunt, quos amor hujus mundi non ligat, quibus etsi utcumque per tentamenta obstrepit, cœpta tamen eorum desideria non retundit. De hoc extremo convivio alibi per Joannem dicitur: *Beati, qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt.* *Apoc. 19.* Idcirco enim non ad prandium, sed ad cœnam vocatos narrat, quia nimirum in fine diei convivium cœna est. Qui ergo finito præsentis vitæ tempore ad refectionem supernæ contemplationis veniunt, non ad agni prandium, sed ad cœnam vocantur. Quæ videlicet cœna hoc ultimo convivio exprimitur, cui septem discipuli adesse memorantur: quia illos, ut diximus, tunc interna refectio reparat, qui pleni nunc septiformi gratia in amore spiritus anhelant. Hanc refectionem bonus pastor ovibus suis vocem suam audientibus, & se sequentibus promittit,
B dicens: *Per me si quis introierit, salvabitur, & ingredietur, & egredietur & pascua inveniet.* Ingredietur quippe ad fidem, egredietur verò à fide ad speciem, à *Hom. 24. in Evang. post med. Ioan. 10.* credulitate ad contemplationem: pascua autem inveniet in æterna refectione. Oves ergo ejus pascua invenient: quia quisquis illum corde simplici sequitur, æternæ viriditatis pabulo nutritur. Quæ sunt autem istarum ovium pascua, nisi interna sempiternæ vitæ paradisi gaudia? Pascua namque electorum sunt vultus præsens Dei, qui dum sine defectu conspicitur, sine fine mens cibo satiatur. In istis pascuis de æternitatis satietate lętati sunt, quique jam laqueos voluptuosæ temporalitatis evaserunt. Ibi hymnidici Angelorum chori: ibi societas supernorum civium: ibi
C dulcis solemnitas à peregrinationis hujus tristi labore redeuntium: ibi providi Prophetarum chori: ibi judex Apostolorum numerus: ibi innumerabilium Martyrum victor exercitus, tantò illic lætior, quantò hic duriùs afflictus: ibi Confessorum constantia præmij sui perceptione consolata: ibi fideles viri, quos à virilitatis suæ robore voluptas sæculi non potuit emollire: ibi sanctæ mulieres, quæ cum sæculo & sexum vicerunt: ibi pueri, qui hic annos suos moribus transcenderunt: ibi senes, quos hic & ætas debiles reddidit, & virtus operis non reliquit. Quæramus ergo, fratres, hæc pascua, in quibus cum tantorum civium solemnitate gaudeamus, ipsa nos lætantium festivitas invitet. Ecce in cælestibus electorum civium lætitia agitur, de se vicissim omnes in suo conventu gratulatur, & tamen nos ab amore
D æternitatis tepidi, nullo desiderio ardemus, interesse tantæ solemnitati non quærimus, privamur gaudiis, & læti sumus. Accendamus igitur animum, fratres; recalescat fides in id, quod credidit; inardescant ad superna desideria nostra, & sic amare, jam ire est. Ab internæ solemnitatis gaudio nulla nos adversitas revocet, nulla nos prosperitas blandiens seducat. Toto ergo desiderio ad supernam patriam animus anhelet: nihil in hoc mundo appetat, quod constat, quia citiùs relinquat, ut si cælestis pastoris veraciter oves sumus, quoniam in vitæ delectatione non figimur, æternis pascuis in- *Hom. 24. in Evang. non procul à fin.* perventione satiemur. Hæc ergo, fratres, nobiscum agamus, septiformis sancti Spiritus gratia re-
E pleri desideremus: qui nos in futurum sequi possit, ex præsenti perpendamus. Pensemus, si sancto Spiritu pleni sumus, & sic noscimus, si ad æternæ pascua refectionis, si ad illud ultimum convivium pervenire valeamus. Quisquis enim ille est, quem nunc Spiritus iste non reparat, profectò ab illa æterni convivij refectione jejunat: meminisse debemus quid de eodem Spiritu dicat Paulus Apostolus: *Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.* Quasi quidam titulus divinæ possessionis est iste Spiritus amoris. Nunquidnam Spiritum Christi habet is, cujus *Rom. 8.* mentem odia dissipant, elatio inflat, ira usque ad divisionem mentis exasperat, avaritia cruciat, luxuria enervat? Pensare debemus quis sit Christi Spiritus: profectò ille, qui facit amicos & inimicos diligi, ter-

rena despici, pro cælestibus æstuari, carnem propter vitia conteri, mentem à concupiscentiis frenari. Si ergo volumus cognoscere possessiones Dei, personam perpendamus possessoris nostri. Ecce enim quod diximus, voce veridica Paulus clamat: *Si quis Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.* Ac si apertè dicat: Qui nunc Deo inhabitante non regitur, de divinæ claritatis specie postmodum non lætatur. Sed nos tamen, qui ad hæc, quæ dicta sunt, infirmamur, necdum culmen perfectionis attingimus, in via Dei quotidie sancti desiderij gressus ponamus. Consolatur nos Veritas, quæ per Psalmistam dicit: *Imperfectum meum viderunt oculi tui.* Non omnino erit nobis noxia imperfectio nostra, si in Dei itinere constituti, & ad transacta non respicimus, & ad ea, quæ restant, transire festinamus. Nam quem imperfectorum desideria indignanter inflammant, hunc quandoque ad perfectionem Dominus noster Jesus Christus roborat: qui pro peccatoribus carnem sine peccato assumens, de cælis ad terras descendit: & pro humano genere, quod pro culpa primi parentis morti perpetuæ fuerat obnoxium, qui morti nihil debebat, occubuit. Hinc est quòd nos quotidie ad vitam post culpas revertimur, quoniam ad pœnam nostram Conditor sine culpa descendit. Ecce jam antiquus hostis ea, quæ de humano genere spolia ceperat, amisit: & quos jure tenebat, mortales perdidit: quoniam eum, in quo jus non habuit, morte appetere immortalem præsumpsit. Quotidie peccatores ad vitam revertuntur, & post perpetratas culpas ad innocentiam per pœnitentiæ remedium convertuntur. Adest testis divinæ misericordiæ Maria Magdalene, de qua Pharisæus dum pietatis fontem vellet obstruere, dicebat: *Hic, si esset Propheta, sciret utique, quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix est.* Sed lavit lacrymis maculas cordis & corporis, & Redemptoris sui vestigia tersit, quæ itinera sua prava dereliquit. Sedebat ad pedes Jesu, verbumque de ore illius audiebat, viventi adhæserat, mortuum quærebat, viventem reperit, quem mortuum quæsivit. Tantumque apud eum locum gratiæ invenit, ut illum viventem ipsis quoque Apostolis, ejus videlicet nunciis, ipsa nunciaret. Quid itaque, fratres, quid in hac re debemus aspicere, nisi immensam misericordiam Conditoris nostri? Qui nobis, velut in signo, exemplum pœnitentiæ posuit eos, quos per pœnitentiam vivere post lapsum fecit. Perpendo etenim Petrum, considero Latronem, aspicio Zachæum, intueor Mariam, & nihil in his aliud video, nisi ante oculos nostros posita spei & pœnitentiæ exempla. Fortasse enim in fide lapsus est aliquis, aspiciat Petrum, qui amarè flevit, quod timidè negaverat. Alius contra proximum suum in malitia crudelitatis exarsit, aspiciat Latronem, qui & ipso mortis articulo ad vitæ præmia pœnitendo pervenit. Alius avaritiæ æstibus anhelans, aliena diripuit, aspiciat Zachæum, qui, si quid alicui abstulit, quadruplum reddidit. Alius libidinis igne succensus carnis munditiã perdidit, aspiciat Mariam, quę in se amorem carnis igne divini amoris excoxit. Ecce omnipotens Deus ubique nostris oculis, quos imitari debeamus objicit, ubique exempla suæ misericordiæ opponit. Mala ergo jam displiceant vel experta. Libenter oblivisci tur Deus, quòd nocentes fuimus: paratus est nostram pœnitentiam deputare nobis ad innocentiam. Inquinati igitur post aquas salutis, renascamur ex lacrymis. Itaque juxta primi Pastoris vocem: *Sicut geniti infantes, lac concupiscite*, redite parvuli filij ad sinum nostræ matris ęternæ sapientiæ, fugite larga ubera pietatis Dei. Et si transacta plangitis, imminentia vitetis. Redemptor enim noster momentaneos fletus nostros ęterno consolabitur gaudio.

Ibidem. *Psal.138.* *Hom.25. in Evang. prope fin.* *Ibid. multis interiectis.* *Luc.7.* *Matth.26.* *1. Pet.2.*

CAPUT LVIII.

Simon Ioannis, amas me? *Ioan.21.d*

De culmine regiminis. *Curæ Past. p. 1. c. 5. in princ.*

SUnt nonnulli, qui eximia virtutum dona percipiunt, & pro exercitatione ceterorum magnis muneribus exaltantur, qui studio castitatis mundi, abstinentiæ robore validi, doctrinæ dapibus referti, patientiæ longanimitate humiles, auctoritate fortitudinis erecti, pietatis gratia benigni, justitiæ severitate districti sunt. Qui nimirum culmen regiminis si vocati suscipere renuunt, ipsa sibi plerumque dona adimunt: quæ non pro se tantummodo, sed etiam pro aliis acceperunt. Cum sua, & non aliorum lucra cogitant, ipsi se, quæ parata appetunt habere, bonis privant. Hinc namque Veritas ad discipulos dicit: *Non potest civitas abscondi super montem posita: neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt.* Hinc Petro ait: *Simon Ioannis, amas me?* Qui cùm se eum amare protinus respondisset, audivit: *Si diligis me, pasce oves meas.* Si ergo dilectionis est testimonium cura passionis, quisquis virtutibus pollens, gregem Dei renuit pascere, pastorem summum convincitur non amare. Beato ergo Petro primo pastori, Dominus noster bonus pastor, ante passionem suam dans claves regni cælestis, ait: *Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis; & quodcunque solveris, super terram, erit solutum & in cælis.* Post resurrectionem verò suam, eandem ligandi & solvendi potestatem communiter discipulis cum beato Petro commisit, dicens: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Horum profectò nunc in Ecclesia Episcopi, & ceteri pastores locum tenent: solvendi, & ligandi suscipiunt auctoritatem, qui gradum regiminis sortiuntur. Grandis honor, sed grave pondus istius est honoris. Durum quippe est, ut qui nescit tenere moderamina vitæ suæ, judex vitæ fiat alienæ. Et plerumque contingit, ut hîc judicij locum teneat, cui ad locum vita minimè concordat: ac sæpe agitur, ut vel damnet immeritos, vel alios ipse ligatus solvat: sæpe ergo quoslibet odio vel gratia movetur, & in illis solvendis ac ligandis subditis suæ voluntatis motus, non autem causarum merita sequitur: unde fit, ut ipsa ligandi & solvendi potestate se privet, qui hanc pro sua voluntate, & non pro subjectorum moribus exercet. Sub magno igitur moderamine pastores Ecclesiæ vel solvere studeant, vel ligare: sed utrum justè an injustè obliget pastor, pastoris tamen sententia gregi timenda est; ne is, qui subest, & cùm injustè forsitan ligatur, ipsam obligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor ergo, vel absolvere indiscretè timeat, vel ligare. Is autem, qui sub manu pastoris est, ligari timeat vel injustè, nec pastoris sui judicium temerè reprehendat; ne etsi injustè ligatus est, ex ipsa temerariæ reprehensionis superbia, culpa, quæ non erat, fiat.

Matth.5. *Ioan.21.* *Matth.16.* *Ioan.20.* *Hom.26. in Evang. longè ante med.*

CAPUT LIX.

Cùm senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget. *Ioan.21.d*

De metu mortis, & gaudio resurrectionis. *In expos. B. Iob. l. 31. c. 16 sub init.*

FOrtis quisque prædicator cùm certamen passionis sibi propinquare considerat, de exercitio virtutis exultat; nec terretur pugnæ periculo, quia victoriæ lætatur triumpho. Sed si prædicator fortis gloriam passionis appetit, si discrimen mortis subire pro Domino lætus quærit, quid est quòd ipsi fortissimo prædicatori, qui ex robusto corde virtutem traxit in nomine, Petro Veritas dicit: *Cùm senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo non vis?* Quomodo de passione gaudet, qui cinctus ab

alio ire quò ducitur, non volet? Sed si pensamus qualiter animus appropinquante passione & mortis metu quatitur, & tamen de venturo regni præmio lætatur, intelligimus, quo modo glorioſi certaminis subire periculum volens nolit: quia & in morte considerat, quod tolerans paveat: & in fructu mortis aspicit, quod appetens quærat. Neque enim si plenissimè Petrus nollet, pro Christo pati potuisset; sed martyrium, quod per infirmitatem carnis noluit, per virtutem spiritus amavit. Qui dum per carnem ad pœnas trepidat, per spiritum ad gloriam exultat: actumque est, ut cruciatum martyrij nolendo voluisset, sicut nos quoque cùm gaudium quærimus salutis, amarum poculum sumimus purgationis. Amaritudo quidem in poculo displicet, sed restituenda per amaritudinem salus placet. Videamus Paulum quomodo amet quod refugit, quomodo refugiat quod amat, ait enim: *Desiderium habens dissolvi, & cum Christo esse: & mihi vivere Christus est, & mori lucrum.* Et tamen dicit: *Qui sumus in hoc habitaculo, ingemiscimus gravati, eo quòd nolumus exspoliari, sed supervestiri, ut absorbeatur, quod mortale est à vita.* Ecce & mori desiderat, & tamen exspoliari carne formidat. Cur huc? Quia etsi victoria in perpetuum lætificat, ipsa nihilominus ad præsens pœna perturbat. Et quamvis vincat amor subsequentis muneris, tangit tamen non sine mœrore animum pulsus doloris. Sicut enim vir fortis cum vicino jam belli certamine armis accingitur, palpitat, & festinat: & tremit, & sævit, quasi pavere per pallorem cernitur, sed per iram vehementer urgetur: ita vir sanctus cùm propinquare passioni se conspicit, & naturæ suæ infirmitate concutitur, & spei suæ soliditate roboratur, & de vicina morte trepidat, & tamen quòd moriendo verius vivat, exultat. Ad regnum quippe non potest, nisi interposita morte transire, & idcirco confitendo quasi ambigit, & quasi ambigendo confidit, & gaudens metuit, & metuens gaudet: quia scit quòd ad bravium quietis non perveniat, nisi hoc quod interjacet, cum labore transcendat. Sic nos cùm morbos à corpore repellere cupimus, tristes quidem, ut suprà diximus, amarum purgationis poculum sumimus, certi verò de subsequenti salute gaudemus. Quia enim pervenire corpus aliter ad salutem non valet, in potu libet etiam quod tædet. Cumque amaritudini inesse vitam animus conspicit, mœrore turbatus hilarescit. Bene ergo Dominus beato Petro prædicatori suo fortissimo post resurrectionem suam de futura ejus passione prædixit: *Cùm senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet, quò non vis:* quoniam etsi ut homo ad vim persecutionis & mortis trepidavit, per spei tamè certitudinem ad præmium remunerationis exultat: quoniam erat vis interior amoris, quæ dolorem vinceret carnis. Nos igitur, fratres charissimi, Redemptorem nostrum pro nobis passum, & mortuum verè resurrexisse scientes, & nos quoque in futuro resurrecturos, & ei de nostris actibus rationem reddituros certissimè credentes, beatum Petrum imitantes, inquantum possumus, adversitates, & hujus mundi persecutiones pro vitæ perennis gloria patienter, & gaudenter sustineamus. Despiciamus cuncta præsentia, nulla etenim sunt in hoc mundo, quæ transire possunt. Turpe sit diligere quod constat citius perire. Non nos terrenarum rerum amor superet, non superbia inflet, non ira dilaniet, non luxuria polluat, non invidia consumat. Amore nostro, fratres charissimi, Redemptor noster occubuit, & nos amore ejus discamus vincere nosmetipsos. Quod si perfectè agimus, non solùm imminentes pœnas evadimus, verùm etiam cum beato Petro & ceteris martyribus communi gloria remuneramur. Nam quamvis occasio desit persecutionis, habet tamen pax nostra martyrium suum: quia etsi carnis colla ferro non subdimus, spiritali tamen gladio carnalia desideria in mente trucidamus. Vitam igitur vestram, fratres, moresque componite: is, qui mitis resurrexit ex morte, quàm districtus in judicio veniet, prævidete. Certè in die tremendi examinis sui cum Angelis, cum Archangelis, cum Thronis & Dominationibus, cum Principatibus & Potestatibus apparebit, cælis ac terris ardentibus, cunctis videlicet elementis in sui obsequij terrore commotis. Hunc ergo tanti pavoris judicem ante oculos ponite, hunc venturum timete, ut hunc, cùm venerit, non timidi, sed securi videatis. Timendus est enim ne timeatur; terror ejus nos ad usum bonæ operationis exerceat, metus illius vitam nostram à pravitate compescat. Mihi, fratres, credite: quia tantò tunc erimus securi de ejus sententia, quantò nunc esse satagimus suspecti de culpa. Si autem tantâ curâ pertimescitur judicium cujuslibet potentis, qui futurus est post hominem vermis, post vermem abjectissimus pulvis, qua intentione cogitandum est, qua formidine providendum tantæ judicium majestatis? Hoc ergo, fratres charissimi, tota intentione pertimescite, hoc apud vos sollicita mente cogitate. Ecce solemnia Dominicæ resurrectionis annuè agimus, sed ita vivendum est nobis, ut ad æterna pervenire festa mereamur. Transeunt enim cuncta, quæ temporaliter celebrantur, festiva. Curate, qui his solemnitatibus interestis, ne ab æterna solemnitate separemini. Quid prodest interesse festis hominum, si contingat deesse festis Angelorum? Umbra futuræ solemnitatis, est solemnitas præsens & temporalis. Idcirco hanc annuè agimus, ut ad illam, quæ non est annua, sed continua, perducamur. Cùm hęc statuto tempore geritur, ad illius desiderium memoria nostra refricatur. Frequentatione ergo gaudij temporalis ad æterna gaudia mens incalescat & ferveat; ut ex veritate lætitiæ perfruatur in patria, quod de umbra gaudij meditatur in via, præstante Domino & Redemptore nostro Jesu Christo: *Qui resurgens ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur*, qui cum Deo Patre, & Spiritu sancto in Trinitate perfecta vivit, & regnat Deus per infinita sæculorum sæcula. Amen.

Hom. 3. in Evang. circ. med.
In exp. B. Iob, l. 31. c. 16 sub init.
Philip. 2.
2. Cor. 5.
Joann. 21.
Hom. 3. in Evang. sub fin.
Hom. 26. in Evang.
Rom. 6.

Finis expositionis in Evang. Ioannis.

INCIPIUNT

CAPITVLA DE ACTIBVS APOSTOLORUM.

1 *Primum quidem sermonem feci de omnibus, ô Theophile, &c. Videntibus illis elevatus est, &c.*
2 *Cumque intuerentur in cælum.*
3 *Iudas possedit agrum de, &c.*
4 *Matthias loco Iudæ statuitur.*
5 *Factus est repente de cælo sonus.*
6 *Replevit totam domum ubi erant.*
7 *Apparuerunt illis dispertitæ linguæ.*
8 *Et repleti sunt omnes Spiritu sancto, & cœperunt loqui variis linguis.*
9 *Musto pleni sunt isti.*
10 *Petrus Iudæos increpat.*
11 *Pœnitentiam agite.*
12 *De claudo, quem Petrus curavit.*
13 *Obedire oportet Deo, &c.*
14 *De sancto Stephano.*
15 *Et testes deposuerunt.*
16 *De Simone mago.*
17 *Pecunia tua tecum sit in perditione.*
18 *Saulus adhuc spirans.*

19 *Surge, & ingredere civitatem.*
20 *Erat quidam discipulus Damasci.*
21 *Vade, quoniam vas electionis mihi est.*
22 *Ceciderunt ab oculis tanquam squamæ.*
23 *Paulus multò magis convalescebat.*
24 *Paulus in sporta per murum dimittitur.*
25 *Erat Paulus cum discipulis.*
26 *Aenea, sanet te Dominus.*
27 *De Tabitha à sancto Petro resuscitata.*
28 *Cornelius vidit Angelum in visu.*
29 *Mitte viros in Ioppen.*
30 *Quòd animalia in linteo videntur à sancto Petro.*
31 *Petre, occide, & manduca.*
32 *Ecce viri tres quærunt te.*
33 *Surge ne feceris: & ego homo sum.*
34 *Non est personarum acceptor Deus.*
35 *De Paulo in Lystris lapidato.*
36 *Paulus Timotheum circumcidit.*
37 *Apostoli vetantur in Asia prædicare.*
38 *Mundus sum à sanguine omnium.*
39 *Agabus Paulus prophetat.*
40 *De spe, & resurrectione mortuorum judicor.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER ACTA APOSTOLORUM.

CAPUT I.

Act. 1. b *Primum quidem sermonem feci de omnibus, ô Theophile, quæ cœpit Iesus facere & docere usque in diem, qua præcipiens Apostolis per Spiritum sanctum, quos elegit, assumptus est: quibus & præbuit seipsum vivum post passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno Dei, &c.*

Hom. 26. in Evang. circ. med. & Hom. 29. in princ.

RESURRECTIO Domini nostri Jesu Christi, dubitantibus discipulis, per multa argumenta monstrata est, quæ dum nos legentes agnoscimus, quid aliud quàm de illorum dubitatione solidamur? Quòd enim resurrectionem Dominicam tardè crediderunt, non tam illorum infirmitas, quàm nostra, ut ita dicam, futura firmitas fuit. Plus nobis Thomæ infidelitas ad fidem, quàm fides credentium discipulorum profuit: quia dum ille ad fidem palpando reducitur, mens nostra, omni dubitatione postposita, in fide solidatur. Discipulum quippe Dominus post resurrectionem suam dubitare permisit, nec tamen in dubitatione deseruit, ut dum in Magistro suo vulnera palparet carnis, in nobis vulnera sanaret infidelitatis: & dum dubitando vulnerum cicatrices tangeret, de nostro pectore dubietatis vulnus amputaret. Ad insinuandam quoque veritatem Domini resurrectionis notandum nobis est, quid Lucas subjungat, dicens: *Et convescens præcepit eis, ab Hierosolymis ne discederent.* Et post pauca: *Videntibus illis elevatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum.* Notate verba, signate mysteria. Convescens elevatus est, comedit & ascendit: ut videlicet per affectum comestionis veritas patesceret carnis. In veteri autem testamento cognovimus quòd Helias in cælum aëreum, quod terræ est proximum, sit raptus, & sublevatus, ut in secretam quandam terræ regionem repentè duceretur, ubi in magna jam carnis & spiritus quiete viveret, quousque ad finem mundi redeat, & mortis debitum solvat: ille enim mortem distulit, non evasit. Redemptor autem noster, quia non distulit, superavit, eamque resurgendo consumpsit, & resurrectionis suæ gloriam ascendendo declaravit. Notandum quoque est, quòd Helias in curru legitur ascendisse, ut videlicet apertè demonstraretur, quia homo purus adjutorio indigebat alieno. Per Angelos quippe illa facta & ostensa sunt adjumenta: quia neque ad cælum quidem aëreum per se ascendere poterat, quem naturæ suæ infirmitas gravabat. Redemptor autem noster non curru, non Angelis sublevatus legitur: quoniam is, qui fecerat omnia, nimirum super omnia sua virtute ferebatur. Illo etenim revertebatur, ubi erat: & inde redibat ubi remanebat: quia cùm per humanitatem ascenderet in cælum, per divinitatem suam, & terram pariter continebat & cælum. Sicut autem Joseph à fratribus venditus, venditionem Redemptoris nostri figuravit, sic Enoch translatus, & ad cælum aëreum Helias sublevatus, ascensionem Dominicam uterque designavit: ascensionis ergo sive suæ Dominus pronuncios & testes habuit, unum ante legem, alium sub lege: ut quandoque veniret ipse, qui veraciter cælos posset penetrare: unde & ordo ipse in eorum quoque utrorumque sublevatione per quædam incrementa distinguitur. Nam Enoch & per coïtum genitus, & per coïtum generans translatus. Helias verò per coïtum genitus, sed non per coïtum generans, ad cælum subvectus esse memoratur; ut veniret postmodum, qui neque per coïtum generans, neque per coïtum generatus, nec translatus, nec subvectus, cælum æthereum sua virtute penetraret. Qui nobis in se credentibus, quia carnis suæ quoque munditiam largiretur, & sub eo per incrementa temporum, virtus castitatis excresceret.

Ibid. circa med.

Gen. 37.

Gen. 5.

CAPUT II.

Cumque intuerentur in cælum euntem illum, ecce duo viri astiterunt juxta illos in vestibus albis. *Act. 1. b*

De solemnitate Angelorum & hominum in Dominica ascensione.

QUærendum nobis est, quidnam sit quod nato Domino apparuerunt Angeli, & tamen non leguntur in albis vestibus apparuisse: ascendente autem Domino, missi Angeli in albis leguntur vestibus apparuisse: in albis quippe vestibus gaudium & solemnitas mentis accenditur. Quid est ergo, quòd nato Domino, non in albis vestibus, ascendente autem Domino in albis vestibus Angeli apparent, nisi quod magna tunc solemnitas Angelis facta est, cùm cælum Deum homo penetravit? Quia nascente Domino videbatur divinitas humiliata, ascendente verò Domino est humanitas exaltata Albæ etenim vestes exaltationi magis congruunt, quàm humiliationi. In assumptione ergo ejus, Angeli in albis vestibus videri debuerunt: quia qui in nativitate sua apparuit Deus humilis, in ascensione sua ostensus est homo sublimis: sed hoc nobis magnoperè, fratres, in ascensione Domini pensandum est: quia deletum est chirographum damnationis nostræ, mutata est sententia corruptionis nostræ. Illa enim natura cui dictum est: *Terra es, & in terram ibis*, cum Domino ascendente in cælum ivit: pro hac ipsa namque carnis nostræ sublevatione, per figuram beatus Job Dominum autem vocat. Quia enim ascensionis ejus mysterium Judæam non intelligere conspexit, de infidelitate ejus sententiam protulit, dicens: *Semitam ignoravit avis.* Avis ejus rectè appellatus est Dominus: quia corpus carneum ad

Hom. 29. in Evang. post med.

Gen. 3.

Job 28.

æthera libravit. Cujus avis semitam ignoravit, quisquis eum ad cælum ascendisse non credidit. Dominum ergo nostrum, fratres charissimi, ad cælos ascendisse & credimus, & quid intuentibus in cælum euntem illum duo Angeli assistentes juxta illos in vestibus albis dixerint, audivimus. *Viri*, inquiunt, *Galilæi, quid statis aspicientes in cælum? Hic Jesus qui assumptus est à vobis in cælum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum.* Unde oportet ut illuc sequamur corde, ubi eum ascendisse credimus corpore. Desideria terrena fugiamus, nihil nos jam delectet in infimis, qui Patrem habemus in cælis. Et hoc nobis est magnopere perpendendum, quia is, qui placidus ascendit, terribilis redibit: & quidquid nobis cum mansuetudine præcipit, hoc à nobis cum districtione exiget. Nemo igitur indulta pœnitentiæ tempora paruipendat, nemo curam sui, cùm valet agere negligat: quia Redemptor noster tantò tunc in judicio districtior veniet, quantò nobis ante judicium magnam prærogavit patientiam. Hæc itaque vobiscum, fratres, agite, hæc in mente, sedula cogitatione versate, quòd Dominum credimus ad cælum ascendisse. Etsi adhuc hîc tenemur infirmitate corporis, sequamur tamen eum passibus amoris.

CAPUT III.

Act. 1. c *Possedit agrum de mercede iniquitatis.*

De Juda traditore. *In exp. B. Iob. l. 9. c. 19*

DE Juda traditore per beatum Petrum Apostolum dicitur: *Hic possedit agrum de mercede iniquitatis.* Nequaquam enim pretio sanguinis agrum figuli possidere Judas potuit, qui relatis triginta argenteis, traditionis crimen criminosiore in se protinus morte mulctavit. Sed possedit, dictum est, possidere fecit.

CAPUT IV.

Act. 1. d *Et cecidit sors super Matthiam, et adnumeratus est cum undecim Apostolis.*

De significatione undenarij numeri. *In expos. B. Iob. l. 32. c. 12. cir. fin. Psal. 11.*

OMne peccatum undenarium est: quia dum perversa agit, decalogum transit. Et quia in cilicio peccatum plangitur, hinc est quòd in tabernaculo vela cilicina undecim fiunt. Hinc per undecimum Psalmum dicitur: *Salvum me fac, Domine, quoniam defecit sanctus.* Hinc Petrus in undenario numero remanere Apostolos metuens, Matthiam duodecimum, sorte missa, requisivit. Nisi enim signari culpam per undenarium cerneret, implere numerum Apostolorum tam festinè duodenario non curaret.

CAPUT V.

Act. 2. a *Factus est repente de cælo sonus tanquam advenientis spiritus vehementis.*

De adventu S. Spiritus. *In expos B. Iob. l. 5. c. 27 in princ.*

SPiritus sanctus à Patre procedens, & de eo, quod est Filij accipiens, nostræ tenuiter notitiæ infirmitatis infunditur. Qui tamen super Apostolos veniens, per exteriorem sonum tanquam per vehementem spiritum demonstratur, cùm dicitur: *Dum complerentur dies Pentecostes, erant omnes discipuli pariter in eodem loco, & factus est repente de cælo sonus tanquam advenientis spiritus vehementis.* Sanctus enim Spiritus cùm se notitiæ humanæ infirmitatis insinuat, & sonitu vehementis spiritus, & voce lenis aurę exprimitur, sicut in libro beati Job legitur: *Et vocem quasi lenis auræ audivi.* Quid enim per vocem auræ, nisi cognitio sancti Spiritus designatur? Sanctus itaque Spiritus veniens, lenis est, & vehemens: lenis, quia notitiam suam, quatenus cognosci utcumque valeat, nostris sensibus temperat: vehemens, quia quantumlibet hanc temperet, adventu tamen suo infirmitatis nostræ cæcitatem illuminando perturbat. Illustratione enim sua nos leniter tangit, sed inopiam nostram immaniter concutit.

CAPUT VI.

Et replevit totam domum, ubi erant sedentes. *Act. 2. a*

De significatione septenarij numeri, seu octonarij. *In expos. B. Iob. l. 3. c. 7 post med.*

IN Scriptura sacra per septenarium numerum, aliquando universitas præsentis hujus temporis, quod septem diebus agitur, per octonarium verò numerum vita perpetua designatur: quam sua nobis Dominus resurrectione patefecit, cùm Dominico scilicet die surrexit. Propter hunc ergo septenarium numerum temporalia, octonarium verò æterna signantem, super centum viginti fideles in cænaculo residentes Spiritus sanctus effusus est. Per septem quippe & octo, quindecim componuntur, & si ab uno usque ad quindecim numerando paulatim per incrementa consurgimus, usque ad centesimum, & vicesimum numerum pervenimus. Qua scilicet effusione sancti Spiritus didicerunt, ut & temporalia tolerando transirent, & æterna inhianter appeterent.

CAPUT VII.

Et apparuerunt illis dispertitæ linguæ, tanquam ignis: seditque supra singulos eorum. *Act. 2. a*

De modo divinæ locutionis. *In expos. B. Iob. l. 28. c. 2 non procul ab init.*

SCiendum est quoniam, aut per semetipsum Dominus loquitur, aut per creaturam Angelicam ejus ad nos verba formantur: sed cùm per semetipsum loquitur, sola nobis vis internæ aspirationis aperitur. Cùm per semetipsum loquitur, de verbo ejus sine verbis ac syllabis cor docetur: quia virtus ejus in intima quadam sublevatione cognoscitur, ad quem mens plena suspenditur, vacua gravantur; pondus enim quoddam est, quod omnem animam, quam replet, levet. Lumen incorporeum est, quod & interiora repleat, & repleta exteriùs circunscribat; sine strepitu sermo est, qui & auditum aperit, & habere sonitum nescit. Quod enim de adventu sancti Spiritus scriptum est: *Factus est repente de cælo sonus tanquam advenientis spiritus vehementis, & replevit totam domum, ubi erant sedentes: & apparuerunt illis dispertitæ linguæ tanquam ignis, seditque supra singulos eorum.* Per ignem quidem Dominus apparuit, sed per semetipsum locutionem interiùs fecit. Et neque ignis Deus, neque ille sonitus fuit, sed per hoc, quod exteriùs exhibuit, expressit hoc, quod interiùs gessit. Quia enim discipulos & zelo succensos, & verbo eruditos intus reddidit, foris linguas igneas ostendit. In significatione igitur admota sunt elementa, ut ignem, & sonitum sentirent corpora: igne verò invisibili, & voce sine sonitu docerentur corda. Foris ergo fuit ignis, qui apparuit, sed intus qui scientiam dedit. Et cùm reginæ Candacis eunuchus currui præsidens iter carperet, & Isaïam in manibus, non intelligens, haberet, in corde nimirum Philippo Spiritus dixerat: *Adjunge te ad currum.* Et cùm ad evocandum Petrum, timentes Dominum milites Cornelius dimisisset, in mente proculdubio à Spiritu Petrus audivit: *Ecce viri tres quærunt te. Surge itaque, & descende, & vade cum eis.* Spiritum enim Dei quasi quædam nobis verba dicere, est occulta vi ea, quæ agenda sunt, intimare, & cor hominis ignarum non adhi-

Act. 8.

Act. 10.

Isa. 4.

bito strepitu, & tarditate sermonis, peritum repente de absconditis reddere.

CAPUT VIII.

Act. 2. a *Et repleti sunt omnes Spiritu sancto, et cœperunt loqui variis linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis.*

De effusione gratiæ S. Spiritus. *Hom. 30. in Evang. ante med.*

AUdistis, fratres, quia Spiritus sanctus super discipulos in igneis linguis apparuit, omniumque linguarum scientiam dedit, quid scilicet hoc miraculo designans, nisi quod sancta Ecclesia eodem Spiritu repleta, omnium gentium erat voce locutura. Qui verò contra Deum turrim ædificare conati B sunt, communionem unius linguæ perdiderunt. In his autem, qui Deum humiliter metuebant, linguæ omnes unitæ sunt. Hîc ergo humilitas meruit virtutem, illic superbia confusionem. Sed quærendum nobis est, cur Spiritus sanctus Patri & Filio coæternus, in igne apparuit, cur in igne simul & linguis, cur aliquando in columba, aliquando verò in igne monstratur, cur super unigenitum filium apparuit in columbæ specie, & super discipulos in igne, ita ut neque super Dominum veniret in igne, neque super discipulos monstraretur in columba? Per quatuor itaque hæc, quæ proposuimus, solvendo redeamus. Patri namque & Filio coæternus Spiritus in igne monstratur: quia incorporeus, & ineffabilis, atque invisibilis ignis est Deus, quo- C

Hebr. 12. niam attestante Paulo: *Deus noster ignis consumens est.* Deus quippe ignis dicitur: quia per hunc peccatorum rubigo consumitur. De hoc igne Veritas dicit: *Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut ardeat?* Terra enim vocata sunt corda terrena, quæ dum semper infimas in se cogitationes congerunt, à malignis spiritibus conculcantur. Sed ignem Dominus in terram mittit, cùm afflatu sancti Spiritus corda carnalium inflammat. Terra itaque accenditur, cùm cor carnale in suis pravis voluptatibus frigidum, relinquit concupiscentias præsentis sæculi, & ardet per amorem Dei. Bene ergo in igne apparuit Spiritus, qui ab omni corde, quod replet, torporem frigoris excutit, & hoc in desiderio suæ æternitatis accendit. In igneis autem linguis monstratus est: quia idem Spiritus coæternus est filio, D & habet cognationem maximam lingua cum verbo. Verbum quippe Patris est Filius: & quia una est Spiritus, & Verbi substantia, idem Spiritus monstrari debuit in lingua: vel certè, quia per linguam procedit verbum, in linguis apparuit Spiritus: quia quisquis sancto Spiritu tangitur, Dei Verbum, id est, unigenitum Dei filium confitetur. Et negare Dei Verbum non valet, quia jam sancti Spiritus linguam habet: vel certè in linguis igneis Spiritus apparuit quia omnes, quos repleverit, ardentes pariter, & loquentes facit: linguas igneas doctores habent: quia dum Deum amando prædicant, corda audientium inflammant. Nam & otiosus est sermo doctoris, si præbere non valet incendium amoris: hoc doctrinæ incendium ab ipso Veritatis ore E conceperant, qui dicebant: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis cùm loqueretur in via, & aperiret nobis scripturas?* Exaudito quippe sermone animus inardescit, torporis frigus recedit, fit mens in superno desiderio anxia, à concupiscentiis terrenis aliena: amor verus, qui hanc repleverit, in fletibus cruciat. Sed cùm tali ardore cruciatur, ipsis suis cruciatibus pascitur: audire ei libet præcepta cælestia, & quot mandatis instruitur, quasi tot facibus inflammatur. Et quæ torpebat priùs per desideria, postmodum ardet per verba. Unde bene per Moysem dicitur: *In dextera ejus ignea lex.* Sinistra quippe reprobi, qui ad sinistram ponendi sunt: dextera

Deut. 33.

verò Dei appellantur electi. In dextera igitur Dei lex est ignea: quia electi mandata cælestia nequaquam frigido corde audiunt, sed ad hæc amoris intimi facibus inardescunt: sermo ad aurem ducitur, & mens eorum sibimet irata, ex internæ dulcedinis flamma concrematur. In columba verò Spiritus, & in igne monstratus est: quia omnes, quos repleverit, simplices, & ardentes facit: simplices puritate, ardentes æmulatione. Neque etenim placeret Deo aut simplicitas sine zelo, aut zelus sine simplicitate. Hinc ipsa Veritas dicit: *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.* Quia in re notandum est, quòd discipulos suos, nec de columba sine serpente, nec de serpente sine columba, voluit Dominus admonere; quatenus & columbæ simplicitatem astutia serpentis accenderet, & serpentis astutiam columbæ simplicitas temperaret. Hinc Paulus ait: *Nolite pueri effici sensibus.* Ecce prudentiam serpentis audivimus, nunc de simplicitate columbæ moneamur: *sed malitia parvuli estote;* hinc de beato Job dicitur: *Erat vir simplex, & rectus.* Quæ autem rectitudo sine simplicitate, aut quæ simplicitas sine rectitudine? Quia ergo & rectitudinem docet iste Spiritus, & simplicitatem, & in igne monstrari debuit, & in columba: quatenus omne cor, quod ejus gratia tangitur, & mansuetudinis lenitate tranquillum, & zelo justitiæ fiat accensum. Ad extremum verò quærendum est, cur in ipso Redemptore nostro Mediatore Dei & hominum, per columbam apparuit, in discipulis verò per ignem? Certè unigenitus Filius judex est generis humani: sed quis ejus justitiam ferret, si priusquam nos per mansuetudinem colligeret, culpas nostras per zelum rectitudinis examinare voluisset? Homo ergo pro hominibus factus mitem se hominibus præbuit. Noluit peccatores ferire, sed corrigere: priùs voluit mansuetè corrigere, ut haberet quos postmodum in judicio solveret. In columba ergo super eum apparere Spiritus debuit, qui non veniebat, ut peccata jam per zelum percuteret, sed adhuc per mansuetudinem toleraret. At contrà super discipulos in igne debuit Spiritus sanctus demonstrari, ut hi, qui erant simpliciter homines, & ideo peccatores, eos contra semetipsos spiritualis fervor accenderet: & peccata, quæ Deus per mansuetudinem parceret, ipsi in se per pœnitentiam punirent. Nec ipsi quippe poterant esse sine peccato, qui cælesti adhærebant

Mat. 10. *2. Cor. 14.* *Iob. 1.*

1. Ioan. 1 magisterio, Joanne attestante, qui ait: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est.* In igne ergo venit in homines, in columba verò apparuit in Domino: quia peccata nostra, quæ piè Dominus per mansuetudinem tolerat, nos per zelum rectitudinis debemus cautè conspicere, & ardore semper pœnitentiæ cremare. Igitur per columbam Spiritus in Redemptore monstratus est, per ignem verò in hominibus: quia quantò nobis nostri judicis facta est severitas temperata, tantò erga se debet fieri nostra infirmitas accensa. Quatuor itaque propositionum expleta ratione pensemus, fratres charissimi, prædicatores nostros, quales Spiritus sanctus reperit, quales fecit. Certè qui in uno conclavi pro Judæorum metu, residebant, nativitatis suæ singuli linguam noverant, & tamen nec ea ipsa lingua, quam noverant, apertè Christum loqui præsumebant. Venit Spiritus, & in ore eos per diversitatem linguarum docuit, in mente verò ex auctoritate roboravit. Cœperunt & in aliena Christum eloqui, qui de illo priùs, & in sua lingua loqui metuebant. Præterea consideremus post incarnationem unigeniti Filij qualis sit solemnitas de adventu Spiritus sancti. Sicut enim illa, ita quoque & hæc est honorabilis. In illa quippe Deus in se permanens, semetipsum creavit hominem. In ista verò homines venientem desuper suscepérunt Deum: in illa Deus naturaliter factus est homo, in ista verò homines facti sunt per adoptionem dij. Si ergo remanere carnales

nales in morte nolumus, hunc, fratres chariſſimi, vivificantem Spiritum amemus: ſed quia caro ſpiritum neſcit, dicat fortaſſe carnali cogitatione apud ſe aliquis: Quomodo diligere valeo, quem ignoro? Sed cùm videre Deum non poſſumus, habemus aliquid quod agamus, unde iter fiat, quo ad eum noſtræ intelligentiæ oculus veniat. Certè quem in ſe videre nullo modo valemus, habet in ſervis ſuis quo eum videre jam poſſumus: dum enim eos mira conſpicimus agere, certum nobis eſt in eorum mentibus Dominum habitare. Deum igitur ac proximum integra mente diligamus, nec Deus enim verè ſine proximo, nec proximus verè diligitur ſine Deo. *Hom. 26. in Evang. longè poſt init.* Hinc eſt, quòd idem Spiritus ſanctus ſecundò legitur diſcipulis datus, priùs à Domino in terra degente, poſtmodum à Domino cælo præſidente. In terra datus quippe, ut diligatur proximus: è cælo verò, ut diligatur Deus. Sed cur priùs in terra, poſtmodum è cælo, niſi quod patenter datur intelligi, quia juxta *1. Joan. 3.* Joannis vocem: *Qui fratrem non diligit quem videt, Deum, quem non vidit, quomodo poteſt diligere?* Diligamus ergo proximum, fratres: amemus eum, qui juxta nos eſt, ut pervenire valeamus ad amorem illius, qui ſuper nos eſt.

CAPUT IX.

Act. 2. b *Muſto pleni ſunt iſti.*

Quod per vinum fervor Spiritus ſancti accipitur. *In expoſ. B. Iob. l. 23. c. 5 circ. fin. Matth. 9.*

CUm diſcipuli Domini loquerentur variis linguis, quidam de Judæis irridentes dicebant: *Quia muſto pleni ſunt iſti.* In muſto ſancti Spiritus fervor accipitur, de quo in Evangelio Dominus dicit: *Vinum novum mittunt in utres novos.* Ex quo dum repente replerentur Apoſtoli, dum linguis omnibus loquerentur, à Judæis neſcientibus, ſed tamen verè atteſtantibus, dictum eſt: *Hi muſto pleni ſunt.*

CAPUT X.

Act. 2. d *Petrus Judæos increpat.*

De bonæ operationis ædificio. *Cura Paſt. par. 3. c. 35. ante med.*

QUi bona necdum inchoant, non ſunt eis priùs ædificanda, quæ ſalubriter diligunt, ſed deſtruenda ea, in quibus ſemetipſos nequiter verſant. Hinc eſt quòd Petrus priùs evertit, ut poſtmodum conſtruat: cùm nequaquam Judæos monebat, quid jam facerent, ſed de his, quæ fecerant, increpabat, dicens: *Ieſum Nazarenum virum approbatum à Deo in vobis, virtutibus, & prodigiis, & ſignis, quæ fecit per illum Deus in medio veſtri ſicut vos ſcitis: hunc definito conſilio, & præſcientia Dei traditum per manus iniquorum affligentes interemiſtis, quem Deus ſuſcitavit, ſolutis doloribus inferni:* ut videlicet crudelitatis ſuæ cogitatione deſtructi, ædificationem ſanctæ prædicationis quantò anxiè quærerent, tantò utiliter audirent. Unde & illico reſponderunt: *Quid ergo faciemus, viri fratres?* Quibus mox dicitur: *Agite pœnitentiam, & baptizetur unuſquiſque veſtrum.* Quæ ædificationis verba profectò contemnerent, niſi priùs ſalubriter ruinam ſuæ deſtructionis inveniſſent. Hinc eſt quòd Saulus cùm ſuper eum cælitus lux emiſſa reſplenduit, non jam, quid rectè *Act. 9.* deberet facere, ſed quid pravè feciſſet audivit. Nam cùm proſtratus requireret, dicens: *Quis es Domine?* protinus reſpondetur: *Ego ſum Ieſus Nazarenus, quem tu perſequeris.* Et cùm repente ſubjungeret: *Domine, quid me jubes facere?* Illico adjungitur: *Surge, & ingredere civitatem, & ibi tibi dicetur, quid te oporteat facere.* Ecce de cælo Dominus loquens perſecutoris ſui facta corripuit, nec tamen illico quæ eſſent facienda monſtravit. Ecce elationis ejus fabrica jam tota corruerat, & poſt ruinam ſuam humilis ædificari quærebat. Et cùm ſuperbia deſtruitur, ædificationis tamen verba retinentur, ut videlicet perſecutor immanis diu deſtructus jaceret, & tantò poſt in bonis ſolidior ſurgeret, quantò priùs funditus everſus à priſtino errore cecidiſſet. Qui ergo nulla adhuc agere bona cœperûnt, à rigiditate ſuę pravitatis antea manu correctionis evertendi ſunt, ut ad ſtatum operationis rectæ poſtmodum erigantur.

CAPUT XI.

Pœnitentiam agite. *Act. 2. f*

De ſatisfactione pœnitentium. *Cura Paſt. par. 3. c. 31. ſub fin.*

PEccatores, qui admiſſa deſerunt, nec tamen plangunt, non jam ſibi relaxatas æſtimare debent culpas, quas etſi agendo non multiplicant, nullis tamen fletibus mundant. Neque enim qui contumelias irrogat, ſi ſolummodò tacuerit, ſatisfecit: cùm profectò neceſſe ſit, ut verba præmiſſæ ſuperbiæ verbis ſubjunctæ humilitatis impugnet. Ita & cùm Deo delinquimus, nequaquam ſatisfacimus, ſi ab iniquitate ceſſamus: niſi voluptates quoque, quas dileximus, è contrario lamentis appoſitis inſequamur. Hinc Paulus ait: *Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis.* *1. Cor. 6.* Nimirum enim illos emendatior vita ſanctificat, quos per pœnitentiam abluens afflictio fletuum mundat. Hinc Petrus cùm quoſdam territos malorum ſuorum conſideratione ſuſciperet, admonuit, dicens: *Pœnitentiam agite, & baptizetur unuſquiſque veſtrum:* dicturus enim baptiſma, præmiſit pœnitentiæ lamenta, ut priùs aqua ſe ſuæ afflictionis infunderent, & poſtmodum ſacramento baptiſmatis lavarent. Qua igitur mente, qui tranſactas culpas flere negligunt, ſecuri vivunt de venia, quando ipſe ſummus paſtor Eccleſiæ huic etiam ſacramento pœnitentiam addendam credit, quod peccata principaliter extinguit? Non autem Deus noſtris cruciatibus puſcitur, ſed delictorum morbis medicamentis contrariis medetur: ut qui voluptatibus *Act. 2.* delectati ab eo diſceſſimus, fletibus amaricati redeamus: & qui per illicita defluendo cecidimus, etiam à licitis noſmetipſos reſtringendo, ſurgamus. Duobus autem modis homines à Deo recedunt, & duobus modis à Deo apoſtatę fiunt. Nam unuſquiſque à Conditore ſuo, aut fide recedit, aut opere. Sicut ergo, qui à fide recedit, apoſtata eſt: ita qui ad perverſum opus, quod deſeruerat, redit, ab omnipotente Deo apoſtata abſque ulla dubitatione deputabitur, etiam ſi fidem tenere videatur: Fides enim *Iacobi 2.* nihil valet ſine operibus.

Homil. 9. in Ezech.

CAPUT XII.

Petrus claudum curavit. *Act. 3. a*

De oſtentatione miraculorum bonorumque operum. *Hom. 5 in Ezech. circ. fin.*

SAncti viri coram infidelibus, ut eos ad fidem trahant, miracula faciunt; ſed ſibimetipſis, quæ fecerint non aſcribentes, hęc omnipotentis Dei virtuti tribuunt, & auctori ſuo gloriam, & laudem reddunt, per quem ſe poſſe talia ſciunt: ſicut Petrus cùm ſanato homine, qui claudus ex utero matris fuerat, ſignum fecit. Quod cùm omnes, qui cognoſcerent, valde mirarentur, dixit: *Quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quaſi noſtra virtute, aut pietate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob, Deus patrum noſtrorum glorificavit filium ſuum Ieſum.* Et paulò poſt: *In fide nominis ejus hunc, quem vidiſtis & noſtis, confirmavit nomen ejus.* Signum quippe faciens, intuentium oculos miraculi lumine perſtrinxit; ſed humilitatem cuſtodiens, laudem auctori reddidit. De omni verò bono, quod faciunt, idcirco viri ſancti ſemper laudem Creatori reddunt, ut vera ſtabilitate perſiſtant in ea virtute, quam accipiunt.

CAPUT XIII.

Act. 5. a ***Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.***

De auctoritate Apostolorum. *In exposs. B. Iob, l. 17. c. 19 non procul à princ.*

DE sancto Spiritu, qui super discipulos venit, acceperunt ipsi ornamenta virtutis, quos immensa possederat antè fœditas timoris. Scimus enim quòd ille Apostolorum primus ante acceptam hujus Spiritus gratiam, quoties, dum mori timuit, vitam negavit: qui non pœnis, non afflictionibus, non terribili potestate cujusquam, sed unius mancipij sola est interrogatione prostratus. Et quidem mancipium, ne sexus firmior terribile demonstraret, ancilla est inquirente tentatus: Rursusque ut talis sexus infirmitas etiam officij sui dejectione vilesceret, non ab ancilla tantummodò, sed ab ostiaria ancilla est requisitus. Ecce quàm vilis est ad tentandum persona requisita, ut apertè proderetur, quanta eum timoris infirmitas possideret, qui nec ante vocem ostiariæ ancillæ subsisteret. Sed jam hic paulò ante timidus, qualis post adventum Spiritus extiterit videamus. Certè, Luca teste, didicimus, contra sacerdotes, & principes quanta Dominum auctoritate prædicavit. Nam cùm facto miraculo, quæstio fuisset exorta, & sacerdotum principes, seniores, ac scribæ in Apostolorum persecutionem concurrerent, eos in medio statuentes, in qua virtute miraculum fecerint, percunctari curaverunt. Quibus repletus Spiritu sancto dixit: *Principes populi, &*

Act. 4. *seniores, si nos hodie dijudicamur in beneficio hominis infirmi, in quo iste salvus factus est, notum sit omnibus vobis, & omni plebi Israel, quia in nomine Iesu Christi Nazareni, quem crucifixistis, quem Deus suscitavit à mortuis, in hoc iste astat coram vobis salvus.* Cumque erga hæc persequentium furor excresceret, eosque sacerdotes ac principes Jesum prædicare prohiberent, contra iram principum, qua auctoritate Petrus excreverit, indicatur, cùm illic protinus subditur: *Petrus verò & Apostoli dixerunt: Obedire oportet Deo magis, quàm hominibus.* Sed

Act. 5. cùm auctoritatem prædicantium, resistentium præcepta non premerent, ad flagella pervenitur. Nam subditur: *Tunc principes sacerdotum cæsis denunciaverunt, ne loquerentur in nomine Iesu, & dimiserunt eos.* Sed quia virtutem Apostolorum premere nec flagella valuerunt, patenter ostenditur, cùm subinfertur: *Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu consilij: quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Mox etiam post flagellorum gaudia, quid agerent, indicatur. *Omni autem die in templo, & circa domos non cessabant docentes, & evangelizantes Iesum Christum.* Ecce ille paulò antè timidus, jam in linguis loquitur, coruscat miraculis, infidelitatem sacerdotum & principum libera voce increpat, ad prædicandum Jesum exemplum auctoritatis ceteris præstat. Ne in nomine ejus loqui debeat, verberibus prohibetur, nec tamen compescitur. Contemnit flagella cædentium, qui paulò ante requirentium verba timuerat, & qui vires ancillæ requisitus expavit, vires principum cæsus premit. Sancti enim jam Spiritus virtute solidatus, hujus mundi altitudines libertatis calce deprimebat, ut in imo esse cerneret, quidquid contra Creatoris gratiam altum tumeret. Hæc sunt ornamenta cælorum, hæc sunt dona spiritus, quę diversis manifestari virtutibus solent, quas occultæ dispensationis munere divisas Paulus enumerat, dicens: *Alij*

1. Cor. 12. *quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij sermo scientiæ secundùm eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij gratia sanitatum in uno spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum.* Quæ mox generali definitione concludens, ait: *Hæc autem omnia operatur unus atque idem spiritus, dividens singulis, prout vult.* Prædicatores ergo *Ibidem.* sancti nisi promissa paracleti dona perciperent, nullo fortitudinis decore claruissent; sed quia sancti sunt Apostoli virtutum gratia decorati, vitę prędicatio contra infidelium corda convaluit. Unde nullis contra veritatem potestatibus parcunt, sed quos attolli *In exp. B. Iob, l. 7. c. 15 ante med.* per elationem conspiciunt, per sancti Spiritus auctoritatem premunt. Hinc est quòd Petrus, cùm eum sacerdotes & principes etiam per flagella sęvientes, in nomine Jesu loqui prohiberent, cum magna protinus auctoritate respondit, dicens: *Si justum est in conspectu Dei, vos potius audire, quàm Deum, judicate. Non enim possumus, quæ vidimus, & audivimus non loqui.* Hinc est quòd Paulus cùm resistentem contra veritatem sacerdotum principem cerneret, eumque minister illius alapâ percussisset, non maledictum perturbatus intulit, sed repletus Spiritu sancto, libera voce prophetavit, dicens: *Percutiet te Deus, paries dealbate, & tu sedens judicas me secundùm legem, & contra legem jubes me percuti?* Hinc est quòd Stephanus contra vim persequentium auctoritatem vocis exercere nec moriturus expavit, dicens: *Dura cervice, & incircumcisi cordibus, & auribus, vos semper Spiritui sancto restitistis, sicut patres vestri, ita & vos.* Sed quia sancti viri ad verba tantę altitudinis zelo veritatis, non autem vitio elationis exiliunt, ipsi patenter indicant, qui factis dictisque aliis, & quanta humilitate polleant, & erga eos, quos redarguunt quanta charitate ferveant, manifestant: superbia quippe odium generat, humilitas amorem: verba itaque, quę amor exasperat, profectò ex fonte humilitatis emanant. Quomodo ergo Stephanus increpationem proferre potuit per elationem, qui pro eisdem quos increpaverat ad deteriora crescentibus, seque lapidantibus flexis genibus oravit, dicens: *Domine, ne statuas illis hoc peccatum.* Quomodo Paulus contra gentis suę sacerdotem, & principem, asperitatis verba superbiens intulit, qui humilitate se etiam discipulorum servitio substernit, dicens: *Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum, nos autem servos vestros per Christum.* Quomodo Petrus per elevationem principibus restitit: quorum errori compatiens, reatum velut excusat, dicens: *Scio quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri. Deus autem qui prænunciavit per os omnium Prophetarum pati Christum suum, implevit sic:* quos ad vitam misericorditer trahit, dicens: *Pœnitemini igitur, & convertimini, ut deleantur peccata vestra.* Petrus ergo flagellatus à principibus populi, cùm idcirco se relaxari conspiceret, ut à prædicatione cessaret, cùm prohiberetur loqui in posterum, nequaquam saltem in prędens cessit: nam respondit protinus, dicens: *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus.* Et rursus: *Non enim possumus, quæ vidimus, & audivimus, non loqui.* Postquam autem libertate vocis auctoritatem principum pressit, postea per humilitatem cordis de non circumcidendis Gentibus Pauli consilium audivit. Sic enim semetipsum contra adversarios ex auctoritate curabat erigere, ut tamen sibimetipsi non crederet, in his, quę non rectè sentiret; ut ex libertate formidinis tumentes potestates excederet, ex humilitate mansuetudinis obedientiam in recto consilio etiam minoribus fratribus exhiberet; & modò per semetipsum aliis, modò & sibimetipsi cum aliis obviaret. In factis igitur Petri quoddam ante nostros oculos auctoritatis & humilitatis exemplum ponitur, ut nihil adversitatis metuentes, resistentes Deo, potestates sęculi etiam cum corporis laceratione condemnemus: & in his etiam, quę inter fideles positi senserimus, nequaquam nos ceteris prędponamus, nec nostra consilia magis eligentes nobis potius, quàm aliis credamus.

CAPUT XIV.

Act. 7. *Vos semper Spiritui sancto restitistis.*

De sancto Stephano. *Hom 18. in Ezech. circ. med.*

BEatus martyr Stephanus pro Creatoris sui nomine tentus, & in medio persecutorum deductus, imperterritus stetit, fiducialiter docuit, & ex zelo veritatis persecutores suos fortiter increpavit, dicens: *Vos semper Spiritui sancto restitistis.* Cumque illi ad lapides currerent, & eum lapidibus necarent, flexo genu pro eisdem persecutoribus oravit, dicens: *Act. 7.* *Domine, ne statuas illis hoc peccatum.* Quæ itaque ista virtus est, sic zelo fervere, ut eis, à quibus terrebatur, perfidiæ suæ improperia fiducialiter diceret: & sic diligere, ut in morte quoque pro eis, à quibus moriebatur, oraret? Sic quippe ex zelo inferbuit, ac si mansuetudinis nihil haberet: & sic mansuetus in eorum dilectione perstitit, ac si contra eos fervoris nihil habuisset. Pensemus inter hæc ubi nostræ conscientiæ reatus jacet. Quis enim nostrum, si saltem verbi contumeliam à proximo acceperit, non statim contumeliam reddit, non funditus commovetur, non ad odium erumpit, non præceptum dilectionis obliviscitur? Sed hoc beatus Stephanus ex omnipotentis Dei gratia potuit. *Hom. 29. in Evang. post med.* *Qui cùm esset plenus Spiritu sancto, intendens in cælum vidit gloriam Dei, & Jesum stantem à dextris, & ait: Ecce video cælos apertos, & Jesum stantem à dextris Dei.* Considerandum nobis est, quid est quod Marcus ait: *Act. 7.* *Marc. 16.* *Sedit à dextris Dei.* Et Stephanus dicit: *Video cælos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei?* Quid est quod hunc Marcus sedentem, Stephanus verò stantem se videre testatur? Sed scitis, fratres: quia sedere judicantis est, stare verò pugnantis, vel adjuvantis. Quia igitur Redemptor noster assumptus in cælum, & nunc omnia judicat, & ad extremum judex omnium veniet, hunc post assumptionem Marcus sedere describit, qui post ascensionis suæ gloriam judex in fine mundi videbitur. Stephanus verò in laboris certamine positus stantem vidit, quem adjutorem habuit: quoniam, ut iste in terra persecutorum infidelitatem vinceret, pro illo de cælo illius gratia pugnavit.

CAPUT XV.

Act. 7. 8 *Et testes deposuerunt vestimenta sua secus pedes adolescentis, qui vocabatur Saulus, & lapidabant Stephanum.*

Quòd nec præsumere de nobis, nec alios judicare debeamus. *Hom. 19 in Evang. post med.*

NEmo se, fratres, de opere, nemo de tempore extollat, nemo se alicui de operibus suis præferat: quia de his, quos intuetur, adhuc per culpam frigidos, quantos operatores justitiæ, & defensores rectæ fidei Dominus sit facturus, ignorat. Multos quidem frigidos intra sanctam Ecclesiam, fratres charissimi, cernimus, sed eos nec imitari, nec despicere debemus. Quid enim sit hodie aspicimus, sed quid cras futurus sit unusquisque, nescimus. Plerumque, & qui post nos venire cernitur, per agilitatem operis boni nos antecedit: & vix eum cras sequimur, quem hodie præire videbamur. Certè cùm Stephanus pro fide moreretur, Saulus vestimenta lapidantium servabat. Omnium ergo lapidantium manibus ipse lapidavit, qui ad lapidandum omnes exertos reddidit, & tamen eundem ipsum in sancta Ecclesia laboribus antecessit, quem persequendo martyrem fecit. O qualem hunc militem ad diem belli, pugnæque præparatum velut thesaurum absconditum omnipotens Deus habuit, quem in vita frigida in pravorum vitam repositum, jam tunc electum suum latenter diu intra suæ præscientiæ sinum texit! O ad quanta adversariorum pectora ferienda hunc propugnatorem suum cùm voluit ad medium produxit, per cujus

In expos. B. Job, l. 29. c. 11 propè fin.

A verba ac redargutiones tot sibi resistentia corda prostravit! Nemo itaque de suis operibus extollatur, nemo desperet eos, quos adhuc frigidos videt: quia qui sint futuri servi Dei inter pravos videre & discernere non valet. Quis enim crederet, quòd per apostolatus gratiam lapidantium Stephanum ille præcederet, qui in morte ejus omnium lapidantium vestimenta servavit? Si ergo ad ista dona, vel occulta judicis recurrimus, nullos desperantes omnino, nec illis nos in corde nostro præferimus, quibus pro tempore prælati sumus: quia & si jam videmus quantùm præcessimus, nescimus quantùm cùm currere cœperint, præcedamur. Duo itaque sunt, quæ sollicitè pensare debemus. Primum est, ut de se quisque minimè præsumat: quia & jam ad fidem vocatus est, utrum in perenni regno sit dignus, nescit: secundum verò est, ut unusquisque proximum, quem fortasse jacere in vitiis conspicit, desperare non audeat: quia Divinæ misericordiæ divitias ignorat.

CAPUT XVI.

Date mihi hanc potestatem, etc. *Act. 8. c*

De Simone mago. *Hom. 4. in Evang. post med.*

COncessa potestate prædicationis, concessis miraculis virtutum, Redemptor noster discipulis suis ait: *Gratis accepistis, gratis date.* Præsciebat namque nonnullos hoc ipsum donum accepti spiritus in usum negotiationis inflectere, & miraculorum signa ad obsequium avaritiæ declinare. Hinc est quòd cùm vidisset Simon magus, quia per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus sanctus, obtulit eis pecuniam, dicens: *Date & mihi hanc potestatem, ut cuicumque imposuero manus, accipiat Spiritum sanctum.* Per impositionem quippe manus edita miracula concupiscens, percipere donum Spiritus voluit, scilicet, ut deteriùs venderet, quod malè comparasset. Cùm justum virum describeret Propheta, ait: *Isa. 33.* *Qui excutit manus suas ab omni munere.* Non dicit, qui excutit manus suas à munere, sed adjunxit, ab omni: quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus à manu, aliud munus à lingua. Munus quippe ab obsequio, est subjectio indebitè impensa: munus à manu, pecunia est: munus à lingua, favor. Ille igitur ab omni munere manus excutit, qui in divinis rebus non solùm nullam pecuniam, sed etiam humanam gratiam non requirit: qui sacros ordines pro humana gratia non largitur, neque de eadem largitate laudis ullam retributionem quærit: qui de nullo impenso sanctitatis officio minimum favoris exquirit: quia impositionem manus, qua Spiritus sanctus accipitur, ad vitæ meritum, non ad præmium tribuit.

CAPUT XVII.

Pecunia tua tecum sit in perditionem. *Act. 8. d*

De maledictione proferenda. *In expos. B. Job, l. 4. c. 6. non procul à princ.*

CUm sancti viri maledictionis sententiam proferunt, non ad hanc ex voto ultionis, sed ex justitia examinis erumpunt. Intus enim subtile Dei judicium aspiciunt, & mala foris exurgentia, quia maledicto debeant ferire, cognoscunt: & eò in maledicto non peccant, quò ab interno judicio non discordant. Hinc est quòd Petrus in offerentem sibi pecuniam Simonem, sententiam maledictionis intorsit, dicens: *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Qui enim non ait, est, sed sit: non indicativo, sed optativo modo se hæc dixisse signavit. Hinc Helias duobus quinquagenariis ad se venientibus, dixit: *4. Reg. 1.* *Si homo Dei ego sum, descendat ignis de cælo, & consumat te, & quinquaginta tuos.* Quorum utrumque sententia quanta severitatis ratione convaluit,

terminus causæ monstravit. Nam & Simon æterna perditione interiit, & duos quinquagenarios desuper veniens flamma consumpsit. Virtus ergo subsequens testificatur, qua mente maledictionis sententia promitur. Cùm enim & maledicentis innocentia permanet, & tamen eum, qui maledicitur, usque ad interitum maledictio absorbet, ex utriusque partis fine colligitur, quia ab uno & intimo judice in reum sententia sumpta jaculatur.

CAPUT XVIII.

Act. 9. a *Saulus adhuc spirans, &c.*

De conversione sancti Pauli Apostoli.

BEato Job à Domino dicitur: *Nunquid volet rhinoceros servire tibi, aut morabitur ad præsepe tuum? Nunquid alligabis rhinocerotem ad arandum loro tuo?* Rhinoceros iste, qui etiam monoceros in Græcis exemplaribus nominatur, indomitæ omnino naturæ est: ita ut si quando captus fuerit, teneri nullatenus possit; impatiens quippe, ut fertur, illico moritur. Tantæ quoque fortitudinis esse dicitur, ut nulla venantium virtute capiatur: sed sicut hi asserunt, qui describendis naturis animalium investigatione laboriosa sudaverunt, virgo ei puella proponitur, quæ venienti sinum aperit, in quo ille, omni ferocitate postposita, caput deponit: & sic ab eis, à quibus capi quæritur, repente velut inermis invenitur. Buxei quoque coloris esse describitur, qui etiam cum elephantis, quando certamen aggreditur, eo cornu, quod in nare singulariter gestat, ventrem adversantium ferire perhibetur; ut cùm ea, quæ molliora sunt, vulnerat, impugantes se facilè sternat. Ejus verò nomen Latina lingua interpretatum sonat, in nare cornu. Et quid aliud in nare, nisi fatuitas? Quid in cornu nisi elatio designatur? Et quamvis per hunc rhinocerotem, vel certè monocerotem, scilicet unicornem, communiter ille Judæorum populus possit intelligi, de quibus passionem suam Dominus Propheta canente pronuncians,

In expos. B. Iob. l. 31. c. 10. sub init. & Hom. 33. c. 32. *Iob. 39.* *Psal. 21.*

ait: *Libera me de ore leonis: & à cornibus unicornium humilitatem meam.* Tot quippe in illa gente unicornes, vel certè rhinocerotes extiterunt, quot contra prædicamenta veritatis de legis operibus singulari, & fatua elatione confisi sunt: ille tamen specialiter ex hoc populo, & priùs in superbia, & postmodum præcipuus testis in humilitate nobis ad medium Paulus ducatur, qui, dum contra Deum se quasi de custodia legis nesciens extulit, cornu in nare gestavit. Unde & hoc ipse naris cornu per humilitatem postmodum inclinans, ait: *Qui priùs fui blasphemus, & persecutor & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci.* In nare cornu gestabat, qui placiturum se Deo de crudelitate confidebat, sicut ipse postmodum semetipsum redarguens dicit: *Et proficiebam in Iudaismo supra multos coætaneos meos in genere meo; abundantius æmulator existens paternarum mearum traditionum.* Hujus autem rhinocerotis fortitudinem omnis venator extimuit: quia Sauli sævitiam unusquisque prædicator expavit. Scriptum namque est:

1. Tim. 1. *Gal. 1.* *Act. 9.*

Saulus adhuc spirans minarum, & cædis in discipulos Domini, accessit ad principem sacerdotum, & petiit ab eo epistolas in Damascum ad Synagogas: ut si quos inveniret hujus vitæ viros ac mulieres, vinctos perduceret in Hierusalem. Cùm flatus nare reddendus traditur, inspiratio vocatur. Et illud sæpe per odorem nare deprehendimus, quod oculis non videmus. Rhinoceros ergo iste nare gestabat cornu, quo percuteret: quia minarum, & cædis in Domini discipulos spirans, postquam præsentes interfecerat, absentes quærebat. Sed ecce omnis ante illum venator absconditur, omnis homo, id est, rationale sapiens, opinione timoris ejus effugatur. Beato igitur Job sanctæ Ecclesiæ typum tenenti dicitur: *Num volet rhinoceros servire tibi?* Ac si apertè de beato Paulo dicatur: Nunquid Saulum, quem superbire in nece fidelium stulta sua elatione consideras, sub jura tuæ prædicationis inclinas? Subaudis, ut ego, qui & contra me illum singulari cornu extolli conspicio; & tamen mihi cùm voluero, protinus subdo. Ut ergo hunc rhinocerotem capiat, sinum suum virgo, id est, secretum suum, ipsa per se inviolata in carne Dei sapientia expandat. Scriptum quippe est: *Quod cùm Damascum pergeret, subito circumfulsit illum lux de cælo, & vox facta est dicens: Saule, Saule, quid me persequeris? Durum est tibi contra stimulum calcitrare.* Qui prostratus in terra respondit: *Quis es Domine?* Cui ille: *Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris. Et tremens, ac stupens dixit: Domine, quid me vis facere? Et Dominus ad eum? Surge & ingredere civitatem: & ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere.* Virgo nimirum rhinoceroti sinum suum aperuit, cùm Saulo incorrupta Dei sapientia incarnationis suæ mysterium de cælo loquendo patefecit. Et fortitudinē suam rhinoceros perdidit: quia prostratus humi, omne, quod superbum tumebat, amisit. Intueri libet, ubi est sævus ille persecutor, ubi lupus rapax. Ecce in ovem jam versus est, qui percunctatur pastoris semitam, quam sequatur. Et notandum quòd cùm diceret: *Quis es Domine?* Non ei à Domino respondetur: Ego principium, ego verbum ante sæcula, ego sum unigenitus Patris. Quia enim Saulus incarnatum Deum credere contempsit, & ejus humanitatis infirma despexit, de cælo hoc, quod contempserat, audivit: *Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris,* ac si diceret: Hoc à me audi de superioribus, quod in me despicis de inferioribus. Auctorem cæli venisse in terram despicis, ex terra ergo hominem cognosce de cælo, ut tantò in me ampliùs sacramenta infirmitatis metuas, quantò & hæc perducta in cælestia ad excellentiam potestatis probas. Prosternens igitur te, nequaquam tibi hoc astruo, quòd ante sæcula Deus sum, sed illud à me audis, quod de me credere dedignaris. Postquam enim dixit, *Iesus*, adhuc in expressione terrenæ inhabitationis subdidit, Nazarenus, velut si apertiùs diceret: Humilitatis meæ infirma suscipe, & tuæ superbiæ duritiam amitte.

Iob 39. *Act. 9.*

CAPUT XIX.

Surge, & ingredere civitatem. *Act. 9.*

NOtandum autem, quòd in hac Pauli prostratione; quoniam qui nulla adhuc agere bona cœperunt, à rigiditate priùs suæ pravitatis manu correctionis evertendi sunt, ut ad statum operationis rectæ postmodum erigantur: quia & idcirco altum silvæ lignum succidimus, ut hoc in ædificij tegmine sublevemus, sed tamen in fabrica non repente ponitur, ut nimirum priùs vitiosa viriditas ejus exsiccetur: cujus quò plus in infimis humor excoquitur, eò solidiùs ad summa levatur. Hinc est quòd Saulus cùm super eum cælitus lux missa resplenduit, non jam, quod rectè deberet facere, sed quid pravè fecisset, audivit. Nam cùm prostratus requireret, dicens: *Quis es Domine?* Protinus respondetur: *Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris.* Et cū repente subjungeret: *Domine, quid me jubes facere?* Illico adjungitur: *Surge, & ingredere civitatem, & ibi dicetur tibi, quid te oporteat facere.* Ecce de cælo Dominus loquens, persecutoris sui facta corripuit, nec tamen illico quæ essent facienda monstravit. Ecce elationis ejus fabrica jam tota corruerat, & post ruinam suam humilis ædificari quærebat. Et cùm superbia destruitur, ædificationis tamen verba retinentur, ut videlicet persecutor immanis diu destructus jaceret, & tantò post in bonis solidiùs surgeret, quantò priùs funditus eversus ab errore pristino cecidisset. Paulus igitur dum Damascum pergeret

Act. 9. *De institutione pœnitentium, Cura Past. par. 3. c. 25.* *Act. 9.* *Hom. 9. in Ezech.*

superbè, Redemptoris voce jacuit prostratus: & qui prædicator futurus erat, non tamen mox ut prædicaret, quod viderat, audivit, sed ei jacenti dicitur: *Surge, & ingredere civitatem, & dicetur tibi, quid te oporteat facere.* Act. 9. Jacens igitur hoc solum audire potuit, ut surgens diceret quod audierat. Surgens verò hoc dicitur, ut quæ ignoraverat, prædicaret: jacenti dicitur ut surgat: stanti præcipitur, ut ad prædicationem proficiscì debeat. Sic quoque nobis in infirmitatis confusione jacentibus præberi non debet auctoritas prædicationis: sed cùm jam in bono opere surgimus, cùm jam recti stare cœpimus, dignum est, ut ad lucrandos alios in prædicatione mitti debeamus. Quærendum præterea nobis est, cùm Paulus, & Ezechiel in faciem cadunt, & de persecutoribus Domini scriptum est: *Abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram:* Act. 9. Quid est hoc, quòd electi in faciem, & reprobi retrorsum cadunt, nisi quòd omnis, qui post se cadit, ibi proculdubio cadit, ubi non videt: qui verò ante ceciderit, ibi cecidit, ubi videt? Iniqui ergo, quia in invisibilibus cadunt, post se cadere dicuntur: quoniam ibi corruunt, ubi quid eos tunc sequatur, modò videre non possunt. Justi verò, quia in istis visibilibus se sponte dejiciunt, ut in invisibilibus erigantur, quasi in faciem cadunt: quia timore compuncti videntes humiliantur.

CAPUT XX.

Act. 9. b *Erat autem discipulus Damasci nomine Ananias, & dixit ad illum in visu Dominus, Anania. At ille ait: Ecce ego, Domine. Et Dominus ad illum: Surge, & vade in vicum, qui vocatur Rectus: & quære in domo Judæ Saulum nomine Tharsensem. Ecce enim orat.*

De crudelitate Sauli *In expos. B. Iob. l. 31. c. 10 ante med.*

COnsideremus, fratres, Saulum, quis fuerit, cùm ab ipsa adolescentia lapidantium adjutor existeret, cùm alia Ecclesiæ loca vastaret, & acceptis epistolis vastanda alia peteret, cùm mors ei fidelium nulla sufficeret, sed semper ad aliorum interitum aliis extinctis anhelaret: & profectò cognoscimus, quia nullus tunc fidelium crederet, quòd ad jugum Deus suæ formidinis, vim tantæ elationis inclinaret. Act. 9. Unde & Ananias voce Dominica hunc, & postquam conversum audivit, extimuit, dicens: *Domine, audivi à multis de viro hoc, quanta mala sanctis tuis fecerit in Hierusalem.*

CAPUT XXI.

Act. 9. c *Vade, quoniam vas electionis mihi est iste, ut portet nomen meum coram gentibus, et regibus, et filiis Israël. Ego enim ostendam illi, quanta oporteat eum pro nomine meo pati.*

Iob. 9. Quod Deus peccata impunita nō deserit. *In expos. B. Iob. l. 9. c. 17 post med.*

CUm beatus Job ad Dominum dicat: *Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.* Si enim delinquenti non parcitur, quis ab æterna morte eripitur, cùm à delicto mundus nemo reperiatur? An pœnitenti Deus parcit, & delinquenti non parcit? Quia cùm delicta plangimus, nequaquam jam delinquentes sumus. Sed quid est quòd Petrus cùm negat, respicitur, & Redemptoris negati respectu ad lacrymas vocatur? Quid quòd Paulus cùm Redemptoris nomen in terra conaretur extinguere, ejus verba de cælo meruit audire? Sed tamen in utroque culpa punita est, quoniam de Petro, teste Evangelio, scriptum est: *Recordatus est* A *Petrus verbi Iesu, quod dixerat: & egressus foras, flevit amarè.* Marc. 14. Luc. 22. De Paulo quoque hæc eadem, quæ hunc vocavit Veritas, dicit: *Ego ostendam ei quanta eum oporteat pro nomine meo pati.* Act. 9. Delinquenti ergo Dominus nequaquam parcit: quia delictum sine ultione non deserit. Aut enim ipse hoc homo in se pœnitens punit, aut hoc Deus cum homine vindicans percutit. Nequaquam igitur peccato parcitur, quia nullatenus sine vindicta laxatur.

CAPUT XXII.

Abiit autem Ananias, et introivit in domum, et imponens ei manus, dixit: Saule frater, Dominus misit me Iesus, qui apparuit tibi in via, qua veniebas, ut videas, et implearis Spiritu sancto. Et confestim ceciderunt ab oculis ejus tanquam squamæ, et visum recepit: & surgens baptizatus est. Act. 9. c

QUisquis dum corripitur peccatum suum magis excusare defendendo appetit, quàm deflere, quasi squamis tegitur, dum à sanctis Prædicatoribus gladio verbi jaculatur: squamas habet, & idcirco ad ejus præcordia transeundi viam verbi sagitta non habet. Duritia enim carnali repellitur, ne spiritualis ei gladius infigatur. Carnali sapientia contra Deum Saulus obduraverat, quando cor ejus nulla prædicationis Evangelicæ sagitta penetrabat. Sed postquam forti cælitus increpatione jaculatus, & superno respectu cæcatus est, lumen quippe, ut acciperet, amisit; ad Ananiam veniens illuminatur. In qua illuminatione, quia defensionum suarum duritia caruit, bene de eo scriptum est: *Ceciderunt quasi squamæ ab oculis ejus.* Act. 9. Carnalis videlicet tegumenti illum duritiam presserat, & idcirco radios veri luminis non videbat. Sed postquam superbæ repugnationes ejus victæ sunt, defensionum squamæ ceciderunt. Quæ quidem sub Ananiæ manibus ab oculis ceciderunt corporis, sed antè jam sub Dominica increpatione ceciderant ab oculis cordis. Cùm enim altæ invectionis jaculo confossus jaceret, humili jam, & penetrato corde requirebat, dicens: *Domine, quid me vis facere?* Repulsis videlicet squamis, jam ad cordis viscera veritatis sagitta pervenerat: quando depositâ elatione superbiæ eum, quem impugnaverat, Dominum confitens, & quid ageret nesciens, requirebat. *Ibidem.*

De defensione peccatorum. *In expos. B. Iob. l. 31. c. 24. ante med.*

CAPUT XXIII.

Paulus autem multò magis convalescebat, Act. 9. e et confundebat Judæos qui habitabant Damasci: affirmans, et docens, quoniam hic est Christus.

PAulus igitur, dum sublato oculorum lumine, manu ad Ananiam ducitur, patet jam rhinoceros iste quibus loris Dei astringitur: quia videlicet uno in tempore, cæcitate, baptismate, prædicatione ligatur. Qui etiam ad Dei præsepe moratus est: quia ruminare verba Evangelij dedignatus non est, ait enim: *Ascendi Hierosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito. Ascendi autem secundùm revelationem, & contuli cum illis Evangelium.* Et qui priùs jejunus audierat: *Durum est tibi contra stimulum calcitrare:* mira postmodum virtute præsidentis pressus verbi pabulo vires obtinuit: & superbiæ calcem amisit, lorisque Dei non tantùm à feritate restringitur, sed quod magis sit mirabile, ad arandum ligatur; ut non solùm homines crudelitatis cornu non

Item de cōversione Pauli. *In expos. B. Iob. l. 31. c. 10. procul à princ.*

impetat, sed etiam eorum refectioni serviens aratrum prædicationis trahat. Ipse quippe de evangelizantibus, de arantibus dicit : *Debet enim in spe, qui arat, arare; qui triturat, in spe fructus percipiendi.* Qui igitur tremenda priùs fidelibus irrogaverat, & pro fide postmodum flagella libenter portat: qui scriptis etiam epistolis humilis & despectus prædicat, quod dudum terribilis impugnabat: profectò bene ligatus sub aratro desudat ad segetem, qui fuerat in campo malè liber à timore. Repente quippe commutatus ab hoste prædicator efficitur, & in cunctis mundi partibus Redemptoris sui nomen insinuat. Supplicia pro veritate tolerat, pati se quæ irrogaverat, exultat, alios blandimentis vocat, alios ad fidem terroribus revocat: istis regnum pollicetur cælestis patriæ, illis minatur ignes gehennæ. Hos per auctoritatem corrigit, illos ad viam rectitudinis per humilitatem trahit; atque in omni latere de manu se sui rectoris inclinat, & tanta arte Dei aream congregat, quanta ad illam priùs elatione ventilabat. Sed neque hoc abhorret à Paulo, quòd rhinoceros buxei coloris dicitur: & elephantorum ventres cornu ferire perhibetur. Quid enim per colorem buxeum, nisi abstinentiæ pallor exprimitur? cui ipse se tenaciter adhærere testatur, dicens : *Castigo corpus meum, & servituti subjicio.* Qui divinæ legis eruditione præditus, dum aliorum ingluviem redarguit, cornu elephantes in ventrem ferit. In ventrem quippe elephantes percusserat, cùm dicebat: *Multi ambulant, quos sæpe dicebam vobis; nunc autem & flens dico, inimicos crucis Christi: quoniam finis interitus, quorum venter Deus est, & gloria in confusione ipsorum.* Et rursum : *Hujusmodi Christo Domino non serviunt, sed suo ventri.* Cornu suo igitur rhinoceros iste non jam homines, sed bestias percutit: quando Paulus illa doctrinæ suæ fortitudine nequaquam perimendos humiles impetit, sed superbos ventris cultores occidit.

1. Cor. 9.

Phil. 3.

CAPUT XXIV.

Dimissus sum per murum.

Act. 9. c

Qua de causa electi sua loca mutant.

Dial. l. 2. c. 3 circa fin.

CUm implerentur autem dies multi, consilium fecerunt Judæi, ut eum interficerent. Notæ autem factę sunt insidiæ eorum Paulo. Custodiebant autem portas die ac nocte, ut eum interficerent. Accipientes verò discipuli ejus nocte, per murum dimiserunt eum, summittentes in sporta. Sæpe agitur in animo perfectorum (quod silentio præterendum non est) quia cùm laborem suum sine fructu esse considerant, in locum alium ad laborem cum fructu migrant. Unde iste quoque egregius prædicator, qui, *dissolvi cupit, & cum Christo esse: Cui vivere Christus est, & mori lucrum*, qui certamina passionum non solùm ipse appetiit, sed ad tolleranda hæc & alios adhortatur, Damasci persecutionem passus, ut potuisset evadere, murum, funem, sportamque quæsivit, seque latenter deponi voluit. Nunquidnam Paulum mortem dicimus timuisse, quam se ipse pro Jesu amore testatur appetere ? Sed cùm in eodem loco minorem sibi fructum adesse conspiceret, & gravi labore ad laborem se alibi cum fructu servavit. Fortis etenim prædicator Dei teneri intra claustra noluit, certaminis campum quæsivit.

Phil. 1.

CAPUT XXV.

Erat autem Paulus cum discipulis intrans, & exiens in Hierusalem, & fiducialiter agens in nomine Domini: loquebatur quoque Gentibus, et disputabat cum Græcis: illi autem quærebant eum occidere.

Act. 9. c

SI cor peccatoris, qui in malitia sua manet immobilis, sancti Spiritus gratia superno munere infusa tetigerit, mox peccatricis mentis duritia à suæ immobilitatis obstinatione permutatur, & rore Divini muneris infusus pòst libenter injurias tolerat, quas priùs vehementer irrogabat: pòst etiam sua tribuit, qui priùs aliena rapiebat : pòst carnem abstinendo cruciat : qui priùs satietate carnis per mortifera turpitudinum oblectamenta defluebat: pòst etiam persecutores diligat, qui priùs diligere etiam se amantes nolebat. Libet in hujus rei exemplum unum è multis ad medium, Paulum vocare : qui cùm acceptis contra Christum epistolis Damascum pergeret, sancti Spiritus gratia in itinere infusus, ab illa sua protinus crudelitate mutatus est, & postmodum plagas pro Christo accepit, quas veniebat inferre Christianis. Et qui priùs carnaliter vivens in mortem conabatur sanctos Domini tradere, gaudet postmodum pro vita sanctorum vitam suæ carnis immolare : & qui priùs fuit blasphemus & persecutor, humilis pòst factus est, piusque prædicator : & qui lucrum maximum putavit se in discipulis Christum occidere, jam vitam suam Christum æstimat, & mori lucrum. Mens igitur Pauli mox, ut Spiritus sancti gratiam accepit, statum suæ immobilitatis, & crudelitatis immutavit. In ejus conversione possumus perpendere : quia majus est miraculum prædicationis verbo, & orationis solatio peccatorem convertere, quàm carne mortuum resuscitare. In isto enim resuscitatur caro iterum moritura : in illo verò anima in æternum victura. Lazarum quippe, quem jam fœtentem fuisse credimus, carne Dominus suscitavit: Saulum verò resuscitavit mente. Et quidem pòst resurrectionem carnis de Lazari virtutibus tacetur: nam pòst resurrectionem animæ capere nostra infirmitas non valet quanta in sacro eloquio de Pauli virtutibus dicuntur. Quòd illius prædicatione crudelissimæ nationes ad pietatis mollia conversæ sunt viscera. Quòd mori cupit pro fratribus, in quorum priùs morte gaudebat. Quòd plenus omnis Scripturæ scientia, nihil se scire judicat, nisi Christum Jesum, & hunc crucifixum. Quòd pro Christo virgis libenter cæditur, quem gladiis insequebatur. Quòd apostolatus honore sublimis est, sed tamen sponte fit parvulus in medio discipulorum. Quòd ad cæli tertij secreta ducitur, & tamen mentis oculum per compassionem reflectit, ad disponendum cubile conjugatorum, dicens : *Uxori vir debitum reddat, similiter & uxor viro.* Quòd admiscetur in contemplatione cætibus Angelorum, & tamen non aspernatur cogitare, & disponere facta carnalium. Quòd gaudet in infirmitatibus, sibique in contumeliis placet. Quòd ei vivere Christus est, & mori lucrum. Quòd totum jam extra carnem est hoc ipsum, quod vivit in carne. Ecce qualiter vivit, qui ab inferno mente ad vitam pietatis rediit. Minus est ergo quempiam in carne suscitari, nisi fortè cùm per vivificationem carnis ad vitam reducatur mentis, ut hoc ei agatur per miraculum exteriùs, quatenus conversus interiùs vivificetur.

Qualiter Spiritus sanctus immutat quos replevit. In expos. B. Iob, l. 11. c. 6. ante med.

Dial. l. 3. c. 17. post med.

1. Cor. 2.

1. Cor. 7.

A

CAPUT XXVI.

Act. 9. f *Aenea, sanet te Dominus Iesus.*

De requie bonæ operationis. *In exposit. B. Iob, l. 23. c. 15. sub init.*

IN scriptura sacra aliquando per stratum repausatio in bonis operibus designatur. Unde Petrus dicit Apostolus: *Aenea, sanet te Dominus Iesus Christus: surge, & sterne tibi.* Quid est dicere, *surge*, nisi mala, quæ perpetrasti, derelinque? Et quid est dicere, *sterne tibi*, nisi mercedis causas, in quibus requiescere debeas, operare? ut & deserat surgendo quod fecit, & inveniat sternendo quod fecerit. Quod utrumque breviter Propheta comprehendit, dicens: *Declina à malo, & fac bonum.* Declinare quippe à malo, est ab eo, quo jacuit, surgere: bonum verò facere, est mercedis opera, in quibus requiescere debeat, præparare. Qui enim declinat à malo, sed bona adhuc non facit, surrexit quidem ab eo, quo jacuit, sed ubi requiescere debeat, necdum stravit.

Ps. 30.

B

CAPUT XXVII.

Act. 9. g *Tabitham Petrus suscitavit.*

De Thabitha per Apostol. resuscitata, & de miraculis faciendis. *Dial. l. 2. c. 30. circ. med. Ioan. 1.*

QUi devota mente Deo adhærent, cùm rerum necessitas exposcit, exhibere signa duobus modis solent, ut mira quæque aliquando ex prece faciant, aliquando ex potestate. Cùm enim Joannes dicat: *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Qui filij Dei ex potestate sunt, quid mirum si signa facere ex potestate valeant? Quia enim utroque modo miracula exhibeant, testatur Petrus, qui Tabitham mortuam orando suscitavit: Ananiam verò & Saphiram mentientes, morti increpando tradidit. Neque enim orâsse in eorum extinctione legitur, sed solummodò culpam, quam perpetraverant, increpâsse. Constat ergo, quia aliquando hæc ex potestate, aliquando verò exhibent ex postulatione: dum & istis vitam increpando abstulit, & illi reddidit orando.

C

CAPUT XXVIII.

Act. 10. a *Orationes tuæ, & eleemosynæ ascenderunt in conspectu Dei.*

D

De Cornelio Centurione & profectu fidei. *Hom. 19. in Ezec. longe ante med.*

VIr quidam erat in Cæsarea nomine Cornelius, religiosus, & timens Deum. Nequaquam ex virtutibus venitur ad fidem, sed per fidem pertingitur ad virtutes. Cornelius enim Centurio, cujus eleemosynæ ante baptismum, Angelo teste, laudatæ sunt, non ex operibus venit ad fidem, sed ex fide venit ad opera; nam & ei per Angelum dicitur: *Orationes tuæ, & eleemosynæ ascenderunt in conspectu Dei.* Si enim Deum verè, & ante baptismum non crediderat, quid orabat? vel quomodo omnipotens Deus hunc exaudierat, si non ab ipso se in bonis perfici petebat? Sciebat igitur Creatorem omnium Deum, sed quòd ejus omnipotens Deus filius incarnatus esset, ignorabat. Neque enim poterat bona agere, nisi antè credidisset: scriptum quippe est: *Sine fide impossibile est placere Deo.* Fidem ergo habet, cujus orationes & eleemosynæ placere possunt. Bona autem actione promeruit, ut Deum perfectè cognosceret, & incarnationis ejus mysteriũ crederet, quatenus ad sacramenta baptismatis perveniret. Per fidem ergo venit ad operationem, sed per opera est solidatus in fide.

Heb. 11.

E

CAPUT XXIX.

Et nunc mitte viros in Ioppen, et accersi Simonem, qui cognominatur Petrus: hic dicet tibi, quid te oporteat facere. *Act. 10.*

NEc fides sine operibus, nec opera sine fide adjuvant, nisi fortasse pro fide percipienda fiant: sicut Cornelius antè pro bonis operibus meruit audire, quàm fidelis existeret. Qua ex re colligitur: quia bona opera pro fide percipienda faciebat. Nam cui ab Angelo dicitur: *Orationes tuæ, & eleemosynæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei:* & mox pro eadem ascensione præcipitur, ut ad Simonem mittat, qui ei veniens prædicare debeat, constat quia hoc petiit, unde meruit exaudiri.

Homil. 9. in Ezech. procul à princ.

CAPUT XXX.

Ascendit Petrus in superiora, ut oraret circa horam sextam: et cùm esuriret, voluit gustare. Parantibus autem illis, cecidit super eum mentis excessus: et vidit cælum apertum, et descendens vas quoddam, velut linteum magnum, quatuor initiis summitti de cælo in terram: in quo erant omnia quadrupedia, et serpentia terræ, et volatilia cæli, etc. *Act. 10. b*

De Apostolorum prædicatione. *In exp. B. Iob, l. 30. c. 17. sub init.*

APostoli rectè catuli sanctæ Ecclesiæ vocari possunt, qui in Ecclesia editi, adversantem mundum ore rapuerunt. Isti catuli necdum post passionem Domini, sancti Spiritus infusione solidati, clausis foribus quasi in quibusdam abditis specubus suis rapturi mundum cubabant: ut animarum prædam postmodum præsumentes diriperent, ut culpam nostram interficerent, omnemque in nobis peccati vitam necarent. Horum primo illi esurienti catulo, sed jam valenti ostensa per linteum Gentilitate, quasi monstrata præda dicitur: *Macta, & manduca.* Sub typo fortis mulieris Salomon de sancta Ecclesia dicit: *Sindonem fecit, & vendidit.* Quid signatur linteo sindonis, nisi subtilis intextio sanctæ prædicationis? in qua molliter quiescitur: quia mens in illa fidelium spe superna refovetur. Unde & Petro animalia in linteo demonstrantur: quia peccatorum animæ misericorditer aggregatæ, in blanda fidei quiete continentur. Hanc ergo sindonem Ecclesia fecit, & vendidit: quia fidem, quam credendo meruerat, loquendo dedit, & ab infidelibus vitam rectæ conversationis accepit.

In exp. B. Iob. l. 33. c. 16. cir. med.

Prov. 31.

CAPUT XXXI.

Et facta est vox ad Petrum: Surge, Petre, occide, et manduca. *Act. 10. b*

SAncta Ecclesia malè viventes in vitiis interficit ore sanctæ prædicationis. Sancti quippe Apostoli, & pastores alij in Ecclesię corpore, quasi dentes idcirco sunt positi, ut vitam carnalium correptione mordeant, eamque à suæ duritia pertinaciæ confringant. Unde & Apostolorum, & Pastorum primo quasi denti in Ecclesiæ corpore posito, ostensis in figura Gentibus, dicitur: *Macta, & manduca.* Quod enim mactatur, à vita occiditur: id verò, quod comeditur, in comedentis corpore commutatur. Macta ergo & manduca dicitur, id est, vetustatem earum contere, & à peccato eas, in quo vivunt, interfice: & in corpus Ecclesiæ, videlicet in tua membra illas converte.

In exp. B. Iob, l. 1. c. 15. sub init.

CAPUT XXXII.

Act. 10. c *Ecce viri à Cornelio missi inquirentes domum Simonis, steterunt ad januam.*

De prophetia. *Homil. 1. in Ezec. circ. med.*

ALiquando prophetiæ spiritus in præsenti mentem ex parte tangit, & ex parte non tangit. Quod Petri Apostoli testatur historia, cùm à Cornelio milites missi, ei sunt per Spiritum nunciati. Scriptum quippe est: *Dixit Spiritus ei: Ecce viri tres quarunt te.* Ad quos ille descendit, & requirens, dixit: *Quæ causa est, propter quàm venistis?* cujus verbis ostenditur, quia eandem causam per Spiritum non audierat, quam à militibus requirebat. In præsenti ergo mentem Petri Spiritus & ex parte tetigerat, & ex parte non tetigerat: quia & adesse milites dixit, & pro qua causa venerant, tacuit.

CAPUT XXXIII.

Act. 10. d *Factum est cùm introisset Petrus, obvius ei venit Cornelius: et procidens ad pedes ejus, adoravit.*

De conversatione prælatorum. *In exposs. B. Iob, l. 21. c. 10. cir. med.*

BOna est ordine suo potentia, sed cauta regentis indiget vita. Bene igitur hanc exercet, qui per illam scit super culpas erigi, & scit cum illa ceteris æqualitate componi. Sancti itaque viri, qui præsunt, cùm deest vitium, quod corrigatur, non de excellentia potestatis, sed de conditionis æqualitate gaudent; & non solùm à subjectis metui, sed etiam plusquam necesse est, refugiunt honorari. Neque enim leve se perpeti damnum humilitatis credunt, si ab eis pro merito fortasse ordinis pluris æstimentur. *Lib. 26. c. 19 ante med.* Cùm ergo potentiæ temporalis ministerium suscipitur, summa cura vigilandum est, ut sciat quisque & æqualem se cum illa ceteris cernere, & tamen se peccantibus zelo ultionis præferre. Quam discretionem pleniùs cognoscimus, si primi Pastoris exempla cernamus. Petrus enim, auctore Deo, Ecclesiæ principatum tenens, à bene agente Cornelio, & sese humiliter ei prosternente, immoderatiùs venerari refugiens, honorem super se sibi oblatum recusavit, & ad æqualitatem conditionis suæ citius recurrens, se illius similem recognovit, dicens: *Surge ne feceris, & ego ipse homo sum.* Quis enim *Act. 10.* nesciat, quòd homo Conditori suo debeat, & non homini prosterni? Quoniam igitur humiliari sibi plusquam debuit, proximum vidit, ne ultra humanitatis metas mens intumesceret, se hominem esse recognovit: quatenus illati sibi honoris elationem frangeret, ex considerata æqualitate conditionis. Sed cùm Ananiæ, & Saphiræ culpam reperit, mox quanta potentia super ceteros excrevisset, ostendit: verbo enim eorum vitam perculit, quam spiritu per- *Act. 2.* scrutante deprehendit: & summum se intra Ecclesiam contra peccata recoluit, quod honore sibi vehementer impenso, coram bene agentibus fratribus non agnovit. Illic communionem æqualitatis meruit sanctitas actionis, hîc zelus ultionis jus aperuit potestatis. Paulus bene agentibus fratribus, prælatum se esse nesciebat, cùm diceret: *Non quia dominamur fidei vestræ, sed adjutores sumus gaudij vestri.* Atque illico subjunxit: *Fide enim statis*, ac si *2. Cor. 1.* diceret: Ideo non dominamur fidei vestræ, quia fide statis. Æquales enim vobis sumus, ubi vos stare cognoscimus. Quasi prælatum se fratribus esse nescie- *1. Thess. 2.* bat, cùm diceret: *Facti sumus parvuli in medio vestrûm.* Et rursus: *Nos autem servos vestros per Iesum Christum:* sed cùm culpam, quæ corrigi debuisset, invenit, illico magistrum se esse recoluit, dicens: A *Quid vultis? in virga veniam ad vos?* Summus itaque locus bene regitur, cùm is, qui præest, vi- *2. Cor. 4. 1. Cor. 4.* tiis potius, quàm fratribus dominatur: vitiis enim se debent rectores erigere, quorum & causâ præferuntur: & per discipulum culpas jure potestatis ferire, sed per humilitatis custodiam æquales se ipsis fratribus, qui corriguntur, agnoscere, & eosdem tacita sibi cogitatione præferre. Illorum namque per eos vitia rigore disciplinæ feriuntur, in his verò quæ ipsi committunt, ne verbi quidem ab aliquo invectione lacerantur. Tantò ergo apud Dominum sunt obligatiores, quantò inultè peccant apud homines. Disciplina verò prælatorum, subditos tantò divino judicio liberiores reddit, quantò hîc eorum culpas sine vindicta non deserit. Servanda est itaque & in B corde humilitas, & in opere disciplina. Inter hæc autem solerter intuendum, ne dum immoderatiùs custoditur virtus humilitatis, solvantur jura regiminis: & dum prælatus plus se, quàm decet, dejicit, subditorum vitam stringere sub disciplinæ vinculo non possit. Teneamus ergo exteriùs, quod pro aliorum utilitate suscipimus: teneamus interiùs, quod de nostra æstimatione sentimus. Sed tamen decenter quibusdam erumpentibus signis tales nos apud nos esse ipsi etiam, qui nobis commissi sunt, non ignorent, ut de auctoritate nostra, quod formident, videant: & de humilitate quod imitentur, agnoscant. Servata autem auctoritate regiminis, ad cor nostrum sine cessatione redeamus, & consideremus assiduè, quòd sumus æqualiter cum ceteris C conditi, non quòd temporaliter ceteris prælati.

CAPUT XXXIV.

Non est personarum acceptor Deus. *Act. 10. c*

CUncti Apostoli Ecclesiæ ostia existunt, cùm voce sui Redemptoris audiunt: *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt*, ac si illis apertè diceretur: Per vos ingredientur ad me hi, quibus vosmetipsos panditis, & repellentur hi quibus obseratis. Nec immeritò ostia vocantur, quia & ingressum fidelibus aperiunt, & rursum sese perfidis, ne ingrediantur, opponunt. Pensemus qua- D le ostium Ecclesiæ Petrus extitit, qui investigantem fidem Cornelium recepit: pretio quærentem miracula Simonem repulit, illi dicens: *In veritate comperi, quoniam non est personarum acceptor Deus*, secreta regni benignè aperuit huic, inquiens: *Pecunia tua tecum sit in perditionem:* per districtæ damnationis sententiam aulæ cælestis aditum claudit.

De potestate Apostolorum. *In exp. B. Iob, l. 28. c. 9 procul à pr.*

CAPUT XXXV.

Paulus lapidatur. *Act. 14. c. d*

VIr sanctus, & fortis prædicator Domini quò majore persecutione premitur, eò ad prædican- De Paulo dam veritatem acriùs instigatur: & cùm patienter in Lystris persecutores tolerat, ardenter ad se auditores trahe- lapidato. re festinat. Videamus Paulum zelo sancti Spiritus E *In exposs. B. Iob, l. 31. c. 25 post med.* inflammatum, quomodo persecutorum minas minimè formidat? Quomodo inter supplicia positus, *Act. 14.* peccatores ad se trahere festinat? sicut scriptum est: *Supervenerunt autem quidam ab Antiochia, & Iconio Iudæi, & persuasis turbis, lapidantes Paulum traxerunt extra civitatem, æstimantes eum mortuum esse. Circundantibus autem eum discipulis, surgens intravit civitatem, & postera die profectus est cum Barnaba in Derben. Cumque evangelizâssent civitati illi, & docuissent multos, reversi sunt Lystram, & Iconium, & Antiochiam, confirmantes animas discipulorum.* Perpendamus ergo quæ hunc prædicantem possent minæ

minæ compescere, quando eum ab intentione sua non valet mors ipsa prohibere Ecce lapidibus obruitur, nec tamen à veritatis sermone removetur. Occidi potest, superari non potest: velut extinctus extra urbem projicitur, sed intra urbem die alio illæsus prædicator invenitur. O quàm fortis huic viro inest infirmitas! O quàm victrix pœna! O quàm dominatrix patientia! Ad arguendum repulsione provocatur, ad prædicandam salutem plagis erigitur, ad propellendam laboris lassitudinem pœna refovetur. Nulla ergo hunc adversitas superare potest, quem pœna fovet.

CAPUT XXXVI.

Act. 16. a *Paulus Timotheum circuncidit.*

Quod Paulus Timotheum circuncidit. *In expos. B. Iob, l. 28. c. 6. longe post med.*

IN una eademque virtute discretionis lineam deserimus, si hanc & aliquando agere, & aliquando postponere nesciamus. Non enim res eadem semper est virtus, quia per momenta temporum sæpe merita mutantur actionum. Unde fit, cùm quid bene agimus, plerumque meliùs ab ejus actione cessemus, & laudabiliùs ad tempus deserat, quod in suo tempore laudabiliter mens tenebat. Nam si pro nostris bonis minimis, quibus actis proficimus, nec tamen intermissis interimus, majora laborum mala proximis imminent, necessariò nos virtutum augmenta seponimus; ne infirmioribus proximis fidei detrimenta generemus, ne tantò jam quod agimus virtus non sit, quantò per occasionem sui in alienis cordibus fundamenta virtutum destruit. Quam * *Gregor. Lineam.* vim discretionis bene nobis Paulus ostendit, qui & Gentiles ad libertatem fidei venientes circuncidi prohibuit, & tamen Lystris atque Iconio transiens, ipse Timotheum, qui gentili patre fuerat editus, circuncidit. Videns enim, quòd nisi se mandata literæ servare ostenderet, Judæorum rabiem etiam in his, qui sibi comites aderant, excitaret: assertionis suæ vim postposuit, & sine damno fidei se, suosque *Act. 16.* comites à persecutionis immanitate custodivit. Fecit quod fieri fidei amore prohibuit, sed ad fidei retorsit ministerium, quod quasi non fideliter fecit. Plerumque enim virtus cùm indiscretè tenetur, amittitur: cùm discretè intermittitur, plus tenetur. Sed alta consideratione opus est, ne fortasse nequaquam communis boni consilio, sed timore proprio, vel cujuslibet ambitionis studio, à virtutis exercitatione cesserur. Quod nimirum cùm agitur, jam non dispensationi, sed culpæ servitur.

CAPUT XXXVII.

Act. 16. a *Festina, & exi velociter de Hierusalem.*

Quod Apostoli vetantur in Asia prædicare. *Hom. 12. in Exec. ante med. & Hom. 4. in Evang. sub init. Act. 4.*

PRopter malos auditores bonis sermo doctoribus tollitur, sicut Paulo dicitur: *Festina, & exi velociter de Hierusalem: quoniam non recipient testimonium tuum de me.* Et sicut volentibus Apostolis prædicare in Asia scriptum est, quia prohibuit eos Spiritus sanctus. (Cùm enim Apostoli prædicare Gentibus in Asia voluissent, per Spiritum prohibiti esse memorantur,) & tamen ipse, qui priùs prædicationem prohibuit, hanc Asianorum cordibus postmodum infudit: nam diu est quòd Asia cuncta jam credidit. Idcirco ergo priùs prohibuit, quod postmodum fecit: quia tunc in illa erant, qui salvandi non erant. Tunc in illa erant, qui necdum reparari merebantur ad vitam. Sed tamen utiliter eis prædicationis officium subtrahitur, ne graviùs de contempta prædicatione judicari mererentur. Subtili ergo occultoque judicio à quorundam auribus prædicatio sancta subtrahitur, quia suscitari per gratiam non merentur

CAPUT XXXVIII.

Act. 20. f *Mundus sum à sanguine omnium.*

De prælatis & subditis. *Hom. 11. in Exec. longe ante med.*

MUltum sibi connexa sunt peccata subditorum, & præpositorum: quoniam ubi subjectus ex sua culpa moritur, ibi is, qui præest, quoniam tacuit, reus mortis tenetur. Pensate ergo, fratres charissimi, pensate, quia & quod nos digni pastores non sumus, etiam ex vestra culpa est, quibus tales prælati sumus. Et si quando vos ad iniquitatem defluitis, etiam ex nostro reatu est, quod obsistentes, & reclamantes in pravis desideriis non habetis. Vobis ergo & nobis parcitis, si à pravo opere cessatis: vobis & nobis parcimus, quando hoc quod displicet, non tacemus. O quàm liber à commissorum sibi sanguine fuerat Prædicator egregius, qui dicebat: *Mundus sum à sanguine omnium: non enim subterfugi, quo minus annunciarem omne consilium Dei vobis.* *Act. 20.* Si enim non annunciâsset, mundus à sanguine non fuisset: sed quibus omne consilium Dei annunciare studuit, ab eorum sanguine mundus fuit. In qua voce & nos convenimur, nos constringimur, nos rei esse ostendimur, qui sacerdotes vocamur, qui super ea mala, quæ propria habemus, alienas quoque mortes addimus: quia tot occidimus, quot ad mortem ire quotidie tepidi, & tacentes videmus; ut rei de subjectorum morte animarum constringimur, quæ semper vivere potuissent, si verba correptionis audissent.

CAPUT XXXIX.

Act. 21. a *Virum, cujus hæc zona est, sic alligabunt in Hierusalem.*

De vera obedientia. *In expos. B. Iob. l. 35. c. 10 ante med.*

QUia nonnunquam nobis hujus mundi jubentur adversa, sciendum summopere est, quòd si tunc de suo aliquid non habeat, minima est obedientia. Nam cùm hujus mundi despectus præcipitur, cùm probra adipisci, & contumeliæ jubentur, nisi hæc ex semetipso animus appetat, obedientiæ sibi meritum minuit: quia ad ea, quæ in hac vita despecta sunt, invitus nolensque descendit: ad detrimentum quippe obedientia ducitur, cùm mentem ad suscipienda hujus sæculi probra, nequaquam ex aliqua parte etiam sua vota comitantur. Debet igitur obedientia in adversis ex suo aliquid habere, quatenus tantò sit glorisior, quantò divino ordini jungitur, etiam ex desiderio. Sed hoc pondus virtutis melius ostendimus, si factum beati Pauli memoremus. Paulus divinitus fuerat, ut Hierosolymam ascendere debuisset, admonitus, sicut ipse Galatis dicit: *Deinde post annos quatuordecim iterum* *Gal. 2.* *ascendi Hierosolymam, assumpto Barnaba, & Tito, ascendi autem secundum revelationem.* Isque cùm in itinere Prophetam Agabum reperisset, quanta se adversitas in Hierosolymis maneret, audivit. Scriptum quippe est quòd idem Agabus zonam Pauli suis pedibus inserens, dixit: *Virum, cujus hæc zona est, sic* *Act. 21.* *alligabunt in Hierusalem:* à Paulo autem protinus respondetur: *Ego non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum pro nomine Iesu: neque enim pretiosiorem facio animam meam, quàm me.* Præceptione igitur revelationis Hierosolymam pergens, adversa cognoscit, & tamen hæc libenter appetit: audit quæ timeat, sed ad hæc ardentior anhelat. Paulus itaque Deo aspera, & dura disponente, se studuit ad graviora præparare, & ad adversa etiam ex suo voto ducitur, quia malorum imminentium cognitionem percipit, sed devotione spiritus etiam ad acriora ferveseit. Præeunte ergo beati Pauli infracta virtute instituimur, ut si palmam obedientiæ

veraciter apprehendere nitimur, adversis hujus sæculi etiam ex devotione militemus.

CAPUT XL.

Act. 23 b ***De spe, & resurrectione mortuorum ego judicor.***

De dissensione malorum, & de resurrectione. *In expos. B. Iob. l. 34. c. 4. & Cura past. par. 3. c. 24. Act. 23.*

SIcut pernicioſum eſt, ſi unitas deſit bonis; ita pernicioſius, ſi non deſit malis. Reproborum quippe unitas bonorum vitam tantò duriùs præpedit, quantò ſe ei per collationem durior opponit. Unde Prædicator egregius gravi Phariſæorum Sadducæorumque perſecutione deprehenſus, eorum unitatem pernicioſam ſibi Paulus fore conſpiciens, inter ſemetipſos dividere ſtuduit, quos contra ſe unitos graviter vidit, & clamavit, dicens: *Viri fratres, ego Phariſæus ſum filius Phariſæorum. De ſpe & reſurrectione mortuorum ego judicor.* Qua nimirum voce percuſſa protinus contra ſe viciſſim audientium diſſiluit turba. Dumque Sadducæi ſpem, reſurrectionemque mortuorum eſſe denegarent, quam Phariſæi juxta ſacri eloquij præcepta crederent, facta eſt in perſecutorum unanimitate diſſenſio. Cumque in duas partes tumultuantium multitudo dividitur, Paulo via ereptionis aperitur. Quem enim turba perſequentium unita conſtrinxerat, diviſa laxabat: & diviſa turba Paulus illæſus exiit, quæ hunc unita priùs immaniter preſſit. Eripiuntur etenim juſti, dum dividuntur injuſti: & ad perfectum vota perveniunt electorum, dum per diſcordiam confunduntur agmina reproborum. Sed quia ſunt nonnulli, qui de reſurrectione carnis incerti ſunt, & hanc tunc rectiùs docemus, ſi etiam cordium noſtrorum quæſtionibus occultis occurrimus; pauca nobis de ipſa reſurrectionis fide loquenda ſunt. Multi etenim, ſicut nos aliquando fuimus, dum carnem in putredinem, oſſaque in pulverem redigi per ſepulcra conſpiciunt, reparari ex pulvere carnem & oſſa diffidunt, ſicque apud ſe quaſi ratiocinantes dicunt: *Quando ex pulvere homo reducitur? Quando agitur, ut cinis animetur?* Quibus breviter reſpondemus: quia longè minus eſt Deo reparare quod fuit, quàm creâſſe quod non fuit. Aut quid mirum, ſi hominem ex pulvere reficit, qui ſimul omnia ex nihilo creavit? Mirabilius nam eſt cælum & terram ex nullis exiſtentibus condidiſſe, quàm ipſum ex terra reparare: ſed cinis attenditur, & in carnem redire poſſe deſperatur, & divinæ virtus operationis comprehendi quaſi ex ratione quæritur. Qui ſcilicet hæc idcirco in ſuis cogitationibus dicunt, quia eis quotidiana Dei miracula ex aſſiduitate viluerunt. Nam ecce in uno grano parviſſimi ſeminis latet tota, quæ naſcitura eſt, arboris moles. Conſtituamus enim ante oculos cujuſlibet arboris miram magnitudinem, cogitemus unde oriendo cœpit, quæ ad tantam molem creſcendo pervenit: invenimus proculdubio ejus originem parviſſimum ſemen. Conſideremus nunc ubi in illo parvo grano ſeminis latet fortitudo ligni, aſperitas corticis, ſaporis, odoriſque magnitudo, ubertas fructuum, viriditas foliorum. Contrectatum namque ſeminis granum non eſt validum: unde ergo proceſſit ligni duritia? Non eſt aſperum: unde aſperitas corticis erupit? Non eſt ſaporoſum: unde ſapor in fructibus? Olfactum nihil redolet: unde odor in fructibus fragrat? Nihil in ſe viride oſtendit: unde viriditas foliorum exivit? Cuncta ergo in ſemine ſimul latent, quæ tamen non ſimul ex ſemine prodeunt: ex ſemine quippe producitur radix, ex radice producitur virgultum, ex virgulto fructus oritur, ex fructu etiam producitur ſemen. Addamus ergo, quia & ſemen latet in ſemine. Quid igitur mirum ſi oſſa, nervos, carnem, capilloſque reducat ex pulvere, qui lignum, fructus, folia in mala mole arboris ex parvo quotidie ſemine reſtaurat? Cùm ergo dubitans animus de reſurrectionis potentia rationem quærit, earum rerum quæſtiones ei inſerendæ ſunt, quæ & inceſſanter fiunt, & tamen ratione comprehendi nequaquam poſſunt: ut dum non valet ex viſione rei penetrare quod conſpicit, de promiſſione divinæ potentiæ credat quod audit: auxiliante Mediatore Dei & hominum Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui & reſurrectionis gloriam in ſuo jam corpore factam oſtendit, & in ſuis membris futuram promiſit. Qui vivit & regnat cum Deo Patre, in unitate Spiritus ſancti Deus, per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Hom. 26. in Evang. non procul à fine.

Cura Past. par 3. c. 24. circa finem. mixtim ex l. & c. citatis.

Finis expoſitionis in Act. Apoſtolorum.

PRÆFATIVNCVLA IN EPISTOLAS BEATI PAVLI APOSTOLI.

PAVLVS Apostolus quamvis Epistolas quindecim scripserit, sancta tamen Ecclesia non amplius, quàm quatuordecim recipit: qui profectò numerus ex perfectis duobus numeris, denario videlicet & quaternario consistit. Denarius quippe numerus in eo perfectus est; quia lex in decem præceptis concluditur: omnisque culpa non amplius, quàm per decem verba cohibetur: &, enarrante Veritate, operatores vineæ denario remunerantur. Quaternarius verò numerus in eo maximè perfectus esse dignoscitur, quoniam omnis bona & perfecta operatio per quatuor sancti Evangelij Libros agnoscitur. Rectè ergo sancta Ecclesia Testamentum utrumque custodiens, & tam secundùm legis Decalogum, quàm secundùm quatuor Evangelii libros vivendo, ad perfectionis se culmen extendens, de Epistolis beati Pauli Apostoli non amplius, quàm quatuordecim tenet: ut etiam ex ipso Epistolarum numero ostenderet, quòd Doctor egregius, Legis, & Evangelii secreta rimâsset.

In expos. B. Iob, l. 35. c. 12. sub init. & c. 15. item sub init. & l. 3. in exp. l. 1. Reg. c. 5. sub init. Matt. 20.

INCIPIVNT CAPITVLA DE EPISTOLA B. PAVLI APOSTOLI AD ROMANOS.

1 *Cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt.*
2 *Nam fœminæ eorum immutaverunt naturalem usum.*
3 *Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?*
4 *Qui reddet unicuique secundùm opera ejus.*
5 *Vt sit ipse justus, & justificans.*
6 *Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur.*
7 *Quod autem mortuus est peccato, mortuus est semel.*
8 *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore.*
9 *Humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ.*
10 *Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio.*
11 *Video aliam legem in membris meis.*
12 *Vos autem non estis in carne, sed in spiritu.*
13 *Si quis spiritum Christi non habet, hic non est ejus.*
14 *Non accepistis spiritum servitutis.*
15 *Non sunt condignæ passiones hujus temporis.*
16 *Vanitati creatura subjecta est.*
17 *Ipsa creatura liberabitur.*
18 *Ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus.*
19 *Quos præscivit & prædestinavit.*
20 *Qui etiam interpellat pro nobis.*
21 *Certus sum, quia neque mors, neque vita, neque creatura alia poterit nos separare.*
22 *Christus, qui est super omnia, Deus benedictus.*
23 *O homo tu quis es, qui respondeas Deo?*
24 *Finis legis Christus ad justitiam omni credenti.*
25 *Cæcitas ex parte contigit in Israël.*
26 *Concludit Deus omnia in incredulitate.*
27 *Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.*
28 *Obsecro, vos fratres, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam.*
29 *Non plus sapere, quàm oportet sapere.*
30 *Nolite esse prudentes apud vosmetipsos.*
31 *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus pacem habentes.*
32 *Vis non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa.*
33 *Nox præcessit, dies autem appropinquavit.*
34 *Carnis curam ne feceritis in desideriis.*
35 *Item unde suprà.*
36 *Alius judicat diem inter diem, &c.*
37 *Gentes super misericordia honorare Deum.*
38 *Volo vos sapientes esse in bono.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER EPISTOLAM B. PAULI APOSTOLI AD ROMANOS.

CAPUT I.

Rom. 1. c *Cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt.*

De superbia, & luxuria, & de causa, & pœna peccati.

SI vigilanter intenditur, ut & mentis humilitas, & carnis castimonia teneatur, citò agnoscimus, quia alterum custoditur ex altero. Nam multis sæpe superbia luxuriæ seminarium fuit: quia dum eos spiritus quasi in altùm erexit, quasi caro in infimis mersit. Hi enim priùs secreto elevantur, sed postmodum publicè corruunt: quia dum occultis intumescunt motibus cordis, apertis cadunt lapsibus corporis. Sic sic elati justa fuerant retributione feriendi: ut quia superbiendo se præferunt hominibus, luxuriando usque ad jumentorum similitudinem devolvantur. *Homo quippe, cùm in honore esset, non intellexit: comparatus est jumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Jumenta sunt, qui usu vitæ carnalis iina petunt. Qui enim carne labitur, jumentorum appetitu prosternitur: quasi scientiæ igitur illos in altum superbia sublevaverat, de quibus Paulus dicebat: *Quia cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis.* Quomodo verò in jumentorum, aut plusquam in jumentorum voluptatem ceciderint, subdidit, dicens: *Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam: ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis.* Ecce ultra appetitum lapsi sunt jumentorum, & caro mersit, quos superba scientia sublevavit: atque inde sub se prostrati sunt, unde super se ire videbantur. Curandum itaque est, & omni custodia mens à superbiæ tumore servanda Intus enim videt Deus quod mentem elevat, & idcirco foris permittit invalescere quod deponat: intus priùs extollitur, quod foris postmodum luxuriæ corruptione feriatur. Occultam videlicet culpam aperta percussio sequitur, ut malis exterioribus interiora puniantur: & cor publicè corruat, quod latenter tumebat. Proinde per custodiam humilitatis, servanda est munditia castitatis: si enim piè spiritus sub Deo premitur, caro illicitè super spiritum non levatur. In prædictis autem verbis Apostoli, considerandum nobis est: quia peccatum, quod per pœnitentiam citius non deletur, aut peccatum est causa peccati, aut peccatum est pœna peccati, aut peccatum simul & causa, & pœna peccati. Omne enim, quod priùs committitur, peccatum est: sed si citius pœnitendo non tergitur, justo judicio omnipotens Deus obligatam peccatis mentem, etiam in culpam alteram permittit cadere; ut quæ flendo & corrigendo noluit mundare quod fecit, peccatum incipiat peccato cumulare. Peccatum ergo, quod pœnitentiæ lamento non diluitur, peccatum simul est & causa peccati: quoniam ex illo oritur, unde adhuc peccatoris animus altiùs obligetur. Peccatum verò, quod ex peccato sequitur, peccatum simul est & pœna peccati: quia excrescente cæcitate, ex retributione prioris culpæ generatur: ut quasi jam quædam sunt in peccatore supplicia, ipsa incrementa vitiorum. Fit verò nonnunquam, ut unum idemque peccatum, & peccatum sit, & pœna peccati simul & causa peccati. Ponamus enim ante oculos quempiam rem proximi concupiscere; quam quia apertè non valuit, furto diripuit: sed in furti accusatione positus, se hanc diripuisse jurejurando denegavit. Huic ergo concupiscentia peccatum fuit, & causa peccati, quia per eam venit ad rapinam: ipsum verò furtum, quo rem concupitam diripuit, & peccatum ei factum est, & pœna peccati: quia ex retributione jam non repulsæ concupiscentiæ factum est, ut veniret ad furtum, & culpa cordis excrescere in opere & ultione cæcitatis. Sed quia furtum perjurio tegere curavit, ex peccato rursum peccatum genuit: furtum ergò, quod ex concupiscentia processit, & perjurium pertulit, peccatum & pœna peccati factum est culpæ præcedenti: peccatum & causa peccati culpæ subsequenti, quia de illa natum, hanc genuit. Quod bene Paulus Apostolus de quibusdam Deum intelligentibus, sed non honorantibus insinuat, dicens: *Cùm cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, sed evanuerunt in cogitationibus suis.* Ecce est peccatum & causa peccati, ex qua quid sequatur, adjungit: *Et obscuratum est insipiens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt: & mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei in simulitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium.* Ecce est peccatum & pœna peccati: sed peccatum solummodo, & pœna peccati esset, si non adhuc ex peccato & aliud sequeretur: nam post infidelitatem eorum subditur: *Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora sua in semetipsis.* Quia igitur cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificaverunt, ex eo peccato & causa peccati, ad hoc quoque perducti sunt, ut ad cultum serpentium & volucrum laberentur. Sed quia per hanc etiam cæcitatem usque ad immunditiam, & carnis contumelias ceciderunt, ipsa infidelitatis eorum cæcitas præcedenti intellectui, & peccatum est, & pœna peccati, subsequenti verò immunditiæ peccatum factum est, & causa peccati. Hoc autem nobis cum tremore considerandum est, quomodo justus & omnipotens Deus, cùm præcedentibus peccatis irascitur, permittit ut cæcata mens etiam in aliis labatur: ut qui priùs sciendo rebelles sunt, postmodum ut nesciant excæcentur: sicut de eisdem infidelibus & lubricis, qui cognoscentes Deum, non sicut Deum glorificaverunt, paulò pòst additur: *Tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conveniunt.* Quia enim glorificare noluerunt, quem cognoverunt, reprobo sensui traditi, ad hoc relicti sunt, ut nescirent etiam pensare mala, quæ faciebant. Et qui cognoscentes Deum, peccatum superbiæ intelligendo commiserunt, cæcantur, etiam ne intelligant quod admittunt. Prioris ergo peccati merito, peccatorum subsequentium fovea tegitur: ut qui malum sciens perpetrat, deinceps justè in aliis etiam nesciens cadat. Hoc quippe agitur, ut culpæ culpis feriantur: quatenus supplicia fiant peccantium ipsa incrementa vitiorum. Nimirum justo judicio augeri culpa permittitur, ut ad feriendum altiùs quandoque cumuletur. Hinc rursus de quibusdam Paulus dicit: *Ut impleant peccata sua semper.* Hinc voce Angelica Joanni dicitur: *Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc.* Hinc David ait: *Appone iniquitatem super iniquitatem ipsorum, & non intrent in justitiam tuam.* Hinc per Moysen Dominus dicit: *Ex vinea Sodomorum, vinea eorum, & propago eorum ex Gomorrha: uva eorum, uva fellis, & botrus amaritudinis in ipsis: furor draconum vinum eorum, & furor aspidum insanabilis. Nonne hæc congregata sunt apud me, & signata in thesauris meis? in die ultionis reddam eis.* Quàm multa mala eorum narravit, & tamen illico adjunxit: *In tempore, quo lapsus fuerit pes eorum.* Ecce attrocissima illorum facinora descri-

In exp. B. Iob, l. 26. c. 3 non procul à princ.

Ps. 48.

Rom. 1.

Homil. 11. in Ezech. longe post med. & in exp. B. Iob, l. 25 c. 5. sub init.

Rom. 1.

In exp. B. Iob, l. 26.

In exp. B. Iob, l. 25 c. 9 non procul à princ.

Apoc. 22. Psal. 68. Deut. 32.

buntur, & tamen ad diem ultionis adhuc subsequens A lapsus aspicitur, quo eorum culpæ cumulentur; tamen adhuc peccatum crescere, ut peccantes possit atrocior pœna cruciare. Jam meretur supplicium peccatum, & causa peccati, sed expectatur adhuc ut augmentum supplicij subroget peccatum & pœna peccati.

CAPUT II.

Rom. 1. d *Fœminæ eorum immutaverunt naturalem usum in eum usum, qui est contra naturam.*

De quadripartita dicendi qualitate. In expos. B. Iob. l. 23. c. 1 post med. Iob 2 Matt. 3. Rom. 2.

OMne quod dicitur, quadripartita potest qualitate distingui: si aut mala malè, aut bona bene, aut mala bene, aut bona malè dicantur. Malè B enim malum dicitur, cùm res perversa suadetur, sicut scriptum est: *Benedic Deo, & morere.* Bonum bene dicitur, cùm rectè recta prædicantur, sicut Joannes ait: *Agite pœnitentiam, appropinquavit enim regnum cœlorum.* Malum bene dicitur, quando per os dicentis idcirco vitium exprimitur, ut reprobetur, sicut Paulus ait: *Fœminæ eorum immutaverunt naturalem usum, in eum usum, qui est contra naturam* Quo loco execranda quoque virorum facinora subdidit, sed honestè inhonesta narravit, ut multos ad honestatis formam, inhonesta narrando revocaret. Malè autem bonum dicitur, cùm rectum C

Ioan. 9. aliquid recto studio non profertur: sicut illuminato cæco Pharisæi dixisse perhibentur: *Tu sis discipulus ejus.*

Ioan. 11. Quod maledictionis utique dixerunt studio, non orationis voto; vel sicut Caïphas ait: *Expedit unum mori pro populo, ut non tota gens pereat.* Bonum quippe, sed non bene locutus est; quia dum crudelitatem necis appetiit, redemptionis gratiam prophetavit.

CAPUT III.

Rom. 2. a *Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?*

De obdurationereprobotum, vel damnatione. Hom. 11. in Ezech. circ. fin.

SÆpe advenit, ut dum superna peccatores expectat clementia, in majorem cordis prosiliant cæ- D citatem. Quos tantò districtior sequitur sententia, quantò peccantibus eis magna est prærogata patientia: quia divina severitas eò iniquum acriùs punit, quò diutiùs pertulit. Misericors quippe Deus ad pœnitentiam tempus nobis relaxat peccantibus; sed cùm ejus gratiæ patientiam nos ad augmentum vertimus culpæ, hoc ipsum tempus, quod ad parcendum piè dispositum, districtiùs ad feriendum vertit; ut cùm reverti quis etiam spatio temporis accepto noluerit, per hoc mala sua ad reatum augeat, per quod ea diluere potuit, si converti voluisset. Unde

Rom. 2. scriptum est: *Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum duritiam autem tuam, & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis justi judicij Dei.* De benignitate E ergo omnipotentis Dei iram sibi in die iræ reprobus thesaurizat: quia dum ad pœnitendum tempus accipitur, & ad peccandum exhibetur, ipsum remedium gratiæ vertit in augmentum culpæ. Unde & omnipotens Deus, quia collata remedia conspicit ad augmentum culpæ trahi, ipsam benignitatem, quam contulit, in judicij districtionem vertit: ut inde post ampliùs feriat, unde modò ampliùs expectat. Et quia homo deserere malum non vult, ut vivat, augeat unde moriatur.

CAPUT IV.

Qui reddet unicuique secundùm opera ejus. Rom. 2. a

De intentione in opere bono. In expos. B. Iob. l. 28. c. 6 circ. fin. 1. Cor. 3.

SIcut aliqua fabrica columnis, columnæ verò basibus innituntur: ita vita nostra in virtutibus, virtutes autem in intima intentione subsistunt. Bases quippe uniuscujusque sunt animæ, intentiones suæ. Et quia scriptum est: *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Jesus*: tunc bases in fundamento sunt, cùm intentiones nostræ in Christo roborantur. Nimirum enim quamlibet summa opera inaniter facimus, si intentiones cordium nostrorum præmia veræ vitæ, quæ in Christo est, non requirunt. Unde cùm districtum judicem Paulus describeret, & actionum bona narraret, dicens: *Qui reddet unicuique secundùm opera ejus, (his quidem qui secundùm patientiam boni operis, gloriam, & incorruptionem:* quia nominata boni operis patientia, quasi totam electæ actionis fabricam dixerat) subtiliter illicò ubi bases ejusdem fabricæ consisterent, exquisivit, dicens: *Gloriam, & honorem, & incorruptionem quærentibus vitam æternam*; ac si apertè diceret: Et si quidam patientiam boni operis ostendunt, gloriam, & incorruptionem non recipiunt, si intentiones cordis, id est, bases fabricæ in fundamento non figunt: quia videlicet Deus vel honestæ vitæ ædificium non inhabitat, quod extra se positum, non ipse sustentat.

CAPUT V.

Vt sit ipse justus, & justificans. Rom. 2. d

De distantia divinæ, & humanæ virtutis. In expos. B. Iob. l. 18. c. 27. circa med. Ioan. 1. Matt. 5. Rom. 3. 1. Cor. 5.

OMnes supernæ patriæ electi participatione veræ lucis, quæ Deus est, lumen vocari solent: sed ille lumen illuminans, isti lumen illuminatum; sicut scriptum est: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Istis autem tantummodò dicitur: *Vos estis lux mundi.* Participatione justitiæ, quæ Deus est, illi justitia nuncupantur: sed ille justitia justificans, isti justitia justificata. De Deo quippe dicitur: *Vt sit ipse justus, & justificans:* isti verò dicunt: *Vt nos efficeremur justitia Dei in ipso.* Aliter ergo venerandum est lumen illuminans, aliter lumen illuminatum: aliter justitia justificans, aliter justitia justificata.

CAPUT VI.

Christus resurgens ex mortuis jam non moritur. Rom. 6. b

De hostia salutari. Dial. lib. 4. c. 57. in fin. & 58. & 59.

CRedendum est sacram oblationem salutaris hostiæ non solùm viventes adjuvare, verùm etiam mortuis, si insolubiles culpæ non fuerint, ad absolutionem multùm prodesse: ita ut hoc nonnunquam ipsæ defunctorum animæ videantur expetere. Sed sciendum est, quia illis sacræ victimæ mortuis prosunt, qui hîc vivendo obtinuerunt, ut eos etiam post mortem bona adjuvent, quæ hîc pro ipsis ab aliis fiunt. Inter hæc autem pensandum est, quòd tutior via sit, ut bonum, quod quisque post mortem suam sperat agi per alios, agat, dum vivit ipse per se. Beatius quippe est liberum exire, quàm post vincula libertatem quærere. Debemus itaque præsens sæculum, quia jam conspicimus defluxisse, tota mente contemnere, quotidiana Deo lacrymarum sacrificia, quotidianas carnis ejus & sanguinis hostias immolare. Hæc namque victima singulariter ab æterno interitu animam salvat, quę nobis illam mortem Unigeniti per mysterium reparat. *Qui licet surgens à mortuis, jam non moritur, & mors ei ultra non dominabitur,* tamen in seipso immortaliter atque incorru-

ptibiliter vivens, pro nobis iterum in hoc mysterio A sacræ oblationis immolatur. Ejus quippe ibi corpus sumitur, ejus caro in populi salutem partitur, ejus sanguis non jam in manus infidelium, sed in ora fidelium funditur. Hinc ergo pensemus, quale sit pro nobis hoc sacrificium, quod pro absolutione nostra passionem Unigeniti filij semper imitatur. Quis enim fidelium habere dubium possit, in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem cælos aperiri, in illo Jesu Christi mysterio Angelorum choros adesse, summis ima sociari, terrena cælestibus jungi, unum quiddam ex visibilibus fieri? Sed tamen dum hæc agimus, necesse est, ut nosmetipsos Deo in cordis contritione mactemus: quia qui passionis Dominicæ mysterium celebramus, debemus imitari, quod agimus. Tunc enim verè pro nobis Deo hostia accepta erit, cùm nosmetipsos hostiam fecerimus.

CAPUT VII.

Rom. 6. b *Quòd mortuus est peccato, mortuus est semel.*

Quod Redemptor noster simpla morte sua duplam nostram destruxit. *In expos. B. Iob, l. 9. c. 14 sub init.*

NOs quoniam & à Deo mente recessimus, & carne ad pulverem redimus, pœna duplæ mortis astringimur, & flagello vindictæ pro culpa quotidie atterimur. Sed venit ad nos qui pro nobis semel sine culpa, sola carne moreretur, qui simplam suam duplæ nostrę conjungeret, & nos ab utraque morte liberaret: de qua per Paulum dicitur: *Quòd autem mortuus est peccato, mortuus est semel.*

CAPUT VIII.

Rom. 6. b *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore.*

De pugna tentationum. *In exp. B. Iob, l. 14. c. 9 ante med.*

NOn potest in hac vita posito homini tentatio deesse peccati. Sed aliud est peccato tentanti resistere, aliud est dominanti servire. Hujus quippe peccati dominium, & regnum à discipulorum cordibus repellebat Apostolus, cùm dicebat: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore.* Non enim ait, non sit: sed non regnet: quia non esse non potest, non autem regnare in cordibus bonorum potest.

CAPUT IX.

Rom. 6. b *Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestræ.*

De terrenis, seu spiritualibus studiis. *In expos. B. Iob, l 19. c. 25 procul à princ.*

IVsti nequaquam sunt in terrenis studiis fortes, & in cęlestibus debiles, sed longiùs atque distantiùs studiosos se Deo exhibent, quàm sęculo fuisse meminerunt. Nam cùm quibusdam per prędicatorem nostrum beatum Paulum dicitur: *Humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ: sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem:* eorum proculdubio infirmitati condescenditur, ac si eis apertiùs diceretur: Si nequaquam amplius potestis, saltem tales estote in fructu bonorum operum, quales fuistis dudum in actione vitiorum, ne debiliores vos habeat sancta libertas heredes, quos in carne validos habuit usus terrenæ voluptatis.

CAPUT X.

Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio. *Rom. 7. c*

De gratia divinæ dispensationis. *In expos. B. Iob, 29. c 15. longè post med.*

IActatum semen in terra post pluviam gelu premitur: quò foras citius apparere repellitur, eò intus fœcundiùs radicatur, & quò vetatur progredi, cogitur multiplicari: quia cùm ab immaturo ortu restringitur, in conceptionis suæ tarditate laxatum ad fructum uberiùs impletur. Sic Dominus miro modo pectoris nostri ad suscipienda verbi semina priùs per occultæ gratiæ pluviam infundit, & postmodum ne in conceptis virtutibus immoderatiùs B profluat, disciplina intimę dispensationis, quasi glacie premit: ut quam acceptæ gratiæ pluvia irrigat, etiam disciplinæ rigor astringat: ne si, aut antequam debeat, aut plusquam necesse est, conceptas virtutes proferat, fruges in herbam vertat. Si enim viri justi antequam debent, aut plusquam debent proficiant, per profectus sui magnitudinem in elationis defectum cadant. Videamus, Paulus infusa terra, quanta disciplinæ glacie prematur, dum ait: *Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio.* Qui enim velle habere se asserit, jam per infusionem gratiæ, quæ in se lateant, semina ostendit. Sed dum perficere bonum non invenit, profectò indicat, quanta illum dispensationis supernæ glacies premat. An ista glacies eorum corda non presserat, quibus dicebat, *ut non quæcunque vultis illa faciatis?* Ac si a- C pertè diceret: Occulta cordis vestri semina jam prodire in frugem quęrunt, sed superni moderaminis gelu premuntur, ut tantò pòst fœcundiùs exeant, quantò divini judicij prementia pondera patientiùs portant.

CAPUT XI.

Video aliam legem in membris meis. *Rom. 7. d*

De utilitate tentationum. *In exp. B. Iob, l. 9. c. 5. circ. med.*

TUnc bene interiùs custodimur, cùm per dispensationem Dei tolerabiliter tentamur exteriùs aliquando vitiis, aliquando pressuris. Nam eis quoque, quos viros novimus fuisse virtutum, tentationes, & certamina non defuere vitiorum. Hinc est enim quòd ad consolationem nostram beatus D Paulus prædicator egregius de se quædam talia prodere dignatur, dicens: *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis.* Ad ima quippe trahit caro ne extollatur spiritus: & ad summa trahit spiritus, ne prosternatur caro: spiritus levat, ne jaceamus in infimis, caro aggravat, ne extollamur ex summis: si non sublevante spiritu nos caro tentaret, perfectione proculdubio tentationis suæ in ima dejiceret. Rursus verò si non tentante carne ad summa nos spiritus sublevaret, in superbię casu ipsa nos pejus sublevatione prosterneret. Sed fit certo moderamini, ut dum unusquisque sanctorum jam quidem interiùs ad summa E rapitur, sed adhuc tentatur exteriùs, nec desperationis lapsum, nec elationis incurrat: quoniam nec exterior tentatio culpam perficit, quia interior intentio sursum trahit: nec rursum interior intentio in superbiam elevat, quoniam tentatio exterior humiliat, dum gravat. Sicque magno ordine cognoscimus in interiore profectu quid accipimus, in exteriori defectu quid sumus. Et miro modo agitur, ut nec de virtute quisquam extolli debeat, nec de tentatione desperet: quia dum spiritus trahit, & caro retrahit, subtilissimo judicij interni moderamine infra summa, & supra infima, in quodam medio anima libratur.

CAPUT XII.

Rom. 8. *Vos autem non estis in carne, sed in spiritu.*

De spirituali conversatione. *In exposi. B. Iob. l. 9. c. 19 sub init.*

IUsti gaudium suum in cælis ponunt, eorumque conversatio in cælis est: & cùm in carne sunt, adhuc quasi in carne jam non sunt: quia nulla carnis delectatione pascuntur. Unde quibusdam dicitur: *Vos autem non estis in carne, sed in spiritu.* Neque enim in carne non erant, qui magistri epistolas, & exhortationis eloquia suscipiebant: sed quasi jam non in carne esse, est de amore carnalium nihil habere.

CAPUT XIII.

Rom. 8. b *Si quis spiritum Christi non habet, hic non est ejus.*

De æterna hereditatis. *Hom. 24. in Evang. sub fin.*

MEminisse debemus, quid de sancto Spiritu dicat beatus Paulus: *Si quis spiritum Christi non habet, hic non est ejus.* Quasi quidam titulus est divinæ possessionis iste spiritus amoris. Nunquid spiritum Christi habet is, cujus mentem odia dissipant, elatio inflat, ira usque ad divisionem mentis exasperat, avaritia cruciat, luxuria enervat? Pensate qui sit spiritus Christi. Profectò ille, qui facit amicos, & inimicos diligi, terrena despici, pro cœlestibus æstuari, carnem propter vitia conteri, mentem à concupiscentiis frenari. Si ergo vultis jus cognoscere possessionis Dei, personam perpendite possessoris nostri. Ecce enim quod diximus, voce veridica Paulus clamat: *Si quis spiritum Christi non habet, hic non est ejus:* ac si apertè dicat: Qui nunc Deo inhabitante non regitur, de divinæ claritatis specie postmodum non lætatur.

CAPUT XIV.

Rom. 8. d *Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore.*

De libertate bene operandi. *In exposi. B. Iob, l. 11. c. 20. in princ.*

IUdaïcus populus servus fuit, qui non amore filij obsequebatur Domino, sed timore servili. Lex namque sub ultionis persecutione populum tenuit, ut quisquis sub illa peccaret, protinus morte puniretur; nec Israëlitica plebs ex amore, sed Domino serviebat ex timore. Nunquam autem impleri justitia potest per timorem: quia juxta Joannis vocem: *Perfecta charitas foras mittit timorem.* Paulus ergo filios adoptionis consolatur, dicens: *Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba Pater.* Justus enim esse non valet in conspectu Dei, qui ei non per dilectionem, sed per formidinem servit.

1. Ioan. 4.

CAPUT XV.

Rom. 8. d *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam.*

De consolatione pœnitentium. *In exposi. B. Iob, l. 8. c. 5. in princ.*

ELecti quique, cùm hujusmodi adversa patiuntur, cùm inhonestates, contumelias, rerum damna, cruciatus corporis tolerant, esse gravia, quibus exercentur, pensant: sed cùm mentis oculum ad æternæ patriæ considerationem tendunt, ex comparatione præmij, quàm sit leve, quod patiuntur, inveniunt. Quod enim valde esse importabile ex dolore ostenditur, consideratione provida ex remuneratione levigatur. Hinc est quòd Paulus semper se ipso robustior contra adversa erigitur: quia nimirum finemsui operis præstolatur. Grave namque, quod sustinet æstimat, sed hoc leve per præmij con-

A siderationem pensat. Ipse quippe quàm sit grave quod patitur, indicat: *Qui in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter se fuisse testatur: qui à Iudæis quinquies quadragenas una minus accepit: qui ter virgis cæsus, semel lapidatus est, ter naufragium passus, nocte, & die in profundo maris fuit: qui pericula fluminum, latronum, ex genere, ex gentibus, in civitate, in solitudine, in mari, in falsis fratribus pertulit: qui in labore, & ærumna, in jejuniis multis, in fame, & siti, in frigore, & nuditate laboravit: qui foris pugnas, intus timores sustinuit:* qui ultra vires gravatum se esse asserit, dicens: *Supra modum gravati sumus, supra virtutem, ita ut taderet nos etiam vivere.* Sed quomodo numerationis linteo sudorem tanti laboB ris tergat, ipse denunciat, dicens: *Existimo quòd non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* Finem itaque operis præstolatur, & dum profectum remunerationis considerat, vile æstimat, quod pene deficiens laborat.

2. Cor. 11.

2. Cor. 1.

CAPUT XVI.

Vanitati creatura subjecta est, non volens. *Rom. 8. d*

PRæter illas molestias, quas electi Dei patiuntur in mente interiùs, gravibus necessitatibus, corruptionis vinculis astringuntur exteriùs. Esurire quippe, sitire, lassescere vincula corruptionis sunt, quæ scilicet solvi nequeunt, nisi cùm in illam immortalitatis gloriam mortalitas nostra permutatur. ReC plemus enim refectionibus corpus, ne extenuatum deficiat: extenuamus abstinentia, ne nos repletum premat: vegetamus hoc motibus, ne situ immobilitatis intereat: sed citiùs hoc collocando sistimus, ne ipsa sua vegetatione succumbat: adjumentis hoc vestium tegimus, ne frigus interimat: & quæsita adjumenta projicimus, ne calor exurat. Tot igitur diversitatibus occurrentes, quid agimus, nisi corruptibilitati servimus, ut saltem multiplicitas impensi obsequij corpus sustineat, quod anxietas infirmæ mutabilitatis gravat? Unde bene per Paulum dicitur: *Vanitati enim creatura subjecta est non volens, sed propter ipsum, qui eam subjecit in spe; quia & ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.* Vanitati quippe creatura D non volens subditur, quia homo, qui ingenitę constantię statum volens deseruit, pressus justæ mortalitatis pondere, nolens mutabilitatis suæ corruptioni servit. Sed creatura hæc tunc à servitute corruptionis exuta eripitur, cùm ad filiorum Dei gloriam incorrupta resurgendo sublevatur, dignitate libertatis accepta, in filiorum Dei gloriam vertitur: quia unita Deo per spiritum, quasi hoc ipsum, quòd creatura est, transisse ac subegisse declaratur. Electos enim nunc pœna corruptionis aggravat, sed tunc incorruptionis gloria exaltat: & quantum ad præsentis necessitatis pondera, nunc in Dei filiis de libertate nihil ostenditur: tantùm verò ad subsequentis libertatis gloriam, tunc in Dei famulis de servitute nihil E apparebit.

De vinculis nostræ mortalitatis. *In exposi. B. Iob, l. 4. c. 30 longè post med.*

In exposi. B. Iob, l. 8 c. 4. post med.

CAPUT XVII.

Ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. *Rom. 8. d*

DUm in præsenti sæculo adhuc in nobismetipsis repugnat corruptio, nequaquam ad Deum laudandum, sive contemplandum perfectè libertatem mentis obtinere possumus: sed post præsens ad veram libertatem perveniemus. Tunc enim in nobis vera libertas erit, cùm ad gloriam filiorum Dei adoptio nostra pervenerit. Omnes enim electi quandoque in cælestem patriam congregabuntur: & in Deo,

De glorificatione electorum. *In exposi. B. Iob, l. 8. c. 4. & Hom. 9. in Ezech. paulo post med.*

quem videbunt, immutabuntur: tunc perfectè corpus Redemptoris omnis multitudo sanctorum efficietur, & videndo incorruptionem nulla corruptione tenebitur, juxta Pauli vocem dicentis: *Quia creatura ipsa liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei*: eique tunc inhærebunt, ut eis de corruptione, quæ per resurrectionem vincitur, nihil jam in suo sancto amore contradicat, sed unita gloriæ suæ Redemptoris fiat. Tunc itaque omnes electi in cælestia sublevati, & omnipotenti Domino capiti suo uniti, laudes omnium liberatori liberè reddent & resonabunt, cùm viderint sine fine quem laudabunt.

CAPUT XVIII.

Rom. 8. c *Ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.*

Quid est quod Spiritus sanctus postulare memoratur. *In expos. B. Iob, l. 2. c. 22 in fin. Hom. 30. in Evang. procul à princ.*

SPiritus sanctus Græca locutione Paraclitus dicitur, quod Latina consolator, vel advocatus interpretatur. Qui idcirco advocatus dicitur, quia pro errore delinquentium apud justitiam Patris intervenit. Consolator autem autem ideo vocatur, quia de peccati perpetratione mœrentibus, dum spem veniæ præparat, ab afflictione tristitiæ mentem levat. Qui unius substantiæ cum Patre & Filio exorare pro delinquentibus perhibetur: quoniam eos, quos repleverit, exorantes facit. Unde & Paulus dicit: *Ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* Minor verò est qui postulat, quàm qui postulatur. Quomodo ergo spiritus postulare dicitur, qui minor non est? Nequaquam igitur postulat qui æqualis est: sed postulare dicitur, quoniam ad postulandum eos, quos repleverit inflammat.

CAPUT XIX.

Rom. 8. f *Quos præscivit & prædestinavit conformes fieri imaginis filij sui.*

De præscientia Dei. *In exp. B. Iob, l. 10. c. non procul à princ.*

IN Scriptura sacra quædam de Deo indigna dicuntur, ab humanis in illum qualitatibus trahuntur, dum ad infirmitatis nostræ verba descenditur. Dicitur enim præscius, sicut de illo ait Apostolus: *Quos præscivit & prædestinavit conformes fieri imaginis filij sui*: cùm præscientia non possit esse in Deo. Præscire enim dicitur, qui unamquamque rem antequam veniat, videt; & id quod futurum est, priusquam præsens fiat, prævidet. Deus ergo quomodo præscius, dum nulla nisi quæ sunt futura præsciantur? Et scimus quia Deo futurum nihil est, ante cujus oculos præterita nulla sunt, præsentia non transeunt, futura non veniunt: quippe quia omne, quod nobis fuit, & erit, in ejus prospectu præsto est: & omne, quod præsens est, sciri potest potius quàm præsciri. Et tamen quia ea, quæ futura nobis sunt, videt, quæ tamen ipsi semper præsto sunt, humano modo præscire dicitur: quamvis nequaquam futurum prævideat, quod præsens videt. Nam & quæ sunt, ab æternitate ejus non ideo videntur quia sunt, sed ideo sunt quia videntur. In Deo ergo nec præterita, nec futura reperiri queunt, sed cuncta mutabilia immutabiliter durant, & quæ in seipsis simul existere non possunt, illi simul omnia assistunt, nihilque in illo præterit quod transit: quia in æternitate ejus modo quodam incomprehensibili cuncta volumina sæculorum transeuntia manent, currentia stant.

CAPUT XX.

Rom. 8. f *Qui etiam interpellat pro nobis.*

De gratia nostri Redemptoris.

UNigenitus Dei filius homo factus pro nobis, in se humanam naturam suscepit: ut quia puro homini via redeundi non patebat ad Deum, via redeundi fieret per hominem Deum. Longè quippe distabamus à justo & immortali, nos mortales, & injusti: sed inter immortalem justum, & nos mortales & injustos apparuit Mediator Dei & hominum, mortalis & justus: qui & mortem haberet cum hominibus, & justitiam cum Deo: ut quia per ima nostra longè distabamus à summis, in seipso uno jungeret ima cum summis: atque ex eo nobis via redeundi fieret ad Deum, quo summis suis ima nostra copularet. De quo per Joannem Apostolum dicitur: *Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum justum: & ipse est propitiatio pro peccatis; non pro nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.* De quo Paulus Apostolus dicit: *Christus Iesus, qui mortuus est pro nobis, immo qui & resurrexit, qui est in dextera Dei, qui etiam interpellat pro nobis.* Unigenito enim filio pro homine interpellare, est apud coæternum Patrem seipsum hominem demonstrare. Et quippe pro humana natura rogâsse, est eandem naturam in divinitatis suæ celsitudine suscepisse. Interpellat igitur pro nobis Dominus non voce, sed miseratione quia quod damnari in electis noluit, suscipiendo liberavit.

In expos. B. Iob, l. 22. c. 13. sub init. *1. Ioan. 2.*

CAPUT XXI.

Certus sum quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei. *Rom. 8. g*

De charitate. *In expos. B. Iob, l. 10. c. 11. propè fin. Prov. 12. Prov. 18.*

QUisquis in solo æternitatis desiderio figitur, nec prosperitate attollitur, nec adversitate quassatur. Dum nil habet in mundo, quod appetat, nihil, quod est de mundo, pertimescat. Hinc enim Salomon ait: *Non contristabit justum, quidquid ei acciderit.* Hinc iterum dicit: *Justus quasi leo confidens, absque terrore erit.* Tantò enim quisque plenius à se pavorem, qui ex mundo est, abjicit, quantò in semetipso veriùs mundi concupiscentiam vincit. Absque terrore Paulus in corde requiescebat, qui dicebat: *Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque principatus, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro.* Charitas quippe Dei mentem, quam semel ceperit, à dilectione mundi funditus occidit: & hanc tantò valentiùs in auctoritatem erigit, quantò & insensibilem contra terrores reddit.

CAPUT XXII.

Christus, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. *Rom 9. a*

De appellatione Dei. *Hom. 8. in Ezech. procul à princ. & med. Hom. 15. in Ezech. procul item à princ. & med. Exod. 7. Exod. 4. 2. Thess. 2. in Rom. 9.*

IN Scriptura sacra aliquando Deus nuncupativè, aliquando verò essentialiter dicitur. Nuncupativè dicitur, sicut ad Moysen ait: *Ecce constitui te deum Pharaonis.* Essentialiter autem Deus dicitur, sicut ad eundem ait: *Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob.* Unde beatus Paulus Apostolus de hoc nuncupativo & essentiali vocabulo Dei discretionem facit, cùm de Antechristo ait: *Qui adversatur & extollitur super omne, quod dicitur Deus, aut quod colitur.* Deus enim aliquando dici & homo potest, Deus verò coli purus homo non potest. Rursum alibi idem Apostolus volens nuncupativum Dei nomen ab essentiali discernere, de Redemptore nostro locutus est, dicens: *Quorum patres, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula.* Qui enim nuncupativè dicitur, Deus inter omnia: qui verò essentialiter, Deus super omnia est. Ut ergo ostendat Christum

Christum naturaliter Deum, non habet Deum tantummodo, sed Deum super omnia esse memoravit: quia & electus quisque vel in exemplo justitiæ propagandæ positus, dici Deus potest, sed inter omnia, quoniam nuncupativè Deus: Christus autem Deus est super omnia, quia naturaliter Deus.

CAPUT XXIII.

Rom. 9. d

O homo, tu qui es, qui respondeas Deo?

De non murmurando in adversitate. *In exp. B. Iob, l. 9. c. 7. à med. ad fin. usque.*

CUm omnipotens Deus duris nos percussionibus & adversitatibus pulsat, homo se ipsum considerans tacet, & divina judicia discutere metuit, quia se pulverem esse cognoscit. Unde per Paulum dicitur: *O homo, tu quis es, qui respondeas Deo?* Respondere Deo non posse convincitur, qui homo nominatur: quia per hoc quòd de humo sumptus est, judicia superna discutere dignus non est. Unde hîc quoque aptè subjungitur: *Vel quis dicere ei potest, cur ita facis?* Auctoris facta semper indiscussa veneranda sunt, quoniam injusta nequaquam esse possunt. Rationem quippe de occulto ejus consilio quærere, nihil aliud est quàm contra ejus consilium superbire. Cùm ergo factorum causa non deprehenditur, restat ut sub factis illius cum humilitate taceatur: quia nequaquam sufficit sensus carnis, ut secreta penetret majestatis. Qui ergo in factis Dei rationem non videt, infirmitatem suam considerans, cur non videat, rationem videt. Unde subsequenter adjungitur: *Rom. 9.* *Nunquid dicit figmentum ei, qui se finxit, quare me fecisti sic?* Quo enim secernit figmentum divini operis, eo semetipsum redarguit, ne contra manum resultet operantis: quia qui benignè, quod non erat, fecit, quod est, injustè non deserit. Ad semetipsum ergo in percussione mens redeat, & quod apprehendere non valet, non requirat: ne si divinæ iræ causa discutitur, amplius discussa provocetur: & quam placare humilitas poterat, inextinguibiliter superbia accendat.

CAPUT XXIV.

Rom. 10. a

Finis legis Christus ad justitiam omni credenti.

De duorũ testamentorum fine. *Hom. 16. in Ezech. longe post med. & ferè circa fin.*

TEstamentum vetus unum nobis Mediatorem Dei & hominum nunciavit: & testamentum novum eundem nobis nunciat, in æterna claritate venturum, quem jam pro nobis cognovimus incarnatum. Finis autem utrorumque Christus est: quoniam ipse, quem lex prædixit, in carne apparuit: & idem ipse, quem nunc testamentum novum loquitur, in gloria majestatis apparebit: & tunc utrorumque finis erit, cùm visus in divinitatis suæ potentia omnia, quæ sunt prædicta, compleverit. Scriptum namque est: *Finis legis Christus ad justitiam omni credenti.* Finis videlicet, non quia consumit, sed quia perficit. Tunc etenim perfecit, cùm sicut lex prædixerat, incarnatus apparuit: sed adhuc de ejus judicio multa testamentum novum loquitur, adhuc multa de ejus regno narrat, quæ necdum videmus impleta. Ecce Evangelium quotidie legitur, ventura vita prædicatur. Tunc igitur erit & novi testamenti finis, cùm ea, quæ de se promisit, impleverit: finietur verò testamentum novum, quia perficietur. Nam cùm ipse, de quo loquitur, visus fuerit, ejusdem testamenti verba cessabunt. Quemadmodum enim Dominus noster Jesus Christus, qui cum Patre, & Spiritu sancto præsidet in cælo, legem implevit per mysterium incarnationis & perfectæ humanitatis suæ; ita testamenti novi promissa impleturus est per ostensam gloriam claritatis suæ.

CAPUT XXV.

Cæcitas ex parte contigit in Israël.

Rom. 11. c

De repulsione Judæorum, & vocatione Gentium. *In exp. B. Iob, l. 9. c. 10 sub init.*

PRædicatores sancti, dum recta peccatoribus prædicant, quasi stellæ tenebras nostræ noctis illustrant. Dum ergo plebe Judaïca in perfidiæ suæ nocte remanente, prædicatores suos Dominus per silentium intra semetipsos retinuit, cæcis iniquorum sensibus cæleste lumen abscondit. Sed sacro attestante eloquio didicimus, quòd Judæa, quæ nunc deseritur, ad fidei sinum in fine colligetur. Hinc namque per Isaïam dicitur: *Si fuerit numerus Israel quasi arena maris, reliquæ salvæ fient.* *Isaiæ 10. Rom. 9.* Hinc Paulus ait: *Cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo Gentium intraret: & sic omnis Israel salvus fieret.* Qui igitur prædicatores suos nunc oculis Judææ subtrahit, sed postmodum ostendit, quasi stellas suas abscondit: ut absconsis priùs & pòst coruscantibus astrorum spiritualium radiis, suæ perfidiæ noctem, & nunc repulsa non videat, & tunc illuminata deprehendat. Plebs autem Israëlitica, quæ ubertim in fine colligetur, in ipsis sanctæ Ecclesiæ exordiis crudeliter obduratur: nam prædicatores Veritatis renuit, verba adjutorij sprevit. Quod tamen Auctoris dispensatione agitur, ut nimirum gloria prædicantium, quæ recepta in uno populo latere poterat, in cunctis Gentibus repulsa dilatetur. Cùm enim Judæa ad vim persecutionis infremuit, Apostolorum vitam Dominus in cunctarum cognitionem Gentium dilatavit: & illa per judicium in mundum captiva dispergitur, ista ubique per gratiam in honore tenditur. Quis enim Gentium Petrum nosset, si in solius Israëlitici populi prædicatione remansisset? Quis Pauli virtutes agnosceret, nisi hunc Judæa ad nostram notitiam persequendo transmisisset? Ecce jam qui plagis & contumeliis ab Israëlitica plebe repulsi sunt, per mundi fines honorantur. Secreti quippe mira dispensatione consilij prædicatores suos Dominus unde permisit in una gente opprimi, fecit in mundi cardines inde dilatari.

CAPUT XXVI.

Concluſit Deus omnia in incredulitate.

Rom. 11. d

De occultis Dei judiciis. *In exp. B. Iob, l. 29. c. 15. longe ante med. & Dial l. 2. c. 16.*

QUàm incomprehensibilia sunt judicia Dei, & investigabiles viæ ejus! Incomprehensibilitas divini judicij humanæ mentis oculo non valet penetrari. Quare primùm Judæa credidit, Gentilitate omni in perfidiæ suæ obstinatione remanente; postmodum verò ad finem Gentilium corda mollita sunt, & Judæorum infidelitas obdurata. Cùm enim misericors Deus gentes traxit, iratus Judæam repulit: & illa mollia, & penetrabilia fidei corda Judæorum in insensibilitatem versa sunt Gentium, actumque est ut sicut dudum ad percipiendam fidem Gentilitas fuerat obdurata, ita postmodum ad fidem Gentilitate suscepta, Judæa populus perfidiæ robore duresceret. Unde Paulus Apostolus eisdem Gentibus dicit: *Sicut aliquando vos non credidistis Deo, nunc autem misericordiam consecuti estis propter illorum incredulitatem; ita & isti non crediderunt in vestra misericordia, ut & ipsi misericordiam consequantur. Concluſit enim Deus omnia in incredulitate: ut omnium misereatur.* *Rom. 11.* Quam sententiam suam primùm quidem de vocatione Judæorum, & repulsione Gentium, postmodum verò de vocatione Gentium, & repulsione Judæorum subtiliter pensans, seque occulta Dei judicia comprehendere non posse considerans, exclamando subjunxit: *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!* *Rom. 11.* Nemo

ergo perscrutari appetat, cur, cùm alius repellitur, A alius eligatur: vel cur cùm alius eligitur, alius repellatur: quoniam attestante Paulo, inscrutabilia sunt judicia ejus. In his autem verbis Apostoli oritur quæstio. Nam David Propheta Domino loquitur, dicens: *In labiis meis pronunciavi omnia judicia oris tui.* Et cùm minus sit nosse quàm pronunciare, quid est quòd Paulus incomprehensibilia esse Dei judicia asserit, David autem hæc se omnia, non solùm nosse, sed & in labiis pronunciâsse testatur? Sed sciendum est quòd sancti viri inquantum cum Domino unum sunt, sensum Domini non ignorant. Omnes enim qui devotè Dominum sequuntur, etiam cum Domino devotione sunt: & adhuc carnis corruptibilis pondere gravati, cum Domino non sunt. Occulta itaque Dei judicia, in quantum conjuncti sunt, sciunt: in quantum disjuncti sunt, nesciunt. Qui B enim secreta ejus adhuc perfectè non penetrant, incomprehensibilia ejus judicia esse testantur. Qui verò ei mente inhærent, & inhærendo vel sacræ Scripturæ eloquiis, vel occultis revelationibus, inquantum accipiunt, agnoscunt, hoc & norunt, & pronunciant. Judicia igitur, quæ Deus tacet, nesciunt: quæ Deus loquitur, sciunt. Unde & David Propheta cùm dixisset: *In labiis meis pronunciavi omnia judicia*, protinus addidit, *oris tui.* Ac si apertè dicat: Illa ergo judicia & nosse & pronunciare potui, quæ te dixisse cognovi. Nam ea, quæ ipse non loqueris, nostris proculdubio cognitionibus abscondis. Concordat ergo Prophetica, Apostolicaque sententia: quia & incomprehensibilia sunt Dei judicia, & tamen quæ de ore ejus prolata fuerint, humanis labiis pronunciantur: quoniam sciri ab hominibus, & prolata prodi possunt, & occultari non possunt. Rursus alia suboritur quæstio: si unus fit cum Domino spiritus, qui Domino adhæret, sicut scriptum est: *Qui adhæret Domino, unus spiritus est*; quid sit quod idem prædicator egregius Paulus subjungit dicens: *Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit?* Valde enim inconveniens videtur esse, ejus sensum, cum quo unus factus fuerit, ignorare. Sed sciendum est, quia, sicut suprà breviter dictum est, sancti viri in quantum cum Domino unum sunt, sensum Domini non ignorant. Nam idem quoque Apostolus dicit: *Quis enim hominum scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Ita & quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi spiritus Dei.* Qui, ut ostenderet se nosse quæ Dei sunt, adjunxit: *Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed ipsum, qui ex Deo est.* Hinc iterum dicit: *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se, nobis autem revelavit per Spiritum sanctum.*

Psal. 118. *1. Cor.* 6. *1. Cor.* 2. *Isa.* 64. & *1. Cor.* 2.

CAPUT XXVII.

Rom. 11. *d* *Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.*

De concordia duorum testamentorum in sanctæ Trinitatis cõfessione. *In expos. B. Iob, l.* 29. *c.* 16. *procul à princ. Isa.* 53. *Joan.* 1.

Diversis temporibus Abel, Isaïas, & Joannes apparuerunt: divisi quidem fuerunt tempore, sed non prædicatione. Nam Abel Redemptoris nostri passionem significans, Agnum in sacrificio obtulit; de cujus passione Isaïas ait: *Sicut Agnus coram tondente se obmutescet, non aperiens os suum.* De quo Joannes quoque ait: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Ecce quidem diversis temporibus missi, & tamen concorditer de nostri Redemptoris innocentia sentientes, eundem agnum Joannes ostendendo, Isaïas prævidendo, Abel offerendo locutus est. Et quem Joannes in ostensione, quem Isaïas in locutione, hunc Abel significando in manibus tenuit. Diversis quoque temporibus huic mundo David, Isaïas, & Paulus apparuerunt; sed tamen nullus eorum alteri diversum sensit: quia etsi semetipsos non noverant facie, unum tamen didicerunt ex divina cognitione. David quippe ut auctorem omnium Deum in Trinitate ostenderet, dixit: *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus:* ac ne tertiò Deum nominans, tres deos dixisse putaretur, illico unitatem ejusdem Trinitatis insinuans, addidit: *Et metuant eum omnes fines terræ.* Qui enim non eos, sed eum subdidit, unum tria, quæ dixerat, intimavit. Isaïas quoque cùm laudem de unitate Trinitatis aperiret, Seraphim voces exprimens, ait: *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, ac ne tertiò sanctum nominans, unitatem divinæ substantiæ scindere videretur, adjunxit: *Dominus Deus Sabaoth.* Qui ergo non Domini dij, sed Dominus Deus addidit, unum existere, quòd tertiò sanctum vocaverat, indicavit. Paulus quoque ut operationem sanctæ Trinitatis ostenderet, ait: *Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.* Atque ut unitatem ejusdem Trinitatis intimaret, addidit: *Ipsi gloria in sæcula sæculorum, Amen.* Qui igitur, non ipsis, sed, ipsi, subdidit, unum naturaliter, tria secundùm personas innotuit: quod superiùs tertiò idipsum dixit.

Psal. 66. *Isa.* 6.

CAPUT XXVIII.

Obsecro vos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem. *Rom.* 12. *a*

De mortificatione carnis. *Homil.* 22. *in Ezec. longè post med.*

Multi sunt in Ecclesia sancta positi, qui peccatorum suorum memores, lacrymis se lavant, carnem per abstinentiam macerant, nullis se hujus mundi actionibus miscent; quæ habent, indigentibus tribuunt, & habere quæ non habent non concupiscunt: qui memores æterni judicij semetipsos quotidie Deo sacrificium per lamentum compunctionis mactant. Qui idcirco corpora castigant, quatenus hoc, quod per Magistrum Gentium dicitur, impleant: *Ut exhibeatis corpora vestra, hostiam viventem, sanctam, Deo placentem.* Hostia quippe occiditur, ut offeratur: sed hostia vivens est corpus pro Domino afflictum. Quod hostia dicitur, & vivens: quia vivit in virtutibus, id est, à vitiis occisum. Hostia videlicet, quia jam huic mundo se à pravis actibus mortuum; vivens autem, quia cuncta, quæ prævalet, bona operatur.

CAPUT XXIX.

Non plus sapere, quàm oportet sapere. *Rom.* 12. *d*

De ellata hæreticorum scientia. *In expos. B. Iob, l.* 20. *c.* 8

Hæretici plerumque audacter de natura Divinitatis tractant, cùm semetipsos miseri nesciant; nec ea quærunt, ex quibus semetipsos ad humilitatem erudiant, mores in tranquillitate disponant, patientiam servent, longanimitatem exhibeant: sed quæ ultra se sunt, perscrutari desiderant. Dumque ad hoc tendunt, quod comprehendere nequeunt, ea cognoscere negligunt, ex quibus erudiri potuerant. Quam bene eorum audaciam Prædicator egregius refrænat, dicens: *Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Hinc Salomon ait: *Prudentiæ tuæ pone modum.* *Prov* 23.

CAPUT XXX.

Nolite esse prudentes apud vosmetipsos. *Rom.* 12. *d*

Qualiter veram sapientiam habere possumus. *In expos. B. Iob, l.* 13. *c.* 14. *circ. fin.*

Ad veram sapientiam non possunt venire, qui fiduciâ decipiuntur falsæ suæ sapientiæ, de quibus scriptum est: *Væ, qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes.* Unde & prædicator egregius, hos, quos carnaliter sapientes invenerat, ut sapientiam veram perciperent, priùs fieri stultos quærebat, dicens: *Si quis inter vos videtur esse sapiens in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens.* Ac si eis apertè dicat: Stulti esse apud vosmetipsos

discite, ut in Deo verè sapientes esse valeatis. Hinc rursum ait: *Nolite esse prudentes apud vosmetipsos.* Ac si dicat: Qui apud semetipsos sapientes sunt, ad veram sapientiam pervenire non possunt. Et per semetipsam Veritas dicit: *Confiteor tibi, Pater, Domine cæli & terræ: quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis.*

Matt.11. & Luc.10.

CAPUT XXXI.

Rom.11 d *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.*

De pacis societate. *Curæ Past. par.1.c.23. circ. fin.*

SI pacem diligentes ad increpationis verba prosiliant, non debent formidare temporalem pacem sibi turbare: & tamen eandem pacem integra dilectione debent intrinsecus tenere, quam per invectionem vocis videntur extrinsecus sibi turbare. Hinc Paulus ait: *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.* Hortaturus enim discipulos, ut pacem cum omnibus haberent, præmisit, dicens: *Si fieri potest:* atque subjunxit *Quod ex vobis est.* Difficile quippe erat, ut si malè acta corriperent, habere pacem cum omnibus possent; sed cùm temporalis pax in pravorum cordibus ex increpatione nostra confunditur, inviolata necesse est ut in nostro corde servetur. Rectè itaque ait, *Quod ex vobis est,* ac si nimirum dicat: Quia pax ex duarum partium consensu subsistit, si ab eis, qui corripiuntur, expellitur, integra tamen in vestra qui corripitis mente, teneatur. Unde eosdem discipulos rursum admonet, dicens: *Si quis non obedit verbo nostro per Epistolam, hunc notate, & non commisceamini cum illo, ut confundatur.* Atque illico adjunxit: *Et nolite ut inimicum existimare illum, sed corripite ut fratrem.* Ac si diceret: Pacem cum eo exteriorem solvite, sed interiorem circa illum medullitus custodite: ut peccantis mentem sic vestra discordia feriat, quatenus pax à cordibus vestris nec abnegata discedat.

1.Thess.5.

CAPUT XXXII.

Rom.13.a *Vis non timere potestatem? Bonum fac, & habebis laudem ex illa.*

De discretione in vitiis expugnandis. *Curæ Past. par.3 c.39. sub init.*

DE duobus vitiis, quorum unum nullatenus extinguitur, nisi aliud nutriatur, illud insequendum est ardentius, quod premit periculosius. Sæpe enim quis à ciborum se ingluvie minimè temperans, jam jamque penè superantis luxuriæ stimulis premitur, qui hujus pugnæ metu territus, dum se per abstinentiam restringere nititur, inanis gloriæ tentatione fatigatur. Tolerandum itaque est, ut per virtutem abstinentiæ interim arrogantia contra viventem crescat, ne eum per ingluviem à vita luxuria funditus extinguat. Hinc est quòd Paulus cùm infirmum adjutorem suum perpenderet aut prava adhuc velle agere, aut de actione recta humanæ laudis retributione gaudere, ait: *Vis non timere potestatem? Bonum fac, & habebis laudem ex illa.* Neque enim ideo bona agenda sunt, ut potestas hujus mundi nulla timeatur, aut per hæc gloria transitoriæ laudis sumatur: sed cùm infirmam mentem ad tantum robur ascendere non posse pensaret, ut & pravitatem simul vitaret & laudem. Prædicator egregius, & admonendo aliquid obtulit, & aliquid tulit. Concedendo enim levia, subtraxit acriora: ut quia ad deserenda cuncta simul non assurgeret, dum in quodam suo vitio animus familiariter relinquitur, à quodam suo sine dolore toleretur.

CAPUT XXXIII.

Nox præcessit, dies autem appropinquavit. *Rom.13.f*

De imperfectione electorum in hac vita. *In expos. B. Iob, l.29.c.2 sub init. Psal.142. Iac.3. Rom.7.*

NOs omnes, qui veritatem in hac vita sequimur, quasi aurora vel diluculum vocari possumus. Aurora namque vel diluculum noctem quidem interiisse nunciant, nec tamen claritatem diei integram ostentant; sed dum illam pellunt, hanc suscipiunt, lucem permixtam tenebris tenent. Nos similiter quædam jam, quæ lucis sunt agimus: & tamen quibusdam adhuc tenebrarum reliquiis non caremus. Per Prophetam quippe Deo dicitur: *Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.* Rursumque scriptum est: *In multis enim offendimus omnes.* Paulus quoque ait: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis.* Ubi ergo lex peccati cum lege mentis contendit, profectò adhuc aurora est: quia lux quæ jam emicuit, necdum prætereuntes tenebras funditus pressit: adhuc aurora est, quia dum lex carnis legem mentis, & lex mentis legem carnis percutit, inter se vicissim lux & umbra confligit. Unde rursum Paulus cùm diceret: *Nox præcessit*, nequaquam subdidit: Dies venit, sed, *dies autem appropinquavit.* Qui enim post discensum noctis non jam venisse, sed appropinquasse diem insinuat, esse se proculdubio ante solem post tenebras adhuc in aurora demonstrat. Tunc verò plenè sancta electorum Ecclesia dies erit, cùm ei admixta peccati umbra jam non erit. Tunc plenè dies erit, quando luminis interni perfecto fervore elanguerit. Tunc plenè dies erit, quando nullam malorum suorum tentantem memoriam tolerans, omnes à se tenebrarum etiam reliquias abscondit.

CAPUT XXXIV.

Carnis curam ne feceritis in desideriis. *Rom.13 d*

De restringendo gulæ vitio. *In expos. B. Iob, l. 30. c. sub init.*

DIscretus vir ac continens, usque ad temperandam necessitatem, ventrem reficit, & à voluptate restringit. Sciendum verò est, quia sic voluptas sub necessitate se palliat, ut vix eam perfectus quisque discernat. Nam dum solvi debitum necessitas petit, voluptas explere desiderium suppetit: & tantò gulam securiùs in præceps rapit, quantò sub honesto nomine necessitatis explendæ se contegit. Sæpe autem in ipsa edendi via furtivè adjuncta subsequitur, nonnunquam verò impudenter libera etiam præire conatur. Facile est autem deprehendere, cùm voluptas ejus necessitatem prævenit: sed valde est difficile, discernere cùm in ipso esu necessario se occulta subjungit. Nam quia præeuntem naturæ appetitum sequitur, quasi à tergo veniens tardiùs videtur: Eo enim tempore, quo necessitati debitum solvitur; quia per esum voluptas necessitati miscetur, quid necessitas petat, & quid, sicut dictum est, voluptas suppetat, ignoratur. Sæpe verò & discernimus, & quia utramque per experientiam sibi conjunctam novimus, in hoc quod extra metas rapimur, libet sciendo fallamur. Et dum sibi mens ex necessitate blanditur, ex voluptate decipitur, sicut scriptum est: *Carnis curam ne feceritis in desideriis.* Quæ igitur in desiderio fieri prohibetur, in necessitate conceditur: sed sæpe dum incautè necessitati condescendimus, desideriis deservimus: nonnunquam verò, dum desideriis immoderatiùs obviare nitimur, necessitatis miserias augemus. Sic enim necesse est, ut artem quisque continentiæ teneat: quatenus non carnem, sed vitia carnis occidat. Nam plerumque dum plus justo caro restringitur, etiam ab exercitatione boni operis enervatur: ut ad orationem quoque vel præ-

dicationem non sufficiat, dum incentiva vitiorum in se funditùs suffocare festinat. Adjutorem quippe habemus intentionis internæ hunc hominem quem exteriùs gestamus, & ipsi insunt motus lasciviæ, ipsi effectus suppetunt operationis bonæ. Sæpe verò dum in illo hostem insequimur, etiam civem, quem diligimus, trucidamus: & sæpe dum quasi concivi parcimus, ad prælium hostem nutrimus. Eisdem namque alimentis vitia superbiunt, quibus nutritæ virtutes vivunt. Et cùm virtus alitur, plerumque vires quoque vitiis augentur: cùm verò immensa continentia vitiorum vires extenuat, etiam virtus deficiens anhelat. Unde necesse est, ut interior homo noster, æquus quidem arbiter præsideat inter se, & eum, quem exteriùs gestat, quatenus ei suus homo exterior, & semper ad debitum ministerium servire sufficiat, & numquam superbè libera cervice contradicat. Nec moveat si quid suggerendo submurmurat, dummodo eum semper superposita calce dominationis premat.

CAPUT XXXV.

Item unde suprà.

De carne. *In expos. B. Iob, l. 9. c. 40 non procul ab init.*

PLerumque se ad viam rectitudinis animus accendit, torporem discutit, tantoque in cælestibus desiderio rapitur, ut penè nil ex eo inferiùs remansisse videatur. Et tamen cùm ad carnis curam reducitur, sine qua præsentis vitæ via nullomodo expletur, ita hunc inferiùs depressum tenet, ac si adhuc de summis nulla contigisset. Auditis verbis cælestis oraculi in amorem patriæ cælestis erigitur, sed resurgente præsentis vitæ studio, sub terrenæ curæ aggere sepelitur, atque in terra cordis nequaquam supernæ spei semen proficit: quia cogitationis infimæ spina densescit. Quam videlicet spinam per semetipsam Veritas manu sanctæ exhortationis eradicat, dicens: *Nolite solliciti esse in crastinum.* Contra hanc quoque per Paulum dicitur: *Carnis curam ne feceritis in concupiscentiis.* Sed in his nimirum ducis & militis verbis agnoscimus: quia tunc ab ea mortifero vulnere animus pungitur, cùm in ea mensura æquitatis non tenetur. Neque mortali adhuc in carne viventibus funditus cura carnis abscinditur, sed, ut discretè animo serviat, temperatur. Nam quia sollicitos nos esse in crastinum prohibet, habere utcumque curam in præsentibus non negat, quam tendi ad tempus, quod sequitur, vetat. Et nimirum Paulus cùm curam carnis fieri in concupiscentia non sinit, proculdubio in necessitate concedit. Curandum itaque est, ne aut necessitatis metas cura carnis transeat, aut in eo quod moderatè exequitur, de se præsumat. Sæpe verò animus fallitur, ut quod voluptuosè appetit, necessarium suspicetur: quatenus omne quodlibet vitæ debitam utilitatem putet. Et sæpe quia effectus providentiam sequitur, in sui fiducia mens levatur. Cumque sibi adest quod deesse ceteris viderit, cogitatione tacita de magnitudine suæ promissionis hilarescit; tantoque jam à vera provisione longè fit, quantò ipsam quoque elationem, quam patitur, nescit. Unde solerti semper custodiæ intentione pensandum est, vel quid opere agimus, vel quid corde versamus, ne aut mentem præpediens, foris se terrena cura multiplicet, aut saltem de ejus moderamine intus se cogitatio exaltet: ut cùm divina judicia temporali circumspectione metuimus, sempiterni supplicia horroris evadamus.

Matt. 6.

Rom. 13.

Ibid. multis interiectis.

CAPUT XXXVI.

Alius judicat diem inter diem, &c.

Rom. 14. a

SIcut ignorantiæ obscuritas sine dubitatione nox cordis est, sic intellectus non immeritò dies appellatur. Unde & per Paulum dicitur: *Aliud judicat diem inter diem, alius judicat omnem diem:* ac si apertè dicat: Alius quædam nonnullis intermissis intelligit, alius verò omnia ad intellectum possibilia, ita ut sunt videnda, cognoscit.

Quòd intellectus, dies appellatur. *In expos. B. Iob, l. 1. c. 8. sub init.*

CAPUT XXXVII.

Gentes super misericordia honorare Deum.

Rom. 15. b

SEcreta sapientiæ Dei sunt judicia, quòd Gentilitas, cùm nulla apud Deum merita habuerit, reconciliationis tamen gratiam ex sola misericordia accepit. Unde bene per Paulum dicitur: *Gentes autem super misericordia honorare Deum.* Unde rursum scriptum est: *Et quæ non consecuta misericordiam, nunc autem misericordiam consecuta.* Locus igitur misericordiæ Dei est ipsa Gentilitas: cujus culpas districtus judex si justè animadverteret, ad reconciliationem gratiæ nunquam veniret. Secreta itaque sapientiæ ejus pauci valent inquirere, sed nullus invenire: quia quòd super nos de nobis ab immortali sapientia non injustè disponitur, justum profectò est, ut à nobis adhuc mortalibus ignoretur. Sed hæc ipsa sapientiæ illius secreta conspicere, utcumque jam incomprehensibilitatis ejus est potentiam videre: quia etsi in ipsa consiliorum inquisitione deficimus, deficiendo tamen veriùs discimus, quem timeamus. Ad hæc se Paulus sapientiæ illius secreta tetenderat, & cùm secreta Dei judicia de repulsione Judæorum, & vocatione Gentium discuteret, & ad ea pervenire non posset, dicebat: *O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus! Quis enim cognovit sensum Domini, vel quis consiliarius ejus fuit?* Qui superiùs etiam ex ipsa inquisitione lassescens, sed tamen ad cognitionem infirmitatis propriæ lassescendo proficiens, præmittit, dicens: *O homo tu quis es, qui respondeas Deo? Nunquid dicet figmentum ei, qui se finxit, quare me fecisti sic?* Quia igitur Dei judicia pertingere non valens, ad infirmitatis suæ cognitionem rediit: & ad eruditionem se propriam deficiendo revocavit, ut ita dicam, secreta sapientiæ non inveniens, invenit: quia cùm ad superna consilia requirenda lassescceret, didicit, ut humiliùs timeret: & quem sua infirmitas à cognitione intima repulit, hunc ei veriùs humilitas junxit.

De secretis divinæ sapientiæ judiciis. *In expos. B. Iob, l. 10. c. 4. sub init.*

2. Cor. 4.

Rom. 11.

Rom. 9.

CAPUT XXXVIII.

Volo vos sapientes esse in bono, simplices autem in malo.

Rom. 16. a

DE beato Job legitur, quòd fuerit simplex, & rectus. Nonnulli namque ita simplices sunt, ut rectum quid sit ignorent. Sed eò veræ simplicitatis innocentiam deserunt, quò ad virtutem rectitudinis non assurgunt: quia dum esse cauti per rectitudinem nesciunt, nequaquam innocentes persistere per simplicitatem possunt. Admonendi sunt ergo simplices, ut bono simplicitatis prudentiam semper adjungant, quatenus sic securitatem de simplicitate possideant, ut circumspectionem prudentiæ non amittant. Hinc est quòd Doctor gentium Paulus discipulos admonet, dicens: *Volo vos sapientes esse in bono, simplices autem in malo.* Hinc rursum dicit: *Nolite pueri sensibus effici, sed malitia estote parvuli.* Hinc per semetipsam Veritas

De prudentia, & simplicitate. *In expos. B. Iob, l. 1. c. 2. in princ. & Cura Past. par. 3. c. 12.*

1. Cor. 14.

Mat. 10. discipulis præcipit dicens : *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.* Utraque enim necessariò conjunxit in admonitione, ut simplicitatem columbæ astutia serpentis instrueret, & rursùm serpentis astutiam simplicitas columbæ temperaret. Hinc est quòd sanctus Spiritus præsentiam suam hominibus non in columba solummodo, sed etiam in igne patefecit. Per columbam quippe simplicitas, per ignem verò zelus indicatur. In columba igitur, & in igne sanctus Spiritus ostenditur : quoniam quicunque illo pleni sunt, sic mansuetudini simplicitatis inserviunt, ut contra culpas delinquentium etiam zelo rectitudinis accendantur.

Finis expositionis in Epist. B. Pauli Apostoli ad Romanos.

INCIPIVNT CAPITVLA
DE PRIMA EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS.

1 *In omnibus divites facti estis in illo.*
2 *Quæ à Deo donata sunt nobis, loquimur.*
3 *Quis scit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis.*
4 *Nos autem prædicamus Christum crucifixum.*
5 *Non enim judicavi me scire aliquid inter vos.*
6 *Nam quia non cognovit mundus per sapientiam Deum, &c.*
7 *Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus.*
8 *Quæ stulta sunt mundi elegit Deus.*
9 *Cùm enim sit inter vos zelus, & contentio.*
10 *Ego plantavi, Apollo rigavit.*
11 *Fundamentum aliud nemo potest ponere.*
12 *Si quis ædificaverit super fundamentum hoc.*
13 *Comprehendam sapientes in astutia eorum.*
14 *Mihi pro minimo est, ut à vobis judicor.*
15 *Auditur inter vos fornicatio.*
16 *Sæcularia judicia si habueritis, &c.*
17 *Quare non magis injuriam accipitis?*
18 *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.*
19 *Bonum est homini mulierem non tangere.*
20 *Melius est nubere, quàm uri.*
21 *De virginibus præceptum Domini non habeo.*
22 *Qui habent uxores, tanquam non habentes sint.*
23 *Qui autem cum uxore est, &c.*
24 *Hoc ad utilitatem vestram dico.*
25 *Scientia inflat, charitas ædificat.*
26 *Qui se existimat scire aliquid.*
27 *Videte, ne licentia vestra fiat offendiculum.*
28 *Si nos vobis spiritualia seminavimus, &c.*
29 *Factus sum Iudæis tanquam Iudæus, &c.*
30 *Sic curro non quasi in incertum.*
31 *Castigo corpus meum.*
32 *Petra autem erat Christus.*
33 *Neque idololatræ efficiamini.*
34 *Qui se existimat stare, videat ne cadat.*
35 *Tentatio vos non apprehendat nisi humana.*
36 *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari.*
37 *Si quis videtur contentiosus esse, &c.*
38 *Si nos judicaremus, non utique judicaremur.*
39 *Divisiones gratiarum sunt, &c.*
40 *Quæ inhonesta sunt nostra, abundantiorem honorem, &c.*
41 *Vos estis corpus Christi, & membra de membro.*
42 *Si linguis hominum loquar, & Angelorum.*
43 *Charitas patiens est, benigna est.*
44 *Videmus nunc per speculum, &c.*
45 *Tunc cognoscam, sicut & cognitus sum.*
46 *Linguæ in signum sunt.*
47 *Si autem omnes prophetent.*
48 *Ego sum minimus Apostolorum.*
49 *Gratia Dei sum id, quod sum.*
50 *Corrumpunt mores bonos colloquia malà.*
51 *Sicut portavimus imaginem terreni; etc.*
52 *Caro et sanguis regnum Dei possidere non possunt.*

INCIPIT EXPOSITIO
SUPER PRIMAM EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS.

CAPUT I.

In omnibus divites facti estis. 1. Cor. 1. a

De modo reprehendendi proximos in culpas prolapsos. *In expos. B. Iob. l. 24. c. 9. cir. med. & Hom. 11. in Ezech. circ. med.*

VEREcundæ mentes, si quas fortasse culpas admiserint, leniter arguendæ sunt : quia si asperiùs increpentur, franguntur potiùs, quàm erudiantur. Prædicatores itaque justi cùm aliquos corrigunt, si in eis ex parte alia fortasse aliquid bonæ operationis potuerint invenire, ad eadem objurgationis verba cum magna dispensatione debent descendere. Quod bene in egregio Prædicatore beato Paulo discimus, qui cùm Corinthios cognosceret pro amore personarum in schismate divisos, eorum verecundiæ consulens, locutionem suam eis à gratiarum actione, & laudibus cœpit, dicens : *Gratias ago Deo meo semper pro vobis, in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Iesu : quia in omnibus divites facti estis in illo.* Multùm profectò laudabat, quos in Christo divites in omnibus dicebat. Ecce adhuc blandimenta multiplicat, dicens : *In omni verbo, & in omni scientia, sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis.* Testimonium Christi confirmatum est in vobis dixit, ac si opere peregissent, quod doctrinâ didicerant. Ex mox in laudis consummatione subjunxit : *Ita ut nihil vobis desit in ulla gratia : expectantibus revelationem Domini nostri Iesu Christi.* Quæso te, Paule, si jam nihil deest, cur eis

scribendo fatigaris? cur in longinquo positus loqueris? Pensemus ergo, fratres charissimi, quantum laudat. Ecce eis gratiam Dei datam asserit, factos divites in omnibus dicit: In omni verbo & in omni scientia Christi testimonium, id est, quod de semetipso moriendo, & resurgendo testatus est, in eorum vita confirmatum esse perhibet, & nihil eis deesse in ulla gratia testatur. Quis, rogo, credat, quia paulò pòst eos corripiat, quos ita laudat? Nam post cetera subjungit: *Obsecro autem vos, fratres, per nomen Domini nostri Iesu Christi, ut idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata.* Quod enim potuit tam perfectis, tamque laudabilibus schisma subrepere? *Significatum est enim mihi de vobis, fratres mei, ab iis, qui sunt Chloes, quia contentiones sunt inter vos.* De quibus contentionibus paulò pòst subdidit, dicens: *Cum enim inter vos sit zelus, & contentio, nonne carnales estis, & secundùm hominem ambulatis?* Sequitur: *Hoc autem dico quod unusquisque vestrùm dicit: Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ, ego autem Christi.* Ecce quos in omni verbo, & in omni scientia laudaverat, quibus nil deesse in ulla gratia dixerat, paulisper loquens, ad increpandum leniter veniens, divisos erga seipsos reprehendit: & quorum priùs salutem narraverat, postmodum vulnera patefecit. Peritus enim medicus vulnus secandum videns, sed ægrum timidum esse conspiciens, diu palpavit, & subitò percussit. Priùs blanda manu laudes posuit, & postmodum ferrum increpationis fixit. Nisi enim verecundæ mentes fuerint palpando reprehensæ, ita ut ex aliis rebus audiant, quod in consolatione sumant, per increpationem protinus ad desperationem cadunt. Sed nunquid mentitus est Paulus, ut priùs nil deesse in omni gratia diceret, quibus postmodum dicturus erat unitatem deesse? Absit hoc, ut quis de illo talia, vel desipiens credat: sed quia erant inter Corinthios quidam omni gratia repleti, & erant quidam in personarum favoribus excisi, cœpit à laudibus perfectorum, ut modesta invectione ad reprehensionem pertingeret infirmorum; & in hoc quoque ad medecinam cordis, à medicina corporis usum trahens. Nam cùm feriendum vulnus medicus aspicit, priùs ea membra, quæ circa vulnus sana sunt, palpat, ut pòst ad ea, quæ vulnerata sunt, leniter palpando perveniat. Cùm ergo Paulus perfectos in Corinthiis laudavit, sana membra juxta vulnus tetigit: cùm verò infirmos de divisione reprehendit, vulnus in corpore percussit.

1. Cor. 1.
1. Cor. 3.
1. Cor. 1. & 3.

CAPUT II.

1. Cor. 2. d *Quæ à Deo donata sunt nobis loquimur: non in doctis humanæ sapientiæ verbis.*

De distantia verborũ Dei, & eloquentia sæcularis. *In exposit. B. Iob. l. 18. c. 27 sub init.*

VErba mandatorum Dei ab hujus mundi sapientibus differunt, qui dum intendunt eloquentiæ, eorum dicta pulchrè apparent: & cùm rerum virtute careant, aliud se esse, quàm sunt, verborum compositione quasi superducto colore mentiuntur. At contrà, doctrina Dei, & prædicatione pulchra est & puritate conspicua: nec aliud se per fallaciam prætendit exteriùs, & aliud reservat interiùs: neque in dictis suis pulchra videri appetit nitore sermonis, sed integritate veritatis. Eloquentiæ ornamenta bene Paulus despexerat, cùm dicebat: *Quæ à Deo donata sunt nobis loquimur: non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus.* Malebat quippe sapientiam Dei sola puritate veritatis ostendere, non autem compositione eloquij fucare.

CAPUT III.

1. Cor. 2. e *Quis scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est?*

Quod cogitationes hominum non nisi per exteriores motus patent. *In exposit. B. Iob, l. 13. c. 4 circ. fin. Prov. 27.*

TUnc spiritus hominis ab altero ignoratur, cùm verbis, vel operibus non demonstratur. Nam cùm scriptum sit: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos*, per hoc, quod foris agitur quidquid intus latet, aperitur. Unde rectè quoque per Salomonem dicitur: *Quomodo in aquis resplendet prospicientium vultus, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.*

CAPUT IV.

1. Cor. 1. d *Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, Gentibus verò stultitiam.*

De scandalo infidelium in Dei passione. *Hom. 6. in Evang. non procul à princ.*

IN Domino nostro Jesu Christo mens infidelium grave scandalum pertulit, cùm eum pòst tot miracula, quæ fecerat, morientem vidit. Stultum quippe visum est hominibus, ut pro hominibus auctor vitæ moreretur: & inde contra eum homo scandalum sumpsit, unde ei ampliùs debitor fieri, ut honoraretur, debuit. Nam tantò Deus ab hominibus digniùs honorandus extitit, quantò pro hominibus & indigna suscepit.

CAPUT V.

1. Cor. 2. e *Non enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum.*

De fide Christi, quod in ea salvantur qui cælestia capere nequeunt. *Homil. 9. in Ezech. prope fin. à fin.*

SAcra Scriptura, ea, quæ de natura divinitatis, vel de æternis gaudiis narrat, nobis adhuc nescientibus solis Angelis in secreto sunt cognita: & in sacro eloquio dictis occultioribus, atque sublimioribus fortes satiantur; & præceptis apertioribus nos parvuli nutrimur, qui intelligere alta non possumus, in Christi fide salvamur. Unde Corinthiis à beato Paulo dicitur: *Nihil me judicavi scire inter vos, nisi Christum Iesum, & hunc crucifixum*; ac si diceret: Quia vos capere divinitatis ejus mysteria non posse pensavi, sola vobis humanitatis ejus infirma locutus sum.

CAPUT VI.

1. Cor. 1. d *Nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes.*

De sapientia Dei, quæ Christus est. *In exposit. B. Iob, l. 28. c. 1 in princ.*

DOminus noster Jesus Christus, qui est Dei virtus, & sapientia, de Patre natus ante tempora, in illa nativitate ab humano genere cognosci non poterat. Proinde in humanitate venit, ut videretur: videri voluit, ut imitaretur. Quæ carnis nativitas despecta visa est sapientibus mundi. Contempserunt enim infirma humanitatis ejus, Deo hæc indigna judicantes, cui tantò magis homo debitor fuit, quantò pro illo Deus etiam indigna suscepit: & pro eo salvando stultitiam prædicationis assumpsit, scriptum quippe est: *Quia enim non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes in se.* Verbum quippe Dei, sapientia est. Sed stultitia ejus sapientiæ, dicta est caro Verbi: ut quia carnales quique per carnis suæ prudentiam pertingere non valebant ad sapientiam Dei, per stultitiam prædicationis, id

est, per incarnationem Verbi, sanarentur, ac si diceret: Cùm Deum, qui est sapientia, nequaquam per sapientiam suam mundus inveniret, placuit, ut Deum hominem factum per humilitatis stultitiam cognosceret: quatenus ejus sapientia ad nostra stulta descenderet, & lumen supernæ prudentiæ luto suæ carnis illuminata nostra cæcitas videret. Natus igitur ex patre sine tempore, ex matre nasci dignatus est in tempore.

CAPUT VII.

1. Cor. 1. d *Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus.*

Desapienti stultitia Dei. *In exp. B. Iob, l. 20. & 15. circ. med.*

INtra sanctam Ecclesiam stulti vocantur, sed tamen nobiles sunt, qui prudentiam carnis, & stultam mundi sapientiam despiciunt, & sapientem sibi profuturam Dei stultitiam appetentes concupiscunt. Scriptum quippe est: *Quod stultum est Dei, sapientius est hominibus.* Hanc nos stultitiam Paulus comprehendere admonet, dicens: *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens.* Hanc stultitiam qui perfectè secuti sunt, voce sapientiæ audire meruerunt: *Vos qui secuti estis me in regeneratione, cùm sederit filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel.* Ecce relinquentes tèporalia, gloriam potestatis æternæ mercati sunt. Quid itaque stultius in hoc mundo, quàm sua deserere? & quid in æternitate nobilius, quàm cum Deo judices venire? Horum scilicet judicum nobilitas, Salomone attestante, memoratur, cùm hoc, quod jam præfatus sum, dicitur: *Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ.* Valde quippe nobiles considerat, quos senatores vocat. Hanc in se nobilitatem Paulus aspexerat, cùm cognitioni Conditoris per Spiritum junctus, dicebat: *Genus igitur cùm simus Dei, non debemus æstimare auro, vel argento, aut lapidi sculpturæ artis, & cogitationis hominis divinum esse simile.* Genus videlicet Dei dicimur, non ex ejus natura editi, sed per spiritum illius, & voluntariè conditi, & adoptivè recreati. Tantò ergo ad hanc nobilitatem quisque erigitur, quantò per acceptam imaginem ad similitudinem illius ex imitatione renovatur. At contrà sunt stulti & ignobiles, qui supernam sapientiam semetipsos sequentes fugiunt, in sua ignorantia, quasi in abjectæ prolis vilitate sopiuntur: qui quò id, ad quod conditi sunt non intelligunt, eò etiam cognationem acceptæ per imaginem generositatis perdunt. Stulti sunt, & ignobiles quos ab æternæ consortio hereditatis repellit servitus mentis. Scriptum quippe est: *Omnis qui facit peccatum, servus est peccati:* Nimirum enim quisquis se pravo desiderio subjicit, iniquitatis dominio dudum libera mentis colla supponit. Sed huic dominio contradicimus: cùm iniquitati, quæ nos ceperat, reluctamus, cùm violentæ consuetudini resistimus, & desideria perversa calcantes contra hanc jus nobis libertatis ingenitæ vendicamus, cùm culpam pœnitendo percutimus, & maculas sordium fletibus lavamus. Præterea de stultis & ignobilibus voce prædicatoris egregij dicitur: *Sapientia hujus mundi stultitia est apud Deum.* Qui ergo dum terrena sapiunt, ab intima generositate repulsi sunt, stulti simul & ignobiles sunt apud Deum.

Mat. 19.

Prov. 31.

Act. 17.

Ioan. 8. *In exp. B. Iob, l. 4. c. 31 paulo ante med.*

1. Cor. 3.

CAPUT VIII.

Quæ stulta sunt mundi elegit Deus. *1. Cor. 1. d*

Quod per humilitatē Christi, superbia diaboli confusa est. *In exp. B. Iob, l. 33. c. 17*

IN Paradiso sano homini diabolus invidens superbiæ vulnus inflixit: ut qui mortem non acceperat conditus, mereretur elatus. Contra hoc inflictum vulnus superbientis, apparuit medicina inter homines humilitas Dei: ut auctoris exemplo humanitate surgerent, qui imitatione hostis elati ceciderunt. Contra superbientem ergo diabolum, apparuit inter homines homo factus humilis Deus, qui ad redemptionem nostram veniens, & suos contra mundi superbiam prædicatores mittens, relictis sapientibus insipientes, relictis fortibus debiles, relictis divitibus pauperes elegit. Ad cognitionem quippe fidei priùs stulta mundi collecta sunt, ut pòst ejus etiam astuta vocarentur, attestante Paulo, qui ait: *Non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes.* Ipsa namque sanctæ Ecclesiæ principia litterarum perhibentur ignara: ut videlicet cunctis prædicatoribus suis Redemptor ostenderet, quòd ad vitam credentes populos non sermo, sed causa suaderet. Præterea, *infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia:* Actumque est cum pauperibus, quod pòst etiam divites elati mirarentur. Nam dum novas in illis virtutes aspiciunt, eorum, quorum priùs contemsere vitam, postmodum obstupuere miracula. Unde mox pavidi ad sua corda redeuntes, extimuerunt sanctitatem in miraculis, quam despexerant in præceptis: per infirma ergo confusa sunt fortia, quia dum in venerationem vita surgeret humilium, elatio cecidit superborum.

1. Cor. 1. c. *In exp. B. Iob, l. 1. c. 7. circa fin.*

1. Cor. 1. d

CAPUT IX.

Cùm enim sit inter vos zelus, & contentio: nonne carnales estis? *1. Cor. 3. a*

De arte magisterij *In exp. B. Iob. l. 24. c. 10 sub init.*

SÆpe prædicatores justi quodam decenti moderamine suas culpas coram discipulis indicant, ut illi audientes discant, quomodo semetipsos de suis actionibus subtiliter reprehendant. Tanta verò dispensatione se temperant, ut neque, cùm se erigunt, intrinsecus rigidi sint: neque rursum cùm se humiliant, extrinsecus remissi: quia & in disciplina humilitatem custodiunt, & in humilitate disciplinam. Paulus disciplinam tenuit, cùm Corinthiis diceret: *Cùm enim sit inter vos zelus, & contentio: nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?* Sed hanc humilitatem in disciplina non perdidit, quia deprecando præmisit dicens: *Obsecro vos, fratres, per misericordiam Dei, ut idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata.* Rursum humilitatem tenuit cùm eisdem Corinthiis loquens, paulò latiùs fortasse, quàm voluerat, semetipsum reprehendit dicens: *Factus sum insipiens.* Sed disciplinam in hac humilitate non perdidit, quoniam illico adjunxit: *Vos me coegistis.* Exemplum magnæ humilitatis exhibuit, cùm discipulis dixit: *Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Dominum nostrum Iesum Christum: nos autem servos vestros per Christum.* Sed in hac humilitate disciplinæ justitiam non amisit, quoniam eisdem delinquentibus dicit: *Quid vultis, in virga veniam ad vos?* & cetera. Sciunt ergo prædicatores sancti utroque moderamine artem magisterij temperare; & cùm delinquentium reatus inveniunt, sciunt modò severè corripere, modò humiliter deprecari. Sed tamen cùm stimulante justitia eos severè corrigunt, internæ dulcedinis charitatis erga eos gratiam non amittunt; & eorum amore ardent, in quos aspera correptione

1. Cor. 3.

1. Cor. 12.

2. Cor. 4.

2. Cor. 4.

sæviunt : seque etiam eis intrinsecus in secreto cordis humiliant, quos duris foris animadversionum stimulis, quasi despiciendo castigant. Plerumque etiam & non despiciendo despiciunt, & non desperando desperant : ut tantò celeriùs eos à culpa reviviscere ac resilire faciant, quantò quasi jam viciniùs mortis foveam ostentant.

CAPUT X.

1. Cor. 3. b *Ego plantavi, Apollo rigavit.*

De prædicatione. *In exp. B. Iob. l. 27. c. 13. sub fin.*

DOminus prædicatores suos, & doctores voce sua foris insonat : sed audientium corda per seipsum interiùs illustrat, Paulo attestante, qui ait : *Ego plantavi, Apollo rigavit : sed Deus incrementum dedit.* Nequaquam ergo sibi doctores tribuant, quòd per exhortationem suam auditores ad summa proficere vident : quia nisi sanctus Spiritus eorum corda repleat, ad aures corporum vox docentium incassum sonat. Formare enim vocem magistri exteriùs possunt, sed inter hanc exprimere interiùs non possunt. Sed inter hæc sciendum est, quòd plerumque etiam Deum, qui imbecillis non est, humiliter agentes adjuvamus. Unde per Paulum dicitur : *Dei enim sumus adjutores.* Nam cùm ei, quem ipse per internam gratiam infundit, nos exhortationis voce concurrimus : hoc quod ille per Spiritum sanctum agit intrinsecus, nos exteriùs ministerio vocis adjuvamus. Et tunc solùm nostra exhortatio ad perfectionem ducitur, cùm in corde fuerit Deus qui adjuvet. Unde & per Paulum dicitur : *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.* Plantare quippe & rigare, adjuvare est : quod utrumque vacuum erit ministerium, si Deus in corde non dat incrementum. Sed qui de sensu suo alta sapiunt, esse humiliter Dei adjutores nolunt : quia dum se de Deo utiles esse æstimant, à fructu se utilitatis alienant. Unde & voce Veritatis discipulis dicitur : *Cùm feceritis omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite : Servi inutiles sumus; Quod debuimus facere, fecimus.*

1. Cor. 3. *In exp. B. Iob l. 17. c. 11. sub init.*

Luc. 17.

CAPUT XI.

1. Cor. 3. c *Fundamentum aliud nemo potest ponere.*

De appellatione fundamenti. *In exp. B. Iob, l 28. c. 6 non procul à prine. Ps. 86.*

IN Scriptura sacra per fundamenta prædicatores intelliguntur. Unde David Propheta cùm sanctam Ecclesiam in sublimibus Apostolorum mentibus poni, ædificarique conspiceret, dixit : *Fundamenta ejus in montibus sanctis.* Cùm verò in sacro eloquio non fundamenta, sed singulari numero, fundamentum dicitur, nullus alius nisi ipse Dominus designatur, per cujus divinitatis potentiam nutantia infirmitatis nostræ corda solidantur : de quo & Paulus ait : *Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus.* Ipse quippe fundamentum fundamentorum est : quia & origo est inchoantium, & constantia robustorum.

CAPUT XII.

1. Cor. 3. c *Si quis superædificaverit super hoc fundamentum, aurum & argentum, &c.*

De igne purgatorio *Dial. l. 4. c. 39. circ. med.*

DE quibusdam levibus culpis ante judicium purgatorius ignis esse credendus est, pro eo, quòd Veritas dicit : *Qui a si quis in Spiritum sanctum blasphemiam dixerit, non remittetur ei in hoc sæculo, neque in futuro.* In qua sententia datur intelligi, quasdam culpas in hoc sæculo, quasdam verò in futuro posse laxari. Quod de uno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Sed tamen, ut prædixi, hoc de parvis, minimisque peccatis fieri posse credendum est, sicut est assiduus otiosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curæ rei familiaris, quæ vix sine culpa vel ab ipsis agitur, qui culpam qualiter declinare debeant sciunt, aut non in gravibus rebus error ignorantiæ. Quæ cuncta etiam post mortem gravant, si adhuc in hac vita positis minimè fuerint relaxata. Nam & cùm Paulus dicat, Christum esse fundamentum, atque subjungat : *Si quis superædificaverit super hoc fundamentum, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam, uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit : si cujus opus manserit, quod superædificavit, mercedem accipiet : si cujus opus arserit, detrimentum patietur, ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem.* Quamvis hoc de igne tribulationis in hac vita nobis adhibito possit intelligi : tamen si quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat, pensandum est sollicitè, quia illum dixit per ignem posse salvari, non qui super hoc fundamentum, ferrum, æs, vel plumbum ædificat, id est, peccata majora : & idcirco duriora, atque tunc jam insolubilia : sed ligna, fœnum, stipulam, id est, peccata minima atque levissima, quæ ignis facilè consumat. Hoc tamen sciendum est, quia illic saltem de minimis nihil quisque purgationis obtinebit, nisi bonis hæc actibus in hac adhuc vita positus, ut illic obtineat, promereatur.

CAPUT XIII.

Comprehendam sapientes in astutia eorum. 1. Cor. 3. d

De verbis amicorum B. Iob *In exp. B. Iob l. 5. c. 10 post med.*

QUærendum video, cur Paulus sententiis amicorum beati Job tanta auctoritate utitur : si hæ eorum sententiæ Dominica reprehensione cassantur cùm dicitur : *Non estis locuti coram me rectum, sicut servus meus Iob.* Elyphas quippe verba sunt, quæ Corinthiis Paulus intulit, dicens, sicut scriptum est : *Comprehendam sapientes in astutia eorum.* Quomodo igitur quasi prava respuemus, quæ Paulus ex auctoritate astruit ? aut quomodo attestatione Pauli recta putabimus, quæ per semetipsum Dominus non recta definivit ? sed hæc utraque citius, quàm non sint diversa cognoscimus, si ejusdem Dominicæ sententiæ subtiliùs verba pensamus. Quia nimirum cùm diceret : *Non estis locuti coram me rectum*, illico adjunxit : *Sicut servus meus Iob.* Liquet ergo, quia quædam in eorum dictis recta sunt, sed melioris comparatione superantur. Nam inter alia, quæ irrationabiliter dicunt, multas ad beatum Job fortes sententias proferunt. Sed comparatæ dictis fortioribus, vim fortitudinis amittunt. Mira verò sunt multa, quę dicunt, nisi in sancti viri adversitatem dicerentur : in semetipsis ergo magna sunt, sed quia virum justum transfigere appetunt, ejusdem magnitudinis pondus perdunt : quia & quàmlibet forte frustra jaculum mittitur, ut dura saxa feriantur, eò enim obtusum longiùs resilit, quò intortum fortiter venit. Igitur amicorum beati Job dicta, licet in quibusdam valde sint fortia, cùm tamen sancti viri vitam fortem feriunt, cunctum sui acuminis mucronem retundunt. Quia ergo, & in semetipsis magna sunt, sed contra beatum Job nullo modo assumi debuerunt, & Paulus hæc ex virtute pensans in auctoritate proferat ; & judex, quoniam incautè prolata sunt, ex quantitate personæ reprehendat. Amicos igitur beati Job, hæreticorum speciem tenentes, in dictis suis nequaquam per omnia reprobamus : quia dum superna sententia contra eos dicitur : *Non estis locuti coram me rectum :* & protinus additur : *Sicut servus meus Iob*, profectò liquet, quia

In exp. B. Iob. l. 6. c. 1. sub fin. Iob 42.

quia non omnino despicitur, quod ex melioris comparatione reprobatur. In reprehensione quippe ejus incautè dilabuntur. Sed tamen, quia tanti viri amici sunt, ex illius familiaritate mystica multa didicerunt. Unde, sicut diximus, eorum verbis etiam Paulus utitur, & hæc in assertionis suæ adjutorium assumens, ex veritate prolata esse testatur: quæ tamen Veritas rectè reprehendit: quia quamlibet fortis sententia contra sanctum virum proferri non debuit.

CAPUT XIV.

1. Cor. 4. a *Mihi pro minimo est, ut à vobis judicer, aut ab humano die.*

De examine puræ conscientiæ. *In exp. B. Iob, l. 5. c. 8. sub fin. & c. 23. post med & Hom. 9. ante med.* 1. Cor. 4. *Ibidem. In exposs. B. Iob, l. 5. c. 8. circa finem.*

JUsti nequaquam humana judicia, sed æterni Judicis examen metuentes aspiciunt; & non solùm mala, quæ reprobi, & perversi sibi ingerunt, sed & eorum verba, quibus suis actibus derogant, contemnunt. Hinc etenim derogantibus sibi Corinthiis Paulus dicebat: *Mihi autem pro minimo est, ut à vobis judicer, aut ab humano die.* Qui nec in corde suo, unde se reprehendere potuisset, inveniens, adjungit: *Sed neque meipsum judico: nihil enim mihi conscius sum.* Videns autem, quia ei ad perfectionem sanctitatis, nec suum judicium sufficeret, subdidit: *Sed non in hoc justificatus sum.* Cur verò non sit justificatus, nec sibimetipsi de seipso crediderit, causam reddidit, cùm subjunxit, *Qui autem judicat me, Dominus est*, ac si apertè diceret: Recta quidem egisse me recolo, & tamen de meritis meis non præsumo. Idcirco enim in eo quòd mihi nihil sum conscius, justificatum me abnego, nec meo de me judicio credendum existimo: quoniam ad ejus examen ducor, cujus ego judicium non comprehendo: & ab eo, qui me judicabit, examinari me subtiliùs scio. Sæpe enim nostra justitia, ad examen divinæ justitiæ deducta injustitia est: & sordet in districtione judicis, quod in æstimatione fulget operantis. *In exp. B. Iob, l. 5. c. 23. circ. med. Hom. 9. in Ezec. longe ante med.* Districtionem igitur divinæ justitiæ contemplantes etiam de ipsis operibus pertimescere debemus, quæ nos fortia, & sancta egisse putamus: quoniam ducta ad æternam regulam nostra rectitudo, si districtum judicium invenit, multis tortitudinum suarum finibus in intimam rectitudinem impingit. Beatus quoque Job, cùm per amicorum derogantium linguas, inter dolores vulnerum pateretur jacula verborum, cogitatione protinus ad conscientiam reeurrit, atque ubi mentem solidam haberet, aspexit dicens: *Ecce enim in cælo testis meus, & conscius meus in excelsis.* Qui etiam subdidit: *Verbosi amici mei, ad Deum stillat oculus meus.* Beatus quippe Job inter linguas derogantium inflexa mente persistens, quia in terra se impugnari falsis sermonibus vidit, in cælo testem quæsivit. In omni ergo, quod de nobis dicitur, semper taciti debemus ad mentem recurrere, testem interiorem, & judicem quærere. Nihil enim prodest, si omnes laudent, cùm accuset conscientia: & nihil potest obesse, si nobis omnes derogent, & sola conscientia defendat.

Iob. 16. *Ibidem.*

CAPUT XV.

1. Cor. 5. a *Auditur inter vos fornicatio.*

De correctione protervorum. *Cura past. par. 3. c. 9. sub init.*

NOnnunquam protervi dum corriguntur, & se vitium minimè perpetrare cognoscunt, compendiosiùs ad correptionem veniunt, si alterius culpæ manifestioris, & ex latere requisitæ improperio confundantur: ut ex eo, quod defendere nequeunt, cognoscant se tenere improbè, quod defendunt. Unde cùm protervè Paulus Corinthios adversum se invicem videret inflatos, alius Apollo, alius Pauli, alius Cephæ, alius Christi se esse diceret, incesti culpam in medium deduxit, quæ apud eum, & perpetrata fuerat, & incorrecta remanebat, dicens: *Auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter Gentes: ita ut uxorem patris quis habeat, & vos inflati estis, & non magis luctum habuistis, ut tolleretur de medio vestrùm qui hoc opus fecit?* Ac si apertè dicat: Quid vos per proterviam hujus, vel illius esse dicitis, qui per dissolutionem negligentiæ, nullius esse monstratis? Tunc etiam protervos meliùs corrigimus, cùm ea, quæ bene egisse credunt, malè acta monstramus: ut unde adepta gloria creditur, inde utilis confusio subsequatur.

1. Cor. 1.

CAPUT XVI.

Sæcularia judicia si habueritis. 1. Cor. 6. *a*

De dispensationibus Ecclesiasticis. *In exposs. B. Iob, l. 19. c. 4 paulo post med. & Curæ past. par. 2. c. 2. procul à princ.* Exod. 18.

ASubjectis inferiora gerenda sunt, à rectoribus verò summa cogitanda: ut scilicet oculum, qui providendis gressibus præeminet, cura pulveris non obscuret. Caput namque subjectorum sunt cuncti qui præsunt, & ut recta pedes valeant itinera capere: hæc proculdubio caput debet ex alto providere, ne à profectus sui itinere pedes torpeant, cùm curvata rectitudine corporis, se se caput ad terram declinat. Hinc Moyses, qui cum Deo loquitur, Jetro alienigenæ reprehensione judicatur, quòd terrenis populorum negotiis stulto labore deserviat. Cui & consilium mox præbetur, ut pro se alios ad jurgia dirimenda constituat, & ipse liberiùs ad erudiendos populos spiritualium arcana cognoscat. Hinc Paulus religiosorum mentes à mundi consortio contestando, ac potius conveniendo suspendit, dicens: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat, cui se probavit.* Hinc Ecclesiæ Rectoribus & vacandi studia præcipit, & consulendi remedia ostendit, dicens: *Sæcularia igitur judicia si habueritis contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum: ut ipsi videlicet dispensationibus terrenis inserviant, quos dona spiritualia non exornant.* Ac si apertiùs dicat: Qui minoris meriti sunt in Ecclesia, & nullis magnorum donorum virtutibus pollent, ipsi de terrenis negotiis judicent: quatenus per quos magna nequeunt, bona minora suppleantur: quia penetrare nequeunt intima, saltem foris operentur necessaria. Quos & contemptibiles nominat, & tamen sapientes vocat, cùm dicit: *Sic non est sapiens quisquam inter vos qui possit judicare fratrem suum.* Qua ex re quid colligitur, nisi ut hi terrenas causas examinent, qui exteriorum rerum sapientiam perceperunt? Qui verò spiritualibus donis ditati sunt, profectò non debent terrenis negotiis implicari, ut dum non coguntur inferiora bona disponere, exercitati valeant bonis superioribus deservire. Sciendum est enim, quia aliquando in nostris actionibus minora bona prætermittenda sunt pro utilitate majorum. Nam quis ignoret esse boni operis meritum, mortuum sepelire? Et tamen cuidam, qui ad sepeliendum patrem se admitti poposcerat, dictum est: *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade, & annuncia regnum Dei.* Postponendum namque erat obsequium hujus ministerij officio prædicationis: quia illos carne mortuos in terram conderet, istos autem anima mortuos ad vitam resuscitaret. Sed inter hæc sciendum est, quia cùm proximorum causis exterioribus, qui aptè deserviant, desunt, debent hi quoque qui bonis spiritualibus pleni sunt, eorum infirmitati condescendere, terrenisque illorum necessitatibus, inquantum decenter valent, charitatis condescensione servire. Nec tædere debet animum, si sensus ejus contemplationi spiritualium semper intentus, ali-

1. Cor. 6. *a*

2. Tim. 2.

1. Cor. 6.

Matt. 8. Luc. 9.

quando dispensandis rebus minimis, quasi minoratus inflectitur, quando illud verbum, per quod constant omnia creata, ut prodesset hominibus, assumpta humanitate, voluit paulò minùs ab Angelis minorari. Quid ergo mirum, si homo se propter hominem attrahit, dum Creator hominum & Angelorum, formam hominis propter hominem

Hebr. 2. suscepit. Nec tamen minoratur sensus, cùm sic attrahitur: quia quantò subtiliùs superiora penetrat, tantò humiliùs pro Conditoris amore nec inferiora contemnit.

CAPUT XVII.

1. Cor. 6. b *Quare non magis injuriam accipitis?*

De imperfectis hypocritis. In expos. B. Iob. l. 31. c. 8. in princ.

PAulus Apostolus discipulos suos cupiens exteriora despicere, ut valeant interna servare, admonet dicens: *Iam quidem omnino delictum est in vobis, quòd judicia habetis inter vos, quare non magis injuriam accipitis, quare non magis patimini?* Et tamen hypocrita assumpto sanctæ conversationis habitu, filiorum custodiam deserit, & temporalia quæque defendere etiam jurgiis quærit: & plus terrena, quàm cœlestia diligens, contra eum, qui temporalia diripit, sese in intimis immani odio inflammat. Sciendum verò est, quia sunt nonnulli, quos charitatis gremio nutriens mater Ecclesia tolerat, quousque ad spiritualis ætatis incrementa perducat, qui nonnunquam & sanctitatis habitum tenent, & perfectionis meritum exequi non valent. Ad dona namque spiritualia minimè assurgunt: & idcirco his, qui sibi conjuncti sunt, ad ea tuenda, quæ terrena sunt, serviunt, & nonnunquam in defensionis ejusdem iracundia excedunt. Hos nequaquam credendum est in hypocritarum numerum currere, quia aliud est infirmitate, aliud malitia peccare. Hoc itaque inter hos & hypocritas distat, quòd isti juxta modum suæ intelligentiæ etiam in rebus sæculi militant causis Dei; illi verò pro causis Dei intentioni deserviunt sæculi: quia inter ipsa quoque, quæ se agere sancta opera ostendunt, non conversionem quærunt hominum, sed auras favorum: isti non metuunt pravis hominibus etiam de bona actione displicere, dum supernis tantummodo judiciis placeant; illi verò nunquam quid agant, sed quomodo de qualibet actione possint hominibus placere considerant. Igitur cùm quosdam non despectæ conversationis viros iracundè, vel nimiè defendere terrena conspicimus, debemus hoc in illis per charitatem reprehendere, nec tamen eos reprehendendo desperare: quia plerumque uni eidemque homini & insunt quædam judicabilia quæ apparent, & magna quæ latent: in nobis verò sæpe magna in facie prodeunt, & nonnunquam occultantur, quę reprehendenda sunt. Hinc ergo humilianda est nostræ mentis elatio: quia & illorum infirma sunt publica, & nostra secreta: & rursum fortia illorum secreta sunt, & in publico nostra vulgantur. Quos ergo de aperta infirmitate reprehendimus supereſt, ut de occultæ fortitudinis æstimatione veneremur. Et si se de aperta infirmitate nostra mens elevat, occulta sua infirma considerans, sese in humilitate premat.

Ibid. post med. & ferè ad fin. usque.

CAPUT XVIII.

1. Cor. 6. a *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.*

De frangendo propriæ voluntatis desiderio. In expos. B. Iob. l. 5. c. 8.

SÆpe hi, qui in potestate sunt, dum sese & à licitis retinere nesciunt, ad illicita opera & inquieta dilabuntur. Solus enim in illicitis non cadit, qui se aliquando & à licitis cautè restringit. Quia videlicet constrictione religatum bene se Paulus insinuat, dicens: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.* Atque ut ex ipsa religatione ostenderet, in quanta se mentis libertate dilataret, illico adjunxit: *Omnia mihi licent: sed ego sub nullius redigar potestate.* Cùm enim mens concepta desideria sequitur, servire rebus convincitur, quarum amore superatur: sed Paulus, cui cuncta licent, sub nullius potestate se redegit: quia semetipsum etiam à licitis restringendo, ea, quæ delectata premerent, despecta transcendit.

procul à princ.

CAPUT XIX.

Bonum est homini mulierem non tangere. *1. Cor. 7. a*

De causa conjugij. In exp. B. Iob. l. 32. c. 17. procul à princ.

CUm mens inter minora & maxima peccata constringitur, si nullus omnino sine peccato evadendi patet aditus, minora semper eligantur: quia & qui murorum undique ambitu clauditur, ne fugiat, ubi brevior murus invenitur, ibi se in fugam præcipitat. Hinc est quòd Paulus, cùm quosdam in Ecclesia incontinentes aspiceret, concessit minima, ut declinarent majora: & peritus medicinæ cælestis, non tam sanos instituit, quàm infirmis medicamenta monstravit, dicens: *De quibus scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere; propter fornicatione autem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat.* Qui enim fornicationis metum præmisit, profectò non stantibus præceptum contulit, sed ne fortasse in terram ruerent, lectum cadentibus ostendit. Unde adhuc infirmantibus subdit: *Uxori vir debitum reddat, similiter autem & uxor viro.* Et quia tunc solùm conjuges in admixtione sine culpa sunt, cùm non pro explenda libidine, sed pro suscipienda prole miscentur, ut hoc etiam quod concesserat sine culpa, quamvis minima non esse monstraret, postquam in magna honestate conjugij aliquid de voluptate largitus est, illico adjunxit: *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.* Non enim est sine vitio quod ignoscitur, & non præcipitur. Peccatum profectò vidit, quod posse indulgeri prævidit. Culpa quippe esse innuitur, quod indulgeri perhibetur: sed quæ tantò citiùs relaxetur, quantò non per hanc illicitum quid agitur: sed hoc, quod est licitum, sub moderatione non tenetur. Conjuges enim scire debent, suscipiendæ prolis causâ se esse conjunctos; & cùm immoderatæ servientes admixtioni, propagationis articulum in usum transferunt voluptatis, perpendant quòd licet extra non exeant, in ipso tamen conjugio, conjugij jura transcendunt. Unde necesse est, ut crebris orationibus defleant, quod pulchram copulæ speciem, admixtis voluptatibus fœdant. Sed cùm in dubiis constringimur, utiliter minimis subdimur, ne in magnis sine venia peccemus: ita plerumque antiqui hostis versutia solvitur, cùm ad virtutes maximas per commissa minora transitur.

Ibidem. In expos. B. Iob. l. 32. c. 37. procul à princ.

Cura past. par. 3. c. 28. ante med.

Ibidem.

In exp. B. Iob, l. 32. c. 17. procul à princ.

CAPUT XX.

Melius est nubere, quàm uri. *1. Cor. 7. b*

De conjugio legitimo Cura past. par. 3. c. 28. prope fin.

QUi conjugiis non sunt obligati, nequaquam sine judicio damnationis miscerì se putant vacantibus fœminis. Cùm enim Paulus fornicationis vitium tot criminibus execrandis inseruit, cujus sit reatus indicavit, dicens: *Neque fornicatores, neque idolis servientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt.* Si igitur tentationum procellas cum difficultate salutis tolerant, conjugij por-

1. Cor. 6.

tum petant. Scriptum quippe est : *Melius est nubere, quàm uri :* sine culpa scilicet ad conjugium veniunt, si tamen necdum meliora voverunt. Nam quisquis bonum maius subire proposuit, bonum minus quod licuit, illicitum fecit. Scriptum quippe est: *Luc. 9.* *Nemo mittens manum suam super aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei.* Qui igitur fortiori studio intenderat, retro respicere convincitur, si relictis bonis amplioribus ad minima retorquetur. *1. Cor. 7.* Tribulationem tamen carnis habebunt hujusmodi. *In exp. B. Iob, l. 12. c. 14. prope fi.* Tribulationem carnis hîc pati possunt, etiam qui spiritualiter vivunt. Cur ergo inesse conjugibus carnis tribulatio, quasi spiritualiter dicitur, quæ etiam à vita spiritualium longè non esse cognoscitur. Ideo scilicet, quòd hi frequenter majores tribulationes ex carne suscipiunt, qui carnis voluptatibus delectantur, & eis insistunt. Considerare autem debent pa- *Cura past. par. 2. c. 5. in princ.* stores & rectores, quòd Paulus, qui in Paradisum ducitur, cælique tertij secreta rimatur, & tamen il- *2. Cor. 12.* la invisibilium contemplatione suspensus, ad cubile carnalium mentis aciem revocat, & in occultis suis *1. Cor. 7.* qualiter debeant conversari, dispensat, dicens : *Uxori vir debitum reddat, similiter & uxor viro.* Et paulò pòst : *Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi.* Et iterum : *Revertimini in idipsum.* Ecce jam cælestibus secretis inseritur, & tamen per condescensionis viscera carnalium cubile perscrutatur. Et quem sublevatus ad invisibilia erigit, hunc miseratus ad infirmantium secreta oculum cordis flectit. Cælum contemplatione transcendit, nec tamen statum carnalium sollicitudine deserit. Similiter rectores, & doctores alta contemplatione petentes, non debent proximorum infirma despicere, aut infirmis proximorum congruentes, non debent alta derelinquere.

CAPUT XXI.

1. Cor. 7. a *De virginibus autem præceptum Domini non habeo.*

Quod virginitas ultra debitum sit. *In exp. B. Iob l. 15. c. 11. cir. med. In expos. B. Iob, l. 16. c. 3. circa med. 1. Tim. 4.*

EXercitati in bonis operibus, electi nonnunquam plus studeant agere, quàm eis Dominus dignatus est jubere : carnis enim virginitas nequaquam est jussa, sed tantummodo laudata. Nam si illa deberetur, nimirum jam conjugium culpa crederetur. Et tamen multi virtute pollent virginitatis, ut videlicet plus impendant obsequio, quàm acceperunt præcepto. Et sciendum, quòd sunt nonnulli hæretici, qui ita virginitati carnis student, ut nuptias damnent : sicut etiam sunt nonnulli, qui ita abstinentiam laudant, ut sumentes alimenta necessaria detestentur, de quibus scriptum per Paulum dicitur : *Prohibentium nubere, & abstinere à cibis : quos creavit Deus ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus.*

CAPUT XXII.

1. Cor. 7. d *Qui habent uxores, tanquam non habentes sint.*

Qualiter se habere debent conjuges. *Cura past. par. 3. c. 28. non procul à princ.*

PAucis datum est omnia relinquere, curas mundi postponere, solis desideriis æternis inhiare. Non ergo, fratres, audemus vobis dicere, ut omnia relinquatis; sed tamen, si vultis, omnia etiam retinendo relinquitis, si sic temporalia geritis, ut tamen tota mente ad æterna tendatis. Hinc Paulus Apostolus dicit: *Tempus breve est. Reliquum est, ut qui habent uxores, tanquam non habentes sint: & qui flent, tanquam non flentes: & qui gaudent, tanquam non gaudentes, & qui emunt, tanquam non possidentes: & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur: præterit enim figura hujus mundi.* Uxorem namque habet, sed quasi non habens, qui transitoria esse cuncta conspiciens, curam carnis ex necessitate tolerat, sed æterna gaudia spiritus ex desiderio expectat : qui scit debita carnis sic exsolvere, ut tamen per eam mundo tota mente non cogatur inhærere. Nam, cùm iisdem rursum egregius Prædicator dicat : *Qui habet uxorem, cogitat quæ sunt hujus mundi, quomodo placeat uxori.* Ille uxorem habet, quasi non habens, qui sic studet placere conjugi, ut tamen non displiceat Conditori : qui sic per illam carnali consolatione utitur, ut tamen nunquam ad prava opera à melioris intentionis rectitudine, ejus amore flectatur. Flet quoque, sed tanquam non fleat, qui sic temporalibus damnis affligitur, ut tamen de æternis lucris semper animum consoletur. Flendo enim non flere est, sic exteriora adversa plangere, ut tamen noverit æternæ spei consolatione gaudere. Gaudet verò, sed tanquam non gaudeat, qui sic de temporalibus bonis hilarescit, ut tamen semper perpetua tormenta consideret : & in hoc, quòd mentem gaudio sublevat, hanc continuo pondere providi timoris premat. Emit autem, sed quasi non possidens, qui & ad usum terrena præparat, & tamen cauta cogitatione prævidet, quòd hæc citius relinquat. Mundo corde utitur, sed quasi non utatur : qui & necessaria cuncta exteriùs ad vitæ suæ ministerium redigit, & tamen hæc eadem non sinit suæ menti dominari, ut subjecta foris serviant, & nunquam intentionem animi ad alta tendentis frangant, ubi apertè quoque subdidit : *Præterit enim figura hujus mundi*, ac si apertè diceret : Nolite constanter mundum diligere, quando & ipse non potest, quem diligitis, stare. Incassum cor quasi manentes figitis, dum fugit ipse, quem amatis. Quos igitur in hoc mundo necessitas ligat, ut ex omni parte exui à mundo non possunt, sic debent ea, quæ mundi sunt, tenere, ut tamen eis nesciant ex mentis fractione succumbere : & cùm relinquere cuncta, quæ mundi sunt, non possunt, tunc exteriùs agent, si ardenter interiùs ad æterna festinant. *1. Cor. 7.* *1. Cor. 7.*

CAPUT XXIII.

Qui autem cum uxore est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori. *1. Cor. 7. f*

De conjugio. *In expos. B. Iob, l. 26. c. 19. sub init.*

IN usu vitæ mortalis quædam ex semetipsis sunt noxia, quædam verò ex his, quæ versantur circa ipsa. Ex semetipsis quędam sunt noxia, sicut peccata sunt atque flagitia. Quædam verò nonnunquam nobis ex his nocent, quæ circa ipsa sunt, sicut temporalis potentia, vel conjugalis copula : bonum namque est conjugium, sed mala sunt, quæ circa illud ex hujus mundi cura succrescunt. Unde etiam Paulus quibusdam meliora persuadens, eos à conjugio revocat, dicens : *Hoc autem dico, non ut laqueum vobis iniiciam, sed ad id, quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Domino serviendi.* Dum ergo tenetur, quod non nocet ex rebus juxta positis committitur plerumque quod nocet : sicut sæpe rectum mundi iter pergimus, & tamen ortis juxta viam vepribus, per vestimenta retinemur. In via quidem munda non offendimus, sed à latere nescitur quo pungamur. Magna est etiam temporalis potentia, quæ habet apud Deum meritum suum de bona ministratione regiminis, nonnunquam tamen præter alia mala, eo ipse quò præeminet cæteris, elatione cogitationis intumescit. *1. Cor. 7.* *1. Cor. 7.*

CAPUT XXIV.

1. Cor. 7. f *Hoc ad utilitatem vestram dico.*

Curæ past. par. 3. c. 28. circa fin.

PAulus cùm quosdam ad cælibatus gratiam instrueret, non conjugium sprevit, sed curas mundi nascentes ex conjugio repulit, dicens: *Hoc ad utilitatem vestram dico, non ut laqueum vobis injiciam; sed ad id, quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi.* Ex conjugiis quippe terrenæ sollicitudines prodeunt, & idcirco Magister Gentium auditores suos ad meliora persuasit, ne terrena sollicitudine ligarentur. Quem ergo cælibem curarum sæcularium B impedimentum præpedit, & conjugio nequaquam se subdidit, tamen onera conjugij non evasit.

CAPUT XXV.

1. Cor. 8. a *Scientia inflat, charitas ædificat.*

De scientia hypocritarum.

In exp. B. Iob, l. 8. c. 28 sub init.

MEns hypocritarum concupiscentiis exterioribus occupata, igne divini amoris non calet, & idcirco ad supernum desiderium inflammare auditores suos nequeunt: quia verba de frigido corde proferunt. Neque enim res, quæ in seipsa non arserit, alios accendit. Unde fit plerumque, ut hypocritarum dicta, & audientes non erudiant, & eosdem ipsos, qui ea proferunt, elatos laudibus, deteriores reddant. Attestante enim Paulo: *Scientia inflat, charitas ædificat.* Cùm ergo charitas ædificando non erigit, scientia inflando pervertit.

CAPUT XXVI.

1. Cor. 8. a *Qui se existimat scire aliquid, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum scire.*

De perfecta sciētia.

In expos. B. Iob, l. 27. c. 22. cir. med.

PErfecta scientia est, in hoc quidem mundo vivere, sed de hujus mundi concupiscentia nihil habere, aliena non appetere, propria non tenere, laudes mundi despicere, & pro Deo opprobria D amare, gloriam mundi fugere, despectum sequi, adulantes despicere, despicientes honorare, mala nocentium ex corde dimittere, & erga eos dilectionis gratiam immobilem in corde retinere. Perfecta quidem scientia est, hæc cuncta sollicitè agere, & de se suis meritis scire nihil esse. Unde & ipsi discipuli Domini de hac scientia perfecta docentur, cùm

Luc. 17. eis voce Veritatis dicitur, *Cum feceritis hæc omnia, quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus.* Perfecta scientia est scire omnia, & tamen juxta quemdam modum scientem se esse nescire, de qua bene per Paulum dicitur: *Qui se existimat scire aliquid, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum scire.* In hoc itaque mundo dum vivimus, tunc E perfectè quæ scienda sunt, scimus, cùm proficientes per intelligentiam nil non perfectè scire cognoscimus. Quia enim prima stultitia Angeli, elatio cordis fuit, vera sapientia efficitur hominis, humilitas suæ æstimationis. Quam quisquis vel magna sapiendo deserit, eo ipso vehementer desipit, quò semetipsum nescit.

In expos. B. Iob, l. 28. c. 3 post med.

CAPUT XXVII.

Videte ne licentia vestra offendiculum fiat infirmis. 1. Cor. 8. d

CUm prava æstimatio inquantum sine peccato valet, ab intuentium mente non tergitur, cunctis mala credentibus per exemplum culpa propinatur. Unde plerumque contingit, ut qui negligenter de se mala opinari permittunt, per semetipsos quidem nulla iniqua faciant: sed tamen per eos, qui se fuerint imitati, multipliciùs delinquant. Hinc est quòd Paulus non munda quædam sine pollutione comedentibus, sed imperfectis, tentationis scandalum sua hac comessatione moventibus dicit: *Videte ne fortè hæc licentia vestra, offendiculum fiat infirmis.* Et rursum: *Et peribit infirmus in tua conscientia frater, propter quem Christus mortuus est.* Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis.

De scandalo vitando.

Curæ past. par. 3. c. 35. circa fin.

1. Cor. 8.

CAPUT XXVIII.

Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si vestra carnalia metamus. 1. Cor. 9. b

DIgnum est, ut prædicatores ab eis terrena consequantur stipendia, quibus patriæ cælestis offerunt præmia: quia sicut dicit ipsa Dei sapientia: C *Dignus est operarius mercede sua.* Quia jam de mercede operis sunt ipsa alimenta sustentationis, ut hìc merces de labore prædicationis inchoetur, quæ illic de veritatis visione perficitur. Qua in re considerandum est quòd uni nostro operi duæ debentur mercedes: una in via, altera in patria: una, quæ nos in labore sustentat, alia, quæ nos in resurrectione remunerat. Merces itaque, quæ in præsenti recipitur hoc in nobis debet agere, ut ad sequentem meredem robustiùs tendatur. Verus itaque Prædicator quisque non ideo debet prædicare, ut in hoc tempore mercedem recipiat, sed ideo mercedem recipere, ut prædicare subsistat. Quisquis namque ideo prædicat, ut hìc vel laudis, vel muneris mercedem D recipiat, æterna proculdubio mercede se privat. Quisquis verò vel ea, quæ dicit, ideo placere hominibus appetit, ut dum placet, quod dicitur, per eadem dicta, non ipse, sed Dominus ametur: vel idcirco terrena stipendia in prædicatione consequitur, ne à prædicationis voce per indigentiam lassetur, huic proculdubio ad recipiendam mercedem nihil obstat in patria, quòd sumptus sumpsit in via. Hos itaque sumptus à Corinthiis, quibus prædicabat Paulus, pro minimo suscipiens, dicit: *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si vestra carnalia metamus.*

De dispensatione prædicatorum.

Hom. 17. in Evang. procul à pr. Luc. 10.

CAPUT XXIX.

Factus sum Iudæis tanquam Iudæus, ut Iudæos lucri facerem. 1. Cor. 9. c. d

REctor debet esse præ cunctis contemplatione suspensus, & singulis compassione proximus, ut per speculationis altitudinem semetipsum quoque invisibilia appetendo transcendat, & per pietatis viscera in se infirmitatem ceterorum transferat. Hinc est, quòd beatus Paulus compage charitatis summis simul & infimis junctus, & in semetipso virtute spiritus ad alta volante rapitur, & in aliis pietate æquanimiter infirmatur, dicens: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror?* Hinc rursus ait: *Factus sum Iudæis* 1. Cor. 9. 2. Cor. 11.

De benigna differentione rectorum.

Curæ past. par. 2. c. 5. in princ.

In expos. B. Iob. l. 6. c. 16 post med.

tanquam Iudæus, ut Iudæos lucrarer: & his, qui sub lege sunt, quasi sub lege essem, (cum ipse non essem sub lege) ut eos qui sub lege erant, lucrifacerem: & iis, qui sine lege sunt, quasi sine lege essem, (cum sine lege Dei non essem, sed in lege essem Christi) ut lucrifacerem eos, qui sine lege sunt. Et paulò pòst: *Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos.* Quod videlicet exhibebat non amittendo fidem, sed extendendo pietatem, ut in personam se infidelium transfigurans, ex semetipso disceret, qualiter aliis misereri debuisset: quatenus hoc illis impenderet, quod sibi ipse, si ita esset, impendi rectè voluisset. Neque enim egregius Prædicator, ut quasi Judæus fieret, ad perfidiam erupit: neque ut quasi sub lege esset, ad carnale sacrificium rediit: neque ut omnibus omnia fieret, simplicitatem mentis in erroris varietatem commutavit, sed condescendendo appropinquavit infidelibus, non cadendo; ut videlicet singulos in se suscipiens, & se in singulos transfigurans, compatiendo colligeret, si ita ipse, ut illi, esset, quod impendi ab aliis sibi rectè voluisset: & tantò veriùs unicuique erranti concurreret, quantò saluti ejus modum ex propria consideratione didicisset. Hinc iterum dicit: *Sive mente excedimus Deo, sive sobrij sumus vobis:* quia & semetipsum noverat contemplando transcendere, & eundem se auditoribus condescendendo temperare.

2. Cor. 5.

CAPUT XXX.

1. Cor. 9. d *Sic curro, non quasi in incertum.*

De damno gastrimargiæ & fructu abstinentiæ.

NOnnulli omne quod fortiter faciunt, dominante gulæ vitio, perdunt: & dum venter non restringitur, per carnis concupiscentiam simul cunctę virtutes obruuntur. Hinc est quòd Paulus contra Hierusalem mœnia decertanti cocorum principi, id est ventri, cui à coquentibus servitur, virtutes animę ad pacis visionem tendentis destruere volenti, vires subtrahebat, cùm diceret: *Castigo corpus meum, & servituti subjicio: ne fortè aliis prædicans, ipse reprobus efficiar.* Hinc etiam præmisit, dicens: *Sic curro, non quasi in incertum: Sic pugno, non quasi aërem verberans.* Cum enim carnem restringimus, ipsis continentiæ nostræ ictibus non aërem, sed immundos spiritus verberamus. Et cùm hoc, quod est intra nos, subjicimus, extra positis adversariis pugnas damus.

In exp. B. Iob, l. 30. c. 13 cir. med

1. Cor. 9. Ibidem.

CAPUT XXXI.

1. Cor. 9. a *Castigo corpus meum, & servituti subjicio.*

De occultis Dei judiciis.

MUltos videmus quotidie qui resplendent luce justitiæ, & tamen ad finem suum obscuritate tenebrantur nequitiæ; & multos cernimus peccatorum tenebris obvolutos, & tamen juxta vitæ suæ terminum, repente reddi luce justitiæ liberos. Unde quibusdam conversis à peccatorum nequitia dicitur: *Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.* Lucis enim nomine justitia accipitur: per tenebras iniquitas designatur. Multos etiam novimus semel inventam viam justitiæ illibatæ usque ad obitum tenuisse, & plerosque conspeximus usque ad exitum cœpta semel crimina sine cessatione cumulâsse. Quis autem inter ista occultorum judiciorum nubila mentis suæ radium mittat, ut aliqua consideratione discernat: vel quis perduret in malo, vel quis perseveret in bono, vel quis ab infimis convertatur ad summa, vel quis à summis revertatur ad infima? Latent hæc sensus hominum, nec quidquam de cujuslibet fine cognoscitur: quia divinorum judiciorum

In expos. B. Iob, l. 29. c. 9 ante med.

Ephes. 5.

A abyssus, humanæ mentis oculo nullatenus penetratur. Videmus namque quòd illa Deo adversa Gentilitas justitiæ est luce perfusa, & Judæa dudum dilecta perfidiæ est nocte cęcata. Scimus etiam quòd latro de patibulo transivit ad regnum: Judas de Apostolatus gloria lapsus est in tartarum. Rursumque, quia aliquando sortes, quæ cœperunt, non mutant, & latronem alium pervenisse novimus ad supplicium, & Apostolos scimus percepisse propositum quod desideraverant, regnum. Video præterea Paulum ex illa persecutionis sævitia ad gratiam Apostolatus vocatum, & tamen sic inter occulta judicia formidat, ut reprobari se etiam postquam vocatus est, timeat. Ait enim: *Castigo corpus meum, & servituti subjicio: ne fortè aliis prædicans, ipse reprobus efficiar.* Et certè jam de illo Dominica dictum fuerat voce: *Vas electionis mihi est*, & tamen adhuc castigans corpus suum, metuit, ne reprobaretur. Væ miseris nobis, qui de electione nostra nullam adhuc Dei vocem cognovimus, & jam in otio quasi desecuritate torpemus. Debet profectò, debet in spe esse securitas, sic & in conversatione timor: ut & illa certantes foveat, & iste torpentes pungat. De spe in cassum præsumit, qui timere Deum in suis operibus renuit.

Act. 9.

B

CAPUT XXXII.

C *Bibebant de spiritali consequente eos opera, Petra autem erat Christus.* *1. Cor. 10. b*

De sanctificatione petræ. *In exp. B. Iob. l. 31. c. 19. post med*

1. Pet. 2.

IN sacro eloquio cùm singulari numero petra ponitur, & nominatur, quis alius, quàm Christus accipitur? Paulo attestante, qui ait: *Petra autem erat Christus.* Cùm verò petræ pluraliter appellantur, membra ejus videlicet sancti viri, qui robore illius solidati sunt, exprimuntur. Quos nimirum Petrus Apostolus lapides vocat, dicens: *Vos tanquam lapides vivi coædificamini domos spirituales.*

CAPUT XXXIII.

Neque idololatræ efficiamini. *1. Cor. 10. b*

De vana otiositate. *In exp. B. Iob, l. 10. c. 9 cir. med.*

D VAna agimus, quoties transitoria cogitamus. Ex vanitate autem ad iniquitatem ducimur, cùm priùs per levia delicta defluimus, & usu cuncta lævigante, nequaquam pòst committere etiam graviora timeamus. Nam dum moderari lingua otiosa verba negligit, more inolitæ remissionis capta, audax ad noxia prorumpit: dum gulæ incumbitur, ad levitatis protinus insaniam proditur. Cumque mens subigere delectationem carnis renuit, plerumque & ad perfidiæ voraginem ruit. Unde bene Paulus plebis Israëliticæ damna conspiciens, ut imminentia ab auditoribus mala compesceret, curavit ex ordine transacta narrare dicens: *Neque idololatræ efficiamini, sicut quidam ex ipsis, quemadmodum scriptum est: Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere.* Esus quippe potusque ad luxum impulit, lusus ad idololatriam traxit: quia si vanitatis culpa nequaquam cautè compescitur, ab iniquitate protinus mens incauta devoratur: attestante Salomone, qui ait: *Qui modica spernit, paulatim decidit.* Si enim curare parva negligimus, insensibiliter seducti, audacter etiam majora perpetramus.

Exod. 32. 1. Cor. 10.

Eccl. 19.

E

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

CAPUT XXXIV.

1. Cor. 10. e *Qui se existimat stare, videat ne cadat.*

De custodia. *In exp. B. Iob, l. 25. c. 8 ante med. Mat. 15.*

SUmma cura satagendum est vobis, omni custodiâ servare cor vestrum: quoniam ex ipso vita procedit, & sicut scriptum est: *Ex corde exeunt cogitationes malæ.* Formidemus igitur in his bonis, quæ accepimus, nec eos, qui illa necdum assecuti sunt, desperemus. Quid enim sumus hodie novimus, quid autem post paulum possimus esse, nescimus. Hi verò, quos fortasse despicimus, & tardè possunt incipere, & tamen vitam nostram ferventioribus studiis anteire. Timendum itaque est, ne etiam nobis cadentibus surgat, qui à nobis stantibus irridetur, quamvis stare jam non novit, qui non stantem novit irridere. Hunc autem supernorum judiciorum metum Paulus Apostolus discipulorum cordibus incutiens ait: *Qui se existimat stare, videat ne cadat.* Superbi enim possunt amittere bona, de quibus superbiunt, & humiles ea percipere, quæ quia non habeant, contemnuntur. Intus ergo vigilandum est, intus servemus omne, quod foris agimus, ne si mens se extollat, cadamus.

CAPUT XXXV.

2. Cor. 10. e *Tentatio vos non apprehendat, nisi humana.*

De suggestione, & consensu tentationũ carnalium. *In exp. B. Iob, l. 21. c. 3 ante med.*

SCiendum est, aliud esse, quòd animus de tentatione carnis patitur, aliud verò cùm per consensum delectationibus obligatur. Plerumque enim cogitatione prava pulsatur, sed renititur: plerumque verò cùm perversum quid concipit, hoc inter semetipsum etiam per desiderium voluit. Et nimirum mentem nequaquam cogitatio immunda inquinat, cùm pulsat, sed cùm hanc sibi per delectationem subjugat. Hinc etenim Predicator egregius dicit: *Tentatio vos non apprehendat, nisi humana.* Humanum quidem est in corde tentationem perpeti, dæmoniacum verò est tentationis certamine, & in operatione superari. Humana quippe tentatio est, qua plerumque in cogitatione tangimur etiam nolentes: quia ut nonnunquam illicita ad animum veniant, hoc utique in nobismetipsis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Jam verò dæmoniacum est, & non humana tentatio, cùm ad hoc, quod corruptibiliter suggerit, per consensum se animus astringit. Hinc iterum dicit: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore.* Peccatum quippe in mortali corpore nequaquam non esse, sed regnare prohibuit: quia in carne corruptibili non regnare potest, sed non esse non potest. Hoc ipsum namque ei de peccato tentari peccatum est, quo quia quamdiu vivimus, peccato omnino non caremus. Sancta prædicatio, quoniam hoc expellere plenè non potuit, ei de nostri cordis habitaculo regnum tulit, ut appetitus illicitus, etsi plerumque bonis nostris cogitationibus occultè se quasi fur inserit, saltem si ingreditur, non dominetur.

Cura past. par. 1. c. 11. paulo ante fin.

Rom. 6.

CAPUT XXXVI.

1. Cor. 10. e *Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra quàm potestis.*

De tentationibus diaboli. *In exp. B. Iob, l. 9. c. 25. sub fin. & l. 29. c. 14.*

CUm maligni spiritus ad vitam redire nequeunt, crudeliter socios ad mortem quærunt. Indesinenter itaque contra bonos consilium ineunt, quos servire Deo innocuè in tranquillitate considerant, vexatos adversitatibus ad voraginem culpæ rapiant. Sed eorum consilij acumen destruitur, quia priùs Conditor cum viribus flagella moderatur, ne virtutem pœna transeat, & per astutiam fortium humana infirmitas excedat. Unde bene per Paulum dicitur: *Fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari supra quàm potestis: sed faciet cum tentatione etiam proventum, ut possitis sustinere.* Novit autem Conditor noster, quando exurgere persecutionis procellam sinat, quando exurgentem reprimat. Novit pro custodia nostra restringere quod contra nos egredi pro nostra exercitatione permittit, ut sæviens nos diluat procella, non mergat. Novit tentationes adversarij dispensando modificare, ut simul multæ non veniant, aut ipsæ tantummodo, quæ ferri possunt, illustratam jam Deo animam tangant: ut cùm tactus sui ardore nos cruciant, perfectionis incendio non exurant. Nisi enim misericors Deus cum verberibus tentamenta modificet, nullus profectò est, qui malignorum spirituum insidias non corruens portet: quia si mensuram judex tentationibus non præbet, eo ipso protinus stante dejicit, quò ultra vires onera imponit.

CAPUT XXXVII.

Si quis videtur contentiosus esse. 1. Cor. 11. c

De contentione hæreticorum. *In exp. B. Iob, l. 8. c. 17*

HÆretici nequaquam inquisitionibus suis veritatem conantur assequi, sed victores videri. Cùm foris sapientes appetunt ostendi, intus per stultiam elationis suæ ligantur vinculis. Unde fit, ut certamina contentionum exquirant, & de Deo, qui pax est nostra, loqui pacificè nesciant, atque ex pacis negotio rixæ inventores fiant: quibus bene per Paulum dicitur, *Si quis videtur contentiosus esse: nos talem consuetudinem non habemus, nec Ecclesia Dei.*

CAPUT XXXVIII.

Si nosmetipsos diiudicaremus, non utique judicaremur. 1. Cor. 11. c

De misericordia Dei in remissione peccatorum. *In exp. B. Iob. l. 12. c. 12. sub init. Cura past. par. 3. c. 30. procul à princ. Psal. 94.*

DIvinæ largitatem misericordiæ quis valeat penetrare? omnipotens Deus singula quæque mala, quæ fecimus, & peccata subtiliter, & tamen per benignitatis suæ gratiam ea pœnitentibus misericorditer relaxat. Qui & duritiam in peccantibus conspicit, sed tamen hanc gratia præveniente ad pœnitentiam emollit, & nosmetipsos ad singulas culpas, quas fecimus, deflendas convertit. Quas misericorditer relaxat: quia dum nos eas punimus, ipse nequaquam in extremo examine judicat. Peccatores igitur, qui operum peccata deplorant, debent præsumere de misericordia, quam postulant, ne vi immoderatæ afflictionis intereant. Neque enim piè Dominus ante delinquentium oculos flenda peccata opponeret, si per semetipsum ea districtè ferire voluisset. Constat enim, quòd à suo judicio abscondere voluit, quos miserando præveniens, sibimetipsis judices fecit. Hinc enim scriptum est: *Præoccupemus faciem ejus in confessione.* Hinc per Paulum dicitur: *Si nosmetipsos diiudicaremus, non utique judicaremur.*

CAPUT XXXIX.

Divisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus. 1. Cor. 12.

De multiformi sancti Spiritus gratia.

PEnè nullum latet quòd quinque sunt sensus corporis nostri: videlicet visus, auditus, gustus, odoratus, & tactus. Hi sensus in omne, quod

In expos. B. Iob, l. 11. c. 4 in princ. sentiunt atque discernunt, virtutem discretionis & sensus à cerebro trahunt: & cùm unus sit judex cerebri sensus, qui intrinsecus præsidet, per meatus tamen proprios, sensus quinque discernit, Deo mira operante: ut neque oculus audiat, neque auris videat, neque os olfaciat, neque naris gustet, neque manus odoretur. Et cùm per unum sensum cerebri omnia disponantur, quilibet tamen horum sensus aliud facere non potest, præter id, quod ex dispositione Conditoris accepit. Ex istis ergo corporalibus exterioribus interiora & spiritualia colligenda sunt: ut per id, quod in nobis publicum est, transire debeamus ad secretum quod in nobis est, & in nobismetipsis latet. Intuendum quippe est, quia cùm una sit sapientia, alium minus, alium majus inhabitat: alij hoc, alij illud præstat. Et quasi cerebri more nobismetipsis velut quibusdã sensibus utitur, ut quamvis sibimet nunquam sit dissimilis, per nos tamen diversa & dissimilia semper operetur: quatenus iste sapientiæ, ille scientiæ donum percipiat; iste genera linguarum, ille gratiam curationum habeat. Omnipotens quippe Conditor noster Deus interni judicij secreto moderamine juxta beati Pauli vocem, *Alij sermonem sapientiæ, alij sermonem scientiæ, alij plenam fidem, alij gratiam sanitatum, alij operationem virtutum, alij prophetiam, alij discretionem spirituum, alij genera linguarum, alij interpretationem sermonum tribuit.* Sunt enim quidam qui per donum gratiæ, & ipsa intelligunt, quæ exponi à doctoribus non audierunt: hi videlicet sermonem sapientiæ perceperunt. Et sunt quidam, qui per semetipsos intelligere audita nequeunt, sed ea, quæ in expositoribus legerint, retinent, & scienter proferunt quæ lecta didicerunt, atque isti sermone scientiæ pleni sunt. In uno itaque eodemque spiritu, iste verbo sapientiæ pollet, nec tamen sermone scientiæ, id est doctrinæ, fulcitur: quia sentire & invenire sufficit etiam quod per discendi studium non apprehendit. Ille sermone scientiæ fulget, nec tamen in verbo sapientiæ convalescit: quia & sufficit explere quantum didicit, & tamen ad sentiendum ex semetipso subtile aliquid non assurgit. Iste per fidem & elementis imperat, nec tamen per sanitatum gratiam infirmitates corporum curat. Ille orationis ope morbos subtrahit, nec tamen arenti terræ verbo pluvias reddit. Iste operatione virtutum ad præsentem vitam etiam mortuos revocat, & tamen prophetiæ gratiam non habens, quæ sibi ventura sunt, ignorat. Ille ventura quæque velut præsentia attendit, & tamen in nulla signorum operatione se exerit. Iste per discretionem spirituum in factis subtiliter mentes conspicit, sed tamen diversi generis linguas nescit. Ille diversi generis linguas examinat, sed tamen in rebus similibus dissimilia corda non pensat. Alius in una lingua, quam novit, sermonum pondera interpretando prudenter discutit, & tamen reliquis bonis, quæ non habet, patienter caret. Sic itaque Creator noster ac Dispositor cuncta moderatur, ut qui extolli poterat ex bono, quod habet, humilietur ex virtute, quam non habet. Sic cuncta moderatur, ut cùm impensam gratiam unumquemque sublevat, etiam per disparem alteri alterum subdat: & meliorem quisque dono alio eum, qui sibi subjicitur attendat: ac licet se præire & aliis sentiat, eidem tamen, quem superat, se in aliis postponat. Sic cuncta moderatur, ut dum singula quæque sunt omnium, interposita quadam charitatis necessitudine fiant omnia singulorum: & unusquisque sic quod non accepit, in altero possideat, ut ipse alteri possidendum quod accepit, humiliter impendat. Hinc per Paulum dicitur: *Per charitatem servite invicem.* Tunc enim nos charitas à jugo culpæ liberos reddit, cùm vicissim nostro per amorem servitio subjicit: cùm & aliena bona nostra credimus, & nostra aliis quasi sua offerentes exhibemus.

Hom 18. in Ezech. sub init.

In expos. B. Iob, 28 c. 6. sub. supr.

Gal 5.

A Hinc rursum per eum Paulum dicitur: *Nam & corpus non est unum membrum, sed multa. Si dixerit pes:* 1. Cor. 12. *Quoniam non sum manus, non sum de corpore: num ideo non est de corpore? Et si dixerit auris: Quoniam non sum oculus, non sum de corpore: num ideo non est corpore? Si totum corpus oculus, ubi auditus? Si totum auditus, ubi odoratus?* Et paulò pòst: *Quòd si essent omnia unum membrum, ubi corpus? Nunc autem multa quidem membra, unum vero corpus.* Quid enim sancta Ecclesia, nisi superni sui capitis est corpus? In qua alius alta videndo oculus, alius recta operando manus, alius ad injuncta currendo pes, alius præceptorum vocem intelligendo auris, alius malorum fœtorem, bonorumque fragrantiam discernendo naris est. Qui corporalium more membrorum, dum vicissim sibi accepta officia impendunt, unum de semetipsis omnibus corpus reddunt. Et dum diversa in charitate peragunt, diversum esse prohibent ubi continentur. Si autem unum quid cuncti agerent, corpus utique, quod ex multis continetur, non essent: quia videlicet multipliciter compactum non existeret, si hoc concors membrorum diversitas non teneret. Sanctis itaque membris Ecclesiæ virtutum dona Dominus distribuit, & dividens singulis prout vult, quasi mensuras in terminos eis imponit. Cùm igitur miro consilio Auctor, & Dispositor noster huic illa largitur, quæ alij denegat; alij illa denegat, quæ isti largitur: mensuras sibi positas egredi nititur, quisquis posse plusquam acceperit, conatur: ut fortasse is, cui tantummodo datum est præceptorum occulta disserere, tentet etiam miraculis coruscare; aut is, quem supernæ virtutis donum ad sola miracula roborat, etiam divinæ legis occulta pandere contendat. Plerumque enim amittit quod portat, qui audacter ea, ad quæ pertingere non valet, arripere festinat. Nam & membrorum nostrorum tunc bene ministeriis utimur, cùm sua his officia distinctè servamus. Lucem quippe oculis cernimus, vocem verò auribus audimus. Si quis autem ordine mutato, voci oculos, luci aures accommodat, huic utraque incassum patent. Si quis odores velit ore discernere, sapores aure gustare, utriusque sensus ministerium quia pervertit, interimit. Dum enim propriis hæc usibus non aptantur, & sua officia deserunt, & ad extranea non assurgunt. Bene itaque Paulus intra acceptas ex divina largitate mensuras, in ipsa prædicationis suæ se latitudine coarctabat, cùm diceret: *Non enim audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit Christus.* Mensuram igitur omnipotens Deus nostris profectibus imponit, ut habeamus quædam virtutum bona, quæ nunquam quæsivimus, & quæramus quædam, nec tamen habere valeamus; quatenus mens nostra hæc non potest habere, quæ appetit, illa se intelligat de semetipsa non habere, quæ habet; per ea, quæ sunt, considerentur illa, quæ desunt: & per ea, quæ utiliter desunt, serventur humiliter bona, quæ sunt. Rom. 15.

CAPUT XL.

Quæ inhonesta sunt nostra, abundantiorem honestatem habent. 1. Cor. 12.

POtens & protervus cùm pravum aliquid perpetrâsse cognoscitur, tempus à prædicatore quæritur, ut de malo quod fecit, increpetur. Nisi enim prædicator sustineat, quando proferre congruè correptionem valeat, auget in eo malum, quod insequitur: quia sæpe contingit, ut sit talis, qui nulla verba suscipiat increpationis. Magna enim agendum est arte prædicationis, ut qui ex aperta correptione fiunt deteriores, ad salutem redeant quodam temperamento correptionis. Unde etiam Paulus dicit: *Quæ putamus ignobiliora esse membra corporis,* De arte corripiendi. *In expos. B. Iob, l. 13. c. 3. circa med.*

his honorem abundantiorem circumdamus: & quæ inhonesta sunt nostra, abundantiorem honestatem habent: honesta autem nostra nullius egent. Sicut enim inhonesta membra in corpore, ita sunt quidam intra sanctam Ecclesiam potentes & protervi: qui dum aperta feriri nequeunt invectione, quasi honoris velantur tegmine. Sed hæc de occultis potentium loquimur delictis. Nam quando & aliis agnoscentibus peccant, aliis etiam cognoscentibus increpandi sunt, ne si prædicator taceat, culpam approbasse videatur, atque hæc crescens in exemplum veniat, quam pastoris lingua non secat.

CAPUT XLI.

1.Cor.12.d *Vos estis corpus Christi, & membra de membro.*

Quod membra membrorum sint subditi rectorum. *In expos. B. Iob, l 34.c.4 in princ.ad med.usque.*

MEmbra sunt reproborum omnes, qui eisdem perversè agentibus conjunguntur: sicut è contra per Paulum de Dominico corpore dicitur: *Vos estis corpus Christi, & membra de membro.* Aliud quippe est membrum corporis, aliud membrum membri. Membrum quippe corporis, pars ad totum, membrum verò membri est particula ad partem; membrum namque membri est digitus ad manum, manus ad brachium: membrum verò corporis, est totum hoc simul ad corpus universum. Sicut ergo in spiritali Dominico corpore membra de membro dicimus eos, qui in ejus Ecclesia ab aliis reguntur: ita in illa antiqui hostis reproba congregatione, membra sunt de membris, qui iniquo opere quibusdam se nequioribus conjunguntur.

CAPUT XLII.

1.Cor.13.a *Si linguis hominum loquar, & Angelorum.*

De falsis prædicatoribus. *In expos. B. Iob, l. 34. c. 4. in princ.*

MInistri Antichristi nonnunquam decipiendis auditoribus exhibent linguæ dulcedines: quoniam & spinæ proferunt flores, & apparet quidem in eis quod oleat, sed latet quod pungat. Amaris dulcia, noxiis blanda permiscent: & fallendi arte per remissa colloquia, per humilem sermonem de se insinuant, quod per exhibitionem negant. Hi nimirum more metalli insensibilis sonum bene loquendi habent, sed sensum bene vivendi non habent: namque quasi humiliter loquendo asserunt, quod elatè vivendo contemnunt. Unde bene per Paulum dicitur: *Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æs sonans, aut cymbalum tinniens.* Bona quidem loquens, sed per amorem eadem bona non sequens, velut æs aut cymbalum sonitum reddit: quia ipse non sentit verba, quæ ipse facit.

CAPUT XLIII.

1.Cor.13.b *Charitas patiens est, benigna est.*

De multiplici virtute charitatis. *In expos. B. Iob. l. 8.c.1. circ.med.*

MEns Sanctorum in hoc tentationum prælio, & munita patientiæ clypeo, & gladiis amoris accincta; ad perferenda mala sumit fortitudinem, & ad rependenda bona exerit benignitatem: quatenus & odiorum tela potenter excipiat, & amoris jacula valenter reddat. Miles Dei adversitatis bello deprehensus, & scutum patientiæ debet anteferre, ne pereat; & ad prædicandum promptus amoris inferre jacula, ut vincat. Cujus armaturæ summa breviter Paulus insinuat, dicens: *Charitas patiens est, benigna est.* Cùm verò unum ex utroque defuerit, charitas non est: si videlicet malos, aut absque benignitate tolerans non amat, aut rursum sese sine patientia exhibens negligit tolerare, quos amat. Ut ergo à nobis charitas vera teneatur, necesse est quatenus & benignitati patientia, & rursum patientiæ benignitas suffragetur; ut magnum quoddam in corde nostro ædificium constituens, & benignitatis arcem patientia solidet, & patientiæ fundata ædificia benignitas exornet. Sed cùm una eademque sit charitas, multiplex tamen dicitur: quia nimirum si mentem plenè ceperit, hanc ad innumera opera multiformiter accendit. Hujus charitatis diversitatem & multiplicitatem bene Paulus enumerat, dicens: *Charitas patiens est, benigna est: non æmulatur, non inflatur, non agit perperam, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati.* Patiens quippe est charitas: quia illata mala æquanimiter tolerat. Benigna verò est: quia pro malis bona largiter ministrat. Non æmulatur: quia per hoc quòd in præsenti mundo nil appetit, invidere terrenis successibus nescit. Non inflatur: quia cùm præmium internæ retributionis anxia desiderat, de bonis se exterioribus non exaltat. Non agit perperam: quia quo se in solum Dei ac proximi amorem dilatat, quidquid à rectitudine discrepat, ignorat. Non est ambitiosa: quia quò ardenter intus ad sua satagit, foris nullatenus aliena concupiscit. Non quærit quæ sua sunt: quæ hîc transitoriè possidet, velut aliena negligit, cùm sibi nihil esse proprium, nisi quod secum permaneat, agnoscit. Non irritatur: quia & injuriis lacessita, ad nullos se ultionis suæ motus excitat, dum pro magnis laboribus majora pòst præmia expectat. Non cogitat malum: quia in amore munditiæ mentem solidans, dum omne odium radicitus eruit, versare in animo, quod inquinat, nescit. Non gaudet super iniquitate: quia sola dilectione erga omnes inhiat, nec de perditione adversantium exultat. Congaudet autem veritati: quia ut se ceteros diligens, per hoc, quod rectum in aliis conspicit, quasi de augmento proprij profectus hilarescit. Multiplex ergo est charitas contra uniuscujusque culpæ jaculum, quod perimendam mentem impetit, instructionis suæ munimine occurrit: ut quia antiquus hostis variata circumfusione nos obsidet, ipsa hunc de nobis multipliciter expugnet. Charitas in Petro, & minis terrentium principum fortiter restitit, & in circumcisione submovenda, minorum verba humiliter audivit. Charitas in Paulo, & manus persequentium humiliter pertulit, & tamen in circumcisionis negotio longè se imparis prioris sensum audenter increpavit. *In expos. B. Iob, l.10.c.4 circ. fin.*

CAPUT XLIV.

Videmus nunc per speculum, & in ænigmate. 1.Cor.13.d

De modo prædicationis. *In expos. B. Iob, l.17.c 14.circ. fin.*

DIgnum est, ut qui prædicat, audientis modum consideret, quatenus ipsa prædicatio cum suis auditoris incrementis crescat. Sic quippe agere prædicator unusquisque debet, sicut cum illo divinitus agitur; ut nequaquam cuncta, quæ sentit, infirmis insinuet: quoniam & quousque ipse carne mortali tantum infirmus est, ea, quæ superna sunt, cuncta non sentit. Prædicare ergo rudibus non debet, quanta cognoscit: quoniam & ipse de supernis mysteriis cognoscere non valet quanta sint. Hinc est enim quòd Paulus Apostolus, postquam mysteriis cælestibus interfuit, dicit: *Videmus nunc per speculum, & in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.*

CAPUT

CAPUT XLV.

1. Cor. 13. a *Tunc cognoscam, sicut & cognitus sum.*

De cognitione Dei. *In expos. B. Iob, l. 13. c. 9. circ. fin.*

MAgna est interpositio oculis cordis nostri ad contemplandam subtilitatem Dei, ipsa videlicet infirmitas nostra. Sed tunc ad purum intuebitur eum, à quo nunc subtiliter intuemur: cùm hac infirmitate depositâ, ad contemplationis internæ gratiam venerimus, de qua Paulus dicit: *Tunc cognoscam, sicut & cognitus sum.*

CAPUT XLVI.

1. Cor. 14. d *Linguæ in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus.*

De miraculis. *In expos. B. Iob, l. 27. c. 11. sub init.*

SUnt nonnulli, qui cùm mira Apostolorum opera audiunt, quòd accepto Spiritu sancto, mortuos verbo suscitarent, ab obsessis dæmonia pellerent, umbrâ infirmitates amoverent, ventura quęque prophetando prædicarent, & Vnigenitum, Verbum Dei omnium gentium loquentes linguâ prædicarent: quia virtutes has nunc in Ecclesia non vident, subtractam jam ab Ecclesia supernam gratiam suspicantur, nescientes pensare quod scriptum est: *Psal. 9.* *Adjutor in opportunitatibus in tribulatione.* Tunc quippe sancta Ecclesia miraculorum adjutorio indiguit, cùm eam retributio persecutionis pressit. Nam postquam superbiam infidelitatis edomuit, non jam virtutum signa, sed sola operum merita requirit: quamvis & illa per multos ostendat, cùm opportunitas exigit. *Act. 28.* Scriptum quippe est: *Linguæ in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus.* Vbi igitur omnes fideles sunt, quæ causa exigit, ut signa monstrentur? Vnde citius satisfacimus, si quid de ipsa Apostolica dispensatione memoremus. Paulus namque prædicator egregius Melitem veniens, & plenam infidelibus insulam sciens, patrem Publij dysenteria, febribusque vexatum orando salvavit, & tamen ægrotanti Timotheo præcepit, dicens: *1. Tim. 5.* *Modico vino utere propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates.* Quid est, Paule, quòd ægrum infidelem orando ad salutem revocas, & tantum adjutorem Evangelij more medici per alimenta curas, nisi quòd idcircò fiunt exteriora miracula, ut mentes hominum ad interiora perducantur; quatenus per hoc, quod mirum visibiliter ostenditur, ea, quæ admirabiliora sunt, invisibilia credantur? Signo quippe virtutis pater Publij sanandus fuerat, ut mente reviviscceret, dum ad salutem miraculo rediret. Timotheo autem adhibendum foris miraculum non erat, qui jam totus intus vivebat. Non est igitur mirum, si propagata fide, crebro miracula non fiunt, quando hæc ipsi quoque Apostoli in quibusdam jam fidelibus non fecerunt.

CAPUT XLVII.

1. Cor. 14. c *Si autem omnes prophetent, &c.*

De prophetia. *Homil. 1. in Ezech. sub init.*

SCiendum est, quòd aliquando prophetia est de præsenti, sicut Paulus Apostolus dicit: *Si autem omnes prophetent: intret autem quis infidelis vel idiota, convincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus, occulta cordis ejus manifesta fiunt: & ita cadens in faciem adorabit Deum pronuncians quòd verè Deus in vobis sit.* 1. Cor. 14. e Cùm igitur dicitur: *Occulta cordis ejus manifesta fiunt*, profectò monstratur, quia per hunc modum prophetiæ spiritus non prædicit quod futurum est, sed ostendit quod est. Quo autem pacto prophetiæ dicatur spiritus, qui nihil futurum indicat, sed præsens narrat? Qua in re animadvertendum est, quòd rectè prophetia dicitur, non quia prædicit ventura, sed quia prodit occulta. Rem quippe quamli-

A bet, sicut ab oculis nostris in futuro subtrahunt tempora: ita ab oculis nostris in præsenti subtrahit causa. Ventura enim res occultatur in futuro tempore, 4. Reg. 5. præsens autem cogitatio absconditur in latenti corde. Est etiam prophetia præsens, cùm res quælibet non per animum, sed per absentem locum tegitur, quæ tamen per spiritum denudatur. Et ibi sit præsens prophetantis animus, ubi per præsentiam non est corpus. Nam & Giezi longè à Propheta recesserat, cùm Naaman Syri munera percipiebat, cui tamen idem Propheta dicit: *Nonne cor meum in præsenti erat, quando reversus est homo de curru suo in occursum tibi?*

CAPUT XLVIII.

B *Ego sum minimus Apostolorum.* 1. Cor. 15. b

QVicunque perduci ad summa desiderant, semper necesse est, ut meliorum provectibus intendant: quatenus tantò districtiùs in se culpas judicent, quantò in illis altiùs quod admirentur, vident. Mira enim nobiscum dispensatione agitur, ut per hoc, quod alter habet, & iste non habet, unus alteri melior ostendatur: quatenus tantò ardentiùs ad humilitatem quisque proficiat, quantò ex bonis, quæ non habet inferiorem se habentibus pensat. Sicque fit, ut dum ille in isto, atque hic in illo respicit quod admiretur distincta bona & ab altitudine elationis reprimant, & ad studium provectus accendant. Vnde C Paulus cùm ceterorum Sanctorum sollicitudinem in prædicatione robustiùs laborando transcenderet, ut ab elatione se premeret, & vires suas in humilitatis gremio nutriret, crudelitatis suæ antiquæ non immemor, Apostolorum omnium innocentiam contemplatus, ait: *Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus: quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei*, & tamen eorundem omnium Apostolorum primus, quasi accepti principatus oblitus, ac si minus ipse aliquid saperet, in Paulo sapientiam miratur, dicens: *Sicut & charissimus* 2. Petr. 3. d *frater noster Paulus, secundùm datam sibi sapientiam scripsit vobis: sicut & in omnibus epistolis loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu.* Ecce Paulus in Apostolis miratur innocentiam, ecce Princeps Apostolorum miratur in Paulo sapientiam. D Quid est hoc, nisi quòd sancti viri virtutum consideratione sibi vicissim alios præferunt: ut eò ad cælestia sublevando se altiùs excitet, quò humiliùs alter in altero quod admiretur videt? Hinc itaque colligendum est, quanta debemus sollicitudine meliorum vitam conspicere, nos qui in infimis jacemus; si & hi, qui jam tanta sanctitate sublimescunt, ut per humilitatis gressum ad majora proficiant, adhuc quærunt in aliis quod imitantes admirentur.

Quod proficientes vitam meliorem debent aspicere. *In expos. B. Iob, l. 24. c. 6 post med. & Hom. 10. in Ezech. longè post med.*

CAPUT XLIX.

E *Gratia Dei sum id quod sum.* 1. Cor. 15. a

CVm de Deo scriptum sit: *Quia reddet unicuique secundùm opera ejus.* Illum in extremo examine justitia æterni judicis salvat, quem hîc ejus pietas ab immundis operibus liberat. Quisquis igitur ad hoc salvari munditiâ manuum suarum hîc creditur, ut viribus innocens fiat, proculdubio errat: quia si superna gratia nocentem non prævenit, profectò nunquam invenit, quem remuneret innocentem. Vnde veridica Moysis voce dicitur: *Nullus apud te per se innocens est.* Exod. 34. Superna ergo pietas priùs agit in nobis aliquid sine nobis, ut subsequenter quoque nostro libero arbitrio, bonum, quod jam appetimus, agat nobiscum: quod tamen gratia in extremo judicio ita remunerat in nobis, ac si solis processisset ex nobis. Quia enim divina nos bonitas,

De gratia & libero arbitrio. *In expos. B. Iob, l. 16. c. 10. ante med. & lib. 24. c. 6. post med.*

ut innocentes faciat, prævenit, Paulus ait: *Gratia* A
1.Cor.15. *Dei sum, id quod sum.* Et quia eandem gratiam nostram liberum arbitrium sequitur, adjungit: *Et gratia*
Ibidem. *ejus in me vacua non fuit, sed abundantius omnibus illis laboravi.* Qui dum de se nihil esse conspiceret, ne labores suos sibi tribuisse videretur, illicò adjunxit: *Non autem ego.* Et tamen quia se esse aliquid cum gratia invenit: prævenientem enim Dei gratiam etiam ipse per liberum arbitrium fuerat subsecutus, aptè subjunxit: *Sed gratia Dei mecum:* ut & divino muneri non esset ingratus, & tamen à merito liberi arbitrij non remaneret extraneus. Non enim diceret, *Mecum*, si cum præveniente gratia subsequens liberum arbitrium non haberet. Vt ergo se sine gratia nihil esse ostenderet, ait: *Non autem ego.* Vt verò se cum gratia operatum esse per libe- B
rum arbitrium demonstraret, adjungit: *Sed gratia Dei mecum.* Certissimè itaque tenendum est, quod in omni operatione bona, præveniente divina gratia, nostrum liberum arbitrium subsequatur: & quicumque hîc dono prævenitur, ut innocens fiat, cùm ad judicium venerit, ex merito remuneratur. Ex omnipotentis gratia Dei ad bona quidem opera conari possumus, sed hæc & ipse non adjuvat, qui jubet, implere non possumus. Sic Paulus cùm dis-
Homil.9. in Ezech. Sub init. Phil.2. cipulos admoneret dicens: *Cum metu & tremore vestram ipsorum salutem operamini*; illico quis in eis hæc ipsa bona operaretur, adjunxit dicens: *Deus est enim, qui operatur in vobis, & velle & perficere pro bona voluntate.* Omnipotens quippe Deus aspirãdo nos prævenit, ut bona velimus: qui etiam adjuvando subsequitur, ne inaniter velimus: sed possimus implere, C
quæ volumus. Gratia verò præveniente, & bona voluntate subsequente, hoc, quod omnipotentis
1.Cor.15. Dei est donum, fit meritum nostrum. Quod bene brevi sententia Paulus explicat, dicens: *Plus illis omnibus laboravi.* Qui ne videretur suę servituti tribuisse quod fecerat, adjunxit: *Non autem ego, sed gratia Domini mecum.* Ac si diceret: In bono opere laboravi: non ego, sed & ego. In hoc enim quòd solo Domini dono præventus sum, non ego. In eo autem quòd donum voluntate subsecutus sum, & ego.

CAPUT L.

1.Cor.15.d *Corrumpunt bonos mores colloquia mala.*

De consortio malorum vitando. Homil.9. in Ezec. longè post med. UNum est, pro quo vitari debet societas malorum: ne si fortasse corrigi non valent, ad imitationem sui & alios trahant: & cùm ipsi à sua malitia non mutantur, eos, qui sibi conjuncti fuerint, pervertant. Vnde Paulus ait: *Corrumpunt bonos mores colloquia mala.* Sic enim verba proximorum audiendo, quotidie sumimus in mente, sicut flando atque respirando aërem trahimus corpore. Et sicut malus aër assiduo flatu tractus inficit corpus: ita perversa locutio assiduè audita infirmantium inficit animum, ut tabescat delectatione pravi operis, assidui iniquitate sermonis. Sicut ergo per- E
fecti viri perversos proximos non debent fugere, quoniam & eos sæpe trahunt ad rectitudinem, & ipsi nunquam trahuntur ad perversitatem: ita infirmi quique declinare societatem malorum debent, ne mala, quæ frequenter audiunt, & vident, & corrigere non valent, delectentur imitari.

CAPUT LI.

1.Cor.15.f *Sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem cælestis.*

De reparatione imaginis Dei in nobis. OMnes sancti, ut ad sanctitatis surgere virtutem valeant, ad Mediatoris Dei & hominum Jesu Christi similitudinem & imaginem tendunt: sancti enim non essent, si hujus novi & secundi hominis
Hom. 2. in Ezec. sparsim circa finem. similitudinem non haberent. Quidquid in eis de visceribus pietatis, quidquid de mansuetudine spiritus, quidquid de zelo rectitudinis, quidquid de custodia humilitatis, quidquid de fervore charitatis est, hoc ab ipso fonte misericordiæ, ab ipsa radice mansuetudinis, ab ipsa virtute justitiæ, id est, à Mediatore Dei & hominum, Domino Deo traxerunt. Hujus se similitudinem hominis habere Prædicator egregius ostendit, dicens: *Imitatores mei*
Philip.3. *estote, sicut & ego Christi.* Ad ejus imaginem, & similitudinem admonet surgere, cùm dicit: *Pri-*
1.Cor.15. *mus homo de terra, terrenus, secundus homo de cælo, cælestis: sicut portavimus imaginem terreni, portemus & imaginem ejus, qui de cælo descendit.* Sanctus etenim quisque in tantum ad similitudinem hujus hominis ducitur, in quantum vitam sui Redemptoris imitatur. Nam ab ejus mandatis & operibus discordare, quid est aliud quàm à similitudine longè recedere? Ad hujus similitudinem hominis surgere festinabat Propheta, cùm diceret:
Psal.116. *In mandatis tuis me exercebo, & considerabo vias tuas.* Qui enim vias Domini tacitus in mente considerat, & exercere se in mandatis illius festinat, in semetipso imaginem cælestis, & novi hominis reformat.

CAPUT LII.

1.Cor.15.f *Hæc autem dico, fratres: quoniam caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt.*

IN sacro eloquio, aliter caro dicitur juxta naturam, atque aliter juxta culpam vel correptionem. Caro quippe juxta naturam, sicut scriptum est: *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea.* Et, *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Caro verò juxta culpam, sicut scriptum est: *Non permanebit spiritus meus in hominibus istis, eò quòd caro sunt.* Et sicut Psalmista ait: *Memoratus est, quia caro sunt, spiritus vadens, & non rediens.* Unde & discipulis Paulus dicebat: *Vos autem in* D
carne non estis, sed in spiritu. Nunquid in carne non erat, quibus epistolas transmittebat; sed quia passiones carnalium desideriorum vicerant, jam liberi per virtutem spiritus in carne non erant. Quod ergo idem Paulus dicit. *Caro, & sanguis regnum Dei possidere non possunt.* Carnem vult secundùm culpam intelligi, non carnem secundùm naturam. Unde & mox, quia carnem secundùm culpam diceret, ostendit, subdens: *Neque corruptio incorruptelam possidebit.* In illa ergo cælestis regni gloria caro secundùm naturam erit, sed secundùm passionis desideria non erit: quia devicto mortis aculeo, in æterna incorruptione gaudebit. Ibi quippe suis fidelibus à Domino pro bona operatione palma victoriæ retribuetur: ubi jam sine certamine, & sine fine gaudium erit: ibi victoriæ palma erit, ubi mortis contentio non erit. Nam Prædicator egregius tunc aspexit palmam vincentibus dari, cùm resurrectionem prævidit mortuorum fieri, sicut dicit:
1.Cor.15. *Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem,*
Ibidem. *& mortale hoc induere immortalitatem. Cùm autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo, qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria, ubi est mors victoria tua? Vbi est mors stimulus tuus?* Tunc igitur erit perfecta victoria, cùm mors plenè fuerit absorpta.

Finis expositionis in Epistolam I. B. Pauli Apostoli ad Corinthios.

De appellatione aut nomine carnis. In expos. B. Iob, l.14. c. 29. paulo ante med. Gen.2. Ioan.1. Gen.6. Psal.77. Gal.4. 1.Cor.15. Ibid. Hom.17. in Ezech. prope fin.

INCIPIVNT CAPITVLA DE SECUNDA EPISTOLA B. Pauli Apostoli ad Corinthios.

1 *Non quia dominamur fidei vestræ.*
2 *Gloria nostra hæc est: testimonium conscientiæ nostræ.*
3 *Nunquid levitate usus sum?*
4 *Cui aliquid donastis, & ego.*
5 *Christi bonus odor sumus Deo.*
6 *Non sumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei.*
7 *Non sumus sufficientes aliquid cogitare à nobis.*
8 *Vbi spiritus Domini, ibi libertas.*
9 *Licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur.*
10 *Nolumus exspoliari, sed supervestiri.*
11 *Vt absorbeatur quod mortale est à vita.*
12 *Deus, qui dedit nobis pignus Spiritus.*
13 *Dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino.*
14 *Vetera transierunt, & facta sunt nova.*
15 *Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.*
16 *Per gloriam & ignobilitatem.*
17 *Os nostrum patet ad vos, ô Corinthij.*
18 *Non angustiamini in nobis.*
19 *Cùm venissemus Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra.*
20 *Foris pugnæ, intus timores.*
21 *Non ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio.*
22 *Epistolæ graves sunt, præsentia verò corporis infirma.*
23 *Cùm essem apud vos, nulli onerosus fui.*
24 *Satanas transfigurat se in Angelum lucis,*
25 *In quo quis audet, audeo & ego.*
26 *Damasci præpositus gentis Aretæ regis custodiebat, &c.*
27 *Parco autem, ne quis existimet me super id quod, &c.*
28 *Datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ.*
29 *Factus sum insipiens: vos me coëgistis.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER EPISTOLAM II. B. PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS.

CAPUT I.

Non quia dominamur fidei vestræ.

2. Cor. 1. d

Quod ob culpæ meritum, non naturæ vitio, homines hominibus præferuntur. In exposs. B. Iob, l. 26. c. 19. ante med.

CUNCTOS homines natura æquales genuit: ut autem alij ad regendum aliis committantur, non eos natura, sed culpa postponit. Bene igitur potestatem reginiinis exercet, qui scit per illam super culpas erigi, & scit cum illa ceteris æqualitate componi. Humana enim mens plerumque extollitur etiam cùm nulla potestate fulcitur, quantò magis se in altum erigit, cùm se etiam ei potestas adjungit, & tamen corrigendis aliorum vitiis apta executione præparatur. Unde & per Paulum dicitur: *Minister enim Dei est vindex in iram.* Paulus bene agentibus fratribus prælatum se esse nesciebat, cùm diceret: *Non quia dominamur fidei vestræ, sed adjutores sumus gaudij vestri:* atque illico adjunxit: *Fide enim statis.* Ac si diceret: Ideo non dominamur fidei vestræ, quia fide statis. Æquales enim vobis sumus, ubi vos stare cognoscimus. Quasi prælatum se fratribus esse nesciebat, cùm diceret: *Facti sumus parvuli in medio vestrùm.* Et rursus: *Nos autem servos vestros per Iesum.* Sed cùm culpam, quæ corrigit debuisset, invenit, illico se magistrum esse recoluit, dicens: *Quid vultis? In virga veniam ad vos?* Summus itaque locus bene regitur, cùm is, qui præest, vitiis potius quàm fratribus dominatur: quia vitiis se debent rectores erigere, quorum & causâ præferuntur.

Rom. 11. Ibidem post med. Rom. 13. 1. Thess. 2. 2. Cor. 4. Ibidem.

CAPUT II.

Gloria nostra hæc est: testimonium conscientiæ nostræ.

2. Cor. 1. c

ANte subtile veritatis examen omnino securi non sumus, etiam si humano judicio quod in nostris actibus reprehendi debeat, non habemus. Nam plerumque negligentiùs cogitantes, elatione pulsamur, quam tamen tacentes premimus. Sed nisi retractatione concita tumor occultus in ipso cubili cordis, in quo oritur, suffocetur, coram districto judice, omne meritum nostræ actionis extinguitur. Hinc ergo pensandum est illa cordis elatio, quanta animadversione damnabitur, quæ usque ad vocis audaciam nutritur: sine qua hæc est excusabilis, quæ in corde latenter oboritur. Considerandum quoque qualis intrinsecus regnat, quæ eo usque servata est, ut etiam foras erumpere non erubescat. Intus ergo, fratres charissimi, servanda sunt bona, quæ agimus: si ab interno arbitro vicem recipere operis nostri expectamus. Hinc est quòd de electorum Ecclesia per Psalmistam dicitur: *Omnis gloria ejus filiæ regis ab intus.* Et sapientes virgines in vasis oleum ferre referuntur. Vnde & sanctorum voce per Paulum dicitur: *Gloria nostra hæc est: testimonium conscientiæ nostræ.* Arrogantes quia coram Deo conscientiæ suæ testimonium non habent, quærunt coram hominibus testimonium vocis alienæ. Quia enim foris est quod appetunt, quid sit intus desiderabile sentire non possunt: gloriam verò suam Paulus testimonium conscientiæ memorat, quia favores oris alieni non appetens, vitæ suæ gaudia extra semetipsum ponere ignorat.

De repriménda cordis elatione. In exp. B. Iob, l. 8. c. 30 circa med. & 26. c. 18. circa med. Psal. 44. Matt. 25. In exposs. B. Iob, l. 8. c. 30 circ. med.

CAPUT III.

Nunquid levitate usus sum, aut quæ cogito; secundùm carnem cogito?

2. Cor. 1. c

INconstantes mentem suam gravitate habent roborare. Tunc enim genimina in se mutabilitatis arefiunt, cùm à corde priùs radicem levitatis abscindunt: quia tunc fabrica robusta construitur, cùm priùs locus solidus, in quo poni fundamentum debeat, providetur. Nisi ergo antè mentis levitas caveatur, cogitationum inconstantia minimè vincitur: à quibus alienum Paulus se fuisse perhibuit, cùm dicit: *Nunquid levitate usus sum, aut quæ cogito, secundùm carnem cogito, ut sit apud me, est, & non?* Ac si apertè dicat: Idcirco mutabilitatis aurâ non moveor, quia levitatis vitio non succumbo.

De motu levitatis. Cura past. par. 3. c. 19. circ. med.

CAPUT IV.

2. Cor. 2. c *Cui aliquid donastis, & ego.*

Quàm subtiliter inimicus bona nostra pervertere conetur. *In exposit. B. Iob, l. 33. c. 8. sub init. & Hom. 7. in Ezech. non procul à princ.*

SÆpe bonorum vias antiquus hostis cauta arte circumvolat, ut per ea, quæ ab eis bene gesta cognoverit, ad malitiam aditum quærat. Nam cùm alium largiri quid conspicit, inde alium in discordiæ flamma succendit. Et cùm hunc respicit misereri, illi persuadet irasci: ut dum bonum quasi non communiter factum insinuat, concordes animos à bono gratiæ communis abscindat. Quia enim justorum mentes ad mala suadendo non valet frangere, bonis satagit actionibus inter eas mala seminare. Sed sancti viri has ejus insidias tantò celeriùs vincunt, quantò & subtiliùs deprehendunt. Quod meliùs ostendimus, si unum è multis assertoribus veritatis in testimonium Paulum vocemus. Sub quo quidam Corinthius, dum incesti facinus perpetrasset, eum Doctor egregius in carnis interitum, ad satisfactionem pœnitentiæ Satanæ tradidit: & in diem Domini salvum ejus spiritum reservavit. Magna quippe arte magisterij ipsi traditus est, coactus in pœnam, cui sponte substratus est in culpa: ut qui auctor fuerat ad vitium nequitiæ, ipsi flagellum fieret disciplinę. Qua tamen bene gesta pœnitentia dum cognovisset Corinthios super eum jam misericorditer motos, ait: *Cui aliquid donastis, & ego. Nam & ego quod donavi, si quid donavi, propter vos, in persona Christi.* Communionis itaque gratiam cogitans ait: *Cui aliquid donastis, & ego.* Ac si diceret: A bono vestro non dissentio. Meum sit, quidquid ipsi feciſtis. Atque mox subdidit: *Et ego si quid donavi, propter vos.* Ac si diceret: Vestris actibus bonum addidi, quidquid propter vos misericorditer feci. Vestra igitur est utilitas, bonitas mea: mea est utilitas bonitas vestra. Qui mox ipsam compagem cordium, in qua sic tenetur, adjungens, subdidit: *In persona Christi.* Cui velut si dicere præsumamus, quare te ita cautè discipulis copulas? Quare vel te illorum, vel illos tuis actionibus, tam sollicita mente conformas? Illico subjunxit: *Vt non circumveniamur à Satana.* Qui videlicet solet de bonis mala generare: & hoc quod per charitatem agitur, ad discordiam contrahere. Cujus etiam sagaces insidias quàm acuto sensu transfigat, insinuat, subdens: *Non enim ignoramus cogitationes ejus.* Ac si verbis aliis dicat: Acutos, auctore Domino, sensus habemus, & antiqui hostis callidas insidias subtiliter circumspiciendo penetramus; ne hoc quod bene mens inchoat, ipse in malitię finem vertat: quia videlicet inde in alterius corde, rixę malum solet immittere, unde conspicit alterum pietatis negotium feciſſe. Cùm igitur lapso, & ab Ecclesia abjecto, sed jam pœnitenti de facinore perpetrato parcendum esset, humilitate magna voluntati discipulorum se magister egregius sociat, ut neque ipse à discipulis, neque ab eo discipuli in compassionis causa viderentur divisi. Sollicito enim providentiæ oculo attendit quòd plerumque dum alter donat, alter irascitur: & quale est jam misericordię sacrificium, quod cum discordia proximi offertur? Imperfectum quippe bonum est, quod sic agitur, ut ne quid ei ex alio latere malè subrepat, non attendatur.

Ibidem, & nonnihil ex Homil. 2. in Ezech. aliquanto post med.

2. Cor. 2.

Homil. 7. in Ezech. non procul à princ.

CAPUT V.

2. Cor. 2. d *Aliis sumus odor mortis in mortem, aliis odor vitæ in vitam.*

Quod verbum Dei invidiis nocet, benevolis prodest. *In exposit. B. Iob, l. 29. c. 17. circa med.*

UNus atque idem sermo Dei est in ore prędicantis: quem dum isti gaudendo, illi verò invidendo audiunt, isti vocem sanctę prędicationis humiliter accipiunt, illi verò bene dicenti invidentes, non salutis causam, sed elationis gloriam quęrunt. Exhortatione ergo sancta, qua boni ad vitam redeúnt, pravi deteriùs in culpa moriuntur. Vnde bene per Paulum dicitur: *Christi bonus odor sumus Deo in his, qui salvi fiunt, & in his qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ in vitam.* Verbum itaque suum auditoribus odorem vitæ simul & mortis esse vidit, per quod & alios ab iniquitate suscitari, & è contra sopiri alios in iniquitate conspexit. Quod quia occultis Dei judiciis agitur, quæ in hac vita comprehendi non possunt ab hominibus, rectè illic subdidit: *Et ad hæc quis tam idoneus?* Ac si diceret: Idonei quidem sumus ad hęc consideranda quæ fiunt, sed idonei non sumus ad hæc investiganda cur fiant.

CAPUT VI.

2. Cor. 4. a *Non sumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei.*

Quam discretè debeant, prædicatores vel tacere, vel loqui verbum Dei. *In exp. B. Iob. l. 22. c. 12. non procul à princ.*

QUotiens auditores nostri volunt nostra quasi laudanda cognoscere, non autem sua perversa mutare, debemus omnino tacere: ne si ostentationis studio verbum Dei loquimur, & illorum culpa, quæ erat, non esse desinat; & nostra, quæ non erat, fiat. Dicat fortasse aliquis, unde novimus quo corde quis audiat? Sed multa sunt, quæ audientis animum produnt: maximè si auditores nostri & semper laudant quod audiunt, & nunquam quod laudant, sequuntur. Hanc inanem loquendi gloriam Prædicator egregius fugerat, cùm dicebat: *Non enim sumus sicut plurimi, adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate, sicut ex Deo coram Deo in Christo loquimur.* Adulterari namque verbum Dei, est aut aliter sentire de illo quàm est, aut ex eo non spiritales fructus, sed adulterinos fœtus quærere laudis humanæ. Adulter quippe in carnali coitu non prolem, sed voluptatem quærit. Et perversus quisque ac vanæ gloriæ serviens rectè adulterari verbum Dei dicitur, quia per sacrum eloquium non Deo filios gignere, sed suam scientiam desiderat ostendere. Quem enim libido gloriæ ad loquendum trahit, voluptati magis quàm generationi operam impendit. Ex sinceritate verò loqui, est nil in eloquio extrà quàm oportet quærere. Sicut ex Deo autem loquitur, qui scit non se à se habere, sed ex Deo accepisse quod dicit. Coram Deo verò loquitur, qui in omne, quod dicit, non humanos favores appetit, sed omnipotentis Dei præsentiæ intendit: non suam, sed Auctoris gloriam requirit. Qui autem scit quidem ex Deo se accepisse quod dicit, & tamen dicendo propriam gloriam quærit, sicut ex Deo loquitur, sed non coram Deo: quia eum, quem cordi suo non proponit, dum prædicat, quasi absentem putat. Sed sancti viri & ex Deo loquuntur, & coram Deo: quia ab eo se sciunt habere quod dicunt, & ipsum suis sermonibus adesse judicem, adjutoremque considerant. Ex Deo & coram Deo loquuntur, qui prædicationis verbum, & quia à Deo acceperunt intelligunt, & placere per istud Deo non hominibus quærunt. Vnde fit, ut, cùm se à proximis despici cognoscunt, suaque dicta vitæ audientium non prodesse, abscondant quantæ virtutis sint: ne si secretum cordis inutiliter sermo prolatus aperiat, ad inanem gloriam prorumpat.

In exposit. B. Iob, l. 29. c. circa med.

In exposit. B. Iob, l. 22. c. 12. circa med.

Cura past. par. 3. c. 15.

In exposit. B. Iob, l. 22. c. 12. post med.

A

CAPUT VII.

2. Cor. 3. a *Fiduciam talem habemus ad Deum, non quia sufficientes sumus aliquid cogitare à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.*

Quod gratia Dei omnia merita nostra præveniat. *In exp. B. Iob, l. 31. c. 25. Ps. 58. Ephes. 2.*

NEquaquam, ut divina nos gratia subsequatur, aliquid Deo contulimus. Nam si nos Deum bene operando prævenimus, ubi est quod Propheta ait: *Misericordia ejus præveniet me?* Si quid nos bonæ operationis dedimus, ut ejus gratiam mereremur? ubi est quod Paulus dicit: *Gratia salvi facti estis per fidem: & hoc non ex vobis, Dei enim donum est, non ex operibus?* Si nostra dilectio Deum B prævenit, ubi est quod Joannes Apostolus dicit: *Non quia nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos?* ubi est quod Dominus per Oseæ dicit: *Diligam eos spontaneè?* Si sine ejus munere nostra virtute Deum sequimur, ubi est quod per Evangelium Veritas protestatur: *Sine me nihil potestis facere?* ubi est quod ait: *Nemo potest venire ad me nisi Pater, qui misit me, traxerit eum?* ubi est quod iterum dicit: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos?* si saltem dona bonorum operum virtute nostra bene cogitando prævenimus, ubi est quod rursum per Paulum tam salubriter dicitur, ut omnis de se humanæ mentis fiducia, ab ipsa cordis radice succidatur, cùm ait: *Non quia sufficientes sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est?* Nequaquam igitur Deum meritis nostris prævenimus, sed omne bonum, quod aspirante ejus gratia agimus, & Dei est, & nostrum; Dei per prævenientem gratiam: nostrum per obsequentem liberam voluntatem. Si enim Dei non est, unde ei in æternum gratias agimus? Rursum si nostrum non est, ubi nobis retribui præmia speramus? Quia ergo non immeritò gratias agimus, scimus quòd ejus munere prævenimur. Et rursum: Quia non immeritò retributionem quærimus, scimus quòd subsequente libero arbitrio bona elegimus, quæ ageremus.

1. Ioan. 4. Osee 14. Ioan. 15. Ioan. 6. Ioan. 15.

CAPUT VIII.

1. Cor. 3. d *Vbi Spiritus Domini, ibi libertas.*

De libertate bene operandi. *Cura past. par. 3. c. 14. sub init.*

QUi flagella metuunt, & propterea innocenter vivunt, si malis veraciter carere desiderant, æterna supplicia perhorrescant: neque in hoc suppliciorum timore remaneant, sed ad amoris gratiam nutrimento charitatis excrescant. Scriptum quippe est: *Perfecta charitas foras mittit timorem.* Et rursum scriptum est: *Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba Pater.* Unde idem 2. Cor. 3. Doctor iterum dicit: *Vbi Spiritus Domini, ibi libertas.* Si ergo adhuc à prava actione formidata pœna prohibet, profectò formidantis animum nulla spiritus libertas tenet. Nam si pœnam non metueret, culpam proculdubio perpetraret. Ignorat itaque mens gratiam libertatis, quam ligat servitus timoris. Bona enim pro semetipsis amanda sunt, & non pœnis compellentibus exequenda. Nam qui propterea bona facit, quia tormentorum mala metuit, vult non esse quod metuat, ut audenter illicita committat. Unde luce clariùs constat quòd coram Deo innocentia amittitur, ante cujus oculos desiderio peccatur.

1. Ioan. 4. Rom. 8. 2. Cor. 3.

CAPUT IX.

Licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur: tamen is qui intus est, renovatur de die in diem. 2. Cor. 4. d

CUrandum magnopere est, ut cùm in rebus exterioribus pondere doloris afficimur, spe ad superna tendamus: quatenus eò mens ad alta perveniat, quò nos exterior pœna castigat. Valde enim impossibile est, ut hæc peregrinationis nostræ tempora sine gemitu evadamus. Unde bene Paulus cùm tribulationes suas discipulis enumeraret, adjunxit: *Ipsi enim scitis quòd in hoc positi sumus.* Sed B in eo quòd caro flagellis afficitur, mens ad appetenda altiora sublevatur, Paulo rursus attestante, qui ait: *Et licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur, tamen is, qui intus est, renovatur de die in diem.* Inde enim mens evolans ad summa, renovatur, unde caro diutius in infimis laborat, & atteritur. Considerandum est autem, quòd ad magna præmia perveniri non potest, nisi per magnos labores. Unde & Paulus egregius Prædicator dicit: *Non coronabitur, nisi qui legitimè certaverit.* Nulla verò lingua dicere, nullusque intellectus sufficit capere, quæ pro se laborantibus Deus promisit præmia, supernæ scilicet civitatis gaudia, choris Angelorum interesse, cum beatissimis spiritibus gloriæ Conditoris assistere, præsentem vultum Dei cernere, incircunscriptum lumen videre, nullo metu mortis affici, incorruptionis perpetuæ munere lætari. Quicumque igitur illic cupit assistere, ubi se sperat sine fine gaudere, si mentem illius tantorum delectat magnitudo præmiorum, non deterreat in hoc mundo certamen laborum. Sciendum est autem quòd alta dispensatio judiciorum Dei, ideirco sæpe bene mœrentes famulos, vel minis impellit, vel flagellis premit, vel quibusdam superimpositis oneribus gravat, vel laboriosis occupationibus implicat, quia mira potentia prævidet, quòd si quieti ac liberi in tranquillitate persisterent, tentationes adversarij ferre non valentes, mentis prostrati vulneribus jacerent. Dum ergo foris eos tolerandis flagellis vel oneribus occupat, à suscipiendis intus tentationum jaculis occultat. Moris quippe medicinalis est, ut sæpe fervorem vulnerum in pruriginem cutis trahat, & plerumque inde interiùs curat, unde exteriùs sauciat. Ita nonnunquam divinæ dispensationis medicamine agitur, ut exterioribus doloribus internum vulnus adimatur, & sectionibus repellatur flagellorum ea, quæ mentem occupare poterat interior putredo vitiorum. Et tamen sæpe dum patentis culpæ sibi conscij homines non sunt, & aut doloribus cruciantur, aut laboribus deprimuntur, contra justum & omnipotentem judicem in querelam prosiliunt, scilicet minus intuentes contra quàm fortem adversarium bellum gerunt. Cujus si vires intolerabiles sollicitè attenderent, nequaquam de his, quæ exteriùs tolerant, murmurarent. Sed ideo videntur nobis hæc gravia: quia bella occulti adversarij nolumus pensare graviora; à quibus plerumque bellis, ut diximus, dum flagellamur, defendimur: dum affligimur, occultamur. Caro enim nostra priusquam resurrectionis incorruptione solidetur, si nullo mœrore afficitur, in tentationibus effrænatur. Quis autem nesciat, quod multò sit meliùs ardere flammâ febrium, quàm flammâ vitiorum? & tamen cùm febre corripimur, quia vitiorum æstum, qui nos occupare poterat, considerare negligimus, de percussione murmuramus. Quis nesciat quòd multò sit melius duris in servitio hominibus subjici, quàm blandientibus dæmoniacis spiritibus subdi? Et tamen cùm alto Dei judicio conditionis humanæ

Qualiter in adversitate nos habeamus. *In exp. B. Iob, l. 6. c. 6. in fin. & c. 7. in princ.* 2. Thess. 3.

Hom. 37. in Evang. in princ. 2. Tim. 2.

In expos. B. Iob, l. 13. c. 17. paulo ante med.

atterimur jugo, in querelam prosilimus: nimirum A quia minus attendimus, quòd si nos nulla conditio servitutis opprimeret, fortasse mens nostra multis iniquitatibus pejus libera deserviret. Ideo igitur hæc, quæ toleramus, gravia credimus, quoniam hostis callidi bella quàm sint contra nos dura, & intolerabilia, non videmus. Mentis enim nostræ pondus omne vilescerent, si ea, quæ se poterant opprimere, occulti adversarij bella pensaret. Quid enim si omnipotens Deus onera, quæ patimur, sublevet, sed tamen sua nobis adjutoria subtrahat, & inter hostis antiqui tentamenta nos derelinquat? Sæviente tanto hoste, quò ibimus, si nullis Auctoris nostri defensionibus protegamur? Cùm ergo, Deo corri- *L. cod. mixtim ex fin. c. 17. & ex med. c. 18.* piente, dura flagella vel labores toleramus, ut æquanimiter ea ferentes, nequaquam in vitio murmurationis excedamus, hostem nostrum ad memoriam revocare debemus, & durum non æstimemus omne quod patimur, dum externis cruciatibus ab interna passione liberamur.

CAPUT X.

2 Cor. 5. d *Ingemiscimus gravati, eò quòd nolumus exspoliari, sed superveſtiri.*

De timore passionis, & desiderio. *In exp. B. Iob, l. 31. c. 16. sub init. Phil. 1. 2. Cor 5.*

CUm foris quisque prædicator certamen sibi passionis propinquare considerat, glorioſi certaminis subire periculum vult, & tamen trepidat: quoniam in morte considerat quod tolerans paveat, & in fructu mortis aspicit quod appetens quærat. Vi- C deamus Paulum quomodo amet quòd refugit, quomodo refugiat quod amet. Ait enim: *Desiderium habens dissolvi, & cum Christo esse.* Et: *Mihi vivere Christus est, & mori lucrum.* Et tamen dicit: *Quamdiu sumus in hoc habitaculo, ingemiscimus gravati, eo quòd nolumus exspoliari, sed superveſtiri: ut absorbeatur quod mortale est, à vita* Ecce & mori desiderat, & tamen exspoliari carne formidat. Cur hoc? Quia si victoria in perpetuum lætificat, ipsum nihilominus præsens pœna perturbat: & quamvis amor subsequentis vincat muneris, tangit tamen animum non sine mœrore pulsus doloris. Sicut enim vir fortis cùm vicino jam belli certamine armis accingitur, palpitat, & festinat, tremit, & sævit, quasi pavere per pallorem cernitur, sed per iram vehementer ur- D getur: ita vir sanctus cùm propinquare passioni se conspicit, & naturę suæ infirmitate concutitur, & suæ spei soliditate roboratur, & de vicina morte trepidat, & tamen quòd moriendo verius vivat, exultat. Ad regnum quippe non potest nisi morte interposita transire: & idcirco gaudens metuit, & metuens gaudet: quia scit quòd ad bravium quietis non perveniat, nisi hoc, quod interjacet, cum labore transcendat.

CAPUT XI.

2. Cor. 5 a *Vt absorbeatur quod mortale est, à vita.*

Qualiter electi in hac vita Deum videre possint. *In expos. B. Iob, l. 4. c. 22 prope fin.*

ELecti Dei quantalibet coruscatione operis fulgeant, quantolibet se igne compunctionis accendant: nimirum constat, quia dum corruptibili adhuc carne gravati sunt, æternum lumen, sicut est, E videre nequaquam possunt: sæpè autem ita mens eorum accenditur, ut quamvis in carne sit posita, in Deum tamen omni subjugata carnali cogitatione rapiatur. Nec tamen Deum, sicut est, conspicit: quia nimirum hanc, sicut dictum est, in carne corruptibili pondus primæ damnationis premit. Sæpè ita, ut est, se absorberi desiderat, ut æternam vitam, si possit fieri, sine interventu corporeæ mortis attingat. Unde Paulus, cùm ardenter internam lucem quæreret, sed tamen utcumque mortis exterioris damna formidaret, ait: *Quamdiu sumus in hoc* 2. Cor. 5. *habitaculo, ingemiscimus gravati: eò quòd nolumus exspoliari, sed superveſtiri: ut absorbeatur quod mortale est, à vita.* Sancti igitur viri videre verum lumen appetunt, & si concedatur, etiam cum corpore illud attingere lucis intimæ secretum volunt. Sed quantolibet ardore intentionis exiliant, adhuc antiqua nox, videlicet consensus primi parentis, ad culpam gravat: & corruptibilis hujus carnis oculos, quos hostis callidus ad concupiscentiam aperuit, judex justus à contuitu interni sui fulgoris premit.

CAPUT XII.

B *Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus: qui dedit nobis pignus Spiritus.* 2. Cor. 5. c

De arrha æternę promissionis. *In exp. B. Iob, l. 16. c. 2 sub init.*

IN Scriptura sacra aliquando donum sancti Spiritus, pignus appellatur: quia per hoc ad interioris spei certitudinem anima nostra roboratur. Bene ergo per Paulum dicitur: *Qui dedit nobis pignus Spiritus.* Ad hoc enim pignus accepimus, ut de promissione, quæ nobis fit, certitudinem teneamus.

CAPUT XIII.

Dum sumus in corpore, peregrinamur à Domino. 2. Cor. 5. b

De exilibus cęlestis patriæ. *In exp. B. Iob, l. 8. Hebr. 11.*

PEregrinus populus est omnium numerus electorum, qui hanc vitam quoddam sibi exilium deputantes, ad supernam patriam tota cordis intentione suspirant, de quibus Paulus dicit: *Confitentur,* C *quia peregrini & hospites sunt super terram.* Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Hanc peregrinationem isdem quoque Apostolus tolerabat, cùm diceret: *Dum sumus in corpore, pere-* *Phil. 1.* *grinamur à Domino: per fidem enim ambulamus, &* *Ibidem.* *non per speciem.* Hujus peregrinationis ærumnas satagebat evadere, cùm dicebat: *Desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo.* Et rursum: *Mihi vivere Christus est, & mori lucrum.*

CAPUT XIV.

Vetera transierunt, & facta sunt nova. 2. Cor. 5. d

De novitate bonæ conversationis. *Hom. 10. in Ezech. procul à principio & multis ante med.*

SÆpe vidimus quosdam ad vocem prædicationis quasi ex conversatione compunctos habitum non E animum mutâsse: ita ut religiosam vestem sumerent, sed ante acta vitia non calcarent: lucra mundi præsentis inhianter quærere, & de solo exteriori habitu, quem sumpserunt, sanctitatis fiduciam habere. Quibus quid aliud dicendum est, nisi hoc quod Magister egregius quibusdam legis exteriora servantibus loquitur, dicens: *Quia in Christo Iesu neque* *Gal. 5.* *circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed nova creatura?* Non enim magni est meriti, si quid foris erga nos agatur in corpore, sed magnopere pensandum est, quid agatur in mente. Nam præsentem mundum despicere, transitoria non amare, mentem medullitus in humilitate Deo & proximis sternere; contra illatas contumelias patientiam servare, & custodita patientia malitiæ dolorem à corde repellere: egenis propria tribuere, aliena minimè ambire, amicum in Deo diligere propter Deum, & eos, qui sunt inimici, amare, de afflictione proximi lugere, de morte ejus, qui inimicus est, non exultare: hæc est nova creatura, quam idem Magister Gentium apud alios discipulos vigilanti oculo requirit, dicens: *Si qua igitur in Christo nova creatura, vetera transierunt, ecce facta sunt omnia nova.* Ad veterem quippe hominem pertinet mundum diligere, transitoria ex concupiscentia amare, mentem in super-

biam erigere, patientiam non habere, ex livore malitiæ de proximi læsione cogitare, sua indigentibus non dare, atque ad multiplicandum aliena quærere, nullum purè propter Deum diligere, inimicitias inimicis reddere, de afflictione proximi gaudere. Cuncta hæc vetusti sunt hominis, quæ videlicet de radice trahimus corruptionis. Sed qui jam ista exsuperat, & ad præcepta Domini mentem in benignitatem commutat, de hoc rectè dicitur: *Quia vetera transierunt, & ecce facta sunt nova.* Tunc ergo in nostris mentibus nova fiunt, cùm à nobis vetusti hominis vitia transeunt.

CAPUT XV.

2. Cor. 5. d *Obsecramus pro Christo: reconciliamini Deo.*

De humilitate satisfactionis. *Hom. 32. in Evang. longè post med.*

SI contingat ut fortasse cum proximo jurgium habeamus, satisfacere priores erubescimus. Cor quippe carnale, dum hujus vitæ gloriam quærit, humilitatem respuit: & plerumque ipse homo, qui irascitur, discordanti sibi reconciliari appetit: sed ad satisfactionem ire prior erubescit. Pensemus facta Veritatis, ut videamus quo jaceant actiones nostræ pravitatis. Si enim membra summi capitis sumus, eum imitari, cui connectimur, debemus. Quid namque exemplum eruditionis nostræ Paulus egregius prædicator dicit: *Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos: Obsecramus pro Christo: reconciliamini Deo.* Ecce inter nos & Deum discordiam peccando fecimus, & tamen ad nos Deus suos legatos prior misit: ut nos ipsi, qui peccavimus ad pacem Dei rogati veniamus. Erubescat ergo humana superbia, confundatur quisque si non satisfaciat prior proximo, quando post culpam nostram, ut ei reconciliari debeamus, & ipse, qui offensus est, legatis intervenientibus obsecrat Deus.

2. Cor. 3.

CAPUT XVI.

2. Cor. 6. b *Per gloriam & ignobilitatem, &c.*

De laude & detractione. *In expos. B. Iob, l. 22. c. 5. longè ante med.*

SCiendum est, quia ne immoderatis laudibus erigamur plerumque miro rectoris nostri moderamine, etiam detractionibus lacerari permittimur: ut cùm nos vox laudantis elevat, lingua detrahentis humiliet: quoniam & arbor sæpe, quæ unius venti impulsu ita impellitur, ut penè jam erui posse videatur, alteriùs è diverso venientis flatu erigitur: & quæ inflexionem hac ex parte pertulit, ab alia ad statum redit. Unde & arbor illa altè radicata, quasi inter ventos adversantes fixa steterat, quæ dicebat: *Per gloriam, & ignobilitatem: per infamiam, & bonam famam.*

CAPUT XVII.

2. Cor. 6. c *Os nostrum patet ad vos, ô Corinthij, &c.*

Qua de causa justi laudem suæ prædicationis exaltant. *In exp. B. Iob, l. 26. c. 18. ante med.*

CUm ab infirmis auditoribus se intelligi non posse conspiciunt, solent plerumque etiam justi laudare bona, quæ dicunt: non quò ipsi suis laudibus inhient, sed quò suos auditores ad audiendi sollicitudinem accendant, ut dum eorum voce proferuntur, ab illorum cordibus ardentiori affectu rapiantur. Unde Paulus cùm mira Corinthiis & multa dixisset, adjunxit: *Os nostrum patet ad vos, ô Corinthij: cor nostrum dilatatum est.* Cùm igitur sancti doctores laudem prædicationis exaltant, quasi manu vocis ab imis cogitationibus corda audientium levant, ut excussa velociter dictis sequentibus velut in itinere occurrant, & tantò ea intelligentiæ amplexu constringant, quantò illa & quasi priusquam cernerent, in voce laudantis amaverant.

CAPUT XVIII.

Non angustiamini in nobis. 2. Cor. 6. c

DEbent audientes verba prædicationis in amplo suscipere gremio charitatis: Doctori namque spatiosus ad manendum locus debet esse in corde auditoris, latitudo bonitatis. Unde quibusdam à Paulo dicitur: *Capite nos. Neminem læsimus, neminem corrupimus. Non angustiamini in nobis, angustiamini autem in visceribus vestris.* Ac si eis apertè diceretur: Ad suscipiendam doctrinam spatiosum mentis locum facite, sed ad cogitanda carnalia angusti remanete.

Quod cum magna hilaritate sus. ipi debeat prædicationis verbum. 2. Cor. 7. 2. Cor. 6.

CAPUT XIX.

Cùm venissemus Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra. 2. Cor. 7. b

VIr Deo bene subditus sic adversis non frangitur, sicut nec prosperis elevatur: quoniam adversa non dejiciunt, quem prospera nulla corrumpunt. Plerumque verò quia exerceri se utiliùs contritionis suæ laboribus novit, in adversis hilarescit: quæ dum constanter pro veritate patitur, augeri sibi virtutis merita lætatur. Hinc est quòd tunc Apostolos legimus exultâsse, cùm illos pro Christo contigit flagella tolerâsse, sicut scriptum est: *Ibant gaudentes à conspectu concilij: quoniam digni sunt habiti pro nomine Iesu contumeliam pati.* Hinc Paulus cùm duris in Macedonia fuisset persecutionibus pressus, in eo quòd se afflictum insinuat, etiam jucundatum demonstrat, dicens: *Nam cùm venissemus Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra.* Ac si apertè diceret: Quia spiritus requiem habuit, dum per profectum animæ, persecutionum supplicia caro toleravit.

Quod justi plus adversa quàm prospera appetunt. *In expos. B. Iob, l. 31. c. 14. sub init.*

Act. 5.

CAPUT XX.

Foris pugnæ, intus timores. 2. Cor. 7. b

SAncti viri tribulationum bello deprehensi, cùm uno eodemque tempore alios ferientes, atque alios suadentes ferunt, illis opponunt scutum patientiæ, istis intorquent jacula doctrinæ: perversa suadentes intus sapienter edocent, & foris fortiter adversa inferentes contemnunt: hos docentes corrigunt, illos tolerantes premunt: insurgentes hostes patiendo despiciunt, infirmantes verò cives compatiendo ad salutem reducunt. Videamus castrorum Dei militem contra utraque prœliantem, ait enim: *Foris pugnæ, intus timores.* Enumerat bella, quæ extrinsecus tolerat, dicens: *Periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus.* In hoc autem bello, quæ contra adversarium spicula intorqueat, adjungit: *In labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & siti, in jejuniis multis, in frigore & nuditate.* Sed inter tot certamina deprehensus dicat, quanto vigiliarum munimine etiam castra custodiat: nam protinus adjungit: *Præter illa, quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum.* Ecce in se bella fortiter suscipit, & tuendis se proximis misericorditer impendit; narrat mala quæ patitur, subjungit bona,

Qualiter justi contra diversa tribulationum genera se præparant. *In exp. B. Iob, l. 3. c. 11. prope fin. & c. 12. in pr.*

2. Cor. 11.

quæ impertitur. Pensemus ergo cujus laboris sit, uno eodemque tempore, foris adversa tolerare, intus firma sustinere: foris pugnas patitur, quia verberibus scinditur, catenis ligatur: intus metum tolerat, quia passionem suam non sibi, sed discipulis obesse formidat. Unde & eisdem scribit, dicens: 2. Thess. 3. *Nemo moveatur in tribulationibus istis, ipsi enim scitis, quòd in hoc positus sum.* Aliorum quippe casus in propria passione metuebat, ne dum ipsum discipuli afflictum pro fide verberibus agnoscerent, fideles se profiteri recusarent. O immensæ charitatis viscera! Despicit quod ipse patitur, & curat ne quid pravæ persuasionis in corde discipuli patiantur: in se contemnit vulnera corporis, & in aliis medetur vulnera cordis: habent quippe hoc justi proprium, ut in dolore positi, tribulationis suæ curam non deserant utilitatis alienæ. Et cùm de se adversa patientes dolent, aliis necessaria docentes prævident. Valde autem minoris est laboris, aut docere cùm nihil toleras, aut tolerare cùm nihil doces. Unde sancti viri ad utraq; se solerter extendunt, & tamen in tribulationibus fortasse feriuntur: sic exteriora bella suscipiunt, ut sollicitè cogitent, ne proximorum interiora lacerentur.

CAPUT XXI.

2. Cor. 8. c *Non ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio.*

De virtute compassionis in beneficio dato. *In exposit. B. Iob, l. 20. c. 26. sub init. & Curæ past. par. 3. c. 21. ante med.*

SCire necesse est, quia ille perfectè tribuit, qui cum eo quod afflicto porrigit, afflicti quoque in se animum sumit: ut priùs in se dolentis passionem transferat, & tunc contra dolorem illius per misterium concurrat. Nam sæpe largitorem muneris rerum facit abundantia, & non virtus compassionis. Qui enim afflicto perfectè compatitur, plerumque & hoc indigenti tribuit, in quo ipse qui dederit, angustatur. Et tunc est plena cordis nostri compassio, cùm malum inopiæ pro proximo susçipere non metuimus, ut illum à passione liberemus. Quam videlicet pietatis formam Mediator Dei & hominum nobis dedit, qui cùm posset nobis etiam non moriendo succurrere, subvenire tamen hominibus moriendo voluit: quia nos videlicet minus amâsset, nisi & vulnera nostra susçepisset: nec vim nobis suæ dilectionis ostenderet, nisi hoc, quod à nobis toleret, ad tempus ipse sustineret. Passibiles quippe, mortalesque nos reperit, & qui nos existere fecit ex nihilo, revocare videlicet etiam sine sua morte potuit à passione. Sed ut quanta esset virtus compassionis ostenderet, fieri pro nobis dignatus est, quod esse nos voluit: ut in semetipso temporaliter mortem susciperet, quam à nobis in perpetuum fugaret. An non in divinitatis suæ divitiis nobis invisibilis permanens, miris nos potuit virtutibus ditare? Sed ut ad internas divitias rediret homo, foris apparere dignatus est pauper Deus. Unde & Prædicator egregius, ut ad largitatis gratiam viscera nostræ compassionis accenderet, dixit: 2. Cor. 8. *Scitis gratiam Domini nostri Iesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cùm esset dives.* Qui sic etiam dicit: *Non ibidem. ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio: sed ex æqualitate in præsenti tempore, nostra abundantia illorum inopiam suppleat: ut & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum.* Hæc proculdubio condescendendo infirmis intulit, ne plurima præbentes & ipsi postmodum inopiam minimè tolerantes, ad impatientiam erumpant. Cùm enim dantis mens ferre inopiam nescit, si multa sibi subtrahit, occasionem contra se impatientiæ exquirit. Priùs quippe præparandus est patientiæ animus, & tunc aut multa sunt, aut cuncta largienda: ne dum minus æquanimiter inopia irruens fertur, & præmissæ largitatis merces pereat, & adhuc mentem deteriùs murmuratio subsequens perdat. Quibusdam enim inopiam ferre non valentibus, tolerabiliùs est minus tribuere quàm post largitatem suam, ex inopiæ angustia murmurare. Nam ut ad magna largienda audientium mentes accenderet, paulò pòst intulit, dicens: *Hæc autem dico: Qui parcè seminat, parcè & metet.* 2. Cor. 9. Plus autem nonnunquam esse dicimus compati ex corde quàm dare: quia quisquis indigenti perfectè compatitur, minus æstimat omne, quod dat. Nisi enim dantis manum bona voluntas vinceret, & eisdem Prædicator egregius discipulis non dixisset: *Qui non solùm facere, sed & velle cœpistis ab anno priore.* 2. Cor. 8. Facile quippe est in bono opere obedire, etiam volentem: sed hęc magna in discipulis virtus extiterat, eos bonum, quod illis præceptum est, & antè voluisse. Idcirco autem plus compassionem quàm datum dicimus: quia rem quamlibet plerumque dat etiam qui non compatitur: nunquam autem qui verè compatitur, quod necessarium proximo conspicit, negat.

CAPUT XXII.

Epistolæ graves sunt, præsentia verò corporis infirma. 2. Cor. 10. c

De contemptu honoris. *In exposit. B. Iob, l. 10. c. 17. paulo ante med. 1. Thess. 2.*

SCiendum est, quòd justus quisque aut temporalem gloriam non habet, aut hanc sub semetipso frangit, si habet: ut honori suo liber emineat, ne ei victus delectatione succumbat. Hinc est enim quòd ille prædicator egregius ante humanos oculos Apostolatus sui gloriam humiliaverat, qui dicebat: *Non usi sumus hac potestate, cùm possimus oneri esse, ut Christi Apostoli, sed facti sumus parvuli, in medio vestrùm.* In die nimirum apud auditores suos contemptus habebatur, cùm dicebat: *Epistolæ graves sunt, & fortes: præsentia verò corporis infirma, & sermo contemptibilis.* Quem enim talia dicere posse cognoverant, secum communiter vivere non posse judicabant. Cùmque eum & humilem vivendo cernerent, & altum sermone pensarent, sua eos elatio compulit, ut quem per scripta timuerant, per præsentiæ verba despicerent. Paulus igitur unde magisterium humilitatis exhibuit; inde à rudibus discipulis superbiæ contumelias recepit. Horrendo enim modo languor superbientium unde detumescere debuit, excrevit: dum mens elata carnalium, hoc quasi dedignabile repulit, quod magister imitabile ostendit.

CAPUT XXIII.

Cùm essem apud vos, et egerem, nulli onerosus fui. 2. Cor. 11. b

De laude mansuetudinis in Paulo. *Hom. 18. in Ezech. circ. med. 1. Cor. 11.*

BEati Pauli mansuetudinem consideremus, & pensemus, si possumus: ille qui tanti ardoris est in zelo prædicationis, ut Apostolorum quoque primo non parceret, quantæ mansuetudinis erat in studio longanimitatis. Taceamus autem quòd ter virgis cæsus est, quia semel lapidatus est, quia ter naufragium fecit, quia nocte ac die in profundo maris fuit, quia à Judęis quinquies quadragenas una minus accepit. Minus enim animum ad iracundiam commovent ea mala, quæ nobis ab apertis adversariis irrogantur: hoc plus solet dolere, quod à propriis patimur. Unde & ipsa Veritas per Psalmistam contra traditorem suum loquitur, dicens: *Quoniam* Psal. 54. *si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique: tu verò homo unanimis, dux meus, & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos.* Pensemus ergo, si possumus, Paulus Apostolus, qui tantum

tantum patiens inter persecutores erat, quantum manſuetus inter discipulos fuerat. Certè Corinthum veniens, ab idolorum servitio Corinthios retraxit, quis esset Deus verus innotuit, æternæ eis vitæ gaudia prædicavit. Et cùm magnam multitudinem populi in fide collegisset : tantam illic inopiam pertulit, ut victus sui gravi necessitate laboraret, & terræ panem à discipulis non accepit, quibus panem cæli prædicavit. Insistebat verbo pro vita audientium, pro vita sui corporis insistebat labori manuum. De terris quoque aliis stipendia mittebantur à discipulis, ut prædicare sufficeret Corinthiis : ipse quippe ad eosdem Corinthios pòst per epistolas loquitur, dicens : *Cùm essem apud vos, & egerem, nulli onerosus fui : nam quod mihi deerat, supplevérunt fratres, qui venerunt à Macedonia.* Quibus ad magnum quoque improperium præmisit, dicens : *Alias Ecclesias exspoliavi, accipiens stipendium ad ministerium vestrum.* Pensemus ergo, si possumus, cujus hoc manſuetudinis fuerat, panem spiritualem prædicare, & panem carnis non accipere : corda audientium de divitiis æternis instruere, & inter eosdem discipulos fideles & abundantes fame laborare : inter satiatos pati inopiam, nec tamen quod patiebatur dicere, nec tamen dolere : videre dura erga se corda auditorum tenacium, nec à prædicatione desistere. Nam, sicut Apostolorum acta testantur, anno & sex mensibus in eadem civitate continuè prædicavit. Cumque ab eisdem Corinthiis recessisset, ad eosdem postmodum scribit quod apud eos positus pertulit. Quare autem hoc eis, cùm inter eos viveret, nunquam dixit ? ne quod erga eum factum ex bona voluntate non fuerat, fieret ex jussione : & cùm innotesceret eorum miseria, remaneret voluntas ignota. Quare autem hoc ad hos postmodum longè positus scribit ? ne omnimodo discipuli incorrecti remanerent, & quales in tenacia magistro fuerant, aliis quoque fratribus tales non essent. Verè & in hoc Paulus, verè Magister Gentium, sua negligens, aliena curans, implevit quod prædicaverat : *Nemo quod suum est, quærat ; sed quod alterius :* & non quæ sua sunt singuli cogitantes, sed ea, quæ aliorum. Quanta itaque ista manſuetudinis est virtus, quanta tranquillitas spiritus! Quis autem nostrûm, si unum hujus mundi divitem, ad omnipotentis Dei servitium convertisset, seque egere conspiceret, & illum sibi vitæ subsidia non præbere, non protinus de ejus vita desperâsset ? Quis non incassum laborasse se diceret ? Quis non ab ejus exhortatione obmutesceret, quem in semetipsum primum ferre fructum boni operis non videret ? Sed Paulus per manſuetudinem, in virtutum vertice solidatus perstitit, prædicavit, dilexit : & bonum, quod cœperat, explevit, atque portando, & persistendo, discipulorum corda ad misericordiam perduxit : nam eorum profectum postmodum scire se indicans, in eadem epistola scribit : *De ministerio, quod sit in sanctos, ex abundantia est mihi scribere vobis. Scio enim promptum animum vestrum, pro quo de vobis glorior apud Macedonas : quoniam Achaia parata est ab anno priore, & vestra æmulatio provocavit plurimos.* De quibus rursus ait : *Qui non solùm facere, sed velle cœpistis ab anno priore.* In quibus non tam opera, quàm pia vota requirebat : in eis procul dubio plus laudat pia vota, quàm opera. Notandum tamen est quia habet improperium hæc ipsa consolatio, cùm dicitur, *ab anno priore.* Bonum quidem, sed tardè fecerant, atque ideo hoc Magister non sine reprehensione laudabat. Medicus quippe est, qui vulneri medicamentum apponit : quod & ea, quæ purgata sunt, refovet ; & ea, quæ putrida inveniuntur, mordet : sed hæc tolerando atque prædicando, explevit quod cœpit, & miræ lõganimitatis virtus ad viscera misericordiæ discipulorum duritiã emollivit.

Act. 18.

2. Cor. 11.

Act. 18.

1. Cor. 10.

2. Cor. 9. a

CAPUT XXIV.

Ipse enim Satanas transfigurat se in Angelum lucis. 2. Cor. 11. c

De callida versutia inimici.

ALiter antiquus hostis religiosas hominum mentes, aliter verò huic mundo deditas tentat. Nam pravis mala, quæ desiderant, apertè objicit : bonis autem latenter insidians, sub specie sanctitatis illudit : illis velut familiaribus suis iniquum se manifestus insinuat, istis verò velut extraneis, cujusdam quasi honestatis prætextu se palliat : ut mala, quæ eis publicè non valet, tecta bonæ actionis velamine, subintromittat. Unde & membra ejus sæpe cùm aperta nequitia nocere non possunt, bonæ actionis habitum sumunt, & prava quidem exhibent opere, sed sancta mentiuntur specie. Iniqui enim si apertè mali essent, à bonis recipi minimè possent, sed sumunt aliquid de visione bonorum : ut dum boni viri recipiunt in eis speciem, quam amant, permixtum sumant etiam virus, quod vitant. Unde quosdam Paulus Apostolus intuens, sub prædicationis velamine ventris studio servientes, ait : *Satanas transfigurat se in Angelum lucis.* Quid ergo mirum si ministri ejus transfigurentur velut ministri justitiæ ? Hanc transfigurationem Josue timuit, quando videns Angelum, cujus esset partis, inquisivit, dicens : *Noster es, an adversariorum ?* ut videlicet si adversæ virtutis esset, eo, ipso, quo se suspectum cognosceret, ab illusione resiliret.

In exposit. B. Iob. l. 33. c. 28. in pr.

Iosue 5.

CAPUT XXV.

Ministri Christi sunt, & ego. 2. Cor. 11. c

Quia intentione sancti viri opera sua commendent.

JUsti atque perfecti gloriam laudis fugientes, & animarum lucra quærentes, aliquando virtutes suas prædicant ; bona quæ divinitus acceperunt, narrant : non ut ipsi apud homines ostensione sua proficiant, sed ut eos, quibus prædicant, exemplo suo ad vitam trahant. Unde Paulus Apostolus quotiens fustibus cæsus, quotiens lapidatus, quotiens naufragium pertulit, quanta pro veritate sustinuit, quòd ad tertium cælum raptus, quòd in Paradisum ductus sit, Corinthiis narrat, ut eorum sensum à falsis prædicatoribus avertat : & dum se innotesceret qualis esset, illi eis vilescerent, quos ab eis cognoverat iniquè venerari. Eisdem igitur Corinthiis honorem fugiens, dicit : *Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum : nos autem servos vestros per Iesum Christum.* Quos tamen videns falsorum Apostolorum persuasionibus à veræ fidei tramite deviare, eis se summopere, quantum esset venerandus ostendit, dicens : *In quo quis audet (in insipientia dico) audeo & ego. Hebræi sunt, & ego. Israelitæ sunt, & ego. Semen Abrahæ sunt, & ego. Ministri Christi sunt, & ego, (ut minus sapiens dico) plus ego.* Quibus etiam subjungit, quòd ei quoque tertij cæli secreta patuerunt, quòd raptus etiam arcana Paradisi penetravit : ecce honorem fugiens, servum se discipulorum prædicat : ecce honorem pro utilitate audientium quærens, falsis Apostolis vitæ suæ merita superponit. Egit quippe Doctor egregius, ut, dum ipse, qualis esset, agnoscitur, & vita, & lingua malè prædicantium ejus comparatione vilesceret : illos videlicet commendaret, si se abscondere : cumque se non ostenderet, errori locum dedisset. Miro igitur modo, & humilitatis quærit incrementa, ut & servum se discipulis prædicet, & adversariis potiorem demonstret. Ostendit discipulis quid

In exposit. B. Iob. l. 19. c. 14. non procul à princ.

2. Cor. 4.

2. Cor. 11.

Hom. 9. in Ezech. circa med.

humilitatis acceperat, ostendit adversariis quid sublimitatis. Innotescit contra adversarios quid haberet ex munere. Innotescit discipulis qualis apud se maneat in cogitatione. Sancti ergo viri cùm coguntur bona narrare, quæ faciunt; non elationi, sed utilitati serviunt.

CAPUT XXVI.

Damasci præpositus gentis Aretæ regis. 2. Cor. 11. g

Quanta discretione debeamus adversariis aliquando obviare, eosdemque aliquando declinare. *In exp. B. Iob, l. 31. c. 14. ante med.*

SI ad æternæ vitæ desiderium noster animus exarsit, si jam verum lumen intrinsecus respicit, si in se flammam sancti fervoris accendit : inquantum locus admittit, inquantum causa exigit, debemus pro defensione justitiæ nosmetipsos objicere, & perversis ad injusta erumpentibus etiam cùm ab eis non quærimur obviare. Nam cùm justitiam, quam nos amamus, in aliis feriunt : nos nihilominus sua percussione confodiunt, etiam si venerari videantur. Intueri libet quantus Paulum fervor accenderat quando eum Ephesi ad irrumpendas theatri turbas zeli flamma rapiebat. Scriptum quippe est. *Repleti sunt ira, & exclamaverunt, dicentes : Magna Diana Ephesiorum : Et impleta est civitas confusione, & impetum fecerunt uno animo in theatro, rapto Cajo & Aristarcho comitibus Pauli.* Atque mox subditur. *Paulo autem volente intrare in populum, non permiserunt discipuli : quidam autem & de Asiæ principibus, qui erant amici ejus, miserunt ad eum rogantes, ne se daret in theatrum.* In quibus profectò verbis agnoscimus, quo impetu contra cuneos adversantes irrueret, nisi eum per amicos, & discipulos, charitatis fræna tenuissent. Sed si obviare hostibus, si ultrò pugnam petere, si nosmetipsos semper relinquere in cursum nostri fervoris debemus, quid est quòd idem Prædicator egregius de semetipso fatetur, dicens : *Damasci præpositus gentis Aretæ regis custodiebat civitatem Damascenorum, ut me comprehenderet, & per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus ejus?* Quid est quòd modò sponte cuneos armatorum impetit, & modò se ab armatis hostibus quasi trepidus abscondit, nisi hoc, quòd necesse est, ut in ejus artificiosa virtute discamus adversariorum pugnam, & constanter aliquando appetere, & prudenter aliquando declinare? Necesse quippe est, ut per omne, quod agimus, in mentis trutina positum hinc pondus, illinc fructum nostri laboris æstimemus. Et cùm pondus fructum superat, laborem quisque innoxiè declinat, dummodo se in aliis exerceat, in quibus lucro fructuum pondus laboris vincat. Cùm verò subsequenti quantitate fructuum mensura laboris aut æquatur, aut vincitur, labor sine gravi culpa declinatur. Unde prædicator sanctus cùm Damasci valde obstinatas mentes persequentium cerneret, eorum voluit adversitati confligere; quia & semetipsum, quem profuturum multis noverat, vidit posse deficere, & aut nullis se illic, aut paucis prodesse. Secessum igitur à certamine petiit, & pugnaturum felicius ad alia se bella servavit. Non enim loco virtus, sed locus virtuti defuit : & idcirco fortissimus miles ab obsidionis angustia certaminis campum quæsivit. Ubi verò subjuganda regi proprio multa adversariorum colla conspexit, subire bellum, vel cum morte non timuit : sicut ipse cùm Hierosolymam pergeret, eumque discipuli passione illius per prophetiam præscita prohiberent, sibimetipsi attestatur, dicens : *Ego non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum pro nomine Domini Iesu : neque enim facio animam meam pretiosiorem quam me.* Qui igitur hic hostiles cuneos etiam præscita passione sua imperterritus petiit, illic de dispensatione fuisse edocuit, non de timore, quòd fugit. Qua in re pensandum est, quia ille labores quosdam per dispensationis judicium laudabiliter declinat, qui pro Deo majores alios fortiter tolerat. Nam sæpe ab hominibus timor debilis, cauta dispensatio vocatur, & quasi prudenter impetum declinâsse se asserunt, cùm fugientes turpiter in terga feriuntur. Unde necesse est, ut in causa Dei cùm res dispensationis agitur, metus cordis subtilissima libratione pensetur : ne per infirmitatem timor subrepat, & sese per dispensationis imaginem rationem confingat, ne culpa se prudentiam nominet : jamque nec ad pœnitentiam animus redeat, quando hoc quod iniquè perpetrat, virtutem vocat. Restat igitur in dubiis quisque deprehensus, cùm sibi quælibet adversitas imminet, priùs intra semetipsum contra formidinem, & præcipitationem pugnet : quatenus nec formidolosè se subtrahat, nec præcipitanter opponat. Valde enim præceps est, qui semper se adversis objicit : & valde pavidus, qui semper abscondit. Sed hæc melius in bellis spiritualibus discimus, si formam exercitij à corporalibus bellis trahamus. Neque enim ille dux sapiens est, qui contra cuneos hostiles exercitium præceps admovet : neque ille dux fortis, qui semper hunc ab hostis facie cavendo subducit. Scire namque dux debet, modò ab hostili impetu exercitum cautè subtrahere, modò hostem circùmfulsis cornibus coarctare. Quod nimirùm sollicitè perfecti prædicatores exhibent, cùm modò persecutionis rabiem declinantes, noverunt sapienter, sed non enerviter cedere : modò verò persecutionis impetum contemnentes, noverunt ei fortiter, sed non præcipitanter obviare.

Act. 19.

Act. 21.

CAPUT XXVII.

Parco autem, ne quis me existimet supra id, quod videt in me. 2. Cor. 12. f

De fugienda gloria. *In exp. B. Iob, l. 17. c. 2. non procul à princ.*

QUi veraciter sancti sunt, non solùm gloriam super modum suum omnino non appetunt, sed etiam hoc ipsum videri refugiunt, quod esse meruerunt. Unde ille Prædicator egregius veritatis contra pseudoapostolos loquens, dum virtutes eximias operationis suæ pro discipulorum eruditione narraret, dum tot se pericula toleràsse coacervata persecutione describeret, & post hæc usque ad tertium cælum, rursumque in Paradisum se raptum esse memoraret, ubi tanta cognoscere potuisset, quanta loqui omnino non posset : erat de se fortasse adhuc mirabiliora locuturus, sed ab humana laude alta consideratione se temperans subdidit : *Parco autem, ne quis me existimet supra id, quod videt in me, aut audit aliquid ex me.* Habebat ergo de se dicendum aliquid adhuc, qui parcit dicere : sed egit utrumque Doctor egregius, ut & loquendo quæ egerat, discipulos instrueret, & tacendo se intra humilitatis limitem custodiret. Nimis namque esset ingratus, si de se discipulis tota reticeret; & fortasse nimis incautus, si de se tota vel discipulis proderet. Sed mirabiliter, ut dictum est, egit utrumque : ut loquendo vitam audientium erudiret, tacendo verò suam custodiret.

CAPUT XXVIII.

Datus est mihi stimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, etc. 2. Cor. 12. h

Quòd ob humilitatis custodiam tentationibus fatigantur electi. *In exp. B. Iob, l. 19. c. 5. non procul à princ.*

ELecti Dei quandiu in hac vita sunt, ne aliqua elatione superbiant, quibusdam tentationibus reprimuntur, ut ne tantùm proficere valeant, quantùm volunt : sed ne extollantur superbia, non fit in eis ipsarum quædam mensura virtutum. Sic Paulum video fluminum & latronum, civitatis

& solitudinis, maris ac falsorum fratrum pericula A sustinentem, frænantem jejuniis ac vigiliis corpus, sustinentem frigoris, & nuditatis ærumnam, ad Ecclesiarum custodiam vigilanter, & pastoraliter exercentem, ad tertium cælum raptum, rursumque eum in Paradisum raptum, & audisse arcana verba, quæ non licet homini loqui, & cùm Satanæ Angelo ad tentandum conceditur, orat, ut eximi debeat, & non exauditur, sicut ipse dicit: *Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, ut me colaphizet: propter quod ter Dominum rogavi, ut discederet à me.* Hujus cùm initia conversationis aspicio, perpendo quòd ei superna pietas cælos aperit, sesque illi Jesus de sublimi ostendit. Qui lumen corporis ad tempus perdidit, lumen cordis in perpe- B tuum accepit: ad Ananiam mittitur, vas electionis vocatur, & tamen de civitate eadem, quam post visionem Jesu ingressus fuerat, fugiens recedit: si-
2. Cor. 11. cut ipse testatur, dicens: *Damasci præpositus gentis Aretæ regis custodiebat civitatem Damascenorum, ut me comprehenderet, & per fenestram in sporta dimissus sum per murum, & sic effugi manus ejus.* Cui licenter dicam: O Paule, in cælo jam Jesum conspicis, & hominem in terra fugis: in Paradisum duceris, secreta Dei verba cognoscis, & adhuc à satanæ Angelo tentaris? Unde sic fortis, ut ad cælestia rapiaris? Unde sic infirmus, ut hominem in terra fugias, & adhuc à satanæ angelo adversa toleres? quia ecce qui te sublevat, rursus te subtilissima mensura moderatur: ut & in miraculis tuis prædices nobis virtutem Dei, & rursum in timore tuo C reminiscì nos facias infirmitatis nostræ. Quæ tamen infirmitas, ne in desperationem nos pertrahat, cùm pulsat, dum in infirmitate tua Dominum rogares, quia auditus non es, nobis quoque locutus es quod audisti: *Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur.* Aperta ergo Dei voce ostenditur, quia custos est virtutis infirmitas. Tunc
In expos. B Iob. l. 31. c. 16 circ. med. quippe bene interius custodimur, cùm per dispensationem Dei tolerabiliter tentamur exterius: aliquando vitiis, aliquando pressuris, & persecutionum adversitatibus. Qui verò mentem certamini vult ante tentationis certamen parare, adversa neque longè adhuc posita debet cogitando prænoscere, ne fortasse valeant improvisa superare. Unde
2. Cor. 13. D Paulus discipulos admonebat, cùm diceret: *Vosmetipsos tentate: si estis in fide, ipsi vos probate.* Ac si apertè præciperet, dicens: Certamina persecutionum ad mentem reducite, & vestri cordis intima atque occulta pensantes, quales inter supplicia existere valeatis, invenite. Paulus ergo Prædicator egregius, qui raptus ad tertium cælum fuerat, arcana paradisi penetraverat, esse post revelationem tranquillus & intentatus volebat. Sed quia omnipotens Deus terminos constituit homini, qui non poterunt præteriri: & elevavit hunc ad cognoscenda sublimia, & reduxit iterum ad infirma toleranda, ut modi sui mensuras aspiciens, dum securitatem comprehendere conaretur, & non posset, ne per elationem extra se iret, per humilitatem cogeretur intra E suos semper terminos redire. Nonnunquam itaque electi Dei in virtutibus proficere conantur, & quædam dona percipiunt. A quibusdam verò repulsi in imis jacent. Nemo est enim, qui tantùm virtutis apprehendat, quantùm desiderat: quia omnipotens Deus interiora discernens, ipsis spiritualibus profectibus modum ponit: ut ex hoc homo, quod apprehendere conatur, & non valet, in illis se non elevet, quæ valet.

CAPUT XXIX.

Factus sum insipiens. 1. Cor. 12. c

Justi & perfecti nunquam bona sua detegunt: nisi eos aut proximorum utilitas, aut certè nimia necessitas cogat. Unde Paulus quoque Apostolus multa de se fortia pro discipulorum suorum ædificatione narravit, sed hæc narrando minimè deliquit: quoniam à veritatis tramite, & attestatione certa, & corde humili non recessit. Qui verò necessitate cogente vera de se bona loquitur: tantò magis humilitati jungitur, quantò & veritati sociatur. An idem Paulus non fuit, quando veritatis æmulatione contra falsos Apostolos tot de se discipulis fortia gesta narravit? Cui nimirum veritati inimicus existeret, si abscondendo virtutes proprias, prædicatores errorum prævalere permisisset. Vnde etiam cùm virtutes suas Corinthiis enumerâsset, adjunxit: *Factus sum insipiens: vos me coegistis.* Fit autem aliquando, ut necessitate compulsi, in bonis, quæ de se referunt, non aliorum utilitatem, sed suam requirant: sicut beatus Job facta sua enumerat, dicens: *Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum, & causam, quam nesciebam, diligentissimè investigabam:* & multa alia, quæ sæpè egisse se commemorat. Sed quia in vulnere doloris positus, ad amicis increpantibus impiè egisse, & violentus proximis atque oppressor pauperum fuisse dicebatur: vir sanctus inter flagella Dei, & humanæ increpationis verba deprehensus, mentem suam graviter concuti, atque ad desperationis foveam conspexit impelli: qui jamjamque cadere poterat, nisi ad memoriam sua bene acta revocâsset: ut ad spem animi reduceretur, ne oppressus verbis, & vulneribus in desperatione periret. Quòd ergo sua bona enumerat, non innotescere aliis quasi ex laude desiderat, sed ad spem animum reformat. Justi itaque cùm virtutes suas, quas habent infirmis loquuntur, reprehensibiles non sunt: quia per vitam suam, quam referunt, aliorum animas ad vitam quærunt. Qua de causa viri justi & sancti bona sua detegant. Hom. 9. super Ezech. paulo post med. Iob. 29.

Finis Expositi super Epist. 2. ad Corinthios.

INCIPIVNT CAPITVLA
DE EPISTOLA B. PAVLI APOSTOLI
ad Galatas.

1 *Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.*
2 *Notum vobis facio Evangelium, quod evangelizatum est à me.*
3 *O insensati Galatæ, quis vos fascinavit?*
4 *Vivo autem, jam non ego: vivit verò in me Christus.*
5 *Filioli mei, quos iterum parturio.*
6 *Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt.*
7 *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto.*
8 *Invicem onera vestra portate.*
9 *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER EPISTOLAM B. PAULI APOSTOLI AD GALATAS.

CAPUT I.

Gal. 1. b *Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.*

Quomodo Rectores boni studere non debeant ut hominibus placeant. *Cura Past. par. 2. c. 8. circa fin.*

SCIENDUM est, quòd non oportet, ut rectores boni placere hominibus appetant, sed ut æstimationis suæ dulcedine proximos in affectum veritatis trahant: non ut se amari desiderent, sed ut dilectionem suam, quasi quandam viam faciant, per quam corda audientium ad amorem Conditoris introducant. Difficile quippe est, ut quantumlibet recta denuncians prædicator, qui non diligitur, libenter audiatur. Debet ergo qui præest, studere se diligi, quatenus possit audiri; & tamen eorum amorem pro semetipso non quærere, ne inveniatur ei, cui servire per officium cernitur, occulta cogitationis tyrannide resultare. Quod bene Paulus insinuat, cùm sui nobis studij occulta manifestat, dicens: *Sicut & ego per omnia omnibus placeo.* Qui tamen rursus dicit: *Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.* Placet ergo Paulus, & non placet; quoniam in eo, quòd placere appetit, non se, sed per se hominibus placere veritatem quærit.

1. Cor. 10. Gal. 1.

CAPUT II.

Gal. 1. b *Notum vobis facio Evangelium, &c.*

De prophetia. *Hom. 1. in Ezech. longe ante med.*

ALiquando prophetiæ spiritus ex præterito tangit animum, nec tangit ex futuro, sicut apertè ostenditur in Paulo Apostolo, qui discipulis dicit: *Notum vobis facio Evangelium, quod evangelizatum est à me: quia non est secundum hominem: neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Iesu Christi.* Unde aliis quoque discipulis dicit: *Secundum revelationem notum factum est mihi sacramentum.* Qui tamen hoc ipsum Evangelium, quod per revelationem cognoverat, cùm Hierosolymam prædicaturus ascenderet, ait: *Ecce ego alligatus spiritu, vado in Hierusalem: quæ in ea ventura sint mihi ignorans.* Hoc quippe Evangelij sacramentum est: quia Unigenitus Patris incarnatus est, atque perfectus homo factus est, qui crucifixus, mortuus, & sepultus, die tertia resurrexit: die quoque quadragesima ascendit in cælum, atque in dextera Patris sedet. Qui ergo per revelationem Evangelium agnovit, prophetiæ spiritu de præterito tactus est: sed quia quid pro eodem Evangelio passurus erat, ignoravit, de futuro proculdubio tactus non est. Nam sic dicit: *Nisi quòd Spiritus sanctus per omnes civitates protestatur dicens: Quoniam vincula & tribulationes Hierosolymis me manent.* Hinc apertè ostenditur, quia ea, quæ ipsi ventura essent, aliis de ipso revelatum est, non autem ipsi de se, sicut de illo per Agabum dicitur: *Virum, cujus hæc zona est, ita alligari oportet in Hierusalem.*

Ephes. 3. *Act. 10.* *Ibidem.* *Act. 21.*

CAPUT III.

O insensati Galatæ. *Gal. 3. a*

Qualiter admonendi sint impudentes. *Hom. 11. in Ezec. circa med.*

MEntes asperę, & impudentes, si leniter fuerint increpatæ, ad majores culpas ipsa lenitate provocantur. Unde Paulus prædicator egregius multùm asperè contra Galatas, qui à fide discesserant, erigitur. Nulla enim modestiæ patientia præmissa, nulla locutionis dulcedine prærogata, eos, quos à fide discessisse cognovit, ab ipso epistolæ suæ exordio invehendo redarguit: nam præmissa salutatione sic cœpit: *Miror quòd sic tam citò transferimini ab eo, qui vos vocavit in gratiâ Christi.* Quibus etiam in aperta increpatione post cetera subjungit: *O insensati Galatæ, quis vos fascinavit?* Mentes etenim duræ nisi aperta essent increpatione percussæ, nullo modo cognoscerent malum, quod egissent. Nam sæpe hi, qui impudentes sunt, tantùm se peccâsse non sentiunt, quantùm de peccatis, quæ fecerint, non increpantur: ut minores culpas suas æstiment, quas minor invectio castigat, & quas vehementer objurgari viderint, majores esse deprehendant. Unde necesse est, ut sermo semper prædicantis cùm auditorum debeat qualitate formari, ne aut verecundis aspera, aut impudentibus loquatur lenia.

CAPUT IV.

Vivo autem, jam non ego, vivit verò in me Christus. *Gal. 2. a*

De abnegatione malæ vitæ. *Hom. 23. in Evang. non procul à princ. Luc. 4.*

DOminus dicit in Evangelio: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum.* Ille semetipsum relinquit, & abnegat, qui quod fuit per vetustatem deserit, & vitat: & ad hoc nititur, quò per novitatem vocatur: semetipsum abnegat, non quia omnino non est in essentia, sed scilicet non est in impictatis culpa. Ipse quidem est per naturam, sed non est ipse per malitiam. Pensemus quomodo se Paulus abnegaverat, qui dicebat: *Vivo ego, jam non ego.* Extinctus quippe fuerat sævus ille persecutor, & vivere cœperat pius prædicator. Si enim ipse esset, pius profectò non esset: sed qui se vivere denegat, dicat unde est, quòd sancta verba per doctrinam veritatis clamat. Protinus subdit: *Vivit verò in me Christus.* Ac si apertè dicat: Ego quidem à meipso sum extinctus, quia carnaliter non vivo: sed tamen essentialiter non sum mortuus, quoniam in Christo spiritualiter vivo.

CAPUT V.

Filioli mei, quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis. *Gal. 4. c*

De condescensione prædicatorum ad auditores. *In exposit. B. Iob, l. 30. c. circ. med.*

SIcut cervæ, quæ incurvantur ad fœtum, & pariunt, & rugitus emittunt: sic prædicatores sancti rugiunt, dum per incurvationem suam in conversatione lucis auditorum animas gignunt, quia eos ab æternis suppliciis removere nisi flendo non possunt. Nunc enim in lacrymis seminant, ut segetem postmodum gaudiorum metant: nunc quasi cervæ in partus sunt dolore, ut spirituali prole postmodum sint fœcundi. Vt enim de multis unum loquar, video Paulum quasi quandam cervam in partu suo magni doloris rugitus emittentem, ait enim: *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis: vellem apud vos esse modò, & mutare vocem meam, quoniam confundor in vobis.* Ecce mutare vult vocem in partu suo, ut sermo prædicationis in rugitum vertatur doloris. Mutare vult

vocem: quia quos jam prædicando pepererat, reformando gemens iterum parturiebat. Qualem rugitum hæc cerva pariens emittebat, quando eisdem post se redeuntibus exclamare cogebatur, dicens: *O insensati Galatæ, quis vos fascinavit*, & : *cur sic stulti estis, ut cùm spiritu cœperitis, nunc carne consummamini?* Vel certè: *Currebatis bene, quis vos impedivit veritati non obedire?* Qualis in hujus cervæ partu rugitus fuit, quæ diu conceptos filios cum tot difficultantibus peperit, & quandoque partus ad uterum malitiæ rediisse cognovit? Consideremus quid doloris habuerit, quid laboris, quæ & postquam concepta potuit edere, rursum est compulsa, extincta suscitare. Notandum verò summopere est quòd cervæ incurvantur, ut pariant: quia nimirum si erectæ starent, parere non valerent. Similiter prædicatores sancti, nisi ab illa immensitate contemplationis internæ, quam capiunt, ad infirmitatem nostram humillima prædicatione, quasi quadam incurvatione descenderent, nunquam utique filios in fide procrearent. Nobis quippe prodesse non possent, si in suæ altitudinis erectione persisterent: sed videamus cervam sese ut pariat incurvantem: *Ego igitur non potui vobis loqui, quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus: tanquam parvulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam.* Atque mox ejusdem incurvationis causas exequitur, dicens: *Nondum enim poteratis, sed nec adhuc quidem potestis.* Sed hanc cervam, quæ propter nos incurvata est, quæso videamus erectam. Ait: *Sapientiam loquimur inter perfectos.* Et rursum: *Sive mente excedimus, Deo.* Cùm verò mente excedit Deo, excessum ejus omnino non accepimus. Ut ergo nos lucretur, incurvatur ad nos, unde illic aptè subjungit: *Sive sobrij sumus, vobis.*

Gal. 3.

1. Cor. 2. 2. Cor. 5. Ibidem.

CAPUT VI.

Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt.

Gal. 5. d

De simulatione hypocritarū. In exp. B. Iob. l. 8. c. 26 post med.

OMnis hypocrita corpus per abstinentiam affligit, sed tamen per amorem gloriæ mundo vivit. Quò contrà bene per Paulum de electis dicitur: *Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis.* Cum vitiis quippe, & concupiscentiis carnem crucifigimus, si sic gulam restringimus, ut jam de mundi gloria nihil quæramus. Nam qui corpus macerat, sed honoribus anhelat, crucem carni intulit, sed mundo per concupiscentiam vivit: quoniam & sæpe per sanctitatis imaginem locum regiminis indignus assequitur, qui nisi aliquid in se virtutis ostenderet, honorem nullum percipere mereretur. Sed transit quod delectabiliter obtinet: & pœnaliter quod sequitur, manet.

CAPUT VII.

Gal. 6. a

Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto.

De misericordia in judicio. Cura Past. par. 2. c. 10. ante med.

CUm non malitia, sed ignorantia sola, vel infirmitate delinquitur, profectò necesse est, ut magno moderamine, ipsius delicti correptio temperetur. Cuncti quippe quousque hac mortali carne subsistimus, nostræ correptionis infirmitatibus subjacemus. Ex se ergo debet quisque colligere, qualiter alienæ hunc oporteat imbecillitati misereri, ne contra infirmitatem proximi, si ad increpationis vocem ferventius rapiatur, oblitus sui esse videatur. Unde Paulus bene admonet, dicens: *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite hujusmodi in spiritu lenitatis: considerans te ipsum ne & tu tenteris.* Ac si apertè dicat: Cùm displicet jam ex aliena infirmitate, quod conspicis, pensa quid es: ut increpationis zelo se spiritus temperet, dum sibi quoque quod increpat, timet.

Gal. 6.

CAPUT VIII.

Invicem onera vestra portate. Gal. 6. a

De ædificio charitatis per compassionem construendo. In exp. B. Iob. l. 19. c. 19. & Hom. 1. in Ezec. Cura past. par. 3. c. 28. procul à fin. & longè ante med.

SIcut in ædificio lapis lapidem portat: quia lapis super lapidem ponitur, & qui portat alterum, portatur ab altero: sic in sancta Ecclesia unusquisque portat alterum, & portatur ab altero. Nam vicissim se proximi tolerant, ut per eos ædificium charitatis surgat. Hinc etenim Paulus admonet, dicens: *Invicem onera vestra portate: & sic adimplebitis legem Christi.* Quid lex hoc loco accipi nisi charitas debet, per quam semper in mente legitur, præcepta vitæ qualiter in actione teneantur? Lex quippe Christi charitas est: quia ille nobis & largiter sua bona contulit, & æquanimiter mala nostra portavit. Tunc ergo legem Christi imitando complemus, quando & nostra benignè conferimus, & nostrorum mala piè sustinemus, fraterna onera ex amore tolerantes. Hujus legis virtutem Paulus iterum denuncians, ait: *Plenitudo legis charitas.* Si enim ego vos portare negligo in moribus vestris, & vos tolerare me contemnitis in moribus meis; charitatis inter vos unde ædificium surgit, quos vicaria dilectio per patientiam non conjungit? Nunc itaque alij portantur à vobis, nos verò portati sumus ab aliis. Illi verò, qui in fine Ecclesiæ, id est, in extremitate mundi, nascituri sunt, tolerantur quidem à majoribus, ut eorum mores ad bona merita componantur: sed cùm non eos sequuntur, qui per illos proficiant, nullos super se fidelis fabricæ jam lapides portant. Omne autem pondus fabricæ fundamentum portat: quia mores simul omnium solus Redemptor noster tolerat, de quo Paulus ait: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est: quod est Christus Iesus.* Redemptor itaque omnia nostra tolerat, sed in ipso malum non fuit, quod debuisset tolerari: & culpas vestras solus ille sustinet, qui totam sanctæ Ecclesiæ suæ fabricam portat: qui per Prophetæ vocem de perversè adhuc viventibus dicit: *Laboravi sustinens.*

Rom. 13.

1. Cor. 3.

Isai. 1. & Ier. 6.

CAPUT IX.

Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Gal. 6. a

De perfecta mortificatione sanctorum. In exp. B. Iob. l. 5. c. 3. non procul à prine.

ELecti Dei mori mundo funditus concupiscunt, ut sicut in sæculo ipsi nihil appetunt, ita jam à sæculo nulla obligatione teneantur. Et plerumque contingit, ut jam homo mundum mente non teneat, sed tamè mundus hominem occupationibus astringat: & ipse quidem mundo jam mortuus est, sed ipsi mundus adhuc mortuus non est. Quasi enim vivus adhuc mundus eum concupiscit, dum aliò intentum in suis actibus rapere contendit. Unde bene Paulus cùm & ipse sæculum perfectè despiceret, & talem se factum videret, quòd jam hoc sæculum omnino concupiscere non posset, vultis hujus vitæ vinculis liber dicit: *Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Mundus quippe ei crucifixus fuerat: quia hunc cordi suo jam mortuum non amabat, sed & seipsum crucifixerat; quia talem se ei exhibere studuit, ut ab eo quasi mortuus concupisci non posset. Paulus ergo, qui se totum huic mundo mortuum esse perhibebat, non sufficit, ut diceret: *Mun-*

do crucifixus sum: nisi etiam præmitteret: *Mihi mundus crucifixus est*, ut non tantummodo mortuum, sed etiam mundum sibi mortuum esse testaretur: quatenus nec ipse mundum, nec ipsum jam mundus appeteret. Si enim duo fortasse in uno sint, quorum unus vivus, alter verò sit mortuus, etsi mortuus vivum non videt, vivus tamen mortuum videt: si verò utroque sint mortui, alter alterum nequaquam videt. Ita qui jam mundum non amat, sed tamen ab illo, vel non volens amatur, etsi ipse velut mortuus mundum non videt, hunc tamen mundus adhuc non mortuus videt. Si verò nec ipse mundum in amore retinet, nec rursum à mundi amore retinetur, sibi vicissim utrique sunt extincti: quia dum alter non appetit quasi mortuus, mortuum non attendit. Quoniam igitur Paulus nec mundi gloriam quærebat, nec à mundi gloria ipse quærebatur, & se mundo, & mundum sibi crucifixum esse gloriatur. Ut enim ostenderet, quia per abjectionem, qua se humiliando dejecerat, talis jam factus esset; ut nec ipse mundum, nec mundus ipsum concupiscceret, non solùm ait se mundo crucifixum, ut mundi gloriam, quam appeteret ipse, tanquam mortuus non videret, sed etiam sibi mundum asseruit crucifixum: in quo se tanta humilitate dejecerat, ut & ipse mundus tanquam mortuus, Paulum humilem atque despectum jam videre nequaquam posset.

Finis Expositionis super Epistolam ad Galatas.

INCIPIVNT CAPITVLA

DE EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD EPHESIOS.

1 *Proposuit instaurare omnia in Christo.*
2 *Supra omnem principatum et potestatem.*
3 *Consedere nos fecit in cælestibus.*
4 *Gratia estis salvati per fidem.*
5 *Ne deficiatis in tribulationibus meis.*
6 *Vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis.*
7 *Solliciti servare unitatem spiritus.*
8 *Renovamini spiritu mentis vestræ.*
9 *Omnis amaritudo, et ira tollatur à vobis,*
10 *Non circumferamur omni vento doctrinæ.*
11 *Vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam.*
12 *Viridi diligite uxores vestras.*
13 *Omne quod arguitur, à lumine manifestatur.*
14 *Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER EPISTOLAM B. PAULI APOSTOLI AD EPHESIOS.

CAPUT I.

Ephes. 1. b *Proposuit instaurare omnia in Christo.*

De restauratione Angelorũ qui de cælo decidẽrũt. *In expos. B.*

FORTISSIMI Angelorum chori, qui quamvis non integri, sed tamen in proprio statu fixi, cadenti cum suis angelis diabolo, remanserunt, prærupti, & imminuti possunt dici: quia pars eorum cecidit, pars remansit. Qui integri quidem stant per qualitatem meriti, sed per numeri quantitatem prærupti, & imminuti. Hanc præruptionem restituere Mediator venit, ut redempto humano genere, illa angelica damna sarciret, & mensuram cælestis patriæ locupletiùs fortasse cumularet. Propter hanc præruptionem de Patre dicitur: *Proposuit in eo in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cælis, & quæ in terra sunt, in ipso.* In ipso quippe restaurantur ea quæ in terra sunt, dum peccatores ad justitiam convertuntur. In ipso restaurantur ea, quæ in cælis sunt, dum illuc homines humiliati redeunt, ubi apostatæ Angeli superbiendo ceciderunt. *Iob. l. 31. c. 19 non procul à fin.*

CAPUT II.

Pater suscitavit Christum à mortuis, constituens ad dexteram suam in cælestibus supra omnem principatum, et potestatem, et virtutem, et dominationem. *Ephes. 2. d*

ANgelorum, & hominum naturam ad cognoscendum se Dominus condidit: quam dum ad æternitatem consistere voluit, eam proculdubio ad suam similitudinem creavit. Novem verò sunt ordines Angelorum, sed ut compleretur electorum numerus, homo decimus est creatus. Ipse quidem homo conditus ad imaginem Dei fuit, sed à similitudine sui Conditoris peccando recessit: qui tamen nec post culpam periit, quoniam æterna Dei sapientia in humanitate apparuit, & per carnem miraculis coruscans illum reparavit. Novem verò ordines Angelorum esse inveniuntur. Unde & ipsi Angelo, qui primus est conditus, per Prophetam dicitur: *Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore, in deliciis Paradisi Dei fuisti.* Ubi notandum quòd non ad similitudinem Dei factus, sed signaculum similitudinis dicitur: ut quò in eo subtilior est natura, eò in illo imago Dei subtiliùs insinuetur expressa. Quo in loco mox subditur: *Omnis lapis pretiosus operimentum tuum: sardius, torpazius, & jaspis, chrysolitus, onyx, & beryllus, saphirus, carbunculus, & smaragdus.* Ecce novem dixit nomina lapidum: quia profectò novem sunt ordines Angelorum. Quibus nimirum ordinibus ille primus Angelus ideo ornatus & opertus extitit: quia dum cunctis agminibus Angelorum prælatus est, ex eorum comparatione clarior fuit. Sacro igitur testante eloquio, scimus Angelos, Archangelos, Virtutes, Potestates, Principatus, Dominationes, Thronos, Cherubim, & Seraphim. Esse namque Angelos, & Archangelos penè omnes eloquij sacræ paginæ testantur. Cherubim verò atque Seraphim sæpe, ut notum est, libri Prophetarum loquuntur. Quatuor quoque ordinum nomina Paulus Apostolus in hac Epistola ad Ephesios enumerat, dicens: *Supra omnem Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationem.* De Thronis autem scribit ad Colossenses. Sciendum est autem quòd Angelorum vocabulum nomen est officij, non naturæ. Nam sancti illi cælestis patriæ spiritus semper quidem sunt spiritus, sed semper vocari Angeli nequaquam possunt: quia tunc solùm sunt Angeli, cùm per eos aliqua nunciantur. Græca enim lingua Angeli, nuncij, Archangeli verò summi nuncij vocantur. Hi enim, qui minima nunciant, Angeli: qui verò summa annunciant, Archangeli vocantur. Virtutes etenim vocantur illi nimirum spiritus, per quos signa & miracula frequentiùs fiunt. Potestates etiam vocantur ij, qui hoc potentiùs ceteris in suo ordine perceperunt: ut eorum ditioni virtutes adversæ subjectæ sint, quorum potestate refrænantur, ne corda hominum tantùm tentare prævaleant, quantùm volunt. Principatus etiam vocantur, qui ipsis quoque *Pulcherrima descriptio totius angelicæ dignitatis, Hom. 34. in Evang. procul à princ. sed longe ante med.* *Ibidem.* *Ezech. 28.* *Ephes. 1.* *Coloss. 1.*

S. GREG FIJN Tom.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

bonis Angelorum spiritibus præsunt, qui subjectis aliis, dum ea, quæ sunt agenda, disponunt, eis ad explenda divina ministeria principantur. Dominationes autem vocantur, qui etiam potestates principatuum alta dissimilitudine transcendunt. Nam principari, est inter reliquos priorem existere: dominari verò, est etiam subjectos quosque possidere. Ea igitur Angelorum agmina, quæ mira potentia præeminent, pro eo quòd eis cetera ad obediendum subjecta sunt, Dominationes vocantur. Sic autem in illa summa civitate specialia quædam singulorum sunt, ut tamen sint communia omnium: & quod in se quisque ex parte habet, hoc in alio ordine totum possidet. Sed idcirco uno eodemque vocabulo communiter non censentur, ut ille ordo vocari privato uniuscujusque rei nomine debeat, qui hanc in munere plenius accepit. Seraphim namque incendium diximus: & tamen amore Conditoris simul omnes ardent. Cherubim verò plenitudo scientiæ, & tamen quis ibi aliquid nesciat, ubi ipsum omnes simul fontem scientiæ Deum vident? Throni illa agmina, quibus ad exercenda judicia Conditor præsidet, vocantur: sed beatus esse quis potest, nisi Creator suus ejus menti præsideat? Quę ergo ex parte ab omnibus habentur, eis in privato nomine data sunt, qui hęc in munere plenius acceperunt. Nam etsi qua illic sic alij habent, ut haberi ab aliis nequaquam possint, sicut speciali nomine Dominationes, & Principatus vocantur, cuncta ibi sunt singulorum: quia per charitatem spiritus ab alio in aliis habentur. Sed quoniam illa superna civitas ex Angelis & hominibus constat, ad quam tantam credimus ascensuram multitudinem hominum, quanta electorum multitudo remansit Angelorum: superest, ut ipsi quoque homines, qui ad cęlestem patriam redeunt, ex eis agminibus aliquid illuc revertentes imitentur, ut in eorum sortem per conversationis similitudinem deputentur. Nam sunt plerique qui parva capiunt, sed tamen hęc eadem parva piè fratribus annunciare non desistunt. Isti itaque in Angelorum numerum currunt. Et sunt nonnulli, qui divinę largitatis munere referti, secretorum cælestium summa & capere prævalent, & nunciare. Ubi ergo isti nisi inter Archangelorum numerum deputantur? Et sunt nonnulli, qui mira faciunt, signa valenter operantur. Quò ergo isti nisi ad supernarum virtutum sortem & numerum congruunt? Et sunt nonnulli, qui etiam ab obsessis corporibus malignos spiritus fugant, eosque virtute orationis, & vi acceptæ potestatis ejiciunt. Quò itaque isti meritum suum nisi inter potestatem cælestium numerum sortiuntur? Et sunt nonnulli, qui acceptis virtutibus, etiam electorum hominum merita transcendunt. Cumque & bonis meliores sunt, electis quoque fratribus principantur. Ubi ergo isti sortem suam, nisi inter principatuum numeros acceperunt? Et sunt nonnulli, qui sic in semetipsis cunctis vitiis omnibusque desideriis dominantur, ut ipsi jure munditiæ dij inter homines vocentur. Unde & ad Moysen dicitur: *Ecce constitui te Deum Pharaonis.* Quò ergo isti nisi inter numeros dominationum currunt? Sed hæc, fratres charissimi, me loquente, vos introrsus ad vosmetipsos reducite, secretorum vestrorum merita cogitationesque discutite. Videte si quid jam boni vobiscum intus agitis, videte si in numero horum agminum, quæ breviter tangendo perstrinximus, sortem vestræ vocationis invenitis. Væ autem animæ, quæ in se de his bonis, quæ enumeravimus, minimè aliquid recognoscit. Eique adhuc væ deterius imminet, si & privatam se donis intelligit, & nequaquam gemit. Quisquis ergo talis est, fratres mei, gemendus est valde: quia non gemit. Pensemus igitur accepta electorum munera, & virtute qua possumus, ad amorem tantæ sortis anhelemus. Qui in se donorum gratiam minimè recognoscit, gemat: qui verò in se minora cognoscit majora aliis non invideat: quoniam & supernæ illæ distinctiones bonorum spirituum ita sunt conditæ, ut aliæ aliis sint prælatæ.

Exod. 7.

CAPUT III.

Consedere nos fecit in cælestibus. Ephes. 2. b

ELecti cùm in hac vita ex humilitate se substernunt, altæ mentis judicio cuncta temporalia transeunt: cumque se indignos in omnibus æstimant, rectæ cogitationis examine, gloriam hujus mundi transcendentes calcant. Videant humilem Paulum discipulis dicentem: *Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum: nos autem servos vestros per Christum.* Videamus humilem in sublimi jam positum, & dicentem: *An nescitis, quia Angelos judicabimus?* Et iterum. *Nostra conversatio in cælis est.* Et rursum: *Conresuscitavit, & consedere nos fecit in cælestibus.* Non vult Paulus mentem in ima dejicere, non vult per abjectionem humanæ conversationis, in infimis habitare. Tunc Paulus in carcere fortasse tenebatur, cùm se consedere Christo in cælestibus testatur: sed ibi erat, ubi ardentem jam mentem fixerat: non illic, ubi illum necessariò pigra adhuc caro retinebat. Fortasse tunc eum exteriùs catena religabat, mente tamen positus in sublimibus fuerat: quia per spei suæ certitudinem jam in cælestibus sedebat. Sancti itaque viri foris despecti sunt, & velut indigni omnia tolerant, sed dignos se supernis sedibus confidentes, æternitatis gloriam cum certitudine expectant. Cùm laborant foris adversitate persecutionis, admoniti recurrunt ad arcem mentis, & inde cuncta sub se ire despiciunt, inter quæ transire corporaliter etiam semetipsos cernunt: minas non metuunt, quoniam & tormenta patiendo contemnunt. Hinc enim per Salomonem dicitur: *Iustus quasi leo confidens, absque terrore erit.* Hinc ab eo iterum scriptum est: *Non est contristabit justum, quidquid ei acciderit.* Quia enim recti quique in alto suæ intentionis vertice siti sunt, dum mortem moriendo non sentiunt, miro modo eos reproborum jacula & feriunt, & non contingunt; quoniam unde se in omnibus despiciunt, inde contra omnia securiores fiunt. Dominus noster multa adhuc per corpus, quod nos sumus, patitur, & jam corpus ejus, id est Ecclesia de suo capite, videlicet Domino in cælo gloriatur. Si enim caput nostrum tormenta nostra non tangerent, nequaquam pro afflictis membris persecutori suo etiam de cælo clamaret: *Saule, Saule, quid me persequeris?* Si cruciatus nostri ejus pœnæ non essent, conversus afflictusque Paulus minimè diceret: *Suppleo ea, quæ desunt passionum Christi in carne mea.* Et tamen resurrectione jam sui capitis exaltatus, dicit: *Qui nos conresuscitavit, & consedere fecit in cælestibus.* Nempe hunc in terra persecutionum tormenta constrinxerant, sed pœnarum suarum ponderibus pressus, ecce jam per gloriam capitis in cælo residebat. Compage igitur charitatis in omnibus unitum caput & corpus novimus, & credimus.

De sublimi conversatione sanctorum. *In expos. B. Iob. l. 6 c. 8. circa med.* 2. Cor. 4. 1. Cor. 6. Phil. 3. Prov. 28. Prov. 12. *In expos. B. Iob. l. 3. c. 11. sub init.* Act. 9. Coloss. 1.

CAPUT IV.

Gratia estis salvati per fidem: & hoc non ex vobis. Ephes. 2. b

CUm arrogantes aliquid boni faciunt, aut à semetipsis habere se æstimant, aut si sibi datum desuper credunt, pro suis se hoc accepisse meritis putant: à semetipso enim bonum se habere jactabat, cui per Apostolum dicitur: *Quid autem habes quòd non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris*

De gratia Dei, & jactantia arrogantiũ. *In exp. B. Iob. l. 23. c. 4 1. Cor. 4. sub init.*

quasi non acceperis? Rursus ne dari nobis bonum gratiæ pro nostris præcedentibus meritis crederemus, idem Apostolus admonet, dicens: *Gratia estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est: non ex operibus, ut ne quis glorietur.* Qui etiam de semetipso ait: *Qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus, sed misericordiam consecutus sum.* Quibus verbis apertè declarat quòd gratia non pro meritis tribuatur, dum ex seipso docuit, & quæ de malitia meruit, & quæ de benevolentia accepit.

1.Tim 1.

CAPUT V.

Peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis.

Ephes.3.c

De pietate magistrorũ erga discipulos. *In expos. B. Iob, l.31.c.7 multo ante med. Phil. 4.*

HAbent veraces Magistri super discipulos suos viscera timoris ex virtute charitatis: hypocritæ verò tantò minùs commissis sibi metuunt, quantò nec sibi quod timere debeant, deprehendunt. O quàm mollia viscera Paulus gestabat, quando circa suos filios tanto æstu amoris inhiabat, dicens: *Nos vivimus, si vos statis in Domino, & testis mihi est Dominus, quomodo cupiam vos omnes in visceribus Iesu.* Thessalonicensibus quoque suum amorem indicans, dicit: *Nos autem fratres desolati à vobis ad tempus horæ, aspectu, non corde, abundantiùs festinamus faciem vestram videre cum multo desiderio.* Qui duris persecutionibus pressus, & tamen de filiorum salute sollicitus adjunxit: *Misimus Timotheum fratrem nostrum, & ministrum Dei in Evangelio Christi, ad confortandos vos, & exhortandos pro fide vestra, ut nemo moveatur in tribulationibus istis: vos enim scitis quòd in hoc positi sumus.* Ephesiis quoque ait: *Peto ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, quæ est gloria vestra.* Ecce in tribulatione positus, alios exhortatur; & in hoc, quod sustinet, alios roborat. Non enim filiorum suorum fuerat oblitus, sed metuebat nimis ne ejus discipuli in prædicatore suo, tot persecutionum probra cernentes, fidem in eo despicerent, contra quam innumeræ passionum contumeliæ prævalerent. Et ideo minùs in tormentis dolebat, sed magis filiis de tormentorum suorum tentatione metuebat. Parvipendebat in se plagas corporis, dum formidaret in filiis plagas cordis. Ipse patiendo suscipiebat vulnera tormentorum, sed filios consolando curabat vulnera cordium. Pensemus ergo cujus charitatis fuerit inter dolores proprios aliis timuisse: pensemus cujus charitatis sit, filiorum salutem inter sua detrimenta requirere, & statum mentis in proximis etiam ex sua dejectione custodire.

B

C

D

1.Thess. 2.

1.Thess.3.

Ephes.3.

CAPUT VI.

Vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, &c.

Ephes.3.d

De omnipotentia Dei. *In expos. B. Iob, l.20. c. 7. longe post med.*

OMnipotentis Dei potentiam egregius nobis Doctor bene insinuat, cùm breviter narrat: *Vt possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum.* Habet quippe Deus latitudinem: quia dilectionem suam usque ad collectionem persequentium tendit. Habet longitudinem: quia ad vitæ patriam nos longanimiter tolerando perducit. Habet sublimitatem: quia ipsorum quoque intelligentiam, qui recepti fuerint in supernam congregationem, transcendit. Habet profundum: quia damnatis inferiùs, districtionis suæ judicium incomprehensibiliter exercet. Quæ scilicet quatuor nobis in hac vita positis singulis exercet: quia & latitudinem amando, & longitudinem tolerando, & celsitudinem non solùm nostram intelligentiam, sed etiam vota superando, & profunditatem suam exhibet, occultos & illicitos cogitationum motus districtè judicando. Sed ejus celsitudo, & profunditas, quàm sit investigabilis, nullus agnoscit, nisi qui vel contemplatione ad summa provehi, vel occultis motibus resistens, tentationum cœperit importunitate turbari.

E

CAPUT VII.

Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis.

Ephes.4.a

De pace servanda. *Cura Past. par.3.c.23. in princ.*

DIscordes quantislibet virtutibus polleant, spiritales fieri nullatenus possunt, si per concordiam uniri proximis negligant. Scriptum quippe est: *Fructus spiritus est charitas, gaudium, pax.* Qui ergo servare pacem non curat, ferre fructus spiritus recusat. Hinc Paulus ait: *Cùm sit inter vos zelus, & contentio, nonne carnales estis?* Hinc iterum dicit: *Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum.* Hinc rursus admonet, dicens: *Solliciti servare unitatem spiritus, in vinculo pacis, unum corpus, & unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ.* Ad unam igitur vocationis spem nequaquam pertingitur, si non ad eam unita cum proximis mente curritur.

Gal. 5.

1. Cor. 3.

Hebr.12.

CAPUT VIII.

Renovamini spiritu mentis vestræ.

Ephes.4.f

De quotidiana renovatione. *In expos B. Iob.l.22.c.2 longe post med. Psal.76.*

NEscit mens per torporem veterascere, quę quotidiana fervoris innovatione studet per desiderium semper inchoare. Hinc per Paulum dicitur: *Renovamini spiritu mentis vestræ.* Hinc Psalmista, qui jam ad perfectionis culmen pervenerat, quasi inchoans dicebat: *Dixi, nunc cœpi:* quia videlicet si lassescere ab inchoatis bonis nolumus, valde necesse est ut inchoare nos quotidie credamus.

CAPUT IX.

Omnis amaritudo, et ira tollatur à vobis.

Ephes.4.d

De patientia cum amore. *Cura Past. par.3.c.10. circ.med.*

STudere debent patientes, ut diligant quos sibi necesse est tolerare: ne si patientiam dilectio non sequatur, in deteriorem culpam odij virtus ostensa vertatur. Unde Paulus cùm diceret: *Charitas patiens est*, illico adjunxit: *Benigna est*, videlicet ostendens, quia quos ex patientia tolerat, amare etiam ex benignitate non cessat. Unde idem Doctor egregius, cùm patientiam discipulis suaderet, dicens: *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur à vobis:* quasi cunctis exteriùs jam bene compositis ad interiora convertitur, dum subjungit: *Cum omni malitia:* quia nimirum frustra indignatio, clamor & blasphemia ab exterioribus tollitur, si in interioribus vitiorum mater malitia dominatur. Et incassum nequitia foris ex ramis inciditur, si surreptura multipliciùs in radice servatur. Virtus est coram hominibus adversarios tolerare, sed virtus coram Deo diligere. Impatientes scire debent quòd dum perturbationi suæ nequaquam obsistunt, etiam si qua à se tranquilla mente fuerant bene gesta confundunt: & improviso impulsu destruunt quidquid forsitan diu labore provido construxerunt. Ipsa namque quæ mater est omnium, custosque virtutum, per impatientiæ vitium virtus charitatis amittitur. Scriptum quippe est: *Charitas patiens est.* Igitur cùm minimè patiens est, charitas non est, de qua idem Paulus ait: *Invicem onera vestra portate: & sic adimplebitis legem Christi.* Lex unitatis quippe Christi est charitas, quam soli perficiunt, qui nec, cùm gravantur, excedunt.

1. Cor.13. *Ibidem.* 1. Cor.13. *Ibidem.*

Gal. 4.

CAPUT X.

CAPUT X.

Ephes. 4. c *Non circumferamur omni vento doctrina.*

De tenenda gravitate. *In expos. B. Iob, l. 20. c. 23. post med.*

SIcut minutissimos lapides aqua fluvialis trahit: sic Doctores perversorum dogmatum mentes hominum non fixas, sed mobiles, & nulla gravitatis stabilitate solidatas trahunt: quas velut de loco semper ad locum flumina errorum ducunt. Unde prædicator egregius, cùm auditores suos non temporaliter duci, sed forti cuperet gravitate solidari, admonuit, dicens: *Vt non jam simus parvuli fluctuantes: nec circumferamur omni vento doctrinæ.*

CAPUT XI.

Ephes. 5. c *Vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam.*

De veris & falsis Christianis. *In expos. B. Iob, l. 20. c. 22. sub init.*

SAncta Ecclesia vestimentum est Christi, Paulo attestante, qui dicit: *Vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam.* Neque enim per peccatum habet maculam, nec per duplicitatem rugam: quia & per justitiam est munda, & per simplicem intentionem tensa. Quæ ergo abluta est ne maculam habeat, & tensa est ne habeat rugam, utique vestis est. Quid verò per rugas, nisi duplicitas designatur? Rugæ itaque sunt sanctæ Ecclesiæ, omnes qui in ea dupliciter vivunt. Qui fidem vocibus clamant, operibus denegant: has autem rugas in electis suis Ecclesia sancta non habet, quia videlicet nesciunt aliud de se foris ostendere, & intus aliud habere. Unde sicut suprà dictum est, *In expos. B. Iob, l. 13. c. 4 circ. med.* rectè Prædicator egregius ait: *Vt exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam.* Maculam quippe, & rugam non habet, quæ & turpitudine operis, & duplicitate sermonis caret. Qui autem in ea duplicitate vivunt, hi nimirum pacis tempore, quia hujus mundi potestatibus fidem Christianam honori esse conspiciunt, se fideles esse mentiuntur: sed cùm sanctam Ecclesiam subita adversitatis procella turbaverit, & tempus persecutionis exarserit, illico ostendunt quid perfida mente moliuntur, & qui nunc metuentes derogant, ad contradicendum ante faciem veniunt: quia verbis veræ fidei vocibus apertis obsistunt. Sciendum verò est, quia cùm hæc à carnalibus patimur, non tam ipsi sunt, qui in nostra morte sæviunt quàm malignus spiritus, qui mentibus eorum principatur, sicut *Ephes. 6. Ibid. c. 5. in princ.* per Paulum dicitur: *Non est nobis colluctatio adversus carnem, & sanguinem, sed adversus Principes, & Potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum.* Quid enim aliud sunt omnes iniqui, quàm membra diaboli? Ipsa itaque per eos agit, quidquid in eorum cordibus, ut agere debeant, immittit.

CAPUT XII.

Ephes. 5. c *Viri diligite uxores vestras, sicut Christus Ecclesiam.*

De dilectione parentum. *Hom. 37. in Evang. sub init. Luc. 14.*

AD se venientibus Veritas dicit: *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, non potest meus esse discipulus.* Ecce discipulus uxorem diligendam prædicat, cùm Magister dicat: *Qui uxorem non odit, non potest meus esse discipulus.* Nunquid aliud judex nunciat, & aliud præco clamat? An simul odisse possumus & diligere? Sed si vim præcepti perpendimus, utrumque agere per discretionem valemus: ut uxorem, & eos qui nobis cognatione carnis conjuncti sunt, & quos proximos novimus, diligamus: & quos adversarios in via Dei patimur, odiendo & fugiendo nesciamus.

A Quasi enim per odium diligitur, qui carnaliter sapiens dum prava nobis ingerit, non auditur. Nostram etenim similiter animam bene tunc odimus, cùm ejus carnalibus desideriis non acquiescimus, cùm ejus appetitum frangimus, ejus voluptatibus reluctamur. Quæ ergo contempta ad melius ducitur, quasi per odium amatur. Sic, sic nimirum exhibere uxori, & proximis nostris odij discretionem debemus, ut in eis & diligamus quod sunt, & habeamus odio quòd in Dei nobis itinere obsistunt. Certè cùm Paulus Hierosolymam pergeret, Prophe- *Act. 21.* ta Agabus zonam illius apprehendit, suisque pedibus alligavit, dicens: *Virum cujus hæc zona est, sic alligabunt Iudæi in Hierusalem.* Sed is, qui animam suam perfectè oderat, quid dicebat? *Ego non* B *solùm alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum pro nomine Domini Iesu: nec facio animam meam pretiosiorem, quàm me.* Ecce quomodo animam suam amando oderat, immo odiens amabat, quàm cupiebat pro Jesu morti tradere, ut hanc ad vitam suscitaret de peccati morte. Ab hac ergo discretione odij nostri, trahamus formam ad odium uxoris, & proximi. Ametur quilibet in hoc mundo adversarius, sed in via Dei contrarius non ametur, aut conjux, vel quilibet proximus, & propinquus.

CAPUT XIII.

Omne, quod arguitur, à lumine manifestatur. *Ephes. 5. c*

PRima virtus est, ne perpetrari debeant, sed pec- Quantum profit divina correptio. *In expos. B. Iob. l. 6. c. 13 circ. fin.* cata vitari. Secunda verò saltem perpetrata corrigere. Sed plerumque culpas non solùm imminentes minimè vitamus, verumetiam nec commissas agnoscimus; & peccatoris mens tantò altiùs tenebrescit, quantò nec damnum suæ cæcitatis intelligit. Unde fit plerumque divini muneris largitate, ut culpam pœnæ subsequantur, & flagella delinquentis oculos aperiant, quos inter vitia securitas cæcabat. Torpens quippe animus percussione tangitur, ut excitetur; ut qui statum suæ rectitudinis securus perdidit, afflictus consideret quò jacet. Hinc itaque ipsa asperitas correptionis origo fit luminis. Unde & per Paulum dicitur: *Omne, quod arguitur,* D *à lumine manifestatur.* Argumentum enim salutis, est vis doloris. Hinc est enim, quod Salomon ait: *Eccles. 10.* *Curatio cessare faciet peccata maxima.* Hinc iterum *Hebr. 12.* dicit: *Quem diligit Dominus castigat: flagellat omnem filium, quem recipit.* Hinc Angelica voce ad Joannem Dominus loquitur, dicens: *Ego quos amo,* *Apoc. 3. Hebr. 12.* *arguo, & castigo.* Hinc Paulus ait: *Omnis disciplina in præsenti quidem non videtur esse gaudij, sed mœroris: postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddit justitiæ.* Electus ergo quisque hîc assiduis se gaudeat flagellis atteri, quatenus æterna supplicia evadens, in judicio valeat purgatus inveniri. Ipso namque infirmitatis nostræ pondere deorsum quotidie ducimur, nisi mira manu artificis per subvenientia flagella relevemur: sed per hoc, quod peccator dolore flagellorum corripitur, & premitur; quandoque ad beatitudinem, quæ sine interventu doloris est, eruditur.

CAPUT XIV.

Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. *Ephes. 5. d*

OMni tempore reprobi à vitæ suæ exordio usque De remedio pœnitentiæ. *In expos. B. Iob. l. 5. c. 29 longe post med.* ad terminum iniquitatis perpetratione, & in augmento malitiæ perseverant, & perversam mentem nec in extremo tempore immutant. Quo contrà bene Paulus admonet, dicens: *Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt.* Tempus redimimus, quando

anteactam vitam, quam lasciviendo perdidimus, flendo reparamus. Quo contrà de reprobis per Psalmistam dicitur: *Viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos.* Dies quippe dimidiare, est tempus vitæ malæ in voluptatibus ductum, ad pœnitentiæ lamenta dividere, & hoc ad usum bonum partiendo reparare. Sed iniqui dies suos non dimidiant, quia ut dictum est, perversam mentem nec in extremo tempore immutant. *Psal. 54.*

Finis exposs. super Epist. ad Ephesios.

INCIPIVNT CAPITVLA DE EPISTOLA B. PAULI Apostoli ad Philippenses.

1 *Cupio dissolvi, & esse cum Christo.*
2 *Superiores sibi invicem arbitrantes.*
3 *Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est.*
4 *Semetipsum exinanivit.*
5 *Hebræus ex Hebræis, secundùm legem Pharisæus.*
6 *Ego me non arbitror apprehendisse.*
7 *Quæ retro oblitus, in ea, quæ sunt ante, extendo me.*
8 *Scio humiliari, scio et abundare.*
9 *Nostra conversatio in cælis est.*
10 *Qui reformabit corpus humilitatis nostræ.*
11 *Non quæro datum, sed requiro fructum.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER EPISTOLAM B. PAULI APOSTOLI AD PHILIPPENSES.

CAPUT I.

Phil. 1. d

Cupio dissolvi, et esse cum Christo.

De vinculis nostræ mortalitatis. *In exp. B. Iob, l. 4. c. 30 longe post med.*

ELecti Dei duris molestiæ vinculis in hac vita ligantur: quoniam adhuc corruptionis suæ pœnâ deprimuntur. Esurire quippe, sitire, lassescere, vincula corruptionis sunt, sed cùm corruptibili carne exuimur, quasi ab his, quibus nunc astringimur, molestiæ vinculis relaxamur. Præsentari namque jam Deo cupimus, sed adhuc mortalis corporis obligatione præpedimur. Jure ergo vincti dici debemus: quoniam adhuc incessum nostri desiderij ad Dominum liberum non habemus. Unde bene Paulus æterna desiderans, sed tamen adhuc corruptionis suæ sarcinam portans, vinctus clamat: *Cupio dissolvi, & esse cum Christo.* Dissolvi enim non quæreret, nisi se proculdubio vinctum videret. Hæc verò vincula, quia certissimè rumpenda in resurrectione conspexerat, jam quasi rupta, Propheta gaudebat, cùm diceret: *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.* *Psal. 115.*

CAPUT II.

Phil. 2. a

Superiores sibi invicem arbitrantes.

Quod humilitatis judicium sit, & causa magnæ bonitatis. *In exp. B. Iob, l. 34. c. 7 longe post med. Prov. 9. 1. Thess. 2.*

HOc esse proprium specimen solet electorum, quòd de semper sentiunt infra quàm sunt. Hinc Salomon ad sapientiam parvulos vocat, dicens: *Si quis est parvulus, veniat ad eam.* Qui enim necdum semetipsum despicit, humilem Dei sapientiam non apprehendit. Hinc Magister Gentium dicit: *Facti sumus parvuli in medio vestrùm.* Hinc discipulos admonens, ait: *Superiores sibi invicem arbitrantes.* Nam quia unusquisque iniquus inferiorem se omnem, quem cogitat, putat, è diverso justus studet, ut superiorem quemlibet proximum attendat. Ne, dum se alij humiliat, iret alter in elationem, bene utramque partem admonet, dicens: *Superiores sibi invicem arbitrantes*, ut in cogitationibus cordis, & ego illum mihi præferam, & vicissim ille me sibi: ut cùm ab utraque parte cor inferiùs premitur, nullus ex impenso honore sublevetur. Evenire autem electis solet, ut cùm multarum gratia virtutum polleant, unum eos vel tenuissimum vitium valde fatigans pulset: quatenus dum ex quadam parte infirmari se considerant, de virtutibus his, in quibus prævalent, se minimè extollant: dumque de infirmitate trepidant, hoc quoque, ubi fortes sunt, humiliùs servant. Præterea non omnes virtutes uni dantur, ne in superbiam elatus cadat: sed huic datur quod tibi non datur: & tibi datur quod illi denegatur: ut dum iste considerat bonum quod habes, & ipse non habet, te sibi in cogitatione præferat. Et rursum, dum tu habere illum conspicis quod ipse non habes, te illi in cogitatione tua postponas, & fiat quod prædictum est: *Superiores sibi invicem arbitrantes.* Mira quippe dispensatione omnipotens Deus, sic in electis suis sua dona disponit, ut & isti det quod illi denegat, & alteri majus, quod alteri minus tribuat; quatenus dum vel iste conspicit illum habere quod ipse non habet, vel ille hunc majus accepisse considerat, quod sibi minus adesse pensat, dona Dei alter in altero, id est, vicissim omnes admirentur: & ex hac admiratione alter alteri humilietur: & quem videt habere quod non habet, eum divino sibi judicio prælatum putet. *Hom. 10. in Ezec post med.* *Ibidem. multis interiectis.*

CAPUT III.

Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo. *Phil. 2. a*

DOminus noster Jesus in eo quòd virtus, & Dei sapientia est, de Patre ante tempora natus est, vel potius quia nec cœpit, nec desiit nasci, dicamus verius, semper natus. Non autem possumus dicere, semper nascitur, ne imperfectus esse videatur. At verò, ut æternus valeat designari, & perfectus, semper dicamus, & natus. Natus ad perfectionem pertinet, & semper ad æternitatem: ut quocumque modo illa essentia sine tempore, & temporali valeat designari sermone, quamvis hoc ipso quod perfectum dicimus, multum ab illius veritatis expressione deviemus: quia quod factum non est, perfectum dici non potest. Et tamen infirmitatis nostræ verbis condescendens Dominus ait: *Estote perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est.* Dominus noster Jesus Christus natus ex Patre sine tempore, ex matre nasci dignatus est in tempore. Quem firmiter, & veraciter debemus credere Dei filium esse Patri coæternum, & coæqualem æternitate substantiæ. Sed fortasse tacita quæstione pulsatur aliquis, quomodo filius Patri possit esse æqualis. Qua in re humana natura quod admirando non valet comprehendere, restat, ut hoc sibi esse credibile, ex alia sciat admiratione: habet enim quod ad hæc sibi respondeat sub brevitate. Constat namque quoniam ipse creavit matrem, in cujus utero virgineo crearetur ex humanitate. Quid ergo mirum, si æqualis est Patri, qui prior est matre? Paulo quoque attestante, didicimus Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam. Qui ergo filium minorem putat, Patri *1. Cor. 1.* De divina & humana Christi nativitate. *In exp. B. Iob, l. 29. c. 1 in princ.* *Matt. 5.* *Hom. 25. in Evang. longe post med.*

specialiter derogat, cujus sapientiam esse ei inæqualem fatetur. Quis etenim homo potens ferret æquanimiter, si quis ei diceret: Magnus quidem es, sed tamen sapientia tua te minor est? Ipse quoque Dominus dicit: *Ego & Pater unum sumus.* Et rursum ait: *Pater major me est.* De quo etiam scriptum est: *Quia subditus erat parentibus suis.* Non ergo mirum, si ex humanitate sua minorem se Patre asserit in cælo, ex qua subjectus erat etiam parentibus in terra. In corde igitur Pauli Jesus Patri per fidem æqualis erat, cui idem dicebat: *Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo.*

Luc 2.

CAPUT IV.

Sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens.

Phil. 2. a

Christi humanitas. *In expos. B. Iob, l. 2. c. 17 sub init.*

VEnit inter homines Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus ad præbendum hominibus exemplum vitæ: cui similis in terra non est: quia omnis homo tantummodo est homo: ipse autem Deus & homo: & quamvis adoptivus quisque filius ad percipiendam divinitatem proficiat, nequaquam tamen ut Deus naturaliter esset, accepit. Deo itaque formam servi accipiente, nec majestati injuriam intulit humilitas assumpta carnis: quia & ut servanda susciperet, nec tamen habita permutaret, nec divina humanitate minuit, nec humana divinitate consumpsit, quia sicut per Paulum dicitur: *Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens.* Et semetipsum exinaniviſſe, est ab invisibilitatis suæ magnitudine se visibilem demonstrâsse, ut servi forma tegeret hoc, quod incircûscriptè omnia ex divinitate penetraret.

CAPUT V.

Hebræus ex Hebræis, secundùm legem Pharisæus.

Phil. 3. in

Qualiter sancta anima suspendium elegerit. *In expos. B. Iob, l. 8. c. 14 sub init.*

SAncti viri certissimè sciunt, quia requiem in hac vita nequaquam habere possunt, & idcirco sibi suspendium inferunt: quia nimirum desideria terrena deserentes, animum ad alta tollunt. Omne quippe, quod suspenditur, proculdubio ab imis elevatur. Suspensi igitur electi Dei, mortem fortitudini suæ carnis inferunt, & amore supernæ patriæ in virtutum studiis accincti, hoc quod fortes priùs in mundo fuerant vinculo humilitatis insequuntur. Intueri libet, quomodo animam suam Paulus suspenderat, qui dicebat: *Vivo autem, jam non ego: vivit verò in me Christus.* Et rursum: *Desiderium habens dissolvi, & cum Christo esse.* Et: *Mihi vivere Christus est, & mori lucrum.* Qui gesta terrenæ fortitudinis ad memoriam revocans numerabat, dicens: *Hebræus ex Hebræis, secundùm legem Pharisæus, secundùm æmulationem persequens Ecclesiam Dei.* Sed suspendium animi, qui has in se fortitudines interficit, protinus asserit qui subjungit: *Sed quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus sum propter Christum detrimenta.* Quas adhuc fortitudines in semetipso insinuat vehementiùs extinctas, cùm subdit: *Propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut stercora.* Mortuis verò fortitudinibus, quàm exanimis pendeat, ostendit, qui illico subjungit, dicens: *Ut Christum lucrifaciam, & inveniar in illo non habens eam justitiam, quæ ex lege est; sed eam, quæ ex fide est Jesu Christi.* Ecce collatis ejus testimoniis Paulum ad alta suspensum, mundo mortuum testati sumus: quia dum mentis intentionem ad alta sublevavit, omnem in se fortitudinem exterioris vitæ necavit.

Gal 2. Philip. 1. Ibidem. Philip. 3. Philip. 3. Ibidem.

CAPUT VI.

Ego me non arbitror apprehendisse.

Philip 3. c

SUnt nonnulli, qui cùm aliqua bona faciunt, iniquitatum suarum protinus oblivisc untur, & cordis oculum in consideratione bonorum operum, quę exhibent, figunt, atque eò se jam sanctos existimant, quò inter bona, quæ agunt, malorum suorum, in quibus fortassis adhuc implicati sunt, memoriam declinant. Qui scilicet si districtionem judicis vigilanter attenderent, plus de malis suis meluerent, quàm de bonis imperfectis exultarent: plus inspicerent quòd de illis, quæ adhuc eis agenda sunt, debitores tenentur, quàm quòd operantes quædam, jam debiti partem solvunt. Neque enim absolutus est debitor, qui multa reddit, sed qui omnia: nec ad bravium victoriæ pervenit, qui in magna parte spectaculi velociter currit, si juxta metas veniens, in hoc, quod reliquum est deficit. Amplius igitur debemus inspicere, quæ bona necdum fecimus, quàm ea, quæ jam nos fecisse gaudemus. Plerumque enim hoc vitio tentantur etiam electi: plerumque eorum cordi suggeritur, ut bona quæ fecerint, ad animum revocent, & jam lætitiâ securitatis exultent. Sed si veri electi sunt, ab eo, in quo sibi placent, mentis oculos divertunt: omnem in se de peractis bonis lætitiam deprimunt, & de his, quæ se minùs egisse intelligunt, tristitiam requirunt. Indignos se æstimant, & penè soli bona sua non vident, quæ in se videnda omnibus ad exemplum præbent. Hinc est quòd Paulus dum expleta in se bona postponeret, & sola adhuc reliqua, quæ essent explenda, cogitaret, dixit: *Fratres, ego me non arbitror apprehendisse.* Hinc est quòd ut posset se de bonis quæ agebat, humiliare, studebat ad animum præterita mala reducere, dicens: *Qui priùs fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus.* Qui etsi aliquando dixit: *Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi:* intuendum summopere est quoniam illud eo tempore intulit, quo jam ex corpore discessurum se esse cognovit. Ibi quippe præmisit, dicens: *Ego enim jam delibor, & tempus resolutionis meæ instat.* Tunc igitur ad memoriam perfectionem reduxit operis, cùm jam prævidit ad largitatis spatium minimè subesse tempus operationis. Sicut enim dum vivimus, debemus bona nostra à memoria repellere, ne extollant: ita appropinquante exitu, plerumque ea ad memoriam justè revocamus, ut videlicet fiduciam præbeant, & desperatum timorem premant. Qui etsi Corinthiis enumerando bona sua narravit, illos confirmare non se ostendere studuit. Nam quia eadem bona non in se, sed in Domino attenderet, patefacta tribulatione propriæ tentationis edocuit, qua expressè subjunxit: *Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis.* Ut ergo discipulos instrueret, de se summa referebat: ut verò se custodiret in humilitate, considerationis oculum non in virtutibus suis, sed in infirmitatibus fixerat. Habent itaque sancti viri proprium, ut bona quidem, quæ agunt, videant: & tamen cùm peregerint, ab eorum memoria oculos avertant.

De iis, qui pro bonis, quæ faciũt, mala sua consid rare negligunt. *in exp. B. Iob, l. 22. c. 5. in prine.*

Philipp 3. 1. Tim. 1. 2. Tim. 4. Ibidem. 2. Cor. 12.

CAPUT VII.

Quæ retro oblitus, in ea, quæ sunt ante, extendo me.

Philip. 3. c

ELecti Dei ad ea, quæ reliquerunt, nullo jam appetitu respiciunt, sed in æternis, quæ appetunt suæ mentis contemplatione semper intendunt. Unde & magnus ille Prædicator dicebat quòd usque ad tertij cæli secreta volaverat. *Unum verò quæ retro oblitus, in ea, quæ sunt ante, extendens me, sequor*

De æternorum desiderio, & contempru temporalium. *Hom. 4. in Ezech.*

longe post medium, & procul à fin.

ad palmam supernæ vocationis. Ante nos enim æterna sunt, post nos temporalia: quoniam & illa pergentes invenimus, & ista recedentes quasi post dorsum relinquimus. Paulus igitur in anteriora extentus, eorum, quæ retro sunt, oblitus fuerat: quia temporalia despiciens, sola, quæ sunt æterna, requirebat.

CAPUT VIII.

Phil. 3. e

Scio & humiliari, scio & abundare.

Qualiter inter adversa & prospera rectum discretionis iter teneamus.

OMnes, qui ad cælestem patriam tendimus, ex dextro & sinistro latere fortitudinem habere debemus: à dextro quidem ne prospera nos extollant, à sinistro verò ne nos adversa dejiciant. In utraque parte fortis Paulus erat, cùm diceret: *Per arma justitiæ à dextris, & à sinistris: per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, ut seductores & veraces.* Non hunc adversa frangebant, non in mentis tumore prospera sublevabant, fortis in adversitate, & humilis permanebat in prosperitate. Adesse igitur semper nostris mentibus debet & in adversis fiducia, & in prosperis timor: ne aut adversa in desperationem pertrahant, aut prospera animum in sui fiduciam extollant. Hinc est quòd idem Prædicator egregius dicebat: *Scio & humiliari, scio & abundare. Vbique, & in omnibus institutus sum, & satiari, & esurire, & abundare, & penuriam pati: omnia possum in eo, qui me confortat.* Nunquid nam, fratres, ars est aliqua humiliari & abundare, & satiari & esurire, abundare & penuriam pati, prout magna se scire ista tantus Prædicator insinuet? Cordis omnino & mira disciplinæ scientia, quæ nobis toto cordis est adnisu discenda. Quem enim penuria sua non frangit, à gratiarum actione non retrahit, in rerum temporalium desiderium non accendit, scit humiliari. Hoc enim loco dicit Apostolus humiliari, penuriam pati, nam statim è cõtrario subjunxit: *Scio & abundare.* Qui enim rebus acceptis non extollitur, qui eas ad usum vanæ gloriæ non intorquet, qui solus non possidet quod accepit, sed hoc cum indigentibus misericorditer dividit, scit abundare. Qui acceptis alimentis non ad ingurgitationem ventris utitur, sed ad reparationem virtutis: nec plus carni tribuit, quàm necessitas petit, scit satiari. Qui alimentorum inopiam sine murmuratione tolerat, nec pro necessitatibus victus agit aliquid, unde anima peccati laqueum incurrat, scit esurire. Quem ergo nec in abundantia superbia elevat, nec in necessitate cupiditas irritat, novit abundare, novit penuriam pati. Qui cùm statim subdiderit: *Omnia possum*, ne elationis esse verba crederemus, adjunxit: *In eo, qui me confortat.* Ecce in altum ramus prodiit, sed quoniam in radice stetit, in viriditate permansit. In altum enim surgens aresceret, si se à radice divisisset: sibi enim nihil tribuit, qui omnia se posse, non in se, sed in eo, qui se confortat, fatetur. Hinc & inde ergo Prædicator egregius fortis existit: quem nec abundantia in superbiam, nec inopia ad avaritiam pertrahit. Discamus itaque, fratres, non solùm in prosperis, sed in adversis quoque gratias agere. Pater enim nobis ex pietate sua factus est Conditor noster, nos quoque filios adoptivos ad hereditatem regni cælestis nutrit, & non solùm donis reficit, sed etiam flagellis erudit. Discamus igitur abundare, ut cuncta, quæ ab eo accipimus, cum indigentibus partiamur, ut mentem abundantia non elevet, ne fortasse gaudeat: quoniam hoc adest sibi, quod deest alteri; & non jam communi bono, sed proprio lætetur. Ideo enim aliquid omnes, & ultra quàm necesse est, concupiscunt habere, ut habendo superbiant: quia hoc alius non habet, in cogitationibus se extollant. Quisquis itaque talis est, adhuc ad portandam abundantiam doctus non est. Sæpe verò quod avaritia ex appetitu suggerit, necessitatem putat: & cùm minora sufficiant, dolet majora deesse; atque incautus animus quandam quasi necessitatem patitur, quam parit. Et cùm nimia sunt quæ desiderat, suam aliquo modo sibi avaritiam excusat. Abundantia itaque superbiæ vicina est, quam si quando etiam cupiditas intercipit, hanc, ut ita dixerim, quasi peregrina captivitas invasit. Si igitur abundantiæ artem scire volumus, necesse est, ut non solùm ea, quæ vicina sunt, sed etiam ea, quæ de longinquo veniunt, vitia fugiamus. Discamus penuriam pati, ne ea, quæ non habemus, habere etiam cum culpa requiramus: ne felices putemus, quos rebus onustos cernimus: Nimia valde sunt ea, quæ sibi quasi in sumptus vitæ præsentis præparant: multa portant, sed in brevi via magna nobis est in hoc itinere paupertas socia, quæ animam non angustat, cùm deest terrena substantia, de qua cum æterno judice rationes ponamus. Liberiùs ad patriam tendimus; quia quasi in via pondere careamus. Discamus satiari in sumendis alimentis corporis, ne gulæ magis quàm necessitati serviamus: plus enim sæpe concupiscentia quàm necessitas petit: & sæpe dum carnis inopiæ satisfacere curamus, voluptas subrepit, modum refectionis excedit. Unde fit ut culpa transeat ad culpam: quia plerumque & alia carnis tentatio nascitur, dum carne immoderatiùs in refectione servitur. Ex peccato enim primi hominis infirmante natura cum nostris in hoc mundo tentationibus nascimur. Et caro nobis aliquando adjutrix est in bono opere, aliquando verò seductrix est in malum. Si ei igitur plusquam debemus tribuimus, hostem nutrimus: & si necessitati ejus, quæ debemus, non reddimus, civem necamus. Satianda itaque est caro, sed ad hoc usque ut in bono opere famulari sufficiat. Ars itaque magna est satiari, ne unusquisque per satietatem carnis, ad iniquitatem prorumpat turpitudinis. Discamus esurire, ut nobis propter abundantiam sequentem, nostra hîc inopia placeat. Nec nos ventris necessitas ad culpam trahat, ne menti peccatum ipsa indigentia suggerat: & dum caro fame afficitur, ad cupiditatem animus irritetur, & quærat cum culpa providere unde carni valeat in necessitate satisfacere; ne cor in indignationem prosiliat, & linguam in murmurationis amaritudinem accendat. Qui igitur in suæ carnis inopia se hinc inde circumspicit, & à peccati laqueo custodit, novit esurire. Nos itaque, fratres charissimi, iram atque avaritiam in adversitate fugiamus, elationem & immoderata gaudia in prosperitate declinemus, atque fortitudinem hinc & inde teneamus. Libet adhuc alterum civem cęlestis patrię ad mentem reducere, & qualiter utrobique fortis fuerit demonstrare. Beatus etenim Job, cùm esset viris orientalibus ditior, & ei prospera cuncta suppeterent, filiis polleret, familia creseeret, greges exuberarent, in tanto Dei omnipotentis timore perstitit, ut inter custodiam disciplinæ, inter acta justitiæ, inter multa humilitatis obsequia, misericordiæ operibus intentus, sacrificiis offerendis deditus, holocaustum Domino pro singulis filiis immolaret: ne quis eorum saltem in corde peccâsset. Pensemus ergo quanta erat custodia boni operis, qui in filiis suis expiabat sacrificiis culpas cordis. Sed quàm justus esset in prosperitate innotuerat, valde ignotum erat, si perseverare justus & inter flagella potuisset. Tangendus ergo erat verbere vir ille sanctus in prosperis, ut interrogaretur adversis: & qui notus erat Domino omnipotenti, notus per flagella fieret nobis & sibimetipsi. Disponente itaque Domino, consumpti sunt greges, interfecti custodes, eversa domus, extincti filij, percussa caro à planta pedis usque ad verticem. Remansit uxor incolumis,

Phil. 4.

De abundantia.

De paupertate.

De satietate.

De esurie.

De beati Iob laudibus.

quæ verborum jaculis vulnera augeret: sed hanc vir sanctus in tentatione, sanus in vulnere, prudenter docet, eique respondit, dicens: *Si bona suscepimus de manu Domini, mala quare non suscipiamus?* Amici quoque ad consolandum veniunt, ad contumelias prorumpunt, & in dolore vulnerum addunt adhuc vulnera verborum: immisericordem dicunt, raptorem nominant, violentum denunciant, oppressorem pauperum fatentur. Quid igitur miles Dei faceret inter dolentia vulnera, & amara verba depressus? Ecce flagella Dei, & verba hominum simul afflicti animum ad desperationem premunt; sed plenus virtute spiritus, carnis vulneribus jacens, mentis robore stans, contra desperationis impulsum reduxit ad memoriam bona quæ egerat. Quia misericors fuerat, dicit: *Oculus fui cæco, & pes claudo.* Et rursum: *Pater eram pauperum.* Quia & disciplinæ custos, & benignus fuerit, dicit: *Cumque sederem quasi rex, circumstante exercitu, eram tamen mœrentium consolator.* Quia humilis fuerat, dicit: *Si contempsi subire judicium cum servo meo, & ancilla mea, cùm disceptarent adversùm me.* Quia hospitalis fuerat, fatetur: *Si despexi prætereuntem, eò quòd non habuerit indumentum.* Quia largus in donis fuit, dicit: *Si non benedixerunt mihi latera ejus, & de velleribus ovium mearum calefactus est.* Quia violentus non fuerat, testatur dicens: *Si levavi super pupillum manum meam, cùm me videret in porta superiorem.* Quia de inimici periculo nunquam exultaverit, dicit: *Si gavisus sum ad ruinam ejus, qui me oderat.* Quia patiens fuerit, & etiam suorum malitiam æquanimiter pertulerit, dicit: *Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det de carnibus ejus, ut saturemur?* Quid est ergo quòd vir sanctus tot suas virtutes inter flagella enumerat? quid est quòd ore suo opera, quæ fecerat, laudat? nisi quia inter vulnera & verba, quæ hunc ad desperationem trahere poterant, ad spem animum reformat. Et qui in prosperitate humilis fuit, revocatis bonis suis ad memoriam, infractus in adversitate permansit. Cujus enim animum inter tot flagella, illa verba ad desperationem non impellerent, nisi sibi ad memoriam bona, quæ egerat, revocâsset? Vidit igitur sanctus mentem suam, auditis tot malis, ad desperationem concuti, & mirabiliter studuit in spe certa ex bonis suis actibus solidari. Sic impletur quod scritum est: *In die bonorum, ne immemor sis malorum: & in die malorum ne immemor sis bonorum.* Si enim, cùm in bonis sumus, malorum reminiscimur, quæ aut passi sumus, aut adhuc pati possumus, accepta bona mentem non elevant; quoniam eorum gaudia timor memoriæ malorum premit: & si cùm mala habemus, bonorum reminiscimur, quæ aut jam accepimus, aut adhuc nos accipere posse speramus, malorum pondus animum in desperationem non deprimit; quia hunc ad spem memoria bonorum levat. Sic itaque, fratres charissimi, & per præcepta Domini, & per Sanctorum exempla gradiamur, ut nec nos prosperitas elevet, nec adversitas frangat, & nos in prosperis, & in adversis fortitudinem habere monstremus.

Iob. 2. A *Iob. 29.* *Ibidem.* *Ibidem.* *Iob. 31.* B C *Eccl. 11.* D E

CAPUT IX.

Philip. 3. d *Nostra conversatio in cœlis est.*

Animus quasi in domo habitat in ea re, quâ amat. *In exp. B. Iob, l. 8. c. 27 sub init.*

Sicut domus exterioris conversationis est ædificium, quod inhabitat corpus; ita domus cogitationis est res quælibet, quam per dilectionem inhabitat animus. Omne quippe, quod diligimus, quasi in hoc quiescentes inhabitamus. Unde Paulus, quia in supernis cor fixerat, in terra quidem positus, sed tamen à terra extraneus, dicebat: *Nostra conversatio in cœlis est.*

CAPUT X.

Vnde etiam expectamus Salvatorem Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ. *Phil. 3. d*

De reformatione electorum. *Hom. 2. in Ezech prope fin.*

POst resurrectionem erit similitudo Domini nostri Jesu Christi in cordibus nostris, & similitudinem illius etiam corpora nostra percipient in configuratione. Erunt enim tunc electorum corpora claritati Dominici corporis configurata. Quæ etsi æqualitatem gloriæ ejus non habent per naturam, similitudinem tamen configurationis habebunt per gratiam.

CAPUT XI.

Non quæro datum, sed quæro fructum. *Phil. 4. d*

De stipendiis prædicatorum. *In expos. B. Iob, l. 19. c. 10, non procul à pr.*

SAnctis prædicatoribus debita ab audientibus stipendia debent conferri: & quos fatigat injunctus labor prædicationis, exhibita à discipulis pinguedo boni foveat operis: non quòd prædicent ut alantur, sed ideo alantur ut prædicent, id est, ut prædicare subsistant, non ut intentionem sumendi victus transeat actio prædicationis, sed ut ad utilitatem prædicationis deserviant ministeria sustentationis. Unde ergo à bonis prædicatoribus non causâ victus prædicatio impenditur, sed causâ prædicationis ab eis victus accipitur: & quoties prædicantibus necessaria conferuntur ab audientibus, non solent de rerum munere, sed de conferentium gaudere mercede. Unde per Paulum dicitur: *Non quæro datum, sed quæro fructum.* Datum quippe est res ipsa, quæ impenditur: fructus verò dati est, si benigna mente futuræ studio mercedis aliquid impendatur. Ergo datum accipimus in re, fructum in corde. Et quia discipulorum suorum Apostolus mercede potius quàm munere pascebatur, nequaquam datum, sed fructum se quærere fatebatur. Unde & subdidit protinus, dicens: *Habeo autem omnia, & abundo.* Prædicatores igitur sancti ipsa prædicatione fatigati, auditorum suorum bonis operibus debent foveri, sicut ille faciebat, qui audiebat: *Viscera sanctorum requieverunt per te frater*: hic opere bono fotus fuerat, qui in catena religatus dicebat: *Det misericordiam Dominus Onesiphori domui, qui sæpe me refrigeravit, & catenam meam non erubuit.* *Phil. 4.* *Phil. 2.*

Finis expositionis super Epistolam ad Philippenses.

INCIPIVNT CAPITVLA DE EPISTOLA B. PAULI APOSTOLI AD COLOSSENSES.

1 *Sive Throni, sive Dominationes.*
2 *Ex quo totum corpus per nexus & conjunctiones subministratur.*
3 *Nam etsi corpore absens sum.*
4 *Quæ sunt rationem habentia sapientiæ.*
5 *Super omnia autem hæc charitatem habete.*
6 *Mortui estis, & vita vestra abscondita est.*

INCIPIT EXPOSITIO

Super Epistolam B. Pauli Apostoli ad Colossenses.

CAPUT I.

Coloss. 1. c *Sive Throni, sive Dominationes, sive Principatus, sive Potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt.*

De quibusdam Angelorum nominibus. *Hom. 8. in Ezech. longè post med. Ephes. 1.*

DOMINATIONES, Principatus, ac Potestates jam ad Ephesios loquens Paulus Apostolus descripserat: sed ea quoque Colossensibus dicturus præmisit Thronos. Illæ ergo virtutes Angelicę, Throni vocatæ sunt, quæ ipsos quoque Angelos, dignitate loci superioris excedunt. Nam cùm Angeli nuncij dicantur: & Angeli sæpe ad annuncianda quædam hominibus veniant, Throni missi ad ministerium nuncij nusquam leguntur: quoniam eis longè sublimiùs Creator omnium præsidet. Unde Paulus Apostolus ordines agminum, quos ad tertium cælum raptus viderat, describens, ait: *Sive Throni, sive Dominationes, sive Principatus, sive Potestates.* Thronos igitur ante eos Angelorum ordines dixit, quibus illos prælatos esse cognovit. Throni itaque illa agmina sunt vocata, quibus ad exercendum judicium semper omnipotens Deus præsidet. Quia enim Thronos eloquio Latino sedes dicimus: Throni Dei dicti sunt ij, qui tanta divinitatis gratia replentur, ut in eis Dominus sedeat, & per eos sua judicia decernat. Unde & per Psalmistam dicitur: *Sedes super Thronum, qui judicas æquitatem.* Plerumque autem ipsi beatorum spirituum ordines, vicinorum sibi ordinum vocabula sortiuntur. Thronos enim, scilicet sedes Dei, specialem beatorum spirituum ordinem diximus, & tamen per Psalmistam dicitur: *Qui sedes super Cherubim, appare:* quia videlicet dum in ipsis distinctionibus agminum Cherubim Thronis superjunguntur, sedere etiam super Cherubim Dominus ex vicini agminis æqualitate perhibetur. Sciendum est autem, quòd sunt nonnulli homines, qui dum sibimetipsis vigilanti cura dominantur, dum intentione sollicita se discutiunt, divino timori semper inhærentes, hoc in munere virtutis accipiunt ut judicare rectè & alios possint. Quorum profectò mentibus, dum divina contemplatio præsto est, in his velut in Throno suo Dominus præsidens, aliorum facta examinat, & cuncta mirabiliter de sua sede dispensat. Quid igitur isti nisi Throni sui Conditoris sunt? vel quò nisi ad supernarum sedium numeros ascribuntur? Per quos dum sancta Ecclesia regitur, plerumque de quibusdam suis infirmis actibus etiam electi judicantur.

Hom. 34. in Evang. procul à pr. *Psal. 9.* *Psal. 70.*

CAPUT II.

Col. 2. d *Ex quo totum corpus per nexus & conjunctiones subministratur.*

De corpore Christi quod est Ecclesia. *Homil. 6. in Ezech. procul à pr. & longè ante med.*

REdemptor humani generis in membris suis, quæ nos sumus, quotidie percussionibus proficit: quia dum nos tundimur & afficimur, ut ejus corpus esse mereamur, ipse proficit. De cujus corpore scriptum est: *Ex quo totum corpus per nexus & conjunctiones subministratum, & constructum crescit in augmentum Dei.* Corpus quippe illius nos omnes sumus, per nexus autem & conjunctiones corpus ligatur: quia dum capiti pectus, dum pectori brachia, dum brachiis manus, digiti manibus sunt conjuncti, ac membra ceteris membris inhærent, corpus omne perficitur. Sicut sancti Apostoli, quia Redemptori nostro propinqui steterunt, quasi capiti pectus inhæsit. Quos quia martyres secuti sunt quasi conjuncta brachia pectori fuerunt. Quibus dum pastores & doctores subjuncti sunt, per opera bona manus brachiis inhæserunt. Hoc autem omne corpus Redemptoris nostri quotidie per nexus, & conjunctiones subministratur in cælo, quia cùm ad eum illuc electæ animæ ducuntur, ei sua membra colligantur. De quo bene dicitur: *Sub ministratum & constructum crescit in augmentum Dei:* quia Deus omnipotens Redemptor noster, qui in se quo proficiat non habet, adhuc per membra sua quotidie augmentum habet. Unde rursum scriptum est: *Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* *Ibidem.* *Ephes. 4.*

CAPUT III.

Nam etsi corpore absens sum. Coloss. 2. a

De prædicatorum cura in lucrandis animabus. *In exposit. Job, l. 30. c. 8. non procul à pr. Rom. 1.*

PRædicatores sancti; dum in Ecclesiæ sinum recipere populos ambiunt, ardore magno succensi, nunc ad hos, nunc ad illos colligendos desiderium mittunt: & pro adunandis animabus in modos, in numeros, ac partes diversas esurienti mente discurrunt. Est autem quædam vagatio ipsa cogitationis æstuatio. Paulus ergo prædicator egregius, quàm valida charitate flagrat, tam nimia ex locis ad loca se vagatione permutat. Transire ad alia ex aliis appetit, quoniam ipsa eum, quæ implet, charitas, impellit: longè namque à Romanis positus scribit, dicens: *Memoriam vestri facio semper in orationibus meis, si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos: desidero enim videre vos.* Retentus Ephesi, Corinthiis scribit: *Ecce tertio hoc paratus sum venire ad vos.* Rursum Ephesi commorans, Galatis loquitur dicens: *Vellem modò esse apud vos, & mutare vocem meam.* Romæ quoque custodiâ carceris clausus: quia ire per semetipsum ad Philippenses non permittitur, transmittere se discipulum pollicetur dicens: *Spero in Domino Iesu, Timotheum citò me mittere ad vos, ut & ego bono animo sim, cognitis quæ circa vos sunt.* Constrictus etiam vinculis, atque Ephesi retentus, Colossensibus scribit: *Nam etsi corpore absens sum, sed spiritu vobiscum sum.* Ecce quomodo sancto desiderio quasi vagatur, hîc corpore tenetur, illuc spiritu ducitur, & paterni amoris affectum istis exhibet præsentibus, & illis ostendit absentibus. Coram positis impendit opera, audientibus exprimit vota, efficaciter præsens eis, cum quibus erat; nec tamen illis absens, cum quibus non erat. Cujus vagationem melius agnoscimus, si ejus adhuc ad Corinthios verba pensamus, ait enim: *Veniam ad vos, cùm Macedoniam pertransiero. Nam Macedoniam pertransibo: apud vos autem forsitan manebo, aut etiam hiemabo.* Perpendamus quæso, quæ sit ista vagatio. Ecce aliò interim manet, aliò se iterum perhibet, atque aliò deflexurum promittit. Quid est quòd tam anxiè per tot loca patitur, nisi quòd circa omnes una charitate constringitur? Charitas enim, quæ divisa unire consuevit, unum cor Pauli dividi per multa compellit. Quod tamen tantò arctiùs in Deo colligit, quantò latiùs per sancta desideria spargit. Prædicando igitur Paulus vult simul omnia dicere, amando vult simul omnes videre: quoniam & in carne permanendo vult omnibus vivere, & de carne transeundo per sacrificium fidei vult omnibus prodesse.

Coloss. 2. a *Philip. 2.* Gal. 4. 1. Cor. 13. 1. Cor. 16

CAPUT IV.

Col. 2. d *Quæ ſunt rationem quidem habentia ſapientiæ in ſuperſtitione, & humilitate, &c.*

De abſtinentium elatione occulta. *Curæ paſt. par. 3. c. 20. ante med.* *Rom. 14.*

NIſi cogitationes abſtinentium nonnunquam ſuperbiæ culpa transfigeret, Paulus minimè dixiſſet: *Qui non manducat, manducantem non judicet.* Qui rurſus ad alios loquens, dum de abſtinentiæ virtute gloriantium præcepta perſtringeret, adjunxit. *Quæ ſunt rationem quidem habentia ſapientiæ in ſuperſtitione, & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo ad ſaturitatem carnis.* Qua in re notandum eſt, quod in diſputatione ſua Prædicator egregius ſuperſtitioni ſpeciem humilitatis jungit: quia dum pluſquam neceſſe eſt caro per abſtinentiam atteritur, humilitas foris oſtenditur: ſed de hac ipſa humilitate graviter interiùs ſuperbitur. Et niſi mens aliquando ex abſtinentiæ virtute tumeſceret, nequaquam hanc velut inter magna merita Phariſæus arrogans ſtudioſè numeraret, dicens: *Iejuno bis in ſabbato.*

Luc. 18.

CAPUT V.

Col. 3. *Super omnia charitatem habentes.*

De copula charitatis. *In expoſ. B. Iob, l. 28. c. 9 longè poſt med. &c. procul à fin.*

FAcile omne virtutum bonum tentatione cordis irruente deſtruitur, niſi ab intimis fixa charitate ſolidetur. Unde & Paulus in ſuis prædicationibus, dum quaſdam virtutes tentationibus opponeret, illico eiſdem virtutibus, quaſi quoddam robur charitatem adjunxit, dicens: *Super omnia autem hæc, charitatem habentes, quod eſt vinculum perfectionis.* Perfectionis enim vinculum charitas dicitur, quia omne bonum, quod agitur, nimirum per illam, ne pereat, ligatur. A tentatore namque citius quodlibet opus evellitur, ſi ſolutum à vinculo charitatis invenitur. Si verò mens Dei ac proximi dilectione conſtringitur, cùm tentationum motus ei quælibet injuſta ſuggeſſerint, obicem ſe illis ipſa dilectio opponit, & pravæ ſuaſionis undas, virtutis oſtiis, ac veſte intimi amoris frangit, & per inſpiratæ charitatis fortitudinem naſcentium impetus vitiorum reprimendo compeſcit.

CAPUT VI.

Col. 3. a *Mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt.*

Qualiter ſancti viri huic mundo moriuntur. *In expoſ. B. Iob, l. 8. c. 15. ſub init.*

SUnt nonnulli juſtorum, qui ad comprehendendum culmen perfectionis accincti, dum altiora interiùs appetunt, exteriùs cuncta derelinquunt, qui ſe rebus habitis nudant, gloria honoris exſpoliant: qui internorum deſiderio ſe per aſſiduitatem amici mœroris afficiunt, habere de exterioribus conſolationem nolunt: qui gaudiis internis dum mente appropiant, vitam in ſe funditus corporeæ delectationis necant: qui ſemetipſos à tumultu curarum inutilium ſacri verbi gladio mortificare non deſinunt: & ſe intus ante Dei faciem in ſinu mentis abſcondunt. Talibus namque per Paulum dicitur: *Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.* Perfectè namque mundo mori non poſſumus, niſi intra mentis noſtræ inviſibilia à viſibilibus abſcondamur. Sicut autem ſepulcrum locus eſt, quo abſconditur corpus, ita divina contemplatio quoddam ſepulcrum eſt mentis, quo abſconditur anima. Quaſi enim huic adhuc mundo vivimus, cùm mente foris in eum vagamur: ſed mortui in ſepulcro abſcondimur, cùm mortificati exteriùs, in ſecreto contemplationis internæ celamur. Hinc eſt ergo quòd Paulus per contemplationem mortuos, & quaſi in ſepulcro abſconditos diſcipulos viderat, quibus dicebat: *Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.*

Ibid. l. 5. c. 5. prope fin.

Finis Expoſit. in Epiſt. B. Pauli Apoſtoli ad Coloſſenſes.

INCIPIVNT CAPITVLA DE EPISTOLA I. BEATI PAULI APOSTOLI AD THESSALONICENSES.

1 *Neque aliquando fuimus in ſermone adulationis.*
2 *Facti ſumus parvuli in medio veſtrûm.*
3 *Voluimus venire ad vos, ſed impedivit nos Satanas.*
4 *Quæ eſt noſtra ſpes aut gaudium, nonne vos?*
5 *Nemo moveatur in tribulationibus iſtis.*
6 *Nolumus vos ignorare de dormientibus.*
7 *Dies Domini, ſicut fur in nocte, ita veniet.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER EPISTOLAM I. B. PAULI APOSTOLI AD THESSALONICENSES.

CAPUT I.

Neque aliquando fuimus in adulatione ſermonis. 1. Thes. 2. a

QUoniam ſcriptum eſt: *Neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo ſunt.* Et: *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cælis eſt.* Aliquando ſancti viri coram hominibus compelluntur bona facere, aut eadem hominibus ſua facta narrare, ſed ad eum finem omnia referentes, ut non ipſi eiſdem operibus, ſed Pater eorum, qui in cælis eſt, debeat glorificari. Dum enim ſancta prædicant, & ipſa prædicatio eorum fortaſſe deſpicitur, quorum vita neſcitur. Compelluntur ergo vitam ſuam diſcere, ut auditorum ſuorum valeant vitam mutare. Et facta ſua referunt, ut venerationi ſint: venerari appetunt, ut reverenter audiantur. Scriptum quippe eſt: *Cùm elevarentur animalia de terra, elevabantur pariter & rotæ:* quia videlicet cùm auditorum mentes prædicantium vitam ſuſcipiunt, neceſſariò utique etiam vim prædicationis admirantur. Hinc eſt ergo quòd prædicatores boni & honorem propter elationem fugiunt, & tamen honorari propter imitationem volunt. Sic nimirum Paulus Apoſtolus diſcipulis loquens, & honorem fugit, & tamen quantum eſſet honorandus, oſtendit. Nam cùm Theſſalonicenſibus diceret: *Neque enim aliquando fuimus in ſermone adulationis, ſicut ſcitis: neque in occaſione avaritiæ, Deus teſtis eſt:* ſecutus adjunxit: *Neque requirentes ab hominibus gloriam, neque à vobis, neque ab aliis, cùm poſſemus oneri eſſe vobis, ut Chriſti Apoſtoli, ſed facti ſumus parvuli in medio veſtrûm.*

Quod ſancti viri nonniſi pro utilitate auditorum, & gloria Dei honorari volunt. *In exp. B. Iob, l. 19. c. 14. ſub init. Mat. 5.*

Ezech. 1.

CAPUT II.

1. Th. 2. b *Facti sumus parvuli in medio vestrûm.*

De humili vita doctorum. *In expos. B. Iob, l. 23. c. 7 circ. med. Ephes. 2. Ibid. In expos. B. Iob, l. 24. c. 15 non procul à princ.*

VEri doctores humilitatem, quæ magistra est omnium, materque virtutum, & loquendo docere, & vivendo conantur ostendere: ut ea apud discipulos veritatis, plus moribus, quàm sermonibus eloquatur. Unde Paulus loquens Thessalonicensibus, cùm potestatis suæ celsitudinem repressisset, dicens: *Nec quærentes ab hominibus gloriam, neque à vobis, neque ab aliis, cum possemus oneri esse, ut Christi Apostoli*, quasi culminis prorij Apostolatus subjunxit: *Sed facti sumus parvuli in medio vestrûm.* Parvulus in medio eorum factus fuerat: quia timebat ne si inter discipulos honorem suæ celsitudinis vendicaret, exemplum elationis ostenderet. Timebat nimirum, ne dum ipse sibi potestatem pastoralis potentiæ quæreret, grex subditus per abrupta sequeretur, & ad impietatem sequentes duceret, qui pietatis officium suscepisset. Petrus etiam Apostolus cùm diceret: *Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem, de ea, quæ in vobis est spe*; in ipsa doctrina scientia, docendi qualitatem asseruit esse servandam, dicens: *Sed cum modestia & timore conscientiam habentes bonam.* Hoc autem quod discipulo Tito Paulus ait: *Præcipe hæc, & doce cum omni imperio*, non dominationem potentiæ, sed auctoritatem suadet vitæ. Cum imperio quippe docetur, quod priùs agitur quàm dicatur. Nam doctrinæ subtrahit fiduciam, quando conscientia præpedit linguam. Non igitur ei potestatem elatæ locutionis, sed bonæ fiduciam insinuavit actionis. Necesse est ergo, ut eis, qui præest, quæ exempla subditis præbeat, solerter attendat; & tantis se sciat vivere, quantis præesse; ac vigilanter inspiciat, ne in eo quod prælatus est, intumescat: jura debitæ potestatis immoderatiùs exigat, ne jus disciplinæ mutetur in rigorem superbiæ: & unde à perversitate subditos restringere poterat, inde magis intuentium corda pervertat, ne dux impietatis per officium existat. Dux est enim impius, qui per tumorem à tramite veritatis exorbitat, & dum ipse in præceps ruit, ad abrupta sequentes invitat: qui per exempla tumoris, se sequentibus viam ostendit erroris.

In exp. B. Iob, l. 23. c. 7 circ. med. *Tit. 2.* *In expos. B. Iob, l. 24. c. 15. prope med.* *Ibid. fub init.*

CAPUT III.

1. Th. 2. d *Voluimus venire ad vos, sed impedivit nos Satanas.*

Quod ad nutũ Dei, dispẽsetur. *In exp. B. Iob, l. 27. c. 19. circ. med. Act. 18. 1. Th. 2.*

SÆpe prædicatores sancti quosdam exhortari volunt, sed nequeunt: sæpe declinare quosdam appetunt, sed tamen internæ instigationis impulsu exhortari eos instantissimè compelluntur. Certè cùm vestimenta sua Paulus excutiens, à Corinthiis discedere vellet, audivit: *Noli timere, sed loquere, & ne taceas, propter quod ego tecum sum, & nemo apponetur tibi, ut noceat te: quoniam multus est mihi populus in hac civitate.* Rursus cùm ad Thessalonicenses ire voluisset, & retentus est, dicens: *Voluimus venire ad vos, ego quidem Paulus, & semel & iterum, sed impedivit nos Satanas.* Neque enim per semetipsum Satan præpedire vias tanti Apostoli potuit, sed occultæ dispensationis usibus dum adversabatur, nesciens deserviebat: ut nimirum Paulus, dum ad alios vellet accedere, nec valeret; eis, à quibus non poterat recedere, aptiùs prodesset. Sic ergo prædicatores sancti, gubernantis manu Dei, ad ea, quæ non appetunt, ducuntur: atque ab impulsu suo iterum gubernantis manu retinentur, divinisque nutibus subditi nequeunt explere quod volunt: & nisi quò voluntas gubernantis eos duxerit, ire nequaquam possunt.

CAPUT IV.

1. Th. 2. d *Quæ est enim spes nostra, aut gaudium, aut corona gloriæ? nonne vos ante Dominum, &c.*

Quod gloria sacerdotum sit rectitudo subditorũ. *In expos. B. Iob, l. 11. c. 9. in princ.*

SIcut hic egregius Prædicator discipulis dicit: *Magna est gloria sacerdotum, rectitudo subditorum.* Sed cùm sacerdores discipulorum vitam negligunt, & nullum de profectibus eorum fructum ante Dominum ferunt, quid aliud quàm inglorij dici possunt? Quia ante districtum judicem, nimirum gloriam tunc non inveniunt, quam modò in subditorum suorum moribus prædicationis studio non requirunt.

CAPUT V.

1. Th. 3. b *Nemo moveatur in tribulationibus istis: ipsi enim scitis quod in hoc positi sumus.*

Quod ad hoc venimus in mundum, ut grumnis ejus ferre debeamus. *In expos. B. Iob, l. 5. c. 13. fi. parsim.* *Rom. 8.*

FIdeles sanctæ Ecclesiæ hostis antiquus semper suis ictibus impetit, eosque suis percussionibus affligit. Unde Paulus Prædicator egregius, cùm percussionum mala toleraret, & sub persecutionibus adversariorum gemeret: quia passionem suam non sibi, sed discipulis obesse formidabat, teneram eorum mentem de suis afflictionibus consolans, & eis scribens, dicebat: *Nemo moveatur in tribulationibus istis, ipsi enim scitis quod in hoc positi sumus.* Ac si eis apertè dicat: Nequaquam in hoc tempore vulnera nostra miremini: quoniam si æterna gaudia quærimus, huc ad hoc venimus, ut feriamur. Si ad bona æterna tendimus, non mirum si temporalia sufferamus mala: hæc autem bona sollicitè inspexerat, quando illata æquanimiter mala tolerabat, dicens: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad superventuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* Aliorum ergo casus in propria passione metuebat, ne dum ipsum discipuli pro fide verberibus afflictum agnoscerent, fideles se profiteri recusarent. O immensæ charitatis viscera! Despicit quod ipse patitur, & curat ne quid pravæ persuasionis discipuli in corde patiantur. In se contemnit vulnera corporis, & in aliis vulnera medetur cordis. Quasi percussus quidam magnus medicus ægrotat, ipse tolerat scissuras vulneris, & alij profert medicamenta sanitatis. Habent quippe hoc justi proprium, ut in dolore positi tribulationis suæ, curam non deserant utilitatis alienæ. Sic sciunt foris adversa tolerare, ut intus etiam noverint adversa corrigere.

CAPUT VI.

1. Th. 4. e *Nolumus vos ignorare, fratres, de dormientibus.*

De significatione somni in Scriptura sacra. *In expos. B. Iob, l. sec. 22 in princ. Rom. 13. 1. Cor. 15. 1. Th. 4. In exp. B. Iob, l. 12. c. 5. circa med.*

IN Scriptura sacra per somnum aliquando negligentiæ torpor exprimitur, sicut à B. Paulo dicitur: *Hora est jam nos de somno surgere.* Et rursus: *Evigilate justi, & nolite peccare.* Aliquando nomine somni vel dormitionis mors carnis designatur, sicut idem Paulus admonens, dicit: *Nolumus vos ignorare, fratres, de dormientibus, ut non contristemini, sicut & ceteri, qui spem non habent. Si enim credimus quod Iesus mortuus est, & resurrexit; ita & Deus eos qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo.* De morte quippe carnis loquens, non hanc mortem, sed somnum vocare maluit, & dormitionem: vehementer enim ab infirmis mentibus nomen mor-

tis pertimescitur, somni verò vocabulum non timetur. Quid est autem quòd Prædicator egregius mortem Domini, mortem vocat; mortem servorum Domini, non mortem sed somnum nominat? nisi quia infirma corda audientium respiciens, medicamentum prædicationis suæ mira arte componit, & illum, quem jam resurrexisse noverat, eis mortuum insinuare non dubitat: eos verò qui necdum resurrexerant, ut spem resurrectionis insinuet, non mortuos, sed dormientes vocat. Non enim verebatur dicere mortuum, quem auditores jam resurrexisse cognoverant, & verebatur dicere mortuos, quos resurgere vix credebant. Quia verò carne mortuos ad vitam rursus evigilare non dubitat, eos dormientes potius quàm mortuos appellat, spem proculdubio resurrectionis insinuans: quia sicut citius homo à somno evigilat, ita concitè ad Conditoris nutum à morte corporis surgat.

CAPUT VII.

1. Th. 5. a *Dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet.*

De metu repentinæ mortis. *In expos. B. Iob. l. 21. c. 1. ante med. 1. Th. 5. Hom. 12. in Evang. longe ante med.*

REprobi dum diu se visibilibus immorari credunt, spem invisibilium derelinquunt: cumque mens in præsentibus figitur, vita terminatur. Et repente ad improvisa supplicia perveniunt, quæ decepti suis præsumptionibus aut nunquam se contingere, aut tardè crediderunt. Hinc Paulus ait: *Dies Domini, sicut fur in nocte, ita veniet.* Quia enim ad rapiendam animam propinquans minimè conspicitur, furi in nocte comparatur. Unde bene discipulis futura cogitantibus idem Paulus dicit: *Vos autem, fratres, non estis in tenebris, ut vos dies illa tanquam fur comprehendat.* Dies enim exitus tanquam fur in nocte comprehendit, quando stultorum animas futura non prævidentes ejicit. Tantò igitur debet ab omnibus quasi semper veniens, quantò non valet à nobis ventura præsciri. Vel etiam per diem Domini, dies judicij potest intelligi, qui sic subrepit, ut prævideri non valeat quando venit.

Finis expositionis in Epistolam primam B. Pauli Apostoli ad Thessalonicenses.

INCIPIVNT CAPITVLA

DE EPISTOLA II. B. PAULI APOSTOLI AD THESSALONICENSES.

1 *Supercrescit fides vestra.*
2 *Quas sustinetis in exemplum justi judicij Dei.*
3 *Ita ut in templo Dei sedeat.*
4 *Vt reveletur in suo tempore.*
5 *Nolite ut inimicum illum existimare.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER EPISTOLAM II. B. PAULI Apostoli ad Thessalonicenses.

CAPUT I.

Supercrescit fides vestra. 2. Th. 1. a

PErumque pusillanimes aptiùs ad iter bene agendi reducimus, si eorum bene gesta memoramus: & si qua ab eis inordinatè gesta sunt, non jam tanquam perpetrata corripimus, sed quasi adhuc ne perpetrari debeant, prohibemus: ut & illa, quæ approbamus illatus favor augeat: & contra ea, quæ reprehendimus, magis apud pusillanimes exhortatio verecunda convalescat. Unde Paulus, cùm Thessalonicenses in accepta prædicatione perdurantes, quasi de vicino mundi termino, quadam cognosceret pusillanimitate turbatos, priùs in eis quæ fortia prospicit laudat, & cautè monendo postmodum, quæ sunt infirmata, roborat. Ait enim: *Gratias agere debemus Deo semper pro vobis, fratres, ita ut dignum est: quoniam supercrescit fides vestra, & abundat charitas uniuscujusque vestrùm invicem: ita ut & nos ipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis Dei pro patientia vestra & fide.* Qui cùm blanda hæc vitæ præconia præmisisset, paulò pòst subdidit, dicens: *Rogamus autem vos, fratres, per adventum Domini nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in idipsum, ut non citò moveamini à vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per Epistolam tanquam per nos missam, quasi instet dies Domini.* Egit enim verus Doctor, ut priùs audirent laudati, quod recognoscerent, & postmodum quod exhortati sequerentur, quatenus eorum mentem ne commotio subjuncta concuteret, laus præmissa solidaret: & qui commotos eos vicini finis suspicione cognoverat, non jam redarguebat motos, sed quasi transacta nescions, adhuc commoveri prohibebat: ut dum de ipsa levitate motionis prædicatori suo se incognitos crederent, tantò reprehensibiliores fieri, quantò & cognosci ab illo formidarent.

Quomodo debeant commoneri pusillanimes *Curæ past. par. 3. c. 9. circ. med.*

2. Th. 1. *Ibidem.*

CAPUT II.

Sustinetis in exemplum justi judicij Dei. 2. Th. 1. b

UNusquisque debet considerare quæ peccantes postmodum supplicia maneant, si etiam justos tam valida hîc flagella castigant. Hinc est enim quòd Petrus ait: *Tempus est, ut judicium incipiat à domo Dei: & si justus vix salvabitur, impius & peccator ubi parebunt?* Hinc Paulus, cùm multa in Thessalonicensium laudem dixisset, protinus adjunxit: *Ita ut & nos ipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis Dei, pro patientia vestra & fide, in omnibus persecutionibus & tribulationibus vestris, quas sustinetis in exemplum justi judicy Dei.* Ac si diceret: Dum tot dura toleratis, qui tam recta agitis, quid aliud quàm justi judicij Dei exempla datis? Quia ex vestra pœna colligendum est, quomodo feriat, quibus irascitur, si sic vos affligi patitur, in quibus lætatur. Multò magis quippe percussurus est, quibus justum judicium exhibet, si etiam vos sic cruciat, quos piè redarguens fovet.

De judicio Dei. *In expos. B. Iob. l. 5. c. 8. princ. ad fi.* 1. Pet. 4. d 2. Th. 2.

CAPUT III.

2. Th. 2. b *In templo Dei sedebit ostendens se, tanquam sit Deus.*

De plena disputatione Antichristi. *In expos. B. Iob. l. 34. c. 3. post med.*

TErribili ordine dispositionis occultæ, priusquam hostis antiquus in illo damnato homine, videlicet Antichristo, quem assumet, appareat, virtutum signa à sancta subtrahentur Ecclesia. Nam prophetia absconditur, curationum gratia auferetur, prolixioris abstinentiæ virtus imminuetur, doctrinæ conticescent verba, miraculorum tollentur prodigia. Quæ quidem nequaquam superna dispensatio funditus subtrahet, sed non hæc sicut prioribus temporibus apertè ac multipliciter ostendet. Quod tamen mira dispensatione agetur, ut ex una re divina simul pietas & justitia compleatur. Dum enim subtractis signorum virtutibus, Ecclesia sancta velut abjectior apparet, & bonorum præmium crescit, qui illam pro spe cælestium, non propter præsentia signa venerantur, & malorum mens contra illam citius ostenditur, qui sequi quæ promittit invisibilia negligunt, dum signis visibilibus non tenentur. Dum igitur humilitas fidelium multitudine & manifestatione signorum quasi destituitur, terribili occultæ dispositionis examine, inde bonis misericordia largitur, unde malis ira justa cumulatur. Antè igitur ex magna parte signa virtutum & miraculorum à fidelibus in sancta Ecclesia subtrahuntur, & tunc contra eos antiquus hostis in illo damnato homine, scilicet Antichristo, per aperta prodigia conspicuus & manifestus ostendetur: ut quò ipse per signa extollitur, eò à fidelibus sine signis robustiùs laudabiliusque vincatur. Quamvis etiam fidelibus in ejus certamine signa non deerunt, sed tanta erunt illius, ut nostrorum pauca aut nulla videantur. Quorum nimirum virtus omnibus signis fit potior, cùm omne, quod ab illo fieri terribiliter conspicitur, per internæ constantiæ calcem premit.

In exp. B. Iob. l. 19. c. 6 paulo ante med. Sed malignus hostis tantò contra eos acriore immanitate se exhibebit, quantò se despici etiam claresentibus miraculis dolebit. Totum igitur se in eorum interitum colliget, cunctosque reprobos in necem fidelium unanimiter & crudeliter accendet. Superba itaque Antichristi celsitudo super reprobas mentes hominum fastu gloriæ sæcularis erigetur: ita ut homo peccator, & tamen homo despiciens æstimari, Deum se super homines mentiatur? Unde Paulus Apostolus dicit: *Ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se, tanquam sit Deus.* Cujus ut timorem pleniùs ostenderet, præmisit: *Qui adversatur, & extollitur super omne quod dicitur Deus, aut quod colitur.* Deus enim aliquando dici & homo potest, juxta quod & ad Moysem dicitur: *Exod. 7.* *Ecce constitui te deum Pharaonis.* Deus verò coli purus homo non potest. Quia verò Antichristus & super sanctos quosque homines, & super ipsius potentiam divinitatis extollit, per exactum sibi nomen gloriæ, & hoc quod Deus dicitur, & hoc quod Deus colitur, transire conatur. Notandum verò est in quantam superbiæ foveam cecidit, qui in mensuram ruinæ, qua lapsus est, non permansit. Diabolus quippe & homo ab statu propriæ conditionis elata mente corruerunt, ut vel ille diceret: *Isa. 4.* *Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo:* vel iste *Gen. 3.* audiens crederet: *Aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij.* Idcirco ergo uterque cecidit: quia Deo similis esse non per justitiam, sed per potentiam concupivit. Sed homo per gratiam liberatus, qui Dei similitudinem appetendo perversè ceciderat, in reatum sui criminis longè Deo se imparem esse co- *Psal. 34.* gnoscens, clamat: *Domine, quis similis tibi?* Diabolus verò in lapsus sui crimine justè dimissus, in A mensuram ruinæ suæ minimè permansit, sed quantum ab omnipotentis gratia diu defuit, & tantò magis reatum criminis cumulavit. Nam qui ideo cecidit, quia perverso ordine Deo similis esse voluit, eousque perductus est, ut in Antichristum veniens, videri Deo similis dedignetur, & eum, quem habere non potuit superbus æqualem, damnatus putat inferiorem. Nam cùm de illo hoc quod jam præmissimus, dicitur: *Extollens se super omne, quod* 2. Thess. 2. *dicitur Deus, aut quod colitur*, apertè monstratur, quoniam appetendo dudum Dei similitudinem, quasi juxta Deum erigere se voluit, sed in superbiæ culpa crescendo, jam se supra omne quod Deus dicitur, & colitur, extollit. Sed hæc ejus superbia di- 2. Thess. 2. stricti judicis erit adventu ferienda, sicut scriptum *In exp. B.* B est: *Quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui,* *Iob. l. 12.* *& destruet illustratione adventus sui.* De hoc perdi- *longè post* to homine per Danielem dicitur: *Contra principem* *Dan. 11.* *principum consurget, & sine manu conteretur.* Quod 2. Thess. 2. ergo per Danielem dictum est: *Contra principem principum consurget:* hoc per Paulum dicitur: *Ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se, tanquam sit Deus.* Et quod per Danielem subjungitur: *Sine manu conteretur:* hoc per Paulum exprimitur: *Quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui.* Sine manu scilicet conteretur: quia non Angelorum bello, non sanctorum certamine, sed per adventum judicis solo oris spiritu, æterna morte ferietur.

C

CAPUT IV.

Vt reveletur in suo tempore: nam mysterium jam operatur iniquitatis. 2. Th. 2. b

SUnt nonnulli, qui æterna, quæ audiunt, veraciDe minister credunt, sed tamen juxta prædicationem fidei istris Antivivere negligunt, & eidem fidei, quam specietenus chisti, & venerantes tenent, malè vivendo contradicunt. Qui membris diaboli. dum plus terrena quàm cælestia, plus quæ vident *In exp. B.* quàm quæ audiunt, diligunt: pulsante persecutio- *Iob. l. 19. c. 6* nis articulo, quod rectum credere videbantur, *procul à pr.* amittunt. Quod illo maximè tempore multipliciùs D agitur, quando surgente ipso iniquorum capite, in sanctæ Ecclesiæ persecutione, ultima liberis suis viribus ejus fortitudo grassabitur. Ibi tunc uniuscujusque cor ostendetur, ibi quidquid in occultis latebat aperietur. Et qui nunc ore sunt puri, & corde sunt impij, publicatâ malitiâ corruent; & fidem, quam specietenus tenuerant, perdent. Hinc Paulus ait: *Vt reveletur in suo tempore: nam mysterium jam operatur iniquitatis.* Ac si diceret: Tunc Antichristus manifestus videbitur, nam in cordibus iniquorum, id est, membrorum suorum, secreta sua jam nunc occultus operatur. Ut enim de apertioribus criminibus taceam, ecce alius fratri in corde suo tacitus invidet, & si occasionem reperiat, eum supplantare contendit. Cujus alterius membrum est, *Sap.* nisi ejus, de quo scriptum est: *Invidia diaboli mors* E *introivit in orbem terrarum?* Alius magni meriti se esse æstimans, per tumorem cordis cunctis se præferens, omnes semetipso inferiores credit. Cujus alterius membrum est, nisi ejus, de quo scriptum est: *Iob. 41.* *Omne sublime videt; & ipse est rex super omnes filios superbiæ?* Alius potentiam hujus mundi quærit, non quò aliis prosit, sed quò non sit subditus alteri. Cujus alterius membrum est, nisi ejus, de quo scriptum est, qui dixit: *Sedebo in monte testa- Isa. 4.* *menti, in lateribus Aquilonis: Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo?* Solus quippe Altissimus ita dominatur super omnia, ut alteri subesse non possit. Quem diabolus imitari perversè voluit, cùm suum dominum quærens, ei subesse recusavit. Imitatur ergo diabolum quisquis idcirco

potestatem suam appetit: quoniam ei, qui sibi præpositus est ordinatione superna, subesse fastidit. Sunt namque præterea plurima, quæ quosdam in ipsa pace Ecclesiæ constitutos infideles esse renuncient. Video namque nonnullos ita personam potentis accipere, ut videlicet ab eo requisiti, pro favore ejus non dubitent vitam proximi veritatem negare. Et quis est Veritas, nisi ille, qui dixit: *Ego sum via, veritas, & vita?* Neque enim Joannes Baptista de confessione Christi, sed de justitiæ veritate requisitus occubuit: sed quia Christus est veritas, ad mortem usque idcirco pro Christo, quia pro veritate videlicet pervenit. Ponamus ante oculos quòd aliquis percunctatus personam potentis accepit, & ne verbi saltem injuriam pateretur, veritatem negavit. Quid ergo iste faceret in dolore pœnarum, qui Christum erubuit inter flagella verborum? Ecce & post hæc ante oculos hominum adhuc Christianus est, & tamen si Dominus eum districtè disposuit judicare, jam non est. Video autem & alios, quibus per locum magisterij, exhortandi sunt officia, arguendique commissa: quia vident aliquid illicitum admitti, & tamen dum quorundam potentum offendere gratiam metuunt, arguere non præsumunt. Quisquis iste est, quid aliud facit, nisi videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit? Fugit, quia tacuit quoniam despectâ æternâ gratiâ, temporalem gloriam plus amavit. Ecce ante potentis faciem intra sui se latebras silentij abscondit, & sicut publicæ persecutioni, sic occultæ locum dedit timori. Qui igitur talis est, si hæc districtè judicantur, & si persecutio publica defuit, & tamen tacendo Christum negavit. Non ergo desunt vel in pace Ecclesiæ Antichristi tentamenta. Nemo itaque illa persecutionis extremæ tempora, quasi sola perhorrescat. Apud iniquos namque quotidie res Antichristi agitur: quoniam in eorum cordibus mysterium suum jam nunc occultus operatur. Et si nunc multi specietenus intra Ecclesiam constituti simulant se esse quod non sunt, in adventu tamen judicis prodentur quod sunt. De quibus bene Salomon ait: *Vidi impios sepultos, etiam cùm adhuc viverent; in loco sancto erant, & laudantur in civitate quasi justorum operum.*

Joan. 14.

Joan. 10.

Eccl. 8.

CAPUT V.

2. Thess. 3. d *Nolite ut inimicum illum existimare.*

De habenda pace cum peccatoribus *Curæ past. par.* 3. *c.* 23. *circ. fin.*

CUm temporalis pax in pravorum cordibus ex increpatione nostra confunditur, inviolata necesse est, ut in nostro corde servetur. Unde discipulos admonet, dicens: *Si quis non obedit verbo nostro, per Epistolam hunc notate: & non commiscemini cum illo, ut confundatur.* Atque illico adjunxit: *Et nolite ut inimicum existimare illum, sed corripite ut fratrem.* Ac si diceret: Pacem cum eo exteriorem solvite, sed interiorem circa illum medullitus custodite: ut peccantis mentem sic vestra discordia feriat, quatenus pax à vestris cordibus nec abnegata discedat.

Finis expositionis in Epistolam secundam B. Pauli Apostoli ad Thessalonicenses.

INCIPIVNT CAPITVLA DE EPISTOLA I. BEATI PAULI APOSTOLI AD TIMOTHEVM.

1 *Misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci.*
2 *Non in veste pretiosa.*
3 *Salvabitur mulier per filiorum generationem.*
4 *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse.*
5 *Magnum est pietatis sacramentum.*
6 *Nemo adolescentiam tuam contemnat.*
7 *Manus citò nemini imposueris.*
8 *O Timothee, depositum custodi, devitans prophanas vocum novitates.*
9 *Radix omnium malorum cupiditas.*
10 *Qui solus habet immortalitatem.*
11 *Et lucem habitat inaccessibilem.*
12 *Divitibus præcipe non superbè sapere.*
13 *Dum venio, attende lectioni.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER EPISTOLAM I. B. PAULI APOSTOLI AD TIMOTHEVM.

CAPUT I.

Misericordiam consecutus sum, quia ignorans feci. 1. *Tim.* 1. b

De gratia Dei, & libero arbitrio. *In expos. B. Iob, l.* 18. *c.* 22. *circ. med.*

NUllus potest dicere ad cognoscendum Deum actionis suæ se mercede prævenisse, vel aliquod digni operis meritum, quo Christum Dei virtutem & Dei sapientiam perciperet, quasi pretium dedisse. Ad hoc namque pretium damus, ut ejus vice rem, quam appetimus, possidere debeamus. Quid autem nos dedimus, ut sapientiam, quæ Christus est, percipere mereremur? Gratiâ quippe redempti sumus. Illa namque sola opera malè vivendo dedimus, quibus si justa retributio servaretur, non Christus, sed supplicia redderentur. Sed aliud homo per justitiam meruit, aliud per gratiam accepit. Testatur Paulus priusquam mens illius semen gratuitæ veritatis acciperet, quibus sentibus premebatur erroris: *Qui prius*, inquit, *fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiam consecutus sum: quia ignorans feci in incredulitate.* Testatur etiam pro qualibus Christus mori dignatus est: *Cùm adhuc*, inquit, *peccatores essemus, secundùm tempus Christus pro impiis mortuus est.* Qui ergo veniente Christo de virtute & Dei sapientia impij inventi sumus, quid boni operis dedimus, quo eum accipere mereremur? Nullum suis meritis esse salvatum Paulus intellexerat, neminem dedisse aliquid boni operis, ut ad fidem veniret, cognoverat, qui dicebat: *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Hinc iterum scriptum est: *Gratia salvi facti estis per fidem: & non ex vobis, sed Dei donum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur.* Hinc de semetipso loquitur iterum, dicens: *Gratia Dei sum id, quod sum.* Ex cujus nimirum aspiratione gratiæ, quia virtutum opera protinus in corde generantur, ut ex libero quoque arbitrio subsequatur actio, cui post hanc vitam æterna respondeat retributio, illico adjecit: *Et gratia ejus in me vacua non fuit.*

1. *Tim.* 1.

Rom. 5.

Rom. 11.

Ephes. 2.

1. *Cor.* 15.

CAPUT II.

2. Tim. 2. e *Mulieres in habitu ornato, cum verecundia, & sobrietate ornent se, non intortis crinibus, aut auro aut margaritis, vel veste pretiosa.*

Quod culpa sit pretiosis vestibus indui. *Hom. 6. in Evang. circa med.*

NEmo existimet in luxu, atque studio pretiosarum vestium peccatum deesse: quia si hæc culpa non esset, nullo modo Joannem Baptistam Dominus de vestimenti sui asperitate laudâsset. Si hoc culpa non esset, nequaquam Paulus per Epistolam fœminas à pretiosarum vestium appetitu compesceret: dicens: *Non in veste pretiosa.* Beatus quoque B
1. Pet. 3. Petrus Apostolus dicit: *Mulieres subditæ sint viris suis: quarum non sit extrinsecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus.* Pensate ergo quæ culpa sit hoc viros appetere, à quo curavit Ecclesiæ Pastor, & egregius Doctor etiam fœminas prohibere.

CAPUT III.

1. Tim. 2. 4. d *Salvabitur autem mulier per filiorum generationem.*

Quod filiorum nomine opera designantur. *In exp. B. Iob, l. 12. c. 14. cir. med.*

NOmine filiorum in Scriptura sacra aliquando opera designantur, sicut de muliere Paulus dicit: *Quia salva erit per filiorum generationem.* Neque enim mulier, quæ continentiæ studens, nequaquam filios generat, salva non erit; sed per gene- C
rationem filiorum salvari dicitur: quia per effectum bonorum operum perpetuæ saluti sociatur.

CAPUT IV.

1. Tim. 3. a *Oportet Episcopum esse irreprehensibilem, &c.*

De honore Episcopatus. *Curæ past. par. 1. c. 8. sub init.*

TImotheum instruens Paulus de officio Episcopatus, ait: *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* Qui tamen laudans desiderium, in favorem vertit protinus quod laudavit, cùm repente subjungit: *Oportet autem Episcopum irreprehensibilem esse.* Cumque virtutum necessaria subse- D
quenter enumerat, quæ sit irreprehensibilitas ipsa manifestat: & favet ergo ex desiderio, & terret ex præcepto. Ac si apertè dicat: Laudo quod quæritis, sed priùs discite, quid quæratis: ne dum vosmetipsos metiri negligitis, tantò fœdior vestra reprehensibilitas pateat, quantò & à cunctis conspici in honoris arce festinatis. Magnus enim regendi artifex favoribus impellit, terroribus retrahit, ut auditores suos & descripto irreprehensibilitatis culmine, restringat à superbia, & officium laudando quod quæritur, componat ad vitam. Ipsum quoque Episcopatus officium boni operis expressione definitur, cùm dicitur: *Si quis Episcopatum desiderat.* Ipse ergo sibi testis est, qui Episcopatum non appetit, quia E
non per hunc boni operis ministerium, sed honoris gloriam quærit. De hoc eodem Episcopatus officio
In exp. B. Iob, l. 21. c. 9. circ. med. edocet: *Oportet Episcopum esse sine crimine.* Hoc autem inter peccatum distat & crimen, quòd omne crimen peccatum est, non tamen omne peccatum crimen. Et in hac vita multi sine crimine, nullus verò sine peccatis valet esse. Prædicator itaque sanctus cùm virum dignum gratia sacerdotali describeret, nequaquam dixit, sine peccato: sed *si quis sine*
1. Ioan. 1. *crimine est.* Sine peccato enim nemo valet esse, cùm Joannes dicat: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est.*

CAPUT V.

Magnum est pietatis sacramentum. 1. Tim. 3. d

Prædicatores Angeli vocantur. *In exp. B. Iob, l. 34. c. 7 cir. med.* Mal. 2.

SCriptura sacra prædicatores Ecclesiæ, pro eo quòd gloriam patriæ cælestis annunciant, Angelorum nomine solet designare. Hinc Malachias Propheta loquitur, dicens: *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore ejus: quia Angelus Domini exercituum est.* Hinc Paulus ait: *Magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, justificatum est in spiritu, apparuit Angelis, prædicatum est Gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria.* Qui igitur dispensationis mysterium, post quam apparuisse Angelis dixit, prædicatum esse Gentibus subdidit: Angelorum profectò nomine prædicatores sanctos, id est veritatis nuncios designavit.

CAPUT VI.

Nemo adolescentiam tuam contemnat. 1. Tim. 4. c

Imperfectus non debet prædicare. *Hom. 2. in Ezech prin. cul à pr. Et Curæ past. par. 3. c. 26. prope fin.* Eccl. 32. Eccl. 11.

CUm prima sunt adolescentiæ vel juventutis nostræ tempora, nobis adhuc cessandum est à prædicatione, nec debemus in infirma ætate prædicare: quia sermo doctrinæ non suppetit, nisi in perfecta ætate. Quousque enim infirmi sumus, continere nos intra nosmetipsos debemus, ne dum tenera C
bona citius ostendimus, amittamus: ad templum ergo non sunt ostendenda, nisi quæ sunt firma. Hinc etiam per quendam Sapientem dicitur: *Adolescens loquere in tua causa vix: & si bis interrogatus fueris, habeat initium responsio tua.* Cùm verò per Paulum Timotheo discipulo dicitur: *Præcipe & doce, nemo adolescentiam tuam contemnat:* sciendum nobis est, quoniam in sacro eloquio aliquando adolescentia, juventus vocatur. Quod citius ostenditur si Salomonis ad medium verba proferantur, qui ait: *Lætare juvenis in adolescentia tua.* Si enim unum utraque esse non discerneret, quem monebat in adolescentia, juvenem non vocaret. Quos igitur à prædicationis officio: vel imperfectio, vel ætas prohibet: & tamen impellit præcipitatio, cùm arripiunt intempestivè quod non valent, perdunt etiam quod implere quandoque tempestivè potuissent: ante perfectionem alarum, unde ire cupiunt in alta, inde merguntur in ima.

CAPUT VII.

Manus citò nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis. 1. Tim. 4. d

De quadã Scripturæ sacræ consuetudine. *In exp. B. Iob. l. 5. c. 30 cir. med.* 1. Tim. 4.

SAcræ Scripturæ consuetudo est, ut cùm aliquid narrat, interpositâ alterius causæ sententiâ, ad superiora protinus redeat. Sed hunc esse nonnunquam morem sacri eloquij meliùs ostendimus, si ex eo aliquam hujus rei similitudinem proferamus. Paulus namque Apostolus cùm dilectum discipulum de instituendis Ecclesiæ officiis admoneret, ne quos fortè ad sacros ordines inordinatè proveheret, dixit: *Manus citò nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis: teipsum castum custodi.* Qui ad infirmitatem ejus corporis protinus verba convertens, ait: *Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates:* statimque subjungit, dicens: *Quorundam hominum peccata manifesta sunt præcedentia ad judicium, quorundam autem & subsequuntur.* Quid ergo ad illud pertinet, quod ab infirmo bibi aquam prohibuit, hoc quod de peccatis abscõditis quorundã

hominum, manifestisq; subjunxit? Nisi quòd interposita de ejus infirmitate sententia ad hoc in extremo rediit, quod superiùs dixit: *Nemini cito manus imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* Ut enim hæc eadem peccata, quanta sollicitudine perquirenda essent, ostenderet, interposita contra infirmitatis molestiam discretionis admonitione protinus intulit, quod in aliis patescerent, in aliis laterent, dicens: *Quorumdam hominum peccata manifesta sunt præcedentia ad judicium, quorumdam autem & subsequuntur.* In hac ergo sententia Paulus non eisdem verbis congruit, quibus eam, loquens de Timothei infirmitate, subjunxit; sed ad illud rediit, quod superius intermittendo narravit.

CAPUT VIII.

1.Tim. 4. a

Dum venio, attende lectioni.

De studio legendi. *Cura Past. par. 2. c. 11. in princ.*

OMnis prælatus & rector quotidie sacri eloquij studiosè debet præcepta meditari, ut in eo vim sollicitudinis, & erga cælestem vitam providæ circumspectionis, quam humanæ conversationis usus indesinenter destruit, divinæ admonitionis verba restaurent: & qui ad vetustatem vitæ per societatem sęcularium ducitur, ad amorem semper spiritalis patriæ compunctionis aspiratione renovetur. Valde namque cor inter humana verba defluit, cùm indubitanter constet, quòd externis occupationum tumultibus impulsum à semetipso corruat, incessabiliter studere debet, ut per eruditionis studium resurgat. Hinc est enim quòd prælatum gregi discipulum Paulus admonet dicens: *Dum venio, attende lectioni.* Hinc David ait: *Quomodo dilexi legem tuam, Domine? Tota die meditatio mea est.* Psal. 118.

CAPUT IX.

1.Tim. 6. b

Radix omnium malorum cupiditas.

De cupiditate. *In expos. B. Iob, l. 2. c. 12 ante med.*

CUm alicui avaritia, id est cupiditas, dominatur, subjectus proculdubio malis omnibus demonstratur: quia de avaritia mala omnia oriuntur, & peccatorum omnium spinæ producuntur, de qua per Paulum dicitur: *Radix omnium malorum cupiditas.* Ipsa quippe latenter oritur in mente, sed punctiones peccatorum omnium patenter producit in opere. Quas videlicet punctiones ab hac radice surgentes, statim Prædicator egregius insinuat, cùm subdit: *Quam quidem appetentes, erraverunt a fide, & inseruerunt se doloribus multis.* Qui enim multos dolores dixit, quasi nascentes ex hac radice punctiones innotuit.

CAPUT X.

1.Tim. 6. c

Qui solus habet immortalitatem.

De humana & Angelica natura. *In expos. B. Iob, l. 25. c. 4*

OMnis immutatio velut quædam mortis imitatio est. Id enim quod mutatur, quasi ab eo quod erat, interficitur; ut desinat esse quod fuit, & incipiat esse quod non fuit. Lumen autem verum, Creator videlicet noster, nulla mutabilitatis vicissidine tenebrescit, nullis naturæ suæ defectibus obumbratur, sed ejus esse sine mutabilitate est, sicut scriptum est: *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.* Et inde rursum Paulus Apostolus dicit: *Qui solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem.* Sed cùm cuncti noverimus, quòd & humana anima, & Angelici spiritus sint immortales instituti, cur ab Apostolo solus Deus immortalitatem habere perhibetur? nisi quia solus Deus verè non moritur, qui solus nunquam mutatur: humana quippe anima in lapsum nunquam caderet, si mutabilis non fuisset. Quæ à paradisi quoque gaudiis expulsa, si mutabilis non esset, ad vitam minimè rediret. In hoc ipso autem quòd ad vitam redire nititur, defectus suos alternante semper mutabilitate tolerare cogitur. Quia ergo ex nihilo condita est, ex se nihilominus infra se tendit, nisi ad boni desiderij statum artificis sui manu teneatur. Ex eo itaque quòd creatura est, deorsum ire habet: virtute namque propria in præceps posse se ire considerat, sed ad Conditorem suum amoris manu se retinet, ne cadat, quousque ad immutabilitatem transeat, & eò verè immortaliter, quò immutabiliter vivat. Ipsi quoque spiritus Angelici mutabiles sunt ex natura conditi, quatenus aut sua sponte caderent, aut ex arbitrio starent. Sed quia humiliter elegerunt ei inhærere, à quo creati sunt, hanc ipsam in se mutabilitatem suam, stando jam immutabilitate vicerunt: ut hoc ipso meritò transcenderent, quòd naturæ suæ ordine mutabilitati subesse potuissent. Quia ergo Creator noster nullam patitur immutabilitatem, rectè de eo per Paulum dicitur: *Qui solus habet immortalitatem.*

CAPUT XI.

Et lucem habitat inaccessibilem. 2.Tim.6.c

De videndo Deo. *In exp. B. Iob, l. 18. c. 28. post med.*

CUm ad ipsum fontem vitæ, Creatorem nostrum venerimus, erit nobis delectabiliter impressa sitis, simul & satietas, sed longè ab ista siti necessitas, & longè à satietate fastidium: quia sitientes satiabimur, & satiati sitiemus. Videbimus ergo Deum ipsum, qui erit præmium laboris nostri, ut pòst mortalitatis hujus tenebras, accessa ejus luce gaudeamus. Sed cùm ejus lucem dicimus accessam, obstitit animo quod Paulus dicit: *Qui lucem habitat inaccessibilem, quem vidit nullus hominum, sed nec videre potest.* Ecce rursum audio quod Psalmista ait: *Accedite ad eum, & illuminamini.* Quomodo igitur accedendo illuminamur, si ipsam lucem, qua illuminari possumus, non videmus? Si verò accedendo ad eum, ipsam, qua illuminamur, lucem videmus, quomodo inaccessibilis esse perhibetur? Qua in re pensandum est quòd inaccessibilem dixit, non omni homini, sed humana sapienti. Scriptura quippe sacra omnes carnalium sectatores humanitatis nomine notare solet. Unde idem Apostolus quibusdam discordantibus dicit: *Cùm enim inter vos sit zelus, & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominum ambulatis?* Et unde alibi testimonium protulit: *Quòd oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se.* Et cùm hoc hominibus dixisset absconditum, mox subdidit: *Nobis autem revelavit Deus per spiritum suum:* ipsum se ab hominis vocatione discernens, qui raptus supra hominem divina jam saperet. Ita etiam hoc loco, cùm lucem Dei inaccessibilem perhibet, ut ostenderet quibus, subdidit: *Quem vidit nullus hominum, sed nec videre potest.* More suo homines vocans omnes humana sapientes: quia qui divina sapiunt, videlicet supra homines sunt. Deum igitur per cælestem conversationem videbimus, si supra homines esse mereamur. Quæ nimirum visio nunc fide inchoatur, sed tunc in specie perficitur, quando cœternam Deo sapientiam, quam modò per ora prædicantium, quasi per decurrentia flumina sumimus, in ipso suo fonte bibemus. 1.Cor. 3. 1.Cor. 8. Ibidem.

CAPUT XII.

Divitibus præcipe non superbè sapere. 1.Timot.6.d

De admonitione superborum divitum. *Curæ Past. par.3. c.3. sub init.*

SUperbis divitibus inferre metum contra elationem debemus, sicut Paulus dicit discipulo de divitibus: *Divitibus hujus sæculi præcipe non superbè sapere, neque sperare in incerto divitiarum suarum.* Ubi notandum valde est, quòd humilitatis doctor memoriam divitum faciens, non ait: Roga, sed, *præcipe*: quia etsi impendenda est pietas infirmitati, honor tamen non debetur elationi. Talibus ergo rectum, quod dicitur, tantò rectiùs jubetur, quantò & rebus transitoriis altitudine cogitationis intumescunt. De his in Evangelio dicit Dominus: *Væ vobis divitibus, qui habetis consolationem vestram.* Marc.14. Quia enim quæ sunt æterna gaudia nesciunt, ex præsentis vitæ abundantia consolantur. Offerendus est ergo à prædicatoribus timor divitibus, quos consolatio gloriæ temporalis extollit; ut cognoscant quia divitias, quas conspiciunt, tenere nequaquam possunt.

CAPVT XIII.

O Thimothee, depositum custodi. 1,Tim.6.d

De vitanda verborũ novitate. *In expos. B. Iob, l 18. c. 14. sub init.*

QUicumque ad veræ prædicationis verba se præparat, necesse est, ut causarum origines à sacris paginis sumat: ut omne, quod loquitur in eo suæ locutionis ædificium firmet. Sæpe enim hæretici, dum sua perversa student astruere, proferunt ea, quæ profectò in sacrorum librorum paginis non tenentur. Unde & discipulum suum Prædicator admonet dicens: *O Timothee, depositum custodi, devitans prophanas vocum novitates.* Dum enim laudari hæretici tanquam de excellenti ingenio cupiunt, quasi nova quædam proferunt, quæ in Patrum antiquorum libris veteribus non tenentur. Sicque fit, ut dum videri sapientes desiderant, miseris auditoribus suis stultitiæ semina spargant.

Finis Expositi in Epistolam primam B. Pauli Apostoli ad Timotheum.

INCIPIVNT CAPITVLA DE EPISTOLA II. B. PAULI Apostoli ad Timotheum.

1 *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus.*
2 *Prædica verbum, insta opportunè, importunè.*
3 *Argue, obsecra increpa, in omni patientia, & doctrina.*
4 *De reliquo, reposita est mihi corona justitiæ.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER EPISTOLAM II. B. PAULI Apostoli ad Timotheum.

CAPUT I.

Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus. 2 Tim. 2. a

Db cõtemplatione habenda. *In expos. B. Iob, l. 5 c.12 post med.*

SANCTI viri ab hujus mundi inquieta concupiscentia se penitus subtrahunt, ac terrenarum actionum strepitum deserunt; & per quietis studium ab exterioribus operibus cessantes, interna penetrare satagunt. Neque enim ad interna contemplanda perducunt, nisi ab his, quæ exteriùs implicant, studiosè subtrahantur. Hinc est enim quòd per semetipsam Veritas dicit: *Nemo potest duobus dominis servire.* Mat.6. Hinc Paulus ait: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat, cui se probavit.* Hinc per Prophetã Dominus admonet, dicens: *Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus.* Psal. 45. Nequaquam enim interna notitia conspicitur, nisi ab externa implicatione cessetur: & mens nostra nullo modo ad vim intimæ contemplationis rapitur, nisi studiosè priùs à terrenorum desideriorum tumultu sopiatur.

CAPUT II.

Prædica verbum, insta opportunè, importunè. 2.Tim.4.a

Doctores quomodo prædicare debeant. *Curæ Past. par.2.c.2. non procul à fin.*

PRovidendum est intentione sollicita rectoribus, ut ab eis non solùm prava nullo modo, sed ne recta quidem nimiè & ordinatè proferantur: quia sæpe dictorum virtus perditur, cùm apud audientium corda incautæ loquacitatis importunitate levigatur. Unde Paulus, cùm discipulum de instantia prædicationis admoneret, dicebat: *Testificor coram Deo & Christo Iesu, qui judicaturus est vivos & mortuos, per adventum ejus, & regnum ipsius: Prædica verbum, insta opportunè, importunè.* Dicturus, *importunè*, præmisit, *opportunè*: quia scilicet apud auditoris mentem, ipsa sua utilitate se destruit, si habere importunitas opportunitatem nescit.

CAPUT III.

Argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina. 2.Tim.4.a

De mansuetis, & iracundia. *Curæ Past. par.3.c.17. non procul à princ. & Hom. 11. in Ezech. ante med.*

MAnsueti prælati debent sti dere, ut etiam æmulationem justitiæ habeant: iracundi verò ut æmulationi, quam se habere æstimant, mansuetudinem subjungant. Idcirco namque Spiritus sanctus in columba nobis, & igne monstratus est: quia videlicet omnes, quos implet, & columbæ simplicitate mansuetos, & igne zeli ardentes exhibet. Nequaquam ergo Spiritu sancto plenus est, quia aut in tranquillitate mansuetudinis fervorem æmulationis deserit, aut rursum in æmulationis ardore virtutem mansuetudinis amittit. Quod fortasse meliùs ostendimus, si in medium Pauli ministerium proferamus: qui duobus discipulis, & non diversa charitate præditis, diversa tamen adjutoria prædicationis impendit. Timotheum enim admonens, ait: *Argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina.* Titum quoque admonet, dicens: *Hæc loquere, & exhor-* Tit. 2.

tare: & argue cum omni imperio. Quid est quòd doctrinam suam arte tanta dispensat, ut in exhibenda hac, alteri imperium, & alteri patientiam proponat, nisi quòd mansuetioris spiritus Titum, & ferventioris vidit esse Timotheum? Illum itaque per æmulationis studium inflammat, hunc per lenitatem patientiæ temperat. Illi quod deest, jungit: huic quod superest, subtrahit: illum stimulo implere nititur, hunc freno moderatur. Leni quippe per auctoritatem imperij injungenda erat severitas verbi: is autem qui per spiritum fervebat, per patientiam temperandus fuerat; ne si plus justo ferveſceret, non ad sanandum vulnera subjectorum reduceret, sed sana vulneraret. Nam sæpe verba, quæ hunc ad sanandum revocant, alium vulnerant.

CAPUT IV.

2.*Tim.*4.*b* *De reliquo reposita est mihi corona justitiæ.*

De fiducia retributionis æternæ. *In exp. B. Iob, l.* 30.*c.* 12.*post med.*

SAncti viri quia fideliter Domini præceptis inserviunt, adventum illius spe certa præstolantur: extremum venire iudicium, ostendi celestem patriam, persolvi præmia iustis appetunt. Sciendum enim est quòd beatorum mens, quò duriora pro veritate tolerat, eò æternitatis præmia certiùs sperat: & tantò spes in Deum solidior surgit, quantò pro illo quisque grauiora pertulerit. Labores quippe suos sancti considerantes, mercedem retributionis quærunt: & causæ suæ meritum scientes, præsentiam iudicis expetunt: eumque vt veniat in flamma ignis, dans vindictam impiis, & contemplationis suæ speciem in retributione deferens piis, ardore summo concupiscunt. Labores ergo suos intuens Prædicator egregius dicit: *Ego enim jam delibor, & tempus meæ resolutionis instat. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi. De reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex.* Quia enim contra mala transeuntia sine defectu certaverat, de mansuris nimirum gaudiis, sine dubietate præsumebat; ubi & apertè subjungit: *Non solùm autem mihi, sed & his, qui diligunt adventum ejus.* Ac si dicat: Sed & in omnibus, qui sibi de bona operatione sunt conscij. Adventum enim judicis non diligunt, nisi qui in causa sua habere se justitiæ meritum sciunt. Nequaquam quippe gaudium, vel corona retributionis de æternitate colligitur, quod non hîc priùs pia tribulatione, & labore seminatur. Hinc Paulus ait: *Si commorimur, & convivemus: si sustinemus, & conregnabimus.* Hinc sanctorum gloriam Angelus Joanni indicans, ait: *Hi sunt, qui venerunt de tribulatione magna.* Hinc discipulos Paulus admonet, dicens: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Hinc iterum ait: *Non coronabitur, nisi qui legitimè certaverit.* Ad coronam enim & ad magna præmia perveniri non potest, nisi per maegnos labores. Quemcumque ergo cælestium delectat magnitudo præmiorum, non deterreat certamen laborum.

2.*Tim.*4.

Ibidem.

2.*Tim.*2.

Apoc. 7.

*Act.*14.

2.*Tim.*2.

Hom 37. *in Evang. sub init.*

Finis Expositiones super Epistolam II. ad Timotheum.

INCIPIVNT CAPITVLA DE EPISTOLA BEATI PAULI

Apostoli ad Hebræos.

1 *Nusquam Angelos apprehendit.*
2 *Adhuc erat in lumbis patris.*
3 *Vivus est sermo Dei & efficax.*
4 *Necesse est exemplaria cælestium his mundari.*
5 *Non deserentes collectionem vestram.*
6 *Patres carnis nostræ habuimus eruditores.*
7 *Sanguinem asperſionis, melius loquentem quàm Abel.*
8 *Movebo non solùm terram, sed etiam cælum.*
9 *Iesus extra portam passus est.*
10 *Invisibilem tanquam videns sustinuit.*
11 *Est autem fides substantia rerum.*
12 *Etenim perpaucis scripsi vobis.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER EPISTOLAM B. PAULI

Apostoli ad Hebræos.

CAPUT I.

Nusquam Angelos apprehendit. Hebr.2.*a*

OMNIPOTENS Deus, sicut ex nihilo bona facere potuit, ita cùm voluit per incarnationis suę mysterium, etiam perdita bona reparavit. Duas autem ad intelligendum se creaturas fecerat, Angelicam videlicet & humanam. Utramque verò superbia perculit, & ab ingenitæ statu rectitudinis dejecit. Sed una tegmen carnis habuit, alia verò nihil infirmum de carne gestavit. Angelus namque spiritus est solummodo: homo verò spiritus est & caro. Misertus ergo Creator, ut redimeret, illam ad se debuit reducere, quam in perpetratione culpæ ex infirmitate constat aliquid habuisse. Et eò altiùs debuit apostatam Angelum repellere, quò cùm à persistendi fortitudine corruit, nihil infirmum ex carne gestavit. Hinc enim scriptum est: *Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit.* Idcirco namque Redemptor noster non Angelus, sed homo factus est: quoniam hoc proculdubio fieri debuit, quod redemit: ut & perditum Angelum non apprehendendo desereret, & hominem in semetipso apprehendendo repararet. Est adhuc aliud, quo & perditus homo reparari debuit, & superbiens spiritus reparari non possit: quia nimirum Angelus suâ malitiâ cecidit, hominem verò alienâ prostravit. Humanum ergo genus ad pœnitentiam Redemptoris adventu reducitur, apostata verò Angelus ad restaurationem nulla spe veniæ, nulla conversionis emendatione revocatur. Sic quippe illum perpetratæ superbiæ cæcitas gravat, ut nequaquam ulteriùs ad lucem pœnitentiæ per divini respectus memoriam resurgat: nec ad veniam cum electis, nec ultrà ad illa claritatis intimæ agmina superna redeat.

Quibus ex causis Deus hominem perditum potius, quàm Angelum apostatam reparare disposuit. *In exp. B. Iob. l.*4.*c.*9 *prope fin. & c.* 10. 11. *& 12. sparsim hinc inde.*

CAPUT II.

Per Abraham Levi decimatus est, adhuc enim in lumbis patris erat. Hebr.7.*b*

LUmborum nomine propago mortalitatis exprimitur, quia seminaria coitus viris in lumbis, fœminis autem in umbilico inesse perhibentur. Hinc est quòd Veritas discipulis dicit: *Sint lumbi vestri præcincti.* Hinc Petrus cùm luxuriam à corde restringeret, admonebat dicens: *Succincti lumbos mentis vestræ.* Propter quod etiam & de Levi dicitur, *quia adhuc in lumbis patris erat, cùm Melchisedech occurrit Abrahæ.* Cùm enim Paulus per Abrahæ

De significatione lũborum. *In exp. B. Iob, l* 32.*c.*11 *sub init. & Hom.* 8. *in Ezech. lon. ge post med. Iob.* 40. *Luc.* 12. 1.*Per.* 1.

sacrificium Melchisedech tempore Levi sacerdotium diceret decimatum, ubi tunc in Abrahæ corpore Levi lateret ostendens, ait: *Adhuc enim in lumbis patris erat.*

CAPUT III.

Vivus est sermo Dei, & efficax. Heb. 4.

Quàm subtiliter cogitationes nostras Deus attendit. *Hom. 21. in Ezec. longe post med. & procul à fin.*

ANte omnipotentis Dei oculos, vel quæ bene gesta, vel quæ scienter sunt dicta, depereunt. Cùm jam non amore Domini, sed intentione laudis transitoriæ fuerit. Sic etenim sæpe cogitationi bonæ cogitatio siniſtra subjungitur, ut vix ipse, qui easdem cogitationes generat, animus agnoscat. Vnde Prædicator egregius, cùm loquens subtiliter, diceret: *Vivus est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus*, illico subjungit: *Compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum, & intentionum cordis.* Distinguit enim sermo Dei compages, & medullas: quia discernit cogitationes, & intentiones cordis. Per compages quippe ossa ossibus junguntur, & sæpe dum quid recta cogitatione agimus, sed in laudis amore subitò declinamur; & hoc pro laude facimus, quod priùs facere pro veritate cœperamus: quia cogitationes cogitationibus adjunguntur, quasi quædam compages fiunt. Sed habent ossa, quæ in compage juncta sunt, etiam medullas. Quod Prædicator sanctus apertiùs intulit, cùm subjungit: *Discretor cogitationum, & intentionum cordis.* Hebr. 4. Compages enim nostræ cogitationes sunt, medullæ autem intentiones. Etenim aliud cogitamus, & aliud est quod per cogitationem intendimus. Nam si quis proposito nummorum præmio, pupilli vel viduæ causam defendat, & fortasse Ecclesiam ingrediens in suis precibus Deo dicat: Tu vides, quia causam pupilli & viduæ defendo: iste proculdubio quæ cogitat, scit; sed quò intendat ejus cogitatio, ignorat. Aliud quippe cogitat, atque aliud intendit: non enim defensionem pupilli, vel viduæ, sed mercedem nummorum quærit. Nam tolle temporale præmium, & pupillum ac viduam non defendit. Sermo namque Dei discretor est cogitationum, & intentionum cordis, quia non aspicit quid apud temetipsum cogitas; sed per medullam compagis, id est per intentionem cogitationis, quid accipere requiris.

CAPUT IV.

Necesse est cælestium exemplaria his mundari. Hebr. 9. f

Quòd oportuit pro homine redimendo hominem sine peccato offeri. *In expos. B. Iob, l. 17. c. 18. non procul in pr.*

QUamvis simplici naturæ divinitatis non sit aliud esse, & aliud sapere, & aliud fortem esse: quippe quia ipsa fortitudo, quæ sapientia, & ipsa sapientia, quæ divinitatis essentia est, Dominus tamen diabolum quantùm ad faciem spectat, non virtute, sed ratione superavit. Ipse namque Diabolus nulla nos parentis primi radice supplantans, sub captivitate sua hominem quasi justè tenuit, qui libero conditus arbitrio ei injusta suadenti consensit. Ad vitam namque conditus in libertate propriæ voluntatis, sponte sua factus est debitor mortis. Delenda ergo erat talis culpa, sed nisi per sacrificium deleri non poterat. Quærendum erat sacrificium, sed quale sacrificium poterat pro absolvendis hominibus inveniri? Neque enim justum fuit, ut pro rationali homine brutorum animalium victimæ cederentur. Unde ait Apostolus: *Necesse est ergo exemplaria cælestium his mundari:* ipsa autem cælestia melioribus hostiis quàm istis. Ergo si bruta animalia propter rationale animal, id est pro homine, dignæ victimæ non fuerunt, requirendus erat homo, qui pro hominibus offerri debuisset, ut pro rationali peccante, rationalis hostia mactaretur. Sed quid, quòd homo sine peccato inveniri non poterat, & oblata pro nobis hostia, quando nos à peccato mundare potuisset, si ipsa hostia peccati contagio non careret? Inquinata quippe inquinatos mundare non posset. Ergo ut rationalis esset hostia, homo fuerat offerendus: ut verò à peccatis mundaret hominem, homo, & sine peccato: sed quis esset homo sine peccato, sine ex peccati commixtione descenderet? Proinde venit propter nos in utero Virginis Filius Dei: ibi pro nobis factus est homo. Sumpta est ab illo natura, non culpa. Fecit pro nobis sacrificium corpus suum, exhibuit pro peccatoribus victimam sine peccato: quæ & humilitate mori, & justitia mundare potuisset. Hunc ergo cùm post baptisma vidit antiquus hostis, mox tentationibus impetiit, & per diversos aditus ad ejus interiora molitus irrepere, est victus, atque ipsa inexpugnabilis mentis ejus integritate prostratus. Sed quia ad interiora non valuit, ad ejus se exteriora convertit: ut quia mentis virtute victus est, eum, quem decipere tentatione non valuit, carnis saltem videretur morte superare: atque, ut ante nos dictum est, permissus est in illud, quod ex nobis mortalibus Mediator acceperat. Sed ubi potuit aliquid facere, ibi devictus est ex omni parte: & unde accepit exteriùs potestatem Dominicæ carnis occidendæ, inde interiùs potestas ejus, qua nos tenebat, occisa est. Ipse namque victus interiùs, dum quasi vicit exteriùs. Et qui nos jure debitores mortis tenuit, jure in nobis jus mortis amisit: quia per satellites suos ejus carnem perimendam appetiit, in quo nil ex culpæ debito invenit. Dominus ergo noster pro nobis mortem solvit indebitam, ut nobis mors debita non noceret. Antiquus autem hostis per excessum præsumptionis suæ eum etiam perdidit, quem iniquæ persuasionis lege possedit: & dum audacter eum, in quo nil sibi competebat, appetiit, jure illum, quem quasi justè tenebat, amisit. Prudentia itaque non virtute devictus est, qui dum ad tentandum Deum solvitur, ab homine possidendo religatur: ut inde eum, qui sub ipso erat, perderet, unde cum illo, qui super ipsum est, congredi præsumpsisset.

CAPUT V.

Non deserentes collectionem vestram. Hebr. 10. c

De fervenți perseverantia. *In expos. B. Iob, l. 5. c. 5. in princ.*

QVi plenè mortificationem suam appetunt, quantò fiunt ad finem viciniores, tantò se exhibent in opere ardentiores: laborando non deficiunt, sed magis ad usum labores crescunt: quia quò jam præmia propinquiora considerant, eò in opere delectabiliùs exsudant. Vnde bene Paulus quibusdam æternam patriam quærentibus, dicit: *Non deserentes collectionem nostram, sicut est consuetudinis quibusdam, sed consolantes; & tanto magis, quanto videritis appropinquantes diem.* Hebr. 10. Laborantem quippe consolari, est pariter in labore persistere: quia sublevatio laboris est visitatio collaborantis: sicut, cùm in itinere comes jungitur, via quidem non abstrahitur, sed tamen de societate comitis labor itineris leviatur. Dum itaque Paulus consolantes se in labore quæreret, adjunxit dicens: *Tanto magis quanto videritis appropinquantem diem.* Ibidem. Ac si diceret: Eò labor crescat, quò jam præmia laboris appropinquant.

CAPUT VI.

A

CAPUT VI.

Hebr.12.c *Patres carnis nostræ habuimus eruditores, & reverebamur eos: nonne multò magis obtemperabimus patri spirituum, & vivemus?*

De flagellis Dei. Cura Past. par.3.c.13. ante med.

OMnes, quos Dominus in hoc flagellat tempore, eò se debent Dei filios sentire, quò illos castigant flagella disciplinæ. Nisi enim correctis hereditatem dare disponeret, eos erudire per molestias non curaret. Hinc namque Dominus ad Joannem per Angelum dicit: *Ego quos amo, arguo, & castigo.* Hinc rursum scriptum est: *Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris, cùm ab eo argueris: quem enim diligit Dominus corripit, flagellat autem omnem filium, quem recipit.* Hinc Psalmista ait: *Multæ tribulationes justorum.* Hinc beatus quoque Job in dolore exclamans, ait: *Si justus fuero, non levabo caput, saturatus afflictione & miseria.* Considerare etiam debemus pro percipiendis hereditatibus terrenis, quàm dura carnales filios disciplinæ flagella castigent. Quæ ergo nobis divinæ correptionis pœna gravis est, per quam & nunquàm amittenda hereditas percipitur, & semper mansura supplicia vitantur? Hinc etenim Paulus ait: *Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & reverebamur eos: nonne multo magis obtemperabimus Patri spirituum, & vivemus?* Et illi quidem in tempore paucorum dierum secundùm voluntatem suam eruditebant nos, hic autem ad id, quod utile est, in recipiendo sanctificationem ejus. Quos ergo Dominus flagellat, sollicitè patientiæ virtutem studeant servare: incessanter enim quanta Redemptor noster ab his, quos creaverat, pertulit mala, debent considerare, quòd tot abjecta convitiorum probra sustinuit: quòd de manu hostis antiqui captivorum animas quotidie rapiens insultantium alapas accepit: quòd aqua nos salutis diluens, à perfidorum sputis faciem non abscondit: quòd vocatione sua nos ab æternis suppliciis liberans, tacitus flagella toleravit: quòd inter Angelorum choros nobis perennes honores tribuens, colaphos pertulit: quòd à peccatorum nos punctionibus salvans, spinis caput supponere non recusavit: quòd æterna dulcedine nos inebrians, in siti sua fellis amaritudinem accepit: quòd qui pro nobis, Patrem, quamvis divinitate esset æqualis, adoravit, sub irrisione adoratus tacuit: quòd vitam mortuis præparans, usque ad mortem ipse vita pervenit. Cur itaque asperum creditur ut homo toleret à Deo flagella pro malis, si tanta Deus ab hominibus pertulit mala pro bonis? Aut qui sanæ intelligentiæ de percussione sua ingratus existat, si hinc ipse sine flagello non exiit, qui sine peccato vixit?

Psal.33. Job 19. Ibid. propè finem.

B C

CAPUT VII.

Hebr.12.f *Sanguinis aspersionem melius loquentem quàm Abel.*

De distantia passionis Christi, & Abel. In exp. B. Iob, l.13.c.8. circ.med. Gen. 4.

DE Abel sanguine dixit Dominus ad Caïn: *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* Ipse quoque qui sumitur sanguis redemptionis, clamor est nostri Redemptoris. Unde etiam Paulus dicit: *Et sanguinem aspersionis melius loquentem quàm Abel.* Sanguis quippe Jesu melius loquitur quàm Abel: quia sanguis Abel mortem fratricidæ fratris petiit, sanguis autem Domini vitam persecutoribus impetravit. Unde factum est, ut Redemptoris nostri sanguinem, quem persecutores sævientes fuderunt, postmodum credentes lamberent, eumque Dei filium esse prædicarent.

D E

CAPUT VIII.

Ego movebo non solùm terram, sed etiam cælum. Hebr.12.g

De tempestate divini examinis. In exp. B. Iob, l. 21. c. 17. ante med.

TEmpestas in mari cùm oritur, priùs leves undæ, & postmodum volumina majora concitantur: ad extremum fluxus se in alta erigunt, & navigantes quosque ipsa altitudine subvertunt. Sic sic nimirum extrema illa properat, quæ universum mundum subruat, tempestas animarum. Nunc enim bellis, & cladibus quasi quibusdam undis sua nobis exordia ostendit, & quantò ad finem quotidie propinquiores efficimur, tantò graviora irruere tribulationum volumina videmus. Ad extremum verò commotis omnibus elementis, supernus judex veniens, sinem omnium apportat: quia videlicet tunc tempestas fluctus in cælum lævat. Unde & dicitur: *Adhuc modicum, & ego movebo non solùm terram, sed etiam cælum.* Hanc tempestatem sancti viri vigilanter aspiciunt, & ex his tribulationibus, quæ mundum feriunt, prævident quæ sequuntur, atque extremi judicij adventum in tanta mente considerantes pertimescunt, supernæque majestatis vim ad judicium venientis, & terrorem tanti examinis considerantes, expavescunt. Quomodo autem depressura sunt Dei judicia eos, qui se elevant, si & illos ad tempus aliquando deprimunt; qui hæc semper in humilitate formidant? Unde summopere formidandum est nobis illud examen tantæ districtionis. Constat autem, quia in hac vita cùm percussionem correptio sequitur, disciplina patris est, non ira judicis; amor corrigentis est, non districtio punientis. Ex ipso ergo præsenti verbere, judicia æterna pensanda sunt. Hinc etenim perpendere debemus, quomodo feratur illa, quæ reprobat, si ferri modò vix valet ejus ira, quæ purgat.

Hebr.12.& Agg.2.

CAPUT X.

Jesus extra portam passus est. Hebr.13.c

Cur Dominus Jesus extra portam passus est.

VAccam rufam à filiis Israël adductam, præcepit Dominus Moysi, tradi Eleazaro sacerdoti, qui eductam extra castra immolaret in conspectu Domini. Quid per vaccam rufam, nisi assumpta ad sacrificium infirmitas Dominicæ incarnationis rubra per cruorem passionis figuratur? Quid est quòd hæc vacca ad immolandum sacerdoti traditur, nisi quòd incarnatus Dominus, qui pro redemptione nostra sacrificium semetipsum fecit, in Judaïci populi manibus datur? Qui etiam extra castra in conspectu Domini immolatus est: quia videlicet extra portam passus est. Unde per Paulum dicitur: *Jesus ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus ad eum extra castra, improperium ejus portantes. Non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus.* Idcirco enim extra portam passus est, ut à conversatione nos vitæ præsentis, quasi à civitate foras duceret, & à terrena inhabitatione cor nostrum avellere persuaderet. In conspectu verò Patris immolatur: quia quod ante oculos hominum pœna, hoc ante oculos Patris fuit sacrificium.

Hebr.13. Ibidem.

D E

CAPUT X.

Invisibilem tanquam videns sustinuit. Hebr.11.f

De fide, & timore Dei. In exposs. B. Iob, l.19.

FIde Moyses reliquit Ægyptum, non veritus animositatem regis: invisibilem enim tanquam videns sustinuit. Perversi quippe in actionibus suis verentur homines, quos corporaliter vident, Deum sibi

præsentem non æstimant esse, quem non vident. Quò contra in laude Moysis dicitur, dum Ægypti regem contemneret, & Dei mandatis obediret: quia invisibilem tanquam videns sustinuit. Perversum quippe terræ principem quasi non vidit, quem ab oculis sui cordis abjecit. Regem verò invisibilem, tanquam videns sustinuit, qui ab ejus timoris intuitu mentis oculum non deflexit.

CAPUT XI.

Hebr. 11. a *Est autem fides sperandarum substantia rerum argumentum non apparentium.*

Definitio fidei. *Hom. 26. post med. & 32. in Ev. circ. fin.*

CUm hoc Paulus Apostolus dicit, profectò liquet: quia fides illarum rerum argumentum est, quæ apparere non possunt. Quæ etenim apparent, jam non habent fidem, sed agnitionem. Nam quòd obtutibus humanis visibiliter præsentatur, & potest videri, meliùs dicitur sciri quàm credi.

CAPUT XII.

Hebr. 13. d *Perpaucis scripsi vobis.*

De discreta pastorũ prædicatione & humilitate subditorũ. *In exposit. B. Iob, l. 5. c. 10 circ. med. & 13. c. 9. circa fin. & Hom. 21. in Ezech. ante med.*

CUrandum est pastoribus quantùm loquantur, ne si eis, qui multa ferre non valent, verbum vel exhortationis, vel increpationis longiùs trahant, auditores suos ad fastidium perducant. Unde Prædicator egregius loquitur, dicens: *Obsecro vos, fratres, ut sufferatis verbum solatij: etenim perpaucis scripsi vobis.* Hoc tamen infirmis præcipuè congruit, ut pauca quidem, & quæ capere prævalent, audiant, sed quæ mentem eorum in pœnitentiæ dolore compungant. Nam si eis uno tempore, exhortationis sermo fuerit multipliciter dictus: quia retinere non valent multa, simul amittunt omnia. Si quando tamen sermo prolixior transeat modum suum, hoc auditoribus non est periculosum. Notandum est autem quòd Paulus, dum mirè Hebræos admoneret, de magnis, quæ dixerat, humiliter sentit, & dicta sua verba solatij vocavit. Auditoribus quidem suis humiliter multa dixerat, sed de ipsa exhortatione humili, placare eos adhuc humiliùs satagebat. Ephesiis quoque Mileti valedicens, afflictis ac gementibus humilitatem suam ad memoriam revocat, dicens: *Vigilate memoria retinentes, quoniam per triennium nocte & die non cessavi cum lachrymis monens unumquemque vestrum.* Hinc ergo colligat, si quando aliquid rectè sentit, quanta humilitate debeat magistro loqui discipulus: si ipse Magister Gentium in his, quæ cum auctoritate prædicat, tam submissè discipulos rogat. Hinc unusquisque colligat eis, à quibus bene viventi exempla percipit, hoc quod bene intelligit, quàm humiliter dicat, si Paulus illis humili se voce subdidit, quos ad vitam ipse suscitavit. Cùm itaque quædam facta meliorum deterioribus displicent, nequaquam hoc, quod mentem movet, est reticendum, sed cum humilitate magna proferendum: quatenus intentio piè sentientis, eò verè servet formam rectitudinis, quò pariter graditur humilitatis. Et liberè ergo dicenda sunt, quæ sentimus, & valde humiliter promenda, quæ dicimus, ne quæ rectè intendimus, hæc elatè proferendo non rectè faciamus.

Act. 20.

Finis Expositionis super Epistolam ad Hebræos.

INCIPIUNT CAPITULA DE EPISTOLA B. JACOBI Apostoli.

1 *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis.*
2 *Quicumque totam legem servaverit, &c.*
3 *Si autem frater, aut soror nudi sunt.*
4 *Fides sine operibus mortua est.*
5 *Quæ desursum est, sapientia primùm pudica est.*
6 *Petitis & non accipitis, eò quòd male petatis.*
7 *Vita vestra vapor est, ad modicum parens.*
8 *Quicumque voluerit amicus esse hujus sæculi, &c.*
9 *Qui converti fecerit peccatorem, &c.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER EPISTOLAM BEATI Jacobi Apostoli.

CAPUT I.

Iac. 1. c *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum: apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.*

De divina natura, quæ sibi inhærentes reddit immutabiles. *In exposit. B. Iob, l. 11. c. 17. sub init.*

OMnes sancti per naturam in semetipsis habent mutabilitatem propriam, sed dum immutabilitati studiosè semper inhærere desiderant, inhærendo agunt, ut immutabiles fiant. Cumque ad hanc affectu toto se tenent, quandoque accipiunt, ut super semetipsos ducti vincant hoc quòd in semetipsis mutabiles extiterunt. Qui enim mutabilitas nisi mors quædam est? Quæ dum rem quamlibet in aliud immutat, quasi occidit, quod fuerat; ut incipiat esse, quod non erat. Et de Auctore omnium scriptum est: *Qui solus habet immutabilitatem:* 1. Tim. 6. quia videlicet in semetipso solus est immutabilis, de quo per Jacobum dicitur: *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum: apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.* Ipsa enim mutabilitas umbra est, quæ quasi obscuraret lucem, si hanc per aliquas vicissitudines permutaret. Sed quia in Deo mutabilitas non venit, nulla ejus lumen umbra vicissitudinis intercidit.

CAPUT II.

Iac. 2. b *Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.*

De circũspectione in cavendis malis *In exposit. B. Iob, l. 19. c. 12. post med.*

VEstimento, cùm vestimur, ex omni parte circundamur. Ille ergo ex omni justitia sicut vestimento se bene vestit, qui se undique bono opere protegit, & nullam partem actionis suæ peccato nudam relinquit. Nam qui in aliis actionibus justus est, in aliis injustus, quasi hoc latus cooperuit, illud nudavit: nec jam bona sunt opera, quæ subortis aliis pravis operibus inquinantur. Hinc enim per

Salomonem dicitur: *Qui in uno offenderit, multa bona perdet.* Hinc Iacobus dicit: *Quicumque totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.* Quam videlicet sententiam suam ipse diligenter exposuit, cùm subjunxit: *Qui enim dixit:* Eccles. 9. *Non mœchaberis, dixit: Non occides. Quòd si non* Exod. 10. & Deut. 5. *mœchaberis, occidas autem, factus es transgressor legis.* Cordis igitur oculis circumquaque porrectis undique nobis exhibenda custodia est, ne mercedem, quam per has actiones colligimus, per alias amittamus: quia bona prodesse nequeunt, si non caventur mala quæ subripiunt.

CAPUT III.

Iac. 2. c

Si autem frater, & soror nudi sunt.

Dilectio nostra exhibenda est plus opere, quã sermone.

SUnt nonnulli, qui cùm ab egenis fratribus fuerint necessaria postulati, non eos, cùm possunt, studeant rebus fulcire, sed blandis tantùm sermonibus fovere, quos vehementer Iacobi prædicatio sancta reprehendit, dicens: *Si autem frater, aut soror nudi sunt, & indigent victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, & calefiamini, & saturemini; non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid proderit vobis?* Quos Joannes quoque Apostolus admonet, dicens: *Filioli mei, non diligamus verbo, nec lingua, sed opere & veritate.* Dilectio itaque nostra semper exhibenda est, & veneratione sermonis, & ministerio largitatis. Sunt verò nonnulli, qui pietatis suæ viscera tendere usque ad incognitos nesciunt, sed solis, quos per assiduitatem notitiæ didicerint, miserentur: apud quos nimirum plus familiaritas quàm natura valet, dum quibusdam necessaria non quia homines, sed quia noti sunt, largiuntur: sed apud piam mentem plus natura valet quàm notitia. Nam & unusquisque qui indiget, eo ipso quo homo est, etiam incognitus non est.

In expos. B. Iob, l. 21. c. 14. sub init.

1. Ioan. 3.

Ibidem prope finem multis interiectis.

CAPUT IV.

Iac. 2. d

Fides sine operibus mortua est.

De veris, & falsis fidelibus.

ILle verò credit, qui exercet operando quod credidit. Quò contra de his, qui fidem nomine tenus retinent, Paulus dicit: *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Hinc per Joannem dicitur: *Qui dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est.* Hinc Iacobus ait: *Fides sine operibus mortua est.* Hinc ad beatum Job de antiquo hoste generis humani Dominus dicit: *Absorbebit fluvium, & non mirabitur: & habet fiduciam quod influat Iordanis in os ejus.* Quis est enim per fluvium designatus, nisi humani generis fluxus? Quod videlicet genus ab ortu ad finem defluit, & quasi aquæ more usque ad competentem terminum ex carnis liquore percurrit. Quid per Jordanem nisi baptizatorum forma signatur? Quia enim in Jordanis flumine ipse Auctor redemptionis nostræ baptizari dignatus est, rectè Jordanis nomine, eorum multitudo exprimitur, qui intra sacramentum baptismatis tenentur. Antiquus igitur hostis humani fluvium absorbuit, quoniam ab origine mundi usque ad Redemptoris adventum vix paucis electis evadentibus in ventrem suæ malitiæ genus humanum traxit. De quo rectè dicitur: *Absorbebit fluvium, & non mirabitur*: quia pro magno non habet, cùm infideles rapit. Sed grave est valde quod subditur: *Et habet fiduciam quod influat Iordanis in os ejus:* quia postquam infideles quosque à mundi origine rapuit, adhuc se posse decipere & fideles præsumit. Nam ore pestiferæ persuasionis eos quotidie devorat, in quibus à confessione fidei reproba vita discordat. Quergo ea, quæ recta sunt recondita per fidem intelligit, sed tamen opera fidei tenere contemnit, incredulitatis redarguitur: quoniam ab eo, quod se ostendit credere, vivendo reprobat.

Hom. 16. in Evang. longe post med. Tit. 1. 1. Ioan. 2. Iob 40.

Ibidem.

CAPUT V.

Quæ desursum est sapientia, primùm pudica est. Iac. 3. d

De sapientia. Curæ Past. par. 3. c. 23. procul à princ.

SÆpe dum quosdam scientia major erigit, à ceterorum societate disjungit, & quasi quò plus sapiunt, eò à concordiæ virtute desipiscunt. Quibus rectè per Jacobum dicitur: *Quòd si zelum amarum habetis, & contentiones sunt in cordibus vestris, nolite gloriari, & mendaces esse adversum veritatem. Non est ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica. Quæ autem desursum est sapientia, primùm pudica est, deinde pacifica.* Pudica videlicet, quia castè intelligit: pacifica verò, quia per elationem se minimè à proximorum societate disjungit.

CAPUT VI.

Petitis, & non accipitis, eò quòd malè petatis. Iac. 4. a

De veris pauperibus. In expos. B. Iob, l. 21. c. 11. sub init. Matt. 5.

IN scriptura sacra dici pauperes humiles solent: quia illi sunt veraciter pauperes, qui non sunt inflati superbiæ spiritu, quos apertè Veritas exprimit, cùm dicit: *Pauperes spiritu.* Et proculdubio oportet, ut eis incunctanter detur, quidquid ab eis cum humilitate requiritur, id est, quod non ex desiderio, sed ex necessitate postulatur. Nam valde superbire, est extra metas inopiæ aliquid desiderare. Unde & superbè petentibus Jacobi voce dicitur: *Petitis, & non accipitis, eò quòd malè petatis, ut in concupiscentiis vestris insumatis.*

CAPUT VII.

Vita nostra, vapor est ad modicum parens. Iac. 4. d

De brevitate hujus vitæ. Iob, l. 7. c. 14. post med. Psal. 36. Psal. 102. Isai. 40.

SAncti viri, quia brevitatem hujus vitæ indesinenter aspiciunt, quasi quotidie morientes vivunt: & tantò se solidiùs mansuris præparant, quantò & nulla esse transitoria semper ex fine pensant. Hinc quippe Psalmista, veloci cursu fugere vitam peccatoris aspiciens, ait: *Pusillum adhuc, & non erit peccator.* Hinc iterum dicit: *Homo sicut fœnum, dies ejus.* Hinc Isaïas ait: *Omnis caro fœnum, & gloria ejus sicut flos fœni.* Hinc mentes præsumentium Jacobus corripit, dicens: *Quæ est vita nostra? Vapor est ad modicum parens.* Immensum quippe est, quod sine termino sequitur, & parum est quidquid finitur. Longum nobis videri non debet, quod cursu ad occasum sui temporis tendit: ut non sit, quod dum per momenta ducitur, ipsa hoc momenta sua, quæ differunt, impellunt: & unde teneri cernitur, inde arguitur ne teneatur.

CAPUT VIII.

Quicunque voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur. Iac. 4. d

De cõtemptu mundi admonitio.

QUi Deum diligunt, ex mundi percussionibus, & ex ejus fine gaudere debent, atque hilarescere: quia videlicet eum, quem amant, mox inveniunt, dum transit is, quem non amaverunt. Absit enim, ut fidelis quisque, qui Deum videre desiderat,

de mundi percussionibus lugeat, quem finiri eisdem A
suis percussionibus non ignorat. Qui ergo, appropinquante mundi fine, non gaudet, amicum se illius esse testatur, & per hoc inimicus Dei esse convincitur. Optandum est autem amicis Dei citius de hoc mundo pergere, & ad gaudia cælestis patriæ, quam diligunt, breviore via pervenire. Quibus enim malis non mundus urgetur ? Quæ nos tristitia, quæ adversitas non angustat? Quid est vita mortalis, nisi via ? Et quale sit, fratres mei, perpendite, in labore viæ lassescere, & tandem eandem viam nolle finiri ? Calcari, fratres, mundus debet ac despici, qui in annis prioribus velut in juventute viguit, ad propagandam humani generis prolem robustus fuit, salute corporum viridis, opulentia rerum pinguis. At nunc ipsa sua senectute deprimitur, & quasi ad vicinam mortem molestiis crescentibus urgetur. Nolite ergo, fratres mei, diligere, quem videtis diu stare non posse : præcepta Apostolica in animo ponite, quibus nos ad-
1. Ioan. 2. monet, dicens : *Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo sunt : quia si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.* Relinquat igitur omnia qui potest, qui autem relinquere omnia non potest, lavet lacrymis maculas peccatorum, eleemosynis tergat, sacris hostiis expiet. Singulariter namque ad absolutionem nostram oblata cum lacrymis, & benignitate mentis sacri altaris hostia suffragatur : quoniam is, qui in se surgens à mortuis, jam non moritur, adhuc per hanc in suo mysterio pro nobis iterum patitur. Nam quoties hostiam ei suæ passionis offerimus, toties nobis absolutionem nostram passionis illius reparamus. Nolite ergo, fratres mei, possidere per desiderium, quæ adhuc minimè reliquistis per usum. Spem in solo Redemptore figite, ad æternam patriam mente transite. Si enim in hoc mundo nihil amando possidetis, etiam possidendo cuncta reliquistis.

CAPUT IX.

Iac. 5. a *Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus à morte, & operis multitudinem peccatorum.*

De admonendis peccatoribus. *In exposit. B. Iob, l. 19. c. 11. circa med. Iob 29.*

BEatus Job dicit : *Benedictio perituri super me veniebat.* Benedictio quippe perituri super eum venit, qui peccatoris interitum præveniens, eum sanctis exhortationibus à culpæ fovea reducit. Si enim magnæ mercedis est eripere carnem à morte quandoque morituram, multò majoris est meriti liberare animam à morte in cælesti patria sine fine victuram.

Finis Exposit. super Epist. B. Iacobi Apost.

INCIPIVNT CAPITVLA DE PRIMA EPISTOLA BEATI Petri Apostoli.

1 *In hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam.*
2 *In quem desiderant Angeli prospicere.*
3 *Propter quod succincti lumbos mentis vestræ.*
4 *Nemo vestrûm patiatur quasi homicida.*
5 *Vnusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum.*
6 *Si quis loquitur quasi sermones Dei.*
7 *Tempus est, ut incipiat judicium à domo Dei.*
8 *Pascite, qui in vobis est, gregem Dei.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER PRIMAM EPISTOLAM Beati Petri Apostoli.

CAPUT I.

Regeneravit nos in spem vivam, &c. in hereditatem incorruptibilem. 1. Pet. 1. d

ARENT corda hominum, quæ in hujus sæculi spe peritura plantata, fiduciam æternitatis non habent : virent autem quæ illi hereditati inhærent, de qua Petrus Apostolus dicit: *Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundùm magnam misericordiam suam regeneravit nos in spem vivam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcescibilem, conservatam in cælis.* Tantò enim veriùs quique virentes sunt, quantò in hereditatis immarcescibilis sorte cogitationis radicem figunt. Quisquis itaque intrinsecus arere formidat, arentia extrinsecus hujus mundi desideria fugiat : & æternam patriam appetens, in interna cordis plantatione virescat. B

Quod quædam viriditas mentis sit spes æternæ hereditatis. *In exposit. B. Iob, l. 30. c. 18. circa med.* 1. Pet. 1.

C

CAPUT II.

In quem desiderant Angeli prospicere. 1. Pet. 1. d

QVoniam de Deo per primum Ecclesiæ prædicatorem dicitur : *In quem desiderant Angeli prospicere.* Sunt nonnulli, qui nequaquam Deum videre vel Angelos suspicantur, & tamen dictum per Veritatis sententiam scimus : *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est.* Nunquid ergo aliud Veritas, aliud Prædicator insinuat Veritatis ? Sed si sententia utraque confertur; quia sibi nequaquam discordet, agnoscitur. Deum quippe Angeli & vident, & videre desiderant, & intueri sitiunt, & intuentur : si enim sic videre desiderant, ut effectu sui desiderij minimè perfruantur, desiderium sine fructu anxietatem habet, & anxietas pœnam. Beati verò Angeli ab omni pœna anxietatis longè sunt : quia nunquam simul pœna, & beatitudo conveniunt. Rursum, cùm eos dicimus Dei visione satiari, quoniam & Psalmista ait : *Satiabor dum manifestabitur gloria tua :* considerandum nobis est, quia satietatem solet fastidium subsequi. Ut ergo rectè sibi utraque conveniant, dicat Veritas : *Quia semper vident :* dicat prædicator egregius : *Quia semper videre desiderant.* Ne enim sit in desiderio anxietas, desiderantes satiantur : ne autem sit in satietate fastidium, satiati desiderant. Et desiderant igitur sine labore, quia desiderium satietas comitatur : & satiantur sine fastidio, quoniam ipsa satietas ex desiderio semper accenditur.

Deum Angeli semper vident, & videre desiderant. *In exp. B. Iob, l. 18. c. 28. post med. Matt. 18.* Psal. 16.

D

E

CAPUT III.

Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, &c. 1. Pet. 1. d

MAlum luxuriæ aut cogitatione perpetratur, aut opere. Per Moysem verò luxuria perpetrata, per Auctorem verò munditiæ, luxuria damnatur cogitata. Hinc est enim quòd discipulis primus Ecclesiæ Pastor dicit : *Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrij perfectè sperate in eam, quæ*

De luxuria refrenanda. *In exp. B. Iob, l. 21. c. 2. prope fin.*

offertur vobis, gratiam. Lumbos enim carnis succingere, est luxuriam ab effectu refrænare. Lumbos verò mentis succingere, est hanc etiam à cogitatione restringere.

CAPUT IV.

1. Pet. 4. d *Nemo vestrûm patiatur quasi homicida.*

De patientia in injuriis ferendis. *In expos. B. Iob. l. 3. c. 12 longè post med.*

SAncti viri, cùm persecutionem foris intusque patiuntur, non solùm in Dei injuriis minimè excedunt, sed neque contra ipsos adversarios contumeliosa verba jaculantur. Quod dux bonorum rectè Petrus admonet, dicens: *Nemo vestrûm patiatur quasi homicida, aut fur, aut maledicus.* Maledicus B enim patitur, qui passionis suæ tempore, in sui saltem injuriam persecutoris effrænatur.

CAPUT V.

1. Pet. 4. d *Unusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes, &c.*

Qualiter quisque gratiam, quâ habet, impartire debeat. *In exp. B. Iob. l. 28. c. 6 circa med. Et Hom. 6. in Ezech.*

UNusquisque virtutes, quas accepit, debet aliis impartire: & bonum, quod alter habet, alteri debet impendere: ut qui terrenam substantiam accepit, indigentis proximi inopiam sublevet: qui doctrinæ gratia plenus est, ignorantis proximi tenebras verbo suæ prædicationis illustret: C qui temporali potestate subnixus est, oppressos à molestiis revelet: qui prophetiæ spiritu plenus est, à vita proximi mala imminentia, bona suadendo, declinet: qui gratiam curationis accepit, intercessione sua salutem infirmantium piè & humiliter impendat: qui à terrenis actibus liber soli Deo vacare meruit, pro delinquentibus proximis exoret. Fit autem sæpe, ut qui terrena substantia nimis occupatur, orationis quantum debet non invigilet: & fit plerumque ut is, qui ad exorandum Dominum cunctis mundi oneribus exutus vacat, sustentationem vivendi non habeat. Dives igitur alimentum & vestimentum pauperi porrigat, & pauper orationem suæ animæ divitis impendat. Alius mihi verbum prædicationis exhibet, & lumine veritatis ex corde meo ignorantiæ tenebras expellit: ego autem illi D quia fortasse à mundi hujus potente opprimitur, solatium meæ defensionis impartior, & hunc de violentis manibus evello. Unde bene primus Pastor admonet, dicens: 1. Petr. 4. *Estote prudentes, & vigilate in orationibus, ante omnia mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes: quia charitas operit multitudinem peccatorum: hospitales invicem sine murmurationibus, unusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes.* Sic enim Creator noster, ac Dispositor cuncta moderatur, ut dum singula quæque sunt omnium, interposita quadam charitatis necessitudine, fiant omnia singulorum: & unusquisque sic, quod non accepit in altero possideat, ut ipse alteri possidendum, quod accepit, Gal. 5. humiliter impendat. Hinc per Paulum dicitur: *Per charitatem servite invicem.* Tunc enim nos charitas E à jugo culpæ liberos reddit, cùm vicissim nos nostro servitio per amorem subjicit, cùm & aliena bona nostra credimus, & nostra quasi aliis sua offerentes exhibemus. Quia enim bona nostra non à nobis sunt, sed ab eo hæc accepimus, à quo factum est, ut essemus, tantò nobis ea non debemus retinere privata, quantò nobis ea conspicimus ab auctore nostro ad communem utilitatem data. Unde rectè Pe- 1. Petr. 4. trus in exhortatione hujus rei subdidit, dicens: *Sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei.* Tunc namque bene multiformis gratia Dei dispensatur, quando acceptum donum, & ejus, qui hoc non habet, creditur, quando propter eum, cui impenditur, sibi datum putatur. Unde adhuc Petrus adjecit: *Si quis loquitur, quasi sermones Dei: si quis ministrat, tanquam ex virtute, quam administrat Deus:* ac si apertè dicat: Humiliter impendite bonum proximis: quia scitis vos, non à vobis esse quod habetis. *Ibidem.*

CAPUT VI.

Si quis loquitur, quasi sermones Dei. 1. Petr. 4. c

De iis, qui verbum Dei administrant. *Curæ past. par. 3. c. 25. post med.* 2. Cor. 12. Prov. 16.

QUi verba Dei non loquuntur humiliter, considerare debent quod per primum Pastorem scriptum est: *Si quis loquitur, quasi sermones Dei.* Qui ergo verba, quæ proferunt, ex propriis non habent, cur quasi de propriis tument? Iterum scriptum est: *Sicut ex Deo coram Deo in Christo loquimur.* Ex Deo enim coram Deo loquitur, qui prædicationis verbum, quoniam à Deo accepit, intelligit, & placere per illud Deo non hominibus quærit. Rursus scriptum est: *Abominatio Domini est omnis arrogans:* quia videlicet dum in verbo Dei gloriam propriam quærit, jus dantis invadit: eumque laudi suæ postponere nequaquam metuit, à quo hoc ipsum, quod laudatur, accepit.

CAPUT VII.

Tempus est, ut incipiat judicium à domo Dei. 1. Petr. 4. d

Deiis, qui nihil hic patiuntur pro Deo, quod duriùs judicandi sint. *In expos. B. Iob. l. 9. c. 35 circ. med. Apoc. 3.*

EX electorum vita nunc & labore cognoscere possumus, si emendari, dum tempus est, nolumus, quanta pòst animadversione feriamur. Electos quippe Dei cernimus, & pia agere, & erudelia multa tolerare. Electorum quippe est hîc conteri, ut ad præmia debeant æternæ hereditatis erudiri. Electorum est hîc flagella percipere, quibus servatur de æternitate gaudere. Hinc ad Joannem dicitur: *Ego quos amo, arguo, & castigo.* Hinc Petrus ait: *Tempus est, ut incipiat judicium à domo Dei.* Ubi mox admirando subjunxit: *Si autem primum à nobis, quis finis eorum, qui non credunt Dei Evangelio?* Hinc ergo colligitur, districtus judex quanta feriat illic districtione quos reprobat, si hîc sic cruciat quos amat.

CAPUT VIII.

Pascite, qui in vobis est, gregem Dei. 1. Petr. 5. a

De prælatis qui subditis corporalia procurare negligunt *Curæ past. par. 2. c. 7. longè post med.* 1. Petr. 5.

NOnnulli curam gregis suscipiunt, qui cùm curare corporalia funditus negligunt, subditorum necessitatibus minimè concurrunt. Quorum nimirum prædicatio plerumque despicitur: quia dum delinquentium facta corripiunt, sed tamen eis necessaria præsentis vitæ non tribuunt, nequaquam libenter audiuntur. Regentis etenim cor doctrinæ sermo non penetrat, si hunc apud ejus animum, manus misericordiæ non commendat. Unde primus Pastor sollicitè admonet, dicens: *Seniores, qui in vobis sunt, obsecro, consenior & testis Christi passionum, qui & ejus quæ in futuro revelanda est gloriæ communicator: pascite, qui in vobis est, gregem Dei.* Qui in hoc loco utrum pastionem cordis an corporis suaderet aperuit, cùm subjunxit: *Providentes non coactè, sed spontaneè secundùm Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntariè.* Quibus profectò verbis pastoribus præcavetur, ne dum subjectorum inopiam satiant, se mucrone ambitionis occidant: ne cùm per eos carnis subsidiis reficiuntur proximi, ipsi remaneant à cælesti pane jejuni. Hanc pastorum sollicitudinem Paulus excitat, dicens: *Qui* 1. Tim. 3.

suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior. Unde rectori necesse est, ut interiora possit infundere, innoxia cogitatione etiam exteriora providere. Sic itaque pastores erga interiora subditorum suorum studia ferveant, quatenus in eis exterioris quoque vitæ providentiam non relinquant. Nam quasi jure, ut diximus, à percipienda prædicatione gregis animus frangitur, si exterioris cura subsidij à pastore negligatur.

Finis expositionis super Epistolam primam B. Petri.

INCIPIVNT CAPITVLA DE EPISTOLA II. BEATI Petri Apostoli.

1 *Ministrate in abstinentia patientiam.*
2 *Habemus firmiorem propheticum sermonem.*
3 *Deus Angelis peccantibus non pepercit.*
4 *Loth aspectu, & auditu justus erat.*
5 *Balaam asina corripuit.*
6 *Paulus secundùm datam sapientiam scripsit vobis.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER EPISTOLAM II. B. Petri Apostoli.

CAPUT I.

2. Pet. 1. a *Ministrate in scientia abstinentiam, in abstinentia autem patientiam.*

De abstinentibus. *Curæ past. par. 3. c. 20. procul à pr.*

ABSTINENTES sollicitè semper debent considerare, ne cùm gulæ vitium fugiunt, acriora his vitia quasi ex virtute generentur; ne cùm carnem macerant, ad impatientiam spiritus erumpat. Unde Petrus admonet, dicens: *Ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam.* Mentes enim abstinentium plerumque impatientia à sinu tranquillitatis excutit. Et ideo cùm dixisset: *In scientia autem abstinentiam*, protinus vigilanter adjunxit, dicens: *In abstinentia autem patientiam.* Deesse quippe abstinentibus patientiam prævidit, quæ eis, ut adesset, admonuit: quia nulla virtus est quòd caro vincitur, si spiritus ab ira superatur.

CAPUT II.

2. Pet. 1. d *Habemus firmiorem propheticum sermonem.*

Quod Prophetæ, & vetus testamentum sit nostræ fidei fundamentum. *Hom. 4. & 15. in Ezec. multo ante med.*

IN constructione tabernaculi, ut argenteæ columnæ interiùs immobiles starent, ærei paxilli exteriùs fixi, funes quibus ligarentur, continebant: quia videlicet tanquam paxilli Patres testamenti veteris, & Prophetæ, ante tempus sanctæ Ecclesiæ, id est, exteriùs fixi fuerunt: qui columnas interiùs in ea stantes, id est, sanctos Apostolos, & Prædicatores funibus verborum suorum in soliditate fidei stringerent, atque ligarent: quia dum cælestia mysteria ventura prædicant, hæc postquam ostensa sunt, omnibus credibilia fecerunt, & per eorum prædicationem Apostoli sancti, Dominicæ incarnationis mysterium firmiter, & perfectè crediderunt. Unde rectè quoque ipse primus Apostolorum, magna scilicet veri tabernaculi columna loquitur, dicens: *Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benè facitis attendentes quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco.* In quibus verbis indicat, quantò ad altiora surrexit ex cacumine, ubi religata persistat in fide. Scriptura autem prophetici sermonis, in tenebris vitæ præsentis facta est nobis lucerna, & lumen itineris. Unde Psalmista dicit: *Lucerna pedibus meis verbum tuum, Domine, & lumen semitis meis.* Quæ tamen lucerna prophetici sermonis, jam quidem intelligentibus lucet, sed adhuc non intelligentibus coperta allegoriarum obscuritatibus permanet. Unde etiam per Psalmistam de eisdem dictis Prophetarum dicitur: *Tenebrosa aqua in nubibus aeris:* quia videlicet occulta est scientia in Prophetis. *Psal. 118.* *Psal. 17.*

CAPUT III.

Deus peccantibus Angelis non pepercit. 2. Pet. 2. a

De appellatione inferni. *In expos. B. Iob, l. 8. c. 11. circ. fin.*

QUantum ad sublimitatem cæli, hujus aëris spatium non immeritò potest infernus dici. Unde cùm apostatæ Angeli à cælestibus sedibus in hoc caliginoso aëre sunt demersi, Petrus Apostolus dicit: *Deus peccantibus Angelis non pepercit, sed carceribus caliginosis inferni retrudens, tradidit in judicio cruciandos reservari.* Quantum igitur ad celsitudinem cæli, aër iste caliginosus infernus est; sic etiam, quantum ad ejusdem aëris altitudinem, terra, quæ inferiùs est, intelligi & infernus profundus potest. Malignus itaque spiritus de superioribus in hæc inferiora dejectus, ne ad cælestia evolare prævaleat, pœnæ suæ pondere coarctatur, hîc quasi in carcere astringitur: quia tentare bonos, quantum desiderat, prohibetur, ut & implere mala, quæ appetit, nequeat, superna districtione angustatur.

CAPUT IV.

Loth aspectu, & auditu justus erat. 2. Pet. 2. b

Ille perfectè bonus est, qui & inter malos bonus est. *In expos. B. Iob, l. 1. c. 1. circ. med.*

NOn est valde laudabile bonum esse cum bonis, sed bonum esse cum malis. Sicut enim gravioris est culpæ, inter bonos bonum non esse: ita immensi est præconij bonum etiam inter malos extitisse. Hinc Petrus magis Loth laudibus extulit: quia bonum inter reprobos invenit, dicens: *Et justum Loth oppressum à nefandorum injusta conversatione eripuit.* Aspectu enim, & auditu justus erat, habitans apud eos, qui de die in diem animam justi iniquis operibus cruciabant. Qui nimirum cruciari non posset, nisi prava propinquorum opera & audiret, & cerneret. Et tamen aspectu justus dicitur: quoniam iniquorum vita, non delectando justi aures atque oculos, sed feriendo tangebat. Hinc Paulus discipulis ait: *In medio nationis pravæ, & perversæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.* Hinc Angelo Pergami Ecclesiæ dicitur: *Scio ubi habitas, ubi sedes est Satanæ, & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam.* Hinc sancta Ecclesia sponsi voce laudatur, cùm ei in amoris Cantico dicitur: *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias.* Bene ergo justus Loth inter iniquos vixisse dicitur, ut juxta sponsi præconium inter spinas lilium crevisse monstretur. *Phil. 2.* *Apoc. 2.* *Cant. 2.*

CAPUT V.

2. Pet. 2. *Balaam asina corripuit.*

Multum prodest ad illuminationem cordis infirmitas corporis. *Curæ past. par. 3. c. 13. longe post med.*

MAgna salus est cordis, molestia corporis, quæ ad cognitionem sui mentem revocat: & quæ plerumque salus abjicit, infirmitatis memoria reformat; ut animus, qui extra se in elationem ducitur, cui sit conditioni subditus, ex percussa, quam sustinet, carne memoretur. Quod rectè per Balaam, si tamen vocem Dei subsequi obediendo voluisset, in ipsa ejus itineris retardatione signatur. Balaam namque pervenire ad propositum tendit, sed ejus votum animal, cui præsedit, præpedit. Prohibitione quippe immorata asina Angelum videt, quem humana mens non vidit: quia plerumque caro per molestias tarda, flagello suo menti Deum indicat, quem mens ipsa carni præsidens non videbat: ita ut anxietatem spiritus in hoc mundo proficere cupientis, velut iter tendentis impediat, donec ei invisibilem, qui sibi obviat, innotescat. Unde & bene per Petrum dicitur: *Correptionem habuit suæ vesaniæ subjugale mutum, quod in hominis voce loquens, prohibuit Prophetæ insipientiam.* Insanus quippe homo à subjugali muto corripitur, quando elata mens humilitatis bonum, quod tenere debeat, ab afflicta carne memoratur. Sed hujus correptionis donum idcirco Balaam non obtinuit, quia ad maledicendum pergens, vocem non mentem mutavit.

CAPUT VI.

1. Pet. 3. d *Paulus secundùm sapientiam scripsit vobis.*

De exemplo humilitatis in Petro, & auctoritatis in Paulo. *In exp. B. Iob, l. 29. Et Curæ past. par. 3. cap. 8.*

QUi vult prava agere, & tamen ad hæc ceteros tacere, ipse sibimet testis est, quia veritate plus se appetit diligi, quàm contra se non vult defendi. Nemo quippe est qui ita vivat, ut aliquatenus non delinquat. Ille ergo seipso ampliùs veritatem desiderat amari, qui sibi à nullo vult contra veritatem parci. Licet enim quædam justa & recta, ut sunt, prospiciamus, quædam tamen ut videnda sunt, non videmus: aliud sicut est comprehendimus, & aliud ignoramus. Petrus tanto fidei, tanto miraculorum fulgore claruerat, & tamen conversis Gentibus, dum circumcisionis pondus imponeret, quid rectè diceret, curabat. Quia ergo sibi contra veritatem parci noluit, increpationem Pauli libenter accepit. Paulus quippe, qui se legi mortuum per legem dicit, quia ut in Christo crederet, hoc ei lex ipsa præjudicavit, magno fidei succensus ardore, præcepta legis teneri carnaliter noluit, circumcisionem in Gentibus fieri vetuit. Et cùm Petrus Apostolus servari adhuc in circumcisione legis consuetudinem vellet, in faciem restitit, eumque hac in re fuisse reprehensibilem dicit: & in hoc ejus studium discipulis loquens non solùm culpam, sed quod maius est, hypocrisim, id est simulationem nominat, dicens: *Cùm venisset Petrus Antiochiam, in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat.* Et paulò pòst: *Et simulationi ejus consenserunt ceteri Iudæi.* Idem verò Apostolorum primus cùm multa discipulos admoneret, & à quibusdam detrahi Pauli scriptis cognosceret, dixit: *Sicut charissimus frater noster Paulus secundùm datam sibi sapientiam scripsit vobis, loquens in eis de his, in quibus sunt quædam difficilia intellectu, quæ indocti, & instabiles depravant, sicut & ceteras scripturas, ad suam ipsorum perditionem.* Ecce Paulus in Epistolis suis scribit, Petrum reprehensibilem. Ecce Petrus in Epistolis suis asserit Paulum in his, quæ scripserat, admirandum. Certè enim nisi legisset Petrus Pauli Epistolas, non laudâsset. Si autem legit, quia illic ipse reprehensibilis dicitur, invenit. Amicus ergo veritatis laudavit, etiam quòd reprehensus est, atque ei hoc ipsum placuit: quia in his non placuerat, & quæ aliter quàm debuerat, sensit. Seque etiam minori fratri consensum dedit, atque in eadem re factus est secutor minoris sui, ut etiam in hoc præiret, quatenus qui primus erat in Apostolatus culmine, esset primus & in humilitate. Pensate ergo, fratres charissimi, in quo mentis vertice stetit, qui illas Epistolas laudavit, in quibus se scriptum vituperabilem invenit. Quæ illa esse tanta mansuetudo potuit, quæ animi soliditas, & imperturbatio cogitationis? Ecce à minore suo reprehenditur, & reprehendi non dedignatur. Non ad memoriam revocat, quòd primus in Apostolatu vocatus est, non quòd claves regni cælestis accepit, non quòd peccata quæcunque in terra solveret, essent soluta in cælo; non quòd in mari pedibus ambulavit, non quòd paralyticos in Jesu nomine jubendo erexerat, non quòd ægros corporis sui umbra sanaverat, non quòd mentientes verbo occiderat, non quòd mortuos oratione suscitabat. Ne igitur increpationis verba dedignaretur audire, omnia dona, quæ acceperat, quasi à memoria repulit, ut unum fortiter humilitatis donum teneret. Quis ergo nostrum si vel extremum aliquod signum feciisset, à minore fratre increpatus, increpationis verba patienter audiret? Nil enim signi fecimus, & si quis nos fortasse de actione nostra reprehenderit, statim intumescimus, magnos quosdam nos taciti cogitamus, virtutes nobis ad animum deducimus, etiam quas non habemus. At contrà Petrus cum virtutibus humilis in reprehensione permansit. Sed sunt nonnulli, qui non Petrum Apostolorum principem, sed quendam alium eo nomine, qui à Paulo est reprehensus, accipiunt: qui si Pauli Apostoli studiosiùs verba legissent, ista non dicerent. Dicturus etenim Paulus: *Cùm venisset Petrus Antiochiam, in faciem ejus restiti:* ut de quo Petro loqueretur, ostenderet, in ipso suæ narrationis initio præmisit, dicens: *Creditum est mihi Evangelium præputij, sicut Paulo circumcisionis. Qui enim operatus est Petro in Apostolatu circumcisionis, operatus est & mihi inter gentes.* Patet ergo de quo Petro Paulus loquitur, quem & Apostolum nominat, & præfuisse Evangelio circumcisionis narrat. Et fuerunt quidam, qui secundam Petri Epistolam, in qua Epistolæ Pauli sunt laudatæ, dicerent ejus non fuisse. Sed si ejusdem Epistolæ pensare verba voluissent, longè aliter sentire potuissent. In ea quippe scriptum est: *Voce delapsa ad eum hujuscemodi à magnifica gloria: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* Atque subjungitur: *Et hanc vocem nos audivimus, cùm essemus cum ipso in monte sancto.* Legant itaque Evangelium, & protinus agnoscent, quia cùm vox ista de cælo venit, Petrus Apostolus cum Domino in monte stetit. Ipse ergo hanc Epistolam scripsit, qui hanc vocem in monte de Domino audivit. Charitas autem in Petro, & minis terrentium principum fortiter restitit, & in circumcisione submovenda minorum verba humiliter audivit. Charitas etiam in Paulo, manus persequentium humiliter pertulit, & tamen in circumcisionis negotio longè se imparis prioris sensum audenter increpavit.

Hom. 18. in Ezech prope. à pr. & longe ante med. Gal. 2. 1. Petr. 3. Gal. 2. 2. Pet. 1. & Matth. 17. Ibidem. Ibidem. In exp. B. Iob, l. 19. c. 4 longe post med.

Finis expositi super Epist. 2. B. Petri Apost.

INCIPIVNT CAPITVLA DE PRIMA EPISTOLA BEATI Joannis Apostoli.

1 *Si dixerimus quia peccatum non habemus.*
2 *Advocatum habemus apud Patrem.*
3 *Qui dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit.*
4 *Nolite diligere mundum.*
5 *Nunc Antichristi multi facti sunt.*
6 *Unctio ejus docet vos de omnibus.*
7 *Similes ei erimus.*
8 *Si cor nostrum non reprehenderit nos.*
9 *Deum nemo vidit unquam.*
10 *Qui non diligit fratrem suum, quem videt.*
11 *Qui diligit Deum, diligit & fratrem suum.*
12 *Est peccatum ad mortem.*

INCIPIT EXPOSITIO SUPER PRIMAM EPISTOLAM B. Joannis Apostoli.

CAPUT I.

1. Ioan. 1. c *Si dixerimus quia peccatum non habemus, &c.*

In hac vita nemo potest esse absque peccato. *In exp. B. Iob, l. 18. c. 9 Iac. 3. Psal. 142.*

HOMINES justi quamvis in hac vitâ ex magna justitiæ claritate resplendeant, nequaquam tamen ad purum sordibus peccatorum carent, Joanne Apostolo attestante, qui dicit: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Affirmat id quoque Jacobus qui astruit, dicens: *In multis enim offendimus omnes.* Propheta enim deprecatur dicens: *Non intres in judicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.* Homines enim justi quamdiu in hac carne corruptibili mortaliter vivunt, justi quidem esse possunt, sed contagio culpæ omnino carere non possunt: *Quia corpus, quod corrumpitur, aggravat animam: & deprimit terrena in habitatio sensum multa cogitantem.* *Sap. 9.*

CAPUT II.

1. Ioan. 2. *Advocatum habemus apud Patrem, Iesum Christum justum, &c.*

Ut perfectorum lacrymas, & virtutes imitemur. *Hom. 30. in Ezech.*

NEcesse est, ut nos qui parvuli adhuc sumus, perfectorum semper & virtutes, & lacrymas ante nostrę mentis oculos ponamus. Imitemur quæ in illis aspicimus, ut dum cœperimus per incrementa crescere, possimus ab illo districto examine mala, quæ fecimus, velare. In assiduis enim fletibus, in quotidiana nostra pœnitentia habemus sacerdotem in cælis, qui interpellat pro nobis, de quo etiam per Joannem dicitur: *Si quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Iesum Christum justum: & ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* Ecce exultat animus cùm advocati nostri potentiam audimus, sed exultationem nostram iterum remordet timor: quia ipse, qui nobis advocatus est, dicitur justus. Nos enim justitiæ causas habemus, justus verò advocatus injustas causas nullo modo suscipit, nec verba dare pro injustitia consentit. Quid igitur agimus, charissimi fratres mei? Sed ecce occurrit animo quid agamus; mala quæ fecimus, & defleamus, & accusemus. Scriptum est: *Justus in principio accusator est sui.* Quilibet etenim peccator conversus in fletibus, jam esse justus inchoat, cùm cœperit accusare quod fecit. Cur enim justus non sit, qui contra suam injustitiam jam per lacrymas sævit? Justus igitur advocatus noster justos nos defendet in judicio, quia nosmetipsos, & cognoscimus, & accusamus injustos. Non ergo in fletibus, non in nostris actibus, sed in advocati nostri allegatione confidamus. *Prov. 28.*

CAPUT III.

Qui dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est. 1. Ioan. 2. d

Vera fides, non verbis, sed operibus comprobatur. *Hom. 2. in Evang. Tit. 1.*

VEra fides est, quæ in hoc, quod verbis dicit, moribus non contradicit. Hinc est quòd quibusdam falsis fidelibus Paulus ait: *Quia confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Hinc Joannes ait: *Qui dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est.* Quod cùm ita sit, fidei nostræ veritatem in vitæ nostræ consideratione debemus agnoscere. Tunc enim veraciter fideles sumus, si quod verbis promittimus, operibus complemus. In die quippe baptismatis, omnibus nos antiqui hostis operibus, & omnibus pompis abrenunciare promisimus. Itaque unusquisque vestrûm ad considerationem suam mentis oculos reducat, & si servat post baptismum, quod ante baptismum spopondit, certus jam quia fidelis est, gaudeat. Sed ecce quod promisit, minimè servavit; sed ad exercenda prava opera, ad concupiscendas mundi pompas dilapsus est: videamus si jam scit plangere quod erravit. Apud misericordem namque judicem, nec ille fallax habebitur, qui ad veritatem revertitur, etiam post quam mentitur: quia omnipotens Deus libenter nostram pœnitentiam suscipit, ipse suo judicio hoc, quod erravimus, abscondit.

CAPUT IV.

Nolite diligere mundum. 1. Ioan. 2. b

Simul se non capiunt in homine amor Dei, & cupiditas sæculi. *In exp. B. Iob, l. 18. c. 18 fub init. & Hom. 19. in Ezech. longe post med. & procul à fin.*

ESse sine delectatione anima nunquam potest: nam aut infimis delectatur, aut summis. Et quantò altiori studio exercetur ad summa, tantò majori studio torpescit ad infima: quantoque acriori cura inardescit ad infima, tantò corpore damnabili frigescit à summis: utraque enim simul, & æqualiter amari non possunt. Unde Joannes Apostolus sciens inter spinas amorum sæcularium, supernæ charitatis messem germinare non posse, priusquam æterni amoris semina proferat de cordibus audientium, sancta verbi manu, sæcularium amorum spinas eradicat, dicens: *Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo sunt.* Qui mox rationem subdidit, quare? *Quia si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo.* Ac si apertè dicat: Utrique se amores in uno corde non capiunt, nec in eo seges supernæ charitatis pullulat, in quo illam spinæ infimæ delectationis necant. Qui eandem rationem protinus subdit, & ipsas ex hac infima delectatione nascentes enumerat punctiones, dicens: *Quia omne, quod in mundo est, concupiscentia carnis est, & concupiscentia* 1. Ioan. 2.

cupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Ideo enim habere aliquid omnes, & ultra quàm necesse est, concupiscunt, ut habendo superbiant, & quia hoc alius non habet, se in cogitationibus extollant. Qui igitur terrenarum rerum amore vincitur, in Deo nullatenus delectatur. *Nemo enim potest duobus dominis servire:* quia non valet simul transitoria & æterna diligere. Si enim æternitatem diligimus, cuncta temporalia in usu, non in effectu possidemus.

CAPUT V.

1. Ioan. 2. c

Nunc Antichristi multi facti sunt.

De membris Antichristi. In exp. B. Iob, l. 29. c. 6 in princ.

SUrgente Antichristo, iniquorum capite, in sanctæ Ecclesiæ persecutione, multi qui nunc ore sunt pij, & corde sunt impij, publicatâ malitiâ, corruent; & fidem, quam specietenus tenuerant, perdent. Nemo autem idcirco se à tali occasu extraneum credat, quia ad illius tentationis procellam se pervenire non existimat. O quanti tentationis illius tempora non viderunt, & tamen in ejus tentationis procella versantur! Caïn tempus Antichristi non vidit, & tamen membrum Antichristi per meritum fuit. Judas sævitiam persecutionis illius ignoravit, & tamen viribus crudelitatis ejus, avaritia suadente, succubuit. Simon divisus longè ab Antichristi temporibus extitit, & tamen ejus se superbiæ miraculorũ potentiã perversè appetendo conjunxit. Sic iniquum corpus suo capiti, sic membris mẽbra junguntur; & cũ in cognitione se nesciunt, ei tamen prava actione copulantur. Unde fit, ut in suis operatoribus ipse iniquorum auctor, Antichristus jam appareat, qui necdum venit. Hinc Joannes ait: *Filioli, novissima hora est, & sicut audistis quia Antichristus venit: nunc Antichristi multi facti sunt, unde scimus, quia novissima hora est.* Nunc quippe Antichristi multi facti sunt: quoniam omnes iniqui jam ejus membra sunt, quæ scilicet perversè edita, caput suum malè vivendo prævenerunt. Inter hæc necesse est, ut unusquisque nostrûm ad cordis sui secretum redeat, & actionis suæ damna pertimescat, ne meritis exigentibus per districtam justitiam judiciorum Dei in talium hominum numerum currat.

1. Ioan. 2.

CAPUT VI.

1. Ioan. 2. d

Unctio ejus docet vos de omnibus.

De ædificatis gratia Spiritus sancti. Hom. 30. in Evang. procul à pr.

NIsi Spiritus sanctus cordi adsit audientis, otiosus est sermo Doctoris. Nemo ergo docenti homini tribuat quod ex ore docentis intelligit: quia nisi sit intus qui doceat, lingua doctoris exteriùs in vanum laborat. Ecce unam loquentis vocem omnes pariter auditis, nec tamen pariter sensum auditæ vocis percipitis. Cùm ergo non sit vox dispar, cur in cordibus vestris dispar est vocis intelligentia, nisi quia per hoc quòd vox loquentis communiter admonet, est Magister interior, qui de vocis intelligentia quosdam specialiter docet? De hac igitur unctione sancti Spiritus per Joannem dicitur: *Sicut unctio ejus docet vos de omnibus.* Per vocem ergo non instruitur, quando mens per Spiritum sanctum non ungitur. Libet oculos fidei in virtute opificis hujus attollere, sparsimque patres testamenti novi ac veteris considerare. Ecce apertis eisdem oculis fidei David, Amos, Danielem, Petrum, Paulum, Matthæum intueor, & sanctus iste Spiritus, qualis sit artifex considerare volo, sed in ipsa mea consideratione deficio. Implet namque cytharedum puerum, & Psalmistam facit. Implet pastorem armentarium sycomoros vellicantem, & Prophetam facit. Implet abstinentem puerum, & Judicem senum facit. Implet piscatorem, & Prædicatorem facit. Implet persecutorem, & Doctorem Gentium facit. Implet Publicanum, & Evangelistam facit. O qualis est artifex iste Spiritus! nulla ad discendum mora agitur in omne, quod voluerit; mox ut tetigerit, mentem docet, solumque tetigisse, docuisse est. Nam humanum animum subitò ut illustrat, immutat: abnegat hunc repente quod erat, exhibet repente quod non erat.

Ibid. multo post med.

1. Reg. 16. Amos 7. Dan. 13. Mar. 4. Act. 9. Luc. 5.

CAPUT VII.

Similes ei erimus.

1. Ioan. 3. d

De immutatione electorum in speciem divinæ claritatis. In exp. B. Iob, l. 18. c. 27. ante med. & Hom. 2. in aliquanto ante fin. 1. Ioan. 3. Exod. 3. Iac. 1.

SAncti omnes ut ad sanctitatis virtutem surgere valeant, ad similitudinem Mediatoris Dei & hominum Jesu Christi tendunt. Sancti etenim non essent, si hujus hominis similitudinem non haberent. Intantum verò quisque sanctus ad similitudinem hujus hominis ducitur, inquantum vitam sui Redemptoris imitatur. Post hanc autem similitudinem, quæ nunc moribus tenetur, quandoque ad similitudinem gloriæ pervenietur. Hinc etenim Joannes dicit: *Charissimi, nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus.* Qui mox unde hoc fieri valeat, adjungit, dicens: *Quoniam videbimus eum sicuti est.* Esse etenim Dei, est æternum hunc atque incommutabilem permanere. Nam omne quod mutatur, desinit esse quod fuit, & incipit esse quod non fuit. Dei verò esse, est dissimiliter nunquam esse. Unde ad Moysen dicitur: *Ego sum qui sum: & dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos.* Jacobus quoque ait: *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.* Itaque per Joannem dicitur: *Similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est:* quia per hoc, quod aspicimus, ejus essentiam naturæ, à mutabilitate nostra liberati, figimur in æternitatem. Immutabimur quippe in ipso, quem videbimus: quia morte carebimus, videndo vitam: mutabilitatem nostram transcendemus videndo immutabilitatem: corruptione nulla tenebimur, videndo incorruptionem. Erit autem tunc similitudo hominis etiam in corporibus nostris. Hinc enim per Paulum dicitur: *Nostra conversatio in cælis est: unde etiam expectamus Salvatorem Dominum nostrum Jesum Christum: qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.* Erunt ergo tunc electorum corpora claritati Dominici corporis configurata. Quæ etsi æqualitatem gloriæ ejus non habent per naturam, similitudinem tamen configurationis ejus habent per gratiam: quia utique similitudo vitæ ejus nunc in moribus trahitur electorum, & in resurrectione sequetur similitudo æternitatis in mente: quoniam videbimus eum sicuti est. Ad hoc quippe sancti omnes ad illa gaudia æterna perveniunt, ut esse Deo similes possint: & tamen scriptum est: *Domine, quis similis tibi?* Et iterum: *Aut quis similis erit Deo inter filios Dei?* Unde ergo similes, & unde non similes? Nisi quia & similes erunt ad imaginem, & tamen non erunt similes ad æqualitatem. Aspiciendo quippe æternitatem Dei, fit eis ut æterni sint: & dum visionis ejus donum percipiunt, ex perceptione beatitudinis imitantur quod vident. Et similes ergo sunt, quia perbeati fiunt: & tamen Creatori similes non sunt, quia creatura sunt. Et habent itaque quandam Dei similitudinem, quia non habent finem, & tamen incircunscripti æqualitatem non habent, quia circunscriptionem habent.

Phil. 3. Psal. 34. Psal. 88.

CAPUT VIII.

1. *Ioan.* 3. d *Si cor nostrum reprehenderit nos.*

De differentia quam in oratione patitur mala conscientia. *In exp. B. Iob, l. 10. c. 11. procul à prine.*

SCiendum est quòd quisquis à præceptis Dominicis discordat opere, quoties ea audit, à corde suo reprehenditur atque confunditur: quia id, quod non fecerit, memoratur. Nam in quo se errâsse considerat, ipsa se latenter conscientia accusat. Mens etiam ad spei fiduciam protinus frangitur, si intenta precibus, necdum devictæ culpæ memoria mordetur. Diffidit namque accipere se posse quod appetit, quæ profectò reminiscitur nolle se adhuc facere, quod divinitus audivit. Hinc per Joannem dicitur: B

1. *Ioan.* 3. *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quidquid petierimus ab eo, accipiemus.* Hinc Salomon ait: *Qui avertit aurem suam ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.* Cor quippe nos in petitione reprehendit, cùm resistere se præceptis ejus quem postulat, meminit: & oratio fit execrabilis, cùm à censura avertitur legis: quia dignum profectò est, ut ab ejus beneficiis sit quisque extraneus, cujus nimirum jussionibus non vult esse subjectus. Qua in re hoc est salubre remedium, ut cùm se mens ex memoria culpæ reprehendit, hoc priùs in oratione defleat, quod erravit: quatenus erroris macula cùm fletibus tergitur, in petitione sua cordis facies ab Auctore munda videatur: & tunc, sicut Joannes dicit: *Fiduciam habentes ad Deum, quidquid petierimus ab eo, accipiemus.* Si enim id, quod præcepit, facimus, id quod petimus obtinebimus. Tunc quippe juxta Joannis vocem cor fiduciam in oratione accipit, cùm sibi vitæ pravitas nulla contradicit. Valde namque apud Dominum utraque hæc sibi necessariò congruunt, ut & oratione operatio, & operatione fulciatur oratio.

Prov. 28.

1. *Ioan.* 3.

CAPUT IX.

1. *Ioan.* 4. c *Deum nemo vidit unquam.*

Qualiter in hac vita Deus videri ab hominibus possit, vel non videri. *In exp. B. Iob. l. 18. c. 28 non procul à prine.*

CUm testamenti veteris Patres intueor, multos horum, teste ipsa sacræ elocutionis historia, D Deum vidisse cognosco. Vidit quippe Jacob Dominum, qui ait: *Vidi Dominum facie ad faciem, & salva facta est anima mea.* Vidit Moyses Dominum, de quo scriptum est: *Loquebatur Dominus ad Moysem facie ad faciem, sicut loqui solet homo ad amicum suum.* Ecce testamenti veteris Patres Deum se vidisse testati sunt, & tamen Joannes ait: *Deum nemo vidit unquam.* Quid est hoc, nisi quòd patenter datur intelligi: quia quamdiu hîc mortaliter vivitur, videri per quasdam imagines Deus potest, sed per ipsam naturæ suæ speciem non potest, ut anima gratiâ Spiritus afflata per figuras quasdam Deum videat, sed ad ipsam vim ejus essentiæ non pertingat. Hinc est enim quòd Jacob, qui Deum se vidisse testatur, hunc non nisi in Angelo vidit. Hinc est E quòd Moyses, qui cùm Deo facie ad faciem loquebatur, sicut homo loqui solet cum amico suo, ei inter ipsa verba suæ locutionis dicit: *Si inveni gratiam in conspectu tuo, ostende mihi temetipsum manifestè, ut videam te.* Certè enim, si Deus non erat, cum quo loquebatur, Ostende mihi Deum, diceret, & non, Ostende temetipsum. Si autem & Deus erat, cum quo facie ad faciem loquebatur, cur se petebat videre quem videbat? Sed ex hac ejus petitione colligitur, quia eum sitiebat per incircunscriptæ naturæ suæ claritatem cernere, quem jam cœperat per quasdam imagines videre: ut sic superna essentia mentis ejus oculis adesset, quatenus ad æternitatis

Gen. 32. *Exod.* 33.

Ibidem.

A visionem nulla imago creata corporaliter interesset. Et viderunt ergo Patres veteris testamenti Dominum, & tamen juxta Joannis vocem Deum nemo vidit unquam: quia in hac mortali carne consistentibus, & videri potuit per quasdam circunscriptas imagines, & videri non potuit per incircunscriptum lumen æternitatis. Sin verò à quibusdam potest in hac adhuc corruptibili carne viventibus, sed tamen inæstimabili virtute crescentibus, quodam contemplationis acumine, æterna Dei claritas videri, hoc quoque à beati Joannis sententia non abhorret, qui ait: *Deum nemo vidit unquam:* quoniam quisquis sapientiam, quæ Deus est, videt, huic vitæ funditus moritur, ne jam ejus amore teneatur. Nullus quippe eum videt, qui adhuc carnaliter vivit, quia nemo potest amplecti Deum simul & sæculum. Qui enim Deum videt, eo ipso moritur, quo vel intentione cordis, vel affectu operis, ab hujus vitæ delectationibus, tota mente separatur. Unde ad eundem quoque Moysem dicitur: *Non enim videbit me homo, & vivet.* Ac si apertè diceretur: Nullus unquam Deum videt spiritualiter, & mundo vivit carnaliter.

Ibidem.

CAPUT X.

3. *Ioan.* 4. d *Qui non diligit fratrem suum, quem videt, quomodo diliget Deum, &c.*

C DEum, quem non videt, quomodo potest diligere? Duo sunt præcepta charitatis, Dei amor, & proximi: per amorem Dei, amor proximi gignitur: & per amorem proximi, amor Dei nutritur. Nam qui Deum amare negligit, profectò diligere proximum nescit. Et tunc plenius in Dei dilectione proficimus, si in ejusdem dilectionis gremio priùs proximi charitate lactamur. Quia enim amor Dei amorem proximi generat, dicturus per legem Dominus: *Diliges proximum*, præmisit dicens: *Diliges Dominum Deum tuum:* ut scilicet in terra pectoris nostri, priùs amoris sui radicem figeret, quatenus per ramos postmodum dilectio fraterna germinaret. Et rursum, quia amor Dei ex proximi amore calescit, testatur Joannes, qui increpat, dicens: *Qui non diligit fratrem suum, quem videt: Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?* Quæ tamen divina dilectio per timorem nascitur, sed in affectum crescendo permutatur.

De duobus præceptis charitatis. *In exposi. B. Iob. l. 7. c. 10 sub init.*

Deut. 6.

CAPUT XI.

1. *Ioan.* 4. d *Qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.*

CHaritas ad cuncta virtutum facta dilatatur, quæ à duobus quidem præceptis incipit, sed se ad innumera extendit. Hujus namque charitatis initium dilectio Dei est, ac dilectio proximi: de qua dilectione Joannes dicit: *Et hoc mandatum habemus à Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum:* sed Dei dilectio per tria distinguitur. Quia ex toto corde, ex tota anima, & ex tota fortitudine diligi Conditor jubetur. Qua in re notandum est, quòd divinus sermo, cùm Deum diligi præcipit, non solùm narrat ex quo, sed etiam informat ex quanto, cùm subjungit, *ex toto*: ut videlicet qui perfectè Deo placere desiderat, sibi de se nihil relinquat. Proximi autem dilectio ad duo præcepta derivatur, cùm & per quendam justum dicitur: *Quod ab alio tibi odis fieri, vide ne tu alteri facias.* Et per semetipsam Veritas dicit: *Quæ vultis, ut faciant vobis homines, ita & vos facite illis:* quibus duobus, scilicet utriusque testamenti mandatis, per unum malitia compescitur, per aliud benignitas præroga-

De innumeris speciebus charitatis. *In exposi. B. Iob. l. 10. c. 4 ante med.*

Tob. 4. *Mat.* 7.

tur: ut malum, quod pati non vult, quisque non faciens, cesset à nocendi opere. Et rursum, bonum, quod sibi fieri appetit, impendens, erga utilitatem proximi se exerceat ex benignitate. Sed hæc nimirum duo dum sollicita intentione cogitantur, cor ad innumera virtutum ministeria tenditur; ne vel ad inferenda, quæ non debet, desideriis inquieta mens ferveat, vel erga exhibenda quæ debet, otio resoluta torpescat. Nam cùm cavet alteri facere, quod nequaquam vult ab altero ipsa tolerare, sollicita se intentione circunspicit, ne superbia elevet, & usque ad despectum proximi, animum dejiciens exalter; ne ambitio cogitationem laniet, cumque hanc ad aliena appetenda dilatat, angustet: ne cor luxuria polluat; & subjectum desideriis per illicita corrumpat: ne ira exasperet, & usque ad proferendam contumeliam inflammet: ne invidia mordeat, & alienis felicitatibus æmula, sua se face consumat, ne immoderatè linguam loquacitas pertrahat, eamque usque ad lasciviam obtrectationis extendat: ne odium malitia excitet, & os usque ad jaculam maledictionis irritet. Et rursum, cùm cogitat, ut ea alteri faciat, quæ ipsa sibi fieri ex altero expectat, pensat nimirum ut malis bona, ut bonis meliora respondeat: ut erga procaces, mansuetudinem longanimitatis exhibeat: ut malitiæ peste languentibus gratiam benignitatis impendat: ut discordes pace uniat: ut concordes ad concupiscentiam veræ pacis accingat: ut indigentibus necessaria tribuat, ut errantibus viam rectitudinis ostendat: ut afflictos verbo & compassione mulceat: ut accensos in hujus mundi desideriis increpatione restringat: ut minas potentium ratiocinatione mitiget, ut oppressorum angustias quanta prævaleat ope, levet, ut foris resistentibus opponat patientiam, ut intus superbientibus exhibeat cum patientia disciplinam, ut erga errata subditorum, sic mansuetudo zelum temperet, quatenus à justitiæ studio non enervet, sic ad ultionem zelus ferveat, ne tamen pietatis limitem fervendo transcendat: ut ingratos beneficiis ad amorem Dei provocet, ut gratos quosque ministeriis in amore fervet, ut proximorum mala cùm corrigere non valet, taceat: & cùm corrigi loquendo possunt, silentium consensum esse pertimescat: ut sic ea, quæ tacet, toleret, ne tamen in animo virus doloris occultet: ut si malevolis munus benignitatis exhibeat, ne cùm per gratiam à jure rectitudinis excedat: ut cuncta proximis, quæ prævalet, impendat, sed hæc impendendo non timeat: ut sic in bonis, quę exhibet, timoris præcipitium paveat, ne tamen à boni exercitio torpescat: ut sic quæ possidet, tribuat: quatenus quanta sit largitas remunerantis attendat, ne cùm terrena largitas, suam plusquam necesse est inopiam cogitet, & in oblatione muneris, hilaritatis lumen tristitia obscuret. Charitas igitur si mentem plenè ceperit, hanc ad innumera opera multiformiter accendit. Est itaque in dilectione Dei necessariò tenenda fides, & vita: in dilectione verò proximi debet summopere patientia & benignitas custodiri. Est enim in dilectione Dei necessaria fides, & vita, quia videlicet scriptum est: *Fides sine operibus mortua est*: probatio ergo dilectionis exhibitio est operis. Hinc Joannes in epistola sua dicit: *Qui dicit, quia diligo Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est.* Verè enim diligimus, si ad mandata ejus nos à nostris voluptatibus coarctamus. Nam qui adhuc per illicita desideria defluit, profectò Deum non amat, quia ei in sua voluptate contradicit. Est autem in dilectione proximi nobis patientia & benignitas conservanda: quia de eadem dilectione scriptum est: *Charitas patiens est, benigna est*: patiens scilicet, vel illata à proximis mala æquanimiter portet: benigna autem, ut sua bona proximis desiderabilitèr impendat.

Hom. 22. in Ezech. & Hom. 30. in Evang. sub init. Inc. 2.

1. Ioan. 2.

1. Cor. 13.

CAPUT XII.

Est peccatum ad mortem. *1. Ioan. 5. d*

PEccatum illud usque ad inferos ducit, quod ante finem vitæ præsentis per correptionem & pœnitentiam non emendatur: de quo videlicet peccato per Joannem dicitur: *Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut roget quis.* Peccatum namque ad mortem, est peccatum usque ad mortem: quia scilicet peccatum, quod hîc non corrigitur, ejus venia frustra postulatur. Hoc autem inter peccatum & delictum distat, quòd peccatum est mala facere; delictum verò bona derelinquere: quæ summoperè sunt tenenda. Vel certè peccatum est in opere, delictum in cogitatione.

De impœnitentia. *In expos. B. Iob. l. 16. c. 28. in pr.*

Hom. 21. in Ezech. proculà pr.

Finis Exposit. super Epist. I. B. Ioannis.

INCIPIVNT CAPITVLA
DE EPISTOLA III. BEATI
Joannis Apostoli.

1 *Nos ergo debemus suscipere ejusmodi.*
2 *Diotrephes non recipit nos.*

INCIPIT EXPOSITIO
SUPER EPISTOLAM III. B.
Joannis Apostoli.

CAPUT I.

Nos ergo suscipere debemus ejusmodi, ut cooperatores simus veritatis. *3. Ioan. 1. b*

SÆCULARES viri intra sanctam Ecclesiam quamvis spiritualium virtutum dona non habent, dum tamen sanctos viros donis spiritualibus plenos sua largitate sustentat, in spiritualibus eorum donis cooperatores fiunt. Hoc ante Dei oculos exhibentes, quod adjuvant. Hinc est enim quòd de quibusdam peregrinantibus fratribus, Gaïo per Joannem dicitur: *Pro nomine enim Christi profecti sunt, nihil accipientes à gentilibus. Nos ergo debemus suscipere ejusmodi, ut cooperatores simus veritatis.* Qui enim spiritualia dona habentibus, temporalia subsidia tribuit, in ipsis donis spiritualibus cooperator existit. Nam cùm pauci sunt, qui spiritualia dona percipiunt, & multi qui rebus temporalibus abundant, per hoc se divites pauperum virtutibus inserunt, quo eisdem sanctis pauperibus de suis divitiis solatiantur.

De sustentandis pauperibus. *Hom. 20. in Evang. longè ante med.*

3. Ioan. 16.

CAPUT II.

Diotrephes non recipit nos. *3. Ioan. 1. b*

MAgna indiget inquisitione, cùm recti viam operis tenemus, utrum semper debeamus ad derogantium verba despicere, an certè aliquando compescere. De qua re sciendum est, quia linguas detrahentium, sicut nostro studio non debemus excitare, ne ipsi pereant; ita per suam malitiam excitatas debemus æquanimiter tolerare, ut nobis meritum crescat. Aliquando etiam compescere, ne, dum de nobis mala disseminant, eorum qui audire

Qualiter contra linguas detrahentium præparari debeamus. *Hom. 9. in Ezech. circa med.*

nos ad bona poterant, innocentium corda corrumpant. Hinc est enim quòd Joannes obtrectatoris
3. Ioan. 1. sui linguam redarguit, dicens: *Is, qui amat primatum gerere in eis, Diotrephes non recipit nos. Propter hoc, si venero, commonebo ejus opera, quæ facit, verbis malignis garriens in nos.* Hinc Paulus detrahentibus Corinthiis loquitur, dicens: *Epistolæ,*
2. Cor. 1. *inquiunt, graves sunt, & fortes, præsentia autem corporis infirma, & sermo contemptibilis. Hoc cogitet, qui ejusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales sumus præsentes in opere.* Hi enim, quorum vita in exemplo imitationis est posita, debent, si possunt, detrahentium sibi verba compescere, ne prædicationem eorum non audiant, qui audire poterant; & in pravis moribus remanentes, benè vivere contemnant. Sed hac in re subtili inquisitione necesse est, ut semetipsum animus investiget, ne fortasse suæ laudis gloriam quærat, & animarum lucra se quærere nostra cogitatio simulet. Sæpe enim sui nominis laude animus pascitur, & quasi sub obtentu lucrorum spiritualium, cùm de se bona dici cognoverit, lætatur. Et sæpe gloriæ suæ defensione contra detrahentes irascitur, & fingit sibimet quòd hoc ex eorum zelo faciat, quorum corda à bono fervore detrahentis sermo perturbat. Illi ergo debent magnoperè curare, ne contra eorum opinionem detrahentium verba prævaleant, qui suam conscientiam subtiliter discutientes, se in ea inveniunt de amore privatæ gloriæ nihil habere.

Finis exp. in Epist. III. B. Ioannis Apost.

INCIPIUNT CAPITULA

de libro Apocalypsis B. Joannis Apostoli.

1 *Ioannes septem Ecclesiis quæ sunt in Asia.*
2 *Ioanni Angelus apparuit præcinctus zona aurea.*
3 *Ioannes Angelis septem Ecclesiarum scribit.*
4 *Scio ubi habitas, ubi sedes est Satanæ.*
5 *Habes illic tenentes doctrinam Balaam.*
6 *Dabo tibi calculum candidum.*
7 *Esto vigilans, & confirma cetera.*
8 *Qui vicerit, faciam illum columnam.*
9 *Vtinam frigidus esses, aut calidus.*
10 *Dicis quòd dives sum, & locupletatus.*
11 *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum.*
12 *Collyrio inunge oculos tuos, ut videas.*
13 *Ego quos amo, arguo, & castigo.*
14 *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum.*
15 *Et in medio sedis, & in circuitu quatuor animalia.*
16 *Et in circuitu, & intus plena sunt oculis.*
17 *Et requiem non habebant die ac nocte.*
18 *Mittebant coronas suas ante thronum Dei.*
19 *Et vidi librum scriptum intus & foris.*
20 *Nemo poterat aperire librum.*
21 *Ecce vicit leo de tribu Iuda.*
22 *Et vidi, & ecce in medio.*
23 *Dignus est agnus, qui occisus est, accipere virtutem.*
24 *Vidi sub altare Dei animas interfectorum.*
25 *Et datæ sunt illis singulæ stolæ albæ.*
26 *Et dictum est illis, ut quiescerent tempus adhuc modicum.*
27 *Factus est Sol, ut saccus cilicinus.*
28 *Palmæ in manibus eorum.*
29 *Factum est silentium in cælo quasi media hora.*
30 *Potestas equorum in ore, & in caudis eorum.*
31 *Et habebat in manu sua librum apertum.*
32 *Et juravit per viventem in sæcula: quia tempus non erit amplius.*
33 *Accipe librum, et devora illum.*
34 *Et accepi librum, et devoravi illum.*
35 *Et cùm devorassem librum, amaricatus est venter meus.*
36 *Oportet te iterum prophetare gentibus.*
37 *Atrium, quod est foris templum, ejice foras.*
38 *Mulier amicta sole, et luna sub pedibus ejus.*
39 *Cauda draconis trahebat tertiam partem stellarum.*
40 *Et draco stetit ante mulierem.*
41 *Factum est prælium cum Michaële Archangelo.*
42 *Projectus est accusator fratrum vestrorum.*
43 *Væ terræ, et mari, quia descendit diabolus ad vos.*
44 *Vidi aliam bestiam ascendentem de terra.*
45 *Et cantabant canticum novum.*
46 *Et habebat in manu sua falcem acutam.*
47 *Quartus Angelus effudit phialam suam in solem.*
48 *Ecce venio sicut fur.*
49 *Beatus qui vigilat, etc.*
50 *Beatus qui custodit vestimenta sua.*
51 *Et videant turpitudinem ejus.*
52 *Quantùm glorificavit se, tantùm date illi tormentum.*
53 *Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt.*
54 *Exercitus, qui sunt in cælo, sequebantur eum.*
55 *Habebat in vestimento, et in fœmore scriptum, etc.*
56 *Angelus ligavit draconem per mille annos.*
57 *Beatus qui habet partem in resurrectione prima.*
58 *Et regnabunt cum eo mille annis.*
59 *Post mille annos solvetur draco de carcere.*
60 *Et diabolus missus est in stagnum ignis.*
61 *Libri aperti sunt, & liber vitæ apertus est.*
62 *Et vidi cælum novum, et terram novam.*
63 *Et erat structura muri ejus ex lapide.*
64 *Mensus est muros mensura hominis, quæ est Angeli*
65 *Vide ne feceris, conservus tuus sum.*
66 *Ne signaveris verba prophetiæ hujus libri.*
67 *Qui nocet, noceat adhuc.*
68 *Qui audit, dicat: Veni.*
69 *Ego sum stella splendida et matutina.*

INCIPIT EXPOSITIO super Apocalypsim Beati Ioannis Apostoli.

CAPUT I.

Apoc. 1. b *Ioannes septem Ecclesiis quæ sunt in Asia.*

Per septenarium numerum universalis Ecclesia designatur. *In expos. B. Iob, l. 23. c. 1. longè post med. 4 Reg. 4. Prov. 9.*

SEPTENARIO numero solet universitas designari. Unde Joannes in hac Apocalypsi, septem Ecclesiis scribit. Sed per eas quid aliud quàm universalem Ecclesiam intelligi voluit? Quæ nimirum universalis Ecclesia, ut plena septiformis gratiæ spiritu signaretur, Helisæus super puerum mortuum septies oscitâsse describitur: super extinctum quippe populum Dominus veniens, quasi septies oscitat: quoniam ei dona spiritus septiformis gratiæ misericorditer aspirat. Septem igitur Ecclesiis scribit Apostolus Joannes, ut unam Catholicam septiformis gratiæ plenam spiritu designaret. Et de Domino novimus dixisse Salomonem: *Sapientia ædificavit sibi domum, excidit columnas septem.* Qui ut id de septem Ecclesiis dixisse innotesceret, secutus etiam sacramenta ipsa diligenter inservit, dicens: *Immolavit victimas, & miscuit vinum, & proposuit mensam.* Per septem quippe columnas, omnes Ecclesias non inconvenienter accipimus, quæ unam Catholicam faciunt toto terrarum orbe diffusam.

CAPUT II.

Apoc. 1. b &c. *Ego Ioannes fui in insulâ, quæ appellatur Pathmos, propter verbum Dei, et testimonium Iesu Christi. Fui in spiritu in Dominica die, et audivi post me vocem magnam tanquam tubæ dicentis: Quod vides, scribe in libro, et mitte septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia, Epheso, et Smyrnæ, et Pergamo, et Thyatiræ, et Sardis et Philadelphiæ, et Laodiceæ. Et conversus sum, ut viderem vocem quæ loquebatur mecum. Et conversus vidi septem candelabra aurea, et in medio septem candelabrorum, similem filio hominis vestitum podere, et præcinctum ad mamillas zonam auream.*

De restringenda à cogitatione luxuria, amore charitatis. *In expos. B. Iob, l. 21. c. 2. post med. Matt. 5.*

MAlum luxuriæ, aut cogitatione perpetratur, aut opere. Per Moysem verò luxuria perpetrata, per Auctorem verò munditiæ luxuria damnatur cogitata, sicut ipse dicit: *Scriptum est: Non adulterabis. Ego autem dico vobis: quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo.* Redemptor quippe noster veniens, & legis præcepta transcendens ut ab electis suis non solùm luxuriam carnis, sed etiam cordis aboleret, jussit non tantùm lumbos carnis succingi, id est luxuriam ab effectu refrænari, sed etiam lumbos mentis præcepit succingi, id est, hanc etiam à cogitatione restringi. Hinc est quòd Angelus, qui Joannem in Pathmos insula relegatum alloquitur, aurea zona super mamillas cinctus esse perhibetur. Solet enim nomine auri plerumque charitas intimari. Quia ergo testamenti munditia etiam cordis luxuriam refrænat, Angelus, qui in eo apparuit, in pectore cinctus venit. Quem bene aurea zona restringit: quia quisquis supernæ patriæ, cujus est, non jam timore supplicij: sed amore charitatis immunditiam deserit. Vel ideo ad mamillas zona aurea cinctus Joanni Angelus apparuit, quia supernorum civium pectora, dum pœnali jam nequaquam timori subjecta sunt, & à se vicissim nulla scissione solvuntur, ex sola charitate constringuntur. Zonam quippe auream circa mamillas habere, est cunctos mutabilium cogitationum motus per solius jam amoris vincula restringere. *In expos. B. Iob, l. 24. c. 13. non procul à princ. & l. 21. c. 2. circa fin.*

CAPUT III.

Et Angelo Pergami Ecclesiæ scribe. *Apoc. 2. c*

Per Angelos prædicatores designatur. *In expos. B. Iob, l. 14. c. 7. circ. med. Isaiæ 33.*

SÆpe Scriptura sacra prædicatores Ecclesiæ pro eo quòd gloriam patriæ cælestis annunciant, Angelorum nomine solet designare. Hinc est quòd Joannes septem Ecclesiis scribens, Angelis Ecclesiarum loquitur, id est, prædicatoribus populorum. Hinc Propheta ait: *Angeli pacis amarè flebunt.*

CAPUT IV.

Scio ubi habitas, ubi sedes est Satanæ. *Apoc. 2. d*

De remuneratione bonorum operum, & ultione malorum. *In expos. B. Iob, l. 21. c. 4. post med. Apoc. 2. Ibidem. Ibidem.*

SIc Dominus Deus vias omnium examinatione subtili considerat, ut in unoquoque nostrûm, nec ea, quæ remunerat bona, prætereat; nec mala, quæ videlicet displicent, sine increpatione derelinquat. Hinc est quòd Angelum Pergami Ecclesiæ in quibusdam Dominus laudat, & in quibusdam redarguit, dicens: *Scio ubi habitas, ubi sedes est Satanæ: & tenes nomen meum, & non negasti fidem meam.* Et paulò pòst: *Sed habeo adversum te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam.* Hinc Angelo Thyatiræ dicitur: *Novi opera tua, & charitatem, & fidem, & ministerium, & sapientiam tuam, & opera tua novissima plena prioribus; sed habeo adversum te pauca: quia permittis mulierem Hiezabel, quæ se dicit Propheten, docere, & seducere servos meos, & fornicari, & manducare idolothytum.* Ecce bona memorat, nec tamen resecanda mala sine pœnitentia relaxat: quia scilicet sæ singulorum vias considerat, sic gressus enumerans pensat; ut examine subtili perpendat, vel quantum ad bona quisque proficiat, vel quantum ad mala devians, suis profectibus contradicat. Incrementum quippe meritorum, quod bonæ vitæ studiis augetur, plerumque mali admixtione retrahitur; & bonum quod animus operando construit, hoc alia perpetrando pervertit.

CAPUT V.

Habes illic tenentes doctrinam Balaam. *Apoc. 2. d*

Membra Antichristi esse comprobantur, qui eũ malè vivẽdo prævẽniunt. *In expos. B. Iob, l. 29. c. 6. sub init.*

CAïn, & Judas, & Simon, & alij multi longè ab Antichristi temporibus extiterunt, & tamen se ei perversè vivendo conjunxerunt. Sic iniquum corpus suo capiti, sic membris membra junguntur, cùm & in cognitione se nesciunt, & tamen prava sibi actione copulantur. Neque enim Pergamus Balaam libros aut verba cognoverat, & tamen ejus nequitiam sequens, supernæ vocem increpationis audiebat: *Habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat mittere Balac scandalum coram filiis Israel edere, & fornicari.* Thyatiræ quoque Ecclesiam ab Hiezabel notitia, & tempora, & loca dividebant: sed quia eam par vitæ reatus astrinxerat, inesse ei Hiezabel dicitur, atque perversis operibus insistere, Angelo attestante, qui ait: *Habeo adversum te aliqua: quia permittis mulierem Hiezabel, quæ se dicit Propheten, docere, & seducere servos meos, &*

fr icari, & manducare de idolothytis. Ecce quia reperiri poterant qui Hiezabel vitam actione reproba secuti sunt, Hiezabel illic inventa memoratur: quia videlicet pravum corpus conjuncti mores unum faciunt, etiam si hoc loca vel tempora scindunt. Unde fit, ut in perversis suis imitatoribus & iniquus quisque maneat, qui jam præteriit, & in suis operationibus ipse iniquorum auctor jam appareat, qui necdum venit. Hinc Joannes ait: *Nunc Antichristi multi facti sunt,* quia iniqui omnes jam membra ejus sunt, quæ scilicet perversè edita, caput suum malè vivendo prævenerunt.

1. *Ioan 2.*

CAPUT VI.

Apoc. 2. c *Dabo tibi calculum candidum.*

De cognitione Dei. *In expos B. Iob. l. 19. c. 2 sub init.*

VIdere perfectè coæternam Dei sapientiam, hoc est quod habere. Unde ad Joannem de munere vincentis dicitur: *Dabo tibi calculum candidum, & in calculo nomen novum scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit.* In hac enim vita scire aliquid, vel videre possumus, etiam quod non accipimus habere. Nomen verò novum in calculo scriptum, id est, in æterno præmio notitiam Dei humanis mentibus inusitatam nemo potest scire, nisi qui hanc etiam acceperit habere.

CAPUT VII.

Apoc. 3. a *Esto vigilans, et confirma cetera.*

Anima humana semper ad ima relabitur, nisi studiosè ad summa nitatur. *Cura Past par. 3. c. 35. post med.*

QVi inchoata bona minimè consummant, cauta circumspectione debent considerare: quia dum proposita non perficiunt, etiam quæ fuerant cœpta convellunt. Si enim quod videtur gerendum, sollicita intentione non crescit, etiam quod fuerat bene gestum, decrescit. Hinc Sardis Ecclesiæ ab Angelo dicitur: *Esto vigilans, & confirma cetera, quæ moritura erant: non enim inveni opera tua plena coram Deo meo.* Quia ergo plena coram Deo ejus opera inventa non fuerant, moritura reliqua, quæ etiam erant gesta, prædicebat. Si enim quod mortuum in nobis est, ad vitam non accenditur, hoc etiam extinguitur, quod quasi adhuc vivum tenetur. In hoc quippe mundo humana anima quasi more navis contra fluminis ictum conscendentis, uno in loco nequaquam stare permittitur, quoniam ad ima relabitur, nisi ad summa conetur. Si ergo inchoata bona fortis operantis manus ad perfectionem non sublevat, ipsa operandi remissio contra hoc, quod operatum est, pugnat. Hinc est quòd per Salomonem dicitur: *Qui mollis & dissolutus in opere suo fuerit, frater est sua opera dissipantis.* Quia videlicet qui cœpta bona districtè non exequitur, dissolutione negligentiæ, manum destruentis imitatur.

Prov. 18.

CAPUT VIII.

Apoc. 3. c *Qui vicerit, faciam illum columnam.*

Boni rectores columnę Ecclesiæ vocantur. *In expos. B. Iob, l. 17. c. 17 sub init. Gal. 2.*

SUmmi prædicatores Ecclesiæ, super quos in cælestibus crescens universa spiritualis fabricæ structura surgit, columnæ vocantur, sicut Apocalypsis Joannis testatur, dicens: *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei.* Quisquis enim in Dei opere recta intentione firmatur, columna in structura fabricæ spiritualis erigitur, ut in hoc templo, quod est Ecclesia, positus, & utilitati sit & decori. De hujusmodi columnis loquitur Apostolus, dicens: *Petrus, & Iacobus, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi.*

CAPUT IX.

Vtinam frigidus esses, aut calidus. *Apoc. 3. c*

Quàm noxius sit tepor in eis, qui cõversi sunt ad Deum. *Cura Past. par. 3. c. 33 prope fin.*

QVi bona incipiunt, nec ea perficiunt, debent perpendere, quòd tolerabilius potius esset semitam rectam illam non arripere, quàm post arreptam, post tergum redire. Nisi enim retro respicerent, erga cœptum studium nullo tempore languerent: audiant ergo quod scriptum est: *Vtinam frigidus esses, aut calidus: sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus incipiam te evomere ex ore meo.* Calidus quippe est, qui bona studia & arripit, & consummat. Frigidus verò est, qui consummanda nec inchoat: & sicut à frigore per teporem transitur ad calorem, ita à calore per teporem reditur ad frigus. Quisquis igitur, amisso infidelitatis frigore, sed nequaquam tepore superato exardescit, ut ferveat, proculdubio calore desperato, dum noxio in tepore demoratur, agit ut frigescat. Sed sicut ante teporem frigus est sub spe, ita post frigus tepor in desperatione. Qui enim adhuc est in peccatis, fiduciam non amittit conversionis. Qui verò post conversionem tepuit, spem, quæ potuit esse, de peccatore subtraxit: calidus ergo quisque, aut frigidus esse quæritur: ne tepidus evomatur, ut videlicet aut necdum conversus adhuc de se spem conversionis præbeat, aut jam conversus in virtutibus inardescat; ne evomatur tepidus, qui à calore quem proposuit, torpore ad noxium frigus redit.

CAPUT X.

Dicis, quòd dives sum. *Apoc. 3. c*

Pauperes sunt, qui virtutibus carent. *In expos. B. Iob, l. 34. c. 3 ante med.*

EGestas reproborum propriè dicitur, qui dum vitiis replentur, virtutum divitus vacuantur. Quibus sæpe contingit, ut per elationis dementiam sublevati, dum ruinæ suæ damna non considerant, esse se etiam à bonis actionibus inopes non agnoscant. Unde voce Angeli prædicatori Laodiceæ dicitur: *Dicis, quòd dives sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nèscis, quia tu es miser, & pauper, & cæcus, & nudus.* Quasi divitem se asserit, qui se per arrogantiam extollit; sed pauper, cæcus, & nudus arguitur. Pauper utique, quia virtutum divitias non habet. Cæcus, quia nec paupertatem, quam patitur, videt. Nudus, quia primam stolam perdidit; sed pejus, quia se nec perdidisse cognoscit.

CAPUT IX.

Suadeo tibi emere à me aurum ignitum. *Apoc. 3. c*

Quòd per obedientiã acquiritur sapientia. *In expos. B. Iob, l. 4. c. 18 post med. Prov. 21.*

PEr aurum sapientia intelligitur, de qua per Salomonem dicitur: *Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis.* Aurum nempe sapientiam vidit, quam thesaurum vocavit. Quæ rectè auri appellatione signatur, quia sicut auro temporalia: ita sapientiã bona æterna mercantur. Quæ igitur aliquando per aurum sapientia intelligitur, prædicatori Laodiceæ ab Angelo dicitur: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum.* Aurum quippe emimus, cùm accepturi sapientiam priùs obedientiam præbemus: ad quem videlicet contractum nos quidam Sapiens excitat, dicens: *Concupisti sapientiam, serva mandata, & Dominus præbebit illam tibi.* *Eccles. 1.*

CAPUT XII.

Apoc. 3. d *Collyrio inunge oculos tuos, ut videas.*

Per bona opera cæcitas cordis sanari debet. *Curæ past. par. 1. c. 11. post med.*

LIppus est, cujus ingenium ad cognitionem veritatis emicat, sed tamen hoc vitæ carnalis opedis sanari ratio prava obscurat: sensum natura exacuit, sed debet. conversationis pravitas confundit. Cui bene per Angelum dicitur: *Collyrio inunge oculos tuos, ut videas.* Collyrio quippe, ut videamus, oculos inungimus, cùm ad cognoscendam veri luminis claritatem intellectus nostri aciem medicamine bonæ operationis adjuvamus.

CAPUT XIII.

Apoc. 3. d *Ego quos amo, arguo, & castigo.*

De flagello divinæ percussionis. *In exposi. B. Iob. l. 18. c. 13. sub init. Hebr. 12.*

OMnis divina percussio, aut purgatio in nobis est vitæ præsentis, aut initium pœnæ sequentis. De his, qui ex flagello proficiunt, Dominus ipse voce Angeli ad Joannem ait: *Ego quos amo, redarguo, & castigo*, sicut alibi dicitur: *Quem diligit Deus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit.* E contrà de flagello damnationis per Hieremiam Dominus dicit, dum incorrigibiliter delinquentes populos videt, quos non jam sub disciplina filios, sed sub districta percussione hostes intuetur: *Plaga inimici percussi te, castigatione crudeli.* *Hier. 3.* Hos enim damnant flagella, & non liberant: his flagella ab hac vita inchoant, & in æterna percussione perdurant. Unde per Moysem Dominus dicit: *Ignis exarsit ab ira mea, & ardebit usque ad inferos deorsum.* *Deut. 32.* Quantum ad præsentem etenim percussionem spectat, rectè dicitur, ignis exarsit ab ira mea, quantum ad æternam damnationem, aptè mox subditur: *Et ardebit usque ad inferos deorsum;* licet à quibusdam dici soleat illud, quod juxta septuaginta interpretes, in Naum Propheta scriptum est: *Non vindicabit Deus bis in idipsum.* *Naum. 1.* Qui tamen hoc, quod per Hieremiam Prophetam de iniquis dicitur, non attendunt: *Et duplici contritione contere eos,* & id, *Hier. 7. Iudæ 1.* quod alibi scriptum est: *Iesus populum de terra Aegypti salvans: secundo eos, qui non crediderunt, perdidit.* Quibus tamen si consensum præbemus, quamlibet culpam bis feriri non posse, hoc ex peccato percussis, & in peccato suo morientibus debet æstimari: quoniam eorum percussio hîc cœpta, illic perficitur, ut in correctis unum flagellum sit, quod temporaliter incipit: sed in æternis suppliciis consummatur, quatenus eis, qui omnino corrigi renuunt, jam præsentium flagellorum percussio, sequentium sit initium tormentorum. Unde hoc semper electi prævident, ut antè ad justitiam redeant, quàm sese ira judicis inextinguibiliter accendat: ne ultimo flagello deprehensi, simul eis finiatur vita cum culpa. Flagellum namque tunc diluet culpam, cùm mutaverit vitam: nam cujus mores non mutat, non expiat actiones.

CAPUT XIV.

Apoc. 3. d *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum.*

De sess. sanct. cum Christo judicantium. *In exp. B. Iob. l. 26. c. 21. cir. med.*

SAncti viri, qui nunc justè & irreprehensibiliter vivunt, in futuro judicandi potentiam nanciscuntur. Hinc Laodicensi Ecclesiæ Dominus dicit: *Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo: sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo in throno ejus.* Vincens Dominus in throno cum Patre sedisse se asserit; quia post passionis certamina, post resurrectionis palmam, clariùs se omnibus, quòd potestati Patris esset æqualis indicavit, eique se non disparem, calcato mortis aculeo innotuit. Unde & Mariæ necdum se credenti, se Patris similem dicit: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum.* *Ioan. 20.* Nobis in throno filij sedere, est ejusdem filij potestate judicare. Quia enim judicij principatum ex ejus virtute percipimus, velut in ejus throno residemus. Nec abhorret à vero, quòd alibi super duodecim thronos sessuros testatur esse discipulos: hîc autem in throno suo perhibet esse cessuros. Per thronos quippe duodecim, universale judicium: per thronum verò filij, singulare culmen judiciariæ potestatis ostenditur. Hoc ergo duodecim thronis, quod uno throno filij designatur: quia videlicet universale judicium ex nostris Mediatoris interventione percipitur.

CAPUT XV.

Et ecce sedes posita erat in cælo: & supra sedem sedens. Et in medio sedis, & in circuitu sedis quatuor animalia plena oculis ante & retro. *Apoc. 4. c*

De significationibus quatuor animalium. *In exp. B. Iob. l. 31. c. 19. non procul à princ.*

EZechiel Propheta, dum sub animalium specie quatuor Evangelistas se vidisse describeret, in eis sibi hominis, leonis, bovis, & aquilæ faciem apparuisse testatur. Cui nimirum propheticæ sententiæ ipse Joannes quoque in hac revelatione sua non dissonat: dicens: *Animal primum simile leoni, secundum animal simile vitulo, tertium animal habens faciem hominis, quartum animal simile aquilæ volanti.* Hæc quatuor animalia singula ad unumquemque Evangelistam rectè conveniunt, dum alius humanæ nativitatis ordinem, alius per mundi sacrificij mactationem, quasi vituli mortem: alius potestatis fortitudinem, quasi leonis clamorem insinuat: alius nativitatem verbi intuens, quasi solem ortum aquila aspectat. In Scriptura sacra aliquando vocabulo aquilæ, vel subtilis Sanctorum intelligentia, & sublimis eorum contemplatio figuratur, vel incarnatus Dominus ima celeriter transvolans, & mox summa repetens designatur: per quartum igitur animal, id est aquilam, quæ cunctarum avium visum acie superat, ita ut solis radius fixos in se ejus oculos nulla lucis suæ coruscatione reverberans, claudat, Joannes significatur, qui volando, terram deseruit: quia per subtilem intelligentiam, interna mysteria Verbi videndo penetravit. Possunt præterea *In exp. B. Iob, l. 39.* hæc quatuor animalia ipsum suum caput, cujus sunt membra, signare. Ipse namque homo est, quia qui naturam nostram veraciter susscepit; & vitulus, quia pro nobis patienter occubuit; & leo, quia per divinitatis fortitudinem susceptæ mortis vinculum rupit; & ad extremum aquila, quoniam ad cælum, de quo venerat, rediit. Homo igitur nascendo, vitulus moriendo, leo resurgendo, aquila ad cælos ascendendo vocatus est. Possunt etiam sancti per hæc animalia designari: quoniam alius cuncta rationabiliter agendo fit homo: alius in passionibus fortis, adversa mundi non timendo fit leo: alius per abstinentiam, semetipsum vivam hostiam offerendo fit vitulus: alius se in alta rapiendo contemplationis volatu fit aquila.

CAPUT XVI.

Et quatuor animalia singula eorum habebant alas senas, et in circuitu, et intus plena sunt oculis. *Apoc. 4. c*

OMnes sancti foris se, intusque circumspiciunt, & vel reprehendendos se exteriùs, vel iniquos se interiùs videri invisibiliter timent. Hinc est quòd animalia, quæ per Joannem videntur, in circuitu, De circumspectione Sanctorum. *In exp. B.*

Iob, l. 19. c. 9 circ. med. & intus plena oculis esse memorantur. Quisquis enim exteriora sua honestè disponit, sed interiora negligit, in circuitu oculos habet, sed intus non habet. Sancti verò omnes, quia & exteriora sua circumspiciunt, ut bona de se exempla fratribus præbeant, & interiora sua vigilanter attendunt: quia sese irreprobabiles interni judicis obtutibus parant, & in circuitu oculos & intus habere perhibentur.

CAPUT XVII.

Apoc. 4. c *Et requiem non habebant die ac nocte dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui est, et venturus est.*

De sancta Trinitate in una deitate. *Hom. 16. in Ezec. ante med.* COnsiderandum est, quòd una fuit fides veterum ac novorum patrum, & omnipotentem Deum Trinitatem esse crediderunt. Ecce Joannes in revelatione sua dicit quatuor animalia in cælo clamantia: *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus omnipotens.* Ut enim personarum Trinitas monstraretur, tertiò Sanctus dicitur: Sed ut una esse substantia Trinitatis appareat, non Dominus Dei, sed Dominus esse perhibetur. Quod David quoque similiter sentiens, ait: *Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus.* *Psal. 66.* Qui cùm tertiò dixisset Deus, ut unum hunc esse ostenderet, subdidit: *Ut metuant eum omnes fines terræ.* Paulus quoq; loquitur dicens: *Rom. 11.* *Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.* Ex ipso, videlicet ex Patre. Per ipsum, per Filium. In ipso autem, in Spiritu sancto. Quem ergo ipsum tertiò dixisset, manifestans adjunxit: *ipsi gloria in sæcula sæculorum, Amen.* Qui enim non dixit ipsis, sed ipsi, dicendo ter ipsum, distinxit personas, & subjungendo, ipsi gloria, non divisit substantiam.

CAPUT XVIII.

Apoc. 4. d *Et cùm darent illa quatuor animalia gloriam et honorem, et benedictionem sedenti super thronum, viventi in sæcula sæculorum, procidebant viginti quatuor seniores ante sedentem in throno, et adorabant viventem in sæcula sæculorum, et mittebant coronas suas ante thronum Dei.*

Quod attribuendum sit gratiæ Dei quidquid boni agimus. *In exp. B. Iob, l. 22. c. 1 circ. fin.* SAncti viri quidquid in se boni inspiciunt, immortalis gratiæ donum esse cognoscunt, eique de accepto munere debitores fiunt, qui & præveniendo dedit eis bonum velle, quod noluerant, & subsequendo concesit homini posse quod volunt. Unde bene per Joannem dicitur: *Adoraverunt viventem in sæcula sæculorum, mittentes coronas suas ante thronum Dei.* Coronas namque suas ante thronum Dei mittere, est certaminum suorum victorias, non sibi tribuere sed auctori, ut ad illum referant gloriam laudis, à quo se sciunt vires accepisse certaminis. Auctoris enim sui gratiam negare convincitur, quisquis sibi tribuit quod operatur. Et Deum negat, cujus despectâ gratiâ, sibi vires boni operis arrogat. Omne autem peccatum, quod ex infirmitate est, spem nequaquam perdit: quoniam à superno judice veniam requirit. Præsumptio verò virtutis propriæ tantò graviùs est in desperatione, quantò longiùs ab humilitate. Cumque vires sibi tribuit operis, ad adjutorium non recurrit auctoris, fitque ut eò graviùs peccator pereat, quò & ipsum hoc, quia peccator est, ignorat.

CAPVT XIX.

Et vidi in dextera sedentis super thronum, librum scriptum intus & foris, signatum sigillis septem. *Apoc. 5. a*

Qualiter sacra Scriptura fortes satiat, & parvulos nutrit. *Hom. 9. in Ezech longè post med. multis interjectis.* PEr librum, qui est in dextera sedentis super thronum, Scripturæ sacræ paginæ signantur: quæ profunditate sententiarum sic clauduntur, ut non facilè sensu omnium penetrentur. Qui liber sacri eloquij intus scriptus est per allegoriam, foris per historiam; intus per spiritualem intellectum, foris verò per sensum litteræ simplicem, adhuc infirmantibus congruentem. Intus, quoniam invisibilia promittit, foris quia visibilia præceptorum suorum rectitudine disponit. Intus, quia cælestia pollicetur, foris autem quia terrena & contemptibilia, qualiter sint vel in usu habenda, vel ex desiderio fugienda, præcipit. Alia namque de secretis cælestibus loquitur, alia verò in exterioribus actionibus jubet. Et ea quidem, quæ foris præcipit, patent: sed illa, quæ de internis narrat, planè deprehendi nequeunt. Ea enim, quæ de natura divinitatis, vel de æternis gaudiis narrat, nobis adhuc nescientibus, solis Angelis in secreto sunt cognita. De quibus tamen occultis jam partem per spiritualem intelligentiam sentimus, jam sancti Spiritus pignus accepimus, quoniam hæc & plenè necdum cognovimus, & tamen medullitus amamus, & in multis spiritualibus sensibus, quos jam cognovimus, veritatis pabulo pascimur. Dicat ergo, qui erat scriptus intus & foris: quoniam in sacro eloquio dictis occultioribus, atque sublimioribus fortes satiantur, & præceptis apertioribus nos parvuli nutrimur.

CAPUT XX.

Et vidi Angelum fortem prædicantem voce magna: Quis est dignus aperire librum, & solvere signacula ejus? Et nemo poterat neque in cælo, neque in terra, neque subtus terram aperire librum, neque respicere illum. Et ego flebam multum: quia nemo dignus inventus est aperire librum. *Apoc. 5. b*

Solus Redemptor potuit aperire mysteria sacræ Scripturæ. *Dial. l. 4. c. 42. circa med.* HUnc librum signatum septem sigillis, postmodum per leonem de tribu Juda dicit Joannes aperiri. In quo videlicet libro quid aliud, quàm sacra Scriptura signatur? Quam solus Redemptor aperuit, qui homo factus moriendo, resurgendo, ascendendo, cuncta mysteria, quæ in ea fuerant clausa, patefecit. Et nullus in cælo, quia neque Angelus. Nullus in terra, quia neque homo vivens in corpore. Nullus subtus terram dignus inventus est: quia neque animæ corpore exutæ aperire nobis præter Dominum sacri eloquij secreta potuerunt. Præterea cùm ad solvendum librum, nullus subtus terram inventus esse dignus dicitur, quid obstet non video, ut sub terra infernus esse credatur.

CAPUT XXI.

Et unus de senioribus dixit mihi: Ne fleveris. Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix David aperire librum, et septem signacula ejus. *Apoc. 5. b*

De apertione libri. SAcræ Scripturæ profunditas est quasi puteus, quam nobis ad irrigationem mentis præbuit omnipotens Deus. Et ut ad intelligentiam Scripturarum

rarum perveniremus, facta est nobis via, humilitas passionis Unigeniti; per quam nobis apertum est hoc, quod priùs latenter Scripturæ sacræ fluenta loquebantur. Nisi enim unigenitus Dei filius incarnatus, tentatus, apprehensus, colaphis cæsus, sputis illitus, crucifixus, ac mortuus fuisset, nobis hujus putei, id est sacræ Scripturæ, profunditas non pateret. Quid ergo fidelibus humilitas passionis ejus via facta est, nisi clavis apertionis, per quam mysteriorum Dei puteum invenimus, ut aquam scientiæ de profundo biberemus? Incarnationem quippe, Passionem, Mortem, Resurrectionem, & Ascensionem illius sacri eloquij paginæ loquuntur. Quæ quia facta cognovimus, jam nunc intelligimus audita. Hæc autem priùs legi poterant, sed quia nondum evenerant, intelligi non valebant. Unde
Apoc. 5. & per Joannem dicitur: *Vicit leo de tribu Juda aperire librum, & solvere signacula ejus.* Ipse enim librum aperuit, & signacula ejus solvit, qui nascendo, moriendo, resurgendo, & ad cælos ascendendo Scripturę sacrę nobis arcana patefecit.

CAPUT XXII.

Apoc. 5. b *Et vidi, & ecce in medio throni, & quatuor animalium, & in medio seniorum agnum stantem tanquam occisum, & venit, & accepit de dextera sedentis in throno librum. Et cùm aperuisset librum, quatuor animalia & vigintiquatuor seniores ceciderunt coram agno, & cantabant canticum novum, dicentes: Dignus es, Domine, accipere librum, & aperire signacula ejus, quoniam occisus es, & redemisti nos Deo nostro in sanguine tuo.*

Cur per agnum aut leonem vel serpentem Dominus signetur. In exposs. B. Iob, l. 30. c. 15. Psal. 21. Habac. 2.

NEmo judicet indignum incarnatum Dominum posse per agnum figurari, cùm constet omnibus, quia per significationem quandam in Scriptura sacra, & vermis, & scarabeus ponitur: sic enim scriptum est: *Ego autem sum vermis, & non homo.* Vel sicut apud septuaginta Interpretes per Prophetam dicitur: *Scarabeus de ligno clamavit.* Cùm ergo nominatis rebus tam abjectis & vilibus figuratur, quid de illo contumeliosè dicitur, de quo constat quòd propriè nil dicatur? Vocatur itaque agnus, sed propter innocentiam: vocatur leo, sed propter potentiam: aliquando etiam serpenti comparatur, sed propter mortem vel sapientiam: atque de eo per hæc omnia dici figuraliter potest: quia de his omnibus credi aliquid essentialiter non potest. Si enim unum horum quodlibet essentialiter existeret, alterum jam dici non posset. Nam si agnus propriè diceretur, leo jam vocari non posset: si leo propriè diceretur, serpente signari non posset. Sed hæc in illo omnia dicimus tantò latiùs in figura, quantò longiùs ab essentia.

CAPUT XXIII.

Apoc. 5. d *Et vidi, & audivi vocem Angelorum multorum in circuitu throni, & animalium, & seniorum, & erat numerus eorum millia millium, voce magna dicentium: Dignus est agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & divinitatem, & sapientiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem.*

De qualitate divinę & Angeli.

ALiter loquitur Deus ad Angelos, & aliter Angeli ad Deum. Deus Angelis loquitur, cùm eis voluntas ejus intima videndo manifestatur. Angeli

autem loquuntur Domino, cùm per hoc quod super semetipsos respiciunt, in motum admirationis surgunt, loquuntur ad Deum, sicut per Joannem dicitur: *Dignus est agnus, qui occisus est, accipere virtutem, & divinitatem & sapientiam:* vox namque Angelorum, est in laude Conditoris, ipsa admiratio intimæ contemplationis, virtutis divinæ miracula obstupuisse, dixisse est: quoniam excitatus cum reverentia motus cordis, magnus est ad aures incircumscripti spiritus clamor vocis. Quæ vox se quasi per distincta verba explicat, dum sese per innumeros modos admirationis format.

Cæ locutionis ad invicem. In exposs. B. Iob, l. 2. c. 4. ante med.

CAPUT XXIV.

Apoc. 6. c *Et cùm aperuisset sigillum quintum, vidi subtus altare animas interfectorum propter verbum Domini, & propter testimonium quod habebant, & clamabant voce magna, dicentes: Vsquequò, Domine, sanctus, & verus non judicas, & vindicas sanguinem nostrum de his, qui habitant in terra?*

Quomodo Deus ad animas Sanctorum, vel Sanctorum animæ ad Deum loquantur. In exposs. B. Iob, l. 2. c. 4. paulo ante med. Psal. 9.

ALiter Deus ad animas sanctorum, aliter animę sanctorum loquuntur ad Deum. Quid est enim animas vindictæ petitionem dicere, nisi diem extremi judicij, & resurrectionem extinctorum corporum desiderare? Magnus quippe clamor earum magnum est desiderium. Tantò enim quisque minus clamat, quantò minus desiderat: & tantò majorem vocem quantò in aures incircumscripti spiritus exprimit, quantò se in ejus desiderium plenius fundit; animarum igitur verba, ipsa sunt desideria. Nam si desiderium sermo non esset, Propheta non diceret: *Desiderium cordis eorum audivit auris tua:* sed cùm aliter moveri soleat mens, quę petit, aliter quæ petitur: & sanctorum animæ ita in interni secreti sinu Deo inhæreant, ut inhærendo requiescant, quomodo dicuntur petere, quas ab interna voluntate constat nullatenus discrepare? Quomodo dicuntur vindictam desiderare, quas, & voluntatem Dei certum est, & ea, quæ futura sunt, non ignorare? Sed in ipso positæ, ab ipso aliquid petere dicuntur: non quòd quidquam desiderent, quod ab ejus, quem cernunt, voluntate discordat, sed quò Deo mente ardentiùs inhærent, eò etiam de ipso accipiunt, ut ab ipso petant, quod eum facere velle noverunt. De ipso ergo bibunt, quod ab ipso sitiunt; & modò nobis adhuc incomprehensibili in hoc, quod petendo esuriunt, præsciendo satiantur. Discordarent igitur à voluntate Conditoris, si quę vident eum velle, non peterent, eique minus inhęrerent, si volentem dare, desiderio pigriori pulsarent.

CAPUT XXV.

Et datæ sunt illis stolæ albæ. Apoc. 6. c

Sancti post resurrectionem corporis & animæ gaudio perfruentur. In exposs. B. Iob, l. 2. c. 4. & 35. c. 9. procul à princ. Isa. 61.

JOannes, qui in revelatione sua ante resurrectionem corporum, clamantes sanctorum animas vidit, eas accepisse stolas singulas aspexit: ante resurrectionem quippe sancti stolas singulas accepisse dicuntur, qui sola adhuc animarum & mentis beatitudine perfruuntur. In fine verò mundi binas acceptu-ri sunt: quia cum mentis beatitudine, etiam carnis gloriam possidebunt: & cum animarum perfecto gaudio, etiam corporum incorruptione vestientur. Unde bene per Prophetam dicitur: *In terra sua duplicia possidebunt.* Sancti quippe in terra viventium duplicia posident: quia nimirum beatitudine mentis simul & corporis gaudent, & non solùm animarum gaudium, sed etiam beatitudinem habebunt corporum.

CAPUT XXVI.

Apoc. 6. c *Et dictum est illis, ut requiescerent tempus adhuc modicum, donec impleretur numerus conservorum, & fratrum eorum.*

De vi divinæ locutionis ad animas Sanctorum. *In expos. B. Iob. l. 2. c. 4 post m. d.*

DEsiderantibus animabus, requiescite adhuc modicum dicere, est inter ardorem desiderij ex ipsa præsentia solatium consolationis aspirare: ut & animarum vox sit, hoc quod amantes desiderant, & respondentis Dei sermo sit, hoc quod eas retributionis certitudine inter desideria confirmat. Respondere ergo ejus, est ut collectionem fratrum expectare debeant, eorum mentibus libenter expectandi moras infundere: & cùm carnis resurrectionem appetunt, etiam ex colligendorum augmento fratrum gratulentur.

CAPUT XXVII.

Apoc. 5. c *Et cùm aperuisset sigillum sextum, ecce terræ radius factus est magnus: & sol factus est niger tanquam saccus cilicinus.*

Per solem prædicationis claritas designatur. *In expos. B. Iob, l. 9. c. 3. in princ.*

ALiquando in sacro eloquio solis nomine, prædicatoris claritas designatur. In extremo quippe tempore, sol quasi saccus cilicinus ostenditur, quia fulgens vita prædicantium ante reproborum oculos aspera & despecta monstratur.

CAPUT XXVIII.

Apoc. 7. c *Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat, ex omnibus Gentibus, & tribubus, & linguis, & populis, stantes ante thronum, & in conspectu agni amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum.*

De victoria martyrum. *Hom. 17. in Ezech. longe post med. & non procul à fin.*

QUid per palmas, nisi præmia victoriæ designantur? Ipsæ quippe dari vincentibus solent: illos itaque qui in certamine martyrij antiquum hostem vicerant, & victores in patria gaudebant, palmas in manibus habere, est victorias in operatione tenuisse. Cujus operationis palma ibi retribuetur, ubi jam sine certamine gaudetur.

CAPUT XXIX.

Apoc. 8. a *Et cùm aperuisset sigillum septimum, factum est silentium in cælo quasi media hora.*

De secreta cordis humani quiete. *In expos. B. Iob, l. 30. c. 11 ante med. & Hom. 14. in Ezech. satis procul à fin.*

NIhil prodest solitudo corporis, si solitudo defuerit cordis. Qui enim corpore remotus vivit, se tumultus conversationis humanæ terrenorum desideriorum cogitatione se inserit, non est in solitudine. Si verò prematur aliquis corporaliter populatibus turbis, & tamen nullos curarum sæcularium tumultus in corde patiatur, non est in urbe. Itaque bene conversantibus, primùm solitudo mentis tribuitur, ut exurgentem intrinsecus strepitum terrenorum desideriorum premant, ut ebullientes ab infimis curas cordis per superni gratiam restringant amoris: omnesque motus importunè se offerentium levium cogitationum, quasi quasdam circumvolantes, muscas ab oculis mentis abigant manu gravitatis: & quoddam sibi cum Domino intra se secretum quærant; ubi cum illo, exteriore cessante strepitu, per interna desideria silenter loquantur. De hoc secreto cordis dictum est: *Factum est silentium in* A *cælo, quasi media hora.* Cælum quippe est anima justi, sicut per Prophetam Dominus dicit: *Cælum mihi sedes est.* Et: *Cæli enarrant gloriam Dei.* Anima itaque justi, dum ad æterna sublimia per sublevationem contemplationis intendit, surgentes ab infimis cogitationum tumultus premit, & intra se Deo quoddam silentium facit. Cùm ergo quies contemplativæ vitæ agitur in mente, silentium fit in cælo: quia terrenorum actuum strepitus quiescit à cogitatione, ut ad secretum intimum aurem animus apponat. Sed quia hoc silentium contemplationis, & hæc quies mentis in hac vita non potest esse perfecta, nequaquam horâ integrâ factum in cælo silentium dicitur, sed quasi mediâ, ut nec media plenè sentiatur, dum præmittitur, *quasi*: quia mox ut se animus B sublevare cœperit, & quietis intimæ lumine perfundi, redeunte motu cogitationum, stupidus de semetipso confunditur, & confusus cæcatur. Nolenti quippe animo cogitationum tumultuosi se strepitus ingerunt, & jam sublimibus intendentem, rursum ad respicienda terrena cordis oculum violenter trahunt. Unde scriptum est: *Corpus, quod corrumpitur, aggravat animam: & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem.* Bene ergo factum hoc silentium non integra, sed media hora describitur: quoniam hîc contemplatio nequaquam perficitur, quamvis ardenter inchoetur.

Psal. 102. Ps. 10. & 18. Sap. 9.

CAPUT XXX.

C

Apoc. 9. d *Et vidi equos in visione, & capita eorum erant tanquam capita leonum: & tertia pars hominum occisa est igne, & sulphure, & fumo, qui procedebant de ore ipsorum. Potestas enim equorum in ore ipsorum est, & in caudis eorum.*

De potestate, & prædicatione Antichristi. *In expos. B. Iob, l. 33. c. 23. circa med.*

ANntichristus veniens ipsas etiam summas hujus sæculi potestates obtinebit: qui duplici sæviens errore, conabitur ad se corda hominum, & missis prædicatoribus trahere, & commotis potestatibus inclinare. Prædicatio quidem ministrorum ejus facilè despici ab auditoribus poterit: sed D hanc ante humana judicia adjunctus potestatum sæcularium terror exaltat. Nam quos illi appetent loquendo seducere, multi potentium studebunt, sæviendo, & affligendo terrere. Quale itaque illud persecutionis tempus apparebit, quando ad pervertendam fidelium pietatem, alij verbis sæviunt, alij gladiis? Quis enim etiam infirmus Antichristi prædicatores non despiceret, si non eos per circuitum potestatum sæcularium terror muniret? Sed duplici contra eos calliditate agetur, quia quod eis ab aliis verbis blandientibus dicetur, hoc ab aliis gladiis ferientibus imperabitur. Quæ utrorumque actio, id est, potentium atque loquentium, in Apocalypsi Joannis brevi est sententia comprehensa, qua dicitur: *Potestas equorum in ore ipsorum, & in caudis erat.* Equi nomine prædicator in sacra Scriptura aliquando intelligitur. E In ore itaque Doctorum scientia, in cauda verò sæcularium potentia figuratur. Per caudam quippe, quæ retrò est, hujus sæculi postponenda temporalitas designatur, de qua Paulus Apostolus dicit: *Unum autem, quæ retro sunt, oblitus; ad ea, quæ ante sunt, extentus:* retro est enim omne, quod transit: ante verò est omne, quod veniens permanet. Istis igitur equis, id est, nequissimis prædicatoribus ubique carnali impulsu currentibus, in ore & in cauda potestas est: quia ipsi quidem perversa suadendo prædicant, sed temporalibus potestatibus fulti, per ea se, quæ retro sunt exaltant. Et quoniam ipsi apparere despicabiles possunt, Phil. 3.

ab iniquis auditoribus suis, per eos sibi reverentiam exigunt, quorum patrociniis fulciuntur. Multis quippe terroribus agetur: ut in perversis eorum prædicationibus, etsi non veritatis sententia, certè temporalis potentia timeatur.

CAPUT XXXI.

Apoc.10.a *Et vidi alium Angelum descendentem de cælo amictum nube, & iris in capite ejus: & habebat in manu sua librum apertum.*

De apertione libri. Dial.l.4.c.42. Apoc.10.

ISte liber, qui hîc apertus videri legitur, paulò superiùs signatis sigillis septem videtur: de quo etiam beato Joanni dicitur: *Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix David aperire librum.* In quo videlicet libro, quid aliud quàm sacra Scriptura signatur? Quam solus Redemptor noster aperuit, qui homo factus, moriendo, resurgendo, ascendendo, cuncta mysteria, quæ in ea fuerant clausa, patefecit.

CAPUT XXXII.

Apoc.10.b *Et levavit Angelus manum suam in cælum: & juravit per viventem in sæcula sæculorum: quia tempus non erit amplius.*

De transitu temporis, & despectu impiorum. In expos. B. Iob.l.4.c.7. circ. med. Psal.77.

TEmpus nostræ mutabilitatis, ita quandoque transiturum est, ut penitus non sit, Angelo in sacro eloquio attestante, qui ait: *Per viventem in sæcula, quia tempus jam non erit:* Nam etsi Propheta dicit: *Erit tempus eorum in æternum:* quia per momenta tempus deficit, nomine temporis eorum defectum vocavit: ostendens quod sine fine omnimodo defectu deficiunt hi, qui à visionis intimæ consolatione separantur.

CAPUT XXXIII.

Apoc.10.c *Et abij ad Angelum, dicens: Vt daret mihi librum.*

Quod Scriptura sacra cibus sit in obscuris sententis, & potus in apertis. Hom.10. in in Ezech. sub init. Amos 8.

ET dixit mihi: *Accipe librum, & devora illum.* Scriptura sacra, cibus & potus est, unde etiam per Prophetam alium Dominus minatur: *Mittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini.* Qui ergo subtracto suo eloquio fame ac siti nos dicit atteri: quia ejus verba, & cibus noster, & potus sint, demonstrat. Sed notandum est quòd aliquando cibus, aliquando sunt potus. In rebus enim obscurioribus, quæ nequeunt intelligi, nisi exponantur, Scriptura sacra cibus est: quia quidquid exponitur, ut intelligatur, quasi manditur, ut glutiatur. In rebus autem apertioribus potus est. Potum enim non mandendo glutimus. Apertiora ergo mandata bibimus: quia etiam non exposita intelligere valemus. Pro eo autem quòd Joannes obscura multa & perplexa auditurus est, nequaquam ei de sacro libro dicitur: *Bibe, sed, Devora, & comede.* Ac si diceretur: Pertracta, & intellige, id est, priùs mande, & tunc degluti.

CAPUT XXXIV.

Apoc.10.d *Et accepi librum de manu Angeli, et devoravi illum: et erat in ore meo dulce tanquam mel.*

De studio & meditatione cœlestis verbi. Hom.10. in Ezec. procul à princ. & med.

LIbrum devoramus, cùm verba vitæ cum aviditate sumimus. In quo devorationis verbo, quid aliud quàm torpor pigritiæ nostræ reprehenditur, verba Domini atque mysteria, & per nosmetipsos non requirimus, & dicta ab aliis audimus inviti? Librum ergo devoramus & comedimus, dum verbum Dei legimus: multi autem legunt, & ab ipsa lectione jejuni sunt: multi vocem prædicationis audiunt, sed post vocem vacui & jejuni recedunt: quia etsi mente intellectum sacri eloquij percipiunt, obliviscendo, & non servando, quæ audierint, hæc in cordis visceribus non reponunt. Legunt autem, & jejuni à lectione non sunt, qui intelligunt & reservant ea, in quibus laborant. Sæpe enim quosdam vidimus tota se mente ad sacræ lectionis studium contulisse, atque inter verba Dominica recognoscentes, in quantis deliquerint, semetipsos in lacrymis mactare, mœrore continuo afficere, in nullis hujus mundi prosperitatibus delectari: ita ut eis vita præsens oneri, & lux ipsa fastidium fieret: vix ad colloquendum communia admittere, atque à rigore disciplinę animum difficilè relaxare, pro amore Conditoris, luctu solummodo & silentio gaudere. Hi sanctum librum devorant, & comedunt, & jejuni non sunt: quia præcepta vitæ, quæ sensus capere potuit, memoria non amisit; sed hæc collectus in Deo animus legendo, & recolendo servavit. Et fit plerumque, ut tales quique ex dono gratiæ cælestis, etiam verbum doctrinæ percipiant, atque de veritatis pabulo quod ipsi dulciter nutriti secus ruminant, proximos suaviter pascant. De quorum profectò ore prædicatio tantò audientibus dulcis est, quantò eorum actio contraria suis prædicationibus non est: quia de propria vita sumunt, quod per linguam proximo conferunt. Unde rectè dicitur: *Et devoravi illum: & erat in ore meo dulce tanquam mel.* Liber, qui comeditur, & devoratur, dulcis in ore sicut mel factus est: quia ipsi sciunt de omnipotente Domino suaviter loqui, qui didicerint hunc in cordis sui secreto veraciter amare. In ejus quippe ore Scriptura sacra dulcis est, cujus vitæ viscera mandatis illius replentur: quoniam ei suavis est ad loquendum, cui interiùs impressa fuerit ad vivendum. Nam sermo Dei dulcedinem non habet, quem vita reproba intra conscientiam remordet. Unde necesse est, ut qui vebum Dei loquitur, priùs studeat scire qualiter vivat: ut pòst ex vita colligat, quæ & qualiter dicat: ad prædicandum namque plus conscientia sancti amoris ædificat, quàm exercitatio sermonis: quoniam amando cælestia intra semetipsum prædicator legit quomodo persuadeat, ut despici debeant terrena. Qui enim vitam suam interiùs pensat, & exemplo suo foris admonendo alios ædificat, quasi in corde linguæ calamum tingit, in eo quòd manu verbi proximis exteriùs scribit. Inde admirabilis Prędicator, cùm multa disciplis exhortando dixit, quia nullam intra semetipsum de conscientia contrarietatem pertulit, secutus adjunxit: *Si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate, quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me: hæc agite, & Deus pacis erit vobiscum.* Phil.4.

CAPUT XXXV.

Et cùm devorassem librum, amaricatus est venter meus. Apoc.10.d

Quid in nobis agat memoria, & meditatio verbi Dei. Hom.10. in Ezec. procul à princ.

IN sacro eloquio nonnunquam venter pro mente poni consuevit. Unde Hieremias dicit: *Ventrem meum doleo.* Ventrem quippe doluit, qui mentis afflictionem sensit. Hinc etiam Veritas ait: *Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Quia enim de mente fidelium sanctæ prędicationes defluunt, quasi de ventre credentium aquę vivę flumina decurrunt. Sed quęrendum est,

Hier.4. Apoc.10. Ibidem.

cùm superiùs de libro, quem acceperat, scriptum sit: *Et erat in ore meo dulce tanquam mel*, qua ratione postmodum dicitur: *Et cùm devorassem librum, amaricatus est venter meus?* Mirum quippe est valde, si dulcedo simul conveniant & amaritudo. Sed sciendum est, quia cui sermo Dei in ore cordis dulcis esse cœperit, hujus proculdubio contra semetipsum anima amarescit. Quò enim in illo subtiliter discit, qualiter se reprehendere debeat, eò se duriùs per amaritudinem pœnitentiæ castigat: quia tantò magis sibi displicet, quantò amplius in sacro libro de omnipotente Deo videt quod amet.

CAPUT XXXVI.

Apoc. 10. d *Et dixit mihi Angelus: Oportet te iterum prophetare populis, & gentibus, & linguis, et regibus multis.*

Qua de causa divina eloquia discere debeamus.

IN verbis sacri eloquij, iste debet studij nostri ordo servari: ut hæc ideo cognoscamus, quatenus de iniquitate nostra compuncti, cognoscentes mala, quæ fecimus, vitemus, ne alia faciamus. Et cùm jam ex magno usu lacrymarum de peccatorum remissione cœperit esse fiducia, per verba Dei, quæ intelligimus, ad vitam quoque & alios trahamus. Ad hoc enim intelligenda sunt, ut & nobis prosint, & intentione spirituali aliis conferantur. Unde bene postquam Angelus dixit beato Joanni: *Accipe librum, & devora illum;* paulò post subdidit: *Oportet te prophetare populis, & gentibus, & linguis, & regibus multis.* Ac si ei de sacro cibo diceretur: Comede, & pasce; satiare, & eructa: accipe, & sparge: confortare, & * robora.

Hom. 10. in Ezech. non procul à princ.

Apoc. 10.

*al. labora

CAPUT XXXVII.

Apoc. 12. a *Et datus est mihi calamus similis virgæ, dicens: Surge, et metire templum Dei, et altare, et adorantes in eo: atrium autem, quod foris templum est, ejice foras, et ne metiaris illud, quoniam datum est Gentibus.*

De abjectione reproborum, & vocatione electorum.

IN carne Dominus ad Ecclesiam veniens, mensuras eidem Ecclesiæ posuit, & fines ejusdem Ecclesiæ occulti judicij subtilitate distinxit; intra quos alij vocati retinentur, alij ne accedant, arcentur. Sacra scriptura calamus mensuræ est: quia in sacro Dei eloquio, quod nobis conscriptum est, occultas esse dispensationes ejus agnoscimus. Nam per incomprehensibile ejus judicium in collectione hominum alios à suis iniquitatibus educit, alios in sua iniquitate derelinquit; alter intra mensuram electorum mittitur, & alter foris relinquitur, ut nullo modo ad electorum numerum pertinere mereatur. Sancto quippe Evangelio teste didicimus, quòd cuidam dicenti: *Magister, sequar te quocumque ieris:* ejusdem Magistri voce responsum est: *Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet ubi caput reclinet.* Alij dicenti: *Domine, permitte me primùm ire & sepelire patrem meum:* ejusdem Magistri voce responsum est: *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem sequere me, & annuncia regnum Dei.* Ecce alius secuturum se promittit, & repellitur: alius relaxandum se postulat, & retinetur. Ille non suscipitur, iste nec ad horæ momentum ab obsequio relaxatur. Prædicatores quoque scientia, gente, spiritu, in alias partes mundi vocabantur, ut irent; ab aliis partibus arcebantur ne accederent. Paulus namque Apostolus cùm Maceduniæ prædicare negligeret, per visum apparuit illi vir Macedo, qui diceret: *Transiens in Macedoniam, adjuva nos.* At contrà, sicut scriptum est. *Tentabant Apostoli ire per Bithiniam, & non permisit eos Spiritus Iesu.* Dum ergo prædicatores sancti, & vocantur ad Macedoniam, ubi fortasse pergere non cogitabant: & ab Asia prohibentur, ubi pergere desiderabant, iste occultarum mensurarum calamus illic ductus est, hîc reductus. Illic tenditur, ut Macedonia intra sanctæ Ecclesiæ spatia colligatur: hinc attrahitur, ut extra fines fidei Asia relinquatur. Erant quippe tunc in ea qui colligendi non erant, quibus juxta meritum suum perditis, jam nunc Asia intra mensuras Ecclesiæ Deo largiente susceptа est. Intra has ergo mensuras sunt omnes electi, extra has, omnes reprobi; etiam si intra fidei limitem esse videantur. Unde bene sancto Joanni dicitur: *Atrium, quod foris templum est, foras ejice, & ne metiaris illud.* Quid enim atrium aliud quàm latitudinem significat vitæ præsentis? Et rectè foris templum sunt, qui designantur per atrium, atque ideo metiendi non sunt: Quoniam *angusta est porta, quæ ducit ad vitam;* & latitudo vitæ pravorum non admittitur ad mensuras & regulas electorum.

Matt. 8.

Luc. 9.

Hom. 13. in Ezech. ubi supra.

Supra multis interiectis. Act. 16.

Matt. 7

CAPUT XXXVIII.

Et apertum est templum Domini in cælo: & visa est arca testamenti ejus in templo ejus: & signum magnum apparuit in cælo: & mulier amicta sole & luna sub pedibus ejus. *Apoc. 11. a*

Quod per solem divina claritas, per lunam vero figuretur temporalitatis mutabilitas.

IN Scriptura sacra, cùm sol figuratè ponitur, aliquando Dominus per eum designatur: sicut sapientiæ libro perhibetur, quòd omnes impij in extremi judicij cognita sua damnatione dicturi sunt: *Erravimus à via veritatis, & lumen justitiæ non luxit nobis: & sol non ortus est nobis.* Ac si apertè dicant: Interni nobis luminis radius non refulsit. Unde & Joannes ait: *Mulier amicta sole, & luna sub pedibus ejus.* In sole enim illustratio veritatis: in luna verò, quæ menstruis suppletionibus deficit, mutabilitas temporalitatis accipitur. Sancta autem Ecclesia, quia superni luminis splendore protegitur, & quasi sole vestitur: quia verò cuncta temporalia despicit, lunam sub pedibus premit.

In exposit. B. Iob, l. 34. c. 12. in princ.

Sap. 5.

CAPUT XXXIX.

Et visum est aliud signum in cælo, & ecce draco magnus, rufus, habens capita septem, et cornua decem, et in capitibus suis septem diademata: et cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum cæli, et misit eas in terram. *Apoc. 12. b*

Stellarum nomine illi designantur, quos diabolus de cælesti conversatione ad terrena detrahit.

HOc de Antichristo sub draconis specie dicitur. Cælum enim est Ecclesia, quæ in hac nocte præsentis vitæ, dum innumeras in se Sanctorum virtutes continet, radiantibus desuper sideribus fulget. In scriptura sacra quippe stellarum nomine aliquando Sanctorum justitia, quæ in hujus vitæ tenebris lucet, aliquando verò hypocritarum fictio demonstratur, qui bona, quæ faciunt, ad perficiendas laudes hominibus ostendunt. Si enim rectè viventes stellæ non essent, nequaquam Paulus discipulis diceret: *In medio nationis pravæ & perversæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.* Rursum si inter eos, qui rectè videntur agere, quidam de actione sua retributionem favoris humani non quærerent, nequaquam stellas Joannes ruere à cælestibus videret, dicens: *Misit draco caudam, & traxit*

In exposit. B. Iob, l. 32. c. 12. circa med. Phil. 2.

In exp. B. Iob, l. 4. c. 14 in princ.

tertiam partem stellarum, & misit eas in terram. Illa quippe Satanæ extremitas, per audaciam assumpti hominis erecta, quosdam, quos velut electos Dei in Ecclesia invenit, obtinendo, reprobos ostendit: & extrema persuasione Antichristi quidam, qui videntur lucere, rapientur. Stellas namque in terram trahere, est eos, qui videntur studio vitæ cælestis inhærere, ex amore terreno iniquitate aperti erroris involvere. Stellas de cælo in terram cadere, est relicta nonnullos spe cælestium, illo duce ad ambitum gloriæ sæcularis inhiare.

CAPUT XL.

Apoc. 12. b *Et draco stetit ante mulierem, quæ erat paritura: ut cùm peperisset, filium ejus devoraret.*

Scriptura sacra aliquando futurum pro præterito, & præteritum pro futuro ponit. *In exp. B. Iob, l 31. c. 7 in princ. Isal. 21.*

SCriptura sacra ita nonnunquam tempus præteritum futurumque permiscet, ut aliquando futuro pro præterito, aliquando verò utatur præterito pro futuro. Futuro namque pro præterito utitur, cùm Joanni mulier paritura masculum, qui regat gentes in virga ferrea, demonstratur. Quod quia incarnato Domino veniente jam tunc factum fuerat, res gesta nunciabatur. Rursum præterito utitur pro futuro, sicut per Psalmistam Dominus loquitur, dicens: *Foderunt manus meas & pedes meos: dinumeraverunt omnia ossa mea.* Quibus videlicet verbis species Dominicæ passionis, quasi jam transacta describitur, sed tamen adhuc longè pòst futura nunciatur.

CAPUT XLI.

Apoc. 12. *Et factum est prælium magnum in cælo, Michaël & Angeli ejus præliabantur cum draco ne. Et draco pugnabat & Angeli ejus, & non valuerunt, neque locus inventus est eorum amplius in cælo. Et projectus est draco ille magnus.*

De privatis Angelorum nominibus. *Hom. 34. in Evang. ante med.*

SErpens antiquus, qui vocatur diabolus, & satanas, qui seducit universum orbem, projectus est in terram, & Angeli ejus cum illo missi sunt, cælestis patriæ spiritus, idcirco privatis nominibus censentur, ut signetur per vocabula, etiam in operatione quid valeant. Et cùm ad nos aliquid ministraturi veniunt, apud nos etiam nomen à ministeriis trahunt. Michael namque, quis ut Deus; Raphael verò dicitur medicina Dei. Et quotiens miræ virtutis aliquid agitur, Michael mitti perhibetur: ut ex ipso actu & nomine detur intelligi, quia nullus potest facere quod facere prævalet Deus. Unde & ille hostis antiquus, qui esse Deo per superbiam similis concupivit, dicens: *In cælum ascendam, super astra cæli exaltabo solium meum, similis ero Altissimo* dum in fine mundi in sua virtute relinquetur, extremo judicio perimendus cum Michaële Archangelo præliaturus esse perhibetur: ut qui se ad Dei similitudinem superbiùs extulerat, per Michaëlem peremptus discat, quia ad Dei similitudinem nullus per superbiam exurgat. Raphaël quoque interpretatur, ut diximus, medicina Dei: quia videlicet dum Tobiæ oculos, quasi per officium curationis tetigit, cæcitatis ejus tenebras tersit. Qui ergo ad curandum mittitur, dignum videlicet fuit, ut Dei medicina vocaretur.

Isa. 14.

CAPUT XLII.

Apoc. 12. *Et audivi vocem magnam dicentem: Nunc facta est salus, & virtus, & regnum Domini nostri, & potestas Christi ejus, quia projectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectum Domini, die ac nocte.*

Qualiter diabolus accuset eos. *In exp. B. Iob, l 2. c. 5. circ. med.*

AStutus adversarius cùm sanctum quemlibet virum inter prospera bene egisse considerat, reprobare apud judicem per adversa festinat. Scriptura verò sacra sæpe diem pro prosperis, noctem autem pro adversis ponere consuevit. In die ergo, & in nocte accusare non desinit: quia modò nos in prosperis, modò in adversis accusabiles ostendere contendit. In die accusat, cùm prosperis malè nos uti insinuat: in nocte accusat, cùm in adversis nos non habere patientiam demonstrat.

CAPUT XLIII.

Apoc. 13. a *Væ terræ & mari, quia ascendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens quòd modicum tempus habet.*

Diabolus circa finem mundi crudelior apparebit. *In exp. B. Iob, l. 34. c. 1. circa med.*

ANtiquus hostis extrema mundi atrociùs tenta- turus aggreditur: quia tantò fit ferventior ad sævitiam, quantò se viciniorem sentit ad pœnam. Considerat quippe quòd juxta sit, ut licentiam amittat nequissimæ libertatis: quoniam à tentandi licentia abstractus, æternis incendiis religabitur. Et quantùm brevitate temporis angustatur, tantùm multiplicitate crudelitatis expanditur: habens iram magnam, sciens quòd modicum tempus habet, sicut de illo, voce angelica Joanni dicitur. Tunc ergo in magnæ iræ fervorem se dilatat, ne qui in beatitudine stare non potuit, in damnationis suæ foveam cum paucis ruat. Tunc quidquid nequiter valuerit, callidiùs exquirit: tunc superbiæ cervicem altiùs erigit, & per damnatum illum, quem gestat hominem, omne, quod temporaliter prævalet, nequiter ostendit.

CAPUT XLIV.

Apoc. 13. a *Et vidi aliam bestiam ascendentem de terra, & habebat cornua duo similia agni, & loquebatur sicut draco: & potestatem prioris bestiæ omnem faciebat in conspectu ejus, et fecit signa magna ut etiam faceret ignem de cælo descendere in terram in conspectu hominum.*

De simulatione Antichristi, & prædicatorum ejus. *In exp. B. Iob, l 33 c. 26 sub init.*

PRædicatores Antichristi, sanctitatis sibi speciem arrogabunt, sed tam opera iniquitatis exercebunt: clari erunt per justitiæ simulationem, sed obscuri per nequitiæ perpetrationem. Horum igitur simulationis malitiam Joannes brevi descriptione comprehendit. Priorem quippe bestiam, id est Antichristum, superiori jam descriptione narraverat: *sub init.* postquam etiam hæc alia bestia ascendisse dicitur, qui post eum multitudo prædicatorem illius ex terrena potestate gloriatur. De terra quippe ascendere, est de terrena gloria superbire, quæ habet duo cornua agni similia: quia per hypocrisim sanctitatis, eam, quam in se veraciter Dominus habuit, sibi singularem inesse, & sapientiam mentietur & vitam. Sed quia sub agni specie auditoribus reprobis serpentinum virus infunditur, rectè illic subditur:

Et loquebatur ut draco. Ista ergo bestia, id est prædicantium multitudo, si apertè ut draco loqueretur, agno similis non appareret, sed assumpsit agni speciem, ut draconis exerceat operationem. Illo tempore complebitur quod Veritatis ore per Evangelium dicitur: *Surgent pseudochristi, & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia: ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi.* Marc. 13. Electi namque dum eorum signa conspicient, dum contemnentes vitam tanta ministrorum Antichristi miracula perhorrescent, quoddam dubietatis nubilum in corde patientur: quia dum se per prodigia illorum malitia elevat, in istis aliquatenus visus certior caligat. Ex prædicatorum igitur Antichristi signis & prodigiis mendacibus ad momentum dubietas in bonis mentibus generabitur: & in electorum cordibus conspectis terribilibus signis, obscura cogitatio conglobabitur. Tunc unaquæque electorum anima cogitationum suarum impetus quasi spumas undarum in olla ferventium sustinebit: quas & ignis zeli commovebit, & ipsa temporalis oppressio more ollæ intrinsecus clausas tenebit. Unde cùm Joannes hujus bestiæ signa narraret, adjunxit: *Ita ut ignem faceret de cælo descendere.* Ignem quippe de cælo descendere, est de cælestibus electorum animis sancti zeli flammas emanare.

CAPUT XLV.

Apoc. 14. c *Vidi supra Sion agnum stantem, & cum eo centum quadraginta quatuor millia. Et cantabant quasi canticum novum, et nemo poterat dicere canticum, nisi illa centum quadraginta quatuor millia.*

De singulari virginũ gaudio & incorruptione. *Curæ past. par. 3. c. 29. post med.*

HOc de virginibus peccatum carnis ignorantibus per Joannem dicitur. Singulariter quippe canticum agni cantare, est cum eo in perpetuum præ cunctis fidelibus etiam de carnis incorruptione gaudere. Quod tamen electi ceteri canticum audire possunt, licet dicere nequeant: quia per charitatem quidem in illorum celsitudine læti sunt, quamvis ad eorum præmia non assurgant. De hac incorruptione & carnis integritate per semetipsam Veritas dicit: *Non omnes capiunt verbum hoc:* Mat. 19. quod eò innotuit summum esse, quò denegavit omnium: & dum prædicit quia difficile capitur, audientibus innuit, captum cum qua cautela teneatur.

CAPUT XLVI.

Apoc. 14. c *Vidi nubem candidam, et supra nubem sedentem similem filio hominis, habentem in capite suo coronam auream, et in manu sua falcem acutam.*

De judicio Dei. *In expos. B. Iob. l. 33. c. 20. sub init.*

POtestas divini judicij, qui intra se omnia incidendo complectitur, falcis appellatione signatur. In falce enim quidquid inciditur, quaqua versum flectatur, intus cadit. Et quia potestas superni judicii nullatenus evitatur, intra ipsam quippe sumus, quolibet fugere conemur: rectè cùm venturus judex ostenditur, falcem tenere perhibetur, quia cùm potenter ad omnia obviat, incidenter circundat.

CAPUT XLVII.

Et quartus Angelus effudit phialam suam in solem, & datum est illi æstu afficere homines & igne. Apoc. 16. b

De significatione solis, & ruina fortium. *In exp. B. Iob, l. 34. c. 10. circ. med.*

SOlis nomine sapientium intellectus exprimitur: phialam videlicet in sole effundere, est persecutionis supplicia viris sapientiæ splendore fulgentibus irrogare. Et datum est illi, ut afficeret homines æstu & igne: quia dum sapientes viri cruciatibus victi, malè agendi errore tanguntur, illorum exemplo persuasi, infirmi quique temporalibus desideriis inardescunt. Ruinæ namque fortium, augmenta præstant perditionibus infirmorum. Quia sole acumen sapientium designatur, per comparationem quoque à Salomone dicitur: *Sapiens ut sol permanet, stultus ut luna mutatur.* Eccl. 27.

CAPUT XLVIII.

Et ecce venio sicut fur. Apoc. 16. c

Terminus vitæ cur nobis incognitus sit, & qualiter incautos decipiat. *Hom. 13. in Evang. longè post med.*

AD excutiendum mentis nostræ desidiam, & ut animus ad suam suscitetur custodiam, per similitudinem in Evangelio Dominus loquitur, dicens: *Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias, qua hora fur veniret, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam.* Ex qua præmissa similitudine etiam exhortatio subinfertur, cùm dicitur: *Et vos estote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet.* Nesciente autem patrefamilias, fur domum perfodit: quia dum à sui custodia spiritus dormit, improvisa mors veniens nostræ carnis habitaculum irrumpit: & eum, quem Dominus domus invenerit dormientem, necat: quia cùm ventura damna spiritus minimè prævidet, hunc mors ad supplicium nescientem rapit. Furi autem resisteret, si vigilaret: quia adventum judicis, qui occultè animam rapit, præcavens ei pœnitendo occurreret, ne impœnitens periret. Horam verò ultimam Dominus noster idcirco nobis voluit esse incognitam, ut semper possit esse suspecta, ut dum illam prævidere non possumus, ad illam sine intermissione præparemur. Quia ergo & venturæ mortis tempus ignoramus, & post mortem operari non possumus, superest ut ante mortem tempora indulta rapiamus. Sic enim, sic mors ipsa cùm venerit, vincitur, si priusquam veniat, semper timeatur.

CAPUT XLIX.

Beatus qui vigilat. Apoc. 16. c

De sollicita vitæ nostræ custodia. *Hom. 13. in Evang. longe ante med. 2. Cor. 11. Rom. 13.*

VIgilat qui ad aspectum veri luminis mentis oculos apertos tenet. Vigilat qui servat operando quod credit. Vigilat qui à se torporis & negligentiæ tenebras repellit. Hinc enim Paulus dicit: *Evigilate justi, & nolite peccare.* Hinc rursus ait: *Hora est jam nos de somno surgere.*

CAPUT L.

Apoc. 16. c *Beatus qui custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet.*

In exp. B. Iob, l. 12. c. 4. non procul à fin. & l. 16. c. 22. cir. med.

SIcut corpus cooperiunt vestimenta : sic animam bona protegunt opera. Vestem innocentiæ primus homo bene conditus accepit, malè persuasus à serpente perdidit. Et quia concessa priùs in paradiso veste innocentiæ nudamur, contra hanc nuditatem dicitur : *Beatus qui custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet.* Vestimenta quippe custodimus, cùm innocentiæ præcepta servamus in mente : ut cùm nos judicij culpa nudat, ad amissam redeuntes innocentiam pœnitentia operiat.

CAPUT LI.

Apoc. 16. c *Et videant turpitudinem ejus.*

In exp. B. Iob, l. 2. c. 27 paulo post med.

TUrpitudo nostra tunc cernitur, cùm vita reprehensibilis ante justorum oculos in judicio nequaquam subsequentis boni operis tegmine velatur. Apud Deum nostrum nostra nos opera quasi vestimenta tegunt.

CAPUT LII.

Apoc. 18. c *Quantùm glorificavit se Babylon, & in deliciis fuit, tantùm date illi tormentum.*

De ordine supplicij. In expos. B. Iob, l. 9. c. 39 in princ.

NEquaquam omnipotens Deus qui mala bene punit, inordinata esse ullo modo vel tormenta permittit : quoniam ipsa quoque supplicia, quæ ex lance justitiæ prodeunt, inferri sine ordine nequaquam possunt. Quomodo namque in suppliciis ordo non erit, dum damnatum quemque juxta modum criminis, & retributio sequetur ultionis ? sicut suprà dictum in damnatione Babylonis. Si igitur juxta modum culpæ pœna distinguitur, constat nimirum quòd in suppliciis ordo servatur.

CAPUT LIII.

Apoc. 19. d *Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt.*

De refectione æterni convivij. Hom. 24. in Evang. non procul à fin. & Hom. 36. procul à pr. sed multo ante med.

PEr hanc cœnam nuptiarum agni, æternum & ultimum convivium designatur, ad quod quisquis semel intraverit, amplius non exibit. Idcirco autem hoc ultimum convivium Dei non prandium, sed cœna vocatur : quia post prandium cœna, post cœnam verò nullum convivium restat. Et quia æternum Dei convivium nobis in extremo præparabitur, rectum fuit, ut hoc non prandium, sed cœna vocaretur. Idcirco ergo Joannes non ad prandium, sed ad cœnam vocatos narrat : quia nimirum in fine diei convivium cœna est. Qui ergo finito præsentis vitæ tempore ad refectionem supernæ contemplationis veniunt, non ad agni prandium, sed ad cœnam vocantur. Illo ergo ultimo convivio de præsentia veritatis epulabuntur, qui nunc perfectionis studio terrena transcendunt, quos mundi hujus amor non ligat : quibus etsi utcumque per tentamenta obstrepit, cœpta tamen eorum desiderio non retundit. Illos tunc interna refectio reparabit : quia nunc pleni septiformi gratia in amore Spiritus anhelant. Hujus ergo, fratres, Spiritus repleri præsentiâ desideremus : quia si hoc Spiritu pleni fuerimus, ad illud convivium pervenire valebimus. Quisquis namque A ille est, quem nunc Spiritus sanctus non reparat, profectò ab illa æterni convivij refectione jejunat.

CAPUT LIV.

Et vidi cælum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum vocabatur fidelis & verax. Et vestitus erat veste aspersa sanguine, & vocatur nomen ejus Verbum Dei : & exercitus, qui sunt in cælo, sequebantur eum in equis albis. Apoc. 19. c

De exercitu sanctorum martyrum. In exp. B. Iob, l. 31.

MUltitudinem sanctorum, quæ in hoc martyrij bello sudaverat, exercitum rectè vocat. Qui idcirco in equis albis sedere referuntur, quia nimirum eorum corpora & luce justitiæ, & castimoniæ candore claruerunt. Equus quippe est unicuique animæ corpus suum, quod videlicet novit ab illicitis continentiæ fræno restringere, & rursum charitatis impulsu in exercitatione boni operis relaxare.

CAPUT LV.

Et habebat in vestimento suo & in fœmore scriptum : Rex regum, & Dominus dominantium. Apoc. 19. c

Christus per incarnationem suam mundo innotuit. Hom. 13. in Ezec. circ. med. Isa. 63. Matt. 1.

VEstimentum Domini Iesu Christi est corpus, quod sumpsit ex virgine : nec tamen aliud ejus vestimentum est, atque aliud ipse. Nam nostrum quoque vestimentum caro dicitur, sed tamen ipsi nos nostra sumus caro, qua vestimur. Hoc autem vestimentum illius, longè antè, Isaias aspiciens per crucem passionis sanguine cruentatum, dixit : *Quare rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua quasi calcantium in torculari?* Per fœmur verò propagatio carnis est. Quia ergo per propagationem generis humani, sicut generationum ordines Matthæo, vel Luca narrantibus describuntur, in hoc mundo venit ex Virgine, & per incarnationis suæ mysterium : quia Rex esset, & Dominus, cunctis ubique Gentibus indicavit; in vestimento & in fœmore scriptum habuit, Rex regum, & Dominus dominantium. Unde etenim in mundo innotuit, ibi de se lectionis scientiam infixit.

CAPUT LVI.

Vidi Angelum descendentem de cælo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua, & apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas, & ligavit eum per annos mille, & misit in abyssum, & clausit, & signavit super illum, ut non seducat amplius gentes donec consumentur mille anni : & post hæc oportet illum solvi modico tempore. Apoc. 20.

De damnatione diaboli. In exp. B. Iob, l. 4. c. 13 post med. & l. 32. c. 12. non procul à princ.

ANtiquus hostis, & draco, & serpens vocatur. Draco dicitur : quia nos ad nocendi malitiam inflammat, & malitiosè nobis nocere appetit. Serpens dicitur, quia semper insidias molliter infundit: abyssum verò corda hominum vocat, quæ & per lapsum fluida, & per duplicitatis caliginem sunt tenebrosa. Antiquus itaque serpens catena ligatus in abyssum mittitur : quia religatus à bonorum cordibus apud reproborum mentes reclusus, eis atrociùs dominatur, & potentiâ divinæ dispensationis astringitur, ne, in quantum nocere valet, effrænetur ; ut quamvis per eos occultè sæviat, ad violentas ta-

men rapinas superbiæ non erumpat. Ille igitur apostata Angelus, qui ita conditus fuerat, ut Angelorum ceteris legionibus emineret, ita superbiendo succubuit, ut nunc stantium Angelorum damnationi substratus sit: quatenus vel nunc ad utilitatem nostram eis ministrantibus religatus lateat, vel pòst ad probationem nostram eis relaxantibus totis se suis contra nos viribus solutus exerceat. Electi itaque Angelorum spiritus superbum apostatam nunc in abyssi puteo clausum comprimunt, qui humiles hunc sequi noluerunt, ipsisque administrantibus disponitur, ut ad intentionem aperti certaminis quandoque destruentibus funditus revocetur.

CAPUT LVII.

Apoc. 20. b *Beatus sanctus, qui habet partem in resurrectione prima.*

De morte, & resurrectione animæ. *In exp. B. Iob, l. 14. c. 8 sub init.*

MOrs peccatum est, quod ab interiore vita animam occidit. Ille itaque pòst in carne fœliciter resurgit, qui in hac vita positus à mentis suæ morte surrexit.

CAPUT LVIII.

Apoc. 20. c *Et in his secunda mors non habet potestatem, sed erunt sacerdotes Dei, & Christi, & regnabunt cum eo mille annis.*

De significatione millenarij numeri. *In expos. B. Iob, l. 9. c. 2. sub init. Psal. 104.*

IN Scriptura sacra millenarius numerus pro universalitate solet intelligi. Hinc etenim Psalmista ait: *Verbi, quod mandavit in mille generationes:* cùm profectò constet, quòd ab ipso mundi exordio, usque ad Redemptoris adventum, per Evangelistam non ampliùs quàm septuaginta & septem propagines numerentur. Quid igitur in millenario numero nisi ad proferendum novam sobolem perfecta universitas præscitæ generationis exprimitur? Hinc ergo per Joannem dicitur: *Et regnabunt cum eo mille annis*, quia videlicet regnum sanctæ Ecclesiæ, universitatis perfectione solidatur.

CAPUT LIX.

Apoc. 20. c *Et postquam consummati fuerint mille anni, solvetur Satanas de carcere suo, & exibit, & seducet gentes.*

De aperta diaboli malitia in tempore Antichristi. *In exp. B. Iob. l. 9. c. 2. sub init. l. 18 c. 25 sub init. l. 19. c. 7. non procul à pr. l. 22. c. 12. non procul à pr.*

MIllenario numero non quantitatem temporis, sed universalitatem, qua regnat Ecclesia, designavit; & ipso numero universum pro perfectione sua hoc quantumlibet sit sanctæ Ecclesiæ tempus expressit. Quo peracto, draco de puteo abyssi educetur: quia diabolica malitia, quæ in iniquorum subdolis occultatur cordibus, tunc revelabitur, & quod modò præ timore tegitur, tunc contra Ecclesiam publicè de iniquorum ore omne serpentinum virus aperietur. Nunc enim abscondit se sub blandiente lingua sæviens conscientia, & malitia calliditatis, quasi quodam se tegit abysso simulationis. In fine verò mundi antiquus hostis vas proprium illum perditum hominem ingredietur, qui specialiter Antichristus nuncupatur; qui mensuras hominum transcendens modò honoris sæcularis culmine, modò signis & prodigiis fictæ sanctitatis in tumore potentiæ elevari permittetur. Spiritus enim in illo erit, qui in sublimibus conditus, potentiam naturæ suæ non perdidit vel dejectus. Cujus virtus idcircò nunc minimè ostenditur, quia dispensatione divinæ fortitudinis à bonorum cordibus religatur: & ab electis Angelorum spiritibus nunc in abyssi puteo, id est, in reproborum mentibus, reclusus premitur. Tempore verò Antichristi de abyssi puteo, id est, de iniquorum cordibus nunc occulto, sævientibus eductus procedet, & tunc accepta potestate contra Ecclesiam in vim apertæ persecutionis erumpet. Per semetipsam enim Veritas dicit: *Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet.* Tunc enim antiquus hostis suis viribus traditus pauco quidem in tempore, sed in multa contra nos relaxabitur virtute, sicut suprà scriptum est: *Pòst hæc oportet illum solvi modico tempore.* Quem quamvis sævitia ad crudelitatem dilatet, superna tamen misericordia brevitate dierum angustabit, sicut ipsa Veritas ait: *Nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro.* Quia enim & superbos nos, & infirmos Dominus conspicit, dies, quos singulariter malos intulit, misericorditer breviatos dicit: profectò ut & superbiam terreat de temporis adversitate, & infirmitatem refoveat de brevitate. Superba itaque Antichristi celsitudo super reprobas mentes hominum, fastu gloriæ sæcularis erigetur, ita ut homo peccator, & tamen homo despiciens æstimari, Deum se super homines mentiatur. Unde Paulus Apostolus dicit: *Ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus.* Sed hæc ejus superbia districti judicis erit adventu ferienda, sicut scriptum est: *Quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui.* De hoc quoque perdito homine per Danielem dicitur: *Contra principem principum consurget, & sine manu conteretur:* quia non Angelorum bello, non sanctorum certamine, sed per adventum judicis, solo oris spiritu æterna more feretur. Joannes quoque in hac revelatione sua subsequitur, dicens: *Et descendit ignis à Deo de cælo, & devoravit eos.* Antichristum videlicet, & ejus ministros, & prædicatores.

Mat. 24. *In exp. B. Iob, l. 29. c. 6 circa med.* *2. Th. 2.* *1. Th. 2.* *Dan. 8.* *Apoc. 20.*

CAPUT LX.

Et diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis & sulphuris: ubi & bestia, & pseudoprophetæ, & cruciabuntur die ac nocte in sæcula sæculorum. Amen. *Apoc. 20. c*

ÆTerno quippe judice terribiliter apparente, & astantibus legionibus Angelorum, assistente cuncto ministerio cælestium potestatum, atque electis omnibus ad hoc spectaculum deductis, ista bellua crudelis & fortis, in medium captiva deducetur, & cum suo corpore, id est, cum reprobis omnibus, æternis gehennæ incendiis mancipabitur, cùm dicetur: *Discedite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & Angelis ejus.* O quale erit illud spectaculum, quando hæc immanissima bellua electorum oculis ostendetur! quæ hoc belli tempore nimis illos terrere potuerat, si videretur: sed occulto ac miro Dei consilio agitur, ut & nunc per ejus gratiam oppugnantibus non visa vincatur, & tunc ab electis victoribus jam captiva videatur. Tunc autem justi divino adjutorio, quantùm debitores sunt, pleniùs recognoscunt: quando tam fortem bestiam viderint, quam nunc infirmi vicerunt: & in hostis sui immanitate conspiciunt, quantum debeant gratiæ defensoris sui. Redeunt enim de hoc prælio tunc milites nostri virtutum trophæa referentes, & receptis corporibus, cùm jam in illo judicio regni cælestis introitum fortiuntur, priùs immanissimas vires hujus antiqui serpentis aspiciunt, ne vile æstiment, quod evaserunt. Visa vera mors ejus tunc gaudium exhibet, cujus tolerata vita nunc justis quotidie in cruciatibus bellum movet.

Diabolus apertè vidébitur ab electis in die judicij, *In exp. B. Iob, l. 33. c. 19 sub init. Marc. 25.*

CAPUT

CAPUT LXI.

Apoc. 20. d *Et vidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum, à cujus conspectu fugit terra & cælum. Et vidi mortuos magnos, & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est, qui est vitæ: & judicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris secundùm opera ipsorum.*

Vita justorum quasi liber, & speculum est animarum *In expos. B. Iob. l. 24. c. 6 non procul à princ.*

IUstorum debet vitam conspicere, qui vult suam subtiliter deprehendere. Viva lectio est vita bonorum. Unde non immeritò iidem justi in sacro eloquio libri nominantur, sicut à Joanne dicitur: *Libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est vitæ.* Liber namque vitæ, est ipsa visio judicis adventis, in quo quasi scriptum est omne mandatum: quia quisquis eum viderit, mox teste conscientia, quidquid non fecit, intelligit. Libri etiam aperti referuntur: quia justorum tunc vita conspicitur, in quibus mandata cælestia opere sic expressa cernuntur. Et judicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris: quoniam in ostensa vita justorum, quasi in expansione librorum legunt bonum, quod agere ipsi noluerunt, atque damnantur ex eorum comparatione, qui fecerunt. Ne ergo unusquisque tunc videns eos, quod non fecit, defleat; nunc in eis quod imitetur, attendat. Illorum videlicet species, quasi quædam forma nobis imitanda proponitur. Qui enim plenissimè intelligere appetit qualis est, C tales nimirum debet conspicere, qualis non est; ut ex bonorum forma metiatur, quantum ipse deserto bono deformis est. Ex his quippe, quibus plenissimè bona adsunt, perpendit rectè, quæ sibi minus sunt, & in illorum pulchritudine conspicit fœditatem suam, quam in se ipso perpeti potest, & sentire non potest.

CAPUT LXII.

Apoc. 21. a *Et vidi cælum novum, & terram novam: primum enim cælum & prima terra abiit.*

De renovatione cæli & terræ qualiter fieri debeat *In expos. B. Iob. l. 17. c. 5 non procul à fin.*

QUæri potest, cùm per Salomonem dicitur: *Generatio præterit, & generatio advenit, terra verò in æternum stat*, cur beatus Joannes cælum & terram abiisse asserit? Quod tamen facilè discutimus, si terra & cælum qualiter transeant, vel qualiter maneant, distinguamus. Utraque namque hæc per eam, quam nunc habent, imaginem transeunt, sed tamen per essentiam sine fine subsistunt. Hinc namque per Paulum dicitur: *Præterit enim figura hujus mundi.* Hinc per semetipsam Veritas dicit: *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Hinc ad Joannem Angelica voce dicitur: *Erit cælum novum, & terra nova.* Quæ quidem non alia condenda sunt, sed hæc ipsa renovantur. Cælum igitur & terra transit, & erit: quoniam ab ea, quam nunc habet, specie, per ignem tergitur, & tamen in sua semper natura servatur. Unde per Psalmistam dicitur: *Mutabis ea, & mutabuntur.* Quam quidem ultimam commutationem suam ipsis nobis nunc vicissitudinibus nunciant, quibus nostris usibus indesinenter alternant. Nam terra à sua specie hiemali ariditate deficit, humore vernali virideſcit Cælum quotidie caligine noctis obducitur, & diurna claritate renovatur. Hinc ergo fidelis quisque colligat, & interire hæc, & tamen per innovationem reſici, quæ constat nunc assiduè, velut ex defectu reparari.

Mat. 24.

Apoc. 21.

Psal. 101.

CAPUT LXIII.

Et venit unus de septem Angelis, & sustulit me in spiritu in montem magnum & altum, & ostendit mihi civitatem sanctam Ecclesiam descendentem de cælo à Deo, habentem claritatem Dei, & habebat murum magnum & altum, habentem portas duodecim, & erat structura ejus muri ex lapide jaspide, ipsa verò civitas auro mundo, simili vitro mundo. Apoc. 21. c

APpellatione auri in sacro eloquio, aliquando splendor supernæ civitatis accipitur. Aurum namque ex quo civitas illa constat, simile vitro dicitur, ut per aurum clara, & per vitrum perspicua designetur. Auri quippe metallum novimus, potiori metallis omnibus claritate fulgere: vitri verò natura est, ut intrinsecus visu pura, intrinsecus perspicuitate perluceat. In alio metallo quidquid intrinsecus continetur, absconditur: in vitro verò quilibet liquor qualis continetur interiùs, talis exteriùs demonstratur: &, ut ita dixerim, omnis liquor in vitreo vasculo clausus patet. Quid igitur aliud in auro vel vitro accipimus, nisi illam supernam patriam, illam beatorum civium societatem, quorum corda sibi invicem & claritate fulgent, & puritate transluceant? Quia enim omnes sancti in æterna beatitudine summa claritate fulgebunt, instructa auro dicitur. Et quoniam ipsa eorum claritas sibi vicissim in alternis cordibus patet, & cùm uniuscujusque vultus attenditur, simul & conscientia penetratur, hoc ipsum aurum simile vitro mundo esse memoratur. Ibi quippe uniuscujusque mentem alterius oculis, membrorum corpulentia non abscondet, sed patebit animus, patebit corporalibus oculis ipsa etiam harmonia corporis. Sicque unusquisque tunc erit conspicabilis alteri, sicut nunc non potest esse conspicabilis sibi. Nunc autem corda nostra quamdiu in hac vita sumus, quia ab altero in alterum videri non possunt, non intra vitrea, sed intra lutea vascula concluduntur. Cui scilicet luto per passionem mentis inhærere Propheta formidabat, cùm diceret: *Eripe me de luto, ut non inhæream.* Quod nimirum habitaculum corporum Paulus domum terrestrem nominat dicens: *Scimus quia si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in cælis.* In hac itaque terrestri domo ac corruptibili carne, quousque vivimus, ipsum, ut ita dicam, corruptionis nostræ parietem mentis oculo nullatenus penetramus: & vicissim cogitationes nostras, & occulta in alterutrum videre non possumus. Unde rursum per eundem Paulum dicitur: *Quis scit hominum, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est?* Et rursum: *Nolite ante tempus judicare donec veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.* Illa itaque civitas, in quo omnes sancti tanta claritate fulgent, tanta perspicuitate transluceant, quæ sua vicissim singulis corda manifestat ex auro dicitur similis vitro mundo, ut designetur auro clara, vitro perspicua,

De summa charitate atq; scientia sanctorum in æterna beatitudine habenda. *In expos. B. Iob, l. 18. c. 27. procul à pr. & longè ante med. Et l. 34. c. 13. sub init.*

Psal. 68.

2. Cor. 5.

1. Cor. 2.

1. Cor. 4.

CAPUT LXIV.

Longitudo, latitudo, & altitudo civitatis æqualia sunt. Et mensus est Angelus muros ejus mensura hominis, quæ est Angeli. Apoc. 21. d

CIvitas sancta Hierusalem quam inhabitat Deus, ex angelica simul & humana natura perficitur, Humilitas hominum.

naturæ quandoque ad æquabitur Angelorum.

per hoc quod angelica creatura sursum est, & humana adhuc deorsum: potest per latitudinem & altitudinem civitatis hæc utraque creatura signari: quoniam ista adhuc in imis degit, illa verò in sublimibus permanet. Sed latitudo, & altitudo æqualia sunt, quoniam humilitas hominum ad æqualitatem quandoque perducitur Angelorum. Unde scriptum est: *Non nubent, neque nubentur: sed erunt sicut Angeli Dei in cælo.* Unde etiam per Joannem dicitur: *Mensura hominis, quæ est Angeli:* quia usque ad illam altitudinem gloriæ homo perducitur, in qua se solidatos Angeli lætantur. Latitudo ergo civitatis tanta est, quanta altitudo: quoniam electi quique, qui modò laborant in imis, quandoque non erunt inæquales illis spiritibus beatissimis.

Hom. 14. in Ezec. non procul à fin.

Mat. 22.

Apoc. 21.

CAPUT LXV.

Apoc. 22. b *Et ego Ioannes, qui audivi, & vidi hæc, postquam audissem, & vidissem, cecidi ad pedes Angeli qui mihi hæc ostendebat, ut adorarem, & dixit mihi: Vide ne feceris, conservus tuus sum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum, qui servant verba libri hujus.*

Quare Angeli post incarnationem Domini ab hominibus noluerint adorari.

ANte incarnationem Domini in testamento veteri adorasse homo Angelum legitur, nec tamen adorare prohibetur: sed post Mediatoris adventum, cùm se Joannes adorando Angelo prostravisset, prohibetur. Quid est hoc quòd priùs æquanimiter concedebant adorari, pòst ab homine adorari Angeli recusant? nisi quòd priùs hominem carnalibus corruptionibus deditum, nec ab eisdem carnalibus corruptionibus redemptum, quò abjectiorem noverant, justiùs contemnebant: postmodum verò humanam naturam eò jam subsstratam habere non poterant, quò hanc in Auctore suo etiam super semetipsos ductam videbant. Neque enim debebat jam in membris subjecta despici, quæ in ipso membrorum capite meruit prælata venerari.

In expos. B. Iob. l 27. c. 8. ante med.

CAPUT LXVI.

Apoc. 22. c *Et dicit mihi: Ne signaveris verba prophetiæ libri hujus; tempus enim prope est.*

De revelatione mysteriorum sacræ Scripturæ, & de Enoch, & Helia.

URgente mundi fine, superna scientia profícit, & largiùs cum tempore excrescit. Hinc namque per Danielem dicitur: *Pertransibunt plurimi, & multiplex erit scientia.* Hinc Joanni in priori parte revelationis Angelus dicit: *Signa quæ locuta sunt septem tonitrua.* Cui tamen in ejusdem revelationis termino præcepit, dicens: *Ne signaveris verba prophetiæ libri hujus.* Pars quippe revelationis anterior signari præcipitur, terminus prohibetur: quia quidquid in sanctæ Ecclesiæ initiis latuit, quotidie finis ostendit. Signare autem dicitur, quasi signaculo claudere. Unde per beatum Job dicitur de Domino: *Qui stellas claudit quasi sub signaculo.* Sicut cælorum vel nubium nomine, cælestis vita prædicantium signatur, qui super arentem terram humani pectoris sanctæ prædicationis imbres fundunt, de quibus per Psalmistam dicitur: *Cæli enarrant gloriam Dei:* sic stellarum claritate etiam ipsi prædicatores figurantur: quia dum recta peccatoribus prædicant, tenebras nostræ noctis illustrant. Unde & subtractis prædicatoribus per Prophetam dicitur: *Prohibita sunt stellæ pluviarum.* Si autem prædicationis sermo pluvia non esset, Moyses minimè dixisset: *Expectetur sicut pluvia eloquium meum.* Et nequaquam per Isaiam Veritas diceret: *Mandabo nubibus, ne pluant super eam imbrem.* Dominus ergo sub signaculo stellas claudit: quia dum prædicatores suos per silentium intra semetipsos retinet, cæcis iniquorum sensibus cæleste lumen abscondit. Pensandum verò est, quia idcirco aliquid sub sigillo claudimus, ut hoc cùm tempus congruit, ad medium proferamus. Hinc est quòd duo illi eximij prædicatores Enoch, & Helias, dilata morte, subtracti sunt, ut ad prædicationis usum in fine revocentur. De quibus per Joannem dicitur: *Et dabo duobus testibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta amicti saccis. Hi sunt duæ olivæ, & duo candelabra in conspectu Domini terræ astantes:* hi habent potestatem claudendi cælum, ne pluat diebus prophetiæ ipsorum. Quorum unum in Evangelio per semetipsum Veritas pollicetur, dicens: *Helias venturus est, & restituet omnia.* Nam etsi ad cælum raptus Helias esse perhibetur, mortem tamen distulit, non evasit. Veniet autem restituturus omnia: quoniam ad hoc nimirum huic mundo restituetur, ut & munera prædicationis impleat, & carnis debitum solvat: sicut de ambobus, id est Enoch, & Helia, Joannes subdit, dicens: *Et cùm finierint testimonium suum, bestia, quæ ascendit de abyssо, faciet adversus illos bellum, & vincet illos, & occidet illos.* Enoch igitur, & Helias, quasi sub signaculo stellæ clausæ sunt, quæ & nunc occultantur, ne appareant: & pòst ut prodesse valeant, apparebunt.

Hom. 12. in Ezech. longe ante med.

Apoc. 11.

Ibidem.

Mat. 17.

In exp. B. Iob, l. 20. c. 25. sub init.

Apoc. 11.

CAPUT LXVII.

Qui nocet, noceat adhuc: & qui in sordibus est, sordescat adhuc. *Apoc. 22. e*

De his qui de malo in pejus cadent.

CUm omnipotens Deus ad pœnitentiam tempus indulget, & humana malitia ad usum suę iniquitatis intorquet; nimirum justo judicio augeri culpa permittitur, ut ad feriendum altiùs quandoque cumuletur. Hinc de quibusdam Paulus Apostolus dicit: *Ut impleant peccata sua semper.* Hinc David ait: *Appone iniquitatem super iniquitatem ipsorum: & non intrent in justitiam tuam.* Quia sicut scriptum est: *Dominus patiens redditor est.* Sæpe diu tolerat, quos in perpetuum damnat: ut & justorum mundiùs vita purgetur, & ut considerantibus insinuet, ad quos eos judicium servat. Nonnunquam verò concitè percutit, & eorum interitu innocentium corda confirmans, innocentium pusillanimitatis consolando concurrit, & etiam ostendit, quoniam multa mala non deserit. Si enim nunc omnes mala agentes percuteret, extremum jam judicium, quibus exhiberet? Si autem nullum omnino percuteret, quis res Deum humanas curare crederet?

In exp. B. Iob, l. 25. c. 9 circ. med.

1. Th. 2.

Psal. 18.

In expos. B. Iob, l. 5. c. 11. non procul à princ.

Hier. 12.

CAPUT LXVIII.

Et sponsus, & sponsa dicunt: Veni. Et qui audit, dicat: Veni. *Apoc. 22. d*

De his qui præ nimia humilitate refugiunt prædicare.

OMnes, qui cùm prædicare dignè valeant, præ nimia tamen & immoderata humilitate formidantes refugiunt, divinas contra se sententias terribiliter audiant, quatenus ab eorum cordibus timorem timor expellat. Audiant quòd talentum qui erogare noluit, cum sententia damnationis amisit. Audiant quòd Paulus, eò se à proximorum sanguine mundum credidit, quò feriendis eorum vitiis non pepercit, dicens: *Contestor vos hodierna die, quia mundus sum à sanguine omnium, non enim subterfugi, quo minus annunciarem vobis omne consilium Dei.* Audiant quòd Isaïas, qui à verbi Dei ministerio tacuit illustratus superno lumine magna voce pœnitentiæ seipsum reprehendit, dicens: *Væ mi-*

Cura past. par. 3. c. 26. ante med.

Mat. 25.

Act. 20.

Isa. 6.

hi, quia tacui. Audiant quòd David hoc Deo pro munere obtulit, quòd prædicationis gratiam quam *Psal. 36.* acceperat, non abscondit, dicens: *Ecce labia mea non prohibebo, Domine, tu cognovisti: justitiam tuam non abscondi in corde meo, veritatem tuam, & salutare tuum dixi.* Audiant quòd Sponsi colloquio ad *Cant. 8.* Sponsam dicitur: *Quæ habitas in hortis, amici auscultant te: fac me audire vocem tuam.* Ecclesia quippe in hortis habitat, quæ ad viriditatem intimam exculta plantaria virtutum servat: cujus vocem amicos auscultare, est electos quosque verbum prædicationis illius desiderare. Quam videlicet vocem sponsus audire desiderat: quoniam ad prædicationem ejus, per electorum suorum animas anhelat. Voce quoque Angeli Joannes admonetur dicens: *Apoc. 22.* *Qui audit, dicat: Veni.* Cui enim jam vox Dei vocantis efficitur in corde, necesse est, ut proximo per prædicationis officium erumpat in voce: & idcirco alium vocet, quoniam ipse jam vocatus est. Nimirum enim cui se vox interna insinuat, illuc etiam clamando alios, quo ipse rapitur, debet trahere; ne clausas fores etiam vocatus inveniat, si vocanti vacuus appropinquat.

CAPUT LXIX.

Apoc. 22. d *Ego Jesus misi Angelum meum testificari vobis hæc in Ecclesiis. Ego sum radix & genus David, stella splendida & matutina.*

De Incarnatione, Passione, ac Resurrectione, atque Redemptoris Ascensione, noviss. maque omnium Resurrectione. *In exposit. B. Iob, l. 14. Et l. 29. c. 17. sub init. Apoc. 22.*

COnditor & Redemptor noster postquam omnia creavit, ut nos de captivitate redimeret, inter nos de stirpe David incarnatus apparuit, suaque passione à perpetua morte liberavit. Qui flagellatus, derisus, palmis cæsus, corona spinea coronatus, sputis illitus, crucifixus, mortuus, & sepultus, tertia die surrexit, & resurrectionem, quam in se factam ostendit, quia capitis sui gloriam sequuntur membra, nobis futuram promisit. Qui natus ex Virgine velut lucifer inter tenebras nostræ noctis apparuit, quoniam obscuritate fugata, peccati nobis æternum mane nunciavit. Luciferum verò se innotuit, quia diluculo de morte surrexit, & fulgore sui numinis, mortalitatis nostræ terram caliginem pressit. Bene ergo per Joannem dicitur: *Stella splendida & matutina.* Vivus quippe apparens post mortem, matutina nobis stella factus est: quia dum in semetipso exemplum nobis resurrectionis præbuit, quæ lux sequatur, indicavit. Primus enim nobis æternæ patriæ gloriam in sua resurrectione monstravit. *Qui surgens à mortuis jam non moritur: & mors illi ultra non dominabitur:* nobisque exemplum dedit, ut ea fieri in die ultimo de nostra carne credamus, quæ facta de carne in die resurrectionis cognovimus. Sed quia sermo nobis de carnis resurrectione se intulit, triste nimis & lugubre est valde, quòd quosdam in Ecclesia stare, & de carnis resurrectione cognoscimus dubitare. Hanc autem antiqui Patres venturam esse certissimè crediderunt, etiam cùm nullum adhuc ejusdem resurrectionis exemplum tenerent. Quia igitur damnatione digni sunt, qui & exemplum jam Dominicæ resurrectionis acceperunt, & tamen adhuc de resurrectione diffidunt. Pignus tenent, & fidem non habent: Ecclesiam replent, sed quia de resurrectione sua dubitant, mente vacua stant. De hac per beatum Job dicitur: *Scio quòd Redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra resurrecturus sum: & rursum circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum, quem visurus sum ego ipse, & oculi mei conspecturi sunt.* Hinc Psalmista dicit: *Psal. 103.* *Auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum revertentur.* Moxque de carnis resurrectione *Psal. 31.* subjungit: *Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & renovabis faciem terræ.* Hinc per Ezechielem Pro-

Hom. 20. in Ezec. procul à princ. & longe ante med. Rom. 6. *Iob. 9.*

phetam dicitur: *Ossa arida, audite verbum Domini. Hæc dicit Dominus Deus ossibus his: Ecce ego intromittam in vos spiritum, & vivetis, & dabo super vos nervos, & succrescere faciam super vos carnes, & superextendam in vos cutem, & dabo vobis spiritum, & vivetis.* Hinc est quòd Propheta alius per resurrectionem Domini genus humanum vidit in finem suscitari, atque ait: *Vivificabit nos post duos dies, in die tertia suscitabit nos; & vivemus in conspectu ejus.* Hinc est, quòd cùm de semetipso Dominus loqueretur, adjunxit: *Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient vocem ejus: & procedent, qui bona egerunt, in resurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in resurrectionem judicii.* Hinc Paulus ait: *Si enim credimus quod Jesus mortuus est, & resurrexit, ita & Deus eos, qui dormierunt per Jesum adducet cum eo.* Qui rursus ait: *Primitiæ dormientium Christus.* Si enim nos à mortis somno non surgimus, quomodo resurrectionem Dominicam primitias habemus? Ecce veteres & novi patres, uno sibi spiritu de carnis resurrectione concordant: ecce ipsa per se Veritas priùs voce docuit quod de resurrectione carnis postmodum opere demonstravit: & tamen adhuc quorundam infirmitas fidem non habet, etiam in domo fidei stans, sed mirari solent qualiter caro revivisscere possit ex pulvere. Mirentur igitur amplitudinem, molem terræ, abyssos aquarum, omnia, quæ in mundo sunt, ipsos quoque Angelos creatos ex nihilo. Minus est valde aliquid ex aliquo facere, quàm omnia ex nihilo fecisse: ipsa nobis elementa, ipsæ rerum species resurrectionis imaginem prædicant. Sol enim quotidie nostris oculis moritur, quotidie resurgit: stellæ quoque matutinis horis nobis occidunt, vesperè resurgunt: arbusta temporibus æstivis plena foliis & frugibus videmus, quæ hiemali tempore nuda floribus ac fructibus, & quasi arida remanent: sed vernali sole redeunte, cùm humor à radice surrexit, suo iterum decore vestiuntur. Cur ergo de hominibus diffiditur, quod in lignis fieri videtur? sed sæpe pulverem putrescentis carnis aspiciunt, & dicunt: Unde ossa & medullæ: unde caro & capilli poterunt hîc reparari? Hæc itaque requirentes, parva semina ingentium arborum videant, atque si possunt dicant: ubi latet in eis tanta moles roboris, tanta diversitas ramorum, tanta multitudo & viriditas foliorum, tanta species florum, tanta ubertas saporum, atque odor fructuum? Nunquidnam semina arborum odorem vel saporem habent, quem ipsæ pòst arbores in suis fructibus proferunt? Si ergo ex semine arboris, quod videri non potest, produci potest, cur de pulvere carnis humanæ diffiditur, quia ex eo reparari forma valeat, quæ non videtur? Sæpe autem objicere inanem quæstiunculam solent, quia dicunt: Carnem hominis lupus comedit, lupum leo devoravit, leo moriens ad pulverem rediit: Cum pulvis ille suscitabitur, quomodo caro hominis à lupi & leonis carne dividetur? Quibus quid respondere debemus, nisi ut priùs cogitent, qualiter in hunc mundum venerint, & tunc inveniant qualiter resurgant. Certè tu homo qui loqueris, aliquando in matris utero spuma sanguinis fuisti. Ibi quippe ex patris semine, & matris sanguine parvus ac liquidus globus eras. Dic, rogo, si nosti qualiter ille humor seminis in ossibus duruit, qualiter in medullis liquidus remansit, qualiter in nervis solidatus est, qualiter in capillis atque unguibus distinctus est: ut ita capilli molliores carnibus, & ungues essent teneriores ossibus, carnibus duriores? Si igitur tot & tanta ex uno semine, & per speciem distincta sunt, & tamen in forma remanent conjuncta, quid mirum si possit omnipotens Deus in illa resurrectione mortuorum, carnem hominis distinguere à carne bestiarum, ut unus idemque pulvis, & non resurgat in quantum pulvis lupi &

Ezech. 37. *Osee 6.* *Ioan. 5.* *1. Th 4.* *1. Cor. 15.*

& leonis, & tamen resurgat in quantum pulvis est hominis? Vide itaque, homo, qualiter ad vitam venisti, nequando dubites ad vitam qualiter redeas. Cur autem ratione vis comprehendere quomodo redeas, qui ignoras quomodo venisti? Da potentiæ Conditoris tui quod comprehendere non vales de temetipso. Certè enim, quia tu ex terra factus es, terra verò ex nihilo, tu es creatus ex nihilo. Ne ergo de carnis tuæ resurrectione desperes, perpende prudenter: quia minus est Deo reparare quod erat, quàm fecisse quod non erat. Si non potes resurrectionis effectum ratione comprehendere, perpende, quàm multa sunt, quæ non intelligis qualiter sint, & tamen esse non dubitas. Dic ergo, si nosti, gyrus cæli, terræ cardines, aquarum abyssus ubi finiuntur, ubi suspensi sunt? Scimus autem quia quod ex nihilo factum est, pendet in nihilo: sed si est aliquid, quod dicitur nihilum, jam nihilum non est. Si autem nihil est, nihilum nusquam mundi moles dependet, nec est ubi sit quod creatum est, ut sit. Quomodo ergo nusquam est quod novimus, quia est? Sed hæc fortasse ad te multa sunt, ad temetipsum homo revertere. Certè ex spiritu es creatus & limo: uno invisibili, altero visibili; uno sensibili, altero insensibili. Quomodo ergo permisceri potuit in te spiritus & limus, atque ex diverso fieri res non diversa, ita ut in tanta convenientia misceretur spiritus & limus; ut cùm caro atteritur, spiritus marceat: & cùm spiritus affligitur, caro contabescat? Sed forsitan necdum prævales discutere temetipsum. Perpende ergo si vales, quomodo rubrum mare virgâ divisum est, quomodo petræ duritia percussione virgæ undas emanavit: quomodo virga Aaron sicca floruit: quomodo ex ejus genere veniens Virgo concepit: quomodo & in partu virgo permansit: quomodo quatriduanus mortuus jussione suscitatus, ligatus manibus & pedibus de sepulcro exiit, quem postmodum solvi Dominus per discipulos jussit: quomodo idem Redemptor noster in carne atque ossibus resurgens, clausis ostiis ad discipulos intravit. Ecce hæc investigare non vales & tamen credis. Cur ergo de resurrectionis gloria, disputando & discutiendo dubitas, qui tam multa mysteria sine discussione credidisti? Qui tamen, si resurrectionem carnis non credis, omnia sine causa credidisti: quia & in hoc Angelorum spectaculo videris quidem velociter currere, sed postquam cursum peregeris, ne bravium accipias adversaris. Unde per Paulum dicitur: *Sic currite, ut comprehendatis.* Qui rursus ait: *Si in hac vita tantùm in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.* Divinæ autem virtutis mysteria, quæ comprehendi non possunt, non intellectu sunt discutienda, sed fide veneranda. Sciendum atque nobis est: quia quidquid ratione hominis comprehendi potest, mirum esse jam non potest, sed sola est ratio in miraculis, potentia facientis. Ecce dum de resurrectione carnis loquimur, in ea tractanda paululum immorati sumus. Considerare autem libet, qui nos sumus, qui ista tractamus: certè ex Gentibus venimus, certè Patres nostri lignorum ac lapidum cultores fuerunt. Unde igitur hoc nobis, ut tam profunda mysteria scripturarum memoremus? Agamus gratias uni, qui cuncta, quæ de eo in sacro eloquio scripta sunt, opere implevit, ut quæ intelligi audita non poterant, visa panderentur. Ibi quippe incarnatio, ibi passio, ibi mors, ibi resurrectio, ibi continetur illius ascensio. Sed quis nostrûm hæc audita crederet, nisi facta cognovisset? Signatum ergo librum sicut in hac Joannis Apocalypsi legitur, quem aperire & legere nullus poterat, Leo de tribu Juda aperuit: quoniam omnia ejus nobis mysteria in sua Passione, ac Resurrectione patefecit. Et per hoc quòd infirmitatis nostræ mala pertulit, suæ nobis potentiæ & claritatis bona monstravit. Caro enim factus est, ut nos spirituales faceret: benignè inclinatus est, ut elevaret: exiit, ut introduceret: visibilis apparuit, ut invisibilia monstraret: flagella pertulit, ut sanaret: opprobria & irrisiones sustinuit, ut nos ab opprobrio æterno liberaret: mortuus est, ut vivificaret. Agamus ergo gratias vivificanti & mortuo, & ideo ampliùs vivificanti, quia mortuo, qui per hoc quòd infirmans mala nostra sustinuit, nos, qui creatura illius sumus, ad fortitudinis suæ gloriam perduxit, in qua vivit, & regnat cum Patre, in unitate Spiritus sancti Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Exod. 14. *Num.* 20. *Num.* 17. *Joan.* 6. *Joan.* 20. 1. *Cor.* 9. 1. *Cor.* 15. *Hom.* 16. *in Ezech. circ. fin.* *Apoc.* 5.

Finis expositionis in Apocalypsim, & in Novum Testamentum.

INDEX

INDEX
RERUM ET VERBORUM
IN OPERA OMNIA
S. GREGORII.

A

AARON.

Aaron & Hur manus Moysis orantis sustinent. Tom. I. col. 318 E
Aaron duodecim lapides in pectore gerens quid significet. 813. A
Aaron iræ Dei restitit. 271. D

ABBAS.

Abbatis varia nomina. II. 345
Abbates plurimi olim fuere Presbyteri. 550. A 596. B
Abbas non potest Ecclesiastica munia extra Monasterium suum obire. ibid.
Abbas de suo testari potest. 889. B
Abbas quomodo se gerat in Monasterio. 937. D 972. A
Abbas cautè eligendus. 848. CD 902. D 762. D
Abbas de alia congregatione non eligendus. 762. D
Abbati priùs Monacho non existenti conceditur facultas disponendi res suas. 947. CD
Abbas Præneſtini montis ejusque Presbyter. II. 181. ABC
Abbas mortuus sese vertit in sepulcro Ibid.
Abbas non potest fieri Episcopus. 1053. B 1054. C
Abbates fieri per Monasteria Diaconis & Presbyteris veritum. 548. E
Abbatibus clericatus militia interdicta. Ibid.

ABBATISSA.

Abbatissas ante 60. annos eligere non licet. II. 549. B 550. C
Abbatissa de eodem Monasterio eligatur. 712. B

ABEL.

Abel non est quem Cain non exercet. I. 612. C 1205. D 1504. C II. 962. C
Abel Christi passionem figuravit. I. 854. D
Abel innocentiæ exemplar. 1270. D
Abel occidenti se fratri restitisse non legitur. 121. A

ABIES.

Abies quid significet. I. 1414. B

ABIGAIL.

Abigaïl viro suo ebrio culpam suam tacuit. I. 1099. A

ABLACTARE.

Ablactare infantes mysticè quid sit. III. 22. C

ABNEGARE.

Abnegare seipsum quid. I. 1212. A 1455. B & seqq.

ABNER.

Abner quid significet. III. 314. B
Abner & Azael dissidium quid significet. 1099 B

ABNORMIS.

Abnormes Monachi qui. II. 405. A

ABORTIVUS.

Abortivi dicuntur patres ante legem. I. 120. E
Abortivi an salventur. 93. DE
Abortivum tanquam extinctum occultatur. 120. E

ABRAHAM.

Abrahæ humilitas. I. 89. B
Obedientia. 777. B 120. E
Abraham peregrinus, amicus factus est Deo. 121. A
Cur uxorem in sepulcro duplici sepelivit. 187. D
Aves in sacrificio abigebat 476. C
Duos filios diversi moris habuit. 612. C
Abrahæ sinus quid sit. 1518. A
Cur Abraham divitem epulonem vocat filium Ibid. D
Abrahæ susceptio Angelorum quid denotet. II. 475. C

ABSALON.

Absalon pax patris interpretatur. III. 442. D
Absalon populum Iudaicum denotat. Ibid.
Absalon persequens patrem quid significet. Ibid. E

ABSCONDERE.

Justi abscondunt verba Dei in sinu suo. I. 473. B
Peccata sua abscondere solent homines 646. E 647. A
Abscondi Deo nihil potest. II. 644.
Peccator per pœnitentiam se abscondit à Deo. I. 106. D
Deus quandoque se ab electis abscondit. 129. D 469. D 502. A
Absconditum Verbum Filius Dei est. 146. D
Item spiritus S. afflatio. 147. A

ABSOLVERE.

Absolvendi officium in altari S. Petri modus II. 629. C
Absolutio quando dicatur vera. Ibid.
Absolutio post pœnitentiam danda. I. 1440. E

ABSTINENS.

Abstinentes viri onagro comparati I. 883. A
Abstinentes quomodo admonendi. 1101. E
Abstinentes & arrogantes qui. 1466. C
Abstinentes cum serpente pugnant, si gulam deprimere curent. 240. E
Abstinentibus gula prævalet cum eos sola carnalia curare facit. 241 A

ABSTINENTIA.

Abstinentia quæ bona pariat. I. 883. B
Abstinentia vera quæ. 1103. A
Abstinentia falsa quæ. 1189. B
Abstinentia per tympanum denotatur. 1189. B II. 730. E
Abstinentia propter duo fit. II. 965. B
Abstinentia contra fornicationem pugnare potest, superare non potest. III. 308. E
Abstinentia ciborum sola non prævalet contra fornicationem. Ibid.
Abstinentiæ probatio non est in attenuatione corporis, sed perfectione castitatis. 247. C
Abstinentiæ sacræ fructus & dignitas. Ib. DE
Abstinentiæ & gulæ discordia. 242. A
Abstinentia fornicationem minuit, & gulam frangit. 281 C
Abstinentiam ciborum corporalium non habet qui mentem spiritualibus cibis non replet. Ibid.
Abstinentiâ multi carnis motus enervantur. 248. C
Abstinentiâ gulæ fatigati ad gulam se inclinant 241. E
Abstinentia cum humilitate potest fornicationem superare. 308. E
Abstinentiæ dedita corpora, gula præcipitare non cessat. 240. D
Abstinentia à concordia non est separanda. I 1107. D
Abstinentiâ non caro sed carnis vitia sunt extinguenda. 614. A
Discretio in abstinentia servanda. Ibid.
Abstinentia nimia sæpe vitium generat. 1102. D
Abstinentia adeo parva est quæ non nisi aliis virtutibus commendatur. Ib. E
Abstinentiæ & gulæ discordia. 240. E 241. A

ABSYNTHIUM.

Absynthio ebriis quinam similes sint, I 596. B

ABUNDANTIA.

Abundantia rerum mentem à Deo abstrahit. I. 18. D
Abundantia vituperatur. 448. B
Abundantia superbiæ vicina est. Ibid.

ABUNDIUS.

Paralyticam puellam sanat. II. 184. E

ABYSSUS.

Significat cor hominis. I 537. D
Mentem. 838. C
Item infernum 856. E
Abyssо religari Diabolum quid sit. 537. E
Abyssus abyssum invocat quomodo intelligatur. 792. A
Abyssi faciem constringere quid. 853. E

ACADEMICI.

Academicorum error rejicitur. I. 975. E

ACCARON.

Idest sterilis. I. 160. D

ACCEDERE.

Accedere ad Deum quid sit. III. 300. B
Accedendi ad Deum consilio nihil sanctius. Ib. D
Accessus recessusque Dei à mente nostra, non cognoscitur. 270. C

ACCINCTIO.

Accinctionis vocabulum Angelis congruit. III. 53. C

ACCIPERE.

Accipere aliquando auferre & rapere significat. I. 978. D

ACCIPITER.

Unde dicatur. I. 978. D
Avis parva & velocissima. 898. D 899. B
Electos designat. Ibid.
Pennam veterem quotannis projicit. 930. A

ACCUBARE.

Accubare inter terminos quid sit. I. 23. D

ACCUSO. ACCUSATIO.

Ab accusatione justa desistentes puniuntur. II. 637. DE

Accusare suos prælatos aliquando licitum. 638. C
Accusantium personæ investigandæ sunt. II. 1080. C

ACEPHALI.

Acephalorum hæresis II. 475. A
Acephali Monachi qui. 405. A

ACHAB.

Achab reprobus dicitur. I. 1223. A
Achab exigentibus meritis dignus erat decipi. 50. A

ACHERON.

Acherontis fluminis & pontis descriptio II. 281. E

ACIES.

Acies igneæ in cælo visæ tempore S. Gregorij. I. 1347. C

ACROPOLIS.

Urbs Italiæ in Lucania. II. 466. B

ACTIO. ACTUS. ACTA. ACTOR.

Actio contemplatione prior. I. 189. E
Actor quisnam sit. II. 682. A
Actio hujus mundi molæ comparatur. I. 175. E
Actiones carnis sunt priores in corde reproborum. 582. D
Actus boni qualitas, figura & quantitas considerandæ. 997. B
Acta bona & mala sunt abscondenda. 1357. C
Activa vita per Liam significata. 190. B II. 368. C
Item per Martham. I 190. D
Actuum bonorum & malorum retributio districtissimè agitur. 1520. C
Actores Ecclesiæ qui. II 374. B
Actionarij qui. 1122. E

ADAM.

Ejus nomina.

Dicitur primus homo. I. 714. B
Adam interpretatur terra rubra. 541. D
Adam homo erat, non filius hominis. 498. A

QUALIS IN GRATIA ANTE LAPSUM.

Quibus bonis fruebatur. II. 221. B
Adam in tempore justitiæ conditus est. I. 98. A
Adam cum stare potuit, noluit. 227. D

QUALIS IN NATURA.

Adam mortalis & immortalis conditus est. I. 116. A
Adam immortalis creatus est. 714. B
Cur in paradiso positus fuit. II. 115. E
Duos filios habuit, unum electum, alterum reprobum. 612. C

QUALIS IN TENTATIONE.

Adam sola inobedientia corruit. III. 93. B
Adam per mulierē deceptus est. II. 621. E
Primum Adæ peccatum. I. 116. A
Adam præcepto conditoris resistens prostratus est. 263. D
Adam triplici tentatione pulsatus 1391. A

QUALIS POST LAPSUM.

In anima.

Cæcus factus est post peccatum. II. 221. B
Resistendo Deo carni subjectus fuit. I. 263. D
Anima Adam per peccatum mortua. II. 657. A 734. B
Quomodo mortua. 734. C
Per pœnitentiam ad vitam rediit. Ib. D
Adam post culpam audacior extitit. 113. D
Adam post peccatum se abscondit. 646. E
Adam peccatum suum excusavit per mulierem. 647. A B
Adam suam voluntatem sequens ejectus est è paradiso. 1037. B

IN CORPORE.

Adam post peccatum cur pudenda contexit. I. 746. B
Adam Deo subditus esse nolens, carni subditus factus est. Ibid.

IN POSTERIS.

Posteri Adæ comparantur puero in carcere nato. II. 224. A
Homo in Adam tanquam in radice vitiatus. I. 496. B
Omnes homines per peccatum Adæ in anima mortui sunt. II. 734. C 820. D
Si Adam non peccasset filios gehennæ non generaret. I. 120. C
Cur damnationis sententiam ad posteros transmisit. III. 337. A

IMITATORES ADAMI.

Adam & Evam quotidie peccando imitamur. III. 415. C

ADAMAS.

Adamas quomodo molle fiat. I. 1095. C

ADDICTUS.

Quid significet. II. 745. D

ADELPHIUS.

Ejus hæresis qualis fuerit. II. 658. A

ADEPS.

Mystice superbiam significat. I. 452. B

ADJACIUM.

Urbs insulæ Corsicæ. II. 1003. C

ADJUVARE. ADJUTOR.

Adjuvare Deum quomodo dicamur. I. 497. D
Superbi Dei adjutores esse nolunt. Ib. E
Adjuvare imbecillem charitatis est, potentem elationis. Ibid.
Adjutores quinam nobis conquirendi. II. 1469. A
Adjutores Paulus vocat discipulos. III. 238. B

ADILBERTUS.

Rex Anglorum à S. Aug. conversus. II. 989. C
Eum nondum conversum vocat filium S. Gregorius. 987. D

ADILBERGA.

Alias Bertha Regina Anglorum II. 987. D

ADMONITIONES.

Admonitiones variæ faciendæ à Pastoribus. I. 1081. & seqq.
Tres admonitiones ante excommunicationem faciendæ. II. 522. B
Admonitiones non respuendæ. 996. C
Admonitiones Domini diversæ sunt. I. 1593. C

ADOLESCENTIA.

Adolescentia novitatem vitæ significat. I. 691. A
Adolescentia quandoque pro juventute sumpta. 1114. B
Adolescentia bonis operibus apta est. 351. E
Adolescentulæ animas sanctas significant. III. 463. E
Item animas vagas. 497. B
Adolescentiæ peccata deflenda. I. 1474. B

ADOPTIO.

Adoptionis supernæ gratiam per Christum accepimus. I. 661. A

ADORARE.

Caput capræ adorare nolentes à Longobardis interempti. II. 189. C
Adorant Dominum Reges & lubrici differenter. 343. E 344. A
Adorare quis dicatur. III. 11. A

ADSCRIPTITIUS.

Adscriptitij qui olim erant. II. 558. E

ADVENTUS.

Ante Christi adventum etiam justi ad inferna descendebant. I. 608. C
Primi & secundi Adventus Christi differentia. 507. E 508. A
Adventus Christi effectus. III. 38. B

ADVERSA. ADVERSITAS.

Adversitas per nostem denotatur. I. 41. C
Adversa hominem purgant. 1056. B
Adversitas probat amicos. 203. C
Advetsitas inimicum deregit. Ibid.
In adversitate impij Deum accusant. 246. B
In adversis rebus Deus respiciendus est. 473. E
Adversa sustinens in bonis operibus laborat quidē, sed in gloria consummabitur. 485. D
Multi in adversis positi Deum esse non credunt 510. C
Adversitas quale sit robur animæ ostendit. 686. B C
Adversitas prospera quæ. 769. A
Adversitatum bona. 781. D 853. C
Adversa virtutem augent. 917. B II. 880. E
In Adversitate positi ut admonendi. 1115. B
Adversitates ad Deum revocant. 1491. E
Adversa & prospera in hac vita se invicem subsequuntur. II. 517. D
Adversitas justorum probatio virtutis est. 880. E
In Adversitate Deus laudandus. 908. B
In Adversitatibus contra Deum non murmurandum. 1063. B
Per Adversa uniuscujusque vires patefiunt. I. 686. D
Adversitatibus afflicti plerique superna præmia non attendunt. 413. B
Adversitate qui frangitur, Deum non contemplatur. 744. C
Adversitates patienter tolerandæ II. 908. B C
Vide Afflictio, Tribulatio.

ADVERSARIUS.

In Adversariorum pugna ut se gerendum. I. 918. C
Adversarij possunt dici adjutores. 1487. E
Adversarius noster in via, est sermo Dei. 1513. A
Adversarius admonendus est ut ad audiendos testes veniat. II. 1086. A

ADULARI. ADULATIO. ADULATOR.

Adulatoribus maximè in causa salutis non credendum. II. 400. B
Adulari malè agentibus, perversum. I. 512. D
Adulatorum lingua quam noxia. 913. C D E
Adulatio statim extinguenda. 1228. A
Adulatores sunt majores hostes. II. 621. D
Adulatorum consuetudo. III. 331. E
Adulatores laudando se placere credunt 332. C
Adulatores dicuntur sepelire mortuos suos. I. 115. B
Adulatorum conditiones. 913. D
Adulatores dicuntur olei venditores. 1379. B
Significantur per canes lingentes. 1518. A
Adulatio si ad tempus patienter suscipitur augetur. 1228. A

ADULOUVALDUS.

Longobardorum Rex. II. 1101. E

ADULTERARE. ADULTERIUM.

Adulterare verbum Dei quid sit. I. 483. C 650. D
Adulterium solo visu perpetratur. 625. C
Adulterium quid sit. II. 546. C
Adulterium & fornicatio in quo differant. I. 625. E
Adulterium hæresi comparatur. 483. D E

ADVOCATUS.

Advocatus noster Christus injustas causas non defendit. I. 1185. E
Advocati morientis prædictio. II. 260. D
Advocati ad Clerum olim non admissi. 531. C

ÆDIFICARE. ÆDIFICIUM.

Destruendum est priusquam Ædificandum. I. 516. C D
Ædificij terreni & cælestis differentia. 1491. B
Ædificij ostensi Ezechieli ratio. 1247. C & seqq.
Ædificium cælestē intrare quid sit. Ibid.
Ædificij latitudo ad charitatem pertinet. 1262. B
Ædificij latitudo tanta est, quanta est altitudo. Ibid.
Ædificij frontes bona opera designant. 1286. E
Ædificij atrium charitatem significat. 1287. D
Item multitudinem fidelium populorum. 1341. A
Ædificij spiritalis portæ fides, spes, charitas. 1307. D

ÆGER. ÆGRITUDO.

Ægri qua ratione admonendi. I. 1092. A 1093 per tot. 1094. A B
Ægritudo pro flagello esse debet. II. 1116. E

Ægritudo diutius premit propter prolixiora vitia. I. 1408. A
Ægris molestia corporalis quàm utilis 1093 BCD
Ægris patientiæ virtus necessaria. 1094. A
Ægris supplicia Christi meditanda. Ibid.

ÆGYPTUS.
Ægyptus hujus mundi speciem gerens nuscis percutitur. II. 538. C

ÆMYLIANUS.
Æmyliani Monachi conversio mirabilis. I. 1483 A
Æmyliana S. Gregorij amita. I. 1508 B

ÆMULATIO.
Æmulatio in bonum & in malum accipitur. III. 507. E

AER.
Aër dicitur Cœlum. I. 60. D
Aër ex qualitate cæli disponitur. 11. D
Aër respectu cæli & terra respectu aëris, & centrum ipsius respectu superficiei infernus dicitur. 396. B
Aër mysticè quid significet. 100. C

ÆS.
Aes candens significat prædicationem acceniam. I. 1153 C
Item insensibilium hominum corda. 202 A
Item perseverantiam. 1008. E

ÆSTIMARE.
Nemo se alicujus virtutis æstimare debet. 688. A

ÆSTUS.
Æstus persecutionem denotat. I. 843. E

ÆTAS.
Ætates hominis variæ. I. 351. E
Ætas nostra ad senium usque robustior viget, postea vero morbis quotidie deficit. 1001. A
Ætas solida in prædicatore requiritur. 1145. C
Ætas virilis tempus est Dominicæ Incarnationis. III. 73. A
Ætas virilis tempus est administrandi officij. 82. E
Ætate virili mori. Ibid.

ÆTERNUM. ÆTERNITAS.

Æternitatis longitudo per annos mensurata. I. 774. E
Æternitas non habet præteritum vel futurum. 117. A
Æterna labore quæsita dantur oblivioni. 243. C
Æternitas præterita & futura conspicit. 291. A
Æterna desiderans præsentibus non turbatur. 322. D
Æternitas Dei interminabilis. 477. A
Æternitatis conditiones. Ib D
Æternitatis præmia præstolantes vires ex adversitatibus sumunt. 743. D
Æterna cur à carnalibus non creduntur. II. 221. B C
Æternitatis contemplatio dicitur cella vinaria. III. 470. A

ÆTHALIA INSULA.
Quænam sit. II. 351.

ÆTHIOPIA.
Quid significat. I. 545. C

ÆTNA.
Mons in Sicilia. II. 901. D

AFFECTUS.
Affectus quomodo sit capax ad promerenda cælestia. I. 605. D
Affectioni carnali succumbentes jumenta dicuntur. 693. D

AFFINITAS.
Affinitatis gradus. II. 1130. A

AFFLICTIO.
Afflictio hominem à peccato terrahit. I. 235. A 472. B. II. 950. C
Afflicti aliorum afflictioni compati discunt. 381. D
Afflictiones in hac vita necessariæ. 385 E
Affligi bonos in hoc mundo non putant impij 427. B 428. B 468. D
Afflictio purgat à peccato & merita auget. 472. B
Afflicti cordis proprium est de incognitis sibi Deum interrogare. 676. E
Afflictis succurrere tenemur. II. 414. A
Afflictionum utilitas. 950. C 951 C
Afflictio moderata lacrymas exprimit, immoderata subducit. I 299, C
Afflictionis locus est vita præsens. 603. E
Afflictorum diversitas. 510 C 511. A
Affligi diu non debet innocentis simplicitas. II. 449. A
Afflictio mentis, diabolicæ tentationis mucro est. III. 265. E
Afflictis concomitante justitia subveniendum. 402. A

V. Adversitas. Tribulatio.

AGABUS.
Agabi Prophetia. I. 1038. C

AGAG.
Agag est sensus carnalis. III. 325. C
Interpretatur meditans vel loquens. Ib. D

AGAPETÆ.
Agapeti & Agapetæ qui. II. 351.

AGAPITUS.
Agapitus Papa claudum & mutum sanat. II. 133. D

AGAR.
Agar ancilla inobedientes subditos designat. III. 88. B

AGATHA.
Ecclesia S. Agathæ Romæ II. 556. C E

AGATHUS.
Agathus Episcopus pro nauta victimam obtulit, & à naufragio salvavit. II. 320. B C
Agatho Monachus. 685. E

AGERE.
Agere dissimulans etiamsi rectè offerat, peccat. I. 76. C
Non solùm intuendum quod agimus, sed etiam cum quanta discretione agamus. Ibid. E
Omne quod hic agitur pœna & miseria est. 175. C D
Per hoc quod foris agitur quidquid intus latet aperitur. 453. B

AGER.
Ager quid significet I. 479. C 966. B
Ager Josue Bethsamitæ quid. III. 145. A
Agri bonorum sunt devotæ mentes subditorum. 171. A

AGILIUS.
Aliàs Aigulfus Episcopus Metensis. II. 980. B

AGILULPHUS.
Vel Ago Longobardorum Rex. II. 539. E

AGNES.
S. Agnetis elogium. I. 1374. E

AGNOITÆ.
Eorum hæresis qualis. II. 911. D 918. B & seqq.

AGNUS.
Agnorum & hœdorum in judicio discretio. I 347. E
Agnum Paschalem comedere. 588 C
Agna innocentiam significat. 940. B
Agni Paschalis comestio. 1424. A B
Agnus nec aqua coquendus nec crudus comedendus. Ib. E
Agni carnes crudæ Ibid.
Agni caput & intestina vorare 1425. B
Agnus est Christus & Christi imitatores. III. 156. C D
Agnum integrum offerre. 156. B
Agnus lactens Christus est Ibid.
Agnorum nomine viri magnæ prudentiæ designantur. 321. B

AGRIGENTUM.
Urbs Siciliæ. II. 431. C

AHIAS.
Ahiæ Prophetæ verba dura ad uxorem Hieroboam. I. 1140. C

ALÆ.
Alæ spiritales quæ. I. 695. E 1186. D 1218. C
Alæ duæ quæ. 1160. D 1184. E 1185. A

V. Pennæ.

ALBANUM.
Urbs Latij. II. 406 E

ALBUGO.
Albuginem in oculo habere quid sit mysticè. I. 1062. B

ALERIA.
Urbs insulæ Corsicæ. II. 436. A

ALIENA.
Alienas culpas qua ratione justi conspiciant. I. 89. E

ALLEGORIA.
Allegoriæ rebus notis conficiunur. III. 461. A

ALLOPHYLI.
Puteos Isaac replent. I. 465. E

ALTARE.
Altare de terra Domino facere quid. I. 85. E
Altaria plura in eadem Ecclesia. II. 686. C
Unicum apud Græcos. Ibid. D
Altare Domini cor justi. III. 163. A
Altare fiunt peccatores. 298. E
Altare duplex. 299. A
Altare compunctionem cordis significat 298 E
Altaris ministri familiares domesticiDei sunt. 101. D

ALTILIA.
Altilia unde dicta I. 1503. A
Altilia designant Patres novi testamenti Ibid.

ALTITUDO.
Altitudo sæculi quos in sua ambitione accipit, ad inferna deponit. III. 214. B

AMA. AMULA.
Quid denotet. II. 415. B

AMALECHITA.
Populus lambens interpretatur. I. 1492. C

AMALPHIA.
Urbs Campaniæ in Italia. II. 664. E

AMANTIUS.
Amantij Presbyteri Tusciæ virtutes. II. 205. B C

AMARE.
Amari summa & infima æqualiter non possunt. I. 516. A B
Amare nemo potest quod non credit. 1279. A
Contrà hujus sæculi amatores. 574. D

V. Diligere.

AMARUM.
Amarum & dulce simul. I. 1223. B

AMBIDEXTER.
Spiritualiter quid sit. II. 618. D

AMBITUS.
Ambitioni suæ duo hominum genera serviunt. I. 591. E
Ambitio sola ab ordinatione impedit. II. 557. B
Contra Ambitiosos. 1105. B C
Crimen ambitus in clerico quale. II. 557. B D

AMBULARE.
Ambulare in vacuum. I. 208. E
Ambulare ante faciem & in præsenti. 1161. E
Ambulare in hieme. II. 399. D
Ambulare tantò cautiùs debemus quantò nos scimus inter inimicos Dei esse. 912. C
Ambulare in die quid. III. 228. D
Ambulare coram Christo quid. 74. A
Ambulare coram Deo omnibus diebus. 85. A

AMICUS.
Amici quandoque appellantur adversarij. I. 84. E
Amicus in adversitate cognoscitur. 203. C
Amicus quasi animi custos. 1445. D
Amicus Dei est qui alios facere amicos ejus satagit. III. 212. D

AMINADAB.
Interpretatur spontaneus populi mei. III. 500. B

AMIRAS.
Gr. ἀμηγὸς quid sit II. 350

AMMONITES.
Populus mœroris interpretatur. III. 240. E

AMOR.
Amoris signum quodnam. III. 89. B
Amor electæ mentis in quo consistat. 224. E
Amor privatus ex cæcat cor. 1162. B
Amore nihil gravius aut levius. 254. A
Sine amore possessa sine dolore amittuntur. I. 903. E
Amor pigras mentes sæpe ad opus excitat. 189. A
Amor interior vincit quandoque dolorem

carnis. 1354. B
Amor multiplicat inquisitionem. 1433. B
Amor Dei nunquam est otiosus. 1456. B
Amor Dei per amorem proximi nutritur. Ibid.
Amor Dei per timorem nascitur. Ibid.
Amor Dei ad contemplationem, amor proximi ad activam vitam spectat. 1292. C
Amor Dei & proximi per coccum bis tinctum figuratur. 188. A
Amor Dei & proximi quomodo conveniant. 203. A
Amor Dei & amor mundi simul esse non possunt. 516. B
Amor proximi in quo consistat. 186. C D 309. B
Amor proximi per Dei amorem gignitur. 203. A
Amorem erga proximum plus loquitur operatio quàm lingua. 1284. B
Amor propinquorum quando noxius. 209. E 210. per totum.
V. Charitas. Dilectio.

AMOS.
Hierosolymorum Patriarcha. II. 754. B

AMPHIMALUM.
Quid sit. II. 1039. C

AMPULLA.
Ampulla vitrea projecta & non fracta. II. 108. D E

ANAGNOSTICUM.
Quid sit. II. 883. A

ANANEHEL.
Gratia Dei interpretatur. I. 723. A

ANANIAS.
Ananiæ punitio unde. II. 399. E

ANAS, vel ANAX.
Quid sit. II. 626. D

ANASTASIUS.
Abbas Suppentoniæ. II. 32. A
Anastasius Magnus Sinaïtæ qualis fuerit. 371. D
Pro ejus reditu supplicat S. Gregorius. 394. B
Anastasius junior ei succedit. 812. E
Ejus mors acerba. Ibid.

ANATHEMA.
Dicitur alienatio. I 621. A

ANCHORA.
Anchora cordis quæ. I. 189. A

ANCILLA.
Ancillæ moraliter quid designent I. 983. A B

ANCONA.
Urbs Piceni in Italia. II. 792. C
Ancona igne succensa. I. 28. B
Anconitani Episcopi eligendi modus. 1099. E

ANDEGAVUM.
Urbs Galliæ. II. 980. D

ANDREAS.
Andreas Fundanus Episcopus. II. 140. B
Monialem secum habitare permisit. Ib. C
A Diabolo propterea tentatus. Ib. E
Andreas Apostolus quàm cito ad Christum conversus. I. 1358. B
S. Andreæ Monasterium in urbe Roma. II. 759. B
Andreas Monachus falsarius. 998 B C

ANGARIA.
Angariis vexari Siciliam S. Greg. vetat. II. 430. A
Angaria quid sit. 581. A 587. C 778. D

ANGELUS.
Angelorum nomina.
Quænam sint Angelorum nomina. I. 1477. C & seqq.
Filij Dei appellantur. I 36. B
Dicuntur Reges. 116. E
Item Consules 117. A
Item Sacerdotes. 1361 E
Item quilibet Christianus. Ibid.
Præiupti silices. 933. A
Prædicatores dicuntur Angeli 333. E 1007. A
Principes Gentium. 494. D
Dei milites. 495. E
Astra matutina. 821. B
Angelus interpretatur nuntius. 1361. D
Angelorum nomen non est officij sed naturæ. 1478. A
Angelus Angelum mittit interdum. 1481. A

ANGELORUM CREATIO, ET NATURA.
Angeli inter omnes creaturas primò creati. I. 961. C
Angelica natura mutabilis creata est. 155. D E
Angelorum ordines novem. 962. A 1477. C II. 638 E
Hos ordines quinam homines imitentur. I. 1479. D
Angelicæ naturæ & humanæ distinctio. 36. D
Angeli loco circumscribuntur sicut homines. Ibid.
Quomodo dicuntur corporales. 37. A
Angelus est solummodo spiritus. 99. C
Angelis præsunt Archangeli. 116. D
Angeli & Archangeli non sunt æquales. II. 638. E
Angelicam naturam Deus libero arbitrio donavit. 155. E 1182. E

ANGELORUM STATUS IN GRATIA.
Angelorum scientia qualis. I. 36. D
Angelos ascendere & descendere quid sit. 39. A
Angelorum locutio sive vox. Ib. B
Angelorum inter se concordia. 495. C
Eorum numerus infinitus. Ibid. D
Assistunt & ministrant. Ibid.
Angeli electi mysterio Incarnationis redempti non sunt. 818. B
Angeli jam cadere non possunt. III. 53 C B
Angeli sanctificati creduntur in filio. 40. D

ANGELI BONI.
Quomodo steterint in gratia.
Angeli boni in malorum lapsu territi. I. 1006 D

EORUM BEATITUDO.
Angelorum beatitudo qualis. I. 1190. E
Deum semper vident. 36. C
Contra diabolum pugnant. 495. E
An Deum videant in natura. 549. A B
Quomodo desiderent videre faciem Dei. Ibid.
Angeli Creatoris faciem plenè contemplari non possunt, 742. A

ANGELORUM BONORUM OFFICIA ERGO DEUM.
Angelos Deo semper assistere quid sit. I. 36. C 1480. E
Angeli ab aliis Angelis missi. 1481. A
Angeli vindictam Dei exercent. 1504. A
Angeli non interrogantur à Deo unde veniant. 37. D
Angelorum ministeria coram Deo ordine graduum distincta sunt. 810. B
Angeli continuò divinam potentiam laudant. 821. C

ERGA HOMINES, SIVE CUSTODIA.
Angeli præsunt hominibus. I. 116. D
Et gentibus. 494. D
Singulis Provinciis. Ibid.
Angeli se adorari ab hominibus in lege nova non patiuntur. 782. E
Angeli aliquando corpora aërea assumunt, 809. B
Angeli homines concives suos agnoscunt. 1367. A
Angeli se adorari ab hominibus non patiuntur. Ib. B
Angeli ad ministerium pro nostra salute semper mittuntur. 36. C
Angelos ascendentes & descendentes cernere quid 149. B
Angeli hominibus apparentes præcepta dederunt. 951. C
Quomodo Græcorum princeps Angelus venerit in adjutorium Angelo Danielis. 495. A
Quomodo Angelus Persarum Princeps contradicebat Angelo Danielis. Ib. B
Angeli Christo nato ad pacem nobiscum redeunt. 1367. A
Angeli visibiliter vel invisibiliter ad homines mittuntur. 1480.
Angelorum custodum ministerium. III. 55. A B

ANGELI MALI.
Quo peccato ceciderunt.
Per superbiam corruerunt. I. 99. B
Cur eos Christus non redemit. Ib. C
Prima stultitia Angeli fuit elatio cordis. 810. E
Non perdiderunt magnitudinem suæ naturæ. 1017. E 1018. A
Angelorum malorum ruina. III. 40. D
Angeli casus hominis timor. 53. A B
Angeli mali virtute stare non potuerunt. 168. D
Angeli maligni per Philisthæos figurati. 115. E

ANGELORUM MALORUM DAMNATIO.
Angeli mali Deum non vident. I. 37. C

ANGELORUM MALORUM OBSTINATIO.
Angeli reprobi pœnitentiam agere non possunt. III. 138. D

ANGELORUM MALORUM PERVERSA OFFICIA ERGA GENUS HUMANUM.
Angeli mali semper accusant homines apud Deum. I. 41. C
Homines quotidie gravioribus persuasionibus tentant. 102. A
V. Diabolus.

ANGLI.
Anglorum conversio. I. 779. C II. 773. C 866. A 979. B
Angliæ Episcopatuum distinctio. II. 1109. E

ANIMA.
Eius varia nomina & symbola.
Anima dicitur spiritus hominis. I. 333. E
Animam in manibus portare quid sit. I. 346. E
Anima rationalis appellatur robur hominis. 403 A
Anima cur dicitur vidua. 489. B
Anima dicitur cælum. 1502. C
Anima menstruata quæ. III. 441. E
Anima sancta turturi comparata. 466 E
Columbæ 468. C 472. A 473. C
Lilio. 474 C
Palmæ. 503. A
Anima dicitur hortus conclusus. 484. E
Aurora, luna, sol. 498. D
Animæ sanctæ dicuntur reginæ. 496. C

ANIMÆ ORIGO ET NATURA.
Animæ bases sunt intentiones. I. 820. A
Anima eadem in diversis corporibus. II. 536. C
De origine animæ. 810. B
Anima una in duabus mentibus. 536. C
Anima est immortalis ex ratione fidei admixta. 225. A
Anima quomodo invisibilis. 229. D
Quomodo visibilis, 232 233.
Anima quomodo mortalis & immortalis. III. 98. B
Animæ dominus, pater, sponsus est Deus. 462. A
Anima hominis per peccatum Adæ mortua. 657. C

ANIMÆ AFFECTUS.
Animas vindictam petere quid. I. 39. C
Animarum verba quæ. Ibid. D
Animam nostram præ omnibus charius amare debemus. 79. E
Animæ cibus quis. 132. A 1357. D III. 55. A B 61. D E 191. D
Anima quomodo fletu suo pascatur. I. 151. B
Animas possidere quid. 140. D
Anima in nocte hujus vitæ contemplans Deum, ad magnitudinis ejus inhorrescit aspectum. 148. B
Animæ instabilitas qualis. I. 152. C
Anima corporis sensibus utitur ad agendum. 617. A
Animæ ascensionum gradus tres. 1285. B
Anima nunquam potest esse sine delectatione. 516. A
Anima quanto est despectior in oculis suis, tanto est pretiosior ante oculos Dei. 553 A
Anima quanto malis adhæret, tanto minus

S. GREGO FILII Tom.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

intelligit bona quæ perdit. 595. C
Anima incorporea corporeatum rerum delectatione non tangitur nisi in quantum corpori inhæret. 617. A
Anima Christiana quid agere debeat. III 451. D
Anima fastidit omnia quæ per corpus sentit. 463. A
Anima qualiter à sole decoloretur. 465. B

ANIMÆ DIVISIO.
Anima quandoque dicitur esse recta, quandoque curva. I. 1463. D
Anima humana mortalis & immortalis est. III. 98. B
Anima tribus vegetatur naturis. 370. A
Anima sancta quomodo nigra & formosa. 464. E

ANIMA QUOMODO AD DEUM CONVERTATUR.
Anima percussione reducitur ad salutem. I. 182. A

ANIMÆ CERTAMINA.
Animæ clamor magnus, quid. I. 39. C

ANIMA QUALIS IN MORTE.
Animarum status post mortem qualis. II. 49. E 346.
Animæ excommunicatæ, post mortem absolutæ. I. 101. E
Quomodo anima exeat à corpore & non videatur. 232. B C
De egressibus animarum. 233. D
De animarum reditu opiniones. 231. E 355.

ANIMÆ PRÆMIUM.
Animæ justorum quid in die judicij recipient. I. 260. A
Animæ justorum post mortem ad cælum deducuntur. 394. D
Binas stolas accipient. Ibid.
Non omnes animæ justorum statim in cælum recipiuntur. II. 257. D

ANIMA MALA.
Anima punita unde delectata. I. 701. B
Animæ captio à diabolo. I. 296. C
Animæ obduratæ status. I. 1238. D
Anima perversa futura prævidere refugit. 1512. B
Anima damnata mortalis & immortalis dicitur. II. 301. D

ANIMARUM CURA.
Animarum cura juvenibus non committenda. I. 670. E II. 64. A
Animarum regimen quàm difficile. I. 1053. E
Animarum curam renuere non licet. 1057. C
Animarum lucrum quærere magnum lucrum est apud Deum II. 780. D
Animarum lucri studium, si mum habet terminum præfixum. 851. B
Animarum duces esse non possunt qui non didicerunt. 861. B 867. C 869. D
Animarum utilitas omnibus amicitiis præponenda. 892. E
Animarum cura apud fideles prædicatores quid efficiat. III. 151. C
Animarum lucra quærens omnia spiritaliter agit. 188. E
Animarum Pastorem remotæ vitæ otiis vacare non oportet. 312. B
Animarum curam suscipiens duræ & asperæ vitæ esse debet. 315. A

ANIMALIA.
Animalia Ezechielis sanctos homines designant. I. 695. E
Animalium alæ sunt virtutes Sanctorum. Ib. & 1186. D
Quatuor animalium perfectiones à Christo manaverunt. 1150. C D
Quatuor animalium sanctorum descriptio. 1152. B
Quatuor sancta animalia quomodo quatuor pennis utantur. 1161. C
Quomodo animalia vadunt & non revertuntur & tamen vadunt & revertuntur. 1166. D
Quatuor animalia quatuor Evangelistas & quoslibet perfectos designant. 1150. B
Quare corpora animalium oculis plena describantur. 1177. C
Quomodo animalia dicantur ambulare & elevari. 1179. B & seqq.

ANIMUS.
Animorum conspersiones sunt diversæ. I. 118. B
Humanus animus in culpam lapsus à sui cognitione separatur. 595. C
Animi in sæcularibus occupati inquietudo. II. 4. A
Animus in multa divisus fit minor ad singula. 24. A
Animus inter signa & miracula premendus. 985. A
V. Mens.

ANNA.
Anna & Phenenna Ecclesiam & Synagogam repræsentant. III. 9. D
Annæ sterilitas quid denotet. Ib. E
Anna virilem sexum petens à Domino quid sit. 15. D
Anna ebria putata quid denotet. 18. B C
Annam affligi quid significet. 33. B
Anna Prophetiæ spiritum habuit. 37. E

ANNUS.
Annus significat prædicationem. I. 100. C
Item multitudinem redemptorum. Ibid.
Annorum multitudo sapientiam docet 676. D
Longævitas usum exercet. Ibid.
Annos numerandi varia genera. II. 362. B

ANTEIRE.
Posteriores Clerici priores anteire non debent. II. 435. C 439. D

ANTEMURALE.
Antemurale muri Ecclesiæ fuerunt Prophetæ. I. 1257. E

ANTHEMIUS.
S. Anthemij Ecclesia. II. 495. E

ANTICHRISTUS.
Eius origo, descriptio & nomina.
Dicitur homo peccator. I. 834. E
Item brachium excelsum. Ibid.
De tribu Dan orietur. 911. B
Cauda Behemoth appellatur. 950. C
Rex superbiæ. II. 622. A
Antichristi descriptio. I. 991. B & seqq.
Regnabit super impios, 730. A

ANTICHRISTI ADVENTUS ET TYRANNIS,
Antichristus in fine mundi adveniet. I. 101. A
Antichristus ad prædicandam suam falsitatem astutos & duplices eliget. 384. B
Antichristus omnium peccantium peccata transcendet. Ibid.
Antichristus nomen suum ubique diffundere conabitur. 405. D E
Ejus crudelitas in electos quanta. 406. C
Potestatem terroris & signa sanctitatis ostendet. 454. D. 1001. C
Ejus persecutio qualis 455. A
Antichristus regnabit super impios. 730. A
Ejus regnum quale erit. 834. E
Supra Deum se extollet 835. A
In fine mundi dominabitur. 857. E
Feliciter incedet. 863. D
Deum se esse mentietur. Ibid & II. 732. B
Sua fallacia brevi tempore prosperabitur. Ibid. E
Ficta sanctitate homines decipiet. 950. C
Antichristi tyrannis qualis. 951. A
Antichristus terrenas potestates sibi adjunget. 991. E
Signa quæ facturus est. 997. E 1004. B 1015. E
Sacerdotum ei præparatur exercitus. II. 622. A
Antichristus Sabbatum & diem Dominicum observari præcipiet. 1044. D

ANTICHRISTI EXITUS ET PERDITIO.
Antichristi damnatio novissima. I. 405. E
Ejus crudelitas parum durabit. 950. E

ANTICHRISTI IMITATORES ET DISCIPULI.
Antichristus iniquorum caput est. I. 373. D
Et reproborum. 434. D
Antichristi membra quænam. 373. D 833. C DE 834. A
Ejus testes qui. 953. C D
Ejus ossa. 954. A
Antichristi prædicatores tædis comparantur. 996. D
Antichristi prædicatorum effectus. Ib. D
Antichristi prædicatores quomodo agnoscendi. Ibid.
Eorum miracula. 997. A B
Antichristi præco est qui se universalem nominat. II. 732. B

ANTIGRAPHUS.
Quid sit. II. 395. C

ANTIOCHIA.
Antiochia olim secunda sedes. II. 753. A

ANTIPHONA.
Antiphona quid sit II. 1243. 1244.

ANTIQUI.
Antiquorum gesta nobis prophetiæ sunt. II. 442. C

ANTISTES.
Antistitis auctoritas & increpatio tela sunt. III. 349. B
Antistitis boni electio à quo fiat judicio. Ib. E
V. Prælatus.

ANTONIUS.
Antonius Monachus de morte sua præmonetur. II. 304. C

ANTHROPOMORPHITÆ.
Eorum hæresis quæ. I. 942. A

APHTARTODOCITÆ.
Hæreticorum species quæ. II. 371. E

APERIRE.
Aperire oculos Deo quid sit. I. 355. C

APES.
Apes mysticè qui sint. I. 1105. A

APICES.
Quid significent. II. 935. A

APOCRISIARIUS.
Quid significet. II. 412. E

APOSTATÆ.
Apostatæ duobus modis fiunt. I. 1199. E

APOSTOLI.
Apostoli dicuntur labia Ecclesiæ. I. 418. A
Ostia Ecclesiæ. 823.
Columnæ Ecclesiæ. III. 493. E
Cæli. I. 505. III. 48. D 403. C D
Lapides Sion. 422. C
Stellæ & nubes. I. 775. E 776. B C
Montes. 965. 2. B
Pedes Christi. III. 391. E
Crura sponsi. 493. E
Apostoli cur duodecim. I. 21. C
Timidi in passione, fortes postea facti sunt. 505. D 506. A B 870. B C
Gaudent in persecutionibus. 506. A B
Apostolorum mira opera. 786. D
Apostoli plura de Deo noverunt quàm Prophetæ. 1278. D
Apostoli ligandi & solvendi potestatem acceperunt. 1440. C
Apostolorum fortitudo unde. 1459. A
Apostoli membra sunt Ecclesiæ. II. 621. C
Apostolos illiteratos cur elegit Dominus. 984. E

APOSTOLICUS.
Apostolica sedes de aliarum Ecclesiarum tuitione sollicita esse debet. II. 431. E
Causæ arduæ ad Apostolicam sedem sunt deferendæ. 487. C
Apostolicorum præceptorum statuta Apostolicus destruere non debet. 1140. C
Apostolicæ sedes plures. II. 619. C 888. E
Apostolica sedes dicitur Alexandrina Ecclesia. Ib. & 694. D
Apostolicæ sedi omnes Episcopi subjecti. 851. D

PPARITOR.
Quid sit apud S. Gregorium. II. 352.

APPARERE,
Apparere jugiter in conspectu Domini quid sit. III. 22. C
Apparet Dominus variis modis 102. E

APPELLATIO.
Appellationes clericorum ad sedem Apostolicam. II. 1010. B

APPETERE APPETITUS.
Appetentes illicita variis cogitationibus torquentur. I. 117. E

Appetere quod cruciat dutum est. 199. A
Appetendo sæpe animus fallitur. 304. D
Appetentes aliena, suis se privant. II. 747. D
Appetitui dominari quid sit. I. 108. E
Appetitus laudis humanæ est quasi latunculus. 276. C

APPLICARE.

Quid significet. II. 851. D

Ἀρχή.

Quid sit. II. 26. A 345.

AQUA.

Hortis sitientibus aquam in flumen fundere. I. 248. A
Aquæ Ecclesiam S. Zenonis Veronensis non ingrediuntur, I. 173. E
Aqua scientiam prædicationis designat. 534. E 500. C 330. A
Gratiam S. Spiritus. Ib. B. 358. D 554. D
Aquæ populos significant. 499. B 502. D 554. E. 849. E 1186. C
Scientiam pravam. 554. E 1424. E
Tribulationes. 554. E
Bonorum mentes. Ibid.
Bibere subsannationem ut aquam quid sit. 705. D

AQUÆ SEXTIÆ.

Urbs Galliæ. II. 690. D

AQUILA.

Aquila solis radios irreverberata acie conspicit. I. 280. B
Aquilæ comparantur patres antiqui. Ibid.
Aquila in scriptura varia significat. 931. A

AQUILEIA.

Urbs Venetiarum. II. 379. D

AQUILO.

Diabolum significat. I. 268. E 499. E 1147. D
Gentilitatem. 801. C
Peccatores. 1300. D

ARABICI.

Hæretici animæ immortalitatem negabant. II. 353.

ARANEA.

Araneæ telas texere quid sit. I. 434. C

ARARE.

Arare in primogenito bovis quid sit. I. 1145. D

ARBITRIUM LIBERUM.

Quomodo agit cum gratia. I. 468. C 535. C
Post primam gratiam agit liberum arbitrium. 629. C 988. C
Liberum arbitrium subsequitur gratiam. 697. B 998. C

ARBOR. ARBUSTUM.

Arbores tardius crescentes diu perdurant. I. 437. A
Arbustis comparantur homines mundani. 574. D 575. A
Arborum cultores puniendi. II. 764. E

ARCA.

Arca Ecclesiam denotat. I. 1280. A 1505. B II. 967. E
Arca de quibus lignis confecta. II. 969. D
Arca Dei in domo Eleazari quid sit. I. 150. B
Arca vacua quid denotet. 134. B C

ARCHIATER.

Quid sit. II. 534. E

ARCHIDIACONUS.

Archidiaconus bonorum Ecclesiæ custos. II. 374. D 375. A
Olim non erat Presbyter. 381. A

ARCHIVUM.

Quid sit. II. 772. C

ARCTURUS.

Ecclesiam universalem designat. I. 267. C 577. A
Populum gentilem. 794. A

ARCUS.

Multipliciter sumitur in scriptura. I. 576. D E
Arcus perversus quid significet. 802. E
Arcus in cælo positus quid denotet. 1190. B

AREA.

Area Ecclesiam designat. I. 897. E

AREGIUS.

Episcopus Vapincensis. II. 865. B

ARELATE.

Urbs Provinciæ Gallicæ. II. 417. A
Arelatensis Episcopus Vicarius summi Pontificis. 635. D. 639. B 1132. E
Arelatensis Monasterij privilegium. 870. E

ARENA.

Arenæ maris calamitates comparantur. I. 194. A

ARGENTUM.

Argentum significat sermonem Dei. I. 120. B
Item sacra eloquia. 465. D 518. B E 523. C 540. C 814. C
Argentum usuale quid sit. 738. B
Argentarius mons. II. 169. B

ARGUERE.

Arguere Deum quid sit. I. 285. B 936. B

ARIES.

Arietes sunt Doctores Ecclesiæ. I. 13. C 833. C
Item Episcopi. II. 619. D

ARIUS. ARIANI.

Arius tres Deos credidit. I. 564. E
Arij dogma refellitur. 965. A
Ariani quomodo ab Ecclesia recipiendi. II. 990. B 991. A
Arianus Episcopus per vim Ecclesiam ingrediens cæcatur. II. 192. B

ARIOLI.

Arioli unde dicti. III. 337. B
Ariolandi peccatum quale. Ib. A & I. 1037. B

ARIMINUM.

Urbs Æmyliæ in Italia II. 423. E

ARISTÆ.

Quid significent. I. 492. E

ARISTOBULUS,

Aristobulus Curopalates. II. 395. C

ARIULPHUS.

Ariulphi in Romanos crudelitas. II. 468. B 469. C

ARMA.

Arma peccantium sunt membra corporis. I. 301. A
Arma quid denotent. 861. E

ARMENTARIUS.

Ejus in morte visiones. II. 264. A
Ejus mors terribilis. Ib. C

ARMILLA.

Armilla moraliter quid denotet. I. 977. C

AROGES.

Dux Beneventanus, II. 470. A

AROMATA.

Aromata sanctas virtutes designant. III. 485. E

ARROGANS.

Arrogantes in Ecclesia recta proferunt, sed malè vivunt. I. 13. D
Arrogantes se aliis meliores existimant. 370. D & peritiores. 810. E
Arrogantes doctrinam & mores aliorum carpunt. 666. E
Vitam innocentium despiciunt. 666. B C
Arrogantium species quatuor. Ib. E
Arrogantes Luciferum imitantur. 667. C
Arrogantes Ecclesiæ contradicunt malè vivendo, hæretici malè docendo. 668. C
Arrogantes scientiam ostentant quam non habent. Ib. E
Arrogantes voces Ecclesiæ sibi dici dissimulant. Ib. B
Arrogantes scientiam abscondere nesciunt. 669. A
Arrogantes plenos se Spiritu Sancto mentiuntur. 670. B
Arrogantium superbia in docendo. 671. C
Arrogantium simulatio in loquendo. 673. C
Arrogantium bene dicta non instruunt. Ib. E
Arrogantes plus appetunt arguere quam consolari. 675. C
Arrogantes Doctorum speciem sumunt 704. B 764. B
Arrogantes humilitatem simulant. 705. B 734. B
Arrogantes afflictis compati nesciunt. 751. C E
Arrogantes reprehendunt alios mentiendo. 740. B
Arrogantes auditi volunt. 751. B
Voces justorum imitari simulant. 752. C
Laudibus humanis pascuntur. 761. E 762. A
Aliena despiciunt, sua mirantur. 764. E
Sub religionis obtentu intumescunt. 765. B
Arrogantes plus volunt videri judices quàm consolatores. 770. C
Arrogantes bona quædam dicunt. 771. B
Arrogantium scientiam imitari non decet. 773. A
Arrogantes appellantur immanes. 780. C
Arrogantes suis verbis seipsos condemnant. 802. E
Arrogantes Deus nescit. 810. D

ARROGANTIA.

Arrogantia filia superbiæ. I. 944. D
Arrogantia roborat vitia. 255. E
Arrogantiæ quatuor species. 666. E

ARTES.

Artes liberales quo fine edisccndæ. III. 274. C D E

ARTUS. *V. Membra.*

ARUNDO.

Ejus varij significatus. I. 967. D 1203. B
Arundini mens hominis compatata. 1360. E II. 962. A

ASCENDERE. ASCENSIO.

Ascendere ex adverso quid sit. II. 386. B I. 1385. C
Ascensio Christi quomodo facta. 1452. E 1453. A

ASCULUM.

Urbs Marchiæ Anconitanæ in Italia. II. 1060. C

ASINI. ASINÆ.

Asini in Scriptura sacra varia significant. I. 22. E 23. A 52. E 59. E 60 A
Asius luxuriæ symbolum. 207. B 787. C 1041. C
Mansuetudinis simplicium. 1041.
Stultitiæ Gentium. Ibid.
Asinas possidere quid sit. 28. C
Asina Balaam verba rationabilia edidit. 771. C

ASPIS.

Aspis, parvus serpens est. I. 434. A

ASSISTERE.

Assistere coram Deo quid sit. I. 3637.

ASSUMPTIO.

Assumptio matutina quæ. III. 438. E

ASSUR.

Assur Rex superbus Luciferum significat. I. 303. C

ASSURGERE.

Assurgere decertantis est. I. 64. A

ASTRA.

Astra matutina quæ. I. 821. A D
Astra à quibus inventa. 267. A
Astrorum nominibus cur Scriptura utatur. Ib.
Astra non sunt munda, ut intelligendum 232. D

ASTUTIA.

Astutia inimicorum nostrorum. I. 402. A B

ASYLUM.

Quid sit. II. 876. D.
Ad asylum Ecclesiæ refugientes ut tractandi. 914. D 924. E 1084. D E

ATHESIS.

Athesis fluvij apud Veronam miraculum. II 173. E

ATRIUM.

Atrium & latitudo vitæ præsentis. I. 813. E

ATTELLA,

Urbs Campaniæ in Italia. II. 816. D

AVARUS.

Avarum qua ratione cruciet avaritia. I. 118. B
Avarus hydropico comparatur. 401. E
Avarorum miseriæ. 437. D E
Hic & in æternum miseri sunt. Ib. 438. A
Avari quomodo admonendi. 1105. B
Avarorum insatiabilitas. Ibid.
Avarorum effugium erga pauperes. 671. C

AVARITIA.

Avaritia omnium malorum caput. 421. D
Avaritia igni comparata. 436. E
Avaritia ex duabus causis oritur. 438. C
Avaritia per radicem juniperi designata. 589. D
Avaritiæ filiæ quæ. 928. C
Ejus tentationes quales. 929. C
Avaritia ab Episcopis fugienda. II. 582. C 671. A B
Avaritia in quo consistat. 601. E
Avaritia cur à SS. Patribus sine pœna relicta. Ibid. 671. C 976. D
Avaritiæ mala. Ib. D III. 177. D
Avaritia idolorum servitus. II. 975. E
Avaritiæ remedium. III. 281. C

Avaritiam sectantes reprehenduntur. 177. D

AUCTOR.

Quid significet. II. 1012. C

AUCTORITAS.

Ejus significatio singularis. II. 892. A

AUDIRE. AUDITOR.

Audire & exaudire quomodo differunt. I. 124. D

Audire auditum quid sit. 785. A

Audire Deum quid sit. 1027. D

AUGURIA.

Auguria detestanda. I. 237. D

AUGUSTINUS.

S. Augustini dictum de cohabitatione sororis. II. 805. E

Ejus opera laudat S. Gregorius. 913. D

AUGUSTODUNUM.

Urbs Galliæ. II. 690. A

Post Lugdunum secundum locum obtinet. 866. C

AVIS.

Aves cæli cur dicantur. I. 60. D

Avis appellatur Christus. 1454. A

AURA.

Aura lenis quid sit. I. 153. D

AURIS.

Aurem aperit tribulatio. I. 76. C

Aures tinnire quid. III. 97. B

Auricula quomodo reveletur à Domino. 198. C

AURORA.

Auroræ ortus quid denotet. I. 112. D

Aurora dicitur mens justi. 484. D

Auroræ comparatur Ecclesia. 103. E 527. C 829. A

AURUM.

Aurum sapientiam significat. I. 120. A 523. C 1373. D

Aurum in fornace probari quid sit mysticè. 472. A

Aurum obscuratum quid sit 531. A

Aurum obryzum sunt Angeli. 540. A

Item mens. 636. D

Aurum obryzum quid sit. 634. D

Auruningenium significat. 636. D

Animam fidelem. 801. C

Divinitatis claritatem. 1012. D

Splendorem supernæ civitatis. Ibid.

Charitatem. Ibid. E

Nitorem gloriæ sæcularis. Ibid.

Pulcritudinem sanctitatis. 1013. A

AUSTER.

Auster Spiritum sanctum denotat. I. 268. E 798. D

Austri interiora quid significent. 794. A

Per Austrum Judæa designatur. 801. D

AUSER. FL.

Ubi sit. II. 351.

AUTHARIS.

Rex Longobardorum cur à Deo punitus. II. 380. A

AUXILIUM.

Auxilium divinum nunquam deest justis afflictis. I. 602. D

AUXIMUM.

Urbs Marchiæ Anconitanæ. II. 848. A

AXA.

Axæ historia compunctionis signum. II. 204. C & 352. 722. B

AZOTII.

Azotij successivè credidisse dicuntur. III. 127. B

Azorij primordia gentilitatis designant. 128. D

B

BABYLON.

Turris Babylon in terra Sennaar ædificata. I. 421. D

Babylonis aureus calix quid sit. 1013. A

Babylon quid figuret. III. 407. 408.

BALAAM.

Balaam cur reprobatus. I. 796. E

Balaam ab asina increpatus. 771. C 1093. C

BALDAD, & BALDATH.

Baldad quid significet. I. 11. E 84. A 661. E

BALNEUM REGIS.

Urbs Etruriæ in Italia. II. 910. C

BALTAZAR.

Visio Baltazar non fuit Prophetia. I. 343. B

BAPTISMUS.

Baptismum conferre in necessitate quilibet potest. II. 398. D

Baptismi trina immersio quid denotet. 406. E 407. E

Cur Ariani eam observabant. 407. E

Infantes sine baptismo morientes ut puniantur. I. 93. D

Baptismus Joannis peccata non remittebat. 1409. D

In Baptismo quæ promisimus. 1451. D

Baptismus non iterandus. II. 468. E

Baptismi scrutinia quæ. 587. B C

Baptismus in Paschate conferri solitus. 767. D 768. C

Item in Pentecoste, Natali & Epiphania Domini. 768. C D

In Baptismo omnia peccata delentur. 964. D

BAPTIZARE.

Adulti nisi volentes baptizari non possunt. II. 654.

Baptizandis 40. dierum pœnitentia indicta. 767. D 768. D

Baptizari à mortuo quid sit. 966. C

BAPTISTERIUM.

Baptisteria in Oratoriis villaribus non construenda. II. 525. D

Baptisteriorum olim forma qualis fuerit. 664. A

BARACA NAUTA.

E naufragio per oblatum Missæ sacrificium liberatur. II. 320.

BARACHEL.

Quid significet. I. 665. B

BARANGI.

Milites ita dicti. II. 355.

BARBA.

Barba Domini rasa quid denotet. I. 56. B

BARBARICINI.

Populi Sardiniæ. II. 562. E

Eorum vita nefanda. 565. D

BARBARISMUS.

Barbarismi confusionem in scribendo non devitat S. Gregorius. I. 6. A

BARCE.

Urbs Libyæ in Africa. II. 493. D

BARDARIOTÆ.

Milites & eorum arma. II. 355.

BASES.

Bases Ecclesiæ sunt sancti Doctores. I. 814. C

Item Prophetæ. Ibid. D

Bases animæ sunt intentiones. 820. A

BASILEUS.

Βασιλεὺς quid significet. I. 273. A

Hoc nomen soli Imperatori attributum. II. 350.

BASILICA.

Basilica Julij Romæ. II. 1042. D

Basilica quid sit. 1105. D

BASILIUS.

Basilius Magus Monachum induit. II. 16. D

Fraudes ejus deteguntur. 17. A

Expellitur è Monasterio. B

Ignis supplicio addicitur. Ibid.

S. Basilij factum circa Eucharistiam. 348.

BATIOLA.

Quid sit. II. 414. C

BEATUS.

Beatos an tangat memoria præteritarum culparum. I. 126. A

Beati videntes supplicia damnatorum magis se Deo sentiunt debitores. 981. B

Beatorum ordo in Paradiso. 1192. E

Beatorum commutatio duplex. III. 432. A

BEATITUDO.

Beatitudo sanctorum duplex. II. 260. A

Beatitudinis æternæ descriptio. III. 454. C

BEHEMOTH.

Significat animal. I 947. A

Item mysticè diabolum. Ibid. 981. D

Behemoth bovi comparatur. 948. C

Behemoth cauda est Antichristus. 950. C

Quomodo caudam suam dilatet. 951. B C D

Behemoth caput herba est, & cauda cedrus. 955. B

Behemoth testiculorum nervi quinam sint. 956. A

Behemoth ossa quæ. 957. D

Behemoth consilia quæ. 959. A & seqq.

Behemoth gladius quis. 963. B

Behemoth an in gratia & charitate conditus. 963. B & seqq.

Behemoth multos ferire permittitur. 964. A

Behemoth superbi serviunt. Ibid. D

Behemoth Christum novit Incarnatum, sed redemptionis nostræ ordinem nescivit. 973. C

Behemoth nares quæ. Ibid. E

Behemoth uno vitio homines percutit ut concidant, & alio ligat ne resurgant. 979. C

Behemoth tentationes fraudulentæ. Ibid. D

BELLUM.

Bellum pati mysticè quid sit. I. 12. E

Bellum Deo pluere quid sit. 438. B

BENEDICERE.

In malam partem quandoque sumitur. I. 25. C

BENEDICTIO.

Ejus significatio varia. II. 37. A & 346. 348. 349. 505. C 619. D

Sumitur pro eleemosyna. 709. E

BENEDICTUS.

Ortus ex Nursia Provincia. II. 56. A

Ejus puericia. Ibid. B

Tentationem carnis qua ratione vicerit. 61. C

Venenum ei frustra propinatur. 64. E

Monachum à dæmone tentatum in oratione liberat. 69. B

Aquam è petra educit. 72. A

Panem veneno infectum sibi datum corvo projicit. 76. B

Cassini simulacra evertit, & eorum loco templa construit. 77. E

Ejus miracula varia. 80. & seqq.

Totilam ad se venientem benignè excipit. 88. A

Tum objurgat de sua crudelitate. Ibid. B

Quæ ipsi eventura sint prædicit. Ibid.

Romæ multas clades prænunciat. Ibid.

Cassini destructionem prædicit. 92. E

Cogitationem superbam Monachi detegit. 96. C

Monachis ædificantibus apparet in somnis. 100. A

Sanctimoniales inobedientes excommunicat. 101. D

Solvit ab excommunicatione. 104. A

Eucharistiam dat deferendam mortuo. Ibid. D

In mulomedici specie dæmon ei apparet. 109. D

Mortuum puerum suscitat. 113. D

Sororis animam in cælum ascendentem videt. 117. D

Germanum Capuanum Episcopum ab Angelis in cælum ferri videt. 120. D 233. E

Mundum sub uno solis radio collectum videt. Ibid. 233. E

Regulam Monachorum scripsit. 121. D

Obitum suum fratribus prænunciat. Ib. E

Sepelitur in oratorio S. Joannis Bapt. 124. B

Mulier insana ad ejus tumulum sanata. Ib. D

Benedictus Monachus è clibano ardenti illæsus egreditur. 173. B

BENEFICIUM.

Beneficia quas ob causas amittuntur. II. 1011. A

Beneficia beneficiis addere magni animi est. 1111. D 1117. D

BENEVENTUM.

Urbs in regno Neapolitano. II. 1058. D

BENJAMIN.

Benjamin filius dexteræ interpretatur. III. 198. E

BENIGNITAS.

Benignitatis exemplum Samuel est. I. 777. D

BERSABEE.

Bersabee puteus septimus interpretatur. I. 87. A

Bersabee legem litteræ significat. Ibid.

BESTIA.

Bestia terræ quid sit. I. 184. D

Bestia agri quid denotet. 901. A 966. A

BETHAVEN.

Bethaven idest domus inutilis. III. 291. E

BETHCHAR.

Bethchar domus agni interpretatur. III. 158. B

BETHEL.

Bethel, idem est ac domus Dei. III. 161. B 475. A

BETHLEEM.

Bethleem domum panis significat. I. 1366. D

BETHSAMIS.

Bethsamis idest domus solis. III. 141. A

Bethsamitæ quinam sint. 143. D

Bethsamitæ percussi qui dicuntur. 148. D

BIBONA. *V. Bibo.*

BIGAMI.

Bigami à sacris ordinibus olim repulsi. II. 463. B D

BIRINUS.
Episcopus Dorcestrensis Eucharistiam ad collum suspensam in itinere defert. II. 348.
BIRRUS.
Quid sit. II. 783. C
BLANDA.
Urbs Italiæ in Lucania. II. 466. B
BLANDUS.
Episcopus ab Exarcho in carcerem detrusus. II. 397. C
BLERA.
Urbs Tusciæ. II. 1038. D
BONUM.
Bonum quid.
Bonum malo admixtum esse non debet. I. 18. A
Bonum non bene dictum. I. 662. D
Bonum malè dictum. Ibid.
Bona ex malis cautè eruenda. 262. A
Bona non inchoantes qualiter admonendi. 1126. E
Bona inchoata non consummantes. 1127. E
Bona publicè & mala occultè perpetrantes qualiter admonendi. 1128. D
Bona occultè facientes & publicè de se mala opinari sinentes. 1129. A
Bonum bene debet fieri. II. 417. C
Bonum quod placet non imitari culpa est. 651. B
Bona etiam minorum imitari debemus. 830. A
BONA DEI.
Cur bona Deus malis largiatur. I. 463. D
BONA NOSTRA.
Bona nostra tribus modis Diabolus insequitur. I. 31. E
Bona nostra ut Deo placeant. 34. A
Bona nostra ad Deum referenda. 59. A 861. E 862. A
Bona dum vivimus agenda. II. 321. C
Bonum facilè deperditur. 76. C
Bona opera ex corde mundo procedere debent. 103. A C
Bona minora omittenda pro magnis. 571. B
Bona minora non semper negligenda. 572. B
Bona omnia Deus remunerat. 621. E
Bona nostra ex Deo sunt. 667. A
In bonis actionibus prius elatio cordis vincenda. 670. D
Ex scientia bonorum operum elatio nascitur. 768. D
Bonum bene dicere, quid. 1047. C
Bonum bene agere. 1227. D
BONA SPIRITUALIA ET INTERNA.
Bona summa & media. I. 803. A
BONA EXTERNA ET MUNDI.
Bonorum memoria in tribulatione magna consolatio. I. 74. B
Bonis temporalibus bene utuntur justi. 239. A
Ex bonis temporalibus superbiunt mali. 332. A
Bona malis sæpè eveniunt. 399. D
Bona possidere quid sit. 448. B
Bona justis cur subtrahit Deus. 467. A
Bona hujus mundi quantum pungant. 596. A
Quot labores & ærumnas pariant. Ibid. C 597. B
Bona omnia communia sunt. 1105. E
De bonis temporalibus timere debent justi. 1521. A
Bona vana despiciens à veris malis eruitur. III. 237. A
BONI QUINAM.
Cur hic affliguntur. I. 71. E 125. E
Cur aliquando prosperantur. 126. E
Bonos per malorum persecutionem purgat Deus 493. E
Verè boni sunt qui inter malos boni sunt. 17. A 612. D II. 962. C
Cur cito ex mundo subtrahuntur. II. 216. E 375. B
Boni videri sine elatione non valemus. III. 278. B
BONORUM DIFFERENTIA.
Bonorum sanctorum & hypocritarum differentia. I. 248. B
Bonorum & malorum discrimen in Ecclesia. III. 266. B
BONORUM CUM MALIS COMPARATIO.
Boni quando separabuntur à malis. I. 1504. C
Boni sine malis esse non possunt. 1504. E
Bonus non fuit quem malorum pravitas non probavit. 1505. A
Bonus non fuit qui malos tolerare recusavit. Ibid.
Boni pauci sunt, & multi mali. 1505. B
Boni quanto plus à malis premuntur, debent esse ferventiores. II. 700. D
Boni malorum odia sustinent & ab his lacerantur. Ibid.
V. Justi. Sancti.
BONIFACIUS.
Bonifacij Episcopi Ferentini vita qualis. II. 33. C
BONOSIACI.
Qui & quænam eorum hæresis. II. 990. B 993. C
BOVES.
In scriptura varia significant. I. 22. E 23. B 52. E 59. E 60. A II. 388. C 709. D
Judaïcam plebem. I. 195. D 1041. B
Luxuriosorum vitam. 1141. B II. 709. D
Prædicatores Evangelij. 198. B 1153. A 1041. B
Bovis & equi nutritio differens. 948. C
Bos sapientem significat. 1501 C
Fatuum. Ibid.
BRACHIA.
Brachium Domini dicitur Christus. I. 785. D
BRANDEUM.
Brandeum quid sit. II. 567. C 569. B
Ex brandeo inciso à S. Leone sanguis exit. Ib. D
BREVIS.
Quæ sit ejus significatio. II. 510. D
BRITANNIA.
Britannia in conversione sua Alleluia resonat. I. 779. C
Britannia ab initio Ecclesiæ Christiana. II. 986. D
BRIXIA.
Urbs Italiæ. II. 575. E
BRUCHUS.
Ejus mystica significatio. I. 999. B
BRUNDUSIUM.
Urbs Calabriæ. II. 663. A
BRUNICHILDIS.
Regina Franciæ, cur laudatur à S. Gregorio. II. 649. D
BRUTII.
Populi Italiæ. II. 1020. E
BURDO.
Quid sit. II. 413. C
Burdatio. Ibid.
BUTYRUM.
Butyro & melle nos satiavit Christus. I. 435. C
Butyro pedes lavare quid sit. 562. A
BUXUS.
Quid sit mysticè. I. 1414. C
BUXENTUM.
Urbs Italiæ in Lucania. II. 466. B
BUZITES.
Ejus significatio. I. 665. B
BYSSUS.
Quid denotet. I. 869. C III. 385. E
BYZACIUM.
Provincia Africæ. II. 1029. E

C

CABILONUM.
URbs Burgundiæ in Gallia. II. 980. B
CADAVER.
Cadaver à casu dicitur. I. 935. C
CADERE.
Cadere Spiritum sanctum quid sit. I. 56. D
CÆCUS. CÆCARE.
Cæcum genus humanum unde. I. 1350. C II. 221. B
Cæcorum ducatus noxius. I. 1055. A
Cæcus olim à Sacerdotio rejectus. 1061. C
Homo nascitur cæcus. 241. D
Cæcare impios quomodo dicatur Deus. 725. A
Cæcus à Christo illuminatus. 1350. A
CÆLUM.
Cæli dicuntur prædicatores. I. 53. C 265. D 430 E
Justi. 369. E 441. A
Apostoli. 505. C
Spiritus cælestes & Angelici. 799. E
Electi. 800. A
Anima justi. 849. D 1261. E 1502. C
Ecclesia electorum. 881. C 1378. A 1467. D 1502. C
Cælorum concentus quid sit. 886. E
Cælorum virtutes quæ. 1347. D
Cælum aëreum & æthereum in quo differant. 1452. D
Cælorum ornamenta quæ. 1458. E
Regnum cælorum est Ecclesia justorum. 1502. C
Cælum & terra quomodo transibunt & erunt. 492. C
Quomodo mutabuntur. Ibid. D
Cælebs quis dicatur. II. 1073. B
Cælum nemini pateret nisi filius hominis carnem sumpsisset. III. 409. D
Quibus gradibus in cælum ascenditur. 434. C
CÆSARIUS.
S. Cæsarij Oratorium Romæ. II. 1042. E
CÆSENA.
Urbs Italiæ. II. 1092. E
CALAMUS.
Calami varij significatus. I. 967. D 1252. C 1258. D
Calami de hastili procedentes significant prædicatores. 1171. B
V. Arundo.
CALAMITAS.
Calamitas arenæ comparata. I. 194. A
In calamitate esse quid sit. 593. A B
CALCANEUS.
Finem actionis significat. I. 33. B
CALCEAMENTA.
Calceamenta in pedibus habenda cum Agnum Paschalem comedimus. I. 145. A
Calceamenta Ecclesiæ quæ sint. III. 501. A
CALIGO.
Caligo dicitur ipsa per pœnitentiam mentis nostræ confusio. I. 107. E
CALIX.
Calix passionem significat. I. 1487. C
CALLIPOLIS.
Urbs in regno Neapolitano. II. 513. B
CALUMNIA. CALUMNIATOR.
Calumniatores qui dicantur. I. 743. A
Eorum pœnæ. II. 562. B 996. B
Ut in calumniis se gerendum. 713. E 714. A B 921. C D
Calumniis non facilè credendum. 904. D
In calumniis ad solam conscientiam recurrendum. 921. D 961. D E
Exemplum Christi in calumniis attendendum. 963. A
CAMELUS.
Quid significet. I. 22. A 28. A 61. A 54. C 1040. C D
CAMISIA.
Quid sit. II. 728. D
CAMPAGI.
Calceorum genus. II. 771. C
CANCELLARIUS.
Quis, & quale ejus munus. II. 400. D
CANDELÆ.
Quid. II. 345. 352.
CANDIDUS.
Candidi Abbatis laudes. II. 952. B
CANDOR.
Candor festivitatem denotat. I. 1418. B 1452. D
CANES.
Canes vocantur Doctores Ecclesiæ. I. 585. C 1517. D
Canum lingua curat vulnera. 1517. B
Canes muti non valentes latrare. III. 89. C
CANONES.
Canonum apud Grammaticos genera plura. II. 354.
Canonum Ecclesiæ auctoritas sancta. 488. C D
Canonum observatio quàm sit necessaria. 542. B 760. C D 1074. B 1098. B C 1106. B D
Canonicarij qui ita dicti. 354.
Canonici Sacerdotes qui. 573. D
CANTERMA.
Quid significet. II. 1168. B
CANTICUM.
Canticum canticorum cur ita appelletur. III. 462. A
Cur tertius in ordine librorum Salomonis. Ibid. B
CAPICERIUS.
Quid sit. II. 497. E
CANUSIUM.
Urbs Apuliæ Peucetiæ. II. 421. C
CAPILLUS.
Capilli cogitat ones significant. I. 64. C 1074. B II. 389. E 703. C
Supe. flua. 1472. A
Populos. III. 480. A

Mos antiquorũ de rescindendis capillis. 46. D
Capillos tondere quid. I. 56. A B
Quid per decisos Domini capillos significetur. 56. B
CAPISCHOLUS.
Quid significet. II. 365. D
CAPISTERIUM.
Quid sit. II. 345.
Fractum restauratur precibus S. Benedicti. 57. D
CAPITULARE.
Quid sit. II. 405. E 1081. B
Tria capitula quæ sint. 474. C 539. C
CAPRARIA.
Insula maris Tyrrheni. II. 594. D
Maris Iberici. 1082. E
CAPREA.
Capra contemplativam vitam designat. I. 940. B
Caput Capreæ adorare recusantes à Longobardis perimuntur. II. 189. C
Caprea insula in regno Neapolitano. 421. E
CAPRICANA. *V. Capraria.*
CAPRITANA.
Insula maris Adriatici. II. 789. B
CAPTIVUS. CAPTIVITAS.
Qui redimitur, ex captivitate liberatur. I. 535. C
Ecclesiæ cura pro captivis redimendis. II. 555. A 792. D
CAPUA.
Urbs Italiæ. II. 592. A
CAPUT.
Caput detondere quid sit. I. 64. D 65. B II. 389. E
Caput significat mentem. I. 64. D 559. E
Caput in lapide ponere est Christo inhærere. 149. C
Caput appellantur omnes Prælati. 1072. E
Capitis languor in omnia membra refluit. 1029. B E
Caput fidei quodnam sit. II. 1074. A
Caput inclinare viris spiritualibus quid. III. 218. E
CARABUS.
Ejus significatio. II. 356.
CARALIS.
Urbs Sardiniæ. II. 418. D
CARIO.
Carbonis & lampadis differentia. I. 1165. A
CARCER.
Carcer diaboli qualis. I. 235 D
In carcere Sanctos esse quid sit. 236. A B
Carcer clericorum olim qualis. II. 402. D 509. E 510. A 585. E 1081. C
CARDINES. CARDINALIS.
Cardinalis quid significet. II. 379. A 449. E 1094. D
CARINA.
Urbs Brutiorum in Italia. II. 653. C 1058. D
CARMEN.
Carmen in nocte quid sit. I. 744. D
Carmen duplex. 1208. A
CARO.
Caro & sanguis quid denotet. I. 80. B
Caro in Scriptura dupliciter sumitur. 424. E
In carne non esse quid sit. 440. D
Cur caro tot malis subjecta sit. 690. E
Carnis curam habere debemus. 1180. C
Carnis oblatio duplex. 1335. E
Carnis maceratio Prælato necessaria. II. 386. A
In afflictione carnis tenenda discretio. III. 142. B
Carnis bellum grave. III. 325. B & seqq.
Carnem nutrientes animam necant. 391. C
CARNALIS.
Carnales in Ecclesia Christum premunt. I. 81. C
Carnalium persecutiones in Ecclesia. Ib. D
Carnalium mentes mulieres vocantur. 83. A
Carnales in Ecclesia sunt diaboli adjutores. 165. C
Carnalium vita, fœni nomine & palearum designatur. 948. C
Carnales dum cælestia loquuntur velut ægri rebus utuntur. III. 191. D
Carnalium exaltatio causa est multorum malorum. 171. B
Carnales motus non habent delectationem in corpore virginali. 261. B
Carnales ad culmen Ecclesiæ provehentes graviſſimè peccant. 259. A
CARSEOLI.
Italiæ populi. II. 496. E
CARTHAGO.
Urbs Africæ. II. 480. C
CASA.
Quid significet. II. 942. E
CASSIANUS.
Monachorum pater in Gallia. II. 712. E
CASSIODORUS.
Monasterium in paterno fundo ædificavit. II. 777. A
CASSIOPUS.
Cassiopi castrum urbs Corcyræ insulæ. II. 1094. C
CASSIUS.
Cassius Narniensis Episcopus Dæmoniacum coram Rege Totila sanat. II. 137. E
Quotidianum Deo sacrificium offerebat 317. D I. 1499. D
De sua morte divinitus admonetur. Ibid.
CASSIA.
Cassia filia Job quid significet. I. 1044. A
CASSINUM.
Idola in eo destruit S. Benedictus & Monasterium construit. II. 77. E
Cassini Monasterij destructionem prædicit. 62. E
CASTELLIONENSIS.
Lacus Castellionensis in agro Senensi. II. 378. C
CASTIMONIA. CASTITAS.
Castitas sine amore proximi vana. I. 186. A
Prælatis quàm necessaria. II. 385. E
Castitas conjugalis. III. 321. A 323. E
CASTRA.
Castra spiritualia quæ sint. I. 1188. C
Castra Ecclesiæ varia. 1189. D
CASTUS.
Dux exercitus Mauricij Imp. II. 890. C
CASUS.
Casus unius est cautela alterius. II. 644. B
Casu accidere quid sit. III. 141. E
CATACUMBÆ.
Quid sit. II. 568. A 569. C
CATAPHRYGÆ.
Eorum hæresis qualis. II. 990. B
CATANA.
Urbs Siciliæ. II. 363. E
CATELLA.
Catellam viduam commendat. S. Greg. II. 425. E
CATENÆ.
Catenæ S. Petri miracula operantur. II. 505. A 568. C
CATHEDRA.
Cathedra judicis est vel præsidentis. I. 1125. D
Cathedra pestilentiæ quæ. Ibid.
Cathedra Episcopalis. II. 683. D 713. A
Cathedra Petri dicitur Alexandrina sedes. 740. A
Cathedræ Romanæ festum & officium ante Paulum 4. ignotum fuit. II. in notis Sacram.
CAUDA.
Caudam hostiæ offerre quid sit. I. 34. E
CAUSA.
Causas olim in Ecclesia definiendi modus. II. 648. D
Causæ in propriis locis terminandæ. 1093. A
Causarum piarum privilegia. 547. C D
Causæ majores ad Apostolicam sedem referendæ. 665. B
Causæ legibus non potentia finiendæ. 425. A
Causæ majores quæ. 445. B 637. B
Judæorum mos antiquus in decidendis causis majoribus. Ibid. C
Causæ celeriter terminandæ. 465. B
Causa litem significat. 482. E
CAUTIO.
Ejus significatus. II. 485, D 539. D 927. A
CEDAR.
Cedar interpretatur tenebræ. III. 465. A
CEDRUS.
Quid significet. I. 188. A 950. B
CELERITAS.
Celeritas seu festinatio commendatur. I. 1426. B
CELLA. CELLARIUS. CELLULA.
Quid significent hæ voces. II. 414. B 584. E
CENSURA.
Censuræ non statim ferendæ. II. 894. B
In Ecclesiastica censura non est acceptio personarum. III. 505. C
CENSUS.
Census non est in crimine sed affectus. I. 327. B
CENTENARIUS.
Centenarius numerus contemplationem vitæ æternæ designat. I. 1287. A
Perfectionem. 1297. C 1306. A
Centies vel centuplum accipere quid sit. Ib.
Centenaria quid significent. II. 884. D
CENTUMCELLÆ.
Urbs Etruriæ Episcopalis. II. 376. E
CENTURIO.
Cur Christus ad Centurionis servum ire voluit. I. 1449. A
Centurionis fides explicatur. 1305. C
CERASTES.
Cerastes quid significet. I. 911. B
CERBONIUS.
Cerbonij Populonij Episcopi vita mirabilis. II. 145. E
CERTAMEN.
Certamen palestræ describendi mos & conditiones. I. 18. A
CERVUS. CERVA.
Cervi velocitas describitur. I. 743. D
His similes electi. Ibid. E
Cervæ quomodo pariant. 874. C
Earum natura. 875. A
Quid significent. Ib. B D
CERVIX.
Cervix superbiam denotat. I. 345. D
CESSIO.
Quid significet. II. 598. A
CETUS.
Ita appellatur Antichristus. I. 101. C
Item Diabolus. 235. D
CHALDÆI.
Chaldæi interpretantur feroces. I. 54. B
Captivantes vel dæmones. 1146. D
Chaldæi Judæos Christum crucifigentes figurabant. 54. B
Chaldæi rapientes camelos & ferientes pueros camelorum custodes quid significent. 61. DE
CHALCEDONENSIS.
Chalc. Concilij Canon. 28. falsatus. II. 657. C 658. B
CHAMUS.
Per chamum & frænum quid intelligatur. III. 382. B
CHANAAM.
Chanaam filius Cham ultionem peccati paterni cur pertulit. I. 750. D
Quare terra Chanaam Judæis data. 1115. A
Chananæus factus est tributarius tribui Ephraïm. 111. C
Chananæus quid significet. Ibid.
CHARAXARE.
Ejus significatio. II. 806. E
CHARITAS.
CHARITATIS SYMBOLA.
Oleum charitatis typus. I. 64. D
Oleum in capite quid sit. Ibid.
Charitas dicitur lex Christi. 309. A
Charitas calori comparatur. 486. A
Vinculum perfectionis. 827. A
Charitas mater est virtutum. 1087. A 1444. B II. 479. A 625, B. 693. D 729. B
Charitas est vestis nuptialis. 1505. D
CHARITATIS NATURA ET EXCELLENTIA.
Sola charitas à Christo præcepta. I. 1444. B
Charitas consummans quæ. I. 27. B
Charitas Dei & proximi quam necessaria Pastoribus. 1065. C
Charitatis latitudo qualis. 1262. B 1284. D 1287. B
Charitas vera in quo consistat. 1287. E
Ejus encomia. II. 479. A & seqq. 775. C D
Charitas non dividitur locis. 616. A 625. B 635. C 661. B 693. D 709. A 748. B 917. E 993. D
Charitas est magistra omnium bonorum. 865. E
CHARITATIS DIVISIO.
Charitatis præcepta duo. I. 46. C 1058. D 309. A 1393. D 1444. C 1506. A II. 702. B
Dicitur multiplex. I. 1444. C

Charitatis officia explicantur. 311. A B
Charitas erga proximum in duobus consistit. 643. E. 1444. C

CHARITATIS EFFECTUS.

Deum nobis reddit benignum. II. 423. E
Charitas in gratiis administrandis. I. 1184. A B
Charitatis opera multa. 1287. B
Charitatis binæ mensæ patientia & benignitas. 1323. B
Charitas exterius impedita interius ardet. 1475. B
Charitas absentes unit. II. 514. B 515. B 635. C 748. B
Charitatem quis verè habeat. III. 375. C

CHARITATIS ORDO.

Charitatem à semetipso incipere debet homo. I. 769. E

CHARITATIS CONSERVATIO ET DESTRUCTIO.

Charitas quandoque per flagella turbatur. I. 63. D

V. Dilectio, Amor.

CHARTULARIUS.

Ejus varij significatus. II. 365. E

CHERUBIM.

Cherubim scientiæ plenitudinem significat. 502. A 962. D 1173. C 1479. A
Duo Cherubim in arca quid significent. 1173. C

CHILDEBERTUS.

Childebertus Junior, Rex Franciæ. II. 641. D

CHLODOVALDUS.

Sibimet capillos incidit. II. 447. D

CHOBAR.

Chobar gravitatem significat. I. 1146. B

CHORDÆ.

Chordæ in cithara diversimodè pulsatæ quid significent. I. 1079. E

CHORUS.

Unanimitatem significat. I. 1189. B II. 730. E

CHOSROES.

Persarum Rex prædicatione Domitiani Episcopi non est conversus ad fidem. II. 533. C 534. B

CHRISMA.

Chrisma ex quibus conficitur. III. 468. A

CHRISTUS.

Christi nomina, figura, & typi.

Christus à patribus antiquis præfiguratus. I. 11. E
Christus una est persona cum sancta Ecclesia. 12. A
Christus dicitur oriens. 24. A
Lux. 102. B 121. C
Caput Ecclesiæ, 102. B 561. E 1180. D II. 859. C
Verbum absconditum. 146. D
Porta & ostium. 166. C 1263. A
Lampas. 329. D
Dei sapientia. 334. E 534. E
Manus Dei. 516. E
Vultur. 531. B
Radix. 358. E
Petra. 563. B
Medicus noster. 688. D
Legislator. 771. D
Angelus. 810. A
Lapis angularis. 815. B III. 159. B
Lucifer. 857. C
Stella matutina. Ibid.
Onager. 886. B
Vermis, scarabæus &c. Ibid.
Agnus. Ibid.
Serpens. Ibid.
Mons. 965. D 1248. B
Sol justitiæ. 1011. C 1247. E
Manus vel brachium Domini. 1146. E 1223. C
Christus quatuor animalibus Evangelistarum comparatur. 1158. E
In candelabro designatur. 1170. D
Dicitur Pastor ovium, ostium, & ovis. 1203. A B
Christus æri comparatur. 1251. A
Dicitur murus. 1257. E
Finis legis. 1279. B
Finis noster. Ibid. E
Paterfamilias. 1404. E
Rex & Sacerdos. 1409. C
Avis. 1454. A
Pelicanus solitudinis. III. 416. C 417. A
Catulus leonis. 416. E
Passer solitarius. Ibid.
Cælum Dei. 426. D
Flos campi. 469. B
Malus arbor. Ibid. C
Candidus & rubicundus. 491. D
Botrus. 510. D
Quomodo Christus nudus de utero matris Synagogæ exivit. I. 57. A
Quomodo in uterum matris revertatur. Ibid.
Christus per omnes electos in scriptura designatus. 165. A
Christus est caput omnium electorum. 1159. A
Corpus Christi sunt omnes fideles. 1170. E
Christus multis actibus figuratus est. 1173. A
Caput Christi Deus. II. 491. E
Christus est fundamentum. 968. E

CHRISTI OFFICIA.

Christus est Mediator Dei & hominum. I. 77. D 651. B
Frustra juxta seipsum afflictus est, juxta nos verò non frustra. 78. A
Christus & Ecclesia unum corpus. 103. B 561. E 661. C 1263. B II. 859. C
Christus solus mundus dicitur, quia sine carnis delectatione conceptus est. 356. A
Sanguis Christi meliùs loquitur quàm Abel. 388. A
Sanguis Christi clamor ejus est, Ibid.
Christus est testis cujusque fidelis. Ib. B
Christus est expectatio justorum. 395. D
Christus in domo sua incognitus quasi peregrinus extitit. 415. B
Christus pauper factus est ut nos ditaret. 609. C
Advocatus noster est. 651. E 652. A 1185. E
Quomodo interpellat pro nobis. 652. A
Christus venit ad nos tanquam medicus. 688 D
Similis nobis factus est. Ibid. E
In quibus dissimilis nobis. 689. A
Nullam pœnam ex necessitate suscepit. Ibid.
Intercessor pro nobis factus est. 690. C D
Christus adhuc in membris suis patitur. 860. C
Christus immolavit & immolatus est. III 10. E
Est propitiatio pro peccatis nostris. 437. D
Est cibus salutis, lignum vitæ. 469. C D

CHRISTI INCARNATIO.

Incarnatio Christi nostræ emundationis oblatio est. I. 26. A
Vis Incarnationis. 50. B
Christus non fuisset Incarnatus nisi Adam peccasset. 77. E III. 166. E
Christus cur homo factus est, non Angelus. I. 100. E
Cur infirmitates nostras accepit. 471. A
Christus rationalis hostia factus est. 504. E
Christi Incarnatio mirabiliter facta. 546. B
Christus propter duo homo factus est. 887. C D
Christus Incarnatus est ut Angelica damna sarciret. 933. B
Christus in carne divinitatem absconderis quasi hamo cepit diabolum. 973. B
Christum Incarnatum diabolus confessus est. Ibid. C
Per Christi Incarnationem diabolus captus est. 974. E
Christi Incarnatio quomodo facta. 991 A
Christus Incarnatus minor Angelis. 1194. A
Christi Incarnatio cui comparatur. 1251. B
Incarnatio Christi vix investigari potest. 1364. E
Christi natura duplex in una persona ostenditur. 1391. D
Christus ad passionem à patre missus. 1439. C
Christus non componitur ex duabus personis. 1502. E
Christus humanam carnem assumpsit ut nos à vinculo servitutis eriperet. II. 655. C
Incarnatio Christi contra Nestorianos probatur. 990. C D
Adventus Christi effectus. III. 38. B
Incarnatio Christi gloria hominis. 479. C

CHRISTI NATIVITAS ET INFANTIA.

Christi adventum qui desiderarunt. I. 195. E
Christi primus adventus in quo à secundo differat. 330. B 507. E
Christus ex Spiritu sancto & Maria Virgine processit. 356. C
Christus de Sacerdotali tribu parentes habuit. 653. A
Nativitatem Christi mirari non intueri valemus. 677. D
Nato Christo Angeli concinunt Gloria in excelsis Deo. 782. D
Nativitas Christi despecta visa est sapientibus mundi. 827. D
Cur Christus natus ponitur in præsepi. 895. B
Christum natum non autem nasci dicere possumus. 962. C
Nasciturum Christum qui noverant. 1035. D
Nascentem Christum omnia elementa senserunt. 1372. B
Christus nasci noluit de infidelibus III. 9. A
Nativitas Christi signum fuit. 425. D
Christus duodecim annos natus Doctores interrogabat, & non docebat. I. 1115. E 1145. C
Christus ante tricesimum annum magistet noluit esse in terra. Ibid.

CHRISTI VITA, OPERA, ET DOCTRINA.

Christus Satanæ quomodo traditus. I. 78. E
Post baptisma tentatus est à diabolo. 504. E
Modus tentationis Christi & victoriæ ejus. 505. A
Cur infirmitates nostras assumpsit. 886. E
Cur dignitates fugere voluerit. 1056. A
Christum flevisse quidam negaverunt. 1137. C
Quare Christus Rex fieri noluit. 1157. I. A
Christus solus sine peccato. 1193. B III. 157. B C 379. B
Cur pauper esse voluit. 1352. D
Miser esse in mundo voluit. Ibid.
Christus factus est prælior noster. III. 5. D
Christus multiplicem habet excellentiam. 7. B C
Christi excellens sanctitas. 40. B
Christus quidquid præcepto dixit, exemplo suasit. I. 21. A
Cur post prædicationem discipulis pedes laverit. 25. C
Christi mirabilia quanta. 269. B
Pauperes & simplices elegit. 384. B
Christus tres mortuos diversis in locis suscitavit. 115. A
Quartum mortuum cur non suscitavit. Ibid. B
Christi humilitas quanta. 1023. C 1057. I. A
Quare Christus per seipsum æs nummulariorum effudit, & cathedras vendentium columbas evertit. 731. A
Christi opera nostram scientiam excedunt. 772. C
Cur Christus super asinam sedisse dicitur. 1041. C
Cur Apostolos binos ad prædicandum misit. 1042. A 1393. C
Christi miracula duo nobis significant. 1350. C
Christus quanta pro hominibus toleravit. 1352. D
Ejus patientia in tentatione. 1391. C
Christi facta præcepta sunt. 1393. C
Quare Christus duobus discipulis euntibus in Emmaüs se non manifestavit. 1427. C D
Christus abjectos & viles visitavit. 1449. B
Christi charitas erga homines. II. 695. B
Christum stare est compati. III. 13. A
Christus mansuetudine non austeritate nos rexit. I. 287. B
Exemplo suo nos instruxit. 887. C D 1057. I. A
Christus nos traxit præceptis & exemplis. II 473. A
Christus vivendo docuit, moriendo redemit. III. 10. D
Christus fecit quod imperavit. 20. E
Christus est Dominus scientiarum. 41. D

CHRISTI PASSIO ET MORS.

Christus quomodo nunc pati dicatur. I. 77. B
Christus à Deo patre justè punitus. 78. B
Nisi indebitam mortem suscepisset, nunquam nos à debita morte liberasset. Ibid.
Christus à suis malè habitus. 414. E
Cur in passione tacebat. 650. B C
Cur in agonia prolixius oravit. 701. D
Christus imminente passione discipulis suis vitæ præcepta dedit. 1254. D
Passio Christi longè distat à nostra. 1422. B
Christus passus est ut peccatoribus subveniret. III. 188. C D
Mors Christi ad conjunctionem sui corpo-

poris valuit. I. 178. B
Christi mors & resurrectio distat à nostra. 689. A B
Christus morte sua nos liberos effecit. 690. A
Christi mortem Judæi apud Pilatum procuraverunt. 794. B
Christus ad inferos cur descenderit. 836. D 837. A B
Christi mors gentibus scandalum fuit. 1360. D
Christus descendens ad inferos quos salvarit. II. 715 A B
Christus ante mortem gloriam fugit, post mortem cognosci voluit. III. 298. A B

CHRISTI RESURRECTIO ET ASCENSIO.

Resurrectio Christi quomodo innotuit, I. 48. E
Resurrectio Christi resurrectionem nostram ostendit. 423. A
Resurrectio Christi in quo differat à nostra. 689. B
Ordo apparitionum Christi post resurrectionem. 701. D
Post Christi resurrectionem innumeræ gentes credidêrunt. 837. D
Cum Christo plures Sancti resurrexerunt. 1420. A
Quando Christus dicatur in corde nostro ascendere ad Patrem. 1435. C D
Christus ascendens in cælos cur discipulos increpavit. 1450. E
Ascensio Christi quomodo facta. 1453. A

CHRISTI IMPUGNATORES.

Christus quomodo adhuc patitur. I. 77. B
A mundi exordio membra Christi diabolus impugnavit. 80. A
Infideles & falsi Christiani Christum impugnant. 81. A B
Christi milites aliquando Christum impugnant. 600. D
Christus adhuc tribulatur in suo corpore III. 412. C

CHRISTI IMITATORES.

Christi vita nostra instructio est. I. 622. C D
Qui verè Christum sequantur. 890. B
Christi humilitatem imitari debemus. 1023. B
Quomodo debeamus Christum imitari. 1150. E 1151. A
Similitudinem Christi gerunt Christiani. Ib.
Christi mater & frater spirituales qui. 1353. D
Spiritum Christi quinam habeant. 1431. E
Exemplum Christi in omnibus imitari oportet. II. 36 D
Christum scire & amare debemus. III. 362. C
Soli recti diligunt Christum. 464. E

CHRISTIANUS.

Christiani nobilitas qualis, I. 597. C II. 385. D
Christiani dicuntur genus Dei. 597. E
Christianos esse sola charitas probat. 643. E
Christianus fieri volens libertate donetur. 672. E
Christiani sunt membra Christi. 868. B
Christianorum ordines varij. 869. A
Omnes Christiani fratres sunt. 964. A
Initio Ecclesiæ Christianis erant omnia communia 1126. A
Christiani multi sunt nomine non fide. 1468. B
Christianorum potestas qualis. II 385. D
Christiani concupiscentiis servientes sunt sacerdotes Dagon. III. 128. B C
Christianus mavult occidi quam vinci. 392. B

CHRYSAORIUS.

Chrysaorij vita & mors miserabilis. II. 289. B 1380. D & seqq.

CIBARE.

Cibat nos Deus volumine sacro, quid sit. I. 1211. A B
Cibaria Ægypti quid significent. 597. A

CIBUS.

Cibus mysticè quid significet. I. 24. D
Cibus animæ quis. 132. A 1388. A
Cibus insulsus quis. 196. C. 198. D
Cibus animæ cibo carnis contrarius. 324. B
Cibus non est causa damnationis, sed cibi concupiscentia. 884. B
Cibi non sunt inordinatè appetendi. Ibid.
Cibus quibus immundus sit, quibus non. II. 1135. E
Cibo sæpe non ad refectionem, sed ad delectationem utimur III. 30. E
Cibus quomodo dandus est. 241. B

CICATRIX.

Cicatrices putrescere quid sit. I. 294. D

CIMELIA.

Quid significent. II. 374. E
Cimeliarcha quid sit. 375. A

CINEUS.

Cineus possessor interpretatur. I. 931. E

CINGULUM.

Cingula sunt insignia militiæ. II. 914. A

CINIS.

Cinerum nomine quid significetur I. 387. A
Cinerem sicut panem manducare quid sit. 1288. A

CIRCUITUS.

Circuitus laborem denotat. I. 38. A

CIRCULUS.

Circulus mysticè quid significet. I. 976. D E

CIRCUMCIDERE.

Circumcidere præputia cordis quid sit. I. 811. C

CIS.

Cis durus interpretatur. III. 186. D
Cis Christum & omnes electos figurat. 188. C
Bonos Pastores. 215. A

CITHARA.

Cithara bene viventes significat. I. 613. E

CITONATUS.

Nomen viri. II. 364. E

CIVIS.

Cives Babyloniæ & Jerusalem, qui. II. 777. C D
Cives cælestes qua via ad Dei visionem pervenerunt. III. 205. C

CIVITAS.

Primam civitatem condidit Cain. I. 167. D
Civitatis Ecclesiæ partes quatuor. III. 211. A

CLAMOR.

Clamor justi & clamor impij. III. 411. C

CLANIS.

Vel Glanis fluvius Etruriæ. II. 376. B

CLASSIS.

Oppidum propè Ravennam. II. 763. C

CLAUDIUS.

Abbas Monasterij Ravennæ. II. 763. C
Eum commendat S. Gregorius Episcopo Ravennati. 764. A

CLAUDIUS.

Claudus à Sacerdotio legis antiquæ reprobatus. I. 1061. C
Claudus mysticè quid sit. Ibid.

CLAVIS.

Claves Ecclesiæ quibus datæ. 347.
Claves S. Petri cum catenis mittit S. Gregorius. II. 650. D E 725. D 778. C 1117. E
Clavis S. Petri miraculum erga Longobardum. 723. B 882. C E

CLAUSTRA.

Claustra Dominica quæ. II. 402 C

CLERICUS.

Clerici præjacentes quinam. II. 954. B
Clerici appellantur Ecclesiastici omnes. 1084. B

CLERICORUM ELECTIO ET ORDINATIO.

Clerici quinam fieri prohibeantur. II. 463. B 466. A B 531. C 563. E
Clerici ignoti vel peregrini ad ordinem non promovendi. 463. B
Clerici olim sine cessione sui Episcopi eligi non poterant. 598. A

VITA, MORES, SCIENTIA CLERICORUM.

Clericis mundi occupationes fugiendæ. II. 396. D
Clericis alienarum terrarum conductoribus esse vetitum. 467. A
Clerici Abbates fieri non debent. 548. E
Conditiones in Clericis duas præcipuè requirit S. Gregorius, continentiam & amorem eleemosynarum 564. D 565. E
Clericorum mensa communis Mediolani. 576. B
Clerici Monasteriis non præficiendi. 581. C
Clericorum importunitas in Monasteriis vitanda. 670. C
Clerici conjugati non sunt amplius in Ecclesia. 699. C D
Clerici litteras scire debent. 711. D
Clerici Monasteria non prægravent. 741. D 742. A
Clericorum mansuetudo quanta esse debeat. 745. B
Clerici ad modum Episcoporum vivere debent. 806. A
Cum mulieribus non habitent. 861. B 1072. E 1073. C
Clericus ratiociniorum causas suscipere non debet. 1023. C
Clericorum zelus contra maleficos qualis esse debeat. 1107. D
Clericorum mensa communis. 1125. C D
Clerici extra sacros ordines constituti uxores ducere possunt. 1126. C

STABILITAS CLERICORUM.

Clerici à sua Ecclesia aliò migrare non possunt. II. 662. B
Clerici per totam vitam olim in eodem gradu manebant. 678. E
Clerici proprij & peregrini. 954. C
Clerici olim immobiles. 1010. C 1049. B

BONA, CENSUS ET FACULTATES CLERICORUM.

Clericis ægrotantibus stipendia danda. II. 445. E
Clerici non sunt domini bonorum Ecclesiæ. 498. B 906. B 1062. D
Clericorum mortuorum bona cujus sint. 647. A B
Clericis servientibus stipendia debentur. 686. D
Clericorum portiones. 754. E
Clerici pauperes in Ecclesia negliguntur. 870. B
Clerici de altari non debent ditescere. 1126. E

STATUS ET OFFICIUM CLERICORUM.

Clericos posteriores prioribus anteferre injustum. II. 435. C 439. D
Clerici ad fortiores gradus inviti non sunt provehendi. 454. C
Clerici alieni spretis propriis ad officia Ecclesiastica non promovendi. 458. D 459. A
Clericorum officium quale esse debeat. 541. E
Clerici olim Conciliis assistebant. 948. C

CAUSÆ, ACTIONES, JUDICIA ET POENÆ CLERICORUM.

Clerici quibus casibus olim à laicis judicandi. II. 487. E
Clerici delinquentes olim in Monasteriis retrusi. 509. E 510. A E 585. E
De ordine depositi. 511. E 512. C
Clericorum maleficorum pœna. 561. B
Clerici à laicis judicibus non sunt opprimendi. 563. B
Clerici ab aliis non debent conveniri. 654. D
Clerici ob homicidium irregulares sunt. 745. C
Clerici vasa sacra vendentes reprehenduntur. 770. D
Clerici contra Episcopum suum non sunt defendendi. 832. B 833. B 956. B
Clerici Episcopis inobedientes puniendi. 833. A
Clericus Clericum ad sæcularia judicia non pertrahat. 956. C
Clerici à proprio Episcopo corrigendi. Ib. D
Clerici calumniatoris pœna. 996. D
Clericorum causæ à laicis non judicandæ. 1003. C
Clericorum causæ ab Episcopo judicandæ. 1084. A
Clericus à dæmone liberatus. III. 88. E
Ordine susceptò iterum obsessus est. 89. B

IMMUNITATES ET PRIVILEGIA CLERICORUM.

Clericos judicibus laicis à Valentiniano Imperatore subjectos Justinianus exemit. II. 655. A
Clerici à curis publicis non sunt quandoque immunes. 764. E 765. A 840. A
Lex Imperatoris contra trahentes Clericos ab Ecclesia. 1084. C
Clericorum immunitates sunt juris divini. 1086. C

CLIBANUS.

Clibanus intrinsecus ardet. I. 440. C

CLIVUS.

Clivum ascendat qui cupit invenire videntem. III. 193. E

CLUSIUM.

Urbs Etruriæ in Italia. II. 910. C

COCCUS.
Coccus bis tinctus quid significet. I. 188. A 869. C 1274. B 1397. B 1506. C
COCHLEAR.
Quid denotet. II. 691. C
COCUS.
Coci mysticè sunt sacerdotes. III. 207. B
COCYTUS.
Cocytus fluvius quid significet. I. 455. E
COENA.
Cœna patrisfamilias quid denoter. I. 1481. C D
COGITATIO.
Cogitationes restringendi modus. I. 28. E 90. D
Cogitationes carnales ut repellendæ. 88. C D
Cogitationes immundæ fletibus tergendæ. 294. E 295. C
Cogitationes hominis ex operibus cognoscuntur. 453. A
Cogitationis peccata justi vitare non possunt. 513. C
Cogitatio occulta comparatur radici. 575. D
Cogitationes malæ non sunt noxiæ nisi morentur. 793. C
Cogitationes bonas Deus remunerat. 878. B
Cogitationes lascivæ quàm noxiæ. 1062. E
Cogitatio rectoris debet esse munda. II. 384. C
Cogitationes Spiritui sancto aperiendæ. 930. C
Cogitationes non attendit Deus sed intentiones. 1331. A
Per cogitationes malas Dæmon in corde requiescit. III. 152. D
Cogitatio bona est cùm in operatione perficitur. 193. B
Cogitare duas res simul non possumus. 327. A
COGNATIO.
Cognationis gradus. II. 1130. A B C
Cognati qui dicantur. Ibid. E
COGNIDIUM.
Hujus vocis significatio. II. 740. B
COGNITIO.
Cognitio creaturarum nos ad creatoris cognitionem ducit. I. 147. E
Cognitio veritatis sine operatione, vana. 303. D
Cognitio Dei duplex. 469. D
Cognitus lege quid sit. II. 656. B
Cognoscere Dei quid sit. 918. D
COLATUM.
Quid sit. II. 740. B
COLLIS.
Collis est altitudo montis. III. 220. B
Collis Domini in lege Domini reperitur. 221. B
COLLUM.
Collo erecto contra Deum currere quid. I. 374. A
Collum sponsæ sunt Prædicatores. III. 467. A
COLLYRIUM.
Collyrio oculos inungere quid sit. I. 1062. B
COLONI.
Qui sint. II. 558. E
COLUBER.
Diabolum significat. 1506. E
COLUMBA.
Simplicitatem denotat. I. 17. D
Spiritum Sanctum. Ibid. & 1511. C
Oculi Columbarum sunt electi. 279. C
Columbæ ira quid sit. 944. A
Columbas vendere quid sit. 1357. A 1397. E 1511. C. II. 636. A 644. E 651. E 860. B 969. A
Columba animal simplex & innocens. 1359. C
COLUMNÆ.
Columnæ cæli qui dicantur. I. 503. A B
Columna fulgida supra caput S. Gregorij latitantis apparuit II. 382. D
COMEDERE.
Librum sacrum comedere. I. 1210. E
Comedere in vespere quid. III. 292. E
COMES.
Quid sit. II. 837. E
Comitum varia genera. 377. A 1064. B
Comitiva quid sit. 377. E
COMMINATIO.
Comminatio Dei & terror supplicij sequentis. I. 119. D
COMMODUM.
Commoda varia. II. 413. D
Commodalia dispendia quæ. 425. B
COMMONITORIUM.
Quid sit. II. 145. C 351.
COMMOTIO.
Commotio spiritualis duplex. I. 1221. A
COMMOVERE.
Commovere Deum quid sit. I. 69. C
COMMUNICARE.
Communicare non licet his qui excommunicatis communicant. II. 684. E
COMMUNIO.
Communio pœnitentibus in fine data. II. 585. D
Communio laica quid sit. Ibid. E
Communio orationis quid. 586. A
COMPASSIO. COMPATI.
Sancti viri aliorum doloribus compati sciunt. I. 736. C
Compassio Sacerdotibus quam necessaria. 1470. D II. 1014. B
Compassio debetur peccatoribus jure naturæ. I. 1470. E
Afflictis quomodo compatiendum. 1471. E
Compassionis utilitas. 1515. D
Compassio reddit nobis Deum benignum. II. 428. B
COMPENDIUM.
Quid significet. II. 941. E
COMPUNCTIO.
Compunctionis effectus quatuor. I. 680. B
Compunctio vera quæ sit. 1396. D
Ejus species duæ. II. 204. A 721. E
COMUM.
Urbs Mediolanensis ducatus. II. 825. C
CONCILIA.
Quid in eis tractetur. II. 361. C
Concordia & unanimitas in illis servanda. Ibid.
Quam sint necessaria. 363. D
Quatuor Concilia sicut Evangelium venerantur S. Greg. 390. C
Quintum Concilium à S. Gregorio approbatum. Ibid. D
Quatuor Concilia subscribi jubet Justinianus. 392. B
Conciliorum robur à Catholico consensu pendet. Ibid. C
Conciliorum auctoritatem qualem facit S. Gregorius. Ibid.
Concilium Numidiæ contra Donatistas coactum. 432. C D
Concilia bis in anno facienda. 546. C 862. C
Eorum frequens celebratio Ecclesiæ quàm necessaria. Ibid.
In Conciliis Presbyteri sedent. 630. D
Conciliorum generalium canones non leviter rejiciendi. 658. B
Concilia semel in anno facienda. 862. D
CONCIONATOR. CONCIO.
Concionator dicitur Ecclesiastes. II. 225. E
Ejus officium quale. Ibid.
Concionis efficacia. Ibid.
CONCIPERE. CONCEPTIO.
Conceptio & nativitas pro eodem sumpta. I. 841. E
CONCORDIA.
Concordiæ utilitas. I. 1189. A II. 651. C 862. C
Concordia multiplex. II. 732. D
Concordia inter Ecclesiasticos quam necessaria. 862. C
CONCUPISCENTIA.
Concupiscentiæ malè medetur qui eam explere cogitat. III. 282. C
Concupiscentiæ motus ægrè sustinent sancti. 247. D & seqq.
Quomodo impugnandi. Ibid.
CONDEMNARE.
Condemnari nullus debet sine judicio. II. 924. D
CONDERE.
Sicut Deus ex nihilo bona condidit, ita per Incarnationem perdita bona reparavit. I. 99. B
CONDESCENSIO.
Condescensio Pastori quàm necessaria. I. 1067. C
CONDITIO.
Conditio loci quid sit. II. 558. E
Conditio quid significet. 601. A
CONDUCERE.
Conducere possessiones Ecclesiasticis vetitum. II. 891. B
SALVUS-CONDUCTUS.
Quid sit. II. 876. D
CONDUMA.
Quid sit. II. 942. D
CONFESSIO.
Confessionis utilitas. I. 234. A &c. 1473. C III. 316. B C & seqq. 392. E
Confessio impiorum mala. 246. B
Confessio vera quæ. 648 A
Ejus signa. III. 342. B C
Confessio peccatorum quàm laudabilis. B C
Confessio vicaria quæ. II. 704. E
Confessio peccati qualis esse debeat. III. 304. B C
Confessio peccati & laudis. 437. A B
Confessariorum alienis peccatis se onerantium temeritas. 339. E
CONFIDERE.
Confidere ordinate vel inordinate de Dei misericordia. III. 100. A B
CONFUSIO.
Confusio impiorum in judicio ex duplici causa. I. 259. D
Vir confusionis quis. 31. C
CONJUGIUM.
Conjugatorum vita per Job expressa. I. 21. E
Conjugati quomodo admonendi. 115. E
Non conjugati qua ratione admonendi. 117. C
Conjugatorum vita quàm laboriosa. 1276. A
Conjugalis copula peccatum non est. III. 398. C
Conjuges simul converti debent. II. 685. D E
Conjugium divina lege insolubile. 964. E 973. C
Conjux sine alterius consensu Monachus fieri non potest. 973. B
CONSCIENTIA.
Conscientiæ amaritudo ex cogitatione peccatorum. I. 234. D
Conscientia sola sufficit contra calumnias. II. 921. D 961. D E
CONSANGUINITAS.
Consanguinitatis gradus quomodo numerentur. II. 1129. B & seqq.
CONSECRATIO.
Consecratio celebrata ab excommunicatis quid sit. II. 557. C
Consecratus per violentiam suspensus est ab officio. Ibid.
CONSENSUS.
Consensus in delectationem quomodo admittatur. I. 114. A
CONSENTIA.
Urbs Brutiorum in Italia. II. 811. B
CONSIDERARE.
Considerat Deus malos quos puniat, hos autem antè non vidit quos nescit. I. 489. 1. E
Consideratio meliorum multùm prodest ad humilitatem Sanctorum. 936. B
CONSILIUM. CONSILIARIUS.
Cum consilio & sine consilio vivere quid sit. I. 26. D
Consilia nostra viribus nostris non tribuenda. 63. B
Consilia hominum vana contra Deum. 178. D
Consilium Dei quid sit. 334. E 335. A
Consilium impiorum quale. 448. C
Consilia Dei non valet homo discutere. 729. B 1356. A
Consilium in rebus arduis non debet esse præceps. II. 446. C
Consiliarij dicuntur prædicatores. I. 338. B
Consiliarius verus quis. II. 400. C
Consiliarij mali debent caveri. 621. D E
CONSOLATIO.
In afflictis rebus ut quærenda. I. 46. E 749. E
Consolationis ordo qualis. 75. C
In consolatione discretio servanda. 76. D
Consolatio impiorum onerosa. 380. C
In afflictorum consolatione abstinendum est ab increpatione. 381. A
Consolatio mundanorum qualis. 536. E
Consolatio bonorum qualis. 537. A
Consolationes afflictis unde proveniant. 583. C
CONSPECTUS.
In conspectum Domini duobus modis venimus. I. 347. E

CONSTANS.
Justi in bono opere constantes sunt. I. 575. B
CONSTANTINOPOLIS.
Constantinopolitani Præsules multi hæresiarchæ. II. 608. C D
Constantin. I. Concilij Canon à S. Gregorio rejectus. 658. B
Constantinopolitanum Episcopum olim nominabat Imperator. 707. A
CONSTANTINA.
Impe atrix Mauricij uxor. II. 568. D
Ejus mors acerba. Ibid.
CONSTANTINUS.
Constantini Presbyteri nepotis Bonifacij Ferentini miserabilis exitus. I. 33. E
Constantinus Abbas post S. Benedictum. 57. A
Constantinus Imp. Episcopos judicare noluit. 605. E
Constantinus Lardys Patricius à Phoca interemptus. 1042. B
CONSTANTIUS.
Constantij mansionarij virtutes. II. 24. E
Constantius Aquinas Episcopus. 144. A
CONSTUPRARI.
Constuprari usque ad verticem quid sit. I. 726. C
CONSUETUDO.
Consuetudo quid sit. I. 428. A
Consuetudo prava mature amputanda. 548. D
Consuetudo antiqua in Ecclesia retinenda. 575. A
Novæ non introducendæ. Ibid.
Consuetudo prava quam noxia. 762. D
Consuetudo bona quæ. 875. A 1087. C
Consuetudines in Ecclesia variæ. 1127. C D
Consuetudo mala reprobanda. II. 380. D 427. E 863. C D 875. A
Consuetudo diversa non officit fidei. 406. E
Consuetudo bona viri electi quæ. III. 412. D
CONSUL.
Consules terræ qui dicantur. I. 117. A
Consules dicuntur sancti Prædicatores. Ibid. D
CONSULERE.
Consulere Dominum quid sit. III. 192. D
CONTEMNO. CONTEMPTUS.
Contemnunt Christum qui negant eum esse mundi redemptorem. III. 71. E
Contemnenda non sunt minima. 93. B
De contemptu hujus mundi. II. 725. E
CONTEMPLATIO.
Contemplationi non est apta mens turbata: I. 162. E
Contemplatio actionem sequitur. 189. E 190. A
Contemplativa vita per Rachelem significata. 190. B II. 368. C
Per Mariam. I. 190. D
Contemplationi actio jungenda. 820. E 862. C D E 914. A
Contemplativa major est activa. 1154. C
Amor Dei ad contemplationem pertinet. 1292. C
Contemplationis quietem turbat immoderata intentio boni operis. III. 33. B C
Contemplari cælestia volenti quid agendum. 30. E 31. A
Contemplatio divina terret & delectat. 31. B & seqq.
In contemplatione quomodo anima infirmans se gerat. 35. C D
Vitæ contemplativæ amatori bona opera præmittenda. 143. C
CONTENDERE. CONTENTIO.
Contendere cum Deo quid sit. I. 263. B 343. C
Contentiones diu de terrenis habere indignum est religiosis, II. 799. B
Contentionibus finis non imponitur si ea quæ judicata fuerint compleri differantur. 974. B
CONTINENS. CONTINENTIA.
Continentium vita per Danielem figurata. I. 21. D
Continentium vita quam beata. 1276. A
Continentiæ variæ acceptiones. II. 369. B 501. D 604. D 638. D
CONTRA.
Aliquando significat propè. I. 1305. D
CONTRADICO.
Impij justorum verbis contradicunt. I. 305. B 307. A
CONTRITIO.
Contritionis modus quis. I. 108. C
Contritio aliquando à Deo aliquando ab adversario venit. 199. E
Contritio impiorum quænam sit. 722. A 1342. D
CONTUMACIA.
Contumacia sufficit ut quis communione privetur. II. 667. D
CONTUMELIA.
Contumeliam reddere vetitum. I. 1402. C 1403 D
CONVENTUS.
Conventus in Ecclesia facere quid sit. II. 450. B
CONVERSATIO.
Conversatio bonorum quam laudabilis. I. 29. B
Conversatio Evangelij, comparatione legalis vitæ, lini subtilitas est. III. 63. C
Conversationis piæ exempla quam utilitatem habeant. 77. A
Conversationis profectus qualis. 78. C
Conversatio ad opera pertinet. Ibid.
Conversationis pulchritudo in nonnullis sacerdotibus veterascit. 176. B
Conversatio Sanctorum spiritualis quibus panditur. 201. D
Conversatio secretior tentationum incendia non sentit. 216. A
Conversationis electæ ordo rectus. 226. B
Conversationem spiritualem electi quam habent, majorum locutione didicerunt. 233. B
Conversationis exempla sequi minores debent. 315. B
CONVERTI. CONVERSIO. CONVERSUS.
Conversorum status tres. I. 698. E
Conversi initio quieti, post duriter tentati. 699. B
Conversionis principia attendenda. 949. D
Converti quid sit. 509. B
Conversæ quænam sint. II. 353.
Conversio cur aliquando à Deo differtur. III. 189. B
Conversio B. Pauli est proverbium peccatoris. 231. E
Conversio vera quid sit & quæ non sit. 85. E & seqq. 141 E 147. D E 153. B
Conversionis ordo. 255. B
CONVITIA.
Convitia quis facilè tolerat cùm in secreto mentis ad mala perpetrata recurrit. I. 876. A
CONVIVIUM.
Convivia vix sine culpa celebrata. I. 19. B
Conviviorum comes loquacitas. Ib. C 1520. D
Convivium Domini ultimum fuit cum septem discipulis. 1431. C
Conviviis occupari non debent Episcopi. II. 454. C
Convivia justa quæ. 476. A
Convivia in solemnitatibus Sanctorum fieri permittit S. Gregorius. 1000. C 1001. B
COPHINUS.
Cophinus stercoris est memoria peccatorum. I. 1462. D
COPULA.
Copula carnis causa prolis est. II. 1136. D
COR.
Cor hominis æri & lapidibus comparatur. I. 202. A 530. A
Aquæ vento agitatæ. 485. B
Cordis securitas unde. 648. E
Cor curvum quid sit. 708. D
Cordis gressus qui. 716. A
Cordis locus qui 783. C
Corda ad Deum levare quid sit. II. 1043. C
A corde suo derelinqui quid sit. III. 206. D
Cor suum invenire quid sit. 302. C D
Cordis cæcitatem generat libido. 333. C
Cor electi altare est. 351. C
Cor contritum & humiliatum quid sit. 406. C D
CORAM.
Coram se ambulare quid sit. I. 1161. E
CORCYRA.
Insula mmaris Ionij. II. 1094.
CORINTHUS. CORINTHIUS.
Corinthus urbs Peloponesi. II. 485. C
Corinthium incestuosum mitius tractat S. Paulus. 381. B
CORNELIUS.
Cornelius centurio pro bonis operibus meruit exaudiri. I. 1200. A
Ejus fides qualis. 1305. C
Ejus conversio. 802. A
CORNELIUM.
Sive forum Cornelij, urbs Æmiliæ in Italia. II. 741. C
CORNU.
Cornu elationem denotat. I. 893. E 894. B
Cornu in nare gestare quid. 907. C
Cornu Christi est ejus Imperium & regnum. III. 49 A
Cornu est intentio mentis. Ibid. E
Cornu oleo impleri quid sit. 349. D
Cornu spiritualem conversationem doctoris significat. Ibid. E
Cornu multipliciter accipitur. 357. E 358. A & seqq.
Cornu oleo plenum, quid. Ibid.
Cornu plenum quis habeat. Ibid.
CORONA.
Corona victoriæ præmium est. I. 413. A
Corona non datur sine victoria. III. 466. B
CORPUS.
Corporis infirmitates animum debilitant. I. 5 A B
Corpus quanta cura indigeat. 123. D
Corpus unum sunt diabolus & omnes iniqui. 391. E
Corpus Domini quomodo potuit ad discipulos januis clausis intrare. 1459. A
Corporis munditia diligenter custodienda. II. 881. E
CORREUS.
Quid significet. II. 949. B
CORRIGERE. CORRECTIO
Qui alios vult corrigere, mundus esse debet. I. 216. B
Mali bonos corrigunt non studio purgationis sed ex livore. 418. E
In corrigendo quæ consideranda. 673. B
Correctiones Sanctorum quales. 737. C D
Cur ita se gerunt. Ibid.
In corrigendo ira cavenda. 767. B 898. C
In correctione moderatio servanda. 1071. B II. 898. D 938. C
Peccata ex infirmitate leniter corrigenda. 1077. B
Correctio etiam injusta patientissime toleranda. II. 520. D
Patrum antiquorum in corrigendo prudentia. 523. D
Qui non corrigit, erranti consentit. 872. C
Non corrigens, peccati particeps fit. 994. D 995. E
V. Castigatio.
CORREPTIO.
Correptionem suam justi patienter ferunt. I. 307. B
Impij contra. Ibid.
Correptio prudenter facienda. 382. C
Correptiones justorum quales. 706. C E
Correptiones sunt necessariæ. II. 512. D
Correptionis Christianæ modus qualis. 538. B
V. Increpatio.
CORSICA.
Insula maris Tyrrheni. II. 436. A
CORTINARII.
Milites quinam & eorum arma. II. 355.
CORUSCI.
Quid significent. II. 347.
CORRIGIA.
Corrigia calceamenti quid designet. I. 1364. E
CORTINARII.
Milites ita nuncupati. II. 355.
CORVUS.
Corvorum pulli quinam. I. 871. A 872. B 873. A
Corvi in educandis pullis industria. 872. E
CRAS.
Cras semper promissum, nunquam reperitur. III. 242. B
Crastinum diem peccanti Deus non promisit. I. 1380. C
CREARE. CREATIO.
Creare mala quomodo Deus dicatur. I. 73. D E
Creatio rerum simul facta est. 945. B
Quomodo in pluribus diebus facta. Ib. & C
CREATOR.
Creator omnium cuncta per seipsum tenet. I. 116. E
Creator ut se visibilem faceret humanitatem nostram assumpsit. 153. A

Creator transire interdum dicitur. Ibid. B
Qui dicantur se contra suum creatorem erigere. 374. A B
Creatoris nostri vestigia sunt mira opera visibilis creaturæ. 741. B
Creator eò immortalis est, quò creaturæ more immutabilis non est. 943. A
V. Deus.

CREATURA. CREATA.

Creaturas duas ad se intelligendum Deus fecit. I. 99. B
Creaturæ omnes sibi invicem subordinantur. 116. D
Quomodo creatura non volens vanitati subjecta est. 123. E
Quomodo à servitute corruptionis eripiatur. 124. A
Creatura omnis ex se ad nihilum tendit. 152. E
Creatura rationalis ad imaginem Dei facta est. 153. C
Creaturarum divisio. 173. A B
Creatura spiritualis Deum considerare non sufficit. 273. B C
Creaturæ nos ad cognitionem Dei ducunt. 147. E
Creaturæ omnes Deum esse confitentur. 353. A B C
Creatura nova quæ. 1212. C
Omnis creaturæ nomine signatur homo. 451. A
Omnes nationes. Ib. B
Creaturarum gradus. Ibid.
Creata intelligere perfectè non possumus. 147. D E
Creata omnia bona sunt. 279. E
Cuncta creata ex nihilo facta sunt. 473. D
Creata omnia habuerunt principium. 774. E
Creata quædam principium habuerunt, nunquam finem habitura. Ibid.

CREDERE.

Credi non potest quod videri potest. II. 232. D

CREDITORES.

Creditores filios debitorum suorum tenere non possunt. II. 579. E

CRESCERE.

Crescere nemo compellitur invitus. II. 381. D
Crescere quidam putantur qui minuuntur. III. 100. E

CRIMEN.

Majus crimen ex majori virtute. I. 530. A
Crimen in quo distet à peccato. 626. A
Crimen civile quodnam sit. II. 488. A
Ecclesiasticum. Ibid.
Crimina diversimode punienda. 995. D 996. B III. 301. D
Crimen non ante judicandum quàm certis indiciis demonstretur. 304. A

CROTONA.

Urbs magnæ Græciæ. II. 464. E

CRUX.

Crucem ferre non semper fructuosum. I. 251. D
Crucem ferre quid sit. 1466. A 1498. A
Crux unde dicatur. 1497. E

CUBICULARII.

Cubicularius quid sit. II. 721. A

CUBITUS.

Cubiti thalamos mensurantes qui sint. I. 1266. D

CUCULLA.

Quid sit. II. 922. C

CULEX.

Quid significet. I. 22. A

CULMEN.

Culmen humilitatem non docet. I. 1060. B

CULPA.

Culpæ origo & qualitas.

Malum culpæ in scriptura aliquando prophetia est. I. 86. E
Culpa duobus modis perpetratur. 180. D
Nemo in hac vita immunis à culpa. 244. B
Malum culpæ Deus justè fieri permittit. 332. B
Malis bene utitur Deus. 1014. E
Mala sæpe sub specie boni absconduntur. 1177. C
Culpæ servorum in dominos non refundendæ. II. 896. B
Culpæ subditorum quandoque Prælato ascribuntur. III. 302. B

CULPÆ GRAVITAS.

Culpæ Sacerdotum quàm graves. II. 891. C E

CULPÆ DIVISIO.

Solubiles & insolubiles. II. 356.

CULPÆ POENA.

Nulla mala Deus impunita relinquit. I. 621. E
Quanto zelo culpæ subditorum à Prælatis puniendæ. III. 270. C D 301 B C D
Non omnes culpæ aeriter feriendæ. 301. D
Culpæ graves non æqua asperitate puniendæ. Ibid.
Culpa ante judicanda non est quam certis signis demonstretur. 304. A

CULPÆ REMEDIUM.

Culpam verè deflet qui mundi illecebras contemnit. I. 110. A C
Culpa facile remittitur quæ non malitiæ studio perpetratur. 312. B
Culpam agnoscere ubi culpa non est, bonæ mentis est. II. 1135. B

CULCITRA.

Quid sit. II. 1117. pro IIII. B

CUMÆ.

Urbs Italiæ in Campania. II. 458. E

CUNEUS.

Cunei Philisthinorum tres quid significent. III. 272. E

CUPIDITAS.

Cupiditas omnium malorum radix. II 859. D
Cupiditatis tyrannis. 863. B

CURA.

Cura rerum terrenarum ut moderanda. I. 304. B
Curæ mundi fluctibus & tempestati comparatæ. 632. D E
Curator quis dicatur. II. 856. A
Curatio difficilè acquisita cautiùs custoditur. III. 372. D

CURES.

Urbs Sabinorum. II. 496. A

CURIALIS.

Curialis cujusdam impudici pœna. II. 272. D
Curiales à clericatu prohibiti. 531. C 563. E

CURIOSI.

Quinam sint. II. 516. E

CURIOSITAS.

Curiositatis malum quantum. I. 1491. B

CURSOR.

Cursoris officium quodnam sit. I. 279. D

CURVUS.

Curvus terram semper intuetur. I. 1463. B C

CUSTOS. CUSTODIA.

Deus hominum custos dicitur. I. 242. C
Custodia animæ quam necessaria. 567. A
Custodia quid significet. II. 1081. B 1108. B

CUTIS.

Cutis Ecclesiæ quid sit. I. 229. C

CYATHUS.

Cyathi ad mensam tabernaculi præparati quid sint. I. 579. D

CYPRESSUS.

Cypressus quid designet. III. 468. E

CYPRIANA.

Quid sit. II. 1122. A

CYPRUS.

In insula Cypro uberiores quàm alibi vineæ nascuntur. III. 468. A

CYRILLUS.

Cyrillus Episcopus Alexandrinus in Synodo Chalcedonensi catholicus est reputatus. II. 818. E

D

DÆMONES.

Dæmones in aëre vagantur. I. 60. D
Dæmon per somnia illudit. 238. A
Dæmones dicuntur latrones. 256. B C 414. A C 1374. B
Dæmones Dei sapientiam non vident. 552. C
Dæmones in hoc mundo nihil proprium possident. 1465 B
Dæmones semper nobis insidiantur. 1374. B
Dæmonum ludus ubi sit. II. 966. B
Dæmones appellantur fortes. III. 53. A
Dæmones in multis sanctis viris serviunt. 182. B
Dæmonibus crescit in damnationis augmentum quòd ab electis vincuntur. Ibid.
V. Diabolus.

DALMATIA.

Est Provincia Illyrici. II. 463. A

DALMATICA.

Quid sit. II. 631. E 865. C

DAMASCUS.

Damascus sanguineus interpretatur. III. 502. B

DAMNARE. DAMNATI.

Damnatorum pœnæ variæ. I. 183. E
Damnati non solum foris sentiunt tormenta, sed etiam intus cruciantur. Ibid.
Damnatorum non miserentur beati. 184. C III. 160. E
Damnati in pœnis videbunt quos dum viverent inordinatè dilexerunt. 302. D
Damnati per ignem cruciantur in corpore & per dolorem ardent in mente. 440. C
Damnandi sæpe diu tolerantur. 453. D
Damnati an ad salvatos transire velint an è contrà. 1521. D
Damnatis ad pœnam servatur cognitio & memoria. Ibid.
Damnati quoque in augmentum supplicij vident damnatos. 1522. A
Damnatorum animæ ante judicium cruciantur. II. 365. E
Damnati in inferno vident beatos in cælo. III. 82. B

DAMNUM.

Damnosa facultas quid sit. II. 547. D

DAN.

De tribu Dan nasciturus est Antichristus. I. 911. B

DANIEL.

Per Danielem vita continentium designatur. I. 21. D
Danielis moderatio. 876. D

DATITII.

Quinam sint. II. 433. E

DATIUS.

Datius Mediolanensis Episcopus Dæmones ab hospitio ejicit. II. 136. B

DAVID.

Davidis & Uriæ historia mysticè explicata. I. 86. E
Quare David maledixit montibus Gelboë. 94. C D
Ejus amor erga Deum. 119. C
Dilectio inimicorum. Ibid. B 1084. B 1271. C
Humilitas cordis. Ibid. C 755. D 1019. B 1365. C
David pro seipso iram Dei temperare non potuit. 272. B
David sanctum patrem suum despexerat. 328. B
Quàm subitò corruit. 365. A
David Ecclesiæ afflictionem prospiciens psalmum pro torcularibus condidit. 481. B
Davidis Goliam suo gladio occidentis applicatio. 518. D
Correctio David per Nathan. 647. D
David humilitatis hostiam sæpè Deo offerebat. 755. D
Ejus mansuetudo & humilitas. 777. E
Ejus humilitas saltando coram arca. 803 D E 1365. C
Ejus patientia in contumeliis. 876. E
Cur aquam sibi à militibus allatam bibere noluit. 1482. B II. 881. B 965. C
David unctio in regem. III. 358. A
Quare in medio fratrum ungatur. Ibid. D
In gratia perseveraturus ungitur. 359. C D
David manu fortis interpretatur. Ibid. E & 360. B
David Christi figura. 360. B & seqq. 363. E
David figura animæ vitia profligantis. 369. A B
Ejus in Saülem pietas. 394. D

DEBITUM.

Pro debito non debet homo liber detineri. II. 580. A

DECALOGUS.

Decalogi summa in millenario & centenario numero concluditur. III. 322. A

DECANUS.

Decanicæ quæ sint. II. 402. D

DECIMÆ.

Decimas Deo in quadragesima damus. I. 1392. B
Decimata quid sit. II. 416. B

DECIPULA.

Decipula diaboli quæ. I. 402. B

DECLINARE.
Declinare ad dexteram vel sinistram quid sit. III. 141 C
DECRETA.
Decreta majorum servanda. II. 477. B C 494. E
DEDICATIO.
In dedicationibus Ecclesiarum agapæ datæ. II. 422. E
Dedicationes Ecclesiarum hæreticorum ut fiant. 495. B
Dedicatio ex facultate Papæ facta. 682. C D
Appellatur dies natalis. 712. E
DEFENDERE. DEFENSOR.
Defensores dicunt hæretici. I. 12. D 344. D 487. D
Quando res suas defendere liceat. 904. B
Peccatores quomodo se defendant. 993. A B
Quid sit defensor. II. 353. C
Variæ species. Ibid.
Defensores regionarij qui. 752. B
Defensorum privilegium. 761. C D
Defensorum officium quale. 956. E
DEFLUERE.
Defluere formidans id quod fluit fugiat. I. 635. B
DEFOSSUS.
Defossum dormire securum quid sit. I. 322. B C D
DEFUNCTI.
Defunctorum voluntates non sunt cassandæ. II. 545. D
Defuncti non sunt deflendi quos credendum est ad veram vitam moriendo perveniſſe. 864. B C
DELECTARI. DELECTATIO.
DELICIÆ.
Delectari in Deo quid. I. 516. A
Deliciæ carnales & spiritales in quo differunt. 1489. C
Deliciis in Deo affluere quid. 466 A
Delectatio libidinis virtutes necat. III. 345. D E
DELEGATUS.
Delegati possunt mediocres quæstiones tractare. II. 487. C
DELICTUM.
Delictum quid sit. I. 350. B. 1323 E
Differentia inter delicta & scelera. 350. B
Quomodo signentur in sæculo delicta nostra. I. 364. B
Delictum duplex ex Tertulliano. II. 356.
Delictorum præteritorum recordatio quam utilis. III. 136. C
DELINQUERE.
Delinquunt multipliciter qui de se negligenter mala opinari permittunt. I. 1129. D
Delinquere sanctos hic in opere, in locutione, aut cogitatione liquet. 1161. A
DELPHICA.
Delphica vel Delphina quæ sint. II. 429. B
DEMETRIUS.
Episcopus Neapolitanus ob crimina depositus. II. 443. E
DEMETRIAS.
Urbs Theſſaliæ. II. 488. B
DEMONA.
Vallis in Sicilia. II. 363. A
DENARIUS.
Denarius numerus perfectionem significat. I. 22. D 27. D 1042. D 1292. C
Denarium eundem omnes in cælo accipiunt. 125 A 1042. E
Denarium S. Petri in Gallia voluit stabilire Gregorius VII. II. 650. A
DENTES.
Significant sanctos Prædicatores. I 346. A 991. B
Malos Prædicatores. Ibid. B
Internos sensus. 346. A
DEPONERE.
Deponendus est qui locum alterius invadere non timet. II. 454. B
Depositus injustè est restituendus. 381. D
Depositi ab Episcopatu propter crimen bona Episcopatus auferre non debent. 887. B
DEPRECATIO.
Deprecatio nostra sæpè à conspectu judicis repellitur. I. 274. A
DERTONA.
Urbs Mediolan. ducatus. II. 886. E
DESERERE.
Cur Deus aliquando nos deserit. I. 293. A B
Anima à Deo deserta in quo sit statu. 297. C
Deus non deserit quod fecit. 744. C
Deserere electos quomodo Deus dicatur. 70. A 87. E
Deus suos nunquam deserit. 88. E
DESERTUM.
Deserti regio est cor infidelium. I. 55. A
Ventus veniens è regione deserti quid sit. Ib
Desertum Dominus in stagna aquarum posuit. 1413. D
Desertum infernum significat. III. 274. D
DESIDERARE. DESIDERIUM.
Desideria mala coram Deo noxia. I. 452. D
Desideria nostra exaudit Deus. 652. B 1187. A
Desideria dilata crescunt. 1433. B D
Desideria bona non differenda. II. 459. E
DESIDERIUS.
Viennensis Episcopus. II. 689. D
DESPERARE. DESPERATIO.
Desperatio peccatoris per infernum designatur. I. 233. A
Per nubes. Ibid. B
Desperationis mala. Ibid. C
Desperare justi quid sit. 239. C
Nunquam desperandum de remissione peccatorum. II. 1043. C
DESPICERE. DESPECTUS.
Despectos Deus elegit. I. 158. A B
Despici multi metuunt. 650. A
DESUSCEPTUM.
Quid sit. II. 517. A
DETRACTIO.
Detractio à Deo permittitur ut caveatur elatio I. 641. D
Detractiones negligendæ. II. 921. C
DEUS.
Dei nomina propria & metaphorica.
Dei locutio multiplex. I. 38. D E 39. B 40. A
Dicere Dei quid sit. 40. C
Facies Dei quid sit. 42, B 349. B 693. C III. 217. E
Deus commoveri cur dicitur. 69. C
Flare Deus dicitur. 142. A
Respondere Dei quid sit. 159. E 1027. E III. 300. E
Deus in igne & fumo descendit. 189. C
Ridere Dei quid sit. 278. C 581. B
Furor Dei quomodo transire & pertransire dicatur. 361. B
Deum oblivisci & recordari quid sit. 488. C D
Quomodo Deus fugit nos. 502. B
Videre Dei quid sit. 533. B
Dei stare quid sit. 553. C
Respicere Dei quid. 488. D 554. A 891. E
Deo impropriè passiones attribuuntur. 606. A
Deus zelare quomodo dicatur. Ibid. B
Irasci Deus dicitur. Ibid.
Deus dicitur misericors. Ibid.
Pœnitere quomodo Deus dicatur. Ibid. C
Deus dicitur crudelis. 607. B
Loqui Dei est Verbum genuisse. 677 C
Deum ingredi & penetrare mentem quid sit. 838. B C
Nihil in Deo corporeum suspicandum. 942. A
Deus se rebus creatis sæpè comparat. Ibid. & seqq.
Aliqua sensibilia ostendunt in Deo effectum operationis. 943. A
Item substantiam Majestatis. Ibid.
Deum brachium habere quid sit. Ibid.
Deum voce tonare quid sit. Ibid.
Audire Dei quid sit. 1027. D
Ante faciem Dei stare quid sit. 1118. E
Post tergum Dei stare quid. 1119. A
Per sonitum sublimis Dei quid designetur. 1186. E
Deus aliquando nuncupativè, aliquando essentialiter dicitur. 1187. B 1265 B
Deus aliquando loquitur sub dubitatione. 1200. C
Deus est vita omnium rerum. 1285. D
Deus sæpè humano more loquitur. II. 918. C
Deus exercituum dicitur Deus pater. III. 11. B
Deus nec cor nec animam habet. 73. D
Deus sic loquitur homini ut homo homini. Ibid.
Deus non per seipsum Samueli, sed per Evangelicum spiritum loquutus est. 92. C
Dij designant sublimes & sapientes viros. 938. A
DEI COGNITIO.
Per creaturas ad Dei cognitionem pervenitur. I. 147. E
Res visibiles Deum cognoscimus. 447. C
Dei cognitio duplex. 469. D
Deus per sui amoris vestigia indagandus est. 312. C D
Deus ab Angelica & humana subtilitate investigari non potest. 313. A
Deus per quasdam imagines in hac vita videri potest, per essentiam non potest. 547. D E
Nullus Deum spiritaliter videt, & carnaliter vivit. 548. C
An Deus in beatitudine, sua claritate conspiciatur, an in sua natura. Ibid. E
Quomodo videbitur Deus in patria. 549 C
Deum esse ex ratione colligere debemus. 773. E
Deus cognoscitur ex operibus suis. Ibid.
Dei mysteria non sunt per intellectum discutienda. 1317. A
Deus in servis suis visibilis est. 1460. A
Dei sublimitas quibus gradibus contingatur. III. 5. B
Deus cognoscitur per speculum, & per seipsum. 217. E
DEI ESSENTIA.
Deum esse impij non credunt. I. 447. A
Deus non est in parte sed ubique. 471. C
Deus omnia videt, & à nemine videtur. Ibid. D
Esse Dei quid sit. 473. D 1151. C
Deus solus habet esse. 544. C D E
Dei locus qualis. 553. A
Deum esse corporeum quinam crediderint. 942. A
Deus est omnia in omnibus III. 81. E
DEI IMMENSITAS.
Deus est excelsior cælo, & terra longior. I. 313. B
Deus ubique est non in parte. 471. C
Deus non localiter ubique est, sed per prædicatores suos in mundi partes localiter ambulat. 778. C
Deus est ubique totus. 1286. B
Deus ubique est per præsentiam majestatis. 1419. C
Deus est ubique. 1447. E
DEI ÆTERNITAS.
Solus Deus natura immortalis & immutabilis. I. 369. E
Solus Deus principaliter & immobiliter est. 474. D
In Deo nec præterita nec futura reperiri possunt. 607. A 677. D
Deus nullo modo mutabilis est. Ib. C
Æternitas Dei cognosci non potest. 774. D
Deus sine immutatione mutabilia disponit. 1286. B
Deus solus immortalis est. III. 431. C
DEI PERFECTIO.
Deus solus incommutabilis. I. 152. D 370. A 474. B 1286. A
Dei latitudo, longitudo, sublimitas, profundū. 314. A
Ejus excellentia ininvestigabilis. Ib. C
Deus bonis nostris non indiget. 458. B
Quomodo Deus dicatur mutari. 474. C 607. C
Dei magnitudo & perfectio describitur. 1191. A & seqq.
Deus est ineffabilis. 800. C D
Deus magnus est fortitudine, judicio & justitia. 802. C D
Quomodo Deus dicatur perfectus. 827. C
DEI SCIENTIA.
Nescire Dei quid sit. I. 37. B 337. D 663. C 810. D
Deus tempora sine tempore intuetur, & in luce tenebras videt &c. 48. C
Deus sine distinctione bona & mala comprehendit. 49. B
Scire Dei quid sit. 337. E 557. A 622. C 810. D
Deus ab æterno futura prævidit & decrevit. 356. E
Cognoscere Dei quid sit. 622. C
Deus in scriptura sacra quidquid potest singulis evenire comprehendit. 677. C
Omnia sunt aperta in conspectu Dei. 716. B
Deus nihil ignorat, nihil oblivisci tur. Ibid. C

DEI VOLUNTAS.
Dei voluntas est immutabilis I. 462. C 474. B
Nihil fit contra voluntatem Dei. Ib. D
DEI SAPIENTIA.
Cur Deus dicitur sapiens. I. 263. C
DEI FORTITUDO.
Cur Deus dicitur fortis. I. 263. C 802. C
DEI SANCTITAS.
Solus Deus sanctus. I. 545. E III. 40. C
Solus Deus sine peccato. III. 299. D
DEI OMNIPOTENTIA.
Deo omnia subsunt. I. 988. D
DEI PROVIDENTIA.
Deus quorumdam mala percutit, aliorum multa permittit. I. 141. B C
Deus iniquos patitur, ut justorum vita purgetur. Ibid. D
Variis modis erga homines se habet Deus. 147. C 526. A B 583. C D
Suos in adversitate erigit. 176. B
Malorum consiliis ad bonum utitur. Ibid. E
Id exemplo fratrum Joseph confirmatur. 177. A B
Saülis & Jonæ. Ibid. D E
Cur Deus condidit quem periturum præscivit. 281. E
Deus ab æterno omnia disposuit. 356. E
Ejus providentia non fallitur. 357. A
Cur Deus permittat malos deteriora perpetrare. 453. D
Deum humana non videre & non curare impij calumniantur. 461. E 786. B
Deus omnium & singulorum curam gerit. 462. A
Deus homines nunc refovet, nunc terret. 583. C D 973. A
Quomodo erga sanctos se gerat. 602. A
Erga peccatores. 785. B
Cur Deus Sanctos quandoque statim non exaudit. 605. D
Deus per se mundum regit, quem per se condidit. 708. C
Nunc erigit, nunc deprimit. 1257. A B
Cur Deus permisit eligere regem quem sciebat reprobandum. III. 166. D
Deus de malis bona providet. Ibid. E
DEI ELECTIO.
Quid sit quod Deus in hoc sæculo sic despicit, quos ante sæcula sublimiter elegit. I. 71. C
Deus ex omni genere ad suam cognitionem vocat. 173. B C
Quibus modis vulnerat Deus quos ad salutem reducere parat. 181. D
Vocare Dei quid sit. 349. E
Deus quosdam electos interioribus donis & exterioribus honoribus sublevat. 594. C
Gratis Deus eligit quos vult. 987. C
Electio ex misericordia, reprobatio ex justitia. 1356. A
Deus eligit quos mundus despicit. 1492. B
DEI PRÆDESTINATIO.
Deus in principio vitæ quosdam ad virtutis culmen provehit, cæteros deserit. I. 526. A
DEI REPROBATIO.
Deum destruere reprobos quid sit. I. 338. B
Obdurare. Ibid. D
Nescire Dei reprobare est 37. D 663. C
Dei furor sententia damnationis. III. 371. C
DEI MISERICORDIA.
Deus in multis hominem magnificat. I. 240. B
Fugientes ad se revocat. 482. C
Misericordia Dei quosnam deserat. 486. E
Dei benignitas erga creaturas 744. C
Ejus patientia & longanimitas erga peccatores 750. A
Variis modis peccatores ad se revocat. 835. D E 1474. A
Misericordia Dei major est iniquitatibus nostris. 1209 C
Dei benignitas & patientia non lacessenda. 1482. E
Etiam in flagellis & percussionibus elucet. II. 237. A
Misericordia Dei in tolerando & recipiendo peccatores. 400. A 490. D E I. 1473. E 1474. C
Præsumptio nimia de Dei misericordia III. 99. E 100. A
Dei conversio ad peccatorem conversum. 411. E & seqq.
Deus ex misericordia per metaphoras nobis loquitur. 461. A B
DEI JUSTITIA.
Justitia Dei in afflictionibus consideranda. I. 47. C
Deus electos justo ordine ab injustis feriri permittit 481. E
Deus justos affligi & impios prosperari finit. 747. E
Quomodo Deus justus sit, qui eum qui non debet puniri condemnat. 78. B
Deus aliquando injustos celeriter trucidat. 141. D
Duobus modis Deus affligit hominem. 181. E
Deus aliquando nos conterit. 199. E
Duobus modis nos judicat Deus. 289. D
Deus aliquando consiliarios adducit in stultum finem. 338. A
Deus quos in æternum diligit, aliquando ad tempus relinquit. 601. E
Deus frustra condemnare non potest. 708. B
Deus justus est & pius. III. 100. B
DEI CULTUS.
Deus non solùm in prosperis, sed & in adversis benedicendus est. II. 908. B
Quomodo quærendus Deus. III. 453. D 475. C D
DEUS DEDIT.
Deus dedit sutor ob eleemosynas laudatus. II. 285. B C
Δευτεροδοξος.
Quid sit. II. 8. E 345.
DEXTRA.
Dextra Dei quæ I. 49. D 1114. E
Dextralia quid significent. 869. B
Dextera lætitiam & prosperitatem significat. 1159. D
Dextera est vita æterna. 1287. A 1418. A
Ambidexter spiritualiter quid sit. II 618. D
DIABOLUS.
Ejus nomina.
Diabolus appellatur dies & nox. I. 98. D E
Dicitur exactor. 124. D 882. E
Leo. 143. D
Tigris. 144. B
Myrmicoleon. 144. C
Armatus & inermis. 169. C D
Cetus. 235. D
Aquilo. 268. E 499. E 521. D 1147. D
Coluber tortuosus. 506. E
Malignus spiritus dicitur ventus urens. 521. C 776. C
Perditio & mors. 552. B
Appellatur iniquus. 573. C
Behemoth. 947. A 981. D
Signaculum similitudinis Dei. 962. A
Mons. 965. 2. B
Leviathan. 974. E 981. D E
Avis. 981. D E 982. A
Draco. Ibid.
Serpens. 982. A
Jumentum. Ibid.
Regulus. 998. C
Lupus. 1385. C
Princeps mundi. 1514. D E II. 532. E
Rex superbiæ. II 622. A
DIABOLI CREATIO.
Diabolus sive Angelus malus primus conditus est. I. 961. C
In quanta pulcritudine creatus est. Ibid. E 962. per totum.
DIABOLI LAPSUS.
Diaboli peccatum cur irremissibile. I. 292. C
Diaboli lapsus qualis. 835. B
Diaboli lapsus quid homines doceat. 962. E
Quia cæteris Angelis se prætulit, lapsus est. II. 620. E
DIABOLI COGNITIO.
Diabolus redemptorem humani generis venisse in mundum cognovit. I. 51. C
An Diabolus cognoverit Christum esse Dei filium. 78. C
Diabolus cogitationes nostras non capit. 88. A
Diabolus famam de Christo audierat, sed eandem non viderat 532. E
DIABOLI DAMNATIO.
Diabolus Deum non videt. I. 37. B
Aliam in præsenti, aliam in futuro pœnam patietur. 99. E
In carcere esse Diabolum quid significet. 235. D
Cur sine venia damnatus est. 960. E
Similitudinem Dei sua sponte amisit. II. 621. B
DIABOLI POTESTAS.
Diabolus nihil potest nisi permissus. I. 41. E 418. C 428. D 511. B 792. E 964. I. B 985. A II. 177. E III. 245. B
Ejus potestas justa. I. 42. A 414. C 511. B
Diabolus sibi subjectis superbè dominatur. 110. D
Diabolo etiam nolens homo servit. 116. B
Diabolus homines excæcat. 208. B C
Mores cujusque explorat ut tentet. 402. C
Diaboli mala voluntas à Deo ordinatur. 474. D
Diabolus non habet amplius dominium in homines. 507. A
Bellum tantummodo exteriùs movet. Ibid.
Reproborum corda possidet. 792. C
Quomodo dicitur ligatus. 950. D
Signis & prodigiis decipit. 951. D 952. B
Recepta in corde tentatione ex jure dominatur. 955. D
In fine mundi acrius sæviet. 1001. B
Ejus potestas quanta. 1017. E
Diabolus sua potestate omnia humana superat. 1018. A
Diabolus jussu puellæ in porcum intrat. II. 177. D
Cor hominis ingreditur. 734. D
DIABOLI ARTES, FRAUDES, ET INSIDIÆ.
Diaboli artes variæ. I. 32. E 40. D III. 451. A & seqq.
Diabolus sub virtutis velamine se occultat. 32. E
Tempus ad tentandum observat. 44. A
Diaboli fraudes in tollendis cogitationibus. 60. A
Diaboli calliditas in palliatione virtutum. 90. E
Diabolus homini insidiatur ut eum ad crudelitatis terminum perducat. 91. C
Remedium contra insidias diaboli. 92. A B
Diaboli suggestiones dulces fiunt. 456. A B
Sunt tamen pravæ. 956. B & seqq.
Diabolus levigat quæ Deus minatur. 692. E
Diabolus sub virtutum specie, iniqua nobis opponit. 924. E
Diaboli tentantis calliditas. 926. A & seqq.
Diabolus contra Dei militem diversos dolos parat. Ibid.
Diaboli machinationes singulæ in homines. 946. C D
Ejus astutiæ quantæ. 958. A B 973. E
Latenter oppugnat. II. 644. C
Diabolus contra vigilantes & resistentes acriùs dimicat. 736. D 817. A 861. C D 937. C
Homines per homines tentat. 736. D
Turpes species oculis cordis apponit, Ib. C
Sub specie pietatis nititur supplantare. 860. C
Diaboli artes quibus artibus superentur. III. 242. B C D 451. C D
DIABOLI SUPERBIA ET INVIDIA
Diaboli superbia causa est ruinæ hominis. 1099.
Quomodo Diabolus terram circuit. 58. C D
DIABOLI MALITIA ET IMPŒNITENTIA.
Diabolus primò opera nostra, deinde vestra, tandem cogitationes accusat. I. 41. A
Cum Diabolus mala quæ accuset non invenit, ad malum inflectere ipsa bona quærit. Ibid.
Quare Diabolus pœnitere non potest. 99. E
Diabolus justorum corda somniis afficere nititur. 238. A
Diabolus inter justos mala seminat. 973. E
Diabolus non est suarum culparum veniam periturus. 989. A
Diabolus est impœnitens. 1006. A
Diabolus tantò atrocius in electos sævit, quantò velocius se ab illis vinci conspicit. 1009. B
Diabolus superni in se judicij tormenta contemnit. 1010. E
DIABOLI TENTATIO.
Erga Adam.
Diabolus Adam per Evam seduxit. I. 72. C D
Callidè eum seduxit. 202. A
Diabolus primi hominis rectitudinem quatuor ictibus fregit. 113. C

In

n tribus eum tentavit. 1391. A
ERGA JOB.
Quare Satan jubeatur animam Job servare. I. 69. B
Ordo tentationum Job. 72. B
Diaboli intentio affligendo Job. 290. D
Job à Satan percussus percussionem suam Satanæ non tribuit. 418. E
Quot vulnera Diabolus Job intulit, tot sancto viro victorias contulit. 659. E
Diabolus amicos Job de singulis locis commovit. 660. C
Job flagella à Behemoth illata. 964. C
Diabolus mulierem contra Job excitavit. II. 621. E
ERGA CHRISTUM.
Diabolus tribus tentationibus Redemptorem temerare voluit. I. 279. A
Christus post baptisma tentatus est à Diabolo. 504. E
Modus tentationis Christi & victoriæ ejus. 505. A
Christus cur tentari voluit à Diabolo. 1390. E
Diabolus hamo à Redemptore captus est. III. 242. C
ERGA BONOS.
Diabolus tribus modis bona nostra insequitur. I. 31. E
Non solùm intuetur quid faciat, sed quando faciat. 43. E
Acrius insurgit quando disciplinæ custodes ventri servire cognoscit. 45. C
Tot sanctos jaculis percutit, quot tentationibus affligit. 47. D
Nostris cogitationibus sæpè se interserit. 58. B
Duobus modis homines tentare consuevit. 72. A
Non solum per seipsum, sed & per eos qui nobiscum sunt nos tentat. Ibid. E
Cur quandoque à tentatione cesset. 87. E
Contra consentientes fortis est, contra resistentes debilis. 144. C
Per omne vitium cordi humano virus infundit. 163. E
Modò armatus modò inermis apparet. 169. D
Multipliciter nos impugnat. 183. D
Nos tentat quantùm vult. 235. D
Undique bonos tentationibus impetit. 386. A
Sub terrenis commodis laqueos abscondit. 402. B
Ejus suggestiones variæ. 414. B 1000. B C
Insidiæ Diaboli bonorum utilitati serviunt, quos purgant dum tentant. 474. D
Diabolus à tentationibus quiescere nequit. 604. C
Quantò magis pios sibi resistere conspicit, tantò ampliùs expugnare contendit. 698. D
Diaboli astutiæ in tentando. 845. A B 926. A 957. A & seqq. 958. *per tot.* 971. B C 973. E 990. A B II. 616. E
Fortiùs in fine tentat. 955. D
Sub specie boni tentat. 960. *per tot.* 990. A
Diabolus expulsus acriores stimulos infligere conatur. 955 E
Diaboli illusiones variæ. 966. B 1016. A
Tribus maximè vitiis tentat. 982. A
Aliter tentat justos aliter mundanos. 990. A
Duobus modis justos tentat. 1013. D
Tentat sanctos graviter in mente. 1148. A
Ad impatientiam eos provocat, 1486. E
Ponas intentiones quantùm potest impedit. II. 459. E 461. B
Infirmas contra eos personas excitat. 621. E
ERGA MALOS.
Diabolus eos tentare negligit, quos quieto jure possidere se sentit. I. 698. D
Callidè eos tentat. 793. B
Sæpe apertè eos tentat. 990. A
Contra bonos eos provocat. 1486. E
REMEDIA ADVERSUS TENTATIONES DIABOLI.
De Diaboli manu non evaditur nisi citius ad pœnitentiam recurratur. I. 33. A
Tentationibus Diaboli ut resistendum. 47. D 1000. E
Versutiis Diaboli ut resistendum. 957 B
Homo humiliter se subjiciendo Deo Diabolum vincit. 965. 1. B
Quomodo vincendus Diabolus. III. 262. A & seqq. 272. E 276. C & seqq.
Diabolus lumine & igne gratiæ superatur. 245. C D
DIABOLI SOCII, AMICI ET IMITATORES.
Diaboli membra, qui I. 78. E 1390. E
Diaboli manus, quid sit. 79. A
Imitatio Diaboli cur dicitur umbra mortis. 107. B
Diabolus iniquorum caput. 279. B 1390. D
Diaboli dentes sunt bonorum persecutores. 384. A
Diaboli socij, apostatæ Angeli. 391. E 392. A
Diaboli filij, perversi homines. Ibid.
Arrogantes Diabolum imitantur. 667. C
Diaboli malitiam imitantes viscera charitatis amiserunt. 850. E
Apostatæ Angelo similis efficitur qui homo hominibus similis esse dedignatur. 1069. D
DIACONI. DIACONISSÆ.
Quid olim in Missa Diaconus clamaret. II. 101. D & 348.
Diaconum occidens Longobardus ab immundo spiritu correptus. 256. D
Diaconicum quid sit. II. 381. E
Diaconi cur potius ad Episcopatum evecti quàm alij. 537. E
Diaconi officium prædicare & eleemosynis vacare. 629. B
Ipsis vetitum in Ecclesia cantare. Ibid.
Diaconorum superbia adversus Presbyteros. 538. A 885. E
Quomodo Diaconi olim delicta confitentium susciperent. 565. C
Diaconus Romæ ordinatus aliò transmigrare non valet. 604. A
Diaconissæ erant pars Cleri. 447. E
DIACONIA.
Quid sit. II. 600. C 901. A 950. B
DIADEMA.
Diadema quid significet III. 480. C
DIATYPOSES.
Erant definitiones de fide. II. 576. B
DICERE.
Dicere Dei quid sit. I. 40. C
Dicere rectè scit qui ordinatè scit tacere. 870. D
Dicta quæ gravitate carent, intenta expositione non indigent. 739. A
DIES.
Dies significat intellectum. I. 24. C 29. C 85. D
Prosperitatem. 41. C 105. B C 394. A
Diabolum. 98. C D E
Electorum mentes. 100. D
Angelicos spiritus. Ib. E
Antichristum. 101. C E
Ecclesiam. 104. A
Peccati delectationem. 105. C
Æternam patriam. 264. E
Diem in tenebras vertere quid sit. 99. B
Dies dimidiare quid sit. 157. B
Dies hominis umbræ comparantur. 247. C
Dies Dei qui sint. 477. A
Dies lætus cur ita dicatur. 622. C
Dies Ecclesiæ quando erit. 829. C
Plenus dierum quid significet. 1046. A
Item vacuus dierum quid. Ibid.
DIES DOMINICUS.
Cur octavus dies dicitur Dominicus. I. 19. E
Dies Dominicus à Christianis observatus. II. 1045. C D
Dictus aliàs dies solis. Ibid. D
DIFFERRE.
Cur Deus differt voces petentium. I. 605. D
Differre lites quam perniciosum. II. 655. B
DIGITUS.
Digitus discretionem significat. I. 444. B
Digitus Dei est Spiritus Sanctus. 1215. C
DIGNITAS.
In dignitatibus constituti vix fragilitatem suam attendunt. I. 71. A
Dignitates ambiens iis indignus est. II. 860. A
Dignitates temporibus confusis periculosæ. 913. C
Dignitatum culmina humilitati periculosa. III. 101. A
Ad Ecclesiasticas dignitates quomodo accedendum. 235. B C 236. A 270. A
Eas ambientium miseria. 259. A
DILIGERE. DILECTIO.
Dilectio in prosperitate vix cognoscitur. I. 203. C
Dilectio Dei tria requirit. 309. A
Dilectio proximi duo. Ibid. B 643. E 1444. C 1506. D
Dilectio inimicorum necessaria. 1444. D
Dilectionis probatio qualis. 1455. D
Diligere verè Deum quid sit. 1456. A
Dilectio Dei mensuram non habet. 1506. B
Dilectio fortis ut mors. 507. C
Dilectionis tres gradus sunt. III. 107. B
DILUCULUM.
Diluculum quid sit. I. 240. D
DIMENSIONES.
Dimensiones divinæ quomodo intelligantur. I. 313. B C
DIMITTERE.
Dimittendum est aliis si nobis à Deo dimitti volumus. I. 319. D
Ex corde dimittendum. 1447. C D E
DIOECESIS.
Diœceses quandoque mutantur. II. 467. E
Diœcesis significatio. 872. D
Unaquæque Diœcesis suos habet fines. 1051. C
DIONYSIUS.
Dionysius Areopagita & ejus scripta recensentur. I. 1480. D
DIPLOIS.
Quid moraliter significet. I. 289. D
DIPTYCHA.
Quid significent. II. 576. A
DIRECTORIUM.
Directorium inquisitorum. II. 379. D
DISCIPLINA.
Disciplina exterior Ecclesiæ non facilè mutanda. II. 732. D
Quem divina disciplina conterit, humanis flagellis non est conterendus. 1116. E
DISCIPULI.
Discipulorum modestia erga Doctores. I. 873. A & seqq.
Discipuli Christi quare prohibiti sint prædicare Gentibus & Samaritanis. 1355. D
Discipulorum Christi mirabilis dignitas. 1440. C
Discipulorum incredulitas quantùm nobis profuit. 1450. D
DISCORDIA. DISCORS.
Discordes qua ratione admonendi. I. 1107. B
Nullum bonum opus faciunt. Ibid. E
Discordiæ malum quantum. 1108. A 1189. C D
Discordia scandala generat. II. 444. E
Discordia cum pace exteriore quam noxia. 526. A D
DISCRETIO.
In agendis quàm necessaria. I. 61. B 864. C D
Discretio rectori necessaria. 1063. D 1075. E 1076. A 1331. C
Discretio in virtutibus servanda. 819. A B II. 389. C
Discretione lingua refrænanda. 444. B
Discretio in edendo. 884. C D
Discretus quis sit. 1029. E
DISCUTERE.
Discutere quomodo oporteat spiritualia. III. 174. E
DISCUMBERE.
Discumbere nostrum, in regno quiescere est. I. 1382. D
DISPENSATIO.
Dispensatio rerum terrenarum tentationibus obnoxia. I. 61. B
Dispensationibus leges enervantur. II. 512. D
Dispensationes justis de causis fieri debent. 544. C
Dispensatio in multis Ecclesiæ negotiis salubris. III. 355. B
DISPLICERE.
Qui Deo & hominibus displicere se credit, tristari debet. I. 443. C
DISPUTARE.
Disputare cum Deo quid sit. I. 343. C
V. Contendere.
DIVERSITAS.
Diversis intentum esse periculosum. I. 1056. D
DIVES.
Veri divites qui. I. 327. B 448. B
Divites alios facilè contemnunt. Ibid. D
Dives hydropico comparatur. 401. E
Divitibus se jungunt prædicatores erroris. 489. E

Divires ariſtis comparantur. 492. E
Divites cùm dormierint nihil invenient. 519. D E
Divitis cum inope per ſomnium ſe divitem videnti comparatio. 520. B
Divites qui malè ſua diſpergunt. 954. A
Divites quomodo admonendi. 1081. D
Contra divites qui ejectis pauperibus nutriunt hiſtriones. 1104. D
Divitibus timendum. 1524. C
Dives epulo in inferno cur aquam petiit. I. 19. C 520. E
Cur fratribus ſuis opitulari cupiebat. 231. C
Cur non nominatur à Chriſto. 519. D
Dives epulo in inferno cognovit quod in mundo cognoſcere neglexit. 520. D
Cur damnatus. 1106. B 1519. A B
Dives epulo Judaicum populum deſignat. 1517. B
Quomodo vidit Abraham & Lazarum in tormentis exiſtens. II. 273. E 302. D

DIVITIÆ.

Divitiæ non ſunt malæ ſed affectus. I. 327. B
Divitiæ poſſideri poſſunt cum humilitate. 403. D
Divitiæ ſapientium quæ. 637. B C
Divitiæ veræ quæ. 1291. D 1388. A
Divitiæ cur dicuntur ſpinæ. 1387. E
Divitiæ fallaces appellantur. 1388. A

DIVINITAS.

Divinitatis ſplendor quando cernatur. III. 14. E

DOCERE.

Docenti priùs meditandum. I. 1053. B
Docere alios cupiens, Dei docibilis ſit. III. 162. C

DOCTOR
DOCTORUM NOMINA METAPHORICA.

Doctores corvo in quo ſimiles. I. 873. A
Doctores per cervas & non per cervos deſignantur. 877. E
Doctores appellantur Prophetæ. 1066. A II. 386. C
Doctores dicuntur vigiles. III. 475. E

DOCTORUM CONDITIONES.

Doctores veri ab elatione alieni. I. 671. C
Doctorum zelus erga peccatores quantus eſſe debeat. 738. C
Doctorum diſcretio erga diſcipulos. 873. A
Doctor debet agere quod docet. 1329. A & ſeqq.
Doctoris patientia quanta debet eſſe. Ib. E
Doctores gravius à Deo judicabuntur. 1368. C
Doctor perfectus Dei docibilis eſt. III. 279. A
Doctorum Eccleſiæ virtutes quæ. 310. C D & ſeqq.

DOCTORUM VITIA.

Doctor à ſuis vocibus moribus diſcrepans, ſerit jejunus. I. 624. C
Doctores præcipites arguuntur. III. 111. E

DOCTRINA.

Doctrina ſacra non eſt fucata. I. 541. B
Doctrina non ad laudem ſed ad lucrum animarum impendenda. 803. B
Doctrina vera elationis vitium fugit. 671. C
Doctrinæ rectus ordo quis ſit. 673. A & ſeqq.
Doctrina abſque morum probitate inutilis. 1056. B
Doctrina nutrix virtutum. 1087. A
Doctrina eſt alimento corporali præferenda. 1362. C
Doctrina morum fideles omnes obligat. II. 732. D

DOLOR.

Inſenſibilitas in dolore, damnoſa. I. 46. A
Dolores ſeminare & metere quid ſit. 141. B C
Dolor omnium damnatorum eſt infinitus. 436. C
Dolores in hac vita multos ad amorem cæleſtium impellunt. II. 614. C

DOMINARI.

Qui aliis dominantur verum Dominum reſpiciant. I. 627. A B
Dominari ex metu ſubditis malum. 710. E
Dominari quid ſignificet. 1479. A
Dominari & principari quomodo differant. Ibid.

DOMINATIONES.

Dominationes effrænes & aſperæ damnantur. I. 710. E II. 451. B
Dominatio à prælatis vitanda. 1394. C II. 628. B 912. E 1122. B
Dominationum cæleſtium officium. 1478. E

DOMINUS.

Domini æqualitatem conditionis attendere debent. I. 711. A
Domini quomodo admonendi. 1084. D E
Dominicus dies à Chriſtianis obſervatus. II. 1045. D

DOMITIANUS.

Conſanguineus Mauricij Imp. vir illuſtris. II. 533. D

DOMNUS.

Pro *Dominus* uſurpatur. II. 365 E

DOMUS.

Domus fidelis quæ. I 73. E
Domus Dei quæ ſit. 217. C
Domus deſerta quænam ſit. 374. E
Domus exaſperans quæ ſit. 1201. B
Domus cordis quæ. 1235. D
Domus reproborum qualis. III. 347. B C

DOMESTICUS.

Domeſtici variæ ſignificationes. II. 927. D

DONATISTÆ.

Donatiſtæ catholicos rebaptizabant. II. 463. E 471. A 570. B 573. A

S. DONATUS.

Ejus inſigne miraculum de calice vitreo. II. 29. B 345.

DONEC.

Quid ſignificet. I. 258. E

DONUM.

Dona Dei varia. I. 1219. B
Dona Dei ad quid dentur. 1220. C
Dona Dei oſtendunt Scripturæ, ſola gratia infundit. III. 107. C D
Dona ſeptem Spiritus Sancti. I. 27. C
Eorum effectus. 29. D

DORMIRE. DORMITIO.

Dormire quid ſit myſticè. I. 228. A

DORSUM.

Dorſum peccando Deo vertimus. I. 1482. D

DRACHMA.

Drachma à muliere perdita quid ſignificet. I. 1476. E

DRACO.

Draco malitiæ ſymbolum. I. 207. A 612. B 899. A
Draco in morte Monachum devorare contendit, ſed precibus Monachorum liberatur. II. 288. E 289. A
Alius à Dracone devoratur. 292. A

DROMONES.

Quid ſignificent. II. 914. A

DUBIUS.

In dubiis quid eligendum. I. 957. D

DUCI.

Duobus modis extra nos ducimur. II. 65. D

DULCIS.

Dulce & amarum ſimul quid ſit. I. 1223. B

DUODECIM.

Duodenarius numerus univerſitatem deſignat. I. 329. B

DUPLEX.

Duplicia à Deo recipere quid ſit. I. 14. B
Duplicium quale malum. 1091. C

DUX.

Duces impij quinam ſint. I. 710. E
Dux apud Græcos δοὺξ. II. 418. A

DYNAMIUS PATRICIUS.

Patrimonium S. Petri regit in Gallia. II. 504. E 650. C
Qualis fuerit. 505. B

DYRRACHIUM.

Urbs Macedoniæ. II. 757. C

E

EBORACUM.

URbs Angliæ. II. 1110. B

EBRIETAS.

Ebrietas cor mutare & mentem alienare ſolet. III. 17. C

ECCE.

Ecce, rem præſentem denotat. I. 774. C

ECCLESIA EJUS NOMINA.

Eccleſia dicitur aurora. I. 103. E 527. C
Item dies. 104. A
Cur dicatur vidua. 489. E
Appellatur luna. 496. C
Item læna. 532. A
Regnum cælorum. 556. E 984. E 1378. A
Cælum. 955. D
Eccleſia comparatur ſagenæ. 984. E
Item arcæ. 1280. A
Eccleſiam per Annam Samuelis matrem figurata. III. 9. D
Eccleſia eſt mater & virgo. 425. E
Eccleſiæ rectores dicuntur principes. I. 121. A
Eccleſiæ viſcera quæ ſint. 386. C
Eccleſia luto quomodo comparatur. 605. C
Item favillæ & cineri. Ibid.

ECCLESIÆ ÆDIFICATIO ET CORPUS.

Eccleſia nunc multos reprobos tenet. I. 383. C
Eccleſia cum Chriſto unum corpus efficit. 561. E 661. C 817. B 1263. B
Eccleſia conſiſtit unitate fidelium, ſicut corpus unitate membrorum. 571. E
Eccleſia ex bonis maliſque congregatur. 906. B
Eccleſiæ lapides ſunt Chriſtiani. 1249. A 1251 E
Eccleſiæ fundamentum Chriſtus. 1249. C 813. B
Hierarchia Eccleſiæ quibus conſtet. II. 618. A
Eccleſiæ caput eſſentiale Chriſtus. Ibid.
Quomodo Papa dicatur Eccleſiæ caput Ib.
Eccleſiæ domeſtici cæteris virtute prælucere debent. 1106. E
Eccleſiæ poteſtas magna, ſed non auſtera & ſuperba III. 361. A

ECCLESIÆ ÆTATES.

Tempora noviſſima Eccleſiæ qualia. I. 557. D
Variæ ætates Eccleſiæ. 560. B
Eccleſia in ſenio reminiſcitur jucunditatis ſuæ. Ibid. C
Eccleſiam in fine duplicia recipere quid ſit. 1035. A
Sanctæ Eccleſiæ duratio. 1046. D
Dies ſuos Eccleſia non amittit. Ibid.
Quomodo Eccleſia plena dierum moritur. Ibid. E
Eccleſia duas vitas habet, temporalem & æternam. 1335. D
Eccleſia ab Abel juſto incœpit. 1405. A
Eccleſia univerſalis eſt & perpetua. III. 361. A

ECCLESIÆ ORDO ET HIERARCHIA.

Tres ſunt in Eccleſia diſtinctiones fidelium. I. 21. D 956. C
Duplex hominum genus in Eccleſia. 219. B C
Eccleſiæ ordines varij. 1340. A II. 679. C
Ordo in Eccleſia à Chriſto præſcriptus ſervandus. II. 688. C

ECCLESIÆ UNITAS.

Eccleſia una per totum orbem quare. I. 481. C
Ejus concordia unde. Ibid. D
Extra Eccleſiam non eſt ſalus. 1030. E
Extra Eccleſiam nullum eſt opus bonum. Ibid.
Eccleſia una erit in fine mundi de Gentibus & Judæis. 1035. C

ECCLESIÆ SANCTITAS.

Eccleſia duplicem habet pulchritudinem. I. 269. C
Quomodo Eccleſia non habet rugam. 383. C
Boni & ſancti in Eccleſia pauci. 1505. B
Eccleſiæ ſacculum non decet turpibus lucris inquinari. II. 410. A
Eccleſia quomodo filios ſuos fortes faciat. III. 15. D
Eccleſiæ ſanctæ ebrietas quid ſit. 17. B C D
Eccleſia eſt contemplatione celſiſſima, & virtutibus fœcunda. 28. C
Eccleſia ſupra Synagogam quantùm exaltata. 38. A B

ECCLESIÆ MISERICORDIA.

Eccleſiæ dolor in perverſitate malorum. I. 382. E
Eccleſia peccata pœnitentium per pœnitentiam ad ſe revocat. 386. E
Eccleſia omnes ab hæreticis ad ſe revertentes recipit. 459. E
Eccleſia deſiet quos exhortando trahere non valet. 614. C
Eccleſia tenetur neceſſitatem patientibus

præbere subsidium. II. 805. B
Sine misericordia, Ecclesiæ auctoritas nulla est. III. 358. A

ECCLESIÆ ADVERSITATES ET PERSECUTIONES.

Ecclesia adversitatibus proficit. I. 85. B
Ecclesia in fide fundata contra persecutorum procellas proficit. 267. C
Cur Deus Ecclesiam variis affligat adversitatibus. 368. D
Ecclesia falsiloquium pacis suæ tempore patitur. 383. C
Ecclesiæ maxillam perversi feriunt. 385. A
Sancta Ecclesia lanceis à suo hoste circumdatur. 386. A
Ecclesia in infirmis suis vulnere super vulnus circumciditur. Ibid. D
Quare Ecclesia adversa vitæ præsentis toleret. 388. C
Qui sanctam Ecclesiam persequuntur quasi torcular calcant. 481. A
Ecclesia duobus modis ab adversariis tentari solet. 510. C 558. D
Ecclesia non solum hæreticos sibi adversarios putat, sed etiam carnales. 591. D
Ecclesia afflictionis tempore proverbium pravis efficitur. 599. B
Ecclesia in passionibus crescit. Ibid. C
Sanctam Ecclesiam reprobi quasi tunica capitio constringunt. 605. B
Sancta Ecclesia persecutionis suæ tempore fide stat, desideriis clamat. Ibid.
Reprobi Ecclesiam luto, favillæ, & cineri comparant. Ibid. C
Ecclesia multa mala in ultima persecutione passura est. 606. D E
Ecclesia subtilius instruitur dum hæreticorum quæstionibus impugnatur. 747. E
Ecclesia adhuc tentationum molestias sustinet. 829. D
Ecclesia primitiva à potentibus graviter oppressa est. 898. C
Ecclesia sine labore, esse non potest. Ibid.
Ecclesia quotidie percussionibus tunditur. 1248. E
Ecclesiæ passio à sanguine Abel incœpit. 1268. D

ECCLESIÆ BONA. EORUM DIVISIO.

Ecclesia de lucris turpibus ditari non debet. II. 410. A
Qui Ecclesiæ stipendiis subsistit, ad lucra propria non anhelet. 411. E
Ecclesiam alienas res invadere non oportet. 511. B
Ecclesiæ bonorum quarta pars Clericis danda. 548. D 601. B 627. D 755. A
Ecclesiæ bona in quatuor partes dividenda. 627. D 1124. D E
Item in quinque dividit S. Gregorius. 954. B
De obventionibus Ecclesiasticis. 1124. B

USUS.

Ecclesiæ bona comedens prædicationis debitum impendere debet. I. 657. D
Ecclesiæ bona olim ab Archidiaconis dispensata. II. 374. E 375. A
Ecclesiæ bona sunt res pauperum. 496. D 498. B 691. E 906. B 1062. B
Ecclesia debet redimere captivos soluto pretio. 509. A 555. A 792. D
Ecclesiæ servientes de bonis Ecclesiæ sustentari debent. 601. A
Ecclesiæ bona à propriis Clericis regenda sunt. 627. C
Ecclesiæ bona per vim non defendenda. 629. E
Ecclesiæ bona in propriis locis expendenda. 654. A
Ecclesiæ bona pro pauperibus impendenda. 796. D 806. C
Ecclesiæ bona vel in reparationem Ecclesiarum vel in cleri sustentationem impendenda. 839. A
Ecclesiæ prædia à tributis immunia. 868. C 870. C
Ecclesiæ reditus hospitibus dandi. 906. C D
Ecclesiæ bona olim erant in potestate Episcopi. 1124. E
Ecclesiæ bona in pios usus expendenda. 1125. B

ALIENATIO ET RESTITUTIO.

Ecclesiæ vasa & ministeria distracta restitui debent. II. 554. B
Ecclesia pro pauperibus aliquando bona, sua alienat. 796. D 806. C D
Ecclesia res alienas possidere non debet. 854. C E
Bona Ecclesiæ auferens graviter puniendus. 887. B
Legata piis locis retinere sacrilegium est. 892. D
Ecclesia sola succedit in bonis Episcopi in Episcopatu acquisitis. 942. C
Ecclesiæ bona non distrahenda. 1121. A
Ecclesiam sine augmento sibi ablata recipere oportet. 1128. C

ECCLESIA PRO TEMPLO USURPATA.

Ecclesiæ primariæ varia nomina. II. 444. B
Ecclesiæ in quibus Missæ publicæ prohibebantur. Ibid. & 838. B 845. E
Ecclesia ultra tres menses vacare non debet. 714. C
Ecclesiæ sine dote non construendæ. 838. B 845. E 846. C 931. E 1012. D E
Ad Ecclesias refugientes ut tractandi. 914. D 924. E 1084. D E
Ecclesias consecrare Episcopis proprium. 1099. A

ECCLESIASTICUS.

Ecclesiasticæ res in Synodis terminandæ. II. 425. C
Ad Ecclesiasticos gradus quomodo accedendum. III. 235. B 236. A 270. A

ECCLESIASTES.

Liber Salomonis. II. 225. E
Quid significet. Ibid. & 353.
Ejus excellentia. 228. B C
Cur in quibusdam sibi contrarius esse videatur. Ibid. & 229. A B

EGESTAS.

Egestas duplex in scriptura. I. 1003. A

ELATUS. ELATIO.

Elati quomodo admonendi. II. 1099. D E 1100. per tot.
Elatio virtutem necat. I. 202. D
Elatio de virtute nascitur. 207. A
Et de nequitia. Ibid.
Taurus elationis symbolum. Ib. B
Electi hic elationem non habent. 260. D
Elationem à cordibus discipulorum quomodo Dominus abstulerit. 667. C
In bonis actibus priùs elatio cordis vincenda. 670. C
Elatio vitium arrogantibus proprium. 671. C
Elatio cordis quomodo reprimenda. 753. B II. 881. E
V. Superbus, Superbia

ELEAZARUS.

Eleazarus Dei adjutor dicitur. III. 150. B

ELECTUS.

ELECTORUM NOMINA.

Filij Dei, electi Angeli vocantur. I. 36. B
Electi frumento comparantur. 191. A 795. A
Item mercenariis. 224. B 225. C
Electi ante adventum Christi ipsum nunciantes cursores appellantur. 279. D
Electorum mens dicitur humus Dei. 497. A
Electi dicuntur peregrinus populus. 528. B
Electi appellantur membra Christi. 1158. E
Omnis electus per quatuor animalia figuratur. 1159. B

QUINAM A DEO ELECTI.

Deus eligit quos hîc mundus despicit. I. 158. A
Electorum numerus est infinitus. 495. E
Electorum numerus est definitus. 722. C
Nemo scrutetur cur alius eligatur & alius repellatur. 729. A 850. C
Unicum electionis signum est soliditas charitatis. 1290. C
Electorum parvus numerus. 1406. E 1505. B C
Quinam sint electi, & cur, nescitur. 1507. E 1508. A

ELECTORUM VITA, CONDITIONES, ET VIRTUTES.

Status electorum pro hac vita. I. 26. B
Electi per virtutum gradus proficiscuntur. 181. A
Electi debent hic purgari ut æterna supplicia evadant. Ibid.
Electi futura conspiciunt & appetunt. 224. D
Electi fletibus peccata insequuntur. 234. B
Electi hic elationem non habent. 260. D
Electorum resistentia adversus Dæmonum insultus. 262. A
Electos omnes traxit Christus. 361. D
Quantò electi ad judicium magis proximant, tantò ad discutiendas mentes magis tremescunt. 389. C 701. C
Electi ad cælestia duob⁹ modis invitâtur. 393. C
Electi in judicio trepidabunt. 406. B
Electi nonnunquam ignorantia vel infirmitate peccant. 412. B
Electi plus studeut agere quàm sit eis præceptum. 436. A
Electi ut resistere valeant Dei adjutorio fulciuntur. 454. E
Electi vinculis infirmitatis adhuc ligantur. 496. E
Electi de inani gloria tentati ad cor statim redeunt. 637. E
Electi laudibus suis non delectantur. 642. B & seqq.
Electorum discussio circa futurum judicium 718. A
Electi in quibus cervis similes. 743. E
Electorum perseverantia & consummatio. 775. B C
Electorum vitæ etiam proficit vita reproborum. 842. C
Electos cur à corporalibus vitiis Deus non custodit. 979. A
Electi in desideria prava aliquando ruentes à Deo retinentur. 1002. A
Electi de nulla virtute superbiunt. 1019. B C
Electorum pulcritudo interna est. 1045. B
Electis nihil vel parum datur à Deo, sicut pueris tota hereditas reservatur. 1115. C
Electi quantumvis à Deo donentur bonis, humiliantur amplius. 1220. B C
Electorum vita varia. 1250. C
Electi sunt amici Dei. 1445. B D
Electorum est peccare & resipiscere. III. 304. A
Electi peccata deserunt, & quasi non deserta pertimescunt. Ibid. B
Electus quisque humilis est & non sterilis. 355. E

ELECTORUM DIFFERENTIA A MALIS.

Electorum & reproborum differentia. I. 90. B C
Electi non compatientur damnatis. 183. E
Electorum à reprobis separatio. 191. A
Reprobi semper præsentia, electi futura prospiciunt. 230. B C D
Electis & reprobis vita dispar est, carnis in morte corruptio dispar non est. 451. D
Differentia voluptatis electorum & reproborum. 456. B C
Mors carnis electos suæ luci restituit, lucem suam reprobis tollit. 836. B
Electi & reprobi quomodo quidam dicantur. 949. A
Electorum egestas alia est ab egestate reproborum. 1003. A
Si electi tanto judicij terrore pavescunt, quid facient qui judicis adventum oderunt? 1007. D
Differentia exaltationis electorum & reproborum. 1019. D
Electorum & reproborum distinctio 1115. C
In electis & reprobis diversi sunt impetus. 1163. D E
Electi in faciem, reprobi retrorsum cadunt. 1199. E
Electorum & reproborum miracula in quo differunt. 1290. C
Electi & reprobi verbum Dei diversimodè audiunt. III. 153. E

ELECTORUM ADVERSITATES ET PERSECUTIONES.

Electi in tentatione quomodo proficiunt I. 59. A
Quod Diabolus præparat in ruinam, hoc eis Deus convertit in gloriam. Ibid.
Cur Deus permittat electos affligi. 70. A B
Deus electos suos custodiendo deserit, & deserendo custodit. Ibid.
Electi fortiter omnia adversa superant. 124. D E
Electi sunt in amaritudine. 128. A B
Electi debent hic purgari ut æterna supplicia evadant. 181. A
Electos suos Deus non permittit tentari

supra id quod possunt. 182. D
Electorum lux in tentatione non extinguitur. 228. D
Electorum maculas Deus temporali pœna affligit, quas in æternum non vult vindicare. 283. E
Deus electos adversitatum loris sæpissime ligat. 316. E
Electi post tentationes quasi sol repente ex tenebris erumpunt. 320. C
Electi à reprobis passim deprimuntur. 327. D
Electi sæpè continuis adversitatibus premuntur. 328. A
Quanta adversitatum tempore à falsis & fictis fratribus electi patientur. 382. E
Electos ad vitam flagella revocant. 451. E
Cur electi quibusdam tentationibus reprimantur. 555. A
Electi duo persecutionum genera sustinent. 558. E
Electi ut grana triturantur. 559. A
Electi non promittunt sibi in hac vita securitatem. 581. C
Deus electorum suorum adversarios temporaliter permittit excrescere. 602. A B
Electi persecutionis tempore pratiores sunt mori quàm tacere. 605. B
Electi pro fide morientes à reprobis infelices existimantur. Ibid.
Electi sciunt contra exterioris excellentiæ tentamenta pugnare. 611. B
Bona terrena electis negantur. 620. E
Electi de multa abundantia non lætantur. 635. C D
Electi quandoque subjacent reprobis. 730. D
Electos suos Deus in fine sollicitiùs purgat. 835. D
Argumenta pravorum ad electorum salutem proficiunt. 893. C
Deus electos suos Diabolo erudiendos subjicit. 980. E
Cur Deus quandoque electos suos labi permittat. 1416. B III. 263. B
Electi aliquando durè moriuntur. II. 257. A

ELECTIO.

Electio & reprobatio justæ. I. 729. C D
Electionis signum quod. 1290. C
Electio & postulatio differunt. II. 465. A

ELECTRUM.

Electrum quid sit. I. 1149. A 1194. D
Electrum designat Christum. Ibid.

ELEEMOSYNA.

De rapinis mala. I. 376. A 1106. E 860. D E II. 413. E
Eleemosyna dicitur pretium peccatorum. 376 A II. 725. B
Eleemosynæ superborum inanes. 376. B
Eleemosyna ex timore inutilis. 570. E
Eleemosyna perfecta quæ. 609. B C 860. D
Eleemosyna ex animo mundo procedere debet. 646. A
Eleemosyna quomodo facienda. 1103. D E 1104. *per totum*
Eleemosyna justitiæ opus non misericordiæ. 1106. A
Eleemosynæ virtus quanta. 1412. E II. 725. B C
Eleemosyna duplex panis & verbi. 1524.
Eleemosyna clamat ad Deum. II. 725. B 959. C
Eleemosynarum varia genera. 936. D

ELEMENTA.

Elementa omnia Deum venisse testata sunt. I. 1372. B

ELEUTHERIUS.

Abbas S. Marci Dæmonem à puero expellit. II. 200. D
S. Gregorium ab infirmitate sanat. 201. C

ELIAS.

Elias intrepidè reprehendit Achab. I 214. D
Fugit Jezabelem. 555. B
Elias quantùm humiliatus. Ibid.
Elias non est mortuus. 608. D
Quomodo in cælum raptus. 1452. D
Ubi nunc sit. Ibid.

ELIGENDI.

Quales ad Episcopatum eligendi. *V. Episcopi electio.*

ELIPHAZ.

Eliphaz quid significet. I. 12. D 84. A 661. E

ELISÆUS.

Elisæus intrepide Joram aggreditur. I. 214. D
Qua ratione filium viduæ resuscitavit. 287. D
Elisæus cur afflictionis mulieris causam nescivit. II. 97. C

ELIZABETH.

Elizabeth prophetat de Maria Virgine. I. 1140. D

ELOGIUM.

Quid sit. II. 548. B

ELOQUIUM.

Eloquia divina argento comparantur. I. 167. B 465. D 518. B E 523. C 540. C 814. C
Dicuntur etiam messes & divitiæ. 167. D
Sacrum eloquium à plerisque contemnitur. 578. A
Divina eloquia carmen & væ continent. 744. E
Eloquiorum Dei mira profunditas. 1163. D
Eloquiorum Dei obscuritas magnæ est utilitatis. 1168. E
Sacri eloquij virtus. 1179. D
Sacrum eloquium intelligere difficillimum est. 1425. C

EMISSARIUS.

Quid significet. II. 1034. E

ENCOLPIUM.

Quid sit. II. 1102. C

ENGADDI.

Engaddi interpretatur fons hœdi. III. 468. B

ENOCH.

Enoch & Elias ab Antichristo perimentur. 406. C
Enoch fuit figura Christi ascendentis in cælum. I. 1452. E
Fuit prænuncius Christi ad judicium venturi. 1453. A
Enoch uxorem & filios habuit. Ibid. B

ENSIDE.

Locus in quo primum miraculum fecit S. Benedictus. II. 57. C & 346.

ENSIS.

Ensis rigorem conversationis designat. III. 478. B

EPHESUS.

Urbs Asiæ minoris. II. 711. D
Ephesinæ Synodi acta corrupta. 813. A

EPHOD.

Ephod Gentilis populi electum ordinem significat. III. 63. C
Item candorem continentiæ. 76. B

EPHRAIM.

Ephraim idest fructificans. III. 7. D

EPIDAMNUS. *V. Dyrrachium.*

EPIPHANIUS.

S. Epiphanij scripta Romæ incognita S. Gregorij tempore. II. 705. B

EPIDAURUS.

Urbs Dalmatiæ. II. 489. B

EPIRUS.

Provincia Illyrici. II. 652. B

EPISCOPUS.

Episcoporum nomina & attributa.

Episcopi appellantur arietes. II. 619. D
Item astra cæli. 621. A
Item nubes. Ibid.
Vacuum Episcopi nomen habere quid sit. 671. B
Episcopi re & nomine patres esse debent. 472. A

EPISCOPI ELECTIO ET ORDINATIO.

Electio Antistitis quomodo facienda. II. 502. A 599. B
De eligendis ad Episcopatum diligenter est inquirendum. 632. C 1099. D III. 354. B 355. B
Eligendus in Episcopum debet antea examinari. 458. D
Ad eligendum Episcopum quæ requirantur. 910. B 1014. C 1099. B
Quot Episcopi necessarij in Episcopi consecratione. 1132. A

PERSONÆ ELIGENTES.

Episcopi alij ex Deo, alij ex hominibus. II. 393. B
In eligentibus Episcopum unanimis consensus requiritur. 437. B 444. A B 497. A 500. A 503. A 587. D 588. B 915. E 932. E 945. E
Item Principis voluntas. 587. D 588. B
Item populi vota. 916. C
Ad electionem Episcopi olim populus poterat convocari. 492. C
Episcopus olim à populo & clero eligebatur. 1003. A
Nullus invitis dandus est Episcopus. 444. D 558. A
Eligentes personæ propria commoda non prospiciant. 502. A 599. B
In bonis actibus Deo placere studeant. 502. B
Episcopi electio summi Pontificis auctoritate est firmanda 587. E 588. B
In electione Episcopi quisque communi utilitati non suo lucro prospiciat. 500. B
In electione non interveniant præmia aut personarum acceptio. 497. A 599. B 641. B
Item non sit vænalitas. 915. E
Electus pretio, indignus efficitur sacerdotio. Ibid.
Electum & eligentes præmiis, par pœna respicit. Ibid.
In ordinando Episcopo nec Episcopus manum, nec Notarius calamum vendere debet. 630. C
Periculum eligendi imperitum Episcopum. 640. E

ELECTI CONDITIONES.

Non eligendus qui ambit Episcopatum. II. 702. A
Neophyti ad Episcopatum non sunt admittendi. 751. A 752. D E 867. E
V. Qui non sunt ordinandi.
De ipsa Ecclesia est eligendus. 915. B 1056. B
Qui longam corporis sui continentiam non habet, eligi non debet. 916. A
Item cujus vita reprehensibilis est. 513. D 910. B
Eligendus debet esse moribus ac verbo idoneus. 566. C
Non sit usuræ deditus. 916. A
Nec simplex. Ibid.
Psalmos scire debet. 632. C 633. A 910. B 1100. A D
Scripturam sacram tenere. 641. E 1055. E 1056. D
Contra eos qui imperiti ad sacerdotia eliguntur. 861. B
Eligendi Pastoris conditiones. III. 270. A

EPISCOPORUM DIGNITAS ET PRIVILEGIA.

Episcopi sunt Apostolorum successores. I. 1440. C
Episcoporum grandis est honor, sed grande pondus honoris. Ib. D
Episcopo omnes obedire debent. II. 502. B
Omnes Episcopi Metropolitæ utuntur pallio. 636. D
Episcoporum causæ magna cum diligentia debent scrutari. 827. D
Episcopi omnes secundum rationem humilitatis sunt æquales, nisi culpa exigat. 831. D
Episcopi in Conciliis secundùm ordinationis suæ tempus resideant. 866. C

EPISCOPI VITA, ET MORES.

Exempla patrum præcedentium semper intueri debet. I. 1063. D
Qualis debeat esse Episcopus. II. 384. B C 491. D 588. C 597. E 642. E 668. E 864. D
Episcopus conviviis occupari non debet. 453. D
Pro injuria propria Episcopo aliquem excommunicare non licet 472. B
Episcopus correctione non verberibus timeri debet. 519. C
Negligentia Episcopi quantùm gregi noceat. 542. A
Episcopi exhibeant in opere quod signantur in nomine. 588. C
Duplicitatis vitium in Episcopo quàm grave. 593. C
Episcoporum peccata multorum sunt causa malorum. 607. D 872. B C
Episcopus exemplo sit omnibus. 643. A 872. B
Episcopus in corrigendis subditorum vitiis negligens non sit. 755. D E
Episcopus tenetur scandalum datum auferre. 939. B

EPISCOPI VIRTUTES, SAPIENTIA.
Episcopus sapientia pollere debet. 385. C
CHARITAS.
Duplicem debet habere charitatem, Dei & proximi. Ibid. E
Omnia Epi copi virtutum opera ex charitate decorentur. Ibid.
Episcopi afflictis subvenire debent. 402. A
Hospitales esse. 415. C E 907. A 953. C 1100. C
Erga coepiscopos infirmos charitatem exercere. 460. D
Exemplo lucere. 491. C
Charitatem non dominantem habere. 635. B
Non solum lectioni & orationi, sed & elecmosynis vacare. 671. B
Mansuetudinem exercere. 680. C
Patientiam erga maledicos servare. 700. D
In causis pauperum se exercere vel saltem bonam habere voluntatem. 912. B
Non exasperare sed demulcere. 940. B 1014. B
Compati infirmis. 1014. B
HUMILITAS.
Favores & laudes humanas fugere. II 385. C
Humilitas splendor est Episcopotum. 521. B
Simplex & sine fuco debet esse Episcopus. 531. A
A minoribus consilium petere non dedignetur Episcopus. III. 289. A
Episcopi quanta esse debeat humilitas. 622. E 706. A B
Episcopi sunt servi Ecclesiæ. 960. E
MODESTIA.
Rebus necessariis contentus esse debet Episcopus. II. 566. D
Episcopi modestia qualis esse debeat. 593. B
Ad ejus mensam sacra lectio adhibeatur. 710. B
ZELUS.
Episcopus tacere non debet sed clamare. II 399. B
Debet imitari Pastores terrenos. 471. B
Zelus ejus sit cum mansuetudine conjunctus. 520. D 537. B C 538. A 542. E
Ejus in vitia zelus. 551. A
Erga omnes sollicitudinem exhibeat Episcopus. 692. E
Zelus Episcopi pro servanda disciplina qualis esse debeat. 710. A
Zelus ejus in conversione hæreticorum. 774. D

V. Pastorale. per tot.

OFFICIUM EPISCOPI ERGA ECCLESIAM.
Episcopus debet prædicare. I. 563. A
Est intercessor pro peccatis populi. II. 383. E
Ecclesiam juxta canones regere debet. 436. C E 587. E
Ducere & docere debet. 505. E
Efficere ne contemnatur. Ib. & 563. B
Inferiores prælatos tueri. 505 E
Errantes à fidei veritate ad Ecclesiam revocare. 528. C
Erga bonos & malos ut se gerere debeat Episcopus. 529. A 588. C D
Habeat sollicitudinem laudabilem. 642. E 758. A 759. D
Episcopus est mediator inter Deum & homines. 668. E
Omnes Ecclesiæ filios tueri debet. 796. C
ERGA CLERICOS.
Episcopus invitos Clericos promovere non debet. II. 454. C
Clericorum errata sedulo corrigere. 522. B 559. B C D 563. C
De bona cleri sui opinione sit sollicitus. 541. E
Invigiler ut Clerici opus suum ritè peragant. 591. E
Nyscolos Clericos non debet expellere sed emendare. 754. B
Eos in officio debet continere. 382. B 383. A B
Familiarium vitia ei non sunt fovenda. 940. B
Dissidia inter Episcopum & Clericos quomodo componenda. 1025. B 1026. C
Episcopus Clericorum causas non nisi cum senioribus audiat. 1079. B
Episcopi prædicatorum facta & doctrinam discutere debent. III. 288. C
ERGA MONASTERIA.
Episcopus circa ancillarum Dei Monasteria vigilare debet. II 544. E 712. C
Episcopus de Monasteriis & Parochianis sibi subjectis vigilem debet habere curam. 654. E
Quæ Monasteriis ab Episcopo conferuntur revocari non debent. 670. A
Sit sollicitus circa observantiam disciplinæ regularis. 735. D E
Episcopus Monasterium visitandi aut exhortandi gratia adire potest. 763. A
Circa disciplinæ rectitudinem & animarum custodiam invigilet. 776. D 777. A 793. B 832. D
Monachi dyscoli ab Episcopis non defendendi. 803. E 804. A
Episcopus reddet rationem de animabus Monachorum. 832. D
ERGA VIDUAS ET ORPHANOS.
Episcopi viduis subvenire debent. II. 376. C 425. E 483. D
Item orphanis. 425. E 496. B
ERGA PAUPERES ET PEREGRINOS.
Episcopus erga pauperes & peregrinos largam manum habere debet. II. 671. A
EPISCOPIS QUÆ VITANDA.
Invasio alienæ Diœcesis.
Episcopi finibus suis contenti esse debent. II. 404. A
Jura sua cuique servanda. 502. D 956. C
Cuique Episcopo sua Diœcesis limites habet circumscriptos. 1051. C
Episcopus unius Diœcesis in aliena nihil exerceat. 1132. E
DISCURSUS.
Episcopus non potest peregrè proficisci sine licentia Archiepiscopi. II. 636. E 827. E
Episcopi non debent frequenter discurrere. 1066. C
CURÆ SÆCULARES.
Ut à sæcularibus causis Episcopi abstinerent, Diaconi olim pro eis ad comitatum pergebant. II. 429. D
Episcopus debet potius animarum lucris intendere quàm rebus temporalibus. II. 463. B
Episcopi furta publica tueri non debent. 797. B C
Nec sæcularibus causis occupati. 895. B
Lites inter Episcopos vitandæ. 1094. E
DOMINATIO.
Injurias proprias non debent ulcisci. II. 472. C D 680. C
Non sint nimium credulis. 501. A
Ne aliis Episcopis dominari ambiant. 583. E
Ament diligi potius quàm timeri. 588. C 589. A
Asperis verbis non utantur.. 1014. B 1122. B
ARROGANTIA ET SUPERBIA.
Episcopum percussorem esse non decet. II. 511. E 519. C E
Episcopi inobedientis pœna. 590. C
Simulatio Episcopo indigna. 592. E 593. C
Avaritia Episcopo vitanda. 582. C
Episcopis superbia quam noxia. 912. E
MULIERUM CONVENTUS.
Mulierum cohabitatio Episcopis interdicta. II. 805. D 862. B 1073. C
Quas possint habere. Ibid.
EPISCOPORUM RESIDENTIA.
Est juris divini. II. 398. C
Quam sit necessaria. 438. A 447. C
Sedem mutare non debent. 746. E
Episcopus Ecclesiæ suæ utilitates non negligat. 1065. D 1066. B
EPISCOPORUM TRANSLATIO QUANDO LICITA.
Episcopus in alteram Ecclesiam transmigrare non debet. II. 446. E
Quando licitum. 467. E
Episcoporum sedes propter hostiles incursus mutari solent. 451. D
EPISCOPORUM ACCUSATIO.
Quot & quales esse debeant personæ accusantes.
Vita & conditio accusantium est examinanda. II. 1080. C
Quomodo rem de qua accusant noverunt. Ibid.
TESTES.
Testes idonei debent adesse. II. 700. C 701. A
CRIMINA.
An exilio vel depositione digna. II. 1080. C
PROCESSUS.
In Synodo judicandus est. II. 397. C 440. C E 489. A C D 1025. B
Episcopos judicare noluit Constantinus Imp. 605 E
Episcopi accusati causa diligentissimè est examinanda. 1026. C D 1029. C
Episcopus juramento purgari potest. 1050. B
Episcopus non est invitus producendus ad judicem sæcularem. 1085. A
EPISCOPORUM DEPOSITIO
Propter quæ crimina facienda.
Episcopus ob simoniam deponendus. II. 470. E 1025. C
Episcopum solum crimen ab officio deponit. 1050. B C
Nullus Episcopus propter infirmitatem est deponendus. 970. A
UBI ET A QUIBUS.
Episcopus non deponatur nisi in conventu Episcoporum. II. 489. A
Episcopi ab inferioribus non judicandi. 504. C 664 E
Episcoporum causæ à duodecim Episcopis judicandæ. 636. E
Si non conveniant, ad Apostolicam Sedem remittantur. Ibid.
A quatuor aut quinque Episcopis deponendus est Episcopus. 828. C
Episcopus à judicibus sæcularibus non judicandus. 1085. A
Episcopus à Metropolitano vel à Patriarcha, vel à Sede Apostolica judicandus. 1085. B
Episcoporum causæ in propriis locis finiendæ. 1093. A
STATUS EPISCOPI DEPOSITI QUALIS.
Episcopis depositis honor & subsidia reservata. II. 372. C
Depositus ab Episcopatu non potest revocari. 741 B
Episcopus depositus debet bona Ecclesiæ quæ abstulit restituere. 1027. E
Episcopus depositus in Monasterium detruditur. 1028. A B
EPISCOPI SUBSTITUTIO IN LOCUM ALTERIUS
Non facienda ægrotante alio.
Ægrotante Episcopo, visitator Diœcesis deputatur. II. 499. A C 970. A C 1048. D 1050. C
Ægrotante Episcopo nullus nisi petierit subrogetur. 1048. D E
Qui in alterius locum intrusus fuerit ab omni Ecclesiastico ministerio est privandus. 1079. E 1083. D
Episcopi qui eum ordinaverunt excommunicantur, & in Monasterium retruduntur. 1079. E 1083. D
QUANDO LICITA.
Cum degradatus fuerit Episcopus. II. 397. D 443. E 828. E
EPISCOPI BONA.
Res ante Episcopatum acquisitæ hæredum sunt. II. 942. C
Aliàs autem sunt Ecclesiæ. Ibid. & 1034. A
Episcopi bonis Ecclesiasticis propinquos ditare non debent. III. 79. D
EPISCOPI TESTAMENTUM
De quibus possit fieri.
Episcopus potest testari de acquisitis ante Episcopatum. II. 646. A 647. A 942. C 1034 A
EPISCOPUM LÆDENTIUM POENA.
Episcopum in Ecclesia injurians capitali pœna plectendus. II. 1084. B
EJICIENTIUM.
Ordinatus in Episcopum & ejus ordinatores in locum injustè depositi, privantur officio. II. 1079. E 1080. A
Pœna trahentium aliquem Episcopum à sua Ecclesia. 1084. B
FALSO ACCUSANTIUM.
Episcopum falsò accusantes, sex mensibus in Monasterio pœnitentiam agant. II. 1080. D
Pœna injustè accusantium & testificantium

ſuper injuſta depoſitione Epiſcopi. 1080. C

V. Paſtor. Prælatus.

EPISCOPATUS.

Epiſcopatum deſiderare olim erat martyrium quærere. I. 1059. C
Navi comparatur. II. 366. B 702. D
Ejus pondera quanta ſint. 367. B 384. B 702. D 1440. D
Epiſcopatus non ad quietem ſed ad laborem aſſumendus. 588. G 589. C
Epiſcopatus honor non in oſtenſione ſed in mente eſſe debet. 593. A
Epiſcopatus nec appetendus nec fugiendus. 702. A
Epiſcopatus ultra tres menſes vacare non debet. 714. C
Epiſcopatus non propter honorem ſed propter onus ſuſcipiendus. 811. E

EPISCOPIUM.

Quid ſit. II. 746. E 942. E

EPISTOLA.

Epiſtola Conſtantini Imp. ad Chreſtum Epiſcopum. II. 363. A B
Epiſtola Synodica quæ. 367. C
Epiſtolam Synodicam Patriarchæ ſibi invicem mittebant initio ſuæ promotionis. 698. E 703. E

EQUES.

Equitis nomine anima viri ſancti deſignatur. I 905. E
Equites duros rectores deſignant. III. 169. C

EQUITIUS.

Ejus vita mirabilis deſcribitur. II. 16. & ſeqq.

EQUUS.

Equus in Scriptura varia ſignificat. I. 910. E 911. A E
Equi & bovis nutrimentum diverſum. 948. D
Equæ de vento concipientes. II. 1035. A

ERIGI.

Erigamur primum contra nos, deinde contra malos. I. 409. C

ERMIGILDUS.

Ermigildus Rex à patre Ariano pro fide catholica occiditur. II. 196. A
Ejus poſt mortem miracula. Ibid. E

EROGATOR.

Quis ita dicatur. II. 842. A

ERROR.

Errori venienti occurrendum eſt. II. 573. B

ERUCA.

Ejus natura & myſtica ſignificatio. I. 999. B

ESAIAS. *V.* ISAIAS.

ESAU.

Mundanos repræſentat. I. 134. C

ESCA.

Eſca juſtorum eſt converſio perverſorum. I. 936. A

ESSE.

Eſſe apud ſe quid ſit. II. 65. B C

ETHAN.

Ethan interpretatur fortis. I. 976. B

ETHERIUS.

Lugdunenſis Epiſcopus. II. 863. A

EVA.

Evæ cum uxore Job comparatio. I. 72. B & ſeqq.
Evæ à latere Adæ productio figurat Eccleſiam à latere Chriſti productam. 1173. B
Evæ in Paradiſo tentatio. III. 240. D

EVANESCERE.

Evaneſcere dicitur quod repente ab intuentium oculis aufertur. I. 315. E

EVANGELIZARE. EVANGELIUM.

Evangelij præcepta non omnibus generaliter data. I. 757. C
Evangelium quomodo prædicari poſſit omni creaturæ. I. 1451. A B
Evangeliis tactis jurare antiquum eſt. II. 892. E 1100. D
Evangelium olim à Chriſtianis apud ſe geſtari ſolitum. 1102. B

EVANGELISTÆ.

Evangeliſtæ ſub quatuor animalium ſpecie deſignati. I. 931. C 1149. C 1150. B 1158. E
Evangeliſtæ inter ſe concordant. 1152. C

EVASA.

Solitudinis cujuſdam nomen. II. 355.

EUCHARISTIA.

Euchariſtiam ad mortuum deferendam dat S. Benedictus. II. 104. D
Euchariſtiæ fructus. 321. D 324. A
Euchariſtia in os mortuorum olim dari ſolita. 348
Euchariſtiæ fructum non percipit niſi à vitiis jejunans. III. 54. C D

EUCHITÆ.

Hæretici quinam. II. 658. A

EUDOXIUS.

Antiochenus Epiſcopus hæreſiarcha. II. 705. A

EUGUBIUM.

Urbs Umbriæ in Italia. II. 847. B

EULOGIA.

Quid ſit. II. 505. C

EULOGIUS.

Patriarcha Alexandrinus quis. II. 617. E
Eum laudat S. Gregorius. 911. B

EUMORPHIUS.

Eumorphius Stephanum vocavit ſecum moriturum. II. 277. C D

EUNUCHUS.

Eunuchi qui ſint. I. 1119. B

EURIA.

Urbs Epiri. II. 1094. C

EUROPA.

Europæ calamitas refertur. II. 608. B

EUSEBIUS.

De libris Euſebij. II. 771. E

EUTYCHIUS.

Eutychius Epiſcopus Conſtantinop. de reſurrectione cum S. Gregorio diſputat. I. 424. C
Reſurrectionem corporum moriens confitetur. 425. D
Eutychius Patricius Maurum filium ad S. Benedictum ducit. II. 68. E
Eutychij ſolitarij virtutes & miracula. 157. E 164. C

EXACTOR. EXACTIO.

Exactor appellatur Diabolus. I. 124. D 882. B
Exactiones mulcæ tolerantur. II. 413. C
Pro exactionibus ſolvendis quidam filios ſuos vendiderunt. 610. C
Exactiones cum peccato factæ non proſunt reipublicæ. Ibid. E

EXAMINARE.

Vitam ſuam quotidie quiſque diſcutere debet. I. 1162. A 1400. C

EXARARE.

Quid ſignificet. II. 780. A

EXARCHUS.

Quid ſit. II. 397. E
Ejus origo. Ibid.
Exarchi varij. Ibid.
Quid in rebus Eccleſiaſticis ſignificet. 398. A

EXCÆCARE. *V.* CÆCARE.

EXCEDERE. EXCESSUS.

Exceſſus minoris eſt veritatem non cognoſcere, quàm in eadem cognita non manere. I. 379. B
Excedere manibus qui dicantur. II. 925. E

EXCELSA.

In excelſis habitare quid ſit. I. 934. B

EXCOMMUNICARE.

EXCOMMUNICATIO.

Quibus competat. II. 347
Excommunicationes licet injuſtæ timendæ. Ibid.
Excommunicare non ad ſolos Epiſcopos pertinet. 454. D
Excommunicatio non eſt adhibenda pro injuria propria vindicanda. 472. B
Excommunicatio injuſta non ligat. 500. A
Excommunicatis nullus admiſceatur. 561. C
Excommunicatus ab uno Epiſcopo ab aliis vitari debet. 562. C
Excommunicatio non ſinæ fratrum convenientia ab Epiſcopo proferenda. 1010. E
Excommunicationes non leviter ferendæ. 1117. B

EXCUBITOR.

Comes excubitorum quis. II. 397. B

EXCUSATIO.

Excuſatio Saülis, ſicut & aliorum peccatorum ſuper inobedientia ſua. III. 268. A

EXECUTOR.

Quid ſignificet. II. 749. E

EXEMPLA.

Exempla patrum & ſuperiorum quantùm valeant. I. 45. C II. 384. D 1064. C 719. B
Plus proſunt quàm verba. I. 1064. B 1515. A II. 5. A 384. E
Bonorum exempla quàm utilia. 298. B 640. D 693. E 694. A 695. A
Exempla deteriorum attendunt improbi. 696. C
Exempla Patrum nos confortant. 720. B 777. *per totum.* 818. A 1186. C 1270. A *per totum.* 1297. B C
Exempla patrum ſunt armamentarium contra Diabolum. 1271. E
Exempla bene viventium quotidie habemus. 1342. A
Exempla patrum nobis proponit Deus. 1503. D
Exemplare quid ſit. II. 391. A
Exempla ſuperiorum quàm efficacia. 528. B
Exempla aliorum nos ad virtutem invitant. III. 287. C D E
Exempla caſtitatis tenebras in peccatorum cordibus deſtruunt. 322. A
Exempla malorum qualiter vitanda. 265. B C

EXEMPTIO.

Exemptionum cauſa præcipua quæ. II. 376. B 627. A 763. D
Eas primus Monaſchis conceſſit S. Greg. 376. B
Eas malè S. Leoni attribuit Gratianus. 376. B

EXERCITUS.

Exercitus cæli quid ſit. I. 49. D

EXHORTATIO.

Non omnibus eadem exhortatio congruit. I. 1079. D 1130. A

EXILIUM.

Exilij pœna Clericis olim non inflicta. II. 996. E

EXPECTARE.

Expectare tentationem quid ſit. I. 228. B

EXPENSARE.

Quid ſit. II. 852. B

EXPLERE.

Quid ſignificet. II. 619. D

EXPOSITORES.

Expoſitores ſacri Apoſtolis ſuccedunt. I. 776. A
Expoſitorum ſacrorum ſermo gurgitibus comparatur. Ibid.

EXPRÆFECTUS.

Expræfectus, Exconſul, Exprætor, Exquæſtor quid ſint. II. 401. C

EXTERIORA. EXTERNA.

Externa & interna rectori curanda ſunt. I. 1072. A
Exteriorum curam juſti refugiunt. 134. C

EXTRANEI.

Extranei blandè ſunt ad fidem attrahendi. II. 1057. B

EXTREMA.

Quidam in extremis ad Deum redeunt. I. 787. B

EZECHIAS.

Ezechiæ peccatum fuit ignorantiæ. I. 1056. E
Ezechias oſtendendo hoſtibus divitias ſuas, à Propheta reprehenſus eſt. 259. A
Una prece centum octoginta quinque millia hoſtium Angelo feriente proſtravit. Ibid.
Quomodo Ezechiæ quindecim anni addiri ſint contra divinam ſententiam. 356. E 462. E
Ezechias ſe in cogitatione juſtificavit. 369. C
Ezechias alienigenis theſauros oſtendens non putabat peccare. 1057. I. E

EZECHIEL.

Ezechiel interpretatur fortitudo Dei. I. 1146. B
Ezechiel filius hominis appellatur. 1134. B 1240. B 1256. E 1257. A
Ezechiel magiſtrorum ſpeciem tenet. 757. E 1240. B
Quare Ezechiel incœpit per *conjunctionem*, *Et*. 1145. B
Cur Ezechiel & Paulus in faciem cadunt. 1199. D
In quot annis prophetiæ Ezechieli revelatæ ſunt. 1146. E
Ezechiel cum cæteris Iſraëlitis in captivitatem miſſus eſt. 1145. E
Ezechiel durus peccatoribus prædicator. III. 169. E

F

FACERE.

FAcere Dei quid sit. I. 734. A
Se facere quid significet. II. 470. A

FACIES.

Facies Dei quid sit. I. 42. B 349. B 692. C III. 217. E
A facie Dei exire quid. I. 43. D
Faciem ad Deum levare quid sit. 318. D 466. C
Faciem Dei accipere quid sit. 344. C E
Facies notitiam designat. 1003. A
Et fidem. Ib. & 1152. C

FALSARIUS.

Falsariorum pœnæ. II. B 1087. B

FALX.

Falx acuta divinum judicium designat. I. 976. E

FAMA.

Fama absentes præsentes facit. II. 434. B
Fama bonorum sicut lumen lucernæ diffunditur. Ibid.

FAMES. FAMELICUS.

Fames mentis est silentium divinæ locutionis. I. 182. E
Fames carnis est subtractum subsidium corporis. Ibid.
Famelicorum natura. III. 44. C D 54. B

FAMILIA.

Multa familia est sub mentis dominio restringenda. I. 28. E
Quid sit multam familiam possidere. 29. A
Familiaris quid significet. II. 350.

FANUM.

Urbs Umbriæ. II. 684. A

FANA. *V.* TEMPLA.

FATUUS.

Quid significet. II. 605. A
V. Stultus.

FATUM.

Fatum non admittunt Christiani. I. 1372. E

FAUCES.

In faucibus loqui quid sit. I. 673. C

FAUNI.

Fauni sive Panes Græcè, incubi dicuntur. I. 207. C

FAVOR.

Humani favores fumo sunt similes. II. 912. B

FAUSIANA.

Urbs Sardiniæ. II. 933. C

FELIX. FELICITAS.

Felix Papa atavus S. Gregorij. 1508. D II. 248. D
Felices in hoc mundo, quomodo admonendi. 1114. B C 1115. A
Felicitas hujus mundi non est justorum. 863. E
Felicitas negligentiores reddit. 927. A B
S. Felicitatis laus. 1353. E

FENESTRÆ.

Fenestræ corporis dicuntur quinque sensus. I. 617. A

FERCULUM.

Ferculum Salomonis quid designet. I. 1267. B

FERRUM.

Ferrum necessitates præsentes significat. I. 438. C

FESTA.

Festa præsentia figura sunt festorum æternorum. I. 1442. C

FESTINATIO.

Festinatio commendatur. I. 1426. B

FESULÆ.

Urbs Tusciæ in Italia. II. 921. B

FIBULA.

Quid sit. II. 749. E

FICULUM.

Urbs Romandiolæ in Italia. II. 598. C

FICULNEA.

Ficulnea infructuosa quid sit mysticè. II. 918. B

FIDES.

Fidei attributa & nomina propria & Metaphorica.

Fides per signaculum designatur. I. 834. A
Item per portam. 1288. E 1305. D
Fides est rerum non apparentium argumentum. 1441. E
Fidei symbolum sunt mala punica. II. 387. B
Fidei caput quodnam sit. 1074. A
Fides qua à Deo cognoscimur per faciem designatur. III. 473. D
Fidei clypei qui sint. I. 1272. C

FIDEI EFFICACIA ET ENERGIA.

Fides omnis boni principium. I. 59. D
Per fidem pertingitur ad virtutes, & non è contra. 1305. B
Per fidem omnia nobis peccata in baptismate laxantur. 1337. A
Fides ex rationis experimento non habet meritum. 1438. E
Fides dat vitam. II. 224. D
Merito fidei bellorum paratur victoria. II. 433. C

FIDEI ORIGO ET FUNDAMENTUM.

Fides de resurrectione Christi regulanda est per Apostolorum fidem. I. 424. C & seqq.
Deus militibus suis ante omnia fidei fortitudinem præbet. 923. E
Non charitas fidem, sed fides charitatem præcedit. 1278. E
Ad fidem plures veniunt, ad regnum pauci perducuntur. 1406. E
Christus est fidei fundamentum. II. 811. D 968. B

FIDEI CONSERVATIO.

Fides suos gradus habet. I. 655. B 1264. A
Quomodo crescat. Ibid.
Quomodo fides accepta sit servanda. 815. E 816. A
Fidei negotia cum duodecim Episcopis tractanda. II. 636. E

FIDEI JACTURA.

Fides quandoque concutitur. I. 63. D
Fides Christi à Judæis in Gentes translata est. 197. C D
Fidem perdere quid sit. 726. B
Fidei lumen eos non illustrat qui malitiam suam fidei nomine palliant. 832. E
Fidem perdit qui in vocabulo universalis consentit. II. 624. E
Fidem non habere fidelibus, infidelitas est. 660. E

FIDES VERA QUÆ.

Fides sine operibus reprobatur. I. 490. B 726. B 832. E 971. B C 1200. A 1451. C 1514. E II. 869. A III. 28. C 29. A B
Fides vera est quæ operando exercetur. 1442. A 1451. C
Plurimi fidem tenent, sed vitam fidei non tenent. 780. B 971. B
Fides eadem fuit præcedentium quæ est præsentium & futurorum. 1276. C 1282. C
Altitudo sanctorum est fides invisibilium. 1327. C
Fides vera est quæ moribus non contradicit verbis quæ credit. 1451. C
Fides suadenda non vi extorquenda. II. 417. C
Nisi vi indirecta. 564. A B

FIDELIS.

Fideles omnes vocantur greges. III. 466. C
Fideles multi bene viventes, & in simplicitate, una columba dici possunt. 997. E
Omnes fideles dicuntur Apostolorum filij. 433. A
Omnes fideles sunt membra Christi. I. 417. A
Item sunt unum in Christo. II. 616. B
Item constituunt corpus Ecclesiæ. 621. C
Diversitas fidelium in Ecclesia. I. 1328. A
Fideles veri qui sint. 1451. D
Ordo Ecclesiæ fidelium. 583. B
Fideles subjecti quomodo liberi. III. 237. D
Fideles quare tolerent hæreticos. I. 219. C
Fideles pacem tenentes, hostibus sunt terribiles. III. 495. D
Fideles eò ampliùs gemunt, quò malos blandiri conspiciunt. I. 469. A
Fidelis se pati denunciat quando quos diligit pati videt. 603. C
Fidelium populus est excelsus, qui hujus vitæ abjecta contemnit. 665.
Falsorum fidelium finis. 832. E
Plerique fideles ad verba Dei insensibiles sunt. 848. B

FIDEJUSSOR.

Quisnam sit. II. 949. B

FIDUCIA.

Fiducia in semetipso quàm noxia. I. 202. E
Fiducia in Deo maxima habenda. 1483. E

FILIUS.

Filiorum multitudo parentes ad avaritiam provocat. I. 18. C
Filium victimare in conspectu patris quid sit. 1107. A
Filius hominis cur Ezechiel dicitur. 1240. B
Filij ob pios usus non exhæredandi. 873. B D
Filij Sion & filij Babylonis qui. II. 143. E 144. A
Filij Belial qui sint. III. 75. E
Filij Heli Israëlitas designabant. 61. A
De filio prodigo, 65. C

FILIUS DEI.

Est imago Patris. I. 153. B
Quare dicatur minor Patre. 1436. A

FILII DEI.

Angeli dicuntur. I. 36. B
Filij Dei esse non possunt qui inimicos non diligunt. III. 437. E
Filiorum est diligere non timere. 425. E
Filij electorum sunt qui eorum virtutes imitantur. 169. B
Filij Ecclesiæ qui dicantur. II. 642. D

FINGERE.

Fingere quid significet. I. 1427. D

FINIS.

Finem cur semper optemus. I. 227. C
Finem nostrum latere nos Deus voluit. 371. E 1510. B
Pravorum hominum finis. 493. B
Finis legis Christus quomodo. 1279. B

FIRMAMENTUM.

Firmamentum duo significat. I. 1182. E 1190. A

FIRMUS.

Urbs Piceni in Italia. II. 792. E

FISCALIA.

Quænam illa sint. II. 546. A

FLAGELLARE.

Flagellari justos cur Deus permittat. I. 8. C
Flagellari cur Sancti optent. 200. C E
Cur Deus quosdam flagellat, alios succedentibus fulcit. 203. C
Quisquis flagellatur quasi in proverbium ponitur vulgi. 392. B
Deus Sanctos flagellat ut eis parcat. 522. C 801. C
Justi dum temporaliter flagellantur, probantur. 620. D
Flagellatis à Domino non est danda afflictio. II. 445. D
Cur Deus flagellat quos diligit. 473. D

FLAGELLUM.

Varia Flagella.

Flagella in qualitate & quantitate pensanda. I. 70. D
Flagella linguæ quàm noxia. 183. A
Flagellum linguæ quid sit. 184. A
Flagellis cingi quid sit. 411. D

FLAGELLA DEI.

Cur immissa.

Flagella Dei cur dicuntur mala. I. 73. D
Per flagella Deus justos erudit. 134. E 181. A 289. E 634. A 985. C 1092. E 1093. *per tot.* 1309. B 1389. A
Flagella Dei ad quid nobis proficiant. 171. A 181. A 419. A 985. C 1093. E III. 392. B C
Pro qua causa à Deo flagellamur sæpe ignoramus. 389. B
Sæpe non pro corrigenda culpa sed pro augenda gratia justi feriuntur. 390. D 411. B 763. B 941. B
Impij flagella justorum pœnas esse peccatorum arbitrantur. 410. B 484. B
Deus flagella peccatoribus immittit ut eis parcat. 522. C
Flagelli divini causa sæpè ignoratur. 599. D
Flagella Deus immittit ut salvet. 609. A 620. D 750. B 879. D
Et ne justi extollantur. 707. E 985. C
Flagella sunt Dei dona. 879. D
In flagellis Dei ut se gerendum. 1043. D
Flagella Dei æternam requiem præparant. 1063. E
Flagella sunt indicia amoris Dei. 1238. D II. 801. C D 950. E
Flagella donis suis permiscet Deus ut nos instruat. 1274. E
Flagella sæpe ad emendationem conceduntur. II. 594. A

QUOMODO TOLERANDA.

Flagellorum tolerandorum qui modus. I. 311. D

BONOS ET MALOS VARIE AFFICIUNT.

De flagello murmurantes Deum accusant. I. 155. B 941. A
Flagella viri justi desiderant. 290. A B
Inter flagella quidam ut æs sonum confessionis emittunt. 202. B C
Quidam in flagellis ut lapides indurantur. Ibid.
Flagella vir sanctus ad probationem interdum percipit. 285. E
Flagella bonos erudiunt, malos puniunt. 289. E
Flagella divina quandoque impiis optari possunt. 381. C
Flagella Dei sæpe malis non prosunt. 391. B
Flagella Dei etiam hostes feriunt. 413. E
Flagella bonorum vitia perpetrata purgant, & futura devitant. 476. B
Flagella non metuentes ut admonendi. 1094. D
Contra flagella mali superbiunt. II. 917. C

CONSOLATIO.

Flagelli dolor temperatur cùm culpa agnoscitur. I. 311. C
Quomodo pravi in flagellis constituti sint consolandi. 381. D
Flagellis divinis afflictum non corripere sed consolari debemus. 419. B
Flagella timentes ut admonendi. 1094. E
Inter flagella magna est consolatio, si peccata ad memoriam revocemus. II. 879. D

BONI ET MALI EFFECTUS.

Cum caro flagellis afficitur mens ad altiora appetenda elevatur. I. 171. B
Flagella oculos mentis aperiunt. 181. B III. 392. B
Per flagella ad æterna gaudia pervenimus. 385. E 620. D
Flagelli percussione superatus non quasi filius sed quasi hostis feritur. 413. E
Flagella electos purgant. 419. A
Flagella bonorum vel vitia purgant, vel futura devitant. 476. B
Flagella præsentia reproborum sunt initia pœnæ æternæ. 522. D 750. D
Flagellum diluit pœnam cum culpam mutat. 522. D
Flagella divina nos à diaboli morsibus liberant. 985. C 986. B
Flagella David à culpa ad veniam revocaverunt. 1057. I. C
Flagella nos à peccatis revocant. 1092. E
V. Afflictio, Percussio, Tribulatio.

FLAMMA.

Flamma ignis impiorum quæ sit. I. 400. A B
Flamma ignis justorum quæ sit. Ibid.
Flamma ignis eodem momento habuit virtutem & non habuit in tribus pueris. II. 173. D

FLATUS.

Flatus mysticè quid sit. I. 142. B

FLERE. FLETUS.

Flere dolorem suum non valet qui culpæ suæ reatum non considerat & gemere negat. I. 299. D
Per fletum ad gaudia pervenitur. 1352. E
Ad fletum per gaudia pervenitur. Ibid.

FLORENTIUS.

Florentius Presbyter panem veneno infectum S. Benedicto mittit. II. 76. A B
Puellas coram Monachis ludentes inducit. D
Miserè perit. 77. A
Florentij solitarij virtutes. 158. E 160. 161.

FLORES.

Flos dicitur homo. I. 354. B
Florum varij odores quid designent. 1169. E

FLUCTUS.

Fluctus tumentes curas hujus vitæ exprimunt. I. 632. E

FLUVIUS.

Fluvio comparantur Scriptores sacri. I. 3. D 533. E

FOEDUS.

Fœdus cum morte percutere quid sit. III. 328. E

FOEMINÆ.

Fœminæ olim hereditate privabantur. I. 1045. C
Fœminæ quomodo admonendæ. 1081. C

FOENUM.

Fœni flori comparatur gloria mundi. I. 491. E
Fœnum est vita carnalium. 942. E 948. C E
Item caro. 1383. E

FOETOR.

Fœtor peccatum significat. I. 421. D
Fœtor in inferno quid denotet. II. 285. D 288. B

FONS.

Fons & puteus sacram Scripturam significant. III. 485. E
Fons occultus est unigenitus Patris invisibilis Deus. I. 1321. A
Fons patens est Filius Dei incarnatus. Ibid.

FORMÆ.

Quid significent. II. 1019. E

FORMATIO.

Formatio hominis in utero matris. I. 1316. A B

FORMIÆ.

Urbs Latij. II. 372. E

FORNICARI. FORNICATIO.

Fornicari interiùs quid sit. I. 722. A
Ob fornicationem quomodo separentur conjuges. II. 909. B
Fornicatio quomodo debellanda. III. 308. E & seqq. 325. 326. 346. 281. C

FORTES.

Fortes qui verè dicantur. I. 122. C
Fortes infirmitatis verba aliquando suscipiunt. 362. B

FORTITUDO.

Fortitudo in adversitate ostenditur. I. 140. C
Fortitudo justorum & fortitudo reproborum in quo consistat. 201. B

FORTUNATUS.

Fortunati Tuderti Episcopi miracula. II. 41. D

FOSSA.

Fossa in altari quid sit. I. 1087. C

FRANCI.

Francorum Reges ex genere prodeunt. I. 1373. B
Franciæ regnum Christianæ religionis gloria fulgens. II. 868. E

FRATER.

Episcopos S. Gregorius vocabat fratres. II. 894. E
Sic aliquando Presbyteros. 895. A
Duo fratres duabus sororibus nubere possunt. 1129. A

FRAUS.

Fraus quomodo se bonis operibus immiscet. I. 283. A
Fraus tripliciter committitur. Ibid.

FRÆNUM.

Frænum ori ponere quid sit. I. 599. E

FRIGIDIANUS.

Frigidianus Lucensis Episcopus. II. 144. D

FRIGUS.

Moraliter quid denotet. I. 36. A 342. B
Frigori iniquitas comparatur. 486. A 842. B

FRONTINIANISTÆ.

Hæretici quales. II. 912. E

FRUCTUS.

Fructus varij justorum. I. 1287. A

FRUGES.

Fruges Dei qui. I. 1224. C

FRUMENTUM.

Frumentum Dei sunt electi. I. 658. E 795. A
Frumenti exactiones. II. 413 B C
Frumentum perditur servando, sed renovatur seminando. 1466. D

FRUSTRA.

Quid sit Deum affligere Job frustra. I. 69. A B 708. B
Frustratorium quid sit. II. 677. A

FUGA.

Fuga nostra non fiat in hyeme vel sabbato. I. 1381. B

FUGERE.

Fugit veniente lupo qui tacet cùm possit loqui. I. 834. C

FULGENTIUS.

Fulgentij Utriculani Episcopi vita. II. 149. A & seqq.

FULGOR.

Fulgor meridianus quis dicatur. I 320. E

FULGURA.

Fulgura significant miracula. I. 779. B

FULMEN.

Fulmina appellantur judicij extremi sententiæ. I. 1005. D

FUMUS.

Fumus impiorum felicitatem denotat. II. 368. D

FUNDA.

Funda dicitur Ecclesia. I. 1009. E 1010. A

FUNDAMENTUM.

Fundamentum in terra ponere quid sit. I. 463. B
Fundamentum Ecclesiæ Christus. 813. B 1249. C II. 968. B
Fundamenta Ecclesiæ Apostoli. 1249. A

FUNDUS.

Quid sit. 1013. A

FUNDI.

Urbs Latij. II. 492. A

FUNGIBILIS.

Res fungibilis quæ. II. 525. B

FUNIS.

Funes in Scriptura quid significent. I. 338. D 975. C

FUNICULUS.

Funiculus quid repræsentet. I. 1252. B & seqq.

FUR.

Fur ante sepulcrum viri sancti immobilis manet. II. 180. C
Fur qui dicatur. 483. B
Fures ab Ecclesia quomodo puniendi. 1128. B

FUROR.

Furor an sit in Deo. III. 371. C
Furor major est quam ira. Ibid. D

FUTURUM.

Futurum cur semper desideratur. I. 227. C E

G

GABAA.

Gabaa sublimis interpretatur. III. 238. A

GABRIEL.

Cur ad Mariam mittitur. I. 1478. D

GALAAD.

Galaad dicitur acervus testimonij. I. 1110. E
Galaad Ecclesiam catholicam denotat. Ibid.

GALGAL, ET GALGALA.

Galgala rota dicitur. III. 161. D 226. B

GALILÆA.

Transmigrationem significat. I. 1419. D

GALLA GOTHUS. *V.* ZALLA.

GALLA MULIER.

Post annum vidua fit sanctimonialis. II. 141. C
Ejus vita & mors mirabilis. DE

GALLIA.

Galliarum fides unde prodierit. II. 635. D
Galliæ regnum cuncta Gentium regna præcellit. 649. B 650. B
Alias gentes religionis integritate superat. 692. B
In Gallia multi idololatræ tempore S. Gregorij. 753. A

GALLIPOLIS. *V.* CALLIPOLIS.

GALLUS.

Gallus designat prædicatores. I. 863. A
Galli proprietates. 864. C 865. C 866. A

GALSTALDIA.

Quid significet. II. 413. B

GAUDERE. GAUDIUM.

Gaudium impiorum inane. I. 484. E
Gaudia mundi fugienda. 1377. B
Gaudium in cælo majus de peccatore converso quàm de justo. 1476. B C
Gaudere veraciter soli justi possunt. III. 382. E

GAZA.

Gaza civitas infernum designat. I. 1320. D

GAZOPHYLACIUM.

Ejus Etymon. I. 1291. C
Quid sit mysticè. Ibid. D
Gazophylacia Ecclesiæ quæ sint. Ibid.

GEDEON.

Gedeon pugnans contra Madianitas quid denotet. I. 889. B

GEHENNA.

Gehennæ ignis supplicium duplex. I. 303. B
Gehennæ ignis corporeus. II. 268. D
V. Infernus.

GELBOE.

Significant corda Judæorum. I. 94. D
Vel maledicos. Ibid. E

GELU.

Gelu comparantur corda Judæorum. I. 849. C

Satan dicitur gelu. 850. D
Gelu adversitatem significat. 853. B C

GEMERE.

Gemendus est qui gemere non curat. I. 1480. C

GENERATIO.

Generationes quatuor, quatuor tempora significant. I. 1046. C

GENIMINA.

Genimina bonas animæ operationes designant. I. 626. B

GENNADIUS PATRICIUS.

Ejus præclara facinora exaltat S. Gregorius. II. 433. C
De vita æterna dubitavit. 353.

GENIUM.

Per genium Imperatorum jurare nefas. II. 1024. D

GENS.

Gentes sunt primitiæ Ecclesiæ. I. 94. E
Vocatio Gentium ab antiquo in Dei consilio abscondita est. 294. B
Vocatio Gentium processit ex repulsione Apostolorum à Synagoga Judæorum. 53. E
Vocatio Gentium. 560. B 600. E 847. A 872. D 1198. D 1355. D

GENSERICUS.

Vandalorum Rex Africam occupat. II. 349.

GENTILIS.

Gentilium vita Christianis in exemplum adducitur. I. 7. D
Gentiles cur dicuntur cæci. 570. D

GENTILITAS

Gentilitas appellatur desertum. I. 846. E
Gentilitas erat invia. 847. B
In Gentilitate nec Patriarcha nec Propheta fuit. 887. A

GENUA.

Vel Janua urbs Liguriæ in Italia. II. 503. B

GERMANUS.

Germanum Capuanum Episcopum in cælum ascendentem videt S. Bened. II. 1.0. D 233. E
Germanus Capuanus videt Paschasium Diaconum sibi in Thermis servientem. 293. D

GERONTIUS.

Gerontij Monachi visio in morte. II. 261. A

GERONTOCOMIUM.

Quid significet. II. 1117. pro IIII. B

GESTA.

Gesta & facta in quo differant. II. 448. E
Gesta municipalia quæ. Ibid.

GETH.

Geth torcular interpretatur. III. 160. D

GETULIA.

Getulia Piscatores non habet. I. 1373. B

GIBBUS.

Olim à Sacerdotio reprobatus. I. 1061. E
Mystice quid sit. Ibid.

GIGANTES.

Gigantes quid designent. I. 499 A
Gigantes gemere sub aquis quid sit. Ib. B

GLADIUS.

Gladius spiritaliter est verbum Dei. I. 578. A
Gladius in scriptura multa significat. 1007. E

GLAREA.

Glarea sunt lapilli fluminum. I. 455. E 590. D
Quid mystice significet. 456. A 590. D 595. A

GLEBÆ.

Quid mystice significent. I. 530. E 868. D

GLORIA.

Mundi gloriam Sancti refugiunt. I. 128. E 129. A
Gloria humana quàm sit fragilis. 168. B
Gloria cælestis patriæ. 269. *per tot.*
Gloria mundi araneæ telis comparata. 434. C
Gloria mundi nulla est. 454. A
Gloria Dei quærenda per vias ejus. 491. C
Gloria humana quàm brevis. 491. D E
Fœno comparatur. Ibid.
Nulla stabilitate solidatur. 492. A
Gloria Dei quomodo hic videri possit. 501. E 1197. A
Gloria Dei peccatis non procuranda. II. 611. C
Gloria vera in quo sita sit. 704. B
Gloriam Deo dare quid sit. III 137. D
Gloriam temporalem multi conantur apprehendere & nequeunt. 1495. B

VANA GLORIA.

Inanis gloriæ filiæ. I. 928. C
Ejus tentationes quales. 929. A
Inanis gloriæ conditio. 205. A
Inanis gloria fugienda est. 1357. C

GLORIARI.

Qui gloriatur in se non exauditur. III. 443. D

GOLIAS.

Golias proprio gladio à Davide obtruncatus quid denotet. I. 518. D

GORDIANA.

Gordiana S. Gregorij amita. I. 1508. B
Propositum bonum mutat. 1509. A

GORGONA.

Insula Tyrrheni maris. II. 420. E

GORGONIA.

Ejus circa Eucharistiam factum mirabile. II. 348.

GOTHI.

Eorum ab Ariana hæresi conversio. II. 880. D

GRABBATUM. *V.* LECTUS.

GRADUS.

Gradus virtutum in sanctis. I. 653. E
Quindecim gradibus ad templum ascendebatur. 1032. E III. 433. D
Gradus portæ Ecclesiæ sunt merita virtutum. 1263. D
Septem gradus Ecclesiæ sunt septem dona Spiritus Sancti 1313. B
Octavus gradus quis sit. Ibid.
Gradus sublimior apud Deum non probatur sed vitæ meritum. II. 435. A
Ad fortiores gradus non possunt cogi Clerici. 451. C
Gradus consanguinitatis & affinitatis prohibiti. 1129. B

GRADENSIS.

Gradensis Episcopatus unde dictus. II. 379. D 1071. D

GRÆCUS. GRÆCIA.

Græci codices Conciliorum falsati. II. 657. D

GRAMMATICA.

Grammaticam exponere Episcopum vetat S. Gregorius. III. 975. B

GRANDO.

Quit sit moraliter. I. 842. E

GRATIA.

Gratia sæpè putatur ira. I. 270. B
Gratiæ cum libero arbitrio concursus. 535. C

GRATIARUM DIVISIONES.

Prima Gratia.

Omnes homines sine gratia nascuntur. I. 545. E
Non datur pro meritis. 667. A
Ex gratia Dei homo veterem hominem exuit. 930. B
Nullus primam gratiam meretur. 987. C
Non currit quem gratia divina non trahit. III 464. B

GRATIA PRÆVENIENS.

In bonis operibus Deus nos prævenit. I. 293. C 468. A B 667. A 697. B 987. C III. 464. B
Gratia prævenions dicitur lumen Dei. 496. A
Grætia prævenit & liberum arbitrium subsequitur. 535. C 588. C
Gratia facit nos operari bene. 576. A 823. C
Gratia animam justi vocat, tentatio interrogat. 602. A
Gratia Dei in omnibus necessaria. 823. C
Bona opera ex gratia præveniente. II. 20. A
Bonum omne gratiæ conditoris tribuendum. III. 227. D
Anima sine gratia, terra sine aqua. 447. C
Sine gratia homo nec velle bonum potest. 447. D 28. E
Non currit quem gratia divina non trahit. 464. B
Bona desideria dat & exaudit data. 1187. A 1198. D E

GRATIÆ GRATIS DATÆ.

Ad aliorum utilitatem dantur. I. 66. E
Cur aliquando subtrahantur. Ibid. 68. A
Gratiæ datis datæ quæ. 506. C
Gratiarum dona diverso modo Deus distribuit. 695. B 698. E 816. B & seqq. 817. *per tot.*
Divisiones gratiarum. 1219. B & seqq.
Gratiæ gratis datæ aliquando dantur reprobis. 1290. C D

GRATIÆ CONSERVATIO.

Punitione gravi dignus est qui gratiam De contempserit. I. 1360. A

GRATIÆ AMISSIO.

Gratiæ subtractæ utilitas. I. 62. E 66. A 68. A
Gratiæ subtractio humilitatis magisterium. Ibid.

GRATIA HUMANA *V.* FAVOR.

GRAVE.

Grave dupliciter accipitur. I. 554. B C

GREGORIUS MAGNUS.

Solitudinis amor.

Gregorius onus Pastorale fugit. II. 393. D 395. E 396. B 763. A
Conqueritur de onere Pastorali. 406. C 614. D 879. A B 1251. E
Conqueritur de iis à quibus electus est. 538. A
Loquitur de sua conversatione in Monasterio. 1225. C

GREGORII HUMILITAS.

Amabat reprehendi. II. 476. B 724. B
Ad suscipienda Pastoris onera pro nullius persona se immiscebat. 501. E
Peccatorum suorum pondere se premi conqueritur. 553. C
Apud Imperatorem multùm se deprimit. 605. A & seqq.
Sacerdotum servum se vocat. 609. A
Sua scripta publicè legi vetat. 710. A 1018. D
Eleemosynas aliorum dispensare timet. 722. E 725. B 766. D
Laudari respuit. 724. A
Presbyterum quemdam se meliorem prædicat. 730. C
Honores rejicit. 774. A B 958. E
Scripta sua respectu Augustini furfuri comparat. 913. D
Ejus humilitas post expositionem libri Job. 1047. B C 1048. B C
Inter prædicandum se accusat. 1215. C

GREGORII CHARITAS.

Ejus amor & cura erga pauperes. II. 422. C
Puellam volentem converti dato pretio redimi jubet. 509. A
Episcopum lapsum conscientiæ propriæ judicandum dimittit. 511. D
Ad Monasteria damnatis providet de alimoniis. 520. B
Aliorum debita ex bonis Ecclesiæ solvi jubebat. 525. A
Ejus sollicitudo tempore belli qualis. 614. C 619. A
Mansuetudo erga Clericos delinquentes. 670. C
Sollicitudo pro redimendis captivis. 675. A B
Duplex ejus misericordia in uno homine. 678. A
Ejus liberalitas. 772. B
Charitas erga Episcopum indigentem. 1039. B
Dolet de contristato servo Dei. 1120. A 1122. B

GREGORII ZELUS.

Qualiter erga Monachum tres aureos sibi reservantem post mortem se gesserit. II. 316. A & seqq.
Ejus firmitas & constantia. 744. C 1106. C
Ejus zelus in reprehendendo. 399. B
Erga canones observantia. 404. B
Prædecessorum suorum statuta inviolabiliter custodit. 477. B 494. E
Episcopum qui alium Episcopum injustè damnaverat excommunicavit. 485. A
Zelus pro servandis Sedis Apostolicæ Canonibus. 534. C
Paratior erat mori quam Patrum decreta violare. 606. C
Gregorij exclamatio in sui temporis miserias. 608. B 883. C
Episcopum immisericordem arguit. 671. A
Excommunicat quendam qui de nocte contestationem posuit. Ibid. E
Severitas erga negligentes Episcopos. 755. D E 756. B
Episcoporum jura tuetur. 889. A
Tempora post se ventura miserabiliora prænunciat. 912. A

GREGORII PATIENTIA.
Ejus variæ infirmitates. I. 5. A B II. 910. D 950. C 959 B 1077. D
Ejus patientia & modestia in coërcendis laicis. 398. B
De doloribus suis loquitur. 883. C
GREGORII SCRIPTA.
Gregorius homilias quandoque legebat ad populum. I. 1417. A
Erat Græcarum literarum inscius. II. 998. D
Aliqua opera quæ non extant composuit. 1018. C
Commentaria in Job non sunt rudibus legenda. Ibid. D
Pastorale ab Anastasio Antiocheno in Græcam linguam transiatum est. Ibid. E
Gregorius cum Eutychio PC de resurrectione disputat & vincit I. 424. C & seqq.
Plura de sancto Gregorio vide in ejus vita à Ioanne Diacono scripta, præsertim in indice.
GREGORIUS THAUMATURGUS.
Ejus insigne miraculum. II. 29. B 345.
GREGORIUS ANTIOCHENUS.
Ejus elogium. II. 391. A
GREGORIUS NAZIANZENUS.
Ejus sententia de exhortatione facienda. I. 1079. D
GREGORIUS 7. PAPA.
Ejus factum erga Reges &c. II. 970. D
GRESSUS.
Gressus nostros quomodo Deus dinumeret. I. 363. D 621. B
Gressus Dei qui sint. 472. C
Gressus motus mentium significant. 621. B
Gressus cordis qui. 715. E 716. A
GREX.
Greges imperitos populos significant I. 478. B
Grex sanctæ Ecclesiæ quis sit. 585. C
Grex per Pastoris lapsum non debet manere destitutus. II. 380. E
Grex Dei quomodo gubernandus. 386. B
GRUMENTUM.
Urbs Lucaniæ. II. 1037. B
GUARDIA.
Quid sit. II. 413. B
GUDOINUS.
Dux exercitus Mauricij. II. 1099. D
GULA.
Gulæ mala. I. 883. B & seqq. 1101 E
Gulæ filiæ. 928 C
Gulæ tentationes. 929. C
Gulæ dediti quomodo admonendi. 1101. E
Gula luxuriam generat. Ib. & 1102. A
Gulæ species tres. III. 76. A
Gulæ vitium quale. 240. C D E
Gulæ origo. Ibid.
Cordis cæcitatem parit. 241. A & seqq.
Quomodo vincenda. 242. & 246.
Gula innumera vitia ad animæ conflictum producit. 247. B
GUNTHARIS.
Vandalorum Rex. II. 349.
A Germanis captus & cruci affixus. Ibid.
GUTTUR.
Gutturis nomine prædicatio designatur. III. 503. E

H

HABITUS.
Habitare secum quid sit. II. 65. B
Habitus disciplina in monacho quid sit. 405. A
Habitus non facit monachum. 498. E
HADRIANUS.
Hadrianus Papa Sanctorum corpora tangere non audet. II. 568. E
HÆREDITAS.
Hæreditatem olim non sortiebantur fœminæ. I. 1045. C
Hæreditati renuncians onera non sustinet. II. 675. D
Hæreditas quomodo acceptetur. Ib. E
Hæres unciarius quis. 1015. A
HÆRESIS.
Hæreses faciunt qui alios quasi hæreticos infectantur. II. 966. E 658. D 660. A 966. E
Hæresis lato modo sumpta quæ. 589. B 637. A
Hæresis prima in Ecclesia fuit Simoniaca. *V. Simonia.*
Hæreses variæ. *V. In titulis hæresiarcharum.*
HÆRESIARCHÆ.
Hæresiarchæ & principes malitiæ sunt ossa Antichristi. I. 453. B & seqq.
Hæresiarcharum plurimorum nomina. *Vide in propriis titulis.*
HÆRETICUS.
Hæreticorum nomina & typi.
Cur appellantur defensores. I. 12. D
Quomodo dicuntur Ecclesiæ amici. 84. E
Hæreticorum vestes sunt qui eorum erroribus involvuntur. 85. B
Leprosis assimilantur. 138. C
Vulpibus. III. 473. E
Typus hæreticorum. 468. D
Cur adulteri dicuntur. I. 483. D
Item montes. 965. 2. B
Tauri ob superbiam. 1031. C
Violenti dicuntur hæretici. 517. C
Quomodo hæretici partem & hereditatem à Deo suscipiant. Ibid.
Viduæ hæreticorum quæ sint. 518. A
Hæretici per decem Leprosos à Deo mundatos figurantur. 519. A
Tineæ comparantur. Ibid. C
HÆRETICORUM HYPOCRISIS.
Hæretici docti videri, non esse appetunt. I. 84. D
Hæretici tam in his quæ sciunt, quàm in his quæ ignorant, infirmanti Ecclesiæ condescendere simulant. 85. E
Hæretici mutis sunt amici, loquentibus adversantur. 86. B C
Hæretici molliter loqui inchoant. 137. D
Hæretici quasi de sanctitate securi sunt. 144. A
Vocem Domini se audisse simulant. 146. A
Antiquos patres nobiscum laudant. 247. D
Præsentes despiciunt, & antiquos secum sensisse fatentur. 368. D
HÆRETICORUM FRAUDES.
Hæretici sub specie blandimentorum dolos parant. I. 85. E 86. C 137. D 145. B
Variis artibus fideles persequuntur. 86. B
Malis bona permiscent. 138. A
Hæreticorum laudes captiosæ. 138. D 247. D 344. D
Hæretici etiam sancta fraudulenter loquuntur. 323. A
Potentium armis se protegunt. 917. C
Vera interdum dictis permiscere solent. 369. D 519. A
Proferunt sæpe quæ in sacris libris veteribus non continentur. 524. C
HÆRETICORUM DOCTRINA.
Hæretici solam vetustatem quærunt. I. 84. A
Per terrenam intelligentiam scripturas interpretantur. 85. C
Hæreticorum circa Incarnationem errores. 86. A
Latenter prædicant. 145. B
Interdum vera & sublimia loquuntur. 146. B
Hæreticorum verbis quandoque utitur S. Paulus. 166. A
Hæreticorum doctrina in quibusdam bona. 213. B
Hæretici Doctores Ecclesiæ magistros se habere testantur. 368. D
Doctrinam suam extollunt. 461. E
Quod capere non possunt se perfectè scire glorientur. 478. A
Quomodo inter adversa & prospera se gerant. 480. C
Gaudent novitate verborum. 524. C
Hæretici cujusdam de Christo dictum impium. 546. A
Hæretici ea scire negligunt ex quibus eruditi poterant. 588. A
Hæretica doctrina nitore eloquij resplendet. 893. D
Hæretici quidam existimant inferni tormenta esse solum minas ad terrendos homines. 1016. D
Incarnationis mysteria non agnoscunt. 1031. B
Per humanam sapientiam divinitatis & humanitatis Christi Sacramenta evacuant. III. 61. E
HÆRETICORUM MIRACULA.
Hæreticorum miracula vana. I. 587. B
HÆRETICORUM VITA ET MORES.
Hæreticorum sacrificia inutilia. I. 13. B
Hæreticorum conditiones. 84. A
Novæ vitæ conversationem negligunt. Ib.
Hæretici plus ardentiùs appetunt sapere, ideo plusquam necesse est student calere. Ib. C
Hæretici per decorem linguæ perversa persuadere student. Ibid. D
Sibi in falsitate concordant. Ibid. E
Hæretici semper in pejus ruunt. 85. B
Hæreticorum est bona malis permiscere. 138. A
Sublimitatem scientiæ quærunt. 145. B
Hæreticorum substantia quæ. 215. A
Hæretici jurgia quærunt. 220. B C
Hæretici à varia scientia gloriantur. 408. C 460. C
Hæretici sibi sapientiam tribuunt. 517. A
Hæreticorum tribulationes nihil ipsis prosunt. 525. B
Hæretici inter se dissident. 564. E
Hæreticorum bona opera vana sunt. 587. B
Hæretici sapientes volunt videri non esse. Ibid. E
Hæretici non animas sed lucra sectantur. 589. E
Clandestina conventicula faciunt ad decipiendum. 590. C
Hæretici superbiunt. 1031. C
De Ecclesiæ temporali animadversione gaudent. 246. C
Veritatis lucem tenere se existimant. Ib. E
Hæretici ab Ecclesia sunt egressi. 368. C 528. E 585. B
Verba Dominicæ defensionis assumunt, ut docti esse videantur. 368. B
Tribulationes non nisi ex peccato esse suspicantur. 410. B
Sanctam Ecclesiam de imperitia irridet. 460. C
Patrum instituta transgrediuntur. 478. A
Nec in fide Ecclesiæ, nec in via charitatis ambulant. 485. D
Potentum sæculi patrociniis fulciuntur. 519. C
Hæreticos tribulationes non purgant, sed incendunt. 525. B
Hæreticorum cuncta opera sancta Ecclesia contemnit. 587. C
Hæretici charitatem Dei & proximi deserunt. Ibid. D
Hæretici in verbis suis plerumque sola exteriora lucra sectantur. 589. D
HÆRETICORUM INVIDIA.
Hæretici quidquid ab Ecclesia rectè agitur, ad vitium semper inflectunt. I. 181. E
Ecclesiæ vitam detestantur. 247. D
Ecclesiæ prosperitati invident. 460. B
De justorum afflictionibus gaudent. 484. C
Quos in Ecclesia honorari conspiciunt, obtrectationibus lacerare contendunt. 668. A
HÆRETICORUM SUPERBIA.
Hæreticorum locus superbia est. I. 83. D
Hæretici de sanctitatis præsumptione superbiunt. 144. D
Magnos se in omnibus æstimant. 145. A
Scientiam supra alios habere apperunt. Ib. B
Doctis se doctiores existimant. 370. E 460. D
Putant magistros errorum suorum solos Ecclesiam rexisse. 371. A
Propter labores & flagella fidelium in arrogantiam extolluntur. 399. C
Hæreticorum proprium est de suæ scientiæ arrogantia inflari. 409. A
Hæretici eloquentiæ student, & contra catholicos supet doctrina gloriantur. 461. E
De justitia sua gloriantur. 526. C
HÆRETICORUM PERSECUTIO.
Hæretici potestatibus sæculi utuntur ad persequendos justos. I. 481. B
Hæreticorum adversus fideles discordiæ. 86. C
Hæretici contra bonos falsa fingunt. 367. B
Super justorum dejectione gaudent. 484. C
Persecutiones verborum & gladiorum ab hæreticis. 528. D
Hæretici in catholicos injurioši. II. 432. C E
HÆRETICORUM CONDEMNATIO.
Hæreticorum perditio unde. I. 12. E
Hæreticos vita sua arguit. 499. B

Hæreticorum scientia eorum condemnatio est. 517. A
Tres in hæreticis perditionum casus. 662. A
HÆRETICORUM PUNITIO.
De compescendis hæreticis. II. 583. A
Eorum pravitatem lex persequitur. 570. C
Hæreticorum punitio qualis. III. 148. D E
HÆRETICORUM CONVERSIO ET RECONCILIATIO.
In refutandis hæreticis Ecclesiæ methodus. I. 221. A
Hæretici Ecclesiæ precibus convertuntur & reconciliantur. 1031. D
Hæretici etiam cum periculo sunt in communionem recipiendi. II. 777. D
Quanta lenitate suscipiendi. 378. A
Hæretici ad Ecclesiam redeuntes non rebaptisandi. 990. A 992. *per tot.*
Sententia Cypriani & Stephani Papæ. Ibid. B
De Calvinistarum baptismo quid sentiendum. Ibid. C
Hæretici ad Ecclesiam revertentes quid promittere debeant. 991. C
Forma abjurandi hæresim. 1023. E
HALLELUIA.
Unde in Ecclesia Latina cantari cœpit. II. 829. C 830. B
HAMUS.
In hamo captus est diabolus. I. 973. B 974. E III. 242. C
HASTA.
Hastæ & thoracis differentia. I. 1008. C
Hasta prædicationis jaculum designat. Ibid.
Hastam vibrare quid sit. 1011. A
HASTILE
Hastile candelabri est Ecclesia. I. 1171. B
HEBES.
Hebetes qua ratione admonendi. I. 1085. A
Hebetes melius aliorum exempla convertunt. Ibid.
HEBDOMUM. *V.* SEPTIMUM.
HEBRÆI.
Hebræi ex gentibus venerunt. I. 1318. A
HEGUMENUS.
Quis sit. II. 8. E 345.
HELENA.
Helena Constantini mater corda Romanorum accendit. II. 987. A
HELI.
Heli cum filiis percussus est quia eos noluit delinquentes castigare. I. 1073. A
Heli non solùm vetus sacerdotium sed & veterum doctrinam designabat. III. 65. B
Heli non sufficienter humilis erat. 99. D E
Heli mortuus est cum esset 98. annorum. 122. C
Heli vita propria justus sed auctoritate Pastorali remissus. 305. B
HELIAS. *V.* ELIAS.
HELISÆUS. *V.* ELISÆUS.
HELIU.
Heliu quid significet. I. 14. A 665. A
HEPTATICUM.
Quid sit. II. 814. E
HERBA.
Herba in scriptura tria significat. I. 847. C D
HERCULANUS.
Ejus vita & mors acerba. II. 149. D
HERICIUS.
Hericius mysticè quis sit. I. 994 C 1091. A
Herinaceus designat peccatorem. 1207. E
HERMES.
S. Hermetis Monasterium. II. 679. C
HERMINIGILDUS.
Vvisigothorum Rex jussu patris Ariani occiditur. II. 196. B
Miracula ad ejus corpus fiunt. Ib. D
HERODES.
Herodes quærens Christum hypocritas denotat. I. 1372. E
Herodis jusjurandum nefarium. III. 305. E
HERODIUS.
Avis velocissima. I. 898. D 899. B
Electos significat. Ibid.
HERUNDO.
Solitaria super montes Prænestinos vitam admirabilem duxit. I. 1523. A B II. 245. B
HIEREMIAS.
Officium prædicationis cur refugit. I. 1058. D
HIERICHO.
Hiericho quid significet. I. 1350. D
HIEROBOAM.
Hieroboam fecit altare idolis in Bethel. I. 215. C
Manus Hieroboam in virum Dei extensa aruit. Ibid.
Vir Dei propheta ad Hieroboam missus. 214. C
HIEROSOLYMA. HIERUSALEM.
Ejus eversio à Romanis. I. 1510. E
Ejus ruinæ causa fuerunt Sacerdotes. 1511. C
Quid figuret. III. 407. 408.
HIPPONA.
Urbs Africæ obsessa à Genserico. II. 349.
HISPALIS.
Urbs Hispaniæ. II. 407. D
HIEZABEL. *V.* JEZABEL.
HISTORIA.
Quæ secundùm historiam accipi possunt, plerumque spiritaliter accipienda sunt. I. 1247. D
HISTRIA.
Histricorum separatio unde. II. 553. A
HISTRIONES.
Histriones ad clericatum non admissi. II. 531. C
HOLOCAUSTUM.
Holocaustum offerre quid sit. I. 31. A 940. C D
Holocausti & sacrificij differentia. 1243. A 1319 C
Holocausti & victimæ differentia. 1327. E
HOMICIDA.
Homicida spiritaliter quis dicatur. I. 483. B
HOMILIA.
Homiliæ 40. S. Gregorij cur non recto ordine sunt dispositæ. 1346.
Homiliarum liber in duas partes divisus est. Ibid.
HOMO.
Hominis nomina & natura.
Homo est spiritus & caro. I. 99. C
Hominis nomen tripliciter accipitur in scriptura. 105. D
Homo dicitur cælum, infernus, terra, & mare. 313. D
Item folium. 350. E
Stipula sicca. 351. A
Flos. 354. A B
Umbra. Ibid. C
Lignum. 358. A
Homo ab humo dictus. 369. D
Fœnum. III. 414. D
Putredo & vermis. I. 496. E 498. B
Homines dicuntur jumenta. 693. D
Pulvis & cinis. 709. B
Homo potest dici Deus, non coli ut Deus. 834. E
Homines dicuntur humana sapientes. 549. E 550. B 693. C
Homo vetus quid sit. 576. B 1212. D
Homines appellantur quibus ut bestiis passiones non dominantur. 693. D
Homo nascitur ad laborem. 171. A B
Homo habet aliquid commune cum omnibus creaturis. 173. B 1451. A B
Homo est domesticum Dei animal. 317. A
Homo robustus & infirmus est. 402. E
Omnes homines naturâ æquales sunt. 755. A 1068 E
Homo in septem qualitatibus continetur. 1042 E
Hominis natura inferior Angelis, superior jumentis. II. 225. B
Homo actorem, procuratorem, &c. significat. 767. B
HOMINIS CREATIO ET ORIGO.
Homo in creatione cunctis rebus prælatus. I. 291. E
Hominis creatio præ aliis mirabilis. Ibid.
Descriptio formationis hominis. 292. E 1316. A B
Homines omnes sunt naturâ æquales. 627. C 628. C
Homo ad contemplandum suum creatorem conditus est. 198. B 227. E 233. C
Homo factus est ut lutum. 292. C
Quomodo homo interior ut lutum existat. 293. A
Homo ex robore & infirmitate compositus est. 402. E
Homines ex anima invisibili & corpore visibili consistunt. 447. B
Homo redemptus ad hoc percipiendum rediit, ad quod conditus fuerat. 691. A
Dum homo hominibus esse similis designatur, Apostatæ Angelo similis efficitur. 754. B
Homo ex septem qualitatibus constat. 1042. E
Homo sexto die factus est. 1463. A
HOMINIS STATUS ANTE ET POST PECCATUM. *V.* ADAM.
Post peccatum virtutibus nudus. I. 65. C
Cur homines potius redemerit Christus quàm Angelos. 99. C D
Si homo non peccasset, fuisset in carne spiritalis, qui est in mente carnalis. I. 152. A B
Primus hominis lapsus. 227. D
Hominis expulsio à Paradiso. 281. B
Homo per peccatum lumen verum amisit. 1350. C
Ante peccatum propriæ voluntatis libertatem habebat. 504. D
Per peccatum debitor factus est mortis. Ibid.
Post peccatum nihil boni potest operari, sed gratia præveniente indiget. I. 643. B
Homo peccando similitudinem Dei perdidit. 836. A
Hominis ruinæ causa fuit superbia diaboli. 1099. E
Hominis anima per Adam mortua est. II. 657. C
Homo divina gratia non suo robore fortis est. III. 58. C D
Homo in cæcitate nascitur. 270. B
Homo ad bonum assurgere desiderio non valet. 387. B
HOMINIS FINIS.
Homo ad contemplandum Deum creatus fuerat. I. 233. C
HOMINIS BEATITUDO.
In quo consistat hominis perfectio. I. 1297. C D
Hominum dignitas magna est qui Dei amici vocantur. 1445. B
HOMINIS DOMINIUM.
Homines jumentis præsunt. I. 116. D
Homo cæteris animalibus non hominibus natura prælatus est. 627. E
HOMO PECCATOR.
Hominis peccatum cur remissibile. I. 292. C
Homo acceptis virtutibus sæpe in audaciam suæ præsumptionis erigitur. 297. A
Homo de seipso nil nisi peccatum fecit. 681. D
Homo à peccato per se liberari non potest. III. 172. E
V. Peccatum & conversio.
HOMINIS MISERIA.
Interius exteriusque quotidie affligitur. I. 228. E 238. B
Post peccatum virtutibus nudus est. 65. C
Miseria hominis quoad corpus. 242. E
Quoad animam. 243. C
Per peccatum cæcus factus est. 270. B
Per peccatum à paradiso expulsus quantis miseriis subjaceat. 281. C
Homo lapsus in peccati foveam suis viribus surgere non valet. 297. A
Hominis tentationes variæ. 350. E
Terrenorum hominum miseria. 1463. B
HOMINIS MUTABILITAS.
In virtutibus exercendis sæpe fluctuat. I. 222. D 223. A
Alternantibus desideriis semper agitatur. 227. E 243. C
Nunquam in eodem statu permanet. 354. D
Homo exterius & interius patitur mutabilitatem. 355. A
Omnes homines per naturam sunt mutabiles per gratiam fiunt immutabiles. 370. A
HOMINIS CORRUPTIO.
Malum iuvitus facit. I. 222. B C
Dei donis plerumque abutitur. 270. B
Tentationes iram Dei reputat Ibid.
Per seipsum mundus esse non potest. 355. A
Totus immundus est de immundo conceptus semine. 356. A
HOMINIS MORS.
Homo sponte sua factus est debitor mortis. I. 504. D
Homo post primum peccatum cœpit per ætates transire ad mortem. 714 B
HOMINUM VARIA GENERA.
Tria sunt hominum genera. I. 138. D

Terrenorum hominum conditiones. 524. C D
Hominum diversitas in Ecclesia. 1280. B C
Hominum ordines varij. II. 638. E

HOMINIS COGNITIO ET SCIENTIA.

Homo debet se suis meritis agnoscere infirmum. I. 690. B
Omnis homo in quantum rationalis, debet ex ratione cognoscere eum à quo conditus est, esse Deum. 773. E
Homo naturaliter cognoscit quid bonum & quid malum. 791. C
V. Scientia.

HONOR.

Honoris & juris differentia. II. 372. B
Honorem ambiens, eo indignus est. 860. A
Honores Ecclesiasticos cupiditate suscipientes à Deo reprobati. III. 80. D

HONORARI.

Qui honoratur in via, in perventione damnabitur. I. 168. A

HONORATUS.

Honorati Abbatis Fundensis vita describitur. II. 5. & seqq
Honoratus discipulus S. Benedicti. 57. A

HORA.

Hora ultima cur nobis incognita. I. 1383. D

HOROSIUS.

Abbas vir insignis. II. 419. E 420. C E

HORREUM. HORREARII.

Quid significent. II. 1032. B

HORRIBILIS.

Horribiles dicuntur maligni spiritus. I. 439. D

HORTANUM.

Urbs Etruriæ. II. 398. B

HORTONA.

Urbs Aprutij in Italia. II. 577. C

HORTULANUS.

Hortulani monachi erga furem benignitas. II. 13. C

HORTUS.

Hortus sancta Ecclesia dicitur. III. 484. E
Hortus nucum corda sunt Sanctorum. 499. B

HOSPES.

Hospitem suscipiens suscipit Christum. I. 1428. A
De hospitibus suscipiendis. II. 482. C

HOSPITALITAS.

Christianis maximè commendata. I. 1427. E II. 415. E 907. A
Hospitalitatem quidam faciens Christum excepit. 1428. A
Bona pro hospitalitate legata aliò detorta. II. 907. A
Hospitalitas Episcopis maximè necessaria. 953. C *V. Episcopus.*

HOSTIA.

Caudam hostiæ offerre quid. I. 34. D
Hostiæ salutaris effectus. 1499. B C II. 221. D 324. A
Hostia salutaris prodest mortuis. II. 313. E
Hostiam integram offerre quid sit. III. 156. E

HOSTIS.

Hostes nostri Dæmones civitatem nostram undique obsident. I. 465. D
Hostis varij significatus. II. 1035. C

HUMANITAS.

Humanitatis nomine carnalium sectatores designantur. I. 549. C
Humanitatis vocabulum non habet rationem elationis. 628. B

HUMANUS.

Humanum genus in primo parente à sublimibus ad ima corruit. I. 281. B
Humana natura non nisi gratia Dei erigitur. 363. B
Humanæ laudes vitandæ. II. 483. B
Humanæ conditionis dignitas ad obsequium Christi inclinatur. III. 423. C

HUMILIARI.

Qui se sponte non humiliat, non hunc sequens gloria exaltat. I. 254.
Quot nunc pro Dei amore se humiliant, tot in judicio lampades coruscabunt. 329. C
Sancti in hoc mundo humiliantur. 758. E

HUMILIS.

Humilium merces. I. 174. A B
Humilium fortitudo, contra impugnantes. Ib. E
Humiles soli accessum habent ad Deum. 503. D
Humiles appellantur pauperes spiritu. 570. E
Humilis despici non metuit. 651 A
Humilis in bonis quis.. 733. C
Humiles non sunt qui mentiuntur. 736. A
Humiles erga adversarios esse debemus. II. 462 C
Humiles maximè erga patres esse convenit. Ib. & D
Humiles quomodo admonendi. 1099. D
Humilis silentio se occultat, per exempla profert. III. 233. A

HUMILITAS.

Ejus nomina & typi.

Humilitas est locus Sanctorum. I. 83. D
Humilitas per Job in sterquilinio designatur. 89. B C
Humilitas sæpe sub nomine paupertatis designatur. 478. E
Humilitas ante Dei oculos ceteris virtutibus præeminet. 284. C
Potentibus viris magna est virtus humilitatis. 627. C
Humilitatis laudes. II. 622. C & seqq.

HUMILITATIS ELOGIA.

Humilitas virtutum custos. I. 63. A 1365. B D
Salutem procurat. 467. D
Humilitas magistra & mater virtutum. 672. B
Humilitas est vera sapientia hominis. 810. E
Humilitas lapsum hominem reparavit. 893. B
Humilitas est Sacerdotalis ordinis erectio. II. 520. D
Humilitas prima virtus. 705. C 706. A B 881. D
Humilitatis virtus quanta. 622. C

HUMILITATIS CAUSA.

Humilitatis magisterium est subtractio gratiæ. I. 62. E
Humilitatis custodia est infirmitatis cognitio. III. A
Humilitatis causa est despectus sui. 533. A
Humilitatis causa est consideratio vitæ meliorum. 696. B
Vitium quandoque est humilitatis causa. 979. C

HUMILITATIS EFFECTUS, ET COMITES.

Humilitatis varij effectus. I. 63. A B C
Humiliatio cor ad intelligendum elevat. Ib. 588. B C
Tentatio humilitatis custos. 64. E
Humilitas lamenti, curatio est peccati. 83. E
Prosperitas humilitatem in sanctis gignit. III. A
Humilitas generat amorem. 215. A
Humilitatis effectus est salus. 487. C D
Humilitas pietati juncta esse debet. 629. E
Humilitate carens inops est. 630. D
Humilitas est magistra & mater omnium virtutum. 672. B
Per humilitatis custodiam servanda est munditia castitatis. 746. A
In cordibus sublimium regnat humilitas morum. 755. E
Humilitas est origo virtutis. 803. C
Humilitas est evidentissimum electorum signum. 1024. C
Humilitas exaltat. 1234. C
Opera bona sine humilitate nihil sunt. 1365. D
Humilitas concordiam Ecclesiasticam custodit. II. 462. C
Humilitatis fructus. III. 338. A
Qui sine humilitate virtutes congregat quasi in ventum pulverem portat. 384. C

HUMILITATIS INDICIA.

Nihil sibi tribuere sed totum Deo. I. 65. B
Humilitas vera quæ. Ibid. & III. 99. E 392. D
Humilitatis veræ testimonia duo. 646. E 647. E
Ex vera humilitate nascitur secura auctoritas. 648. D
Humilitas fucata. 804. A B III. 99. E
Humilitatis & timoris distinctio. 1202. A

HUMILITATIS PRAXIS.

Humilitas inter flagella servanda. I. 200. A 442. E 443. A II. 462. B
Humilitas in scientia retinenda. 460. D
Humilitas in loquendo & vivendo ostendenda. 672. B
Servanda est in corde humilitas & in opere disciplina. 755. B
In humilitate discretio servanda. 765. B
Regula humilitatis. 1023. & 1024. 1449. C D
In rebus dubiis humilitas servari debet. 1238. A
Humilitatis virtus quomodo est servanda. II. 389. B
Humilitas tempore afflictionis elucere debet. 462. B
Humilitas habenda est erga eos qui nos affligunt. Ibid.
Humilitas tenenda in prosperis & adversis. 517. D E
Humilitas actiones magnas laudabiliter celat. III. 278. B

VARIA HUMILITAS. CHRISTI.

In visitandis abjectis potius quam potentibus. I. 1449. B
Christus in mundum venit ut nos doceret humilitatem. II. 622. C
Humilitas Christi redemptionis nostræ instrumentum. Ibid. & D

HUMILITAS PRÆLATORUM.

Humilitas in auctoritate quomodo servanda. I. 1070. A
Humilitas non debet dejicere Prælatos. Ib. D
Humilitas cum fortitudine animi jungenda. II. 615. B
Humilitas Episcoporum quanta esse debeat. 622. E *V. Prælati, Episcopi.*

HUMILITATIS COMPARATIO CUM SUPERBIA, &c.

Lumen intelligentiæ humilitas aperit, superbia abscondit. I. 728. B
Per humilitatem Saül prælatus est, per superbiam reprobatus. 754. B
De regula humilitatis, & de superbia disputatio. 1020. C
Comparatio humilitatis Christi ad superbiam Diaboli. 1023. C & seqq.
Humilitatis & superbiæ collatio. II. 622. B C
Humiliante se Christo superbit homo. Ib. E

HUS.

Hus terra Gentilium. I. 17. A
Quid significet. 20. C

HYACINTHUS.

Quid denotet. I. 869. B

HYADES.

Doctores Ecclesiæ significant. I. 267. E

HYDRUNTUM.

Urbs Calabriæ in Italia. II. 662. E

HYEMS.

Hyems est vita præsens. I. 790. B

HYPOCRISIS.

Hypocrisis struthioni comparatur. I. 207. A

HYPOCRITÆ.

Eorum nomina.

Hypocritæ Tygrides appellantur. I. 142. D E
Hypocritarum laus præda dicitur. 143. A
Simoni Cyrenæo quomodo similes. 251. D
Cur maligni dicuntur. 258. B
Sterquilinio comparantur. 429. E
Locus hypocritæ est cor adulantium. 430. E
Dicuntur divites & pauperes. 431. A
Adolescentia hypocritæ. Ib. C
Hypocrita dicitur fur. 433. E
Hypocrita Græcè, simulator Latinè dicitur 514. B
Hypocritæ sunt similes sepulcris dealbatis. Ibid. C
Qui verè hypocrita sit. 630. B
Hypocritæ sub Herodis persona designati. 1372. E
Hypocritæ pardis comparantur. III. 483. B

HYPOCRITARUM GENUS, CONDITIONES, FRAUDES.

Hypocritæ justorum bona quomodo imitentur. I. 104. C
Quotidie altiores videri cupiunt. 255. D
Hypocritarum fraudes variæ. 142. D E
Hypocritæ omnes virtutes vitiis simulant. 143. A
Calliditatem suam quomodo abscondunt. 258. C
Conditiones Hypocritarum. 259. E 903. D 1160. C
Fœcundi sunt in oculis hominum, sed in conspectu Dei aridi. 378. B
Hypocritæ sunt avari, raptores. 514. B
Mens hypocritæ semper præparat dolos. 378. A

In ore hypocritæ malum dulce est. 431. E
Hypocritarum fictiones. 593. B C 898. D E
Sanctorum Patrum imitatores videri volunt. Ibid. D
Hypocritæ filios non curant quos genuerunt. 901. B
Terrenis inhiant sub specie Deo serviendi. 903. B
Derident Sanctos. 906. A
Hypocritarum prædicantium fraudes. 996. D
HYPOCRITARUM VITA, SERMO, DOCTRINA.
Hypocritarum vita scirpo comparata. I. 248 B 253. B
Hypocritæ ex munere divino viriditatem bonæ operationis accipiunt. 248. D
Cur hypocritarum sermo alios non accendat. 251. B
Hypocritarum abstinentiæ vanitas. Ib. C
Mens hypocritæ nunquam vacat à malitiæ cogitatione. 378. D
Hypocritæ conversatio qualis. 429. B
Vita hypocritæ somnio comparatur. Ib.
Vita hypocritarum in fine ab omnibus plerumque recognoscitur reproba. 430. A
Hypocritæ dulcia loquuntur, sed perversa agunt. 432. A B 900. A
Aliud dicunt, aliud faciunt. 432. A
Hypocrita sacris literis interdum studet ad inanem gloriam. 432. E
Hypocrita vult scire divina & non facere, rectè loqui & non vivere. 433. A
Hypocrita propter doctrinam gravius damnabitur. Ibid. B
Hypocritæ sanctitatis speciem non charitatis habent. 898. E
Hypocritæ recta loqui non desinunt, licet perversè semper operentur. 900. A
Hypocritæ sunt immisericordes. 1475. D
HYPOCRITARUM SPES, GAUDIUM, MERCES.
Hypocritæ mercedem suam hîc recipiunt. I. 103. D 252. C
Hypocritarum opera ante finem vitæ deficiunt. 249. A
Spes eorum vana. Ib. E 250. B 251. A
Vitibus neglectis assimilantur. 250. B
Aranearum telis comparantur. 251. A
Hypocritæ domus est delectatio favoris Ib. B
Eorum fiducia in extremo judicio nulla erit. Ib. D
Laudibus humanis pascuntur. Ibid. 255. D 377. D
Deus Hypocritis largitur dona operis, sed sortem denegat hereditatis. 257. C
Hypocritæ cœpta bona opera amittunt non perseverantes. 378. A
Gaudium hypocritæ momentaneum. 429. B
Hypocritæ gaudium ad similitudinem puncti est. Ib. C
Hypocritæ superbia quomodo ad cælum ascendere dicatur. Ibid. D
Quænam sit spes hypocritarum. 515 B
HYPOCRITARUM FINIS.
Videri volunt sapientes & justi, non esse. I. 84. D 248. E 255. E 514. B 954. C
Laudari ab hominibus. 103. C 255. A B 429. A
Sacræ scripturæ student humanis favoribus acquirendis. 249. B
Virtutes eorum fictæ. Ibid. 251. C
Hominibus solummodo placere student. 348. A 377. D
Hypocritarum finis. 430. C
Humiles videri volunt, non esse. 696. E
Hypocrita lucra præsentia quærens, futura despicit. 435. B
Honesta & justa cogitant pro acquirendis temporalibus. 1077. A
HYPOCRITARUM INCURIA RERUM SPIRITUALIUM.
Reprehensiones non ferunt. I. 248. E
Hypocrita nec Deum nec proximum diligit. 435. B
Actiones bonas in superficie ostendit. 439. E
Hypocrita Deum invocat solum in angustia. 516. C
Hypocritæ charitatis viscera nesciunt. 902. C
Temporalia avidè inquirunt. 903. B D
Hypocritæ utilitatem temporalium utilitati animarum præponunt. 903. D
Hypocrita suorum subditorum correctionem negligit. Ibid.
HYPOCRITARUM POENA.
Hypocritæ erroris sui caligine obscurantur. I. 102. E
Pro vanis favoribus æterna tormenta percipient. 250. E
Eorum pœna multiplex pro se & pro aliis quos deceperunt. 257. E
Hypocritas Deus dedit in reprobum sensum. 905. D
HYPOCRITARUM JUDICIUM ET CONDEMNATIO.
Hypocrita dum vivit sanctus ab omnibus reputatur, in judicio iniquus. I. 253. B
Hypocrita propter doctrinam gravius damnabitur. 433. B
Hypocrita ut fur judicabitur. Ibid. E
Hypocritæ supremum judicium. 442. C
Deus tempore angustiæ hypocritæ clamorem non audit. 515. B
Hypocritæ in tentatione manifestantur. 906. B
Hypocritæ sunt reprobati. III. 387. E
HYSSOPUS.
Quid denotet. I. 187. E III. 399. B

I

JACERE.
JAcere Christi quid sit. I. 55. D
Jacere in terra quid. 654. E
JACOB.
Iram fratris humilitate edomuit. I. 121. B
Cur uno pede claudicavit. 122. E 1260. E
Jacob homines spirituales designat. 134 C
Quàm fuerit laboriosus. 777. C 1270. E
Jacob prophetat de duobus filiis Joseph. 1140. B
Lucta Jacob cum Angelo quid denotet. 1260. D E
Filij Jacob de vindicta in Sichimitas reprehenduntur. II. 533. A
JACTANTIA.
Jactantiæ vitium non cadit in sanctos. I. 9. C
JACULA.
Jacula Domini sunt verba Sanctorum. I. 1167. D
Jacula prævisa minus feriunt. 1484. D
JADERA.
Urbs Illyrici. II. 685. B
JANUARIUS.
Januarij Episcopi infirmitas tempore sacrificij. II. 1089. C
JASPIS.
Quid mysticè significet. I. 530. C
IBAS.
De ejus epistola. II. 576. B 818. E 392. B 474. E
IBERIA.
Asiæ Provincia. II. 992. A
IBICES.
Quid mysticè designent. I. 875. A
Ibicum natura. 874. D 875. D
ICON. *V.* IMAGO.
IDIOMA.
De idiomate sententia Lud. Gomez. II. 535. A
IDOLUM.
Idolum zeli quid sit. I. 903. A
Idolorum cultores quomodo ad Ecclesiam recipiendi. II. 746. B D
Si non resipiscant severè puniendi. 833. D
IDOLOLATRA.
Idololatræ multi in Gallia tempore S. Gregorij. II. 753. A
IDONEUS.
Quid significet. II. 355.
JECHONIAS.
Jechonias Rex lapidis angularis typum tenuit. I. 815. C
JEJUNIUM.
Jejunium sanctificare quid sit. I. 1102. E 1392. D
Jejunium quadragesimale unde. 1391. E
Jejunium verum quodnam sit. 1392 C D
Jejunij commendatio. III. 246. D 247. D
JERICHO. *V.* HIERICO.
JERUSALEM. *V.* HIERUSALEM.
JESUS.
Jesus significat salutare. I. 1195. C 1250. A 1321. C
Hujus nominis plures fuerunt. 1419. B
JEZABEL.
Jezabel Antichristi operibus adhæsit. I. 833. D
IGNIS.
Ignis zelum significat. I. 17. D
Ignis Dei quid. 60. E 1195. E
Ignis inferni supplicium duplex. 303. B
Ignis inferni corporeus est 440. B II. 268. A
Æternus est. II. 300. A
Ignis Spiritum Sanctum significat. I. 1148. C 1195. A
Item mentis malitiam. 1148. C
Ignis nomine tribulatio significatur. II. 292. E 951. D
Ignis olim ante Reges præferri solitus. 951. C
IGNORARE.
Ignorantium Deum pœna. I. 406. E
An aliqua Christus ignorarit. II. 918. B & seqq.
Ignorans in nocte est. III. 209. E
IGNORANTIA.
Ignorantia judicij nox dicitur. I. 1379. A
ILLICITA.
Illicita non committit qui à licitis se abstinet. I. 133. D
ILLUSTRIS.
Quid significet. II. 396. A
ILUA INSULA.
De ea vide. II. 351.
IMAGO.
Imagines Dei & Sanctorum non adorandæ. II. 821. B 859. A 938. E 939. B
Imagines non frangendæ. 938. E
Imagines ad instruendas mentes in Ecclesiis collocatæ. 939. A C
Imagines seu Icones Imperatorum per Provincias missæ. 1042. C
Imago Dei in quo consistat. III. 85. D
IMBER.
Imber serotinus quid sit. I. 580. A
Imber fortitudinis, & imber infirmitatis. 790. E
IMITARI.
Sanctorum præcedentium vitam imitari debemus. I. 185. A
Imitari bonos debemus. 1089. B II. 651. B
Non imitari bonum quod placet culpa est Ibid.
IMMANIS.
Immanes appellantur superbi. I. 780. C
IMMISSUM.
Quæ differentia inter immissum & projectum. II. 763. D
IMMOBILIS.
Immobilis stare non potest qui mobilia diligit. I. 250. A
IMMUNDITIA.
Omnes virtutes destruit. I. 626. C
Per asinam denotatur. 787. C
IMPATIENS.
Impatientes quædam nescita produnt. I. 650. A
Impatientes qua ratione admonendi. 1086. E
Contra impatientes. 1296. C
Homines ut plurimum sunt impatientes. 1391. D
Dominus iratus sæpe concedit impatientibus quod petunt. III. 444. B
IMPATIENTIA.
Impatientia semper amica est potestati. I. 611. D
Impatientia quantum sit peccatum. 1087. B
IMPERITIA.
Imperitiæ vitium est rectum non rectè sapere. I. 810. E
IMPETIGO.
Impetiginem habere quid sit mysticè. I. 1062. D
IMPETUS.
Impetus spiritus, & carnis. I. 1163. D
IMPIETAS.
Humana impietas ei nocet quem pervertendo inquinat. I. 742. B
Impietas non differt à superbia. 944. E
Impietas ad infidelitatem pertinet. 1227. C
IMPIUS.
Impius quis.
Impij arbori infructuosæ comparati. I. 488. E
Impius ut differat ab iniquo. 513. E
Item à peccatore. 725. B

Impius quis dicatur. 725. B 756. C
IMPIORUM GENIUS ET INDOLES.
Impij mala sua opera laudant & defendunt. I. 109. E
Bonos de factorum elatione reprehendere nituntur. 317. D
Impij alios docere præsumunt. 324. C
Solos se sapientes æstimant. 325. A
Mala sua bonis per convitium ingerunt. 379 B
Impiorum consilium quale. 400. E 290, D
Impij Deum moribus rejiciunt. 446. C
Scientiam viarum Dei nolunt. Ib. D
Fundamentum in terra ponunt. 463. A
Cor impiorum lapidi comparatur. 1006. A
Impij vellent sine fine vivere ut possent sine fine peccare. II. 300. C
IMPIORUM BONA ET FELICITAS.
Impiorum felicitas fumo comparata. II. 368. D
Item rotæ. Ibid. E
Impiorum elevatio, ruina est. I. 464. C II. 368. D
Impij laudibus humanis pascuntur. 103. C
Impiorum bona sunt transitoria. 603. D
Impios prosperari cur Deus permittat. 141. D 602. A III. 393. B
Impij hic saginantur ut vituli mactandi. 620. D
Impiis ut ægris desperatis omnia concedunturtur. Ibid. E
In prosperitate firma radice figuntur. 167. E
In hac vita tabernaculum figunt. 259. E
Tabernaculum eorum non subsistit. 260. E
Impij in rebus tristibus effugium quærunt. 323. C
In terrenis rebus solummodo confidunt. 371. C
In prosperitate superbiunt. 374. B
Impiorum prosperitas omnimoda. 445. A &c.
Impiorum prosperitas puncto comparata. 446. A
Non continua. 448. C
Impij prosperantes ad diem perditionis reservantur. 453. D
IMPIORUM POENA ET DAMNATIO.
Deus impios tolerat ut ad judicium reservet. I. 141. D E
Impij semper trepidant. 372. C 373. A
Impij sine fine cruciabuntur. 435 E
In anima & carne punientur. 440. C 464. C D
In puncto ad inferos descendunt. 446. B
Impij hic & in æternum punientur. 449. A
Impij in judicio ut palea & favilla dispergentur. Ib. B
Impij quomodo ante tempus subtrahantur. 462. C
In gehenna conterentur. 489. A
Impiorum clamorem Deus in angustia non exaudit. 515. B E
Cur in æternum punientur. II. 300. C
V. Iniquus, malus, peccator.
IMPOENITENS.
Impœnitenti quid Deus minetur. III. 401. A
IMPUDENS.
Impudentes ut admonendi. I. 1085. C
IMPURI.
Impuri quomodo admonendi. I. 1090. C
Per hericium designantur. 1091. A
INCANTATORES.
Incantatores multi tempore S. Gregorii. II. 974. E
INCARNATIO.
Incarnationis Christi commoda. I. 193. C
Incarnationis Christi ordo. 504. B & seqq.
Incarnato Domino discordantia corda concordata sunt. Ibid.
Mirabilia incarnationis Dei. 546. A
Modus incarnationis Verbi. Ibid. B
INCESSUS.
Hominis genium denotat. II. 364. D
Incessus modestia Clericum decet. Ibid.
INCLUSUS.
Quid significet. II. 822. A
INCOLUMIS. *V.* SANUS.
INCONSTANS.
Inconstantes qua ratione admonendi. I. 1101. A D
INCREPARE. INCREPATIO.
Increpatio in afflictione remittenda. I. 381. A
Potentes generaliter sunt increpandi. 382. B
Increpatio dura quibus adhibenda. 1085. E
Increpatio dicitur stimulus. III. 276. A
INDICTIO.
Unde dicta & ejus origo. II. 362. B
INDIGNUS.
Indignos promovere est illos magis quàm Deum honorare. III. 79. D
Indigni nulla dispensatione ad Ecclesiæ regimen promovendi. 355. C
INDISCIPLINATUS.
Quid significet. II. 783. C
INDOCTUS.
Indocti contemplari superna præsumentes, potius deviant quàm veritatem apprehendant. III. 143. C
INDUCIÆ.
Induciæ pœnitentiæ non negligendæ. I. 1380. C 1381. A B
INFANS.
Infantes cur olim fine baptismo frequenter moriebantur. II. 398. D
Infantes à Presbyteris non ungendos in fronte. 545. D
Infantes quomodo educandi. 722. D
INFERI. INFERNUS.
Inferni nomina.
Infernus appellatur terra tenebrosa. I. 300. A
Item lacus. Ibid. B
Item terra miseriæ & tenebrarum. Ib. C
INFERNI DESCRIPTIO.
Locus & pœnæ describuntur. II. 281. E 284. A B
INFERORUM LOCUS.
Inferorum loca duo. I. 361. A 396. B
Justi ante adventum Domini ad infernum descendebant. 608. C 836. E
Infernus nullo sensu à nobis penetratur. 836. E
Inferorum locus ubi sit. II. 296. E
Infernus sub terra esse creditur. Ibid.
INFERNI SUPPLICIA.
Dolor in inferno quantus. I. 237. A
Ignis inferni lucem non habet, sed concremationem. 300. E
Pœnæ in inferno diversæ. 301. D 486. E
Ignis inferni lucem habet ad tormentum. 302. C D 303. A
Inferni pœnæ non æquales. 486. E 1055. E
Inferni ignis corporeus est. II. 268. A 440. B
Inferni tormenta monachus quidam vidit. 281. A
Ignis inferni unus est, sed diversimodè cruciat. 297. D
Ignis inferni æternus est. 300. A 1017. A
V. Gehenna.
INFIDELIS.
Fidem habet sed mortuam. II. 224. E
Infideles benignè ad fidem alliciendi. 401. C E 1057. B
Facilius convertuntur quam alij. Ib. D
Quomodo vi indirecta cogantur converti. 564. A B
Infidelis est qui fidelibus non credit. 659. B C E
INFIRMUS.
Infirmi facta fortium non reprehendant. I. 136. A
Infirmi videntes perversos florere justosque cruciari, sæpe ab opere desistunt. 392. D
Quare infirmi invideant bonorum successibus. 393. A
Infirmi ex flagellis aliorum, culpas metiuntur. 453. C
Infirmi quempiam tantò justum putant, quantò felicior est. 467. A
Infirmis eloquia infima debent prædicari. 500. D E
Infirmorum animus de auditu veritatis trepidat. 524. B
Multi infirmi persecutione cogente in fine decident. 559. D
Infirmorum damna ad fortiorum corda transeunt. Ibid.
Infirmi valida tribulatione pulsati, pusillanimitate deficiunt. 744. A
Infirmum populum timor à pœna coërcuit. 824. D
Qui occulta sua infirma considerat, sese in humilitate premit. 905. A
Infirma & ignobilia mundi elegit Deus ut fortitudinem diaboli destrueret. 982. t
Ruinæ fortium augmenta præstant perditionis infirmorum. 1011. E
Infirmi debent fugere societatem malorum. 1205. E
Infirmi Clerici propter infirmitates stipendiis privari non debent. II. 445. E 551. D
Infirmior est ceteris qui suam nequit confiderare infirmitatem. 705. D
Nemo est insanabilior infirmo qui sibi sanus videtur. III. 395. E
INFIRMITAS.
Infirmitates corporis animum debilitant. I. 5. A
Infirmitas nostra fortitudine Dei roboratur. 122. C
Infirmitatis propriæ consideratio iracundiam sedat. 162. C
Naturæ humanæ infirmitas qualis. 592. C D E
Infirmitatis nostræ consideratio in corrigendis aliis necessaria. 673. B
Infirmitatem suam considerare quam utile. 690. B
Infirmitatem suam agnoscere prima virtus est. II. 706. C
INGRATITUDO.
Ingratitudo quid significet. II. 781. E 807. C 844. C
INGRESSUS.
Ingressus pacificus est cùm pacis præsentia venit. III. 362. A B
INIMICUS.
Inimicus propter Deum diligendus. I. 643. E
De inimicorum ruina quando lætandum. 644. A B
Inimicus non est maledictionibus impetendus. Ibid. D
Inimicos exteriores frustra vincimus, si interioribus parcimus. 883. B
Inimici Sanctorum dicuntur maligni spiritus. III. 292. C
INIQUITAS.
Iniquitas apud Dei judicium habet voces suas. I. 134. E
Omnis iniquitas est vanitas, & non è contra. 315. E
Iniquitas plus quàm peccatum sonat. 350. A
Iniquitatem bibere quid sit. 370. D
Iniquitatem parere quid. 378. E
Iniquitatem patris in hac vita portare quid sit. 449. E
Parentis pravi iniquitatem sequens, ex ejus delicto constringitur. Ibid.
Iniquitatem esse in tabernaculo quid sit. 465. A
Iniquitas frigori comparatur. 486. A
Iniquitas maxima quæ sit. 643. D
Iniquitatem sequi post miseriam quid sit. 770. B
Cur Deus iniquitatem non observet. III. 437. A
INIQUUS.
Spes iniquorum quæ. I. 103. D
Iniqui fiante Deo pereunt. 141. D E
Iniquorum adversus justos invidia. 180. A
Iniqui effugium quærunt. 323. C
Iniquorum potentium proprium. 374. B
Iniqui membra sunt diaboli. 383. E 1004. E 1390. E
Iniquus fugiens arma irruit in arcum. 438. D E
Iniquus dicitur quasi gladius in vagina. 439. A
Iniquus fulguri comparatur. Ib. B
Iniquorum consilium. 448. B
Iniquorum lætitia transit ad pœnam. 451. E
Quomodo iniquorum via arguatur. 454. E
Iniquus permittitur prosperari, & justus sub flagello retinetur. 458. A
Quomodo iniqui ante tempus subtrahantur. 462. C D E
Iniqui nihil post hanc vitam requirunt. 465. A B
Iniqui solis inhiant terrenis. Ibid.
Iniqui semper justorum afflictionem expectant. 484. C
Iniqui quotidie ad supplicium trahuntur & nesciunt. Ibid. E
Iniqui rotæ comparati. 485. B

Item stipulæ. Ibid. C
Iniquus in hac vita benedicitur, & in futura maledicitur. 485. D
Iniquus carnis non animæ curam gerit. 489. C
Iniquorum corda sunt caverna diaboli. 507. A B
Iniquus & impius quomodo differant. 513. E
Iniqui bonorum opera quomodo persequuntur. 593. C
Iniqui bonorum afflictiones irridebant. 599. A
Quomodo iniqui longè fugiant ab Ecclesia. 599. B
Iniquorum semitæ fluctibus comparantur. 601. C
Quomodo iniqui pedes Ecclesiæ subvertant. Ibid.
Iniqui subito de vita tolluntur. 713. D
Divina severitas eò acriùs impium punit, quò diutius pertulit 715. A
Iniquus conteritur dupliciter. 723. C
Omnes iniqui rectè dicuntur calumniatores. 743. A
Quare Deus permittat iniquos perseverare in malis. 748. D
Iniquus duplex est. 760. D
Iniqui sunt umbræ diaboli. 969. B
Iniqui sub specie boni multa mala committunt. 990. A
Iniqui scutis fusilibus comparantur. 992. B
Iniqui contra correptionem scuta diaboli opponunt. 993. A
Iniqui inter se uniti contra bonos. 1005. A
Iniqui superbiæ fastu omnes despiciunt. 1018. E
V. Impius.

INITIUM.

Initiis tentationum resistendum. I. 106. A
Initium suum nemo cognovit nec exitum. 841. D

INJURIA.

Gloriosius est injuriam tacendo fugere quàm respondendo superare. I. 1403. D
Injuriam sibi facit qui fratrum suorum jura perturbat. II. 477. B
Post injurias virtuti est amplius insistendum. 481. D
Injurias pro Christo pati indignum non est. 963. A

INJUSTUS.

Injustus ex laude sua polluitur. I. 642. C

INNOCENS.

Innocentes hic sæpe pereunt. I. 140. E
Pœnæ innocentum sunt desideria justorum. 279. C
Quomodo Deus de pœnis Innocentum ridere dicatur. Ibid. D
Quomodo Innocentes contra hypocritas succenduntur. 392. E
Innocens in quo differat à justo. Ibid.
Innocentis afflicti pœna transit ad gloriam. 393. A
Innocens nemo in hac vita. 468. A B
Innocentes non vexandi. II. 500. E
Contra potentes defendendi. 761. A

INNOCENTIA.

Ab innocentia recedere quid. I. 512. C
Innocentia non defenditur tempore sed ratione. 735. C
Innocentia per ovem significatur. 787 C
Innocentiæ exemplum Abel est. 1270. D
Innocentia Samuelis in regimine. III. 250. E

INOBEDIENTIA.

Inobedientiæ crimen unde nascatur. III. 267. A B C 268. A

INOPES.

Inopes qua ratione admonendi. I 1081. D
V. Pauper.

INQUISITIO. INQUISITOR.

Inquisitionis Romanæ Decretum contra abusus. II. 1102. E
Inquisitorum severitas. 379. D 578. E
Inquisitio in Gallia non recepta. Ibid.

INSTITOR.

Institores qui dicantur. I. 531. D

INSTITUTIO.

Quid significet. II. 656. B

INSTRUCTUM.

Quid sit. II. 1105. A

INSULÆ.

Insulæ variæ. II. 528. B

INTELLECTUS.

Cur vocetur dies. I. 24. C

INTELLIGENTIA.

Intelligentia Dei quid. I. 335. A

INTENTIO.

Intentio bona quandoque polluitur. I. 32. A
Intentio in omnibus pura servanda. 33. D
Intentio bona sola non sufficit. 83. C
Intentio per oculum significatur. 323. B 819. D 1177. D
Intentio in omnibus operibus studiosè pensanda. 820. A
Ex intentione procedit omne bonum. 1177. C II. 45. A
Intentionem solam ponderat Deus. 1421. D II. 912. A
Intentio qualiter dirigenda. II. 416. D

INTERAMNA.

Urbs Umbriæ in Italia. II. 839. C 443. C

INTERCEDERE. INTERCESSOR.

Intercedens pro aliis purus esse debet. I. 1061. A B II. 383. E
Interc essor gratus esse debet ei ad quem mittitur. Ibid. II. 384. A
Interc essor quid significet apud S. Bernardum. II. 891. B
Interc essio Sanctorum imploranda. 480. C
Interc essor pro nobis Christus. 690. C D

INTERITUS.

Quomodo sit idem interitus hominum & jumentorum. II. 225. E

INTERROGARE.

Interrogare Dei quid sit. I. 270. E
Item Interrogare Deum. 1027. E
Interrogat nos Deus tripliciter. 811. D
Interrogationes Augustini Cantuarienſis Epiſc. II. 1123. C & seqq.

INTUERI.

Intueri non decet quid liceat concupiſci. I. 618. A

INVENIRE.

Invenire peccata nostra, & inventa pensare negligimus. III. 302. D

INVENTARIUM.

Inventarium de rebus Ecclesiæ defuncto Epiſcopo fieri debet. II. 497. B

INVENTORES.

Inventores perversorum dogmatum torrentes dicuntur. I. 590. B

INVIDUS. INVIDIA.

Invidorum pœna. I. 54. A 164. A
Invidiæ mala. 163. C
Quomodo invidia cognoscatur. 163. E 164. A & seqq.
Invidia est in meliores. Ibid.
Invidia cuncta bene gesta consumit. Ib.
Invidiæ descriptio. Ib.
Causa invidiæ diabolus. Ib. 1089. E
Invidia nascitur de superbia. 529. D
Invidorum natura. 833. E
Invidiæ filiæ quæ. 928. C
Invidiæ tentationes quales. 929. B
Invidi ut admonendi. 1089. D
Dum invidi se à livore non custodiunt, in antiquam diaboli nequitiam demerguntur. Ib. E
Invidis nihil infelicius, quos dum aliorum felicitas afficit; pœna nequiores reddit. Ibid.

INVISIBILIA.

Invisibilia rebus visibilibus præstantiora sunt. I. 447. C

JOANNES BAPTISTA.

Cur tam indigna passus. I. 71. C
Ejus commendatio in multis. Ibid.
Ejus decollatio. 392. D
Pro Christo quomodo obiit. 834. B 1271. D
Quare mel & locustas edere dicitur. 912. E
Erat lucerna. 1226. A
Liberæ locutionis exemplum est. 1271. D
Cur discipulos ad Christum misit. 1360. B C
Num dubitaverit an Christus ad inferna descensurus esset. Ibid.
Cur dicitur plusquam propheta. 1361. D
Appellatur Angelus. Ibid. E
Ejus humilitas. 1363. B 1410. E
Quomodo dixerit se non esse Eliam cùm Dominus dixerit ipsum esse Eliam. 1363. C
Ejus testimonium de Christo. 1364. B
Quo tempore prædicationis officium susceperit. 1409. B
Ejus clamor. Ibid. E
Cur appellatur vox. Ib.
Joannes Baptista magistrum non habuit. II. 8. C
Ejus capilli pro reliquiis à S. Gregorio dati. II. 882. C
Corpus ejus post mortem incensum. 963. B 967. B
Joannes Baptista durus prædicator. III. 186. D E

JOANNES EVANGELISTA.

Cur sub Aquilæ nomine designatur. I. 933. C 1158. E
Totus fuit charitate successus. 1271. E
Fuit verè Martyr. 1487. D
Ejus tunica Romæ. II. 482. E
Cur Evangelium scripsit. III. 23. D

JOANNES.

Joannis Papæ I. miracula duo. II. 135. A B
Theodorico Regi mortuo Judex assistit. 269. C
Joannis 22. opinio circa animarum statum post mortem. 354.
Joannes Surrentinus Episcopus. 405. E
Joannes Syracusanus Episcopus. 661. A
Joannes Climacus Abbas Montis Sinai. 1117. *pro* 1111. A
Joannis jejunatoris elogium. 366. D
Quanti eum fecerit Mauricius Imp. Ibid.
Item S. Gregorius. Ib. E
Qui & eum hypocrisis insimulat. 518. D
Cur à Latinis malè habitus fuerit. Ibid.
Ejus scripta luculenta. 367. A
In Synodo se universalem nominat. 615. C

JOB.

Ejus nomina & figura.

Job quid significet. I. 12. D 487. D
Job interpretatur dolens. 20. C 50. E 487. D 661. B
Per Job vita conjugatorum designatur. 21. E
Job Christum designat 25. E
In quibus Job Christum figurabat. 50. D E
Quomodo per Job cadentem in terram Dominus designetur. 56. B & seqq.
Passiones beati Job referuntur ad Christum. 77. B & seqq. 165. A B C 331. B 487. C 661. B C
Job per patientiam typum servat Ecclesiæ. 380. B 487. C

VITA ET VIRTUTES.

Job fuit Gentilis. I. 7. D 1090. A B 1359. B
Job terram Hus inhabitare quid sit. 20. C 26. E
Job multa possidebat. 18. D
Job filij licet divites concordes tamen erant. 19. A
Filij Job erant perfecti in opere & sermone. 20. A
Job sollicitudo circa filiorum suorum munditiam. Ib. B
Job virtus crescit in tentationibus. 67. B 805. B 1310. C D
Job celsitudo in doctrina morum. 139. C
Job temporalia regendo æterna prædicavit. Ibid. D
Job bona sua cur memorat. 9. B 568. C 569. C 633 B 1204. B
Quatuor gradus virtutum beati Job. 140. B
Percussio Job non vitium tersit, sed meritum auxit. 275. C
Quantis virtutibus polluerit. 282. D
Quomodo dixerit Job omnia sua ad infernum descensura. 396 D
Quantæ reverentiæ fuerit apud auditores suos. 579. B
Job virtutes & divitiæ. 1310. C
Auctoritas reginiinis quanta fuerit. 627. A
Job Evangelicam secutus est perfectionem substantiam suam mente relinquendo. 18. E
Job septem diebus revolutis octavo die sacrificans mysterium resurrectionis colebat. 19. E
Sanctus Job erat soli Deo sibique cognitus. 69. B
Job erat foris rebus vacuus, intrinsecus Deo plenus. 73. C
Per flagella notus est sibi & nobis. 1320. D
Opera bona beati Job recensentur. 282. C
Ejus virtutum Epitome. 659. D E 805. A B 1310. C D E
Fides beati Job de Christo Incarnato 422. A B

CHARITAS.

Eius hospitalitas, mansuetudo, misericordia erga pauperes. I. 8. C
Liberalitas erga Deum & proximum. 18. C
Job inter flagella immobilis in Dei & proximi charitate inter flagella extitit. 46. C
Cognovit quid Deo & quid proximo deberet. 74. D
Job inimicos dilexit. 282. E
Job benignus fuit & misericors erga omnes. 557. B
Quare Job se dicebat patrem pauperum, & non patronum. 571. A
Pauperes multos in sua conversatione habebat. 628. D
Miserationem ab utero munere conditoris accepit. 629. C
Ab eodem accepit esse & pium esse. Ibid. E

PATIENTIA.

Job constantia in substantiæ filiorumque amissione. I. 18. D
Et adversus omnes diaboli machinas. 659. E 660. C
Quare scidit vestimenta, & tonso capite in terram corruit. 46. D
Job in sermonibus suis inter flagella non deliquit. 41. A 47. B 73. C
Quare inter gemitus adoravit. Ibid.
Cur saniem testâ radebat. 70. E
Cur in sterquilinio jacebat. 71. B
Quare Job maledicebat diei suæ. 93. A 96. E 97. D 98. A 105. C
Maledictio Job non est ex malitia delinquentis. 97. D
Job per patientiam Ecclesiam figurabat. 380. B 487. C
Job contra tormenta patientiam, contra verba sapientiam tenuit. 82. A 398. A
An Job in suis flagellis peccaverit. 410. D 660. D
Job flagellis credidit peccata sua deleri non merita augeri. 411. B 675. C 739. C 936. B 941. B
Inter flagella Deo se displicuisse credidit. 444. A
Job patientia & adversitas. 1311. A E

HUMILITAS.

Bona sua opera ex humilitate profert. I. 369. C
Humilitas Job quanta fuerit. 8. C 626. D 629. E
Job non solum magnus fuit in excellentia virtutum, sed in confessione peccatorum. 648. B C
Quare Job se dixerit insipienter locutum. 1026. B
Job credidit se pro culpa & non pro gratia flagellari. 1029. D

EJUS TENTATIONES.

A DIABOLO.

Ordo afflictionis Job à diabolo. I. 45. A 72. D E 95. E
Quare diabolus filios Job in domo majoris oppressit. Ibid. C
Job superbum hostem humilitate percussit, crudelem patientia stravit. 47. E
Job acriora vulnera hosti inflixit, quàm sustinuit. Ibid.
Invidia diaboli in eum. 67. B
Quare Satan jubeatur animam Job servare. 70. B
Post multa mala diabolus uxorem Job in eum concitavit. 72. C
Diaboli intentio affligendo beatum Job. 290 C
Job à Satan percussus percussionem suam Satanæ non tribuit. 418. D
Constantia Job adversus omnes diaboli machinas. 659. E 660. C
Quot vulnera diabolus Job intulit, tot sancto viro victorias contulit. Ibid.
Diabolus amicos Job de singulis locis in eum commovit. Ibid.
Job flagella à Behemoth illata. 964. B

AB UXORE.

Uxor Job ipsi insultat. I. 67. B 81. E 1310. D
Job mulierem sibi subjectam & non præpositam attendit. 72. C
Uxor Job malorum elatione succumbentium figuram tenuit. 81. B
Uxor Job eum ad maledicendum provocans quid significet. 661. C
Job per mulierem tentatus. II. 621. E

AB AMICIS.

Amici Job ignorantia non malitia peccaverunt. I. 10. C. 11. A
Amici Job ut afflictum à dolore suspenderent, steduerunt priùs mœrendo ejus luctui concordare. 75. C
Amici Job plus quàm necesse fuerat in consolatione doluerunt. Ibid. E
Amici Job locutione peccaverunt, qui priùs taciturnitate meruerunt. 76. B
Loca amicorum Job congruunt hæreticorum actibus. 83. D E
Amici Job hæreticorum speciem tenent. Ib. 133. A 165. D E 487. D
Quid sit quod amici Job septem diebus cum eo in pulvere sedere perhibentur. 85. D E
Cum Job in terra sedere quid sit. 86. A
Per ea quæ ab amicis Job bene gesta sunt, malè ab hæreticis gerenda signantur. 87. D
Amici Job ipsum pro iniquitate percussum crediderunt. 135. D
Amici Job contra eum insurgentes peccant. 136. C
Amici Job multa bona illi prædicant. 139. C
Amicorum Job dicta non omnia reprobantur. 165. E
Job amicis suis tria respondit. 213. D
Amici Job ipsum propter peccata flagellatum suspicati sunt. 427. B
In tribus amicorum Job nominibus tres in hæreticis perditionum casus exprimuntur. 660. D
Quare tauri & arietes pro amicis Job oblati sunt. 662. E
Amicorum Job verba Dei sententia reprobantur. 1029. B C
Quare amici Job offerre tauros & arietes jubeantur. 1030. C

A DEO.

Quare Job frustra & non frustra à Deo affligitur. I. 69. A B
An Job justo Dei judicio fuerit afflictus. 410. D
Cur Deus beatum Job se frustra afflixisse testetur. Ibid. E
Job inter flagella se Deo displicuisse credit. 444. A
Quare Job flagellari permissus sit. 472. B 941. B
Job pro gratia flagellatus est. 675. C
Job in nulla culpa à Deo discrepavit. 941. D
Quare sit à Domino verbis correptus. Ib.
Cur à Deo humiliatus. 1310. D

QUALIS POST FLAGELLA EXTITIT.

Dolorum Job Epilogus. I. 805. A
Justus Job ante flagella fuit, sed justior post illa permansit. 805. B
Quantum Job ex flagellatione profecerit. 1028. B
Job credidit se pro culpa & non pro gratia flagellari. Ibid. D
An Job post flagella peccaverit. Ibid. E
Quare Dominus liberos Job non duplicavit sicut aliam substantiam. 1040 B
Quid per animalia beato Job post flagella reddita. Ibid. C
Ratio numerorum animalium beato Job reditorum. 1042. A
Nomina filiarum Job. 1043. C & seqq.

LIBRI JOB.

Libri Job auctor quis. I. 5. A B
Collatio locorum Job & Isaiæ. 934. A
De libris in expositionem beati Job. II. 633. C
De libris beati Job transmittendis. 913. D
Libri Job non sunt rudibus auditoribus legendi. 1018. D

JOBAB.

Jobab fuisse Job creditur à quibusdam. I. 5. A

JONAS.

Mira Dei erga eum providentia. I. 177. E

JONATHAS.

Jonathas donum columbæ interpretatur. III. 259. E

JORDANIS.

Jordanis nomine intelliguntur baptizati. I. 970. E

JOSAPHAT.

Josaphat à Domino increpatur, quia Achab tulit auxilium. II. 1108. E

JOSEPH.

Ejus historia describitur. I. 177. A 1331. D E
Ejus continentia. 777. C 876. B 1271. A
Joseph sponsus Mariæ custos ejus virginitatis. 1441. E

JOSUE.

Ejus constantia laudatur. I. 777. D
Et confidentia in Deum. 1271. B

JOVINIANUS.

Jovinianus virginitatem damnabat. I. 564. E

IRA.

Iræ qualitas & gravitas.

Ira sæpe jungitur inchoatæ justitiæ nostræ. I. 32. C
Iræ motus in anima varij. 160. D
Quomodo differant ira, racha, & fatue. 621. C
Ira quam graviter à Deo punitur. Ib.
Ira in correctione deponenda. 767. A
Præcones iræ sequentis sunt terrores quos cernimus 1349. D
Ira Sacerdotis debet esse moderata. 1397. C
Ira non debet dominari sed ancillari. II. 882. B 926. B
Ira Sanctorum metuenda si spiritus in eos insiliat. III. 243. E

IRÆ EFFECTUS.

Quid in irato homine agat. I. 118. A 160. D 161. A B C &c.
Ira contemplationem impedit. 162. E
Ira rationi subjecta virtuti famulatur. 163. A
Iræ filiæ quæ. 928. C
Iræ tentationes. 929. B
Non ira sed ratione à præpositis agendum. II. 895. E
Irâ quomodo utendum. 926. B C
Ira vix est sine culpa. 1136. C
Ira contra viria laudabilis est licet molesta. Ibid.

IRÆ DIVISIO.

Ira ex impatientia, & ira ex zelo justitiæ. I. 162. C
Ira sine voce, cum voce, cum excessu vocis. 621. C
Ira multiplex. 1098. E

IRÆ REMEDIA.

Iræ sedandæ modi duo. I. 164. A
Ira in vindicta quomodo uti debemus. II. 926. B & seqq.
Ira ut superanda. III. 281. C

IRA DEI.

Potestas iræ Dei quæ sit. I. 131. E
Iræ Dei Sancti restiterunt. 271. D & seqq.
Quomodo iræ Dei nemo resistere potest. Ibid.
Nullius interventu ira divina restringitur cùm implacabiliter excitatur. 272. E
Ira Dei quomodo nobis multiplicata dicatur. 298. B
Iram Dei merert, quid sit. 760. C
Iram Dei provocare quid. Ibid.
Ira Dei misericordiâ temperata. 1143. E 1144. A B C
Irritare Deum quid sit. 1206. B D
Ad iram Deus provocatur cùm mala in Deum non puniuntur. II. 500. C

IRACUNDUS. IRACUNDIA.

Iracundiæ mala. I. 160. E 161. A B C &c.
Iracundus quàm noxius. 161. A
Iracundi cogitationes viperæ sunt similes. 161. E
Iracundi descriptio. Ibid. B
Iracundorum varij gradus. Ib. E
Iracundi quomodo admonendi. 1098. B

IRASCI.

Irasci quid sit. I. 606. C

IRE.

Ire ad Deum quid sit. I. 715. E

IRENÆUS.

S. Irenæi scripta Romæ incognita S. Gregorij tempore. II. 977. D 978. A

IRIS.

Iris arcus est cælestis. I. 1196. B
Iris testis est judicij facti & faciendi. Ib.
Aqua & ignis cur in Iride appareant. Ib.

IRRIGUUM.

Irriguum inferius & superius quid sit. II. 204. C 722. B

IRRISIO.

Irrisio duplex. I. 326. A

ISAAC.

Isaac puteos fodiens ab allophylis turbatur. I. 465. E
Isaac patientia laudatur. 777. B

Isaac puteos fodere quid sit. 916. A
Ejus morum simplicitas. 1270. E
ISAIAS.
Officium prædicationis cur appetit. I. 1058. D
Aliis Prophetis eloquentior fuit. III. 274. E
ISBOSETH.
Quid significet. I. 31. C
ISRAEL. ISRAELITICUS.
Israël Gentium populum designat. I. 56. D
Reliquiæ filiorum Israël in fine salvæ fient. I. 265. E 560. D 781. E
Israël contra tribum Benjamin bis in certamine prostratus est, & tertiò convaluit. 409. E
Israëliticus populus olim dono prophetiæ infusus prophetiam perdidit. 280. D
Israëlitæ manna abhorrentes cibaria Ægypti desiderabant. 597. A
Beneficia Israëliticæ genti ante & post terræ promissionis ingressum collata. 831. A
Israëliticus populus primum sacrificium obtulit in Ægypto, secundum in eremo. 1319. D
Israëlitico populo quare promittatur terra promissionis. 1468. A
ITALIA.
Italiæ persecutio signis quibusdam ostensa fuerat. I. 1347. C
Italiæ desolatio per Longobardos. Ibid.
ITALICA.
Italica Patricia mater Venantij Cancellarij. II. 400. E
ITER.
In itinere dormire quid sit. I. 149. A
Iter asperum electis Deus facit. 682. E
V. Via.
JUBILATIO. JUBILÆUS.
Jubilæus annus. I. 21. B
Jubilum quid sit. 258. E 691. E
Jubilæus quid significet. 481. D 1288. C
Jubilatio quid sit. 821. D
JUDAS.
Judæ pœnitentia damnabilis. I. 335. D
Mirabile de fine Judæ & Latronis. 721. D
Judas gravius nocuit Domino quàm si non fuisset de ejus familia. 1486. A
JUDÆA.
Judæa venientem redemptorem non agnovit. I. 104. D
Judæa in adventu Christi in quatuor regna divisa. 1409. C
Judæa in fine mundi convertetur. 1423. A
JUDÆI.
Eorum nomina.
Judæus populus lapis caliginis dicitur. I. 527. E
Judæus populus umbra mortis fuit. 528. A
Judæi invij quare dicantur. 529. B
Dicuntur Onagri & Dracones. 847. E
JUDÆORUM CÆCITAS.
Tenebras in die passi sunt. I. 179. A
De sua cæcitate gloriantur. 264. B D
Excæcati sunt quia prædicatores expulerunt. Ib. D 265. A
Item quia veritati credere noluerunt. 831. C
Item quia litteræ adhæserunt. 859. E
Judæi nescientes consilio Christi faverunt. III. 12. A
Lumen quod nobis portant ipsi ignorant. 105. B
Judæorum Salvatorem expectantium cæcitas. 38. E & seqq. 44. C
JUDÆORUM OBSTINATIO.
Judæi in carnalibus sacrificiis spiritalem intelligentiam respuunt. I. 87. B
In Christi adventu fidem sequi noluerunt. 94. D
Christum quem venturum prædixerant præsentem negaverunt. 339. C
Pauci ex Judæis à Christo conversi sunt. 415. B
Apostolis prædicantibus restiterunt Judæi. 264. B 529. C 1213. E
Quomodo cor principum Judæorum sit immutatum. 342. A
JUDÆORUM OBDURATIO.
Judæi lapidibus comparantur ob insensibilitatem. I. 850. A
Judæorum cordis duritia in Nativitate Domini. 1372. B
Judæorum reprobatio terribilis. 104. C 342. A. 600. E 859. E. III. 68. A B
Eorum reprobatio non discutienda, III. 46. A
JUDÆORUM POENA.
Judæi Gentibus subditi sunt, quia Deo subdi noluerunt. I. 264. B
Ob rejectum Evangelium à Romanis deleti sunt. Ibid. C
JUDÆORUM INCLEMENTIA ET INFIDELITAS ERGA CHRISTUM.
Judæi Christum negaverunt. I. 414. E 415. A
Quibus artibus usi sunt ut eum interficerent. 793. D
Christum ob miracula persecuti sunt. 794. B
Ob ejus humilitatem ipsi credere noluerunt. 992. E
Judæi prius Christum venturum credentes, incarnatum non crediderunt. 339. C
Judæorum superbia incarnationis mysterium despicere maluit, quàm sequi. 342. C
Judæi in ore tenebant legem, sed legis persequebantur auctorem. 529. E
Judæi post tot beneficia à Deo collata illius mortem procuraverunt. 831. A
ECCLESIÆ DISCIPLINA ERGA JUDÆOS.
In rebus temporalibus.
Mancipia Christiana eis habere non licet. II. 307. E 508. A 558. B C 719. D 765. D 803. A 868. C 870. A
Servi Judæorum ad Ecclesiam confugientes ut tractandi. 545. C D 546. D
Res Judæorum usurpare non licet. 826. C 827. A
Onus pensionis eis relaxandum. 1119. B
IN REBUS SPIRITUALIBUS.
Benignè sunt tractandi. II. 401. C 1057. C D
Non sunt vi ad fidem trahendi. 416. D 417. C 768. B 783. A
Quomodo sint ad fidem alliciendi. 586. D 768. B
Qua cautione recipiendi. 587. C
Non sunt vexandi. 770. C
Eorum ruinam quanta charitate defleat Ecclesia. III. 14. D 15. B C
JUDÆORUM CONVERSIO ET SALUS.
In fine mundi convertentur. I. 94. E 1035. A & seqq. 1234. D 1423. A
Cum muneribus venient adorare Dominum. 1039. B III. 476. C
Judæis conversis victum suppeditat S. Greg. II. 570. B
JUDAICUS POPULUS.
De scientia legis gloriatur. I. 87. A
Cur servus appellatur. 415. C
Dicitur lapis caliginis, & umbra mortis. 518. A
Comparatur gelu & glacici. 849. C
Judaicus populus solam litteram attendit. 1169. D
Jud. populus in fine convertetur. 1170. B
Judaicus populus Trinitatem non cognovit. 1278. A
JUDAISARE.
Judaisat qui vult diem Sabbati solemnisare. II. 1044. D
JUDEX.
Deus judex est & testis peccatorum. I. 275. E
Apud misericordem judicem nequaquam sine venia culpa relinquitur. 311. E
Qui judices cum summo judice futuri sint. 329 A
Judex supremus ante judicium precibus placari potest, in judicio non potest. 426. E
Judex nunc peccantes considerat & expectat. 442. A
Justus judex transfert se in personam proximi. 568. A
Justi judicis officium. Ibid.
Venturum judicem semper cogitant justi. 627. A
Judices olim ante judicium quid facerent. 1065. C
Judex in proferenda sententia præceps esse non debet. 572. C. 1116. E 1117. B 1120. B 481. C
Quanta cura adhibenda sit in cogitatione venturi judicis. 627. A
Christus cum judex apparuerit, & speciosus justis & terribilis erit injustis. 1183. D
Judex internus potius considerat mentem quàm verba. 1447. D
Iudicem misericordem hic cum lacrymis adire debemus. 1483. B
Iudex interiora & exteriora iudicabit. 1499. A
Iudex districtus dum sustinet, debemus cogitare quid nobis sit futurum. 1513. E
Iudex non ex sublimioris gradus prærogativa, sed ex operum meritis approbabit. II. 435. A
Judices Ecclesiastici & laici simul judicant. 481. C
Iudex præ oculis debet Dei timorem habere. 500. D 674. A
Iudex laicus Sacerdotes opprimere non debet. 563. B
Iudex debet habere actionem districtam & linguam mitem. 674. B
Iudex debet utrique parti litigantium se exhibere communem. 808. C
Iudex citius ad precem flectitur si à pravitate sua petitor corrigitur. 1043. D
Pœna judicum præsumentium aliquid in causis Clericorum. 1080. D
Iudicum discretio. 1091. B
JUDICARE.
Judicare de internis vetitum. I. 20. A
Quod Deus judicat, lumine illustrat. 106. C
Inferiores non debent leviter de superiorum factis judicare. 135. E
Mos humanæ mentis aliena judicandi. 168. B
Deus duobus modis hominem judicat. 289. D
Christus quotidie facta mortalium judicat. 337. C
Quisquis in fine judicari formidat, hic quantum potest seipsum judicat. 350. B
Qui se priùs non iudicat, quid in aliis rectum judicet ignorat. 409. D
Sancti de factis Dei piè judicant. 470. A
Bis judicare quid sit. 523. A
Deus justè judicat non accipiens personam. 713. B
Judicari coram Deo & à Deo quid sit. 717. E
Judicandorum ordines duo. 756. C D
Nemo bene judicat quod ignorat. 773. A
Debemus nos iudicare antequam alios iudicemus. 1162. D
Qui aliter sua & quæ sunt proximi iudicat, pondus & pondus habet. Ib. C
Judicare subditos non potest qui spiritum huius mundi habet. III. 155. A
JUDICIUM.
Iudicia Dei.
Judicia Dei timenda. I. 77. A
Dicuntur tenebræ, quare. 107. A
Judicia Dei occulta. 125. E 132. E 185. E
Judicium Dei quam severum. 232. B
Nulla sine occulto Dei iudicio hominibus fiunt. 356. D
Occulta Dei iudicia ab Ecclesiæ Prælatis non cognoscuntur. 387. C
Secreta Dei iudicia nemo ad plenum intelligit. 451. B
Quomodo incomprehensibilia 451. B 772. D 773. B C 814. A 850. C 858 D E II. 92. B 393. D 396. E
Mira Dei iudicia in reprobatione & electione. 721. B 840. B C
Quomodo divina iudicia intendantur super unam animam, unam urbem, & unam gentem. 729 D
Divina iudicia talia verba nostra audiunt qualia ex intimis proferuntur. 739. D
Judiciorum Dei similitudines. 773. B
Tanta debent iudicia Dei humilitate venerari, quanta obscuritate nequeunt conspici. Ibid. D
Divini iudicii occulta mensura est. 823. D
Judicia Dei quam mirabilia sint. 840. A B
Divina iudicia cùm nesciuntur non sunt discutienda. 938. A
Judicia Dei abyssi dicuntur. 1016. B
Judicia Dei profunda cogitare, & alas deponere. 1191 E
Longè magis timendum est iudicium divinum quàm humanum. 1442. E
Judicia duo Deus ex una re exhibuit. I. 20. B
Judicia Dei nobis sunt ignota. II. 446. A
Judicia divinæ districtionis plerique metuunt

qui prava agere non desistunt. III. 253. D

IUDICIA HOMINUM.
Privata.

Iudicii bonus ordo qualis. I. 230. E
Quilibet in iudicio suo cæcus est. 276. B C
Disputare ad iudicium pertinet. 343. D
Iudicia humana quàm falsa. 467. A
Iudicium coram Deo ponere quid. 470. B
Judicia justorũ diademati comparantur. 578. A
Iudicia iustorum quomodo fiant. Ibid.
Iudicia nostra præcipitata esse non debent. 572. C D
Iudicium apud se viri boni quotidie exercent. 717. E 718. A
In iudicio mentis nullum deest causæ mysterium ubi conscientia accusat & ratio iudicat. 718. A
Pro hac vita in potestate nostra est internum mentis nostræ contra nos subire iudicium. Ibid. D
Iudicia temeraria vitanda. II. 446. A

POLITICA.

Non est ante sufficientem probationem præcipitandum iudicium. I. 572. C
Perversitas iudicii in Sardinia. II. 610. B
Nullum servetur iudicium nisi rationabiliter habitum. 1079. D
Iudicij perversio ex acceptatione munerum quæ ex avaritia procedit. III. 177. C

ECCLESIASTICA.

Iudicia Ecclesiastica Clericis adeunda. II. 755. C
In iudicando discretio servanda. 1030. A
Iudicia contra leges canonesque prolata. 1086. E

IUDICIUM EXTREMUM.
Quale.

Peccata hic punita in judicio non punientur. I. 106. B
Omnia subtiliter Deus examinabit. Ibid. C 470. D
Iudicium extremum dicitur porta regni, & quare. 168. D
Christus in eo immisericors. 232. A 330. C
Iudices cum Christo quinam erunt. 329. A
In eo omnia revelabuntur. 441. E
Appellatur dies furoris. 442. A
Iudicij dies quàm terribilis. 508. C 522. D 1149. D 1349. C 1379. D
Varia ejus nomina. Ibid. 521. A
Appellatur fulmen. 1005. D
In igne fiet. 1150. A
Iudicij extremi varia nomina. 1379. D
Iudicij extremi horror mirabilis erit omnibus, præsertim pastoribus. 1400. A
Quam severum futurum sit extremum judicium. II. 399. D
Iudicium futurum multiplex. 718. B
Divini judicii occulta mensura est. 823. D
Iudicium ultimum sine misericordia erit. 986. D
Iudicij ultimi sententia. Ibid.

IUDICII EXTREMI CONSIDERATIO.

Fugere judicium Dei est se in pœnitentia abscondere. I. 106. E
In judicium Dominus veniens peccatorem videt ut feriat. 235. A
Quam districtum futurum sit Sancti considerant. 237. A
Iudicij cogitatio bonos vigilantes reddit. 389. C 470. B
Iudicium extremum quàm sit formidandum. 426. D E 427. A 633. A 634. A 1149. D
Iudicium extremum negant qui malè agunt. 426. D
Terror supremi judicii mala præterita cogitare facit. 427. B
Extremi judicii cogitatio nos ad pœnitentiam provocat. 470. C
Iudicio Dei semper assistunt sancti. 475. A
Iudicium Dei adversus negligentes præcepta sua. 515. B
Quare Christus differt judicium. 1374. B
Iudicium extremum semper meditandum 1454. D

IUDICII EXTREMI TEMPUS.

Adventus Christi secundus in quo differat à primo I. 330. B 507. E
Cur appelletur nox. 521. A B
Iudicii universalis diem nemo scit nisi solus Pater. II. 918. D

IUDICII EXTREMI PRÆPARATIO.

Deus Sodomitas igne judicii ante judicium prævenit. I. 572. C
Quid sit venienti ad judicium librum offerre. 656. B
Conversus quisque attendere non cessat quam districtus iudex æternus adveniat. 701. A
Quis dicatur amare judicium, 710. C
Proponendum est contra se futurum judicium. 717. B
Quale debeat esse examen conscientiæ in discussione futuri judicii. Ibid. C
Iudicii signa prænuntia. 1347. B C
Iudicii dies semper ante oculos ponendus est. 1347. B
Ad judicium sine intermissione properamus. 1388. B
Vita moresque componendi. 1442. D
Timeri debet dies iudicii ne timeatur. Ibid. E
Iudicii venturi sententiam fugere per pœnitentiam possumus. II. 950. E

ELECTORUM ET REPROBORUM IN JUDICIO STATUS.

In die iudicii reprobi erubescent. I. 259. D
Iudicium Dei nec peccator nec iustus effugiet. 277. C
Malos in iudicio boni & mali accusabunt. 441. B
Iustum Dei iudicium in discretione Angelorum. 451. C
Quidam in iudicio non iudicantur & pereunt. 756. C
In iudicio hi verba iudicii audiunt qui ejus fidei verba tenuerunt. 756. E
Ex parte electorum quidam in iudicio iudicantur & regnant. 757. A
Quidam in judicio non iudicantur & regnant. Ibid. B
Deus in iudicio mansuetus iniustos puniet. 944. A
Christus in iudicio tranquillus iustis, & iratus apparebit iniustis. Ibid.
In die iudicii pœnitentia impiorum irrita erit. 980. B
Unusquisque de talentis rationem reddet. 1399. E

IUGALIS.

Quid sit. II. 794. A

IUGUM.

Iugum Domini quomodo sit leve. I. 23. D 122. B
Iugum sæculare quàm onerosum. 880. D

IULIANUS.

Iulianus defensor ad Equitium pergit. II. 20. D
Iulianus apostata imperat ædificari xenodochia. 561. E

IUMENTUM.

Iumenta dicuntur homines. I. 693. D 745. D 746. E

IUNIPERUS.

Iuniperus peccata significat. I. 589. D
Radix juniperi avaritiam designat. Ibid.

IURARE. IURAMENTUM.

Iuramentum proferre quid sit. I. 940. A
Iurare ad sepulcra martyrum. II. 674. B
Iuramenti forma. Ibid. C
Iurare per genium Imperatorum aut per vitam Regis illicitum. 1024. D
In iurando quæ cautio adhibenda. III. 305. D E

IURGIUM.

Iurgia seminantes quomodo admonendi. I. 1109. C

IURITHEUM.

Quid significet. II. 740. B

IUS.

Ius & honor in quo differant. II. 372. B
Item ius & usus. 398. E
Ius & vis sunt opposita. 551. B

IUSSIO.

Iussiones Imperatorum quæ dicebantur. II. 488. A 583. D

IUSTIFICATIO.

Iustificationes præcepta significant. I. 1182. C 1336. B

IUSTINIANA.

Iustiniana prima urbs Macedoniæ. II. 485. B

IUSTITIA.

Iustitiam defendere amore præmij, injustum. I. 276. D
Iustitia vestimento comparatur. 412. E 566. E
Iustitia radix virtutum. 576. A
Iustitia nostra quomodo cælanda & ostendenda. 1129. B C
Iustitia quid sit. 1341. E
Iustitiam vendere quid sit. 1513. C
Bonorum causa iustitia est. 764. B
Iustitiam falsam habentes alios despiciunt. 1475. D

IUSTITIA ANIMÆ QUOMODO ACQUIRATUR.

Iustitia vestiri quid sit. I. 566. E

IUSTITIÆ CONDITIONES.

Iustitia mansuetudini iuncta esse debet. I. 20. D
Iustitia prior est misericordiâ. 569. D
Iustitia vera compassionem habet. 1475. C
Iustitiam quam quis mente gerit, operibus etiam monstrare debet. II. 417. D
Summum in regibus bonum est iustitiam colere. 875. C

IUSTITIÆ ANIMÆ COMPARATIO AD DIVINAM JUSTITIAM.

Iustitia humana iniustitia est. I. 155. A 273 E 496. B 631. C
Apud Deum nulla est iustitia hominis, si eam extollit arrogantia mentis. 467. B

IUSTITIÆ CONSERVATIO.

Debemus pro defensione iustitiæ nosmetipsos objicere. I. 917. A

JUSTITIÆ JACTURA.

Quomodo justitia nostra pervertatur aliquando. I. 62. C

JUSTITIÆ RESTITUTIO.
V. Gratia. Iustus.

Justitia perdita per pœnitentiam reparatur. I. 413. A

JUSTITIA DIVINA. *V. Deus.*

Justitiam divinam post peccatum non timere periculosum est. III. 100. A B

JUSTITIA HUMANA. *V. Iudicium.*

IUSTUS.

Justus per lignum figuratur. I. 358. A
Justi per lucem figurantur. 502. E
Nemo nascitur Justus. 545. E
Justorum vita palmæ comparatur. 574. B 575. B
Justi progenies herbæ terræ comparatur. 186. E
Justi meditationes. 117. C
Mens justi arca testamenti. 136. A
Contemplatio justorum circa divinum judicium. 237. A
Justi vita Lucifero comparatur. 321. C
Justi quatenus sibi adhærentes ad amorem accendunt, carbones sunt, ut verò remoros illustrant, lampades fiunt. 1264. E

JUSTUS QUIS.

Justus non est qui justitiam in dolore deserit. I. 410. G
Justus Dei illustratione non comparatione justus est 496. B

IUSTI PROPRIUM.

Iusti semper Deo assistunt, ut famulus Domino suo. I. 473. B
Iusti sibi præsentem Deum semper conspiciunt. 560. D E
Iustorum dies sunt afflictionis. 603. D
Iustorum proprium quid sit. 82. E
Tædet iustum vivere. 277. B
Iustorum proprium est non solùm suam sed & proximorum ædificationem in dictis & factis quærere. 346. E 347. A
Iusti mundi gloriam quasi stercus reputant. 429. D
Quantò plus iusti hic laborant, tantò amplius Deum contemplari desiderant. 467. E
Iustorum sollicitudo est actus suos quotidie juxta viam veritatis examinare. 473. A
Iusti semper ad cordis secretarium redeunt. 475. A

IUSTORUM DIVISIO.

Iustorum duo genera. I. 775. C

IUSTI VIRTUTES.

Iustorum fortitudo in bello. I. 82. B
Iusti ex reprehensione corriguntur. 307. A
Prudentia iustorum à sapientibus mundi fatuitas creditur. 326. D
Iusti simplicitas à reprobis despicitur. Ibid.
Iusti etsi sæviendo aliorum facta arguant, cum compassione reprehendunt. 344. C
Iustus iniusta patiens non tam ad iram quam ad preces movetur. 418. C
Iusti de errore pereuntium lætari non possunt. 464. A
Iusti in bono opere constantes sunt. 575. B C

Iusti cumulus est bona agere & mala tolerare. 613. A
Iusti aliquando in correctione mites, aliquando severi sunt. 706. B
Iustorum confidentia leoni comparata. 917. D
Iusti æquanimiter flagella divina tolerant. 986. B
Iusti filiorũ virtutes veræ quæ. 1340. A & seqq.
Mens iusti cruciatus appetit. 199. A
Fortitudo iustorum in quo consistat. 201. B

IUSTI TIMOR.

Iusti cùm alienas culpas conspiciunt, ad proprias attendunt & illas dijudicant. I. 89. E
Iusti continua in vita molestia astringuntur. 123 C
Pro peccatis suis iudicium Dei timent. 125. B 244. E
Bona sua etiam formidant. 131. C 132. C 150. D
Iusti semper timent. 144. E 150. D 274. B 283. C 470. B 475. B 581. D 622. A
Iustorum timor. 200. C 232. C
Quomodo se iudicent. 568. A

IUSTI INTENTIO.

Bona iusti agunt ut soli Deo placeant. I. 127. A
Intentio iustorum per oculos designatur. 323. B 819. D 1177. D

JUSTI VERBA ET OPERA.

Iustorum verba gravia sunt injustis. I. 245. A
Iustorum bona usque ad terminum vitæ crescunt. 249 A
Iustorum moderatio in redarguendo. 344. C
Verba & opera justorum & injustorum similia sunt, intentio tamen diversa. 369. A B
Iusti quandoque bona sua ex necessitate fatentur. 369. B 736. A
Iustorum judicia de se qualia sint. 568. A 917 A

JUSTI STATUS IN PROSPERIS ET ADVERSIS.

Iusti in dolore tribulationis propriæ positi non desernnt curam utilitatis alienæ. I. 82. C
Iusti quandoque interius & exterius affliguntur. 90. A
Nullus carnalium desiderium motus justos tenet. 123. B
Iusti in prosperitate turbantur. 127. A
Iusti in hac vita magis prospera quam adversa formidant. Ib. B
Iusti contra impugnantes fortiter muniti. 183. C
Iusti afflictionem requiem putant. 196. E 199. D
Iusti hujus vitæ gaudia plenè despiciunt. 214. A
In adversis patientes, in prosperis timidi. 260. A B
Iusti nec præsentia bona curant, nec præsentia bona timent. 260. A
Justis exercitium virtutis est sola extenùs adversa tolerare. 275. D
Iusti in persecutionibus non irascuntur. 418. C
Iusti mœrore afflicti consideratione cælestium consolantur. 536. E 537. A
Iusti in prosperis & adversis stabiles. 599. C
Iusti in tribulatione supernum solatium temporaliter percipiunt quod non temporaliter implorant. 747. E
Iusti æquanimiter flagella tolerant divina. 986. B
Animæ Iustorum probantur quasi aurum quod per ignem probatur. 472. B
Iusti in prosperitate & adversitate Deum laudant. II. 908. B

JUSTORUM PECCATA.

Iusti peccata sua semper considerant. I. 89. E
Iustus peccata sua semper detestantur in confessione. 234. A
Iusti minimos defectus in se plangunt. 346. D
Si justi non labuntur in opere, labuntur tamen in cogitatione. 348. E
Corda Iustorum sæpe cogitationes polluunt. 476. B
Iusti sine peccato esse omnino non possunt. 513. C
Iustorum lapsus quàm ipsis utiles. 979. *per totum.*

IUSTORUM DESERTIO.

Iustos flagellari cur Deus permittat. I. 8. C 71. E 135. B
Iustos duobus modis tentat Diabolus. 72. A
Iusti aliquando delentur. 140. E
Quæ sit desperatio justi. 239. A C
Iustus de divinæ misericordiæ largitate non desperat. Ibid.
Quare Iusti aliquando cadere permittantur. 296. B
Quomodo lampas Iustorum passim contemnatur. 329. D
Lampas Iustorum quæ nunc contemnitur ad statutum tempus ventura præparatur. 330. B
Iusti in hac vita à reprobis affliguntur. 742. D
Profectus dilationis desiderii Justorum. 748. A
Iustorum adversarios cur Deus prosperari sinat. 602. A B C

IUSTORUM ET INIQUORUM COMPARATIO.

Differentia timoris Iustorum & iniquorum. I. 345. A
Iustorum & iniquorum verba & opera similia, intentio diversa. 369. A B
Iusti & injusti comparatio ex fine. 620. D E
Non invideant Iusti felicitati reproborum. 620. E
Quomodo Iustus & injustus differenter expectent judicium. 915. A
Differentia Iustorum & injustorum in judicio. 944. A
Iusti injustorum tormenta videre possunt. 1522. A
Iusti videntes miserias damnatorum in laudibus Dei crescunt. 981. B

IUSTORUM MORS ET PRÆMIVM.

Iusti ante Ascensionem Christi ubi habitabant. I. 117. B 608. C
Iustus in vita præsenti despectus in futura potestate magna fulgebit. 329. A
Iustorum interitus cum lætitia est. 702. A
Solis Iustis præmia regni cælestis debentur. 1435. C
Mors Iustorum bonis est in adjutorium. 1485. D *V.* Sanctus.

IUSTUS MONACHUS.

Pro vitio proprietatis severè à S. Gregorio punitus. II. 316. A

IUVENCULÆ.

Iuvenculas Abbatissas fieri vetitum. II. 550. B

IUVENIS.

Iuvenes in sacra Scriptura quinam appellentur. I. 564. B
Iuvenes qua ratione admonendi. 1081. C
Cur Iuvenes ab animarum cura arcentur. II. 64 A

K

KYRIE ELEISON.

Aliter in Ecclesia Romana, aliter apud Græcos dicitur. II. 829. D 830. B

L

LABAN.

Laban quid significet. I. 888. B C
Ejus Idola quid denotent. Ibid.

LABIUM.

Labiis non peccare quid sit. I. 74. D
Labia polluta quæ sint. II. 164. A

LABOR.

Laboris sublevatio est visitatio collaborantis. I. 130. A
Labor itineris leviatur ex societate. Ibid.
Labor hominum in quo consistat. 171 B
Laboriosas noctes ducere quid. 226. A
Iustos laborare in adversitate quid sit. 485. D

LACRYMA.

Lacrymæ inutiles quæ. I. 284. C
Lacrymæ mulieribus & pueris frequentes. II. 541. C

LACTARE.

Lactare parvulos, fitmiores ablactare oportet. III. 23. C

LACTUCA.

Lactucam comedentis Monialis pœna. II. 17. C

LACUS.

Lacus Castellionensis in agro Senensi. II. 378. C

LÆDERE.

Lædens alium se prius proprio jaculo percutit. III. 396. D

LÆNA.

Quid sit. II. 1117. *pro* IIII. B

LÆTITIA

Iusti de malorum erroribus non lætantur. I. 464. A
Læti qua ratione admonendi. 1082. D

LÆVA.

Per lævam sponsi vita præsens denotatur. III. 470. C

LAGUNCULA.

Lagunculæ quid significent. I. 670. B

LAICUS.

Laicorum violentiæ reprimendæ. II. 483 D
Laici ad obsequia Ecclesiastica non admittendi. 629. D 631. E
Laici non statim ad ordines sacros promovendi. 459. B 465. A 529. C 636. B 637. A 640. E 756. E 798. A C 861. B 867. B

LAMENTA.

Lamenta sine humilitate non prosunt. I. 284. C
Lamenta sequuntur gaudia. 1377. A

LAMIÆ.

Lamiæ quid sint mysticè. I. 565. C 994. B

LAMIGIA.

Numidiæ urbs. II. 446. E

LAMINA.

Per plumbi laminam Judæa intelligitur. I. 419. E

LAMPAS.

Lampas contempta justus appellatur I. 328. B
Item Christus. 329. D 330. A B C
Lampadis & carbonis differentia. 1165. A.
Lampades quid significent. II. 345.

LANA.

Vestis ex lana & lino quid designet. I. 258. C

LAPIS.

Lapis duo significat I. 530. A
Lapis angularis Christus. 815. B 820. E
Lapides corda Gentilium significant. 849. E
Lapidum pretiosorum genera novem. 962. A 1477. E
Novem ordinibus Angelo rũ comparantur. Ib.
Lapidi comparantur corda impiorum. 1006. A
Lapides Sanctuarii quinam sint. 1073. B
Lapides Ecclesiæ sunt electi. 1249. A 1251. E
Lapides dicuntur animæ fideles. 1291. E
Lapides quadrati sunt Sancti. 1324. D
Item verba sacræ Scripturæ. 1326. B
Lapidis emittentis ignem cum Scriptura sacra comparatio. 1334. C

LAPSUS.

Lapsis Clericis nulla spes olim revertendi. II. 380. E 381. A 563. D 564. B C 585. C D 594. A B 595. A B 741. B 769. E 1010. A
Hujus vocis plures acceptiones. Ibid.
Lapsorum bona Monasteriis dentur. 411. A 412. A 414 D
Lapsi ad honorem redire possunt. 819. B

LARISSA.

Urbs Thessaliæ in Græcia. II. 485. C

LATITUDO.

Latitudo charitatis qualis. I. 1262. B 1284 D
Latitudo mentis quæ. 1283. E

LATRO.

Latrones sunt Dæmones qui operibus nostris insidiantur. I. 256. B C
Latrones Dei cur Dæmones dicuntur. 414. A C
Latronis in cruce conversio à Deo. 535. E
Latronum in cruce varius exitus. 788. D
Latronis in cruce quanta felicitas. 1416. B

LAVARE.

Lavari die Dominico quando prohibitum. II. 1045. B
Lavandi consuetudines variæ. 1137. C D

LAUDARE. LAUS.

Laudes falsæ quàm noxiæ. I. 114. E
Laus inimicorum quàm sit potens. 119. C
Laudis humanæ appetitus latrunculo similis est. 276. C
Laudare peccantes quàm perversum. 512. E
Laudes suas cur Deus loquitur. 514. E 1204. A
Cur etiam aliquando Sancti 515. A 1204. B
Laudibus suis Sancti non delectantur. 642. B C 761. E
Laudatio formidolosa quæ. 801. E 802. A B C
Laudando bonos imitari debemus. 1083. B
Laudantes peccata sua quomodo admonendi. 1123. D
Laudare virtutem & non facere quàm vituperabile. II. 696. E III. 179. B
Laudes immoderatæ reprehenduntur. 707. C
Laudare Deum proprio ore quid sit. III. 405. D

LAZARUS.

Lazari suscitatio figura pœnitentiæ sacramentalis. I. 1440. E
Lazarus mendicus Gentilem populum significat. 1517. C
Cur in Scriptura nominatur non autem dives. 1519. D

LAURENTIUS.

Laurentius Archidiaconus Romanus depositus. II. 441. A

LECTUS. LECTULUS.

Lectus in scriptura tria significat. I. 682. B

In lectulo dilectum quærere quid sit. 772. A B 1306. E 1433. C

Lectisternia quid significent. 1117. *pro* 1111. B

LEANDER.

Ejus elogium. II. 407. C

LEGATUS.

Legatorum à latere origo. II. 781. B

LENITAS. *V.* MANSUETUDO.

LEO. LEÆNA.

Leo Dominum significat. I. 143. D 1301. C

Item Diabolum. 143. D 1301. C

Leæna Ecclesiam designat. 143. D 532. A

Item Babyloniam. 143. E

Leonum catuli quinam. Ibid.

Leænæ capiendæ modus. 296. C

SANCTUS LEO.

S. Leonis epistola tomus dicta. II. 647. E

LEPROSUS.

Leprosi hæreticos repræsentant. I. 138 C

LERINUS.

Vel Lirinus Insula Galliæ. II. 938. A

LETANIA.

Letania quid sit. II. 442. B 1044. B

Letaniæ solemnes & majores. 442. B 841. C D 1044. B

Letanias indicit S. Greg. contra Barbarorum incursiones. 973. E

Et contra pestilentiam. 1043. E

LEVARE.

Levare cor & manus ad Deum quid sit. I. 513. B

LEVIATHAN.

Ita appellatur Antichristus. I. 102. A

Item Diabolus. 974. E 981. D E

Quomodo hamo captus est. 1436. C

NOMINA METAPHORICA.

Ita appellatur Antichristus. I. 102. A

Leviathan interpretatur additamentum hominum. 102. A. 974. E. 1436. C

Item additamentum eorum. Ibid.

Leviathan designat diabolum. 974. E 981. D E 1436. C

Caput Leviathan quid significet. 985. A

Item pellis Leviathan. Ibid.

Portæ vultus Leviathan qui. 990. E

Leviathan sternutatio, quæ. 995. C

Cur Leviathan dicitur regulus. 998. C

Carnes Leviathan qui sint. 1004. E

Leviathan incudi comparatur. 1006. A

Quid sit intrare in medium oris Leviathan. 990. D

Cur per corporeum animal Leviathan signetur. 1020. C

EJUS MALITIA.

Fumus egrediens de naribus Leviathan obscurat cordis oculos electorum. I. 998. C & seqq.

Leviathan faciem superbiæ menti Evæ supposuit. 1000. B

Leviathan invidiæ flamma Caïn animam succendit. Ibid.

Leviathan luxuriæ facibus cor Salomonis excussit. Ib. C

Leviathan avaritiæ igne Achab animum concremavit. Ib.

Quid sit per habitum Leviathan prunas ardere. Ib.

Quid sit Leviathan ex ore emittere flammam. Ib.

Quomodo egestas faciem Leviathan præcedere dicatur. 1003. E

Quare Leviathan malorum unitatem insultos congregare permittatur. 1005. A

Leviathan verba prædicantium despicit. 1009. D

Leviathan ex reprobis virtute prædicationis non movetur. Ibid. E

Sapientiores in fine potestati Leviathan subjicientur. 1012. A

Quomodo Leviathan reproborum corda infatuet. 1016. C

Leviathan rex est superborum. 1024. D

EJUS DESTRUCTIO.

Quomodo Christus linguam Leviathan ligaverit. I. 975 D

Quomodo Deus ancillis suis fortitudinem Leviathan ligaverit. 982. E

Quid sit subtrahi ab ore Leviathan. 1436. D E

LEVI.

Levi interpretatur assumptus. I. 1340. A

LEVITÆ.

Levitæ à 25. anno tabernaculo serviunt. 670.

Et à 50. custodes vasorum fiunt. Ibid.

Quid mystice designent. Ibid.

LEX.

Lex ad quid à Deo hominibus data. I. 7. A

Lex Christi est charitas. 309. A

Lex Christi cur multiplex dicitur. Ibid. 310. A

Lex antiqua lex mortis. 349. C

Legis antiquæ austeritas. 856. B

Legum observantia quam utilis. II. 512. D

Leges dispensationibus enervantur. Ibid.

Leges humanæ cum divina connexæ obligant. 948. D

Leges civiles in Iudiciis Ecclesiasticis necessariæ. 1048. B

Lex humana semper aliquid Iuris divini intermistum habet. 1086. C 1087. A

LEGISLATOR.

Legislatores in Scriptura plures fuerunt. I. 771. D

LIA.

Lia activæ vitæ symbolum. I. 190. B 368. C

Lia Synagogæ symbolum. II 369. B

LIBANUS.

Libanus interpretatur dealbatio. III. 482. C

Per Libanum Baptisma designatur. Ibid.

LIBELLATICUM.

Quid significet. II. 414. A

LIBER SUBST.

Libri sacri sunt venæ argenti. I. 523 C

Libri non canonici ad Ecclesiæ ædificationem sunt editi. 567. D

Liber involutus qui. 1207. A

Liber signatus in Apocalypsi quid denoret II. 297. A

Libri antiqui ad veritatis affirmationem multùm valent. 657. D

Libri Romani veriores sunt quàm Græci. Ib.

LIBER ADIECT.

Quis dicatur liber. I. 880. C

Liberum exire beatius est, quàm post vincula libertatem quærere. II. 321. C

Liber homo in persona non debet puniri, sed in facultate. 928. C

Liberorum hominum domini sunt Imperatores Romani, ceteri autem Reges domini servorum. Ib.

LIBERTAS.

Libertatis & superbiæ distinctio. I. 1202. A

LIBERTINUS.

Libertini Præpositi Fundensis vita mirabilis. II. 8. & seqq.

LIBIDO.

Si per cordis munditiam libidinis flamma non extinguitur, frustra quælibet virtutes oriuntur. I. 621. C

Causa libidinis ex culpa elationis prorumpit. 746. A

Libido ad perfectionem tendentibus arma voluptatis parat. III. 318. A

Libidinis fortia bella sustinemus dum in carne sumus. Ibid. B

Libido nihil est nisi ignis. 319. E

Libido mentem per multos modos obscœnitatis illicit. 327. A

Libidinis victoria subita est, circumspectio cogitationis. Ibid. A

Libido quàm facile vincatur. Ibid.

Libido super omnia vitia majores menti ingerit tenebras. 333 C

Libidinis aculei innumeri. 547. B

Libidinum incitamenta perimuntur cum gulam domamus. 547. B

LICINIUS.

Episcopus Andegavensis. II. 980 D

LIGNUM.

Lignum in Scriptura varia significat. I. 358. A

LILYBÆUM.

Urbs Siciliæ. II. 516. D

LILIUM.

Lilia quidnam sint. II. 429. B

LIMEN.

Limen interius & exterius quid. I. 1268. B 1269. D

Limina Apostolorum. II. 766. E 1032. D E

LINGUA.

Linguis abscissis loquuntur Episcopi Africani. II. 197. D

Linguæ igneæ supra Discipulos quid denotent. I. 807. D. II. 696. B

Lingua dupliciter peccat. 74. D

Linguæ incontinentia discordias parat. 139. B 217. A

Lingua pravorum bonis quàm noxia. 183. A B

Linguæ flagellum quid sit. 184. A

Linguæ mala duo. 216. D

Lingua maris quid sit. 976. A

Linguæ custodia. III. 405. B C

LINUM.

Linum quid significet I. 258. C

LIPARA.

Insula Siciliæ adjacens. II. 453. C

LIPPIA.

Urbs Calabriæ. II. 663. A

LIPPUS.

A Sacerdotio olim repulsus. I. 1062. B

Quid mystice significet. 1061. E

LISSUS.

Urbs Illyrici. II. 263. D

LITANIA. *V.* LETANIA.

LITES.

Episcopis, Clericis & Monachis olim veritæ. II 429. D

Ab illis fugiendæ. 263. D 1069. E

Lites non protrahendæ. 465. B D

Litigium recidivum quid sit. 1008. A

Lites primum tranquillè decidendæ. 1060. D

LITTERA.

Litteræ dimissoriæ quæ. II. 439. B

Sine iis quidam olim promoti. 463. E

Litteræ Imperatorum variis nominibus expressæ. 488. A 583. D

Litteræ sæculares discendæ ut in spiritualibus adjuvemur. III. 274. C D E

LIVIGILDUS.

VVisigothorum rex Arianus Herminigildum filium occidi jubet. II. 196. D. pœnitet sed frustra. E

LIVOR.

Oculos mentis excæcat ne videat bona aliorum. I. 180. A

LOCRI.

Urbs Brutiorum. II. 740. E

LOCUS.

Locus bonorum humilitas. I. 83. E

Locus malorum superbia. Ibid.

Deus electis dicitur locus non localis. 123. B

Loca non faciunt Sanctum. 1205. B II. 703. B. 730. B. 731. B

Locus Dei quinam sint. 1218. A

Locus Diaboli qui. Ibid.

Locus prædicatorum & locus auditorum qui. III. 197. B

Loca tria pastorum. Ibid.

LOCUSTA

Quid sit mystice. I. 911. E 999. B

LOCUTIO.

Locutio Dei multiplex. I. 38. D

Locutio Angelorum quæ. 39. B

Locutio Diaboli ad Deum quæ. 40. A

Locutionum genera tria. 138. D

Mali sunt in locutione præcipites. 139. B

Locutionum duo genera mala. 216. D

Locutionis simplicitas magnæ virtutis laus. 673. E

Locutio humana quomodo fiat. Ibid.

Locutio Dei duplex. 807. A B

Locutio prædicatoris quintuplex. 1127. D

Λογάειν. Λόγιον.

Λογάειν quid sit. II. 38. D. & 346

Λόγιον ejus significatio. 391. C

LONDONIUM.

Urbs Angliæ. II. 1110. B

LONGOBARDUS.

Longobardi unde dicti. II. 380 B

Longobardus ob clavem S. Petri despectam à Deo punitus. 723. B

LOQUACITAS.

Loquacitas conviviorum comes. I. 19. C

Loquacitatis mala. II. 161. E

LOQUI.

Loqui stultè contra Deum quid sit. I. 48. B

Duobus modis loquendo delinquimus. 74. D

Loquentium genera quatuor. 245. B

Loqui ex Deo & coram Deo quid sit. 650. D E

Loqui semel Deum quid sit. 677. A B C D

Duobus modis Deus loquitur servis suis. 807. A
Loquitur aliquando Deus per Angelum. 808. B. & seqq.
Loqui ad Deum quid sit. 1027. E
Magna humiliter non superbè dicenda. III. 26. E
Loqui in conspectu Domini quid sit. 18. E
Loqui in auribus Domini quid sit. 174. A 185. D
Loqui in auribus amicorum quid. 185. E

LOQUUTIO. *V.* LOCUTIO.

LORA.

Lora Ecclesiæ, sunt præcepta disciplinæ. I. 895. E

LOTH.

Loth à S. Petro laudatur, quia inter malos bonus erat. I. 17. B
Loth historia conjugium signat. 1116. E
Loth in perversa civitate justus fuit, in monte peccavit. 1205. D. II. 703. B

LUCANIA.

Italiæ provincia. II. 542. E

LUCAS EVANG.

Lucas unus fuit è duobus discipulis euntibus Emmaüs. I. 6. A
Sub vituli specie notatus. 1158. E

LUCAS PRESB.

Suspectus de fide quomodo tractandus. II. 998. E

LUCERNA.

Lucerna impiorum quæ. I. 448. D
Lucernæ ardentes quid denotent. 811. B 1382. A
Lucernam sub modio tenere quid sit. 891. C
Lucerna sacram Scripturam figurat. III. 314. B

LUCIFER.

Lucifero vita justi comparatur. I. 321. C
Patrem producere Luciferum quid sit. 857. C
Per occultum Dei judicium is qui electis est Lucifer, reprobis auditoribus fit vesper. 858. A
Lucifer in fine cum Michaële præliabitur. 1478. C

LUCILLUS.

Lucilli Episcopi depositio. II. 828. C

LUCRUM.

Quæ lucra in hac vita quærenda. II. 364. B

LUCULANUM.

Luculanum castrum in Campania Italiæ. II. 481. C

LUCUSIANUM.

Monasterium in civitate Panormitana. II. 799. C

LUDERE.

Bestias agri ludere quid sit. I. 966. A

LUMBUS.

Lumbos carnis & mentis succingere, restringere quid sit. I. 619. A 811. B 863. B 949. C 1382. A 1425. D

LUMEN.

Humanum genus per peccatum lumen conditoris amisit. I. 350. C
Lumen Dei gratia præveniens. 496. A
Lumen verum quale sit. 1352. A
Luminaria ante corpus S. Pauli data à S. Gregorio. 1104. C

LUNA.

Luna à Sole lumen accipit. I. 640. B
Luna famam significat. Ibid.
Item defectum carnis. 1350. D
Lunæ comparatur Evangelij conversatio. III. 63. C

LUNA URBS.

Luna urbs Etruriæ in Italia. II. 558. D

LUPUS.

Lupus Episcopus Cabilonensis. II. 980. B

LUTETIA. *V.* PARISII.

LUTUM.

Luteæ domus appellantur corpora hominum. I. 156. A
Lutum iniquitatem significat. 832. A
Item terrenarum rerum multiplicitatem. 1013. B. 1105. A
Item doctrinam sordidam. Ib. C
Item desiderium sordidæ voluptatis. Ibid.

LUX.

Lux prosperitatem significat. I. 127. D
Item gaudium. 400. C
Item Justos. 502. E
Justitiam. 840. A 844. B
Lux inaccessibilis quid sit. 549. E III. 217. C
Lucem advenire quid sit. 781 D
Lux sparsa quid sit. 843. D
Lux viventium & lux morientium in quo differant. 702. C
Lux miseris quomodo debetur. 127. E
Humanum genus in luce intima creatum, per peccatum suum lumen conditoris perdidit. 350. C
Lux nostra æterna patria est. 485. A
Lux æterna quæ Deus est, quando immutabiliter fulget, tanto penetrabiliter videt. 717. A
Lux superbi est gloria vitæ præsentis. 836. B
Lux à Domino quæratur non terrena dona. 1352. A
Lux gregis flamma est pastoris. II. 775. D
Lux divina reprobos & fictos fugit. III. 102. A
Lux operis non est quam non præcedat rectitudo intentionis. 198. D
Lux diei plena est quando Deus sanctis viris loquitur. Ibid. E
Lux in tenebras reprobis commutatur. 264. E

LUXURIA.

Ejus nomina.

Luxuria dicitur ignis Dei. I. 60. E
Luxuriæ proprietates per Amalechitas & eorum bona designantur. III. 317. A

LUXURIÆ DEFINITIO.

Luxuria est ignis usque ad perditionem devorans. I. 626. B

LUXURIÆ ORIGO.

Ex frequenti turpium cogitationum motu oritur Luxuria. I. 117. E
Seminarium Luxuriæ viris in lumbis, mulieribus in umbilico est. 863. B 949. C 1381. E
Luxuria de ventris ingluvie nascitur. 929. A
Luxuria post superbiam venit. 949. E 979. A
Læti ex propinquo habent Luxuriam. II. 1082. E

LUXURIÆ GRAVITAS ET CONDITIONES.

Luxuriæ conditio quæ. I. 205. E
Luxuriam fugere non prodest si avaritiam sectaris. 1482. A
Luxuriæ inquinamenta Deo valde odibilia sunt. III. 317. D
Luxuriæ parcit qui vel cogitationem turpem aut linguam non cohibet. 319. D
Luxuria plus quàm cetera vitia diffamat. 331. B

LUXURIÆ DIVISIO.

Luxuria mentalis damnata. I. 619. A
Luxuria perpetratur cogitatione aut opere. Ibid. B
Luxuria carnis & cordis. 811. C

LUXURIÆ EFFECTUS.

Luxuria omnia bona opera extinguit. I. 626. B
Luxuriæ filiæ quæ. 928. D
Luxuriæ tentationes quales. 929. C
Luxuriam erubescunt homines. 979. B

LUXURIÆ REMEDIA.

Luxuria quomodo refrænanda. I. 618. E
Remedium contra stimulos Luxuriæ. 876. A
Luxuria omnis in carne perfectè damnanda est. III. 320. A

LUXURIOSUS.

Luxuriosi cæcitas. I. 487. B
Luxuriosi mens corrumpitur, si rebus transitoriis delectetur. 762. A
Luxuriosus justitiâ Dei projicitur. III. 317. E

LYCAONIA.

Provincia Asiæ minoris. II. 698. E

M

MACHABÆI.

Machabæorum libri tempore S. Gregorij non erant canonici. I. 567. D

MACEDONIUS.

Macedonij hæresis quæ. II. 608. D

MAGDALENA.

Maria Magdalena vitam contemplativam designat I. 1154. D
Maria Magdalena fuit peccatrix. 1187. A 1432. E 1437. C 1469. E. II. 720. B III. 183. C
Ejus amor erga Christum quantus. Ibid. & 1433. A
De ea variè loquuntur Evangelistæ. 1470. A
Eam intus traxit Christus. Ibid. B
Ejus peccata quomodo dimissa. II. 720. A
Ex ejus ore Resurrectio Christi Discipulis nunciata. Ibid. B

MAGI.

Magi stella duce ad Christum veniunt. I. 1372. *per tot.*
Eorum munera quid significent. 1373. C

MAGISTER.

Magister fieri non debet qui Discipulus non fuit. II. 8. B
Magistri necessarij sunt infirmis. Ib. C
Magistri severiores reprehenduntur. 533. A B
Magistri dignitas qualis. 745. E

MAGISTERIUM.

Ad Magisterium non temerè veniendum. I. 1053. E
Magisterium spiritus habentes. II. 8. B

MAGMAS.

Magmas interpretatur humilitas III. 259. E

MAGNUS.

Magnus est qui æterna concupiscit. I. 164. E
Qui magna agit, scit magna esse quæ agit. 768. C

MAJOR-DOMUS.

Major-Domus, quis. II. 375. D 789. C

MALEDICERE.

Maledicere Deo quid sit. I. 31. E
Maledicere cur Deus dicitur. 97. B
Deus maledicit, & maledicere homo prohibetur. Ibid.
Maledicere Sanctorum quatenus fiat. Ib.
Maledicere diei nativitatis suæ quid sit. Ib. E
Maledicere pulchritudini stulti quid. 168. A
An maledicere alicui sit grave peccatum. II. 161. A
An maledicere ex linguæ incuria, & non ex malitia sit grave peccatum. Ib. B

MALEDICTIO.

Quare Judæi susceperint maledictionem. I. 94. D
Maledictiones sacræ Scripturæ quid significent. 96. A
Maledictionem sacra Scriptura prohibet. 97. A
Maledictio non leviter intentanda. II. 161. A
Maledictiones superiorum etiam injustæ timendæ. 347.
Maledictiones patienter tolerandæ. 727. C

MALEDICTUM.

Maledictum duplex. I. 97. A
Quodnam maledictum approbetur, & quodnam damnetur. Ibid.
In maledictis ferendis patientia necessaria. III. 390. D E

MALEFICUS.

Malefici puniendi II. 742. D
Malefici plurimi tempore S. Gregorij. 974. E 1107. D 1108. A

MALLEUS.

Quid sit mysticè. I. 1010. C

MALITIA.

Per Draconem significatur. I. 207. A

MALUM CULPÆ. *V. Culpa.*

MALUM POENÆ. *V. Pœna.*

MALUS.

Mali malos in inferno agnoscunt. II. 273. D

MALORUM GENIUS.

Mali circa temporalium tumultus semper vacant. I 134 B
Dissimulatio malorum. 307. C
Quidquid malus excogitat adversus alios, de se putat excogitari. 372. C
Mali cum redarguuntur sæpe pejores fiunt. 600 B
Malos bona imperfecta non adjuvant. 1122. E

MALORUM INSOLENTIA IN BONOS.

Mali facta meliorum non reprehendant. I. 135. E

Mali Deo permittente juſtos perſequuntur. 414. E
Mali rupto muro ſuper bonos irruunt. 602. E
Mali in bonos ſæviendi poteſtatem habent à Deo. II. 257. B
Mali non ſunt familiaritate bonis conjungendi. 976 C
Malus homo ab aliorum familiaritate eſt ſegregandus. 998. E

MALORUM STATUS IN ADVERSIS ET PROSPERIS.

Cur aliquando affliguntur & aliquando proſperantur. I. 126. E
Malorum domos bonis Dominus implet. 463. D

MALORUM TOLERANTIA.

Mali in hac vita tolerandi. I. 612. C 1205. D 1504. C D E
Mali non ſunt timendi. 1202. C
Mali quando relinquendi. 1205. E. II. 68. A
Malorum ſocietas quàm noxia. 1206. A
Mali etſi diu tolerantur, ſubito corruunt. 1239. B
Tantò magis ſunt tolerandi mali, quantò magis abundant. 1505. C
Malorum obtrectationes non ſunt curandæ. II. 713. E
Mali incorrigibiles aliquando ſunt tolerandi. 600. B

MALORUM POENA.

Mali ejuſdem generis ſimili pœna cruciabuntur apud inferos. II. 280. C
Cur mali æternaliter puniantur. 300. C D
V. Impius.

MALA PUNICA.

In veſte Sacerdotis quid ſignificent. I. 1066. E

MAMERTUS.

Litanias minores reſtituit. II. 441. B

MANCIPIA.

Mancipia Chriſtiana Judæis habere non licet. II. 507. E
Mancipia Paganorum & Judæorum quæ fidem amplecti volunt, in libertatem vindicantur. 672. E 673. D
V. Judæi.

MANDATOR.

Hujus vocis ſignificatus. II. 803. D

MANDATUM.

Mandata Dei ſunt omnibus communia & unicuique propria. III. 268. E
Mandata Evangelica electis gravia non ſunt. 253. E

MANE.

Proſperitatem denotat. I. 157. D
Sumitur pro die Judicij. 244. C D 482. E
Pro adventu Dominicæ Incarnationis. 482. E
Pro vitæ præſentis proſperitate. Ibid.
Mane & matutinum pro mature. II. 748. D

MANFREDONIA

Urbs Italiæ Sipontum novum dicta. II. 421. C

MANHU.

Manhu interpretatur quid eſt hoc. I. 789. A

MANICHÆUS.

Manichæi duo principia conſtituunt. I. 291. D 948. B
Manichæus contra Moyſen debacchatur. 526. C
Conjugia damnavit. 564. E
Manichæorum variæ hæreſes. II. 587. A

MANNA.

Quid ſpiritualiter ſignificet. I. 173. E
Manna eſt verbum Dei. 906. D

MANSIO.

Manſiones diverſæ in cælo. II. 280. E. I. 124. E 1045. D 1276. B
Manſus quid ſit. 413. A
Manſionarius quis ſit. 24. E 345. 568. E 569. A

MANSUETUS. MANSUETUDO.

Manſueti quomodo admonendi. I. 1098. A B
Manſuetudo juſtitiæ juncta eſſe debet. 20. D II. 389. C 584. B C
Manſuetudinem dat Spiritus ſanctus. 1098. C
Manſuetudo Chriſtiana qualis eſſe debeat. II. 745. C D

MANUE.

Manue viſo Angelo contremiſcit. I 150. C
Uxor Manue viro Domino fit audax. Ib.

MANUS.

Eſſe in manu Dei & in manu Diaboli quid. I. 70. B
Manus hoſtis fortitudo eſt Satanæ. Ibid.
Manus robuſtorum quæ. 213. C
Manus opera vel operationem denotant. 190. E 284. E 317. D 523. B 715. E. III. 489. E
Contra Deum manum tendere quid ſit. 374. A
Manus plagæ quid ſit. 469. B
Manus Dei poteſtatem ſignificat. 333. D 1248. B
Manus Dei dicitur Chriſtus. 516. E
Manus ſtringere quid ſit. 523. B
Manus Dei dura quæ dicatur. 607. D
Manus in manu quid ſignificet. 715. E
Manus ſymbolum fidei. 718. A
Manum ponere ſuper os ſuum quid ſit. 938. D E
Manum habens fractam olim à Sacerdotio rejectus. 1061. E
Ejus rei myſtica ſignificatio. Ibid.
Manus Domini quænam ſit. 1146. E 1223 C III. 128. D 141. E 254. B
Manus in viſione eſt virtus in contemplatione. 1248. B
Manus immunda tactu inquinat. II 384. C
Manu utraque uti eſt cæleſtia ſimul & terreſtria exercere. 618. D E

MANUMISSIO.

Manumiſſio quid ſit. II. 447. D
Quomodo fieret. Ibid. 655. C & ſeqq.

MAPPULA.

Mappulæ quid ſint. II. 523. A

MARCELLINUS.

Marcellini Ancomitani Epiſcopi virtutes. II. 28. B

MARCELLUS.

Marcellus mortuus ſuſcitatur à Fortunato Epiſcopo. II. 50. B

MARCIANUS.

De mendacio Marciani Epiſcopi neſcienter dicto. II. 909. C

MARCIANISTÆ.

Marcianiſtarum hæreſis. II. 658. E

MARCUS.

Marcus Evang. cur ſub Leonis nomine deſignetur. I. 1158 E
Marcus Evang. Alexandrinam fundavit Eccleſiam. II. 693. E

MARE.

Mare ſignificat mundum. I. 266. B
Item mentem. 359. E 838. B
Vitam hominis. Ibid.
Præſens ſæculum. 504. A 822. A 836. D 1429. C
Vitam ſæcularium. 538. A 1015. A
Cor humanum. 825. E
Quid ſit quod mare viva corpora retinet, mortua expellit. 128. E
Marinarum partium chartularius, quis ſit. II. 611. B

MARGARITA.

Margarita pretioſa eſt cæleſtis vitæ dulcedo. I. 1374. D

MARIA.

Maria virgo ancilla & mater Chriſti. II. 991. A
Maria omnem celſitudinem creaturæ tranſcendit. III. 8. C

Μαρῶλιν.

Μαρῶλιν quid ſignificet. II. 18. C & 345.

MARTHA.

Martha vitam activam deſignat. I. 190. D 1154. D

MARTINUS.

Martini ſolitarii vita & miracula. II. 164. E

MARTYR.

Martyrum ſuffragia imploranda. I. 480. B
Martyres eſſe non poſſunt hæretici. 525. A
Martyrum tormenta varia. 951. A
Martyrum mors floret apud fideles. 1504. A
Martyrem non facit pœna, ſed cauſa. II. 473. C 474. C

MARTYRIUM.

Extra Eccleſiam martyrium eſſe non poteſt. 525. B
Martyrii cauſa ſemper adeſt Chriſtianis. 1355. A
Martyriorum genera duo. I. 1487 C II. 188. C

MARTYRIA.

Martyrum loca ita dicta. II. 347.

MARTYRIUS MONACHUS.

Ejus mirabile factum. I. 1515. B. II. 52. B

MARTYROLOGIUM.

Romanum tempore S. Gregorij. II. 772. D

MASSA.

Quid ſignificet. II. 413. A 1104. C 1105. A

MASSILIA.

Urbs provinciæ Galliæ. II 417. B

MATHEMATICI.

Eorum ſuperſtitio damnatur. I. 975. E
Eorum opinio circa nativitatem infantium. 1373. A

MATRICULA.

Quid ſit. II. 512. C

MATRIMONIUM.

In matrimonijs voluntas debet eſſe libera. II. 551. B
Impedimenta matrimonij unde. 1130. C

MATRONA.

Matronæ religioſæ viſio. I. 1468. C

MATTHÆUS EVANG.

Ejus converſio mirabilis. I. 526. E
Sub hominis figura deſignatus. 1158. E
Poſt converſionem ad telonium non rediit. 1429. B
Matthæus Æthiopiæ prædicator. III. 185. D

MATTHIAS.

Quare Matthias duodecimum Apoſtolorum locum ſortitus eſt. I. 952. E

MAURICIUS.

Ob ſingularem pietatem laudatur à S. Gregorio. II. 530. B 535. D 615. E 659. C
Ejus vitæ compendium. 530. D
Mores ejus acerba. Ib. D
Liberalitas erga pauperes. Ib. 889. D E
Patientia in ferenda morte. Ib. E
Juſtitia in tradendo filio. 531. A
Orationes ejus & lacrymæ à S. Gregorio laudantur. 612. C
Ejus obſervantia erga Eccleſiæ canones. 615. E
Ejus fidei integritas. 659. C
Ejus zelus contra Donatiſtas. 646. E

MAURUS.

Ad S. Benedictum adducitur. II 68. E
Super aquas currit ad liberandum Placidum. 73. B

MAXILLA.

Maxilla Eccleſiæ ſunt prædicatores. I. 384. E

MAXIMIANUS.

Syracuſanus Epiſcopus à naufragio mirabiliter liberatus. II. 208. B
Sedis Apoſtolicæ vices gerit in Sicilia. 444. D
Ejus vitæ compendium. 445. A

MAXIMUS.

Maximus Salonitanam Eccleſiam invadit. II. 744. B
Ob ib & alias cauſas excommunicatur à S. Gregorio. 557. B C D
Ejus pœnitentia. 743. A
Reconciliatur S. Gregorio. 843. E

MEDIATOR.

Mediatoris noſtri interpellatio nobis abſolute neceſſaria eſt. I. 652. A
Mediator Dei & hominum quis. 771. D

MEDICUS.

Periti Medici officium quale. I. 706. D
Medici ſpirituales quales eſſe debeant. 1054. A
Medicus omnipotens medetur ſine pretio, & ſanat verbo. III. 395. B

MEDICINA.

Medicina contraria contrarijs curat. 688. D 1465. A

MEDIOLANUM.

Urbs Italiæ in Inſubria. II. 439. A

MEDITATIO

Quæ Chriſtiano quotidie meditanda. I. 719. B C 780. D
De ſupernorum meditatione. II. 823. B

MEGALIS vel MEGALIA.

Parua Inſula Campaniæ. II. 481. C

MEL.

Nimia mellis comeſtio noxia. I. 408. E 460. E

MELANTHIUS.

Epiſcopus Rotomagenſis. II. 980. D

MELETIUS.

Epiſcopus depoſitus in Concilio Nicæno. II. 372. B

MELITA.

Inſula maris Mediterr. II. 466. E

MELITINE.
Urbs Armeniæ minoris. II. 534. A
MELLITUS.
Melliti monachi visio in morte. II. 261. C
MEMBRUM.
Membra Diaboli qui. I. 78. E
Membra Christi ab initio mundi quinam fuerunt. 80. A
Membra Christi per duo efficimur. 1525. A
Membra infirmos significant. 382. E
Membrorum corporis officia. 571. E
Membra Ecclesiæ quomodo se gerant. Ib.
Augmentum vel mutationem membrorum in nobis non sentimus. 718. E
Dum unum membrum inordinatè reficitur, aliud ad contumeliam excitatur. 929. A
Membrum membri quid. 1004. E
Omnia membra unum fiunt eo, quo sibi vicissim congruunt. 1089. D
Membra sibi invicem compatiuntur. II. 1109. A
Membra omnia ad vitium inclinamus. III 386 E
MEMORIA.
Memoria peccatorum nostrorum utilis. I. 25.
Memoria donorum Dei magna est consolatio in adversitatibus. 46. E. 47. A. 74. A
Memoria stultorum cineri comparatur. 545. C
Memoria justorum quomodo æterna. Ib. D. B
MENAS.
Menas monachus oblationem Catterij respuit. II. 185. E
Mennæ Episcopi purgatio. 1050. B
MENDACIUM.
Mendacium sermonibus sicut ædificium lapidibus fabricatur. I. 343. E
Cur mendacium dicitur iniquitas. 511. D
Loqui & meditari mendacium quomodo differunt. Ibid.
Mendacium aliquando veniale. Ibid.
Nec pro vita alicujus mentiendum. Ib. E
Mendacium obstetricum Ægypti quomodo interpretandum. Ibid. & 512. A
Mendacium dicere pejus est quàm carnes comedere. II. 518. D
MENS.
Ejus nomina & prærogativæ.
Mens quandoque caput significat. I. 64. D. 85. C. 559. E. 1319. C
Mens justi, arca testamenti. 136. A
Machina mentis est vis amoris. 189. B
Mens tabernaculum appellatur. 318. A
Mens dicitur facies interna hominis. Ib. D
Locus mentis, quis. 364. E. 767. D
Item venter vel uterus. 378. E. 379. A
Terrenæ mentes arbustis similes. 575. C. D
Mens fidelium quomodo est spelunca latronum. 1513. D
MENTIS CUSTODIA.
Mentis aditus tota virtute muniendus est. I. 30. D
Mentis custodia virtutes à vitiis separat. 31. B
Mens nunquam perfectè contemplatur, nisi priùs à terrenorum desideriorum tumultu sopiatur. 150. A
Mens priùs ab appetitu terrenorum tergenda, quàm ad arcem contemplationis erigenda. 189. C.
Mens contra carnales sensus refrænanda. 618. C
Mentis geminum remedium contra duplum Diaboli bellum. III. 209. E
MENTIS CONSTANTIA ET INCONSTANTIA.
Mens humana per primum peccatum lumen invisibilium amisit. I. 151. A.
Mens intus consilio carens foris anxia est. 175. C.
Mentis humanæ instabilitas molæ comparata. Ibidem.
Mens quæ cessat ad ea quæ supra se sunt inhiare, in se indesinenter ruit. 176. A.
Mens peccati consuetudine cæcata nescit quò vadat. 208. A.
Mentis agitatio unde. 314. E. 315. A.
Mentis perturbationes variæ. 314. E
Mentis fiducia in quo consistat. 466. D
Mentis instabilitatis causa. 767. E
Mens quæ apud se tota non est, seipsam cogitare non potest. 902. C
Nisi Mentis levitas caveatur cogitationum inconstantia non vincitur. 1101. D
Loca mentem non muniunt. 1205. D
Quies mentis in hac vita perfecta esse non potest. 1261. E
MENS BONI HOMINIS.
Mentes electorum quomodo se gerant erga temporalia. I. 26. C
Mens recta qualiter curas dispensationis terrenorum accipiat. 61. E
Mens justorum illuminata plus metuit. 148. C
Mens ad cælestia secreta elevata contremiscit. 150. A
Mens fidelis aliquando dubietate movetur. 315. B
Mentis sanctæ locus justitia est. 364. E
Mens justi auroræ comparatur. 484. D
Tantò altiùs ad Deum pertingitur quantò mens apud se veriùs humiliatur. 503. D
Mens nescit veterascere per torporem, quæ studet per desiderium semper inchoare. 636. D
Bonarum mentium est agnoscere culpam ubi non est. 1135. C
Mentis electæ inimici sunt spiritus maligni. III. 50. D
Mentis ad lucem ineffabilem elevatæ conditiones. 217. D
Mens electa quare tentari permittatur. 245. D
MENS IN PROSPERIS ET ADVERSIS QUALIS.
Mens tranquilla in tentatione turbatur. I. 274. A. B. 769. A
Mens fortis leviter surripiente vitio absorbetur. 364. E
Cavendum est ne mens dum extollitur cadat. 722. C
Mentis latitudo vel dilatatio in adversis. 839. B. C. D.
MENS CARNALIS.
Mentes carnales cur mundum diligant. I. 229. D
Mens concupiscentiis exterioribus occupata, igne divini amoris non calet. 251. B
Mens à luce veritatis exclusa nil in se nisi tenebras invenit. 350. C
Perturbatæ mentes sæcularium à sapientia alienæ sunt. 539. D
Mens nostra amore præsenti sæculi prostrata dormitat. 784. C
Deus duras mentes multipliciter terret. 835. D.
Tanto tardius mens vitium deserit, quanto quod perpetrat non erubescit. 960. A
Duris mentibus simul omnia abscindere impossibile est. 1000. D
MENS IMPII.
Mens prava semper est in laboribus. I. 372. C
Mens impij aquæ comparata. 485. A
Mens pravis dilatata cogitationibus ventri pleno comparatur. 680. A
Mens prava ex recti defensione gloriatur. 959. D
Quomodo Deus permittat ut cæcata mens in alia peccata labatur. 1231. A. B. 1460. A
V. Animus.
MENSA.
Duæ mensæ vestibuli portarum sunt fides & vita. I. 1323. A
Per quatuor mensas exteriores quid designetur. 1324. C. D. E
Quid per interiores. Ibid.
MENSIS.
Mensium nomine collectio dierum signatur. I. 226. D
Quomodo sit numerus nostrorum mensium apud Deum. 355. E
Mensis quid spiritaliter significet. 559. C
Quid per menses designetur. 878. B
MENSURA.
Juxta mensuram uniuscujusque peccati cæcitas generatur. I. 346. B
Mensura recta in rebus spiritualibus servanda. 817. B. 818. A
MERCENARIUS.
Mercenarij vitæ comparatur vita electorum. I. 224. B. 225. C. 357. D
Mercenarius tria intendit. Ibid.
Mercenarii spe. Ib. D. 225. C
Mercenarius quantò distat à fine operis, tantò à retributione mercedis. 357. D
Mercenarius quis dicatur. 1385. A
Mercenarius quando fugere dicatur. Ib. B
Mercenarius in periculo ovium stare non potest. Ibid. C
MERCES.
Uni nostro operi merces duplex debetur. I. 1395. C
Mercedem Prophetæ accipere quid sit. 1413. B
Mercedis varia significatio. II. 482. E
Deus pro temporalibus actibus mercedem æternam parat. 611. D
MERIDIES.
Per meridiem ardor vitiorum exprimitur. I. 465. E
Meridiari, in meridie quiescere. 481. C
MERERI.
Aliud homo per justitiam meruit, aliud per gratiam accepit. I. 535. A
Naturali ratione Deus homini insinuat quid agat & quid mereatur. 791. B
Nemo potest à Deo mereri quod petit, qui hic noluit audire quod jussit. 1380. A
MERITUM.
Merita nostra à Deo. I. 468. B. 535. D. III. 349. E
Quomodo remunerabuntur in extremo judicio. 535. C
Non secundùm meritum nostrum Deus operatur. 582. E
Deus ex sola qualitate meritorum vitam hominum interrogat. 713. B
Nemo meritis Deum prævenit. 988. B
Juxta meritum plebium Deus solet providere de Pastore. H. 502 B
MERULUS.
Merulus Monachus de morte admonetur. II. 304. D
MESSANA.
Urbs Siciliæ. II. 404. A
MESSENA vel MISENUM.
Vrbs Campaniæ in Italia. II. 798. B
MESSIS.
Messis Ecclesiæ quæ sit. I. 576. A
MESSALIANUS.
Messaliana hæresis quæ. II. 658. A
METROPOLITA.
Episcopi 12. Metropolitano subjecti. II. 1110. B
METÆ.
Vrbs Lotharingiæ. II. 980. C
METVERE.
Plerique Deum non metuunt quem videre non possunt. I. 461. E
MEVANIA.
Vrbs Vmbriæ. II. 437. C
MICHAEL.
Michaël Judææ Princeps. I. 494. E
Michaël ad quid mittatur. 1478. C
MICHOL.
Michol David saltantem ridebat. I, 803. E
MILES.
Miles post mortem ad corpus rediens mira quæ vidit narrat. II. 281. E.
Miles Dei quibus armis instructus esse debet. 219. E
Milites olim ad Clericatum non admissi. 531. C
Nec ad monachatum lege Imperatoris. 529. D. 535. D
Militi sex olim necessaria. 531. E
Milites pro monachatu per tres annos probandi. 757. D
Milites in monasteriis virginum non hospitentur. 858. A
Militum summa laus obedientia. 1115. E
MILITIA.
Militia cœli quid sit. I. 635. E
Ad militiam monachos coëgit Valens Imp. II. 536. B
Militiæ Christianæ apti quinam. III. 316. B. C. D
MILLENARIUS.
Millenarius numerus universitatem designat. L. 262. B. 537. E. 950. D
Item donorum Dei plenitudinem. 655. D
Item perfectionem. 1042. B. D. 1043. A
MILVUS.
Quæ sit ejus natura. I. 421. B
MINÆ.
Minæ majorum humiliter ferendæ sunt. III. 301. E
MINISTRARE.
Qui sint qui Domino ministrant. I. 1340. A
Qui ministrat fideliter aliena monstrat quàm

bene dispensset sua. II. 504. E
MINISTER. MINISTERIVM.
Ministrorum mores Sacramentis obicem non ponunt. II. 348
Ministeria Ecclesiæ, quæ. 429. A
MINTVRNÆ.
Minturnæ urbs Latij. II. 372. E
MIRABILIA.
Mirabilia Dei inscrutabilia sunt. I. 171. E
Mirabilia Dei in producendis arboribus. 172. D
MIRACVLA.
Eorum necessitas.
Initio nascentis Ecclesiæ necessaria fuerunt. I. 786. D. 1451. E
In fine mundi miracula subtrahentur ab Ecclesia. 1004. B
Multa edet Antichristus. Ib. & C
Miracula in conversione Anglorum quanta. 779. B. C. II. 773. D
Miracula in monasterio S. Andreæ facta. 959. D. E. 960. A. & seqq.
Non omnes electi miracula faciunt. 985. B
Miracula etiam reprobi faciunt. 986. A
MIRACVLORVM VTILITAS.
Miracula Sanctorum insensibilitatis nostræ tenebras illustrant. I. 779. B
Miracula Sanctorum sunt nostra propugnacula. 1272. C
Miracula ex assiduitate viluerunt. 1443. B
MIRACVLA QVOMODO FIANT.
Quotidie in Ecclesia miracula spiritaliter fiunt. I. 1452. A
Miracula aliquando ex potestate, aliquando ex postulatione fiunt. II. 112 B
Miraculum ex potestate factum. Ibid.
Qui Deo familiariùs serviunt, aliquando mira ex potestate facere possunt. 113. B
Miraculum à Deo, & quasi à Deo differunt. III. 287. E. 288. A
MIRACVLA AD QVID FIANT.
Miracula non debent discuti per intellectum. I. 172. C
Cur Christus miracula in die faciebat, & in nocte orationi vacabat. 187. D
Qui invisibilia despiciunt, visibilibus miraculis moveri possunt. 748. A
Miracula Christi duo nobis ostendunt. 1350. C. Ibid.
Miracula facere quare permissum sit sanctis prædicatoribus. 1356. C
Miracula visibilia nos ad invisibilia pertrahunt. Ibid. D
Miracula pro infidelibus dantur. Ib. D. 1372. A
Miracula initio ad fidem stabiliendam necessaria fuerunt. 1451. E
Miracula sanctitatem ostendunt, sed non faciunt. 1452. C
Miracula ad aliorum salutem fiunt. II. 985. C
MIRACVLORVM EFFECTVS.
Miracula non eosdem effectus in omnibus producunt. I. 788. D
Miracula Dei quinam jacentes considerant. 796. E
Miraculis Sanctorum fracta est violentia tyrannorum. 822. A
Miraculorum effectus varij. 1356 D
Miracula etiam à reprobis fiunt. 1452. B C
Per miracula Sanctorum probat Gregorius animam immortalem. II. 233. C
Miracula ad corpora SS. Petri & Pauli facta recenset S. Greg. 567. A. B
Alia ad S. Laurentij corpus. Ibid. C
QVOD MAIVS MIRACVLVM.
Creatio hominis mirabilior quam resuscitatio. I. 171. E. 172. A
Seminum productio quam multiplicatio panum. Ibid.
Vini ex vite procreatio quam aquæ in vinum conversio. Ibid. B
IN MIRACVLIS VT SE GERENDVM.
De operatione miraculorum non gaudendum. 985. A. 986. A
In miraculis ad humilitatem confugiendum. I. 986. B
MISENVM.
Vrbs Italiæ in Campania. II. 467. D
MISERERI.
Misereri alterius non potest qui suiipsius non misereatur. I. 569. E
MISERIA.
Miseria hominis & in anima & in corpore. I. 123. C
Miseriæ humanæ aquis prætereuntibus comparantur. 320. D
Miseria hominis in quo consistat. 353. D
MISERICORS.
Misericordes quomodo admonendi. I. 1103. C D E 1104. *per totum.*
MISERICORDIA.
Misericordia quid sit. I. 606. C III. 404. A
Misericordia ex peccato non est misericordia. 1106. E
Per scientiam charitatis misericordia discitur. 1218. D
Misericordia superat omnem legem. 1473. C D
Misericordia & disciplina separari non debent. II. 389. C
MISERICORDIA DEI.
Eius magnitudo.
Misericordia Dei est summum solatium mœstorum. I. 65. C
Sine misericordia Dei nemo potest tentationibus Dæmonum resistere. 290. E
Vita sine misericordia Dei non valet. 293. D
Misericordia Dei continuò indigemus. 293. D E
Largitas misericordiæ divinæ, qua tantam homini post culpam confert gloriam, 363. C
Dei misericordia illius obliviscitur qui ejus justitiam fuerit oblitus. 486. E
Misericordia Dei in peccatores. 835. C 1118. E 1144. B 1481. E
Misericordia Dei quàm magna sit. 950. D
De misericordia Dei nunquam desperandum. 977. E
Misericordia Conditoris nostri est immensa. 1437. D
Misericordiam Dei quomodo facile mereamur. III. 137. E
MISERICORDIÆ DEI TEMPUS.
Post mortem misericordia nulla. I. 231. E
Misericordiæ tempus nemo perdat. 1474. A 1522. E
MISERICORDIÆ OPERA.
Misereri pauperum, pupillorum, viduarum. I. 565. E
Ad misericordiam exhibendam duo requiruntur. 569. E
Opera misericordiæ cum hilaritate & benignitate debent fieri. 629. E 630. A
Opera misericordiæ in quo consistant. Ibid. 1283. E
Misericordia etiam ad incognitos extendenda. 630. E
Misericordia cum justitia jungenda. II. 389. C
Misericordia prius est fidelibus facienda. 469. A
Misericordiæ opera & hîc juvant, & in futuro præmiant facientem. 501. B
MISSA.
Missæ tres in Nativitate Domini. I. 1366. C
Missæ sacrificium quantum valeat apud Deum. 1499. B C
Missa Catechumenorum quæ. II. 348.
Missarum abusus. 356. 527 D
Missæ bifaciatæ & trifaciatæ. 356. 683 B
Missæ publicæ quæ dicantur. 450. A B C 838. C
Pro iis lis inter Capitulum S. Quintini & mendicantes. Ibid.
Missæ publicæ in Oratoriis villaribus non celebrandæ 525 D
Nec in Monasteriis. 628. D E
Missas novem in die celebravit Leo III. 527. C
Missæ plures olim in Monasteriis non celebratæ. 527. C D. 849. C
Missam unicam in Conventu celebrari jussit S. Franciscus. 527. D
Missæ in variis provinciis diversæ. 1127. D
MITTERE. MISSIO
Missiones quæ necessariæ. II. 391. D
Missionum origo. 688. A B
MODESTIA.
Modestiæ exemplum est David. I. 1271. C
Modestia hominis impellit alios ad eum diligendum. II. 364. A
MOMENTVM.
Quid sit. II. 808. D
MOENIA.
Mœnia Christianorum sunt fides, spes, charitas. I. 340. A
MOEROR.
Mœroris & lætitiæ vices tres. I. 697. E
MOLA.
Mola spiritualiter quid sit. I. 175. E
Mola asinaria quid significet. 188. E. 1055. D
Mola superior & inferior quid sit. 978. E
Mola bannaria quæ sit. II. 413. C
MOLESTIA.
Quare Deus nos molestiis aliquando exerceri permittit. I. 853. B. C
Molestia corporis magna est salus cordis. 1093. B
MONACHUS.
Monachorum vita & conversio.
Monachus in extremis conversus. I. 1407. C & seqq. 1509. C. & seqq.
Monachi debent operari. II. 442. A. 483. A
Monachorum opus duplex. 483. A
Monachus quinam verè dicatur. 498. E. 731. D 972. D
Monachum contra regulam agere quid sit. 546. B
Monachis vetitum sacramenta Eucharistiæ & pœnitentiæ administrare. 629. A
Monachorum mores quales esse debent. 937. D
Monachus verus quis. 972. D
Habitus Monachi denotat contemptum mundi. 1018. B
Monachi nomen quid significet. III. 28. B
Monachus cogitationes sæculares reprimere debet. 204. B
MONACHI QVI SVSCIPIENDI.
Pueri ante octodecim annos non suscipiendi. II. 419. C
Debitis gravati non suscipiendi. 529. C
Qui suscipiendus est diu antè in laïco habitu probetur. 630. D
Per triennium probandi sunt. 757. A
Ex regula S. Benedicti per annum. Ibid. D
Ex S. Gregorio per biennium. 902. E 903 A
MONACHORUM PROFESSIO QVA ÆTATE FACIENDA
Monachi faciendi non sunt in insulis ante decimum octavum annum II. 419. C
MONACHORUM STABILITAS.
Qui à Clericatu ad Monachicam vitam venerit non licet resilire. II. 405. B
Monachi non transeant de monasterio in monasterium. Ibid.
MONACHI VAGI.
Monachi vagantes reprehenduntur. II. 29. D & 345. 404. E. 405. A B
Vagi Monachi cur ita dicti. 405. A. 546 B
Monachi profugi sunt ad monasterium reducendi. 602. D
Monachi fugitivi restituendi. 1119. E
MONACHORUM POENÆ.
Monachi lapsi ad dignitates non ascendant. II. 498. E
Monachi repidi medendi non ejiciendi. III. 186. B
MONACHI AN CLERICI ET EPISCOPI FACIENDI.
Monachi non possunt Ecclesiasticis & Monachicis deservire II. 550. A 581. B
Monachi Clericatui minùs apti. 55. C
In Presbyteros parochiales ordinari possunt. 669. B
Pauci olim Monachi Presbyteri. 669. D. 679. C 683. D
Olim erant laïci. 679. C
Monachi Clerici facti ad monasteria non redeant. 742. B
Monachi duplici ex causa ordinati. 765. E
Monachus in Presbyterum ordinandus à cuncta congregatione eligatur. 849. B
MONACHIS QVÆ VITANDA.
PROPRIETAS.
Monachus possessiones quærens non est Monachus. II. 153. D. & 351. 405. C E. 415. A
Ideo testamentum condere non valet. 415. A
Olim tamen de propriis disponere poterant. 947. C. E. 1047. D
Avaritia Monachis quàm damnosa. 671. D
Peculiaritas Monachis vitanda. 405. C. E. 406. A. 1017. E. 1018. B
Monachi peculiosi historia terribilis. 1019. D

Monachi olim hæreditatem parentum adibant. 1048. B
COHABITATIO MULIERUM.
Mulieres cum monachis non habitent. II. 419. B. 901. B. 902. B
Ne ad monasteria Monachorum ascendant. 577. E. 578. A
Monachis non licet facere commatres. Ibid.
Monachi cum mulieribus cohabitantes puniendi. 901. C
LITES.
Ut à litigiis Monachi abstineant, procuratorem ipsis constituit S. Greg. II. 429. C. 482. E
Sæcularibus negotiis non se immisceant. 730. D. 731. C
Possessiones conducere monachis interdictum. 891. B
SINGVLARITAS.
Monachus solus ire non præsumat. II. 1018. A
Monachus qui solus ambulat non rectè vivit. Ibid.
INOBEDIENTIA.
Monachi contra Abbates ab Episcopis non defendendi. II. 735. E
Regulis omnibus perfectè obedire debent Monachi. 736. A
Monachi Prælatis inobedientes. III. 335. A
MONASTERIUM.
Monasterium olim Clericorum delinquentium carcer. II. 509. E. 510. A
Monasteriorum collapsa disciplina, ut restauranda. 550. D
Mulieres monasteria frequentare non debent. 577. E
Monasteria à Clericis non occupanda. 581. A
Nec iis Clerici præficiendi. Ibid. C
Monasterium dicitur cella. 584. E
In Monasteriis Missæ publicæ non celebrandæ. 628. D E
Monasteria Episcopo sunt subjecta. 654. E. 662. E
Monasterium certaminum egregiorum locus. III. 289. E. 290. A B
MONASTERIORUM CONSTRVCTIO.
Qualiter facienda. II. 753. C
Monasteria Monialium prope Monachos non construenda. 945. A. D
Monasteriis providendum ne indigeant. 1119. B
MONASTERII BONORUM CONCESSIO, RAPTUS, & RESTITUTIO.
Res à Monasterio ablatæ reddantur cum fructibus & accessionibus. II. 542. E
In fundando Monasterio quæ bona danda. 753. C
Bona Monasterij minuenda non sunt. 762. E
Res Monasteriorum distrahi non debent. 776. E
Res Monasteriis legatæ non distrahendæ. 833. C
Monasteriorum bona nulli debent concedi. 888. B
Monasteriorum esse debent quæcumque sunt ab Abbate acquisita. Ibid.
Bona Monasteriorum non alienanda. 1046. E
MONASTERIORUM ABBAS.
Abbas negligens puniendus. II. 584. B
Qualiter in Monasterio se gerere debeat. 710. D. 937. D
De bonis propriis disponere potest. 889. B
Abbas diu ante probetur. 903. A
Abbas in disponendo monasterio constans esse debet. 971. E
De propria congregatione eligendus. 1018. A
Peculiaritati studens non debet fieri Abbas. Ibid. B
Abbatis monasterii Augustodunensis electio penes Regem. 1053. A
MONASTERIORUM EXEMPTIO.
In Monasteriis Missæ publicæ ab Episcopis non fiant. II. 683. A
Exemptiones monasterij Ravennatis à S. Greg. concessæ. 762. C
Monasteriorum ordo non turbandus. 779. B
Exemptiones antiquæ non violandæ. 776. B
Milites in monasteriis Monialium non hospitentur. 858. A
Monachorum quieti providendum. 870. E

V. Exemptio.

MONASTRIA MONIALIS.
Monastria quid significet. II. 723. D
Monialibus vitanda colloquia otiosa, &c. 349.
Moniales in necessariis sunt sublevandæ. 383. C
Earum status hodiernus quam differt ab antiquo. 401. A
Monialibus se carnaliter commiscentes ut puniantur. 545. B. C
Moniales velari ante annum ætatis sexagesimum prohibentur. 549. B
MONS.
Montes sunt Prædicatores. I. 264. A
Significant etiam potentes & elatos sæculi. 532. C. 891. D.
Montis variæ significationes in Scriptura. 965. D.
Montes superbos significant. 1410. A
Mons Christi insula ubi sita. II. 419. E
MONOPHYSITÆ.
Hæretici quomodo ab Ecclesia recipiendi. II. 990. B. 1040. D.
MOS.
Mores vitiis quibusdam sunt vicini. I. 402. C
Diversa morum genera. 864. C
Non omnes par morum qualitas astringit. Ibid.
Qualitas morum permutat ordinem personarum. 1082. A
MORI.
Mori perfectè mundo quid sit. I. 130. B
Morientes quomodo multa prædicunt. II. 260. C. 277. A
Monachus moriens Prophetas videt. 276. C
MORS.
Quid.
Portæ mortis sunt sensus nostri. III. 415. D
Mors quid sit. 445. C
MORS UNDE, ET QUOT MODIS ACCIDAT.
Mors primi hominis ex peccato. I. 115. E. 116. A. 714. B
Præsens mors est pœna peccati. 244. DE
MORS QUOTUPLEX.
Homines pœna duplæ mortis astringuntur. I. 278. B
Mors animæ duplex. II. 310. D. 657. B
Mors duobus modis accidit. III. 657. B
MORS ANIMÆ, EJUSQUE EFFECTUS.
Mors exterior animam à carne, interior verò animam à Deo dividit. I. 300. D
Fit mors miseris sine morte. 302. C
Peccatum animam occidit. 403. C
Quomodo per peccatum anima Adam mortua est. II. 657. A
MORS CORPORIS.
Mors aliquando in alterius mortis consideratione levamen est. II. 916. E
PRÆPARATIO AD MORTEM.
Mortem qui expetant. I. 130. C
Mortem Sancti exoptant. 224. B. 1382. C
Mortem nos latere cur Deus voluit. 371. E. 1284. C
Mortis meditatio quàm utilis. 389. D. 390. C
Quid considerandum instante morte. 701. A
Appropinquante morte, cujuslibet animæ meritò terrentur. Ibid. B
Vitæ nostræ varietas debet nos incitare ad mortis considerationem. 1001. A
Mortis hora cur nobis incognita. 1383. D
Mors semper timenda. 1384. B
Mortis nostræ hora quantum sit timenda. 1514. A
Mortis dilatio ad quid data. II. 1005. C
Quantò quis morti proximior fit, tantò sollicitior atque timidior effici debet. III. 779. C
STATUS MORIBUNDI.
Post mortem nulla est absolutionis facultas. I. 486. E
Vir Sanctus ad mortem veniens expavit. II. 304. A
Quidam ne in morte timeant revelatione roborantur. Ibid. B
Qui mortis urgentur periculo Viatico non privandi. 828. E
MORTIFICARE. MORTIFICATIO.
Mortificantes seipsos quasi effodientes thesaurum quærunt. I. 129. E
Mortificationis suiipsius effectus. Ibid.
Mortificatio carnis facienda. III. 222. E
MORTVUS.
Tres mortui à Christo resuscitati quid significent. I. 115. A
Mortui quæ hic aguntur ignorant. 366. B
Mortuorum consideratio quam proficua. 488. A
Mortui quidam ad corpus redeunt. II. 280. E
Mortui non diu lugendi. 864. C
MOSCOVITÆ.
Moscovitarum in Baptismo ceremoniæ. II. 447. E
MOTUS.
Motus carnis nobis pacem cum Deo faciunt I. 185. D
Robusti sunt motus cordis cùm nulla nisi quæ virtutis sunt sentiunt. 768. D. E
Motus divinus quomodo fiat. III 95. D
Motus quibus Dæmones nostra corda pulsant, omnes sciri non possunt. 248. B
Motus carnis quomodo comprimendi. 346. D
MOYSES.
Trepidus ducatum suscepit. I. 1059. A
Cur à socero reprehensus. 1072. D
Pro divinis sæcularia aliis commisit. Ibid.
Moyses Pharaoni audacter respondet. 214. B
Moyses & Samuël à Deo præ cæteris commendati. 272. C. 1447. B
Quare Moyses cùm populo loqueretur faciem suam velabat. 534. A
Moyses Deum in imagine vidit. 548. A
Moysis bonitas erga Israëlitas. 584. D
Moyses in Ægypto vocem homini non audivit, sed in deserto. 678. D
Moyses renitente Pharaone Israëlitas etiam invitos ab Ægypto extraxit. 742. D
Ejus mansuetudo describitur. 777. C
Moyses pascens gregem in deserto, Domino humiliter obedit. 1038. B
Moyses utramque vitam exercebat. 1068. A
A Jethro socero increpatur. 1072. D
Ejus zelus & patientia. 1181. A B 1271. A
Pro inimicis oravit. 1447. B
Moyses caruit magistro. II. 8. D
Propter incredulitatem terram promissionis non ingreditur. Ibid. E
Moyses plenus fuit spiritu. III. 349. D
MULIER.
Dupliciter accipitur in Scriptura. I. 353. A
Mulier primæ injustitiæ causa in paradiso. 369. E
Mulierum sanctarum in Passione Christi constantia. 417. D
Mulierum cohabitatio periculosa Clericis. II. 140. C
Mulieres subintroductæ quæ. 351.
Mulier post quot dies intrare debeat Ecclesiam post partum. 1134. C
Ad eam accedere non debet vir donec infans ablactetur. Ibid. D. 1137. B
Mulieres filios suos lactare debent. Ibid. E
Ad menstruatam accedere prohibitum. Ibid.
Menstruata ab Ecclesiæ ingressu non prohibetur. Ibid.
Nec communionem percipere. 1135. B. C. 140. C
Item Monachis. *V.* Monachus.
MULOMEDICUS.
Quid significet. II. 348
MULTA.
Sive mulcta quid sit. II. 934. A
MVLTILOQVVS.
Multiloquium cordis quale. I. 1095. D
Multiloquio vacantes quomodo admonendi. 1096. C
MUNDARI. MUNDUS. MUNDITIA.
Prius mundari debent qui alios purgare volunt. I. 410. A
Munditia manuum nostrarum à Deo. 468. C
Qui cordis munditiam non appetit, munditiæ auctorem à se repellit. 619. C
Mundus esse debet qui alios vult mundare. II. 384. C
Munditia corporis custodienda. 881. E
MUNDUS.
Mundum non amant Sancti, sed amantur à mundo. I. 128. C
Mundus Crucifixus & mundo Crucifixus quid sit. Ibid. D
Quidam mundi actiones fugiunt, sed nullis virtutibus exercentur. 149. C
Mundi origo. 812. E
Mundi dilectio reprobatur. 1349. A
Mundi finis denunciatur. 1356. B. II. 560. A

580. D. E. 726. A. 835. D. 883. D. 988. E.
Cur à nobis despiciendus. II. 220. A
Mundi occupationes fugiendæ. 396. B
Mundus quantis mutationibus obnoxius. 517. D
Mundus corda carnalia denotat. 921. C
MUNDANUS.
Mundani omnes eorum quæ agunt memoriam relinquere conantur. I. 345. C
MUNICEPS.
Municipalia gesta quæ. II. 449. E
MUNITIO.
Munitio & munimentum quid sit. II. 580. B 807. A
MUNUS.
Munus triplex. I. 283. B. 1357. B. II. 557. E
Item duplex. 378. C
Munera non aspicit Deus sed cor. 1358. E. II. 880. D
Munera accipere quàm periculosum. III. 177. D. 250. E
MURENA.
Murena piscis est. III. 467. B
Murenula dicuntur inaures. Ibid.
Per Murenulas sancta Scriptura designatur. Ibid.
MVRMVRARE.
Murmurantes in afflictionibus Dei justitiam accusant. I. 155. B
In afflictionibus non murmurandum. 211. B
MVRTATI.
Milites qui. II. 355
MURUS.
Murum transgredi quid sit. I. 743. E
Murus noster Christus est. 1257. E
MUSA.
Puella à B. Virgine per visionem vocatur ad cælum. II. 249. C
MUSCA.
Muscæ carnales curas significant. I. 538. C
MUTARE. MUTABILITAS.
Omnes creaturæ mutabilitati obnoxiæ. I. 716. D. II. 517. D
Mutabilitatis origo. 767. E
Mutare animum quid sit. 1212. B
Mutare Parochias Clericis quando licitum. II. 467. E
MUTUS.
Muti qui dicantur. I. 454 B
MYRMICOLEON.
Quid sit. I. 143. B
MYRRHA.
Myrrha quid spiritualiter denotet. I. 1373. C
MYRTHUS.
Quid sit mysticè. I. 521. E. 1414. A
MYSTERIUM.
Mysteria divinæ virtutis quæ intellectu comprehendi non possunt, fide veneranda sunt. I. 1317. A

N

NAAMA.
Significat decorem. I. 84. B
NAAMAN.
Naaman Syrus in Jordane sanatus. I. 214. D
NAAS.
Naas interpretatur serpens. III. 240 C
NABUCHODONOSOR.
Cur sic à Deo punitus. I. 133. C
Ejus superbia qualis. 1057. 2. A
NARBONA.
Urbs Galliæ. II. 719. D
NARDUS.
Nardus gustata frigus expellit, & membrum calefacit. III. 467. C
NARIS.
Narium nomine fatuitas designatur. I. 914. D
Item Diaboli insidiæ. Ibid.
Item præscientia. Ibid. E
Item spei nostræ cogitationes. 924. B
Quare Redemptoris nostri spiritus in naribus esse dicatur. 914. E
NARNIA.
Urbs Umbriæ in Italia. II. 443. C
NARSES PATRICIVS.
Plures hujus nominis viri strenui. II. 354. 370. B
Narsetis tempore S. Gregorij historia. II. 370. B
NASAS.
Judæus altare B. Heliæ construxit. II. 507. D
NASUS.
Naso grandi vel parvo vel torto præditus olim à Sacerdotio repulsus. I. 1061. D
Quid sit mysticè. Ibid.
Nasus discretionem significat. 1226. B
NATHAN.
Nathan in reprehendendo David libertas. I. 214 C
Nathan prius consensit templum construi, postea prohibuit. II. 97. B
NATHANAEL.
Quare Apostolus non fuit. I. 983. B
NATIVITAS.
Nativitas unigeniti ineffabilis. I. 677. D
Nativitas & conceptio quandoque idem sunt. 841. E
Nativitatum Astronomicarum superstitio. 975. E
Parva nativitas quid sit. II. 431. D
NATURA.
Natura divina à mente inhiante sine aspectu cernitur, sine voce auditur, sine motu suscipitur. I. 152. D
Natura divina ubique præsens est. Ibid.
Sola natura divina immutabilis est. 155. E
Natura nostra facta est extra naturam. 229. A
Quomodo ex natura corrupta, & mala consuetudine curæ oriantur. 393. C
Periculum circa necessitates naturæ. 592. C
Natura humana vitio suo in calamitates incidit. Ibid.
Natura omnes homines æquales genuit. 627. C. 1068. E
Sumenda sunt ea quæ naturæ necessitas requirit. 884. D
Studium naturæ humanæ. 887. C
Natura nostra in Adam facta infirma, facta est in Christo valida. III. 5. D
Natura humana ad perferendas ærumnas in hoc sæculo est ligata. 273. D
Status naturæ lapsæ. 372. A
NAVIS.
Per navem Petri Ecclesia designatur. I. 501. A
Navis gubernator cum Episcopo comparatur. II. 969. B
NAZARÆUS.
Cur Nazaræi capillos nutriebant. I. 65. B
Nazaræi abstinentes & continentes significant. 960. B
NEAPOLIS.
Urbs Italiæ. II. 377. E
NEBULA.
Nebula moraliter quid sit. I. 859. E. 860. D. E
NECESSITAS.
Omnis necessitas fertum vocatur. I. 438. C
Ex necessitate sæpe in voluptatem delabimur. 592. E 593. A
NECTINA.
Vallis in Sicilia. II. 363. D
NEGLIGENS.
Negligentes vix salvari possunt. III. 137. D
NEGLIGENTIA.
Negligentia sæpe de virtute facit peccatum. I. 76. C
Negligentia est causa excessuum, & incurrit in ea quæ cavenda sunt. II. 805. C
Negligentia Ecclesiasticæ sollicitudinis animabus nocet. 1106. B
NEGOTIATOR. NEGOTIATIO.
Hypocritarum negotiatio spiritualis detestanda. I. 989. D
Negotiatorum pondus & mensura duplex. 1162. C
Negotia quædam sine peccato vix exerceri possunt. 1429. B
In negotiationem ire quid sit. 1503. D
Negotiari propter Deum quid sit. II. 479. C
NEOPHYTUS.
Neophytus quis dicatur. II. 636. C. 752. D. 861. D. 863. E
Neophyti à sactis ordinibus excluſi. 514. E. 636. B. 637. A. 641. A. 861. B
Item ab Episcopatu. 751. A
NEPA.
Urbs Italiæ in Hetruria. II. 449. B
NESCIRE.
Nescire Dei quid sit. I. 37. D 488. D. 663. C. 734. A. 810. D 1054. B. III. 388. B
Qui interna nesciunt, de malis exterioribus desperant. 381. E
Aliud est nescisse aliud scire noluisse. 446. D
Nescire ignorantiæ est, scire noluisse superbiæ est. 727. D
Nescire Dominum quid. III. 108. C
NESTORIUS.
Nestorij impietas & blasphemia in Christum. I. 546. A. II 990. C
Nestoriani qua ratione ab Ecclesia reconciliandi. II. 996. C
NICOPOLIS.
Urbs Epiri. II. 652. B
NICOTERA.
Urbs Calabriæ. II. 678. D
NIDUS.
Quid mysticè nidus denotet. I. 573. E
NIGER.
Nigri post candorem fiunt, qui amissa Dei justitia in peccata ignorata labuntur. I. 960. D
NIX.
Aqua nivis quid significet. I. 284. C
Candida Sanctorum corda significat. 789. D
Nix, pravorum corda denotat. 842. B. C
NOBILITAS.
Nobilitas Christianorum qualis. II. 385. D
NOCERE.
Nocere bonis elati desiderant, à quibus solatia sperant. I. 235. D
Aliud est quod inimicus noster bonis nocet, aliud quod sibi & cæteris. 644. C
NOE.
Per Noë Pastorum vita significatur. I. 21. D
Noë à diluvij vastatione superstes fuit. 121. A
Noë tres filios habuit diversæ naturæ. 612. C. 1504. D
Quid sit quod filij Noë aversi verenda patris operuerunt. 731. D
Noë domestica cura relicta Deo obedivit. 1270. D
NOLA.
Urbs Campaniæ in Italia. II. 383.
NOMEN.
Nominum recitatio in Missa. II. 576. A
NOMENTUM.
Urbs Sabinorum. II. 495. E
NONNOSUS.
Ejus vita mirabilis. II. 28. E. & 29. 517. C
NORBERTUS.
S. Norbertus prædicabat jam Antichristum natum. II. 581. A
NOTARIUS.
Notarij quinam olim. II. 417. B
Notarij regionarij. 752. B. 761. C
NOTITIA.
Ejus significatio. II. 354. C
NOVÆ.
Urbs Italiæ in territorio Venetiarum. II. 790. E
NOVITAS.
Novitas vitæ quæ. I. 1212. C. D
Novitas officij onerosa. II. 632. E
NOVATUS.
Novatus spem veniæ peccatoribus adimebat. III. 103. A. B
NOX.
Nox significat ignorantiam. I. 24. C. 85. D 226. E
Item adversitatem. 41. C. 105. C. 127. D 394. A
Diabolum. 85. D. 98. C
Vitam præsentem. 264. E
Pressuram. 744. E
Mœrorem. 769. B
Cæcitatem nostræ infirmitatis. 1125. A
Nox solitaria quæ dicatur. 101. A
Noctes laboriosas ducere quid sit. 226. A
Nox quomodo in lucem vertitur. 240. D
In media nocte transire quid. 714. A
Noctem protrahere quid sit. 766. E
NOXIUS.
Noxia duplicis generis. I. 753. D
NUBES.
Nubes in Scriptura varia significant. I. 776. C. 795. B
Significant Prædicatores. 861. C
NUCES.
Nuces perfectos designant. III. 499. B
NUDUS.
Nudum esse & nudum incedere quid. I. 480. E
NUMERUS.
Quid in militia significet. II. 354. 576. B
Numerarius quid sit. 1015. E
NUMIDIA.
Africæ provincia. II. 433. A

NUMISMA.
Numismatis examinatio. I. 997. B
NUMMULARII.
Nummulariis pecuniam dare quid sit. I. 1369. E
NUNTII.
Nuntij verba quandoque non despiciuntur. I. 1490. D
NUNDINÆ.
Populus nundinas libenter frequentat. I. 1386. D
NUPTIÆ.
Ad Nuptias quando Dominus abiit. I. 1382. C
Nuptiæ Christi quando. 1502. D
Nuptias filio suo quando dicatur pater feciſſe. Ibid.
Nuptiarum domus est sancta Ecclesia. 1505. D
Vestis nuptialis quæ. Ibid.
Carnales nuptiæ à lætitia incipiunt, & in luctum terminantur, Spirituales contrà. II. 241. C
Nuptiarum commodum quodnam. 413. D
NURSIA.
Urbs Umbriæ in Italia. II. 1073. A

O

OBDVRARE. OBDURATIO.
Obduratio ex peccatis præcedentibus procedit. I. 723. E. 724. A
Obduratio dicitur cæcitas cordis & nox. Ibid. E
Deum homines obdurare quid sit. 851. E. 905. C. 1231. C
OBEDIENTIA.
Obedientia omnium virtutum causa. I. 1036. E
Quanta sit virtus obedientiæ 1037. A
Obedientiæ exemplum Abraham. 1270. E
Obedientia voluntatem propriam mactat. Ibid.
Obedientia Superioribus exhibenda. II. 589. E
Obedientia nulli debet inferre jacturam. 947. C
Obedientia regularis in quo consistat. 971. E
Obedientia qualis necessaria. 972. A
Obedientia summa laus militiæ. 1115. E
Obedientia Jacob. III. 94. B
Obedientia subditis tenenda. 283. C
OBEDIENTIÆ MERITUM UNDE.
Sola est quæ fidei meritum possidet. I. 1037. B
Obedientia melior quàm victimæ. Ibid. A. III. 335. D. & seqq.
Obedientiæ bonitas unde oriatur. III. 336. B
OBEDIENTIA QUÆ BONA ET PERFECTA.
Quæ in prosperis & adversis exhibetur. I. 1038. A
Obedientiæ veræ & electæ forma. III. 92. D & seqq. 226. C. D. 227. B
Aliquod bonum debet aliquando per obedientiam intermitti. 1037. D
Obedientia debet in adversis aliquid ex suo habere, in prosperis nihil. 1038. A
Obedientia prosperi hujus sæculi ex sola jussione, adversi autem etiam ex devotione militat. Ibid. D
Obedientiæ effectus. 92. D
Obedientia vincimus Dæmones, &c. 227. A
OBEDIENTIA IMPERFECTA.
Imperfecta est quando secundum desiderium nostrum obedimus. I. 1037. E. 1038. A
Nullum malum debet per obedientiam fieri. 1037. D
Obedientia aliquando si quid de suo habeat minima est. Ibid. E
Item nulla est. Ibid.
OBEDIRE.
Qui obedire præceptis cælestibus studet, dies suos in bono complent. I. 759. D
Nemo Deo obedit nisi innocens, & econtrà. 1038. E
Obediens Deo utiliter aliis præcipit. III. 269. D
IN QVO NON OBEDIENDUM.
In malo faciendo non est obediendum. I. 1037. D
Contra præcepta divina non obediendum. II. 972. A
OBLATA.
Oblata rectè dividere quid sit. I. 76. C
OBLATIO.
Oblatio apud Deum recta est cùm de justitiæ radice procedit. I. 570. A
Oblatio iram judicis placare non potest, nisi ex munditia placeat offerentis. 646. A
Carnes oblationis super mensas portare quid sit. 1332. E
Oblatio sacra multùm juvat animas post mortem. II. 313. B. 320. D. & 355.
Oblationes olim in Ecclesia frequentes. 680. D
Oblationes pro luminaribus in sepulturis mortuorum accipi non prohibentur. 824. A
Oblatio Domini quænam sit. III. 227. A
OBLIVIO. OBLIVISCI.
Oblivio dicitur umbra mortis. I. 107. B
Quorum dicatur Deus oblivisci. 488. C
OBNOXIUS.
Quid hæc vox significet. II. 498. A
OBSCURUS.
Cur rebus patentibus obscura permisceantur. I. 812. E
OBREPTIO.
V. Subreptio.
OBSEQUIUM.
Obsequia vera Deo reddere. I. 288. B
Obsequium quid significet. II. 354
OBSERVARE.
Ejus variæ significationes. II. 754. C
OBSTETRIX.
Quare Deus obstetricibus domos ædificavit. I. 512. A
OBTRECTATOR.
Contra obtrectatores. I. 1204. D. & seqq.
OBUMBRATIO.
Obumbrationis nomine quid significetur. I. 522. A
Obumbratio aliquando est mentis refrigerium à fervore carnalium cogitationum 966. D
Obumbratio Christi Incarnationem aliquando designat. Ibid.
OCCIDENS.
Ad Occidentem ire quid sit. I. 471. E
OCTAVA.
Octavus dies cur appellatur dies Dominicus. I. 19. E
Psalmus pro octava quid significet. Ibid. 1273. C
Octavus gradus quid significet. 1314. A & seqq.
OCTONARIUS.
Octonarij numeri causa & ratio. I. 1273. C
Octonarij numeri perfectio. 1314. D
OCULUS.
Oculus intentionem denotat. I. 323. B. 819. D 1177. C
Oculi electorum ante casum, perversorum verò post casum aperiuntur. 450. C
Oculos culpa claudit, pœna aperit. Ibid. E 721. A
Oculos inclinare quid sit. 467. D
Oculi stultorum & oculi sapientum diversi. 491. B
Oculi ut moderandi. 618. A. 623. C
Oculos in circuitu & intus habere quid sit. 560. E
Per oculos cogitationes pravæ transeunt ad mentem. Ibid. D. E
Oculi Diaboli quinam sint. 995. E
Oculum non habemus dum alia negligimus. 1178. C
Oculi corporis ad corporalia, oculi verò cordis solùm sunt ad spiritalia. 1256. E
Oculi sunt fenestræ animæ. 1359. C
Oculi per animam vident. II. 232. D
Oculus dexter & sinister. 241. C
Sinister oculus est concupiscentia carnalis. Ibid.
Oculi Prædicatorum sunt intuitus rationis. III. 299. E
ODISSE.
Quid sit odisse parentes, &c. I. 1496. D
Odientes nos debemus diligere, & quantum in nobis est pacem habere. II. 922. A
ODIUM.
Odium tenebrat conscientiam. I. 164. A
Odium proximi impedit orationis fructum. 319. C
Odia aliquando sunt pro veritate sustinenda. II. 761. B
ODOR.
Bonus odor ex virtute est, sicut fœtor ex vitio. I. 421. D
Christi bonus odor quinam sint. 1472. E. II. 778. B
OECONOMUS.
Quid significet. II. 498. A. 345. 375. D
OFFERRE.
Omnibus diebus sacrificium Deo offerre pro nobis filius non cessat. I 2. E
Holocaustum per singulos offerre est singularium virtutum circumspecta & pura intentio. 30. E
Homo sine culpa debuit pro nobis offerri. 504. E
OFFICIALIS.
Officialium quorumdam Ecclesiasticorum rigor. II. 520. A
OFFICIUM.
Officio indignus est qui illud pretio mercari non meruit. II. 641. B
Officio suo nemo sine sufficienti causa privandus est. 1010. B
Officium Sacerdotij tria continet. III. 69. C
OGIOSA INSULA.
Nunc Mons Christi. II. 419. E
OLEUM. OLIVA.
Oleum Spiritum sanctum significat I. 563. C
Olei venditores, sunt adulatores. 1379. B
Oliva misericordiæ typus. 1414 B
Olei virtutes mysticè expositæ. III. 231. D. E.
OLLA.
Olla succensa quid denoret. 521. D 999. E
OMOPHORIUM.
Omophorium & ὠμοφόριον quid sit. II. 395. A
ONAGER.
Gentilem populum designat. I. 195. D
Item fideles 198. B
Item solitarios. 880. C
Item Christum. 886. B
Onagri pullo quinam similes. 317. A
Onager quid sit. 479. A
ONOCENTAURUS.
Lubricorum & elatorum symbolum. I. 207. B
Ejus etymologia. Ibid.
ONUS.
Quomodo onus Dei sit leve, & est durum & grave. I. 1287. C
Onera servitutis importabilia prædicuntur his, qui mitia Dei consilia spernunt. III. 167. D. E
OPERARI. OPERATIO.
Laus humana mentem operantis sæpe immutat. I. 32. E
Operatio debet oratione fulciri. 513. A
Qui sibi tribuit quod operatur, gratiam auctoris sui negat. 643. C
Non prævenimus Deum operando. 987. C
Operatio Rectori necessaria. II. 384. E
OPERARIUS. OPERATOR.
Sua bona perdit operarius, qui aliena mala renuit perpeti. I. 632. B
Diversitas dispensationis in operatoribus justitiæ. 706. E
OPUS. OPERA.
Opera Dei inscrutabilia. I. 171. E
Et mirabilia. Ibid. & 172. 308. G
Opera per manus designantur. 284. E. 317. D
Cuncta bona opera penè ex cogitatione prodeunt. 318. B
Opus Dei quodnam sit. 1281. A. II. 616. C. 915. C
Opus peccatoris quod. Ibid. B. II. 616. C
Opera mortua & mortificata quæ. II. 541. C
Opus Dei homo est, opus verò hominis vitium. 616. C
Opera Sanctorum sunt flores æternorum fructuum. III. 215. E
Opus bonum lumen est. 314. C
OPERUM DISCRETIO.
In vanum bono opere laboramus, si usque in finem non perseveramus. I. 34. C
Discretio operum in hac vita est. 124. E
Opus sæpe damnationis causa est quod putatur esse virtutis. 131. B
Opera bona duo vitia sæpe comitantur. 282. E
In bono opere fraus tribus modis committitur 283. A
Opera super fidem constituuntur. 726. C
Multi fidei quam credunt, operibus contradicunt. 832. E

Nec fides sine operibus nec opera sine fide prosunt. 1200. A
Nulla opera sunt bona si à soliditate fidei disjungantur. II. 571. C
Boni operis sollicitudo contemplationi nocet. III. 33. C
Opera bona requiruntur ad fidem. 134. B

OPERUM BONORUM NECESSITAS.

Doctrinæ sermo sine operibus vanus. I. 186. E
Bona opera temporibus confusis facienda. II. 913. C
Ecclesia nunc exigit operum merita, non virtutum signa. 786. B

OPERUM BONORUM CONDITIONES.

Opus bonum quandoque vitiatur. I. 32. B
Opera bona ex mundo corde procedere debent. 103. A
Desidia & fraus in bonis operibus formidanda suat. 282. A
Sicut vestimentum corpus, ita bona opera protegunt animam. 479 D
Non sunt bona opera quæ pravis inquinantur. 567. A
Aliud est opus ex præcepto, aliud ex affectu facere. 571. A
Opera bona ex circumstantiis judicanda. II. 417. C
Opera divinitus inspirata non nisi superiorum imperio peragenda. III. 95. B

OPERUM BONORUM PRÆMIA.

In omnibus operibus nostris nos & non Deum juvamus. I. 458. B
Opera bona adjuvant ad fidem percipiendam. 1200. A
C[illegible] pro recto opere laus transitoria quæritur, re[illegible]æterna retributione digna pro vili pretio venundatur. 1128 E
Merces ex bono opere quæsita ex malo perditur. 1162. E
Fructus operum trigesimus, &c. 1286. E
Opera exteriora virtutis nos eminentes in hac vita constituunt. II. 433. D
Perseverantia boni operis laudatur. 759 C
Bonis operibus auxilium præstans mercedis est particeps. 943. E
Bona opera patrum filiis prosunt. III. 305. A. B
Aliud est secundum opera reddere, aliud propter opera reddere. III. 449. E

OPERA INTERNA UT CÆLANDA.

Operum bonorum primordia cælanda. I. 254. D
Opera exteriora resecans interiora discernat. 318. A
Opera interiora nostra solius Dei oculis patent. 560. E
Bona opera occultentur studio, sed necessitate publicentur. 568. D
Nemo de suis operibus extollatur. 843. B

OPERA EXTERNA UT MODERANDA.

Justi bona sua opera absondunt. I. 104. B
Opera bona cælanda ne Dæmonibus insidiantibus pateant. 256. B
Opera bona quomodo manifestanda. 257. A. 1377. E. II. 417. D
Opus nostrum quomodo hominibus ostendendum sit. 256. E
Quomodo opus nostrum ita faciendum sit ne videatur, & tamen ut debeat videri præcipitur. 1129. B
Bonum opus plerumque occultum est cùm publicè fit, & publicum cum fit occultè. Ibid. C

OPERA MALA.

Quanta sollicitudine abstinendum à malo opere. I. 31. D
Bonis operibus prava non sunt miscenda. III. 152. E

OPPOSITUS.

Quid significet. II. 414. C

OPTARE.

Optare sæpe in scriptura sumitur non maledicentis animo, sed prædicentis. I. 402. E 486. B

OPTIO.

Quis sit. II. 354. 576. B

OPES.

Prius opes cordis, & post corporis describuntur. I. 18. D
Opes Monachis datæ sunt propter opus. II. 443. A

ORARE.

Orare pro inimicis quam sit utile. I. 272. D
Modus orandi. 319. A. & seqq.
Orans in quo statu debet esse. Ibid. D
Orans & non attendens, clamans tacet. 652. B
Orare veraciter quid sit. 989. E
Quomodo sancti orent pro inimicis suis. 1017. B
Orare pro damnatis vetitum. 1017. C. II. 301. A.
Quisquis orat inimici detrimentum, contra Deum pugnat. 1447. A
Orare pro inimicis quo modo intelligatur. II. 300. E
Orare pro Sanctis olim non vetitum. 355.
Qualiter orandum. 736. D
Orare sine intermissione quid sit. III. 34. D
Orans pro aliis quando exaudiatur. 157. A

ORARIUM.

Quid sit. II. 728. E

ORATIO.

Eius utilitas & efficacia.

Oratio Ecclesiæ quam efficax. I. 1030. D
Orationis assiduæ violentia bona. 435. E
Oratio electorum nunquam est infructuosa. 174. C
Orationes Moysi & Samuëlis cur Sanctorum Patrum orationibus præferantur. 272. C
Oratio multa illicita impedit. 319. A
Utilitas orationis quæ. 513. B
Orationis vires quæ. 1343. B. & seqq. 1447. C
Oratio mutua orantes invicem sustentat. II. 309. B
Orationes nostræ à Domino exaudiuntur, si proximorum necessitatibus subvenimus 413. E
Orationes in charitate factæ à Deo exaudiuntur. 661. B. C
Oratio electi devota nunquam est infructuosa. III. 174. C
Oratio justi quibus prosit. 85. B. C
Oratio cum abstinentia & humilitate vincere potest fornicationem. 308. E

ORATIONIS MATERIA, SEU RES PETENDÆ

Quæ in oratione postulanda sint & quomodo. I. 447. D

ORATIONIS DISPOSITIONES ET CONDITIONES.

Oratio vera quæ. I. 65. B. 1447. C
Oratio grata Deo quando dicatur. 319. E
Ante orationem conspiciendum est quid possit in oratione reprobari. Ibid. A
Cum Deus in oratione non quæritur, citius in oratione animus laxatur. 447. D
Apud Deum oratione fulciatur operatio, & operatione oratio. 513. A
Attentio in oratione quantum prosit. 652. B
Oratio cum bona actione jungenda. 973. E
Orari vult Deus importunè. 1351. B
Ab oratione non cessandum. III 444. B
Orationis & deprecationis differentia. 436. E
Item orationis & obsecrationis 443. C

ORATIONIS IMPEDIMENTA.

Rerum terrenarum phantasmata orationem impediunt. I 223. B
Duo impediunt orationis fructum. 319. E
Oratio cur sæpe non exaudiatur. 447. D. 466. E
Inter orandum nos fortius impugnant Dæmones. 465. D
In oratione sæpe immundæ cogitationes ingeruntur. 476. C
Orationes cur tardè exaudiuntur. 748. E. 749. A
Quomodo opponatur nubes ne transeat oratio. 822. B. II. 973. E
Orationes multæ inutiles. 989. B. & seqq. 1447. C. D
Oratio in peccatum, quid. 1447. C
Quare in orationibus tardè exaudiamur à Domino. II. 164. B
Oratio inutilis ubi prava actio. 973. E
Orationem impedientia. 1190. C
Oratio sine attentione non sanat. III. 36. D

ORATIO DOMINICA.

Quando in Missa dicatur. II. 829. D. 830. C
Quando apud Græcos. 829. E

ORATORIUM.

Quid sit. II. 449. E
In Oratoriis Missas celebrare vetitum. Ibid. 838. B. 845. E. 1013. B
Quando possunt permitti. Ibid.
Cur in eis Missæ publicæ celebrari non debeant. 450. A. 890. D
Oratoria sine dote non extruenda. 838. B. 845. E. 846. C. 931. E. 1012. D E
Oratorium S. Cæsarij Romæ. 1042. E

ORBIS.

Orbem portare quid sit I. 273. A. B

ORCA.

Quid sit. II. 423. A

ORDINARI.

Clerici à propriis Episcopis ordinari debent. II. 451. A
Uxorati ordinari cupientes aut à suis uxoribus abstineant, aut ministrare prohibeantur. 572. A
Pestiferum est quempiam non meritis, sed pretio ordinari 641. B
Nullus per præmium ordinetur. 643. D
Qui cum pretio ordinatur sit hæreticus. 643. A. 639. E. 651 E
Cur sit constitutum ne curiales ordinentur. 756. E
Quisquis simoniacè ordinatur, frustra Sacerdos dicitur. 859. E

ORDINATIO.

Fieri debet sine vanitate, potentia, supplicatione personarum. II. 514. C. 515. D
Pro actibus ordinum, &c. nihil accipiendum. 561. C
In ordinatione Pontificis voluntas Principis desideratur. 588. B
Ordinatio fiat sine præmiis & precibus. 588. E. 545. A. 750. E. 1025. C. E. 1026. C
Pro ordinationibus nihil dandum. 630. B. 641. E. 643. D. 651. D
In ordinatione constituti non debent cum mulieribus cohabitare. 862. B. C

ORDINANDI.

Ordinandorum conditiones.

Absolutè non ordinandi. II. 378. D
Ordinandorum conditiones quæ. 463. A
Debent esse continentes. Ib. A
Qualitates Ordinandorum. 515. C 563. D. E
Orationi & eleemosynis intenti sint. Ibid.
Vita actusque eorum examinanda. 669. C. 840. C

QUI NON ORDINANDI.

Qui à sacris Canonibus respuuntur. II. 435. E. 444. C. 514. E. 1050. D
Laici non statim Ordinandi. 459. B. *V. Laicus. Neophytus.*
Non ordinandi bigami, ignari, corpore vitiati, pœnitentiæ vel curiæ obnoxij, hæretici. 463. A. 1050. D
Item pueri. 514. C. E. 515. C
Simoniaci. 514. C. 515. D. 588. E. 630. B. 641. B. 643. B. 644. E. 750. E
Illiterati. 563. E
Psalmorum nescij. 632. C. 633. A
Obnoxij curiæ. Ibid. 563. E
Nullus cujus vita reprehendi potest. 553. D
Item usurarij. 916. A
In furtum & fornicationem lapsi. 1013. E

ORDINANDUS SINE PRETIO.

Pro pecunia aut favore nemo ordinandus. II. 750. E. 860. B. 968. E. 977. C. 1025. B. C. 1026. D

ORDINANDI CONTINENTIA.

Ordinandus non est quis in Subdiaconum, qui non antea castitatem se servaturum promiserit. II. 411. C

ORDINANDI TRANSLATIO.

Quisquis in Romana Ecclesia sacrum ordinem susceperit, ab ea ulterius egredi non poterit. II. 604. A

ORDINATI.

Ordinati semel non sunt reordinandi. II. 468. E

ORDINATORUM MORES.

Ordinatus quæ instructiones dandæ II. 802. A

ORDINATORUM LAPSUS.

Ordinatus in carnis vitium lapsus ad altaris ministerium non accedat. II. 563. D
Ordinatus per simoniam non præsumat in ordine ministrare. 648. B

ORDO ORDINES.

Ordines non reiterandi. II. 468. E
Ordo Ecclesiæ bene custoditus lætitiam generat, refectus tristitiam. 760. A
Ordo Ecclesiæ confunditur si illicita præsumantur 771. A
Ordines per Simoniacam hæresim non conferendi. 859. E

S. GREGO. PAPÆ I. Tom. 2

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

Qui ultro ordines ambit vel importune se ingerit, est repellendus. 860. A
Ex pecunia de ordinibus acquisita non potest fundari Monasterium aut Xenodochium. Ibid. E
Nullus pro Ordinibus dare aliquid aut accipere præsumat. Ibid.
Excommunicatur qui pro Ordine aliquid dat aut accipit. 862. E
Ordines sacros cupiditate vel alio modo ambientes describuntur. III. 82. E. 83. A. & seqq.
Ordinis sacramenti efficacia. 228. B. 359. B

ORDINES VARII.

Ordines tres in Ecclesia. I. 956. C. 1275. D. 1302. C
Ordines varij Angelorum. 962. A. 1477. C. II. 638. E
Ordines hominum varij. II. 636. E
Ordines majores & minores debent esse in Ecclesia instar Angelorum in cælo. Ibid.
Ordo Ecclesiæ ultimus est conversorum peccatorum. III. 206. B

ORGANUM.

Organum designat Prædicatores. I. 613. E

ORIENS. ORIENTALIS.

Oriens dicitur Christus. I. 24. A. 601. A
Ad Orientem ire quid sit. 471. D
Oriens justos significat. 1300. C
Orientalis mystice quid sit. I. 18. E. 29. B

ORIGENISTA.

Origenistarum error circa damnatos. I. 1017. D. III. 102. E. 103. A

ORIGINARII.

Qui dicantur. II. 558. E

ORIONES.

Hieme oriuntur, & tempestates excitant. I. 267. D
Significant Martyres. Ibid.

ORPHANUS.

Orphanis providendum. II. 425. E. 496. B

ORPHIARIA INSULA.

Ubi sita. II. 419. D

OSANNA.

Quid significet. I. 1282. C

OS.

Os aperire quid sit. I. 95. D
Os contrahere quid. 179. E. 180. E
Os Domini, quid. 785. D. III. 253. E

OSCULARI. OSCULUM.

Osculari manum suam quid sit. I. 635. E. 643. A
Osculum dilectionis signum. 1472. D

OSSA.

Fortia facta significant. I. 150. B
Item fortitudinem. 238. C
Item fortes. 382. E. 604. B. 613. B
Item virtutes. 683. B. 686. B

OSTIA.

Urbs Latij. II. 791. C

OSTIUM.

Ostia Ecclesiæ sunt sancti Doctores. I. 823. B
Ostia sunt virtutes. 827. A
Ostium ad Deum duplex. 1285. A
Intrare per ostium quid. II. 968. B

OTIOSUS.

Otiosa verba cavenda. I. 93. B. 216. E. III. 52. E
Otiosas mentes Dæmones tentant. 149. D
Otiosa verba vento comparantur. 216. E
Otiosa verba non negligenda. 316. B
De verbo otioso nec Sancti excusari possunt. 938. B
De verbo otioso reddenda ratio in die judicij. 1097. A
Otiosum verbum quid sit. 1097. A. 1362. C
Otiosus in hac vita quis dicatur. 1405. E
Otiosi non debent esse ministri Ecclesiæ. II. 591. C

OVA.

Quomodo Dominus ova in pulverem derelicta calefacit. I. 900. D

OVES.

Ovis innocentiam designat. I. 22. A. 787. C. 1036. E. 1041. E
Oves Judæos designabant. 1386. C
Oves possidere quid sit. 28. A
Oves cogitationum munditiam designant. 60. D
Ovium primogenita tondere quid sit. 254. B

OVILE.

Ovile unum quodnam sit. I. 1386. B
Ovile sanctæ Ecclesiæ hœdos cum agnis accipit. 1407. A

OZA.

Arcam tangens à Deo percutitur. I. 136. A

P

PACARE.

Pacati quomodo admonendi. I. 1108. B

PACIFICI.

Pacifici quomodo admonendi. I. 1109. E

PADUS.

Padi inundatio à Sabino Episcopo mirabiliter impedita. II. 145. B C

PAGANUS.

Unde dicatur. II. 824. E

PALACENAS.

Locus in urbe Roma. II. 682. A

PALEA. *V. Fœnum.*

PALATINUS.

Quid significet. II. 377. B. 894. E
Panes Palatini qui. 377. B

PALIURUS.

Quid denotet. I. 969. E

PALLADIUS.

Episcopus Santonensis. II. 686. C

PALLIUM.

Ejus antiquitas, usus, &c. II. 394. D
Græcis ὠμοφόριον dicitur. 395. A
Pallium extra Missarum tempus non ferendum. 520. E
Non toto tempore Missæ olim ferebatur. 522. D
Pallium ad quid obliget suscipientes. 635. D. 652. E. 885. A 1073. E
Ad sola Missarum solemnia deferendum. 636. E 642. B
Pallium à Gregorio VII. quomodo datum. 644. A
Pallium non nisi fortiter petenti dandum. 750 D
Pallium quibus & quomodo detur. 752. A

PALMA.

Palmæ natura. I. 574. B
Palma in aliquo ab omni specie arborum differt. Ibid. C
Justorum vita palmæ assimilatur. Ibid. 575. B
Palmæ victoriam significant. 1290. B
Palmas in fronte gerere quid. 1308. B
Palmarum pictura & cælatura in quo differant. Ibid. C
Sine labore certaminis non est palma victoriæ. II. 176. C
Palmatianæ quid sint. 428. B

PALMARIA INSULA.

Ubi sita sit. II. 419. D

PALMES.

Palmes infructuosus tollitur, quando peccator eradicatur. II. 801. D
Palmes fructuosus purgatur, quando peccator emendatur. Ibid.

PALMUS.

Palmus inchoatio contemplationis exprimitur. I. 1281. E

PALPEBRÆ.

Palpebræ Dei quæ sint. I. 812. A 1284. B
Palpebræ diluculi quæ. 996. A

PALUMBUS.

Negligentia Palumbi Episcopi increpatur. 1065 A

PANCRATIUS.

Ecclesia S. Pancratij ubi sita sit. II. 555. E

PANIS.

Panis est stipendium vitæ præsentis. I. 372. D
Panis sacræ Scripturæ designat intelligentiam. 432. D
Miraculum multiplicationis panum à Christo. 481. D
Panis significatio quadruplex. 684. A
Panis sacræ Scripturæ refectio est. Ibid. B
Panis est divinæ doctrinæ eruditio. Ibid. C
Panis subsidium significat. Ibid. E
Qui dat panem peccatori ut est homo, non peccatorem, sed justum nutrit. 1104. D
Panes azymos quis comedere dicatur. 1424. D
Panes Palatini qui. II. 377. B
Panis primi hominis quis. III. 414. E
Panis noster est verbum Dei. 415. A

PANORMUS.

Urbs Siciliæ. II. 431. C

PAPA.

Papa fallitur quia homo est. II. 21. E
Papæ se Canonibus teneri professi sunt. 477. C
Papa super omnes Episcopos totius orbis invigilat. 614. A
Ad Papæ cubiculi servitia non admittantur laïci. 629. D 631. E
Papæ mortui feretrum nullo velamine tegatur. 630. A
Ejus Primatus asseritur. 814. D
Nomen Papæ olim omnibus Episcopis commune. 888. E

PAPYRUS.

Papyri vasa quid sint. I. 384. D

PARABOLA.

Parabolam assumere Job quid sit. I. 509. B

PARACLITUS.

Paraclitus dicitur advocatus. I. 1456. C

PARADISUS.

Quare Deus omnes Paradisi arbores ad usum concesserit, cùm ab una prohibuerit. I. 1037. E
Multa nunc exhibenda sunt quæ in Paradiso necessaria non fuerunt. 1044. B
Paradisus quotidie pœnitentibus aperitur. 1339. E
Paradisi bona quæ. 1460. D 1496. C

PARATURA.

Ejus significatio. II. 1031. C

PARCERE.

Deum non parcere delinquenti quomodo intelligatur. I. 283. C. D

PARENS.

Quod in primis parentibus primò actum est, hoc in nobis per peccatum quotidie agitur. I. 113. D
Primi parentes si in statu suo perstitissent, sine morte in cælum transferri potuissent. 115. E
Parentum amor quando noxius. 209. E. 210. 211.
Relinquendi sunt parentes propter Deum. 210 A B
Primi parentes similitudinem divinitatis appetentes, immortalitatis munera perdiderunt. 551. D
Primi parentes fuerunt de culpa requisiti ut confiterentur. 646. E
Primi parentes dum peccatum suum defendere moliuntur, addunt ut culpa eorum atrocior fieret. 647. A
Primi parentes peccatum suum in Deum retorquebant. Ibid.

PARES.

Pares paribus in tormentis similibus sociabuntur. II. 280. D
A paribus quid sit. 391. A
Particula charta quæ. Ibid.

PARISII.

Urbs Galliæ. II. 980. C

PARIES.

Paries parietem ædificat & linit, quid sit. I. 512. D
Parietem fodere quid sit. 1076. D

PAROCHIA. PAROCHUS.

Parochia unde dicta. II. 451. A
Ab una Parochia ad aliam transire sine Episcopi licentia non licet. 654. D

PARS.

Pars impiorum quæ. I. 442. C
Pars Sanctorum quæ. Ibid. D
Quid sit partem à Domino accipere. 442. C. D
Pars domus Domini quinam sint. 972. D

PARVUS.

Parva non sunt negligenda. I. 316. C

PARVULUS.

Parvuli in scriptura quinam. I. 24. D
Parvulus est qui livore occiditur. 163. C
Cur parvuli plerumque à Dæmoniis accipiantur. 450. A
Parvulis veritas revelatur. 780. D. 1019. C
De animabus parvulorum sine baptismo mortuorum. II. 820. B. & seqq.

PASCHA.

Dicitur solemnitas solemnitatum. I. 1423. C
Pascha quo die celebrandum. II. 787. D E

PASCHASIUS.

Diaconus Romanus, libros de Spiritu sancto edidit. II. 295. B & 355

Ejus zelus contra electionem Symmachi Papæ. Ibid. C
Quomodo ob id post mortem punitus. Ibid D
Dalmaticam ejus tangens Dæmoniacus sanatur. 296. C

PASCUA.

Pascua vitam æternam denotant. I. 879. E
Pascua fidelium quæ. 1386 C

PASSIO.

Passiones quomodo imperturbabili tribuantur III. 371. C

PASTELLUS. PASTELLATICUM.

Quid sint. II. 632. A

PASTOR *nomen viri.*

Eum oculis laborantem S. Gregorius commendat. II. 428. C

PASTOR.

Nomina.

Episcopi in Scriptura appellantur Pastores. II. 812. E

PASTORUM ELECTIO.

Pastore diu Ecclesia vacare non debet. II. 443. E
Pastor invitis non est dandus. 444. B. 558. A
Pastor bonus à Domino magnis precibus quærendus est. 199. B
Pastores cupiditate intrusos Dominus ignorat. III. 80. D
Pastor qua de causa detur à Deo. 200. A. B
Pastoris electio secundum Scripturæ regulas facienda. 233. C
Quanta discretione Pastor eligendus. 249. D E
Pastorem carnalem provehentis crimen quale. 254. D
Pastorum eligendorum forma. 269. E. 270. A
Pastores idoneos quærere oportet. 349. B. C
Qualis Pastor eligendus. 351. E. 356. C
Quis arcendus. 353. D. 357. D

PASTORES BONI.

Pastorum bonorum officium quod. I. 508. B 566. B C 1053. B C 1225. C II. 588. C III. 229. B C
Pastor fidelis ab omnibus vult adjuvari. 658. C
Boni Pastoris proprietates. 1060. D E 1063. A II. 384. C D
Pastoris boni discretio qualis esse debeat. 1232. B C
Pastores vigiles sublimia videre merentur. 1366. E
Pastoris boni officium duplex. 1384. D
A mercenario quomodo dignoscitur. 1385. A
Pastor verus quis. II 811. E
Quis Pastoris boni sensus cùm se à subditis contemni videt. III. 164 B C
Pastores boni quàm reverendi sint. 166 B C
Pastorum bonorum consiliis resistere periculosum. 168. C D
Pastores bonos rejicientes justè reprobis subjiciuntur. Ibid. E
Pastoris optimi imago. 186. C. *& seqq.*
Pastores sancti, virtutibus sunt magni, & sui æstimatione parvi. 190. E
Pastorum bonorum hac in ætate defendus defectus 192. D
Pastoris boni munia. 229. B. C
Pastor bonus diu quærendus. 315. A B
Pastoris boni insignia tria. 357. B
Pastor bonus debet arguere & misereri. 358. B C

PASTORES MALI.

Pastores superbi subditos ad impietatem trahunt. I. 711. B
Fictus est Pastor, qui magistri tenet locum, & non exercet officium. 728. D
Pastores malos non debent imitari subditi, sed tamen venerari. 731. D
Deus quos Pastores permittendo tolerat, per judicium reprobationis ignorat. 1054. B
Qui Pastores sint indigni Ibid. 1063. B
Pastores cùm silentio mercenariorum vice deserviunt. 1065. E
Languente Pastore gregem languere oportet. 1072. B
Pastoris incuria. 1073. D
Multi Pastoralis mansuetudinis obliti, jure dominationis terrent. 1075. A
Multi Pastores subditis in nullo parcunt, qui sibi in omnibus parci volunt. Ibid. B
Pastores tot occidunt, quot ad mortem ire quotidie negligenter vident. 1227. A
Malus Pastor appellatur mercenarius. 1385. A
Pastores lupos fieri gregibus periculosum est. 1398. E
Quomodo quisque se erga suum Pastorem etiam malum gerere debeat. II. 88. A. *& seqq.* 99. A
Pastoris crimina publicare quando liceat. 444 B
Negligentia Pastorum gregi quàm noxia. 542. A 573. A
Pastore vulnerato oves non curantur. 869. B
Pastoris cupiditas novacula est. III. 16. A
Pastores lupi quinam. Ibid. B
Pastoris negligentis manifesta visio non est. 89. A
Pastor reprobus dicitur lucerna cæca. 90. E
Item duri filius. 175. D
Pastores reprobi per justitiam Dei præesse permittuntur. 175. C. D
Pastores avari. 177. B. *& seqq.*
Pastorum reproborum negligentia. 223. C
Pastoris reprobi principale propositum est rapina. 250. D

PASTORIS VITA.

Pastorum vita per Noe significatur. I. 21. D
Pastorum vita est exemplo subditis. 629. D
Pastoris vita mollis quantum noceat subditis. 79. B. C
Pastoris vita qualis esse debeat. 1063. A
Miraculum sit Pastor visus in publico. III. 352. B C

PASTORUM CONDITIONES ET VIRTUTES.

Pastori plus moribus quàm sermonibus loquendum. I. 672. B
Pastores non solum contemplativæ vitæ sed & activæ vacent. 1067. C D
Pastoris virtutes quales esse debent. 1065. A B C
Silentium necessarium quale. Ibid. E
Debet compati infirmitatibus subditorum. 1067. C
Humilitas ipsi qualis necessaria. 1068. E
Pastoribus non solum spiritalia, sed & corporalia conveniunt. 1073. C D
Pastoris sollicitudo quæ. 1225. D II. 471. B 573. A
Pastorum & subditorum connexa sunt peccata. 1226. D
Quantus debeat esse ordo & consideratio locutionis in ore Pastoris. 1227. C
Exhortatio ad Pastores. 1395. D
Oratio Pastorum ad Deum. 1400. E
Pastoris opera. II. 384. E
Pastorum potestas quæ. 385. D
Pastores sui non sunt, sed aliorum. 391 C
Eorum residentia est juris divini. 398. C
Pastores debent imitari Pastorum terrenorum sollicitudinem. 471. B. 573. A
Pastorum vigilantia. 81. E
Pastorum duo pedes fortitudo & humilitas. III. 47. C
Pastorum culpæ subtilius judicantur. 78. E
Quomodo Pastor in suo ordine Deum glorificare debeat. 80. B C
Pastor debet esse fidelis Deo, plebs Pastori. 84. E. 85. A
In Pastore debet esse sanctitas vitæ & eruditio sapientiæ. 133. D. E
Pastores pro populo orantes secundùm capacitatem populi exaudiuntur. 174. C. D
Pastorum exemplum in subditos. 179. E
Pastoribus spiritalibus subjectio indissolubilis est. 185. A
Pastor Ecclesiæ debet esse dignitate & merito sublimior. 207. C
Pastor sit in se fortis, cum infirmis verò sciat esse infirmus. 208. E. *& seqq.*
Pastoris conditiones. 212. E
Pastori non sufficit flere peccata sua. 219. C
Pastor non cùm ordinatur, sed cùm in officio strenuus apparet, laudandus est. 249. E
Pastor non sibi, sed aliis bonus est. 250. E
Pastor in culpis corrigendis ut se gerat. 270. C. D
Pastores tam convertendis quàm conversis debent invigilare. 291. C
Pastores infirmitate propria depressi aliorum lucra exquirere fortiter nequeunt. 306. A

PASTORIBUS QUÆ FUGIENDA.

Pastores non propriam gloriam, sed auctoris quærere debent. I. 638. C
Pastorum defectus varij. 659. A
Pastori dominatio fugienda. 672. C
Superbia Pastorum in subditos. 710. E
Pastoris imperitia subditis damnosa. 1054. C
Pastoris prædicatio sine misericordia non prodest. 1073. E
Pastorum incuria. Ibid.
Pastores muti esse non debent. 1066. B
Correptionis Pastorum indiscretio. 1076. A
Pastorum gravis error 1395. D. E
Pastoris absentia gregi quàm noxia. II. 424. B. 447. C
Si gregi Pastoris cura defuerit facilè laqueos insidiatoris incurret. 438. A
Nulla est excusatio Pastoris si lupus eo sciente oves comedat. 518. D
Cum Pastor deest nullus contra lupos vigilat. 668. B
Pastores non plus pecuniæ quàm animabus studeant. 670 B
Pastor simoniacus nullam præbet ovibus medicinam. 869. B
Honor Pastoribus delatus gravius onus parit. III. 235. A

PASTORALIS.

Pastoralis liber S. Gregorij quadripertito divisus. I. 1053. A
Quid hoc denotat Ibid.
Onus curæ Pastoralis quale. II. 367. E. 392. E 879. B
Et quantum sit. 384. E
De cura Pastorali. 470. C. 479. A. B. 593. C 654. E. 696. A. 811. D. 968. B. 977. A. B
De exhortatione Pastorali. 1005. D
Pastorale onus ferri non potest nisi charitas leve efficiat. 47. B
Pastorale culmen quàm periculosum. 163. B C
Pastorale culmen Sancti Deo volente ascendunt, quieti deserunt. 251 A
Officia ministerij Pastoralis. III 27. A
Ad Pastorale culmen indigni nullomodo promovendi. 355. B

PASTUS.

Per pastum quid designetur. I. 879. E

PATENA.

Patenæ antiquæ grandes. II. 753. D

PATER DEUS.

Quomodo intelligatur Pater commotus adversus Christum Filium I. 77. D
Testis filij Dei est pater. 388. B
Quomodo pater dicatur esse conscius filij. Ibid. C
Pater Verbum sine tempore genuit. 574. B
Pater, Filius, & Spiritus sanctus non vocantur Angeli. 810. A

PATER HUMANUS.

Patris culpa non debet gravare filium. I. 574. B

PATRES.

Patres veteris legis Christum præfigurant. I. 11. E
Patres ante Christum quomodo abortivi. 110. E
Antiqui Patres dicuntur naves poma portantes. 280. A
Aquilæ comparantur. Ibid. B
Patres antiqui à timore legis ad Evangelij libertatem transire optabant. 287. B
Patrum sententias in corde versare quàm proficuum. 480. E
Patres prisci dicti sunt vasa auri excelsa. 543. C
Antiqui patres fructiferis arboribus similes fuerunt. 660. E
Patrum exempla Rectores debent. 1063. C
Antiqui patres nostri non reges hominum, sed Pastores fuere pecorum. 1069. A
Patrum miracula in Scriptura sacra leguntur. 1272. B
Patres antiqui & novi Testamenti tripartiti sunt. 1275. B. & seqq.
Comparatio priscorum Patrum ad Apostolos. 1296. D. E
Patres sancti Ecclesiæ statum custodiunt. 1433 D
Patres novi Testamenti dicuntur altilia. 1503. A
Patres adscriptos in pectore ferre quid sit. II. 384. D

Patrum exempla intueri quàm utile. Ibid.
Patres Christi ex generationis origine qui. III. 9. A
Patres Deum diligentes filij ejus sunt. 230. E
Patres antiqui ut Deo placerent filiis etiam ad mortem non parcebant 301. C
Patres hujus temporis Deum minùs quàm filios diligunt. Ibid.
Patres hujus temporis peccantes filios aut objurgare nolunt, aut timent. Ibid.
Patrum antiquorum gesta prophetiæ sunt. 442. C

PATERIUS.

Romanæ Ecclesiæ Secundicerius. II. 601. A

PATRIA.

De spe ad æternam patriam tenenda. II. 1063. A
Patria cælestis hìc à Deo nobis ædificatur. III. 73 E

PATRIARCHA.

Ita appellatur Summus Pontifex. II. 18. D. & 345
Patriarchæ fidei suæ formam mittebant. 392. B
Patriarchæ Orientis quatuor. 753. A

PATRIMONIUM.

Quid significet. II. 1118. A. pro 112. A
Patrimonium S. Petri in Gallia. 504. E. 649 E 1107. B
Gregorius VII. illud multum auget. 650. A
Sic & Carolus Magnus. 649. E
Patrimonium Ecclesiæ solis Clericis committendum. 834. A

PATRICIUS.

Ejus variæ appellationes. II. 370. C
Patriciorum origo. Ibid.
Eorum insignia. Ibid.

PATI.

Justa sunt cuncta quæ patimur. I. 47. C
Inviti patiamur oportet quæ ex arbitrio & sponte fecimus. 113. A
Quidquid patimur peccata nostra meruerunt. 170. D E
Minus patimur quam meremur. II. 917. A

PATIENS.

Verè patiens quis dicatur. I. 347. B
Nullus perfectus est qui inter proximorum mala patiens non est. 612. C
Patientes qua ratione admonendi. 1086. E 1089. A
Patientes studeant diligere quos sibi necesse est tolerare. 1088 A
Qui malum non retribuit quia nequit, patiens non est 1486. C

PATIENTIA.

Quomodo patientiam nostram modestè feramus. I. 47. A B
Patientia est exercenda in operatione. Ibid.
Patientiæ præmiũ hic non requirendum. Ib. D
Patientia miraculis major II. 12. C
Patientiæ fructus. 769. C. 908. B. C. 926. C
Patientia in infirmitatibus. 950. C. 952. C
Patientia Dei erga peccatores. 950. D E
Modus patientiæ. 74. B
Patientiam conditori debemus. Ibid. D
Patientia est scutum Sanctorum adversus impugnatores. 82. A. 380. B
Perfectionem gignit. 140. C. D
Benignitati juncta esse debet. 220. A
Patientiæ modus in flagellis. 320. C
Non in prosperis, sed in adversis elucet. 347. B C
Patientia Sanctorum. 379. B
Patientia Dei erga peccatores ad quid. 490. D
Per patientiam Ecclesia exercetur cum tentatur gladiis. 510. C
Patientia justorum cùm à minoribus gravantur. 631. E
Per patientiam concordia servatur. 632. A
Patientia per charitatem conservatur. Ibid. B
Patientia Dei peccatoribus negligentia putatur. 715. B
Patientia cur necessaria. 860. A
Patientiæ laus. 1087. D
Patientia interior & exterior necessaria. 1088. A B
Patientia vera quæ. 1181. B. 1287. E. 1318. E 1487. B
Patientia virtutum custos. 1486. B
Patientiæ definitio. Ibid.
Patientiæ conditiones. Ibid.
Patientiæ mirabile exemplum. 1487. D. E
Patientia tribus modis exercetur. 1488. B

PATRONUS.

Patronos habemus sanctos in cælo. I. 1468. E
Patronus beneficij quis dicatur. II. 1105. E

PATRUUS.

Patruus dicitur frater patris. III. 233. A

PAUCI.

Cur pauci ad Christum veniant. I. 1489. A
Pauci in Ecclesia boni. 1505 B

PAVIMENTUM.

Pavimentum designat fideles I. 1291. E

PAULINUS NOLANUS.

Ejus historia. II. 128. B. & 349.
Mors qualis. 132. D
Ejus ordinatio extraordinaria. 440 A

PAULINUS TAURENSIS.

De eo. II 403. E. 404. C

PAULINUS TEGESSIS.

De perversitate Paulini Tegessis Episcopi. II. 1024. E

PAULUS APOSTOLUS.

Eius nomina & prærogativæ.

Paulus usque ad tertium cælum raptus. I. 241. A 315. A
Paulus ex tribu Benjamin appellatur lupus rapax. 519. A
Paulus ex persecutionis sævitia vocatus est ad Apostolatum. 840. D
Stephanum laboribus suis antecessit. 843. B. 1407. B
Paulus comparatur Rhinoceroti. 907. B. & seqq.
Paulus erat minor Petro. 1294. C
Paulus Petri in Apostolatu frater. II. 53. D
Caput S. Pauli petit Imperatrix à S. Gregorio. 567. A
Paulum Spiritus sancti gratia inebriavit. III. 116. E
Paulus cæteris Apostolis per doctrinam excellit. 275. A

EJUS CONVERSIO.

Pauli conversio mirabilis. I. 336. E 555. D 843. B. 907. C 995. D 1127. D III. 123. A B
Paulus in raptu interrogatus à Domino postea respondit. 812. B
Paulus ante conversionem ab adolescentia lapidantium adjutor fuit 908. C
Paulus Christum incarnatum contemnebat ante conversionem. 993 E
Paulus cur de cælo prostratus. 1483. D
Conversio S. Pauli est proverbium peccatoris. III. 231. E
Paulus cõversus admirationi multis erat. 232. A

PAULI ACTA ET MIRACULA.

Paulus peccavit ex ignorantia. I. 727. A
Paulus patrem Publij sanavit, & non Timotheum. 786. E 1356. E
Paulus Timotheum circumcidit. 819. B
Vagatio Pauli 871. D. 936. A
Prædicatio Pauli post conversionem. 908. D
Quare Paulus volebat intrare theatrum apud Ephesum, & tamen Damasci per sportam dimissus est. 918. B
Cur aliquando fugerit. Ibid. & II. 68. B
Quadraginta viri in mortem Pauli conjuraverunt 920. A
Paulus cur Corinthium in interitum carnis tradidit Satanæ. 974. A
Quare Paulus aliter Titum, aliter Timotheum admonuerit. 1098. D
Paulus inter Pharisæos & Sadducæos divisionem posuit. 1110. A
Paulus ex præterito Evangelium cognoscebat, sed quid pro eodem passurus esset ignorabat. 1141. B
Plangit Paulus quod ante baptisma commiserat. 1161, C
Quare Paulus prius Corinthios laudat, & statim post increpat. 1228. D
Quare Paulus Galatas cum modestia, & sine modestia increpat. 1229. C
Paulus apud Corinthios anno integro, & sex mensibus prædicavit. 1295. D
Paulus Corinthios arguit impietatis. 1296. B
Pauli fuga à Damasco. II. 508. B
Miracula Pauli. I. 356. D E
Catenæ S. Pauli miracula fecerunt. II. 568. C

PAULI VIRTUTES.

Pauli virtutes recensentur. I. 82. C. 1325. A II. 172. C
Ejus patientia & fortitudo in adversis & persecutionibus. 82. C. 225. D 328. E
Ejus charitas erga proximum. 82. D 186. D 871. C D 872. A
Ejus humilitas quanta fuit. 136. D 707. A B 790. A 812. A B II. 389. A
Quomodo infirmitati proximorum condescendit. 387. C
Loquitur intrepidè principi Sacerdotum. 214. E
Ejus moderatio in suis laudibus. 514. C
Cur se aliquando commendat. 569. A 736. A 1203. E
Ejus prudentia in reprehendendo. 706. C 1228. D E
Ejus in potestate discretio. 755 A
Semper discurrit ut aliquos lucretur. 871. C D
Ejus pro salute suorum zelus & anxietas. 878. E 879. A 901. E 902. A B 1078. C 1338. E. 1339. A
Zelus pro Christo. 917. A 1271. D
Paulus lapidatus & extra civitatem pulsus non timuit eam regredi. 921 C
Ejus fervor ad prædicandum. Ibid.
Paulus occidi poterat non superari Ibid.
Paulus fortis perseverat in laboribus, & exultat in adversis. 922. A
Quomodo Paulus mori desiderabat, & carne expoliari formidabat. Ibid B
Paulus ad infirmorum defectus condescendebat. 1067. C
Paulus aliquando prælatum se esse nesciebat, aliquando se magistrum esse recolebat. 1070. B
Quomodo correxerit pusillanimes. 1086. C
Pauli zelus & patientia. 1181. B C
Ejus mansuetudo & longanimitas. 1295. B & seqq.
Paulus à Corinthiis stipendia prædicationis non accepit. Ibid. C D
Paulus implevit quod prædicavit. Ibid. E
Paulus optat pro fratribus mori quorum morte prius gaudebat. II. 172. C
Ejus zelus justitiæ. 389. A

PAULI LABORES ET ÆRUMNÆ.

Ejus adversitates & ærumnæ quantæ. I. 82. C
Paulus de bonis operibus suis timet. 150. E 582. A II. 720. D
Paulus ad tertium cælum raptus certamen carnis passus est. 241. A 315. A
Contemnitur à suis. 328. D
Pauli labores varij. 555. D E 778. E
Ejus humiliatio ne extollatur. 555. D. 556. A
Paulus peccavit ex ignorantia. 727. A
Cur aliquando fugerit. 918. B. II. 68. B
Ejus cordis duritia. 993. D
Labores & victoriæ Pauli. 925. D

PAULI SCRIPTA.

Paulus in scriptis suis hæreticorum verbis aliquando utitur. I 166. A
Quot epistolas scripserit. 1046. B
In epistolis suis scripsit Petrum reprehensibilem esse. 1294. A B
Paulus in Epistolis discipulos suos vocat adjutores. III. 238. B

PAULUS SAMOSATENUS.

Suis Clericis concubinas permittebat. II. 351.

PAULUS ÆMILIUS.

Quàm honorifice habuerit Persen regem captum. II. 445. A

PAULUS DOCLEAT.

De Paulo Docleatinæ civitatis Episcopo depositio. II. 1028. E

PAULUS SCHOL.

De ultione Pauli Scholastici in maleficos. II. 1087. E.

PAVOR.

Pavor quid sit. I. 783. C

PAUPER.

Pauper humilem significat. I. 180. 570. E 628. E 756. B
Vere paupers qui sint. 628. E
Pauperes sunt patroni & intercessores divitum. 630. B. 1523 A
Ille est paupers qui humilitatem non habet. Ibid. D
Pauperes clamant adversus Pastores mutos. 728. D
Pauperem de angustia sua eripi. 762. B
Pauperes ut admonendi. 1081. D 1523. A
Pauper quis. 1197. D

Pauper non est cui cum paupertate bene convenit. 1297. D
Pauperes & debiles qui dicantur. 1492. A
Deus pauperes humiles scit, sed superbos divites nescit. 1519. D
Pauperes non despiciendi. 1522. D E
Pauperes procurare debemus nobis pro advocatis. 1522. D
Omnes pauperes honorandi. 1523. A 1524. D
Pauper reprehensibilis moneri debet, non despici. 1523. A
Res pauperum cum mansuetudine disponendæ. II. 525. E
Pauperibus largiri non est donum, sed mutuum. 900. C
Pauperum defensio discreta esse debet. 912. B
Quis mensis pauperum præponendus. 949. E
Pauperem Domino facere quid sit. III. 16. C
Pauperes sunt, qui propter Evangelium ea, quæ in sæculo sunt, reliquerunt. 57. B

PAUPERTAS.

Paupertas humilitatem significat. I. 478. E
Paupertas est quædam macies. 374 B
Paupertatis funibus vinciri quid sit. 759. B C
Paupertas duplex in Scriptura. 1003. A
Paupertas in mentis inopia est, non in quantitate possessionis. 1297. D

PAX.

Pax plena, & pax inchoata. I. 185. E
Pax est in sublimibus, licet Angeli inter se certent. 494. D
Pacem servare non curans, ferre fructum spiritus recusat. 1107. C
Pacis commendatio. Ibid.
Pax non bona quæ. 1108. B C II. 526. D
Pax transitoria est vestigium pacis æternæ. Ibid. C
Pax præsens quomodo tenenda sit. Ibid.
Pacati temporalem pacem sibi perturbari formidant. Ibid. E
Pacem reverti ad nos quid sit. 1395. B
Pacis tempore vigilandum. 1466. E
Pacem sibimet dare quid sit. II. 208. C. & 352.
Pax apud S. Cyprianum est sacra communio. 586. A
Pax reipublicæ ex pace Ecclesiæ pendet. 605. C
Pax cum malis haberi non potest. 616. C
Pacem mali fugiunt. Ibid.
De conservanda pace sanctæ Ecclesiæ. 701. E
Pax Christianis quàm necessaria. 704. A
Pacem debet custodire qui vult esse hæres regni cælestis. 783. E
Pacem dedit Christus discipulis pro magno munere, ut essent in opere fidei consortes. Ibid.
Pacis utilitas. Ibid. E
Pacem diligens, Deum diligit. 807. B
De pace Ecclesiæ habenda. 969. C
Pacis bona quanta. 1076. A
Pacis radix est humilitas. Ibid. B
Pax Ecclesiæ quàm necessaria. Ibid.
Pax inter electos & reprobos quid sit. III. 160. E
Pacem cum carne habere non possumus. 241. B
Pacem super pacem tribuit Deus dilectis suis. 452. B

PAXILLUS.

Paxilli ærei ferculi Salomonis designant prædicatores. I. 1269. A

PECCARE.

Si homo non peccasset, ad Paradisum sine redemptione pertingeret. I. 117. C
Commune humani generis vitium est latenter peccare, & commissum negare, & convictum defendendo multiplicare. 646. E
Qui peccat servus est peccati. 886. D
Aliud est infirmitate, aliud malitia peccare. 904. D
Nullus tam perfectus & tam devotus, qui non inter ipsa, quantumcumque pia, peccet vota. 940. B
Tanto apud Dominum obligatiores sumus, quanto apud homines inultè peccamus. 1070. C
Peccantes ex infirmitate ut admonendi. 1124. C
Item peccantes ex consilio. 1125. B
Omnis qui peccat, conditoris sui iracundiam in se concitat. 1206. B
Aliud est peccare ignoranter aliud scienter. II. 379. B
Peccare est à Deo fugere. 728. A
Peccare desinimus cum futura tormenta formidamus. III. 55 E
Peccare in Deum, & in hominem quid. 67. A
Peccat in Deum qui se aut alium ad peccatum pertrahit. 77. E
Peccare ex studio & voluntate, & peccare ex infirmitate differunt. 390. B
Homo homini non peccat. 397. B

PECCATOR.

Quare Deus peccatores diutius toleret. I. 490. D
Multi peccatores sub Ecclesiæ pace absconduntur. 725. E
Increpandus est peccator, & nunquam timendus. 1215. A
Peccatores sunt inexcusabiles. 1342. A
Peccatores dum conspicimus, nosmetipsos defleamus. 1470. E
Deus peccatores videt & sustinet. 1473. B
Peccatrix est Maria soror Marthæ. III. 183. C

PECCATORUM NOMINA.

Peccator dicitur mortuus. I. 260. C
Item pulvis. 868. D. 900. C
Item terra. 333. A 336. C 441. A 1217. E. III. 101. B 422. E
Peccator totæ comparatur. 485. C II. 368. E
Dicitur equus & mulus. III. 381. E
Peccator cinis est quem Christus manducat dum eum convertit. 418. C D

PECCATORUM SEU PECCANTIUM STATUS.

Desideriorum tumultibus quatiuntur. I. 122. A
Peccator Deum non metuit & vivit, sed blasphemat & proficit. 232. B
Peccator vinculis peccatorum ita ligatur ut pondus quod toleret ignoret. 299. C
Peccatoris lumen in die est, obscuritas in vespere. 321. D
Spes misera peccatorum. 324. A B
Peccatores in malæ consuetudinis carcere inclusi, per seipsos exire non possunt. 335. D
Peccator se in peccatis esse agnoscit, sed pro quibus flagelletur ignorat. 389. B
Peccator terrena cogitans sursum respicere nequit. 1463. B
Peccator cor suum non habet, sed Diabolus. III. 49. D
Peccatorum miseria & cæcitas 281. B
Peccator peccando ad nihilum tendit. 285. A
Peccatores cum malignis spiritibus sunt proposito & voluntate peccati. 290. E
Finis peccatorum mors est. 375. E
Peccator quam lucem amittat, quas tenebras incurrat. 420. C D

PECCATORUM MORES.

Blandimentis & laudibus simplices decipiunt. I. 115. A
Peccator fit quotidie tanto securior, quantò pejor. 297. C
Viæ peccatorum quæ sint. 490. D
Peccatores non vias Dei, sed suas suspiciunt. 491. A
Peccatores Deum non putant præsentem esse quem non vident. 561. B
Fallo dicentes se esse peccatores. 696. E
Verè dicentes se esse peccatores. Ibid.
Peccatores ex ignorantia securi. 1217. C D

PECCATORUM GRADUS VARII.

Peccatores cujuslibet status per Sacerdotes sunt admonendi. I. 1400. D
Peccatores quatuor in novo testamento conversi. 1437. E
Peccatores varij variis modis sunt salvandi. III. 281. B C
In quo quisque peccator conscius est, in eo cæteros peccatores defendit. 969. C
Peccatores sibi invicem pertinaciter inhærent. 995. A

PECCATORUM POENÆ ET SUPPLICIA.

Peccatorum pœnæ quantæ futuræ sunt. I. 135. B
Cùm Deus peccatoros non ferit, manum ligatam dicitur habere. 206 C
Peccator prudens erit in pœna, qui stultus fuit in culpa. 450. E
Peccatores exigentibus præteritis peccatis excæcantur. 723. C
Contra propriam scientiam peccantes quanti graviter punientur. 1424. A
Tormenta peccatorum quæ. 1376. E
Peccator qua parte vulneretur. III. 129. B
Peccatoribus involvi, est æterna pœna damnari. 324. A

PECCATORUM CONVERSIO ET IMPEDIMENTA.

Peccatoris conversionem impediunt vel præsumptio vel desperatio de Dei misericordia. I. 114. C
Peccatorum tres modi facilè corriguntur quartus difficilius. 115. A
Peccator post veniam ad mentem suam redeat. 238. C
Peccator afflatu Spiritus sancti tactus periculum suum agnoscit. 297. C
Peccator à Deo visitatus, ab ipso gravius affligitur. Ibid. D
Confunditur peccator mandata Dei respiciendo quæ contempsit. 513. A
Exordium illuminationis peccatorum est humilitas confessionis. 646. E
Qui peccatorem se intelligit, jam ex parte justus esse inchoavit. 693. B
Deus peccantes misericorditer expectat. 750. A
Peccatorum in conversione consolatio magna. 784. A B
Peccatoris vera conversio. 787. E 1217. E III. 290. C
Peccatores ob duo gemere debent. 940. A
Duobus modis à Domino peccator respicitur. 944. D
Excusationes à peccato. 994. B C
Conversio peccatorum ad Dominum per quid impediatur. 1351. A
Peccatori ut Lazaro dicendum est veni foras. 1441. B
Quare majus gaudium de conversis peccatoribus fiat quàm de stantibus. 1476. B
Peccatores qui se aliquando illicita gessisse meminerint, optimi quandoque efficiuntur. Ibid.
Peccatoris mortem quomodo non vult Deus. III. 67. D
Peccator convertitur quando Spiritus sancti gratia illustratur. 86. B
Peccatoris vera humilitas in emendatione culpæ consistit. 99. E
Peccatorum de Dei miseratione præsumptio. 100. A. & seqq.
Peccatoris conversio miraculum magnum. 255. A
Peccator pœnitens ut se gerat erga Deum. Ibid. E
Peccatoris perfecta conversio, magna cædes. 290. C D
Peccatoris ad Deum clamor qualis esse debeat. 395. A & seqq.
Peccatori quid agendum ut à Deo veniam obtineat. 397. A B
Peccatoris conversio cineri comparatur quem Christus manducat. 418. C D
Peccatorum exempla ad conversionem quàm efficacia. 441. B
Peccator ad se redeat ut prodigus, si à Deo recipi velit. 445. E

PECCATUM.

Peccati nomina & symbola.

Quomodo peccatum differat ab iniquitate. I. 350. A
Peccatum dicitur sanguis. 386. D 684. A 879. C 1227. B 1231. B III. 404. C
Peccata retibus comparantur. 461. B
Item incendio sulphuris. 404. B
Peccata vocantur debita. 459. C
Per juniperum designantur. 589. C
Peccati & criminis differentia. 626. A
Peccata tegere quid sit. 938. D 1161. A III. 376. C
Omne peccatum undenarium est. 952. D
Peccati & delicti distantia. 1323. E
Peccata populi comedere quid sit. 1396. A
Peccatum est fuga à Deo. II. 728. A
Peccatum est tenebræ. III. 314. C
Peccatum appellatur spina. 378. B

Item

Item mors. 445. C

PECCATI CAUSA ET ORIGO

Peccatum fit cogitatione, locutione, & opere. I. 133. A
Omne peccatum aut sola cogitatione committitur, aut cogitatione simul & opere perpetratur. 318. A
Peccatum ex peccato nascitur. 205. D 386. D
Differentia peccati operis & cogitationis. 350. B
Peccatum non cito dilutum aut peccatum est, & causa peccati, aut peccatum est, & pœna peccati. 723. D 724. E 1230. B
Peccatum ex altero nascens peccatum est, & pœna peccati. 723. D 1230. C
Peccata quæ alia generant. 1241. D
Peccatum sæpe, vel ignorantia, vel infirmitate perpetratur. 570. B
Quid sit peccatum ex infirmitate. 727. A
Item peccatum ex ignorantia. Ibid.
Item peccatum ex studio. Ibid. B
Peccata cordis etsi homines, non tamen Deum latent. 1057. I. E
Peccata cordis Deus eo citius abluit, quo exire ad opera non permittit. 1121. D
Peccata ex infirmitate & peccata ex certa malitia in quo differant. 1125. D
Peccata præcipitationis leviora sunt peccatis ex studio factis. Ibid.
Peccatum cum voce & cum clamore. III. 377. E

PECCATORUM DIVISIO.

Originale.

In originali peccato moriens culpæ supplicia non amittit. I. 93. E
Pœnæ primi peccati. 244. C
Peccatum originale tormentis punietur. 274. E 275. A
Peccatum originale à parentibus trahimus. 449. D
Deleto peccato originali, filij ex parentum nequitia non amplius tenentur. 450. A
Peccatum originale unde nascatur. 496. B
Peccatum primorum parentum. 949. E
Peccatum originale omnes per Adam contraxerunt. II. 820. D
Peccatum originale immortalitatem abstulit. 1134. B 1137. B
Originalis culpa concupiscentiæ mater. III. 344. E 345. A

PECCATUM ACTUALE.

Mortale.

Peccata duo principalia superbia & inanis gloria. I. 421. A
Peccatum ad mortem quodnam sit. 486. D III. 338. E
Peccatorum mortalium filiæ. 928. E
Peccata duo carnalia, & quinque spiritalia. Ibid. D
Peccata carnis experti qualiter admonendi. 1118. A
Ea ignorantes ut admonendi. 1119. A B
Peccata mortalia dividuntur in sanabilia & insanabilia. II. 469. E
Peccatum grande est quod pœnitentiæ lacrymis non deletur. III. 63. B
Peccatum in Spiritum sanctum quid sit. 402. C

VENIALE.

Peccatis venialibus frequentibus ligati qualiter admouendi. I. 1125. E 1126. A
Item venialia vitantes & gravia committentes. 1126. B
Peccata venialia sive levia quæ sint. II. 292. D
Quomodo remittantur. Ibid. E
Peccata vilia neglecta quid pariant. III 54. D
Vilia peccata quæ dicantur. 327. C

PECCATORUM GRADUS.

Peccatum peccato adjicit qui malè gesta defendit. I. 109. E
Quatuor modis peccatum perpetratur. 113. C D E
Item tribus modis. 133. A 726. E 955. B II. 1138. E III. 390. B
Peccatum ex peccato nascitur. 206. E
Peccatum duobus modis perpetratur. 318. A
Suggestione peccatum agnoscimus, delectatione vincimur, consensu ligamur. 1121. C
Peccata in proximum leviora sunt peccatis in Deum. III. 67. A

PECCATI NECESSITAS ET EFFECTUS.

Dum peccato anima pascitur, panem justitiæ edere non valet. I. 346. C
Nemo in mundo sine peccato. 359. C 626. A 1514. C II. 727. E III. 299. D
Peccatum in mortali corpore potest non regnare, sed non esse non potest. 620. B
Omne peccatum grave est. 1146. C
Multa peccata quæ committimus nobis gravia nunquam videntur. 1162. B
Peccatum fugat omnia bona præterita. 1229. E
Peccata subditorum etiam Prælatis & secum viventibus nocent. III. 300. E
Effectus peccati in primo homine. 372. B
Mors animæ peccatum. 445. C

PECCATUM HOMINIS.

Aliena peccata quomodo justi confiderant. I. 89. E
Prima virtus est peccata vitare. 181. A
Abusus peccatorum. 223. C
Homo post peccatum cur à Deo veniam meruit. 292. C
Peccata omnia omnino vitanda. 567. A
Homo vult peccatum suum Domino abscondi. 646. E
Difficilius est commissa peccata prodere, quàm non commissa vitare. 648. D
In peccato quisquis positus mortalitatis suæ obliviscitur. 709. A
Tanto quis à peccato facilius egreditur, quanto minori consuetudine coarctatur. 762. E
Nemo excusatur à peccatis contra legem naturæ. 791. D
Quare quidam finem suis peccatis imponere negligant. 1016. C
Peccata comedere quid sit. 1395. E
Nemo de proximo peccatis addicto desperet. 1407. A & seqq.
An liceat homini de peccatis suis velle fieri securum. II. 720. C D
In excusandis peccatis superbia. III. 268. A B
Peccata aliorum multi quærunt, & sua non curant. 302. C D
Peccata qui nolunt vitare cùm possunt, postea non possunt cùm volunt. 327. B

PECCATUM ANGELI.

Cur peccatum Diaboli sit irremissibile. I. 292. C

PECCATI CORREPTIO, ULTIO, POENA.

Nullum peccatum Deus relinquit inultum. I. 107. E 316. C 750. C
Cum peccata impunita relinquimus, à nocte possidemur. 108. E
Cum peccata per pœnitentiam plectimus, noctem possidemus. Ibid.
Secunda virtus est peccata perpetrata corrigere. 181. A
Pœnæ primi peccati. 244. C
Peccati delectatio brevis, pœna æterna. 267. C
Peccata occulta sunt corrigenda occultè, publica publicè. 382. C
Peccati flagella quæ sint. 391. B
Peccata parentum quomodo portent filij. 449. D
Cur filij adulti ex patris peccato puniantur. 450. B
Peccatum per pœnitentiam non deletum usque ad inferos ducit. 486. C
An quis pro eodem peccato bis flagelletur. 523. A
Qui pro peccato suo sine murmure flagellatur, jam justus esse inchoat. 676. C
Omnis peccator ab hac corruptione vitiorum ad gladium transit pœnárum. 681. E
Peccatum est pœna peccati. 723. D 724. D 1230. B
Peccatis involuti lumen videre non possunt, quod quando poterant videre noluerunt. 725. A
Occulta peccata publicè à Deo puniuntur. 745. E 746. A
Quædam peccata Deus in hac vita ferire inchoat, quæ æterna damnatione consummat. 750. D
Cur peccata quædam à Domino hîc feriuntur, & quædam servantur inulta. Ibid.
Peccata tantò augentur, quantò per potentium defensionem diu inulta remanent. 969. D
Peccata operum, quomodo plangenda. 1120. B
Item peccata cogitationum. 1121. B
Deus peccata insequitur, peccatores autem protegit 1144. B
Peccata quæ gehennæ ignibus feriri possunt, disciplinæ verbere sunt corrigenda. 1288, pro 1304. D
Peccata si non puniantur, iram Dei provocant. II. 500. C
Peccatis aliorum consentiens reus est. 514. D
Peccata non debent relinqui impunita, ne ex hoc cæteri audaciam sumant. 1028. E
Peccata manifesta non sunt occulta correctione purganda. 1142. D
Peccata subditorum incorrepta perenni pœna nos obligant. III. 98. A
Carnalis delectatio pœna peccati est. 398. C
Peccata nisi hic puniantur, in altero sæculo severissimè punientur. Ibid. D
Peccatum vel à Deo, vel ab homine ipso puniendum est. Ibid.

PECCATI REVIVISCENTIA.

An dimissum peccatum redeat. II. 325. A
Ad peccata post pœnitentiam non redeundum. 966. A & seqq.

PECCATI CONFESSIO.

Peccati confessio pignus appellatur. I. 459. C
Peccata latentia nisi exposita non curantur. III. 297. D
Peccatum in confessione prodendum est. 304. C
Peccata in confessione nec minuenda nec augenda. Ibid.
Confessio non delet peccatum quod diligitur. 341. D

PECCATI POENITENTIA ET REMISSIO.

Peccata quamvis gravissima per pœnitentiam relaxantur. I. 193. B
Peccata per pœnitentiam deleta importuna cogitatio reducit ad mentem. 294. C
Peccata solùm cogitata facilius remittuntur. 1121. B
Non prodest peccatum deserere, nisi fletibus mundetur. 1122. E
Tardius peccatum solvitur, quod per consilium solidatur. 1125. C
Aliena peccata remittenda ut nostra remittantur. II. 324. D
Peccata sibi esse dimissa nemo novit. 720. C D 1219. C
Magna est contra peccatum virtus pœnitentiæ. 966. B
Peccata quotidie sunt exhaurienda. III. 54. D
Peccata populi, Sacerdotum precibus delentur. 78. A
Peccata quandiu vivimus per pœnitentiam delere possumus. 298. E
Peccata per pœnitentiam expianda. 332. A B 334. D 339. A 342. B C
Peccatum quod diligitur confitendo non deletur. 341. D
Peccata etiam reprobis in baptismo remittuntur. 359. E
Remissio peccatorum est à Deo super omnes divitias exprenda. 396. A
Remissio peccatorum est opus Spiritus sancti. 399. D E
Remissio peccatorum quàm utilis. 404. B

PECULIARITAS.

In monacho vitanda. II. 405. C E 406. A 1017. E

PECUNIA.

Pecuniam ligare in sudario quid significet. I. 1060. C
Pecunia quid significet. II. 487. E 1072. D
Pecunias Christiano congregare malum. 601. D
Pecuniæ Ecclesiasticis non studendum. 670. D

PEDES.

Pedes Domini quinam. I. 529. A 562. A
Pedes suos lavare butyro quid sit. 562. A
Pedes Ecclesiæ sunt infirmi ministri. Ibid. D
Pedem habens fractum olim à Sacerdotio repulsus. 1062. D
Quid sit mysticè. 1061. E
Pedes gressus actuum significant. 1152. E

Pedes Sanctorum sunt affectus mentium eorum. III. 47. B 58. A
Pedes Sanctorum à Domino servari quid sit. Ibid.
Pedes suos lavare quid sit. 489. B
Pedes calceare quando dicamur. 501. A

PELAGIUS PAPA.

Pelagij II. Liber quis. II. 475. B
Pelagius Turonensis Episcopus. 687. E

PELAGIUS HÆRETICUS.

Pelagianorum hæresis. I. 946. B
Pelagius quid de gratia senserit. 1198. E
Ejus sententia de morte Adam. II. 657. C

PELIA.

Pelia vel Pallia Fluvius. II. 376. B

PELICANUS.

Pelicani natura. III. 416. A

PELLIS.

Pellem dare pro pelle quid sit. I. 69. D

PENETRARE.

Cælestia & spiritualia penetrandi modus. I. 572. C

PENNA.

Penna contemplationem significat. I. 1152. C
Quomodo dicantur quatuor Pennæ uni quatuor animalium. Ibid. D
Pennæ Sanctorum quatuor, quæ. 1160. D E
Pennæ duæ timor & pœnitentia. Ibid. & 1184. E
Item Amor Dei & proximi. 1185. A
Pennæ columbæ deargentatæ, quæ. II. 748. B

PENSIO.

Quid sit. II. 467. B 689. B 1049. C

PENTECOSTES.

Solemnitas Pentecostes quàm honorabilis. I. 1459. E

PERCUSSIO.

Percussionum varia genera. I. 10. D
Percussio divina dicitur commotio. 69. C
Duobus modis Deus electos percutit. 181. E
Percussio aliquando à Deo, aliquando ab adversario venit. 199. E
Percussio divina est purgatio vitæ præsentis aut initium pœnæ sequentis. 522. D
Percussio Dei est disciplina patris. 634. A
V. Flagellum.

PERDERE.

Alij perdunt quod tenere videbantur, alij accipiunt quod alij perdunt. I. 721. A
Perditur homo cùm peccat. III. 189. A

PERDITIO.

Consolatio in perditione rerum. I. 46. E 47. A
Perditionis indicium est, quando affectatis iniquitatibus subsequens favet affectus. 748. D

PEREGRINUS.

Peregrinus populus dicuntur electi. I. 528. B
Peregrini ad hospitium cogendi. 1427. D
Peregrini Clerici qui. II. 556. A
Peregrinationes Romanæ, &c. 767. A

PERFECTIO. PERFECTUS.

Perfectio nostra culpâ non caret. I. 135. A
Perfectio de patientia nascitur. 140. C D
Perfectionis culmen qua ratione attingatur. 189. D
Perfectio solet in millenario numero designari. III. 259. B
Item in septenario. 354. D
Perfectus quis. 559. D
Perfecti viri animalibus Ezechielis comparati. 1150. B 1159. B 1177. C
Perfectionis tres sunt gradus. 230. A III. 259. C

PERICULUM.

Periculum multum manentibus in sæculo. III. 264. B C
Periculum ex indignorum electione. 355. B & seqq.

PERIRE.

Duobus modis sumitur. I. 98. A

PERSÆ.

Persarum Reges ex genere prodeunt. I. 1373. B

PERSECUTIO.

Persecutio duobus modis excitatur. I. 558. D
Persecutionis ultimæ tribulatio. 604. B
In persecutionibus injustis ad supernum judicium recurrendum. 734. D
Persecutiones impiorum bonos erudiunt. 742. D
Persecutionis utilitas. 1466. E II. 727. B
Persecutio ultima Antichristi. 833. B
Persecutio non proficit ad salutem nisi rationabiliter sustineatur. II. 473. C
De persecutione non timenda. 723. A B
Persecutiones patiuntur qui piè vivunt. Ibid.

PERSECUTOR.

Persecutores nostri sunt qui ad mala nos verbis vel exemplis illiciunt. I. 81. D
Persecutor bonus & persecutor malus qui. 418. E
Persecutores Ecclesiæ perversi sunt & multi. 605. A
Persecutores Christi quidam conversi, alij periere. III. 67. C

PERSEVERANTIA.

Perseverantia quam necessaria. I. 34. D 1453. A

PERSONÆ.

Personarum acceptio in judiciis mala. II. 455. D
Personarum acceptio prohibetur. 500. D
Personæ publicæ quæ. 546. A
Personarum acceptio non est in Ecclesiastica censura. III. 305. C

PERSUASIO.

Persuasio Thessalica, quæ. II. 587. A

PERTINAX. PERTINACIA.

Pertinaces quomodo admonendi. I. 1101. A
Pertinaces seipsos vincere studeant. Ibid. B
Pertinacia oritur ex superbia. Ibid.

PERTURBATIO.

In interna perturbatione ad Dominum recurrendum est. I. 65. D
Ultimæ perturbationis concussio. 1149. D

PERVERSUS.

Perversi duobus modis bonorum vitam impetunt. I. 139. D
Perversi interdum loquuntur bona de justis. Ibid. E
Perversorum proprium. 379. B
Locus perversorum quis sit. 522. B
Perversi pro hujus mundi gloria amant tribulationes. 596. C
Cum perversis populis potestas tribuitur, janua erroris aperitur. 602. E
Perversi inter reprobos locum sumunt honoris, ut contra Ecclesiam ex auctoritate sæviant. 613. C

PERUSIA.

Urbs Italiæ. II. 424. C

PESSULUM.

Pessulum claudere & aperire quid significet. III. 490. B

PESTILENTIA.

De pestilentia Africana. II. 916. E

PETERE. PETENS.

Quid à Deo petere debeamus. I. 1446. C D E
Cur Deus differat voces petentium. 605. D
Petentes superbè non accipiunt, eo quod malè petant. 628. D
Petentes injusta audiri non debent, & justa petentes exaudiri. II. 645. A B

PETRA.

Petra dicitur Christus. I. 563. B
Petræ etiam pluraliter sunt sublimes cælestium virtutum potestates. 932. E
Petræ pluraliter sunt membra Christi. Ibid.
Petræ duæ mysticæ. III. 281. E
Petræ foramina dicuntur Christi vulnera. 473. C
Per foramina Petræ possunt sacramenta designari. Ibid.

PETRUS APOSTOLUS.

Eius nomina metaphorica.

Cur à Christo Satan appellatus est. I. 81. E
Quomodo Petrus ostium fuerit. 823. C
Petrus senior Ecclesiam designat. 1422. A
Petrus à Petra cur dictus. II. 739. B

PETRI PRÆROGATIVÆ.

Petrus non aliud de sapientia Dei quàm erat intellexit. I. 543. D
Petri incrementa. 654. B
Petrus officium Pastoris justè exercuit. 1070. A
Petri eminentia. 1294. C D
Petro Apostolorum principi Ecclesiæ cura commissa est. II. 608. A
Petrus est primum membrum Ecclesiæ. 621. B
Petri Apostoli prærogativæ, quæ. 964. A
Petrus in monte transfigurato Domino per Samuëlem figuratur. III. 96. C D

PETRI INFIRMITAS.

Petrus carnalem mentem ante Christi mortem resurrectionemque retinebat. I. 81. D
Petrus reprehenditur quia tabernacula in terra figere conatur. 260. B
Quomodo Christum negaverit. 505. D 1459. B
Ejus casus quàm utilis. 699. D
Petrus peccavit ex infirmitate. 727. A
Petrus in hypocrisim culpâ graviorem incidebat. 1294. A & seqq.
Cur permissus sit Dominum negare. 1419. C

PETRI VIRTUTES ET MIRACULA.

Petrus intrepidè Judæos alloquitur. I. 214. E
Ejus misericordia. 215. B
Ejus fortitudo & constantia post acceptum Spiritum sanctum. Ibid. E 506. A 1271. D
In potestate quàm discretus fuerit. 754. B 964. B
Petrus Ananiam & Sapphiram pro culpa punire non distulit. 754. E 1070. A II. 388. E 1181. B
A Cornelio humiliato immoderatè Petrus venerari recusavit. Ibid.
Quid devotius Petro? 777. A
Petrus non timuit annunciare verbum Dei propter superiorum minas. 818. C
Petrus Pauli consilium audivit de non circumcidendis Judæis. Ibid. D
Ejus auctoritas & humilitas. Ibid. E
Petrus à Paulo reprehensus non indignatur. 1075. B 1294. B & seqq.
Ejus zelus & patientia. 1181. B C 1271. D
Ejus fletus à Christo datus. 1187. A
Ejus mansuetudo. 1294. C
Summa humilitas. Ibid. D
Quàm promptè Petrus Christus secutus est. 1338. B
Quantùm dimiserit. Ibid. C
Petrus post Christi negationem pœnituit. II. 820. A
Petrus passus est contumelias. 964. C
Petri fides tam in Transfiguratione quàm post Resurrectionem. III. 364. B C D
Petrus sanavit claudum ex utero matris. I. 1167. E
Catenæ S. Petri miracula operatæ sunt. II. 334. C 395. E 505. A 586. C
Clavis S. Petri miracula. 395. E 723. B
Miracula Petri & Pauli Apostolorum. 567. A
Signum terribile apparet in sepulcro Petri Apostoli. Ibid. B

COMMUNIA DE PETRO.

Petrus in epistolis suis Paulum asserit admirandum. 1194. B
An Petrus à Paulo reprehensus fuerit Petrus Apostolus. Ibid. E
An secunda Petri epistola sit illius vel alterius. 1295. A
Cur Petrus post conversionem ad piscationem rediit. 1429. B
Rete Petri plenum fuit piscibus, & quare? 1430. B
Petrus fuit Antiochiæ septem annis. II. 739. C
Romæ mortuus est. Ibid.

PHARAO.

Visio Pharaonis per somnium non fuit prophetia. I. 343. B
Quomodo Deus obdurasse dicitur cor Pharaonis. 905. C

PHARETRA.

Duplex ejus significatio. I. 599. D 919. C

PHARISÆUS.

Pharisæus se justificavit in opere. I. 369. B
Pharisæi superbia & damnatio. 567. B
Pharisæus oculum ad gratias referendas Deo habebat, ad humilitatem non habebat. 1178. D
Pharisæi elatio in conversione Mariæ. 1479. C D

PHAUSIANA.

Urbs Sardiniæ. II. 566. D

PHELONIUM.

Φελόνιον, φελόνης quid sit. II. 38. E. & 346.

PHIALÆ.

Phialæ ad mensam tabernaculi præparatæ quid designent. I. 579. D

In mensa tabernaculi erant Phialæ & Cyathi. Ibid.

PHILISTHÆI. PHILISTHIIM.

Quare Dominus Philisthæos in terra promissionis remanere permiserit. II. 157. B
Philisthiim cadentes poculo interpretantur. III. 115. E
Aliquando malos Spiritus designant. 153. B

PHILASTER.

Scripsit librum de hæresibus. II. 715. C E

PHILOSOPHI. PHILOSOPHIA.

In quo consistat vera Dei Philosophia. I. 46. A
An Philosophi naturalem legem sectantes potuerint sine mediatore salvari. 541. A

PHOCAS.

Coronatus Imperator. II. 1041. A

PHINEES.

Ejus zelus pro Deo quantus. I. 1271. A
Iram Dei placavit. Ibid.

PHOTINIANI.

Hæretici quinam. II. 912. E

PHYLACTERIA.

Quid significent. II. 1102. C

PICTURA.

In pictura color niger aliis substernitur. I. 981. C
Pictura ignorantium liber est. II. 938. E

PIETAS.

Superna pietas prius agit in nobis aliquid sine nobis. I. 468. B
Pietas humilitatem comitari debet. 629. E
Pietatis perfectio. 1288. D pro 1304

PIGNUS.

Pignus in Scriptura duo significat. I. 459. C

PIGER.

Pigri quomodo admonendi. I. 1097. B

PILI.

Pili carnis quid sint mysticè. I. 151. B
Pilos radere quid sit. Ibid. C

PILOSI.

Quinam dicantur. I. 207. C
Iidem Panes & Incubi dicti. Ibid.

PISÆ.

Urbs Etruriæ. II. 1071. D

PISAURUM.

Urbs Umbriæ in Italia. II. 600. C

PISCARI.

Deus per piscatores subegit Oratores. I. 985. A
Piscati bis Dominus jussisse legitur. 1429. E

PISCES.

Pisces pinnulas habentes super aquas saltare solent. I. 134. A
Pisces maris curiosos hujus sæculi designant. 333. A
Pisci assо cur Dominus favum conjunxit. 1431. B

PLACERE.

Nemo Deo placet per formidinem. I. 349. C D
Deo placens & hominibus displicens causis nullas habet tristitiæ. 443. C
Placere hominibus rector non appetat. 1074. D
Quomodo eis aliquando placere debeat. 1075. C
Soli Deo placendum. II. 483. B
Placere tam Deo quàm hominibus magnæ virtutis est. III. 78. C

PLACIDUS.

Adducitur ad S. Benedictum. II. 68. E
In aquam lapsus à Mauro est liberatus. 73. B

PLAGA.

Plagæ in secretioribus ventris, quid. I. 680. A
Plagæ diversæ peccatorum. III. 286. C

PLANTARE. PLANTATIO.

Plantare & rigare adjuvare est. I. 497. D
Plantatio prima ex Deo est, secunda ex homine. 358. E

PLATEÆ.

Plateæ unde dictæ. I. 1073. A

PLEBS.

Plebs reproba reprobum pastorem habere permittitur. III. 200. A

PLEIADES.

Unde dicantur. I. 854. A
Denotant Sanctos. Ibid. C

PLUMBUM.

Per plumbum avaritia designatur. I. 420. B D

PLUTARCHUS.

Plutarchi liber de curiositate. II. 516. E
Ejus apophtegmata duo de Regibus. 876. D

PLUVIÆ.

Pluviæ Prædicatorum dicta exprimunt. I. 556. C
Pluvias emittentes stellæ, quæ sint. 775. C D E
Pluvia gratiam significat. 848. E

POCULUM.

Poculum in bonam & malam partem accipitur. III. 116. E

POENA.

Malum pœnæ à Deo. I. 47. B 73. D 332. B
Pœna primi peccati. 228. E
Pœna præsens non semper certificat de gloria futura. 289. E
Pœnæ infernales nec transitoriæ sunt, nec phantasticæ, sed solidæ & perpetuæ. 300. D
Eadem est pœna dæmonum & hominum damnatorum. 301. D E
Pœna hominis ex peccato duplex. 353. C
Mala sæpe bonis accidunt. 399. D
Pœna æterna premitur qui gloria temporali extollitur. 401. A
Metu pœnarum justitiam deserens, quas metuit pœnas non evadit. 413. D
Iniquorum pœnæ duæ. 723. C
Mala pœnæ quam sint levia. 985. D E
In pœna impij culpam suam agnoscunt. 721. A
Pœna præsens finis est culpæ præcedentis. 950. C
Et aliquando pœnæ sequentis. Ibid.
Pœna dejecti ab ordinibus præsumentis iterum ministrare. II. 594. B

POENITENTIA.

Pœnitentiæ nomina.

Pœnitentia est secundus baptismus. I. 1374. C

POENITENTIÆ DEFINITIO.

Est perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. I. 466. D 966. C 1482. A
Pœnitentia parvulorum, quæ. 1185. C D
Pœnitentia Dei, quid sit. III. 327. E
Pœnitentia est unum de perfectis donis descendentibus à patre luminum. 448. D

POENITENTIA VERA ET FALSA.

Pœnitentia sera reproborum. I. 790. D
Pœnitentia sera inutilis. 1380. A & seqq.
Pœnitentiæ seræ in morte exempla. II. 289, 292.
Post pœnitentiam ad peccata non revertendum. 966. A B C
Pœnitentia in fine vitæ qualis censenda. III. 86. B
Pœnitentiam verè non agit qui ex peccatorum suorum recordatione tribulationem non sentit. 406. A
Pœnitentiam fructuosam post mortem agere non valemus. 299. B
Error dicentium post pœnitentiam triennio factam, licentiam esse peccandi. II. 964. E 966 B

POENITENTIÆ NECESSITAS.

Pœnitentia de admissis facienda est. I. 1122. E 1123. A
Pœnitentia debet præcedere absolutionem. 1440. E
Ad pœnitentiam quotidie recurrendum. III. 54. E

POENITENTIÆ UTILITAS.

Per pœnitentiam dimissa Deus non requirit. I. 106. B
Pœnitentia quantum valeat. Ibid. E
A venturo judice non objicietur quod per pœnitentiam insecuti sumus. 109. B
Dum anima gemitu pœnitentiæ afficitur, consolationis divinæ refectione satiatur. 132. A
Vis amaritudinis pœnitentiæ. 234. D
Pœnitentiæ amaritudo supplicia æterna extinguit. 289. D
Pœnitentiæ quanta vis. 1438. A
Pœnitentiam in præsenti pro peccatis faciens tribunal Christi securus aspiciet. II. 510. D
Pœnitentia evacuat quod culpa coadunat. III. 54. E
Quam utilis sit pœnitentiæ dolor. 134. D E & seqq.

POENITENTIÆ EFFECTUS.

Pœnitentia amissam innocentiam reparat. 359. D
Pœnitentiæ duplex gemitus. 940. C
Pœnitentia est peccati morborum medicamentum. 1123. A
Per pœnitentiam virtus virtutem excitat. 1217. E
Pœnitentiæ effectus. 1352. E III. 54. E
Pœnitentiæ digni fructus, qui. 1411. D
Pœnitentiæ modus quis sit. 1451. E
Pœnitentiæ opera ad delendum peccatum idonea. III. 154. C D
Pœnitentia munditiam facit & conservat. 482. B

POENITENTIÆ DISPOSITIONES.

Pœnitentiæ modus. I. 125. B
Pœnitentiæ initium. 349. D E
In pœnitentia duplex gemitus debetur. 940. D
Pœnitentiæ tempora non negligenda. 1454. D

POENITENTIÆ PARTES.

In tribus pœnitentia consistit. III. 342. B

POENITENTIÆ GRADUS VARII ET STATUS.

Pœnitentia peccatorum occultorum. I. 295. A
Pœnitentia in cinere & cilicio quid sit. 1028. D
Pœnitentia parvulorum. 1185. C D
Pœnitentia mitior per metum peccantibus imponenda est. II. 1080. A
Pœnitentia in fine vitæ qualis. III. 86. B
Pœnitentiam austeram facientes vix salutem inveniunt. 137. D

POENITENTIÆ IMPEDIMENTA.

Pœnitentiæ tempus perdentes mirabilia verba audient à Domino. I. 1380. C
Pœnitentia non differenda. Ibid.

POENITENS.

Pœnitens suspirat antequam comedat. I. 132. A
Pœnitentis cura. 227. B
Tardè pœnitentium interitus. 715. B
Pœnitentes de peccatis operum quomodo sint admonendi. 1120. B C
Pœnitens de misericordia Dei quam postulat præsumat. Ibid. D
Pœnitens de spe fiduciam habeant. Ibid.
Pœnitentes de peccatis cogitationum quomodo sint admonendi. 1121. B
Pœnitentes de peccatis præteritis, nec tamen ea deserentes quomodo sint admonendi. Ib. E
Pœnitenti veniam, sed non peccanti crastinum promisit Deus. 1380. C
Pœnitentibus compatiendum. 1470. E
Pœnitentes Deus avidè suscipit. II. 379. B
Pœnitentibus necessaria ad vitam suppeditanda. 380. D
Pœnitentis mens bene dirigitur, si divina judicia metuat. III. 255. D
Tria verè pœnitenti necessaria. 342. B C
Pœnitentis spiritus quomodo anxiatus. 445. D

POENITERE.

Plerique pœnitere incipiunt, sed statim ad solita recurrunt. I. 376. D
Pœnitere quid sit. 606. C II. 966. C
Modus verè pœnitendi. 697. A 717. B
Pœnitendi modus de singulis peccatis. 1120. C

POLLUTIO.

Pollutio tribus ex causis procedit. II. 1138. C
A Communione quando arceat. Ibid.

POLYPTICUM.

Quid sit. II. 806. E

POMA.

Quid per poma designetur. III. 499. D

POMPEIANA.

Eam commendat S. Greg. II. 426. B

POMPEIUS.

Pompeius Episcopus innocenter condemnatus. II. 907. B

PONDUS.

Negotiatorum pondus duplex. I. 1162. C

PONDEROSUS.

Mysticè quid sit. I. 1062. E.

PONTIFEX.

Pontifex necessitatem patientibus subvenire debet. II. 566. A
Pontifex districtus esse debet superbis. 790. D
Feretrum quò Romani Pontificis corpus ad sepeliendum ducitur nullo tegmine velatur. 1148. B
De honore oneroso Pontificalis dignitatis. 879. C
Pontificis summi dignitas in quo consistat. III. 250. A

POPULUS.

Populus Ecclesiæ pupillus dicitur. I. 219. B
Populi per aquam significati. 499. B 502. D 554. E
Populus peregrinus numerus est electorum. 528. B

POPULONIUM.
Urbs Etruriæ. II. 378. C

PORCUS.
Porcus invisibilis ex Ecclesia Arianorum. II. 193. A

PORTA.
Porta significat Christum. I. 166. C 1263. A
Sedere in porta quid sit. 563. E 631. A
Porta angusta, quæ. 818. B 960. E
Portæ mortis quæ sint. Ibid. 837. B 839. A
Portæ Sion Prædicatores sancti. 990. E
Portæ Diaboli sunt iniqui prædicatores. Ibid.
Item prædicatores. 1263. D 1322. E
Item Scripturam sacram. Ibid. & 1277. B
Item fidem. 1282. D
Limen portæ fuerunt antiqui Patres. 1265. A 1268. C
Frons portæ est meritum vitæ præsentis. 1274. A
Porta inferi quæ sit. III. 430. C

PORTARE.
Orbem portare quid sit. I. 273. A

PORTUS.
Portus Veneris urbs Liguriæ in Italia. II. 594. D
Portus Romanus, vel portus Augusti urbs Etruriæ. 791. B

PORTITOR.
Quid significet. II. 377. E 957. B

POSSIDERE. POSSESSIO.
Possidere bona quid sit. I. 448. B
Possessio 30. an. pro sæcularibus, & 40. pro Ecclesiasticis rebus. II. 373. E
Possessio 40. annorum etiam contra Ecclesiam Romanam acquirit dominium. Ibid. D
De possessionibus injustè detentis. 438. D
De possessionibus injustè pervasis. 809. A
De possessione Ecclesiæ. 842. B

POSTULARE. POSTULATIO.
Dominus vult æterna potius quàm terrena postulari. I. 447. D
Vera postulatio non in oris est vocibus, sed in cogitationibus cordis. 652. B
Postulare Spiritum sanctum quid sit. 1456. D
Postulatio & electio in quo differunt. II. 465. A
Postulatio quid significet. 492. B 663. B

POTENS. POTENTIA.
Potentes ut erga subditos se gerere debeant. I. 133. B C D
Potentia temporalis quanti sit meriti apud Deum. 753 E
Potentes inflari prohibentur. 754. C D
Potentia cautè utendum. Ibid.
Potentium humilitas quàm laudabilis. 756. A
Potentiam Deus tribuit, elationem verò potentiæ malitia nostra invenit Ibid.
Potentiam bene regit, qui & tenere illam bene noverit & impugnare. 10 9. E
Potentes hujus sæculi quomodo sint arguendi. 1082. B

POTESTAS.
In potestate constituti utilia sæpe amittunt. I. 133. B C
In potestate constituti quibus periculis subjaciantur. Ibid. D E
Potestate quomodo utendum. Ibid. E
Qui potest tem bene exercere potest. 754. C
Potestatis temporalis pericula. 754. E 756. A
Potestas tanto premi interius debet quanto exterius eminet. 755. C
Potestas culminis est tempestas mentis. 1060. B
Potestatum cælestium officium. 14 8. E
Potestas summa quæ. II. 369. C
Potestas Christianorum qualis. 385. D
Potestas principibus data est, ut boni adjuventur, & commodius subleventur. 529. E
Non potestate, sed ratione judicandum. 896. A

POTUS.
Mysticè quis. I. 24 D
Potus amarus quomodo delectet ad sanitatem. 922. C

PRAVUS.
Pravi nil nisi quod senserint rectum putant. I. 305. C
Pravi calamitati suæ miseriam sociant. 593. B

PRÆCEPTA.
Præcepta cur à Deo hominibus data. I. 7. A
Præcepta decalogi servare magnum est gaudium. 407. D
Qui Dei præcepta contemnunt, rogant Dominum, & non exaudiuntur. 466. E
Qui divina præcepta metuunt, Dei tabernacula fiunt. 561. B
Præcepta non bona quæ sint. 824. D E
Præcepta Dei justificationes dicuntur. 1182. In eis nos vivificat. Ibid.
Præcepta Dei omnia magnificienda. 1210. C
Præcepta magna in monte, minima in vallibus data. 1233. E
Præcepta divina sunt in sacra Scriptura. 1270. A
Præcepta divina per Decalogum sunt accepta. 1392. A
Præcepta Dei comparantur speculis mulierum. 1396. E
Præcepta Dominica & multa sunt & unum. 1444. C
Præcepta nova dedit Christus. 1464. E
Præcepta novi Testamenti non sunt faciliora quam veteris. 1519. A
Præcepta novi Testamenti subtiliora sunt præceptis Legis. 1522. C
Præcepta Dei sunt majora quàm præcepta principum. II. 415. C
Præcepta Prælatorum qualiter examinanda. 668. D
Præcepta Domini Regibus custodienda. 983. E
Præcepta legis antiquæ à Christo abolita. 1044. E
Præcepta veteris testamenti eruditiones infantiæ fuere. III. 73. A
Præcepta secundum cor & animam Dei, quæ. 84. B
Præcepta majorum & timori debent esse & amori. 294. E

PRÆCEPTIO.
Præceptiones mobiles & immobiles, quæ. II. 611. C

PRÆCIPITES.
Præcipites quomodo admonendi. I. 1097. E

PRÆCO.
Præconis officium suscipit quisquis ad sacerdotium accedit. I. 1060. B II. 386. D

PRÆDA.
Prædam de Diaboli dentibus eripere quid sit. I. 573. B
Præda belli & præda pacis. II. 1069. E

PRÆDESTINARE. PRÆDESTINAT.
Quidquid foris futurum est in opere, intus jam factum est in Prædestinatione. I. 813. C
Prædestinationem suam nemo intelligere aut cognoscere potest. 858. C
De Prædestinatione. II. 32. D
Prædestinatio precibus impletur. Ibid. E 33. A
Obtineri non possunt quæ prædestinata non sunt. Ibid.
Deus prædestinaverat semen Abrahæ per Isaac multiplicandum. Ibid.
Prædestinati & non prædestinati in quo differant. 306. B C
Prædestinare Deo est facere. III. 269. E

PRÆDICARE.
Arrogantium prædicandi modus. I. 703. C
Item Justorum. 704. C
Quid prædicare sancti prædicatores debeant. 797. B C
Ad prædicandum infirmos elegit Deus. 983. B
Multi verbis prædicant quæ moribus impugnant. 1056. B
Prædicare præ nimia formidine nolentes quomodo admonendi. 1112. B
Prædicare citius volentes ut admonendi. 1113. C 1145. D
Prædicare Christus ante 30. annos cur noluit. 1113 C 1145. C
Infirmis mentibus non debent alta prædicari. 1132. A
Juvenes non debent prædicare 1145. C
Idem prædicant, lex, Prophetæ, Evangelium & Apostoli. 1173. A
Ut servetur veritas prædicandi, teneatur necesse est altitudo vivendi. 1226. B
Qui ratione laudis vel muneris prædicat, æterna mercede se privat. 1395. D
Difficile est inter terrenas curas prædicare. II. 368. D
Prædicanda infidelibus, quæ. 746. B
Prædicans Jesum debet ejus passiones imitari. III. 361. D

PRÆDICATIO.
Radix justi sancta prædicatio licitur. I. 358. C
Prædicatio dicitur negotium. 984. A
Prædicationis verbum, semen est in corde audientis. 1153. E

PRÆDICATIONIS NECESSITAS ET UTILITAS.
Prædicationi vacare non debent qui vitiis subjacent. I. 670. D E
Prædicationis officium nonnulli laudabiliter appetunt, & ad hoc nonnulli coacti pertractantur. 1058. C
Prædicatio quomodo temperanda. 1130. A B C
Prædicationis Evangelicæ fructus. 1186. D
Ignari litterarum debent prædicatione instrui. II. 491. D
Prædicationis officium duplex. III. 110. D E
Prædicationis munus à Deo esse debet. 213. C
Prædicatio non est sola scientia verbi, sed virtus amoris. 225. B

PRÆDICATIONIS EFFECTUS.
Prædicationis verba sagittis comparata. I. 194. B
Prædicatio fortè despicitur cujus vita nescitur. 568. E
Prædicatio non eosdem effectus in omnibus producit. 788. C
Prædicatio inutilis sine afflatu Spiritus sancti. 799. C
Effectus prædicationis Apostolorum. 843. D
Prædicatio cessante interna gratia vana est. 845. E
Prædicatio non facilè accipitur ejus qui moribus levis esse videtur. 1153. B
Prædicatio cur aliquibus à Deo subtrahitur. 1355. E 1394. A
Prædicatio malè viventis contemnitur. 1378. B
Prædicatio malè accepta non caret mercede. III. 14. A
Prædicatio aliquando prodest aliis, sed non prædicatori. Ibid. B

PRÆDICATIONIS MATERIA ET ARGUMENTA.
Modus prædicandi justorum. I. 704. C
Qui ad officium prædicationis excubant, à sacræ lectionis studio non recedant. 1080. B
Prædicatio debet auditorio conformari. 1132. A
De opere prædicationis & voce. Ibid. C
Quinque prædicationis argumenta. 1227. D

PRÆDICATIONIS FINIS.
Prædicatio non causa victus impenditur, sed causa prædicationis accipitur victus. I. 562. B
Inanis gloria non est de prædicationis labore quærenda. 1330. A
Laudem de prædicatione quærere est rem magnam vili pretio venundare. Ibid.
Prædicationis varij fines. III. 79. E

PRÆDICATOR.
Prædicatorum varia nomina.
Prædicatores Synagogæ cælum appellati sunt. I. 53. C
Prædicatores Evangelici dicuntur Reges. 117. D
Item Consules. Ibid.
Boves. 198. B 1041. B 1153. A
Montes. 264. A
Soles. Ibid. E
Stellæ. Ibid.
Cæli. 265. D III. 430. E
Angeli. 333. E 1007. A
Maxilla Ecclesiæ. 384. E
Boves viduæ. 478. D
Nubes. 500. C 795. B C 797. B 861. C
Corvi. 528. E 873. A
Torrentes. 594. E
Galli. 863. A 1132. C D
Equi. 911. E 912. A & seqq.
Locustæ. 914. B
Ancillæ. 983. B. E
Amici. Ibid.
Negotiatores. Ibid.
Os Dei. 984. D
Medici. 1214. D
Speculatores. 1225. B
Portæ. 1263. D 1322. E
Prædicatores facibus ardentibus comparantur. II. 878. E 879. E

Dicuntur cardines terræ. III. 46. E
Filij Regis. 310. B
Columnæ Ecclesiæ. 478. C
Oculi & dentes Ecclesiæ. 480. B C
Labia & genæ. Ibid.
Collum & turris. 481. A
Columbæ & lilia. 492. B & seqq.

PRÆDICATORUM DIGNITAS, VITA ET MORES.

Prædicatoris exemplum quàm efficax. I. 624. B 1132. D
Plerique ex duris persecutoribus magni prædicatores fiunt. 794. D 895. E
Cur prædicatores dicuntur succincti lumbos. 863. B
Prædicatores quod loquendo docent, vivendo concordent. 878. C
Prædicatores à Deo vitam habent & doctrinam. 912. A
Prædicatoris operatio sine locutione alios excitante non prodest. Ibid. B
In prædicatore necesse est sermonem vocis cum fortitudine esse actionis. Ibid. C
In prædicatore nisi sermo & vita convenerint, virtus perfectionis non apparebit. Ibid.
In prædicatore ætas perfecta requiritur. 1145. C D
Prædicatoris mores. 1153. B C
Prædicatorum duplex vita. 1154. C
Prædicatoris vita semper in alto fixa esse debet. 1226. C
Prædicatorum eminentia qualis. 1276. A
Prædicatores longè excedere suos auditores debent. 1293. D
Prædicator debet operari quod prædicat. 1328. C
Sanctorum Prædicatorum perfectio. 1359. B
Prædicator quando dicatur doctus. 1377. A
Prædicator potest petere sumptus & alimenta. 1395. C D
Fidelis quisque in sua familia prædicatoris officio fungi debet. 1396. C
Prædicator non solum nova, sed & vetera scribat. III. 26. C
Multum oret pro iis quibus prædicat. 27. A
Prædicatorum vita sublimis est & humilis. 64. E
Sit ejus via sublimis merito, plana per humilitatem. 65. A
Prædicatoris vita venerabilis est peccatoribus & justis. 101. E
Prædicatorum novus ordo Judæorum sacerdotio successit. 105. C
Prædicatores nullis criminibus onerati esse debent. 139. D
Prædicator qualis in se, & in aliis sit. 178. C 179. & seqq.
Prædicator raro sit in publico, frequens in secreto. 195. A
Prædicatorum labor grandis. 213. B
Prædicator in umbra Redemptoris requiem habet. 278. E
Prædicator missus qualis esse debeat. 288. D
Prædicator debet Christi passiones imitari. 361. D
Prædicator mel & lac sub lingua habere debet. 484. B C

PRÆDICATORIS OFFICIA, CONDITIONES, ET DISPOSITIONES.

Prædicatores vitæ activæ studeant & contemplativæ. I. 187. D
Debent agere quæ loquuntur. 339. A 664. B
Prædicatores non debent terrena, sed cælestia moderatè prædicare. 501. A
Prædicator audientis modum consideret. Ibid. C
Prædicator prius evellat nociva ab auditoribus, & postea plantet utilia. 516. C D
Prædicator causarum origines à sacris paginis sumat. 524. C
Lex est ipsis prædicatoribus posita. 556. D
Prædicator accommodet se auditorio. 579. C
Prædicator non solùm bene dicere studeat, sed vivendo quæ bene dicit ornet. 664. B
Prædicatores non solum insinuant quomodo vitia mentem expugnent, sed etiam quomodo virtutes roborent. 738. A
Prædicatorum erga subditos cura. 795. E
Prædicatores suos Deus dirigit ut vult. Ibid.
Prædicatores non sibi tribuant profectum auditorum, sed Deo. 867. B
Prædicator sibi perfectè vigilet, & dormientes ad vigilias vocet. 865. C
Prædicatori duo necessaria. 912. B
Prædicatorum negotium. 983. E
Cautelæ Prædicatorum. 1066. D
Prædicatorum conditiones. 1132. C 1150. E 1201. C 1292. E 1329. A
Prædicator post aliorum curationem ad seipsum redeat. 1133. A
Prædicatori necessaria. 1213. A 1227. C D
Prædicator ut auditoribus placeat aliquid mentiendo componens sua, & non Dei verba loquitur. 1213. D
Prædicator sanguinis justi cadentis reus erit si tacuerit. 1229. E
Prædicator quando dicatur doctus. 1377. A
Fiducia in Deum Prædicatori necessaria. 1394. D
Prædicator quomodo optet aliis pacem. 1395. B
Prædicator potest petere sumptus & alimenta. Ibid. C D
Prædicator meritum accipit etiamsi auditores non convertantur. II. 533. C D
Prædicator ex contemplatione lucem suam haurit ad illuminandos auditores. III. 20. E 24. D
Sapientes verbo, simplices conversatione debet erudire. 101. B C
Prædicatoris locus. 110. B
Prædicatoris munus quale. Ibid. E
Prædicatoris domus. 111. B
Prædicator circumstantias considerare debet. 112. A B
Debet meditari quid dicat, & quomodo dicat. Ibid.
Prædicatorum officium quale. 146. B 150. B C
Prædicator & suorum & suæ vacet utilitati. 215. B
Prædicator rudis per electorum exempla proficit. 216. A
Prædicatores clamare quid sit. 255. A
Prædicator pro auditoribus oret. Ibid.
Prædicatorum officium contra spiritus malignos. 276. C
Prædicatorem fatigatum reficit verbi divini consolatio. 278. E

PRÆDICATORUM EFFECTUS.

Verba Prædicatorum sunt quasi clavi. I. 706. A
Prædicatores prius terrent, postea consolantur. 779. D
Prædicator verba auribus dare potest, cordi verò aperire non potest. 846. C
Prædicatorum erga cunctos accommodatio. 864. D
Forma bellica prædicatoribus est servanda. 919. A B
Prædicator plus actibus quàm vocibus insonet. 1132. C
Prædicatoris locutio quintuplex. 1227. D
Voces prædicantium æri comparantur. 1153. B C
Prædicatorum verba scintillæ appellantur. Ibid. D
Prædicatores virtutes vitiis opponunt. 1241. B
Prædicatores ponunt contra Dæmonum insidias, castra & munitiones. Ibid. C
Prædicator debet operari quod prædicat. 1328. C
Prædicatorum vox ex subditorum vitio subtrahitur. 1394. A
Prædicator Domino dat quos gignit. III. 15. E
Prædicatoris vocem non omnes audiunt. 17. A B
Prædicator verbum prædicationis subministrat, sed non virtutem operationis. 25. D
Prædicator non movet cor, sed Deus. 56. A B
Prædicatores quidam hominibus & non Deo placent, alij Deo & hominibus. 68. D
Prædicator quomodo placere debet hominibus & Deo. Ibid. D E
Quomodo in officio suo sublevetur. 162. D E 189. C
Prædicatorum hortamenta spernentes eorum vitæ detrahunt. 282. B
Prædicatorum ordo Judæam prius convertere statuit, & postea Gentes. 362. A
A Prædicatorum verbo per inobedientiam discedentes Dominum derelinquunt. 327. E

PRÆDICATORUM VIRTUTES.

Prædicatorum fides potentia. I. 779. B
Prædicatorum discretio qualis esse debeat. 864. C 878. C
Prædicatorum labores quanti. 877. D
Prædicatorum cautio qualis. 878. C
Prædicator ad perfectionis culmen erigitur, qui non solum activa, sed & contemplativa vita solidatur. 913. E
Prædicatorum fortitudo. 922. A
Prædicatores scientia & vitæ splendore fulgere debent. 1080. E
Compassio prædicatori necessaria. 1124. D III. 285. C
Quisque prædicator infirmitatem ad memoriam revocet, ne de acceptis virtutibus intumescat. 1134. B
Fiducia in Deum prædicatori necessaria. 1394. D
Prædicatorum virtus manifestatur, ubi est multus fructus animarum. II. 709. B
Prædicator sublimia loquatur, sed humiliter. III. 52. B C
Sit sublimis verbo, humilis ministerio. 54. A & seqq.
Humilitas & munditia prædicatori necessariæ. 121. C
Prædicatoribus munditia sine humilitate non sufficit, nec humilitas sine conversatione sancta. Ibid. D
Prædicator non est perfectus si contemplatione caruerit. 150. B C
Prædicator & auditor humiles esse debent. 201. A

PRÆDICATORUM VITIA.

Prædicatores temporalia diligentes veritatem deserunt. I 339. C
Prædicator caveat ne vitio elationis se extollat. 664. B
Inanis gloria sæpe invadit prædicatores. 1111. E
Prædicatores elatione tentantur. 1292. E
Prædicator veritatem non amans æger est. III. 191. C
Prædicator sermonem venalem habens homo Dei non est. 192. B
Prædicator laudis studio prædicare non debet. 295. & seqq.
Prædicatoris cæcitas qualis. 329. C & seqq.

PRÆDICATORES BONI.

Perfectus prædicator quis dicatur. I. 187. D
Boni prædicatores non de rerum munere gaudent, sed de conferentium fructu. 562. B
Prædicatores boni non causa victus prædicant. Ibid.
Prædicatores prudentes ad prædicationis fructum solerter invigilant. 614. B
Fidelis prædicator nemini invidet, sed optat ut veritatem ora omnium sonent. 625. A
Prædicatoris boni officium quale. 664. B
Prædicatores sancti intus de sapientia gaudent, foris verò alios ab errore compescunt. 668. E
Justi prædicatores in vitia auditorum solent districta increpatione sævire. 705. E
Prædicatores sancti quosdam exhortari volunt, sed nequeunt. 795. C
Prædicatores sancti in lacrymis seminant. 878. E
Prædicatores sancti propter persecutiones à prædicatione non desistunt. 920. B
Differentia inter sanctos & iniquos prædicatores. 990. A B
Prædicatoris boni officium quale. 1077. E
Sanctorum Prædicatorum perfectio. 1359. B
Prædicatoribus bonis duplex merces redditur. 1395. C
Prædicatores gratiam Spiritus sancti abundanter excipientes carnalem vitam ex toto derelinquunt. III. 117. A
Quid requiratur in perfecto prædicatore. 161. D & seqq.
Prædicatores sancti peccatoribus mollia non loquuntur. 186. E
Tria spiritualium prædicatorum loca. 197. B
Prædicatorum electorum summa merces est. 205. C D
Prædicatoris electi doctrina qualis. 228. D
Prædicatoris spiritualis profectus. 230. A

Prædicatorum sanctorum exhortatio dies est. 245. B

Prædicatores sancti non solum opere, sed etiam contemplatione sublimes sunt. Ibid. & 283. D

Prædicatores sancti considerent quid, quantum, quando, & quibus loquantur, 283. D

PRÆDICATORES MALI.

Prædicator erroris, hujus mundi divitibus jungitur. I. 489. E

Prædicator perversus talis durabit quousque vivet in corpore. 490. A

Fortitudo perversi prædicatoris est elata scientia locutionis. Ibid.

Prædicator qui aliter vivit quàm docet, inutilis est. 624. C A

Prædicatores arrogantes magis ex ira quam ex charitate reprehendunt. 705. E

Prædicatores mali sunt portæ Diaboli. 990. E

Sanctitatis speciem sibi arrogant. 996. D

Prædicatores mali gloriam propriam quærunt. 1385. A

Prædicatores reprobi & avari. III. 16. B C

Prædicatori reprobo electus auditor pœna est. 82. D

Prædicator carnalis dicitur lucerna cæca. 90. D E 91. A B

Prædicatores fures, qui. 161. B

Prædicator superbus populum Dei salvat, se præcipitat. 199. E

FALSI PRÆDICATORES. seu PSEUDOPRÆDICATORES.

Pseudoprædicatores sæcularium violentia potestatum utuntur. I. 991 A

Pseudoprædicatores dicuntur dentes Leviathan. Ibid. B

Pseudoprædicatores Antichristi miracula facient. 1200. C

Prædicatores falsi mel in lingua non sub lingua portant. III. 484. C

Prædicatores falsi & adulteri. 496. E

Prædicatores falsi eadem quæ & veri prædicant. 498. B

PRÆDO.

Prædones quinam dicantur. I. 332. A D

PRÆFECTUS.

Præfecti cardinales, qui. II. 379. A

PRÆJACENS.

Præjacentes Clerici, qui sint. II. 954. B

PRÆJUDICIUM.

Quid sit. II. 808. E

PRÆLATIO. PRÆLATURA.

Qui de prælatione sua gloriam ab hominibus quærunt, apud Deum sine gloria sunt. I. 387. B

Prælaturas ambientium descriptio. 1053. A

Prælaturæ fugiendæ. 1055. E

Prælaturæ aliquando non fugiendæ. 1057. C

Prælaturæ onus tempestati comparatur. 1060. B

Prælaturam conscendens quibus dotibus fulgere debeat. Ibid. D

Prælaturæ, nec appetendæ, nec fugiendæ. II. 396. E

De onere prælationis. 879. A

Prælationis honorem qui indignè, qui dignè suscipiant. III. 150. B & seqq.

Prælationis culmen diversi accipiunt. 212. A

Prælationis honorem multi ambiunt, ministerii laborem pauci. 219. D

Signa spiritualis prælationis. 228. E

Signa spiritualis prælationis non habita nos terrere debent. 229. B

Prælationis officium electi viri refugiunt. 234. E

Prælationis culmen non pro nobis, sed pro aliis ascendimus. 250. E

PRÆLATUS.

Adversus prælatos Ecclesiæ terram clamare quid sit. I. 656. E

Prælatus non nisi terram incolendam tenet. Ibid.

Officium prælatorum quale. 657. E II. 384. B 499. D E

Boni prælati conditiones & proprietates. 711. D II. 384. B

Prælati potestas non honor, sed onus æstimatur. 712. C

Prælati qui temporalia curant non sunt semper arguendi. 732. A

Prælati qualiter admonendi. 1083. A & seqq.

Prælatos Deus puniet per seipsum. 1398. B

Prælati divino judicio secundùm plebium merita tribuuntur. II. 502. B

Prælatorum præcepta qualiter pensanda. 668. D

Tria prælatorum officia. Ibid. E

Prælati Gigantibus pulcrè comparantur. 702. E

Prælati reprobi imago. III. 169. A & seqq.

Prælatus secundùm cor Dei eligendus. 270. A

Prælatus electus dicitur salus Domini. 350. E

QUALIS ESSE DEBEAT PRÆLATUS.

In Deum.

Prælatus charitate in Deum fulgere debet. II. 385. E

Deum ex toto corde diligere. 696. C

IN SEIPSUM.

Prælatus humilitate ornari debet. I. 755. B

Munditia cordis ipsi quàm necessaria. 1063 B

Pattum exempla sequi debet. Ibid. C

Prælatus debet studere se diligi, & amorem suum pro seipso non quærere. 1075. C

Prælati vigilantia qualis esse debeat. 1083. A & seqq.

Prælatus sine cessatione debet prædicare, ut possit coram judice lucrum pastoris portare. II. 380. A

Prælatus qui habet alios mundare, debet esse mundus. 384. C

Castitas ipsi summopere est necessaria. Ibid. E

Charitate debet pollere. 385. D

Discretus sit in silentio & utilis in verbo. 386. A

Prælatus plus misericors quàm districtus esse debet. 637. E

Prælati vivendi forma describitur. 710. E

Ejus in regendo discretio. 755. A B III. 185. B

Prælati videntes se abjectos adhuc velle honorari audent. III. 343. A

IN SUBDITOS.

Ecclesiæ prælati subditorum peccata quasi propria plangunt. I. 387. B

Qualis sit gravitatis prælatus ad subditos. 580. B C

Prælati nisi Spiritus sancti fræno teneantur, in subditos sæpe sæviunt. 611. D

Prælati cum non est vitium subditorum quod corrigatur, non de excellentia potestatis, sed de æqualitate conditionis gaudent. 628. A

Si prælatorum verbo vel exemplo fideles subditi non fructificant, prælati rationem reddent. 656. E

Prælatus mutus exigit quod debetur suo corpori, sed non impendit quod subjectorum debetur cordi. 6 7. E

Multi prælati præ tumore cunctos subditos despiciunt. 710. E

Prælati omnes subditos minùs sapientes quàm ipsi sint arbitrantur. 731. B

Prælati considerare debent se æqualiter esse cum cæteris conditos, non temporaliter cæteris prælatos. 755. C

Tantum debet actionem populi actio transcendere præsulis quantùm distare solet à grege vita Pastoris. 1065 A

Prælati debent humiliter pati increpationem à subditis. 1075. B

Nonnulla peccata apertè cognita, sunt à prælato maturè tollenda, aliqua dissimulanda, aliqua subtiliter & occultè perscrutanda, aliqua vehementer increpanda, aliqua leniter arguenda. 1076. B

Prælati tot mortibus digni sunt, quot in subditos suos perditionis exempla transmittunt. 1083. A

Prælati pro suorum peccatis damnati. 1226. D

Patres esse debent non Domini. 1394. C

Prælatus non sit crudelis in subditos. Ibid. D

Prælatorum perversa exempla subditos corrumpunt. 1464. B

Prælatus si silentio suo perire permittat aliquem, negligentiæ condemnatur. II. 377. E

Prælati defectu non debet grex pastorali cura destitui. 380. E

Prælatus exemplo magis quàm verbo docere debet. 384. E

Infirmitati subditorum condescendere. 387. C & seqq.

In tentationibus subditis succurrere. 388. D

Vitiis potius quàm subditis dominari. 389. B

Prælatorum jugum licet durum à subditis tolerandum. 414. E

Prælatus debet esse sollicitus de animabus sibi commissis. 419. A

Prælati, cura plebis destituta, laqueos inimici incurrunt. 424. B 435. D

Prælatus debet sibi commissos ab omni hæresum zizania conservare. 434. D

Prælati debent corrigere clericos & religiosos delinquentes. 559. B

Deus peditorum animas de manu negligentium prælatorum requiret. 570. D

Prælatus effici non debet, qui est causa damnationis subditorum. 584. B

Prælatus non potestatem ordinationis, sed æqualitatem conditionis debet attendere. 627. D

Prælati subditorum servi sint. 658. A

Prælatus tunc bene proximos diligit, cùm Deum ex toto corde diligit. 696. C

Prælati debent suos subditos diligere. Ibid.

Prælati mala vita subditis suis nocet. 708. B

Prælati à subditis metum exigere non debent. 710. E

Prælatus qui pascit oves, debet diligenter in oves intendere. 811. E

Prælati sollicitudo erga subditos majorem gratiam acquirit. 920. E

Prælati sibi commissos debent prohibere à gula, superbia & avaritia. 937. A

Item non exasperare, sed demulcere. 939. B

Peccatum prælati gravius est peccato subditi. III. 396. B

V. Pastor, Episcopus, Rector, Præpositus.

PRÆLATORUM VITIA.

Prælatorum prava exempla quàm noxia. I. 659. A 1462. B

Multi prælati non tam propter Dominum quàm pro Domino venerari volunt. 710. E

Multi prælati præ tumore cunctos subditos despiciunt. Ibid.

Prælati singularitate gaudent culminis, non æqualitate conditionis. 711. A

Elatio prælatorum. 1069. A B

Prælatorum potentia quantò major exterius cernitur, tantò interius apud eos deprimatur. 1070. D

Prælatis tumor & dominatio fugienda. 1075. A

Prælatus non sit crudelis in subditos. 1394. D

Prælatorum negligentia. 1398. B

Prælatus si silentio suo perire permittat aliquem negligentiæ condemnatur. II. 377. E

Prælati crudeles similes sunt filiis Jacob qui Sichem interfecerunt. 532. E

Prælati zelo privato moveri non debent. 667. E 668. B

Prælatus per ignorantiam peccans negligentiæ arguitur, per scientiam verò dignus est magna punitione. 901. C

Prælatus carnalis dicitur lucerna cæca. III. 90. E

Prælatus reprobus non dormire, sed jacere dicitur. 91. C

Prælatus carnalis duri filius appellatur. 175. D

Prælatorum reproborum exempla non debemus imitari. 193. A

Prælati & subditi reprobam vitam ducentes Dei ultionem pariter subeunt. 253. D

Prælatum carnalem constituens quàm graviter peccet. 254. D

PRÆLIA.

Prælia spiritualia. I. 117. B

Præliator noster factus est conditor noster. III. 5. D

PRÆMIA.

Qui vera cælestis patriæ præmia negligunt in suis hic voluptatibus cadunt. I. 339. A

Cælestium præmiorum gustatio. 1222. C

Præmiorum utilitas. II. 711. A

PRÆPOSITUS.

Dissolutio præpositorum est ruina minorum. I. 45. C

Dum præpositi gloriam propriam quærunt, subditorum corda subvertuntur. 53. C

Præpositi quomodo erga subditos se gerere debeant. 627. E

Præpositus quid significet. II. 8. E & 345. 482. D

Contra præpositos se erigentes servi Dei non sunt. 462. B
Præpositorum bonitas salus subditorum. 651. B
Præpositorum bonitas subjectorum salubris est regula. 691. A
In præpositorum operibus sibi ratio totum vendicet. 895. E
Præpositorum sollicitudo subjectorum est cautela. 937. B
Præpositi non debent sævire in subjectos. 1025. D
Præpositis relinquenda libera dispositio. III. 283. C

PRÆSCRIPTIO.

Præscriptio 30. annorum pro sæcularibus rebus, 40. pro Ecclesiasticis. II. 373. E
100. pro Romana Ecclesia. 374. A

PRÆSENS.

Præsens securitas malis laborem, præsens labor bonis perpetuam parit securitatem. I. 321. B

PRÆSEPE.

Præsepe quid designet. I. 322. B

PRÆSUMPTIO.

Præsumptio propriæ virtutis quàm noxia. I. 643. D 848. D E
Præsumptio bona, quæ. II. 626. C

PRÆTERIRE.

Modicum fuit quod præterire potuit. I. 491. D

PRÆTOR.

Prætoriis deservire, quid sit. II. 895. C

PRÆSUM. PRÆESSE.

Rectores non gaudent præesse, sed prodesse. I. 627. D
Qui infidelibus vel hæreticis præsunt, prava præcepta sua quasi ex ratione persuadent. 923. B
De his qui præesse concupiscunt, & ad usum suæ libidinis instrumentum sermonis Apostolici arripiunt. 1059. B
Mens præesse volentium plerumque sibi ficta bonorum operum promissione blanditur. Ibid. E
Appetens præesse vires suas priùs metiatur. 1060. A
Nemo præesse audeat qui non subesse didicerit. II. 8. B

PRÆVIDERE.

Prævisa minus feriunt. I. 1484. D

PRANDIUM.

Prandium cur olim cœna dictum. I. 1502. C

PRECES.

Bene agentibus, precibus opus est. I. 274. A
Humanæ preces non nisi per advocatum audiri possunt. 651. E
Plus pro se suas valere preces efficit, qui has etiam aliis impendit. 1033. E
Cur Deus in parvis & vilibus rebus preces exaudiat II. 41 C
Preces nostræ tantò celerius ad divinas sublevantur aures, quantò eas vicissim efferimus. 661. C

PRECARIA.

Quid sit. II. 469. D

PRESBYTER.

Presbyter Dei monitu prandium suum ad S. Benedictum defert. II. 60. D
Alius presbyteram suam in exitu suo accedentem repellit. 237. D E
Ejus beata mors. 240. B
Presbyter à mortuo in balneis ministratur. 333. C
Presbyteri olim dicti Episcopi in ordine secundo. 363. C 436. E
Presbyterorum olim raritas. 378. D 398. C 552. B 579. C 669. D 840. D 849. C
In Ecclesia Constant. tantùm erant 60. 378. D
Presbyteri olim non ordinabantur absolutè. Ibid.
Presbyteri conjugati quomodo olim se erga uxores gerebant. 420. E
Presbyteri olim pro sola Ecclesiæ necessitate ordinati. 552. B C
Presbyteri olim in monasteriis nulli aut rari. 556. B 846. B
Presbyteri in consiliis sedent. 631. D 948. E
De Presbyteris ordinandis. 669. B
Presbyter post lapsum non potest in ordine sacro reparari. 769. E
Presbyter apud Episcopum tantùm judicari debet. 1088. A
V. Sacerdos.

PRESBYTERA.

Quid hac voce significetur. II. 353. 786. B

PRESBYTERIUM.

Quid significet. II. 1121. E

PRÆSCIRE.

Præscire quid sit. I. 606. D

PRIMAS.

Primatis nomine qui censeatur. II. 433. A
Primates fieri ex Donatistis venientes Episcopos prohibet S. Gregorius. II. 434. E

PRIMICERIUS.

Primicerij variæ acceptiones. II. 497. E

PRINCIPES. PRINCIPARI. PRINCIPATUS.

Principes sunt qui suis semper cogitationibus principantur. I. 340. D
Principibus terrenis Deus Ecclesiam credidit. 897. C D
Principes mundi leges pro Ecclesia promulgant. Ibid. E
Principari quid sit. 1479. A
Principari & dominari in quo differant. Ibid.
Principes mali subditos sæpius corrumpere faciunt. III. 171. C. & seqq.
Principes crudeles leonibus comparantur. 483. B
Principatuum cælestium officium. I. 1479. A & seqq.

PRINCIPIUM.

Quod inter principium & finem clauditur breve est. I. 429. A
Principiis invigilandum. 949. D

PRISCI.

Priscorum termini non sunt transcendendi. II. 523. D

PRISCILLIANISTÆ.

Eorum error circa nativitatem infantium. I. 1372. E

PRISCUS PATRIC.

Patricius Dux exercitus Mauricij Jmp. II. 518. A

PRIVARE. PRIVATUS.

Privare aliquem dignitate vel officio pro aliorum arbitrio contra justitiam, est valdè perversum. II. 1091. B
Privata vita multa pace & quiete potitur. II. 368. A & seqq.

PRIVILEGIUM.

Privilegiis uni Ecclesiæ concessis, alteri injuria non est irroganda. II. 480. B
Privilegia quæ legitima. Ibid. C
Privilegium suspectum quodnam sit. 522. E
Privilegia justis de causis concessa non rejicienda. 532. A
Privilegia monasterio Ravennati concessa 762. C
Privilegia monasteriis olim concessa non sunt abroganda. 776. B
Privilegia varij generis. 788. A
Privilegia antiquitatis usu firmata serventur. 837. D
Privilegium monasterij Arelatensis. 870. D
Privilegia multa subrepta. 1039. E
Privilegia gestis publicis inserenda. 1051. D
Privilegium Augustodunense. 1052. D
Privilegium S. Medardi. 1144. A

PROBARE. PROBATIO.

Quomodo Deus hominem probet. I. 240. E
Minus tentat probatio, quàm remuneratio consoletur. 1034. B
Onus probationis reo non incumbit. II. 666. C

PROBUS EPISCOPUS REATINUS.

Ejus beata mors. II. 240. E

PROBUS ABBAS.

Probo Abbati testamenti condendi facultas conceditur. II. 943. A & seqq.

PROCAX.

Procaces nota jactanter proferunt, ut loquendo docti videantur. I. 245. E
Procaces rectè dictis semper ex adverso respondent. 305. B

PROCESSIO.

Processio quid sit. II. 450. B C 524. D 1105. E

PROCURATIO.

Quid significet. II. 1061. E

PROCHYTA.

Insula maris Tyrrheni. II. 837. E

PROCULUS.

Episcopus Interamnæ à Totila occisus. II. 443. C

PROFICERE PROFECTUS.

Nemo quantum profecerit, nisi inter adversa cognoscit. I. 886. E
Proficere quomodo oporteat in conversatione. III. 78. C
Proficere ad meliora, quid. 141. C
Profectus hominum comparatur incrementis atbustorum. 641. B

PROJECTUM.

Quid sit. II. 763. D

PROMISSIO.

Promissio verbi est gaudium sine fine mansurum. III. 115. B
Quare duo solùm Caleb & Josue de reliquiis Ægypti ascenderint in terram promissionis. 433. B

PROMOVERI.

Clerici non sunt ad Ecclesiasticos gradus inviti promovendi. II. 454. C

PROPHETA.

Prophetæ dicti sunt institores. I. 530. E
Item antemurale. 602. B
Quid sit quod filiis Prophetarum ligna cædentibus ferrum de manubrio lapsum Elisæus restituit. 637. B
Quid sit prophetam per aquam mitti usque ad talos, ad genua, ad renes. 655. D E
Prophetæ multa dicunt prædicentis studio non maledicentis voto. 733. A
Non omnes prophetæ sanctitatis meritum attingunt. 771. A
Prophetæ verbo scripto & exemplo terram rigavetunt. 775. C & seqq.
Prophetæ quot modis tangantur. 1142. B
Quidam prophetæ sæpe ex suo spiritu loquentes, à Spiritu sancto correpti seipsos reprehendunt. 1143. B
Differentia inter veros & falsos prophetas. Ibid. D
Propheta aliquando de se aliquando ex seipso loquitur. 1147. A B
Prophetæ mos est subitò mutare sententiam. 1177.
Prophetæ falsi sua, & non Dei verba loquuntur. 1213. C
Prophetæ verbis res, & verba rebus exponuntur. 1224. A
Quare propheta de medio Israël exiit in campum, à quo regreditur domum. 1234. D
Prophetæ plusquam Moyses divinam scientiam apprehenderunt. 1278. C
Mercedem prophetæ, & mercedem de propheta recipere differunt. 1413. A
Propheta propter inobedientiam à leone occisus. II. 257. B
Prophetæ quandoque Doctores vocantur. 386. C
Prophetæ non à semetipsis loquuti sunt. III. 106. B
Prophetæ in disponendis suis prophetiæ spiritum non semper habent. 163. B
Prophetæ ministerium est occulta revelare, & futura prædicere. 221. A
Prophetarum instrumenta varia. 222. C & seqq.
Prophetæ persona qualis esse debeat. 225. B
Prophetæ solent plana proferre, sed alta signare. 239. C

PROPHETIA.

Spiritus prophetiæ non semper adest prophetis. I. 66. A II. 97. B
Prophetia non solum de futuris, sed & de præteritis enunciat. 120. D
Prophetica dona quædam sunt mœnia mentis. 339. E
Prophetia non est nisi intelligatur quod ostenditur, vel auditur. 343. E
Prophetiæ tria tempora sunt. 1137. A
Prophetia quare sic dicatur. Ibid.
Prophetia propriè de futuro loquitur. Ibid.
Prophetia quomodo est de præsenti. 1138. A
Prophetiæ tempora aliquando sibi invicem concinunt. Ibid. B
Spiritus prophetiæ diversimodè agit in prophetis. 1139. D
Prophetię spiritus aliquando deest prophetis. 1142. D
Prophetiæ locutionis ordo. 1144. E
In prophetica locutione alter est qui præsidet, alter qui obsequitur. 1147. C

Prophetiæ ſpiritus an ſemper prophetæ mentem irradiet. II. 97. B
Prophetia tripliciter fit. III. 442. B
PROPOSITUM.
Quid ſignificet. II. 663. D
PROPRIUS.
Proprius Epiſcopus, Sacerdos, &c. quid ſignificent. II. 1104. A
PROPRIETAS.
Proprietatis vitium in Monacho ſeverè à S. Gregorio punitum. II. 316. A & 356.
De proprietate non eadem fuit ubique regula. Ibid.
Proprietatis alia ſignificatio. 808. E
PROPUGNACULA.
Quid inter propugnacula & clypeos diſtet. I. 1272. A.
PROQUÆSTOR.
Quid ſit. II. 402. C
PROSPER. PROSPERITAS.
Proſperitas per diem & lucem ſignificata. I. 41. C 127. D
Proſperitas periculoſa. 127. B
In proſperitate ſancti ſunt timidi. 134. E 260. B
Qui in proſperitate Deum non audivit, non exaudietur à Deo in adverſitate. 159. D
Ex proſperitate elatio oritur. 200. C
Proſpera ſuis meritis tribuunt impij. 246. A
Statutum eſt quantùm proſperitas vel adverſitas cuilibet homini ſit futura. 356. E
Proſperitas ſæpe à bono opere retrahit. 377. B
Proſperà cur juſti deſpiciant. 393. B
Proſperitas atque adverſitas in hac vita alternant. 394. C II. 517. D
Proſperitas impiorum brevis. 400. A 446. A
Proſperitas non eſt teſtis innocentiæ. Ibid. B
Proſperitas mundi impedit reditum ad bona opera. 401. A
Nil ſibi proſperum juſti deputant. 612. A
Qui nulla proſpera appetit, nulla adverſa pertimeſcit. 651. A
Conſtitutus in proſperis vix ſe cuſtodit à ſuperbia & luxuria. 745. D
Proſperitas claudit aures. 762. C
Per ſola proſpera ſolvimur, per adverſa verò ad virtutem ſolidamur 853. C
In proſperitate judiciorum Dei recordandum. 1511. B
Proſperitas temporalis habet finem ſuum mortem. II. 851. B
Proſpera cur formidanda. 1056. 2. B III. 394.
Qui in proſperitate ſunt quomodo admonendi. 1114. B 1115. A
PROSPICERE.
Proſpicere eſt à longè tueri. III. 426. B
PROTASIUS.
Epiſcopus Aquenſis in Gallia. II. 690. D
PROTEGERE. PROTECTIO.
Protegere alios non poteſt qui bona converſatione non fulget. III. 280. C
Nihil ſumus ſi à protectione Dei deſeramur. I. 687. B
PROTERVI.
Protervi ut admonendi. I. 1085. E
PROVECTIO.
Provectiones Clericorum quid ſit. II. 458. E
PROVERBIUM.
Proverbium quid ſit. III. 232. A
PROVIDENTIA. *V. Deus.*
PROVOCARE.
Provocare Deum quid ſit. I. 332. D 760. C
PROXIMUS.
Species noſtra dicitur proximus. I. 186. A B
Proximi amor neceſſarius. Ibid.
In quo conſiſtat. Ibid. C
Nemo ſuam cogitans, utilitatem proximorum negligat. 1058. A
Tantùm quiſque portat proximum, quantùm amat. 1266. C
Proximus eſt amandus ſi ad Deum pervenire velimus. 1460. D
Proximis in arctâ neceſſitate ſubveniendum. II. 416. A
PRUDENTIA.
Prudentia ſine ſimplicitate vana. I. 17. D
Quomodo prudentia in nobis frigeſcat. 62. C
Prudentiæ hujus mundi conditiones. 326. B C
Prudentiæ exceſſus damnabilis. 498. C D
Prudentia quid ſit. 1341. D
PSALMODIA. PSALMUS. PSASTERIUM.
Pſalmus pro octava quid ſignificet. I. 19. E
Pſalmodiæ efficacia. 1142. E
Pſalmos cantare Subdiaconis impoſitum. II. 629. C
Pſalmorum neſcius ab Epiſcopatu rejectus. 632. C 633. A
Pſalmodia quid ſit. 1013. D
Pſalterium quid ſit. III. 369. A
Pſalmus quid ſit. Ibid. B
PSIATHIUM.
Quid ſit. II. 82. C. 347. D
PUBLICANI.
Unde dicti. II. 936. D
PUDENTIANA.
Urbs in Numidia. II 471. C
PUER.
Tres pueri Hebræi in camino ignis. I. 303. A
Ludus puerorum divitum. 445. E
Pueri Eccleſiæ qui. 561 D
Diabolus murum evertendo puerum contrivit quem S. Benedictus ſanavit. II. 81. B
De puero poſt ſepulturam à terra projecto. 104. C D
Puer à morbo elephantino per S. Benedictum ſanatur. 105. D
Puer lapſus ex ſummo monte in vallem repertus eſt incolumis. 165. D
Puer Sanctos vidit. 240. E
Pueri poſt baptiſmum decedentes regnum cælorum ingrediuntur. 252. B
Pueris quibuſdam à parentibus regnum cælorum quomodo clauditur. Ibid.
Pueri cujuſdam blaſphemi mors horribilis. Ibid. C
Puer armentarius poſt mortem rediit, & omnium linguis loquutus eſt. 264. A B
Ejus mors terribilis. Ibid.
Pueri ante 18. annos in monaſteriis quibuſdam non recipiendi. 419. C
Pueri alimentarij apud Ethnicos qui. 669. D
Puer centum annorum, quid ſit. 779. E
Tres pueri cibis regis Babylonis uti noluerunt. 965. B
De puero quodam de tranſmarinis adducto, & in Diaconum ordinato. 1076. D
Pueri David à panibus propoſitionis arcebantur, niſi à mulieribus mundi eſſent. 1137. A
PULCRITUDO.
Pulcritudo cutis eſt gloria temporalis. I. 403. C
PULSARE.
Quando Dominus dicatur pulſare. I. 1381. C
Pulſatus quid denotet. II 1006. B
PULVILLUS.
Pulvillos ſub capite ponere quid ſit. I. 512. D 1074. E
PULVIS.
Pulverem in pedibus contrahere quid ſit. I. 25. D
Pulverem in cælum ſuper caput ſpargere quid. 85. C
Pulvis denotat peccatores. 815. D 868. C D 900. C
PUNIRI.
Aliter punitur civis, aliter hoſtis. I. 557. A
PUPILLUS.
Pupilli vocantur electi Dei. I. 478. C
Pupillus quis dicatur. 480. D 566 D
Pupillorum cauſam pro pecunia defendere, eſt præmium terrenum & non æternum quærere. 1330. E
PURGATIO.
Purgationis Canonicæ varij modi II. 461. C D E 717. E 718. A B
PURGATORIUM.
Pro levibus culpis eſſe probatur. II. 292. C
Purgatorius ignis. III. 86. D 371. D 383. D
PUSILLANIMIS.
Puſillanimes arbuſtis comparantur. I. 575. A
Puſillanimes ut admonendi. 1085. E
PUTEOLI.
Urbs Italiæ in Campania. II. 935. C
PUTEUS.
Puteos fodere ſpiritualiter quid ſit. I. 465. E

Q

QUADRA.
Quid ſignificet. II. 52. C & 346.
QUADRAGINTA. QUADRAGESIMA. QUADRAGENARIUS.
Quadrageſima unde jejunatur. I. 1391. E
Quadraginta dierum abſtinentia Judæis baptiſandis adjicitur. II. 767. D
Quadrageſimæ tempus pœnitentiæ conſecratum. III. 125. B
QUADRAGESIMUS SUBDIAC.
Quadrageſimus Subdiaconus oves ſuas paſcit. II. 169. A
Ejus miræ virtutes. Ibid. C
QUADRIPARTITA.
Omne quod dicitur quadripartita poteſt qualitate diſtingui. I. 662. C
QUADRIGÆ.
Quadrigæ regum ſunt perverſæ mentes malorum ſubditorum. III. 169. D
Item bona exempla electi prædicatoris. 179. A
QUÆRERE.
Deum quærere hominem quid ſit. I. 244. D
Quærendus eſt Deus dum tempus habemus. 303. E 515. C
Quidam à Deo exteriora quærunt dona. 447. C & ſeqq.
Quærere Deum & ſummum bonum. Ibid.
Quomodo & ubi quærendus ſit Deus. 525. D E
Quærentibus primò regnum Dei & juſtitiam ejus, Dominus venit, & in eorum corde ſedet primus. 582. E
QUANTUS.
Quantus numerum ſignificat. II. 674. D
QUASI.
Aliquando ſimilitudinem, aliquando veritatem ſignificat. I. 513. D 725. B
QUERCUS.
Quercus Thabor ſignificat ſecretam converſationem Sanctorum. III. 216. C D
QUIDAM.
Quidam dicitur de eo, quem aut exprimere nolumus, aut non poſſumus. I. 152. A
QUIESCERE. QUIES.
Vera quies in contemnendis rebus mundi conſiſtit. I. 119. A
Quieſcere cor quomodo dicatur. 134. A
Quies in labore, & fatigatio in quiete. 487. A
Quies nociva quæ. 1239. A
Quies quando appetenda, quando non. 702. B
Quietis internæ acquirendæ modus. II. 368. A
QUINARIUS.
Quinarij numeri ratio. I. 1283. C D
Quinarij numeri perfectio. 1283. pro 1303. D
QUINQUAGENARIUS.
Quinquagenarius numerus requiem ſignificat. I. 21. B 22. D 670. E 1288. C 1287. pro 1303. A
Quinquagenarij numeri ratio. 1288. C 1287. pro 1303. A
QUINQUE.
Quinque ſenſus exteriores virtutem & diſcretionem à cerebro trahunt. I. 334. A
Quinque ſenſuum vigore omne peccatum perficitur. III. 286. C
QUOTIES.
Quoties & quotiens non differunt. II. 437. C

R

RABBONI.
Rabboni Magiſtrum ſignificat. I. 1435. C
RACANA.
Quid ſit. II. 1004. D
RACHA.
Racha in Hebræo vox indignantis eſt. I. 621. C
RACHEL.
Rachel contemplativam vitam ſignificat. I. 190. B 1259. E 1260. A II. 368. C

Rachel

Rachel interpretatur visum principium. 190. B
Rachel Ecclesiæ symbolum. II.369. B 888. D

RADERE.

Quid sit testa faniem radere. I. 80. C

RADIX.

Radix nuncupatur cogitatio occulta. I. 255. B 375. C 575. D
Radix justi natura humanitatis intelligi potest. 358. E
Radicem juxta aquas aperire quid sit. 575. D

RAM.

Quid denotet. I. 665. C

RAMATHA.

Ramatha visio consummata dicitur III. 7. D 28. B
Ramatha vocationem Gentium designat. 20. C

RAPHAEL.

Raphaël ad quid missus. I. 1478. D

RAPERE. RAPTOR.

Si tanta pœna mulctatur qui non dedisse sua convincitur, quanta feriendus est qui aliena rapuit. I. 436. D
Raptorum genera duo. 591. E
Homo invisibiliter rapitur qui visibiliter rapiebat. 715. A
Raptores repente æterna persecutio corripiet. Ibid. B C
Raptores qua ratione admonendi. 1104. E

RATIO. RATIONALIS.

Sicut absente Domina ancillæ vagantur, sic absente ratione cogitationes. I. 28. E 29. A
Aliqui magis ratione quam fide in Deo tenentur. 486. B
Homo rationalis per victimam irrationalium non potuit redimi. 504. D
Rationem cæli in terra ponere, quid. 858. C
Rationale judicij quid sit. 1063. C II. 391. B

RAVENNA.

Urbs Italiæ. II. 402. C 465 C
Ravennates Exarchi, unde sic dicti. 397. E
Ravennatis monasterij privilegium à S. Gregorio concessum. 762 B

REATE.

Urbs Umbriæ in Italia. II. 791. E

REATUS.

Reatus primæ culpæ ab ingressu regni quemque prohibebat. I. 117. B

REBECCA.

Rebecca gentilitatem designat. I. 22. B

REBELLARE. REBELLES.

Impij rebelles sunt lumini. I. 482. B
Quantò magis rebellamus, tanto amplius hostis noster nos expugnare contendit. 698. D

REBLATA.

Reblata, multa hæc, interpretatur. I. 208. D

RECEDERE.

Receditur à Deo dupliciter. I. 1199. E

RECHAREDUS.

Visigothorum Rex ab Ariana hæresi convertitur. II. 197. A

RECTUM. RECTITUDO.

Quantumcumque rectè agere credimus, sit ne rectum ignoramus. I. 131. B
Recti quinam dicantur. 141. A
Hic rectus non est qui à pravitatis desiderio liber non est. 288. D
Rectitudo justitiam designat. I. 20. D
Malè se rectum putat qui regulam summæ rectitudinis ignorat. 155. C

RECTOR.

Cura rectorum erga sibi subditos. I. 20. B
Tres rectorum ordines in Synagoga erant. 55. B
Discretio Rectori necessaria. 566. B 1063. D 1075. E II. 534. A
Boni rectoris conditiones. 580. C 584. C D 1063. & seqq. 1072. A II. 384. B & seqq. III. 209. A
Rectorum moderatio qualis esse debeat. 580. C 1078. D
Rector justitia & misericordia uti debet. 584. B C
Rectores superbi Apostasiæ vitio laborant. 711. A
Rectoris boni forma vivendi describitur. Ibid. D
Rectores Ecclesiæ humilitatem sectari debent. 712. B
Rectores Ecclesiæ de animabus sibi commissis in judicio rationem reddent. Ibid. C
Qualiter in regimine se gerant. Ibid. D
Rectores perversos quandoque dat Deus. 730. C D
Pro peccatis rectorum puniuntur populi. Ibid. E
Rectorum vitam sæpe populi sequuntur. Ibid. & 731. A
Rectorum actiones sæpe judicant subditi. 731. B 732. A
Rectores fortiora tentationum certamina patiuntur. 926. A
Quisque signum palam defert, sub quo rectore militet. 1024. C
Rectores patrum exempla imitari debent. 1063. C
Rectoris vita subditis exemplum esse debet. 1064. C
Ejus fortitudo qualis esse debeat. Ibid. D
Rector interna & externa curare debet. 1072. A
Rectores verbo & manu pascere debent. 1073. D E
Rectores boni reprehensiones subditorum patienter ferunt. 1075. B
Divinam legem studiosè meditari debent. 1079. B
Rectoris humilitas. II. 388. E
Zelus justitiæ. Ibid.
Rector apud Jurisconsultos quid significet. 1122. D
Rectores Ecclesiæ divino examini servantur discutiendi. III. 88. E
Rector Ecclesiæ ordinatur pro peccatoribus non pro justis. 211. A
Rectorum malorum ordinatio electis bonum est. 199. E 200. B

V. Pastor, Prælatus, &c.

RECONCILIARI. RECONCILIATIO.

Reconciliari proximo quomodo debeamus. I. 1467. C D
Reconciliari appetentes patronos quærunt. III. 371. B
Reconciliatio fratris ad alterum. I. 1467. D

REDIMERE. REDEMPTIO.

REDEMPTOR.

An Deus potuerit redimere genus humanum in alia ab homine natura. I. 504. E
De redemptione captivorum à Judæis detentorum. II. 719. C
Redemptoris nostri conditio. I. 689. A
Redemptori nostro multa debemus. 1437. B

REDEMPTA.

Sanctimonialis magnarum virtutum. I. 15. A II. 245. B

REDEMPTUS EPISCOPUS.

Redemptus Ferentinæ urbis Episcopus à S. Eutychio de fine mundi in somnis admonetur. II. 217. C

REFERRE.

Referre in codicem quid. II. 362. A
Referendarij unde dicti. Ibid.

REGENS. REX.

Quatuor sunt ordines regentium in Ecclesia. I 1325 C
Cur sancti dicantur Reges. I. 117. D
Reges vocantur qui membrorum suorum motus bene regere sciunt. 338. C III. 427. E
Item qui passionibus dominantur. 758. B
Reges ab initio non fuerunt. 1069. A
Regum munera Christo oblata quid significent. 1373. C
Regum corpora olim extra Ecclesiam sepulta. II. 422. A
Reges Sacerdotibus dominantur. 532. A 535. E
Reges Sacerdotibus honorem exhibent. 640. D
Reges quales debeant esse. 650. B
Reges in suo regimine justitia & æquitate indigent. 875. C
Differentia inter Reges Gentium & Imperatores Romanorum. 925. C 1069. D
Regis pulcra adhortatio. 988. A & seqq.
Reges bonos ad quid det Deus. Ibid.
Regibus prudentes viros adhærere valdè laudabile est. 1117. pro 1111. C
Regis Jura. III. 167. C & seqq.
Rex quare ungendus sit. 211. E
A Regibus sunt defendendi subditi. 236. B
Reges Ecclesiarum sunt sancti prædicatores. Ibid. D
Regum mala & magnatum quandoque toleranda sunt. 383. D
Reges sunt qui animorum motum secundùm Deum dirigunt. 427. E

REGERE.

Summus locus bene regitur, cùm iis qui præest vitiis potius quàm fratribus dominatur. I. 755. A 1070. B II. 389. B
Bonus regendi modus. 882. A
Quare alter regatur ab altero. 1068. E
Nemo potest rectè terrena regere nisi noverit prius divina tractare. II. 607. C

REGIMEN.

Diversitas regiminis corporis nostri. I. 123. D E
In regimine constituti gloriam suæ dignitatis dissimulent. 133. A
Regimen Prælatorum quale esse debet. 711. D 712. B D
Potestas regiminis ministrati non potest sine studio curæ temporalis. 732. A
Quid discutere teneatur is cui regimen offertur. 734. A
Ne locum regiminis subeant qui vivendo non perficiunt quæ meditando didicerunt. 1056. pro 1055. E
De pondere regiminis eo quod adversa quæque despicienda sint, & prospera formidanda. Ibid. E
Plerumque occupatio regiminis soliditatem dissipat mentis. 1057. pro 1056. D
De his qui in regiminis culmine prodesse exemplo virtutum possunt, sed quietem proprium sociando refugiunt. 1057. C
Qui pondus regiminis per humilitatem refugiunt, tunc verè humiles sunt, cùm divinis judiciis non resistunt. 1058. B
Ad regimen qualis quisque venire debeat. 1060. D
Qualis non debeat. 1061. B
Is qui ad regimen ordinatè pervenerit, qualem se in ipso debeat exhibere. 1063 A
Locus regiminis desiderantibus est negandus. II. 702. A
Quam periculosum sit locum subire regiminis. Ibid. & seqq.
Regimine regni virtus justitiâ, & potestas eget æquitate. 876. A
Ad regimen Ecclesiæ quinam promovendi. III. 198. E 199. A 200. D

REGIO.

Regio nostra Paradisus est. I. 1374. A
Regionarij qui dicebantur. II. 752. B

REGISTRUM.

Alias Regestum, quid sit. II. 362. A

REGIUM.

Urbs Calabriæ. II. 483. C

REGNARE.

Error quorumdam negantium Deum ubique regnare. I. 1373. C

REGNUM.

Regnum Cælestе.

Regnum cælorum dicitur Ecclesia. I. 881. C 1378 A 1467. D 1502. C II. 49. A
In regno Dei simplex est adhuc stola Sanctorum. 1034. B
Regnum cælestе æquè Judæis ac Gentibus, justis & injustis ad fidem conversis aperitur. 1305. D E
Regnum Dei quare æstati comparatur. 1348. C
Regnum Dei quanti ematur. 1358. E
Regnum cælorum terrenis rebus cur simile esse dicitur. 1375. A
Regnum cælorum penetrare valebit, qui hic rectè vivere studuit. 1376. E
Regnum cælorum cur decem virginibus comparetur. 1378. A
Regnum cælorum an possit dari murmurantibus. 1406. C
Regnum cælorum quibus denegabitur. 1407. B
Regnum cælorum vim pati quid sit. 1415. B
Regnum cælorum est locus justorum. Ibid. C
Regnum cælorum quomodo decenter regatur. II. 882. A
Regni verbum quid. III. 232. D

REGNUM TERRESTRE.

Regnum Diaboli, & gloria hujus mundi, & concupiscentia carnis in servis Dei contrita sunt. I. 143. D

Regnorum felicitas ex observantia erga Deum pendet. II. 636. D

Regnum stabile quid faciat. 994. D

Regnum quomodo debiliteur. III. 306. D

REGULUS.

Regulus in fide dubius fuit. I. 1448. D

Cur ad ejus filium Christus ire noluit. 1449. A

REGULUS SERPENS.

Quid sit mysticè. I. 434. D 998. C

Ejus natura. Ibid.

RELIGIO.

Religionis obtentu multi elationis vitio intumescunt. I. 765. B

Quanta religione reges debeant Deo famulari. 898. A

Ecclesiasticæ religionis inimici etiam bellis sunt coërcendi. II. 432. B C

Religio floruit apud antiquos. III. 192. D

RELIGIOSUS.

Religiosus quid significet. II. 425. B 559. D 637. A 677. A

Soli religiosi sunt Xenodochiis præficiendi. 561. A

Nullus religiosus excommunicatis jungatur. Ibid. C

Religiosus res à se monasterio datas potest disponere ad diversos usus monasterij. 1047. B C

RELINQUERE.

Deus aliquando suos ad modicum relinquit. I. 601. E

Multum propter Deum relinquit, qui sibi nihil retinet. 1358. C D

Relinquere nosipsos quomodo possimus. 1465. C

Omnia relinquere possumus etiam retinendo. 1494. D E

RELIQUIÆ.

Reliquias de catenis S. Petri mittit S. Gregorius. II. 505. A 650. D E

Item de craticula S. Laurentij. 505. A

Reliquiarum transferendarum modus. 567. B

Circa reliquias ma na cautela utendum. 650. D E

De reliquiis Apostolorum Petri & Pauli suscipiendis. 686. A

De reliquiis concedendis. 791. A B

De reliquiis SS. Severini & Julianæ. 846. B

De reliquiis sanctorum Martyrum Joannis & Pancratij. Ibid. C

De reliquiis Adeodatæ mulieri concessis. 931. C

De reliquiis S. Leontij. 1002. C

De reliquiis S. Savini. 1060. A

De reliquiis S. Sixti martyris translatis. 1133. C

REMEDIA.

Remedia adversus Diaboli impugnationes. I. 183. C III. 262. E

Remedium contra desideria carnis. III. 281. B

Remedium contra omnes tentationes. 307. & seqq.

Remedium contra fornicationem & turpes cogitationes. 307. B 317. B C

Remedium contra turpes libidinis cogitationes. 327. A

REMISSIO.

Remissio auctoritatis & potestatis Diaboli. I. 506. E

Remissio offensæ. II. 898. C

RENES.

Delectationem carnis significant. I. 1425. D

REPARATUS.

Ejus visio de pœna cujusdam presbyteri. II. 270. E 272. A

REPREHENDERE. REPREHENSIO.

Reprehendi à corde, quid sit. I. 513. A

Ad reprehendendos nosmetipsos semper accincti esse debemus. 916. D

Reprehendi à subditis amant rectores boni. 1075. B

Amicus est qui reprehendit. II. 476 B

Reprehensiones hominum non timent sancti. I. 389. A

Utilis est reprehensio quando sequitur correctio. 1028. C

REPROBARE.

Christus Scribas, Pharisæos ac Pontifices reprobavit. I. 830. E

Reprobare cur dicatur Deus. III. 167. A

REPROBATIO.

Reprobatio & electio justæ. I. 729. D 987. C D 988. B C & incertæ 3356. A

Reprobatio Judæorum & Gentium non discutienda. III. 46. A

REPROBUS.

Reproborum nomina, & typi.

Reprobi dicuntur catuli leonum. I. 143. E

Reprobi torrenti comparantur. 204. A

Reproborum vita favillæ & paleæ comparatur. 449. A

REPROBORUM INDICIA.

Reprobi unde generentur. I. 143. E

Reprobi facti sunt Judæi, quia Apostolos audire noluerunt. 529. C

Reprobi & electi simul quinam dicantur. 948. E 949. A

Reproborum quorumdam exempla. 1504. C

REPROBORUM MORES.

Reproborum conditiones. I. 103. C 246. A

Reproborum mentes pervertis cogitationibus semper invigilant. 176. C

Reprobi sola præsentia respiciunt. 203. E 230. B

Reproborum semitæ. 206. B

Reprobi semper hic appetunt vivere. 230. B

Reprobi sæpe peccata confitentur, sed deflere contemnunt. 234. B

Reproborum quotidiani defectus. 710. A

Reproborum proprium est semper prava agere, & nunquam acta retractare. 718. E

Nunquam reprobi culpam suam nisi in pœna cognoscunt. 721. A

Reproborum conditiones. Ibid.

Reprobi sæpe viam sanctitatis aliis ostendunt. 1014. D E

Reprobis mala quæ deliberant agentibus, magna Dei vindicta est. III. 166. A B

Reprobi citò malum proponunt, sed à malo proposito non celerius respiscunt. 173. A

Reprobi in adimplendis suis pravitatibus à Deo exaudiuntur. 174. E

Reproborum excusatio duplex. 331. C

Reprobi cùm arguuntur, vel culpas tegunt, vel in alios transferunt. 331. C 335. A

REPROBORUM STATUS.

Status reproborum pro hac vita. I. 26. C

Reproborum locus superbia. 83. D

Reproborum numerus infinitus. 722. D E

Reprobis peccata remittuntur in baptismate. III. 359. E

REPROBORUM JUDICIUM.

Reproborum judicium finale. I. 212. C

Reprobi in judicio videbunt quod perdiderunt. Ibid. D

Neglecta veritate postmodum justè excæcantur. 481. B

Reprobi in judicio Christum non videbunt in divinitatis forma. 774. A

REPROBORUM DAMNATIO.

Reprobi sunt in amaritudine. I. 128. B

Reproborum interitus. 157. D

Reproborum finis insperatus. 250. C

Æterna damnatio reprobum sequitur. 295. E

Reprobos Deus ab inferno non retraxit. 361. E

Reproborum pœna Sanctorum est eruditio. III. 166. D E

Reprobi cur à Deo in suis pravitatibus exaudiuntur. 174. E

Reprobi sæculum exeuntes tenebras subeunt, quas lucem esse crediderunt. 264. D

REPROBORUM VIRTUTES ET MIRACULA.

Reproborum fortitudo quæ. I. 101. pro 201. B

De reproborum miraculis. II. 986. A

REPROBORUM IMITATORES.

Reproborum imitatores dicuntur filij eorum. I. 591. C

REQUIES.

Requies vera quæ. I. 438. A

Requies perfecta qualis. 550. B

REQUIRERE.

Requirere Dei quid sit. I. 38. A

RES.

Res insensibiles ducunt nos in cognitionem sensibilium, & intelligibilium. I. 116. D

Nonnunquam res gestæ in actione malæ sunt, & in significatione virtutem prophetiæ continent. 686. D

Res semel dicta pro confirmatione replicatur. 823. E

Cum rebus desideria crescunt. 964. pro 963. D

Res corporales & incorporales, quæ. II. 1015. A

RESISTERE.

Resistere Deo nemo potest. 263. E D

Sancti aliquando Deo resistunt. 271. C D

RESPICERE.

Respicere Dei quid sit. I. 488. D 554. A 891. E

Dupliciter Deus peccatorem respicit. 944. D

RESPONDERE.

Respondere Deo quid sit. I. 288. B 415. C

Item respondere Dei. 1017. E III. 300. E

Respondere quid sit. II. 906. B

Responsalis. *V. Apocrisiarius.*

Responsum & responsales, quid significet. II. 347. 412. D

RESTITUERE.

De restituendis injustè ablatis. II. 903. C

RESURRECTIO.

Resurrectio Christi.

Resurrectio Christi resurrectionem nostram figuravit. I. 421. E 422. A B

Redemptor noster ostendit resurrectionem, ut nos resurrecturos speremus. Ibid. C

Exemplo Job credimus resurrectionem factam, qui cognovit faciendam. 423. E

Resurrectio Christi est festivitas hominum & Angelorum. 1418. B

RESURRECTIO HOMINUM.

Resurrectio corporum exemplis deprehendi potest, ratione non potest. 172. C

Resurrectio mortuorum non erit nisi prùs elementa ardore solvantur. 360. A

Resurrectionem nostram in elementis suis mundus imitatur. 422. E

Resurrectionis nostræ ex naturalibus demonstratio. 423. A & seqq.

Resurrectio qualis futura est. 424. A

Eutychij error circa resurrectionem. Ibid.

Post resurrectionem corpus erit palpabile. Ibid. D

Error de resurrectione noviſſima. 1314. E

Resurrectio demonstratur. 1315. D 1443. *per totum.*

Resurrectio credenda est non investiganda. 1317. A

De ea quidam viri sancti dubitaverunt. II. 220. B & 352.

RETE.

Retibus peccata comparantur. I. 401. B

RETRIBUTIO.

Retributionum diversitas in altera vita. I. 124. E

Gloria retributionis semper sequitur laborem operis. 174. A

Qui æternam retributionem expectat, necesse eit ut ad omnem causam sequuturæ mercedis seipsum extendat. 571. B

Retributio ultima Pastorum multorum 658. D

Quare ex merito retributionem quæramus, & tamen Deo gratias agamus. 988. C

RETRO.

Retro aspicere quid sit. I. 1157. B

Dupliciter sumitur. Ibid. C

REVELATIO.

Revelationes Dei quomodo fiant. I. 807. A & seqq.

Revelationes ex Scripturis discutiendæ. III. 106. D E

REVERENDISSIMUS.

Quid significet. II. 445. A

REVERTI.

Reverti ad se quid sit. II. 65. B C

RHINOCEROS.

Ejus natura. I. 893. D 906. E

Dicitur & Monoceros. Ibid.

Qui per eum designentur. 894. B D 907. A

Quomodo capiatur. 906. E

RHISINIUM.

Urbs Dalmatiæ. II. 394. C

Pñ.
Quid significet. II. 350. *in fine.*
RIGGO.
Riggo Totilæ spatharius à S. Benedicto cognitus, & de simulatione reprehensus. II.
RIDERE.
Ridere Dei, quid sit. I. 581. B
RISUS.
Risus hujus vitæ & æternæ differentia. I 258. D E
RIVULUS.
Rivuli fluminis sunt dona Spiritus sancti. I. 435. A
ROBUSTUS.
Robusti in Ecclesia quinam. I. 765. E
ROGA.
Quid sit. II. 469. D
ROMA.
Urbis Romæ desolatio & miseria. I. 1299. B & seqq.
Romana Ecclesia quid sit. II. 414. E
Episcopi vicini cur Romam ire compellebantur. 431. C
Episcopis quorumdam regnorum sine consensu Regis Romam ire non licet. 433. B
Romana Ecclesia centrum unitatis. 578. E
Calamitates urbis Romæ vivente S. Gregorio. 606. B
Provisio Romanæ civitatis. 883. E
Mala quæ patiebatur Romana civitas. 1118. A
De necessitatibus annonæ in urbe Roma. Ibid. D
Romani codices multo veriores sunt, quàm Græci. II. 657. D
ROMANUS.
Romanus monachus S. Benedicto necessaria ministravit. II. 60. A
Diabolus Romani tintinnabulum fregit. Ibid. C
Romanus Exarchus Italiæ. 397. D
De mancipiis Romani spectabilis viri. 890. E
ROMPHÆA.
Romphæa flammea ad paradisi aditum posita fuit Adamo peccante. I. 361. A
ROMULA.
Ejus vita & mors mirabilis. I. 1523. B II. 245. C
ROS.
Ros desuper veniens gratia Dei est. I. 576. A
ROSELLA.
Urbs Etruriæ. II. 378. C
ROTA.
Impiorum felicitas rotæ comparata. II. 368. E
Rota Scripturam sacram significat. I. 1169. A 1120. D
Item duo testamenta. 1172. B
ROTOMAGUS.
Urbs Normanniæ. II. 980. D
RUBIGO.
Rubigo peccati purgari non potuit nisi igne tormenti. I. 78. C
Rubiginis moralis significatio. 999. B
RUBUS.
Rubus ardens Judaïcum populum figurabat. I. 1180. A
RUGÆ.
Duplicitatem significant. I. 1383. B
Rugæ Ecclesiæ sunt, qui fidem vocibus clamant, sed operibus negant. Ibid.
RUSTICIANA.
Plures hujus nominis fuerunt. II. 460. B
RUSTICUS.
Quadraginta rustici carnes immolatitias comedere renuentes à Longobardis occisi. II. 189. A
Rustici quinam dicantur. 412. E

S

SABA.
Saba rete interpretatur. I. 209. B
SABÆI.
Captivantes significant. I. 52. E
SABANUM.
Quid sit. II. 352. 594. E
SABBATUM.
Sabbato ab opere non cessandum. II. 1044. D
Sabbatum verum quodnam sit. Ibid. E
Sabbato sancto etiam pueri tempore S. Gregorij jejunabant. II. 201. C & 352.
SABELLIUS.
Sabellius unam in Trinitate personam admittebat. I. 564. E
SABINIA.
Provincia Italiæ. II. 496. A
SABINIANUS.
Apocrisiarius S. Gregorij. II. 625. A
SABINUS.
Sabinus Canusinus Episcopus. II. 136. E
Sabinus Placentinus Episcopus. 145. A B
Σάβουρος.
Σάβουρος, quid significet. II. 345.
SACELLA. SACELLARIUS.
Quid sit. II. 413. E 614. A
SACERDOS.
Sacerdotum nomina
Sacerdos est petra salis in populis. I. 1396. C
Sacerdotes primi & secundi ordinis. II. 436. D
Sacerdos proprius quis. 467. E 473. B
Sacerdotes in scriptura Dij appellantur. 605. D
Item Angeli. Ibid. 605. D
Item Arca testamenti. 773. E
SACERDOTUM DIGNITAS ET ONUS.
Magna Sacerdotis gloria est rectitudo subditorum. I. 338. E
Sacerdotes membrorum Domini prima pars sunt. 413. B
Dignitas Sacerdotalis quanta sit. 1065. B II. 383. E
Sacerdotibus injuriæ factæ ut puniendæ. 1084. C
Grave est pondus Sacerdotij. II. 479. B
Sacerdotes à Laicis non opprimendi, nec judicandi. 563. B III. 178. A
Sacerdotem necessitatem pati indignum est Ecclesiæ. 601. C
De Sacerdotibus honorandis exemplum. 605. D
Sententia Constantini de Sacerdotibus. Ibid. E
Sacerdos dignitatem Sacerdotij in honore servare debet. 615. B
Summus Sacerdos nemo vocandus ex Concilio Africano. 624. B
Sacerdotum dignitas & actio concordare debent. 760. E 776. A 781. A
Sacerdotes ab Episcopis suis supra modum non graventur. 1061. C
Sacerdotibus mundus plenus est. 1394. A
Sacerdotes duplicis generis. III. 286. D
SACERDOTUM VITA ET MORES.
Sacerdotibus nihil tam onerosum quàm rigorem mentis compatiendo flectere. I. 1332. D
Ira Sacerdotis qualis esse debeat. 1397. C
Sacerdos sit severus & mansuetus. Ibid.
Sacerdotes ferme omnes actiones sæculi administrant. 1399. B
Sacerdotis opera debent charitate decorari. II. 385. D
Sacerdotes prohibentur cum mulieribus habitare. 419. B 420. D 10-12. E
Sacerdotis magna merces est post injurias in veritate permanere. 481. D
Sacerdotis indignatio virtute sit admixta dulcedinis. 537. B
Sacerdoti injuria est fallacem credi. 605. B
Sacerdos humilitatem in mente servare debet. 615. B
Sacerdotum superbia quam noxia. 706. B
Sacerdotum mores & vita. 774. B
In Sacerdotibus fides est eligenda cum vita. 869. A
Quanta Sacerdos virtutum diversitate claresscere debeat. 1065. A
Sacerdotum peccata magna, rara pœnitentia. III. 78 A B E
SACERDOTUM OFFICIA.
Sacerdotum ordo & officium. I. 1132. C. II. 376. C 447. A
Sacerdotes etiam hodie Dæmonia possunt ejicere. 1452. A
Sacerdotis officium est prædicare. II. 386. D 479. C
Sacerdotem de officio suo admoneri, turpe. 541. D
Deus à Sacerdotis officio non quærit aurum, sed animas. 670. B
Sacerdos quisque est quoties fratribus bona consilia dat. III. 300. D
SACERDOTES BONI ET MALI.
Sacerdotes mali plus præjudicant quàm alij. I. 1398. D E II. 391. D
Sacerdotes mali populis quam noxij. 1055. C 1399. D II. 861. C 994. E III. 66. B
Sacerdotes sunt causa mortis subditorum. 1399. D II. 994. D
Sacerdotes officio suo cæteros ad viam salutis adducunt, ipsi verò ad infernum festinant. 1400. C
Sacerdotes mali similes sunt aquæ baptismatis. Ibid.
Sacerdotes etiam justi subjectos non despiciant. 1470. D
Populus sæpe ruit ex culpa Sacerdotum. 1511. C
Sacerdotes incontinentes severius olim tractati. II. 381. A
Sacerdotum peccata populum gravant. 607. D
Sacerdotum exercitus Antichristo præparatus. 622. A
Sacerdotum peccata non dissimulanda. 994. D E
Sacerdos cùm in culpam labitur, superior persona non est cujus precibus expietur. III. 78. A
Sacerdos fidelis juxta cor & animam Dei debet assumi. 84. A
Sacerdos fidelis quomodo cognoscitur. Ibid.
Sacerdotes Dei, electi ejus sunt. 87. B
Sacerdotes Dagon adhuc sunt qui per immunda desideria Dæmonibus sacrificant. 128. C
Sacerdotum indignorum pœna. 149. B
Sacerdotes mali solam gloriam temporalem appetunt. 150. D E
SACERDOTES ERGA SACRIFICIUM
Sacerdos inter celebrandum quid agere debeat. II. 324. A B
Sacerdos bene ministrans quis sit. III. 83. E
Sacerdos sacrificium offerens quàm purus esse debeat. 252. E 253. A
Sacerdos peccator altari ministrans, tyrannus est. 343. A B
ERGA DEUM.
Deus à Sacerdotibus non quærit aurum, sed animas. II. 670. B
ERGA SUBDITOS.
Sacerdotum gloria est rectitudo subditorum. I. 338. E
Sacerdotibus cadentibus corruunt populi. 413. B C
Sacerdos erga pœnitentes non suum, sed Dei judicium sequitur. III. 154. E
ERGA SEIPSOS.
Curis sæcularibus se immiscere non debent. I. 1398. D E 1399. *per totum.*
SACERDOTUM ORDINATIO.
De his qui subito fiunt Sacerdotes ut fiant Episcopi. II. 638. B
Sacerdotes ex Laicis non sunt ordinandi. 867. B C 869. B
Sacerdotum electio, consecratio, munia. III. 349. A B & seqq. 358. A & seqq.
V. Ordinatio.
SACERDOTUM DEPOSITIO ET RESTITUTIO.
Sacerdos concubinarius deponendus est à sacerdotio. II. 511. D E
Sacerdos depositus celebrans privatur communione perpetua, nisi in mortis articulo. 585. C
De Sacerdotibus post lapsum restituendis. 819. B 822. B
V. Presbyter.
SACERDOTIUM.
Sacerdotium humiles fugiunt. I. 149. B C D
Ad Sacerdotium quinam promovendi. 198. E 199. A 200. D.
Sacerdotij novæ legis excellentia. III. 63. D 71. D
Sacerdotium à Judæis ablatum. 72. B
Sacerdotij veteris æmulus est ordo novorum prædicatorum. Ibid. C
Sacerdotium Judaïcum sacram Scripturam habet, sed virtutem ejus non habet. 104. E
Sacerdotij veteris domus Judæa fuit. III. B
SACCUS.
Hujus vocis significatio. II. 413. E

Sacellarius quid sit. Ibid.
Ejus variæ species. 414. A
Sacculus Dei est cor hominis. I. 364. B
SACRAMENTUM.
Sacramenta sine bonis operibus non prosunt. I. 1424. C
Sacramentorum liber sive Sacramentarius. II. 1585. A
Quis ejus Auctor. Ibid. C
SACRIFICIUM.
Sacrificia hæreticorum inutilia. I. 13. B
Quid sacrificia animalium in veteri lege designabant. 825. B
Sacrificium Deo magis acceptum, quodnam. 1486. C
Sacrificij Missæ fructus. 1499. B C II. 313. B 320. D
Sacrificium triplex. 1501. A
Sacrificia de animalibus cur sibi offerri voluit Deus. II. 1000. D
SACRUM.
Sacræ, sacri apices, sacri afflatus, quid. II. 418. E
SADOC.
Sadoc Latinè dicitur justus. I. 1339. E
SÆCULARIS.
Sæculares scientiæ quàm necessariæ. III. 274. C D E
SÆVIRE.
Sævire in subjectos non debent præpositi. II. 1025. D E
SAGENA.
Mysticè Ecclesiam significat. I. 1375. A
SAGITTA.
Sagittæ, prædicationis verba & animadversionis percussionem significant. I. 194. B. 1009. C
Sagittæ de cælo in urbem Romanam cadentes vitæ sunt. II. 381. D
Sagittæ sunt verba Dei. III. 281. D
SAGUM.
Ejus significatio. II. 81. D & 347.
SAL.
Sal significat sapientiam. II. 387. A
Sal Sacerdotibus cur applicatur. 391. C 1396. C D
Sal corporum, est anima, ex Philone. II. 353.
Sal litteræ est virtus occultæ intelligentiæ. I. 196. C
SALGAMUM.
Quid sit. II. 682. A
SALIVA.
Quid mysticè denotet. I. 241. C 1215. D
SALIX.
Salices in Scriptura duo significant. I. 970. A
SALOMON.
Cur sapientiam in nocte accepit. I. 36. B
Ejus ruina ex nimia mulierum frequentatione. 365. B
Salomonis judicium de duabus mulieribus. 624. D
Salomonis casus ex nimia prosperitate. 1115. D
SALONA.
Urbs Dalmatiæ. II. 374. D
SALVARE.
Quis salvandus sit in extremo examine. I. 468. A
Nemo sua dextra salvari sine Dei adjutorio potest. 946. B
SALVUS.
Quidam salvos esse suis se viribus exultant. I. 535. C
SALUS. SALUTARE.
Salus corporis non æstimatur, donec sentiatur amissa. I. 1092. B
Salutem ut recuperemus amara potamus. 1354. C
Salutis viam quomodo à prædicatoribus discere possimus. III. 218. E
Salutare Jesum significat. I. 1195. C
SALUTARE. SALUTATIO.
Salutare in itinere quis dicatur. I. 1395. C
Salutatio viri sancti. III. 218. E
Salutatorium, quid sit. II. 382. A
SAMARÆI.
Quinam sint. II. 673. D
SAMARITANI.
Samaritanus, quid significet. I. 1402. B
SAMSON.
Samson amissis oculis ad molam deputatus est. I. 208. B
Samson Philisthæos occidens Christum figurabat. 837. E
Samson Christi resurgentis figura fuit. 1420. C
SAMUEL.
Cur Samuel & Moyses à Deo præ cæteris commendantur. I. 272. C
Ejus benignitas declaratur. 777. D
Ejus patientia erga se dejicientes. 1181. B 1271. B
Pro inimicis oravit. 1447. B
Ejus excellentia. III. 257. C
Quinta Samuëlis dormitio, quid significet. III. E
SANCTITAS.
Sanctitatis signa quæ. I. 587. C
Sanctitas coram hominibus non semper est apud Deum. 1014. A
SANCTUS.
Sanctorum nomina.
Sancti medicis comparati. I. 82. E
Sancti vocantur cæli. 369. E
Item Reges. 117. D 758. B
Sancti sunt templa Dei II. 37. C
Sancti sunt vestimenta Dei. III. 432. B C
SANCTORUM VIRTUTES.
Sanctorum virtutes nostra instructio est. I. 35. A
Sancti quantalibet virtute fulgeant resurrectionis gloriam quam expectant non intelligunt. 112. D
Sancti fortes sunt & humiles. 215. E
Patientes in malo benigni in bono. 219. A
Sancti quantumcumque mundi se reputant immundos. 284. C
Sancti inter opprobria & contumelias soli Deo adhærent. 325. D 326. A
Sancti mala sibi ab impiis objecta patienter audiunt. 379. B
Sancti inter adversa infracti & quieti. 380. C
Sancti ex humilitate virtutes suas celant. 568. D
Aliquando narrant. Ibid. E
Vere sancti sunt qui inter malos conversari innocenter possunt. 612. B
Sancti in corripiendo humilitatem cum disciplina custodiunt. 707. A
Omnia sua bona opera Deo tribuunt. 861. E 862. A
In passione lætantur. 921. E 922. A
Sanctorum discretio qualis. 927. D
Sancti in alta contemplatione humiles. 1027. B C
Sancti viri fortia agentes de se vilia sentiunt. 1365. D
Sancti viri duobus modis solent à licitis abstinere. II. 965. B
Sancti in corrigendo zelum & charitatem habent. III 348 A B 358. C
SANCTORUM VITIA ET DEFECTUS
Sanctorum vitia, nostra instructio est. I. 35. A
In Sanctis minima quædam vitia restant ad exercitium. III. A D
Sancti nolentes aliquas peccati reliquias transiunt. Ibid. C
Quantalibet virtute fulgeant semper infirmi sunt. 112. A
Sancti quilibet culpa non carent. 232. C
Sancti ante judicium mundi perfecti esse non possunt. 370. B
Sancti etsi interdum peccent, non tamen in superbia perseverant. 371. B C
Sancti possunt esse sine regno peccati, non autem sine peccato. 403. E
Minora sua peccata gravia æstimant. 937. A & seqq.
SANCTORUM JUSTITIA, MENS ET CONSCIENTIA.
Sancti viri se mundo mortificare cupientes, præesse in regimine compelluntur. I. 129. A
Viri sancti unde locupletiores fiunt, se destructiores existimant. Ibid. C
Sancti viri spe exultant, pavore trepidant. 144. E
Sancti viri ex conscientia bonæ vitæ fidenter expectant præmium æternum. 224. E
Sancti ad cordis secreta semper redeunt. 236. E
Sancti certissimè sciunt quia in hac vita requiem habere non possunt. 238. C
Sanctorum desperatio est terrenarum voluptatum abdicatio. 239. A
Quo verius sancti summa cognoscunt, eò sublimius terrena despiciunt. 240. A
Viri sancti ab impiis derisi ad testem conscientiæ Deum recurrunt. 315. C
Sancti in scientia sensum suum humiliter deprimunt. 408. D
Sancti pessimorum consortia execrantur. 513. D
Sancti operum suorum gloriam non appetunt, sed refugiunt quod esse meruerunt. 514. C
Quare sancti viri aliquando laudes suas manifestent. Ibid. E
Sanctorum virorum est bona sua occultare. 568. D
Sancti viri interdum coram hominibus compelluntur bona facere, vel facta narrare. Ibid. E
Sancti viri non præesse cæteris gaudent, sed prodesse. 627. D
Sancti viri cum præsunt non in se potestatem ordinis, sed æqualitatem conditionis attendunt. Ibid.
Sancti viri non suam gloriam, sed subditorum justitiam quærunt. Ibid. E
Sancti viri à subditis interdum timeri appetunt. 628. A
Sancti non sibi, sed Deo tribuunt si quid boni habent. 629. C
Sancti viri cum inferioribus contendentes malunt gravari quàm gravare. 631. B
Sancti de bonis operibus suis non superbiunt, sed timent. 638. C 664. B
Sancti nec de bono opere vel fama, nec coram hominibus nec in conscientia gloriantur. 638. D
Viri sancti nec de scientia, nec de operis magnitudine inflantur. 640. E
Sancti viri interdum de bona opinione sua gaudent. 642. A
Sanctorum virorum corrigendi modus. 770. C
Sancti omnia opera sua in laudem Creatoris referunt. 1168. A B C
Sancti cavent ne vitia sub specie virtutis nutriantur. 1177. D
Nemo Sanctorum ad cælestem gloriam nisi patientiam servando pervenit. 1181. C
Sancti in laudibus ut se gerere debeant. III. 292. E 293. 294. 340. E
SANCTORUM STATUS IN PROSPERIS ET ADVERSIS.
In tentationibus patientiam & scientiam exhibent. I. 82. B
Sancti in tribulatione positi aliorum curam non deserunt. Ibid. E
Sancti hic mala appetunt. 85. A 218. B
In prosperitate timore replentur. 127. A D E 581. D
Sancti viri ad patriam festinantes hujus peregrinationis prosperitatem contemnunt. Ibid. D
Sancti viri claresc ere in prosperitatibus refugiunt. Ibid. E
Sancti viri in prosperitate dissimulant. 134. D
Silent & quiescunt. Ibid.
Sancti viri spe exultant, pavore trepidant. 144. E
Sancti viri foris despecti sunt. 174. A
Sancti viri nec ex elatione liberi, nec ex timore sunt summissi. 215. E
Sancti etiam sine causa flagellantur non ut puniantur, sed ut probentur. 274. D
Sancti tentationum miseria afficiuntur. 295. E
Sancti viri cùm à Deo relinquuntur, ruinæ suæ dispendia non sentiunt. 297. B
Sancti in laboribus hujus mundi quasi mercenarij gemunt. 357. C
Sancti in commotionis tentatione seipsos ostendere refugiunt. 650. B
Sancti viri nec infidiis, nec minis, nec disputationibus, nec pœnis terrentur. 919. E
Vir sanctus quò majore persecutione premitur, eò ad prædicandum acrius instigatur. 920. E
Sancti prospera despiciunt & adversa tolerant. Ibid. D
Cur amaritudine replentur. 128. B

Sancti in quacumque angustia nunquam deficiunt. 213. E 214. A
Sancti in veritate dicenda intrepidi. Ibid. 219. B
Sanctorum vita multis laboribus obnoxia. 226. A
Sancti in adversis & prosperis securi. 322. D
Sanctorum mens etiam cum prosperatur in amaritudine est. 469. A
Persecutiones Dæmonum Sanctos purgant. 474. D
Sancti tentationibus reprimuntur ne superbia extollantur. 555. B
Sancti in prosperitate circumspecti. 927. B

SANCTORUM DISCRIMEN ET JUDICIA.

Viri sancti maledicentes non peccant. I. 97. B
Viri sancti maledicentes non ultione, sed justitia hoc faciunt. Ibid.
Sancti viri quomodo peccatis occurrant. 133. B
Sanctorum & hypocritarum differentia. 251. 2. C
Sancti humanum judicium non timent, sed divinum. 734. D
Sancti prius mala vitant, quàm reprehendant. III. 252. A
Sancti gemunt unde iniqui gaudent. 386. C

SANCTI IN TERRIS.

Sancti qui in hoc mundo pereunt ad æternam gloriam pereundo servantur. I. 140. E
Eorum vita laboribus plena. 226. A 875. E
Sanctorum vita mercenariis comparata. 224. B 225. C
De retributione æterna semper sunt anxij. 396. D
Sanctos hic affligi non credunt mali. 427. B 428. B 468. D
Sancti inter terrenarum curarum fluctus quieti. 539. A & seqq.

SANCTI IN MORTE.

Sancti post mortem statim in cælum recipiuntur. I. 117. B
Sancti quò propiores sunt morti, eò ferventiores sunt. 129. E
Sancti mortem appetunt. 362. D
Sancti in inferno sine tormentis tenebantur. 394. E
Sancti mortem præsentem non ad consumptionem sibi esse intelligunt, qui de resurrectione confidunt. 608. C
Sanctorum virtutes non semper in morte declarantur. II. 253. D

SANCTI IN COELO.

Vident qui in terris sunt. I. 366. B
Suas invicem cogitationes agnoscunt. 542. C
Quomodo similes Deo sunt. 543. A B
Nunquam satiabuntur visione Dei. 549. B
Damnatorum in inferno supplicia vident. 981. B
Sancti qui perfectè mundum reliquerunt, judices erunt 1150. B
Quomodo Sancti similes erunt Christo. Ibid. E
Sancti rogari à nobis volunt. 1468. E
Damnatorum non miserentur. 1521. C
Sancti Sanctos in cælo agnoscunt. II. 273. D

SANCTORUM RELIQUIÆ.

Sanctorum reliquiæ quanta miracula operentur. II. 567. *per totum.*
Eas olim tangere sacrilegum censebatur. Ibid. D
Falsas reliquias pro veris monachi Græci deferebant. Ibid. E

SANCTORUM EXEMPLA.

Sanctorum mors in nobis per exemplum fructificat. I. 357. E
Sanctorum exempla ad renovationem nos multùm adjuvant. 719. B
Sanctorum gesta sequentium solatia sunt. III. 163. A

V. Justus.

SANCTIFICARE. SANCTIFICATIO.

Sanctificare, quid sit. I. 25. B
Sanctificari quid denotet. III. 362. D
Sanctificationis gratiam extra filium hominem invenire non possunt. III. 40. C
Sanctificationem quomodo à Deo accipimus. 51. C
Sanctificatio corporis pudicitia est, mentis charitas & humilitas. 352. E

SANCTIMONIALES.

Sanctimonialis post mortem dimidia incensa visa est. II. 309. A
Non debent occupari temporalibus. 544. E
Lapsæ ut puniendæ. 545. B
Sanctimonialem stupiantis pœna. Ibid. & 546. B
Sanctimoniales qua ætate velandæ. 550. C
Sanctimonialis à monasterio suo migrans revocatur. 584. C
Sanctimonialis unde derivetur. 890. A

SANCTUARIUM.

Quid sit. II. 450. C

SANCTULUS.

Sanctuli presbyteri vita mirabilis. III. 209. B & 352.
Animam suam dat pro Diacono. 213. B

SANGVIS.

Sanguis peccatum significat. I. 386. D 684. A 1227. B 1231. B II. 879. C
Sanguis Christi melius loquitur quàm sanguis Abel. 388. A
Sanguinem Christi lambere, quid sit. 935. B
Sanguine Christi os, aures, &c. olim Christiani liniebant. II. 348.
Sanguine Christi scripta execratio. Ibid.

SANIES.

Sanies quid sit. I. 80. B
Saniem testa radere, quid significet. Ibid C

SANTONES.

Urbs Aquitaniæ in Gallia. II. 686. C

SANUS.

Sani quomodo admonendi. I. 1092. A

SAPPHIRUS.

Ejus mystica significatio. I. 530. C 541. E

SAPERE. SAPIENS.

Sapere ad sobrietatem, quid. I. 84. C 588. A B
Deus sapientes deprehendit in astutia eorum. I. 176. E 178. A
Sapientes hujus sæculi in proprium sensum præcipites ruunt. 400. E
Sapientes veri qui sint. 393. D
Difficile est eum qui se sapientem existimat, mentem ad humilitatem reducere. 486. C
Quomodo plerique antiquorum sapientes essent, & curis temporalibus insisterent. 538. E
Differunt verba sapientum mundi, & sapientiæ Dei. 541. A
In sapiente requiritur senectus cordis. 564. B C
Sapientes mundi Antichristo adhærebunt. 996. A
Sapientes hujus sæculi qua ratione admonendi. 1085. A
Sapiens illicita superat, qui etiam concessis non utitur. II. 805. E
Sapientis viri proprium. 926. E

SAPIENTIA.

Sapientia divina.

Sapientia prior bonorum sequentium in electorum corde nascitur. I. 59. D
Una & eadem sapientia diversos afficit. 334. B
Christus Dei sapientia appellatur. Ibid. E
Incarnata Dei sapientia lignum dicitur. 358. A
Qui falsæ sapientiæ suæ fiducia decipiuntur ad veram sapientiam venire non possunt. 393. D
Sapientia Ecclesiæ exercetur cum tentatur verbis. 510. C
Quid sit pretium sapientiæ divinæ nescire. 534. E
Sapientia divina non invenitur in terra suaviter viventium. 536. C 537. B
A quibus inveniatur. Ibid. C
Sapientia non est in corde iniquorum. 537. D
Sapientia non est in corde inquieto. 538. A
Cur Dei sapientia in mundum venerit. 540. D
Quare sapientia Sardonico vel Sapphiro non confertur. 541. C
Sapientia non habet aliud esse, & aliud sapere. 544. B
Differentia sapientiæ Dei, & hominum. Ibid. C
Sapientia Dei hoc quod habet ipsa est. Ibid.
Sapientia abscondita est ab oculis omnium viventium. 547. D
Sapientia humanam animam replens, sanctam facit. Ibid. C
Locus sapientiæ pater est, sicut locus patris sapientia est. 553. A
Sapientia est bonorum operum magistra. 655. C
Sapientiam Dei contemplari non possunt, qui sibi videntur sapientes. 804. C
Quid requiratur ad Dei sapientiam contemplandam. Ibid.
Sapientia Sanctorum à Deo est. 863. A
Sapientia non in vocibus, sed in visceribus ponitur. 864. A
Qui seipsum nondum despicit, humilem Dei sapientiam non apprehendit. 1019. C
Sapientia Dei ineffabilis, quæ sit. 1191. C

SAPIENTIA HUMANA.

Sapientia immoderata noxia. I. 84. C 486. C
Sapientia sæcularis non rejicienda. 267. A
Sapientia humana in quo consistat. 326 B
Sapientia justorum, quæ. Ibid. C
Sapientia falsa, quæ. 392. D
Humana sapientia, nec teneri loco, nec emi divitiis potest. 534. D
Verba sapientiæ mundanæ verborum compositionibus sæpè mentiuntur. 541. B
Sapientia sine humilitate non est sapientia. 803. A
Sapientia vera hominis est humilitas. 810. E
Sapientia hujus mundi infidelis est. 934. C
Sapientia humana divinæ comparata, insipientia est. 1026. B
Sapientia vera quæ. 1085. A
In multa sapientia multa indignatio. 1222. E

V. Artes.

SAPONARII.

Quid significet. II. 905. E
Sapo Gallicus olim in pretio. Ibid.

SARA.

Sara fiduciam in Deum exprimit. I. 304. C D

SARDICA.

Urbs Daciæ. II. 590. C

SARDONYCHUS.

Quid significet. I. 541. C D

SARTAGO.

Quid sit mystice. I. 1242. B

SATAN.

Satan voluntas semper injusta, nunquam injusta potestas. I. 42. A
Quod ab Adam usque ad adventum Christi, Satan nullum qui sibi plenè resisteret, reperit. 50. D
Satanæ manus, quid sit. 52. A 79. A
Satan servat quod non permittitur tangere. 70. C
Membra Satanæ, qui. 78. E
Quinam Satanæ nomine censeantur. 81. E
Satanas tenetur ligatus in abysso usque ad finem mundi. 102. C
Satan leo dicitur & tigris. 144. B
Satanæ fraudis varietas. Ibid.
Satan transfigurat se in Angelum lucis. 850. E

SATIARE.

Sancti in beatitudine numquam satiabuntur. I. 549. B
Cur hic satiari homines non possint. 768. A

SATISFACERE. SATISFACTIO.

Solus Deus potuit satisfacere pro genere humano. I. 649. D
Satisfacit Deo qui malè acta dimittens ad bona convertitur. II. 781. E
Satisfactio quid sit. II. 676. E
Satisfactio vera quæ. 782. A

SATURNINUS.

S. Saturnini oratio pro Episcopis Tolosanis. II. 459. B

SATYRUS.

Ejus factum mirabile circa Eucharistiam. II. 348.

SAVA.

Quænam fuit ejus hæresis. II. 658. A

SAUL.

Saül frustra persequitur David. I. 177. C D
Ante acceptum regnum bonus extitit. 730. D 754. B
Saül in numero Prophetarum fuit. 771. B
Saül electus & reprobus quomodo. 948. E
Quare fuerit reprobatus. 1018. E
Saülis superbia unde. 1019. A 1069. D 1365. C
Saülem prospera perdiderunt. 1056. 2. B
Saülis & Davidis comparatio. Ibid.
Saül prius assumpto regimine intumuit & factus est indignus. 1057. 1. E

Saûl Davide pulsante citharam mitigatur. 1082 B
Saûl impœnitentium figura. III. 328. D
SAULUS. *V. Paulus.*
SAXONIA.
Saxonia transmarina est Anglia. II. 1124. B
SABIONA.
Urbs Episcopalis Italiæ. II. 948. B
SCABIES.
Spiritualiter quid significet. I. 1062. C
SCANDALUM.
Qui per verba sua aliis scandalum dederit, reus erit peccati eorum. I. 501. B
Scandalum quando vitandum, quando non. 1178. A II. 963. D 967. B
Scandalum quantum sit malum. II. 704. C
SCELUS.
Scelus quid sit. I. 350. B III. 337. B
SCHISMA. SCHISMATICUS.
Schismatum causæ multæ. II. 541. B
Schismatici benignè in Ecclesia recipiendi. II. 683. E 852. A D 853. A
SCHOLA.
Ejus significatio varia. II. 957. C
SCHOLASTICUS.
Quid significet. II. 365. C 603. C
SCHOLASTICA.
S. Benedictum fratrem invisit. II. 116. D
Eum invitum fusis ad Deum precibus retinet. Ibid. E
In columbæ specie ad cælum evolat. 117. D
SCIENTIA.
Scientia humana utilis. I. 267. A
Qui de scientia superbiunt, prædones appellantur. 332. D
Scientia nostra in comparatione Dei ignorantia est. 457. B
Scientia sacra per aquam denotatur. 554. E
Moderatio in scientia tenenda. 588. A
Scientiam arrogantium imitari non debemus. 771. A
Scientia perfecta quæ. 798. B
Scientia nostra quàm obscura. Ibid. & C
Scientia addit laborem. 1222. E
Scientia virtus est. 1365. B
Scientiæ sæculares in spiritualibus adjuvant. III. 274. C D E *V. Artes.*
SCIRE.
Scire Dei est approbare. I. 337. D 734. A 810. D III. 388. B
Scire Dei est scire nos facere. 557. A 622. C 811. E
SCIRPUS.
Hypocritam significat. I. 255. A
SCOLASTICUS.
Ejus varij significatus. II. 365. C
SCLAVI.
Quinam sint. II. 789. B
SCORPIO.
Scorpiones moraliter qui sint. I. 1204. E
SCRIBÆ. *V. Notarius.*
SCRIBO.
Quid significet. II. 890. A 1122. C
SCRINIUM.
Quid sit. II. 517. A
SCRIPTOR.
Scriptores sacri fluvio comparati. I. 3. D
De se quasi de aliis scribunt. 6. B
Per eos Spiritus sanctus loquitur. Ibid. III. 239. C
Scriptorum mos in describendis viris fortibus. 18. A
Expositores varij Scripturæ sacræ non respuendi. II. 533. B
Tractator Scripturæ sacræ cui possit comparari. III. 2. C 4. E
Ex tractatorum mensura Scriptura non est æstimanda. 3. B
SCRIPTURA SACRA.
Scripturæ sacræ sensus quadruplex. I 3. E
Scriptura sacra cibus est, & potus. 24. D 1210. D
Appellatur speculum mentis. 35. A III. 233. C
Scriptura sacra quatuor modis exprimit qualitates causarum. 35. C
Modus Scripturæ in enarrandis æternis. 48. D E
In Scriptura sacra non est considerandus textus, sed sensus. 91. E
Scripturæ intelligentia per humilitatem comparatur. 92. E
Scriptura sacra utitur nominibus Astrorum impositis à Poëtis. 266. E
Item sermonibus sapientum sæculi. 267. A B
Scripturæ sactæ quædam argenti venæ sunt. 523. C
Scriptura sacra omnem doctrinam superat. 577. D
Ejus excellentia. Ibid.
In Scriptura sacra causas nostras invenimus. 677. A
Scriptura sacra aliquando præterito utitur pro futuro, & contra. 1006. C
Scripturam sacram non rectè intelligentes ut admonendi. 1110. C
In Scriptura modò litteram, modò spiritum requirere debemus. 1153. B
Scripturæ sacræ profunditas. 1169. A
Scriptura sacra in quatuor partes divisa. 1172. B 1173. E
Scriptura sacra rotæ comparata. 1169. A
Item mari. 1172. C
In Scriptura sacra tria notabilia. 1174. C
Scriptura sacra dicitur liber signatus intus & foris. 1207. B II. 297. A
Sacra scriptura obscuritates habet. 1283. A
Scripturæ sacræ littera frigida, medulla inflammans. 1334. C D
In Scriptura historia & allegoria attendenda. 1517. A
Scriptura sacra nostra consolatio est. II. 476. C
Scriptura sacra est epistola Dei ad creaturas. 625. E
Scriptura sacra Laïcis frequenter legenda. 626. C
Scripturæ verba de Christo creaturis non applicanda. 707. D E
Scriptura sacra est profundus amnis & silva vastissima. III. 2. A C
Occulta multa continet. 3. D
Etiam non intellecta veneranda est. Ibid.
Scriptura sacra dicitur civitas spiritalis redemptoris. 10. A
Item templum Domini. 14 E
Scriptura sacra vetus quomodo vetus non est. 42. B
Appellatur cor & anima Dei. 84. A
Vox Dei. 106. B
Ostium templi æterni. 125. A
Scriptura sub vilibus rebus mysteria repræsentat. 136. A B
Scriptura quibus mortifera. 203. C D
Scriptura sacra dicitur fons & puteus. 486. A
Item cella vinaria. 470. B
Item lucerna. 314. C
SCRUTINIUM.
Scrutinia baptismi quæ. II. 587. B
SCULTA.
Quid sit. II. 1115. D
SCUTELLA.
Quid significet. II. 1122. D
SCYPHUS.
Scyphi sunt mentes auditorum. I. 1171. B
SCUTUM.
Scutum multipliciter dicitur. I. 992. B
SEBASTIANUS.
Sanctorum Sebastiani & Agathæ reliquiis Arianorum basilica dedicata est Romæ. II. 192. E
SECRETUM.
Secreta Dei non examinanda. I. 271. B 281. E 858. C
SECRETARIUM.
Quid sit & quotuplex. II. 381. E
SECUM.
Secum esse, vel secum habitare quid sit. II. 65. A B C
SECUNDICERIUS.
Quis sit. II. 498. A 731. D
SECUNDIANÆ.
Palatium apud Constantinopolim. II. 1041. E
SECUNDINUS.
De Scriptis Secundini. II. 1101. A
SECURIS.
Redemptor noster securis est. I. 1412. C
Cur securis non ad ramos, sed ad radicem posita dicitur. Ibid.
SECURITAS.
Differentia securitatis bonorum & malorum. I. 372. B
Securitas nimia periculosa. 581. C II. 720. D 721. B
Securitas cordis unde. 648. E
Securitas negligentiæ mater. II. 720. D
SEDECHIAS.
Sedechiæ filij in oculis ejus occisi, &c. I. 208. C
SEDERE. SESSIO. SELLA.
Sedere quiescentis est. I. 64. B
Sedere in pulvere quid sit. 175. B
Sedere in terra quid. Ibid.
Sedere humilitatem pœnitentiæ designat. 888. D
Sedere judicantis est. 1453. C
Fructus sessionis Christi in corde nostro. I. 583. A
De sellis plectilibus dirigendis. II. 1020. A
SEGES.
Seges ingenua quæ. II. 435. C
SEMEN.
Semen sermonem significat. I. 674. B
Seminum productio cum virtutum generatione comparata. 852. B & seqq.
Semen verbum Dei significat. 1153. E
SEMINARE. SEMINATORES.
Seminare super aquas, quid sit. I. 1041. D
Seminantes jurgia similes sunt Diabolo. 1109. C
Seminatores jurgiorum quomodo admonendi. Ibid.
SEMINARIA.
Seminaria quibus personis addicenda. II. 669. D
SEMITA.
Semitæ & viæ differentia. I. 911. C
ΣΕΜΝΟΣ.
Pro μικρὸς usurpatur. II. 34. E 345.
SENARIUS.
Senarius numerus quid denotet. I. 182. D 881. D 1042. C D 1284. E
Activam vitam significat. 1155. B
Item perfectionem denotat. 1284. E 1286. E
SENES.
Senum consortio delectabatur S. Gregorius. II. 45. E
Senes qui dicantur in Scriptura sacra. I. 564. B
Senes quomodo admonendi. 1081. C
SENNAAR.
Sennaar vallis ubi sit. 421. D
SENSUALITAS.
ensualitas quantùm hominem deprimat. III. 325. C
SENSUS.
Sensus Scripturæ multiplex. I 3. E
Quinque sensus corporis à cerebro virtutem accipiunt. 334. A
Sensus corporis sunt portæ mortis. III. 415. D
SENTENTIA.
Sententia à sensu vocata est. I. 675. D
Sententia Pastoris etiam injusta timenda. 1441. B
Sententia non scripto tradita nulla est. II. 1086. B D
Sententia præceps esse non debet. 1117. B 1120. B
SEPELIRE.
Sepelire in Ecclesia pro pretio vetitum. II. 309. D
Sepeliri malos in Ecclesia periculosum. 312. C D
Sepeliri in Ecclesia bonis utile. 308. E & 355.
Sepelire in Ecclesia vetitum. II. 421. D E 422. A
SEPULCRUM.
In sepulcro abscondi mysticè, quid sit. I. 130. C
Sepulcrum vitam activam designat. 187. E
Idem contemplativam. Ibid.
Item felicitatem æternam. 190. E
Per sepultura reproborum corda designantur. 455. C
SEPULTURA.
Pro sepulcra pretium exigere irreligiosum. II. 749. B 823. E 824. C D
SEPTEM.
Septem diebus universum tempus evolvitur. I. 1273. C
SEPTENARIUS.
Septenarius numerus universitatem denotat. I. 13. B 85. C 663. A 1031. D E 1032. *per tot.*

Item perfectionis summam. 21. B 1042. D 1431. C
Quietem æternam. 182. D 1032. E
Item vitam contemplativam. 1155. C

SEPTIMUM.

Septimum Palatium quodnam. II. 1041. C

SEPTUM.

Septa Ecclesiastica quæ sint. II. 402. C

SEQUI.

Sequi Christum est imitari. II. 1352. C

SERAPHIM.

Seraphim quid significet. I. 1195. E 1479. B

SERAPION.

Serapioni ministratur Eucharistia à puero. II. 348.

SERERE.

Serere significat prædicare. I. 624. B

SERMOCINARI.

Deo sermocinari quid sit. III. 413. B

SERMO.

Sermonis multiplicitas inopiam cordis arguit. I. 245. B E
Sermo Dei varios in fines distributus. 892 D E
Sermo Doctorum pro qualitate auditorum formandus. 1079. D
Sermo doctrinæ aliquando à Deo subtrahitur aliquando datur.. 1237. C
Sermo Dei cibus est mentis. III. 191. D

SERONATUS.

Quis dicatur. II. 364. E

SERPENS.

Serpentis caput observare quid sit. I. 33. C
Serpens obedit monacho. II. 13. C

SERVARE. SERVATOR.

Servare quomodo Diabolus dicitur. I. 70. B
Servator loci quis dicatur. II. 517. B 1122. C

SERVIRE.

Servire Deo quid sit. I. 1155. B III. 152. E 257. E
Servire Principibus quam laboriosum. II. 726. B

SERVUS.

Quomodo electi dicantur servi. I. 225. A
Christiani sibi invicem servi sunt. 658. A
Servi quomodo admonendi. 1084. D E
Servi apud Hebræos emptio quomodo facta. 1155. A
Servi invitis Dominis non fiunt monachi. II. 509. C
Servi sunt non natura, sed jure gentium. 655. C
Servum servorum quis primus se nominavit. 888. D
Servi donatio à S. Gregorio facta. 1038. E
Servi Dominos accusantes non audiendi, sed puniendi. 1085. C D

SERVITUS.

Accedentes ad servitutem Dei variè tentantur. I. 111. A
Servitus quandonam est impedimentum matrimonij. II. 699 D
Servitus in Gallia quando desierit. 1022. D

SERVOLUS.

Vel Servulus Paralyticus. I. 1389. B & seqq.
Ejus mors mirabilis. Ibid. II. 244. C & seqq.

SEVERIANUS.

Severiani Gabalensis epistola citatur. II. 919. C. 920. A

SEVERITAS.

Quomodo lenitati misceanda. I. 584. B C 1071. D
Severitas aliquando rectori necessaria. 1243. E

SEVERUS.

Severus Presbyter vineam putans ad ægrotum ire differt. II. 52. D
Plangit mortuum, & suscitat. Ibid.
Severus Aquileiensis schismaticus. 379. C
Severus Imperator ad tres tabernas occisus. 473. B
Severus Acephalorum princeps. 784. E

SEXAGENARIUS. SEXAGINTA.

Sexagenarij numeri ratio. I. 1287. B III. 478. A 496. D
Per Sexaginta portes omnes perfectos præcedentes intelligimus. I. 478. A

SEXTARIATICUM.

Quid sit. II. 412. E

SICILIA.

Olim nullum Metropolitam habuit. II. 363. A B
Quando cœperit habere. Ibid. C

SICUT.

Sicut aliquando pro similitudine, aliquando pro veritate accipitur. I. 513. E

SIGNA. *V. Miracula.*

SIGNARE. SIGNACULUM.

Signaculum pro fide ponitur. I. 832. A
Manu signatus quid sit. II. 531. D

SILERE. SILENTIUM.

Silere cordis quid sit. I. 133. E
Silentij utilitas. 306. B 344. A 1096. D 1224. E 1225. A
Silentium bonum & malum. II 218. 386. B A 834. C 881. C 1201. E 1206. D
Silentium noxium quodnam. II. 898. C E

SILEX.

Silex gentilitatem significat. I. 419. E

SILIQUA.

Quid sit. II. 413. C

SILO.

Silo missio interpretatur. III. 11. C
Silo veteris legis traditionem significat. 25. B

SIMEON.

Simeon cum multis Israëlitis desideravit videre tempus Incarnationis. I. 195. E

SIMILA.

Simila in sartagine, quid. I. 1243. A

SIMILE.

Similes Deo erimus in cælo. I. 543. B 1551. D
Similes Christo quinam sint. 1150. E 1151. A

SIMON.

Simon Magus voluit emere donum Spiritus sancti. I. 1357. A III. 417. E

SIMONIA.

Simoniæ vitium quid sit. I. 1357. A
Simonia per canones damnata. 1398. A
Simonia variè committitur. II. 471. D 516. A
Simonia dicitur hæresis. 589. B 636. B 750. E 859. E 968. E
Simonia prima hæresis in Ecclesia exorta. 636. B 645. A 651. E 867. C 868. E 968. E 982. D 1076. E III. 417. E
Simoniæ palliationes. 863. C D

SIMONIACUS.

Simoniaci à sacris Ordinibus repelluntur. II. 514. C 515. D 641. B
Simoniacus quis dicendus. 642. A

SIMPLEX.

Simplex quis. I. 27. A
Simplices ut admonendi. 1090. C
Simplices & imperiti à Pastoribus curandi. III. 140. D E & seqq.

SIMPLICITAS.

Simplicitas noxia quæ. I. 17. D II. 461. A 605. A
Simplicitas per Columbam significatur. 17. D
Simplicitas nostra respectu simplicitatis Dei nulla est. 277. C
Simplicitas justorum in quo consistat. 526. D
Simplicitas dicitur arx fortitudinis. 372. B
Simplicitas bona quæ. II. 605. A
Simplicitas fatuitatem significans. Ibid. & B 607. A
Simplicitas cordis. III. 413. B

SIMPLICIUS.

Discipulus S. Benedicti, tertius post eum Abbas. II. 57. A

SIMULATIO.

Simulationis falsitatem exequi nemo nisi subtilioris ingenij potest. I. 760. B

SIMULATOR.

Simulatores esse non omnes possunt. I. 760. A
Eorum genius. Ibid. B

SINA.

Mons Arabiæ. II. 922. C

SINISTRA.

Sinistra Dei quæ. I. 49. D 1114. E
Sinistra tristitiam & adversitatem denotat. 1159. D
Sinistra est vita præsens. 1287. A 1417. A

SINUS.

Sinus Pastoris subditis apertus esse debet. II. 391. D
Sinus mentem significat. 647. E
In sinu iniquitatem celare quid sit. Ibid.

SION.

Sion speculatio dicitur. I. 965. A
Filiæ Sion sunt filiæ Ecclesiæ. III. 497. E

SIPONTUM.

Urbs Apuliæ Dauniæ. II. 421. C

SISINIUS.

Sisinij Presbyteri scelera. II. 891. C

SITONICUM.

Quid sit. II. 364. E

SITTIUS.

In patria sua exul. II. 447. C

SOBOLES.

Quibus soboles deficiat, ipsa sua potentia pœna est. I. 445. A

SOCIETAS.

Malorum societas Episcopo fugienda. II. 939. D
Pauca est societas, in qua non sint pravi homines inter bonos. 962. C D

SODOMA.

Deus contra Sodomam ignem & sulphur pluit. I. 405. A
De pœna Sodomorum. I. 572. D II. 288. A

SODOMITÆ.

Sodomitæ Loth domus ostium invenire nequibant. I. 180. B

SOL.

Prædicatores significat. I. 264. E 265. D
Item Dominum. 1011. C 1301. B
Item persecutionem. Ibid.
Item manifestæ visionis ostensionem. Ibid. D
Item sapientium intellectum. Ibid. E
Soli non comparantur justi in hac vita. II. 707. C

SOLATIUM.

Significat mercedem. II. 503. E
Solatium vel solacium pensionem significat. 777. A B

SOLLICITUDO.

Sollicitudo à temporalibus prohibetur. I. 304. A

SOLITUDO.

Solitudinem sibi ædificare quid sit. I. 119. A
Solitudo vera quæ. 881. B 726. C
Solitariæ vitæ bona. II. 4. A B 726. C

SOLEMNIS.

Quid sit. II. 352.

SOLIUM.

Solium Dei quid sit. I. 49. D 469. E 1261. C

SOLUS.

Solus est qui à Deo derelinquitur. III. 220. E

SOMNUS. SOMNIUM.

Somnus in scriptura tripliciter accipitur. I. 148. E
Somnus peccatum denotat. 228. A
Somniorum genera sex. 237. C. II. 305. C & 355.
Somniis non est facilè credendum. 237. E II. 308. A
Somnio similis est hypocritarum vita. 430. B
Somnus Samuëlis quintuplex. III. 111. E

SONUS.

Sonus ex ore Dei procedens quis sit. I. 785. C

SOPHAR.

Sophar quid significet. I. 12. E 84. A 661. E

SORACTE.

Mons Etruriæ. II. 383. D

SORS.

Sortes spirituales mittere, quid. III. 303. C
Sorte Jonas in mare missus, sorte Matthias in Apostolum electus. Ibid.
Sors unius cujusque propria est conversatio. Ibid.

SOZOMENUS.

Ejus historiam reprobat sanctus Gregorius. II. 733. E

SPALATUM.

Urbs Dalmatiæ. II. 374. D

SPARTA.

Quid sit. II. 665. E

SPATHA.

Quid sit. II. 396. C
Spatharij quinam. Ibid. D

SPECIES.

Quid significet. II. 550. B

SPECIOSUS.

Ejus animam è corpore egredientem de longè videt illius frater. II. 236. B

SPECULATOR. SPECULUM.
Speculator qui dicatur. I. 1225. B
Speculum mentis est Scriptura sacra. I. 35. A
Labrum de speculis mulierum quid denotet. 1396. E

SPERARE.
Frustra sperat qui Deum non timet. I. 986. D

SPES.
Spes quandoque ex timore debilitatur. I. 63. D
Spes ad majora audenda se erigit. 150. D
Spes in æternitatem animum erigit. 180. E
Spes remunerationis alleviat pondus laboris. 225. C
Tota spes justorum in auctorem figitur. 325. D 634. E
Velle in rebus labentibus spem solidare, est in aquis fluentibus fundamentum ponere. 635. A
Spes infirma quomodo firmetur. 749. C D
Spes timorem comitari debet. 840. E 841. A 978. E
Spes hujus sæculi sicca est. 1257. D
Spes cælestium mentem solidat 1288. B
Spes in homine ponenda non est. II. 1004. A

SPES ABBAS.
Per 40 annos cæcus. II. 236. E
Postea visum recipit. 237. B
Cum fratribus psallendo moritur, & ejus anima in columbæ specie egrediens ab omnibus videtur. C

SPHÆRULA.
Sphærula volubilis, est prædicatio. I. 1171. B

SPICA.
Spicæ sententias Patrum denotant. I. 481. A

SPINA.
Spina peccatum significat. I. 589. C
Item Prædicatores. 1413. E

SPIRITUS.
Spiritus rationabiles primum creati. I. 821. B
Spiritu renovari quid sit. III. 402. A

SPIRITUS VARII.
Spiritus vitales tres. II. 225. A

SPIRITUS SANCTUS.
Eius nomina & Symbola.
Spiritus sanctus per columbam denotatur. I. 17. D 1098. C 1458. A
Item per ignem. 17. D. 1148. C 1165. B 1195. A 1457. B
Spiritus sanctus dicitur ventus vehemens & lenis. 153. E
Per aquam denotatur. 554. D
Cur in linguarum specie apparuit. 1066. C 1457. D II. 386. E
Dicitur digitus Dei. 1215. C
Paraclitus sive consolator. 1456. C D

SPIRITUS SANCTI DONA ET EFFECTUS.
Spiritus sanctus per Scriptores sacros loquitur. I. 6. B III. 239. C
Spiritus sanctus Apostolos emundavit. 25. B
Spiritus sancti dona septem. 27. C 1288. pro 1304. B 1306. B 1430. C 1454. B
Donorum Spiritus sancti effectus. 29. D 1304. C
Dona Spiritus sancti usque adeo nectuntur, ut separari nequeant. 29. C D
Dona Spiritus sancti mentem nostram contra tentamenta eruditunt. 62. D
Dona Spiritus sancti quædam sunt necessaria ad salutem. 66. D
Alia ad aliorum utilitatem. Ibid.
Spiritus sanctus semper manet in his donis, sine quibus non potest acquiri vita æterna. Ibid. E
Spiritus sanctus ad cælestia desideria accendit. 146. E
Spiritus sanctus quid in nobis agat. 153. E 1456. D
Spiritus sancti gratia mentes irradians, Diaboli tentationes modificat. 845. B
Septiformis gratia Spiritus sancti non solùm trium Theologarum virtutum, sed quatuor Cardinalium operationem præbet. 1031. D
Spiritus vitæ animum tangit legentis diversis modis & Ordinibus. 1181. D
Quidam per spiritum Prophetiæ elevantur, qui tamen non assumuntur. 1222. A
Per septiformem sancti Spiritus gratiam additus nobis regni cælestis aperitur. 1288. pro 1304. B C
Spiritum sanctum quare semel dedit Dominus in terra, & semel in cælo. 1439. D E
Quomodo Spiritus sanctus pro nobis postulare dicatur. 1456. D
Quando Spiritus sanctus suggerere dicatur. 1457. A
Spiritus sanctus quos replet, simplices facit & ardentes. Ibid. D
Spiritus sancti dona varia sunt. 1458 E
Spiritus sancti opera in multis. 1459. C
Spiritus sanctus bis Apostolis datus. 1460. C
Spiritus sancti donum lege non constringitur. II. 8. B
Spiritus sanctus venit ad roborandos infirmos. III. 43. C D
Spiritus sanctus super humiles donorum plenitudine requiescit. 54. C
Spiritu divino pleni, Dei magnalia tacere non possunt. 224. C
Spiritu sancto repleti, cælestia prædicant, & amant. Ibid. D
Spiritus sanctus more suo erigit pauperes humiles & simplices. 231. D

SPIRITUS SANCTI PRÆSENTIA ET ABSENTIA.
Spiritus sanctus prophetis adest & abest. I. 65. E
Spiritus sancti præsentiæ effectus. 785. B III. 86. B
Adventus Spiritus sancti. 807. D
Spiritus Christi in quibus non sit. 143. E
Græcorum error circa Spiritum sanctum. II. 125. B
Spiritum sanctum extra Ecclesiam non recipi quomodo intelligatur. 677. A
Spiritum sanctum vendere quid sit. 751. A 860. B 867. D
V. Columbas vendere.
Spiritus sancti inhabitantis indicia sunt dona humilitatis. III. 226. A

SPIRITUS HOMINIS.
Spiritus hominis est spiritus elationis. I. 194. E
Spiritus animæ substantiam & spiritalem efficientem designat. 333. D
Mobilioris naturæ est spiritus quàm corpus. II. 100. D

SPIRITUS BONUS. *V. Angelus.*

SPIRITUS MALUS.
Spiritus Domini malus quid sit. I. 42. A 511. B
Spiritus maligni dicuntur horribiles. 439. D
Nullos hostes magis patimur, quàm malignos spiritus. 465. D
Spiritibus malignis quomodo resistendum. III. 50. D E
Spiritus maligni nobis semper insidiantur. 97. D 262. B
Spiritus maligni perpetui sunt Sanctorum hominum servi in hac vita. 182. A
Spiritus immundi vastatores dicuntur. 309. B
V. Diabolus.

SPIRITALIS.
Spiritalis natura non componitur ex anima & corpore. I. 38. D
Spirituales viri alta sæculi despiciunt. III. 214. B

SPONSALIA.
Sponsalia quid significent. II. 656. B

SQUILLACIUM.
Urbs Brutiorum in Italia. II. 463. C

STARE.
Quid sit. I. 35. C 1174. C
Stare Dei quid sit. 152. E 153. A B 553. C
Stare pugnantis est 1453. C

STATER.
Quarta pars stateris à quatuor diversis prædicatoribus distributa. III. 191. C

STATERA.
Stateræ nomine mediator Dei & hominum designatur. I. 622. C

STATIO.
Ejus significatus. II. 949. C

STATUTA.
Statuta & decreta antecessorum non facilè infringenda. II. 477. B C 494. E

STATUS.
Fixum statum hic habere non possumus. I. 354. D

STELLÆ.
Stellæ justos significant. I. 11. D 102. E
Hypocritas. 102. E
Prædicatores. 264. E
Stellæ pluvias mittentes quæ sint. 775. C D E

STELLIO.
Stellio quorum figuram gerat. I. 170. A

STEPHANUS Martyr.
Ejus constantia in reprehendendo. I. 214. E 1181. C 1296. C
Stephanus inter lapidantes pro persecutoribus orabat. 614. D

STEPHANUS.
De Stephano Presbytero provinciæ Valeriæ cui Diabolus caligas è tibiis traxit. II. 176. D E
Stephanus vir illustris post mortem ad corpus redit. 281. C
Ejus in altera vita pœna. 284. C
Stephani Abbatis Reatini mira patientia. 252. E I. 1487. D E

STERILIS.
Quid sit sterilem pascere. I. 489. B C
Steriles sunt qui aut fide aut bona conversatione carent. III. 147. B

STERNUTATIO.
Sternutatio unde proveniat. I. 995. C
Sternutatio Diaboli quæ. Ibid. D

STERQUILINIUM.
Quid denotet. I. 71. B 80. C 89. B
Sterquilinio comparantur hypocritæ. 429. E

στιγάριον.
Quid denotet. II. 39. D 346. 351.

STILLA.
Stillæ roris quæ. I. 849. A

STIMULUS.
Quid denotet. II. 898. E

STIPULA.
Stipula sicca dicitur homo. I. 351. A
Stipulæ comparantur impij. 48. C

STOLA.
Stola prima innocentia est. I. 359. D

STRATIOTÆ.
Quinam & eorum arma. II. 355.

STRATUM. *V. Lectus.*

STRUTHIO.
Hypocrisim designat. I. 207. A
Item simulatores. 612. B 898. D 899. A B
Item Synagogam. 909. B
Ejus descriptio. Ibid. C D E

STULTUS. STULTITIA.
Stultorum duplex genus. I. 597. C
Stultitia laudabilis quæ. 804. C
Stultitia prima Angeli fuit elatio cordis. 810. E

STUPRUM.
Quid sit. II. 546. C

STYLUS.
In prolixo opere sæpe stylus immutatur. I. 331. A

SUANENSES.
Suana urbs Etruriæ. II. 1115. D

SUBDIACONUS.
Subdiaconi olim erant uxorati. II. 411. B 571. E
Non est ordinandus in Subdiaconum qui non antea castitatem se servaturum promiserit. 411. C
Continentes jubet esse S. Gregorius. 414. E 541. E
Subdiaconi regionarij. 752. B 761. C
Subdiaconi lineis induti apud Græcos. 829. C

SUBDITUS.
Subditi de superioribus murmurare non debent. I. 660. B
Secundum mores subditores dantur rectores. 730. D
Subditi David peccantis vindictam pro eo susceperunt. Ibid. E
Non est subditorum vitam temere judicare regentium. 731. A 1141. B C
Subditorum vitia quæ à magistris vel dissimulantur judicari, vel nequeunt, divino judicio reservantur. 731. A
Subditi se posse melius agere putant quàm Prælatos, si eos præesse contingeret. Ibid. C
Subditi plerumque per malorum Prælatorum exempla gradientes, in infidelitate errant. 733. A
In correctione subditorum miscenda est lenitas cum severitate. 1061. C
Subditi qua ratione admonendi. 1083. A 1084. A & seqq.
Peccatum subditi culpa Pastoris si tacuerit, reputatur. 1227. B
Subditus spiritualis ut se gerat erga Prælatum carnalem. III. 34. B C

Subditis

Subditis sufficit ad salutem bene vivere. 77. A B
Subditi promovendi non sunt præter Prælatorum conscientiam. 531. D
SUBJECTUS.
Subjecti à superbis dominis oppressi clamant ad Deum contra eos. I. 728. C
Subjectorum peccatum in eos qui præsunt retorquetur. II. 559. E
Subjecti humiles sæpe quæ superioribus desunt accipiunt visiones. III. 89. D E
Subjecti maligni. 89. D
Subjecti malorum principum quamvis boni, sæpe periclitantur. 172. A
Subjecti ut plurimum imitantur Pastores. 344. B
SUBESSE.
Imitatur Diabolum, qui subesse superioribus fastidit. I. 834. A
SUBIRE.
Quid significet. II. 546. A
SUBITUM.
Subitum quid sit. I. 713. D
SUBREPTIO.
Quid sit. II. 452. D
SUBSCRIPTIO.
Subscriptiones in Concilio Chalcedonensi. II. 575. E
SUBLACUS.
Prima S. Benedicti solitudo. II. 57. E
SUBSANNATIO.
Subsannationem bibere ut aquam quid sit. I. 705. D
SUBSTANTIA.
Hujus vocis varia significatio. II. 525. B 1030. B
SUBVERTERE.
Deum subvertere omnia quid sit. I. 314. D
SUBURBANA.
Prædia quæ sint. II. 1037. E
SUBURRA.
Regio secunda urbis Romæ. II. 557. A
SUDES.
Per sudes quid designetur. I. 973. D 974. C
SUFFRAGIUM.
Suffragium quid significet. II. 611. B 686. D
SUGGERERE. SUGGESTIO.
Suggerere quid sit. I. 1457. A
Suggestio quomodo fiat. I. 113. C
SUHITES.
Quid significet. I. 84. B
SULPHUR.
Sulfur peccatum significat. I. 404. E
SUMMITAS.
Nemo ad summitatem repente adscendit. I. 1263. E
SUPERBIA.
Superbia est principium hæresis. I. 83. D E
Superbia quomodo hominem excrucier. 118. C
Superbiæ odium generat. 215. A
Magna superbia est in judiciis divinis rationem quærere. 2-0. E
Per cervicem solet superbia designari. 345. D
Pinguis cervix est opulenta superbia. 374. B
Superbia dicitur primogenita mors. 403. D
Superbiæ & inanis gloriæ propium 421. A
Superbia cordis quasi quædam pinguedo est crassitudinis. 452. B
Ex abundantia rerum nascitur superbia Ibid.
Superbia omnem virtutem destruit. 467. C
Superbia quantum malum. 567. D
Superbia ubi nasci intelligitur eradicanda est. 709. D
Remedium contra superbiam. 710. A 1021. E 1023. A & seqq. 1024. A B
Quantò superbia se latiùs in mente dilatat, tantò vehementiùs lumen angustat. Ibid. B
Superbia sæpe luxuriæ causa. Ibid. D
Omni custodia mens est à superbia servanda. 745. E
Superbia potentibus vicina. 755. E
Superbia primum hominem dejecit. 893. B II. 617. B
Superbia vitiorum regina. 928. A
Superbia omnis mali radix. Ibid. B 1020. D E II. 617. A
Superbia potentum sæculi. 965. B
Multi per opera & dona virtutum in superbiam cadunt. 979. A
Superbia per collum exprimitur. 1001. C D
Superbia per oculos se ostendit. 1020. C
Superbia Angelum Apostatam dejecit. Ibid. D
Diabolus dicitur rex superbiæ. Ibid. & II. 622. A
Superbia omnia alia mala superat. 1021. A
Quanta in homine mala excitet. Ibid. B & seqq. 1022. *per totum.*
Superbia ex pluribus causis oritur. 1021. D
Superbiæ conditiones. Ibid.
Superbia est de rebus sæcularibus vel de rebus spiritualibus. Ibid.
Quomodo superbia aliter prælatos, aliter subditos tentet. Ibid. E
Superbiæ effectus. Ibid. & 1022. A
Superbia est evidentissimum reproborum signum. 1024. C
Superbia Diaboli est causa perditionis hominum. 1099. E
Superbia sæpe excedit in verbis. 1177. C
Superbiæ & libertatis distinctio. 1202. A
Superbia sine invidia & inani gloria esse non potest. 1241. E
Superbia nostra increpatur ex historia Centurionis 1449. A
Superbia in Sacerdote maximè culpabilis est. II. 590 A 706. B
Contra superbiam peccata in memoriam revocanda. 881. E
Superbia ab electis studiosiùs vitanda. III. 267. A
Superbia in excusandis peccatis. 268. A B
Superbia in bonis actibus ut vitanda. 278. A B 280. D 292. E 295. D
Superbia abjicit à Deo. 353. E
SUPERBIRE.
Superbit qui peccatum si liceat non puniri, non desert. I. 114. B
Electi quandoque de suis actibus superbiunt. 371. C
Superbire contra naturam est. 627. E. 1069. A
Contra conditorem superbire est præcepta ejus peccando transcendere. 681. D
Nemo de doctrina superbiat, aut indoctiorem irrideat. 893. A
SUPERBUS.
Superborum conditio. I. 89. C. 205. D 206. C D
Superbi Lucifero assimilantur. 89. C
Superbi de bonis actibus sibi gloriantur. 144. E
Vita superborum & finis. 345 C & seqq.
Superborum gloria luto & cineri comparatur. Ibid.
Superbi virtutibus non ditantur. 375. A
Superbi in hoc mundo radicem non habent. Ibid. B
Superborum lingua maledica. Ibid, D
Superbus antequam dies ejus impleantur peribit. 376. D
Superbis grave onus est doctrina humilitatis. 443. C
Superborum diversitas. 452. D E
Superborum labor. 499. B
Superbi sibi attribuunt quidquid sciunt. 516. E
Superbi Spiritu sancto se esse plenos asserunt. 669. C
Superbi ea quæ rectè sentiunt rectè proferre non possunt. 671. B
Superbi humilitatis Dominicæ facta contemnunt. 728. A
Superbi vias Dei intelligere nolunt. Ibid.
Superbis mentibus humilitas alta est. 734. B
Elatio superborum justis viris solet esse occasio virtutum. 750. E
Superbis lux veritatis absconditur. 780. D
Superborum vitia designantur. Ibid. E
Superborum arrogantia. 833. A
Superbi appellantur montes. 965. 2. C
Superbi cunctorum vitâm meritumque sibi postponunt. 1018. E
Quare superbus aliena opera spernat & sua semper miretur. 1021. B
Multæ auctoritates contra superbos 1023. E & seqq.
Superba mens divina mandata despicit. III. 308. A
Superbi notari peccatores erubescunt. 334. D
Superborum mores. 338. B C
SUPERFLUUS.
superflua pauperibus eroganda. I. 1472. A
Superflua per capillos significata. Ibid.
SUPERIOR.
Superiores ratione magis quam potestate agere debent. II. 578. D
Superiores delatum sibi venerationis onus debent declinare. 630. A
Superiorum bonitas est salus subditorum. 651. B
Superiorum præcepta ut examinanda. 668. D
Superiorum vitia nocent subditis. 708. A B
Superioribus sæpe subditorum peccata obsunt. Ibid.
V. Rector. Prælatus. Præpositus.
SUPERSCRIBI.
Quid significet II. 1022. E
SUPPENTONIA.
Quid sit. II. 28. D 345.
SUPPLICIA.
Suppliciorum in alia vita genera varia. II. 281. 284. 285.
SUPPOSITORIUM.
Suppositorium quid sit. II. 414. C
SURANUS.
Abbas à Longobardis interfectus. II 256. B
SURGERE.
Surgere Christi quid sit. I. 55. D
Surgere certantis est. 64. B
Surgere ante lucem quid. 254. E
Surgere sine Deo non possumus. 1198. C
SURRENTUM.
Urbs Campaniæ in Italia. II. 405. E
SUSPENDERE.
Quid significet. II. 801. B
SUSCEPTUS.
Quid significent. II. 626. C
Susceptores frumenti qui. 413. B
SUSTOLLERE.
Sustolli supra terram quid sit. II. 368. A
SUSURRIUM.
Susurrium occulti verbi quid sit. I. 148. C
SYAGRIUS.
Augustodunensis Episcopis. II. 689. E
Syagria Sanctimonialis viro nupta. 872. E
SYCOMORUS.
Sycomorus ficus fatua dicitur. I. 804. D
Sycomorum conscendere quid sit. Ibidem & E
SYNAGOGA.
Synagoga vestimentum Domini dicta est. I. 55. E
Synagoga Redemptoris mater juxta carnem extitit. 57. A
Synagoga uxor Domini dicitur. 415. E
Synagoga non solum Dei humanitatem, sed & divinitatem irridet. 910. C
Synagoga venit prior ad monumentum, sed non intravit. 1422. B
Synagogæ Doctores à Scripturarum intelligentia repulsi sunt III. 15. A
Synagoga tandem Christi fidem suscipiet. 500. C
SYMMACHUS.
Jussu Theodorici Regis occisus. II. 269. C
SYMBOLUM.
Symbolum dare quid sit. I. 419. C
συνεισάκτοι.
Quinam sint. II. 351.
SYNESIUS.
De carnis resurrectione dubitavit. II. 353.
SYNAGOGA.
Synagoga per struthionem significata. I. 909. B
SYNODUS.
Synodus quinta de aliis quatuor nihil immutavit. II. 575. B 647. E
Synodus S. Gregorij Romæ habita. 629. B
De Synodo Ephesina. 657. C
Synodica epistola quæ. II. 367. C
SYRACUSÆ.
Urbis descriptio. II. 363. D

T

TABERNACULUM.
Tabernaculum in hac vita figunt impij. I. 259. E

Tabernacula impiorum quæ. 407. A 440. D
Tabernaculum corporis & cordis. 465. A
Tabernaculum habitationem mentis significat. 560. D
Tabernaculi & domus differentia. 887. C
TABULARIUM.
Tabulariorum varia genera. II. 957. C
TACITUS.
Nimis taciti ut admonendi. I. 1095. D
TACERE.
Tacere aliquando peccatum est. I. 74. D 1095. E 1096. A 1201. E 1396. A
Tacere quàm sit utile. 344. A
Sancti quandoque utiliter tacent. 650. B
Tacendo Christum negare quid sit. 834. C
Tacere priusquam loqui. 1225. A
TÆDA.
Quid sit mysticè. I. 996. D 997. A
TALARIS.
Talaris tunica actio est consummata. 34. D
TALENTUM.
Talentum abscondere quid sit. I. 1362. A B C 1369. A
Talenta sunt dona Dei. 1368. D E
TAMITA.
Tamita urbs Corsicæ. II. 436. C
TARRACINA.
Urbs Latij. II. 401. D
TARENTUM.
Urbs magnæ Græciæ. II. 512. B
TARSILLA.
Tarsillæ S. Gregorij amitæ sanctitas & obitus. I. 1508. B & seqq. II 248. D
TAU.
Littera Tau quid significet. I. 890. A B
TAURIANUM.
Urbs Brutiorum in Italia. II. 404. D
TAVRINVM.
Vrbs Italiæ. II. 874. D
TAVROMENIUM.
Urbs Siciliæ. II. 432. A
TAURUS.
Superbiæ symbolum. I. 13. C 207. B
Tauri significant Patres veteris testamenti. 1503. A
TEGESSIS. *V Tucca.*
TELA.
Vitam hominis repræsentat. I. 229. E
TELESIA.
Urbs Campaniæ Italicæ. II. 948. B
TELONIUM.
Urbs Provinciæ in Gallia. II. 980. B
TEMPERANTIA.
Quomodo temperantia in nobis marcescat. I. 62. C
Temperantia quid sit. 1341. E
TEMPESTAS.
Curæ hujus vitæ tempestatibus comparatæ. I. 632. E
TEMPLUM.
Templa Idolorum destrui jubet S. Gregorius. II. 988. B
Templa Idolorum ad usum Christianæ religionis applicari vult. 1000. B 1001. A
TEMPUS.
Tempus redimere quid sit. I. 157. B
Tempus futurum præteritumque permiscet scriptura. 1006. C
Tempus acceptabile quodnam. 1380. A & seqq.
TEMPORALIA.
Bona temporalia quærunt mali, boni non item. I. 26. C
Justi temporalia contemnunt. 239. B 240. A
TENAX.
Tenaces qua ratione admonendi. 1105. E 1106. C
TENEBRÆ.
In quantis tenebris sit homo. I. 131. D
Tenebras in die pati quid sit. 178. E
Tenebræ tristitiam significant. 400. C
Item peccatores. 502. E
Iniquitatem. 840. A
Item ignorantiam. 716. B
TENOR.
Quid denotet. II. 1122. C
TENTARE.
Tentari hominem cur Deus permittat. I. 59. B 685. C D
Tentari appetunt Sancti. 228. B
Tentari nos ultra modum Deus non sinit. 293. C D 296. C D
Tentari non nisi justè Deus permittit. 511. B
Cur incipientes non sæpe tententur. 699. A B
Tentare Dei quid sit. 811. E
TENTATIO.
Tentatio quid.
Inducere in tentationem quid sit. I. 70. C
Tentatio est pugna contra malignos spiritus. 221. B
Tentatio est militia. Ibid.
Cur vita hominis dicitur tentatio. 221. C
Tentatio violenta dicitur exactoris clamor. 880. E 888. A
Tentatio immundorum spirituum nox est. III. 58. A
TENTATIO MULTIPLEX.
Tentationum genera duo. I. 72. A 364. D 510. B
Diaboli tentationum genera adversus rebellantes. 110. E
Differentia tentationum justi & injusti. 295. E
Tentationum numerositas quandoque obruit. 321. A
Tentationes hominis diversæ. 350. E
Tentatio humana quæ sit. 620. A
Tentatio Dæmoniaca quæ sit. Ibid.
Tres vices tentationis. 697. E & seqq.
TENTATIONIS FINIS.
Tentationibus probatur homo. I. 240. E
TENTATIONIS CAUSA.
Tentatio plerumque homini ex semetipso oritur. I. 352. D
Diaboli variæ tentationes. 414. B 850. D E
Tentatio sequitur conversationem. 698. C 699. E E
Tentationes crescente virtute actiores sunt. 1078. A
TENTATIONIS MODUS.
Tentationis Diabolicæ artes. I. 31. E
Tribus modis nos tentat Diabolus. Ibid.
Tempora tentationibus congrua. 43. E
Tentationum diversitas. 205. D E 699. B 990. B
Dæmon tentat secundum uniuscujusque mores. 402. C 845. A
Tentationes sæpe non apparent. 700. B
Tentationis violentia. 825. E
Tentatio Diaboli quanta. 844. D E
Qua tentatione vitia capitalia mentem exhortentur. 929. A B
Tentatio tribus modis agitur. 1390. E
TENTATIONIS EFFECTUS, ET UTILITATES.
Tentatio humilitatis custos. 63. E 64. B 89. A 555. B
Tentatio cautum reddit hominem. 64. A
Quomodo in tentationibus crescendum sit. 65. C
Tentatio erudit nos. Ibid. D 685. D
Tentationes dant aliis exemplum virtutis. 69. B
Tentationes qualis sit homo probant. Ibid.
Tentatio sæpe bonos motus extinguit. 205. D E
Tentatio juvat ad salutem. 228. C
De tentatione incertum est utrum probet, vel trucidet Deus. 270. D
Quomodo Deus nos in tentatione roboret. 293. C
Post tentationem meus vegetior. 320. E 321. B
Tentatio non potest deesse homini in hac vita. 404. A
Mirabiles effectus tentationis. 556. B
Sine tentationibus homo nullatenus vivere potest. 682. B & seqq.
Quantum tentatio faciat profectum. Ibid.
Tentatio nos pulsat, sed non dejicit. 683. C
Tentatio dat sui cognitionem. 685. E
In tentatione robur animæ ostenditur. 686. B C
Post duras tentationes menti nostræ lux veritatis erumpit. 691. B
Tentationis violentia cogitationes virtutum deturbat. 768. E
In tentatione deprehensus in tenebras mœroris incidit. 769. B
TENTATIONUM REMEDIA, ET REPULSIO.
Cautelæ in vitandis tentationibus. I. 62. E 64. E
Tentationes per pœnitentiam repellendæ. 88. A B
Tentationum initiis resistendum. 106. A
Verbo divino contra tentationes munimur. 183. A
Tentationibus resistere non potest qui Verbi Dei gladium postponit. 578. A
Tentationi maturè resistendum. 624. A
Occulta tentationum radix evellenda est radicitus. 700. C
In tentatione Deus nos adjuvat. Ibid. D
Quid faciat tentationibus pressus. 769. D
Deus tentationes nostras moderatur. 821. E 845. B C
Tentationes adversarij Deus modificat. 845. B
Miles Dei fortis tentationes despicit. 925. B C
Tentationum repulsio. Ibid.
Remedia contra tentationes. 1000. E
Tentationes Pastori sunt indicandæ. 1068. C
Tentationes aliorum susceptens quomodo non inquinatur. II. 338. D
Contra tentationes Deus quærendus est adjutor. 817. D
In tentationibus ferventius orandum. 1351. B
Tentationes Dæmonis claritatis divinæ radiis vincuntur. III. 47. E
Tentationi nemo sine Deo resistit. 58. A
Tentationes Diabolicæ in vespere evanescunt. 292. E
TENTATIO INCIPIENTIUM.
Noviter conversi quàm graviter tentati. I. 699. B
Electorum tentationes in juventute ferventiores. II. 64. A
TENTATIO RELIGIOSORUM.
Tentatio religiosorum qualis. I. 958. D
TENTATIO SANCTORUM.
Aliæ sunt tentationes justorum aliæ iniquorum. I. 90. B
Tentationes justorum utiles. Ibid. C
Tentantur Sancti ne in superbiam incidant. 296. B 555. B 768. C 985. C
Tentatio interdum justos ad desperationem usque inclinat. 321. A
Tentationes purgant vitia & merita augent. 472. B
Eorum sapientia & patientia in tentationibus quando manifesta. 510. C
Tentationes vitiorum non desunt perfectis. 556. A
Tentationes actiores post illuminationem divinam. 844. E
Sancti quandoque in magnis tentationibus vincunt, in levibus cadunt. III. 263. B
TENTATIO MALORUM.
In tentatione murmurantes mali evanescunt. I. 65. E
Tentationes malorum inutiles. 90. B
Tentationes Diaboli malis sunt dulces. 456. B
Tentatio Diaboli reprobos ad varia inflammat vitia. 1000. B
TENTATUS. TENTATOR.
Tentatus non solùm à quo vires accipiat discit, sed quanta eas vigilantia servet. I. 64. A
Tentati morti appropinquant nisi per Deum liberentur. 686. E
Tentatoris calliditas. I. 43 E
TENTORIUM.
Mysticè quid denotet. I. 778. D
TEPIDUS.
Tepidi qualiter admonendi. I. 1127. E
TERGE TUM.
Urbs Histriæ. II. 1071. D
TERMINUS.
Termini terræ qui. I. 787. A B
Terminos à Patribus positos transgredi non licet. II. 523. C
TERRA.
Cur dicatur mater omnium. I. 47. A
Mediatoris incarnatio potest per terram designari. 85. E
Terræ nomine caro exprimitur. 279. A

Terra tenebrosa quæ. 300. A
Terra peccatorem significat. 333. A 336. C 441. A 1217. E
Deum terram subvertere quid sit. 336. D
Dicitur Ecclesia. 499. E
Item anima justi. 815. D
Item Verbum Dei. 906. D
Terra spinosa aliquando plus amatur, quàm illa quæ nunquam spinas habuit. 1476. D
Super terram sustolli quid sit. II. 368. A
Terra viventium quæ. 999. E
Item terra vitæ. 1000. A

TERRENUS.

Terrenarum rerum cura perturbatione non caret. I. 28. B 61. B C
Quando bene regatur. Ibid. E
Terrenis addicti præmiis recti non sunt. 141. A
Terrena non curans raiò invidet. 164. C
Terrenarum rerum cura multiplex excæcat. 374. B
Terrenarum rerum cura justis onerosa. 394. A
Terrena somno comparantur. 519 E
Terrenarum rerum cura à rectoribus fugienda. 1072. B C
Terrenarum rerum vanitas. 1449. E 1450. A II. 823. B
Terrenarum rerum contemptus. II. 1063. B
Terrenæ curæ repulsio est præparatio ad perceptionem gratiæ. III. 91. E 107. A

TERROR

Terrores humani fumo similes. II. 912. B

TERTULLUS.

Placidum filium ad S. Benedictum adducit. II. 68. E

TESTA.

Testa quid significet. I. 80. B

TESTAMENTUM.

Non omnia quæ in veteri testamento legimus imitanda. I. 512. B
Testamentum condere non potest monachus. II. 415. A 785. A E
Testamenta non infringenda. 417. E
Testamenti definitio ex Jure Civili. 544. C

TESTIMONIUM.

Nemo coram Deo pro se testimonium ferre potest. I. 275. E
Testimonium superni discipulatus est donum fraternæ dilectionis. 587. D

TESTIS.

Testes Dei qui sint. I. 297. E
Testes esse non possunt mulieres in causa criminali. II. 507. C
Testes synodales qui sint. 516. E
Testes Sacramentales, &c. 718. A
Sine teste ambulans non recte vivit. 1018. A
Testes in judicio quales esse debent. 1085. B 1087. B

THADDÆUS.

Quid significet. II. 1587. A

THALAMUS.

Thalami qui sint mysticè. I. 1265. C & seqq. 1266. B & seqq. 1275. B 1278. E 1281. E

THEBÆ.

Urbs Thessaliæ in Græcia. II. 485. B

THECA.

Theca Perfica quid. II. 1102. C

THEMA.

Cur Austrum significet. I. 84. B

THEMISTIUS.

Ejus hæresis qualis. II. 911. D

THEODELINDA.

Longobardorum regina piissima. II. 539. D

THEODOBERTUS.

Austrasiorum Rex. II. 692. D

THEODORETUS.

De eo in Conc. Chalced. judicium. II. 576. B

THEODORICUS.

Theodorici regis mors qualis. II. 269. B
Theodoricus Rex Burgundiæ. 692. D

THEODORA.

Theodora Augusta à Vigilio PP. damnata. II. 474. E

THEODORUS.

Theodorus medicus Mauricij Imp. vir insignis. II. 536. A
Theodori monachi in morte visiones. 288. C
Theodorus Massiliæ Episcopus. 417. B
Theodori magistri militum violentiæ arguuntur. 424. E

THEOPHANIUS.

Theophanij Comitis in morte prædictio. I. 1495. B II. 264. E

THEOPROBUS.

Ei Casinensis monasterij destructionem prænunciat S. Benedictus. II. 92. E

THESAURUS.

Thesaurus in agro est spes in pœnitentia. I. 33. A
Thesaurum effodientibus comparantur Sancti. 129. E
Thesaurus unde dicatur. 842. D
Thesaurus est cælestis desiderium. 1374. C

THESSALONICA.

Urbs Macedoniæ. II. 757. B

THIA.

Significat Amitam. II. 403. D

THOMAS.

Thomæ infidelitas quàm nobis proficua. I. 1441. D 1450. D

THORAX.

Thorax fortitudinem patientiæ designat. I. 1008. C

THRONUS.

Throni duodecim universale judicium significant. I. 758. D
Thronus filij judiciariam potestatem. Ibid.
Thronus Dei sunt Angeli. 1192. D

THUS.

Thus orationem significat. I. 1373. D III. 477. C 481. E

TIBUR.

Urbs Latij. II. 496. D

TIGRIS.

Tigris appellatur Diabolus. I. 144. B
Item hypocrita. 142. E

TIMERE.

Timere Deum quid sit. I. 17. E
Quid timendum. 42. B
Cur Sancti semper timent. 274. D 283. C 470. B 475. B C 581. D 622. A 701. E 1183. D
Homines timeri ab hominibus est contra naturam. 1069. A
Cur Prælati à subditis timeri debeant. Ibid. B
Timeri non debet qui Deum non timet. 1202. B 1215. A
Timendum de bonis quæ operamur. II 984. E

TIMOR.

Timor bonus quis. I. 114. B. III. 253. D
Timor Sanctorum qualis. 125. B 127. A
Via Dei à timore incipit. 140. B
Timor Dei omnem alium timorem expellit. Ibid. C
Timor est sapientia. 558. A
Timores nocturni qui sint. 581. D
Timor divinus est fidei fundamentum. 815. E
Timor spei jungendus. 840. E 841. A 978. E III 255. E
Timor justorum. 924. B
Timor duplex. 1018. A III. 454. B
Timor servilis 1094. C
Timor & pœnitentia Sanctorum mala præterita abscondit. 1160. E 1184. E
A timore ad sapientiam ascenditur. 1288. pro 1304. C
Timoris & humilitatis distinctio. 1202. A
Timor Domini qualis sit. 1304. D
Timorem charitas expellit. II. 730. B
Timor ad contemplandum requisitus. III. 31. D
Ex initio timoris pervenitur ad charitatem. 244. B 299. A B

TIMOTHEUS.

Cur à S. Paulo non sanatus. I. 786. E

TINCTUS. TINCTURA.

Tincturæ mundissimæ quæ sint. I. 547. B
Tinctoris corpus post mortem ab Ecclesia ejectum. II. 312. D

TINEA.

Mysticè quid designet. I. 156. B 352. D
Tineæ domus qualis. 319. C

TINTINNABULA.

In veste Aaronis quid denotent. I. 1066. D

TITULUS.

Titulos ponere quid sit. II. 427. B

TOMUS.

Tomus S. Leonis quis sit. II. 647. E

TONITRUUM.

Tonitruum quid significet. I. 846. B
Tonitrua cælorum sunt perfecta desideria electorum. III. 58. E

TONSURA. TONSORES.

Tonsura in antiqua lege usurpata. II. 447. D
Tonsores qui. 1122. D
Actionarios Ecclesiæ tonderi vult S. Gregorius. Ibid.

TOPAZIUM.

Unde dictum, & quid significet. I. 545. D

TORMENTA.

Tormenta plerosque cruciant, sed non emendant. I. 194 D
Tormenta quosdam à perditis moribus non compescunt. 759. D

TORCULAR.

Torcular Ecclesiæ calcare quid sit. I. 481. A

TORPENTES.

Quod torpentes latuit, flentibus subtilius innotescit. I. 234. D

TORQUES.

Torques collo datur potenter dimicantibus. I. 912. C

TORRENS.

Torrentes unde fiant. I. 590. B
Quid sint mysticè. 594. E

TOTILA.

Explorat utrum S. Benedictus prophetiæ spiritum habeat. II. 85. C
Ei reverentiam exhibet. 88. A
Quid sibi eventurum sit ab eo discit. Ib. B

TRABES.

De trabibus in Ecclesia B. Petri necessariis. II. 1020. E

TRANQVILLITAS.

Quæ in tranquillitate perfistere nequeunt seipsa confundunt. I. 263. D

TRANSIRE.

Circa Transitoria quomodo se habeant boni & mali. I. 26. C
Differentia inter transire & pertransire. 714. B D

TRANSLATIO.

Translatio 70. interpretum citatur. I. 1185. B
Item Aquilæ, Theodotionis & Symmachi. Ibid.
Translationes Episcoporum quando faciendæ. II. 451. E
Translationes linguarum difficiles. 728. D 919. D
Translationes Clericorum aut Monachorum quando licitæ. 972. B
Translationes Reliquiarum. 1002. D

TRECENTENARIVS.

Trecentenarius numerus perfectam Trinitatis cognitionem designat. I. 890. A

TREMISSIS.

Tremissis tertia pars solidi. II. 442. D

TRES TABERNAÆ.

Urbs Latij. II. 473. A

TRIBVLATIO.

Consolatio magna in tribulatione. I. 74. A
Tribulationibus gaudia æterna parantur. 322. A II. 618. A
Cur conjugibus inest carnis tribulatio. 366. E
Tribulationes per aquam designantur. 554. E
Tribulationes in fine mundi quales. 559. B
Tribulationis symbola. 612. C D
Tribulatio aures aperit. 762. C
Tribulatio justos purgat & erudit. 1389. A
Ultima tribulatio multis tribulationibus præventur. 1484. E
Tribulationes quàm utiles. II. 618. E 962. B 999. D
Tribulatio maxima est, conscientia delictorum. III. 453. B
V. Afflictio.

TRIBVNVS.

Varij Tribunorum ordines. II. 376. E

TRICENARIVS. TRIGINTA.

Tricenarij numeri perfectio. I. 1292. C
Tricenarius numerus ad fidem & operationem

pertinet. III. 244. D
Tricenarius quid significet. 267. C
Triginta diebus offerri sacrificium pro mortuo jubet S. Greg. II. 317. A
TRINITAS.
Trinitatis Unitas in Scriptura demonstrata. I. 854. E 855. A 1276. D
Post Resurrectionem beati distincte Trinitatem agnoscent. 867. B
Trinitatem Patres veteris legis cognoverunt, sed non prædicaverunt. 1278. A
Judæorum populus Trinitatem non cognovit. Ibid.
TRIOCALA.
Urbs Siciliæ. II. 591. D
TRIPEDICA.
Quid sit. II. 348.
TRISTITIA.
Tristitia sæpe gravitatem cordis sequitur. I. 32. C
Tristitia Sanctorum est displicuisse Deo. 444. A
Tristitiæ filiæ quæ. 928. C
Ejus tentationes quales. 929. B
Tristes ut admonendi. 1082. D
Tristitia ut vincenda. III. 281. D
TROPÆA.
Urbs Calabriæ in regno Neapol. II. 442. D
TUBA.
Tubam clangere quid sit. I. 921. A
Quid sit equum tubæ clangorem non meruere. Ibid. B
Quid sit sonare clangorem tubæ. 926. E 927. A
TUCCA.
Urbs Africæ. II. 1025. D
TULTA.
Dicitur pro sublata. II. 826. D 886. E
TUMOR.
Obstaculum veritatis est tumor mentis. I. 675. C
TUMULTUS.
Tumultus cordis est vis magni clamoris. I. 133. E
Exteriores tumultus nunquam ad interiora justorum perveniunt. 539. D
Tumultus quid. III. 122. A
TUNETUM.
Urbs Africæ. II. 480. C
TURRIS.
Turris Libyfonis urbs Sardiniæ. II. 425. B
Turres urbs Italiæ in Brutiis. 478. D
Turre vel Torre pagus Sabinorum. 496. A
TURONES.
Urbs Galliæ. II. 688. A
TURTUR.
Turturi & columbæ sacrificatis guttur secabatur, sed non penitus abscindebatur. I. 178. B
Quid per duos turtures significetur. 940. C
Turturis caput retorquere quid sit. 1180. B
Turturis pulcra conditio. III. 466. E
Per turturem Ecclesia designatur. 472. E
TUTUM.
In tutum facere. II. 810. C
TYMPANUM.
Tympanum abstinentiam significat. I. 1189. B II. 730. E
TYNDARIS.
Urbs Siciliæ. II. 528. D
TYRANNUS.
Tyrannus quis dicatur. I. 371. D
Tyrannum in corde sustinere quid sit. 743. C
Tyrannorum superbia. 896. A
TZACONES.
Milites quinam, & eorum arma. II. 355.
TZANGÆ.
Quid sit. II. 355.

V

VACARE.
Vacate Deo quid sit. I. 1134. A
VACCA.
Vaccam mactare quid sit. I. 187. E
VACUUM.
Vacuos menses ducere quid sit. I. 226. A
VÆ.
Væ de impiis dicitur. I. 295. E
Item de damnatione æterna. 1208. C
VAH.
Quid significet. I. 921. E
VALENTINUS.
Abbas monasterij S. Gregorij. II. 24. B
Valentinus defensor post mortem ab Ecclesia divinitus ejectus. II. 312. C
VALENTINIANUS.
Discipulus S. Benedicti, Abbas Lateranensis. II. 57. A
VALENTIUS.
Valentius monasterij S. Gregorii Abbas. II. 253. E
Ejus duo monachi à Barbaris occisi post mortem psallentes audiuntur. Ibid.
VALERIA.
Italiæ Provincia. II. 889. C
VALERIANUS.
Valerianus Patricius ab Ecclesia post mortem divinitus ejicitur. II. 309. D
VALLIS.
Valles designant humiles. I. 1410. A
VANGA.
Quid sit. II. 351.
VANITAS. VANUM.
In vano animam accipere quid sit. I. 289. A
Vanitas unde dicta. 315. E
Vanitas quando ad iniquitatem labitur. 376. A
Vanitatis finis quis. Ibid. E
Vanitas & dolus quomodo differant 623. A
VASA.
Vasa Ecclesiæ Judæis à Clericis vendita. II. 428. E
Vasa sacra pro redimendis captivis distrahenda. 713. B 737. D
Vasa spiritaliter quid sint. 728. D
Vasa Ecclesiæ varia. 777. C
VASTARE.
Vastari quis dicatur. III. 309. E
UBERA.
Ubera duo Ecclesiæ quæ. I. 694. C
Ubera sponsi dilectio Dei & proximi. III. 463 C
Duo ubera duo Prædicatorum ordines significant. 483. D
VECTIS.
Per vectem Christus incarnatus designatur. I. 823. A
VELATURA.
Velaturam deponere impium. II. 597. A B
VELIA.
Urbs Italiæ, in Lucania. II. 466. B
VELITRÆ.
Urbs Volscorum in Latio. II. 451. E
VELUM.
Vela in Ecclesiis suspensa. II. 961. B
VENA.
Venæ susurrij divini quæ sint. I. 147. C
VENAFRUM.
Urbs Campaniæ. II. 429. A
VENANTIUS.
Italiæ Cancellarius à S. Gregorio cur corripitur. II. 399. & 400.
VENDERE.
Vili pretio opus vendere quis dicatur. I. 250. B
VENENUM.
Venenum mors est, homini vita serpenti. I. 73. E
VENIA.
In quibusdam factis certi de venia reddimur. I. 294. B
VENIRE.
Venire sapientiæ Dei, quid sit. I. 553. E
Venire ad Dominum de longinquo qui dicantur. 1533. C
Venire ad rempublicam quid sit. II. 605. B
VENTER.
Ventris vel uteri nomine mens solet intelligi. I. 379. A 1093. D 1211. C
Venter potest dici exactor. 882. E
Quanta custodia sit ventri adhibenda. 883. *per totum.*
Dum venter ingluvie extenditur, virtutes animæ per luxuriam destruuntur. 1102. B
Ventris viscera quæ sint. 1211. D
VENTUS.
Venti animas significant. I. 554. B
Item immundum spiritum. 776. C
VERBUM.
Verborum elegantiam sacri tractatores negligunt. I. 6. B
In ventum verba proferre quid sit. 216. E
Verba adversatiorum sive bona, sive prava, displicent. 261. A
Verborum in oratione iterare quid sit. 319. A
Verba impiorum ventosa. 381. A
Verba ante Deum ponere quid sit. 494. B
Verbum otiosum quid sit. 1097. A 1362. C
Qui dicentis verba despiciunt, doctrinam ejus ad certaminis causam sumunt. 427. C
Radix verbi virtus est operis. 1224. D
Nihil in rerum natura tam velocius transit quàm verbum. 1348. D
Dum proprietas verborum attenditur, sensuum virtus amittitur. II. 595. C
Verba nutrientium sunt lac vel venenum. 722. D
Verbi Doctorum multiplex effectus. III. 115. A B
Verba furati quid sit. 161. B
Verba prædicatoris non audit, qui ea implere negligit. 294. C
VERBUM DEI.
Verbi divini fœcunditas. I. 4. E
Verbum Dei non perit, etiam cùm non perierint ij adversus quos mala prædixit. 55. A
Verbum absconditum invisibilis Dei filius. 146. C
Verbum absconditum aliquando Spiritus sancti allocutio dicitur. Ibid. D
Verbi Dei utilitas. 186. E
Verba Dei ad nos sunt sæpe judicia illius. 273. D
Verbum divinum electi & reprobi diversimodè audiunt, & gustant. 334. C
Verbum Dei sapientia est: stultitia hujus sapientiæ dicta est caro verbi. 416. D
Verba divina in sinu cordis abscondere, quid. 473. B
Verba ante Deum ponere quid sit. 494. B
Modus annunciandi Verbum Dei. 500. D
Verbum Dei gladius est. 578. A
Verba Dei quasi pigmenta sunt nostri adjutorij. 835. C
Quomodo Deus mirò modo nos disponit ad Verbum Dei suscipiendum. 848. C D
Effectus Verbi Dei. Ibid.
Quomodo Verbum Dei respuitur. 861. A
Verbum Dei est manna. 906. D
Item terra. Ibid.
Verbi Dei efficacia. 983. E
Verba Dei sunt humiliter loquenda. III. C
Audimus verba Dei si facimus. 1215. B
Verbum Dei semini comparatur. 1387. E
Verbum Dei variè recipitur. 1388. *per totum.*
Verba Dei quinam audiunt. 1401. E
Verbi Dei auditores sunt in multiplici differentia. Ibid.
Verbi Dei auditio probos ab improbis secernit. 1401. A
Verbum Domini in terram cadere quid. III. 101. B
Verbum Dei cibus mentis. 202. B C
Verbum Dei duobus modis projicitur. 337. D
VERBOSUS.
Vir verbosus non justificatur. I. 306. B
VERECVNDVS.
Verecundi qua ratione admonendi. I. 1085. C D
VERITAS.
Ante veritatis examen securi non sumus, etiamsi humano judicio, quod reprehendi debeat, non habemus. I. 753. A
Nihil est ad dicendum veritate facilius. 1090. D
Veritas superbos deserit, humilibus se manifestat. III. 144. D
Quomodo celetur veritas, & caveatur mendacium. 351. A
VERVM.
Non omnia vera dicenda sunt. I. 741. A 1090. C

VERMES.
Vermes tam divites quàm pauperes superbos operient. I. 452. E
Vermis mysticè quid denotet. 487. B
Quilibet descendens à prima homine, vermis dicitur. 498. B
VESPASIANVS.
Ejus severitas in Classiarios milites. II. 403. D
VESPERA.
Vespere adversitatem significat. I. 157. D
Item tentationem peccati. 228. C
Item Antichristum. 857. D
Vesper quibus dominetur. 858. A
VESTIBVLVM.
Vestibulum interius æternæ vitæ latitudinem designat. I. 1273. A
Per vestibulum interius Ecclesiæ quid significetur. 1317. A B
Quid per exterius. Ibid. C
VESTIGIUM.
Sola Dei vestigia hic videre quid sit. I. 312. D
Vestigia pedum quid significent. 352. B C
Vestigia Dei quæ. 472. C 741. B
VESTIMENTVM.
Vestimenta scindere quid sit. I. 64. B
Vestimentum corpus significat. 285. B
Vestimenta custodire quid sit. 359. D
VESTIRI.
Mollibus vestiri quid sit. I. 1361. B C
VESTIARIVM.
Vestiarium Episcopi quid sit. II. 506. D
VESTIS.
Vestis Christi scissa quid sit. I. 55. E
Vestis ex lana & lino quid significet. 258. C
Vestes Ecclesiæ quæ. 832. C
Vestes pretiosæ damnantur. 1361. B C 1519. B C
Vestis nuptialis quæ. 1505. D
Vestis baptismalis quæ. II. 594. E 768. E
VETVSTAS.
Quomodo vetustas nostra renovari debet. I. 576. C
VEXATIO.
Quomodo vexatio det intellectum. I. 1307. A
VIA.
Via duplex quæ. I. 27. D
Via sua homini est abscondita. 131. A
Via Dei & via sæculi in quo differant. 140. B
Viæ Dei quæ. 446. E 508. A
Viam Dei custodire & ab ea non declinare. 473. A
Viæ peccatoris quæ. 491. A
Viæ Redemptoris quæ sint. Ibid. B
Vias nostras scrutari quid sit. 513. B
Via est vita præsens. 682. E
Viæ Domini plures. 727. E
Vias Dei intelligere quid. 728. B 1151. C
Via arcta quæ. 797. E 798. A
Viæ Dei sunt ejus actiones. 961. C
Via Evangelij quibus dura. 1287. C
Viam Domini dirigere quid. 1363. E
Viam Domino parare quid. 1409. E
Viæ significant actiones. 1504. B
Non est in homine via ejus. 1516. A
Via bona & recta quæ sit. III. 257. E
V. Iter.
VIATOR.
Viator dicitur qui hic viam & non patriam attendit. I. 453. E
Stulti viatoris conditio. 1386. E
VIATICVM.
Viaticum pœnitentibus in fine non denegatum. II. 585. D E
VIBO.
Vrbs Brutiorum in Italia. II. 678. D
VICARIVS.
Magnorum Vicariorum origo unde. II. 437. D
Vicarius quid denotet. 923. C 934. A 941. D
VICECOMES.
Quid sit. II. 765. A
VICEDOMINVS.
Ejus munia quæ. II. 375. D
VICENARIVS.
Vicenarij numeri perfectio. III. 151. D
VICES.
De tribus vicibus conversionis. I. 697. E & seqq.
VICTIMÆ.
Victimæ sunt obsequia obedientium. III. 227. A
Victimæ quæ sunt. 335. E
VICTORIA.
Excellentior nascitur ex desperatione victoria. II. 850. D
Victoria adversus spiritalia prælia. III. 115. E
VICTORINVS.
Victorini monachi conversio mirabilis. I. 1483. A
VIDERE.
Videre Dei quid sit. I. 533. B 557. A
Quomodo Deus videri possit in hac vita. 547. E
Error quorumdam circa visionem Dei. 548. E
Videre est desiderantèr intueri. 636. A
Videre Deum quid sit. 773. E
Videre & sequi Deum quid sit. 1352. B
VISIBILIS.
Visibilia per invisibilia videntur. II. 232. D
VISIO.
Differentia visionis beatorum & carnalium. I. 366. B
Visio nostra erit utcumque visioni Dei similis, sed non æqualis. 550. B
Visio Dei nunc fide inchoatur. Ibid. C
Visio Dei per essentiam. 1151. C
An visiones nocturnæ debeant observari. II. 305. C D
Visiones non spernendæ. 354.
VISVS.
Visus hominis est misericordia Redemptoris. I. 231. D
VIDVA.
Viduæ causam pro pecunia defendere est præmium terrenum, & non æternum quærere. I. 1330. E
Viduis subvenire debent Ecclesiastici. II. 376. C 677. B 765. A
Viduis Clericorum nubere olim non licitum. 572. C
Viduam commendat S. Gregorius. 1016. D
VIENNA.
Vrbs Galliæ. II. 689. E
VIGILARE. VIGILIÆ.
Mundanis vacantes vigilare dicuntur. I. 148. E
Semper vigilandum. 581. C 1381. B
Vigilare quid sit. 1382. D
Vigiliæ diversæ quid significent. 1383. A
Qua ratione vigilandum. II. 177. A
VILIS.
Quidam viles videri appetunt, & propterea intumescunt. I. 804. A
VILLA.
Villa terrenam substantiam significat. I. 1491. A
In villam ire quid sit. 1503. D
VINCTVS.
Cur electi dicantur vincti. I. 124. A
VINCERE. VINCULUM.
Vincere sine adjutorio Dei non possumus, vinci possumus. III. 159. D
Quomodo vincula uniuscujusque solvantur. I. 880. E
Quomodo anima vinculis ligetur. Ibid.
Quomodo vincula Christi sint soluta. 886. D E
VINEA.
Vineæ Parabola explicatur. I. 1405. A &c.
Operarij vineæ qui sint. Ibid.
Vinea Ecclesiam designat. 1405. A 1462. A
VIOLENTUM. VIOLENTIA.
Violentorum non est adjutor Deus. I. 332. A
Filij violentorum sunt sequaces hæreticorum. 517. C
Violenti rapiunt cælum. 1415. B
Violenter quid significet. II. 551. B
Violentia est cælis inferenda. III. 435. E
VIPERA.
Ejus nomen & natura. I. 434. A B
Vipera suo veneno tardiùs occidit. Ibid. E
Quid per viperæ linguam intelligatur. Ibid.
Viperarum genimina qui dicantur. 1411. C
VIR.
Viri quinam dicantur. I. 481. E 773. A
Viri qua ratione admonendi. 1081. C
Magnorum virorum ruina, electorum terror. III. 97. B C
VIRENTIA.
Virentia quæ dicantur. I. 886. A
VIRES.
Nemo vires suas in pace cognoscit. I. 686. A
VIRGA.
Virga Aaron florens quid denotavit. I. 422. E
VIRGILIVS.
Arelatensis Episcopus. II. 416. E
VIRGINITAS.
Virginitas cur non imperata. I. 436. A
Virginitatis encomia. 260. A 272. C 322. C
Virginitas præeminet conjugio. 1119. C D
Nemo pro virginitate se cæteris præferat. Ibid.
VIRGO.
Virgines prudentes & fatuæ quid designent. I. 1378. C
Virgines quantam sui sollicitudinem habere debeant. 1119. 1120.
Virginum stupratoris pœna. II. 509. E 510. E 542. E 545. B 1099. B
VIRTVS.
Eius nomina & Symbola.
Quatuor virtutes Cardinales dicuntur quatuor anguli nostræ domus. I. 62. B
Quatuor fluminibus Paradisi comparantur. Ibid.
Virtutes Theologicæ sunt mentis munitiones. 340. A
Virtutes Sapphiro comparantur. 1192. E
VIRTUTES VERÆ ET FALSÆ.
Virtutes nostræ quàm imperfectæ. I. 232. C D
Vera virtus in amore est. 587. C
Virtus quomodo in vitium degenerat. 803. C
Discretio in virtutibus tenenda. 819. A B
Virtutes in intentione subsistunt. 820. A
Virtutes probandæ an veræ sint an falsæ. 997. B C
Quomodo virtus ante Dei oculos non sit virtus. 1014. A
Virtutum & vitiorum oppositio. 1241. B
Virtutes imperfectæ quæ. 1319. A
Virtutes Christianæ veræ quæ. 1340. A
Virtutes sine humilitate vanæ. 1365. D
VIRTVTUM DIVISIO ET GRADUS.
Septem virtutes sive septem dona Spiritus sancti. I. 62. D
Ad virtutes quibusdam gradibus ascendimus. 653. E 655. B 656. B 1263. D E
Gradus virtutum in quo consistant. 654. A
Virtutes summæ quænam sint. 803. A
Item mediæ. Ibid. B
Quatuor virtutes Cardinales. 1154. B 1341. D E
Virtutes habent gradus ad perfectionem. 1264. A
Virtutis aliud est exordium, aliud perfectum, aliud perfectio. Ibid.
Tres sunt virtutes sine quibus adultus salvari non potest. 1275. B C
VIRTVTUM CONNEXIO.
Virtutes virtutibus mixtæ esse debent. I. 33. D 619. D 633. D 634. B 1154. C
Omnes virtutes connectuntur in fide. 59. E
Virtutes sine prudentia veræ virtutes non sunt. Ibid.
Una virtus sine alia vel nulla est omnino, vel minima. 619. D
Tantò minor virtus est quantò desunt cæteræ. 633. C
Virtutum connexio inter se. Ibid. D
Virtutes Cardinales tantò sunt perfectæ, quantò sunt inter se conjunctæ. Ibid.
Virtutis origo est humilitas. 803. C
Sine concordiæ virtute cæteræ virtutes non sunt virtutes. 1189. A
Una virtus sine altera non prodest. II. 389. C
Magna in virtutibus discretio servanda. Ibid.
Veræ virtutes à se non separantur. III. 384. D
VIRTVTUM EFFECTUS.
Virtus in tribulatione elucescit. I. 7. E
Virtutes interdum nos aliquantula elatione polluunt. 30. B
Virtutes aliquando enervantur. 62. C

Virtutes Theologicæ plerumque in tentatione commoventur. 63. D
Tribulationibus virtutes augentur. 69. B
Virtus sine actione virtutis inutilis est. 206. C
Nostris viribus sine Dei misericordia resurgere non valemus. 242. B
Virtutes sunt interdum causa superbiæ 683. A 688. B
Virtutibus crescentibus sæpe tentationes augentur. 738. B
Virtus cùm indiscretè tenetur, amittitur. 819. B
Virtutum generatio quomodo in corde fiat. 850. E 877. A
Virtutes quomodo amittantur. 851. A
Virtutem simulare facilè est. 1100. C
Sæpè magnitudo virtutis occasio perditionis fuit. 1133 A
Virtus hominis debilis est sine auxilio conditoris. III. 47. C

VIRTUTES CÆLESTES.

Virtutes cælestes continuè Deum videntes contremiscunt. I. 503. E
Virtutum cælestium officium. 1478. E

VIS.

Vis & jus opposita. II. 551. B

VISITARE. VISITATOR.

Visitare Dei quid sit. I. 240. D
Multis modis nos visitat Deus. 1512. E
Visitatoris munus quodnam. II. 378. E. 846. E 847. C &c.
Visitatores à Rege nominati. Ibid.

VITA.

Vita præsens comparatur mari & fluvio. I. 319 E
Nox est vita præsens. 679. C
Vita præsens est via qua ad patriam tendimus. 682. E 1375. B II 881. C
Vita nostra comparatur viæ Israëlis de Ægypto in terram Promissionis per desertum. 698. C
Vita præsens hiemi comparata. 790. B III. 472. E
Præsens vita adhuc nobis est sexta feria. 1273. D
Vita humana neque à stellis, neque à fato, sed à Deo gubernatur. 1372. E
Vita temporalis & vita æterna. 1419. E
Vita nostra naviganti similis. II. 726. A
Vita hæc peregrinatio est. 999. D
Vita præsens dicitur media pars jugeri. III. 286. D

VITÆ VARIÆ.

Bona & misera, & brevitas.

Vitæ brevitatem semper aspiciunt sancti. I. 211. E
Quare vita hominis dicitur tentatio. 221. B C
Cur dicitur militia. Ibid.
Vita hominis telæ comparata 229. E
Brevitatis vitæ consideratio utilis. 299. A B
Præsentis vitæ miseriæ aquis comparantur prætereuntibus 320. D
Humanæ vitæ brevitas & calamitas. 353. C D
Vitæ brevitas qualis 429. A
Tota vita punctus est. 446. A
Vitæ brevitas unde. 672. A
Quare in hac vita tot perturbationibus conterimur. 682. E
Vitæ spatium unde crescere creditur, decrescit. 714. C
Vitæ hujus miseria qualis. 1496. C
Vita quam brevis sit aspicere debemus. II. 364. B
In hoc vita nulla est stabilitas. 517. D

VITA SPIRITVALIS ET CARNALIS.

Vita carnis infirmitas est. I. 164. B
Vita carnalium, cogitationum pulvere & operum putredine inquinatur. 227. C D
Carnalis vitæ miseria. 229. A
Vita carnalis telæ comparatur. Ibid. E
Vita spiritus longè est à vita carnis. 366. B
Duæ sunt vitæ hominis in corpore consistentis. 587. D
Vita temporalis æternæ comparata mors est. 1496. C
Vitæ temporalis mutabilitas. III. 434. A B

VITA BONORVM ET MALORVM.

Finis vitæ inter electos & reprobos discriminatio. I. 232. A
Vita malorum cur aliquando longa. 376. D
Vitam longam cur Deus malis impertitur. 490. D
Vita Sanctorum qualis esse debeat. 1177. C
Vita peccatorum indigna est. 1193. D
Vita peccatoris nox est. III. 329. B

VITA ACTIVA ET CONTEMPLATIVA.

Contemplativa & activa vita designantur per sepulcrum. I. 187. C 1154. D
Ambæ sunt prædicatori necessariæ. Ibid. D
Sed tamen moderandæ. 188. B C
Duobus oculis comparantur. Ibid D
Homo indefessus in activa vita figitur, in contemplativa lassatur. 319. E
Differentia vitæ activæ & contemplativæ. Ibid. 820. E 1154. C D 1156. D
Vita contemplativa stabilitatem suam non perdit, si aliquando deficiat. 320. B
Utramque vitam in se Christus exhibuit. 820. E
Activæ vitæ virtutes. 934. A
Activa vita prior est tempore, minor merito. 1154. C
Contemplativa major merito. Ibid.
Vitæ contemplativæ fructus. 1166. E
Activa vita in quo consistat. 12. 9. A
Item contemplativa. Ibid. B
Vitæ activæ & contemplativæ per sacrum eloquium à Christo eruduntur. Ibid. C
Contemplativa vita hic incipitur, ut in cælo perficiatur. Ibid. D
Activa vita cum corpore deficit. Ibid.
Activa debet nos ad contemplativam vitam transmittere. 1260. C
Vitæ activæ & contemplativæ conditiones. Ibid.
Activa & contemplativa vita in Decalogo conjuncta est. 1292. C
Amor Dei ad contemplativam, amor proximo ad activam pertinet. Ibid.
Activa vita per Liam, contemplativa per Rachelem designatur. II. 368. C 1259. E
Item per Maitham & Mariam. Ibid. & 1259. C
Vitæ activæ & contemplativæ convenientia & discrimen. III. 311. & 312. *per totum.*

VITA BONA ET MALA.

Perfecta vita est mortis imitatio. I. 390. C
Vita bona cui profit. III. 28. D

VITA BEATA.

Quantùm differat à terrena vita. I. 1496. C

VITIUM.

Vitium quotuplex.

Ex septem vitiis capitalibus quinque sunt spiritalia, & duo carnalia. I 928 B
Duo sunt vitia, quæ maximè humano generi dominantur. 968. E
Vitia sibi cognata quæ. 1241. D
Vitium peculiare quid sit in regula S. Benedicti. II. 405. E

VITII CAVSA.

Ex vitiis vitia nascuntur, & qui minima negligit, paulatim decidit. I. 315. D
Cætera vitia sunt duces superbiæ. 928. B
Septem principalia vitia sunt proles superbiæ. Ibid.
Quomodo unum vitium capitale ex altero generetur. Ibid. D
Quædam vitia ex semetipsis gignunt alia. 1101. B

VITII EFFECTVS.

Vitia quandoque ad usum virtutis immutantur. I. 92. B
Iniquis vitia vitiis succedunt. 439. D
Vitia omnia vitanda. 567. C
Omnia vitia mentem deceptam invadunt. 929. A
Vitia virtutibus opposita. 1130. B
Vitium unum virtutes omnes destruit. 1178. D
Vitia permixta contra mentem veniunt. 1241. E
Vitiorum effectus quales. 1242. A

VITII REMEDIA.

Qui vitia subigere appetit, virtutum se armis accingat. I. 90. D
Remedium militis Christiani adversus vitia capitalia. 929. D
Aliquando leviora vitia relinquenda sunt, ut graviora subtrahantur. 1331. B
Contra vitia sumatur virtus adjutorij. 1271. 1272.
Vitiis singulis propriæ curationes adhibendæ. III. 281. C

VITIA PALLIATA.

Sub specie virtutis vitia ad nos blanda facie veniunt, sed quid veneni intus habeant, tandem ostendunt. I. 90. D
Vitia sæpe se virtutes mentiuntur. 90. E 91. A BC 670. A 959. D E 1075. E 1177. C D 1241. C II. 389. C
Ramus erroris defendendi vitium, ab Adam huc usque perseverat. 109. E
Vitia virtutum colore tincta tantò nequiora sunt, quantò esse vitia ignorantur. 910. A
Vitia subditorum quandoque rectori sunt dissimulanda. 1076. A
Cum vitium virtus creditur, sine meru culpa cumulatur. 1098. B

VITRUM.

Vitrum ostendit quidquid intus habeat. I. 542. B

VIVERE.

Vivere dupliciter sumitur. II. 301. D
Nemo sine crimine vivit. 1005. D
Hoc solum tempore vivimus quo innocenter vivimus. III. 219 A
Vivit in diebus qui vitam virtutibus plenam ducit. 315. E

VIVANIUM. *V. Mevania.*

VIVUS.

Vivi sentientes pro scientibus ponuntur. I. 517. B

ULMUS.

Quid mysticè designet. I. 1414. C

ULTIO.

Ultio canonica quæ. II. 1030. C

UMBILICVS.

Luxuria est in Vmbilico. I. 949. C D

VMBRA.

Vmbra mortis quid sit. I. 107. B 341. B 716. B E 967. B
Vmbræ comparantur dies hominis. 247. C 354. C
Vmbraculum custodis quid significet. 519. C
Vmbra sive obumbratio multa significat. 966. D E 967. A B
Vmbræ Diaboli sunt iniqui. 970. B

VNCIA.

Hæres pro novem unciis quid sit. II. 414. D
Vnciæ octo quid. 449. D

VNANIMITAS.

Vnanimitas in mente & in opere servanda. I. 1328. D
Vnanimitas per chorum denotata. 1189. B II. 730 E
Quid sit apud S. Leonem. II. 392 C

VNDENARIUS.

Vndenarius numerus quid significet. I. 952. D

VNGERE. VNCTIO. VNGVENTUM.

Odor unguentorum opinionem designat. I. 1015. C
Vnctio per Spiritus sancti effusionem in discipulos facta est. 1440. A
Vnctio baptismatis in variis corporis partibus facta. II. 547. B
Vnctio Sacerdotalis quid intus efficiat. III. 211. E 212. E
Unctionis sacramenta celebranda in observatione jejunij. 356. A
Vngere multipliciter sumitur. 360. B & seqq.
Per unguenta virtutes signantur. 483. E

VNGVLA.

Vngula equi quid moraliter significet. I. 915. D

VNIO.

Vnionum Ecclesiarum causæ quæ. II. 373. A
Vnionum istarum modi. Ibid.

VNITAS.

Quisquis extra unitatem Ecclesiæ pœnas patitur martyr fieri non potest. I. 525. A
Vnitas bona & unitas mala. 995. A B 1005. A
Malorum unitas semper noxia est. 995. A
Vnitatis absentia bonis & malis noxia. 1109. E

Vnitas quanto ſtudio procuranda. II. 825. C
Vnitas ſpiritalis in quibus reperiatur. III. 27. E 28. A B

UNIVERSUS. UNIVERSA. UNIVERSITAS.

Univerſitatis nomine homo deſignatur. I. 173. B
Univerſorum nomine diſſimilitudines morum ſignificantur. Ibid. D
Univerſalis nomen deteſtatur S. Gregorius. II. 608. B. 774. B 835. & 836.
Romano Pontifici per Chalced. Synodum oblatum, rejectum eſt. Ibid. E 615. D 617. E 621. D 624. A 774. B
Quid deſignet vox *Univerſalis*. 609. D
Univerſitas ſeptenario numero deſignatur. I. 13. B 85. C 663. A 1031. D 1032. *per totum*.
Item per millenarium. 262. B 537. E 950. D
Univerſalem ſe appellans Antichriſtum præcurrit. II. 732. C

VOCARE. VOCATIO.

Vocare Dei quid ſit. I. 37. E III. 91. D 95. D 106. E
Vocare noſtrum, eſt humili prece Deum depoſcere. 759. E
Deus nos vocat multipliciter. 1494. B
Multi ſunt vocati pauci electi, verbum valdè tremendum. 1507. E
Nemo præſumat de vocatione ſua. 1406. D
Vocationes variæ. 1493. A 1494. B
Vocatio Gentium. III. 46. A 60. D
Vocatio Gentium eſt expulſio Judæorum. 46. B
Vocationis Dei duplex effectus. 110. E

VOLATILIA.

Per volatilia cæli, ſublimia ſapientes intelliguntur. I. 333. A

VOLUCRES.

Volucres duo ſignificant. I. 551. B D
Volucres dicuntur ambitioſi. 745. B 746. E

VOLUMEN.

Volumen volans eſt ſacra Scriptura. I. 433. D

VOLUNTAS.

Voluntatem Dei homines etiam nolentes implent. I. 176. E 178. A
Voluntati divinæ cognitæ famulandum. 178. D
Deus voluntatem impij, potius quam effectum attendit. 371. E
Ex voluntate propria implemus quod nobis Diabolus malè ſuggerit. 386. C
Quomodo homines ſe conforment divinæ voluntati. 539. D
Voluntas requiritur ad omne quod in hac vita concupiſcitur. 734. A
Quibus modis Deus voluntatem ſuam indicet. 808. B
Voluntates proprias ſequi quàm noxium. 818. B
Nihil difficilius quàm voluntates proprias frangere. 960. E
Quos voluntas prava pervertit, plerumque adverſitas corrigit. 1002. C
Nunquam vacua eſt manus à munere, ubi arca cordis repleta eſt bona voluntate. 1358. E
Voluntatem bonam ſolum exigit Deus. 1358. E
Voluntas bona in quo conſiſtat. 1359. A
Voluntates ultimæ quandoque non impleretur. II. 544. C
Voluntates piæ non infringendæ. 545. D 547. C 548. A 793. E
Voluntas debet eſſe libera in matrimoniis. 551. B
Ultima voluntas defuncti interdum poteſt interpretari. 945. A B
Voluntatem ſuam ſubdere majoris arbitrio, ſumma excellentia eſt. III. 93. C 336. D
Voluntas Dei quomodo perficienda. 254. A
Voluntas bona infunditur à Deo. 314. A B
Voluntatem propriam ſequi eligentes à Deo non probantur. 336. B

VOLUPTAS.

Cum majores voluptati inſerviunt, minoribus laſciviæ fræna laxantur. I. 45. C
Voluptatis perfectio fruſtra quæritur. 118. A
Omnes deſcenſus eſt in voluptate. 204. B
Qui nunc malè in voluptatibus ſe dilatat, eum poſt in ſuppliciis pœna anguſtat. 400. D
Voluptas ſæpe ex neceſſitate. 592. E
Quomodo in jumentorum voluptatem decidant homines. 745. E
Voluptas ſub neceſſitate interdum ſe palliat. 884. D
Contra mundi voluptates. 1374. B
Voluptates priſtinæ ad memoriam redeunt. Ibid.

VOTUM.

Quantò citiùs malum votum impleri permittitur, tantò celeriùs punitur. 437. A
Bona vota quoties effectum percipiunt, multiplicantur. 1027. E
Vota Monaſtica inviolabilia. II. 347. 889. B
Vota Deo non reddere quàm periculoſum. 399. E
Votorum monaſticorum infractio quam periculoſa. 420. A
Vota monaſtica non pendent ex habitu. 786. C D

VOX.

Vox Angelorum. V. Locutio.
Vox Sanctorum quæ. I. 39. C
Vox capitis ſæpe ad vocem corporis, ſæpe vox corporis ad vocem capitis transfertur. 581. A
Vox Dei non in gaudio, ſed in terrore audiri dicitur. 785. A
Vox Domini quomodo audiatur. 788. B C
Quam potens ſit. 789. E
Vox multiplex. 1190. C
Vox plus excitat quàm lectio. 1417. B II. 711. C

ξεροχαμίσιον.

ξεροχαμίσιον, quid ſit. II. 39. D & 346.

URBANITAS.

Mentis perverſitas Urbanitas appellatur. I. 326. C

URBINUM.

Urbs Umbriæ in Italia. II. 499. B

URBS VETUS.

Urbs Etruriæ. II. 376. B

URCEUS.

Urceus & Orceolus unde Originem traxit. II. 423. A

URIAS.

Interpretatur lux mea Deus. I. 87. A
Judaicum populum deſignat. Ibid.
Ejus hiſtoria quid ſignificet. Ibid.

URSICINUS.

Epiſcopus Taurinenſis. II. 874. C

URSINUS.

Ejus vita & mors mirabilis. II. 237. E 240. A B

USURA.

Uſura à Deo prohibita. II. 804. E
Utrum in Eccleſia ſit licita. 1128. C D
Quid ſit. 1369. E
Uſuris dedit ad epiſcopatum non ſunt pro vehendi. 916. A

USUS.

Uſus & jus in quo differunt. II. 398. E

UTILITAS.

Utilitas communis privatæ eſt anteponenda. II. 711. A

UVA.

Uva acerba quid ſit. I. 346. C

VVANDALI.

Vuandali à Bonifacio Comite in Africam invitati. II. 349.
Africam occupant. Ibid.

VVLGUS.

Vulgus pauper quis. I. 480. D

VULNUS.

Qui uno vulnere non proſternitur, idcirco bis terque percutitur, ut uſque ad intima feriatur. I. 44. E
Vulnera clauſa plus cruciant. 218. B
Sine cauſa vulnera multiplicantur. 275. A
Per vulnus peccatum exprimitur. III. 385. C
Vulnera Chriſti ſunt foramina petræ. 473. B

VULPES.

Vulpes quid deſignent. I. 551. B

VULTURNUM.

Urbs Campaniæ Italicæ. II. 800. E

VULTUS.

Vultum ſuum qua ratione operiunt impij, I. 483. E

UXOR.

Uxor malè ſuadens eſt cogitatio carnalis. I. 90. A
Uxorem diligere & odiſſe qua ratione quis poſſit. 1497. A
De uxoribus Clericorum. II. 411. B
De uxore zelotypa. 908. E
Uxoris conſenſus requiritur ut maritus religionem ingrediatur. 973. B

X

XENODOCHIUM.

Quid ſit. II. 544. B
Varia ejus genera. Ibid.
Xenodochus quis. Ibid.
Xenoparochus item. Ibid.
Xenodochia ab Epiſcopis regedda. 561. E
Xenodochia conſtrui imperat Julianus Apoſtata. Ibid.

XENIA.

Xenia quid ſint. 589. C
An ab Eccleſiaſticis, & à judicibus Laicis ſuſcipienda. Ibid.

Z

ZACHÆUS.

Zacchæi factum explicatur. I. 804. D

ZANCLE.

Ita olim fuit appellata Meſſana. II. 494. A

ZALLA.

Zalla Gothus ferox ruſticum vexans ad S. Benedictum properat. II. 112. D

ZELUS.

Per ignem denotatur. I. 17. D
Zelus manſuetudini & juſtitiæ conjungendus. 309. E
Zelare quid ſit. 606. C
Zelus Sanctorum pro Eccleſia. 903. A 1078. B
Zeli Idolum quid ſit. 903. A
Zelus animarum quàm Deo gratus. 1242. D
Zelus Prælatorum in reprehendendo, &c. II. 399. B &c. 528. C III. 270. C D 301. B C D
Zelus auſterior reprehenditur. 533. A 1001. D
Zelus Rectorum, &c. qualiter moderandus. 534. A
Zelus indiſcretus in damnandis innocentibus. 658. B
Zelo privato moveri non debent Sacerdotes. 667. E
Zelus Clericorum contra maleficos qualis eſſe debeat. 1107. D
Zelus animarum, Deo gratum ſacrificium. III. 404. B

INDEX AVCTORITATVM SCRIPTURÆ SACRÆ, PER ORDINEM LIBRORVM A BEATO GREGORIO sparsim explicatarum.

GENESIS I.

IN principio creavit Deus cælum & terram. Tom. I. Col. 800. A 1137. B

Facta est lux, factumque est vespere. I. 228. C

Germinet terra herbam virentem. I. 566. A 847. D

Protulit terra herbam virentem. I. 186. B

Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. I. 105. D 291. E 948. A III. 85. D

Et creavit Deus hominem ad imaginem suam. I. 153. B 947. D

Masculum & fœminam creavit eos. I. 947. D

2. Et requievit die septimo. I. 21. B

Istæ sunt generationes cæli & terræ. I. 947. C

Inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ. I. 544. C. 674. C

Et posuit illum in paradiso voluptatis. I. 367. E

Ex omni ligno paradisi comedite: de ligno autem scientiæ boni & mali ne tetigeritis. I. 1037. D

Qua hora comederitis, morte moriemini. II. 734. B III. 282. A

Immisit Dominus soporem in Adam. I. 881. D

Hoc nunc os ex ossibus meis. I. 424. E

3. In quacumque die comederitis, aperientur oculi vestri. I. 98. E 149. B 835. A

Eritis sicut Dii. I. 693. A 1391. A

Vidit igitur mulier quod bonum esset. I. 618. A

Tulit de fructu illius & comedit. I. 149. B

Consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata. I. 746. B 949. E

Et cùm audisset vocem Domini Dei. I. 808. E

Abscondit se Adam & uxor ejus. I. 646. E

Adam ubi es? I. 37. E III. 189. A 267. E

Mulier quam dedisti mihi sociam. I. 109. E 646. E

Serpens decepit me, & comedi. I. 993. B

Pectore & ventre repes. I. 619. B

Terram comedes cunctis diebus. III. 422. E

Ipsa tuum observabit caput, & tu calcaneum ejus. *In Vulgatâ edit, legitur:* Ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo ejus. I. 33. C

Maledicta terra in opere tuo. I. 97. A

Terra es, & in terram ibis. I. 333. A 336. C 382. B 387. E 441. B 526. E

4. Abel quoque obtulit de primogenitis. I. 854. D

Si rectè offeras, rectè autem non dividas, peccasti; *secundùm Græcam editionem: quorum verborum loco in nostra vulgata:* Nonne si benè egeris, recipies; sin autem malè, statim in foribus peccatum tuum aderit? I. 108. E

Respexit Dominus ad Abel, & ad munera ejus. I. 646. A 1090. A II. 880. D

Iratusque est Caïn vehementer. I. 1090. A

In foribus peccatum tuum aderit, sub te erit appetitus tuus. I. 108. E

Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me terra. I. 388. A

Caïn ædificavit civitatem. I. 167. D

Et vocavit nomen ejus ex nomine filij sui Enoch. I. 260. C

6. Non permanebit spiritus meus in homine. I. 424. E III. 325. C

Pœnitet enim me fecisse hominem. I. 606. B

Trecentorum cubitorum erit longitudo. I. 1279. E

7. Aquæ levaverunt arcam in sublime à terra. I. 1031. A

8. Requievitque arca die septimo. II. 968. A

9. Crescite & multiplicamini. I. 617. E

Et terror vester ac tremor sit super cuncta animantia terra. Ibid.

Arcum meum ponam in nubibus. I. 1196. B

Facies que eorum aversæ erant. I. 731. D

Maledictus puer Chanaam. I. 750. D

11 Venite, descendamus & confundamus ibi linguam eorum. I. 38. E

12. Maledicam maledicentibus tibi. I. 97. A

15. Et reputatum est ei ad justitiam. I. 855. E

Descenderuntque volucres, & abigebat eas. I. 476. C

Nondum completa sunt peccata. I. 724. C III. 347. D

17. Est civitas hic juxta, ad quam, &c. I. 1117. B

18. Apparuerunt ei tres viri. I. 304. C 809. B 1403. A

Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est. I. 572. D 1123. E

Loquar ad Dominum meum, cùm sim pulvis & cinis. I. 89. B 327. C 544. D 709. B

19. Et introduxerunt ad se Loth. I. 180. C

Loth ardentem Sodomam fugit. I. 1116. E

Igitur Dominus pluit super Sodomam & Gomorrham I. 405. A II. 288. A

22. Tulit ergo ligna holocausti. I. 1175. A

Nunc cognovi quod timeas Dominum. I. 557. A 622. C 811. E II. 918. C

23. Sepelivit Abraham uxorem in spelunca duplici. I. 187. D

Ephron ad Abraham pro Satæ sepultura nihil voluit accipere. II. 824. A

24. Dixitque ad servum suum seniorem domus suæ. I. 53. B

Rebecca ab Isaac veniens, dorso cameli deducitur. I. 22. B 1040. E

Inclinata jam die, egressum in agro Isaac Rebecca conspexit in camelo sedens. I. 1040. E

25. Deprecatus Isaac pro uxore sua. II. 33. A

Factus est Esaü vir gnarus venandi. I. 134. C

Jacob autem vir simplex habitans in tabernaculis. Ibid.

26. Invidentes ei Palæstini omnes. I. 465. E

Rursum fodit alios puteos. I. 916. A

27. Senuit autem Isaac & caligaverunt oculi ejus. I. 1035. E

Cumque venatu aliquid attuleris. I. 1169. B

Quos cùm oblatos comedisset. II. 475. D

Benedixit Isaac Jacob. I. 1169. B. II. 475. D

Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni. I. 1170. A

Det tibi Dominus de rore cæli & de pinguedine terræ. Ibid.

28. Tulit ergo de lapidibus, & dormivit in eodem loco. I. 149. A

Angelos quoque ascendentes, & descendentes. Ibid.

Domine Deus si dederis mihi panem, &c. I. 684. E

Verè Dominus est. III. 94. A

29 Et vespere Liam filiam suam introduxit. I. 1259. E

Nonne pro Rachel servivi tibi? I. 190. B

30 Tollens ergo Jacob populeas virgas virides. I. 615. B

31 Cur furatus es Deos meos? I. 888. B

Viginti annis fui tecum, &c. II. 812. A

Juxta consuetudinem fœminarum nunc accidit. Ibid. E

32 Et ecce vir luctabatur cum eo. I. 1260. D

Vidi Dominum facie ad faciem. I. 547. D 692. C

Ipsi verò claudicabat pede. I. 122. E

33 Elevans autem Jacob oculos, vidit venientem Esaü. I. 260. D

34 Egressa est autem Dina ut videret mulieres. I. 1120. E

Tristemque blanditiis delinivit. Ibid.

35 Ecce Dominus meus omnibus mihi traditis ignorat quid habeat in domo sua, &c. I. 876. B

37 Fecitque tunicam polymitam. I. 34. D

Putabam nos ligare manipulos. I. 177. A

Ecce somniator venit ille, venite, occidamus eum. Ibid.

39 Quomodo ergo possum hoc malum facere? I. 876. B

41 Vidit Pharao somnium. I. 343. B

Quod vidisti secundo, &c. I. 1033. C

43 Meritò hæc patimur, quia peccavimus in fratrem nostrum. I. 1332. A

46 Omnes animæ domus Jacob, quæ egressæ fuerant. I. 1434. D

47 Accipite semina, & serite agros. I. 187. A

49 Catulus leonis Juda, ad prædam, fili mi, ascendisti. I. 532. B

Quis suscitabit eum? I. 454. E

Isachar asinus fortis accubans inter terminos. I. 23. D

Fiat Dan coluber in via, & cerastes in semita ut cadat ascensor ejus retro. I. 911. A 1199. D III. 101 D

Salutare tuum expectabo, Domine. I. 911. E 1195. C

Benjamin lupus rapax, manè comedit prædam. I. 518. E

Exodi, Cap. I.

BEne ergo fecit Deus obstetricibus. I. 512. A

2 Qui fugiens de conspectu ejus. I. 678. D

3 Videbat

3 Videbat quòd rubus arderet, & non comburebatur. I. 1179. E
Vadam, & videbo visionem hanc. I. 454. A
Vocavit eum de medio rubi, & ait. I. 809. C 1179. E
Qui est, misit me ad vos. I. 153. B 1151. D 1403. B
Ego sum qui sum. I. 121. E 153. B 443. E 544. E 1403. D III. 40. D
4 Obsecro, Domine, non sum eloquens. I. 1027. A 1038. B
Ego indurabo cor ejus, I. 335. D 1231. C
5 Videat Dominus & judicet, quoniam fœtere fecistis odorem nostrum. I. 844. E 1240. E
7 Ego constitui te Deum Pharaonis. I. 834. E 1479. E III. 21. D 138. A 280. B
8 Et venit musca gravissima in domos Pharaonis. I. 538. C
10 Ego obdurabo cor Pharaonis. I. 851. E
Ventus urens levavit locustas, quæ ascenderunt. I. 913. C
12 Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua. I. 1424. E III. 61. D
Et sument de sanguine ejus, ac ponent. I. 1423. E
Et comedetis festinantes. I 1426. A
Si quid residuum fuerit, igne comburetis. I. 588. C 1425. C
In una domo comedetis. I. 1031. A
13 Primogenitum asini mutabitis ove. I. 787. C
Igitur cùm emisisset Pharao populum. I. 699. C
Dominus autem, &c. Et per noctem in columna ignis. I. 56 C
14 Quid clamas ad me? I. 652. B III. 156. C
Divisaque est aqua. I. 1005. B
Persequentesque Ægyptij ingressi sunt post eos. I. 965. E
15 Ivit Deus in Ægyptum. I. 779. A
16 Ecce ego pluam vobis panes de cælo. I. 597. A
Nec contra nos est murmur vestrum. I. 660. B 1084. D
Dixeruntque ad invicem, Manhu. I. 789. A
Et sabbatizabit populus die septimo. I. 538. C
17 Manus Moysis erant graves, &c. I. 1463. C
19 Moyses autem ascendit in montem ad Deum. I. 678. E
Mons Sinai fumabat eò quòd descendisset Dominus in igne. I. 189. C
Omnis qui tetigerit montem, morte morietur. Ibid.
Bestia quæ tetigerit montem, lapidabitur. Ibid. & III. 83. A
Descenditque Moyses ad populum. I. 1233. E
20 Ego sum Dominus Deus tuus, visitans iniquitatem patrum in filios. I. 449. C
Non concupisces, &c. I. 824. E 1270. B
Altare de terra facietis mihi. I. 85. E
21 Si emeris servum Hebræum, sex annis, &c. I. 1155. A
Et erit ei servus in sæculum. I. 1156. A
Si quis aperuerit cisternam, & foderit, & non operuerit, &c. I. 501 B
22 Applicabitur ad Deos. I. 1187. B
Si pignus à proximo tuo acceperis. I. 459. C
Diis non detrahes. III. 21. D 138. A 280. B
24 Moyses ascendit, & Dominus in montem descendit. I. 154 A
25 Hæc sunt quæ accipere debetis. I. 732. B
Coccumque bis tinctum. Ibidem.
Facies quatuor circulos aureos. I. 1079. C
Nec unquam extrahentur ab eis. I. 1080. B
Ponesque in arca testificationem quam dabo tibi. Ibid.
Duos quoque Cherubim aureos & productiles. I. 1434. C
Facies candelabrum ductile de auro. I. 1170. D
26 Tabernaculum verò ita fiet: decem cortinas, &c. I. 1287. B 1506. C
Cocco bis tincto opere plumario facies. I. 1397. B 1507. C
Facies columnas quatuor, & bases earum vesties argento. I. 814. C
27 Facies & altare de lignis cethim. I. 1342. D
28 Facient autem super humerale de auro & hiacintho. II. 385. B
Coccoque bis tincto. I. 1174. B
Portabitque Aaron nomina eorum. I. 1063. C
Super utrumque humerum. I. 1065. A
Ut stringatur rationale, &c. vita hiacinthina. I. 1063. C
Et gestabit judicium filiorum Israël in pectore suo. I. 1063. D
Deorsum verò quasi mala punica facies. I. 387. B
Mixtis in medio tintinnabulis. Ibid.
Ut audiatur sonitus, quando ingreditur & egreditur. II. 386. E
30 Facies quoque altare ad adolendum. I. 1342. D
Sume tibi aromata, & stactem, & onycham, &c. I. 33. E
Cumque in tenuissimum pulverem universa aromata contuderis. Ibid.
Pones ex eo coram testimonii tabernaculo. 34. A
Vestibus laneis non utantur. I. 1232. D
32 Et sedit populus manducare & bibere, & surrexit ludere. I. 19. C 316. C 1101. E
Vade, descende, peccavit populus tuus. I. 584. E
Ponat vir gladium super fœmur. Ibid. & III. 301. C
Et occidat unusquisque fratrem. I. 1113. C III. 301. C
33 Cumque egrederetur Moyses ad tabernaculum. I. 1255. A
Loquebatur Moysi Dominus facie ad faciem. I. 547. D III. 217. E
Stabat unusquisque in ostio papilionis. I. 154. E
Posteriora mea videbis. III. 363. E
Nube in tabernaculum descendente, Israëlitæ è longinquo cernebant. Ibid.
Ostende mihi faciem tuam. I. 548. A III. 201. D
Facies mea præcedet te. I. 1003. A
Ecce, inquit, est locus apud me. I. 725. C 1031 B II. 818. B
Non enim videbit me homo, & vivet. I. 548. C
34 Nullusque apud te innocens est. I. 468. A
Ibi habuit foveam hericius. I. 1091. A
Qui reddis iniquitatem patrum in filios. I. 449. C
Dominus zelotes. I. 606. B
Posuit velamen super faciem suam. I. 534. A
35 Coccumque bis tinctum. I. 1397. B
Quidquid ad cultum & ad vestes sanctas, &c. I. 869. A
37 Et vasa, &c. Phialas & cyathos. I. 579. D
38 Fecit & labrum æneum cum basi sua. I. 1396. E

Levitici, Cap. I.

DEtractaque pelle hostiæ. I. 34. B
De turturibus, &c. Et retorto ad collum. I. 1180. B
3 Et offerent, &c. *usque*, Et caruda n. I. 34. D
Anima quæ juraverit & protulerit, &c. Offerat agnam de gregibus, sive capram, orabitque pro eo sacerdos. I. 940. A
Retorquebit caput ejus ad pennulas. I. 1180. B
5 Offerat agnam I. 940. A
6 Ignis autem in altari semper ardebit. I. 719. B III. 146. A
Ignis est iste perpetuus, qui numquam deficiet. I. 719. E
Quæ in sartagine oleo conspersa frigetur. I. 1242. D
Oferent autem eam calidam. Ibid.
7 Armus quoque dexter de pacificorum, &c. II. 385. A
Pectusculum enim elevationis. &c. Ibid.
11 Quidquid autem pennulas & squamas non habet. I. 154. A 1464. B
15 Vir qui patitur fluxum seminis, immundus erit. I. 674. B 1067. A
19 Non maledices surdo, nec coram cæco pones offendiculum. I. 1129. E
Quando ingressi, &c. & plura in ea ligna pomifera. I. 254. D
Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum. I. 1503. A
Non augurabimini, nec observabitis somnia. I. 237. D
21 Homo de semine tuo per familias. I. 106. B
Si impetiginem in corpore, si hernioSus, &c. I 1061. C
26 Ambulabo inter vos. I. 562. A 778. D

Numeri, Cap. VI.

TUnc radetur Nazareus ad ostium. I. 65. A
7 Cumque ingrederetur Moyses tabernaculum. I. 678. E
Hæc est lex Levitarum, à xxv. annis & suprà. I. 670. E
8 Levitæ radant omnes pilos carnis suæ. I. 151. D
10 Fac tibi duas tubas argenteas ductiles. I. 865. E
Si autem proxilior atque concisus clangor increpuerit. Ibid.
Proficiscimur ad locum quem Dominus daturus est nobis, veni nobiscum, & benefaciemus tibi. I. 1100. D
11 Quis dabit nobis ad vescendum carnes? I. 597. A
Congrega mihi de senioribus lxx. viros. I. 564. C
12 Erat Moyses vir mitissimus. I. 1147. B III. 182. D
19 Præcipe filiis Israël ut adducant ad te vaccam rufam ætatis integræ, &c. I. 1187. E
Lignum quoque cedrinum & hyssopum, coccumque. Ibid.
Vas quod non habuerit operculum nec ligaturam desuper, immundum erit. I. 668. E
20 Ingressusque Moyses & Aaron, &c. I. 678. E
22 Dixit adjutor sermonum Dei, qui novit doctrinam Altissimi, &c. I. 1206. C
Cernens asina Angelum stantem. I. 1093 C
Aperuitque Dominus os asinæ. I. 771. B
23 Moriatur anima mea morte justorum. I. 989. C 1122. D 1206. C 1388. D
Dixit homo cujus obturatus est oculus. I. 450. C
24 Qui cadens apertos habebat oculos. I. 725. E
Robustum quidem est habitaculum tuum. I. 931. E
32 Precamur ut des nobis, &c. I. 781. A
Caulas ovium fabricabimus, & stabula. Ibid. B
35 Postquam autem ille obierit homicida. I. 1173. B

Deuteronomii, Cap. I.

HÆc sunt verba, &c. in solicitudine campestri. I. 35. D
Nocte ostendens vobis iter per ignem. I. 1419. B
4 Dominus Deus tuus ignis consumens est. I. 1165. C
Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde. I. 525. C
10 Circumcidite præputium cordis vestri. I. 811. C
13 Tentat vos Dominus Deus vester. I. 557. A 811. E
Ut palam fiat si diligitis eum. Ibid.
15 Non arabis in primogenito bovis. I. 254. B 1145. D

Non tondebis primogenita ovium. I. 254. B
16 Non apparebis in conspectu Domini vacuus. I. 208. E
Justè quòd justum est, prosequeris. I. 276. B
17 Si elegeris unum de populo, &c. I. 260. E
18 Quando ingressus fueris terram. I. 901. C
19 Si quis abierit cum amico simpliciter ad silvam, ad ligna cædenda, &c. I. 1078. D
Et percutiat animam ejus, non est reus mortis. Ibid.
22 Non arabis in bove simul & asino. I. 23. A III. 243. C
Non indues vestem ex lana linoque contextam. I. 258. C
23 Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus sit somnio, egredietur extra castra, &c. I. 294. E
Habebis locum extra castra, ad quem egrediaris ad exquisita naturæ, gerens paxillum in baltheo. I. 916. D
Si intraveris segetem, &c. falce autem non metes. I. 1133. A
24 Non accipies loco pignoris superiorem aut inferiorem molam. I. 978. D
25 Non obturabis os bovi trituranti. I. 1041. B 1068. C
Uxorem fratris sine filiis defuncti superstes frater accipiat, &c. I. 1057. D
32 Attende cælum & loquar, & audiat terra verba ex ore meo. I. 53. D 499. E 849. C
Expectetur sicut pluvia, &c. I. 556. C 849. B
Suxerunt mel de petra, & oleum de firma petra. I. 1440 A
Ignis exarsit ab ira mea, & ardebit usque ad inferos deorsum. I. 522. E 626. C
Devorabitque terram cum germine suo. I. 626. C
Ego retribuam in tempore, ut labatur pes eorum. I. 724. C
Expandit alas suas. I. 942. E
Ego occidam, & ego vivere faciam, percutiam, & ego sanabo. I. 181. E 517. D III. 135. C
Gladius meus devorabit carnes. I. 517. D 1117. D
Ex vinea Sodomorum vinea eorum, & de suburbanis Gomorrhæ. Uva eorum uva fellis, &c. I. 724. C III. 181. D
33 In dextera ejus ignea lex. I. 1180. A 1458. A
Qui dixerit patri suo & matri suæ, nescio vos, &c. I. 210. D
Ferrum & æs calciamentum ejus. I. 1008. D

Iosue, Cap. V.

NOster es an adversariorum? I. 990. C
15 Axa filia Caleph sedens super asinum suspiravit, cui dixit pater suus: Quid habes, &c. II. 721. B
Deditque ei Caleph irriguum superius, & irriguum inferius. Ibid.
16 Habitavitq; Chananæus in medio Ephraim. I. 111. C
20 Tunc revertetur homicida & ingredietur. I. 1173. B

Iudicum, Cap. III.

HÆ sunt gentes quas Dominus dereliquit, ut erudiret. I. 111. D
Dimisitque eos ut in ipsis, &c. Ibid. & II. 157. B
6 Hierobaal cùm à paleis frumenta excuteret, Angelum vidit. I. 88. C
Ascenditque ignis de petra. Ibid.
7 Qui manu & lingua lambunt aquas. I. 889. B C
Tenuerunt sinistris manibus lampades, &c. Ibid.
23 Morte moriemur quia vidimus Dominum. I. 150. C
Si Dominus nos vellet occidere de manibus. Ibidem.
15 Inventamque maxillam asini, &c. I. 385. A
16 Abiit quoque in Gazam, & vidit ibi mulierem meretricem, ingressusque est ad eam, &c. I. 1320. C
Multoque plures interfecit moriens. I. 837. E
20 Exire ultra debemus ad pugnam. I. 409. E

Ruth, Cap. I.

NOlite me vocare Noëmi, sed vocate me Mara. II. 878. E

I. Regum, Cap. I.

VUltusque illius non sunt amplius in diversa mutati. I. 989. D
2 Dominus judicabit fines terræ. I. 787. C 835. D
Pedes Sanctorum suorum servabit, & impij in tenebris conticescent. I. 161. A 1061. C
Repleti priùs pro panibus se locaverunt. I. 167. A
Audivit omnia quæ faciebant filij sui. I. 1237. E
6 Tollentes duas vaccas quæ lactabant vitulos, junxerunt ad plaustrum, vitulosque earum clausérunt domi, &c. I. 210. E
Ibant autem in directum vaccæ per viam quæ ducit Bethsamis: uno itinere gradiebantur, &c. I. 1497. C
10 Certè videtis quem elegit Dominus. I. 948. E
12 Absit à me hoc peccatum, &c. I. 1271. B
15 Pœnitet me quod constituerim. I. 606. B
Nonne cùm parvulus esses in oculis, caput te constitui in tribubus Israël? I. 730. D 754. B. 533. A 1069. D
16 Quomodo vadam. I. 1142. A 1271. B
Melior est obedientia quàm victimæ, & auscultare magis, quàm offerre adipem arietum. I. 1037. A
18 Spiritus Domini malus irruebat in Saül. I. 511. B
David oram chlamydis Saülis abscidit. I. 1084. C
24 Quem persequeris. I 1019. A
25 Erat enim ebrius nimis, & non indicavit ei, &c. I. 1099. A
30 Invenerunt virum Ægyptium in agro, & adduxerunt eum ad David. I. 158. B 1492. C

2. Regum 1.

MOns Gelboë nec ros nec pluvia, &c. I. 94. C
2 Locutus est Abner ad Azahel dicens. Recede à me; noli me persequi, &c. I. 1099. B
3 Joab Amasæ mentum dextera tenuit, sed sinistram ad gladium latenter mittens ejus viscera effudit. I. 432. B
4 Venientes filij Remmon Berothitæ Reeab & Banaa, ingressi sunt fervente die domum Isboseth, &c. I. 31. B
6 Extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam, &c. I. 136. A
Vivit Dominus, quia ludam ante Dominum qui elegit me. I. 1365. C
7 Non tu ædificabis mihi templum, quia vir sanguinum es. I. 216. C
Invenit servus tuus cor suum. III. 206. D 302. C
8 David valles salinarum percutit. I. 84. C
11 David in solario deambulans, Bersabee Uriæ concupiscit uxorem. I. 86. E
12 Tu fecisti in abscondito, ego verò faciam verbum istud in conspectu solis. I. 1011. D
13 Thamar David regis filia humiliata est. III. 264. A
16 Nunquid pro his verbis non occidetur Semei, qui maledixit Christo Domini? I. 81. E
Quid mihi, & vobis filij Sarviæ, dimittite eum ut maledicat, &c. I. 875. E
19 Hæc faciat mihi Dominus & addat, &c. I. 1142. C

3. Regum 2.

QUia in vasis templi inter coronas, & plectas, boves & leones, & Cherubim exsculpta sunt. I. 1331. B
6 Domus autem cùm ædificaretur, lapidibus dedolatis atque perfectis ædificata est, &c. I. 1010. D
7 Mare æneum duodecim boves portabant. I. 1068. B
In templi ministerio in basibus templi sculptorio opere leones, & boves, & Cherubim expressa sunt. I. 1397. D
8 Nebula implevit domum Domini, & non poterant sacerdotes ministrare propter nebulam. I. 859. E
10 Regina Saba, audita sapientia Salomonis, III. 448. A
14 Ingredere uxor Jeroboam I. 1140. C
19 Ecce Dominus transit, & spiritus grandis, & fortis subvertens montes, & conterens petras, &c. I. 154. B
Quòd cùm audisset Helias, operuit vultum suum pallio. I. 1255. C
21 Vidisti Achab, &c. I. 718. D 1223. A
22 Vidi Dominum sedentem super solium suum, & exercitum cæli à dextris ejus, & I. 547. E
à sinistris, &c. I. 547. E

4. Regum 1.

SI homo Dei sum, descendat ignis de cælo. I. 97. C
2 Pater mi, pater mi, currus Israël & auriga ejus. I. 1329. E
Et ascendit Helias per turbinem. I. 1453. A
4 Dimitte illam, &c. I. 1142. E
5 Nonne cor meum, &c. I. 1138. B
6 Heu Domine mi. I. 637. E 1141. C
13 Percuties Syriam. I. 194. C 1141. E
17 Adoraverunt universam militiam. I. 635. E
20 Dispone domui tuæ, quia morieris tu, & non vives. I. 356. E
25 Princeps cocorum destruxit muros Hierusalem. I. 1102. A

1. Paralipom. 2.

LIbavit eam Domine. I. 1482. C II. 881. B
Absit à me, ut sanguinem justorum hominum bibam. II. 881. B
Num sanguinem istorum hominum qui profecti sunt, bibam? II. 965. C
4 Et ipsum mare duodecim boves, &c. II. 388. C

Tobiæ 4.

PAnem tuum & vinum super sepulturam justi constitue, & noli ex eo manducare & bibere cum peccatoribus. I. 1104. D
13 Et lapide pretioso, &c. I. 1208. E

Iob. 1.

ERat vir simplex, & rectus. I. 1458. B II. 605. A
2 Benedic Deo. I. 662. C
Commovisti me, &c. I. 675. B
5 Cujus messem famelicus comedit. I. 1329. B
7 Tentatio est vita hominis super terram. I. 581. E 680. D
Elegit suspendium anima mea & mortem ossa mea. I. 4. A
Qui facit arcturum. I. 793. E
13 Disputare cum Deo cupio. I. 498. E 661. D
Animam meam porto in manibus meis. III. 49. D
14 Quasi flos egreditur & conteritur. III. 414. D
Non est mundus in conspectu ejus, nec unius die infans super terram. II. 829. C

16 Ecce in cælo testis meus. I. 734. E 1202. E II. 921. D 961. D
18 Abscondita est in terra pedica ejus, & decipula illius super semitas. III. 444. D
19 Pelli meæ consumptis carnibus adhæsit os meum, &c. III. 414. B
Scribantur hæc stylo ferreo. I. 532. C
Scio quod redemptor meus, &c. I. 661. B
21 Non est virga Dei. I. 748. C
23 Proponat æquitatem, &c. I. 739. B
24 Ipsi rebelles fuerunt. I. 552. D
Dedit illis Deus. 715. C
25 Homo putredo, & filius hominis vermis. I. 487. B
26 Ecce gigantes gemunt sub aquis. II. 702. E
Spiritus ejus ornavit cælos. I. 1458. E III. 356. C
28 Semitam ignoravit avis. I. 1454. A
Aquas appendit mensura. I. 1257. B
29 Videbant me, &c. 626. E
30 Frater fui draconum, & socius struthionum. I. 1504. E
Nunc autem dicident me. I. 557. D
31 Semper enim quasi tumentes fluctus, &c. I. 580. D
34 Judicare coram Domino. 717. E
35 Ubi est qui fecit me, qui dedit carmina in nocte. I. 1208. B
36 Deus potentes non abjicit, cum sit, &c. II. 368. E
Quis est iste involvens. I. 662. B
Quis dedit gallo intelligentiam? I. 1132. B
39 Nunquid qui contendit cum Deo, facilè conquiescit, &c. III. 443. E
Manum meam ponam super os meum. I. 1161. B
Absorbebit fluvium, & non mirabitur. I. 1442. B
Nunquid capies Leviathan hamo. I. 1436. C
Aut armilla perforabis maxillam ejus. I. 1437. A
40 Huic montes herbas ferunt. I. 847. C
41 Omne sublime videt. I. 754. A 833. E 1069. C III. 238. D
De naribus ejus procedit fumus. I. 914. D
42 Auditu auris, &c. I. 547. D
Cætera require in expositione libri Iob. tom. I.

Psalmus I.

ET in via peccatorum. I. 832. C
Et in cathedra pestilentiæ non sedit. I. 1125. D
Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum. I. 575. E 1146. D
Non sic impij. I. 815. B 868. D
Non resurgent impij in judicio. I. 756. D
2 Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos. I. 199. E
Servite Domino in timore. I. 144. E 581. E
4 Filij hominum usquequò gravi corde. I. 554. B
Irascimini & nolite peccare. I. 162. D
5 Manè astabo tibi, & videbo. I. 244. D 679. C
Perdes omnes qui loquuntur mendacium. I. 511. E
Dirige in conspectu tuo viam meam. I. 1030. B
Scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos. I. 992. B
6 Domine, ne in ira tua arguas me, neque in furore tuo corripias me. I. 1273. C
Turbatus est præ ira oculus meus, &c. I. 102. D II. 926. D
Inveteravi inter omnes inimicos meos. I. 576. C 691. B II. 926. D
Exaudivit Dominus vocem fletus mei. I. 144. E
7 Deus judex justus, fortis & longanimis. I. 1177. A 1383. C
Arcum suum tetendit, & paravit illum, & in ipso paravit vasa mortis, &c. I. 577. A
8 Ut destruas inimicum & defensorem. I. 344. D
Minuisti eum, &c. I. 782. D 1194. A
Quoniam videbo cælos tuos opera digitorum tuorum, lunam & stellas quæ tu fundasti. I. 1247. D
Omnia subjecisti sub pedibus ejus. I. 116. D 1040. B 1248. C
9 Adjutor in opportunitatibus in tribulatione. I. 601. E 749. B 786. D
Qui exaltas me de portis mortis, ut annuntiem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion. I. 563. E
Non in finem oblivio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem. I. 1488. D
Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ. I. 115. A
Sub lingua ejus labor, & dolor. I. 141. C 432. B 992. A
Insidiatur in occulto, quasi leo in spelunca sua. I. 951. C
Desiderium cordis eorum audivit auris tua. I. 39. D 652. C
10 In Domino confido, quomodo dicitis animæ meæ: transmigra in montem sicut passer. I. 965. B
Palpebræ ejus interrogant filios hominum. I. 1284. B
Pluit super peccatores laqueos, ignis sulphur & spiritus procellarum pars calicis eorum. I. 448. E
11 Labia dolosa in corde & corde, &c. I. 431. E 579. E 701. B 1211. A
Eloquia Domini eloquia casta, argentum igne examinatum. I. 120. B 167. B 465. D 518. B 814. C III. 74. C
In circuitu impij ambulant. I. 38. B. III. 213. B
13 Dixit insipiens in corde suo, non est Deus. I. 447. B
Illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor. I. 204. E
14 Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum. I. 580. A
15 Dixi Domino, Deus meus es tu. I. 458. B
Funes ceciderunt mihi in præclaris, etenim hereditas mea præclara est mihi. I. 975. C
Usque ad noctem increpuerunt me renes mei. I. 105. C
16 Ego clamavi quoniam exaudisti me. I. 1027. E
Mirifica misericordias tuas, Domine, qui salvos facis sperantes in te. I. 946. D 1198. E
Sub umbra alarum tuarum protege me. I. 966. E III. 279. E
Satiabor cum apparuerit, &c. I. 549. B 764. A
17 Diligam te Domine virtus mea. I. 946. D
Caligo sub pedibus ejus, & ascendit super Cherubim, & volavit super pennas ventorum, &c. I. 502. A III. 23. A
Fulgura multiplicabis. I. 861. D
Qui ambulat super pennas ventorum. I. 554. B
Posuit tenebras latibulum suum. I. 341. A 107. A 131. E 773. B
Tenebrosa aqua in nubibus aëris. I. 500. C 776. D 1168. E
Præ fulgore ejus nubes transierunt, grando & carbones ignis. I. 842. D
Et in Deo meo transgrediar murum. I. 743. E
Filij alieni mentiti sunt. I. 570. D
18 Cæli enarrant gloriam Dei. I. 265. D 370. A 441. B 505. C 786. C
In omnem terram exivit. I. 552. A
In sole posuit tabernaculum suum. I. 87. A 1011. D
19 Memor sit omnis sacrificij tui, & holocaustum tuum pingue fiat. I. 1319. E
20 Pones eos ut clibanum ignis in tempore vultus tui, &c. I. 183. E 440. C
21 Tanti pingues obsederunt me. I. 207. B
Libera me de ore leonis, &c. I. 907. A
Deus meus clamabo per diem, & non exaudies, & nocte, & non ad insipientiam mihi. I. 605. D 749. B
Exaruit velut testa virtus mea. I. 1477. A
In conspectu ejus procidunt universi qui descendunt in terram. I. 1315. A
Edent pauperes & saturabuntur. III. 191. D
22 Virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt. I. 584. D 1071. D
Posuisti in conspectu meo mensam. I. 505. C
Impinguasti in oleo caput meum. I. 559. E 1036. A III. 110. E
23 Qui non accepit in vano animam suam. I 209 A
24 Universæ viæ Domini misericordia, & veritas. III. 404. A
25 Proba me, Domine, & tenta me. I. 42. E 200. D
Ure renes meos, & cor meum. I. 656. A
26 Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? I. 412. D 570. C
Unam petij à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. I. 119. A 768. B
Nunc autem exaltavit caput meum super inimicos meos. I. 1263. C
Circuibo & immolabo in tabernaculo Dei hostiam jubilationis. I. 1290. A
28 Verbo Domini cæli firmati sunt. III. 40. D
Vox Domini super aquas. I 554. E
Vox Domini confringentis cedros. I. 950. B
29 Avertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. I. 1134. A
30 Statuisti in loco spatioso pedes meos. I. 1273. B
Infirmata est in paupertate virtus mea. I. 1003. C
Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine. I. 1167. A III. 102. E
Abscondes eos in abscondito vultus tui, à conturbatione hominum. I. 104. B 191. A
Ego dixi in pavore meo, projectus sum à vultu oculorum tuorum. I. 536. D 680. D 783. C 1167. A
Viriliter agite, & confortetur cor vestrum. I. 201. B 811. B
31 Beati quorum remissæ sunt iniquitates. I. 480. B 888. D 1161. A
Conversus sum in ærumna mea dum configitur spina. I. 589. C
Dixi, Pronuntiabo adversum me injustitias meas Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei. I. 1121. B
32 Verbo Domini cæli firmati sunt, & spiritu oris ejus omnis virtus eorum. I. 506. C 1459. A
Congregans sicut in utre aquas maris. I. 266. B 558. C
33 Accedite ad eum, & illuminamini. I. 549. C
Divites eguerunt, & esurierunt. I. 431. A
Declina à malo, & fac bonum. I. 682. C
Oculi Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. I. 488. D 944. D
Multæ tribulationes justorum. I. 442. E
Dominus custodit omnia ossa eorum. I. 150. B 683. B
34 Fiant tanquam pulvis ante faciem venti, &c. I. 90. B
Fiant viæ eorum tenebræ, & lubricum. I. 570. C
Anima mea exultavit in Domino, & delectabitur. I. 1250. A
Omnia ossa mea dicent, Domine, quis similis tibi? I. 150. C
35 Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ. I. 1212. A
36 Deficientes ut fumus deficient. I. 368. D
A Domino gressus hominis, &c. I. 728. A
37 Computruerunt & deterioraverunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ. I. 294. B II. 817. D III. 87. A
Cor meum dereliquit me. III. 206. D 302. C
Ego in flagella paratus sum. I. 200. D

Iniquitatem meam annuntiabo, & cogitabo pro peccato meo. I. 234. D III. 87. A

Qui rettribuunt mala pro bonis detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem. I. 1202. C

38 Posui ori meo custodiam, cùm consisteret peccator adversum me: obmutui, & humiliatus sum, &c. I. 669. E 676. D

Universa vanitas omnis homo vivens. I. 315. E

Quamquam in imagine Dei ambulet homo, tamen vanè conturbatur. I. 316. A 649. B

39 Eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fæcis: statuit supra petram pedes meos, &c. I. 832. B 1199. C

Multiplicati sunt super numerum. I. 722. E 1407. A

40 Universum stratum ejus versasti, &c. I. 236. E 682. D

41 Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus. I. 875. B

Sitivit anima mea ad Deum vivum. I. 312. D 528. D 829. E III. 28. A

Ingrediar in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei in voce exultationis, &c. I. 868. A

Memor ero tui de terra Jordanis, & Hermoniim. I. 972. A

Abyssus abyssum invocat, in voce cataractarum tuarum. I. 791. E

In die mandavit Dominus misericordiam suam, &c. I. 686. B

43 Humiliasti nos in loco afflictionis, & operuit non umbra mortis. I. 107. C 403. E 758. E 967. B

44 Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. I. 866. D

Speciosus forma præ filiis. I. 552. A III. 360. C 364. B

Accingere gladio tuo super femur tuum, potentissime. I. 1195. A

Intende, prosperè procede, & regna, propter veritatem & mansuetudinem, & justitiam. I. 20. E

Sagittæ tuæ acutæ. I. 194. B 1009. D

Unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis. II. 991. B

Myrrha & gutta & casia à vestimentis tuis à gradibus eburneis, &c. I. 1044. C

Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato. III. 322. B

Adorabunt eum filiæ Tyri in muneribus. I. 1039. B

Omnis gloria filiæ regis ab intus. I. 256. E 561. A 752. C 1045. B III. 142. D

Pro patribus tuis nati sunt, &c. I. 120. A 531. E 766. B III. 114. A 310. B

Constitues eos Principes super omnem terram, &c. III. 46. D

45 Transferentur montes in cor maris. I. 529. C

Venite & videte opera Domini, quàm terribilis in consiliis, super filios hominum. I. 1356. A

Arcum conteret, & confringet arma. I. 992. C

Vacate & videte, quoniam ego sum Deus. I. 134. A 149. E 189. A 992. C 998. E

47 Deus in gradibus ejus dignoscetur, dum susciperet eum. I. 1263. E

In spiritu vehementi conteres naves Thartis. I. 108. D

Obtinebant eos justi in matutino. II. 748. A

48 Inclinabo ad similitudinem aurem meam, aperiam in psalterio propositionem meam. I. 1226. C

Non dabit Deo placationem suam, nec pretium redemptionis animæ suæ. I. 376. A 1106. C

49 Deus manifestè veniet. I. 449. C 5c 8. B 1349. C

Ignis in conspectu ejus ardebit, & in circuitu ejus tempestas valida. I. 100. B III. 102. C

Advocavit cælos desursum & terram, ut discerneret populum suum. I. 441. D

Peccatori autem dixit Deus. I. 556. D 1394. E

Projecisti sermones meos retrorsum. I. 556. D

Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter est quo ostendam illi salutare Dei. I. 1142. E

50 Ecce enim in iniquitatibus meis conceptus sum. I. 545. E

Averte oculos tuos à peccatis meis, &c. I. 1120. C

Redde mihi lætitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me. I. 1321. C

Libera me de sanguinibus. II. 879. C 1227. B

Cor contritum & humiliatum Deus non spernit. I. 284. D 1123. B

51 Videbunt justi, & timebunt, & super eum ridebunt, &c. I. 184. B

53 Voluntariè sacrificabo tibi. II. 783. A

54 Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine. I. 119. D

Descendant in infernum viventes. I. 517. B 1124. B

Divisi sunt ab ira vultus ejus, & appropinquavit cor illius. II. 747. E

Viri sanguinum, & dolosi, non dimidiabunt dies suos. I. 157. B

55 Ipsi calcaneum meum observabunt. I. 33. B

In me sunt, Deus, vota tua, quas reddam laudationes tibi? I. 1359. A

56 Filij hominum dentes eorum arma, &c. I. 179. C

57 Deus conteret dentes, &c. I. 573. C

Etenim in corde. I. 701. B

Super eos cecidit ignis, & non viderunt solem. I. 300. E

Lætabitur justus cùm viderit vindictam impiorum, manus suas lavabit in sanguine peccatorum. I. 524. A

58 Adjutor meus tibi psallam, quia tu Deus susceptor meus es, Deus meus, misericordia mea. I. 1408. B

59 Commovisti terram, & conturbasti eam, sana contritiones ejus, quia commota. I. 1217. E

Ostendisti populo tuo dura, potasti nos vino compunctionis, dedisti metuentibus te significationem. I. 576. E

In Idumæam extendam calciamentum meum. I. 1364. E

61 Salvum me fac Deus, &c. I. 860. C

62 Sitivit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea. I. 1515. A

Sicut adipe & pinguedine repleatur anima. I. 229. D 563. C 1503. G

63 Intenderunt arcum. I. 576. E

Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum. I. 1009. C

64 Rivos ejus inebrians multiplica generationes ejus, in stillicidiis ejus lætabitur cùm exorietur. I. 1221. D

Benedices coronæ anni benignitatis tuæ. I. 109. B

Et convalles abundabunt frumento. I. 1410. B

65 Holocausta medullata offeram tibi. I. 1319. E

Ad ipsum ore clamavi, & exultavit sub lingua mea. III. 36. E

Iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet Dominus. I. 636. A

66 Ut cognoscamus in terra viam tuam. I. 1338. C

Terra dedit fructum suum. Ibid. & III. 8. E

Benedicat nos Deus, Deus noster, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ. I. 854. E 1276. D III. 36. E

64 Iter facite ei qui ascendit super occasum. I. 553. D 778. C 1143. A 1393. E

Pluviam voluntariam segregabis, Deus, hereditati tuæ. I. 848. E

Et speciei domus dividere spolia. I. 340. B

Pennæ columbæ deargentatæ, & posteriora dorsi ejus in specie auri. I. 1267. D II. 748. B

Lingua canum tuorum ex inimicis ab ipso. I. 585. C 1517. D

Visi sunt gressus tui Deus. I. 472. D 838. E

Congregatio taurorum, &c. I. 1031. C

Æthiopia præveniet manus ejus Deo. I. 545. D

68 Salvum me fac Deus, &c. I. 554. E 860. C

Quæ non rapui, tunc exolvebam. I. 78. A

Eripe me de luto, ut non inhæream. I. 1013. C

Non me demergat tempestas aquæ, neque absorbeat me profundum, neque urgeat super me puteus os suum. I. 762. D. III. 324. D

Consolantem me quæsivi, &c. I. 489. E

Propter inimicos meos eripe me. I. 748. A

Obscurentur oculi eorum ne videant. I. 733. A 831. C III. 48. B

71 Deus judicium tuum regi da. I. 424. C

72 Mei autem pene moti sunt pedes. I. 167. E 1238. C

In labore hominum non sunt, &c. I. 141. D

Prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum. I. 452. B

Dejecisti eos cum allevarentur. II. 368. D 491. E 879. A 944. E

Quid mihi restat in cælo. III. 27. E 49. C

73 Signa nostra non vidimus, jam non est Prophera. III. 220. D

Tu dirupisti fontes & torrentes, tu siccasti fluvios Ethan. I. 976. B

74 Dixi iniquis, nolite iniquè agere: & delinquentibus, nolite exaltare cornu. I. 894. B 1123. B

Quia neque ab Oriente, neque ab Occidente, neque à desertis montibus, quoniam Deus judex est. I. 977. B

Calix in manu Domini. I. 503. C

75 Ibi confregit cornua, arcum, scutum, gladium & bellum. I. 992. C

Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis. I. 776. E

Dormitaverunt qui ascenderunt equos. I. 911. A

76 In die tribulationis meæ Deum exquisivi manibus meis. III. 447. B

Negavi consolari animam meam. I. 536. E III. 33. E

Memor fui Dei. I. 537. A

Etenim sagittæ tuæ pertransierunt. I. 846. A

77 Filij Ephraïm intendentes arcum, & mittentes sagittas conversi sunt in die belli. I. 1329. C

Statuit aquas quasi in utre. I 235. D

Adhuc esca erat in ore ipsorum, &c. I. 437. A

Et memoratus est quia caro sunt. I. 99. D

Immissiones per Angelos malos, viam fecit semitæ iræ suæ. I. 724. B

Conversi sunt in arcum perversum. I. 802. E

Tradidit in captivitatem virtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici. I. 256. B 1133. C

78 Redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum. I. 647. E

79 Qui sedes super Cherubim. I. 1481. B

Cibabis nos pane lacrymarum, & potum dabis nobis in lacrymis in mensura. I. 1120. B III. 135. C 219. A 223. B

80 Sumite psalmum, & date tympanum. I. 984. A

Exaudivi te in abscondito tempestatis, probavi te apud aquas contradictionis. I. 743. E

Et erit tempus eorum in sæcula. I. 98. B

81 Vos sicut homines moriemini. I. 105. D III. 63. E

82 Deus meus, pone illos ut rotam, & sicut stipulam ante faciem venti. I. 485. C II. 368. E

83 Concupivit, & defecit anima mea in atrio Domini. I. 122. D 239. B

Etenim passer invenit sibi domum, & turtur nidum ubi reponat pullos. I. 574. A

Etenim benedictionem dabit legislator. III. 315. A

Ascensus ejus in corde ejus disposuit, in convalle lacrymarum, &c. I. 885. D 1305. B II. 879. A

Ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion. I. 653. E III. 78. C 98. E

S. GREGO RII M Tom. 2

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK PADERBORN

Melior est dies una in atriis tuis super millia. I. 477. A
85 Lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum. I. 581. E
86 Fundamenta ejus, &c. 813. A
87 In me pertransierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbaverunt me. I. 195. B
Beatus populus qui scit jubilationem. I. 691. E
Avertisti adjutorium gladij ejus, & non es auxiliatus ei in bello. I. 1329. C
88 Misericordias Domini in æternum cantabo. I. 126. A
Et sicut luna perfecta in æternum, & testis in cælo fidelis. I. 388. D
89 Manè sicut herba transeat, manè floreat & pertranseat. I. 847. C
Quis novit potestatem iræ tuæ? I. 132. E 314. A
90 Ipse liberabit me de laqueo venantium, & à verbo aspero. I. 133. B
In scapulis suis obumbrabit tibi. I. 942. B
91 Justus ut palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur. I. 950. B
Adhuc multiplicabuntur in senecta uberi, & bene patientes erunt, ut annuntient. I. 1039. D
92 Dominus regnavit, decorem induit, &c. I. 943. C III. 340. B
93 Donec justitia convertatur in judicium. I. 758. C
Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo. consolationes tuæ lætificaverunt animam meam. I. 1034. B
Fingis laborem in præcepto. I. 522. E
94 Altitudines montium ipse conspicit. I. 891. E
95 Commoveatur à facie ejus universa terra. III. 133. A 224. A
Tunc exultabunt omnia ligna silvarum à facie Domini, quia venit. I. 1493. A
96 Dominus regnavit, exultet terra, lætentur insulæ multæ. III. 350. C
Illuxerunt fulgura ejus. I. 862. C
Montes sicut cera fluxerunt à facie Domini. I. 892. A
97 Viderunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. III. 39. B
Psallite Domino in cithara, in cithara & voce psalmi, &c. Ibid. C
98 Honor regis judicium diligit. I. 717. D
99 Intrate portas ejus in confessione, atria ejus in hymnis confessionum. I. 1273. A
100 Misericordiam & judicium cantabo tibi, Domine. I. 1336. C
Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat. I. 479. B 1340. B
101 Cinerem sicut panem manducabam. I. 1288. A
Potum meum cum flexu temperabam. I. 721. E
Mutabis ea & immut. I. 492. D
Tu autem idem ipse es. I. 23. B
102 Ipse enim scit figmentum nostrum. I. 388. E
Memoria retinentibus mandata ejus, ut faciant ea. I. 433. C
103 Confessionem & decorem induisti, amictus lumine sicut vestimento. I. 943. D
Extendens cælum sicut pellem, qui tegis aquis superiora ejus. I. 1183. B
Qui ponit nubem ascensum suum. I. 1196. D
Qui ambulat, &c. I. 554. B
Qui facit Angelos suos spiritus, & ministros suos ignem urentem. I. 343. E 1478. A
Abyssus sicut pallium. I. 773. B
Ascendunt montes, & descendunt campi. I. 965. C
Emittit fontes in convallibus. I. 1410. B III. 144. A
Montes excelsi cervis, petra refugium erinaciis. I. 885. E. 1207. E
Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes bestiæ silvæ. I. 792. D
Omnia in sapientia fecisti. I. 534. E
Auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum revertentur. I. 709. B
Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renovabis faciem terræ. I. 848. D III. 42. B
104 Verbi quod mandavit in mille generationes. I. 262. B
Ferrum pertransiit animam ejus. I. 438. D
106 Ascendunt usque ad cælos, & descendunt usque ad abyssos. I. 274. B
Posuit desertum, &c. I. 532. E
Effusa est contentio super principes eorum, &c. I. 564. D
107 Salvum me fac dextera tua. I. 1114. E
108 Fiat oratio ejus in peccatum. I. 1447. A
Excussus sum sicut locusta. I. 913. E
Induantur sicut diploide confusione sua. I. 289. D
109 Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. I. 259. A
De torrente in via bibit, propterea exaltabit caput. I. 422. D 970. C 1436. C III. 323. B
110 Magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus. I. 178. C
Confessio & magnificentia opus ejus. I. 536. B
Virtutem operum suorum annuntiabit populo suo, ut det illis hereditatem gentium. I. 514. E 1204. A

Psalm. 110. Prov. 1. & Eccl. 1.

INitium sapientiæ timor Domini. I. 558. B 1304. C
111 In memoria æterna erit justus. I. 345. D
Dispersit dedit pauperibus, justitia ejus manet in æternum. I. 1106. A
Similes illis fiant, &c. 849. E
114 Custodiens parvulos Dominus. I. 780. D 1449. D
115 Ego dixi in excessu meo, Omnis homo mendax. I. 649. C
Dirupisti vincula mea. I. 124. B
117 Quoniam in sæculum misericordia ejus. I. 231. E
Dominus mihi adjutor est, & ego videbo inimicos meos. I. 837. C
Hæc dies quam fecit Dominus, &c. II. 707. C
Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Ibid. D & III. 145. C
Circumdederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis. I. 1205. A
Constituit diem solemnem in confrequentationibus, usque ad cornu altaris. I. 278. E
118 Non me derelinquas usquequaque. I. 602. A
Tunc non confundar. I. 513. A
In mandatis tuis exercebor, & considerabo vias tuas. I. 491. B 727. E
Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. I. 1334. B
Cantabiles mihi erant justificationes tuæ, in loco incolatus mei. I. 1336. B
Portio mea Dominus. I. 442. D
Funes peccatorum circumplexi sunt me. I. 975. C
Defecit in salutare tuum anima mea. I. 122. D
Narraverunt mihi iniqui fabulationes, sed non ita ut lex tua. I. 198. D
Larum mandatum tuum nimis. I. 1262. B
Super senes intellexi. I. 339. D
Declinate à me maligni, & scrutabor mandata Dei mei. I. 465. E
Os meum aperui, & attraxi spiritum. I. 344. E 1206. E
Fiat manus tua, ut salvum me faciat. I. 1146. E
Vide quoniam mandata tua dilexi, Domine: in tua misericordia vivifica me. I. 1218. E
Lætabor ego super eloquia tua, sicut qui invenit spolia multa. I. 518. E
119 Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est. I. 119. C 528. C
Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus; cùm loquebar illis impugnabant me gratis. I. 1109. A
120 Dominus custodiat introitum tuum & exitum tuum. I. 1254. C
121 Hierusalem quæ ædificatur ut civitas. I. 1248. E
124 Qui confidunt in Domino, sicut mons Sion. I. 965. A
125 Converte, Domine, captivitatem nostram sicut torrens in Austro. I. 794. D 1249. E 1337. C
Venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos. I. 208. E 322. A
126 Vanum est vobis ante lucem surgere, surgite postquam sederitis. I. 254. E 888. D III. 112. B 219. A
Cùm dederit dilectis suis somnum. I. 321. D 1446. B
128 Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores. I. 380. B 1076. C
Fiant sicut fœnum ædificiorum, quod priusquam evellatur, exaruit. I. 249. D
130 Neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me. I. 817. E
Si reddidi retribuentibus mihi mala. I. 119. B
131 Exurge, Domine, in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ. I. 1315. A
Pauperes ejus saturabo panibus. I. 684. B
136 In salicibus in medio ejus suspendimus organa nostra. I. 970. B
Quomodo cantabimus canticum, &c. I. 600. A
Exinanite, exinanite usque ad fundamentum in ea. I. 726. B
138 Mirabilis facta est scientia tua ex me, &c. I. 313. E 1286. D
Ex nox illuminatio mea in deliciis meis. I. 466. C
Sicut tenebræ ejus, ita & lumen ejus. I. 127. D
Non est occultatum os meum à te, &c. I. 1560. B
Imperfectum meum viderunt oculi tui. I. 125. A 1432. A
Mihi autem nimis honorati sunt amici tui Deus. I. 329. C 1065. C 1246. E 1445. D III. 290. C
Nonne qui oderunt te, Domine, oderam, & super inimicos tuos tabescebam. I. 1108. D 1202. C
139 Funes extenderunt laqueum, &c. III. 273. C
Obumbrasti super caput meum in die belli. I. 182. E
Labor labiorum suorum operiet eos. I. 1090. E
In miseris non subsistent. I. 46. B
140 Pone, Domine, custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis. I. 1096. B
141 In via hac qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi. I. 32. D
Educ de carcere animam meam, &c. I. 235. C II. 910. E
142 Anima mea sicut terra. I. 536. C
Non intres in judicium. I. 540. B 701. E
Non justificabitur in conspectu tuo, &c. I. 829. B 841. B
143 Benedictus Dominus Deus, &c. I. 444. B
Domine, inclina cælos tuos, & descende, tange montes & fumigabunt. I. 532. C 879. C
Virtutem terribilium tuorum dicent. I. 842. E
Qui liberasti David servum tuum de gladio maligno. I. 1008. A

144 Memoriam suavitatis tuæ eructabunt. I. 1167. A
145 In illa die peribunt omnes cogitationes eorum. I. 359. E 716. C 1512. E
146 Humiliat autem peccatores usque ad terram. I. 722. B 945. E
Producit in montibus fœnum, & herbam servituti hominum. I. 847. D
Qui dat jumentis escam ipsorum, & pullis corvorum invocantibus eum. I. 871. B
147 Qui posuit fines tuos pacem. III. 161. A
Velociter currit sermo ejus. I. 845. E
Mittet verbum suum, &c. I. 794. D
149 Et aquæ omnes, &c. I. 1207. D
150 Laudate eum in tympano & choro. I. 1189. B

Proverb. 1. & 9.

Principium sapientiæ timor Domini. I. 1304. C
Fili mi, si te lactaverint peccatores, ne acquiescas eis. I. 115. A
Frustra jactatur rete ante oculos pennatorum. I. 468. D
Sapientia foris prædicat. I. 515. C
Ego quoque in interitu vestro ridebo. I. 521. B 1092. B
Aversio parvulorum interficiet eos, & prosperitas stultorum perdet illos. I. 748. C 762. C 1114. D 1238. E
2 Si quæsieris illam quasi pecuniam, & sicut thesauros effoderis eam. I. 130. B
Qui lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus pessimis. I. 484. E 595 D 1162. D
3 Honora Dominum de tuis justis laboribus. II. 861. A
Fili mi noli negligere disciplinam Domini, &c. I. 1092. E
Longitudo dierum in dextera eius, in sinistra verò eius divitiæ, & gloriæ. I. 355. E 1114. E
Dominus erit in latere tuo, & custodiet pedem tuum ne capiaris. I. 929. D
Ne dicas amico tuo vade & rev. I. 1104. A
Cum simplicibus sermocinatio eius. I. 1091. C
4 Justorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit usque ad perfectum diem. I. 1164. D II. 878. B
Omni custodia serva. I. 31. D 567. A 722. B III. 30. D 346. E
Palpebræ tuæ præcedant gressus tuos. I. 1098. A
5 Fili mi, attende sapientiam meam, & prudentiæ meæ inclina aures tuas, ut custodias cogitationes. I. 1098. E
Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli, &c. I. 1092. B
Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui, &c. I. 111. D E 1236. A
6 Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam, &c. I. 1083. B
Fac ergo quod dico. I. 1083. C
Ne dederis somnum oculis tuis. Ibid. D
Vade ad formicam, &c. Ibid. B
7 Statimque consequitur, &c. I. 1041. B 1301. C
Homo apostata, vir inutilis, graditur ore perverso, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, &c. I. 1109. C
9 Sapientia ædificavit sibi domum, excidit columnas septem. I. 503. B 534. E 663. A
Si quis est parvulus, veniat ad me. I. 1019. B
Noli arguere derisorem, ne oderit te. I. 249. A
Aquæ furtivæ dulciores sunt. I. 145. B 479. C 554. E 590. C 1424. E
10 Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter. I. 1091. C
In multiloquio non deerit peccatum. I. 306. B
Quasi tempestas. I. 601. D
11 Manus in manu non erit innocens malus. I. 715. E
Præstolatio impiorum furor. I. 161. E
Circulus aureus, &c. I. 893. D 914. D
Anima quæ benedicit, impinguabitur: & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur. I. 1112. E
Qui abscondit frumenta, maledictus in populis. I. 1112. C
Qui stultus est, serviet sapienti. I. 602. B
12 Cogitationes justorum, judicia. I. 568. A 718. A
Verte impios, & non erunt. I. 1465. D
Non contristabit justum quidquid ei acciderit. I. 174. E 917. C
14 In ore stulti virga superbiæ. I. 705. E
Cor quod novit amaritudinem animæ suæ, in gaudio eius non miscebitur extraneus. I. 128. B 174. B III. 35. A
In timore Domini, fiducia fortitudinis. I. 140. C 372. B
Vita carnium, sanitas cordis: putredo ossium invidia. I. 164. B 1090. B
Corona sapientium. I. 637. B
Oculi Domini contemplantur bonos. I. 488. D
15 Cor stultorum dissimile erit. I. 1101. B
Vir animosus parit rixas, & vir iracundus effundit peccata. I. 161. A
Iter pigrorum quasi spes spinarum. I. 881. A
16 Abominatio Domini est omnis arrogans. I. 1111. D
Est via, quæ videtur homini recta, novissima autem eius ducunt ad mortem. I. 131. C 1191. E
Anima laborantis laborat sibi, quia compulit eum os suum. I. 1293. A
Melior est vir patiens viro forti; & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium. I. 1087. D 1293 C
17 Qui dimittit aquam, caput est iurgiorum. I. 217. A 1096. E III. 249. B
Oculi stultorum in finibus terræ. I. 491 A
18 Aqua profunda ex ore viri. I. 500. C 1096. E
Qui mollis & dissolutus in opere suo fuerit frater est suâ opera dissipantis. I. 1128. A
Quis poterit, &c. *In Vulgata autem sic legitur:* Spiritum verò ad iracundum facilem quis poterit sustinere? I. 161. A
Justus in principio accusator, &c. I. 648. B
19 Doctrina viri per patientiam noscitur. I. 1087. A 1329. E 1486. D
Pigredo immittit soporem. I. 1097. B
Abscondit piger manum suam sub axilla sua, &c. I. 643. A 1329. B
20 Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo æstate, & non dabitur ei. I. 1097. D 1157. D
Rex qui sedet in solio. I. 554. A 839. A
Pondus & pondus, mensura & mensura, utrumque abominabile. I. 1162. C
Hereditas ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit. I. 1105. C
Lucerna Domini spiraculum hominis, quæ investigat omnia secreta ventris. I. 241. C 378. E 1093. D
Livor vulneris abstergit mala, & plagæ in secretioribus ventris. I. 680. A 1093. D
21 Mulctato pestilente, &c. I. 524. B
Vir qui erraverit à via doctrinæ, in cœtu gigantium commorabitur. I. 680. A 1093. D
Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis. I. 120. A 1291. E
In desideriis est omnis otiosus. I. 1097. C
Qui justus est tribuet. I. 1106. A
Hostiæ impiorum abominabiles, quæ offeruntur ex scelere. I. 1107. A 1393. D
Vir obediens loquitur victorias. I. 1037. B
Non est sapientia, non est prudentia, non est consilium contra Dominum. I. 178. D
Equus præparatur in die belli, sed Dominus salutem tribuit. I. 911. E
22 Adolescens iuxta viam suam, &c. I. 431. C
Noli esse assiduus cum homine iracundo, ne discas semitas eius. I. 160. E
Quis poterit habitare cum homine, cuius spiritus facilis est ad iracundum? I. 161. A
Ne transgrediaris terminos, &c. I. 478. B III. 214. B
23 Si sederis ad mensam potentis, sapienter attende, &c. III. 208. B
Prudentiæ tuæ pone modum. I. 588. A
Verberaverunt me, sed non dolui: traxerunt me, & ego non sensi, &c. I. 1124. D
Et eris quasi dormiens. I. 1124. E
24 Septies in die cadit justus, & resurgit. III. 328. D
Præpara foris opus tuum, & diligenter exerce agrum tuum, ut postea ædifices domum tuam. I. 318. B 924. E
Per agrum hominis pigri transivi. I. 603. B
25 Gloria regum, cælare verbum: & gloria Dei est, investigare sermonem. I. 1168. E
Mel invenisti, comede quod sufficit tibi, ne forte satiatus evomas illud. I. 460. D 588. A
Acetum in nitro, qui cantat carmina corde pessimo. I. 1208. B
Sicut qui mel multum comedit, non est ei bonum: sic qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria. I. 408 D 588. B
Sicut urbs patens, & absque murorum ambitu: ita vir qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. I. 217. C 306. B 1096. D

Prov. 26. & 2. Pet. 2.

Quui imponit stulto silentium. I. 1096. E
Canis reversus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti. I. 1122. A
27 Laudet te alienus, &c. I. 1204. A
Sicut probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum, ita probatur homo ore laudantis. I. 642. D 761. E
Si contuderis stultum, &c. I. 1094. E
28 Justus quasi leo confidens absque terrore erit. I. 175. E 322. E 817. D 1159. C
Qui avertit aurem suam, ne audiat legem; oratio ejus erit execrabilis. I. 154. D 318. E 466. E 515. B
Qui abscondit scelera sua, non dirigetur: qui autem confessus fuerit, & dereliquerit ea, misericordiam consequetur. I. 648. A
Beatus homo qui semper est pavidus: qui verò mentis est duræ, corruet in malum. I. 475. C 581. D 830. E 1512. C
Qui festinat ditari, non erit innocens. I. 1105. C
29 Totum spiritum suum profert stultus. I. 1087. E
30 Generatio cujus excelsi sunt oculi. I. 1020. C
Oculum qui subsannat patrem, & qui despicit partum matris suæ, effodiant illum corvi de torrentibus. I. 528. E
Regem locusta non habet, & egreditur universa per turmas suas. I. 913. B
Stellio manibus nititur, & moratur in ædibus regis. I. 170. A
Tria sunt quæ benè gradiuntur, & quartum quod feliciter incedit, &c. I. 863. B D 1159. B
Et qui stultus apparuit, &c. I. 863. D
Qui fortiter premit ubera ad eliciendum lac, exprimit butyrum: & qui vehementer emungit, elicit sanguinem. I. 616. B
31 Aperi os tuum muto, & causis omnium filiorum qui pertranseunt. I. 454. B
Mulierem fortem quis inveniet. III. 18. B
Nobilis in portis vir ejus, quando sederit cum senatoribus terræ. I. 168. E 329. B 591. C 597. D 757. C
Sindonem fecit & vendidit, & cingulum tradidit. I. 531. E
Fortitudo & decor indumentum ejus. III. 408. B
Consideravit semitas domus. I. 1046. E
Date ei de fructu manuum suarum, & laudent eam in portis opera ejus. I. 169. A

Ecclesiastes 1.

Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. I. 316. A III. 250. B

Generatio vadit, & generatio venit, terra autem in æternum stat. I. 300. B 492. C
Ad locum, de quo exeunt flumina, revertur, ut iterum fluant. I. 862. C 1168. B
Eò quòd in multa sapientia multa sit indignatio: & qui apponit scientiam, apponit dolorem. I. 1222. D
Qui addit scientiam, addit & dolorem. I. 26. D 536. D
2 Oculi sapientis in capite ejus. I. 491. B 581. A
Meliùs est comedere, & bibere: meliùs est ire ad domum luctus, quàm ad domum convivij. I. 91. A
Risum deputavi errorem. I. 537. C
3 Tempus tacendi, & tempus loquendi. I. 218. C 1096. B 1225. A
Unus est interitus hominum & jumentorum, & æqua utriusque conditio. II. 228. E
4 Væ soli: quoniam si ceciderit, non est qui erigat eum. III 220. E
Funiculus triplex difficile rumpitur. I. 975. D
5 Avarus non implebitur pecunia, & qui amat divitias non capiet fructum ex eis. I. 1105. B
6 Omnis labor hominis in ore ejus, sed anima ejus, &c. I. 1518. B
7 Melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum convivij. I. 91. A
8 Vidi impios sepultos, &c. I. 725. E 949. A
Sunt impij qui ita, &c. I. 484. E
Melior est ira risu. I. 162. D
Melior est patiens arrogante. I. 1087. B
Ira in sinu stulti requiescit. I. 160. E
Qui timet Deum nihil negligit. I. 17. E
Cuncta tentavi in sapientia, & dixi: Sapiens efficiar, & ipsa longiùs recessit à me. I. 937. D
9 Sunt justi atque sapientes, &c. I. 1191. E
Omni tempore sint vestimenta tua candida. I. 285. B
Oleum de capite tuo non deficiat. I. 64. D
Quodcumque potest manus tua facere, instanter operare, quia nec opus, &c. I. 231. C 1384. A II. 399. D III. 81. D
10 Musicæ morientes, &c. I. 538. C
Si spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris. I. 421. A III. 276. D
Vidi servos in equis, & principes ambulantes quasi servos super terram. I. 911. A
Væ tibi terra, cujus rex puer est, & cujus principes manè comedunt. I. 482. E
11 Da partes septem, necnon & octo, quia ignoras quid mali futurum sit super terram. I. 1273. E 1313. B III. 434. C
Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit. I. 231. E 358. A
Qui ventum observat, non seminat, & qui considerat nubes, nunquam metit. I. 776. C 1097. D 1157. E
Si multis annis vixerit homo, &c. I. 204. D
Lætare juvenis in adolescentia tua. I. 91. E 691. B
Adolescentia & voluptas vana sunt. I. 91. E
12 Florebit amygdalus, impinguabitur locusta dissipabitur capparis. I. 913. A

Cantic. 1.

OSculetur me osculo oris sui. I. 415. E 785. D 1472. D
Meliora sunt ubera tua vino. I. 879. D
Adolescentulæ dilexerunt te. I. 560. C 691. B
Nigra sum, sed formosa. I. 529. A
Posuerunt me custodem in vineis. I. 1398. D
Indica mihi ubi pascas, ubi cubes in meridie. I. 1463. A
Nisi cognoveris te, ô pulchra inter mulieres, egredere & abi post vestigia gregum. I. 478. B
Collum tuum sicut monilia. III. 426. E
Donec rex in recubitu suo est, nardus mea dedit odorem suum. I. 1043. E
Oculi tui columbarum. III. 386. C
Quæ est ista, quæ ascendit dealbata. I. 547. A
2 Sub umbra illius, quem desideraveram, sedi. I. 571. E III. 279. A
Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore langueo. I. 1265. E
Vulnerata charitate ego sum. I. 1433. E
Læva ejus sub capite meo, & dextra illius amplexabitur me. I. 1114. E 1418. A
Ecce iste venit saliens in montibus. I. 1454. C
En ipse stat post parietem nostrum. I. 542. E
Respiciens per fenestram, prospiciens per cancellos. I. 1253. E
Surge, propera, amica mea, columba mea, formosa mea & veni: jam enim hiems transiit, &c. I. 853. C 1279. C
Jam enim hiems transiit, imber abiit, & recessit. I. 790. D
Tempus putationis advenit. I. 1279. D
3 In lectulo meo per noctes quæsivi quem diligit anima: quæsivi illum, & non inveni. I. 129. C 236. D 772. A 1306. D 1433. D
Invenerunt me vigiles qui custodiunt civitatem. I. 543. E
Quæ est ista quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi ex aromatibus. I. 34. A
En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israël. I. 201. C III. 408. B
Omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi. I. 578. A
Uniuscujusque ensis super femur suum, propter timores nocturnos. I. 581. D 1125. A
Ferculum fecit sibi rex Salomon de lignis Libani: columnas ejus fecit argenteas, &c. I. 1267. B
Ascensum purpureum. I. 1267. E
4 Quàm pulchra es, amica mea, quàm pulchra es, oculi tui columbarum, absque eo quod intrinsecus latet. I. 269. C
Dentes tui sicut greges detonsarum ascendentium de lavacro. I. 346. A 991. B
Sicut vitta coccinea labia tua, Sponsa, & eloquium tuum dulce. I. 64. C
Sicut turris David collum tuum, quæ ædificata est cum propugnaculis suis: mille clypei pendent ex ea, &c. I. 1270. A 1271. E
Duo ubera tua sicut duo hinnuli capreæ gemelli, quæ pascuntur in liliis donec aspiret dies, &c. I. 694. C
Coronaberis de capite Amana. I. 507. C
Mel & lac sub lingua tua. I. 432. A
Surge Aquilo, & veni Auster, perfla hortum meum, & fluent aromata illius. I. 268. E 798. D 1147. D
Hortus conclusus soror mea sponsa. III. 310. A
5 Ego dormio, & cor meum vigilat. I. 149. A 679. A
Dilectus meus misit manum suam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum ejus. I. 1305. A
Manus meæ distillaverunt, &c. I. 1373. E
Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est. I. 122. E 1433. E
Dilectus meus candidus, & rubicundus. II. 399. D
Caput ejus aurum optimum. I. 1012. D
6 Pulchra es, amica mea, suavis & decora sicut Hierusalem, terribilis ut castrorum acies ordinata. I. 1188. C
Sicut cortex mali punici genæ tuæ, absque occultis tuis. I. 1277. A
Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens. I. 103. E 484. D 829. A
7 Nasus tuus sicut turris, quæ est in Libano. I. 927. C 1061. D 1125. B 1226. B
Manè surgamus ad vineas, videamus si floruerit vinea, si flores fructus pariunt. I. 377. E
8 Quæ est ista, quæ ascendit de deserto delitiis affluens? I. 466. B
Pone me, ut signaculum, super cor tuum. I. 466. C
Fortis est, ut mors dilectio. I. 322. E 547. A 1375. D
Vineam pacifico esse in ea, quæ habet populos, quid sit. III. 419. B
Quæ habitas in hortis, amici auscultant te, fac me audire vocem tuam. I. 1113. A III. 310. A
Fuge, dilecte mi, fuge. I. 502. B
Soror nostra parvula est, &c. I. 560. B

Sapient. 1.

SEntite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum. III. 413. A
2 Invidia autem diaboli mors intravit in orbem terrarum. I. 164. A 1089. E
3 Deus tentavit illos, & invenit eos dignos se. I. 686. D
Fulgebunt justi, & tanquam scintillæ in arundineto discurrent. I. 709. C 968. A
4 Senectus enim venerabilis est. I. 564. B III. 77. B
Raptus est ne malitia, &c. I. 141. A
5 Erravimus à via veritatis, & lumen justitiæ non luxit nobis, & sol non est ortus nobis. I. 253. B 1011. C 1302. B
Et pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. I. 170. D
6 Durissimum judicium his qui præsunt fiet. I. 94. A
In viis ostendit se illis hilariter, & omni providentia occurrit illis. I. 747. E
7 Mihi autem dedit Deus dicere ex sententia. I. 232. C 675. D
9 Corpus quod corrumpitur. I. 123. C 151. B 540. A 581. E 1254. E
Quæ in prospectu sunt vix invenimus cum labore: & quæ in cælis sunt quis investigabit? I. 131. D
11 Dissimulatis peccata hominum. I. 232. C
12 Tu autem, Domine, cum tranquillitate judicas. I. 160. D
16 Paratum panem de cælo præstitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem. I. 173. E III. 45. B
17 Cùm sit timida nequitia, dat testimonium condemnationi. I. 372. E 791. D

Ecclesiast. 1.

FIli, concupiscens sapientiam, &c. I. 120. B
2 Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia, & in timore, & præpara animam tuam ad tentationem. I. 601. E
In igne probatur aurum. I. 525. A
Væ peccatori terram ingredienti duabus viis. I. 27. B III. 142. D
Væ his qui perdiderunt sustinentiam. I. 34. D 211. D III. 269. D
3 Altiora te ne quæsieris. I. 745. C
4 Est confusio adducens peccatum, & est confusio adducens gloriam. I. 108. A 1214. C
5 Ne dicas, peccavi. I. 715. B
Altissimus enim est patiens redditor. I. 141. D 572. E 1383. C
Ne dicas, miseratio Domini magna est. I. 978. B
6 Injice pedes tuos in compedes ejus, & in torques illius collum tuum. III. 426. E
7 Ne iteres verbum in oratione tua. I. 319. A 1122. B III. 147. E
In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis. I. 390. C
9 Ignorat homo, an odio vel amore dignus sit. III. 302. C
10 Initium omnis peccati superbia. I. 405. D 681 D 928. B 944. E 1020. D 1293. B
11 In die bonorum ne immemor sis malorum, & in die malorum ne immemor sis bonorum. I. 1311. B
12 Verba sapientium quasi stimuli, & sicut clavi in altum defixi. I. 705. E 1361. C III. 276. A
Non agnoscitur in bonis amicus, &c. I. 205. C
14 Qui sibi nequam est, &c. 1569. E
15 Non est speciosa laus in ore peccatoris. I. 890. D

18 Omni data non des. 630. A
19 Qui modica spernit, paulatim decidit. I. 316. C
20 Homo sapiens tacebit usque ad tempus. I. 1096. B 1126. A
Sapientia absconsa, &c. I. 636. E 1112. B 1394. E
Stuppa collecta synagoga pecc. I. 995. A
21 Peccasti, non adjicias iterum. I. 109. E
22 De stercore boum lapidatus est piger. I. 429. E III. 57. C
27 Sapiens ut sol permanet. I 1011. E
29 Absconde eleemosynam in sinu pauperis. II. 959. C
Transi hospes, & orna mensam. I. 949. A
32 Ducem te constituerent. I. 710. E 1023. A 1070. E
34 Qui immolat sacrificium de substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui. I. 1107. A II. 861. A
Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid prodest lavatio ejus? I. 1122. B II. 966. C III. 406. E
38 Sapientiam scribe. I. 538. E
42 Melior est iniquitas viri, quàm benefaciens mulier. I. 353. A

Isaiæ 1.

COgnovit bos possessorem suum, & asinus præsepe Domini sui. I. 23. B 1041. B
Lavamini, mundi estote. I. 1122. B III. 353. A
Quiescite agere perversè, discite benefacere, quærite judicium, &c. I. 286. B 571. C
2 Et erit in novissimis diebus præparatus mons domus domini in vertice montium. I. 964. D 1248. D
Ingredere in petram, absconde fossa humo à facie timoris Domini, & à gloria majestatis eius. I. 916. B
Quiescite ab homine, cuius spiritus est in naribus eius. I. 914. E
Quia excelsus reputatus est ipse. Ibid.
3 Peccatum suum sicut Sodoma prædicaverunt, nec absconderunt. I. 408. C 1123. E
Populo meus qui te beatum dicunt. I. 1203. A
Stat ad iudicandum Dominus, stat ad iudicandos populos. I. 168. E
Ambulaverunt extento collo. I. 1001. D
5 Vinea facta est, &c. I. 563. D
Væ quæ conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis, &c. I. 1105. B
Propterea captivus ductus est populus meus, quia non habebat scientiam. I. 53. B
Nobiles ejus interierunt fame, & multitudo ejus siti exaruit. I. 24. E
Dilatavit infernus animam suam, & aperuit os suum absque ullo termino. I. 763. D
Et deserta in ubertatem versa advenæ comedent. I. 1158. B
Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis. I. 975. C
Væ qui sapientes estis, &c. I. 533. A 754. C 780. C 1018. E III 211. B
Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & fortes ad miscendam ebrietatem. I. 201. C III. 183. B
6 Anno quo mortuus est rex Osias, vidi Dominum sedentem super solium excelsum, &c. I. 547. E 1261. B
Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth. I. 855. A 1276. D
Væ mihi, quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum. I. 218. B 1112. E 1192. B
Et volavit ad me unus de Seraphim, & in manu ejus calculus, quem forcipe tulerat, &c. I. 1480. D
7 Nisi credideritis, non intelligetis. I. 59. D
Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum, Ecce virgo concipiet, &c. III. 10. B 425. D
Cum sagittis, & arcu egrediuntur illuc. I. 577. B
8 Ecce ego & pueri mei. I. 561. D
9 Jugum enim oneris ejus, & virgam humeri ejus, & sceptrum exactoris ejus superasti, &c. I. 888. E 891. C
Populus, qui ambulabat in tenebris. I. 107. C 570. D 800. E 844. B
Vestimentum mixtum sanguine erit in combustionem. I. 285. B
Lateres ceciderunt, sed quadratis ædificabimus. I. 1324. E
10 Reliquiæ salvæ fient. I. 600. E 781. A III. 74. B
Computrescet jugum à facie olei. I. 563. C 1440. B III. 138. A
11 Egredietur virga, &c. I. 856. D III. 8. D
O radix Jesse, quæ stas in signum populorum. III. 425. D
Requiescet super eum spiritus domini, spiritus sapientiæ, & intellectus, &c. I. 27. D 1305. B 1430. C
Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit. I. 1274. C
Vitulus & leo simul morabuntur. Ibid.
Leo sicut bos paleas comedet. I. 948. C
Et puer parvulus minabit eos. Ibid. D
Delectabitur infans ab ubere super foramina aspidis, & in caverna reguli, &c. I. 507. B
Et desolabit Dominus linguam maris Ægyptij. I. 976. A
12 Haurietis aquas in gaudio, &c. I. 976. B
13 Super montem caliginosum levate signum. I. 965. B
14 In cælum conscendam, super astra cæli exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, &c. I. 89. C 358. B 521. D 551. C 667. C 711. A 754. B 801. C II. 620. E
Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis Altissimo. I. 1018. B 1069. D 1147. D 1249. E 1478. C III. 53. B
Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. I. 911. B
De radice colubri. I. 998. C
18 Væ terræ Cymbalo alarum, quæ est trans flumina Æthiopiæ, quæ mittit in mare legatos, &c. I. 384. C
19 Clamabunt ad Dominum à facie tribulantis, & mittes eis salvatorem, & propugnatorem. III. 424. B
21 Custos quid de nocte custos quid de nocte? &c. I. 179. A
Venit mane & nox. I. 482. E
23 Erubesce Sidon, ait mane. I. 7. A 1119. D
26 Ponetur in ea murus & antemurale. I. 602. E 1257.
Anima mea desideravit te in nocte. I. 679. C
Tollatur impius, ne videat gloriam Dei. *In Vulgata sic*: misereamur impio, & non discet justitiam. I. 104. B 1383. A III. 48. A 82. B
Omnia opera nostra operatus est nobis. I. 1168. C
Mortui non vivent gigantes non resurgent. I. 499. A
Intra in cubicula tua, & claude ostia tua. I. 113. A
Dabo illis solatium verum pacem super pacem. III. 452. B
27 Super Leviathan serpentem vectem. I. 102. A 506. E
28 Percusserunt fœdus cum morte, & inferno. III. 328. E
Et tantummodo sola vexatio intellectum dat auditui. I. 205. C 450. B III. 382. A
Ut faciat opus suum, alienum est opus ejus, &c. I. 1281. A
30 Et erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, & aures tuæ audient verbum post tergum monentis. I. 1118. D 1482. D
Et frenum erroris, quod erat in maxillis populorum, canticum erit vobis, &c. I. 1298. E
Sicut nox sanctificatæ sol. I. 1299. B
31 Vivit Dominus, cujus ignis est in Sion, & caminus ejus in Hierusalem. I. 1327. B
32 Super humum populi mei, &c. I. 497. A
Cultus justitiæ silentium. I. 217. A 306. B
33 Beati qui seminatis super omnes aquas, immittendo pedem bovis & asini. I. 554. E 624. B 1041. D
Qui ambulat in justitiis, &c. I. 934. A
Qui excutit manus suas ab omni munere. I. 283. A
Qui obturat aures suas, &c. I. 684. A
Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas ejus, &c. I. 934. B III. 150. A
Locus fluviorum rivi latissimi, & patentes. I. 533. E
34 Erit cubile draconum, & pascua struthionum. I. 207. A
Inebriatus est in cælo gladius meus. I. 962. E
Orientur in domibus ejus spinæ & urticæ, & paliurus in munitionibus ejus. I. 969. D
Ibi cubabit lamia, & invenit sibi requiem. I. 994. B
Ibi habuit foveam hericius. Ibid.
In cubilibus, in quibus priùs dracones habitabant, orietur viror calami, & junci. I. 848. B 967. E 1252. C
Mala bestia non transibit, &c. I. 184. D 966. A
37 Ponam circulum in naribus tuis. I. 976. E
Et hoc, quod salvatum fuerit de domo Juda, & quod reliquum est mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum. I. 255. B 532. D
Mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum. I. 375. C
38 Recogitabo tibi, &c. III. 218. E
40 Et erunt prava in directa, & aspera, &c. I. 1411. A
Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius sicut flos fœni. I. 195. E 354. B 491. E 942. E 948. C 1022. E III. 414. D
Verè fœnum est populus. I. 1383. E III. 414. D
Super montem excelsum ascende tu qui evangelizas Sion. I. 1064. C 1225. B III. 364. E
Qui cælum metitur palmo, & omnem terram pugillo concludit. I. 43. B 1286. B
Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem suam, assument pennas ut Aquilæ, &c. I. 201. C 527. B 575. B 695. E III. 408. B
41 Ponam desertum in stagna aquarum, & terram invium in rivos aquarum. I. 1413. D
42 Calamum quassatum non confringet, & linum fumigans non extinguet. I. 330. C 968. A
Tacui, semper silvi, patiens fui, sicut parturiens loquar. I. 275. E 330. C
43 Cùm transieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te. II. 703. A
Glorificabunt me bestiæ agri, dracones, & struthiones. I. 899. A
Ego sum qui deleo iniquitates tuas, & memor non ero. I. 1120. C III. 437. B
Reduc me in memoriam, ut judicemur simul. II. 910. E
44 Germinabunt inter herbas, sicut salices juxta prætersluentes aquas. I. 970. B
45 Ego Dominus, & non est alter formans lumen, & creans tenebras, faciens pacem, & creans mala. I. 73. D
46 Redite prævaricatores ad cor. I. 368. B 561. B 761. C
47 Descende, sede in pulvere, virgo filia Babylonis, &c. I. 175. A 404. C
Verum Col. 89. C restitutur hic versus ex 70. interpretibus hoc modo: Sed eo regina, & vidua non sum.
Denuda turpitudinem, & discooperi humerum, revela crura, &c. I. 175. E
49 Et si illa oblita fuerit, ego tamen non obliviscar tui. I. 949. C
Vivo ego quia his omnibus. I. 604. E III. 340. B
50 Videbunt omnes fines terræ. III. 38. E

Verè languores noſtros ipſe tulit. I. 165. B III. 7. B 74. D 188. C
51 Poſuiſti profundum maris viam, ut tranſirent liberati. I. 836. E
Qui dixerunt animæ tuæ, Incurvare ut tranſeamus. I. 371. B 1463. E III. 254. B
52 Mundamini qui fertis vaſa domini. I. 1063. B 1327. E II. 384. C III. 353. A
53 Et brachium Domini, &c. I. 943. A
Vidimus eum, &c. I. 546. C
Sicut agnus coram tondente ſe obmutescet. I. 854. D
Generationem illius quis enarrabit. I. 547. C
54 Noli timere, quia non confunderis. I. I. 1081. D
Confuſionis adoleſcentiæ tuæ obliviſceris. 1085. D
Ad dexteram enim & ad lævam dilataberis, & ſemen tuum gentes hereditabit. I. 723. A
Ecce ego ſternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in ſapphiris, & ponam jaſpidem propugnacula tua. I. 185. A 255. C 530. B 1292. A C
55 Omnes ſitientes venite ad aquas, & qui non habetis argentum, properate. I. 24. E 167. B 579. E
Quare appenditis argentum, & non in panibus? I. 684. D
Quærite Dominum dum inveniri poteſt, invocate eum dum prope eſt. I. 303. E 525. E
Non enim ſunt viæ meæ, &c. I. 508. A 961 C
Quomodo deſcendit imber & nix de cælo, &c. III. 430. E
Pro ſaliunca aſcendet abies, & pro urtica creſcet myrtus. I. 521. E
56 Hæc dicit Dominus Eunuchis, qui cuſtodierint ſabbata mea, & elegerint quæ volui, & fœdus meum tenuerint, &c. I. 1119. B
Speculatores ejus cæci. I. 725. D 586. B
Canes muti non valentes latrare. I. 1065. E 1517. E III. 89. C
Ipſi paſtores ignoraverunt. I. 1054. D
57 Juſtus perit, & nemo eſt recogitet. I. 141. A 137. C
Mentita es, & mei non es rec. I. 1076. E
58 Clama, ne ceſſes: ſicut tuba exalta vocem tuam. I. 1066. B
Ecce ad lites & contentiones jejunatis, & percutitis pugno impiè. I. 1102. E 1392. E
Nonne hoc eſt magis jejunium quod elegi. I. 1392. C II. 368. A
Suſtollam te ſuper altitudines terræ. I. 932. B
59 Ova aſpidum iuperunt, & telas araneæ texuerunt: qui comedet de ovis eorum, morietur, &c. I. 434. C
Impegimus in meridie quaſi in tenebris. I. 179. A
60 Qui ſunt iſti, qui ut nubes volant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas? I. 500. D 542. A 617. B 776. D 1359. B III. 157. C
61 Spiritus Domini ſuper me, &c. I. 100. C
In terra duplicia poſſid. I. 1035. B
Ego Dominus diligens, &c. I. 1106. E
63 Torcular calcavi ſolus, & de gentibus non eſt vir mecum. I. 1251. C III. 363. D
64 Cecidimus quaſi folium univerſi, & iniquitates noſtræ quaſi ventus abſtulerunt nos. I. 286. C
65 Puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit. I. 490. D
Serpenti pulvis panis ejus. I. 900. C
66 Cælum mihi ſedes eſt, terra autem ſcabellum pedum tuorum. I. 849. C
Super quem requieſcet ſpiritus meus, niſi ſuper humilem & quietum, & trementem ſermones meos? I. 161. B 538. B
Ecce Dominus in igne veniet, & quaſi turbo quadriga ejus. I. 807. B
Mittam ex eis qui ſalvati fuerint. I. 194. B
Et erit menſis ex menſe, & ſabbatum ex ſabbato, & veniet omnis caro, &c. I. 559. C
Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur. I. 302. B

Hieremiæ 1.

AA, a, Domine Deus. I. 1027. B 1192. B
Ecce enim conſtitui te hodie ſuper gentes, & ſuper regna, ut evellas, & deſtruas, &c. I. 516. D 1127. B
Ollam ſuccenſam ego video, & faciem ejus à facie Aquilonis. I. 521. D E 999. E 1148. D
2 Recordatus ſum tui. I. 942. C
Sancti Iſraël Domino primitiæ frugum ejus. I. 1124. D
Et tenentes legem neſcierunt me. I. 54. D 1054. D
Filij quoque Memphæos, & Taphneos conſtupraverunt te uſque ad verticem. I. 726. C
Onager aſſuetus in ſolitudine, in deſiderio animæ ſuæ attraxit ventum amoris ſui. I. 479. B
Omnes, qui quærunt eam, non deficient, in menſtruis ejus invenient eam. I. 1321. A
3 Si dimiſerit vir uxorem ſuam, & illa recedens duxerit virum alium, &c. I. 583. E 1118. C 1473. E III. 412. A
Prohibitæ ſunt ſtillæ pluviarum. I. 264. E 775. E 849. A
Frons mulieris meretricis facta eſt tibi: noluiſti erubeſcere. I. 1085. D 1118. A 1214. B III. 375. D
Ergo ſaltem amodo voca me, &c. I. 583. E
Revertere averſatrix, &c. I. 584. A
Nunquid vidiſti quæ fecerit averſatrix Iſraël? abiit ſibimetipſa ſuper omnem montem excelſum, &c. I. 1238. C
Quouſque morabuntur, &c. I. 793. C
4 Ne forte egrediatur ut ignis. I. 1125. C
Ventrem meum, ventrem meum doleo. I. 1211. C
5 Percuſſiſti eos, & non doluerunt attriviſti eos, & renuerunt accipere diſciplinam. I. 522. E 759. E
Equi amatores & emiſſatij, &c. I. 910. E
Unuſquiſque ad uxorem proximi ſui hinniebat. I. 693. D
Poſui arenam terminum mari, præceptum ſempiternum quod non præteribit. I. 266. D
Dabo vobis pluviam temporaneam & ſerotinam. I. 580. A
6 Sicut frigidam facit, &c. I. 486. A 842. B 1249. E III. 488. D
Laboravi ſuſtinens. I. 1249. D 1422. D
Fruſtra conflavit conflator, &c. I. 525. B 1095. C
7 Bonas facite vias veſtras. I. 621. A
Non aſſumas pro eis laudem, &c. I. 584. A 1447. B
8 Attendi & auſcultavi: nemo quod bonum eſt, loquitur, &c. I. 718. D 1474. B
Milvus in cælo, &c. I. 1511. A
A Dan auditus eſt fremitus curſuum & equorum. I. 911. B III. 66. D
Immittam vobis ſerpentes regulos quibus non eſt incantatio. I. 1009. E
9 Docuerunt linguam ſuam loqui mendacium: ut iniquè agerent, laboraverunt. I. 373. B 1090. E
Aſcendit mors per feneſtras noſtras, ingreſſa eſt domos noſtras. I. 617. B III. 415. E 445. C
10 Non eſt qui extendat, &c. I. 778. D
11 Olivam uberem, pulchram, fructificam. ſpecioſam. I. 1330. C
Mittamus lignum in panem ejus, & eradamus eum de terra viventium. I. 358. A
12 Quare via impiorum proſperatur. I. 141. D
Congrega eos quaſi gregem, ad victimam. I. 790. C
14 Cerva in agro peperit, & reliquit. I. 875. B
Onagri ſteterunt in rupibus, traxerunt ventos quaſi dracones, defecerunt oculi eorum, quia non erat herba. I. 847. E
15 Si ſteterint Moyſes & Samuel coram me, non eſt anima mea, &c. I. 272 C
Interfeci & diſperdidi. I. 759. E
Occidit ei ſol, cùm adhuc eſſet dies. I. 179. A
A facie manus tuæ ſolus ſedebam, quoniam comminatione repleſti me. I. 119. E
Si ſeparaveris pretioſum à vili, quaſi os meum eris. I. 533. B 984. D
Ne inferatis onera per portas die ſabbati. II. 1044. D
17 Maledictus homo, qui ſpem ſuam ponit in homine. I. 105. E III. 39. B
Recedentes à te, &c. I. 722. B
Diem hominis non deſideravi. I. 105. C 636. C III. 413. E
Duplici contritione contere eos. I. 525. A
20 Non recordabor ejus, neque loquar ultra in nomine illius. I. 669. D
Maledictus vir qui dixit patri meo, Natus eſt tibi maſculus. I. 94. C
23 Viſitabo ſuper vos, &c. I. 1125. D
Nolite audire verba. I. 1215. C
25 Deſerta facta eſt terra à facie iræ columbæ, à facie furoris Domini. I. 944. A
26 Factum eſt verbum Domini. 859. C
Et audierunt Sacerdotes. Ibid. D
27 Qui benedicit, &c. I. 1330. C
30 Plaga inimici percuſſi te. I. 522. D
Quid clamas ſuper contritione tua. Ibid. 583. E
31 Poſtquam convertiſti me, egi pœnitentiam: & poſtquam oſtendiſti mihi, percuſſi femur meum. I. 709. A 927. D
Statue tibi ſpeculam, pone tibi amaritudines. I. 581. D 649. A
Ædificabitur civitas, &c. I. 722. E
32 Fortiſſime, magne, potens, &c. I. 621. D
33 Qui excutit manus ſuas, &c. I. 1357. B
36 Ex ore ſuo loquebatur. I. 808. A
Non docebit ultra vir. I. 866. E
38 Extraxerunt Hieremiam funibus, & eduxerunt eum de lacu. I. 720. A
39 Princeps coquorum, &c. I. 1102. A
41 Venerunt octoginta viri de Sichem, & de Silo, & de Samaria, raſi barba, & ſciſſis veſtibus, &c. I. 32. D
Decem autem viri reperti ſunt inter eos qui dixerunt ad Iſmael, Noli occidere nos, &c. I. 33. A
48 Maledictus qui facit opus Dei fraudulenter. I. 282. E
Maledictus qui prohibet gladium ſuum à ſanguine. I. 1112. D
Audivi ſuperbiam ejus. I. 667. A
50 Quomodo confractus eſt & contritus malleus univerſæ terræ. I. 1010. C
51 Calix aureus Babylon. I. 759. E 1013. A
Curavimus Babylonem, & non eſt ſanata. I. 1094. E III. 54. C 231. D

Threnorum 1.

QVomodo ſedet ſola civitas, &c. I. 591. E
Plorans ploravit in nocte, & lacrymæ ejus in maxillis ejus. I. 384. E
Facti ſunt hoſtes ejus in capite. I. 32. B
Principes ejus velut arietes, &c. I. 1031. C
Viderunt eam hoſtes, & deriſerunt ſabbata ejus. I. 149. B 1259. A

Omnis populus ejus gemens & quærens panem, dederunt pretiosa quæque pro cibo ad refocillandam animam. I. 685. A III. 86. E

Vide, Domine, & considera, quia facta sum vilis. Ibid.

Foris interficit gladius, & domi, mors similis est. I. 90. B

2 Factus est Dominus velut inimicus, præcipitavit Israel, præcipitavit omnia mœnia ejus. I. 339. E

Dissipavit quasi hortum tentorium., &c. I. 778. D

Prophetæ tui viderunt tibi falsa & stulta, nec aperuerunt iniquitatem tuam, &c. I. 386. C 1066. A

3 Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis ejus. I. 1003. B III. 56. C

Inebriavit me absynthio. I. 201. D 596. B

Bonum est viro, cum portaverit jugum, &c. III. 440. A

Scrutemur vias nostras, & quæramus, & revertamur ad Dominum. Levemus corda nostra, &c. I. 513. B

Levemus corda nostra cum manibus ad Deum. III. 447. A

Divisiones aquarum deduxit oculus meus. I. 1120. C III. 412. D

Opposuisti nubem ne transeat oratio. I. 822. D

Oculus meus deprædatus est animam meam. I. 618. B

Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me. I. 521. A 762. E

Reddes eis vicem, Domine, juxta opera manuum suarum. I. 992. E 1422. E

4 Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus? I. 531. A 613. C 801. C 1013. B 1073. A 1399. A

Sed & lamæ nudaverunt mammam, lactaverunt catulos suos. I. 565. C

Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. I. 24. D 529. D

Candidiores Nazaræi ejus nive, nitidiores lacte, rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores, &c. I. 960. B

Velociores sunt persecutores nostri aquilis cæli. I. 932. A

Baruch. 5.

STa in excelso, &c. III. 35. D

Ezechielis 1.

ET similitudo manus hominis subtus pennas eorum erat. I. 190. E

Junctæque erant pennæ eorum, &c. I. 855. B

Cùm elevarentur animalia. I. 568. E

Non revertebantur cùm incederent. I. 320. A III. 143. A

Cùm fieret vox supra firmamentum quod erat supra caput eorum, & stabant, & summittebant alas suas. I. 1027. B

In circuitu & intus plena erant oculis. III. 192. B

2 Fili hominis increduli, &c. I. 612. E

3 Et audivi post me vocem commotionis magnæ, benedicta gloria Domini de loco sancto suo, & vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram. I. 695. E

Speculatorem dedi te domui Israel, &c. Si dicente me ad impium, &c. II. 399. B

Linguam tuam adhærescere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi vir objurgans, &c. I. 1394. B

4 Fili hominis, sume tibi lateres, & pones eum coram te, & describes in eo civitatem Hierusalem. I. 737. E 1077. D

5 Tu, fili hominis, sume tibi gladium acutum radentem pilos, & assumes eum, & duces super caput tuum & barbam. I. 56. A

6 Contrivi cor eorum fornicans, & recedens à me. I. 722. A

8 Emissa similitudo manus apprehendit me in cincinno capitis mei. & elevavit me spiritus, &c. I. 902. D

Fili hominis, fode parietem: & cùm fodissem parietem, apparuit ostium unum, &c. I. 736. E 916. B 1076. D

9 Ecce sex viri veniebant de via portæ superioris, qui respicit ad Aquilonem, &c. I. 652. E

Signa Tau super frontes, &c. I 890. B

10 Pater tuus Amorrhæus. I. 583. E

11 Auferam cor lapideum. I. 530. B. 1412. A

13 Non ascendistis ex adverso, nec opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini. II. 386. B 1385. B

Ipse ædificabat parietem, illi autem liniebant eum. I. 512. D

Væ qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis. I. 512. C 1074. E

Mortificabant animas, quæ non moriuntur. I. 1440. E

14 Fili hominis ostende. I. 695. A

Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, &c. I. 884. A

16 In die ortus tui non est præcisus umbilicus tuus. I. 949. D

Justificasti sorores tuas. I. 824. E

Perfecta eras in decore meo, quem posueram super te, dicit Dominus, &c. I. 1153. B

Habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo. II. 881. D

17 Aquila grandis magnarum alarum longo membrorum ductu, plena plumis & varietate, &c. I. 931. B

Ezech. 18. & Hier. 31.

OMnis homo, qui comederit uvam acerbam, obstupescent dentes ejus. I. 346. B 449. D

Anima quæ peccaverit ipsa morietur. I. 449. B III. 66. A 82. C

18 Peccator in quacumque die conversus ingemuerit, salvus erit, &c. I. 1481. E III. 59. A 85. E

20 Dedi eis præcepta, &c. I. 824. D III. 84. B

22 Versa est mihi domus Israel in scoriam: omnes isti mihi facti sunt æs. & stannum, &c. I. 1095. A

23 Fornicatæ sunt in Ægypto in adolescentia sua, ibi subacta sunt ubera earum, &c. I. 1118. B

Ut carnes asinorum carnes eorum. I. 23. A 207. B 693. E 1041. C

24 Pone ollam, &c. I. 1299. C

Sanguis ejus in medio ejus est, super limpidissimam petram effudit illum, &c. I. 441. B

Multo labore sudatum est, & non exivit de ea nimia rubigo, &c. I. 1095. B

Oves meæ his, quæ conculcata pedibus vestris fuerant, pascebantur, &c. I. 660. A

28 Tu signaculum similitudinis Dei, plenus sapientia, & perfectus decore in deliciis paradisi Dei fuisti. I. 961. E 1477. E

Omnis lapis pretiosus operimentum tuum, Sardius, & Topazius, & Jaspis, & Chrysolythus, &c. I. 962. A B

Tu Cherub extentus, & protegens in monte sancto Dei in medio lapidum ignitorum, &c. Ibid. C

31 Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso Dei. I. 961. D

32 Quo pulchrior es descende, & dormi cum incircumcisis. I. 690. B 1133. B II. 881. E

Ibi Assur, & omnis multitudo ejus, & in circuitu ejus sepulcra illius. I. 303. C

In circuitu illius sepulcra ejus, omnes interfecti, & qui ceciderunt gladio. I. 455. C

Descenderunt in infernum cum armis suis. I. 301. A

34 Quod fractum est, non alligastis; & quod abjectum fuerat, non reduxistis. I. 1071. B

Vos autem cum austeritate imp. I. 671. C 716. E

Cùm ipsi limpidissimam aquam biberetis, reliquam pedibus vestris turbabatis, &c. I. 1055. B

Vos autem greges mei, &c. I. 693. D 1075 A

36 Tollam à vobis cor lapideum, & dabo vobis cor carneum. I. 317. C

Dederunt terram, &c. I. 1114. C

37 Ossa arida audite. I. 1315. B

40 Et in manu viri calamus sex cubitorum, & palmo, I. 881. D

Portæ civitatis in monte constitutæ vestibulum duobus cubitis mensuratur. I. 1306. B

41 Terra usque ad fenestras. I. 1232. A

43 Ostende domui Israel templum, &c. I. 695. A

44 Sacerdotes caput suum non radant, neque comam nutriant, &c. II. 389. E 703. C

Cumque egredientur, &c. I. 1232. D

47 Mensus est cubitos mille, & transduxit me per aquam usque ad talos, &c. I. 655. D

Danielis 4.

NOnne hæc est Babylon, quam ego ædificavi? I. 133. C 1057. A

Quia dominatur excelsus, &c. II. 1069. B

7 Thronus ejus flamma ignis, rotæ ejus ignis accensus. I. 1166. A

Fluvius igneus, &c. I. 528. A

Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei, I. 36. C 495. D 1480. E

8 Dejecit de fortitudine, & de stellis, conculcavit eas, &c. I. 951. E

Robur datum est ei, &c. I. 863. E

Et faciet, & prosperabitur. I. 748. C

Consurget rex impudens facie, & intelligens propositiones, & roborabitur fortitudo ejus. I. 952. A

Et interficiet robustos. I. 952. B

9 Ecce vir Gabriel, &c. I. 773. A

Et dolus in manu ejus dirigetur. I. 1001. D

Et contra principem principum. I. 952. C

10 Ego Daniel langui, & ægrotavi per dies. I. 122. E

Audivi vocem verborum ejus, & audiens jacebam consternatus super faciem meam, &c. I. 654. C

Daniel vir desideriorum. I. 876. D

Ego veni propter sermones tuos: princeps autem regni Persarum restitit mihi viginti & uno diebus, &c. I. 493. E

12 Pertransibunt plurimi. I. 1278. C

Oseæ 1.

ET erit numerus filiorum Israël quasi arena. I. 1394. B

Ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inveniet, &c. I. 1002. B 1493. D

Vadam & revertar ad virum meum priorem, quia bene mihi erat tunc magis quàm nunc. I. 1393. E

Dedi eis frumentum, vinum, & oleum, & argentum multiplicavi eis, & aurum quo fecerunt Baal. I. 1111. A

4 Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit. I. 386. D II. 879. C

Peccata populi mei comedent. I. 1396. A

Et erit sicut populus, sic sacerdos. I. 1399. A

5 Victimas in profundum deferebant. I. 1160. C III. 297. B

Spiritus fornicationis in medio eorum, &c. I. 746. A

6 Vivificabit nos. I. 1315. B

7 Factus est Ephraim panis subcinericius, qui non reversatur. I. 337. A 945. B

Comederunt alieni robur ejus, & ipse ignoravit. I. 719. A 1003. E
8 Ipsi regnaverunt, & non ex me: principes extiterunt, & ego ignoravi. I. 733. A 1054. B III. 80. D 259. A 352. A
Culmus stans, non est ei germen, & non faciet farinam. I. 250. C
9 Laqueus ruinæ. I. 1055. C. III. 66. B
10 Ephraim vitula docta diligere triturare. I. 596. D
Dabo tibi regem in furore meo. I. 730. C III. 200. B
13 Bestia agri scindet eos. I. 966. A
Ero mors tua, ô mors; ero morsus tuus, inferne. I. 351. E 1423. D
Illuminate vobis lumen cognitionis. III. 439. D
14 Omnem aufer iniquitatem, & accipe bonum, & reddemus vitulos labiorum nostrorum. III. 56. C

Joëlis 1.

Residuum erucæ comedit locusta, residuum locustæ comedit bruchus, residuum bruchi comedit rubigo. I. 999. B
Expergiscimini ebrij, & flete. Ibid. D
Posuit vineam meam in desertum, decorticavit ficum meam, nudans expoliavit eam, &c. I. 256. C
Computruerunt jumenta in stercore suo. I. 693. D 1373. E 1462. D III. 56. E 407. E
Sanctificate jejunium. I. 1102. E 1392. D
2 Conturbentur omnes habitatores terræ. I. 508. C
Zelatus est Dominus terram suam. III. 137. E

Amos 1.

Dissecuerunt prægnantes Galaad ad dilatandum terminum. I. 1110. D
2 Ecce ego stridebo super vos, sicut stridet plaustrum onustum fœno. I. 942. E
3 Leo rugiet, &c. I. 946. C
4 Venite ad Bethel, & impiè agite. Et sacrificate de fermento laudem. I. 1424. D
Plui super civitatem unam, & super alteram non plui, &c. I. 1216. C
5 Constituite in porta judicium. I. 631. A
Væ desiderantibus diem Domini. I. 103. D
7 Vocavit Dominus judicium ad ignem, & devorabit abyssum multam, & comedet partem domus Domini. I. 972. C
Non sum Propheta, neque filius Prophetæ, sed armentarius; pluet ego sum vellicans sycomoros. I. 66. A III. 204. D
8 Mittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Domini. I. 182. E 403. A 1210. D
9 Si celaverint se ab oculis meis in profundo maris, ibi mandabo serpenti, & mordebit eos. III. 448. E

Jonæ 1.

Surrexit Jonas, ut fugeret in Tharsis à facie Domini, &c. & facta est tempestas magna in mari. I. 177. E
3 Si fortè relevet manum suam. III. 137. D

Michææ 1.

Dilata calvitium tuum sicut Aquila. I. 1300. B
2 Væ qui cogitatis inutile. I. 561. B 701. A
3 Prophetæ tui, qui seducunt populum meum, &c. III. 16. B
4 Et venies usque ad Babylonem: ibi liberaberis. I. 1216. B
5 Et tu Bethlehem terra Juda, &c. III. 10. B
Et erit iste pax in terra. III. 160. E

Nahum 1.

Non consurget duplex tribulatio, *ubi translatio lxx. habet sic*: Non judicat Deus bis in idipsum in tribulatione. I. 523. A
Sicut spinæ si invicem complectuntur, &c. I. 995. A
2 Ubi est habitaculum leonum, & pascua catulorum leonum? I. 1300. A

Habacuc 1.

Et esca ejus electa. I. 948. D 972. B III. 183. C
2 Super custodiam meam stabo. I. 581. D 649. A 927. D
Væ ei qui multiplicat non sua, usquequo aggravat contra se densum lutum? I. 1013. B 1105. A
3 Domine audivi auditum tuum. I. 1193. A III. 65. D
Deus à Libano veniet, & sanctus de monte umbroso & condenso. I. 965. A
Cornua in manibus ejus. I. 875. A
Pedes ejus steterunt, & mota est terra. I. 1036. A
Tabernacula Æthiopum expavescent; tabernacula terræ Madian. I. 545. D
Dedit abyssus vocem suam, ab altitudine phantasiæ suæ. I. 602. C 838. C
Elevatus est sol, & luna stetit in ordine suo. I. 1454. B
In lumina jacula tua ibunt, in splendore fulgoris armorum tuorum. I. 861. D 1167. D
Existi in salutem populi tui, &c. I. 651. C 1258. B
Præcidisti in alienatione capita potentium, movebuntur in ea gentes, &c. *Nostra autem translatio habet*; Maledixisti sceptris bellatorum ejus, &c. I. 1221. B
Viam fecisti in mari equis tuis, in luto aquarum multarum. I. 1013. C
Misisti in mare equos tuos, turbantes aquas multas. I. 911. E
Et introivit tremor in ossa mea, & subtus me turbata est virtus mea. I. 649. B
Gaudebo in Deo Jesu meo. III. 38. E

Sophoniæ 1.

Dispersi sunt omnes involuti argento. I. 518. C
Juxta est dies Domini magnus. I. 508. C 1175. C
2 Ecce dies Domini venit magnus & horribilis, dies illa dies iræ, dies tenebrarum & caliginis, &c. I. 1091. D
Pastores tui lupi vespere, non relinquentes in manè. III. 16. A 250. D
3 Et servient ei. I. 631. E

Aggæi 1.

Ponite corda vestra super vias & semina-stis multum, & intulistis parum, &c. I. 1211. E
Qui mercedes congregavit, misit eas in sæculum pertusum. I. 1107. A 1162. E
2 Adhuc semel, & ego movebo non solùm terram, &c. I. 1379. D
Et veniet desideratus, &c. III. 60. D

Zachar. 1.

Et dixit ad me Angelus qui loquebatur in me, &c. I. 809. D
2 Ecce Angelus, qui loquebatur ad me, egrediebatur in occursum ejus, &c. I. 116. E
Qui tetigerit vos, &c. I. 942. B
Gaude & lætare. I. 807. B
3 Et ostendit mihi Jesum sacerdotem magnum stantem coram Angelo Domini, & Satan sedebat à dextris ejus, &c. I. 600. D
Increpet Dominus, &c. I. 660. E
Super lapidem unum septem oculi sunt. I. 856. E
4 Et in candelabro aureo. I. 855. E
5 Quid tu vides, Zacharia? Et dixi, Ego video volumen volans, &c. I. 433. D
Leva oculos & vide, quid est hoc quod egreditur, & dixi, Quidnam est? &c. I. 420. C
Ecce talentum plumbi portabatur, &c. I. 1146. C
6 Oriens est nomen ejus. I. 24. III. A 5. E 407. D
7 Cùm jejunaretis & plangeretis in quinto & in septimo mense per hos septuaginta annos, nunquid jejunium jejunastis mihi? I. 1103. A 1392. D
Cùm comeditis & bibitis, nunquid non vobis, & vobismetipsis bibitis? I. 1392. D
7 Devorabunt & subjicient lapidibus fundæ. I. 1010. A
12 Et erit qui offenderit ex eis in illa die, quasi David, & domus David, quasi Dei, &c. I. 1320. E
13 In illa die erit fons patens domus David habitantibus in Hierusalem, &c. I. 1320. E II. 720. C III. 441. D
14 Pedes ejus steterunt, & commota est terra. I. 1217. E

Malach. 1.

Non est mihi voluntas in vobis. III. 60. C
Ab ortu solis usque ad occasum, &c. Ibid. D
2 Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, &c. I. 156. C 1361. E II. 605. D
3 Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. I. 778. C 1361. D
4 Vobis autem qui timetis Deum, orietur sol justitiæ. I. 253. A 1247. E 1497. D

1. *Machabæorum* 6.

Eleazar elephantem stravit: sub quo cadente occubuit. I. 567. D

EX NOVO TESTAMENTO.

Matthæi 1.

JOSIAS autem genuit Jechoniam, &c. I. 815. C
Quod enim in ea natum est, &c. I. 1140. D
Et non cognovit eam donec peperit filium suum primogenitum. I. 259. B
3 Facite ergo dignos fructus pœnitentiæ. III. 342. D
Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. I. 489. A
Vox clamantis in deserto, parate viam Domini. I. 553. A
Locustas & mel silvestre edebat. I. 912. E
Potens est enim Deus de lapidibus istis, &c. I. 530. B
Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. I. 1146. B
4 Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. I. 51 D
Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit, &c. III. 202. B
Assumpsit eum in montem excelsum seorsum. I. 79. C
5 Videns Jesus turbas, ascendit in montem, & sedens docebat eos. 1233. E
Aperiens os suum dixit, &c. I. 415. D
Beati pauperes spiritu. I. 180. D
Beati qui lugent. I. 566. C 628. E 756. B II. 622. E III. 296. B
Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam. I. 166. E
Beati mundo corde. III. 196. C
Beati pacifici, quoniam filii Dei, &c. I. 1100. D
Vox estis sal terræ. I. 1396. C 1399. D

Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cælis est. I. 638. D 1375. C

Nolite putare quoniam veni solv. leg. I. 1277. D

Qui solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cælorum. I. 1378. B III. 101. B

Qui iratcitur fratri suo, reus erit judicio, qui dixerit fratri suo racha, reus erit concilio, qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis. I. 621. C

Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, &c. I. 1189. C II. 704. C

Scriptum est: Non adulterabis, ego autem dico vobis, omnis qui viderit mulierem, ad concupiscendum eam, &c. I. 88. C 619. A 625. C

Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, &c. I. 188. C

Diligite inimicos vestros, & benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus vos, &c. I. 1017. B 1503. B

Estote perfecti, sicut pater vester cælestis, &c. I. 827. D

6 Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus. I. 257. A 568. C

Receperunt mercedem suam. I. 103. E 249. E

Nesciat sinistra quid faciat dextera tua. I. 256. E 1104. A III. 280. D

Intra cubiculum tuum, & clauso ostio, &c. I. 652. C

Fiat voluntas tua. I. 441. A 799. E

Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. I 692. D

Et dimitte nobis debita nostra sicut & nos, &c. I. 319. D 1447. D

Et ne nos inducas in tentationem. I. 391. C

Exterminant facies suas, ut appareant hominibus jejunantes. I. 251. C

Lucerna corporis tui est oculus tuus: si oculus tuus simplex fuerit, &c. I. 819. D

Si fuerit oculus tuus simplex, totum corpus tuum lucidum erit. I. 323. B 389. A

Nemo potest duobus dominis servire. I. 149. E

Melior est anima quam esca, & melius corpus quàm vestimentum. I. 1104. E

Quærite primum regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis. I. 447. D 582. E

Nolite esse solliciti in crastinum. I. 304. A

7 Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo, &c I. 1088. C

Hypocrita, ejice primùm, &c. Ibid.

Nolite dare sanctum canibus, neque projiciatis margaritas, &c. III. 283. D

Omnis enim qui petit, accipit. II. 736. C

Quæ vultis, ut faciant vobis homines, & vos eadem facite illis. I. 309. B 568. A 1506. D

Intrate per angustam portam. I. 960. E

Angusta porta & arcta via est, &c. III. 141. E

Veniunt ad vos in vestimentis ovium, &c. I. 1394. C III. 417. D

Ex fructibus eorum cognoscetis eos. I. 453. B 899. E

Nonne in tuo nomine prophetavimus? I. 252. E 587. C

Erat enim docens sicut potestatem habens, non sicut Scribæ & Pharisei. I. 672. C

8 Sequar te quocumque ieris. I. 813. E 1253. B

Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet. I. 551. B

Permitte mihi prius ire, & sepelire patrem meum. I. 250. A 1253. B

Si ejicis nos hinc, mitte nos in porcos. I. 964. C

9 Vade in domum tuam. I. 120. B

Vidit hominem sedentem in telonio. I. 964. C

Et cum ejecta esset turba, intravit, & tenuit manum ejus, & surrexit puella. I. 538. D

Videte ne quis sciat: abeuntes autem diffamaverunt eum per totam terram illam. I. 568. C

Messis quidem multa operarii autem pauci: rogate autem dominum messis, ut mittat operarios in messem suam. I. 795. B III. 128. E

10 Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. I. 17. D 1090. D II. 605. A

Cum tradent vos, nolite cogitare quomodo, aut quid loquamini. II. 476. D

Non enim estis vos qui loquimini, sed spiritus, &c. I. 1147. B III. 202. E

Nihil opertum est, quod non revelabitur, &c. II. 644. B

Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine. I. 340. C 533. E

Quid putatis, quia pacem veni mittere in terram? Non utique sed gladium. II. 1108. D

Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. I. 1413. A 1415. A

11 Tu es qui venturus es, an alium expectamus? I. 1139. E II. 962. A III. 214. E

Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam? I. 967. E 1203. A

Regnum cælorum vim patitur. I. 1415. A

Confiteor tibi pater cæli, & terræ, qui abscondisti hæc à sapientibus, &c. I. 729. C III. 117. E

Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos, &c. I. 23. C 122. B 460. C 538. B 596. E 621. B 880. D

Tollite jugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum, & humilis corde. I. 23. C 122. B 1151. A

Jugum enim meum suave est, & onus meum leve. I. 1287. C

12 Si ego in spiritu Dei, &c. I. 1215. C

Omne verbum otiosum quod loquuti fuerint homines, &c. I. 93. B 1097. A 1362. C

Signum non dabitur, nisi signum Jonæ prophetæ. III. 65. C

Cum immundus spiritus, &c. I. 421. B

13 Venerunt volucres cæli, & comederunt. I. 551. B

Nata sine radicibus semina, orto sole aruerunt. I. 843. E III. 279. D

Aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum ascendentem & excrescentem, &c. I. 1287. A E

Qui seminatus est in spinis, hic est qui verbum Dei audit. I. 18. E

Fallacia divitiarum. I. 1297. D

Colligite primum zizania, & ligate ea in fasciculos ad comburendum. I. 301. C

Simile est grano sinapis, quod acceptum homo misit in hortum, & crevit, & factum est in arborem magnam, &c. I. 551. D

Mittet filius hominis Angelos suos, & colligent de regno ejus omnia scandala. I. 556. E 1467. E III. 55. B

Simile est regnum cælorum sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti. I. 984. E

Simile factum est regnum cælorum homini qui seminavit bonum semen in agro suo, &c. I. 1207. A

Tunc dicam messoribus, colligite zizania & ligate ea in fasciculos ad comburendum. II. 280. C

14 Date illis manducare. I. 24. B

15 Scis quia Pharisæi audito verbo hoc scandalizati sunt. III. 68. A

Sinite eos, cæci sunt, & duces cæcorum. II. 921. E

Dimittere eos jejunos nolo, &c. I. 24. B

16 Absit à te Domine, non erit tibi hoc. I. 81. D

Tu es Petrus, & super hanc petram, ædificabo ecclesiam meam, &c. III. 430. B

Portæ inferi non prævalebunt adversus eam ibidem.

Qui vult venire post me abneget semetipsum. I. 1212. A

Quid prodest hominiſi totum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum faciat? I. 1105. D

17 Helias veniet, & ille restituet omnia. I. 608. D 1363. C

Beati oculi qui vident, &c. III. 45. A

Ut autem non scandalizemus eos. I. 1178. B

18 Qui scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria, &c. I. 188. E 1056. D

Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum & projice abs te. I. 325. B

Nonne relinquit nonaginta novem in montibus, &c. I. 1476. A

Ubi fuerint congregati duo vel tres in nomine meo, ibi sum in medio eorum. II. 862. C

19 Non omnes capiunt verbum hoc. I. 1119. C

Vade & vende omnia quæ, &c. I. 757. D

Difficile dives intrabit in regnum cælorum. I. 94. B 894. D

Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cælorum. I. 1040. D

In regeneratione cum sederit filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos, &c. I. 168. E 174. B 343. D 597. D 1150. C

Omnis qui relinquit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, &c. I. 433. D 1297. C

20 Acceperunt & ipsi singulos denarios. I. 1042. E

Nonne ex denario convenisti mecum. I. 729. C

Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? I. 491. C

Calicem quidem bibetis meum. I. 1487. C

Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum. I. 568. D 891. C

Si quis vult inter vos primus esse erit omnium minimus. II. 623. A

21 Christus sedit super asinam, tendens Hierusalem. I. 23. A

Alii cædebant ramos de arboribus, &c. I. 1282. B

Cathedras vendentium columbas evertit. II. 636. A 643. B 651. D 860. B 969. A

23 Ligate ei manus & pedes, & mittite eum in tenebras exteriores. I. 300. E 723. C 1209. A

Diliges proximum tuum sicut teipsum. III. 307. B

Quæ dicunt facite, iuxta opera verò eorum nolite facere. III. 200. C 324. E

Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ qui circuitis mare & aridam. I. 166. C

Decimatis mentam & anetum & ciminum, & relinquitis quæ graviora sunt legis, &c. I. 589. A 1126. D 1328. D

Liquantes culicem, camelum autem glutientes. I. 22. A 1126. A

Væ vobis qui similes estis sepulchris dealbatis dealbatis, &c. I. 760. C 898. E

24 Orate ne fiat fuga vestra hieme, vel sabbato. I. 1381. B II. 399. D

Dabunt signa magna & prodigia ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. I. 406. B 951. B 1200. C

24 Nisi breviati fuissent dies illi non fieret salva omnis caro. I. 950. E

De die autem illa, &c. III. 108. C

Amen dico vobis super omnia bona sua constituet eum. III. 205. C

Veniet Dominus servi illius in die, qua non sperat, & hora qua ignorat, &c. I. 1071. A

25 Et fatuæ virgines in vasis suis oleum non sumpserunt., sapientes autem sumpserunt, &c. II. 961. D III. 156. E

Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur. I. 252. B

Nescio vos. I. 515. C

Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. I. 458. B

Esurivi, & non dedistis mihi manducare: sitivi, & non dedistis mihi potum, &c. I. 169. A 436. D

27 Invenerunt hominem Cyrenæum, venientem obvium sibi nomine Simonem, hunc angariaverunt, ut tolleret crucem Jesu. I. 251. D

Si rex Israël est, descendat de cruce, & credimus ei. III. 452. D

28 Erat aspectus ejus sicut fulgur, & vestimenta ejus sicut nix. I. 1419. A

Ecce vobiscum sum omnibus diebus. III. 20. B 45. C 110. D

Marci 4.

VLTRO enim terra fructificat, primum herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. I. 654. A

Sic est regnum Dei quemadmodum si jaciat homo semen in terram & dormiat, &c. I. 654. A 1264. B

5 Quis me tetigit? Cui cum discipuli respondissent: Turbæ te premunt, & affligunt, &c. I. 81. C

Vade in domum tuam. I 233. C

Discubuerunt in partes, per centenos, & quinquagenos. I. 481. D

7 Adducunt ei surdum & mutum. I. 1115. B

Misit digitos suos in auriculas. Ibid. C

8 Misereor super turbam quia ecce jam triduo sustinent me. I. 1333. A

Si dimisero eos jejunos in domum, &c. I. 24. B

Non enim sapis. I. 307. E

9 Credo Domine, adjuva incredulitatem meam. I. 315. C 1264. A

Surde & mute spiritus, ego tibi præcipio, exi ab eo, & amplius ne introeas in eum, &c. I. 955. E

Clamans & multum discerpens eum exiit ab eo, & factus est sicut mortuus, &c. I. 227. D

Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos. I. 730. E 1066. E 1107. D 1189. C II. 387. A

10 Jesu fili David miserere mei. I. 553. B

11 Adduxerunt asinam, &c. & eum desuper sedere fecerunt, &c. I. 1282. B

Non enim erat tempus ficorum. II. 918. B

13 Surgent Pseudochristi, & Pseudoprophetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. I. 998. A 1015. E

Diem & horam neque filius, neque Angeli sciunt. II. 918. C

14 Joannes adhuc adolescens per pallium tenetur. I. 417. E

15 Hunc angariaverunt. I. 251. D

16 Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ. I. 173. D

Lucæ 1.

ERANT autem justi ambo ante Deum. I. 1030. A

Ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Heliæ. I. 1303. C

Occultabat se mensibus quinque. III. 227. C

Virtus altissimi obumbrabit tibi. I. 522. A 966. E

Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. I. 1140. D

Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles. III. 338. A

Illuminare his qui in tenebris, & in umbra mortis sedent. I. 107. B

Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis. I. 1471. D

2 Nunc dimittis servum tuum Domine. I. 185. E

Cum factus esset annorum duodecim, remansit puer Jesus in Hierusalem, &c. I. 1114. A

3 Venit in omnem regionem Jordanis prædicans baptismum pœnitentiæ, &c. III. 266. D

4 Scimus quòd sis sanctus Dei. I. 78. C

5 Ascendit Jesus in naviculam Petri, & rogavit ut à terra reduceret pusillum, &c. I. 501. A

6 Væ vobis divitibus, &c. I. 537. A 1081. E

Væ vobis qui nunc ridetis, quia flebitis. I. 1082. D

Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos. I. 1506. E III. 437. E

Dimittite & dimittetur vobis, date & dabitur vobis. I. 319. D 645. E

7 Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum. II. 720. A

8 Qui habet aures audiendi, audiat. I. 1256. E

Turbæ te comprimunt & affligunt, & dicis quis me tetigit? I. 598. D

Si ejicis nos, mitte nos in gregem porcorum. I. 42. A

Revertere primum in domum tuam, & narra quanta tibi fecerit Deus. I. 190. A

9 Vos date illis manducare. I. 24. B

Si quis vult venire post me, abneget semetipsum. I. 972. A

Sine mortuos sepelire mortuos suos. I. 115. B 571. C 814. A

Nemo mittens manum ad aratrum, & aspiciens retro, aptus est regno Dei. I. 1117. E 1157. A

10 Dignus est operarius mercede sua. I. 22. E

Nolite gaudere super hoc, sed potius gaudete & exultate, quia nomina vestra scripta sunt in cælo. I. 1309. C

Beati oculi, qui vident, &c. III. 165. A

Maria sedebat secus pedes Domini. I. 1154. D III. 312. A

Martha Martha sollicita es, & turbaris erga plurima: porrò unum est necessarium, &c. I. 190. D 1154. D 1259. D III. 313. D

12 Omnis, qui se exaltat humiliabitur. III. 264. A

Exi cito in plateas, & vicos civitatis, & pauperes, ac debiles, &c. III. 291. E

Quid faciam, quia non habeo quo congregem fructus meos, &c. I. 437. C

Anima, habes multa bona, &c. I. 260. E 403. E

Hac nocte repetunt animam tuam à te. I. 36. A 521. C 713. D

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes, &c. III. 321. D

Quis putas est dispensator fidelis & prudens? I. 1132. A

Cui multum datum est, multum quæretur ab eo. I. 94. A 637. C

Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi ut ardeat? I. 1148. C 1165. C 1195. A

Cum vadis cum adversario tuo ad principem in via, &c. I. 1513. A

Tradet te exactori. I. 124. D

14 Omnis qui se humiliat, exaltabitur, & qui se exaltat, humiliabitur. II. 732. C

Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem & filios, &c. I. 210. B

Nisi quis renunciaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. I. 904. A 1465. A

Qui non bajulat crucem suam, & venit post me, non potest meus esse discipulus. I. 1497. E

Si Moysen & prophetas non audiunt, &c. I. 1522. C

15 Maius gaudium erit in cælo super peccatore pœnitentiam agente, quam super

nonaginta novem justis, qui non indigent pœnitentia. I. 80.
D
Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus. I. 1492.
B
Cito proferte stolam primam. I. 359.
C
16 Audiebant autem hæc omnia Phatisæi, qui erant avari, & deridebant eum. I. 401. E
Pater Abraham miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam. I. 19.
A
Vos estis qui justificatis vos coram hominibus. I. 1449.
C
Recepisti bona in vita tua. I. 126. E 1115. B
Rogo te pater Abraham, ut mittas in domum patris mei, &c. I. 231.
C
17 Occurrerunt Christo decem viri leprosi, I. 138. C
Jesu præceptor. I. 138.
C
18 Filius hominis veniens putas inveniet fidem super terram. I. 25. A
A
Deus gratias ago tibi, non sum sicut ceteri hominum. I. 1178.
D
Jejuno bis in sabbato, decimas do omnium quæ possideo, &c. I. 567.
B
Deus propitius esto mihi peccatori. III. 377. B
19 Zacchæus præcurrens ascendit in arborem sycomorum, ut videret eum, quia inde erat transiturus. I. 804.
D
Negotiamini dum venio. I. 1399. E II. 479. C
Qui præibant, & qui sequebantur clamabant dicentes, Osanna filio David. I. 1282. B
21 In patientia vestra possidebitis animas vestras. I. 140.
D
22 Ego autem in medio vestrum sum sicut qui ministrat. III. 90.
C
23 Filiæ Hierusalem nolite fiere, &c. III. 120. D
Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. I. 1151.
B
Hodie mecum eris in paradiso. I. 1416.
B
24 Apparuit Angelus: qui ab ostio monumenti lapidem revoluit. III. 298.
A
Vos autem sedete in civitate, quo ad usque induamini virtute ex alto. I 1113. E III 30. D 43. C
Hæc sunt verba quæ locutus sum ad vos, cum adhuc essem vobiscum. I. 1429.
B

Ioannis 1.

IN principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. I. 146. D II. 919. B
In propria venit, & sui eum non receperunt. I. 414. E
Quotquot autem crediderunt in eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri. II. 385.
D
Verbum caro factum est, & habitavit in nobis. II. 990.
D
De plenitudine ejus omnes accepimus. III. 114. B 203. B
Non sum propheta. III. 204.
D
Super quem videris spiritum descendentem, manentem super eum, hic est qui baptizat. I. 66. C
Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. I. 224. B 1139. E
2 Quid mihi & tibi mulier? nondum venit hora mea. II. 918.
E
3 Spiritus ubi vult spirat. I. 313. A 788. C III. 359. C
Qui habet sponsam sponsus est. I. 1410.
C
Illum oportet crescere, me autem minui. I. 1410. D
4 Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, &c. I. 173.
A
5 Surge, tolle grabatum, & vade in domum tuam. I. 682.
B
Non possum ego à meipso facere quidquam, sed sicut audio judico. I. 1101.
C
Ille erat lucerna ardens, & lucens. I. 1226.
A
Si credideretis Moysi forsitan & mihi crederetis. I. 87. C
6 Jesus ergo cum cognovisset, quia venturi essent, ut raperent eum, & facerent eum regem, fugit iterum in montem ipse solus. I. 1057.
A
Quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus meis, & saturati estis. I. 684.
E
Eum qui venit ad me non ejiciam foras: quia de cælo descendi, non ut faciam voluntatem meam, &c. I. 1037.
B
7 Si quis sitit veniat ad me. I. 24. E 358. D
Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. I. 336. D 532. E 1211. D
8 Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat. I. 20.
E
Omnis qui peccat, servus est peccati I. 125. A 730. C III. 172. E
Ego sum lux mundi. I. 103.
B
Si vos filius liberaverit, verè liberi eritis. III. 327. B
Da gloriam Deo. III. 62.
E
10 Qui intrat per ostium, pastor est ovium. I. 1250. E
Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro. I. 145. C 1253. B II. 811. E
Per me si quis introierit, salvabitur, &c. I. 166. C
Oves meæ venient, & pascua invenient. I. 1386. B III. 355. E
Hiems autem erat. I. 36. A
Jesus infremuit spiritu, & turbavit seipsum. I. 79. D
Ubi posuistis eum? I. 919. B
Lazare veni foras. I. 647.
C
Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? I. 529.
E
12 Ambulate dum lucem habetis. I. 178.
E
Quousque animam nostram tollis. I. 179.
B
Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras. I. 507. A
Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me. I. 361. D II. 715. D
13 Cum diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Judas, &c. I. 734.
D
Sciens Jesus, quia omnia dedit ei pater in manus. II. 919.
B
Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. II. 965. E
14 In domo patris mei mansiones multæ sunt. I. 124.
E
Nemo venit ad patrem nisi per me. I. 153. C
Pacem relinquo vobis. I. 185. E
Ego rogabo patrem, & alium paraclitum dabit vobis. I. 146.
E
Qui habet verba mea & facit ea hic est qui me diligit, &c. III. 143.
C
Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. I. 1108.
B
Venit enim princeps mundi hujus & in me non habet quidquam. I. 1514.
D
15 Pater meus agricola est, & omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet &c. II. 801.
C
Si de hoc mundo essetis, mundus quod suum erat, diligeret. II. 921.
C
16 Si ego non abiero, paraclitus non veniet. I. 236.
D
Amen, amen dico vobis, quia plorabitis & flebitis vos, &c. I. 174.
B
Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. I. 1446. C
Palam de Patre meo annunciabo vobis. I. 147. E 880. A
Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis: in mundo pressuram habebitis, &c. I. 745. A
Usque modo non petistis quidquam. I. 1446. D
Venit hora cùm jam non in proverbiis loquar vobis. I. 867.
A
18 Quia frigus erat, & stans ad prunas calefaciebat se. I. 36. A
19 Non haberes in me potestatem ullam, nisi tibi esset data desuper. I. 79.
B
20 Tulerunt Dominum meum, & nescio ubi posuerunt eum. I. 76.
A
Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem. I. 718.
D
21 Simon Joannis amas me? pasce oves meas. I. 1057. D III. 357.
B
Cum senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quo non vis. I. 922. A

Actu 1.

COnvescens præcepit eis ab Hierosolymis ne discederent, &c. I. 1450. E
Et hic quidem possedit agrum de mercede iniquitatis. I. 285.
C
2 Dum complerentur dies Pentecostes, &c. III. 217.
A
Apparuerunt illis dispertitæ linguæ. II. 696. B
Factus est repente de cælo sonus tanquam advenientis spiritus vehementis, &c. I. 153. E 505. C 807. D III. 203. A
Cecidit spiritus Domini super eos. I. 56.
D
Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum. I. 1123. C
4 Erat eis cor unum & anima una. III. 28.
A
7 Video cælos apertos & Jesum stantem. I. 35. D
8 Pecunia tua tecum sit in perditionem. I. 97. C
9 Saulus spirans minarum & cædis in discipulos Domini. III. 13.
Ego sum Jesus Nazarænus, quem tu persequeris. I. 994. A 1127. D
Squamæ ceciderunt ab oculis ejus. I. 993. D
Ænea, sanet te Dominus Jesus Christus, surge & sterne tibi. I. 682.
C

10 Macta & manduca. I. 346. A
Surge, & ipse ego homo sum. I. 628. A
13 Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei. II. 618. E III. 266. E
15 Fide purificans corda eorum. I. 188. A
20 Mundus sum à sanguine omnium. I. 1226. E II. 399 C
23 De spe & resurrectione mortuorum ego judicor. I. 1005. B

Romanorum 1.

IVSTVS autem ex fide vivit. III. 482. B
Cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt. I. 485. B 723. E 745. E
2 Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit, &c. I. 490. D 1231. D
Inter se invicem cogitationum accusantium, aut etiam defendentium. I. 106. B
5 Christus pro impiis mortuus est. I. 122. B
6 Non regnet peccatum in vestro mortali corpore. I. 404. B 620. A
Humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ. Sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiæ, &c. I. 574. E
Quem ergo fructum tunc habuistis in illis, in quibus nunc erubescitis. I. 108. A
7 Itaque jam non operor illud, sed quod habitat in me peccatum. III. 345. A
Non invenio in carne mea, &c. III. 386. E
Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio. III. 147. E
Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivum ducentem me, &c. I. 116. D 185. C 285. D 315 A 556. A 671. A 829. B 1122. D III. 247. E
8 Qui in carne sunt, Deo placere non possunt. II. 966. B
Si quis spiritum Christi non habet, hic non est ejus. I. 1431. E
Qui enim spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt. III. 452. A
Ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. I. 1456. D
Non sunt condignæ passiones, &c. II. 618. E
Vanitati enim subjecta est creatura non volens, &c. I. 123. E
Ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. I. 225. A 1156. B 1187. D
Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. III. 263. B
Christus Jesus qui mortuus est pro nobis immo qui & resurrexit, qui est in dextera Dei, &c. I. 652. C
9 Quorum patres, ex quibus Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula. I. 1187. C
O homo, tu quis es qui respondeas Deo? I. 271. A
10 Finis legis Christus ad justitiam credenti. I. 1279. B
Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. III. 342. C
11 Quod quærebat Israël, &c. I. 122. B
O altitudo divitiarum, &c. I. 812. B
Ex ipso, & per ipsum & in ipso sunt omnia, ipsi gloria in sæcula sæculorum. I. 855. A
12 Ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem. I. 1342. C
Benedicite & nolite maledicere. I. 97. B
Si fieri potest quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. I. 1109. A II. 921. E
13 Vis non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa. II. 616. C
Hora est jam nos de somno surgere, &c. I. 149. E 228. A
Nox præcessit, dies autem appropinquavit. I. 230. D 527. C 829. C
Carnis curam ne feceritis in desideriis. I. 304. A
14 Qui non manducat, manducantem non judicet. II. 476. A
Alius judicat diem inter diem, alius judicat omnem diem. I. 24. C
Nemo nostrum sibi vivit, & nemo sibi moritur: sive enim vivimus, Domino, &c. I. 1340. D
15 Quæcumque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt. II. 476. C
16 Salutate Priscam & Aquilam adiutores meos. III. 238. B
Volo vos sapientes esse in bono, &c. I. 17. D

1. Corinth. 1.

GRATIAS ago Deo meo semper pro vobis, in gratia Dei quæ data est vobis in Christo Jesu, &c. I. 706. B 1228 D
Quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deum per stultitiam prædicationis salvos facere credentes. I. 416. D 827. D
Ego sum Pauli, ego Apollo, ego vero Cephæ. II. 620. D
Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam. I. 1360. D
Qui factus est sapientia nobis à Deo & justitia. I. 470. E
2 Nihil me judicavi scire inter vos, nisi Christum Jesum, & hunc crucifixum. I. 935. B 1208. A
3 Non potui vobis loqui tanquam spiritnalibus, &c. I. 500. E III. 206. E
Lac vobis potum dedi, non escam. III. 350. A
Cum sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis? I. 105. D 171. B 550. A 706. C
Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. I. 497. D
Unusquisque mercedem accipiet secundum laborem. III. 205. D
Adiutores enim Dei sumus. I. 497. D
Non multi sapientes secundùm carnem, &c. I. 23. E 158. B
Quod oculus non vidit, &c. I. 112. E
Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id, &c. I. 820. B 1249. C II. 811. D
Si quis super ædificaverit super vos fundamentum, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam, &c. II. 292. E
Templum Dei sanctum est quod estis vos. I. 216. C II. 882. A III. 105 D
Sapientia hujus mundi, stultitia est apud Deum. I. 332. D
4 Mihi autem pro minimo est, ut à vobis judicer, &c. I. 1202. D
Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum. I. 135. A 313. E III. 302. B
Nolite ante tempus judicare. I. 20. A 542. E
6 Contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum. I. 571. C
Secularia igitur judicia si habueritis, contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum. I, 1072. D
Neque maledici regnum Dei possidebunt. I. 97. B
Et hæc quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis. I. 1123. C
Omnia mihi licent, sed sub nullius redigar potestatem. I. 133. D
Qui adhæret Domino, unus spiritus est cum eo. III. 165. E 225. C
7 De virginibus præceptum Domini non habeo. I. 117. D
Propter fornicationes autem unusquisque suam uxorem habeat. I. 1216. D III. 276. C
Uxori vir debitum reddat, & uxor viro. Ibid. 323. D
Hoc autem dico secundum indulgentiam non secundum imperium. Ibid.
Tribulationem tamen carnis habebunt hujusmodi. I. 366. D
Qui emunt tanquam non possidentes, &c. I. 1114. D
Qui habent uxores tanquam non habentes, & qui flent tanquam non flentes, & qui gaudent, tanquam non gaudentes. I. 1116. B 1494. E
Qui gaudent tanquam non gaudentes sint. Ibid.
Præterit enim figura hujus mundi. Ibid.
Ut sit sancta corpore & spiritu. III. 322. B
Hoc ad utilitatem vestram dico, non ut laqueum vobis injiciam: sed ad id quod honestum est, &c. I. 1117. D
8 Scientia inflat, charitas autem ædificat. I. 251. C
9 Qui Evangelium annunciat, &c. III. 16. C 79. E
Factus sum Judæis tanquam Judæus, ut Judæos lucrarer: & his, qui sub lege erant, quasi sub lege essem, &c. I. 186. C 1067. E II. 387. D
Castigo corpus meum, & in servitutem redigo, &c. I. 582. B. III. 276. C
10 Petra autem erat Christus. I. 88. D III. 44. E 409. D
Neque idololatræ efficiamini sicut quidam ex ipsis quemadmodum scriptum est, Sedit populus manducare, &c. I. 316. C
Tentatio vos non apprehendat, nisi humana. I. 620. A
Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra quam potestis. I. 290. D 845. C
Sicut & ego per omnia omnibus placeo. I. 1075. D
11 Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat. III. 54. D
Si nosmetipsos judicaremus, &c. I. 106. C III. 400. E
12 Nam & corpus non est unum membrum, sed multa, &c. I. 817. B
Vos estis corpus Christi, & membra de membro. I. 1004. B
Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios vero Evangelistas, &c. I 1325. C
13 Si linguis hominum loquar & Angelorum, charitatem autem non habeam, &c. I. 954. B
Si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. I. 525. C
Charitas patiens est, benigna est, non æmu-

latur, non inflatur, non agit perperam. I. 311. A
Videmus nunc per speculum, &c. III. 154. B
Tunc cognoscam sicut & cognitus sum. I. 147. E 390. B
15 Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, &c. I. 696. A 1219. E
Plus illis omnibus laboravi. I. 697. B
Tu quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur, &c. I. 425. B 1451. A
Gratia autem Dei sum id quod sum, &c. I. 468. B 576. A
Evigilare justi, &c. I. 148. E 228. A

2. *Corinth.* 1.

Numquid levitate usus sum, aut quæ cogito, secundum carnem cogito, &c. I. 1101. D
Non quia dominamur fidei vestræ, sed adjutores sumus gaudij vestri. I. 1070. B
2 Cui aliquid donastis, & ego, &c. I. 974. B
Christi bonus odor sumus Deo, in omni loco. II. 778. B III. 251. D
Non enim, sumus sicut plurimi adulterantes, &c. I. 650. C III. 18. E
Sicut ex Deo, coram Deo, in Christo loquimur. I. 1111. D
3 Littera occidit, spiritus autem vivificat. III. 203. E
Usque in hodiernum diem cum legitur Moyses, velamen est positum super cor eorum. I. 279. B 534. A
4 Neque adulterantes verbum Dei. I. 483. C
Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus. I. 156. B 200. A
Et licet is qui foris est noster homo corrumpatur. I. 171. B
5 Quamdiu sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus, &c. I. 126. C
Scimus quoniam si terrestris domus nostra, &c. I. 117. B 156. B 171. D
Si qua igitur in Christo nova creatura, vetera transierunt, ecce facta sunt omnia nova. I. 1212. C
6 Per arma justitiæ à dextris & à sinistris. II. 385. B
7 Nam cum venissemus Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra. I. 917. C
Foris pugnæ, intus timores. I. 82. C
8 Scimus quia nihil est idolum. I. 101. B
9 Pro ut destinavit in corde suo. III. 25. E
11 Ipse enim satanas transfigurat se in angelum lucis. I. 98. E 990. B III. 106. E
In labore, in ærumna, in vigiliis multis, in fame, & siti. I. 82. C
In periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, &c. I. 82. C
Sollicitudo omnium ecclesiarum. III. 288. B
Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur & ego non uror? II. 1242. B III. 288. B
12 Parco autem ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut audit aliquid ex me. I. 514. D
An experimentum quæritur, &c. III. 202. C

Galat. 1.

SI adhuc hominibus placerem, &c. I. 1075. D
2 Vivo autem jam non ego, &c. I. 238. A
3 Si autem vos Christi, &c. I. 1412. A
4 Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis, &c. I. 878. B
Illa autem quæ sursum est Hierusalem, libera est, mater nostra. III. 54. E 468. C
5 Per charitatem servite invicem. I. 817. A
Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis. I. 251. E
6 Si quis præoccupatus fuerit in aliquo delicto, vos qui spiritales estis, &c. I. 1077. C
Alter alterius, &c. I. 309. A 1087. C 1116. C 1249. A III. 437. E
Opus suum probet unusquisque, & sic in semetipso gloriam habebit, & non in altero. II. 961. D
Quæcumque seminaverit homo, hæc & metet. III. 433. C
Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem. III. 181. C
Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. I. 128. D 548. D

Ephesiorum 1.

PROPOSUIT in eo in dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo, quæ in cælis, & quæ in terra sunt, in ipso. I. 933. B
2 Conresuscitavit & consedere nos fecit, &c. I. 174. D
Gratia liberati estis. I. 153. C
3 Ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis quæ sit latitudo, longitudo, sublimitas, & profundum. I. 1176. B
4 Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis. I. 1107. C
Sol non occidat super iracundiam. I. 161. A
Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia auferatur à vobis, &c. I. 1088. B
5 Omnia autem quæ arguuntur, à lumine manifestantur. I. 106. C 181. B
Redimentes tempus, quoniam dies mali sunt. I. 157. B
Ut exhiberet sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam. I. 383 B 604. E
6 Non est nobis colluctatio, &c. III. 281. A
State ergo succincti lumbos mentis, &c. III. 90. D

Philippens. 1.

MIHI vivere Christus est, & mori lucrum. I. 1266. A
Desiderium habens dissolvi, & cum Christo esse, multo melius. Ibid.
Cupio dissolvi, & esse cum Christo. I. 124. B
2 Superiores sibi invicem arbitrantes. I. 1019. C
Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se æqualem Deo, &c. I. 288. A 1150. D
Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. I. 102. E
3 Unum autem quæ retro sunt oblitus, ad ea quæ ante sunt extentus. I. 768. B 991. E 1157. C
Nostra autem conversatio in cælis est. I. 252. B
4 Scio & humiliari, scio & abundare: ubique & in omnibus institutus sum, &c. I. 1308. E
Non quæro datum, sed requiro fructum. I. 362. C

Colossens. 1.

ADimpleo ea quæ desunt, &c. I. 165. C
2 Ex quo totum corpus per nexus & conjunctiones subministratum & constructum crescit in augmentum Dei. I. 1170. E
Quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ superstitione & humilitate. I. 1102. B
3 Mortui enim estis, & vita vestra, &c. I. 130. D 187. C III. 507. A
4 Orantes simul & pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium verbi, ad loquendum mysterium Christi. I. 846. D

1. *Thessalonicens.* 2.

NEC quærentes ab hominibus gloriam; neque à vobis: neque ab aliis, cum possimus oneri esse ut Christi Apostoli, &c. I. 328. C 711. C
3 Nemo moveatur in tribulationibus istis: ipsi enim scitis quòd in hoc positi sumus. I. 82 D 171. A
4 Hæc est enim voluntas Dei sanctificatio vestra. II. 882. A
Nolumus autem ignorare vos fratres de dormientibus, ut non contristemini, &c. I. 360. C
5 Vos autem fratres non estis in tenebris, ut vos dies illa tanquam fur comprehendat. I. 714. A
Sine intermissione orate. III. 34. D

2. *Thessalonicens.* 1.

ITA ut & nosipsi in vobis gloriemur in ecclesiis Dei, pro patientia vestra & fide, &c. I. 135. C
2 Dominus Iesus interficiet eum spiritu oris sui. I. 406. A 455. A
3 Et nolite ut inimicum existimare illum, sed corripite ut fratrem. I. 1109. B

1. *Timoth.* 2.

QUIA salva erit per filiorum generationem. I. 366. C
3 Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. I. 1059. B
Oportet autem Episcopum irreprehensibilem esse. Ibid.
Ut prius quis probetur, &c. II. 861. C
Apparuit Angelis, prædicatum est Gentibus, creditum est in hoc mundo, assumptum est in gloria. I. 1007. B
4 Prohibentium nubere. I. 461. B
Præcipe hæc & doce eum omni imperio. I. 672. C 1145. E
5 Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis. I. 158. E III 208. B
Noli adhuc aquam bibere, sed modico vino utere propter stomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates. I. 158. E
6 Lucem habitat inaccessibilem. I. 549. C
Radix omnium malorum est cupiditas. I. 436. C 589. D
Nemo militans Deo implicat se, &c. I. 149. E
Divitibus hujus sæculi præcipe, &c. I. 1081. D

2. *Timoth.* 2.

LABORO usque ad vincula, quasi male operans, sed verbum Dei non est alligatum. I. 920. D
3 Erunt homines seipsos amantes. I. 965. D 1162. B
4 Prædica verbum, insta opportune, importune. I. 1067. B
Ego enim jam delibor, & tempus meæ resolutionis instat: bonum certamen certavi, &c. I. 322. B 639. E 1336. B
Non solum autem mihi, sed & his qui diligunt adventum ejus. Ibid

Ad Titum 1.

SI quis sine crimine est. I. 626. B
Qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant. I. 103. C 598. C

Hebræorum 4.

VIVUS est sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, &c. I. 1330. D
2 Nusquam enim Angelos apprehendit. I. 100. D
10 Non deserentes collectionem nostram, est consuetudinis quibusdam. I. 129. E
Tanto magis, quanto videritis appropinquantem diem. Ibid.
11 Est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium. I. 1441. E
12 Pacem sequimini cum omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. II. 969. C
Deus noster ignis consumens est. I 1195. E 1457. C

Iacob. 1.

CONCUPISCENTIA peccatum parit. III. 324. C
Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. I. 153. B
Ira viri justitiam Dei non operatur. I. 160. E
3 Sapientia primùm quidem pudica est, &c. I. 1107. E
4 Quicumque amicus hujus sæculi esse voluerit, inimicus Dei constituitur. III. 382. E
5 Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus à morte; &c. I. 566. D

1. *Petri* 1.

REGENERAVIT nos in spem vivam. I. 188. A
Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit, &c. I. 143. D
Propter quod succincti lumbos mentis vestræ, sobrij perfectè sperate in eam quæ offertur vobis gratiam. I. 386. B 619. A
2 Vos autem tanquam lapides, &c. I. 185. A 255. C
Vos autem genus electum, &c. II. 385. B
Qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus. I. 58. A 622. D
3 Unusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes. I. 817. A
4 Si quis loquitur quasi sermones Dei si quis ministrat, tanquam ex virtute quam administrat Deus. I. 1184. D
Nemo vestrum patiatur quasi homicida, aut fur, aut maledicus. I. 83. B
Tempus est ut judicium incipiat à domo Dei. I. 141. A
5 Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. III. 54. B 406. E

2. *Petri* 1.

MINISTRATE in fide vestra virtutem, in virtute scientiam, in scientia autem abstinentiam, &c. I. 1102. B
2 Et justum Loth oppressum à nefandorum injustitia, &c. I. 612. E
Correptionem habuit suæ vesaniæ subjugale mutum, &c. I. 1093. C
3 Qui vult omnes homines salvos fieri & ad agnitionem veritatis venire. III. 308. D
Sicut & charissimus frater noster Paulus, secundum datam sibi sapientiam scripsit vobis. I. 696. B 1219. A 1294. B

1. *Ioan.* 2.

OMNE quod in mundo est, concupiscentia est carnis, concupiscentia oculorum, aut superbia vitæ. I. 516. B 1509. D
Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. I. 540. A 626. B
2 Qui se dicit nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est. I. 1341. C
Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo. I. 516. D
Unctio ejus docet vos. I. 146. D
3 Similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. I. 1151. C
Omnis qui natus est ex Deo non peccat. III. 314. C
Qui non diligit, manet in morte. III. 207. A
Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus apud Deum: & quidquid petierimus ab eo, accipiemus. I. 791. E
4 Perfecta charitas foras mittit timorem. I. 287. C 349. C
5 Mandata ejus gravia non sunt. III. 253. E
Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut quis roget. III. 338. E

Iudæ.

SECUNDO eos, &c. I. 289. D

Apocalypsis 2.

DABO illi calculum candidum, & in calculo nomen novum scriptum, quod nemo scit, nisi quis accipit. I. 552. C
3 Esto vigilans, & confirma cetera quæ moritura erant: non invenio opera tua plena coram Deo meo. I. 1128. A
Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei. I. 503. A
Utinam frigidus esses, aut calidus, sed quia tepidus es, &c. I. 1128. B
Dicis quòd dives sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis quia tu es miser, &c. I. 1003. D
Suadeo tibi emere à me aurum ignitum. I. 120. B
Collyrio inunge oculos tuos, ut videas. I. 1062. B
4 Et in circuitu sedis sedilia viginti quatuor, &c. III. 207. A
5 Nemo inventus est dignus, neque in cælo, neque in terra, neque subtus terram, aperire librum, &c. II. 297. A
Vicit leo de tribu Juda. I. 143. D
6 Et nomen illi mors. I. 107. B
Vidi subter altare animas interfectorum propter verbum Dei, & propter testimonium quod habebant, &c. I. 39. C 400. B
Datæ sunt illis singulæ stolæ albæ, & dictum est eis, &c. Ibid.
Factus est sol ut saccus cilicinus. I. 264. D
7 Et palmæ in manibus eorum. I. 1290. B
8 Factum est silentium in cælo quasi dimidia hora. I. 881. C
9 Potestas equorum in ore & in caudis eorum erat. I. 991. D
10 Per viventem in sæcula, quia, &c. I. 98. B
11 Atrium, quod foris templum est, ejice foras & ne metiaris illud. I. 813. E
12 Mulier amicta sole, & luna sub pedibus ejus. I. 1011. C
Et cauda ejus trahebat tertiam partem stellarum cæli, &c. I. 951. D
Projectus est accusator fratrum nostrorum: qui accusabat illos ante conspectum Dei die ac nocte. I. 41. C
Væ terræ & mari, quia descendit diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quòd modicum tempus habes. I. 1001. B
13 Vidi aliam bestiam ascendentem de terra habentem duo cornua similia agni, & loquebatur ut draco. I. 996. E
Ita ut ignem faciat descendere de cælo in terram. I. 998. B
14 Vidi supra montem Sion agnum, &c. III. 158. D 260. A 272. C
Et canticum cantant, quod nemo potest dicere, nisi illa centum quadraginta quatuor millia. III. 272. C
16 Quartus Angelus effudit phialam suam in solem, &c. I. 1011. E
Beatus qui vigilat & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem ejus. I. 64. B III. 416. B
19 Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt. I. 1431. D
Et exercitus, qui sunt in cælo sequebantur eum in equis albis. I. 905. E
Habebat in vestimento, & in femore suo scriptum Rex regum, & Dominus dominantium. I. 1251. B
20 Vidi Angelum descendentem de cælo, habentem clavem abyssi, &c. I. 102. B 537. D 950. D
Cum completi fuerint mille anni solvetur Satanas. I. 102. B
21 Et erat structura muri ejus ex lapide Jaspide: ipsa vero civitas, aurum mundum, similis vitro mundo. I. 542. C
Ipsa civitas aurum mundum, simile vitro mundo. I. 1012. E III. 136. E
22 Stella splendida & matutina. I. 857. D

Finit Index Auctoritatum Scripturæ sacræ à B. Gregorio Papa sparsim in suis libris explicatarum.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

ERRATA TERTII TOMI.

Columna 30. B *linea* 1. præferendas, *lege* perferendas.
Col. 39. D l. 6. Domino, *In Vulgata legitur* : Domini.
Col. 54. C l. 8. præparent, l. præparant.
Col. 95. D l. 6 Inconcessæ, l. in concessæ.
Col. 96. A l. 6. ferentibus, l. ferventibus.
Ibid. B l. 8. proferendas, l. perferendas.
Col. 100. B l. 11. abundantior, l. abundantiori.
Col. 117. C l. 5. voverunt, l. noverunt.
Col. 126. D l. 12. domum, l. donum.
Col. 244. B l. 4. petinet, l. pertinet.
Col. 248. C l. 3. Et hæc quidem victoria, *fortè legendum* : Et hanc quidem victoriam.
Col. 279. E l. 1. sum umbra, l. sub umbra.
Col. 286. D l. 10. pigrorum, l. agrorum.
Col. 316. A l. 4. per virtutum, l. per virtutem.
Col. 318. A l. 10. quipem, l. quippe.
Col. 321. B l. 10. prudentiæ, *fortè* pudicitiæ.
Col. 338. E l. 5. respicere, l. resipiscere.
Col. 412. B l. 7. illis, l. ille.

S. GREGO RII M. Tom. 3

LVTETIÆ PARISIORVM,

Impensis { GEORGII JOSSE.
DIONYSII BECHET.
GUILLELMI LE-BE'.
GABRIELIS & NICOLAI CLOPEJAU.
PETRI LE PETIT.
VIDUÆ EDMUNDI MARTIN.
LUDOVICI BILLAINE.
GODEFRIDI MARCHER.
JOANNIS DU PUIS.
SEBASTIANI MABRE-CRAMOISY.
ET
JACOBI PIGET. } viâ Jacobæâ

M. DC. LXXV.

S.
GREGO
RII M
Tom.3.

GEOGRAPH.
P. III.
Th
482a

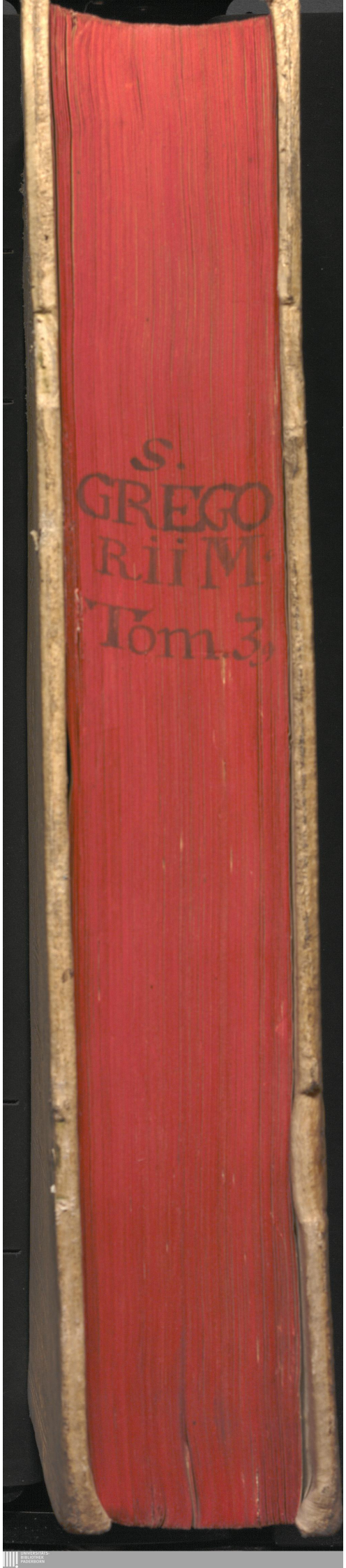
S.
GREGO
RII M.
Tom. 3.